The Catholic
Theological Union
LIBRARY
Chicago, Ill.

The Catholic
Theological Union
LIBRARY
Chicago, Ill.

SACRORUM
CONCILIORUM
NOVA
ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS TRIGESIMUS SECUNDUS.

Ab anno MCDXXXIII. ad annum MDIL.

32

SUMPTI SUNT TEXTUS SEQUENTES EX TOMO DECIMO NONO
CONCILIORUM EDITIONIS A COLETI CURATÆ.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

CARL REINECKE NACHF.

A BERLIN

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR
RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, PARIS
ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16
1901

SACRORUM
CONCILIORUM

NOVA ET AMPLISSIMA COLLECTIO

CUJUS

JOANNES DOMINICUS MANSI

ET POST IPSIUS MORTEM FLORENTINUS ET VENETIANUS EDITORES

AB ANNO 1758 AD ANNUM 1798, PRIORES TRIGINTA UNUM TOMOS EDIDERUNT
NUNC AUTEM CONTINUATA ET, DEO FAVENTE, ABSOLUTA.

TOMUS TRIGESIMUS SECUNDUS.

Ab anno MCDXXXVIII. ad annum MDIL.

The Catholic Theological Union LIBRARY Chicago, Ill.

EX LIBRIS PROVINCIAE PRO STUDIIS THEOL. S.J. CORDIS JESU.

WITHDRAWN

PARISIIS
MDCCCCII

EXPENSIS HUBERTI WELTER, BIBLIOPOLÆ.

249.08
M288c
V.32

13656

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO XXXII. CONCILIORUM CONTINENTUR.

*Quæ aſteriſco * notata ſunt, non erant in prioribus aliis editionibus: quibus vero hæc nota † impreſſa eſt, eorum incertus eſt annus; quibus vero additum ſignum o huic editioni ea acceſſere.*

Anno Christi		
1438.	EUGENIUS IV. de quo ſupra.	
	* ***Nurembergenſes duo conventus,*** dequibus in hiſtoria concilii Baſileenſis &c. Auguſtini Patricii in tomo præcedenti pag. 1371. 1372.	
1439.	* ***Moguntinus conventus*** in citata hiſtoria pag. 1375.	
	* Cantuarienſe concilium,	1
1440.	Friſingenſe.	*ibid.*
	o Aſchaffenburgenſe.	21
1441.	* ***Moguntinus conventus*** in hiſtoria Patricii citata pag. 1409	
1445.	* Rotomagenſe concilium.	25
1446.	* Litteræ Apoſtolicæ ad Henricum VI. Angl. regem pro jejunio quadrageſimali.	33
	* *Cleri Leondienſis reformationes.*	35
1447.	NICOLAI PAPÆ V. VITA.	45
	* *Ejuſdem epiſtulæ* VI.	46 & *ſeq.*
	* *Aviſamenta ad dirimendum ſchiſma.* 52.	55
	* *Inſtrumentum oratorum regis Franciæ, quo promittunt Amedeo tres bullas.*	59
	* *Inſtrumentum oratorum Delphini Viennenſis, ejuſdem argumenti.*	60
1449.	* *Lauſannenſis concilii decreta duo.*	60. 62
	* *Amedei ducis Sabaudiæ, ſive Felicis V. bulla.*	69
	* *Ejuſdem aliæ litteræ, quibus abrogat cenſuras tempore ſchiſmatis factas.*	*ibid.*
	* *Ejuſdem aliæ, quibus a ſe collata valitura decernit.*	70
1448.	Ad Lauſannenſe concilium appendix. — Mansi t. XXXV col. 65-88.	
1448.	Turonenſis concilii, *al.* Andegavenſis, ſumma.	75
	* Idem concilium integrum.	77
	1. * Præfatio.	*ibid.*
	2. * Capitula XVII.	78
1449.	Lugdunenſe.	94
	o Ejuſdem XVIII. articuli.	*ibid.*
1450.	* Sophianum conciliabulum, Gr. & Lat.	99
1451.	o Moguntinum concilium.	113
1451.	Ad Moguntinum concilium emendationes et additio. — Mansi t. XXXV. col. 89.	
1452.	* Colonienſe concilium.	145
1453.	Concilium provinciale Caſhelenſe Limerici celebratum. — Mansi t. XXXV. col. 91.	

Anno Christi		
1454.	* *Thomæ Cantuar. archiepiſcopi litteræ pro proceſſionibus generalibus per unum annum faciendis.*	153
1455.	CALLISTI PAPÆ III. VITA.	157
	* *Ejuſdem epiſtolæ tres ad Carolum VII. Franc. regem.*	158 & ſeq.
1455.	* *Monitio pro matrimoniis & teſtamentis in provincia Cantuarienſi.*	161
1456.	o Salisburgenſe concilium.	163
	* Sueſſionenſe.	175
1457.	* Avenionenſe.	183
	o Ejuſdem capitula XXVIII.	*ibid.*
1458.	PII PAPÆ II. VITA.	191
	* *Ejuſdem epiſtolæ duæ.*	193. 194
	* *Ejuſdem bulla retractationum.*	195
	* *Charta Edvvardi IV. Angl. regis, de libertatibus clericorum.*	267
1459.	* ***Conventus Mantuanus.***	203
1459.	Ad Mantuanum concilium additio. — Mansi t. XXXV. col. 105-134.	
1460.	* Senonenſe concilium.	408
1460.	Cantuarienſe concilium. — Mansi t. XXXV. col. 135.	
1463.	* Cantuarienſe concilium.	271
1464.	PAULI PAPÆ II. VITA.	273
1466.	* Eboracenſe concilium.	275
1467.	* *Conſtitutio Pauli papæ II. de rebus eccleſiæ non alienandis.*	287
	o Antiqua Statuta Synodalia eccleſiæ Æduenſis.	287
1469.	* *Pauli papæ III. epiſtola ad Lugdunenſem archiepiſc.*	359
1470.	* Colonienſis ſynodus.	361
	o Seneventanum concilium.	367
1471.	SIXTI PAPÆ IV. VITA.	371
	Ejus decreta duo de feſto immaculatæ Conceptionis virginis Mariæ.	373. 374
	* *De primis archiepiſc. Scotiæ.*	375
	* *Bulla Sixti IV. pro libertate clericorum & rerum ſuarum.*	377
	o *Ejuſdem damnatio quorumdam propoſitionum a Petro de Oſma, & aliis temere proditarum.*	378
1473.	o Matritenſe concilium.	381
	Toletanum.	*ibid.*
	1. Præfatio.	383
	2. Capitula XXIX.	384

SYLLABUS

Anno Christi		
	* Madritenſe.	403
1475.	Londinenſe concilium. — Mansi t. XXXV. col. 141.	
1480.	Londinenſe concilium. — Mansi t. XXXV. col. 145	
1484.	INNOCENTII PAPÆ VIII. VITA.	403
1485.	* Senonenſe concilium.	407
1486.	* Londinenſe.	405
	* *Litteræ Innocentii papæ VIII. Henrico VII. Angl. regi directæ.*	*ibid.*
1486.	Londinenſe concilium. — Mansi t. XXXV. col. 147	
1488.	Concilium provinciale Eboracenſe. — Mansi t. XXXV. col. 151.	
1489.	o Magdeburgenſe concilium.	433
1490.	o Salisburgenſe.	495
1491.	Conſtitutiones editæ per D. Nicolaum Francum, epiſcopum Tarviſinum et legatum apoſtolicum. — Mansi t. XXXV. col. 1543.	
1492.	ALEXANDRI PAPÆ VI. VITA.	523
1494.	* *Supplicatio facta Papæ, ut oſſa Henrici VI. transferantur ad cœnobium Vveſtmonaſterienſe.*	525
1494.	* *Ordo canonizationis Sanctorum.*	527
	* *Bulla ſuper canonizatione beati Anſelmi archiepiſc.*	533
1501.	o *Alexandri papæ VI. Conſtitutio de baptiſmo Ruthenorum.*	523
1503.	PII PAPÆ II. VITA.	535
	JULII PAPÆ II. VITA.	535
1508.	* *Statuta Vvillielmi Vvarham archiep. Cantuar.*	*ibid.*
	* *De roſa aurea benedicta Henrico VIII. per Julium II. miſſa.*	553
1509.	o Avenionenſe concilium.	539
1510.	Turonenſe.	557
	* Additio Ludovici Bail.	*ibid.*
1510.	Concilium Patercawenſe in Polonia. — Mansi t. XXXV. col. 153.	
1511.	Piſanum conciliabulum.	561.
	o Convocatio conciliabuli Piſani nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici Francorum regis.	563
	o Bulla monitorii Apoſtolici contra tres reverendiſſimos Cardinales, ut redeant ad obedientiam S. D. N. Papæ.	568
	o Bulla ultima convocationis & invitationis Cardinalium abſentium &c. cum declaratione nullitatis geſtorum per conciliabulum Piſanum.	574
	o Hiſpalenſe concilium.	579
1511.	Piſanum conciliabulum, dein Lugdunum translatum. — Mansi t. XXXV. col. 155-172.	
1512.	LATERANENSE V. OECUMENICUM CONCILIUM.	649
1511.	Ad concilium Lateranenſe V. œcumenicum additio nova. — Mansi t. XXXV. col. 1563.	
1512.	Ad concilium Lateranenſe additio. — Mansi t. XXXV. col. 1539.	
	Bulla Leonis X. de authentica hac actorum editione.	649
	Antonii de Monte card. ad Leonem X. epiſtola.	651

Anno Christi		
1512.	Summarium concilii Lateranenſis.	653
	Acta concilii.	
	Apparatus ad concilium.	665
	Epiſtola Sadoleti ad Bembum.	667
	Oratio Ægidii Viterbienſis.	669
	I. Seſſio.	676
	Nomina præſentium.	*ibid. & ſeq.*
	Bulla indictionis concilii per Julium papam.	681
	Bulla prorogationis concilii per eumdem.	691
	Decretum ejuſdem, de celebratione concilii, de ejus officialibus, &c.	693
	Thomæ Nigri epiſtola ad M. Marulum.	698
	Oratio Bernardi Zani archiepiſc. Spalat.	700
	II. Seſſio.	707
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Ferdinandi Aragoniæ regis mandatum.	711
	Bulla, qua Piſanum conciliabulum damnatur, & indicitur III. Seſſio.	714
	Bulla prorogationis ſeſſionis III.	716
	Epiſtola procurationis ordinis Prædicatorum, ad Thomam cardin. Strigon.	718
	Oratio Thomæ de Vio Cajetani.	719
	III. Seſſio.	727
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Maximiliani Imp. mandatum.	731
	Schedula, qua, nomine Imperatoris, irrita declarantur acta omnia Piſana.	733
	Bulla, qua reprobantur omnia per cardinales ſchiſmaticos actitata, & indicitur IV. ſeſſio.	*ibid.*
	Alexii epiſcopi Melfitani epiſtola ad Julium II.	733
	Ejuſdem oratio.	736
	IV. Seſſio.	743
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Mandatum Lauredani ducis Venetiarum.	747
	Litteræ Ludovici XI. regis Franc. ad Pium II.	749
	Bulla contra pragmaticam, & ejus aſſertores.	750
	Bulla, qua revocatur pragmatica, & ſeſſio V. indicitur.	753
	Oratio Chriſtophori Marcelli.	755
1513.	V. Seſſio.	762
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Mandatum Lucenſium.	766
	Bulla confirmationis conſtitutionis contra ſimoniacam pravitatem in electione pontificis.	768
	Altera, qua indicitur ſeſſio VI.	772
	Oratio Joannis Mariæ de Monte.	775
	LEONIS PAPÆ X. VITA.	1001
	Idem Lateranenſe V. continuatum.	782 *& ſeq.*
	Bulla prorogationis ſextæ ſeſſionis.	*ibid.*
	VI. Seſſio.	784
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Mandatum Florentinorum.	789
	Bulla, qua datur ſalvus conductus venientibus ad concilium, & indicitur ſeptima ſeſſio.	792
	Congregatio prælatorum in Lateranenſi palatio, pro rebus concilii.	794
	Bulla prorogationis ſeptimæ ſeſſionis.	795
	Deputationes prælatorum ad diverſa negotia.	796
	Oratio Simonis Bengnii epiſc. Modruſienſis.	798
	VII. Seſſio.	805
	Præſentium nomina.	*ibid.*
	Mandatum regis Poloniæ.	810

TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

Anno Christi		
1513.	Mandatum ducis Mediolani.	811
	Mandatum marchionis Mantuæ.	812
	Mandatum ducum Mazoviæ.	814
	Bernardini de Carvaial, & Friderici de S. Severino, olim cardinalium, ſchedula abjurationis ſchiſmatis, eorumdemque reſtitutio.	*ibid.*
	Bulla, qua indicitur VIII. ſeſſio.	815
	Prorogatio ejuſdem ſeſſionis.	818
	Baltaſſaris del Rio oratio.	819
	VIII. Seſſio.	827
	Nomina præſentium.	*ibid.*
	Mandatum Ludovici Franc. regis.	832
	Mandatum marchionis Brandeburgenſis.	836
	Mandatum marchionis Montisferrati.	837
	Supplicatio procuratoris concilii contra regios officiales Provinciæ.	838 *& ſeq.*
	Bulla contra aſſerentes animam rationalem mortalem eſſe, & in omnibus unicam.	843
	Bulla de componenda pace inter principes Chriſtianos, de reducendis Bohemis, & de IX. ſeſſione.	845
	Bulla ſuper reformatione.	848
	Prorogatio ſeſſionis IX.	849
	Congregationes in palatio apoſtolico.	*ibid.*
	Oratio Joannis Baptiſtæ Garghæ.	850
1514.	IX. Seſſio.	858
	Præſentium nomina.	*ibid.*
	Mandatum Emmanuelis regis Portugalliæ.	863
	Accuſatio contumaciæ prælatorum Gallorum.	864
	Excuſatio prælatorum Gallorum.	*ibid. & ſeq.*
	Bulla de pace inter Chriſtianos principes componenda, & ſalvo conducto dato omnibus ad concilium venientibus.	869
	Bulla reformationis curiæ.	874
	Indictio ſeſſionis X.	885
	Oratio Antonii Pucii.	887
	Prorogatio ſeſſionis X.	898
	Ejuſdem altera prorogatio.	*ibid.*
	Litteræ ſalvi conductus pro prælatis Galliæ.	899
1515.	X. Seſſio.	900
	Nomina præſentium.	901
	Bulla de reformatione Montium pietatis.	905
	Bulla contra exemptos, & de eccleſiaſtica libertate, ac juriſdictione epiſcopali.	907
	Bulla ſuper impreſſione librorum.	912
	Bulla de profitentibus pragmaticam: & indictione ſeſſionis XI.	913
	Schedula oratoris regis Franciæ.	915
	Oratio Stephani archiepiſcopi Patracenſis.	916
	Mandatum Caroli ducis Sabaudiæ.	929
	Congregatio generalis pro diſcuſſione tractandorum in XI. ſeſſione.	935
1516.	XI. Seſſio.	939
	Nomina præſentim.	*ibid.*
	Mandatum patriarchæ Maronitarum.	942
	Bulla de modo prædicandi.	944
	Bulla, qua continentur concordata cum Chriſtianiſſimo rege.	947
	Bulla abrogationis pragmaticæ ſanctionis.	965
	Bulla de privilegiis religioſorum.	970
	Indictio ſeſſionis XII.	974
	Prorogatio ejuſdem ſeſſionis.	976
	Congregatio prælatorum in palatio apoſtolico.	977
	XII. Seſſio.	979
	Nomina præſentium.	980

Anno Christi		
1516.	Litteræ Maximiliani imperatoris ad Leonem papam.	983
	Bulla, qua bonorum eccleſiaſticorum decima exigitur ad ſacram expeditionem: & concilio finis imponitur.	988
	Maximi Corvini epiſcopi Iſernienſis oratio.	993
1517.	* *Litteræ Maronitarum ad Leonem X.*	1003
	* Rotomagenſe concilium.	1016
	* *Textus integer concordatorum.*	ibid.
1517.	Concilium Florentinum provinciale. — Mansi t. XXXV. col. 215.	
1518.	Conſtitutiones Eboracenſis provinciæ. — Mansi t. XXXV. col. 309.	
1518.	* Concilium Dublinenſe.	1047
1519.	* *Leonis papæ litteræ ad Vvillielmum Cantuar archiep.*	1049
1520.	*Bulla Leonis X. contra errores Lutheri.*	ibid.
1521.	Mandatum cardinalis Wolſeii epiſcopo Herefordenſi, de exquirendis libris M. Lutheri prohibitis. — Mansi t. XXXV. col. 319.	
1521.	Concilium provinciale Pariſiis celebratum ab archiep. Senonenſi et ſuffraganeis. — Mansi t. XXXV. col. 325.	
1522.	HADRIANI PAPÆ VI. VITA.	1059
	Ejuſdem breve ad Fridericum Saxoniæ ducem, adverſus Lutherum.	1061
	Ejuſdem breve ad inquiſitorem Comenſem.	1070
	o Rotomagenſe concilium.	1071
1523.	CLEMENTIS PAPÆ VII. VITA.	1079
1524.	* *Conſtitutio Ratisbonæ edita, ad cleri vitam reformandam, per Laurentium cardinalem Campegium, ad Germaniam legatum.*	ibid.
1527.	* *Ordinationes Vvillielmi archiepiſcopi Cantuar. de numero procuratorum curiæ Cantuarienſis.*	1093
	o Lugdunenſe concilium.	1095
1528.	* Bituricenſe concilium.	1141
	Pariſienſe, *alias,* Senonenſe.	1149
	1. Litteræ Antonii archiepiſcopi.	*ibid.*
	2. Præfatio concilii.	1150
	3. Generale decretum.	1157
	4. Decreta fidei XVI.	1162
	5. Annotationes aliquot errorum, olim damnatorum, tunc repullulantium.	1178
	6. Ad principes Chriſtianos exhortatio de hæreticis exterminandis.	1180
	7. Decreta morum XL. cum præfatione.	1181
1529.	Convocatio prælatorum et cleri provinciæ Cantuarienſis. — Mansi t. XXXV. col. 329.	
1530.	Statuta et ordinationes concilii provinc. Cantuarienſis. — Mansi t. XXXV. col. 339.	
1533.	* *Breve Clementis VII. ad Franciſcum primum Franc. regem, pro indictione concilii generalis in Italia.*	1201
	* *Reſponſum Franciſci primi.*	1203
1534.	PAULI PAPÆ III. VITA.	1203
1536.	Colonienſe concilium.	1205
1538.	Concilium delectorum cardinalium et aliorum prælatorum de emendanda eccleſia, S. D. N. D. Paulo III. ipſo jubente, conſcriptum. — Mansi t. XXXV. col. 345.	

SYLLABUS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

Anno Christi		
1548.	Auguſtana ſynodus.	1295
	1. Acta primæ diei ſynodi, quibus continentur ſtatuta XXXIII.	1296
	2. Acta ſecundæ diei.	1324
	3. Acta tertiæ diei.	1326
	4. Martini Olavi oratio.	1327
	Trevirenſis ſynodus.	1335
	1. Mandatum convocationis.	*ibid.*
	2. Oratio Pelargi.	1338
	3. Edicta x. cum præfatione.	1347
	4. Mandatum contra concubinarios.	1353
1549.	Colonienſe concilium.	1357
	1. Litteræ Caroli V. Imp.	*ibid.*
	2. Litteræ Adolphi archiepiſcopi.	1359
1549.	3. Statutorum pars I. de inſtitutione juventutis.	1363
	4. Pars II. de examine ordinandorum.	1368
	5. Pars III. de perfunctione officiorum.	1372
	6. Pars IV. de viſitatione.	1377
	7. Pars V. de synodorum celebratione.	1380
	8. Pars VI. de juriſdictione eccleſiaſtica.	1381
	9. Cenſuræ pro emendatione vitiorum.	1383
	Moguntinum concilium.	1399 *& ſeq.*
	1. Præfatio.	1401
	2. Capitula XLVII. ad fidem pertinentia.	1404
	3. Capitula LVII. ad mores pertinentia.	1417
	Trevirenſe concilium.	1439

ANNO CHRISTI 1439.

** CONSTITUTIO VEN. PATRIS DOMINI HENRICI CHICHLEY

Cantuar. archiep. pro augmentatione exilium vicariarum, facta in convocatione prælatorum & cleri provinciæ Cantuar. incœpta 1. die menſis Novembris anno domini MCCCCXXIX.

Ex cod. MS. in Regiſtro principali archiepiſcop. Cantuar. (nuncupato *Chichley* vol. 2.) fol. 122. b.

CUM propter nimiam prorogationem litium, quæ ex ſubtili ordinis judiciarii obſervantia nonnunquam proveniens ſolet eſſe litigantibus maxime pauperibus onerosa; jure communi ſtatutum ſit, quod in quibuſdam caſibus ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii procedi valeat: Ac in noſtra *Cantuarienſi* provincia multæ ſint eccleſiarum in fructibus ſatis abundantium exiles vicariæ, quarum fructus propter tepeſcentem modo pluſquam ſolito populi devotionem earumdem vicariis, etiam ut tenuem vitam ducant non ſufficiunt; contra quos inſuper ſi augmentationem ſuæ portionis, coram locorum ordinariis agant, per rectores, proprietarioſve eccleſiarum hujuſmodi, tot difficultates per exceptionum, dilationumque diſpendia opponuntur, quod a præpoſitis eorum juſtis querelis propter inopiam & obtinendum in cauſa deſperationem ab initio penitus deſiſtere compelluntur; præſentis concilii provida deliberatione ſtatuimus, quod de cetero cauſa augmentationis vicariarum exilium quæ quibuſdam caſibus prædictis non multum abſimilis eſt, ſimiliter & eodem modo, ſi hoc petat pars actrix, videlicet ſummarie & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura judicii procedatur: Adjicientes, quod ordinarii locorum vicarios affirmantes ſe eiſdem proprio juramento, paupertatis onere nimium prægravatos, cauſam augmentationis hujuſmodi vicariarum ſuarum proſequentes, in forma pauperum admittant, ſuum officium in hac parte gratis & liberaliter eis impendentes; necnon ab advocatis, procuratoribus, ceteriſque officialibus & actorum ſcribis curiarum & conſiſtoriorum ſuorum patrocinia, factaque, gratis impendi faciant & liberaliter impartiri: Taleſque portiones hujuſmodi vicariis aſſignare curent, quales pro fructibus & proventibus eccleſiæ rationabiliter ſuppetere, & ad onera quæ ad vicarios pertinere debent viderint convenire: Et quod non minor portio aſſignetur alicui vicario, quam ſumma duodecim marcarum, ſi ad tantam ſummam totius eccleſiæ cujus eſt vicaria augmentanda fructus integri ſe extendant.

Et ne locorum ordinarii prætextu difficultatis citandi proprietarios & rectores hujuſmodi, qui nonnunquam moram trahunt extra diœceſes, in quibus conſiſtunt vicariæ, de quarum augmentanda portione quæſtio vertatur, ſint ab executione ſuorum officiorum quomodolibet impediti; ejuſdem concilii auctoritate ſtatuimus; quod in cauſis augmentationum prædictarum per citationes in eccleſiis, quarum rectores aut proprietarii extra diœceſim ordinarii demandantis citationem hujuſmodi demorantur, aliquo die dominico vel feſtivo, cum major in eiſdem affuerit populi multitudo publice & ſolenniter factas; in quibus citationibus ad comparendum ipſis citatis, ad minus dentur triginta dies, prædicti rectores & proprietarii perinde arcentur ad comparendum, ac ſi eſſent citatione hujuſmodi perſonaliter apprehenſi.

ANNO CHRISTI 1440.

CONCILIUM FRISINGENSE

In cauſa Eccleſiaſticarum conſtitutionum tempore Nicodemi de Scala epiſcopi celebratum anno domini MCCCCXL. ſub Eugenio papa IV.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De clericis peregrinis & ignotis.*
II. *De judiciis.*
III. *De foro competenti.*
IV. *De vita & honeſtate clericorum.*
V. *De cohabitatione clericorum & mulierum.*
VI. *De clericis non reſidentibus in eccleſiis vel prebendis.*
VII. *De prebendis & dignitatibus.*
VIII. *De conceſſionibus prebendæ & eccleſiæ non vacantis.*
IX. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*
X. *De ſepulturis.*
XI. *De decimis.*
XII. *De regularibus & eorum ſtatu.*
XIII. *De jure patronatus & advocatis eccleſiarum.*
XIV. *De cenſibus & exactionibus.*
XV. *De benedictione ſalis & aſperſorii diebus dominicis.*
XVI. *De celebratione miſſarum.*
XVII. *De baptiſmo.*
XVIII. *De cuſtodia euchariſtiæ, chriſmatis & aliorum ſacramentorum.*
XIX. *De clandeſtina deſponſatione.*
XX. *De ſimonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur.*
XXI. *De Judæis.*
XXII. *De uſuris & uſurariorum pœnis & præemptionibus.*
XXIII. *De pœnis.*
XXIV. *De pœnitentiis & remiſſionibus.*
XXV. *De ſententia excommunicationis, interdicti & ſuſpenſionis.*
XXVI. *De publicatione ſtatutorum, & eorum copia habenda.*

ANNO CHRISTI 1440.

PRÆFATIO.

AD laudem & gloriam Dei omnipotentis, ſalutem quoque gregis nobis crediti. Nos Nicodemus ejuſdem gratia epiſcopus Friſingenſis, una cum venerabilibus fratribus noſtris ſincere dilectis, Nicolao præpoſito, Henrico decano, totoque capitulo eccleſiæ noſtræ Friſingenſis, nec non venerabilibus patribus, honorabilibuſque nobis Chriſto dilectis abbatibus, præpoſitis, archidiaconis, decanis, ac univerſo clero noſtræ diœceſis, mobis in hac ſacra ſynodo aſſiſtentibus, ad coercitionem exceſſuum, reformationemque morum, diligenti ac matura deliberatione præhabita, infra ſcriptas B conſtitutiones & ſtatuta ex cauſis rationabilibus ſolenniter & commuuiter edidimus, & præſentibus promulgamus, ſub pœnis quoque in eis contentis præcipimus inviolabiliter obſervari; & ut infra continetur, in anno bis publicari.

CAPITULA.

I.

Quia paſtorali ſolicitudini incumbit, ſubditis providere, ne ab ignotis ſeducantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus abjectos, & quod deteſtabilius eſt, facinoro- C ſos, inhabiles circa divina, ſe ingeſſiſſe in animarum pericula & ſcandala plurimorum; diſtricte ſub excommunicationis pœna præcipimus & mandamus univerſis noſtræ diœceſis prælatis, decanis, eccleſiarum rectoribus, plebanis & vice-plebanis, ne de cetero aliquem alienæ diœceſis, ſeu ignotum etiam peregrinum ſe pro presbytero, ſen in ſacris conſtituto gerentem, ad ipſorum conſortium ſacramentorum & ſacramentalium adminiſtrationem, vel alias ad regimen quoquo modo admittant, niſi deſuper literis noſtris aut vicarii noſtri patentibus, aut aliis legitimis documentis fuerint certificati.

II.

Ne quiſquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expenſis, ſtatuimus, & præcipimus omnibus judicibus eccleſiaſticis noſtræ diœceſis, ne laicos quoslibet ad audiendum ſui citent vel evocent, niſi cauſam citationis exprimant nominatim & expreſſe, quæ ad forum pertineat eccleſiaſticum de jure vel conſuetudine, nec citatum ſuper aliis cauſis quam in citatorio expreſſis reſpondere compellant. Quoniam fruſtra forent judiciorum ſtrepitus & diffinitiones, ſi non fierent earumdem executiones. Statuimus & ſub excommunicationis pœna mandamus omnibus & ſingulis noſtris ſubditis, quod tam noſtra quam aliorum noſtrorum judicum E juſſa, præcepta, mandata, ſententias & proceſſus cujuſcumque continentiæ aut tenoris firmiter ſibi deſtinata devote recipiant, & fideliter exequantur, nuntios eorumdem benevole acceptent, ad vindictam vel offenſionem nullatenus prodeant, per proprium ſigillum, ſi habuerint, in ſignum executionis celebratæ literas ipſas una cum ſubſcriptione muniant & conſignent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit in aliquo præmiſſorum, ad præfatam pœnam, & nihilo minus parti læſæ teneatur ad reſarciendum expenſas & damna pariter & in- A tereſſe, præmiſſa noſtra taxatione vel judicum eorumdem, a quibus prædicta emanarunt, & hoc quantum in litem fuerit juratum.

ANNO CHRISTI 1440.

III.

Quia privilegium fori eccleſiæ eſt immediate a jure divino, quandoquidem nec conſenſus, nec tolerantia excuſare poteſt, animarum periculis providere volentes, ſtatuimus, & univerſis Chriſti fidelibus noſtræ diœceſis diſtricte præcipiendo inhibemus, ne quemqnam clericum, aut perſonam eccleſiaſticam, capitulum aut collegium quodcumque ad judicium forenſe trahant: judicibus quoque forenſibus, ne quemquam eorumdem coram ſe experiri cogant. Alioquin tam actor quam judex ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrant. In qua ipſos & ipſorum plebanos, dum in ſcriptis legitime requiſiti fuerint, ſimiliter ſub eadem excommunicationis pœna volumus illico excommunicatos publice denuntiari, nunquam ad abſolutionis beneficium admittendos, donec parti læſæ ſuper injuriis & expenſis taliter irrogatis caveant vel ſatisfaciant competenter ſecundum æſtimationem & declarationem legitimas, coram nobis vel judice eccleſiæ noſtræ rite faciendas. Salva nihilo minus exactione pœnarum in conſtitutionibus aliis ſuper hoc per ſedem apoſtolicam & in concilio provinciali promulgatarum

Inhibemus, & ſub pœna excommunicationis interdicimus omnibus Chriſti fidelibus, clericis & laicis noſtræ diœceſis, ut nullus ipſorum contra dictum ſalvatoris & ſacros canones ſine juſſu noſtro aut vicarii noſtri ſpeciali, præter judices capituli noſtri archidiaconi in Raettnbuch per archidiaconatum ibidem, de cauſis matrimonialibus diffiniat aut agnoſcere præſumat.

Licet illorum qui occulte Dei judicio aſſerunt, lepræ morbo percuſſi ſeparatio a communione hominum majoribus gradibus eccleſiæ dumtaxat ſecundum expertorum medicorum examen ſit credita, frequenti tamen querelarum D aſſertione percepimus, plures innocenter ſeparatos, alios ſeparandos toleratos, præſenti ſtatuto ſub excommunicationis pœna inhibemus, quod nullus deinceps noſtræ diœceſis clericus vel laicus quocumque modo vel forma quemquam ſua temeritate audeat judicare leproſum, vel ab hominum ſeparare communione. Sed univerſis & ſingulis ſub noſtra diœceſi degentibus diſtricte præcipimus, quod ſuborta fama contra quemquam, quod lepræ morbo percuſſus ſit, talem noſtræ aut vicarii noſtri tranſmittat audientiæ, tamquam ad ſacerdotem Leviticum per nos aut vicarium noſtrum amplius examini medicorum ſubjiciendum pro experimento, an rumori veritas ſuffragetur: hoc tamen, niſi caſus adeo ſit indubitatus, quod tergiverſatione nequeat occultari; puta, cum infirmus aperte profitetur, quod manus domini tetigerit eum.

IV.

Quia clericorum eſt, in ſeipſis implere voluntatem domini, & lucere per honeſtam converſationem, qualiter alios oportet in domo domini converſari, ſacra ſynodo approbante ſtatuimus, volumus & mandamus, univerſos clericos noſtræ diœceſis, præpoſitum beneficiatos

& in

ANNO CHRISTI 1440.

& in ſacris conſtitutos honeſte, clericaliter & devote ſe exhibere, a crapula & ebrietate abſtinere, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monilia auro, argento, vel alio metallo exceſſive ad modum laicorum ſplendentia abjicere omnino & vitare, veſtes non rubei nec viridis coloris deferre deſuper clauſas, ſic quod ſuperior aliis ſuperemineat, ut inferior nequeat maxime in ſummitate apparenter videri, birretum capiti ſuperpoſitum cum caputio humeris impoſito portare ipſis in publico deambulantibus. Contrafacientes vero, ultra pœnam juris communis, per ſuſpenſionem a perceptione fructuum beneficiorum fabricæ applicandorum, ſecundum quod protervia meruit & exceſſus, arctius debere per nos aut vicarium noſtrum puniri.

Item inhibemus omnibus clericis ſupradictis, ne in publico vel alibi præſentibus laicis tabernas intrent, niſi in itinere conſtituti, vel alia, ex cauſa rationabili, nec ludos inhoneſtos, maxime taxillorum exerceant, nec talibus interſint. Contrafacientes vero pœna juris communis & ad arbitrium noſtrum aut vicarii noſtri puniri volumus & mandamus.

Item ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, ut nullus clericorum, maxime beneficiatorum cauponem vel tabernarium hoſpitem ſibi conſtituat continuum in domo habitationis ſuæ, aut potum venalem negotiationis cauſa exponat publice, aut vendat: permittimus tamen domos prælatis & monaſteriis pro hoſpitalitate rationabiliter introducta, & ſecundum permiſſum regulæ & juris communis. Contrafacientes arbitrio noſtro, aut vicarii noſtri, arctius puniri volentes.

Ne redemptoris domini noſtri Jeſu Chriſti patrimonium inutiliter conſumatur, aut in uſus temporales exquiſitis diabolicis ſuggeſtionibus expendatur, de quo potius pauperum neceſſitatibus eſt ſubveniendum: ſtatuimus ne clerici, maxime beneficiati, quacumque dignitate præfulgeant, mimis, joculatoribus, hiſtrionibus, buffonibus, galliardis, ſeu hominibus artis ludicræ, prætextu nuptiarum, militiæ, vel alterius ſimilis cauſæ, quidquam largiantur

V.

Volumus concubinatum evitari ſub pœnis decreti ſacri generalis concilii Baſileenſis, quas pœnas una cum pœnis juris communis contra inobedientes exequi præcipimus & mandamus. Tenor autem prædicti decreti ſequitur per omnia in hæc verba.

Sacroſancta generalis ſynodus Baſileenſis in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans, ad perpetuam rei memoriam.

Concil. Baſil. Seſſ. XX.

QUicumque clericus cujuſcumque ſtatus, conditionis, religionis, dignitatis, etiamſi pontificalis vel alterius præeminentiæ exiſtat, qui poſt publicationem ejuſdem in eccleſiis cathedralibus, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam eadem conſtitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus, quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam evidentem eccleſiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertet. Nec non & hujuſmodi publicum concubinarium, ut primum talem eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior admonere teneatur, ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat. Quod ſi non dimiſerit, vel dimiſſam aut aliam publice reſumpſerit; jubet hæc ſancta ſynodus, ut ipſum omnibus ſuis beneficiis omnino privet: & nihilo minus, hi publici concubinarii, uſquequo cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtamque vitæ emendationem, fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumque honorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem recidivo vomitu ad hujuſmodi concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant. Quod ſi hi ad quos talium coercitio pertinet, eos, ut prædictum eſt, punire neglexerint, eorum ſuperiores tam in ipſos de neglectu, quam in illos pro concubinatu modis omnibus digna privatione animadvertant. In conciliis enim provincialibus & ſynodalibus adverſus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pœna ſeveriter procedant. Et ſi hi, quorum deſtitutio ſpectat ad ſummum pontificem, per concilia provincialia aut ſuos ſuperiores propter publicum concubinatum comperiantur privatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ipſi ſummo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcumque capitulis generalibus & provincialibus quo ad ſuos ſervetur pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concubinarios ſtatutis in ſuo robore permanſuris. Publici autem intelligendi ſunt non ſolum hi, quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in jure factam, ſeu per rei evidentiam, quæ nulla peſſit tergiverſatione celari, notorſus exiſtit, ſed & qui mulierem de incontinentia ſuſpectam vel infamatam tenet, & per ſuum ſuperiorem admonitus ipſam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem habentes, pecuniarios quæſtus a concubinariis percipere non erubeſcunt, patiendo eos in tali fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto omnino compoſitionis aut ſpe alicujus quæſtus talia quovis modo tolerent aut diſſimulent: alioquin ultro præmiſſam negligentiæ pœnam duplum ejus quod propterea acceperint, reſtituere ad pios uſus omnino teneantur & compellantur. Ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas prælati modis omnibus curent a ſuis ſubditis etiam per brachii ſæcularis auxilium, ſi opus fuerit, penitus arcere. Qui etiam ex tali concubinatu procreatos filios apud patres ſuos cohabitare non permittant. Jubet inſuper hæc ſancta ſynodus, ut etiam in prædictis ſynodis & capitulis hæc conſtitutio publicetur, & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneat diligenter. Injungit præterea omnibus ſæcularibus viris, etiamſi regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum quocumque quæſito colore prælatis, qui ratione officii ſui adverſus ſuos ſubditos pro hujuſmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum ſit, & ſub peccati mortalis pœna neceſ-

ANNO CHRISTI 1440.

necessario evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinatu abstineant; nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam mulierem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli consilium uxorem ducat. Pro hujus autem divini observatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis tantis remediis cum studio laborent.

A

VI.

Periculis animarum, quæ cunctis operibus præferuntur, desiderantes occurrere, statuimus, volumus, & sub pœna privationis beneficii mandamus, ut omnes habentes ecclesias, quibus animarum cura est annexa, personaliter in eisdem residеant, aut infra hinc & festum sancti Michaelis proxime futurum nos aut vicarium nostrum legitime doceant, quare in eisdem personaliter residere non debeant nec teneantur. Quia beneficium datur propter officium, statuimus quod quicumque canonicus ecclesiæ nostræ cathedralis, vel alterius collegiatæ nostræ diœcesis, per se vel alium officium suum, quod exhibere debet in ordine quocumque secundum consuetudinem ecclesiasticam hactenus observatam, per unam septimanam continuam neglexerit quacumque de causa vel occasione, decem libras denariorum usualis monetæ ad fabricam ejusdem ecclesiæ solvere teneatur. Si vero minus quam per unam septimanam neglexerit, eamdem pœnam proportionabiliter secundum ratam temporis persolvere teneatur. Si quis vero per secundam septimanam, ut prædicitur, neglexerit, a perceptione fructuum & reddituum præbendæ quam obtinet in ecclesia, penitus sit suspensus, donec pœnam solverit integraliter superius expressam. Qui autem per tertiam neglexerit septimanam, ad nullum actum capitularem, nec ad aliquod stipendium præbendale admittatur, donec de pœna satisfecerit memorata, nec non ad arbitrium nostrum, sicut alias sibi duxerimus adjungendum, puniatur.

B C D

VII.

Quia in tantum quorumdam processit ambitio, ut non duo vel tria, sed plura perhibeantur habere beneficia: de concilio venerabilium fratrum & patrum nostrorum hoc emendari cupientes, statuimus, & sub pœna privationis beneficiorum mandamus, ut omnes & singuli clerici nostræ diœcesis incompatibilia de jure beneficia retinentes, nobis aut vicario nostro infra hinc & festum sancti Michaelis dispensationes super hoc obtentas indicent & ostendant. Inhibemus quoque sub eadem pœna, ne quisquam clericorum plures quam unum teneat vicarium, nisi evidentis necessitatis causa aliud sibi a nobis vel vicario nostro fuerit indultum.

E

VIII.

Ne per receptionem canonicorum præbendis non vacantibus alienæ mortis votum turpiter ingeratur, statuimus, ut de cetero nullus recipiatur in canonicum ecclesiæ nostræ cathedralis, nec alicujus alterius collegiatæ nostræ diœcesis, nisi vacaverit præbenda, quæ illi qui assumitur in canonicum, assignetur: alioquin receptio in contrarium facta nulla sit ipso facto, nisi facta fuerit de licentia nostra speciali.

ANNO CHRISTI 1440.

IX.

Quia non omnibus liquent canones contra alienationes rerum monasteriorum & ecclesiarum, jurium prohibitiones publicando, omnino inhibemus omnibus abbatibus, prioribus, præpositis & aliis prælatis ac clericis universis, tam sæcularibus quam regularibus, sub pœna privationis administrationum ipsorum, ne de rebus ecclesiarum vel monasteriorum suorum alienationes sine licentia legitima faciant perpetuas quocumque titulo, gratuito vel oneroso: nec etiam res temporales insignes aut notabiles præter juris formam & licentiam secundum eamdem obtentam * quocumque alienare præsumant; statuimus, & irrefragabiliter diffinimus, quod in qualibet parochia plebanus, assumptis sibi duobus honestioribus subditis suis, quorum quilibet habeat clavem unam, & ipse tertiam, omnia quæ devotione fidelium ad fabricam ecclesiæ, luminaria, vel ad alias utilitates fuerint deputata, diligenter colligat & conservet, & his usibus impendat, ad quos sunt deputata. Volumus etiam, quod nec tales sibi adjuncti, nec alii procuratores ecclesiarum qualescumque de rebus ecclesiæ præter scitum plebani quidquam disponant, ut res ipsa suspicione careat, & non detur occasio subtrahendi res ecclesiarum. Volumus, & sub excommunicationis pœna præcipimus, quod plebani & assumpti sibi ad hoc officium seu ministerium exequendum, loci decano semel in anno quolibet plenam teneantur reddere rationem. Quem rationes hujusmodi sub eadem pœna, tam solicite quam attente, sub bonis testimoniis exigere volumus & recipere, atque auctoritate nostra sub memorata pœna inhibere plebanis & ecclesiarum procuratoribus, ne res ecclesiarum nomine Vaccarum vulgariter *Immer Kue*, vel alias quovis quæsito colore sub specie usuræ mutuent, aut quomodolibet locent.

* f. quomodocumque

Statuimus, ut nullus ecclesiasticus vel sæcularis, cujuscumque status & conditionis fuerit, ecclesiarum vacantium aut clericorum decedentium bona rapiat, dissipet aut invadat quocumque quæsito colore. Contrafaciens decedens ecclesiastica careat sepultura: vivens autem cum tota familia sua ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec ablata restituerit universa.

Item simili pœna carentiæ sepulturæ decedentium & ingressus ecclesiæ vivorum prohibemus laicis, ne de sepulturis dandis se intromittant, nec campanas vel ad divinum cultum deputata contra voluntatem plebanorum quocumque modo, præsertim ad profana & religioni ecclesiasticæ adversa contrectent, aut per mansionarios ecclesiarum pertractari mandent auctorabiliter contra sacros canones, nec in ecclesiis & rebus earumdem quidquam statuant, vel quomodocumque ordinare præsumant.

X.

Insuper præsenti constitutione duximus inhibendum universis clericis nostræ diœcesis, ne suspensos patibulo, decollatos, vel alios qualitercumque per sententiam morti traditos, in torneamentis, ludis, publicis spectaculis, aut alias occisos, vel subito defunctos, qui non eodem

ANNO CHRISTI 1440.

dem anno confeſſi, vel alias in mortalibus peccatis morte præventi fuerint, vel non receperint euchariſtiæ ſacramentum, niſi de conſilio ſacerdotis duxerint abſtinendum, tradere præſumant eccleſiaſticæ ſepulturæ abſque licentia noſtra aut vicarii noſtri ſuper hoc petita diligentius & obtenta, nihilque pro conceſſione hujuſmodi exigatur, neque recipiatur, niſi voluntarie offerant; ſed dumtaxat ſibi ſalarium competens ſolvatur.

A

XI.

Multi ſæcularium interdum in deteſtationem cleri temeritate propria decimas quas omnium dominus ſolvi præcepit, ſervitio ſuo mancipatis ſubtrahere non verentur in animarum ſuarum grande periculum. Ideoque cunctis prædicatoribus & confeſſoribus, religioſis & ſæcularibus præcipimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus in prædicationibus & confeſſionibus ſubditos ſuos ſtudioſius moneant & inducant, quod memores ſalutis animarum decimas ipſas omnium terræ naſcentium ſine diminutione integre; perſonales vero ſecundum laudabilem conſuetudinem perſolvant, ſi pœnas damnationis æternæ voluerint evitare.

B

XII.

Quia religioſos, qui per religionem ſponte aſſumptam Deo dicati ſunt, purioris decet honeſtatis & vitæ nitore clarere, ut Deo poſſint ſalubrius famulari. Quapropter præſenti conſtitutione irrefragabiliter duximus ſtatuendum, ut univerſi abbates, præpoſiti, priores, decani, ceterique monaſteriorum profeſſi noſtræ diœceſis, monaſtica & regulari vigeant diſciplina, regulamque eis a ſanctis patribus inſtitutam, ſecundum quod ſacrorum ſtatuta canonum edocent, præſertim tria ordinis ſubſtantialia, videlicet abdicationem proprietatis, obedientiam & continentiam, ceremonialiaque religionis ſecundum ſanctam regulam & diffinitiones ſanctorum patrum diligentius ſtudeant in omnibus obſervare. Si quis autem prædictorum ſuæ ſalutis immemor promiſſorum extiterit violator ſeu neglector, ſecundum eamdem regulam & diffinitiones patrum pœna condigna puniatur.

C

D

Quoniam nedum in viris, ſed etiam in mulieribus Deo devotis vigere debet religio ſancta & vita monaſtica ſecundum regulam ſuæ profeſſionis & patrum ſanctorum diffinitiones, imo tanto cautius tenentur prælati & alii eis præfecti vigilare, quanto fragiliores noſcuntur: ſtatuimus, volumus & mandamus, quod omnes prælati quorumcumque ordinum mendicantium & non mendicantium, & alii quicumque monachi & non monachi noſtræ diœceſis, quibus etiam a Deo devotarum mulierum cura eſt commiſſa, eaſdem paterne, pie & ſolerter ſecundum ſuam regulam & patrum diffinitiones ad obſervantiam regulæ & monaſticæ vitæ inducant, informent & compellant juxta officii debitum: diligenter etiam vigilent, ne in receptione alicujus ipſarum quidquam per ſimoniam exigatur: negligentes vero & non reformantes, cujuſcumque religionis fuerint, maxime de ordine ſancti Franciſci, qui triplicem regulam ſive modum ſancte vivendi declaravit, diſtricta animadverſione judicii punire non tardabimus. Inſuper conſtitutionem Bonifacii papæ octavi ſuper clauſura monialium editam, quæ incipit, Periculoſo, cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

E

Quia nonnunquam ſub ſpecie religionis ſurgunt ſectæ, nec non conventiones peſtiferæ juribus inimicæ: præcipimus & mandamus cunctis eccleſiarum rectoribus noſtræ diœceſis, quod omnes viros & mulieres infra terminos ſuarum parochiarum degentes, ſub ſpecie religionum non approbatarum & communium in vita accepta, in communi vita popularium diſcrepantes requirant, quod infra menſem a ſua requiſitione ipſos informent, cujus religionis ſint, & ſuæ vitæ ac ſtatus approbationem. Quod ſi non fecerint, ipſos teneant in omni obedientia parochiali, ſicut alios parochianos; & nobis aut vicario noſtro eoſdem nihilo minus denuntiare non omittant.

XIII.

Quamvis patroni & advocati ſint in ſubſidium eccleſiarum admiſſi, ſæpe tamen hoc tendit ad noxam & oppreſſionem, ut inde ſentiant detrimentum, quod a defenſione naſcitur inſtitutum: & infra conſtitutione præſenti ſancimus & volumus, quod tam patroni quam advocati eccleſiarum, cujuſcumque præeminentiæ aut ſtatus fuerint, gratia permiſſa, & antiquis juribus ipſis & eorum progenitoribus in inſtitutione prima, ſeu cum ipſi ad advocatus a principio per eos ad quos pertinuit, ſuſcipiebantur, deputatis, penitus & omnino ſtent contenti, & pro poſſe ſuo ſtatum, honorem & res eccleſiarum requiſiti fideliter tueantur & defendant. Item ſi patronatus plures filios aut heredes dereliquerit, omnes illi ſuccedant in ſtirpem & in locum defuncti, ac nihil plus exigant, extorqueant vel recipiant, quam ei debebatur, in cujus locum & jus ſucceſſerunt. Et nihilo minus ſicut defunctus eccleſiam defendere, teneantur. Si quis vero in extorſione aut receptione juris advocatiæ modum exceſſerit memoratum, aut patronatus occaſione, jure ſuo privetur, & nihilo minus ſicut raptor & ſpoliator eccleſiæ puniatur.

XIV.

Quamvis res eccleſiaſticæ non ad alium quam pium uſum in quem ordinatæ ſunt, expendi debeant, ſalva ſedis apoſtolicæ auctoritate, quidam tamen prælati & alii clerici plus timentes terrenam quam divinam offendere majeſtatem, non verentur laicis eccleſias quantum in eis eſt facere tributarias. Et infra: Sub excommunicationis pœna inhibemus univerſis prælatis & clericis noſtræ diœceſis, ne novam * ſteuram, aut quamvis aliam exactionem, laicis ſolvere præſumant, non habita ſuper hoc ſuperioris ſui licentia ſpeciali & expreſſa.

Item inhibemus omnibus clericis noſtræ diœceſis ſub pœna jam dicta, ne aliquis eorum decano aut archidiacono ſine noſtro aut vicarii noſtri mandato collectam vel exactionem ſolvere præſumat.

XV.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ, & volumus omnes ſacerdotes, qui parochiis præ-

ANNO CHRISTI 1440.

sunt, singulis diebus dominicis aquam & sal benedicere, ac eosdem una cum toto clero ad ipsas ecclesias spectante horis consuetis ante missarum solennia processionaliter circumire. Ut autem populus ad hujusmodi processiones invitetur, omnibus vere pœnitentibus confessis & contritis ipsam processionem devote sequentibus, ac illis qui hujusmodi processionibus libenter interessent, sed quo minus intersint custodia bonorum suorum, infirmitate aut alio legitimo impedimento detinentur; sub fiducia divinæ pietatis de thesauro ecclesiæ quadraginta dies indulgentiarum de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus, & easdem indulgentias per rectores supradictos volumus exhinc publicari.

XVI.

Volumus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut nullus divina missarum solemnia sine luminibus celebrare præsumat, nec hostiam ante consecrationem in altum quoquo modo elevare, ne adorando hostiam non consecratam populum idololatriam committere contingat.

Item statutum concilii provincialis Saltzburgensis præsentibus nostris statutis inserendum duximus, cujus tenor sequitur in hæc verba: Item statuimus, ut si quis clericus vel laicus utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit præsumptione damnabili publice prædicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit absolvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione damnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cum sacræ scripturæ dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus fuerit minister, per utrumque Deus effectum gratiæ confert: non enim quæ sancta sunt coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta per hominum malitiam profanari. Unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctorum contagiorum existunt. Licite ergo a quocumque sacerdote ab ecclesia tolerato divina [a] ministeria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili reprobamus quorumdam opinionem erroneam, asserentem, episcopum, presbyterum, seu sacerdotem curatum non posse solvere presbyteros fornicarios a fornicationis reatu propter votum castitatis: inhibentes ne quisquam de cetero prædictam opinionem sub pœnis prædictis docere, tenere, aut dogmatizare quoquo modo præsumat publice vel occulte. Adjicimus quoque, ut nullus in diœcesi nostra ad prædicandum sive annuntiandum verbum Dei admittatur, nisi missus sit, & de missione sua constiterit sufficienter.

Cupientes ac volentes indulgentias de corpore Christi per dominum nostrum sanctissimum, dominum Eugenium papam quartum concessas publicari, tenorem earumdem præsentibus inseri mandamus, qui sequitur, & est talis.

a) *Forte*, mysteria. H.

ANNO CHRISTI 1440.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

EXcellentissimum corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi sacramentum, quod appropinquante passionis ejus hora dominus ipse signo præcipui, quo nos dilexit, amoris salubriter instituit, [b] ejusdem commemorationem sanctissimam jugi mentis exultatione contemplantes, ad hoc inter singulos hujusmodi mercatos sanguinem spiritualia dispensare munera votis exposcimus, ut illi condignis assurgentes laudibus, sua frequentia ad ipsius veneration nem sacramenti corda dirigant, & eo quo corporalis habetur præsentia salvatoris viatico fructus vitæ complectentes æternæ, cælestia conscendant, ipsum qui nobis se in edulium tribuit, perpetuo conspecturi. Sane dudum piæ memoriæ Urbanus papa IV. prædecessor noster, ad orthodoxæ corroborationem & exaltationem fidei digne & laudabiliter statuens, ut de tanto sacramento præter illam quæ dietim in ecclesia fieret, annuatim memoria solemnior & specialior haberetur, & ad celebrandum ejus tam excelsum tamque glorioſum festum quintam post octavas pentecostes feriam designans, ac Christi fideles quoslibet ad colendum illud donis spiritualibus animare volens, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui matutinali officio festi ejusdem in ecclesia, in qua etiam illud celebraretur, interessent, centum; qui vero missæ, totidem; & qui in primis ipsius festi matutinalibus vesperis, similiter centum; qui autem in secundis, totidem; illis vero qui primæ, tertiæ, sextæ, nonæ & completorii horarum officiis, pro qualibet ipsarum quadraginta: iis autem qui per octavas ipsius festi matutinalibus vesperis, missæ ac prædictarum horarum officiis interessent, singulis octavarum ipsarum diebus similiter centum. Et subsequenter felicis recordationis Martinus papa V. etiam prædecessor noster, fideles eosdem ad impertiendum pro veneratione sacramenti hujusmodi potiora reverentiæ & devotionis exercitia firmare cupiens, singulis ex eis vere pœnitentibus & confessis, qui & quoties in ipsius sacramenti profesto jejunium, vel loco ipsius aliud pium juxta consilia suorum confessorum opus fecerint, etiam centum: & qui præmissis in ecclesiis, in quibus illa celebrari contingeret, officiis interessent, nec non episcopis & aliis prælatis superioribus, qui dictis officiis libenter interessent, sed quo minus eis in ipsis ecclesiis interesse possent, pro conservandis suarum dignitatum juribus, & aliis tunc legitime impedimentis, pro matutinali ducentos, & pro missæ officiis totidem, ac pro qualibet vesperarum etiam ducentos; reliquarum vero, videlicet primæ, tertiæ, sextæ, nonæ & completorii festi octuaginta: rursus autem in quibuslibet octavarum diebus pro singulis matutinalium missarum & vesperarum, similiter centum; nec non reliquarum horarum officiorum hujusmodi, quadraginta. Illis præterea, qui processiones in quibus ipsum vivificum sacramentum dicto festo juxta præfatarum ritus ecclesiarum deferretur, continuo secuti forent, ac quibuslibet in festo ac octavarum diebus hujusmodi pro pace & tranquillitate ecclesiæ missas devote celebrantibus, pro singulis ipsarum, nec non aliis in eodem festo eucharistiæ sacramentum devote sumentibus, etiam centum singulis annis profesto vice

b) *Forte*, ejusdemque, H.

qua-

ANNO CHRISTI 1440.

qualibet eis, qui dum corpus dominicum communicandis deferetur infirmis, illud cum incenſo luminari præcedendo vel ſequendo venerarentur, ſimiliter: & qui tunc illud alias devoti ſecuti forent, etiam quinquaginta dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Ac etiam ipſe Martinus prædeceſſor noſter, quod in feſto & diebus octavarum hujuſmodi in terris & locis eccleſiaſticis, quavis auctoritate ſuppoſitis interdicto, pulſatis campanis, januis apertis, & alta voce excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis, ut ocius reconciliari ſtuderent, admiſſis, & illis qui cauſam vel occaſionem hujuſmodi interdicto dediſſent, altari tunc nullatenus appropinquantibus, miſſæ & officia præmiſſa licite celebrari poſſent, auctoritate apoſtolica duxit concedendum. Nos vero, quos interim ad ſummi apoſtolatus apicem divina clementia provexit, etiam pro frequentiori hujuſmodi veneratione ſacramenti ſummis geſtientes affectibus noſtri partes miniſterii ſalubriter impertiri, nec non relaxationes & conceſſiones prædictas apoſtolici robore muniminis ipſorum notioni fidelium committentes, præmiſſis per eumdem Martinum prædeceſſorem, ut præfertur, relaxatis diebus alios totidem dies pariformiter ab ipſis fidelibus conſequendos addjicimus per præſentes, & inſuper univerſos patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos & aliarum eccleſiarum prælatos monemus & hortamur in domino, & eis per apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, & in remiſſionem peccaminum injungimus, ut per ſe vel alios eorum ſubditos per ſingulas ſuarum civitatum & diœceſis eccleſias in [a] dominicam feriam & feſtum * pdēm proxime præcedente ſalutaribus ad venerationem potiſſime ſacramenti hujus monitis & exhortatione præſentium, quorum etiam tenor inter matutinales feſti, nec non dierum octavarum hujuſmodi lectiones recitentur, literarum continentiam & effectum publicare & inſinuare procurent, ut ejuſdem ſacramenti ſuffragante myſterio, ſubditi & fideles ipſi ſpiritualium gratiarum uberiori fulciantur augmento, & ab illo qui ſe pro ipſis immolavit hoſtiam, poſt hujus vitæ curſum ad gloriam perducantur æternam. Verum quia difficile foret hujuſmodi literas ſingulis exhiberi, volumus, & eadem auctoritate decernimus, quod ipſarum tranſumpto manu publica & ſigillo alicujus epiſcopalis vel ſuperioris eccleſiaſticæ curiæ munito, tamquam præfatis, ſi originaliter exhiberent literas, plena fides exhibeatur, & perinde ſtetur, ac ſi originales literæ forent exhibitæ vel oſtenſæ.

a) *Forte*, in Dominicam feriam & feſtum prædictum proxime &c. H.

Datæ Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo triceſimotertio, VII. Kalendas Junii, pontificatus noſtri anno tertio.

XVII.

Baptiſmus cum ſumma reverentia celebretur, maxime in diſtinctione & prolatione verborum, in quibus ſacramenti virtus exiſtit, his ſcilicet verbis; *Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Doceant igitur ſacerdotes tam mares quam feminas, in neceſſitate debere parvulos baptizare eadem forma in ſuo idiomate; & quod patres & matres proprios infantes, ſi ſumma neceſſitas exigit, poterunt baptizare: & ſi ſacerdotes ſuper hoc diligenter inquirentes debitam formam in baptiſmo invenerint, quod factum eſt, approbent, ſupplentes circa baptizatum, quo ad unctionem olei in pectore & in ſcapulis, & chriſmatis in vertice, quod a laicis eſt omiſſum. Si autem in baptizato debitam formam non invenerint obſervatam, non differant pueros baptizare.

ANNO CHRISTI 1440.

XVIII.

Item præcipiendo mandamus, ut ſecundum conſtitutionem Lateranenſis concilii euchariſtia, chriſma & oleum ſanctum ſub fideli cuſtodia & reverentia debita clavibus adhibitis conſerventur, ne poſſit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia & nefanda exercenda. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, ultra juris communis pœnas in libra ceræ eidem eccleſiæ ſolvenda & applicanda puniatur. Et ſi per ejus pigritiam aliquod nefandum inde contigerit, ejuſmodi ſubjaceat ultioni juxta noſtram aut vicarii noſtri ordinationem & delicti quantitatem. Sacramentum etiam euchariſtiæ ſingulis menſibus ad minus ſemel renovari præcipimus, aut pluries ſecundum locorum exigentiam & opportunitatem.

In pleriſque etiam eccleſiis mappæ, pallæ, corporalia, & alia veſtimenta divino cultui deputata tam inculta & immunda relinquunt, quod interdum quibuſdam ſunt horrori, contra ſtatutum concilii generalis, univerſis cuſtodibus, ſacriſtis, & eccleſiarum rectoribus diſtricte præcipimus, quatenus omnia veſtimenta, ornamenta ac vaſa ſupra dicta per ipſos munda & nitida conſerventur; corporaliaque pluries infra annum juxta caſus exigentiam per clericos mundentur. Si quis vero in tranſgreſſione hujuſmodi ſtatuti culpabilis fuerit, uſque ad condignam ſatisfactionem ab officio ſuſpendatur.

XIX.

Statuimus & præcipimus univerſis Chriſti fidelibus noſtræ diœceſis, utriuſque ſexus, ne quiſquam eorum clandeſtinis deſponſationibus aut occultis matrimoniis interſit. Præcipimus inſuper in virtute ſanctæ obedientiæ univerſis eccleſiarum plebanis, quod poſtquam ipſis conſtiterit, pro certo, vel probabili fama, aliquos clandeſtine contraxiſſe, ipſos ſtatim ad publicandum in facie eccleſiæ aut jura ſua proſequendum coram eccleſiaſtico judice per ſubtractionem ſacramentorum, extra tamen neceſſitatis articulum cogere non poſtponant.

XX.

Diſtricte præcipiendo interdicimus, ne quiſquam ſacerdotum pro reconciliatione pœnitentium, aut pro adminiſtratione alicujus ſacramenti, vel aliquorum ſacramentalium, paciſcatur de ſibi danda pecunia, nec aliquo alio æquivalenti pro eodem. Sed volumus diſpoſitis abſque dilatione pro tempore & loco congruis adminiſtrari & exhiberi ſecundum ritum eccleſiæ verum, quod rationis & juris explorati exiſtit, quod ſocii paſſionum ſint pariter, & ſocii conſolationum, permittimus expoſt exigi etiam cum imploratione officii judicis quantitatem in talibus conſuetudine debitam, ad quam laicos hortamur, & quantum de jure eſt aſtringimus & compelli volumus.

Item inhibemus ſub pœna privationis officii,

ne

ANNO CHRISTI 1440.

ne aliquis sacerdotum quemquam notorie delinquentem accepta pecunia vel alio commodo temporali pœna condigna corrigere prætermittat.

Item interdicimus & districte inhibemus, ne quisquam clericorum, cujuscumque status fuerit, censum de aliquo beneficio, aut pecuniam vel emolumentum aliud, ex pacto quocumque nomine anticipandæ pensionis, vel alio quocumque quæsito colore, augeat, vel quemquam augere compellat. Contra facientes, tam dantes quam recipientes, duplum quam dederint vel receperint nobis [a] remissibiliter solvere teneantur, nihilo minus juxta arbitrium nostrum aut vicarii nostri arctius punientur.

a) *Forte*, irremissibiliter. *Ed.*

Item volumus statutum concilii generalis Constantiensis & constitutionem de simonia editam publicari, ut in fine: quoniam contra transgressores ejusdem districtius, Deo dante, procedemus. Cujus statuti tenor sequitur per omnia in hæc verba:

Martinus, &c.

MUltæ contra simoniacam pravitatem ab olim factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero, ut possumus, attentius providere, sacro approbante concilio, decernimus quod ordinati simoniace ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi: electiones autem, postulationes, confirmationes, & quævis provisiones simoniacæ ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatuum, officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ sint ipso jure, nullumque per illos jus cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati aut provisi faciant fructus suos; sed ad illorum restitutionem, tamquam inique ablatorum percipientes, teneantur. Statuimus insuper quod dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi pontificali aut cardinalatus præfulgeant dignitate.

XXI.

Quamvis Judæi, qui sanguinis Christi vindictam in se receperunt, ubi servire Christianis, aut se laboribus nutrire parati sunt, benignitate ecclesiæ misericorditer tolerentur; ipsi tamen gratia sancta & tolerantia non contenti, orthodoxorum religionis Christianæ facultates usuris exhauriunt, laqueos offensionis ingerunt, & petram scandali; in qua defensione & adjutorio aliquorum culpabilium laicorum detestabilius foventur.

Hinc statuimus districte præcipiendo, quod Judæi in nostra diœcesi non permittantur fænerari, nec uti famulis Christianis. Nullus quoque Christianus domos ad habitandum eisdem ad exercendum fænus locet, nec permittatur eis communio maxime ad frequentem visitationem Christianorum, præterquam in casibus præmissis, ne eorumdem peccatis revolvantur. In die pentecostes fenestræ & ostia clausa teneantur toto die. In diebus autem lamentationis & dominicæ passionis in publicum minime prodeant: cum salutaris hostia ad infirmos deportatur, caveant omni diligentia, ne contra Christianam fidem, beatam virginem, vel sanctos alios, contumeliosa verba proferant, nec permittantur cum simplicibus disputare de fide; ne callidis sermonibus corda percutiant simplicium. Nullus cum eis edere præsumat, aut balneari, aut medicinas ab eis capere. Si quis vero Judæorum in his culpabilis repertus fuerit, eidem communio Christianorum denegetur. Quod si quis Judæorum mulierem cognoverit Christianam, pro tanto facinore viginti libras denariorum usualis monetæ domino loci, in quo scelus hoc perpetratum fuerit, irremissibiliter solvere teneatur. Ad hoc per captionem rerum & personæ, nec non aliis opportunis remediis compellendus. Idem, si Christianus, quod detestabilius est, propter periculum partus, cognoverit Judæam. Et si Judæus satisfacere pœna pecuniaria nequierit, carcerali custodiæ mancipetur afficiendus, donec scandalum sopiatur. Christianus quoque ad Judæum accedens * ultimam dictam mulctam, excommunicationis pœnam, absolutionis beneficium a nobis vel vicario nostro meruerit obtinere.

XXII.

Usurarum voraginem detestantes, inhibemus omnibus Christi fidelibus nostræ diœcesis, tam clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras mutuent, aut in impignorationibus ultra sortem aliquid ex pacto recipiant, nec emptiones detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus usurarios exerceant. Quod si quis contra fecerit, ultra pœnas juris communis & concilii provincialis Saltzburgensis, subjaceat solutioni decem librarum denariorum usualium irremissibiliter solvendarum ad fabricam ecclesiæ, aut in usus pauperum, juxta nostrum aut judicantis nostri nomine arbitrium, convertendos. Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna universis prælatis, decanis, plebanis, & ceteris quibuscumque religiosis & sæcularibus, ne aliquem dictis criminibus manifeste reum, satisfactione non præmissa, ad quam tamen eosdem induci volumus, modis possibilibus ecclesiasticæ tradant sepulturæ.

XXIII.

Volumus & mandamus statutum divæ memoriæ Guidonis legati de latere per nostram diœcesim promulgari & publicari: quo cavetur, quod quicumque personam ecclesiasticam vulneraverit enormiter, captivaverit vel occiderit, ipso facto ea quæ ab ecclesia, nomine feudi, jure censuali, vel in emphyteusin, aut alias quocumque nomine tenuit, perdat penitus & amittat, in utilitatem ecclesiæ convertenda. Adjicimus quoque, quod in illa parochia, in qua canonicum ecclesiæ cathedralis capi contigerit vel detineri, vel alium in dignitate vel personatu seu clericatu constitutum, donec liberetur & absolvatur, cessetur generaliter a divinis, salva satisfactione eidem debita impendenda.

XXIV.

Quia nonnulli sacerdotes sæculare vel religiosi in pœnitentia frena laxare, & extra terminos sibi positos auctoritatem in casibus superioribus reservatis præsumere ausu temerario referuntur, sub excommunicationis pœna inhibemus, ne quisquam sacerdotum, regularis vel sæcularis, nostræ diœcesis quemcumque sibi confitentem in casibus sedis apostolicæ de jure

vel

ANNO CHRISTI 1440. vel consuetudine reservatis absolvere præsumat, A nisi habito desuper ejusdem sedis indulto & mandato speciali, nec etiam in casibus similiter de jure aut consuetudine episcopo reservatis aliquem absolvere attentet, præsertim excommunicationis majoris vinculo innodatum, hæreticum, Judæum, fautorem alterius eorumdem, laicum prædicatorem aut auditorem ejus, spoliatorem alicujus dotis ecclesiasticæ, aut * sacerdotes, maxime in agone laborantes, aut temerarium occupatorem bonorum ecclesiæ, depopulatorem agrorum, vinearum & hortorum, incestuosum, fornicatorem cum sacra moniali, homicidam, etiam casualem, publicantem confessionem sibi factam, peccantem contra naturam aut cum brutis, sacrilegum, incantatorem B seu incantatricem, præcipue cum sacramentis, sacramentalibus, vel ossibus mortuorum, prolis oppressorem, etiam a casu incendiarium, commercia habentem cum Judæis, maxime in usuris, propinantem, ementem aut vendentem venenum, præsertim in machinationem mortis proximi, dæmonem invocantem, cudentem falsam monetam, utentem scienter auro vel argento falso, cogentem Christianum dare ad usuram, blasphemum nominis Christi vel sanctorum, falsum testem, coeuntem cum Judæa, obligatum ad vagas restitutiones, nec quemquam alium enormibus criminibus irretitum, non habita a nobis desuper commissione speciali & expressa. C

Item volumus, sub eadem pœna, omnes confessores absolvendo uti ad minus istis verbis? Ego absolvo te a peccatis tuis, & restituo te sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.

Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna, districte præcipiendo, ne quisquam sacerdotum, religiosus vel sæcularis, nostræ diœcesis, non habita desuper sedis apostolicæ aut nostra seu vicarii nostri speciali licentia, se intromittat de distributione rerum male acquisitarum, incertarum & vagarum.

Quia ex pastorali solicitudine incumbit prælatis suorum subditorum vultum intrinsecus agnoscere secundum talentum sibi creditum, D statuimus propterea, volumus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut omnes abbates, præpositi, decani, archidiaconi nostræ diœcesis, specialiter non exempti, nobis aut vicario, omnes vero sacerdotes inferiores suis decanis, monachi suis abbatibus vel præpositis, qui per præpositos soliti sunt gubernari, sua peccata confiteantur, nisi alicui ipsorum a superiore nostro, aut nobis, seu vicario nostro, de spirituali indulto aliud sit concessum.

Abusionibus quæstorum viam præcludere cupientes, statuimus, volumus, & mandamus, quod hi qui præsunt ecclesiis nullum quarumcumque occasione literarum petere vel colligere E eleemosynam permittant, nisi literis eorumdem prius diligenter perspectis, & nostris aut vicarii nostri, quibus appareat quod suæ literæ sint veræ, ac eorumdem auctoritas adhuc duret, seu non expiraverit. Quo comperto, nulla portione recepta, exacta vel requisita ab eodem pro eleemosyna petenda, admittatur. Quod si qui contra fecerint, triplum restituere teneantur ad usus quibus eleemosynæ sunt deputatæ, remissione colligentium minime profutura. Nec tunc, præter id quod in literis continetur exhibitis, aliquid proponere populo permittatur. Hortamur præterea universos & singulos nostræ diœcesis laicos, ne quæstores & collectores hujusmodi in eleemosynis colligendis quoquo modo perturbent aut impedire præsumant. ANNO CHRISTI 1440.

Præcipimus insuper & mandamus omnibus prælatis, rectoribus & vicariis ecclesiarum, sub excommunicationis pœna, quod omnes falsos quæstores, qui non exhibebunt per omnia sanas literas, detineant captivos, ipsosque nobis aut vicario nostro transmittant vel denuntient quantocius poterunt, pro demeritis puniendos, taliter quod exemplis eorum ceteri similia facere pertimescant.

XXV.

Præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus omnibus nostræ diœcesis jurisdictioni præsidentibus, ne quemquam clericum vel laicum pro culpa vel contumacia excommunicent, sine scriptis & monitione canonica non præmissa.

Quoniam juris apices non omnibus innotescunt, ad uberiorem sacerdotum instructionem & salubrem informationem, qualiter sacerdotes interdicti tempore se gerere debeant & habere, præsenti declaramus statuto, quod interdicti tempore tam ab homine quam a jure prolati, tam sani quam infirmi sunt ad remedium paterne admittendi, nisi fuerint interdicti vel excommunicati, vel quorum dolo, culpa, consilio, favore aut auxilio latum extitit interdictum. Quibus tantum viaticum & baptisma parvulorum conceduntur; nullus inungatur, vel tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, præter clericos qui servaverunt interdictum; nisi tales sint qui nominatim excommunicati, interdicti vel suspensi fuerint. Qui vero clerici non fuerint hujusmodi sententiis innodati, sine pulsatione campanarum * constantibus quibuscumque solemnitatibus cum silentio tumulentur. Insuper sacerdotes populum habentes, sine scrupulo conscientiæ, semel in hebdomada viros & mulieres possunt ad ecclesiam convocare, necnon ipsis exponere verbum Dei: Mulieres post partum non intronizentur cum solemnitate* psalmi & orationum: nuptiæ sic non benedicantur: nec aqua benedicta populus solemniter aspergatur. Singulis diebus missæ in ecclesiis celebrentur, & alia quævis divina officia, sicut prius, submissa tamen voce, januis clausis omnino quibuslibet excommunicatis & interdictis, ac omnibus aliis, nisi super hoc privilegium exhibeant speciale, exclusis, ministris altaris dumtaxat exceptis, campanis non pulsatis, bini vel insimul tres horas canonicas simul legere possunt, ita quod foris seu extra ecclesiam nullatenus audiantur. In festivitatibus vero natalis domini, paschæ, pentecostes, ac assumptionis beatæ virginis gloriosæ, a vesperis vigiliarum earumdem usque ad vesperas earumdem festivitatum inclusive, campanæ pulsentur, januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis; sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent, nec in illis festivitatibus sepeliantur corpora mortuorum, neque vivis & sanis illis diebus sacramentum eucharistiæ ministretur. Præterea inhibemus ne in ecclesia non consecrata, vel a jure vel ab homine in-

* *Forte*, ecclesiasticis. H.

ter-

ANNO CHRISTI 1440.

terdicta, vel execrata per humanum injuriosum sanguinem, vel semine humano & uxorio polluta, nullatenus divina celebrentur.

Item decreta sacri generalis concilii Basileensis de excommunicatis certo modo non vitandis, de interdictis non leviter ponendis decretata, & per nationem Germanicam acceptata, per diœcesim nostra cupientes publicari, tenores eorumdem præsentibus nostris statutis & constitutionibus duximus inserendos, qui sequuntur per omnia in hunc modum:

Ad vitandum scandala ac multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, statuit hæc sancta synodus, quod nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum ministratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine vel a jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, vel locum certum, a judice publicata vel denuntiata specialiter & expresse: aut si aliquem ita notorie sententiam excommunicationis constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari: nam a communione illius abstineri vult, juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione scandala multa consueverunt evenire, statuit hæc sancta synodus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa aut locus, ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum aut dominii, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privatæ personæ hujusmodi loca interdici nequaquam possunt auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denuntiata, seu in ecclesia publicata, ac domini seu rectores vel officiales ipsorum, locorum auctoritate judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfactionem compulerint: qua etiam post biduum ejecta recedente vel satisfaciente, mox divina resumi possint: quod etiam in pendentibus locum habeat.

Pridem reverendissimus pater & dominus noster dominus Joannes sanctæ sedis Saltzburgensis archiepiscopus nobis intimare curavit, quod nuper in diæta Moguntinensi indicta per illustrissimum principem & serenissimum dominum nostrum dominum Albertum, Romanorum, Bohemiæ, Hungariæ, &c. regem, oratores ejusdem domini regis, nec non aliqui sacri imperii principes electores propriis in personis, alii vero ac etiam totius Germanicæ nationis metropolitani per suos oratores convenientes, inter diversos tractatus ibidem præ manibus habitos, decreta edita in sacra Basileensi synodo, cum certis tamen restrictionibus, modificationibusque, temporum qualitatibus, ac dictæ Germanicæ nationi accomodis, concorditer acceptarunt. Quapropter nos hortando requisivit, quatenus dicta decreta per diœcesim nostram reverenter publicare, exequi, & observari mandaremus, sicut præfertur restricta & modificata. Nos vero mandatis superioris obedire, veluti tenemur, volentes dicta decreta, sicut & præmittitur, acceptata, cum quorumdam ex eis qualificationibus & modificationibus, præsentibus nostris statutis duximus quoad ipsorum initia adjungenda, mandantes quatenus omnes & singuli utriusque status homines nostræ diœcesis, quorum interest, ea fideliter observent sub pœnis in eisdem contentis. Et primo decretum per sacrum Constantiense concilium factum, & per sacrum Basileense concilium renovatum, de auctoritate & potestate sacrorum generalium conciliorum, temporibus & modis eadem convocandi & celebrandi, quod est primæ sessionis, & incipit: Frequens generalium conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura est, &c. Iterum decretum de electoribus duodecimæ sessionis, quod incipit: Sicut in construenda domo præcipue est architectoris cura. Sed quia lex sic clare non a tendi potest, quin aliquam possit recipere dubitationem, petitum est quatenus sacrum concilium declarare dignetur quod electiones pontificum & abbatum fiant servata forma in hoc decreto tradita; quodque in ceteris inferioribus dignitatibus electivis quibuscumque sufficiat modus & forma juramenti in eodem decreto expressi. Ceterum statuere dignetur sacrum concilium, quod promovendus per papam secundum quamdam clausulam hujus decreti, quæ incipit, Nisi ex magna, &c. remittatur consecrandus aut benedicendus ad suum superiorem immediatum; si forsitan talis promovendus fuerit præsens in Romana curia: quo tamen nihilo minus remittatur, ut hujusmodi suo immediato superiori præstet debitum juramentum; quodque etiam confirmatio electionum fiat per immediatum superiorem, ad quem spectat jus confirmandi: & si ipse sine causa rationabili confirmare distulerit, seu recusaverit, mediatus superior adiri poterit. Insuper quod etiamsi contingat provisionem per sacrum concilium domino papæ non fieri, nihilo minus electiones secundum formam hujus decreti & supra declaratam valeant fieri, & robur obtineant, neque, propterea quod sibi per sacrum concilium provisum non fuerit, quovis modo valeant impediri. Item decretum decimæquintæ sessionis, de conciliis synodalibus & provincialibus observandis, quod incipit, Pridem hæc sancta synodus quoddam, &c. Item decretum decimænonæ sessionis, de Judæis & neophytis, quod incipit: Salvatoris nostri Jesu Christi sequens vestigia, &c. Item omnia saluberrima decreta vicesimæ sessionis, quorum primum disponit de publicis concubinariis, & incipit: Quicumque clericus, cujuscumque, &c. Secundum, de modo communicandi his qui dicuntur excommunicati, suspensi vel interdicti, & incipit: Ad vitandum scandala, &c. Tertium, de modo & forma ponendi interdictum in loco, & divina resumendi, & incipit: Ut lites citius terminentur, &c. Similiter omnia decreta vicesimæ primæ sessionis, quorum primum tollit annatas. Circa hoc tamen dignetur sacrum concilium declarare, quod non intendit per hoc decretum prohibere, quando licite exigatur & solvatur, si quid tempore receptionis beneficiati solitum sit solvi fabricæ vel pro ornamentis ecclesiæ, vel simili casu, ad usum tamen divini cultus, & non ad privatum com-

a *Forte*, tra di. H.

mo-

ANNO CHRISTI 1440.

modum perſonarum convertendum. Secundum A decretum viceſimæprimæ ſeſſionis diſponit de pacificis poſſeſſoribus non moleſtandis, & incipit: Quicumque non violentus. Tertium docet quomodo divinum officium ſit in eccleſia celebrandum, & incipit: Si quis principem ſæculi. Quartum oſtendit quo tempore debet quis eſſe in choro, & incipit: Qui in matutinis. Quintum, qualiter extra chorum horæ canonicæ ſunt dicendæ, & incipit: Quoſcumque etiam, &c. Sextum, de his qui tempore divinorum vagantur per eccleſiam, & incipit: Quicumque in eccleſia. Septimum, quod tabula pendeat in choro, & incipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate, &c. Octavum, quod in miſſa impleatur Credo, B & quod non baſſe legatur miſſa, & incipit: Abuſum aliquarum eccleſiarum. Nonum, de ignorantibus cultum divinum, & incipit: Abuſum etiam illum cultui divino, &c. Decimum, de capitulis tempore miſſæ non tenendis, & incipit: Prohibet hæc ſancta ſynodus. Undecimum, de ſpectaculis non faciendis in eccleſia, & incipit: Turpem etiam illum, &c. Similiter decretum de numero & qualitate cardinalium, de quo in viceſimatertia ſeſſione, & incipit: Cum ſummo pontifici, &c. Item decretum ejuſdem viceſimætertiæ ſeſſionis, de electione caſſanda, (ex qua turbari poſſet eccleſia) & incipit: Licet dudum hæc ſancta ſynodus, &c. Item de- C cretum ejuſdem ſeſſionis, per quod reſervationes tolluntur, & incipit: Et quia multiplices. Circa hæc tamen dignetur ſacrum concilium jus commune renovare, quod propter hujuſmodi beneficia in dicto decreto ſibi reſervata conferat infra ſpatium unius menſis, alioquin ordinarii conferre valeant, quodque proviſi a papa intra quatuor menſes ordinariis ſuam proviſionem, ſub pœna amiſſionis juris, inſinuare debeant. Item decretum ſeſſionis ejuſdem tollens Clementinam Literis, de probat. & incipit: Licet in apoſtolicis, &c. Inſuper decreta triceſimæ ſeſſionis de communione ſacramenti euchariſtiæ, & incipit, Ut lucidius videatur, &c. Item de- D cretum de collationibus beneficiorum triceſimæprimæ ſeſſionis, & incipit: Placuit divinæ pietati, &c. cum aliis decretis de qualificationibus in ordine promovendorum loquentibus. Supplicatur cum ſacro concilio ut declarare dignetur, quod vigore horum decretorum non intendit tollere inferioribus ordinariis tempus Lateranenſis concilii, quodque ante ipſius lapſum non habeat locum prævention.

XXVI.

ANNO CHRISTI 1440.

Quo hæc ſtatuta non tradantur oblivioni, & ne quiſquam ignorantiam valeat allegare, ſed ut ſubditi poſſint in eis frequentius meditari, ſub excommunicationis pœna præcipimus & injungimus omnibus abbatibus, præpoſitis, prælatis, & decanis, ut tranſcriptionem prædictorum & copiam totalem ac plenam habeant, & ea bis in anno de verbo ad verbum abbates & præpoſiti, convocatis omnibus monachis & canonicis regularibus, & præpoſiti ſeu decani cathedralis & collegiatarum eccleſiarum, canonicis in unum collectis; decani vero ſinguli in conventu, collegio ſeu capitulo, ſuis confratribus omnibus, etiam non curatis, accerſitis publicent, & perlegant, aut publicari & perlegi faciant. In contrarium, contra hujus ſtatuti neglectores ſeu contemptores inquiſitionem habebimus diligentem, pœnas exactiſſime [a] perſecuturi.

[a] *Fonte*, proſecuturi. H.

Acta concluſa & approbata ſunt hæc a ſacra ſynodo noſtra epiſcopali, in ea nobis tunc perſonaliter præſidentibus, in aula noſtra epiſcopali Friſingenſi, die Veneris, ſecundo menſis Septembris, anno domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo. In quorum & rei ſic geſtæ robur & teſtimonium ſigillum vicariatus noſtri præſentibus eſt impreſſum.

Forma juramenti ſoliti per teſtem ſynodalem præſtari.

Ego N. juro, quod amodo & antea quidquam novi aut audivi, aut poſtmodum inquiſiturus ſum, quod contra voluntatem Dei & totam Chriſtianitatem in iſta parochia, vel in iſto meo decanatu, (ſi decanus jurat) factum ſit aut futurum erit, ſi in diebus meis evenerit, cum ad meam cognitionem quocumque modo perveniat, ſi ſcio, aut indicatum mihi fuerit ſynodalem eſſe cauſam, & ad miniſterium epiſcopi pertinere, quod ego nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter precium, nec propter parentelam, nullatenus celem epiſcopo meo aut ejus miſſo, cui hoc inquirere juſſerit, quandocumque me ex hoc interrogaverit. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia; (ſi presbyter eſt.) Alias ſic: Et illorum ſanctorum reliquiæ.

CONCILIUM ASCHAFFENBURGENSE

Ex Schimidii diſſert. de Conciliis Mogunti-nis.

A Theodorico Archiepiſcopo Moguntino anno 1440. Menſe Auguſto celebratum.

Litteræ Archiepiſcopi Moguntini, quibus Concilium indixit.

SIncéram in Domino complacendi voluntatem, Reverende Pater, & amice chariſſime. Notum eſt, ut ad litteram loquamur, quanto propoſiti noſtri tenacitate procelloſos turbines, naviculam Petri principis Apoſtolorum ſanctiſſimi, hoc eſt, Eccleſiam Dei univerſalem, per ſchiſmatis horrendi ingluviem in E dies adoleſcentis, acerrime concutientes, a facie ejuſdem abluere, ac deinceps venerabilem metropolim noſtram in unitatis ſuavitate conati fuerimus cuſtodire. Cujus etiam rei contemplatione, quo præfata noſtra pacata gauderet metropolis, ac ſciſſuræ iſtius, quæ humanæ fragilitatis contracta eſt haud dubium demeritis, non attereretur incommodis, anno jam decurſo concilium indiximus provinciale, ubi inter cætera, quod pepigerunt ſacri Imperii

Prin-

ANNO CHRISTI 1440.

Principes, Coelectores noſtri, fœdus cum proteſtatione ipſi ſubnixa concorditer acceptatum. Sperabatur utique, quod in tanti virtute fœderis natio Germanica in ſe unita flagella altricem noſtram ſanctam Dei eccleſiam inſolito more conſtringentia poſſet accuratius decurtare. Videmus vero modo, qualiter nec impendiis, nec ſacrificiis, nec legibus noſtris humanis Majeſtas Divina, noſtris exacerbata facinoribus, hactenus implacata, in noſtræ matris anxietate, noſtris auſpicia ingeniis avulſerit præoptata. Decreſcit nimium reverentia a minoribus potioribus debita, momentaneis ceſſat vicibus obedientia, inſurgunt propemodum pernicioſiſſimæ lites, accedunt jurgiorum incommoda, pravatæ quæruntur uſurpationes, nutriuntur ſchiſmata, diverſa homicidiorum genera proruunt, rariſſimus juſtitiæ vigor, variis eccleſiaſtica libertas, quam fundamentum eſſe præcipuum chriſtianæ religionis eſſe exiſtimamus, laceſſitur injuriis, Clerus, qui de ſorte Chriſti eſt, pedetentim humiliatur, & ut plura paucis perſtringamus, in hæreditate Domini ecclelia fere confracta, & conſciſa, noxius dictim horror inhabitare deproperat. Quæ profecto nobis indicium præparant, quantum humanæ conceſſum ſit poteſtati, divinæ mitigandam fore poteſtatis ultionem, pacem in Eccleſia ſtruendam, & fidelium Principum ope & auxilio fluctus ſchiſmatum prorſus placandos.

Cognoſcentes itaque, quodcumque in rebus tam arduis cum veſtro & aliorum ſanctæ noſtræ Moguntinæ ſedi affectorum fuerit ordinatum conſilio, id ad beatitudinem noſtræ metropolis accedere, & in ipſius gloriam plurimum redundare; quare generalem noſtræ Moguntinæ provinciæ ſuffraganeorum conventionem in craſtinum diem, quæ eſt dies Martis, poſt proximum feſtum aſſumptionis glorioſæ Virginis Mariæ immediate ſequens, in oppidum noſtrum Aſchaffenburg, deliberatione matura præcurrente, decrevimus inſtituendam; ad quam tanto ardentius motus noſtros contulimus, quanto ſincerius ſereniſſimum Principem & Dominum, Dominum Fridericum Romanorum regem, & ſemper auguſtum, ad pacem in Eccleſia ponendam novimus inclinatum, quem hoc prætextu in dieta ſuæ Serenitatis auctoritate in civitatem Nuremberg in feſto S. Michaelis proxime futuro inſtituta, cum ſacri ſui Imperii Principibus Electoribus, Optimatibus, & Satrapis novimus conventurum, ut inibi ſecum exiſtentes dictorum noſtrorum ſuffraganeorum prius freti conſiliis ſuæ valeamus Serenitati conſilia referre ſuper præmiſſis, pro dicti Imperii & noſtræ provinciæ profectu grata futura.

Veſtram itaque amicitiam in D. N. J. C. hortamur, & ſinceriſſime rogamus, quatenus ad hujuſmodi congregationem die & loco præfatis inſtitutam, omni ceſſante impedimento, pro debito, quo noſtræ adſtringimini Metropoli, vos conferatis propria in perſona, aut ſaltem, evidenti prohibiti neceſſitate, veſtros doctos & conſtantes viros tranſmittatis, ad tractandum, conſulendum, concurrendum, & concludendum in dextera omnipotentis Dei & noſtra virtute unita, quo pacto præmiſſis modo occurratur diſpendiis, ac etiam, ſi viſum fuerit expedire, ad declarationem ſubeundam, cui partium ſit adhærendum, alia quoque, quæ neceſſaria videbuntur, ne una nobiſcum improviſi ac intenti, nobis circa rem familiarem præoccupatis, in tanto divagantes & oberrantes exitio, anfractibus irreparabilibus ſubjiciamur. Rogamus etiam charitatem veſtram, ut nos de intentione veſtra certificare nono detrectetis. Datum ..... MCCCCXL.

ANNO CHRISTI 1440.

Concluſa in Concilio.

Placuit conventioni Aſchaffenburgenſi proteſtationem, unionem, & fœdus dominorum Principum Electorum & aliorum conſervari, manu teneri & defendi uſque ad deliberationem effectualem.

Receptum eſt ab omnibus, ut unuſquiſque ſuffraganeorum gravamina, impetrationes, & innovationes contra præmiſſam proteſtationem, aut alias in præjudicium Eccleſiæ ſuæ, aut ſubditorum ſuorum & quacumque parte contendentium, præſertim durante tempore proteſtationis impetratas ſeu conceſſas, impetrata ſeu conceſſa, conſignari faciat, ut tandem, poſtquam deliberatum fuerit, cui parti unanimis adhæſio fieri debeat, præcaveatur indemnitas Eccleſiæ, vel ſubditorum, in quorum præjudicium præmiſſa urgere videantur. Et hæc per viam revocationis, reſtitutionis, vel aliam viam, prout Domino Metropolitano & ſuffraganeis ſuis videbitur expedire.

Aviſatum eſt Concilium, ut Domini Suffraganei ſe viciſſim, & una cum Domino Metropolitano conſtringant de non inclinando ſeu recipiendo aliquam partem, niſi prius & ante omnia ea, quæ per partes contendentes, alium vel alios, quemcumque vel quoſcumque, durante dicta proteſtatione, in præjudicium, læſionem, ſeu gravamen, directe, vel indirecte, Domini Metropolitani; ſuorum ſuffraganeorum, Eccleſiarum, Dominorum, Collegiorum, Prælatorum, perſonarum, & ſuorum ſubditorum quorumcumque, etiam contra fœdus, proteſtationem, & unionem dudum per ſacri Romani imperii Principes electores & alios Metropolitanos initas, vel etiam contra decreta dudum ſalvis modificationibus acceptata, in judicio vel extra, aut alias quomodolibet obtenta, impetrata, vel conceſſa ſunt, obtinebuntur, impetrabuntur, vel concedentur, etiam motu proprio, in genere vel in ſpecie, quocumque nomine cenſeantur, revocentur, caſſentur, & annullentur, & omnia in priſtinum ſtatum reformentur, & reſtituantur, & pro infectis habeantur, ac ſi hujuſmodi impetratio ſeu conceſſio, impetrationes ſeu conceſſiones, nunquam emanaſſent, ſed omnia & ſingula, durante dicta proteſtatione, per Ordinarios etiam quoſcumque, vel eorum, aut cujuslibet eorumdem acta, facta, & geſta per eoſdem tempore proteſtationis prædictæ bona fide calumnientur, ne etiam, quod proviſum eſt ad Concordiam, in noxam, lites, & jurgia convertatur.

Item ſi quis, cujuſcumque ſtatus, conditionis, ſeu gradus fuerit, obtentis, aut obtinendis, impetratis ſeu impetrandis, conceſſis vel concedendis hujuſmodi quomodolibet uſus fuerit, etiam proteſtatione, unione & fœdere dictorum Principum quorumcumque ceſſantibus, pœnis in dicta proteſtatione contentis eo ipſo ſubjaceat; quas ſiquidem pœnas quiſque diœceſanorum in contrafacientem, ſeu contrafacientes ſtrictiſſime exequatur: ſeverius etiam proceſſu-

ANNO CHRISTI 1445.

cessurus, si contemptus qualitas depoſcit, seu requirit.

Item teneatur quilibet diœceſanorum, Metropolitico juri Eccleſiæ Moguntinæ ſubjectorum, per totam ſuam diœceſim presbyteris miſſam celebraturis injungere, ut interponant unam ſingularem collectam, in qua divinum invocetur auxilium, ut matrem noſtram, ſanctam Dei eccleſiam univerſalem, per pacis & tranquillitatis incrementa citius conſoletur.

Item teneatur quilibet Dominorum ſuffraganeorum ſuper præmiſſis firmiter & fideliter proſequendum Dominum noſtrum Metropolitanum per patentem ſuam literam ſeu inſtrumentum publicum, ſigillo cujuslibet munitum, in oppido Franckenfurdenſi in feſto Omnium Sanctorum proxime accedente modis omnibus certificare.

ANNO CHRISTI 1445

Item ut univerſi & ſinguli ſuffraganeorum ſubditi præmiſſis tenacius inhæreant & obediant, poſtquam per Dominos Suffraganeos acceptata, & gratificata fuerint, ut præfertur placuit, ut omnia & ſingula præmiſſa publicentur & prædicentur, ne quis per ignorantiam ſe audeat a præmiſſis ſubtrahere, aut excuſare.

** ROTHOMAGENSE CONCILIUM

Provinciale anno MCCCCXLV. indictione nona celebratum in manerii archiepiſcopalis capella die 15. Decembris ſub Radulpho Rouſſelio archiepiſcopo.

Ex codice Gothicis characteribus excuſo abſque loco, & anno impreſſionis & nomine typographi cui titulus eſt : Inſtitutorum ſynodalium diœceſis Rothomagenſis in ſynodo obſervandorum opuſculum ab inſignibus auctoritate viris compluribus ad eorum informationem exaratum.

Radulphus miſeratione divina Rothomagenſis archiepiſcopus, univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus per totam noſtram provinciam conſtitutis præſentes inſpecturis, viſuris, lecturis & audituris, ſalutem & curam in domino Jeſu Chriſto.

CUm ad laudem & gloriam omnipotentis ſemperque viventis Dei hoc in tempore in unum pro provinciali ſynodo celebranda convenisſemus, primum ad ea merito converſi ſumus quo totius ſpiritualis noſtri ædificii ſuum fundamentum conſpiciunt fidem, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Eſt enim lumen noſtræ peregrinationis; quam qui deſerunt per tenebras plurimorum errorum vagantur incerti, ſalutis obliti, & æternæ promiſſionis immemores, a quibus longe aliena mens omnium Chriſtianorum eſſe debet, ut intelligat in ea ſe quiſque vivere, qui ad perennem vitam cupit pervenire. Ab hac quoſdam invenimus per ignorantiam alienos, alios per diverſorum errorum anfractus, plurimos per diverſarum ſuperſtitionum & apoſtaſiarum varia genera, & diabolicas inventiones, plurimos etiam per corruptos mores, & innumera vitia, quibus (proh dolor!) totus ferme mundus implicatur. Quo fit ut religio ſancta & immaculata parum ſit cultui & honori, ita ut miſeri homines deducantur in interitum indeficientibus inferni pœnis cruciandi. Hinc eſt quod nos velut noſtri paſtoralis officii exigit ratio talibus morbis curam adhibere cupientes, quos decet toto mentis intuitu ſolutos fore, ne quid in ipſius noſtræ fidei vergat detrimentum, conformiter ad patrum noſtrorum ſacros canones hoc ſacro approbante provinciali concilio ordinamus, & præcipimus ab omnibus obſervari quæ ſequuntur.

I.

Et primo præcipit & mandat hæc ſancta ſynodus quod unuſquiſque fidelis fidem rectam quam ſancta confitetur eccleſia inconcuſſe teneat.

II.

Item damnet omnem ſententiam extollentem ſe adverſus ſimplicitatem & dignitatem fidei, &c.

III.

Præterea damnat omnes libellos, ſeu quoſdam tractatus artium magicarum & divinaticarum. Et ſuper hoc deinceps ſolliciti ſint ordinarii per ſuas diœceſes inquirere ſi qui ſint tales libri, & ad ſe evocare.

IV.

Item ſtatuit quod ſi quis contra Deum vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maxime beatam virginem linguam in blaſphemiam abnegando præſumpſerit relaxare, per epiſcopum ſuum pœna mulctetur annotata in capitulo, ſtatuimus. Rubricæ de maledicis.

V.

Item prohibet hæc ſancta ſynodus, ne quis per corpus, caput, ſanguinem, aut membra Chriſti, ſeu virtutes aut ſimilia jurare præſumat. Quod ſi quis in hoc ſuo creatore fuerit abuſus puniatur pœna arbitraria ſecundum qualitatem delicti & aſſuefactionem delinquentis.

ANNO CHRISTI 1445.

A

VI.

Item quod ſi qui inventi fuerint invocatores dæmonum, & de hoc legitime convicti, quemadmodum fieri ſolitum eſt, publice prædicentur cum mitra in ſignum perpetuæ infamiæ. Qui ſi abjuraverint hujuſmodi errorem, poſt peractam pœnitentiam ad arbitrium diœceſani miſericorditer poterunt relaxari. Si vero contumaciter in ſuo errore perſeveraverint: ſi ſint clerici degradati prius perpetuis mancipentur carceribus: Si vero laici, relinquantur curiæ B ſæculari puniendi. De aliis autem ſortilegiis, & aliis ſuperſtitioſis puta carminatoribus, & brevia ad collum hominum, & equorum, ſeu alibi ſuſpendentibus, ordinat hæc ſancta ſynodus quod pœna jejunii & carceris unius menſis puniantur pro prima vice. Si vero perſeveraverint, pœna graviori ad arbitrium epiſcopi compeſcantur.

VII.

Item damnat modos illos, qui videntur introduci gratia quæſtus denominando imagines, utpote; *Noſtre-Dame de Recouvrance*, *Noſtre-Dame de Pitiè*, *de Conſolation & de Grace*, &c. Nam talia ſunt occaſio ſuperſtitionis in multis, quaſi ſit plus in una imagine, quam in alia. Abuſores pœna arbitraria compeſcantur. C

VIII.

Item ordinat quod de cetero non admittantur aliqui ad ſacros ordines, niſi ſint inſtructi expreſſe in articulis fidei, præceptis decalogi, ſacramentis eccleſiæ, & quod D ſciant diſtinguere inter peccata & peccata; & opera miſericordiæ, corporalia & ſpiritualia, & alia prout convenit tanto ordini, præſertim ſæculares beneficiorum curatorum capaces.

IX.

Item in grande obſequium fidei præcepit de cetero non admitti ad prædicandum verbum Dei ad populum regulares vel ſæculares, niſi prius diſtricte examinati, & ſufficientes reperti per epiſcopos, aut eorum vicarios. E

X.

Item præcipit ipſa ſynodus quod unuſquiſque parochianus habeat ſemel in anno omnia peccata ſua confiteri proprio ſacerdoti; & ad minus in paſcha eucharistiæ ſacramentum reverenter ſuſcipere. Juxta decretum, Omnis utriuſque ſexus, & ſub pœnis in ea contentis.

ANNO CHRISTI 1445.

XI.

Item &, ut honeſte ac ſancte creatori noſtro ſerviatur, prohibet hæc ſancta ſynodus ludos, qui fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias inhoneſte fieri in eccleſiis, aut cœmiteriis; cum tales ludi honeſtatem eccleſiaſticam deturpent, omnes & ſingulos qui ſecus habere præſumerent excommunicationis ſententiæ ſubjiciens, ac ſtatuens, quod ſi dicti præſumptores diſtributiones aliquas in eiſdem eccleſiis percipere ſint ſoliti, illas per tres menſes ſequentes perdant, quæ inter alios honeſtos choriales dividantur.

XII.

Item quod pro ſacris ordinibus miniſtrandis, & literis inde conficiendis, pro ſacramento confirmationis, & benedictionibus veſtimentorum, & vaſorum eccleſiaſticorum nihil recipiatur. Et pro delatione corporis Chriſti indigentibus nihil exigat lator ſeu miniſter, ſed piæ & laudabiles patriæ conſuetudines obſerventur.

XIII.

Item quod collatores ſcholarum ſcholas ipſas perſonis ætate, ſcientia & moribus probatis committant, & liberaliter ac ſine exactione concedantur.

XIV.

Item quod beneficia eccleſiaſtica perſonis idoneis, & bene meritis tam ex parte patronorum eccleſiaſticorum & laicorum, quam collatorum & ordinariorum liberaliter, & abſque ulla illicita pactione conferantur, & ad illa præſententur.

XV.

Item quod promovendi ad ſacros ordines ordinario, aut ab eo deputandis examinatoribus tali tempore ſe præſentent, quod ab illis bene & mature poſſint examinari: nec recipiantur aliqui ad ordines ipſos, niſi per examinationem ſufficientem & debite factam reperiantur ætatis, & qualitatum aliarum quas ſacri definiunt canones.

XVI.

Item quod ipſi ſic promovendi habeant beneficium ſeu patrimonium, vel titulum verum & non fictum a ſuis parentibus & propinquis ſine fraude: in quo ſi qui ſuos datores aut promotores circumvenerint, ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi.

XVII.

ANNO CHRISTI 1445.

XVII.

Item inhibet ipſa ſynodus quibuſcumque ſacerdotibus ne pro miſſis per eos celebrandis turpes aliquas pactiones faciant.

XVIII.

Item ordinat ipſa ſynodus, quod omnes clerici in ſuis beneficiis juxta eorum fundationem habitibus decentibus reſideant. Et præcipit eccleſiarum parochialium rectoribus, quod ſaltem dominicis diebus, & aliis ſolemnibus parochianos ſuos in fide & moribus inſtruant.

XIX.

Item monet eadem ſynodus archidiaconos ſuos archidiaconatus perſonaliter viſitare: volentes quod in eccleſiis quas viſitabunt præſenti tunc populo verbum Dei explicent, ſaltem in parochiis ſolemnibus & magis populatis, ac cetera quæ ſuo incumbunt officio abſque dolo & fraude exequantur. Et ſi forte de licentia ſedis apoſtolicæ per procuratorem viſitare poſſint, pro ſuis viſitationibus faciendis tales deputent perſonas, quæ in omnibus, & per omnia ipſorum archidiaconorum vices debite ſuppleant, ut in canon. *Ad hæc*, de officio archidiac. ſpecialius declaratur.

XX.

Item cum ebrietas ſit fomentum multorum malorum & potiſſime incentivum libidinis, quod omnes, & præſertim eccleſiaſtici a crapula & ebrietate mutuaque conſuetudine bibendi ad potus æquales abſtineant ſub pœna per ſuos ordinarios arbitranda, & quod tabernas publicas, & alia loca inhoneſta non frequentent, nec in domibus propriis tabernas ſimiles faciant.

XXI.

Item ordinat ipſa ſynodus quod ſi quis clericus beneficiatus per menſem poſt publicationem præſentis ordinationis publicus concubinarius repertus fuerit rigoroſe per ſuum ordinarium corripiatur: etſi poſt alium terminum, qui ſibi pro ea abjicienda ſtatuetur, non repulerit, ipſo facto fructus beneficiorum ſuorum perdat per tres menſes, qui ad utilitatem ipſorum beneficiorum applicabuntur. Quam ſi abunde retinuerit, omnibus ſuis beneficiis privetur, & alias canonice puniatur. Ceteri autem tam clerici, quam laici fornicatores, & adulteri moneantur ut deinceps contineant: alioquin contra ipſos procedatur, prout ipſorum exegerit culpa.

XXII.

Item inhibet ipſa ſynodus omnibus in ſacris ordinibus conſtitutis, ne mulieres aliquas, niſi de illa ſint in quibus naturale fœdus nihil permittit ſævi criminis ſuſpicari, ſecum teneant. Et quod ipſi ſuos filios aut filias illegitimos in domo ſua non habeant, nec eis per eoſdem filios in eccleſia ſerviatur.

XXIII.

Item ſtatuit eadem ſynodus quod locorum ordinarii moneant ſuos officiarios ne nimium faciles ſint in conveniendis perſonis ſuper exceſſibus eis impoſitis, & ne eis in pecuniarum exactione ultra condignum gravent.

XXIV.

Item quod nullus citetur ex officio, niſi prius aliqualis præceſſerit informatio, quæ officiali loci oſtenſa fuerit, nec excommunicetur aliquis propter contumaciam, niſi in ſcriptis, aut alias legitime conſtiterit quod fuerit citatus: Et literæ excommunicatoriæ rectoribus eccleſiarum infra menſem ad tardius præſententur.

XXV.

Item quia ſine periculo animæ cum excommunicatis communicari non poteſt, prohibet ipſa ſynodus omnibus ſuis ſubditis, ne cum excommunicatis quoquo modo participent in cibo, potu, colloquio, aut aliis commerciis. Et in eccleſiis parochialibus rectores in principio miſſarum injungant publice quod ſi ibi ſint excommunicati recedant.

XXVI.

Item prohibet ipſa ſynodus quibuſcumque perſonis catholicis ne crimine uſurarum ſub quacumque palliatione, aut colore ſub pœnis in jure contentis exerceant, aut committant. Ac ſingulis perſonis eccleſiaſticis, etiam religioſis, ne mercanciis aut negotiis ſæcularibus ſe implicent: & ne firmarum aut dominiorum temporalium ſint receptores, niſi aliqua juſta cauſa per ſuos ordinarios cum eis diſpenſetur. Et ulterius eccleſiarum parochialium rectoribus, qui in ſuis eccleſiis reſidere, ac de earum fructibus ſuſtentari poſſunt, ne alias eccleſias aut decimas ad firmam recipiant.

XXVII.

Item inhibet omnibus presbyteris & clericis, ne ſuos contractus in mere perſonali-

ANNO CHRISTI 1445.

bus coram tabellione aut sæculari judice passent, seu passari procurent: & ne sua corpora potestati sæculari submittant. A

XXVIII.

Item statuit synodus quod omnes voluntarii homicidæ, mutilatores, latrones, publici agricolarum & peregrinorum spoliatores, viarum insidiatores, violatores, & incendiarii ecclesiarum ipso facto excommunicationem incurrant. Qui si absque pœnitentia & emenda debita, si potuerint, decesserint, ecclesiastica careant sepultura. Præcipiens omnibus curatis, & eorum capellanis quod denuntient in suis ecclesiis hujusmodi decretum prima dominica cujuslibet mensis, & aliis diebus solemnibus. B

XXIX.

Item cum in ecclesiis cathedralibus & collegiatis, ac aliis piis locis sæpe & sæpius nonnulli pro suis negotiis, & causis prophanis tractandis, consulendis & decidendis: & alias otiose, inutiliter & vagabunde conveniant & discurrant propter quod servitium divinum, & sermones qui inibi fieri soliti sunt in salutem animarum, ad detrimentum quam plurimum impediuntur; hortatur, monet & præcipit ipsa synodus omnibus, & singulis quatenus de cetero a talibus abstineant: alias contra ipsos procedetur, prout juris fuerit & rationis. C

XXX.

Item cum in sacratissima nocte nativitatis domini nostri Jesu Christi, qui pro nobis miseris peccatoribus venit in mundum, ut nos proprio sanguine redimeret, maxime deceat viros Christianos salutaribus insistere, ac devotos esse, & ab his abstinere quæ minus abducunt a reverentia creatoris. Hortatur & monet hæc sancta synodus omnes & singulos quatenus ob reverentiam nostri salvatoris a ludis taxillorum, & aliis inhonestis abstineant sub pœna arbitraria. D

XXXI.

Item præcipit ipsa synodus omnibus ecclesiarum rectoribus, eorum vicariis & aliis quorum interfuerit, quatenus dum religiosi ad suas ecclesias cum literis ordinariorum causa prædicandi accesserint, eos diebus a jure statutis requirant, ut tam in suis prædicationibus, quam confessionibus de licentia prædicta audiendis, exhortentur populum ad decimas, & alia jura ecclesiastica fideliter persolvenda. Et similiter ipsis religiosis, ut ita faciant sub pœnis ab ipso jure statutis. E

XXXII.

ANNO CHRISTI 1445.

Item inhibet ne clerici præsertim in sacris ordinibus constituti longas & amplas cornetas in suis caputiis deferant, sed breves & decentes nec fimbrias foderaturæ habeant superius & inferius in suis tunicis, quæ nimia longitudine aut brevitate notari possint.

XXXIII.

Item ordinat ipsa synodus quod expleto servitio divino ponantur reliquiæ in locis honestis, & firmentur ecclesiæ. Insuper jubetur quod cœmeteria a terra prophana distinguantur.

XXXIV.

Item in universorum ordinum, quos devota Augustini & Benedicti ac norum sanctorum adinvenit consideratio, & quos humanæ salutis æmulus in plures vulneravit partes, salutaris reparetur institutio, singulique illorum professores, qui sub paupertatis, castitatis & obedientiæ votis, aliisque salutaribus institutis se domino famulaturos perpetuo ultronee devoverunt, illorum æternorum fructuum, quos jugis eorum consequetur obedientia, dulcedine recreantur, ac per devotas ipsorum preces, quæ profecto plurimum ex auditione non carent, subveniatur indigentibus. Præcipit & ordinat eadem synodus quod in omnibus, & singulis hujus provinciæ tam virorum quam mulierum conventualibus locis, in aliquo loco ad hoc idoneo sit una tabula in qua vulgariter, & ad longum annotetur regula quæ per professores ipsorum conventuum profiteri consuevit.

XXXV.

Item ultra capitula quotidiana in ipsis conventualibus locis fieri & celebrari solita, singulis diebus Mercurinis quatuor temporum abbates, priores, aut superiores ipsorum locorum omnes suos fratres absentes in hac tam degentes provincia convocent, quam & aliis in locis, ipsis tunc præsentibus per aliquem ex provectioribus illius legatur dicta regula; & si opus sit declaretur & exponatur extensius.

XXXVI.

Item quod abbates & priores, aut alii superiores hujusmodi omnes suos subditos & religiosos ad omnia, & singula in sua regula contenta observanda per bonas, & sanctas exhortationes inducant, rebelles autem per debitas correctiones emendent.

Item

ANNO CHRISTI 1445.

XXXVII.

Item quod ipſi regulares omnia ſua concilia & capitula juxta eorum regulam ſtudeant firmiter tenere, celebrare & obſervare.

XXXVIII.

Item quod viſitatores & reformatores locorum prædictorum in ſuarum viſitationum diſcurſu ſuper ſtatu & regimine monaſteriorum & locorum quæ viſitabunt, B ac religioſorum in illis degentium moribus & vita, ſuæque regulæ debita obſervantia curioſe, prudenter, & fideliter inquirant, ac illos quos ſuæ regulæ contemptores eſſe repererint per ordinatas in eorum ſtatutis pœnas, aut graviores, ſi eorum exegerit contumacia, puniant.

XXXIX.

Item quod ubi abbates, priores, ſuperiores, ſeu reformatores hujuſmodi in præmiſſis forent negligentes, aut a ſua regulari forſan obſervantia deviarent, ſtatuit, C præcipit & ordinat eadem ſynodus quod per A locorum ordinariorum providentiam atque ſollicitudinem provideatur.

ANNO CHRISTI 1445.

XL.

Poſtremo cum occaſione guerrarum, quæ diutius viguerunt [a] in hac Rothomagenſi provincia inter ceteras maxime paſſa fuerit & attrita, pro quarum ſedatione nunc inter principes tractatur ſedulius. Hortatur igitur ipſa ſynodus in domino cunctos Chriſti fideles, ut pro complemento pacis & fœderis inter reges & principes pacem ipſam tractantes, ac etiam proſpero ſtatu univerſalis eccleſiæ domini noſtri regis totiuſque populi Chriſtiani, tam per proceſſiones, quam alias juges & devotas apud Deum velint preces effundere.

Actum & datum in ſeſſione publica in capella manerii noſtri archiepiſcopalis Rothomagenſis ſuffragantibus noſtris, & capitulis noſtræ, & eccleſiarum ſuarum per procuratores ibidem cum pluribus archidiaconis, abbatibus & prioribus, in magno numero congregatis, anno domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimoquinto, indictione nona menſis vero Decembris die decimaquinta, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno decimoquinto.

ANNO CHRISTI 1446.

*** LITERÆ APOSTOLICÆ

ANNO CHRISTI 1446.

Henrico ſexto Anglorum regi miſſæ, (b) pro jejunio Quadrageſimali.

Ex codice mſſo in regiſtro principali domini archiepiſc. Gant. (ſcil. *Stafford*) fol. 46 a.

* Editio Anglicana hic ſcatet mendis.

EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Henrico regi Angliæ illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Solemniſſimarum quæ a Romano pontifice celebrantur cerimoniarum, altiora aliquando ſunt rationes, quæque nedum a vulgo, ſed nec a peritis paſſim intelliguntur. Honeſtaturi [c] atque celſitudinem tuam munere celebri aliqua de illo [d] præfati duximus non indignum. Inter multa quæ jejunii Quadrageſimalis temporibus myſtice facit eccleſia, lætitiam a populo Iſraelitico habitam, quando primum illi poteſtas facta eſt a ſervitute in libertatem, atque in patriam redeundi, & ſimul fidelibus futuræ beatitudinis annunciationem per contemplationem præſentem aliqualiter ante oculos proponere volens, ea dominica die, quam ſeptimam a Septuageſima numeramus, primum omnia in divinis officiis gaudii & lætitiæ plena ponit, quod faciliter advertere poteris, ſi verba epiſtolæ illius diei & ſumptum inde miſſarum introitum *Lætare Jeruſalem*, & inde *Gaudete in lætitia, qui in triſtitia fuiſtis, &, ſatiemini ab uberibus conſolationis veſtræ*, ne cetera percurramus conſiderabis. Et quia omnes ſatis verba orationeſque attendunt, ut tam vulgo quam peri- D tis, [e] ſpirituque ad cælos erectis, ea communis gratiorque fieret lætitia, diem ipſam ſapientiſſimi patres prædeceſſores noſtri elegerunt: tum quia is ſeptimus dominicæ dies, ſeptimam in qua ſalus data eſt ſignificaret ætatem; tum etiam ut fidelis populi Quadrageſimalis jejunii aſperitas jam ad medium perducta, tempus aliquali ſolatio levaretur; quia in die dominica Romanus pontifex celebraturus, ad eccleſiam pergens & rediens ab eadem, auream manu ſub aſpectu populi defert roſam; eam vero roſam magno inſpectantis educentiſque populi comitatu atque applauſu, in palatium apoſtolicum relatam, conſuevit pontifex principi viro, qui tunc in curia, nobilitate, potentatu & meritis E habet digniorem locum, dono dare; qui princeps tanto ornatus munere & magno etiam cardinalium prælatorumque comitatu ſtipatus, urbis plateas vicoſque perluſtrat, ne ſexus, debilitaſve, aut alia occupatio prohibere poſſit quominus ea lætitia omnibus ſit communis. Hanc autem lætitiæ, libertatiſque recuperatæ ſignificationem palam populo factam, Romanos pontifices ad lætitiæ, libertatis & pacis, aut conſervandæ, aut cum ablata eſſet recuperandæ, digniſſimo ſimul prudentiſſimoque conſilio uſos

a *Forte*, hæc Rothomagenſis. H. b Imo vero pro mittenda Roſa aurea, & decimis exigendis. H.
c *Pro*, itaque. H. d *Pro*, præfati. e *Forte*, oculis ſpirituque. H.

ANNO CHRISTI 1446.

constat, cum ornatos tanto munere, & tanto cum trophæo principes ad rei ecclesiasticæ aut fidei Christianæ, tutelam, conservationemque aut instaurationem provocare voluerunt. Hinc nos quatuor nostri temporis, duos Romanorum, & alium Castellæ, quartum Arragonum reges, adversus infideles Christi hostes hortari atque impellere cupientes, eo rosæ donavimus munere, ut si eos verba suasionesque nostræ satis non moverent, saltem apostolici muneris quædam quasi religio incitaret. Quæ proximis temporibus considerantes, & tuæ serenitatis maximam erga nos & Romanam ecclesiam fidem atque devotionem attendentes, non decens modo sed debitum existimavimus te eodem munere decorari; quandoquidem anno præterito a nobis requisitus conferre adversus Turcas Christi hostes pecuniarum ex decimis tuis regni præsidia. non solum id promittere facilis fuisti, sed armatorum insuper præsidia es pollicitus, quamquam eas ipsius quam ad te mittimus rosæ, speramus confidimusque partes fore, ut postquam tua sponte proclivis esse consueviſti, ad Romanæ ecclesiæ adversus barbaros, præsidia per eam rosam a annueris, traharisque ad talia contra dictos Turcas perficienda quæ perpetuam tibi gloriam comparabunt. Si enim ea, quam Dei nostri dono habes, potentia adversus Romanæ ecclesiæ, & nostros hostes viriliter, animose atque ardenter insurges, dignus fuisse videberis dono rosæ, cujus significatio alias etiam præter supradictas habet proprietates; quia per colorem caritas ac bona voluntas efficiendi, & per saporem rei expectatæ satietas ab eo qui accipit expectantur. Nec judicet quispiam a nobis ad tuam persuasionem esse conficta, cum in Romanorum pontificum monumentis illud observandum fore tradatur, ut rex Romanorum, a quo Romana ecclesia debitum semper expectat præsidium, nulla alia die quam prædicta dominica: & post datam hujusmodi rosam coronetur, a cujus rosæ proprietatibus, sive illam ipse, sive alius habuerit admoneatur, b præsidiis rebus ecclesiæ & populi Christiani cum caritate, jocunditate, & plenaria executione præstandi. Cum itaque ad præsens & mittamus ad tuum illud regnum dilectum filium magistrum Lodovicum de Cardona cubicularium & nuncium nostrum, ut decimas anno præterito, supradictorum Turcarum causa impositas exigat, serenitatem tuam in domino exhortamur atque requirimus, ut favores ad id necessarios præstari facias; & tua insuper celsitudo cogitare incipiat alia præsid, quæ nobis in tanta expeditione disponas ferre, Datæ Romæ apud sanctum Petrum ab anno incarnationis 1446. octavo Kalendarum Julii pontificatus nostri anno 16.

ANNO CHRISTI 1446.

a) *Lege*, animetis, H.

b) *Pro*, præsidia. H.

REFORMATIONES CLERI DIOECESIS LEODIENSIS

Anno domini MCCCCXLVI. tempore Eugenii papæ IV. per reverendum patrem dominum Joannem episcopum Leodiensem factæ, & per capitulum majus Leodiense sigillatæ, ac postea per Nicolaum V. approbatæ.

Universis præsentia statuta visuris seu audituris Joannes Dei gratia episcopus Leodiensis salutem in domino sinceram.

QUamvis bonæ memoriæ Adulphus episcopus Leodiensis, prædecessor noster, ad extirpandum officiariorum curiæ nostræ, nec non curialium venerabilium virorum, præpositi, capituli, * archiepiscoporum nostrorum Leodiensium ipsas curias sequentium, abusus & excessus, quædam utilia statuta condiderit, quædam scilicet anno domini millesimo trecentesimo trigesimoseptimo, mensis Septembris, die vigesimaoctava; quædam autem anno eodem, sed mensis Octobris die septima; alia quædam anno a nativitate ejusdem domini millesimo trecentesimo quadragesimotertio, mensis Julii die nona: & illa mandaverit sub certis pœnis in eisdem adjectis inviolabiliter observari. Illa tamen usquequaque observata non sunt: unde gravamina sunt addita nostris subditis graviora. Ideo eorumdem subditorum incommodis obviare volentes, illa statuta & alia synodalia per prædecessores nostros edita, ac per nos noviter cum aliquibus additionibus innovata, salvis tamen infra scriptis statutis, de dicti nostri capituli consilio & consensu, innovamus, & de novo confirmamus, præcipientes auctoritate nostra districtius, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in illis expressis, diligentius ab omnibus observari; quædam autem consideratione venerabilium majoris & secundariarum ecclesiarum nostrarum Leodiensium, capitulorum ac cleri nostrarum civitatis & diœcesis Leodiensis, de memorati nostri capituli majoris consilio & consensu, statuentes.

* *legendum* archidiacoporum

In primis siquidem statuimus, quod licentia testandi alicui presbytero seu beneficiato per literas sub sigillo officialitatis curiæ Leodiensis concessa non expiret per cessum vel decessum illius episcopi, cujus tempore concessa fuit; sed perpetuo sit firma & valida.

Item si contingit sigilliferum vel officialem foraneum apponere manus ad bona mobilia alicujus presbyteri vel alterius beneficiati, ab intestato seu absque licentia testandi defuncti, conficiatur de illis bonis statim & fideliter inventarium, & quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostræ convertendum prout nobis visum fuerit expedire

Item quod de cetero pro absentia infra festum sancti Ægidii petenda non recipiatur ultra quam vicesimus denarius valoris annui beneficiorum, deductis realibus oneribus. Et ut de beneficii, de quo absentia petetur, vero valore notitia, rectore petente, certius habeatur, volumus notitiam eamdem juramento rectorum & virorum fide dignorum coram illo, a quo petetur absentia, vel certo commissario in loco beneficii ad hoc dando, & nullatenus dari denegando, docere posse & debere. Proviso in hoc, quod dicto semel officiali vel sigillifero Leodiensi modo præmisso, seu archidiacono, suove vicario, non arctetur talis docens, absque legitima causa, valorem eumdem

dem

ANNO CHRISTI 1446.

dem ſecundario deducere vel docere. Sed uterque prælatorum prædictorum ſit contentus documento coram altero ipſorum fideliter facto, niſi fructus beneficii hujuſmodi augmententur vel diminuantur. Quodque pro placet cujuſcumque beneficii curati, quanticumque valoris, ultra unum ſcutum vetus: beneficii vero non curati, ultra quatuor groſſos veteres, quales ſubſcribuntur, de cetero non recipiantur quovis modo. Volumus tamen & mandamus, pro placet ipſorum beneficiorum minus recipi, ſecundum fructuum tenuitatem.

Item in abſentia pro placet etiam conjunctim pro regiſtrationibus tam per ſigilliferum noſtrum, quam archidiaconos eccleſiæ noſtræ Leodienſis non recipiantur amodo ultra quam duo groſſi antiqui, quorum duodecim valebunt florenum Rhenenſem & unum dimidium ſtuferum bonum. Quales etiam groſſos ſolvi volumus in abſentia & regiſtrationibus, & quod nihil, quoad abſentes, capiatur ſeu recipiatur abuſive.

Item, quia diaconi, ſeu vicedecani & capitula ſecundariarum eccleſiarum noſtrarum Leodienſium, hactenus plus onera, vexationes & labores nobiſcum, & cum venerabili capitulo noſtro Leodienſi, pro libertate eccleſiaſtica ſervanda & pro reſiſtentia injuriarum, oppreſſionum & gravaminum (proh dolor) clero noſtro tam infra civitatem, quam extra, diverſimode & plures retroactis temporibus obvenerunt, & in dies obveniunt, ſubire habuerunt & habent, dum talia vel ſimilia occurrunt: idcirco ipſis dominis decanis ſeu vicedecanis & capitulis ſecundariarum eccleſiarum noſtrarum Leodienſium prætactarum, gratioſe indulgentes, ordinamus & ſtatuimus, ut inantea nullus ſigillifer noſter pro tempore, aut aliquis archidiaconorum, ſive vicarius eorumdem, decanus ſeu vicedecanus Chriſtianitatum ſeu conciliorum quorumcumque, aut alius prælatus quicumque noſtrarum civitatis & diœceſis Leodienſis, alicui canonico præbendato noſtrarum eccleſiarum ſecundarium Leodienſium prætactarum, & reſidenti in eiſdem, ſeu aliqua ipſarum, & extra eaſdem beneficium vel officium, ſeu beneficia vel officia noſtræ diœceſis, curatum vel non curatum, aut curata vel non curata obtinenti, licentiam abeſſendi, fructuſque ad nos vel noſtram diſpoſitionem, & ad prælatos prædictos ſeu aliquem ipſorum ratione abſentiæ hujuſmodi ſpectantes, levandi & habendi ac faciendi illis vel illis laudabiliter in divinis deſervire deneget. Sed concedere debeat unicuique canonico reſidenti, ut præfertur, petenti & competentem taxam juxta articulum ſive punctum prætactum, de xo. denario ſingulis annis infra & ante feſtum beati Lamberti martyris offerenti: hortantes omnes & ſingulos decanos ſeu vicedecanos, & capitula omnium & ſingularum eccleſiarum noſtrarum collegiatarum, extra civitatem Leodienſem & infra diœceſim noſtram conſiſtentium, ut ipſi & eorum ſinguli ſe favorabiliter in præmiſſis cum canonicis reſidentes in aliqua ſecundariarum eccleſiarum noſtrarum prætactarum ſe conforment. Et abſentiam nulli ipſorum prælatorum & canonicorum reſidentium illam petenti denegent: ſciturі, quod ſi facere recuſaverint, quod abſit, non gaudebunt neque fruentur noſtris præſentibus ordinationibus ſive ſtatutis.

Item inhibemus, ne de cetero fructus beneficiorum, in quibus rectores corum perſonaliter reſident, ſub ficto colore, quaſi ipſi ſint abſentes, aliquatenus arreſtentur. Nec etiam eorum rectoribus qui abſentes ſunt cum licentia ſuorum prælatorum, hujuſmodi licentiam dare debent, dum beneficia hujuſmodi alias laudabiliter officientur, prout debent. Quodque ſi forſan ſcienter vel ignoranter ſecus contigerit attentari, comperta veritate, ſummarie judex ſine aliqua difficultate arreſtum tollat. Et ſi forſan contra talem rectorem vel ejus procuratorem, aut alium habentem cauſam ab eo, occaſione hujuſmodi arreſti quomodolibet fuerit pro contumacia, vel alias proceſſum ad excommunicationem, ſuſpenſionem vel interdictum, abſolutio ſine difficultate impendatur. Et pro revocatione arreſti atque abſolutione hujuſmodi, & pro ſigno ſive pro ſigillo nihil recipiatur. Sed literæ ſuper hujuſmodi revocatione ſeu abſolutione confectæ, gratis per notarios ad alia deputatos ſignentur, & per eos ad quos ſpectat ſigillare, gratis ſigillentur. Et inſuper ſi contingat collectorem fructuum vel beneficiorum abſentis vel procuratorem negotiorum curiæ propter injuſtum arreſtum vel injuſtam cenſuram hujuſmodi condemnari in expenſis, præcipimus illas ſtatim ſolvi, vel in judicio deponi ad opus illius, cui eædem expenſæ ſic adjudicatæ fuerint.

Item ſtatuimus, ut nullus collector fructuum beneficiorum, quorum rectores ſine licentia ſunt abſentes, admittatur ad exercendum hujuſmodi officium in judicio vel extra, niſi prius juraverit quod non procurabit aliquos fructus aliquorum beneficiorum, in quibus rectores eorum perſonaliter reſident, ſub ficto colore prædicto aliquatenus arreſtari: niſi prius illo rectore debite in propria perſona vel in loco beneficii vocato, judex ad arreſtationem hujuſmodi ex aliqua rationabili cauſa, quam in hujuſmodi decreto exprimi volumus, judicialiter decreverit procedendum. Et etiam niſi idem collector juraverit, quod beneficiis curatis & non curatis, quorum fructus colligere ſibi commiſſum eſt, ſeu committetur, debite & laudabiliter faciat deſerviri: & quod ſolvet jura eorum, & onera etiam realia ſupportabit: & quod ſi bona eorumdem propter ſuum defectum diminuantur, ipſe damnum plenarie reſarciet abſque fraude.

Item ſtatuimus, quod ſi licentia abeſſendi præcedat arreſtationem antedictam, collector fructuum prædictorum pro arreſtatione, ſeu pro litteris, nihil percipiet. Si vero licentia hujuſmodi arreſtationem ſubſequatur, tunc pec hoc volumus arreſtum eſſe ſublatum. Et collector, ſi præſens ſit, vel ſubcollector, duos dumtaxat groſſos percipiet: alioquin, ſi abſens fuerit, ad opus ejus, ſigillifero vel vicario archidiaconi, qui arreſtum poſuit, pro arreſtatione ſeu pro literis nihil percipiet; dummodo tantumdem expoſuerit, & arreſtum non fuerit præmature poſitum, in promptu ſolvi præcipimus. Sed ſi propter loci diſtantiam plus meruerit, hoc ſit in arbitrio judicis.

Item de ſynodo celebranda, & de exceſſibus ſynodalibus ac examinatione & inſtitutione procuratorum fiſcalium, nec non de ſalario & ſcripturis ſententiariorum, articulatorum, copiatorum, notariorum, procuratorum quorumcumque, fiſcalium & non fiſcalium, curias noſtras & aliorum prælatorum frequentantium, nec non de his qui cedere volunt bonis propter

pau-

ANNO CHRISTI 1446. paupertatem, ſervetur & fiat, prout in ſtatutis ſynodalibus, aut curiæ Leodienſis, nec non modificationibus tempore bonæ memoriæ domini Adulphi quondam epiſcopi Leodienſis factis, atque prout in pace Tungrenſi & aliunde ordinatum eſt & proviſum; ſalvo quod articulator non debeat contra unam perſonam ſuper diverſis exceſſibus facere diverſos ſive plures proceſſus, niſi judex ex ſpeciali cauſa decreverit hoc eſſe faciendum. Et ſtet contentus pro reſponſionibus & juramento ad articulos, ſi in eiſdem ſit unicus dumtaxat exceſſus, ſalario, prout illis proviſum eſt in ſtatutis & aliis prætactis. Et ſi fuerint plures exceſſus in eiſdem articulis, ſit contentus recipere & habere, prout judex juxta quantitatem ſcripturarum, & reſponſionum ad eoſdem decreverit recipiendum vel ſolvendum.

Item ſi citatus ex officio ad curiam noſtram Leodienſem, vel alicujus archidiaconorum, reſponſurus ſuper exceſſu quocumque fuerit propter ſuam contumaciam excommunicatus, ſtatuimus ut hujuſmodi contumax de cetero ultra ſummam ſeu valorem ſex groſſorum Turonenſium; ſi vero presbyter, 12. groſſorum, pro ſua contumacia non plectetur. Si vero quis ad cujuſcumque inſtantiam per annum & amplius excommunicationis ſententiam animo ſuſtinuerit indurato, arbitrio judicis plectetur. Et eo mediante, cuilibet tali ſua abſolutio gratis ſignetur, & pro duobus groſſis, prout de illis proviſum eſt, ſigilletur. Et idem volumus obſervari per quoſcumque judices noſtræ diœceſis, etiam auctoritate apoſtolica fungentes.

Item ſtatuimus, quod pro ſententia diffinitiva ſeu interlocutoria, negotio finem imponente, ſignanda & ſigillanda, non recipiatur ultra vigeſimum denarium condemnationis vel abſolutionis. Pro interlocutoria autem ſignanda & ſigillanda, quæ vim non habet diffinitivæ ſententiæ, non recipiantur ultra duo groſſi.

Item circa procuratores negotiorum ſtatuimus, quod de cetero non ſint in curia noſtri officialis niſi quindecim procuratores negotiorum curiæ ejuſdem, præter collectores; & quod in qualibet curiarum præpoſiti & archidiaconorum, non ſit niſi unus. Et ſint illi probi, diſcreti & fideles Latinum congrue loqui ſcientes, non presbyteri, tabelliones publici, notariatus officium in aliqua curiarum prædictarum exercentes, non infames, homicidæ, publici adulteri, manifeſti uſurarii, vel laici, & collectores fructuum beneficiorum vacantium vel abſentium, ſint presbyteri, aut bonæ fidei homines.

Item ſtatuimus, quod nullus eorum ſit ſigillifer, archidiaconus vel notarius illius curiæ, cujus ipſe eſt negotiorum procurator ordinatus, ſed ſint in ſingulis curiis ſingula officia diſtincta. Et ſit unuſquiſque contentus ſuo officio.

Item cum in literis abſentiæ ab aliquo beneficio per officialem noſtrum & archidiaconos concedendæ exprimitur perſona illi deſervitura, cum clauſula, una cum alio vel aliis beneficiis, nolumus quod talis deſervitor pro licentia hujuſmodi quidquam ſolvat, ex quo in hoc caſu eſt ei licentia ad hoc conceſſa.

Item, ſtatuimus, quod nullus de cetero citetur ad curiam Leodienſem, ſeu archidiaconorum, ſuper ſuis exceſſibus reſponſurus, niſi cum citatorio mittantur etiam articuli continentes exceſſus hujuſmodi, vel ſaltem, niſi in ipſo citatorio exceſſus ſint taliter expreſſi, quod citatus poſſit plene inſtrui ſuper quibus ipſe in judicio convenitur. ANNO CHRISTI 1446.

Item inhibemus, ne citatus aliquis auctoritate ordinaria, vel noſtri conſervatoris apoſtolici, ad civitatem Leodienſem pro ſua cauſa agenda, vel defendenda, ac legitime proſequenda veniens, vel inde recedens, aut in ea domicilium fovens, & juri ſtare paratus, de cetero recipiatur, vel incarceretur, aut in carcere detineatur, niſi crimen in jure confeſſus, aut in crimine comprehenſus fuerit ſeu de eo convictus. Et ſi contingat aliquem talem vel quemcumque alium, in crimine non deprehenſum, non convictum detineri, illi dentur articuli celeriter & expedite: quod niſi factum fuerit, volumus & mandamus incontinenti ſub cautione, quam judex decreverit, emitti. Et prohibemus ne aliquis in diœceſi Leodienſi beneficiatus, & in ſuo beneficio reſidens, pro quocumque crimine ſibi impoſito capiatur, vel etiam fructus ſui beneficii arreſtentur, niſi (ut præmittitur) convictus, aut ſaltem deſuper prius debite citatus fuerit, ac comparere & juri ſtare non curaverit, vel de ejus fuga veriſimiliter timeatur, aut crimen hujuſmodi executionem in perſonam requireret.

Item quod de cetero executiones literarum monitoriarum, quæ impetrantur ſuper contumacia judicato vel recognito, teneantur judici qui illas conceſſit modum & formam atque diem & horam ſuæ executionis, una cum ſpeciali deſignatione perſonarum, in quas hujuſmodi literas ſunt executi, reſcribere in fine earumdem literarum, vel per tranſfixam, ſuamque reſcriptionem ſigillo proprio & notorio, quo uti conſueverunt, communire.

Item juri communi & prædeceſſorum noſtrorum ſtatutis & ordinationibus innitentes, diſtricte prohibemus, ne pro reſignatione beneficiorum admittenda, & pro inſtitutione & admiſſione ad beneficia, quidquam recipiatur, etiam quocumque colore quæſito. Nihilo minus tamen pro ſcriptura, ſigno & ſigillo trium proclamationum, ante inſtitutionem ſeu admiſſionem fieri conſuetorum, ſex groſſi, & pro inſtitutione ſeu admiſſione, ſcriptura, ſigno & ſigillo, duodecim groſſi: & pro audientia unus groſſus, recipi poterunt, & non ultra: Per quæ tamen non intendimus tollere jus quæſitum per antiquitatem temporis, archidiaconis & prælatis aliis, habentibus compoſitionem de octava parte fructuum beneficii vel officii, ad quod quis admittitur, ſecundum tamen verum valorem dicti beneficii vel officii tempore admiſſionis hujuſmodi: neque infringere conſuetudinem laudabilem archidiaconorum & prælatorum, minus pro præmiſſis aut aliquo præmiſſorum recipere conſuetorum. Quam præcipimus in ſuo ſtatu irrefragabiliter obſervari.

Item circa viſitationes, quas archidiaconi faciunt per ſe vel per ſuos vicarios, ſtatuimus quod ipſi viſitatores in his taliter ſe habeant, quod nihil contra canonicas ſanctiones, ſive ſynodales conſtitutiones aliquatenus faciant, ſeu fieri etiam permittant: ſed his dumtaxat quæ eis licita ſunt ſint contenti: nihil penitus curialitatis, ſeu procurationis nomine, a proviſionibus menſæ ſancti Spiritus, aut fabri-

ANNO CHRISTI 1446.

bricæ, altacariſticis appendiciis non ſeparatis, ſeu ſialibus, eccleſiarum capellis, aut etiam hoſpitalibus, recipiendo. Et quod ut melius obſervetur, volumus viſitatores apoſtolica forſitan auctoritate committendos, ad hoc per eorum adſtringi juramenta, in capitulo noſtro Leodienſi præſtanda. Et ſi ſecus in aliquo fieri contigerit, volumus hoc nobis, aut dicto capitulo noſtro majori fideliter & quantocius nuntiari, ut quod reparandum fuerit debite reparetur. Et ulterius, quod deinceps viſitationes per procuratores nequaquam admittantur, vel fiant etiam auctoritate apoſtolica, niſi mandata ſive literæ apoſtolicæ debite obtinendæ prius per nos epiſcopum præfatum, & noſtrum venerabile capitulum, aut ſaltem per ipſum noſtrum capitulum, viſæ, examinatæ & admiſſæ fuerint ſufficienter & deliberate.

Item ſi contingat reum de exceſſu aliquo, propter quem fuerit ex officio vel ad inſtantiam partis tractus in cauſam, componere ante litis conteſtationem, vel poſtquam aut antequam in cauſa ſit juratum, nullus notarius in cauſa hujuſmodi, ſive procurator, aliquid ab eodem reo ſuoque procuratore exigere præſumat ratione alicujus juramenti, quod nondum in ipſa cauſa præſtitum eſt, videlicet ut non recipiat notarius aliquid pro juramento calumniæ vel alio juramento, quod non fuit in cauſa præſtitum. Nec ſuper articulatis adverſus eum pœnitentiam recipere vel componere volentem ad jurandum compellat. Si tamen aliqua de articulatis adverſus eum pœnitentiam petens vel compoſitionem negaverit, intentionis noſtræ eſt, quod reſpondeat medio juramento calumniæ ante pœnitentiam injungendam, vel compoſitionem fiendam.

Item quia nimis indiſcrete quamplures literas, quæ dicuntur ſtatutorum, & potiſſime per quas mandatur ceſſari a divinis, percepimus a curia noſtra Leodienſi emanaſſe, ſtatuimus quod de cetero literæ, quæ dicuntur ſtatutorum, & potiſſime per quas mandatur ceſſari a divinis, dictentur per aliquem, ſeu aliquos noſtræ curiæ prædictæ, expertum, ſeu expertos, practicum, ſeu practicos, & ſigneto officialitatis per noſtrum officialem, ſi rationabiles & jure vel ſtatuto bene fundatæ ſint, in ipſarum capite muniantur, priuſquam ſigillentur.

Item ſtatuimus, quod ſi canonice intranti & pacifice poſſidenti per biennium, auctoritate apoſtolica legati vel ordinaria beneficium eccleſiaſticum quodcumque litem in futurum ſuper eodem beneficio moveri contingat, fructus ejuſdem beneficii nullatenus ex eo capite, quod beneficium eſt litigioſum, vel quod occaſione beneficii lis moveatur, illi ſubtrahantur vel arreſtentur; ſed eo caſu ipſe illos perciperet cum ea integritate, qua eos perciperet, ſi ſuper hujuſmodi beneficio vel ejus occaſione lis mota non eſſet, niſi ſubtractionem vel arreſtationem hujuſmodi, mediante judicis competentis judiciali decreto, ex aliqua rationabili cauſa fieri contingat. Volumus autem quod tali poſſeſſori, cui ſuper beneficio lis eſt mota, non denegetur abſentia, ſi ex legitima cauſa ſe voluerit abſentare.

Item ſtatuimus, ut nullus de cetero fiat officialis noſtri, ſeu alicujus archidiaconorum prædictorum officialis foraneus, niſi ſit presbyter vel clericus vitæ laudabilis & honeſtæ converſationis, qui officium hujuſmodi exerceat laudabiliter & honeſte, Et in quolibet concilio non ſit niſi unus officialis foraneus, & unus archidiaconus foraneus, conciliis Geldrenſibus propter ſui latitudinem, nec non Tungrenſibus, Trajectenſibus, & ſancti Trudonis, propter idiomatum diverſitatem dumtaxat exceptis.

Item quia cognovimus quoſdam clericos, ſeu officiales foraneos, aliquando ſuper matrimoniis ſeu ſponſalibus contractis partes contra hujuſmodi matrimonium ſeu ſponſalia opponentes concordaſſe, & aliquando compoſitionem cum illis iniiſſe, & pecunias ea de cauſa recepiſſe: ut de cetero periculis animarum obvietur, inhibemus omnibus noſtris ſubditis, ne ſuper oppoſitionibus factis contra matrimonium ſeu ſponſalia contractum ſeu contracta, concordiam aliquam faciant ſeu tractent, componive ſeu concordari ſive tractari procurent: ne etiam aliquis hujuſmodi compoſitionibus, concordiis, tractatibus intereſſe præſumat. Sed ſuper hujuſmodi matrimoniis, ſponſalibus & oppoſitionibus expectetur ſententia judicis competentis.

Item inhibemus, ne litem in aliqua curiarum prædictarum habendam in civitate Leodienſi ad cauſam ipſam procuratorem legitime conſtitutum vel ſubſtitutum aliquis citare ſeu citari facere præſumat ad aliquem actum, ſeu ad aliquos actus dictæ cauſæ, niſi de ſpeciali & expreſſo mandato judicis ex aliqua rationabili cauſa hoc proceſſerit.

Item etiam inhibemus, ne in aliqua cauſa notarius aliquis reſponſiones faciendas * ad poſitiones ſive teſtes producendos audiat, recipiat, vel examinet extra curiam noſtram, niſi judex cauſæ illi præſenti vel abſenti notario hoc expreſſe commiſerit.

* *forte* ac

Item prohibemus, quod nequaquam uni presbytero committatur deſervitura duarum eccleſiarum parochialium non condependentium, abſque evidenti neceſſitate. Et ſi contingat ex tali neceſſitate uni presbytero deſerviturum talium duarum eccleſiarum parochialium committi, nolumus tamen, quod talis presbyter bis celebret in die abſque noſtra licentia ſpeciali, cum id in jure prohibeatur. Habentes autem plura beneficia, & illis ſimul deſervientes, propterea non vexentur, nec quidquam ab eis exigatur vel recipiatur, dummodo oneri ipſorum poſſint ſatisfacere, & ſatisfaciant cum effectu.

Item quod curato reſidenti in cura ſua, & obtento placet coadjutoris, ſi medio tempore deceſſerit, teſtamento per eum condito de licentia noſtra illud non expiret per mortem dicti curati: ſed durabit uſque ad feſtum beati Joannis Baptiſtæ, mortem prædictam immediate ſubſequens.

Item ſimiliter de curato abſente, de noſtra & aliorum prælatorum licentia, & teſtamento per eum de eadem noſtra licentia condito, placet pro deſervitore ſuo obtentum, per mortem ejuſdem abſentis curati non expiret, ſed durabit, ut ſupra.

Item volumus, ſtatuimus & ordinamus, quod nemini petenti licentiam, fructus ſui altaris competentes non habenti ponendi & convertendi in augmentum hujuſmodi ſui beneficii vel altaris, per noſtrum officialem & ſigilliferum aut archidiaconos ſeu vicarios ſuos prædictos denegetur.

Pro-

ANNO CHRISTI 1446.

Proviſo, quod fructus levans in augmentum convertens, ipſi altari faciat debite in divinis deſerviri. Et poſt lapſum temporis ſibi ad hoc indulti computum inde reddere teneatur. Et placet deſervitoris ſibi in hac parte gratis concedatur.

Item ſi contingat deinceps aliquem presbyterum curatum, vel alium quemcumque beneficiatum, propter executionem mandatorum eccleſiaſticorum minas & metum ſuſtinere, propter quas non audet in beneficio aut loco reſidere, volumus & mandamus tali presbytero licentiam abeſſendi ab hujuſmodi ſuo beneficio gratis concedi, metu ipſo durante. Et nihilo minus per judicem, a quo mandata emanaverunt, ſibi de expenſis neceſſariis, honeſtate ſervata, pro eodem tempore debite provideri.

Item inhibemus, ne de cetero aliquis ſit judex & ſigillifer noſter, ſeu vicarius & componens in eadem curia ſimul & ſemel, Quodque nullus conjugatus ſit officialis aut ſigillifer noſter, vicariuſve alicujus archidiaconorum, aut judex alicujus curiarum prædictarum.

Item inhibemus, ne decani Chriſtianitatum ſub colore viſitationis facto, vel illius remiſſione, recipiant de ſuis quartis capellis pecunias annuas, niſi perſonaliter viſitaverint, & cum effectu. Et tunc ſtent contenti quarta parte illius, quod archidiaconis pro * integræ eccleſiæ viſitatione debetur. Et idem volumus obſervari in ſolutione obſonii & cathedratici ipſarum quartarum capellarum dictis decanis facienda. Et nihilo minus reſideant ipſi decani quilibet in ſuo concilio, niſi fuerit officialis, ſigillifer, aut protonotarius noſter, aut locum tenens alterius eorumdem. Salviſque privilegiis apoſtolicis, vel niſi cum eis per nos aut noſtros ſuperiores fuerit diſpenſatum.

* integra.

Item ſtatuimus, ut iidem decani rurales in ſolutione abſentiarum & placet, de ſuis quartis capellis, ac etiam in proclamatione & admiſſione ad eaſdem, & octava parte fructuum ſint contenti, & illis utantur ſicut ſigillifer & archidiaconi.

Item prohibemus ne ſigillifer noſter Leodienſis, aut aliquis alius, pro deliberatione ſacri chriſmatis, olei ſacri, aut olei infirmorum, in civitate noſtra Leodienſi decanis Chriſtianitatum noſtræ diœceſis in hebdomada pœnitentiali deliberari ſolitorum, neque ipſi decani pro miniſtratione hujuſmodi ſacramentorum confratribus ſuorum conciliorum facienda quidquam recipiant vel exigant, contra vel præter tenorem ſtatutorum ſynodalium, ſed abſque extorſione alicujus pecuniæ, ſive ſub colore expenſarum aut alias quomodocumque, illa expedite deliberent, cum ad hoc ex debito ſuorum officiorum obligentur.

Item prohibemus, ne hujuſmodi ſacramenta detineantur per noſtrum ſigilliferum, aut quemcumque alium, neque etiam eorum deliberatio denegetur alicui propter deportationem aut executionem quorumcumque mandatorum eccleſiaſticorum abſque decreto noſtri officialis ſpeciali.

Item quamquam archidiaconi & decani Chriſtianitatum audientiam & cognitionem cauſarum coram eis intentarum committere valeant, tamen ut ipſi ſuperioris juriſdictionem & auctoritatem non defraudent, inhibemus ne deciſionem & diffinitivam ſententiam ipſarum committere præſumant quoquo modo. Et ſimiliter inhibemus officiali curiæ noſtræ Leodienſis, ne cauſas per viam appellationis ad eum devolutas, aliquatenus committere præſumat. Et ne cauſas alias per viam ſimplicis querelæ coram eo intentatas, ultra ſemel committere præſumat decidendas.

Item in factis præſentationum ad ſacros ordines ſtatuimus & ordinamus, quod pro præſentatione ad quemlibet ſacrum ordinem non recipiantur ultra, niſi ſex groſſi, quales præſcribuntur in quarto puncto, ſive articulo, ab initio computando, pro ſcriptura, ſigno & ſigillo in univerſo.

Item ſtatuimus, quod de cetero curatus reſcribens ſuis temporibus decanis, ſeu vicedecanis alterius conciliorum noſtræ diœceſis, prout moris eſt, debet ſemel dumtaxat in anno, & non amplius, reſcribere nomina & cognomina beneficiorum curatorum & non curatorum, ac officiorum infra parochiam ſuam conſiſtentium, una cum annuo valore beneficiorum vel officiorum hujuſmodi juxta communem æſtimationem, vel prout melius ſciverit, ac nominibus ac cognominibus rectorum eorumdem reſidentium atque abſentium ab eiſdem, & deſervitorum eorumdem, & excommunicatorum per annum & amplius. Et item ſic reſcribens, non debet ex officio citari ſuper ulteriori reſcriptione facienda.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod nullus presbyter ſuper incontinentiis citetur, niſi mulier nominata in citatorio, cum qua dicitur incontinens, ſit primo ad ſanctam ſynodum provocata. Volumus tamen, quod in eventum, in quem ſynodus in loco domicilii ejuſdem mulieris non fuerit celebrata, vel talis mulier per dolum, fraudem, ſive timorem ſcabinorum ſynodalium ſit neglecta, & in ſynodo non provocata, & de hoc procurator fiſcalis inquirere voluerit, hoc licite facere poterit.

Item quia parum eſt ſtatuta condere, niſi debitis pœnis vallentur, ſtatuimus & ordinamus, quod omnes officiales, ſigilliferi, notarii, procuratores negotiorum dictarum curiarum & clerici foranei qui nunc ſunt vel erunt, hæc ſtatuta pro poſſe ſuo & bona fide, quantum in eis erit, obſervent. Si quis autem officialis, ſigillifer, aut notarius, aut clericus foraneus, officialis noſtri vel archidiaconorum prædictorum, aut procurator quicumque ſcienter dicta, ſtatuta, vel eorum aliqua præſumpſerit violare, volumus & ordinamus quod talis ſuſpendatur ab exercitio officii ad ſex menſes & ultra, prout ſuo judici in ea parte videbitur expedire; & alias arbitrio judicis ejuſdem puniatur, prout hoc meruerit protervitas delinquentis.

Item præcipimus omnibus judicibus, ſigilliferis, officialibus, advocatis, procuratoribus negotiorum dictarum curiarum, clericis foraneis officialis noſtri & archidiaconorum, nec non decanis conciliorum prædictorum, aut eorum vicegerentibus ſub pœna excommunicationis, quod quilibet ipſorum, infra menſem poſt præſentium publicationem, copiam ſtatutorum ipſorum habeat, ne ſuper illis ignorantiam aliquam valeat allegare. Et quod ipſi decani, vel eorum vicegerentes rectoribus eccleſiarum ſui concilii ea publicent, & ipſi rectores eorum copiam recipiant quantocitius poterunt. Et ſi aliquos violatores ſeu tranſgreſſores eorumdem ſtatutorum, vel aliquos falſarios vel abuſores literarum apoſtolicarum vel delegatorum judicum,

ſeu

ANNO CHRISTI 1446.

seu curiæ officialis nostri capituli, vel archidiaconorum prædictorum, vel super hoc diffamatum sciverint, invenerint, vel perceperint, illorum nomina vel excessus officiali nostro, prout statuta synodalia præcipiunt, denuntient, vel rescribant. Verum quoniam omnia præmissa per nos ordinata & statuta sunt dumtaxat propter abusus repellendos, & in melius reformandos, non intendimus per ea jurisdictionibus nostris per nos & per nostros officiales curiæ nostræ juratos, aut archidiaconorum ecclesiæ nostræ Leodiensis & aliorum prælatorum in aliquo derogare, salvis semper ordinationibus & statutis nostris suprascriptis, in suo robore permansuris. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum una cum sigillo dicti nostri capituli apposuimus.

ANNO CHRISTI 1446.

Et nos capitulum Leodiense prædictum, in signum consilii & consensus nostri super & in præmissis datorum, & ut statuta & alia præmissa robur obtineant perpetuæ firmitatis, sigillum nostrum, una cum sigillo dicti reverendi patris domini episcopi Leodiensis prædicti, his literis statutis duximus apponendum. Datum anno a nativitate domini 1446. mensis Junii die 4.

Et sunt prædictæ reformationes confirmatæ per S. D. N. Nicolaum papam V. anno incarnationis dominicæ 1451. XVII. Kalendas Novembris, pontificatus sui anno quinto.

VITA NICOLAI PAPÆ V.

Nicolaus quo tempore pontifex factus,

NICOLAUS, Thomas antea, Lucanus, patre medico natus, pridie Nonas Martii anno 1447. est electus, cum antea cardinales rogasset, ut ecclesiæ Dei maturius consulerent. Nicolai nomen, ad memoriam Nicolai cardinalis Albergati de se optime meriti, sumpsit. Eodem anno episcopus, cardinalis, pontifex creatus fuit. Incidit ejus pontificatus in maximos Italiæ tumultus, gravissimosque casus. Quapropter, Romæ supplicationibus primum decretis, quas & ipse pedes celebravit, in varias provincias legatos misit: quibus diu frustratis, tandem post diuturnas miserrimasque clades, pacem ab Alphonso rege, Venetis, Florentinis, Sforcia, aliisque, qui mutuis armis decertabant, consecutus est, exceptis Genuensibus cum Alphonso pugnantibus. Anno 1449. sex cardinales creavit. Friderici imperatoris opera Felicem antipapam ad cedendum induxit; ac post, ut ei gratiam aliquam rependeret, & cardinalem & legatum Germaniæ designavit. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo incidit jubilæum, quod prope infinito civium exterorumque conventu est a pontifice summa religione celebratum diligenter curante, ne quid in urbe necessarium desideraretur. Urbem firmissimis munitionibus auxit, quod imperatorem postero anno cum uxore adfuturum intellexerat: qui veniens, accepta imperii corona, rebus pacatis, discessit. Deprehensi sunt conjurati in pontificem, eorum duce Stephano Porcario: iique omnes suspensi. Interim Nicolaus satis elaboraverat, ut Constantinopolitanos a Turcis obsessos liberaret, dum ii ad catholicam fidem, ut polliciti fuerant in concilio Florentino, reverterentur. Verum Turcarum vis atque potentia mira celeritate urbem & imperium omne oppressit, adeo ut omnia pontificis tam facta quam cogitata anteverterit: quæ audita, pontificis animum ita perculerunt, ut ad podagram, qua assidue cruciabatur, febris quoque accesserit, qua sublatus est, & in Vaticanum delatus anno domini 1455. IX. Kalendas Aprilis, cum sedisset annos octo & dies novemdecim. Vir commendatissimus præcipua laude, qua cum in omne virorum genus se beneficum ac liberalem, tum maxime in eruditos viros præstitit, quorum ingenia non acute nimium & subtilius exquisivit, sed beneficiis aliisque muneribus ultro oblatis aluit & provexit, eorumque industria per omnem Europam veterum libros qui jam interciderant, conquisivit: qua inquisitione Quintilianus, M. Cœlius Apicius, Porphyrio in Horatium scriptor egregius, qui diu obsiti tenebris delituerant, in lucem prodierunt. Tot præterea basilicas & ædificia, quot superiorum aliquis pontificum, restituit. Ingentem pecuniarum vim pauperum, maximeque nobilium eleemosynis, & calamitosis virginibus dotandis impendit. Nullum unquam aut curiale officium aut sacerdotium venale habuit: summæ ut liberalitati, ita religioni, justitiæ, clementiæ, paci operam dedit. Ad iracundiam, ut suscipiendam proclivior, ita ad deponendam fuit: nec solum iracundus, sed aliquantulum formidolosus habebatur. At leves hæ maculæ, veluti nævi quidam, decori magis & ornamento ceteris virtutibus interlucebant.

Fulgosius, lib. 8.

Frideric. III. imperatorem coronavit. Constantinopolis a Turcis occupatur in ipsis feriis pentecostes ann. Dom. 1453. prout Nicolaus auctore Gennadio prædixerat.

Nicolai laudes.

" ** NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA I. Carolo VII. Francorum regi.

ANNO CHRISTI 1447. die 21. Mar. *Ex autographo D. d'Hervoual edidit dominus Lucas Dacheri tomo IV. Spicilegii hanc & seqq. 4.* Quatuor Regem reddit certiorem de sui electione in summum pontificem, rogatque ut in ejus regno ea de causa fiant supplicationes.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Carolo regi Franciæ illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

IMmensa summi Dei bonitas & ineffabilis providentia volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per suam immensam caritatem ab æterna morte redimere, filium suum unigenitum nostræ mortalitatis carnem suscipere voluit, ut per ejus sacratissimam passionem depulsa priorum caligine delictorum, nos ad cælestia regna evocaret. Qui cum esset in terris prædicans regnum Dei, apostolos sibi elegit, ut suorum imitatores operum ecclesiam sanctam suam post ejus ad cælos glorioſissimam ascensionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes, illam multiplicato fructu redderent ampliorem. Inter ipsos autem Petrum apostolorum principem & caput ecclesiæ constituit, data sibi & suis successoribus solvendi & ligandi plenaria potestate. Necesse enim fuit, cum sit unicuique finis hujus vitæ constitutus, ut Petri auctoritas, dignitas & potestas transfunderetur ad ejus in Romana

ANNO CHRISTI 1447.

miana ecclesia successores, ut esset usque ad consummationem sæculi qui Christum repræsentans esset caput ecclesiæ suæ, & solvendi & ligandi potestatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipso Petro continuatam Romanorum pontificum successionem felicis recordationis Eugenius papa IV. prædecessor noster, qui summus Romanæ ecclesiæ pontifex & verus Jesu Christi vicarius in sede Petri hactenus præfuit, in hac alma urbe diem suum claudens extremum, animam Deo reddiderit: ipsius funeris in basilica principis apostolorum exequiarum celebratione solemni de more & juxta observatam consuetudinem subsecuta; Nos una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in conventu beatæ Mariæ de Minerva, loco ad id ex rationabilibus causis per ipsos fratres concorditer electo, modo & tempore congruis conclave ingressi fumus pro futuri pontificis electione; ubi tertia die, quæ fuit sexta præsentis mensis, missam in honorem sancti Spiritus de more celebrata, post diligentem tractatum (prout tantæ rei dignitas poscebat) habitum, prædicti fratres ejus qui invocatus fuerat, gratia eorum cordibus infusa, nos tunc tituli sanctæ Susannæ presbyterum cardinalem in summum pontificem elegerunt, grave onus & nostris viribus impar nostris humeris imponendo.

Nos igitur licet humilitatem nostram, & imbecillitatem ad tanti ponderis sarcinam deferendam cognosceremus, tamen confisi quod is, qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota nostra adjuvando prosequetur, nec deseret sperantes in se, suscepimus onus impositum nobis, ea etiam spe nos hortante, quod tuæ & aliorum Christi fidelium pro nobis ad altissimum porrectæ orationes & preces, nobis auxilium ad regendum suam ecclesiam apud salvatorem nostrum uberius impetrabunt, & fortiorem reddent ad tantum regimen infirmitatem nostram. Idcirco exhortamur in domino tuam serenitatem, ut indicere velis, ut solemnes processiones cum celebratione missæ sancti Spiritus fiant in regno tuo, & simul precibus omnium fidelium altissimo supplicetur, ut nobis gratia sua assistat, & dirigat actus nostros, ut possimus condigne regere ecclesiam sanctam suam, & ea agere quæ spectent ad salutem animarum fidelium, extirpationem hæresis, pacem populi Christiani, & infidelium oppressionem. Nos quidem inter cætera intendimus in relevamen ecclesiarum omnium, cum nostræ curæ commissæ sint, reducere cameram apostolicam ad antiquos & laudabiles mores: dispositi quoque fumus omnia agere, quantum permittet Deus, quæ spectant ad honorem & statum tuum & regni, & complacentiam votorum tuorum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto * duodecimo Kalendas Aprilis pontificatus nostri anno primo.

A. De Magio.

* *antiquo scilicet computandi more.*

* ** NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA II.
Ad omnes fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

die 12. Dec. *Ex D. d'Herouval.*

Amedeum omni dominio Sabaudiæ privatum, atque illud ad regem Franciæ devolutum declarat. Deinde fideles adhortatur, ut sumant arma in Amedeum ejusque sequaces.

QUam sit plena periculis & horrenda schismaticorum immanitas, qui vineam domini sabaoth, & inconsutilem Christi vestem dividere satagunt & turbare nituntur, animarum illorum perditio docet, qui non veri baptismatis fonte renati, aliaque suscipientes nulliter sacramenta, viam universæ carnis ingressi in tetrum barathrum dilabuntur. Contra quos licet per felicis recordationis Eugenium papam IV. prædecessorem nostrum, sacrasque & œcumenicas Ferrarienſem, Florentinam, & Lateranensem synodos plurimi processus tam generales quam speciales habiti fuerint, diversas pœnas & sententias continentes, quas in suo robore volumus permanere, & habere præsentibus pro expressis: Ex pastoralis tamen sollicitudinis cura, quam habere erga gregem dominicum perurgemur, ad iniquitatis alumnum Amedeum olim Sabaudiæ ducem, ejusque fautores, adhærentes, complices; & sequaces (ne ipsorum invalescente malitia furor hujus tempestatis invaleat, & ad similia animos aliorum inducat, præsertim in regno Franciæ, cui vicina Sabaudia est & proxima, & a quo illius regum opera infinita bona catholicæ fidei, omnique Christiano populo, continuatis temporibus provenerunt) oculos congrua animadversione convertimus, ut hujusmodi, pravorum nequitiis, quantum cum Deo possumus, opportunis remediis occurramus.

Consideratione igitur præmissorum, diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita ad ipsorum Amedei fautorum, adhærentium, complicum, & sequacium proterviam extirpandam, carissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum regem illustrem (quem post progenitores suos Franciæ reges, qui, ut exacti temporis antiquitas fidelis insinuat, Romanam ecclesiam multipliciter extulerunt, propugnatorum præcipium & paratum semper invenit) auctoritate apostolica præsentium tenore vocamus, eique ducatum Sabaudiæ, omnemque ipsius Amedei notorii schismatici hæretici excommunicati & anathematizati terram; ac ejus fautorum, adhærentium, complicum, & sequacium bona diversimode hactenus confiscata donamus, firma spe fiduciaque tenentes, quod populi ducatus & terræ hujusmodi ad ovile domini ipsius, regis potentia reducentur; & per se vel per dilectum filium Ludovicum delphinum Viennensem primogenitum suum, assumpto crucis signaculo, contra præfatos Amedeum & sequaces viriliter se accinget, & triumphum obtentum de hujusmodi nefandis hostibus reportabit. Et ut tam salubre negotium in manu forti & robusta procedat, omnes Christi fideles ad hoc fidei exercitium salutare, non solum piis exhortationibus, sed etiam superabundantibus gratiis invocamus. Et ut universi & singuli eo libentius & animosius ad id currant, quo spiritualia dona, quæ temporalibus præferuntur, perceperint potiora: Nos de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus qui cum rege aut delphino præfato contra Amedeum & sequaces eosdem in propriis personis, propriisque expensis processerint, plenam suorum peccatorum veniam indulgemus, & in retributionem justorum vitæ æternæ pollicemur augmentum: eis autem qui non in propriis personis hoc fecerint, sed eorum expensis alios juxta facultates & qualitates suas viros idoneos destinaverint, ac iis qui alienis expensis, sed in propriis personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum.

Da-

13656

ANNO CHRISTI 1448.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo, pridie Idus Decembris, pontificatus noſtri anno primo.

** NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA III. ad omnes fideles.

Nicolaus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

die 18. Jan. *Ex anſlegrapho D. d' Heronval* Quæ ſchiſmatis tempore ſunt acta, omnia rata vult ac decernit pontifex.

** Vide bullam ejuſdem Nicolai pag. 663. T. Tomi XIII. ſuper approbatione, &c.

TAnto nos pacem & tranquillitatem cunctorum fidelium procurare & amplecti convenit, quanto deſideramus fructus uberrimos inde ſequi. In eo quippe cor noſtrum ſuaviſſime delectatur, quod diebus noſtris ſanctam Dei eccleſiam in pacis & unionis pulcritudine, ac debita integritate florentem videre valeamus. " Cum itaque ſuperioribus temporibus propter diviſiones ſubortas inter felicis recordationis Eugenium papam IV. prædeceſſorem noſtrum, & tunc Baſileenſe concilium, plurimum turbata, ac variis modis afflicta fuerit eccleſia Dei, jam autem divina favente ac dirigente clementia, tractatu oratorum cariſſimorum in Chriſto filiorum Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ regum; nec non Delphini Viennenſis primogeniti Francorum regis illuſtris, integræ pacis & unionis conſequenda diſpoſitio optima videretur, Amedeo in ſua obedientia Felice V. nominato, juri quod in papatu ſe habere aſſerit cedere volente, eis qui olim Baſileæ, nunc autem Lauſanæ, ſub nomine generalis concilii permanſerunt & permanent concurrentibus in idipſum, aliaſque ad pacem eccleſiæ laborantibus. Cupientes igitur, quantum omnipotens donaverit, id agere, quo univerſi Chriſti fideles ipſius pacis jucunditate fruentes, animorum conjunctione ſibi invicem cohæreant, & rejectis quæ ex diſcordia exorta fuerant, ſtatus uniuſcujuſque, honor, fama, & reputatio illæſi, & integri remaneant, literas, proceſſus, mandata & decreta quæcumque; nec non excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdicti, anathematizationumque; etiam privationum beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, ſive patriarchalium, archiepiſcopalium, abbatialium, aut aliarum quarumcumque eccleſiaſticarum, vel mundanarum: inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expoſitionum perſonarum, ac bonorum mobilium ac immobilium, juriumque & juriſdictionum, publicationum & confiſcationum, privationum feudorum: ac etiam quorumcumque jurium ſpiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa; nec non abſolutionum a fidelitatibus, & alias in eiſdem literis, proceſſibus, mandatis & decretis, quomodolibet contentas ſententias, cenſuras & pœnas quaſcumque & qualitercumque ſtatutas, inflictas, & promulgatas, expreſſæ, pares vel majores, aut alterius cujuſcumque natura forent, per præfatum Eugenium prædeceſſorem noſtrum, & quibuſcumque ſuis literis, quorumcumque tenorum & ſub quacumque data exiſtant, etiamſi cum expreſſione, approbatione Ferrarienſis, ſeu Florentini, aut alterius concilii generalis, ſive per nos, aut per alium, ſeu alios, ipſius, aut noſtra, ſeu quavis alia auctoritate contra dictum Baſileenſe concilium, & eos qui ſub nomine generalis concilii tam in Baſileenſi quam Lauſanenſi civitatibus memoA ratis fuerunt & perſeveraverunt, ut præfertur ac impræſentiarum perſeverant: nec non contra præfatum Amedeum, Felicem V. in ſua obedientia nuncupatum, ac quaſvis perſonas eccleſiaſticas, ſæculares vel regulares, ac etiam laicales, eiſdem conjunctim, vel diviſim adhærentes, aſſiſtentes, obedientes, obſequentes, credentes, recipientes, ac quovis modo faventes, eoſque ſequentes, qui ſunt & fuerant, cujuſcumque dignitatis, præeminentiæ, ſtatus, gradus, ſeu conditionis exiſtant, etiamſi pontificali, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate præfulgeant. Contra dominia quoque, nec non communitates, univerſitates, etiam generales ſtudiorum, civitates etiam, præſertim Baſilienſem, ac oppida, & alia loca quæcumque præmiſſorum, occaſione emanata, facta, conceſſa, decreta, promulgata. Simili quoque modo declarationes, & confirmationes, ſuper præmiſſis, & eorum ſingulis, noſtra, ſeu dicti prædeceſſoris auctoritate, quomodolibet factas: nec non proceſſus habitos per eaſdem, ac quæcumque inde ſecuta, etiamſi ad ſententiarum cenſurarum, atque pœnarum declarationem, ſeu illarum aut alicujus earum publicationem, vel plenaria executione contra perſonas, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida, & loca ſupradicta; communiter, vel diviſim quomodolibet ſit proceſſum: quorum omnium & ſingulorum tenores etiamſi de illis plena & expreſſa, ac de verbo ad verbum præſentibus mentio habenda foret, hic pro ſufficienter expreſſis haberi volumus. Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de ſedis apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium conſilio & aſſenſu, decernimus, & declaramus nullum effectum penitus fortiri, ſed perinde haberi debere, ac ſi nullatenus emanaſſent; eaque omnia & ſingula, cum inde ſecutis, in regeſtis ipſius Eugenii prædeceſſoris, & noſtris, & locis aliis quibuſcumque, aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, caſſamus, irritamus & annullamus, ac pro infectis haberi volumus. Et nihilominus ſi, & in quantum opus eſſet, ad abundantum cautelam ſingulas ex perſonis, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida, atque loca ſupradictas & ſupradicta, ad famam, dignitates, honores, ſtatus, & privilegia quatenus illis eadem occaſione privatæ, & privata prætendi poſſent, in ſtatum priſtinum & debitum reſtituimus, reponimus, & reintegramus plenariæ per præſentes, motu, ſcientia & plenitudine poteſtatis, ac concilio & aſſenſu antedictis.

Et quoniam difficile foret præſentes literas ad ſingula, in quibus eis fides forſan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate decernimus, quod ipſarum tranſſumpto manu publica & figillo alicujus epiſcopalis, vel ſuperioris eccleſiaſticæ curiæ munito, tamquam præfatis ſi originales exhiberentur literis plena fides exhibeatur, & ſtetur perinde ac ſi dictæ originales literæ forent exhibitæ vel oſtenſæ: juribus, conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, ceteriſque contrariis nonobſtantibus quibuſcumque Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, declarationis, mandati, caſſationis, arctationis, annullationis, voluntatis, reſtitutionis, repoſitionis, & reintegrationis, infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beaB C torum

ANNO CHRISTI 1448.

EX LIBRIS PROVINCIAE PRO STUDIO THEOL. S.S. CORDIS JESU.

ANNO CHRISTI 1448.

torum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo, quintodecimo Kalendas Februarii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

** NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA IV. Carolo VIII. Francorum regi.

Die 9. Aug. Ex autographo D. d' Herouval.

Nicolaus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Carolo Francorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Gratias agit quod rex maximam curam impenderit, ut pacem & unitatem eccleſiæ conciliaret.

NOn poſſumus, Chriſtianiſſime princeps, non agere gratias omnipotenti Deo, qui temporibus noſtris ſerenitatem tuam Chriſtianiſſimo Francorum regno præſidere conceſſit; ita ut pietate & religione, qua maxime polles, te non tantum Galliis, ſed univerſæ reipublicæ Chriſtianæ divina providentia voluerit profuturum. Non nobis ignotum erat tempore ſanctæ memoriæ prædeceſſoris noſtri Eugenii papæ IV. quantam operam præbuiſſes, ut eccleſia Dei unitate & pace frueretur; cum numquam nec expenſis, nec laboribus peperciſſes, ut ſancto deſiderio præfatæ unitatis & pacis Chriſtianitas potiretur. Nobis poſtea divina providentia prædeceſſore noſtro, ut credimus, ad meliora tranſlato, in ipſius honore & onere ſuccedentibus divina miſeratione conceſſum eſt, ut ſerenitatis tuæ religioſiſſimam mentem & verbis experiremur & factis. Miſit quippe ad nos celſitudo tua legationem prælatorum ac aliorum inſignium & nobilium virorum omni ex parte præſtantem, cum adeo inſigni & præclaro comitatu, ut qui ſexaginta annorum in Romana curia memoriam retinebant, nunquam meminerint tam præclaram, tam inſignem, tam numeroſam legationem adventaſſe. Retulerunt oratores tui in totius Romanæ curiæ auditorio publico, quæ uſque in eam diem ſerenitatis tuæ cura atque opera actitata eſſent; ex quibus nos totumque auditorium, celſitudinis tuæ ad pacis & unitatis eccleſiaſticæ ardentiſſimum deſiderium intelleximus, quantoque Chriſtianiſſima anima tua flagraret incendio, quod pax eccleſiæ redderetur; ex quibus percepimus non tantum nos & præſentem militantem eccleſiam, verum etiam & uſque in finem ſæculi ſucceſſuram, celſitudini tuæ & Chriſtianiſſimæ domui Franciæ debere gratias immortales, quæ nunquam fluctuantem eccleſiam & apoſtolicam ſedem deſerere conſuevit.

Audivimus oratores celſitudinis tuæ, non more communi, ſed ut peculiares filios noſtros ſumus cum omni caritate complexi, aperientes eis arcana cordis noſtri, nihil eis occultum eſſe patientes, cujus apud te poterunt eſſe optimi teſtes. Volumus illorum conſilio diuigi, non dubitantes oratores principes tales eſſe, qualem mittentem principem intelligeremus. Itaque patefactis per omnia inferioribus cordis noſtri, nihil illis occultum eſſe voluimus; diximus quantum cupiamus deformitatem ab eccleſia ſubmoveri; quantum velimus eccleſiarum gravamina moderari; quantum crediti nobis populi Chriſtiani utilitatem magis procurare quam noſtram. Præterea ut ſerenitas tua, atque univerſi reges & principes populi Chriſtiani intelligerent clementiam & manſuetudinem apoſtolicæ ſedis, ipſis aperuimus quantum apud nos ſerenitatis tuæ poſſet auctoritas; tantum namque poteſt, ut ſalvo Dei honore & eccleſiæ ſuæ, nihil eſt quod celſitudini tuæ negare debeamus. Explicabunt omnia ſerenitati tuæ, quibus clementiam tuam crediturum minime dubitamus. Et licet non exiſtimemus oportere addere calcaria ſponte currenti, rogamus tamen & obſecramus celſitudinem tuam, ut in ſancto deſiderio & opere perſeveres, donec videris unitatem Dei eccleſiæ reſtitutam. Multa ſuper iis cum præfatis oratoribus tuis contulimus; ſed maxime cum venerabili fratre noſtro archiepiſcopo Remenſi, viro prudentiſſimo & graviſſimo, cui præ ceteris expreſſius aperuimus mentem noſtram, & præcipue in facto celebrandi concilii generalis, cui & tempus & locum & ſilentii cauſas plene aperteque patefecimus, ſerenitati tuæ pariter intimandas, cui velit fidem adhibere plenariam: & apoſtolicam ſedem, quam ſemper progenitores tui præ ceteris principibus venerati atque tutati ſunt, undeque ſibi Chriſtianiſſimi principis titulum vendicarunt, ipſorum more tueri atque defendere; tam ſancti operis mercedem ab ipſo eccleſiæ capite Jeſu Chriſto domino noſtro, & in militante ſimul & triumphante eccleſia ſuſcepturus.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo, quinto Idus Auguſti, pontificatus noſtri anno ſecundo:

** ADVISAMENTA SEU propoſitiones.

Ad dirimendum ſchiſma tempore Amedei, Felicis papæ V. nuncupati, exortum, ac pacem eccleſiæ conciliandam.

Circa ann. Chriſti 14 Ex auctog pho D d Herouval.

ADviſamenta pro pace & unione in eccleſia dandis.

Primo, quod dominus Felix det ſuas literas in bona & ſecura forma, de renuntiando papatui in concilio Baſilienſi ſtatim habitis literis ſuper ſecuritatibus, & aliis infra ſcriptis.

Secundo, Habeantur literæ domini Nicolai, per quas omnes privationes, ſuſpenſiones, inhabilitationes, proceſſus, ſententiæ, cenſuræ, & pœnæ contra præfatum dominum Felicem, contra Baſilienſe concilium, ſeu illos qui ſunt aut fuerunt in Baſilea, ac eis adhærentes & obedientes cujuſcumque dignitatis, præeminentiæ, aut ſtatus, etiam ſi pontificalis, ducalis, cardinalatus, aut regalis exiſtant: nec non communitates, civitates & oppida, præſertim Baſilienſe, occaſione hujus diviſionis per olim Eugenium in ſuis Ferrarienſi ac Florentina, aut quavis alia, ſub nomine generalis concilii, congregationibus, aut alterius, vel per ipſum dominum Nicolaum, aut alium, ſeu alios ipſorum, vel alicujus eorum auctoritate factas aut fulminatas, decerneret effectum ſortiri non debere, ſed perinde haberi ac ſi non emanaſſent: fiantque abſolutiones, diſpenſationes, habilitationes, & reſtitutiones hinc inde ac cautelam.

Tertio, Habeantur literæ ipſius domini Nicolai in meliori forma, per quas omnes privati & ſpoliati ſuis eccleſiis patriarchalibus, metropolitanis, cathedralibus, dignitatibus, monaſteriis, prioratibus, beneficiis & officiis eccleſiaſticis; nec non terris, feudis, poſſeſſionibus, & rebus aliis quibuſcumque, ratione & ad cauſam prædictæ diviſionis, in priſtinum & in integ-

ANNO CHRISTI 1447.

tegrum reducantur ; & reponantur ; & super hoc habeantur literæ in fortiori forma, velintque reges & principes dare favores & operam efficacem, ut hujuſmodi literæ ſuum ſortiantur effectum.

IV. *Item*, Quod omnes domini cardinales utriuſque obedientiæ cum honoribus, prærogativis, præeminentiis, emolumentis debitis & conſuetis remaneant, ut tales habeantur, reputentur, & honorentur. Quod ſi duo vel plures in eodem titulo concurrerint, provideatur quemadmodum in Conſtantienſi concilio actum extitit.

V. *Item*, Quod omnes officiarii actu in curia dictorum domini Felicis, & Baſilienſis concilii reſidentes, in ſuis officiis remaneant, & ad eorum exercitium libere, & ſine aliqua contradictione, admittantur. Ubi autem duo in eodem officio concurrerint, qui officium non obtinebit, habeatur recommiſſus.

VI. *Item*, Dabit præfatus dominus Nicolaus literas ſuas, per quas actualiter & irrevocabiliter ex tunc convocet, quantum in eo eſt, concilium generale, in aliquo loco nationis Gallicanæ, prima die ſeptimi menſis, poſtquam adimplenda per Baſilienſe concilium & dictum dominum Felicem fuerint executioni demandata & adimpleta, inchoandum : promittetque ipſe dominus Nicolaus ipſam convocationem per univerſas provincias publicare modo conſueto, & hoc infra tres menſes poſtquam prædicta fuerint adimpleta. Etiam ſtatim poſt adimpletionem hujuſmodi mittendo literas convocatorias cum omnimoda diligentia, ut conſuetum eſt ; in bulliſque ſuis apponentur clauſulæ, & cautelæ poſſibiles, etiam cum juramento, pollicitationem, & voto de non revocando, prorogando, mutando, vel impediendo dictam celebrationem concilii in hujuſmodi termino.

VII. *Item*, Dabit literas approbatorias & confirmatorias, proviſionum eccleſiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, diſpoſitionum, collationum, monaſteriorum dignitatum in metropolitanis & cathedralibus poſt pontificales majorum, aut in collegiatis principalium, beneficiorum ſæcularium, & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum, diſpenſationum, indulgentiarum, privilegiorum, incorporationum, unionum, & aliarum quarumcumque conceſſionum, gratiam aut juſtitiam quomodolibet concernentium in locis, perſonis, & rebus obedientiæ præfati domini Felicis, vel Baſilienſis concilii, per ipſos dominum Felicem & concilium, aut legatos eorumdem, & quoſcumque alios de ipſorum auctoritate & mandato conjunctim & diviſim factarum. Et hoc quoad poſſeſſores eccleſiarum, & beneficiorum, commendarum, adminiſtrationum, & penſionum prædictorum, rejectis, caſſatis, & annullatis per literas hujuſmodi quibuſcumque poſſeſſionibus per olim Eugenium, per ipſum dominum Nicolaum, aut quoſcumque alios de eorum auctoritate factis ; unicuique tamen jure ante hujuſmodi quæſito, ſemper ſalvo : verum ſi in una obedientia duo vel plures ſuper uno, vel pluribus beneficiis litigarent, conditio poſſeſſoris non poſſidenti nullatenus præjudicet, ſed cuilibet ſuum jus illæſum permaneat, per eaſdem etiam literas aboleantur & caſſentur ſententiæ in curia ſui prædeceſſoris & ſua, contra obedientes præfato domino Felici & Baſilienſi concilio inauditos vel indefeſos, qualitercumque poſt hanc diviſionem ſubortam latæ.

VIII. *Item*, Si aliqui poſſideant eccleſias aut beneficia, quarum vel quorum caput in una obedientia, & aliqua membra in altera exiſtant, membra reducantur ad caput, ſine tamen præjudicio illorum qui in eccleſiis, & beneficiis ante hujuſmodi diviſionem jus habebant, in quo & poſſeſſione ſua conſerventur.

IX. *Item*, Dabit præfatus dominus Nicolaus literas per quas promittet ratam & gratam proviſionem rationabilem, honeſtam, & condecentem pro ſtatu, honore, ac quiete domini Felicis, per Baſilienſe concilium rationabiliter ac honeſte adviſandam & concludendam, in alio concilio futuro approbandam & confirmandam. Quibus quidem præmiſſis literis in extenſiori, fortiori, & meliori forma habitis, præfatus dominus Felix decernet omnes ſuſpenſiones, privationes, inhabilitationes, proceſſus, fulminationes, ſententias, cenſuras, pœnas nomine & auctoritate ſuis, vel alicujus ab ipſo auctoritatem habentis, emanatas occaſione hujus diviſionis contra quoſcumque cujuſcumque dignitatis, etiamſi papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis, aut alterius exiſtant, effectum ſortiri non debere ; ſed perinde haberi ac ſi non emanaſſent : fiantque abſolutiones, diſpenſationes, habilitationes, & reſtitutiones hinc inde ad cautelam. Quantum autem ad poſſeſſores, conceſſiones & collationes eccleſiarum, patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, ſæcularium & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum quarumcumque validæ firmæque maneant, approbentur & ratificentur, &c. Dummodo hujuſmodi eccleſias, beneficia & adminiſtrationes, penſiones & commendas per privationem occaſione iſtius diviſionis ſubortæ, ipſi poſſeſſores non acquiſiverint. Et ſuper hoc habeantur literæ in meliori forma.

X. *Item*, Poſt prædictarum ſuſpenſionum, privationum, inhabilitationum, &c. caſſationem & annullationem, ad ſtatum ipſe dominus Felix, facta prius nominatione loci pro generalis concilii in natione Gallicana celebratione, habitis literis ſupradictis, renunciabit actualiter & effectualiter papatui in concilio Baſilienſi : quod quidem concilium, poſtquam ipſe dominus Felix renuntiaverit, ſimiliter decernet omnes ſuſpenſiones, privationes, inhabilitationes, proceſſus, fulminationes, & cenſuras, & pœnas nomine & auctoritate ſuis, vel alicujus ab ipſo auctoritatem habentis, emanatas occaſione hujus diviſionis contra quoſcumque cujuſcumque dignitatis, etiamſi papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis aut alterius exiſtant, ... effectum ſortiri non debere, quinimo quod perinde habeantur, ac ſi non emanaſſent. Quantum autem ad poſſeſſores, conceſſiones, & collationes eccleſiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, ſæcularium & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum quarumcumque, validæ firmæque maneant, approbentur & ratificentur, ... Dummodo hujuſmodi eccleſias & beneficia, adminiſtrationes, penſiones & commendas per privationem occaſione iſtius ſubortæ diviſionis ipſi poſſeſſores non acquiſiverint : & ſuper habeantur literæ in meliori forma.

ANNO CHRISTI 1447.

ANNO CHRISTI 1447

XI. *Item*, Idem concilium Basilienſe ordinabit, bonis reſpectibus & conſiderationibus latius exprimendis, & præſertim propter pacem & unionem eccleſiæ, quod præfatus dominus Nicolaus pro ſummo pontifice habeatur, ſtatuendo & ordinando quod faciat & adimpleat ea, quæ ſummus pontifex facere tenetur: Mandabitque, eidem tanquam ſummo pontifici ab omnibus Chriſti fidelibus obediendum eſſe.

XII. *Item*, Poſt hoc, ipſum Basilienſe concilium ſtatim ſe diſſolvet modis debitis ac juxta formam decretorum, ſalvis tamen infra dicendis.

XIII. *Item*, Quod cum literis præfati domini dentur literæ ex parte ſereniſſimorum dominorum regum Franciæ & Angliæ, & aliorum, de beneplacito domini Nicolai; per quas in verbo regio, & quantum in eis eſt, promittent quod non poterit idem dominus Nicolaus hujuſmodi ſuæ promiſſioni ſeu convocationi contravenire, revocando hujuſmodi convocationem, prorogando, mutando, obmittendo, vel quomodolibet celebrationem concilii impediendo. Nihilominus eo caſu mittent ſuos ad locum hujuſmodi, tempore ad hoc præfixo, tamquam ad concilium generale, alioſque ſuorum dominiorum & adhærentium venire inducent, adhærebuntque illi, & obedient tanquam vero concilio, dando ſalvos conductus conſuetos, faciendo, jubendoque fieri omnia, & ſingula quæ pro celebratione & manutentione dicti concilii neceſſaria videbuntur. Quod ſi iſta vel alia ſufficiens ſecuritas haberi non poſſit, in eo defectu dictum Basilienſe concilium non tenebitur ordinare quod prædictus dominus Nicolaus pro ſummo pontifice habeatur, nec ſe diſſolvere citius quam a prima die celebrationis univerſali concilii præfati. Ordinabit tamen ipſum concilium ſtatim habitis literis domini Nicolai, quod illa prima die inchoationis futuri concilii adveniente ceſſabit, & cenſebitur eſſe ipſo facto diſſolutum: Mandabitque ipſi domino Nicolao, ab illa prima die præfati concilii, actualiter inchoati tanquam ſummo pontifici per omnes fore obediendum; Statuendo etiam & ordinando quod ipſe dominus Nicolaus facere tenetur: & de hoc habeantur literæ præfati concilii in meliori forma. Si autem dictus Nicolaus directe vel indirecte impediret quominus dictum concilium futurum celebraretur, eo caſu renuntiatio & ordinatio ſupradictæ pro infectis habeantur.

die 28. Junii. Com. D. d' Herouval.

*** PRO PACE ECCLESIÆ

Propoſitiones ad cogendum concilium generale.

ADviſata in facto pacis eccleſiæ in quibus reverendiſſimus in Chriſto pater, & illuſtriſſimus princeps dominus Jacobus archiepiſcopus Treverenſis pro ſe, ac illuſtribus principibus dominis T. archiepiſcopo Colonienſi, L. Comite palatino Rheni duce Bavariæ, & Friderico duce Saxoniæ, ſuis coelectoribus ſe conformare voluit ſereniſſimo & Chriſtianiſſimo domino regi Francorum in modum qui ſequitur.

Primo enim deſiderant ipſa regia majeſtas, & præfati domini quatuor electores ſui conſœderati, quod bona pax & tranquillitas * urgeat inter viros eccleſiaſticos ubique per orbem, ex qua ceteri ſtatus melius diſponentur, & magna bona univerſæ Chriſtianitatis proveniant: intenduntque efficaciter laborare, quod diviſiones & differentiæ modernis temporibus exiſtentes in eccleſia Dei primitus ſedentur & pacificentur: quod unum concilium generale pro bono eccleſiæ celebretur, quo magna bona, Deo concedente, procurabuntur; nec non quod conciliorum generalium auctoritas refloreat, & ab omnibus in debita reverentia & obſervatione habeatur.

a) Lege, vigeat.

Et quoniam hactenus magnæ & pene inextricabiles altercationes intervenerunt, inter felicis recordationis Eugenium papam IV. & concilium Basilienſe, ac eos qui eidem interfuerunt; variique proceſſus, ſive cenſuræ, privationes & pœnæ, hinc inde occaſione præmiſſorum emanarunt, & adhuc aliqui in Basilea, aliqui in Laterano ſe concilium habere dicunt, quibus altercationibus finem expedit imponere, ut citius & convenientius pax in Dei eccleſia haberi, & ad pacatam & fructuoſam celebrationem unius concilii generalis perveniri poſſit. Conſiderantes rex, & præfati principes electores, quod catholica univerſalis eccleſia diffuſa per orbem & communitas fidelium, ut plurimum hujuſmodi proceſſus, ſententias, cenſuras, privationes, & pœnas, &c. hinc inde emanatas non recepit, nec gratas habuit, licet jam ad informationem de iis habendam magnum tempus effluxerit; Volentes inniti ipſe rex, & prædicti domini principes electores auctoritati, & obſervationi ipſius univerſalis eccleſiæ, & eam inſequentes, atque efficere ſatagentes, quæ ejuſdem eccleſiæ paci congruunt, ſicuti pacem ipſam proſequi intereſt principum, & prælatorum, viſum eſt diſponendum & ordinandum, firmiterque obſervandum, etiam quantum ad dominum ducem Sabaudiæ, & dominia ſua, qui diſpoſitioni & ordinationi regis ſtare promiſit, atque apud omnes, ubi opus erit, proſequendum, quod ſicut communior eccleſiæ obſervatio hucuſque habuit, præfati proceſſus, ſententiæ, cenſuræ, privationes & pœnæ, occaſione præmiſſorum; & omnium ex eis dependentium. Eſto etiam quod in hujuſmodi cenſuris, privationibus, &c. aliæ cauſæ adderentur, hinc inde emanatæ, & quæcumque mandata, ordinationes ſeu dicta conſcripta, aut quomodolibet acta ſeu geſta in hujuſmodi rerum proſecutione, cujuſcumque vel quorumcumque adverſus quemcumque vel quoſcumque, omniſcumque ſtatus, gradus, dignitatis vel conditionis, etiam ſi papalis, cardinalatus, archiepiſcopalis, vel epiſcopalis exiſterent, ſeu quocumque nomine etiam papæ vel concilii hæc facta ſunt, pro non factis habeantur: quorum omnium tenores hic habeantur pro expreſſis, etiamſi talia ſint de quibus mentio ſpecialis de verbo ad verbum habenda foret. Eſto etiam quod talia univerſalem eccleſiam & auctoritatem conciliorum univerſalium, aut ſedis apoſtolicæ concernant quovis modo: omniſque diſſenſio, diviſio, & ſciſſura occaſione horum proveniens, penitus auferatur & dimittatur, & ac ſi numquam prædicta facta fuiſſent, tractatus pacis, concordia inter præfatum papam Eugenium, & omnes & ſingulos qui concilio Baſileenſi interfuerunt, ſeu tanquam eidem concilio, aut geſtis ejus adhærentes, cum eo, ſeu ipſe cum eis, aliquas differentias habuerunt, adviſatus

per

ANNO CHRISTI 1447.

per ipſum Chriſtianiſſimum dominum regem Francorum continuetur & perficiatur. Reſpectu ſanctiſſimi domini noſtri Nicolai papæ V. cui per eoſdem qui concilio Baſileenſi, aut geſtis ejus quoviſmodo adhæſerunt, faverunt, aut obediverunt, & per quoſcumque alios, qui prætato Eugenio aut ipſi ſanctiſſimo domino noſtro papæ Nicolao contrariati fuerint, omnis honor, reverentia & obedientia, eiſque per ipſum ſanctiſſimum dominum papam Nicolaum omnis amor & paterna dilectio abſque prædictorum recordatione exhibeatur. Quodque deinceps ab appellatione concilii generalis, tam in Baſilea, quam in Laterano, (quæ appellatio non unitati eccleſiæ de cetero proficeret, ſed obeſſet, penitus ceſſetur, ut ſic omni impedimento ſublato ad concilium generale, ſicut præmittitur, habendum, quod ab omnibus Chriſtianis in unanimitate, & concordia reputetur, perveniri poſſit.

Non tamen intendunt præfati domini, quod per prædicta, decretis acceptatis cum ſuis modificationibus, tam in imperio, quam in regno Franciæ, aliquod intelligatur præjudicium generari.

Item, quod unicuique volenti habere literas ſuper prædictis, expediantur in forma meliori dignum. Inſuper arbitrantur regia majeſtas, & principes electores præfati, & ad hoc operam cum effectu impendent, quod patri domini ducis Sabaudiæ ſe prædictæ obſervationi communis univerſæ eccleſiæ diffuſæ per orbem conformanti, & promiſſionem ejuſdem domini ducis filii ſui præfato Chriſtianiſſimo regi factam, quæ ipſo patre ſciente, & non contradicente nec prohibente in dubio facta præſumitur, amplectenti cum effectu; atque pro tanto bono pacis eccleſiæ omnino nomen, & titulum papatus dimittenti, honor exhibeatur, ac ſtatum, honorabilemque proviſionem in eccleſia habeat: nec non etiam quod per eum promoti ad dignitates & honores eccleſiaſticos, qui eos acceptarunt, & ad beneficia quæcumque, qui ipſorum beneficiorum poſſeſſionem pacificam habent, in ſua obedientia eadem aſſequantur & obtineant. Et ſimiliter de iis qui ſub nomine generalis concilii Baſileenſis promoti ſunt in eorum obedientia, officiariis quoque ſuis omnis conſolatio poſſibilis fiat qui tam in Romana curia, quam ſub adminiſtratione domini patris præfati ducis Sabaudiæ habebuntur recommiſſi: aliqua tamen ſuper prædictis privationibus & promotionibus aliquos particulares tangentia, bonum hujus negotii concernentia, intendit rex aperire & moderare in concluſiones hujus concordiæ.

Ultra prædicta ſuper loco & tempore futuri concilii videbatur prædictis dominis principibus electoribus, quod haberet fieri in uno quinque locorum in Alemania nominatorum, ſed domino regi Franciæ propter rationes quamplures videtur, & iſta inſtare intendit, quod locus concilii rebus gerendis accommodus determinetur in ſuo regno: verumtamen quantum ad tempus adviſatum eſt inter ipſum dominum regem Francorum, & principes electores præfatos quod videtur omnibus ipſis procurandum, ut incipiat illud concilium de Kalendis Septembris proxime futuris ad annum.

Item inſtabit dominus rex Francorum, quod ſanctiſſimus dominus Nicolaus papa V. concilium Conſtantienſe, decretum ſequens, & alia ejus decreta ſicut cetera concilia, catholicam militantem eccleſiam repræſentantia ipſorum poteſtatem, honorem & eminentiam, ſicut & ceteri anteceſſores ſui, ſuſcipiet, amplectetur & venerabitur.

ANNO CHRISTI 1447.

Item, Quod dominus rex Francorum, & quilibet ſuorum confœderatorum habeat bullas ſuper indictionem futuri concilii, & ſuſceptione prætacta ſi obtenta fuerit.

Item, Si dominus Sabaudiæ vel dominus pater ejus, ſeu quicumque eidem adhærentes iis pacis & concordiæ mediis, de quibus in præſenti cedula continetur, repugnaverint, aut acquieſcere noluerint, ſeu diſtulerint, quod non ſperatur, & deinceps contra eos, aut eorum aliquos per ſanctiſſimum dominum noſtrum Nicolaum papam procedatur, non confidant quod de cetero in pacificandis, quantum ad eos negotiis rex, & præfati principes electores, quomodolibet ſe intromittant, quin imo intendunt omnibus viis & modis juſtis, & rationabilibus præbere auxilium & favorem proceſſibus, cenſuris & excommunicationibus contra tales fiendis, maxime poſtquam contenta in præſentibus adviſamentis fuerint per ſanctiſſimum dominum papam Nicolaum concordata.

Item, ſupradictis adviſamentis ſupra nominatus reverendiſſimus in Chriſto pater, & illuſtriſſimus princeps dominus Jacobus archiepiſcopus Trevirenſis pro ſe, nec non venerabilis Joannes de Linſſi utriuſque juris doctor, pro parte reverendiſſimi in Chriſto patris, & illuſtriſſimi principis domini Theodorici archiepiſcopi Colonienſis, & magiſter Henricus Engellard, pro parte illuſtriſſimi & excelſi principis Friderici ducis Saxoniæ, & ſacri Romani imperii principum electorum miſſi ambaſſiatores ad præfatum Chriſtianiſſimum dominum regem Francorum, pro prædictis dominis archiepiſcopo Colonienſi, & ducæ Saxoniæ, in vim literarum credentialium per eos nuperrime exhibitarum præfato Chriſtianiſſimo domino regi Francorum, ſe conformant & concurrunt in modum qui ſequitur: Scilicet quod prædictorum adviſamentorum proſecutio fiat diligenter apud dominum patrem domini ducis Sabaudiæ, & alios ubi erit opportunum, ex parte præfati ſereniſſimi, & Chriſtianiſſimi domini noſtri regis Francorum, concurrentibus in hoc ſecum, & ſe eidem conformantibus præfatis domino archiepiſcopo Trevirenſi, & ambaſſiatoribus ipſorum duorum archiepiſcopi Colonienſis, & ducis Saxoniæ, propter multa pericula quæ intervenire poſſent, ſi practica & expeditio præmiſſorum protraherentur in longum: dummodo tamen præfatis dominis archiepiſcopis Trevirenſi & Colonienſi proviſiones neceſſariæ pro eorum, & omnium ſuorum, ut præmittitur, ſecuritate & indemnitate, & literæ deſuper opportunæ ſanctiſſimi domini noſtri papæ Nicolai ſub motu proprio in forma meliori, ſecundum appunctuata in prædictis cedulis, tradantur & deliberentur. Factum Bituricis vigeſimo octavo die Junii, anno domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo.

ANNO CHRISTI 1449. d. 4. Aprilis. *Ex autographo D. d'Herouval.*

" ** EPISTOLA ORATORUM REGIS FRANCIÆ.

In causa Nicolai papæ V. & Amedei Felicis itidem papæ V. nuncupati.

Promittunt Amedeo tres bullas, queis abrogantur omnes lites, pristino gradui asseruntur omnes privati aliquo officio, & confirmantur quæ ex utraque parte sunt acta.

NOs Alphonsus Segura, decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Nicolai divina providentia papæ V. orator; Jacobus miseratione divina patriarcha Antiochenus & episcopus Pictavensis; Helias episcopus Electensis; Joannes comes Dunensis, magnus camerarius Franciæ; Jacobus Cordis; Guido Bernardi magister requestarum hospitii; Joannes le Boursier, miles & cambellanus, & Thomas de Corsellis in sacra pagina professor, consiliarii sereniss. & Christianissimi Francorum regis oratores, notum facimus universis: Quod cum nos, & deputati per dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores jamdiu, & diebus proximis multos tractatus habuerimus pro danda pace & unione in ecclesia sancta Dei; & tandem certi articuli nobis dati sint pro responsione pro parte domini Amedei, in sua obedientia Felicis nuncupati, ad dandam ipsam pacem & unionem, in quibus inter cetera continetur articulus, quo nos dicti oratores, per literas nostris sigillis sigillatas nos obligamus dare, aut dari & tradi facere infra mensem Julii proxime futurum in sufficienti forma, præfato domino Amedeo, in sua obedientia Felici nuncupato, in civitate Gebenensi vel Lausanensi, aut in manibus capituli Gebenensis tres bullas plumbatas, & debite expeditas in Romana curia: secundum formam minutarum hinc concordatarum, quarum tenor in obligatione designabitur: unam videlicet super cassatione processuum duplicatam, ut una sit sub data ante diem renunciationis fiendæ per ipsum dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem appellatum; alia sub data post dictam renunciationem: aliam super restitutione alias privatorum: & aliam super confirmatione gestorum.

Et quoniam veraciter scimus quod idem sanctissimus dominus noster Nicolaus papa toto cordis affectu præfatam pacem, & unionem ecclesiæ desiderans, hujus intentionis est, quod præmissi tres articuli videlicet de cassatione processuum, confirmatione gestorum, nec non de restitutione privatorum, in omnibus & per omnia suum sortiantur effectum, quod nobis declaratum extitit per credentiam expositam per me præfatum decanum oratorem suæ sanctitatis, virtute sui brevis. Attendentes etiam quod ipse sanctissimus dominus noster papa super dictis tribus articulis literas suas super bullatas præsentari fecit, quæ per eosdem deputatos non fuerunt sufficientes reputatæ: Propterea nos oratores prædicti volentes, quantum nobis est possibile, pro ipsa pace & unione ecclesiæ laborare, per præsentes asseuramus, affirmamus per juramentum, & promittimus supra mentionatas literas, seu bullas ipsius sanctissimi domini nostri Nicolai papæ V. more Romanæ curiæ bullatas & expeditas in forma bona, & secundum minutas hic concordatas, quæ manibus nostris subscriptæ sunt. Quarum prima de cassatione sic incipit: *Tanto nos pacem, & tranquillitatem cunctorum fidelium procurare & complecti convenit, &c.* Et sic finit. *Ceteriſque contrariis nonobstantibus quibuscumque. Nulli ergo, &c.* Secunda de confirmatione gestorum sic incipit; *Ut pacis, qua nihil desiderabilius, &c.* Et sic finit. *Si secus super his, &c. Nulli, &c.* Tertia, de restitutione privatorum, sic incipit: *A pacis auctore & omnium bonorum largitore, &c.* Et sic finit: *Auxilium sui brachii sæcularis præbeant, favoresque opportunos exhibeant. Nulli ergo, &c.* Præfato domino Amedeo in sua obedientia, Felici V. nominato, sive in capitulo Gebenensi, realiter & cum effectu infra dictum tempus datum ut supra, præsentabimus & trademus, aut præsentari & tradi faciemus sine dolo & fraude. Et ad hoc tam conjunctim, quam divisim obligamus. Et ut ista observentur & firma sint, Nos oratores præfati nomina, & sigilla nostra huic literæ securitatis, & affirmationis & promissionis apposuimus.

Datum Lausanæ die quarta Aprilis, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimonono. Alphonsus decanus Toletanus, & domini nostri papæ orator: Jacobus patriarcha Antiochenus, & episcopus Pictavensis: Helias episcopus Electensis: Joannes comes Dunensis, Jacobus Cueur, G. Bernardi, I. le Boursier, Th. de Courcellis. *Horum signis munita, ac sigillis septem cera rubra obsignatæ erant literæ.*

ANNO CHRIST. 1449.

Ex eodem d'Herouval.

" ** EPISTOLA ORATORUM

Delphini Viennensis in eadem causa.

Ejusdem argumenti.

NOs Alphonsus Segura decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Nicolai divina providentia papæ V. Joannes miseratione divina archiepiscopus & princeps Ebredunensis; & Gabriel de Bernes dominus de Targe magister hospitii, illustris principis domini Delphini Viennensis consiliarii oratores: Notum facimus universis; quod cum nos una cum ambaxiatoribus domini genitoris nostri, & deputati per dominum Amedeum in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores &c. Ut in præfatis literis.

Nos oratores præfati nomina & sigilla nostra huic literæ securitatis, affirmationis, & promissionis apposuimus.

Datum Lausanæ die quarta Aprilis, anno quadringentesimonono A. decanus Toletanus, & domini nostri papæ orator: I. archiepiscopus & princeps Ebredunensis, Gabriel de Bernesio. *Signis ac sigillis duobus rubra cera erant obsignata.*

Die 16. Aprilis. *Communicavit D. d'Herouval.*

" ** DECRETUM SYN. LAUSANENSIS.

Sacrosancta generalis synodus Lausanensis in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Abrogat censuras occasione schismatis inflictas.

BEatæ pacis aperta via domino concedente, qui tandem ecclesiam diris attritam languoribus oculo pietatis respexit, summopere ac diligenti providendum est studio, ne divisionis ullum amplius supersit vestigium, nullus mentes humanas ambiguitatis scrupulus inquietet, nullius conscientia latarum & promulgatarum sententiarum ac censuratum formidine tabescat, aut scandalum patiatur; sed populum Christianum

ANNO CHRISTI 1449.

num, quem secuit divisitque nubilosa discordia, resarciat & reintegret concordiæ & communionis serenitas. Superiori sane tempore, sancta hæc Lausanensis synodus, dum Basileæ in Spiritu sancto legitime congregata perseveraret, ne assentiret tunc Eugenio papæ IV. Ferrariæ congregationem sub nomine concilii generalis erigenti; ac demum postquam erecta extitit, & aliis ab inde subortis differentiis, adversus curiam suam sequentes, omnesque & singulos eidem adhærentes & faventes generaliter promulgavit sententias, censuras & pœnas. Nunc cum per renunciationem quam sanctissimus dominus Felix papa V. facere voluit de papatu pure, & sincere, medium paratus & apertius ad consecutionem perfectæ & integræ unionis in ecclesia sancta Dei videatur: Cupiens eadem sancta synodus tam excelsi necessariique boni [a] contemptu, cujus gratia cum præfato sanctissimo domino Felice durissimis hactenus non pepercit laboribus, tolli de mundi medio quæ unioni, tranquillitati & paci universalis ecclesiæ repugnare aut officere quovismodo possent, omnes & singulas excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac privationis beneficiorum, officiorum, dignitatum, etiam cardinalatus, patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium, abbatialium, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum, nec non etiam privationis feudorum, honorum, privilegiorum, ac quorumcumque bonorum & jurium spiritualium & temporalium, inhabilitationisque ad illa, seu alias sententias, censuras & pœnas quascumque & qualescumque ab eadem sancta synodo, seu ejus auctoritate contra quascumque personas ecclesiasticas vel sæculares, ac etiam laicales, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis vel præeminentiæ, etiamsi cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, episcopalis seu abbatialis, aut alterius cujuscumque dignitatis ecclesiasticæ vel mundanæ existant, contra capitula quoque & collegia quarumvis ecclesiarum, & monasteriorum, ac ordinum; necnon dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, & alia quæcumque loca præmissarum occasione differentiarum generaliter emanatas, inflictas & promulgatas, cum omnibus inde secutis, etiamsi ad sententiarum, censurarum, privationum, atque pœnarum prædictarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, sive plenariam executionem contra personas, capitula, collegia, dominia; communitates, universitates, civitates, ac oppida & loca prædicta, communiter vel divisim quomodolibet processum foret, quorum omnium & singulorum tenores, etiam de illis plena & expressa, ac verbo ad verbum præsentibus mentio habenda esset, vult hic pro expressis haberi, decreti hujus tenore; & certa scientia decernit & declarat effectum sortiri non debere, sed perinde haberi ac si nullatenus emanasset. Et nihilominus ad superabundantem cautelam a prædictis aliisque censuris & pœnis occasione divisionis prædictæ; Esto quod earum absolutio & remissio sanctæ synodo reservata fuerit in aliis suis decretis generaliter promulgatis singulas personas absolvens, omnemque irregularitatis notam ac infamiæ maculam, tam juris quam facti, si quam fortassis contraxerint, removendo & penitus abolendo, habilitat, & cum eis quatenus indigent dispensat, ipsasque singulas personas, necnon collegia, dominia, communitates, universitates, oppida quoque & loca hujusmodi ad famam & honorem restituit, reintegrat, plenarieque reponit.

ANNO CHRISTI 1449.

Datum Lausanæ sessione publica hujus sanctæ synodi in majori ecclesia Lausanensi solemniter celebrata decimosexto Kalendas Maii, anno a nativitate domini, millesimo quadringentesimo quadragesimonono.

V. Languidi.

***ALIUD DECRETUM EJUSDEM synodi Lausanensis,

Die 16. Aprilis. *Concessum a D. d' Heravel.* Rata volunt patres quæ tempore schismatis acta sunt.

Sacrosancta generalis synodus Lausana in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

QUantum Deo pax placeat, veritas aperit scripturarum testimonium perhibentium; quod salvator noster nascens ex virgine pacis edictum præconiis angelorum proposuit promulgatum, pacem reliquit discipulis morituros, pacem resurgens a mortuis nuntiavit; inter cuncta præcepta salutaria eis specialiter illud commendans, ut sincere inter se pacem observare curarent. Nos igitur pacem universalis ecclesiæ desiderabiliter affectantes, ad id solertius nostra apponimus studia, laborum quoque & expensarum indefessas proinde habuimus & habemus sollicitudines, ut sedatis divisionibus, quibus Dei ecclesia impræsentiarum impeditur, ac Petri navicula veluti procellosa concutitur vehementia, negotium Dei & ecclesiæ suæ sanctæ ad salutarem exitum per effectum optabilis unionis & integræ pacis perducatur; ipsaque Dei sponsa ecclesia sicut columba pulcerrima soliti retineat sui splendoris candorem, & universi fideles virtuosis actibus dirigantur, paxque & unitas in tota Christianitate resloreat, prout hæc sancta synodus semper desideravit, & summopere desiderat: ad cujus tam religioni utilem Christianæ, quam etiam necessariam [a] rei consummationem catholici principes, & carissimi ecclesiæ filii, Franciæ, & Angliæ, ac Renatus Siciliæ reges, ac dilectus ecclesiæ filius Ludovicus Delphinus Viennensis ejusdem regis Franciæ primogenitus, illustres, ut fidei mater ecclesia eorum temporibus pacata redderetur, & tranquilla permaneret, sua ad hoc ministrantes præsidia, solemnes pro pace hujusmodi tractanda, & componenda destinaverunt oratores, quibus intervenientibus atque tractantibus in hujusmodi pacis negotio: attenta etiam sanctissimi tunc papæ Felicis V. pridem de papatu pro bono pacis ejusdem liberaliter facta renuntiatione, talis habetur dispositio, quod pacem ipsam Deo auctore speramus de proximo secuturam.

Ne autem præmissarum occasione divisionum Christi fideles pace & unione hujusmodi frui cupientes litium quomodolibet agitentur dispendiis; sed pax sincera & caritas inviolabilis inter eos, nullo scrupulose timorateque illos perurgente conscientiæ stimulo, perseveret: Omnes & singulas promotiones, electiones, confirmationes, postulationum admissiones, translationes, commendas, administrationes, & provisiones quarumcumque patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum, necnon abbatialium dignitates, & monasteriorum regimina quorumcumque exemptorum, & non exemptorum; quascumque collationes, provisiones, & dispositiones quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum regularium vel sæ-

cu-

[a] *f.* contemptatu.

[a] *Forte*, reipublicæ. H.

ANNO CHRISTI 1449.

cularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel ſine cura, etiamſi eccleſiæ parochiales fuerint, aut canonicatus & præbendæ, dignitates majores poſt pontificales in cathedralibus, vel principales in collegiatis exiſtant, perſonatus, perpetuæ adminiſtrationes, vel officia etiam curata vel electiva in quibuſcumque eccleſiis: Prioratus etiam conventuales, aut alia beneficia cujuſcumque conditionis, qualitatis, vel naturæ fuerint, etiam alterius generis quam expreſſa, paris vel majoris; etiamſi ex quavis cauſa tunc diſpoſitioni apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſervata fuerint, vel alias affecta; vel ad nos ſeu ad ſedem apoſtolicam quomodolibet devoluta, in vim ſeu prætextu quarum habita eſt poſſeſſio, & poſſidentur de præſenti, præterquam de eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, beneficiis, & officiis quæ præfatæ ſynodo incorporati ac eidem obedientes, adhærentes atque ſequentes, poſſidebant, & durantibus hujuſmodi diviſionibus, alterius quam ejuſdem ſynodi auctoritate privati ſeu deſtituti ſunt, vel contra ipſos poſſeſſores ſententias, quæ in rem tranſiverunt judicatam apud nos, dum in Baſileenſi, aut in hac Lauſanenſi civitatibus eramus & ſumus conſtituti, ſive in curia ſanctiſſimi domini Felicis, tunc papæ V. partibus ſe defendentibus obtinuerunt, aut ſurrogati ſunt, aliter quam titulo privationis & ſpolii, ſeu deſtitutionis præmiſſorum occaſione diviſionis factas: admiſſiones etiam reſignationum, quorumcumque beneficiorum, dignitatum eccleſiarum ſimpliciter vel ex cauſa permutationis, auctorizationes & inſtitutiones: in vim etiam quarum habita eſt poſſeſſio; penſionum quarumcumque ſuper quorumvis beneficiorum eccleſiaſticorum fructibus reſervationes & aſſignationes, cum proceſſibus & fulminationibus inde ſecutis: nec non uniones, annexiones, incorporationes quorumcumque dignitatum, & beneficiorum eccleſiaſticorum, ſæcularium & regularium, quibuſvis patriarchalibus, archiepiſcopalibus, epiſcopalibus, abbatialibus, vel capitularibus, menſis, aut monaſteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus, & præbendis, vel beneficiis ſeu ad invicem ſub quibuſvis verborum formis: demembrationes eccleſiarum & beneficiorum quorumcumque; eccleſiarum quoque, monaſteriorum, ſtudiorumque generalium fundationes, erectiones, ſuppreſſiones & ſubjectiones; & quorumcumque beneficiorum creationes, exemptiones; item revocationes, pallii dationes, conſecrationes, benedictiones, perſonarum de ordine ad ordinem tranſlationes, infeudationes, inſtitutiones, contractuum confirmationes, facultates teſtandi, conceſſiones, abſolutiones, liberationes, quittancias ſuper quibuſcumque debitis ratione decimarum, ſemidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum ſervitiorum, vel alias quomodolibet; diſpenſationes tam ſuper ætatis, quam natalium, & aliarum inhabilitatum defectibus: Super incompatibilibus in quocumque numero, etiam ſi ad curas parochiales, matrimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam tranſmarino, & rebus aliis quibuſcumque.

Nec non abſolutiones a quibuſcumque excommunicationis, anathematizationis, & aliis cenſuris eccleſiaſticis, interdictorum tam generalium quam ſpecialium relaxationes, ac illorum fulminationes, & appoſitiones juramentorum, etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula, irregularitate aut alia inhabilitate undecumque proceſſerit: Indulgentiarum ac privilegiorum; & quaſcumque alias conceſſiones; ac omnia & ſingula tam juſtitiam, quam gratiam concernentia, tam in foro conſcientiæ, quam in contentioſo, in perſonis & locis quæ tempore conceſſionum & aliorum præmiſſorum obediverunt [a] præfato Eugenio poſt ejus ſuſpenſionem ab adminiſtratione papatus atque depoſitionem, ſeu Thomæ Nicolao V. in ſua obedientia, Romanis pontificibus nuncupatis, tam per ipſos ſucceſſive quam alium ſeu alios, ſuo, aut alterius illorum mandato, etiam de latere legatos, ſive alios quoſcumque ab eis vel eorum altero, poteſtatem habentibus, conjunctim vel diviſim qualitercumque facta, geſta, conceſſa, data, indulta, diſpoſita & ordinata; etiamſi majora & graviora aut alterius cujuſcumque naturæ a præmiſſis exiſtant, & ſpecialem requirentia expreſſionem; quæ volumus & decernimus pro expreſſis ſpecifice haberi, cum omnibus & ſingulis inde ſecutis, ac etiam omnia & ſingula per ordinarios in dictis locis facta, præter illa & ſine eorum præjudicio, quæ per ipſum Nicolaum, ut præmittitur, papam quintum in ſua obedientia nuncupatum, tam ſuper reſtitutione noſtræ congregationi incorporatorum, & nobis adhærentium quam ſuper confirmatione geſtorum per nos & ipſum dominum Felicem, noſtraque aut illius auctoritate facienda, concedenda, approbanda & confirmanda ſunt, prout continetur in certis minutis per cariſſimorum eccleſiæ filiorum Franciæ, & Angliæ, & Renati Siciliæ regum, necnon Delphini Viennenſis dicti regis Franciæ primogeniti, illuſtrium, ſolemnes oratores concordatis, & manibus propriis ſubſcriptis, quibus per hanc noſtram confirmationem & approbationem nullatenus, derogari aut præjudicari intendimus, nec aliquod detrimentum afferri; quin immo decernimus illas plenam in omnibus ac in qualibet earum parte roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac ſi præſentes noſtræ literæ minime emanaſſent, pro bono pacis & unionis eccleſiæ, ex certa ſcientia, auctoritate univerſalis eccleſiæ præſentium ſerie approbamus, ratificamus & confirmamus, rataque & firma haberi volumus.

Necnon potiori pro cautela, de perſonis patriarcharum, epiſcoporum, & abbatum, quibuſcumque eccleſiis & monaſteriis, quarum & quorum aſſecuti ſunt poſſeſſionem & poſſident de præſenti: necnon de dignitatibus, prioratibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, commendis, ac beneficiis quibuſcumque etiam diſpoſitioni apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſervatis, devolutis, vel quomodolibet affectis eorum poſſeſſionibus quibuslibet, de novo providemus; ac ipſorum omnium fructus redditus, & proventus, necnon emolumenta ſingula, in quibuſcumque & ubicumque etiam extra diœceſim, in quibus eccleſia, monaſterium, prioratus, dignitas, ſeu beneficium hujuſmodi fuerint conſiſtentia, ad eorum poſſeſſiones, excepto ſemper privationis & ſpolii titulo, ſpectare & pertinere; & quod ipſi in ſuarum eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, dignitatum & beneficiorum, prout illorum ſingulos concernit, poſſeſſionibus pro hujuſmodi bono pacis & unionis pacifici remaneant & quieti, decernimus & etiam declaramus: nomina & cognomina, valoreſque ipſorum beneficiorum & dignitatum,

[a] Præfato ſcil. in ſuperiori decreto H.

ac

ANNO CHRISTI 1449.

ac nonobſtantias ipſorum poſſeſſorum pro expreſſis habentes; conſtitutionibus & ordinationibus noſtris & apoſtolicis ceteriſque contrariis nonobſtantibus quibuſcumque.

Fructus etiam illos quos durante hujuſmodi diviſione ex dictis eccleſiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis indebite perceperunt, etiamſi nobis & cameræ noſtræ debiti eſſent, penitus ipſis & eorum cuilibet remittimus munificentia liberali; camerario, theſaurario, clericis cameræ, collectoribus, ſubcollectoribus noſtris quibuſcumque inhibendo ſub excommunicationis ſententia, & aliis cenſuris eccleſiaſticis atque pœnas quas remiſſioni & inhibitioni noſtris hujuſmodi quomodolibet contravenientes incurrere volumus ipſo facto, ne fructus præmiſſos, occaſione præmiſſa, dicta durante diviſione, perceptos ac per nos remiſſos, ut præfertur, a quoquam quomodolibet exigere ſeu extorquere præſumant; dictorum rurſus poſſeſſorum ſingulis adverſariis ſuper præfatis eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, dignitatibus, officiis, & beneficiis perpetuum ſilentium imponentes; quaſcumque promotiones, impetrationes, conceſſiones, proviſiones, declarationes & literas deſuper pro ipſis adverſariis & aliis quibuſcumque in præjudicium ipſorum poſſeſſorum vel derogationem hujuſmodi per nos confirmatorum quomodolibet, etiamſi ex certa ſcientia, per nos ſive alium quemcumque noſtra auctoritate ſive alia quacumque factas, datas, conceſſas, & habitas etiam in vim earum ipſis vel alicui eorum, jus in re, vel ad rem quæſitum foret; nec non diffinitivas, & alias etiam quæ partibus ſe non defendentibus in rem tranſiverunt judicatam, ſuper eccleſiis & aliis præmiſſis apud nos vel alios ubicumque contra dictos poſſeſſores promulgatas ſententias, & quæcumque inde ſecuta prædictis motu & ſcientia ac plenitudine poteſtatis pro bono pacis & unionis prædictorum caſſamus, irritamus & annullamus; ac caſſa, irrita, infecta, nulla, & inania, ac juribus vacua declaramus & denuntiamus. Illas vero ex ſententiis quæ pro dictis poſſeſſoribus ſuper præmiſſis, ac etiam quaſcumque alias ſententias quæ pro quibuſvis partibus ſe defendentibus, illarum omnium nominibus & cognominibus pro expreſſis habentes & quæ in ſententiam tranſiverunt judicatam in curiis prædictorum Eugenii & Nicolai nuncupatorum uſque in hodiernum diem prolatæ ſunt, validas & ratas decernentes. Nec non quaſcumque lites & cauſas deſuper apud nos vel alibi contra ipſos poſſeſſores, ſuper prædictis eccleſiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis quomodolibet pendentes: quorum omnium etiam ſi una, vel duæ, ſeu plures diffinitivæ vel aliæ ſententiæ prolatæ ſunt, ſtatus præſentibus pro expreſſis habentes, ad nos advocamus & totaliter extinguimus.

Et pro majori omnium & ſingulorum ſecuritate ac roboris validitate, quibuſcumque perſonis tam eccleſiaſticis quam ſæcularibus, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ exiſtant, etiam ſi cardinalatus, patriarchali, archiepiſcopalis, aut alia quacumque præfulgeant dignitate: Necnon quarumcumque, tam cathedralium, quam collegiatarum, & aliarum eccleſiarum ac monaſteriorum capitulis, collegiis, & conventibus, ac ſingularibus perſonis earumdem: illique vel illis, ad quem ſeu ad quos dictarum eccleſiarum, beneficiorum & officiorum electio collatio, proviſio, præſentatio, ſeu quævis alia diſpoſitio communiter vel diviſim pertinet; ac hujuſmodi poſſeſſorum adverſariis, quibus per nos ſeu auctoritate noſtra vel alia quacumque factæ ſunt conceſſiones & proviſiones, de hujuſmodi eccleſiis, beneficiis, & officiis, poſſeſſis, omnibuſque aliis & ſingulis quorum intereſt vel intererit quomodolibet in futurum mandamus expreſſe inhibentes; videlicet patriarchis archiepiſcopis & epiſcopis, ſub ſuſpenſionis ab ingreſſu eccleſiæ; minoribus vero perſonis ſingularibus, ſub excommunicationis; Necnon dictorum poſſeſſorum adverſariis ſub ſimili excommunicationis ac privationis omnium & ſingulorum beneficiorum ſuorum quæ obtinent, & inhabilitationis ad illa, & ad alia impoſterum obtinenda perpetuæque infamiæ; collegiis vero, capitulis, & conventibus ſub ſuſpenſionis a divinis, pœnis, ſententiis & cenſuris, quas contra facientes & rebelles, prout quemlibet ipſorum concernit, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc incurrere volumus ipſo facto, ne ipſi ſeu ipſorum alter, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quæſito colore vel ingenio contra declarationes, conceſſiones, approbationes, ratificationes, confirmationes, & alia prædicta, vel eorum aliquod in præjudicium, damnum, & gravamen dictorum poſſeſſorum, ac derogationem præmiſſorum per nos confirmatorum aut alicujus eorum facere, dicere & attentare; ſeu ipſi prænominati, ad quos ſpectat hujuſmodi electio, collatio, proviſio, præſentatio, ſeu quævis alia diſpoſitio, quemquam alium ad eccleſias, dignitates, beneficia, & officia ſeu alia præmiſſa hactenus ſic poſſeſſa recipere & admittere; neque poſſeſſores hujuſmodi ſuper præmiſſis in aliquo vexare, moleſtare, perturbare, ſeu inquietare quomodolibet præſumant aut præſumat: ſed ea omnia & ſingula inviolabiliter, & ſine contradictione quacumque, quantum in eis eſt, manuteneant & obſervent dictoſque poſſeſſores in poſſeſſione ſua hujuſmodi teneant & defendant. Si quæ etiam, quod abſit, per quempiam quacumque, etiam auctoritate noſtra, contra præmiſſa ſeu eorum aliqua aut in præjudicium prædictorum poſſeſſorum, ſive alicujus ipſorum novitates factæ fuerint, illas ac quæcumque inde ſecuta, ex nunc prout ex tunc habemus, & haberi volumus pro infectis; & nihilominus contravenientes & rebellis hujuſmodi, ſive fuerint patriarchæ, archiepiſcopi, aut epiſcopi ab ingreſſu eccleſiæ; minores vero perſonas ſingulares excommunicatos; nec non dictos adverſarios & eis auxilium dantes, ultra excommunicationis pœnam, beneficiis & officiis ſuis privatos inhabiles, & infames: Capitula vero, collegia & conventus a divinis ſuſpenſos per quemlibet ordinarium loci, aut alterum in dignitate conſtitutum, ſive canonicum alicujus eccleſiæ cathedralis per quemcumque ex hujuſmodi poſſeſſoribus eligendum & requirendum: ſeu executores dandos ſuper hujuſmodi noſtra voluntate in curia Romana ſive extra, declarari & denunciari volumus & mandamus.

Super quibus, omnibus & ſingulis ipſis, & eorum cuilibet auctoritate univerſalis eccleſiæ damus & concedimus facultatem, rejectis in præmiſſis omnibus, & ſingulis cautelis & appellationibus quibuſcumque in præjudicium præmillorum, interpoſitis, ſeu interponendis, quas tamquam frivolas & inanes cum inde ſecutis & ſecuturis ex nunc prout ex tunc, & ex tunc

prout

ANNO CHRISTI 1449.

ANNO CHRISTI 1449.

prout ex nunc, cassamus, irritamus, annullamus, & pro infectis haberi volumus: vicecancellario & quibusvis aliis officialibus Romanæ curiæ expresse inhibentes, ne ad cujusvis instantiam super causis prætensarum appellationum hujusmodi, aut alterius, via simplicis querelæ, seu restitutionis in integrum, aliquam commissionem signare, sive rescriptum etiam extra Romanam curiam concedere. Nec auditores causarum palatii apostolici seu ordinarii loci, aut quicumque alii, commissiones sive rescripta hujusmodi recipere, seu causas desuper & movendas audire præsumant seu attentent. Adjicientes quod si ullo unquam tempore appareret de aliqua concessione seu declaratione per nos aut nostra auctoritate quascumque clausulas etiam derogatorias, generales vel speciales, sub quacumque verborum forma in se continente (licet in ipsis dicatur non obstantibus clausulis dicentibus quod illis non derogetur, nisi de illis specialis mentio fiat, quod de verbo ad verbum & cum toto tenore illarum inseri debeat) facta seu fienda, per quam dictos possessores seu eorum aliquem in hujusmodi suorum beneficiorum possessione, seu alterius, turbari, vexari, molestari seu inquietari, aut contra nostras hujusmodi concessiones, provisiones, & alia per nos approbata fieri atque contraveniri posset, etiam ex certa scientia & auctoritate universalis ecclesiæ emanarent, seu emanassent, tales declarationes aut concessiones pro bono pacis & unionis ecclesiæ nullatenus effectum sortiri; sed pro infectis ex nunc prout ex tunc haberi volumus. Verum si in obedientia prædicti nuncupati Nicolai V. duo vel plures super uno vel pluribus benefieiis litigarent, possessor non possidenti non afferat præjudicium; sed cuilibet jus suum conservetur, semperque salvum etiam unicuique maneat jus quod ante hujusmodi divisionem sibi quæsitum erat: Et si aliquæ fuerint ecclesiæ, seu beneficia, quarum seu quorum caput in una obedientia, & membra in altera existunt, membra reducantur ad caput, salvo tamen quod membrum obtinens in illius remaneat possessione, si jus eidem competebat ante hujusmodi divisionem. Ceterum, quia difficile foret præsentes literas ad singula, in quibus eis fides forsan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate universalis ecclesiæ decernimus, quod illarum transsumpto manu publica & sigillo alicujus episcopi, aut illius vicarii, seu curiæ aut superioris ecclesiastici signato & munito, perinde ac si originales literæ hujusmodi exhiberentur, fides plenaria adhibeatur, & stetur, irritum decernentes & inane, si secus super iis a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum, &c.

Datum Lausanæ decimo sexto Kalendas Maii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimonono.

" ** NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA V.

Carolo VII. Francorum regi.

Die 4. Maii. *Ex autographo D. d'Hereval.* Gratias agit regi ad impensam in extirpando schismate operam.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustri salutem & apostolicam benedictionem.

MAgno munere misericordiæ Dei, Christianissime princeps, apostolicæ sedis & totius ecclesiæ catholicæ multiplicata sunt gaudia, cum sancto & glorioso statu tuo perniciosissimum schisma delectum est. Et licet in virtute Spiritus sancti hoc factum esse minime dubitemus, tamen per ministerium serenitatis tuæ, quod etiam prædecessore nostro vivente non defuit, consummatum est. Hæc pietati tuæ, hæc Christianissimis Francorum regibus victoria congruebat, ut qui sæpenumero contra hostes fidei dimicassent, & pro Christo gloriosissime mori elegissent, & a sedis apostolicæ cervicibus imminentem tyrannicam rabiem sæpius repulissent, etiam pro catholicæ ecclesiæ unitate & pace labores, sudores, expensas, vigiliasque perferrent. Digna profecto Christianissimo principe opera, dignus labor, & quem maxime debeat creatori, a quo susscepit & tenet imperium, & redemptori, qui pro ejus salute æterna mori dignatus est. Clara hæc pugna, & insigne certamen, quo cum diabolo pro Christi corpore, quod est ecclesia, tua pietas dimicavit, quo nec gloriosior triumphus extitit ille fidelium, qui passi sunt ne idolis immolarent, imo, ut Dionysius Alexandrinus martyr auctor est, majus hoc putandum est esse martyrium, si quis pro ecclesiæ unitate & pace dura pertulerit: Ibi namque unusquisque pro sua tantum anima martyrium sustinet, in hoc vero pro tota ecclesia vita profunditur. Ineffabiliter ergo gaudemus in domino, quod labor tuus, & desiderium nostrum ad desideratum pervenit effectum: Unde cum propheta exclamare cogimur: *Adjutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cælum & terram*. Et, *Dextera domini fecit virtutem*. Et, *Dominus fecit hæc omnia*. Turbarat ecclesiasticam pacem tempore progenitorum tuorum pacis inimicus, ac per longa tempora divisam detinebat ecclesiam. Tandem non defuit misericordia Dei, quæ desideratam unitatem suis fidelibus restituit. Invidit confestim ecclesiasticæ paci pacis inimicus, & consuetis actibus in ecclesiam schisma molitus est: Neque enim, ut auctor est Augustinus, ipse accusator fratrum, & qui juxta evangelicum verbum ab initio homicida extitit, tanto astu quicquam machinatur, aut quærit, quam ecclesiam scindere, quod illa divisa astutiæ suæ artesque prævaleant, illa vero in unitate manente dispereant, & velut fumus a facie venti penitus evanescant. Egimus omnipotenti Deo gratias, nec agere desinemus pro tanto munere præstito temporibus nostris, ne ingrati esse videamur. Legimus enim Ezechiam regem Juda, optimum & religiosissimum principem, in divina scriptura culpatum esse, quod juxta divina beneficia gratias non egisset.

Nos itaque, licet exiguas & impares auctori tanti operis quas possumus gratias ex toto corde nostro persolvimus, orantes misericordiam suam, ut desiderium cordis nostri sucipere pro gratiarum actione dignetur. Pietati vero tuæ pro tanti temporis laboribus & expensis, quid dignum, quid congruens referemus? Sentit profecto animus noster multo plus se debere quam possit, & hanc grati animi esse potissimam partem, cum se intelligit beneficii magnitudine superari. Hoc profitetur, hoc dicit, celsitudinem tuam in exhibendis sedi apostolicæ beneficiis Christianissimis principibus progenitoribus tuis imparem non fuisse, & propterea se pietati tuæ plurimum debere non dubitat. Suadet ipsa animi tui pietas, atque religiosum propositum, ut cum tanta feceris, ampliora petamus, ut peritorum more medicorum ægrum

cor-

ANNO CHRISTI 1449.

corpus ecclesiæ, nec plene redditum sanitati, non deseras usque in finem, donec plene integreque sanetur. Et sicut illi depulsa ægritudine artibus suis & consiliis sanitatem redditam conservare consueverunt, ita pietas tua assistat & consiliis & auxiliis opportunis, ne recuperata unitas in ecclesia operante pacis inimico possit aliqua ex parte turbari. Deus autem omnipotens, qui celsitudinem tuam in hæc tempora reservavit, Te & regno, & toti ecclesiæ Dei incolumem, felicem, atque gloriosum servare dignetur. Et beatissimi Petrus & Paulus, eorumque sanctissimi successores, qui in conspectu Dei semper assistunt, quique Romanam ecclesiam, & apostolicam sedem tuentur & servant, pro tuæ serenitatis incolumitate & incremento jugiter intercedant.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimonono, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Signatum, D. Deluca.

Die 5. Aprilis, *Communicavit D. d' Heroual.* Licet papatui renuntiet, rata vult quæ acta sunt sui pontificatus tempore.

*** EPISTOLA I. AMEDEI DUCIS SABAUDIÆ.

Felicis papæ V. nuncupati.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

DIsponentes renuntiare papatui causa dandæ pacis in ecclesia sancta Dei, quam carissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, & Siciliæ regum, nec non Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis solennes oratores apud nos summa diligentia prosequuntur, ex alta nostræ mentis specula cuncta providere necesse est, per quæ semotis cujuscumque divisionis fomentis ad salutem animarum, & cujuslibet honoris, famæ, statusque conservationem, desiderata unionis consurgat & vigeat integritas. Omnes igitur & singulos quocumque nomine censeantur, qui ratione obedientiæ, adhæsionis seu favoris, tam olim Eugenio IV. quam Nicolao papæ V. in suis obedientiis sic nominatis, quomodolibet præstitorum & factorum, ecclesiis forsitan metropolitanis, cathedralibus, monasteriis: dignitatibus etiam majoribus post pontificales in cathedralibus, aut principalibus in collegiatis ecclesiis: nec non monasteriis, prioratibus, præposituris, personatibus, administrationibus, & officiis, necnon canonicalibus, & præbendis, ceteriisque quibuslibet beneficiis ecclesiasticis, cum curæ vel sine cura, sæcularibus & regularibus, quibuscumque, &c. *Ut in priori decreto Lausanæ, etsi aliis verbis.*

Datum Lausanæ Nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimonono, pontificatus nostri anno nono.

*** EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA II.

Die 5. Aprilis. *Communicavit D. d' Heroual.* Revocat & abrogat omnes censuras cujuscumque speciei latas.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

DUm renuntiare papatui de proximo intendimus propter dandam ecclesiæ pacem, cujus contemplatu Petri sedem domino vocante conscendimus, conveniens arbitramur, primum circa serenationem conscientiarum Christi fidelium oculos dirigere, easque tam salubri pacificare remedio, quod nullis ambiguitatibus involvantur, aut metu censurarum atque pœnarum occasione diversitatis obedientiarum detineantur illatarum. Omnes igitur literas, processus, & mandata quæcumque; nec non excommunicationis, suspensionis, & interdicti, anathematizationisque; etiam privationis beneficiorum, officiorum, ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium, abbatialium, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationis quoque, nec non declarationis, innovationis, damnationis, reprobationis, expositionis personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, juriumque & jurisdictionum publicationis & confiscationis, privationis quoque feudorum, aut etiam quorumcumque bonorum, & jurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationis ad illa: nec non absolutionis a fidelitatibus; & alias in eisdem literis, processibus & mandatis quomodolibet contentas sententias, censuras, & pœnas quascumque, & qualitercumque statutas, inflictas & promulgatas: etiamsi expressis pares, vel minores, aut alterius cujuscumque naturæ forent, per nos aut per alium seu alios, nostra seu quavis alia auctoritate contra Gabrielem, Eugenium IV. seu contra Thomam, Nicolaum V. in suis obedientiis nominatos, nec non contra quasvis personas ecclesiasticas sæculares, vel regulares, ac etiam laicales, quæ præfatis Eugenio & Nicolao nominatis conjunctim, vel divisim adhærentes, assistentes, obedientes, obsequentes, credentes, recipientes, & quovis modo faventes, eosque sequentes, qui sunt ac fuerunt; cujuscumque dignitatis, &c. *Quæ aliis verbis in decreto Lausanensi legere licet.*

Datum Lausanæ nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimonono, pontificatus nostri anno nono.

*** EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA III.

Die 5. Aprilis. *Communicavit D. d' Heroual.* Omnes electiones, privilegia, & cætera id genus a se collata valituta decernit.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

SUmmopere desiderantes, ut pax integra jam tempore multo ab oratoribus solemnibus carissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, Siciliæ regum, necnon Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis illustrissimi procurata, in universali ecclesia radicetur: opportunum judicamus omnis divisionis seminarium & fomentum evellere, ne Christi fideles damnosis litibus, & discordiis in posterum contingat agitari. Omnes & singulas promotiones, electiones, confirmationes, postulationum admissiones, translationes, commendas, administrationes & provisiones quarumcumque patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum; nec non abbatialium dignitates, & monasteriorum regimina quorumcumque exemptorum & non exemptorum, quascumque collationes, provisiones & dispositiones quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, regularium vel sæcularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel sæcularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel sine cura, etiamsi ecclesiæ parochiales fuerint, aut canonicatus & præbendæ,

digni-

ANNO CHRISTI 1449.

dignitates majores poſt pontificales in cathedralibus, vel principales in collegiatis exiſtant, perſonatus, perpetuæ adminiſtrationes, vel officia etiam curata, vel electiva in quibuſcumque eccleſiis; prioratus etiam conventuales, aut alia beneficia cujuſcumque conditionis, qualitatis, vel naturæ fuerint, etiam alterius generis quam expreſſæ, paris vel majoris, etiamſi ex quavis cauſa tunc diſpoſitioni apoſtolicæ reſervata fuerint, vel alias affecta, vel ad nos, ſeu ad ſedem apoſtolicam quomodolibet devoluta, in vim ſeu prætextu quarum habita fuerit poſſeſſio, & poſſidentur de præſenti præterquam de eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, beneficiis quæ [a] non obedientes, adhærentes, atque ſequentes poſſidebant, & durantibus hujuſmodi diviſionibus alias quam noſtra auctoritate privati ſeu deſtituti ſunt, vel contra ipſos poſſeſſores ſententias, quæ in rem tranſierunt judicatam, in Baſilienſi, aut in hac Lauſanenſi civitatibus, ſancta generali ſynodo itidem permanente, ſive in curia noſtra partibus ſe defendentibus obtinuerunt, aut ſurrogati ſunt, ſive alias quam titulo privationis & ſpolii ſeu deſtitutionis præmiſſarum occaſione diviſionum factas; admiſſiones etiam reſignationum quorumcumque beneficiorum, dignitatum, eccleſiarum ſimpliciter vel ex cauſa permutationis; auctorizationes & inſtitutiones, in vim etiam quarum habita eſt poſſeſſio; penſionum quarumcumque ſuper quorumvis beneficiorum eccleſiaſticorum fructibus reſervationes & aſſignationes, cum proceſſibus & fulminationibus inde ſecutis; Nec non uniones, annexiones, incorporationes quarumcumque dignitatum, & beneficiorum eccleſiaſticorum ſæcularium & regularium quibuſvis patriarchalibus, archiepiſcopalibus, abbatialibus vel capitularibus menſis, & monaſteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus & præbendis vel beneficiis, ſeu advicem ſub quibuſvis verborum formis, dimembrationes eccleſiarum & beneficiorum quorumcumque; eccleſiarum quoque, monaſteriorum, ſtudiorumque generalium fundationes, erectiones, ſuppreſſiones, & ſubjectiones; & quorumcumque beneficiorum creationes, exemptiones, item revocationes, pallii dationes, conſecrationes, benedictiones, perſonarum de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, inſtitutiones, contractuum confirmationes, facultates teſtandi, conceſſiones, abſolutiones, liberationes, quictancias ſuper quibuſcumque debitis ratione decimarum, ſemidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum ſervitiorum, vel alias quomodolibet; diſpenſationes tam ſuper ætatis, quam natalium & aliarum inhabilitatum defectibus, ſuper incompatibilibus in quocumque munere, etiamſi ad curas parochiales, matrimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam tranſmarino, & rebus aliis quibuſcumque; necnon abſolutiones a quibuſcumque, excommunicationis, anathemazationis, & aliis cenſuris eccleſiaſticis; interdictorum tam generalium, quam ſpecialium relaxationes; rehabilitationes ab omni macula irregularitate, aut alia inhabilitate, undecumque proceſſerit; reſtitutiones etiam ad famam, & honores; gratiarum, indultorum, indulgentiarum, & privilegiorum, & quaſcumque alias conceſſiones, ac omnia & ſingula tam juſtitiam quam gratiam concernentia, tam in foro conſcientiæ, quam contentioſo, in perſonis & locis quæ tempore conceſſionum & aliorum præmiſſorum obediverunt præfato Eugenio poſt ejus ſuſpenſionem ab adminiſtratione papatus, atque depoſitionem, ſeu Thomæ Nicolao V. in ſua obedientia Romanis pontificibus ſic nuncupatis, tam per ipſos ſucceſſive, quam alium, ſeu alios, ſuo, aut alterius eorum mandato, etiam de latere legatos, delegatos, ſive alios quoſcumque ab eis vel eorum altero poteſtatem habentes conjunctim vel diviſim qualitercumque facta, geſta, conceſſa, data, indulta, diſpoſita, & ordinata, etiamſi majora & graviora, aut alterius cujuſcumque [b] a præmiſſis exiſtant, & ſpecialem requirentia expreſſionem, quæ volumus, & decernimus pro expreſſis ſpecifice haberi, cum omnibus & ſingulis inde ſecutis, ac etiam omnia & ſingula per ordinarios in dictis locis facta præter illa, & ſine eorum præjudicio quæ per ipſum Nicolaum, ut præmittitur, papam V. in ſua obedientia nuncupatum, tam ſuper reſtitutione præfatæ ſanctæ ſynodo noſtræ congregationi incorporatorum, ac illi & nobis adhærentium, quam ſuper infirmatione geſtorum per eamdem ſynodum & nos noſtraque aut illius auctoritate facienda, concedenda, approbanda, & confirmanda ſunt, prout continetur in certis minutis per cariſſimorum eccleſiæ filiorum Franciæ, & Angliæ regum, necnon Delphini Viennenſis dicti regis Franciæ primogeniti illuſtrium ſolennes oratores concordatis, & manibus propriis ſubſcriptis, quibus per hanc noſtram confirmationem, & approbationem nullatenus derogari, & præjudicari intendimus; nec aliquod detrimentum afferri; quinimmo decernimus illas plenam in omnibus ac in qualibet earum parte roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac ſi præſentes noſtræ literæ minime emanaſſent, pro bono pacis & unionis eccleſiæ motu proprio, ex certa ſcientia, & de apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ac conſilio & aſſenſu venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, præſentium ſerie approbamus, ratificamus & confirmamus, rataque & firma habere volumus, &c. *Ut in præfato decreto Lauſana.*

Datum, *ut ſupra.*

[a] *Forte*, nobis obedientes. H.

[b] *Adde*, natura. H.

* NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA VI. ad omnes Chriſti fideles.

Nicolaus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

TAnto nos pacem & tranquillitatem cunctorum fidelium procurare, & amplecti convenit, quanto deſideramus fructus uberrimos inde ſequi. In eo quippe cor noſtrum ſuaviſſime delectatur, quod diebus noſtris ſanctam Dei eccleſiam in pacis & unionis pulchritudine, ac debita integritate florentem videre valeamus. Cum itaque ſuperioribus temporibus propter diviſiones ſubortas inter felicis recordationis Eugenium papam IV. prædeceſſorem noſtrum, & tunc Baſilienſe concilium, plurimum turbata, ac variis modis afflicta fuerit eccleſia Dei; jam autem divina favente ac dirigente clementia, tractatu oratorum cariſſimorum in Chriſto filiorum, Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ, regum, nec non Delphini Viennenſis primogeniti Francorum regis illuſtris, pacem eccleſiæ redditam agnoſcimus, dum percipimus venerabilem & cariſſimum fratrem noſtrum

ANNO CHRISTI 1449.

strum Amedeum, primum cardinalem episcopum Sabinensem, in nonnullis provinciis apostolicæ sedis legatum, vicariumque perpetuum, Felicem papam V. tunc in sua obedientia nominatum, juri, quod in papatu asserebat se habere, ad hujusmodi pacem ecclesiæ obtinendam cessisse. Eos vero qui Basileæ, postmodum Lausanæ, sub nomine generalis concilii hactenus permanserunt, ordinasse ac publicasse nobis tamquam unico & indubitato summo pontifici obediendum esse a cunctis fidelibus, & præfatam Lausanensem dissolvisse congregationem.

Cupientes igitur, quatenus omnipotens donaverit id agere, quo universi Christi fideles ipsius pacis jocunditate fruentes, animorum conjunctione sibi invicem cohæreant, & rejectis quæ ex discordia orta fuerant, status uniuscujusque honor, fama & reputatio illæsi & integri remaneant: literas, processus, mandata, & decreta quæcumque; nec non excommunicationum, suspensionum & interdicti, anathematizationisque, etiam privationis beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium, abbatialium, aut aliarum quarumcumque dignitatum ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expositionum personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, jurium ac jurisdictionum, publicationum & confiscationum, privationum feudorum, ac etiam quorumcumque jurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa: nec non absolutionum a fidelitatibus & alias in eisdem literis, processibus, mandatis & decretis quomodolibet contentas sententias, censuras & pœnas quascumque & qualitercumque statutas, inflictas, & promulgatas, etiam si expressæ, majores vel pares, aut alterius cujuscumque naturæ forent, per præfatum Eugenium prædecessorem nostrum in quibuscumque literis suis quorumcumque tenorum, & sub quacumque data existant, etiamsi cum expressione, approbatione Ferrarienſis seu Florentini, aut alterius concilii generalis, sive per nos, aut per alium, seu alios, ipsius, aut nostra, seu quavis alia auctoritate contra dictum Basilienſe concilium, & eos qui sub nomine generalis concilii tam in Basilienſi, quam in Lausanensi civitatibus memoratis fuerunt, ut præfertur; nec non contra præfatum venerabilem ac carissimum fratrem nostrum Amedeum primum cardinalem episcopum legatum, & vicarium supradictum Felicem V. in sua obedientia nuncupatum: ac quasvis personas ecclesiasticas, sæculares vel regulares, ac etiam laicales, quæ eisdem conjunctim vel divisim adhærentes, assistentes, obedientes, credentes, recipientes, ac quovismodo faventes, eosque sequentes fuerunt, cujuscumque dignitatis, præeminentiæ, status, gradus, seu conditionis existant, etiamsi pontificali, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate præfulgeant. Contra dominia quoque, necnon communitates, universitates etiam generalium studiorum, civitates etiam, præsertim Basilienſem, ac opida, & alia loca quæcumque præmissorum occasione emanata facta, concessa, decreta, & promulgata. Simili quoque modo declarationes & confirmationes super præmissis, & eorum singulis, nostra, seu dicti prædecessoris auctoritate, quomodolibet factas: Nec non processus habitos per easdem, quæcumque inde secutæ, etiamsi ad sententiarum, censurarum, atque pœnarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, seu plenariam executionem, contra personas, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida & loca supradicta communiter vel divisim, quomodolibet sit processum; quorum omnium & singulorum tenores, etiamsi de illis plena & expressa, ac de verbo ad verbum præsentibus mentio habenda foret, hic pro sufficienter expressis haberi volumus; motu proprio & ex certa scientia nostra, ac de sedis apostolicæ potestatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu decernimus & declaramus nullum effectum penitus sortiri, sed perinde haberi debere, ac si nullatenus emanassent; eaque omnia & singula, cum inde secutis, de registris ipsius Eugenii prædecessoris & nostris, & locis aliis quibuscumque aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, cassamus, irritamus, & annullamus, & pro infectis haberi volumus: Et nihilominus si & in quantum opus esset ad abundantem cautelam, singulas ex personis, dominia, communitates, civitates, oppida ac loca supradictas, & supradicta, ad famam, dignitates, honores, status & privilegia, quatenus illis eadem occasione privatæ & privata prætendi possent, in statum pristinum & debitum restituimus, reponimus, & reintegramus, plenariæ per præsentes, motu, scientia & plenitudine potestatis ac consilio & assensu antedictis. Et quoniam difficile foret præsentes literas ad singula, in quibus eis fides forsan facienda fuerit, loca deferre: dicta auctoritate decernimus, quod ipsarum transumpto manu publica, & sigillo alicujus episcopalis, vel superioris ecclesiasticæ curiæ munito, tamquam præfatis, si originales exhibeantur, literis plena fides habeatur, & perinde stetur; ac si dictæ originales literæ forent exhibitæ vel ostensæ; juribus, constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum voluntatis, constitutionis, declarationis, mandati, cassationis, irritationis, annullationis, restitutionis, repositionis & reintegrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Spoleti, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimonono: quartodecimo Kalendas Julii, pontificatus nostri anno tertio.

ANNO CHRISTI 1449.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Inter opuscula aurea theologica studio Petri Arcudii Corcyræi collecta ac G. & L. Romæ edita in 4. anno 1630. extat Nicolai hujus papæ V. epistola ad Constantinum postremum Græcorum imperatorem scripta circa ann. 1450. atque e Latino in Græcum sermonem conversa a Theodoro Gaza Thessalonicensi. Eam si ludet, consulat lector, non secus atque epistolam Georgii Trapezuntii Cretensis ad fratrem hujus Constantini ac decessorem Joannem Palæologum scriptam anno circiter 1437. qua eum hortabatur, ut relictis Basileensium vanis pollicitationibus ad synodum œcumenicam in Italia celebrandam proficisceretur. Latine reddidit Jacobus Pontanus Germanus vir doctissimus S. J. ediditque una cum textu Græco post chronicorum Georgii Phrantzæ libros tres Ingolstadii in 4. anno Christi 1604. Appendici nostræ, si sit forte locus, utramque reservamus.

ANNO CHRISTI 1448.

a CONCILIUM TURONENSE

ANNO CHRISTI 1448.

PRO REFORMANDIS MORIBUS ECCLESIÆ

Celebratum Andegavi in Gallia anno domini MCCCCXLVIII. tempore Nicolai papæ V.

a DE hac synodo Possevinus in apparatu sacro hæc: *Turonense concilium provinciale anno* 1448. *Nicolai autem quinti anno* 2. *celebratum est Andegavi, Joanne archiepiscopo Turonensi præside. Adfuere coepiscopi seu suffraganei, Petrus Sammaclovienſis, Joannes Cenomanenſis, Guillielmus Nannetenſis, Robertus Rhedonenſis, ceterique tam episcopi quam abbates per procuratores. Summam autem, sive compendium hujus concilii misit ad me Parisiis vir doctissimus Franciscus Fevardentius theologus, ordinis Franciscani, de quo nos plura in verbo* Franciscus Fevardentius. *Ea vero est sequens.*

I.

Quilibet sacerdos singulis diebus non solemnibus dicat officium mortuorum, ad minus cum tribus lectionibus, maxime cum pro fidelibus defunctis celebrabit: quia sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

II.

Distributiones quotidianæ & anniversariæ in ecclesiis metropolitanis, cathedralibus & collegiatis, pro intereſſentibus personaliter horis & anniversariis, non dentur absentibus, ita quod qui non laborat, non manducet.

III.

Nullus canonicus, aut alia persona ecclesiastica in diversis ecclesiis pro eadem hora distributiones recipiat.

IV.

Præsentes horis canonicis silentium teneant, lectionibus diligenter intendant, orationes devote audiant; nec bini & bini in choro horas ipsas dicere præsumant.

V.

Ludos noxios & scandalosos omnibus quidem, sed clericis præsertim prohibemus.

VI.

Prædicatores cujuscumque gradus vel conditionis existant, non in erectis ad hanc rem theatris, sed locis Deo dicatis, cum omni reverentia & humilitate verbum divinum annuntient. Nec sacerdotes nisi in locis consecratis missas celebrent.

CAPUT VII. Deerat.

VIII.

Prohibemus ne abbates, aut priores conventuales supra se abbates non habentes, qui de privilegio vel consuetudine bona prioratuum vacantium ab eisdem dependentium ad se pertinere asserunt, totaliter utensilibus & bonis aliis mobilibus denudent.

IX.

Archidiaconi, archipresbyteri, decani, & aliæ personæ ecclesiasticæ, de jure aut consuetudine ecclesias visitantes, si non debite visitaverint, nihil percipiant: cum ferendum minime sit, ut temporalia metat, qui spiritualia non seminat, & potius quam quæ Christi sunt, sua quærat.

X.

Prohibetur ne aliquis, cujuscumque status vel conditionis existat, teneat concubinam: contrarium facientes, si ubi superioris auctoritate canonice moniti fuerint, excommunicentur.

XI.

Prohibemus ne quis sententiam excommunicationis latam per judicem, occultam teneat, sed ipsam infra mensem a tempore quo lata fuit, faciat publicare.

XII.

Quia per clandestina matrimonia, a sanctis patribus non sine causa & merito prohibita, multa mala eveniunt: prohibemus ne quis presbyter sæcularis aut regularis de cetero talia matrimonia celebrare aut solemnizare præsumat sub pœna excommunicationis.

XIII.

Insultationes, clamores, sonos, & alios tumultus fieri solitos in secundis vel tertiis quorumdam nuptiis, quos charivarium vulgo appellant, propter multa & gravia inconvenientia quæ inde sequuntur, fieri omnino prohibemus sub excommunicationis sententia, & alia pœna arbitraria.

XIV.

Excommunicantur invasores, raptores, depradatores, occupatores, suo nomine vel alieno, personarum ecclesiasticarum, rerum suarum, seu locorum religiosorum. Item qui domibus vel locis ecclesiasticis posuerint comestores. Et quia facientes & consentientes pari pœna constringuntur, receptores, defensores invasorum, & qui ad præmissa dederint consilium vel favorem, publice vel occulte, eisdem pœnis multentur. Et post mortem, nisi ipsi vel eorum heredes satisfecerint de præmissis, ecclesiastica careant sepultura.

XV.

Comprobatur statutum reverendissimi Simonis sanctæ

ANNO CHRISTI 1448.

cta Romanæ eccleſiæ tituli ſanctæ Cæciliæ cardinalis in Francia legati, quo ſententiam excommunicationis eos incurrere decrevit, qui quomodocumque nuntios bajuloſque ſententiarum aut executorum eccleſiaſticorum judicum hac occaſione capere, detinere, occultare, carceri mancipare, aut quod gravius eſt, interficere tentaverint.

XVI.

Prohibemus ne ignotæ ſanctorum aliquorum reliquiæ quæſtus gratia per noſtram provinciam deferantur. Contrarium facientes per locorum ordinarios diſtricte compeſcantur.

XVII.

Statuimus ut amodo indulgentiæ per ſedem apoſtolicam conceſſæ vel concedendæ, per rectorem aut alium providum, honeſtum & eruditum virum, per loci diœceſanum, ſeu ejus vicarium deputandum publicentur, & populo exponantur.

STATUTA CONCILII SIVE PROVINciæ Turonenſis provincialis Andegavenſis Die Julii, anno domini 1448.

Integrum concilium illud a Binio ejuſque breviatoribus Starovolſcio, Riveſio, Coriolano, aliiſque Turonenſe vocitatum, repræſentamus ex apographo R. P. Jacobi Sirmondi S. I. illudque contulimus cum exemplari altero ſtatutorum eccleſiæ Turonenſis, nobiſcum perhumaniter communicato a V. C. Ægidio Menagio.

JOannes miſeratione divina Turonenſis archiepiſcopus univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem in domino ſempiternam. Inter curas & ſolicitudines, quæ noſtro paſtorali cohærent officio illa præcipue nos afficit viſceribus cordis noſtri infixa profundius atque ſolidius radicata noſtrum inceſſanter ſuarum aculeis [a] punitionum per annum urgens præcipue nos incitat, [b] & eccleſiæ, monaſteriaque, & pia loca in provincia noſtra conſtitutæ earumque perſonæ ſolicitæ proviſionis remedio, prout nobis deſuper miniſtratur, contra malignorum defendantur incurſus, cohibeantur injuriæ, & violentiis propulſatis in pacis plenitudine delectentur, ut hoſtium ſublata formidine in tranquillitate ſerena, & ſerenitate tranquilla pacis auctori cujus mancipantur obſequio eo devotius & acceptius valeant famulari. Ad ipſius igitur pacis auctoris gloriam, & honorem noſtri dicti paſtoralis officii executionem juriumque libertatum, privilegiorum & immunitatum eccleſiarum provinciæ, cui divina diſponente clementia præſidemus, ſtabilimentum atque tuitionem vocatis per nos legitime omnibus, & ſingulis venerabilibus fratribus coepiſcopis & ſuffraganeis noſtris, ac aliis qui de jure vel conſuetudine ad concilia ipſius noſtræ provinciæ vocari debuerunt, apud civitatem Andegavenſem, locum per nos ad præſens concilium provinciale celebrandum electum. Comparentibuſque ibidem perſonaliter in refectorio eccleſiæ Andegavenſis, venerabilibus fratribus, & coepiſcopis noſtris Petro Maclovienſi, Joanne Cœnomanenſi, Guillelmo Nannetenſi, & Roberto Redonenſi. Ceteris venerabilibus fratribus coepiſcopis, & ſuffraganeis noſtris legitime excuſatis, & per legatos ſeu procuratores ſuos ſufficienter fundatis, ſe repræſentantibus, nec non ab omnibus capitulorum procuratoribus ac pluribus aliis, qui ad concilium provinciale vocari conſueverint; Præfati vero quatuor ſuffraganei noſtri ſupra nominati ex ordinatione noſtra pro hac vice, abſque præjudicio in futurum prærogativarum ſedium, & dignitatum ſuarum ſecundum tempus ordinationis ſeu conſecrationis ſuæ in ipſo concilio ſederunt, & loca habuerunt propter contentionem quamdam inter ipſos Cœnomanenſem & Redonenſem, Redonenſemque, & Cœnomanenſem epiſcopos reſpective de prærogativa ſedis exortam. Matura deliberatione cum prædictis fratribus noſtris, & legatis comparentibus præhabita ſtatuta infra ſcripta edidimus, nonnulla a prædeceſſoribus noſtris edita innovando, quædamque in melius reformando, ut ſequitur.

ANNO CHRISTI 1448.

[a] *Lege*, punitionum. H. [b] *Lege*, ut eccleſiæ. H.

I.

De reſcriptis.

Dum Bonifacius papa VIII. ſalubriter ſtatuit, quod quando actor & reus ejuſdem civitatis vel diœceſis fuerint, quod per literas apoſtolicas reus infra ipſas conveniatur & non extra, niſi certis caſibus in dicta conſtitutione expreſſis. Ita tamen quod reus a fine diœceſis ultra unam diætam non trahatur. Et quia nonnulli noſtræ provinciæ conſtitutione abutuntur reum trahendo ad loca remota ultra unam diætam contra tenorem conſtitutionis prædictæ, & cum laboribus & expenſis fatigant, volentes prædictis abuſionibus obviare, edicto perpetuo prohibemus ne quæcumque perſona eccleſiaſtica, ſæcularis, regularis nec alia quacumque præfulgeat dignitate, quando actor & reus ejuſdem fuerint civitatis & diœceſis, reum extra ipſas audeat trahere, niſi in caſibus in ipſa conſtitutione comprehenſis, vel alias ſibi competat ex beneficio literarum, & tunc uſque ad unam diætam a fine diœceſis & non ultra, & etiam in aliis caſibus in dicta conſtitutione comprehenſis in quibus permittitur, quod reum trahere valeat extra ipſas. Ita quod reus etiam ad loca non inſignia non trahatur. Verum quia nonnulli in noſtra provincia diætas diverſimode nituntur computare: aliqui decem, alii duodecim leucas: taxamus autem pro diæta XII. leucas pro vulgari vel etiam uſuali in diœceſibus Turonenſi & Andegavenſi: in Cœnomaniæ partibus X. leucas. Contrarium vero facientes per eum juriſdictionem ſententiam incurrant excommunicationis in concilio Nannetenſi per bonæ memoriæ Philippum prædeceſſorem noſtrum immediatum, ipſo facto contra præmiſſa faciendo latam ex cauſa tollentem.

ANNO CHRISTI 1448.

II.

De temporibus ordinandorum.

Præsenti decreto statuimus quod omnes principales personæ, prælati, & capita ecclesiarum collegiatarum, & omnes qui in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & regularibus nostræ provinciæ Turonensis obtinent dignitates, personatus, officia sive decani, præpositi, archidiaconi, archipresbyteri, capicerii, & alii quocumque nomine censeantur, & alii qui in alia beneficia rationem obtinent, quorum de jure statuto vel consuetudine tenentur promoveri in nostra provincia infra annum a tempore provisionis sibi factæ & possessionis adeptæ pacifice impedimento legitimo cessante saltem ad subdiaconatus ordinem se faciant promoveri; alioquin dignitatibus, personatibus, officiis lapso anno absque modificatione aliqua sint privati. Item cum secundum apostolum non sit manus alicui cito imponenda, & ex hujus transgressione verbi magnus error hodie reperitur in Dei ecclesia, dum innumerosæ personæ contemptibiles vel abjectæ, scientia, & moribus insufficientes, ad sacerdotium, & quod longe damnabilius est ad curam, & regimen referuntur animarum: statuimus ut nullus amodo ad sacros ordines, & maxime sacerdotium promoveantur, nisi sint vita & moribus commendabiles ac literatura seu scientia sufficientes. Item exhortamur, ut de cetero prælati benedictionibus & gratiis in principio & fine mensæ secundum stilum Romanæ ecclesiæ utantur, & faciant coram se legi sacram bibliam, sive aliquid aliud de sacra scriptura dum fuerint in mensa.

III.

De vita & honestate clericorum.

Quia sancta & salubris est cogitatio exorare pro defunctis ut a peccatis solvantur, exhortamur, ut quilibet presbyter nostræ provinciæ singulis diebus non solemnibus dicat officium ad minus cum tribus lectionibus, maxime cum pro ipsis defunctis celebrabit, & tunc priusquam celebret si commode fieri possit.

IV.

De clericis non residentibus.

Licet distributiones quotidianæ & anniversaria in ecclesiis metropolitanis cathedralibus & collegiatis pro interessentibus personaliter horis ipsis & anniversariis sint laudabiliter ordinata. Ita quod qui non laborat non manducet, & nonnulli ecclesiarum prædictarum nostræ provinciæ canonici & alii qui de consuetudine dictas distributiones & anniversaria in ipsis ecclesiis recipiunt, recipiunt & tarde veniunt, & cito postquam intraverunt chorum recedunt sine causa. Ideoque exhortamur, ut prædicti canonici & alii qui prædictas distributiones & anniversaria in prædictis ecclesiis recipiunt, in principio horarum intrent chorum ipsis horis anniversariis & ad missam intersint, videlicet a primo psalmo usque ad finem illius horæ & anniversarii, nec non in introitu missæ a prima collecta usque ad finem totius ipsius missæ continue remansuri, nisi subsit causa legitima. Item statuimus quod nullus canonicus, aut alia quæcumque persona ecclesiastica in diversis ecclesiis pro eadem hora distributiones recipiat.

ANNO CHRISTI 1448.

V.

De silentio in choro.

Præterea hujus sacri concilii auctoritate statuimus, ut præsentes horis canonicis silentium teneant in clero, & præsertim lectionibus dum legentur diligenter intendant, & orationes dum dicentur humiliter audiant, & devote nec amodo in choro bini & bini horas dicere præsumant, exceptis ecclesiarum prælatis.

VI.

De ludis probibitis.

Cum vero sit asserendum illos esse noxios ludos, quorum experientia pernicioſa occasio vertitur in ecclesiæ opprobrium, & animarum inducitur periculum, & in quibusdam ecclesiis & locis provinciæ Turonensis audiverimus fuisse hactenus corruptis siquidem & non honestis moribus observatum, quod in crastino paschæ clerici ecclesiarum & alii ad domos adjacentes accedant & alias cameras intrent, jacentes in lectis & nudos penitus ducant per vicos & plateas ad ipsas ecclesias, & non sine magno clamore, & alibi aquam super ipsos projiciant, ex quibus sequitur divini servitii perturbatio, corporum læsio, & membrorum quandoque mutilatio. Insuper quidam tam clerici quam laici in prima die Maii de mane ad domos aliorum accedunt & ipsos capiunt & cogunt per captionem vestium & aliorum bonorum suorum se redimere. Hujus igitur sacri concilii approbantes institutionem statuimus ut omnes de cætero a talibus abstineant, quod si contra fecerint, eosdem per illos ad quos spectant

ANNO CHRISTI 1448.

ctant animadverſione debita puniri præcipimus.

VII.

De prædicantibus.

Præſentis tenore ſtatuti præcipimus ut illi qui prædicandi licentiam acceperint cujuſcumque ſtatus, conditionis vel ordinis exiſtant, in cathedris publicis & aliis locis ſolitis verbum Dei prædicent; inhibentes diſtricte quibuſcumque perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus, ne lignorum ſtructuras, vulgariter chaufaria pro ipſis prædicantibus vel prædicare volentibus erigant, & ne ipſi prædicantes aut alii miſſas in locis non conſecratis celebrent, præcipientes ut verbum Dei prædicent cum omni reverentia & humilitate, ceſſantibus horridis clamoribus, & impetuoſis manuum elevationibus, exceſſivis ſignis, & geſtibus in eccleſiis, niſi ſubſit cauſa rationalis arbitrio ordinarii relinquenda.

VIII.

De religioſis domibus.

Inrefrenabili ſtatuto prohibemus ne illi qui de conſuetudine, de jure vel fundatione in noſtra provincia eleemoſynarias, leproſarias, xenodochia vel domos Dei habent, committere quocumque colore ſibi quæſito pecuniam, vel quicquam aliud ratione commiſſionis, ſigilli vel literæ recipiant. Quod ſi quis contrarium fecerit, id quod receptum fuerit teneatur reſtituere, & ultra pœna triplici puniatur ad utilitatem loci ſuperioris convertenda, ſuper quo conſcientia eorum oneratur.

Quia nonnulli abbates, & priores conventuales ſupra ſe abbates non habentes noſtræ provinciæ, qui de privilegio, vel conſuetudine bona prioratuum vacantium ab eiſdem dependentium ad ſe pertinere aſſerunt, ipſos prioratus dum ceſſione aut morte priorum vacant, totaliter utenſilibus & bonis aliis omnibus denudant: unde ſæpe contingit quod in eiſdem ſuccedentibus cum ſua familia uſque ad novos fructus mendicare cogantur. Cum autem id ex cupiditate, quæ teſtante apoſtolo omnium malorum radix eſt, procedere videatur: ideo ipſorum prioratuum indemnitati providere cupientes, prohibemus ne abbates & priores prædicti hujuſmodi prioratuum adeo dictis utenſilibus, & bonis de cetero denudare præſumat; quin competentia utenſilia ſufficientemque proviſionem ipſis ſucceſſoribus, & eorum familiæ pro alimentis aliiſque oneribus eis incumbentibus ſupportandi uſque ad novos fructus in eis dimittant. Contrarium vero facientes ab officio, & beneficio auctoritate hujus ſacri concilii ſuſpendimus, & ſi hujuſmodi ſuſpenſionis ſententiam per menſem ſuſtinuerint, ad alia juris remedia per locorum diœceſanos contra eos procedatur.

ANNO CHRISTI 1448.

IX.

De cenſibus.

Quoniam ut intelleximus nonnulli prælati, archidiaconi, archipresbyteri, decani, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ de jure, aut conſuetudine viſitationis officium in noſtra provincia exercentes, plures in die plerumque viſitant eccleſias, a qualibet earum abſque diſpenſatione legitima procurationem integram etiam ultra ſolitum ab antiquo in pecunia numerata recipiendo, & cum hoc ab ipſarum eccleſiarum procuratoribus, ſeu theſaurariis pro ſuis clericis & apparitoribus expenſas, & victualia exigunt: ſic quod duplicem quodammodo contra juris diſpoſitionem exigunt procurationem, plerumque etiam non viſitatis ipſis eccleſiis dictam procurationem ſibi ſolvi faciunt. [a] Etſi non contenti ab eiſdem procuratoribus ſive theſaurariis pro ſuis clericis, & ſervitoribus pecunias exigunt, ſeu per dictos clericos exigi permittunt, perſonas eaſdem graviter opprimendo. Cum autem ipſis ſufficere debeant, ut temporalia metant a locis perſonaliter viſitatis pro diebus quibus eis ſpiritualia ſubminiſtrant, auctoritate præſentis concilii diſtricte prohibemus, ne de cetero diſpenſatione legitima ſuper hoc ceſſante archidiaconi, archipreſbyteri, decani, aliæque perſonæ prædictæ ultra unam procurationem recipere una die ſive unum locum viſitatum, ſive plura etiam loca viſitare ſufficeret, ad procurationem integram perſolvendam quoquomodo præſumant: nec etiam, ſi non debite viſitabunt, quicquam percipiant. Cum ferendum minime ſit, ut temporalia metat, qui ſpiritualia non ſeminat, ceſſetque a modo [b] hujuſmodi ſalubre viſitationis officium omnis illicita exactio ac ſit quilibet viſitans procuratione ab antiquo ſolvi ſolita contentus, ut potius quæ Jeſu Chriſti ſunt, quam ſua quærere videatur. Si autem [c] prædictorum contra præmiſſa quicquam agere præſumpſerit, eccleſiæ a qua receptum fuerit, infra menſem reddere teneatur. Quod ſi non fecerit, ſe noverit jure ab officio & beneficio fore ſuſpenſum, quouſque de duplo hujuſmodi gravatis ecc-

a *Forte*, & ſic. H.

b *Forte*, ab hujuſmodi ſalubri viſitationis officio. H.

c *Forte* de aliquibus. H.

ANNO CHRISTI 1448.

cleſiis plenariam impenderit ſatisfactionem, in illa & in hac dantium remiſſione, liberalitate, ſeu gratia valitura.

Cum juris proviſione ſtatutum ſit quod pro rebus propriis eccleſiarum, & perſonarum quas non cauſa negotiandi deferunt aut deferri faciunt, pedagia vel quidagia nullatenus exigantur: & in contrarium facientes excommunicationis ſententia ſit promulgata. Et bonæ memoriæ Gaufridus prædeceſſor noſter in concilio apud caſtrum Gonterii celebrato ſalubriter prohibuerit, ne a clericis vel perſonis eccleſiaſticis pro rebus propriis, vel etiam eccleſiarum, quas non mercimonii cauſa per terram vel aquam, vel per mare ducent vel duci faciunt, quicquam vel nomine alieno pedagia, quidagia, conſtumas, exactiones nomine quocumque cenſerentur, exigeret vel de novo imponeret, contrarium facientes excommunicationis ſententiam innodando, & res proprias clericorum, eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum una videlicet, & alia de ſuis rebus hæreditariis, & quas in terra ſua vel eccleſiæ recolligunt, & quæ de rebus recipiunt, & quæ collecta recepta, & habita cauſa vendendi, vel pecuniam inde habitam in uſus proprios convertunt per terram, vel per aquam ducunt vel duci faciunt, intelligi debere declaravit hoc non fieri cauſa mercimonii. Neque negotium eſſe clericis & perſonis eccleſiaſticis licitum & honeſtum atque liberum a pedagiis ac conſtumis, & exactionibus aliis quibuſcumque. Nos vero approbante concilio dictas prohibitiones, declarationes, ſtatuta, & pœnas in præmiſſis comprehenſas volumus in ſuo robore permanere: ita quod qui a perſonis eccleſiaſticis pro præmiſſis rebus quas ducunt vel duci faciunt per terram, vel per aquam, per ſe, vel per alium a ductoribus, vel aliis, qui vehunt vel tranſferunt, receperit pedagia, exactiones, vel conſtumas, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, & locus in quo pedagia, conſtumæ vel exactiones recipiunt, ipſo facto ſit ſuppoſitus eccleſiaſtico interdicto.

X.

De adulterio.

Perpetuo ſtatuto prohibemus ne aliquis cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat ſive perſona eccleſiaſtica, ſæculariſve fuerit, in noſtra provincia de cetero notorie teneat concubinam. Contrarium vero faciens poſtquam auctoritate ſui ſuperioris canonice monitus fuerit, excommunicetur.

XI.

De ſententia excommunicationis.

Prohibemus ne quis in noſtra provincia ſententiam excommunicationis latam per quemcumque judicem ordinarium, vel delegatum, ad ejus inſtantiam occultam teneat, ſed ipſam infra menſem a tempore quo lata fuerit faciat publicari ſub pœna xx. ſolidorum in pios uſus a connectendorum.

a *Lege*, eõ vertendorũ H.

Statuimus etiam ut nullus ſive ſit ad inſtantiam officii, ſive partis alterius citatus reputetur contumax, niſi die ad quam citatus eſt adveniente fuerit ſpecialiter ſub nomine, & cognomine ſuis alta voce & judicialiter vocatus. Quod ſi contrarium factum fuerit, & de facto contra eum ſententia excommunicationis feratur, pro injuſta habeatur, & ſine ſumptibus quatenus de facto proceſſit de facto relaxetur ſine difficultate.

Item ſtatuimus quod nullus in noſtra provincia præſumat citare ex officio, niſi per literas judicis ſigillatas, exceptis promotore, & apparitoribus, vel niſi in flagrantia criminis fuerit deprehenſus. Ordinarii vero & alii juriſdictionem habentes ſtudeant contra abutentes citationibus, & mandatis ſuis in locis ſuæ juriſdictionis ſubditis diligenter providere.

XII.

De matrimoniis.

Quia per clandeſtina matrimonia a ſanctis patribus non ſine cauſa & merito prohibita frequenter conjunguntur non conjungenda, & multa mala inde veniunt, hoc ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis presbyter ſæcularis, aut regularis de cetero talia matrimonia celebrare aut ſolennizare præſumat. Contrarium vero facientes, alioſque ſcienter in eis exiſtentes, ac ea fieri procurantes excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrere decrevimus. Eccleſiæ ſeu capellæ in quibus talia fieri contigerit eccleſiaſtico ſint ſuppoſitæ interdicto aliis pœnis juris nihilominus in ſuo robore duraturis.

Cum divinis & humanis legibus omnibus, & ſingulis hominibus utriuſque ſexus, voto continentiæ non incluſo, liceat nuptiis devicta caſtitate celebratis, in gradibus ab eccleſia conceſſis, matrimonialiter copulari, conjugalique nexu conjugum alterius diſſoluto, ſuperſtiti liceat etiam ad ſecundas vel plures nuptias, toties quoties

ſibi

ANNO CHRISTI 1448.

sibi placuerit, convolare; contrariumque A sentire sit erroneum, & quo minus hujus divinæ dispensationis concessio suum plenum & liberum effectum sortiri valeat, quodvis impedimentum apponere, vel effectu secuto, in secundarum nuptiarum vel nubentium detestationem, circa domos ipsorum & alias, quævis ludibria, irrisiones, vel opprobria factis vel verbis irrogare vel impendere, in prædictæ divinæ dispensationis vilipendium vel contemptum damnabiliter fieri videatur: abusum illum damnabilem, qui circa hoc quasi in consuetudinem deterrimam in quamplurimis civitatibus, & locis provinciæ Turonensis est deductus, pulsatione patellarum, pelvium & campanarum, eorum oris & manus sibillatione, instrumento æruginariorum, sive fabricantium, & aliarum rerum sonorosarum, vociferationibus tumultuosis, & aliis ludibris & irrisionibus, in illo damnabili actu (qui carivarium, vulgariter *charivari* nuncupatur) circa domos nubentium, & in ipsorum detestationem & opprobrium post eorum secundas nuptias fieri consuetum, unde quamplurima inconvenientia & scandala sequi possunt in futurum, & frequenter ex tali prætenso actu in locis pluribus de die, & sub noctis umbraculo mutilationes & homicidia sunt secuta, multique a secundis nuptiis propter verecundiam abstinentes vitam suam in concubinatu illicito potius, quam in matrimonio ducere in suarum animarum periculum elegerunt, de cetero in nostra Turonensi provincia, & singulis suffraganeorum nostrorum civitatibus & locis, sacro approbante concilio, sub excommunicationis sententia & alia pœna arbitraria, D juxta judicium ordinariorum exigenda, & in pios usus convertenda, tam clericis quam laicis, cujuscumque status, gradus, ordinis & conditionis vel præeminentiæ fuerint etiam quacumque temporali præfulgeant auctoritate, talia de cetero fieri prohibemus, decernentes ex nunc, prout ex tunc, omnes illos & illas, qui ad hujusmodi effectum, ut prædicitur vulgariter nuncupatum charivari, sive ad quemcumque alium qui in opprobrium, ludibrium, irrisionem vel detestationem, vel convicium sic secundo nubentium verti possit, opem, vim consilium, auxilium, consensum vel favorem dederint directe vel indirecte, per se vel alium, clam vel palam, excommunicationis hujusmodi sententiam incursuros, pœnisque arbitrariis per ipsorum locorum ordinarios exigendis & in pietatis opera convertendis.

ANNO CHRISTI 1448.

XIII.

De immunitate ecclesiarum.

Sacro approbante concilio excommunicamus invasores, raptores, deprædatores, occupatores suo nomine vel etiam alieno personarum ecclesiasticarum & rerum suarum, vel ecclesiæ seu locorum religiosorum, & quoscumque alios qui bona prædicta indebite occupata detinuerunt, aut in religiosorum domibus vel locis ecclesiasticis posuerunt, comestores, & loca a ibi bona taliter occupata, delata, recepta vel detenta scienter fuerint, suppositâ ecclesiastico interdicto, declaramus bona ecclesiastica esse intelligenda in hoc casu, prout in concilio apud castrum Gonterii, per bonæ memoriæ dominum Petrum prædecessorem nostrum ultimo celebrato non solum bona clericorum; verum etiam bona commodata, & ab eis conducta seu precario concessa, & quorum ecclesiasticæ personæ vel clerici habent possessionem aut detentionem qualemcumque nec non personarum ecclesiasticarum occasione in ipsorum præjudicium vel contemptum etiam homines familiares, vel consanguinei vel ipsorum bona, vel qui sub temporali sua jurisdictione consistunt, indebite caperentur, vel invaderentur, hac appellatione volumus comprehendi. Et quia facientes & consentientes par pœna constringit, receptatores, defensores, invasores raptorum malefactorum hujusmodi de quibus superius fit mentio, & qui ad præmissa dederint consilium auxilium, favorem, publice, vel occulte, eisdem penis quibus & ipsos maleficos, eo ipso, quo ipsos vel res de quibus superius fit mentio, scienter receptaverint, vel defenderint, eadem excommunicationis sententia volumus innodari. Et ubicumque fuerint raptores, occupatores, invasores, defensores, receptatores præmissi, cesset penitus servitium divinum ad minus donec absolutionem meruerint obtinere. Et postquam publice ex communicati fuerint nullatenus absolvantur, nisi de præmissis satisfecerint competenter, & ecclesiæ emendam fecerint competentem, nec tradentur post mortem ecclesiasticæ sepulturæ, nisi ipsi vel ipsorum heredes satisfecerint de præmissis ut superius est expressum; prædictum autem concilium dicti domini prædicti, de quo superius fit mentio, innovamus, & volumus in suo robore permanere. Et quod omnia hic comprehensa fidem faciant, ac si totum originale, & tenor ipsius esset hic omnino de verbo ad verbum comprehensus.

B

C

E

a *Lege* ubi *Il.*

Præ-

ANNO CHRISTI 1448.

Præterea nonnulli domini temporales, & eorum officiarii a viris eccleſiaſticis prælatis, tam ſæcularibus quam regularibus, & alii qui nec feoda tenent ab eis, nec ut ſuperiores recognoſcunt, & inſolita nituntur exigere & exigunt juvamenta, dictoſque prælatos, & alias perſonas eccleſiaſticas per minas, & terrores perſonarum, captionem bonorum, & rerum ſpoliationem, compellunt ad præſtanda juvamenta. Ideoque ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, vel ejus officiarii per ſe, vel per alium a perſonis eccleſiaſticis nova exigant juvamenta, nec ad ea præſtanda compellant per minas, terrores, captionem corporum, occupationem rerum, & juriſdictionum, perturbationem, ſpoliationem parentum, & bonorum eccleſiæ, vel bonorum ipſorum mortem vel incarcerationem familiarum vel conſanguineorum ſuorum. Contrarium vero facientes auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententia innodamus, & terram eorum ſupponimus eccleſiaſtico interdicto. A qua nullatenus abſolvantur, nec interdictum relaxetur, niſi primo de injuriis, damnis, & offenſis tam perſonis quam eccleſiis ſatisfecerint competenter.

Verum nonnulli domini temporales, baillivi, præpoſiti, ſeneſcalli, capitanei ſervientes & allocati, procuratores, & alii ad illicita manus laxant, perſonas eccleſiaſticas tam ſæculares, quam regulares quamplurimum capiendo, ſine cauſa incarceratas ſeu inpriſionatas detinent, & quoque ipſas reſtituere contradicunt. Ideoque ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, baillivus, præpoſitus, ſeneſcallus, capitaneus, ſerviens & allocatus, procurator, vel quicumque alius quocumque nomine cenſeatur, clericum vel quamcumque aliam perſonam eccleſiaſticam, regularem, vel ſæcularem capiant ſine cauſa nec tunc retineant, ſed reſtituant ſuo judici cum informationibus, & bonis quæcumque reperta fuerint, ad quem ſpectat cognitio puniendi. Si quis vero ſæcularis cujuſcumque ſtatus vel conditionis fuerit, clericum, vel perſonas eccleſiaſticas incarceratas vel inpriſionatas detinuerit, & requiſitus non reſtituerit, una cum bonis, & informationibus legitimis, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto, & ex tunc in parochia in qua detinebitur dictus clericus, vel perſona eccleſiaſtica, vel etiam transferetur, quamdiu ibi detinebitur, ceſſet penitus ad minus abſque ulla monitione vel præcepto poſtquam curato conſtiterit, [a] vel ibi qui habet gubernare parochiam, quod clericus incarceratus fuerit, requiſitus, & poſt requiſitionem legitimam infra unum diem naturalem non fuerit reſtitutus: quod ſi ille qui clericum vel perſonam eccleſiaſticam detinebit, ſive ejus ballivus, ſeneſcallus, vel præpoſitus non poſſit tute adiri, vel alias nequeat inveniri, moneatur publice in eccleſia parochiali, ſi ad eam tutus ſit acceſſus, alias in cathedrali eccleſia, quod clericum vel eccleſiaſticam perſonam reſtituat, una cum bonis ſuis & informationibus, ut ſuperius eſt expreſſum, infra certum tempus ſuperioris arbitrio, in cujus civitate vel diœceſi detentus fuerit incarceratus, moderandum: Quæ monitio arctet monitum, ac ſi alias eſſet legitime monitus, & perſonaliter apprehenſus. Quod ſi infra prædictum tempus perſona eccleſiaſtica, vel clericus captus, vel incarceratus, reſtitutus non fuerit, lapſo termino auctoritate præſentis concilii pœnis ſubjaceat ſupradictis, & ceſſet ubi detinebitur vel transferetur, ad minus ut ſuperius eſt expreſſum. Qui vero contra prædictam conſtitutionem noſtram ceſſatione durante immiſcuerit ſe divinis in caſibus a jure non permiſſis, & collegium fuerit ſæcularium vel regularium perſonarum, ſingulares perſonæ ipſius, & aliæ perſonæ ſingulares rectores eccleſiarum, & quæcumque aliæ etiamſi fuerint regulares excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto; aliis ſtatuto prædeceſſorum noſtrorum contra tales promulgatis in ſuo robore duraturis. Porro judices, capitanei, & alii ſæculares in illuſionem noſtræ proviſionis hujus plerumque clericos, & perſonas eccleſiaſticas in ſuis carceribus, ut præmittitur, detentas de una diœceſi in aliam ac de loco ad locum malitioſe transferunt, ſeu transferri procurant. Quia vero nec ſic quorumdam malitia contra Dei eccleſiam conquievit adjicimus ſtatuentes, quod dum, & quoties hoc fieri contigerit, epiſcopus in cujus civitate, aut diœceſi fuerit translatus clericus detentus, ad preces, & rogatum alterius juxta formam, & tenorem præinſertæ proviſionis, & conſtitutionis contra hujuſmodi detentores procedere teneatur.

Cum in jure canonico caveatur quod qui de cetero ſervare fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem ſtatutam, & ſcriptores ſtatutorum ipſorum; nec non poteſtates, rectores, conſules, & conſiliarii locorum ubi hujuſmodi ſtatuta, & conſtitutiones de cetero edita fuerint, & ſervata; nec non illi qui ſecundum illa judicare præſumpſerint, vel in formam publicam ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant

[a] *Lege*, vel illi. Pl.

ANNO CHRISTI 1448.

beant ſubjacere. Nonnulli ſuæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes juris ſententia verborum amplexa non ſine fraude circumvenire nituntur, non ſtatuta ut aſſerunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & inhibitiones inducunt, quod non eſt dubium in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum quas adhibitas fuiſſe cognovimus obviare volentes ſtatuimus, ut quicumque ſuo nomine, vel etiam alieno, cujuſcumque gradus vel conditionis exiſtat, contra ipſius eccleſiæ libertatem banna, prohibitiones ſive præcepta fecerint, aut fieri procuraverint, ſeu facientibus conſilium dederint, & favorem, excommunicationis ſententia ſint ligati.

In exemplari Menardiano hic habetur tit. De clericis.

Dolentes " referimus quod in nonnullis noſtræ provinciæ partibus clerici ſæculares vel regulares, ac laici clericis, ac religioſis laborantibus in extremis beneficia poſſidentibus excubias faciunt, & ante eorum obitum eccleſias, & domos eorum invadunt, occupant, in eis ſe introducunt, & aliquoties eas cum armatis detinent obſeſſas; unde ſæpe contingit ipſorum beneficiatorum ſenſus perturbatio, & dierum abbreviatio: procurantque per ſe, & ſuos complices talia impedimenta, quo minus expectantes apoſtolici, & alii forſan auctoritate ordinaria canonice inſtituti poſſeſſionem dictorum beneficiorum nanciſci valeant. Et exinde eccleſiæ per aliqua tempora divinis fruſtrantur obſequiis, beneficiatique mortui pietatis officio relegato inhumaniter abſque miſſa, & aliis divinis ſuffragiis, quæ cedunt in ſcandalum plurimorum, & divinæ majeſtatis offenſam. Nos his quantum poſſumus obviare cupientes, etſi a jure talia ſint damnata, quia tamen multis graſſantibus opus eſt exemplo. Sacro approbante concilio prohibemus tales invaſiones, intruſiones, occupationes, detentiones armatorum, & aliorum quorumeumque congregationes, & ſacrilegia in eccleſiis, & aliis locis ſacris & religioſis, & eorum domibus fieri de cetero. Contrarium vero facientes eiſdem vim, auctoritatem, opem, juvamen præbentes, & in præmiſſis culpabiles, cujuſcumque gradus, conditionis, dignitatis, auctoritatis, & præeminentiæ exiſtant, majoris excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrere decernimus. Et ſi forſan in dicta excommunicationis ſententia obdormierint, [a] poſtquam monitionem auctoritate ordinaria eiſdem canonice factam a præmiſſis non deſtiterint, terram eorum, ſi quam habent, canonico ſupponimus interdicto. Si vero plebejæ conditionis, aut alias terram non poſſidentes exiſtant, ultra dictam excommunicationis ſententiam diœceſani arbitrio puniantur; pœnis & cenſuris contra talia perpetrantes in jure comprehenſis in ſuo nihilominus robore duraturis.

[a] Lege, poſtquam monitionem. H.

Cum olim recolendæ memoriæ Simon tituli ſanctæ Cæciliæ, presbyter cardinalis, legatus in Francia, in ſuo generali concilio tunc Biturig. celebrato ad conſervationem, & defenſionem juriſdictionis eccleſiaſticæ proinde duxerit ſtatuendum, quod ſi quis cujuſcumque dignitatis exiſtat, nuntios aut executores eccleſiaſticorum judicum eorum literas, aut acta judicialia deferentes, hac occaſione capere, detinere, occultare, carceri mancipare, aut quod gravius eſt cenſendum interficere, literas, vel acta judicialia prædictis perſonis memoratis auferre, eas rapere, aut eas detrahere quoquomodo, vel ſic ablata celare præſumerent aut fieri procurarent, excommunicationis ſententiam incurrent ipſo facto. Et poſtmodum Bonifacius papa VIII. in quoquomodo juriſdictionem eccleſiaſticam impedientes excommunicationis ſententiam per ſuam conſtitutionem generalem in jure redactam, & inſertam ipſo facto promulgaverit. Demum bonæ memoriæ Gaufridus prædeceſſor noſter in ſuo provinciali concilio apud Salmurum celebrato hujuſmodi eccleſiaſticæ juriſdictionis perturbatores ſimilem excommunicationis ſententiam incurrere declaravit; ac nonnulli comites, barones, milites, baillivi, judices, procuratores, allocati, & ſæculares homines juriſdictionem ſæcularem exercentes, conjurationes, confœderationes, colligationes, ſeu conſpirationes faciunt quæ libertatem eccleſiaſticam, & maxime dictam juriſdictionem eccleſiaſticam reſtringere, & diminuere exquiſitis fraudibus, & malitiarum aſtutiis moliuntur, utpote in foro eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare volentes ſuper eccleſiaſticis cauſis, ſeu quæ ad eccleſiaſticum forum de jure, ſeu de conſuetudine pertinent ad deſiſtendum compellunt, tam per ſe quam per perſonas interpoſitas, per minas & terrores ipſorum litigantium, ſeu in foro eccleſiaſtico litigare volentium, vel parentum, conſanguineorum, amicorum, familiarium, nuntiorum, vel rerum ipſorum captionem, detentionem, inhibitiones, applegiamenta, taxas, multas & emendas eis imponendo, & quouſque deſtiterint a ſuis cauſis perſequendis ipſorum procuratores, notarios, & dictarum literarum executores vel eas deferentes arreſtando, & incarcerando falces ſuas non abhorrentes ponere in meſſes alienas. Quaprop-

ANNO CHRISTI 1448.

propter condolentes referimus plures ad forum ſuum eccleſiaſticum recurrere non audentes ſuis juſtis inſtantiis proſequendis directe vel indirecte ceſſantes, & deſiſtere compelluntur. Unde nervus ſanctæ matris eccleſiæ damnatione infringitur in ipſorum ſic compellentium, & hoc fieri procurantium enormia pericula animarum, populique ſcandalum, atque compulſorum hujuſmodi læſionem, & gravamen juriſdictionem eccleſiaſticam in præmiſſis auſibus nefariis, & damnabilibus incurrendo. Quos ſiquidem omnes, & ſingulos ut præmittitur compellentes, & etiam compelli procurantes, & ad ea ſic damnabiliter perpetranda auctoritatem, vim, conſilium, auxilium vel favorem, clam, vel palam, vel directe vel indirecte, publice vel occulte præſtantes, & in præmiſſis culpabiles, cujuſcumque gradus, conditionis, dignitatis, aut præeminentiæ exiſtant, hoc ſacro approbante concilio declaramus excommunicationis majoris vinculo innodatos; mandantes nihilominus & præcipientes omnibus, & ſingulis noſtræ provinciæ ſuffraganeis, quatenus hujuſmodi malefactores per civitates, & diœceſes diebus dominicis, & feſtis ſic excommunicatos prout ſunt auctoribus quibus ſupra, faciant a ſuis ſubditis palam, & publice nominari.

XIV.

De reliquiis.

Quia Chriſtianæ religioni non convenit ut ſanctorum corpora, ſeu reliquiæ cauſa quæſtus per mundum vehantur aut deferantur, nonnullique hactenus per noſtram provinciam plures reliquias etiam ignotas hujuſmodi quæſtus cauſa detulerint, ad quas quamplures ſimplices cauſa venerationis accedentes variis figmentis, aut falſis documentis decipi potuerunt; ſacro approbante concilio prohibemus ne de cetero hujuſmodi reliquiæ per noſtram deferantur provinciam; contrarium vero facientes per locorum ordinarios diſtricte compeſcantur.

XV.

De indulgentiis.

Quia plerumque nonnullæ indulgentiæ a ſede apoſtolica certis eccleſiis, & locis propriis ex cauſa rogati conceſſæ per ignotas, inſufficientes & inhoneſtas perſonas prædicantur & populo a opponuntur: unde hactenus plurima in noſtra provincia ſcandala ſunt exorta, præſenti decreto ſtatuimus, ut amodo indulgentiæ per ipſam ſedem conceſſæ vel concedendæ, per rectorem aut alium providum & honeſtum, ac ſcientificum virum, per loci diœceſanum ſeu ejus vicarium b publicentur, & populo diſtincte exponantur.

a *Forte*, exponuntur. H.

b *Deeſt*, deputandum.

XVI.

De publicatione præſentis concilii.

Præterea ne quis ſuper pœnis in præſenti concilio ſtatutis prætextu ignorantiæ ſe valeat excuſare, ſtatuimus & etiam ordinamus, quod rectores eccleſiarum quarumlibet, eccleſiæ Turonenſis, ſtatuta in præſenti concilio ordinata perpetuo anno quolibet prima die dominica in adventu domini; die dominica poſt feſtum epiphaniæ domini; prima die dominica in quadrageſima; die dominica in paſſione; die dominica poſt pentecoſtem; die dominica poſt feſtum aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, per ſe vel per alios in ſuis eccleſiis publicent populo congregato, & lingua materna effectualiter exponant, dum divina ibi contigerit officia celebrari. Qui vero in præmiſſis defecerit arbitrio ordinarii puniatur.

XVII.

De poteſtate abſolvendi.

In omnibus autem caſibus in quibus excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdictorum ſententias duximus in præſenti concilio promulgandas cuilibet epiſcopo in ſuis civitate, & diœceſi abſolvendi hujuſmodi excommunicatos & ſuſpenſos, & interdictos relaxandi in forma eccleſiæ auctoritate præſentis concilii concedimus poteſtatem.

Acta, deliberata, lecta, & concluſa fuerunt ſupradicta ſtatuta Andegavis in refectorio eccleſiæ Andegavenſis ad prædictum concilium provinciale celebrandum ordinato, anno domini 1448. menſe Julii die 16. cum quindecim diebus immediate præcedentibus, indictione 11. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri D. Nicolai divina providentia papæ V. anno 2. In quorum omnium & ſingulorum, fidem & teſtimonium præſentes literas ſeu præſens publicum inſtrumentum per notarios publicos infra ſcriptos per nos, & dictos ſuffraganeos noſtros ad hoc deputatos ſubſcribi, & publicari, ſigillorumque noſtri ac ſuffraganeorum dictorum præſentium fecimus munimine roborari. Præſentibus venerabilibus, & circumſpectis viris dominis Joanne Bouhale ſcholaſtico utriuſque juris, Joanne Jocale archipresbytero legum, & Joanne Mouſdes; utriuſque juris,

ris, canonicis ecclesiæ Andeg. Petro Hugueti utriusque juris; Joanne de la Mousaie, legum doctoribus in universitate Andegav. actu regentibus, nec non magistris Petro Hermite, beati Martini Turonensis subdecano in utroque jure; Guidone de Versailles, ecclesiæ Turon. cancellario & canonico in sacra pagina, Joane de Laille in utroque jure, Joanne Barberii in legibus licentiato, cum pluribus aliis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

In codice mſ. V. C. Ægidii Menagii hæc subjiciebantur. Datum pro copia sub sigillo præfati reverendissimi in Christo patris, & domini D. archiepiscopi Turonensis, die decima octavo mensis, anno, indictione, die & pontificatu prædictis. Sic signata hujusmodi copia, Chotet prædicti concilii scriba, & notarius Gasse pro copia datum, die decimaoctava anno prædicto: Touars, dicti domini reverendissimi domini archiepiscopi secretarius sive scriba, ac præsentis concilii cum præscriptis venerabilibus notariis notarius.

NOs vicarii generales in spiritualibus ecclesiæ Nannetensis, episcopali sede vacante sacrosanctam synodum, die data præsentium in dicta ecclesia ut est moris celebrantes, omnia & singula statuta synodalia supradicta per pontifices Nannetenses suis temporibus edita quæ non fuerunt hactenus revocata, laudamus, ratificamus approbamus, ac etiam innovamus. Data & acta fuerunt hæc in dicta Nannetensi ecclesia die Jovis proxima post festum sanctæ pentecostes domini vicesimaoctava mensis Maii, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimooctavo, indictione quinta pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Innocentii papæ VIII. anno quarto. Præsentibus ibidem venerabilibus viris magistro Petro Pasquerelle de Turchis & de Raillé, Guillelmo Blanchet de Dervalo, Joanne l'Abbé de Bassa Goulena, & Guillelmo de Boitlesve de [a] Veterininea respective rectoribus, cum pluribus aliis testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis. Signatum I. Aviz, notarius publicus, atque scriba de præmissis rogatus. *Verum hæc alio pertinent.*

[a] *Forte*, Veteri vinea, H.

CONCILIUM LUGDUNENS

Pro schismate inter Nicolaum papam & Felicem antipapam tollendo congregatum anno domini MCCCCXLIX. tempore Nicolai papæ V.

DE hac synodo ita Genebrardus libro quarto suæ chron. An. 1449. concilium Gallicanum Lugduni celebratum jussu Caroli regis ad tollendum schisma inter Nicolaum & Felicem, qui rogatus a concilio & Friderico III. imperatore, libere cessit pontificatu. Unde vulgo de eo ferebatur carmen:

Lux fulsit mundo cessit Felix Nicolao.

Atque hæc ex libro Joannis le Maire. *Vide epistola Nicolai Papæ V. superius positas.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hæc Genebrardus atque ex eo Severinus Binius depromta ex mem. libro Gallico. Nos longe plura ad conventum hunc Lugdunensem & synodum, ut vocant, Lausanensem spectantia exhibuimus supra, cum quibusdam epistolis Nicolai V. papæ, aliisque a R. P. Luca Dacherio editis tom. IV. Spicilegii ex locuplete penu V. C. D. de Vyon D. d'Herouval, in suprema rationum Parisiensium curia auditoris meritissimi. Ex his vero discres, lector, qua ratione pax ecclesiæ reddita sit, Amedeo dicto Felice V. in ordinem redacto.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno Domini M. CCCC. XLIX. celebratum.

Ex archivio regio Palensi.

PRo generali utilitate ecclesiæ Gallicanæ, interim dum per concilia provincialia major speratur, visum est reverendissimis dominis patribus archiepiscopis & episcopis Lugduni congregatis sequentes articulos diligenter esse observandos, nec non in conciliis provincialibus & synodis episcoporum promulgandos.

I.

Primus articulus. Execrandum blasphemorum criminis commune flagitium, ex quo totiens offensa divina majestas pestilentiis, fame & bellis in nos animadvertere creditur, coercere plurimum necesse est. Puniantur ergo blasphemi pœnis & mulctis in cap. *de maledicis* contentis, & singulis diebus dominicis populo in ecclesiis congregato infra missarum solemnia prohibitio blasphemiarum renovetur, & publicetur cum comminatione, quod si qui censuræ canonicæ contemptores existant, acriori pœna, invocato, si opus sit, brachio sæculari, in eos animadvertetur.

II.

Secundus articulus. Ad vitandam effrenatam multitudinem clericorum, de cetero prælati ad clericatum & tonsuram non admittant, nisi quos ratio & jura permittunt.

III.

ANNO CHRISTI 1449.

III.

De clericis ordinandis

Tertius articulus. Quamvis ad minores ordines ſuſcipiendos non requiratur tanta ſufficientia, quanta in ordinibus ſacris; tamen ad eos non admittantur, niſi qui ſciant debite legere, & ante eorumdem ordinum collationem moneantur de his quæ ſpectant ad officium, nec ſimul cum minoribus ordinibus conferatur ſubdiaconatus eadem die.

IV.

De ordinandorum examine.

Quartus articulus. Nullus promoveatur ad ſacros ordines, niſi legitimæ ætatis, bonorum morum, ſufficientis & competentis litteraturæ, & ad probandum, ſi tales fuerint ordinandi, committantur viri docti bonæ famæ & conſcientiæ, qui examen incipiant feria quarta, & in principio fiat per aliquem dictorum examinatorum ſolemnis exhortatio de officiis ordinandorum, & qualitatibus eorum, & pro ipſis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec epiſcopi portatiles, & ordinandi per tales portatiles ſeu epiſcopos carentes clero & populo examinentur, reperti inſufficientes in qualitatibus prædictis ſive per epiſcopos prædictos portatiles, ſive in curia Romana ordinati, non admittantur ad executionem ſui officii donec fuerint per ſuos diœceſanos approbati. Examinentur etiam illi quibns dantur litteræ dimiſſoriæ ad ſacros ordines ante earumdem litterarum dationem, ſicut examinantur ante promotionem.

V.

De habitu clericorum.

Quintus articulus. Sacerdotes & in ſacris ordinibus conſtituti, ſive ſæculares, ſive regulares, prout jura volunt, veſtes tam exteriores quam interiores & tonſuram ſtatui ſuo convenientes & honeſtas deferant, maxime in eccleſiis & capitulis, durante ſervitio divino. Non autem deferant pileos in capite in eccleſiis tempore divinorum officiorum, & aliis publicis locis, nec calceos reveſtratos, ſed deferant ipſi tunicas talares, non in parte ſuperiori fronſatas, non in parte poſteriori ſciſſas. Inſuper non adminiſtrent ſacramenta, niſi cum ſuperpelliciis, nec niſi cum illis cantent officium divinum, aut ſervitium parochiale, maxime curati & vicarii.

VI.

Sextus articulus. Quantum attinet ad confirmationem electionum ſervetur decretum concilii Baſileenſis in titulo *de Electionibus*.

VII.

Septimus articulus. Quantum ad publicos concubinarios, & quantum ad divinum officium, ſerventur canones antiqui & decreta ſacrorum conciliorum, maxime concilii Baſileenſis; quæ decreta in ſingulis ſynodis provincialibus & epiſcopalibus publicentur, legantur, & in capitulis generalibus eccleſiarum cathedralium.

VIII.

De clauſura monialium.

Octavus articulus. Circa clauſuram monialium obſervetur capitulum *Periculoſa de ſancta regula* in ſexto, & Clementina *Attendentes* eo tit.

IX.

Pro ſacrificii benedictionibus nihil exigendum.

Nonus articulus. Pro conſecratione & benedictione calicum & vaſorum ſacrorum nec non altarium portatilium, & ornamentorum eccleſiaſticorum nihil omnino accipiatur.

X.

Decimus articulus. Pro conſecratione, benedictione, & reconciliatione eccleſiarum & cimeteriorum, nihil accipiatur præter procurationem de jure conſuetam ſeu debitam.

XI.

De reformatione monaſteriorum.

Undecimus articulus. Ad reformationem quorumcumque monaſteriorum diligenter intendant prælati, ad quos ſpectat, & regulari vita religioſos vivere agant: ita ut ſit numerus competens religioſorum in quolibet monaſterio & prioratu conventuali, juxta intentionem fundatorum, habita ratione redituum præſentium.

XII.

De examine curatorum.

Duodecimus articulus. Examinent prælati aut eorum commiſſi diligenter curatos, & vicarios curatorum abſentium, antequam illis curam animarum committant: nullumque ad hoc committant, niſi formam & materiam ſacramentorum, numerum peccatorum mortalium, ſpecies eorumdem, aliaque neceſſario ſcienda & ad regimen animarum requiſita ſciant & memoriter teneant.

XIII.

Non ordinandi, niſi beneficium aut patrimonium habentes.

Decimus tertius articulus. Prælati neminem promoveant ad ſacros ordines, niſi quem conſtabit obtinere beneficium eccleſiaſticum, vel actualiter habere patrimonium

NNO RISTI 449.

nium, & eodem beneficio vel patrimonio realiter & pacifice gaudere, valoris annui ad minus viginti librarum Turonenſium : & ad eoſdem non promoveant habentem titulum patrimonialem jure donationis vel ceſſionis ſibi factæ, niſi cum ipſo titulo patrimoniali ipſe donans cedens vel titulans aut alia idonea perſona ſe ſuos & ſua ordinario & ordinando obliget ad educationem ipſius talis ordinandi quamdiu vixerit, vel ſaltem donec pacifice obtineat beneficium eccleſiaſticum, aut alium reditum annuum ſimilis valoris viginti librarum. Exhortantur etiam ipſi prælati adhibere alias cautelas circa præmiſſa neceſſarias.

XIV.

landeſ. maonis.

Decimus-quartus articulus. Ad evitanda clandeſtina matrimonia, prælati in ſuis diœceſibus ſubditis ſuis prohibeant, ne contrahant matrimonium per verba de præſenti niſi intra fores eccleſiæ parochialis matrimonium contrahere volentium vel ulterius ipſorum, quando benedictio nuptialis debet fieri, & quod ille matrimonii contractus fiat per miniſterium curati proprii, vel ejus vicarii, aut ab eo commiſſi ſponſalibus, & tribus bannis prius per ipſum curatum proprium vel ejus vicarium aut ab eo commiſſum publice & alias debite factis ; nec faciliter diſpenſent ipſi prælati ſuper bannis. Si qui autem matrimonium in capellis vel eccleſiis exemtis contraxerint, aut contra præmiſſa in toto vel parte attentaverint excommunicentur, & deinde pro excommunicatis publice nuntientur, vel alias ſecundum quod facti qualitas aut ſtatuta diœceſum poſtulaverint, puniantur.

XV.

abuſus ulgentiæ.

Decimus-quintus articulus. Cum ex quæſtorum & indulgentiariorum execrandis abuſionibus incredibilia populo chriſtiano tam in ſpiritalibus quam in temporalibus mala contingant, in grandem totius cleri ignominiam, ſacrorumque profanationem, totius eccleſiaſticæ diſciplinæ enervationem, & intolerandam eccleſiæ decolorationem. Ad occurrendum ejuſmodi abuſibus, nulli deinceps permittatur quæſtus gratia per parochias deferre reliquias, neque de gente in gentem confratrias publicare, neque indulgentias quæſtuoſis hominibus prædicandas committere, aut ad firmam dare : ita quod ſi quædam & pauciſſimæ propter antiquitatem vel evidentem neceſſitatem permittantur publicari, non per deſtinatos ab eis, ſed per viros probos ab ordinariis deputandos publicentur. Et ſi confeſſoribus opus eſt, tantum doctis & cognitis ſacerdotibus ſæcularibus aut religioſis reformatis confeſſiones audiendæ committantur. Et per deputatos ab eiſdem ordinariis eleemoſynæ colligantur, recipiantur, & fideliter his quibus elargitæ fuerint reddantur, expenſis moderatis eccleſiarum locorum ad quos eleemoſynæ hujuſmodi ſpectabunt.

ANNO CHRISTI 1449.

XVI.

De prædicatoribus & confeſſoribus.

Decimus-ſextus articulus. Cum ſæculares poteſtates nituntur ſæpiſſime aſſumere prædicatores in eccleſiis, prohibeatur omnibus prædicatoribus tam ſæcularibus, quã religioſis, ne habeant in quacumque diœceſi prædicari extra ſuas eccleſias, niſi licentia petita & obtenta ab ordinariis. Quantum ad mendicantes quibus permiſſum eſt audire confeſſiones, juxta Clementinam *Dudum de ſepultura*, prohibeatur eis ne habeant confeſſiones audire, niſi ipſi realiter fuerint ordinario præſentati, & ab eo recepti & approbati.

XVII.

De habitu ſcholarium.

Decimus-ſeptimus articulus. Sancti doctores de univerſitatibus, & alii ad quos ſpectat, moneant & cogant ſuos ſcholaſticos, ut abſtineant ab effrenatis & inhoneſtis habitibus eorum, puta barretis rubeis veſtibus fronſatis, & camiſiis, nec non caligis veloto ubicumque circumdatis, itaque ſuas veſtes talares portent, & caputia deferant ſecundum quod honeſtius & decentius fieri poterit.

XVIII.

Decimus-octavus articulus. Obſerventur etiam inviolabiliter decreta ſacro-ſanctorum conciliorum Conſtantienſis & Baſileenſis, & in eccleſiis & capitulis eccleſiarum cathedralium & regularium, nec non in conciliis provincialibus & ſynodis epiſcoporum publicentur.

ANNO CHRISTI 1450.

*** SOPHIANA PSEUDOSYNODUS CONSTANTINOPOLI

In ecclesia sanctæ Sophiæ celebrata a schismaticis post mortem Joannis Palæologi Imperatoris, sub fratre ejus Constantino Dracose circa annum MCCCCL.

Ex Leone Allatio, in addendis ad caput IV. libri III. de perpetua ecclesiæ occidentalis & orientalis consensione pag. 1380. edit. Colonienſis.

Hisce fere diebus, amicorum ope, advehitur ex insula Chio exemplum Constantinopolitanæ synodi sub Joanne Palæologo; ut tu quoque habeas, titulus ita concipiebatur.

Hinc liber initium sumit postremæ Constantinopolitanæ synodi, in sanctæ Sophiæ templo congregatæ, post exactam pseudosynodum Florentinam unius anni & dimidii intervallo, & post obitum Joannis Palæologi, qui cum Latinis sentiebat, ab Italis sub spe auxilii delusus, ante tamen obitum orthodoxo dogmati assensum præbuerat, sub Constantino orthodoxo illius filio extracta est ex bibliotheca, propria manu scriptorum Constantini Lascaris, vere doctissimi, qui satis amplam claramque grammaticam edidit jussu sapientissimi Byzantini patriarchæ Athanasii, & transcripta a Theodoro Zygomala magnæ ecclesiæ protecdico.

A Ἐντεῦθεν τὸ βιβλίον ἀπάρχεται τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας σοφίας ἐπιπλεθείσης μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ ψαλδοσυλλόγου Φλωρεντίνου ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διασήματι καὶ ἡμίσεως, καὶ μετὰ τὴν πλάνην τοῦ Λατινόφρονος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ἀπατηθέντος ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ βοηθείᾳ, καὶ ἐπὶ τελευτῆς συνφρονήσαντος τῷ ὀρθοδόξῳ δόγματι· ἐπὶ τοῦ ὀρθοδόξου υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ἐξεβλήθη ἐκ τῶν τῆς βιβλιοθήκης ἰδιοχείρων Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως τοῦ a ὄντος σοφωτάτου, καὶ τὴν ἀνεπιγραμμένην γραμματικὴν διδάξαντος, ἐπιταγῇ τοῦ σοφωτάτου τοῦ Βυζαντίου πατριάρχου Ἀθανασίου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μετεγράφη ἀπὸ Θεοδώρου τοῦ Ζυγομαλᾶ, πρωτεκδίκου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

a) Inter perperam lectis, ut

Synodus quatuor congressibus absolvitur.

I.

In primo præsentibus tribus patriarchis, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, per œconomum Michaelem, & magnum rhetorem Theodorum accersitus Gregorius patriarcha Constantinopolitanus tertio, (nam bis antea vocatus comparere noluerat) ut synodo interesit, somnum excutiat ferreum, neque ita negligenter se gerat in gregis sibi commissi gubernatione. Oeconomus & magnus Rhetor accedunt, patriarcharum, & reliquorum præsulum nomine rogant, ut ad synodum veniat, de decretis in synodo Florentina sententiam laturus. Respondet patriarcha:

Ego subscriptionibus consensi, existimans illam synodum ab aliis œcumenicis synodis, ante eam celebratis, nihil differre, neque Italos a Græcis, in iis quæ substantiam & exquisitam dogmatum veritatem spectant, discrepare. Sunt enim utrique Christiani orthodoxi: & qui ante me patriarcha erat, nisi intempestive ante subscriptiones diem suum obiisset, subscriptione propria, ut ego mihi autumo, res ibi gestas confirmasset. Licet enim ille in synodo palam sententiam suam non enunciaverat, illius nihilominus archidiaconus referebat mihi, eum opinionem Imperatoris sequi.

C Ἐγὼ συνεθέμην ταῖς ὑπογραφαῖς ἡγησάμην μηδὲν ἐκείνην τὴν συνόδον τῶν προλεγομένων οἰκουμενικῶν συνόδων διαφέρειν· μήτε τοὺς Ἰταλοὺς τῶν Γραικῶν ὑσιωδῶς διαλέγεσθαι κατὰ τὸ τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν· Χριστιανοὺς γὰρ ὀρθοδόξους εἶναι ἄμφω. εἶμαι δὲ καὶ τὸν πρὸ ἐμοῦ πατριάρχην γεγονότα Ἰωσὴφ εἰ μὴ ἄφνω πρὸ τῶν ὑπογραφῶν ἐν δυσμαῖς ἐπῆ τοῦ βίου ὑπογράψειν· εἰ γὰρ καὶ μὴ τῷ γνώμῃ ἐν τῇ συνόδῳ προφανῶς ἐξήγγελεν, ὅμως ὁ ἀρχιδιάκων ἐκείνου ἔφασκέ μοι τῇ δόξῃ τοῦ Βασιλέως συνέπεσθαι.

Et cum intulisset Theodorus, ab archidiacono audisse, papale eum dogma approbare, licet esset insciens atque imperitus; respondit Gregorius:

Putate, omnia me, quæ Papa dicit dicere, eademque æque studere ac velle, quæ & synodus. Vices meas geret frater Leonardus, & respondebit.

D Φαίητε τὸν αὐτὸν ἐμὲ τῷ πάπᾳ τῆς δόξης σκοπὸν διώκειν, καὶ μηδὲν ἀπωδὲ τῇ συνόδῳ ἐνοεῖν. ἥξει δ' ἀντ' ἐμοῦ ὁ φράτηρ Λεονάρδος ἀπολογησόμενος.

Simul cum fratre Leonardo Gregorii omnia Missi patriarchis reliquis & synodo retulerunt, Statimque, nullo alio examine, sententia fertur, pellendum solio Gregorium, substituendum Athanasium; qui a tribus præsulibus, Macario Nicomediensi, Neophyto Nicæno, & Metrophane Cyziceno, in patriarcham promovetur, & ad synodum deducitur. Tum a fratre Leonardo, & Theodoro,

ANNO CHRISTI 1450.

doro, magno ecclesiæ rethore, disceptari cœptum est de processione Spiritus sancti. Tandem, ac si succubuisset Leonardus, victoriaque esset apud Græcos, primus congressus finitur.

ANNO CHRISTI 1450.

II.

Secundi primas sibi partes assumit Georgius Gemistus; deploratque Græcos delusos fuisse a Latinis, auxilia promissa non esse exhibita, unionem Florentinam simoniace ab Imperatore & aliis transactam. Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus, verbis Gemisti suasi, concludunt, auxilia per Latinos Græcis proficua [a] futura fuisse; veritatem disputationibus, non vi imperatoria examinari debuisse; neque necessariorum privatione compelli Græcos ad subscribendum. Subdit Gemistus, Latinos non permisisse sapientibus Græcorum disputare, sed ignavis atque imperitis: ideoque semet in Galliam missum, ut libros conquireret; Gennadio disputationem non concessisse, exarcho synodi Ephesio taciturnitatem præcepisse; Bessationem cardinalatum sibi aucupantem, causam tanti mali Græcis & Imperatori fuisse. His calculum addit Amyrutzius: namque is etiam his congressibus Geryonem agit. Tum patriarchæ omnes, necnon & alii, fatentur se coactos ab Imperatore, & spe auxilii deceptos, &, ne expensis redeundi in patriam privarentur, subscripsisse. Audiamus verba:

a) *Forte*, non fuisse. H.

Πατριάρχης Ἀθανάσιος. ὄντως δ' ἀποθανὼν Ἰωσὴφ πατριάρχης, ὁ πρὸ ἐμοῦ ἄρξας τῆς βασιλίδος, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τὸν βίον ἀπέλιπε· τίνες δ' ἦσαν οἱ ὑπογράψαντες; ὁ Ἐφέσου Μάρκος, κἀγὼ ὁ Ἡρακλείας, ὅτε ἐγὼ εἶχεν τῇ ὑπογραφῇ δεῖν ἔγνωμεν ἀθέσμῳ ὄντι, εἰ μὴ ἐξ ἐπιμέτρου τῇ ἱερᾷ διδασκαλίᾳ ἀντωγάστη. ὁ δ' Ἰσίδωρος Κιαίβου, καὶ Δωσίθεος Μονεμβασίας ὑπεγράψαν. Δωσίθεος. πλὼ τοῦ πανούργου ἄμφω βίᾳ εἰς ὑποταγῇ τοῦ βασιλέως ταῖς ἀθέσμοις ὑπογραφαῖς ὑπεπέδημεν. ἄκοντι γὰρ εἰς ἀνάγκης σωρεύσεσε τὸ πλημμέλημα, νομίσαντες διὰ τῆς ὑπογραφῶν, μὴ μόνας τὰς φερούσας πρὸ πλὼ ἐπάνοδον καρπώσασθαι, ἀλλὰ εἰς ἦττάν καὶ τῆς πολεμίων ἐκεῖθεν τοξεύσασθαι. πλὼ δ' οἱ Λατῖνοι ἠπάτησαν τὸν βασιλέα μηδὲν ἀμύναντες. Οἱ πατριάρχαι. Ἐπειδὴ ἄρα παυργίαις εἰς φενακισμοῖς εἰς ἀνάγκαις καὶ μὴ ἐξετάσει ἀληθείας τὰ τῆς ψευδοσυνόδου ἐκείνης πέρας ἔλαβε, καὶ παρὰ πλὼ ἡμετέραν διάνοιαν ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν μυστήριον· ἀθετείσθω δὲ καὶ ἡ συνόδος ἐκείνη ὡς τόλμημα, εἰς ταῖς ἁγίαις εἰς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀντικαθισαμένη. ἠθέτησε γὰρ ὁ Θεὸς λοιμὸν καταπέμψας, εἰς μὴ θάνατον. Δωσίθεος. Καίγω μεταγινώσκω. Μητροφάνης. Καμοὶ συγγνοίη. ὄντως πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. Δωσίθεος. Καμοὶ συγγνοίη τῆς βιαίας καὶ τυραννικῆς ἐπιταγῆς. οὐδεὶς ἀναμάρτητος, εἰ μὴ εἷς μόνος ὁ Θεός. ἁμαρτάνει γὰρ τὸ τρεπτόν. Μακαρίας Νικομηδείας. Καμοὶ πλὼ συγγνώμην παράσχοι. ἐπέστελε δέ μοι εἰς ὁ μητροπολίτης Κιαίβου κὺρ Δωρόθεος ἀεὶ τηρεῖν πλὼ πίστιν μετὰ τῆς ὑποκειμένων, ὧν πάλαι ποτὲ ὀρθοδόξων ἐφυτίωσαν πλὼ πίστιν δηλονότι τῶν ἁγίων, εἰς οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων, εἰς ἀποσκορακίζειν τὸν δόλον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συλλόγου, καὶ πλὼ βίαν, καὶ προτέτι διαφυλάττειν ἀπαράτρωτον πλὼ ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης Φωτίου συνόδου, ἣ συνήνεσεν καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης. ἐν ᾗ διωρίζετο τὸν προσηκόμενον τῷ συμβόλῳ πρὸ κρίσεως κατα-δικάζεσθαι· ὅτε καὶ τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ ἐσκολαπτόμενον ἐπιταγῇ τοῦ πάπα τὸ ἱερὸν σύμβολον ἐφάνη. Ο πατριάρχης Θεοφάνης. Εἴη ἡμῖν πᾶσι συγγνώμων ὁ Θεός. Ο Ἐφέσου. Ἐμὲ δ' αἱρετικὸν εἶναι ὑπόμιζον. Οἱ πατριάρχαι. Ἐπιπέσοι ὁ πόνος αὐτῶν ἐπὶ κεφαλὴν αὐτῶν. οὐ γὰρ αἱρετικὰ ἐφθέγξω, τὴν δὲ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ὑπὲρ ἁπάσης, εἰρμῷ τινι ἀπαραβάτῳ διεφύλαττες. εἰ γὰρ ἡ

Athanasius patriarcha. Vere fato functus Josephus patriarcha, qui ante me reginæ urbium præfuit, ante subscriptionem vitam cum morte commutavit. At quinam subscripserunt? Marcus Ephesius, Heracleensis & ego, subscriptionis assensum præbere noluimus, cum illa contra canones esset, neque divinæ doctrinæ, uti par erat, responderet. Isidorus vero Ciæbi & Monembasiensis Dositheus subscripserunt. *Dositheus*. Præter callidum Gregorium ambo vi jussuque Imperatoris iniquis subscriptionibus manus dedimus: inviti enim & nolentes deliquimus, rati per illas subscriptiones, non impensas tantum, quæ nos ad patriam reducerent, comparaturos, sed & victoriam inde adversus hostes consecuturos. Tandem Latini Imperatorem deceperunt, auxilia non ferentes. *Patriarchæ*. Quando calliditate & fraude & vi, & non veritatis examine, pseudosynodus illa finem habuit; secundum nostram sententiam procuratorium munus vires non habeat; repudietur & synodus illa tamquam temeraria, & sanctis ac œcumenicis synodis adversa. Namque Deus rejecit, pestem immittens, non mortem. Dositheus. Pœnitet me violentæ subscriptionis. Condonet mihi Deus. *Metrophanes*, Mihi quoque condonet. Vere omnis homo mendax. *Dositheus*. Mihi quoque condonet pro violenta & tyrannica jussione. Nullus sine peccato est, nisi solus Deus. Delinquit, quod mutabile est. *Macarius Nicomediensis*. Mihi quoque veniam concedat. Præcepit enim mihi Ciæbi metropolita, dominus Dorotheus, semper servare fidem cum infra scriptis, qui antiquitus illuminati sunt; fidem scilicet sanctorum & universalium septem synodorum: & fraudem Florentini conventus, & vim repellere; quinimmo conservare immutabilem synodum sub sanctissimo Photio, cui consensit Joannes Papa: in qua decernitur, eum qui aliquid symbolo addidisset, condemnandum. Cum & in sancti Petri templo, jussu Pontificis, incisum sanctum symbolum apparuit. *Patriarcha Theophanes*. Condonet nobis omnibus Deus. *Ephesius*. Me vero hæreticum esse existimabant. *Patriarchæ*. Cadat labor eorum super capita ipsorum: neque enim hæreses enunciabas, sed sanctorum doctrinam in omnibus, continuatione perpetua & inviolabili, conservabas. Etenim si additio causa scandali fuit, prorsus ademptio pacem erat conciliatura,

ANNO CHRISTI 1450.

tura, ante omnia Christo retribuendam. Ego enim, ait, sum pax & vita; scandalorum vero causa diabolus est. Debebant siquidem illi prius demere, tum demum discutere, si addendum erat vel non addendum. Non enim operæ pretium videbatur, Papam ab interlocutoribus in judicium vocatum, decernere: namque calculi non ab iis qui judicant, ferendi sunt. Quod si non potest in iis quæ fidei sunt falli, quanam ratione pro rebus fidei in judicium vocatur?

A προθέσεις τὸ σκάνδαλον ἠτιάσατο, πάντως ἐμελλεν ἡ ἀφαίρεσις χορηγήσειν τῷ εἰρωνίῳ, διαφερόντως τῷ Χριστῷ ἀποδιδομένῳ. ἐγὼ γάρ φησιν, εἰμὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ζωὴ, τὴν δὲ σκανδάλων αἴτιός ἐστιν ὁ διάβολος. ἐχρῆν γὰρ ἐκείνους ἀφελεῖν πρότερον, εἶτα δὲ ζητεῖν, εἰ χρὴ προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν. οὐκ ἐχρῆν δὲ τὸν πάπαν κεινόμενον ὑπὸ τῶν διαλεγομένων ἀποφαίνεσθαι, ὁ γὰρ τοῖς δικαζομένοις, ἀλλὰ τοῖς δικάζουσιν αἱ ψῆφοι συνείρονται. εἰ δ' ὁ δύναται καὶ τὴν πίστιν ἁμαρτάνειν, πῶς καὶ τὴν πίστιν κρίνεται;

ANNO CHRISTI 1450.

Sequitur postea disputatio inter Ephesium, Gennadium, Gemistum, Amyrutzium, & Antonium Heracleensem, de additione & fallatis per Latinos patribus. Tum concluditur de additione contra synodum Florentinam secundus congressus.

III.

In tertio, ab initio usque ad finem, Antonius Heracleensis, Theodorus, magnus ecclesiæ Rhethor, Amyrutzius, Gennadius, Gemistus, Ephesius, Latinorum argumenta de processione Spiritus sancti proponunt, illisque, quantum in eis est, quemadmodum & auctoritatibus patrum, respondere conantur, & difficultates effugere. Tandem concludunt patriarchæ, cum nos habeamus ex sanctis patribus & septem œcumenicis conciliis fidem sufficientem, eam immutandam non esse.

Latini agros proprios esse paradisum & infernum existimantes, opinantur, in sua non Dei potestate esse, quem ipsi voluerint, in infernum immittere, rursusque, quem ipsi cupiunt in paradisum. Propterea non credentem, Spiritum ex Patre & Filio esse, tamquam ab uno principio & causa, in infernum detrudunt, & credentem in paradisum; non animadvertentes, & Dionysium Areopagitam, & Justinum, & Gregorium Thaumaturgum, & septem synodos, sufficientem ad salutem fidem edocuisse. Namque ut Nyssenus refert oratione in Thaumaturgum: Beatus ille docebat, unum Spiritum sanctum, ex Deo existentiam habentem, & per Filium apparentem, videlicet hominibus. Nota bene accurateque illud, videlicet.

B Οἱ δὲ Λατῖνοι ἀγροὺς ἰδίους εἶναι τὸν παράδεισον καὶ τὸν ᾅδην οἰόμενοι ἡγοῦνται ἐπ' αὐτοῖς εἶναι, καὶ μὴ ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐντίθεναι τῷ ᾅδῃ, ὃν ἂν βουληθείῃ, καὶ πάλιν ἐκ παραδείσου, ὃν ἂν ἐθέλοιεν. καὶ διὰ τοῦτο τὸν μὴ πιστεύοντα τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ εἶναι, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας, εἰς ᾅδην ἐμβάλλουσι· καὶ τὸν πιστεύοντα εἰς παράδεισον. μὴ συνοῶντες καὶ Διονύσιον Ἀρεοπαγίτην, καὶ Ἰουστῖνον, καὶ Γρηγόριον θαυματουργὸν, καὶ πάσας τὰς ἑπτὰ συνόδους, ἀρκούσας πίστιν πρὸς σωτηρίαν διδάξασθαι. καὶ γὰρ τὸν Νύσσης ἐν τῷ εἰς τὸν θαυματουργὸν λόγῳ, ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἐδίδασκεν, ἓν πνεῦμα ἅγιον ἐκ Θεοῦ τὸ ὑπάρξιν ἔχον, C καὶ δι' υἱοῦ πεφηνὸς, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. σκόπει καλῶς καὶ ἀκριβῶς τὸ, δηλαδή.

IV.

In quarto congressu iidem disputant de auctoritate Papæ in orientales, & in alias ecclesias universas, quarum ipse caput & primas dicitur, de igne purgatorio, de fruitione sanctorum, de verbis consecrationis; quæ omnia schismaticorum more examinant. Multa deinde in Latinos, tamquam sanctorum canonum & ecclesiasticorum decretorum prævaricatores, congerunt & exagitant. I. Non pingere imagines archetypis similes. II. Sæculares cantus & modulos ecclesiasticis psalmodiis accommodare. III. In ecclesiis masculos & feminas simul confundi, oriri que inde plurima scandala. IV. Ecclesiasticis nuptias prohibere. V. Non orare ad orientem. VI. Azymo sacrificium conficere. VII. Quidquid Deo inest, substantiam esse, asseverare, & lumen quod in Thaborio monte apparuit, creaturam esse, suspicari. VIII. Crucem Papam super pedem effigiare, quam Christus super humerum tulit. IX. Cubantem mysteriorum participem fieri, nec debita reverentia circa eam uti. X. Mercedem a meretricibus accipere. XI. Jejunare sabbato, comedereque carnes feria quarta. XII. Contra decreta septimæ synodi Deum Patrem coloribus exprimere. XIII. Dum se cruce signant, initium facere a patre sinistra. XIV. Papam sæcularem auctoritatem sibi usurpare, cum successione a Christo, nullam ipse habeat. XV. Si exhibeantur pecuniæ, Papam a jejunio Christianos absolvere. XVI. Contra sacræ scripturæ sancita concedere parentibus, primogenitum tantum heredem facere. XVII. Cultum latriæ exhibere imagini Christi & cruci, quæ soli tradi Verbo Deo & homini debetur. XVIII. Sculptilia adorare. XIX. Sacerdoti scortatori permittere ut Missam celebret. XX. Gradus nuptiarum conservare. XXI. Non statim chrismate caput inungere baptizati, ut est divina traditio. XXII. Non orare stantes sabbato & Dominica. XXIII. Comedere suffocata. XXIV. Pœnis temporalibus eos, qui circa fidem delinquunt, punire. XXV. Non præcipere iis, qui injuriam fecerunt; veniam petere ab eo qui accepit, sed manere in illis odium perpetuum. Post hæc nascitur decretum patriarcharum:

Minutiora hæc esse Latini existimant: nihilominus divus Chrysostomus cap. 1.

D Ταῦτα μικρὰ ἡγοῦνται οἱ Λατῖνοι. καὶ ὅμως ὁ θεῖος Χρυσόστομος κεφ. ά. τῆς πρὸς Γαλάτας

ἐπι-

ANNO CHRISTI 1450.

ἐπιστολῆς, μήτε τὰ μικρὰ ἔφη χεῖσθαι παροράσθαι. τὸ αὐτὸ φησι καὶ ὁ Νύσσης ἐν τῷ πρώτῳ κατὰ τῶν Εὐνομιανῶν λόγῳ, καὶ λόγῳ ια΄. τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς, τὸ εἰς αἵρεσιν πεσεῖν, ἔφη, τὸ τεμεῖν ἐκκλησίαν χείρας, μὴ ἔλαττον εἶναι κακόν. ἡμεῖς δ' οὐ καταλαλοῦμεν, ἄπαγε, ἀλλὰ διορθοῦν ἐπιθυμοῦμεν, τοῦτα πάντα τῶν ἁμαρτημάτων καταμεμψάμενοι. καὶ εἴθε ταῦτα ἀδελφικῶς δέξαντο. τί οὖν ἔπεται, εἰ μὴ τὸν Φλωρεντῖνον σύλλογον ἀπάτην εἶναι καὶ φενακισμὸν, καὶ ἔγκοσμιον, καὶ βίαιον, καὶ τῆς ἀνωτέρας ὑπερεχείας ἀπολειπόμενον; ὁ μὲν γὰρ προδότης Βησσαρίων, ἄλλα μὲν κεύθων ἐν φρεσὶν, ἄλλα δ' ἀγορεύων τῷ στόματι, ἔπειθε τοὺς πατριάρχας προσεφελκύσαι τοὺς Ἰταλοὺς πρὸς τὸ ἡμέτερον δόγμα διώκεσθαι διὰ τῶν διαλέξεων· τὸν δὲ βασιλέα διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἀγαρηνῶν πεφοβῆσθαι. ἐπεὶ δὲ τῷ τε Φερραρίαν, καὶ Φλωρεντίαν ἐπῆλθεν ἡ ἀνατολικὴ συνάθροισις, ἐπηγγείλατο τοῖς Λατίνοις, ἐὰν αὐτὸν καρδιάλιν κατασήσωσιν, πεῖσαι τοὺς Γραικοὺς τῇ ἐαυτῶν δόξῃ συνθέσθαι. τὸ δὲ βασιλέα ὑπάγκαζεν τῷ μὴ τῶν Ἰταλῶν ἕνωσιν ὑπλίσις ταῖς χερσὶν ἐπισφίσασθαι, ὅπως πρόσωπον καὶ τῶν Ἀγαρηνῶν ἄρῃ. ἡττῶν δ' Ἰταλοὶ καὶ ὑπιχοῦντο μικρὰ διωμάρτυροι. καὶ ταύτῃ καὶ Ἰταλοὶ ἡττήσαν, καὶ ἡττήθησαν. πῶς γὰρ ἡττηθέντες λόγοις ἔμελλον βίᾳ κρατήσειν. ἄκυροι ἄρ' ἔσωσαν καὶ αἱ ὑπογραφαί, καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συμβάσις, καὶ τῶν συνόδων ἔσω ἀλλοτελεσμένη, ὡς βίας καὶ ἀπάτης γέμουσα. τὰς μὲν γὰρ οἰκουμενικὰς συνόδους ἐπεκύρουν οἱ πατριάρχαι καὶ ἡ οἰκουμένη. ταύτῃ δὲ οἱ πατριάρχαι ὡς θεομισῆ μὴ τῆς ἀνατολῆς ἠθέτησαν.

epiſt. ad Galatas: Parvâ; dicit; contemnenda non ſunt. Hoc idem Nyſſenus tradit, prima contra Eunomianos orat. & orat. 11. in epiſt. ad Epheſios, non minus eſſe malum, ait, eccleſiam ſcindere, quam in hæreſim incidere. Nos porro, non detrahentes, abſit, ſed corrigere exoptantes, hos omnes eorumdem errores recenſuimus; & utinam hæc fraterne acceperint. Non aliud ergo inde ſequitur, niſi conventum Florentinum fraudem eſſe & deceptionem, & univerſalem & violentam, nulliuſque ſuperioris diligentiæ compotem. Namque proditor Beſſario, alia occultans in animo, alia ore enuncians, ſuadebat patriarchis, poſſe ſe per diſputationes, ad noſtrum dogma ſuſcipiendum Latinos compellere; Imperatori, per unionem Agarenos debellare. Cum vero Ferrariam & Florentiam orientalis congregatio perveniſſet, promiſit Latinis, ſi ipſum cardinalem creaſſent, perſuadere Græcis, eorum opiniones ſequi, Imperatorem vero cogebat, cum Italis unionem amplius ulnis amplecti, ut poſſet de Agarenis victoriam referre. Verumtamen Itali fallacias fingebant, & ingentia promittebant, cum parva poſſent. Et hac ratione Itali deceperunt, deceptique ſunt. Superati enim ſermone, ſuperiores erant vi evaſuri. Irritæ itaque ſint & ſubſcriptiones, & pravus ille congreſſus, extraque alias ſynodos ejiciatur, tamquam fraudis & violentiæ plenus. Nam alias œcumenicas ſynodos ſtabiliebant patriarchæ, & univerſus terrarum orbis; hanc vero patriarchæ, tamquam Deo exoſam, cum univerſo oriente rejecerunt.

ANNO CHRISTI 1450.

V.

Subnectuntur poſtea nonnulla, quæ Latini in Græcis animadvertunt; pueros nempe baptizari aquæ immerſos: epiſcopos & ſacerdotes ſimoniace ordinari; ſolvere matrimonia, & novas ſuperinducere uxores. Singulis reſpondent, & factum excuſant. Clauduntque ſtatim congreſſum ſubſcriptiones patriarcharum & metropolitarum, & aliorum.

Ἀθανάσιος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ὑπέγραψα. Φιλόθεος Ἀλεξανδρείας, ὑπέγραψα. Ἀνανίας πατριάρχης φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ Ἀντιοχείας, ὑπέγραψα. Θεοφάνης Θεοῦ χορηγοῦντος πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὑπέγραψα. Μάρκος ὁ Ἐφέσου ὑπέγραψα, καὶ ὁ ἔξαρχος τῶν πατριαρχῶν. ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος ὑπέγραψα, ἔχων καὶ τοῦ γνώμου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Καισαρείας. Κωνσταντῖνος ἐπίσκοπος Ἀγκύρας, καὶ ὡς ἀπὸ μέρους Κωνσταντίνου ἐπισκόπου Κύπρου. Παρθένιος Κυζίκου. Νικόλαος ἐπίσκοπος Σάρδεων. Σταυράκιος ἐπίσκοπος Νικαίας. Γρηγόριος ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως. Θεοφύλακτος ἐπίσκοπος Λαοδικείας. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἰκονίου. Γεώργιος Συνάδων, ἔχων καὶ τοῦ γνώμου Μακαρίου ἐπισκόπου Ῥόδου, καὶ Ἀδριανουπόλεως, καὶ Μηνᾶ Μιτυλήνης. Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Νικομηδείας Μακάριος, ἔχων καὶ τὸν λόγον τοῦ Δαμιανοῦ Μολδοβλαχίας. ὁ Κάλλιστος Δίστρας. ὁ Γάνος Γρηγόριος. ὁ Μελενίκου Ματθαῖος. ὁ Ἀγχιάλου Σωφρόνιος. ὁ μέ-

Athanaſius miſeratione divina epiſcopus Conſtantinopolitanus novæ Romæ & œcumenicus patriarcha ſubſcripſi. Philotheus Alexandrinus ſubſcripſi. Ananias patriarcha benignitate divina Antiochenus ſubſcripſi. Theophanes, conceſſione divina patriarcha Hieroſolymitanus ſubſcripſi. Marcus Epheſius ſubſcripſi, & ut exarchus patriarcharum. Heracleenſis Antonius ſubſcripſi, de mente etiam Agapii Cæſarienſis epiſcopi. Conſtantinus epiſcopus Ancyranus, & ex parte Conſtantini epiſcopi Cypri. Parthenius epiſcopus Cyzicenus. Nicolaus epiſcopus Sardium. Stauracius epiſcopus Nicænus. Gregorius epiſcopus Neocæſarienſis. Theodorus epiſcopus Stauropolitanus. Theophylactus epiſcopus Laodicenus. Theodorus epiſcopus Iconienſis. Georgius Synadorum, & ex mente etiam Macarii epiſcopi Rhodii, Adrianopolitani, & Menæ Mitylenæi. Humilis metropolita Nicomedienſis Macarius, vices gerens & Damiani Moldoblachiæ. Calliſtus Diſtræ. Gani Gregorius. Melenici Matthæus. Anchiali Sophronius. Magnus ſce-

ANNO CHRISTI 1450.

vophylax Gregorius, Magnus chartophylax Nicolaus, vices gerens & protoſtrati Chii. Magnus eccleſiarcha & dicæophylax Coſmas, & omnes alii clerici. Olim hegumenus Periblepti Athanaſius. Hegumenus ſancti monaſterii Pantocratoris Pancratius. Magnus logotheta Michael. Magnus rhethor. Theodorus. Omnes una confitemur ſupervacaneam eſſe additionem in ſymbolo: neque enim indiget correctione ſeptem ſynodorum ſymbolum: nec deficiens eſſe ad ſalutem; Spiritum procedere ex Patre, & non ex Filio, ſolamque cauſam eſſe Patrem ſubſiſtentiæ Filii & Spiritus: Papam, ſi orthodoxus fuerit, cum aliis quatuor patriarchis œcumenicam ſynodum conſtituere, & præcedere alios ordine, & non dignitate, quaſi illius legibus illi ſubjicerentur: ſolam autem ſynodum univerſalem a) conficere, & non Papam veluti monarcham; Sanctos intueri Deum, ſed non perfecte ante judicium: liberationem fieri in inferno, & non in igne purgatorio extra infernum; ſecundum eſſentiam tranſmutationem myſteriorum fieri a Triade & Dominicis verbis poſt preces ſacerdotis, conducentis & illius velut organi ad ſacram actionem. Conſentit huic ſynodo & trium patriarcharum congreſſus, cujus illud eſt principium: Trium œcumenicorum patriarcharum orthodoxorum, Philothei Alexandrini, Joachimi Hieroſolymitani, & Dorothei Antiocheni.

a) *Forte deeſt, canonem, ſive legem. H.*

γας σκευοφύλαξ Γρηγόριος. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Νικόλαος, ἔχων καὶ τὸν λόγον τῶ πρωτοσάτου τῆς Χίου. ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, καὶ διακαιροφύλαξ Κοσμᾶς, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ κληρικοί. ὁ ποτὲ ἡγούμενος τῆς περιβλέπτου Ἀθανάσιος. ὁ ἡγούμενος τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. ὁ μέγας λογοθέτης Μιχαήλ. ὁ μέγας ῥήτωρ Θεόδωρος. Ξύμπαντες σωμολογοῦμεν περιττὴν εἶναι τὴν πρόθεσιν ἐν τῷ συμβόλῳ, ἐπειδὴ δὲ χρείαν διορθώσεως τὸ τῶν ἑπτὰ συνόδων σύμβολον· καὶ μὴ εἶναι ἐλλιπὲς πρὸς σωτηρίαν. τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ μὴ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ εἶναι μόνην αἰτίαν τὸν πατέρα τῆς ὑπάρξεως υἱοῦ καὶ πνεύματος. τὸν πάπαν ὀρθόδοξον ὄντα μετὰ τῶν τεττάρων πατριαρχῶν συνιστᾶν συνόδου οἰκουμενικήν, καὶ ὑπερτερεῖν τῶν ἄλλων τῇ τάξει, καὶ μὴ τῷ ἀξιώματι, ὡς ὑποκειμένων τοῖς ἐκείνου νόμοις, μόνην δὲ τὴν οἰκουμενικὴν συνόδου κανονίζειν, καὶ μὴ ὡς μονάρχην τὸν πάπαν. τοὺς ἁγίους ὁρᾶν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ μὴ τελείως πρὸ τῆς κρίσεως. τὴν λύτρωσιν γίνεσθαι ἐν τῷ ᾅδῃ, καὶ μὴ ἐν καθαρτηρίῳ πυρὶ ἔξωθεν τοῦ ᾅδου. τὴν κατ' οὐσίαν μεταβολὴν τῶν μυστηρίων γίνεσθαι ἀπό τε τῆς τελέσεως, καὶ τῶν κυριακῶν λόγον, μετὰ τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερέως, φέροντος καὶ κεῖνα ὡς ὀργάνου πρὸς τὴν ἱερουργίαν. Σημαινεῖ ταῦτα τῇ συνόδῳ ἡ τῶν τελῶν πατριαρχῶν συνέλευσις. ἧς ἡ ἀρχή. τῶν τελῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν ὀρθοδόξων Φιλοθέου Ἀλεξανδρείας, Ἰωακεὶμ Ἱεροσολύμων, καὶ Δωροθέου Ἀντιοχείας.

Et hæc quidem continentur in hac ſynodo.

Refutatio illius pſeudoſynodi, auctore eodem V. C. Leone Allatio.

Cum vero, tamquam aliquod rarum, & monumentum non contemnendum, a nonnullis, qui multum in ea ponerent, tranſmiſſa fuiſſet, ut Latinos inde a Græcis ſuperatos & plane debellatos oſtenderent circa fidei dogmata; operæ pretium viſum eſt, rem totam attentius examinare. Et ut quod ſentio in medium proferam, edico, hanc ſynodum, uti modo digeritur, numquam ab iis, qui dicuntur in illa interfuiſſe, celebratam: ſed a nebulone quopiam, & utinam non recentiſſimo, ex variis Amyrutzii, Gemiſti, Gennadii, contra Florentinam ſynodum ſcriptis concinnatam. Sis mecum pāululum, lector. In ſynodis omnibus ac congreſſibus eccleſiaſticis, dummodo pondus habeant, ſemper in ipſo initio, vel ſaltem in fine, ponitur tempus, quo talis ſynodus coacta eſt. In iſta, nulla eſt temporis notio, nulla menſis memoria, nulla indictionis deſignatio, & ſi quæ ſunt temporis notæ, adeo ſunt confuſæ, ut nihil inde certi haurias. Dicit, hanc eſſe celebratam poſt ſynodum Florentinam anno uno & dimidio. At hoc non potuit eſſe, cum ille fuerit annus Chriſti MCCCCXL. Nam concilium inchoatum fuit Ferrariæ anno MCCCCXXXVII. Decretum unionis editum Florentiæ anno MCCCCXXXIX. Si addas annum & dimidium, ſive menſes decem & octo, cum dicitur coacta fuiſſe hæc ſynodus, erit annus MCCCCXL. Synodus trium patriarcharum Syriæ abſoluta fuit anno MCCCCXLIII. Quanam ergo ratione in fine ſcribit, ſynodum trium patriarcharum cum hac Conſtantinopolitana conſentire, quæ nondum facta fuerat, ſed poſt tres annos celebrata? An quis laudare poteſt, quod nondum eſt, & rerum naturam prævertere? Titulus ipſe, e quo nec tempus ipſum ſynodi exſculpſeris. Ita incertum enim delinquit, ſub quo Imperatore ea acta ſit, ſub Joanne, an ſub Conſtantino. Certe in illis verbis Oedipo opus eſt. Si ſub Conſtantino ejus filio, quomodo poſt ſynodum Florentinam anni unius & dimidii intervallo; Si tantum hoc intervallum præceſſit, quomodo ſub Conſtantino? Joannes Imperator moritur anno MCCCCXLIX. Intervallum anni unius & dimidii poſt ſynodum Florentinam, eſt annus MCCCCXL. Concorda tempora, ſi potes. An dies compluſculi ſunt? Novem annorum intervallum intercedit. Si dices, illam factam eſſe ſub Joanne, ſed ſub Conſtantino extractam exſcriptamque; auctor Græcene locutus eſt, an barbare? Combina tum verba. Quocumque te vertas, cuncta diſturbas & miſces. Vocat deinde Conſtantinum filium Joannis Imperatoris. Quænam hoc hiſtoriæ docent: Plura conatus eſt in ſuis transformationibus Ovidius; neſcio an ullum filium fecerit qui eſſet frater. Joannes & Conſtantinus, fratres, filii fuere Manuelis Imperatoris. Joannes ſine liberis vitam finit, ſuccedit Conſtantinus, aliis fratribus civium diligentia & aliorum favore, prælatus. Quis præterea æquo animo feret tam inſigne mendacium, Joannem in ipſo ſuo obitu palinodiam cantaſſe, & de recto catholicoque dogmate, quod profeſſus fuerat in ſynodo Florentina, ſubſcripſeratque cum aliis, in opiniones erroreſque Græcorum abiiſſe? Si ex patriarcharum, quos ſemper orientales Imperatores ſibi in dogmate concordes eligant, fide, de fide etiam imperatorum aliquid conjectandum eſt; profecto Joannes hic, Manuelis filius, non

ſolum

ANNO CHRISTI 1450.

ſolum poſt concilium Florentinum unionem fovit ipſe, alioſque compulit ut foverent, patriarcham inſtituens Metrophanem Cyzicenum, unioni addictiſſimum, ideoque ſchiſmaticis exoſum; ſed & antequam ipſe vitam obiret, anno MCCCCXLV. Gregorium protoſyncellum, virum vere catholicum, & ipſi patrem ſpiritualem ſive a confeſſionibus, in patriarcham promovit; quo adhuc ſuperſtite, eccleſiam gubernante, & unionem machinis omnibus ac viribus prolatante, exceſſit e vita. Quomodo itaque fateri non erubeſcunt, Joannem ante obitum, Romanæ eccleſiæ renuncian-tem, Græcorum erroribus adhæſiſſe? Omnium denique irriſione ludendum eſt, quod in fine tituli appingitur de Conſtantino Laſcari; eum ſcilicet, juſſu Byzantini patriarchæ, Grammaticæ artis præcepta edidiſſe. Sane omnium infantiſſimum dictum. Conſtantinus in Italia ipſa, ſed Meſſanæ præcipuæ & Mediolani, Grammaticæ inſtitutionem pro Græcis ipſis & Latinis qui ad diſcendas literas Græcas animum addixerant, compoſitam publicavit. Ubi ſane nulla Byzantini patriarchæ auctoritas poterat intercedere. Sed quis erit iſte patriarcha Athanaſius, cum nullus hiſce, & quod magis eſt, ſubſequentibus temporibus hoc nomine patriarcha, neque a Græcis, neque a Latinis recenſeatur, niſi ipſe fictitius in hac ſynodo? Sed cujus hortatu Conſtantinus opus exegit? Audiatur ipſe, ſi libet, lib. III.

Τὸ μὲν περὶ ὀνόματος ἐξέδοτο ὁ Μεδιολάνῳ ἐπὶ Φραγκίσκου Σφορτίᾳ τοῦ ἡγεμόνος, ἀξιώσει Φιλίππου, καὶ Βαρθολομαίου τοῦ Χάλκου, καὶ Βωνίνου τοῦ Μομφερικίου, οἷς χαριζόμενος καὶ τοὺς κανόνας τῶν ῥημάτων προστέθηκα τῇ τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου ἐπιτομῇ, τῇ πολλάκις ἐκτυπωθείσῃ, οἳ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἤρμοζον, ἐπὶ ἀπὸ Θεογονίας χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ τρίτῳ. τὸ δὲ περὶ ῥήματος ἐχεδιάσθη μὲν ὑπ' ἐκείνου, ἐξέδοτο δὲ ὑπ' αὐτῶν τούτων ὁ Μεσσάνης τῆς Σικελίας. ἔτι καὶ τὸ περὶ συντάξεως τῶν ῥημάτων κ' Λατίνους, καὶ ἄλλα τινά. A

De nomine quidem editum fuit Mediolani, tempeſtate Franciſci Sfortiæ ducis, rogatu Philippi Ferufini, & Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombricii: quibus gratificatus & regulas verborum addidi, octo partium orationis compendio ſæpenumero impreſſo, quæ argumento huic congruebant, anno a Dei ortu MCCCCLXIII. De verbo autem congeſtus quidem ibi, editus autem eſt hic Meſſanæ Siciliæ, etiam de conſtructione verborum ſecundum Latinos, & nonnulla alia.

Conſtantinus Laſcaris dicit, rogatu Philippi Ferufini, Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombricii grammaticas has inſtitutiones conſcripſiſſe; & nebulones iſti, ſynodi collectores, aſſeverant juſſu patriarchæ Byzantini Athanaſii eas compoſuiſſe. Cui potius credendum eſt? Conſtantino ipſi Laſcari, an ſuccenturiatis hujuſmodi? Juſſionem illam dicent, non referri ad grammaticam, ſed ad exſcriptionem ſynodi, nempe ex autographis Conſtantini, juſſione Athanaſii patriarchæ, illam exſcriptam fuiſſe. Non dubium: fateor. At ſi compoſitione verba moveas colloceſque ut lubet, quæ nam tum erit certa auctoris ſententia? quid non ipſi, dummodo libeat, e quibuſlibet verbis extorquebimus? Sane id dictu difficile fuerit, natam vix ſynodum, eodem tempore, dirigentis ſynodum juſſu deſcriptam fuiſſe ex externo autographo. Annon habebat notarios & ſua archiva, ex quibus ſua exſcriberet, abſque eo quod ad exteros recurreret? An ſuis magis fida Conſtantini illa Athanaſius, rerum auctor, monumenta recognoſcere debuit? Sed quis nugas has nugaciſſimas non rideret?

In primo congreſſu nuncupatur patriarcha Antiochenus, Dorotheus; in ſubſcriptionibus, Ananias: qui an idem ſit cum Dorotheo, vel an mortuo Dorotheo Ananias ſucceſſerit, quod in continuata ſynodo tacendum non erat, nullo in loco exprimitur. Et Dorotheum triennium poſt ſuperfuiſſe, ex trium patriarcharum ſynodo, cui interfuit, palam eſt. Quomodo itaque Dorotheus in Ananiam abierit, dicat, qui nugamenta iſta hæc ſimul concinnavit. Sic ordinantes Athanaſium patriarcham, Nicænus epiſcopus nuncupatur Neophytus, Cyzicenus Metrophanes; in ſubſcriptionibus, hic Parthenius, ille Stauracius vocitatur. In tam brevi ſpatio temporis ex animo eorum, qui tamdiu fuerunt in ludo, plane nomina effluxiſſe? Tam repente hos quidem demortuos, tum poſtmodum revixiſſe, & priſtinam dignitatem recuperaſſe? Sic in ſecundo congreſſu, Ciæbi metropolita Iſidorus Dorotheum induit, & alius alium, ne ſingulos commemorem. Gregorius patriarcha in eodem congreſſu deponitur, & eligitur Athanaſius. Anno MCCCCXL. quo hæc ſynodus coacta dicitur, nondum erat patriarcha Gregorius; qui poſt Metrophanem anno MCCCCXLV. in patriarcham renunciatur. Et hic nihilominus deponitur Gregorius, quinquennio antequam patriarcha renunciaretur. Quis iſta tam abſurda ſomniaret, niſi hiſtoriæ univerſæ infans ac imperitus? Et ego credidero, circa ea tempora ſcriptam eſſe? An tradi facile poterit, neſciſſe tunc temporis patriarchas vel univerſam ſynodum nomen patriarchæ, qui Conſtantinopoli præerat; & loco illius alium, poſt quinquennium futurum, quem ipſi nec divinare poterant, ſuppoſuiſſe? Adde, Gregorium tum depoſitum aſſerere, ante eum fuiſſe patriarcham Joſephum: quod averſum eſſe a vero, ex iis quæ diximus, de Beſſarione & Metrophane certum eſt. Et ut magis irrideas infantiam, Athanaſius patriarcha, parum rerum geſtarum & ſui memor, dicit, ante ſe Byzantii patriarcham fuiſſe Joſephum.

Οὗτος δ' ἀποθανὼν Ἰωσὴφ πατελάρχης, πρὸ ἐμοῦ ἄρξας τῆς Βασιλίδος, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τὸν βίον ἀπέλιπε. B

Vere demortuus Joſephus patriarcha, qui ante me reginæ urbium præfuit, antequam ſubſcriberet, vitam depoſuit.

Annon ante eum, poſt Joſephum fuit Metrophanes Cyzicenus, & Gregorius hic depoſitus? Dices, eos noluiſſe honore patriarchatus cohoneſtare, quod Latinis adhæſerint. At hoc etiam de Joſepho multo magis aſſerendum eſt, & tamen eum inter patriarchas retulit. Alii dicent, verbis illis.

ANNO CHRISTI 1450. illis, πρὸ ἐμοῦ; *ante me*, non notari patriarcham, qui sibi proxime in patriarchatu præcessit, sed quemcumque ante eum qui præcessor dicitur. Quare nihil interierit, ut vera ipse fateatur, sive ante eum proximum, sive ante eum aliquando patriarcham: qua ratione patriarcha & Josephus & aliis superiores patriarchæ ante eum dici possunt. Non negarim. Sed in aliis quoque rebus apertissima hujus scriptoris infantia, & involutus loquendi modus, ut errorem illi objiciam, impellit. Patriarcha item hic Athanasius, recens electus, quisnam homo fuerit, neque synodus dicit, neque ex aliis illius temporis scriptoribus discere possumus. Quem sane, cum alios etiam catholicos diligentissime recensuerint, tantum schismatis & Græcarum sententiarum fautorem, innominatum non præteriissent. Eum ipse anxius perquisivi; semper tamen inter vivos hominem quæritavi mortuum. Unum tamen esse se ex iis, qui in synodo Florentina fuerant, ipsemet dicit congressu secundo, & una cum Ephesio & Heracleensi noluisse subscribere. Inter eos, qui Florentinæ synodo interfuere, nullus occurrit Athanasius, nisi ille qui fuerat hegumenus monasterii Periblepti. Qui cum subscribat etiam in hac pseudosynodo post patriarcham Athanasium & alios, hegumenus Periblepti esse non potuit. Potuit esse alius. Verum cum se æqualem faciat Ephesio & Heracleensi metropolitis, omnino, ut verisimile est, nomen illius acta non tacuissent. ANNO CHRISTI 1450.

Vin plura? Audi. Athanasius hic patriarcha consecratur a Macario Nicomediensi, Neophyto Nicæno, & Metrophane Cyziceno. O Græcorum in conservandis suis ritibus falsam jactantiam! O temere interruptam, quæ probe sancteque præscripta, sanctionem! Quis nescit ab Heracleensi consecrari Constantinopolitanum antistitem: idque adeo firmum fuisse, ut aliquando de dignitate illius, qui ab Heracleensi non fuerat consecratus, fuerit dubitatum & acriter disceptatum? Et ista mihi synodus suadebit, præsente Heracleensi Antonio, ab alio quam ab illo Athanasium consecratum? Ante Constantinopolim excisam, & post eam captam a Turca, semper in electione patriarcharum, communis illa nænia inculcatur, ab Heracleensi fuisse consecratum. Et nunc præsens Heracleensis nullus est? Præterea, Metrophanes iste Cyzicenus ille idem omnino erit, qui ante Gregorium patriarcham administravit, illique postea renunciavit. Quomodo ergo, tum demum Cyzici episcopus factus Athanasium cum aliis ordinat? Id dicet, qui nescit consuetudines Græcorum. Semel depositus, & potissimum ob hæresim, ut fuerat hic Metrophanes, numquam in posterum se ministeriis ecclesiasticis se immiscet. Metrophanem deposuerunt ante istam synodum patriarchæ Syriæ. Erit hic alius episcopus Cyzicenus eodem nomine Metrophanes, qui functionem peregit. Potuit esse; fateor. Quare ergo cum aliis hic commemoratis in fine synodi non subscripsit, cum easdem opiniones tutaretur & sectaretur? Si quis præterea enucleate judicium de Gregorio consideraverit, næ ille ridebit patriarcharum judicium, in quo nulli juridici termini, nulla expressa sententia, nulla eligendi suffragia conspiciuntur, sed confusa omnia, & nugatorie gesta in re tam gravi. An sufficit dicere in negotio tam arduo;

Ejiciatur: ordinaturi præsules tres sint: A depositimus; loco illius alium substituimus? Ἐκβαλλέσθω· οἱ χειροτονήσαντες ἀρχιερεῖς τρεῖς ἔστωσαν· καθαιρήσομεν, ἀντεισήξομεν;

In congressu tertio dicitur, synodum Florentiæ propter pestem interruptam.

Jure merito itaque & nos rejecimus, tamquam fraudem & vim, Florentinam congregationem, quam una nobiscum Deus per ingentem pestem rejecit, quemadmodum sub Copronymo, & iconomacho Leone. Εἰκότως ἄρα καὶ ἡμεῖς ἀπωσάμεθα ὡς ἀπάτην καὶ βίαν τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ σύλλογον, ὃν συναπώσατο ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ μεγάλου λιμοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Κωπρωνύμου, καὶ τοῦ εἰκονομάχου Λέοντος.

Hoc vero falsum est: pestis enim Ferraria Florentiam patres & universam synodum compulit, in qua postmodum pestis non fuit.

In congressu quarto tradit, disputatum esse in Florentina de verbis Dominicis: an illis videlicet transmutetur panis & vinum in corpus & sanguinem Christi, an vero necessario requirantur, ut id fiat, & preces patrum subnexæ.

Patriarchæ. Quod vero concluſistis de B hora immutationis eucharistiæ? *Ephesius*. Superati sunt & in hoc, quemadmodum & in aliis, Latini. Namque liturgiæ in precibus post verba Dominica; Fac, inquiunt, panem hunc corpus Christi, vinum vero sanguinem, immutans Spiritu sancto tuo. Hæc illi hoc modo exposuerunt: *μεταβαλὼν*, tempore secundi imperfecti, postquam ea immutaveris; fac panem corpus, & vinum sanguinem, ut fiat communicantibus in salutem corporis & animæ. Πατριάρχαι. τί δὲ συνεπεράνατε περὶ τῆς ὥρας τῆς μεταβολῆς τῆς εὐχαριστίας; Ο Ἐφέσιος. ἡττώμεθα καὶ ἐν τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις οἱ Λατῖνοι. αἱ γὰρ λειτουργίαι ἐπὶ τῶν εὐχῶν μετὰ τοὺς κυριακοὺς λόγους, ποίησον (φασὶ) τὸν μὲν ἄρτον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον αἷμα μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ταῦτα δ' ὧδε ἐκεῖνοι ἐξηγήσαντο μεταβαλὼν ἐν χρόνῳ δευτέρῳ ἀορίστου. ποίησον τὸν ἄρτον τὸ σῶμα, καὶ τὸν οἶνον τὸ αἷμα, ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς ἴασιν ψυχῆς τε καὶ σώματος.

Quod etiam falsissimum est: in synodo siquidem Florentina Latina Latini inter alia & hoc quoque quæsiverunt a Græcis; *Quare non contenti estis Domini verbis; Accipite & comedite; sed postea dicitis, Et fac panem quidem hunc pretiosum Corpus Christi tui, & transmutans ea Spiritu sancto tuo; Amen, amen, amen?*

Subdunt

ANNO CHRISTI 1450.

Subdunt acta, hoc; quemadmodum & alia, canonice legitimeque fuisse dissoluta per Mitylenensem. Unde ergo emergit tam prolixa disputatio, quam hic Ephesius profundit? Illud quoque contemnendum non est, disputationis modum in hac synodo longe esse diversum ab eo, qui eo tempore erat in usu: immo recentissimum esse evincunt testimonia auctorum ita producta, & doctrina non ex Græcis, sed ex recentioribus hæreticis plane deprompta: & auctores ab iisdem laudati, qui Græcis non sunt ita familiares, cum lingua Latina scripserint; & hic fere afferuntur eorum operibus congesta, quales fuerint Augustinus, Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus, Ambrosius, Leo Papa, Anselmus, Petrus Lombardus, Beda, Gratianus, Bernardus, Thomas Aquinas, Scotus, Hilarius; quorum omnia scripta, licet nonnulla, omnia tamen in linguam Græcam versa non sunt. Hinc ipse Marcus Ephesius, ut supra vidimus, dicta occidentalium patrum & doctorum se non cognoscere, ingenue fatetur.

ANNO CHRISTI 1450.

Καὶ γὰρ οὐδὲ μεταβληθησάν ποτε εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶτταν.

A Neque enim unquam in hanc nostram linguam versa sunt.

Quanam itaque ratione in hac synodo in tanta copia afferuntur? Si recte consideres, Latinos ipsos ex propriis doctoribus, non Græcos, argumenta & sententias recolligere affirmabis omnino.

Sed de hac pseudosynodo, ejusque fraude, hæc nunc satis sint: quam nos, ut ab aliis discernamus, quod in sanctæ Sophiæ templo celebrata dicitur, *synodum Sophianam* nuncupavimus. *Hæc Allatius.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1451. celebratum fuisse Moguntinum concilium præside Nicolao de Cusa S. R. E. cardinale, & per Alemanniam de latere legato monuimus in synopsi. Verum illud tibi nunc repræsentare non potuimus: si tempori ad nos accesserit, illud in appendicem conjiciemus. Interim tibi exhibebimus Colonienſe eodem Cusano card. præside habitum comprobante Theodorico archiepiscopo Colonienſi.

ANNO CHRISTI 1451. Lunigii cilegio leſ. Con. 11. p. 68.

ANNO CHRISTI 1451.

CONCILIUM MOGUNTINUM

Anno MCCCCLI. celebratum.

REverendissimus in Christo pater & dominus B dominus Theodoricus archiepiscopus Moguntinen. &c. Super propositis pridem & avisatis in sacra provinciali synodo ad diem dominicam post festum sancti Martini De anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo cum continuatione dierum sequentium per suam paternitatem reverendissimam indicta una cum provincialibus sive suffraganeis & eorumdem procuratoribus deliberavit ac in modum infrascriptum concluſit.

Primo synodus sancta acceptat ordinationem sive decretum sacri basilienn. generalis concilii de provincialibus & diocesanis conciliis celebrandis editum ac dudum per vocationem nostram acceptatum inantea practicari & obser- C vati precepit. Voluitque quod quo ad missas letanias & orationes cum ceremoniis per reverendissimum in Christo patrem dominum nicolaum tituli sancti petri ad vincula cardinalem apostolice sedis per alemaniam legatum jam observatum de cetero ipsa provincialia concilia celebrentur & observentur prout & antiquitus fieri solitum est & consuetum fuit, que & in libris statutorum provincialium conscribi vult & registrari.

Tenor vero statuti basilien. concilii de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

Sacrosancta generalis synodus basilien. in spi- D ritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Pridem hec sancta synodus quod tam saluberrimum promulgavit decretum pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipua est agri dominici cultura. Verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere episcopales synodos & concilia provincialia prout veteres canones decreverunt frequentari. Ideo eadem sancta synodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari statuit atque precipit sinodum episcopalem in qualibet dioceſi post octavas dominice resurrectionis vel alia die secundum consuetudinem dyoceſis ad minus semel in anno ubi vero est consuetudo bis annuatim celebrari per dioceſanum propria in persona nisi canonico impedimento fuerit prepeditus tunc per vicarium ydoneum que synodus saltem biduo vel triduo dutet vel prout neceſſarium episcopo visum fuerit. Exprimatur autem dies conveniens dyoceſano & omnibus aliis qui in hujusmodi synodo intereſſe tenentur infra missarum solennia vel post dyoceſanus vel alius ejus nomine verbum dei proponat exhortando omnes ad bonos mores sectandum Abstinendumque a viciis & ea que pertinent ad eccleſiasticam disciplinam & officia singulorum & presertim ut hi quibus cura animarum commiſſa est diebus dominicis & aliis solennitatibus plebem subjectam doctrinis ac monitis salutaribus instruant Postea legantur statuta sinodalia & provincialia & inter alia alias compendioſus tractatus docens quomodo sacramenta miniſtrare debeant & alia utilia pro inſtructione sacerdotum Deinde ipse episcopus dyoceſanus de vita & moribus subditorum sollerter inquirat labem symoniace pravitatis contractus usurarios concubinatum fornicationem & alia quevis crimina exceſſus debita correctione cohibeat. Alienationes rerum eccleſiasticarum a jure prohibitas revocet. Abusus clericorum & aliorum subjectorum qui circa divinum officium delatione debiti habitus deſeceriint in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepe contingunt ex eo quod conſtitutio bonifacii pape octavi que incipit periculoſa edita super clauſtris monialium non servatur ſtudeat ipse dyoceſanus ut omni-

ANNO CHRISTI 1451.

no juxtá ipſius conſtitutionis tenorem executio demandetur necnon ut quicunque religioſi dyoceſano ſubjecti regulas & conſtitutiones ſuarum religionum preſertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur & inviolabiliter obſervent nec etiam in receptione ipſorum ad religionem quicquam per ſimoniacam pravitatem exigatur. Precipua autem in ipſa ſynodo epiſcopi cura ſit inquirere, ac debitis remediis occurrere ne aliquod dogma hereticum erroneum aut ſcandaloſum aut piarum aurium offenſivum ſortilegia divinationes incantationes ſuperſtitiones & quevis dyabolica figmenta dyoceſim ſuam inficiant. Inſtituantur preterea teſtes ſynodales viri graves providi & honeſti legis dei zelum habentes juxta dioceſis latitudinem in numero aut alii eorum poteſtatem habentes ubi alii non ſint ad hec inſtituti qui ſi dioceſano minus ydonei videantur eos amovendo alios prout ei videbitur expedire inſtituat. Hi autem in manibus ipſius dyoceſani ſeu ſui vicarii jurare teneantur ut tradit canon. epiſcopus in ſynodo qui per anni circulum luſtrantes ipſam dyoceſim que corrigenda vel reformanda viderint his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant que niſi correcta vel reformata jam fuerint ad ſynodum ſubſequentem proferant in qua debitis remediis occurratur ſed & preter illa qui a teſtibus ſynodalibus vel aliis eorum officium exercentibus dyoceſanus audierit inquirat & ipſe diligenter de cunctis ſuorum ſubditorum exceſſibus & taliter in delinquentes inſurgat correctionis debite diſciplina ut aliis malignari volentibus tranſeat in exemplum Celebretur quoque in ſingulis patrociniis infra biennium a fine concilii generalis & deinde ad minus ſemel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto. Quod ſi epiſcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem ſuum deſtinet non ſolum ad excuſandum & approbandum abſentie cauſas ſed etiam ipſius nomine in concilio intereſſendum Alioquin ipſe epiſcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni ſue eccleſie qui perſonam in ipſo concilio deputandum in ipſius eccleſie ſue fabricam effectualiter convertantur eo ipſo ſit ſuſpenſus Alii vero venire negligentes concilii arbitrio puniantur aliis penis juris in ſuo robore duratis Concilio autem generali durante & per ſex menſes ante hujuſmodi provincialia concilia non celebrentur. Porro in hujuſmodi inchoatione concilii provincialis ipſe metropolitanus vel alius ejus nomine infra miſſarum ſolennia vel poſt exhortatorium ſermonem faciat ea que ad eccleſiaſticum ſtatum & precipue ad pontificale officium pertinent ſerioſe memorando comminandoque ſingulis juxta prophete ſententiam ſi eorum culpa cujuſvis anima perierit ipſius ſanguis de manibus eorum a domino exigetur Precipue autem tunc fiat monitio exacta ut dignis & benemeritis quorum vita teſtimonio ſufficienti non ſit ordines & beneficia ſine ulla ſimoniaca labe conferantur. Et ſuper omnia ut in animarum cura committenda ſumma diligentia & matura inquiſitio adhibeatur. Et ut bona eccleſiaſtica nullatenus ad uſus illicitos quinimo ad honorem dei eccleſiarum conſervationem habendo ſecundum ſacros canones precipuam curam pauperum & indigentium laudabiliter convertantur ſcientes quod de his omnibus apud tribunal eterni judicis uſque ad minimum quadrantem rationem reddituri ſunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis exceſſibus moribuſque ſubditorum reformandis & precipue qualiter epiſcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus miniſtrandis ordinibus deputando confeſſoribus predicando ad populum & puniendo exceſſus ſubditorum obſervationem que epiſcopalium ſynodorum ceteriſque ad officium epiſcopale ac juriſdictionem eorum in ſpiritualibus & temporalibus quomodolibet ſpectantibus ſe geſſerint & preſertim an a ſimoniaca labe manus innoxias ſervent ut omnes qui in premiſſis deliquiſſe comperti fuerint per ipſum concilium corrigantur & puniantur. Simili modo de ipſo metropolitano circa omnia predicta diligenter inquiratur cujus exceſſus & defectus ipſum concilium eidem ſpecialiter exprimat ipſum admonendo & obſecrando ut cum pater vocetur & eſſe debeat a talibus omnino deſiſtat, & nihilominus inquiſitionem de ipſo habitam & in ſcriptis redactam ad romanum pontificem vel alium ejus ſuperiorem ſi quem habet ſine mora tranſmittat ut ab ipſo punitionem & reformationem ſuſcipiat condecentem Inter cetera ſi que diſcordie contentiones inimicitie inter quaſcunque figuerint que quietem & tranquillitatem provincie poſſunt perturbare curet omni ſtudio ſacrum concilium illa ſedare & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilanter intendat. Et ſi inter regna provincias ſeu principatus hujuſmodi diſcordias ſuſcitari contigerit Mox ſancti dei antiſtites concilia provinciarum ſuarum ſimul congregati procurent & ſibi invicem concilium & auxilium impendentes contra diſcordiarum fomenta amputare ſtudeant neque hoc alicujus amore vel odio pretermittent. Sed ad Deum ſolum & ſalutem populi mentis oculos dirigentes ad hoc ſanctum pacis opus omni tepiditate ſemota invigilent Cogitentur inſuper in provinciali ſinodo que immediate Concilium generale ſubſequens antecedit omnia, que in eodem generali concilio viſa fuerint proſequenda ad dei gloriam & provincie commodum ſalutemque populi chriſtiani ibidem eligantur in numero competenti qui ad proximum generale concilium vite totius provincie debeant proficiſci quibus per ſubſidium vel alias provideatur prout de jure & concilio provincialium viſum fuerit expedire. Ita quod illi qui ultra perſonas ut predictum eſt deputatas ad ipſum concilium generale accedere voluerint aut eorum clerus nullatenus propterea graventur. Relegantur in unoquoque provinciali concilio que ſecundum canonicas ſanctiones in ejuſdem legi precipiuntur ut ea inviolabiliter obſerventur & tranſgreſſoribus pene debite inferantur quod ſi metropolitani ſeu dioceſani predictis terminis in celebrandis provincialibus & epiſcopalibus ſynodis ceſſante legitimo impedimento negligentes fuerint medietatem omnium fructuum & bonorum obvenientium ratione ſuarum eccleſiarum ad eos pertinentium fabrice ipſarum eccleſiarum applicandam eo ipſo amittant qui ſi in eadem negligentia per tres proximos menſes perſeveraverint ab officiis & beneficiis ſint ipſo facto ſuſpenſi quibus transactis temporibus ſub anteſcriptis penis antiquior in provincia ordine epiſcopus ipſius metropolitani epiſcopi aut major in dignitate poſt pontificalem in ſacris conſtitutis niſi ad alios forſan de conſuetudine vel privilegio pertineat negligentiam in celebrandis predictis provincialibus & epiſcopalibus ſinodis ſupplere teneantur. Jubet inſuper hec ſancta ſinodus omnibus prelatis religionum & ordinum quorumcunque

ad

ANNO CHRISTI 1451.

ad quos celebrare capitula pertinet quod illa statutis temporibus supradictis penis servent & servari faciant. In quibus secundum canonicas sanctiones cum omni studio & diligentia ad veram singularum religionum & ordinum reformationem intendat ita ut deinceps in singulis monasteriis juxta proprias regulas & constitutiones debite regularis vigeat observantia & precipue vero tria substantialia professionis vota omnino observentur per premissa autem hec sancta synodus non intendit juribus quorumcunque quomodolibet derogare. Datum basilee in sessione publica ejusdem sancte synodi in ecclesia majori basiliensi solenniter celebrata VI. Kal. decembris Anno a nativitate domini Millesimo quadringentisimo tricesimo tertio Ordinavit etiam libellum utilem & instructivum per sanctum Thomam de articulis fidei & sacramentis editum. In omnibus tam provincialibus quam diocesanis synodis legi & singulis rectoribus parrochialium ecclesiarum communicari Cujus libelli tenor sequitur & est talis.

Incipit libellus utilis & instructivus de articulis fidei & ecclesiasticis sacramentis editus per sanctum thomam qui legi & pronunciari debet in singulis synodis ut supra

Postulavit a me vestra dilectio ut de articulis fidei & ecclesie sacramentis aliqua vobis compendiose pro memoriali transscriberem cum dubitationibus que contra hec possunt moveri. Verum cum omne theologorum studium versetur circa dubitationes contingentes articulos fidei & ecclesie sacramenta si ad plenum vestre petitioni satisfacere vellem oporteret totius theologie summatim comprehendere difficiles questiones quod quantum sit operosum vestra utique credit prudentia unde ad presens vobis sufficiat si articulos fidei & ecclesie sacramenta breviter vobis distinguam & qui errores sint contra quemlibet eorum vitandi.

In primis ergo vos scire oportet quod tota fides christiana circa divinitatem & humanitatem Christi versatur Unde Christus voce hominis loquens dixit Joh. XVII. creditis in deum & in me credite. Circa autem utrumque istorum & a quibusdam sex & a quibusdam septem articuli distinguuntur & sic omnes articuli fidei secundum quosdam quattuordecim esse dicuntur. Primo ergo sex articulos circa divinitatis fidem sic distinguunt. Sunt enim circa divinitatem tria consideranda scilicet unitas divine essentie trinitas personarum & effectus divine virtutis.

Sequitur de unitate divine essentie. Primus articulus.

Primus ergo articulus est ut credamus divine essentie unitatem secundum illud Deuter. VI. Audi Israel dominus deus tuus unus est Contra hunc autem articulum plures errores vitandi occurrunt Primo quidem gentilium sive paganorum ponentium plures deos Contra quos dicitur. Exo. XX. Non habebis deos alienos coram me. Secundus est error manicheorum qui ponunt duo principia principaliter esse unum a quo sunt omnia bona & aliud a quo sunt omnia mala. Contra quos dicitur Isa. XIV. Ego dominus & non est alter deus formans lucem & creans tenebras & faciens pacem & creans malum ego dominus faciens omnia hec Dicitur autem deus creare malum quia ipse secundum suam justiciam infligit malum pene & permittit esse in sua creatura malum culpe. Tertius error antrospositarum ponentium quidem unum deum sic dicentium eum esse corporeum ad modum humani corporis esse formatum Contra quos dicitur Joh. VII. Spiritus est deus & Isa. XL. Cui similem fecistis Deum aut quam ymaginem ponetis ei. Quartus est error epicureorum dicentium quod deus non habeat scientiam & providentiam de rebus humanis Contra quos dicitur prima petri ultimo Omnem solicitudinem projicientes in eum quoniam ipsi cura est de vobis. Quintus est error quorundam gentilium Philosophorum dicentium deum non esse omnipotentem sed solum potest ea que naturaliter fiunt Contra quos dicitur in psalmo Omnia quecunque voluit dominus fecit. Omnes igitur hi vel derogant unitati divine essentie vel perfectioni. Unde contra omnes ponitur in simbolo Credo in unum deum patrem omnipotentem.

De trinitate personarum in una essen.

Secundus articulus est quod sunt tres persone divine in una essentia Prima canonica Joannis ultimo. Tres sunt qui testimonium dant in celo pater & filius & spiritus sanctus & hi tres unum sunt. Contra autem hunc articulum sunt plures errores Primus quidem est Sabellii qui posuit unam essentiam sed negat trinitatem personarum dicens quod una persona dicitur pater quandoque filius quandoque spiritus sanctus. Secundus est error Arrii qui posuit tres personas sed negavit essentie unitatem Dicens filium esse alterius substantie a patre & esse creaturam & minorem patre non coequalem nec coeternum sed quod incepit esse postquam non fuerat. Et contra hos duos errores dicit dominus Joh. X. Ego & pater unum sumus quia ut dicit augusti. Quod dicit unum liberat te ab ario Quod dicit pluraliter sumus liberat te a sabellio. Tertius error est Eunomii qui posuit filium dissimilem patri Contra quem dicitur Colo. I. Qui est ymago invisibilis. Quartus est error macedonii qui posuit spiritum sanctum creaturam Contra quem dicitur II. Corinth. III. Dominus autem spiritus est & ubi spiritus domini ibi libertas. Quintus error grecorum qui dicunt spiritum sanctum procedere a patre & non a filio Contra quos dicitur Joannis XVII. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittit pater in nomine meo quia scilicet eum mittit pater tanquam spiritum filii & a filio procedentem. Et Joh. VI. dicitur ille me clarificabit quia de meo accipiet Et contra omnes hos errores dicitur in Simbolo Credo in deum patrem & in filium ejus genitum non factum consubstantialem patri. Et in spiritum sanctum dominum & vivificantem Qui ex patre filioque procedit.

De effectibus divine virtutis & primo de creatione quorum primus pertinens ad creationem rerum in esse nature videtur Tertius articulus.

Alii vero quattuor articuli divinitatis pertinent ad effectus divine virtutis Quorum primus qui est tertius pertinet ad creationem rerum in esse nature secundum illud Dixit & facta sunt & mandavit & creata sunt Contra hunc articulum Primo quidem est democritus & epicurus

quod

ANNO CHRISTI 1451.

quod neque materia mundi nec ipſa mundi compoſitio eſt a deo ſed mundus caſu eſt factus per concurſum corporum indiviſibilium que rerum principia extimabant . Contra quos dicitur in pſalm. Verbo domini celi firmati ſunt id eſt ſecundum rationem eternam non autem a caſu . Secundus error eſt platonis & anaxagore qui poſuerunt mundum factum a deo ſed ex materia prejacenti. Contra quos dicitur in pſalm. Mandavit & creata ſunt id eſt ex nihilo facta . Tertius eſt error ariſtotelis qui poſuit mundum non a deo factum ſed ab eterno fuiſſe Contra quem dicitur Gen. I. In principio creavit deus celum & terram . Quartus eſt error manicheorum qui poſuerunt deum eſſe creatorem inviſibilium & viſibilia a diabolo facta Contra quos dicitur Hebre. XI. fide intelligimus apta eſſe ſecula verbo dei ut ex inviſibilibus viſibilia fierent . Quintus eſt error ſimonis magi & menandri ejus diſcipuli & multorum aliorum hereticorum eos ſequentium qui creationem mundi non deo ſed angelis ejus attribuunt . Contra quos dicit paulus Act. XVII. Deus qui fecit mundum & omnia que in eo ſunt hic celi & terre cum ſit dominus &c. Sextus eſt error eorum qui dixerunt deum per ſemetipſum non gubernare mundum ſed per quaſdam poteſtates ſibi ſubjectas Contra quos dicitur Job. XXXVII. Quem conſtituit alium ſuper terram aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt & contra hos errores dicitur in ſimbolo factorem vel creatorem celi & terre viſibilium omnium & inviſibilium .

De effectu gratie per quam juſtificamur a Deo .

Quartus articulus pertinet ad effectus gratie per quam juſtificamur a deo ſecundum illud Ro. III. Juſtificati gratis per gratiam ipſius ſcilicet Dei . Et ſub hoc articulo comprehenduntur omnia ſacramenta eccleſie & quecunque pertinent ad eccleſie unitatem & dona ſpiritus ſancti & juſtitiam hominum Et quia de ſacramentis eccleſie poſtea erit agendum interim ſupersedeamus & alios errores contra hunc articulum exponamus . Primus quorum eſt cherinthi & ebeonis & etiam nacareorum qui dixerunt; gratiam chriſti non ſufficere ad ſalutem niſi aliquis circumciſionem & alia legis mandata cuſtodiat Contra quod dicitur . Ro. III. Arbitramur juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Secundus eſt error donatiſtarum qui poſuerunt gratiam chriſti ſolum in affrica remanſiſſe qui ibi totus alius mundus communicabat celiciano carthaginenſi epiſcopo quem ipſi damnaverunt & in hoc negabant eccleſie unitatem . Contra quos dicitur Coloſſ. III. quod in chriſto jeſu non eſt gentilis & judeus circumciſio & prepucium barbarus & ſcita ſervus & liber ſed omnia & in omnibus chriſtus . Tertius eſt error pelagianorum qui primo quidem negaverunt peccatum originale eſſe in parvulis contra illud quod apoſtolus dicit Ro. V. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit Et in pſalm. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum Secundo dicunt quod principium boni operis & hominum a ſe ipſo ſed conſummatio eſt a deo Contra illud quod apoſtolus dicit Phil. II. Deus eſt qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate . Tertio dicunt gratiam dei dari hominibus ſecundum ſua merita contra illud quod apoſtolus dicit . Ro. XI. Si autem gratia jam non ex operibus alioquin gratia non eſt gratia . Quartus eſt error Origenis qui poſuit omnes animas ſimul creatas cum angelis & pro diverſitate eorum qui ibi egerunt quoſdam homines vocari a deo per gratiam quoſdam in infidelitate relinqui . Contra quod dicit apoſtolus Ro. IX. Cum nondum nati eſſent aut aliquid boni aut mali egiſſent dictum eſt quod major ſerviet minori . Quintus eſt error Cathafrigarum id eſt montani priſce & maxille qui dicunt prophetas quaſi arrepticios fuiſſe & quod non prophetaverunt per ſpiritum ſanctum . Contra quos dicitur II. Petri I. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia ſed ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei homines . Dicunt etiam quod promiſſio de adventu ſpiritus ſancti non fuit in apoſtolis completa ſed in eis . Contra illud quod dicitur Act. II. Et factus eſt repente de celo ſonus tanquam ſpiritus vehementis & replevit totam domum . Sextus eſt error Cerdonis qui primo dixit deum legis & prophetarum non eſſe patrem chriſti nec bonum deum eſſe ſed neque juſtum . Patrem vero chriſti bonum quem & manichei ſecuti ſunt legem reprobantes . Contra quos dicitur Ro. VII. Lex quidem ſancta & mandatum ſanctum & juſtum & bonum & Ro. I. Quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo . Septimus eſt error illorum qui dixerunt quedam que ad perfectionem vite pertinent eſſe de neceſſitate ſalutis quorum quidam qui ſe arrogantiſſime apoſtolos procuraverunt nullam ſpem putant ſalutis habere eos qui utuntur conjugibus & propria poſſident alii vero ſcilicet Laciani non veſcuntur carnibus eaſque omnino abominantur ſecundum illud apoſtoli I. Thim. VII. Docentes abſtinere a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus Juſticiani autem dicunt hominem non poſſe ſalvari niſi continuo oret propter illud quod dicit Luce XVIII. Oportet ſemper orare & non deficere quod ſic accipitur ſecundum Augu. ut nulla dies intermittatur ſine certa orandi opera . Alii vero qui paſſolorinchite vocantur in tantum ſilentio ſtudent ut naribus & labiis ſuis digitum apponant Paſſolos enim grece latine dicitur paulus & rinchos naſus . Quidam etiam dixerunt quod homo non poteſt ſalvari niſi ſemper nudis pedibus ambulet . Contra omnes apoſtolus dicit I. Cor. VI. Omnia mihi licent ſed non omnia expediunt ex quo datur intelligi quod licet aliqua a ſanctis viris aſſumantur tanquam expedientia non tamen propter hoc oppoſita redduntur illicita . Octavus error eſt eorum qui dicunt e contrario opera virtutum non eſſe preferenda communi vite fidelium ſicut Jovinianus poſuit quod virginitas non prefertur conjugio Contra illud quod dicitur I. Cor. VII. qui matrimonio jungit filiam ſuam bene facit qui non jungit melius facit & ſicut vigilantius qui equavit quaſi divitias poſſidentium ſtatui paupertatis propter chriſtum aſſumpte Contra quem dominus dicit Math. XIX. Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia que habes & da pauperibus & veni ſequere me Nonus eſt error negantium liberum arbitrium ſicut negavit Sabellius dicens Animas que ſunt male creationis non poſſe non peccare contra quod dicitur prima canonica Joh. II. Hec ſcribo vobis ut non peccetis.

ANNO CHRISTI 1451.

tis. Decimus error fuit priſcillianiſtarum & etiam mathematicorum dicentium homines eſſe fatalibus ſtellis colligatos ita quod eorum opera ſint neceſſitati aſtrorum ſubjecta Contra quos dicitur Jerem. X. A ſignis celi nolite timere que gentes timent. Undecimus eſt error dicentium quod homines gratiam dei & caritatem habentes peccare non poſſunt ita quod aſſerunt eos qui aliquando peccant nunquam caritatem habuiſſe. Contra quod dicitur Apoc. II. Caritatem tuam primam reliquiſti memor eſto unde excideris. Duodecimus eſt error eorum qui ea que ab eccleſia dei univerſaliter ſtatuta ſunt dicunt non eſſe ſervanda ſicut arriani qui dicunt ſtatuta jejunia non eſſe ſolemniter celebranda ſed cum quis voluerit jejunet ne videatur eſſe ſub lege & ſicut tetratochite id eſt quartadecimani qui dicunt quartadecima luna paſca eſſe celebrandum quocunque die ſeptimane occurrit & eadem ratio eſt de quibuſdam ab eccleſia inſtitutis Et contra omnes iſtos errores in ſimbolo dicitur apoſtolorum. Sanctam eccleſiam catholicam ſanctorum communionem remiſſionem peccatorum. Et in ſimbolo patrum dicitur qui locutus eſt per prophetas & unam ſanctam catholicam & apoſtolicam eccleſiam Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum.

De reſurrectione mortuorum.

Quintus articulus eſt de reſurrectione mortuorum de qua dicitur prime Corinth. XV. Omnes quidem reſurgemus contra quem ſunt plures errores. Quorum primus eſt error valentini qui carnis reſurrectionem negavit quem & plures heretici ſunt ſecuti. Contra quem dicitur 1. Corinth. XV. Si autem chriſtus predicatur quod reſurrexit a mortuis quemadmodum quidam dicunt in vobis quoniam reſurrectio mortuorum non eſt. Secundus eſt error vincentii & filechii Contra quos dicit apoſtolus quod a veritate exciderunt dicentes reſurrectionem iam factam vel quia non credebant reſurrectionem niſi ſpiritualem vel quia non dicebant alios reſurrecturos niſi illos qui cum chriſto reſurrexerunt. Tertius eſt error quorumdam modernorum hereticorum qui dicunt reſurrectionem futuram non tantum eorumdem corporum ſed anime reſument quedam corpora celeſtia Contra quos apoſtolus dicit 1. Corinth. XV. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem Quartus eſt error Sititii patriarche conſtantinopolitani qui poſuit quod corpora noſtra erunt aeri vel vento ſimilia ut origenes narrat in XVII. moralium Contra quem eſt quod dominus poſt reſurrectionem ſuam corpus ſuum diſcipulis palpandum exhibuit dicens Lu. ultimo Palpate & videte Cum tamen apoſtolus dicit Phil. III. quod reformabit corpus humilitatis noſtre configuratum corpori claritatis ſue. Quintus eſt error dicentium quod corpora humana in reſurrectione vertentur in ſpiritum. Contra quos luce ultimo. Spiritus carnem & oſſa non habet. Sextus error eſt Cherinthi qui mille annos poſt reſurrectionem in terreno regno chriſti fabulatur futuros in quibus homines carnales ventris ac libidinis voluptates habebunt contra quem dicitur Matth. XXII. In reſurrectione neque nubent neque nubentur. Quidam etiam dixerunt quod poſt reſurrectionem mortuorum in eodem ſtatu in quo nunc eſt mundus manebit Contra quos dicit Apoc. XXI. Vidi celum novum & terram novam. Et apoſtolus dicit Rom. VIII. quod ipſa creatura liberabitur a ſervitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei Et contra hos omnes errores dicitur carnis reſurrectionem. Et in alio ſimbolo expecto reſurrectionem mortuorum.

ANNO CHRISTI 1451.

De ultimo effectu divinitatis qui eſt remuneratio bonorum & punitio malorum.

Sextus articulus pertinet ad ultimum effectum divinitatis qui eſt remuneratio bonorum & punitio malorum ſecundum illud pſalm. Tu reddis unicuique juxta opera ſua. Et contra hunc fuerunt multi errores quorum primus eſt dicentium quod anima moritur cum corpore ſicut arabs aſſerit vel etiam poſt modicum intervallum ſicut Senon dixit ut recitatur in libro de eccleſiaſticis dogmatibus Contra quem eſt quod dicit apoſtolus Phil. I. Deſiderium habens diſſolvi & eſſe cum chriſto Apoc. VI. Vidi ſub altare dei animas interfectorum propter verbum dei. Secundus eſt error origenis qui poſuit demones & homines damnatos iterum poſſe purgari & redire in gloriam & angelos ſanctos & homines beatos iterum poſſe ad mala reduci quod eſt contra auctoritatem domini Matth. XXV. Ibunt hi in ſupplicium eternum. Juſti autem in vitam eternam. Tertius eſt error dicentium quod omnia premia & omnes pene malorum erunt equales Contra quorum primum dicitur 1. Corinth. XV. Stella enim differt in claritate &c. Contra ſecundum dicitur Matth. XI. Tyro & Sydoni remiſſius erit in die judicii quam vobis. Quartus eſt error dicentium animas malorum non ſtatim poſt mortem deſcendere ad infernum nec aliquas ſanctorum animas paradiſum intrare ante diem judicii contra quos dicitur Lu. XVI. Mortuus eſt dives & ſepultus in inferno 2. Cor. V. Scimus enim ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur domum habemus non manufactam conſervatam in celis. Quintus eſt error dicentium non eſſe purgatorium animarum poſt mortem earum ſcilicet qui in caritate decedentes aliquid purgabile habent. Contra quos dicitur 1. Corinth. III. Si quis edificavit ſuper fundamentum ſcilicet fidei per dilectionem operantis lignum venum ſtipulam detrimentum patietur ipſe autem ſalvus erit ſic tamen quaſi per ignem & contra quorum errores dicitur in ſimbolo vitam eternam amen vel vitam venturi ſeculi amen. Alii vero qui ſeptem articulos circa fidem divinitatis aſſignant eos ſic diſtinguunt ut primus ſit de eſſentie unitate. Secundus de perſona patris. Tertius de perſona filii. Quartus de perſona ſpiritus ſancti. Quintus de effectu creationis. Sextus de effectu juſtificationis. Septimus de effectu remunerationis in quo comprehendunt reſurrectionem & vitam eternam & ſic dum predictorum articulorum ſex ſecundum dividunt in tres quintum vero & ſextum compingunt in unum fiunt ſecundum eos ſeptem articuli nec refert quantum ad divinitatem fidei vel errorum vitationi qualiter diſtinguantur.

ANNO CHRISTI 1451.

Sequitur de articulis qui pertinent ad humanitatem christi. Et primo de conceptione & nativitate ejus.

Nunc reſtat conſiderare articulos qui pertinent ad humanitatem chriſti Circa quam etiam quidam ſex articulos diſtinguunt. Quorum primus eſt circa conceptionem & nativitatem chriſti ſecundum quod dicitur yſaie. VII. & introducitur Matth. I. Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen ejus imanuel. Et contra hunc multi errores fuerunt. Quorum primus eſt dicentium chriſtum eſſe purum hominem & quod non ſemper fuit ſed a maria virgine ſumpſit exordium ſeu initium & iſte eſt B error Capocratis cherinti embionis & pauli ſamoſetani & fotini Contra quos dicitur Rom. VIII. Ex quibus chriſtus ſecundum carnem qui eſt ſuper omnia deus benedictus amen. Secundus eſt error manicheorum dicentium quod chriſtus non habuit verum corpus ſed fantaſticum. Contra quod eſt quod dominus dicit Luce ultimo Reprehendens errorem diſcipulorum ſuorum qui perterriti & conturbati extimabant ſe ſpiritum videre & matt. XVII. videntes eum diſcipuli ſuper mare ambulantem turbati ſunt dicentes quia fantaſma eſt. & pre timore clamaverunt. Quorum opinionem dominus removet dicens Habete fiduciam ego ſum nolite timere. Tertius eſt error valentini qui dixit chriſtum celeſte C corpus attuliſſe nichilque de virgine aſſumpſiſſe, ſed per illam tanquam per vitrum aut fiſtulam ſine ulla de illa aſumpta carne tranſiſſe. Contra quod dicitur ad gall. VII. Miſit deus filium ſuum factum ex muliere. Quartus eſt error appolinaris qui dixit aliquid verbi fuiſſe in carnem converſum aut tranſmutatum non autem de marie carne ſumptum propter illud quod dicitur Joh. I. Verbum caro factum eſt propter hoc intelligens quod verbum ſit in carnem converſum Contra quod ſtatim ibidem ſubditur & habitavit in nobis. Non autem in noſtra natura integre habitaſſet ſi fuiſſet in carne converſum. Unde intelligendum eſt verbum caro D factum eſt. i. e. verbum factum eſt homo ſic enim caro frequenter ſumitur in ſcripturis ſecundum illud yſaie XL. Videbit omnis caro pariter quod os domini nominavit. Quintus eſt error arrii qui poſuit chriſtum humanam animam non habuiſſe ſed verbum fuiſſe loco anime Contra quod dicitur Joh. X. Nemo tollit a me animam meam ſed ego ponam eam & iterum ſumam eam. Sextus eſt error appolinaris qui cum predicto teſtimonio & aliis convinceretur humanam animam chriſtum habuiſſe poſuit quod chriſtus non habuit intellectum humanum ſed verbum dei fuit ei loco intellectus. Contra quod eſt quod dominus ſe hominem eſſe confitetur dicens Joh. VII. Quid me queritis interficere hominem qui veritatem locutus ſum E vobis non tamen fuiſſet homo ſi anima rationali caruiſſet. Septimus eſt error euticii qui poſuit in chriſto unam naturam compoſitam ex divinitate & humanitate. Contra quod apoſtolus dicit phil. II. Qui cum in forma dei eſſet formam ſervi accepit Manifeſte diſtinguens in eo duas naturas divinam & humanam. Octavus eſt error Monocelitarum ponentium in chriſto unam ſcientiam & voluntatem. Contra quod dicit dominus Matth. XXVI. Non ſicut ego volo ſed ſicut tu. Ubi manifeſte ponitur alia voluntas humana alia voluntas divina que eſt A communis patri & filio. Nonus eſt error neſtorii qui poſuit chriſtum deum perfectum & CHRI hominem perfectum & tantum aliam dixit perſonam hominis aliam perſonam dei. Et quod non eſt facta unio dei & hominis in una perſona chriſti ſed ſolum ſecundum gratie inhabitationem. Ita quod negant beatam mariam virginem eſſe matrem dei ſed dicit eſſe matrem hominis chriſti. Contra quod dicitur Luce. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum vocabitur filius dei. Decimus eſt error Carpocratis qui hominem chriſtum de utroque parente natum putaſſe perhibet. Contra quod dicitur Matth. I. Antequam convenirent inventa eſt in utero habens. Undecimus eſt error Elindii dicentis B quod poſtquam beata virgo peperit chriſtum ex ioſeph plures filios genuit. Contra quod dicit Eçechi. XLVII. Porta hec clauſa erit & non aperietur & vir non tranſibit per eam quoniam dominus deus iſrael ingreſſus eſt per eam & contra omnes hos errores in ſimbolo apoſtolorum dicitur quod filius dei conceptus eſt de ſpiritu ſancto natus ex maria virgine Et in ſimbolo patrum. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de celis & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto ex maria virgine & homo factus eſt.

De paſſione & morte chriſti.

Secundus articulus eſt de paſſione & morte chriſti ſecundum quod dominus ipſe predixit dicens Matth. XX. Ecce aſcendimus hieroſolimam & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & condemnabunt eum gentibus ad illudendum & flageilandum & crucifigendum Contra hunc articulum plures errores fuerunt. Primus quidem eſt error manicheorum qui ſicut corpus chriſti fantaſticum aſſerunt ita paſſionem chriſti non in veritate ſed in fantaſia eſſe arbitrantur. Contra quod dicit yſaias LIII. Vere languores noſtros ipſe tulit & dolores noſtros ipſe portavit & tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt quod etiam inducitur Actuum VIII. Secundus error eſt Gallani qui in chriſto unam naturam poſuit ſeu incorruptibilem & immortalem. Contra quod dicitur 1. Petri III. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt juſtus pro injuſtis ut nos offerret deo. Et contra hos errores ponitur in ſimbolo. Crucifixus mortuus & ſepultus.

De reſurrectione chriſti.

Tertius articulus eſt de reſurectione chriſti ſecundum quod ipſe dixit Matth. XX. Et tertia die reſurget. Et contra hunc articulum Primo quidem erravit Cerinthus aſſerens chriſtum non reſurrexiſſe ſed reſurrecturum eſſe. Contra quod dicitur 1. Corinth. XV. Reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas. Secundus error eſt qui imponitur origeni quod ſit iterum pro ſalute demonum paſſurus. Contra quod dicitur Rom. VI. Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur. Et contra hos errores dicitur in ſimbolo. Tertia die reſurrexit a mortuis.

De deſcenſu ad inferos.

Quartus articulus eſt de deſcenſu ad inferos corpore jacente in ſepulchro Epheſ. VII. Deſcendit primo in inferiores partes terre unde in ſimbolo dicitur. Deſcendit ad inferna quod eſt

con-

ANNO CHRISTI 1451.

contra quoſdam qui poluerunt ipſum chriſtum non deſcendiſſe per ipſum ad inferos. Cum tamen petrus dicit Act. II. quod non eſt derelictus in inferno.

De aſcenſione chriſti.

Quintus articulus eſt de aſcenſione chriſti in celum de quo ipſe dixit Joan. XX. Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum. Circa quem errant geluciani qui negant ſalvatorem in carne ſedere ad dexteram dei patris. Secundus error eſt quod hominem exuit & in ſole poſuit. Contra quod dicitur Matth. ult. Dominus quidem jeſus poſtquam locutus eſt eis aſſumptus eſt in celum & ſedet ad dexteram dei. Unde in ſimbolo dicitur Aſcendit in celum ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis.

De adventu chriſti ad judicium.

Sextus articulus eſt de adventu ad judicium de quo ipſe dominus dicit Matth. XXV. Cum venerit filius hominis in majeſtate ſua &c. Tunc ſedebit in ſede majeſtatis ſue & omnes angeli cum eo. Et petrus dicit Act. X. Hic eſt qui conſtitutus eſt a deo judex vivorum & mortuorum id eſt bonorum & malorum ſive eorum qui jam mortui ſunt & eorum qui in adventu chriſti vivi invenientur. Et circa hunc articulum errant illi de quibus dicitur II. Petri III. Venient in noviſſimis diebus in deceptionem illuſores juxta proprias concupiſcentias ambulantes & dicentes. Ubi eſt nunc promiſſio aut adventus ejus. Contra quos dicitur Job. XIX. Fugite a facie gladii quoniam ultor iniquitatis eſt gladius & ſcitote eſſe judicium. Unde in ſimbolo dicitur. Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Illi autem qui ſeptem articulos humanitatis ponunt diſtinguunt primum articulum in duos ponentes ſcilicet ſub uno articulo conceptionem chriſti & ſub alio ejus nativitatem.

De ſacramentis eccleſie que omnia comprehenduntur ſub quarto articulo.

Nunc reſtat conſiderare de eccleſie ſacramentis que tamen omnia comprehenduntur ſub quarto articulo que ad effectum gratie pertinent. Sed quia ſpecialem de ſacramentis feciſtis mentionem de his ſeorſum eſt agendum. Eſt ergo primo ſciendum quod ſicut Aug. dicit X. de civitate dei. Sacramentum eſt ſacrum ſecretum vel ſacre rei ſignum. Fuerunt autem in veteri lege quedam ſacramenta id eſt ſacre rei ſigna ſicut agnus paſcalis & alia ſacramenta legalia que quidem ſolum ſignificabant gratiam chriſti non tamen eam cauſabant. Unde apoſtolus gall. VII. vocat ea egena & infirma elementa Egena quidem quia gratiam non continebant. Infirma quia gratiam conferre non poterant. Sacramenta vero nove legis continent & conferunt gratiam. In eis enim virtus chriſti ſub tegumento rerum viſibilium ſecretius operatur ſalutem ut dicit auguſt. Et ideo ſacramentum novè legis eſt inviſibilis gratie viſibilis forma ita ut ejus imaginem gerat & cauſa exiſtat. Sic ablutio que fit in aqua baptiſmatis repreſentat interiorem mundationem que fit a peccatis per virtutem baptiſmi. Sunt autem ſacramenta nove legis ſeptem baptiſmus confirmatio eucharistia penitentia extrema unctio ordo & matrimonium. Quorum prima quinque ordinantur ad perfectionem unius hominis in ſeipſo. Alia vero duo ordinantur ad perfectionem multiplicationis totius eccleſie. Vita enim ſpiritualis conformatur vite corporali. In vita enim corporali homo perficitur. Primo quidem per generationem qua naſcitur in hoc mundo ſecundo per augmentum quo producit quantitatem & virtutem perfectam tertio per cibum quo ſuſtentatur hominis vita & virtus & hoc quidem ſufficeret ſi nunquam eum infirmari contingeret. Sed quia homo frequenter infirmatur indiget ſanatione. Sic etiam in vita ſpirituali. Primo quidem indiget homo regeneratione que fit per baptiſmum ſecundum illud Joh. III. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto &c. Secundo quod homo accipiat perfectam virtutem quaſi quoddam ſpirituale augmentum ſcilicet per ſacramentum confirmationis ad ſimilitudinem apoſtolorum quos ſpiritus ſanctus ſuper eos veniens confirmavit. Unde dominus eis dixit Luc. VI. Sedete hic donec induamini virtute ex alto. Tertio oportet quod homo ſpiritualiter nutriatur per euchariſtie ſacramentum ſecundum illud Johan. VI. Niſi manducaveritis carnem filii hominis. Quarto oportet quod homo ſanetur ſpiritualiter & hoc per ſacramentum penitentie ſecundum illud pſalmiſte. Sana animam meam quia peccavi tibi Spiritualiter autem ſimul & corporaliter per ſacramentum extreme unctionis ſecundum illud. Ja. ultimo. Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros eccleſie & orent ſuper eum Ungentes eum oleo ſancto in nomine domini & oratio fidei ſanabit infirmum & allevabit eum dominus & ſi in peccatis fuerit remittentur ei. Quantum autem ad communem eccleſie utilitatem ordinantur duo ſacramenta ſcilicet ordo & matrimonium quia per ordinem eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter per matrimonium autem multiplicatur corporaliter. Eſt autem conſiderandum quod predicta ſeptem ſacramenta quedam habent communia quedam propria. Commune quidem eſt omnibus ſacramentis quod conferant gratiam ſicut dictum eſt & eſt omnibus commune quod omne ſacramentum conſiſtit in verbis & rebus corporalibus ſicut in chriſto qui eſt ſacramentorum actor eſt verbum caro factum ſicut caro chriſti ſanctificata eſt & virtutem ſanctificandi habet per verbum ſibi unitum ita & res ſacramentorum ſanctificantur & vim ſanctificandi habent per verba que in eis proferuntur. Unde auguſt. dicit ſuper Johann. Accedit verbum ad elementum & fit ſacramentum Unde verba quibus ſanctificantur ſacramenta dicuntur forme ſacramentorum ſicut aqua baptiſmi eſt materia & criſma confirmationis. Requiritur autem in quolibet ſacramento perſona miniſtri conferentis ſacramentum cum intentione faciendi quod facit eccleſia quorum trium ſi aliquod deſit i. e. ſi non ſit debita forma verborum ſi non ſit debita materia ſi miniſter ſacramenti non intendit conferre ſacramentum non perficitur ſacramentum. Impeditur etiam effectus ſacramenti per culpam recipientis puta ſi fictus accedit & non corde parato ad ſuſcipiendum ſacramentum. Talis enim licet ſacramentum accipiat effectum tamen ſacramenti i. e. gratiam ſpiritus ſancti non recipit quia ut dicitur Sapient. I. Spiritus ſanctus diſcipline effugiet fictum. Econverſo aliqui nondum receperunt ſacramentum qui tamen effectum ſacra-

ANNO CHRISTI 1451.

AN NO CHR ISTI 1451.

cramenti ſuſcipiunt propter devotionem quam habent ad ſacramentum in voto ſive deſiderio Sunt autem & quedam propria ſacramentis quibuſdam . Nam quedam horum imprimunt caracterem i. e. ſpirituale quoddam ſignum diſtinctivum a ceteris ſicut in ſacramento baptiſmi in ſacramento ordinis & in ſacramento confirmationis & talia ſacramenta nunquam reiterantur ſuper eandem perſonam. Nunquam enim ille qui eſt baptiçatus debet ulterius baptiſari nec confirmatus iterum confirmari nec ordinatus iterum ordinari . Quia caracter qui in hujuſmodi ſacramentis imprimitur indelebilis eſt . In aliis vero ſacramentis non imprimitur caracter ſuſcipienti ea & ideo poſſunt reiterari quantum ad perſonam ſuſcipientem . Non tamen quantum ad materiam benedicendam . Poteſt enim unus homo euchariſtiam pluries ſumere penitere frequenter extremam unctionem ſuſcipere frequenter matrimonium contrahere . Non tamen eadem hoſtia debet frequenter conſecrari . Nec idem oleum infirmorum debet frequenter benedici . Eſt etiam alia differentia quod quedam ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis ſicut baptiſmus & penitentia que ſunt inſtituta ad purgandum peccata quibus non exiſtentibus non poteſt homo ſalvari Alia vero ſacramenta non ſunt de neceſſitate ſalutis quia ſine eis poteſt eſſe ſalvus niſi propter contemptum ſacramenti . His viſis in communi circa eccleſie ſacramenta oportet quedam in ſpeciali de ſingulis dicere .

A

B

De ſeptem ſacramentis in ſpeciali . Et primo de baptiſmo .

Primo ergo circa baptiſmum ſciendum eſt quod materia baptiſmi eſt aqua vera & naturalis nec differt utrum ſit frigida vel calida vel calefacta . In aquis autem artificialibus ſicut eſt aqua roſacea & aliis hujuſmodi baptiſari non poteſt . Forma baptiſmi eſt iſta ego te baptiſo in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti amen . Miniſter autem hujus ſacramenti primus eſt ſacerdos cui ex officio competit baptiſare . In articulo autem neceſſitatis non ſolum dyaconus ſed etiam laicus & mulier immo etiam paganus & hereticus poteſt baptiſare dummodo ſervet formam eccleſie & intendit facere quod facit eccleſia Si vero extra articulum neceſſitatis aliquis a talibus baptiſetur recipit quidem ſacramentum & debet iterum non baptiſari non tamen recipit gratiam ſacramenti quia ficti reputantur utpote contra ſtatutum eccleſie ſacramentum recipientes . Effectus autem baptiſmi eſt remiſſio culpe originalis & actualis & etiam totius culpe & pene ita quod baptiſatis nulla eſt ſatisfactio injungenda pro peccatis preteritis ſed ſtatim morientes poſt baptiſmum introducuntur ad gloriam dei . Unde effectus baptiſmatis ponitur apertio janue paradiſi . Contra hoc ſacramentum fuerunt aliqui errores ſtellentianorum . Primus quidem quod baptiſmum in aqua non recipiunt ſed ſolum baptiſmum ſpiritualem . Contra quos dicit dominus johannis III. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritus ſancto . Secundus error fuit donatiſtarum rebaptiſantium eos qui ſunt a catholicis baptizati contra quos dicitur johannis primo . Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum. Hic eſt qui baptiſat i. e. chriſtus . Unde non nocet homo malus miniſter nec in hoc nec in aliis ſacramentis quia chriſtus eſt bonus qui interius perficit ſacramentum . Quartus eſt error pelagianorum qui dicunt pueros propterea baptiſari ut adoptati per regenerationem admittantur ad regnum de bono in melius translati non quod iſta renovatione ab aliquo malo obligationis veteris abſolvantur .

C

D

E

ANN CHRIS 1451

De ſacramento confirmationis .

Secundum eſt ſacramentum confirmationis cujus materia eſt chriſma confectum ex oleo quod deſignat nitorem conſcientie & balſamo quod ſignificat odorem bone fame per epiſcopum benedictum . Forma autem hujus ſacramenti eſt talis . Conſigno te ſigno crucis & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti amen . Miniſter autem hujus ſacramenti eſt ſolus epiſcopus . Non enim licet ſacerdoti confirmandos chriſmate fronte inungere . Effectus autem hujus ſacramenti eſt quod in eo datur ſpiritus ſanctus ad robur ſicut datus eſt apoſtolis in die pentecoſtes ut ſcilicet chriſtianus audacter confiteatur nomen chriſti Nam confirmandus in fronte inungatur in quo eſt ſedes verecundie ut ſcilicet nomen chriſti confiteri non erubeſcat & precipue crucem ejus que eſt judeis ſcandalum gentilibus autem ſtulticia & propter hoc etiam ſigno crucis conſignantur . Contra autem hoc ſacramentum eſt error quorundam grecorum dicentium quod ſacerdos ſimplex hoc ſacramentum conferre habeat . Contra quos dicitur Actorum VIII. quod apoſtoli miſerunt petrum & johannem apoſtolos qui imponebant manus ſuper eos qui baptiſati erant a philippo dyacono & accipiebant ſpiritum ſanctum . Epiſcopi autem ſunt in eccleſia loco apoſtolorum & loco illius manus impoſitionis datur in eccleſia confirmatio .

De ſacramento euchariſtie .

Tertium ſacramentum eſt euchariſtia cujus materia eſt panis triticeus & vinum de vite modica aqua permixtum ita quod aqua tranſeat in vinum . Nam aqua ſignificat populum qui incorporatur chriſto de alio autem pane quam triticeo & de alio vino quam vitis non poteſt confici hoc ſacramentum . Forma autem hujus ſacramenti ſunt verba chriſti dicentis . Hoc eſt corpus meum . Et hic eſt calix ſanguinis mei novi & eterni teſtamenti qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum quia ſacerdos in perſona chriſti loquens hoc conficit ſacramentum . Miniſter autem hujus ſacramenti eſt ſacerdos nec aliquis alius poteſt conficere corpus chriſti . Effectus autem hujus ſacramenti eſt duplex Quorum primus conſiſtit in ipſa conſecratione ſacramenti . Nam virtute predictorum verborum panis convertitur in corpus chriſti & vinum in ſanguinem . Ita tamen quod totus chriſtus continetur ſub ſpeciebus panis que remanent ſine ſubjecto & totus chriſtus ſub ſpeciebus vini & ſub qualibet parte hoſtie conſecrate vini conſecrati . Ita quod ſeparatione facta utrobique eſt totus chriſtus Alius vero effectus eſt hujus ſacramenti quem facit in anima digne ſumentis facit enim adunationem hominis ad chriſtum ſicut ipſe dicit Iohann. VI. Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum in me manet & ego in eo & qui manducat me & ipſe vivet propter me . Et quia per gratiam homo chriſto incorporatur & membris eis uni-

tur

ANNO CHRISTI 1451.

tur Conveniens eſt quod propter hoc ſacramentum in ſumentibus digne gratia augeatur. Sic ergo in hoc ſacramento eſt aliquid quod eſt ſacramentum tantum ſcilicet ipſa ſpecies panis & vini & aliud quod eſt res & ſacramentum ſcilicet ipſum corpus chriſti verum & aliud quod eſt res tantum ſcilicet unitas corporis miſtici & eccleſie quam hoc ſacramentum ſignificat & creat. Fuerunt autem & contra hoc ſacramentum multi errores. Quorum primus eſt eorum qui dicunt quod in hoc ſacramento non eſt verum corpus chriſti ſed tantum ſignificative Cujus erroris dicitur fuiſſe beringarius. Contra quod dicit Iohann. VI. caro mea vere eſt cibus & ſanguis meus vere eſt potus. Secundus error eſt arcodonicarum qui offerunt in ſacramento panem & caſeum dicentes a primis hominibus oblationes de fructibus terre & ovium fuiſſe celebratas. Contra quod eſt quod dominus hujus ſacramenti inſtitutor panem & vinum diſcipulis ſuis dedit. Tertius eſt error Catificarum & preputiatorum qui de infantis ſanguine quem de toto ejus corpore minutum punctionibus ex vulneribus extorquent & inde euchariſtiam ſuam conficere perhibentur miſcentes eum farina & panem inde facientes quod magis eſt ſacrificium demonum quam ſacrificium chriſti ſecundum illud pſalm. Effuderunt ſanguinem innocentem quem ſacrificaverunt ſculptilibus chanaam. Quartus eſt error aquinorum qui aquam ſolam in ſacrificio offerunt cum tamen proverbiorum IX. dicatur. Ex ore ſapientis qui eſt chriſtus bibite vinum quod miſcui vobis. Quintus eſt error Epitarum qui ſerpentem eſſe chriſtum extimantes habent unum colubrum aſſuetum panes lingua lambere atque ei velut euchariſtiam ſacrificant. Sextus eſt error preputianorum qui tantum dant mulieribus principatum ut ſacerdotes apud eos honorentur. Septimus eſt error pauperum de lugdinio qui dicunt juſtum hominem conficere hoc ſacramentum contra quod eſt quod dominus apoſtolis ſuis poteſtatem tradidit hoc ſacramentum celebrandi. Unde ſolum illi qui quadam ſucceſſione ab apoſtolis ceperunt hanc poteſtatem poſſunt hoc ſacramentum conficere. Octavus eſt error quorumdam qui dicuntur adamiani quaſi imitantes nuditatem ade ita quod mares femineque conveniunt nudi lectiones audiunt nudi orant nudi celebrant nudi. Contra quos dicitur 1. Corint. XVIII. Omnia honeſte & ſecundum ordinem fiant in vobis.

A B C D

De ſacramento penitentie.

Quartum eſt ſacramentum penitentie Cujus quidem materia ſunt actus penitentiis qui dicuntur tres penitentie partes. Quarum prima eſt cordis contritio ad quam pertinet ut homo doleat de peccato commiſſo & proponat ſe de cetero non peccaturum. Secunda pars eſt oris confeſſio ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet integraliter ſuo ſacerdoti confiteatur non dividens ea diverſis ſacerdotibus. Tertia pars eſt ſatisfactio pro peccatis ſecundum arbitrium ſacerdotis que quidem precipue fit per jejunium orationem & elemoſinam. Forma autem hujus ſacramenti ſunt verba abſolutionis que ſacerdos profert cum dicit Ego te abſolvo Miniſter hujus ſacramenti eſt ſacerdos habens auctoritatem abſolvendi vel ordinariam vel ex commiſſione ſuperioris. Effectus hujus ſacramenti eſt abſolutio a peccato eſt autem contra hoc ſacramentum error Manicheorum qui dicunt hominem poſt baptiſmum peccantem non poſſe per penitentiam veniam conſequi. Contra quos dicitur Apoc. VI. Memor eſto unde excideris & penitentiam age.

E

De ſacramento extreme unctionis.

Quintum ſacramentum eſt extreme unctionis. Cujus materia eſt oleum olive per epiſcopum benedictum. Hoc autem ſacramentum non debet dari niſi infirmo quando timetur de periculo mortis qui debet inungi in locis quinque ſenſuum videlicet in oculis propter viſum in auribus propter auditum in naribus propter odoratum in ore propter guſtum vel locutionem in manibus propter tactum in pedibus propter greſſum. Quidam autem inunguntur in renibus propter delectationem que in renibus viget. Forma autem hujus ſacramenti eſt iſta. Per iſtam unctionem & dei benedictionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi deus quicquid deliquiſti per viſum. Similiter & de aliis ſenſibus. Miniſter autem hujus ſacramenti eſt ſacerdos. Effectus autem hujus ſacramenti eſt ſanatio mentis & corporis. Contra hoc ſacramentum eſt error Eradonicarum qui feruntur ſuos morientes novo modo quaſi redimere per oleum balſamum & aquam cum invocationibus quas hebraicis verbis dicunt ſupra capita eorum quod eſt contra formam apoſtoli Jacob ut ſupra dictum eſt.

De ſacramento ordinis.

Sextum eſt ſacramentum ordinis. Sunt autem ſeptem ordines Presbyteratus dyaconatus ſubdyaconatus accolitatus ordo exoreiſte lectoris & hoſtiarii. Clericatus autem non eſt ordo ſed quedam profeſſio vite circa divinitatis miniſterium epiſcopatus autem magis eſt dignitas quam ordo. Materia hujus ſacramenti eſt illud materiale per cujus traditionem fertur ordo. Sicut presbyteratus traditur per calicis collationem. Et quilibet ordo traditur per collationem illius rei que precipue pertinet ad miniſterium illius ordinis. Forma autem hujus ſacramenti eſt talis. Accipe poteſtatem offerendi ſacramentum in eccleſia pro vivis & mortuis. Et idem eſt dicendum in aliis ordinibus. Miniſter hujus ſacramenti eſt epiſcopus qui confert ordines. Effectus hujus ſacramenti eſt augmentum gratie ad hoc ut aliquis ſit ydoneus miniſter chriſti. Contra hoc ſacramentum fuit error Arrii qui dicebat epiſcopum a presbytero non diſcerni.

De ſacramento matrimonii.

Septimum ſacramentum eſt matrimonium quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti & eccleſiæ. Cauſa autem efficiens matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus. Eſt autem triplex bonum matrimonii. Quorum primum eſt proles ſuſpicienda & educanda ad cultum dei. Secundum eſt fides quam unus conjugum debet alteri ſervare. Tertium eſt ſacramentum id eſt indiviſibilitas matrimonii propter hoc quod ſignificat indiviſibilem conjunctionem chriſti & eccleſiæ. Eſt autem contra hoc ſacramentum multiplex error. Primus quidem eſt tracia-

ANNO CHRISTI 1451.

norum qui nuptias damnant. Contra illud dicitur 1. Cor. VII. Mulier non peccat ſi nubat. Secundus eſt error Joviniani qui nuptias equavit virginitati de quo ſupra dictum eſt. Tertius eſt error Nicolaitarum qui indifferenter mutuis uxoribus utuntur. Fuerunt & multi alii heretici turpia quædam dicentes & exercentes. Contra illos dicitur ad hebreos ulti. Sit honorabile connubium in omnibus & thorus immaculatus.

Concluſio.

Horum autem virtute ſacramentorum homo perducitur ad futuram gloriam que conſiſtit in ſeptem dotibus tribus anime & quatuor corporis. Prima dos anime eſt viſio dei per eſſentiam Joh. III. Videmus deum ſicuti eſt. Secunda eſt comprehenſio qua ſcilicet Deum apprehendimus quaſi noſtram mercedem 1. Cor. XI. Sic currite ut comprehendatis. Tertia eſt fruitio qua in deo delectabimur ſecundum illud Job XXII. Tunc ſuper omnipotentem deliciis afflues. Prima autem dos corporis eſt impaſſibilitas ſecundum illud 1. Cor. XV. oportet induere corruptibile hoc incorruptionem. Secunda eſt claritas ſecundum illud Matth. XIII. Fulgebunt juſti ſicut ſol. Tertia eſt agilitas per quam celeriter adeſſe poſſunt ubi volunt Sap. III. Tanquam ſcintille diſcurrent in arundineto. quarta eſt ſubtilitas per quam poterunt quecumque voluerint penetrare ſecundum illud 1. Cor. XV. Seminatur corpus animale & reſurget ſpirituale que omnia nobis preſtare dignetur qui cum patre & ſpiritu ſancto vivit & regnat deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Innovat preterea omnia ſtatuta provincialia per quondam bone memorie petrum Gerhardum alioſque & nunc modernum Theodericum archiepiſcopos ſedis moguntinenn. in unum volumen redacta & illa publicari atque ſervari mandat prout in ipſis continetur ſtatutis. Et quia in dictis ſtatutis inter cetera quoddam ſtatutum de judeis & crucis chriſti inimicis continetur quod incipit. Licet olim in quo mandantur ſub ceſſationis pena divinorum & ſubtractionis communionis penis quod judei ſigna deferre debeant declarando adjicit ſignum illud eſſe debere circulum de filis croceis in veſte extrinſeca ante pectus quoad maſculos & due rige blavii coloris in peplis mulierum conformiter ut in urbe romana. Addidit etiam ſacroſancta Synodus capitulum. Poſt miſerabilem de uſuris illi ſtatuto eſſe annectendum & inſerendum & cum eo publicandum.

Cujus capit. tenor ſequitur & eſt talis.

Poſt miſerabilem & contra judeos ad remittendas chriſtianis uſuras per principes & poteſtates compelli precipimus ſeculares & donec eis remiſerint chriſti fidelibus tam in mercimoniis quam in aliis per excommunicationis ſententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari.

De vitio concubinatus.

Ceterum ſancta ſinodus ſtatuit quod ante omnia locorum ordinarii deteſtabile concubinatus vicium a clero extirpent contra notorios concubinarios per penas juris & in decretis ſacri baſilienn. concilii & ſtatutis provincialibus contentas procedentes quodque nihilominus hujuſmodi concubinarii publici a perceptione fructuum ſuorum beneficiorum ipſo facto ſint ſuſpenſi. Quinimo ſpecialiter voluit ne prelati capitula ſive collegia ſub pena interdicti eiſdem taliter in concubinatu perſeverantibus aliquos fructus adminiſtrent. Concubine vero ipſorum ſi infra triduum requiſite ſe non elongaverint & abſceſſerint excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto ac nihilominus ſi in tali peccato perſeveranter deceſſerint eccleſiaſtica careant ſepultura.

ANNO CHRISTI 145

Tenor vero ſtatuti ſacri baſilienſis concilii de quo ſupra fit mentio ſequitur & eſt talis.

Sacroſancta ſinodus generalis baſilien. in ſpiritu ſancto legitime celebrata univerſalem eccleſiam repreſentans ad perpetuam rei memoriam. Quicumque clericus cujuſcunque ſtatus conditionis religionis dignitatis etiamſi pontificalis vel alterius preeminentie exiſtat qui poſt hujus conſtitutionis noticiam quam habere preſumatur per duos menſes poſt publicationem ejuſdem in eccleſiis cathedralibus quam ipſi dioceſani omnino facere teneantur poſtquam eadem conſtitutio ad eorum noticiam pervenerit fuerit publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum ſuorum trium menſium ſpacio ſit ipſo facto ſuſpenſus quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam evidentem eccleſiarum utilitatem ex quibus hi fructus percipiuntur convertat nec non & hujuſmodi publicum concubinarium ut primum talem eſſe innotuerit mox ſuus ſuperior monere teneatur ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat quod ſi non dimiſerit vel dimiſſam ut aliam publice reſumpſerit jubet inſuper hec ſancta ſynodus ut ipſum ſuis omnibus beneficiis omnino privet. Et nihilominus hi publici concubinarii uſque quo cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum dimiſſionem manifeſtamque vite emendationem fuerit diſpenſatum ad ſuſceptionem quorumcunque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem recidivo vomitu ad hujuſmodi publicum concubinatum redierint ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant quod ſi hi ad quos talium correctio pertinet eos ut prædictum eſt punire neglexerint eorum ſuperiores tam in ipſos de neglectu quam illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & ſynodalibus adverſus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos etiam per ſuſpenſionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena ſeveriter procedatur. Et ſi hi quorum deſtitutio ad ſummum pontificem ſpectat per concilia provincialia aut ſuperiores ſuos propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni ſtatim cum proceſſis inquiſitionis ipſi ſummo pontifici deferantur eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcumque capitulis generalibus & provincialibus quo ad ſuos ſervetur penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinarios ſtatutis in ſuo robore permanſuris Publici autem intelligendi ſunt non ſolum hi quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in jure factam ſeu per rei evidentiam que nulla poſſit tergiverſatione celari notorius eſt. Sed qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & infamatam tenet & per ſuum ſuperiorem admonitus ipſam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli

juriſ-

ANNO CHRISTI 1451.

jurisdictionem ecclesiasticam habentes pecuniarios questus a concubinariis recipere non erubescunt patiendo eos in tali feditate sordescere sub pena maledictionis eterne precepit ne deinceps sub pacto compositione aut spe alicujus questus talia quovis modo tolerent aut dissimulent. Alioquin ultra premissam negligentie penam duplum ejus quod propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curent a suis subditis etiam per brachii secularis auxilium si opus fuerit penitus arcere. Qui etiam ex talis concubinatu procreatos filios apud parentes suos cohabitare permittant. Jubet insuper hec sancta synodus ut etiam in prædictis synodis & capitulis hec constitutio publicetur & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit preterea omnibus secularibus viris etiamsi regali prefulgeant dignitate ne ullum qualecumque inferant impedimentum quocumque quesito colore prelatis qui ratione officii sui adversus suos subditos pro divino concubinatu procedant & cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit & sub peccati mortalis pena necessario evitandum monet omnes laicos tam uxoratos quam solutos ut similiter a concubinatu abstineant. Nimis enim reprehensibilis est qui uxorem habet & ad aliam mulierem accedit. Qui vero solutus est qui continere nolit juxta apostoli consilium uxorem ducat pro hujus autem divini observatione precepti hi ad quos pertinet tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De mercatoribus diebus festivis.

Circa abusum preceptis divinis contrarium quorumdam laicorum qui christiana religione neglecta diebus dominicis & festivis publice mercatum exercent & lucris ac cupiditatibus non verentur insistere providens sancta synodus mandat omnibus locorum ordinariis ut sub pena suspensionis a perceptione sacramentotum etiam privatione ecclesiastice sepulturæ per ecclesias parochiales suarum dyocesium publice prohibeant. Ne de cetero predictis diebus dominicis & festivis quodcumque publicum mercatum rerum vendibilium que ad usum quotidiani victus necessarie non sunt quovis modo fiant.

De abusu questionariorum.

Abusus questionariorum qui quotidie excrescit volentes reprimere mandat sancta synodus ne admittantur questionarii ipsi aliter quam secundum formam juxta dispositionem juris cum literis dyocesanorum. Et ut via malicie eis precludatur curent locorum ordinarii in suis literis non solum formam juris sed etiam indulgentias quas publicare valeant exprimere ne quicquam aliud quam in eisdem literis exprimitur liceat dictis questionariis populo proponere.

De fraternitatibus novis.

Item sancta synodus prohibet ne de cetero admittantur quecumque nove fraternitates ex quibus verisimiliter detrahi posset honori seu juribus ecclesiarum parochialium quinimo vult quod jam factis nullus adhibeatur favor nec indulgentie eis concedantur.

De interdictis.

Sancta etiam synodus acceptat constitutionem pape bonifacii pape octavi incipientem provide. Que statutis provincialibus repperit adiuncta una cum ordinatione in sacro basilien. concilio super modo ponendi interdicta facta quas quedam constitutiones & ordinationes vult & mandat publicari ac certa ponenda & tenenda interdicta omnino observari.

Tenor vero statuti de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

Provide attendentes quod ut frequentius quamvis non sine culpa tamen multorum interdicti sententie proferuntur quodque sunt nonnulli judices nimis prompti ad proferendas easdem etiam in negociis sive causis que plus interdum ex cupiditate quam caritatis radice perspicuis judiciis procedere arguuntur. Quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur & laudes nec ecclesiastica sacramenta ut solvent tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia presertim per oblationem frequentem hostie salutaris adolescentes & parvuli percipientes rarius sacramenta minus inflammantur & solidantur in fide fidelium devotio tepescit hereses pullulant & multiplicantur pericula animarum presentis constitutionis providemus edicto ut nulla provincia civitas castrum villa locus territorium vel districtus autoritate ordinaria vel delegata supponatur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito vel pro cujusvis monete vel pecunie quantitate sub quacunque occasione vel causa seu quovis quesito colore pro eo maxime quod ipsorum domini rectores seu officiales quocumque nomine censeantur aut incole seu habitatores aut singulares persone ipsorum statutis vel statuendis ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverint hactenus vel in antea non persolvant. Nos quoque enim discernimus irritum & inane si secus hactenus extitit attentatum vel contigerit attentari illudque revocamus omnino non obstantibus quibuscumque contractibus obligationibus pactis conventionibus compositionibus submissionibus fidejussionibus consensibus processibus & sententiis super hoc habitis vel habendis juramentorum penalium temporalium vel spiritualium seu multarum seu quacunque alia firmitate vallatis nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta vel in antea fieret de apostolice sedis licentia speciali & expressa per ipsius sedis patentes literas apparente.

De interdictis non leviter ponendis ex concilio basilienſi.

Quoniam ex interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire. Statuit hec sancta synodus quod nulla civitas opidum castrum villa aut locus ecclesiastico supponi possint interdicto nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum aut dominii Seu rectoris vel officialium propter culpam aut causam alterius cujuscumque private persone hujusmodi loco nequaquam interdici possint auctoritate quacumque ordinaria vel delegata nisi talis persona prius fuerit excommunicata & denuntiata seu in ecclesia publicata ac domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum auctoritate judicis requisiti per-

sonam

ANNO CHRISTI 1451.

ſonam excommunicatam infra biduum cum effectu non ejecerint aut ad ſatisfaciendum compulerint qua etiam poſt biduum ejecta recedente vel ſatisfaciente mox divina reſumi poſſint quod etiam in precedentibus locum habeat.

Sancta etiam ſynodus recipit laudat & commendat bullam ſuper deliberationibus in capitulo moguntinen. in his preſertim que pretenduntur eſſe glorioſa faciendum a ſanctiſſimo domino noſtro domino nicolao papa quinto emanatam. Vultque hec ſancta ſynodus quod in omnibus aliis tam cathedralium quam collegiatarum eccleſiarum provincie moguntinen. capitulis & ſub penis in eodem contentis fiatque executio contra non obſervantes per ordinarium loci vel ejus in ſpiritualibus vicarium aut alium cui duxerit id committendum mandatque hec ſancta ſynodus ut ſinguli ex obſervantibus aut obſervari volentibus oppoſitores & non obſervantes ſub pœna ſuſpenſionis a divinis late ſententie dyoceſano loci denuncient & nihilominus a majori parte concludatur.

Tenor bulle de qua ſupra fit mentio ſequitur & eſt talis.

Nicolaus epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam. injunctum nobis deſuper quo univerſis orbis reſtringimur eccleſiis apoſtolice ſervitutis officium ſedula nos perurget inſtantia illarum jugiter intendere profectibus & ut eliſis ab ejus cujuſvis note diſpendiis votive directionis ope fruantur prout expedire conſpicimus ſalubriter providere. Cum itaque ſicut dilectus filius noſter Johannes ſancti angeli dyaconus cardinalis nuper nobis expoſuit in eccleſia moguntinen. quedam deteſtabilis & abuſiva ſi ſic dici meretur conſuetudo irrepſit & invaleſcit quod in occurrentibus pro eccleſie ipſius tractatibus & negociis ea que pluribus etiam majori parte agenda & amplectenda videntur. Paucorum etiam duorum vel unius contradictione plerumque non excommunicationis aut juris tramite ſed pro nudo lenique voluntatis libito prodeunte concluſionem & executionem habere poſſunt ſicque negocia ipſa que eam propter divina temporalia quibus eccleſia ipſa moguntinen. notabiliter dotata eſt quam etiam ſiniſtras temporum condiciones plus ſolito quotidie multiplicantur & ingruunt graviora pro eo quod omnium conſenſus haberi non poteſt ſepius vel plus debito periculo ſuis retardantur aut penitus remanent impedita. Unde eccleſia in temporalibus & ſpiritualibus varia paſſa eſt & majora non ſine ſcandalorum & diſcenſionum fomento pati poſſet diſpendia & etiam detrimenta. Sunt etiam in dicta eccleſia nonnulli ut ſuam preſumptionem palliare videantur & in agendis negociis aliorum concluſionem impedire valeant negocia ipſa fore cum tamen non ſint pro nutu contendunt ſicque iterum paucorum aut unius contradictione aliorum vota ſuſpenduntur. Nos igitur attendentes quod premiſſa canonicis ſanctionibus obviant & licet illis ſufficienter proviſum exiſtat nos etiam prout ex paſtorali nobis incumbit officio animadverſione debita providere volentes ut quos dei timor & canonica inſtituta a talibus preſumptionibus retrahere non poſſunt ſaltem eccleſiaſtica diſciplina coerceat & compeſcat. Ex premiſſis & aliis rationabilibus cauſis nos non immerito moventibus conſuetudinem predictam tanquam ſacris canonibus contrariam & inimicam auctoritate apoſtolica penitus reprobamus viribus & deſtituimus abolemus diſtrictius inhibentes univerſis & ſingulis ipſius eccleſie perſonis ſub excommunicationis pena quam alias ipſo facto incurrant ne quiſquam ex ipſis pretextu conſuetudinis hujuſmodi de cetero in capitulo & conventibus ſuis majori parte quo minus juxta juris communis diſpoſitionem in agendis & tractandis concludere & exequi valeant reſiſtere ſeu opponere vel impedire ſeu impedientibus aſſiſtere & favere quoquo modo audeat ſeu preſumat Volentes inſuper & ſtatuentes autoritate prefata quod ſi aliquando ſuper negociis de quibus agitur quod ſit gratioſa vel non in capitulo predicte eccleſie alteratio oriatur diſcuſſoni & determinationi majoris partis in capitulo ſtetur quodque ea que ſic per eaſdem duas partes diffinita fuerint determinata & concluſa partis minoris oppoſitione ſeu impedimento non obſtante exequantur pena ſub predicta preterea cupientes ut inhibitio voluntas ordinatio & alia premiſſa firmiter & inviolabiliter obſerventur venerabili fratri noſtro archiepiſcopo moguntinen. ac ejus in ſpiritualibus vicario & officiali generali per hec ſcripta mandamus quatinus ipſi vel eorum alter per ſe vel per alium ſeu alios premiſſa omnia & ſingula ubi & quando expedire viderit auctoritate apoſtolica ſolemniter publicare ac omnes & ſingulos quos excommunicationis ſententiam hujuſmodi propter premiſſa incurriſſe conſtiterit tamdiu in dicta eccleſia & aliis locis de quibus eis videbitur excommunicatos publice nunciare ſtudeant & procurent faciantque ab aliis nunciari & ut tales ab omnibus artius evitare donec ipſi excommunicati ſinguli videlicet eorum quod contra prohibitionem noſtram hujuſmodi & alia premiſſa deinceps quomodolibet venire vel attentare non debeant ſinguli corporaliter preſtiterint juramenta & abſolutionis beneficium a ſententia hujuſmodi meruerint obtinere. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo non obſtante felicis recordationis bonifacii pape octavi predeceſſoris noſtri quibus cavetur ut quis extra ſuam civitatem vel dioceſim niſi in certis exceptis caſibus & in illis ultra unam dietam a fine ſue dioceſis evocetur ſeu ne judices a ſede apoſtolica deputati fuerint contra quoſcumque procedere ſive alii vel aliis vices ſuas committere preſumant ac de duabus dictis in concilio generali & aliis apoſtolicis conſtitutionibus. Ne vero predicta & aliis eccleſie predicte ſtatutis & conſuetudinibus juramento confirmatione vel quacumque alia firmitate roboratis contrariis quibuſcumque aut ſi aliquibus communiter & diviſim a dicta ſit ſede indultum quod interdici ſuſpendi & excommunicari non poſſint per literas apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre reprobationis deſtitutionis abolitionis inhibitionis voluntatis & ſtatuti infringere vel ei auſu temerario contraire ſi quis autem hoc attentare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum rome apud ſanctum petrum Anno incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio. Kal. decembr. pontificatus noſtri anno quarto.

Bulla pro executione caroline.

Sancta ſynodus recipit laudat & commendat bullam

ANNO CHRISTI 1451.

bullam per ſanctiſſimum dominum noſtrum dominum nicolaum papam quintum pro executione caroline & contra diffidatores conceſſam & per reverendiſſimum dominum cardinalem auguſten. impetratam. Sub cujus tranſumpto quibus in hac provincia tranſmiſſa eſt tranſmitetur. Vultque etiam precipit atque mandat hec ſancta ſynodus ut ſtatutis provincialibus inſeratur & executio ejuſdem juxta ipſius tenorem omnino fiat.

Tenor vero dicte caroline de qua ſupra fit mentio ſequitur & eſt talis.

Petrus miſeratione divina tituli ſancti vitalis ſacroſancte romane eccleſie presbyter cardinalis & epiſcopus auguſtenn. Univerſis & ſingulis ad quos preſentes noſtre litere pervenerint Salutem in Domino & ſubſcriptorum noticiam indubitatam Univerſitati veſtre notum facimus quod literas ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini nicolai divina providentia pape quinti ejus vera bulla blumbea in cordula canapi more romane curie impenden. bullatas ſalvas ſanas & integras ac omni ſuſpitionis nota carentes mature vidimus & in evidens teſtimonium exiſtentie & veritatis earundem hic de verbo ad verbum tranſumpſimus & tranſumi & exemplari fecimus Quorum tenor de verbo ad verbum ſequitur & eſt talis. Nicolaus ſervus ſervorum dei venerabilibus fratribus archiepiſcopis & dilectis filiis abbatibus prepoſitis prioribus exemptis & non exemptis ceteriſque perſonis eccleſiaſticis quibuſcunque per alemaniam ubilibet conſtitutis Salutem & apoſtolicam benedictionem. Enormitas nephandi ſceleris quod per non nullos maledictionis filios in partibus alemanie impudenter ut intelleximus perpetratur, mentem noſtram taliter perturbavit quod niſi cum dolore id vobis ſignificare non poſſumus. Accepimus ſiquidem quod ipſi maledictionis & iniquitatis alumni prelatos ſacerdotes domini & alias eccleſiaſticas perſonas diffidare & taliter pertractare ac eos & illis adherentes invadere trucidare capere bonis expilare ac expoliare ac ſeviſſimis ſuppliciis affigere & quod omnis lex divina & humana deteſtatur incarcerare non formidant & cum premiſſa perpetrant ac ſi glorioſum & laudabile opus feciſſent inde ſe jactant & gloriantur Quapropter ad noſtrum ſpectat officium ſuper his oportune providere. Vobis univerſis & ſingulis in virtute ſancte obedientie diſtricte precipiendo mandamus & quemlibet veſtrum in viſceribus domini noſtri Jeſu Chriſti hortamur quatinus contra omnes & ſingulos ſacrilegos predictos cujuſcunque dignitatis ſtatus ordinis vel condicionis fuerint etiamſi ducali comitali vel quavis alia mundana dignitate prefulgeant juxta conſtitutionem per felicis recordationis martinum papam quintum predeceſſorem noſtrum dudum editam que carolina vocatur quam vos & quemlibet veſtrum expeditam habere & quater in anno ad minus veſtris in dyoceſibus & in eccleſiis coram plebe & populi multitudine in ambonibus publicari volumus & mandamus ne prefati ſacrilegi tyranni ignorantiam pretendere valeant quovis modo auctoritate noſtra procedatis. Non enim leviter credendum eſt quavis orthodoxe fidei cultores precipue eos qui de nobili genere procreati exiſtant in tante deſperationis labem proſilire ut agnitis tot penarum cenſuris quibus hujuſmodi ſacrilegum genus hominum innodatur atque involvitur aliquo modo talia flagicioſa & enormia crimina committere velle. Inhibeatis nihilominus eadem auctoritate dilectis filiis nobilibus viris ducibus marchionibus principibus comitibus baronibus militibus militaribus magiſtris civium civibus conſulibus proconſulibus communitatibus & univerſitatibus civitatum opidorum caſtrorum & locorum quorumcunque ſub penis & cenſuris in eadem conſtitutione contentis & aliis formidalibus prout vobis videbitur ne dictos ſacrilegos quovis modo recipiant ſive admittant ſeu eis auxilium vel favorem preſtent aut in civitatibus dominiis caſtris terris locis diſtrictibus eorum ditioni ſubjectis aliquatenus morari permittant recipi ſive hoſpitari eis ſalvum conductum aut aliam defenſionem ſub quacunque forma ullatenus preſtando & quia difficile foret hanc noſtre ordinationis & intentionis ſeriem ſub bulla ad quemlibet veſtrum deſtinare volumus & apoſtolica auctoritate diſcernimus quod tranſumpta bulle hujus noſtre ordinationis & intentionis ſigillo dilecti filii noſtri petri tituli ſancte romane eccleſie presbyteri cardinalis auguſten. nuncupati munito & per duos autenticos notarios ſubſcriptos illis prorſus fides in judicio & extra adhibeatur ſicut ſi illa ſub bulla noſtra cujuslibet veſtrum mitteremus intercluſam. Sic ergo venerabiles fratres & dilecti filii pro eccleſiaſtica libertate conſervanda pugnetis quod beato thome pluribuſque aliis ſanctis martiribus qui pro hujuſmodi libertate tutanda mori non timuerunt poſſitis quo ad hoc non immerito coequari Datum rome apud ſanctum petrum Anno incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo. Idus Februarii Pontificatus noſtri anno quarto. Qua igitur habita collatione diligenti compertum eſt preſens noſtrum tranſſumptum cum originalibus literis per omnia & in omnibus concordare & quod nihil depoſitum appoſitum ſeu tranſſumptum fuerit neque eſt quod ſenſum earundem literarum apoſtolicarum variaret in aliquo ſeu mutaret intellectum. Ideo illis auctoritatem noſtram & decretum interpoſuimus & preſentibus interponimus. Volentes & ſtatuentes ut huic noſtro tranſſumpto ſicuti literis originalibus antedictis in judiciis & extra ſtetur credatur & adhibeatur in omnibus plena fides. In quorum omnium & ſingulorum fidem robur & teſtimonium premiſſorum preſentes literas ſive preſens publicum inſtrumentum hujuſmodi noſtri tranſſumptum & exemptum in ſe continentes ſive continens inde fieri & per notarios publicos infraſcriptos curie noſtre juratos ſubſcribi & publicari mandavimus noſtrique ſigilli juſſimus & fecimus appenſione communiri.

Datum & actum auguſte Anno a nativitate domini Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo. Indicione quartadecima Pontificatus dicti domini noſtri pape anno quinto, die vero martis tertia decima menſis aprilis, horaveſperarum vel quaſi in aula noſtra epiſcopali præſentibus ibidem venerabili viro magiſtro leonardo in decretis licentiato canonico majoris auguſtenn. & beate marie virginis in fuchtvvangen noſtre dioceſis eccleſiarum prepoſito noſtro in ſpiritualibus vicario & officiali generali Johanne ſchott armigero caſtellano noſtro in faucibus alpium, Johanne vveſterſteten armigero noſtre dyoceſis & provido viro Johanne laucher cancellario noſtro teſtibus ad premiſſa

ANNO CHRISTI 1451.

ANNO CHRISTI 1451.

missa in testimonium evidens vocatis pariter & rogatis.

Et ego nicolaus bermir de torgavv clericus missinen. dyoces. publicus sacra imperiali auctoritate notarius & curie augustenn. scriba juratus quia predictis transumption. collationi & auctoritatis ac decreti impositon. omnibusque aliis & singulis dum sic ut premittitur agerentur & fierent una cum notario publico subscripto & testibus suprascriptis presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi ideoque de mandato supradicti reverendissimi patris domini cardinalis presens transumptum per alium me aliis tunc prepedito negociis fideliter scriptum una cum notario publico infrascripto exinde confeci subscripsi publicavi & in hanc publici instrumenti formam redegi signoque & nomine meis solitis & consuetis ac cum appensione sigilli memorati domini cardinalis signavi & munivi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum premissorum.

Et ego udalricus rulin de navu clericus augustensis dyocesis publicus sacra imperiali auctoritate notarius causarumque curie augusten. scriba juratus quia preinsertarum literarum apostolicarum transsumptioni collationi auctoritatis & decreti interpositioni omnibusque aliis & singulis premissis dum sic ut premittitur agerentur & fierent una cum notario & testibus suprascriptis presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi. Ideoque de mandato supradicti reverendissimi patris domini cardinalis presens transsumptum per alium me aliis tunc prepedito negociis fideliter scriptum una cum notario publico prescripto exinde confeci subscripsi publicavi & in hanc publici instrumenti formam redegi signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & munivi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum premissorum.

De reformatione monasteriorum.

Super vero reformatione monasteriorum & personarum religiosarum vult omnino sancta synodus quod ordinarii ipsi diligenter invigilent ac eosdem religiosos ac eorum monasteria tam virorum quam mulierum ad observantiam vite regularis & debita clausura & precipue ne quis ad monasteria monialium extra casus a jure permissos ingrediatur, ipseque moniales non egrediantur penis & censuris & remediis juriscripti & constitution. generalium & provincialium conciliorum ac auctoritate apostolica specialiter desuper editorum effectualiter constringant & compellant etiam per depositionem & privationem privilegiorum incorporationum & unionum & inhabilitationem ad dignitates & officia.

De fratribus mendicantibus presentatis.

Sacra synodus attendens apostolicam sedem fratribus mendicantibus privilegia & inedificationem ecclesie concessisse & ob hoc in clementina dudum fratres presentandos episcopo & per eum ad auditionem confessionum admittendos vult esse ydoneos & probate vite & quia illi qui vota solennia non observant non possunt dici probate vite Unde cum episcopos ad quos spectat curam gregis sui habere admonitos esse convenit ne alios admittant quam ut clementina habet qualificatos, ita quod eis constet per facti evidentiam aut testimonio bonorum hominum eos dignos esse quibus sibi creditas animas absolvendas committant hunc ad finem ut fratres ipsi religionis sue observantiam citius adaugeant aut acceptent. Mandat synodus quod quisque episcopus fratribus ordinis mendicantium cum omni caritate regularem observantiam persuadeat, offerendo ad hoc omnem gratiam & benivolentiam cum commination, quod nisi infra competens tempus eis per quemlibet episcopum prefigendum, per facti evidentiam regularem vitam secundum professionem suam servare inceperint & continuaverint, quod tunc post lapsum termini istius eos tales ydoneos minus probate vite ad audiendum confessionem predicationes & petitiones ac alios actus legitimos non admittant, Episcopi etiam non patiantur fratres in terminis longiores moras trahere sed operam dent ut petitione peracta ad suos conventus redeant nisi eos in audiendis confessionibus & predicatione verbi dei diutius morari in aliquo loco judicaverint expedire.

De ostensione eucharistie.

Propter reverentiam divinissimo eucharistie sacramento exhibendam & ne populi fidelis devotio ex frequenti ejus visione tepescat, ordinat hec sancta synodus quod deinceps ipsum sacramentum visibiliter in monasteriis preterquam in festo corporis Christi & per ejus octavas deferri, & tunc non nisi sub divino officio octave ejusdem ostendi debeat etiam occasione cujuscunque fraternitatis aut institutionis desuper facte mandans ordinariis locorum ut contra presbyteros qui in premissis excedere per infligionem gravium penarum procedant.

De corruptelis & abusionibus canonicorum.

Sancta etiam synodus quia informata est in nonnullis ecclesiis provincie moguntinen. tam cathedralibus quam collegiatis pessimas & jure divino & positivo ac rationi contrarias vigere & ex corruptela introductas esse consuetudines presertim in nominando personas ante vacationem beneficii, & sepe puero sine discretione ante quartumdecimum annum habendo minime respectum ad ecclesiam & dei cultum sed potius ad carnem vel aliud commodum aut spem ex pacto aliquid etiam in beneficiis pro se vel suis consequendi & in exactione pecunie antequam quis ad possessionem prebende admittatur quod utique spem venditionis ac simoniace pravitatis habere dinoscitur Que quidem pecunia quod pejus est apud quasdam ecclesias non in ecclesiam sed proprios canonicorum usus convertitur quod utique a vicio symoniace pravitatis nunquam excusari potest in receptione vini pladorum vel aliarum rerum in excessivis annis expectantie in quibus quod horrendum est neque quotidiane distributiones expectanti tribuuntur in emancipationem quam ita appellare solent doctorum & notabilium personarum cum receptione multarum pecuniarum in admission. ad capitula eorum qui latinum congrue fari nesciunt nec intelligant in eo quod canonici suis decanis in licitis & honestis obedire & ad divina ministrare contemnant. Si pro vagabunditate in ecclesia vel ante aut cavillationibus in choro vel similibus arguantur non attendant neque curent quod ad interessendum divinis officiis

ANNO CHRISTI 1451.

ciis astringi sub suspension. absentium compre- A hendi volunt ac quod in certo parvo tempore sub una lectione psalmo epistola evangelio vel alio presentias se deservisse contendant & statim ad secularia negocia vel lascivias revertantur aut eant quod etiam tempore divinorum vesperorum precipue choreas publicas stubas & alias conventiones laycorum visitent & frequentent illisque ac ludis diversis potationique vinorum apud easdem intersint & immisceant habitum & tonsuram statui suo condecentem non deferant & si quandoque vel parvam coronam deferant per revolutionem crinium de qua potius gloriari deberent abscondunt longos crines seu comam adeo ut aures videri nequeant nutriant demumque quod dictu audituque mirabile est B quod per certa anni tempora circa autumnum precipue cum magis gratiarum actioni dum torcularia vino redundant insistere deberent a divinis cessant & Vacantias faciunt liberique & ab obedientia pro tali tempore absoluti esse volunt quando contra deum & obedientiam prescribere possint. Pluraque alia contra sacros canones & provincialia synodaliaque statuta in dei offensam animarum suarum periculum & scandalorum plurimorum agant seque pretextu consuetudinum & observantiarum excusare nitentur cum non attendant corruptelas potius esse & vetustates errorum multa denique juramenta illicita a diversis tam tempore electionis sive collationis beneficiorum prestantur ex quibus hi C qui talia recipiunt commoda privata consequi sperant ac etiam via correctionis debite precluditur & impediuntur sepe prelati ne ecclesiarum suarum utilitatem possint procurare. Similiter & a rectoribus ecclesiarum sive vicariis eorundem perpetuis sub solvendis annuis pensionibus hujusmodi juramenta illicita extorquentur quibus obstantibus propter carentiam necessarii victus ecclesie ipse divino defraudantur obsequio. Hec itaque sancta synodus premissa omnia damnat. Mandans omnibus & singulis locorum ordinariis ac etiam prelatis inferioribus quibus correctio per statuta provincialia conceditur & injungitur ut non obstan. premissis damnatis consuetudinibus & observantiis ad quorum con- D tinuationem neminem quocunque juramento cum vinculum iniquitatis non sic astringi declarat quatenus sub excommunicationis aliisque statutis expressis & comprehensis penis juxta juris & dictorum statutorum formam circa premissa invigilent cassent corrigant statuant ordinent & emendent quantoties realiter & cum effectu Volens hec sancta synodus ut ubi infra spacium quinque mensium immediate sequentium dyocesani ac inferiores prelati in & circa premissa negligentes & remissi fuerint superior immediatus aut futura provincialis synodus corrigat statuat ordinet & emendet ac etiam ad declarationem penarum contra & adversus ordinarios locorum & inferiores prelatos E procedat.

Petit igitur prefatus reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Theodericus archiepiscopus totaque provincialis synodus moguntinen. quatinus vos reverendissime in Christo pater & domine domine nicolae tituli sancti petri ad vincula sacrosancte romann. ecclesie cardinalis & apostolice sedis per alemaniam legate suprascriptis deliberatis & conclusis robur confirmationis & approbationis auctoritate legationis vestre in forma meliori adjicere dignemini dantes & concedentes etiam speciales facultates pro executione in defectum potestatis ordinariorum cum penarum additionibus ubi oportunum judicaverit ut speratus reformationis fructus laudabiliter exinde proveniat.

ANNO CHRISTI 1451.

Confirmatio reverendissimi domini legati.

Quoniam captas conclusiones per vos reverendissimum in Christo patrem dominum theodericum archiepiscopum moguntinen. consentientibus comprovincialibus vestris legi audivimus & eas reformationi quam querimus judicavimus plurimum profuturas ipsas uti patitur ratas & gratas habentes auctoritate Apostolica nobis tradita in dei nomine confirmamus & per obedientiam & sub penis per vos ad singula statuta ubi visum fuerit adjungendis precipimus illa observari ordinationibus ubilibet per vos factis hac potestate nobis ad visitandum corrigendum & statuendum & aliis in bulla legationis nostre contentis semper salvis quibus per hanc nostram confirmationem nequaquam intendimus derogare super his & earum executione literas decernentes oportunas reservantes sanctissimo domino nostro pape ac nobis legationem duran. potestatem addendi corrigendi interpretandi & declarandi & queque alia faciendi per que sancta reformatio que solum queritur poterit augeri. Jure metropolitano reverendissimi domini moguntinen. & ordinariorum provincie semper salvo. Insuper sub spe quod in dictis quinque mensibus de quinque in fine dictorum conclusorum continetur effectualis executio eorum per reverendissimum dominum Moguntinen. & suffraganeos suos fieri debeat suspendimus & relaxamus omnes & singulas censuras & penas in ordinationibus & statutis nostris ubicunque locorum provincie moguntin. emanatis positas & comprehensas quantum ad eos qui illas & illa simpliciter non assumpserint aut uti volunt in & totam provinciam moguntinen. per dictos quinque menses ita tamen quod executio dictorum statutorum provincialium interim fiat juxta earundem formam & tenorem & si illam fieri & observari contingeret. Volumus dictas censuras & penas nostras etiam ex post quamdiu observaverint locum habere non debere. Si vero executio non fuerit dictorum statutorum provincialium ex tunc in his in quibus executio eorundem facta non est. Volumus penas & censuras mandatorum nostrorum in locis in quibus publica sunt sibi locum vendicare Similiter in defectum executionis hujusmodi contra alios quibus hujusmodi mandata nostra insinuata non fuerunt ratione previa processuri.

Post premissam confirmationem reverendissimus dominus legatus publicari fecit literas indulgentiarum quas dedit omnibus sacerdotibus qui infra missarum solennia in principio & in fine in concludendo collectam ultimam addiderint & famulos tuos N. papam & N. episcopum nostros una cum universa ecclesia catholica ab omni adversitate costodi per quadringenta dierum indulgentiarum pro quolibet die dominico.

Item dictus dominus legatus ad instantiam reverendissimi domini moguntinen. & suffragaeorum suorum extendit ordinationem & concordiam factas in synodo bambergen. inter rectores parrochialium ecclesiarum & mendicantes

ad

ANNO CHRISTI 1451.

ad totam provinciam moguntinen. & decrevit literas cuilibet qui illa habere voluerit in speciali desuper concedendas.

Sequitur litera de fratribus mendicantibus de qua supra fit mentio.

Nicolaus miseratione divina tiutuli sancti petri ad vincula sacrosancte romane ecclesie presbiter cardinalis apostolice sedis per alemaniam legatus. In diocesana bambergensi sinodo presidens universis Christi fidelibus ejusdem dyocesis salutem in domino sempiternam. Quoniam ex officio nostro incumbit ut undique ea que pacis sunt diligenti studio promoveamus maxime autem quando ad id apostolice sedis singularis jussio accedit. Sane ad sanctissimum dominum nostrum dominum nicolaum papam quintum delato inter plebanos & mendicantes opidi nurberngen. dicte dyocesis non parvas fore differentias exortas & nobis per eundem sanctissimum dominum nostrum commisso ut easdem de medio facere curaremus atque post intellecto in hac bambergen. dyocesi. in plerisque locis similes querelas esse quodque scandala plurima in populo ex hoc oriantur auditis in hac synodo querelis super hoc & responsionibus per hanc nostram ordinationem de synodali consensu de libertate factam uti sequitur providemus. Et quia jamdudum circa publicationem capituli concilii generalis Omnis utriusque sexus statutum synodale de publicando dictum capitulum omnis utriusque sexus concilii generalis per omnes dominicas quadragesime approbantes autoritate legationis nostre qua fungimur decernimus quod publicatio illa in dicto opido nurnbergenn. per deputatos a domino episcopo Bambergenn. simpliciter ut textus jacet tantum fiat Inhibentes super eadem auctoritate ne quisquam cujuscunque conditionis ecclesiastice vel secularis infra limites dyocesis bambergenn. constitutus exemptus vel non exemptus quovis modo directe vel indirecte publice seu occulte quenquam ab observantia jam dicte constitutionis ac quod ille suo sacerdoti a quo sacramentum eucharistie recipere tenetur vel alteri de licentia ejusdem saltem semel in anno non confiteatur aut ab intersendo divinis saltem diebus dominicis & majoribus festivitatibus in sua parrochiali ecclesia aut a solutione jurium parrochialium retrahere presumat. Quin imo volumus quod quisquis talia fecerit etiam cujuscunque ordinis seu religionis exemptus vel non exemptus suspensionis ab ingressu ecclesie & perceptione sacramenti eucharistie sententiam incurrat absolutionem preterquam in mortis articulo apostolice sedi reservantes. Et quia fratres de ordine mendicantium modo quo in clementina dudum ponitur presentati & per episcopum admissi in casibus episcopis per reservationem pape aut episcopi non prohibitis eis confitentes veraciter absolvimus. Pari pena inhibemus ne quisquam cujuscunque condicionis fuerit ecclesiastice vel secularis exemptus aut non exemptus potestatem absolvendi eorundem fratrum sic admissorum detrahere directe vel indirecte publice vel occulte presumat. Quinimo volumus quod quisque talia fecerit suspensionis ab ingressu ecclesie & perceptione sacramenti eucharistie sententiam incurrat absolutionem preterquam in mortis articulo apostolice sedi reservantes & ad finem ut populus sciat qui sint tales admissi & qui casus prohibiti Statuimus & dicta auctoritate ordinamus quod dominus bambergenn. episcopus omni anno in prima dominica quadragesime deinceps per principalia loca totius sue dyocesis hanc nostram ordinationem & fratres per eum admissos eos ad confessionem audiendos nominatim ac casus pape atque sibi reservatos & in quibus sibi reservatis auctoritatem dedit absolvendi publicationem populo faciendam disponere teneatur. Prohibemus sub simili suspensionis late sententie pena ne amplius quisquam ex fratribus mendicantibus contra plebanos aut plebanum quicunque contra fratres ipsos predicare presumant Sed qui causam querele habuerit judicem adeat competentem. Datum Bamberge in synodo dyocesana per nos ibidem in ecclesia majori solenniter celebrata. Die lune tertia mai. Anno a nativitate domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo. Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini nicolai divina providentia pape quinti Anno quinto.

Statutum de questoribus de novo adjunctum.

Cum divinorum officiorum rectores in divinis officiis & parrochialibus juribus per elemosinarum questores sepius perturbentur statuimus & ordinamus ut hujusmodi questores vigore literarum auctoritate nostra ipsis concessarum aut in antea concedendarum. In festivitatibus domini nostri jesu christi pasche penthecostes nativitatis gloriose virginis marie purificationis annunciationis & assumptionis nec non ecclesiarum parrochialium patrociniis & ipsarum dedicationum anniversariis deinceps ad stationes faciendas aut elemosinas ipsis ecclesiis petendas nequaquam admittantur.

De indulgentiis festi corporis christi.

Indulgentias festi corporis christi a papa urbano martino & eugenio confirmatas mandamus vobis omnibus & singulis plebanis & divinorum rectoribus quatinus indulgentias infra scriptas a tribus romanis pontificibus ad augmentum devotionis christifidelium circa venerationem & reverentiam venerabilissimi sacramenti corporis & sanguinis domini nostri jesu cristi per quod salvati & liberati sumus interessentibus missis & horis canonicis in festo ipsius sacramenti & octavas ejusdem de thesauro ipsius ecclesie datas & concessas singulis annis publicare in ecclesiis vestris die pentecostes & in octava ejusdem subditis vestris non dimittetis ne tedium generet prolixitas eas summatim insinuetis Summa in primis vesperis a tribus romanis pontificibus pretactis. Quingenti dies indulgentiarum & ad completorium sunt ducenti dies summa in matutinis quingenti dies sunt ipso die summa in missa totidem scilicet quingenti dies summa in secundis vesperis quingenti dies summa vero ad horas ipso die corporis christi scilicet primam tertiam sextam nonam & completorium sunt mille dies indulgentiarum. Sed qualibet die per octavas sunt quingenti dies. Quicunque jejunaverit in profesto corporis christi vel qui opus pium aliud de consilio sui sacerdotis fecerit habebit etiam ducentos dies. Existentes in processione ducentos dies. Qui communicant ducentos dies. Quicunque procedit vel sequitur sacramentum quando portatur infirmis cum incenso lumine ducentos dies. Qui vero sine lumine centum dies. Presbyteri celebrantes missam pro pace seu tranquillitate quotiens

per

per octavas fecerint totiens habebunt ducentos dies indulgentiarum. Qua propter exhortamur ſubditos veſtros ut confiteantur & præparent ſe contritos & confeſſos in remiſſionem peccaminum. Datum anno domini Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo. ANNO CHRISTI 1451.

ANNO CHRISTI 1452.

** STATUTA IN CONCILIO PROVINCIALI COLONIENSI

Per dominum Nicolaum de Cuſa cardinalem & legatum de latere per Alemaniam, comprobante archiepiſcopo Colonienſi Theoderico.

Receptio & comprobatio ſtatutorum provincialium Nicolai Cuſani cardinalis.

Theodericus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, Vveſtphaliæ & Angariæ dux, apoſtolicæ ſedis legatus, &c. Reverendo in Chriſto patri, domino Joanni epiſcopo Leodienſi, ſalutem in domino.

QUia reverendiſſimus in Chriſto pater ac dominus D. Nicolaus tituli S. Petri ad vincula ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis, ac per Alemaniam apoſtolicæ ſedis legatus, in provinciali concilio Colonienſi, per ſuam paternitatem reverendiſſimam ac nos indicto ac convocato, pro reformatione eccleſiaſtici ſtatus, nonnullas ordinationes & ſtatuta condiderit, ſtatuerit, & ordinaverit, quarum & quorum omnium tenores de verbo ad verbum ſequuntur, & ſunt tales:

Nicolaus miſeratione divina tituli S. Petri ad vincula, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis, per Alemaniam & nonnulla alia regna ac provincias apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Adſpirante divinæ pietatis influxu, & vigore apoſtolici ſpiritus, qui (teſte Hieronymo) Petri cathedram non deſerit, ſe nunc ad paſcendum dominicum gregem diligenter convertente, actum eſt, quod ſanctiſſimus dominus noſter, dominus Nicolaus papa V. oculos ad hanc magnam provinciam Colonienſem attollens, nos, licet omnium ſacri collegii cardinalium minimum, tranſmiſerit, ut videamus, qualiter vos fratres & filii ſui dilecti, in via domini proficiatis: Hinc Deo gratias agamus, qui nos ad divina myſteria ſolicitanda collegit, ut mutuis conſiliis cuncta in melius dirigantur. Et quoniam nunc adeſtis, vos reverendiſſime domine Theodorice archiepiſcope Colonienſis, cum venerabili capitulo, ac veſtrorum comprovincialium vices agentibus, venerabilibuſque abbatibus, præpoſitis, decanis, canonicis, aliiſque religioſis & devotis, doctiſque ſacerdotibus & magiſtris numero copioſo: tempus adeſſe credimus, ut nunc deliberationum communium per plures dies digeſte factarum, fructuoſa diffinitio ſubſequatur: Quæ ut clarior fiat, præmittendum arbitramur, nos non velle, per ea quæ ſtatuemus, apoſtolicis aut legatorum ejus, aut noſtris antea factis ordinationibus in aliquo detrahere, neque etiam comprovincialium aut ſynodalium diœceſium ſtatutis, laudabilibuſque conſuetudinibus quibuſcumque (quæ per noſtra ſtatim promulganda decreta non corriguntur aut limitantur) derogare, nec etiam auctoritati apoſtolicæ ſedis, aut ejus legati, nec metropolitani aut ſuorum coepiſcoporum comprovincialium, nec juribus, libertatibus, privilegiis ac exemptionibus præjudicium fieri quovis modo: ſed potius jus unuſcujusliber, quale habere dignoſcitur, ſalvum eſſe volumus. Ad aliqualem autem eccleſiaſtici ſtatus reformationem, quouſque Deus majori obſervantiæ commodius tempus conceſſerit, nos Nicolaus cardinalis legatus, &c. Supradictus, huic ſacro provinciali concilio auctoritate ſanctiſſimi domini noſtri Nicolai papæ V. præſidentes, de expreſſo reverendiſſimi in Chriſto patris ac domini noſtri, domini Theodorici archiepiſcopi præſcripti, nobis concedentis, ac ſui venerabili capituli, omniumque comprovincialium conſenſu, univerſaque ſynodo concorditer approbante, ſtatuimus, & ordinamus ut ſequitur.

In primis, quod de cetero de triennio in triennium ſervetur concilium provinciale in ſancta civitate Colonienſi, ſtatim poſt octavas dominicæ reſurrectionis, in forma, & ſub pœnis juris communis, cum litaniis, & ſolemnitatibus nunc adhibitis, ſeu alias congruentibus, videlicet quod dicatur miſſa, legantur litaniæ, & fiat ſermo exhortationis.

Item quod ſingulis annis in diœceſibus ſuffraganeorum comprovincialium, ſerventur concilia epiſcopalia ſeu ſynodalia per ipſos ſuffraganeos, ſeu illos ad quos de antiqua conſuetudine ſpectat, in quibus corrigenda corrigantur juxta canonum & ſtatutorum continentiam.

Inſuper laudamus & legi mandamus in ſynodis diœceſanorum libellum S. Thomæ de Aquino, de articulis fidei & ſacramentis eccleſiæ: quodque præcipiatur curatis, ut partem quæ eſt de ſacramentis, habeant & ſtudeant diligenter.

Item volumus & mandamus, quod ſtatuta provincialia bonæ memoriæ Engilberti ſeu Henrici archiepiſcoporum Colonienſium, cum additionibus aliorum ſubſequentium, tam Romanorum, quam comprovincialium pontificum, circa tuitionem eccleſiaſticæ libertatis, & non alias, innoventur, publicentur crebrius & diſtricte ſerventur.

Item quod Judæi intra decem menſes; & ab eo tempore inantea per totam provinciam Colonienſem deferant ſignum, videlicet circulum de filis croceis, in veſte extrinſeca ante pectoralia: & hoc, quoad maſculos: quodque feminæ deferant duas rigas blavii coloris in peplis earumdem ad inſtar Judæorum in urbe Romana. Et quod nihilominus ſervetur decretalis, Poſt miſerabilem, extra de uſuris. Ad quæ omnino compellantur, tam per eccleſiaſticam, quam ſæcularem poteſtatem.

Item circa ingreſſum ad beneficia & ordines, ac permutationem beneficiorum, atque reſidentias curatorum, ſtatuimus jura & ſtatuta provincialia & epiſcopalia obſervari, ac in proxima viſitatione, quam fieri mandamus, corrigenda, abſque diſſimulatione corrigi & emendari.

Inſuper ad reformationem moris eccleſiaſtici ſtatus, ordinamus & ſtatuimus, quod presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, & alii in minoribus or-

ANNO CHRISTI 1452.

ordinibus constituti de cetero tonsuram deferant clericalem, atque crines longos, & tamen sic tonsos, quod auribus patentibus incedant: Ita quod status & gradus cujuslibet eorumdem, discerni commode possint, & valeant. Et quod vestes deferant competenter longas, decentes & honestas, in lateribus clausas, juxta morem & consuetudinem diœcesium seu locorum.

Item ut singuli diœcesani provideant in suis diœcesibus, ne de cetero dominicis & festivis diebus ad honorem Dei indictis, mercatus rerum vendibilium, quæ ad usum quotidiani victus necessariæ non existant, quomodolibet fiat, nisi in casibus permissis a jure, & præsertim juxta determinationem S. Thomæ de Aquino supradicti.

Item abusum quæstuariorum, qui quotidie excrescit, reprimendo, mandamus, & præcipimus, ne de cetero admittantur, nisi juxta formam juris communis, & tenorem statutorum synodalium diœcesium prædictarum.

Item prohibemus, ne de cetero auctoritate quacumque erigantur, admittantur, vel confirmentur aliquæ novæ congregationes virorum aut mulierum, etiam in communi vita vivere adspirantium, nisi aliquam regulam per sedem apostolicam approbatam, expresse profiteantur, seu acceptent. Mandamus præterea talibus congregationibus jam forsan existentibus, nisi sic qualificatis, omnem favorem subtrahi, nec easdem aliquo privilegio vel indulto de cetero communiri debere, offerentes nihilominus congregationibus qualificatis supra tactis favorem & auxilium.

Item statuimus ne de cetero quacumque auctoritate admittantur aliquæ novæ fraternitates, ex quibus verisimiliter detrahi possit religioni & juribus ecclesiarum: quodque nullæ indulgentiæ talibus concedantur.

Item statuimus, quod quicumque clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, qui post hujusmodi constitutionis notitiam, (quam habere præsumatur post duos menses a tempore publicationis, quæ inferius fieri mandatur) fuerit publicus concubinarius, in crimine hujusmodi perseverando, a perceptione fructuum beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus. Quos superior, ad quem id alias immediate spectat, ad fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Quodque si superior, ad quem id spectat, viderit concubinarium illum metu prædictæ suspensionis fructuum non retrahi, tunc antequam ad ulteriores juris pœnas, eidem infligendas, procedatur, eumdem tamen publicum concubinarium canonice moneat, & aviset, quod nisi intra terminum tunc sibi præfigendum cesset, ad dictas pœnas se processurum. Et nihilominus hi publici concubinarii post hujusmodi suspensionem ac monitionem & processum, usquequo cum ipsis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum ad susceptionem novi tituli, quorumcumque beneficiorum aut officiorum, honoris seu dignitatis ecclesiasticorum sint inhabiles. Quod si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant: Quod, si hi, ad quos talium correctio pertinet, ipsos (ut prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinatu, modis omnibus digna punitione animadvertant. Publici autem intelligendi sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam quæ nulla posset tergiversatione celari, notorius est: sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, ac per superiorem suum admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Clerici vero in sacris non beneficiati, ubi beneficiati caderent in suspensionem fructuum cadent similiter in suspensionem ab ingressu ecclesiæ: & contra eos procedatur ad graviores pœnas, etiam mulctas.

Item statuimus, quod nullus officialis judex in aliquo loco interdictum ecclesiasticum ponat simpliciter vel ad tempus pro pecuniario debito, juxta constitutionem Bonifacii papæ VIII. quæ incipit, Provide, &c. Nisi pro debito ecclesiæ, vel beneficio ecclesiastico, similiter nisi in rescripto apostolico aliud expresse contineatur. In quo siquidem interdicto ecclesiastico, & cessu a divinis, volumus jus commune atque statuta tam provincialia quam synodalia servari. Nolumus tamen per hoc secludere, quin si judices seculares aut domini temporales in subsidium fuerint requisiti, ad compellendum excommunicatos redire ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, & propter eorum inobedientiam fuerint excommunicati, & in ea excommunicationis sententia per annum rebelliter insorduerint, quod tum adversus ipsos judices seu dominos tales procedi possit ad interdictum ecclesiasticum & cessationem a divinis.

Item pro reformatione monasteriorum & religiosarum personarum, statuimus atque districtius præcipimus, quod desuper ordinarii diligenter invigilent, ipsosque religiosos utriusque sexus, juxta tenorem juris communis & statutorum synodalium suorum, ad observantiam vitæ regularis constringant.

Item attendentes apostolicam sedem fratribus mendicantibus privilegia in ædificationem ecclesiæ concessisse, & ob hoc in Clement. Dudum, &c. fratres præsentandos episcopo, & per eum ad audientiam confessionis admittendos; vult esse idoneos & probatæ vitæ: & quia episcopi, ad quos voto solemni spectat curam gregis eorum habere, admonitos esse convenit, ne admittant alios, quam ut Clementina illa habet, qualificatos: ita quod eis constet per facti evidentiam, aut testimonio bonorum hominum, eos dignos esse, quibus sibi creditas animas absolvendi claves committant: Hinc ad finem, ut fratres ipsi religionis suæ observantiam citius adaugeant seu acceptent, intentionis nostræ extitit, quod quisque episcopus suffraganeus fratribus ordinis mendicantium cum omni caritate regularem observantiam persuadeat, offerendo ad hoc omnem gratiam & benevolentiam, cum comminatione, quod nisi intra competens tempus, eis per quemlibet episcopum præfigendum, per facti evidentiam regularem vitam secundum professionem ipsorum servare incœperint, & continuaverint, quod tunc post lapsum terminum eos tales inidoneos, minus probatæ vitæ, ad audientiam confessionum, prædicationes & petitiones, ac alios actus legitimos non admittat. Episcopi etiam non patiantur fratres in terminis longiores moras trahere, sed operam dent, ut petitione peracta, ad suos conventus redeant, nisi eos in audiendis confessionibus & prædicatione verbi Dei, diutius morari in aliquo loco debere judicaverit.

Item

ANNO CHRISTI 1452.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod viſitationes fiant, prout de jure præcipitur: & ſi ordinarii in viſitationibus ſuarum diœceſium vel alias reperiant concurſum populi ad aliquas imagines cognoverintque informatione ſummaria recepta populum amplius ad diſpoſitionem figuræ talis imaginis, quam ſalva fide expediat, inclinari, quod tunc imaginem tollant, & alias omnino provideant, ne idololatriam committant. Similiter ſi hoſtia transformetur in cruentam carnem ſeu in ſanguinem apparentem, occultetur penitus & omnino juxta traditionem juris, nec populo quomodolibet publicetur ſeu oſtendatur, ne ſeducatur & quæſtuarius accurſus populo prohibeatur.

Item ad majorem honorem ſanctiſſimi ſacramenti ſtatuimus, quod deinceps ipſum ſanctiſſimum ſacramentum, nullatenus viſibiliter in quibuſcumque monſtrantiis ponatur aut deferatur, niſi in ſanctiſſimo feſto corporis Chriſti cum ſuis octavis ſemel in anno, in qualibet civitate aut oppido, ſeu parochia, vel ex ſingulari indulto ordinarii, aut alias pro pace aut alia neceſſitate imminente, ex indiſpoſitione remp. prægravante: & tunc cum ſumma reverentia atque devotione: in præmiſſis tamen laudabilibus conſuetudinibus hujus metropoliticæ & cathedralium eccleſiarum ſuffraganeorum ejuſdem ſemper ſalvis.

Item cum natura quotidie novas deproperat edere formas, & omnia ſubjacent mutationi, reſervamus provinciali ſynodo proximæ & ſequenti, liberam & abſolutam poteſtatem ſuperius ſtatuta, ordinata, & per nos præcepta, emendandi, corrigendi, reformandi, & commutandi, prout juxta malitiam atque qualitatem temporis & ſubditorum, provinciæ Colonienſi videbitur expedire.

Ceterum expreſſe permittimus metropolitano & ordinariis provinciæ & diœceſium prædictarum, ac unicuique ordinario, beneficium abſolutionis a pœnis & cenſuris quibuſcumque, tam in præmiſſis hujus ſanctæ ſynodi, quam aliis provincialibus & ſynodalibus ſtatutis contentis & comprehenſis, exceptis apoſtolicæ ſedi de jure reſervatis.

Item volumus & mandamus, quod per ordinarios locorum intra menſem omnia ſupra ſcripta, per diœceſes ſingulorum publicentur. Statuimuſque inſuper & declaramus, quod omnia prædicta capitula cum ſuis pœnis, ligent a tempore publicationis comprovincialium, intra duos menſes immediate ſequentes, atque per eos, ad quos ſpectat, poſt publicationem in delinquentes executioni demandari.

Item in robur omnium decernimus ſuper his opportunas literas, quas tam noſtro, quam reverendiſſimi domini archiepiſcopi, ſigillo volumus communiri.

Aliarum vero literarum, de quibus ſupra fit mentio, tenores, de verbo ad verbum ſequuntur, & ſunt tales, videlicet.

Ut monaſticæ perſonæ tam exemptæ, quam non exemptæ, regularem vitam juxta regulam ordinis quem profeſſæ ſunt, vivant: alioqui ſint inhabiles, & ineligibiles, &c.

NIcolaus miſeratione divina tituli ſancti Petri ad vincula, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis per Alemaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apoſtolicas, ſedis legatus, reverendiſſimo ac reverendis in Chriſto patribus dominis, Theoderico archiepiſcopo Colonienſi, ac univerſis epiſcopis per provinciam Colonienſem conſtitutis, ſalutem in domino ſempiternam. Quoniam ſanctiſſimus dominus noſter, dominus Nicolaus divina providentia papa V. curam habens ut univerſalis eccleſia ſibi commiſſa, in ſuis membris per orbem diffuſis ſalubriter gubernetur, nos ad hanc Colonienſem, quemadmodum & ad nonnullas alias Alemanicæ nationis provincias, pro communi animarum ſalute procuranda, tranſmiſit, plurimas ad id opportunas nobis tribuens facultates: Nos conſiderantes ad honorem Dei, animarum ipſarum ſalutem, ac populi Chriſtiani gratam conſolationem tendere, ſi omni ſtudio, & diligentia procurabimus, quod perſonæ religioſæ quamcumque regulam per ſedem apoſtolicam approbatam tacite vel expreſſe profeſſæ, ſecundum regulam hujuſmodi religionis ſuæ vivant, & Deo altiſſimo reddant vota ſua: conſiderantes etiam, quomodo ob hanc cauſam eiſdem religioſis perſonis, ut in obſervantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius ſervire poſſint, & debeant, ab apoſtolica ſede plurima privilegia, & indulta multa conceſſa, pluresque parochiales eccleſiæ cum earum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitæ & incorporatæ exiſtunt: quarum quidem religioſarum perſonarum nonnullæ, tantis ingratæ beneficiis, ſalutem ſuam miſerabiliter negligentes, dictarum religionum ſuarum regulas, & ſtatuta obſervare non curant: quinimo temerarie contradicunt, in grave animarum ſuarum periculum, & ſcandalum religionum. Quapropter niſi mores illi pravos, & diſſolutam vitam abjecerint, ac ad cor redierint, opera priorum patrum, in quorum locum ſucceſſerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque eccleſias prædictas juſte merentur amittere, quorum ſi in pertinacia, ſeu incorrigibiles perſeverare præſumpſerint, nequaquam poterunt eſſe digni. Hinc eſt quod nos autoritate apoſtolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & ſingulis perſonis religioſis monaſteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, diœceſim, & provinciam Colonienſem ubilibet conſtitutis, exemptis, & non exemptis, ſub pœna amiſſionis, & revocationis omnium, & ſingulorum privilegiorum, indultorum & unionum prædictorum, eis & eorum monaſteriis quacumque etiam apoſtolica auctoritate conceſſorum & factorum, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datæ præſentium computandum, regularem vitam juxta regulas & ſtatuta ordinis, quem (ut præmittitur) profeſſæ ſunt, effectualiter obſervare incipiant, & ſic incœptam, fideliter continuare ſtudeant, ut tenentur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & ſingulas perſonas religioſas prædictas, per civitatem, diœceſim, & provinciam Colonienſem ubilibet conſtitutas, quæ intra dictum annum regularis vitæ obſervantiam animo continuandi effectualiter non incœperint, poſt lapſum ejuſdem anni, in antea, ad quamcumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligibiles: quodque poſt lapſum duorum annorum, a data præſentium numerandum, nulla talium perſonarum religioſarum, niſi prius ſaltem per annum integrum immediate præcedentem, regularem tenuerit obſervantiam, ad quamcumque dignitatem eligibilis exiſtat. Mandantes inſuper vobis

ANNO CHRISTI 1452

vobis reverendiſſimo, ac reverendis patribus dominis archiepiſcopo, & epiſcopis præfatis, ac omnibus aliis & ſingulis ad quod de jure, conſuetudine vel privilegio electionum, & perſonarum ac monaſteriorum præfatorum confirmatio pertinet, ne contra ordinationem, decretum, ac declarationem noſtras hujuſmodi veniendo, ullam electionem de perſona (ut præfertur) inhabili pro tempore factam, quovis modo confirmetis, ſeu confirmare attentetis, ſive præſumatis.

Quod ſi ſecus feceritis aut fecerint, confirmationes eaſdem ſimili auctoritate apoſtolica ex nunc, prout ex tunc, & ex tunc, prout ex nunc decernimus irritas & inanes, nulliuſque exiſtere roboris vel momenti. Et ſi forſan intra ipſum primum annum a data præſentium computandum, caſus vacationis alicujus dignitatis occurrerit ad quam perſona eligeretur, quæ in obſervantia regulari ſui ordinis antea non ſtetiſſet per annum, aut vitam regularem hujuſmodi nondum incœpiſſet ſervare, circa illam confirmator agere poterit, prout de juris communis diſpoſitione fuerit faciendum.

Ut igitur hæc ſancta noſtra ordinatio, & caritativa admonitio, ad omnium, quorum intereſt, intererit, vel in futurum intereſſe poterit, publicam deducatur notitiam, vobis reverendiſſimo patri domino archiepiſcopo, ac etiam epiſcopis præfatis, firmiter præcipimus & mandamus, quatenus has noſtras literas, & in eis contenta, per veſtras provinciam & diœceſes, & ubicumque opus eſſe judicaveritis, intra unius menſis ſpatium a tempore receptionis præſentium, inſinuare ac publicare curetis, & ea, quantum ad vos ſpectat, obſervetis, ac aliis omnibus, quorum intereſt, faciatis inviolabiliter obſervari. Datum Coloniæ ſub noſtro ſigillo, die tertia menſis Martii, anno a nativitate domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri D. Nicolai divina providentia papæ V. anno 5.

Auctoritate apoſtolica præcipitur, ut per provinciam Colonienſem dominicis diebus, ad finem collectarum miſſa oretur nominatim pro papa, & antiſtite loci.

NIcolaus miſeratione divina tituli S. Petri ad vincula eccleſiæ ſacroſanctæ Romanæ, presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, ac provincias, apoſtolicæ ſedis legatus, univerſis & ſingulis, ad quorum notitiam præſentes noſtræ literæ pervenerint, ſalutem in domino ſempiternam. Quoniam dignum eſſe dignoſcitur, ut qui in ſanctorum patrum veſtigiis, quoad fidem, ambulamus, eorumdem etiam, quantum ex alto conceditur, ſacras obſervantias imitemur. Apoſtolus autem Paulus, ſciens ſubditorum ſalutem in Deo accepto præſule plurimum conſervari, præcepit pro rectoribus, & ſublimibus indeſinenter preces effundi; ſic etiam legimus in apoſtolorum actibus, eccleſiam ſine intermiſſione pro beatiſſimo apoſtolorum principe Petro oraſſe: unde extat conſtitutum, Romani pontificis nomen inter ſacra debere recitari: Hoc enim ſancti patres univerſalis eccleſiæ unitati perutile arbitrati ſunt: verum ſicut Romanus pontifex univerſæ eccleſiæ catholicæ curam habet, ita in ſolicitudinis partem ſinguli epiſcopi vocati noſcuntur: quare etiam convenit, in ſingulorum diœceſibus pro pontificibus ſingulis orationes effundi: hoc quidem pro unitatis eccleſiæ univerſalis, & diœceſis cujuſcumque conſervatione judicamus convenire: idcirco ſacro Colonienſi provinciali concilio, cui auctoritate ſanctiſſimi domini noſtri, domini Nicolai divina providentia papæ V. præſidemus, concorditer approbante, ordinamus quod ex nunc inantea ſacerdos quilibet dictæ provinciæ, ſingulis diebus dominicis, dum celebraverit, ad finem collectarum, tam in principio, quam in ultimo miſſæ adjicere debeat orationem, quæ ſequitur: Et famulos tuos N. papam, & N. antiſtitem noſtrum, una cum univerſa eccleſia catholica, ab omni adverſitate cuſtodi. Per dominum noſtrum, &c.

Et ut in Colonienſi diœceſi ſanctiſſimus dominus noſter, dominus Nicolaus papa V. ac Theodericus nunc antiſtes, ſic & ipſorum ſucceſſores in præſcripta oratione nominandi ſunt. Ut autem omnis ſacerdos ordinationem hujuſmodi obſervans, ſpiritualis theſauri ſe gaudeat munere refectum, cuilibet ſacerdoti pro qualibet die dominica qua dictam orationem collectis ipſis adjunxerit, ut præfertur, quinquaginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis, auctoritate legationis noſtræ, qua fungimur, miſericorditer in domino relaxamus. Volumus etiam & præcipimus, ordinationem, & conceſſionem noſtras hujuſmodi per totam Colonienſem diœceſim, tam regularibus, quam ſæcularibus, exemptis, & non exemptis presbyteris, per officialem diœceſis ejuſdem diligenter publicari. Datum Coloniæ ſub noſtro ſigillo, die tertia menſis Martii, anno a nativitate domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimoſecundo, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri Nicolai divina providentia papæ V. anno 5.

Statuta Conradi, & Sifridi archiepiſcoporum de regulari obſervantia, auctoritate apoſtolica confirmantur, declarantur, & ad exemptos quorumcumque ordinum extenduntur.

NIcolaus miſeratione divina tituli ſancti Petri ad vincula, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apoſtolicæ ſedis legatus. Quoniam religiones multum a viis prædeceſſorum hoc tempore adeo declinaverunt, quod in pleriſque monaſteriis, non ſolum monaſtica vita, ſed & regularum ſcientia periiſſe dignoſcitur: quæ cum in ſtatutis provincialibus Conradi, & ſynodalibus Sifridi ſummarie annotentur, & præcipiantur ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna obſervari, religioſas perſonas reformari debere per ordinarios ſecundum juris, & ſtatutorum ſynodalium formas: Hinc ut in religioſorum notitiam ordinatio conciliorum præfatorum archipræſulum deducatur, ſtatuta illa de religioſis, apoſtolica auctoritate innovamus: quorum tenor ex ſynodalibus decretis Sifridi cap. VII. ſequitur & eſt talis.

Statuimus ut nullus monachus aut monialis clauſtrum ſuum exeat, per civitates, villas, vel oppida diſcurrendo, aut in villa monaſterio adjacente comedendo, niſi ex cauſa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum ſui prælati vel prælatæ licentia. Quam licentiam volumus ut prælatus, vel prælata non dent, niſi cauſa examinata, quod ſit evidens, & non poſſit ſine ſcandalo denegari,

Item

ANNO CHRISTI 1452.

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos continuum semper silentium observetur. In clausstro vero illis horis servent silentium, quibus observantia præcipit regularis. In refectorio autem omnes comedant, & non carnes nisi in infirmaria. Una sit omnibus coquina & communis cibus, nisi de licentia abbatis vel prioris, & ex causa. Speciales cameras & comestiones ibidem districtius inhibuimus. Omnes in communi dormitorio dormiant, nisi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, secundum regulam beati Benedicti vel Augustini, & institutiones sanctorum patrum celebrent. Item sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, ut omnes religiosi & præcipuæ sanctimoniales, habitum, peplum, & velum secundum regulam ferant ubicumque fuerint constituti. Cappas, manicas, tunicas, phalas, indumenta, tabbardos, calceos vel caligas non ferant, nisi beati Benedicti, & beati Augustini regulæ congruentes. Quod propter abusum qui his temporibus in talibus inolevit, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ præcipimus ab omnibus tam monachis, quam monialibus firmiter observari, Propria non habeant, nec pecuniam, nisi cui hoc committitur ratione officii, vel administrationis sibi commissæ per abbatem.

Item officia, vel administrationes habentes, contractus non ineant, locationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium non faciant: mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque præter scitum abbatis & conventus. Et si contra fecerint, sciant contractum hujusmodi non tenere, & se sententiam excommunicationis in ipsos, in hoc casu a nobis latam in his scriptis, incurrisse. Et hæc eadem extendi volumus ad prælatos, & canonicos regulares ac Præmonstratenses, & alios quoslibet religiosos.

Item abbatibus & prioribus districte præcipimus, ut omnia & singula quæ ad regulam, & ordinem pertinent, faciant omnibus & singulis inviolabiliter observari, cum appositione pœnæ quæ in regula continetur: rebelles vero, & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipsorum per nos rebellio compescatur.

Item statuimus, ut secundum statutum concilii generalis domini Innocentii papæ III. per abbates, priores, præpositos ordinis sancti Benedicti nostræ civitatis & diœcesis, de triennio in triennium commune capitulum observetur. Cujus concilii tenorem volumus ut singuli habeant, ut sciant qualiter hujusmodi capitulum servare teneantur. Et quia hujusmodi statutum est negligenter servatum, licet dominus Conradus prædecessor noster antedictus hoc mandaverit, nos pœnam adjicimus, & non servantes excommunicamus in his scriptis. Usque huc verba statuti.

ANNO CHRISTI 1452.

Nos autem pro clariori intellectu ejusdem, volumus excommunicationis pœnas intelligi, in eas personas religiosas ferri, quæ aut communem vitam, aut paupertatem, modo quo supra præcipitur, aut obedientiam, aut stabilitatem in monasterio, nisi licentia interveniat, aut quæ habitum religionis non deferunt, aut administrando sua auctoritate contractus faciunt, cujuscumque etiam religionis fuerint. Et quoniam nonnullæ reperiuntur religiones, post constitutionem dictam exortæ & exemptæ, & quæ, licet sint de provincia Colonienſi, se comprehendi non putant, & periculosam censuram parvipendunt: Hinc nos apostolica auctoritate decernimus, statutum illud in jam dictis per nos casibus cum sua pœna ad omnes, & singulas religiones tam exemptas, quam non exemptas, etiam Cistercienses, ubilibet per provinciam constitutos extendi: ita tamen, quod non nisi anno revoluto pœna locum sibi vendicet. Præcipimus igitur, omnibus religiosis personis, exemptis & non exemptis, per provinciam constitutis, ut quanto citius ad reformationem se adaptent, illam recipiant, & continuent. Quod si intra annum non fecerint, eo ipso in pœnam statuti prælibati, & alias juris, & regularum suarum pœnas se sciant incidisse, per hanc tamen annalem pœnæ suspensionem, non credant secum dispensatum, quominus ad votorum suorum observantiam sub pœna peccati mortalis, semper sint adstricti. Datum Coloniæ sub nostro sigillo die octavo mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimosecundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Nicolai divina providentia papæ V. anno quinto.

ANNO CHRISTI 1454.

Ex codice mſ. in regiſtro principali domini archiepiſc. Cant. (nunc in bibliotheca Bodleiana) fol 2.a.

STATUTUM ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

**** Litera pro processionibus generalibus per unum annum fiendis.*

THomas permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas & apostolicæ sedis legatus, venerabili confratri nostro Thomæ Dei gratia Londonensi episcopo salutem, & fraternæ dilectionis continuum incrementum. Cum inter cetera humana præsidia adversus spirituales carnalesque hostes, aliaque humano generi imminentia pericula, nihil in humanis orationis instantia præstantius aut efficacius existat, quæ sola Deo nos conjungit, & cum eodem colloquentes efficit, angelorumque choris associat, & ipsi Deo gratuitum sacrificium præstet; Hanc idcirco in nostris necessitatibus, periculis, calamitatibus, & ruinis relevandis tamquam nobis utilissimam commodissimamque in sacrificium Deo jugiter offeramus necesse est, juxta illud paralipomenon, *cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut mentes, manusque nostras ad te tollamus*: Nam hujus felici præsidio populus Israeliticus olim insultantem sibi infestissimum Amalech devicit; Hujus inquam egregio munimine, Judith vidua devotissima, salutisque populi Dei zelantissima freta de Olopherne, ac ejus ingenti pompaque exercitu glorioſe triumphavit. Sic Josaphat rex Jerusalem, congregatam adversus se ingentem hostium suorum multitudinem, precibus & jejuniis apud altissimum per eumdem & populum suum devotissime persolutis debellavit ac interemit; ita ut nec unus ex eis superstes remansit. Cetera hujus generis exempla, quæ nos ad hanc orationis instantiam in nostris necessitatibus, & periculis tanquam

ANNO CHRISTI 1454.

turrim quamdam fortiſſimam fiducialius accurrere & confugere invitant, tanquam ſæculo noſtro notiſſima hic pertranſire decrevimus: Verum quia nedum urgente neceſſitate, ſed & favoris proſperitatiſque ſecunda aura reflante, orationum felici præſidio opus eſſe dignoſcitur, cum ei qui ſibi ſtare videtur, tum præſertim maxima cautela opus eſt, ut apud ſe prævideat ne labatur aut cadat, cum hinc ſecurius & confidentius ille hoſtis antiquus humanam imbecillitatem invadat, dum illam nudam & inermem, & de ſuis periculis minime ſolicitam conſpicit. Hinc eſt, quod cum a diu contra & adverſus nos Chriſtiani nominis profeſſores & alumnos, perſecutor ille ſæviſſimus ferro, & igne crudeliſſime deſævierit, aç magnam heu! hujus Chriſtiani orbis partem ſuo nefandiſſimo dominio injuſte ac tyrannice ſubegerit, aç totam ipſius religionem noſtram Chriſtianam in exterminium deducere ſuis pro viribus ſategerit; ille tamen qui contritorum gemitus ac ſuſpiria non deſpicit, qui cum juſte iratus fuerit minime recordatur, & malis ceſſantibus afflictis conſolationem tribuit, ſua ſola gratia ex ſuæ miſericordiſſimæ pietatis immenſitate nobis ejuſdem Chriſtianitatis profeſſoribus & alumnis, in his noſtris calamitatibus opportune, & gratioſe jam nuper ſubvenit, & de magna parte exercitus ipſius nefandiſſimi Chriſtiani nominis perſecutoris ſua gratia glorioſe triumphare fecit.

Et licet inſuper hoc inclitum regnum Angliæ, per nonnulla tempora in ſuo capite ſcilicet rege noſtro Chriſtianiſſimo, variis corporis ſui ægritudinibus preſſo, ipſis inſuper noſtris intrinſecis & inteſtinis malis, quibus jam a diu ſalus reipublicæ non mediocriter periclitata fuit, graviter ac pene inconſolabiliter mœrens elanguerit; divina tamen in nos jam nuper relucente reſpiranteque gratia, [a] ac ipſum regem noſtrum ab ipſis quibus ſic a diu detinebatur infirmitatibus miſericorditer relevante magnifice relevatum recreatumque, Deo gratias immenſas & immortales exigit in præſenti. Quas ob res divina gratia per eum modum, ut præmittitur, extenuatas reſumat, quod Deus avertat, ne vel ille Chriſtianiſſimus princeps rex noſter in priſtinos languores, quod longe procul & immenſum abſit a nobis, reincidat, nunc gratiarum actionibus immenſis & immortalibus, per nos Deo gratiarum omnium largitori ex intimis perſolvendis, nunçque devotiſſimis orationum inſtantiis, ne ut præmittitur, quod Deus avertat, in has calamitates prædictas relabamur, aut in illis malis inteſtinis periculoſe, prout hactenus, diutius immoremur, tanquam præſtantiſſimis efficaciſſimiſque præſidiis permaximis nobis opus eſt. Quocirca ut illa noſtra adverſus illos orthodoxæ fidei noſtræ perſecutores felix jam inchoata expeditio, aç ipſius Chriſtianiſſimi principis domini noſtri regis, reique publicæ hujus incliti regni ſui ſalus & ſtatus, de die in diem, citius ad perfectum creſcant, proſperentur, & invaleſcant; ac illa mala intrinſeca feliciter aç gratioſe, divina mediante inſpiranteque gratia, ſopiantur, quaſdam ſolemnes proceſſiones per noſtram Cantuarienſem provinciam in eccleſiis cathedralibus, regularibus, collegiatis, ac aliis per unum annum fieri ac concelebrari debere decrevimus. Quocirca fraternitati veſtræ, tenore præſentium, committimus & mandamus, quatinus omnibus & ſingulis noſtris confratribus & coepiſcopis noſtræ Cantuarienſis eccleſiæ ſuffraganeis, vice & auctoritate noſtris, cum omni celeritate qua poteritis, veſtris literis harum ſeriem continentibus injungatis, quod ipſorum ſinguli in eccleſiis ſuis cathedralibus, ac aliis eccleſiis conventualibus & collegiatis, tam regularibus quam ſæcularibus, necnon parochialibus ſuarum civitatum & diœceſeum, diebus dominicis & feſtivis, ſubditos ſuos clericos & laicos efficaciter moneant & inducant, ſeu moneri faciant & induci, quod tam ipſis diebus dominicis & feſtivis, quam ſingulis quartis ac ſextis feriis, omni cordis humilitate, ſolemnes proceſſiones, pro illorum nefandiſſimorum orthodoxæ fidei noſtræ ac profeſſorum ejuſdem adverſariorum potentiis, longe & procul a finibus noſtri orbis Chriſtiani arcendis & removendis; & quod velit altiſſimus, prorſus extinguendis & exterminandis; necnon pro ſalubri votivoque ſtatu domini noſtri regis, hujuſque incliti regni ſui Angliæ, plenius, maturius, ac felicius reſtaurandis & reintegrandis, ac de die in diem ad meliora ſalubrioraque, favente domino, feliciter promovendis & proſperandis; proque aliis regi noſtro nobis regnoque ſuo hujuſmodi imminentibus neceſſitatibus & periculis, cito, celeriter, & indilate relevandis & gratioſe evitandis, aliiſque quibus periculoſe circumdamur, & vallamur ab exteris malis a nobis prorſus avertendis, auferendis, & depellendis, faciant cum omni devotionis affectu ſolemniter ac devote celebrari, devotaſque letanias cum aliis ſuffragiis congruis & Deo gratis, dici, & decantari, populos ſibi inſuper ſubjectos efficaciter adhortentur, quatinus die noctuque pro hujuſcemodi a nobis totaque Chriſtianitate depellendis, avertendiſque malis cum eis congruum ad id tempus vacaverit, cum omni cordis humilitate devotis orationibus jugiter inſiſtant.

Et vos nihilominus, confrater cariſſime, præmiſſa in civitate & diœceſi veſtris, per veſtros, humiliter ac devote, diebus & temporibus aç locis conſimilibus fieri faciatis. Et ut ad ea quæ præmiſſa ſunt piæ devotionis opera frequentius atque ſolicitius offerenda propenſius excitentur; Nos de Dei omnipotentis immenſa miſericordia, & beatiſſimæ Mariæ virginis matris ſuæ, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, necnon ſanctorum Alphegi & Thomæ, martyrum patronorum noſtrorum, omniumque ſanctorum ſacris meritis & precibus confidentes, univerſis & ſingulis ſubditis noſtris de peccatis ſuis vere pœnitentibus confeſſis & contritis, qui infra prædictum annum aliquo die Mercurii, ſeu Veneris in proceſſione hujuſmodi de qua præfertur ſolemniter facienda interfuerint, & præmiſſis de cauſis Deum precibus devotis interpellaverint, aut aliquo dictorum dierum, vel aliquo die quocumque infra eumdem annum jejunaverint, miſſam vel ſeptem pſalmos cum letania, aut nocturnum pſalterii Davidici, vel pſalterium vulgariter nuncupatum beatæ Mariæ virginis dixerint, [b] ad locum aliquem ob reverentiam vel memoriam Dei, vel alicujus ſanctorum ſuorum ex cauſa peregrinationis viſitari ſolitum adierint, aut aliquid in opus elecmoſynæ erogaverint, aut de peccatis ſuis ut ſe ad præmiſſa ſacrificia offerenda acceptiores Deo reddere valeant debite confeſſi fuerint, totiens quotiens aliquod præmiſſorum egerint & exercuerint, quadraginta dies indulgentiæ gratioſe concedimus per præſentes. Et a vobis

a) *Forte*, ob ipſum H.

b) *Forte*, a locum. H.

vobis ceteriſque confratribus & ſuffraganeis noſtris, veſtris ac ſuis ſubditis præmiſſa facientibus, indulgentias a vobis concedi ſolitas depoſcimus elargiri. Datæ in manerio noſtro de Croydon, 19. die menſis Januarii anno domini 1454. & noſtræ translationis anno primo. ANNO CHRISTI 1454.

ANNO CHRISTI 1455.

VITA
CALLISTI PAPÆ III.

CAlliſtus, Alphonſus Borgia antea vocatus, vir & Cæſarei & pontificii juris conſultiſſimus, Alphonſi regis conſilio & ſecretis adhibitus. Cum de pace inter Eugenium & Alphonſum regem ageretur, ſe maxime id curante, purpuræ dignitatem oblatam recuſavit, nec prius accepit, quam rem inchoatam ex animi ſententia perfeciſſet. Cardinalis tituli ſanctorum quatuor Coronatorum creatus eſt. Denique anno domini 1455. ſexto Idus Aprilis Calliſti nomine pontifex renuntiatus, ſtatim Turcis bellum indicens, quod multo antea voverat, viros per univerſam Europam miſit, qui ſacra prædicatione animos omnium ad hoc tam præclarum bellum inflammarent. Itaque ſedecim triremibus fabricatis, & undique coactis auxiliis, claſſem duce patriarcha Aquilejenſi in maritimas Aſiæ oras immiſit. Magna contentio Romæ exorta inter Urſinorum factionem & comitem Anguillariæ, cui favebant Columnenſes, pontificis auctoritate ſedata eſt. Beatum Vincentium Hiſpanum, Emundum Anglum, inter ſanctos adſcripſit. Palumbaram Sabellis reſtituit, quæ ab eiſdem ad eccleſiam defecerat. Cum per aliquot dies formidabilis cometes viſus eſſet, ſupplicationes decrevit ad iram Dei avertendam, & ut ictu quodam campanæ ad meridiem (qui mos adhuc ſervatur) fideles ad Deum converſi ſuos ardentibus precibus juvarent, qui cum Turcis dimicabant. Senenſes armis Piccinini pene oppreſſos ſublevavit. Novem cardinales, quorum duos nepotes, & Æneam Piccolomineum, quem deinde ſucceſſorem habuit, elegit. Mortuo dehinc Alphonſo, quia nullus legitimus heres ſupererat, regnum Neapolitanum eccleſiæ repetiit: & quidem Ferdinando repugnanti magnas attuliſſet difficultates, niſi mors interceſſiſſet. Obiit octuagenario major, & ſepultus eſt in ſacrario baſilicæ ſancti Petri, anno domini 1457. octavo Idus Auguſti, cum ſediſſet annos duos, menſes quatuor. Ita Pius II. in epiſtola ad Pariſienſem academiam. Onuphrius vero ſcribit illum an. 1458. deceſſiſſe, atque adeo tribus annis ſedem apoſtolicam tenuiſſe. Hic arctiſſimam ſocietatem iniit cum Perſarum, Armenorum, Tartarorum regibus, a quibus & legationes accepit, & eos viciſſim in Turcas concitavit. In paupere liberaliſſimum, victu continentiſſimum fuiſſe tradunt. Facilem cuivis ad ſe aditum præbebat: eaque integritate, ut neque cardinalis, neque epiſcopus beneficium ullum in commendationem unquam acceperit, Valentina tantum eccleſia contentus. Ædem ſanctæ Priſcæ, Urbis mœnia reſarcivit; nec variis occupationibus circumventus divinarum & humanarum rerum ſtudia intermiſit. Officium celebritatis transfigurationis compoſuit, & ea ratione qua corporis domini dies celebratur, agi voluit. Alphonſum inimiciorem habuit, quod is epiſcopatus pro iis petebat, in quibus aliquid ad hujus muneris dignitatem deſiderabatur. Non poſſum præterire eam vocem quam quotidie uſurpabat: Nulli dubium eſt, quin apoſtolica ſedes ſit omnium eccleſiarum parens, a cujus nos regulis deflectere indecorum eſt. Hæc ex Maſſono.

** CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA I. Carolo VII. Galliæ regi.

ANNO CHRISTI 1455. die 8. Aprilis.

Calliſtus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Carolo, Francorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

IMmenſa ſummi Dei bonitas, & ineffabilis providentia, volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per ſuam infinitam caritatem ab æterna morte redimere, filium unigenitum noſtræ mortalitatis carnem ſuſcipere voluit, ut per ejus ſacratiſſimam paſſionem depulſa priorum caligine delictorum, nos ad regna cæleſtia evocaret, qui cum eſſet in terris prædicans regnum, apoſtolos ſibi elegit, ut ſuorum imitatores operum eccleſiam ſanctam ſuam poſt ad cœlos glorioſiſſimam aſcenſionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes illam multiplicato fructu redderent ampliorem; inter ipſos autem, Petrum apoſtolorum principem, & caput eccleſiæ conſtituit, data ſibi & ſuis ſucceſſoribus ſolvendi, & ligandi plenaria poteſtate. Neceſſe enim fuit cum unicuique huic vitæ finis conſtitutus, ut Petri auctoritas, dignitas, & poteſtas traduceretur ad ejus in Romana eccleſia ſucceſſores, ut eſſet uſque ad ſæculi conſummationem, qui Chriſtum repræſentans, caput eſſet eccleſiæ ſuæ, & ſolvendi, & ligandi poteſtatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipſo Petro continuatam Romanorum pontificum ſucceſſionem felicis recordationis Nicolaus papa V. prædeceſſor noſter, qui ſummus Romanæ eccleſiæ pontifex, & verus Chriſti Jeſu vicarius in ſede Petri hactenus præfuit in hac alma urbe, ſuum diem claudens extremum, animam Deo reddiderit, ipſius funeris in baſilica principis apoſtolorum exequiarum celebratione ſolemni de more, & juxta obſervatam conſuetudinem ſubſecuta: Nos una cum venerabilibus fratribus noſtris, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in palatio apoſtolico apud baſilicam beati Petri apoſtolorum principis, in quo idem prædeceſſor dum viveret habitaret, & curſum præſentis vitæ finierat, convenientes in unum modo & tempore congruis, conclave ingreſſi ſumus pro ſummi pontificis electione, ubi facta celebratione miſſæ in honorem ſancti Spiritus, & poſt diligentem tractatum, prout tantæ rei dignitas poſtulabat, prædicti fratres, ejus qui invocatus fuerat gratia cordibus ipſorum infuſa, nos cum tituli ſanctorum quatuor Coronatorum presbyterum cardinalem, & epiſ-

Regem reddit certiorē de ſua in ſummum pontificem electione, ac mentem ſuam aperit de pellendis Turcis Conſtantinopoli. " Ex tomo VII. ſpicilegii, cōm. a D. d'Hegouval.

ANNO CHRISTI 1455.

& epiſcopum Valentinenſem, in ſummum pontificem elegerunt, grave onus, & noſtris viribus impar noſtris humeris imponendo. Nos igitur licet humilitatem noſtram, & imbecillitatem ad tanti ponderis ſarcinam ſuſtinendam cognoſceremus, tamen confiſi, quod is qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota noſtra adjuvando proſequetur, nec deſeret in ſe ſperantes; ſuſcepimus onus impoſitum nobis, ea etiam ſpe nos hortante, quod tuæ & aliorum Chriſti fidelium pro nobis ad altiſſimum porrectæ orationes, & preces auxilium ad regendum ſuam eccleſiam apud ſalvatorem noſtrum uberius impetrabunt, & fortiorem reddent ad tantum regimen infirmitatem noſtram. Idcirco hortamur in domino tuam ſerenitatem ut indicere velis, ut ſolemnes proceſſiones cum celebratione miſſæ ſancti Spiritus fiant in regnis tuis, & ſimul precibus omnium fidelium altiſſimo ſupplicetur, ut nobis gratia ſua aſſiſtat, & dirigat actus noſtros, ut poſſimus condigne regere eccleſiam ſanctam ſuam, & ea agere quæ ſpectant ad ſalutem animarum fidelium, extirpationem hæreſum, & pacem populi Chriſtiani. Inter cetera autem intendimus circa oppreſſionem Turcorum & aliorum infidelium omnes vires; & conatus noſtros adhibere, ut illi immaniſſimi hoſtes Chriſtiani nominis, non ſolum a civitate Conſtantinopolitana, quam nuperrime occuparunt, ſed a finibus Europæ penitus expellantur; diſpoſiti quoque ſumus omnia agere quantum cum Deo poterimus, quæ ſpectent ad honorem & ſtatum tuum. Ceterum bullam plumbeam ſine impreſſione noſtri nominis eſſe præſentibus appenſam tua ſublimitas non miretur, ſed potius gratuletur, eo maxime quia ejuſdem tuæ ſublimitatis deſiderio occurrentes, ipſas literas ante accepta coronationis noſtræ inſignia duximus tranſmittendas, infra quod tempus perfectæ bullæ uſus cum pontificis impreſſione nominis, de conſuetudine non habetur.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſexto idus Aprilis, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimoquinto.

" ** CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA II.

Calliſtus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Carolo Francorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Gratias agit regi Francorum de ipſius erga ſedem apoſtolicam cultu ſingulari. " Ex eodem ſpicil.

ETſi ſatis cognitum haberemus tuam ſerenitatem hanc ſedem apoſtolicam & ſedentes in ea more Chriſtianiſſimorum progenitorum tuorum ſumma fide, & ſinceritate colere ac venerari, permaxime tamen lætati ſumus, quod præclaram erga nos, & ipſam ſedem devotionem tuam per oratores tuæ ſublimitatis, tam ample & religioſe declaraveris in dando nobis obedientiam, quæ Romanis pontificibus in principio ſuæ aſſumptionis ad apoſtolatus apicem ſemper publice conſuevit præſtari. Nam cum tua celſitudo ſit fidei noſtræ ſingulare decus & ornamentum, atque ad eam propagandam plurimum conducat tua auctoritas & potentia, non eſt res parvi momenti apud ceteros principes & populos Chriſtianos, quod ipſam apoſtolicam ſedem devotiſſime venereris. Quare lætamur quidem merito, & tuam ſerenitatem omni laude, & commendatione dignam judicamus, commendantes plurimum ſublimitatem tuam, quod tales ad nos oratores deſtinaveris, qui cum omni gravitate, maturitate & modeſtia quæ ſibi commiſeras, non minus eleganter, quam prudenter expoſuerunt; nec dicere poſſemus quam libenter illos audiverimus, cum de rebus tuis apud nos agerent. Nam cum maximo ſtudio, & amore tuam celſitudinem ſemper proſecuti fuerimus, gratiſſima nobis fuerunt omnia per illos relata, quibus annuimus, quemadmodum ex aliis literis noſtris, & ex relatione dictorum oratorum latius intelliges.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimoquinto, tertio Kalend. Martii, pontificatus noſtri anno primo.

ANNO CHRISTI 1455.

" ** CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA III. Carolo VII. Regi Francorum.

ANNO CHRISTI 1456. Dic 1. M

Cariſſimo in Chriſto filio, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Gratias a quod rex permiſeri decimam ſubſidium exercitus tra Turc exigi. " Ex eod ſpicil. a *Forte*, ex tatione.

LIcet jamdiu nec immerito ſerenitatem tuam omni affectione dilexerimus, tamen receptis nuper humaniſſimis literis tuis, quibus ipſa ſerenitas nobis aperte regioque animo, & liberalitate ſignificat ſe pro ſacro-ſanctæ catholicæ fidei defenſione & [a] exhortatione paratam eſſe conſentire, ut decima ſuper univerſali eccleſia, & præſertim in tuo regno levetur? Adeo ex hac tam mirifica, & catholico rege digna liberalitate animus noſter gaudet, ut fatendum ſit jamdiu nihil nobis accidiſſe jucundius. Tuæ itaque celſitudini immortales gratias agimus, quæ majorum ſuorum veſtigia ſequitur, in quibus ſemper firmum columen, & præſidium catholicæ fidei conſtitutum fait. Nunc, cariſſime fili, nunc promendæ ſunt omnes vires facultateſque; nunc clara voce ipſa Chriſtiana fides auxilium vocat, ut immaniſſimorum hoſtium furor ſæviens in Chriſti fideles reprimatur: quod facile erit, ſi prius quam illorum audacia & rabies invaleſcant viriliter reſiſtatur. Deus & beatiſſimi apoſtolorum principes nobiſcum erunt, & ſancti Spiritus aura naviculam Petri ad optatum portum, ſuperatis fluctibus, adducet. Nos autem magno animo ſumus; & quæ ad obſiſtendum inimicis Chriſti neceſſaria ſunt, omni cura & celeritate paramus, hortamurque ac rogamus tuam ſerenitatem, ut quæ liberaliter obtulit, pro rei magnitudine, & neceſſitate adimpleat, detque operam ut decima hujuſmodi exigatur, ut pecuniæ non deſint operi ſanctiſſimo. Et ut efficacius tua celſitudo mentem noſtram, & quo in ſtatu res omnis apparatuſque noſter conſiſtat, intelligere poſſit, remittimus ad eandem dilectum filium Ludovicum Leſcaſes, quem virum bonum, Deum timentem cognovimus. Ob idque voluntatem noſtram ſerenitati tuæ per eundem ſignificandam ordinavimus: quam precamur ut ipſi Ludovico in omnibus quæ noſtro nomine narraverit, ſine aliquo dubio, prout in aliis noſtris literis ſcripſimus, pleniſſimam fidem adhibere velit: orantes Deum pro felici ſtatu tuæ celſitudinis.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo piſcatoris, die 1. Maii, 1456. pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1455.

ANNO CHRISTI 1455.

** THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Monitio per edictum publicum ne matrimonia contrahantur, aut testamenta condantur, nisi coram duobus aut tribus testibus.

r cod. MS. Regiſtro incipali chiepiſc. ntuar. nuncupato archiep.) l. 5. a.

THomas permissione divina, &c. Universis & singulis rectoribus, vicariis, & curatis, ac eorum vices gerentibus per nostram civitatem diœcesim & provinciam Cantuariensem constitutis; necnon universis & singulis pabulum verbi Dei clero & populo ad crucem S. Pauli London, ministraturis & exposituris salutem, gratiam & benedictionem. Licet sancta mater ecclesia solum de manifestis, & notoriis judicet, non de occultis, quæ divino judicio sunt relinquenda, qui solus scrutator cordium & cogitationum judex existit, ac injuriam Deo faciat, qui judicat de occultis hujusmodi: quia si singula scilicet notoria & occulta hic forent punienda, divina judicia locum non haberent, quod dicere aut sentire nefas existit. Hinc est quod pie statuit eadem sancta mater ecclesia, quod volentes condere sua testamenta sive ultimas voluntates, secum habeant testes idoneos; videlicet proprios curatos, ac eorum vices gerentes, ac alios per quos veritas testamentorum sive ultimarum voluntatum hujusmodi probari possit, si denegetur: Pari consideratione statuit eadem sancta mater ecclesia, quod contrahentes matrimonium vel fidem dantes matrimonio contrahendo, secum pari modo duos testes aut plures præsentes habeant per quos matrimonium hujusmodi probari possit si per aliquam partium contingat id deposi denegari. Ex querela tamen multorum notorietateque facti, ac experientia negociorum ad nostrum pluries pervenit auditum, quod in nonnullis locis & partibus nostræ Cantuariensis provinciæ antedictæ, & præsertim in illa inclyta civitate London, novus usus, verius novus morbus irrepsit, quod testantes hujusmodi solum scriptorem aliquem in confectione testamentorum suorum sibi advocant, nullis testibus in ea parte vocatis; qui quidem scriptores copias testamentorum hujusmodi secum ad domos suas privatas deferentes, in mundum redigunt, complicant & claudunt, ac ad testatores hujusmodi in articulo mortis positos, sic clausa apportant, ac in præsentia eorumdem testatorum, ac quorumdam aliorum ad id vocatorum, quid in eis contineatur penitus nescientium, ut puta qui nec factioni, lecturæ, aut recitationi testamentorum hujusmodi interfuerunt, eadem sigillari faciunt, quod ad probationem testamentorum hujusmodi nihil prorsus adminiculatur. Quodque alii nonnulli usque ad extremum vitæ suæ exitum testari renuunt. Alii insuper residuum bonorum suorum disponere negligunt, ex quo nonnunquam contingit, quod comparentes contradictores & hujusmodi testamenta negantes, testamenta hujusmodi ob defectum, ac inopiam probationum cassantur & adnihilantur; sicque testatores hujusmodi intestati decedunt, ac si nullum testamentum condidissent, residuumque bonorum suorum hujusmodi perperam & inique in usus suos prophanos, executores sive bonorum hujusmodi administratores damnabiliter convertunt. Idem in matrimonio occulte, aut clandestine contracto pluries contingit, quod etsi ob defectum & inopiam probationem contra negantem, in judicio militantis ecclesiæ subsistere nequeat apud tamen ecclesiam triumphantem, quæ nec fallit nec fallitur, verum licet occultum matrimonium nihilominus existit: qua de re multotiens ac frequenter evenit, quod una pars contrahentium, interdum utraque ad secunda convolat vota, adulterium committendo, filios spurios & adulterinos generando; sic non suis parentibus in hereditate filii illegitimi succedunt, sicque successoria edicta nequissime pervertuntur; ac etiam plura ac gravia animarum pericula ob defectum probationum contra negantes in hac parte necessarium generantur.

Quocirca vobis communiter & divisim committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatinus omnia & singula in his literis nostris contenta, in ecclesiis vestris parochialibus & aliis locis publicis, ac ad crucem S. Pauli London antedictam publicetis; & nihilominus auctoritate nostra moneatis quoscumque infra nostram Cantuariensem provinciam constitutos, & injungatis eisdem, prout velint & optent hujusmodi testamenta sua, necnon contractus hujusmodi matrimoniales firma, rata, & stabilia permanere, quatinus testamenta sua hujusmodi in præsentia duorum aut trium testium idoneorum, ut præmittitur, in sana mente aut conficiant, aut perlegi & recitari faciant, & nihilominus viri ac mulieres in senectute saltem constituti, in sanitate corporali sanaque memoria ac integra mente sua condant testamenta, in quibus clare & aperte sua faciant describi legata; necnon cui aut quibus cuive usui, aut usibus residua bonorum suorum hujusmodi applicari voluerint. Et quod in fine testamentorum hujusmodi inserant nomina duorum aut trium hujusmodi, quorum unus sit sacerdos parochialis, aut proprius curatus, si commode fieri poterit, qui hujusmodi testamentorum factioni aut recitationi, aut lectioni in præsentia testatorum hujusmodi sanæ memoriæ existentium, ac lecturam & recitationem per alios factas diligenter advertentium, & intelligentium, aut per se idem facientium personaliter interfuerint; non autem solum ut assolet qui in sigillatione testamentorum hujus præsentes fuerint, quod ad rem non pertinet, necquicquam ad ostensionem veritatis testamentorum hujusmodi adminiculatur. Injungatis insuper utriusque sexus viris ac mulieribus, ne mutuo fidem dent de matrimonio contrahendo, aut matrimonium quoquo modo contrahant, nisi in præsentia duorum aut trium testium idoneorum, per quos matrimonium hujusmodi, si quando, inimico homine procurante, id per aliquem contrahentium denegari contingat, luculenter probari possit. Preterea moneatis efficaciter, & inducatis in sermonibus vestris hujusmodi dictos subditos nostros; quod in singulis causis, criminibus, & negotiis forum ecclesiasticum saltem concernentibus consimiliter duos aut plures testes idoneos secum adhibeant, prout voluerint in his victoriam obtinere, & injustitiæ complementum contra & adversus hujusmodi negantes ab ecclesia, ecclesiasticoque judicio reportare. Datæ in manerio nostro de Lamehithe vigesimoquinto die mensis Maii, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimoquinto, & nostræ translationis anno primo.

CON-

ANNO CHRISTI 1456.

CONCILIUM SALISBURGENSE

A Sigiſmundo Archiepiſcopo anno Chriſti 1456. celebratum.

Ex Hanſizii Germ. ſacra to. 2. p. 495.

Cum alia concilii præſentis acta deſiderentur, non abs re erit hic afferre conquæſtiones varias, poſtulationes, interrogationes, informationes a diœceſibus Salisburgenſis provinciæ Concilio exhibitas.

Adviſamenta in ſacro concilio Provinciali Salzeburgenſi correcta de anno a Nativitate Domini 1456. Dominica *Jubilate*, quæ fuit 18. Aprilis, recto ordine ſubſequuntur.

Adviſamenta Domini epiſcopi Seccovienſis.

REverendus in Chriſto pater & D. D epiſcopus Seccovienſis ſacro concilio exponit gravi cum querela; quomodo quidam Fratres Ordinis Minorum B. Franciſci de obſervantia nuncupati, nuper ad diœceſim ſuam venientes, quemdam fundum a laicali poteſtate recipiendo, quoddam clauſtrum ſui ordinis ibidem de novo propria temeritate in contemptu ſuæ poteſtatis ordinariæ, ipſius conſenſu ad id non accedente, ac in graviſſimum præjudicium & jacturam parochialis eccleſiæ, ſub cujus limitibus dictus fundus ſitus eſt; aliarum quoque eccleſiarum parochialium circumjacentium detrimentum non modicum, conſtruere nituntur, velut hodie ædificare non ceſſant, eſtque locus ipſe in ſolitudine poſitus, ubi ipſi fratres neque officium prædicationis, ſuper quo idem ordo originaliter inſtitutus eſt, nec victus neceſſitatem malitia vagationis devitata habere poſſunt. Quare petit præfatus reverendus pater humillima cum inſtantia per ſacram ſynodum ſibi & Clero ſuæ diœceſis provideri opportune, ut dicti fratres ita coerceantur, quod ab opere hujuſmodi ſtructuræ ceſſantes in antea talia attentare non præſumant; talis quoque reſiſtentia adhibeatur fratribus eiſdem, qua ordo beati Petri in honore & quiete priſtina conſervetur.

Fertur namque dictos Fratres etiam in aliis locis & civitatibus provinciæ Salzeburgenſis fundos & loca ipſis pro clauſtris ſui ordinis placentia, non requiſitis ordinariis locorum eorumdem, contra Canonica inſtituta occupando recepiſſe. Et ſi forte præfati fratres quocumque indulto Apoſtolico fundos recipiendi & clauſtra ſui ordinis, ut præmiſſum eſt, propria auctoritate ubicumque erigendi ſe prætenderent munitos (velut præfatus epiſcopus ex quadam miſſiva ſuperiorum fratrum prædictorum ſibi tranſmiſſa ipſos ad ipſum habere accepit; quamvis ſuam paratus eſt ſacræ ſynodo ad legendum exhibere) & ſi ſit, quod tunc ipſa ſacra ſynodus apud apoſtolicam ſedem vel revocationem hujuſmodi procuret, aut alio modo provideat, ne eccleſiæ parochiales provinciæ Salzeburgenſis ita enormiter legantur. Timor namque vehemens eſt per tolerantiam talium novarum religionum in longum exſtinctionem cleri ſæcularis ſequi poſſe.

Littera parochorum circa Krems' commorantium ad epiſcopum Patavienſem.

Reverendiſſime pater, & domine gratioſiſſime, humillimis ſubjectionibus, ac omni reverentia & obedientia præmiſſis. Non ſubſequentes plebani Andreas in Levubs, Conradus in Gobolzburg, Servatius in Hadersdorff, Thomas in Czebnig, Paulus in Schaimberg, Johannes in Lengenveld, Petrus in Schiltarn, Gabriel in Sſtretznig, Thomas in Geresdorff, & Johannes plebanus in Gozdorff, ceterique eccleſiarum provincialium rectores, vicegerentes, & altariſtæ per'diſtrictum circumferentialiliter circa Krems commorantes, veſtræ R. P. notum facimus, quomodo iſti Capiſtranei, ſilicet Fratres Minores de obſervantia ad noſtras eccleſias vicini in foro Levvbs ligneum conſtruxerunt oratorium, de facto prædicant, & ut timetur, confeſſionibus ſuis plebiſanos noſtros a nobis averſuri: quod noſtris eccleſiis, & nobis in maximum cedet præjudicium; quoniam nec de grano, neque de guttula vini in decimis gaudemus; ſed ſolum fructibus cottidianis & culturis, de quibus quaſi quilibet ſuo collatori cenſualis exiſtit. Et unde V. R. P. ac principi jura epiſcopalia & ſteuras præſtare tenemur. Imo fabrica eccleſiæ Patavienſis, & omnes pauperes & ſtructuræ notabiliter ſentient detrimentum. Quare omnes prædicti R. P. V. capellani ad vos tanquam gratioſiſſimum noſtrum &c. revertentes eadem humillime in Domino deprecantes, ut iſtis novis inſtitutionibus maxime præjudicialibus noſtris eccleſiis, & nobis obſtare dignentur gratioſiſſime cum effectu, in eo ſalutem populo & proviſionem nobis & commodum paterne oſtendetis &c. harum omnium noſtrorum ſecutis ſubimpreſſis teſtimonio litterarum. Datum in Leubs ſeptima Maii 1456.

Adviſamenta ex parte reverendiſſimi in Chriſto patris & D. D. Tyboldi epiſcopi Laventin. totiuſque Clerì ſibi commiſſi.

Reverendiſſime Pater. Præpoſitus S. Andreæ eccleſiæ Laventin. Archidiaconus nimis gravatum ſe fore credit per ſuum ordinarium, ſibi in latere conſtitutum, in cura animarum plebanis ac Vicariis compenſanda, qui ſibi ex jure Archidiaconatus ſui hujuſmodi curam animarum dare aſcribit.

Item declaretur, qui caſus ſint ipſi Archidiacono a jure vel conſuetudine reſervati.

Item quid agendum ſit de plebe in Lavenmund Laventin. diœceſ. quæ ſe alias in proxima viſitatione Commiſſariorum D. Epiſcopi Laventin. reddidit contumacem ad juramenta præſtanda ſuper inquiſitionem vitiorum ac aliorum extirpandorum.

Item ex parte eccleſiæ parochialis S. Johannis in Gorgig Salzeburgenſ. diœceſ. quæ eſt

de

ANNO CHRISTI 1456.

de præſentatione V. R. P. & de collatione Rev. Patris D. epiſcopi Laventin. diœceſ. an dicta eccleſia S. Johannis in Gorgig ſubjaceat diœceſano, & qui ejuſdem eccleſiæ Vicariis habeat dare curam animarum & cognoſcere de cauſis?

Item quid agendum ſit cum plebano in muta prope Marenberg Laventin. diœceſ. qui contumaciter ſe abſentare præſumpſit? &c.

Item de publicis remittendis quantum quis pro Archidiacono ſolvere debeat? & qualiter immitti debeant cæteris cauſis? & an ad ſuum plebanum ſeu ipſius locumtenentem pro injungenda pecunia ſint iterum remittendi?

Item de feſto S. Matthiæ Apoſtoli quando in anno biſextili ſit celebrandum?

Item laicalis poteſtas uſurpare conatur juriſdictionem ſpiritualem, omnino ſuppeditandam, contra jus commune, præſertim de decimis, quæ debentur de jure communi & divino eccleſiæ, ſe intromittunt judicando de eis: cum tamen incapaces hujuſmodi juriſdictionum exiſtant.

Item cauſas dotis, donationis propter nuptias, & ſimiles, non permittunt tractari in foro eccleſiaſtico, & omnino judicem eccleſiaſticum excludere conantur: cum tamen in hujuſmodi cauſis locus ſit præventioni; cauſam ſubjungentes, quod majori modo contrahitur ſub ſpecie dotis & donationis propter nuptias ſub obligati[illegible] jurium forenſium, vulgariter *Landgericht*, & propter non ſolutionem in termino promiſſo dotis vel donationis propter nuptias, ut præfertur, prætendunt ſolum ſtare arbitrio judicum forenſium.

Item de peculio Clericorum, & de rebus relictis per Rectores presbyteros & Clericos poſt eorum mortem, Laici ſe intromittunt, & de illis diſponunt, non obſtantibus privilegiis & libertatibus eccleſiaſticis, & per hæc privilegia & libertates eccleſiaſticæ ſuppeditantur.

Item excommunicati & denunciati non verentur intrare eccleſias, ſtantes ſcienter ultra annum in eorum protervitate, & excommunicatione, tanquam ſuſpecti de hæreſi. Et poſtquam ordinarii loci juxta juris exigentiam contra eoſdem proceſſum juris inſtaurare volunt, imponunt minas multum formidabiles, quæ in conſtantem virum metu concurrente cadere poſſunt. Per hoc vilipenduntur privilegia, & eccleſiaſticæ libertates, & magna pericula, & gravamina eccleſiis proveniunt ex iſtis.

Item laicalis poteſtas in civitatibus majoribus decernit ſtatuta, quod nullus Clericorum prædium cujuſcumque conditionis onerare, & in remedium animæ ſuæ diſponere poteſt. Inſuper & redditus legitime poſſeſſos contra juris diſpoſitionem, quo cavetur, quod nullus Clericorum, cujuſcumque conditionis exiſtat, res eccleſiarum laicali poteſtate ſubmittere debet ſub pœnis maximis, & merito formidabilibus, de quo in capitulo hoc conſuetiſſimo: *de rebus eccleſiæ non alienandis lib. 6.*

Item manifeſtos Uſurarios abſque ſatisfactione condigna per ipſos, vel eorum hæredes facta, Religioſi ordinum mendicantium eccleſiaſticæ ſepulturæ tradere non verentur. Ex quo oritur contra Clerum maxima ſuſpicio: quia laici dicunt: tales religioſi ſunt tantæ devotionis, & intelligentiæ, qui ſi hujuſmodi uſurarii non eſſent ſepeliendi, eos nunquam ſepelirent.

Hinc Patres hujus ſacri Concilii accuſati ſunt de correctione breviarii Salzburgenſ. & Patavienſ. eccleſiarum, maxime de ſabbato ſancto Paſchæ, ubi cavetur, quod pueri poſt baptiſmum non lactentur, quouſque procurentur in corpore & ſanguine Chriſti.

Item ſunt nonnulli epiſcopi, Abbates, Præpoſiti, Monaſteria, Collegia, Nobiles, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ & ſeculares habentes infra limites parochialium eccleſiarum decimas unam, duas, vel tertiam partes, vel etiam omnem decimam eis incorporatam, vel aliis debitam. Hi poſtquam novales decimæ in eiſdem eccleſiis de jure Rectoribus eccleſiarum debite fieri contingunt, novales decimas hujuſmodi contra juris diſpoſitionem in animarum ſuarum periculum & damnationem contra voluntatem Rectoris violenter rapiunt, & accipiunt.

Dignetur igitur hæc ſacra provincialis ſynodus ſuper his de opportuno remedio ſalubriter providere. Nam plures etiam ſententiæ definitivæ contra recipientes & rapientes decimas novales hujuſmodi in conſiſtorio Salzburgenſi factæ ſunt, quibus tamen aliqui Nobiles & Prælati nunquam parere curaverunt, prout non curant de præſenti &c.

Item ſunt nonnulli laici accipientes decimas, & omnia Novalia etiam appropriantes, & manu violenta detinentes.

Item accuſatur Synodus ex parte quorumdam laicorum, qui abſque ſcitu & conſenſu ſuorum accedunt curiam Romanam, & ibidem a Cardinalibus impetrant indulgentias ad filiales eccleſias in damnum maximum jurium parochialium, & matricum eccleſiarum: & eædem indulgentiæ ita exorbitantes ſunt, quod non ſolum conceſſa ſunt in diebus feſtis, ſed etiam in diebus feriatis. Poſtquam vero laici prædicti literas hujuſmodi ad partes iſtas attulerint, petunt ab ordinariis eaſdem confirmari; qui domini ordinarii etiam abſque ſcitu & conſenſu plebanorum in gravamen & jacturam eccleſiarum parochialium confirmant.

Provideant igitur, quid plebanis in his ſit faciendum, qui quodammodo perplexi ſunt inter duo adverſa, tum quia tenentur eccleſias ſuas indemnes ſervare, tum etiam quia tenentur ordinariæ auctoritati obedire.

Item provideatur, quomodo Mendicantes debeant audire confeſſiones; & an quilibet fidelis teneatur quolibet anno ad minimum ſemel confiteri ſuo plebano juxta tit. *Omnis utriuſque &c.* & plura alia, quæ concluſa ſunt in ſynodo provinciali Moguntin. petuntur hic concludi.

Item plebani gravantur per Mendicantes, quia ſine licentia communicant populum; imo dicunt, quod non ſint oves plebanis commiſſæ, ſed ſunt oves epiſcopi.

Item clerici gravantur, quod violenter trahuntur ad forum vetitum; imo prohibentur, ne aliquem citent ad judicium ſpirituale pro rebus eccleſiaſticis, ut ſuper decimis, teſtamentis, & in cauſis rationabilibus; imo aliqui Clerici ſponte ſe ſubmittunt juriſdictioni ſeculari abſque licentia ſuorum ſuperiorum.

Item de agris & pratis de novo excultis laici propriis motibus & violenter privant plebanos decimis contra jus commune.

Item judices, & præfecti, præcones, & cæteri

ANNO CHRISTI 1456.

teri laici violenter auferunt bona relicta per presbyteros & clericos beneficiatos ; imo consanguinei eorum prætendunt & volunt talium esse hæredes, & sic impediunt testamenta, & ultimam eorum voluntatem, quamvis de eleemosyna & beneficiis sint acquisita.

Item quando clericus beneficiatus moritur, statim laici intromittunt se de possessione beneficii, & bonis per talem relictis, a quibus oportet postea emere possessionem. Et contingit pluries, quod possessio traditur non habenti justum titulum &c.

Item sæculares advocati gravant ecclesias augendo advocatias diversis modis, puta venaticis canibus, vecturis & laboribus variis ; & idem faciunt alii Nobiles & principes, & eorum locumtenentes.

Item Nobiles compellunt ecclesiarum colonos ad labores suos vulgariter *Scharwerche*, ut in messe, in forno, & in fossis.

Idem volunt habere a plebanis & eorum colonis.

Item laici proprio motu se intromittunt de rebus temporalibus ecclesiarum, facientes de illis rationem ; cum sæpius non vocantes ad hoc suum plebanum, vendunt ad placitum res ecclesiarum, construunt & destruunt ecclesias.

Item absque scitu plebani auferunt vitas, ad quas etiam soli habent claves. Instituunt & destituunt ad voluntatem suam Campanatores & Magistros scholarum ; placeat vel displiceat plebanis. Item acceptant anniversariam defunctorum, & soli deputant plebano & suis sacerdotibus stipendia, sicut ipsis laicis placet : & si non vult plebanus consentire, remittunt ad alias ecclesias puta Monasteria vel hospitalia, quæ ipsi regunt. Etiam instituunt prædia ecclesiarum & destituunt. Et si plebanus aliquem instituit, ipsi eumdem non admittunt nisi placeat eis.

Item principes gravant Clericos per venatores.

Item Nobiles quoque inhibent plebanis, ne prædicent nisi ad eorum voluntatem, & faciunt eos expectare, quousque surgant de somno.

Item volunt, quod presbyteri eorum tabernas intrent. Quod si non fecerint, damna & gravamina eis inferunt.

Item de certis prædiis non volunt dare decimam.

Item laici usurpant sibi prædia, super quibus ecclesiæ sunt fundatæ.

Item provideatur contra collectores, ne amplius admittantur per ordinarios locorum, quia nimirum gravant plebanum. Et quidam ipsorum ascendunt ambonem, & decipiunt populum in suis prædicationibus & indulgentiis. Etiam portant secum reliquias, cum quibus stant publice in ecclesiis, quando populus dicit offertorium.

Item fiat executio Carolinæ.

Item provideatur, quod sacramentum eucharistiæ non fiat nimis commune, quia feriis quintis per certos defertur publice cum processione per ecclesias, & circuitus in ecclesiis absque licentia superiorum. Et hoc idem fit a religiosis feriis quintis, per hoc attrahentes sibi populum, & impedientes jura parochialia.

Item provideatur de laicis contra Clericos auctoritate sua arrestantibus bona, fructus redditus, & proventus clericorum & clericos, militantibus vulgariter *Wandelus*.

Item de laicis, qui auctoritate sua capiunt Clericos, & presbyteros præsentant Episcopo.

Advisamenta Ratisbonensia.

Item provideatur contra laicos diffidantes clericos, ducentes eosdem in Bohemiam, cremantes corpora & bona eorum.

Item tales cogunt clericos d dandum pecuniam pro securitate eorum.

Item quomodo cum ditionibus laicis post reconciliationem ad terram reversis agendum sit.

Item provideatur specialiter in diœcesi Ratisponensi contra hoc, quod clerici coguntur ad damnationem pecuniæ, vulgariter *Abting*, ad Bohemiam ; quod quotidianum est propter inimicos diffidantes generaliter omnem clerum.

Item Clerici, qui provocant consanguineos suos, & alios laicos ad diffidandum clero ; & quomodo agendum sit cum Clericis, qui per se faciunt tales diffidationes, & intrant Bohemiam, cum fuerint reversi.

Item an concepta in concilio provinciali Moguntino sint acceptanda.

Item de jurisdictione reverendissimi domini Salzeburg. quod plures ad eandem curiam, & etiam Romam trahuntur solum pro hoc, ut propter distantiam fatigent collitigantes ad concordandum cum eisdem : & arrestationibus a sede Salzburg. emanantibus.

Item fiat provisio, ut matrimonium possit licite contrahi & consummari & nuptiæ solemniter celebrari temporibus a jure interdictis, puta in septuagesima &c. ut fit alio tempore Domini.

Item quidam Religiosi præsertim Cistercienses Ordinis in capellis sibi subjectis extra septa monasteriorum sitis prædicant, festa indicunt, solemnes benedictiones in mitris faciunt, publicas missas decantant tempore, quo publica missa diebus Dominicis & festivis in ecclesiis parochialibus peragitur. Per hoc parochianos a suo pastore, & ecclesia matrice retrahendo, prætendendo prædicta sibi vigore exemptionis, consuetudinis, & privilegiorum licere, cum tamen curam animarum minime habeant.

Item mortuos sepeliunt ; parochianos alienos in casibus episcopis reservatis absolvunt, sacramentum eucharistiæ, & alia contra *Clem.* Religiosi administrant omnia, prætendentes sibi ex privilegiis licere, quæ tamen ostendere recusant. Novas capellas absque licentia ordinariorum erigunt in locis non exemptis, & offertoria ibidem observantia usurpant.

Item petitur moderari statutum de tabernariis quoad pœnam suspensionis ab officio, cum ex hoc plures incurrant irregularitatem, tempore hujus suspensionis se divinis, ut prius, ingerentes.

Item petitur declarari quotiens Criminarii debeant in anno admitti a plebanis, cum multum præjudicent curatis & eorum sociis, & cum prætendant se exemptos, qualiter prohiberi debent ab eorum excessibus, cum nimis difficile foret semper ad sedem apostolicam recurri.

ANNO CHRISTI 1456.

Adviſamenta quæ reſpiciunt diœceſim Salzburgenſem.

Sacerdos ſæcularis omiſſa trina oratione & quindecim gradibus, incipiat matutinas, continuando omnes horas canonicas ſecundum rubricam Salzburgen. paucis mutatis; primo ad ſummum feſtum, ad primam, ad Completorium, immediate poſt ſymbolum dicatur verſus cum collectas ad binas partes uſque ibi: *Sacerdotes*. De ſanctis trium lectionum oret ſine precibus. Capitulum poſt primam ſecundum chorum, demptis quinque Pſalmis, ſcilicet: *Verba mea* &c. In adventu & quadrageſima ſuffragia de patronis ſub una antiphona, ſcilicet ad Veſperas: *Fulgebunt juſti*: & ad matutinum: *Corpora Sanctorum*, & una collecta, in quo nominentur patroni, ſcilicet *Rudbertus*, *Virgilius*, & *Martinus*, una cum aliis ſuffragiis conſuetis. Infra Paſcha, & Pentecoſten diebus Dominicis in Matutinis ad quemlibet Nocturnum tres Pſalmos cum una Antiphona. Ad primam: *Deus in nomine* &c. cum reliquis: quod hoc tempus in omnibus diœceſibus privilegiatum eſt præ aliis temporibus.

Quocumque etiam die dicuntur VII. Pſalmi ad horas, eodem die dicatur letania, aliis vero diebus neque VII. pſalmi, neque letania.

Orare quotidie curſum & vigilias mortuorum ſtet in arbitrio cujuslibet volentis orate ex devotione; ſed nullus ad hujuſmodi ſit ex debito adſtrictus.

Item ſemel in ſeptimana, quando commode fieri poterit, horæ de patronis teneantur, ut in aliis diœceſibus fit.

Item præcipitur in quodam ſtatuto provinciali feſta SS. *Rudberti*, *Virgilii* & *Auguſtini* celebrari. Petitur relaxatio de feſto translationis S. Virgilii; quod non poteſt commode celebrari propter occupationes vindemiarum, propter quod plures ſcandalizantur.

Item fiat proviſio de remediis mortuorum, ne plebiſani nimium graventur.

Adviſamenta Cleri Stiriæ Inferioris.

Primo Sereniſſimus dominus noſter Imperator nos communem Clerum beneficum in ſuis terris & dominiis conſtitutum variis & continuis exactionibus ſuarum Steurarum ſolet aggravare, conandonos redigere in continuam ſervitutem contra eccleſiaſticam libertatem, qua minime uti valeamus. Petit clerus humillime ut providentur contra futura ſimilia ſive per ſcripta reverendiſs. D. noſtri archiepiſcopi, vel alio modo, aut per convocationem Cleri prout proxime factum eſt. Paratus enim eſſet idem Clerus potius ſuſtinere ſpolia, vel alia mala, quam ita redigi in continuam ſervitutem, attento quod ſi in Eccleſiis ſpolia committentur, ceſſaretur a divinis tam diu, quouſque ſpolia reſtituerentur, vel alia fierent.

Gravatur etiam clerus curatus in variis & plurimis articulis per Monachos mendicantes, ut ſequitur.

Primo ſolent nobis Eccleſiarum parochialium rectoribus populum nobis commiſſum abſtrahere, præcipue in propitiationibus, recipiendo de eiſdem propitiationibus vigiliarum, exequiarum, Miſſarum, & diverſorum officiorum minus quam ſolito recipi ſolet in parochiis noſtris contra laudabilem eccleſiarum noſtrarum

A conſuetudinem hactenus obſervatam: puta vix tertiam partem, & ſic populus propter minorem ſolutionem ad ipſos affluit nobis in grave præjudicium.

Item ſolent plerique mendicantium, Priores & guardiani in ſuis clauſtris benedictiones facere ſolemnes, videl. in diebus feſtivis Purificat. glorioſæ Virginis Candelarum; in die Palmarum, ipſarum palmarum; in die Reſurrectionis dominicæ, carnium etiam in domibus plebiſanorum. Item in die S. Stephani protomartyris, ſalis & aquæ benedictiones celebrare ſolemnes.

Item in die Paraſceves ornare ſepulchrum Domini, imponentes ibi Sacramentum Eucariſtiæ, B candelis plurimis accenſis, canentes quoque Pſalterium uſque ad diem Paſchæ: quæ omnia inſignia ſunt parochialia, & ſolummodo ad eccleſias parochiales videntur pertinere.

Item in diebus feſtivis & dominicis ſolent de mane hora inconſueta prædicare & alios actus exercere, ita quod populus in diebus dominicis & maximis feſtivitatibus præcipue ſermonem audire, & ad officia, quæ in ſuis peraguntur parochiis, frequenter venire negligitur in animarum ſuarum diſpendium, & nobis rectoribus maximum præjudicium.

Item prædicti Monachi gaudentes privilegio audiendi confeſſionem, populum inducunt, ut apud eos Confeſſores ſuos eligant, etſi in loco C habeantur ſufficientes & bene docti presbyteri ſæculares, ad quos pertinent, imo peritiores, quam ſint ipſi Monachi. Et etſi ibi non eſt multitudo populi, ita quod plebanus cum ſuis optime ſufficiunt plebi ſuæ. Præſumitur enim, ut verum eſt, quod Monachi in audiendis confeſſionibus plebem ad ſe alliciant, & ipſis miſſas & alia apud eos peragenda in pœnam injungunt; abſolventes etiam quoſcumque caſuales publicos & occultos, qui ex hoc in ſuis ſceleribus eo temerarius perſiſtunt in maximam damnationem animarum plebis.

Item ſunt certa clauſtra mendicantium habentia in eccleſiis ſuis non tantum unam ſed duas aut plures campanas, quas quotidie ad offi- D cium compulſant, ſicut in eccleſiis parochialibus fieri ſolet, nec a talibus volunt abſtinere. Dixit enim quidam Prior ordinis Eremitarum S. Auguſtini in Ragkerſpurg: ſi plebanus in duabus campanis ſuis diſplicentiam habet, ipſe vellet addere tertiam.

Adviſamenta Archidiaconi & Cleri Archidiaconatus Karinthiæ inferioris Salzburgenſis diœceſis.

Primo quidem provideatur per ſacrum Concilium, quod Clerus & eccleſiaſticæ perſonæ juxta Lateran. & generales Conciliorum ac imperialium ſanctionum ſtatuta ab omni ſteurarum E ſæcularium impoſitione immunes exiſtant, & debita potiantur libertate. Inhibendum quoque eſſet ipſis Clericis & eccleſiaſticis perſonis ſub pœnas & cenſuris formidabilibus, ne ſteuras & exactiones hujuſmodi ſub cujuſcumque contractus colore ſine expreſſo Romani pontificis aſſenſu poteſtati temporali largiantur.

Item quod ſtatuta ven. mem. D. Peligrini ſub titulo: *ne Clerici in foro vetito conveniantur*, & ſel. record. D. Eberhardi ſub titulo: *de foro competenti* ſituata, olim S. Salzeb. eccleſiæ Archiepiſcoporum in ſuis provincialibus Conciliis edita diſtrictius obſervari mandentur.

ANNO CHRISTI 1456.

Item quod declaretur per ſacram Synodum, qua die poſt feſtum cathedræ S. Petri feſtum S. Mathiæ apoſtoli anno biſſextili ſit celebrandum, ne ex diverſa ejus celebratione, veluti ſæpius contigit, ſcandalum generetur in populo.

Item quod unus tantum patrinus juxta canonica inſtituta ad levandum de ſacro fonte puerum admittatur, inhibeatur quoque Archidiaconibus, Decanis, & cæteris presbyteris curatis, ne contra hujuſmodi ſtatutum diſpenſent ſecundum favorem, & ſuæ libitum voluntatis.

Item quod ſi, qui ad auctoritatem ſuperiorum mittendi ſunt, litteras ſui curati presbyteri, qualitatem, & circumſtantias culpæ, propter quam ſuperiorem requirere tenentur, continentes requirant, & Superiori præſentent. Ipſe quoque ſuperior litteras abſolutionis eidem Curato tranſmittat; quod &, ſi is, qui ſuperioris auctoritatem adiit, publice delinquendo plebem ſcandalizavit, ſuperior eumdem ſuo curato remittat publice puniendum, modum pœnæ ſibi injungendæ ſcripto tenus declarando.

Item quod fratres Ordinum Mendicantium in oppidis & civitatibus provinciæ Salzburgenſis degentes in ſuis prædicationibus, parochialium Eccleſiarum rectoribus non derogent, aut detrahant; eaque hora, & maxime diebus dominicis & feſtivis, qua in eccleſiis parochialibus divina peraguntur miſſarum ſolemnia, & populo Dei verbum prædicatur, prædicationibus ſuis & prolongatione officiorum divinorum populum a frequentatione & viſitatione ſuæ parochialis eccleſiæ non retrahant ac retardent.

Item quod Archidiaconi, Decani, & provincialium Eccleſiarum rectores, cæterique presbyteri Curati ab eis, qui pro delictis ſuis eorum auctoritatem requirere tenentur, pecunias non exigant; ſed beneficium abſolutionis pro Deo, cui juſtum eſt, gratis impertiantur, presbyteroſque delinquentes condigna pœna caſtigent, cum ex præmiſſis interdum grandia ſcandala viſa ſunt exoriri.

Item quod ab Eccleſiis pro chriſmate pecunia non exigatur, ſive oblata requiratur.

Item quod de baptiſmo baſtardis & ſpuriis ac aliis illegitime natis conferendo pecunia non exigatur.

Item quod teſtamenta obſerventur.

Aviſamentum de Archi-Diaconatu Stiriæ Marchiæ Superioris.

Exponitur pro parte cleri Archi-Diaconatus Stiriæ, Marchiæ ſuperioris, qualiter quædam Monaſteria ejuſdem Archi-Diaconatus longe poſt eorum fundationem quaſdam Eccleſias tunc rectas per presbyteros ſæculares, ſuis monaſteriis incorporaverunt, quorum prælati, quanquam de hujuſmodi Eccleſiis maximum habeant emolumentum, nolunt tamen obligari ad hujuſmodi onera eccleſiarum, nec compati Clero dicti Archi-Diaconatus in ſteura, & contributionibus ipſi clero impoſitis, ſecundum quod Rectores olim earumdem eccleſiarum contribuere conſueverunt, aſſerentes ſe alias contribuere oportere occaſione ſuorum monaſteriorum de ſingulis redditibus eorundem. Supplicat Clerus prædictus, quatenus attento quod præfati prælati ab hujuſmodi Eccleſiis habeant emolumentum, merito ſubeunt onus, ipſis provideri de remedio opportuno: quod niſi fiat, continget propter nonnullas eccleſias noviter in nova civitate, & alibi incorporatas, dictum Clerum multipliciter aggravari, & quod tandem decem aut modico plures plebani intolerabilem ſteuram perſolvent, quæ in dies & annos non minorantur, imo potius augmentantur.

ANNO CHRISTI 1456.

Aviſamenta generalia totam provinciam reſpicientia.

Primo a ſancto Concilio petitur declarari, de quibus epiſcopalibus caſibus, & quomodo Curatus ſe debeat intromittere; maxime autem de damnabili divinatione, ſuperſtitionis & incantationis uſu.

Item provideatur, ut fiat liber agendarum pro adminiſtratione ſacrorum & omni benedictione in eccleſiis parochialibus fienda; ſecundum cujus modum & formam, omnes per totam provinciam operari debent.

Item fiat proviſio de minutis decimis, de quibus parochiani dumtaxat tertiam partem ſuis Curatis porrigunt, imo non ſemper tertiam, ſed plerumque eamdem dare omnino recuſant, contra provincialia alias edita ſtatuta, & juris communis diſpoſitionem.

Item hoc ipſum fiat de decimis novalibus, ut & iſte ſecundum juris communis & ſtatutorum provincialium ordinationem Curatis tribuantur. Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen ſuarum animarum ſibi imburſare non verentur.

Item provideatur, ut Curatis de collectis ſuarum Eccleſiarum tertia pars cedat; hujuſmodi namque collectæ ut plurimum in detrimentum vergunt Curatis; quia in ſummis feſtivitatibus ad offerendum obligati, ſi ad tabulam vitricorum quidquam porrexerint, ſe æſtimant etiam offertorium expleviſſe.

Item petitur declarari, in quibus Curatus a parochianis ſuis habeat ex poſteris decimam perſonalem juxta conſuetudinem civitatis Salzburgenſis.

Item ſi ſecundum conſtitutionem S. Matris Eccleſiæ ad feſta paſchalia rite & legitime confeſſum & communicatum infra ejuſdem anni ſpatium caſu, ruina, vel quovis alio modo, abſque tamen finali confeſſione, & Sacramentorum proviſione mori contingat, an tali inrequiſito ſuperiore concedenda ſit eccleſiaſtica ſepultura? vel an pro ea remittendum ſit ad ſuperiorem? Et an talis, vel quis alter, & quo caſu dici debeat præventus.

Item petitur ſecundum priorum decreta conciliorum provincialium, & epiſcopalium dari mandata contra debitores Eccleſiarum, ut ipſi earumdem debita ab eis mutuata ſub alicujus pœnæ incurſu pro certo termino exſolvere compellantur.

Item concedatur mandatum Curatis ad reddendum, alienandum, & tollendum vaccas a fabrica locatas, ſive vaccas perpetuas vulgariter *ymmer Kue*, ut pecuniæ exinde collectæ uſui eccleſiarum applicentur.

Item quid agendum ſit in provincia de rectoribus curruum dominicis & aliis feſtivis diebus, cum vecturis ſuis propria domicilia eorum exeuntibus & molitoribus eiſdem diebus molentibus, cæteriſque publice laborantibus in illis diebus, de quibus ſuis plebanis indubitanter conſtat.

Item

ANNO CHRISTI 1456.

Item idem petitur quid de inſtitoribus & carnificibus, præfatis feſtivitatum diebus tempore divini cultus ſua mercimonia venundantibus in parochia, cujus plebiſani exiſtunt, & extra tempus nundinarum & dedicationum; quia ſecus in his & inſtitoribus advenis foret, qui forte ſumptuum neceſſitate coguntur.

Item petitur etiam decerni ſeu declarari, qua pœna plectendi ſunt dominicis diebus & cæteris feſtivitatibus ad fores eccleſiarum & in cimiteriis tempore ſermonum & divinorum cultuum ſtantes ſibi mutuo confabulando, & quibus modis & ordine de hac abuſione ſint reducendi.

Item dignetur ſacra ſynodus iſtam mirabilem, imo revera inſanam conſuetudinem immutare & delere, qua in quibuſdam parochiis die reſurrectionis dominicæ mane venerabile Sacramentum manibus presbyteri euntis, vel equitantis, adjuncta ſibi plebe, ſine reverentia, & devotione, modo quodam ridiculo clamoribus & cantibus inſolitis per circuitum parochiæ defertur. In quibuſdam vero locis hæc peracto prandio non majori reverentia ſolita ſunt.

Item hoc ipſum petitur de plerumque mirabili conſuetudine, qua iſtud pretioſiſſimum Sacramentum ſingulis dominicis diebus a feſto Aſcenſionis, ſeu Pentecoſtes uſque ad feſtum S. Laurentii vel Jacobi in cimiteriis eccleſiarum ſæpiſſime modica vel pene nulla devotione circumducitur, lectis ibidem cum certis collectis, verſus quatuor partes mundi, quatuor initiis Evangeliorum, non ſub una, ſed ſub diverſa forma.

Cæterum inſtantius petitur inhiberi iſtam præ cæteris periculoſiorem conſuetudinem, potius autem abuſionem ſeu corruptelam, per quam presbyteri quantumcumque ab Eccleſiis longi, quotieſcumque in die vel ſeptimana tonitrua, fulmina, coruſcationes, vel venti inſurgunt, unde tempeſtatem vel grandinem timent imminere, illud ſalutare Sacramentum foras ad cimiterium irreverenter efferunt; quanquam etiam vix ædituus vel juvenis campanam bajolans adeſt, & vulgus advertere non curans inſtat labori. Unde certe pericula gravia ſunt exorta. Compertum namque eſt, quod ex hujuſmodi tempeſtarum & ventorum invaleſcentia, tecta Eccleſiarum & turrium confracta ceciderunt, & presbyteri caſu horum tacti ſemimortui inventi ſunt, venerabili ſacramento cum vaſe in terram proſtrato.

Quibus tempeſtatibus cautius & melius creditur provideri, ſi per idem præfatum anni tempus continuum expletis divinorum myſteriis quotidie omnium Eccleſiarum campanæ tangerentur, & unuſquiſque hominum bonæ rationis, ubicumque conſtitutus, iis auditis pro pace & tranquillitate ac republica ſecundum ſibi datam gratiam oraret; pro quo etiam tempore & ſacerdos loci legeret dicta initia Evangeliorum quatuor, vel unum cum collectis aptis, ſecundum decreta & determinationem iſtius ſacratiſſimi Concilii.

Ea propter hoc ſanctiſſimum Concilium ſtatuat & exponat, quibus tempore & caſu, extra tamen caſum morte laborantium, iſtud venerabiliſſimum Sacramentum a loco ſuo ſacro communis ipſius repoſitionis debeat, & licite poſſit amoveri, ut puta in articulo mortis, inundatione aquarum, guerrarum, ignis peſtis conginnariæ, ſeu alterius mali communis, vel reipublicæ.

Item deinde hoc ſacratiſſimum Concilium compeſcat plurima feſta incognitorum Sanctorum, ut quintas ferias Paſchæ, Pentecoſtes, Nativitatis proximas, & ſextam feriam immediatam poſt feſtum Aſcenſionis Domini, feſta beatorum Ottonis, Colomanni, & plerumque aliorum, quæ quidem feſta multi laici & vetulæ amplius, quam Dominicas & alios dies feſtos ab eccleſia indictos plurimum ſuperſtitioſe colunt & feſtivant. Unde Simplices feſta S. matris eccleſiæ minus curant feſtivare.

Item fiat declaratio, quomodo colligentium ad Eccleſias, capellas, monaſteria, & hoſpitalia, indulgentiæ vulgo interpretandæ ſint, & inſinuandæ, cum litteris indulgentiarum communi ſtylo inſeratur: *quicumque cauſa devotionis illuc confluxerint, & pias manus porrexerint adjutrices &c. indulgentiam & gratiam conſequantur*. Certum eſt autem, quod multi eleemoſynam dant, qui eccleſias ſeu loca illa nunquam videbunt.

Item tales collectores emunt, & mercantur collecturas ab eccleſiis, quamque per 10. vel 12. libras denn. & per annum 40. vel 50. accumulant, dantque 1. libram denn. pro littera per diœceſim exhortatoria; virtute cujus pro ſuo commodo multo amplius pecunias recolligunt, multaque facinora & ſcandala committunt, bibunt, noctuque ludunt, & blaſphemant, in tabernis per noctes integras vane & turpiter conſumentes, quod ad Dei cultum & honorem fideles porrexerunt. Ecce qualis fraus.

Item compellantur omnes Curarii gerere ſollicitudinem circa plebem ſuam, examinando in confeſſione, & informando diebus feſtivis dominicalem orationem. Multi enim in hac oratione errant, imo penitus ignorant.

Item provideat ſancta ſynodus, ut pauperes peregrini continue de loco in locum diſcurrentes, & ſimiliter vagi ſcholares cum retibus, vel ſine, diſcurrentes, & quodammodo diſcredere facientes, multique alii truffatores, & terrarum exploratores foras eiiciantur, & in provincia iſta nullatenus ita diſcurrere & mendicare permittantur.

Item inhibeatur Curatis, ne ſanctum oleum infirmorum, ſeu cathecumenorum extra locum ſacrum in non ſacro, ut puta camera vel coquina, faciant conſervari, neque ipſum poteſtati tradant laicali ad cuſtodiendum, vel rurſus ad eccleſias deferendum, quod tamen in nonnullis parochiis conſuevit obſervari.

ANNO CHRISTI 1456.

** CONCILIUM SVESSIONENSE.

Statuta concilii Rhemenſis provinciæ, apud Sveſſionem, die Veneris, undecima menſis Julii, anno domini 1456. celebrati

UNiverſis præſentes literas inſpecturis, Joannes, miſeratione divina archiepiſcopus Rhemenſis, Joannes Sveſſionenſis, Antonius Laudunenſis, Joannes Ambianenſis, & Joannes Sylvanectenſis, epiſcopi ſuffraganei Rhemenſis provinciæ, una cum aliorum ſuffraganeorum ejuſdem provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Sveſſionem congregati, aliis omnibus, qui potuerunt, & debuerunt intereſſe, debite convocatis in domino ſalutem. / Cum per longam celebrationis conciliorum provincialium intermiſſionem, in hac Rhemenſi provincia, ſtatus eccleſiaſticus gravem ruinam, & multiplicia incommoda, ac innumera detrimenta patiatur; vepribus & ſpinis vitiorum, per defectum culturæ agri domini undique pullulantibus, ac variis oppreſſionibus, & gravaminibus ultra modum adverſus jura, libertates, & auctoritatem eccleſiæ excreſcentibus, ex quibus divinus cultus minuitur, atque in diverſis partibus prophanatur, & ipſius Chriſti ſponſæ ſplendor, atque dignitas plurimum denigratur, in offenſam omnipotentis Dei, ac perditionem animarum: Nos in hac ſynodo, favente altiſſimi gratia, congregati, ad reſtaurationem domus Dei, & ſalutem gregis dominici, (quantum in nobis eſt) intendere cupientes. Primo ſtatuimus, ut in ſingulis eccleſiis cathedralibus, ac collegiatis, atque monaſteriis hujus provinciæ Rhemenſis, divinum ſervitium in cantus prolatione, habituum honeſtate, & aliis ad debitam venerationem divini cultus pertinentibus, decenter & reverenter celebretur: cui omnes de eccleſia debite interſint, domino ſervientes conformiter ad intentionem, decreti quod incipit. *Si quis principem ſæculi, &c.* Deliberationem in congregatione Bituricenſi, dudum ſuper acceptatione ejuſdem decreti, & aliorum celebrata, ac conſuetudines laudabiles ſingularum eccleſiarum monentes decanos, cantores, & alios ad quos pertinet corrigere defectus chori, ſub obteſtatione divini judicii, ac pœnis per eorum ſuperiores arbitrandis, perturbantes divinum officium, cum fabulationibus, riſibus, aut alias in eo delinquentes, & deficientes diligenter puniant, & corrigant. Præcipimus inſuper & mandamus hoc inviolabiliter obſervari, ut vagantes per eccleſiam deambulando, ſeu etiam ſedentes extra chorum otioſi, adinvicem confabulando, tempore divinorum officiorum, præſertim dum matutinorum, miſſæ majoris, & veſperarum officia celebrari contigerit, totius diei emolumentum, tam in pane quam in diſtributionibus amittant: & hoc per illos, ad quos pertinet omnino, executioni demandetur. Advertantque in ſingulis eccleſiis canonici præfati, ut tali hora, ſua capitula tenere incipiant, quod non impediantur ab interreſſendo majori miſſæ, conformiter ad ea, quæ in prædicto decreto ſunt ordinata. Tenor verò decreti (de quo ſupra) ſequitur ſub his verbis. Si quis principem ſæculi rogaturus, habitu honeſto, geſtu decenti, prolatione non præcipiti, ſed diſtincta, attenta quoque mente, ſeipſum ac verba ſtudet componere: quanto diligentius in hoc ſacro loco, omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc ſancta ſynodus, ut cunctis cathedralibus, ac collegiatis eccleſiis, horis debitis, non curſim, ac feſtinanter, ſed aſtrictim & tractim, cum pauſa decenti (præſertim in medio cujuslibet verſiculi pſalmorum) debita, faciendo inter ſolenne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus perſolvantur: horas canonicas dicturi, cum tunica talari, ac ſuperpelliceis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis, juxta temporum vel regionum diverſitatem, eccleſias ingrediantur: Non capucia, ſed almucias, vel bireta tenentes in capite: qui cum in choro fuerint, gravitatem ſervent, quam & locus & officium exigunt. Non inſimul cum aliis fabulantes, ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias legentes, & cum pſallendi gratia ibidem conveniant: muta & clauſa labia tenere non debent; ſed omnes, (præſertim qui majori funguntur honore) in pſalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cum dicitur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, omnes conſurgant: cum nominatur illud glorioſiſſimum nomen Jeſus, *In quo omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*, omnes caput inclinent.

Nemo ibidem, dum horæ in communi publice cantantur, legat, vel dicat privatum officium: nam non ſolum obſequium (cui obnoxius eſt) choro ſubtrahit, ſed alios pſallentes perturbat. Super his debite obſervandis, aliiſque ad divini officii proſecutionem, ac chori diſciplinam ſpectantibus; decanus, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumſpiciens. Horum autem tranſgreſſores, illius horæ, in qua circa prædicta exceſſerint, vel alia majori (prout tranſgreſſionis gravitas exigit) plectantur pœna: ſalvis tamen laudabilibus conſuetudinibus & ſtatutis, ac obſervantiis ſpectabilibus eccleſiarum ſingularum regni & Delphinatus. Inſuper mandat, & præcipit hoc ſacrum concilium, ut turpis ille abuſus, in alio decreto per dictam congregationem acceptato prohibitus, omnino a ſingulis eccleſiis, a monaſteriis quorumcumque religioſorum, & religioſarum hujus provinciæ extirpetur; quo larvales & theatrales joci, choreæ, mercimonia, negotiationes, & alia, eccleſiam, divinum officium, vel ejus honeſtatem perturbantia, fieri prohibentur. Quodque pœna contra ordinarios decanos, & rectores (qui talia fieri permittunt) in eodem decreto contenta, de ſuſpenſione a perceptione omnium proventuum eccleſiaſticorum per trium menſium ſpatium, etiam in realem executionem demandetur: adjicientes, quod etiam mercimonia, & negociationes, intra

eccle-

ANNO CHRISTI 1456.

ecclesiam fieri nullatenus de cetero permittantur. Quodque infra septa, seu clausuram monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreæ, & tripudia nullo tempore exerceantur per quoscumque: nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosis personis in quibuscumque locis præfatas choreas, & tripudia agere. In contrarium facientes, per superiores eorum debite puniantur. Item ordinarii, & alii judices, diligenter puniant clericos aleæ, & ebrietati servientes, ac tabernas etiam frequentantes, & acrius eos qui tempore jejunii hoc faciunt. Et quoniam domini episcopi, qui ceteris exemplum honestatis esse debent, & ea quæ in divinis scripturis, & sacris canonibus, ac juribus statuuntur in seipsis maxime observare, ipsi habitus honestos, superlunaribus amictos, prout jura volunt, tam in suis diœcesibus, quam extra deferant, non nimis breves aut viles, sed nec nimis curiosos: modestiam in incessu, & verbis habeant: sintque tales in omni conversatione, quales eos apostolica regula esse jubet, & canonicæ sanctiones. Hortamur etiam dominos episcopos prædictos, quatenus in ordinibus, etiam prima tonsura, conferendis, ad servitium Dei, & honorem ecclesiæ vigilanter & discrete intendant: talesque ad ipsos sacros promoveant ordines, quos & vitæ honestas, & idoneitas personæ, tam in literarum scientia, quam ætate commendent: juxta juris dispositionem, abusus omnes circa præmissa vitantes: insuper mandamus, & districte præcipimus, decretum, per ecclesiam Gallicanam Bituris acceptatum, intitulatum, *De concubinariis*, per totam Rhemensem provinciam, ab omnibus quibuscumque, etiamsi episcopalis dignitatis, aut alterius præeminentiæ existant, inconcusse, & inviolabiliter observari: cujus quidem decreti tenor sequitur.

Quicumque clericus cujuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, (etiam si pontificalis vel alterius præeminentiæ existat) qui post hujus constitutionis notitiam (quam habere præsumatur, per duos menses post publicationem ejusdem) in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi diœcesani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius; a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior, in fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiantur, convertat. Nec non & ejusmodi publicum concubinarium, ut primum esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quod si non dimiserit, vel dimissam, aut aliam publice resumpserit; jubet hæc sancta synodus, ut ipsum suis beneficiis privet omnino, & nihilominus hi publici concubinarii (usquequo cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem fuerit (dispensatum) ad susceptionem quorumcumque bonorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem, reciduo vomitu, ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut præ-

A dictum est, punire neglexerint; eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinatu, modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus, adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna severiter procedatur, & si hi, quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia, & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus, & provincialibus (quoad suos) serventur: Pœnis aliis contra prædictos, & alios non publicos concubinarios, statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinatus, per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla posset targiversatione celari, notorius est. Sed qui mulierem de incontinentia suspectam, & infamatam tenet, & per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus, nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus a concubinariis percipere non erubescunt, patiendo eos in tali fœditate sordescere; sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne sub pacto, compositione, aut spe alicujus quæstus, deinceps talia quovismodo tolerent, aut dissimulent: alioqui ultra præmissam negligentiæ pœnam, duplum ejus quod propterea acceperint, restituere ad pios usus omnino teneantur. Ipsas autem concubinas, seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent a suis subditis (etiam per brachii sæcularis auxilium si opus fuerit) penitus arcere. Quod etiam, a tali concubinatu procreatos filios, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in prædictis synodis, & capitulis hæc constitutio publicetur: & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit præterea omnibus sæcularibus viris (etiam si regali præfulgeant dignitate) ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæsito colore, prælatis, qui ratione officii sui, adversus subditos suos, pro hujusmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinatu abstineant: Nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad alienam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli doctrinam, ducat uxorem. Pro hujusmodi observatione præcepti, hi, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Et ut nullus, quantamcumque præfati decreti prætendere possit ignorantiam: Jubemus hoc decretum per dominos episcopos, & tam cathedralium quam collegiatarum ecclesiarum capitula, nec non abbates, & ceteros jurisdictionem ecclesiasticam habentes, infra duos menses a fine præsentis concilii numerandos, suis subditis intimari. Et deinde, in singulis synodis diœcesanorum, nec non generalibus quarum-

ANNO CHRISTI 1456.

cumque ecclesiarum capitulis, etiam evocatis ad hoc singulis suppositis earumdem, alta & intelligibili voce publicari. Moneant insuper dicti domini episcopi, capitula, abbates, nec non jurisdictionem habentes omnes & singulos suos subditos concubinarios notorios generaliter, quatenus infra trium mensium spatium concubinas suas, seu mulieres suspectas, & diffamatas abjiciant, & dimittant. Et quoniam nonnulla capitula ecclesiarum, ad subditorum suorum, de hoc crimine diffamatorum, correctionem minus diligenter hactenus comperimus processisse: unde peccata in dies magis foventur, & deterioribus adaugentur incrementis, in grave scandalum ecclesiastici status, & perditionem animarum, Præcipimus, & mandamus omnibus & singulis ecclesiarum cathedralium & collegiatarum capitulis, ac præsidentibus in eisdem, sub pœnis ipsorum suspensionis a divinis, & aliis per suos superiores arbitrandis, quatenus post supradictorum trium mensium, a tempore præmissæ monitionis generalis, spatium elapsum, infra quindecim dies, proxime sequentes, contra singulos subditos suos de hoc crimine diffamatos (qui prædictas concubinas suas realiter, & cum effectu non dimiserint) procedant via juris, specialiter & nominatim ad declarandum eos prædictam suspensionem fructuum spatio trium mensium incurrisse, nec non consequenter, ad ulteriores pœnas juxta tenorem decreti suprascripti, eisdem infligendas. Et si hoc facere neglexerint, superiores eorum, ad executionem pœnarum prædictarum contra ipsos negligentes sine dissimulatione procedant: Ac etiam episcopos ac alios quoscumque ecclesiasticam jurisdictionem habentes, qui ejusdem criminis punitione negligentes invenirentur, superiores eorum puniant, de neglectu, & in defectu ipsorum, pœnas contra concubinarios supradicto decreto positas, cum omni diligentia realiter exequantur. Injungimus universis episcopis & aliis jurisdictionem ecclesiasticam exercentibus, quatenus ad correctionem fornicatorum, & maxime adulterorum publicorum, intendant, & invigilent, prout animarum saluti viderint expedire. Monemus omnes & singulos dominos episcopos, capitula, abbates, & alios jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, quatenus suos subditos ecclesiasticos ad honeste, & cum habitu condecenti incedendum compellant, tunicas nimium breves, aut in spatulis elevatas, vel capellos, sive pilea in capitibus, seu sortulares rostratos, vel rubei, cæleſtis, purpurei, viridisve, aut crocei colorum caligas eos deferre, aut ad pilam maxime, usque ad camisiam exutos in theatris, vel locis publicis, ludere non permittant: sed potius ea omnia sic indecentia prohibeant. Sacerdotesque & alios quoscumque ecclesiasticos, a mercantiis publicis, & negotiationibus sæcularibus exercendis præcipiant abstinere. Contra facientes, prout eorum transgressio exegerit, debite puniendo. Item: cum in multis partibus rectores ecclesiarum parochialium, adeo modicam provisionem habeant, quod non reperiuntur, qui ipsis ecclesiis deservire velint, quod cedit in grave præjudicium animarum; provideant omnes prælati, & patroni, quatenus secundum dispositionem jurium (in capitulo, *De monachis, de prabendis in antiquis, & capitulo, Suscepti regiminis*, eodem titulo, & in sexto, & Clementinis) id est, de jure patronatus, congrua portio præfatis rectoribus assignetur, ne pro defectu administrationis, ipsarum animarum, prædicti prælati, & patroni, apud Deum & homines veniant reprehendendi. Item ad obviandum exquisitis & abusivis modis, quibus nonnulli quæstores, pecunias a pauperibus extrahere conantur, contra dispositionem jurium, utentes, seu uti facientes prædicatione verbi Dei, ad finem quæstus eorum, ipsam principaliter applicando. Prohibemus quibuscumque quæstoribus, ne in hac provincia Rhemensi, prætextu indulgentiarum, vel aliorum quorumcumque, faciendo suas quæstas prædicent verbum Dei. Sed solum negotium suum verbis planius exponant, vel etiam literas, si quas habeant, legant, seu legi faciant. Et si forsan aliqui doctores, vel alias qui ad prædicandum idonei cum ipsis venerint, & prædicare velint, nihil in suo sermone quæstuosum exponant, & contra eos servetur cap. *Cum ex eo*. Et Clemen. *Abusionibus, de pœnitent. & remission.* Nostramque præsentem prohibitionem ordinarii locorum faciant diligenter observari. Item quia ex inordinata multitudine religiosorum, qui ad confessiones audiendas deputantur, [a] plurimum utriusque sexus nimia libertate utentes, pro libito suo, quibus volunt confitendi, & absolutionem obtinendi (præsertim in casibus reservatis) audaciores sunt, ad graviora peccata perpetranda: admonemus omnes episcopos hujus provinciæ, quatenus juxta formam Clementinæ, *Dudum*: & decretalis *supra cathedram*, in eadem insertæ, personis taliter qualificatis, & in tali numero ex conventibus religiosorum mendicantium, licentiam audiendi confessiones concedant, sicut in prædicta decretali continetur. Et illis non ita indifferenter casus episcopales concedant, sicuti hactenus in multis diœcesibus fieri consuevit. Sed ubi necessitatem viderint aliquos casus particulares concedendi, cum tanta discretione hoc faciant, ut per hoc non detur subditis occasio liberius ad peccata, & crimina graviora prorumpendi. Item licet in antiquis juribus, salubriter instituta fuerint tempora, in quibus non debent matrimonia celebrari, tamen nonnulli per abusum, in hujusmodi temporibus prohibitis, contra ipsorum jurium intentionem, festa, & convivia, choreas, & tripudia, tamquam pro solemnizatione ipsorum matrimoniorum exercent. Inhibemus ne de cetero in prædictis temporibus, neque etiam die trinitatis talia fiant: & interessentes talibus conviviis, & festis, per ordinarios debite corrigantur, & gravius ecclesiastici, si talibus interfuerint. Insuper præcipimus, quod aliis temporibus matrimonia non fiant in domibus, sed tantum in ecclesiis, ac hora competenti, & die clara celebrentur, advertantque domini episcopi, ne super bannis ante matrimonium fiendis sine causa rationabili dispensent. Præterea constitutiones conciliorum provincialium, tempore bonæ memoriæ dominorum Roberti de Cortenayo, apud Sylvanectum, anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo quarto: tam super libertate, jurisdictione, & immunitate ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum, ac pœnis contra perturbatores earum, quam super reformatione morum editas laudamus, approbamus, & ratificamus: & quantum opus est hujus præsentis concilii decreto, renovamus, mandantes, ut deinceps in nostra provincia serventur, & exe-

a) *Forte*, rimi. E

ANNO CHRISTI 1456.

cutioni demandentur. Ceterum & ſi contra dominos ſæculares, eccleſiarum juriſdictionem impedientes, excommunicationes, & aliæ pœnæ, per dicta ſtatuta provincialia ſint adjectæ, tanto magis in eccleſiaſticos qui eamdem juriſdictionem eccleſiaſticam non ſolum non impedire, ſed & promovere, & exaltare tenentur, locum habere debent: Ideirco ſub excommunicationis pœna, & aliis, in prætactis conciliis provincialibus, declaratis pœnis, univerſis & ſingulis prælatis, & eccleſiaſticis perſonis, totius provinciæ Rhemenſis, cujuſcumque dignitatis ſeu præeminentiæ exiſtant, prohibemus: ne in terris, quibus, ad eos & eorum eccleſias, monaſteria, & dignitates juriſdictio temporalis pertinet, directe vel indirecte, quovis quæſito colore tacite vel expreſſe, per ſe, vel alios, prohibitiones fiant, aut per alios quoſcumque judices vel officiarios temporales fieri procurent, ſubditis ſuis judicibus eccleſiaſticis, vel alias quibuſcumque, aut pœnas, minas, vel terrores adjiciant, quominus in terris hujuſmodi in ſuo dominio temporali ſubjectis, citationes, monitiones, & mandata curiarum eccleſiaſticarum etiam in perſonalibus actionibus, & alias libere poſſint executioni demandari. Et ſi hactenus tales prohibitiones fecerint, aut minas, aut terrores incutiant, infra unum menſem, a die publicationis præſentis ſtatuti, in ſingulis diœceſibus, quam ordinari diligenter facere teneant, ſub eadem pœna, publice revocent aut faciant revocari. Item quia nonnulli, tam clerici, quam laici, ſentientes ſe ſuper ſuis exceſſibus, delictis, ſeu debitis, coram judice eccleſiaſtico eſſe citatos, de ſuæ cauſæ juſtitia diffidentes, ad dominorum temporalium, ſeu officiariorum aut ſervitorum eorumdem potentiam recurrunt: literaſque comminatorias, aut minas verbales impetrant, & armatos adducunt, & alia faciunt, quod timor tam judicibus quam officiariis ſuis, ac partibus incutjtur, unde non modicum eccleſiaſtica juriſdictio perturbatur & læditur; prohibemus ſub pœna excommunicationis: Ne clerici vel laici, coram eccleſiaſtico judice tracti, armatos adducant, literas comminatorias, ſeu minas verbales hujuſmodi, aut alia quæcumque impetrent, vel procurent, unde directe, vel indirecte eccleſiaſtica juriſdictio aliquatenus valeat impediri. Item, ſtatuimus, quod in cauſis ſummam duorum Francorum monetæ loci non tranſcendentibus, libellus inſcriptus non admittatur: & in talibus tamquam minimis, ad diſcretionem judicum ſummarie de plano procedatur. Qui tam in his, quam aliis, omnes frivolas dilationes ſtudeant reſecare. Et ut religioſæ perſonæ Deo dicatæ, ſicut præ ceteris diſtrictius domino votis ſolemnibus mancipantur, ſic earum vita, & converſatio honeſte refulgeat, & aliis bene vivendi propitium indicet exemplum; Statuimus, & ordinamus, quod omnes, & ſinguli abbates, abbatiſſæ, priores, & præpoſiti quorumcumque monaſteriorum, ordinum ſanctorum Benedicti, & Auguſtini, provinciæ Rhemenſis, tam in ſe, quam in ſuis religioſis, & ſubditis, omnem evagandi, levitatiſque materiam evitent, & faciant evitari. Jejunia ab adventu uſque ad feſtum nativitatis domini, & a ſeptuageſima uſque ad feſtum ſancti paſchæ, abſtinentiamque ab eſu carnium, ſingulis quartis feriis totius anni, tam in publico quam in privato diligenter obſervent. Computa & rationes præſentibus religioſis reddant, in veſtibus & habitibus, juxta ſuorum ordinum obſervationem, ac in geſtibus & verbis honeſtatem & gravitatem gerant. Zonas argenteas, ſotulares laqueatos, breves tunicas, & alia, quæ vanitatis pompæ indicia ſunt, evitent. Religioſos, ſine quæſtu pro ingreſſu religionis recipiant, ſecundum canonicas ſanctiones: novicios, & alios in cultu divino, & ſacrarum lectione ſcripturarum inſtrui faciant, regulas ſuorum ordinum, juxta limitationes ſuæ conſtitutionis, felicis recordationis, domini Benedicti papæ XII. circa reformationem religioſorum eorumdem ordinum editas, & appoſitas teneant. Quas conſtitutiones ſinguli abbates, abbatiæ, priores, & præpoſiti, prout ſunt editæ, in vulgari expoſitas juxta ſui ordinis qualitatem, ſaltem ter in anno legere teneantur, habituſque ſuarum religionum non deſerant, apoſtaſiam (cui excommunicationis ſententia ipſo facto annectitur) prorſus evitent. Maxime vero religioſi mulierum, & religioſæ virorum frequentationem & conſortia effugiant, ac alias juxta ſuorum ordinum laudabilia conſtituta, ac ſanctorum patrum decreta, nec non canonicas ſanctiones vivere ſtatuant. Ita ut ſervitium exhibeant Deo gratum, ac ex eorum bona converſatione, ceteri valeant ad honeſtatis & munditiæ zelum ferventius incitari. Mandantes univerſis eorumdem abbatum, abbatiſſarum, priorum, & præpoſitorum ſuperioribus; Quatenus ipſos, ad præmiſſorum obſervationem (ſi aliquatenus defecerint) via juris vigilanter coerceant. Et nihilominus dicti religioſi capitula ſuorum ordinum obſervent, dictis aliis ſtatutis provincialibus, circa præmiſſa omnia & ſingula in ſuo robore permanſuris. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & munimen: Nos archiepiſcopus, & epiſcopi præfati literis præſentibus ſigilla noſtra duximus apponenda. Datum Sveſſione anno MCCCCLVI. indictione tertia; menſis vero Julii, die Veneris undecima: Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri, domini Caliſti, divina providentia papæ III. anno primo. *Finis*.

ANNO CHRISTI 1456.

ANNO CHRISTI 1457.

CONCILIUM AVENIONENSE

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Avenionense concilium pro restitutione disciplinæ ecclesiasticæ celebratum, præside Petro de Fuxo Albanensi episcopo S. R. E. cardinale archiepiscopo Arelatensi & legato Avenionensi, dicitur extitisse in bibliotheca illustrissimi episcopi Vasionensis, cujusque fit mentio in purpura Mariana R. P. Hippolyti Maraccii clerici regularis mihi pag. 369. Quare hic §. XVI. exhibebimus donec integra illa acta nanciscì licuerit.

PEtrus de Fuxo, senior, Gallus, ordinis Minorum, Martino V. pontifice maximo cardinalitio honore insignitus, vir suo sæculo magnus, qui in concilio Costantiensi cum cardinalibus, & in Hispania legatus, schisma delevit, duos Hispaniæ reges confœderavit, & diversas provincias, ut pater patriæ, annis triginta duobus, summa cum laude administravit. Inter alia pietatis obsequia, quibus Deiparæ virginis amorem in corde suo ardere manifeste declaravit, anno 1457. sedis apostolicæ a latere legatus, celebravit Avenione concilium provinciale, in quo inter alias ordinationes, statutum edidit tenoris sequentis: *Decretum in concilio Basileensi factum de conceptione beatissimæ virginis Mariæ, statuimus inviolabiliter observari, districte omnibus inhibendo sub excommunicationis pœna, ne quisquam aliquid in contrarium prædicare, vel publice disputare præsumas: quod si secus aliquis fecerit, dictam sententiam eum incurrere volumus ipso facto, & in prima synodo per diœceses, per quemlibet celebranda, prædicta statuimus publicari, & curatis ecclesiarum injungi, ut hac populo manifestent. Datum in ecclesia cathedrali Avenionensi, die* VII. *mensis Septembris, anno incarnationis dominicæ* 1457. *pontificatus domini nostri Calixti papæ III. anno tertio.* Subscripserunt huic statuto, non solum ipse Petrus, qui toti præerat concilio, sed Alanus Coetivus S. R. E. cardinalis (de quo supra) Robertus Aquensis archiepiscopus: Petrus episcopus Aptensis: Georgius Senecensis: Gaucherius Vapicensis: Nicolaus Massilienſis: Petrus Dignensis: Petrus Glandavensis: Palamedes Cavallicensis: Pontius Vasionensis: Jo: Rhegiensis: Stephanus Tricassinensis: Michael Carpentoractensis: & Joannes Auraſiensis. Ceterum animam cœlo reddidit Petrus hic noster anno post redemptum genus humanum 1463. die 3. Decembris.

☞ CONCILIUM AVENIONENSE

Ex Martene Thes. Anecd. Tom 4. pag. 379.

Anno MCCCCLVII. a Petro Albanensi & Alano S. Praxedis cardinalibus apostolicæ sedis legatis celebratum.

Ex MS. ecclesiæ Avenionensis.

IN nomine Dei, amen. Quoniam olim a sanctis patribus noscitur statutum, ut metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non dimittant concilia celebrare, in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant Domini de timore tractatum: regulas, & maxime quæ statutæ sunt in generalibus conciliis relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo. Cum statuta etiam in generali concilio Constantiensi cum alterius temporis præscripta fuerint a congregatione ibidem patribus ordinata, ut etiam id valeat efficaciter adimpleri, Nos Petrus miseratione divina Albanensis episcopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis de Fuxo & Alanus tituli sanctæ Praxedis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis Avenionensis vulgariter nuncupati, a latere sedis apostolicæ legati, reverendos in Christo patres dominos Robertum Aquensem archiepiscopum, dominum Petrum Aptensem episcopum, dominum Georgium Senescensem, dominum Gauterium Vapicensem, dominum Nicolaum Massilienſem, dominum Petrum Dignensem, dominum Petrum Glandatensem, dominum Palamidem Cavallicensem, dominum Pontium Vasionensem, dominum Joannem Rhegiensem, dominum Stephanum Tricastinensem, dominum Michaelem Carpentoractensem, dominum Joannem Amastoric. episcopos, dominum Andream abbatem Sancti Honorati insulæ, Grassensis! diœcesis, ac capitula ecclesiarum cathedralium, nec non & ceteros hic descriptos duximus convocandos, ut supra his & aliis, prout utilitati & honestati congruit, provida deliberatione procedamus, & quæ statuerimus faciamus, dante Domino, debite observari.

I.

Ea propter in primis statuimus & ordinamus confirmandas & renovandas fore omnes & singulas ordinationes factas in conciliis S. Ruffi extra muros civitatis Avenionensis per reverendos patres dominos archiepiscopos Arelatensem, Aquensem, & Ebredunensem una cum suffraganeis, & aliis in eisdem conciliis convocatis, illaque præsentium tenore confirmamus, & etiam renovamus.

II.

Item renovamus, de novo edimus statuta facta in concilio provinciali ultimo in Arelate celebrato, hoc dempto quod in quantum in illo derogabitur cuidam ordinationi factæ in S. Russo circa pœnam statuti eorum, qui per aliquos menses excommunicationis sententiam sustinuerunt; volumus quod per omnia servetur pœna statuti cujusdam editi in S. Russo . . . ut in absolvendo exactum fuerit in usus pios seu ornamentis ecclesiæ convertantur.

III.

ANNO CHRISTI 1457.

A

III.

Statuta vero duo, quorum unum de reſidentia loquitur canonicorum, & reliquum de unione præbendarum diſtinctarum fienda menſæ capitulari, quoad præſens, ſuſpendimus, donec circa illa plenius fuerit ordinatum.

IV.

Præterea ſtatuto facto de medicinis a Judæis non recipiendis adjicimus, hoc locum B habere, niſi neceſſitas aliud ſuaſerit ordinandum.

V.

Item, ſtatuto quod prohibet, ne perſona eccleſiaſtica præſumat juriſdictionem ſuam, ſeu vices aut poteſtatem ſuam, vel aliquid quod pertineat ad juriſdictionem ſpiritualem perſonis ſæcularibus arendare, quod arendamenta jam facta non intendimus extendere, ſi terminus ipſorum arendanorum non fuerit jam effluxus, ſed C in arendamentis in poſterum fiendis id volumus obſervari.

VI.

Præterea ſtatuimus, quod quilibet epiſcopus in ſua diœceſi tenorem conſtitutionis in concilio Viennenſi editæ circa portionem per præſentem aſſignandam faciat inviolabiliter obſervari: & ſi huc uſque non fuerit congrua portio aſſignata, illam dum beneficium vacare contigerit, aut cum poſtea requiſitus fuerit, non differat aſſi- D gnare.

VII.

Humiliter etiam ſtatuimus, quod regigimini parochialium eccleſiarum religioſi ordinum mendicantium nullatenus præficiantur, niſi ſumma neceſſitas aliud duxerit permittendum. Idem dicimus in officialibus in cathedralibus deputandis.

VIII.

Verum quia bonorum meritum culpam E timet etiam ubi culpa minime reperitur, præſentium tenore concedimus, quod ſi quis ex congregatione præſenti per nos convocata; ex tranſgreſſione ſtatutorum provincialium hactenus promulgatorum, ſententias in his latas vel aliquam ex eis ſentiat ſe incurriſſe, per confeſſorem per ipſum eligendum quilibet eorum valeat abſolvi, pœnitentia per eumdem impoſita competenti.

ANNO CHRISTI 1457.

IX.

Præterea decretum in concilio Baſilienſi factum de Conceptione beatiſſimæ Virginis Mariæ ſtatuimus inviolabiliter obſervari, diſtricte omnibus inhibendo ſub excommunicationis pœna, ne quiſquam aliquid in contrarium prædicare vel publice diſputare præſumat. Quod ſi ſecus aliquis fecerit, dictam ſententiam eum incurriſſe volumus ipſo facto, & in prima ſynodo per diœceſim per quemlibet celebranda, prædicta ſtatuimus prædicari, & curatis eccleſiarum injungi, ut hæc populo manifeſtent.

X.

Præterea ordinamus, quod quilibet prælatus pro ſe, & quodlibet capitulum eccleſiæ cathedralis etiam pro ſe ſaltem recipiat copiam horum noſtrorum ſtatutorum infra unum annum a tempore datæ præſentium computandum.

XI.

Item, cum propter diverſa occurrentia per ſupervenientia negotia atque temporis indiſpoſitionem hoc concilium complere nequeamus commode de præſenti, circa omnia, quæ in eo propoſita extiterunt, hoc præſens concilium de communi conſenſu prorogamus hinc ad ſecundam dominicam quadrageſimæ, quam diem ſub pœnis vacationis per nos factæ provincialiter aſſignamus: præcipientes omnibus ſuffraganeis, ſeu vicariis ipſorum, hic præſentibus, quatenus ad eamdem diem exemtos & non exemtos juxta plenam noſtram vocationem, non differant convocare. Actum & datum in eccleſia cathedrali Avenionenſi die VII. menſis Septembris, anno Incarnationis dominicæ MCCCCLVII. pontificatus domini noſtri domini Calixti papæ III. anno III.

Prorogatio concilii.

XII.

Cum hoc ſacrum provinciale concilium propter temporis indiſpoſitionem, ut ſuperius patet, prorogatum fuiſſet, nos Petrus miſeratione divina, epiſcopus Albanenſis Sanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis de Fuxo vulgariter nuncupatus, ſedis apoſtolicæ legatus, prædicto concilio præſidens de voluntate & communi conſenſu reverendorum in Chriſto patrum dominorum epiſcoporum, videlicet domini Petri Aptenſis, domini Eugenii Seneſcenſis, domini Petri Dignenſis, domini Petri Glandatenſis, domini Palmedi Cavallicenſis, domini Michaelis Carpentoratenſis, domini

Continuatio concilii.

Jo-

ANNO CHRISTI 1457.

Johannis Araufleenſis ,' domini Petri abbatis S. Honorati inſulæ Lirinenſis Gracienſis diœceſis , ceterorumque plurimorum in prædicto concilio congregatorum veſtigiis ſanctorum patrum inhærentes continuationemque illius concilii ſequentes.

Statuimus , in primis contra illos , qui de enormi & execrabili blaſphemia in Deum æternum , ejuſque glorioſiſſimam Virginem matrem , & ſanctos non verentur verba inhoneſtiſſima & blaſphema proferre , ut ordinarii locorum ſervent & ſervari faciant capitulum , ſtatuimuſque de clerico maledicto , quod provideant ſuper hoc , & pœnam ſuper hoc adjiciant.

XIII.

Item , ſtatuimus dies ſequentes ſolemniter fore venerandos , ita quod in eis mercatum vel nundinæ minime fiant , in honorem & reverentiam , videlicet Natalis Domini noſtri Jeſu-Chriſti S. Stephani protomartyris , S. Johannis evangeliſtæ , SS. Innocentium , Circumciſionis , Epiphaniæ , Reſurrectionis Domini cum duobus ſequentibus diebus , Corporis Chriſti , Nativitatis beati Johannis Baptiſtæ , Transfigurationis Domini , feſtivitates omnes glorioſiſſimæ Virginis Mariæ , duodecim apoſtolorum , B. Laurentii , dedicationis B. Michaelis , ſolemnitatis omnium ſanctorum , dies dominicos , dieſque ceterarum ſolemnitatum quos ſinguli epiſcopi duxerint ſolemniter venerandos , & hoc ſub pœna excommunicationis ; addentes tamen quod per hoc non intendimus tollere dominis epiſcopis in ſuis diœceſibus facultatem , qui cauſa rationabili ſubſiſtente , meſſium ſtantium tempore ſive vindemiarum poſſint in præmiſſis licentiam aliquam officio miſſæ completo elargiri.

XIV.

Item , ſtatuimus quod in perſonis alienæ diœceſis confirmandis ſeu ſacramentum confirmationis per epiſcopos ipſos conferendum , ſignetur , ut hactenus in ſimilibus fuit obſervatum.

XV.

Item , quia dubitatum fuit , ſi infantibus poſſit ſacramentum confirmationis conferri . Super hoc autem quia plures dubitant ; ſtatuimus quod ſaniorem intellectum ſuper hoc amplectentes , infantibus poſſit hoc ſacramentum confirmationis conferri , cum diſcretione tamen epiſcoporum.

XVI.

Statuimus etiam jus commune in hoc ſequendo , ne aliquis hæſitet ubi de jure non eſt hæſitandum , quod nullus epiſcopus ordinem ſubdiaconatus cum minoribus ordinibus eidem nullatenus eadem die conferre poſſit.

XVII.

Item , nonnulli dubitant diebus ordinationum poſſe epiſcopos ordines incompletos celebrare , utpote ſi deſit in celebratione dictorum ordinum diaconus, vel ſacerdos, poſſit epiſcopus illis qui erunt præſentes alios ordines conferre . Super hoc autem , ne alicui vertatur in dubium , ſtatuit hæc congregatio , cum quilibet ordo per ſe ſit completus ſuum caracterem habens deſtinatum , non videtur quod carentia promovendorum ad aliquem ordinem , impediat alios ordines celebrari . Propterea declaramus hominem alienæ diœceſis , nec beneficiatum , nec domiciliatum , etiam ſi in illa diœceſi per antiquam conſuetudinem ſuper bonis ſuis intitulatus fuerit , ad ordines non poſſe promoveri , nec licentiam dari ad ordines promovendi , ſine litteris dimiſſoriis epiſcopi ſuæ originis , cum plures circa hoc hactenus fraudes fuerint perpetratæ .

XVIII.

Cæterum cum ſæpe contingat religioſos exemptos curam exercere animarum , & in illa ſæpius delinquere , ſtatuimus cum per exemtionem eccleſiæ conceſſam curatus qui curam parochianorum exerceat, quoad ea quæ ad ipſam curam pertinent non ſit exemtus , poſſit ipſe ordinarius in talem curam exercentem ſuam juriſdictionem , ſi delinquat , licite exercere.

XIX.

Item , cum eo quod indigni ad eccleſiaſtica beneficia promoventur , magna damna proveniant ; præcipimus & ſtatuimus , ut prætermiſſis indignis , idonei aſſumantur , qui Deo & eccleſiis velint & valeant congruentem impendere famulatum . Quod ſi fuerit contrarium attentatum , pœnæ ſubjaceant capituli *Grave* de præbendis , quod factum exiſtit in concilio generali .

XX.

Item , quoniam aliqui a ſede apoſtolica delegati ſuis poteſtatibus ſæpe abutuntur , ſtatuimus ut ſuper hoc provideant ordi-

na-

ANNO CHRISTI 57.

narii, ad quos de jure poteſt haberi recurſus.

XXI.

Item, quia multoties nonnulli vigore poteſtatis conſervatoris aut conſervatorum citant & citari faciunt quamplurimos, & eoſdem vexant, non inferentes in litteris citatoriis poteſtatem talis conſervatoris: ex quibus repertum eſt plures vexari, & quamplurima incommoda paſſos fuiſſe; ſtatuimus & ordinamus, incommodis ſubditorum obviare volentes, ut talibus litteris non pareatur, niſi in dicta citatione inſerta ſit poteſtas talium conſervatorum de verbo ad verbum, aut expreſſe poteſtas talis conſervatoris ordinario aut ſuo officiali præſentetur, & copia inde fiat ſi fuerit poſtulata.

XXII.

Item, quoniam omnes religionis debitum adſtringit ad morum honeſtatem, cum ex ipſorum vita & converſatione pendeat qualiter alii debeant converſari & vivere; ſtatuimus & ordinamus ſtatutum in concilio provinciali Aptenſi factum obſervari, quod de verbo ad verbum his volu„ mus inſeri, & tenor talis eſt: Item, „ quod prælati capiant quoſcumque reli„ gioſos, quos repererint ſine habitu, & „ detineant, donec requirantur. Et quoniam excreſcente contumacia, debet creſcere & pœna: quia religioſi iſtius temporis non verentur ſoli incedere, & pileati, interdum habitibus ſuis abutentes, & religionis ſuæ immemores, ſtatuimus ideoque & ordinamus hoc præſenti ſtatuto inviolabiliter obſervando, ne religioſus aliquis mendicans ſine ſocio ejuſdem religionis per civitatem aut loca diſcurrere audeat, niſi pro quæſtis eorumdem conventus fiendis, neque alii religioſi etiam cujuſcumque ordinis & religionis exiſtant, niſi in habitu ſuæ religionis incedere pileoſque ſive capellos per civitates & loca, niſi cauſa itineris, aut (*a*) poleynas in ſotularibus ſuis portare audeant. Quod ſi ſecus fecerint, & in iſtis habitibus reperti fuerint, ordinarii eos capere aut capi facere poſſint, & juxta arbitrium caſtigare, & ſi per eorumdem religioſorum prælatos requiſiti fuerint, tales delinquentes in præmiſſis remittere, remittantur per eorumdem prælatos caſtigaturi.

ANNO CHRISTI 1455.

XXIII.

Item, circa ſignum ſive notam per Judæos deferendam cum quamplurimi in eis excedunt & vagantur hinc inde miſcendo ſe pluribus, ſtatuimus & renovamus laudabile ſtatutum S. Rufi inconcuſſe obſervari.

XXIV.

Item, quia Judæi tenent nutrices chriſtianas, & ſervientes chriſtianos in eorum domibus, contra juris communis diſpoſitionem, ſanctamque fidem catholicam inviolatamque religionem chriſtianam: ſuper hoc itaque ſtatuimus, jus commune per ſanctos patres editum inviolabiliter obſervari, & per diœceſanos in ſuis diœceſibus facere ſine difficultate teneri & obſervari.

XXV.

Item, quia Judæi carnes ſeratas juxta eorum vaculum, & per macellarios chriſtianos vendunt, ſeu vendi faciunt, ſuper hoc autem abuſu execrabili providentes, ſtatuimus ſub excommunicationis pœna tam contra ipſos macellarios carnes eas ſeratas vendentes, quam contra chriſtianos qui eas ſcienter emunt ſeu emere præſumunt (*b*).

XXVI.

Præterea quoniam crimen uſurarum, ſic proh dolor!, invaluit, quod a multis tamquam ars licita & honeſta exerceatur: Prohibemus, cum uſuræ utroque teſtamento prohibeantur, illas ſub excommunicationis pœna exerceri: quam contrarium facientes, ipſo facto, incurrere volumus: & poſtquam conſtiterit eos publice uſuram exercuiſſe, excommunicati denuntientur tamdiu & donec reſtitutionem fecerint, rece-

---

[*a*] Quid ſint Poleynæ ſeu Pouleanæ diſerte docet Nangii continuator ad annum 1365. his verbis *Sotulares habebant, in quibus noſtræ longiſſimæ in parte anteriori ad modum cornu in longum, alii in obliquum ut griffones habent retro & naturaliter pro unguibus gerunt, ipſi communiter deportabant: quæ quidem noſtra Pouleanæ gallice nominabant.* Aitque hujuſmodi noſtra calceorum a Carolo rege fuiſſe prohibita & etiam ab Urbano papa V. Hujuſmodi Poleynæ dictæ ſunt etiam Pigatiæ, quarum originem ad Fulconem Andegavenſem comitem referunt, cum pedes deformes haberet, longos ſibi calceos, quibus pedum tubera operiret, fieri curavit, cum antea rotundi ad modum pedis eſſent calcei compoſiti. Quo ex tempore non modo laici, ſed etiam clerici, quandoque etiam monachi uſi ſunt. *Unde furores in calcamentis quaſi caudas ſcorpionum quas vulgo Pigaſias appellant, faciebant*, inquit Ordericus Vitalis.

(*b*) Hic deeſſe videtur aliquid v. g. *ne id fiat*, aut quid ſimile.

ANNO CHRISTI 1456.

recepturi & alias pœnas per ordinarios donec fuerint castigati: & si tales decesserint, ecclesiastica careant sepultura. Et eadem pœna volumus ligari notarios tales contractus usurarios scienter recipientes. Quod quidem statutum singulis diebus dominicis per curatos in suis ecclesiis publicari volumus.

XXVII.

Item, cum inter statuta in S. Ruffo ordinata dispositum fuerit super modo contribuendi circa expensas factas in legatis & nuntiis sedis apostolicæ: illum eumdem ordinem in contributione fienda circa expensas factas in conciliis provincialibus, & fienda in posterum decernimus observari. Ad cujus statuti observantiam, per locorum ordinarios contradicentes valeant coarctari.

XXVIII.

Postremo cum multa dietim insurgant negotia statum ecclesiasticum concernentia, quæ ad præsens declarare minime possumus, statuimus & ordinamus futurum concilium per nos fore hinc ad biennium observandum in præsenti civitate Avenionensi, & lapso biennio inchoandum tertia dominica post festum Resurrectionis Domini, quam diem pro termino peremtorio cuilibet de provinciis & diœcesibus ad hoc concilium convocatis tam exempto quam non exempto, tenore hujus statuti sub pœnis & censuris in congregatione ejus concilii promulgatis & declaratis assignamus, statuentes ut quilibet diœcesanus in sua diœcesi hanc ordinationem notificet tam ecclesiis collegiatis & conventualibus, quam præsidentibus in eisdem juxta formam & continentiam litterarum per nos alias in prima convocatione concessarum. Datum & actum Avenione in ecclesia cathedrali die XXIII. Martii anno Incarnationis Domini MCCCCLVII.

ANNO CHRISTI 1457.

VITA

PII PAPÆ II.

Pius quando pontifex factus.

Pii II. virtus & doctrina qualis.

Pius, Æneas Piccolomineus antea vocatus, communi omnium consensu pontifex renuntiatur, Friderico III. imperante, anno domini 1457. vel secundum Onuphrium 1458. decimoquarto Kalendas Septembris. Hic, cum adolescentiorem ætatem suam politioribus literis informasset, paulo post quam e Senensis gymnasii studio prodiisset, cum dominico Capranica cardinale Basileam venit, concilioque ibidem celebrato, sacris ordinibus necdum initiatus, per errorem non tantum tenacissime adhæsit, verum etiam scriptis ad rectorem & universitatem Coloniensem dialogo & epistolis, ejusdem concilii auctoritatem approbavit. Manens Basileæ Felicem quintum antipapam tamquam verum Christi vicarium veneratus est. At cum Fridericus Romanorum rex Aquisgrani coronatus, domum repetens, Basilea transitum fecisset, rogatusque Felicem illic præsentem accedere, eidemque tamquam Romano pontifici honorem exhibere, aut publice cum eo verba miscere recusasset, a sententia sua erronea decedere incipiens, in aula imperatoris Friderici, cujus rogatu in familiam ejus transiit, atque in ea aliquot annis permansit, doctissimorum virorum imperatorem adeuntium conversatione instructus, omniumque cardinalium sese pontifici Eugenio submittentium exemplo motus, Romam venit, Basileense dogma de auctoritate concilii rejecit, & Eugenio pontifici caput submisit. Post veritatem cognitam, cum Basileæ clericali tonsura insignitus, in Austria cum minoribus ordinibus subdiaconatus & diaconatus sacros ordines recepit, in urbe ad presbyteratum, & postea per Callistum tertium ad cardinalatum promotus, eidem mortuo, cum de successore quæreretur, & cardinales ad Bessarionem cardinalem Græcum suffragarentur, eosque ab hoc eligendo Alanus cardinalis Avenionensis avertisset, quod indecorum videretur Græcum evehere, quasi Roma viris sapientissimis doctissimisque careret, in pontificatu subrogatur. Pontifex factus primum belli incendium a Piccinino in Umbria excitatum suppressit, Assisium & Nuceram recuperavit. Mantuæ conventum regum & principum indixit, quo & ipse accedens, multis & principibus & legatis præsentibus, de bello in Turcas suscipiendo constitutum est. Pius Romam reversus, Viterbium se recepit, & ab ecclesiasticæ ditionis finibus tyrannos quosdam exterminavit. Regnum Neapolitanum Ferdinando confirmavit, & Latinum cardinalem Ursinum eo misit, qui eumdem regem coronaret, quem etiam in clade illa qua apud Sarnum afflictus est, adjuvit, qua ope is regnum tutatus est. Sigismundum Malatestam & censuris & armis cohibuit. Fœdus iniit cum rege Hungariæ, Burgundiæ duce, in varias regiones tendens, magnos labores tulit. Regem Bohemiæ citari jussit. Episcopum Moguntinum non recte de fide sentientem dignitate spoliavit. Sigismundum Austriæ ducem anathemate damnavit, quod cardinalem quemdam in vincula conjecisset. Ludovico Galliæ regi de ecclesiastica libertate detrahenti audacter restitit. Borsium Mutinæ ducem acriter interminatus est, quod rebus Galliæ & Sigismundi Malatestæ velut ecclesiæ hostis faveret. Affinitatem cum Ferdinando rege contraxit. Beatam Catharinam Senensem inter sanctas retulit, Romæ, Senis, & aliis plerisque locis multa eleganter magnificeque ex-

Cathari Senēsem nuniaa

NO ISTI 57.

extruxit. Corſinianum civitatem appellari voluit, & de ſuo nomine Pientiam dixit. Obiit Anconæ febri abſumptus ſeptimo Kalendas Septembris, anno domini 1464. decimaquinta Auguſti, cum ſedisſet annos ſex, menſes undecim, & dies viginti ſeptem. Corpus Romam delatum, apud ſanctum Petrum conditum eſt. Pius multa ingenii ſui monumenta edidit, dialogos, epiſtolas, orationes diverſis perſonis, Bohemorum hiſtoriam; commentarios de ſuis rebus duodecim libris complexus eſt: epigrammata, variaque poematum genera lepide & acute ſcripſit: quo ſtudio ita delectatus eſt, ut poetæ nomen etiam ipſe ſcriptionibus uſurparet, ut conſtat ex epiſtola quadam ad parentem data, cui inſcriptum eſt: Æneas Silvius poeta genitori ſuo Silvio ſalutem. Auri divitiarumque contemptor fuit: adeo ut cum oblati ei eſſent theſauri a Calliſto relicti, videre recuſans dixerit: Auferte hæc: citius enim expendemus, quam alii congeſſerint. Ejus virtutes a Platina immenſæ propemodum enumerantur. Id vero nullatenus prætermittendum, quod generoſa quadam indole ignoſcebat, neque unquam in eos animadvertit, quorum in ſe maledicta aliqua accepiſſet.

NNO RISTI 459. 13. Oct.

" ** PII PAPÆ II. EPISTOLA I.

Cariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo VII. Francorum regi illuſtri.

Cariſſime in Chriſto Fili ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

x Tomo ſpicile- com- a. D. de

INtelleximus dilectum filium Guillermum de Torreta votum emiſiſſe ſocietatem ſub vocabulo Jeſu nuncupatam, ad Dei honorem & infidelium oppugnationem noviter inſtitutam ingrediendi, & in ea una cum aliis pro defenſione fidei chriſtianæ contra Turcos perſiſtere velle. Verum cum is impræſentiarum in civitate Aſtenſi in tuis ſervitiis permanere aſſeratur, & votum ſuum hujuſmodi ad deſiderium adimplere nequeat, niſi tuæ ſerenitatis licentiam obtineat, exhortamur idcirco Celſitudinem tuam ac rogamus, ut tu, qui Chriſtianiſſimum nomen a proavis & prædeceſſoribus tuis clariſſimis regibus per longiſſimam temporum ſeriem ductum amplioribus tuis virtutibus roboraſti, in hac pia cauſa non deficias, & præfato Guillermo, quem propter ſuas eximias virtutes ac merita promotorem dictæ ſocietatis deputavimus, liberam licentiam concedere placeat, ut cum bona gratia tuæ ſublimitatis recedere, & ad ſerviendum præfatæ ſocietati accedere valeat. In quo rem Deo imprimis acceptam, fidei utilem & neceſſariam, & honori tuæ regiæ amplitudinis convenientem efficies.

Datum Mantuæ ſub annulo Piſcatoris die decimatertia Octobris, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimonono, pontificatus vero noſtri anno ſecundo.

Marcellus.

ANNO CHRISTI 1461.

" ** PII PAPÆ II. EPISTOLA II.

Epiſtola miſſa epiſcopo Atrebatenſi apoſtolicæ ſedis legato.

Venerabilis frater, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

" Ex eodem Tomo.

VEniens ad nos proximis diebus dilectus filius Proſper de Cumulio orator ducalis, multa nobis expoſuit quæ jocunda cordi noſtro fuerunt. Rediit enim proxime ex Galliis, ubi cum cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum rege familiariter eſt converſatus. Fuit ſecum cum in minoribus ageret, fuit & poſtquam in regnum paternum ſucceſſit. Minutatim de ſerenitate ſua voluimus cuncta audire, ipſe libentiſſime omnia retulit. Memorat celſitudinem ſuam eſſe juſti & honeſti cultricem, devotionem plurimam ad Romanam eccleſiam gerere, de nobis quoque eum filii caritate ſentire & loqui, in omnibus dictis & factis catholici principis documentum præſtare. Magnum hoc duximus donum, magnum lucrum apoſtolicæ ſedis, quæ veræ religionis cultores in tam præclaro regno poſuerit, ut nota nobis hæc fierent. Miſit ad nos eum Proſperum dilectus filius nobilis vir Franciſcus Sforcia Mediolanenſis dux, pariter & ipſe ejus benevolentia gaudens. Non dubitamus, bonam mentem ſuam continua exhortatione augebis, implebiſque veri prælati officium.

Nos ideo hæc ad te ſcribimus ut ſpem & conſolationem noſtram cognoſcas, ſciaſque cæpiſſe nos mirum in modum ſuam ſerenitatem diligere. Quem in omnibus quæ ſine offenſione Dei poterimus, præ ceteris regibus amplectemur, & appoſitis gratiis exaltabimus; ſperantes eodem erga nos animo ipſum quoque ſemper futurum. Quam noſtram mentem volumus celſitudini ſuæ crebro inculces. Exultavi autem his diebus literis tuis, quas de intentione ſua ad tollendum pragmaticam miſeras. Eidem propria manu literas dedimus, quarum exemplum credimus ad te perveniſſe. Itaque hortamur ut omnium quæ diximus frequentem illi memoriam facias. Sunt enim vero corde cogitata & ſcripta, & in ſe continent quod non minus ad gloriam ſuam, quam ad deſiderium noſtrum pertineat. Audivimus cancellarios nonnullos iſtuc ex regno Neapolitano veniſſe, a turbulentis quibuſdam tranſmiſſos: eorum conſuetudinem noſti, mendaces ſunt & doloſi, ſemper ad incendendos animos parati. Si aures habebunt, nitentur perſuadere quamplura quæ forſan credita non invenientur ita eſſe ut dicent. Et rei diligenter intende, & regiam celſitudinem doce quales hi homines ſunt, & quam a ſe repellendi.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die undecima Novembris, anno domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo, pontificatus noſtri anno quarto.

ANNO CHRISTI 1463.

PII PAPÆ II. BULLA

RETRACTATIONUM OMNIUM,

Dudum per eum in minoribus adhuc agentem, pro concilio Basileensi, & contra Eugenium summum pontificem scriptorum.

Pius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, rectori & universitati scholæ Colonienſis, salutem & apostolicam benedictionem.

IN minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basilææ inter eos versaremur, qui se generale concilium facere, & universalem ecclesiam repræsentare ajebant, dialogorum quemdam libellum ad vos scripsimus, in quo de auctoritate concilii generalis, ac de gestis Basileensium & Eugenii papæ contradictione, ea probavimus vel damnavimus, quæ probanda vel damnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut oppugnavimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. Existimavimus bene agere, & recta incedere via: nec mentis nostræ aliud erat objectum, quam publica utilitas & amor veri. Sed quis non errat mortalis? Sapientem inquiunt philosophi nunquam errare? verum est. At quis sapiens, nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, inquit propheta regius. Declinavimus & nos ab utero matris, erravimus in invio, & non in via: ambulavimus in tenebris, & procul a vera luce recessimus: nec nobis tantum erravimus, alios quoque in præcipitium traximus, & cæcis ducatum præbentes cæci, cum illis in foveam recidimus. Forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepere, & de via deduxerunt: quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit dominus, non habemus quod respondere possimus, nisi nos, ut homines, peccavisse, qui arbitrantes rectum iter ostendere, obliquum monstravimus. In misericordia tantum Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera ejus elucet. Sed haudquaquam satis fuerit divinam misericordiam implorare & dicere: Parce domine: parce peccatis nostris: nisi pro viribus vulnera quæ infliximus, veritate curare annitamur; & sicut est in fabulis, sagitta quæ vulneravit, afferat opem: sive ut canit ecclesia, Medelam inde ferat hostis, unde læserat. Mortem quidam prius sibi consciverint, quam videri velint aliquando male sensisse: & nonnulli ne vel ad horam videantur errasse, semper errant; & dum vel minimam tolerare honoris jacturam nequeunt, totum abiiciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses: qui ne appareant inconstantes, pertinaces efficiuntur. Superbissimi hoc agunt, qui videri dii, non homines, volunt: quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conventu Hieronymus & Joannes hæresiarchæ. Nos homines sumus, & ut homines erravimus: neque imus inficias, multa quæ diximus, scripsimus, egimus, damnari posse: verum non ut Arius, Eutyches, Macedonius aut Nestorius, & alia blasphemorum turba, ex animo damnatam viam elegimus: seducti peccavimus, ut Paulus, & ignoranter persecuti fuimus ecclesiam Dei, & Romanam primamque sedem. Propter quod prostrati ante oculos divinæ pietatis, supplices oramus: *Delicta juventutis meæ & ignorantias ne memineris*, &c. Pudet erroris, pœnitet male fecisse, & male dictorum scriptorumque vehementer pœnitet: plus scripto quam facto nocuimus. Sed quid agamus? scriptum & semel emissum volat irrevocabile verbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ in multas inciderunt manus, & vulgo leguntur. Utinam latuissent quæ sunt edita. Nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint, aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquient, in beati tandem Petri cathedra sedit, & Christi salvatoris vicariatum gessit. Ita scripsit Æneas, qui postea summum pontificatum adeptus, Pius II. appellatus est, nec invenitur mutasse propositum. Qui eum elegerunt, & in summo apostolatus vertice collocarunt, ab iis scripta ejus approbata videntur. Verendum est, ne talia nostris aliquando successoribus objiciantur, & quæ fuerunt Æneæ, dicantur Pii, atque ab ea sede auctoritatem vendicent, adversus quam ignoranter latraverunt. Cogimur igitur, dilecti filii, beatum Augustinum imitari, qui, cum aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit. Humilis & probatissimi vir ingenii, qui suas ineptias verecunde confiteri ac corrigere, quam impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus: confitebimur ingenue ignorantias nostras, ne per ea quæ scripsimus juvenes, error irrepat, qui possit in futurum apostolicam sanctam sedem popugnare. Nam si quem decuit unquam Romani primique throni eminentiam & gloriam defendere ac extollere, nos illi sumus, quos sine ullis meritis pius & misericors Deus sola dispensatione sua ad beati Petri solium, & dilectissimi filii sui domini nostri Jesu Christi vicariatum evocavit. Quibus ex rebus dilectiones vestras hortamur, & in domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhæreatis, aut fidem ullam præstetis, quæ supremam apostolicæ sedis auctoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid astruunt, quod sacrosancta Romana non amplectitur ecclesia. Suadete omnibus, ut id solium præ ceteris venerentur, in quo salvator dominus suos vicarios collocavit, & quod beati apostoli Petrus & Paulus suo sanguine dicaverunt: nec putetis divinam providentiam quæ cuncta gubernat, & nihil negligit eorum quæ creavit, inordinatam reliquisse militantem ecclesiam, quæ cum sit sponsa Christi, profecto a Deo est, & ordinem habet, dicente apostolo, Quæ sunt, a Deo ordinata esse. Requirit autem ordo, ut inferiora a superioribus gubernentur, & ad unum tandem perveniatur tamquam principem & moderatorem cunctorum quæ infra se sunt. Sicut grues unam sequuntur, & in apibus unus est rex: ita & in ecclesia militanti, quæ instar triumphantis habet, unus est omnium moderator & arbiter, Jesu Christi vicarius: a quo, tamquam capite, omnis in subjecta membra potestas, & auctoritas derivatur, quæ a Christo domino Deo nostro sine medio in ipsum influit. Nec profecto in alium, tamquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter derivasset, quam in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam novimus dominici gregis curam. Nec duos plureſve Pe-

Luc. 18.

Psalm. 13.

Rom.

NNO RISTI 1463.

tros evangelistæ commemorant, nec duos aut plures instituit dominus, qui suum locum tamquam capita tenerent æqualia : sed unum constituit, ut verticem ac ducem & pastorem universi gregis, Simonem Petrum, dicens : *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam : & tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælo : & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælo.* Et, *Pasce oves meas.* Quæ nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi Petro, ut in Petro unitas & summa contineretur auctoritas. Nec alius a petra dictus est Petrus, nisi Simon : ut intelligeremus unicum esse veræ & solidæ petræ, id est Christi (ut Paulus exponit) locum tenentem, Simonem Petrum, qui solus pro domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores ejus Romani pontifices primatum in ecclesia tenuerunt ; & nos hodie, quamvis indigni, sola domini voluntate digni tenemus : & quicumque Romanæ secundum canonicas sanctiones præficitur ecclesiæ, [a] quam primum electus est in sacro collegio, supremam a Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit ecclesiam, cujus peccata divino judicio punienda relinquuntur. Si quid adversus hanc doctrinam inveneritis aut in dialogis, aut in epistolis nostris, quæ plures a nobis sunt editæ ; aut in aliis opusculis nostris (multa enim scripsimus adhuc juvenes) respuite atque contemnite : sequimini quæ nunc dicimus, & seni magis quam juveni credite : nec privatum hominem pluris facite quam pontificem : Æneam rejicite, Pium recipite. Illud gentile nomen parentes indidere nascenti : hoc Christianum in apostolatu suscepimus. Dicent fortasse aliqui cum pontificatu hanc nobis opinionem adveniisse, & cum dignitate mutatam esse sententiam. Haud ita est, longe aliter actum. Audite, filii, conversationem nostram : brevis narratio erit, quæ vobis, quantum ad rem attinet, veritatem aperiet, & objectioni faciet satis. Anno salutis primo & trigesimo supra millesimum quadringentesimum, cum Dominico Capranica, quem Martinus quintus in secreto consistorio cardinalem creaverat, Eugenius IV. spreverat, Basileam petivimus, ibique concilium inchoatum invenimus, verum ab Eugenio revocatum, quamvis congregati noluerant obedire, asserentes jam inceptum concilium, sine consensu patrum qui convenissent, haudquaquam potuisse dissolvi. Julianus aderat sancti Angeli cardinalis, natione Romanus, moribus & doctrin conspicuus. Is, cum ceteris præstaret, audita Eugenii revocatione, præsidentiam dimisit, tamquam summo pontifici vellet obedire : sed cum augesceret in dies, Eugenio vel invito, concilium, & multi ex diversis regionibus episcopi & regum legati adventarent, cardinales quoque ex Romana curia profugi in dies nonnulli concurrerent, præsidentiam resumpsit, & auctoritatem concilii mirum in modus extollens, eminentiam primæ sedis supprimere cœpit. Venientes Eugenii legatos, & potestatem Romanorum præsulum magnificantes, apparenter confutavit, & &, cum esset facundissimus, facile persuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex urbe profecti, Eugenio infensi, vitam ejus moresque carpebant. Accedebant in horas catervatim novi curiales, qui (ut est omnis multitudo maledica, & inimica principi) Eugenii nomen modis omnibus lacerabant. Nos, qui ex patria juvenes, non ex Urbe illuc migraveramus, & nova tum primum avis ex Senensi gymnasio evolaveramus, rudes & inexperti, vera esse arbitrabamur quæcumque dicebantur ; nec putabamus mentiri alios, qui nesciremus ipsi mentiri, atque, ut est innatum homini, tetra & horrenda crimina odio habebamus : nec Eugenium deligere poteramus, quem tot tantique testes indignum pontificio dicerent. Aderant legati Parisiensis scholæ, cujus est fama percelebris : adfuerunt & aliquando vestri & aliorum studiorum Germanicæ nationis oratores : & uno cuncti ore concilii generalis auctoritatem ad cælum efferebant. De potestate Romani pontificis pauci erant qui loqui præsumerent : omnes qui publice loquebantur, prurientes auribus, multitudini applaudebant. Accessit & ipsius Eugenii consensus, qui dissolutionem concilii a se factam revocavit, & progressum ejus approbavit, cum reconciliata synodus Eugenio videretur, & pax ecclesiæ data. Præterita enim omnia per * suas literas concilii patres Eugenio sese remissuros, & pedes ejus tamquam beati Petri exosculaturos promiserant, si revocata dissolutione, concilio cursum permitteret, atque illi cohæreret. Novæ intercessere discordiæ, tum aliis de rebus, tum potissime super translatione concilii Græcorum causa in alium locum. Eugenius in Italia non sine ratione concilium petebat : popularitas synodalis transire montes horrebat, & in Avenione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiverunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormitanus archiepiscopus, & Ludovicus Pontanus apostolicæ sedis notarius, Alphonsi magni regis oratores, qui velut duo orbis sidera, ceu pontificii juris & totius civilis sapientiæ duo præcipua lumina & clarissima censebantur. Hi dictis scriptisque concilii gesta probabant, Eugenii facta damnabant : nec erat qui aut vellet, aut auderet dicta eorum refellere. Quid ageremus ? audire potuimus, non discere ? Rude nimis ingenium est, quod per singulos dies audita & inculcata non capit. Quales magistri sunt, tales discipuli evadere solent. Paucos invenias Aristoteles, qui Platonica norint destruere dogmata. *Non est discipulus supra magistrum*, inquit dominus : nec nos magistrum potuimus superare. Julianus nobis, & Nicolaus, & Ludovicus, & alii complures fuere magistri, schola Basileensis conventus, in quo raro aliquis Eugenii causam defendit. Adversus concilii dignitatem mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Una omnium vox concilium Eugenio præferebat : de sedis apostolicæ præcellentia, aut silentium, aut contemptus, concilium, concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audivimus, & post aliquot annos existimantes nos aliquid esse, diximus, ut est apud satyricum,

Semper ego auditor tantum ? nunquam ne reponam ?

Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulæ manum, cœpimus loqui, & magistri personam induimus. Scripsimus epistolas & opuscula : hoc omnibus passim datur : docti & indocti scribunt : & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis fervorem tempus extinxerit. Nobis placebant scripta nostra more poetarum, qui poemata sua tanquam filios amant. Nec Basileæ quemquam invenie-

ANNO CHRISTI 1463.

[a] al. quū.

* al. duas

Luc. 6.

Juvenalis.

ANNO CHRISTI 1463.

bamus, qui ea damnaret: probant enim simi- A
lia similes. Applaudebamus nobis ipsis, &
in editionibus nostris gloriabamur: & quam-
quam postea Eugenius concilium in Italiam
transtulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac de-
mum Florentiæ convenerit: quamquam Julia-
nus sancti Angeli & Joannes sancti Petri car-
dinales, quibus plurimum credebamus, ad Eu-
genium defeciſſent: quamquam pauciſſimi in
fide Basileensi remansiſſent, noluimus tamen
cedere, existimantes cunctos qui abibant, me-
tu recedere, ne bona temporalia perderent:
& cum nihil haberemus, quod nobis auferri
posset, perseverandum putavimus, ne partem
quæ verior nobis apparebat, relinquentes, de-
trimentum animæ faceremus. Mansimus igi- B
tur Basileæ, quoad Eugenio, ut credidimus,
justo judicio deposito, Amedeus Sabaudiensis
suffectus est, & Felix quintus appellatus:
Nota testimonium de Amedeo. quem non ut idolum (quod erat) sed tam-
quam verum Christi vicarium venerati fui-
mus, nihil ad hæc siniſtri putantes interces-
ſisse. At cum Fridericus Romanorum rex Aquis-
grani coronatus, domum repetens, Basilea
* iter * transitum feciſſet; rogatusque Felicem illic
præsentem accedere, nullo pacto persuaderi
potuisset, ut honorem ei tamquam Romano
pontifici exhiberet, aut publice cum eo verba
miscеret: tum primum consideravimus possibi-
le esse, quod partem erroneam sequeremur,
quando rex, imperator Romanorum futurus, C
in tanto negotio dubius esset, & ad Eugenium
inclinaret magis. Multum & sæpe inter no-
ſipsos cogitavimus, quis esset modus inveniendi
verum. Nunquam enim volentes erravi-
mus. Rogati in familiam Friderici transire,
non renuimus. Erat tunc ille cum tota fere
Germania neutralis. Concilium Basileæ dice-
bant esse Germani, & idolum ejus respue-
bant: Eugenium Christi vicarium appellabant,
& concilium ab eo celebratum recusabant:
nec Eugenio, nec Basileensibus plene obedie-
bant. Placuit ad neutrales transire, ut verum
apud eos liberius audiremus; & si recedendum
esset ab uno extremorum, per aliquod medium
transiremus ad alterum; & eorum judicium D
ſpectaremus, qui non essent affecti causæ.
Mansimus in aula Friderici pluribus annis,
illic varias audivimus opiniones. Neutralita-
tem idcirco Teutones induerant, ut concor-
dia facilius inveniretur, non ex consilio So-
lonis, qui tumultuante civitate extorrem fecit
eum qui sine parte remansit. Multa inter neu-
trales didicimus, quæ nos antea latebant.
Eugenium falso de multis accusatum invenimus,
cardinales qui Basileam venerant, ob
privatas inimicitias bono & sancto viro notam
inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad
eum redierunt, & veniam errati petierunt.
Forte per id tempus Julianus sancti Angeli car-
dinalis, cujus supra meminimus, ex Hunga- E
ria, quæ sibi decreta contra Turcas fuerat
provincia, Flavianum venit, (quæ hodie
Vienna dicitur) præcipuum Austriæ columen.
Sæpe cum eo sermonem pro veteri consuetu-
dine miscuimus, sæpe de rebus Basileensibus
disputavimus. Tuebamur antiquam sententiam,
ille novam defendebat: extollebamus genera-
lis concilii auctoritatem, ille apostolicæ sedis
potestatem magnopere collaudabat: dicebamus
concilium Basileense jure perseveraſſe, quam-
vis Eugenius præsidentes revocasset, & hoc
ejus factum accusabamus: ille dissolutum seu
translatum rite concilium affirmabat, & Basi-
leensium opera multis modis detestabatur, Ba-
sileæque non synodum ecclesiæ, sed satanæ
& ministrorum ejus synagogam remansisse di-
cebat. Diutina fuit inter nos concertatio, ve-
rum modesta & caritate plena. Ad extre-
mum cum suis scriptis dictisque cardinalem
vinceremus, premeremusque vehementer, sub-
ridens ille: Tu, inquit, Æneа, tabellis
obsignatis agis mecum: & quoniam aliquan-
do sensimus, ut dicis, idcirco & hodie idem
putas debere sentire, & addictos priori senten-
tiæ censes. Verum propterea nos sumus libe-
ri, quia mutare sententiam usque ad mortem
possumus. Cur enim non liceat omni tempo-
re, relicto falso, verum amplecti? Fateor
me dixisse & scripsisse quæ refers, verum a ve-
ro remotum erraſſe. At tu, qui, ut ais, me
doctore Basileensibus credere adductus es, er-
rantem olim sectatus es, cur modo non seque-
ris recta monentem? Præsumpsi de meipso,
dum essem Basileæ, nimis; quamvis deceptus
decepi, & credens prodesse, nocui, in medio
ecclesiæ docens quæ non didici: cæcus erravi,
& in tenebris ambulavi: reliqui tandem eccle-
siam malignantium, & cum impiis sedere re-
cusavi. Revelavit dominus oculos meos, &
consideravi mirabilia de lege sua. Cognovi
priorem errorem, & quantum a vero procul
abiissent Basileenses, plane intellexi. Adii
Romanam curiam, & Eugenio, * cui fuissem * a
rebellis, submisi cervicem: a quo misericor-
diam consecutus, ad unionem Græcorum na-
vavi operam: & illis Romanæ ecclesiæ recon-
ciliatis, adversus impios Turcas legationem
accepi. Castigans castigavit me dominus, &
morti non tradidit me, sed humiliatum exal-
tavit: quia cognito in errore non persevera-
vi; sed mox in viam redii, & ex magistro
factus discipulus, ex magno parvus, expur-
gato veteri fermento, novum hominem indui,
& vere matris lacte nutritus, ad fontem ve-
ri perveni, quem sancti doctores ostendunt
Græci & Latini, quorum una vox est, salva-
ri non posse qui sanctæ Romanæ ecclesiæ non
tenet unitatem: omnesque illas virtutes man-
cas esse ei qui summo pontifici obedire recu-
sat, quamvis in sacco & cinere jacens, dies
& noctes jejunet & oret, & in ceteris videa-
tur legem implere: quia melior est obedien-
tia quam victimæ, & omnis anima potesta-
tibus sublimioribus subjecta est: & Romanum 1. Reg.
præsulem in ecclesiæ vertice constitutum esse
constat, a quo nullam ex ovibus Christi exem- Rom.
piam novimus. Ego ad ovile redii, qui diu
irraveram extra causas, & pastoris Eugenii
vocem audivi. Tu si sapias, idem facies.
Hæserunt pectori nostro verba * viri, quæ sæ- * vi
pe ad nos repetiit non sine caritate ardenti &
amore singulari. Interea ex diversis regioni-
bus homines doctissimi Cæsarem adierunt, qui-
buscum placidos de eisdem rebus miscuimus
sermones, semper ad verum intenti, cujus est
natura hominis avida. Multum profuit nobis
Joannes Carvajalis apostolici palatii auditor,
natione Hispanus, qui Juliano defuncto, in
titulo cardinalatus ac legatione succeſſit: quo-
cum sæpe de concilio Basileensium amice dis-
putavimus. Nemo doctus ad imperatorem ve-
nit, quem de his rebus in colloquium non ad-
duceremus. Cumque Cæsar ad unionem eccle-
siæ procurandam in Nurimberga suæ nationis
conventum instituisset, decreviſſetque sum-

mum

ANNO CHRISTI 1463.

mum pontificem adhortari, ut Conſtantiæ novum concilium indiceret, legatumque mitteret, ac Baſileenſes pariter induceret, ut eo ſe transferrent, ut ibi pax eccleſiæ redderetur; primi Baſileenſes recuſavere. Quod audiens Thomas Aſſelbachius ex Germania inſignis theologus: Nunc, inquit, ſcio Baſileenſes Spiritum ſanctum non habere ductorem, quando tam æquam imperatoris legem effugiunt. Idem multi alii dixere viri doctiſſimi & opinione ſanctitatis illuſtres. Quibus conſideratis, caligo tandem ab oculis noſtris cecidit, quæ velut aranearum tela verum cernere impediebat. Recognovimus errorem noſtrum, venimus Romam, Baſileenſe dogma rejecimus, Eugenio pontifici maximo caput ſubmiſimus, & reconciliati eccleſiæ Romanæ, doctrinam ejus imbuimus, & illud Hieronymi diximus: Ego nullum ″ præmium niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri, communione conſocior. Super illam fundatam eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum dominicum comederit, profanus eſt: ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Eramuſque adhuc pene laici, quando ad Eugenii obedientiam redivimus. Ex Baſilea clericali tantum charactere inſigniti receſſimus, nec unquam ſacros imbuimus ordines, niſi poſt veritatem cognitam, Baſileenſi cæcitate relicta. In Auſtria minores ordines ac ſubdiaconatum & diaconatum recepimus: in Urbe ad presbyteratum pervenimus. Hæc eſt converſatio noſtra, per hos gradus e tenebris ad lucem migravimus. Ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas † Sarazanus theologicæ ſapientiæ celebratus ac acutiſſimus interpres, qui poſtea in ſummo collocatus apoſtolatu Nicolai V. nomen accepit. His auctoribus unam eccleſiam catholicam & apoſtolicam eſſe didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non invenitur ſalus, ſponſam Chriſti immaculatam, in qua omnes qui militant, finem ſibi proponunt vitam æternam. Idcirco enim in eccleſia militanti laborant homines, & cum dæmonibus tamquam hoſtibus pugnant, ut pacem tandem aſſequantur, & cum Jeſu magiſtro ac legifero ſuo in cæleſti Jeruſalem triumphare ac regnare poſſint. Hic finis Chriſtiano proponitur, huc omnes eccleſiæ militantis conatus, omnes leges, omnes regulæ tendunt. Et quoniam eccleſia quidam exercitus eſt Deo militans, terribilis ut caſtrorum acies ordinata dicitur: uni procul dubio imperatori ſubjecta, ad cujus nutum cuncta referuntur. Cumque pius ac maximus & optimus Deus in ſuo ſanguine fundaverit eccleſiam, eamque voluerit ad finem uſque ſæculi perdurare: quis non dixerit in ea id regimen inſtitutum eſſe, quod optimum cenſeretur? At vero inter genera gubernationum communis philoſophorum ſententia eſt, præſtare monarchiam, & Romani, quorum toto micuit orbe dignitas, quamvis ejectis regibus duos annuos conſules elegerunt, & modo tribunos addidere, modo alios magiſtratus invenere: in adverſis tamen caſibus, belliſque gravioribus ad unum aliquem recurrerunt, virtute & auctoritate præſtantem, quem dictatorem appellaverunt, cujus dicto non liceret adverſari: & quamquam dictaturam ab initio temporaneam inſtituerunt, in Julio tamen & ſucceſſoribus ejus perpetua effecta eſt.

ANNO CHRISTI 1463.

Nec unquam Romana res admirabilior aut celſior fuit, quam ſub Auguſto Cæſare, quando jam clauſis Jani portis totus fere orbis ſub unius hominis gubernatione quievit. Quo tempore natus mundi ſalvator monarchicum regimen ceteris prætuliſſe videtur gubernationibus. Idem probat totius fere orbis conſuetudo, cujus maximam partem gubernant reges, ſive Chriſtianos intueamur, ſive barbaros. Et quamvis civitates aliquot reperiantur, quæ cum maxime ſerviant liberas ſeſe vocitant, ſine rege viventes: non poſſunt tamen effugere, quin unum præferant aliis, eique tamquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cæleſtis aula nos admonet. Quid illa pulcrius? quid ordinatius? quid majus aut durabilius? quid melius aut beatius? Quamvis in ea & angelorum diverſi ſint ordines, & ſanctorum ſpirituum innumerabiles chori, unus eſt tamen omnium rex æternus Deus, qui condidit univerſa, & nihil negligit eorum quæ condidit: cujus filius unigenitus Chriſtus Jeſus, cum pro noſtra ſalute veniſſet in hunc mundum, ſervili accepta forma, eccleſiam, de qua loquimur, in cruce patiens, ſuo ſanguine acquiſivit, & in ea uſque in diem aſcenſionis corporaliter præſedit, & tamquam dux verus & imperator cuncta in finem ſuum direxit. Et cum aſcendiſſet in cælum, eum indubitanter ſui gregis paſtorem reliquit, cui dixerat: *Paſce oves meas*, &, *Tibi dabo claves regni cælorum*. Neque enim dixit, & non fecit, qui ſolus eſt verax. Grex Chriſti, eccleſia eſt. Paſtor primus ipſe Chriſtus fuit, & paſtor bonus, qui poſuit animam ſuam pro ovibus ſuis. Secundus paſtor Petrus extitit, ab ipſo domino inſtitutus, atque omni poteſtate donatus, quæ ad bene regendum commiſſas oves neceſſaria ducitur. Alioqui Chriſtus qui ſapientia Patris eſt, & omnino ſapienter egit, eccleſiæ ſuæ haud ſufficienter providiſſet: quod eſt nefarium aſſerere. Et quamvis plures per orbem eccleſiæ inſtitutæ fuerint, & plures epiſcopi, id eſt, plures greges, & ovilia plura, & paſtores plures: omnes tamen ſub uno paſtore & in uno grege atque ovili continebantur, ſicut & hodie continentur: quia unus eſt Chriſti thalamus, una ſponſa, unum ovile, & unus paſtor, & omnium epiſcoporum unus epiſcopus Romanus præſul, beati Petri ſucceſſor, & Jeſu Chriſti vicarius. Petrus enim in Antiochia primum ſedit, deinde Romam venit. Unde cum perſecutionem fugiens vellet abire, a domino prohibitus eſt, & hic glorioſo martyrio vitam finivit, ſucceſſore Clemente * ſubſtituto. Atque ita in hanc uſque diem ſervatum eſt, ut qui Romæ ſederit antiſtes rite inſtitutus per legitimum electionis tramitem, tamquam Aaron vocatus a domino, hunc omnes Chriſtianæ plebes, omnes populi, omnes reges, omnes clerici, omnes epiſcopi tamquam Jeſu Chriſti vicarium, & beati Petri ſucceſſorem, univerſalis eccleſiæ caput ac rectorem & ducem venerati ſint. Inter quos plurimi pro Chriſti nomine * aſperrimos perpeſſi cruciatus, & morte mulctati, coronam martyrii ſuſceperunt. Plurimi confeſſores egregii, vita, moribus & doctrina fulgentes, quamvis ſine ſanguinis effuſione, non tamen ſine periculis & labore ac voluntate parata pro conſervanda ſacri evangelii auctoritate moriendi, ad cæleſtem gloriam pervenere: ut Gregorii, Damaſi, Leones, Innocentii, Bonifacii, Bene-

Joan. 21. Matth. 16.

* inſtituto.

* acerrimos.

ANNO CHRISTI 1463.

dicti, & alia nomina, inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio sancti Anastasii ad summum sacerdotium evocatus, ad quem divus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore quam vitæ sanctimonia illustris, inter multa, hujusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentius quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, tu summus pontifex, tu princeps episcoporum, tu heres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, judicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt & alii quidem cæli janitores & gregum pastores: sed tu tanto glorioſius, quanto & differentius utrumque præ illis nomen hereditasti. Habent illi assignatos sibi greges, singuli singulos, tibi universi crediti uni sumus. Nec modo ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium tertium scribit, cui supremam & omnimodam in ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio testatur Eugenio, hoc nos de quarto & omnibus aliis Romanis pontificibus profitemur, quia dignatus est auctoritas. Liquet igitur, unum in ecclesia caput esse & unum principem: quia pax populi ex uno rectore dependet, & pluralitas principum discordiam parit. Christus ecclesiæ suæ in ultimo testamento pacem reliquit, & pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo

Joan 14.

A & regimen pacis amicum, id est, monarchicum, sub beato Petro & successoribus ejus administrari cuncta præcipiens, clavibus illi commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani pontificis auctoritate & potestate sentimus, cui & congregare generalia concilia, & dissolvere datum est. Qui etsi filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen pater habetur: & * sicuti filiationis causa venerari debet ecclesiam tamquam matrem, ita & prælationis causa * præfertur ei, ut pastor gregi, princeps populo, rector familiæ. Cum his & generalis concilii auctoritatem & potestatem complectimur, quemadmodum & ævo nostro Constantiæ, dum ibi fuit synodus

B universalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantiense concilium, & cuncta quæ præcesserunt, a Romanis pontificibus nostris prædecessoribus approbata: inter quæ nullum invenimus unquam fuisse ratum, quod stante Romano indubitato præsule, absque ipsius auctoritate convenerit: quia non est corpus ecclesiæ sine capite, & omnis ex capite defluit in membra potestas: Hæc nostra sententia est, filii; hæc credimus & profitemur: hæc jam senes, & in apostolatus apice constituti, pro veritate asserimus. Si quæ vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quæ

C huic doctrinæ repugnent, illa tamquam erronea, & juvenilis animi parum pensata judicio, revocamus atque omnino respuimus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sexto Kalendas Maias, anno 1463.

ANNO CHRISTI 1459. Bz. Cossartii Append. Tom. XIII.

CONVENTUS MANTUANUS

A Pio Papa II. ad bellum sacrum in Turcos suscipiendum habitus anno Christi MCCCCLIX.

Invitatis Christianis principibus omnibus, aliisque per se, aliis per legatos præsentibus.

Quamvis concilii neque nomen, neque dignitatem, hic conventus habeat: tamen cum ejusdem nominis multi, dignitatisque longe minoris, in hoc conciliorum corpore locum nec immerito habuerint; & huic præfuerit ecclesiæ caput, non tantum principum ac legatorum orationes audiens, sed etiam episcoporum & cardinalium suffragia exquirens; minime nobis omittenda visa sunt ejus acta, quantum variis ex monumentis colligi poterunt.

Calendis Junii, *ait Gobelinus lib. 11. commentariorum Pii 11.* quæ dies statuta initiando E conventui fuit, Pontifex ex palatio cum cardinalibus, episcopis, & omni clero ad ecclesiam descendit, urbis regiosis ex omni ordine jussis adesse. Res Divina solemni apparatu, & ingenti astantium devotione, peracta est. Tum Coronensis episcopus, vir doctrina & honestate insignis, sermonem habuit: in quo & Pontificis propositum, & conventus causam, & necessitatem rei gerendæ explicavit: hortatus eos, qui advenerant, puris & volentibus animis desiderium Præsulis adjuvarent.

Pius autem ex solio suo, cum jam omnes assurgere vellent, manu silentium indixit, atque in hunc modum effatus est. Speravi-

D „ mus, fratres ac filii, hanc urbem adeuntes, frequentes, qui præcessissent, regum „ legatos invenire: pauci adsunt, ut videmus decepti sumus. Non est religionis cura apud Christianos, quantam credidimus. „ Conventionis diem longissimam statuimus: „ nemo temporis brevitatem accuset, nemo „ viarum incommoda causetur. Nos ægritudine laborantes, & affecti senio, Apenninum „ & hiemem contemsimus: nec nos alma Roma remorari potuit, quamvis medios inter „ latrones constituta, nostram præsentiam magnopere desideraret: reliquimus ecclesiæ patrimonium, non sine periculo, ut fidei catholicæ subveniremus, quam Turcæ pessundare nituntur. Videbamus illorum opes in „ dies augeri, & arma, quæ jam Græciam & „ Illyricum obtinuissent, in Pannonia grassari, & Hungarorum fidelem gentem multis „ afflictare cladibus. Verebamur, quod futurum est nisi sapimus devictis Hungaris, & „ Germanos & Italos, & omnem prorsus Europam subactum iri, quod absque religionis „ nostræ subversione fieri non posset. Cogitavimus hoc malum avertere: indiximus hoc „ in loco conventum: vocavimus principes, „ ac populos, ut communi consilio rem Christianam tueremur: venimus spe pleni, quam „ vanam fuisse dolemus. Pudet nos tantam esse „ Christianorum negligentiam: alii deliciis indulgent, alios avaritia retinet. Turcæ pro

„ sua

ANNO CHRISTI 1459.

„ ſua damnatiſſima ſecta non recuſant mor-
„ tem : nos pro ſancto Chriſti evangelio, nec
„ ſubire ſumptus, nec labores perferre vel mi-
„ nimos poſſumus : ſi ſic pergimus, actum de
„ nobis fuerit : peribimus brevi, niſi alios aſ-
„ ſumimus ſpiritus. Ob quas res vos horta-
„ mur, viri religioſi, ut orationibus aſſiduis
„ Deum precemini, Chriſtianis regibus aliam
„ mentem præbeat, ſui populi animos exci-
„ tet, corda fidelium incendat : ut jam tan-
„ dem arma ſumentes injurias ulciſcantur, qui-
„ bus religionem noſtram in dies Turcæ affi-
„ ciunt. Agite fratres, agite filii : convertimini ad Deum toto corde : vigilate, orate, jejuniis & eleemoſynis peccata veſtra redimite, facite opera digna pœnitentiæ : ſic
„ enim placatus Deus noſtri miſerebitur, &
„ audentibus nobis hoſtes tradet in manus noſtras. Nos hic tamdiu manebimus, donec
„ animos principum exploremus. Quod ſi venturi fuerint, ſimul cum ipſis reip. conſuemus ; ſin minus, neceſſarium erit domum
„ repetere, eamque ſortem ferre quam Dominus dederit. Verum defendendæ religionis
„ propoſitum, quoad vires vitaque ſuppetant,
„ nec deſeremus, nec durum putabimus, ſi res
„ petierit, pro noſtris ovibus animam ponere. Exceperunt cardinales & epiſcopi mira attentione Pontificis verba, ejuſque mentem magnis præconiis extulerunt : ac rebus gerendis honeſtum putavere principium datum, venia delictorum omnibus conceſſa qui ſuam conſcientiam per confeſſionem rite purgaſſent.

Prima deinde cura Pontificis fuit, ut principes omnes de ſuo Mantuam adventu certiores faceret, hortareturque, ut vel ipſi per ſe, vel ſaltem per legatos adeſſent. Ha ad Fridericum Imp. ad Carolum Franc. regem, ad Sabaudiæ & Bavariæ duces, ad Venetos, Florentinos, & alios data litteræ.

Annali. Oderic. naldi.

Pius papa II. regibus, principibus & communitatibus.

Cariſſime in Chriſto fili &c. Jam duce Altiſſimo ad civitatem Mantuanam pervenimus ad quam cum antea per litteras noſtras, Kalendas Junii, dietæ tenendæ cauſa venturos promiſiſſemus, quinto ante hunc terminum die perſonaliter affuimus. Venimus autem non ſine magnis perſonæ & rerum noſtrarum incommodis : ſiquidem ætas noſtra jam ingraveſcens quietem deſiderat, & patrimonium etiam pontificis præſentia deſtitutum, manifeſtis periculis quotidie ſubjacet. Omnia hæc tamen pro Deo magni facienda non duximus : ſcientes fidelium populorum ſalutem, & cauſam ſacroſanctæ fidei catholicæ, anteferenda eſſe cunctis laboribus atque periculis. Sperabamus præſentiam tuam, vel ſi id non poſſes, oratores ſaltem tuæ celſitudinis, hic invenire : inventi a nobis non ſunt, & dolemus fuiſſe nos primos, qui ad opus æque omnibus pro ſuis juribus debitum huc convenerimus. Hortamur itaque in Domino, & toto affectu noſtro ſerenitatem tuam requirimus, ut cogitans quid a te omnipotens Deus hoc tempore neceſſario quærat, quid ſalus communis omnium poſtulet, quid denique conveniat debito tuo, velis per te ipſum (quod in primis optamus) vel per oratores antedictos viros præſtantes, & tantæ ſolemnitati idoneos, celeriter convenire, nec pati ut in communi principum Chriſtianorum conventu, præſidente vicario Chriſti, vox tua Altiſſimo deſit. Sunt enim, ſi propoſito noſtro adjutores non deerunt, quamplurima ad felicem proſecutionem parata : nunc præſertim cum Peloponneſus ferme tota, quæ Morea dicitur, ab impietate Turcorum rebellans ad Chriſtianam devotionem redierit, & piis votis opem ex his locis expectet. Eſt autem is locus tantæ ad omnia bene gerenda terra marique opportunitatis, ut nulla orientalis regio majorem facultatem tuendi noſtros, & vires Turcorum conterendi, poſſit præſtare : quin certe in antiquam ſervitutem & cladem redire neceſſe habebit, niſi matura ſubventio adſit. Nos, quando principes antedictos, vel eorum oratores hic non invenimus, expectare adhuc eorumdem adventum aliquod tempus decrevimus : ſi venient, tota mente ad implendum opus incœptum intendemus : ſi minus, cum per nos ferre tantam molem non valeamus, excuſata erit, ut confidimus, Deo & hominibus neceſſitas noſtra : videndumque erit principibus ipſis, quorum ope ſtare Chriſtianam rempublicam decet, ne Redemptori ſuo, & ſibi, cum ſempiterna ignominia & clade eorum, qui quotidie dant ſanguinem ſuum pro fide, defuiſſe appareant. Datum Mantuæ.

Pergit Gobelinus : Interea legati ex Cypro, Rhodo, Leſbo, ac nonnulli ex Aſia, præſto adſunt. Tum vero Albani, Epirotæ, Boſnenſes, & omnis ora Illyrici, miſſis oratoribus auxilium petere. *Et infra* Cum jam legati regum, principumque convenire cœpiſſent, magna de ſedibus orta contentio eſt : nec reges regibus, nec duces ducibus cedere, locumve ſibi quiſque in conſenſu primum arrogare, verbis nutibuſque contendere : quod ne rebus gerendis officeret, Pontifex legem edidit, ne vel poſtpoſiti detrimentum, vel prælati lucrum honoris juriſve aliquod ferrent : nec tamen hoc pacto pacari omnes potuere, ſicut poſtea dicemus. Nec ordo epiſcoporum conſuetudinem Romanæ curiæ animo ferebat æquo, quæ notarios apoſtolicos anteponebat. Contra plurimi morem curiæ ſacram eſſe legem, & nullo mutandam pacto cenſebant, ſcandalum ingens futurum, & orbem quodammodo ruiturum affirmantes, ſi quid adverſus notarios ſtatueretur. At Pius altitudinem epiſcopalis eminentiæ animo volvens, qua nihil eſt in eccleſia ſublimius, & quod ipſe Romanus præſul Jeſu Chriſti vicarius, epiſcopi nomine contentatur, notarios corruptela quadam, non conſuetudine, prælatos epiſcopis judicavit : idque deinceps prohibuit, edita lege, quam totus ferme orbis collaudavit. Notarii etſi ambiendo contra niterentur, & multa in Præſulem probra jactarent, legem tamen vel inviti receperunt.

Pontificis decretum pro componendis quæ ortæ erant de ſedendi prærogativa contentionibus, hoc fuit.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ex Oderic. Raynaldo.

Conventum in nomine domini Jeſu Chriſti pro tuitione fidei catholicæ, & infidelium hoſtium impugnatione, celebrantes in hac civitate Mantuæ, ne quid emergat, quod ſanctum hoc & neceſſarium opus poſſit turbare, quemadmodum procul dubio fieret, ſi de præſidentia inter ſe contendentes legationes, quæ adſunt & quæ venturæ ſunt, ſeu principales ipſæ,

ANNO CHRISTI 1459.

sæ, publicis actibus libere intervenire non possent: de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio & assensu, cum quibus matura prius deliberatio est habita, præsentium tenore apostolica autoritate decernimus & declaramus, per quemvis digniorem seu minus dignum locum tam principalium quam legatorum oratorum, seu nunciorum, & procuratorum quorumcumque regum, principum, universitatum, & aliorum, quovis nomine censeantur, quem toto hoc durante conventu inter eundum, standum, aut sedendum, sive in capella nostra, sive in ecclesiis, sive in consistoriis, sive in aliis locis, in actibus publicis ac privatis, teneri contigerit, principalibus dominis, tam præsentibus, quam illis a quibus iidem oratores sunt missi, nullum prorsus aut præjudicium fieri aut prærogativam acquiri; sed perinde in honoribus, dignitatibus, & præeminentiis haberi & reputari debere, ac si hujusmodi receptio vel assignatio nullatenus interveniisset. Nulli ergo &c. datum Mantuæ anno 1459. 18. Kalend Septembris, pontificatus nostri anno primo.

Postquam diu procrastinatum, indictus tandem primus cœtus est ad diem IX. Septembris, ut constare videtur ex Pii litteris ad Joannem Carvial in Hungaria legatum pridie datis, quarum hoc fragmentum Raynaldus refert: Tractatum dietæ duce Altissimo cras incipere intendimus. Adsunt enim ex omnibus ferme Christi fidelium nationibus, & ex tota Italia, oratores: conventurosque ante medium præsentem mensem Mediolani & Mutinæ duces speramus. Ex Gallia quoque, & Anglia, & Britannia, solemnes legationes propediem aderunt. Concedat Divina pietas, ut quod pro augmento catholicæ fidei & Christianorum conservatione optamus, perficere cum his valeamus.

Quid autem primo illo cœtu actum sit, narrat iisdem Gobelinus his verbis: Cum plenum jam concilium esset, quamvis nondum Franci venissent, placuit Romano pontifici, priusquam dux Franciscus Mediolani abiret, qui diu retineri non poterat, simul omnes alloqui qui præsentes aderant, atque ad belli susceptionem cohortari. Facta igitur re Divina in ecclesia cathedrali, principes ac legati omnes in concionem accersiti sunt. Multæ ibi de sessione contentiones fuere: sed nulla major, quam Venetorum & Sabaudiensium. Illi potentiam & antiquitatem sui imperii præferebant, isti nobilitatem sanguinis & consuetudinem. Pontifex, cum alio modo sopiri controversia nequiret, crescerentque paulatim jurgia, & jam Ursatius Justinianus orator Venetorum accinctus ad rixam videretur: Venetis post oratores ducis Burgundiæ collocatis, Sabaudienses ad scabellum sui solii sedere jussit: atque imperato silentio, horis circiter tribus peroravit:

Oratio ipsa inter ejus epistolas edita est CCCXCVII. *& a nobis hic edenda. Cujus inscriptioni si credimus, a die 9. Septemb. quo initium dare sacris conventibus pontifex statuerat, ad vigesimum ejus mensis diem dilatam fuisse primam sessionem oportet.*

Oratio Pii Papæ II. habita in conventu Mantuano, VI. Kal. Octobr. Anno Domini, MCCCCLIX.

CUm bellum hodie adversus impiam Turcorum gentem pro Dei honore ac salute reipublicæ Christianæ suasuri simus, bene est, venerabiles in Christo fratres, ac filii dilectissimi, priusquam vos verbis aggrediamur, divinitatem ipsam, cujus in primis auxilium expetendum est, paucis in hunc modum affari. Protector noster aspice Deus, & respice in faciem populi tui. Respice super hanc familiam tuam, pro qua dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium, & crucis subire tormentum. Miserere plebis tuæ, & ne des hereditatem tuam in perditionem, quam propemodum instare videmus. Surrexerunt enim iniqui & impii, qui te non noverunt: venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: Vineam tuam exterminavit aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Nos quamvis in hoc loco tuo ut arbitramur nutu, ad tuendam religionem tuam convenimus, nihil tamen possumus nisi ades & præsidium affers: nihil sine te valet humana fragilitas. Tua est potestas, tuum imperium, tua omnis virtus. Tu fundasti cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Idem est tibi velle, quod posse: nihil est quod tuæ valeat resistere voluntati. Adjuva nos in te uno sperantes, & te solum Deum pura mente colentes. Fac nobiscum signum in bonum, & mitte nobis auxilium de loco sancto. Da nobis cor ut faciamus voluntatem tuam, & in præceptis tuis ambulemus. Scimus quia tu non dees Domine Deus, opem tuam [a] simpliciter imploran-
a) Fer
plicite
tibus: sed nos ipsi desumus nobis. Frigent pectora nostra, ingere calorem, ingere flammas, ure corda & renes nostros: ut tuo tantum igne succensi, quæ tibi sunt placita meditemur, ac fœdam & peccatricem Turcorum gentem, si tua voluntas est, de Christianorum finibus ejiciamus.

Vos autem, magnanimi & generosi proceres qui adestis, ne claudite, precamur, aures, ne divertite mentem: aperite Deo interiora vestra, qui mox volentibus vobis in animas vestras illabetur, & vos sibi templum atque habitaculum faciet. Audite nos sua vice loquentes. Verba nostra, verba Dei sunt, qui filii sui Jesu Christi, quamvis indigni, vices in terris gerimus. Ipse nos fari jubet, ipse in ore nostro verba posuit, ipse nos bellum suadere in Turcos imperat. Non vos hodie cardinales aut episcopos, aut minoris ordinis sacerdotes, sermone nostro compellabimus, quos constat armis ineptos esse, & piaculum ac sacrilegium fuerit, nisi per se ipsos in causa fidei quæ sunt ab eis expetenda, hoc est aurum & orationes, sua sponte obtulerint. Vos illustres duces, vos marchiones, vos comites, vos regum ac principum oratores, vos fortes & exercitatos in bellis viros, verba nostra commune facient, vos tangent, vos requirent quibus datum est arma sumere, non ut inter vos dimicetis, sed ut ecclesiam, ut religionem, ut fidem Christianam, a barbarorum & infidelium incursibus defendatis. Potestas enim, ut inquit Paulus, gladium portat, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Videtis in quo statu, in quo discrimine sumus, & quantum a Turcis urgemur, premimur, infestamur. Non ignoratis, nisi arma sumentes eorum impetum retunditis, haud dubium quin lex evangelica & omnis nostra religio pessumdetur. Audite igitur, viri fortes, atque attentas aures adhibete, bellum suasuro quod hodie nobis nimis incumbit.

Tria,

ANNO CHRISTI 1459.

Tria, ut noſtra fert opinio, principaliter explicanda & ſuadenda ſunt. Primum eſt, ut cauſas juſtas atque urgentes oſtendat, propter quas pugnare oporteat. Secundum ut facultates adeſſe doceat belli gerendi, & certam quodammodo victoriæ ſpem faciat. Tertium ac poſtremum, ut magna aſſecuturos præmia victores patefaciat. In his hodie nobis elaborandum eſt, atque in his tota noſtra conſumetur oratio.

De cauſis belligerandi primum dicere oportet, quæ duæ ſunt præcipuæ & maximæ. Prima eſt, ut ſuſceptas injurias ulciſcentes, res amiſſas recuperemus. Altera, ut futura, quæ prope imminere videmus, pericula evitemus. Oſtendamus quænam ſunt illa quæ amiſimus. Quas nobis & Deo noſtro injurias intulerunt Turci, inflicta Chriſtianitati vulnera, illatas contumelias, inuſtam notam facile cognoſcetis: ſi, quæ fuit olim Chriſtiana religio, & quæ nunc ſit, omnino æſtimabitis. Cognoſcite hoc, rogamus, & quantum gloriari poſſitis animadvertite. Sacroſanctum evangelium quod ablatis idolorum ſpurcitiis, Salvator noſter mundo inſeruit, non unum dumtaxat terræ angulum aut unam provinciam, ſed univerſum ferme orbem implevit, quemadmodum regius propheta multis ante ſæculis de beatis apoſtolis futuris præviderat: dicens: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: Per hos enim evangelium mundo innotuit, quos ex piſcatoribus Salvator ipſe prædicatores effecerat, dicens: *Venite poſt me, faciam vos piſcatores hominum*. Nec vana promiſſio fuit: piſcati enim ſunt apoſtoli non ſibi ipſis, ſed Chriſto domino, univerſum fere orbem. Omnes reges, omnes populi, in eorum ſeu retia, ſeu ſagenas inciderunt. Impletum eſt enim illud Danielis vaticinium, dicentis: *omnes reges, omnes tribus, omnes linguæ ſervient ei*. Verius Chriſto quam Auguſto Virgilianum iſtud attribui poteſt:

Super Garamantas & Indos
Proferet imperium: jacet extra ſidera tellus,
Extra anni Soliſque vias, ubi cælifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Nam circa tempora Conſtantini magni natum ex Maria puerum Indi ſimul & Hiſpani colebant. Nec ſeptentrio, nec meridies, Chriſtum ignorabat. Vox Romani præſulis, tanquam Jeſu Chriſti vicarii, maria & terras penetrabat. Pax alta per omnes & tranquilla quies Chriſtianos ibat: jacebat pardus cum agno, & leo cum vitulo accubabat: gens ſancta, gens electa, populus acquiſitionis, Chriſtiani habebantur, tributa ex gentibus accipientes, & in capite populorum poſiti.

Hæc fuit olim, o Chriſtiani, majorum veſtrorum gloria, hoc imperium, hæc autoritas. Nunc quo nos Turci & Saraceni redegerint, paucis animadvertite, docebimus. Indi, quamvis Chriſtiani feruntur, & Armeni per Aſiam diſperſi, & pariter Æthiopes, in multis tamen verſantur erroribus: & ignorantes, quam noſſe debuerant Chriſti legem, ignorantur a Domino. Quod reliquum eſt Aſiæ atque Africæ, Chriſti nomen atque legem implacato proſequitur odio.

Cœpit hæc calamitas ſub Heraclio Cæſare. Nam cum aperta eſſet omnibus via ſalutis per Chriſtum Dei filium, qui annis antea circiter ſexcentis mortem noſtram moriendo deſtruxerat: invidens humano generi diabolus, & nimium dolens Chriſtum ubique regnare, pſeudoprophetam excitavit in Arabia Mahometum nomine, ſceleratum hominem, qui ſe Dei nuncium mentitus, contrariam evangelio legem condidit, de qua paulo poſt ſuo loco dicemus. Degeneraverat jam apud Græcos imperium, Romana virtus ſub aliud translata cælum elanguerat: quæ res, Chriſtianas opes paulatim evertit. Manſerunt tamen in Aſia complures Chriſtiani uſque ad tempora Pipini Francorum regis, qui anno abhinc circiter DC. magno nomine apud Germanos & Gallos regnavit. Tum vero digreſſi a Scythia Turci, Cappadociam, Pontum, Bithyniam, Troadem, Ciliciam, & omnem minorem Aſiam occuparunt: & noſtra negligentia potentes facti, non ſolum veros Chriſtianos ex Aſia pepulerunt, ſed tranſmiſſis navibus Helleſponto, Macedoniam, Thraciam, Atticam, Bæotiam, Phocidem, Achaiam, Acharnaniam, Epirum, Pontum, & utramque Miſiam armis invaſere: & in Ægeo ac Jonio mari Cyclades, & alias quamplures inſulas ſubjicientes, hos Chriſtianis ad Orientis terminos poſuere. Ad Meridiem Barbari ex Africa, non ſolum inferi maris inſulas, ſed ipſa quoque Italiæ littora claſſibus infeſtant. In Occidente magnam Bæticæ partem, quam Granatam vocant, Mauri occupant, & Hiſpanos agitant reges. Ad ſeptentrionem, gelidamque Arcton, Lithuani, Polonis contermini, magna ex parte ritu gentilium vivunt. Veteres Ungari ad ortum Tanais jacentes, & Tartari cum quibus Livonii pugnant, Chriſtum prorſus ignorant, & ultimi Nortvvegii populi cum ſemiferis hominibus bellum gerunt.

Hi ſunt termini veſtri, o Chriſtiani, ſic circumdati eſtis, ſic in angulum coarctati, potentiſſimi quondam domini, & orbis poſſeſſores. En quantum imperium amiſiſtis! quot nobiles urbes, quot ditiſſimas provincias perdidiſtis? inter quas etiam Judæam neglexiſtis, terram nobilem, terram ſanctam, terram lacte & melle fluentem, terram in qua primi noſtræ fidei flores apparuere. Heu pudor! heu dolor! fons & origo noſtræ ſalutis Sion ad hoſtes defecit. Templum illud Salomonis fama clarum, in quo Dominus totiens prædicavit, Bethlehem in qua natus eſt, Jordanem in qua baptizatus eſt, Thabor in quo transfiguratus, Calvariam in qua crucifixus, ipſius crucis poſſident inimici. Sepulcrum Domini glorioſum, lectumque illum purpureum, crocos ſpirantem, & ſuaviſſimis fragrantem odoribus, in quo propter nos & vitam noſtram obdormivit in Domino, niſi hoſtes velint, inviſere non poteſtis. At Saraceni Mahometem habent in poteſtate apud Mecham, in qua ſi vera eſt fama, falſi prophetæ cadaver in arca ferrea conditum, vi magnetis pendet in aere. Vos vero, infelices ac miſerrimi Chriſtiani, ſepulcro Dei veſtri, & urbe clariſſima Hieroſolyma privati eſtis. Tacemus Alexandriam, Thebas, Memphim, ac omnem Ægyptum: tacemus Antiochiam, in qua primum Chriſtianorum nomen eſt auditum: tacemus Epheſum & alias apoſtolicas ſedes in Aſia perditas: tacemus ſeptem eccleſias, ad quas Joannes ſcripſit apocalypſim. Hieroſolymam novi ac veteris teſtamenti matrem in hoſtium eſſe poteſtate, ſatis flere & dolere non poſſumus: pro qua recuperanda nullus labor evitari deberet, nullum declinari bellum.

Nam ſi pro repetendis rebus juſtam belli cauſam veteres putavere: quis umquam juſtius induit

ANNO CHRISTI 1459.

duit arma, quam vos, Christiani? quibus tot urbes, tot provinciæ sunt ereptæ, tot adempta regna, tantum ablatum imperium. Judæi cum fœderis arcam amisissent, pro recuperatione nullum belli periculum vitavere. Græci ob raptam Helenam decennale bellum gessere. Carthaginenses propter fines paululum ampliandos cruentissima prælia cum Cyrenensibus commisere, pro quibus etiam Phileni fratres interierunt. Romani sæpe sociorum causa sumptis armis in pugnam exiere. Revolvite historias: nullum umquam bellum tot causas habuit, quot vobis adversus Turcos occurrunt. Sed quid ad nos vetera? dicat aliquis: toleraverunt hanc infamiam proavi nostri, cur nos illis meliores sumus? cur tanta gloriæ cupiditas, ut majorum injurias nostro sanguine vindicemus? Esto, patres vestri negligentes fuerint, honoremque suum parvi fecerint: an propterea vestrum negligetis, & duplici notari turpitudine, hereditaria scilicet & vestra, patiemini? an potius magnificis operibus detersa progenitorum infamia glorioſum nomen acquirere conabimini?

Sed negligamus, si sic libet, antiquam ignominiam, vetusta damna, nec nos urgeat quod nos pupugit ante. Transeat omnis Asia, omnis Africa: Europam saltem inspiciamus, & nostri temporis rationem reddamus. An parum nostra ætate nostra culpa perditum est? Constantinopolim Orientalis imperii caput, & totius Græciæ columen, non patres nostri, sed nos ipsi amisimus: qui dum torpentes in otio domi sedemus, usque Danubium & Savum Turcorum arma penetrare permittimus. Capta est nobilissima urbs regia culpa nostra, quam [a] Pausanias primus condidit, Constantinus magnus instauravit, & in æmulationem antiquæ Romæ amplificavit & magnificavit. In ea gentis imperator & ipse Constantinus nomine, interemptus est: turba ingens trucidata: templa Dei magni polluta sunt, inter quæ nobile opus Justiniani sanctæ Sophiæ vocatum, retro Mahometis ritu fœdatum est. Beatæ virginis matris Domini, & aliorum sanctorum imagines deletæ sunt: altaria dirupta: reliquiæ martyrum porcis objectæ, sacerdotes occisi: matronæ & puellæ, ipsæque sacræ virgines ad libidinem raptæ. Nobiles urbis inter vina & epulas, ipsius Turcorum ducis jugulati: Salvatoris nostri simulacrum in cruce pendentis, in derisionem atque contemptum, præcedentibus qui dicerent, hic est Christianorum Deus, in castra delatum: sputo, luto, atque omni fœditate jactatum. Nova sunt hæc, & sub oculis nostris gesta, hæc fiunt, & tamen excitari non possumus: cum vitulis marinis, cum Druso dormimus, lethargum patimur, qui tot contumeliis agitati, e somno surgere non vellemus.

Heu furias! heu artes dœmonum! pugnare potius inter se Christiani volunt, quam Turcos adoriri. Civilia bella magis cupiunt, quam externa, & sæpe parvis de causis cruentissima committunt prœlia. Pulsatus modo villicus, modo servus, magnos traxit in arma reges. In Turcos qui Deum nostrum blasphemant, ecclesias nostras diruunt, & omne Christianum nomen perdere satagunt, nemo audet arma sumere. Omnes in arcum pravum dati sumus, declinavimus omnes, simul inutiles facti sumus: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sed cogitabitis melius, viri prudentes, & fortem induentes animum, recuperare quæ sunt amissa, & acceptas injurias vindicare conabimini.

At tantum de priori belli gerendi causa sit dictum. Nunc alteram attingamus, hoc est, ut futura & prope imminentia nostris cervicibus mala evitemus. Possent fortasse aliquo modo tolerari præterita, si finis malorum esset, & non majora impenderent discrimina. Sed quo pacto sperare quietem ab ea gente possumus, quæ sanguinem nostrum sitit? quæ, occupata Græcia, in Ungariam, id est in viscera nostra, gladium adegit? Juvenis est adversarius noster, ætate florida, robusto corpore, animo vasto, tumido cursu victoriarum, quas sibi nostra negligentia peperit. Vanus est, deceptus est si quis arbitratur adolescentem quieturum esse auro abundantem, armis assuetum, & dominandi cupiditate inflammatum. Ponite hanc spem, nunquam ille arma deponet, nisi aut victus, aut omnium victor extiterit. Proxima illi quæque victoria, gradus erit alterius, donec subactis occidentalibus regibus, deleto Christi evangelio, Mahometicam legem ubique gentium inferat.

Neque arbitremini longam moram priusquam vos adeat. Nam vicinæ illæ gentes tot bellis attritæ, nisi opem fertis, amplius carpere non audebunt. Soli fideles Ungari perseverant, non tamen diu stabunt, nisi adjuti. Et hi quidem muri loco vobis ad Orientem remanserunt: quo diruto, neque Teuthones, neque Bohemi, neque Poloni, satis tuti erunt. Non asperi montes, non alta flumina iter impedient. Nihil erit victa Ungaria Turcis invium; nihil insuperabile orbis imperium quærentibus: per Carnos & Forum Julii terrestribus copiis facilis in Italiam patebit transitus. Navali exercitui ex Vallaha, quam Turci possident, unius noctis navigatione Brundusium patet: & in superiori parte & inferiori aperta est Turcis Italia. Utinam mendaces & falsi prophetæ simus in hac parte: sed credite nos folium recitare Sybillæ: venient, venient Turci, nisi obviam imus, & auferent nobis locum & gentem. Non timent hæc fortasse Hispani & Galli, neque Theutones qui Rhenum accolunt, neque Anglici oceano circumfusi. At prudentes reipublicæ gubernatores, bellum foris quam domi malunt, & remotissimam laudant militiam. Pernicioſa & funesta sunt quæ gerimus in nostris laribus bella. Romanis orbis domitoribus nulla susceptа calamitas durior, quam in Italia fuit, nec illi Annibalem felicius quam in Africa vicerunt. Credite nobis, proceres, credite nobis. Non est cur amplius dissimuletis, non est cur amplius differatis arma sumere. Si agros vestros, si focos, si liberos, si uxores, si libertatem, si fidem ipsam in qua baptizati & renati estis, retinere cupitis, bellum nobis credite, bellum geratis oportet. Neque vobis bellum injustum suademus, qui ejus locum tenemus de quo scriptum est: *Justitia & judicium praparatio sedis tuæ*. Nec plura de primo ac principali membro. *Psalm. 8*

Auditis, viri præstantissimi ac nobilissimi, quas ob causas in Turcos pugnare oporteat: nam & susceptæ injuriæ id expoſcunt, & in futurum Christianorum indemnitati consulendum est. Nunc quod erat secundum [b] ordinis nostri membrum, id est, an possitis hoc bellum gerere, & an victoria speranda sit, animadvertite. Cum Christianis nobis sermo est, qui divitem Italiam, nobilem Galliam, for-

tem

[a] *Forte, pro Byzant.*

[b] *Forte, cruris nostri*

NNO ISTI 59.

tem Hiſpaniam, bellicoſam ac populoſam Germaniam incolunt: his arma, his equi, his homines, his pecuniæ abunde ſuppetunt. His vires longe majores quam Turcis adſunt. Audivimus tamen nonnullos eſſe, qui Turcos ſupra modum extollunt, nec ſuperabiles putant tot præliorum victores. Nos magnas eſſe Turcorum opes fatemur: ſed multo minores, quam fama ferantur, neque noſtris quovis modo comparandas. Illi enim, etſi omnes conatus adhibeant, ſupra tamen ducenta millia hominum non educent. Sed quos homines? imbelles atque inermes, ex Aſianis & Græcis mixtos. Noſtis quanti faciat Aſianos Remulus ille Virgilianus, cujus ſunt verba:

d. 9.

O vera Phrygia, neque enim Phryges, ite per alta.

Dindyma, ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum.

Tympana vos buxuſque vocat Berecynthia matris

Idææ: ſinite arma viris, & cedite ferro.

Græci quoque, illuſtres quondam animæ, haudquaquam vigorem antiquum retinent. Degeneraverunt ferme omnes, qui Turcis parent, neque in armis, neque in litteris priſtinum referunt ſpiritum. Ceciderunt omnia cum imperio. Non ſtant ſimul fortia pectora & ſervitus. Qui fortes viri in caſtris Turcorum militant ex Chriſtianis, ſunt ad ſummum quadraginta millia, nigræ atque infelices animæ, quæ ubi vos armatos viderint, furiis agitatæ ſcelerum, & ultorem Deum ante ora cernentes, ferrum ſtringere non audebunt. Reliqua turba in prælio nulli eſt uſui, niſi cæde ſua fatiget hoſtes. Percurrite geſta majorum: Aſiana bella muliebria putaverunt. Alexander magni Alexandri propinquus cum bellum gereret in Italia: Frater meus, inquit, in Aſia cum fœminis pugnat: mihi autem cum viris certamen eſt. Julius Cæſar cum de potentibus gentibus triumpharet, quæ Aſiam incolunt, in curru ſuo hæc verba juſſit ſcribi, veni, vidi, vici: ac ſi ſolo aſpectu ſuperandos diceret Aſianos. Gotfridus, & alii qui ſecum in Aſia militarunt, parva ſæpe manu innumerabiles hoſtium copias deleverunt: ac ipſos Turcos tanquam pecudes mactaverunt.

Sed arbitramini fortaſſe meliores hodie Turcos eſſe, victa Græcia, quam olim fuerint. At quales ſint, pugna Taurunenſis oſtendit, anno ab hinc tertio geſta. Taurunum vocavere priſci oppidum ad confluentes Savum ac Danubium ſitum: hoc ævo noſtro, alii Albam, alii Belgradum vocant propter ſitum, non magni momenti caſtellum. Id cunctis viribus ſuis Turci expugnare adnixi ſunt: pugnatum eſt interdiu noctuque ſumma contentione. Erant Chriſtiani milites, qui oppidum tuebantur, pauci cruce ſignati, non nobiles aut divites, non armis aſſueti, non armis tecti, ſed rudes, incompoſiti, agreſtes. Et hi tamen Turcos vicere, non tam ferrum, quam fidem hoſtibus opponentes. Ab his tumidus ille Turcorum imperator, inſuperabilis antea creditus, & terror gentium appellatus, in acie victus, ab obſidione dejectus, caſtris exutus, turpem arripere fugam compulſus eſt. Quid Joannis de Hunniade victorias referamus? Quid Georgii Albani triumphos commemoremus? cujus conſpectum nunquam ferre Turcorum acies potuere. Unus nobis exemplo ſat eſt Joannes Vintimilius, qui cum trecentis militibus in Epirum profectus, ſuppetias nepoti ferens, ſupra decem millia hoſtium fudit, ſtravit, delevit. Hi ſunt hoſtes veſtri, o Chriſtiani. Cum his vobis hominibus pugnandum eſt, qui neque ferire, neque feriri niſi in terga noverunt.

ANNO CHRISTI 1459.

Quamquam, etſi fortiſſimi eſſent & bellaciſſimi: in Deo tamen ſperandum erat, qui cauſæ ſuæ nequaquam deeſſet. An non ſcriptum eſt: *In Deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros?* Orabat Moyſes in monte, & populos vincebat in acie: Sol retinuit curſum ſuum, ne victoris Joſuæ retineret curſum: Madianitarum pleniſſima & munitiſſima caſtra cum trecentis viris diſſipavit Gedeon: Ammonitarum numeroſum exercitum cum pauçis militibus ſuperavit Jephte: ſuperbiſſimos Philiſtæos ſolus humiliavit Samſon. Nec in manu fœminæ, cum Deus voluit, victoria defuit. Potentes in armis Chananæos exterminavit Debora, Siſaram interfecit Jahel, & Holofernem obtruncavit Judith. Multa ſunt ejuſmodi in veteri lege: nec nova magnificis caret exemplis. Conſtantino magno pugnam timenti, ſignum crucis in cælo monſtratum eſt, & vox divinitus audita, quæ diceret: In hoc, Conſtantine, vince. De Theodoſio piiſſimo imperatore illi ſunt verſus. Pſalm. 107. Claudian.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.

In Britannia quæ nunc Anglia nuncupatur, ut autor eſt Beda, barbarorum ingentes copias pauci admodum Chriſtiani & inermes, alta voce canentes Alleluja, deleverunt. Non eſt abbreviata manus Domini, quamvis elongata eſt a nobis miſericordia ſua propter peccata noſtra: ſed propitiabilis eſt Dominus Deus noſter, & multus ad ignoſcendum. Si redierimus ad eum, & ipſe ad nos redibit. Facile per obedientiam placabimus, quem per contumaciam irritavimus: qui ut primum nos viderit humiliatos corde, mox odium in nos conceptum vertet in hoſtes, & nobis victoriam mittet.

Hanc Deam eſſe veteres putavere, quam Jupiter mitteret. Illam vero tanquam regi Deorum obtemperantem ad eos ire quos juſſerit, & in eorum parte conſidere. At hoc verum eſt, ſicut ait Auguſtinus, non de illo Jove, quem Deorum regem pro ſua opinione finxerunt, ſed de illo vero rege ſæculorum, quod mittat non victoriam quæ nulla eſt ſubſtantia, ſed angelum ſuum, & faciat vincere quem voluerit. Sicut in caſtris Aſſyriorum accidit Ezechiam regem obſidentibus, in quibus angelus Domini centum & octuaginta quinque millia hominum una nocte interfecit. Hæc victoria, id eſt hic angelus, omnibus procul dubio de cælo mittitur, qui pro cauſa Dei recto & magno animo pugnant. Verum cum eo hoſte nobis pugnandum eſt, qui Deo noſtro prorſus adverſatur.

Libet hoc loco pauca de Saracenorum lege referre, quam Turci ſequuntur, ut confidentius pugnam ineatis, quo fœdiores, ac magis impios cognoveritis. Sceleratiſſima eſt Mahometea lex, quæ non ſolum Chriſti divinitatem reſpuit, ſed innumerabilibus aliis ſcatet erroribus. Namque ut præteream deliramenta & ineptias illas, quibus angelos corporeos, de flamma ignis creatos, interituros affirmat, & Origeni conſentiens dæmones aliquando ſalvandos tradit, & cælum de fumo factum, & Lunam æque ſplenduiſſe cum Sole, ſed volitantis

an-

ANNO CHRISTI 1459.

angeli Gabrielis ala tactam fulgorem amisisse. Qui illud tolerare queat, quod mundum, cum Democrito sentiens fortunæ, casuique submittit, & Divinam providentiam aufert? Quid quod sacrosanctam Trinitatem respuit, & impossibile ait Deum habere Filium? Et quamvis Christum ex Virgine natum consentit, justum & sanctum hominem, qui cunctas curaverit ægritudines: Deum tamen esse cum Ario negat, nec pro nobis obiisse censet, sed sublatum a Deo, in fine sæculi moriturum, & tum denique surrecturum, Judæos autem alium sibi similem crucifixisse, delirant. Nec sancti Spiritus dignitati glorieque consentit, quem creaturam cum Nestorio Macedonioque mentitur. Et omne fidei meritum auferens, in sua quacumque secta salvari hominem perhibet, alioquin recte viventem, nisi a sua lege abierit. Et quia non constant inter se mendacia, alio loco neminem salvari asserit extra legem a se traditam: in qua beato Paulo contradicens, circumcisionem servari præcipit. Et vini tantum consuetudinem prohibens, cæteras voluptates indulget: stupra & adulteria cum captivis & emptis mulieribus admittit: uxores plurimas, & cum his divortia, passim concedit: nec concubitus naturæ adversos inhibet. Postremo homo bestialis futuræ vitæ beatitudinem sola carnis voluptate metitur. En sapientem hominem, qui se Dei prophetam audet nominare, temerator antiquæ legis, corruptor novæ, prostitutor animarum, verus procurator Orci, & primus Satanæ satelles: cujus auditores, inferni mancipia sunt, quales Turcos esse non dubitamus: adversus quos armis contendere, sacrificium Deo fuerit & acceptissimum spectaculum.

Cæterum quia divinitatem Christi, ut diximus, impia Saracenorum & Turcorum secta prorsus excludit: non abs re fuerit hoc in loco, majestatem ejus & gloriam in medium afferre, cunctisque palam facere, Christum quem colimus, & cujus causa bellum suademus, verum Deum esse, sibique thura deberi & divinos honores,. Aggrediamur igitur hunc articulum: semper enim conandum est, ut veritas magis atque magis eluceseat. Agemus autem pingui Minerva, non more philosophorum, quos vix illuminatissimæ possunt intelligere mentes. Ut quisquis cum proximo suo loquitur, ita & nos hodie vobiscum loquemur. Cupimus enim etiam a piscatoribus intelligi, qui fidem a piscatoribus accepimus. In primis autem illud assumimus, quod omnes ferme concedunt, Deum scilicet unum esse, a quo omnia condita sunt, & gubernantur universa. Docent viri sapientes tantam mundi machinam, & tantum rerum ordinem, quantum in mundo cernimus, stare non posse: nisi & unus esset rector omnibus imperans. Recipimus igitur confessa majorum, qui mundialis machinæ rectorem, & quidem unum, esse fatentur, eumque Deum vocant, quo nihil majus, nihil melius, aut inveniri aut excogitari queat. Hunc nos Christum esse, luce clarius ostendemus: ad quod efficiendum tutissima & apertissima via ex miraculosis ejus operibus patet. Nam & ipse interrogatus a Judæis, an Christus esset: *Loquor vobis*, inquit, *& non creditis mihi: opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me.* Facessant igitur dialecticorum syllogismi, & oratorum inductiones: ipsa nobis Christi opera, Christi divinitatem ostendant, religionisque nostræ fidem confirment facta, non verba.

Joan. 10.

Ponatur igitur ante oculos nostræ mentis homo, qui vocatus ad nuptias aquam in vinum convertat; quocumque iter faciat, ægrotos solo verbo sanitati restituat, mutorum linguas in eloquium solvat, claudis gradiendi facultatem tribuat; cæcis lumen, surdis auditum præbeat; paralyticorum membra consolidet, respersos elephantiæ maculis repurget; ac non solum vires imbecillis adjiciat, sed ipsos quoque mortuos in sepulcro quatriduanos, tamquam somno solutos, ad vitam revocet; secreta & cogitationes hominum intelligat, futura prænunciet, dæmonia ejiciat, super aquas siccis pedibus ambulet, ventis imperet atque mari; postremo volens, juxta sermonem suum prius habitum, captus a Judæis, crucifigatur, interficiatur, sepeliatur, & tertia die resurgens, tractandum palpandumque corpus suum discipulis offerat, edat & bibat cum eis, & tandem post quadraginta dies videntibus illis in cælum ascendat. Quid hic post tot signa dicemus? an non interrogatus a discipulis Joannis, *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* interrogatores ipsos ad miracula remisit? Certissima quippe divinitatis argumentatio est, miraculorum ostensio. Quod si nonnulli philosophorum, naturam ipsam Deam esse putaverunt: cur non magis Deus ille credendus est, qui naturæ dominium se habuisse miraculis patefecit? Dicat fortasse aliquis, Moysem, Heliam, Helizæum, cæterosque prophetas, & ipsius Christi discipulos, signa & portenta fecisse, ac naturæ cursum retinuisse, non tamen fuisse Deos. Verum est id quidem, sed neque illi Deos se se dixerunt. Mentiri enim, & miracula facere supra naturam quæ Christus fecit, nulli est datum: sicut apud Joannem testatur cœcus a Domino liberatus, *scimus* inquiens, *quia peccatores*, hoc est mendaces, *Deus non audit*. Et Nicodemus: *Rabbi scimus*, inquit, *quia a Deo venisti: nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi esset cum eo Deus*. At hæc quæ retulimus, & alia quam plurima de Christo miracula, sacrosancta quatuor evangelia tradunt, quatuor uberrimi testes affirmant. Accedunt epistolæ doctoris gentium Pauli, & actus apostolorum: ex quibus palam fit, ea signa Christum fecisse, per quæ naturæ dominus ostenderetur. Fuit igitur cum eo Deus, & ipse verax: neque enim mendacibus Deus conjungitur. Si verax Christus, igitur & Deus, qui de seipso dicit in Evangelio: *Ego sum via, veritas, & vita*. Et: *Qui videt me, videt & patrem*. Et rursus: *Ego & pater unum sumus*. Et alio loco: *Pater, clarifica me ea claritate quam habui apud te priusquam mundus fieret*. Quibus verbis se Deum esse manifestissime testatus est.

Matth.

Joan.

Joan. 3

Joan.

Joan.

Quod si quis evangelio non credit, non videmus cur Moysi credat, & aliis antiquæ legis scriptoribus. Credunt Græci Herodoto, Thucydidi, Polybio, Xenophonti, Diodoro: credunt Romani Livio, Sallustio, Trogo, Cornelio, Svetonio: credunt & alii suis historicis. Cur nos non credimus nostris? quamquam illi minime cum nostris comparandi sint: illi enim nullius autoritate recepti sunt, sanctum evangelium multa patrum concilia prius approbaverunt, quam legendum ecclesiis traderetur.

Ad cujus robur etiam martyres accedunt, qui

pro

IO STI ·.

pro teſtamento Domini ſua corpora tradiderunt, & laverunt ſtolas ſuas in ſanguine agni: inter quos etiam virgunculæ magno miraculo non expavere ſupplicia. Accedunt & ſanctiſſimi doctores, qui cum eſſent perſpicaſſimi, nequaquam evangelio credidiſſent, niſi veram ejus hiſtoriam cognoviſſent: ſicut apud Græcos Dionyſius Areopagita, Joannes Chryſoſtomus, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus, Athanaſius, magnus Baſilius, & alii quam plures apud Latinos, quatuor doctores fama illuſtres, Gregorius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, & ultra illos Cyprianus Carthaginenſis, Iſidorus Hiſpalenſis, Hilarius Pictavienſis, Euſebius Vercellenſis; proximi ævo noſtro, Thomas Aquinas, & Albertus magnus natione Suevus, & alii pæne innumerabiles, qui de Chriſti divinitate, non more philoſophorum qui ſibi ipſis adverſantur, ſed omnes uno ore loquuntur: ut ſine Deo putanda non ſit tanta unitas atque concordia. Confert & multum Romanorum auctoritas, qui cum eſſent ſapientiſſimi quondam domini & orbis poſſeſſores, collum evangelio numquam ſubmiſiſſent, niſi aut rationibus victi, aut miraculis tracti. Quis præterea viros fortes, eoſdemque prudentes, Hiſpanos, Gallos, ac Germanos evangelium ſuſcepiſſe crediderit, niſi magnis rationibus perſuaſos? ſane cum lex Gentium mollis eſſet, Chriſtianorum durior: nemo hanc ſubire voluiſſet, niſi auctorem ejus Deum eſſe didiciſſet.

Sed illud omnem ambiguitatem excludit, omnem titubationem avertit, omnem credendi moram expellit, quod multis ſæculis priuſquam Chriſtus carnem indueret, nativitas ejus ex Virgine, ſanctimonia vitæ, miraculorum patratio, legis editio, captivitas, tormentum, perpeſſio, crucifixio, mors, reſurrectio, in cælum aſcenſio, & reliqua quæ de ipſo legimus, ita in prophetis ſcripta reperiebantur, ſicut poſtea geſta ſunt. Legite Eſaiam, Hieremiam, Danielem, Ezechielem, David, Salomonem, & alios prophetas: quæcumque de Chriſto jam facta commemorant evangeliſtæ, eadem divino afflati ſpiritu prophetæ, futura prædixerunt, Deum & hominem in Chriſto recognoſcentes. Nec ſibyllarum contemnenda eſt auctoritas, quæ longo tempore ante nativitatem Domini eam vaticinatæ, ut Firmianus & Auguſtinus affirmant, plura de Chriſti deitate ceciderunt.

His conjungitur honeſtiſſima lex Chriſti, omni ex parte venerabilis ac modeſta. Nam quid aliud Chriſtus docet, quam cæleſtem mortales in terris vitam? Jubet enim nos Deum colere, feſtos dies ſanctificare, proximos quaſi nos ipſos diligere, pauperum miſereri, viduas & pupillos atque omnes imbecillos protegere, infirmos & in carcere clauſos viſitare, mortuos ſepelire, caſtis nedum manibus, ſed etiam oculis eſſe; adulteria, ſtupra, fornicationes, jurgia, lites, ebrietates fugere; primos in cœnis accubitus, & omnes mundi pompas, omnes blanditias devitare; reges ac parentes honorare, magiſtratibus ac ſacerdotibus obedire: poſtremo theſauros veros ipſamque felicitatem non in terra, ſed in cælo quærere. Hæc lex Chriſti eſt, hoc præceptum, hoc teſtamentum ejus.

Conjungite nunc omnia ſimul. Chriſtus ex virgine natus, caſtiſſimam vitam ducit, ſigna & miracula facit, naturæ imperat, legem perfectiſſimam edit, quæ orbis conſenſu recipitur, Deum ſe dicit & hominem: Prophetæ, martyres, & doctores ſibi aſtipulantur. Quid hæc inferunt ſimul juncta? niſi verum eſſe teſtimonium Chriſti de ſeipſo, & ipſum verum atque indubitatum eſſe Deum; Mahometem Arabicum, falſum, mendacem, perditum, ac omnino reſpuendum qui hæc negavit: Verus igitur Chriſtus Deus, verus: verus Deus & homo Chriſtus Jeſus, qui cum Patre & Spiritu ſancto perſonarum Trinitate colendus, miſertus humani generis, primi parentis culpa, ut jam primi damnati, ut nos redimeret, ex arce cæleſti & altiſſimo Dei throno, ſplendor æternæ gloriæ, figura ſubſtantiæ Dei, moderator orbis, judex futuri ſæculi, ad nos deſcendit. Neque rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo, ſed formam ſervi accipiens, exinanivit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Neque iſta ſine ſuppliciis atque tormentis, ſed dorſum ſuum, ut ait Eſaias, poſuit ad flagella, maxillas ſuas ad palmas; genas ſuas a fœditate ſputorum non avertit. Speciosus forma præ filiis hominum, ſpeciem atque decorem amiſit, ductus eſt tanquam ovis ad victimam, & inter latrones deputatus eſt. Diviſerunt ſibi veſtimenta ejus, & ſuper veſtem ſuam miſerunt ſortem. In ſiti ſua potatus eſt aceto, & ſpineam coronam poſuerunt ſuper caput ejus. Non fuit dolor ſicut dolor ſuus: a planta pedis uſque ad verticem non erat in eo ſanitas, nec tamen ejulatus emiſit. Sicut agnus coram tondente ſiluit.

O homo, o Chriſtiane, o qui fidelis videri vis: cur iſta Chriſtum tuliſſe exiſtimas? Juſtus erat, & dolus non eſt inventus in ore ejus: cur tot ſuppliciis ſubjicitur innocens? pro te doluit homo, Peccata tua ipſe portavit homo, & tu ſuo livore ſanatus es homo. Bonus paſtor animam ſuam poſuit [a] pro ſuis, & mortem tuam morte ſua redemit. Et quas tu illi gratias reddis? Quid facis? quid cogitas, ut gratus inveniaris? Turci nomen ſuum blaſphemant, altaria ſua diruunt, legem ſuam, hereditatem tuam perdere conantur: & tu domi jaces in otio. O reges, o duces, o viri potentes, ſurgite jam tandem, & Chriſti Dei veſtri religionem ac honorem defendite: quando nec opes, nec vires vobis, quam Turcis, minores ſunt; & certiſſimi eſtis, pugnaturis vobis pro lege Domini Divinum auxilium implorante minime defuturum. Nec plura de ſecundo & principali articulo,

[a] *Forte*, pro ovibus ſuis H.

Tertium & ultimum modo, ſi placet, quam breviſſime abſolvamus: hoc eſt, quæ præmia conſecuturi ſint, adverſus hoſtes fidei pugnaturi. Audite, adhibete aures, fortiſſimi milites. Magna ſunt, & inæſtimabilia bona, quæ hujus honeſtiſſimi belli victores adipiſcemini. In primis quæcumque in hoc bello acquiretis, arma, equos, veſtes, argentum, aurum, ſervos, ancillas, agros, urbes, provincias, regna, juſte & licite pro noſtra diſtributione poſſidebitis: & ultra hoc, clariſſimum nomen & famam æternam cum viris illuſtribus conſequemini. Sunt hæc quidem more gentium expetenda. Nec majora quæſivere Romani, Græci, barbari belligerantes.

At vobis o proceres præmia longe majora mittuntur. Nam regni cæleſtis poſſeſſio & Chriſti hereditas vobis offertur; & hæc quidem non ſolum vincentibus, verum etiam fortiter

ANNO CHRISTI 1459.

ANNO CHRISTI 1459.

occumbentibus ; Nam quod prædeceſſores noſtros Urbanos, Eugenios, Innocentios, Alexandros, atque alios feciſſe conſtat, Chriſtianos omnes cruce ſignabimus in hanc expeditionem ituros, & pugnaturis pro lege Domini pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam largiemur, & apoſtolicis clavibus Paradiſi portas aperiemus. Omnibus, inquit Orator, qui patriam juverint, auxerint, defenderint, certum eſt eſſe in cælo definitum locum, in quo beati ævo ſempiterno fruantur. Verius & certius hoc illis promittitur, qui religionem Chriſtianam & orthodoxam fidem tuebuntur, & adverſus impios Turcos invictis animis bellum gerent.

Cic. Somn. Scipion.

Feſtinemus igitur ad hoc bellum, in quo morientes veram inveniemus vitam. Non hæc quam vivimus vita eſt, ſed potius mors; quæ fugit velut umbra, & numquam in eodem ſtatu permanet. Sicut lilia & flores deficimus. Leviſſima res eſt, quæ hominem extinguit. Beſtiolæ minimæ nobis inſidiantur, & parvuli ſerpentis morſu, aranei nonnunquam ictu, perimus. Anacreon poeta acino uvæ paſſæ, & Fabius ſenator in hauſtu lactis uno pilo ſtrangulatus eſt. Nihil fragilius humana vita, quæ tum incerta, tum breviſſima. Ævum noſtrum, ut quam longiſſimum ſit, teſte David in ipſis ſeptuaginta vel octuaginta finitur annis. Quid amplius, niſi labor & dolor? At eſto Neſtoreos vivas annos, & Mathuſalem impleas ætatem, quid illi poſtquam curſus peractus eſt? breve eſt quicquid finitur: & ſtultitia eſt, in his ſpem ponere quæ prætereunt. O homo moriendum eſt, quiſquis es, & hæc relinquenda quæ ſunt in terris cariſſima. Nemo natus non moritur: a morte mortales appellamur. Nemo noſtrum novit, an horam victurus ſit: & tamen hæc terrena diligimus, quæ mox relicturi ſumus.

Quin potius tranſitoria pro perpetuis commutamus, & hoc Turcenſe bellum aggredimur, per quod poſſumus immortales fieri, & ad illam civitatem Hieruſalem pervenire, quam ſummus rerum opifex mira pulchritudine & artificio inenarrabili molitus eſt? In qua Deum ipſum facie ad faciem videbimus, & ipſius bonitate fruemur; in qua ſanctos intuebimur angelos, & omnium ſpirituum beatorum ordines quaſi concives & contubernales habebimus: in qua nihil nos latebit eorum quæ ubique fiunt. Liberatus enim hac terrena compage animus, omnium rerum ſcientiam non, ut ſentit Plato, recuperabit, ſed ut Ariſtoteli & noſtris placet doctoribus, conſequetur. Illic nihil timebimus, nec planetæ, neque cometæ nobis formidabiles erunt, quos perhorreſcunt reges. *Sedebimus* (ut propheta teſtatur.) *in pulchritudine pacis, en tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta*. Inveniemus ſabbatum ſine veſpero: id eſt, requiem ſine fine: renovabitur ut aquilæ juventus noſtra, quæ nullo ſenio, nulla temporis longitudine corrumpetur: ſatiabimur apparente gloria Salvatoris noſtri, quem ſine fine videbimus, ſine fine amabimus, ſine fatigatione laudabimus. O igitur nobile bellum! o felix præmium! o * expectabilem pugnam! ex qua, ſive vincimus, ſive vincimur, ſemper reges evadimus, & cum Deo noſtro triumphantes, lucidas Paradiſi ſedes quærimus, pro quibus conſequendis Stephanus protomartyr lapidibus cæſus eſt, Petrus & Andreas in cruce ſuſpenſi, Paulus ſecuri percuſſus, Bartholomæus vivens cute nudatus, Sebaſtianus ſagittis confoſſus, Laurentius flammis exuſtus.

Iſai. 32.

* Forte, expetibilem. H.

Sed non hæc a vobis viri fortes, ſupplicia requiruntur, minori pretio cælum promittitur. Pugnate tantum fortibus animis pro lege Domini, & omnia conſequemini, de quibus ſcripſit Paulus: quia *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ promiſit Dominus diligentibus ſe*. O ſtulti & tardi ad credendum in his quæ ſacræ promittunt litteræ, digito Dei revelatæ atque conciſipte! O ſi adeſſent nunc Godfridus, Baldevinus, Euſtachius, Hugo magnus, Boemundus, Tancredus, & alii viri fortes, qui quondam Hieroſolymam per medias Turcorum acies penetrantes, armis recuperaverunt! non ſinerent profecto tot nos verba facere, ſed aſſurgentes, ut olim coram Urbano ſecundo prædeceſſore noſtro, Deus vult, Deus vult, alacri voce clamarent.

Vos taciti finem orationis expectatis, nec hortamentis noſtris moveri videmini. Et fortaſſe ſunt inter vos qui ajunt: multa hic pontifex loquitur, ut nos mittat in aciem, & corpora noſtra hoſtium objiciat gladiis: ſacerdotum hic mos eſt, alligant aliis onera graviſſima, quæ ipſi digito nolunt attingere. Nolite ita putare, filii, nemo patrum veſtrorum memoria in hac ſede ſedit, qui pro fide Chriſti majora fecerit, quam nos juvantibus vobis, & Domino favente, facturi ſumus. Venimus huc, ut videtis, non parum debiles, neque ſine periculo noſtri corporis, neque ſine damno terrarum eccleſiæ: plus defenſionem fidei, quam patrimonium beati Petri fecimus, & quam valetudinem & quietem noſtram. Accreverunt expenſæ mirum in modum: redditus autem apprime diminuti ſunt. Neque iſta gloriabundi referimus: tædet pudetque nos plura facere non potuiſſe. O ſi quæ fuerant juvenili in corpore vires, hæ nunc adeſſent: non iretis ad bellum ſine nobis, neque periculum ſine nobis ſubiretis. Ipſi ante ſigna procederemus: ipſi crucem Domini portaremus: ipſi vexillum Chriſti perfidis hoſtibus objiceremus, beatoſque nos ipſos arbitraremur, quibus datum eſſet pro JESU mori. Et nunc ſi cenſetis, non recuſabimus ægrotum corpus, feſſamque animam in hanc felicem expeditionem Chriſto devovere. Per caſtra, per acies, per medios hoſtes, ſi ſuadetis, lectica vehi generoſum putabimus, nec magnifica verba ignavo proſequemur animo. Conſulite quid magis Chriſtianæ rei conducat. Nihil adverſabimur de corpore noſtro, de perſona, de pecunia noſtra, veſtrum judicium amplectemur. Metimini vires Apoſtolicas: æſtimate quid temporalia, quid ſpiritualia ſimul conferant, & quod vobis videtur humeris noſtris onus imponite: nihil recuſabimus. Duos habet eccleſia theſauros, ſpiritualem alterum, materiale alterum: utrumque liberaliter erogabimus, & illum qui numquam exhauriri, & hunc qui nunquam impleri poteſt.

Impræſentiarum tamen nihil aliud ex vobis petimus, niſi ut bellum contra Turcos gerendum decernatis. De pecuniis conquirendis, de ducibus eligendis, de claſſibus inſtruendis, de ſede belli, de tempore expeditionis, poſtea diſſeremus: neque difficilis conſultatio erit, quando nec arma, nec equi, nec naves, nec pecuniæ, nec fortiſſimi milites, nec peritiſſimi duces Chriſtianis deſunt. Adſit tantum com-

communis voluntas hujus honestissimi belli gerendi. Quam ut mentibus vestris inserat ille rogamus, qui cum Patre & Spiritu sancto sine fine regnat Jesus Christus. Amen.

Pontifex cum finem fecisset, *ait Gobelinus*, Bellarion cardinalis Græcus pro collegio locutus, non pauciora quam pontifex verba fecit: ostendens quantam passi jacturam Christiani essent perdita Constantinopoli, & quæ instarent mala, nisi Turcarum conatibus obviam iretur. Docuit facilem esse audentibus victoriam, suasitque multis rationibus bellum esse capessendum. Laudare probareque omnia sacratum collegium affirmavit, quæ Pontifex maximus orando dixisset. Laudata est ejus oratio: etsi Græcam facundiam quantum Latina præiret, ostenderit.

Aderat ab Imperatore missus Antonius episcopus Tergestinus, qui nihil ausus est in tanto conventu proloqui. Collega ejus Joannes Inderbachius ægrotabat. Cæteri oratores regum, principum, civitatum, concordibus votis verba Pontificis probavere. Franciscus Sforcia militari eloquentia, & verbis patriis, suscipiendum in hostes fidei bellum magnopere suasit, seque & sua in eam rem obtulit.

Aderant & oratores Hungariæ, qui suo loco dicendi copiam adepti (ultimi enim fuere qui loquerentur, cum petituri opem venissent) Pontifice laudato, qui de communi salute solicitus esset, Imperatorem pluribus verbis criminati sunt, qui laborantibus Turcarum bello Hungaris molestias addidisset, novis tumultibus regnum involvens. Fremebat his auditis adversus Imperatorem tota concio: nec orator ejus in tanto consessu objecta diluere audebat, ut qui concione non esset alloqui solitus. Tum Pontifex: Præter rem & contra rem, inquit, Hungari locuti estis. Vos opem quæritis: & qui possunt opitulari, verbis lacessitis. Male miseria & arrogantia simul habitant. Nos Imperatorem amantem justi novimus, nec regem vestrum ab honesto discedere arbitramur. Quamvis de regno dissentiant, nemo tamen injustam habere se causam arbitratur. Cum veritatem noverint, obedient veritati. Danda est opera, ut in amicitiam redeant. Mittimus ad eos legatum unum, mittemus & alium, si opus fuerit. Siluere his auditis Hungari: reliqui omnes verba Pontificis probavere, & unitis animis bellum esse gerendum adversus Turcas decreverunt. Et concio ejus diei soluta est.

Postridie in Pontificis palatium convenisse quidquid erat Italici nominis, narrat Gobelinus, multaque agitata de modo belli terra marique Turcis inferendi: & desisse Pontificem in hac verba: Nostra sententia est, si consulitis, ut clerici suorum proventuum in hunc usum triennio decimam afferant, laici trigesimam, Judæi omnium quæ possident vigesimam. Hinc pecunias abunde corrademus huic bello necessarias. Si qui plus conferre voluerint, in lucro erit. Vos si melius aliquid cogitastis, proponite in medium: nos consilia vestra sequemur. Placuit omnibus Pontificis sententia, & secundum eam decretum ediderunt: cui, præter oratores Venetos ac Florentinos, cæteri subscripserunt.

Et infra. Interea de legatis Francorum adventantibus rumor oboritur, quod amici Venetis, infesti papæ propter regnum Siciliæ, ad concilium veniant. *Deinde*. Legationis principes fuere, Turonensis archiepiscopus venerabilis senex, episcopus Parisiensis disputator acutus, Thomas Corcellus insignis theologus, & Bailivius Rotomagensis. Renatus Siciliæ rex oratores suos his adjunxit, episcopum Massilienssem, & militiæ suæ magistrum. Sequebantur & ducis Britanniæ legati, nepos ejus, & Maclovienſis episcopus, & quamplures alii viri præstantes. Adfuit & legatio Genuensium, qui Francis tanquam dominis adulabantur. ANNO CHRISTI 1459.

Quæ ad Francos in hoc conventu attinent, in ea quam subjicimus Nicolai Petiti narratione, uberius descripta sunt.

NICOLAI PETIT

Narratio eorum quæ in conventu Mantuano acta coram Pio Papa II.

Ad Juvenalem Ursinum Franciæ cancellarium.

Ex Gallico in Latinum translata.

HOnoratissime & reverende Domine, salvere te plurimum jubeo. Libenter scripsissem tibi quo pacto pertransierimus ditionem comitis Franciſci: sed non vacavit, festinante nimium tabellario. Hanc igitur in urbem Mantuam, Regia legatio pervenit XVI. die hujus mensis Novembris. Quo die præsto fuerunt sub ingressum urbis magno numero, tum Siculi regis tum Aurelianensis ducis domestici ac familiares, qui Regiam legationem simul omnes deduxerunt. Processere obviam præsules frequentissimi, ad quintum usque milliare extra Mantuam, ad abbatiam cognomento Divæ Mariæ de gratia, ubi corpora procurabant legati interim dum accederet dominus de Montsoreau, aliique Venetias profecti, qui tempori, subeuntibus urbem legatis, advenerunt. Ad tertium ab urbe lapidem, occurrit Marchio Mantuanus cum liberis, magna pompa, stipante ingenti tum civium & aliorum, tum buccinatorum ac tibicinum copia. Salute ultro citroque data, adjunxit ille sese ad primarium legatum, frater ipsius & liberi legatos secuti. Equis invecti succedebant episcopi, & cardinalium familiares: familiæ cujusque principe officii & urbanitatis ergo adeunte & salutante Turonensem archiepiscopum, ut pote qui primas tum gereret, anhelabat ille scilicet præ adeuntium & salutantium multitudine, qui alii subibant ex aliis. Prodiit obviam omnis legatorum natio quæ Mantuæ consederat: ipsique adeo Veneti, qui ad quintum lapidem processere, ad eum usque locum ubi cibus sumebatur, quique ibidem egregia oratione adventum legatis regiis sunt gratulati. Iidem cum Sabaudis altercati sunt utri præcederent; potiores tulere Veneti, cum horam constitutam antevertissent, interque legatos ipsos fuere collocati. Aulæ suæ administros misit Pontifex, referendarios, armigeros, clavigeros, aliosque complures; Quid plura? tanta hominum multitudo extra urbem processerat, ut aditus ejus intercluderet: convenitque inter omnes qui cæteros superiores legatos ur-

ANNO CHRISTI 1459.

urbem ſubeuntes viderunt, nihil hactenus quidquam ſimile contigiſſe.

Exceptis in urbem legatis, ſubinde ingreſſa eſt Marchionis conjux cum filiabus, quæ Turonenſis archiepiſcopi domum petiere. Diem ſummus Pontifex conſtituerat ad ſolemnem audientiam, quam conſiſtorium publicum vocant: ſed quia minus belle tum habebat, diſtulit in alium diem, neque ultra Mercurii diem tempus extrahetur. Excuſavit ſe pluribus: ſibique conſtitutum eſſe ait proponentem legatum audire fuſe, & poſt illum verba habere. Orationem puto fore longe elegantiſſimam, quantum auguror. Cujus hoc thema: *Secundum nomen tuum, ſic & laus tua in fines orbis terrarum.* Dividitur illa duas in partes, quarum poſtrema in argutiis & acuminibus tota eſt. Habebit, ni fallor, pontifex quod aures arrigat. Plurimi e cardinalibus qui argumenti hujus vim & dignitatem nondum ſatis perſpectam habent, ſuſpenſi hærent de rei exitu. Eſt ingens certe & ampla dicendi ſeges, maxime ſi ſpectentur ea quæ ſunt a Pontifice dicta, de quibus certis autoribus compertum eſt. Exemplum habere vellem orationis a Venetis habitæ, quæ ſane dignitatis habuit & ſplendoris plurimum, in rege noſtro laudando, cum dicerent rem hanc ſine illo, aliiſque fœdere cum eo junctis: confici e ſententia non poſſe: immo cum ita compellarent Pontificem: Homo es inopi tenuique loco ortus, & ignoras quid ſit Turcis quo inſtituiſti modo bellum inferre. Expectandum eſt quid magnus rex conſilii capiat, & alii ſine quibus nihil fieri poteſt. Quibus verbis valde indignatus eſt pontifex.

Acceſſerunt Genuenſes, ſeque addiderunt legatis; excuſantes plurimum quod ingreſſi cum cæteris urbem non eſſent. Nihil proponent, ſed legatos ubique aſſectabuntur; uti & ipſi quoque Siculi.

Magno apparatu advenit Auſtriæ dux, & ad regis cauſam ſententiamque plane accedit, ac Hiſpania cum eo tota. Poſtquam erit peroratum quid animi ſit Pontifici intelligetur, quem ajunt minus bene affectum. Quod ſane mirum eſt.

Has literas cum deproperarem, tabellarius qui diſceſſum urgebat, tandiu a legatis eſt retentus dum oratio coram Pontifice habita eſſet.

Itaque hoc tandem die qui hujus menſis primus & vigeſimus eſt, ſacrum conſiſtorium habuit Pontifex publice in eccleſia cathedrarali, ut major ex loci dignitate, regiæ legationi honor haberetur.

Dixit eleganter & copioſe Pariſienſis epiſcopus per horas duas & amplius: ab his verbis duxit orationem more gallico: *Secundum nomen tuum; ſic & laus tua, in fines terræ.* Eam partitus eſt in duo capita; quorum poſtremum negotii peracti clauſulæ reſervat. Ut enim ſe geret Pontifex, ita perorabitur ad extremum. Conſperſit orationem ſuam petitis tum e ſacra ſcriptura locis, tum e canonico jure, & aliis artis poeticæ autoribus, quæ belle in rem caderent. Præcepta libri elegantiarum ſuper hoc vocabulo *pronunciatio* ſervavit apprime. Ubi enim dicendum eſſet aliquid mollius, tum moderabatur apprime vocem & ad ſuavitatem inflectebat, accentum & omnium ad grammaticæ leges interpunctionum obſervantiſſimus: ubi quid aſperius dicendum, attollebat vocem tanta cum gravitate & contentione, ut audientes mirifice caperet. Dixit ſane confidenter de rege ejuſque majoribus multa in eorum laudem, maxime quanto cum animo operam ſuam Rex ſtudiumque in eccleſiam contuliſſet, quam & ornaſſet & vindicaſſet, id ætatis præſertim cum repudiaſſet ſchiſma, ſeque Chriſtianum regem haberi & eſſe voluiſſet, hominum honore omni & gloria poſthabitis.

Egit ſubinde reliqua oratione idem Pariſinus epiſcopus de Neapolitano regno, & Genuenſi cauſa. Quibus propoſitis finem dicendi fecit, exhibita pro more obedientia, & ut olim a ſuperioribus Galliæ regibus fieri conſuevit.

Abſoluta oratione cum oratoris virtutem noſſet Pontifex, exorſus eſt compellando Pariſienſem epiſcopum, his verbis: Orationem tuam, venerabilis frater noſter Pariſiorum epiſcope, laude dignam audivimus: dictis tuis, non quantum tua elegans poſtulat oratio, ſed pro viribus reſpondendum. Orationem ſuam hunc in modum proſecutus eſt pontifex, eamque in ſex diviſit partes: primam, de ſeipſo, uti Pariſienſis epiſcopus fecerat, de qua dixit breviſſime: ſecundam de apoſtolica ſede, de qua prolixius, & omnia quæ ad ejuſdem ſedis laudem pertinerent, & ad rem facerent ſuam, protulit, bis hæc verba repetendo: Arbitramur omnes principes catholicos, eccleſiæ Romanæ & Sedi apoſtolicæ debere eſſe ſubjectos: quod bifariam, perinde ut profertur, ſumi poteſt. Tertia pars, fuit de voluntate ac ſtudio regis erga Romanam eccleſiam, maxime in re præſenti. Quo loco enumerare ac laudare cœpit magna Francorum regum facinora jam inde a Caroli Magni, atque adeo Clodovei temporibus, & quam vehementer a regibus Chriſtianiſſimis honorata ac defenſa ſit Romana eccleſia. Ad Regem cum veniſſet, laudare illum inſtitit atque extollere mirifice, atque aſſerere, non poſſe Turcicos impetus abſque illo reprimi: regnum pariter laudavit, variaſque fecit deſcriptiones Franciæ & Galliarum: deque Franciæ nominis origine, de Pariſienſis academiæ ſupra cæteras præſtantia, de pulcherrimis regni eccleſiis ac monaſteriis, multa dixit. Quartum fuit de rege Siciliæ, proque ipſo. In quo valde attoniti fuerunt Catalani cum ad hunc locum ita orſus eſt pontifex: Pro parte cariſſimi in Chriſto filii regis Renati Siciliæ ac Jeruſalem regis illuſtris. Quia a domno Ferdinando ſtabant, ſolvere voluerunt concionem: verum iis ſilentium indixit pontifex, & audientiam negavit. Quinto dixit de cauſa Genuenſi: quam ſibi commendatiſſimam oſtendit, quippe quæ eccleſiæ ditionem ac patrimonium ſpectat. Sextum poſtremumque locum occupavit obedientia & reverentia filialis, pro qua & ſe, & fratres ſuas cardinales gratias habere dixit.

Iis explicatis, legati regis Siciliæ, regis Chriſtianiſſimi legatis aſſiſtentibus eamdem in formam, obedientiam pro regis Siciliæ ditionibus omnibus præſtiterunt, in quam a rege prius concepta fuerat, his verbis: Rex Siciliæ, uti membrum ſequens regem Chriſtianiſſimum caput ſuum &c. facit & adhæret &c.

Locuti ſunt deinde Genuenſes in hunc modum: Nos Januenſes ſubditi & fideles Chriſtianiſſimi domini noſtri Francorum regis, præbemus obedientiam de omnibus terris & do-

NNO ISTI 59.

dominiis, ubilibet &c. quemadmodum fuit expositum pro parte ambasiatorum Christianissimæ majestatis. Instrumentum potestatis a Rege legatis datæ de Gallico in Latinum conversum pridie fuerat, suasu cardinalium storavillani, & Avenionensis: illudque pontifex summa voluptate audiit.

His confectis, compellavit pontifex Austriæ ducem, qui ut honorem adderet legationi, interesse consistorio voluit. Uno verbo triumphat Francorum gens: legationem affectati sunt semper Hispani tum in consistorio tum in urbe, iis suffragati quæ regis nomine fierent. Agnoscit Pontifex vires ac potentiam Regis. Spero lætissimum exitum habitura omnia. Dubitabat Pontifex an consilium esset obedientiam illi certis conditionibus exhibere. Sed humanissime tandem excepit legatos, iisque palatium suum, in quo habitarent, obtulit, Mantuæ 21. Novembris.

PII PAPÆII.

Oratio habita in conventu Mantuano.

extat ratio nsis pi.

Respondet orationi Guillelmi Parisiensis episcopi, oratoris Regis Franciæ.

MUlta hic hodie magnaque dicta fuerunt, auditu digna. Nam quatuor orationes audivimus, quarum tres tum pro carissimo filio Carolo Christianissimo Francorum rege illustri, tum pro carissimo filio Renato etiam rege illustri, tum pro præpotenti Januensium populo dictæ sunt: altera maximo eloquentiæ splendore ostendit orator elegans & doctor Gregorius, quantum polleret religio, dignitas, & illustrissimus Austriæ sanguis. Tua oratio, venerabilis frater Parisiorum episcope, laudatione non eget: nam congesta coronæ hujus atque consessus totius attentio quanta fuerit, plene ostendit: elegans quidem verborum ornatu, plena & artis & venustatis, sententiarum varietate redundans, quodque his majus est, elocutione suavi: cui respondebimus non ordine illo quo per te dicta est, sed quo multa prætereuntes, majora collegimus: sex partes inde complexi, quarum quidem prima laudibus personæ nostræ niti magnopere visa est, secunda beatissimi Petri, cujus nunc insidemus sedi, dignitatem aperuit: tertia, præstitam per eumdem Christianissimum regem explicavit obedientiam. In quarta commendavit nobis Christianissimus rex Renatum regem, populumque Januæ: quinta in ipsius regis atque regni Francorum laude versatur: sexta, optimam voluntatem regis ejusdem expressit, in eo quod pertingit expeditionem in Turcos.

Quod primum attinet, non inflatur, non extollitur laudibus, infirmitatis suæ conscium pectus. Scimus quidem & agnoscimus nostras infirmitates, nec arbitramur aliud, cur Divina bonitas nos ad sacri vicariatus Petri solium, & fastigia sancta provexit, nisi ut ex nostra tenuitate luceret sua potestas, ex imperfecto nostro fulgeret virtus ipsius, qui piscatores, qui homines, & vulgo qui infirma mundi elegit, ut fortia quæque confunderent; urque tot miraculorum fulgorem, tantam vim fidei, quæ potestate mundum omnem complexa sit, quæ ubique radices egerit, non hominis cujusque merito, sed ipsi soli Deo adscriberemus.

Præclare vero cui meritis impares insidemus beatissimi Petri sedem laudasti, quam nemo præstantissimo ingenio & flagranti studio satis digne umquam laudavit. ANNO CHRISTI 1459.

Non enim principes, non reges, non imperatores, non potentes populi, non patrum & conciliorum decreta Romanam & Apostolicam sedem fixerunt & erexerunt; nec ullis synodicis constitutis, omnibus ecclesiis per orbem prælata est: sed omnes ecclesias per orbem sparsas universum, unam ecclesiam esse, unum sibi thalamum, & ipsius præsidem fore beatum Petrum, voluit Christus verus homo, qui regnat in Trinitate verus Deus. Hæc sedes est una perfecta matris suæ, una electa genetricis suæ: hæc est apostolica sedes, quam verbum illud, per quod cælum & terra creata sunt, non hominum mortalitas fluxa, instruxit: hæc quam prophetarum præsagio constituit Deus super gentes & regna, quam apostolorum testimonio, martyrum sanguine, imperialis sedis adeptione, munivit: hujus ordinationi quisquis resistit, utique potestati Dei resistit.

Nemo in pravum sensum sermonem nostrum detorqueat, nemo carissimum in Christo filium Carolum Francorum regem illustrem putet a nobis insimulari: nam Christianissimus ille rex, ut audivistis, obedientiam apostolicæ sedi omni ornatu impendit: sed illos loquimur, qui aliud aut docent, aut sentiunt, quam ipse, qui est caput totius ecclesiæ, cui ait Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* *Matth. 16.*

Nemo se fallat, nemo veritatem fidei perfida prævaricatione corrumpat. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo multi radii Solis sunt, sed unum lumen & rami arboris multi sunt, sed robur unum tenaci radice fundatum; & quomodo de fonte uno rivi plurimi defluunt, & numerositas licet diffusa videatur exundante copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium Solis a corpore, divisionem unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit; a fronte præcide rivum, præcisus decrescit. Sic ecclesia Dei luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit; unum tamen est, quod ubique diffunditur, unum tantum caput est, & una origo, & una mater ecclesia, quæ incorrupta unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Alienus est, profanus est, hostis est, & habere non potest Deum patrem, qui Romanæ sedis, quæ universalem ecclesiam virtute complectitur, non tenuerit unitatem. Hæc sedes demum est, quæ potestatem ligandi atque solvendi accepit: quam si quis corripientem, corrigentem, jubentem contempserit, censeri debet sicut ethnicus & publicanus. Positus in petra legitur Moyses, ut faciem Dei contemplaretur. Super hanc petram ædificavit ecclesiam suam præpotens Deus: quam qui non agnoscit, Divinam præsentiam intueri non poterit. Sola quippe est per quam Dominus sacrificium accipiat libenter; sola, quæ pro errantibus intercedat fiducialiter; sola est, quæ intra se positos valida caritatis compage custodit. Hæc est arca & navis, quam ingressi non immerguntur diluvio, sed super aquas evecti in sublime feruntur: omnes autem extra istius sedis arcam præclusos diluvium extinguit & perimit.

ANNO CHRISTI 1459.

Nemo ſibi blándiatur, conciliorum autoritate iſtius Apoſtolicæ ſedis poteſtatem reſtringi, quam incommutabilis Dei ſententiam firmavit: neque quorumlibet doctorum & magiſtrorum in adverſum audiantur opiniones, quas concilium Florentinum deſtruxit. Quicumque enim ab unitate iſtius ſedis, ab autoritate beati Petri ſejungitur, ingredi non poterit januam regni cæleſtis. Diximus pro anguſtia, & pro hora jam altiore, fortaſſe diffuſius; pro hoc domicilio imperii Divini, religionis & gloriæ, pro imagine cæleſtis ſolii & excellentia, parum, pro qua nimium dici non poteſt: ſed nos utcumque materia locuples, longius traxit.

Nunc vero tertium, quod obedientiam præſtitam vice Chriſtianiſſimi regis attinet, illam nos & venerabiles fratres noſtri ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, ut eſt integer delata, complectimur. Habet hoc a natura Rex, & a majoribus in ſe transfuſum, tuetique non immerito debet obedientiæ meritum, quod ſacrificiis præferri divinitus promulgata lex ſanxit: beneque proſpicit ſuo decori, ſuæ gloriæ, ſuæ ſaluti, cum ſecutis ſemper Romanæ ſedis obedientiam ſuis majoribus videat eveniſſe proſperitatem, quodque quantum quilibet regum detraxit ex obedientiæ ſtudio, tantum amiſit ex gloria.

Quod quarto loco efflagitaſti, cariſſimum in Chriſto filium Renatum regem Siciliæ illuſtrem, Januenſemque populum commendatos habeamus: nos quoque velimus Chriſtiano illos favore complecti; Cum & reſponſuri ſimus ſuo loco legatis ipſius, hanc rem differemus, illam ſtrictim tunc tractaturi: quia ſecretior locus ad iſta petitur a te, & polliceris tunc nobis aperta iri plurima latius.

Quintum vero, cum tu venerabilis frater ſis exorſus collaudare ipſum Chriſtianiſſimum regem, nec ſuſtinet anguſtia temporis, nec ſatis dicere poſſumus ad dignitatem, neque etiam opus eſt extollere univerſas prope quas audivimus ineſſe ipſi virtutes: nec fas eſt Solem facibus adjuvare, ut nunc dicebat regis Renati orator. Nec una Francorum regum progenies eſt, quæ magnitudine dominii antiſtat aliis. Nam C. Cæſar quem coſmographi ſequuntur, latiſſimam Galliam propterea oſtendit, quod eam deſcripſit complecti quidquid inter Oceanum, Rhenum, Alpes, montes Pyrenæos continetur. Vetuſtas vero gentis Francorum jam ſatis conſtat pluribus annalibus, eaque ad orientalem primum plagam ſedit, demum magna hominum vi Gallias inmigravit. Qui reſederunt, non Francorum, ſed Franconum retinent nomen. Illud autem regum genus, quod ab Orientalibus tractum, eſt Francorum nomen adeptum, ut venit & migravit, Galliam ſuis virtutibus illuſtravit, adjunxit quoque non omnem: Helvetiorum nempe populi, pauciſque exceptis Belgæ gens, ſecluduntur ab ipſo regno.

Nihil vero videtur præſtabilius regni ipſius religione, qua ſemper ſic floruit, ut præcipui Romanæ ſedis defenſores, & fidei athletæ, omnibus regibus aliis Chriſtianiſſimi nominis ſemper gloria præſtiterint Francorum Reges. Quid enim tam admirabile, quam cernere in ipſo regno ſparſos tanquam flores, eccleſiaſticos cœtus, & præter infinitam in ipſo regno collegiorum multitudinem, centum & unum epiſcopatus, & innumerabilium in illo monaſteriorum ubique opus illuſtre, illuſtres opes, unumque regem Francorum (ſi bene Salomon, *in multitudine*, inquit, *populi gloria regis*) qui admirabili populorum multitudine, virorumque viribus polleat, quibus natura ſit datum, ut acres ingenio, pugnaciſſimi bello reperiantur. Sunt quidem in regno ipſo ducatus & pluros maximi, comitatuſque æquandi regnis: & mite cælum, aër ſuavis, feſtilis ager. Sunt in ipſo ſtudia plurima ſcholaſticorum, ſed tuum illud Pariſiorum, venerabilis frater, fertur illuſtrius, in quo theologiæ maxime neceſſaria doctrina viget, ex quo etiam magiſterium promeruiſſe, magni honoris, maximæque difficultatis exiſtimatur. Ita omnibus & fortunæ, & naturæ, & doctrinæ, & religionis puræ, præſidiis colluſtratur Franciæ florentiſſimum regnum.

Quid reges veteres majoreſque hujus Chriſtianiſſimi regis, qui non ſolum regibus plurimis & maximis anteponerentur, ſed veteribus illis Scipionibus Corneliiſque compararentur? Celebratur ab oratoribus pluribuſque poetis virtus eminentiſſima Caroli Magni, & Ludovici primi. Fuerunt & Dagoberti & Philippi reges, quorum virtutem Carolus ad præſens rex & reddit & imitatur. Nam & religionis & ceremoniarum fertur obſervantiſſimus, & præclara regnorum gubernatrice ſapientia, regnum quod diſſipatum accepit, florentiſſima pace tranquillitateque moderatur. Eſt autem ex ſapientia regis, populorum pax, & tempeſtatum fluctuumque ſecura depulſio. Plura de æquitate, de juſtitia, de temperantia, de pietate ipſius, dicenda forent: niſi defatigatis animis ex auditione quatuor orationum, hora detraheret dicendi prolixitatem.

Quod igitur exordium ſumpſiſti, quaſi jure noſtro ad extremam orationis partem ſumemus: *Secundum nomen tuum, ſit & laus tua in fines terræ*. Nam cum oppugnantibus Turcis Chriſtianorum fines immineat extrema calamitas, in Rege vero ſit ea potentia, ut ipſe vel ſolus, vel cum paucis aliis, mederi poſſit: nos tui thematis, venerabilis frater, nolumus auctoritatem negligere: nos enim & regem, qui & Chriſtianiſſimus ſit & appelletur, & regem Franciæ Carolum, dictis per te votis alloquimur: *Secundum nomen tuum, ſit & laus tua in fines terræ*. Calamitas Græcorum jamdiu defleta eſt, jam Latinorum quotidianæ clades per omnes angulos orbis intelliguntur. Quid tam regium, tam liberale, tam dignum nomine regis, quam opem ferre petentibus, ſuccurrere afflictis, dare ſalutem periclitantibus, liberare periculis fratres eodem ſecum baptiſmatis fonte renatos, retinere quos Turcus laceſſit principes in dignitate? Quid tam decens Chriſtianum regem, quam Chriſtianæ religionis decus armis contra arma, vi contra vim protegere, nec ſinere tot Chriſtianas provincias in ſervitutem Turcorum & fœdam ſuperſtitionem perverti? Quid tam proprium Franciæ, quam ſemper ad omnes pia fide paratas expeditiones tenere arma, quibus protegi valeat Chriſtianus populus, vel impetere fidei hoſtes, vel ſe ulciſci laceſſitam? Nulla certe legitur expeditio adverſus infideles acta inſigniter, in qua Francorum non polleat nomen, eniteat virtus, fulgeat fortitudo, multaque pereximia geſta. Per Antiochiam, per Hieroſolymas, per Damaſcum, Syriam, Phœnicem, & uſque Meſopotamiam, pro populi

reli-

NO ISTI 59.

religione arma circumtulerunt, victoresque regionibus illis sunt dominati: quamquam hæc postea per inertiam nostram amisimus.

Ac ne plura quæ sunt innumerabilia consectemur, multis in historiis legimus illum prope divinum regem Carolum Magnum, cujus exemplis incumbere Carolus Christianissimus rex debet & studet, & Ludovicum regem, multosque Francorum reges legimus, quorum per Italiam, Africam, Syriam, tum religionis, tum fortitudinis fuerunt impressa vestigia. His unum studium peculiare fuit, tueri fidem, defendere sedis apostolicæ autoritatem. Id quidem agentes tanquam gratissimi: nam & illecti & provocati, & apostolicæ sedis beneficiis amplissimis præventi, tanto animo tanta gesserunt: tum præter cætera ab ipso fonte & capite Christianæ religionis apostolica sede, ad eos fidei religio orta, & per totum occidentem diffusa fluxit, & emanavit. Nos ista tanta tamque multa longius produceremus, nisi alio tempore aperturum te in hanc rem plura pollicitus esses: & nisi defatigatio hujus coronæ atque consessus, horaque tardior, amplioris sermonis eriperet aviditatem.

Integram non esse hanc Pii orationem intelligimus ex Petiti narratione superius descripta: qui dicta tum a pontifice nonnulla asserit, quæ hic non extant. Deinde orationis hujus partium non omnino idem ordo est, qui tum a Gobelino, tum a Petito refertur. Quin tamen vera sit Pontificis ad Parisiensem episcopum responsio, postea fortasse recognita, dubitare non possumus: cum & eum compellet Pontifex, seque respondere profiteatur orationi, cujus ille initium duxerat ab his Davidis vocibus, secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines terræ.

Quæ deinde, quod ad Gallicanam legationem attinet, secuta sint, ex Gobelino repetendum.

Post dies aliquot, *inquit*, adeuntes Franci Pontificem, habere se aliqua dixerunt, de regno Siciliæ, quæ præsentibus nonnullorum principum legatis exponere vellent. Pontifex libertatem fecit advocandi quos cuperent. Adventaverat Imperatoris nova legatio, cujus principes fuere, Joannes episcopus Estetensis, virtute & autoritate insignis, & Georgius Tridentinus Pontifici jampridem notus, tum Carolus marchio Badensis, cui soror Imperatoris nupsit. Aderant & legati Castellæ regis, episcopus Ovetensis, & monachus quidam Ordinis Minorum, ex Judæis ad Christianam religionem conversus. Indigna tanto principe legatio. Miserat & Alfonsus Lusitaniæ rex oratores suos non ignobiles. Hos & alios plures accersiverunt Franci: adeunteque Pontificem, Rotomagensi bailivio dicendi provinciam mandavere: qui facto silentio, Francorum, quos appellavit Liliatos, egregia pro religione facinora, & quot in apostolicam sedem beneficia contulissent, longa oratione narravit. Regnum Siciliæ quo pacto ad eos perveniset, & quanto sanguine fuisset emptum, exposuit. Alfonsum armis non jure usum. Qui eos ejecit, indigne Pium fecisse, qui filium Alfonsi spurium ac corona indignum, tanto regno præfeciset, Renatum spreviset verum regem, quod Calixtus, quamvis Aragonensis, efficere noluisset. Injuriam passos esse a Pontifice Francos. Pium, qui nobilissimo Liliatorum spreto sanguine prætulisset Aragonenses, petere ut inconsulte facta, consulte revocaret, Renato regnum decerneret, Ferdinandum reiiceret; sic futurum, ut contumelia Francis illata compensaretur. Hæc orationis sententia fuit.

ANNO CHRISTI 1459.

Quibus auditis cristas cuncti erigere, qui Francis erant amici: & quasi victores exultare; nec ausurum respondere Pontificem arbitrari. Ipse vero paucis pro tempore usus: Audivimus, inquit, oratores regii, quæ pro Renati causa dixistis, non sine accusatione nostra. Nos quæ fecimus in regno Siciliæ, consulente cardinalium senatu gesta sunt: nunc si revocari tanquam injuste acta petuntur, æquum est, ut eorum consilium exquiramus: quo habito, responsum & querelis & petitionibus vestris dabimus. Atque ita conventum dimisit.

Posthæc Pontifex gravi ægritudine stomachi affectus est, & arida tussi adeo vexatus, ut de vita ejus & ipse & medici dubitarent. Franci vero ea re cognita, simulationem esse non ægritudinem dicere, responsum exigere, properare, instare, victum Pontificem suis rationibus existimare, ac propterea responsum effugere. Quod cum Pius cognovisset: Etsi me, inquit, media in concione mori oporteat, respondebo: nec vincet animum dolor, nec faciet ægritudo, ut timere videar. Vocatis igitur cardinalibus, & communicato responso quod facturus erat, quamvis nonnulli inter paucos respondendum suaderent, ipse legatos omnes principum accersiri jussit, & qui præstantes erant in curia viri. Qui cum frequentes convenissent, Pontifex languidus, & ingenti dolore oppressus, cubiculum exiit, & in aula sua, sublimi sedens solio, indicto silentio, pallidus, & admodum anxius, vix fari poterat: at ubi calor invaluit, ardens, dicendi vi dolore superato, ac fluentibus verbis, sine ullo labore locutus, trium horarum habuit orationem.

Eam hic tibi ex Dacherianı Spicilegii tomo VIII. repræsento.

PII PAPÆ II.

Responsio ad orationem Oratorum Gallicorum in conventu Mantuano.

RESponsuri verbis vestris, insignes Oratores, quæ superioribus diebus ad nos habita longe plura continuerunt, quam scripta nobis postmodum reddita: non audemus cum Salvatore nostro dicere: *Quis vestrum de peccato nos arguet?* Joan. 8. sumus enim peccatores, non negamus, & iniquitate circumdati. Solus ille bonus, solus immaculatus & innocens agnus, solus irreprehensibilis in hoc mundo vexatus est, quem digito Joannes ostendit, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Joan. 1. Possemus tamen & audemus ipsis verbis uti, quibus Salvator usus est cum impie nefarieque cæderetur: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cædis?* Luc. 18. Verba vestra quamvis modesta fuerint, & nihil a vobis dictum est impudenter, nihil insolenter: existimationem tamen nostram apud intelligentes & oculatos viros non parum læsere. Nam quid aliud insinuavit vestra oratio, quam Siciliæ regnum Renato regi exploratissimo jure deberi, & nos a rectitudinis tramite deviasse, qui illud alteri concessimus, & inclitam Francorum domum de Romana ecclesia optime meritam neglexisse atque contempsimus,

ANNO CHRISTI 1459.

mus, ex qua Renatus ipſe natus eſt? Hæc enim licet ea reverentia expoſuiſtis, quæ hoc loco digna eſt, & qua tanti regis oratores uti decuit: reprehenſos nos tamen & læſos eſſe his ſermonibus nemo ſanæ mentis ignorat. Licet igitur dicere cum magiſtro & domino noſtro: ſi male locuti fuimus, id eſt, ſi quid injuſte circa regni Siciliæ diſpoſitionem egimus, teſtimonium perhibete de malo; ſi autem bene, quid nos cæditis?

Sed minime hoc teſtimonium neglexiſtis. Oſtendere conati eſtis multis rationibus, regnum Siciliæ ad Renatum pertinere, cujus progenitores ab eccleſia Romana inveſtiti, poſſeſſionem ejus diuturne obtinuere: a Karolo ſcilicet, quem primum in eo regno vocant, uſque ad hunc Renatum, quem Alfonſus rex Aragonum armis deturbavit. Etenim quamvis aliquando Hungariæ reges, quos vocant Dyrrhachienſes, regnum illud obtinuerint: a Karoli tamen ſanguine, ex quo illi deſcenderant, non abiit; jus autem Dyrrhachienſium a Johanna prima ex voluntate & decreto Romanæ ſedis in Ludovicum Andegavenſem regem ſanguine Francorum genitum, poſtea transfuſum eſt: in quo ſucceſſit filius ſui nominis, & iterum nepos Ludovicus tertius, & denique Renatus, de quo nunc agitur, & cui regnum hoc non ſolum ex conceſſione Romani pontificis Eugenii, ſed paterno & avito ſucceſſionis jure deberi putatis.

Commemoraſtis deinde Francorum in apoſtolicam ſedem præclara & multa merita: quibus poſtergatis aut oblivioni traditis, haud recte a nobis eſſe factum contenditis, quod regnum Siciliæ in Aragonenſem familiam tranſmiſerimus. In quo non ſolum nos, ſed prædeceſſores noſtros arguitis, & tum injuſtitiam, tum ingratitudinem Romanæ primæque ſedis accuſare videmini.

His nos morſibus impetiti, his colaphis cæſi, his vulnerati ſagittis ſumus: ſic vos teſtimonium de malo noſtro perhibetis. Non dicemus hic quod ex officio dignitateque ſedis noſtræ competit: oves paſtorem ſuum non accuſent, neque reprehendant: non damnabimus a feram, tanquam ſurgat adverſus illum qui trahit in eam. Beatum Petrum apoſtolum principem, cujus locum tenemus indigni, potius imitabimur, qui reprehenſus quod gentibus divertiſſet, rationem facti ſui reddere non recuſavit. Neque beatum Leonem IV. ſi oportuerit, ſequi pigebit, qui ad Ludovicum imperatorem ſcribens: Nos, inquit, ſi quid „ incompetenter egimus, & in ſubditis juſtæ „ legis tramitem non ſervavimus, veſtro ac „ miſſorum veſtrorum cuncta volumus emenda„ re judicio. Sic enim ex humilitatis diſpenſatione ſæpe noſtri prædeceſſores factitarunt, ut rationem de omnibus etiam minimis, redderent eorum quæ feciſſent. Neque enim, *tanquam dominantes in clerum, ſed forma facti gregis*, eſſe debemus, non ignorantes, poteſtatem in eccleſia ad ædificationem, non in deſtructionem nobis attributam; & quod tanto promptiores ad reddendam rationem nos ipſos exhibere debemus, quanto majoribus cumulati donis & præventi gratiis a Domino ſumus. Nam multa quæ aliis eſſent minora & digna venia, peccata nobis capitalia ſunt. Verum eſt enim quod ille ait, quamquam profanus & hæreticus auctor.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe

a *Lege ſerram ex Iſai. 10, 15.*

1. *Pet. 2.*

A *Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.*

Quod ſi pie & juſte vivere præceptum omnibus eſt: hoc tamen Romanum præſulem præ cæteris decet, qui gregis Dominici paſtor & caput eccleſiæ, ſuo exemplo reliquos trahit: hunc non ſolum eſſe propter ſeipſum, ſed videri quoque bonum propter proximos oportet. Neque cuiquam tam neceſſarium eſt, quam ſummo ſacerdoti, famam ſervare bonam, cujus neglectores teſtimonio Salomonis crudeles habentur.

Feretis igitur æquo animo, præſtantiſſimi oratores, ſi noſtri nominis curam gerentes, innocentiam noſtram tum cæteris omnibus, tum B regi veſtro excellentiſſimo, notam facere ſtudebimus, & de his quæ ſunt nobis objecta purgabimur. Etenim quamvis per infamiam & bonam famam tranſeundum eſſe Apoſtolus ait: ſummo tamen ſtudio innitendum eſt, ut falſi rumores ceſſent, & boni nominis odor cuſtodiatur, & omnis calumnia procul abſit. Putabamus quidem regem Franciæ nihil ſiniſtri de nobis credere, in his præſertim rebus quæ ſuam ſerenitatem concernunt. Nam teſte Deo, cui mentiri ſceleratiſſimum eſt, ſuum honorem, ſuam gloriam, & domus ſuæ claritatem, regnique potentiam, ſemper magni fecimus, & multa in ejus laudem publice privatimque ſumus locuti. Nunc de nobis cur maC le ſentiat, & cur ſibi putet injuriatum, non poſſumus non mirari. Delatorum hæc jacula ſunt: ſuggeſſerunt impii pio regi, non vera: falſa calumnia nobis impoſita eſt. Angeremur cruciaremurque vehementius, niſi ſciremus ſolitam eſſe apoſtolicam cymbam ſæpenumero fluctuare, & procellis agitari frequentibus. Semper virtutes invidia ſequitur, feriuntque ſummos fulgura montes. Symmachum & Damaſum prædeceſſores noſtros falſi accuſatores in magna dejecere pericula. Nec Petro nec Paulo calumniatorum verba pepercere. *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, nec ſervus major domino ſuo.* Salvatorem noſtrum alii vini potatorem, alii dæmonium habere mentiti D ſunt. Quid mirum, ſi & nos vilis pulvis ac cinis, labiis ſubjaceamus iniquis? Non dolemus, quod nos lingua doloſa proſequitur: ſed regi optimo peſſimam linguam feciſſe fidem, moleſtiſſime & amariſſime ferimus. Recte Pythagoras hirundinem, id eſt garrulum, & verborum relatorem, in domo non eſſe tenendum monuit: & propheta liberari ſæpe optat *a labiis iniquis & lingua doloſa.*

Matth. 1

Pſalm. 1

Vulneraverunt nos verba malorum, & apud ſapientem regem velut ſtulti habiti ſumus: ſtultos dicimus, quia omnis injuſtus ſtultitiæ argui poteſt. Injuſtitia nobis & ingratitudo imputata eſt, quoniam Renato regi bene merenti jus ſuum abſtuliſſe dicimur. Tolerabimuſne hanc infamiam? an potius innocentiam E noſtram & apoſtolicæ ſedis clementiam, juſtitiam, æquitatem, benignitatem, omnibus oſtendemus? Vos regii oratores, filii eſtis apoſtolicæ ſedis: non audietis inviti matrem veſtram objecta ſibi diluere crimina. Docti & juſti eſtis: libenter quæ juſta ſunt audietis. Regem veſtrum magnopere colitis: gratum vobis erit, illi nos nihil injuriatos fuiſſe verbis noſtris intelligere. Ipſe quoque rex, ut noſtra fert opinio, quæ ſibi de noſtro in ſe aut ſuos odio relata ſunt, ut falſa demonſtrentur plurimum cupit: ſatisfaciemus deſide-

rio

ANNO CHRISTI 1459.

rio suo, & vobis, qui etsi vestra oratione existimationem nostram haud parum læsistis, non tamen vestro nomine locuti estis, sed regis, cui remote a nobis agenti facile fuit falsa pro veris inculcare. Sed jam ad rem veniamus, vobisque per singula capitula respondeamus.

Duo principaliter per vos proposita sunt. Primum Januam respicit, alterum regem Renatum. In primo commendastis nobis nobilem populum Januæ, qui commendatissimus nobis erit, & suis meritis & regia contemplatione. Petivistis archipræsulem ejus urbis, tanquam læsæ majestatis reum, ad aliam ecclesiam transferri. Obstant desiderio vestro decreta summorum pontificum, quæ prælatos invitos non cognita causa transferri prohibent: quod etiam in concilio Constantiensi extitit repetitum. Placeat tamen vobis requirentibus causam adversum eum committere, & juxta canonicas sanctiones procedere.

Supplicastis deinde ut heredibus Perrini quondam Januensis Ducis, in ea causa quam habuerat adversus mercatores Avinionenses, silentium imponamus. Non est moris nostri silentium cuiquam imponere, nisi causa diligenter inspecta. Suspendemus tamen censuras jam fulminatas ad aliquod tempus, ut interim negotium discuti possit, & justitia vobis favorabiliter ministrari.

In secundo principali membro quatuor capita esse notavimus: primum, jus Renati regis illustris in regno Siciliæ; secundum, gloriosa Francorum gesta; tertium, contumeliam eis factam; quartum ac postremum, petitiones regis concluſit. Reddenda est sua unicuique particulæ responsio succincta, & pro rei magnitudine brevis.

Nam quod primum dicitis, regnum Siciliæ regi Renato deberi: neque probamus, neque improbamus, priusquam causa discutiatur. Quod si dicat aliquis, cur ergo indiscussa & incognita causa Ferdinando regnum commisisti? reddetur inferius ratio. Nunc tantum hoc dicimus, nos vestro juri minime adversari, neque ullam esse gentem, cui de illo regno magis quam Francis faveamus, si constiterit eis jus competere. Nam cur nos Francorum genus excluderemus, quod tum nobilissimum, tum virtutis amantissimum est, ac de nostra sede optime meritum? Non exclusimus nos Francos, sed exclusos invenimus; non prætulimus aliquem sanguini vestro, sed prælatos invenimus; non viam novam reperimus, sed veterem tenuimus; nihil juri Francorum detraximus, quamvis regnum ac regni coronam Ferdinando certo modo concessimus, sicut postea suo loco ostendemus. Sicubi de jure contentio, nihil aliud nobis incumbit, quam partibus auditis jus reddere, qui regni Siciliæ directum dominium Romanæ ecclesiæ nomine, nullo dubitante, retinemus.

Verum sicut ea quæ de Renati regis jure dixistis, neque negamus, neque probamus: ita & illa manifeste atque apertissime confirmamus, quæ de gestis Francorum magnificentissimis, & eorum ingentibus meritis in medium attulistis. Magna est Karoli Martelli, jam major Pipini, maxima sequentis Karoli, qui ob ingentia facta id Magni cognomen adeptus est, quod Alexander Macedo orbe subacto, & Cnejus Pompejus, & Constantinus primus, clarissimis rebus gestis meruere. Plena est iis omnis Francorum historia, nulla unquam ætas vestræ gentis gloriam conticescet. Nam quis Danos Normannosque religionem Christi per Galliam persequentes compescuit? Franci. Quis Saxones toties fidei catholicæ rebellantes perfregit? Franci. Quis Bohemos ac Polonos Christiano nomini insultantes redegit? Franci. Quis Hungaros Pannonias devastantes coercuit? Franci. Quis Longobardos Romanam diripientes Ecclesiam conterruit? Franci. Quis Græcos ex Campania atque Apulia expulit? Franci. Quis Saracenos Trinacria deturbavit? Franci. Quis citeriorem Hispaniam ex manu eorum eripuit? Franci. Quis Antiochiam, Ptolemaidem, Alexandriam, & nostræ salutis officinam Hierosolymam, ex Barbarorum dentibus aliquando extrahere præsumpsit? Franci. Qui usque ad Euphratem & Tigrim signum crucis portare, ac ipsam Mesopotamiæ [a] urbem Christiano nomini restituere ausi sunt? Franci. Quis vexatam, laceratam, conculcatam, & omnibus modis a tyrannis oppressam apostolicam sedem in pristinam libertatem & gloriam reduxit? Franci.

[a] Edessam. H.

Non sunt hæc ignota: non potest abscondi civitas supra montem posita: nulla gens tam barbara, tam inculta, tam inhospita est, ad quam Francorum gloria non pervenit. Illustre gentis vestræ nomen in omne permanebit ævum: patres filiis, filii nepotibus in generatione & generationem nobilissimi sanguinis excellentiam & clarissima facta referabunt. Exigit sibi Francorum virtus monumentum ære perennius, quod nulla destruat vetustas.

Sed cur hæc ante oculos nostros commemorantur, qui nunquam ea negavimus, sed publice ac privatim honoris causa sæpe recitavimus? An ista commemoratio exprobratio est immemoris beneficii? Nemo qui vos audit, oratores, alio sensu locutos putat. Et sane ita est. Nam cur hæc vos retulistis majorum insignia? Cur veterum imagines ante oculos nostros posuistis? Cur triumphos & vestræ gentis trophæa commemorastis, & Romanam ecclesiam suis adjutam juribus? nisi quod indigna perpessos esse Francos arbitramini, quibus post tot beneficia, tum religioni, tum fidei catholicæ, & Romanæ ecclesiæ præstita, regnum Siciliæ est ademptum? Ingrata igitur sedes apostolica, ingrati & nos, qui bene merentibus jus suum auferimus, indignis alienum concedimus.

Excusanda est hoc loco sacrosancta Romanæ & apostolicæ sedis auctoritas, & ab ingratitudinis nota eximenda tanta majestas. Ad quam rem necessarium est, ut & beneficia referantur, quæ Romani præsules in Francorum familiam contulerunt: neque erit inutile & hanc partem cognovisse.

Fatemur, magna sunt, neque quispiam parva dixerit, quæ Francis Romanæ sedi præstiterunt: sed & mater apostolica sedes bene merentes filios suos non rejicit, nec laborantes in vinea Domini mercede debita fraudat. Horum siquidem qui [b] libata gessere * perpetuo memoratur. Quæcumque hactenus potuit, quæcumque habuit, in augmentum gloriæ eorumque salutis contulit: semperque ut domum illam præcipuam tenuit, cujus præsidio in suis adversis se tueretur; sic & primam habuit, in quam omnem amoris, benignitatisque suæ sinum effunderet. Nam si vetera simul & nova recolimus, beneficentissima semper inventa est

[b] *Forte*, quilibet ut gessere, perpetuo munerantur. H.

beati

ANNO CHRISTI 1459.

beati Petri & summi præsulis cathedra, cum in A cæteros omnes, tum in Francos, in vestros. Insistamus hic paululum, & quantum generi vestro profuerit, quantum faverit, quantumque consuluerit, animadvertamus. Quis vobis lumen fidei, quis legem evangelicam, quis Christi sacramenta, quis viam vitæ, nisi sedes apostolica monstravit? *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino estis.* Eratis mancipia fatanæ, nunc filii Dei per adoptionem facti estis: eratis gehennæ servi, nunc hereditatem regni cælestis expectatis. Unde vobis hæc libertas, nisi per primam sedem, quæ missis in Galliam atque Germaniam prædicatoribus verbi Dei, extirpato lolio, boni tritici semen in cordibus patrum vestrorum seminavit, & aberrantes Francos ad ovile Christi perduxit? Nihil his majus adinveniri potest, nulla his compensari bona, nulla beneficia, nulla obsequia possunt: spiritualia hæc, & tam vestræ quam aliis nationibus communia.

Ephes. 5.

Ad sæcularia veniamus: & in his quoque multa sunt quæ recenseri possunt ab apostolica majestate in Francorum prosapiam congesta cumulataque dona. Languebat eorum regnum, & ad eorum interemptionem defluebat in manibus Childerici inutilis regis. Non tulit Zacharias antecessor noster nobilissimi regni ruinam: sed missis legatis regem totondit, & in monasterio reclusit, Pipinoque, qui major domus esset & ingenio valeret, regimen, nomen, & gubernationem commisit. Atque ita servatum est Franciæ regnum, & in gentem quæ nunc regnat derivatum, quod per rectam lineam in aliam familiam deferebatur. Nam Pipinus, quamvis Francus, regis ab sanguine natus, gradu tamen remotior erat. Hanc ille ex apostolica sede gratiam tulit, nec minorem filius ejus Karolus consequutus est. Nam cum defuncto patre germanus quoque Karolomannus obiisset: uxor ejus Berta Hildegardæ uxoris Karoli gloriæ invidens, ad Desiderium Longobardorum regem cum liberis confugit, quos ille benigne suscepit, existimans per eos Francorum vires se facile concussurum, præsertim si Romanus præsul ex filiis Karolomanni alterum in Franciæ regem inungeret. Præsidebat tunc in apostolica sede Hadrianus primus, qui neque precibus, neque minis, neque promissis ullis flecti potuit, ut impio Desiderii desiderio consentiret, quamvis exarchatus Ravennas, & omnis ager ecclesiæ, Longobardorum ferro diriperentur, & igne vastarentur. Quæ res Karolo unitum regnum retinuit.

Magnum hoc: sed majus illud, quod Leo tertius Romanus præsul in eundem Karolum contulit. Etenim Leone quarto, qui duos inter Constantinos imperavit, alterius filius, alterius pater. Italiam negligente, & in hæresim lapso, qui sculpturas imaginum exhorrebat prohibebatque: indignatus Leo pontifex maximus, imperium de Græcis ad Germanos in persona magnifici Karoli Magni transtulit. Quid majus potuit apostolica sedes præstare Francorum domui, quam eam Romano imperio decorare, provinciarum dominam & principem populorum, gentium, nationumque constituere? *Quid potui facere vineæ meæ* (inquit propheta in persona Domini) *& non feci?* Honorata est præ cæteris Francorum gens, & in sublimi vertice mundum a Romana ecclesia susceptio imperio collocata. Neque, ut vos asserere visi estis, dimidiatum imperium ad Francos dimissum est; sive duo imperia facta, Græcorum alterum, Latinorum alterum. Nunquam Romani præsules hanc absurditatem commisissent, ut hosti fidei gladium dimitterent. Totum & solidum transtatum est imperium: sed Karolus iple cum Isene prius imperatrice, & Constantini sexti matre, & deinde cum Nicephoro patricio, & cum eodem postea imperatoris nomen adepto, imperium partitus est; & quod totum accepit, dimidiatum retinuit, Orientales Græcis partes dimittens, sibi Occiduas servans. Et quamvis imperium ad eos Francos transierit, qui tum Galliam Germaniamque possidebant, & postea in eis continuatum sit, qui Germanis præsunt: non tamen Franci qui remanserunt in Gallia, quorum Karolus soboles est, ab apostolica sede relicti sunt. Quis enim tot pontificales, tot metropolitanas sedes in regno Franciæ, nisi Romanus pontifex, erigi jussit? Quis tot privilegia, tot gratias, tot indulgentias, vestris ecclesiis ac monasteriis, nisi Romanus pontifex concessit? Quis gymnasia litterarum, scholam illam Parisiensem orbe toto percelebrem & fama claram, nisi beati Petri successores illustraverunt, a quibus ea indulta consecuta sunt, quæ vix optare audebat?

Illud quoque quod a vobis relatum de regno Siciliæ in Francorum familiam transtato, quis non intelligit præclarum & maximum fuisse munus? Dicet fortasse quispiam, & vos, domini oratione vestra sentire videmini: occupabant tyranni regnum, Manfredusque armis potens expelli non poterat: largita est Romana sedes quod sibi obtinere nequibat, donare quam perdere maluit.

Haud quidem ita est. Innocentius enim quartus Romanæ urbis antistes, natione Januensis, cum depositio Frederico, ex Gallia in Italiam redisset, Neapolim se contulit, ibique tanquam dominus est receptus; ad quem salutandum omnes ferme regni proceres concurrerunt, se suaque illi committentes. Inter quos etiam Manfredus fuit: neque dubium quin regno toto potitus fuisset Innocentius, nisi morte immatura rebus excessisset humanis. Nec minor spes successoribus afferebatur, si non minor illis animus, non segnior cura fuisset quam Innocentio. Sed defuncto Alexandro quarto apud a Avarinam qui successerat Innocentio, Urbanus quartus natione Trecensis, armorum curam & belli molestias, ut par erat, exsecratus, Karolum Andegavensem ex Francorum domo ad hoc regnum vocandum censuit. Sed prius obiit quam Karolus intraret Italiam. Intravit autem sub Clemente quarto, cum triginta triremibus Romam petens, ubi per annum senatoria dignitate functus, & deinde cum conjuge Beatrice jussu pontificis apud Lateranum, Siculi regni coronam adeptus, ad bellum profectus est, in quo victor, non sine magnis ecclesiæ Romanæ auxiliis, possessionem quietam & tranquillam obtinuit. Fuissent & alii, qui hoc oneris cum tanto honore & emolumento suscepissent cupide: sed liliatos, ut vos appellatis, præferendos omnibus censuit apostolica majestas. Intrarunt Franci regnum, eoque armis potiti: at non sine ecclesiæ Romanæ præsidio, quæ non solum titulum dedit, sed etiam arma conjunxit, & anathema in hostes promulgavit, quod non parvi momen-

a Pro, Viterbium.

Isa. 5.

ANNO CHRISTI 1459.

menti fuit. Tenuerunt exinde Franci regnum longo tempore (non verum inficior) Karolus, & item Karolus, & Robertus, & Johanna quæ prior dicta est: at non sine magno favore & magna ope Romanorum pontificum. Neque enim Conradinus Federici II. nepos, qui conflato numeroso exercitu ex Germania in Italiam venerat, ut avitum regnum vindicaret, absque Romani præsulis auxilio vinci capique potuisset.

Johannes XXI. adeo Karolum dilexit, ut ei Græcorum imperium committere cogitaverit: fecisſetque suo desiderio satis, privato Michaele Palæologo qui conventa Lugduni non servarat, nisi cogitationes actionesque suas repentinus interrupisset obitus. Simile studium fuit & Martini quarti, qui Nicolaum tertium sequutus est. Ipse enim senatoriam dignitatem Karolo restituit, Michaelem Constantinopolitanum excommunicavit. Impedivit autem Martini conatus Siculorum novitas, & Petrus Aragonensis, qui rebellantem Karolo Trinacriam advectus, eam cum valida classe subegit.

Multa inter Karolum & Petrum terra marique sequuta sunt prælia, & ab ingentibus cladibus concussum est regnum: nec servari a Francis potuisset, ni sedes apostolica adjutrix fuisset. Captus fuit navali prælio Karolus secundus, & apud Aragoniam in carcere detinebatur: cum Karolus pater e vita excessit. Vacabant sine principe, sine auxiliis, Neapolitani, Capuani, Cajetani, cæterique regni accolæ. Sed affuit sedis apostolicæ legatus, qui consolatus afflictum & pœne desperantem populum, in fide retinuit, neque ullum Petrus Aragonensis apud Romanam ecclesiam præsidium invenire potuit, quominus cum filiis & uxore extra ecclesiam fieret, quoniam Francis fuisset injuriatus. Martinus quartus anathema in eum promulgavit, quod etiam Honorius quartus gente Sabella natus innovavit. Nisi Romani consules Francorum partes enixissime adjuvissent, evanuisset in carcere Carolus secundus, & regnum Siciliæ in alienas manus haud dubie pervenisset. Quid Robertus Karoli filius hujusmet? hic Romanam ecclesiam sibi clementem & benignam expertus est. Qualia ei & quam inexplicabilia cum Romano imperatore Henrico septimo certamina imminebant, nisi Clemens quintus auxilio fuisset? qui etiam sui causa Clementinam eam edidit, quam vocant *Pastoralis*. Quid Karolus Roberti filius, qui Florentiæ dominatum obtinuit? Quos & illi favores Johannes XXII. adversus Vicecomites Mediolanenses præstitit? Qui etiam Johannes e gente Ursina Cardinalem, magni nominis virum, in Etruriam, ut ipsi assisteret, legatum mittere non dubitavit. Quid Johanna? Numquid & ipsa hujus sedis auxilia persensit? Fugerat ipsa cum secundo viro in provinciam Narbonensem: cum Ludovicus rex Hungariæ ulturus fratrem, quem Johanna virum suum interfici jussisse ferebatur, in Apuliam trajecit. At sequestro Romano pontifice Clemente sexto, qui legatum ad eam rem misit Guidonem episcopum Portuensem, pax his legibus data est, ut Johanna regnum reciperaret. Scissum est deinde regnum, & ipse Francorum sanguis inter se collisus est. Nam cum Ludovicus rex Hungariæ, iterum necis fraternæ memor Carolum in Italiam misisset, qui pœnas interfecti viri ex Joanna depoſceret; & jam hic deletis Joahannæ copiis, & capta Neapoli, regnum in potestatem suam redegisset, Johannamque nova in arce clausam obsedisset; Ludovicus vero Andegavensis ad eam deliberandam cum magna equitum manu in regnum venisset, & jam schisma esset in ecclesia Dei, & Franci atque Hispani Clementem septimum, Romani & reliqui ferme omnes Urbanum sextum beati Petri successorem putarent: ut quisque pontifex sibi consultum ratus est, sic favores suos impertitus est: nec tamen a Francorum sanguine regnum recessit. Si quidem & Dyrrachienses & Andegavenses Francorum a stirpe duxerunt originem. Urbanus sextus primo amicus, deinde hostis Carolo Dyrrachienſi fuit: quem etiam regno privasse fertur, cum circumseptus in Etruria ab eo detineretur: nec filio ejus Ladislao impuberi placatus est, cui & regni possessionem adimere conatus est, & Ludovici Andegavensis partibus favit.

Contrariam viam tenuit Bonifacius IX. successor ejus, qui Ladislaum ad regnum restitui & coronam mandavit, Ludovici fautoribus & amicis prorsus attritis. Derivatus est in partes Romanus summus pontifex per varias manus usque ad Johannem XXIII. qui Constantiæ in magna synodo durante schismate depositus, cum defuncto Bonifacio nono Innocentius septimus, & Gregorius duodecimus, & Alexander quintus, in apostolica cathedra sedissent. Johannes autem adeo partibus Andegavensium favit, ut prius Roma pelli sustinuerit, quam Ladislao conciliari velle.

Quid Martinus quintus? Quanta hic incommoda passus est, ut generi Andegavensi serviret? Adoptaverat Johanna illa Ludovicum Andegavensem sibi filium: id ratum Martinus habuit. Cum mutasset Johanna propositum, & Alphonsum ex Aragonia vocasset, non mutavit Martinus aut animum aut sententiam; sed amicus Ludovico, Alfonso semper infestus fuit. Invaserat Brachius Perusinus Aquilam, haud contemnendam Aprutiorum urbem, eamque cinctam obsidione premebat: neque dubium videbatur, quin ea potitus, universum ad se regnum traheret: tanta ejus inter belli duces auctoritas erat. Martinus collecto milite, & magnis copiis magno ære paratis, inter quarum ductores Franciscus Sfortia, qui nunc Mediolanensibus dominatur, tum admodum adolescens, egregiam navavit operam. Victus est in prælio Brachius, captusque, paulo post ex vulnere mortuus obses, & civitas liberata, & regnum Andegavensi familiæ, Romanæ ecclesiæ sumptibus, reservatum. Cumque Alfonsus modo una, modo altera via regnum invaderet, & recentibus diætim classibus vigeret: semper Martinum adversum habuit, nec eo vivo potiri suo desiderio valuit, ab illius ducibus impeditus, & ab eo extra sacramenta & communionem fidelium factus. Et quamvis graves hi essent Martini sumptus: non tamen destitit, quin omnia experiretur, per quæ regnum, Alfonso negatum, ad Francos integrum deveniret, Non aliter Samuel regno David, quam Martinus Andegavensi domino favit.

Successit Martino Eugenius IV. & idem prosequutus, summa vi regnum Alfonso prohibuit. Missus est adversus eum Johannes Cardinalis Vitellus, & Johannes Cardinalis Tarentinus: sæpe collatis signis & regis & pontificis copiæ inter se dimicarunt. Et quamvis Renatus regno

ex-

ANNO CHRISTI 1459.

excesserit, visusque fuerit victori Alfonso cedere: Eugenius tamen illi non cessit, sed omnem belli molem in se suscepit. Incredibile fuerit, si auri pondus retulerimus, quod Romana ecclesia, pro servando Francis regno profudit. Nam solus Eugenius longe supra quinquaginta millia auri nummum in expeditionibus assumpsit. Tacemus rapinas, incendia, cædes & innumerabilia damna, quæ subditi ecclesiæ pertulerunt, & Anconitanæ Marchiæ proditionem, & multarum urbium rebellionem: quæ omnia passus est potius quam regi Alfonso blandiretur, Renato adversaretur, quem numquam reliquit.

Sed neque rex ipse Carolus qui tempestate nostra Franciæ præsidet, ab apostolica sede relictus est. Bis enim memoriam nostra cardinalis sanctæ crucis in Galliam missus est, ut quieti ejus regni consuleret, primo ex Martini decreto, secundo Eugenii. Norunt omnes cujus doctrinæ, cujus sanctimoniæ, cujus hic auctoritatis vir fuerit, ex cujus familia duo Romani præsules adsumpti sunt, Nicolaus V. & Pius II. ambo enim illius discipuli & contubernales fuimus, ambo ex illius schola ad apostolatum summum inserutabili Dei judicio vocati sumus, in minoribus agentes. In Atrebatensi enim magno conventu ei servivimus, sed Nicolaus major natu & meritis, majori loco apud eum fuit. In eo conventu legatus apostolicus, quamvis capitales inimicitiæ inter Carolum regem Franciæ & Philippum Burgundiæ ducem vigerent, & odia hinc & inde pene implacabilia extarent: alteri tamen alterum conciliavit, & pacem illam Atrebatensem confecit, ex qua regnum Carolo firmatum est & soliditatum, & afflictæ laceratæque Franciæ quies data.

Sæpe in hunc modum Romana sedes consolata est Francos: neque regnum unquam in calamitatem lapsum est, quin vigili cura nostri antecessores ejus saluti studuerint. Longum esset omnia commemorare quæ Franci ex sede nostra receperunt beneficia: illud exploratum manifestissimumque est, nulli unquam genti prædecessores nostros majores honores favoresque præstitisse, quam Francis. Quibus ex rebus, non est cur prima sedes ingratitudinis accusetur.

Sed dicitis tacite, non bona opera esse quæ lapidentur, sed mala: atque idcirco displicatis regum Franciæ laudibus atque meritis, ad ea transiistis, quæ contra liliatos sive per nos, sive per nostros antecessores, facta esse dicuntur. Tertium hoc vestræ orationis membrum, cui nunc satisfaciendum. Gravior hic locus cæteris est, in quo palam animadvertimus, regem vestrum de rebus gestis non bene instructum esse. Nec vobis ipsis omnia cognita sunt: multa enim quasi vera dixistis, quæ sunt a vero remota. Non impinguimus modestiæ vestræ mendacium, nec quovis modo vos accusamus: ex alieno relatu loquuti estis. Verba ipsa vestra cum grano salis, ut ajunt, pronunciata sunt: audita & vobis commissa exposuistis. Illos pœna dignos censemus, qui vel regi vel vobis ficta pro veris suggessere. Mala illis mens, malus animus. Ut nocerent nobis, os in cælum posuere: fulmina & flammas ore conceptas tenere non potuerunt. *Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero, loquuti sunt falsa.* Sed *mentita est iniquitas sibi*: &, *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum*. Magna vis veritatis, quæ contra omnes hominum insidias, omnes artes, per se ipsam facile emergit. Recte Pythagoras post Deum veritatem esse colendam affirmavit, quæ sola homines Deo proximos facit. Nihil veritate fortius, ut in Esdra legitur. Et in evangelio Salvator noster se veritatem appellat. Consentiamus igitur veritati, eique caput inclinemus, neque recedamus ab ea: audiamus quid objiciatur.

Psalm. 57. Psalm. 25. Psal. 63.

Accusatur Eugenius prædecessor noster, qui Alfonso Hispano & Renati hosti regnum Siciliæ commisit, & Francorum sanguinem sprevit. Hæc injuria, hæc contumelia regi Franciæ facta contendimus, vilipensa & contempta est nobilissima domus, tota eminentior Europa, toto generosior orbe, de Romana ecclesia optime merita. Indignum facinus, Aragonenses prælati sunt Francis. Et quid hic respondebimus? non desunt arma, quibus adversantium tela repellantur. Non negamus regnum Siciliæ Aragonensi commissum esse: sed hortamur Francos, ut facta sua meminerintis & de se ipsis rationem reddant; & judicantes alios, ut jubet Pytagoras, stateram ne transiliant. Nemo sibi ipsi ignoscat: sæpe Deum odisse deprehenditur, qui se nimium diligit: & grandior in se ipsum pietas, in Deum impietas est. Acrem sui se judicem exhibere necesse est, qui alios lacessit. Intelligamus igitur dilucide presseque Renati, tum Eugenii opera, eaque hoc loco referamus: exinde mundus judicet, immo vero Deus, apud quem non est acceptio personarum, quis alter alteri fuerit injurius. Adversatus est diu Alfonso, ut dictum est, Eugenius, & potius extrema omnia passus, quam illi regnum committeret.

Justum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni,
Mente quatit solida.

Et quamvis rex vester alieno auscultans consilio, novam quamdam legem, & inauditam & incognitam prius, quam pragmaticam vocat, servari, atque Romanam ecclesiam in juribus suis antiquis & diutius observatis turbari permisisset: non tamen perduci potuit, ut regnum Siciliæ, quod est ecclesiæ peculiare, Francis adimeret: sed obsessum in Neapoli Renatum, quibus potuit auxiliis consolatus est, frumentique copiam maximam atque vini magnam ei vim misit, quo clausum populum & fame pereuntem in fide contineret.

Cumque paulo post armis Alfonsi cedens Renatus, ad Eugenium Florentiæ degentem venisset: ab eo benigne susceptus, investituram, ut ajunt, regni tum primum consequutus est. Ibi multa Eugenio promissa a Renato rege, quæ minime observata sunt: ex quibus quinque in hac parte referre libet, quæ suis in litteris continentur aurea bulla munitis, quæ apud nos custodiuntur. Primo enim auri quinque millia nummum brevi se numeraturum promisit, quæ numquam postea dissoluta sunt; & cum pinguioris fortunę fuerit, alia unum & triginta millia: neque hæc numerata fuerunt. Promisit ecclesiam Arelatensem procuratori Eugenii tradere, non est tradita. Promisit curatum se summo studio ut pragmatica sanctio deleretur, non est deleta. Non accusamus Renatum fractæ fidei, aut promis-

missi non servati. Fortassis etiam sibi excusatio est, cur hæc non fecerit: & aliqua sunt quæ non erant in sua potestate: ipse tamen Eugenio nunquam satis excusatus est. Cum ergo hinc rex Franciæ Romanam ecclesiam adversus consuetudinem progenitorum impediri sineret, & Renatus neque auxilia admitteret, neque promissa servata apparerent: illinc rex Alfonsus patrimonium beati Petri magnis exercitibus intraret, premeret, laniaret, & Franciscus Sfortia Vicecomes, nunc Mediolanensis dominus, agrum Picenum invasisset, & Basilienses sub nomine generalis concilii excitaret turbas: cepit concilium Eugenius, quod cardinales & viri prudentes sumendum pro tempore suaserunt. Nunc non disputamus de jure inter partes: hoc est agendum in judicio. Pacem Eugenius ab Alfonso non utilem tantum, verum etiam necessariam accepit: eique non solum regnum promisit, sed ultro nonnulla de patrimonio ecclesiæ oppida tradidit: inter quæ Tarentina fuit, quæ olim Anser appellata est. Sic consuetudo belli est, pax pro victoris libidine semper emitur. Istis causis Eugenius Siculi regni titulum Alfonso largitus est, cum jam Renatus nec unam domum, nec unam terræ glebam, in regno possideret, & tanquam spem omnem vindicandi posthac regni prorsus amisisset, arcem novam quæ Neapoli adjacet, hosti vendidisset, & nonnullis fidelitatis juramenta remisisset.

Nec Alfonsus ingratus Eugenio fuit: qui Picenos in obedientiam ecclesiæ suis armis reduxit. Idem Eugenius Ferdinandum Alfonsi filium extra matrimonium natum, ad regnum Neapolitanum sive Siciliæ successionem, autoritate apostolica idoneum reddidit: cui præter genituræ maculam nil obstabat, litteris & moribus egregie instituto. Neque novum est, hujusmodi viros ad regni fastigia provehi. Nam quamvis sancta lex est, quæ vetito natos coitu dignitatibus arcet (sic enim incontinentia non parum coercetur) attamen vitium patris, non filii est: clarissimos reges tam ex illicito quam ex alio minus digno concubitu natos constat. Romulus ex Rhea sacerdote natus, & Servius ex ancilla, Romæ regnaverunt: apud Græcos Hercules clarus habetur, quamvis Alcmena eum ex adulterio genuerit: & Alexandrum Macedonem orbis dominum Olympias ex alio quam ex Philippo concepisse traditur: & Numida natus ex ancilla Masinissæ incognita regnum tenuit: inter Hebræos Jacob ex ancillis magnos sustulit patriarchas: & Phares ex Thamar inde natus est, ex cujus progenie Christi nativitas secundum carnem trahit originem: & Jephte meretricis filius Israel judicavit: & Salomon ex ea quæ fuit Uriæ progeneratus est, cum qua, lege nostra matrimonium contrahere non licuisset. Et ne pluribus utamur exemplis, satis est Constantinus magnus, qui quamvis ex Helena stabularia (sicut ait Ambrosius) genitus esset, Romani tamen imperii monarchiam conscendit, & magnifice gubernavit: & Carolus etiam magnus Carolum filium extra matrimonium genitum non ignobiliter præfecit. Nec plura in Eugenii apologiam.

Nunc ad Nicolaum transeundum est, qui nationi vestræ amicissimus fuit, & tamen Alfonso regnum confirmavit, & Ferdinandi legitimationem ratam gratamque habens, extendit ampliavitque. Quod hic si salvatur Eugenius, & Nicolaus salvus est. Ille privilegium dedit his quæ postea sequuta sunt. Sed procedamus ulterius. Per tempora Nicolai flagrabat omnis Italia bello: hinc Alfonso Veneti socia arma conjunxerant, inde Francisco Sfortia Mediolani potito Florentini ex fœdere juncti, communibus viribus bellum administrabant: ardebant omnia: ubique rapinæ: neque profana, neque sacra tuta erant. Elati Constantinopolitana victoria Turci, & impune per Rusciam & Albaniam debacchati, extremum Hungaris excidium minabantur. Operæpretium Nicolao visum est in tantis periculis de pace Italica agere, & arma quibus cives urgebantur in hostes vertere. Conventus apud Neapolim dictus est: eo cardinalis Firmanus ex decreto Nicolai, Legati ex tota Italia se contulere: inter quos tandem pax concluſa est, & fœdus promissum, cujus tamen conservatorem Romanum præsulem designarunt. In eo fœdere ab omnibus recepto inter alia cautum est, ut quæcumque Alfonso rege ordinata essent, eadem omnia cum Ferdinando filio tractata & recepta esse intelligantur, quem futurum regni successorem idem fœdus appellat: quod Apostolicæ sedis Legatus amplexus est, omnis Italia recepit, & Nicolaus postea ratum habuit & confirmavit. Similiter & Calixtus egit, & nos post coronationem nostram ex consilio fratrum, vestigia prædecessorum nostrorum sectantes: ne tam salutaris pacis vinculum solveretur, fœdus ipsum comprobavimus. Sed de rebus nostris paulo post agemus.

Nunc expositis Nicolai & Eugenii operibus, quæ quantum calumniari carpive possint plane cognoscitis: ad Calixtum transeamus, quem magnificis verbis ac laudibus prosecuti estis, nec abs re. Fuit enim doctrina singulari præditus, & suo tempore civilis sapientiæ facile princeps, & maximarum rerum experientia callens, & qui multorum mores vidit & urbes. Dicitis hunc, quamvis ejus nationis esset, cujus Alfonsus, aliique multa deberet, non tamen justitiam ejus tandem violare voluisse, sed filium ejus regno privasse. Nihil horum negamus: verum incivile est, non totum referre: supplebimus nos, quod vestræ orationi defuit & deficit. Calixtus enim, mox ut pontificatum adiit, id fœdus cujus supra mentionem fecimus, ratum gratumque habuit, eoque usus est cum Jacobus Piceninus Senenses bello quateret, adversus quem vi fœderis & Venetos & reliquos Italiæ potentatus excitavit: neque Alfonso regni investituram negasset, nisi Marchiam Anconitanam & plura alia regni feudo adjici petivisset. Alfonso autem vita functo, qua ratione incertum est, Ferdinandum, quem ex fœdere successorem Alfonsi in regno Siciliæ acceptaverat, a regno removit. Illud certum est, quod regnum Siciliæ non ad Francorum prosapiam, sed ad Romanam ecclesiam devolutum esse declaravit. Testantur hoc ejus litteræ, & recens curialium extat memoria: nihil dicimus, quod in promptu probare non possimus. Si vixisset diutius providus & magnanimus pontifex, vidissent omnes, quo suus ferebatur & aspirabat animus, quem nemo regnum hoc generi Gallico aut quærere aut servare arbitratus est. Non est igitur, quod magnopere ad Renati causam assumatis facta Calixti, quamvis Ferdinando regnum adimere conatus sit.

Ceterum eo in aliam vitam translato, nos ei, quamvis indigni & tanto ponderi prorsus insufficientes, ut Altissimo placuit, suffecti sumus. Ad res nostras modo veniendum est,

ANNO CHRISTI 1459.

ANNO CHRISTI 1459.

quas multi lacerant carpuntque. Homines sumus & fragiles: labimur, fallimur, decipimur. Inviti tamen erramus, & cum recognoscimus errorem, malumus illum cum nostro potius revocare rubore, quam cum subditorum scandalo damnoque retinere. Verum in hoc negotio regni Siciliæ nihil factum est a nobis, quod reprehensione dignum existimemus, quamvis illud Ferdinando concessimus. Sed accusamur quod illegitimo & inhabili eximiam regni dignitatem & coronam elargiti sumus; quod inclitam Francorum domum sprevimus & abjecimus; nec oratores Caroli & Renati audire dignati sumus. Hæc summa est accusationis, eo omnes orationis vestræ nervi tendunt. Parum est quod Eugenius, quod Nicolaus, quod Calixtus fecit. Pius est, qui Francos, qui nationem Gallicam, qui æquitatem justitiamque contemnit: in Pium omnia tela cadunt. Tolerabilia sunt, quæ nostri antecessores fecerunt: quod nos facimus, ferri non potest. Illi excusati, nos injusti, nos ingrati, nos impii sumus, quamvis Pii nomine vocitemur. Sed non deest nobis animus quo purgemur. Dominus auxiliator noster, non timebimus quid faciant nobis homines: bonus & misericors Deus, qui non patietur tentari homines supra vires suas: neque nos impingi falso crimine sinet, quod refellere non valeamus. Comprehendimus vestris ex dictis, neque vobis, neque regi vestro veritatem omnem esse detectam: sed dicta esse, quæ contra nos viderentur, tacita quæ pro nobis adduci poterant. Nam quid majus est, sequi, an præcedere? Nos apertum a prædecessoribus iter sequuti sumus, & monstratam viam tenuimus: nihil plus egimus, quam nostros antecessores egisse reperimus. Dicat aliquis, per viam publicam ne ambules, quod Pythagoricum fuisse præceptum Hieronymus affirmat, & hoc exponitur, id est, multorum ne sequaris errores: nos autem Eugenium aut Nicolaum sequi arbitramur, quos fuisse præsules rectissimi judicii, & integerrimæ vitæ constat.

Sed aperiamus amplius innocentiam nostram, factaque nostra non solum exemplo & autoritate, verum etiam ratione defendamus: & quo in statu esset ecclesia cum summi præsulatus ascendimus cathedram, ostendamus. Audite nunc, longa res est, & breviter explicabitur. Invaserat Jacobus Picininus agrum ecclesiæ, non ignobilis nostri temporis copiarum ductor; Assisiorum arcem per proditionem præfecti arcis obtinuerat, & urbem exinde in potestatem acceperat; Nuceriam quoque invaserat, & oppidum Evarardi potius, arcem summa vi oppugnabat. Timebant vicini Fulginates, nec minus Spoletani, quorum arcis præfectus ad Picininum inclinare videbatur, munitaque loca ecclesiæ in manibus Catelanorum detinebantur: quos etsi fideles constantesque putaremus, nexus tamen & amor nationis, timorem incutiebat, ne cum Ferdinando sentirent, qui regno Siciliæ nemine adversante potiebatur. Fuerat apud Capuam conventus principum: omnes illi jurejurando fidem ut regi suo præstiterant, nec una quidem vox audita fuerat, quæ Renatum desiderare videretur. Quieta omnia in regno erant: petebatur a nobis, ut Ferdinandum investiremus: instabant Veneti jure fœderis, instabat dux Mediolani, instabant Florentini: ajebant omnes, non posse illi regnum negari, quod patris ultima voluntate, & omnium populorum assensu recepisset. Picininus, qui jam tria oppida ecclesiæ occupasset, nisi Ferdinando cui militabat regnum committeremus, maximum subditis nostris malum illaturus videbatur. Pacem Romani, pacem Umbri, pacem Picenates, pacem omnes per circuitum petebant: omnis mora gravis, omnis contradictio periculosa judicabatur. Nobis nihil antiquius videbatur, nihil animo nostro fixius hærebat, quam conventum Christianorum facere, in quo de retundenda Turcorum insolentia, & Christianorum sanguine defendendo tractaremus. Imminebat ecclesiæ gravissimum & periculosissimum bellum, si Ferdinandi postulatis adversaremur: nec nobis vires erant quibus resisteremus, nec Massilienſis episcopus a Renato missus aliud tulerat, quam verba dubia & incertas promissiones: spes in Renato longinqua, & auxilium dubium, in Ferdinando propinquus hostis & apertissimum damnum. Nec rex Franciæ apud nos legatum habuit, ut nobis persuasum esse videremus; quamvis Decanus Carnotensis Romæ tunc ageret, qui ad Calixtum missus, Turcorum, non regni Siciliæ causam tractaturus venerat; & mortuo Calixto nihil habebat quod nobiscum ageret, nec verba ponderis habebat extincta legatione: quamvis impulsus ab aliis aliquando nos in hac parte compellaverit. Quid faceremus? Armane movere pro regno ejus oportuit, qui nihil curare videretur, otiosam vitam domi agens? imparibus ne hosti viribus occurrendum illidendumque muro caput fuit? castra & arces ecclesiæ perdere, patrimonium beati Petri dilapidare, subditos omnes rapinæ & neci objicere, defensionem fidei negligere debuimus?

Profecto non ita nobis & fratribus nostris visum est: sed cum aliud non possemus, Ferdinando potius morem gerere, quam religionis, quam fidei defensionem negligere maluimus. Conceduntur enim multa necessitati, & inter duo mala minus eligitur. Quid igitur fecimus? nil amplius sane quam antecessores nostri fecerant, quamvis illi Alfonso, nos Ferdinando commisimus. At cui Ferdinando? Nempe filio regis, etsi non legitime nato, autoritate tamen apostolica legitimato, & heredi a patre rege destinato & instituto, & a regnicolis recepto, nobis vi percussi pridem fœderis ab universali Italia commendato, regni etiam possessori, sive, ut vos vultis, occupatori. Nihil juri vestro detrahimus, nec tamen huic tot favoribus munito aliter regnum commisimus, quam si necessarium esset, id est, si ad nos devolutum existeret, aut si illi jure hereditario deberetur. Et quis hæc damnare potest? si pater ejus rex fuerat, eumque legitimatum heredem instituerat, injuria erat paternum regnum ei negare: si nostrum devolutione fuit, licebat nobis cui vellemus dare: & illi dare voluimus. Si ad Francos regemve Renatum pertinuit, aut ad alium pertinuit, nihil ei dedimus, neque dare voluimus. Reservavimus enim nostris in litteris aliorum jura, quod antecessores nostri non fecerunt. Quid igitur calumniamur? quid reprehendimur? quis non intelligit, pio regi vestro & vobis dictas esse nugas, quibus persuasum est nos Francorum inclitam domum regno privasse, qui neminem privamus, nemini jus abstulimus, nemini derogamus?

At si devolutum erat (dicat fortasse aliquis)

præ-

IO præferendi fuerunt Franci. Prætuliſſemus, ſi
STI tam prope fuiſſent, quam Ferdinandus, & non
. nobis tantum impendiſſet diſcrimen, atque neceſſitas coegiſſet. At grave eſt, coronatum eſſe Ferdinandum. Certe ſi jure inveſtitus eſt, juſte quoque coronatus eſt: ſi jure caret, nihil ei corona confert. At populorum favorem ei conciliat. Cum juſſimus coronari, non erat favore opus, omnes ei populi procereſque favebant. Conventum inſuper erat, coronam illi dandam eſſe cum peteret, quemadmodum anteceſſores noſtri Eugenius & Nicolaus cum Alfonſo patre convenerant. Non potuimus petenti negare, & promiſſis obviam ire. Nam ſi privati homines ex pacto tenentur: & principes teneri non eſt ambiguum.

Nota eſt nobis modeſtia & integritas veſtri regis: numquam ille ex nobis peteret, ut promiſſa reſcinderemus, quorum tanta vis eſt, ut Deus etiam ex his compellari poſſit, dicente
8. propheta: *Memento, Domine, verbi tui, in quo mihi ſpem dediſti.* Dicitis fortaſſe, nos coronam non debuiſſe promittere. Verum eſt, ſi non licuit inveſtire: at ſi licuit illud, & hoc licuit. Sed de juſto licitoque certamine, contendentibus inter ſe partibus dimittamus. Nos ſi de facto noſtro conveniamur, non reperiemur inermes. Et jam ſatis noſtra in parte oſtenſa eſt rectitudo.

Nunc illud attingamus, quod de Aquilanis & aliis pleriſque objectum eſt, quos ſe nobis dedere volentes rejecimus, ut aſſeruiſtis, ne Ferdinando incommoda daremus. Laus noſtra hæc eſt, qui Ferdinando fidem conſervavimus, neque parti veſtræ injuriati ſumus, cum nobis illi, non Renato ſeſe ſubiicere vellent. Nos certe nihil aliud facere decuit, ſive ante inveſtituram, ſive poſt, ne regnum divideremus, quod tunc erat unitum.

Rurſum & illud reprehendiſtis, quod equites regnum petentes, qui militare Ferdinando vellent, tranſire permiſimus; qui ei adverſarentur, his iter clauſimus. Neque hæc negamus: ſed decuit nos ita facere. Et hoc quoque ad fidem noſtram ſpectabat, ut ſalvum eſſe vellemus, qui ex nobis regnum accepiſſet. Neque hoc Francis moleſtum eſſe debuit: neque ex vobis tranſitum petiit qui Renati cauſam eſſet acturus, cujus nominis in regno mirum ſilentium erat. Princeps Tarenti primus omnium adverſari Ferdinando cœpit, non quia regem eum eſſe negavit, ſed quia inſidias ab eo ſibi paratas diceret. Nam quoties ad nos ſcripſit, ſemper Ferdinandum regem appellavit: nec aliud ex nobis petiit, quam ſecuritatem, ne ſub illo rege periret. Promittebamus id ſibi. Cæterum ſumenti armà contra dominum miniſtrare auxilia non debemus, neque miniſtrantibus locum dare: ſed miſimus legatum, qui rebus inſpectis regni, regem principi conciliaret: quod & factum eſt, Venetorum oratoribus intervenientibus: quamvis poſtea nova exorta diſſidia ſimulatam fuiſſe concordiam oſtenderint, ut ficta quæcumque, diuturnitate rerum innoteſcunt. Noſtri officii erat pacem in regno quærere, ut ſive Renati ſive Ferdinandi ſit, integrum potius, quam laceratum ſuo domino pareat.

Sed imputatis nobis, quod Jacobo Picinino in regnum tranſire volenti, quamvis Renato ſtipendia faciat, iter præcluſimus. Nihil certe nobis de ſtipendiis conſtat, licet vulgo ita feratur, cujus rumores ſæpe inanes falſoſque vidimus. Illud certum eſt, iter a nobis Jacobum numquam petiviſſe. Sed arguitur negatio ex copiis quas miſimus in Etruriam ex agro Bononienſi, ac ex aliis gentibus, quos miſimus Marchiæ ſaltum & Apeninum tueri. Id nos tutelæ noſtræ cauſa fecimus, veriti ne Picinini tranſitus, cujus non parvæ copiæ eſſe feruntur, agrum eccleſiæ læderet, aut mutationem aliquam in oppidis noſtris, ut antea, faceret, in quibus plurimi ſunt inquieti homines, & rerum novarum cupidi. Nec quiſpiam arguendus eſt, ſi res ſuas diligenter cuſtodit: in qua parte periculoſius eſt nimis ſperare quam timere nimis.

Atque hoc modo ſingulis objectionibus reſpondiſſe ſufficiat. Quod ſi non omnibus verba noſtra fidem faciunt, ſatis eſt nobis, quia nemo adverſus ea quæ loquuti ſumus abſque mendacio loqui poteſt. Numquam enim aut regi Franciæ aut Renato nocere ſtuduimus, ſive facta noſtra, ſive veſtra inſpiciamus. Sed minime pari modeſtia erga nos Renatus eſt. Teſtis eſt ipſe modeſtiſſimus Francorum rex, qui Renati oratores adverſus nos multa loquutos audivit. Teſtes ſunt quam plurimi Germaniæ principes, ad quos Renati litteræ pervenerunt, nos partiales ac injuſtos appellantes, qui domum Franciæ regno Siciliæ privavimus. Teſtes ſunt ſubditi ejus de Provincia & in Lotharingia, quibus imperatum eſt, ne noſtra mandata ſuſciperent. Teſtis eſt cardinalis Fuxi grandævus & fide dignus ſenex, qui ad nos ſcribens, idcireo litteris ſuæ legationis per Provinciam juſſu Renati non eſſe paritum affirmat, quoniam in earum calce pontificatus noſtri annus annotatus eſt. Nolentes enim & inviti referimus, non ut regem Renatum ſugillemus, ſed ut noſtram obedientiam oſtendamus. Nam quantum ad regem attinet, nos eum & pium & manſuetum exiſtimamus, & accuſari potius ab eo, quam accuſare eum volumus; & injuriam pati, quam facere. Audivimus Apoſtolum dicentem: *Non vos ulciſcentes, cariſſimi, ſed date locum iræ: mihi vindictam, & ego retribuam.* Sed nec vindictam poſcimus, Deum potius rogamus & enixe precamur, ut huic regi benignus ſit & clemens, quando per obedientiam publice præſtitam Romanæ ſedi & matri & alumnæ ſuæ reconciliatus eſt. Fuerat bonus & mitis princeps, ut videmus, de veritate non bene inſtructus: & quod ſummum eſt, credens ſe laceſſitum injuriis, non potuit tacere, non laceſſere: ſed cito ignis ſtipulæ conticeſcit, & exundans flamma deficientibus nutrimentis paulatim evaneſcit. Caveat tamen rex ipſe, ne ſedem apoſtolicam laceſſendo, in eas incidat pœnas, quibus vaſſalli contra dominos committentes plectuntur.

Rom. 12.

Illud autem nobis grave, & Chriſtianæ religioni periculoſum & valde noxium eſt, quia ſtante hoc conventu Mantuano, & nobis pro tutela fidei laborantibus, claſſis Januæ armata eſt, & in regnum miſſa, & novus ignis accenſus, & omnis Italiæ turbata quies. Non erant hæc tempora, quæ novas inter Chriſtianos lites cuperent: cum Turcis nunc depugnandum erat, pro fide, pro religione certandum. Divinus honor tuendus quem Turci conculcare nituntur. Quo loco ſatis admirari non poſſumus de providentia & intentione regis, qui cum annos duos & viginti tacuiſſet, nunc demum arma ſumere, & regnum vindicare ador-

ANNO CHRISTI 1459.

ANNO CHRISTI 1459.

sus est iniquo & inopportuno tempore : idque clam nobis, ad quos directum hujus regni dominium spectat, & de omni controversia in eo judicium. Quibus ex rebus aperte cognoscitis, potentissimi oratores, non nos esse qui Carolo Renatove clarissimis regibus, vel domui Franciæ sumus injuriati : sed potius nobis & Romanæ sedi contumeliam irrogatam, quam pro Deo salvatore nostro parvi facimus : scientes quod cum flagellamur, cum vituperamur, cum scandalum patimur, tunc Deo curæ sumus, dicente scriptura : *Væ mundo a scandalis* : &, *quem Deus diligit, corrigit & castigat*.

Matth. 18. Heb. 12.

Sed jam tempus est, ut ad petitiones vestras descendamus, quæ hujus summæ sunt. Ut rescindantur quæcumque Ferdinandi gratia facta sunt, regnum Renato concedamus, homagium ab eo recipiamus, Legatum mittamus, qui Renati partes consoletur, Ferdinandum terreat ; huic favores accumulet, illi auferat : Picinino denique iter in regnum aperiamus. Postulata hæc cum audivimus, intelleximus omnes in sua causa nimis affectos esse ; idque vobis accidere. Nam cum paulo ante questi sitis, quod inaudito Renato rege, incognita causa, Ferdinando regnum commisimus : nunc tamen inaudito Ferdinando, quæ sunt ei concessa rescindi postulatis. Cur hoc vestræ parti arrogatis, quod alteri non debuisse concedi affirmatis ? Ut par pari referatur, dicat aliquis. Verum hæc imparia sunt : nos Renato nihil abstulimus, ut ante monstravimus : vos quidquid concessum est Ferdinando, retractari revocarique petitis abrogando. Igitur audienda est alia pars, consulto matureque procedendum est : ne sine causa jus quæsitum, si quod est, auferatur. Cumque non ipsi simus, qui primo in Aragonensem jus regni transmisimus, & adversarius vester magnam regni partem obtineat : exigit ratio, exposcit æquitas, requirit consuetudo, jubet antiquitas, prius audire partes, quam juris cujuspiam detractio fiat. Quod si juris iter placet, deponenda sunt arma, & legibus disputandum : nos æqui judicis partes tenebimus. Nam quid nostra interest, uter vestrum possideat regnum ? Quippe si discussa causa constiterit Renati regnum esse, aut ei deberi : non solum quæ petitis, sed majora horum faciemus.

De itinere comitis Jacobi aperiendo, nisi ab eo petatur, & nisi se Renato militare fateatur, non videmus, quid respondere possimus : nec nobis satis est quia securitatem promittitis. Nam contra tenentes arma, sola post Deum securitas est in armis. Cognoscimus nostri temporis milites, & quantum eis credere oporteat, non ignoramus. Tritum est illud apud eos detestabile verbum : si violandum est jus, regnandi causa violandum. Et illud quoque verum :

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur :

Venalesque manus : ibi fas, ubi plurima merces.

Nos & armis, & orationibus piorum res ecclesiæ servare studebimus : si decipiemur, si violabimur, ipse Dominus judex erit, qui ait Petro : *Modicæ fidei, quare dubitasti* ? Præsentia & futura in manu Dei sunt : ipse nos secundum voluntatem suam dirigat, & ad eam etiam vestrorum manus mentesque trahat, pacemque illis Christianam suadeat, qua nihil dulcius, nihil suavius inveniri potest. Etenim cur non potius dimissis armis, aut per communes amicos, aut legibus, aut jure, hæc lis regni dirimitur ? Si bellum eligitur, hoc est quod milites optant, equites hoc illi immortale cupiunt esse : hinc aluntur, hinc pinguescunt, hinc & ad principatus & ad regna conspirant. Satius fuerit regnum amittere, quam eos alere canes, qui omnes regni opes, & ipsos denique reges devorent.

Matth. 14.

Exposcit præterea tempus hoc, ut Christiani sepositis inter se odiis, concordibus animis atque studiis, ad tutelam fidei se accingant, & tela quæ viscera nostra fodiunt, Turcorum pectora feriant. Juvate nos, oratores, & ingenia vestra attendite, aperite media, excogitate vias, quibus non solum hæ lites regni, sed aliæ quoque Christianorum controversiæ sopiantur : audiemus consilia vestra, judiciis vestris plurimum tribuemus. Nolite nobis, nolite Christo deesse : Christi hoc negotium est. Nihil deerit : quidquid in nobis consilii aut auxilii erit, studii, diligentiæ, vobis & reipublicæ in hac parte communicabimus. Nostro judicio nullo pacto ferendum, ut hæc regni dissensio latius efferatur : aut pace, aut judiciis componenda est. Si ferro dirimitur, actum est de regno : & verendum, ne hoc incendium per omnem Italiam latius evagetur. Injurioſi essemus & inimici patriæ, si pro nostra virili parte pacare Italiam non curaremus. Dissidentes in Germania principes per legatos conciliamus : & nunc viscera nostra patiemur evelli, Italiam lacerati, regnum ecclesiæ incendi, diripi, desolari ? non sient hæc nobis volentibus. In Turcos, qui vere Christianus est, in Turcos armari debet, & Christiano parcere sanguini. Non debet Renato durum videri, si pro communi salute paululum arma continere cogatur, qui per tot annos nullo rogante conticuit. Cogitemus tandem quo pacto regnum hoc quietum reddatur ; & non sinamus portam hanc Turco aperiri. Nihil enim ille magis cupit, quam vires Italicas inter se concurrere, ut tandem ab his vocetur qui fuerint debiliores : sicut in Græcia factum est. Dissidentibus enim inter se Constantinopolitanis imperatoribus, vocati in auxilium Turci ab iis qui erant inferiores, utrumque oppresserunt. Agite, præstabiles oratores, incumbite huic parti, consulite in medium quæ pacis sunt. Nam hoc potissimum est, quod sapientissimum regem vestrum vobis mandasse in litteris ejus vidimus. Intellexit sua prudentissima serenitas, ad domandam Turcorum sævitiam, Christianorum pacem atque concordiam necessariam esse, ejusque rei curam in hoc conventu vestræ circumspectioni commisit. Expectamus, quæ media quærendæ pacis afferatis. Maximi & potentissimi regis vices geritis, multum in vobis situm est : imperator eo animo est, ut pax per omnem Christianitatem reformetur : idem propositum nostrum est. Si eo concurrit rex vester, concurrent & alii quam plurimi : & cessabunt tandem civilia & intestina bella, vertentur Christianorum tela in hostes fidei, sentient Turci quam valeat Christianus miles, & quantus in hostes assurgat Christianus rex vester. Consensu populorum nationumque vocitatur Christianissimus : magni honoris nomen gerit, servanda est & ad posteros transmittenda hæc dignitas virtute majorum quæsita. Verum sicut imperia,

ria, ita & egregia cognomina his artibus retinentur, quibus ab initio parta sunt. Franci autem ab initio pro defensione & augmento catholicæ fidei, pro tutela & gloria Romanæ sedis, nulla timuerunt pericula, nullos declinaverunt labores, nullos fugerunt sumptus: sed delicias, voluptates, regna, imperia, ipsam denique vitam pro communi salute contempserunt: & nunc in Europa, nunc in Asia, cum adversus inimicos crucis depugnarent, Christianissimi jure merito vocati sunt. His nunc itineribus incedendum est, ut hereditas tanti nominis conservetur.

Venistis, oratores, ad hunc conventum, qui de communi Christianorum salute solicitus est: rex maximus & potentissimus vos misit, in quem oculi omnium respiciunt, cujus progenitores sæpe rem Christianam tutati sunt: audiamus quam rebus afflictis consolationem afferatis. Non ambigimus, quin vobis multa commissa sint. Consulite in medium quæ pacis inter Christianos, quæ belli contra Turcos sint: & spem quam de vestro adventu concepimus implete. Sapientes viri estis, & periculum in quo estis & sumus, agnoscitis. Christi an Machometi lex plus valeat, in certamen jam venit. Ferus ille & terribilis coluber evangelium nostri Salvatoris ex Asia deturbavit, Ægyptios, Afros, Mauros, & Hispaniæ partem, suæ vesaniæ subegit, & diebus nostris Byzantium regiam urbem, & imperii Orientalis quondam caput, armis evicit, & usque ad Danubium & Savum signa protulit. Jam Hungaris imminet, jam jam Germaniæ & Italiæ servitutem minatur, nec cessabit victoriam sequi, nisi magno resistimus animo. Tædet referre quanta patiuntur infelices Christiani, qui proximi sunt rugienti & sævissimo leoni. In servitutem pueri capiuntur, matronæ ac puellæ libidinem fœdissimæ gentis replere coguntur, virorum alii cruces, alii palos subeunt, quidam exemplo Isaiæ secti per medium animas tradunt, quibusdam etiam vivis in morem Bartholomæi cutis adimitur: nullum tormenti genus nostri non ferunt: non ætati, non sexui parcitur: sanguis omnium qui pereunt ex nostris manibus requiretur. Jam Russiani ætate nostra desciverunt a fide, jam Bohemi defecerunt. Bulgaria & Græcia tota Turcorum est, nisi Peloponnesi portio quædam. Albani exhausti sunt, Hungari fessi, Valachi exterriti: nisi opem ferimus, aut fugere aut sese dedere, & cum perfido Machometo Christum blasphemare cogentur. Et nos interim miseri inter nos contendemus? Absint hæ lites, faceſſant jurgia, resurgat pax, si non perpetua, saltem temporalis, donec Turcorum pestis ab Europa dejiciatur. Quod facile fiet, si magnus & pius vester rex suas manus, suas operas interposuerit, & vos ipsi totis assurgatis viribus, consulendo, dirigendo, agendo, nihil omittendo, usquequo pace inter Christianos composita, terrestris & matitimus exercitus ducatur in Turcos, adversus quos raro sine Francorum sanguine feliciter pugnatum est.

Cæterum quia pragmaticæ sanctionis superius incidit mentio, cujus secreta magis pulsavimus, quam aperuimus: urget nos congruentia, immo vero caritas qua genti vestræ devincti sumus, priusquam finem dicendi faciamus, de ea aliqua libare: ne taciturnitas nostra indulgentia reputetur; & quod sanabile vulnus est, fiat mortale; & nos a consortio vestro oporteat abstinere, quoniam sicut in veteri lege sancitum est, *supra omnem animam quæ mortua est non ingredietur pontifex*: quod teste Hieronymo perinde accipiendum est, ac si dicat, ubicumque peccatum est, & in peccato mors illuc pontifex non accedet. Cupimus sanctam esse Francorum gentem, & omni carere macula, & cum Apostolo dicere: *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. At hoc fieri non potest, nisi hæc sanctionis macula seu ruga deponatur: quæ quomodo introducta sit, ipsi nescitis. Certe non autoritate generalis synodi, nec Romanorum decreto pontificum recepta est: quamvis de causis ecclesiasticis tractatus absque placito Romanæ sedis stare non possit.

Ferunt aliqui, idcirco initium ei datum, quia nimis onerarent Romani pontifices regnum Franciæ, nimiasque pecunias corraderent. Mirum si hæc ratio Carolum movit, quem prædecessoris sui Magni Caroli decebat imitatorem esse, cujus hæc verba leguntur in memoria beati Petri apostoli: Honoremus sanctam Romanam ecclesiam & apostolicam sedem; ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: & licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, tamen feramus, & pia devotione toleremus. Non est credibile, Carolum qui modo regnat, suo sensu hanc pragmaticam introduxisse. Deceptum putamus, & piæ menti suggesta fuisse non vera. Nam quo pacto religiosus princeps ea servari siviſſet, quorum prætextu summa sedis apostolicæ autoritas læditur, religionis nostræ vires enervantur, unitasque ecclesiæ & libertas perimitur? verbum durum, durius factum. Audite patienter, hortamur. Vulnera quæ putrescunt, non olei lenitate, sed vini potius austeritate sanantur. Non ponderamus causarum auditionem, non beneficiorum collationem, non alia multa quæ curare putamur. Illud nos angit, quod animarum perditionem ruinamque cernimus, & nobilissimi regni gloriam labefactari. Nam quo pacto tolerandum est, clericorum judices laicos esse factos? pastorum causas oves cognoscere? siccine regale genus & sacerdotale suum? Non explicabimus honoris causa, quantum diminuta est in Gallia sacerdotalis autoritas: & melius norunt, qui pro nutu sæcularis potestatis spiritualem gladium nunc exercent, nunc excludunt. Præsul vero Romanus, cujus parochia orbis est, cujus provincia nec Oceano clauditur, in regno Franciæ tantum jurisdictionis habebit, quantum placet Parlamento. Non sacrilegum, non patricidam, non hæreticum punire permittitur, quamvis ecclesiasticum, nisi parlamenti consensus adsit: cujus tantam esse autoritatem nonnulli existimant, ut censuris etiam nostris præcludere aditum possit. Sic judex judicum Romanus pontifex judicio parlamenti subjectus est. Si hoc admittimus, monstrosam ecclesiam facimus, & hydram quandam multorum capitum introducimus, & unitatem prorsus extinguimus. Periculosa hæc res esset, venerabiles fratres, quæ hierarchiam omnem confunderet. Nam cur regibus, cur aliis præsidibus, sui subditi parerent: cum ipsi superiori suo non pareant? Quam quisque legem in alium statuit, eam sibi servandam putet. Verendum est, ne prope adsit quod ad Thessalonicenses videtur significare Apostolus,

ANNO CHRISTI 1459.

Levit. 21.

2. Cor. 11.

Gratian. d. 19. c. in memoriam ex Concil. Tribur.

f. sumus, vel sunt.

2. Thess. 2.

ANNO CHRISTI 1459.

quia poſt diſceſſionem homo peccati. Adventum quippe Antichriſti ſolicitant, qui diſceſſionem a Romana eccleſia quærunt: qualem præ ſe ferre videntur, quæ ſub obtentu pragmaticæ ſanctionis fieri dicuntur.

Sed credimus hæc, ut ante diximus, regi veſtro incognita eſſe, cujus natura benigna eſt & inimica mali. Docendus eſt & inſtruendus, ne peſtem hanc debacchari amplius & animas interficere ſinat. Vos lucernæ eſtis ardentes coram eo, & candelabra lucentia in domo Domini: ſic lucete, ut lux veſtra tenebras omnes ac caligines pragmaticæ ſanctionis ex nobili & Chriſtianiſſima Francorum gente depellat; ſolumque lumen Solis, id eſt veritatis ſplendor, & veritas eluceat. Quod ſi rex veſter opera veſtra fecerit: & vos mercedem recipietis a Domino, & par ſuis progenitoribus, majorque, per omnes orbis eccleſias, & in Romana potiſſimum, jure merito & erit & vocabimur Chriſtianiſſimus.

Ex Spicileg. Dach. Tom. IX.

Reſponſio legatorum Caroli VII. Regis Francorum ad ſuperiorem Pii Papæ II. orationem.

JAm certis lapſis diebus, beatiſſime pater; ad præſentiam veſtræ ſanctitatis juſſu ſacræ majeſtatis Chriſtianiſſimi domini noſtri regis Francorum, veniam primum eidem, obediendi. ſicut præ-
tiam & reverentiam filialem, ſicut . . . . . ejuſdem majeſtatis conſuetum eſt, cum ea qua potuimus reverentia & devotione præſtitimus. Nos quoque ad concludendum de ſuccurſu præſtando fidei catholicæ, ob quem hæc conventio indicta eſt, veniſſe inſinuavimus, paratiſſimos nos eſſe audire quæ in præſenti conventione aperientur, & in his cooperari omnibus modis rationabilibus. Quibus auditis veſtra ſanctitas benigne nos ſuſcepit, plures & celeberrimas laudes ſuis elegantiſſimis ſermonibus regi noſtro Chriſtianiſſimo attribuens.

Altera autem die ad ejuſdem veſtræ ſanctitatis præſentiam pro materia regis Siciliæ, & inſignis Januæ civitatis acceſſimus: vocatis tamen nobilibus principibus, ſeu principum ambaxiatoribus, qui domino noſtro regi fœderibus, amicitia ſingulari, & cognatione juncti ſunt, ſicut nobis in inſtructionibus expreſſe mandatum fuerat. In quibus cauſis quas pro tuendo non ſolum jure præfati domini regis Renati, ſed totius domus regiæ Francorum deduximus: nihil diximus animo quempiam accuſandi, aut eorum qui jam vita functi ſunt, aut qui adhuc in humanis agunt; ſed dumtaxat juris proſequendi gratia, quod præfatis regibus & inclytæ domui eorum competit: juſtamque rem petere arbitrati ſumus, quærendo præfatum dominum Siciliæ regem in rem ſuam reſtitui, & in contrarium acta caſſari.

Super his cum ea modeſtia qua ſcivimus & potuimus locuti ſumus, ſicut veſtra ſanctitas pro ſua clementia benigne interpretata eſt, cum primum ſuper his reſpondit: & quid inſuper fiendum ſit, veſtra ſanctitas cum reverendiſſimis patribus dominis cardinalibus cogitare poterit, ut ipſius regni prædicto domino Renato, cui debitum eſt, juſta reſtitutio fiat: quam nullatenus in præjudicium ſuccurſus fidei catholicæ cedere putavimus, quin potius ad ejus auxilium ſingulare, dum ille ſtrenuiſſimus & victorioſiſſimus princeps dominus dux Calabriæ, filius pernominati regis, qui reſtitutionem regni paterni, auxiliante ſibi Divino præſidio, manu valida proſequitur, virtutibus optimis præditus, in ætate convenienti conſtitutus, regibus & magnis principibus omnium fere nationum religionis Chriſtianæ conjunctus, magna auxilia ipſi fidei catholicæ Altiſſimo dirigente ferre poterit.

Sed dum his in rebus ſuper noſtris petitionibus reſponſum diſertiſſimum oratione veſtræ ſanctitatis dictum eſt: aliqua dicta fuere, quibus pro tuendo Chriſtianiſſimi domini noſtri regis honore, jure, & fama, cum omni reverentia veſtræ beatitudinis, & ſanctæ ſedis apoſtolicæ, ut fideles nuncii tanti regis aliquid breviter reſpondere compellimur.

Non enim imprimis ſubticere poſſumus unum, quod ipſius domini noſtri regis honorem admodum concernit: illud videlicet, quod inter cætera prælocuta, enarrando beneficia regibus & regno Francorum a ſede apoſtolica præſtita, dictum eſt: Zachariam papam legatum in Franciam miſiſſe, & per eumdem tonſum fuiſſe Hildericum regem, atque Pipino Caroli Martelli filio majori domus regiæ, longe tamen diſtanti a ſanguine regio, ipſius regni regimen conceſſum extitiſſe: quo mortuo, ſuccedentibus ſibi & Carolomanno, & ſuis filiis mortuo Carolomanno, poſtulantibus ſedi apoſtolicæ Deſiderio relictaque dicti Carolomanni & ſuis filiis, ad regnum ſeu portionem regni prædicto Carolomanno contingentem eoſdem filios vocari, ſedes apoſtolica rejectis ſupplicationibus præfatis, omnia jura regni collata in Pipinum, præfato Carolomanno confirmavit, & in eum contulit. Quibus verbis innui videtur, Chriſtianiſſimos Francorum reges, ex hinc ſucceſſores non ex vera ſtirpe Clodovei deſcendiſſe, necnon regni diſpoſitionem ſedi apoſtolicæ competere.

Ut autem hujus rei veritas omnibus innoteſcat, nec quidquam ſiniſtrum animis audientium concipiatur: ſcimus ex hiſtoriographis & chronicis authenticis ac probatis, quibus fides adhibetur, quis fuit Clodoveus ille Chriſtianiſſimus rex, ad quem e cœlo lilia tranſmiſſa fuere, ſacraque unctio, & alia quæ divinitus recepit, quæ uſque in hodiernum diem tum in ſacra unctione, tum in miraculis dietim coruſcantibus, tum in curatione ulcerum quæ vulgariter *écrouelles*, latine vero ſcrofulæ nuncupantur, & in vexillo auriflammeo ad Francorum reges cælitus emiſſo, tum in aliis . . . ſingularitatibus, & ſpecialiſſimis prærogativis pluribus, & diverſimodis impenſis apud Francorum reges permanent. E perlectis ad plenum hiſtoriis & chronicis authenticis clare conſtabit, Pipinum præfatum a ſtirpe Clodovei & ſucceſſoribus ejus deſcendiſſe, & a ſanguine regio proceſſiſſe. In quantum vero regem & regnum ipſum tantis tamque inſignibus donis cœlitus decoratum & illuſtratum concernit: certum eſt, eoſdem nulli in terris ſubjici, nec cuiquam humanæ ſubjacere poteſtati.

Unum aliud in poſtrema parte prælibatæ orationis tactum eſt, cui aliqua ex parte etiam reſpondere cogimur. Arguitur quidem ipſe dominus noſter rex, quod pragmaticam ſanctionem in ſuo regno ſuſtinet, quæ privilegiis ſedis apoſtolicæ derogare prætenditur: atque exinde regnum ipſum rugam atque maculam contraxiſſe allegatur. In qua re pro defen-

ANNO CHRISTI 1459.

fendendis ipsius regis & regni innocentia, honore, & fama, ut tenemur, aliqua in præsenti explicare duximus.

Præsentata olim fuerunt decreta concilii generalis Basileensis Christianissimo nostro regi: præsentibusque quam pluribus principibus & proceribus regni sui necnon etiam absentium oratoribus, ipse habita consultatione archiepiscoporum & episcoporum, atque universitatum, aliorumque peritorum & prudentium regni, informatus est quomodo hæc erant edita autoritate præfati concilii, quod ex institutione duorum præcedentium conciliorum Constantiensis & Senensis, nec non etiam duorum Romanorum pontificum Martini V. & Eugenii IV. ad reformationem ecclesiæ in capite & in membris fuerat convocatum.

Intellexit præterea, hæc decreta sacris canonibus antiquorum conciliorum, ac decretis summorum pontificum, confirmari. Propter quæ, sicut devotus ecclesiæ filius, sicut princeps catholicus & Christianissimus, eadem decreta cum aliquibus additionibus, quæ sedi apostolicæ nequaquam derogare videbantur, acceptare duxit.

Nec in aceeptatione prædicta ullatenus præjudicium privilegiis apostolicæ sedis afferre putavit, quam semper & venerari, & honorare decrevit. Quin etiam ab illo tempore ad summum pontificem subditi regni illius, sicut ad Christi vicarium & pastorem, summum recursum semper habuerunt. Nec aliquis de scitu ipsius Christianissimi regis in regno suo sibi quidpiam eorum usurpare præsumpsit, quæ ad solum summum pontificem pertinere noscuntur. Et ulterius legatis & nunciis per eamdem sedem missis sæpenumero oblationes & variæ aperturæ factæ sunt: in quibus semper benigne, & pie regis & prælatorum animis ad quæque rationabilia se reddidit inclinatum. Et quidquid canonice & rationabiliter in hac parte videbitur fiendum, ad hoc Christianissima majestas paratam se exhibebit, & observabit inconcusse.

Quantum vero ad ea quæ adversus curiam Parlamenti ipsius domini nostri regis objecta sunt; omnibus intelligere placeat, quod hæc venerabilis ex ecclesiasticis & sæcularibus viris juris peritiam habentibus constituta usque ad numerum octuaginta personarum, absque duodecim paribus ecclesiasticis & sæcularibus, & octo magistris hospitii regis, qui omnes de corpore ipsius curiæ existunt, quamplurimum necessaria est ad conservationem ecclesiarum & jurium suorum: & de quibuscumque ad eos querimonia defertur, sive de officiariis regis, sive de quibuscumque aliis in ipso regno, quantumcumque potentibus, per ipsam cuique justitia ministratur. Quod si ita per omnes regiones orbis Christiani fieret, non ita in multis patrimonia ecclesiarum direpta, & dilapsa forent, sicut, pro dolor! esse referuntur. Tantaque ab antiquo fama est illius curiæ, quod nedum subditi aliorum regnorum Christianorum in causis privatis ad judicium illius curiæ recurrere voluerunt, prout & adhuc multi faciunt, sed etiam infideles interdum hoc idem fecerunt. Nec est verisimile, quod tam solemnis curia aliquid sinistrum agere vellet, quod sibi ad culpam & notam imputandum esse videretur.

Super omnibus tamen præmissis Christianissimus dominus noster rex pleniore deliberatione habita, & consultis viris peritis juris Divini & humani, quorum in regno suo copiosa est multitudo, poterit exinde quidnam agendum sit maturius & sanctius advisare. Sed hæc pauca nos sui oratores effari ad præsens duximus, ne defensionem justitiæ, honoris, & famæ ipsius domini nostri regis, intactam præterisse videamur.

Et in his ad honorem Dei, universalis ecclesiæ, & sanctæ sedis apostolicæ obsequium, utilitatemque ac prosperitatem fidei catholicæ, & totius Christianitatis, & apud ipsum dominum nostrum regem, & ubicumque poterimus, pro viribus laborare curabimus.

Quia tamen in articulis præcedentibus, de facto regis Siciliæ mentionem facientibus, verba generalia sunt, & absque specificatione: ut de intentione dictorum oratorum in materia prædicta sanctissimus dominus noster plenius valeat certiorari, supplicant oratores præfati eidem sanctissimo domino nostro, quatenus supplicationes hac in re suæ sanctitati ex parte dictorum oratorum porrectas admittere dignetur.

Ad quæ vestra sanctitas, ultra rationes alias in parte hac allegatas, inclinari debere videtur zelo defensionis fidei, ut votivus inde sequatur effectus, causis & rationibus sequentibus. Nam prædictus rex Renatus consanguineus est in linea masculina Christianissimo regi, & fere omnibus majoribus principibus regni in tertio gradu. Christianissima regina Maria regis Renati soror, in secundo gradu. Regina etiam Angliæ filia est legitima prædicti regis Renati, rexque Angliæ ipsius regis filius in affinitate. Dominus dux Calabriæ prædictorum regis & reginæ frater est principisse; Walliæ eorum heredis avunculus, & in parentela proximior . . . . . consanguinei sunt germani: idem princeps & filius prælocuti domini ducis Calabriæ. Dominus etiam comes Cenomaniæ, qui a juventute continua traxit moram cum Christianissimo rege, in cujus domo alitur ac suus præcarus & dilectissimus, germanus est ipsius regis Siciliæ.

Et ultra hæc, inter cæteras provincias, nationes, & territoria regni nostri, citra præjudicium quorumcumque aliorum, nobiles & proceres Andegaviæ & Cenomaniæ præfati regis Renati subditi, regi nostro supremo & coronæ servierunt prudenter, efficaciter, & indefesse. Unde vocem, famam, & nomen in Franciæ regno non modicum & meruerunt. Et cum de tanta materia, prout est fidei defensio, locus erit sermonem facere: eorum vox & opinio non mediocris erunt importantiæ.

Et si tanti principes & nobiles quilibet suo respectu effectualiter cognoscant, vestram sanctitatem erga dictum regem Renatum in suis supplicationibus aures benignas inclinare, sibique in suis jure & ratione legitime favere: eorum ex parte nulli dubium est, in materia prædicta fidei ferventiores & animosiores se præbere, ac exhortationibus & desideriis sedis apostolicæ [a] promotiores & inclinatiores.

[a] *Pro*, promptiores. *H.*

* * * * * * * * *

Similiter ut jura, & prærogativæ Christianissimæ majestatis illibatæ remaneant: placeat sanctissimo domino nostro mandare, sententias contra Perrinum de Campe-frigoze latas per judices

Deerat hic articulus unus in MS. putrido & lacero.

ANNO CHRISTI 1469.

dices competentes, occasione maleficorum & delictorum per dictum Perrinum perpetratorum in & adversus regiam majestatem (de quibus sententiis nec non & de processu in hac materia agitato, iidem oratores promptam offerunt facere fidem) executioni debitæ demandari, silentiumque imponi prætendentibus se illius Perrini heredes, aut ab eo causam habere, super censuris & sententiis excommunicationis per eos, ut fertur, obtentis, adversus mercatores Avenionenses: eosdemque mercatores absolvi, quietos vero & pacificos erga prædictos, se, ut præmittitur, jus habere dicentes, teneri.

Ex spicilegio Dacheriano Tom. IX.

ORATIO ALIA

Legatorum Regis Franciæ coram Pio Papa II. recitata in Conventu Mantuano.

AUdiverunt Christianissimæ majestatis oratores, Pater beatissime, quæ tum oratio disertissima vestrę sanctitatis bina vice, tum etiam organo reverendissimorum dominorum ab eadem sanctitate deputatorum in hac parte, diversis diebus pro . . . . . materiæ principalis hujus conventionis dicta, exposita & aperta . . . . . divisa.

Prima enim pars aperturam conventionis in festo beati Johannis proxime futuro facit inter excellentissimos principes, Christianissimum Franciæ, & sereniſſimum Anglię, reges confœderatos, & illustrissimum dominum ducem Burgundię . . . . . quatuor locorum nominatorum, videlicet Avinionis, Metis, Coloniæ, & Lo . . . . . * ut media pacis inter principes prædictos perquiri possint, exindeque advisari super succursu effectuali, & defensione fidei adversus immanissimum Turcum.

Londoniæ.

Secunda autem pars narrativa fuit oppressionum & vexationum occurrentium in patria Hungariæ persequente Turco. Qua in materia necesse est & celeriter de remedio providere opportuno, nulla expectata conventione: alioquin imminens restat periculum pro tota perditione Hungariæ, aut alio magno scandalo inde secuturo; quæ provisio non aliter pro præsenti commode fieri potest, nisi mediantibus pecuniis in stipendia Hungarorum convertendis, qui dicunt nullatenus posse aliter onus guerræ contra dictum Turcum sustinere. Et hoc ut huic materiæ succuratur, vestra sanctitas decimam beneficiorum ecclesiasticorum Franciæ postulat.

Beatissime Pater, ut pluries expositum fuit vestræ sanctitati, in fide orthodoxa nullus invenietur princeps inclinatior ad effectualem succursum fidei orthodoxæ, nullatenus parcendo consanguineis, subditis, & facultatibus regni, immo & propriam exponendo personam, si opus fuerit, & facultas aderit, quam rex Christianissimus supremus dominus noster, regno, terris, & dominiis suis in securitate manentibus: quod si secus fieret, nec honestum, rationabile, aut laudabile a quoquam reputari deberet.

Igitur aperturam faciente vestra sanctitate, ut conventio teneatur inter reges præfatos, ob securitatem & amicitiam inter eos procurandam & componendam, & discordiam & hæsitationem cedendam hoc laudabile & gratiosum plurimum . . . . . quia inimicos nostros formidemus rationibus prioribus diebus de . . . . . ob honorem Dei, sedis apostolicæ, & orthodoxæ fidei, ac propter bona quæ . . . . . contingere sperata sunt. Et utinam finis succedere posset votivus . . . . . nobis pacificatis & viribus coadunatis Turcum illum immanissimum possemus . . . . . ad honorem salvatoris nostri Jesu Christi, qui pro nobis debella . . . . . fidei exaltationem, ac nostrarum salutem animarum. Et credimus præfatum principem nostrum hanc aperturam non egere suscipere.

De locis tamen certitudinem ullam minime dare possumus: quamquam speramus loca ipsa, aut aliqua ipsorum, satis grata fore supremo domino nostro. Quia tamen hæc in dispositione prædictorum principum plus videntur jacere quam in nobis: relationem condignam faciemus Christianissimo nostro principi, ut hac in re deliberare valeat, certioremque vestram reddere sanctitatem: idemque speramus fore pro parte sereniſſimi regis Angliæ. Et certitudinibus hinc inde habitis, poterit locus aptius appunctuari & concordari, & ut princeps noster animum ferventiorem ad hæc præstare dignetur. Obscuritate enim secluſa, libenter intelligeremus a vestra sanctitate, quisnam legatus a latere transmittendus erit ex parte vestræ sanctitatis in conventione prædicta.

Et cum inter cæteros principes prænominatos placuit vestrę sanctitati semper cum regibus nominatim comprehendere illustrissimum dominum Burgundiæ ducem, ut interſit, vel ejus oratores, in conventione prælocuta: nulli dubium est, illustrissimum illum principem a prosapia liliatorum descendisse, consanguineum proximum & subditum Christianissimę majestatis fore: & tamquam talem toties quoties treugę aut appunctuamenta habita fuerunt inter regem nostrum Christianissimum & Anglos, idem rex in præfatis treugis & appunctuamentis illustrissimum illum ducem de parte sua cum cæteris magnatibus & proceribus regni in gradu suo semper eum comprehendit: speramusque in pręsenti conventione quod similiter faciet. Sed omnibus notum est, cum guerra sit inter Francos & Anglos, regibus ipsis Franciæ & Angliæ pertinet etiam facere . . . . . & appunctuamenta, quorum subditi fideles & obsequiales semper eis . . . . . comprehenduntur.

Ad secundam vero partem, mentionem facientem de decima levanda in regno Francię: recentis memoriæ est, decimam nuperrime levatam a præfato rege, cujus solutio vix adhuc perfecta est, aut saltem qui hac de causa fuerant . . . . . isto die quieti, fuitque in favorem fidei ad verum valorem collecta secundum privilegium Gallicanum, quod nullatenus permissum fuisset nisi in favorem fidei. Et si pecunię adhuc integrę sunt, prout verisimiliter credendum est: non est opus novam petere decimam. Si autem consumptæ sunt, fructus nullus exinde nobis apparet secutus. Et nisi horum declaratio clarior & Regi ac prælatis magis notorie videretur: nullomodo ausi essemus postulatam nuperrime concordare decimam, nec facultatem habemus aut potestatem faciendi. Vidimus, perlegimus, & iterato prospeximus nostras instructiones, quę procuratorium nostrum limitant,

ANNO CHRISTI 1459.

tant, tenore quarum certum est omnibus intuentibus, quod ita est sicut dicimus, nec aliter facere possumus. Quod etsi faceremus, semota pœna legatorum transcendentium fines mandati, nostri promissi concordia, aut concessa invalidè essent, nec apud principem nostrum ratificarentur, aut emologarentur.

Præterea nobis visum est vestram sanctitatem advertere debere ad unum in hac materia. Cupit enim eadam sanctitas conventionem futuram votivum susçipere effectum: quod formidandum plurimum foret alium finem susçipere, si prædicta concordaremus, quia ultra ea quæ nobis impingi possent pro transgressione mandati, dicerent prælati, & non absque colore, quod istud esset præparativum alterius decimæ, vel aliarum decimarum, in conventione prædicta tenenda: conquererentur quoque dicti prælati, & non absque causa, ex solutione primæ decimæ; & formidantes de tertia aut quarta decimis, plus forsan optarent conclusionem nullam fore in conventione sperata, quam illum exitum votivum ab eadem sanctitate desideratum. Et ratio, quia inde sequi posset destructio omnium ecclesiarum regni nostri, aut saltem onus valde importabile.

Et ad objectum nobis factum, quod tres decimæ sunt in Italia: alia est ratio, beate Pater, nostro in regno pactum reformat: nam majoris valoris est unius provinciæ decima in regno nostro, quam mediæ partis aut duarum partium totius Italiæ. Sciunt qui receptas fecerunt, & redditus cognoscunt ecclesiarum.

Et ad objectum nobis factum de illustrissimo domino duce Burgundiæ, qui armatam sex millium hominum promisit pro succursu fidei &c. quamquam non tantæ sit æstimationis & reputationis, sicut est potentissimus Francorum Rex: habere debet vestra beatitudo tria pro constanti a rege nostro Christianissimo. Primum, quod quidquid promisit retroactis temporibus cuicumque personæ, inconcusse observavit. Secundum, quod quidquid promittet, effectualiter adimplebit. Tertium, quod nunquam sub incerto aut conditione promissum aliquod faciet.

Promissum enim illustrissimi domini ducis Burgundiæ sub incerto est, & cum conditione: videlicet tam pro subsidio jam levato in regno & extra regnum, quam pro subsidio levando in prædictis terris. Et etiam hoc promittit, tam pro terris suis & dominiis existentibus in regno, quam extra regnum: nulla facta divisione aut partitione hominum subsidiandorum & levandorum pro terris regnicolis & forensibus.

Et non mirum si plura promisit ipse dominus dux Burgundiæ. Nam jam plures pecunias levavit permissu Christianissimæ majestatis, qui in favorem fidei litteras autoritatis & facultatis eidem concessit levandi subsidia super gentibus ecclesiasticis, & etiam laicis in omnibus terris & dominiis existentibus in regno, sicut postulare & expetere voluit, interdicendo suæ primæ curiæ Parlamenti, omnibusque judicibus ac etiam .... suæ omnia remedia & provisiones quæ huic materiæ præjudicare possunt. Quibus de causis nullum impedimentum in levatione earum invenit: quod secus factum fuisset, nisi auxilio Christianissimæ majestatis usus medio superius tacto. Nam cum denarii sint principis supremi, levari nequeunt publica cessante autoritate prædicti principis supremi. Non loquor de episcopis, aut majoribus dignitatibus ecclesiarum: non loquor de ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, cæterisque nobilibus aut burgensibus, immo de .....minore curato, capellano, vel respectu status laicalis agriculturæ vel ministerialis. Si de alienatione, aut exactione prædictarum pecuniarum appellassent, incontinenti provisionem obtinuissent: & quas pecunias sic levatas ad utilitatem sæpe dicti domini ducis Burgundiæ, oratione præmissa, credendum est ipsum dominum dictum sanas & intactas apud ipsum conservare.

Quod non ita dici potest de Christianissimo rege. Nam ob causam supradictam ex parte nullæ fuerunt in suo regno pecuniæ levatæ: & quoad decimam modernam super gentes ecclesiasticas, numquam ad eum solus denarius pervenit, nec apud ipsum remansit: hoc excepto dumtaxat, quod ejus jussu fratres ordinis de Rhodo pro conservatione suæ insulæ, quod pium opus erat, sexdecim millia ducatorum ex prædicta decima receperunt, residuo remanente in dispositione sedis apostolicæ.

Et ideo, beatissime Pater, non ægre ferat vestra beatitudo, si decimam aut aliud subsidium certum impræsentiarum minime offerimus: quia longa est differentia materiæ regis & regni nostri erga plures alios, qui non limili laborant ægritudine.

Sed nomine suæ majestatis illud dicere & assecurare possumus, quod regno Franciæ in securitate respectu suorum inimicorum remanente, tum de subditis tum de facultatibus regni, tum de bonis ecclesiasticis & laicorum, & si opus sit de propria persona, nullus ferventior, inclinatior, aut animosior cum effectu invenietur inter principes orthodoxos pro succursu & auxilio effectualibus fidei, in quantum regni extensionem concernere poterit, & ejus vires, sicut est Christianus noster rex & princeps.

Non quia honorem, voluntatem, affectionem & potentiam aliorum regum sereniſſimorum & principum ad causam præmissorum in ullo minuere intendimus, nec autoritatem, excellentiam, seu præeminentiam quascunque super eos habere vel prætendere volumus, aut ipsos præcellere quoquo modo arbitremur, nisi juxta gradum & ritum antiquitus observatos: immo quod unicuique regi & principi honorem vult servare illæsum, cum ipsis ad perfectionem hujus sancti operis laborate curans, viresque suas cum eisdem adunare, communique consilio uti: ut unanimi consensu, voluntate unita, & zelo orthodoxo classem potentissimam parare possint, negotiumque peragere gratum, & universæ Christianitati utile. Unde in hac vita honorem quilibet in suo gradu, & juxta suorum exigentiam meritorum, reportare possit, & in fine gloriam consequi sempiternam.

Restat tamen unum quod absque prætermissione honoris principis nostri, & nostræ nationis, maximæque culpæ nobis realpinatis imponendæ, nullatenus subticere possumus. Cum illa tamen humilitate & sincera devotione, quibus decet sanctam alloqui apostolicam sedem, explicanda, quam exoramus, ut cum benigna supportatione & affabili mansuetudine ipsa susçipere dignetur. *Reliqua desunt.*

Hoc est regressis trans Alpes.

Quæ

ANNO CHRISTI 1459.

Quæ deinde in conventu geſta ſunt ; narrare ſic pergit Gobelinus : Irrepſerat , *inquit* , jampridem in eccleſia Dei exitialis conſuetudo adverſus Romani pontificis cenſuras : victi enim , damnatique apoſtolica ſententia ad futurum conſilium appellabant . Judicem qui non erat , & ſuperiorem Romano præſuli dabant , qui non invenitur in terris ; & cum ipſi a ſuis ſententiis appellari non ſinerent , a Chriſti vicario appellandum eſſe conſentiebant . Conſuluit Pius in ea re patres , qui aderant in conventu , quid cenſerent . Illi concordi voto reſponderunt , appellationes hujuſcemodi cum ſuis autoribus , damnandas eſſe : atque ita decretum editum eſt , quod appellantes a Romano præſule ad futurum concilium , tanquam hæreſis fautores , & læſæ majeſtatis reos , plectendos eſſe ſtatuit . Quod pontifex poſtea diplomate confirmavit , atque ſancivit , ejuſque ſeriem inſerendam fore valde utilem exiſtimavi .

Pius epiſcopus ſervus ſervorum Dei , ad futuram rei memoriam ,

„ EXecrabilis , & priſtinis temporibus inauditus , tempeſtate noſtra inolevit abuſus , ut a Romano pontifice Jeſu Chriſti vicario , cui dictum eſt in perſona beati Petri , *Paſce oves meas* , & *quodcumque ligaveris ſuper terram , erit ligatum & in cælo* , nonnulli ſpiritu rebellionis imbuti , non ſanioris cupiditate judicii , commiſſi evaſione peccati , ad futurum concilium provocare præſumant : quod quantum ſacris canonibus adverſetur , quantumque reipublicæ Chriſtianæ noxium ſit , quiſquis non ignarus jurium , intelligere poteſt . Namque ut alia prætereamus , quæ huic corruptelæ manifeſtiſſime refragantur ; quis non illud ridiculum judicaverit ; quod ad id appellatur , quod nuſquam eſt , neque ſcitur quod futurum ſit ? pauperes a potentioribus multipliciter opprimuntur , remanent impunita ſcelera , nutritur adverſus primam ſedem rebellio , libertas delinquendi conceditur , & omnis eccleſiaſtica diſciplina & hierarchicus ordo confunditur .

Jean. 21. Matt. 16.

„ Volentes igitur hoc peſtiferum virus a Chriſti eccleſia procul pellere , & ovium nobis commiſſarum ſaluti conſulere , omnemque materiam ſcandali ab ovili noſtri ſalvatoris arcere ; de venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium , cunctorumque prælatorum , ac Divini humanique juris interpretum , curiam ſequentium , conſilio ac aſſenſu , ac certa noſtra ſcientia , hujuſmodi provocationes , introductiones damnamus , & tanquam erroneas , ac deteſtabiles reprobamus : caſſantes , & penitus annullantes , ſi quæ hactenus taliter interpoſitæ reperiantur , eaſque tanquam inanes ac peſtiferas , nullius momenti eſſe decernimus , ac declaramus : præcipientes deinceps , ut nemo audeat , quovis quæſito colore , ab ordinationibus , ſententiis , ſive mandatis quibuſcumque noſtris ac ſucceſſorum noſtrorum , talem appellationem interponere , aut interpoſitæ per alium adhærere , ſeu eis quomodolibet uti . Si quis autem contra fecerit , a die publicationis præſentium in cancellaria apoſtolica , poſt duos menſes , cujuſcunque ſtatus , gradus , ordinis , vel conditionis fuerit , etiamſi imperiali , regali , vel pontificali præfulgeat dignitate , ipſo facto ſententiam execrationis incurrat : a qua niſi per Romanum pontificem , & in mortis articulo , abſolvi non poſſit . Univerſitas vero , ſive collegium , eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto : & nihilo minus tam collegia & univerſitates , quam prædictæ , & aliæ quæcunque perſonæ , eas pœnas ac cenſuras incurrant , quas rei majeſtatis , & hæreticæ pravitatis fautores , incurrere dignoſcuntur . Tabelliones inſuper , ac teſtes , qui hujuſmodi actibus interfuerint , & generaliter , qui ſcienter conſilium , auxilium dederint , vel favorem talibus appellantibus , pari pœna plectantur .

„ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum voluntatis , damnationis , reprobationis , caſſationis , annullationis , decreti , declarationis , & mandati infringere , vel ei auſu temerario contraire . Si quis autem hoc attentare præſumpſerit , indignationem omnipotentis Dei , & beatorum Petri , & Pauli apoſtolorum ejus , ſe noverit incurſurum . Datum Mantuæ , Incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono , quinto deciſimo calendas Februarii , pontificatus noſtri anno ſecundo .

Paucis deinde diebus , congregatis in templo beati Petri patribus , & univerſis principum legatis , re Divina peracta , pontifex e ſolio ſuo indicto ſilentio : Octavum hic agimus menſem , inquit , fratres , ac filii , eos expectantes , qui ad conventum vocati fuerunt . Noſtis qui venere : deinceps ſperare alicujus adventum , qui conferre aliquid ad rem noſtram poſſit , vanum eſt . Licet jam hinc abire . Peregimus quæ hoc in loco facienda fuerunt : utinam Dei bene acta ſit cauſa . Quamvis meliora concepimus , quam invenimus : non tamen nihil omnino peractum eſt , neque ſpes omnis cecidit . Dicendum eſt quo res deductæ ſunt , ut ſciant omnes quid adſit ſpei , & qui reges , quique populi ad tuendam fidem , vel prompti fuerint , vel negligentes . Hungari , ſi adjuventur , ſummo conatu & univerſis viribus ſuis Turcas invadent : Germani exercitum pollicentur duorum & quadraginta millium bellatorum : Burgundus ſex millium : Itali (exceptis Venetis , ac Genuenſibus) cleri decimas , populi trigeſimas annuorum reddituum , ac vigeſimas Judaicæ ſubſtantiæ , ex quibus navales copiæ ſuſtentari , queant . Idem facit Joannes rex Arragonum : Raguſei duas triremes offerunt : Rhodii quatuor . Hæc tanquam certa ſolenni ſtipulatione per principes ac legatos promiſſa ſunt . Veneti quamvis publice nihil promiſerint , cum tamen expeditionem paratam viderint , haud quaquam deerunt : neque patientur , ut ſuis majoribus deteriores videri poſſint . Idem de Francis , de Caſtellanis , de Portugallenſibus dicimus . Anglia civilibus agitata motibus , ſpem nullam pollicetur , neque Scotia in intimo abſcondita Oceano : Dacia quoque , Svecia , ac Norvegia , remotiores provinciæ ſunt , quam milites poſſint mittere ; nec , ſolis contentæ piſcibus , pecuniam miniſtrare poſſunt : Poloni Turcis per Moldaviam contermini , ſuam cauſam deferere non audebunt : Bohemos mercede licebit conducere , ſuo ære extra regnum non mil-

„ militabunt. Sic res Chriſtianæ ſe habent. A
„ Claſſem pecunia Italica parabit, ſi non Ve-
„ netiis, at ſaltim Genuæ, aut in Arago-
„ nia nec minor erit, quam res ipſa depoſ-
„ cat. Hungari viginti millia equitum arma-
„ bunt, peditum haud minorem numerum:
„ qui Germanis junctis ac Burgundis, duode-
„ nonaginta millia militum in caſtris habe-
„ bunt. Et quis non his copiis ſuperatum iri
„ Turcas arbitretur? His accedet Georgius
„ Scanderbechius & Albanorum fortiſſima
„ manus: & mul per Græciam ab hoſte de-
„ ficient: & in Aſia Charamannus, & Arme-
„ norum populi, Turcas a tergo ferient.
„ Non eſt cur deſperemus: tantum Deus ipſe
„ cœpta ſecundet. Ite & narrate domi, quæ B
„ hic geſta ſunt, & ut promiſſa in tempore
„ faciant dominos veſtros admonitos reddi-
„ te; utque propitia nobis ſit Divina pie-
„ tas, orationibus, & operibus piis operam
„ date.

His dictis oblationes ſuas cuncti qui aderant confirmavere: qui nihil obtulerant, confuſi tacuere. Oratores Borſii, ut plus aliquid feciſſe, quam reliqui viderentur, aureorum tercenta millia in expeditionem adverſus Turcas polliciti ſunt, non ſine auditorum admiratione. Poſtquam omnes finiere, juſſit Pontifex cardinales, epiſcopos, abbates, & ſacerdotes cunctos qui aderant, ſacras induere veſtes: & ipſe ſuo ſolio deſcendens, ad gradus majoris aræ ſe convertit, ibique flexis genibus ſuſpirans, atque illacrymans ſupplici voce, delectos e pſalmis verſiculos, qui ad rem accommodati viderentur, reſpondentibus prælatis & omni clero, longo ſpatio decantavit: & oratione præmiſſa populo benedixit. Atque in hunc modum Mantuano conventui finem impoſuit.

Dedit Pius ex eodem conventu XII. Januarii anno 1560. litteras ad Fredericum Imp. apud Oaericum Raynaldum extantes, quibus eum Chriſtiani contra Turcos exercitus ducem conſtituit. Edicta quoque duo ibidem edidit, alterum quo ſacram expeditionem indixit; alterum quo laici omnes in Italia partem proventuum trigeſimam in D *belli ſumptus pendere juſſi ſunt. Quæ hic tibi ex ejus annalibus exhibemus.*

PII PAPÆ II.

Decretum in conventu Mantuano editum de ſacro bello in Turcas.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ecclesiam Chriſti variis mundi turbinibus ac perſecutionibus agitatam, ex Divinis ſcripturis, & veterum annalibus, ſemper agnovimus: quæ cum a capite ac ſponſo ſuo, Chriſto ſcilicet autore, regatur, cui, ſicut ipſe teſtatur, omnis poteſtas in cœlo & in terra divinitus eſt attributa, nunquam ſine nutu Divinæ diſpoſitionis talia ſuſtineret, niſi ipſe ad correctionem exercitationemque fidelium hoc inferri permitteret. Interdum etiam impios & injuſtos occulto aliquo inſtinctu ad punienda populi ſui peccata excitat. Sic namque per ignaros & neſcios errata populi ſui corrigit & punit Divina juſtitia: ſicut quondam per Sennacherib, per Nabuchodonoſor, per Antiochum, alioſque quam plures, populum Iſraeliticum delinquentem afflixit, ſicut ipſe per prophetam eloquitur: *Virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non cognovit.* Verum etſi profanis & impiis, tanquam inſtrumentis atque flagellis, ad coercenda peccata utatur Altiſſimus: illos tamen impia vanitate ſuperbientes, & quaſi ſecures & ſerras, contra eum qui cædit & ſecat in eis, gloriantes, etiam per illos ipſos, quos prius flagellari permiſit, emendatos atque correctos deprimit & conterit Divina potentia. Quæ cum in Divinis ſcripturis facta legantur, & ad noſtram inſtructionem ſcripta probentur: cunctos fideles oportet præſentem perſecutionis anguſtiam, & pari pœnitentiæ fructu divertere, & animos ſpe Divina fundare, ſcientes ſe Divina prædictione & prophetica in pſalmis conteſtatione commonitos, dicente Domino: *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non diſperdam ab eis, neque nocebo in veritate mea, neque profanabo teſtamentum meum.* Pſalm. 88.

Quamquam autem Turcorum preſſuram, & perſecutionis inſtantis rabiem, merito noſtræ iniquitatis incidiſſe profiteri humiliter debeamus: ſperamus tamen atque confidimus, illis diutius ſævire permiſſum, ut ſuperbia eorum altius aſcendente, & Divinam ultionem provocante, jam, quaſi eorum malitia conſummata, acriori vindicta plectantur, Amorrhæorum & Amalecitarum exemplo, quos licet Deus propter peccatum in filios Iſrael ſævire permiſiſſet, illos tamen in manu eorum cum omni terra tradidit, præcipiens, ut nemini parcerent, ſed illos ultima internecione delerent. Quod ſi pridem multifariis gentilium atque hæreticorum perſecutionibus fideles ſuos voluit comprobare: iſtis tamen temporibus vergente jam ſæculi occaſu, quo, Salvatore teſtante, omnium abundavit iniquitas, & refriguit caritas multorum, gravior procella, & terribilior preſſura, qualis ante non fuit, cervicibus noſtris incumbit, cum radix illa peccati, miniſter diaboli, Antichriſti præcurſor, perfidiſſimus Mahumet, ſpiritu ſuperbiæ elatus, in Chriſti cultores rabiem ſui furoris exercet, qui illa miſeranda, & nunquam ſatis deflenda Conſtantinopolitana cæde ac ſtrage graſſatus, nec tamen ſatiatus, tamquam ſanguinaria beſtia, hauſto Chriſtiano ſanguine pollutas fauces explere non poteſt; ſed novas in Dei cultores pœnas excogitat. Cujus inſatiabilis carnificis tanta rabies eſt, tam inexplicabilis libido dominandi, ut totum Occidentem ſibi ſubiicere, & totius Chriſtiani nominis paret ac moliatur exitium: cujus cum execranda rabies intolerabiliſque ſuperbia ſemper excreſcat, adeſſe jam dies ultionis ipſius, & vindictæ tempora feſtinare creduntur.

Sane licet felicis recordationis Nicolaus Papa V. prædeceſſor noſter, poſt ipſius Conſtantinopolitanæ urbis calamitoſum excidium, ad vindicandas Chriſti injurias, & illius furorem reprimendum, generalem expeditionem indixerit, regeſque & principes, atque ſæculi potentes, & cunctos Chriſticolas, ad defenſionem fidei excitarit; & ipſum pio ſtudio felicis recordationis, Calliſtus Papa tertius fuerit imitatus: nullus tamen hactenus optatus fructus peccatis exigentibus ſecutus eſſe dignoſcitur. Nec interea deſtitit Divina cenſura acrioribus

nos

ANNO CHRISTI 1459. Iſai. 10.

ANNO CHRISTI 1459.

nos verberibus exeitare, Chriſtianis finitimis cæde, rapina, tormentis, & miſerabili ſervitute affectis: donec jam incendium ſenſim excreſcens, omnia per circuitum erumpente flamma conſlagrare cœpit.

Nos vero, qui ipſis prædeceſſoribus, ſicut Domino placuit, re infecta ſublatis, Divina favente clementia ad apicem ſummi apoſtolatus fuimus aſſumpti, Divinæ vocis cohortamur imperio, ut in tanto fidei Chriſtianæ diſcrimine periculum deſidiæ, quatenus poſſumus, declinemus. Itaque fidei urgente nos zelo, in ipſis noſtri apoſtolatus initiis, ad excitandum Chriſtianorum ſoporem Mantuam nos advehi fecimus, ubi in præſentiarum conſtituti, generalem conventum pro fidei cauſa tenemus, multa cum venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. cardinalibus, ac principibus, tam eccleſiaſticis quam ſæcularibus, ſive eorumdem principum legatis, conferentes atque tractantes, poſt maturam & diutinam deliberationem, de eorumdem fratrum conſilio & aſſenſu, nec non oratorum & prælatorum in conventu Mantuano præſentium unanimi voto, modo quo ſequitur, duximus providendum.

In primis generale bellum atque expeditionem contra perfidiſſimos Turcos, Dei noſtri acerrimos hoſtes, more prædeceſſorum noſtrorum, qui generales expeditiones, vel ad liberandum terram ſanctam, vel contra alios infideles indixerunt, ab omnibus Chriſti fidelibus triennio duraturum gerendum ac ſuſcipiendum eſſe decernimus: omnes & ſingulos Chriſtianos ad præſidium ejus belli pariter pro viribus invitantes: decementes pariter, in tantæ neceſſitatis articulo unumquemque pro viribus, & ſecundum quotum infra dicendum, ex ſuis facultatibus debere conferre. Et quoniam Moyſes, qui ſummi ſacerdotis & Chriſti vicarii typum geſſit, ad ſuperandum Amalech figuram Chriſti portabat, in ſigno & ſacramento crucis allevabat ſupinas manus, nec vincere adverſarium potuit, niſi poſtquam ſtabilis in ſigno allevatis jugiter manibus orando perſeveravit: utrumque intelligimus faciendum.

Itaque ſcientes fidelibus de inſtantia orationis eſſe fidendum: mandamus ut in omnibus civitatibus, ac locis inſignibus, diebus Dominicis preces, in ſacrificiis ac Miſſarum ſolemniis nominatim, ad Dominum effundantur, ut ipſe, qui eſt propugnator invictus, propugnatores ſuos adjuvet, & pro ſui nominis gloria decertantibus in prælio tanquam Dominus fortis ac præpotens præliator aſſiſtat: milites vero, & bellatores ipſo vivifico ſigno, quod Moyſes in figura contra ſerpentem erexit, contra alterum [a] vero ſerpentem diabolique miniſtrum Mahumetem volumus inſignire, illius ſigni memoriam præferentes, quod ſuper domos, cum terram Ægypti Deus percuteret, juſſit aſſigi: quandoquidem in imagine præcedens veritate complebitur, ut in agni ſanguine, & in ſigno Chriſti, victoriæ trophæum ſint relaturi.

[a] *Forte*, verſe, H.

Inſuper univerſos Chriſtianorum principes, quacumque, etiam imperatoria, regali, aut reginali, ducali, vel quacumque dignitate præfulgeant, voce Domini commonemus, ut cognoſcant ſe reddituros eſſe rationem propter eccleſiam ſanguine redemptam, quam ab illo tuendam acceperunt, quorum Deus virtutem excitare nos juſſit, ac ore prophetico commonere, dicens: *Nunc reges intelligite, erudimini qui judicatis terram: apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus. Terribilis eſt enim qui auferet ſpiritum principum, terribilis apud reges terræ.* Meminerint Saulis exempli, ni pro eo quod non obediviſſet voci Domini, & Amalecitas ejus hoſtes extrema interemptione non deleviſſet, a Domino reprobatus fuit, ac regno mulctatus. Proinde illos per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti obſecramus, & per tremendum ejus judicium obteſtamur, ut ad defenſionem Chriſtianæ fidei, ſicut proprio & neceſſario incumbit officio, fortiter exurgant & potenter, ſcituri quia major eſt Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum, Joanne in epiſtola conteſtante atque dicente: *Major eſt qui in vobis eſt, quam qui in mundo eſt*: habituri in medio ſui regem regum, principem pacis, electum præ conſortibus ſuis, qui illis pugnantibus propugnator aſſiſtet, immarceſcibiles coronas ab eo gloriæ ſuſcepturi.

Pſal. 2.

Omnibus autem, qui in hoc ſancto opere Chriſto militare voluerint, & perſonaliter in hanc expeditionem acceſſerint, & in eadem per octo menſes cujuslibet anni, quatenus tanto operi opus fuerit, in Kal. menſis Aprilis proxime futuri inchoandos, ſive clerici, ſive laici, quacunque eccleſiaſtica vel mundana præfulgeant dignitate, perſeveraverint; necnon illis, qui etiam poſt menſem prædictum Aprilis ad hujuſmodi expeditionem ſe conferent, & vel per octo menſes, ut præfertur, ſive uſque ad reditum exercitus, ibidem permanſerint: nos de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli autoritate confiſi, & ex illa, quam nobis licet indignis contulit Deus, ligandi atque ſolvendi poteſtate, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem, qualis per prædeceſſores noſtros proficiſcentibus in ſubſidium terræ ſanctæ, & in anno Jubilæi Urbis baſilicas viſitantibus, dari conſuevit, concedimus & autoritate apoſtolica impartimur: confidentes in verbo illius qui falli non poteſt, quique patrem precatus, eloquitur: *Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ego ſuero, & ipſi ſint mecum, ut videant claritatem, quam mihi dediſti priuſquam mundus fieret*: omnium, qui in hac ſancta expeditione pro veritate fidei, & defenſione Chriſtianæ religionis, obierint, animas ad gloriam immortalitatis evectas cum Chriſto, quem pia morte fuerint imitati, cuique fideles animas devoverint, in æternis ſedibus regniſque cæleſtibus perenniter gaviſuras: eos autem, qui propriis perſonis non acceſſerint, ſi pro ſe unum pugnaturum emiſerint, & per dictum tempus propriis facultatibus ſuſtentaverint, tam mittentes, quam bellatores & miſſos, alienis etiam expenſis militantes, hujuſmodi plenariæ remiſſionis volumus atque decernimus eſſe participes.

Ut autem omnis ſexus, ætas, atque conditio, hujuſmodi indulgentiæ particeps eſſe poſſit: volumus ut quæcumque cœnobia ſeu loca religioſorum, marium vel mulierum, cujuſcumque ordinis ſeu profeſſionis exiſtant, qui pro ſingulis decem ſuppoſitis clauſtri ſui unum bellatorem ſuis ſumptibus per octo menſes duraturum deſtinaverint, hujuſmodi indulgentias plenarie conſequantur.

Quod ſi forte præfixo tempore non exacto, ipſorum aliquos poſt iter arreptum in proſecutione pii & ſancti operis ex hac luce migrare con-

contigerit : volumus atque concedimus, ut præfatam indulgentiam integraliter conſequantur, &c. *Abrogat cæteras indulgentias, exceptis iis quæ Urbis baſilicas luſtraturis conceſſa ſunt : cruce ſignatos in clientelam apoſtolicam accipit, omnibuſque oneribus exſolvit : piratas & cum iis ſentientes, qui bello ſacro obſtiterint, anathemate percellit, aliiſque pœnis legibus conſtitutis multat.* Dat. Mantuæ, &c. XVIII. Kal. Februarii, pontificatus noſtri anno II.

Hoc autem decretum principum omnium conſenſu editum aſſerit Pontifex idem in litteris ad Anonymum, quarum hoc fragmentum Raynaldus refert : Convocatis omnibus principibus & populis qui ſub lege Chriſti cenſentur, ſeſſionem publicam celebrantes, habita cum fratribus noſtris S. R. E. cardinalibus conſultatione matura, unanimi quoque voto aliquorum catholicorum principum in conventu Mantuano exiſtentium, necnon oratorum cariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Friderici Romanorum Imp. ſemper auguſti, & regum illuſtrium, & aliorum dominorum temporalium, & communitatum ac populorum ſimili aſſenſu interveniente, & nemine eorum diſcrepante, in primis adverſus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore ſuſcipiendum indiximus.

Nunc edictum alterum repræſenta.

PII PAPÆ II.

Decretum in Conventu Mantuano editum de trigeſima parte proventuum in bellum Turcicum a ſingulis per Italiam laicis eroganda.

Ad futuram rei memoriam.

ADverſus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore ſuſcipiendum indiximus. Verum quia adverſis nationibus, & provinciis, quæ ſub fide Chriſti conſiſtunt, pro locorum opportunitate & ſitu, juxta diſpoſitiones & qualitates earum, diverſa quoque auxilia & ſuffragia fidei comparari poſſunt, quæ uſu huic neceſſaria bello & ſanctæ expeditioni erunt : cum inclita & præpotenti natione Italica primum tractatum inchoantes, quam integram cum omni ſuo potentatu habuimus : tandem inſpirante Domino, qui ubi & quando vult ſpirat, Italiæ principes, & dominiorum, qui præſentes non afluerunt, ſed potentatuum ejuſdem nationis oratores, plena autoritate ſuffulti, in unum convenientes, de pecuniis, rebus, & bonis ſibi a Deo collatis, per laicales perſonas trigeſimam partem omnium fructuum & proventuum annuorum contribui facere in ſubſidium fidei, & pro ſuſtentando bello tanto, authenticis ſcripturis ſe ſponte aſtrinxerunt.

Et licet nos, quibus datum eſt vices illius gerere, qui cunctorum eſt Dominus, urgente tali neceſſitate, cum caput ſimus eccleſiæ militantis conſtituti, Chriſtianis ut fidei ſuæ ſubvenirent imperare abſque aliquorum conſenſu potuiſſemus : gratias tamen imprimis Deo omnipotenti agimus, qui mentes omnium voluntarias in hoc efficere dignatus eſt, eandemque Italicam nationem plurimum in Domino commendamus. Quare cum ad rabiem & potentiam Turcorum comprimendam neceſſaria ſit maxima armorum vis, & maritima claſſis, ac terreſtris non parvus exercitus, neque ea fieri & ſuſtentari poſſint ſine graviſſimo ſumptu : autoritate omnipotentis Dei, & noſtra, ab univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus in natione Italica conſtitutis, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, & præeminentiæ fuerint, laicalibus perſonis utriuſque ſexus, eandem trigeſimam partem omnium fructuum, reddituum, & proventuum annuorum, undecumque & quomodocumque ex poſſeſſionibus, agris, paſcuis, nemoribus, animalibus, mercimoniis, & quibuſcumque officiis publicis, & privatis exercitiis, induſtriis, & artibus mechanicis, vel alias qualitercumque ad eorum manus derenientium, per triennium imponimes per præſentes. *Et infra.*

Communitates quoque, quæ ſuis legibus & moribus vivunt, & omnes Chriſti fideles in dicta natione exiſtentes, includendo etiam inſulas Siciliæ, Sardiniæ, & Corſicæ, per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, per paſſionem ejus & crucem, per ſanctum baptiſma, in quo baptizati & renati exiſtunt, deprecamur, requirimus, monemus, & in virtute nominis Chriſti, quod ſupra omne nomen eſt, præcipimus & mandamus, ut prompto animo in ſubventione tam ſancta, pro tuendo nomine Chriſtiano quod profitemur, pro evitandis periculis eorum cervicibus imminentibus, prompte, fideliter, & ſine aliqua fraude, portiunculam trigeſimæ hujuſmodi contribuere & erogare velint : cum pro fide non ſolum hanc temporariam & continuo pereuntem ſubſtantiam, ſed ſanguinem & vitam exponere aſtricti ſint. Cæterum ut Chriſti fideles in tam ſanctum opus, ferventius animentur, quo ſpiritualibus gratiis conſpexerim ſe refectos, eis qui abſque fraude aliqua, & in terminis conſtitutis integre trigeſimam præfatam perſolverint, plenariam omnium peccatorum ſuorum ſemel in vita, etiam de quibuſcumque caſibus reſervatis apoſtolicæ ſedi, in forma eccleſiæ conſueta veniam elargimur. Aliis vero, qui ultra trigeſimam, juxta eorum conſcientiæ judicium ſupererogaverint, ut confeſſor idoneus, quem elegerint, ſub ſimili forma eccleſiæ plenariam remiſſionem in mortis articulo concedere valeat, per præſenses indulgemus. Fraudantes vero trigeſimam, & ſemetipſos, ac conſcientiam propriam, excommunicationis ſententiis, & eccleſiaſticis cenſuris volumus innodari, &c. *Sublata, prenuntiat quæcumque contraria privilegia.* Datum Mantuæ, &c. XIX. Kal. Februarii, pontificatus noſtri anno II.

NOTA SEVERINI BINII.

Conventum illum Mantuanum, quo auctore Pio pontifice in præſentia plurimorum regum, principum vel legatorum, actum eſt de bello contra Turcas ſuſcipiendo, recentiores quidam concilium eſſe volunt ; ſed immerito ; tum quod vix unus epiſcopus interfuiſſe legatur ; tum etiam quod Platina & Chalcocondylas unius temporis ſcripteres, non aliter quam conventum appellent. Non dubito quin Genebrardus in poſteriore editione ſuæ chronologiæ hac de cauſa ſuſtulerit concilium Mantuanum, quod in priore editione ſub Pio II. collocatum invenitur.

ANNO CHRISTI 1462.

"**CHARTA REGIS EDUARDI QUARTI

De libertatibus clericorum; & ne ipſi clerici per laicos arreſtentur, aut in aliquo per breve, de præmunire facias, vexentur, & quod decimam de groſſis arboribus libere exigere valeant.

Vid. 2. E. 4. p. 2. m. 3.

EDvvardus Dei gratia, rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, univerſis & ſingulis archiepiſcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, juſticiariis, baronibus, vicecomitibus, eſcaetoribus, coronatoribus, præpoſitis, miniſtris ac omnibus ballivis & fidelibus ſuis ſalutem. Sciatis, quod cum inter alias cauſas multarum & ingentium calamitatum, quibus omnipotens Deus hoc regnum noſtrum Angliæ, peccatis exigentibus hactenus inceſſante, affligi ſuſtinuit, ea præcipue & ſane veremur, & vere credimus exiſtere judicatum, quod prælati & miniſtri eccleſiæ Anglicanæ libertatibus, prærogativis ac conſuetudinibus eccleſiæ univerſalis, quas violare abſque pœna multiplicis cenſuræ nemo fidelis poteſt, non ſunt pro ſe & rebus ſuis pacifice ſeu libere jam multis annis gaudere permiſſi: Ne igitur nos qui jamdudum, divina opitulante gratia, regiæ dignitatis apicem, ad nos jure hereditario pertinentem conſecuti ſumus, iram ipſius Dei adverſum nos exaſperare videamur, cupientes de cetero, non tam univerſalis eccleſiæ matris noſtræ inſtitutis firmiter inhærere, quam cæteris Chriſtianis & catholicis principibus, apud quos canones & decreta ſanctorum patrum debite honorantur, juſte ac unanimiter conſentire, ad honorem ipſius ſummipotentis Dei ac Chriſtianæ fidei incrementum, & ut populus nobis ſubditus excommunicationum pœnas, & eccleſiæ cenſuras cautius in futuro evitare, ac regnum noſtrum Angliæ ſub juſtis legibus amodo proſperare valeant: Nos de gratia noſtra ſpeciali, & ex mero motu noſtro dedimus & conceſſimus, ac pro nobis, heredibus, & ſucceſſoribus noſtris præſenti charta noſtra confirmamus, venerabilibus patribus Thomæ Cantuarienſi & Vvilielmo Eborum archiepiſcopis; Thomæ Londonenſi; Vvillielmo Vvintonienſi; Joanni Roffenſi; Joanni Vvigornenſi; Richardo Sarum; Thomæ Bathonienſi, & Vvellenſi; Vvaltero Norvvycenſi; Joanni Herefordenſi; Jacobo Bangorenſi; Joanni Lincolnienſi; Vvillielmo Elienſi; Georgio Exonienſi; Joanni Lichfeildienſi & Coventrienſi; Joanni Landavenſi; Joanni Ceſtrenſi; Roberto Menevenſi; Laurentio Dunelmenſi; & Joanni Carliolenſi epiſcopis; univerſiſque ac ſingulis prælatis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officialibus, commiſſariis, rectoribus, vicariis, & eorum ſucceſſoribus, presbyteris, capellanis, ac omnibus clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, necnon religioſis perſonis in quacumque religione per ſanctam matrem eccleſiam approbata profeſſis & converſis quibuſcumque, præſentibus & futuris, ubicumque infra regnum noſtrum Angliæ & partes Vvalliæ commorantibus, quod de cetero, nullus juſticiarius, vicecomes, commiſſarius, eſcaetor, coronator, ballivus, aliuſve officiarius, aut miniſter noſter vel heredum noſtrorum aut aliorum, qui curias legales ex conceſſione noſtra aut prædeceſſorum noſtrorum, aliave auctoritate tenent, inquirat ſeu inquiri faciat de exceſſibus, felioniis, raptibus mulierum, proditionibus aliiſve quibuſcumque tranſgreſſionibus perpetratis ſeu perpetrandis, ſeu ſic dicta perpetrata fuiſſe per aliquem vel aliquos archiepiſcopum vel archiepiſcopos, epiſcopum vel epiſcopos, abbatem vel abbates, priorem vel priores, decanum vel decanos, archidiaconum vel archidiaconos, officiarios, commiſſarios, rectores, vicarios, ſeu eorum ſucceſſores, presbyteros, capellanos & clericos quoſcumque infra ſacros ordines conſtitutos, aut religioſas perſonas ſupradictas præſentes vel futuras.

Et ſi contingat aliquam duodenam, quæſtamve, aliquem vel aliquos hujuſmodi archiepiſcopos, epiſcopos, prælatos, abbates, priores, decanos, archidiaconos, officiarios, commiſſarios, rectores, vicarios & eorum ſucceſſores, presbyteros, capellanos vel aliquos clericos in ſacris ordinibus conſtitutos de cetero indictare, præſentare, accuſare vel impetere, quod tunc ipſe vel ipſi, juſticiarius, vicecomes, eſcaetor, coronator, præpoſitus, ballivus, miniſter, aliuſve officiarius, ſtatim poſt receptionem hujuſmodi indictationis, præſentationis, accuſationis, impetitioniſve, ipſam indictationem, accuſationem, præſentationem, vel impetitionem abſque arreſtatione, ſeu captione, incarcerationeve clerici vel clericorum hujuſmodi indictatorum, præſentatorum, accuſatorumve, impetitorum bonorum aut catallorum eorumdem, archiepiſcopis, epiſcopis ac ſingulis prælatis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, qui in hujuſmodi indictatis ordinariam habent juriſdictionem tranſmittant. Et quod liceat ipſis ordinariis contra hujuſmodi ſic indictatos, præſentatos, accuſatos, impetitos judicialiter ſecundum jura eccleſiaſtica procedere, ipſam quoque cauſam ſeu cauſas cum omnibus eorum conſequentibus, dependentibus, emergentibus, incidentibus, & annexis finaliter decidere; licebit etiam ipſis archiepiſcopis, epiſcopis, univerſiſque ac ſingulis prælatis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officiariis, abſque hujuſmodi aliqua indictatione, præſentatione, accuſatione vel impetitione, ab hujuſmodi juſticiariis, vicecomitibus, eſcaetoribus, coronatoribus, præpoſitis, miniſtris, ballivis, aliiſve officiariis ſibi tranſmiſſis, indictationes, præſentationes, accuſationes, detectiones, impetitioneſve privatas hujuſmodi clericorum in ſacris ordinibus conſtitutorum, necnon religioſarum perſonarum, quarumcumque ſibi ſubditarum recipere, & ſuper hujuſmodi præſentatione, indictatione, accuſatione, detectione, vel impetitione, inquiſitiones facere, ulteriuſque ſecundum jura eccleſiaſtica uſque ad finem negotii procedere, & id finaliter terminare cum effectu, abſque

ali-

aliqua moleſtatione, vexatione aut impedimento, vel pœna aliqua ex parte noſtra vel heredum noſtrorum quoquo modo facienda aut imponenda.

Et ſi quis vel qui juſtificiariorum, vicecomitum, eſcaetorum, coronatorum, ballivorum, miniſtrorum noſtrorum, ſeu heredum aut ſucceſſorum noſtrorum, aut aliorum fidelium & ſubditorum noſtrorum, contra præmiſſam voluntatem & conceſſionem noſtram: in toto vel in aliqua ſua parte contravenire vel facere præſumpſerint, vel præſumpſerit, archiepiſcopi, epiſcopi, & ceteri judices eccleſiaſtici in ea parte pro tempore exiſtentes, in præſumentem vel præſumentes hujuſmodi, cenſuras eccleſiaſticas contra hujuſmodi perſonas jurisdictionem eccleſiaſticam ſic impedientes aut impedire procurantes, conſentientes & agentes, in canonibus & conſtitutionibus ſanctorum patrum latas, declarare & proferre nullatenus, neque a denuntiatione ſeu executione cenſurarum hujuſmodi propter aliquam prohibitionem a cancellaria noſtra, ſive de uno banco vel alio, aut aliqua curia quacumque noſtra, heredum, aut ſucceſſorum noſtrorum impoſterum obtinendas quovis modo ſuperſedeant, ſed plene eorum judicia ſecundum ſacros canones exerceant. Et ſi quis juſticiariorum, vicecomitum, ballivorum, eſcaetorum, coronatorum, aut miniſtrorum noſtrorum ſeu aliorum quemcumque vere vel prætenſe malefactores arreſtaverint, attachiaverint, tenuerint, incarceraverint vel cuſtodierint, & ſic arreſtatus, tentus, attachiatus, incarceratus vel cuſtoditus ſe clericum dicens ad ordinarium loci mitti vel remitti petat, ſive ordinarius loci ipſum petat aut repetat, ſtatim " & indilate, & etiam ante cauſæ cognitionem ſeu examinationem de clericatu, quia de prætenſa ſpirituali fit quæſtio, ad eccleſiaſticum ſuum judicem, vocato tamen judice ſæculari aut alio ad cujus intereſſe dubitationis illius pertineat deciſio. Et ſi per judicem eccleſiaſticum clericus reperiatur, ſub juriſdictione eccleſiaſtica judicandus remaneat; alias autem ad judicem ſive curiam temporalem omnino reſtituatur.

Conceſſimus etiam & confirmamus, pro nobis, heredibus, & ſucceſſoribus noſtris, præfatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicarii, & eorum ſucceſſoribus, clericis, & eccleſiaſticis perſonis quibuſcumque præſentibus & futuris, infra regnum noſtrum Angliæ, partes Vvalliæ, & provincias prædicti regni, quod in curia eccleſiaſtica, de & ſuper cauſa decimarum, etiam groſſarum viginti vel viginti & unius annorum aut majoris ætatis arborum, ubi ad partis inſtantiam vel judicis officium agitur vel proceditur, ſive executio quæcumque fiat vel petatur, liceat judici eccleſiaſtico, abſque metu & pœna cujuſcumque prohibitionis aut brevis de *Præmunire facias* vel alterius, etiam nulla conſultatione ex parte noſtra heredum vel ſucceſſorum noſtrorum obtenta ſeu habita, libere & intrepide procedere, ac ſententiam ferre, & inde executionem facere quibuſcumque prohibitionibus, auctoritate noſtra vel heredum noſtrorum in dictis cauſis impetratis, concedendis, vel impetrandis: Et ſtatuto Richardi nuper regis Angliæ poſt conqueſtum ſecundi, in parliamento apud Vvyntoniam anno regni ſui ſextodecimo tento, facto; ceteriſque omnibus ſtatutis noſtrorum prædeceſſorum contra libertatem & juriſdictionem eccleſiaſticam qualitercumque editis, ſeu declarationibus occaſionibus earumdem factis non obſtantibus, quorum ſtatutorum pœnas & actiones in eiſdem contentas, præfatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicariis, eorumque ſucceſſoribus; necnon omnibus perſonis, aliquam dictarum cauſarum in foro eccleſiaſtico proſequendis, & in iis defendendis, dictarumque partium agentium & defendentium procuratoribus, conſiliariis, teſtibus & notariis, pro nobis & heredibus noſtris in perpetuum relaxamus & pardonamus, ac cum dictis archiepiſcopis, epiſcopis, eorumque ſucceſſoribus, ut ipſi libere & impune in omnibus præmiſſis per nos recitatis & conceſſis procedere, & partes hujuſmodi hinc inde, ut præfertur, proſequi, & in illis concludere, & ea ſecundum canones finaliter terminare, & executioni demandare valeant, licentiamus, & de gratia noſtra ſpeciali diſpenſamus, pro nobis & heredibus noſtris in perpetuum.

Mandantes omnibus ſubditis noſtris, quod nullus eorum aliquod præmiſſorum infringere aut violare attemptet, ſeu faciat attemptari, ſecundum quod voluerint indignationem noſtræ regiæ majeſtatis evadere in futurum. Et ſi (quod abſit) aliquis juſticiariorum, vicecomitum, vel eſcaetorum, coronatorum, ballivorum, per ſe aut ſuos miniſtros præmiſſa vel aliquod præmiſſorum facere recuſaverit, aut eis contravenire aut attemptare præſumpſerit, quod extunc infra quindecim dies a tempore requiſitionis ſibi factæ per ordinarium loci aut ejus officialem, archidiaconum loci vel ejus officialem, cujus returno ſeu certificatorio ſtabitur in hac parte, omnino comperiat, perſonaliter in cancellariam noſtram ſub pœna ducentarum librarum ad dicendum cauſam quare pro contemptu hujuſmodi arbitrio noſtro puniri non debeat, cujus pœnæ ſic commiſſæ, duæ partes ad uſum noſtrum levari debent, & tertia pars ejuſdem pœnæ ad uſum clerici ſic vexati levari debet, & ſic fieri ac ſtricte obſervari volumus & mandamus.

Inſuper conceſſimus de gratia noſtra ſpeciali, quod nullus ordinarius, judexve ſpiritualis, ſive aliquis alius cauſam ſuam proſequens, in curia eccleſiaſtica vel ſpirituali, aliquo modo gravetur, inquietetur, vexetur, aut alio modo moleſtetur per breve de Præmunire facias, pro proſecutione ſeu deciſione alicujus cauſæ in curia ſpirituali determinandæ, & infra regnum inchoatæ. Et quod nec judex nec pars proſequens, cauſam, vel pars defendens, neque earum partium conſiliarii, in aliquam pœnam in ſtatuto de Præmunire facias contentam, incidat. Proviſo, ſemper, quod hæc noſtra præſens conceſſio ad impetrantes beneficia vel exemptiones, aut capacitates cum portione monachali nullatenus extendatur.

Et ulterius ex uberiori gratia noſtra volumus & ordinamus, quod ſi præſentes literæ noſtræ in forma vel materia, ſeu ex quacumque alia cauſa, quoad debitum effectum & intentionem præſentis conceſſionis noſtræ, ſeu exonerationis prædictæ, minus validæ, ſive inſufficientes exiſtant, exiſtereve contigerint, aut aliquis defectus vel inſufficientia in eiſdem

ANNO CHRISTI 1462.

ANNO CHRISTI 1463.

literis reperitur ſeu reperiri contigerit, quod A cancellarius noſter Angliæ modernus exiſteus, & quicumque alius de tempore in tempus futurum tam præſentes literas noſtras reformet quam fieri faciat alias literas noſtras in ea parte validas & ſufficientes totiens quotiens ex parte cleri Cantuarienſis provinciæ petatur, quouſque dicti archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, priores, decani, archidiaconi, rectores, vicarii, & ſucceſſores eorundem, debitum effectum & intentionem præſentis conceſſionis noſtræ & exonerationis prædictæ, habuerint ſibi & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum, abſque aliqua alia proſequutione penes nos, hæredes ſeu ſucceſſores noſtros facienda, ſive aliquo alio vvaranto in hac parte proſequendo: Et hoc abſque feodo inde ad opus noſtrum capiendo ſeu ſolvendo: Hiis teſtibus præclariſſimis fratribus noſtris Georgio Clarenciæ, & Richardo Gloceſtriæ, ac cariſſimis conſanguineis noſtris Joanne Norfolciæ, & Joanne Suffolciæ ducibus, necnon cariſſimis conſanguineis noſtris Richardo Vvarvici camerario Angliæ; Joanne Vvigorniæ theſaurario Angliæ; Henrico Eſſexiæ, & Vvillielmo Cant. ſeneſcallo hoſpitii noſtri, comitibus; ac dilectis & fidelibus noſtris Joanne Nevell de Montagu, Vvillielmo Haſtinges de Haſtinges camerario noſtro, & Joanne Fogge theſaurario hoſpitii noſtri militibus & aliis. Datæ per manum noſtram apud palatium noſtrum Vveſmonaſterienſe ſecundo die Novembris B anno regni noſtri ſecundo.

CONSTITUTIONES THOMÆ BOURCHIER

Cantuarienſis Archiepiſcopi, totius Angliæ primatis, & apoſtolicæ ſedis legati, in eccleſia cathedrali S. Pauli London. editæ, prælatis & clero Cantuarienſis provinciæ ad tunc & ibidem convocatis, ſexto die menſis Julii anno Domini MCCCCLXIII.

Ex cod. MS. in regiſtro principali domini archiepiſcopi Cantuar. (nuncupato *Bourchier*) fol. 19. b.

QUamvis ſacris canonibus teſtantibus, omnium eccleſiarum, earumque jurium perſonarum & rerum, ſimili modo bonorum pio- C rum locorum ad epiſcopos diſpoſitio pertinere dignoſcatur; decetque domum Dei ſanctitudo, decet, ut cujus in pace factus eſt locus cultus divinus ſit cum debita veneratione pacificus; decet ut nulla mentium Chriſtianorum in eccleſia ſit turbatio, aut juris ſæcularis poteſtatis executio; verumtamen per nimiam audaciam imo verius temeritatem laicorum quorumdam officiariorum ſæcularis poteſtatis in provincia Cantuarienſi, ſuarum animarum ſalutis immemorum, tanta contra eccleſias inolevit abuſio, quod vicecomites, ſubvicecomites, ballivi, ſatrapæ, bedelli & fatellites, per ſe & ſuos deputatos his diebus plus ſolito, utriuſque ſexus perſonas in eccleſiis, & aliis locis D Deo conſecratis pacifice exiſtentes, & in eiſdem expectare & moram facere deſiderantes, orationi & devotioni ibidem fortaſſis intendentes, arreſtari, vel ab eccleſiis earumque cœmeteriis, aliis locis, ut præfertur, Deo ſacratis, vi trahere, & per vim, non abſque magna divini cultus turbatione, & aliquotiens pugna, & eccleſiarum pollutione, ſub colore executionis officii poteſtatis ſæcularis nullo juſto medio in eccleſiis fiendo exire compellere non verentur, in magnum eccleſiarum ſcandalum & detrimentum, & eorum animarum periculum, aliorumque exemplum perniciоſum. Nos vero Thomas permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, cupientes tan- E tis abuſionibus legi Dei, & ſuæ ſanctæ eccleſiæ reprobatis remedium apponere ut tenemur; & ne alias videamur approbare, præſentis concilii provincialis auctoritate ordinamus & prohibemus, ſub pœna excommunicationis, quod nullus poteſtatis ſæcularis officiarius quocumque nomine cenſeatur, aliquam perſonam, virum vel fœminam, in eccleſia ſancti Pauli civitatis London, aut aliqua alia eccleſia ſeu loco conſecrato in provincia Cantuarienſi exiſtente, præſertim dum divina celebrantur in eiſdem, in cauſa civili ſeu pecuniaria, arreſtare, aut extra eccleſiam vel hujuſmodi locum ſacrum aliquo modo exire compellat. Si quis autem vicecomes, ſubvicecomes, major, ballivus, ſatrapa, bedellus, ſatelles ſeu alius ſæcularis poteſtatis officiarius, quocumque nomine cenſeatur, hujuſmodi noſtri ſtatuti temerarius violator extiterit, ac hujuſmodi violationi auctoritatem, auxilium vel conſenſum præbuerit, ipſum ipſo facto in majoris excommunicationis ſententiam incurrere volumus, ab eadem, quouſque eccleſiis & aliis perſonis in hac parte læſis competenter ſatisfecerint, nullatenus abſolvendis, abſolutionemque eorundem locorum diœceſanis ſpecialiter reſervamus. Ipſoſque qui per violentiam in eccleſiis ſeu aliis locis conſecratis etiam in laicum manus violentas injiciunt, ea ſententia volumus eſſe innodatos.

Conſtitutio contra veſtituras clericorum.

QUamquam in hoc catholico & glorioſo Angliæ regno, contra novos inſolentes & deformes abuſiones veſtituræ cleri & populi jam pluribus annis per prædicatores verbi Dei, juxta apoſtoli doctrinam arguendo, increpando, & obſecrando, ſatis ac ſatis conſultum & clamatum fuerit; nulli tamen, quod dolendum eſt, vel pauci ſaltem reperiuntur, qui ab hujuſmodi abuſionibus deſiſtere velint: Expedit igitur, ut quos divinus amor a malo non revocat, metus pœnæ coerceat; Et ſi nos, qui divina permiſſione ad corrigendum alios præpoſiti ſimus, nos ipſos ac clerum noſtrum corrigere & reformare negligamus, veremur ne populus nobis ſubjectus, vitam & mores noſtros ſermonibus & prædicationibus noſtris diſcrepantes animadvertant, ac inde occaſione capta verbis noſtris minus confidentes, eccleſiam Chriſti, quod ipſe avertat, ejuſque miniſtros ac eorum ſanam doctrinam & auctoritatem contemnere excitentur. Volentes igitur, in quantum Deus nobis dederit, huic malo,

ne

ANNO CHRISTI 1464.

ne de manibus noſtris in extremo die requiratur, remedium apponere, auctoritate noſtra metropolitica, de unanimi conſenſu & aſſenſu venerabilium fratrum noſtrorum dominorum epiſcoporum, ac totius cleri noſtræ Cantuarienſis provinciæ, præſentis provincialis concilii decreto, ſtatuimus, & ordinamus, ne quis ſacerdos aut clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, vel ad beneficium eccleſiaſticum promotus, togam, ſeu ſuperiorem veſtem niſi clauſam a parte anteriori, & non per totum apertam, neque in fimbria aut circumferentia inferiori ejuſdem, borduram de pellibus aut furraturis; & ne quis in aliqua univerſitate non graduatus, nec in aliqua dignitate eccleſiaſtica conſtitutus, presbyteris, & clericis in ſervitio domini regis dumtaxat exceptis, capucium penulatum, aut alias duplex, vel de ſe ſimplex cum corneto vel liripipio brevi, more prælatorum & graduatorum, aut in zona, enſe, vel ſica, vel " marcipio, exterius aureum deauratumve; Et ne quis dictarum perſonarum, ſeu familiarum domeſticarum archiepiſcopi, epiſcopi, abbatis, prioris, decani, archidiaconi, ſeu cujuſvis alterius eccleſiaſtici viri, ad vadia & ſtipendia cuiquam eorumdem ſerviens, & maxime ille qui ſpirituali officio inſervit, deformes veſtes, & eccleſiæ ſcandaloſas; neque in diploide, tunica, aut toga, farcimenta, Anglice Bolſters, circa humeros; neque veſtem ſuperiorem adeo brevem, quæ pudenda non tegat & operiat; aut ſotulares nimium roſtratos, de cetero in publico deferat; aut quovis genere talium veſtiturarum uti præſumat. Si quis autem hujus ſtatuti & ordinationis, poſt menſem a tempore publicationis ejuſdem, transgreſſor repertus fuerit, ſi promotus ad beneficium eccleſiaſticum, a perceptione fructuum ejuſdem; non promotus, ſive clericus, ſive laicus, ab officio & ſervitio, quod obtinet, quouſque ſe ipſum emendaverit & reformaverit penitus expellatur. Dominus autem vel magiſter, qui hujuſmodi tranſgreſſorem non reformatum retinet, aut de novo recipit, onus & periculum coram ſupremo judice in ſe conſcientiam ſuam & animam ſuſcipiat. Et quoniam nos in perſona noſtra pro gratia quam Deus ipſe nobis dabit, ad hujus conſtitutionis obſervantiam, omnem noſtram diligentiam adhibere diſpoſiti ſumus, & ita intendimus, venerabiles fratres noſtros dominos epiſcopos in domino exhortamur, ceteraſque perſonas eccleſiaſticas inferiores, omnes & ſingulas nobis ſubditas, in virtute diſtrictæ obedientiæ firmiter in eodem monemus, ut ad ipſius omnipotentis Dei laudem, & eccleſiæ ſuæ ſcandalum vitandum in hac parte ſe habeant, ut conſtitutionem iſtam gravioribus pœnis in futurum minare non cogamur.

VITA PAULI PAPÆ II.

PAULUS nobili genere ortus, Petrus cognomento Barbus antea vocatus, ab Eugenio avunculo per varios honorum gradus ad cardinalatum evectus, Pio mortuo, pridie Kalendas Septembris pontifex creatur, Friderico III. imperante. Abbreviatores, ut vocant, a Pio in curiam adſcitos officio privavit, inter quos Platina, quod cum inſolentius epiſtola quadam factum redarguiſſet, in cuſtodiam detruſus eſt. Paulus canonicos in baſilica Lateranenſi collocatos, & a Calliſto ejectos, reſtituit. Legatos ad principes miſit, eoſque, licet fruſtra, cohortatus eſt ad bellum inferendum Turcis, qui univerſa jam Epiro in poteſtatem redacta, in Illyricum irruptionem faciebant. Regis Fernandi copiis adjutus, Deiphobum & Franciſcum Anguillariæ oppreſſit, eoſque tamquam eccleſiæ hoſtes novem caſtellis ſpoliavit. Hinc ad contentionem venit cum Fernando rege, quod is ob officium præſtitum pontifici plures ſibi annuos cenſus remitti poſtulabat. Epiſcopum Conchenſem Mediolanum miſit, qui urbem illam erga Galeatium Franciſci Sfortiæ nuper mortui filium in fide contineret. Magnum Rhodiorum militum magiſtrum Romam vocavit; ut ejus rem pene labantem adjuvaret. Quo Romæ mortuo, Carolum Urſinum in ejus locum ſubrogavit. Poſt diuturna bellorum diſſidia, multos Italiæ principatus inter ſe conciliavit. Hinc ad hilaritatem declinans, veterum imitatione populo ludos & ſpectacula edidit, epulumque dedit. Fridericum Cæſarem, Romam ex voto venientem, apparatiſſime ſuſcepit. Idem Borſo præſtitit, quem Ferrariæ ducem creaverat. Hungaros & Germanos in Georgium Bohemiæ regem perfidum hominem commovit, ex quo regia omnino domus deleta eſt. In Tolphæ dominos bellum ſuſcepit: quo infeliciter geſto, oppidum decem & ſeptem millibus aureorum mercatus eſt. Obiit apoplexiæ morbo anno domini 1471. octavo Kalendas Auguſti, cum ſediſſet annos ſex, menſes decem & dies viginti ſex. Hic cardinalibus purpuratas veſtes, & quidem ornatiores, dedit. Ædes ad ſanctum Marcum & Vaticanas magnificentiſſimas ædificavit. Cardinalibus & epiſcopis tenuioris fortunæ, virginibus, viduis, valetudinariis opem liberaliter præſtitit. Annonæ curam ſolicitiorem geſſit: precioſiſſimis gemmis mirum in modum oblectatus eſt. Paululum difficilis in agendo habitus, graviter in flagitioſos animadvertit, ſuos audaces nimium & inſolentes non tulit. Floruit ea tempeſtate Dionyſius Carthuſianus, tot excellentium librorum auctor, de quo illud aliquando teſtimonium protulit Eugenius: Lætetur mater eccleſia, quæ talem habet filium. De Platina, qui vitam Pauli ſecundi animo hoſtili & offenſo magis quam hiſtorice deſcribit, recte illud a quodam Papienſi ſcriptum exiſtimamus: Platinæ quidem quis non ignoſcat, ſi ſit iratus?

ANNO CHRISTI 1466.

CONSTITUTIONES GEORGII NEVILL ARCHIEPISCOPI EBORUM

In ſynodo provinciali, infra eccleſiam Metropolitanam Eboracenſem editæ XXVI. die menſis Aprilis anno domini MCCCCLXVI.

Ex vet. cod. MS. in bibl. Cotton. ſub effigie Vitelli A.1.f.160. b.

GEORGIUS permiſſione divina, archiepiſcopus Eborum, Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus; univerſis & ſingulis abbatibus, prioribus, miniſtris, rectoribus, vicariis, & aliis eccleſiarum prælatis, ac quibuſcumque clericis & laicis noſtrarum Eborum diœceſis & provinciæ, ſalutem in domino ſempiternam. Etſi nonnullæ conſtitutiones perquam utiles, a prædeceſſoribus noſtris Eborum archiepiſcopis in ſynodis provinciæ per ipſos celebratæ, ad conſervationem eccleſiaſticæ libertatis, fidei quoque munimen, edictæ ſint & legitime promulgatæ; antiquus tamen hoſtis admodum invidens ſaluti fidelium, & ſemper ſuggerens mala, ac quoad poteſt nova priſcis adjiciens, quo plurimos ſecum ad " carcera trahat, miris in dies ſingulos artibus laborare non deſinit, ut orthodoxam fidem avertat, quietem perturbet mortalium, libertatem quoque eccleſiaſticam labefactet: Nos igitur tam hujuſmodi moliminibus, inſidiiſque diaboli, quam maleficiis hominum obſtare atque obviare volentes; ad munimen fidei & augmentum ejuſdem, reformationemque morum, ac deſenſionem eccleſiaſticæ libertatis, de conſenſu & aſſenſu ſuffraganeorum noſtrorum ac prælatorum, & cleri noſtræ provinciæ, has conſtitutiones fieri fecimus quas promulgamus, ac aliis prius editis ſuperaddimus, & inter alia ſtatuta provincialia ſcribi & incorporari, ac ab omnibus ſubditis noſtræ Eborum provinciæ firmiter volumus obſervari.

" Tartara

" f. plurimos.

Ignorantia ſacerdotum " plurimum præcipitat in foveam erroris, & clericorum ſtultitia vel ruditas qui . . . . . canonica filios fidelium iſtruere jubentur, magis aliquando ad errorem proficit quam doctrinam; quidam enim ceteris prædicantes non ſemper loca viſitant quæ magis conſtant veritatis lumine indigere, teſtante propheta, *quia parvuli petierunt panem & non erat qui frangeret*: Et alio clamante, *quia egeni & pauperes quærunt aquas, lingua eorum ſiti aruit*; In quorum remedium diſcriminum ſtatuendo præcipimus, ut quilibet ſacerdos plebi præſidens, quater in anno; hoc eſt ſemel in quolibet quarterio anni, die una ſolenni vel pluribus, per ſe vel per alium exponat populo vulgariter, abſque cujuslibet ſubtilitatis textura fantaſtica; quatuordecim fidei articulos; decem mandata decalogi; duo præcepta evangelii, ſcilicet geminæ caritatis; ſeptem opera miſericordiæ; ſeptem peccata capitalia cum ſua progenie; ſeptem virtutes principales; ac ſeptem gratiæ ſacramenta: Et ne quis a prædictis per ignorantiam ſe excuſet, cumque omnes miniſtri eccleſiæ ſcire teneantur, ea perſtringimus ſummaria brevitate: Sciendum eſt igitur ſeptem fidei articulos pertinentes ad myſterium Trinitatis; quorum quatuor pertinent ad divinitatis intrinſeca, tres vero ad effectus. Primus eſt unitas divinæ eſſentiæ in trium perſonarum indiviſibili Trinitate, juxta illud *Credo in unum Deum*. Secundus eſt, credere patrem ingenitum eſſe Deum. Tertius eſt credere Filium unigenitum eſſe Deum. Quartus eſt credere Spiritum ſanctum nec genitum nec ingenitum eſſe Deum, ſed a Patre & Filio pariter procedentem, Quintus eſt creatio cæli & terræ, hoc eſt, omnis viſibilis & inviſibilis creaturæ a tota indiviſibili Trinitate, Sextus eſt, ſanctificatio eccleſiæ per Spiritum ſanctum, & gratiæ ſacramenta & cetera omnia in quibus communicat eccleſia Chriſtiana; in quo intelligitur, quod eccleſia cum ſuis ſacramentis & legibus per Spiritum ſanctum omni homini quantumcumque peccatori ſufficit ad ſalutem; & quod extra eccleſiam non eſt ſalus, Septimus eſt conſummatio eccleſiæ per gloriam æternam in anima & corpore veraciter ſuſcitando: Et per oppoſitum intelligitur æterna damnatio reproborum.

Item alii ſeptem articuli pertinent ad Chriſti humanitatem. Primus eſt incarnatio ſeu vera carnis aſſumptio . . . . . per Spiritum ſanctum e virgine gloriosa. Secundus eſt " veri incarnati Dei nativitas ex virgine incorrupta. Tertius eſt veri Chriſti Dei paſſio & mors in cruce ſub tyranno Pilato. Quartus eſt deſcenſio Chriſti Dei ad inferos in anima, quieſcente corpore in ſepulcro, ad ſpoliationem tartari. Quintus eſt vera Chriſti reſurrectio. Sextus eſt vera ipſius ad cælos aſcenſio. Septimus eſt ipſius venturi ad judicium certiſſima expectatio.

" Verbi inc. nat

Item decem mandatorum veteris teſtamenti tria ordinantur ad Deum, quæ dicuntur mandata primæ tabulæ, ſeptem vero ad proximum, quæ dicuntur ſecundæ tabulæ mandata. In primo prohibetur omnis idololatria, cum dicitur, *Non habebis dominos alienos coram me*; in quo implicite prohibentur omnia ſortilegia, & omnes incantationes, cum ſuperſtitionibus characterum & hujuſmodi figmentorum. In ſecundo cum dicitur, *Non aſſumes nomen Dei in vanum*, prohibetur principaliter hæreſis univerſa, & " . . . arie omnis blaſphemia, & irreverens Dei nominatio; præcipue in perjurio. In tertio mandato cum dicitur, *Memento ut ſabbatum ſanctifices*, præcipitur cultus religionis Chriſtianæ, ad quem indifferenter clerici ac laici obligantur; ubi ſciendum eſt, obligatio ad feriandum in ſabbato legali, ſecundum formam veteris teſtamenti expiravit omnino cum ceteris in lege ceremoniis; & ſufficit in novo teſtamento modus vacandi cultui divino diebus dominicis & ceteris diebus ſolennibus, ad hoc auctoritate eccleſiæ deputatis; quibus diebus modus vacandi non eſt ſumendus a ſuperſtitione Judaica, ſed a canone inſtitutionis. Primum ſecundæ tabulæ mandatum eſt patrem & matrem explicite, temporaliter & ſpiritualiter honorare, implicite autem & . . . . arie omnis homo pro ſui gradus merito, ex eodem mandato intelligitur honorandus; In hoc autem mandato intelliguntur non ſolum pater & mater carnaliter, verum etiam ſpiritualiter, ut pater ſit prælatus eccleſiæ mediatus vel immediatus;

" Summi

ANNO CHRISTI 146.

tus : mater autem ecclesia, cujus sunt filii catholici universi. Secundum est, *Non occides*; in quo explicite inhibetur omnis illicita alicujus personæ interemtio, consensu, verbo, opere, vel favore : Implicite vero omnis injusta personæ læsio inhibetur : Spiritualiter etiam occidunt qui non reficiunt indigentes. Similiter occidunt qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confundunt. Tertium mandatum est, *Non mœchaberis*; in quo explicite inhibetur adulterium : implicite vero fornicatio, quia explicite inhibetur in Deuteronomio XXIII. capitulo; ubi dicitur *non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filiis Israelis*. Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quoniam bona matrimonii non excusant : Omnis etiam voluntaria pollutio quocumque modo aliter studiose & voluntaria procurata. Quartum mandatum est *non facies furtum*; quo explicite prohibetur clandestina contractatio, rei alienæ diminutio : Implicite vero omnis injuriosa, seu per fraudem, seu per usuram, seu per violentiam, seu per metum rei usurpatio alienæ. Quintum mandatum est, *non loquare contra proximum tuum falsum testimonium*; in quo explicite prohibetur falsa testificatio contra indignum ad merita promovendum : In hoc etiam mandato omne mendacium, præcipue pernicioſum condemnatur. Sextum mandatum, *non concupisces domum proximi tui* ..... cum ejus injuria. In quo mandato explicite inhibetur cupiditas possessionis immobilis catholici præcipue cujuscumque. Septimum mandatum est, *non desiderabis uxorem proximi tui, nec ejus servum, nec ancillam, nec asinum, nec omnia quæ illius sunt*; In quibus omnis cupiditas possessionis alienæ quantum ad res mobiles condemnatur.

His autem mandatis duo superaddidit evangelium; scilicet dilectionem Dei & proximi; Deum diligit qui prædicta mandata ex amore, non ex timore principaliter custodit; proximum autem debet quilibet diligere sicut semetipsum; ubi hoc....sicut non dicit æqualitatem sed.... ut videlicet diligas proximum tuum ad quod teipsum, hoc est ad bonum, non ad malum; & quomodo teipsum, hoc est spiritualiter non carnaliter, secundum quod carnaliter vitium dicitur. Item quantum teipsum, hoc est in prosperitate & adversitate, sanitate & infirmitate : Item teipsum respectu temporalium pro tanto ut plus diligas proximi tui animam, seu animæ salutem æternam, quam tuam vitam propriam temporalem, sicut animæ tuæ vitam debes præponere vitæ carnis tuæ : Item qualiter teipsum, ut videlicet omni homini in necessitate subvenias, sicut tibi velles in necessitate subveniri; & hæc omnia intelliguntur cum dicitur, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*.

Sex autem opera misericordiæ ex Matthæi evangelio patefiunt; quæ sunt *pascere famelicum; potare sitibundum; hospitio precipere peregrinum; vestire nudum; visitare infirmum : consolari carceri mancipatum*; septimum vero ex Tobia colligitur, quod est *sepelire corpora mortuorum*.

Septem sunt peccata capitalia, videlicet, *Superbia; invidia; ira; acedia; avaritia; gula; & luxuria*: Et est superbia amor propriæ excellentiæ, de qua oriuntur jactantia, ostentatio, hypocrisis, schismata, & similia. Invidia est felicitatis alienæ odium, de qua oriuntur detractio, murmuratio, dissensio, perversa judicia, & similia. Ira est appetitus vindictæ & nocumenti alieni, quæ cum perseverat, in corde fit odium; de qua oriuntur persequutiones verborum, & factorum, plagæ, homicidia, & similia. Acedia est tædium boni spiritualis, ex quo homo nec in Deo nec in divinis laudibus delectat; ex qua sequuntur ignavia, pusillanimitas, desperatio, & similia. Avaritia est immoderatus amor mobilium vel immobilium affluentiæ, vel illicite acquirendo, vel illicite detinendo; ex qua oriuntur fraus, furtum, sortilegia, sacrilegia, simonia, & omne turpe lucrum. Gula est immoderatus amor delectationis secundum gustum in cibo & potu, in qua [a] quantipliciter peccatur, scilicet in tempore, quando comeditur nimis mane aut nimis tarde vel nimis assidue; in qualitate, cum quæruntur cibaria delicata; item in quantitate quando nimis comeditur vel bibitur, quod est vilissimum genus gulæ, & est nimium in cibo & potu quando corpus aggravat, vel quando impedit sensum interiorem aut exteriorem, seu quando lædit corporis sanitatem : item aviditate, seu voracitate, & ultimo in curiosa & exquisita alimentorum præparatione ad gulæ delicias excitandam; quæ quamquam continentur in hoc versu, Præpropere, laute ..... [b] ardenter, studiose, Luxuria vero, non oportet notificare, cujus infamia [c] earumdem inficit universum.

[a] *Lege*, quantupliciter. *H.*

[b] *f.* nimis, [c] orbem.

Septem vero virtutes principales sunt, fides, spes, & caritas, quæ ad Deum pertinent & idcirco theologicæ appellantur, prudentia, justitia, temperantia & fortitudo, per quas ad seipsum & proximum homo ordinatur; & est actus prudentiæ bonum eligere; actus justitiæ recte facere; actus temperantiæ, non obedire deliciis; actus fortitudinis non dimittere bonum agendum pro angustiis vel molestiis quibuscumque : Et dicuntur esse quatuor virtutes cardinales, hoc est principales, quia istis quatuor plures aliæ sunt subjectæ, de quibus quatuor simplicibus laboramus ad præsens, amplius nec tractamus.

Septem sunt gratiæ sacramenta, quorum dispensatores ecclesiæ sunt prælati, quorumcumque ab omnibus debent recipi Christianis; utpote baptismus, confirmatio, pœnitentia, eucharistia, suo tempore extrema-unctio, quæ tantum illis dari debet qui gravis infirmitatis indiciis videntur mortis appropinquare periculis, quibus omnino fieri potest detur, dum sint compotes mentis & rationis. Et si contingat eis phreneſi, vel quacumque alienatione mentis laborare, si ante alienationem erant de sua salute solliciti consulimus nihilominus eis hoc sacramentum fiducialiter ministretur : Credimus enim & experimento didicimus quantumcumque phrenetico si tamen sit prædestinationis filius ipsius susceptionem vel ad habendum dilucidum intervallum, vel saltem ad spirituale gaudium sive commodum, utpote ad augmentum gratiæ, profuturum.

[a] quorum quæque

Sunt etiam alia duo sacramenta, ordo & matrimonium, quorum primum..... convenit, secundum vero novi testamenti tempore solum convenit in per.....tamen per ipsum ex vi sacramenti credimus largiri gratiam, si sincere animo contrahatur.

Quamquam exsolventibus bene decimas Deus frugum omnium abundantiam & possessionum

uber-

ANNO CHRISTI 1465.

ubertatem tribuit, tamen dolenter referimus quod nonnulli noſtræ provinciæ, contra teſtamenti veteris atque novi doctrinam, de ſilvis ſuis cæduis, & lignis arborum cæduarum exciſis in eis circa quæ minus quam circa fructus agrorum labores impendunt, decimas Deo & eccleſiis quibus debentur notorie per .... quod ipſas in præterito non dederunt, ſolvere contradicunt, quod æſtimant idcirco licere quod legem moris de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur, in dubium etiam revocantes quæ ſilva cædua ſit dicenda: Nos igitur advertentes quod ſi ſua portione ſit eccleſia defraudata diuturnum crimen propterea non minuitur ſed augetur, ac fames & penuria omniſque rerum egeſtas opprimunt. . . . decimas non ſolventes hujuſmodi, declaramus proviſione concilii ſilvam cæduam illam fore, quæ cujuſcumque exiſtens generis arborum in hoc habeatur ut cædatur aut eſt habilis ad cedendum; quæ etiam ſucciſa rurſus ex ſtipitibus aut radicibus renaſcatur, ac ex ea decimam partem utpote realem & prædialem baptiſmalibus ſeu matricibus eccleſiis perſolvendam; nec non ſilvarum poſſeſſores hujuſmodi ad præſtationem decimarum ipſorum lignorum exciſorum in iis ſicut fœni & bladorum omni cenſura eccleſiaſtica fore canonice compellendos.

Cordis dolore concutimur, intuentes in noſtra provincia, malitia excreſcente peſſima corruptela noviter inolevit, dum eccleſiarum prælati & beneficiati eccleſiaſtici, atque nonnulli laici mortis vicinæ conjecturam veriſimilem obtinentes, univerſa bona ſua, ſeu quotam eorum partem tam notabilem donari inter viros ſeu aliter alienare præſumunt; quod nedum eccleſiæ ad quarum domos, ædificia, & cancellos reparanda dum vivebant fuerant obligati, ſuis excluduntur remediis; ſed rex & alii quibus ſic alienantes efficaciter tenebantur, ſuis juribus, uxoreſque & liberi conjugatorum ſuis portionibus, de conſuetudine vel de jure ipſis debitis irrecuperabiliter defraudantur. Quidam etiam doli nimium experti languentibus in extremis hujuſmodi alienationes facere conſuluerunt, temere procurarunt, ipſoſque languentes conſiliis & ſuaſionibus perverſis a voluntate teſtandi nequiter perverterunt; ex quibus impedire teſtamenti liberam factionem ac eccleſias & ceteros ſupradictos ſuo jure non ambigitur malitioſe privare: Unde præſentis deliberatione concilii omnes & ſingulos in noſtra provincia donantes ſeu alienantes taliter bona ſua, malitia ſive fraude, ac hujuſmodi malitiæ ſive fraudis conſcios, ſic recipientes ſic alienata, in eos & ad hoc dantes conſilium, auxilium, vel favorem, majoris excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto, donantes & ſua bona in ipſa providentia taliter alienantes propter ſui gravitatem exceſſus, niſi prius pœnituerint, & dictam donationem effectualiter, quantum in eis fuerit, revocaverint, eccleſiaſtica careant ſepultura: ceterum ne probationis fraudis vel malitiæ in hac parte difficultas hanc proviſionem præſentem reddat inutilem, ſtatuimus, quod quotieſcumque aliquis dictæ provinciæ bona ſua omnia ſic ut præfertur donaverit, aut alias quovis titulo alienaverit, ſeu in quantitate tam notabili, quod appareat de reſiduo eccleſiis vel creditoribus aliis de ſuis debitis, uxoribus & liberis de ſuis portionibus ſupradictis non poſſe ſatisfieri ſicut decet, alienatio hujuſmodi per malitiam ſive fraudem eo ipſo fieri cenſeatur malitiæ ſive fraudis probatione ..... " teriori minime requiſita.

Accidit novitate perverſa, quod cum eccleſiarum prælati [a] deviorum diſciplina peccatis & exceſſibus ſubditorum nituntur inquirere, magnates & poteſtantes alii ſæculares, officia impedire molientes eorum, inhibent laicis ipſorum tenentibus aut nativis, ne ad ordinatorum citationes pro ſuorum criminum vel exceſſuum correctionibus canonice ſubeundis, quorum correctio & punitio ad ipſos ordinarios noſcitur pertinere de conſuetudine vel de jure, aut pro teſtamentorum probationibus, approbationibus, inſinuationibus, aut calculis de bonis defunctorum adminiſtratis per eos, ſeu computis, & aliis teſtamentariis juribus extra locum domicilii veniant & compareant coram eis; & ne in locis ſui dominii per prælatos exerceantur præmiſſa impediunt & procurant.... & faciunt nequiter impediri, ſibi quoque ſuper his juriſdictionem uſurpant: Alii præterea viros eccleſiaſticos juriſdictionem eccleſiaſticam exercentes, & ſuis ſubditis, pro eorum culpis & exceſſibus pœnitentias corporales ſeu pecuniarias imponentes, ac ipſos facere cogentes eaſdem ſicut ipſis ordinariis licet, aut pro pœnitentiis corporalibus juxta modum exceſſuum ſuorum impoſitis, redemptiones pecuniarias, prout juſte poterunt admittentes, de & ſuper extorſionibus exceſſivis judicant; ſicque judicantes attachiant & incarcerant, ac ſuper his in foro ſæculari eos ſibi reſpondere compellunt, quibus mulctas pecuniarias ea occaſione in foro prædicto ſæculari imponi procurant & faciunt indebite pro libito voluntatis.

Frequenter etiam multi cum turbis & ſtrepitu ad judicia concurrunt eccleſiaſtica, ac judices litigantes ſeu habentes ibidem alia expedire graviter ſic exterrent, quod eccleſiaſtica confunditur juriſdictio & opprobrioſe officium prælatorum ſuſpenditur & nequiter impeditur, ac in culpam de facili homines currunt dum pœna non reprimit tranſgreſſores impunitatem ſibi pœnitentialem nutriunt & antiqui hoſtis inſidiis levem aditum præparent & frequentem: Alii ſiquidem multos pro eo, quod cauſas & negotia in foro eccleſiaſtico de jure vel conſuetudine pertractanda ibidem contra adverſarios ſuos movent; necnon advocatos poſtulantes pro eis, & procuratores alios, qui miniſtros & eccleſiaſticos judices cognoſcentes, ſuper his judicari, attachiari, carceri quoque mancipari, & alios in foro ſæculari multipliciter faciunt fatigari, & procurant, ſuiſque tenentibus & aliis ad forum eccleſiaſticum pro cauſis ſeu negotiis in ipſo de conſuetudine vel de jure tractandis recurrentibus, ſi non deſiſtant & in foro ſæculari ſuper his litigent, imponunt ſæpiſſime graves mulctas, ipſoſque affligunt & vexant injuſte multimodis laboribus & expenſis. Alii vero epiſcopos, archidiaconos, & officiales eorum ac alios ordinarios judices juriſdictionem in civitatibus ſeu locis aliis eis ſubjectis debite exercere volentes, de & ſuper his quæ ſpectant notorie ad eoſdem, ſeu pro exercitio juriſdictionis eccleſiaſticæ, mandata ſua licita & canonica deſtinantes, executioneſque eorum debite faciendas impediunt vel impediri procurant injuſte, ac nuncios mandata hujuſmodi deferentes & facere debite juſtas executiones, volentes, capere, verberare,

[a] *L.* ſuorum

male

ANNO CHRISTI 1466.

male tractare injurioſe præſumunt. Quidam A etiam domini temporales & eorum ballivi bona decedentium ab inteſtato in ſuis diſtrictibus ad ipſos dominos prætendentes fore, quamvis erronee devoluta, ne per ordinarios bona hujuſmodi pro debitorum ſolutione ſic decedentium, ac etiam in alios pios uſus pro ipſorum animarum ſalute convertantur utiliter, prout conſenſu regio & magnatum regni Angliæ, tamquam pro jure, eccleſiaſticaque libertate ab olim exiſtit ordinatum, impediunt in derogationem eccleſiaſticæ libertatis, juriſque juriſdictionis eccleſiaſticorum impedimentum & læſionem enormem: Nos igitur præſentis deliberatione concilii, omnes & ſingulos in præmiſſis vel eorum aliquibus delinquentes, ſeu præmiſſa vel B eorum aliqua in ſuis facta negotiis ſeu nominibus eorum rata vel accepta habentes, hoc ſacro approbante concilio pronunciamus majoris excommunicationis ſententia innodari, quorum abſolutionem diœceſanis locorum epiſcopis, vel juriſdictionem epiſcopalem habentibus ſpecialiter reſervamus, delinquentes hujuſmodi quater annis ſingulis in cunctis eccleſiis parochialis noſtræ Eborum provinciæ excommunicatos, in genere præcipimus publice pronuntiari.

Dierum invaleſcens malitia, quia mundus in deteriora jugiter labitur, hominum mentes in apertam facit nequitiam proſilire; unde noſtræ provinciæ Eborum nonnulli aliis malignari C conantes, brevia regia de compoto ſive tranſgreſſione, vel alia contra illos quibus nocere deſiderant ad extraneos comitatus in quibus ſui adverſarii nunquam fuerunt, nec contraxerunt vel deliquerunt ibidem, bonave adminiſtrarunt inibi cujuſcumque fraudulenter & malitioſe impetrare præſumunt; & adeo contra eos ignorantes clam proſequuntur in illis quod ut * lagantur vel foris baniuntur a regno. Unde cum proceſſus & ſententiæ contra ignorantes & taliter indefenſos habiti a jure merito reprobentur, nec ſit malitiis hominum indulgendum; ſtatuimus, ut quicumque clerici vel laici in noſtra provincia talia ſurrepticie, fraudulenter vel malitioſe de cetero ut præmittitur impetrantes & proſequentes, facientes, procurantes, ſeu ad ea impendentes ſcienter conſenſum, auxilium, conſilium, vel favorem, aut ea rata habentes nomine ſuo facta, majoris excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto.

Licet ex ſtatutis concilii generalis & Clementis papæ prohibitum ſit expreſſe, ne quæſtores aliqui niſi apoſtolicas, vel diœceſani literas exhibuerint, quomodolibet admittantur, vel permittantur aliud aut populo prædicare vel exponere, quam quod in literis continetur ſupradictis, literis apoſtolicis per diœceſanum prius diligenter examinatis: Quidam tamen quæſtores hujuſmodi non ſine magna temeritatis audacia & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo, motu ſuo conceſſerunt; ſuper votis diſpenſarunt; a perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis abſolverunt; male ablata incerta data ſibi pecuniæ quantitate remiſerunt, tertiam aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxarunt; animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum qui eleemoſynas eis contulerint de purgatorio, ut aſſeruerunt, mendaciter extrahebant, & ad gaudia paradiſi perducebant. Benefactoribus locorum quorum quæſtores extiterunt remiſſionem plenariam peccatorum indulſerunt; &, ut eorum utamur verbis, a pœna & culpa abſolverunt, quo Clemens papa prædictus in concilio Viennenſi hujuſmodi abuſus de cetero attemptari omnino inhibuit, ac omnia privilegia ſi quæ ſuper præmiſſis, vel eorum aliquo fuerint, aliquibus locis, ordinibus, vel perſonis quæſtorum hujuſmodi quomodocumque conceſſa, auctoritate apoſtolica penitus revocavit; Volens quæſtores, ſi qui in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum deliquerunt, ſeu alias etiam cum ſuis quibuſcumque privilegiis abuſi fuerint, per locorum epiſcopos debite puniri, nullo eis in hac parte privilegio ſuffragante. Quæſtores tamen prædicti his diebus avaritiæ veneno inebriati ut aurum & argentum ſubtili & fallaci ingenio extorqueant, aliqua de abuſionibus prædictis, & alias majores vel conſimiles attemptare præſumunt, utputa excommunicatos a judicibus eccleſiaſticis abſolvunt, & pœnitentiam publicam & ſolemnem per locorum ordinarios pro publicis exceſſibus inflictam remittunt, ſeu ſaltem diebus quibus ipſos ad eccleſias cauſa pœnitentiæ perimplendæ venire contigerit differre, & mortem ſibi conſcifcentes in cœmeteriis ſepelire præſumunt, aliaque nonnulla enormia committere non verentur, per quæ cenſura eccleſiaſtica vileſcit & clavium eccleſiæ auctoritas deducitur in contemptum: Nos ergo hujuſmodi abuſus plenius abolere volentes, volumus & præcipimus in noſtris diœceſi & provincia, ſtatuta conciliorum prædictorum firmiter obſervari, ac cum literæ hujuſmodi apoſtolicæ per diœceſanum examinatæ fuerint, ſcedulam de indulgentiis hujuſmodi conſcribi, & literis ſuis annecti; nil quoque per quæſtores proponi & prædicari, niſi quod in ſcedula prædicta continetur. Quod ſi quæſtores aliqui, aliqua de abuſionibus prædictis de cetero attemptare præſumpſerint, ſeu præſenti noſtræ conſtitutioni in aliqua ſui parte contravenerint, ab officio prædicto penitus expellantur, & ad dictum officium de cetero nullatenus admittantur. Si quis vero rector, vel vicarius, capellanus, vel curatus aliquem de D quæſtoribus hujuſmodi contra formam conciliorum in eccleſia ſive capella ſua admiſerint, pœnam xl. ſolidorum legalis monetæ Angliæ fabricæ eccleſiæ metropoliticæ Eborum applicandorum, ſolvere teneatur: Per hanc tamen conſtitutionem his qui juriſdictionem epiſcopalem habent nolumus in aliquo præjudicium generari.

Cum inter nonnullos parochianos noſtræ diœceſis talis inolevit protervitas, quod ad fabricam matricis eccleſiæ ſuæ parochialis conferre nolunt, arbitrantes ſe ab omnibus hujuſmodi excuſari poſſe, pro eo quod ad fabricam capellarum infra parochias ſuas ſitarum contribuunt: Nos attendentes quod parochiani prædicti ad contribuendum matrici ſuæ eccleſiæ E priuſquam capellæ magiſque tenebantur; proinde ſtatuimus, quod licet parochiani antedicti ad rectionem & reparationem capellarum hujuſmodi conferant, a contributione ad eccleſiæ matricis ſuæ fabricam, & reparationem ac aliæ onera parochialia quæcumque ſupportanda nullatenus excuſentur, ſed juxta diſcretionem ordinarii ſui contribuere teneantur. Quod ſi hujuſmodi parochiani onera prædicta poſt monitionem legitimam eis in hac parte factam ſubire recuſaverint, capellæ prædictæ interdicantur, & divina in eiſdem non celebrentur,

quouſ-

ANNO CHRISTI 1466.

quoſque parochiani hujuſmodi onera prædicta ſubeant cum effectu, ſeu ſaltem ad ea ſubeunda ſufficientem præſtiterint cautionem.

Quamquam bonæ memoriæ Ottobonus olim ſedis apoſtolicæ in Anglia legatus, monachos ſeu canonicos regulares, per maneria vel eccleſias ſolos morari firmiter & diſtricte prohibuit; mandans abbatibus & prioribus quibuſcumque, ut ſi qui tales fuerint, eos ſine moræ diſpendio revocarent ad conventum, vel ſibi unum monachum vel canonicum ſociare ſtuderent, alioquin ipſos abbates & priores donec id impleverint decrevit fore ſuſpenſos: Nonnulli tamen abbates, priores, & præpoſiti religioſorum, non ſolum monachos, canonicos, & alios ſubditos ſuos extra ſepta monaſterii ſui morari permittunt, verum etiam licentiam per ſuas literas patentes ad abſentandum ſe a monaſteriis ſuis, ac animalia & ſervitia recipienda & inter ſæculares perſonas unienda eis conferunt & concedunt; ex quibus hujuſmodi ſubditi occaſionem vagandi contra canonicas ſanctiones ac regulares inſtitutiones ſæpius habere dignoſcuntur: Nos hujuſmodi licentias ſæculares quoque eorumdem tam indecentes quam animabus eorumdem religioſorum periculoſas eſſe conſpicientes, firmiter injungendo mandamus, quatinus nullus abbas, prior, præpoſitus, miniſter, magiſter, ſeu alius quicumque religioſus præſidens, quocumque cenſeatur nomine, ſubditis ſuis hujuſmodi licentiam de cetero concedere præſumat, ſub pœna xl. ſolidorum ſterlingorum, quam, citra pœnam conſtitutionum legatinorum prædictorum, ipſum delinquentem incurrere volumus, fabricæ eccleſiæ noſtræ metropoliticæ Eborum fideliter applicandorum, ipſumque religioſum ſic vagantem tanquam apoſtatam haberi volumus & computari: per hanc tamen noſtram conſtitutionem hiis quibus ad deſerviendum in eccleſiis ſuis vel capellis per unum religioſum de ſubditis ſuis ſedes apoſtolica indulſit, nolumus in aliquo derogare.

Cum eccleſia Dei ſecundum evangelicam veritatem domus orationis eſſe debeat, ſacrique canones & leges civiles ob Dei reverentiam, & ut Chriſti fideles convenientius orationi inſiſterent in eadem, providentius ſtatuerunt, ne quis ad eam confugiens, ſeu ibidem cauſa orationis, vel alias inſiſtens ab eadem extrahatur, citetur, vel arreſtetur in eadem. Nos volentes leges hujuſmodi in quantum poſſumus imitari, provida deliberatione habita, ſtatuimus, quatinus nulla eccleſiaſtica ſæculariſve perſona quemdam occaſione alicujus actionis, ſeu querelæ in eccleſia aliqua tempore quo divina celebrantur in eadem, niſi propter offenſam in dicta eccleſia immediate, aut paulo ante arreſtationem hujuſmodi factam arreſtet, citet, vel extrahat, arreſtarive, citari, vel extrahi faciat ſub pœna excommunicationis majoris, quam in hac parte delinquentem incurrere volumus ipſo facto.

Cum ſacro eloquio jubente de omnibus quæ novantur per annum, & nullo tempore excluſo decimæ ſint cum omni integritate abſque diminutione ſolvendæ, omnibus & ſingulis rectoribus, vicariis, capellanis parochialibus; & eccleſiarum parochialium curatis, per noſtram provinciam conſtitutis, in virtute obedientiæ mandamus, firmiter injungentes, quatinus diligenter moneant & efficaciter inducant, & quilibet ipſorum in parochia ſua moneat & inducat, quod dicti parochiani omnes decimas inferius annotatas ſuis eccleſiis perſolvant, videlicet decimam lactis, ſeu lacticinii a primo tempore ſuæ innovationis, tam in menſe Auguſti, quam in aliis menſibus; de proventibus etiam boſcorum; virgultorum; pannagiis ſilvarum; vivariorum; piſcariarum; fluminum; ſtagnorum; arborum proſtratarum & exciſarum; pecorum; columbarum; ſeminum; fructuum & beſtiarum; vvarennarum aucipitii; hortorum; cultilagiorum; lanæ; lini; croci; grani; terreſcidiorum; & carbonum in locis ubi fabricantur & fodiuntur; cygnorum & caponum; aucarum; anatum; ovorum; agrorum; apum mellis & ceræ proventuum; molendinorum; venationum; vellerum; artificiorum; negotiationum; necuon & agnorum; vitulorum; pullorum; equorum; capriolorum; & aliorum fœtuum animalium tunc ad decimam dandorum cum ſe alendo in paſcuis a matribus ſeparatis commode vivere poſſint. De fructibus & garbis, quarreriæ calce, mineris, de nutrimentis animalium, paſcuis, paſturis, tam communibus quam non communibus ſecundum numerum animalium & dierum, ſicut expedit eccleſiæ: De fœno ubicumque creſcit, aut in ſemitis, magnis pratis, ſive parvis ſecundum verum valorem; & de omnibus proventibus aliarum rerum de cetero ſatisfaciant competenter eccleſiis quibus de jure tenentur, nullis expenſis ratione præſtationis decimarum deductis, ſeu retentis, niſi tantum de præſtatione decimarum artificiorum & negotiationum. Quod ſi monitionibus hujuſmodi parere contempſerint, per ſuſpenſionem excommunicationis, & interdicti ſententias per ordinarios locorum ad præſtationem decimarum prædictarum compellantur conſuetudine contraria nequaquam obſtante; quæ peccata non minuere ſed augere dignoſcitur. Datæ ſynodo provinciali celebrata in eccleſia metropolitana Eborum 26. die menſis Aprilis, anno domini 1466.

Scrutatis inſuper regiſtris recolendæ memoriæ Joannis nuper eccleſiæ Romanæ tituli ſanctæ Balbinæ presbyteri cardinalis, & prædeceſſoris noſtri, meminimus conſtitutiones ſubſcriptas per ipſum in eccleſia metropolitana Eborum celebratas rite & legitime editas, non tamen in libro ſtatutorum provincialium inter alias inſcriptas & incorporatas; volumus igitur ipſas inter alias conſtitutiones publicari, promulgari, & incorporari, ac ab omnibus noſtræ provinciæ ſubditis firmiter obſervari.

Certitudinem præſentium, & memoriam futurorum ſane intendentes, qualiter olim patres & prædeceſſores Eborum archiepiſcopi cum ſuffraganeis eorum, ad extirpandum vitia, & mores nutriendos plures & diverſas conſtitutiones neceſſarias & ſalubres viciſſim ſuis ediderunt temporibus: Nos vero Joannes archiepiſcopus antedictus eorum veſtigiis ſequi inhærentes; volentes in vinea domini ob ſalutem & quietem populi nobis ſubjecti laborare, ut veræ retributionis recipere valeamus denarium poſt laborem, de ſuffraganeorum noſtrorum ac prælatorum & cleri noſtræ provinciæ in hoc concilio provinciali nobis aſſiſtentium, deliberato conſilio ſtatuimus, providemus, decernimus, & ordinamus, quod presbyteri etiam cantarias habentes, & alii ſacerdotes propriis ſumptibus vel animalibus ſuſtentati, in noſtris civitate, diœceſi & provincia divina celebrantes,

tes, proximo die dominico, seu festivo post admissionem suam ad celebrandum in ecclesiis, capellis, vel locis aliis divino cultui dispositis, jurabunt tactis sacrosanctis Dei evangeliis, coram rectoribus, vicariis, vel aliis locum eorum tenentibus, quod ecclesiis vel capellis eorum vices-gerentes nullum omnino inferent præjudicium vel damnum, circa oblationes, portiones, decimas, trentalia, denarios pro requestis sive legatis mortuorum, vel alia jura quocumque nomine censeantur; imo quatinus in eis est eosdem rectores, vicarios, & eorum locum tenentes servabunt indemnes in præmissis & singulis præmissorum. Jurent etiam specialiter dicti sacerdotes, quod odia, scandala, rixas, contumelias, seu contentiones inter rectores, vicarios, ac eorum parochianos nullo modo sustentent, foveant aut sustineant quatinus in eis erit, imo concordiam nutriant & observent inter eos: Et præfati sacerdotes infra civitatem, diœcesim, & provinciam nostras divina non celebrent, sed eis expresse interdicantur, donec præmissa præstiterint juramenta, [a] vel per eos steterit quo minus præstiterint, & celebrare si præsumpserint, præter pœnas alias quas canones inducunt contra celebrantes in locis interdictis, irregularitatem incurrant, si coram suis ordinariis super præmissis fuerint convicti. Insuper tamen eis interdicatur divina celebratio donec fuerit cum eis super hoc legitime dispensatum.

Præterea presbyteri ipsi non audient confessiones parochianorum vel capellanorum in ecclesiis in quibus divina celebrant, nisi in casibus a jure permissis vel licentia præsidentium in ipsis ecclesiis petita & obtenta. Insuper presbyteri memorari debent, & jurent interesse in cancello ecclesiæ in qua deserviunt matutinis horis, processionibus, missis & vesperis, & aliis divinis officiis inibi psallentes, induti superpelliciis quæ sibi propriis expensis providebunt; & ad assignationem curatorum hujusmodi lectiones, epistolas & evangelia in missis solennibus legent, & cum concione mortuorum lectiones, mortuorum die una in ecclesis hujusmodi missæ fient plures solennes, missas alias cum nota celebrent & percantent, ac tempore hujusmodi divinorum, sic in ecclesiis ipsis celebratorum etiam in navi ecclesiæ vel cœmeteriis aut campis vagari minime præsumant.

Præterea dicti sacerdotes diebus dominicis & festivis, vel si corpus alicujus defuncti, vel nuptiæ celebrandæ fuerint in ecclesis supradictis, missas suas post lectum evangelium majoris missæ incipiant, & non prius, & eas sic compleant: nisi per prædictos rectores, vicarios, vel præsidentes ad hoc fuerint specialiter licentiati.

Item sacerdotes prædicti, & alii presbyteri curati suis vacent libris; & tabernas, spectacula, cellulas mulierum suspectarum, vel ludos noxios, seu prohibitos sub pœna suspensionis a divinis nullatenus exerceant. Rectores vero, vicarii, & eorum locum tenentes prædicti benigne debent recipere juramenta prædicta, & de hac nostra constitutione ad memoriam præsentium & futurorum copiam in suis habeant ecclesiis.

Præterea nos fida & concordi relatione informati, & rerum experientia edocti, quod nonnulli abbates, priores, abbates proprios non habentes, hospitalarii & alii administratores bonorum ecclesiasticorum, in desolationes monasteriorum, prioratuum, & locorum aliorum quibus præsunt & prodesse deberent, bona hujusmodi monasteriorum, prioratuum, & aliorum locorum ecclesiasticorum, videlicet arbores silvarum cæduarum, & etiam non cæduarum, redditus, possessiones, & alia jura sua vendunt & alienant, ac pensiones, corrodia, & liberationes ad vitam vel longi temporis spatium vendunt & concedunt; necnon ecclesias sibi, & eorum monasteriis appropriatas ad firmam dimittunt, & pecunias præ manibus receptas in usus proprios exponunt & convertunt, mutuumque recipiunt, ac se & monasteria sua successoresque suos ad jura, redditus, & possessiones suas perinde obligant, & districtioni sæculari submittunt; nec non & alia bona sua mobilia suis notis, & amicis in immensum donant & contribuunt, sic quod occasione præmissorum eorum monasteria ac domos, & loca eis pertinentia propter defectum reparationis collabuntur, & maximam minantur ruinam, divinus cultus in locis hujusmodi præmissorum occasione diminuitur, observantia regularis negligitur, ac bona hujusmodi monasteriorum propter abusus hujusmodi, quod dolenter referimus, devastata sunt pariter & consumpta. Nos Joannes archiepiscopus antedictus, monasteriorum, prioratuum, hospitalium, & locorum aliorum religiosorum infra nostram provinciam Eborum existentium, indemnitatibus occurrere desiderabiliter affectantes, & super eis remedium opportunum adhibere, de suffraganeorum nostrorum advisamento, & consilio statuimus & ordinamus, quod si salvis aliis provisionibus, statutis, constitutionibus, ordinationibus, & remediis super hujusmodi venditionibus, alienationibus & concessionibus, antiquorum patrum auctoritate editis, ut cum venditio arborum, silvarum non cæduarum, vel cæduarum, ad magnam quantitatem, vel concessio jurium, reddituum, vel possessionum aut pensionum, corrodiorum, sive liberatarum ad vitam alicujus vel longi temporis spatium fieret alienatio, tractatus duorum dierum ad minus inter abbatem & ejus conventum, aut priorem, abbatem proprium non habentem, cum suo conventu præcedere debeat diligens & maturus; & si post tractatum hujusmodi solennem præfatis abbati, & conventui, seu priori abbatem proprium non habenti, & ejus conventui visum fuerit, quod hujusmodi venditiones, alienationes, & liberatarum concessiones, vel mutuæ receptiones, eorum monasteriis, prioratibus, vel aliis locis necessariæ fuerint & utiles, seu opportunæ, tunc super alienationibus, venditionibus, & concessionibus præmissis nobiscum in nostra diœcesi & provincia nostra, & cum suffraganeis nostris in eorum diœcesibus, ac nostris & suis successoribus temporibus " profuturis tractatum habeant specialem, & post licentiam & auctoritatem a nobis seu nostris suffraganeis in diœcesibus suis prælabitis, ad præmissas venditiones, alienationes, & concessiones liberam habeant facultatem. Quod si abbates prædicti, priores vel hospitalarii contra hanc nostram ordinationem, sive provisionem venditiones, vel concessiones nulla prælabita auctoritate fecerint, hujusmodi venditiones, alienationes & concessiones, ad vitam vel in perpetuum pro nullo habeantur, & omnimoda careant firmitate: Et nihilominus præter alias pœnas in diversis ordinationibus inde provisis, prædicti abba-

" porro futuris,

ANNO CHRISTI 1466.

ANNO CHRISTI 1467.

abbates, priores, & hospitalarii hanc nostram constitutionem infringentes, violantes, & contemnentes, eo facto a celebratione divinorum sint suspensi, & administratione bonorum monasteriorum, ac dignitate, & officiis quibus præsunt ipso facto in perpetuum privati existant. Amen.

**CONSTITUTIO DOMINI PAPÆ PAULI SECUNDI,

De rebus ecclesiæ non alienandis.

Ex cod MS. penes Sam. Roper. de hosp. Lincolniensi arm.

PAULUS episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ambitiosæ cupiditati illorum, præcipue qui divinis & humanis affectati, damnatione postposita, immobilia & preciosa mobilia Deo dicata, ex quibus ecclesiæ, monasteria & pia loca reguntur illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento, exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra tuentium; necnon infeudationem vel contractum emphyteoticum, præterquam in casibus a jure permissis; ac de rebus & bonis in emphyteosim, ab antiquo concedi solitis, & tunc jam ecclesiarum evidenti utilitate; ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, hac perpetua valitura constitutione fieri omnino prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominus robore permansuris: Si quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio & infeudatio hujusmodi, nullius omnino [a] sunt roboris vel momenti; & tam qui alienat, quam is qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat: alienanti vero bona ecclesiarum, monasteriorum, locorumque ipsorum, quorumlibet, inconsulto Romano pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si pontificali vel abbatiali præfulgeat dignitate, sit ingressu ecclesiæ penitus interdictus: Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem, a regimine, & administratione suæ ecclesiæ vel monasterii cui præsidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus.

Inferiores vero, prælati, commendatarii, & alii ecclesiarum rectores beneficiati, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositatibus, præbendis, aliisque ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, sæcularibus & regularibus, beneficiis, quorum res & bona alienarunt dumtaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur; possintque per locorum ordinarios, vel alios ad quos eorum collocatio pertinet, personis idoneis, illis exceptis quæ propterea privatæ fuerint, libere de jure conferri, nisi alias dispositioni apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata; & nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi ad ecclesias, monasteria, & loca pia ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Data Romæ apud sanctam Mariam, anno dominicæ incarnationis millesimo quadringentesimo sexagesimoseptimo, Kalendis Martii, pontificatus nostri anno quarto.

[a] Forte, sint. II.

ANTIQUA STATUTA SYNODALIA

Ecclesiæ Æduensis.

Ex Martene Thesauro Anecd. t. 4. p. 467.

Ea hic adnectimus, cum pleraque ante annum 1300. edita sint, & plurima ad optimam in Clero disciplinam stabiliendam moresque in melius reformandos contineant. Ex MS. codice 400. circitet annorum Oratorii Trecensis illa eruit P. Martene, ac fœde ex imperiti amanuensis vel ignorantia, vel oscitantia corrupta, aliquibus in locis emendavit.

INCIPIUNT STATUTA SYNODALIA TAM NOVA QUAM VETERA.

I

PRæcipitur districtius, ut omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad synodum & si gravi infirmitate detenti, aut alia inevitabili necessitate venire non possint, suum mittant capellanum aut clericum loco sui.

II.

Præcipitur archipresbyteris, aut presbyteris ut in eundo & redeundo a synodo honeste ambulent, & honesta quærant hospitia, & in eis circumspecte se habeant;

ne

ne ſtatus clericorum vertatur in opprobrium & contemtum.

A

III.

Baptiſmus cum honore & reverentia celebretur, & cum magna cautela, & maxime in diſtinctione verborum, ſcilicet *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti, Amen.* Et in (*a*) Romano ſub eadem forma doceant ſacerdotes frequenter laicos debere baptizare in neceſſitate.

IV.

B

Pro baptiſmo nihil omnino exigatur, ſed quicquid offertur gratis accipiatur.

V.

Fontes ſub ſera & clavi cuſtodiantur propter ſortilegia. Chriſma ſimiliter & ſanctum oleum ſub clave ſerventur.

VI.

C

Semper ſacerdos interroget laicum diligenter, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit aut quid fecerit: & ſi invenerit laicum diſcrete & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in Romano protuliſſe, approbet factum, & non baptizet puerum; & tunc oblato puero ad fores eccleſiæ, ſuppleatur quod deeſt, ſcilicet pabulum ſalis, & linitio cum ſaliva. Exorciſmi tum dicantur, & ſuper fontes ſine merſione omnia fiant quæ ſolent fieri.

VII.

D

Si vero dubium fuerit ſub qua forma verborum puer baptizatus fuerit, tunc ſacerdos omnia faciat, & mergens dicat: *Si tu non es baptizatus, ego baptizo te, in nomine Patris, & Filii & Spiritus-ſancti.* Sin autem, inquirat in quo defecerit, & defectum ſuppleat. Si in toto defecerit, baptizet puerum, & ſi aliqua dubitatio intervenerit, ad nos, vel ad officialem noſtrum, vel ad pœnitentialerium noſtrum recurrat.

VIII.

Ad elevandum puerum de ſacro fonte tres ad plura recipiantur, quod enim amplius eſt, a malo eſt.

IX.

De confirmatione.

Sacerdotes moneant ſæpe populum ad confirmationem puerorum. Poſt baptiſmum enim debet ſuſcipi ſacramentum confirmationis. Quod ſi confirmandus adultus fuerit, prius confiteatur & poſtea confirmetur; Jejuni & non . . . . . ad confirmationem accedant. Sæpe dicatur laicis ne diu expectent ad confirmationem adventum epiſcopi; ſed ducant ad eum pueros ſuos, & alios qui non ſunt confirmati, ubi eum prope audierint, & ſecum deferant bandellos latos, mundos, & ſatis longos, & dicatur etiam eis quod poſſint nomina confirmandorum mutare in confirmatione, ſi velint.

X.

Nullus ſacerdos confirmare præſumat, aut virgines conſecrare. Solius enim epiſcopi eſt confirmare, virgines conſecrare, aut ordines dare.

XI.

De defectibus in ſacrificio contingentibus.

Sacerdos miniſtrans diligenter attendat quod hoſtia ſit rotunda & integra, & integrum habeat circulum, & quod vinum non ſit acetoſum, & quod aquam non omittat

XII.

Si palla altaris inde tincta fuerit, reſcindenda eſt pars illa, & pro reliquiis ſervanda. Si ſuper albam vel ſuper caſulam deguttet, ſimiliter fiet. Si ſuper veſtimentum ceciderit, comburenda eſt pars illa, & cinis in ſacrario reponendus. Si vero in terram ceciderit, lingendus eſt, & extergendus, & radendus eſt locus ipſe, ſive lapis ſit, ſive lignum, ſive terra fuerit, & pulvis in loco ſacro reponendus.

XIII.

Porro ſi in ipſo ſanguine muſca vel aranea vel aliquid tale ceciderit, quod vix ſine vomitu & cum periculo corporis aliter ſumi non poſſet, igne cremandus eſt, & ſanguis Domini ſumendus. Illud enim quod intus ceciderit, prius debet in calice vino perfundi, & quanto diligentius fieri poteſt ablui, & ſuper piſcinam comburi debet, & illam ablutionem ſacerdos ſumere debet. Quod ſi fides ipſa id quod

E

(*a*) Id eſt vulgari lingua, quo ſenſu liber Uſuum Ciſtercienſium cap. 93. *Si converſus eſt*, inquit, *vel monachus, qui non intelligit litteras, idem illi* ROMANE *exponas ſacerdos, & converſus* ROMANE *confiteatur.*

ceciderit quempiam sumere fecerit, Deo gratias. Quod si de corpore Domini super pallam altaris aliquid ceciderit, vel super aliud vestimentum, non incidatur, sed vino abluatur, & a ministro sumatur vinum illud. Quod si infirmo datum rejicitur, prout diligentius poterit, suscipiatur & constrictum in calice cum vino sumatur; si integrum sumi non potest, eo quod ex ore alterius projectum sit, reus hujusmodi negligentiæ; & qui cum eo participes fuerint culpæ, competenti subjaceant disciplinæ. Si autem super lignum vel super lapidem ceciderit, modus supradictus de sanguine Domini observandus.

XIV.

Linteamina altaris & indumenta sæpe abluantur ob reverentiam & præsentiam Salvatoris nostri & totius curiæ cœlestis quæ cum eo præsens est, quotiescumque missa celebratur.

XV.

De Eucharistia infirmis, defetenda. Non permittant presbyteri diaconos deferre infirmis corpus Domini nostri JESU-CHRISTI, sed in necessitate, cum sacerdos absens fuerit. Sed semper sacerdotes cum magna reverentia & maturitate deferant illud in pixide eburnea bene clausa propter casum, & cum lucerna præcedente, cantantes VII. psalmos & alias orationes. Sic enim persolvent debitum infirmo, & audientes invitabuntur ad exhibendam Deo reverentiam & honorem.

XVI.

Moneantur frequenter & communiter laici, ut ubicumque viderint deferri corpus Domini, statim genua flectant tamquam Domino & Creatori suo in terram, & junctis manibus, quousque transierit, orantes.

XVII.

Sacerdos sive diaconus corporalia sæpe abluat in vase mundo ad hoc specialiter deputato, indutus superlicio. Omnes ablutiones, si fieri potest, in piscina reponentur, vel saltem reponantur in baptisterio.

XVIII.

Item, linteamina altaris & indumenta sacerdotalia non nisi a sacerdote, vel a diacono, vel ab aliqua matrona honesta, vel virgine, sine appositione aliorum panorum debent lavari convenienter: quia absurdum est in sacris sustinere quod esset indecorum in profanis

XIX.

De unct. Cum summa reverentia deferatur oleum sacrum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ, & nihil penitus inde exigatur, sive a paupere, sive a divite: sed si quid gratis datum fuerit, in eleemosyna recipiatur.

XX.

Ad sacramentum extremæ-unctionis moneant sæpe populum sacerdotes non tantum divites & senes, sed pauperes & juvenes & omnes, maxime a XIV. annis & supra, ut communiter se paratos exhibeant cum necessitas fuerit: quia per hoc sacramentum venialia dimittuntur peccata, & quandoque alleviatur infirmus & ad veram contritionem & æterni gaudii consecutionem animus incitatur. Doceant autem sacerdotes populum hoc sacramentum posse licite iterari & sæpe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate vel necessitate, cum metus est mortis, & post susceptum licite posse reverti eum qui convaluerit ab infirmitate ad opus conjugale.

XXI.

De ter. Librum qui dicitur manuale singuli presbyteri parochiales habeant, ubi continetur ordo extremæ-unctionis, catechismi, baptismi & hujusmodi. Habeant etiam singuli capellani ordinarium officiorum ecclesiæ, secundum usum qui servatur in majori ecclesia, & libros alios in quibus possit competenter divinum officium tam diurnum quam nocturnum celebrari.

XXII.

De Prohibeant sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas in cimiterio vel in ecclesia duci. Moneant etiam ne alibi fiant, quia ut dicit Augustinus, melius est diebus dominicis & festivis fodere vel arare, quam choreas ducere. Quam grave peccatum sit in loco sacro choreas & berlationes ducere, perpendi ex pœnitentia secundum canonum rigorem talibus injungenda potest. Si quis berlationes ante ecclesias sanctorum fecerit, emendatione pollicita tribus annis pœniteat.

XXIII.

Præcipitur sacerdoti, ut divino officio cele-

celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare studeant diligenter.

XXIV.

Nullus de novo in cimiterio permittatur ædificare, nec domus aliqua si destructa fuerit, durante per annum ruina, ibi reædificetur, nec fimus, nec immundities in cimiteriis adunetur.

XXV.

Nulli clerico servire permittatur altari, nisi cum superlicio aut cappa clausa.

XXVI.

missa. Nullus bis in die audeat missam celebrare, aut cum duplici introitu, nisi in magna necessitate, excepto die Nativitatis & Resurrectionis Domini.

XXVII.

Nullus antequam matutinas dixerit canonicas & primam præsumat aliqua necessitate missam celebrare.

XXVIII.

confess. Sacerdos circa confessionem maximam curam habeat & cautelam, & diligenter inquirat peccata usitata singulatim, inusitata autem non nisi a longe per aliquam circumstantiam: sic tamen ut ceteris detur materia confitendi. Ad audiendam confessionem apertum locum sibi eligant sacerdotes, ut communiter ab omnibus videri possint, & in locis editis aut extra ecclesiam nullus accipiat confessionem, nisi in præmaxima necessitate

XXIX.

In confessione habeat sacerdos oculos in terram, vultum humilem, nec faciem respiciat confitentis, & maxime mulieris, causa honestatis, & eam pro posse suo pluribus modis suadeat ut integre confiteatur, aliter dicat ei nihil valere.

XXX.

Sacerdotes majora peccata reservent majoribus in confessione, sicut homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, & stuprum virginum, iniectiones manuum in parentes, vota fracta & hujusmodi.

XXXI.

Sunt autem tria in quibus nullus habet potestatem, nisi solus papa vel ejus mandatum, scilicet iniectio atrox in clericos vel quoscumque religiosos, incendia ecclesiæ, & simonia. Nihilominus rei talium remittendi sunt ad episcopum:

XXXII.

In confessione sibi caveant sacerdotes ne inquirant nomina personarum cum quibus peccaverint confitentes ei, sed circumstantias & qualitates.

XXXIII.

Nullus ira vel odio vel etiam mortis metu in aliquo audeat revelare confessionem signo vel verbo generaliter vel specialiter, ut dicendo *Ego scio qualis estis*. Et si revelaverit, debet sine misericordia degradari. Extra *de pœnitentia & rem.* cap. *omnes*.

XXXIV.

Nullus sacerdos audeat dubio casu perficere matrimonium, episcopo inconsulto, sed ad eum semper omnes matrimonii dubitationes deferat. Prohibetur districte sub pœna suspensionis, ne ullus sacerdos aut capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis. De matrimonio.

XXXV.

Celebrato matrimonio recipiat fercula sua, & sic exigat si necesse fuerit. Prohibeant sacerdotes publice in ecclesia sub pœna excommunicationis quod nullus conjugatus transeat ad religionem, aut recipiatur nisi per episcopum.

XXXVI.

Prohibeant sacerdotibus, ne testamenta sua ordinent per manum laicalem, & quod de consilio archipresbyterorum vel eorum vices gerentium ordinent & pro posse suo in vita & in sanitate sua existentes sua conficiant & ordinent testamenta, & ipsi frequenter laicis prohibeant, ne sua testamenta faciant sine præsentia sacerdotis. De testamentis.

A

XXXVII.

Prohibetur diſtricte ne pro (a) interragio corpus differatur ſepeliri, ſed poſt ſepulturam, ſi aliquid datum fuerit, in eccleſia recipiatur, & ſecundum laudabiles conſuetudines exigatur.

XXXVIII.

Nullus ſacerdos vel capellanus teneat in domo ſua aliqua occaſione mulierem, niſi B ſit aut ſoror, aut mater, aut alia de qua ſuſpicio non habeatur.

XXXIX.

Sacramenta gratis miniſtranda.

Prohibemus etiam ne ſacerdotes vel clerici, occaſione alicujus conſuetudinis, pro baptiſmo, pro ſepultura, pro benedictione nuptiali, ſive aliis eccleſiaſticis ſacramentis aliquid exigere vel extorquere præſumant: ſed ea liberaliter & ſine aliqua difficultate qualibet ſtudeant miniſtrare. Moneantur tamen laici ne quod pro reverentia ſa- C cramentorum devotione fidelium introductum eſt, velint aliquatenus revocare.

XL.

Ludi ſacerdotibus prohibiti.

Prohibetur ſacerdotibus penitus ludere cum deciis, & intereſſe ſpectaculis & choreis, & intrare tabernas cauſa potandi, & ſine amico & comite clerico intrare domos alienas, aut diſcurrere per vicos & plateas, & ne habeant capas allatas & veſtes inordinatas omnino prohibetur. D

XLI.

Item, prohibetur ſacerdotibus, ne habeant ſecum prolem quam genuerint in ſacro ordine propter ſcandalum.

XLII.

Nullus clericus vel regularis fidejubeat Judæo vel fœneratori, nec obliget pignori ornamenta eccleſiæ vel libros Judæo, & maxime calicem. E

XLIII.

De prædicatoribus.

Nullus recipiatur ad prædicandum, niſi ſit authentica perſona, vel ab epiſcopo miſſus; & tunc ſi ſit prædicator quæſtiarius non admittatur ad prædicandum, ſed tantummodo exponat indulgentiam quam habet & mandatum.

XLIV.

Nullus clericus faciat juſjurandum patronis antequam fuerit epiſcopo præſentatus.

XLV.

Die dominica præcedente ſynodum ſacerdotes qui non habent capellanos, in ſuis parochiis inquirant publice in eccleſia, ſi qui infirmi in parochia fuerint: ſtatim eos viſitent, & faciant eis quidquid neceſſe fuerit ad ſalutem animarum: ne mora quam ſunt facturi in ſynodo, fiat occaſio periculi eorum ſalutis. Nullus . . . . .

XLVI.

Præcipitur presbyteris, ut immobilia de bonis eccleſiæ acquiſita tantummodo eccleſiis legant: de jure enim aliud non poſſunt, de mobilibus vero ſuis rationabile faciant legatum . . . . . .

XLVII.

De poſt cratio eleva

Præcipitur presbyteris, ut cum inceperint tenentes hoſtiam, ut non elevent eam ſtatim nimis alte, ita quod poſſit videri a populo: ſed quaſi ante pectus teneant eam, donec dixerint *hoc eſt corpus meum*: & tunc elevent ita quod poſſit a populo videri.

XLVIII.

Præcipitur presbyteris, ut ſi res eccleſiaſticæ a ſuis parochiis captæ detinentur, capientes res ipſas reſtitutionem vel recredentiam denegantes, ceſſent a divinis ubi fuerit prædo vel præda, & prædo excommunicetur.

XLIX.

De eo p da.

Item, præcipitur noviſſime, ut ſi contigerit ceſſare a divinis, ut præmiſſum eſt, ubi fuerit prædo vel præda, & mandata ſynodalia propter hoc obſervari; ad noſtrum officialem Æduenſem ſuper remotionem interdicti & abſolutionem recurratur; nec removeatur interdictum, donec primitus res capta reſtituatur, & damna eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, injuria facta eccleſiæ, & injuria facta ei cui res ablata fuerit, & emenda noſtra competens reſtituta fuerit, ac etiam emendata, & tunc per officialem noſtrum Æduenſem dicta ſententia interdicti poſſit removeri.

L.

(a) Id eſt pro pecunia quæ dari ſolet presbytero ſepelienti.

A

L.

ufura- De usurariis autem, quod novum & vetus reprobat testamentum, præcipitur districte, ut singulis diebus dominicis manifestos usurarios excommunicent, & expressis nominibus denuntient excommunicatos.

LI.

Novissime præcipitur contrà usurarios, ut excommunicentur singulis diebus dominicis & campanis pulsatis, & candelis accensis, & faciant sacerdotes * excommunicationes; quod publici usurarii in cimiterio nullatenus sepelientur, pœna canonica contra negligentes curatos & vicarios nihilominus infligenda. B

xcom- ican-

LII.

Si qui vero se & sua locis religiosis contulerint in vita sua, super his archidiaconus Æduensis consulatur.

C

LIII.

xcom- ican- Excommunicentur, monitione præmissa, fornicarii.

LIV.

Nullus vicarius sine mandato episcopi recipiatur.

LV.

Omnes curati & vicarii mandata habeant synodalia, & si non habeant, pœnam incurrant. D

LVI.

Publice excommunicentur interfectores capellanorum & clericorum & qui eos receperint, seu artiores injurias eis intulerint.

LVII.

Capellani in hac parte præcaventes, ut dictorum malefactorum nomina habeant; & ipsos singulis diebus dominicis excommunicare non omittant. E

LVIII.

Si qui per annum excommunicationis sententiam sustinuerint, nomina eorumdem in subsequenti synodo afferentur.

LIX.

Præcipitur archipresbyteris & presbyteris, ut si constiterit aliquos esse excommunicatos, denuntient in parochiis suis, postquam excommunicationis sententiam per duas quadragenas sustinuerint, & excommunicent eos singulis diebus dominicis & festivis, & ipsos excommunicatos & aggravatos auctoritate nostra denuncient, licet litterarum mandatum non receperint: monentes omnes subditos suos, ne cum talibus participent. Et si moniti excommunicatos denuntiant, & hoc tamdiu faciant, donec a nobis aliud receperint in mandatis.

LX.

Caveant archipresbyteri, ut eorum subditi veniant ad synodum in habitu competenti; maxime illi qui in diœcesibus sunt extraneis vicini, honeste se habeant in villa.

LXI.

Præcipitur enim, ne mittantur ad confessiones, nisi sacerdotes.

LXII.

Omnibus illis qui cum presbytero corpus Christi secum comitandum deferente infirmos visitabunt, dominus episcopus xx. dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxet.

LXIII.

Si quis religiosos curatos seu vicarios super aliquibusdam infestaverit, archipresbyterorum consilium in hac parte requiratur, domini episcopi consignetur.

LXIV.

De furto, de usura, de rapina sibi valde caveant sacerdotes, ne committentibus talia injungant pœnitentias missarum, & eleemosynarum, & hujusmodi, priusquam quod poterint reddiderint, non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

LXV.

Excommunicentur servientes christiani, & pedissequæ, & nutrices, quæ in servicio Judæorum commorantur; & nisi pœnituerint, tam in vita quam in morte ab omnibus altius evitentur.

A

LXVI.

Excommunicentur autem qui dederunt vel præmium acceperunt pro celandis illegitimis matrimoniis, & qui se fecerunt & faciunt clandestine benedici.

LXVII.

De matrimonio. Item, præcipitur novissime & districte omnibus archipresbyteris, curatis & vicariis, & de novo, ut super matrimoniis de cetero contrahendis sive sint nobiles, sive alii, quicumque velint contrahere matrimonium, ut tribus diebus dominicis aut festivis IX. lectionum banna publice proclament, ac etiam solemnisent, antequam procedant ad benedictionem nuptialem conferendam, & mandatum hujusmodi nobilium in capellam & aliorum etiam capellas in suis domibus significent: ut publicent coram bonis & capellanis in prædictis capellis servientibus monitiones & inhibitiones super suspensionis & facient de præmissis.

B

C

LXVIII.

Archipresbyteri vero nomina personarum matrimonium contrahentium, & capellanorum benedictionem impendentium contra mandatum ejusmodi, cum ad notitiam pervenerint, nobis indicent.

LXIX.

De vicariis autem, præcipitur ut de alia diœcesi vicarii non admittantur.

D

LXX.

Curati in suis parochiis personis propriis studeant deservire, præcipientes ut curam habentes, dimissis propriis suis, vicarii ne fiant alienis

LXXI.

Festa Dei-genitricis Virginis MARIÆ & apostolorum & aliorum sanctorum quos celebrare consuevit ecclesia, cum circa eorum celebrationem devotio populi his diebus requisierit, sub pœna excommunicationis præcipimus observari: ut eorum meritis & intercessionibus ad eorum consortia pervenire valeamus.

E

LXXII.

Festa vero Nazarii & Celsi martyrum & beati Lazari injungantur solemniter observari.

LXXIII.

Præcipitur ut omnes curati habeant gilla propria.

LXXIV.

Item, præcipitur ne aliquis citet aliquem personaliter, nisi mandatum super hoc receperit, vel nisi causa fuerit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro sacramento calumniæ faciendo.

LXXV.

Item, præcipitur ne aliquis judex ordinarius vel delegatus interdicti vel suspensionis seu excommunicationis sententiam proferat, nisi semper in scriptis, in quibus etiam exprimat causam vel causas excommunicationis. Exemplum autem scripturæ tradatur excommunicato infra mensem, si ab eo fuerit requisitus: alioquin noverit se suspensum ipso jure.

LXXVI.

Item præcipitur, ut nullus judex participantes excommunicatis ab eo majori excommunicatione audeat excommunicare ante monitionem canonicam. Postquam vero fuerit monitus quis ne communicet excommunicato; extunc si frequenter ei communicaverit, poterit eam majori excommunicatione ligare.

LXXVII.

Item præcipitur, ut omnes utriusque sexus fideles postquam ad annos discretionis pervenerint, semel in anno peccata sua sacerdoti proprio confiteantur, & saltem in Pascha recipiat Eucharistiæ sacramentum, nisi de consilio sacerdotis propril duxerit abstinendum Annua fessio municchalis.

LXXVIII.

Item præcipitur, ut archipresbyteri de causis audiendis se nullatenus intromittant.

LXXIX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut ipsi faciant ecclesias eorum qui non faciunt in eis residentiam personalem, & teneant illas, donec aliud a nobis super hoc receperint mandatum. De resi tia.

LXXX.

A

LXXX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut non recedant a villa sine mandato nostro speciali.

LXXXI.

Item noviſſime præcipimus, ut in eccleſiis veſtris diebus dominicis & feſtivis ſtatutum hujuſmodi publicetis: videlicet quicumque mandatum vel præceptum ſeu licentiam alicui dederint capiendi illos qui B in aliquas ſententias excommunicationis protulerint, ſeu illos ad quorum inſtantiam ſunt prolatæ, vel eaſdem ſententias obſervantes, vel nolentes participare excommunicatis, ex eiſdem ſententiis: niſi mandatum ſeu præceptum, ſeu licentiam revocaverint, re in reaggravatione exiſtente, in excommunicationis ſententiam auctoritate apoſtolica incidant ipſo facto.

LXXXII.

Item, præcipitur quod ſi ad bonorum captionem actione ipſorum mandati ſive licentiæ proceſſum fuerit, reſtituta ſpoliatis aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrent ſupradicti mandatores ſive præceptores, ſeu licentiam concedentes. Eadem quoque ſententia excommunicationis ſunt innodati omnes qui obediunt prædictis mandantibus, præcipientibus, & licentiam concedentibus in præmiſſis vel in aliquo præmiſſorum. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium D ſpatio; extunc non poſſint, niſi per ſedem apoſtolicam abſolutionis beneficium obtinere.

LXXXIII.

a ad- s li- m ec. ca- Item, denuntientur excommunicati auctoritate apoſtolica ſingulis diebus dominicis omnes illi qui reſtringunt eccleſiaſticas libertates, nec non qui de cetero ſervari faciunt ſtatuta, edicta, conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem.

LXXXIV.

Item, ſtatuarios, ſcriptores ſtatutorum ipſorum, nec non illos qui præſumſerint judicare, vel in publicam formam reſolvere judicata:

LXXXV.

Item, omnes illi denuntientur excommunicati auctoritate noſtra, qui impediunt vel perturbant juriſdictionem curiæ noſtræ Æduenſis tacite vel expreſſe.

LXXXVI.

Sunt nonnulli qui ſe ſponte & propriæ voluntatis arbitrio damnationi perpetuæ mancipant & æternæ, dum excommunicationis ſententiam in eos juſte latam, non brevi tantum temporis intervallo, ſed indurato animo contumaciter ſuſtinent ultra annum: non attendentes quod medicinalis eſt excommunicationis ſententia, non mortalis; & quod ſancta mater eccleſia numquam claudit gremium redeundi. Ideoque ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes eccleſiarum curati vel eorum vicarii in eccleſiis ſuis publice & ſolemniter in parochiis ſuis publicent & exponant, quod ſi deinceps ſint aliqui de ſubditis noſtris, cujuſcumque conditionis, aut ſtatus, qui excommunicationis ſententiam, ut præmittitur, ſuſtinere præſumſerint ultra annum; contra ipſos acrius quam poterimus procedemus: cum excommunicatio tanto temporis intervallo tam prolixa moroſa pertinacia & obſtinatio, per quas C quis efficitur membrum diaboli, hæreſim ſapere videatur. Contra excommunicationem contemnentes.

LXXXVII.

Item, ut rectores eccleſiarum parochialium noſtræ diœceſis deinceps, auctore Domino, plenius habeant ſcientiam prædicandi, ut commiſſum ſibi populum frequenter reficiant pabulo ſpirituali.

LXXXVIII.

Statuimus & ordinamus, quod ſinguli archipresbyteri noſtræ diœceſis duos eccleſiarum rectores de ſingulis archipresbyteratibus, quos magis docilos, idoneos, & paratos cognoverint, & ad audiendam theologiam, & proficiendos in eadem nobis aut officiali noſtro ipſe ſtatuendo omni gratia . . . . . ceſſantibus & favore

LXXXIX.

Item, præcipimus firmiter & diſtricte, E quod omnes ſinguli eccleſiarum rectores noſtræ diœceſis, vel eorum vicarii, ſingulos parochianos ſuos in generali moneant efficaciter & inducant, ut vir & uxor cujuslibet domus, aut ſaltem alter eorum, & liberi de domo intelligibiles & capaces ad eccleſiam ſuam parochialem conveniant ſingulis diebus dominicis & feſtivis ad divinum officium audiendum, & mandata eccleſiaſtica audienda, & quod ſacerdotes eorum confeſſiones audientes loco pœniten- Officium divinum.

ten-

tentiæ injungant eiſdem pro bono obedientiæ præmiſſa facienda, & quod ipſi ſacerdotes ſuos ſubditos erudiant in oratione dominica *Pater noſter*, & ſymbolo apoſtolorum *Credo in Deum*, & miſſis ſuis aut prædicationibus frequenter exponant pro ſcientia & induſtria ſua, quas ſibi Dominus adminiſtraverit, & æternæ vitæ præmium & gloriam, & pœnas inferni varias & diverſas quas damnati æternaliter ſuſtinebunt, & vias pro modulo ſuæ ſcientiæ exponant.

XC.

De decimis. Item, cum decimæ ſint diſtributio egentium animarum, quas in ſignum dominii univerſalis ſibi Dominus ſpecialiter reſervavit, & pro facto non ab homine, ſed ab ipſo Domino inſtitutæ ſint, quaſi cibus in domo Domini pro miniſtris & ſervientibus eccleſiæ ſuſtentandis. Vobis univerſis & ſingulis præcipimus firmiter & diſtricte, quatenus laicis parochianis veſtris, quos vobis conſtat decimas detinere, frequenter exponatis, & maxime cum eorum confeſſiones contigerit vos audire, quod eas in ſuarum periculum detineant animarum. Aliis autem, qui veram decimam non perſolverint, ſimiliter exponatis & dicatis, quod veram reddant decimam, & perſolvant illis ſacerdotibus, a quibus eccleſiaſtica receperint ſacramenta, & quod aliter ſalvari non poſſint, ſcriptura teſtante quæ ait, quod tales Dominus ad decimam revocabit, cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

XCI.

Item, cum religioſis tam exemtis quam non exemtis ſit a jure generaliter interdictum, ne decimas ſine conſenſu epiſcoporum de manu recipiant laicorum, aut ab ipſis religioſis in feodum tenere recognoſcant, & niſi illas dumtaxat decimas, quas laici ante Lateranenſe concilium detinebant: diſtinctius veſtrum quilibet ſolemniter inquirat, an religioſi quicumque exemti aut non exemti, ſive clerici aliquas decimas acquiſierint a laicis a triginta annis citra in noſtro epiſcopatu Æduenſi. Quod ſi facta inquiſitione vobis conſtiterit ita eſſe, aut talia fieri potuerint in futurum, nobis aut officiali noſtro ſine moræ diſpendio nuntietis.

XCII.

Item, veſtram prudentiam ſcire volumus, quod ſi pro eo in reges, principes, barones, nobiles, baillivos, miniſtros eorum, vel alios excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti fuerit ſententia promulgata, aliquos in perſona ſua aut bonis ſuis vel ſuorum gravari, eos qui tales ſententias obſervantes vel taliter excommunicatis communicare volentes, niſi datam ſententiam revocare duxerit re integra, vel ſi occaſione hujus licentiæ ad captionem bonorum alicujus fuit proceſſum, niſi bona ipſa infra octo dierum ſpatium fuerint reſtituta, aut condigna expreſſa ſatisfactio, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto. Eadem quoque ſententia innodati utentes tali licentia ſibi data atque committenda. Dari licentia prohibetur aut talia committere per ſeipſum. Qui autem in eadem ſententia permanſerit ſpatio duorum menſium, extunc ab ea non poteſt, niſi per ſedem apoſtolicam abſolutionis beneficium obtinere.

XCIII.

Item, ſub pœna excommunicationis inhibemus omnibus & ſingulis eccleſiarum rectoribus, ut ſecum vicarios aliquatenus non aſſumant, donec eos aut officiali noſtro duxerint præſentandos: quos tales eſſe volumus, qui ſciant legere, conſtruere, intelligere, & cantare.

XCIV.

Item, univerſis & ſingulis archipresbyteris præcipimus firmiter & diſtricte, quod cum omni ſolertia & cura adhibita diligenter inquirant, & ſubtiliter inveſtigent ab archipresbyteratibus ſuis, ſi ſint aliqui ſacerdotes aut clerici luſores, tabernarii, negotiatores, ſecum ſuſpectas mulieres tenentes, & præcipue incontinentis vitæ. Quos autem tales invenerint, eorum nomina nobis aut officiali noſtro quam citius potuerint mittere non poſtponant.

XCV.

Item, cum in Lateranenſi concilio ſalubriter fuerit inſtitutum, ne monachi ſinguli ponantur per villas & oppida, ſed ſecum unum habeant ad cautelam: cujus in iis quæ Dei ſunt & obſervantiæ regularis tam conſortio quam ſolatio perfruatur; cum ſolitudo merito reprobetur, Salomone dicente: *væ ſoli, quia cum ceciderit, non eſt qui ſublevet eum*. Ideoque ſtatuimus, & præcipimus ſub pœna excommunicationis, quod ſinguli priores, tam monachi quam canonici regulares canonicos non habentes in epiſcopatu noſtro, extunc manentes ſecum monachum unum aut canonicum regularem

larem habeant, juxta concilium memoratum, nisi ex causa rationabili aliud a nobis fuerit ordinatum. Præcipientes vobis archipresbyteris omnibus & singulis, quod si in cognitionem vestram aut aliquorum vestrum devenerit, priores aliquos aut aliquem in episcopatu nostro statutum & præceptum nostrum infringere, & firmiter non servare . . . . . nobis aut officiali nostro sine moræ dispendio renuntietis: ut tales aut talem puniamus pœna debita transgressores.

XCVI.

siden- Item, de non residentibus, ut ecclesiarum rectores gregis dominici diligentius & efficacius curam gerant, statuimus & præcipimus firmiter & districte, ut omnes ecclesiarum rectores nostræ diœcesis in ecclesiis suis residentiam faciant personalem, nisi super hoc a nobis gratiam obtineant specialem. Sciant omnes & singuli prædicti ecclesiarum rectores, quod si qui fuerint, qui a nobis gratiam obtinuerint supradictam, quartam partem reddituum & proventuum ecclesiarum suarum durante gratia supradicta, in refectionem & reparationem domorum illarum ecclesiarum suarum quarum rectores talem a nobis gratiam fuerint assecuti, aut alio modo juxta nostræ dispositionis arbitrium, in utilitate talium ecclesiarum; aliam vero quartam partem in opus fabricæ beati Nazarii statuimus & ordinamus convertendam. Statutam aliam ad eos extendi volumus qui de nostra licentia & gratia audierint theologicam facultatem.

XCVII.

ndesti- natri- s. Item, forma concilii generalis, per quod clandestina matrimonia fieri districtius inhibentur, cum pœnis ibidem adjectis præsenti scripto in vestrum omnium referimus notitiam pleniorem. Si matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis, per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum opponat. Quo quidem prætermisso, & bannis faciendis in ecclesia similiter prætermissis, talia matrimonia clandestina reputantur. Ideoque fitmiter inhibemus, ne quibuslibet mattimonium inter se contrahere volentibus impendatur benedictio nuptialis, nisi bannis prius in ecclesia propositis tribus diebus dominicis aut festivis: pernicioſa consuetudine inter nobiles super hoc hactenus observata aliquatinus non obstante. Quod si secus factum fuerit, pœna est ut soboles ex tali conjunctione susceptа etiam ignoranter illegitima reputetur. Quod verum intelligo si in gradu prohibito contraherent.

XCVIII.

De usura- riis. Item, cum in utroque tam novo quam vetere Testamento damnetur improba usurarum vorago, ac etiam multis quæstionibus super hoc per summos pontifices promulgatis pœna manifesta usurariis imponatur; pœnas prædictas hic inferius annotamus. Porro usurarii manifesti nec ad communionem altaris debent admitti, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam; sed nec oblationem eorum quisquam accipere debet: qui autem receperit, aut tales christianæ tradiderit sepulturæ; & quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium episcopi satisfecerit, ab officii sui manebit executione suspensus.

XCIX.

Item, quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperunt satisfieri expressa quantitate vel distincte in ultima voluntate mandaverint, tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris suis fuerit prout facultates patiuntur eorum plenarie satisfactum, vel illis quibus est restitutio facienda, si præsto sint, aut aliis qui pro eis possunt acquirere, vel eis assentientibus loci ordinario, vel ejus vices gerenti, sive rectori ecclesiæ sufficienter cautum de restitutione facienda. Omnes enim religiosi qui usurarios manifestos tradunt ecclesiasticæ sepulturæ, pœnas incurrunt superius annotatas.

C.

Item, nullus interesse debet in manifestorum usurariorum testamentis.

CI.

Item, nullus debet eos recipere ad confessionem, aut eos absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta autem manifestorum aliter non valeant, sed sunt irrita ipso jure.

Expliciunt mandata synodalia.

Syno-

Synodus eſt ſemper die veneris poſt octavas omnium ſanctorum & die Martis poſt quindenam Pentecoſtes.

STATUTA SYNODALIA EDITA

In ſynodo hyemali, anno Domini M. CC. XCIX. ex parte domini B. epiſcopi.

QUia humana natura de facili prolabitur ad delicta, expedit ut homini noxius appetitus frænetur, & ligetur legalibus conſtitutionibus & præceptis, ut declinet prohibita & permiſſa ſequatur. Unde nos BARTHOLOMÆUS permiſſione divina Æduenſis epiſcopus ad correctiones morum, conſtitutiones, ſtatuta & præcepta edimus, promulgamus, facimus, & publicamus infra ſcripta.

I.

Sanctiſſimus pater dominus Bonifacius papa VIII. duxit provida deliberatione ſtatuendum ut nullis, niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu eccleſiarum cathedralium canonicis cauſæ auctoritate litterarum ſedis apoſtolicæ vel legatorum ejuſdem de cetero committentur, vel audientur alibi quam in civitatibus, vel in locis inſignibus, ubi poſſunt haberi commode juris copia peritorum, & quod ſi eiſdem civitatibus & diœceſibus actor & reus fuerint extra ipſas cauſa non commutatur, vel conveniatur aliquis eorum; niſi ab ipſo contra aliquem de ſua diœceſi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus capitulum ſeu univerſitatem civitatis, villæ aut caſtri fuerit actio dirigenda, vel ubi actor eamdem civitatem vel diœceſim intrare non audens, aut ſui adverſarii provinciam merito perhorreſcens eum infra ipſas ſecure nequeant convenire. In quibus caſibus extra dictas civitates & diœceſim poſſit contra prædictos cauſa committenda, tamen impetrans de dicto timore quemadmodum litteris commiſſis exprimere teneatur, primo judici eidem faciat, ſaltem per proprium juramentum, alias judex ipſe nullatenus procedat; ſed partem a ſua juriſdictione dimittens, eumdem impetrantem in expenſis legitimis alteri parti condemnet, & quod etiam nullus eorum ultra unam dietam a fine ſuæ diœceſis in dictis duobus caſibus valeat conveniri. Statuit etiam ut cum actor & reus in civitate & diœceſi fuerint diverſarum; ſi actor & reus in civitate & diœceſi rei judicem recuſat, ipſum judicem non in ſua, ſed in alia civitate & diœceſi libere valeat impetrare, eumque trahere ad eumdem, dummodo locus ad quem eum traxerit, ultra unam dietam, ſicut in caſu alio præmittitur, minime ſit remotus, & quod in nullo caſuum prædictorum judex extra civitatem vel diœceſim in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de cauſa ſibi commiſſa cognoſcat, niſi ad id expreſſus acceſſerit earumdem aſſenſus, neque alibi quam extra illud, & perſonis dumtaxat deſignatis ſuperius, committat quomodolibet vices ſuas; quidquid aliud contra præmiſſa vel eorum aliquid contigerit attentari, voluit & decrevit fore ipſo jure irritum & inane. Unde nos univerſis ſubditis noſtris generaliter prohibemus, ne contra prædictæ conſtitutionis apoſtolicæ tenorem ſcienter quidquam parere vel obedire præſumant: & ſi quis auſu temerario contrarium fecerit, ipſi convento ad expenſas & intereſſe teneatur, alias nihilominus ſecundum arbitrium noſtrum puniendus. Si quis vero in noſtra diœceſi litteris apoſtolicis abuſus fuerit, contra tenorem prædictæ conſtitutionis apoſtolicæ temere veniendo, vel alias ſcienter, cujuſque conditionis, ſtatus, vel dignitatis exiſtat, etiamſi exemtionis privilegio gaudeat, cum reatus omnem honorem excludat, & contra exemtos delinquentes extra rem privilegiatam juriſdictione ſua poſſit uti, ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum, quouſque ab illicita occaſione in cauſam deſtiterit, & læſo occaſione hujuſmodi ad arbitrium noſtrum ſatisfecerit competenter.

II. *Ne quis citet auctoritate apoſtolica, niſi viſo authentico.*

Item, cum alias ſynodali conſtitutione fuerit a noſtris prædeceſſoribus interdictum, ne aliquis auctoritate litterarum ſedis apoſtolicæ vel legatorum ejuſdem aliquem citare præſumat, niſi viſo authentico: nos ſtatuto hujuſmodi addendum duximus, inhibendo ne cuiquam liceat ſe a ſede apoſtolica vel auctoritate litterarum ſedis apoſtolicæ .... judicem deputatum ſupercitet vel excommuniçet denuntiandum ab aliquo, pareatur, niſi prius viſo authentico, vel facta fide de eo & ipſius retenta copia, ſumtibus illius cujus interierit, & qui eo reſcripto apoſtolico eſt uſus: qui ſuper hoc inſtructus veniat, ſi commode fieri poterit, tranſcribendi, cum legalis decernat auctoritas, nemini aſſerenti cum mandatis principaliter veniſſe fidem eſſe, niſi ſuper hoc ipſius principis oſtenderit litteras, adhibendam, & etiam ſecundum canonicas ſanctiones mandatum illius qui ſe aſſerit a ſede apoſtolica vel auctoritate ejuſdem judicem deputatum non ſit, niſi prius facta fide de mandato apoſtolico exſecutioni neceſſario demandando.

III.

A

III. *Contra tabelliones.*

Cum ſecundum canonicas ſanctiones tabellionatus officium clericis in ſacris ordinibus conſtitutis debeat interdici generaliter, inhibemus, & monemus omnes una monitione peremtorie pro omnibus, ne aliquis clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, maxime beneficiatus, tabellionatus officium audeat exercere abſque noſtra licentia ſpeciali: alioquin adverſus facientes in contrarium per ſubſtractionem beneficiorum, & alias pœnas, prout nobis juſtum viſum fuerit, procedemus. B

IV. *Contra impedientes curiam eccleſiaſticam.*

Cum per SS. patrem D. Bonifacium papam VIII. ſalubriter ſit ſtatutum, ne qui ad forum eccleſiaſticum recurrentes ſuper cauſis quæ ad eumdem forum de jure vel antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur, per ſe vel per alium ad deſiſtendum, vel in foro ſæculari de quæſtionibus hujuſmodi litigandum, per ipſorum jure eccleſiaſticorum aut litigantium ſeu valentium litigare, aut propinquorum ipſorum ſeu rerum illorum aut eccleſiarum ſuarum etiam cautionem modiſve aliis quibuſcumque compellat ſeu compelli faciat, vel procuret, nec per ſe alios impediat, quominus coram judicibus eccleſiaſticis querelantes, de cauſis quæ, ut præmiſſum eſt, ad cognitionem pertinent eorumdem, poſſent libere juſtitiam obtinere, nec ad prædicta facienda det conſilium, auxilium, vel favorem, & quod ſi quis contra præſumſerit, excommunicationi ſubjiciat ipſo facto, & nonnulli tam laici quam clerici religioſi ac alii juriſdictionem temporalem obtinentes, ſuis ſubditis præſumſerint & frequenter præſumant inhibere ne unus alium in foro eccleſiaſtico audeat convenire, vel ad judicium evocari facere aut evacuare, ſic impediendo quominus volentes coram judicibus eccleſiaſticis litigare ſuper actionibus perſonalibus & cauſis quæ ad eorum cognitionem de jure vel conſuetudine pertineant, ſuam poſſent coram eis juſtitiam obtinere: nos univerſos & ſingulos in generali monemus, ut infra tres menſes a tempore publicatæ monitionis & conſtitutionis hujuſmodi, quibus inhibitiones prædictæ factæ fuerint, producere non morentur, & a talibus illicitis inhibitionibus in poſterum deſiſtant; alioquin nos omnes perturbatores hujuſmodi declaramus in excommunicationis prædictæ vinculum incidiſſe. C D E

V. *Ne fiant clandeſtina matrimonia.*

Prohibemus inſuper, ut nullus ſacerdos matrimonium contrahentem ſine licentia noſtra ad benedictionem nuptialem recipiat, ſi in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit; alioquin ſacerdos qui contra fecerit, ipſo facto ſubjaceat eccleſiaſtico interdicto.

Cum clandeſtina matrimonia canonicæ prohibeant ſanctiones, quibus etiam cavetur, ut cum matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, ſacerdotes in eccleſiis publice proponant competenti termino præſtituto, ut infra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum proponat: ex quo datur intelligi, quod antequam per verba de præſenti inter volentes matrimonium contrahere contrahatur, debent banna proponi in eccleſiis publice per presbyteros, ut eſt moris: prohibemus ne aliquæ perſonæ matrimonium contrahant, niſi in facie eccleſiæ, quando debet benedictio nuptialis celebrari.

Inhibemus etiam ne aliquis ſacerdos vel alius talibus matrimoniis per verba de præſenti aliter, quam dictum eſt, contrahendis intereſſe præſumat, vel ad hoc præbere conſilium vel aſſenſum.

Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro matrimonium aliter conſentire, ſcilicet promiſſionem facere de matrimonio, ſi ſancta concordat vel conſenſerit eccleſia, contrahendo. Ad hoc tamen non fiat, niſi in præſentia ſacerdotis; qui vero contra ..... quam illi qui intererunt vel ad hoc dabunt conſilium, auxilium vel aſſenſum, eccleſiaſtico ſupponantur interdicto, alias nihilominus juxta noſtrum arbitrium puniendi. Sacerdos vero qui bannis non præcedentibus contrahentes ad benedictionem nuptialem admiſerit, ſine ſpeciali mandato noſtro, ſive regularis ſive ſæcularis fuerit, ab officio & beneficio ſuſpendatur. Illi vero qui in hujuſmodi benedictione præſentes fuerint, & conſilium dederint vel aſſenſum, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto.

VI. *Ne rectores eccleſiarum peregrinentur ſine licentia epiſcopi.*

Cum miniſtros altaris peregrinari abſque ſuperioris ſui licentia canonica prohibeant inſtituta, inhibemus ne rectores eccleſiarum & religioſi ſine noſtro vel alterius ſuperioris, ad quem id pertinet, licentia, peregrinationis cauſa, voro crucis excepto, eccleſias deſerant, vel ab eis ſe audeant abſentare, quarum debent ſervitio inſudare, contrarium facientibus pœna juxta noſtrum arbitrium ſupponenda.

VII.

VII. *Ne eccleſiæ, vel prioratus, aut hoſpitalia vel domus-Dei, quæ per clericos conſueverunt regi, laicis ad firmam tradantur.*

Statutis canonum inhærentes, prohibemus ne eccleſiæ, ſeu prioratus, aut hoſpitalia, ſeu domus-Dei, quæ conſueverunt per eccleſiaſticas perſonas gubernari, ſeu officia vel miniſteria quæcumque ſolita clericis vel perſonis eccleſiaſticis aſſignari, & per eoſdem, non per laicos gubernari, concedantur ſub annuo cenſu, vel ad firmam, ſeu admodiationem, ſeu dato pretio, alicui vel aliquibus committantur, maxime ſine noſtra licentia ſpeciali.

Si vero in contrarium præſumſerint; contractus hujuſmodi careat roboris firmitate, & recipientes eccleſias, prioratus, loca & officia prædicta dimittere, & fructus & proventus inde perceptos reſtituere, ſine ſpe reſtitutionis, propter hoc, datæ pecuniæ teneantur. Qui fructus & pecunia in perpetuam utilitatem prioratuum, eccleſiarum, vel locorum, ſeu officiorum quibus contractum fuerit, vel in alios pios uſus juxta noſtrum vel epiſcopi pro tempore exiſtentis arbitrium convertantur.

VIII. *Contra illos qui tenent concubinas vel mulieres ſuſpectas.*

Monemus in generali univerſos tam clericos, maxime in ordinibus ſacris conſtitutos, quam laicos, ne in domibus ſuis vel etiam alienis publice concubinas, vel mulieres de quibus ſiniſtra ſuſpicio vel ſcandalum oriatur, teneant: alioquin clerici ſint ab officio ſuſpenſi, & laici eccleſiaſtico interdicto ſint ſuppoſiti ipſo facto, præter pœnas alias a jure vel a conſuetudine, legatorum ſedis apoſtolicæ conſtitutionibus ſynodalibus contra tales ſtatutas, quas nihilominus incurrent.

IX. *De uſuris.*

Pœnam contra uſurarios a jure ſtatutam ad illos qui contractus quoſcumque in fraude uſuraria faciunt extendi volumus, ſeu contra illos locum habere declaramus: inhibentes ne talium corpora, ſi eorum delicta fuerint manifeſta, tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi prius iis a quibus uſuras exegerint, vel quos per contractus hujuſmodi læſerint, ſatisfecerint dum vivebant, vel ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum, præſtiterint idoneam cautionem, vel poſt mortem ipſorum heredes eorum ſatisfecerint, vel cautionem hujuſmodi ipſorum defunctorum nomine procuraverint perhibere circa quantitatem ſi de ea conſtiterit: alioquin juxta noſtrum arbitrium, aut ordinarii, vel ſacerdotis proprii, pro iis quæ ex tractibus uſurariis initis, illis a quibus illicite exegerint, in cautione ejuſmodi exprimendam; ſi vero delictum eorum non fuerit manifeſtum, ſed ſuper hoc fuerint publice diffamati, differant curati eorum eiſdem miniſtrare, vel facere miniſtrare eccleſiaſticam ſepulturam, quouſque ad arbitrium noſtri, vel epiſcopi qui pro tempore fuerit, purgatio ſufficiens ſuper hoc fuerit pro eiſdem.

X. *Contra laicos qui detinent decimas.*

Cum canonica prohibeant inſtituta, ne laici de decimis cum animarum ſuarum periculo detinentes, poſſint in laicos quocumque modo transferre: alioquin ſi quis eas receperit, & eccleſiæ non reddiderit, eccleſiaſtica careat ſepultura: & ſimili pœnæ debent ſubjacere laici, qui decimas novalium perceperint vel detinent, niſi eas reddiderint eccleſiæ cui debentur: nec non & illi qui veteres decimas de rebus & poſſeſſionibus quas tenent, & de quibus parochiali eccleſiæ debentur, vel ſolvi ab antiqua conſuetudine decima conſuevit reddere ipſi eccleſiæ, modo debito non curant, niſi de iis ſatisfecerint competenter: nos moti ſimili ratione inhibemus tales, niſi decimas hujuſmodi eccleſiæ prædictæ reddiderint, vel de hiis ſatisfecerint, admitti ad eccleſiaſticam ſepulturam.

XI. *Ut moniales includantur.*

Cum per conſtitutionem ſanctiſſimi patris D. Bonifacii papæ VIII. provide ſit ſtatutum univerſas moniales præſentes & futuras, cujuſcumque religionis vel ordinis, ſub perpetua in ſuis monaſteriis debere permanere clauſula: ita quod nullæ monialium profeſſæ religionis tacite vel expreſſe ſit vel eſſe poſſit, quacumque ratione vel cauſa, niſi forte tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare conſtaret, quod non poſſet cum aliis abſque gravi periculo commorari, egrediendi ipſa monaſteria ſine licentia vel facultate; & quod nulli aliquatenus perſonæ inhoneſtæ nec etiam jam honeſtæ, niſi rationabilis vel manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius ad quem pertinuerit ſpeciali licentia, ingreſſus vel acceſſus pateat ad eaſdem: ut ſic a publicis & mundanis aſpectibus ſeparatæ omnino valeant liberius, & laſciviendi opportunitate ſublata eiſdem, corda ſua & corpora in omni ſanctimonia diligentius cuſtodire. Et quoniam in eadem conſtitutione patriarchis, primatibus, archiepiſcopis, & epiſcopis univerſis diſtricte, & in virtute ſan-

ſanctæ obedientiæ, ſub atteſtatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ ſit injunctum, ut eorum quilibet in civitate & diœceſi propria, in monaſteriis monialium ſibi de jure ordinario ſubjectis, ſive in iis quæ ad Romanam immediate ſpectant eccleſiam, ſedis apoſtolicæ auctoritate, de clauſura convenienti, ubi non eſt, ipſorum monaſteriorum expenſis & fidelium eleemoſynis, quas ad hoc procurandum, quamprimum potuerint, providere procurent: contradictores & rebelles per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Nos volentes, ut tenemur, ſtatutis & præceptis apoſtolicis obedire, & quod ad nos ſpectat & nobis incumbit exſequi reverenter, monemus in generali univerſas & ſingulas moniales in monaſteriis noſtræ civitatis & diœceſis, religionem tacite vel expreſſe profeſſas, ut in eiſdem monaſteriis ſint & eſſe conſentiant ſub convenienti clauſura, nec impediant per ſe vel per alios, quominus clauſura conveniens ubi non eſt fiat, & quominus ibidem quamprimum commode fieri poterit, includantur. Monemus etiam univerſas abbatiſſas & prioriſſas, ut in ipſis monaſteriis, ubi non eſt clauſura, conveniens pro ipſarum monialium incluſione, infra proximam ſequentem ſynodum, faciant & fieri conſentiant convenientem ad hoc clauſuram expenſis ipſorum monaſteriorum ſecundum vires facultatum ipſorum monaſteriorum: & ſi ad hoc non ſuppetant, probabimus diligenter quod deerit fidelium eleemoſynis ſuppleri. Verum quia intelleximus, quod nonnullæ honeſtatis cauſis, & monachali modeſtia, ſexuſque verecundia abjectis, intra monaſteria perſonas ſuſpectas admittunt, in Dei offenſam, religionis opprobrium, & ſcandalum plurimorum; monemus univerſas & ſingulas moniales noſtræ civitatis & diœceſis tacite vel expreſſe religionem profeſſas, ne monaſteria ſua poſt clauſuram egrediantur, niſi in caſibus in dicta conſtitutione expreſſis: & quod intra monaſteria ſua perſonas ſuſpectas, vel alias contra tenorem dictæ conſtitutionis, non admittant. Monentes etiam abbatiſſas & prioriſſas earumdem, ne extra caſus prædictos concedant monialibus licentiam exeundi. Monemus etiam ſub pœna excommunicationis univerſos & ſingulos, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, vel conditionis exiſtant, ut nullus niſi rationabilis & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius ad quem pertinuerit licentia, ingrediatur ad eaſdem. Monemus univerſos & ſingulos, ut nulli prædictas moniales a ſuis monaſteriis extra caſus, de quibus in dicta conſtitutione Bonifacii fit mentio, exeuntes, vel egreſſas, ſcienter recipiant in ſuis domibus vel habitaculis. Monemus etiam in generali, ut nullus moniales prædictas, vel earum aliquam in ſuis monaſteriis, vel extra, ad coitum ſollicitare, nec earum pudicitiam violare, nec etiam attentare præſumat: quod redundaret in Chriſti earum ſponſi injuriam vel offenſam: alioquin ipſo facto ſubjacetur eccleſiaſtico interdicto. Contra vero eos & eas qui his vel aliis monitionibus noſtris præmiſſis non paruerint, vel in contrarium fecerint, prout delicti qualitas exegerit, graviter procedemus.

XII. *De non reſidentibus.*

Felicis recordationis dominus Innocentius papa III. circumſpecta deliberatione ſtatuit, ut qui parochialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſeipſum illi deſerviat in ordine quem ipſius eccleſiæ cura exquirit: alioquin eo privato ipſa eccleſia, alii libere conferatur, qui velit & poſſit quod dictum eſt adimplere. Unde nos tam ipſius domini Innocentii, quam etiam quorumdam prædeceſſorum noſtrorum, qui circa præſcripta ſtatuta aliqua addiderunt, veſtigiis inhærentes, monemus in generali univerſos & ſingulos parochialium eccleſiarum rectores, ut perſonaliter reſideant in eiſdem, ut illis deſerviant, non per vicarios, ſed per ſemetipſos; ſtatuentes quod fructus omnes & proventus, quos de eiſdem eccleſiis per ſe vel per alios perceperunt pro tempore quo in eiſdem eccleſiis perſonalem reſidentiam non fecerunt, eiſdem reſtituere teneantur tam in utilitatem ipſarum eccleſiarum, quam in uſum fabricæ eccleſiæ noſtræ ſancti Nazarii, vel alios pios uſus juxta noſtrum vel epiſcopi Æduenſis qui pro tempore fuerit arbitrium convertendos; nam illi qui altari non ſerviunt, minime debent de altari vivere; & nihilominus ſi per ſex menſes a tempore quo præſens monitio vel ſtatutum ad ipſos devenerint, ab ipſis eccleſiis abſentes fuerint, ſeu debitum ſervitium in divinis eis non exhibuerint, amoveantur ab eiſdem eccleſiis, niſi de noſtra vel epiſcopi qui pro tempore fuerit, vel alterius ſuperioris ad quem id pertinet licentia abſentes fuerint, vel diſpenſationem ſuper hoc habuerint competentem.

A

XIII. *Ne quis curatus assumat vicarium cui det potestatem absolvendi parochianos suos, sine licentia episcopi qui pro tempore fuerit.*

Cum sit ars artium regimen animarum, pernitiosum debet non immerito reputari, quod hi quibus dictum est regimen commissum, & quorum industria ad hoc specialiter est ecclesia gubernanda, vicarios sibi associant & assumunt, rudes maxime & ignaros, quibus potestatem absolvendi, B administrationem ecclesiasticorum sacramentorum, & ea quæ ad curam pertinent animarum committunt generaliter pro suæ libito voluntatis, in suorum subditorum periculum animarum: unde nos volentes super his convenientem adhibere medelam, firmiter inhibemus & generaliter monemus, ne curati parochialium ecclesiarum sæculares vel religiosos vicarios seu presbyteros ad exsecutionem hujus potestatis in suis ecclesiis vel parochiis admittant, & ne ipsi vicarii vel presbyteri eamdem exsecutionem usurpent, sine nostra licentia speciali, & C ne aliqui ab eisdem vicariis recipiant scienter ecclesiastica sacramenta. Si quis vero nostræ inhibitionis hujusmodi temerarius violator extiterit, ad pœnæ gravioris impositionem contra eum procedemus. Non tamen per hoc quominus eisdem curatis, ipsis necessitate inevitabili, vel ex causa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad supplendum ea quæ sibi in prædictis incumbunt, presbyteros invitare; super impedimentis vero perpetuis longo tempore duraturis, ad nos volumus habere re- D cursum.

XIV. *Nullus curatus vel presbyter eligat confessorem sine licentia episcopi.*

Cum nulla possit consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam sibi eligere valeat confessorem, qui eum possit absolvere vel alligare, prout sanctissimi patris domini Bonifacii papæ VIII. constitutio plenius exprimit & declarat; præsenti statuto firmius inhibemus, ne aliquis subditus noster præter E nostram vel alterius superioris ipsius animæ curam habentis licentiam, alium non habentem super hoc a sede apostolica potestatem eligat in foro pœnitentiæ confessorem, nec ei confiteatur, nisi in mortis articulo vel casu necessario, ubi non potest haberi copia proprii sacerdotis.

XV. *Contra illos qui plura beneficia vel dignitates obtinent sine dispensatione.*

Monemus in generali quoscumque subditos nostros plures dignitates seu beneficia, quibus cura imminet animarum, vel quæ requirunt residentiam personalem, seu unum personatum aut dignitatem cum alio beneficio cui annexa est cura similis, vel cui annexum est onus residentiæ, personaliter obtinentes, ut dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi ecclesias vel beneficia, personatus vel dignitates asserunt canonice se tenere, infra tres menses nobis aut officio nostro studeant exhibere: alioquin a perceptione fructuum personatus, vel dignitatis, seu beneficii personalem residentiam requirentis, loca sic dicta obtinentes noverint se suspensos, quousque prædictæ monitioni nostræ paruerint cum effectu.

XVI. *Ut archipresbyteri sayant prioratus & ecclesias, quas monachi regere consueverunt, nisi ibi sint duo monachi.*

Præcipimus archipresbyteris nostris, ut prioratus & ecclesias in quibus monachi ministrare consueverunt, vel quæ consueverunt per monachos gubernari, nisi sint ibidem duo monachi residentes, sayant auctoritate nostra, & sayitos retineant quousque a nobis aliud receperint in mandatis.

XVII. *Ne abbates vel quivis regularis in prioratibus vel ecclesiis ad collationem suam spectantibus dona capiant post mortem rectorum.*

Edicto perpetuo prohibuit pater SS. D. Bonifacius papa VIII. ne abbates seu quivis regulares prælati in prioratibus vel ecclesiis ad collationem, ordinationem seu præsentationem pertinentibus eorum, bona manentium quæ cum morientibus ecclesiarum rectoribus seu ministris inventa fuerint vacationis tempore, ob reverentiam quæ in utilitate eorumdem expendi debent, vel futuris successoribus reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquomodo non præsumant, nisi de speciali privilegio vel consuetudine jam scripta legitime seu alia causa rationabili hoc etiam eis competere dignoscatur: alioquin ipsi abbates & alii inferiores prælati regulares ab officio & beneficio tamdiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Porro ubi ex privilegio aliquis prædictorum asserit bona sibi com-

competere ſupradicta, idem apoſtolicus declaravit quid de illis bonis . . . . .
. . . . . .

XVIII. *Ne cauſæ ſæcularium judicum in eccleſiis vel cimiteriis audiantur.*

Felicis recordationis Gregorius papa X. duxit deliberatione provida ſtatuendum, ut in eccleſiis & cimiteriis earumdem ſæcularium judiciorum ſtrepitus conquieſcant, & quod nulla cauſa, maxime criminalis, per laicos agitaretur ibidem, & quod loca eadem eſſent a laicorum cognitionibus aliena, & quod proceſſus habiti cauſarum ſæcularium cum ſæcularibus & ſpecialiter prolatæ ſententiæ in eiſdem & proceſſus habiti omni careant roboris firmitate: & quod præmiſſa ſic interdicta per eccleſiaſticos judices eorum locorum cum auctoritate prædicti canonis compeſcantur. Unde nos auctoritate prædicta monemus in generali omnes judices, ne in eccleſiis ſuis vel earum cimiteriis noſtræ diœceſis cauſarum quarumcumque cognitionem exerceant, vel proceſſus quoſcumque judiciales in eiſdem: alioquin ſi moniti per archipresbyteros vel rectores parochialium eccleſiarum dictorum locorum deſiſtere noluerint, per eos vel per eorum aliquem excommunicationis vinculo innodantur.

XIX. *Ne quis, etiam exemti celebrent divina in civitatibus, caſtris, vel aliis locis interdictis, nec ad ea admittant interdictos vel excommunicatos.*

Sanctiſſimus pater dominus Bonifacius papa VIII. ſtatuendo decrevit, ne aliqui ſæculares aut regulares quicumque exemti ſeu libertatis ſedis apoſtolicæ privilegiis communiti, cujuſcumque ordinis, ſtatus, vel conditionis exiſtant, ſcienter celebrent, vel faciant celebrari divina in civitatibus, caſtris, villis, niſi quatinus eis a jure competierit, ſeu locis aliis interdictis ab ordinariis, ſeu delegatis judicibus, vel a jure admittant excommunicatos publice vel interdictos ad divina officia ſeu eccleſiaſtica vel eccleſiaſticam ſepulturam; alioquin ſibi ingreſſum eccleſiæ noverint interdictum, donec de tranſgreſſione hujuſmodi ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contemſerunt, ſatisfecerint competenter. Nos vero ſubditos noſtros ad obſervantiam conſtitutionis prædictæ inhortantes, monemus auctoritate noſtra publice in generali, una monitione peremtoria pro omnibus, & eis inhibemus, ne quis celebrantibus in locis, ut dictum eſt, interdictis audeat divina celebrare, aut recipiat ibidem eccleſiaſtica ſacramenta, niſi in caſibus a jure permiſſis; ne contra prædictam conſtitutionem procuret quoquomodo aliquem publice excommunicatum vel interdictum admitti ad eccleſiaſticam ſepulturam, vel ad eccleſiaſtica ſacramenta; vel ad hoc præſumat ipſe idem conſilium adhibere. Si quis vero ſcienter contra præſumſerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto, alias nihilominus prout viſum fuerit puniendus.

XX. *Ut publicentur conſtitutiones ne quis dicat eas ignorare.*

Ne autem ſupra prædictas noſtras conſtitutiones, monitiones, vel inhibitiones, aliquis ignorantiam poſſit allegare; præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ univerſis & ſingulis curatis eccleſiarum civitatis & diœceſis noſtræ Æduenſis nobis ſubditis, ut eas maxime quæ tangunt laicos, religioſos, & clericos, in eccleſiis ſuis præſentibus clero & populo legant publice, & in vulgari ſermone exponant, vel legi & exponi faciant aliquibus diebus ſolemnibus & feſtis: facientes præmiſſa præſentes in hac ſynodo infra menſem poſtquam ad ſuas eccleſias reverſi fuerint: abſentes vero infra idoneum temporis ſpatium, poſtquam prædictæ conſtitutiones, monitiones & inhibitiones in ipſorum deductæ fuerint notitiam.

Hic ſequuntur in MS. conſtitutiones provinciales concilii apud Anſam celebrati anno 1294. editæ apud Johannem Mariam La Mure hiſtoriæ Lugdunenſis pag. 342. & concilii Matiſconenſis anni 1286. quas habes ſupra pag. 203.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomæi Æduenſis epiſcopi, anno M. CCC. edita. Anno 1300.

Incipiunt additiones factæ per dominum Bartholomæum Æduenſem epiſcopum conſtitutionibus in ſynodo hyemali celebrato a dicto domino epiſcopo, anno Domini milleſimo trecenteſimo.

I.

De matrimonio.

CUm clandeſtina matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, ſacerdotes in eccleſiis publice proponant competenti termino præſtituto, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum proponat, ex quo datur intelligi quod antequam per verba de præſenti inter volentes contrahere matrimonium contrahatur, debent banna proponi in eccleſiis publice per presbyteros, ut moris eſt.

II.

Prohibemus ne aliquæ perſonæ matrimonium inter ſe contrahant per verba de præſen-

Anno 1300. senti, bannis non præcedentibus publice in ecclesiis, nisi in facie ecclesiæ quando debet nuptialis benedictio celebrari.

III.

Inhibemus etiam, ne aliquis sacerdos, vel alius, talibus matrimoniis per verba de præsenti aliter quam dictum est contrahendis interesse præsumat, vel præbere consilium vel assensum, Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro, matrimonialiter consentire, scilicet promissionem facere de matrimonio, si sancta consenserit ecclesia, contrahendo, & hoc tamen non fiat nisi in præsentia sacerdotis.

IV.

Qui vero contra inhibitionem nostram fecerit, tam contrahentes modo prohibito, quam illi qui interierint, vel ad hoc dabunt consilium vel assensum, ecclesiastico supponantur interdicto, alias nihilominus juxta nostrum arbitrium puniendi. Sacerdotes vero qui non præcedentibus bannis contrahentes ad benedictionem nuptialem admiserint sine nostro speciali mandato, sive regulares, sive sæculares fuerint, ecclesiastico subjaceant interdicto: nihilominus ab officio & beneficio deponantur. Illi vero qui hujusmodi benedictioni præsentes fuerint, & consensum dederint vel assensum, ecclesiastico subjaceant interdicto.

V.

Prohibemus etiam insuper ut nullum sacerdos matrimonium contrahentem sine nostra licentia ad benedictionem recipiat nuptialem, si in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit; qui contra fecerit, ipso facto subjaceat ecclesiastico interdicto.

VI.

Suspectarum feminarum cohabitatio prohibita.

Monemus in generali tam clericos quam laicos, ne in domibus suis vel etiam alienis teneant concubinas, vel mulieres de quibus sinistra suspicio vel scandalum oriatur: alioquin clerici ab officio sint suspensi, & laici ecclesiastico interdicto sint suppositi ipso facto, præter pœnam a jure vel a constitutionibus legatorum sedis apostolicæ seu constitutionibus synodalibus contra tales statutas, quas nihilominus incurrent. Inhibemus & monemus insuper sub pœna excommunicationis ne sacerdotes & aliæ personæ ecclesiasticæ in sacris ordinibus constitutæ ullas omnino mulieres in domibus suis, nisi tales teneant, contra quas naturale fœdus nihil sævi criminis suspicari permittat.

VII.

Inhibemus & monemus, ne quis cujuscumque status & conditionis aut dignitatis existat, propter factum vel occasione ecclesiasticæ personæ homines ecclesiæ aut bona ipsorum hominum capiat, saisiat, vel arrestet a casu a jure non concesso: alioquin si prædo requisitus prædicta non restituerit, extunc in loco ubi prædo vel præda fuerint cessetur penitus a divinis: & prædo nihilominus incurrat in excommunicationis sententiam ipso facto: & si præda ad locum alium transferatur, primus locus nihilominus remaneat interdictus, donec a nobis vel ab officio nostro amotum fuerit interdictum.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomæi Æduensis episcopi, anno M. CCCI. edita.

I. *Item additiones factæ per dominum Bartholomæum Æduensem episcopum in synodo hyemali, quæ fuit anno Domini* M. CCCI.

CUm per felicis recordationis Alexandrum papam III. salubriter editum fuerit & statutum, ut nullus in regimine ecclesiæ parochialis suscipiatur, nisi vigesimum quintum annum ætatis suæ attigerit, ac moribus & scientia commendandus existat, & qui ad regimen assumtus hujusmodi fuerit, si monitus in fixo & præfixo a canonibus tempore non fuerit in presbyterum ordinatus, a regiminis ejusmodi amoveatur officio, & alii conferatur: idcirco nos ipsius vestigiis inhærentes, in generali monemus quoscumque clericos, seu ecclesiasticas personas nobis subditas, & in nostra diœcesi beneficium ecclesiasticum obtinentes, ut ipsi infra annum a tempore constitutionis & monitionis hujusmodi numerandum, se faciant ad ordines quos onus suum requirit promoveri: alioquin a beneficiis suis prædictis juxta tenorem constitutionis extunc amovebimus, & aliis conferemus. Hanc vero nostram constitutionem contra illos locum habere volumus, qui hujusmodi beneficia, quorum onus susceptionem ordinum requiret ante Lugdunense concilium sunt adepti.

II. *Contra clericos qui non deferunt tonsuram clericalem & habitum clericalem.*

Cum clerici qui gaudere volunt privilegio clericali, debeant clericaliter vivere, & ad minus

1301. minus deferre habitum & tonſuram clericalem, ut per hoc a laicis diſcriminentur; præſenti conſtitutione monemus omnes & ſingulos noſtræ diœceſis, non habentes veſtes clericales, ac per curatos locorum moneantur, & ſpecialiter moneri mandamus, ut ipſi qui eas abjecerint, infra duos menſes a tempore hujus noſtræ monitionis & conſtitutionis promulgatæ, reſumant tonſuram & habitum clericalem, eas ulterius nullatenus dimiſſuri: alioquin extunc volumus interdicto eccleſiaſtico ſubjacere, nihilominus ſi eorum protervitas hoc requirat, ad alias pœnas proceſſuri. Hanc vero conſtitutionem extendi volumus ad clericos uxoratos, qui cum unicis & virginibus contraxerunt, ſi gaudere volunt privilegio clericali.

A

B

III.

Prohibemus ſub pœna excommunicationis & monemus in generali omnes clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, præſertim beneficiatos, & beneficium eccleſiaſticum obtinentes, ne ſæculares negotiationes pro cupiditate alicujus lucri temporaliter audeant exercere. Quod ſi contrarium fecerint, pœnas alias poterunt formidare.

C

IV. *Quod feſta SS. apoſtolorum & evangeliſtarum & quatuor doctorum duplici officio celebrentur.*

Provida deliberatione dominus Bonifacius papa VIII. ſtatuit ac decrevit feſta glorioſa XII. apoſtolorum, qui viventes in carne ſanctam matrem eccleſiam ſuo glorioſo ſanguine plantaverunt, & IV. evangeliſtarum, per quorum miniſterium ſacro-ſancta evangelia illuxerunt, nec non IV. confeſſorum, Gregorii videlicet, Auguſtini, Ambroſii, ac Hieronymi, quos egregios virtute ipſius eccleſiæ patres conſtat fuiſſe, prout eorum ſalutaria documenta manifeſte declarant, per diverſas orbis eccleſias ſub officio duplici perpetuis futuris temporibus annis ſingulis ſolemniter celebrari, ut ſicut eos commendat ingentior excellentia meritorum, ſic & alma mater eccleſia ſtudioſius honorare & laudabilioribus præconiis efferre non deſiſtat. Nos autem conſtitutionem dicti domini Bonifacii patris noſtri per omnia commendabilem ſequentes, vobis præcipimus & mandamus, ac in generali monemus, ut feſtivitates prædictas eorumdem apoſtolorum, evangeliſtarum & confeſſorum juxta tenorem prædictæ conſtitutionis anno ſingulo vel annis ſingulis in eccleſiis noſtris ſub officio duplici perpetuo celebretis.

D

E

Concil. Gener. Tom. XXXII.

Anno 1301.

V.

Sæpe nonnulli litteras impetratas a curia noſtra Æduenſi vel a curiis archidiaconorum nobis ſubditorum, pro citandis perſonis aliquibus ad eorum inſtantiam quandoque.... fraudulenter, nec eas executoribus quibus diriguntur curam, niſi parum ante terminum ad comparendum coram judice in eiſdem litteris aſſignatum, præſentare executioni debitæ demandans, ne ſit citato quærendi advocatum & componendi facultas. Nos ſuper hoc opportuno remedio providere volentes, præcipimus litteras hujuſmodi citatorias competenti tempore præſentari, ſtatuentes ut ſi medietas temporis in citatione comprehenſi, ſcilicet a die citationis uſque ad diem comparitionis elapſa fuerit antequam citatio ei cui dirigitur, non teneatur exſecutoriam exſecutioni tradere; ſed eo ipſo effectus citationis ſit ſuſpenſus, & ipſum edictum citatorium circumductum canonice impeditum.

VI.

Item, præcipimus, quod ſi quis a noſtra diœceſi vel archidiaconorum prædictorum curiis excommunicationis vel interdicti ſententiam quamvis legitimo defectu contra citatum ad ſui inſtantiam & non comparentem impetraverit, teneatur litteram excommunicationis vel interdicti hujuſmodi infra XV. dies a tempore impetrationis ei cui dirigitur præſentare: alioquin exſecutor ad faciendum mandatum comprehenſum in littera minime teneatur: ſed extunc excommunicationis vel interdicti ſit effectus totaliter annullatus, nec poſt exſecutionem aggravatio, donec perſona ſic ligata in eccleſia ſaltem per unum diem dominicum interdicta vel excommunicata publice nuncietur, alias impetrans noſtro arbitrio puniatur.

VII.

Item, prohibemus etiam, ne aliqui in locis privatis abſque licentia prælati vel curati loci illius præſumat divina celebrare, & ne aliqui ſacerdotes veniant ad feſta ſeu beneficia mortuorum non invitati.

VIII.

Item, ne confratriæ fiant, niſi in locis ubi conſueverunt ſuas confratrias exercere ſub pœna decem librarum domino epiſcopo applicanda. Et ne aliqui portent arma voluntarie. Quod ſi contra fecerint, excommunicati nuntientur.

Anno 1315.

STATUTA SYNODALIA

Domini Eliæ episcopi, anno M. CCC. XV. edita.

ANno Domini M. CCC. XV. die Martis post quindenam Pentecostes ex parte domini episcopi Æduensis præsentibus archipresbyteris totius Æduensis diœcesis statuta sunt ea quæ inferius continentur.

I.

Periculis modis omnibus obviandum. Datum est intelligi reverendo patri domino episcopo Æduensi, quod nonnulli maligni portantibus litteras domini episcopi vel sui officialis Æduensis insidiantur, & eos capiunt, verberant, vel litteras destruunt. Ideirco statuimus, ut quotiescumque prædictæ litteræ ad quemlibet curatum vel vicarium Æduensis diœcesis pervenerint, & deportans coram eis periculum allegaverit, quod ipsum dictum nuncium incontinenti expediant, ut dictum mandatum in dictis litteris contentum faciant sub pœna x. librarum, quousque nuncius portans secundum canonum æstimationem possit esse in loco securo, nisi alia causa necessaria emineret.

II.

Item præcipitur, quod quolibet mense manuale legatur.

III.

Item, omnes impedientes & perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, ubi de jure & antiqua consuetudine jurisdictio ad forum ecclesiasticum dignoscitur pertinere, sive adeundo ad curiam, sive redeundo, vel alias quoquomodo, sint constitutione Bonifaciana excommunicatione innodati, vobis præcipiendo mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis injungimus, quod omnes tales excommunicatos publice nuncietis diebus dominicis & festivis, & ab omnibus celebrantibus in archipresbyteratibus nostris hoc in ecclesiis sive capitulis, sive alte, sive basse, sub eadem pœna excommunicationis omnes tales turbantes eodem modo nunciari faciatis.

IV.

Item, diebus dominicis publici usurarii excommunicentur.

V.

Item, sollicitatores monialium excommunicamus, excommunicati publice nuncientur.

STATUTA SYNODALIA.

Anno Domini M. CCC. XVI. in synodo hyemali domini Eliæ edita.

SEquuntur mandata synodalia pro domino episcopo facta per officialem Æduensem, synodum tenentem Æduæ pro dicto episcopo in eadem synodo hyemali.

I.

Omnes archipresbyteros episcopatus Æduensis hic non astantes auctoritate domini episcopi in his scriptis excommunicamus, & excommunicati publice nuncientur.

II.

Item, alias fuit injunctum archipresbyteris ex parte domini episcopi, quod visitarent ecclesias parochiales suorum archipresbyteratuum, pro dicto domino episcopo, & post visitationem redderent rationem suæ visitationis domino episcopo vel ejus officio; quod non fecerunt: unde dominus episcopus dolet, & propter hoc sententiam excommunicationis incurrent & incurrunt, nisi fecerint super hoc quod incumbit.

III.

Item, injunctum fuit eisdem quod faisirent omnes fructus ecclesiæ curatorum non residentium in eisdem; quod similiter non fecerunt: & ob hoc sententiam excommunicationis incurrunt, & incurrent, nisi fecerint quod incumbit.

IV.

Item, sub pœna excommunicationis fuit dictis archipresbyteris injunctum alias, quod afferrent testamenta & inventoria curatorum suorum archipresbyteratuum decedentium, quod non fecerunt: & propter hoc injungimus eisdem, quod omnia præmissa, ut præmittitur, injuncta faciant sub pœna x. librarum domino episcopo applicandarum contra non parentes in eisdem.

V.

Item, præcipit dominus episcopus quod fructus beneficiorum residentiam deposcentium ab ipsis archipresbyteris mittantur sigillifero Æduensi.

VI.

1316.

VI.

Item, præcipit dominus episcopus quod fructus prioratuum episcopatus Æduensis in quibus non sunt residentes religiosi secundum exigentiam prioratuum ipsorum expendantur.

VII.

brare o die n.

Item, inhibet dominus episcopus singulis presbyteris sub pœna x. librarum Turonensium sibi applicandarum, ne quis bis in die celebrare præsumat, nisi quatenus per sacros canones est permissum die Natalis Domini & Paschæ, & in ecclesia altari annexa.

VIII.

Item, præcipit dominus episcopus quod omnes excessus quos visitando invenerint domino episcopo vel ejus officiali Æduensi mittant, vel afferant in scriptis, & nomitta excedentium.

IX.

ia be- rum.

Item, quod ipsi archipresbyteri domos ecclesiarum archipresbyteratuum suorum & suas ruinosas, & ædificia earumdem de fructibus ipsarum ecclesiarum reædificari faciant, nec permittant rectores ipsarum ecclesiarum gaudere de fructibus earum, donec domus & ædificia hujusmodi reædificata fuerint competenter.

X.

Item, inhibet dominus episcopus, ne aliquis de sponsalibus coram judice sæculari præsumat.

XI.

iteria

Item, præcipit dominus quod quotiescumque cimiteria ecclesiarum polluta fuerint, quod significent domino episcopo aut officiali suo: & ita injungant ex parte domini episcopi singulis curatis archipresbyteratuum suorum.

XII.

Item, non est intentionis domini episcopi quod si aliqui dicunt se exemtos a jurisdictione sua, vicariorum, vel officiorum suorum, quod non sint de jure, cum sint subjecti.

A

STATUTA SYNODALIA

Anno 1317. Gratiarum actio post comestionem.

Eliæ Æduensis episcopi, an. M.CCC.XVII. edita.

Anno Domini M. CCC. XVII. *die veneris post festum omnium Sanctorum additiones facta per dominum Eliam.*

I.

B STatuimus, volumus & præcipimus quod si quis clericus vel presbyter, vel alia persona ecclesiastica, cujuscumque conditionis aut status existat, dicat gratias pro comestione, quod ipse cum gratiis dicat istum psalmum *De profundis* & istam orationem *Fidelium Deus omnium*.

II.

Item, districte & sub pœna excommunicationis inhibemus omnibus & singulis personis, cujuscumque conditionis aut sta- C tus existant, & in nostra diœcesi Æduensi constitutos monemus una monitione peremtoria pro omnibus, ut ipsi aut aliquis ipsorum consocios seu procuratores venientes aut venire volentes ad nostram curiam Æduensem molestare non præsumant, nec etiam jura nostræ curiæ audeant impedire in aliquo, seu & pertubare: quod si secus attentaverint; excommunicationi se noverint subjacere.

III.

Item, cum sacris canonibus caveatur ex- D presse, quod clerici arma portantes excommunicentur, quorumdam clericorum violentiæ perversæ temeritatis audacia eo processit, quod ipsi honestati & ordini clericali non minimum derogantes, sacræ constitutioni super hoc editæ immemores, in eorum animarum & corporum periculum & scandalum plurimorum, arma deferunt in civitate nostra Æduensi & aliis locis quampluribus nostræ Æduensis diœcesis, & maxime causa nocendi, injurias irrogandi, ex quo jam multa homicidia & mutilatio- E nes membrorum exinde fuerint subsecura, prout rerum experientia docuit evidenter. Nos igitur vestigiis bonæ memoriæ domini BARTHOLOMÆI prædecessoris nostri quondam episcopi Æduensis inhærentes, & malitiis hominum, sive periculis animarum paterna sollicitudine salubriter obviare curantes, ex communi canonicorum consensu justis de causis duximus demandandum. Quamobrem auctoritate nostra ordinaria inhibemus omnibus & singulis clericis nostræ

Contra clericos arma deferentes.

dioe-

Anno 1317. diœceſis, maxime in ſacris ordinibus conſtitutis, cujuſcumque conditionis aut ſtatus, & ipſos in generali monemus una monitione peremtoria pro omnibus, ne ipſi voluntarie, & maxime cauſa nocendi arma de cetero deferant quoquo modo, niſi cauſa rationabilis id depoſcat. Et tunc etiam non deferant abſque noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi ſecus attentare præſumſerint, extunc poſt ſpatium unius diei a tempore hujus conſtitutionis numerandi, ipſo facto, excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

IV.

De emendis excommunicatorum. Item, cum membra ſe debeant capiti tamquam digniori merito conformare, querimonia multorum ſubditorum noſtrorum frequentius excitati, qui aſſerunt quod officiales archidiaconorum nobis ſubditorum ab excommunicatis eorum auctoritate immoderatas & importabiles emendas levent, & pro ſuæ libito voluntatis in ipſorum ſubditorum perniciem & jacturam, zelo cupiditatis accenſi percipiunt, antequam excommunicati prædicti pro contumacia, pro re confeſſa ſeu adjudicata, in dicta permanſerint ſententia per triginta dierum ſpatium, prout in noſtra curia Æduenſi fieri conſuevit: a conformitate noſtræ curiæ Æduenſis temere recedendo. Quamobrem ſtatuimus, & præcipimus, aut etiam inhibemus, ne de cetero ab excommunicatis auctoritate eorum ultra ſolitum dierum numerum & diutius obſervatum in noſtra curia Æduenſi levent ſeu recipiant officiales prædicti vel eorum ſigilliferi emendas ab excommunicatis prædictis. Quod ſi ſecus attentaverint, nos contra ipſos arctius procedemus quod jus erit.

V.

De ſtatutis ſynodalibus. Item, præcipimus diſtricte, ſub pœna excommunicationis, & in virtute ſanctæ obedientiæ injungimus, ut archipresbyteri, & eorum vices gerentes, & rectores eccleſiarum mandata ſynodalia nova & vetera edita a prædeceſſoribus noſtris, & ſpecialiter conſtitutiones conciliorum provincialium Matiſconenſis & Anſæ penes ſe habeant: & ſi penes ſe non habent, quod non credimus, infra menſem a tempore præſentis ſynodi penes ſe habeant, & ipſa ſibi conſcribi faciant indilate: & quod archipresbyteri eiſdem rectoribus & eorum vicariis & capellanis aliis quibuſcumque in eorum archipresbyteratibus prædicta mandata ſynodalia & conſtitutiones in ſuis convocationibus propter hoc in proximo faciendis legant lingua latina, & exponant, ne in hiis ignorantiam prætendere valeant quoquo modo. Quod ſi præmiſſa a nobis injuncta & præcepta adimplere noluerint, & neglexerint, nos ipſos de inobedientia & tranſgreſſione mandatorum noſtrorum graviter puniemus; eiſdem archipresbyteris nihilominus injungentes ut nomina rectorum eccleſiarum in ſuis eccleſiis non reſidentium antequam recedant nobis tradant in ſcriptis.

VI.

De [illegible]ment Item, apertio & publicatio teſtamentorum ſeu ultimarum voluntatum perſonarum eccleſiaſticarum noſtræ diœceſis ad nos ſpectat de jure & antiqua conſuetudine diutius obſervata in noſtro epiſcopatu Æduenſi; Præcipimus & injungimus rectoribus univerſis & ceteris perſonis eccleſiaſticis civitatis & diœceſis Æduenſis & eorum executoribus ſeu heredibus ut teſtamenta ſeu ultimas voluntates perſonarum eccleſiaſticarum & rectorum dictæ diœceſis, cujuſcumque conditionis, ſtatus, vel auctoritatis exiſtant, decedentium, nobis aut officiali noſtro Æduenſi deferant & apportent, & præſentari faciant in curia Æduenſi, nec de executione & bonis decedentium ſe aliquatenus intromittant, donec prædicta teſtamenta dictorum decedentium fuerint, ut præmittitur, publicata, & per nos aut dominum officialem approbata. Aliter contrarium attendentes graviter puniemus.

VII.

De co[illegible]tionib archip[illegible]teris Item, ſæpe contingit, quod variis ex cauſis fiunt convocationes per archipresbyteros, ad quos curati vel eorum loca tenentes venire & comparere, ut tenentur, negligunt, contumaciter contemnunt, ceſſante impedimento legitimo, notam inobedientiæ temere incurrendo. Quare huic morbo nos congruo remedio occurrentes, ſtatuimus, & injungimus firmiter ſub virtute ſanctæ obedientiæ & ſub pœna quadraginta ſolidorum in pios uſus ſecundum noſtrum vel epiſcopi qui pro tempore fuerit arbitrium convertendorum, quod de cetero curati perſonaliter, ſi præſentes fuerint; ſi autem impediti impedimento canonico fuerint, eorum loca tenentes, cum litteris excuſationis plenum mandatum habentibus ſpeciale de adimplendo & tenendo quæ in convocationibus fient compareant fideliter & devote, quæ in ipſis fient convocationibus adimpleant, ut tenentur.

VIII.

De de[illegible] Religioſi quicumque exemti, qui novadium aut alias decimas eccleſiis parochialibus debi-

o 1317. debitas, ad eos ex aliqua cauſa. . . appropriare ſibi præſumſerint, aut exquiſitis fraudibus ſive coloribus uſurpare, ſeu qui de animalibus familiarium & paſtorum ſuorum vel aliorum etiam animalium ipſa earum gregibus immiſcentium, ſeu qui de animalibus quæ in fraudem eccleſiarum in pluribus locis emunt, emtaque tradunt venditoribus vel aliis ab ipſis tenenda, ſeu qui de terris quas tradunt aliis excolendas decimam ſolvi eccleſiis non permiſerunt aut prohibuerunt: niſi poſt requiſitionem per eos quorum intererit ſuper hoc eis factam a præmiſſis deſtiterint infra menſem, aut ſi de iis quæ uſurpare contra præmiſſa, vel retinere præſumſerint, infra duos menſes damnificatis eccleſiis emendam non fecerint competentem, ſint, & tamdiu maneant ab officiis & adminiſtrationibus & beneficiis ſuis ſuſpenſi, donec deſtiterint & ſatisfecerint, ut ſuperius eſt expreſſum. Et ſi religioſi hujuſmodi adminiſtrationes vel beneficia non habeant, eo caſu quo alii ſubditi ſuſpenſi ſunt, ipſi ſententiam excommunicationis incurrant, niſi ſatisfaciant nullatenus abſolvendi privilegiis non obſtantibus quibuſcumque. Ceterum præmiſſa extendi volumus ad animalia, quæ per religioſorum ipſos donatos ſeu oblatos tenentur, dum tamen illis religioſis eiſdem cum effectu donaverint aut obtulerint ſe & ſua.

STATUTA SYNODALIA

Petri Bertrandi epiſcopi Æduenſis, anno Domini M. CCC. XXII. edita.

Incipiunt ſtatuta ſynodi hyemalis recitata ab officiali Æduenſi pro domino P. epiſcopo.

I.

o 1322. ARchidiaconos & archipresbyteros ad dictam ſynodum non comparentes, niſi cauſam legitimam habeant, contumaces reputamus.

II.

reſiden. Item, præcipitur archipresbyteris, & ſub pœna excommunicationis, quod fructus eccleſiarum curatorum non reſidentium faiſiant; & nihilominus ipſos curatos moneant, ut infra menſem a tempore monitionis ſibi factæ reſideant in eccleſiis ſuis ſub pœna excommunicationis.

III.

Item, injungitur expreſſe prædictis archipresbyteris, quod nomina curatorum non reſidentium, & eorum qui per annum extiterint & non fuerint ordinati ſecundum canonicas ſanctiones nobis tradant in ſcriptis.

Anno 1322.

IV.

Item, quod ipſi archipresbyteri nobis tradant in ſcriptis ad quamlibet ſynodum defectus quos viſitando receperunt.

V.

Item, quod uſurarii publici & concubinarii, nec non perturbantes jurisdictionem eccleſiaſticam, & detinentes jura eccleſiaſtica, denuncientur excommunicati, nominando alios excommunicatos ſingulis dominicis.

VI.

Item, quod amodo non admittantur vicarii, ſed expellantur non habentes litteras approbationis & licentiam celebrandi & deſerviendi eccleſiis parochialibus: nec recipiantur vicarii alterius diœceſis abſque licentia officialis. De vicariis.

VII.

Item, monemus per præſentia ſtatuta omnes & ſingulos curatos & alias quaſcumque perſonas eccleſiaſticas diœceſis Æduenſis: & per archipresbyteros moneantur qui ſuper hoc monendi fuerint, quod ſi aliquas litteras vel proceſſus habuerint qui ad epiſcopatum pertineant, quod infra x. dies domino officiali Æduenſi tradant ſub pœna excommunicationis.

VIII.

Item, quod ſi litteræ falſæ in ſigillo vel in littera inveniantur, dicto officiali Æduenſi remittantur.

IX.

Item, ſi ſint aliqui perturbantes jurisdictionem eccleſiaſticam, vel qui fecerint injuriam perſonis eccleſiaſticis, & contra eos non audeant denunciare & publicare ſententias archipresbyteri ſive curati in quorum parochia ipſi morabuntur, faciant informationes ſecretas, & nobis eas remittant, ut ſic evitare poſſint malitiam eorum. De perturbantibus libertatem eccleſiaſticam.

X.

Item, inhibemus clericis & aliis omnibus perſonis eccleſiaſticis quibuſcumque, ne ſuper actione vel alia ad forum eccleſiaſticum pertinentia reſpondeant coram judice ſæculari.

XI.

Anno 1302.

XI.

De excommunicatis. Item, inhibemus omnibus curatis ne litteras aliquas derogatorias præſumant exequi abſque noſtro ſpeciali mandato.

XII.

Item, inhibemus quod omnes illos qui per annum excommunicationis ſententiam ſuſtinuerint moneantur, quod faciant ſe abſolvi infra menſem : quod niſi fecerint, citentur pro hoc perſonaliter ad ſynodum ſequentem ſuper articulis fidei reſponſuri, & pro meritis recepturi.

XIII.

Item, quilibet curatus prædicta ſtatuta penes ſe habeat infra menſem, & firmiter obſervet.

XIV.

Item, præcipimus & mandamus expreſſe, & ſub pœna excommunicationis, nec non & ſub pœna quadraginta ſolidorum applicandorum videlicet medietatem domino epiſcopo Æduenſi, & aliam medietatem archipresbyteris omnibuſque curatis, ut ipſi & eorum quilibet, ad convocationem ſingulorum archipresbyteratuum ſuorum poſt ſynodum de mandato domini epiſcopi factam & faciendam ipſi curati interſint & compareant perſonaliter, niſi habuerint legitimam excuſationem ; quam ſi habuerint, mittant ad ipſam convocationem capellanum procuratorem vel alium mandato ſpeciali inſtructum legitime, prædicta ſynodalia præcepta & mandata domini epiſcopi Æduenſis & noſtra audituri. Datum anno & die ſupradictis, ſub ſigillo curiæ Æduenſis. Deo gratias. Benedictus Deus in donis ſuis, &c.

STATUTA SYNODALIA.

Petri Bertrandi epiſcopi Æduenſis edita, anno Domini M. CCC. XXIII.

Incipiunt ſtatuta ſynodalia D. Bertrandi epiſcopi Æduenſis.

I.

Anno 1323. OMnes curatos, qui ad hanc ſynodum non venerunt, ſe mandato patris domini epiſcopi Æduenſis excuſatos habentes, abbates, priores, archidiaconos, archipresbyteros, ceteroſque qui venire tenentur ad præſentem ſynodum, & non venerint, nec ſe legitime excuſaverint, niſi de licentia poteſtatem habentes ſuper hoc remanſerint, contumaces reputamus. Ann

II.

Item, præcipimus ſub excommunicationis pœna, ut quilibet curatus ſtatuta ſynodalia & provincialia habeat & ſæpe ſtudeat in eiſdem.

III.

Monemus inſuper ſub excommunicationis pœna, ut omnes curati in ſuis faciant eccleſiis reſidentiam perſonalem, prout de jure tenentur.

IV.

Inhibemus ſiquidem curatis omnibus, ne laicalia officia, præpoſituras ſcilicet, & baillivias vel conſimilia dominiorum temporalium aliquatenus exercere præſumant, nec aliis officiis ordinem ſuum non decentibus ſeſe immiſceant quoquomodo.

V.

Omnes uſurarios & concubinarios manifeſtos excommunicatos denuntiamus, & præcipimus palam & publice nuntiari : inhibentes omnibus ſacerdotibus, ne in domo ſua occaſione quacumque mulierem aliquam teneant, de qua ſiniſtra ſuſpicio habeatur, & ne officia publica exerceant, ſeu teneant tabernas.

VI.

Item, inhibemus perſonis omnibus eccleſiaſticis, ne ſuper actionibus ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus reſpondeant coram judice ſæculari.

VII.

Item, inhibemus omnibus noſtris ſubditis, ne litteras aliquas derogatorias præſumant exequi abſque noſtro ſpeciali mandato.

VIII.

Inhibemus etiam omnibus curatis & aliis quibuſcumque, ne mandata judicum ſedis apoſtolicæ aliquatenus exequantur, niſi prius facta fidei de reſcripto & commiſſione ac copia partis citandæ, ſi petierit, ſuis ſumtibus & expenſis.

IX.

1323.

IX.

Item, inhibemus ne commiſſarius aliquis, quantacumque fulgeat dignitate, litteras abſolutorias aut etiam de viſu dare præſumat, nec aliqua remittere de his quæ ſibi denuntiata fuerint quoquo modo.

X.

Omnes qui præcepta monitionis & inhibita hujuſmodi vel aliqua eorumdem facere præſumſerint, excommunicationi decernimus ſubjacere.

XI.

Item, curationes generales deinceps fieri prohibemus: præcipientes curatis omnibus & eorum loca tenentibus ne eaſdem exſequantur.

XII.

Item, præcipimus archipresbyteris & loca tenentibus eorum, ut eccleſias rectorum non reſidentium in eiſdem cum jure & pertinentia earumdem, & eorum qui infra annum a tempore proviſionis ſibi factæ ad ſacerdotium non fuerunt promoti, faiſiant, & ad manum dicti domini epiſcopi & noſtram ponant & teneant ac explectant, donec a nobis aliud receperint in mandatis.

XIII.

Inhibemus inſuper, ne de villa exeant abſque noſtro ſpeciali mandato, eiſdem diſtrictiſſime injungentes, ut defectus quos viſitando reperierunt, nobis ſub ſigillis ſuis tradant & in ſcriptis.

XIV.

Item, prohibemus archipresbyteris omnibus, ac loca tenentibus eorumdem ſub excommunicationis ſententia, quam in non parentes ferimus in iis ſcriptis, ne de cauſis cognoſcant aliquibus, niſi de mandato dicti domini officialis Æduenſis proceſſerit ſpeciali.

XV.

Item, præcipimus ut omnes excommunicatos, qui per annum ſuſtinuerint ſententiam, moneantur a ſuis rectoribus per tres dies dominicos in ſuis eccleſiis nominatim, ut infra tres menſes ſe abſolvi faciant & procurent: alioquin quod citentur ad ſynodum inſtantem ſuper articulos fidei reſponſuri: cum merito habeantur ob hoc de fide ſuſpecti: quorum citatorum nomina nobis in ſcriptis per ſingulos curatos ipſorum ad dictam ſynodum deferantur. Anno 1323.

XVI.

Item, cum ad noſtrum ſpectet officium teſtamenta ſeu voluntates ultimas decedentium in civitate & dioceſi Æduenſi exſecutioni facere demandare; præcipimus & mandamus, quod poſt teſtamenta ſeu voluntates ultimas quorumcumque decedentium, infra menſem a tempore obitus eorumdem ad noſtram curiam deferantur, ut eas faciamus exſecutioni prout noſtro incumbit officio demandare.

XVII.

Item, inhibemus ne ſacerdores in eccleſiis ſuis ſeu cimiteriis communicare permittant, & quod nullos ad prædicandum in eccleſiis ſuis permittant, niſi ſit perſona authentica; nec quæſtores aliquos prædicare permittant, ſed ſuarum tenorem exponere litterarum dumtaxat, nec ad hoc quæſtores eoſdem admitti volumus abſque noſtrarum teſtimonio litterarum.

XVIII.

Inhibemus ſi quidem rectoribus eccleſiarum omnibus, ne in eccleſiis ſuis & cimiteriis curias laicorum dominorum temporalium exerceri permittant: & ſi in eis violentia aliqua inferatur, nobis referant infra menſem, & providebimus de remedio opportuno.

XIX.

Item, omnes illos qui nuntios aut executores litterarum noſtræ curiæ, aut eaſdem litteras deferentes, hac occaſione capere, verberare, detinere, occultare, vel per carcerem mancipare, aut litteras ipſas memoratis perſonis auferre, ſeu eas rumpere, cancellare, aut aliter detinere quoquomodo, vel ſic ablata celare, vel venienti ſeu venire volenti ad dictam curiam in aliquo moleſtare præſumſerint, aut ut iſta fiant procuraverint, vel facienti opem, conſilium vel favorem duxerint adhibendum, quos in hiis ſcriptis excommunicamus, præcipimus excommunicatos palam & publice nuntiari per omnes curatos dioceſis Æduenſis ſingulis diebus dominicis & feſtivis: injungentes inſuper curatis eiſdem, ut non eorumdem quos ſciverint ſic juriſdictioni eccleſiaſticæ clam vel palam, directe vel indirecte, publice vel occulte, vel alio quomodolibet perturbare, nobis in ſcriptis infra menſem mittere ſecrete procurent.

XX.

Anno 1323.

XX.

Item, inhibemus rectoribus omnibus, seu curatis, ne alienum parochianum admittant ad ecclesiastica sacramenta, item ea sibi ministrare præsumant, absque sui curati licentia speciali; & ne absolutiones sibi directas & in posterum dirigendas aliquibus, præterquam suis vicariis exequandas committant, & ne vicarios recipiant, nisi fuerint per nos primitus approbati.

XXI.

Item, omnes clandestina matrimonia contrahentes, & qui in eis intererunt, quos in his scriptis excommunicamus, præcipimus & mandamus excommunicatos publice nominari.

XXII.

Item, præcipimus curatis omnibus & cuilibet eorumdem sub pœna decem librarum Turonensium applicandarum domino episcopo, ut portitores litterarum nostrarum ubicumque requisiti fuerint secrete, procurent celeriter expedire, & in executione litterarum ipsarum deferant, donec portitor eamdem per unam leucam & amplius se poterit elongasse, ut quorumdam malitiis obvietur.

XXIII.

Item, præcipimus quod fontes cum sera clausi custodiantur, propter sortilegia & indumenta sacerdotalia, mappæ, seu panni altaris commodius custodiantur.

XXIV.

Item, monemus omnes & singulos sacerdotibus idoneis peccata sua confiteri, talibus qui super hoc habeant potestatem.

XXV.

Item, inhibemus sub pœna excommunicationis officialibus & sigilliferis archidiaconorum, ac præcipimus ne concedant alicui litteras absolutorias vel deliberatorias matrimonium contrahere volenti sine auctoritate & licentia nostra speciali, cum istud ad nostram spectet jure ordinario potestatem.

XXVI.

Item, præcipimus sollicitatores monialium excommunicatos publice nunciari: monentes etiam abbatissas & prioriss as earumdem, ne extra casus de jure expressos, concedant ipsis monialibus licentiam exeundi. Monemus etiam sub pœna excommunicationis universos & singulos cujuslibet status, conditionis, vel dignitatis existant, ut nullus, nisi rationabili & manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit licentia, ingrediatur ad easdem. Monentes nihilominus universos & singulos, ut nulli moniales, extra casus in jure expressos, a suis monasteriis exeuntes vel egressas scienter recipiant in suis domibus seu habitaculis vel receptent; nec earum pudicitiam violare, sed nec etiam attentare præsumant: quod redundaret in Christi earum sponsi injuriam & offensam.

Anno

XXVII.

Item, singula quæ superius sunt expressa injungimus, aut una cum pœnis superius declaratis districtius inhibemus sub pœna decem librarum Turonensium domino episcopo applicandarum contra inobedientes & pro quolibet singulorum.

XXVIII.

Monemus presbyterum, & ex causa omnes & singulos habentes litteras vel instrumenta ad jura episcopalia domini Æduensis super feodis, contractibus, & rebus aliis quibuscumque & ad jus episcopale ecclesiæ Æduensis pertinentes, ut infra mensem a tempore notitiæ continue numerandum dicto domino episcopo, seu vicariis suis, aut nobis restituant, notificent, & revelent: alioquin ipsos extunc in his scriptis excommunicamus, & per nos excommunicati, publice nuntientur.

STATUTA SYNODALIA

Johannis Rolin episcopi Æduensis & cardinalis, anno M. CCCC. LXVIII. edita.

Ex bibliotheca illustrissimi domini Boberii in senatu Divionensi præsidis.

Anno

STatuta antiqua hujus civitatis & diœcesis Æduensis noviter confirmata & corroborata per reverendissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum JOHANNEM ROLIN titulo S. Stephani in Celio-monte presbyterum cardinalem & episcopum Æduensem hoc præsenti anno Domini M. CCCC. LXVIII. & per reverendum in Christo patrem dominum ANTONIUM BUSSONIS sacræ theologiæ professorem, episcopum Bethleemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachonis: & per egregios & circumspectos viros domi-

1468. dominum Anthonium Jufz utriuſque juris famoſum doctorem decanum Æduenſem, & magiſtrum Guillermum Mace abbatem ſæcularem Cervidùni canonicum Æduenſem & Autiſſiodorenſem, vicarios generales in ſpiritualibus & temporalibus dicti reverendiſſimi patris in hac ſynodo æſtivali publicata in hoc palatio epiſcopali Æduenſi, ut moris eſt fieri.

I.

In primis reputabuntur contumaces omnes & ſinguli archipresbyteri civitatis & diœceſis, qui perſonaliter non comparent in hac præſenti ſynodo & qui ſe legitime non excuſant, quorum nomina ſunt hic.

Archypresbyter Æduenſis.
Archipresbyter Blanziaci.
Archipresbyter Luzeii.
Archipresbyter Perreciaci.
Archipresbyter de Kadrillis.
Archypresbyter de Boſco.
Archipresbyter Sinemuri Bricunenſis.
Archipresbyter Petræfictæ.
Archipresbyter de Molinis.
Archipresbyter de Borbonio.
Archipresbyter Bernenſis.
Archipresbyter Vergeii.
Archipresbyter de Arneto.
Archipresbyter Colcharum.
Archipresbyter Flavigneii.
Archipresbyter de Poilleio in Auxeio.
Archipresbyter Sinemuri in Auxeio.
Archipresbyter Diuſmi.
Archipresbyter Thullionis.
Archipresbyter Avalonis.
Archipresbyter Corbigniaci.
Archipresbyter Sede-loci.
Archipresbyter de Quadratis.
Archipresbyter Danox.

venien- s ad ſy- um.

Injungitur tamen presbyteris & ceteris, qui intereſſe tenentur in ſynodis, quod de cetero veniant & intrent ſynodum in veſtibus longis cum ſuperpeliciis ſeu albis aut cappa clauſa, prout jamdudum ſalubriter eſt ſtatutum: aliter reputabuntur contumaces. Et ſimiliter agant curati in convocationibus archipresbyterorum.

II.

Item, quod archipresbyteri ſeu curati ad ſynodum venientes, ſeu ab eadem recedentes, decenter incedant, & honeſta quærant hoſpitia: in quibus mature, & graviter ſe habeant, ne ſtatus clericorum vertatur in deriſum populi & ſcandalum.

Anno 1468.

III.

Preces pro papa, rege & duce Burgundiæ.

Item ordinatur, quod pro ſtatu ſanctiſſimi domini noſtri papæ, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & ſedis apoſtolicæ & univerſæ Eccleſiæ, & pro unione & pace ejuſdem, nec non regni Franciæ chriſtianiſſimi domini noſtri regis, & illuſtriſſimi domini ducis Burgundiæ & Brabantiæ in ſingulis eccleſiis civitatis & diœceſis Æduenſis ſingulis diebus & maxime dominicis & feſtivis inter miſſarum ſolemnia, videlicet poſt *Pater noſter* dicatur pſalmus *Lætatus ſum*, preces & orationes ad hoc ſalubriter ordinatæ: & eccleſiaſtici ſinguli dictam ordinationem ſtudeant obſervare. Et dictus dominus noſter cardinalis in perpetuum centum dies indulgentiarum omnibus & ſingulis devote orantibus pro præmiſſis, & canentibus dictas orationes conceſſit.

IV.

De confeſſore curatorum.

Item, pro parte dicti domini noſtri cardinalis epiſcopi prædicti omnibus & ſingulis curatis civitatis & diœceſis Æduenſis concedunt præfati domini vicarii licentiam quod poſſint eligere confeſſorem ſeu confeſſores idoneos, qui de peccatis quæ ſibi confitebuntur, niſi fuerint reſervata, eos abſolvere valeant hinc ad proximam futuram ſynodum æſtivalem.

V.

De negligentibus convocationes archipr es eterorum.

Item, ſtatuitur ut archipresbyteri a curatis ſubditis ſuis contemnentibus & negligentibus ad ſuas convocationes, prout tenentur, convenire, pœnam quadraginta ſolidorum exigere valeant ſeu levare: cujus medietas dicto domino cardinali & epiſcopo: & alia medietas eiſdem archipresbyteris applicetur, & ſub eadem pœna injungitur dictis archipresbyteris, & curatis, ut in ſynodis generalibus conveniant.

VI.

De baptiſmo.

Injungitur presbyteris & curatis quod baptiſmus cum honore & reverentia celebretur, & cum magna cautela, & ſpecialiter in diſtinctione verborum quæ ſunt iſta: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, Amen*. Et doceat ſacerdos in romano laicos, & ſpecialiter aſtantes in neceſſitate baptizare ſub forma priſtina.

VII.

Fontes ſub ſera clauſi cuſtodiantur propter

Anno 1468. sortilegia : chrisma , & etiam oleum infirmorum sub clave serventur diligenter.

VIII.

Sacerdos semper laicum prudenter interroget cum in necessitate baptizaverit, quid dixerit & quid fecerit , & si invenerit laicum discrete & modo debito baptizasse, & formam verborum in romano debite protulisse , approbet factum . Et si aliqua dubitatio emiserit , ad dominum nostrum cardinalem & episcopum vel officialem recurratur.

IX.

De patrimoniis. Inhibetur quod ad levandum puerum de sacro fonte , ne ultra duo recipiantur ; & sacerdos contrarium faciens , pro qualibet vice qua plures receperit , viginti solidos Turonenses solvere teneatur ; nisi sint consanguinei proximi , aut viri ecclesiastici in sacris ordinibus constituti.

X.

De missa. Nullus in die bis audeat celebrare , nisi in magna necessitate, excepto die Nativitatis Domini.

XI.

Nullus etiam antequam matutinas & primam dixerit canonicas , missam aliqua necessitate celebrare præsumat.

XII.

Inhibetur officialibus & sigilliferis archidiaconorum , ne deinceps mandata contra juris formam & stilum curiæ Æduensis, secundum quem regulare se debent , concedere audeant vel præsumant, dictique sigilliferi pro litteris sigillandis ultra summam taxatam in curia Æduensi levare seu exigere non præsumant.

XIII.

Presbyteri hostiam populo non ostendant, sed ipsam teneant ante pectus, ut videri non possit a populo donec dixerint illa verba: *Hoc est enim Corpus meum;* & advertat diligenter sacerdos, quod hostia sit munda, integra, & circumquaque rotunda, & quod vinum non sit acetosum , & aquam cum vino ponere non obmittat.

XIV.

De matrimonio. Nullus sacerdos audeat in casu dubio matrimonium perficere , domino cardinali Æduensi episcopo vel ejus officiali inconsultis : contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant ipso facto . Districte etiam sub pœna suspensionis prohibetur, ut nullus capellanus vel sacerdos aliquid exigat ante benedictionem nuptialem occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis , vel aliqua causa quacumque ; sed celebrato matrimonio, dicta fercula recipiat, & si necesse fuerit exigat consueta.

XV.

Inhibetur districte sub excommunicationis pœna & omni alia pœna , quam incurrere possent , officialibus & sigilliferis archidiaconorum, ne concedant deliberatorias litteras aliquibus matrimonium contrahere volentibus sine licentia domini cardinalis & episcopi prædicti : cum istud jure ordinario ad dictum dominum cardinalem episcopum, seu ejus officialem spectet.

XVI.

Larvaria Gallice *Charivari* de cetero fieri prohibentur sub pœna excommunicationis & centum solidorum eleemosynæ dicti reverendissimi patris applicandorum.

XVII.

Nulli judices sæculares in ecclesiis vel cimeteriis eorumdem quarumcumque causarum cognitionem exerceant , vel processus quoscumque judiciales faciant in eisdem : alioquin si moniti per presbyteros vel rectores ipsarum ecclesiarum desistere noluerint , per eorum alterum excommunicationis vinculo innodentur.

XVIII.

Prohibeatur per sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas fieri & duci in cimiteriis eorumdem : quibus sacerdotibus districte præcipitur , ut divino officio celebrato , & populo ad propria regresso , suas ecclesias firmare studeant diligenter.

XIX.

Sacerdotes parochianos suos sæpius in generali moneant & inducant , ut de qualibet domo vir , & uxor , & liberi intelligibiles & capaces ad ecclesiam suam parochialem conveniant singulis diebus dominicis & festivis ad divinum officium, & mandata ecclesiastica audienda , & hoc eis in confessionibus injungatur , & sacerdotes

dotes etiam ſubditos ſuos erudiant diligenter in oratione Dominica, ſcilicet, *Pater noſter*, & in ſymbolis ſcilicet *Credo in Deum*; & *Credo in ſpiritum-ſanctum*, & eiſdem exponant pro modo ſcientiæ eiſdem a Domino miniſtratæ æternæ vitæ gloriam, & præmia, ac pœnas inferni miſerabiles, & diverſas, & vias eiſdem oſtendant cum devotione magna, prout melius poterunt per quas gloriam æternam, ſi bene egerint, vel damnationem, ſi contrarium fecerint, conſequentur: exponendo eiſdem ſæpius ſeptem peccata mortalia & opera miſericordiæ, & alia quæ circa hæc fuerint opportuna, ut tamquam veri paſtores de ovibus ſibi commiſſis in die judicii idoneam habeant reddere rationem: & quod ſingulis diebus dominicis inter miſſarum ſolemnia populo dictos *Pater noſter*, *Ave Maria*, *Credo in Deum*, *Credo in Spiritum*, *Confiteor*, *Miſereatur veſtri*, tractius alta & intelligibili voce pronuncient: ita quod aſtantes intelligere valeant, & hoc ſub pœna viginti ſolidorum Pariſienſium & ſuſpenſionis ab officio eorum per tres menſes.

XX.

Inhibemus rectoribus omnibus & curatis ne alienum parochianum admittant ad eccleſiaſtica ſacramenta, nec ea ſibi miniſtrare præſumant, abſque ſui curati licentia ſpeciali; niſi confeſſionis, euchariſtiæ, & extremæ-unctionis ſacramenta, in caſu tamen neceſſitatis, & ne abſolutiones ſibi directas vel in poſterum dirigendas aliquibus, præter ſuis vicariis exequendas committant, quos vicarios non recipiant, niſi per dominum cardinalem Æduenſem prædictum, vel ejus officialem primitus fuerint approbati. Qui autem ſcienter contra prædicta fecerint, per tres menſes a beneficio ſint ſuſpenſi, & pœnam centum ſolidorum Pariſienſium incurrant.

XXI.

Prohibetur ſacerdotibus ludere penitus cum deciis & intereſſe ſpectaculis & choreis, & tabernas intrare cauſa potandi, niſi peregrinando, & inhoneſte diſcurrere per vicos & plateas. Contrarium autem facientes ab officio ſuſpendantur.

XXII.

Inhibetur ſub pœnis juris omnibus ſacerdotibus, ne teneant ſecum prolem quam in ſacro ordine genuerunt, ne ſcandalum generetur.

Anno 1468.

XXIII.

De feminis ſuſpecti vitandis.

Nullus clericus vel laicus in domibus ſuis vel etiam alienis teneat concubinam vel mulierem de qua ſuſpicio habeatur: alioquin clerici uſque ad ſatisfactionem condignam ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi: laici vero eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Manifeſte autem fornicantes ſunt excommunicati ipſo facto.

XXIV.

De veſte clericorum.

Diſtricte præcipitur omnibus & ſingulis clericis civitatis & diœceſis Æduenſis, maxime curam animarum habentibus, & in ſacris ordinibus conſtitutis, ut deinceps utantur veſtibus decentibus & honeſtis; ita videlicet, quod veſtis eorum ſuperior ſit oputegium vel opulenda, longa veſtis uſque ad talones, vel circa, prout volunt canonicæ ſanctiones: habeant manicas latas & longas, & in parte anteriori non pendentes vel exciſas ad modum joculatorum. Non ſint etiam veſtes eorum a parte ſuperiori nimis exciſæ, vel etiam incolatæ ſicut multi faciunt, ne carnes eorum inverecunde videantur. Capuciis ac caligis viridibus vel rubeis vel aliis inhoneſtis non utantur.

XXV.

De curatis non reſidentibus.

Item, archipresbyteris prædictis omnibus injungitur, ut ipſi, ſub pœna centum ſolidorum eleemoſynæ dicti domini cardinalis & epiſcopi Æduenſis applicandorum, tradant iſta die dictis dominis vicariis vel procuratori præfati reverendiſſimi nomina curatorum in ſuis eccleſiis non reſidentium, & defectus quos reperierint viſitando, ſi viſitaverint poſt ſynodum hyemalem ultimo præteritam; ponantque dicti archipresbyteri ad manum dicti domini cardinalis & epiſcopi fructus & proventus eccleſiarum parochialium curatorum prædictorum non reſidentium in eiſdem.

XXVI.

De decimis.

Cum decimæ ſint tributa egentium animarum, quas in ſignum univerſalis dominii Dominus ſibi ſpecialiter reſervavit; omnibus & ſingulis ſacerdotibus & religioſis præcipimus, quod laicos diligenter ammoneant, & maxime in prædicationibus ſuis, & confeſſionibus eorum audiendis, quod decimas integraliter perſolvant eccleſiis, a quibus recipiunt eccleſiaſtica ſacramenta, vel aliis quibus debentur de conſuetudine, privilegio vel de jure: intimantes eiſdem ſolli-

Anno 1468. sollicite quod aliter salvari non possunt. Laicus qui decimas de manu laici receperit, nisi ecclesiæ ad quam pertinent reddiderit, ecclesiastica careat sepultura.

XXVII.

Item, quia nonnulli civitatis & diœcesis Æduensis pro re cognita, adjudicata, & manifesta offensa, excommunicationis sententia ligantur: postmodum illi ad quorum instantiam prædicta fertur sententia se absentant, & causa quare dicti excommunicati sic fuerint ligati penitus ignoratur, nisi a dictis excommunicatis & sic ligatis, quibus de facili non creditur: dictique sic ligati humiliter absolvi petentes, & satisfactionem facere paratos afferunt, si cui facerent reperirent: prætextu cujus dictis, sicut præmittitur, ligatis provideri non potest, ut decet, idcirco ex parte domini cardinalis episcopi, sub pœna prædicta præcipitur ac etiam injungitur omnibus & singulis ecclesiarum parochialium civitatis & diœcesis prædictis rectoribus, ut ipsi deinceps in registris suis dictos ligatos inscribendo, ponant diem qua litteras contra ipsos receperint, summam, terminum & causam defectus, quorum dictas sententias incurrerunt, ut ipsis petentibus & de registro parochialis ecclesiæ, in quantum ipsos tangit, docentibus, nec non illis ad quorum instantiam dictæ fuerunt latæ sententiæ possit de congruo remedio provideri,

XXVIII.

De excommunicatis. Item, injungitur rectoribus seu curatis prædictis, ut ipsi infra instans festum beatæ Mariæ Magdalenæ, nomina & cognomina omnium parochianorum suorum, qui sententiam excommunicationis per annum & ultra sustinuerunt, domino officiali Æduensi seu procuratori domini cardinalis episcopi prædicti revelare, & in valvis ecclesiarum suarum parochialium pingere non obmittant: alioquin contra dictos rectores seu curatos procedetur tamquam contra receptatores excommunicatorum prædictorum,

XXIX.

Item, archipresbyteri juxta formam constitutionum provincialium, bona mobilia curatorum, presbyterorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum decedentium, ad manum dicti domini nostri cardinalis episcopi ponant, & de ipsis inventarium legitime faciant, & sub ipsa manu regant ad utilitatem quorum interesse rit, si decesserint intestati, vel si testamentum condiderint, ad opus executionis bonorum prædictorum, absque consumtione vel distractione aliquibus facientes, & hoc sub pœna perditionis lecti, quem dicti archipresbyteri recipiunt de bonis curati defuncti. Anno

XXX.

Item, præfati archipresbyteri in suis primis convocationibus significent omnibus & singulis curatis archipresbyteratuum suorum, quod ipsi infra tempus B. Andreæ apostoli mittant vel afferant prædictis dominis vicariis nomina & cognomina concubinariorum, usurariorum, & sortilegorum manifestorum infra proximum festum B. Andreæ prædictum.

XXXI.

Item auctoritate etiam dictarum constitutionum provincialium & synodalium denuntient excommunicatos omnes & singulos qui scienter impediunt directe vel indirecte jurisdictionem curiæ Æduensis: & istam denunciationem faciant diligenter archipresbyteri & rectores prædicti sub pœna centum solidorum Turonensium eleemosynæ dicto Domino applicandorum, palam & publice singulis diebus dominicis & festivis, dum missarum solemnia celebrabuntur, & omittentes graviter punientur etiam ultra pœnam prædictam. Con pedie risdic eccle cam

XXXII.

Item, archipresbyteri significent curatis suis, videlicet quilibet in suo archipresbyteratu quod aliquos quæstores non recipiant absque litteris testimonialibus sub sigillo domini episcopi Æduensis prædicti, vel ejusdem domini curiæ confectis, & etiam tales munitos litteris bonis non permittant prædicare ultra quod in dictis litteris videbunt specialiter contineri: & quod copiis litterarum suarum fides non adhibeatur, nisi sint sigillis prædictis sigillatæ, ac signis notariorum bene notorum signatæ. De tibu

XXXIII.

Item, archipresbyteri tradent in scriptis nomina & cognomina curatorum in suis convocationibus venire & comparere contemnentium, ad finem quod pœna per constitutiones synodales contra tales impositæ ab ipsis exigatur.

XXXIV.

Anno 1468.

XXXIV.

Item, aliis consuetudinibus super hoc editis hactenus adhærendo, omnibus & singulis ecclesiarum rectoribus civitatis & diœcesis auctoritate dicti domini cardinalis Æduensis episcopi inhibetur, ne aliquas litteras de *rogamus*, aut quascumque alias litteras extranei judicis exsequi præsumant absque ipsius domini cardinalis episcopi aut vicariorum seu officialis ipsius speciali mandato. Contrarium facientes ab officio & beneficio suspendantur ipso facto.

XXXV.

Item, quod de cetero notarii & jurati curiæ episcopalis Æduensis prothocolla sua non scribant, neque signis signent in papiris vel registris personarum, ad quarum commodum ipsa prothocolla fuerint & erunt recepta, prout etiam fieri non debet: Et hoc sub pœna privationis officii eorumdem, nec non omni alia pœna quam possent incurrere erga dominum nostrum cardinalem & episcopum contrarium faciendo.

XXXVI.

Item, ordinatur & præcipitur curatis & ecclesiarum rectoribus sub pœnis in aliis constitutionibus super hoc hactenus canonice editis, ut ipsi & eorum singuli litteras & mandata a dicto domino cardinali episcopo, vel ejus vicariis aut officiali emanatas & emanandas eis directas & dirigendas statim & indilate, postquam eas viderint & receperint, absque aliqua dilatione vel notificatione partibus contra quas deferuntur aliqualiter facienda executioni studeant demandare, & ipsa pro executione sigillare sine mora, dictam executionem nulli notificare, donec & quousque portitores per unam leucam se potuerint elongasse, ut fraudibus & machinationibus illorum contra quos fuerint exsecuræ obvietur: alioquin si contra præmissa & per malitiam aliquid fecerint, pœnam excommunicationis & arbitrariam ipso facto incurrant.

XXXVII.

Curati, dimissis propriis ecclesiis, vicarii in alienis non sint: sed in suis ecclesiis personaliter sub pœna privationis studeant deservire, nec suam parochialem ecclesiam laicis admodiare præsumant.

XXXVIII.

Nullus mulieres concubinas in puerperio jacentes purificet, seu ad purificationem admittat, nisi de dicti domini cardinalis episcopi, seu officialis ejus, processerit voluntate, & sub pœna excommunicationis ferendæ & decem librarum Parisiensium.

XXXIX.

De clericis a judicibus sæcularibus captis.

Injungitur sacerdotibus & maxime curam animarum habentibus, ut cum sciverint clericos per dominos temporales captos & eorum carceribus mancipatos, dictos clericos cum eorum bonis mobilibus & informationibus, quarum vigore eos detinent captos, indilate dominis temporalibus seu eorum judicibus aut officiariis ex parte domini cardinalis episcopi Æduensis prædicti petant & requirant, & dictos clericos sub fida custodia, expensis dicti domini cardinalis episcopi, carceribus episcopalibus Æduensibus abducant. Et si domini prædicti seu eorum officiarii aut judices dictos clericos sic captos prædictis curatis restituere recusaverint, aut plus debito distulerint, cessetur in dicta ecclesia seu parochia, ubi talis mancipatus fuerit, penitus a divinis, absque alio mandato expectando. Et hoc sub omni pœna quam incurrere possint, tamquam contra contemnentes ordinationes synodales, aspernentes propriam professionem & statutum proprium.

XL.

Contra absolutiones relaxatorias.

Item, quia nonnulli curati dum recipiunt absolutiones relaxatorias seu relaxamenta usque ad tempus, tenent, ut dicitur, partes excommunicatas per absolutionem minus juste & contra juris formam, ac in animarum talium defraudationem. Universis, & singulis archipresbyteris curatis ex parte domini cardinalis episcopi Æduensis districte præcipitur, ut de cetero dum tales litteras receperint, in registris suis registrent per hunc modum, videlicet: Relaxatus est talis, & absolutus hinc usque ad tale tempus & non ultra, juxta formam litterarum super hoc directarum, & dicto termino elapso excommunicatos & retrusos, ut prius, publice denuncient absque alio mandato super hoc exspectando: & hoc sub pœna excommunicationis & decem librarum eleemosynæ dicti domini cardinalis episcopi applicandarum.

Anno 1468.

XLI.

Item, injungitur dictis archipresbyteris, quod curatis suis in primis convocationibus tenendis dicant & injungant ex parte dicti domini nostri, quod circa regimen ipsorum & beneficiorum ac subditorum suorum taliter se habeant, quod de bono regimine ac vita laudabili & honestate ipsorum congaudeat idem dominus noster cardinalis episcopus, & ipsi etiam debeant apud Deum & homines merito commendari: & quod contrarium facientes punientur secundum Deum & canonicas sanctiones in corporibus & bonis taliter, quod cedat ceteris in exemplum.

XLII.

De aquæ benedictæ abusu puniendo.

Cum auctoritate juris divini & canonici & secundum antiquorum patrum statuta, aqua cum sale per sacerdotes benedicta populis sit introducta, ut ea cuncti aspersi sanctificentur & purificentur: quod ab omnibus sacerdotibus faciendum extitit, & est concessum & mandatum. Nam si cinis vituli aspersus in antiquo testamento populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa divinisque precibus sacrata sanctificat populum atque mundat: & si sale aspersо per Helysæum prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis divinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum auferet humanarum, & coinquinatos sanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit, & a phantasmatis versutiis homines defendit. Quapropter sunt nonnulli viri ecclesiastici rectores ecclesiarum nostræ diœcesis Æduensis præmissa non considerantes, quin imo ad lucrum captandum & non ad ea quæ sunt suæ salutis properantes, pergunt & vadunt in domibus prophanis post inhumationem cujusdam cadaveris ad faciendum aquam benedictam dictæ domus, loca aspergendo, aut eamdem domum reconciliando; officium divinum & ecclesiam contemnendo. Hunc abusum in quibuscumque personis ecclesiasticis reprobamus, & usum talium inhibemus, contrarium autem facientes ut transgressores canonice puniantur, specialiter & expresse statuendo inhibentes omnibus viris ecclesiasticis nostræ diœcesis ad pœnam decem librarum Turonensium eleemosynæ nostræ applicandarum, & in pios usus convertendarum, & sententiam excommunicationis, ne aliunde quam in ecclesia parochiali & locis sacris in futurum aquam benedictam habeant conficere, benedicere, & aspergere, nisi in die dominico ante missæ introitum, & dum populus ibidem congregatus ad divina audienda interesse contigerit: præcipientes statuta & ordinationes supradictas per archipresbyteros in suis convocationibus publicari rectoribusque ecclesiarum archipresbyteratus: quibus præsentium copiam suis sumtibus fieri tradique ordinamus, & concedimus eisdem, inhibentes ne ab hac civitate Æduensi quovis modo recedant, donec præsentes constitutiones per nos noviter editas receperint, & ne forsan subditi nostri negligentiam prætendere valeant quoad præmissa, in valvis ecclesiarum collegiatarum nostræ Æduensis diœcesis præsentium copiam affigendum jussimus.

Anno

XLIII.

De observatione dominicorum festorum.

Item, ex parte præfatorum vicariorum præfati reverendissimi patris injungitur, & districte præcipitur omnibus archipresbyteris prædictis, ut ipsi in suis convocationibus dicant, & præcipue injungant omnibus eorum curatis, ut ipsi sub excommunicationis pœna & centum solidorum Turonensium eleemosynæ præfati reverendissimi patris applicandorum, & in pios usus convertendorum, singulis diebus dominicis & festivis moneat omnes & singulos eorum parochianos, ut ipsi festa in honorem Dei & cultus divini augmentum introducta colant, nec aliqua opera ruralia, vel alia servilia mecanica, seu actus judiciales quovis modo in dictis festis exercere præsumant sub simili excommunicationis & centum solidorum pœna: & reportare habeant seu referre deinceps in synodis nomina & cognomina dictorum malefactorum, ut contra eos sic delinquentes de remedio valeat provideri opportuno. Cum enim dies festos in honorem altissimæ majestatis dedicatos nullis voluptatibus occupari debeant, decet ab omnibus actibus esse alienos, nisi necessitas vigeat & pietas suadeat.

XLIV.

Contra blasphemantes.

Cum secundum apostolorum juraque & constitutiones reales, nullus catholicus sine causa rationabili debeat vel teneatur Deum, Matrem ac sanctos & sanctas Dei blasphemare, seu etiam de cetero, sinique

non-

nonnulli iniquitatis filii civitatis & diœceſis Æduenſis Deum verum omnipotentem præ oculis non habentes, ſuæque ſalutis immemores, qui maligno imbuti ſpiritu & abuſu peſſimo & temerario, Deum & ejus ſanctos ac eorum nomina inverecunde jurant & blaſphemant : de mandato domini officialis Æduenſis ſtatuitur, injungitur, & ordinatur ad honorem Dei & totius curiæ ſupernorum civium, ac etiam pro obſervatione præceptorum decalogi omnibus & ſingulis eccleſiarum parochialium civitatis & diœceſis curatis & rectoribus, quatinus quilibet ipſorum ſingulis diebus dominicis & feſtivis ſolemnibus poſt offertorium inhibeant auctoritate noſtra ſuis parochianis, quibus etiam inhibemus ad pœnam excommunicationis & ſexaginta ſolidorum Turonenſium eleemoſynæ domini cardinalis Æduenſis epiſcopi applicandorum, & in pios uſus convertendorum, ne de cetero nomen Domini noſtri JESU-CHRISTI, ejus Genitricis & ſuorum ſanctorum qualitercumque abnegent, blaſphement, aut turpiter jurent, ſicut hactenus ante conſueverunt. Et eiſdem intimantes, quod ſi poſt inhibitionem malitioſe aut contumaciter in contemtum dictæ noſtræ inhibitionis in prædictorum juramentorum abuſu perſeveraverint, contra ipſos ut de fide ſuſpectos procedetur, juſtitia mediante. Volumus etiam quod quilibet archipresbyter præſentem conſtitutionem penes clericum & ſcribam cauſarum officii curiæ noſtræ capiat, & copiam ipſius curatis ſibi ſubditis publicent & intiment ſingulis diebus, &c. ac ipſius tranſgreſſores nobis aut procuratori domini cardinalis epiſcopi ſub dicta pœna quam citius poterunt notificent & intiment.

XLV.

Item, quia creſcente malitia, creſcere debeat & pœna, & ut ſubditi dicti reverendiſſimi patris a tali & nephando crimine arceantur, adhærendo præfatæ conſtitutioni, omnibus & ſingulis cujuſcumque ſexus exiſtant inhibemus, ne quis de cetero ſub excommunicationis pœna Deum blaſphemare ſeu denegare habeat. Abſolutionem vero tanti facinoris perpetrantium præfato reverendiſſimo patri, ſeu ab ipſo in hoc caſu ſpecialiter deputatis tantummodo reſervantes : injungentes omnibus & ſingulis archipresbyteris, curatis, vicariis & aliis rectoribus eccleſiarum, ut dum contigerit eorum parochianos in confeſſionibus audire, ipſos ſpecialiter & expreſſe interrogent an Deum blaſphemaverint, ſeu denegaverint ; & ſi per eorum confeſſiones reperierint ita eſſe, ad beneficium abſolutionis obtinendum eoſdem remittent dicto reverendiſſimo patri, ſeu ſpecialiter & expreſſe ab ipſo in civitate Æduenſi dumtaxat deputatis vel deputandis. Anno 1468.

XLVI.

Præterea ut animarum obvietur periculis, etiam ſecundum juris diſpoſitionem juxta capitulum *Ut animarum*, de conſtitutionibus LVI. ne forſan aliqui ex noſtris ſubditis habeant craſſam & ſupinam ignorantiam, ſuntque quandoque aliqui archipresbyteri, curati, vicarii, ſeu ſacerdotes, quibus, ſeu ad quos cum mandata noſtra vel curiæ noſtræ Æduenſis ad eoſdem deferuntur, vel mandantur executioni demandari, dicti archipresbyteri, rectores ſeu vicarii eccleſiarum ipſarum noſtræ civitatis & diœceſis Æduenſis cum eaſdem litteras receperint, & eaſdem pro libito ſuæ voluntatis quandoque executioni odio vel favore pro executis vel executioni demandatis vel non demandatis habent ; non obſtante quod prædictas noſtras litteras vel dicti officialis noſtri receperint, interdicti vel excommunicationis vinculo ſint innodati. Cum vero ad noſtrum paſtorale officium animabus noſtrorum ſubditorum ſpectet ſalubriter providere, ſuntque plures perſonæ dictæ noſtræ civitatis & diœceſis juris divini, canonici & civilis ignari, qui inter ignorantiam craſſam & ſupinam decernere neſciunt, quod tamen diffiteri vel negare juxta dictum capitulum non deberet, propter quod aliqui ex ipſis in dicta ignorantia craſſa vel ſupina interdum moriuntur & decedunt, dicta excommunicationis ſententia innodati, non credentes in eaſdem incidiſſe : & qui ſi talia ſcirent, animabus ipſorum providerent. Nos igitur talibus periculis obviare quantum cum Deo poſſumus, ut tenemur, cupientes volumus & ordinamus auctoritate hujus noſtræ conſtitutionis ſynodalis, ut dum & quotiens mandata noſtra vel curiæ noſtræ Æduenſis a nobis vel officiali noſtro emanata per vos ſeu alterum veſtrum præſentata fuerint, mox & incontinenti exequenda, eadem ſub excommunicationis pœna, quam canonica monitione præmiſſa in vos & veſtrum quemlibet ferimus, niſi quæ vobis præcipimus &

Anno 1468. damus in his ſcriptis, curaveritis adimplere eadem mandata, pro executis ſeu executioni demandatis habeatis, abſque hoc quod vobis ſeu cuiquam veſtrum licitum ſit etiam ſub pœna trium marcharum argenti eleemoſynæ noſtræ applicandarum, & in pios uſus convertendarum habere vel vobis licere dicta mandata pro executis vel executioni demandatis; ſcientes quod niſi mandata prædicta curaveritis adimplere, nos contra vos & veſtrum quemlibet inobedientem & rebellem per excommunicationis ſententiam & exactionem dictæ pœnæ & alias debite contra vos & veſtrum quemlibet procedemus, juſtitia mediante.

XLVII.

De clericis a laicis inſtitutis. Jam pridem in abuſum devenit, quod plures laici, quibus diſponendi de rebus eccleſiaſticis auctoritas noſcitur interdicta, clericos in beneficiis de facto inſtituunt; licet de jure vel ratione non poſſunt. Importunitas autem talium clericorum per ambitionem eam inſtitutionem ſibi ſufficere credunt, tam ad promotionem ordinum ſacrorum, quam fructus obtinendos: prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis laicus in quocumque beneficio ſub titulo & nomine beneficii creato, cum cura aut ſine cura, ſive capellania fuerit duplex aut ſimplex beneficium, inſtitutionem auctorizabilem de quacumque perſona uſurpare vel attentare audeat, nec ſub dicta pœna quiſquam clericus a laico talem inſtitutionem recipiat etiam pro ordinibus aſſumendis: alioquin fiat inhabilis ad promotionem ordinum quorumcumque & aliorum beneficiorum, & ab illo ſic obtento tamquam jus non habens repelletur. Ubi tamen facultatem præſentandi habuerint dicti laici, per hoc præſens ſtatutum in quocumque nolumus derogare, quominus præſentare poſſint nobis aut noſtris vicariis ſeu officiali, & præſentati legitime inſtitui, ſi alias fuerint idonei.

XLVIII.

Cum actus judiciales adeo certis finibus concludi debeant, quod nulla varietas præjudicium partibus litigantibus afferre poſſit, & reſpublica in executione juſtitiæ detrimentum patiatur: ſtatuitur & ordinatur, quod citationes, monitiones, & omnes litteræ ad judicium curiæ epiſcopalis Æduenſis convocatoriæ contineant nomina & cognomina impetrantium, & illorum adverſus quos impetrantur, ambarum partium, per deſignationem nominis & cognominis indubitanter demonſtrando.

XLIX.

Item, quia ſæpe in dicta curia Æduenſi dubitatur de die dictæ executionis, nec apparet per relationem alicujus executoris, propter quod ſæpe partes principali negotio derelicto, ſuper hoc incidenti ſe inaniter gravant laboribus & expenſis. Igitur ſæpe dicta auctoritate præcipitur, & mandatur omnibus & ſingulis executoribus litterarum dictæ curiæ epiſcopalis Æduenſis, quod ad perſonam principalem, ſi apprehendere ſine difficultate poſſint; alioquin in ejus domicilio aut parochiali eccleſia hora miſſæ dum populus ibi convenit ad divina audienda, executionem mandatorum dicti reverendiſſimi patris & ſuorum officiatorum faciant, & ſi ſcribere ſciant ſuam conſcientiam ſuper hoc exonerando, quod de executione ſua debitam relationem faciant, annum, diem & locum executionis expreſſe deſignando: & hoc in ſua brevi cartula vel dorſo ipſarum litterarum hanc formam tenendo, ſi aliam pleniorem non curaverint apponere, videlicet: *Anno & die tali citavi talem in ſua perſona executionem faciendo in domo vel in eccleſia ad diem & locum retro nominatos*, ſi ibi ſint. Alioquin executor apponat vel ſub hac forma: *Anno & die tali feci in propria perſona principalis nominati aut in domo vel eccleſia quod retro mandatur, teſte ſigno meo*, &c. Alii vero qui dono ſcientiæ adeo ſunt privati, quod ſcribere dicunt ſe neſcire, præcipitur quod ſua ſignata ſeu ſigilla curiam certificent ſic & taliter, quod dubitationi vel fraudi non relinquatur locus, ſi Dei offenſam & pœnam decem librarum omnes & ſinguli ſupradicti evitare voluerint.

L.

Quamvis obligationes, contractus, confeſſiones, & res judicata ſuo non fruſtrantur effectu, niſi per longiſſimum tempus præſens effluxerit; multi tamen difficultant, ſi poſt annum vel menſem adjudicationes curiæ noſtræ, monitiones, confeſſiones, & obligationes ſeu litteræ de

68. de *Nisi*, quæ certum diem habent, ea A
possint executioni demandari. Ordinamus igitur quod cum prædictæ litteræ de *Nisi*, seu obligationes sub curia nostra receptæ, adjudicationes, monitionesque per curiam nostram declaratæ fuerint, infra sex menses a die ibi designato & effluxo executioni demandentur absque difficultate quacumque. Post vero dictos sex menses non nisi habeant annexam curiæ nostræ, quæ similiter durabit per dictum spatium sex mensium, nec ante dictos sex menses vel post executio præmissarum fiat contra jacentem in periculo mortis, *&c.* B

LI.

un- ex- ni. Item, rectoribus parochialium ecclesiarum civitatis & diœcesis Æduensis prædictis injungitur, ut ipsorum quilibet, prout ad ipsos spectat, omnes & singulos interdictos, excommunicatos, aggravatos & reaggravatos suæ parochiæ publice denuntient in ecclesiis suis diebus dominicis, C
& ad minus quando eis divina celebrare contigerit, & contenta litterarum super hoc directarum studeant observare, & de verbo ad verbum secundum formam & tenorem earumdem exponere, sub pœna excommunicationis & centum solidorum.

LII.

ena nu- um inis it. Cum excommunicatus sit membrum putridum, ejectum ab ecclesia, & tociens D
quociens satagit interesse divino officio, præcipue dum sacramentum sacræ hostiæ conficitur, præsumtuose agit, contemnendo claves Ecclesiæ; juxta statutum provinciale sententiam excommunicationis incurrat, & ad pœnam centum solidorum Parisiensium puniatur.

LIII.

Item, prædicti domini vicarii injungant ex parte dicti reverendissimi patris cardinalis episcopi Æduensis dictis curatis, quibus etiam, nec non archipresbyteris prædictis injungitur, ut ipsi singulis diebus dominicis & festivis juxta formam constitutionum synodalium & provincialium hactenus super hoc editarum, generaliter denuntient excommunicatos concubinarios, usurarios & sortilegos manifestos.

Anno 1468.

LIV.

De sigillandis instrumentis. Item, omnibus & singulis notariis curiæ Æduensis, in civitate & diœcesi Æduensi constitutis sub pœna privationis sui officii, & alia quam incurrere possent contrarium faciendo, præcipitur & etiam injungitur, ut ipsi ad minus bis in anno omnes & singulos contractus, testamenta & instrumenta quæcumque sub sigillo dictæ curiæ ab ipsis receptos & recepta sigillo prædicto sigillari faciant & procurent, nec ipsos, vel ipsa partibus reddant, donec fuerint primitus sigillata, & istud curatis civitatis, & diœcesis prædictis in ecclesiis suis intimare infra unum mensem a die hodierna computandum non obmittant.

LV.

Item, quod quando præfati notarii recipient testamentum aliquod seu ultimam voluntatem alicujus personæ ecclesiasticæ vel sæcularis, sub sigillo curiæ Æduensis illud infra quadraginta dies a tempore receptionis testamenti post mortem testatoris grossare, & in formam redigere, ac dicto sigillo sigillare sub pœna prædicta faciant & procurent, ut perinde in papiris dictæ curiæ registretur, ut citius executioni demandetur ad exonerationem animæ testatoris, & commodum personarum, ecclesiarum & locorum, quibus legata pia & alia erunt facta.

LVI.

Ne clerici fiant laicorum ministri. Cum secundum jura canonica & antiquorum patrum constitutiones, sacerdotibus & clericis in sacris ordinibus constitutis vetitum sit, ne clerici laicorum fiant ministri, nec in rebus eorum tabelliones seu procuratores generales existant. E
Et quia indignum est eis clericis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari: attendentes etiam doctrinam apostoli dicentis, *nemo militans Deo implicet se sæcularibus negotiis*: & qui sæculariter agit ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus sæculi ut potentibus placeat se injungit; omnibus viris ecclesiasticis nostræ Æduensis diœcesis in sacris ordinibus constitutis propteres

inhi-

Anno 1461. inhibemus sub excommunicationis pœna & viginti librarum Turonensium eleemosynæ prædicti reverendissimi patris applicandarum, ne de cetero ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum tabelliones & procuratores generales existant, nec intendant quovis modo, nec aliqua officia sæcularia exercere quomodolibet procurent.

LVII.

De residentia. Quamvis jus commune necessitatem residendi imponat omnibus qui beneficia vel officia obtinent ecclesiastica, quibus inest divinum officium in celebrando semel in die aut pluries ibidem, sive in hebdomada, mense, vel anno quolibet incumbat talis celebratio, vel alia efficiendi ministeria; prædecessoresque dicti reverendissimi patris domini cardinalis Æduensis episcopi varias ac diversas pœnas ad hunc finem contra deficientes sæpe promulgaverunt, aliquando suspensionem, aliquando perditionem fructuum, aliquando privationem beneficii: nihilominus tamen, devotione frigescente, & cura debiti officii postposita, in hac diœcesi, quasi nullus ex præmissis restat fructus. Quapropter præsenti edicto decernimus, quascumque personas ecclesiasticas beneficia, vel officia ecclesiastica obtinentes, qualiacumque sint, vel curata, vel non curata, dignitates, personatus, officia, præbendæ, capellaniæ, oratoria, vel alia quælibet, sub nomine & titulo beneficii creata: quibus ex fundatione, statuto, vel consuetudine, aut alias debetur residentia personalis ratione & ex causa ibi celebrandi, seu alias divinum officium exercendi inibi, ut personaliter resideant & divinum officium quod incumbit exerceant devote, prout fundatio, statutum, consuetudo, vel alia ordinatio exigit. Quod si in animarum suarum periculum infra festum Assumtionis Beatæ MARIÆ Virginis proxime futurum divinum cultum prætermittentes residere personaliter ex debitoque officium quod incumbit exercere non curaverint, extunc in antea eo ipso sint privati auctoritate præsentis constitutionis synodalis, dicto termino adveniente, pœnam trium marcharum argenti, & excommunicationis nihilominus incursuri, & restitutionem omnium fructuum a tempore quo residentiam hactenus obmiserint, non obstante quacumque pluralitate aliorum beneficiorum vel alia excusatione minus justa, nisi dispensationem vel aliam rationabilem causam ex evidenti necessitate vel utilitate beneficii, vel prærogativa personæ per nos vel per superiores nostros concessas sufficienter ostenderint infra dictum tempus.

LVIII.

Plerumque ad civitatem & diœcesim Æduensem aliunde veniunt peregrini & advenæ, quorum origo, mores, qualitas, professio penitus ignorantur: se gerentes in habitu vel officio pro clericis & sacerdotibus rite ordinatis, se divinis officiis temerarie miscendo, licet aliquando non sint in tali ordine, aut alias apostatæ sint, vel tales quibus celebrationem divinorum officiorum attentare interdictum est, ut de eorum ignorantia & delictis taceamus: eorum animabus providere volentes, periculisque aliorum obviare, interdicendo districte prohibemus omnibus & singulis sacerdotibus, diaconibus, subdiaconibus, clericis quibuscumque & personis aliis quæcumque sint, ne quis in civitate vel diœcesi Æduensi, seu loco, vel parte earumdem se immiscere audeat in publico celebrationi divinorum officiorum, nec populo ecclesiastica præsumat ministrare sacramenta, sub pœna excommunicationis, quam incurrat ipso facto, auctoritate reverendissimi patris ac domini nostri domini cardinalis Æduensis episcopi, & trium marcharum argenti, vel incarcerationis per annum, ut luant in corpore qui non habent in ære. Curati autem & alii quibus pertinet, prædictos recipientes non approbatos, per dictum dominum cardinalem Æduensem episcopum seu ejus officialem pœnam suspensionis ab officio & beneficio per annum similiter incurrent: prædicta autem inhibitio, interdictum, pœna hujus statuti locum habent in eis qui approbati non fuerint per dictum dominum cardinalem episcopum vel ejus officialem.

LIX.

Plurimæ subjectorum sollicitudines nobis expositæ, & eorum interpellationes pro indemnitate rerum & quiete reipublicæ legem communem desiderant, quæ sufficiat non habentibus privatum remedium, si contingat denuntiationes & banna matrimoniorum quarumcumque personarum publicari, & publice nuntiari in ecclesiis, ut moris est, ne quis curatus,

tus, rector, vel vicarius ecclesiarum parochialium nostræ diœcesis Æduensis ambigat deinceps quibus diebus celebrare debeat dicta banna, statuimus & ordinamus quod omnibus & singulis diebus dominicis dumtaxat & non aliis diebus dicta banna & denunciationes matrimoniorum in ecclesiis denunciari & publicari possint & valeant, dum populus affluerit in divinis officiis horis consuetis, inhibentes dictis curatis & rectoribus sub pœna excommunicationis & alia pœna graviori, si contrarium fecerint, ne alio tempore vel aliis diebus dictas publicationes vel denunciationes attentare audeant vel præsumant.

LX.

JOHANNES ROLIN permissione divina cardinalis episcopus Æduensis omnibus nobis subditis salutem. Cum constitutiones & statuta in abusum cedunt subditorum, merito sint revocanda, & in melius reformanda; constitutionem synodalem ab officiariis nostris nuper editam quæ sic incipit: *Quia plerique trepidant*, &c. per quam in minori ætate duodecim annorum constitutos & per decem annos in diœcesi Æduensi residentes, ac in eadem diœcesi natos, licet eorum parentes aliunde venerint, absque nostro aut curiæ nostræ mandato matrimonialiter contrahere, aliaque sacramenta ecclesiastica suscipere posse, & ad illa recipi debere in civitate & diœcesi nostris prædictis dicitur. Cujus quidem constitutionis prætextu, curati seu vicarii & alii rectores parochialium ecclesiarum civitatis & diœcesis nostrarum prædictarum eadem constitutione abutendo, & illam constitutionem contra intentionem constitutionis & constituentis extendendo, & interpretando, indifferenter omnibus personis petentibus præfata, tam matrimonium quam alia sacramenta ecclesiastica conferunt. Quibus abusibus obviare cupientes & prædecessorum nostrorum constitutionibus antiquis inhærere volentes, dictam constitutionem per præsentes revocandam duximus & revocamus & præfatas antiquas synodales constitutiones super hiis a prædecessoribus nostris factas & approbatas observari volumus.

Anno 1468

LXI.

De festorum observatione.

JOHANNES ROLIN permissione divina cardinalis episcopus Æduensis archidiaconis, archipresbyteris, curatis, & ecclesiarum rectoribus, & omnibus nostris subditis salutem. Sicut pia mater pro filiorum salute semper anxia est, nec umquam quiescit, donec, si qua dissensio inter ipsos sit, sopita fuerit: sic & nos qui immerito præsidentiam obtinemus in ecclesia Æduensi, omni studio desideramus & optamus subditos nostros in unione pacis regere, & piam matrem ecclesiam revereri, præcepta ipsius ad unguem observare, & dissensionibus ipsarum obviare, a paucis diebus citra nonnullæ altercationes inter subditos nostros exortæ sunt super colendis festivitatibus sanctorum, quibus differentiis obviare volentes, quantum cum Deo possumus, ad perpetuam rei memoriam statutis synodalibus nostris adhærendo, ordinamus & præcipimus omnibus subditis nostris, sub excommunicationis & omni alia pœna in antiquis ordinationibus prædecessorum nostrorum taxata, festa sequentia observare, & ab omni opere servili abstinendo, videlicet festum Nativitatis Domini, Stephani prothomartyris, Johannis Evangelistæ, Circumcisionis Domini, Epiphaniæ Domini, Anthonii confessoris, Vincentii martyris, Conversionis S. Pauli apostoli, Purificationis Beatæ MARIÆ, Cathedræ S. Petri, Mathiæ apostoli, Annunciationis Dominicæ, Resurrectionis Domini cum diebus Lunæ, & Martis sequentibus, Georgii martyris, Marci Evangelistæ, apostolorum Philippi & Jacobi, Johannis Evangelistæ ante portam latinam, Ascensionis Domini, Penthecostes cum duobus diebus sequentibus, beatæ Trinitatis, & sanctæ Eucharistiæ, Barnabæ apostoli, Johannis Baptistæ, apostolorum Petri & Pauli, B. M. Magdalenæ, Jacobi apostoli, Nazarii & Celsi, Petri ad vincula, Laurentii martyris, Assumtionis B. Mariæ Virginis, S. Simphoriani in civitate & suburbiis Æduensibus, Bartholomæi apostoli, Decollationis S. Johannis-Baptistæ, Beati Lazari in civitate & suburbiis Æduensibus, Nativitatis matris Domini nostri, Exaltationis S. Crucis, Matthæi apostoli, Andochii in civitate & suburbiis, Michaelis archangeli, Leodegarii in civitate & suburbiis, Dionysii martyris, Lucæ Evangelistæ, Simonis & Judæ, omnium sanctorum,

Anno 1468 rum, S. Martini episcopi & confessoris, Andreæ apostoli, Conceptionis nostræ Dominæ, Thomæ apostoli, Patronorum ecclesiarum & illorum sub quorum vocabulis dotatæ sunt: non intelligentes quin alia festa secundum devotionem fidelium observari possint, sed non præcipientur observari sub pœnis a jure ordinatis, nisi more solito. Et ne hoc salubre statutum seu constitutio synodalis conniventibus oculis sub dissimulatione transeat; injungimus omnibus archipresbyteris & ecclesiarum rectoribus nostræ civitatis & diœcesis, sub pœnis quinquaginta solidorum Turonensium, ut infra duos menses proximos quilibet in sua parochiali ecclesia hanc constitutionem de verbo ad verbum scriptam habeat authentice in pergameno in tabula lignea, ut ponant super altare, aut in loco eminenti, ut videntes videant, & de prædictis ignorantiam non habeant.

LXII.

Statutorum publicatio. Noverint universi quod anno Domini M. CCCC. LXVIII. die vero Martis post octavas solemnitatis festi omnium sanctorum, quæ fuit quindecima mensis novembris, in synodo hyemali tenta in capella palatii episcopalis Æduensis per reverendum in Christo patrem dominum Anthonium Buissonis sacræ theologiæ professorem, episcopum Bethleemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachonis Æduensis, & per egregios & circumspectos viros dominos Anthonium *Jusz*, utriusque juris famosum doctorem decanum Æduensem, & magistrum Guillelmum Mace abbatem secularem Cerviduni canonicum Æduensem & Autissiodorensem, vicarios generales in spiritualibus & temporalibus reverendissimi in Christo patris ac domini domini JOHANNIS ROLIN permissione divina tit. sancti Stephani in Cœlio-monte sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyteri cardinalis episcopi Æduensis, in præsentia archipresbyterorum civitatis & diœcesis Æduensis, seu eorum vices gerentium in eadem synodo congregatorum ac plurium aliarum personarum ecclesiasticarum & sæcularium inibi existentium lectæ & publicatæ fuerunt publice, notorie, alta & intelligibili voce per alterum notariorum infra scriptorum, omnibus scire & videre scientibus & volentibus præsentes constitutiones synodales superius descriptæ & insertæ; nemine ad hoc discrepante; quibus constitutionibus synodalibus lectis & publicatis, ut supra, nobilis & providus vir Magister Guillelmus Lombardi in utroque jure licentiatus procuratorque generalis, & nomine procuratorio dicti reverendissimi patris, promotorque causarum officii curiæ sedis episcopalis Æduensis, petiit & requisivit nobis notariis subscriptis instrumentum seu instrumenta publicum seu publica sibi fieri, tradi, & deliberari: quod seu quæ eidem concessimus. Acta fuerunt hæc anno, die & loco prædictis, præsentibus venerabilibus & discretis magistris Hugone Majoris in sacra pagina professore, Philippo *de Lendes*, Johanne Thorini, Guillelmo Boucheri, Guillelmo Groneti, Hugone de Salinis, canonicis Æduensibus virisque providis & discretis, magistro Benedicto Miloti, Johanne Viturelli, Philippo Grignardi, Petro de Pilis juris peritus, nec non nobilibus & discretis viris Johanne Majoris, magistro Petro Pitoisi, dominis Petro Morisoti, Bartholomeo de Vevra presbyteris, & pluribus aliis in multitudine copiosa ad præmissa vocatis & rogatis.

ANNO CHRISTI 1469.

** EPISTOLA PAULI PAPÆ

Ad Lugdunensem archiepiscopum.

Venerabili fratri archiepiscopo Lugdunensi Paulus papa II.

Communicavit D. Dacherio O. B. D de Vion d'Herouval vir humanissimus. VEnerabilis frater, salutem & apostolicam benedictionem consueverunt prædecessores nostri Romani pontifices, annis singulis in die cœnæ domini sedentes pro tribunali in pontificalibus parati, assistentibus sibi venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, nec non archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, similiter in pontificalibus constitutis, ex eminenti aliquo loco, audiente multitudine tam curialium & incolarum, quam peregrinorum ad urbem Romam eo tempore propter indulgentias & benedictionem apostolicam confluentium, ad majorem detestationem gravium quorumdam criminum, quoscumque criminibus ipsis illaqueatos solenni publicatione cum candelis accensis, & deinde extinctis, & in terram projectis, excommunicatos denunciare; quem ritum & laudabilem consuetudinem nos quoque secuti, tempore nostro observavimus, & observaturi sumus, nihilque hactenus excommunicationi consuetæ addidimus, præter justissimam & omnino necessariam condemnationem obstinatæ perditionis filii Georgii de Pogiebrat, Hussitarum hæresim non modo pertinaciter tenentis, verum etiam illam totis conatibus defendentis. Cum autem non mirum sit nonnullos in provincia tua esse eisdem criminibus in supradictis bulla, & publicatione contentis irretitos, nemoque, quamvis

vis excommunicatio ipsa præter hujusmodi solennem publicationem singulis annis in propatulo aliquo ad tempus aliquod affigatur, itaut quicumque voluerint illa legere, vel inde exemplum transferibere optime possint, ne quisquam verisimiliter ubivis constitutus ignorantiam prætendere valeat. Nos tamen pro debito pastoralis officii, ne ignorantia hujusmodi sub quavis excusatione prætendi possit, obviare, & quantum in nobis est etiam salubrius in ipsa provincia tua providere cupientes, literas excommunicationis, & publicationis originales cum præsentibus ad fraternitatem tuam transmittimus, eidem committentes, & in virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ter saltem singulis annis tribus festivis diebus infra missarum solennia, dum populus ad divina concurrerit, non solum in metropolitana, & aliis locis civitatis, & diœcesis tuæ, sed etiam a singulis suffraganeis tuis in cathedralibus civitatum, & diœcesium suarum ecclesiis, per universam provinciam tuam palam & solenniter, alta & intelligibili voce, non tantum in Latino, sed etiam in materno & vulgari sermone, juxta idioma uniuscujusque loci, publicari facias, transmittens singulis ipsorum suffraganeorum unum transsumptum ad literam originalis ipsius nostri, manu proprii notarii coram testibus, ac tuo pendenti sigillo roboratum. Cui quidem transsumpto ex nunc, prout ex tunc, & econtra, decernimus & mandamus, ab eisdem suffraganeis tuis, & ab aliis quibuscumque, indubitatam fidem tanquam eidem originali nostro, non obstantibus in præmissis omnibus contrariis quibuscumque, omnino adhiberi. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 23. Februarii 1469. pontificatus nostri, anno quinto.

L. DATHUS.

ANNO CHRISTI 1469.

ANNO CHRISTI 1470.

*** STATUTA CURIÆ COLONIENSIS,

Edita per Reverendiss. D. Robertum archiepiscopum Colonienſem.

ROBERTUS Dei gratia sanctæ Colonienſis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani imperii princeps elector, ac per Italiam archicancellarius, Vestphaliæ, & Angariæ dux &c. Quia (ut experientia didicimus) patroni causarum, advocati, procuratores & notarii, coram officiali nostro pro tempore existentes, a juris ordine sæpius deviarunt: propter quod & partes litigantes inutilibus expensis gravari, sententias super hujusmodi nulliter servato processu, in Romana curia annullari, & cassari sæpius contingit: Nos modum procedendi in causis quibuscumque coram dicto officiali pendentibus introducendum dare cupientes, habita desuper cum venerabili capitulo nostro, jurisperitis, & practicis consiliariis nostris deliberatione matura, statuimus, & ordinavimus, ac statuimus & ordinamus, ea quæ sequuntur.

In primis innovamus statuta bonæ memoriæ Theoderici archiepiscopi Colonienſis prædecessoris nostri, circa judiciarium ordinarium ordinem laudabiliter edita, præsertim circa habilitates personarum, advocatorum, procuratorum, & notariorum, & quæ causa censeatur summaria & levis, videlicet illa quæ non excedit summam duodecim florenorum auri electorum imperii: Reliquæ vero causæ super rebus dictam summam excedentibus, censeantur plenæ.

Item statuimus & ordinamus, quod causæ introductæ super rebus non excedentibus valorem octo marcarum Colonienſium, censeantur minimæ, etiamsi inter pauperrimas personas ventilarentur.

Item statuimus & ordinamus, quod in causis prophanis summariis servabuntur termini & modus procedendi, sicut in causis beneficialibus, decimarum, matrimonialibus, & usurarum, prout infra patebit.

De observatione terminorum in causis plenis mere prophanis, & termini servandi in causis prophanis super summa excedente valorem duodecim florenorum Rhenenſium.

Termini substantiales servandi in prima instantia.

Primus terminus substantialis necessarius est post citationem ad causam, seu post resolutionem monitorii, videlicet quod citetur reus ad libellandum ad secundam diem. Si tunc libellus non esset paratus, posset dari certa schedula, in qua inchoatus est libellus nondum perfectus, & obtinendi ad corrigendum ad primam diem, ut terminus servetur in primo termino præfixo, & iste terminus est communis utrique parti, ita quod licet tam actori, quam reo libellare, si vult. Libello realiter oblato, citetur pars adversa, vel præfigatur procuratori apud acta, terminus ad respondendum libello oblato, & ad litem desuper contestandam, & jurandum de calumnia. Primo ad primam diem juridicam, & iste terminus, quoad litis contestationem, & juramentum calumniæ, est communis. Secundo, ad idem, sub pœna excommunicationis ad primam diem. Tertio, ad idem, sub excommunicationis pœna; alioqui ad videndum partem adversam excommunicari, ob non responsionem libelli. Interea ostendatur libellus, & exceptiones, si datæ sint contra libellum, officiali, ut admittat libellum, vel rejiciat, & compellat ad litem contestandam ut moris est. Lite contestata, & jurato de calumnia, præfigatur parti terminus ad articulandum, qui etiam est communis utrique parti ad secundam. In quo si libellus fuerit articulatus, dispositivus & bonus, potest repeti libellus loco articulorum, vel potest fieri major specificatio in articulis, quam fuit in libello, de tempore, loco, &c. Alioqui si libellus fuerit narrativus, fiant articuli ad longum, concludendo ad primam petitionem datam in libello. Et tunc citetur ad-

ANNO CHRISTI 1470.

versarius ad dicendum contra articulos ad secundam. Quo termino servato, citetur adversarius, vel præfigatur terminus ad producendum omnia ad secundam, qui etiam est communis. Et in illo termino potest petere procurator admitti articulos suos ad probandum, parte præsente adversa, vel etiam ad hoc citata, si absens fuerit, & desuper producere jura & testes. Si non habet, producat jura verbo, cum protestatione ad producendum eadem jura facto, suis loco & tempore opportunis. Et citetur adversarius ad dicendum contra ad secundam diem, & in illo accusetur contumacia: vel reus excipiat, si voluerit, si non habet negata parata, vel diem per officialem. Ultimo potest ad cautelam servari terminus ad declarandum, si aliqua essent dubia, ad secundam diem. Lapsis tunc terminis probatoriis assignandis, concludatur, & feratur sententia.

Termini in secunda instantia servandi.

Similiter in secunda instantia, nisi quod articuli dati in prima instantia, repetantur in termino ad articulandum: & quod omnes termini servati in prima instantia ad secundam, serventur in secunda & tertia instantia ad primam diem.

Termini super desertione appellationis.

Ad effectum pronunciandi super desertione sententiæ, necessario servandi sunt termini ad docendum de diligentia persecutionis appellationis, primo, secundo, tertio, & quarto, ex superabundanti semper ad primam diem juridicam, & nullus alius terminus.

Termini super declaratione incursus censurarum alicujus mandati, vel canonis, seu statutorum.

Ad effectum quem declarandi incidisse in pœnas contentas in literis executorialibus vel inhibitionis, vel aliis quibuscumque, serventur necessario termini ad docendum se paruisse literis hujusmodi primo, secundo, tertio, semper ad primam diem: si tamen est prohibitio in inhibitione, ne tale quid fiat, necessarium est articulari, inhibitum post inhibitionem talia fecisse, & parte citata ad dicendum contra articulos super hujusmodi contraventione datos ad primam diem, absque litis contestatione admittantur, & probentur: & facta probatione, fiat declaratio.

Termini servandi in causis appellationum a gravamine.

In causa gravaminis, puta in omnibus gravaminibus, etiam habentibus vim diffinitivæ, videlicet in causis appellationum interpositarum a sententia nullitatis quacumque, vel a sententia lata super desertione quacumque post dilationem producatur appellatio, si actor vult servare terminos: vel repetatur, prout est in actis: & citetur adversarius ad dicendum contra, ad primam diem: & servato illo termino, accusata contumacia, citetur adversarius ad impugnandum, & justificandum ad primam diem. Illis terminis servatis, nihil plus est agendum, nisi ferre sententiam habitis actis.

Termini servandi super nullitate processus.

Sic tamen, quod si agitur super nullitate resultante ex eisdem actis, non est opus servare terminos: si autem debet constare de nullitate non ex eisdem actis, sed aliunde extra acta, tunc necessaria est libelli oblatio, litis contestatio, & terminorum observantia, sicuti in mere prophanis causis, etiamsi principalis causa esset beneficialis vel sui natura summaria.

Termini in causis mere ecclesiasticis.

In causis beneficialibus, matrimonialibus, decimarum, usurarum, summariis fundata jurisdictione, servetur terminus ad libellandum, & jurandum de calumnia ad primam diem: & in illo termino detur libellus verbo a fine scripto, & juretur de calumnia, & citetur adversarius ad articulandum ad secundam. In quo termino dentur pro quacumque parte (quæ voluerit) articuli, facto vel verbo, si articuli non sunt facti: & citetur adversarius ad dicendum contra articulos ad secundam diem. Et tunc accusetur contumacia nil dicentis contra articulos: quo termino servato, possunt peti articuli ad probandum admitti, & fieri probationes, si placuerit. Et si hoc fiat, sive non, nihilominus servetur terminus ad producendum omnia ad secundam: & deinde ad ducendum contra producta ad secundam diem: & tunc possunt dari articuli facto, si prius non fuerint dati, & fieri probationes per utrasque partes quæ voluerint. Si autem aliqua partium subterfugit, instet pars petens expeditionem semper pro conclusione, ut supra.

Termini in eisdem causis in 2. & 3. instantia.

Similiter fiat in secunda instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem, præterquam ad articulandum, qui servetur ad secundam diem: similiter fiat in tertia instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem.

Forma procedendi in minimis causis.

In minimis tamen causis intra duodecim florenos Rhenenses; vel circiter, vel super parvis injuriis verbalibus, nullus processus fiat. Sed dumtaxat juxta statuta deducantur in una parva schedula factum dispositive & clare per articulos, & citata parte ad dicendum contra ad primam diem. Illis admissis ad probandum, facta responsione, fiat probatio summaria: & in illis notarii non debent extendere terminos, nec registrum: sed abbreviare, quantum possunt, sicuti scribendo protocollum.

In causis confessati.

Insuper in causis confessati sive recogniti, servetur stylus hucusque servatus per viam monitorii.

In causis reddituum, & submissionum.

In causis reddituum & submissionum, incipiatur per monitorium, donec fiat resolutio.

In

ANNO CHRISTI 1470.

In cauſis antiquorum reddituum eccleſiæ, & monitorio.

Item notarii ſcribant in actis nomina procuratorum in ſingulis terminis, qui comparuerunt, & in teſtium productione dicant illa verba, in N. ex adverſo procuratoris præſentia &c.

Item notarii in prima citatione vel monitorio emittendo, deſignent ſpecie rem, ſuper qua actor intendit agere, & ponant clauſulam cum certificatione, ſive comparuerint, ſive non, nihilominus procedatur uſque ad diffinitivam ſententiam incluſive, vel ad excommunicationem ob non reſponſionem libelli, ſi litis conteſtatio neceſſaria fuerit: vel ad immiſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, prout de jure per citationes ad valvas eccleſiæ majoris, & portas aulæ noſtræ Colonienſis affigendas, ipſorum citatorum abſentia vel contumacia non obſtante. Et hujuſmodi prima citatio decernatur per dominum officialem in cauſis magnis, ſive prophanis, ſive matrimonialibus, decimarum aut uſurarum.

Item notarii nulli dabunt hujuſmodi citationes vel monitoria, niſi principales ipſimet petierint, & apud acta conſtituerint: vel procurator curiæ noſtræ legitimam cautionem fecerit de ratificatione principalis, cum conſtitutione ante executionem monitorii vel citationis, ſub pœna decem florenorum fiſco applicandorum.

Item dicant, qui eſt terminus ſolitus ad proſequendum appellationem, & non ponant in genere, cum terminis ſolitis.

Item in cauſis appellationum, vel ubi pendet terminus aliquis ſubſtantialis, ponant feſta quæ impediant audientiam, & curſum cauſarum, & quæcumque impedimenta occurrentia.

Item nullus notariorum ſubſcribat acta, niſi ſigillata ſigillo curiæ noſtræ.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod procuratores ſecundum ordinem eorum, cauſas ſuas diſtincte, & clare proponant abſque clamore, & multiplicatione verborum, & uno loquente, alii taceant & auſcultent. Et interea nullus advocatorum, procuratorum, notariorum, ſeu ſolicitatorum, proponentem impediat verbo vel facto, aut confabulationes inter ſe faciant, ſub pœna unius marcæ Colonienſis irremiſſibiliter per officialem, & ſigilliferum pro tempore exigendæ: ac etiam ſuſpenſionis ab officio, ſi unus ſæpius deliquerit.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod uno procuratore proponente, alii procuratores fixe ſtent in locis ſibi deputatis: nec a locis recedant, ſine domini officialis licentia petita & obtenta, ſub ſimilibus pœnis pecuniariis & ſuſpenſionis.

In cauſis fiſcalibus, ſeu inquiſitionis.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod in cauſis fiſci inquiſitionis ſuper criminibus per ſubditos commiſſis hoc ordine procedatur. Videlicet, citatione vel monitione emiſſa ad reſpondendum perſonaliter ſuper objiciendis, citatus perſonaliter ſine ſcriptis coram aliquo notario curiæ noſtræ jurato, per officialem ſive ſigilliferum deputando aut deputato, in præſentia ipſius ſigilliferi reſpondeat ſingulariter ſingulis articulis in ſcriptis exhibitis medio juramento. Et ſi confitetur delictum, injungatur ei pœnitentia ſalutaris: ſi pro levibus, per dominum ſigilliferum dumtaxat: in gravibus autem, de conſilio dicti officialis. Et ſi negaverit, dentur articuli exceſſuum juridice, & citetur reus vel procurator per eum conſtituendus, ad dicendum contra ad ſecundam, deinde fiat deſuper litis conteſtatio more ſolito, & præſtetur juramentum calumniæ, & ſerventur termini, ſicuti in cæteris cauſis prophanis.

Item ſtatuimus ordinamus, quod advocati, & procuratores, & notarii præmiſſa, in quantum eos concernunt, non adimplentes, ſeu clientulos ſuos inutilibus expenſis ex eorum negligentia gravantes, præter damna expenſarum & intereſſe, ad quæ parti gravatæ obligantur, ad arbitrium domini officialis pro tempore exiſtentis, arbitrarie puniantur.

Item ſtatuimus & ordinamus quod ſi libellum vel articulos ex eorum ineptitudine rejici contigerit, advocatus vel procurator qui illos fecerit, ad expenſas utrique parti teneatur, & alias arbitrarie puniatur: ſimiliter obſervetur, ſi inutiles terminos obſervaverit, & proceſſum inutilem fecerit, quare in principio cauſæ deliberent inter ſe de modo procedendi, & ad quem finem velint agere: ne partes inutilibus expenſis vexent, & lites reddant immortales.

In robur & teſtimonium præmiſſorum, ſigillum ſive ſecretum noſtrum præſentibus noſtris ſtatutis, & ordinationibus in tribus foliis cum dimidio papyri conſcriptis, per ſingula folia de mandato noſtro eſt appenſum, anno domini 1470. die quidem Jovis, penultima menſis Auguſti.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S.I.

Miracula S. Catharinæ Vaſthenenſis ex mandato Henrici epiſcopi Lincopenſis uſque ad annum 1471. ſucceſſive collecta & una cum vita Holmiæ impreſſa hac clauſula terminantur.

*" ** Et ego Benedictus Paulus, clericus Upſalenſis diœceſis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia præſentis libri præſentationi, lectioni, auditioni, examinationi pariter, & de articulo ad articulum diſcretioni earum, & ſecretorum appenſioni, omnibuſque aliis, & ſingulis in ſacro concilio Arbogis Aroſienſis diœceſis celebrato actis, & factis præſens perſonaliter interfui, eaque ſic fieri prout ante dictum eſt vidi & audivi, ideo eſt.*

Plura nec hinc, nec aliunde poſſim ſuggerere de hoc concilio, inquit in ſuis ad me literis R. P. Daniel Papebrochius S.I. Antuerpia ſcriptis.

ANNO CHRISTI 1470.

CONCILIUM BENEVENTANUM

Habitum die 24 Augusti 1470. a Corrado Capycio Archiepiscopo.

Edidit Card. Ursinus in Synod. Benev. ex.

Edidit Card. Ursinus in Synodico Beneventano, ex exemplari in archivo Metropolitano asservato.

IN nomine Domini Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo septuagesimo. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri Domini Pauli Divina providentia Papæ secundi anno sexto, die vigesima quarta mensis Augusti, tertiæ indictionis,

Nos Corradus miseratione divina archiepiscopus Beneventanus, & in civitate Beneventana, ejusque districtu pro sancta Romana Ecclesia Gubernator universalis. Licet multitudinem libertatis naturaliter conditio suspiret humana, quia tamen, ut plurimum examine rationis amisso in præcipitium perversæ labitur voluntatis, datum est, ut vinculis disciplinæ restricta sub jugo Domini obviam collum ponat, ut homo hominibus præferatur ad motus illicitos loris justitiæ refrenandos; attendentes quoque, quod in hac parte præferimus, plus solito propter corruptas affectiones hominum, invalescentes nequitias, & audacias perversorum, potest unicuique clero, & populo esse beatius nil, quam bono duce prævio bene duci, eo maxime quia nostri suscepti pastoralis regiminis, & prælationis debitum, & cura nos sollicitant, ut utilitas subditorum in illis præcipiatur, propter quæ animarum saluti consulitur; nunc novarum constitutionum, ordinationum & statutorum editione, nunc nostrorum prædecessorum hactenus constitutionum, & ordinationum interpretatione, confirmatione, & ordinatione, & quamvis adjectione plenitudo non egeat, nec firmitate, quod est firmum, confirmatur tamen interdum, non quod necessitas id expoſcat, sed ut confirmantis animus clareat: volentesque sollicite providere, ac cupientes quod nostri subditi a quibuslibet noxis præserventur illæsi, & ab eis omnia scandala removeantur, quia dum eorum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace; verum quia perversorum audacia exigit, ut non sola prohibitione simus contenti, sed etiam negligentibus pœnam imponamus: ideo habita super hoc plena deliberatione una cum reverendis in Christo patribus suffraganeis nostris, ac venerabilibus viris Canonicis nostris, & Capitulo nostræ Ecclesiæ Beneventanæ hic in Synodo congregatis, ac de eorum consensu & voluntate omnes & singulas constitutiones, ordinationes, & statuta, factas & editas, facta & edita hujusmodi per nostros Prædecessores approbamus, & confirmamus: & considerantes quod magis timetur, quod specialiter, quam quod generaliter demandatur, infrascriptas declarationes, adjectiones eisdem, ac de novo Constitutiones, & ordinationes auctoritate metropolitica facimus, & ordinamus, mandantes nihilominus ab omnibus prædictis dominis Episcopis, & qui pro tempore fuerint eorum, & nostris subditis, observari, legi, & recipi sub pœna & ad pœnam nostro, & dictorum nostrorum suffraganeorum in eorum subditis arbitrio imponenda pro transgressione, ac præter eam pœnam, quæ in eis particulariter apponitur in contrafacientes.

CAP. I.

Laicorum ministri, aut Procuratores, Clerici ne existant. Contrafacientes qua pœna plectendi?

IN primis denunciamus, notificamus, & prohibemus omnibus & singulis Sacerdotibus, & Clericis nostræ civitatis, & diœcesis Beneventanæ, ac nostræ totius provinciæ, mandantesque nihilominus eisdem singulis, ne Ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, decernimus, & declaramus eis minime ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, ac eosdem nostro & nostrorum suffraganeorum, ac successorum arbitrio alias puniendos.

CAP. II.

Sæcularium quorumcumque negotia, & officia Clerici ne suscipiant. Pœna in transgressores statuitur.

Item prohibemus, & interdicimus prædictis Sacerdotibus, & Clericis procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares, sub aliquibus Principibus & sæcularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, ac tabellionatus officium exercere præsumant. Si quis autem adversus hoc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat se sæcularibus negotiis*, sæculariter agit, ab Ecclesiastico decernimus ministerio esse alienum, pro eo quod officio clericali neglecto fluctibus sæculi, ut potestatibus placeat, se immergit.

CAP.

ANNO CHRISTI 1470.

CAP. III.

Regulares e ſacro fonte infantes ne levent, Parochi in Baptiſmi, Epiſcopi in Chriſmatis miniſterio eoſdem non admittent.

Item ſtatuimus, præcipimus, & ordinamus, quod nullus Monachorum & Fratrum debeat contrahere compaternitatem cum aliquibus: & ſi de facto præſumpſerint, ipſam compaternitatem ſic contractam decernimus, & declaramus de jure non ſubſiſtere, niſi ſi eidem Monacho vel Fratri hoc competat ex debito officii: mandanteſque nihilominus omnibus & ſingulis Eccleſiarum Rectoribus, & eorum locumtenentibus in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis pœna, ut non debeant aliquem monachorum, ſive Fratrum admittere ad ſuſcipiendum de ſacro fonte aliquem puerum: & ſimiliter dictis dominis Epiſcopis, ut non debeant admittere aliquem Monachorum ſive Fratrum in compatrem in confirmatione alicujus pueri ſub pœna noſtro, & noſtrorum ſucceſſorum arbitrio eiſdem imponenda.

CAP. IV.

Proceſſio in alienam parochiam abſque conſenſu Rectoris, aut privilegio Apoſtolico non eſt ducenda.

Item præcipimus, ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus, proceſſionaliter ingrediatur parochiam alicujus Rectoris ſine ipſius licentia ſub excommunicationis pœna, quam ipſo facto volumus, & declaramus incurſuros contrafacientes, Apoſtolicis tamen privilegiis, ſemper ſalvis.

CAP. V.

Contra Presbyterum bigama benedicentem excommunicatio proponitur.

Item præcipimus, ſtatuimus, & ordinamus, ut vir, aut mulier, ad bigamum tranſiens, non debeat a presbytero benedici, quia cum alia vice benedicti ſint, eorum benedictio reiterari non debet, etſi vir, aut mulier etiam virgo ſit; niſi in eo loco, ubi vigeret hujuſmodi legitima, & approbata conſuetudo, ſub pœna excommunicationis.

CAP. VI.

Duorum compatrum filii matrimonio jungi non poſſunt ei, quæ compaternitatem induxit.

Item ad tollendum omnem ambiguitatem & opinionem aliquorum, quam dudum experti fuimus, decernimus, & declaramus, ac præcipimus, ſtatuimus, & ordinamus, quod filii duorum compatrum, ſive ante, ſive poſt compaternitatem geniti, non poſſint, nec valeant matrimonium contrahere cum ea perſona, per quam perventum eſt ad compaternitatem ſub pœna excommunicationis: ſi contrarium fuerit, decernimus de jure non ſubſiſtere. Ex c. utrum autem de cogn. ſpirituali.

CAP. VII.

Niſi per baptiſmum, aut confirmationem compaternitas non ſubſiſtit.

Item volentes malitiis & figmentis hominum obviare, præcipimus, ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus compaternitatem extra Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis, neque per largitionem veſtis, ut vulgariter dicitur, *lo Cappiello*, neque per ſolam præſtationem fidei ſine Sacramento, vel alio aliquo modo contrahat ſub pœna excommunicationis, declarantes & decernentes per quidquid actum fuerit ad contrahendum compaternitatem extra dictum Sacramentum, compaternitatem de jure non ſubſiſtere.

CAP. VIII.

Suffraganei Epiſcopi, Abbates, ceterique, ut hic, ad provinciale Concilium quotannis accedent. Pœna non accedentibus indicitur.

Item ſupplentes, adjungentes, & adjicientes conſtitutioni noſtrorum Prædeceſſorum qua cavetur, quod omnes & ſinguli tam Epiſcopi, quam Abbates ſuffraganei & ſubditi, quam etiam Archipresbyteri, Procuratores, Præpoſiti, & aliarum Eccleſiarum Rectores civitatis & diœceſis noſtræ Beneventanæ annis ſingulis uno die ante feſtum S. Bartholomæi de menſe Auguſti ad civitatem Beneventanam ſe conferre, & in eadem permanere perſonaliter teneatur ad Concilium celebrandum ſub pœna pecuniaria, prout in ipſa Conſtitutione continetur, ad quam referimus. Statuimus, præcipimus, & ordi-

ANNO CHRISTI 1470. ordinamus, quod dicti domini Episcopi suffraganei teneantur, & debeant venire, ut supra, sine alia monitione, & vocatione, sed solum præsentis Constitutionis tenore sub pœna, & ad pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & Sacerdotalibus ministeriis, quam contravenientes ipso facto incurrant, cessante tamen legitimo impedimento, præter aliam pœnam pecuniariam nostro, & nostrorum successorum arbitrio imponendam. Cæteri vero subditi, Abbates, Archipresbyteri, & Rectores, ut supra, in dicta Constitutione denominati, teneantur comparere personaliter, non dum in Synodorum Constitutionibus, sed in primis vesperis dicti festi S. Bartholomæi, & in Missa interesse processionaliter superpelliceis induti in processione facienda in primis vesperis, & in Missa sub pœna, & ad pœnam excommunicationis, & unius ducati in quemlibet contravenientem.

CAP. IX.

Synodales Constitutiones alteri ne commodentur.

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, quod nullus prædictorum debeat commodare in dicta Synodo Constitutiones demonstrandas, & unusquisque habeat suas proprias, sub pœna excommunicationis, & unius ducati.

CAP. X.

Synodales Constitutiones cuncti habeant infra mensem

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, quod unusquisque præsentes nostras Constitutiones, declarationes; & adjectiones capere debeat, & habeat, nostri rotundi sigilli impressione roboratas, infra mensem a die datæ præsentium, & adjungat aliis constitutionibus Prædecessorum nostrorum sub pœna excommunicationis, & unius ducati. Amen.

Loco ✠ Signi.

ANNO CHRISTI 1471.

VITA ET DECRETA SIXTI PAPÆ IV.

Sixtus quando papa factus.

SIXTUS ex nobili gente Ruverea oriundus, & Franciscus antea nominatus, patriam relinquens, venit Patavium, ibique per vigintiquinque annos moratus, a Paulo II. Bessarionis Nicæni cardinalis rogatu ex ordinis Minorum generali ministro cardinalis factus, post obitum Pauli creatus est pontifex maximus anno domini 1471. quinto Idus Augusti, tempore Friderici III. Imperatoris. Cardinales quatuor legatos delegit: quorum tres ad reges Galliæ Hungariæ & Aragoniæ misit, ut ad pacem eos cohortarentur: quartum, post fœdus cum Fernando rege & Venetis initum, maritima classe in Turcas armavit. Sed uterque conatus irritus cecidit. Dehinc ut quorumdam tyrannorum Umbriæ audaciam comprimeret, Fernandi regis auxiliaribus copiis Federicum, antea Montisfeltrii comitem, deinde a se grandiori nomine Urbini ducem appellatum, præfecit, quibus & Julianum nepotem cardinalem præposuit. Persecutus est Laurentium & Julianum Mediceos fratres, ex quo bellum intulit Florentinis. Inita societate cum Venetis, & Roberto Malatesta exercitus sui duce creato, Calabriæ ducem prælio fudit. Conciliato sibi rege Neapolis, arma in Columnenses vertit. A Venetorum amicitia se subtrahens, sacris interdixit, & adversus eos cum aliis principibus societatem iniit. Liberale hospitium præbuit Palæologo Peloponnesi domino, despotæ Epiri, reginis Cypri ac Bossinæ, qui Turcarum armis profugi, patriisque bonis spoliati, sese omnes eo contulerant. Idem quoque officium exhibuit Christierno Danorum regi, qui pari honore Sixtum prosecutus est, eique in cubiculum redeunti exeuntique semper adfuit, lavantique manus pelvim præbuit. Idem quoque præstitit Fernando, ducibusque Calabriæ & Saxoniæ, qui Romam pietatis studio venerant. Census Fernando remisit, dum tamen quotannis loco census equum egregie instructum phaleratumque persolveret. Beatum Bonaventuram in sanctorum catalogum retulit. Festis solennibus etiam diem conceptionis, præsentationis beatæ virginis, sanctæ Annæ, Josephi & Francisci adscripsit. Annum Jubilæi ad vigesimumquintum annum redegit. Cavit edicto, ne porphyretici lapides, neve marmorei ad prophanos usus e templis tollerentur. Ut Franciscani & Dominicani pacifice viverent, decrevit de conceptione virginis quamlibet adversantium opinionum sine hæresis vitio sustineri posse. Catholici regis nomen Ferdinando & Isabellæ tribuit, officiumque inquisitionis in Hispania collocavit. Petrum affinem cardinalem sancti Sixti creavit. Hieronymo Forum Livii dedit, Antonio Ordelafo ademptum; & effecit, ut dux Insubrum Catharinam naturalem filiam & Imolam ei in dotem daret. Sed infelicem habuit exitum vitæ. Occisus quippe est domi suæ in oculis Catharinæ uxoris. Sixtus ad ornatum elegantiamque conversus, urbem pulcerrimis elegantissimisque operibus excolere cæpit, vias lateritias sternere, eaque loca reformare, quæ tenebricosa aut humida nimium, aut deformem civitatem, aut insalubrem reddebant; pontem sui nominis extruere, aquæ virginis ductum corrivare, celeberrimam Vaticani bibliothecam libris undique conquisitis erigere. Ingens ecclesiæ propugnator, generosæ indolis, liberalis, excelsi animi fuit. Primus venalia habuit curiæ officia, & nova ad lu-

lucrum excogitavit. Nonnulla conſcripſit, quæ apud eruditos viros in precio ſunt. Obiit ſeptuagenarius, podagra aliiſque curis vexatus, & ſepultus eſt in Vaticano, anno domini 1484. pridie Idus Auguſti, cum ſediſſet annos tredecim, & dies quatuor.

NOTA F. LAURENTII SURII.

Hoc loco adſcribenda putavimus, quæ Sixtus IV. pontifex maximus de conceptione ſacratiſſimæ virginis Mariæ promulgavit & ſanxit, quemadmodum in extravagantibus libro tertio tit. de reliquiis & veneratione ſanctorum leguntur, propterea quod ſynodus Tridentina Sixti hujus ſententiam ſecuta eſt. Verba ſynodi ejus hæc ſunt ſeſſione 5. *Declarat tamen hæc ipſa ſancta ſynodus, non eſſe ſuæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam Dei genitricem, ſed obſervandas eſſe conſtitutiones felicis recordationis Sixti papæ IV. ſub pœnis in eas conſtitutionibus contentis, quas innovat hac ſynodus.* Ipſius igitur Sixti pontificis, ne longius ea, lector, petere cogaris, verba ſubjicimus, & primo quidem de feſti conceptionis celebratione, deinde de pœnis in eo conſtitutis, qui conceptionem ipſam oppugnant.

DECRETUM SIXTI IV.

PONTIFICIS MAXIMI.

De feſto conceptionis immaculatæ virginis Mariæ.

CUM præ excelſa meritorum inſignia, quibus regina cælorum, virgo Dei genitrix glorioſa, ſedibus prælata æthereis, ſideribus quaſi ſtella matutina perrutilans, devotæ conſiderationis indagine perſcrutamur, & infra pectoris arcana revolvimus, quod ipſa, utpote via miſericordiæ, mater gratiæ & pietatis amica, humani generis conſolatrix, pro ſalute fidelium, qui delictorum onere gravantur, ſedula oratrix & pervigil, ad regem quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum reputamus, univerſos Chriſti fideles, ut omnipotenti Deo, (cujus providentia ejuſdem virginis humilitatem ab æterno reſpiciens, pro concilianda ſuo auctori humana natura, lapſu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam ſui unigeniti habitaculum ſancti Spiritus præparatione conſtituit, ex qua carnem noſtræ mortalitatis pro redemptione populi ſui aſſumeret, & immaculata virgo nihilo minus poſt partum remaneret:) de ipſius immaculatæ virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & inſtitutas propterea in eccleſia Dei miſſas & alia divina officia dicant, & illis interſint, indulgentiis & peccatorum remiſſionibus invitare, ut exinde fiant ejuſdem virginis meritis & interceſſione divinæ gratiæ aptiores. Hac igitur conſideratione inducti, ejuſdem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, auctoritate apoſtolica hac in perpetuum valitura conſtitutione ſtatuimus & ordinamus, quod omnes & ſinguli Chriſti fideles utriuſque ſexus, qui miſſam & officium conceptionis ejuſdem virginis glorioſæ, juxta piam, devotam & laudabilem ordinationem dilecti filii magiſtri Leonardi de Nogarolis clerici Veronenſis, notarii noſtri; & quæ deſuper a nobis emanavit, miſſæ & officii hujuſmodi inſtitutionem, in die feſtivitatis conceptionis ejuſdem virginis Mariæ, & per octavas ejus devote celebraverint & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint: quoties id fecerint, eamdem prorſus indulgentiam & peccatorum remiſſionem conſequantur, quam juxta felicis recordationis Urbani IV. in concilio Viennenſi * approbatæ, ac Martini V. & aliorum Romanorum pontificum prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones conſequuntur illi, qui miſſam & horas canonicas in feſto corporis & ſanguinis domini noſtri Jeſu Chriſti a primis veſperis, & per illius octavas juxta Romanæ eccleſiæ conſtitutionem celebrant, dicunt, aut miſſæ officio & horis hujuſmodi interſunt, præſentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1476. Kalendis Martii, pontificatus noſtri anno ſexto.

ANNO CHRISTI 1476.

* *f.* approbatam.

ALIUD DECRETUM SIXTI IV

ANNO CHRISTI 1483.

PONTIFICIS MAXIMI.

De eadem conceptione virginis matris

GRave nimis gerimus & moleſtum, cum ſiniſtra nobis de quibuſdam eccleſiaſticis perſonis referuntur. Sed in eorum qui ad evangelizandum verbum Dei ſunt deputati, exceſſibus prædicando commiſſis eo gravius provocamur, quo illi periculoſius remanent incorrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus ſic publice prædicando diffuſius & damnabilius imprimuntur errores. Sane cum ſancta Romana eccleſia de intemeratæ ſemperque virginis Mariæ conceptione publice feſtum ſolenniter celebret, & ſpeciale ac proprium ſuper hoc officium ordinaverit, nonnulli, ut accepimus, diverſorum ordinum prædicatores in ſuis ſermonibus ad populum publice per diverſas civitates & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non ceſſant, omnes illos qui tenent aut aſſerunt eamdem glorioſam & immaculatam Dei genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe conceptam, mortaliter peccare, vel eſſe hæreticos: ejuſdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audienteſque ſermones illorum qui eam ſine hujuſmodi macula conceptam eſſe affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos ſuper his ſuis aſſertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorum aſſertionibus & prædicationibus non levia ſcandala in mentibus fidelium exorta ſunt, & majora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujuſmodi temerariis auſibus ac perverſis aſſertionibus ac ſcandaloſis, quæ exinde in Dei eccleſia exoriri poſſunt, quantum nobis ex alto conceditur, obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione & certa ſcientia, hujuſmodi aſſertiones prædicatorum eorumdem & aliorum quorumlibet, qui affirmare præſumerent, eos qui crederent aut tenerent, eamdem Dei genitricem ab originalis peccati macula in ſua conceptione præſervatam fuiſſe, propterea alicujus hereſis labe polluto fore, vel mortaliter peccare; aut hujuſmodi officium conceptionis celebrantes, ſeu hujuſmodi ſermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere; utpote falſas & erroneas, & a veritate penitus alienas, editoſque deſuper libros prædictos id continentes, quoad hoc, auctoritate apoſtolica

ANNO CHRISTI 1483.

lica tenore præsentium reprobamus & damnamus, ac motu, scientia & auctoritate prædictis statuimus & ordinamus, quod prædicatores verbi Dei, & quicumque alii, cujuscumque status, gradus aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cetero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu alias quomodolibet affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere, postquam de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant, a qua ab alio quam a Romano pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia & auctoritate similibus, simili pœnæ ac censuræ subjicientes eos qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen vel peccatum incurrere mortale, cum nondum sit a Romana ecclesia & apostolica sede decisum: non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscumque, quibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quod locorum ordinarii requisiti præsentes literas in ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, & suarum diœcesium locis insignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent & faciant publicari. Præterea quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre: etiam volumus, & dicta auctoritate decernimus, quod earumdem literarum transumpto manu publici notarii confecto, & authentico alicujus prælati ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1483. pridie Nonas Septembris, pontificatus nostri anno decimotertio.

ANNO CHRISTI 1471.

** *De primis archiepisc. Scotiæ, (id est, S. Andreano, & Glascuensi) institutis a Sixto papa IV. anno domini* 1471. *qui fuit annus* 2. *Edovardi IV.*

[b] Pag. 709. Tom. II. concil. Brit.

NE apud Scotos male audiam, qui in referendis ipsorum antiquitatibus & rebus gestis, Anglos plerumque habent suspectos & explosos: dabo quod ex suis auctor (pluribus sat antiquus gentibus, ut nostram taceam) de hoc tradidit: & primum de archiepiscopo S. Andreæ.

Dempster appat. lib. 1. c. 14. pag. 64.

Excisa (inquit) Pictorum imperio, deletoque in Albione gentis illius nomine, Kennethus III. Abernetho sedem episcopalem Andreopolim transtulit, circa annum domini 850. *mansitque is antistes in præcipuo honore pene* 300 *annis, dicebatur Maximus Scotorum episcopus. Ex eisdem annalibus (puta Scoticis) clarum. Post multa deinde sæcula, Jacobo III. rege vehementius instante, illius sedis antistes archiepiscopus & regni primas inauguratus a Sixto IV. sub annum* 1471. *Licet alii regni prælati indignarentur, fremerent, ac ingentes pecunias summas regi ad id impediendum offerrent.* Append. histor. Scot. pag. 390. *fuitque novi honoris primus præsul Patricius Grahimus (de quo in successione plura.) Et licet tum quidem archiepiscopus institutus, exempta tamen juri Anglicano diu antea Scotica ecclesia, scilicet anno* 1178. *ut in vita S. Gilberti Moravienſis archidiaconi extat apud Polydorum Virgilium, Hovedenum, & alios.*

ANNO CHRISTI 14

Hæc ille: sed rationem qua adductus est Sixtus papa, ad novum hunc archiepiscopum instituendum non aperuit: Nos illam ex aliis recitabimus. Dempst. par. li. cap. 1

Hoc anno 1474. *mense Septembris Patricius Graham episcopus S. Andreæ indulgentiam promulgavit, quia, ipsomet flagitante, suam in archiepiscopatum sedem papa jam erexerat. Quæstus enim est apud papam; quod cum archiepiscopus Eboracensis metropolitanus esset Scotiæ, sæviretque sæpius bellum inter Anglos & Scotos, Scoti ad suum metropolitanum minime potuerunt pervenire: & hoc præsertim in appellationum causis. Papæ igitur (ut quidam scribunt) consultius visum est, episcopum S. Andreæ primatem & metropolitanum Scotiæ constituere; ordinavitque duodecim alios episcopos Scotæ ejus subesse primatui; qui renuentes, colligendas undecim mille marcas regi obtulerunt, ut ab eorum parte contra archiepiscopum ceterosque prælatos Romam hujus, negotii promovendi causa missos staret.* Histor. Scotiæ ab Anglo Anglice conscripta, pag. 282. & a nobis sic Latine reddita.

De institutione archiepiscopatus Glascuensis, sic idem Scotus ibidem inferius.

Glascuensis archiepiscopus factus est sub eodem Jacobo III. rege, pallium concedente Sixto IV. pontifice primo sui pontificatus anno, i. e. anno 1471. *Quod ei olim nomen fuerit urbi non constat; illud modo in confesso est, S. Kentigernum sedem ibi episcopalem habere frequentius solitum: quare ab eo episcopatus nomen accepit, ait Boethius lib. IX. hist. Scot. pag.* 167. *a quo tamen fundatio facta, & census adsignati, apud me in incerto est. Academia etiam jure gloriatur, cujus auctor antistes quidam ipsius, &c.*

Sub archiepiscopo S. Andreæ, sedes (inquit) sunt & suffraganei VIII.

Dunkeldensis.	Dumblanensis.
Aberdonensis.	Brechinensis.
Moravienſis.	Rossensis.
Cathenensis.	Orcadiensis

Sub Glascuensi archiepiscopo suffraganei III.

Candidæ Casæ, seu Gallovidiæ.
Lesmorensis, seu Argatheliæ.
Insularum Hebridum.

** BUL.

* ** BULLA SIXTI IV.

Pro libertate clericorum & rerum suarum; & ne ipsi clerici per laicos arrestentur, aut molestentur in personis seu rebus suis, &c.

SIXTUS episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Officii pastoralis cum jubente & sacrorum canonum auctoritate prævia, sicut in judiciis sæcularium personarum illarum jura & privilegia per ecclesiasticas personas turbari nolumus; ita eis præjudicantibus juribus ecclesiasticis, quæ violare sine indignatione divini judicii liceat nemini, debita correctione resistere cogimur, uti seculares ipsa sua sorte contenti, pro Dei honore & apostolicæ sedis reverentia alterius negotium prejudicialiter atttemptare non præsumant, quod postmodum in æterna damnatione eos acrius luere conveniat. Cum itaque sicut ex venerabilium fratrum nostrorum primatum, archiepiscoporum, episcoporum, ac dilectorum filiorum abbatum, priorum, & aliorum prælatorum, & universi cleri regni Anglie, & dominii Vvallię, non sine gravi cordis nostri amaritudine lamentabili insinuatione percepimus, usque adeo hostis bonorum operum, & malorum seminator & discordiarum omni in regno & dominiis prefatis prevaluit astutia, quod nonnulli iniquitatis filii, sacerdotes & clericos tam religiosos quam seculares regni & dominii prędictorum in dies falsis suggestionibus, de excessibus & criminibus coram judicibus sæcularibus, eorumque officialibus & ministris infamant & accusant, & juxta vulgare patriæ præfatæ multipliciter perjurando indictant; ex quibus sic enormiter perpetratis, sacerdotes & cleri præfati carceribus publicis mancipantur, & pro eorum liberatione sæculares, hujusmodi patrimonium Christi extorquent, eorumque beneficia, decimas & portiones, fructus, redditus, & proventus resignare atque aliis locare cogunt & compellunt; ac in beneficiis, domibus, & curis eisdem commissis, sine hujusmodi exactionibus & extorsionibus stare pacifice non permittunt, in totius fidei Christianæ & religionis opprobrium & gravamen, animarum suarum perniciem, ac sedis apostolicæ vilipendium non modicum. Nos igitur tantis malis & inconvenientiis, Deo nobis assistente propitio, ne de cetero perpetrentur, præsertim in dicto regno quod sacræ religionis tutamen & domicilium esse consuevit, quod cum Deo possumus obviare satagentes, primatum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, prælatorum, ac aliorum clericorum hujusmodi in hac parte supplicationibus inclinati hac irrefragabili & perpetuo valitura constitutione sanximus, ut quicumque per calumniam odii, malitiæ, invidiæ, doli, vel lucri causa, aliquem sacerdotem religiosum vel sæcularem; vel aliquem quemcumque in quibuscumque gradibus, ordinibus, vel dignitatibus constitutis, coram sæcularibus judicibus eorumve officialibus, deputatis, sive ministris, accusare, indictare, & ad carceres sive publica opprobria vel spectacula trahi facere, bonave, pensiones, decimas vel feoda, potentia, metu vel fraude, vel aliquo alio modo eos sic, ut præfertur, vendere, vel locare, aut resignare arctaverint seu coegerint, aut fieri procuraverint, ut præmittitur, extunc excommunicationis & anathematis vinculo eo ipso alligati & irretiti existant, reos se divino judicio de perpetrata iniquitate fore scientes; a quibus sententiis & pœnis nisi per Romanum pontificem, aut loci diœcesanum, nisi in mortis articulo constituti, præmissa tamen congrua satisfactione, absolvi non possint seu valeant, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis; necnon bonæ memoriæ Ottonis & Octoboni olim in dicto regno apostolico sedis apostolicæ legatorum, ac in provincialibus synodis & conciliis generalibus vel specialibus editis, ceteriisque contrariis quibuscumque; volumus autem quæcumque concessiones seu indulta de absolvendi eos, seu eligendi confessores in casibus reservatis, qui eos absolvant, per nos vel sedem apostolicam concessis & imposterum concedendis, talibus nullatenus suffragentur: Quodque omnes archiepiscopi, episcopi dicti regni, ac etiam dominii Vvalliæ, annuatim præsentes literas vel eorum transumptum in primo die dominico quadragesimæ perpetuis futuris temporibus sub suspensionis pœna, in eorum cathedralibus & aliis ecclesiis ubi major pars populi aderit, publice per se vel alium seu alios legere & exponere ac publicare, seu exponi, legi & publicari facere teneantur, ut ignorantiam præmissæ constitutionis nullatenus prætendere, & ab hujusmodi injuriis malis, si gehennam incendii evitare voluerint, fidelius valeant abstinere. Et insuper quia difficile foret præsentes literas singulis exhibere, volumus, & eadem auctoritate decrevimus, quod ipsorum transumpto manu publica & sigillo alicujus episcopi vel superioris ecclesiæ vel curiæ munito, tanquam præfatis literis originalibus plena fides adhibeatur, & perinde stetur, ac si dictæ originales literæ forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis, voluntatis, & decreti infringere vel ei ausu temerario contraire: Siquis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXVI. quinto decimo Kalendarum Junii, pontificatus nostri anno quinto.

ANNO CHRISTI 1476.

☞ EJUSDEM SIXTI PAPÆ IV.

Damnatio quarumdam propositionum a Petro de Osma & aliis temere proditarum, præsertim circa peccatorum confessionem, & alia sanctæ Romanæ ecclesiæ sacramenta.

Sixtus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

LIcet ea quæ de nostro mandato rite fiunt, plenam obtineant roboris firmitatem; tamen illis interdum nostri muniminis robur adjicimus, ut eo firmius illibata persistant, quo magis nostro fuerint præsidio communita. Dudum siquidem ad audientiam nostram deducto, quod a modico tunc decurso tempore citra, in Hispaniarum regnis, & præsertim in Universitate Studii Salmantini, fuerant & adhuc erant, nonnulli iniquitatis filii, qui quasdam falsas, sanctæ Catholicæ fidei contrarias, erroneas, scan-

Ex Hard. Concil. t. 9. p. 1498.

ANNO CHRISTI 1479.

ſcandaloſas, & male ſonantes propoſitiones, præſertim circa peccatorum confeſſionem, & eccleſiaſtica ſacramenta, in Studio hujuſmodi, & in frequentiſſimo hominum conventu, veras eſſe publice affirmare, & pertinaciſſime ſuſtentare ac defendere; apertiſſimas ſacræ Scripturæ auctoritates eorum erroribus repugnantes, illarum rectum, clarum, & apertum ſenſum, falſis eorum interpretationibus impudenter violando refellere; hujuſmodi quoque eorum falſa dogmata, manifeſte hæreticæ pravitatis labem continentia, in aliorum mentes inſerere, & ſimplicium animas illaqueare; & ut illa in plurium notitiam pervenirent, & in perpetuum de illis memoria haberetur, libros componere; & in publicum, ut illos legendi omnibus eſſet facultas, tradere præſumpſerunt eatenus, & præſumebant; Nos tunc venerabili fratri noſtro Alfonſo archiepiſcopo Toletano per alias noſtras litteras commiſimus, ut aſſumptis ſecum aliquibus in Theologia Magiſtris, & aliis viris litteratis; vocatis iis, qui propoſitiones ipſas veras eſſe affirmare nixi erant, & nitebantur in dies; & auditis quæ ipſi pro illarum veritate, & alii Chriſti fideles ad dilucidandum earum falſitatem deducere vellent; an quæ in propoſitionibus hujuſmodi continebantur, falſa, & fidei præfatæ contraria, erronea, & male ſonantia exiſterent, auctoritate noſtra decideret, & declararet: & declaratione hujuſmodi facta, illos qui in præmiſſis culpabiles eſſe reperiret, ſi juxta ſanctorum Patrum inſtituta & canonicas ſanctiones ſe emendare, & depoſitis de cordibus eorum totaliter erroribus prædictis ad eccleſiæ unitatem, hæretica labe hujuſmodi abjurata, redire; & juxta declarationem ſuam tales propoſitiones eſſe ſcandaloſas, falſas, & hæreticas, ac male ſonantes fateri, & deſuper confectum librum hujuſmodi retractare & cum effectu refutare recuſarent; & in illis, eorumque erroribus pertinaciter inſiſtere vellent; hæreticos, ac cenſuris ac pœnis in tales a jure promulgatis irretitos eſſe decerneret, plena ſibi auctoritate conceſſa, prout in noſtris inde tunc confectis litteris, plenius continetur.

Poſtmodum vero, ſicut accepimus, præfatus archiepiſcopus, ad exſecutionem dictarum litterarum, earum forma ſervata rite procedens, dilectos filios, Petrum de Prexamo, & Petrum de Ocanno, ac Petrum de Caloca, necnon Didacum de Betonno, Martinum quoque Alphonſi de la Torre, magiſtros; & Petrum Didaci de Coſtanna, & Joannem de Quintanapaglia, licentiatos in Theologia; necnon Tellium de Buendia Toletanum, & Vaſcunum de Piteia de Talavera, in eadem eccleſia archidiaconos, Marchiones; & Thomam de Cuenæa, & Joannem de Medina, Decretorum Doctores; & Garſiam Fernandi de Alcala in eiſdem Decretis Licentiatum; & alios quamplures Magiſtros in Theologia, & Doctores, & Licentiatos in eiſdem Decretis; alios quoque quamplurimos doctos & Licentiatos litteratos viros, ex diverſis regnorum prædictorum locis; pariter & dilectum filium Petrum de Oſma, propoſitionum prædictarum auctorem, ejuſque ſequaces, coram ſe ad ſuum oppidum de Alcala, Toletanæ diœceſis, evocari fecit: & dicto Petro de Oſma, ac ſequacibus, minime comparentibus, debito tempore exſpectatis; matura ſuper omnibus propoſitionibus prædictis deliberatione præhabita; de unanimi conſilio & aſſenſu Magiſtrorum & Doctorum prædictorum, declaravit illas propoſitiones, per quas Petrus de Oſma & ejus ſequaces prædicti pertinaciter affirmare non verentur, Confeſſionem peccatorum, ex univerſalis Eccleſiæ realiter ſtatuto, non divino jure compertum fore: Et peccata mortalia, quoad culpam & pœnam alterius ſæculi, abſque confeſſione, ſola cordis contritione; pravas vero cogitationes ſola diſplicentia deleri: Et quod confeſſio ſecreta ſit, neceſſario non exigi: Et non peracta pœnitentia confitentes abſolvi non debere: Et Romanum Pontificem Purgatorii pœnam remittere, & ſuper his quæ univerſalis Eccleſia ſtatuit diſpenſare non poſſe. Sacramentum quoque pœnitentiæ, quantum ad collationem gratiæ, naturæ, non autem inſtitutionis novi aut veteris Teſtamenti exiſtere: & alias, quas propter earum enormitatem (ut illi, qui de eis notitiam habent, obliviſcantur earum; & qui de eis notitiam non habent, ex præmiſſis non inſtruantur in eis:) ſilentio prætereundas ducimus; falſas, ſanctæ Catholicæ eccleſiæ fidei contrarias, erroneas, & ſcandaloſas, ac a fidei veritate alienas, ac ſanctorum Patrum decretis & Apoſtolicis conſtitutionibus contrarias fore, manifeſtam hæreſim continere, dictarum litterarum & per illas ſibi conceſſæ facultatis vigore declaravit, & pro talibus haberi & reputari debere decrevit, prout in quibuſdam authenticis ſcripturis deſuper confectis plenius continetur.

Et demum præmiſſis, ſicut præfertur, geſtis, & propoſitis in Conſiſtorio coram nobis; Nos dilectis filiis noſtris Stephano tituli ſanctæ Mariæ in trans-Tiberim, & Joanni tituli S. Praxedis, presbyteris Cardinalibus commiſimus, ut de præmiſſis geſtis per ipſum archiepiſcopum diligenter ſe informarent; & quæ invenirent, nobis, & aliis fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalibus referrent. Qui tam zelo fidei, quam ut noſtris parerent mandatis, onus hujuſmodi promptiſſima voluntate ſuſcipientes, cuncta diligenter rimarunt; & quæ invenerunt, nobis & aliis fratribus noſtris memoratis fideliter retulerunt; propoſitiones præfatas erroneas fore, pluribus auctoritatibus & rationibus, præter illas, quas in Archiepiſcopi proceſſibus invenerunt, etiam demonſtrantes, zelo fidei memoratæ.

Nos igitur, ad quem ſpectat errores hujuſmodi exſtirpare, habita eorumdem ſanctæ Mariæ in trans-Tiberim, & ſanctæ Praxedis Cardinalium relatione prædicta; ipſius Archiepiſcopi ſolertiam & diligentiam in præmiſſis plurimum in Domino commendantes; ex certa ſcientia, Archiepiſcopi declarationem, & decretum hujuſmodi, & prout illa concernunt, omnia & ſingula in ſcripturis prædictis Archiepiſcopi ſuper præmiſſis confectis contenta, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium, de eorumdem referentium & aliorum fratrum noſtrorum unanimi conſilio & aſſenſu laudamus, confirmamus, approbamus, ac præſentis ſcriptis patrocinio communimus; ſupplentes omnes & ſingulos defectus, ſi qui forſan intervenerint in eiſdem.

Et nihilominus pro potioris cautelæ ſuffragio, omnes & ſingulas propoſitiones prædictas, falſas, ſanctæ fidei catholicæ contrarias, erroneas, & ſcandaloſas, & ab evangelica veritate penitus alienas, ſanctorum Patrum quoque decretis & aliis Apoſtolicis conſtitutionibus

con-

contrarias fore, ac manifeſtam hæreſim continere, dicta auctoritate declaramus. Præfato quoque Archiepiſcopo ſcientia & auctoritate prædictis committimus & mandamus, ut contra dicti Petri de Oſma ſequaces prædictos, ſi hujuſmodi hæreſim, in quam prolapſi ſunt, abjurare, & eumdem Petrum, prout errantem ſecuti ſunt, errores ſuos abjurantem & ſe emendantem ſequi recuſaverint, aut malitioſe diſtulerint, juxta prædictarum aliarum noſtrarum littetarum continentiam, tamquam hæreticos procedere non omittat.

Et ut geſta per eum probe & laudabiliter, zelo fidei, de mandato noſtro, & per nos merito approbata, ad omnem illarum incolarum partium notitiam facilius perveniant; qua habita poſſint ſeipſos, ita ne in prædictos prolabantur errores, liberius cuſtodire; præſentes noſtras litteras, cum proceſſu per eum habito, ac dicti Petri abjuratione, ſingulis illarum partium epiſcopis ſignificare non omittat; qui poſt ſignificationem eamdem, clero & populo ſuarum civitatum & diœceſium ea publicari procurent; & generaliter omnia faciant, quæ pro hujuſmodi hæreſis exſtirpatione neceſſaria fuerint, ſeu quomodolibet opportuna videbuntur. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus illis, quæ in dictis litteris volumus non obſtare, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Nulli ergo, *&c.* noſtræ laudationis, confirmationis, & approbationis, communitionis, declarationis, commiſſionis & mandati paginam infringere, *&c.* Si quis, *&c.* Datum Romæ, apud ſanctum Petrum, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono, quinto Idus Auguſti, Pontificatus noſtri anno octavo.

ANNO CHRISTI 1479.

ANNO CHRISTI 1473.

CONCILIUM MATRITENSE

Præſide D. Roderico de Borgia Cardin. Legato, celebratum anno Domini 1473.

IN Hiſpaniæ Sacerdotes invaſerat pudenda literarum inſcitia, uſque eo ut pauci Latine ſcirent, ventri gulæque ſervientes: avaritia rapaces in Eccleſia Dei manus injecerat: & quod olim emere Sacerdotia Simonia erat, tunc induſtria cenſebatur. Neque intelligebant cœci Principes, cœcioreſque Pontifices, irato Deo fieri hoc commercii genus: quod facias, an patiaris, perinde eſt. Habito Madriti ad principium anni 1473. conventu Epiſcoporum ac Sacerdotum evocatorum a Roderico Cardinale Vice-Cancellario, in Hiſpaniam miſſo pro negotio belli Turcici, & pace inter Reges concilianda; prædicto inſcitiæ malo medicinæ faciendæ ratio excogitata eſt, ut impetraretur a Pontifice Romano, uti in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus bini Canonicatus inſtituerentur, ſuffragii Epiſcopi & Collegii, quorum alter Theologo, alter jure conſulto obveniret. Cujus impetrati Pontificii diplomatis præcipuam partem Mariana hujuſmodi narrationi ſuæ inſeruit.

CONCILIUM TOLETANUM

In oppido quodam Hiſpaniæ de " Aranda, ad reformandos cleri populique mores celebratum anno domini MCCCCLXXIII. tempore Sixti Papæ VI.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod archiepiſcopi provincialia in biennio, & epiſcopi ſynodalia annuatim ſaltem concilia celebrent.*

II. *Quod rectores eccleſiarum habeant in ſcriptis articulos fidei &c. & publicent populo.*

III. *Quod non promoveantur ad ſacros ordines non ſcientes loqui Latinaliter.*

IV. *Quod non admittantur clerici aliarum diœceſium ſine literis commendatitiis.*

V. *Quod prælati non incedant publice ſine roqueto, nec induantur ſericis veſtibus, nec calcient ſotulares albos; & quod ad menſam ipſorum legantur ſacræ ſcripturæ.*

VI. *Quod non induantur clerici veſtibus ſericis rubeis vel viridibus, nec calcient ſotulares albos, vel borſegnes albos vel rubeos, niſi cum nigris deſuper ſotularibus.*

VII. *Quod obſerventur dies dominici & feſtivi.*

VIII. *Quod clerici non induantur luctuoſis veſtibus.*

IX. *Proceſſus qui debet fieri contra clericos qui publice tenent concubinam.*

X. *Quod non ſcienti loqui Latinaliter non conferantur parochiales eccleſiæ, nec canonicatus & dignitates.*

XI. *Quod clerici non ludant ad taxillos.*

XII. *Quod epiſcopi ter, & ſacerdotes ſaltem in anno celebrent.*

XIII. *Quod nulli prædicent ſine licentia prælatorum, & quod quæſtores legant dumtaxat literas quas ſibi conceſſerint diœceſani, nihilque aliud proponant.*

XIV. *Quod clerici in minoribus deferant tonſuram unius regalis, & habitum congruentem; alioquin perdant privilegium: & quod literæ ordinum præſententur coram diœceſanis.*

XV. *Quod clerici in ſacris ordinibus conſtituti aut beneficiati non vivant cum dominis temporalibus ad auxilia armorum præſtanda.*

XVI. *Quod non fiant nuptiæ, nec carnales commix-*

ANNO CHRISTI 1473.

mixtiones, nec ſolennitates tempore a jure vetito.

XVII. *Quod qui clandeſtine contraxerint, niſi minus quinque teſtes adfuerint, excommunicationis ſententiam incurrant.*

XVIII. *Quod qui violenter occupaverint poſſeſſiones beneficiorum, ſint excommunicati ipſo facto.*

XIX. *Quod non fiant in eccleſiis repræſentationes inhoneſtæ, dum divina aguntur.*

XX. *Quod decedentes in duello careant eccleſiaſtica ſepultura, & non dicantur pro eis divina, nec recipiantur oblationes.*

XXI. *Quod prohibentes tracturas decimarum &c. ſint excommunicati.*

XXII. *Quod raptores careant eccleſiaſtica ſepultura.*

XXIII. *Quod excommunicatus in una diœceſi evitetur in aliis.*

XXIV. *Quod civitas vel villa de qua clerici fuerint expulſi, ſubjaceant interdicto.*

XXV. *Quod ordines gratioſe concedantur.*

XXVI. *Quod pœnæ ſupradictæ contra beneficiatos habeant locum etiam in rectoribus & dignitatibus.*

XXVII. *Quod epiſcopi in ſuis diœceſibus abſolvant a cenſuris prædictis.*

XXVIII. *Quod hæ conſtitutiones infra duos menſes publicentur, & deinde poſt quadraginta dies obligent.*

XXIX. *Quod ponantur teſtes ſynodales in qualibet diœceſi per prælatos*, &c.

CONSTITUTIONES REVERENDISSIMI IN Chriſto patris ac domini Alphonſi Carrillo archiepiſcopi Toletani, editæ in provinciali concilio per eum in oppido de Aranda cum ſuis ſuffraganeis celebrato.

PRÆFATIO.

QUoniam a naſcentis origine mundi ea ipſa humana conditio decliva ad malum fuiſſe dignoſcitur, lex ideo prodita eſt, quæ mortalium devios motus ſua virtute reprimeret, ipſoſque ſuo dirigeret conditori. Sed quia adhuc ipſa novas ſemper conatur edere formas, quibus quæque ſanctio etiam maturo digeſta conſilio non ſufficit providere, ex quo morum ſubverſio in clero & populo frequenter obrepit, fuiſſe noſcitur ſaluberrima ſuperiorum auctoritas, quæ novarum promulgationibus legum mortalium novis machinationibus in dies occurrat, ac providi cultoris ſarculo extirpet vitia, virtutes inſerat, moreſque reformet. Hoc ſane cælitus edocti intuentes canonum conditores, provide decreverunt, ſacroſancta ipſa provincialia concilia per metropolitanos antiſtites cum eorum ſuffraganeis annis ſingulis celebranda. Sed, proh dolor, generis inimicus humani tot calamitatum preſſuris, totque turbationibus & ærumnis univerſam replevit Hiſpaniam, ut tam pium ſanctumque opus efficere, ac longiſſimis citra temporibus anterioribus noſtris, & nobis penitus ſit adempta facultas, ita ut eadem ſacra concilia, illorumque auctoritates pene obducere videatur oblivio in eccleſiæ jacturam non modicam & fidelium animarum. Nunc ergo nos, quem licet immeritum in patriarchali Toletana ſede, ac in univerſis Hiſpaniarum provinciis divina dignatio prætulit in primatem, ampliſſima ipſa ſolicitudinis pars humeris noſtris impoſita, qua nedum ſuper ſuas oves, ſed ſuper illarum paſtores ab ipſo domino, cujus judicia imperſcrutabilia ſunt, nos conſpicimus conſtitutum. Sæpenumero pulſavit cor noſtrum inter hujus mundi preſſuras, quibus pro tuenda juſtitia & republica dirigenda temporum cauſante malitia inceſſante urgentur, id modicum otii, quo negotiorum moles nos reſpirare concedit, altiſſimo dedicare, ut in ejus vineæ cultura, præſertim circa præmiſſa, totum id quod ſit poſſibile peragamus, in ipſo non ab re fiduciam obtinentes, qui etiam in mediis fluctibus, quemadmodum eſt pollicitus, ſponſam ſuam non deſeret prædilectam; diſſidiorumque vepribus ac vitiorum tribulis amputatis, fructus dulcis ſubſcendet: quo in conſortio illorum, quorum vices gerimus, fruatur in excelſis. Hæc igitur, redemptoris noſtri poſtulato ſuffragio, effectui mancipantes, Nos Alphonſus Carillo miſeratione divina archiepiſcopus Toletanus, Hiſpaniarum primas, ac regnorum Caſtellæ major cancellarius; reverendos in Chriſto patres dominos epiſcopos comprovinciales & ſuffraganeos noſtros, ac noſtrum & eorum capitula, illorumque venerabiles procuratores ad oppidum hoc de Aranda noſtræ provinciæ & Oxomenſis diœceſis, per noſtras patentes literas fecimus convocari, & una cum eiſdem ſuffraganeis, ac in ſuorum capitulorum præſentia prædictorum, ſuper morum reformatione, aliiſque Dei cultum & ſalutem tangentibus animarum, & concilium provinciale deliberavimus celebrare. In eo conſtitutiones edidimus infra ſcriptas, die videlicet quinta menſis Decembris de anno domini 1473. quo die concilium præfatum extitit terminatum.

CAPITULA.

I.

CANDOR æternæ lucis Chriſtus Jeſus, qui eccleſiam ſuam nova ſemper prole fecundat, ſanctorum patrum & antiſtitum corda ſplendore ſuæ gratiæ clementer illuſtravit: eoſque in domo domini ideo divina poteſtas ceteris præferre ab alto decrevit, ut ab eis ſalutaria prodeant ſtatuta, quibus velut uberrimis fontibus tota terra irrigata redemptori noſtro reddat fructum ſuum. Quia vero ſacrorum canonum inſtitutis ſancitum novimus ab antiquo, per metropolitanos antiſtites cum ſuis ſuffraganeis provincialia concilia annis ſingulis debere celebrari: nos pari ratione ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut iidem metropolitani cum ſuffraganeis ſuis, per ſe vel per alios, quatenus de jure conceditur, ipſis legitime impeditis, concilium provinciale loco & tempore opportunis ſaltem in biennio, & epiſcopi noſtri in ſuis diœceſibus ſynodale annuatim celebrent: & ſi hoc negligenter omiſerint, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſint ſuſpenſi, donec negligentiam ſuam archiepiſcopus provincialia, & epiſcopi ſynodalia concilia celebrando purgaverint: adjicientes, quod epiſcopi qui vocati per metropolitanum ad eadem concilia venire neglexerint, niſi canoni-

nonico, evidenti & inevitabili impedimento fuerint præpediti, eo ipso similiter ab ingressu ecclesiæ per tres menses sint suspensi: & nihilo minus sic impediti, ut præmittitur, procuratores suos sufficientes & instructos ad ea quæ in concilio expedienda erunt, & cum quibus de impedimento hujusmodi fidem & probationem indubiam faciant, mittere teneantur: alias ipso facto eamdem suspensionem & ducentorum florenorum pœnam incurrant, expensis concilii applicandam.

A

II.

B

Arma militiæ nostræ adversus spirituales nequitias maxime consistunt in fide Hæc enim lapis angularis est, & fundamentum totius nostri operis. Ideoque volentes æternam salutem adipisci, oportet de fide & moribus esse eruditum. Quapropter universis ac singulis parochialium ecclesiarum rectoribus per nostram provinciam ubilibet constitutis sacro approbante concilio præcipimus, ut de cetero habeant in scriptis articulos fidei & præcepta decalogi, ecclesiæ sacramenta, species vitiorum & virtutum; & diebus dominicis a septuagesima usque ad dominicam in passione exclusive, solemniter in suis ecclesiis publicent ipsa, & publicari faciant. Clerici vero contrarium facientes, duorum regalium pro qualibet dominica quam prætermiserint, pœnam incurrant, medietatem hujus pœnæ sequenti concilio, medietatem vero fabricæ illius ecclesiæ in qua publicatio debuisset fieri, irremissibiliter applicandam.

C

D

III.

Agri dominici cultura non est indignis operariis committenda, sed illi dumtaxat conducendi sunt in domo domini, qui secundum apostolum sciant quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, & inter lepram & non lepram discernere noverint. Ideoque sacro approbante concilio statuimus, nullum ad sacros ordines de cetero promovendum, nisi sciat Latinaliter loqui. Quia tamen plerumque contingit ob defectum, negligentiam vel dolum eorum quibus ab episcopis ordinum examinatio committitur, quod indocti & omnino ignari, tam juris dispositione, quam earumdem constitutionum tenore, aliasque indigni ut digni & idonei prædictis episcopis præsentantur, sicque per eos ad sacros ordines promoventur. Nos religionis nostræ aditum pervigili cura custodire volentes, episcopos per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi hortamur, & in virtute obedientiæ monemus, quatenus si prædictorum ordinum celebrationi, & promovendorum ad sacros ordines examini personaliter non adfuerint, duos saltem viros idoneos scientia & moribus approbatos deputent, quibus officium examinationis pariter committant, injungendo eisdem sub excommunicationis pœna, ut onus hoc sibi creditum fideliter exequantur, nec quidquam dolo, prece, negligentia, munere, vel alias indebite agant. Prælati autem sacrum ordinem per seipsos contra prædictam prohibitionem * non scientes loqui Latinaliter conferentes, præter pœnas a jure statutas, a quorumcumque sacrorum ordinum, quos tali contulerit, ipsumque indigne promotum ab executione suscepti ordinis: examinatores vero in præmissis culpabiles ab officio & beneficio per annum noverint se suspensos, nisi ex causa rationabili & multum necessaria, ut in dicta constitutione continetur, cum eisdem promotis prælati viderint dispensandum.

E

* f. non scientibus.

ANNO CHRISTI 1473.

IV.

Ut non vituperetur ministerium nostrum, melius est in domum Dei paucos ministros idoneos adire, quam plures & indignos. Quoniam autem plerumque contingit, ut clerici aliarum diœcesium excommunicati, quidam suspensi, vel interdicti, seu alias inhabiles, propriam patriam deserentes, in nostras se transferant regiones, ibique incogniti divina officia celebrare nitantur: Nos fidelium saluti animarum, ubi majus vertitur periculum, consulere volentes, universis ac singulis archiepiscopis, vicariis, rectoribus, capellanis, clericisque curatis & non curatis per nostram provinciam ubilibet constitutis, nostro approbante concilio præcipimus, ne de cetero hujusmodi clericos ad sanctæ matris ecclesiæ sacramentorum administrationem recipiant, aut in suis ecclesiis ministrare permittant, nostra vel episcoporum, in quorum diœcesi moram traxerint, non obtenta atque * edocta commendationis licentia. Si vero secus fecerint, triginta regalium pœnam eo ipso incurrant, dimidium fabricæ suarum ecclesiarum, dimidium vero pro expensis futuri sequentis concilii applicandum.

V.

Glorioſum ſacroſanctæ eccleſiæ corpus ab æterna Dei Patris providentia admirabiliter ordinatum, nullam jure in ſe de-

ANNO CHRISTI 1473.

formitatem continere debet. Nos vero qui prælationis insula, licet immeriti, nutu divino altius evecti sumus, tanto honestatis & vitæ fama inter alios prælucere tenemur, velut sidera in firmamento cæli, quanto majora sumpsimus de manu domini, quatenus & membra per bona opera suo capiti correspondeant. Quia igitur per exteriorem habitum, qui qualisve interior prælatorum ornatus esse debeat, significatur, prædecessorum nostrorum hortamenta sectantes statuimus, sacro approbante concilio, ut archiepiscopi & episcopi veste linea superiori, vulgariter roqueto nuncupata, in publico semper utantur. Sericas vero vestes qualescumque, aut brevitate notandas, nec non sotulares albos ipsis præsentium tenore prohibemus. Contrarium vero facientes viginti florenorum aureorum pœnam qualibet vice ipso facto incurrant, dimidietatem ipsius pœnæ fabricæ ipsarum ecclesiarum, dimidietatem vero pro expensis concilii sequentis irremissibiliter applicandam. In mensa vero prælatorum omnimoda servetur honestas, & sacræ scripturæ legantur, ita videlicet, ut fauces fumant cibum, & aures esuriant verbum Dei.

A

B

C

VI.

Ceterum ne clerici postquam in sacris ordinibus fuerint constituti, aut beneficiati extiterint, sericum, præterquam ab interiori sutura chlamydis aut capuciolorum, quæ vulgariter forratæ appellantur, nec rubeas seu claras virides vestes induere, aut caligas ejusdem coloris, seu sotulares albos, vel borsegnes albos vel rubeos, nisi cum nigris desuper sotularibus dumtaxat calciare de cetero præsentis constitutionis tenore prohibemus. Clerici autem contrarium facientes, si in metropolitana aut cathedralibus ecclesiis beneficiati fuerint, per decem dies qualibet vice eo ipso portione sua mulctentur. Alii vero clerici extra prædictas ecclesias beneficiati duorum florenorum pœnam qualibet vice irremissibilem incurrant, dimidietatem fabricæ illius ecclesiæ in qua beneficiati existunt, dimidietatem vero pro teste synodali hoc exequente applicantes. Si tamen beneficiati non fuerint, unius floreni pro teste prædicto pœna puniantur. Decani nihilo minus & alii ad quos id pertinet, si mulctationem prædictam remiserint quoquo modo, ipso facto a divinis per mensem qualibet vice noverint se suspensos

D

E

VII.

Cælestis hierarchiæ rex, qui sua mundum ineffabili providentia plasmavit, ita quidem actus nostros in beneplacito suo direxit sanctæ majestatis, ut & laboris & requiei dies non immerito destinaret. In illis enim Dei populus in sudore vultus sui vesceretur pane suo, in his fatiscentia membra a servili opere detracta, Deo offerre curaret. Ea propter nos prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, sacro approbante concilio, diebus dominicis & festivis ab omni servili opere fideles quiescere jubemus: nec liceat cuiquam rusticalia seu artificialia opera exercere, aut agros colere, nisi urgente necessitate, vel evidenti pietatis causa, & hoc de licentia sui sacerdotis. Infideles vero præfatis diebus officiis suis publice non utantur. Contrarium vero facientes, per judices, officiales, vel alios ad quos spectat, legitime puniantur. Qui si negligentes in hoc fuerint, graviter puniantur: si vero dolo vel precio contrarium permiserint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

VIII.

Quamvis omnis gloria * a aspira, cum ad æternam salutem abintus esse debeat, verum quia militamus illi, cum quo omnis pulcritudo agri est, vilibus vestibus uti non debemus. Absurdum ergo & reprehensibilem quorumdam clericorum abusum, qui lugubres & luctuosas vestes induunt, & flebiliores quam suæ congruit honestati, ex eo se reddunt, quia parentes consanguineique eorum & amici corruptibilem carnis nostræ molem deponentes, ad æternam patriam de præsentis exilii miseria convolarunt, penitus abolere volentes; cum & secundum sententiam ore benedicto prolatam, qui credit in Christum, etiam si mortuus fuerit, viver: præsentis constitutionis serie, sacro approbante concilio statuimus, ut ulterius luctuosas vestes induere clerici in sacris ordinibus constituti vel beneficiati nostræ provinciæ non audeant. Contrarium vero facientes eo ipso a perceptione fructuum suorum beneficiorum per tres menses qualibet vice sint suspensi, * medietatem prædictorum fructuum pro expensis sequentis concilii, medietatem vero pro teste synodali eos accusante applicandam. Episcopi autem & alii prælati præmissa observare teneantur: & si contra fecerint, viginti florenorum pœnam pro qualibet vice eo ipso incurrant concilio sequenti applicandam.

Tri-

IX.

Triſtiſſimo impellimur animo recenſere turpis conditionis fœdiſſimum ſcelus, quo & clerici in conſpectu populi contemptibiles redduntur, iramque divinæ ultionis ſibi theſaurizant, & reverendiſſimum illud ſereniſſimumque Chriſti corpus omnem mundi pulcritudinem excellens, ſacerdos pollutis manibus (proh pudor) tractare non formidat, dicente domino: *Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Et alibi: *Mundamini qui fertis vaſa Dei*. Ideoque prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut quicumque clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſeu beneficiati, ſi poſt duos menſes poſtquam ſuper hoc moniti aut requiſiti fuerint nominatim, concubinam ſeu concubinas publice tenuerint, vel dimiſſam ſeu aliam admiſerint; ſi beneficiati exiſtant, tertia parte fructuum beneficiorum omnium quæ pro illo tempore obtinuerint, ipſo facto penitus ſint privati. Si vero per alios duos menſes, duos prædictos immediate ſequentes, in eodem crimine continuaverint vitam fœdam, alia tertia parte fructuum noverint ſe privatos. Quod ſi forte, Dei timore contempto, per alios duos menſes poſt quatuor partes immediate ſequentes in peccato perſtiterint memorato, reliqua tertia parte fructuum ipſos privamus omnimode. Antedictas vero partes fructuum, & ipſarum quamlibet in cathedralibus & collegiatis eccleſiis, quoad bona quæ de communi menſa fuerint, ad communem menſam capituli, aliæ vero pro expenſis ſequentis concilii: & in parochialibus eccleſiis medietatem fabricæ earum, alteram vero medietatem prædicto concilio applicandam. Quod ſi forte nec adhuc ad cor redierint, ſed præſens noſtrum contemnentes mandatum, ſe oſtenderint tam execrandæ turpitudinis amatores, ſuis prælatis prædictis & ipſorum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub animarum ſuarum periculo diſtricte præcipimus & mandamus, quod infra quatuor menſes a ſupradictis ſex menſibus numerandos, tranſgreſſores prædictos qui concubinas non dimiſerint, eaſdem ulterius non admiſſuri, nec aliam aliquam recepturi, omnino beneficiis ſuis privent, ipſoſque in limo peccatorum tamdiu fixos, donec ſe correxerint, & poſtea per quinque menſes inhabiles eſſe denuntient ad ſuperiores ordines & ad quæcumque eccleſiaſtica obtinenda. Volumus etiam, quod ſi quis de prædictis, poſtquam beneficio ſeu beneficiis privatus fuerit modo prædicto, manus rapaces ad dictorum beneficiorum fructus, ſeu ad aliquam ejus partem*, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto, a qua non poſſint abſolvi, niſi de ſic occupatis reſtitutione integra, & beneficiorum quibus privati fuerint, ut præmittitur, dimiſſione plenaria, prius factis. Verum quia peccata multa non vult dimittere dominus ultionum, ſtatuimus dicto approbante concilio, quod clerici non beneficiati, tam ſacerdotes quam diaconi & ſubdiaconi, ſeu inferiores clerici, qui non erubeſcunt concubinas publice detinere, ſi ſacerdos fuerit, capellaniam perpetuam vel temporalem tenere vel habere non poſſit, & uſque ad unum annum, poſtquam ſe de prædicto peccato plene correxerit, ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium ſit inhabilis & indignus. Diaconi & ſubdiaconi ac minores clerici uſque ad annum poſt correctionem jam dictam ſint ad ſuperiores ordines inhabiles, & ad quæcumque beneficia eccleſiaſtica obtinendum. Si vero adhuc incorrigibiles extiterint, procedatur per alia juris remedia contra ipſos. Et quia majori culpæ juſto Dei judicio major debetur & pœna, ſtatuimus, ut quicumque in tam profundum peccatorum devenerint, quod publice concubinam ſeu concubinas detineant infideles, aut moniales, ſi beneficiati fuerint, per duos menſes a die publicationis hujus conſtitutionis in cathedralibus eccleſiis faciendæ ipſo facto privati ſint beneficiis obtentis, cujuſcumque conditionis beneficia ipſa exiſtant, & reddantur inhabiles ad beneficia quæcumque obtinenda. Si vero beneficiati non fuerint, ad ſuſcipiendos ſacros ordines & ad obtinenda beneficia ſint penitus inhabiles & indigni, ac tam beneficiati, quam non beneficiati, qui eas ſic detinere præſumpſerint, per ſuos prælatos per biennium ad minus in carcere detrudantur, quibus per diœceſanos pœnæ graves aliæ prout diſcretioni ſuæ videbitur, imponantur. Si tamen hi clerici ad cor redeuntes vere pœnituerint de peccato, concedimus quod ipſorum diœceſani cum eis poſt biennium dumtaxat a ſua correctione numerandum poſſint, quoad ordines & ſimplicia beneficia, miſericorditer diſpenſare. Volumus inſuper & mandamus, quatenus prælati omnes & ſinguli in ſuis diœceſibus per viros probos & timentes Deum diligenter inquiſitionem, quotiens expedire viderint, faciant; qui, quot, quales, & ubi fuerint præmiſſa crimina committentes; atque ad pœnas ſuprapoſitas in ipſos exequendas inſurgant viriliter, ut domus Dei ſtrenui zelatores; & tam ipſi clerici in publico concubinatu

ANNO CHRISTI 1473.

ANNO CHRISTI 1473.

natu decedentes, quam ipſæ concubinæ, ecclesiaſtica careant ſepultura. Volumus inſuper quod collatio cujuſcumque beneficii facta clerico, qui tempore collationis ſibi factæ, aut ſuper duos menſes ante vel poſt fuit, eſt, aut fuerit publicus concubinarius, ſit nulla; & quod collatores beneficiorum in literis collationum hoc apponi faciant expreſſe. Si tamen (quod Deus avertat) ſacri epiſcopi, & prælati concubinas publice tenuerint, tam diu a fructuum ſuarum dignitatum perceptione ſint ſuſpenſi, donec eas realiter dimiſerint.

X.

Cum in conſtitutione noſtra quæ incipit, Agri dominici, contineatur, nullum ad ſacros ordines promovendum, niſi Latinaliter ſciat loqui, id etiam ſumma obſervantia cavendum eſt in collationibus parochialium eccleſiarum. Nam cum ars artium ſit regimen animarum, pari ratione ſacro approbante concilio ſtatuimus, nullum de parochiali eccleſia debere provideri, niſi ſaltem Latinaliter ſciat loqui. Attendentes etiam, quod quanto creſcunt dona, tantum etiam rationes creſcunt donorum, eamdem conſtitutionem ad canonicos tam metropolitanarum, quam cathedralium noſtræ provinciæ eccleſiarum, & ad majores poſt canonicatus earumdem eccleſiarum dignitates extendi tenore præſentium eodem approbante concilio volumus & inhibemus, niſi ex cauſa multum evidenti & neceſſaria cum ipſis canonicis & dignitatibus prælati viderint diſpenſandum.

XI.

Cedit in opprobrium noſtræ religionis, quod miniſtri eccleſiæ adeo vitam degere inhoneſtam non verentur, ut etiam otium amplectentes, in vilipendium ſui ordinis ſe immiſceant ludis inhoneſtis: ex quibus quanta perjuria, ſcandala, homicidia & mala ſequuntur, nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes ergo paterno conſilio, ubi diſcordiarum materiam obrepere ſentimus, diſpendiis obviare futuris, ludum taxillorum publice vel occulte univerſis clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, ſive etiam beneficiatis noſtræ provinciæ, ſacro approbante concilio prohibemus. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice pœnam incurrant, medietatem fabricæ ſuarum eccleſiarum, medietatem vero expenſis ſequentis concilii applicandam.

XII.

Magna mentis amaritudine referimus, quod nonnulli noſtræ provinciæ clerici in presbyteratus ordine conſtituti ſacramentum euchariſtiæ, in quo ſpiritualis dulcedo in fonte guſtatur, poſt ſuſceptum ſacerdotalem ordinem, prout tenentur, in animarum ſuarum periculum & divini cultus detrimentum, celebrare contemnunt. Ideo ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut clerici per noſtram provinciam conſtituti, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis ſeu conditionis exiſtant, poſtquam presbyteratus ordinem aſcenderint, quater in anno miſſam devote per ſe ſaltem celebrent, niſi de conſilio ſui prælati duxerint abſtinendum. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice pœnam incurrant, concilio ſequenti & ſynodali teſti æqualiter applicandam. Hortamur præterea noſtræ provinciæ prælatos ob reverentiam Jeſu Chriſti, ut ter in anno ad minus celebrent. Si vero ſecus egerint, graviter in ſequenti concilio arguantur.

XIII.

Prædicationis officium quod animarum pabulum eſt ſpirituale, illis dumtaxat eſt commendandum, qui non ambitione temporalis ſubſtantiæ, ſed animarum zelo intendant & profectui. Verum quia prælatorum (ut ita dicamus) incuria plures religioſi & clerici, ac alii nonnulli per eccleſias laxatis habenis diſcurrunt, & plebibus varia & ridiculoſa exponunt, & gratias concedunt innumeras pro exigua quantitate, quas nec immenſa divinæ largitatis clementia, nec ſacra ſummi pontificis auctoritas conſuevit erogare, in noſtræ religionis vilipendium & fidelium periculum animarum: Nos hoſtiles calliditates & aſtutias in domino præcludere cupientes, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ne de cetero quicumque prædicatores, tam religioſi quam ſæculares, per noſtram provinciam gratia prædicationis officium exercendi diſcurrere audeant quomodolibet, noſtra & epiſcoporum, in quorum diœceſi moram traxerint, non obtenta & edocta licentia. Quæſtores vero qui ſæpe non quæ Jeſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt quærunt, etſi bullas apoſtolicas, aut gratiarum conceſſiones aſſerant ſe habere, nihilo minus teneantur eas diœceſano divulgandas præſentare; qui poſtquam illas examinaverit, continentiam & veritatem ipſarum bullarum ſeu indulgentiarum plene deductam per literas ſuas eiſdem quæſtoribus ſuis exhiberi curabit. Iidemque quæſtores ſola lectione hujuſmodi literarum per rectores eccleſiarum, ubi eos declinare contigerit, contenti, nihil

ANNO CHRISTI 1473.

o nihil aliud verbo tenus vel ſcriptis per ſe
TI vel per alios proponere audeant, cum & prædicta inſtructio ſatis ſufficiens ſit ad fidelium animos pio operi inducendum. Prælati vero qui contra præſentis conſtitutionis tenorem prædicationis licentiam contulerint, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ, & officiales ſeu vicarii eorumdem in præmiſſis delinquentes per annum ab officio ipſo facto ſint ſuſpenſi. Quæſtores nihilo minus contrarium facientes per tres menſes de mandato diœceſani in carcerem detrudantur, & ſic ablata duplicata reſtituant, fabricæ eccleſiarum & cameræ & prælati æqualiter applicanda. Rectores præterea eccleſiarum id obſervare teneantur, & hanc noſtram conſtitutionem in tabula patenti & præcedenti in ſuis eccleſiis teneant, ne quiſquam ignorantiæ præſidium ſibi paret. Qui ſi ſecus egerint, triginta regalium pœnam, ut præmittitur, dividendam eo ipſo incurrant.

A

B

XIV.

Ut qui ſuſceptæ ſuæ profeſſionis habitum dedignantur, privilegiis gaudeant ſibi conceſſis, nec noſtri juris auctoritas, nec ordo exigit rationis. Fruſtra namque auxilium legis invocat, qui committit in legem. Quia vero ſæpe contingit, ut clerici in minoribus conſtituti, tam conjugati quam non conjugati, prætextu ſuorum clericatuum gravia & enormia committant, quæ in animarum ſuarum periculum & ejuſdem ordinis opprobrium cedunt: Nos volentes cavere, ne favore eccleſiaſticæ libertatis quidquam illicitum attentetur, quod vel divinam offendat majeſtatem vel ſcandalum inducere poſſit, recolendæ memoriæ Petri de Luna cardinalis & legati veſtigiis inhærentes, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut de cetero prædicti clerici, tam conjugati quam non conjugati, tonſuram quantitatis unius regalis, & veſtem ſuperiorem non virgatam neque partitam, ad medietatem tibiæ vel fere declinantem deferant congruentem. Non autem deferentes hujuſmodi habitum, ſi conjugati fuerint, eo ipſo: ſi vero non conjugati, & exceſſivis & enormibus ſe ingeſſerint, & ea frequentaverint, privilegium omnino amittant clericale. Hortamur præterea univerſos epiſcopos in virtute ſanctæ obedientiæ, noſtriſque & eorum officialibus, vicariis & loca tenentibus quibuſcumque per noſtram provinciam ubilibet conſtitutis, ſub excommunicationis pœna diſtricte præter pœnas a jure ſtatutas præcipiendo mandamus, ut prædictos clericos criminaliter, ut præfertur, delinquentes, ad curiam eccleſiaſticam propter privilegium clericale per ſæculares judices remiſſos, debita animadverſione, prout qualitas exegerit, puniant & caſtigent; impunitos vero non relaxent, abſolvant, vel abire permittant. Promotores vero & fiſcales, qui ad accuſandum hujuſmodi clericos jura aut prælati monita præponunt, ſi malitioſe ab accuſando ſe ſubtraxerint vel negligenter fecerint, aut quidquam dolo omiſerint, quo minus hujuſmodi executio tolli ſeu impediri poſſit, ſaltem vel differri, eo ipſo ab officio ſuo ſint privati, alias arbitrio ſuperiorum puniendi. Prælati præterea noſtræ provinciæ infra tres menſes a die præſentis publicationis teneantur facere coram ſe præſentari literas minorum ordinum hujuſmodi clericorum, nihil exigente pro præſentatione ipſarum, præterquam unum marabetinum pro notario, pro cujuslibet tituli præſentatione.

C

D

E

XV.

Ut digne ambulemus in vocatione qua vocati ſumus, non ſolum morum & vitæ alios præcellere debemus honeſtate, ſed etiam, & eccleſiæ libertatem tueri debemus. Abſurdum nempe & noſtræ religioni diſpar & incongruum videtur, ut regale genus ſacerdotum, cum temporalibus dominis militariter vivendo, in eorum ſervitutem redigatur. Ideoque ſacrorum patrum veſtigiis inhærendo, noſtro approbante concilio hortamur univerſos & ſingulos noſtræ provinciæ epiſcopos, ob reverentiam & honorem ſuarum pontificalium dignitatum; ceteriſque eccleſiæ in ſacris ordinibus conſtitutis aut beneficiatis diſtricte præcipimus, ne cum dominis ſæcularibus, cujuſcumque gradus, ſtatus, ordinis ſeu conditionis exiſtant, exceptis regia majeſtate & regiis perſonis, vitam militarem ad auxilia armorum præſtanda ducere audeant diſſolutam, ſeu ab eis terras, ſtipendia & ſalaria vel pecunias quaſcumque, ut armis per ſe vel per alios deſerviant, cum equitum ſeu peditum gentibus, quomodolibet exigere vel levare præſumant. Qui ſi ſecus egerint, tam diu ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi, donec abſque omni ſimulatione & fictione a prædictis realiter ceſſaverint; fructibus beneficiorum ſuorum medio tempore provenientium concilio ſequenti applicandis.

XVI.

Cum ſecundum legitimas ſanctiones non ſit dubium eos in legem committere,

ANNO CHRISTI 1473.

qui verba legis amplexi, contra ejus nituntur voluntatem: & quia tempore, quo sacrorum canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere ac carnaliter commisceri, ac proinde convivia publica, strepitus & choreas facere, parentes quoque & amicos invitare, & cum histrionibus & joculatoribus solemniter nuptias celebrare, & ad ecclesias sic * incidere plerumque contingit: Nos contendentes quod vera sacrorum canonum intentio fuit, non tam ecclesiæ solemnitates & nuptiales benedictiones, quam carnales commixtiones prohibere, pernicioſam consuetudinem hujusmodi divellere cupientes, sacro approbante concilio, commixtiones prædictas, strepitus, choreas, joculationes & alias solemnitates ac convivia, temporibus quibus solemnia ecclesiæ interdicuntur, & cessant nuptiales benedictiones, fieri de cetero prohibemus, statuentes, ut qui contra hujusmodi nostræ constitutionis tenorem nupserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & nihilo minus clerici qui præfatis nubentibus missas dixerint, decem florenorum pœna puniantur. Hanc autem nostram constitutionem qualibet prima dominica adventus & quadragesimæ a rectoribus parochialium ecclesiarum in suis ecclesiis, dum populus ad divina convenerit, sub decem regalium pœna, qualibet dominica quam prætermiserint, publicari mandamus, prædictis pœnis concilio & synodali testi applicandis æqualiter.

*f. intedere.

XVII.

Ut jurgiorum materia & dubietatis occasio tollatur, quæ nonnunquam ex clandestinis desponsationibus solent evenire, sacrorum canonum institutis proinde noscitur institutum, sponsalia publice in facie ecclesiæ coram populo solemniter celebrari. Nos vero juxta canonicas sanctiones, sacro approbante concilio, desponsationes clandestinas hujusmodi vel occultas fieri omnino de cetero prohibemus, statuentes, ut qui sponsalia hujusmodi clandestina contrahere præsumpserint, nisi ad minus quinque testes ibidem adfuerint, per quos, dum opus fuerit, sponsalia prædicta probentur, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & eisdem contrahentibus nuptiales benedictiones tamdiu denegentur, donec a sententia prædicta absolutionis beneficium assequantur. Clerici vero qui tali clandestinæ desponsationi interfuerint, præterquam si quinque testes adfuerint; aut sic desponsatis benedictiones contulerint nuptiales, eo ipso ab officio & beneficio per tres menses sint suspensi; medietate fructuum ipso tempore de beneficio seu beneficiis suis provenientium fabricis ecclesiarum, medietate vero expensis sequentis concilii applicandis.

XVIII.

Quoniam nonnulli terrarum domini, & eorum locatenentes, nec non clerici & laici, aliique inferioris fortunæ viri, veræ salutis immemores, nedum suis contenti metis, manus suas extendere ad iniquitatem non formidant, ecclesias, Dei timore neglecto, ut possessiones beneficiorum pro tempore vacantium, seu vacare expectantium, obtineant, indebite occupant, detinent & incastellant, ipsasque possessiones more venalium rerum vendunt, & super ipsis indebite pacisscuntur, ex quo plurima scandala, homicidia, & alia damna prodire sentimus, sed & divina officia & ecclesiastica sacramenta impediuntur. Nos pernicioſam hanc corruptelam penitus delere volentes, sacro approbante concilio statuimus, ne de cetero prædictas ecclesias quispiam, tam laici quam clerici, cujuscumque status, gradus, ordinis seu conditionis existant, incastellare, munire, vel quovis quæsito colore per se vel per alios, directe vel indirecte occupare, aut possessiones vendere vel emere, aut super ipsis illicite componere vel pacisci, vel de manu & posse incastellantium seu occupantium recipere præsumant. Contrarium vero facientes, tam occupatores, incastellatores, venditores, illicitique compositores hujusmodi, etiam prætextu gratiarum expectativarum, & quarumlibet collationum, quam qui ipsis ad hoc auxilium, consilium vel favorem dederint, ut præmittitur, sententiam excommunicationis & quinquaginta florenorum pœnam propter injuriam ecclesiæ illatam quilibet ipsorum qualibet vice ipso facto incurrant. In ecclesiis vero sic occupatis, durante occupatione hujusmodi, clerici sub eadem excommunicationis pœna cessent a divinis. Acceptantes autem, ut præfertur, delinquentes ea vice jure, si quod habebant ad ipsa beneficia, sint ipso facto privati. Demum si consilio, auxilio, mandato vel favore dominorum temporalium quorumcumque, vel eorum loca tenentium, quocumque nomine censeantur, occupatio, incastellatio, munitio, venditio seu compositio hujusmodi fieri contingat, ultra sententias & pœnas jam dictas, terræ ipsorum tamdiu ecclesiastico supponantur interdicto, donec debita præcedente satisfactione, ab occupatione prædicta desistentes, & de pœnis prædictis

aliaſ-

aliaſque ſatisfacientes, arbitrio prælati relaxentur: dimidietatem vero prædictorum florenorum cameræ noſtræ & epiſcoporum, in quorum diœceſi prædicta fieri contigerit, dimidietatem vero expenſis ſequentis concilii applicandam.

XIX.

Ab eccleſia, ubi redemptor noſter Jeſus, in cujus nomine omne genu flectitur, jugiter pro nobis immolatur, turpitudo quæque merito eſt abolenda. Quia vero quædam tam in metropolitanis, quam in cathedralibus & aliis eccleſiis noſtræ provinciæ conſuetudo inolevit, ut videlicet in feſtis nativitatis domini Jeſu Chriſti, & ſanctorum Stephani, Joannis & Innocentium, aliiſque certis diebus feſtivis, etiam in ſolemnitatibus miſſarum novarum, dum divina aguntur, ludi theatrales, larvæ, monſtra, ſpectacula, nec non quamplurima inhoneſta & diverſa figmenta in eccleſiis introducuntur; tumultuationes quoque & turpia carmina & deriſorii ſermones dicuntur, adeo quod divinum officium impediunt, & populum reddunt indevotum: Nos hanc corruptelam, ſacro approbante concilio, revocantes, hujuſmodi larvas, ludos, monſtra, ſpectacula, figmenta & tumultuationes fieri; carmina quoque turpia & ſermones illicitos dici tam in metropolitanis quam cathedralibus, ceteriſque noſtræ provinciæ eccleſiis, dum divina celebrantur, præſentium ſerie omnino prohibemus, ſtatuentes nihilo minus, ut clerici qui præmiſſa ludibria & inhoneſta figmenta officiis divinis immiſcuerint, aut immiſceri permiſerint, ſi in præfatis metropolitanis ſeu cathedralibus eccleſiis beneficiati extiterint, eo ipſo per menſem portionibus ſuis mulctentur: ſi vero in parochialibus fuerint beneficiati, triginta; & ſi beneficiati non fuerint, quindecim regalium pœnam incurrant, fabricis eccleſiarum & teſti ſynodali æqualiter applicandam. Per hoc tam honeſtas repræſentationes & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus quam in aliis non intendimus prohibere.

XX.

Præterea, quoniam ſuadente pacis inimico & bellorum ſatore, qui vineam domini exterminare nititur, lites & contentiones inter nonnullos laicos ac etiam clericos obrepere ſolent, per quas ad invicem ſe defidiant & bella aggrediuntur, ex illiſque temere hinc inde certantium homicidia ſequuntur; etſi hæc ipſa duella de jure, aliaſque regiæ majeſtatis prohibitione interdicta ſint: Nos tamen animadvertentes, quod fratrum in fratres exarſio in divinæ majeſtatis offenſam & evidens vergitur periculum animarum; ſanctorum veſtigiis inhærentes, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut qui in pugna, certamine, torneamento hujuſmodi deceſſerint, aut a pugna vulnerati evaſerint, adeo quod poſtea ex eo ipſo ab hac luce migrare contigerit, etiamſi ante obitum receperint pœnitentiæ ſacramentum, eccleſiaſtica ipſo facto careant ſepultura, & divina officia pro ipſis non dicantur, nec oblationes admittantur. Clerici vero eos ſepelientes per ſex menſes ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi, fructibus vero medio tempore provenientibus a beneficiis hujuſmodi fabricæ eccleſiarum ſuarum & concilio ſequenti æqualiter applicandis.

ANNO CHRISTI 1473.

XXI.

Quoniam non ſumus filii ancillæ, ſed liberæ, quia mater noſtra Jeruſalem libera eſt, & ab omni ſervitute penitus exempta, libertatem noſtram tueri tenemur. In quibuſdam tamen terrarum partibus adeo quorumdam magnatum, potentum, procerum & dominorum temporalium utriuſque ſexus, communitatum quoque, juſtitiariorum & aliorum laicorum cupiditas excrevit, ut nedum quod redditus, decimæ, jura prælatis & clero debita non recuperentur, recipiantur, arrendentur, exigantur & leventur, diverſimode prohibent; ſed etiam bladi, annonæ, vini, olei, leguminum, armentorum, pecorum, pecudum & aliorum terræ fructuum, tam decimarum quam primitiarum tracturas, exitus, reditus, nec non tranſitus a loco in locum vetant & interdicunt in eccleſiaſticæ libertatis derogationem, jacturam & detrimentum. Nos attendentes, quod domini eſt terra & plenitudo ejus, & ipſe in ſignum & recognitionem dominii de terræ frugibus decimas & primitias ſibi pro ſuis miniſtris qui habitant in domo ſua, integras reſervavit, & quod non licet laicos contra regis regum ſanctionem decimas & primitias Chriſto dedicatas ſibi ipſis vendicare, vel quomodolibet detinere: ſtatuimus ſacro approbante concilio, ne de cetero magiſtri ordinum, duces, marchiones, comites, magnates, potentes, communitates, univerſitates, juſtitiarii, caſtellani, officiales, rectores, laici utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ vel conditionis exiſtant, & quacumque præfulgeant dignitate, ſeu auctoritate fungantur, tractus, ductus, exitus, reditus, ingreſſus & regreſ-

ANNO CHRISTI 1473.

greſſus fructuum quorumcumque ad prædictas decimas & primitias ſpectantium de jure ſeu conſuetudine, per ſe vel per alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut quovis quæſito colore impediant, ſeu impediri faciant, quo minus nos prælati noſtræ provinciæ, eccleſiæ, decani & capitula, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ, & fructuum prædictorum arrendatores, poſſint & valeant de ipſis libereduti & gaudere. Contrarium vero facientes, ſi magiſtri, duces, marchiones & comites fuerint, & infra quindecim dies, poſtquam eamdem prohibitionem fecerint, aut fieri juſſerint, non revocaverint, & libere fructus, decimas atque primitias, & alios eccleſiaſticos redditus hujuſmodi ab eorum dominiis & diſtrictibus extrahi non permiſerint, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant: eademque ſententia ceteri inferiores prædicti in præmiſſis culpabiles etiam innodentur, ſi infra ſex dies ab eadem publicatione, ut præmittitur, numerandos, revocationem & liberam permiſſionem præfatis non fecerint realiter & cum effectu, terræque ipſorum dominorum & magnatum, & loca ubi hujuſmodi prohibitiones fieri contigerit, tamdiu eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, donec à præmiſſis deſiſtentes, & arbitrio prælati ſatisfacientes, beneficium abſolutionis & interdicti relaxationem obtinere mereantur.

XXII.

Raptores, quos divinus timor a malo non revocat, temporali ſaltem pœna merito ſunt puniendi. Ideoque ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut tales ſcelerati quamdiu ab hac luce migraverint, eccleſiaſtica careant ſepultura. Si vero fuerint ſepulti, exhumentur, etiamſi hujuſmodi raptores ante obitum pœnitentiæ ſacramentum receperint, & de rapinis ſatisfecerint: nec pro eis divina dicantur, aut oblationes admittantur. Adjicientes nihilo minus, quod famoſi aut publici raptores ultra pœnas prædictas ipſo jure ſint inteſtabiles, nec ex teſtamento capere poſſint: filiique eorum ſint inhabiles ad beneficia eccleſiaſtica obtinenda. Clerici vero hanc noſtram conſtitutionem infringentes, quinque florenorum pœnam incurrant pro expenſis concilii, alias & ſuperioris arbitrio puniendi.

XXIII.

Quia una & eadem eſt ſancta mater eccleſia, ſtatuimus ſacro approbante concilio, ut ſi ſuper fractione, violatione aut derogatione libertatis ſeu immunitatis eccleſiæ, & bonorum immobilium eccleſiarum occupatione, prælatus ſeu officiales vel vicarii aliquem excommunicaverint, & voluerint quod hujuſmodi excommunicatio in aliis diœceſibus obſervetur; tunc epiſcopi qui per eum fuerint requiſiti, receptis literis ſuis, illas pro plena probatione quantum ad hoc habentes, nulla partis allegatione vel exceptione admiſſa, teneantur excommunicationem prædictam in ſuis diœceſibus obſervare, & obſervari facere & publicari. Si tamen decreverit ad interdictum procedere, qualecumque tale ſit interdictum, & voluerit quod alii prælati illud obſervent, utputa quia delinquens declinat ad eorum diœceſes, vel habet in eiſdem terras, dominia, vel diſtrictus, tunc prælatus vel judex ſeu officialis teneantur mittere ad conviciniorem epiſcopum vel metropolitanum proceſſum hujuſmodi, ſuo & duorum peritorum nominibus roboratum, qui, conſtito ſibi de legalitate proceſſus, ſimpliciter & de plano, abſque citatione ſeu audientia partis, literas ſuas teſtimoniales exinde impendant. Quo facto, omnes prælati ſuper hoc requiſiti teneantur interdicta hujuſmodi in ſuis diœceſibus juxta formam proceſſus obſervare & obſervari facere.

XXIV.

Sanctorum patrum ſtatuta proclamant, laicis diſponendi de rebus eccleſiaſticis nullam eſſe attributam poteſtatem, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi. In tantum tamen laicorum audacia inolevit, quod in alienam meſſem falcem ſuam mittere non formident; taliaque præſumunt, per quæ eccleſiaſtica violatur libertas. Nam ut efficax rerum mater experientia manifeſtat, nonnulli domini temporales, juſtitiarii, rectores, civitates vel communitates banniunt & expellunt de civitatibus, villis & terris ſuis, & in quibus curam gubernationis exercent, clericos in metropolitanis, cathedralibus & aliis eccleſiis dignitates & beneficia obtinentes, & aliis ingreſſum & aditum ſuarum eccleſiarum interdicunt in divini cultus detrimentum, & eccleſiaſticæ libertatis derogationem. Ideo ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut nullus ſæcularis dominus temporalis, cujuſcumque ſtatus aut dignitatis ſeu conditionis exiſtat, juſtitiarius, rector civitatis, vel communitatis, ſeu curam gubernationis exercens, vel quivis clericus, expellat, vel banniat clericos ſupradictos, vel venientibus aditum liberum deneget, quo minus in ſuis eccleſiis poſſint deſervire. Si vero contra

tra prædicta vel eorum aliquod attentatum fuerit, propter expellentium, bannientium, vel eam admittentium culpam, civitas vel villa, in qua contra factum fuerit, ipso facto sit interdicta; & tamdiu in ea interdictum servetur, donec expulsus vel bannitus fuerit restitutus, & veniens admissus, & de injuria & damnis læso plene fuerit satisfactum.

XXV.

Ordinum collatio gratiose a sanctis episcopis est concedenda, cum præcipue ordo sit sacramentum spirituale. Præcipimus igitur universis episcopis nostræ provinciæ, ut pro conferendis ordinibus quibuscumque nihil penitus ante vel post, seu cum iidem ordines celebrant, exigant seu recipiant: nec janitores, barbitonsores & alios officiales quidquam exigere, seu levare permittant, etiam pro sigillo & cera, sed gratis & liberaliter impendant. Notarii vero pro literis ordinum & reverendis decem dumtaxat marabetinos recipere debeant; & si contra fecerint, quod receperint, duplicatum restituant sequenti concilio applicandum.

XXVI.

Ad tollendas ambiguitates, sacro approbante concilio declaramus, pœnas contra beneficiatos indictas locum sibi etiam vindicare in obtinentibus parochiales ecclesias & dignitates quascumque, etiam majores post pontificales.

XXVII.

Concedimus universis episcopis nostræ provinciæ, sacro approbante concilio, ut a sententiis & censuris in præsentibus nostris constitutionibus latis, & promulgatis singuli eorum in suis diœcesibus, satisfactione debita præcedenti, possint & valeant innodatos absolvere; idque nos in nostra diœcesi modo prædicto facere valeamus.

XXVIII.

Rursus coepiscopis nostris in virtute obedientiæ districte jubemus, ut infra duos menses a die harum nostrarum constitutionum præsentis publicationis immediate numerandos, ipsas teneantur in suis diœcesibus in synodis, si eas celebraverint, alias in ecclesiis cathedralibus publicari facere. Et nihilo minus in capitibus archipresbyteratus vocatis rectoribus, verum post quadraginta dies a die hujusmodi publicationis immediate computandos, volumus & decernimus, sacro approbante concilio, ut hæ nostræ constitutiones ligent, & ad sui veram observantiam omnes & singulos, prout in eisdem continetur, arctent & obligent. ANNO CHRISTI 1473.

XXIX.

Sancitum novimus sanctorum patrum institutis, in provinciali concilio per singulas metropolitani & suffraganeorum diœceses synodales testes fore deputandos, qui diligenter inquirant quæ corrigenda & reformanda viderint, per eos in sequenti concilio nuntianda. Nos vero statuta eadem saluberrima reputantes, sacro approbante concilio statuimus, ut per nos & suffraganeos nostros viri providi, fideles & honesti deputentur ultra provinciales testes per nos & coepiscopos nostros in conciliis designandos, qui sine judiciali cognitione solicite inquirant per easdem diœceses, quæ viderint corrigenda & reformanda, eaque fideliter diœcesanis denuntient, qui per promotores & procuratores suos fiscales ipsa petere, prosequi & exequi teneantur, & nihilo minus illa verbo vel scriptis in forma authentica & sub virtute juramenti referant & denuntient, recipientes primitus ab eisdem testibus & promotoribus, quod in officii prædicti executione fideliter se habebunt, corporale juramentum. Si vero (quod absit) præfati testes & promotores fiscales in investiganda veritate eorum quæ sibi committuntur, dolo vel malitia a denuntiatione executioneque prædictis cessaverint quoquo modo, aut pœnarum prædictarum quidquam remiserint, aut super ipsis compositionem vel pactum fecerint, quominus prædictæ constitutionis debitum sortiantur effectum, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, alias arbitrio concilii puniendi. Nos præterea & nostræ provinciæ episcopi pœnas pecuniales superius impositas a delinquentibus exigi & levare facere, ipsasque fideli custodia sequenti concilio reservare, præter illas quæ juxta dispositionem prædictarum constitutionum fabricis seu synodalibus testibus applicatæ sunt, quas ipsis ecclesiis & testibus integre, & plenarie persolvi faciemus, & facient, tenemur & teneantur. Publicatæ fuerunt hæ constitutiones in prædicto oppido de Aranda, die mense, & anno quibus supra, præsentibus ibidem reverendis dominis Joanne Arias episcopo Segobiensi, & Didaco de Mendoza episcopo Palentinensi, necnon Didaco Gun-

ANNO CHRISTI 1473.

Gundiſalvi canonico Giennenſi, procuratore epiſcopi Giennenſis, & Nunio Alvare cantore Conchenſi, procuratore epiſcopi Conchenſis, & Joanne Gundiſalvi de Avila in decretis baccalaureo, procuratore epiſcopi Oxomenſis, & Nunio Gundiſalvi capellano majori & procuratore eccleſiæ Seguntinenſis; & aliis pluribus epiſcopis & procuratoribus, qui huic publicationi in eccleſia ſancti Joannis ejuſdem oppidi voluerunt intereſſe.

A. archiepiſcopus Toletanus.

De mandato reverendiſſimi domini mei archiepiſcopi, Petrus de Ponte ejuſdem domini ſecretarius.

NOTA SEVERINI BINII.

a. *Concilium.*) Acta hujus & quarumdam aliarum ſynodorum Hiſpanicarum, quas ſupra ſuis locis inſeruimus ex archivo Conchenſi exſcripſit in Hiſpania Valerius Serenius Belga, anno domini 1565. addiditque, eadem in archivo Toletano haberi. Qua occaſione eadem ad noſtras manus devenerint, ſupra diverſis in locis indicavi. Synodum hactenus, ut puto, nullibi excuſam, moribuſque reformandis aptiſſimam, nec non Hiſpanicæ fidei ac religionis notam & indicem, huic editioni omnino inſerendam eſſe putavi. Tu vero, lector amice, eadem utere, fruere.

" ** Hæc Binius: quibus ſubjungenda cenſui quæ ex Joannis Marianæ S. I. hiſtoria Hiſpanica, inſeruit annalibus ſuis eccleſiaſticis ad hunc-ce annum 1473. illuſtriſſimus Spondanus. In Hiſpania ſacerdotes (inquit Mariana) invaſerat pudenda litterarum inſcitia; uſque eo ut pauci Latine ſcirent, ventri gulæque ſervientes. Avaritia rapaces in eccleſiam Dei manus injecerat: & quod olim emere ſacerdotia ſimonia erat, tunc iuduſtria cenſebatur; neque intelligebant cæci principes, cæcioreſque pontifices, irato Deo fieri hoc commercii genus: quod facias, an patiaris, perinde eſt. Habito Madriti ad principium anni conventu epiſcoporum ac ſacerdotum, evocatorum a Roderico cardinale vicecancellario, quem in Hiſpaniam miſſum vidimus pro negotio belli Turcici, & pace inter reges concilianda; prædicto inſcitiæ malo medicinæ faciendæ ratio excogitata eſt, ut impetraretur a pontifice Romano, ut ſingulis eccleſiis cathedralibus bini canonicatus, ſuffragiis epiſcopi & collegii, theologo unus, alter jureconſulto obveniret. Cujus impetrati pontificii diplomatis præcipuam partem idem Mariana hujuſmodi narrationi ſuæ inſeruit. Pertinetque ad hanc cleri ignaviam, quod ad finem anni in oppido Arandæ ab Alfonſo Carillo Toletano archiepiſcopo concilio provinciæ celebrato, ſtatutum inter cetera fuit, ne cura eccleſiarum, aut dignitates, ullis crederentur, qui Latine neſcirent: ut epiſcopi minimum ter, minores presbyteri quater ſingulis annis miſſam celebrarent. Addito etiam ſalubriter, ut epiſcopi ſemper in publico linteati viſerentur: & ut viris ſacri ordinis nefas eſſet ſeſe obſequiis procerum addicere, aut eorum ſtipendia facere, præterquam regis.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Conventum in urbe Aurelianenſi celebratum fuiſſe anno 1479. tempore Sixti IV. ſummi pontificis, & Ludovici XI. Chriſtianiſſimi Francorum regis pro renovanda, quæ abolita fuerat, pragmatica ſanctione; cum deinde re infecta concilium Lugduni indictum narrat Joan. Mairius, atque ex eo alii: Tu conſule quæ Tomi XII. ſupra pag. 1433. B. adduximus in eam rem ex ſumma conciliorum V. C. Ludovici Baillii. Neque vero alienum fuerit hic obiter obſervare eodem anno 1479. errores quibus Petrus de Oſma Salmanticenſem academiam infecerat, tum ab Alfonſo Toletano archiepiſcopo, tum ab ipſo papa Sixto IV. condemnatos fuiſſe. In Germania quoque apud Moguntiam extinctam fuiſſe hæreſim Joannis Ruchard de Weſtfalia, teſte Trithemio, quem pluribus refert vir de eccleſiaſtica hiſtoria quam optime meritus. Odoricus Raynaldus tomo XIX. ſuorum annalium. Verum hæc abſque conciliis facta non inficiamur, ideoque paucis tantum atque obiter fuiſſe a nobis perſtringenda.

ANNO CHRISTI 1484.

VITA
INNOCENTII PAPÆ VIII.

Innocentius quando papa electus.

INnocentius, antea Joannes Baptiſta cognomento Cybo vocatus, patre Aarone equite aurato, ſacri imperialis palatii comite, Neapolitano prorege & Romano ſenatore natus, poſt varios honorum gradus a Sixto IV. cardinalis creatus eſt, eoque defuncto ſubrogatus eſt in pontificatu anno domini 1484. IV. Kalendas Septembris, Friderico III. imperante. Ad principatum veterem illam morum facilitatem humanitatemque attulit, quam in privata vita retinuerat. Principes Chriſtianos, ſæpius iteratis nuntiis, ad concordiam, ac proinde ad expeditionem Turcicam hortatus eſt. Subdito ſibi magiſtratui ſerio præcepit, ut juſtitiam omnes recte ac mature adminiſtrarent. Ad Friderici III. inſtantiam ſanctum Leopoldum ducem Auſtriacum in ſanctorum numerum ac canonem retulit. Fernandum regem Hiſpaniæ, ob non ſolutionem debiti cenſus, jure regni ſpoliaſſet, niſi metu belli, quod a Florentinis & duce Mediolani Fernandi ſociis imminebat, ad concordiam rediiſſet. Hoc pontifice Zizimus frater regis Turcarum a Rhodiis captus, Romam adductus fuit. Innocentius ad res domeſticas pacandas converſus, urbanos motus civium compeſcuit, & Columnenſes cum Urſinis, Marganos cum gente Sanctacrucia pacavit. Sicarios & graſſatores ſuſtulit, & in eorum fautores, alioſque curiæ officia perperam adminiſtrantes graviter animadvertit. Annonam auxit, Boccalinum Auximorum tyrannum ducis Mediolanenſis auxilio perdomuit. Porticus atque hortos ædis Vaticanæ, tribunal eccleſiæ Lateranenſis, diaconiam ſanctæ Mariæ in Via lata reſtituit. Eodem anno partem dominicæ crucis reperit: ſacram illam cuſpidem, qua Chriſti domini latus perfoſſum eſt, a Turcarum rege dono accepit. Procero corpore & pleno decoris erat, regiamque formam a proavis veluti hereditariam acceperat. Deerat illi quod non ſatis proſpera valetudine uteretur.

Nam

Nam biennio antequam decederet, in ecstasim ex morbo incidens, horis fere viginti sine arteriarum motu immobilis permansit. Eadem ægritudine oppressus interiit octavo Kalendas Sextilis, circiter horam quintam noctis, anno domini 1492. cum sedisset annos septem, menses decem & dies vigintiseptem, & sepultus est in Vaticano. ANNO CHRISTI 1484.

ANNO CHRISTI 1486.

** CONCILIUM LONDONENSE,

Seu Decretum Joannis Morton Cantuar. Archiepiscopi, & apostolicæ sedis legati, in convocatione prælatorum & cleri Cantuar. provinciæ, habita in ecclesia S. Pauli Londinensis 13. die mensis Februarii an. dominicæ incarnationis 1486. & translationis suæ anno primo.

QUia sacro testante eloquio sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare; & tenemur bonum facere, maxime ad domesticos, hoc sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero cum aliquem confratrum coepiscoporum provinciæ nostræ Cantuarien sis diem suum obire contigerit, ipsiusque mors episcopis superstitibus fuerit notificata, quando commode fieri possit quilibet episcopus nostræ provinciæ sic superstes, exequias, & sex missas pro anima episcopi sic in fata decedentis, per se vel per alium infra mensem a tempore notitiæ mortis ejusdem episcopi dicere teneatur, uti pœnam canonum voluntarie transgressoribus impositam evitare velint.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1486. celebratum fuisse dicitur in Anglia *Lambathense* concilium præside Thoma archiepiscopo Cantuarien si, & cardinale adversus errores Reginaldi Peacocki episcopi Concisterien sis in eadem provincia, qui projectis in ignem libris episcopatu depositus, & in cœnobium detonsus fuit, ut monuimus pag. 254. Historicæ nostræ synopseos. Verum illius synodi acta, nec ab Anglis in ultima conciliorum Britannicorum collectione excusa sunt, nec ad manus meas hactenus pervenerunt.

ANNO CHRISTI 1485.

** LITERÆ INNOCENTII PAPÆ VIII.

Henrico VII. Angliæ regi directæ, pro libertate clericorum.

CArissime in Christo fili, salutem & apostolicam benedictionem. Non possumus non magnopere lætari & in domino gaudere, cum ad nos fide dignorum hominum relatione afferrur majestatem tuam (ut regem & principem catholicum maxime decet) pia religiosaque intentione, nihil aliud pene animo versare & cogitare, quam quomodo cultus divinus in omni regno tuo quotidie augeatur; & ut cetera omittamus, qua commendatione ac laude quod nuperrime in ecclesia Eborum cum summa Dei gloria, & majestatis tuæ honore institutum est digne prosequi quispiam posse. Facis in hoc fili carissime rem dignam inclyto Angliæ regno; dignam clarissimis regibus & progenitoribus tuis dignam postremo pristina illa devotione ac pietate erga Deum tua, quem rogamus, ut in te conservet hunc religionis & fidei Christianæ zelum, quod ut ipsius ineffabili benignitate gratiaque consequi possis, majestatem tuam, pro paterna qua ipsam prosequimur caritate monemus, & hortamur in domino, ut deinceps omnem operam, diligentiam, & auctoritatem suam interponere velit, ut quod hactenus factum est cum Dei offensa, nullo modo fieri permittat, sed omnino, ut decet, prohibeat majestas tua in regno illo inclyto & devotissimo. Non enim sine dolore cordis audire potuimus, quod sacerdotes nonnulli, non ab episcopis, aut alias jurisdictionem in eos habentibus capti, neque examinati, sed per sæculares judices contra omne fas, contra sanctorum patrum decreta, contra summorum pontificum & conciliorum generalium constitutiones partim tormentis subjecti, partim crudelissime laniati, & partim etiam furca suspensi fuerunt; quitamen debuissent per judices ecclesiasticos prius judicari, & deinde, si peccassent, sæculari curiæ relinqui: Quodque ecclesiarum cathedralium prædia, Deo jampridem pro peccatorum & animarum redemptione dedicata in feodalitates ipsorum episcoporum, non tamen accusatorum, aut hac sancta sede judicatorum, seu condemnatorum quæsito colore prophanantur & confiscantur, atque ut hoc fieri possit, regii decreti accedit auctoritas, quam rem etiamsi bona illa feodalia, iniquam & Deo maxime odibilem, ut fieri non permittat, etiam atque etiam rogamus & obsecramus in domino majestatem tuam. Absit perpetuo hæc macula ab inclyto & catholico animo tuo, absit a te, ac domo & cognatione tua tam detestabile facinus; deleatur perpetuo ex omnibus annalibus tuis tam pernicio sa lex, id quod majestatem tuam pro singulari prudentia, pro pia devotione, ac Dei honore omnino facturam nullo modo dubitare possumus. Quæ autem scribimus tamquam ab optimo & paterno animo profecta, suscipiat majestas tua, & ita etiam accipiat. Non possumue enim sine gravi indignatione domini ac redemptoris nostri Jesu Christi, cujus vices in terris, licet meritis insufficientibus, gerimus, verba palpantia & adulatoria loqui, & scribere majestati tuæ, cum præsertim juxta Ezechielis prophetæ verba, *Sanguinem ejus de manu tua requiram dicat dominus*. Confidimus autem in eo, quod te ita in futurum illuminabit, & gratia sua proteget, quod si quid fatore zizaniæ instigante, detestandæ consuetudinis inolevit in regno tuo, tua potissimum prudentia & religione intercedente corrigetur in melius; quod si, ut certissime speramus, fecerit majestas tua, dirigentur in domino gressus tui, & superatis visibilibus, & invisibilibus hostibus tuis de virtute in virtutem ambulabis: Nos etiam omnibus honestis, & opportunis gratiis & fa-

ANNO CHRISTI 1485.

& favoribus, tam ſpiritualibus, quam temporalibus ſemper in domino majeſtatem tuam proſequemur. Datæ Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die ſeptimo Maii 1485. pontificatus noſtri anno primo.

Ex Cofartii Append. Tom. XIII.

CONCILIUM SENONENSE

Anno Domini MCCCCLXXXV. die XXIII. Junii Præſide Triſtando de Salazar Archiepiſcopo celebratum.

Ex autographo editum in Spicilegio Pacheriano, Tom. V.

In quo conſtitutiones Concilii itidem Senonenſis, Anno Domini MCCCCLX. *congregati ſub Ludovico de Meliduno Triſtandi deceſſore, innovantur, nonnulla immutantur, pauca adduntur.*

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes literas inſpecturis, Triſtandus miſeratione Divina Senonenſis archiepiſcopus, ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Suſcepti paſtoralis officii cura ſolicitat, ſubditorum compendiis, in quorum proſperitate proſperamus, & animarum ſaluti jugi attentione cogitationis intendamus: quatenus a nobis excuſſo negligentiæ ſomno, noſtrique cordis oculis diligenter vigilantibus, eorumdem ſubditorum periculis & incommodis obviare, animaſque ipſas Deo lucrifacere, ſua nobis cooperante gratia, valeamus. Sed cum plures uno ſeverius incedant, fortius reſiſtant, facilius operentur, & in Deo jocundius exultentur: ad hæc ſacra inſtituta ſunt concilia, ut in eccleſia unitas, animorum concordia, & vitæ puritas, ordine debito conſerventur. Quod ſi per ſubverſiones morum, illecebras vitiorum, & Divinorum tranſgreſſionem præceptorum, hæc impediri vel turbari contingat: dignum eſt, ut ſacris conciliis ſumma cum diligentia & ſolicitudinis ſtudio reformentur, reparentur & emendentur. Itaque ſi nunc ſtatum eccleſiaſticum recte conſideremus, ipſum multimodis contaminatum, & ſanctiſſimorum patrum traditionibus errantem invenimus. Et licet alias tam per ſacras canonicas quam provinciales ſanctiones ſalubriter ſit proviſum: quia tamen nulla ſanctio, quantumcumque perpenſo digeſta conſilio, ad humanæ naturæ varietatem ſufficit; nec aliquid adeo certum clarumque vix ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus, quibus jura & ſtatuta jam facta medere non poſſunt, in dubium revocetur: neceſſaria eſt ſuperioris autoritas, ut per cultoris providi ſarculum extirpet vitia, virtutes inſerat, exceſſus corrigat, moreſque reformet. Hinc eſt quod nos Triſtandus prædictus cupientes ſuper his, quantum nobis ex alto conceditur, opportunum adhibere remedium, in noſtro ſacro provinciali concilio, die Sabbati viceſima tertia menſis Junii, cum continuatione dierum ſequentium, anni Domini milleſimi quadringenteſimi octuageſimi quinti, una cum venerabilibus fratribus noſtris dominis Agilone Carnotenſi, ſuffraganeorum noſtræ provinciæ decano, Joanne Antiſſiodorenſi, Petro Nivernenſi, Joanne Meldenſi, & Jacobo Trecenſi, epiſcopis, ac vicario & procuratore venerabilis fratris & ſuffraganei noſtri domini Franciſci epiſcopi Aurelianenſis, venerabili etiam fratre & ſuffraganeo noſtro domino Ludovico Pariſienſi epiſcopo ſe contumaciter abſentante, & pro contumace de eorum fratrum noſtrorum conſilio a nobis reputato: nonnulliſque abbatibus, prioribus conventualibus, tam cathedralium quam collegiatarum eccleſiarum procuratoribus, cæteriſque quam plurimis eccleſiaſticis, tam ſæcularibus quam regularibus, exemptis & non exemptis, noſtrarum diœceſis & provinciæ Senonenſis, qui tam de jure quam de conſuetudine potuerunt & debuerunt intereſſe, nonnullis tamen, licet debite convocatis, minime comparentibus, nec pro ſe mittentibus ad ordinandum, ſtatuendum, & reformandum ea quæ eſſent ordinanda, ſtatuenda, corrigenda, & reformanda, celebrato in noſtra civitate Senonenſi, congregatis.

Eodem approbante Concilio ſtatuimus & ordinavimus, ſacras conſtitutiones canonicas, & etiam provinciales, circa præmiſſa in poſtremo provinciali Concilio per defunctum bonæ memoriæ dominum Ludovicum immediatum prædeceſſorem noſtrum in dicta civitate Senonenſi, die Martii poſt Dominicam diem, qua in ſancta Dei eccleſia pro Miſſæ officio cantatum extitit *Reminiſcere*, tertia menſis Martii, cum certarum aliarum inde ſecutarum dierum continuatione, anni videlicet Domini milleſimi quadringenteſimi ſexageſimi celebrato, ordinato & facto, publicatas & editas, in eodem noſtro ſacro præſenti concilio fore publicandas, & alta voce legendas: quas ne fraudatrix oblivio a memoria evellat, vel excutiat, hic propriis duximus & juſſimus inſerendas vocabulis.

CONCILIUM SENONENSE.

Anno MCCCCLX. *celebratum.*

In hoc anno MCCCCLXXXV. *confirmatum.*

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturis, Ludovicus miſeratione divina Senonenſis archiepiſcopus, ſalutem in Domino ſempiternam. Provincialis ſolicitudinis cura noſtris incumbens humeris, non ſolum pro merito apud Deum conſequendo, verum ne de torpore, deſidia, aut neglectu villicationis noſtræ, in die tremendi judicii arguamur, noſtrum excitat officium, ut quantum cum ſupremo directore poſſumus, cæteris quibuſcumque poſtpoſitis, ſaluti provincialis gregis nobis commiſſi paterno intendamus affectu, & devia quæque in viam, deformata in formam, & morum obnubilata vitio in ſplendorem reparentur antiquum. Quanta enim autoritate provincialia concilia, quæ a Chriſto, ſacroque apoſtolorum collegio ſumpſerunt exordia, refulgeant, veritas quæ ſeipſam in medio ſtare pollicetur, & dicit,

oſten-

ostendit & manifestat. Quæ si retroactis temporibus, malitia dierum, voraginibus guerrarum exigentibus, minus per eorum celebrationem in notitiam reducta fuerint, vel effectum: nunc impedimentis cælesti dono cessantibus, & ea venerari & colere ad Dei laudem, animarumque salutem, ac vitiorum extirpationem, decrevimus.

Præfixo igitur per nostras patentes litteras termino ad diem Martis post Dominicam diem, qua in sancta Dei Ecclesia pro Missæ introitu *Reminiscere* cantatum est, tertia mensis Martii hujus anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi more Gallicano, cum continuatione dierum sequentium, usque ad hanc præsentem diffinitionis diem. Qua die, seu alia ab ea dependente & continuata, certis de causis rationabilibus nos ad hoc moventibus, videlicet die Jovis inde sequente, quæ fuit quinta prædicti mensis Martii, post præsentationes & communicationes cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris inferius descriptis, dicta die Martii & Mercurii sequentis præhabitis, patrum & prædecessorum nostrorum in consimilibus salutaria insequentes vestigia, in præsentia dictorum fratrum & suffraganeorum nostrorum, videlicet Milonis Carnotensis decani suffraganeorum nostrorum, Guilielmi Parisiensis, Joannis Meldensis, & Ludovici Trecensis, Dei gratia episcoporum; nec non venerabilis & discreti viri domini Stephani Plaisance utriusque juris doctoris, venerabilis fratris etiam & suffraganei nostri domini Theobaldi Dei gratia Aurelianensis episcopi debite excusati procuratoris; nonnullorumque abbatum, & priorum conventualium ac cathedralium, & collegiatarum ecclesiarum procuratorum; plurimorumque virorum ecclesiasticorum tam sæcularium, quam regularium, exemptorum & non exemptorum in magno & notabili numero, tam pro seipsis quam aliorum absentium convocatorum procuratorum, nonnullis tamen, licet debite convocatis minime comparentibus, nec pro se mittentibus. Missaque de sancto Spiritu cum devotis orationibus atque prostrationibus per nos in nostra Senonensi ecclesia devotissime celebrata, ac solemni verbi Dei exhortatione ad reformationem salutarem hujus nostræ provinciæ præhabita, ad locum pro dicti concilii celebratione designatum congruo ordine accedentibus, & in eo juxta morem patrum in locis ordinatis, absque cujuscumque dignitatis eorum præjudicio sedentibus, absentibus, qui citati fuerant, debite evocatis, & eorum absentia, Dei repleta præsentia; iterum in eodem loco expositione & declaratione, de autoritate & institutione conciliorum provincialium, de necessitate & utilitate eorum, de modo procedendi in eis serioſius habita atque facta, ac libertate omnibus concessa atque data, ut quæcumque corrigenda vel emendanda in statu ecclesiastico cognoscant, plena cum libertate, solum Deum habentes præ oculis, in medium suo ordine deducerent, habentes animum liberum atque rectum. Visisque & auditis & verbo atque scriptis nonnullis variis consultationibus, consiliis, tractatibus, & advisamentis, per viros doctos & expertos traditis & expositis; lectisque in publico prædecessorum nostrorum in consimilibus provincialibus conciliis, ordinationibus & statutis, ut ordinatius & convenientius omnia determinarentur, fierent, & concluderentur, absque confusione quacumque, quatuor principalia per dies varios tractanda censuimus. Primum de Dei reverentia atque cultu, & de divini servitii celebratione sincera & devota; in quo præcipue consistit vocatio & conversatio ecclesiastica, & in quo summe consistit salus nostra. Secundum de correctione morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita, moribus & doctrina. Tertium de fideli administratione, & bonorum temporalium conversatione, eorumque sincera & debita distributione. Quartum oppressiones & gravamina ecclesiis & viris ecclesiasticis illata & inferenda, Domino dirigente perquirenda. Nos igitur in hac sancta synodo favente altissimo Divina gratia congregati, ad restaurationem domus Dei, & salutem gregis Dominici, morum reformationem, & pacem ecclesiæ nostræ provinciæ, pro viribus jugiter ex nostri officii debito intendere, & solerter vigilare cupientes, cum consilio, deliberationeque, ac voluntate omnium nostrorum pariter & assensu, statuimus & ordinamus statuta & ordinationes quæ sequuntur.

ANNO CHRISTI 1485.

ARTICULUS PRIMUS

CAPUT I.

De modo celebrandi servitium.

De assistentia Ministrorum.

Licet antiqua patrum traditio, ac sacrorum conciliorum, summorumque pontificum canones & salutaria decreta, & conciliorum provincialium statuta, modum & formam, & qualiter in domo Domini conversandum sit, verbo pariter & exemplo posterioribus reliquerit, & salubriter in Domino providerint: quia tamen ipsa experientia docente, in neglectum, oblivionem vel contemptum, nostris proh dolor! temporibus collapsa sunt, dignum visum est in præmissis, tum antiquorum innovatione, tum novorum editione præceptorum, ad perpetuam rei memoriam piam adhibere medelam. Cum igitur quæ a majoribus constituta sunt majori semper autoritate firmentur, & funiculus triplex de difficili rumpatur: volentes & cupientes, ut sancta & salubris ordinatio & constitutio sacri generalis Basilienſis concilii per prælatos totius regni, pariter & delphinatus, Bituris acceptata, decenter circa Divini celebrationem servitii, in cantu, prolatione, determinatione horarum, assistentia & honestate ministrorum, quæ in dissuetudinem & neglectum a multis deducta est sub ipsius autoritate generalis concilii congregatos, etiam Biturices ac hujus nostri ordinatione concilii debite publicetur, & fideliter observetur. Illam inter cætera hujus provincialis concilii decreta duximus inserendam, cujus tenor sequitur & est talis.

Conc. generale Basileen. se receptum a Gallia Prælatis.

Si quis Principem sæculi rogaturus habitu honesto, gestu decente, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere; quanto diligentius in hoc loco sacro omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus & collegiatis ecclesiis, horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinæ per singulas horas non cursim ac festinanter,

Sess. 21. Quomodo divinum officium in ecclesia celebrandum sit.

ANNO CHRISTI 1485.

ter, ſed tractim & cum pauſa decenti, præſertim in medio cujuſlibet verſiculi pſalmorum, debitam faciendo inter ſolemne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus perſolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari & ſuperpelliciis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis juxta temporum & regionum diverſitatem, eccleſias ingrediantur, non capucia ſed almutia vel bireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem ſervent quam locus & officium exigunt, non in ſimul aut cum aliis fabulantes ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias legentes: & cum pſallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clauſa labia tenere non debent, ſed omnes, præſertim qui majori funguntur honore, in pſalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, omnes conſurgant. Cum nominatur illud glorioſum nomen JESUS, in quo omne genu flectetur, cœleſtium, terrenorum & infernorum; omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: nam non ſolum obſequium, qui obnoxius eſt choro, ſubſtrahit, ſed alios pſallentes perturbat. Super his debite obſervandis aliiſque ad Divini officii proſecutionem, ac chori diſciplinam ſpectantibus, Decanus, vel cui incumbit onus, diligenter invigilet; hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumſpiciens. Horum autem tranſgreſſores, illius horæ in qua circa prædicta exceſſerint, vel alia majori, prout tranſgreſſionis gravitas exigit, plectantur pœna. *Salvis tamen laudabiliter conſuetudinibus & ſtatutis, ac obſervantiis ſpecialibus eccleſiarum ſingularum regni & Delphinatus. Item acceptat decretum quo tempore quiſque debet eſſe in choro, quod incipit: Qui in matutinis ante finem Pſalmi, *Venite exultemus*; in aliis horis, ante finem pſalmi primi; in Miſſa, ante ultimum *Kyrie eleiſon*, uſque in finem, Divino officio non interfuerint, niſi forte neceſſitate cogente, aut petita & obtenta a præſidente chori licentia diſcedere oporteat, pro illa hora abſens videatur. Salvis Eccleſiarum conſuetudinibus, ſi quæ forte circa hæc arctiores exiſtant. Idem obſervetur in his qui a principio uſque in finem in proceſſionibus non permanſerint. Pro cujus executione deputetur aliquis onus habens notandi perſonas ſingulas ſtatuto tempore non convenientes, juramento aſtrictus agere fideliter & nulli parcere. Jubet etiam hæc ſancta ſynodus, quod in illis eccleſiis, in quibus ſingulis horis certæ diſtributiones ſtatutæ non ſunt, omnino etiam de groſſis fructibus, ſi opus ſit, deputentur, ut juxta menſuram laboris plus minuſve quiſque capiat emolumenti; tollens prorſus abuſum illum, quo in una duntaxat hora præſens, totius diei diſtributiones uſurpat: & illum, quo præpoſiti, vel Decani, aut alii officiales, ex hoc ſolum quod officiales ſint, licet actualiter pro utilitate Eccleſiæ non abſint, quotidianas diſtributiones percipiunt.

Item acceptat decretum qualiter horæ canonicæ ſint dicendæ extra chorum, quod incipit: Quoſcumque etiam alibi beneficiatos, ſeu in ſacris conſtitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc ſancta ſynodus, ſi orationes ſuas Deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, vel inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictiones vel colloquia, nec riſus intermiſcendo, ſed ſive ſoli, ſive aſſociati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbiſque diſtinctis peragant; ac tali in loco unde a devotione non detrahantur, ad quam ſe diſponere & præparare debent juxta id quod ſcriptum eſt: *Ante orationem prapara animam tuam, ne ſis quaſi qui tentas Deum.*

Item acceptat decretum, quo * tempore divinorum officiorum vagantur per eccleſiam, quod incipit: Quicumque in eccleſia beneficiatus, præſertim de majoribus, Divinorum tempore per eccleſiam, vel foris circa ipſam deambulando, vel aliis colloquendo, vagari viſus fuerit, non ſolum illius horæ, ſed totius diei præſentiam ipſo facto amittat. Qui ſi ſemel correctus non deſtiterit, per menſem diſtributionibus careat, vel graviori, ſi pertinacia exegerit, pœnæ ſubjaceat: ita ut tamen deſiſtere cogatur. Prohibetur etiam ne Divina officia tumultuoſi quorumcumque per eccleſiam diſcurſus impediant vel perturbent. Regulares qui in conventualibus eccleſiis circa prædicta exceſſerint, gravi pœna ſuperioris arbitrio caſtigentur.

Item acceptat decretum de tabula pendente in choro, quod incipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet ſciat quid agendum imminet, ſtatuatur tabula aliqua continue pendens in choro: in qua, quid per unumquemque ex canonicis, vel aliis beneficiatis, in ſingulis horis per hebdomadam, aut majus tempus, legendum cantandumve ſit. * Qui autem ſecundum quod ibi deſcriptum fuerit facere per ſe, vel alium neglexerit, pro qualibet hora diſtributiones unius diei amittat.

Hæc omnia ex dicti ſacri concilii generalis, & congregatione Biturica; nec non & alia circa Divini ſervitii celebrationem in eodem ſacro concilio & congregatione celebrata, quæ in conſtitutione pragmatica circa Divinum ſervitium continentur, & hic cauſa brevitatis omittuntur: quæ latius in dictis conſtitutionibus & ordinationibus poterunt videri, & publicari volumus & ſervari: adjicientes inſuper circa Eccleſiæ & converſationis in ea honeſtatem, & circa Divini celebrationem ſervitii quæ ſequuntur.

Veſtes canentium in choro.

Huc uſque in edito concilio Baſil.

Seſſ. ubi ſupra. Quo tempore quiſque debet eſſe in choro.

In ead. ſeſſ. Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ ſint.

CAPUT II.

De honeſta converſatione in eccleſia; & prohibitione garrulationum & deambulationum.

De obſervandis circa cultum.

CUm domum Domini, quæ domus orationis, non negotiationis, aut confabulationis eſſe dignoſcitur, deceat ſanctitudo, & ex ordinatione ſanctiſſima jamdudum celeberrimi Lugdunenſis concilii in quo & Latinorum pariter & Græcorum, Eccleſiaſticorum & ſæcularium principum, & aliorum numeroſa convenit multitudo, ad ſacras eccleſias humilis & devotus eſſe debeat ingreſſus, & egreſſus, & ſancta in eis converſatio pariter & devota, quæ Deo & hominibus placita & accepta ſit, aſpicientes inſtruat, ædificet pariter, reficiat & delectet. Statuimus & ordinamus, hortamur, monemus, juxta prædicti Lugdunenſis ſtatuta concilii, ut ad Eccleſiam accedentes devotis orationibus & divini

NO ISTI 5.

vini nominis invocationi & veneratione insistere habeant. Nullus in locis eisdem, in quibus vota Domino convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent universitatum, & societatum quarumlibet consilia, conciones & publica parlamenta, vanaque & multo fortius fœda & prophana colloquia, confabulationes, & alia quæ possunt Divinum servitium perturbare, aut oculos Divinæ majestatis offendere; ne ubi peccatorum venia postulanda, ibi detur peccandi occasio, aut committi deprehendantur peccata. Quia vero petulanti animo dicti sacri concilii inhibitiones sanctissimas, & cohibitiones ante dictas, multi contemnere non verentur: alii propter ignorantiam & neglectum; alii per temeritatem & contemptum: statuimus & ordinamus, dictam ordinationem prædicti celeberrimi concilii in corpore juris scriptam, incipientem: *Domum Domini decet sanctitudo*, etiam verbis gallicis sæpius populo prædicari, & transgressores quoscumque, ultra Divinæ majestatis indignationem quam incurrunt, sicuti in eodem sacro concilio constitutum esse dignoscitur, per ordinarios coerceri.

Adjicientes insuper, quod viri ecclesiastici, in quibus transgressio periculosior esse dignoscitur, tempore servitii in choro diligenter assistant & in oratione unanimes, a garrulationibus & confabulationibus & omnibus quæ Divino cultui impedimentum afferre possent, vel scandalum aut detrimentum, penitus abstineant; his quæ in choro cantantur diligenter intendant, in conformitate cæterarum gentium, flexiones, stationes, vel cessiones in conformitate & concordia chori, absque disparitate cæterorum conservent. Horas suas particulariter vel alia sua servitia, per se vel cum alio in choro non dicant, ad nihil aliud quam ad servitium chori diligenter attendant. Quia vero sancta & salutaris divini servitii cultus observatio per deambulationes prædictas, garrulationes, circuitiones & evagationes a choro & loco servitii plurimum impeditur & scandala plurima in Dei ecclesia & fidelium mentibus generantur: statuimus & ordinamus, omnes a talibus deambulationibus & confabulationibus abstinere, prout in decreto sacri generalis concilii superius citato continetur. Injungentes decanis, cantoribus, abbatibus, prioribus & officiariis quibuscumque, ad quos spectat alios corrigere atque dirigere, ut zelo Domini qui nummularios de templo & negotiatores dejecit, convenienter accensi, talia reprimant & corrigant tam increpationibus publicis & privatis, quam privationibus distributionum, & pœnis aliis & censuris, contra contemptores viriliter & absque acceptione personarum procedentes, prout qualitas personarum, & quantitas excessus, ac continuatio, requirere videbuntur, ad Dei & ecclesiæ gloriam & honorem, ad exemplum & bonam ædificationem cæterorum.

CAPUT III.

De choris & ludis in ecclesia non fiendis.

ITem cum per choreas, & ludos theatrales, ludificationes, & insolentias, soleant templa Domini profanari, & sacra in vilipendium deduci, in virisque ecclesiasticis talibus se immiscentibus scandala & opprobria generari, ludos, & choreas, & tales insolentias, in sacris ecclesiis & locis de cætero fieri prohibemus. Quod si ad memoriam festivitatum, & venerationem Dei ac sanctorum, aliquid juxta consuetudines ecclesiæ, in Nativitate Domini, vel Resurrectione, videantur faciendum: hoc fiat cum honestate & pace, absque prolongatione, impedimento, vel diminutione servitii, larvatione & sordidatione faciei, ex speciali permissione Ordinarii, & beneplacito ministrorum ipsius ecclesiæ. Ut autem hæ insolentiæ ludorum, circa festum præsertim Innocentium, in aliis nostris provincialibus statutis prohibitæ, & quam prohibitionem iterum renovamus, penitus arceantur: Constitutionem sacri Basiliensis concilii observandam, & huic nostro præsenti statuto duximus inferendam, cujus tenor sequitur, & est talis:

ANNO CHRISTI 1485.

„ Turpem etiam illum abusum in quibusdam *Sess. 21. sub finem.* De spectaculis in Ecclesia non faciendis.
„ frequentatum ecclesiis, quo certis annis non-
„ nulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontifi-
„ calibus, more episcoporum benedicunt; alii
„ ut reges & duces induti, quod festum fatuo-
„ rum, vel Innocentium, seu puerorum, in qui-
„ busdam regionibus nuncupatur; alii larvales
„ & theatrales jocos, alii choreas ac tripudia
„ marium ac mulierum facientes, homines ad
„ spectanda & cachinnationes movent; alii co-
„ messationes & convivia ibidem præparantes.
„ Hæc Synodus detestans, statuit & jubet, tam
„ ordinariis, quam ecclesiarum decanis & recto-
„ ribus, sub pœna suspensionis omnium proven-
„ tuum ecclesiarum, trium mensium spatio, ut
„ *hæc aut similia ludibria, etiam mercantias, * *al. ne*
„ seu negotiationes nundinarum, in ecclesia,
„ quæ domus orationis debet esse, & etiam cœ-
„ meteriis, exercere amplius non permittant;
„ transgressoresque per censuram ecclesiasticam,
„ aliaque juris remedia, punire non negli-
„ gant.

Adjicientes etiam, quod mercimonia negotiationis intra ecclesiam fieri nullatenus de cætero permittantur. Quodque infra septa seu clausuram monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreæ & tripudia nullo unquam tempore exerceantur per quoscumque; nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosis personis in quibuscumque locis præfatas choreas & tripudia agere; & in contrarium facientes per eorum superiores debite puniantur.

CAPUT IV.

De distributionibus & discursoribus qui plures præbendas in eadem civitate obtinent.

CUm ad sacrum provinciale concilium Parisius celebratum multæ fuissent delatæ quærimoniæ super evagatione & discursu canonicorum, & aliorum, in eadem civitate & villa in pluribus ecclesiis præbendas & beneficia obtinentium, dictum sacrum provinciale concilium certas monitiones & injunctiones censuit faciendas. Quarum tenor sequitur sub his verbis.

Ex concilio provinciæ Senon. Parisiis celebrato.

In aliquibus villis & civitatibus hujus nostræ Senonensis provinciæ plures sunt præbendatæ ecclesiæ, in quibus omnibus, vel duabus ex ipsis, aliqui præbendati existunt, qui inhonestæ cupiditatis radice moti, quotidie volunt eisdem horis suas distributiones in utrisque ecclesiis lucrari; ex quo plerumque accidit, quod de una ecclesia ad aliam cum suis vestimentis ecclesiasticis

ANNO CHRISTI 1485.

sticis per villam discurrunt celeriter, ex quo a popularibus illuduntur, eorumque devotio & reverentia ad Deum & ecclesiam diminuuntur. Quapropter nos supradictarum ecclesiarum capitulis injungimus, quatenus sic circa tales disturbationes & abusus ad honorem Dei curent providere, quod opus non sit aliunde perquirere remedium. Hujus ergo sacri auctoritate concilii injungimus, quatenus ordinarii & superiores dictorum capitulorum & ecclesiarum, de diligentiis per capitula circa hoc factis, & habitis diligenter inquirant, & cum omni cura & solicitudine, personarum qualitate, ac ipsarum ecclesiarum penuria vel abundantia pensaris & attentis, provisionem adhibeant, ut omnis turpis quæstus, & evagatio, & servitii neglectus evitentur, & scandalis ex discursibus & talibus occurratur. Providentes etiam, ut horis singulis, præsertim principalibus, Missis, Matutinis, & Vesperis distributiones ordinentur, nec unus una hora distributionem alterius habeat vel lucretur. Facientes etiam circa hanc distributionem materiam observari decretum circa hoc in sacro Basilienſi constitutum concilio, & per ecclesiam Regni & Delphinatus Bituris acceptatum.

Sess. 21. Quo tempore quisque debeat esse in choro.

Concil. Lateran. IV. cap. 19. Ne ecclesiæ mundanis supellectilibus exponantur.

Cum sacrum Lateranense concilium relinqui noluerunt incortectum, quod quidam clerici & administratores ecclesiarum, sic ecclesias inculcatas & immundas relinquunt, quod domus potius laicæ, vel ruales, quam Dei basilicæ videantur; alii vero, & præcipue sacerdotes ad quos spectat, sic corporalia, vasa ministerii, vestimenta sacra, palas altaris, & ornamenta sic immunda incultaque relinquunt, ut interdum aliquibus horrori sint potius quam honori. Præcipimus igitur ut oratoria, vasa, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur: neglectores per ordinarios & alios visitantes debite puniantur. Cum nimis videatur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecent in prophanis.

Ibid. cap. 20.

Ordinamus etiam juxta dicti Sacri Lateranensis statuta concilii, ut Eucharistia & chrisma sub fideli sacerdotum custodia clavibus adhibitis conserventur, ne possit temeraria manus ad illa applicari. Incaute talia relinquentes, ab officio suo secundum dicti ordinationem concilii ad tempus suspendantur. Et si quid propter eorum incuriam nefandum contigerit, graviter puniatur.

CAPUT V.

De observandis circa processiones, & deformitatibus vitandis.

QUoniam in processionibus tam ordinariis & antiquis, quam pro necessitatibus occurrentibus specialiter in dictis spiritualibus, cleri & populi devotio & honestas debent potissimum relucere, ut quæ impetranda sunt a Domino facilius impetrentur, ac mutua devotione omnes ad sinceram ac devotam orationem provocentur attendentes multos in ipsis processionibus quandoque intervenire defectus, statuimus & ordinamus, quod vocati ad processiones, præsertim ecclesiastici, decenter & cum habitibus ecclesiasticis, cum omni humilitate & reverentia ad loca processionum accedant, maneant, & redeant in ordine congruo & decenti, a laicis & eorum commixtione separati. Illum pestiferum & inhonestum corrigentes abusum, quo moniales quædam & religiosæ mulieres cum viris ecclesiasticis ad dictas processiones accedere & incedere præsumunt. Prohibentes de cætero dictas moniales ad dictas publicas processiones non venire, sed eas duntaxat in suis ecclesiis & clausstris celebrare. Quod si se aliter ad dictas processiones ingesserint, a suis ordinariis debite puniantur, & in ipsis processionibus minime admittantur. Ordinamus insuper, juvenes & alios a ludis & clamationibus circa loca processionis omnino abstinere. Hortantes & monentes unumquemque, & præsertim viros ecclesiasticos, in Missa, vel in processione, convenienter assistere, & ea pro quibus processio indicta extitetit cum omni sinceritate & devotione perficere.

ARTICULUS II.

CAPUT I.

Circa reformationem morum.

PRIMO DE EPISCOPIS.

ETsi cunctis temporibus circa conversationem & vitam ministrorum ecclesiæ probatam esse oporteat, exemplatem pariter & honestam, ut cæteris recte vivendi exemplum & formam insinuent & demonstrent: urget tamen vehementius periculosa temporum nostrorum conditio, quibus & abundare noscitur iniquitas & refrigescere caritas, ut omnia ad sanctam morum reformationem ferventiora studia conferamus. A capite igitur, hoc est, a prælatis & episcopis qui velut civitas supra montem, & lucerna super candelabrum, & tanquam speculatores in domo Domini positi, cæteris relucere tenentur, ex quorum conversatione, vita pariter & doctrina, pendere dignoscitur cæterorum salus, directio atque forma, statuimus & ordinamus ut omnes & singuli hujus provinciæ, archiepiscopus & episcopi eorumque successores, vitæ munditia, morum gravitate, & conversationis exemplo, opere pariter & sermone, omnibus viribus suis decreta apostolicæ regulæ, quæ in consecratione sua professi sunt, & ea quæ in Divinis scripturis, canonibus, & juribus de episcopis statuuntur, diligenter videant, relegant & observent in suis diœcesibus: nisi ex causa necessaria, honesta, vel probabili resideant, & prineipaliter post tempus visitationis diœcesium suarum, & locorum suorum campestrium, in civitate sua mansionem & determinationem habeant, & faciant. In festivitatibus solemnibus per se in ecclesiis suis solemniter celebrent. Ab omni deformitate & nota in cappis, capuciis, & habitibus suis, penitus abstineant. Cum rochetis & vestibus honestis, ac cappis condecentibus & capuciis, absque nota & superfluitate, more patrum suorum & cum gravitate incedant: ut loco quocumque pervenerint, omnia vitæ propriæ integritate illustrent. Domini suæ bene præsint & familiam moderatam & disciplinatam habeant, & teneant Honestos, doctos, & ecclesiasticos viros, in Divinis Scripturis & canonibus eruditos, præsertim in visitationibus suis, secum semper habeant. Contra hæreses & sortilegia, doctrinasque pestiferas, & superstitiones novas, cum omni vigilantia, & proborum ac timoratorum consilio, diligenter vigilent & intendant. Ordines munde & sancte conferant doctis & probatis, & de benehciis provideant. Ab indebitis & injustis exactionibus cessent & absti-

ANNO CHRISTI 1485.

abſtineant, ſuòſque officiarios & commiſſos abſtinere faciant. Illa quæ de ordinibus celebrandis, & de juriſdictionibus reformandis, inferius ſubjungendis, & in antiquis ſtatutis provincialibus noſtris; etiam ultra iſta continentur, fideliter obſervent, & per ſuos obſervari faciant: ſe tales in omnibus exhibentes, quales ipſa apoſtolica regula inſtituit, ordinat atque jubet, & canonicæ ſtatuunt ſanctiones.

CAPUT II.

De ordinibus celebrandis.

CUm in ſacris ordinibus conferendis fidele, ſolemne, & devotum præcedere debeat ſcrutinium & examen in ſcientia, moribus & ætate: ſtatuimus & ordinamus ne de cætero epiſcopi præſumant aliquos ad ſacros ordines, & præſertim ad ſacrum ſacerdotii ordinem promovere, niſi ſint ætatis legitimæ, bonæ & probatæ vitæ, & converſationis honeſtæ. Sciant legere & conſtruere epiſtolas & evangelia ac reliquum officium bene & convenienter intelligere. Ubi autem non valerent iidem epiſcopi ſupradictorum examinandorum examinationi intereſſe: ſaltem provideant de bonis, probis, & ſcientificis viris, qui ſolum Deum præ oculis habentes, ſciant, & velint ac teneantur ſub pœnis & cenſuris promovendos examinare in moribus, ſcientia & ætate in articulis fidei, præceptis decalogi, & aliis quæ videntur ad eorum officium pertinere. Item quia ad ſacrum ſubdiaconatus ordinem promoti, noſcere & intelligere debent ſe Deo & eccleſiæ, laicali ſtatu relicto, dedicatos eſſe: præcipimus omnibus & ſingulis epiſcopis, ut dum contigerit ſacros ordines celebrare, cæteris ordinandis præſentibus, lucide, claro & intelligibili ſermone exponant, qualiter nulli ad prædictum ſubdiaconatus ordinem, & alios ſuperiores ſacros ordines admitti debent, niſi ſint vitæ munditia, & converſatione honeſta, litteris ſaſcris & Divinis, myſteriiſque eccleſiaſticis, prout eorum exigit vocatio præſens, convenienter inſtructi, probati, & examinati. Quibus etiam ad ſæculi ſtatum, & matrimonium de cætero contrahendum, omnino ſacris canonibus ſub caſtitate & continentia eſt interdictus regreſſus; cum aliis exhortationibus devotis, quæ in libris pontificalibus continentur, alias etiam opportunas exhortationes addendo, prout providentia ipſius promoventis videbitur expedire.

CAPUT III.

De Viſitationibus.

CUm viſitationis officium ad Dei honorem, & eccleſiarum in temporalibus & ſpiritualibus utilitatem & profectum, ad ſalutem animarum, ad ædificationem populi, & morum reformationem, a ſanctis patribus fuerit ſalubriter inſtitutum, & jam plerumque per nonnullos ad officium viſitationis commiſſos ad medelam, & ſalutem fuerat ordinatum, ad noxam veniat pariter & detrimentum: ſtatuimus & ordinamus quod epiſcopi, & alii ad quos ſpectat, & per eos ordinati vel commiſſi, ſic ſalubriter prædictum officium habeant exercere, quod paternæ & publicæ utilitati juxta patrum ordinationes potius intendere videantur, quam ad emolumenta vel quæſtum. Ad Dei igitur honorem & eccleſiarum profectum loca eccleſiaſtica cauſa viſitationis ſubintrantes, honeſtos habitus & congruentes deferant: ſacramenta, præſertim euchariſtiam, cum habitu eccleſiaſtico honeſto, accenſis luminaribus devote viſitent: & verbum Domini populo adunato proponant, aut proponi faciant: aut ſaltem ſalutares admonitiones, ſi populi paucitas prædicationem requirere minime videatur, convenienter faciant & devote de vita & moribus, præſertim ſacerdotum, diligenter inquirant: inventatia bonorum eccleſiæ mobilium & immobilium videant; & contra alienantes & alienatores provideant: de reparationibus eccleſiarum, & ornamentorum eccleſiæ, juxta locorum pariter & temporum qualitatem, ſolicitudinem bonam gerant; proviſionem apponant in procurationibus exigendis, ſe graves & oneroſos minime exhibeant ſed etiam ultra moderationem extravagantis, *Vas electionis*, quam ſub graviſſimis pœnis non poſſunt excedere, pro locorum & perſonarum penuria ſe pios & moderatos exhibeant: ad ſui utilitatem nova onera ſuper fabricas eccleſiarum non imponant. Quæ in victualibus eis præſtita fuerint, a ſumma & taxatione procurationis deducant, ſicut in eadem conſtitutione *Vas electionis*, eſt cautum: ab illis qui ſolum tenentur ad paſtum, quod appoſitum fuerit & paratum benigne & gratanter recipiant: ſe tales in omnibus exhibentes, quales jura conſtituunt, & canonicæ ſanctiones. Quod ſi ex conceſſione quacumque, etiam ſedis apoſtolicæ, &c. aliqui per procuratores vel commiſſarios duxerint viſitandum: probatas, doctas, & timoratas perſonas ad hujuſmodi miniſterium eligant, qui doctrina pariter & exemplo locis & populis proficere valeant; &, ut jam prædictum eſt, ſe in omni timore Domini, in omni modeſtia & honeſtate clero & populo exhibeant, & præmiſſa omnia, & quæcumque alia, quæ viſitationis officio noſcuntur incumbere, fideliter exerceant & devote: ſe non graves, nec oneroſos, ſed pios & benignos, & in exigendis procurationibus, & aliis exhibentes, qui de ipſis procurationibus, etiam expenſis & victualibus, uti dictum eſt, deducendo, ſalaria ſui laboris percipiant moderate, non accipientes ad firmam, vel ſummam determinatam, ipſum viſitationis officium; nec aliquid attentantes contra prohibitionem jurium & traditiones patrum in populi ſcandalum, gravamen eccleſiarum, & ſuarum præcipue periculum animarum.

Lib. 3. de cenſibus, exact. & procurat.

CAPUT IV.

De collatione beneficiorum.

CUm in proviſione, præſentatione, collatione, & inſtitutione beneficiorum eccleſiaſticorum, prælatorum & collatorum præcipua verſari debeat ſolicitudo, ut viris provideant idoneis, doctis pariter & probatis, & præſertim in dignitatibus, & parochialibus eccleſiis, & maxime parochialium eccleſiarum rectoribus, quibus regimen animarum, quod eſt ars artium, curaque noſcitur eſſe commiſſa, & in quorum manibus animæ fidelium & ſacramenta eccleſiaſtica, prout ad eorum adminiſtrationem competit, fideliter reponuntur, & in partem ſolicitudinis ſingularum diœceſium vocantur; ſacrique canones & apoſtolica decreta epiſcopis, & aliis, quibus præmiſſa ſpectare dignoſcuntur, in periculo animarum ſuarum,

ANNO CHRISTI 1485.

tanquam do precioſiſſimo talento ſibi per ſupremum directorem commiſſo, bene & fideliter diſponere injunxerint (quod, proh dolor! noſtris temporibus minus aut ſaltem non ſatis fructuoſe hactenus obſervatum eſt) præcipimus omnibus & ſingulis epiſcopis, ac aliis antedictis, ut neque ad carnalitatem, aut preces, aut alias inordinate reſpicientes, ſummopere curent in beneficiis notabiles viros, providos & moribus bene compoſitos, probatos & examinatos, inſtituere, promovere, & ordinare, per quos cultus Dei, & eccleſiaſticus ordo, noſtris in diebus poſſit & valeat augmentari. Providentes etiam & ſolicitudinem gerentes, ut iuxta qualificationes & ordinationes ſacrorum conciliorum & canonum, viris dignis, graduatis, & per univerſitates nominatis, in ordine & turno eorum provideant, decreta concilii & eccleſiæ conſervando.

CAPUT V.

De concubinariis.

CUm in viris eccleſiaſticis, præſertim in ſacris ordinibus conſtitutis, ad cultum Domini, qui ſanctus ſanctorum dicitur, ſpecialius evocatis, quorum eſt ſancta tractare, & miniſtrare populo myſteria, vitæ munditia & caſtitatis honeſtas præcipue requirantur; & ex immunda & impudica converſatione plurimorum, in Dei eccleſia magna quotidie ſcandala & pericula oriantur, & majora oriri veriſimiliter formidentur: volentes huic morbo & ſcandalo pernicioſo decenter obviare, cum jam multa in Dei eccleſia ſuper his fuerint inſtituta, ſtatutum præcipue ſuper concubinariis in ſacro Baſilienſi concilio ſalubriter inſtitutum, & in congregatione Biturica publicatum, iterum inter hujuſmodi ſtatuta inſeri, publicari, & obſervari cenſemus: cujus tenor ſequitur:

Conc. Baſil. ſub initium.

„ Quicumque clericus cujuſcumque ſtatus, „ religionis, conditionis, dignitatis, etiamſi „ pontificalis, vel alterius præeminentiæ exiſtat, qui poſt hujus conſtitutionis notitiam „ quam habere præſumatur, duos menſes poſt „ publicationem ejuſdem in eccleſiis cathedralibus, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam eadem conſtitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius: a perceptione fructuum omnium „ beneficiorum ſuorum, trium menſium ſpatio „ ſit ipſo facto ſuſpenſus; quos ſui ſuperioris „ arbitrio in fabricam, vel aliam evidentem „ utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon & hujuſmodi publicum concubinarium, ut primum talem eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat; quam ſi non dimiſerit, „ aut dimiſſam aut aliam reſumpſerit, jubet „ hæc ſancta ſynodus ut ipſis ſuis omnibus beneficiis omnino privetur. Et nihilominus hi „ publici concubinarii uſquequo cum eis per „ ſuos ſuperiores, poſt ipſarum concubinarum „ dimiſſionem, manifeſtamque vitæ emendationem, fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, „ beneficiorum, vel officiorum ſint inhabiles. „ Qui ſi poſt diſpenſationem ad hujuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant. Quod ſi hi ad quos talium „ correctio pertinet, eos, ut dictum eſt, pu- „ nire neglexerint: eorum ſuperiores tam in „ ipſos de neglectu, quam in illos pro concubinatu, modis omnibus digna animadvertant punitione. In conciliis etiam provincialibus & ſyodalibus, adverſus tales punire „ negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, „ etiam per ſuſpenſionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna, ſeveriter „ procedatur. Etſi hi, quorum deſtitutio ad „ ſummum pontificem ſpectat, per concilia „ provincialia, aut ſuos ſuperiores, propter „ publicum concubinatum reperiantur privatione digni: ſtatim cum proceſſu inquiſitionis „ ipſi ſummo pontifici deferatur. Eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcumque capitulis generalibus & provincialibus, quoad ſuos, „ ſerventur, pœnis aliis contra prædictos & „ alios non publicos concubinarios ſtatutis in „ ſuo robore permanſuris. Publici autem intelligendi ſunt, non ſolum hi quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in „ jure factam, ſeu per rei evidentiam, quæ „ nulla poteſt tergiverſatione celari, ſed qui „ mulierem de incontinentia ſuſpectam & infamatam tenet, & per ſuum ſuperiorem admonitus, ipſam cum effectu non dimittit.

„ Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem eccleſiaſticam habentes, „ pecuniares quæſtus a concubinariis percipere „ non erubeſcunt, patiendo eos in tali fœditate ſordeſcere: ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alicujus quæſtus, talia „ quovis modo tollant aut diſſimulent: alioquin ultra præmiſſam negligentiæ pœnam, „ duplum ejus quod propterea acceperunt reſtituere ad pios uſus omnino teneantur. Ipſas „ autem concubinas, ſeu mulieres ſuſpectas, „ prælati modis omnibus curent a ſuis ſubditis, etiam per brachii ſæcularis auxilium, ſi „ opus ſit, penitus arcere: qui etiam de tali „ concubinatu procreatos filios apud patres ſuos „ cohabitare non permittant. Jubet inſuper hæc „ ſancta ſynodus, ut etiam in prædictis ſynodis & capitulis hæc conſtitutio publicetur, „ & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneat diligenter. Injungit propterea omnibus ſæcularibus viris, „ etiamſi regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, „ quocumque quæſito colore, prælatis, qui ratione officii ſui adverſus ſuos ſubditos pro hujuſmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege Divina prohibitum ſit, & ſub pœna mortalis peccati neceſſario evitandum: monet omnes laicos tam „ uxoratos, quam ſolutos, ut ſimiliter a concubinatu abſtineant. Nimis enim reprehenſibilis eſt, qui habet uxorem, & ad mulierem „ alienam accedit. Qui vero ſolutus eſt, ſi „ continere nolit, juxta Apoſtoli conſilium „ uxorem ducat. Pro hujuſmodi autem Divini obſervatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis, omni ſtudio laborent.

Poſt hujuſmodi autem conſtitutionis ſacri concilii novam publicationem in ſynodis diœceſanorum faciendam, injungimus omnibus ordinariis noſtræ provinciæ Senonenſis, & aliis ad quos ſpectat, ad dicti executionem concilii viriliter & diligenter procedere, juxta formam in dicto concilio & dicta conſtitutione comprehenſam: ſub pœnis & cenſuris quæ contra

tales

tales concubinarios, & contra judices negligentes in dicta constitutione continentur.

CAPUT VI.

De deformitatibus vestimentorum & habituum, maxime in ecclesiasticis.

UT autem morum gravitas non solum in vitæ munditia, sed & in conversatione honesta, & habitus & gestus conducentia, in viris ecclesiasticis, & ecclesiæ ministris refulgeat; & ad honestatem & observantiam laudabilem, pristinosque patrum mores omnia reducantur: volentes novitatibus scandalosis, & deformitatibus monstruosis in pompetis & plicaturis tunicarum, superius pariter & inferius, in coma capitis per capillorum dilatationem & defluxum super nuda colli, & usque ad superficiem frontis & oculorum, in dispositione turpissima & indecenti polenarum, quas insolentia pestifera, & indecens conversatio plurimorum exemplo seducta pernicie nostris temporibus introduxit, salubriter providere, præsertim in viris ecclesiasticis, & ecclesiæ ministris, qui formam cæteris præbere tenentur & exemplum: statuimus & ordinamus, ut post publicationem hujus statuti, viri ecclesiastici in talibus culpabiles, sub Divini obtestatione judicii, & in suarum periculum animarum, ab hujusmodi deformitate & indecentia penitus abstineant, & ad morum decentiam & patrum observationem solitam in talibus habitibus se reducant; vestes honestas, tonsuras condecentes, in forma honesta & suo statui condecenti deferendo. Super quo etiam unumquemque eorum per suos superiores particulariter censemus admonendum. Quod si post mensem a die nostrorum præsentium statutorum publicationis talibus utendum censuerint, & his nostris salutaribus ordinationibus obtemperare neglexerint: a choro & conversatione excludantur; & eis in ecclesia, donec resipuerint, & prædictas deformitates ejecerint, distributiones penitus denegentur, & pro dilatione & contemptu per suos superiores arbitrarie puniantur. Quod si præmissa omnia post mensem alium duxerint negligenda: per censuram ecclesiasticam, vel per totalem subtractionem fructuum suorum beneficiorum, pœna contra eos augeatur, eorumque punitio publicetur; taliter quod cæteris cedere valeat in exemplum: injungentes omnibus ad quos ex officio spectare dignoscitur, vel distributiones ministrare, a choro scandalum facientes ejicere, vel delinquentes coercere, ut in his diligentissime invigilent absque personarum acceptione quacumque. Quod si in religiosis, qui ad ampliorem vestium & habituum honestatem voto & professione tenentur, hæc inhonestas vestium reperiatur a superioribus suis in capitulis, & alibi: tanquam pro transgressionibus regulæ majoribus debite puniantur, & a talibus abstinere cogantur. Alioquin per ordinarios contra eos tanquam pro gravi crimine per incarcerationem, aut alias debite procedatur.

Ut autem condecentius ad honestatem omnia reducantur, monemus & exhortamur patres, tutores, & directores juvenum, & præsertim magistros in scholasticis studiis, ut juvenes in doctrina & timore Domini habeant erudire, dirigere pariter & docere, & a talibus deformitatibus arcere & cohibere. Volentes & ordinantes insuper, quod talibus deformitatibus innitentes, si ad sacros ordines advenerint, a talibus abstinere cogantur; alioquin ad ipsos ordines non admittantur; talibus beneficia ecclesiastica tanquam indignis denegentur, ad familiaritatem & consortium prælatorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum, minime admittantur. Commissi vicarii ad serviendum curis & parochialibus ecclesiis, & capellanis adjacentibus eis, in talibus culpabiles, a tali administratione repellantur. Insuper dignum & congruum arbitramur, ut prælati & alii ecclesiastici viri etiam familiares laicos in domo & familia commorantes ad modestiam & moderationem, quantum fieri poterit, secundum vocationem eorum, reducant in præmissis, ad bonam ædificationem aliorum pariter & exemplum.

ANNO CHRISTI. 1485.

CAPUT VII.

De clericis, tabernis, & negotiationibus illicitis se immiscentibus.

CUm circa gravitatem morum, & conversationem honestam virorum ecclesiasticorum, & præcipue sacerdotum, ac eorum maxime qui curam & regimen obtinent animarum, jam & legis Divinæ & sanctorum patrum regulæ, & constitutiones quam plurimæ, atque sanctissima emanaverint instituta, ac plura in nostris provincialibus conciliis fuerint promulgata statuta: & omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat subditorum mores & vitam in melius reformare, & viam scandalis & inconvenientibus præcludere, districte præcipiendo mandamus; & eos ac subditos hortamur, quatenus diligenter observent, & a suis subditis faciant observari, quæ sanctorum patrum decretis & canonicis institutionibus, ac nostris prædictis provincialibus conciliis, de vita & honestate clericorum fuerunt laudabiliter instituta: ecclesiasticos viros, & præsertim sacerdotes Dei, ebrietati & vinolentiæ deditos, & qui tabernas inhoneste frequentant, aut qui negotiationibus, mercimoniis, quæstibus, aut officiis clericali statui non convenientibus, se immiscent, sæpius commonendo, & pœnis & censuris, prout jura statuunt, rigide coercendo: sic quod & transgressores, & delinquentes, in talibus arceantur, a transgressione & culpa; & ordinarii, seu alii ad quos spectat, notari vel reprehendi non valeant, de transgressione, tolerantia vel negligentia.

CAPUT VIII.

De ludentibus ad taxillos, & aliis ludis illicitis.

CUm ex debito nostri pastoralis officii juxta canonicas sanctiones, teneamur ludos pernicioſos, indecentes, & inhonestos, quorum occasione sub quadam curialitatis aut consolationis imagine ad dissolutionis materiam devenitur, ab ecclesia & ecclesiasticis, præsertim in sacris ordinibus constitutis, extirpare atque abjicere, & delinquentes in talibus coercere: attendentes, circa ludos taxillorum, alearum, & alios, jam plura a sanctis patribus constituta, & in nostris provincialibus conciliis ordinata, quæ a multis hodie penitus negliguntur: omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat delinquentes & scandala in talibus facientes corri-

ANNO CHRISTI 1485.

rigere, ſpecialiter injungimus, quatenus conſtituta a ſanctis patribus & Romanis pontificibus, ſæpius eccleſiaſticis ſibi commiſſis inſinuent, & inſinuari procurent: ſacerdotes & alios in ſacris ordinibus conſtitutos ad taxillos publice aut conſuetudinarie ludere non verentes, per ſuſpenſiones ad tempus ab officio & beneficio, per excommunicationem in locis publicis ſæpius promulgandam, & alias, debite & rigide coercendo. Alios vero non ſic publicos, nec conſuetudinarios, per applicationem unius libræ ceræ parochiali vel cathedrali eccleſiæ pro qualibet vice, qua ludendum duxerint ad taxillos, & alias arbitrarie puniendo. Aleatores vero, ſeu ad aleas ludentes, præſertim illos qui in publicis locis, in oſtiis, & operatoriis laicorum, in ſcandalum ſtatus eccleſiaſtici ludere non verentur, aut qui ad palmam ſeu pilam in camiſia, & alias inhoneſte & inverecunde, publice conſuetudinarie ludere non verecundantur aut formidant: ordinarii & alii ad quos ſpectat, ſæpius commoneant, & contemptores ſuarum monitionum ſic pœnis legitimis coerceant, quod cæteris cedere valeat in exemplum.

CAPUT IX.

De quæſtoribus, & reformatione eorum.

CUm ex inordinata quæſtorum multitudine ſæpe gravamina plurima eccleſiæ & fidelibus populis inferantur, & per quæſtores ipſos abuſus multiplices committantur, prædicationis officium uſurpando, & per mendacia & ficta blandimenta pauperum & ſimplicium pecunias extorquendo; & quod deterius eſt, ſanctæ ſedis apoſtolicæ & aliorum inferiorum interdum bullas ſimulando, falſificando, & etiam corrumpendo; ac per eccleſias, diœceſes & parochias, vagando abſque litteris ordinariorum, ad quorum officium ſpectat quæſtores ipſos & ipſorum litteras probare & examinare: nos circa tales nequitias & abuſus providere volentes, omnibus epiſcopis hujus provinciæ injungimus, quatenus non alias quæſtores ipſos per ſuas diœceſes quæſtas facere permittant, niſi prius per ſe aut per ſuos commiſſos probatos & doctos in talibus, eorum litteras ad plenum viderint & intellexerint, & de earum veritate ac falſitate plene cognoverint: omni prædicatione ac reliquiarum delatione eiſdem quæſtoribus penitus interdicta, niſi ordinarius ipſe ex cauſa legitima, prædicationem vel reliquiarum delationem alicui notabili perſonæ probatæ, & nominatæ, & in ſacris ordinibus conſtitutæ, pro magna & pia cauſa in litteris ordinarii exprimenda, aliud duxerit ordinandum. Quod ſi quæſtores contra prædicta quæſtis uti aut aliter abuti comperti fuerint: acriter puniantur pœna publica, & tali, quod cæteris cedere valeat in exemplum; quodque prælati de participatione turpis quæſtus, quæſtoribus jura canonica aut de negligentia vel diſſimulatione nullo modo notari valeant, aut in aliquo reprehendi. In his autem quæſtis atque & ſtatuta laudabiliter obſervari volumus, & præſertim c. *Cum ex eo*; & Clem. *abuſionibus de pœn. & re.*

CAPUT X.

De officiariis juriſdictionis eccleſiaſtica, & eorum reformatione.

PUblica atque communi fama referente didicimus, quod curiarum multarum eccleſiaſticarum officiarii, advocati, procuratores, promotores, tabelliones, & notarii, in ſupradictis curiis faciant abuſus multiplices, & pauperibus & ſimplicibus, exquiſitis & illicitis modis pecuniam extorquendo, illoſque in pluribus malitioſis & damnandis involutionibus proceſſuum involvendo & illaqueando. Quapropter nos, qui ſubditorum noſtrorum quietem peroptamus, ſupradictis abuſibus de opportuno remedio affectantes provideri, omnibus epiſcopis hujus Senonenſis provinciæ, ac cæteris qui juriſdictionem habent eccleſiaſticam, ſub obteſtatione Divini judicii, & ſuarum periculum animarum, & pœnis contra negligentes judices in jure comprehenſis, præcipimus, quod circa ſuas juriſdictiones ſic curent infra feſtum omnium ſanctorum ſalubriter providere, faciendo ſcilicet ad ordinationem ſuarum curiarum eccleſiaſticarum ordinationes, ſtatuta etiam pœnalia, vel jam edita ſic faciant obſervari, quod apud Deum meritum poſſint reportare, & opus non ſit in proximo provinciali concilio eorum negligentiam corrigere. Provideant etiam circa honeſtatem & probitatem officiariorum, eorum multitudinem moderando, ac etiam circa taxationem litterarum quarumcumque, ſalarium eorumdem officiariorum qui quandoque pro ſuo ſalario & laboribus plus debito exigere non verentur in grave præjudicium ſubditorum. Provideant etiam iidem prælati quod non ita faciliter feratur ſententia excommunicationis, & præcipue quod pro una contumacia non feratur.

ARTICULUS TERTIUS.

CAPUT I.

Circa reformationem religioſorum.

CUm Benedictus papa duodecimus, qui ad beatiſſimorum patrum Benedicti & Auguſtini religiones zelum gerebat non modicum, ad ſupradictarum regularum obſervantiam multas conſtitutiones ediderit, quæ Benedictinæ nuncupantur; & quæ a pluribus religioſis negliguntur, immo penitus ignorantur in magnum ſuarum periculum animarum: ea propter omnes abbates; priores ac præpoſitos eorumdem ordinum, in Domino exhortamur, quatenus in ſuis monaſteriis ſupradictas Benedictinas conſtitutiones habeant, & eas frequenter legant & relegant, ut ſciant qualiter oporteat eos in religionis ſemita ambulare. Ad majorem autem evidentiam, ex ipſis conſtitutionibus aliqua his noſtris ſtatutis duximus inſerenda, & ab ipſis religioſis una cum aliis regularibus diſciplinis, & ſuarum religionum laudabilibus conſtitutionibus & inſtitutionibus ſpecialiter obſervanda.

Et primo cum idem Benedictus duodecimus papa voluerit & ordinaverit, quod in monaſteriis quorumlibet ordinum, abbates vel alii ſuperiores provideant de idoneis magiſtris, qui novitios & juvenes, ceteroſque illiteratos & indoctos religioſos in grammaticæ rudimentis,

&

& intellectu ſcripturarum ſanctarum, & eorum quæ in eccleſiis leguntur, habeant convenienter inſtruere, ut ſic ſacrarum ſcripturarum lectura & intellectus, religioſis ipſis otioſitatem auferat, devotionem dilatet & augeat, & ad ſanctorum patrum ſequendas doctrinas & exempla inducat: hoc ſalutare ſtatutum duximus de cætero in ſingulis religionibus obſervandum: ordinantes, quatenus hi ad quos ſpectat, ſuper hoc ſolicitudinem adhibeant ſpecialem; ſuper quo etiam in viſitationibus dictorum monaſteriorum per ordinarios & alios inquiſitionem fieri volumus diligentem.

Item cum idem Benedictus papa circa ſpiritualia temporaliaque commoda; ac commodum ſtatum religioſorum, cupiens providere, inter cætera quæ ad obſervantiam regularum ſanctorum Benedicti & Auguſtini ſtatuit, voluerit & ordinaverit, quod omnes abbates, abbatiſſæ, priores, prioriſſæ, ſingulis annis in ſuis capitulis generalibus ſive annualibus, quæ ſcilicet tenentur ſingulis annis cum religioſis, prioribus, ac quibuſcumque membris ſibi ſubditis celebrare, ſtatum eorum monaſteriorum vel prioratuum quibus præeſſe dignoſcuntur, quoad receptas, miſias, atque debita, & credita, coram aſtantibus inſinuent & declarent. Quodque omnes & ſinguli eorumdem monaſteriorum officiarii, de ſuis adminiſtrationibus ſaltem bis in anno computum reddant, ſive rationem: ut ſinguli religioſi per hoc ſcire valeant, ſaltem in groſſo, ſuorum ſtatum monaſteriorum. Nos igitur ejuſdem veſtigiis inhærentes, omnes abbates, abbatiſſas, cæteroſque ſupradictos in Domino exhortamur, quatenus prædictum ſtatutum, & etiam alias in provinciali concilio ordinatum, cum omni diligentia ſervent, & obſervari procurent.

Item cum idem Benedictus papa modum apponere volens circa antiqua jura, quæ de abſtinentia carnium & jejuniis a religioſis ordinis S. Benedicti obſervandis ſatis rigide loquuntur, propter quod in pluribus monaſteriis remiſſe obſervantur, matura deliberatione præhabita ſtatuerit & ordinaverit, quod iidem religioſi per ſingulas quartas ferias totius anni ab eſu carnium ad minus ſe abſtineant; & quod in Adventu Domini, & Septuageſima, jejunia obſervent: attendentes ptædictam moderationem, litet omni rigore & auſteritate careat, in pluribus monaſteriis ejuſdem otdinis omnino contemni: omnes abbates, priores, & præpoſitos ejuſdem ordinis in Domino exhortamur, quatenus de cætero ſupradictis diebus & temporibus a carnibus abſtineant, & jejunent, cum idem a pluribus ſæcularibus, clericis, & mere laicis, ſolicite cuſtodiatur. Ad regulares canonicos circa jejunia & abſtinentiam carnium, idipſum obſervari exhortamur, quod idem Benedictus pridem in ſuis conſtitutionibus, quæ Benedictinæ dicuntur, ab eiſdem voluit obſervari.

CAPUT II.

Religioſi modeſte ſe gerant in veſtimentis.

CUm evagatio', diſſolutio, atque levitas, maxime indecentia veſtium, debeant a religioſis evitari, cum illa ſint devotioni & honeſtati religionis contraria & inimica: omnes abbates, priores & præpoſitos, ſive quoſcumque alios religioſos, cujuſcumque ſint ordinis vel religionis, in caritate Domini monemus, quatenus amodo a ſe & ſuis ſubditis omnem evagandi materiam, quantum eis poſſibile erit, repellere conentur; & ſervent ac obſervari faciant ea quæ a ſanctis patribus de honeſtate ac gravitate religioſorum fuerunt laudabiliter inſtituta, tam in veſtibus quam in calceamentis, necnon in geſtibus & inceſſibus eorumdem; & quod præcipue ea, quæ de flocis vel cucullis, cappis, atque capuciis fixis ſuper humeros, botis, & ſotularibus corrigiatis Clem. *Ne in agro*, ſalubriter ſtatuit, ſervent & faciant ſalubriter obſervari. Quam quidem Clementinam, & conſtitutiones ſalutares in ea contentas, in capitulis maxime generalibus dictorum religioſorum præcipimus ſæpius publicari, & verbis etiam Gallicis, ſi opus ſit, clare & lucide exponi, ut ſic via indecentiis & abuſionibus præcludatur, propter quas hodie religioſi a ſæcularibus in opprobrium habentur & contemptum; qui tamen ceteris debent eſſe forma religionis pariter & exemplum.

Extra in clem. Ne in agro. de ſtatu.

CAPUT III.

Nihil recipiendum ex pacto pro ingreſſu Religionis.

QUia canonicæ inſtitutiones, quæ de Simonia loquuntur, diſtricte prohibent pro ingreſſu religionis ab ipſis ingredientibus, vel eorum nomine, quicquam exigi, etiam prætextu cujuſcumque conſuetudinis, quæ potius dici debet corruptela: omnibus abbatibus & abbatiſſis, prioribus & prioriſſis, & aliis quibuſcumque, ſuademus, quod jura de hac materia loquentia diligenter obſervent, ſic ſcilicet, quod pro ingreſſu religionis pro ſe vel monaſteriis ſuis ex pacto vel conventione nihil recipiant. Si autem poſt ipſum religionis ingreſſum aliquid fuerit ab ipſis ingredientibus, vel eorum parentibus, monaſterio ex devotione oblatum, illud recipi minime prohibemus.

CAPUT IV.

De decimis & parochis quid obſervandum.

LIcet per jura canonica fuerit ſufficienter proviſum circa patronos parochialium eccleſiarum, jura decimarum in parochias obtinentes, tam religioſos quam ſæculares, exemptos & non exemptos, quod ſcilicet bene & competenter provideant curatis eccleſiarum prædictarum, in quibus habent jus patronatus: quia tamen eadem jura multis in locis negliguntur, & propter hoc ſiunt plures ex eiſdem eccleſiis vacantes, & paſtoribus viduatæ, in magnum periculum animarum: omnes hujus provinciæ epiſcopos in Domino exhortamur, quatenus jura prædicta, & præcipue cap. de Monachis, tit. de præbend. & cap. 1. eo tit. in VI. & Clem. 1. de jure patronatus, irrefragabiliter faciant obſervari.

ANNO CHRISTI 1485.

AR-

ANNO CHRISTI 1485.

ARTICULUS QUARTUS.

Concernens ſtatum laicorum, & generaliter omnium fidelium.

CAPUT I.

Quomodo feſta ſunt celebranda.

CUm circa celebrationem feſtorum & dierum majeſtati Divinæ, Chriſti & ſanctorum ſolemnitatibus, ſpecialiter dedicatorum, multa in noſtris provincialibus conciliis, & ſynodalibus conſtitutionibus diœceſum ſingularum fuerint laudabiliter inſtituta, ſcripturarum ſanctarum & canonicarum inſtitutionum teſtimonio roborata: omnes epiſcopos & parochiales ſacerdotes, & alios ad quos ſpectat, curam volumus gerere ſpecialem, ut dies ipſi Domino ſanctificati nullis ſervilibus operibus profanentur, nec vanitatibus aut voluptatibus occupentur; ſed Divinis vacando officiis, expoſitioni & auditioni Divinorum eloquiorum, laudes, vota, & ſacrificia Domino offerantur, & ad hæc omnia populi ſæpius moneantur. Si quid autem in his tranſgreſſionis vel omiſſionis fuerit commiſſum, pœna contra tranſgreſſores ad devotionis omiſſæ vel neglectæ per pia opera ſupplementum; non ad privatum emolumentum applicetur vel quæſtum. Ut autem quo celebriores & majores Domino ſolemnitates celebrantur, eo convenientius populi præparentur: volumus & ordinamus, quod parochiales ſacerdotes & rectores eccleſiarum, in quinque feſtivitatibus præcipuis, etiam ultra Paſcha, videlicet Nativitatis Domini, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Aſſumptionis B. MARIÆ, & omnium Sanctorum, populos hortentur pariter & moneant piis commonitionibus & devotis, & ſua confiteri peccata, & ſe ad celebritatem & devotionem in ipſis ſolemnitatibus ſpecialius præparare, dictas commonitiones pias & devotas die Dominica ante ipſarum celebritatem feſtivitatum debite faciendo.

CAPUT II.

Quibus pœnis afficiendi qui in blaſphemiam, vel execrabilia juramenta incidunt.

CUm propter horrendam Divini nominis blaſphemiam, ac execrabilia plurium juramenta, ultra æternæ damnationis interitum propter talia debitum, etiam temporales plagæ, bella, peſtilentiæ, fructuum vaſtationes atque clades, tempeſtates atque tonitrua, ac mala in populis evenire ſoleant ex Divini animadverſione judicii quam plurima; & contra blaſphemantes & execrabiles juratores, ac Deum temere denegantes, tam ſacrorum conciliorum, quam Romanorum pontificum, quin immo & principum ſæcularium plurima emanarint inſtituta, quæ a multis hodie negliguntur: attendentes ex teſtimoniis ſcripturarum, quod Dei & ſanctorum injurias diſſimulare, nefarium & periculoſiſſimum judicatur; quodque crimen talium in negligentibus prælatis & judicibus qui tales retrahere negligunt a delictis, etiam quandoque ſeveriſſime vindicatur: omnibus epiſcopis, & aliis ad quos ſpectat in noſtra provincia ſubditorum mores & vitam in melius reformare, ſub obteſtatione Divini judicii præciA piendo mandamus, quatenus populos Domini ſæpius commoneant, ac faciant particulariter ac ſpiritualiter commoneri, a talibus horrendis abſtinere, horrorem ac deteſtationem criminis, ac pœnas temporales pariter & æternas, corporales & ſpirituales, in contra delinquentes in talibus a jure & conſtitutionibus etiam principum ordinatas atque impoſitas, intimando; ac pœnas legitimas, abſque acceptione perſonarum, pro quantitate & qualitate criminum, juxta ſanctiones canonicas, omni timore ac negligentia poſtpoſitis, delinquentibus imponendo: videlicet pro prima vice pœnas pecuniarias in cera vel aliter fabricis eccleſiarum, & non alibi, applicandas; pro ſecunda per incarcerationem & jejunia in carceribus facienda; pro tertia contra aſſuetos per inſtallationem vel aliam pœnam publicam procedendo. Sic quod cæteris cedere valeat in exemplum, & Divina valeat ira placari, & Dei miſericordia & pietas a populis obtineri.

CAPUT III.

Decima ſolvenda.

QUerimoniam plurimorum religioſorum & aliorum eccleſiaſticorum audivimus, quod licet Dominus in veteri Teſtamento præceperit, perceptores fructuum eccleſiæ miniſtris decimas tribuere: tamen his noſtris temporibus eaſdem diminuere conantur, ut jam ex eis aliqui dicant & aſſerant, decimalia jura non niſi ad voluntatem fore ſolvenda; propter quod eccleſiæ & earum miniſtri maxima damna & incommoda patiuntur. Quapropter nos circa tales hominum nequitias occurrere cupientes, omnibus epiſcopis, archidiaconis, decanis ruralibus, ceteriſque eccleſiarum rectoribus præcipimus, quatenus Dominicis diebus, necnon meſſium & vindemiarum temporibus, admoneant & hortentur, faciantque admoneri & hortari per eos qui verbum Dei populo prædicant, omnes qui ad ſolutionem decimarum tenentur, quod ipſi amodo ſolvant bene & competenter ſine fraude D vel deceptione, qualibet ulla contraria conſuetudine non obſtante, pœnas in ſcripturis ſanctis, & canonicis inſtitutionibus, contra non ſolventes ordinatas, ac præmia & temporalia & ſpiritualia ſolventibus repromiſſa, populis intimando. Singulos autem ordinum mendicantium fratres, qui ad prædicationes faciendas, vel confeſſiones audiendas, in diœceſibus admittuntur, juxta conſtitutiones [a] Concilii generalis & cap. *Cupientes*, *in Clementinis*. Admonemus ſub pœnis in eodem capite contentis, quatenus populis prædicantes aut confeſſiones audientes, juxta formam illius populos ipſos commoneant ad prædictam ſolutionem decimarum, nihilque privatim vel publice proponant per E quod ab ipſarum ſolutione decimarum populi ſubtrahantur.

[a] Concilii generalis & cap. *Cupientes*, *in Clementinis*.

CAPUT IV.

Matrimonium publice in eccleſia eſt contrahendum.

CUm jura canonica non ſine magnis rationibus jubeant matrimoniorum contractus in eccleſiis publice celebrari, ſcilicet propter ſacramenti dignitatem, reverentiam & honorem, in quo confertur gratia ſicut & in cæteris

NO ISTI 5.

ris sacramentis ; & etiam ad tollendam omnem A malam peccati suspicionem, cum plures æstimare possent inter ipsos conjuges solum fore concubinatum si de ipso matrimonio publice non appareret : his tamen non obstantibus plures sunt, qui a suis prælatis faciliter obtenta licentia, non in ipsis ecclesiis, sed in privatis oratoriis matrimonia contrahunt, & solemnizant, quod cedit in maximum ejusdem sacramenti contemptum. Nos autem circa id providere volentes, omnibus episcopis, & ecclesiarum rectoribus, sub pœna interdicti & ingressus ecclesiæ per unum mensem, prohibemus, ne de cætero in privatis oratoriis solemnizationem matrimoniorum faciant aut fieri dispensent, nisi forsitan subsit urgens & necessaria B causa & non ficta, etiam pluribus præsentibus. Insuper sub eisdem pœnis propter easdem causas ipsis & aliis, quibus de jure vel consuetudine id competit, injungimus, ne de cætero ita faciliter dispensent super bannis & matrimoniis concedendis, etiam prætextu cujuscumque pecuniæ, sicut hactenus dispensare consueverunt.

CAPUT V.

Certis anni temporibus cur matrimonium celebrari prohibeatur.

CUm certis anni temporibus matrimonia ab C ecclesia prohibeantur celebrari, scilicet tempore Adventus, Septuagesimæ & Rogationum ; & quia tunc omnes magis quam aliis temporibus debent devotioni & orationi intendere, a quibus tamen retrahit plurimum carnale commercium ; eo etiam quod illis devotionis temporibus festa, choreæ, ludi & convivia, quæ in nuptiis fieri solent, non bene congruunt, sed verius opponuntur devotioni & contemplationi : nihilominus tamen in hac Senonensi provincia quædam mala consuetudo vel corruptela inolevit, quod scilicet supradictis temporibus plurimæ fiant festivitates nuptiarum, choreæ, ludi, convivia, & alia indecentia, quæ eisdem festis, conviviis vel choreis frequenter evenire D consueverunt ; quæ omnia, & non ipsum matrimonium contractum, intendebant jura prohibere. Eapropter nos prædictum abusum seu corruptelam extirpare volentes, omnibus & singulis viris ecclesiasticis, ac cæteris, necnon fœminis hujus provinciæ, sub excommunicationis pœna inhibemus, ne supradictis temporibus audeant facere vel fieri procurare solemnizationes nuptiarum, id est, convivia, festa, choreas vel cætera hujusmodi, vel eisdem quomodolibet interesse : præcipientes interim episcopis & curatis seu presbyteris ecclesiarum parochialium, quatenus hoc præsens statutum in suis ecclesiis publicent & publicari faciant diligenter, & maxime duobus vel tribus Dominicis ante supra- E dicta devotionis tempora.

CAPUT VI.

Libertates & immunitates ecclesiæ adversus judices sæculi sunt propugnanda.

CUm circa gravamina, quæ per multos judices sæculares & officiarios curiarum sæcularium multipliciter ecclesiis sacrosanctis, & ecclesiasticis viris, in jurisdictionibus suis, libertatibus & privilegiis, in personis pariter & in bonis, quotidie inferuntur, multæ constitutiones & ordinationes in Scripturis sacris atque canonibus fuerint promulgatæ, quæ jam in multis hujus nostræ Senonensis provinciæ locis fuerunt solemniter publicatæ, & secundum consuetudines ecclesiarum laudabiles multoties ordinatis diebus publicantur : nostrorum prædecessorum vestigiis inhærentes, & sanctæ ecclesiæ jura & privilegia nostris temporibus conculcari dolentes, easdem constitutiones, pœnas pariter & censuras, secundum observationes & consuetudines hactenus in ecclesiis conservatas publicari volumus & mandamus, monentes & exhortantes omnes & singulos hujus nostræ provinciæ prælatos, quatenus monitionibus præmissis canonicis, ut sæculares ipsi a talibus gravaminibus & molestationibus abstineant, & ad publicationem & executionem dictarum constitutionum procedant & procedi faciant, prout uniuscujusque prælati moderationi & discretioni, necessitati ac qualitati temporum, videbitur expedire : jura ecclesiæ sicuti ad unumquemque eorum spectat & convenit, convenienter ac viriliter defendendo, & se in murum pro domo Domini opponendo : sic quod & jura ecclesiarum valeant conservari, & prælati & episcopi de negligentia apud Deum & homines minime valeant accusari.

ANNO CHRISTI 1485.

CAPUT VII.

Quæ a monialibus observari debeant.

AD nostrum quibusdam referentibus devenit auditum, quod episcopi hujus provinciæ Senonensis observare & observari facere omittunt ea, quæ statuta canonica circa moniales observari jubent ; propter quod magna scandala, & spiritualia & temporalia incommoda, frequenter eveniunt, ac in posterum contingere præsumuntur, nisi de salutari remedio occurratur. Quapropter eisdem episcopis districte præcipimus, quatenus prædicta statuta faciant in suis diœcesibus inviolabiliter custodiri, & præcipue *cap.* Monasteria, *de vi. & ho. cleric.* Statutum felicis recordationis Bonifacii octavi, quod incipit ; *ut periculosa*, de statu monachorum in 6. & c. *attendentes*, eodem tit. in Clem. Quæ capitula cum aliis constitutionibus ad statum monialium pertinentibus per eos, ad quos spectat, volumus ipsis monialibus etiam verbis gallicis exponi & publicari, servata semper gravitate & honestate, quæ in talibus visitationibus monialium debet a visitatoribus observari.

Lib. 3. tit 1. & 8. lib. 3. tit. 24. Neccl. vel mo. c. 2. lib. 3. tit. 10. de stat. mon. c. 8.

Conclusio totius Concilii.

Pro conclusione autem omnium præmissorum statutorum nostrorum, & vera executione eorum, volumus & ordinamus quod testes synodales in diœcesi qualibet ordinati, & inferius nominandi, diligenter inquirant si prædicta statuta ab omnibus observabuntur, prout in c. *sicut olim*, *De accusationibus*, in decretalibus continetur, in alio proximo concilio provinciali debite & fideliter relaturi quæ circa ea viderint minime observari. Statuimus insuper & præcipimus quod omnes suffraganei nostri, abbatesque, priores conventuales, & capitula ecclesiarum nostræ Senonensis provinciæ, necnon decani rurales cujuslibet diœcesis, copiam habeant authenticam nostrorum præsentium statutorum, illaque faciant infra duorum mensium spatium in suis sy-

ANNO CHRISTI 1485.

synodis & aliis locis solemniter publicari & declarari. Præcipue autem volumus, quod illa quæ concernunt vel concernere possunt statum & mores laicorum, faciant iidem suffraganei & decani in publicis prædicationibus & vulgari sermone coram populo exponi, ne aliqui valeant eorumdem ignorantiam prætendere.

Testes synodales hujus concilii.

Testes autem synodales hujus sacri provincialis concilii Senonensis, eodem approbante concilio, in qualibet diœcesi ordinamus, nominamus & eligimus infra scriptos: scilicet pro diœcesi Senonensi decanum Christianitatis Provinensis, & officialem sancti Juliani de saltu; pro diœcesi Carnotensi, decanum ecclesiæ collegiatæ B. MARIÆ de Medunta; pro diœcesi Parisiensi decanum ecclesiæ collegiatæ S. Germani Autissiodorensis Parisiensis, & decanum ruralem de Fontenaio, pro diœcesi Aurelianensi, cantores ecclesiarum collegiatarum de Sulliaco, & S. Petri Puellarum: pro diœcesi Nivernensi, abbatem S. Martini Nivernensis, & præpositum de Jannajo; pro Autissiodorensi diœcesi, archipresbytetos S. Prisci de Varzaico; pro diœcesi Meldensi, decanos rurales de Columbariis, & de Domno Martino; pro diœcesi Trecensi, decanum Christianitatis Trecensis, & decanum Christianitatis de Sezanna.

Nos vero LUDOVICUS archiepiscopus antedictus, in dicto concilio provinciali præsidentes, ipso approbante concilio, omnia & singula statuta prædicta teneri & inviolabiliter ob- C servari ab omnibus & singulis nostræ Senonensis provinciæ volumus & jubemus: ipsaque statuta & omnia præmissa laudamus, approbamus, concludimus & definimus, prout superius est expressum, ulteriorem ipsius sacri concilii prosecutionem & continuationem, quoad ea quæ nondum perfecta sunt, de fratrum & suffraganeorum nostrorum, ac aliorum in eodem provinciali concilio comparentium, voluntate & consensu, hinc ad diem quintam mensis Julii anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi secundi Parisius cum continuatione dierum sequentium, si commode fieri possit: alioquin ex nova assignatione seu evocatione usque in triennium prorogantes, dictamque diem cum continuatione dierum sequentium, pro ipsius concilii & agendorum in eo, quæ nunc expediri obstantibus certis, justis, & evidentibus impedimentis, minime potuerunt, ad effectum deduci, totali & finali conclusione, Parisius præfigentes, statuentes, & ordinantes.

Indicitur aliud concilium Parisiis celebrandum anno 1461.

In quorum omnium & singulorum certitudinem præmissorum, præsentes nostras litteras exinde fieri, & per notarios publicos scribasque concilii provincialis prædicti infra scriptos, subscribi & publicari mandavimus, nostrorumque, archiepiscopi & episcoporum suffraganeorum præsentium appensione sigillorum, fecimus & jussimus communiri. Datum & actum quoad præmissorum conclusionem in ecclesia nostra præmissorum conclusionem in ecclesia nostra Senonensi, nobis inibi mane hora concilii sueta in eodem concilio præsidentibus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo more Gallicano, Indictione nona, mensis vero Martii die duodecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pii divina providentia papæ secundi anno tertio: præsentibus ad hæc reverendo in Christo patre ac domino domino* . . . . . Dei gratia Lingonensi episcopo; venerabilibusque & discretis viris dominis & magistris Petro Surrelli, Ludovico Brochet,

Locus concilii an. 1460.

Pii papæ secundi an. 3.

* Claudio.

A canonicis Senonensibus, Petro Regineo canonico & officiali Nivernensi, in decretis licentiato una cum plebis multitudine copiosa ad hæc congregatæ, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Quibus statutis, sanctionibus, & ordinationibus præinsertis, lectis & publicatis, eodem sacro præsenti approbante concilio, ipsas laudavimus, ratificavimus, approbavimus, & innovavimus; laudamusque, ratificamus, approbamus & innovamus per præsentes, decernentes easdem fore inviolabiliter observandas sub pœnis in eisdem contentis. Et insuper quod earumdem transgressores seu contra facientes, & eas non servantes, per suos superiores, ordinarios, B judices ecclesiasticos, pœna arbitraria secundum personarum qualitatem, & excessus gravitatem, puniantur. Verum quia secundum varietatem temporum variantur statuta humana, ordinationes & statuta correctionem morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita & moribus & doctrina editas vel edita, cum plures super vestibus deformitates in dissuetudinem nedum ecclesiasticorum, verum etiam laicorum penitus abscesserint, nostrisque modernis temporibus hominum instabilitate quam plures aliæ supervenerint ordini ecclesiastico nullatenus convenientes: prædicto sacro approbante concilio ipsas duximus innovandas, immutandas & emendandas sub hac verborum serie.

Scandalosam habituum deformitatem in viris ecclesiasticis religiosisque, ac ministris, indecenti conversatione temporibus nostris introductam prohibere volentes: statuimus, & de novo ordinamus, quod viri ecclesiastici, religiosi, ac ecclesiarum ministri, tunicas retro sciffas, neque cernetas & pileos, brodequinos seu pantoflas, nisi forsan causa invaletudinis alicujus, signanter per villam, civitatem, & per ecclesiam, & Divino servitio interessendo, quoquo modo deferant; & sub Divini obtestatione judicii ab hujusmodi deformitate & indecentia, nec non a caligarum albarum vel diversorum colorum delatione penitus abstineant.

Item quod religiosi, cujuscumque ordinis, D status vel prælaturæ existant, a suæ vocationis habitu congruo non recedant, neque foderaturas statui suo non congruentes, & maxime minutos verutos, neque zonas de veluto aureas seu deauratas, aut flosculos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patentes, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status, & ordinis deferant: sed more sanctorum patrum incedant & eorum vestigiis inhærendo habitus deferant.

Item volumus & ordinamus, omnia supra scripta, sicut præmittitur in præsenti sacro provinciali concilio, statuta & innovata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari, publicari, & lingua materna populis assistentibus per eosdem inviolabiliter observari: scientes omnes & singuli, qui negligentes, contumaces, & culpabiles fuerint in præmissis & singulis eorumdem, quod veritate comperta, eorum negligentia, culpa, seu contumacia, severissime punientur per ordinarios suos.

Hujus autem sacri concilii provincialis Senonensis, eodem approbante & confirmante concilio, in qualibet hujus provinciæ diœcesi, nominamus, eligimus, & ordinamus testes synodales qui sequuntur: videlicet pro diœcesi Senonensi abbatem S. Petri vivi prope Senonis, ac decano Christianitatum Provinensis & Musteroli: pro diœcesi Carnotensi, magistrum Dionysium

sium de Paris decanum Caſtriduni, & magiſtrum Ludovicum de Quiernay decanum S. Salvatoris Bleſenſis: pro diœceſi Aurelianenſi magiſtrum Johannem Cotereau cantorem & canonicum ſancti Petri virorum Aurelianenſis, ac cantorem B. MARIÆ de Magduno: pro diœceſi Nivernenſi abbatem S. Martini Nivernenſis, & decanum de Traſnejo: pro diœceſi Autiſſiodorenſi, cantorem B. Mariæ in civitate Autiſſiodorenſi, & theſaurarium eccleſiæ collegiatæ de Conada: pro diœceſi Meldenſi, abbatem S. Pharaonis, & decanum de Claia: & pro diœceſi Trecenſi abbatem monaſterii Arremarenſis, magiſtrum Nicolaum Heraut, & decanum S. Margaretæ.

Nos igitur Triſtandus archiepiſcopus prænominatus, affato in provinciali, & ipſo approbante, præſidentes concilio, ulteriorem ipſius concilii proſecutionem & continuationem hinc ad triennium, ſeu donec & quouſque cauſis emergentibus concilium convocare expedierit, quibus occurrentibus, eiſdem fratribus ſuffraganeis noſtris, & aliis quorum intererit, ſignificabimus & notificabimus, cum proteſtationibus tamen in talibus fieri ſolitis & requiſitis, præfigentes, ſtatuentes & ordinantes.

In quorum omnium & ſingulorum fidem, robur & approbationem præmiſſorum, has noſtras litteras exinde confici, & per notarios ſubſcriptos dicti provincialis concilii ſcribas ſeu graphiarios creatos & juratos, ſignari & publicari mandavimus: ac noſtrorum, archiepiſcopi præſidentis, & epiſcoporum ſuffraganeorum noſtrorum præſentium munimine impedimenti ſigillorum, roborari fecimus & juſſimus. Datum & actum quoad præmiſſorum concluſionem & definitionem in noſtra Senonenſi eccleſia, nobis ibidem mane hora nona vel circumcirca in eodem concilio præſidentibus, anno Domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo quinto, more Gallicano computando, Indictione tertia, menſis vero Auguſti die prima, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri Innocentii ſuperna providentia papæ octavi anno primo præſentibus ad hæc venerabilibus & circumſpectis viris dominis & magiſtris, Ludovico de Meloduno archidiacono Senonenſi, Andrea Colin theſaurario eccleſiæ Senonenſis, Ludovico Brochet archidiacono Meſedunenſi in eadem eccleſia Senonenſi, Huberto Bernier priore S. Floſculi Aurelianenſis, juriſperitis; nobilibuſque & honorabilibus perſonis Hectore de Salazar S. Juſti, Petro Piedefer, de Champleto, dominis temporalibus, Petro de Viezchaſtel receptore ordinario Senonenſi, una cum pluribus aliis perſonis fide dignis teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Guillochon. I. Baumery. Bapaulme.

ANNO CHRISTI 1485.

Locus & tempus Concilii Senonenſis ſub Triſtando an. 1485.

Annus 1. Pontificatus Innocentii VIII.

ANNO CHRISTI 1489.

CONCILIUM MAGDEBURGENSE.

Ab Alberto Archiepiſcopo an. 1489. celebratum, in quo etiam provincialia prædeceſſorum ſuorum ſtatuta reformat, & innovat.

ALbertus Dei gratia ſancte Magdeburgenſis eccleſie archiepiſcopus, Univerſis Prelatis, Capitulis, Conventibus, Clero & Clericis ac Chriſti fidelibus, tam religioſis, quam ſecularibus, ſexus utriuſque, per noſtram Magdeburgenſem provinciam ubilibet conſtitutis, In domino ſalutem ac preſens opuſculum gratanter acceptare, Lectionis Studio frequenti memoriæ commendare acceptatumque diſtrictius effectuali obſervantia adimplere. Licet a diverſis noſtris predeceſſoribus conciliis diverſis provincialibus celebratis plurima ſtatuta & diverſa provincialia, per que tam clericorum quam laicorum ſtatus reſplendet adornatus, viciis repulſis, ſcandalis reſecatis & nocivis quibuſque eminus profugatis, edita & promulgata pervenerunt in lucem; Et quamquam fel. Record. Borchardus predeceſſor noſter noviſſimus & tali nomine deſignatus omnium predeceſſorum ſuorum & noſtrorum ſtatuta in unum collecta opuſculum ſub certis rubricis adunaſſet; Tamen modum & formam, quam alii archiepiſcopi in ſuis ſtatutis provincialibus digne ſervaverant, pretermiſit obſervare cauſa congruenti ipſum pro temporis tunc currentis diſpoſitione movente. Nos vero ordinem & rubricas poſitas in Conſtitutione ſacre Romane eccleſie, quam ſequi expedit & ſumma reverentia decet venerari, quia ex ipſa ſola veritas conſpicitur, & que intra ſe poſitos valida caritatis compage cuſtodit, ſequi volentes; Quia turpis eſt pars que ſe toto minime conformat univerſo, ſtatuta provincialia predicti Borchardi & aliorum predeceſſorum noſtrorum, & que ipſis in hoc preſenti concilio per nos edita, de conſenſu & approbatione venerabilium fratrum noſtrorum & Coepiſcoporum noſtre provincie. B. Miſnenſis, C. Merſebergenſis, D. Nuenburgenſis, E. Hauelbergenſis, F. Brandenburgenſis adjecimus, aliis ſtatutis predeceſſorum noſtrorum immutatis ac in melius reformatis, aliis etiam penitus reſecatis prout tempus exposcit & cauſarum de novo incumbentium facultas requirit, ordinare ſecundum rubricas & juxta ordinem in conſtitutionibus Romane eccleſie obſervatum preſenti opuſculo inſcribi fecimus annotatas, ut legentibus provincie ſubditis que ad ipſorum obſervantiam tenentur adſtricti, facilior ſit aditus, ſtatuta ipſa, cum caſus ipſorum, vel alicujus eorum in dubium venerit facultas, inveniendi ſtatuta etiam predeceſſorum noſtrorum, quecunque tenoris exiſtant, etiam noſtro preſenti que volumine minime reperiuntur inſerta & præſentibus annumerata, volumus habere pro caſſatis & rejectis, nec quemquam de noſtra provincia ad ipſorum obſervantiam in judiciis vel extra in actibus ſuis ſed dumtaxat ad ea, que in preſenti volumine continentur, fore obligatum.

De ſumma trinitate & fide Catholica.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburg.

Quæ propter ſui exquiſitiſſimam & probatiſſimam perfectionem ac clariſſimam & lucidiſſimam veritatem adjectione vel declaratione ulla non indiget, ad quam inprimis, tanquam principium medium finem ſalutis omnium, corda,

ANNO CHRISTI 1485.

manus & oculos elevamus, devotis nihil aliud est credendum, tenendum, vel docendum, nisi quod Romana credit, tenet, docet ecclesia, piissima, sanctissima & prudentissima mater nostra. Ita tamen ut omnes prelati articulos fidei principales fideliter suos subditos doceant laycos, simpliciter credere, sicut ecclesia clericos vere explicite & distincte.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Imprimis igitur statuimus, ut si aliquis clericus vel laycus, utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit, presumptione dampnabili, publice predicare, vel occulte docere, credere, vel tenere, quod sacerdos in mortali existens peccato non possit conficere corpus christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione dampnamus anathematizamus & penitus reprobamus. Cum sacre scripture dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus sit minister per utrumque deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt, coinquinari possunt nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare. Unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta, que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato divina mysteria audiuntur & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta,

Rubrica de Constitutione.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Canonum statuta primum, & demum constitutiones provinciales tam a nostris predecessoribus, quam a nobis editas & presentibus insertas ab omnibus sciri ac inviolabiliter custodiri mandamus sub obtentu juris & honoris eorum, post presentem enim publicacionem ignorans ignorabitur & negligens negligetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Statuimus, ut presens libellus de constitucionibus provincialibus in singulis ecclesiis kathedralibus sub sigillo nostro ac deinde in aliis ecclesiis collegiatis & conventualibus nostre provincie, infra tres menses a presencium publicatione computandos, sub sigillo dyocesanorum sine excusacione qualibet habeatur conscriptus & in choro jaceat, ut sic possit patere cuilibet legere seu videre volenti. Ut autem communis utilitas predictarum constitucionum in noticiam luculentam cunctorum deveniat, Venerabilibus fratribus & coepiscopis nostris injungimus & mandamus in virture sancte obediencie, quatenus ipsas mox scribi faciant & procurent, ac anno quolibet in singulis eorum synodis in toto clero ubi sic commode fieri poterit, alioquin alibi legi faciant & injungant subditis suis, ut eas quilibet sibi procuret, & tenorem earum memorie recommendet & maxime archidiaconis & suis subditis, sc. decanis ruralibus, archipresbyteris & presbyteris hoc injungant. Nos insuper de omnipotentis dei misericordia beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate, nec non Mauricii & sociorum ejus, patroni nostri, meritis confisi, omnibus vere penitentibus confessis, qui eas sibi comparaverint, legerint, aut legi audierint, quociescumque hoc fecerint, xl. dies de injuncta sibi penitencia relaxamus.

De constitutionibus Frederici & Karoli Imperatoris.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Presenti statuto, sacro approbante concilio, ordinamus & mandamus districte observari, ut quilibet episcopus cum suo capitulo nostre provincie, pro se ac suis capitularibus, prelatis, religiosis & secularibus, & generaliter pro clericis suc civitatis & dioces. universis pro temporibus affuturis procurent & habeant sine defectu constitutionem sel. Record. Frederici & Karoli quarti Romani imperatoris quam & nos cum nostro capitulo eodem modo servare intendimus & quantum possumus nostros successores hortamur sub bulla papali perpetuo durante, si ipsam sic obtinere potuerint vel ad tempus obtentam in eisdem conservatoribus, verius tamen executoribus in locis eis congruis qui in casibus dicti privilegii & quemlibet episcopus & suum capitulum & clerum religiosum & secularem suc civitatis & dioces. ab injuriis per quempiam ipsis inferendis defendant, juxta dicti privilegii continenciam, injuriatoribus penas contentas in eodem infligant. Processus contra tales penales secundum dictam Karolinam & usque ad satisfactionem debitam & quousque injuriatores sint a sede apostolica absoluti, vel ab aliis, quibus hujusmodi potestas dinoscitur reservata, qui sibi specialiter in casibus dicte Karoline absolutionem, & interdicti relaxationem reservaverunt. Volumus etiam, ut quater in anno quilibet curatus civitatis & dioces. nostre provincie, videlicet dominicis diebus immediate quatuor tempora sequentibus suis parrochianis, infra missarum sollennia, pronunciet publicando sub lingua teutunica & suos parrochianos ammoneat diligenter, ut se caveant, ne in penas dicte Karoline incidant laqueati. Volumus etiam & mandamus, ut in singulis sinodis episcopalibus prelatis & clericis universis ibidem presentibus dicta Karolina diligenter publicetur, quam presenti statuto in fine volumus de verbo ad verbum annotari.

Rubrica de Rescriptis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Cum secundum legitimas sanxiones preses provincie delegatos principes ad ipsius presidis provinciam declinantes non debeat ex officii debito sinere amplius facere quam eorum legacio se extendat.

De processibus judicum delegatorum.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Attendentes, quod judices delegati a sede apostolica & a legatis a latere vel aliis legatis conservatores, deputati graciarum executores, vel ab eis subdelegati judices, subconservatores

vel

vel subexecutores deputati, communiter vel divisim, potestatem eis traditam & mandatorum suorum fines transcendant multis modis, & aliquibus fraudibus exquisitis etiam sepe Bulle apostolice per nonnullos iniquitatis filios falsificentur, que etiam alias ipso jure sunt nulle. Et per sic falsificatas executores, judices supradicti, earum falsitate minime cognita que de facili non potest decipiantur. Cum autem processus earum auctoritate fulminati sint ipso jure & facto nulli, nequis ad eorum executionem, taceo observantiam teneatur obligatus, diversos fulminantes processus limites sui mandati excedentes loca ecclesiastico interdicto seu cessacioni generali pro rebus mobilibus vel pro pecuniaria summa supponentes. Unde sacro approbante concilio statuimus, ut nullus plebanus, seu vicarius, vel quicunque alter clericus, vel prelatus, citationem seu processum aliquem a judice delegato sedis apostolice vel subdelegato ipsius, vel a legato dicte sedis apostolice etiam a latere, graciarum executoribus vel conservatoribus, vel ab ipsis communiter subdelegatis, vel divisim, sibi directos de citando quemcumque, monendo, vel trahendo ultra unam dietam vulgarem notorie computandam a fine diocesis admittant, de quorum auctoritate ante omnia debet constare, vel aliquatenus exequantur, nisi fuerint per vidimus dyocesani approbati. Pro quo vidimus officiales episcopi, vel alius, qui hoc officium habet exercere, non antequam recipiet, quam tres solid. denariorum communium & in illa dioces. currencium, contrarium faciens sit ab ingressu ecclesie suspensus, quousque parti sic indebite exactionate duplum restituat. Statuimus etiam rescripta conservatoria papalia, litteras gratiarum legatorum quorumcunque & subdelegationes a predictis officialibus, vel aliis, qui hoc officium gerunt per nostram provinciam nostrorum suffraganeorum debere examinari examinatione diligenti facienda, & ut evitentur omnis falsitas & corruptela, exhiberi. Si autem contingat, quenquam plebanum curatum, seu clericum, etiam in dignitate constitutum, in civitatibus & dioces. nostre provincie per judices delegatos sedis apostolice, vel legatorum ipsorum conservatores, gratiarum executores, vel ab eis deputatos, citari vel vexari pro eo, quod sine vidimus sui dioceſani eorum citationes & processus alios quoscumque requisiti spreverint recipere & executionem debite demandare; Ex tunc episcopus cui dicti plebani, curati & alii clerici subsunt, & in cujus civitatibus & dyoces. nostre provincie sunt beneficiati, ipsos tocius cleri sumptibus & expensis defendere non tardabit, cum ad ipsum spectat, ut suam jurisdictionem tueatur. Nihilominus, si episcopus in premissis negligens inveniatur, subdito, si que damna receperit & expensas fecerit, ad arbitrium nostrum, vel nostri in spiritualibus vicarii, sibi plenarie restituat & cum effectu.

Rubrica de electione.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Item quamvis provisum sit canonice de illis nondum in sacris ordinibus constitutis, quibus de ecclesiis parrochialibus providetur & qui tales parrochiales ecclesias ea de causa recipiunt dumtaxat, ut eas rebus & bonis inventis in eisdem mobilibus, precipue faceamus de alienatione rerum immobilium, possint spoliare, etiam fructus universos primi anni, infra quem deberent ad sacerdotium promoveri, recipiunt, in suos usus convertunt minime promoti, dictas parrochiales ecclesias sic spoliatas & defraudatas tacite resignando vel expresse patronis eorum, vel collatoribus. Volumus autem jus, quod in casu illo providit, ad permutantes infra annum si sint promoti, sive non, prorogari, Ita ut bona inventa in dotibus ecclesiarum predictarum apud ecclesias tales debeant sine qualibet diminutione suis successoribus remanere pro eorum sustentatione. In premissis vero reperti culpabiles & delinquentes, a perceptione beneficiorum, que obtinent in provincia nostra, volumus esse suspensos, nec fructus ipsorum posse facere suos, nec in utilitatem suam debere convertere, donec ablata priori ecclesie omni cum restituant integritate.

ANNO CHRISTI 1435.

Rubrica de scrutinio in ordine faciendo.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Statuimus ad terrorem malefactorum, ut universi episcopi provincie Magdeburgensis ac eorum vicarii, quando volunt & debent suis temporibus ordines celebrare, committant expresse examinatoribus clericorum ordinandorum, sub anathematis interminacione, ut inter cetera perquirenda fideli diligencia perquirant, sub obtentu honoris percipiendi a singulis ordinandis Religiosis, cujuscunque ordinis, vel secularibus, ut si patres avi, ac progenitores eorum usque ad quartam lineam ascendentes captivaverint, captivatos detinuerint, occiderint, mutilaverint, proscripserint, bannizaverint; diffidaverint clericum in sacris ordinibus constitutum & pro clerico se gerentem, etiam si in minoribus fuerit constitutus, & pro tali se gerebat habitum & tonsuram deferens; Eum quem in aliquo premissorum affectum per aliquem progenitorum suorum usque ad lineam memoratam invenerint, si factum istud sit notorium, vel scitum in loco nativitatis sue, nullatenus admittant. Prelati vero, vel eorum vices gerentes, quorum interest investire, vel instituere presentatos, ante investituram vel institucionem cum summa diligencia de hiis querant, & quos tales invenerint, vicio progenitorum laborantes, de quo scriptum est, nullo modo instituant vel investiant ad aliquod beneficium, vel officium, ecclesiasticam etiam dignitatem. Et si tales quovis modo per negligenciam ordinancium fuerint ordinati, vel per propriam taciturnitatem, cum de hoc constiterit, sint ab ordinibus sic susceptis suspensi & maneant, donec a suis dioceſanis dispensacionem meruerint obtinere. Instituti eciam in beneficio vel claustris professi vel monasterio oblati, sint ipso facto jure, quod habent in beneficiis, privati. Oblati vero & professi a dictis claustris expellantur, vel saltem suspensi maneant ab ordinibus sic susceptis, donec dyoceſani sui cum eis dispensaverint, ipsorum meritis & laudabili conversacione eorum hoc exigente & cum beneficio institutis. Eciam dyoceſani prout viderint expedire, habeant plenam potestatem in hiis dispensandi; Examinatores insuper & prelati, ac eorum vices gerentes, qui secus in premissis agere presumpserint, in futuro per suos superiores immediatos suspensionis sentencia per-

ANNO CHRISTI 1485.

cellantur : alias eciam pro tanta negligencia per dyoceſanos ſuos ordinarios graviter puniendi.

Rubrica de renunciacione.

Albertus Archiepiſcopus ex Concilio Magdeburgen.

Nullus eccleſiam vel beneficium eccleſiaſticum dimittere, vel recipere preſumat, ſine ſuperioris ſui auctoritate, quod ſub pena ſuſpenſionis firmiter inhibemus, etiam quodcunque fuerit, curatum vel non curatum, quod ea de cauſa recepit dumtaxat, ut ſub ipſius titulo ad ſacros ordines & ad ſacerdocium promoveatur. Nam decens eſt, ut ſicut in recipiendo beneficia eccleſiaſtica canonum ſtatuta obſervantur, ſic & pari modo in dimittendo & in renunciando beneficio ſeu beneficiis eccleſiaſticis debent canones obſervari.

De temporibus ordinacionum.

Albertus Archiepiſcopus ex Concilio Magdeburgen.

Statuimus, quod nullus ad examinacionem aliquatenus admittatur, niſi ante confiteatur omnia ſua delicta ydoneo ſacerdoti, & quia panci ſunt, qui ſua delicta, vel ſequelas intelligunt delictorum, ideo per diſcretum confeſſorem debet inſtrui ordinandus & talem ſeu tales vicarius epiſcopi, qui ſtatuta canonum non ignorant ſeu alios ydoneos pro ordinandis, ſecundum ipſorum pluralitatem, vel paucitatem, tempore ordinacionis deputabit, etiam in loco ubi continget ordines celebrari, vel vicario in pontificalibus, qui ordines celebrabit, ſi de ejus puritate conſcientie confiſus fuerit, tribuat facultatem, ordinandos in confeſſione expediendi, & talibus confeſſoribus injungimus ſub interminatione maledictionis eterne, ut ordinandos, quos invenerunt repellendos in foro ſuo, id eſt anime, ubi factum eorum eſt occultum, admoneant, ne quoviſmodo ad ordinum ſuſceptiones procedant. Si autem caſus eorum non preſtaret eis perpetuum impedimentum, ſed eſſet diſpenſabilis per epiſcopum ſuum, vel papam vel per alios, ſicut per archiepiſcopum, vel cardinales certos, in caſibus eis ſpecialiter reſervatis, pro diſpenſacione remittant ad eoſdem ſuperiores obtinenda.

Rubrica de clericis peregrinis.

Albertus Archiepiſcopus ex conſilio Magdeburgen.

Nullus in eccleſia ſua ignotum, ſeu peregrinum de alia dioceſi venientem, ad celebracionem divinorum in publico preſumat admittere, licet formatas ſuas litteras ſue ordinacionis exhibeat, niſi & oſtendat litteras dioceſis epiſcopi, vel ejus vicarii, in cujus dioceſi ſe petit admitti, in quibus contineatur expreſſe, quod in ejus dyoceſi in ſpiritualibus habeat licentiam celebrandi, ne ignoti & de longinquo venientes, qui frequenter ſunt apoſtate criminoſi & irregulares, in ſua temeritatis malicia foveantur & tribuatur audacia divina prophanandi. Contrarium faciens in una marca puri & defedati argenti, pro admiſſione qualibet, per loci archidiaconum puniatur. Si vero archidiaconum non habuerit tunc per dioceſanum, vel ejus vicarium in ſpiritualibus, cujuſcunque eciam dignitatis fuerit, Abbas, Prepoſitus, vel Decanus, medietatem archidiaconatus utilitati, vel dioceſani, ubi non habent archidiaconum, vel alium prelatum, ejus loci delinquentes, reliquam vero medietatem fabrice Kathedralis eccleſie convertendam.

Rubrica de officio ordinarii.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Cum quilibet archiepiſcopus & epiſcopus, canone diſponente, teneatur dominicis diebus ſingulis & feſtivitatibus aliis, preſertim ſummis, in eccleſia ſua, populo ſibi credito, ſe preſentem exhibere, miſſam celebrare, Verbum dei proponere, ac indulgencias dare; Unde precipimus, quod quilibet epiſcopus noſtre provincie, maxime in ſummis feſtivitatibus, niſi neceſſitate prohibente, vel cauſa racionabili eum excuſante, ſit preſens in eccleſia ſua Kathedrali, Verbum dei proponat, vel ſe preſente, per alium ydoneum proponi faciat & indulgencias populo det, miſſam in eadem eccleſia devocius celebrando.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Poſt hec ſtatuimus, ut ſinguli Epiſcoporum noſtre provincie ſuos carceres habeant juxta eccleſiam Kathedralem, pro clericis dumtaxat, & ſpeciales, ita quod nullatenus cum furibus & aliis ultimo ſupplicio deputatis vel deputandis clerici detineantur incarcerati, in quibus falſarii clerici, vel monachi incorrigibiles & apoſtate, vel alii, qui hoc meruerint recludantur perpetue, vel ad tempus, prout eorum expoſcunt exceſſus ad quod efficacius exequendum alie eccleſie, ſi opus fuerit, ſubſidium conferant & juvamen. Epiſcopus tamen cum ſuo capitulo carcerem procurabit apud eccleſiam majorem, vel in alio loco congruo, & cuſtodem carceris unum, vel plures, ſecundum quod opus fuerit, ſuis ſumptibus & expenſis; Juratos tamen prius, quod fideliter velint preeſſe incarceratis & eos cuſtodire diligenter & humaniter tractare, deputabit, & de expenſis nihilominus incarceratis eciam providebit juxta canonum precepta in veſtitu pariter & amictu.

Rubrica de officio delegati.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Quia frequenter injuriati clerici, ſeculares vel religioſi, facultatibus deſtituti, vel minus, ydonei, eciam ſi eis rerum affluentia fuerit copioſa, vel metu concuſſi & tali, qui merito cadere debet in conſtantem, contra ſuos injuriatores, pro juſticia conſequenda cum ſatisfactione debita non preſumunt actionem intentare. Statutorum noſtre provincie eciam exe-

cu-

ANNO CHRISTI 1485.

cutores in civitatibus, vel diocesibus deputati, ubi clerico injuriato vel religioso injuria illata est, injuriancium potentiam perhorrescentes, contra tales requisiti per dictos clericos, vel ex suo officio procedere, vel processus fulminare formidant; Ne ergo injuriatores & clericis secularibus, vel religiosis, injuriam, seu violenciam in personis eorum, rebus & bonis ecclesiarum suarum & suis juribus, & libertatibus familia, consanguineis nepotibus vel neptibus inferentes, transeant impuniti & de sua temeritatis violencia commodum reportent, gloriantes cum illis, qui letantur cum malefecerint; Sacro igitur approbante concilio presenti statuto ordinamus, ut clerus cujuslibet civitatis & diocesis nostre provincie habeat unum vel plures procuratores fiscales, quos eciam in locis congruis & securis, ubi tyrannorum potenciam non habent formidare, Episcopus loci, cum consensu sui capituli prelatorum & sanioris cleri partis sue civitatis & diocesis deputabit, qui clericorum secularium & religiosorum injuriam, ut promotores curie, cum clerici injuriati seculares vel religiosi propter inopiam vel injuriancium potentiam suam justitiam contra injuriantes prosequi non presumant, dictorum injuriatorum justiciam coram executore loci Karoline vel urbanine prosequi festinabunt, & requisiti per injuriatos, vel suo officio illis agere non valentibus, procurent processus, juxta statuta nostre provincie, cum suis penis contra injuriantes & usque ad satisfactionem congruam fulminari, & per subditos nostre provincie arcius observari. Predicto vero procuratori fiscali, seu procuratoribus, Episcopus loci & per quem cum suo clero fuerit, seu fuerint deputati, eis de expensis, quas in prosecucione injuriarum & pro injuriatis clericis secularibus vel religiosis facient, si injuriati predicti procuratori de stipendio congruo pro suis laboribus & expensis satisfacere noluerint, seu inopia eos excusante non potuerint, providebit.

De subsidio Juris.

Statutum Borchardi ex Concil. Hallen.

Congruum reputamus & consonum equitati, quod executores statutorum nostre provincie sibi debeant, necessitate seu utilitate exigente, adinvicem suffragari; Unde presenti statuto sanximus, quod quilibet executor, dum super processibus & sententiis per eum in sua dyocesi factis & habitis executorem alterius diocesis super eis publicandis & etiam observandis duxerit per suas litteras requirendum, quod idem requisitus, occasione postposita, nisi in necessitate inevitabili se excusare valeat, requisitionem hujusmodi admittere teneatur.

De executore negligente vel denegante justitiam.

Borchardus ex concilio Hallen.

Si executor in aliqua diocesi nostre provincie deputatus executionis sue ministerium facere negligat, seu deneget conquerenti & potissime, per procuratorem fiscalem requisitus, ad instantiam injuriam passi, seu pro eo extunc ad episcopum loci ordinarium in casu hujusmodi recurratur, qui executorem suum pro commissa negligentia corrigat & ad faciendum debitam executionem compellat. Adicientes quod nec per nos, nec coepiscopos nostros sentencie executoris rite & racionabiliter late de facto possint vel debeant revocari, nec eorum officium aliqualiter impediri.

Borchardus ex concilio Hallen.

Cum statutorum nostrorum remediis intendamus contra notorias injurias & violentias providere, decernimus, quod executores statutorum hujusmodi ad ea, que judicialem indaginem exigunt, se nullatenus intromittant, nec ad talia, que ordinem judiciarium requirunt, suam extendant aliquatenus potestatem, quia in talibus juris & judiciorum ordinem servare juxta canonum instituta expedit & rigorem.

De exceptionibus & repulsione testium in causa notorietatis.

Borchardus ex concilio Hallen.

Plerumque tamen id, quod notorium asseritur, apud executorem notorium non habetur & ad hoc testes quandoque producuntur a parte, ut executori de notorio fides fiat; Unde a quibusdam revocatur in dubium, an executor exceptiones propositas contra testes productos ad notorium ostendendum admittere teneatur. Et licet super eo diversi doctores sentire diversimode videantur, quibusdam asserentibus hujusmodi exceptiones debere admitti, aliis vero affirmantibus, ipsas in casu hujusmodi repellendas; Nos tamen decernimus & declaramus, illi opinioni, favore ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum pocius adherendum, que exceptiones tales asserit non esse contra testes hujusmodi admittendas. Tales namque ad judicem, ordine judiciario procedentem, non autem ad executorem, qui circa notoria intendit, pertinere videntur, nisi exceptiones objecte adeo forent sufficientes & notorie, quod nulla possent tergiversacione celari, quod discreti executoris arbitrio duximus relinquendum.

Rubrica de majoritate & obedientia.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Sacro approbante concilio statuimus, ut nulli clerici, nobilium capellani, in capellis castrorum dominorum suorum, celebrare præsumant, seu alia conferre sacramenta ecclesiastica nisi ante episcopo loci, si dicte capelle subsint episcopo immediate, & ad eas habeat instituere, vel alteri prelato, Archidiacono, preposito, decano rurali, qui hoc jus obtinet in dicta capella, manualem obedienciam faciant, & etiam ad sinod. veniant e capella certis temporibus & statutis, recepturi & mandata ecclesiastica & predicaturi suis dominis & eorum castrensibus, secundum quod fuerit opportunum. Cum plebani, in quorum terminis castra consistunt hoc facere frequenter non audeant, propter tyrannidem dominorum; qui autem ante obedienciam sic, ut premittitur, prestitam prelatis, quibus subsunt, immediate capellas tales officiare presumpserint, sint ipso facto excommunicati, ac per totum archidiaconatum, in quo hujusmodi capelle consistunt, excommunicati nun-

ANNO CHRISTI 1485.

nunctientur per ecclesiarum rectores tanto tempore, quousque satisfaciant & obediant, ut est dictum.

De his, que vi & metus causa fiunt.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Cum obediencia potissime meritum vitæ conferat & victimis præfertur, in quibus aliena caro, sive in ipsa deo propria consecratur. Unde quamplures plebani sacerdotes & clerici hoc minime attendunt & cum eis superiorum mandata dirigimus etiam pro executione debita facienda requisiti, tanquam vano metu concussi, & talem allegantes, ipsa mandata exequi, seu processus etiam debite execucioni mandare, in suarum animarum periculum, contemnunt pœnas diversas ecclesiasticas frequenter & legales aliquando ob hoc miserabiliter incurrunt laqueati pro christo & ipsius sponsa matre ecclesia, cujus stipendio & christi patrimonio laute reficiuntur, saginati. Ex adverso ascendere ac pro ejus libertatibus conservandis bellare refugiunt, quapropter ecclesiastica censura contemnitur, nervus ecclesiastice disciplineæ dissolvitur, clavium potestas ludibrio fit & vilescit. Sacri hujus igitur consilii provida deliberacione sanximus, diffinientes, ut nullus prelatorum, plebanorum, curatorum, seu clericorum nostre provincie debeat se excusare, quo minus requisitus ad executionem mandatorum suorum prelatorum, superiorum & executorum statutorum procedant, & debite exequantur, & ipsi eadem observent, & per suos faciant observari, eciam si penas & censuras contineant ecclesiasticas, seu legales, eciam si metum corporum rerum suarum temporalium, seu majoris partis amissionem pro sua allegant excusacione in antea, cum revera quisque prelatus, plebanus, curatus & clericus potissime, taceamus de laycis, pocius debet omnia mala pati presentis status, quam malum inobediencie incurrere, Eciamsi per ydoneos testes coram superiore a quo mandata & processus diriguntur, se offerant paratos ad probandum hujusmodi metum; In hiis enim que in non faciendo consistunt, utpote cum mandatur non communicari excommunicatis, non celebrare in locis interdictis, aut coram majoris sentencie excommunicatis, seu aliis hujusmodi nullus omnino nec rerum nec corporum, quantumcunque probatus metus, nequaquam possit vel debeat excusare a talium observacione firmiter & intrepide exequenda; quia melius esset viam veritatis non agnovisse, quam ut quis, post agnitam, ab ea discedat ut prophanus & ydolator sceleratus.

De alienacione judicii mutandi causa.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quia plerumque cessiones actionum in fraudem fiunt Alii, vere pure & simpliciter ex causa legittima, vel ex causis; Statuimus, ut cessiones actionum, que justis causis vel causa procedunt, in presencia ipsorum episcoporum, vel judicum, vel officialium eorum & de licentia eorundem, si cognoscant legittimas esse, fiant, jurent eciam cedentes, quod non simulate sed vere cedant, alioquin secus factas decernimus non tenere.

Contra impedientes, ne citatio ad eos perveniat.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Et quia quidam propter potenciam, quidam propter crudelitatem magnam personaliter citari non possunt, quidam eciam in castris habitant, Ita quod nulla potest propter eorum tyrannidem citacio ad eos pervenire vel aditus haberi securus; Idcirco provida & necessaria deliberacione statuimus, ut contra tales citacionis edictum apud parochialem ecclesiam ipsorum publice & legitime proponatur. Quod si parochialis sacerdos, quod tales citare non possit coram superiore non simplici, vel proprio juramento, sed justis probaverit documentis, in Kathedrali ecclesia tribus dominicis diebus continue citentur in ambone, dummodo citandi infra unam dietam sint a Kathedrali ecclesia constituti Alioquin ad tres quindenas sollemniter evocentur & ex tunc contra hujusmodi ac si personaliter citati fuerint, procedatur, ne ex malicia hujusmodi valeant commodum reportare.

Rubrica de foro competenti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Preterea quidam crudeles homines & perversi, dum ad forum ecclesiasticum in causis eciam, de quibus ecclesia merito habet agnoscere, ab actoribus evocantur, illius auctoritatis, que dicit: Qui honorat missum, mittentem honorat, immemores existentes, Nunctios ecclesiasticorum judicum, citaciones excommunicaciones vel alias judiciales vel jurisdictionis litteras deferentes, verbis quandoque probrosis & diris verberibus afficientes, quosdam eciam captivantes, vulnerantes, mutilantes & nonnullos occidentes alios interdum suis rebus temere & publice spoliantes, multipliciter afficiunt & perturbant & impediunt citacionem & litterarum executiones, in non modicam ecclesiasticæ libertatis contumeliam & jacturam. Considerantes igitur maliciis hominum non esse aliquatenus indulgendum, Hoc sacro approbante concilio duximus statuendum, ut reus, nunctios acta judicialia deferentes, per se, vel per alium verberans, spolians, vulnerans, mutilans, occidens, captivans, lite etiam non contestata, auctoritate hujusmodi concilii habeatur penitus pro convicto. Actor vero in causa reconvencionis similia perpetrare per se, vel per alium non formidans, super instituta contra eum actione amplius nullatenus audiatur. Et insuper uterque, ac omnes alii, qui nomine & actione eorum talia presumpserunt usque ad condignam satisfactionem leso & judicibus summaria cognicione super hujusmodi fore facto prehabita, percellantur adeo justis & gravibus penis, ut alii metu pene a similibus arceantur. Ita eciam, quod si tales sint clerici, pena contra captivantes clericos, vulnerantes, mutilantes, verberantes & occidentes promulgata in statutis nostris provincialibus, & predecessorum nostrorum, huic volumini inscriptis, usque ad satisfactionem congruam, districtius observetur. Penis eciam a canonibus & legibus talibus inflictis nihilominus rigorose observatis. Preterea hujus approbacione concilii statuimus & vobis universis & singulis rectoribus ecclesiarum parrochialium,

seu

seu vices eorum gerentibus, per nostram provinciam constitutis, sub pena suspensionis ecclesie ab ingressu precipimus & mandamus, quatenus omnes, tam clericos quam laicos in terminis ecclesiarum constitutos, cujuscumque dignitatis, nobilitatis, conditionis, aut status existant, publice in vestris ecclesiis moneatis, ne jurisdictionem ecclesiasticam, nunctios, mandata nostra, seu litteras nostras, vel judicum nostrorum, eciam nostrorum suffraganeorum & judicum quorumcumque nostre provincie ecclesiasticorum, deferentes, verberando, offendendo, vulnerando, mutilando, capiendo, occidendo, seu ipsas litteras lacerando, vel quocunque alio modo impedire presumant; Alioquin contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrere volumus ipso facto & excommunicatos a canone nunctiamus, & ab omnibus arcius evitandos, singulis diebus dominicis, accensis candelis, & pulsatis campanis, cum vobis de hoc per evidenciam facti constiterit, eciamsi aliud mandatum nostrum judicum nostrorum, suffraganeorum nostrorum, vel eorum judicum super hoc non receperitis in vestris ecclesiis, publice nunctietis, quousque a sententiis excommunicationis hujusmodi per nos, vel judices nostros, seu nostros suffraganeos, vel eorum judices, si in civitate vel dioceſi, seu altera eorum excessus hujusmodi commissus reperitur, fuerint legittime absoluti Adicimus insuper, quod quilibet episcopus in sua dyoceſi, prout sibi expedire videbitur, super statutis hujusmodi valeat dispensare.

Ut nullus judex secularis quemquam spiritualem judicet.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum layci eciam, cujuscunque dignitatis, status & preeminentie fuerint, de rebus ecclesie disponere non habeant, multo forcius prelatos & clericos, seu quemcunque de personis ecclesiasticis, vel laycum religiosum alicui religioni dedicatum, eciamsi nondum fuerit tacite professus vel expresse, cum omnes tales sunt in sortem domini electi & a seculari potestate & a judicio, tam in criminalibus causis, quam civilibus, christi privilegio exempti punire; Unde universis judicibus secularibus, per nostram provinciam constitutis, districtius inhibemus & mandamus, ne quenquam prelatum, tam regularem quam secularem, clericum, vel laycum religiosum, contra ecclesiasticam libertatem, ad cujuscumque instanciam layci vel clerici, vel ex suo officio ad judicium trahere seculare per se, vel procuratorem, eciam ipsum judicare, vel sententiare presumant; Actor vero, si laycus fuerit, qui hoc procuraverit cum judice, ambo sint sentencia excommunicationis majoris ligati ipso facto, quem sic citatum & per judicem, aut officialem episcopi in synodo episcopali & in propriis eorum parrochiis, ac aliis vicinis sic excommunicatos, donec parti citanti & episcopo loci de hujusmodi excessu satisfactionem prestiterint, excommunicatum publice faciat denunciare. Clericus vero, qui sic procuraverit clericum alium, ad sui, vel alterius instanciam, ad judicium evocare seculare, sit beneficio suo meliori, si plura obtinet, in natura in nostra provincia ipso facto privatus: Si vero unum dumtaxat, eodem eciam sit ipso facto privatus: Si vero nullum beneficium obtinet, in nostra provincia domicilium tamen habens, aliunde veniens, hunc excessum committens, in nostra provincia, propter quem se subditum nostre jurisdictioni faciat, Volumus presenti constitione esse inhabilem ad beneficium ecclesiasticum in nostra provincia obtinendum, donec a nobis, si hunc excessum commiserit in nostra civitate, vel dioceſi, seu a nostris suffraganeis, in quorum civitate, vel dioceſi, vel alterius eorum, hujusmodi excessus commiserit satisfactione condigna fuerit cum eo misericorditer dispensatum.

ANNO CHRISTI 1485.

De fide Instrumentorum.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum ex eo, quod plerique adeo rudes & ignari inveniuntur, quod per se protocolla facere penitus ignorant, & alii se notarios publicos mentientes, conficere instrumenta presumant, ex quibus incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes, prohibemus, ne pro notario publico se quisquam gerat, vel quevis instrumenta conficiat in nostra provincia, vel quisquam eis utatur confectis, antequam de creatione sua loci dioceſano, vel ejus officiali fecerit plenam fidem, contrarium faciens excommunicationis sententiam incidat ipso facto, & instrumenta per eum confecta sint irrita ipso facto, & alias per loci dioceſanum conficiens cum utentibus scienter pena debita puniatur.

De Jurejurando.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum legis veteris auctoritas & evangelica veritas invincibilis precipiat, quod omne verbum debeat stare in ore duorum, vel trium, unde prohibemus omnibus spiritualibus judicibus, ne de cetero in judiciis in quacunque causa juramentum deferant deciſorium, adversa parte volente intentum suum per testes probare fidedignos, & hoc petente.

De exceptionibus a loco non tuto.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quoniam exceptio de loco non tuto nonnunquam ad fugam ab opponente confingitur, ut ejus ope evitetur judicium & conquerens defraudetur, quod sicut experientia docuit plerumque fieri consuevit coram executoribus nostre provincie. Quamvis exceptio eadem adeo videatur legittima, quod si repulsa fuerit, licite valeat appellari. An igitur executor statutorum exceptionem hujusmodi coram eo propositam teneatur admittere, vel repellere non immerito dubitatur; Unde, juxta prudentum concilium & doctrinam, duximus statuendum, quod si quis coram executore locum, ad quem citatus existit, sibi asserit non securum, petens sibi locum alium tutum & ydoneum assignari, quod idem excipiens ad mandatum executoris debeat exprimere coram eo, quia in illo securo, quem postulat, velit proponere vel probare. Et si tale quid exprimere jussus, contumaciter recusaverit, ex tunc executor in negocio propoſito, tali exceptione non obstante, procedere non obmittat. Si vero aliquis, vel

ali-

ANNO CHRISTI 1485.

aliqua dixerit exprimendo, executoris reliquantur arbitrio, an ſuper tali, vel talibus expreſſis ſit exceptio admittenda, & locus ſecurus ſuper expreſſis & propoſitis aſſignandus, nam forſan expreſſa reperientur frivola vel impertinencia, aut talia de quibus executor intromittere non valebit, & ſic per expreſſionem talium facilius poterit opponencium fraudibus obviare, ita tamen, quod ſi fuerit exceptio ſuper loco non tuto probanda coram executore loci, ubi proponitur, probacio ejus fiat.

De appellacionibus.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Quia ſepe contingit in cauſa appellacionum ad nos a noſtris ſuffraganeis appellari, vel ad ipſos a judicibus eis ſubjectis interpoſitis a ſenteneiis diffinitis provocari per ſuperiores, eum omnia ſecundum formam juris attemptata, & abſolvi appellantes, & ipſis revocatis, predicti appellantes, in deluſionem juris, judicum & partis appellate a proſecucione ſue appellacionis deſiſtunt. Ne igitur proviſio facta ad remedium, ut experimento didicimus, tendat ad noxam; Statuimus, ut ſi infra duos menſes, poſt revocationem hujuſmodi ipſi appellantes proſequi appellaciones ſuas non curaverint, extunc per inferiores judices, a quibus appellarunt, in priſtinas ſententias retrudantur, tamdiu eiſdem ligati publice nunctientur quouſque, juſta cauſa ceſſante, ad appellacionum ſuarum proſecutionem, moram ſuam expiando, redire feſtinent, vel perqant judicatis.

Rubrica de vita & honeſtate Clericorum.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Ad hec, quia clerici vagabundi, qui Ebirhardini dicuntur, quorum vita deo odibilis eſt, Clericos & ipſos laycos ſcandalizant, diſcurrendo per terras, in villis, que carent propriis ſacerdotibus, celebrare preſumunt, ſeu quod verius in quantum in ipſis eſt divina prophanare officia; Statuimus ut tales ad mandatum diocefani, vel loci archidiaconi, teneantur in cuſtodia carcerali, ad hoc, ſi neceſſe fuerit, invocato auxilio brachii ſecularis, ſalvis nihilominus conſtitucionibus contra tales per ſedem apoſtolicam promulgatis.

Rubrica contra clericos militares.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Contra clericos militares & preſertim in ſacris conſtitutos, qui, clericali ſcemate derelicto, Comam nutriunt, &, geſtantes habitum laycalem, coram prelatis ſuis & in eccleſiis, in quibus habent beneficia neque reverenter incedunt; Demum poſt tyrocinia & actus alios militares, quos interdum exercent, habitum priſtinum reſumentes, ad beneficia priora ſe admitti impune deſiderant, ſic terram viis duabus ingredi non verentur; Hoc ſacro conſilio approbante, ſtatuimus, ut apoſtatantes hujuſmodi, ſi, antequam a ſuis prelatis, ſive capitulis evocati, & priue habitis beneficiis fuerint ſpoliati, ad ſuas eccleſias, ſeu prebendas redire voluerint, non aliter admittantur, niſi diſcipline clauſtra vel carcerem tanto tempore ſuſtineant, quando a ſuis eccleſiis eos conſtiterit taliter aberraſſe. Ne minus ſatisfactionum prolixitas quam prevaricacionum diuturnitas prorogetur, & ſic reverſi debent ultimum in capitulo & in choro, proceſſionibus & aliis actibus locum dumtaxat perpetim obtinere.

De cohabitacione Clericorum.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Attendentes, quod omnibus dei miniſtris & in ejus ſortem ſua divina providencia electis & omnibus religioſis ſit a ſacris canonibus preceptum, ut non ſolum abſtineant a malo, ſed eciam ab omni ſpecie mali. Unde quoslibet canonicos tam Kathedralium, quam collegiatarum eccleſiarum noſtre provincie, ceteroſque beneficiatos hortamur, & in viſceribus chriſti obſecramus, ne ammodo in ſtubis venalibus & publicis balnea recipiant, ubi ſuſpectarum perſonarum preſencia ſe prebet frequenter ſcandaloſe, ſed in ſtubis ſuarum eccleſiarum, aut in propriis curiis ſuis, perſonis ſuſpectis balnea ſua faciant longe excluſis, quæ in ſingulis eccleſiis noſtre provincie Kathedralibus & collegiatis ſi non habentur volumus edificari, vel ſi ſunt defectuoſa infra menſem reſtaurari & debitis temporibus calefieri mandamus & de quindena in quindenam precipimus deputatis conſuetis & honeſtis miniſtris pro canonicorum & clericorum uſu balneandi. Religioſis univerſis noſtre provincie in monaſteriis degentibus, quibus urbium & populi frequencia locorumque publicorum aditus eſt interdictus, omnino prohibemus preſenti noſtro ſtatuto, ne quis eorum audeat de cetero in ſtuba præfata, extra ſepta monaſterii ſui, balnea publica ſubire, ſed habeant ſtubas ſuas communes, ut eccleſie Kathedrales & collegiate in monaſteriis ſuis, & pro conventu ſuo, quas eis calefieri jubemus, ac in eis de quindena in quindenam deputatis eciam conſuetis & honeſtis miniſtris pro religioſis balneantibus obſequiis exhibendum. Preſens eciam ſtatutum ad ſanctimoniales noſtre provincie prout concernit religioſos, obſervandum prorogamus, proviſo, quod ſi qui religioſi, vel moniales, infirmitate ipſorum exigente, pro remedio recuperande conſervandeque ſanitatis balnea ſubire coguntur, pro eiſdem in quolibet monaſterio parvula ſtupella conſtruatur & habeatur aptata requiſitis, ut dum opus fuerit, infirmi in ea duntaxat pro remedio, balnea ſuſcipiant & nullatenus ſani in eis balneis uti permittantur. Religioſi vero habitantes in parrochiis, vel aliis locis, certis officiis deputati, in curiis ſuis habeant ſtubellas parvulas, in quibus, ſeclufis ſuſpectis perſonis, balneis pro mundicia, ſeu pro remedio, cum infirmitas hoc expoſcit, perfruantur. Tranſgreſſores vero hujus ſtatuti ſalutaris, tam ſeculares, quam religioſos, volumus, ſi canonici ſunt, eccleſiarum cathedralium vel collegiatarum, vel alii beneficiati per ſuos epiſcopos pena debita emendari; Si vero religioſi vel moniales, pena graviori, poſt carceralem, per ſuos prelatos precipimus emendari; Si autem ipſorum religioſorum, vel monialium prelati, pro hujuſmodi exceſſibus, corrigere neglexerint, Epiſcopus loci ipſorum negligentiam ſeveritate debita ſupplebit contra delinquentes obſervata.

Ru-

A

Rubrica de concubinariis.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Attendentes, quod ſcriptum eſt & dictum precipue ſacerdotibus & clericis univerſis, in ſacris conſtitutis: Sancti eſtote, quia ſanctus ego ſum. Precipimus hujus ſacri approbacione concilii, ut ſacerdotes univerſi & clerici in ſacris ordinibus conſtituti & alii ſimplices, dei ſervicio mancipati, ſtudeant caſte vivere & continenter, quatenus in conſpectu omnipotentis dei puro corde valeant & mundo corpore miniſtrare. Si quis autem clericorum viſus fuerit deinceps in incontinencie vicio laborare, publice concubinam ſecum detinendo, vel alias ſepoſitam in domo nutriendo aliena, fama publica hoc atteſtante, ita quod vulgariter dicitur talis eſt concubina ipſius, poſt ammonitionem canonicam ei per ſuos prælatos immediatos factam; verbo, vel in ſcriptis, illam prorſus de domo ſua non expulerit, vel a ſe poſite victum & amictum ſubtraxerit, aut ipſius conſortium penitus evitaverit, officio & beneficio ſuo privetur. Si vero nec fetorem ſue libidinis curaverit evitare, quia, creſcente contumacia, creſcere debet & pœna, anathematis gladio feriatur. Qui vero voluptatibus inhiantes concubinas uſque ad hec tempora tenuerint publice, ne delictum preteritum tranſeat impunitum, eos ſub tali pena duximus religandos, ut ſi canonici fuerint, vel beneficiati in eccleſia Kathedrali, vel collegiata, xl. diebus in clauſtris ſuis in quadrageſimali cibo jejunent. Si autem hoc agere contempſerint, Prepoſitis decanis & Capitulis eccleſiarum ſuarum, ſub anathematis pena prohibemus, ne prebendarum fructus eis miniſtrent, vel ad chorum, vel ad conſortium capituli eos admittant, niſi digna penitencia, de qua premittitur diſpenſacione ſecluſa incepta & peracta plenarie. Qui vero ſic ammotas reſumpſerint, decernimus eos beneficiis eſſe privandos, ſtatuentes, ut illi, ad quorum collectionem eorum beneficia pertinent, ipſis privatis, ea perſonis ydoneis aſſignent infra tempus in Lateranenſi concilio comprehenſum, alioquin proximis ſuperiorum ſuorum ex tunc ea ſtudeant aſſignare. Si vero decani, vel alii eorum ſuperiorum exceſſum ſcientes, diſſimulare preſumpſerint, ipſos volumus & pronunciamus a perceptione fructuum ſuorum beneficiorum non ſolum ſuſpenſos, que obtinent in noſtra provincia, ſed privatos, fabrice eccleſie ubi prelati ſunt, applicandos.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

De clericis concubinariis rulalibus rigor ſuperius expreſſus ſervetur, quorum archidiaconi ſi eos in ſuis iniquitatibus voluerint confovere, vel eorum diſſimulare exceſſus, ſciant ab officio ſe ſuſpendendos, & ſi in preſumptione permanſerint, precipimus eos per epiſcopos ſuos a dignitatibus removeri, que dignitates per eoſdem epiſcopos, vel alios; ad quos donatio ſpectat, perſonis ydoneis infra tempus Lateranenſis concilii aſſignentur.

De inſtitutionibus.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Quanquam ſacrorum canonum ſtatutis prohibibitum inveniatur diſtricte, ne aliquis clericus a layco de beneficio eccleſiaſtico, in quo jus obtinet patronatus, inſtitui ſe permittat, vel ſe ipſum de facto inſtituat, vel quiſquam talis electus, vel poſtulatus, ad aliquam dignitatem, vel officium ſecularis vel regularis, cujuſcunque ordinis, etiam in concordia ſe ipſum intendat, vel procuret intrudi, non ingrediens per oſtium, ſed ut fur per devia aliunde, & non canonice ſubintrans, ſed pocius preſentatus epiſcopo, ab eo vel loci archidiacono inveſtituram recipiet, prout ad alterum eorum ſpectare dinoſcitur. Si vero aliquis fuerit electus, vel poſtulatus ad aliquam dignitatem in concordia, vel a ſaniori & majori parte ſui capituli, ſeu conventus epiſcopo preſentatus, per ipſum confirmetur & mandetur inſtitui, electione vel poſtulacione ipſius tamen prius per diligentem examinacionem canonica reperta & pronunciata. Si quis autem electorum & poſtulatorum ſe in dignitatem intruſerit, ſpiritualia vel temporalia amminiſtrando in parte vel in toto, omni jure queſito ſibi per talem preſentacionem, electionem ſeu poſtulacionem, ſit ipſo facto privatus, nec de cetero ad ullam dignitatem, officium, vel beneficium aſſumatur. Volumus autem preſens ſtatutum ad reverendos fratres, epiſcopos ſuffraganeos noſtre provincie, minime extendi.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Cum frequenter magis a tramite regule & ſtatutorum obſervancia divertere videntur, qui amplioribus privilegiis perfulgent premuniti, preſertim hoſpitalarii fratres de domo teuthonica, & alii religioſi ordinum quorumcunque, ubi layci, licet minus provide, ſacerdotibus & aliis clericis principantur. Et quanquam eis ſit prohibitum ſanxionibus canonicis in diverſis, ne ad eccleſias parrochiales, vel cappellas, quas a ſede apoſtolica, non tamen pleno jure, eis ſubjectas, vel a dioceſano, vel ſuo capitulo, ſuis domibus vel monaſteriis obtinuerunt, vel obtinebunt in futurum, unitas & incorporatas, & que conſueverunt per ſeculares clericos regi & a tanto tempore recte ſunt, de cujus contrarium memoria hominum non exiſtit, per ſuos confratres offitiare præſumant, ſed clericos ſeculares & ydoneos, epiſcopo ſive archidiacono loci, infra tempus debitum, preſentent, qui illos inſtituent, tanquam perpetuos vicarios in eiſdem, ordinata ipſis porcione congrua, pro ipſorum victu decenti & amictu, de quo eciam poſſunt large hoſpitalitatem, epiſcopalia onera ſupportare, & archidiacono ipſorum, vel alteri prelato ipſius loci, integre de ſuo jure annuatim & debitis temporibus reſpondere, quam porcionem debitam & congruam epiſcopus, vocatis ſupradictis, quibus eccleſia parrochialis, vel cappella eſt incorporata & unita, & in eorum preſencia, ante inſtitucionem preſentati taxabit, & inſtituendo taxatam faciat per predictos religioſos & fratres in ſua preſencia in tutioribus bonis dicte parrochialis eccleſie vel cappel-

ANNO CHRISTI 1485.

ANNO CHRISTI 1485.

pelle assignari. Et jurabunt dicti fratres pro se & suo conventu, exhibito mandato super hoc sufficienti, quod hujusmodi porcionem dicto instituendo per pactum non minuent, vel alias quocunque modo sibi auferent in parte vel in toto. Et si contingeret ex quacunque causa etiam dictam porcionem in parte, vel in toto deperire, ipsi aliam coram ordinario loci & ad ejus arbitrium in loco deperdite assignare, & quod dictum vicarium sic instituendum non procurabunt ammoveri, vel occasionem sibi dent, dictum beneficium resignandi & dimittendi, cum talis sic episcopo, vel archidiacono, vel alteri prelato presentatus, titulum habeat perpetuum in benefitio, nec per eos ad libitum ipsorum possit, vel debeat de predicto beneficio ammoveri, ad istam eciam tenentur predicti religiosi ex juris dispositione & precepto, quacunque eorum exemptione non obstante.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Preterea statuimus, ne religiosi, cujuscunque ordinis, vel religionis existant, privilegiati fines suorum excedant privilegiorum, cum privilegium mereatur ammittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Si qui eciam religiosorum, per donationem, vel alium legittimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisierint, talia beneficia propria temeritate suis usibus non usurpent, sed ipsis vacantibus ad ea sacerdotes ydoneos seculares, per quos regi consueverunt, & non fratres sui ordinis, vel alterius presentent, nec bona ipsarum ecclesiarum, corporalia vel incorporalia, seu libertates quascunque, detracta suis monasteriis, vel domibus, dignitatibus vel officiis applicare presumant; Contrarium vero facientes, sint jure patronatus, quod habent in predictis ecclesiis, ipso facto privati. Demum si predicti religiosi ad beneficia predicta, curata vel non curata, infra tempus a jure statutum, diocesanus loci, vel archidiaconus, ubi habet institucionem, vel alius prelatus quicunque, non presentaverint talem, per quem, vel quos, ecclesia recta est, vel aliud beneficium, ex quo, propter lapsum temporis & negligentiam sunt auctoritate presentis constitutionis jure patronatus quod ad ipsa beneficia habuerunt, privati; Volumus jus patronatus ad dyocesanum loci sine omni exceptione fore devolutum. Qui, prout ecclesie expediat, providum virum secularem & ydoneum instituat, dummodo per talem consuetum sit regi, sive curatum sit, sive non curatum. Si quas etiam ecclesias parrochiales, infra quarum limites, grangias & monasteria habuerint terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus de jure decimam solvere tenentur, in decimatione fraudaverint omnes ipsis ad hoc opem vel operam dantes & ipsorum servitiis intendentes decernimus ipso facto sententiam excommunicationis incurrisse. Quicunque vero ausu temerario contra dictam constitutionem venerit cujuscunque status fuerit vel conditionis ipso facto sit anathematis sententia innodatus. Et si clericus fuerit qui talia commiserit opem vel operam concilium vel auxilium prædictis vel alicui predictorum adhibuerit perpetrandi omnibus sit beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus que obtinet in nostra provincia & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Laycorum etiam contra presentem nostram constitutionem in aliquo venientium filii & nepotes usque in quartam generationem nisi sufficienter injuriam passis satisfactum fuerit ad omnem honorem & dignitates ecclesiasticas inhabiles sint & eos etiam inhibemus sub anathematis pena quam ex nunc in omnes contrarium facientes ferimus in ecclesia dei promoveri.

De sede vacante.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Quoniam in quibusdam Alemanie locis fundatores ecclesiarum, vel heredes ipsorum potestate, in qua hucusque ecclesia sustinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliarum obventionum ecclesiasticarum, in quibus jus obtinent patronatus, sibi retinentes, ex pacto tamen presentant clericos ad easdem, huic vulneri canceroso & symoniaco censure ferrum apponimus, decernentes, ut ex quo constiterit patronum hujusmodi perpetrasse flagitium hoc, anathemathe feriatur, & ejus terra ponatur sub ecclesiastico interdicto, donec ecclesiam liberam suo juri dimittat, salvo jure patronatus, quod eis de jure reservamus, quod possint per juris ignoranciam excusati. Qui vero cupiditate ducti taliter a patronis presentationem receperint, officio beneficioque priventur, nec ad beneficium, vel actus ecclesiasticos admittantur, nisi per sedem apostolicam secum fuerit dispensatum. Episcopi vero aut archidiaconi, aut alii prelati, jus instituendi habentes, qui talibus scienter curam commiserint animarum, ab institutione beneficiorum & collatione perpetuo sint suspensi.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Cum, benefitia ecclesiastica sine diminutione conferri debeant, quidam ecclesiarum patroni, personis ydoneis pretermissis tales ad ea presentent, qui porcione, quam talibus dant, debent esse contenti, reliquum suis usibus totaliter applicando; Unde, ad hujusmodi mali perniciem exstirpandam, statuimus, quod si tales clerici se porcione debita spoliari videntes, ad episcopum suum querelam non detulerint, auctoritate hujus concilii sint ipso jure suspensi, & nihilominus eisdem ecclesiis priventur per episcopum, & de plebano ydoneo provideatur ipsis ecclesiis vel aliis beneficiis. Si vero ad superiorem hanc detulerint questionem, ipse patronum per censuram ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione compescat. Adiciendo nihilominus, quod si in hoc pertinax patronus exstiterit, ad presentationem ecclesie talis, cum proxime vacaverit, pro illa vice dumtaxat jure presentandi sit privatus, & episcopus ea vice patronatus jure fungatur.

De rebus ecclesie non alienandis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Interdicimus, ne in dignitate constituti & amministracionem habentes administratores perpetui, seu temporales ecclesiarum, seu monasteriorum, etiam monialium, & alii beneficiati, quicunque de rebus ad eorum dignitates, amministracionem, seu beneficia pertinentibus, potissime

ANNO CHRISTI 1485.

tissime mobilibus, etiam juribus corporalibus alienare quocunque modo alienationis titulo presumant. Verbo autem alienationis, venditionis, donationis, obligationis, permutationis, vel in emphiteusim, sicut in quibusdam ecclesiis & monasteriis fieri consuevit, perpetuum contractum volumus comprehendi. Nec etiam amplius ad vitam vendere presumant, ut nunc communiter consueverunt, habito etiam consensu omnium de collegio seu monasterio, nisi dyocesani consensus, in qualibet tali venditione requisitus, accedat, & fuerit obtentus. Et si quid contra premissa fuerit, vel alterum ipsorum attemptatum & factum, ex nunc irritum decernimus & inane. Foresta quoque nemorum secari & piscinas evacuari non faciant, sine fratrum concilio & assensu, si fecerint, in usum monasterii seu ecclesie, pretium committatur. Abbas vero, vel offitiati, cujuscumque monasterii, si de rebus ecclesie quicquam, citra formam canonicam, alienare presumpserint, etiam ad dignitatem suam divisim, vel conjunctim pertinentibus, ipsum superior, cum id certis claruerit argumentis, a suo in continenti deponat officio, nec de cetero ad dignitatem aliquam, vel amministrationem admittatur, nisi secum sit per loci episcopum misericorditer dispensatum, auctoritate presentis concilii decernentes, ut in mutuo contrahendo nec non obligatione, sacri canones observentur, qui eos creditores tantum appellant, qui probant mutuum in utilitatem ecclesie cecidisse.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Ceterum nonnulli ecclesiarum advocati, spe defensionis earum in advocatos ea conditione primo assumpti, quod de certis stipendiis & servitiis spontanee deputatis eisdem, ipsarum ecclesiarum jura, possessiones & homines defendere debeant, facti sunt ex defensoribus offensores eo, quod tam immoderatis exactionibus & servitiis angarient homines, quod non possint propriis dominis persolvere census suos, aliasque illicite dividentes advocacias in partes, inferioribus suis eas in grave ipsarum ecclesiarum dispendium, impheodare presumant. Quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate; Statuimus, quod sponte assignatis sibi primo stipendiis & servitiis sint contenti, prout coram imperio est obtentum, sententia principis approbante, alias & ecclesiarum jura possessiones & homines defendant & protegant, ut tenentur, nichil aliud in eorum potestatibus, juribus & possessionibus & hominibus usurpantes reintegrent advocatias, quas in partes dilacerasse & inferioribus impheodasse noscuntur; Pheudotarii vero eas taliter occupatas dimittant. Quod si non fecerint, infra mensem moniti per ordinarios, vel alios suos inferiores, ipse advocatus & pheudotarius suus ad id faciendum per excommunicationis & interdicti sententias compellantur. Demum statuimus, ut si quis ecclesiarum vel clericorum bona, sive homines, temere invaserit spoliis, incendiis, vel rapinis, aut tollendi pignoris occasione aliqua, quam contra alicujus ecclesie advocatum se proponit habere, secundum statuta edita contra invasores rerum & personarum ecclesiasticarum, contra tales procedatur & usque ad satisfactionem condignam observentur.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Hac constitutione sanximus, cunctos ecclesiarum advocatos infra provincie terminos constitutos, cujuscunque preeminentie sint aut status, eisdem debere juribus esse contentos, que ipsis, seu eorum antecessoribus fuerint concessa tempore, quo advocatiam unius susceperint, & ecclesias quarum advocati existunt defensare studeant & manutenere pro posse.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Insuper statuimus, ne persona quantumcunque nobilitate, aut preeminentie statu prefulgeat, ecclesias aut ecclesiastica bona, Jura, Jurisdictiones, Civitates, Opida, Castra, Villas, districtus, predia, vasalios, litones, servos & alios subditos quoscumque eorum, violenter, auctoritate propria, occupare, aut occupando invadere, vel scienter occupantibus ecclesias, aut bona ecclesiastica predicta presumant prestare quomodolibet per se, vel per alium aut alios consilium auxilium & favorem. Et nisi requisitus infra mensem ecclesie lese, aut prelato ipsius, dampnum illatum emendaverit, ipso facto anathematis vinculo sit innodatus, nec absolvatur per suum episcopum, nisi satisfecerit & cautione prestita episcopo suo de similibus imposterum non committendis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Hoc sacro approbante concilio districtius inhibemus, ne aliquis episcopus, vel prelatus, capitulum, vel conventus, aliqua bona immobilia, sub pignoribus, que vulgariter underpandynghe dicuntur, ponant aut obligent, quibuscunque personis, contractum alienationis rerum ecclesie perpetuum roborandum, sine expresso consensu episcopi & juris solennitatibus, que in rerum hujusmodi alienatione requiruntur alioquin factum ipsum decernimus irritum & inane. Et episcopi qui hoc fecerint, ab ingressu ecclesie suspendendi, alios vero prelatos ab offitio & beneficio, personas vero alias excommunicationis sententiis ipso facto decernimus subjacere. Et mandantes nihilominus volumus hujusmodi contractus alienationis factos etiam cum quibuscumque cum contra juris ordinem & preceptum sint celebrati, esse irritos & ipso jure nullos, nec ecclesias, monasteria, beneficia quecumque ad ipsorum observantiam fore obligata. Mandamus successoribus contrahentium, ut omni diligentia adhibita studeant bona ecclesiarum suarum, monasteriorum, seu beneficiorum, sic de facto alienata ad jus ipsarum ecclesiarum monasteriorum seu beneficiorum suorum revocare in sortem computatis fructibus quos dictorum bonorum detentores perceperunt, invocato ad hoc, si opus est, superiorum suorum adiutorio & succursu. In premissis vero negligentes volumus etiam pro tanta negligentia, si convicti fuerint, ab ingressu ecclesie suspendi, inferiores vero a suis administrationibus seu beneficiis per suos superiores suspendendos.

Item de rebus ecclesie & ornatu nulli private persone obligandum aliqua concedantur, & si aliquibus sunt concessa, illa infra mensem redimere

ANNO CHRISTI 1489.

mere & eccleſie reſtituere compellantur.

Item ſtatuimus, ut proventus fabrice uni, vel duabus perſonis fidedignis in ſingulis eccleſiis committantur, qui eos ad opus eccleſie convertant utiliter & ſingulis juſtam de ipſis & certam capitulo reddant racionem, & ne iidem redditus dividantur, vel ad expenſas meſſis vel autumni, ſeu extraordinaria onera convertantur. Obveniencia eciam de prebendis ſuſpenſorum & tempore ſuſpenſionis & aliorum beneficiatorum ad uſum fabrice convertantur.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Et quoniam pauci ſunt in ſingulis eccleſiis qui predia & redditus eccleſie plene cognoſcant niſi illi, qui officia forſitan habuerunt & multa vel aliqua, propter negligenciam officiatorum & ſtatum temporis inequalem, ex eo ſunt perdita vel diſtracta, ſtatuimus, quod predia & redditus eccleſiarum, jura corporalia, vel incorporalia, juriſdictiones, libertates & ſervitutes quecunque eccleſiarum, monaſteriorum, communes dignitatum beneficiorum & officiorum eciam laycorum, qui eccleſie ſpecialiter obſequentur, in duobus libris conſcribantur, & quibus terminis redditus premiſſorum ſunt emonendi & colligendi, ac quibus uſibus exponendi, quorum unus ponatur in loco eccleſie, vel monaſterii tuto & tali, ubi tamen quilibet de eccleſia vel monaſterio, cujus intereſt, pro ſuo intereſſe poſſit tempore, cum ſibi incumbit, racione ſue dignitatis, beneficii, vel officii congruum habere acceſſum. Alius vero liber reſervetur in loco eccleſie, vel monaſterii, ubi privilegia & clenodia alia reſervantur, tuciori.

Rubrica de emptione & venditione.

Nullus eciam predam aliquam ſcienter emere vel retinere preſumat, alioquin, niſi ipſam ſtatim reſtituat, excommunicationis ſentencia percellatur.

Rubrica de pignoribus.

Borchardus archiepiſcopus ex conc. Hallen.

Deteſtanda quorundam temeritas, qui in ſua cauſa jus ſibi dicere contra ſanxiones legittimas moliuntur, nonnunquam perſonis eccleſiaſticis exhibet ſe moleſtam, quoniam aliquid ipſis contra perſonas eccleſiaſticas habere proponunt, licet perſone predicte eccleſiaſtice paratas ſe exhibent ſtare juri coram ſuo judice eccleſiaſtico competente; Nihilominus tamen iidem temerarii impignoraciones, que vulgo pandinghe dicuntur, frequenter in rebus & bonis ad beneficia dictarum eccleſiaſticarum perſonarum ſpectantibus, vel in perſonis ipſorum committere non verentur; Unde non modica damna & injurie, cum tediis variis, bonis eccleſiarum, eccleſiaſticarum perſonarum, villis & villanis, & ſubditis eorum, fraudibus exquiſitis, inferuntur. Attendentes igitur, quod premiſſe invaſiones, que, ut eorum verbis utamur, pandynghe vocantur, de cetero conniventibus oculis diſſimulare non debemus; Unde provida deliberacione ſacri concilii authoritate ſanximus, quod quicunque nobilis, Baro, Comes, Vaſallus, ſeu ſingularis perſona, ipſorum advocati, vel officiati, aut alia quecunque perſona, eorum nomine, hujuſmodi pandynghe fecerint, fieri mandaverint, ratum habuerint, concilium, ſeu auxilium preſtiterint, ſi perſona fuerit ſingularis, ipſam excommunicacionis ſentencie volumus ipſo facto ſubjacere; Si requiſitus per executorem ex officio ſuo, vel ad inſtantiam injuriam paſſi, infra quindecim dies, res, perſone eccleſiaſtice, ſi ad ipſam nomine eccleſie pertineant, vel nomine ſuo proprio non reſtituerit, integraliter & cum effectu, damna reſarciant cum ſatisfactione, de injuriis, premiſſa occaſione illatis, perſone eccleſiaſtice, ſeu ejus hominibus & ſubditis vel ad arbitrium executoris, infra quindecim dies ſibi aſſignatos, contumaciter adimplere neglexerit, Volumus in loco domicilii ipſius ſtrictiſſimum ſervari interdictum lapſis quindecim diebus predictis & cum contingerit ipſum ad alia loca pervenire noſtre provincie, & quamdiu moram traxerit in aliqua parrochia extra locum ſui domicilii, in eadem parrochia & in ejus preſencia ſtrictiſſimum ratione illius parrochie ſervabitur interdictum. Si vero proconſules, conſules, rectores civitatis opidi caſtri vel ville in premiſſis culpabiles reperti fuerint per ſe, vel per alios hujuſmodi pandynghe fecerint, vel fieri mandaverint, perſone ſingulares hoc facientes, vel mandantes eo ipſo ſunt excommunicati, loca vero eorum, ſi infra quindecim dies requiſiti per executorem ex officio ſuo, vel ad inſtanciam injuriam paſſi, non ſatisfecerint, prout ſupra eſt expreſſum, eccleſiaſtico ſubjecti ſunt interdicto.

Borchardus archiepiſcopus ex conc. Hallen.

Contingit interdum, quod rectores, ſeu majores civitatis, aut opidi alicujus contra dominos ſuos, ad quos civitas, aut oppidum ſpectare dinoſcitur, ſpiritu rebellionis aſſumpti, civitatem vel opidum alterius domini ditioni ſubiciunt & ſubmittunt, ad hoc eciam ſibi conſtituentes in ſignum & recognitionem ſubmiſſionis de certa ſumma pecunie annuam penſionem, quod plerumque ex ea cauſa ſe facere doloſe pretendunt, ut tam in rebus quam in perſonis tuicionis & defenſionis preſidio tueantur; Unde igitur ex preſumptione hujuſmodi veris dominis damna gravia inferuntur ipſique preſumptores occaſione hujuſmodi fraudulenta a conſuetis dominorum ſuorum ſerviciis ſe ſubducunt & debite fidelitatis vinculum diſſolvatur & diſſenſiones exinde & ſcandala ſuſcitentur; Unde ſtatuimus & ſanximus, quod quicunque ſubmiſſiones hujuſmodi in civitatibus, opidis, caſtris; juriſdictionibus, juribus, aut rebus quibuſcunque ad eccleſiam alienam noſtre provincie ſpectantibus, quocunque colore queſito, facere preſumpſerint perpetuo ſint in --- & pheudis, ſi quæ a quibuſvis eccleſiis Magdeburgenſis provincie obtinuerint, ipſo facto privati. Et ſingulares perſone, ſi quæ talia fecerint, aut rata habuerint, aut ad ea preſtiterint conſilium, auxilium, aut favorem, eo ipſo ſentenciam excommunicacionis incurrant. Et ſi civitas, opidum, caſtrum, vel villa fuerit, quod taliter alieno domino eſt ſubmiſſum, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

Borchardus archiepiſcopus ex conc. Hallen.

Inſuper & is, qui ſubmiſſionem cauſa illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporalis cupiditate ſeductus, aut appetitu dominandi

nandi presumptuose deceptus, vel ab hoc, quamvis alia causa allectus, ad se receperit, a tali submissione infra mensem omnino recedere, atque infra eundem mensem, quicquid ad eum hujusmodi submissionis occasione, quocunque modo pervenit, totaliter restituere teneatur, alioquin excommunicacionis sentenciam incidet ipso facto. Volumus autem quod hoc statutum locum non habeat in precedentibus, sed in futuris.

Sequitur de testamentis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Clericus de proventibus anni gracie vel alias de rebus, intuitu ecclesie aut beneficiorum suorum acquisitis, concubine sue, vel filiis ex fornicacione genitis, quicquam penitus non relinquat, quod si fecerit, legatum non teneatur & quod taliter est relictum ecclesie applicetur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Abolendam de domo domini consuetudinem vel pocius corruptelam, seu temeritatem qua clerici in signum pudicicie deberent ostendere laycis, quibus sunt positi in exemplum, in argumentum sue finalis impenitencie, fructus prebendarum suarum concubinis, vel spuriis suis legant in ultima voluntate, rigor ecclesiasticus debet exercere; Quare sub anathematis vinculo prohibemus, ne de cetero clerici, gracie annis abutentes, cum de rebus ecclesie nullum possint condere testamentum, fructus beneficiorum eciam ecclesiasticorum, spuriis vel concubinis dimittant. Qui vero contra hanc inhibitionem venire presumpserint in signum sue perdicionis ecclesiastica careant sepultura, & quibus taliter fructus legant, eis careant ipso jure. Qui autem testamentum tale post mortem defuncti manutenere volunt & per quorum manus personis illis fructus prebende fuerint ministrati, ecclesia ipsius manutenentis vel ministrantis sit supposita interdicto.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Adhec quia quedam in quibusdam partibus consuetudo ymmo corruptela detestabilis observatur, videlicet, quod tam clericus, quam laicus in lecto egritudinis constitutus ultra quinque solidos usualis monete, vel aliam summam, juxta loci illius consuetudinem limitatam, nec piis locis nec personis ecclesiasticis pro anime sue remedio & salute aliqua possit ordinare & donare legata; Consideramus predictam consuetudinem & sacris canonibus & secularibus legibus obviare & cum omnia jura clament, quod ultima voluntas, vel ultimum hominis testamentum immobile perseveret, & nihil sit, quod hominibus magis debeatur, quam ut supreme voluntatis liber stilus existat, eandem consuetudinem deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam, auctoritate hujus sacri concilii penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut ubicunque jura a testamentorum non prohibent factione, & in sanitate, vel in lecto egritudinis constituto legandi, donandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi collatis circa pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo suos legitimos non pretereat heredes, libera sit facultas; Volentes & precipientes districte, ut per

locorum Episcopos & ceteros prelatos jurisdictionem habentes universi clerici & layci impedientes defunctorum legata, seu ultimas voluntates, per excommunicationis in personas & interdicti in loca sentencias, octo dierum monicione premissa, ferendas, ab hujusmodi impedimentis desistere compellantur. Ad quarum execuciones & debitas aggravaciones, precedente tempore faciendas episcopi & prelati, ad quos testamentorum defensio, utroque jure suadente, dinoscitur pertinere, tam benivolos se exhibeant & paratos, ne hujusmodi negligencia de eorum manibus in die districti judicii requiratur.

ANNO CHRISTI 1489.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Statuimus & a cunctis precipimus immobiliter observari ut manufideles ad exequendas ultimas decedentium voluntates electi antequam de rebus seu bonis defuncti se aliquatenus intromittant Inventarium faciant sub fidedignarum testimonio de eisdem ac infra annum cuncta disponant secundum placita defunctorum ad que per locorum dyoces. districtissime compellantur. Clericos vero & laycos hoc statutum salutare violantes in toto vel in parte volumus penis canonum & legum fore subjectos. Quibus premissis delinquentes tenentur astricti & nota infamie incurrere ipso facto.

Rubrica de sepulturis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum sacris canonibus sit consonum, ubi quis vivus receperit ecclesiastica sacramenta, quod ibi etiam mortuus requiescat, omnibus christi fidelibus, qui sepulti fuerint in suis ecclesiis; parrochiis, dei omnipotentis misericordia & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus & beati Mauritii patroni nostri & sociorum ejus confisi, in relevamen suorum peccaminum, 40. dies indulgentiarum de injuncta sibi penitencia misericorditer relaxamus.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Ad nostrum pervenit auditum, plurimos nostrorum subditorum & maxime qui rectores sunt ecclesiarum & curati parrochialium, quod quidam domini temporales, duces, comites, barones, vasalli, civitatum, opidorum, castrorum & villarum potestates, advocati, rectores, proconsules, consules, altermanni, seu vitrici ecclesiarum parrochialium & cappellarum, campanarum ecclesie & ornatus dominium sibi ascribentes, in damnacionem suarum animarum & ecclesiastice libertatis derogacionem, suam potestatem ad eis prohibita extendentes, tempore interdicti, in solennitatibus ecclesie majoribus, in calend. eorum, seu nuptiis divitum & potentum, cum funera traduntur sepulture, vel eorum peraguntur exequie, vel cum anniversaria fiunt, vel memorie defunctorum, campanas pulsare & alias solennitates facere, ornatum ecclesie exponere, ac si ecclesia & cimiterium ejus nullo ecclesiastico subjaceret interdicto, etiam tempore interdicti diebus solennibus, palmarum, pasche, ascensionis, Pentecostes & aliis festivitatibus, in quibus statuit ecclesia processiones fieri solennes & observat in locis non interdictis, Layci hujusmodi processiones eis veri-

ANNO CHRISTI 1489.

tas cum crucibus, vexillis & reliquiis facere presumunt, etiam tempore interdicti sacerdotum sibi officium assumentes, claves ecclesie contemnendo, Unde presenti statuto sanximus, ut nullus dux, comes, vel baro, vel quicunque alius laycus, presumat, tempore interdicti, hujusmodi processiones mandare, ut fiant facere, per se, vel intereſſe, Transgressores hujus statuti & contrarium facientes volumus sentencia excommunicationis majoris ex facto esse ligatos & loca, in quibus hujusmodi processiones fiunt, subjacere interdicto, donec episcopo loci satisfaciant de tanto temeritatis excessu, & caveant sibi ydonee, nec de cetero concilia attemptent.

Cum laycis nulla sit attributa facultas de rebus ecclesie disponendi, quibus manet perpetua obligatio ecclesie obsequendi, quia nonnulli principes & Barones nostræ provinciæ ac alii temporales domini in castris opidis & villis seu communitatibus eis subjectis nec non civitatum proconsules & rectores hereticis & ipsis penitus interdictis jure divino pariter & canonico se abstinere, ut tenentur, non formidant: Statuta super modo offerendi & funerum exequias peragendi in suis civitatibus, castris, opidis & villis statuerunt in suarum animarum periculum & damnacionem, primo, ut defunctorum exequie non nisi certis diebus possint peragi in septimana nam in pulsibus, missis & quod certe misse celebrantur pro animabus eorum & non plures ac etiam quotiens offertorium fieri debet ad missas predictas & quod unico pulsu omnibus peragendum in uno die vel diebus per eos statutos in septimana sufficiunt, in ecclesiis, in quibus defunctorum anniversaria vel memorie quecunque peraguntur; Sacro igitur approbante concilio statuimus & ordinamus, ut quicunque nobiles, barones, & persone singulares in civitatibus opidis castris villis seu civitatum opidorum castrorum, aut villarum proconsules, consules, rectores, aut alio quocunque nomine censeantur per se, vel per alios hujusmodi statuta fecerint vel facta servaverint, nisi infra mensem post requisitionem eis factam per executorem statutorum illius dyoces. ubi talia facta fuerint & servata predicta statuta, si sic dici merentur, cum verius sint corruptele & laquei animarum, ab earum observacione penitus desistiterint, ipsis tamen de libris capitularibus suis prius omnia deletis, & caveant executores ydonee quod talia statuta de cetero non statuant, nec edita & statuta observent; Contrarium facientes persone singulares, post lapsum dicti mensis, excommunicacionis sentenciam ipso facto incurrant, loca vero in quibus hujusmodi statuta edi & servari contigerit, ecclesiastico post mensem predictum subjaceant interdicto.

De parrochiis & alienis parrochianis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Desiderantes divinum cultum non minui sed augeri & ministros ecclesiarum in divinis officiis peragendis nullatenus impediri, statuimus, quod rectores ecclesiarum, quibus celebratio divinorum & cura populi est commissa, ad pulsandum vel pulsari faciendum pro convencione populi ad divinorum audicionem & ad talia, que salutem respiciunt animarum, liberam, quacunque hora eis placita & congrua, habeant potestatem, nec a tali libertate a quacunque possint vel debeant prohiberi; Cum indignum valde sit, ut talia ex arbitrio pendeant alieno, ut videlicet per quemquam laycum, vel laycos certa forma aut hora minus congrua imponatur. Si quis autem contrariam hujus statuti attemptare presumpserit prohibicionem, aut impedimentum aliquod inferendo, nisi, monitus per rectorem ecclesie, cessaverit infra mensem, eo ipso sentenciam excommunicacionis incurrat. Non obstante, si quid consuetudine in contrarium allegetur, que cum ecclesiis sit onerosa, merito est reprobanda juxta canonum sanciones.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Nos sanctorum patrum, qui ecclesie sancte dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, Hujus sacri approbacione concilii Universis sacerdotibus, tam religiosis, quam secularibus cujuscunque ordinis, conditionis, sive status existant, in civitatibus, dyoceſi, vel provincia Magdeburg. degentibus, sub debito juramenti, quod episcopo in receptione sacerdotii prestiterunt, sub interminacione divini judicii, firmiter inhibemus, ne quis alienum parrochianum, cujus cura per episcopum, vel loci archidiaconum, seu ejus super eo vicarium alii est commissa, presumat, excepta necessitatis causa, que legem non habet ad confessionem recipere, vel ad porrigendum ei aliquod ecclesiasticum sacramentum, nisi petita & obtenta desuper licencia proprii sacerdotis; cum certi & indubitati juris existat, talem a tali aliqualiter solvi non posse, vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesie per majores & sanctos patres institutum timendum est confundi, quod per universos plebanos singulis diebus dominicis & festivis coram suis parrochialibus precipimus publicari.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper statuimus, quod clerici parrochialium provisores, vel vitrici, qui Altermanni in vulgari vocabulo nuncupantur, de rebus ecclesiarum, que recipiunt & expendunt, ad requisicionem rectoris ecclesie, quem ad hanc in virtute sancte obediencie duximus astringendum, bis in anno, in presencia ipsius rectoris & quorundam aliorum de parrochiis honestorum virorum, rationem reddere teneantur, ut & de predictorum concilio & consensu res ecclesiarum ad usus eorundem congruos & decentes utiliter convertantur, ac pariter nos & aliorum locorum episcopi, quibus ecclesiarum cura & sollicitudo imminet super rebus ecclesiarum per rectores ipsius super hoc requisitos possimus apercius informari.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Cum sanctorum ymaginibus, propter illorum reverenciam, quos figurant, locus dignior debeatur; Ob hoc presenti statuto prohibemus, ne in civitatibus, opidis, castris, vel villis, vel eorum plateis, sive in viis ante civitatem, opida, castra, vel villas, eciam in locis aliis quibuscumque nemo de cetero presumat ymaginem sancte crucis erigere, sive alias ymagines pictas, incorporeas seu corporeas, in aliqua materia, sub tectura, vel sine tectura, & oratoria facere sub quocunque colore; *cum homines sepe per tales ymagines & cruces ad ydo-*

la-

latriam alliciantur committendam, sine diocesani, vel ejus vicarii in spiritualibus consensu expresso. Etiam prohibemus sub anathematis vinculo, vitricis ecclesiarum, seu altermannis, ne de cetu fidelium elemosinas petituri, manibus suis sanctorum ymagines vel reliquias cum tabulis, vel preter tabulas secum delatas, circuire diebus festivis & celebribus de cetero presumant, diebus dedicacionis ac patroni ipsius ecclesie dumtaxat exceptis, & tunc demum post offertorium majoris misse, cum ista omnia ex avaricie radice procedere videntur indubie, & ipsorum plebanorum, seu curatorum & capellarum rectoribus damna non modica inferant & suo jure defraudant, cum omnes oblaciones facte in parrochia, vel infra limites ipsius, in loco quocunque, etiam speciei cujuscunque, Plebano ecclesie pertinent & de jure communi debentur. Etiam prohibemus laycis quibuscunque, presertim vitricis ecclesiarum & altermannis, ne de cetero in ecclesiis parrochialibus, etiam capellis, vel ante in cimiteriis presumant ymagines ponere & offertorium factum coram eisdem recipere, quocunque quesito colore, etiam si ad hoc plebani, curati, vel capellarum rectorum expressus accedat consensus, cum tales sint a canonibus condemnati. Etiam si que tales ymagines jam temporibus retroactis posite in locis predictis, illas volumus infra mensem per vitricos ecclesiarum seu capellarum demoliri, & oblata coram talibus ymaginibus volumus plebano, seu curato, vel rectori capelle pro medietate ad usum suum presentari, reliquam medietatem volumus fisco dyocesi. loci integre applicari. Et super premissis volumus per officiales episcoporum nostre provincie diligenti execucione invigilare.

Albertus archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.

Licet jure communi preceptum sit & mandatum, ut quilibet christi fidelis utriusque sexus debeat & teneatur singulis diebus dominicis anni cujuslibet & aliis diebus solennibus missam integram in sua parrochia & majorem seu parrochialem integre audire & verbum dei, ad quod quemlibet nostre provincie curatum predicandum suis subditis per se vel alium ydoneum nomine suo, eosque ad audiendum obligamus.

De statu Monachorum.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Statuimus insuper, ut in singulis monasteriis facte monialium fenestre prolatorie, que ad loquendum sunt deputate, & precipue, per quas habent confiteri, duplicata habeant ferramenta, nec alicui virorum permittatur, moniales visitare potissime monasterium ingrediendo, sed cum opus fuerit, parentes admittantur & medici, cum aliqua fuerit gravi infirmitate detenta & ei suffragio medici sit opus, tunc tantum medicus cum laudabili testimonio, prepositi presente, durante infirmitate, quotiens opus fuerit, egrotam visitabit, nec alicui moniali nostre provincie liceat clausuram sui monasterii egredi, pro quacunque causa, sine licentia sui dyocesani episcopi, etiam si fuerit exempta, nisi in casu decretalis: Indempnitatibus bonifacii octavi.

Prohibemus etiam, ne de cetero moniales nostre provincie in monasteriis, vel ecclesiis suis sub quocunque colore, in memoriam alicujus sancti, vel presumpte consuetudinis in suo proprio habitu, vel alieno, ludos facere presumant sine laruis, cum laruis, nec etiam per extraneos ludos aliquos, seu spectacula quecunque fieri permittant. Similiter prohibemus & vel in visceribus Jhesu Christi obsecramus, ne tempore oblacionis sanctimonialium & cum vestiuntur, vel quocumque alio tempore, comessaciones, seu choree fieri in monasterio permittantur, nec aliquo tempore secularibus personis, quantumcunque monialibus propinquæ sint mulieres, vel puelle, infra clausstra & sepia monialium pernoctandi hospicium prebeatur, etiam ipse moniales in licitis & honestis suis prepositis & prelatis obediant reverenter nec alicui, preter episcopi sui vel ejus vicarii in spiritualibus licentiam requisitam & obtentam sua peccata confiteri presumant; Nihilominus unicuique preposito sanctimonialium nostre provincie districte precipimus, ut clausstra eis commissa fideliter servent sub clausura, portas, per quas consuevit fieri accessus ad eas, ab extra claudant firmibus seris & clavibus apud se diligenti custodia reservatis nec cuiquam aperiant, nisi in casibus superius expressis. Si autem abbatissa, sive priorissa, vel prepositus, contra premissa fecerint in parte vel in toto presens statutum violando, Abbatissam, Priorissam volumus ab officio, seu sua dignitate cecidisse ipso facto prepositum ab ingressu ecclesie suspendi, donec a suo dyocesi. vel ejus vicario in spiritualibus meruerit relaxacionis beneficium obtinere. Nota si non placet ista pena addiciatur, quod abbatissa debet deponi & prepositus per suum dyocesi. debet suspendi.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Compaternitatem a monachis & monialibus contrahi districtius prohibemus, statuentes, ut si aliqua clausstra monialium ad inopiam tantam devenerint, quod ibi de proventibus monasterii sustentari non possint & ab amicis panis, vinum, denarii, vel aliquid hujus eis mittatur eisdem non ipse moniales hoc recipiant sed abbatisse, vel magistre sue id significent, ut de ejus arbitrio eque, secundum deum & observantiam regule, de talibus disponat & ita, quod in communes usus convertantur & distribuantur unicuique prout opus est. Istud statutum etiam a monachis volumus observari.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgensi.

Prohibemus etiam monialibus, statuentes, ut sacri canones jam prohibuerunt, ne aliqua monialis de cetero professa vel non professa aliquod artificium, vel manuum suarum opus exerceat causa lucri, seu negocii cujuscunque, nec pursas cyrotheccas, vel alia similia faciat, etiam amicis, nec aliis, ut gratis tribuat vel impendat. Nam non decet viam dei agnovisse & post agnitam optimam partem deseruisse, nisi paupertatis defectus ipsas ad laborandum, redditibus monasterii destructis districtius compelleret & amicorum suffragio destitute.

ANNO CHRISTI 1489.

ANNO CHRISTI 1489.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgenſi.

Ad hec quia inventularum Reginarum lapſus frequens & evidens ſtatum religionis deformat & plurimos ſcandalizat, ſtatuimus, ut nulla de cetero in earum numerum admittatur, niſi quadrageſimum etatis ſue annum exceſſerit & probata a pennis exiſtat, ſexagenarium numerum, quem ſcripſit apoſtolus talibus aſſumendi propter fragilitatem noſtri temporis ad quadrageſimum numerum reſtringens.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Sub pena etiam anathematis prohibemus, ne clericus vel religioſus quiſpiam introeat in domum earundem, ſed ſi quis ex juſta cauſa & honeſta cuique earum loqui voluerit, hoc in eccleſia ſub bono teſtimonio faciat manifeſte, ne ſiniſtra contra ipſos ſuſpicio oriatur, alioquin gravi ſubjaceat ulcioni, quam talibus per dioceſanum loci precipimus infligendam.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Sectam & habitum nec non conventicula ſuſpicione mali non vacuam Bobechardorum, clamantium per plateas & vicos civitatum opidorum & villarum hoc vulgare: Brot dorch got; Nec non quaslibet alias ſingularitates a ſancta dei eccleſia non receptas colentium reprobamus mandantes ſub pena ſuſpenſionis Univerſis plebanis per civitatem dyoceſ. & provinciam Magdeburgen. conſtitutis, ut tales Bobechardos & vicarios publice tribus diebus dominicis & feſtivis ammoneant, quos & nos preſentibus ammonemus, ut hujuſmodi ſingularitatibus derelictis ſe teneant, ſicut alii chriſtiani, & quod non predicent in cavernis & in aliis locis publicis & cum Beguinis ſe conformantibus eiſdem moribus, habitu & inceſſu. Alioquin ex tunc ipſos extra terminos ſuarum parrochiarum per excommunicationis ſententiam auctoritate hujus concilii repellere non obmittent denunctientque vicinis ſacerdotibus ut tales ſic repulſos in ſuis parrochiis non admittant. Idem de Beguinis peſtiferis duximus ſtatuendum.

Rubrica de capellis monacherum.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburgen.

Firmiter prohibemus preſentis concilii auctoritate, ne epiſcopi vel Archiepiſcopi conceſſionibus eccleſiarum, que fiunt hoſpitalariis vel aliis religioſis cujuslibet approbacionis conſenſum ullo modo exhibeant, donantes eis parrochiales eccleſias, cappellas viventes incorporantes, ſeu quevis alia beneficia, niſi requiſito prius & habito conſenſu capituli eccleſie Kathedralis. Aliter conceſſionis hujus donaciones uniones incorporaciones ſive factas ſive de cetero faciendas vires non decernimus habere.

Albertus Archiepiſcopus ex conc. Magdeburgen.

Quia plerumque religioſi & preſertim de ordinibus mendicantium, jam derelictis ſuis monaſteriis aliqui in apoſtaſia, alii vero habitum A ſue religionis deſetentes, alii de conſenſu ſuperiorum ſui ordinis, alii propter eorum ſcitum & conſenſum cum ſint terminarii, certis locis deputati, regimen parrochialium eccleſiarum ſuſcipiunt curam populi gerentes ipſis ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrando. Baptizantes, matrimonia celebrantes Corpore chriſti & ſanguine ſacroſanctis eos reficientes, preter archidiaconi & precipue dyoceſani loci conſenſum & auctoritatem: Alii curatorum ipſorum de conſenſu, alii populi de conſenſu parrochialis. Cum igitur predicti religioſi precipue mendicantes regimen populi ſuſcipere & exercere, & ſacramenta miniſtrare prohibeantur; Quapropter preſentis ſtatuti auctoritate ſacro concilio approbante, prohi- B beamus, ne predicti religioſi & preſertim mendicantes preſumant de cetero regimen alicujus parrochialis eccleſie ſuſcipere & curam gerere. In contrarium facientes, niſi infra quindecim dies moniti per dioceſanum, vel ejus vicarium in ſpiritualibus deſtiterint, ſententiam excommunicationis ipſos & quemlibet eorum volumus incurrere ipſo facto & ab officio quod auctoritate clementine debent exequi in dioceſ. certa & civitate volumus eſſe privatos, nec de cetero ad illud officium exercendum in noſtra provincia per quemquam curatorum admittendos.

Albertus Archiepiſcopus ex conc. Magdeburgen.

C

Ad extirpandam deteſtabilem corruptelam & abuſum quorumlibet patronorum noſtre provincie ſpiritualium, ſeu ſecularium, quam quidam eorum hucuſque temeritate propria, in derogacionem eccleſiaſtice libertatis, & animarum ſuarum grave diſpendium, obſervare preſumpſerunt & obſervarunt, domos, curias, habitaciones & dotes eccleſiarum, precipue parrochialium cappellarum & aliorum beneficiorum ſpoliando, mobilibus rebus inventis in dictis domibus, curiis, habitacionibus eccleſiarum predictarum parrochialium cappellarum, & aliorum beneficiorum, aut in aliis locis quibuſcunque plebanis, curatis, cappellanis, ſeu aliariſtis, aut aliis be- D neficiatis, defunctis vel nondum defunctis ſed in agone conſtitutis, omni dei timore poſtpoſito, ſpoliantes & res ſpoliatas hujus abducunt & frequenter temporibus retroactis abduxerunt ſuiſque uſibus applicatis, preſenti noſtro ſtatuto, ſacro approbante concilio, reprobamus & condempnamus cum ſuis preſumptoribus, ſicut a jure dinoſcitur reprobata & maxime cum tales res preſumantur intuitu eccleſiarum acquiſite potiſſime mobiles de immobilibus non heſitantibus, & debeant futuris plebanis ſeu curatis & eorum uſibus quamdiu fuerint plebani, ſeu curati, remanere, poſt mortem vero eorum ſeu receſſum, ſi dictas parrochiales eccleſias dimiſerint permutando, vel ſimpliciter renunctiando, nihilominus res acquiſite per dictos cura- E tos eciam mobiles & intuitu eccleſiarum dictarum, ſicut ſacra canonum precipit auctoritas, apud eccleſias dimittent, relinquentes uſibus ſucceſſorum ſuorum, qui ſicut & ſui predeceſſores in eiſdem viventes & conſtituti in ſanitate cenſentur uſufructuarii in rebus predictis. Infirmantes vero ad mortem & in morte uſurarii dumtaxat a jure ſunt conſtituti; Preſenti ergo conſtitucione ſanximus, ut non ſolum patroni eccleſiarum, cappellarum & beneficiorum ſeculares, ſpirituales, vel regulares, advocati, officiati, dominorum temporalium, potiſſime

ecclе-

ecclesiasticorum seu quicunque alius, vel alii, nomine suo proprio, seu alieno. Deinde & in antea curias & dotes, domos, allodia ecclesiarum parrochialium, cappellarum, seu quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum & alias res quascunque apud quoscunque etiam existentes presumserint etiam sub quocunque colore spoliare & ad se recipere, plebanis, curatis, cappellanis & quibuslibet aliis beneficiatis defunctis, vel adhuc laborantibus in agone, res mobiles, seu immobiles abducere de eisdem, vel a creditoribus eorum monere, vel saltem arrestare, arrestatas ammonere & detinere, spoliatores tales ipso facto cum eorum complicibus, in facto spoliacionis detencionis eis auxilium prebentibus, sentencias excommunicationis majoris præsenti statuto & auctoritate fore decernimus ligatos. Addicientes etiam si tales spoliatores arrestatores usurpatores & detentores per archidiaconum loci, vel successorem in beneficio hujusmodi requisiti res spoliatas de predictis curiis, dotibus, domibus ecclesiarum, vel aliorum locorum, ubi fuerint recondite, infra quindecim dies post requisicionem dictis spoliatoribus factam verbo, vel in scriptis per archidiaconum loci, vel in beneficio successorum integre & sine omni diminucione reportaverint, restituerint, seu procuraverint, restitui & reportari, & reportent & restituant. Plebanis curatis & aliis beneficiatis in parrochiis, ubi tales fuerint visi & quamdiu moram fecerint in eisdem extra domicilium eorum proficiscentes & in eorum presencia & precipue in loco domicilii eorum strictissimum servetur interdictum, quod nullatenus per executorem loci & nostrorum statutorum relaxetur, nisi omnibus ablatis spoliatis & abductis integre & plene ecclesiis, cappellis, seu beneficiis aliis restitutis & reportatis nihilominus beneficiatis successoribus in dictis beneficiis satisfactione exhibita congrua & decenti, ad arbitrium executoris statutorum loci de tante temeritatis ausu & presumptione.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia plerique ecclesiarum patroni, qui etiam aliquotiens a jure advocati nuncupantur suis terminis non contenti, ultra pensionem & redditus, seu proventus ab antiquo eis & a primeva fundacione deputatos nova jura sibi in dictis ecclesiis & earum bonis vendicantes, diripiunt & usurpant sibi bona & res dictarum ecclesiarum, propter quod spiritualia, que sine temporalibus consistere non possunt, dictis ecclesiis subtrahuntur, hoc sacro approbante concilio statuimus, ut hujusmodi patroni, sive advocati, in premissis delinquentes, per executorem loci, ex officio statutorum, vel ad instantiam partis injuriam passe & pro ecclesia, seu monasterio requisiti a vendicatione indebita novorum jurium serviciorum & exactione qualibet infra XV. dies penitus desistant & bona ecclesiarum direpta & usurpata, ut premissum est, integraliter & cum effectu ecclesiis monasteriis, quecunque fuerint, & earum personis restituant, ac de injuriis ac presumptis violenciis, ad arbitrium dicti executoris, dictis ecclesiis, monasteriis & earum personis, ipsorum nomine satisfaciant; Alioquin diripentes, usurpantes, vendicantes exactionantes, extorquentes & retinentes hujusmodi nova jura, seu bona ex tunc ipso facto a jure advocatie seu patronatus volumus & decernimus cecidisse, & ad corum heredes proximiores, descendentes in recta linea si sint; illis vero deficientibus ad ascendentes similiter in recta linea; Illis etiam deficientibus ad loci dyoces. fore devolutum & non solum Jus patronatus, sed & omne jus, quod predicti delinquentes in dictis ecclesiis & monasteriis & earum bonis pretendebant se habere. Idem contra patronos ecclesiarum, qui bona clericorum decedentium sibi usurpant contra statuta Lugdunen. concilii, ut a jure patronatus & presentandi cadant, & nihilominus expressas superius & in presenti statuto, si requisiti fuerint, ut premissum est, per executorem, res & bona decedentium clericorum inventa & ablata, infra terminum superius expressum, non restituerint, & de injuriis satisfecerint juxta formam superius expressam volumus & decernimus incurrere ipso facto. Hoc statutum per locorum ordinarios districtissime, invocato ad hoc, si opus fuerit auxilio brachii secularis, decernimus exequendum.

ANNO CHRISTI 1489.

Rubrica de consecratione ecclesie vel altaris.

Borchardus Archiepiscopus ex concilio Halien.

Et quia ecclesiarum reconciliatio dubitari consuevit a multis. Presentis concilii auctoritate declaramus, quod ecclesia violata per alium, quam episcopum, reconciliari non potest eaque sub episcopatus ordine non nisi episcopo valeat demandari.

Rubrica de celebratione missarum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Presentis concilii auctoritate ordinamus, statuentes, ne de cetero quisquam clericorum, seu religiosorum presumat illa die, qua missam suam primam celebrat, conviviis & commessationibus, choreis & aliis ludibriis exhilarari per se, vel per suos invitatos, & dumtaxat invitandorum numerum ad decem scutellas restringat, nullatenus etiam joculatores, fistulatores ac quoscunque hystriones, vel mimas admittat, ne ejus mens, que pro illo tempore potissime deo dedicata aliis, quam divine contemplacioni devotius intendat.

Rubrica de baptismo & ejus effectu.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Baptismus cum summa reverentia celebretur maxime in distinctione & prolatione verborum, in quibus sacramenti virtus consistit, hiis scverbis: Ego te baptizo in nomine patris & filii & spiritus Sancti. Doceant etiam sacerdotes, tam mares, quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare, eadem forma in suo ydeomate servata, & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat, ita quod alios habere non possint, potuerint baptizare. Et si sacerdotes super hoc diligencius inquirentes debitam formam servatam in baptismate inveniant, quod factum est approbent, supplentes circa baptizatum quoad unctionem olei in

ANNO CHRISTI 1489.

pectore & in ſcapulis & criſmatis in vertice, quod a laycis eſt obmiſſum & fieri non poteſt. Si autem in baptiſmate debitam formam non invenerint obſervatam debent eos baptiſare denuo & alia circa hoc neceſſaria adimplere.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Cum autem contingat infirmos ſacra unctione perungi in extremis attendant ſacerdotes quod formam verborum ſcriptam in libris agendorum ſuorum debite & perfecte exprimant & cum devocione, ſicut & in ſacra dominici corporis conſecracione fieri chriſtus inſtituit & eccleſia videtur attentius obſervare & ſimili modo formam obſervent & verba debite exprimant aliis ſacramentis appropriata.

De cuſtodia Eukariſtie.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus, ut in cunctis noſtre provincie eccleſiis & monaſteriis baptiſmus, criſma, oleum, eukariſtia ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis obſerentur, ne poſſit ad illa manus temeraria extendi: Palle quoque altaris vaſa, corporalia & veſtimenta miniſtrorum munda & nitida conſerventur; Nimis enim videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere que dedecent & in prophanis.

Albertus archiepiſcopus ex cons. Magdeburgen.

Quia ſacerdotes & campanarii, qui ſacerdotibus ad altare circa baptiſmum, deportacionem olei & corporis domini ad infirmos aſſiſtunt, & juxta quod officium eorum requirit, miniſtrant ſuper veſtimenta ſua ſuperpelliciis ſacerdotes & campanarii camiſiis albis utuntur, diſtricte precipimus obſervari. Quas quidam camiſias campanariorum & ſuperpelliția ſacerdotum populus cujuslibet parrochie, vel vitrici, aut altermanni ipſorum nomine, quando & quotiens neceſſe fuerit, de elemoſinis, que ad fabricam elargientur, procurabunt. Altermanni ſeu vitrici eccleſiarum predictarum in predictis reperti negligentes per archidiaconos ſuos digna pena corrigantur. Approbacione totius concilii ſtatuentes, ut ſacerdotes, qui poſt publicationem hujus ſtatuti ſuperpellitium pro ſe & camiſiam pro ſuo campanario non habuerint & portaverint in eccleſiis in divinis & cum ſacramenta detulerint ad infirmos attamen ipſos in eccleſia miniſtrare contingat, per officialem epiſcopi principalem digna pena emendentur.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Quia felicis record. Urbanus papa ſextus ſalubriter providit gravi abuſioni, qua plerique ſacerdotes ſeculares & religioſi, exempti & non exempti, & precipue mendicantium ordinum fratres, in eccleſiis ſuis & monaſteriis, tempore generalis vel ſpecialis interdicti, conſueverunt Corpus chriſti in patulo exponere & in altari, vel alio loco in vaſe perſpicuo, ita ut layci, quibus tempore interdicti divinorum participatio omnino eſt interdicta, niſi in certis caſibus & per conſequens viſio corporis chriſti, ne quod una via prohibitum eſſe dinoſcitur per aliam eque illicitam lucri cauſa conceſſum & queſtus videatur, & hujuſmodi abuſionem committentes, tam clericos ſeculares, quam religioſos ordinum quorumcunque, exemptos & non exemptos, & precipue mendicantium ordinum fratres vinculo excommunicationis conſtrinxit; No ergo clerici ſeculares & regulares, exempti & non exempti, precipue fratres mendicantes in noſtra provintia degentes ignorantiam pretendentes, que non poteſt eſſe, niſi craſſa vel ſupina predicti ſtatuti, penam incurrant laqueati; Volumus & mandamus predictum ſtatutum Urbani ſexti in ſingulis ſinodis noſtris ac fratrum & coepiſcoporum noſtre provintie legi & publicari, ut metu pene ipſius abuſum predictum de noſtra provintia profugatum exſtirpemus. Injungentes, predictis fratribus & coepiſcopis noſtre provintie cum ſuis executoribus Canonumque & eorum officialibus, ut quoſcunque culpabiles invenerint in premiſſis in ſuis civitatibus & dioceſibus, ſeculares vel religioſos, exemptos & non exemptos, eciam mendicantium ordinum fratres, faciant penam conſtitutionis predicte denunciare incidiſſe & ab omnibus artius evitari, donec dyoceſano loci in cujus civitate vel dyoceſ. hujuſmodi exceſſus committere preſumpſerunt ſatisfaciant & ſe doceant legitime abſolutos.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Inſuper ſacra approbacione concilii ſtatuimus & ordinamus & precipimus preſentis ſtatuti auctoritate diſtrictius obſervari, ne quiſquam parrochialis presbiter in ruralibus ſeu in villis benefitiatus amplius preſumat ſicut in civitatibus & opidis ſolus divina offitia peragere & preſertim miſſam cantare, vel legere, ſine ſocio clerico, ſeu adjutore, vel layco ſcienti honeſto, ſecundum quod hoc canones dudum ſtatuerunt. Predictis vero campanariis, ſicut premiſſum eſt, ad offitium eorum aſſumptis nullatenus ornatus eccleſie cuſtodiendus committatur niſi ipſi de cuſtodia ejus fideli Plebanis & altermannis eccleſie caucionem ydoneam preſtiterint de dicto ornatu fideliter & munde cuſtodiendo, & quod, depoſito ipſorum offitio, velint ipſum altermannis & plebanis integre reſtituere cum inventario ſuper hoc facto & eis tradito ornatu cum predicto, quod inventarium in tradicione & commiſſione ornatus ſingulis campanariis confici volumus duplicatum, Unum tradendum campanario aſſumpto, alium ſeu correſpondentem plebanus ſeu curatus ſibi reſervent fideliter cuſtudiendo, & cum dictus campanarius ammotus fuerit plebano & vitricis predicte eccleſie ornatum ſibi preſentatum & diligenter cuſtoditum munde & integre reſtituat cum inventario ſuo ſucceſſori ſub premiſſo pacto committendum.

Al-

ANNO CHRISTI 1489.

Albertus Archiepiſcopus ex Concilio Magdeburgen.

Statuimus, ut dictum ſacramentum Eukariſtie, quod ſumma dignum eſt veneracione inter ſacramenta, & ſanctiſſimum cum ad infirmum defertur, presbiter nullatenus incedat in calopedis, ſed tantum caltiatus & habitu decenti ſuperpellitio indutus, deferens deſuper ſtolam, Corpusque dominicum decenter ante pectus ſuum portet, luminaribus cereis ardentibus una vel pluribus ante latis cum campanula continue reſonante in mappa ſerica vel alia decenti & munda. Quod dum chriſti fideles, cum ſic defertur ad infirmum, ſequi hortamur, presbiterum deferentem ſequentes humiliter & devote ad infirmum & de infirmo redeuntem ad eccleſiam xl. dierum de penitentia eis injuncta relarata ante fores eccleſie pronunciacione presbiteri noſtra auctoritate recepturi, quam omnibus vere confeſſis & contritis dandam & pronunciandam preſentibus concedimus & indulgemus, & de quolibet infirmo viſitato; Si autem contingeret, quod nulla eukariſtia viſitatis infirmis in pixide remaneret ad eccleſiam reportandam, ex tunc ante oſtium infirmi viſitati, candelis extinctis, campana ceſſante a pulſu, presbiter ibidem pronunciatis indulgentiis, Pixidem ad eccleſiam reportet ſine ſolennitate, populum licentiando, ne ydolatria quevis per populum ſimplicem committatur improviſe.

De obſervatione Jejunii.

Albertus Archiepiſcopus ex cons. Magdeburgen.

Adhee etiam prohibemus, ne quis adultus pariter & diſcretus ordinaria & ſtatuta jejunia, ut quadrageſimale quatuor temporum & vigiliarum preſumat infringere, nec hujuſmodi neceſſaria jejunia pretextu votivi & extraordinarii jejunii violare, cum tale damnum tali luero deus nolit compenſari. Inherentes priori concilio pravam conſuetudinem quorumdam reprobamus, qui ſextam feriam violant, Sabbato, vel quarta feria vel die in ebdomate jejunantes. Hoc de cetero fieri hujus ſacra auctoritate concilii firmiter prohibemus & preſertim illa jejunia ſuperſtitioſa, quibus deum temptare videntur, vel alias machinantur in malum, ut ſic jejunent, ut die jejunii tribus buccellis panis & totidem cereviſie vel aque pro die naturali ſunt contenti, vel alio modo ſuperſtitioſe jejunant uſque ad viſionem ſyderum, more gentilium & judeorum, hec & hujuſmodi ſimilia eum religioni chriſtiane ſint inimica, ſacri concilii approbacione de cetero fieri prohibemus, Injungentes confeſſoribus tam ſecularibus, quam religioſis de ordine mendicantium preſentatis & admiſſis, ut confitentes ſibi ab hujuſmodi jejuniis ſuperſtitioſis retrahant. Diſtrictius eis inhibentes, ne talia de cetero faciant, ſed eccleſie jejunia, que mature congruunt & deo ſunt accepta cum omni ſinceritate obſervent.

Rubrica de eccleſiis edificandis.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Prohibemus etiam, ut religioſi vel quilibet alii Eccleſias de novo fundare, vel fundatas transferre, ſine epiſcopi dioceſani licentia & ſine primarii lapidis benedictione preſumant, aliter fundata eccleſia diruatur, & is, qui fundat, ſi clericus exiſtat, vel monachus ab offitio ſuſpendatur, alia pena nihilominus juxta ſuperiorum arbitrium puniendus, ſi laycus fuerit uſque ad ſatisfactionem condignam excommunicacionis vinculo innodetur. Item altaria ſuperflua per eccleſias parrochiales omnia tollantur, nec altare, nec aliquid de novo fiat, niſi epiſcopo permittente, nec tunc etiam, niſi eidem altari tantum in proventibus aſſignetur, ut ſaltem luminaria & ornatum correquiſitum, ultra victum, miniſtri habeant competenter.

Hoc preſentis ſtatuti auctoritate declarantes, quod epiſcopus primarium lapidem benedicere & in fundamento loçare propria in perſona teneatur, nec benedictionem lapidum ſeu poſitionem eorumdem alii debent, quam epiſcopo demandare.

Rubrica de Immunitate eccleſiarum & cimiteriorum.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburg.

Excommunicamus & anathematizamus omnes, qui dedicatas deo eccleſias auſu ſacrilego prophanantes faciunt municiones de ipſis, ad infirmandum eas perfodiunt cimiteria, oſſibus mortuorum ejectis, omnes quoque adhibentes opem, vel operam, concilium, vel juvamen decernimus excommunicationis ſententie ſubjacere; Eccleſias etiam taliter prophanatas & nihilominus omnia illa loca, in quibus actores aut opem, concilium oportunum, aut preſtantes juvamen habent domicilia, vel receptacula ſubicimus ex nunc eccleſiaſtico interdicto. In graviorem etiam penam ſubtrahantur eorum familie, ſacramenta & eccleſiaſtica ſepultura, donec cum debita ſatisfactione munitio deſtruatur. Preterea, quia quidam a perſonis eccleſiaſticis, contra libertatem earum & approbatam conſuetudinem, ex antiquis obtentam temporibus, ab eis pedagia & theolonia interdum extorquent injuſte, tales ad abſtinendum ab hujuſmodi angariis & ad reſtituendum ſic extorta injuſte per ordinarios ſuos monitione premiſſa, per eccleſiaſticam cogantur cenſuram.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Ad hoc ſacro approbante concilio irritamus & irrita nunciamus omnia ſtatuta & conſuetudines, que civitates, vel loca, poteſtates conſules vel quecunque alie perſone contra libertates eccleſie ac perſonas eccleſiaſticas edere, vel ſervare adverſus canonicas ſanxiones preſumpſerunt & eadem a ſuis capitularibus mandamus infra duos menſes poſt hujuſmodi publicacionem ſtatuti penitus aboleri & ſi ſimilia de cetero ac-

cc-

ANNO CHRISTI 1489.

ceptaverint ipso jure decernimus esse nulla. Potestas vero, ac omnes statutarii ipsorum locorum ea pro statutis observantes, & qui, secundum statuta & consuetudines memoratas, judicaverint ex tunc inhabiles sint omnem in ecclesia dei legittimum ad actum, salvis nihilominus penis aliis contra tales in generali concilio promulgatis.

Item statuimus, ut quecunque civitas, vel communitas, persona publica, vel privata, Collectas, sive exactiones, angarias, sive perangarias, ecclesiis vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis imponant, vel bona ecclesiastica invadere presumant quadruplum refundant, si requisiti contempserint emendare.

Jurisdictionem ecclesiasticam preterquam per vias a canonibus indultas nullus attemptet aliquatenus impedire & ecclesiarum vel aliorum locorum imunitatem de jure & de consuetudine obtentam infligere, aut aliqualiter violare presumat.

Novas etiam actiones, que vulgo Inghelt nominantur, vel alio nomine nulla civitatum instituat, & ab institutis post hujusmodi edicti publicationem infra mensem desistat, nec mensuras rerum venalium ab antiquo servatas & a fidelibus approbatas minuere, vel immutare presumat. De servis & mancipiis ecclesiarum in civitatibus residentibus & post eorumdem servorum mortem ecclesie debita jura, quarum servi fuerant, recipere minime prohibeantur.

Insuper statuimus, ut persona quacunque nobilitate, aut preeminencia status prefulgeat ecclesiasticas personas, aut ecclesiastica bona, jura, jurisdictiones & vasallos eorum violenter, aut autoritate propria publica occupare, aut occupando invadere, vel scienter occupantibus ecclesias & bona predicta prestare presumant quomodolibet per se, vel per alium, aut alios, concilium, auxilium, vel favorem, & nisi infra XV. dies ecclesie lese, aut prelato ipsius damnum illatum emendaverint, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus. Decedentium etiam clericorum peculium occupare, vel occupatum detinere omnibus laycis sub anathematis pena ex nunc, prout extunc, in ipsos lata, discretius inhibemus.

De sponsalibus & matrimonio.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Matrimonium statuimus ut cum omni reverentia & honore in conspectu ecclesie celebretur. Et cum matrimonium fuerit contrahendum per presbiteros propríos, seu eorum vices gerentes, tribus diebus dominicis in ecclesiis, aut aliis festivis diebus a se distantibus publice proponatur, ut si quod impedimentum matrimonii contrahendi noverint aliqui, illis, infra terminum competentem ab ipsis presbiteris prefigendum, in facie ecclesie, sine difficultate, revelent; Excommunicationis sententia quoque in genere proferatur in omnes hujusmodi impedimentum celantes, a qua, sine satisfactione debita, nullatenus absolvantur. Et si qui tempore hujus denunctiacionis presentes fuerint & impedimentum celaverint, postmodum nec ad accusacionem, nec ad testimonium contra ipsum matrimonium admittantur, nisi tales sint casus, qui matrimonium dirimunt sic contractum, vel probati, matrimonium nullum reddant & conjunctos omnino separandos.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum sacramentum matrimonii sit magnum, significatione & institucione primum, & omni reverentia & celebritate dignum; Volentes igitur ejus nobilitatem significationem & celebritatem omnibus christi fidelibus, cujuscumque conditionis, status, aut sexus fuerint, attentius commendare; Sacro igitur approbante concilio statuimus, ne quis laycus etiam, cujuscumque status, preeminencie vel nobilitatis fuerit, presumat, aliquos matrimonialiter copulare in domibus, vel extra etiam in ecclesia, cum laycis sacramentorum amministracio penitus sit interdicta. Sed cum aliqui fuerint desponsati per parentes, vel propinquiores, defunctis parentibus, vel, viventibus parentibus, de eorum consensu, vel seipsos desponsaverunt, sponsalia contrahendo per verba de futuro, vel matrimonium de presenti nihilominus per curatos suos, qui sunt ipsorum propril sacerdotes & immediati, tribus diebus dominicis in ecclesiis parrochialibus, aut aliis festivis diebus tribus a se distantibus, per edictum publice proponantur infra missarum solennia coram christi fidelibus & parrochianis, qui illo tempore tenentur in parrochiis suis propriis esse congregati, ut si quis, vel qui sint, qui inter desponsatos de futuro, vel de presenti, aut desponsandos aliquod impedimentum noverint, propter quod matrimonio jungi non possint, vel matrimonio jam juncti simul remanere, illud infra tempus proclamacionis per curatum contrahere volentibus prefigendum in facie ecclesie & ipsis contrahere volentibus & consanguineis ipsorum omni studio adhibito & sine difficultate revelant; Excommunicationis quoque sententia in genere proferatur in omnibus hujusmodi impedimentum celantibus a qua sine satisfactione debita nullatenus absolvantur. Et si qui tempore hujusmodi denunctiationis presentes fuerint & impedimentum celaverint postmodum nec ad accusationem nec ad testimonium sive in ecclesia, sive extra in alio loco contra ipsum matrimonium admittantur. Layci vero personas matrimonio copulantes volumus excommunicationis sententie majoris esse subjectos, etiam si trina proclamacio publica in ecclesia & distinctis diebus eam debito precesserit intervallo, conjunctos vero, vel se conjungentes, preter alias penas ipsis a jure canonico & eorum filiis procreandis vel procreatis inflictas, volumus a participatione sacramentorum penitus esse excluſos. Et si contigerit ipsos, vel aliquos eorum, ante reconciliationem obtentam a suo episcopo dumtaxat, vel suo vicario in spiritualibus, cui ipsam duximus reservandam, ex hoc seculo migrari, ecclesiastica careant sepultura, nec dispensetur super hoc per episcopum suum, nisi evidens & racionabilis causa dispensacionem inducat & exposcat, & presens statutum volumus celebre per curatos nostre provintie quater in anno, qualibet die dominica post quatuor tempora infra missarum solennia parrochianis suis adunatis verbo dei proposito & festivis diebus indictis, sicut tenentur, fideliter publicari.

Al-

NO ISTI 9.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Item adicientes ordinamus, quod decani & capitula eccleſiarum noſtre provintie, tam kathedralium, quam collegiatarum Abbates, Prepoſiti & alii prelati religioſorum ac ipſorum conventus preſens ſtatutum violantes, & numerum perſonarum ydonearum obmittentes ad litterarum ſtudia deſtinare privilegiata, pro quolibet anno ſummam, quam ſuis ſtudentibus taxatam, & quam eis miniſtrare tenentur, epiſcopo loci, ſine qualibet excuſacione ſolvent pro emenda, niſi evidens eccleſie ſue, ſeu conventus paupertas ipſo, & de hoc per epiſcopum cognito, poſſit excuſare. Prepoſiti vero rurales, plebani & curati, quorum beneficia valent, eorum ſupportatis oneribus, in ſtudio eis triginta florenorum auri miniſtrare, vel amplius, ſi ipſi per triennium ad minus in ſtudiis privilegiatis in theologia, vel in jure canonico, ſtudere contempſerint, niſi antequam eorum beneficia fuerint adepta, jam per tantum tempus, ut preſcriptum eſt, in ſtudiis privilegiatis jam profecti ſtuduerunt, vel alia cauſa racionabilis ipſos poſſit excuſare, de qua tamen ſuo epiſcopo fidem faciant, creditivam Summam, quam de ſuis beneficiis annuatim poſſint habere & in ſtudio deberent expendere, cum profectu epiſcopo, loci ſolvent integraliter pro emenda.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Inſuper addicimus ſtatuentes, ne quis canonicus eccleſiarum noſtre provincie Kathedralium, ſecularium, vel collegiatarum, in antea emancipetur, ſtallum in choro, locum & vocem in capitulo habeat, ſeu debeat obtinere, niſi prius vitam ſuam per biennium continuum & integrum, cauſa ſtudii dumtaxat manens in ſtudio privilegiato & proficiens, bonis moribus & actibus probaverit virtuoſis.

Rubrica de cognitione ſpirituali.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburgen.

Juxta canonum ſtatuta ſervetur in baptiſmo conferendo & in confirmatione, quod duo dumtaxat teneant puerum in baptiſmo & fiant compatres & unus vel duo ad majus.

Rubrica de magiſtris.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Recolentes altis cum ſuſpiriis eccleſiarum noſtram metropoliticam aliaſque eccleſias Kathedrales collegiatas religioſorum monaſteria, prepoſituras rurales, plebanos, parrochiales eccleſias ceteraque quamplurima beneficia noſtre provincie virorum litteratorum non ſolum decore inclito, ſed eorum auxilio & conſilio deſtitutas, qui fidem ſacroſanctam, eccleſiarum libertates, jura & perſonarum privilegia, antequam quam milites rempublicam armata milicia, ſunt potentes defenſare; Un-

A de ſacro approbante concilio ſtatuimus & ordinamus ut pro quolibet tempore affuturo decanus & capitulum noſtre eccleſie metropolitane deputet & habeat habiles ad proficiendum in ſtudio privilegiato de gremio capituli noſtri, ſeu alias de eccleſia unum in ſacra pagina proficientem, alium in jure canonico, & tertium in legibus. Eccleſie vero alie Kathedrales duos, unum in theologia, reliquum in jure canonico, vel in legibus proficientes; Eccleſie vero collegiate & monaſteria unum in theologia, ſeu in jure canonico proficientem, quibus prebendarum ſuarum corpora, juxta canonum precepta, ad triennium integre miniſtrabunt. Et ſi predicti ſtuden-
B tes de eccleſiis Kathedralibus noſtre provincie & collegiatis non habeant ab eccleſia racione dignitatis perſonarum, vel officiorum, ſi quas obtinent & ultra corpus ſue prebende, unde poſſunt in ſtudio victum habere decentem & amictum & libros neceſſarios comparare; Volumus eis ſubvenire per decanos & capitula eorum ad valorem corporis prebendarum ſuarum de communi. Abbates vero, Prepoſiti & alii prelati religioſorum, ſuis religioſis, taxatis ipſorum prebendis, cum omnibus obventionibus ſuis ſummam taxatam in ſtudio permanentibus pro quolibet anno miniſtrabunt & ultra illam equivalentem ſummam de communi miniſtrare ſtudentibus predictis y-
C doneis non obmittant, ſed tamen prelati & conventus bona ſint indiſtincta. Si vero diſtincta prelatus de porcione addenda quartam, de redditibus ſue dignitatis ſtudenti; Conventus vero tres particulas de ſuis bonis miniſtrabunt; Prepoſiti vero rurales, plebani, ſeu curati, qui verbo & exemplo ſuis ſubditis reſidentibus continue preeſſe tenentur, qui annuatim pro ſubſidio ſtudii ſui poſſint in abſentia. XXX. floren. habere de ſuis beneficiis predictis ad minus per triennium in ſtudio juris canonici, vel theologie, debent permanere. Si qui autem de predictis prepoſitis ruralibus plebanis curatis, vel aliis beneficiatis in dignitatibus conſtituti Eccleſiarum Kathedralium
D & collegiatarum canonici, monaſteriorum religioſi, habiles & ydonei, velint uſque ad magiſterium, ſeu doctoratum in aliqua ſcientiarum predictarum in ſtudio remanere, illis omnino volumus per ſuos epiſcopos licentiam largam impartiri, proviſo, quod tempore ſtudii ipſorum, beneficiis ſuis predictis fideliter, viris ydoneis ad hoc aſſumptis per ſuperiorem, ad quem hoc ſpectare dinoſcitur, provideatur. Si qui autem canonicorum, tam Kathedralium, quam collegiatarum eccleſiarum, ſeu religioſi, habiles tamen & ydonei, velint uſque ad magiſterium, ſeu doctoratum in aliqua ſcientiarum predictarum in ſtudio remanere; Illis volumus omnino, ac, ſi ca-
E nonici ſunt, per ſuos decanos & capitula, ſi vero religioſi, per ſuos prelatos & conventum largam licentiam decernimus concedendam & nihilominus ipſis & cuilibet ipſorum debent corpora ſuarum prebendarum duplicata cum moderacione preſcripta pro quolibet anno integre & ſine defectu miniſtrari.

ANNO CHRISTI 1486.

Al-

ANNO CHRISTI 1489.

Rubrica de Judeis.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Cum gens judaica crucis chriſti & noſtre religionis inimica, ut rei evidentia multis ſignis edocuit & ſcripturarum ſanctarum teſtimonia veritatis. Cum ergo noſtre religionis profeſſio, que pro inimicis, doctrina evangelica inſtructa, docet exorare, ipſos ſuſtinet, in memoriam dominice paſſionis, & humanitatis duntaxat intuitu pacienter tollerando, quia etiam ſicut gentiles & pagani lumine vultus ſui refulgent inſigniti, non tamen ſic tollerandi ſunt, ut privilegia habeant, propriam legem tranſgrediendi, noſtramque legem & religionem, chriſtum dominum noſtrum maledicendi, blaſphemandi & contumeliis diverſis afficiendi; Unde ſacro approbante concilio ſtatuimus & diſtrictius precipimus obſervari, ut judei, intra provinciam noſtram moram facientes, de cetero, ſub penis infra notatis, canones contra eos ſcriptos, qualiter ſe habere debeant in ſeptimana dominice paſſionis, penitus obſervent per totum illud tempus, domos ſuas & feneſtras clauſas teneant, nec de domibus ſuis in publicum prodeant, etiam ſuas ſynagogas viſitando. Sed antea, de ſibi neceſſariis pro illo tempore pro victu & in aliis provideant, ne chriſtianis ſacratiſſime paſſionis memoriam exhibentibus & lamentacionis ſigna preſentantibus illis diebus ab eodem judeorum populo illudatur. Judeos vero contrarium facientes volumus per locorum ordinarios penis pecuniariis graviter mulctari, &, eorum rebellione exigente, ſi in premiſſis culpabiles reperti fuerint, contra eos brachium invocare ſeculare.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Inſuper diſtricte precipiendo, preſentis concilii approbacione mandamus, ne per principes noſtre provincie, comites, barones, per ſe, vel per alios chriſtianos dictis judeis ſecu-D lares dignitates, officia publica, vel privata de cetero regenda committantur, cum valde ſit indecens, filium libere filio ancille ſubeſſe debere & famulari, & ſi que commiſſa ſunt, quod abſit, infra quindecim dies poſt publicacionem preſentium, per committentes tales dignitates, officia publica, vel occulta revocentur, que & nos preſenti concilio revocamus, quod ſi non fecerint per locorum dioceſanos committentes debeant excommunicari directo, Judei pecuniaria ſumma mulctari, juxta ipſorum facultatum poſſibilitatem, quam ſi non curaverint, participacio chriſtianorum, juxta canonum documenta, penitus ſubtrahatur. Revocamus caſſamus & tollimus omnia privilegia E libertatis, in quibus eis conceſſum eſt & contra veritatem evangelicam, & de tali igitur preceptum, ne rem furtivam eis in pignus datam teneantur, domino ſuo requirenti, gratis & ſine omni ſolutione reſtituere, cum hoc non liceat chriſtiano, nec licere debet chriſti & ejus crucis ac noſtre religionis inimico; Judei vero renuentes & contradicentes res furtivas dominis ſuis gratis reſtituere, cum ipſis furibus communicare videntur in furto, ſimiliter in ſpolio & in preda. Medietas bonorum ſuorum, que poſſident ſit confiſcata, & ſine omni juris auA xilio, fiſco ordinarii ſit applicata. Inſuper, ſicut canones precipiunt, nullus judeus noſtre C provincie chriſtianos, maſculum vel feminam, in domibus ſuis in ſervicio teneat, vel extra vel in menſa, nec in ſtuba judeorum & eis propria, vel ſua, aut in publica communicet, ſeu commercium habeat cum eiſdem in cibo, vel in potu, nullatenus eorum munera, etiam ſi ſint eſculenta vel poculenta recipiat. Attendens illud prophete: Quod ignis deſcendit de celo & tabernacula eorum combuſſit, qui libenter munera ceperunt & potiſſime a chriſti inimicis & ſuis. Inhibemus & univerſis chriſti fidelibus noſtre provincie, ne aliquo tempore infirmantes, ſeu fani, judeos medicos ad ſe B advocent, nec medicamina, vel conſilia quovis modo ab eis recipiant, contrarium facientes per locorum ordinarios ſanos volumus excommunicari chriſtianos, infirmos vero in premiſſis culpabiles repertos, ſi ab illa infirmitate deceſſerint, niſi digne penituerint & abjuraverint judeorum conſilia & medicinam. Similiter etiam ſani ſi in hoc delicto deceſſerint, penitencia digna non premiſſa & cum ſatisfactione debita ordinario exhibita pro tante temeritatis exceſſu etiam careant eccleſiaſtica ſepultura.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Item cum in ſacro concilio romanorum pontificum olim ſacratiſſime ſit ſanxitum, ne judeis ſub alendo puerorum obtento, nec pro ſervitio, nec pro qualibet alia re chriſtiana mancipia habere in domibus ſuis permittatur, & quod execrentur chriſtianos, qui cum preſumpſerint habitare cum ipſis per continuam converſationem & aſſiduam familiaritatem & ſuam ſuperſtitionem & perfidiam execrabilem incontinencium poſſint ſimplicium chriſtianorum animos de facili inclinare. Nos, qui dei injurias graviter portamus, hujus canonis auctoritate ſtatuimus, ut omnes chriſtiani noſtre provincie, ſub quocunque pretextu judeorum domibus inhabitantes, infra quindecim dies, D poſt publicationem hujus ſtatuti, de judeorum domibus, nunquam poſtmodum reverſuri, recedant. Nullatenus etiam judeorum pueros lacte ſuo nutriant, vel alia ſervitia preſtent, cum omne participium chriſtianis habendum cum judeis ſtrictiſſime ſit interdictum, ut ſacri canones publice declamant precipiendo, alioquin chriſtiani contrarium facientes per ſententiam excommunicationis percellantur, & alii chriſtiani tamdiu a judeorum familiaritate & commercio arceantur, quamdiu hujuſmodi chriſtianos preſumpſerint in ſuis domibus retinere.

Rubrica de hereticis.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburg.

Univerſos canones & ſtatuta, prout a ſancta matre eccleſia ſunt edita a ſpiritu ſancto docente, qui univerſum corpus eccleſie ſuo flatu regit & vivificat, que etiam, domino Jeſu chriſto ad patrem ſuum intercedente, a Katholicis regulis conſtitutis & veritate declinare non poſſit ipſo atteſtante, qui dicit: ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, ſacri approbatione concilii, ut tenemur aſtricti, & tanquam vere fidei celatores, precipimus &

man-

mandamus in omnibus suis capitulis & articulis districtius, omni metu cessante & potencium terrore, observari, & potissime per confratres nostros & eorum vicarios in spiritualibus, ad quos hoc principaliter pertinet, ut ipsi diligenti studio per se & per suos vicarios, sicut & nos intendimus, sollicita cura & toto conatu invigilent, ut hereticos & schismaticos repertos in suis civitatibus & diocesibus penitus exterminent, frequenter scrutinium contra eos repertos observent, eis penas debitas infligendo, etiamsi opus est, ut fieri debeat pro executione ultimata, brachio ad hoc invocato seculari.

Rubrica de schismaticis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum igitur veteri testamento omne genus augurii aruspicum, maleficii & incantacionis, sub pena corporis, fuit populo judaico prohibitum & interdictum pro tanto, quia de quo legis preceptum continens, dominum Deum tuum solum adorabis & ab ipso postules auxilium, & in ipso omnia tua consilia permaneant, unde omnes augurium facientes masculos & feminas, sitones & sitonissas, aruspices, maleficos, incantatores, presenti statuto, approbante sacro concilio, excommunicamus & volumus eos ad nos & in nostra civitate & diocesi, vel ad nostrum vicarium in spiritualibus, cum penituerint, remitti absolvendos. Inhibentes strictissime sub interminacione divini judicii, ne quis religiosus, curatus, vel sacerdos aliquis, in isto casu, vel consimili, eos sub confidencia aliqua absolvere presumat, injungentes omnibus curatis per nostram provinciam constitutis, ut in suis parrochiis non permittant hujusmodi homines habitare, sed diligenti inquisitione prehabita cum tales invenerint nunctiant vicario episcopi & cooperentur ut de suis parrochiis expellantur. Cum tales reperti fuerint pena etiam eis debita pro modo culpe prius inflicta. Si autem aliqui tales reperti fuerint, & vere, non simulate, ad gremium sancte matris ecclesie redire voluerint, signa penitencie ostendentes, abjuratis sceleribus prioribus commissis, recipiantur a proprio curato, & absolutione obtenta per diocesanum, vel suum vicarium in spiritualibus, quibus reservata est vel alterum ipsorum nihilominus, quia deum creatorem temptantes sponte per ydololatriam offenderunt, quatuor diebus dominicis nudis pedibus cum processio fit per cimiterium dominicalem crucem, vel vexillum antecedant, caputio abjecto, cincturam nudam propriam in collo portantes processione intrante ante fores ecclesie maneant, & post omnes primo introeant. Attendentes chorum illi sic stantes nudis pedibus non longe retro presbyterum, sine caputio, cingulum tenentes in collo totam missam, in signum vere penitentie audiant & conversorum defensores, receptatores, credentes horum, simili pena volumus emendari.

Rubrica de apostatis.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Halien.

Contingit aliquotiens, quod nonnulli clerici vinculo excommunicationis astricti, vel prophani, vel irregulares, seu aliter ad divinorum celebrationem indigni diocesim, in qua de his habetur noticia fugientes, ad dioces. aliam se transferunt fraudulenter, ut sic debitas suorum excessuum penas evitent & divinis se ibidem ingerant officiis, aut ea celebrent, sicut prius, non verentes in his suam ledere conscientiam nec divinam offendere majestatem. Cum itaque non sit malitiis indulgendum, precipimus statuentes, quod executor in ea diocesi, in qua predicta sunt notoria, vel hujus noticiam de eisdem talibus, in quorum dioces. dicti presumptores se receperint, denunctiare per suas litteras teneatur ut ipsi tales excommunicatos faciant excommunicatos & ab omnibus artius evitandos publice nunctiari, & ut in suis locis, pro posse eorum, nullatenus stare vel morari permittant, ne forte in sua rebellione & inobediencia ac delicto notorio ipsos fovere cum aliquorum scandalo videantur; Invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

ANNO CHRISTI 1489.

Rubrica de raptoribus.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum igitur seculares potestates Barones nobiles vasalli advocati officiati civitatum opidorum villarum rectores vel alie persone singulares, ausu sacrilego, diabolico instinctu seduci, non solum viris ecclesiasticis & universis milicie clericali adscriptis opido sunt infesti, ipsos occidere, vulnerare, mutilare, captivare, captivos detinere & non solum ipsos, sed ipsorum familiam utriusque sexus cum eis habitantem, vel alibi pro eis & in eorum odium contra ecclesiasticam libertatem non verentur, sui status & honoris prodigi & sceleratis nequitiores, volentes eorum maliciis obviare & a tante temeritatis ausu penarum acerbitate prohibere Sacri approbatione concilii sanximus ut quicunque principum, comitum, Baronum nobilium, per se, vel per alias personas ipsorum advocati, vasallini, vel officiati civitatum, opidorum, villarum & castrorum rectores etiam per se, seu per alias personas mandantes, ratum habentes, consilium, auxilium & favorem dans, vel dantes in premissis, Abbatem, Prepositum, Decanum, priorem, Archidiaconum, seu quemlibet alium, in dignitate ecclesiastica constitutum, seculari vel religiosa, canonicum ecclesie Kathedralis vel collegiate plebanum, curatum, presbiterum, monachum cujuslibet ordinis etiam fratrem ordinum mendicantium, seu clericum in sacris constitutum & quemlibet alium clericum, clericaliter viventem, habitum & tonsuram deferentem clericalem, occiderit, vulneraverit, mutilaverit, captivaverit, captivum detinuerit, vel eorum consanguineos, aut alios eorum familiares cum eis, vel alibi habitantes, sexus utriusque, in ipsorum odium, displicentiam, & pro eis, vel alias propria temeritate, ut in terminis archidiaconatus illius & per totum illius archidiaconatum, ubi aliquem de predictis personis, seu clericum secularem, vel religiosum ordinis cujuscunque in sacris ordinibus constitutum, vel simplicem & pro clerico se gerentem, etiam novicium, vel conversum ordinis cujuslibet, habitum sui ordinis deferentem, & sub obedientia constitutum, occidi, vulnerari, mutilari, capi, vel detineri constiterit, eo ipso servetur strictissimum interdictum. Adicientes ut non solum in archidiaconatu, in quo hujusmodi excessus fiunt,

sed

ANNO CHRISTI 1489.

sed ubi committentur in futurum, sed etiam in omnibus locis nostre provincie, in quibus predictorum clericorum & religiosorum occisores, vulneratores, mutilatores, captivatores, vel detinentes eos captivos, & eorum complices, qui eis hujusmodi maleficium & excessum mandaverint, ratum habuerint, concilium aut auxilium prestiterint, seu domicilium, jurisdictionem, de facto vel de jure obtinuerunt, & illis quoque locis, ubi tales receptaculum habuerint, infra nostram provinciam servetur strictissimum interdictum; ita videlicet, quod corpora mortuorum ad sepulturam ecclesiasticam nullatenus admittantur. Et si forte in ecclesiis, vel cimiteriis per abusum laycalis potentie hujusmodi corpora sepulta fuerint, nisi prius ejectis inde corporibus, nullatenus relaxetur. Et clericis captivis, vulneratis, mutilatis, vel eorum consanguineis, nepotibus, vel neptibus, vel aliis eorum familiaribus sexus utriusque pristine libertati restitutis, cum debita satisfactione ipsis, & episcopo loci facta, exhibita cum plena restitucione ablatorum, si que eis ablata sunt, vel rebus suis sunt spoliati. Si autem occisi fuerint, vel in captivitate, vel vulneribus mortui, tunc etiam interdictum nullatenus relaxetur, nisi per occisores, vel in quorum captivitate mortui sunt, amicis & episcopo loci & beneficio satisfactio sit, secundum canonicas traditiones, exhibita & cum effectu. Adicimus etiam, ut non solum in terminis archidiaconatus, in quo prelatum, seu religiosum aliquem canonicum, plebanum, curatum, clericum sacros ordines habentem, vel simplicem & & pro clerico se gerentem, temere occidi, vulnerari, mutilari, captivari, captivum detineri, contingat, seu eorum consanguineos, vel familiam sexus utriusque, sed in terminis archidiaconatus in quo quenquam talium detineri constiterit, vel eorum consanguineos & familiam pro eis & in ipsorum odium strictissimum servetur interdictum, ut sic tam nobiles, quam magnates, quam etiam populares cum plebe, contra malefactores hujusmodi, ex divinorum carentia provocati, consurgant ad liberacionem illius, vel illorum, qui ausu sacrilego detinentur captivos, vel captivis auxilium prestituri; Nihilominus tamen occisores, mutilatores, Vulneratores, captivatores & clericos in captivitate detinentes volumus ad sedem apostolicam, pro absolucione obtinenda, remitti, & eos, si in parrochiis in quibus habitaverint, visi fuerint, moram fecerint & in parrochiis archidiaconatus illius & eos in propriis parrochiis & in omnibus parrochiis ubi maleficium perpetraverint archidiaconos illius per curatos singulis diebus dominicis & festivis publicari & nunctiari sententia excommunicationis majoris, canone: si quid suadente dyabolo, fore ligatos, nec predicti curati ab executione hujus statuti diebus predictis cessare presumant, nisi de absolucione apostolica predictis malefactoribus impensa, approbacione vicario diocef. in spiritualibus interposita, fuerint certificati, quam approbacionem predictus vicarius facere non presumat, nisi predicti malefactores, ultra aliam satisfactionem exhibitam vel exhibendam, ydonee caveant predicto vicario, quod talia de cetero facere non presumant. Et istum ultimum articulum non solum de occisoribus, vulneratoribus, mutilatoribus, captivatoribus & detentoribus clericorum in captivitate volumus observari, sed etiam de prestantibus consilium, auxilium & favorem, cum tales juris auctoritas pari pena constringit & cum de hoc fuerint convicti.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Nos igitur statuto precedenti ipsa duximus adjungendum firmiter statuentes quod si temerarii captivatores clericorum aliquos de familia sua habuerint clericos consiliarios & scriptores, iidem statim se detrahant a communione eorum non solum in divinis, sed etiam in mensa aut in aliis, quibus excommunicato quomodolibet communicatur illicite, nec conciliis eorum intersint, nisi forte tractatum haberent cum eis de procuranda liberacione eorum, quam si infra duos menses procurare non poterint, sub pena excommunicationis late sententie precipimus, quod extunc non solum a concilio & scribendo se abstrahant, sed omnino ab eis recedant, quam si iidem clerici per unum mensem sustinuerint, extunc periculum suorum benefitiorum incurrant ita, quod ipsorum beneficia aliis conferri valeant, nec non inhabiles ad alia capienda ex tali mora reddantur in nostra provincia. Advocati qui patrocinium, vel defensionem assumpserint quorumlibet clericorum detentorum, aut etiam in occulto eis dederint concilium, vel litteras excusationum dictaverint, vel scripserint, aut litteras quascumque a superioribus impetraverint, quibus a liberatione clerici, vel refusione dampnorum de satisfactione ecclesie quoquo modo de facto valeat colerare, nisi prius clericum dimiserint, ablata restituerint, aut ecclesie satisfecerint de offensa, excommunicationis sententia innodamus.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Preterea cum predecessorum nostrorum statutum per penas contra captivatores clericorum predictas ad hoc non ecclesiis, nec ecclesiasticis personis sufficienter provisum existat, considerantes, quod pro delicto sacri canones interdum punire precipiunt totam terram & ad quartam generationem filii puniuntur: Nos de similibus ad similia procedere cupientes, provida deliberatione hujus concilii predecessorum nostrorum statutis duximus admittendum irrefragabiliter statuentes, ut non solum eorum filii, qui canonicos & in minoribus ordinibus constitutos & ceteros clericos pro clericis se gerentibus ac alias personas ecclesiasticas captivare, detinere, occidere, mutilare, ac letalibus nimis atrocibus vulneribus, quibus per medicorum nequit industriam subveniri, vulnerare presumunt, sed omnes eorum sacrilegorum utriusque sexus ab ipsis descendens posteritas usque ad quartam generationem, nec ad sacros ordines, nec ad aliqua beneficia ecclesiastica, nec in clausstris, nec cenobiis, cujuscunque ordinis nostre provincie admittantur. Quod si contrarium factum fuerit ex malitia & ignorantia ordinatos ab executione ordinum perpetuo volumus esse suspensos; Receptos vero ad beneficia ecclesiastica secularium ecclesiarum pro non receptis haberi decernimus ipso facto. Sed ne personis in monasteriis sive clausstris receptis detur via ad secularem habitum redeundi, tales quidem in suis monasteriis ita volumus remanere, quod in conventu ultimi reputentur & nunquam ad officia, vel ad aliquas dignitates assumantur; De illis autem

autem perſonis, que in eccleſiis conventualibus, aut monaſteriis ante hoc nimirum ſtatutum inveniuntur promote auctoritate hujus ſacri concilii diſtricte precipimus obſervari ut ſi parentes ipſorum aliquid commiſerint premiſſorum, predicte perſone ob hujuſmodi ſuorum parentum delictum nunquam ad perſonatus vel dignitates aliquas aſſumantur, ſed in ſuis gradibus perſiſtentes ad ulteriores efficiantur inhabiles & indigni ipſo facto, omnibus aliis penis contra ordinantes preſentantes & recipientes perſonas hujuſmodi in priori concilio conſtitutis in ſuo robore duraturis.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Verum quia in concilio anteriori ſtatuitur, omnes penas contra occiſores captivatores ibidem ſtatutas inviolabiliter obſervandas donec captum liberum & ſolutum dimitti contingat, preſtita fatisfactione debita & condigna, pari racione & nunc duximus ſtatuendum, quod niſi mutilato, percuſſo, ſeu vulnerato fuerit per emendam condignam & ſatisfactionem debitam ſatisfactum; nequaquam ceſſandum eſſe ab executione, ſeu obſervatione penarum percuſſoribus ſeu vulneratoribus ſuperius inflictarum.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgenſi.

Similiter volumus advocati capitanei abbatis, prepoſiti, archidiaconi canonici, vel rectoris alicujus eccleſie, aut clerici cujuſcumque ſufficere pro executione facienda inſinuationem, quam ſuper hoc fama defert promulgata.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgenſi.

Statuimus etiam, ut nullus manufidelis amicus, vel aliquis habens poteſtatem rerum captivati promittat, vel det aliquam pro liberatione ipſius, vel dando ſe interponat vel alias aliquam cautionem faciat. Quod ſi contra ſtatutum hujus ſacri concilii quiſquis in caſu hujuſmodi inventus fuerit alicui dediſſe, vel promiſiſſe, in tanto dioceſano pene nomine teneatur aſtrictus. Adicientes, quod ſi detentor clerici per unum menſem clericum detinuerit captivatum, aut eo dimiſſo infra annum a tempore captivitatis clerici computandum ſatisfactione neglecta non obtinuerit ſe abſolvi, ex tunc ab omnibus feudis cadat ipſo jure, que a quibuſcunque eccleſiis noſcitur obtinere. Hec omnia contra captivatores epiſcoporum multo fortius volumus obſervari, eo adjecto, quod epiſcopo captivato clerici a familia captivatoris ſtatim recedere teneantur, quod captivatores tales ipſo facto non ſolum a juris cadant perpetuo pheudo, que captivitatis tempore a quibuſcunque eccleſiis obtinebant, verum etiam ipſo facto cum omni poſteritate fiant inhabiles in eternum ad pheuda quelibet a quibuſcumque eccleſiis aſſequenda aut bona eorum quelibet, que habuerunt captivitatis tempore propriata eccleſie applicentur, etiam hii qui pheuda eis duxerint concedenda ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrant. Quod ſi proximi domini feudorum pheuda illa, in quibus caſibus premiſſis epiſcoporum vel clericorum captivatores ceciderunt, infra menſem unum, vel duos concedere, vel ad ſe neglexerit revocare; Ex tunc pheudorum ipſorum collatio ad ſuperiorem proximum devolvatur, id quod de occiſoribus & mutilatoribus clericorum multo fortius volumus obſervari. Urbanus ad perpetuam rei memoriam &c. Quia ſicut diſplicenter recepimus nonnulli diverſarum partium principes, marchiones, Duces, Comites, Barones & alii nobiles, nec non poteſtates, capitanei, ballivi, ſcabini, advocati, rectores, judices & conſules, aliique officiales & conciliarii civitatum, opidorum, caſtrorum, aliorum locorum aliique layci & laycales perſone, dominium ſeu juriſdictionem in temporalibus habentes, nec non ipſarum civitatum communia, ac opidorum, terrarum & aliorum locorum univerſitates, non attendentes, quod laycis in clericos & perſonas eccleſiaſticas nulla eſt attributa poteſtas, ipſos clericos & perſonas eccleſiaſticas, etiam interdum in dignitatibus conſtitutos temeritate propria bannire ſeu relegare, aut proſcribere non verentur nos adverſus temeritatem hujuſmodi remedium apponere cupientes, omnes & ſingulos talia preſumentes, aut ea fieri mandantes, ſeu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis dantes concilium, auxilium, vel favorem, cujuſcunque preeminentie, dignitatis, ſtatus, vel conditionis exiſtant, ſi ſingulares perſone fuerint eorum videlicet ſingulos, vel ſi communia vel univerſitates extiterint omnes & ſingulos eorundem communium & univerſitatum poteſtates, capitaneos, ballivos, ſcabinos, Advocatos, Rectores, Judices, Conſules & offitiales quocunque nomine cenſeantur & conciliarios & privatas perſonas, que hujus ſacrilegii principaliores preſtatores exiſtunt, excommunicationis ſententias incurrere, nec non quemlibet eorundem communium ſeu univerſitatum ac illas illorum principum, marchionum, ducum, comitum baronum, nobilium & majorum, quorumcunque laycorum & laycarum perſonarum tanta preſumentium, in quibus talia fierent, civitates, opida, terras, caſtra & alia loca eccleſiaſtico interdicto ſubiacere volumus ipſo facto, nec ab ipſis ſententiis per alium, quam Papam Romanum poterit, preterquam in mortis articulo abſolvi, nec interdictum hujuſmodi per alium etiam relaxari, non obſtante ſi aliquibus communiter vel diviſim a ſede apoſtolica ſit indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem & de eorum propriis nominibus in quibuſcunque conſtitutionibus, privilegiis & literis apoſtolicis contentis, de quibus etiam plenam & expreſſam in dictis litteris fieri oporteat mencionem. Nulli ergo &c. Datum rome IIII. ydus decembris, noſtri pontificatus anno VI. urbani quinti.

ANNO CHRISTI 1489.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburgenſi.

Conſiderantes, quod clericorum quorumcunque, precipue in dignitate conſtitutorum, ſive religioſi fuerint, ſive ſeculares, occiſoribus, mutilatoribus tanti criminis attenta enormitate nondum ſit ſuffitiens pena per conſtitutiones predeceſſorum noſtrorum & noſtras inflicta, ſacro approbante concilio, preſenti ſtatuto ordinamus & adicimus, quod ultra alias penas, emendas & ſatisfactiones, predicti occiſores & mutilatores & eorum quilibet debet tribus diebus dominicis ſe continue ſequentibus, nudis pedibus, & cor-

ANNO CHRISTI 1489.

pore tantum femoralia habens, in ecclesia Kathedrali civitatis & diocesis illius, in qua clericum occidit, seu mutilavit, processionem illa hora, qua fit in dicta ecclesia, nudus & discaltiatus, deferens rotam parvulam in dorso & virgam in qualibet manu, antecedere continue, donec, circuitu facto, processio ecclesiam ingreditur, & ante illam januam, per quam processio ingreditur, sublitet, & duobus ultimis prelatis, vel canonicis in processione, & cuilibet eorum, unam virgam presentabit ad manum, & in signum vere penitentie petet se cum predictis virgis emendari: qui, receptis virgis predictis, ipsum leviter pro qualibet vice castigatum emendabunt. Si autem esset curatus alicujus parrochialis ecclesie, seu canonicus ecclesie collegiate, vel religiosus alicujus monasterii, ultra emendam premissam, quam quilibet talis facinorosus facere tenetur & debet in ecclesia Kathedrali, & illa peracta, in eadem ecclesia similem faciat & tribus diebus dominicis ante processionem, & observata simili forma in beneficio occisi vel mutilati nobiliori, si plura obtinet, & secularis fuerit; si vero religiosus, in monasterio suo servetur talis modus & forma. Nolumus etiam istam emendam per quenquam debere remitti venerabilem fratrem nostre provintie episcopum, nec predictos facinorosos ad communionem christi fidelium recipi & admitti, nisi emendam prescriptam in forma sua observent, ultra alias emendas & penitentias predictis injunctas a lege vel a canone facinorosis, & hujusmodi constitutionem volumus districtius observari per illos, qui proprios plebanos, seu curatos occidunt, vel mutilant, vulnerant, captivant, vel detinent captivatos, & similiter per vasallos & omnes subditos ecclesiarum & monasteriorum in premissis delinquentes.

Rubrica de usuris.

Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.

Contra usurarios juxta statutum Lateranensi concilii procedatur, ut si notorius fuerit ipsorum excessus sine distinctione aliqua ecclesiastica careant sepultura. Nihilominus ipsorum heredes ad restituendum usuras per censuram ecclesiasticam compellendi. Si quis autem tales sepelire presumpserit suis benefitiis spolietur excommunicationis sententia singulis diebus dominicis sollennibus proferatur in omnes, quicumque usuras de cetero presumpserint exercere. Hoc priori concilio adjungentes, ut si, non notorii usurarii, demum in egritudine constituti absolvi desiderent, nullatenus audientur, nisi primitus satisfaciant, vel heredes suos tales habeant, quod pro eis satisfaciant in quantum possibile fuerit de usuris.

Sacri concilii approbacione ordinamus statuentes, ut in usurarios omnes cunctis diebus dominicis & festivis per locorum plebanos & eorum vicarios auctoritate nostra excommunicationis sententia proferatur ita, ut qui publice exercent usuras, aut qui coram ecclesia de usura convicti fuerint aut confessi, aut qui per juratos villarum pro usurariis publice sunt proclamati excommunicentur solenniter nominatim. Qui vero de usure vitio sola sunt suspicione notabiles, nisi, datis sibi super hoc a Prelatis, plebanis, seu vicariis certis terminis, se de hujusmodi vitio legittime coram ecclesia expurgaverint, & debitores usurarum & fidejussores datos forsitan super eis absolverint simpliciter & publice ab usuris, excommunicentur similiter nominatim cum eis, qui solvunt usuras, nec accusant, post communicationem factam eisdem, infra mensem. Ab usurariis autem manifestis juxta Lateranense concilium nullus omnino oblationes recipiat, nec ad communionem admittatur altaris & si in hoc peccato decesserint non recipiantur ad ecclesiasticam sepulturam; Qui autem contra premissa fecerit easque recepit, restituere compellatur, & donec, secundum sui episcopi vel ejus in spiritualibus vicarii arbitrium satisfecerit, ab officii sui maneat executione suspensus. Tales si resipiscere non curaverint a peccato, deinde, post restitucionem, que male extorserunt per usurariam pravitatem, si ad restitucionem omnium eorum suffecerint facultates, vel si in toto solvendo non fuerint, prius restituta ea, ad quam suffecerint, porcione, de reddendo residuo fortuitu tempore sufficientem caucionem adhibeant eis, vel eorum heredibus, si existant, ex quibus extorserunt usuras, alioquin pauperibus vel piis locis juxta ordinacionem suorum episcoporum, vel ipsis in spiritualibus satisfactione ydonea, prestita cautione, ab eisdem suis episcopis, vel eorum vicariis in spiritualibus absolutionis benefitium consequantur. Nos enim solum predictis absolutionem talium duximus committendam, ne per quorundam sacerdotum simplicitatem & per malitiam aliorum, qui contra restitutionem hujusmodi proprium questum querunt, non salutem animarum, vel commodum proximorum, quibus est merito restitutio facienda, contra usurarios aliquid incongruum statuatur. Quod si usurarii prescripti, spe finalis penitentie & absolutionis extreme, claves ecclesie sani contempserint & temere sustinuerint anathema, seque in extremis absolvi petierint, juxta provisionem statuti Lateranensis concilii non statim, sub proprio juramento, est eis absolutio impendenda, nisi prius male cuncta extorta restituant dummodo in bonis mobilibus & immobilibus tantum habeant, quod restituere valeant universa, vel saltem refundant, in quantum ipsorum facultates se extendunt, & de reliquo refundendo & satisfaciendo ecclesie, sanitate recepta & copia rerum nacta, dederint fidejussores ydoneos consanguineos & affines. Quod si fidejussores tales non exstiterint & in eis appareant vere penitentie signa, recepto sub forma prescripta proprio sacramento admittantur ad penitentie & eukaristie sacramentum. Sed in penam tam diuturni contemptus clavium, ad terrorem aliorum, negetur eis extrema unctio & ecclesiastica sepultura, nisi forte, suadente causa legittima, hoc a nobis eis ex gratia contigerit indulgeri. Ad que etiam duo ultima consequenda non sufficient proprium juramentum & penitentie signa premissa, cum pater & mater male acquisita restituere sint parati, sed forsitan fidei contradicunt vel properantibus nolunt per premissas exponere cautiones, vel cum uxor pro marito, vel e converso maritus pro uxore similia facere detractant. Adicientes, quod si usurarii manifesti per mensem unum temere in excommunicatione duraverint & tunc uxoribus & filiis ac propriis ipsorum mancipiis divina & sacramenta eukaristie subtrahantur, baptismate parvulorum & penitentia morientium exceptis, servientibus aliis & ancillis conductitiis & colonis eorum excommunicationis gladio feriendis.

Preterea cum delicta privilegium emunitatis

non

non habeant & delinquentem pena, non digni- A
tas, merito comitetur, ſtatuimus, ut quilibet, ANNO CHRISTI
ſive miles, ſive miniſterialis noſter exiſtat, ſeu 1489.
ex quocunque privilegio, ſive preſcriptione refulſerit ſuper uſuris, ceſſante in hoc crimine omni privilegio, ſub offitio fratrum noſtrorum, epiſcoporum noſtre provincie conveniri debeat, cum privilegium mereatur amittere, qui ſui honoris & fori tam viliter abutitur, poteſtate nihilominus & hoc contra captivatores ſpoliatores eccleſiarum & clericorum miniſteriales ſint vel alias gaudeant privilegio & contra fidejuſſores datos ab uſurariis volumus obſervari, videlicet, quod per noſtros offitiales, vel noſtrorum fratrum coepiſcoporum valeant coartari.

Rubrica de crimine falſi.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Et quia plerique falſarii litteris apoſtolicis & aliorum prelatorum teſtimoniis aſſerunt ſe munitos, hoc ſanctum decrevit concilium, ne tales, qualiacunque ſcripta deferunt, a clericis vel a quibuſcunque aliis perſonis recipiantur in eccleſiis, vel in domo, niſi prius ipſorum littere per epiſcopum dioceſis, ſi ejus copia poſſit habere, alioquin ejus in ſpiritualibus vicarios examinate fuerint diligenter & niſi ipſius epiſcopi, C
vel vicarii litteris teſtimonialibus ſint muniti; Et hoc ideo quia per ſacerdotes ſimplices non poſſit de facili litterarum veritas vel falſitas indagari. Sane, quecunque perſona eccleſiaſtica, ultra hanc formam, tales receperit, ipſo jure ab officio & benefitio per triennium ſit ſuſpenſa, alia pena nihilominus juxta ſuperiorum arbitrium punienda. Iſtud quoque preſentis auctoritate concilii huic capitulo duximus admittendum, ut ſi tales, ſine dictis litteris teſtimonialibus petitiones ſuas preſumpſerint promovere, plebani civitatum ac villarum, ac alii, ad quos veniunt, eos cum rebus eorum ſeculare judicium, ſi alias detineri non poſſint, non dubitent occupare, dyoceſano ſeu archidiacono preſentandos.

Rubrica de ſortilegiis.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Excommunicamus & anathematizamus omnes ſortilegos, firmiter prohibentes, ne ab alio, quam ſuo epiſcopo, niſi forſan in mortis articulo, abſolvantur & hanc excommunicationis ſententiam ſingulis diebus dominicis & feſtivis per ſacerdotes in eorum eccleſiis & capitulis precipimus publicari.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburg. E

Cum ſcriptum ſit in lege domini, quod quicunque non obtemperaſſet ſacerdotibus, extra caſtra poſitus dilapidabatur a populo, aut gladio cervice ſubjecta expiabat contemptum & in preſentia eccleſie inhobedientes cuncti de eccleſia rapido ore demonum trahebantur. Multi nomine ſacerdotes cenſuram eccleſie contempnentes, excommunicati vel ſuſpenſi a prelatis ſuis, exigentibus culpis eorum, immemores, quod epiſcopis & prelatis clavium celorum ſit collata poteſtas, attemptare ſibi interdicta miniſteria

non verentur, contra quos volumus rigorem ecclesiaſticum exercere; Statuimus igitur, ut tales ſine ſpe reſtitutionis, ab offitiis deponantur & infames ac deteſtabiles facti de cetero ad beneficia eccleſiaſtica nullatenus admittantur, niſi per penitentiam approbatam & converſationem laudabilem ſedis apoſtolice graciam meruerint obtinere.

Rubrica de privilegiis & exceſſibus privilegiatorum.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

B Preterea ſtatuimus, ne religioſi cujuſcunque ordinis, vel religionis exiſtant, privilegiati, fines excedant ſuorum privilegiorum, cum privilegium mereatur amittere qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. Si qui etiam religioſorum per donationem, vel alium legittimum titulum, jura patronatus aliquorum benefitiorum eccleſiaſticorum acquiſierint, talia benefitia, propria temeritate, ſuis uſibus non uſurpent, ſed, ipſis vacantibus, ad ea ſacerdotes ydoneos, per quos regi conſueverint & ſunt recte, pervertent, nulla bona, detractis predictis benefitiis, uſibus ſuis reſervent, Abbatie, prioratui, conventui, ſeu aliquibus officiis applicando. Sed ordinarius inſtitutionem, exacta diligentia, faciet inſtituti, C
ad preſentationem dictorum religioſorum, vel quem ipſe ex offitio ſuo inſtituerit, benefitia ad ipſum devoluta ex negligentia dictorum religioſorum de temporalibus ad dictum benefitium juribus corporalibus & incorporalibus integre faciat reſponderi; alioquin elapſo tempore a jure ſtatuto ordinarius loci, prout eccleſie expediat, providum virum inſtituat in curatum. Si quas etiam eccleſias parrochiales, & in eorum limitibus grangia & monaſteria habuerint, Terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus jure decimam ſolvere tenentur & decimationem defraudaverint, omnes, ipſis ad hoc opem, vel operam dantes, & ipſorum ſervitiis intendentes, decernimus ipſo facto excommunicationis ſententiam incurriſſe. Quicunque vero auſu temerario contra predictam conſtitutionem venerit, cujuſcunque ſtatus fuerit vel conditionis, ipſo facto ſit anathematis vinculo innodatus. Et ſi clericus fuerit, qui talia commiſerint, aut opem, vel operam, conſilium, auxilium predictis vel alicui predictorum exhibuerit perpetrandi, omnibus ſit benefitiis eccleſiaſticis & dignitatibus privatus, & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Laycorum etiam contra preſentem noſtram conſtitutionem in aliquo venientium filii & nepotes, uſque in quartam generationem, niſi ſufficienter injuriam paſſo ſatisfactum fuerit, ad omnem honorem & dignitates eccleſiaſticas inhabiles ſint & eos etiam E
inhibemus, ſub anathematis pena, quam ex nunc in omnes contrarium facientes ferimus, in eccleſia dei ulterius promoveri. Et quia de canonicis & clericis convinciatoribus & percuſſoribus per predeceſſorum noſtrorum concilia ſeu ſtatuta, nulla certa forma vel pena, preter eam, que jure communi comprehendi invenitur, expreſſas; Nos attendentes, quod plus timeri ſolet, quod ſpecialiter alicui precipitur, quam quod generaliter imperatur; approbatione totius concilii neceſſario duximus ſtatuendum, canonicus, qui ſue, vel alterius eccleſie canonicum verbis probroſis afficit manifeſte, per quartam; ſi

ANNO CHRISTI 1489.

vero convitia manifesta dixerit in prelatum, per mediam partem anni a Tractatu & consortio sui capituli, nec non a perceptione fructuum sue prebende penitus sit exclusus. Si quis autem canonicorum in predictas personas, etiam citra sanguinis effusionem, manus injecerit temere violentas, penas predictas dupliciter patiatur, pro vulnere vero hujusmodi personis ab aliquo canonicorum illato, si etiam nullius membri mutilatio ex tali vulnere fuerit secuta, sine omni remissione quadrupliciter puniatur, & insuper in utroque casu, juxta sui dioces. arbitrium, leso satisfacere competenter debet, antequam restitutionis beneficium assequatur, sed pro temeraria membri mutilatione omni beneficio ecclesiastico ipso jure sit privatus. Quæ omnia & singula circa alios clericos beneficiatos, si personas ecclesiasticas predictis modis ledant, seu ledantur ab ipsis, juxta premissam formam & ordinem, sub penis eisdem observari, mandamus, salvis tamen aliis penis in sacris canonibus contra temerarios violentarum manuum in clericos injectores expressis, salvis etiam aliis juribus, que vim repellere permittunt,

Rubrica de penis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Statuentes presenti constitutione, ut si quando contigerit personam ecclesiasticam, vel ejus familiam domesticam captivari, & ad aliquam civitatem, opidum, castrum, villam, captum duci & in dicta civitate opido castro vel villa captivum detineri in vinculis incarceratum, vel alias quocunque modo, aut infra terminos ipsorum in aliquo loco, seu res ipsorum spiritualium personarum abduci, vel abducta detineri, Sacerdotes, vel cappellani civitatis, opidi, castri, ville, cujuscunque eminentie vel status fuerint, exempti, presentis nostre constitutionis vigore & auctoritate, non exempti vero in subsidium juris, quos etiam requirimus per presentes postquam sic seiverint & ad eorum noticiam devenerint & quousque predicte persone ecclesiastice, vel eorum familie, consanguinei, vel nepotes eorum bona sic in predam vel spolium abducta detineant, non expectato super eo superioris mandato, cessent a divinis, strictissimum ecclesiasticum servantes interdictum, & nihilominus predicti sacerdotes, capellani dicte civitatis, opidi, castri, ville, presentis constitutionis auctoritate in unum congregati, adeant & requirant dominos civitatis, opidi, castri, vel ville, ne predictas personas ecclesiasticas aliunde ad bona sua adductas seu eorum familiam, ipsorum nepotes & neptes cum suis rebus captivos detineri permittant, nec aliunde ad loca alia deduci ulteriora, seu ipsorum bona & res quecunque, sed mox personis predictis pristine redditis libertati, ipsis etiam ipsorum bona integraliter restituant. Quod si dicti domini temporales civitatis, opidi, castri, ville, vel alterius loci, seu alie potestates temporales adimplere contempserint requisite, volumus ipsas sententia excommunicationis majoris & quemlibet eorum fore ligatum & tamdiu excommunicatos denunciari & loca predicta, in quibus visi fuerint & moram traxerint, & in eorum presentia quamdiu ibi fuerint, esse supposita ecclesiastico interdicto nec absolvantur a predictis sententiis, nec interdictum relaxetur, nisi ad arbitrium executoris loci A personis lesis plenarie satisfaciant, maxime puellis & mulieribus, quas corruperunt & quibus abuse sunt, & pro tante temeritatis excessu penam patientur, sicut occisores & mutilatores clericorum, incendentes ante crucem nudi & discaltiati, secundum quod occisores clericorum, vel mutilatores, ultra omnes alias penas eis inflictas, facere tenentur astricti, nec istam penam per quemquam venerabilium fratrum nostrorum coepiscoporum nostrorum nostre provincie nec per archiepiscopum nolumus remitti,

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Ex multorum querelis recepimus nostrorum subditorum, qui & ipsi, quod dolenter referimus, experientia didicimus evidenti, quomodo mendicantium ordinum fratres, sue institutionis & professionis observantie facti immemores, soli incedere in campis, in civitatibus & villis, nunc pedestres, nunc in equis, nunc in curribus alii sine habitu, aliquando habitum sue professionis deferentes, presumunt & curatis nostre provincie, quibus deputati terminarii, ad supportandum cum eis ipsorum onera in confessionibus eorum subditis, dummodo tamen presentati fuerint, audiendo, jam facti sunt in gravamen. Et cum solum in adventum domini usque ad diem circumcisionis domini inclusive & per quadragesimam usque ad octavam pasche & per festum penthecostes, ac Assumptionis beate marie virginis deberent in locis, ubi terminarii deputati sunt, in verbo dei requisiti proponendo, & licentiati duntaxat per curatos in confessionibus audiendis prestare subsidium, suis sanctis moribus populum ad profectum incitare salutis. Nunc vero privilegiis eis concessis ab universali ecclesia presumptuose abutentes fere per totum annum in locis, ubi terminarii deputati sunt, & in domibus suis frequenter soli cum mulieribus, quas ipsorum martas, ut eorum verbis utamur, habitare non verentur, ex quibus scandala plurima frequenter oriuntur in populo, nunc medicorum officium exercentes, nunc se artifices in diversis artibus & artificiis mentientes, victum per tales abusus querentes, & quod deterius est, in stubis communibus inter populares balneari non verentur. Volentes igitur predictorum mendicantium fratres ordinum & presertim terminarios terminis suorum privilegiorum esse contentos, nec ipsos debere presumere, que suam professionem dedecent & scandalum ponunt in populo; Unde sacro approbante concilio, statuto presenti ordinamus, statuentes & prohibentes, ne quis mendicantium ordinum frater de cetero presumat solus, etiam in habitu sue professionis & nullatenus habitu deposito, monasterium suum egrediendo, per quevis loca nostre provincie incedere, vel morari, presertim in domibus & in locis, ubi sunt terminarii deputati extra tempora prescripta, nec medicorum officium, aut aliud quodcunque artificium assumere & exercere, quod sue religioni non congruit, nec balnea recipere in stubis communibus & inter populares, ubi frequenter suspectarum mulierum se prebet copiosa presentia. Si qui vero religiosi hoc salutare statutum violantes, presumpserint soli in civitatibus, castris, villis, vel per alia loca nostre provincie incedere, sine socio sui ordinis, habitu sue professionis deposito, vel delato vel incedentes in calopediis, medicorum officium, vel aliud officium, quod sue religioni non congruit,

pre-

presumserint exercere seu in locis, ubi sunt terminarii, & extra tempora prescripta & eis concessa, habitare, vel balnea publica adire & balneari in eisdem; Volumus per curatos, in quorum parrochiis sunt deputati, ad suos superiores & ad manendum amplius in claustris suis remitti, & de cetero eos pro terminariis minime sustineri; Si autem predictorum mendicantium ordinum fratribus sic solis, ipsorum habitu deposito, vel delato repertis, vel in stubis communibus balneantibus injuria illata fuerit, volumus eis per executorem statutorum nostrorum nostre provincie, si injurati fuerint, subveniri minime, nec ipsos ad predicandum verbum dei in ecclesiis nostre provincie, vel ad audiendum confessiones, vel ad petendum caritativa subsidia a populo nostre provincie per plebanos & curatos admitti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Hoc sacro approbante concilio statuimus ut si quis in hoc sacrilegii genus irrepserit, quod archiepiscopum vel episcopum nostre provincie fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit aut ceperit, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut concilium dederit, vel favorem, aut postea acceptaverit, vel defensaverit eundem, sic, ut reus criminis lese majestatis, perpetuo sit infamis; Diffidatus nihilominus & bannitus sit intestabilis, dentur cuncta ejus edificia in ruinam, & ut perpetuam notam infamie perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur, nullus ei debita reddere, nullus in judicio respondere teneatur. Quicquid etiam in bonis reperitur ipsius, ipsi ecclesie, cujus est episcopus, applicetur, ut ex illis nihil transmittat ad posteros, sed pocius cum ipso quodammodo damnentur & sua. Si que vero feuda, officium, vel beneficium spirituale, aut temporale ab aliquibus ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, que sic libere ad ecclesias convertantur, quod ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis predictorum filios habens, vel nepotes, per rectam lineam descendentes beneficiatos, quivis beneficio sit eo ipso privatus. Nulli preterea talium filiorum atque nepotum per virilem sexum descendentium ab eisdem alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris ecclesiastici, vel mundani. Et ut magis famosa sit eis infamia, ab omnibus actibus legittimis repellatur. Volumus etiam & presenti statuto adicimus, ut in executione predicta, sicut ex injunctione manuum violenta ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & tam insecutor, quam supradicti alii, tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perduraverint, singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, per omnes loci illius ecclesias, in quo tantum fuerit facinus perpetratum, nec non civitatis, diocesis, vicinarum excommunicati publice nunctientur, nec ab alio quam a provinciali concilio, vel summo pontifice possint absolutionem, preterquam in mortis articulo, obtinere. Cum autem primo fuerint absolvendi, primo sufficienter & ydonee caveant, quod inferende pene parebunt, & auxiliante domino penitentiam peragent injungendam. Deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorumque locorum, diebus dominicis & sollennibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & virgas seu fertilas ferentes in manibus, cum quibus per easdem ecclesias publice sustinentur, ituri postmodum ad sedem apostolicam, ibidem acturi penitentiam per annum integrum, nec inde postmodum reversuri, absque dicti archiepiscopi, vel episcopi lesi, vel sic offensi & ecclesie sue licentia spirituali. Ceterum cum tales gratiam reconciliationis meruerint, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur licentia, ut suam & suarum injuriam prosequantur & debitorum illorum, que contracta fuerunt post absolutionem acquisitam repeticio non negetur. Preterea precipimus, ut presides provinciarum, domini, seu rectores, schulteti & alii domini temporales civitatum, opidorum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, contra presumptores predictos, presentis statuti tenorem districte observent & faciant observari, quod si non fecerint tam ipsi quam officiales episcoporum infra mensem, postquam res ad ipsorum noticiam pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant; Civitates vero & universitates alie, que talia presumentes receptaverint, vel in hiis consilium, vel auxilium dederint vel infra mensem taliter saltem delinquentes, prout tanti facinoris enormitas exegerit & facultas eis affuerit, non duxerint puniendos, ecclesiastico subjaceant interdicto.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Ut autem penas premissas contra captivatores, vel detentores personarum ecclesiasticarum nostre provincie hoc concilio generaliter promulgatas mitigare, remittere, interpretari, declarare, vel etiam ampliare, prout facti qualitas exegerit valeamus, tam nobis, quam cuilibet fratrum coepiscoporum nostrorum in sua dioces. libera sit facultas, penis prioribus super archiepiscopi, vel episcopi captivitate, seu detentione, statutis immutatis, nisi super hoc omnium nostrum accedente communi concilio & consensu.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum non solum clerici, sed etiam ipsorum familia utriusque sexus sint & esse debeant a secularium quorumcunque judicum Judicio & potestatum secularium potestate, invasione, oppressione, & in jure exempti; Hoc tamen multe seculares persone, potestates, advocati, ballivi civitatum, castrorum, opidorum & villarum rectores per se, vel alium vel alios, curatorum, plebanorum, & aliorum clericorum familiares, vel ancillas, vel eorum consanguineas, cum eis habitantes vel alibi moram trahentes in ipsorum clericorum odium invadere per se, vel per submissas personas verberare, vulnerare, captivas ducere, & eis abductis & captivis detentis abuti non verentur, ipsas etiam rebus suis spoliantes & exactionantes, attendentes, quod hujusmodi injurias, vel libertates ecclesiasticarum personarum violationem non debemus sub aliqua dissimulacione sustinere. Ea propter presentis constitucionis auctoritate, sacra approbatione concilii, statuimus, ut quicunque singularis persona, premissas personas, vel eorum aliquam verberaverit, vulneraverit, captivas duxerit, mutilaverit eis abusus fuerit, rebus suis spoliaverit, vel exactionaverit, sit ipso facto excommunicationis sententia innodatus, & nihilominus, ubi domicilia ha-

ANNO CHRISTI 1489.

buerit, vel moram traxerit & in ejus presentia servetur strictissimum interdictum, quousque hujusmodi personas & presertim mulieres, puellas, seu virgines quibus abusus est pristine restituerit libertati ac etiam rebus earum integre restitutis atque satisfactio de injuriis eis illatis ad arbitrium executoris dyocesis ubi predicta committi continget.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper & is, qui submissione tam illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporalis cupiditate seductus, aut appetitu dominandi presumptuose deceptus vel ad hoc quavis alia causa allectus, ad se receperit a tali submissione infra mensem non recedere atque infra eundem mensem, quicquid ad eum hujusmodi submissionis occasione, quocunque modo pervenit, vero domino loci in cujus injuriam est receptum, totaliter restituere teneatur, alioquin excommunicationis sententiam incidat ipso facto.

Rubrica de confessionibus & penitentia.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

In confessionibus audiendis maximam adhibeant diligentiam sacerdotes, ita ut a penitente usitata peccata & omnia sigillatim, inusitata vero tantum per quasdam circumlocutiones caute perquirant, ne inexpertis detur materia, quod ante nescierant, ne verbo, aut signo, vel aliquo modo prodant aliquatenus peccatorem, Sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque omni expressione persone caute perquirant, quoniam qui peccatum in penitentiali judicio sibi directum prelumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio ipsum decernimus deponendum, verum etiam ad agendum penitentiam in artum monasterium detrudendum. Verum quia quidam confessores, etsi personam confitentis non exprimant, circumlocutionibus tamen confitentium peccata & circumstantiis sub quodam generalitatis involucro indirecte publicant confitentem, concilium proxime celebratum clarius elucidando statuimus, ut nullus sacerdos expressa religione, conditione, seu statu alicujus peccatum recitet confitentis, ymmo nec peccati qualitas, locus, vel vicinia perpetrati facinoris indicetur, aut specificatione peccati humana fragilitas ad perpetrandum similia provocetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Et quia plerumque infirmos sua confiteri peccata, propter multorum presentiam erubescere contingit, illud a sacerdotibus precipimus districtissime observari, ut ipsi familiariter & secrete audiant confessionem, si mortis periculum non subsistat, & postea ad eum deferant cum devocione habitu & reverentia condecenti hostiam salutarem,

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Prohibemus etiam, ne quis sacerdos ab uno sibi confitente de aliorum peccatis, nominibus expressis, inquirat, & ne missas, quas penitenti procurandas injunxerit, ipsemet celebrare presumat & ne pro vivis fiat aliquid tricenarium, vel annuale,

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quamvis ecclesia tolleret, quod, de conniventia proprii sacerdotis, subditi presbiterorum & plebanorum, pro majori concilio adipiscendo, religiosis quibusdam confiteantur interdum; Volumus tamen ymmo sacri concilii auctoritate, sub pena excommunicationis late sententie inhibemus, omnibus religiosis ne subditis plebanorum, maxime autem Beguinis, Vagerdinis & inclusis, aut aliis personis hujusmodi communicent corpus domini, aut alia porrigant ecclesiastica sacramenta parvulis vel adultis, Hoc etiam sub eadem pena religiosis omnibus firmiter inhibentes, ut cum processiones & stationes solennes, quas observat ecclesia generalis, ex institutione ecclesie & magne auctoritatis & multe opitulationis existant, utpote in quibus dominus honoratur votis communibus & placatur, ne populum abstrahant ab eisdem, predicationes nunc ipsis instaurando, ymmo in predicationibus sedulo proponant eisdem, quod totaliter tenentur interesse festivitatibus, & quod peccent se ab hujusmodi processionibus abstrahendo, eidem populo exponant, quod matricem ecclesiam in precipuis festivitatibus tenentur accedere, ac illam sua presentia honorare, a quo sacramentorum gracia in eos, quasi ex fundamentali gurgite influit & descendit, ipsique tunc abstineant ab omnibus allectivis, quibus abstrahi posset populus, quo minus ad solennitatem veniat sue matris, Interdicimus etiam omnibus religiosis mendicantibus, ne ipsi presumant de cetero novas facere adinventiones in processionibus & aliis, nec dominicis diebus & aliis festivis circuitum faciant processionaliter per ambitus, cimiteria & ecclesias, secum reliquias deferentes, nisi diebus dedicationis suarum ecclesiarum. Nec cereos in die purificationis populo solenniter benedicant, nec ramos, palmas, seu frondes in die palmarum, neque herbas, vel alios fructus in die assumptionis beate marie virginis, vel alio quocunque die premissa, vel consimilia de cetero facere presumant. Requirimus omnes igitur fratres & coepiscopos nostre provincie & ipsorum officiales, ut diligenti cura invigilent, ut mendicantium ordinum fratres in premissis culpabiles repertos ab hujusmodi excessibus supra modum exquisitis & a jure non permissis cessare compescant, & episcopo loci de tante temeritatis excessu satisfacere per districtionem ecclesiasticam compellant, executore statutorum loci hoc efficieate,

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

In furto, usura, rapina & fraude ante omnia injungant penitentibus, si possint, ablata restituant, alias nulla valebit eis satisfactio ad salutem, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Sunt autem tria peccata, que in satisfactionibus

ANNO CHRISTI 1489.

IO STI

nibus injungendis ſunt domino apoſtolico reſervanda, ſcilicet in clericos, vel alias perſonas, vel alios quoſcunque religioſos injectio manuum violenta, Eccleſiarum vel religioſorum locorum incendia, & ſymonia in ordine perpetrata; In aliis peccatis minoribus, ſecundum quantitatem culpe & pluralitatem confitentis, rationabilem ſatisfactionem temperent ſacerdotes.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus quod Sacerdotes in ſatisfactionibus injungendis, in religione ſedentibus, ac majoribus majora reſervent, utpote homicidia, ſacrilegia, incendia, peccatum contra naturam, concubitum perſonarum conventualium in ſacris ordinibus conſtitutarum, Inceſtus, videlicet cum conſanguinea, vel affine, vel cum ea, que votum caſtitatis emiſit, Injectiones manuum in parentes, oppreſſiones parvulorum, negligentiam parentum in ignem vel aquam natos amittencium, beneficiatorum perjuria, ſolennes fidei fractiones, votorum tranſgreſſiones, Symoniam, Adulteria, Hereſes, Apoſtaſias, Malefitia corum, qui maleficiunt conjuges, ne poſſint coire, vel qui procurant ſterilitatem mulierum, vel abortum, Falſarios qui ſigilla, litteras vel monetam falſificant: In hujuſmodi peccatis & ſimilibus detentos mittant ſacerdotes ad epiſcopos abſolvendos, nec abſolvant, preterquam in mortis articulo, abſque loci epiſcopi licentia ſpeciali. Declarantes, quod illi quibus hanc duximus committendam, poteſtatem illam aliis perſonis non habeant committendi. In dubio autem conſulant epiſcopum, vel ejus vices gerentem, vel alios ſapientes quorum concilio penitentem abſolvant, vel tranſmittant ad alium abſolvendum.

Albertus archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Quia clerici quidam & layci, vinculo excommunicationis aſtricti, fiducia finalis penitentie & abſolutionis extreme, claves eccleſie contemnunt tempore ſanitatis; Hujus ſacri concilii auctoritate ſtatuimus, ut tales in extremis ad reconciliationis beneficium nullatenus admittantur duntaxat ſub proprio juramento, niſi ydoneam cautionem preſtent, quod ſive moriantur, ſive convaleſcant, per ſe, vel per ſuos, in quantum ipſis eſt poſſibile, ſatisfaciant de commiſſo.

Rubrica de ſententia excommunicationis.

Albertus archiepiſcopus ex conc. Magdeburgen.

Si epiſcopus aliquem excommunicat certa de cauſa, denunctiet vicinis epiſcopis per ſuas patentes litteras, ut excommunicatum faciant denunctiari & vitari. Ex tunc ſine aliqua difficultate vicini epiſcopi excommunicatum faciant publice nunctiari & in dyoceſibus ſuis artius evitari. Si vero epiſcopi in hoc fuerint negligentes, vel excommunicatis communicaverint, tamdiu Kathedralium eccleſiarum canonici ſibi non communicent, quamdiu huic ſalubri ſtatuto preſumpſerint obviare.

Rubrica de verborum ſignificationibus.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Parum enim eſſet maliciis hominum occurrere per bonorum jurium ſanxiones, niſi quibus data, ad ipſorum obſervanciam prout ſui ſtatus concernunt decorem, juſto modo compellantur; Sacro igitur approbante concilio ſtatuentes ordinamus, quod licet ſtatuta provincialia preſentis opuſculi ſint ab omnibus ſubditis noſtre provincie debita reverentia & obſervantia amplectenda, tamen non omnia omnibus communiter precepta videntur, ſed aliqua Prelatis aliqua Canonicis ſecularibus, aliqua curatis & Plebanis, aliqua vero religioſis, ſexus utriuſque; Quapropter volumus & precipimus, ut plebani & curati ſtatuta preſentis opuſculi habeant & frequenter perlegant, & preſertim, que ſpecialiter eis loquuntur, ad menſem ſemel cum diligentia perlegant, & memorie ſue commendent, ne penas ipſorum incurrant laqueati. Etiam ſtatuta preſentis opuſculi habeant & perlegant monachi & ipſorum prelati, & quique regulares ſtatuta ipſos concernentia, per que vita & ſtatus ſue profeſſionis conſervatur in decore. Volumus ſingulis ſeptimanis & feriis ſextis, ipſis congregatis in unum, lectione diligenti recitari, & iſtum modum precipue volumus per prepoſitos ſanctimonialium & per ipſas moniales obſervari, ut ſemel in ſeptimana, videlicet feriis ſextis, hora capituſari, ipſis in unum congregatis, ſtatuta, que de emendacione ſtatus ipſarum in preſenti opuſculo conſcripta videntur ipſe habeant, & perlegant ſtudio diligenti & obſervent, ne inprovide penis eorum laqueantur.

Albertus Archiepiſcopus ex concilio Magdeburgen.

Cum in aliquo ſtatuto ſedis apoſtolice, ejus legati, vel noſtre provincie judicum, dicte ſedis executorum, conſervatorum, proceſſibus, vel ordinariorum mandatis ponitur iſta oratio. Supponimus civitatem, opidum, caſtrum, villam, vel aliquem locum eccleſiaſtico, vel ſtrictiſſimo interdicto, vel iſta oratio: ceſſetis per civitatem, opidum, caſtrum, villam, vel alium locum a divinis, vel penitus divinis, iſte orationes parem vim habent, & tunc per totam civitatem & ejus ſuburbia debet ſervari ſtrictiſſimum interdictum & exempti, quacunque exemptione non obſtante, tenentur ad ipſius obſervacionem, & tunc eſt interdictum generale & comprehendit omnes eccleſias civitatis &c.

Cum vero in aliquo ſtatuto predictorum dicitur, eccleſiam talem, monaſterium vel capellam ſupponimus diſtrictiſſimo interdicto, tunc ſolum illa eccleſia eſt interdicta, & in illo interdicto non habet locum capitulum, alma mater, quia eſt interdictum ſpeciale. Idem eſſet, ſi in aliquo ſtatuto, vel proceſſu diceretur: interdicimus, ſeu ſupponimus eccleſiaſtico interdicto civitatis, caſtri, vel ville eccleſiam, tunc in tali eccleſia eſt interdictum ſpeciale.

Item ſi diceretur in aliquo ſtatuto, proceſſibus

ANNO CHRISTI 1489.

bus ſeu mandato : Volumus per civitatem, opidum, caſtrum, vel villam & mandamus ceſſari a ſolenniis divinorum, vel dicitur ſic ceſſetis in eccleſia ſancti Martini a ſolenniis divinorum, in hoc caſu omnia divina offitia peraguntur, ſicut prius legendo & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrantur non prohibitis ſanis & infirmis ut prius, ſed ſolum tunc ceſſatur a cantu & ab organis.

Regule Juris.

Omne ſtatutum preſentis opuſculi aut continet mandatum, aut concilium.

Statutum continens mandatum, ſeu preceptum, obligat omnes ſubditos noſtre provincie, quibus dirigitur ſub pena peccati.

Statutum continens concilium, licet tranſgreſſor penam non meretur, tamen perfectius viveret ipſum adimplendo.

Sicut diverſi ſunt ſtatus hominum noſtre provincie, ita opportunum fuit, diverſa ſtatuta edere, quibus mali retrahantur a noxiis & boni dirigantur vel miniſtrentur ad opera virtutis.

Omne ſtatutum continens preceptum preſentis noſtri opuſculi, ſive affirmativum, ſive negativum, ligat & conſtringit ſubditos noſtre provincie, quibus dirigitur, ſecundum ſuam limitacionem & adjectas condiciones.

Sanctorum patrum regulis & ſtatutis chriſtianus regatur in vita, verbis & factis, ut ſciat & faciat, quod acceptum eſt omnipotenti deo, qui vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum.

ANNO CHRISTI 1490.

CONCILIUM SALISBURGENSE

Ab Henrico Archiepiſcopo anno 1490. celebratum.

Ex Lunigii Spicileg. Contin. 11. p. 770.

AD honorem laudem & gloriam omnipotentis Dei, glorioſe virginis Marie, totiuſque celeſtis curie triumphantis, & incrementum fidei chriſtiane Nos Fridericus Dei gratia ſancte Salzeburgenſis eccleſie archiepiſcopus, apoſtolice ſedis legatus, Sixtus Friſingen. Georgius chiemen. Mathias Seccovien. eccleſiarum epiſcopi Oratores & procuratores Ratisponen. Patavien. Brixinenſ. Laventinen. epiſcoporum ac capitulorum eccleſiarum cathedralium ac collegiatarum ſecularium & regularium pleno mandato ſuffulti Prelati & eorum oratores & procuratores in ſancto concilio provinciali in eccleſia parrochiali ſancti Nicolai oppidi Muldorff Salzeburgen. dioceſis Decima nona menſis octobris Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo celebrato congregati de concilio omnium huic ſacro conciliо intereſſentium conſtitutiones & ſtatuta provincie Salzeburgen. ſalubriter condita & edita ſunt in hunc qui ſequitur modum :

De vita & honeſtate clericorum.

Quia Clericorum eſt in ſeipſis implere Domini voluntatem & lucere per bonam converſationem qualiter oportet alios in domo Domini converſari, ſacro provinciali concilio approbante ſtatuimus, volumus & mandamus univerſos Clericos provincie noſtre, preſertim beneficiatos & in ſacris conſtitutos, honeſte, clericaliter & devote ſe exhibere, a crapula & ebrietate abſtinere, indumentaque ſciſſa in oris ſeu extremitatibus ab extra ſuperducta non deferre, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monialia auro argento vel alio metallo exceſſive ſplendentia, ad modum laicorum abjicere penitus & vitare. Veſtimenta rubei aut viridis coloris deferre clericos omnino prohibemus, equalibus colliriis in jopulis tunicis ſive mantellis ne alterum reſpectu alterius circumferentiis eminentius appareat utantur, mitram ſeu birreta capiti ſuppoſitam, capucium humeris ſuis clerici reverenter deferant, ipſis in publico deambulantibus ; Contrafacientes vero ultra penas juris communis per ſuſpenſionem proventuum beneficiorum eccleſiaſticorum fabrice applicandorum ſecundum quod proterviа demeruit & exceſſus artius per nos officialem & archidiaconos noſtros aut ordinarios loci ſeu eorumdem vicarios & officiales puniantur.

Item inhibemus omnibus clericis ſupradictis in publico vel alibi preſentibus laicis tabernas intrare preterquam in itinere conſtitutis, vel ex alia cauſa rationabili, & omnes ludos inhoneſtos maxime taxillorum exercere ; Contrafacientes pena juris communis & ad arbitrium noſtrum ſeu ſuperiorum ſuorum in ipſos juriſdictionem habentium puniri volumus & mandamus.

Item ſtatuimus & in virtute ſancte obedientie diſtricte precipiendo mandamus ut nullus clericorum cauponem vel tabernarium hoſpitem ſibi conſtituat continuum in domo habitationis ſue, aut potum venalem negociationis cauſa poblice exponat vel vendat, niſi ex antiqua conſuetudine hactenus obſervata jus publice vendendi vinum habuiſſet. Permittimus tamen domos prelatis & monaſteriis pro hoſpitalitate rationabiliter introductas & ſecundum permiſſum regule & juris communis. Contrafacientes vero arbitrio noſtro & ſuorum ſuperiorum in eos juriſdictionem habentium puniri volumus & mandamus ut etiam clerus qui in domini ſortem aſſumptus eſt, divinis officioſus intendat miniſteriis diſtricte inhibemus & ſub obedientie pena mandamus ne quivis clericus cujuſcunque dignitatis religionis aut ſtatus exiſtat, venationes & ſilvaticas vagationes cum canibus exerceat penis nihilominus juris contra tales promulgatis in ſuo robore permanſuris.

De continentia clericorum.

Volumus concubinatum evitari ſub penis & juxta decretum ſacri generalis Baſilienſis concilii quas penas una cum penis juris contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Cujus decreti tenor ſequitur per omnia in hec verba : Sacroſancta generalis Sinodus Baſilienſis in ſpiritu ſancto legitime congregata, univerſalem eccleſiam repreſentans ad perpetuam rei memo-

moriam. Quicumque clericus cujuscumque status conditionis religionis dignitatis, etiam si pontificalis vel alterius preeminentie existat, qui post hujus constitutionis notitiam quam habere presumatur per duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis Kathedralibus quam ipsi diocesani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spacio, sit ipso facto suspensus quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem ex quibus hii fructus percipiuntur convertat: nec non & hujusmodi publicum concubinarium ut primum talem esse innotuerit, mox suus superior admonere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit Jubet hec sancta sinodus ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet & nihilominus hi publici concubinarii usque cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum sint inabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum est punire neglexerint eorum superiores tam in ipsos de neglectu in illis quam concubinatu modis omnibus digna punitione animadvertant; In conciliis etiam provincialibus & sinodalibus adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos eciam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena severiter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque capitulis generalibus & provincialibus quoad suos servetur, penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinarios statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam seu per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari, notorius est; Sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem habentes pecuniarios questus a concubinariis percipere non erubescunt, paciendo eos in tali feditate sordescere sub pena maledictionis eterne precipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, talia quovis modo tolerent aut dissimulent. Alioquin ultra premissam negligentie penam duplum eis quod propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curent a suis subditis etiam per brachii secularis auxilium si opus fuerit penitus arcere. Qui etiam ex tali concubinatu procreatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hec sancta sinodus ut etiam in predictis sinodis & capitulis hec constitutio publicetur & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinatum dimissionem moneat diligenter.

ANNO CHRISTI 1490.

Injungit preterea omnibus secularibus viris etiamsi regali prefulgeant dignitate, ne ullum qualecunque inferant impedimentum quocunque quesito colore, prelatis qui rationem officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub peccati mortalis pena necessario evitandum monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinatu abstineant. Nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & aliam mulierem accedit. Qui vero solutus est etsi continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat. Pro hujus autem divini observatione præcepti hii ad quos pertinet tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De clericis ignotis & peregrinis.

Quia pastorali sollicitudini incumbit subditis providere, ne ab ignotis seducantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus reprobos abjectos & quod detestabilius est facinorosos & inabiles circa divina se ingessisse in animarum pericula & scandalum plurimorum, hoc sacro approbante concilio districte sub excommunicationis pena precipimus & mandamus universis provincie nostre, prelatis, archidiaconis, decanis & ecclesiarum rectoribus, ne de cetero aliquem aliene diocesis seu peregrinum se pro presbitero gerentem, apud ipsorum consortium sacramentorum & sacramentalium administrationes vel alias regimini cure quoquomodo admittant, Nisi desuper nostris aut loci illius ordinarii seu ejus vicarii vel officialis patentibus literis, aut alias legittimis documentis certificati fuerint.

Ne clerici joculatoribus, vagis scolaribus & similibus goliardis largiantur.

Ne redemptoris nostri crucifixi patrimonium inutiliter expendatur, & in usus turpes exquisitis diabolicis suasionibus convertatur, de quo pauperum necessitatibus est succurrendum statuimus & in virtute sancte obedientie inhibemus, ne prelati religiosi aut seculares, & clerici quocunque nomine censeantur. Mimis, joculatoribus, histrionibus, buffonibus, seu hominibus artis lubrice, pretextu nuptiarum, milicie vel alterius similis cause quicquam sub quocunque modo specie aut forma nec etiam in pecunia numerata largiantur.

Ut clerici personaliter resideant nec plura beneficia habeant.

Animarum periculis que cunctis opibus preferuntur desiderantes occurrere, statuimus volumus & sub pena privationis beneficii mandamus ut omnes habentes ecclesias quibus cum animarum dinoscitur annexa personaliter in eisdem resideant, absentes vero infra hinc & tres menses proximum futuros a die publicationis presentis computandos se ad residentiam personalem recipiant, aut eorum quilibet suum diocesanum, aut ejus in spiritualibus vicarium aut officialem legittime informet, quare in eisdem residere non debeat nec teneatur. Omnes quo-

que

ANNO CHRISTI 1489.

bus seu mandato ; Volumus per civitatem, opidum, castrum, vel villam & mandamus cessari a solenniis divinorum, vel dicitur sic cessetis in ecclesia sancti Martini a solenniis divinorum, in hoc casu omnia divina officia peraguntur, sicut prius legendo & sacramenta ecclesiastica ministrantur non prohibitis sanis & infirmis ut prius, sed solum tunc cessatur a cantu & ab organis.

Regule Juris.

Omne statutum presentis opusculi aut continet mandatum, aut concilium.

Statutum continens mandatum, seu preceptum, obligat omnes subditos nostre provincie, quibus dirigitur sub pena peccati.

Statutum continens concilium, licet transgressor penam non meretur, tamen perfectius viveret ipsum adimplendo.

Sicut diversi sunt status hominum nostre provincie, ita opportunum fuit, diversa statuta edere, quibus mali retrahantur a noxiis & boni dirigantur vel ministrentur ad opera virtutis.

Omne statutum continens preceptum presentis nostri opusculi, sive affirmativum, sive negativum, ligat & constringit subditos nostre provincie, quibus dirigitur, secundum suam limitationem & adjectas condictiones.

Sanctorum patrum regulis & statutis christianus regatur in vita, verbis & factis, ut sciat & faciat, quod acceptum est omnipotenti deo, qui vivit & regnat per omnia secula seculorum.

ANNO CHRISTI 1490.

CONCILIUM SALISBURGENSE

Ab Henrico Archiepiscopo anno 1490. celebratum.

Ex Lunigii Spicileg. Contin. 11. p. 770.

AD honorem laudem & gloriam omnipotentis Dei, glorioseque virginis Marie, totiusque celestis curie triumphantis, & incrementum fidei christiane Nos Fridericus Dei gratia sancte Salzeburgensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, Sixtus Frisingen. Georgius chiemen. Mathias Seccovien. ecclesiarum episcopi Oratores & procuratores Ratisponen. Patavien. Brixinens. Laventinen. episcoporum ac capitulorum ecclesiarum cathedralium ac collegiatarum seecularium & regularium pleno mandato suffulti Prelati & eorum oratores & procuratores in sancto concilio provinciali in ecclesia parrochiali sancti Nicolai oppidi Muldorft Salzeburgen. diocesis Decima nona mensis octobris Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo celebrato congregati de concilio omnium huic sacro concilio interessentium constitutiones & statuta provincie Salzeburgen. salubriter condita & edita sunt in hunc qui sequitur modum :

De vita & honestate clericorum.

Quia Clericorum est in seipsis implere Domini voluntatem & lucere per bonam conversationem qualiter oportet alios in domo Domini conversari, sacro provinciali concilio approbante statuimus, volumus & mandamus universos Clericos provincie nostre, presertim beneficiatos & in sacris constitutos, honeste, clericaliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, indumentaque scissa in oris seu extremitatibus ab extra superducta non deferre, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monialia auro argento vel alio metallo excessive splendentia, ad modum laicorum abjicere penitus & vitare. Vestimenta rubei aut viridis coloris deferre clericos omnino prohibemus, equalibus colliriis in populis tunicis sive mantellis ne alterum respectu alterius circumferentiis eminentius appareat utantur, mittam seu birreta capiti suppositam, capucium humeris suis clerici reverenter deferant, ipsis in publico deambulantibus ; Contrafacientes vero ultra penas juris communis per suspensionem proventuum beneficiorum ecclesiasticorum fabrice applicandorum secundum quod protervia demeruit & excessus artius per nos officialem & archidiaconos nostros aut ordinarios loci seu eorumdem vicarios & officiales puniantur.

Item inhibemus omnibus clericis supradictis in publico vel alibi presentibus laicis tabernas intrare preterquam in itinere constitutis, vel ex alia causa rationabili, & omnes ludos inhonestos maxime taxillorum exercere ; Contrafacientes pena juris communis & ad arbitrium nostrum seu superiorum suorum in ipsos jurisdictionem habentium puniri volumus & mandamus.

Item statuimus & in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus ut nullus clericorum cauponem vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis sue, aut potum venalem negociationis causa poblice exponat vel vendat, nisi ex antiqua consuetudine hactenus observata jus publice vendendi vinum habuisset. Permittimus tamen domos prelatis & monasteriis pro hospitalitate rationabiliter introductas & secundum permissum regule & juris communis. Contrafacientes vero arbitrio nostro & suorum superiorum in eos jurisdictionem habentium puniri volumus & mandamus ut etiam clerus qui in domini sortem assumptus est, divinis officiosus intendat ministeriis districte inhibemus & sub obedientie pena mandamus ne quivis clericus cujuscunque dignitatis religionis aut status existat, venationes & silvaticas vagationes cum canibus exerceat penis nihilominus juris contra tales promulgatis in suo robore permansuris.

De continentia clericorum.

Volumus concubinatum evitari sub penis & juxta decretum sacri generalis Basilienses concilii quas penas una cum penis juris contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Cujus decreti tenor sequitur per omnia in hec verba : Sacrosancta generalis Sinodus Basilienses in spiritu sancto legittime congregata, universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memo-

ANNO CHRISTI 1490.

moriam. Quicumque clericus cujuſcumque ſtatus conditionis religionis dignitatis, etiam ſi pontificalis vel alterius preeminentie exiſtat, qui poſt hujus conſtitutionis notitiam quam habere preſumatur per duos menſes poſt publicationem ejuſdem in eccleſiis Kathedralibus quam ipſi dioceſani omnino facere teneantur, poſtquam eadem conſtitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum trium menſium ſpacio, ſit ipſo facto ſuſpenſus quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam evidentem eccleſiarum utilitatem ex quibus hii fructus percipiuntur convertat: nec non & hujuſmodi publicum concubinarium ut primum talem eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior admonere teneatur ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat, quod ſi non dimiſerit, vel dimiſſam aut aliam publice reſumpſerit Jubet hec ſancta ſinodus ut ipſum omnibus ſuis beneficiis omnino privet & nihilominus hi publici concubinarii uſque cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem manifeſtamque vite emendationem fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcumque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum ſint inabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem recidivo vomitu ad hujuſmodi concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad predicta prorſus inabiles exiſtant. Quod ſi hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum eſt punire neglexerint eorum ſuperiores tam in ipſos de neglectu in illis quam concubinatu modis omnibus digna punitione animadvertant; In conciliis etiam provincialibus & ſinodalibus adverſus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos eciam per ſuſpenſionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena ſeveriter procedatur. Et ſi hi quorum deſtitutio ad ſummum pontificem ſpectat, per concilia provincialia aut ſuos ſuperiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ipſi ſummo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcunque capitulis generalibus & provincialibus quoad ſuos ſervetur, penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinarios ſtatutis in ſuo robore permanſuris. Publici autem intelligendi ſunt, non ſolum hi quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in jure factam ſeu per rei evidentiam que nulla poſſit tergiverſatione celari, notorius eſt; Sed qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & infamatam tenet, per ſuum ſuperiorem admonitus, ipſam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem habentes pecuniarios queſtus a concubinariis percipere non erubeſcunt, paciendo eos in tali feditate ſordeſcere ſub pena maledictionis eterne precipit, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alicujus queſtus, talia quovis modo tolerent aut diſſimulent. Alioquin ultra premiſſam negligentie penam duplum eis quod propterea acceperint reſtituere ad pios uſus omnino teneantur & compellantur. Ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas prelati modis omnibus curent a ſuis ſubditis etiam per brachii ſecularis auxilium ſi opus fuerit penitus arcere. Qui etiam ex tali concubinatu procreatos filios apud patres ſuos cohabitare non permittant. Jubet inſuper hec ſancta ſinodus ut etiam in predictis ſinodis & capitulis hec conſtitutio publicetur & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinatum dimiſſionem moneat diligenter.

ANNO CHRISTI 1490.

Injungit preterea omnibus ſecularibus viris etiamſi regali prefulgeant dignitate, ne ullum qualecunque inferant impedimentum quocunque queſito colore, prelatis qui rationem officii ſui adverſus ſuos ſubditos pro hujuſmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum ſit, & ſub peccati mortalis pena neceſſario evitandum monet omnes laicos tam uxoratos, quam ſolutos, ut ſimiliter a concubinatu abſtineant. Nimis enim reprehenſibilis eſt, qui uxorem habet & aliam mulierem accedit. Qui vero ſolutus eſt etſi continere nolit, juxta Apoſtoli conſilium, uxorem ducat. Pro hujus autem divini obſervatione præcepti hii ad quos pertinet tam ſalutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni ſtudio laborent.

De clericis ignotis & peregrinis.

Quia paſtorali ſollicitudini incumbit ſubditis providere, ne ab ignotis ſeducantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus reprobos abjectos & quod deteſtabilius eſt facinoroſos & inabiles circa divina ſe ingeſſiſſe in animarum pericula & ſcandalum plurimorum, hoc ſacro approbante concilio diſtricte ſub excommunicationis pena precipimus & mandamus univerſis provincie noſtre, prelatis, archidiaconis, decanis & eccleſiarum rectoribus, ne de cetero aliquem aliene dioceſis ſeu peregrinum ſe pro presbitero gerentem, apud ipſorum conſortium ſacramentorum & ſacramentalium adminiſtrationes vel alias regimini cure quoquomodo admittant, Niſi deſuper noſtris aut loci illius ordinarii ſeu ejus vicarii vel officialis patentibus literis, aut alias legittimis documentis certificati fuerint,

Ne clerici joculatoribus, vagis ſcolaribus & ſimilibus goliardis largiantur.

No redemptoris noſtri crucifixi patrimonium inutiliter expendatur, & in uſus turpes exquiſitis diabolicis ſuaſionibus convertatur, de quo pauperum neceſſitatibus eſt ſuccurrendum ſtatuimus & in virtute ſancte obedientie inhibemus, ne prelati religioſi aut ſeculares, & clerici quocunque nomine cenſeantur. Mimis, joculatoribus, hiſtrionibus, buffonibus, ſeu hominibus artis lubrice, pretextu nuptiarum, militie vel alterius ſimilis cauſe quicquam ſub quocunque modo ſpecie aut forma nec etiam in pecunia numerata largiantur.

Ut clerici perſonaliter reſideant nec plura beneficia habeant.

Animarum periculis que cunctis opibus preferuntur deſiderantes occurrere, ſtatuimus volumus & ſub pena privationis beneficii mandamus ut omnes habentes eccleſias quibus cura animarum dinoſcitur annexa perſonaliter in eiſdem reſideant, abſentes vero infra hinc & tres menſes proximum futuros a die publicationis preſentis computandos ſe ad reſidentiam perſonalem recipiant, aut eorum quilibet ſuum dioceſanum, aut ejus in ſpiritualibus vicarium aut officialem legittime informet, quare in eiſdem reſidere non debeat nec teneatur. Omnes quo-

que

ANNO CHRISTI 1490.

que & ſinguli incompatibilia de jure beneficia retinentes eorundem ordinariis aut vicariis vel officialibus ipſorum infra eundem terminum diſpenſationes ſuper hoc obtentas indicent & oſtendant. Inhibemus quoque ſub eadem pena, ne quiſquam vicariam teneat preter unam niſi neceſſitatis evidentis cauſa aliud per dioceſanum aut ejus vicarium vel officialem permiſſum fuerit & conceſſum.

De penitentie.

Quoniam nonnulli ſacerdotes regulares & ſeculares in penitentia frena laxare, & extra terminos ſibi poſitos auctoritatem in caſibus ſuperioribus reſervatis preſumere auſu temerario referuntur, ſub excommunicationis pena hoc approbante ſacro concilio provinciali inhibemus ne quiſquam ſacerdotum religioſus vel ſecularis totius noſtre Saltzburgenſis provincie, quecunque ſibi confitentem in caſibus ſedi apoſtolice de jure vel conſuetudine reſervatis abſolvere preſumat: niſi habito ejuſdem ſedis deſuper indulgentia & mandato ſpeciali. Nec etiam in caſibus ſimiliter de jure aut conſuetudine epiſcopo reſervatis aliquem abſolvere attemptet, preſertim excommunicationis majoris vinculo innodatum hereticum, judeum, fautores eorundem laicum predicatorem aut auditores ejus, ſpoliatorem alicujus dotis, aut ſacerdotis maxime in agone, aut temerarium occupatorem bonorum eccleſie, depopulatorem agrorum vinearum aut oriorum, inceſtuoſum, fornicatorem cum ſanctimoniali, homicidam etiam caſualem, publicantem confeſſionem, peccantem contra naturam aut cum brutis, ſacrilegum, incantatorem aut incantatricem precipue cum ſacramentis ſacramentalibus vel oſſibus mortuorum, prolis oppreſſorem etiam a caſu, incendiarium, commercia habentem cum judeis maxime in uſuris, preparantem propinantem ementem, aut vendentem venenum preſertim in machinationem mortis proximi, demonem invocantem, cudentem falſam monetam, utentem ſcienter auro & argento falſo, cogentem chriſtianum dare uſuram, blaſphemum chriſti nominis vel ſanctorum, falſum teſtem, coeuntem cum judea, obbligatum ad vagas reſtitutiones, nec quemquam alium enormibus criminibus irretitum, non habita deſuper a nobis metropolitano, vel ſuo dioceſano, aut eorum in hac parte vicario commiſſione ſpeciali & expreſſa, vagarum etenim rerum diſtributionem eorum ordinariis reſervent, ad ipſoſque legittime deducant. Quod ſi ſecus factum per eoſdem fuerit tantundem fabrice eccleſie Kathedralis ſub qua degunt quantum diſtribuere contra hujuſmodi prohibitionem preſumpſerint, ſub excommunicationis pena infra duos menſes immediate ſequentes perſolvant.

Inhibemus inſuper ſub dicta excommunicationis pena diſtricte precipiendo ne quiſquam ſacerdotum ſecularis vel religioſus noſtre Saltzburgen. provincie non habita deſuper ſedis apoſtolice aut ordinarii ſui vel ejus in hac parte vicarii aut officialis licentia ſpeciali ſe intromittat de diſtributione rerum male acquiſitarum, incertarum, ſeu vagarum.

Forma abſolutionis.

Item volumus ſub eadem pena omnes confeſſores abſolvendo uti ad minus illis verbis: Ego abſolvo te a peccatis tuis & reſtituo te Sacramentis eccleſie in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.

De benedictione ſalis & aſperſorii dominicis diebus.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute ſancte obedientie & volumus omnes ſacerdotes qui parrochiis preſunt ſingulis diebus dominicis aquam & ſal benedicere ac eoſdem una cum toto clero ad ipſas eccleſias ſpectantes horis conſuetis ante miſſarum ſolennia eccleſiarum perſonaliter circuire. Ut autem populus ad hujuſmodi proceſſiones invitetur, omnibus vere penitentibus confeſſis & contritis ipſam proceſſionem devote ſequentibus ſub fiducia divine pietatis de theſauro eccleſie quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis penitentiis in domino miſericorditer relaxamus. Quas quidem indulgentias per rectores ſupradictos ex tunc volumus publicari.

De Simonia & ne aliquid pro ſacramentis & ſacramentalibus exigatur.

Diſtricte precipiendo interdicimus, ne quiſquam Sacerdotum pro reconciliatione penitentium aut pro adminiſtratione alicujus ſacramenti vel aliquorum ſacramentalium paciſcatur de ſibi danda pecunia vel aliquo alio equivalenti pro eodem ſed volumus diſpoſitis abſque dilatione pro tempore & loco congruis eadem adminiſtrari & exhiberi ſecundum ritum eccleſie. Verum quia rationis & juris explorati exiſtit quod ſocii paſſionum ſint pariter & ſocii conſolationum permittimus ex poſt exigi etiam cum imploratione officii judicis quantitatem in talibus ex conſuetudine debitam, ad quam laicos hortamur & quantum de jure eſt aſtringi & compelli volumus.

Item volumus ſtatutum ſive decretum generalis concilii Conſtant. de Simonia editum publicari ut in fine, quoniam tranſgreſſores ejuſdem diſtrictius deo dante procedemus, cujus tenor per omnia ſequitur in hec verba Martinus &c. Multe contra Simoniacam pravitatem ab olim facte ſunt conſtitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero ut poſſumus attentius providere, ſacro approbante concilio declaramus quod ordinate ſimoniace ab executione ſuorum ordinum ſint eo ipſo ſuſpenſi. Electiones aut poſtulationes, confirmationes & quevis proviſiones ſimoniace eccleſiarum monaſteriorum dignitatum perſonatuum officiorum & beneficiorum eccleſiaſticorum quorumcumque deinceps facte nulle ſint ipſo jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur nec promoti, confirmati aut proviſi faciant fructus ſuos, ſed ad illorum reſtitutionem tanquam inique ablatorum percipientes teneantur. Statuimus inſuper quod dantes & recipientes ipſo facto, ſententiam excommunicationis incurrant, etiam ſi pontificali aut cardinalatus prefulgeant dignitate.

Item interdicimus & diſtricte inhibemus, ne quiſquam clericorum cujuſcunque ſtatus fuerit, cenſum de aliquo beneficio aut pecuniam vel emolumentum aliud ex pacto, quoquomodo nomine anticipande abſentie ſeu penſionis vel alio quocunque queſito colore augeat, vel aliquem

NO ISTI 90.

quem augere compellat ; Contrafacientes tam dantes quam recipientes duplum quod dederint vel receperint nobis aut loci ordinario seu vicariis nostris irremissibiliter solvere teneantur & nihilominus juxta arbitrium nostrum artius puniantur.

Item inhibemus sub pena privationis officii ne aliquis sacerdotum quemquam notorie delinquentem accepta pecunia vel alio commodo temporali pena condigna corrigere pretermittat.

De usurariis & eorum penis nec non preemptionibus.

Usurarum voraginem detestantes hoc sacro approbante concilio inhibemus omnibus christi-fidelibus nostre Salzeburgensis provincie tam clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras mutuent, aut in pignorationem ultra sortem aliquid ex pacto recipiant, nec preemptiones detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus usurarios exerceant. Quod si quis contrafecerit ultra penas juris communis & conciliorum provincialium Salzeburgensium per predecessores nostros bone memorie celebratorum subjaceat solutioni decem librarum denariorum usualium irremissibiliter ad fabricam ecclesie sub qua degunt aut in usus pauperum juxta superioris in hac parte judicantis arbitrium convertendas.

Inhibemus insuper sub excommunicationis pena universis prelatis, archidiaconis, decanis, plebanis, & ceteris quibuscunque religiosis & secularibus ne aliquem dictis criminibus manifeste reum, satisfactione non promissa ad quam tamen eosdem induci volumus modis possibilibus ecclesiastice tradant sepulture.

Ne preventi & in enormibus peccatis decedentes aut occisi ecclesiastice tradantur sepulture.

Insuper presenti constitutione duximus inhibendum universis clericis totius Salzeburgensis provincie ne suspensos patibulo decollatos vel alias qualitercunque per sententiam morti traditos in torneamentis, ludis publicis, spectaculis aut alias occisos vel subito defunctos qui non eodem anno confessi vel alias in peccatis mortalibus morte preventi fuerint, vel non receperunt eucharistie sacramentum, nisi de consilio sacerdotis duxerit abstinendum, tradere presumant ecclesiastice sepulture, nisi de licentia ordinarii, aut ejus in hac parte vicarii vel officialis super hoc diligentius petita & obtenta nihilque pro concessione hujusmodi preter consuetudinem exigatur seu recipiatur.

De elemosinariis & questoribus admittendis vel non.

Abusionibus questorum viam precludere cupientes, statuimus, volumus & mandamus, quod hi qui presunt ecclesiis nullum quarumcunque occasione litterarum etiam potestatum secularium petere aut colligere elemosinam permittant, nisi litteris eorumdem prius diligenter perspectis, & ordinarii quibus appareat quod sue littere sint vere, ac earundem auctoritas adhuc duret seu non expiraverit, quo comperto nulla portione recepta exacta vel requisita ab eisdem pro elemosina petenda admittantur. Quod si qui contrafecerint triplum restituere teneantur ad usus quibus elemosine sunt deputate, remissione colligentium minime profutura, nec questores seu collectores propria in persona quicquam proponere populo permittantur, sed per plebanos seu rectores ecclesiarum promoveantur. Hortantes propterea universos & singulos nostre Salzeburgensis provincie laicos ut questores & collectores hujusmodi in elemosinis colligendis quoquomodo perturbent aut impedire presumant. Precipimus insuper & mandamus omnibus prelatis rectoribus & vicariis ecclesiarum sub excommunicationis pena quod omnes falsos questores, qui non exhibent per omnia sanas litteras detineant captivos, ipsosque nobis aut loci ordinario seu vicariis nostris transmittant seu denuntient quantocius poterint pro demeritis puniendos taliter quod exemplis eorum ceteri similia facere pertimescant.

ANNO CHRISTI 1490.

Ne mendicantes sine testimonio litterarum suorum superiorum & episcopi admittantur.

Volumus, statuimus & mandamus quod rectores ecclesiarum nostre Salzeburgensis provincie, fratres mendicantes nequaquam invitent vel admittant nisi de proponendo verbum Dei & audiendis confessionibus a suis superioribus licentiam, & ab ordinario auctoritatem canonice presentationis examinationis & admissionis litteris authenticis & patentibus habeant. Volumus quoque rectores laicis sub excommunicationis pena inhiberi ne alios fratres mendicantes quam taliter presentatos & admissos in confessionibus adeant. Ipsi etiam fratres in decedentium sive recedentium talium presentatorum & admissorum locum nullum surrogare aut substituere quoquomodo debeant, nisi prius sit ordinario presentatus & per eundem ut prefertur admissus. Insuper volumus & sub excommunicationis pena mandamus ne quivis administrationem & curam animarum exercens religiosos quoscunque etiamsi litteras suorum superiorum ut extra monasteria sua morari valeant eisdem ostendant, admittant.

De bonis fabrice ecclesie & ratione de eisdem reddenda.

Statuimus & hoc sacro approbante concilio irrefragabiliter diffinimus quod in qualibet parrochia plebanus, assumptis sibi vitricis ecclesie & duobus honestioribus ex parrochianis suis quos communitas ibidem ad hoc duxerit eligendos, quorum vitricorum quilibet habeat clavem unam, & ipse terciam, omniaque devotione fidelium ad fabricam ecclesie, luminaria vel ad alias utilitates fuerint deputata diligenter colligat & conservet, & his usibus impendat ad quos sunt deputata. Volumus etiam quod nec vitrici nec tales sibi adjuncti nec alii procuratores ecclesiarum qualescunque de rebus ecclesie preter scitum plebani quicquam disponant. Ut autem res ipsa suspicione careat, & non detur occasio subtrahendi res ecclesiarum Volumus & sub excommunicationis pena precipimus quod plebanus vitrici & assumpti sibi ad hoc officium seu ministerium exequendum loci archidiacono aut decano seu communitatis ejus-

mo-

ANNO CHRISTI 1490.

dem parrochie ſemel in anno plenam teneantur facere rationem, quam vel quas hujuſmodi rationes ſub pena eadem tam ſollicite quam attente ſub bonis teſtimoniis exigere volumus & recipere atque auctoritate ordinaria ſub memorata pena inhibere plebanis vitricis & eccleſiarum procuratoribus ne res eccleſiarum quovis queſito colore mutuent ſeu locent.

Ne vacantes eccleſie ſpolientur & quod ablata eiſdem reſtituantur.

Statuimus ut nullus eccleſiaſticus vel ſecularis cujuſcunque ſtatus vel conditionis fuerit, eccleſiarum vacantium, aut clericorum decedentium bona rapiat, diſſipet, aut invadat, quocunque queſito colore, contrafacientes, decedens eccleſiaſtica careat ſepultura, vivens autem cum tota familia ſua ab ingreſſu eccleſie arceatur donec ablata reſtituerit univerſa; creſcente vero temeritate & contumacia eorundem majori & artiori pena conſtringantur.

Item ſimili pena carentie ſepulture decedentium & ingreſſus eccleſie vivorum, prohibemus laicis ne de ſepulturis dandis ſe intromittant nec campanas aut alia ad divinum cultum deputata contra voluntatem plebanorum quocunque modo preſertim ad prophana & religioni eccleſie adverſa contrectent aut per manſionarios eccleſiarum pertractari mandent auctorizabiliter contra ſacros canones nec in eccleſia & rebus earundem quicquam ſtatuant aut quecunque ordinare preſumant.

Ne clerici exactiones perſolvant.

Quamvis res eccleſiaſtice non ad alium quam pium uſum in quem ordinati ſunt expendi debeant, ſalva ſedis apoſtolice auctoritate, quidam tamen prelati & alii clerici plus timentes terrenam quam divinam offendere majeſtatem, non verentur laicis eccleſias quantum in eis eſt, facere tributarias & infra ſub excommunicationis pena inhibemus univerſis prelatis & clericis noſtre Salzburg. provincie ne tallias ſteuras ſeu quaſvis alias exactiones laicis ſolvere preſumant, non habita ſuper hoc licentia ſuperiorum ſpeciali & expreſſa.

Item inhibemus omnibus clericis ejuſdem noſtre provincie ſub pena jam dicta ne aliquis eorum decano vel archidiacono ſine mandato ſui ordinarii ſeu ejus vicarii collectam aut exactionem ſolvere preſumat.

De patronis & advocatis eccleſiarum.

Quamvis patroni & advocati ſunt in ſubſidium eccleſiarum admiſſi ſepe tamen hoc tendit ad noxam & oppreſſionem ut inde ſentiant detrimentum quod ad defenſionem noſcitur inſtitutum ut infra, conſtitutione preſenti ſancimus & volumus quod tam patroni quam advocati eccleſ. cujuſcunque preeminentie aut ſtatus fuerint gratia premiſſa, aut antiquis juribus ipſis & eorum progenitoribus in inſtitutione prima ſeu cum ipſi ad advocatias a principio per eos ad quos pertinuit ſuſcipiebantur deputatis penitus & omnino ſtent contenti, & pro poſſe ſuo ſtatum honorem & res eccleſiarum requiſiti fideliter tueantur & defendant.

Item ſi patronus plures filios aut heredes reliquerit omnes illi ſuccedant in ſtirpem & in locum defuncti & nihil plus exigant extorqueant vel recipiant quam eis debebatur in cujus locum & jus ſucceſſerunt & nihilominus ſicut defunctus eccleſiam defendere teneantur. Si quis vero in extorſione aut receptione juris advocatie modum exceſſerit memoratum, occaſione juris patronatus jure ſuo privetur & nihilominus ſicut raptor & ſpoliator eccleſie puniatur.

Contra violatores eccleſiaſticarum perſonarum.

Volumus & mandamus ſtatutum divine memorie Guidonis legati de latere per provinciam noſtram Salzeburgenſem publicari quo cavetur, quod quicunque perſonam eccleſiaſticam vulneraverit, captivaverit vel occiderit, ipſo facto ea que ab eccleſia nomine feudi jure cenſuali aut in emphiteuſim aut alias quocunque nomine tenuit, perdat penitus & amittat in utilitatem eccleſie convertenda. Adjicimus quoque quod in illa parrochia in qua canonicum eccleſie cathedralis capi contigerit vel detineri vel alium in dignitate vel perſonatu ſeu clericatu conſtitutum donec liberetur & abſolvatur, ceſſetur generaliter a divinis, ſalva ſatisfactione eidem debita impendenda.

Ne clerici citentur ad judicium forenſe.

Quia privilegium fori eccleſie eſt immediate a jure divino contra quod nec conſenſus nec tolerantia excuſare poteſt; Animarum periculis providere volentes ſtatuimus & univerſis chriſti fidelibus per provinciam noſtram Salzeburgenſem ubilibet conſtitutis diſtricte precipiendo mandamus ne quenquam clericum, aut perſonam eccleſiaſticam, capitulum aut collegium quodcunque ad judicium forenſe trahant, Judicibus quoque forenſibus ne quenquam eorundem coram ſe experiri cogant alioquin tam actor quam judex ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrant, in quo ipſos & eorum quemlibet per ipſorum plebanos dum in ſcriptis legitime requiſiti fuerint ſub eadem excommunicationis pena volumus illico excommunicatos publice denuntiari nunquam ad abſolutionis beneficium admittendos donec parti leſe ſuper expenſis & injuriis taliter irrogatis caveant vel ſatisfaciant competenter, ſecundum extimationem & declarationem legittimas coram ordinario aut ejus vicario rite faciendas ſalvis nihilominus aliis penarum conſtitutionibus a jure communi & per ſedem apoſtolicam ac in concilio provinciali promulgatis.

Ne clerici citent laicos cauſa non expreſſa.

Ne quiſquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expenſis, ſtatuimus precipimus & mandamus univerſis judicibus eccleſiaſticis per provinciam noſtram Salzeburgenſem ubilibet conſtitutis, ne laicos quoslibet ad audientiam ſui citent vel evocent cauſa vocationis nominatim non expreſſa & que talis ſit que de jure vel conſuetudine ad forum pertineat eccleſiaſticum nec citatum ſuper aliis cauſis quam in citatorio expreſſis reſpondere compellant.

Ne

ANNO CHRISTI 1490.

Ne judices eccleſiaſtici noſtre provincie excommunicent ſine ſcriptis.

Precipimus ac in virtute ſancte obedientie inhibemus omnibus per provinciam Salzeburgen. juriſdictionem preſiden. ne quemquam clericum vel laicum pro culpa vel contumacia excommunicent ſine ſcriptis & monitione canonica non premiſſa.

Ut de cauſis matrimonialibus nemo quam judex eccleſiaſticus diffiniat.

Inhibemus & ſub pena excommunicationis interdicimus omnibus chriſti-fidelibus clericis & laicis per provinciam noſtram Salzeburg. ubilibet conſtitutis ut nullus ipſorum contra dictum Salvatoris & ſacros canones de cauſis matrimonialibus cognoſcere, concordare ſeu diffinire qualitercunque preſumat, abſque licentia ordinarii ſeu ejus vicarii vel officialis juſſu & mandato ſpeciali.

Contra clandeſtinas deſponſationes.

Statuimus & precipimus univerſis chriſti-fidelibus per provinciam noſtram Salzeburgenſem conſtitutis, ne quiſquam eorum clandeſtinis deſponſationibus aut occultis matrimoniis interſit. Precipimus inſuper in virtute ſancte obedientie univerſis eccleſiarum plebanis quod poſtquam ipſis conſtiterit pro certo vel probabili fama aliquos clandeſtine contraxiſſe, ipſos ſtatim ad publicandum in facie eccleſie aut jura ſua perſequendum coram eccleſiaſtico judice per ſubtractionem ſacramentorum extra tamen neceſſitatis articulum, cogere non poſtponant.

Ut mandata judicum exequantur.

Quoniam fruſtra forent judiciorum ſtrepitus & diffinitiones ſi non fierent eorundem executiones ſtatuimus & ſub excommunicationis pena mandamus omnibus & ſingulis per provinciam noſtram Salzeburgen. conſtitutis, quod tam noſtra quam aliorum noſtrorum judicum juſſa precepta, citationes, mandata, ſententias, & proceſſus cujuſcunque continentie aut tenoris fuerint ſibi deſtinata devote recipiant, & fideliter exequantur. Nuncios eorundem benevole acceptent, ad vindictam vel offenſionem nullatenus procedant, & per proprium ſigillum ſi habuerint in ſignum executionis celebrate, vel cum ſubſcriptione manus proprie muniant & conſignent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit in aliquo premiſſorum ad prefatam penam nihilominus parti leſe teneatur ad reſarciendum expenſas, damna, pariter & intereſſe premiſſa ordinarii taxatione, vel judicum eorundem a quibus predicta mandata emanarunt, & hoc quantum fuerit in litem juratum.

De interdicto obſervando.

Quoniam juris apices non omnibus innoteſcunt ad uberiorem ſacerdotum inſtructionem & ſalubrem informationem qualiter ſacerdotes interdicti tempore ſe gerere debeant & habere, preſenti declaramus ſtatuto quod interdicti tempore tam ab homine quam a jure prolati, tam ſani quam infirmi ſunt ad remedium penitentie admittendi, niſi fuerint interdicti, vel excommunicati, vel quorum dolo, culpa, concilio, favore aut auxilio latum extitit interdictum quibus tantum viaticum & baptiſma parvulorum conceduntur, nullus injungatur, vel tradatur eccleſiaſtice ſepulture, preter clericos qui ſervaverint interdictum, niſi tales ſint qui nominatim excommunicati, interdicti vel ſuſpenſi fuerint. Qui vero clerici non fuerint hujuſmodi ſententiis innodati, ſine pulſatione campanarum ceſſantibus quibuslibet ſolennitatibus cum ſilentio tumulentur. Inſuper ſacerdotes populum habentes ſine ſcrupulo conſcientie, ſemel in ebdomada viros & mulieres poſſunt ad eccleſias convocare, nec non ipſis exponere verbum dei Mulieres poſt partum non intronizentur cum ſolennitate pſalmi & orationum Nuptie ſic non benedicantur Nec aqua benedicta populus ſolenniter aſpergatur Singulis diebus miſſe in eccleſiis celebrentur & alia quevis divina officia ſicut prius ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, omnino quibuslibet excommunicatis & interdictis excluſis, miniſtris altaris duntaxat exceptis & omnibus aliis, niſi ſuper hoc privilegium exhibeant ſpeciale. Campanis non pulſatis, bini vel inſimul tres horas canonicas ſimul legere poſſunt, ita tamen quod foris ſeu extra eccleſiam nullatenus audiantur In feſtivitatibus natalis domini, paſce, pentecoſtes, aſſumptionis beate marie virginis a veſperis vigiliarum earundem uſque ad veſperam predictorum dierum incluſive, campane pulſentur aperiantur eccleſiarum janue, divina quoque officia ſolenniter celebrentur, excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis admiſſis qui ſi cauſam dederint interdicto altari nullatenus appropinquent Nec in illis feſtivitatibus ſepeliantur corpora mortuorum, neque vivis & ſanis illis diebus ſacramentum eukariſtie miniſtretur. Preterea inhibemus ne in eccleſia non conſecrata vel a jure aut ab homine interdicta vel execrata per humanum injurioſum ſanguinem aut ſemine polluta nullatenus divina celebrentur.

Item decreta ſacri generalis Baſilien. concilii de interdictis non leviter ponendis de excommunicatis certo modo non vitandis per provinciam noſtram Salzeburgen. publicari cupientes, tenores eorundem preſentibus noſtris ſtatutis & conſtitutionibus inſerendos duximus, qui ſequuntur per omnia in hunc modum. Quoniam ex indiſcreta interdictorum promulgatione ſcandala multa conſueverunt evenire ſtatuit hec ſancta ſinodus quod nulla civitas opidum caſtrum, villa aut locus, eccleſiaſtico ſupponi poſſint interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorum locorum, aut dominii ſeu rectorum vel officialium, ptopter culpam autem ſeu cauſam alterius cujuſcunque private perſone hujuſmodi loca interdicti nequaquam auctoritate poſſint quacunque ordinata vel delegata, niſi talis perſona prius fuerit excommunicata ac denunciata ſeu in eccleſia publicata, ac domini ſeu rectores vel officiales ipſorum locorum auctoritate judicis requiſiti hujuſmodi perſonam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad ſatisfactionem non compulerint, qua etiam poſt biduum ejecta recedente vel ſatisfaciente mox divina reſumi poſſint, quod etiam in cauſis pendentibus locum habeat.

De excommunicatis certo modo non vitandis.

Ad vitanda ſcandala ac multa pericula ſubveniendumque conſcientiis timoratis ſtatuit quod

ANNO CHRISTI 1490.

nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis vel extra pretextu cujuscunque sententie aut censure ecclesiastice seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel a jure generaliter promulgate, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia prohibitio suspensio vel censura hujusmodi fuerint in vel contra personam, collegium, aut universitatem ecclesiam, vel locum certum a judice publicata vel denunciata specialiter & expresse Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari Nam a communione illius abstineri vult juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicato suspensos interdictos seu prohibitos non intendit in aliquo relevare nec eis quomodolibet suffragari.

Ut decime cum integritate persolvantur.

Multi secularium interdum in detestationem cleri. temeritate propria decimas, quas omnium dominus solvi precepit, subtrahere non vetentur in animarum grande periculum Cunctis preterea predicatoribus & confessoribus religiosis & secularibus precipimus & in virtute sancte obedientie mandamus, quatenus in predicationibus & confessionibus subditos suos studiosius moneant & indicent, quod memores salutis animarum, decimas ipsas omnium terre nascentium sine diminutione integre, personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant si penas damnationis eterne voluerint evitare.

De judicio leprosorum.

Licet illorum qui occulto Dei judicio asserentur lepre morbo percussi separatio a communione hominum majoribus gradibus ecclesie duntaxat secundum expertorum medicorum examen sit credita frequenti tamen querulantium assertione recipimus plures innocenter separatos alios separandos, tolleratos presenti statuto sub excommunicationis pena inhibemus quod nullus deinceps clericus vel laicus Salzeburgens. provincie quocunque modo vel forma quemquam hominem sua temeritate audeat judicare leprosum, vel ab hominum separare communione. Sed universis & singulis sub prefata provincia nostra degentibus, districte precipimus, quod suborta fama contra quemquam quod lepre morbo percussus sit, talem loci ordinarii transmittat audientie tanquam ad sacerdotem leviticum per ipsum amplius examini medicorum subjiciendum pro experimento, an rumori veritas suffragetur hoc tamen nisi sit casus adeo indubitatus quod tergiversatione nequeat occultari, puta cum infirmus aperte profitetur se manum domini tetigisse.

De observantia regulari.

Quia religiosos qui per religionem sponte assumptam Deo dicati sunt puriores decet honestatis & vite nitore clarere ut Deo salubrius possint famulari. Quapropter presenti constitutione irrefragabiliter duximus statuendum, ut universi abbates prepositi priores decani ceterique monasteriorum professi in nostra Salzeburgen. provincia constituti, monastica regulari vivant disciplina regulamque eis a sanctis patribus institutam, secundum quod sacrorum statuta canonum edocent, presertim tria ordinis substantialia videlicet abdicationem proprietatis, obedientiam, & continentiam ceremonialiaque religionis, secundum sanctam regulam & deffinitionem sanctorum patrum, diligentius studeant in omnibus observare. Si quis autem predictorum sue salutis immemor premissorum extiterit violator seu neglector, secundum eandem regulam & diffinitionem patrum, pena condigna puniatur.

De monialibus Deo devotis.

Quoniam nedum in viris sed etiam in mulieribus Deo devotis vigere debet religio sancta, & vita monastica secundum regulam sue professionis & sanctorum patrum diffinitiones ymmo tanto cautius tenentur prelati & alii eis prefecti vigilare, quanto fragilioris sexus esse noscuntur statuimus volumus & mandamus quod omnes prelati quorumcunque ordinum mendicantium & non mendicantium ac alii quicunque monachi, & non monachi nostre provincie Salzeburgen. quibus cura Deo devotarum mulierum est commissa, easdem paterne pie & solerter secundum suam regulam & patrum diffinitiones ad observantiam regule & monastice vite inducant, informent & compellant juxta officii debitum, diligenter etiam vigilent ne in receptione ipsarum ad religionem quicquam per simoniam exigatur Negligentes vero & non reformantes cujuscunque religionis fuerint maxime de ordine sancti Francisci, qui triplicem regulam sive modum sancte vivendi declaraverint, districta animadversione per ordinarium puniantur. Insuper constitutionem Bonifacii pape octavi super clausura monialium editam que incipit periculoso cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

Contra inventores sectarum.

Quia nonnunquam sub specie religionis surgunt secte nec non conventiones pestifere juribus inimice, precipimus & mandamus cunctis ecclesiarum rectoribus dicte nostre provincie quod omnes viros & mulieres infra terminos suarum parrochiarum degentes sub specie religionum non approbatarum & communium in vita accepta a communi vita populorum discrepantes requirant, quod infra mensem a sua requisitione ipsos informent cujus religionis sint & sue vite status approbationem, quod si non fecerint, ipsos teneant in omni obedientia parrochiali sicut alios parrochianos & ordinario eosdem nihilominus denunciare non obmittant.

De rebus ecclesiarum non alienandis.

Quia non omnibus liquent canones contra alienationem rerum monasteriorum jurium prohibitiones publicandum omnino inhibemus omnibus abbatibus prioribus prepositis ac aliis prelatis tam secularibus quam regularibus sub pena privationis administrationis ipsorum, ne de rebus ecclesiarum suarum, vel monasteriorum suorum alienationes, sine licentia petita & obtenta faciant perpetuas quocunque titulo gratuito vel oneroso. Nec etiam res temporales insignes aut notabiles preter juris formam & licentiam secundum eandem obtentam quomodocunque alienare presumant.

De

ANNO CHRISTI 1490.

De baptismo.

Baptismus cum summa reverentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum in quibus sacramenti virtus existit his scilicet verbis: Ego baptiso te in nomine patris & filii & spiritus sancti. Doceant igitur sacerdotes tam mares quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare eadem forma in suo idiomate; & quod patres & matres proprios infantes si summa necessitas exigit poterunt baptisare, & si sacerdotes super hoc diligenter inquirentes, debitam formam in baptismo invenerint; quod factum est approbnet, supplentes circa baptisatum quoad unctionem olei in pectore & in scapulis & crismatis in vertice quod a laicis est obmissum. Si autem in baptisato debitam formam non invenerint observatam, non differant pueros baptisare.

De eucharistie & aliorum sacramentorum ecclesie custodia.

Item precipiendo mandamus ut secundum constitutionem lateranen. concilii eukaristia, crisma & oleum sanctum sub fideli custodia & reverentia debita clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi aliqua horribilia & nephanda exercenda si vero is ad quem spectat custodia ea incaute reliquerit ultra juris communis penas in libra cere, eidem ecclesie solvenda & applicanda puniatur. Et si per ejus pigriciam aliquid nephandum inde contigerit graviori subjaceat ultioni, juxta nostram aut superioris sui ordinationem & delicti quantitatem. Sacramentum etiam eukaristie singulis mensibus ad minus semel renovari precipimus, aut pluries secundum locorum exigentiam & oportunitatem. In plerisque etiam ecclesiis, mappe palle corporalia & alia vestimenta divino cultui deputata tam inculta quam immunda relinquuntur, quod interdum quibusdam sunt horrori, contra statutum concilii generalis universis custodibus sacristis & ecclesiarum rectoribus districte precipimus, quatenus omnia vestimenta & ornamenta ac vasa supradicta per ipsos munda & nitida conserventur, corporaliaque pluries infra annum, juxta casus exigentiam per clericos mundentur. Si quis vero in transgressione hujusmodi statuti culpabilis fuerit usque ad condignam satisfactionem ab officio suspendatur,

Ex epistola Eusebii pape, epistola, ii.

Constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat: sed in puro lintheo ab episcopo consecrato terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus domini nostri Jesu Christi in sindone linea munda sepultum fuit. Volumus etiam & in virtute sancte obedientie mandamus ut nullus divina missarum solennia sine luminibus celebrare presumat, nec hostiam ante consecrationem in altum quoquomodo elevare ne adorando hostiam non consecratam populum idolatriam committere contingat.

Item statutum concilii provincialis Salzeburgen. per predecessores nostros editum presentibus nostris statutis duximus inserendum cujus tenor sequitur in hec verba: Item statuimus quod si aliquis clericus vel laicus, utriusque sexus cujuscunque dignitatis religionis vel status existat ausus sit presumptione damnabili publice predicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus christi, seu sic ligatus, non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione damnamus anathematisamus & penitus reprobamus, cum sacre scripture dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus fuerit minister per utrumque Deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta propter hominum maliciam prophanari Unde sacerdos quantumcunque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato divina misteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili reprobamus quorundam opinionem erroneam, asserentem episcopum, presbiterum seu sacerdotem curatum non posse solvere presbiteros fornicarios, a fornicationis reatu, propter votum castitatis. Inhibentes ne quisquam de cetero predictam opinionem sub penis predictis docere, tenere aut dogmatisare quoquomodo presumat publice vel occulte. Adjicimus quoque ut nullus in provincia nostra ad predicandum sive annunciandum verbum Dei admittatur, nisi missus sit, & de missione sua constiterit sufficienter.

Quomodo divinum officium in ecclesia sit celebrandum.

Item volumus quod divinus cultus rite & laudabiliter per omnia peragatur, prout sacrosancta sinodus Basilien. in sessione vigesimaprima salubriter statuit in hunc qui sequitur modum: Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto gestu decenti prolatione non precipiti sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere, quanto diligentius sacro loco omnipotentem oraturus Deum hec omnia facere curabit Statuit igitur hec sancta sinodus ut in cunctis Kathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis debitis congrua pulsatione premissa, laudes divine per singulas horas non cursim ac festinanter, sed affatim & tractatim, & cum pausa decenti presertim in medio cujuslibet versiculi psalmorum debite faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari ac superpeliciis mundis ultra medias tybias ingrediantur, non capucia, sed almucias vel pireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint gravitatem servent quam & locus & officium exigunt non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem conveniant muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes presertim qui majori funguntur honore in psalmis hymnis & canticis Deo alacriter modulentur Cum dicitur gloria patri & filio & spiritui sancto omnes consurgant. Cum nominatur glorioſum illud nomen Jesus, in quo omne genu flectitur celestium terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum hore in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: Nam

ANNO CHRISTI 1490.

uon ſolum obſequium quo obnoxius eſt choro ſubtrahit, ſed alios pſallentes perturbat ſuper hiis debite obſervandis aliiſque ad divini officii proſecutionem ac chori diſciplinam ſpectantibus Decanus vel cui onus incumbit diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumſpiciens. Horum autem tranſgreſſores illius hore in qua circa predicta exceſſerint, vel alia majori prout tranſgreſſionis gravitas exigit plectentur pena.

Quo tempore quiſque in choro debeat eſſe.

Qui in matutinis ante finem pſalmi Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi pſalmi, in miſſa ante ultimum kyrieleiſon uſque in finem divino officio non interfuerit, niſi forte neceſſitate cogente ac petita & obtenta a preſidente chori licentia, diſcedere oporteat, pro illa hora abſens cenſeatur, ſalvis eccleſiarum conſuetudinibus ſi que forte circa hoc artiores exiſtant. Idem in his obſervetur qui a principio uſque ad finem in proceſſionibus non permanſerint pro cujus executione deputetur aliquis onus habens notandi perſonas ſingulas ſtatuto tempore non convenientes, juramento aſtrictus fideliter agere & nulli parcere.

Jubet etiam hec ſancta ſinodus quod in illis eccleſiis in quibus ſingulis horis certe diſtributiones ſtatute non ſunt omnino etiam de groſſis fructibus ſi opus ſit deputentur ut juxta menſuram laboris plus minuſve quiſque capiat emolumenti, tollens prorſus abuſum illum quo in una dumtaxat hora preſens totius diei diſtributionem uſurpat, & illum quo prepoſiti vel decani aut alii officiales ex hoc ſolum quod officiales ſunt, licet actualiter pro utilitate eccleſie non abſint quotidianas diſtributiones percipiunt.

Qualiter hore canonice extra chorum dicende ſunt.

Quoſcunque etiam alibi beneficiatos ſeu in ſacris conſtitutos cum ad horas canonicas teneantur admonet hec ſancta ſinodus, ſi orationes ſuas Deo acceptas fore cupiunt ut non in gutture vel inter dentes ſeu deglutendo ſeu ſincopando dictiones, nec colloquia vel riſus intermiſcendo, ſed ſive ſoli ſive aſſociati divinum diuenum nocturnumque officium reverenter verbis diſtinctis peragant ac tali in loco ut a devotione non retrahantur ad quam ſe diſponere & preparare debent juxta id quod ſcriptum eſt: Ante orationem prepara animam tuam ne ſis quaſi qui temptat Deum.

De his qui tempore divinorum vagantur per eccleſiam.

Quicunque in eccleſia beneficiatus, preſertim de majoribus divinorum tempore per eccleſiam vel foris circa ipſam deambulando aut cum aliis colloquendo vagari viſus fuerit, non ſolum illius hore ſed totius diei preſentiam ipſo facto amittat Qui ſi ſemel correctus non deſtiterit per menſem diſtributionibus careat, vel graviori ſi pertinacia id exegerit pene ſubjaceat, ita ut tandem deſiſtere cogatur; Prohibeatur etiam ne divina officia tumultuoſi quorumcunque per eccleſiam diſcurſus impediant aut perturbent Regulares qui in conventualibus eccleſiis circa predicta exceſſerint gravi pena ſuperioris arbitrio caſtigentur.

De tabula pendente in choro.

Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet ſciat quid ſibi agendum immineat; ſtatuatur tabella aliqua continue pendens in choro, in qua quid per unumquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis in ſingulis horis per ebdomadam ant majus tempus legendum cantandumve ſit Qui autem ſecundum quod ibi deſcriptus fuerit facere per ſe vel alium neglexerit pro qualibet hora diſtributiones unius diei amittat.

Predeceſſorum noſtrorum ducti veſtigiis ſtatuimus inhibentes hujus ſacri approbatione concilii, ut nullus ſacerdotum noviciorum, illa die qua primam miſſam celebrare voluerit, in exordio publicationis ſanctiſſimi ſui offici oblaturus Deo primicias, gratie ac ſalutis ſibi collate, aliquos ad convivium invitare aut invitatos habere aut procurare per ſe vel per alium ullo modo preſumat, ſed ad ſolum Deum cujus militie eſt aſcriptus dirigat eciam ſui cordis maxime die illa devotus curis & ſollicitudinibus temporalium quibus mentes hominum diſtrahuntur exutus, remotis vanitatibus, hyſtrionum curſibus, tumultibus, & inſolentiis reproborum, qui etiam ſepe veniunt non vocati.

Item volumus & mandamus in futurum abuſum quo nonnulli presbiteri ſuos ſubditos ſibi confitentes etiam in caſibus in quibus non habent poteſtatem abſolvendi, abſolutione non obtenta ad communionem admittunt & poſt communionem pro abſolutione tranſmittunt, penitus aboleri, & nullum chriſti-fidelem ſine abſolutione in forma eccleſie ſolita & conſueta admitti.

De clandeſtina deſponſatione & publicandis nuptiis.

Quia experientia rerum omnium magiſtra didicimus ex eo quod decretum concilii generalis de clandeſtina deſponſatione in nonnullis dioceſibus provincie noſtre per abuſum in oblivionem venit, & obſervatum non exiſtit, plures in gradibus conſanguinitatis & affinitatis lege divina ac canonica prohibitis, ac cognatione ſpirituali conjuncti, matrimonia verius contubernia contrahere non ſunt veriti, in ſuarum animarum periculum ac ſcandalum plurimorum. Nos ex paſtoralis officii debito animarum ſaluti quantum in nobis eſt proſpicere cupientes, ſacra ſinodo approbante ſtatuimus & ordinamus, ut de cetero nulli ſacerdotes clandeſtinis matrimoniis interſint ſed contrahere volentes publice in eccleſia coram plebis ſue multitudinem ſolenniter copulent, ita tamen quod ante copulationem hujuſmodi ad minus una die dominica vel feſtiva de ambone ſuarum eccleſiarum infra miſſarum ſolennia perſonas contrahere volentes nominent, & adhortentur omnes ut ſi aliquis ſit qui inter eos matrimonium contrahere proponunt impedimentum ſciat, quod vel contrahendum impediat, vel etiam dirimat matrimonium jam tractatum publicent, vel denuncient, & poſt publicationem in ambone ut premittitur factam per triduum expectent, an forſan aliquis comparuerit qui impedimentum

legit-

ANNO CHRISTI 1490.

legittimum allegaverit. Et ſi talis legittimus accuſator vel denunciator veniat, curatus caveat ne partes copulet, priuſquam de allegato impedimento cognitum fuerit, quod ſi ſecus factum fuerit condigna pena ſe puniendum ſciat. Verum ſi nullus contradictor apparuerit, poſt lapſum dicti termini curatus per ſe aut ſuum ſubſtitutum partes ipſas libere conjungat, ſi aliud canonicum impedimentum illis non obſiſtat.

De curatis gravantibus ſubditos in exactione jurium parrochialium.

Item quia quidam nomine ſolo & non re ſacerdotes curati & illorum vicarii plus lucris temporalibus quam animarum ſaluti intendentes, magiſque ſua quam que Dei ſunt querentes, ſibi ſubjectos in remediis & aliis parrochialibus juribus gravant, de ſepultura & aliis ſpiritualibus paciſcuntur ac ſtatui ſuorum in divinis cooperatorum detrahentes, illos certo precio minus debito conveniunt, propter quod etiam presbiteros indoctos & minus abiles recipere coguntur & recipiunt. Nos huic vicio peſtifero ſuccurrere cupientes, ſacro provinciali approbante concilio ſtatuimus, volumus & ordinamus, ut prefati curati eorumque vicecurati a predictis in futurum deſiſtant realiter & cum effectu, ac ipſi parrochialibus juribus ſecundum antiquam & laudabilem eccleſie conſuetudinem ſint contenti, ac ſuis in divinis cooperatoribus debita & conſueta ſalaria ſolvant, ac tales in cooperatores recipiant, de quorum vita & moribus valeant & poſſint reſpondere, certificantes eos qui in premiſſis culpabiles reperti fuerint, quod canonicam ultionem & condignam penam non evadant.

De remittendis ad auctoritatem epiſcopi & ad carrenas.

Aviſati ſint ſinguli curati; ut vigore quarumcunque litterarum confeſſionalium perſonis privatis conceſſarum a nobis vel ordinario loci emanatarum non abſolvant aliquos in publicis & notoriis criminibus conſtitutos, ſed eoſdem cum litteris ſuis clauſis, ad nos & loci ordinarios ſeu vicarios & officiales noſtros publice in loco ubi publice deliquerunt pro qualitate criminum puniendum tranſmittant, ſeriem & qualitatem hujuſmodi notorii criminis in ſe continentibus. Preterea idem curati cauti ſint, ne occulta crimina in hujuſmodi ſuis litteris ſcribant, ne aliquo modo contingat ſigillum confeſſionis aperiri. Preterea omnes notorie criminoſos quorum exceſſus totam parrochiam ſcandaliſat, & qui alias publicas penitentias egefuht, nihilominus tanquam canes redierunt ad vomitum & peccata priora, ſi non ſunt perſone nobiles aut mulieres, ad ſolemnem penitentiam peragendam (quam vulgus carrenam appellat) mittantur.

De novis eccleſiis erigendis.

Hoc preſentis concilii conſenſu declaramus, ut juxta canonicas ſanctiones nullus in parrochia ſua exigat vel erigere paciatur novas eccleſias, vel in campis ſtatuas cum truncis ad quas pecunie reponantur niſi Epiſcopus vel alius de licentia ſua primum lapidem ponat cum populus novitate gaudeat & matrices eccleſie debitis fraudentur honoribus, & ſepenumero falſa pro veris in his locis publicari dicantur. Volentes & mandantes ut archidiaconi vel decani rurales ad nos vel vicarium noſtrum vel alios ſuperiores ſuos deferant, ubi ſimilia attemptantur, & cum cauſe cognitione quod juſtum eſt decernemus. Non tamen per hoc volumus prohibere quin ſtatue vel ex lapide vel ex ligno in laudem ſalvatoris & ſanctorum ejus erigi poſſunt, ita tamen quod illa fiant juxta communem conſuetudinem patrie abſque ligneis capellis vel aſſerum conglutinatione ad inſtar capellarum.

Volumus etiam ut archidiaconi & decani rurales attenti ſint ad informandum ſacerdotes parrochiales & eorum cooperatores formas ſacramentorum juxta libros, obſequiales appellatos, de proximo imprimendos, ita ut officium ſuum laudabiliter exercere poſſint.

Ut ſpirituales citati ad judicium ſeculare non compareant.

Item volumus & ordinamus ac hoc ſacro approbante concilio provinciali diſtricte in virtute ſancte obedientie mandamus omnibus & ſingulis abbatibus prepoſitis archidiaconis decanis capitulis & presbiteris & clericis per provinciam noſtram Salzeburgenſem ubilibet conſtitutis, ut vocati ad judicium ſeculare in cauſis criminalibus aut civilibus ad judicium ſeculare non ſpectantibus, non compareant, Niſi prius ſe judici ſuo ſpirituali illius cauſe ordinario repreſentent concilium & auxilium illius imploraturi, contra rebelles ad penas juris procedetur juſticia mediante. Item ordinamus ut in cauſis decimarum, matrimonialium & aliis de jure vel conſuetudine ad forum eccleſie ſpectantibus nullus trahatur vel reſpondeat in judicio ſeculari, alioquin contra judicem trahentem, & reum reſpondentem procedatur prout de jure per eum ad quem juriſdictio cauſarum hujuſmodi in provincia noſtra Salzeburgen. ſpectat & pertinet.

De notariis publicis.

Placuit noſtro ſacro concilio ut nullus ſe publicum notarium aſſerens ad officium tabellionatus exercendum aliquatenus admittatur, niſi per litteras teſtimoniales, nec credatur eis niſi per ordinarium loci vel ejus vicarium ſeu officialem ſint approbati & admiſſi, cum ſepe a notariis ignotis & imperitis gravia ſoleant provenire pericula.

De prelatis ordinis ſancti Benedicti.

Statuimus etiam auctoritate ſacri concilii provincialis, quod abbates priores & prelati ordinis ſancti Benedicti provincie noſtre Salzeburgenſis capitula eorum que multo nunc tranſacto tempore per eos non ſunt habita, non abſque divini cultus diminutione & monaſteriorum ejuſdem ordinis detrimento Quintadecima die Junii de Anno Domini, &c. Nonageſimo primo que eſt dies ſancti Viti proxime futura in civitate noſtra Salzeburgen. capitulum celebrent, & poſtea ſimile proximis tribus annis, ſingulis annis in loco huic rei accomodo pro augmento divini cultus & bona reformatione totius ordinis teneant. Et poſtea de triennio in triennium juxta ſacri Baſilien. concilii diſpoſitionem celebrare non omittant, ita tamen quod in eiſdem capitulis nihil tractent quod

ANNO CHRISTI 1490,

jurisdictionibus ordinariorum locorum quoquo- A modo prejudicare possit,

Innocentius papa tercius in concilio generali.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur suo proprio sacerdoti, Et injunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens ad minus in pasca eukaristie sacramentum, nisi forsan de proprii sacerdotis concilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab ingressu ecclesie arceatur, & moriens christiana careat sepultura, B Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantie cecitate velamen excusationis assumat, Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa, sua peccata confiteri, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, & eautus ut more periti medici superfundat vinum & oleum vulneribus lanciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale debeat prebere concilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo, ad sanandum egrotum. Caveat autem omnino ne verbo aut signo aut quovis C alio modo prodat aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori concilio indiguerit, illud absque ulla expressione persone, cauto requirat. Quoniam qui peccatum in penitentiali foro sibi detectum presumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam penitentiam in artum monasterium detrudendum.

Bulla de concilliis celebrandis.

SAcrosancta generalis Basilien. Sinodus in spiritusancto legittime congregata universalem ecclesiam representans Ad futuram rei memoriam, pridem hoc sancta sinodus quoddam salubberrimum promulgavit decretum, pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipua est agri dominici cultura, verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere, episcopales sinodos & concilia provincialia, prout veteres canones decreverunt frequentare. Ideo eadem sancta sinodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari, statuit atque precipit sinodum episcopalem in qualibet dioc. post octavas dominice resurrectionis, vel alia die secundum consuetudines dioc. ad minus semel in anno ubi non est consuetudo bis annuatim celebrari, per diocesanum in propria persona nisi canonico impedimento fuerit impeditus & tunc E per vicarium ad hoc ydoneum, que sinodus saltim triduo vel biduo duret, vel prout necessarium episcopo fuerit visum. Primo autem die convenientibus diocesano & omnibus aliis qui in hujusmodi sinodo interesse tenentur, infra missarum solemnia vel post, diocesanus vel alius ejus nomine verbum Dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum, abstinendum a viciis, & ad ea que pertinent ad ecclesiasticam disciplinam, & officia singulorum, & presertim ut hi quibus animarum cura commissa est diebus dominicis & aliis solennibus plebem subjectam doctrinis & monitis salutaribus instruant, Postea legantur statuta, provincialia, & sinodalia, & inter alia aliquis compendiosus tractatus docens quomodo sacramenta ministrari debeant, & alia utilia pro instructione sacerdotum Deinde ipse diocesanus de vita & moribus subditorum solerter inquirat, labem simoniace pravitatis, contractus usurarios, concubinatum, fornicationem, & alia quevis crimina & excessus debita correctione cohibeat, alienationes rerum ecclesiasticarum jure prohibitas revocet, abusus clericorum & aliorum subjectorum, qui circa divinum officium delatione debiti habitus defecerint in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepius contingunt, ex eo quod constitutio Bonifacii pape octavi que incipit periculoso edita super monialium clausura non servatur, studeat ipse diocesanus ut omnino juxta ipsius constitutionis tenorem executioni demandetur, necnon ut quicunque religiosi diocesano subjecti regolas & constitutiones suarum religionum presertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur, inviolabiliter observent, ne etiam in receptione ipsorum ad religionem quicquam per simoniam exigatur, preripue autem in insa sinodo episcopi cura sit inquirere ac debitis remediis occurrere, ne aliquod dogma hereticum erroneum ac scandalosum seu piarum aurium offensivum, sortilegia, divinationes, incantationes, superstitiones, & quevis diabolica figmenta dioecesim suam inficiant. Instituantur preterea testes sinodales viri graves providi & honesti, legis Dei zelum habentes, juxta diocesis latitudinem in numero competenti aut alii eorum potestatem habentes ubi alii ad hoc non sunt instituti qui si diocesano minus idonei videantur eos amovendo alios prout videbitur expedire instituat. Hi autem in manibus ipsius diocesani vel sui vicarii jurare teneantur, ut tradit Canon XXXV. q. VI, Episcopus in sinodo, qui per anni circulum lustrantes ipsam dioecesim que corrigenda vel reformanda viderint, his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant, que nisi correcta vel reformata jam fuerint, ad sinodum perferent subsequentem in qua debitis remediis occurratur. Sed & preter illa que a testibus sinodalibus vel aliis eorum officium exorcentibus diocesanus audierit, inquirat ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus & taliter delinquentes insurgat correctionis debite disciplina, ut aliis malignari volentibus transeat inde in exemplum. Celebretur quoque in singulis provinciis saltim infra biennium a fine concilii generalis, & deinde ad minus semel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto in quo tam archiepiscopus quam suffraganei omnes, & alii qui in hujusmodi conciliis provincialibus interesse tenentur debite vocati intersint. Quod si episcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & probandum absentie causas, sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum suscipiendumque quidquid concilium duxerit statuendum, alioquin ipse episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni sue ecclesie qui per personam in ipso concilio deputandam in ipsius ecclesie sue fabricam effectualiter convertantur, eo ipso sit suspensus Alii vero venire negligentes, concilii arbitrio puniantur aliis juris penis in suo robore duraturis. Concilio autem generali durante

& per

ANNO CHRISTI 1490.

& per ſex menſes ante hujusmodi provincialia concilia non celebrentur, porro in hujus inchoatione concilii ipſe metropolitanus vel alius ejus nomine infra miſſarum ſolennia vel poſt, exhortatorium ſermonem faciat ea que ad ſtatum eccleſiaſticum & precipue ad pontificale officium pertinent ſerioſe memorando, comminandoque ſingulis quod juxta prophete ſententiam ſi eorum culpa cujusvis anima peribit, illius ſanguis de manibus eorum a domino exigetur. Precipue autem tunc fiat monitio exacta, ut dignis & benemeritis quorum vita ſufficienti teſtimonio nota ſit, ordines & beneficia ſine ulla ſimoniaca labe conferantur, & ſuper omnia ut in animarum cura committenda ſumma diligentia & materie inquiſitio adhibeatur, & ut bona eccleſiaſtica nullatenus ad uſus illicitos quinymmo ad honorem Dei, eccleſiarum conſervationem habendo ſecundum ſacros canones præcipuam curam pauperum & indigentium, laudabiliter convertantur, ſcientes, quod his omnibus apud tribunal eterni judicis uſque ad minimum quadrantem rationem reddituri ſunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis exceſſibus moribuſque ſubditorum reformandis, & precipue qualiter epiſcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus, miniſtrandis ordinibus, deputandis confeſſoribus predicando ad populum, & puniendo exceſſus ſubditorum obſervationeque eorum in ſpiritualibus & temporalibus quomodolibet ſpectantibus ſe geſſerint & preſertim qui ſimoniaca labe manus innoxias ſervent diligens inquiſitio ſecundum juris diſpoſitionem fiat, ut omnes qui in premiſſis deliquiſſe comperti fuerint per ipſum concilium puniantur & corrigantur. Simili modo de ipſo metropolitano diligenter inquirantur exceſſus & defectus de eo concilio exprimendis ipſum admonendo & obſecrando, ut cum aliorum pater vocetur & eſſe debeat, a talibus omnino deſiſtat, & nihilominus inquiſitionem de ipſo habitam in ſcriptis redactam ad romanum pontificem, vel ejus ſuperiorem ſi quem habet, ſine mora tranſmittat, ut ab eo punitionem & reformationem ſuſcipiat condecentem. Inter cetera ſi que diſcordie contentiones & inimicitie inter quoſcunque viguerint, que quietem & tranquillitatem provincie poſſent perturbare, curet omni ſtudio ſacrum concilium illa ſedare, & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilanter intendat. Et ſi inter regna provincias ſeu principatus hujuſmodi diſcordias ſuſcitari contigerit, mox ſancti Dei antiſtites concilia provinciarum ſuarum ſimul congregari procurent & ſibi invicem conſilium & auxilium impendentes diſcordiarum fomenta amputare ſtudeant, nec hoc alicujus amore vel odio pretermittant, ſed ad Deum ſolum & ad ſalutem populi mentis oculos erigentes ad ſanctum pacis opus (omni tepiditate ſemota) invigilent. Cogitentur inſuper in provinciali ſinodo que immediate generale concilium ſequens anteced-dit, omnia que in eodem generali concilio viſa fuerint proſequenda, ad Dei gloriam ac provincie commodum, ſalutemque populi chriſtiani, ibidemque eligantur in numero competenti qui ad proximum generale concilium nomine provincie debeant proficiſci, quibus per ſubſidium vel alias provideatur pront de jure & de concilio provinciali viſum fuerit expedire, ita tamen quod illi qui ultra perſonas ut predictum eſt deputatas ad ipſum concilium generale accedere voluerint, aut eorum clerus nullatenus propterea gravetur. Relegentur in unoquoque provinciali concilio que ſecundum canonicas ſanctiones in eisdem legi ptecipiuntur ut ea & inviolabiliter obſerventur & transgreſſoribus pene debite inferantur. Quod ſi metropolitani vel dioceſani predictis terminis in celebrandis provincialibus & epiſcopalibus ſinodis ceſſante legittimo impedimento fuerint negligentes medietatem omnium fructuum & obventionum ratione ſuarum eccleſiarum ad eos pertinentium fabrice ipſarum eccleſiarum applicandam eo ipſo amittant, qui ſi in eadem negligentia per tres proximos menſes perſeveraverint ab officiis & beneficiis ſint ipſo facto ſuſpenſi, quibus tranſactis temporibus ſub ante ſcriptis penis antiquior in provincia ordine epiſcopus ipſius metropolitani epiſcopi aut major in dignitate poſt pontificalem in ſacris conſtitutus, niſi ad alios forſan de conſuetudine vel privilegio pertineat, negligentiam in celebrandis dictis provincialibus & epiſcopalibus ſinodis ſupplere teneantur. Jubet inſuper hec ſancta ſinodus omnibus prelatis religionum & ordinum quorumcunque ad quos celebrare capitula pertinet, quod illa ſtatutis temporibus ſub predictis penis ſervent & ſervari faciant in quibus ſecundum canonicas ſanctiones & religionum conſtitutiones cum omni ſtudio & diligentia ad veram ſingularum religionum & ordinum reformationem intendat, ita ut deinceps in ſingulis monaſteriis juxta proprias regulas & conſtitutiones debita regularis vigeat obſervantia & precipue tria ſubſtantialia profeſſionis vota omnino ſerventur, per premiſſa autem hec ſancta ſinodus non intendit juribus quorumcunque quomodolibet derogare. Datum Baſileę in ſeſſione publica ſexto Kalendas decembris Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo triceſimo tercio.

Sequitur confirmatio caroline per Martinum quintum papam in latino & vulgari publicanda ut infra per ſtatutum.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis abbati monaſterii Scotorum in Wienna Patavien. dioceſ. & Auguſten. ac Salzeburgens. eccleſiarum decanis Salutem & apoſtolicam benedictionem. Ad compeſcendos conatus nepharios perverſorum, qui perſonas & loca eccleſiaſtica ſuper bonis & juribus ſuis oſtendere, ac multiplicibus perturbare moleſtiis non verentur, tanto magis per romanum pontificem decet de opportuno remedio providere, quanto per amplius turbationes hujuſmodi moleſtię, & in divine majeſtatis offenſam, nec non eccleſiaſtice libertatis redundare diſpendium dinoſcuntur. Dudum ſiquidem cum in diverſis mundi partibus conſules civitatum & rectores nec non alii qui poteſtatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent eccleſiis, ut deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotium videretur, quam ſub Pharaone fuiſſet, qui legis divine noticiam non habebat, quique omnibus aliis ſervituti ſubactis ſacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit & de publico eis alimoniam miniſtravit, in concilio lateranenſi eccleſie immunitati providendo ſub anathematis diſtrictione prohibitum extitit, ne conſules rectores aut alii predicti eccleſias & viros eccleſiaſticos talliis, ſeu collectis, vel exactionibus aliis aggrava-

ANNO CHRISTI 1490.

ANNO CHRISTI 1490.

gravare presumerent, transgressores & fautores eorum precipiendo anathematis sententie subjacere, donec satisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali concilio editum fuerit, quod si episcopi forte simul cum clericis etiam si tantam necessitatem vel utilitatem inspicerent, ut absque ulla coactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates ubi laicorum non suppeterent facultates, subsidia per ecclesias laicis ducerent concedenda, minime super hoc consulto romano pontifice, concessiones & sententie que a talibus vel de ipsorum mandato forent promulgate, essent irrite & inanes, nullo unquam tempore valiture, ac etiam in ipso generali concilio decretum extitit, illum qui infra tempus sui regiminis propter fractionem constitutionum vel sanctionum hujusmodi sustineret anathema, tanquam post illud non esset ad satisfactionis debitum compellendus, necnon ipsius successorem qui non satisfaceret infra mensem manere ecclesiastica censura concluſum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere qui substitueretur in honore, Postmodum vero felicis recordationis Honorius papa tercius predecessor noster attente considerans, quod quondam Fridericus secundus, olim romanorum imperator, tunc sub obedientia & devotione sancte romane ecclesie persistens, ad laudem ejusdem ecclesie & sacri decus romani imperii cupiens, ut expurgatis quorundam errotibus & iniquis statutis penitus destitutis de cetero ecclesie & ecclesiastice persone plena vigerent quiete & secura libertate gauderent, ac pie & juste attendens quod quorundam perversorum iniquitas adeo abundaverat ut non dubitarent contra ecclesiasticam disciplinam & sacros canones statuta sua confringere, adversus ecclesiasticas personas & ecclesiasticam libertatem edictali lege hujusmodi statuta iniqua irritaverat & preceperat irrita nuncari, & omnia statuta & consuetudines que civitates & loca potestates vel consules aut quecunque alie persone contra libertatem ecclesie vel personas ecclesiasticas hujusmodi edere, aut servare temptarent, contra canonicas vel imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus abolere facerent, & si de cetero talia attemptarent illa ipso jure decrevit esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos necnon locum ubi talia deinceps presumpta fuissent banno mille marcharum auri fisco imperiali preceperat subjacere, potestates vero consules statutarii & scriptores statutorum predictorum, necnon consiliarii locorum ipsorum qui secundum statuta & consuetudines memorata judicarent, extunc essent ipso jure infames, quorum sententias & actus legittimos statuerat aliqualiter non tenere, quodque si per annum prefatarum constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, salvis nihilominus aliis penis contra tales in eisdem generalibus conciliis promulgatis. Et insuper voluit idem tunc imperator quod nulla communitas vel persona publica seu privata collectas seu exactiones angarias vel perangarias ecclesiis vel aliis piis locis aut ecclesiasticis personis hujusmodi imponere, seu invadere ecclesiastica bona presumeret quod si secus faceret & requisita ab ecclesia vel impetii hujusmodi emendare contineret tri-

A

B

C

D

E

pliciter refundetur, & nihilominus banno imperiali subjaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat insuper quod quecunque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem ecclesie violatam persisteret, ipso jure similiter dicto banno imperiali subjaceret, a quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinaverat ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili ad judicium seculare trahere presumat contra easdem canonicas sanctiones & constitutiones imperiales, quod si secus faceret, actor a suo jure caderet & judicatum non teneret, & judex foret extunc judicandi auctoritate privatus, quodque judices temporales qui clericis & personis ecclesiasticis justitiam denegare presumerent, tercio requisiti suam jurisdictionem amitterent. Constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sancte romane ecclesie cardinalium qui tunc erant auctoritate apostolica approbans & confirmans ipsam mandavit inviolabiliter observari, necnon statutarios & scriptores ac violatores predictos excommunicatos eadem auctoritate nunciari. Et deinde ad audientiam dive memorie, Caroli quarti etiam romanorum imperatoris semper augusti deducto, quod nonnulle singulares persone in potestatibus & officiis publicis constitute, videlicet duces, marchiones, comites, barones & alii domini temporales, necnon consules civitatum opidorum villarum & locorum rectores in diversis provinciis ejusdem imperii, Dei timore postposito statuta singularia & iniquas ordinationes, motu proprio & de facto contra ipsas personas ecclesiasticas & ecclesiarum libertates, ac earum privilegia condiderant, illisque de facto & publice utebantur, contra canonicas & legittimas sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in potestatem ecclesiasticam transferrentur, & ne clerici in sacris ordinibus constituti ad agendum & testificandum in civilibus & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in civili foro minime repellerentur. Et insuper predicti domini temporales consules & rectores per secularem potestatem res & bona clericorum occuparent, arrestarent, & oblationes christi-fidelium minuerent, atque restringerent, exactiones & tallias indebitas, de bonis redditibus ecclesiarum exigerent, & extorquerent, possessiones ecclesiarum & personarum earundem devastarent incendiis & rapinis, contractus inter clericos & laicos factos legittime ad libros civitatum villarum & locorum predictorum inscribere & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras contra prelatorum voluntatem & aliorum quorum interat, temere usurpare presumerent, ac in fraudem & odium clericorum de bonis etiam & rebus eorundem clericorum, que non causa negociationum sed pro eorum propriis usibus per eorum terras ducebant seu duci faciebant theolonium exigere & recipere non verebantur. Et confugientes ad ecclesias & earum cimiteria inde extrahere, contra canonicas & imperiales sanctiones hujusmodi presumpserant & presumebant. Idem Carolus imperator tanquam christianissimus princeps volens in premissis providere de remedio salutari etiam de quorundam principum ducum comitum baronum

fide-

ANNO CHRISTI 1490.

fideliumque aliorum ſacri imperii ſepedicti concilio auctoritate imperiali quecunque ſtatuta & conſuetudines predicta tanquam per canonicas & civiles ſanctiones expreſſe reprobata caſſavit, irritavit & annullavit, ac caſſa & irrita nulliuſque eſſe voluit roboris vel momenti, precipiens ſub imperialis banni pena univerſis & ſingulis principibus & Dominis temporalibus conſulibus poteſtatibus ac aſſis in officiis publicis in eodem imperio conſtitutis, quatenus extunc ipſorum ſtatuta & ordinationes ſicut in prejudicium eccleſiaſtice libertatis edita fuerant, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque ſecundum ea non judicarent amplius, nec ſententias dictarent, aut eiſdem in judicio vel extra judicium quomodolibet pro ſe & contra eandem ecclesiaſticam libertatem potirentur, pronunciavit inſuper & eadem decrevit auctoritate quodque quicunque laicus cujuſcunque ſtatus aut conditionis exiſteret auſu ſacrilego & proprie temeritatis audacia ſacerdotem vel clericum ſetularem vel religioſum diffidaret, proſcriberet, captivaret, ſpoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, vel hujuſmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaret, vel eis favorem preſtaret, preter penas a ſacris canonibus & legalibus ſanctionibus in tales inflictas, eo ipſo redderetur infamis, ac omni honore privatus, nec ad placita vel concilia nobilium admitteretur quoviſmodo. Hortans inſuper in Domino & requirens eccleſiaſticos prelatos in illis partibus in quibus committerentur talia conſtitutos, ut legem imperialem hujuſmodi per eorum eccleſias & ſinodos publicarent, ne tranſgreſſores hujuſmodi per ſimulatam ignorantiam, ſuam valerent in hic parte maliciam excuſare, prout in conſtitutionibus & ſanctionibus conciliorum & Honorii predictorum ac imperialibus prefatis plenius continetur. Cum autem ſicut lamentabili querela venerabilis fratris noſtri, N. epiſcopi friſingenſis, & dilectorum filiorum N. prepoſiti N. decani & capituli eccleſie friſingenſis ac cleri & eccleſiarum ac eccleſiaſticarum perſonarum civitatis & dioceſis friſingenſis nuper accepimus nonnulli principes duces comites barones & alie ſeculares poteſtates earundem conſtitutionum & ſanctionum canonicarum & legalium forſan ignari, & contra ipſas, ab epiſcopo prepoſito decano capitulo clero & perſonis ac eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis predictis forſan tallias & gabellas ac alias exactiones illicitas hactenus extorſerunt & adhuc extorquere nitantur, ac etiam bona epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri eccleſiarum & perſonarum predictarum invaſerint arreſtaverint occupaverint detinuerint & ſuis uſibus applicavetint, necnon occupare invadere arreſtare detinere & eiſdem ſuis uſibus applicare ſimiliter de facto preſumſerint in animarum ſuarum periculum, necnon epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri perſonarum & eccleſiarum predictarum non modicum prejudicium atque damnum. Nos in premiſſis epiſcopo prepoſito Decano capitulo clero perſonis & eccleſiis predictis oportune providere volentes, diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios epiſcopo prepoſito decano capitulo clero perſonis & eccleſiis predictis contra quoſcunque tranſgreſſores & violatores conſtitutionum & ſanctionum earundem, cujuſcunque ſtatus dignitatis & excellentie fuerint efficacis defenſionis auxilio aſſiſtentes, non permittatis eos contra canonicas & legales conſtitutiones & ſanctiones hujuſmodi indebite moleſtari, necnon eaſdem conſtitutiones ubi & quando expedire videritis ſolenniter publicantes, faciatis tranſgreſſores & violatores hujuſmodi ſi & prout juſtum fuerit ac ubi & quotiens expedierit, tamdiu excommunicatos aut anathematiſatos publice nunciari donec ab earundem talliarum collectarum impoſitionum & quarumlibet extorſionum nec non bonorum epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri perſonarum & eccleſiarum predictarum invaſione arreſtatione occupatione detentione & applicatione omnino deſiſtant, necnon etiam efficaciter reſtituant, eiſdem epiſcopo prepoſito decano capitulo clero perſonis & eccleſiis predictis occaſione premiſſorum per eos leſis ſeu gravatis, tallias, gabellas & exactiones ipſas, ac etiam bona epiſcopi prepoſiti decani capituli cleri perſonarum & eccleſiarum earumdum arroſtata occupata detenta & applicata, ipſis aut que per ſe vel alios illo pretextu quomodolibet receperint, ymmo vetius temere & illicite uſurparint, a ſe libere omnino relaxent, ac in manibus veſtris juraverint quod de cetero talia non committant, & ea committentibus non preſtent auxilium concilium vel favorem contradictores per cenſuram eccleſiaſticam & alia juris oportuna remedia compeſcendo, invocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſecularis. Ceterum ſi forſan hujuſmodi tranſgreſſorum aut violatorum vel ea fieri mandantium, ipſiſque conſentientium, ſeu dantium in illis per ſe vel alios directe vel indirecte publice vel occulte auxilium concilium vel favorem preſentia promotionibus & requiſitionibus per vos de ipſis faciendis tute ſecure vel comode haberi nequiret; Nos vobis monitiones & requiſitiones hujuſmodi ac citationes quaslibet, per edicta publica locis affigenda publicis, de quibus fit veriſimilis conjectura, quod ad notitiam citatorum & monitorum hujuſmodi pervenire valeant faciendi plenam & liberam concedimus tenore preſentium poteſtatem. Volentes quod monitiones requiſitiones & citationes hujuſmodi perinde ipſos citatos requiſitos & monitos ut premittitur artent, ac ſi eis facte & inſinuate preſentialiter & perſonaliter extitiſſent. Non obſtantibus tam pie memorie Bonifacii pape octavi etiam predeceſſoris noſtri, quibus cavetur ne aliquis extra ſuam civitatem vel dioceſim niſi in certis exceptis caſibus & in illis ultra unam dietam a fine ſue dioceſis ad judicium evocetur ſeu ne judices extra civitatem & dioceſim in quibus deputati fuerint contra quoſcunque procedere, aut alii vel aliis vices ſuas committere ſeu aliquos ultra unam dietam a fine dioceſis eorundem trahere preſumant, dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate preſentium non trahatur ac de perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis quam aliis conſtitutionibus apoſtolicis contrariis quibuſcunque Aut ſi aliquibus communiter vel diviſim a ſede apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici ſuſpendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non poſſint, per litteras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Datum Conſtantie XVII. Kalend. Januarii Pontificatus noſtri anno primo.

Qui-

ANNO CHRISTI 1490.

Quibus temporibus carolina debeat publicari.

Statuimus & diſtricte precipiendo hoc ſancto approbante concilio mandamus, quatenus dicta conſtitutio bulle caroline ſingulis annis perpetuis futuris temporibus, in Dominicis quatuor temporum per omnes & ſingulos plebanos aut eorundem vicegerentes per noſtram provinciam nulla excuſatione obſtante publicetur.

VITA
ALEXANDRI PAPÆ VI.

ANNO CHRISTI 1492.

ALexander, Rodericus Borgia antea vocatus, Calliſti papæ tertii ex ſorore nepos. Hic cum Bononiæ civili & pontificio juri operam dediſſet, Romam a Calliſto vocatus; admodum adoleſcens primum epiſcopus Valentinus, mox cardinalis & vicecancellarius creatus fuit. Pontificatum adeptus eſt tempore Maximiliani imperatoris, anno domini 1492. III. Idus Auguſti. Deo præclara illius ætatis lumina, Angelus Politianus, qui Senenſium nomine orationem habuit, & Jaſon Maynus ſummæ exiſtimationis juriſconſultus, ſtatim poſt electionem miſſi ſunt, ad obedientiæ & ſalutationis munus obeundum. Initium pontificatus a pietate deſumpſit. Quoſdam enim ſtatim conſtituit, qui carceres aſſidue adirent & viſitarent. Cardinalem ex ſorore nepotem ſuum ablegavit Neapolim, ut Alphonſum II. Neapolis regem ex more coronaret. Cum Carolo VIII. Francorum rege, qui regnum Neapolitanum armis repeturus in Italiam venerat, fœdus iniit: verebatur enim ne vis illa externa quæ tanto impetu ferebatur, aliquid ſibi mali portenderet. Cumque idem Carolus poſt Zizimum Turcarum regis fratrem abductum, regno potitus Neapolitano eſſet, Alexander rupto fœdere, cum aliis regibus & principibus contra eum conſpiravit. Toto pontificatu tres & quadraginta cardinales creavit, e quibus duodeviginti Hiſpani erant. Filium habuit Cæſarem Borgiam, quem ex epiſcopo cardinalem, & poſt ducem Valentinum creavit. Quas ille rapinas, cædes potentiorum, & everſiones urbium molitus fuerit, Jovius accurate deſcribit. De quo hoc eſt memoratu digniſſimum, quod cum in exitium opulentiorum cardinalium prandium inſtituiſſet, is qui pocula miniſtrabat, merum veneno medicatum pro errorem patri filioque propinaverit, atque ita patri pontifici qui ſeptuageſimum agebat annum, & venenum plenius hauſerat, violentam mortem intulerit, anno domini milleſimo quingenteſimotertio XV. Kalendas Septembris, cum ſediſſet annos undecim & dies octo. Sepultus eſt in ſacrario ſancti Petri.

ANNO CHRISTI 1501. Ex P. Hard. t. IX. p. 1545.

☞ ALEXANDRI PAPÆ VI. Conſtitutio de baptiſmo Ruthenorum non iterando.

Edidit Odericus Raynaldus, ex Sigiſmundo de Herbeſtein; unde is autem acceperit, non liquet.

Alexander epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

NOn ſine grandi & ſpirituali mentis noſtræ lætitia accepimus, quod nonnulli Rutheni in ducatu Lituaniæ, & alii ritu Græco viventes, fidem tamen Chriſtianam alias profitentes, qui Wilnenſem, ac Chiovienſem, Ludzeronenſem, & Medincenſem, civitates & diœceſes, ac alia loca ejuſdem ducatus inhabitant, ſancto Spiritu cooperante, illuſtrati, nonnullos errores, quos hactenus ritu & more Græcorum viventes obſervarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei Catholicæ, & Latinæ Romanæ eccleſiæ amplecti, & ſecundum ritum ejuſdem Latinæ & Romanæ eccleſiæ vivere deſiderant, & proponunt. Sed quia more Græcorum ſcilicet in tertia perſona baptizati fuerunt, & nonnulli aſſerunt eos de novo baptizari debere; prædicti, qui ritu Græco hactenus vixerunt, & adhuc vivunt, tamquam antea rite baptizati renuunt, & recuſant de novo baptiſma ſuſcipere: Nos, qui ex commiſſo nobis deſuper, licet inſufficientibus meritis, officio paſtorali, cupimus ſingulas oves nobis commiſſas ad verum ovile Chriſti perducere, ut fiat ex illis unus paſtor, & unum ovile: & ne ſancta Catholica eccleſia diverſa & deformia membra a capite diſcrepantia, ſed conformia habeat: attendentes, quod per felicis recordationis Eugenium Papam IV. prædeceſſorem noſtrum in concilio per eum Florentiæ celebrato, & in quo Græci atque Armeni una cum Romana eccleſia ſentientes interfuerunt; definitum fuit formam hujus ſacramenti baptiſmatis exſiſtere; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.* ac etiam per illa verba, *Baptizetur talis ſervus JESU Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: vel, *Baptizatur manibus meis talis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: verum perfici baptiſma: quoniam ejus principalis cauſa, ex qua baptiſma virtutem habet, ſit ſancta Trinitas: inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exterius ſacramentum; ſic exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis invocatione perficitur ſacramentum: & propterea hujuſmodi ſacramenti ſic in tertia perſona collati reiterationem neceſſariam non exiſtere: habita etiam ſuper hoc cum fratribus noſtris deliberatione matura, auctoritate Apoſtolica nobis & aliis Romanis Pontificibus ab ipſo Chriſto JESU Domino noſtro per beatum Petrum (cui & ſucceſſoribus ejus Apoſtolatus miniſterii diſpenſationem commiſit) tradita, tenore præſentium decernimus atque declaramus, omnes & ſingulos ſic in tertia perſona baptizatos, volentes a ritu Græco ad ritum & morem Latinæ & ſanctæ Romanæ eccleſiæ venire, ſimpliciter & ſine alia contradictione, aut etiam obligatione, vel coactione, quod iterum rebaptizentur, etiam cum intentione, quod alias ritus

per

NNO RISTI 501.

per orientales ecclesias observari solitos hæreti- A cam pravitatem non concernentes observare possint ; facta prius tamen per eos omnium errorum rituum Græcorum a Latina & Romana ecclesia, & illius ritu ac sanctis institutionibus deviantium, abjuratione, admittendos fore : Exhortantes etiam per viscera misericordiæ Dei nostri omnes & singulos, qui prædicto modo baptizati sunt, & ritu Græco vivunt, ut abnegata omnium errorum, * quæ secundum morem & ritum Græcorum hactenus observarunt ; quique ab immaculata & sancta Catholica Latina & Romana ecclesia, & illius, sanctorum Patrum institutionibus approbatis devient, velint eidem Catholicæ Latinæ ecclesiæ, illiusque salubribus documentis pro animarum suarum sa- B lute & veri Dei cognitione adhærere : Et ne eorum sanctum propositum quovis modo retardari possit, venerabili fratri nostro episcopo Wilnensi in virtute sanctæ obedientiæ committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem præfatæ Latinæ ecclesiæ venire, & errores prædictos abjurare volentes, ad præfatæ Latinæ ecclesiæ unitatem, & errorum hujusmodi abjurationem, per se vel per alium, seu etiam alios, sæculares prælatos ecclesiasticos, seu Prædicatores, aut Minorum ordinum regularis observantiæ professores doctos, & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum ; singulos præ- ANNO CHRISTI fatos sic venientes, ab excessibus propter obser- 1501. vationem hujusmodi errorum, ac hæretica pravitate inde proveniente, necnon excommunicationis sententia, aliisque censuris & pœnis ecclesiasticis, quas quomodolibet propterea incurrerunt, dicta auctoritate Apostolica absolvendi, ac eis pro modo culpæ pœnitentiam salutarem injungendi, aliaque in præmissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per præsentes. Verum quia difficile foret præsentes nostras litteras ad singula loca, ubi opus fuerit, facere deferre ; volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus ; quod earumdem litterarum transsumpto, manu alicujus notarii subscripto, & sigillo præfati Wilnensis, seu alicujus episcopi, vel prælati ecclesiastici munito, eadem fides prorsus adhibeatur in judicio & extra, ac alias quilibet, ubi fuerit exhibitum vel ostensum, recipiat & admittat ; ac tam sibi, quam illi vel illis, cui vel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum : sicut ipsis litteris originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Non obstantibus, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MDI. decimo Kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno decimo.

NNO RISTI 1494.

"**SUPPLICATIO FACTA DOMINO PAPÆ, ANNO CHRISTI 1494.

Ut ossa Henrici VI. transferantur ad cœnobium Vvestmonasterienſe.

Cod. MS. Bibl. Cott. sub effigie Cleopatræ f. 205.

BEatissime pater, postquam insignis memo- C riæ Henricus quondam ejus nominis rex Angliæ sextus, æmulorum crudelitate, quorum animos immensa dominandi libido occupaverat, regno patrio spoliatus ac diris cruciatibus mancipatus esset, illicque immatura morte præventus, in miseranda fata concesserat, jussu Edvvardi tunc Angliæ regis, qui nondum satis in vivum sævierat, cujus memoriam post mortem extinguere cupiebat, corpus ejusdem, derelicto majorum sepulcro, omnique honoris, pietatis, & humanitatis ordine in tanti funeris curatione prætermisso, in monasterio de Chertsey, loco certe a communi hominum concursu abdito atque remoto, & pro tanti regis sepulcro minus congruo collatum est. Cumque, D procedente tempore, dignabatur altissimus per hunc beatum virum miracula ostendere, cœpisset quoque populus ob id cum oblationibus ad ejus sepulturam catervatim confluere, Ricardus tunc regnum occupans, qui eumdem beatum virum dum in humanis agebat capitali prosequebatur odio, in quem feritas naturæ animæque malignitas, omnem pietatem atque humanitatem penitus extinxerat, ejus celebri famæ invidens populi concursum, & ejusdem devotionem impedire cupiens, hoc sacrum corpus exhumari, & in ecclesia collegiata infra castrum de Vvyndesore situata, ubi ad præsens ejus corpus, ossa, & reliquiæ quiescunt, recondi jussit. Verum cum honorabile cœnobium Vvest- E monasterienſe, quod non minus honore & dignitate, quam sancta divini cultus religione & situ loci præclarum existit, locus sit majorum & sepultura regum, in quo sancti Edvvardi regis, necnon invictissimi principis Henrici V. qui in rei militaris peritia, ut tota testatur Gallia, nostra ætate nemini fuit secundus ; reginæque Catharinæ Caroli V. Francorum regis filiæ ac fereniſſimi principis regis Henrici VII. aviæ, quæ eumdem Henricum VI. peperit, aliorumque suorum majorum corpora in maxima honorificentia tumulantur ; in quo etiam omnes Anglia reges primo diademate coronantur, inunguntur, aliaque etiam insignia regalia eisdem ibidem tribuuntur ; illicque sit totius regni principalius palatium regum, in quo archiepiscoporum, episcoporum, ducum, baronum, ceterorumque nobilium conciones fiunt, & totius regni subditis jura redduntur ; sitque locus ille frequenti accessu, tam incolarum quam exterarum nationum celebertimus. Quorum prætextu hujus tam egregii monasterii abbas & conventus, defuncti cadaveris ossa & reliquias jure regiæ majorum & utriusque parentis sepulturæ vindicant, illaque, de Vvyndesora ad suum monasterium, secundum sacrorum canonum & sanctiſſimarum legum traditiones transferri petunt : Supplicat sanctitati vestræ humilis & devotus filius vester, Henricus Angliæ modernus, cujus dictus Henricus dum in humanis agebat patruus erat, ad quem tum naturali, tum hereditario jure defuncti honores curare, & illicitas injurias propulsare convenit ; quatinus vestræ sanctitatis auctoritate jussu & mandato, hoc beatum corpus, ejusque ossa & reliquiæ, qui æmulorum facto in peregrinis & extraneis sepulcris, non sine funeris injuria jam diu quieverunt, exhumari, ad dictum honorabile cœnobium transferri, & in paternis sedibus cum præclaris parentibus collocari possent ; ut quo numerosior illuc hominum cœtus af-

* *avis* habet editio Anglicana ridicule & imperite.

fluunt,

ANNO CHRISTI 1494.

fluunt, eo & populi religio & beati viri merita clarius elucescant, illudque ex vestræ sanctitatis mero motu, certa scientia, & plenitudine potestatis, cum suppletione defectuum, de benignitate apostolica & gratia speciali concedere & elargiri dignemini; privilegiis, constitutionibus, ordinationibus, statutis, & consuetudinibus juramento, confirmatione apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis, etiam dictis decano & capitulo ejusdem collegii non vocatis, nec consentientibus, sed potius contradicentibus, ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus.

ANNO CHRI 149

** ORDO CANONIZATIONIS SANCTORUM.

Ex Cod. MS. in regestro principali domini archiep. Cantuar. (nuncupato *Morter*) f. 202. a.

SOlus papa habet non solum certos de sanctis præ aliis extollere, sed etiam eos canonizare multiplici ratione: Primo, quia ista est una de majoribus causis quæ inter Christianos proponi possit, & sic est ad sedem apostolicam referenda *de bapti. c. majores*. Secundo, quia miracula attribuuntur fidei; hæc igitur quæstio cum sit de fide, præcipue est ad sedem apostolicam referenda *xxiv. q.... i. quotiens*. Tertio, quia ad papam spectat declarare dubia scripturarum, *qui si sint. be. per venerabilem*, multo fortius dubia sanctitatis, quia circa majora majus periculum vertitur, *Ideo*, *&c.* supra de electis, *ubi periculum*. Quarto, ne propter multorum episcoporum simplicitatem populum decipi contingat, *supra eo ti. C. i. & i.* Quinto, ne in infinitum contingat sanctos multiplicari, & sic devotionem refrigescere, & sanctitatem vilescere. 80. *di. episcopi*, *secundum i. o. m. c..... unico de reli. & vene. sanct. li. vi.*

Notandum est, quod omnes sancti canonizati, sunt venerandi: Canonizare autem est aliquem sanctum per papam catalogo aliorum sanctorum ascribere, & publice, solenniter, canonice, & regulariter declarare, definire, & statuere, quod tanquam sanctus ab omnibus honoretur: Et fiat certum dicere officium solenne annuatim, quale pro aliis sanctis illius conditionis; si ut confessor canonizatur, officium confessorum; si ut martyr, martyrum; & sic de singulis

Ad hanc canonizationem pervenitur hoc ordine.

Primo, expectatur, quod aliquæ personæ honestæ, & auctenticæ denuncient factum Romano pontifici, & supplicent pro canonizatione sancti facienda; & hoc non tantum semel, sed pluries & instanter, sicut *no. de cessione*, *& de pallio*, *extra de elect. cum post præteritam & de venum quidam cedendi*; non enim consuevit moveri statim ad committendum hanc inquisitionem Romanus pontifex, sed potius expectare quod diu pulsetur & famam attendere, & utrum miracula crebrescant & continuentur antequam inquisitionem committat; & bene, quia & quandoque per malos miracula fiunt, 1. *q.* 1. *teneamus*: Unde cavendum est, ne decipiatur populus ut notat infra *c. ad finem*. Et quia a majora majus periculum vertitur, cautius est agendum 42. *di. quiestamus* 41. *di. M. Manna.* 1. *q.* 1. §. *Ecce cum honoris*. Dicunt autem aliqui quod sit b elusio, vix possunt continuari miracula ultra quadraginta dies, de quo tamen certi non sumus.

Secundo si continuentur supplicationum instantiæ & fama & miracula, continuatio perdurare dicatur, consuevit hoc Romanus pontifex ponere inter fratres; & aliquibus episcopis patriæ illius, qui dicitur sanctus; vel convicinis, vel aliis personis, honestis, discretis, & incorruptibilibus committere, ut inquirant de fama & devotione populi, de miraculis & aliis quæ eidem sunt nuncianda in genere, non in specie; & quoad famam non quoad veritatem, & quod sibi rescribant quæ invenerint, & an eis videatur quod super veritate eorumdem, & in specie sit inquisitio committenda.

Tertio, si rescribant talia per quæ videatur quod inquisitio veritatis committi debeat, requirat iterum summus pontifex fratrum consilia, & definiat utrum sit inquisitio committenda vel non.

Quarto, si inquisitio committenda ei videatur, iterum scribat eisdem vel aliis, quod veritatem inquirant; primo de fama; secundo de vita, tertio de miraculis exacte, diligenter, fideliter, & prudenter, secundum articulos & interrogatoria quæ sub bulla sua transmittit, de quo legitur & notatur *extra de testibus c. venerabili*: quod invenerint remittant sub sigillis suis inclusis.

Quinto, remissa inquisitione, committitur examinatio in curia aliquibus capellanis, vel aliis personis auctenticis & discretis, quæ forment rubricas.

Sexto, rubricæ sic factæ examinentur cum exacta diligentia per dominum papam & fratres, & requirat papa consilia eorundem; an scilicet videantur præfata talia, propter quæ sit canonizatio non immerito facienda.

Septimo, si videatur domino papæ, quod facienda sit, definiat hoc secreto, primitus inter fratres.

Octavo, coadjunctis episcopis, qui sunt præsentes in curia, narret publice in consistorio ea quæ acta sunt & probata, secreta definitione jam facta suppressa, & requirat consilium prælatorum.

Nono, assignabitur certa dies, ut omnes conveniant ad aliquam certam ecclesiam, certa die, in qua illuminentur cerei multi, & sternetur tapetis ecclesia, & paretur; ac conveniant papa & fratres, totus clerus & populus, & faciat sermonem summus pontifex, processum recitans & probata, inducens populum ad orandum, quod Deus non permittat eos errare in hoc negotio.

Decimo, flexis genibus, fiat devota oratio, & cantetur *Veni sancte Spiritus*, vel alius hymnus sive antiphona conveniens.

Undecimo, surgat papa ab oratione, & definiat illum de quo agitur sanctum esse, & sanctorum catalogo ascribendum, & tamquam sanctum esse venerandum, & festum suum colendum tali die.

Duodecimo, cantetur officium *Te Deum laudamus*, & celebret missam idem papa solenniter in honorem ejusdem sancti.

Hic autem ordo non semper ad unguem hactenus est servatus, & maxime quando agebatur de martyrizatis pro fide; illi enim consue-

ve-

a Hic & aliis locis Anglicana editio innumeris fratet mendis quæ eluere vix ullus posset.
a) *Lege*, circa majora majus &c. H.
b) *Forte*, si sit illusio. H.

ANNO CHRISTI 1494.

venerunt facilius & levius expediri, secundum *Hostiens.* & nota secundum *Innoc.* quod regulariter tunc tantum fit hæc canonizatio, quando per sufficientes probationes constat de fide & excellentia vitæ, & operatione miraculorum ejus, qui petitur canonizari, *supra de teste venerabili.*

Nota, neminem canonizandum, nisi prius diligenter per depositiones testium fide dignorum constet de illius gloriosa & optima vita & miraculis; nec unum sufficeret sine alio; non enim sufficit vita sine miraculis, intellige, ad finem canonizationis obtinendum; non enim ad finem beatitudinis, nam ad esse sanctitatis non requiruntur necessario miracula, ut notatur in *c. 1. de reliq., & vene. san. & in c. unico e. ti. lib. vi.* sed non debet canonizari, quia ignoramus sine miraculis an fuerit dignus ira vel misericordia. *Ad hoc e. fi. & quomodo ibi no. depurgata.* Nec sufficiunt miracula sine vita gloriosa, quia sæpe fiunt ex scientia, & non ex dono Dei, ut *in gloss. 1.* Sæpe ex dono Dei sine merito vitæ, & tales punientur magis, quia sanctis usi sunt non sancte: Vide textum notabilem *in c. prophetavit 1. q. 1. & in c.* dictum eadem causa: *& q. & in c. solet de consec. dist. iv.* ubi *Augustinus* infert, quod tanta potest esse miraculosa fides sine castitate, ut quis transferat montes de loco ad locum: Et hoc bene notandum est pro aliquibus vetulis, quæ sine merito vitæ videntur facere miracula & prædicere futura: Possunt enim habere Spiritum prophetiæ ex dono Dei, sine merito vitæ; ut in dictis juribus; licet nonnulli faciant ex deceptione diaboli *ar. XXVI. q. v. episcopi: & q. IIII. ca. Sciendum, secundum Panor. in c. venerabili de testi.*

Item nota, quod ad canonizandum sanctum, & in sanctorum catalogo, de quo habetur *xix. q. iii. qm.* conscribendum, hoc modo pervenitur; primo oportet inquiri de vita sua, ut ipsa prior testimonium ferat pro laboribus multis Christi nomine toleratis; pro moribus casus, & pro actibus strenuis *lxi. di. miramur*; oportet enim hoc præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri *xii. q. ii. Quatuor.* Et maxime quæri debet de simplicitate & humilitate ipsius canonizandi, quia superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Item debet inquiri, an in vita persecutionem passus fuerit *cit. q. 1. Omnis qui, &c. ibi adunati*; & de causa persecutionis, utrum scilicet, quia volebat justitiam exercere, vel propter caritatem. *1. q. 1. vide quantum bonum.*

Item quærendum est de miraculis, & in vita & post mortem ipsius factis, & quantum ad hoc quod sit miraculum quatuor requirantur.

Primum est quod a Deo & non ex arte contingat & procedat, nec a diabolo, nam miracula quandoque fiunt per malos *1. q. 1. teneamus &c. prophetavit*; necesse enim est martyres a Deo impetrasse quæ mandant *1. di. si quis præpostera.*

Secundum quod sit contra naturam, sicut de virga *Moysi* mutata in colubrum, & de asina loquente ad *Balaam, supra de Hæreticis, cum eu injuncto.*

Tertium est, quod non sit ex vi verborum, sed hominis merito id contingat; & hoc ideo, quia panis & vinum potestate & virtute verborum transsubstantiantur in corpus & sanguinem, *supra de celo mis. cum Martha §. quæsivisti & de consec. d. ii. quia corpus: & in cap. in quibusdam.*

Quartum est, quod sit ad corroborationem fidei; herba enim ministerio hominis transit in vitrum, sed hoc nil ad corroborationem fidei; Et ideo ad canonizationem, nisi hæc quatuor concurrunt miracula non prodessent, secundum [a] *S. stas qui hoc notant supra c. tit. & moderni supra de test. c. venerabili, secundum Io. And. in c. unico lib. vi. &c. Hosti. in summa de reli. & vene. san.* ubi etiam dicit præmissa esse intelligenda de confessoribus: de martyribus autem non fit tanta examinatio, sed secunda tantum de miraculis & causa propter quam passi sunt, *de consec. d. iiii. catechumenum &c. Bapt. vicem.*

[a] Canonistas.

Nota quod per canonizationem consequitur sanctus, quod ecclesia pro eo solemniter, & pro aliquibus solemnius dicit officium, ut hic.

Item inter alios sanctos in litaniis nominatur & vocatur: Et si ecclesia in canonizatione erraret, quod non est credendum, licet accidere posset, *sentent. ex. a nobis* 11. nihilominus preces in honorem talis acceptæ & gratæ sunt, per fidem enim Christi omnia purgantur, *de colia cle. & . . . . . ex vestra . .* Et esto quod veritas canonizationis deficiat, non deficit fides *de rap. debitum de præsta. non Bap. c. ii. & iii.* dicimus enim, quod quilibet licet in secreto alicui defuncto, quem sanctum [b] corditer preces porrigere, ut pro ipso ad Deum intercedat, licet solemnes preces publice emittere, vel solemne officium publice dicere, aut aliquem colere publice pro sancto, etiamsi in vita fecisset miracula, sine auctoritate Romani pontificis nequeat, secundum *Inno. Hosti. & Panor. m. c. 1. de reli. & vene. sanct. & Io. An. c. unico libro* VI.

Omnia ista Mendosa in editione Anglicana. [b] credit.

Quæritur an sit de necessitate miraculi quod fiat in instanti, pro quo vide per *Archidiac. . . . . xxvi. quæst.* §. nec mirum, ubi pro decisione ipsius quæstionis plures elegantes rationes & auctoritates sacræ scripturæ copiose allegat verbo, Verum non fantastice, ubi eum omnino vide, & etiam *in c. Teneamus 1. q. 1.* ubi notat ut aliquid proprie miraculum esse dicatur, quatuor requiruntur; ut sit contra naturam; & sit a Deo; & sit evidens; & sit ad corroborationem fidei nostræ: Si aliquod istorum defuerit non est miraculum, sed potius miraculosum vel mirum; nam si sit contra naturam, & non sit a Deo, & non sit apparens, non est miraculum, sicut quod fecerunt magi *Pharaonis*, quia fecerunt ranas & serpentes; Item si sit contra naturam, & sit a Deo, & non sit apparens, non est miraculum; sicut de pane, qui transsubstantiatur in corpus Christi: Similiter si sit contra naturam, & a Deo, apparens, & non sit ad corroborationem fidei, non est miraculum, sicut si nascatur aliquis tripes: quidam tamen dicunt esse miraculum, quicquid excedit humanæ naturæ industriam, secundum Archidiaconum, ubi supra.

Et quomodo probetur miraculum; & qualiter testes debeant examinari super miraculis alicujus sancti, vide *Io. An. m. c. 1. de confessis li. VI. licet doctores m. c. venerabili de testi., & Dominicum in dict. c. 1.* prius allegatum; ubi quærit an factum miraculosum possit probari directa probatione, ubi dicit post *Io. Monachi*; quod sive miraculum cadit in modo, sive in

ANNO CHRISTI 1494.

facto, non potest probari directa probatione, nam probatio dicitur directa quæ fit per principia, sicut cautatum ostenditur per causam; sed miraculum fit sub incerto, & non habet principium in certo; ponit exemplum in miraculo facti; nam quod cæcus videat, vel quod mortuus reviviscat, est supra facultates & vires naturæ, per quas non datur regressus de privatione in habitum; item ponit exemplum in modo facti, veluti in febricitante, qui ad viam naturæ per certas alterationes successive fieri potest, & esse sanus; sed si fiat in instanti ad invocationem Dei, seu per Deum meritis alicujus Sancti invocati; hoc est supra vires naturæ, quæ quoad modum operatur successive per alterationes diversas; non ergo probatur hoc directe deficientibus principiis in subjecto in quo fit, sed probatur indirecte, nam cum video miraculum excedens vires naturæ in facto vel in modo, & constat illud factum, & non ex causa naturali, habeo consecutive & indirecte illud miraculum causatum ex causa supernaturali, ut quod meum non est scire debeo ad alium pertinere *c. vii. unde quærebatur*; Natura hoc videns mirum factum non esse suum nec ex suis principiis dar. . . . . tum, licet in se factum habet ascribere causæ majori, & sic probatur indirecte sed non directe, secundum *Io. An. Io. Mo. & Dominicum c. 1. de confessis*, supra allegato. Præterea dixit *Bal. in l. Solam. c. de testi.*, quod in transcendentibus naturam ut in miraculis non credatur testi, nisi deponat cum causa scientiæ, ut *M. cap. venerabili, extra cap. tit. supra allegato*; item miracula alicujus sancti non probantur per testes singulares, quorum unus deponit de uno, alter de alio miraculo *secundum Archidiaconum in. cap.* nec mirum superius allegatum, quem omnino ibi. dem vide.

Locus mendosus præ aliis.

Modus canonizationis.

AD canonizationem alicujus beati in catalogo sanctorum adscribendi, hoc ordine perveniri consuevit.

Primo, quod aliquis princeps, aut alii domini vel honesti & authentici viri denuncient Romano pontifici; & nedum semel, sed pluries & instantissime supplicent pro canonizatione facienda.

Deinde, quod Romanus pontifex causam canonizationis duobus vel tribus prælatis committat, qui de moribus & vita canonizandi, ejusque miraculis, se diligenter informent, & illi referant.

Postea, quod præsentata commissione prælatis, ipsi, illa recepta & admissa, cum edictis & citationibus opportunis procedant.

Dehinc, processu recte formato, & super præmissis totaliter expleto, illum in publicam & authenticam formam sigillatum, & clausum, ad Romanum pontificem mittant.

Relatione habita, Romanus pontifex in consistorio cum suis reverendissimis fratribus sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, maturo concilio & tractatu procedentibus, decernit & mandat juxta merita canonizandi in processu patentia.

Quibus peractis, si canonizandus sit aliquis, in ecclesia, immo basilica principum apostolorum de Urbe conficitur apparatus infrascriptus.

A Imprimis in basilica sancti Petri & medio ecclesiæ fit unus parcus magnus ligneus supra terram, ad staturam magni hominis altus; longitudine xl. & altitudine xxx. passuum, unicam dumtaxat portam habens cum scala clausa, ne possit per ipsius latera ascendi.

In dicto parco fit altare ligneum, longitudinis duorum passuum, super quo papa debet solemniter celebrare.

Fiunt & in eodem undique scamna pro cardinalibus, episcopis, assistentibus, prælatis, abbatibus, protonotariis & oratoribus.

B Habetur ibidem pannus de scarleto pro domino papa, ut moris est, ante ipsum tenendus, & duo tapeta in certis locis, quibus ipsum genuflectere oportet: Pro altari prædicto haberi debet frontale broccatum cum fazio de albo.

Duæ sedes juxta consuetudinem pro pontifice maximo,

Fit unum baldachinum pro papa album. cum . . . . chamis broccali de auro, latitudinis unius, & altitudinis duarum cannarum, habens pendalia de carmusino, in quibus sint depicta arma ecclesiæ, arma papæ, imago canonizandi, & arma illius cujus expensis fit canonizatio, & civitatis in qua canonizandus natus est, vel corpus ejus jacet, prout volunt solicitatores cano-

C nizationis.

Ab ingressu dictæ ecclesiæ usque ad finem dicti parci, undique inter columnas imponuntur intorticia cerea, ponderis librarum quatuor, vel circa, pro quolibet usque ad numerum lxxx.

Pro veneranda elevatione corporis Christi haberi debent xii. intorticia similis ponderis.

Cerei duo albi pro papa, quando exit cameram pro accendendo ad dictam ecclesiam processionaliter cum cardinalibus & aliis prælatis paratis, ponderis librarum duodecim vel circa.

Unicuique cardinalium dari debet cereus unus

D albus, ponderis librarum quatuor, pro processione.

Cuilibet prælato, oratori, ac magno nobili in tali processione pontificem comitantibus, datur cereus unus, librarum duarum, ex cera communi.

Subdiaconis papæ, auditoribus sacri palatii, clericis cameræ, acolytis, papæ cubiculariis, secretariis, cantoribus, abbreviatoribus de majori parco, & scriptoribus si interfint, cereus unus ceræ communis ponderis unius libræ pro singulo.

Servientibus armorum, cursoribus, magistris de virga, ac reliquis minoribus officialibus, cereus similis mediæ libræ pro sin-

E gulo.

Ceteris curialibus qui essent sub parco cereus similis iv. unciarum, vel circa, pro singulo.

Si dominus qui facit fieri canonizationem habeat vexillum, fieri debet, & ante offertorium gestari.

Offertorium.

PRimus commissarius cardinalis offert duos pannos magnos auripellæ crocei, & duos auripellæ albi coloris coopertos; & super quo-

li-

libet pannorum prædictorum, debet esse una mappula telæ finissimæ longitudinis octo palmarum.

Secundus commissarius cardinalis offert quatuor barillia vini, simili dumtaxat auripellæ cooperta.

Tertius commissarius cardinalis offert quatuor magnos cereos, ponderis librarum decem ceræ communis, pro quolibet.

Oratorum, procuratorum, sive solicitatorum canonizationis, primus offert unum canistrum depictum, in quo erunt aliqui columbi albi, quorum unus saltem evolare possit.

Secundus eorumdem offert alterum similem canistrum plenum vivis aviculis; & tam primus, & secundus ex prædictis oratoribus, procuratoribus vel solicitatoribus, quam alii ex eis quicumque fuerint, offerre debet cereum unum librarum sex ceræ communis, pro singulo.

Ultra cereos prædictos debent esse septem cerei ponderis librarum duarum, pro quolibet, de cera alba, qui portantur super septem candelabra in processione pontificia, a camera paramenti usque in ecclesiam sancti Petri.

Item cerei duo similes pro credentia vasorum sacrorum, ac cerei septem similes pro altari super quo papa celebrat.

Hæc sunt consueta apparatus, & ceremoniarum præter ordinem celebrandæ missæ.

PRæcesserunt hæc omnia expensæ factæ in commissione causæ & formationis processus: ac sequuntur infrascripta, omissis expensis commissionis, causæ, & formationis processus, cum de illis haberi non possit veritas aut certitudo. *Hæc quod ad rem non faciant omissa.*

**** Bulla super canonizatione beati Anselmi archiepiscopi.*

ALexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo Dunelmensi salutem & apostolicam benedictionem. Romanus pontifex viros claros & electos, & qui in præsenti vita dum fuerunt, vitæ sanctimonia, ac bonis & exemplaribus moribus plurimum floruerunt, & eorum exigentibus clarissimis meritis aliorum sanctorum numero aggregari merentur, facta super his diligenti & matura inquisitione & veritate comperta, inter sanctos prædictos debet collocare, & ut sancti ab omnibus Christi fidelibus coli, venerari, & adorari mandare: Idcirco cum a nobis similia petuntur, ut res debitis modo & ordine procedant, cum per nosmetipsos non possimus circa singula quæque intendere, prælatos & alios viros dignos doctrina, bonitate, integritate, & rerum experientia interdum eligimus, qui super præmissis auctoritate nostra diligenter inquirant, & deinde nobis & fratribus nostris quicquid repererint significetur, ut omnibus postmodum examinatis providere possimus, prout in domino noverimus salubriter expedire. Sane per literas carissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris, ac etiam ex relatione suorum apud nos oratorum, intelleximus bonæ memoriæ Anselmum archiepiscopum Cantuariensem tanta vitæ, dum in hoc seculo fuit, sanctimonia floruisse, ut post ejus obitum in dies altissimus ejus intercedentibus meritis, quamplurima miracula fuerit operatus, quod in regno illo & aliis partibus & provinciis illi finitimis notissimum existit, ut ab omnibus Christi fidelibus, partium & regni prædictorum pro sancto habeatur; & propterea cum præfatus rex, & dicti regni Angliæ regnicolæ summopere desiderent, præfatum Anselmum aliorum sanctorum catalogo aggregari, nobis cum instantia supplicari fecerunt, ut super meritis & miraculis ejusdem Anselmi archiepiscopi informari vellemus ad effectum, ut miraculis meritis ejus exigentibus, aliorum sanctorum numero aggregaretur. Nos igitur deliberantes, prout tantæ rei magnitudo requirit, in hujusmodi negotio mature & gravissime procedere; ac sperantes quod ea quæ vobis in hac parte duxerimus committenda, diligenter, accurate & fideliissime exequemini; vestigiis etiam felicis recordationis Innocentii papæ diu prædecessoris nostri, qui similem fecit commissionem inhærentes, hujusmodi supplicationibus piis, honestis, & devotis inclinati, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus conjunctim per vosmetipsos de vita & miraculis ejusdem Anselmi archiepiscopi, auctoritate nostra diligenter inquiratis, & omnia quæ repereritis de vita, meritis, & miraculis hujusmodi inscriptis, per notarios publicos redigi faciatis, & deinde processum per nos desuper confectum, vestro sigillo signatum, per proprium nuncium ad nos quantocius destinare curetis, ut processu prædicto per nos diligenter inspecto & examinato, una cum consilio fratrum nostrorum prædictorum desuper debite providere possimus; super quibus omnibus & singulis vobis harum serie plenam, liberam, & omnimodam concedimus facultatem, non obstantibus constitutionibus, & ordinibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Vos autem in hujusmodi negotio, prout tantæ rei magnitudo requirit, atque accurate, diligenter, & fideliter procedere curetis, ut apud nos [a] ad sedem prædictam non immerito possitis commendari, & apud Deum consequi merita felicitatis æternæ. Datæ Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto Nonas Octobris, pontificatus nostri anno tertio.

ANNO CHRISTI 1494.

[a] *forte*, & sedem.

ANNO CHRISTI 1503.

VITA
PII PAPÆ III.

PIUS III. antea Franciſcus Piccolomineus appellatus, Pii II. ex ſorore nepos, factus eſt pontifex X. Kalendas Octobris, anno Chriſti redemptoris 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Cæſar dux Valentinus a morbo illo quem ex ſumptione veneni contraxerat, liberatus, coacto duodecim millium armatorum agmine, conclave quo patres ad futuri pontificis comitia habendâ congregati erant, obſederat: verum populi ſeditione, & Gallorum atque Hiſpanorum interceſſione, Urbe exceſſit. Cumque paulo poſt ad deoſculandos novi pontificis pedes rediiſſet, Urſini illum armis adorti ſunt, poſtque magnam cædem utrimque commiſſam, Valentinus juſſu pontificis vivus in arcem Æliam perducitur. Ex ſæviſſimo ulcere, quod non ſine ſuſpicione ſuperilliti veneni crus exederat, pontifex ætatis annum agens quartum & ſexageſimum interiit xv. Kalendas Novembris, & ſepultus eſt prope avunculum in Vaticano, cum ſediſſet dies tantum viginti ſex.

VITA
JULII PAPÆ II.

Julius quando pontifex factus.

JULIUS, antea Julianus de Ruvere nominatus, Sixti IV. ex fratre nepos, epiſcopus Carpentoractenſis, & cardinalis ſancti Petri ad vincula, contra Alexandri pontificis conſilium defuncto Pio III. ſubrogatus eſt tertio Kalendas Novembris, anno domini 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Dixerat enim adhuc vivens Alexander, ab eo eſſe cavendum, ut olim Sylla a male præcincto puero Julio Cæſare. Valentinum ducem, quem Pius cuſtodiæ mancipaverat, ea conditione dimiſit, ut Cæſenæ & Fori Livii caſtra eccleſiæ redderet. Dimiſſus pro ſuo merito in Hiſpania glande trajectus occubuit. Neptem ex ſorore Marco Antonio Columnæ deſponſavit. Cumque ad reſtituendum ſtatum eccleſiaſticum animum convertiſſet, Joannem Bentivolum Bononiæ violentum invaſorem fugavit, initoque cum principibus Chriſtianis fœdere contra Venetos, latam in ſe anathematis ſententiam ob Arimini & Ravennæ iniquam detentionem parum curantes, exercitum movit, eoſque feliciter ſubegit. Ducem Ferrariæ propter occupatas Salinas excommunicatum bello profligavit. Mutinam atque Mirandulam Gallico præſidio munitam expugnavit. Cumque ea de cauſa ſchiſmatici quidam cardinales conciliabulum Piſanum indixiſſent, atque ad illud Julium pontificem velut perjurum citari procuraſſent, ejuſdem Julii auctoritate congregata eſt Romæ in Laterano univerſalis & œcumenica ſynodus, qua actis prædicti Piſani conciliabuli annullatis & reprobatis, rex Galliæ & Florentini una cum ſchiſmaticis cardinalibus dira anathematis ſententia perculſi fuerunt. In hac rerum perturbatione contra Gallos ab Hiſpaniæ & Angliæ regibus auxilium & ſubſidium imploravit & obtinuit. Venetorum & Helvetiorum copiis auxiliaribus fretus, omnem Galliarum exercitum Italiæ finibus ejecit. Maximilianum Sfortiam ducatui Mediolanenſi reſtituit. Bononiam a Bentivolis occupatam recuperavit. Et ut plura uno verbo dicam, libertatis eccleſiaſticæ tam erat ſtudioſus, ut frequenter diceret, indignum eſſe Levitas ſervire, quos ceteris imperare oporteret. Veri amantiſſimum fuiſſe fatebatur inimicus illius Alexander VI. cujus metu urbis aditu abſtinebat. Multis periculis, plurimiſque laboribus fractus, obiit Romæ IX. Kalendas Martii, anno Chriſti 1513. cum ſediſſet annos novem, menſes tres, dies viginti & unum. Diverſis vicibus viginti octo cardinales creavit.

Julius quæ bella geſſerit.

ANNO CHRISTI 1508.

** STATUTA ET ORDINATIONES

Reverendi in Chriſto patris domini Willielmi Vvarham archiepiſcopi Cantuar. in curia audientia apud Lamberh editæ & publicatæ tertio die menſis Februarii anno domini MDVIII. & ejus translationis anno quinto, de conſenſu omnium advocatorum & procuratorum ejuſdem curiæ.

Ex ver. exēplari in bibl. Cotton.

1. IMPRIMIS ſtatuimus, quod nullus officium advocati ſeu procuratoris in curia audientiæ præſumat exercere, niſi prius fuerit in advocatum vel procuratorem in curia Cantuarienſi admiſſus.

2. Item ſtatuimus, quod cauſas pauperum judex

ANNO CHRISTI 1508.

judex certis advocatis & procuratoribus gratis A
ſuſcipiendas aſſignet, & tam actorum ſcriba,
quam ceteri de curia noſtræ audientiæ officium
ſuum dictis pauperibus impendant caritatis in-
tuitu, quas cauſas judex præ ceteris, & ci-
tius ſi poterit expedire teneatur, nihil pro exa-
minatione proceſſuum aut ſententiarum literis
exequutoris, ſeu probatione ſententiæ a par-
tibus hujuſmodi exigendo; & ſi advocatus vel
procurator hujuſmodi per judicem eis aſſigna-
tus, in eorum cauſis remiſſior aut negligen-
tior, quam in ceteris ſuis cauſis fuerit, ſeu
officium ſuum abſque exactione mercedis eis
non præſtiterit ab hac curia noſtra perpetuo
expellatur.

3. Item ſtatuimus, quod uno electo nego- B
tio ſive incepto ceteri ſileant advocati & pro-
curatores, niſi fuerint in eodem negotio ſa-
lariati, in ipſo negotio ad bancum accedant,
quouſque inchoatum expediatur negotium ea
vice; ac etiam honeſte & modeſte ſe habeant,
& proponenda proponant ceteris procuratoribus
ab inceptione aliarum cauſarum tacentibus;
regiſtri etiam ordo in cauſarum expeditione
omnino obſervetur, ita ut prius illæ cauſæ ex-
pediantur, quæ priores in ordine regiſtri fue-
rint, niſi forte inſtans productio teſtium ſeu
partium principalium, quæ ſine diſpendio dif-
ferri non poterit, ejus ordinem ex æquitate
quandoque poſtulet interverti: Et ſi quis ad-
vocatus vel procurator hujus ſtatuti pro cele- C
ri cauſarum expeditione inducti tranſgreſſor ex-
titerit juxta arbitrium judicis punietur.

4. Item ſtatuimus, quod nullus procurator
in dicta audientia libellum, exceptionem, re-
plicationem, ſeu quamcumque materiam juſti-
ficatoriam, ſeu excluſoriam, vel directe con-
trariam, poſitiones vel articulos in curia præ-
dicta porrigat, proponat, aut miniſtret in
quacumque cauſa, niſi concilium alicujus ad-
vocati dictæ curiæ, officium advocandi in ea-
dem communiter exercentis, ad videndum hu-
juſmodi libellum, exceptionem, replicatio-
nem, materiam juſtificatoriam, excluſoriam,
vel directe contrariam, poſitiones vel articu-
los prius habuerit, dummodo copiam advoca- D
torum ejuſdem curiæ habere poſſit; & ſi ad-
vocatus libellum, exceptionem, replicatio-
nem, materiam juſtificatoriam, excluſoriam,
vel directe contrariam, aut poſitiones, vel
articulos abſque ſalario ante ſibi tradito vide-
re, aut concilium eiſdem adhibere recuſave-
rit, tunc liceat procuratori libellum, ex-
ceptionem, replicationem, materiam juſtifi-
catoriam, excluſoriam, vel directe contra-
riam, poſitiones, & articulos in quacumque
cauſa porrigere, proponere, & miniſtrare.

5. Item ſtatuimus, quod nullus procurator
poſt litis conteſtationem, in præſentia advoca-
ti ejuſdem cauſæ aliquid petat per decretum,
niſi prius per ipſum advocatum ejuſdem cauſæ, E
tunc præſentem petatur; & ſi aliquis procura-
torum hæc duo ſtatuta pro communi litigan-
tium utilitate inducta, ſeu eorum aliquod ob-
ſervare neglexerit, ab officio procurandi in
hac curia noſtra, abſque ſpe reſtitutionis per-
petuo expellatur.

6. Item ſtatuimus, quod auditor cauſarum
in curia noſtra audientiæ, deinceps omnia &
ſingula præcedentia ſtatuta in primo die juri-
dico cujuslibet termini, quo eum ſedere con-
tigerit pro tribunali, & antequam aliquem
actum judicialem exerceat, per ejus actorum
ſcribam publice perlegi faciat; & tam dictus
auditor, quam ejus actorum ſcriba qui pro
tempore fuerit, qui hoc facere neglexerit,
tenebitur ſolvere nobis & ſucceſſoribus noſtris
xx. ſolidos ſterlingorum, pro ſingulis terminis
totiens quotiens hujuſmodi negligentia contigerit præter & ultra pœnam arbitrariam, per
nos & ſucceſſores noſtros imponendam cuilibet
eorumdem id facere negligenti, ratione ſuæ
negligentiæ & contemptus.

7. Item ſtatuimus, quod quando propter
ſenectutem vel valitudinem teſtium, aut de
conſenſu partium, vel alia juſta cauſa fuerit
pro examinatione teſtium ad loca extra curiam
noſtram mittendum, illud in prima vel ſecun-
da productione ante tertiam omnino fieri po-
ſtuletur: Quod ſi uſque ad tertiam productio-
nem omiſerit malitioſe (quod eo ipſo præſu-
metur ſi omiſſum fuerit) volens ulterius ad
producendum eos admitti nullatenus audiatur,
niſi fecerit fidem corporali præſtito juramento,
quod de novo ad ipſius pervenit notitiam te-
ſtium hujuſmodi teſtimonium in cauſa ſua vel
negotio utile eſſe vel neceſſarium, aut eos ſe-
nes vel valitudinarios extitiſſe, ſolennitate ju-
ris quæ in quarta productione requiritur, in
ſuis caſibus nihilominus obſervata: Nec tunc
cum mittendum fuerit ſit in voluntate partis
contra quam conceditur miſſio, utrum acto-
rum ſcriba ad id noſtræ curiæ vel alios deſtine-
tur; cumque plerumque ſumptus examinato-
rum mittendo quantum ſeu valorem totius litis
excedant, ſed judicis arbitrio committatur,
utrum actorum ſcribam vel alium tranſmittat;
vel conſideratione habita ad perſonas & cauſas
alteri perſonæ illarum partium provinciæ re-
ceptionem & examinationem in debita juris for-
ma committat.

8. Item ſtatuimus & ordinamus, quod nul-
lus advocatus in curia noſtra audientiæ de ce-
tero cauſam aliquam quam ſuus coadvocatus in-
cepit in ſe ſcienter aſſumat, niſi coadvocatum
ſuum infirmum aut abſentem fore contigerit,
aut ſuo coadvocato in eadem cauſa aſſociatus
fuerit vel aſſiſtat, & qui contrarium fecerit
ab officio advocandi a curia noſtra audientiæ
expellatur.

9. Item ſtatuimus, ut ſi quando juſtifica-
tionem ſeu exceptionem aliquam directe con-
trariam intentioni, vel replicationem directe
contrariam exceptioni, aut duplicationem re-
plicationi, ſeu deinceps in curia noſtra au-
dientiæ proponi contigerit, hoc ſtatim fiat
quoad juſtificationem, ſeu exceptionem directe
contrariam intentioni, ſtatim poſt litis conte-
ſtationem aut ſaltem infra tertiam ſeſſionem
judicialem prædictæ litis conteſtationem imme-
diate ſequentem; & quoad replicationem, ut
id ſtatim fiat poſt exceptionem propoſitam ad-
miſſam, aut ſaltem infra tertiam ſeſſionem
judicialem poſt hujuſmodi exceptionem admiſ-
ſam immediate ſequentem, & ſimili modo
quoad duplicationem, aut proponatur ſtatim
aut ſaltem infra tertiam ſeſſionem judicialem
poſt replicationem propoſitam & admiſſam im-
mediate ſequentem, & ſic deinceps, ut ſic
probationes concurrere valeant ſuper iiſdem.

ANNO CHRISTI 1509.

CONCILIUM AVENIONENSE

Ex Martene Thes. Anecd. t. 4 p. 385.

Anno M. D. IX. celebratum.

Ex MS. ecclesiæ Avenionensis.

Statuta synodalia provincialia in sancta synodo videlicet de anno Domini M. D. IX. *&* XVII. *mensis Octobris publicata cum conditionibus, restrictionibus, & moderationibus, nuper per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum Antonium Flores Dei & apostolicæ sedis gratia Avenionensem archiepiscopum, præsentibus dominis procuratoribus totius cleri ejusdem diœcesis editis & factis, ac in eadem synodo ultimo tenta per ipsius reverendissimi domini archiepiscopi vicarium observari jussa, de verbo ad verbum sequuntur & sunt talia.*

I.

Gratiæ revocatæ.

ET primo præfatus reverendissimus dominus archiepiscopus licentiæ olim de non residendo in ecclesiis & beneficiis ecclesiarum concessæ gratiam & alias quascumque nunc specialiter & expresse revocat, ordinando quod dictam revocationem in vestris ecclesiis publice nuntietis.

II.

Beneficiorum pluralitas damnata.

Item, quod nullus presbyter in civitate seu diœcesi Avenionensi duas capellanias perpetuas vel curam animarum unius parochiæ cum una capellania tenere præsumat sine ipsius reverendissimi domini archiepiscopi aut ejus vicarii licentia. Qui vero contrarium facere inventus fuerit, omnibus privabitur beneficiis, alteri postmodum licite conferendis.

III.

Residentis præcepta.

Item, quod universi & singuli priores, rectores, vicarii perpetui, aut alii in civitate & diœcesi Avenionensi constituti, curam ipsarum habentes, & capellani in ecclesia cathedrali Avenionensi, & in aliis ecclesiis collegiatis capellanias perpetuas obtinentes, faciant de cetero in suis beneficiis residentiam continuam personalem, nec se absentare audeant ab eisdem, & absque sua voluntate, nisi forsasse interdum pro negotiis licitis & honestis: ita quod eorum absentia in anno per dies vel hebdomadas rite computatas unius mensis spatium non excedat: & hoc sub pœna excommunicationis super hoc statuta & decem librarum Turonensium curiæ archiepiscopali applicandarum, nisi a dicto reverendo archiepiscopo seu ejus vicario specialem obtinuerint licentiam: & nihilominus ponantur & arrestentur omnes fructus, redditus, & proventus talium capellaniarum in civitate & diœcesi consistentium: in quibus instituti non residunt, nec eisdem deserviunt, ut tenentur: & hoc denuntietis populo vestro, ut nullus ipsorum de dictis fructibus eis respondeat, sub pœna excommunicationis prædicta,

IV.

Item, quod omnes capellanias fundatas in ecclesiis parochiis & ipsarum valorem ac nomina ipsas obtinentium, & quibus deserviunt, in scriptis dimittere debeatis penes secretarium domus episcopalis curiæ, infra unum mensem proxime futurum, sub pœna excommunicationis, & decem librarum Turonensium, fisco dictæ curiæ applicandarum.

V.

Missæ parochialis [illegible] ceptum.

Item præcipitur atque districte injungitur universis & singulis capellanis curatis civitatis & diœcesis Avenionensis prædictis, ut per sex dies immediate sequentes, tam dominicos quam festivos, publice dum populus ad divina convenerit, legant & publicent in vulgari omnibus parochianis suis hoc præsens statutum, videlicet quod universi & singuli utriusque sexus parochiani eorumdem, postquam ad annos discretionis pervenerint, deinceps quacumque excusatione cessante, nisi legitima, saltem omnibus diebus dominicis & præcipue festivis in missa majori conveniant personaliter ad suas parochiales ecclesias, verbum Dei, salutaria monita, ac omnia officia audituri, ecclesiastica sacramenta recepturi: ita quod ad minus de quolibet officio una persona in ecclesia remaneat, quæ audiat ex integro totam missam, & eos moneat efficaciter quod sub excommunicationis pœna

istud

ANNO CHRISTI 1509.

istud statutum debeant inviolabiliter ob- A servare : notificando eisdem quod si qui eorum pœnarum mandati sive constitutionis hujusmodi fuerint contemtores, contra ipsos, ut justum fuerit, procedetur.

VI.

Item, quod omnes clerici, sive quæcumque persona ecclesiastica curam animarum, aut quodcumque beneficium seu officium ecclesiasticum in civitate & diœcesi prædictis obtinentes, amodo in ecclesiis suis divinum officium faciendum, B tam in missis quam aliis horis diurnis aut nocturnis, eundo per villam pro administrando ecclesiastica sacramenta, vel pro sepeliendo corpora defunctorum, ferant continue & deportent superpellicium cum longis manicis decens & honestum. Illa quæ manicas non habeant, olim per aliquos ferri consueta, ab eis & eorum quolibet sub excommunicationis pœna dimissa penitus & rejecta : quam sententiam excommunicationis contra facientes contrarium hujusmodi constitutionis fert sententialiter in his scriptis,

VII.

Item, ex præfati reverendi domini archiepiscopi parte, vos & quemlibet vestrum sub excommunicationis pœna moneo, ut nullus recedat de civitate præsenti, nisi agnoscatur quod bene satisfecerit ac solverit clavario curiæ episcopalis Avenionensis prædicto, & illi de præsenti civitate infra tres dies proximos etiam D respondendo pro aliis de extra civitate antequam recedant, solvant synodum, & cathedraticum anni præsentis, etiam arreraria temporis jam lapsi, aut alias cum ipso legitime convenerint sub pœna decem solidorum Turonensium, per dictum clavarium nomine fisci exigendorum.

VIII.

Item, quod quilibet rector, seu vicarius, & alii quicumque, sive monachi, aut canonici regulares existant in civitate E & diœcesi Avenionensi prædicta curam animarum exercentes, præsentent infra sex dies ab ipsa immediate sequentes computando sacerdotem suum curatum eidem domino episcopo, aut ejus vicario, sub pœna excommunicationis & decem florenorum ut supra applicandorum, & aliter prout requiret negligentia cujuslibet delinquentis.

IX.

Item, de mandato præfati domini archiepiscopi moneo vos omnes & singulos, ut hospitalitatem debitam observetis. Hospitalitas.

X.

Item, quod fontes baptismales mundos & clausos teneatis. Fons baptismalis.

XI.

Item, quod curatus etiam mundo, tute & honesto loco teneatur.

XII.

Item, quod altarium vestimenta, mappas & alia ecclesiastica ornamenta præparata & honeste mundata teneantur. Altaris ornamenta.

XIII.

Item, quod personas excommunicatas C evitetis : in vestris ecclesiis parochialibus singulis diebus dominicis & festivis excommunicatas publice nuntietis, ipsasque instantissime moneatis ad redeundum ecclesiæ unitati, sub pœna excommunicationis & aliter ipsius domini archiepiscopi arbitrio puniendas. Excommunicati.

XIV.

Item, quod infra unum mensem proximum omnia nomina & cognomina excommunicatorum parochianorum vestrorum utriusque sexus, & per quantum tempus in hujusmodi excommunicationibus extiterint, procuratori fiscali vel secretario in scriptis mandetis, sub pœnis excommunicationis & quinque librarum Turonensium.

XV.

Item, quod quilibet vestrum qui curam habetis animarum in parochia sua statuta provincialia & synodalia habeat, & si non habeat, procuret habere : quæ infra unum mensem proximum ostendere teneatur secretario, sub pœnis excommunicationis & viginti quinque solidorum, ut supra applicandorum.

XVI.

ANNO CHRISTI 1509.

XVI.

De arendandis beneficiis, nisi de licentia RR. domini archiepiscopi sub excommunicationis pœna.

Item, de mandato quo supra, inhibetur vobis omnibus tam præsentibus quam futuris, quod qui in civitate & diœcesi Avenionensi prædicta beneficia ecclesiastica obtinetis, ne aliquis vestrum de cetero proventus integros ecclesiarum suarum præsumat arendare, nisi de speciali licentia a dicto reverendissimo domino archiepiscopo, seu ejus vicario prius obtenta, & hoc sub pœna excommunicationis prædicta & commissionis medietatis proventuum illius beneficii arendati,

XVII.

Curati annuales.

Item, quod quilibet curatus annuallis, singulis annis recipiat litteram curæ sibi commissæ in continenti post synodum celebratam: nec aliquis presbyter curam animarum in civitate & diœcesi Avenionensi exercere audeat, seu præsumat quoquo modo, nisi fuerit dicto RR. domino Avenionensi archiepiscopo, seu ejus in spiritualibus vicario debite præsentatus, & ad hoc admissus, ac litteras suas regiminis curæ ad quam præsentatus fuerit & admissus habuerit speciales. Qui vero contrarium fecerit, pœnam viginti solidorum incurrat,

XVIII.

Ne clericus vel quævis alia persona ludat in ludo taxillorum, alearum, cartarumque sub pœna excommunicationis, cum aliis pœnis infra scriptis.

Item, cum in ludis taxillorum, alearum, & cartarum fiendis de levi committi possint, prout sæpissime committuntur, scandala, rancores, debata, perjuria, nec non blasphemationes inhonestæ contra Deum, & omnes sanctos, ac alia diversa nefandissima crimina: de quibus nullæ fiunt punitiones: nos volentes in quantum possumus, prout ex nostro incumbit officio, talia evitari, procurare statuimus & ordinamus, quod si quis clericus, vel ecclesiastica persona, ad dictos ludos taxillorum, alearum, & cartarum, publice vel occulte, in quibus pecuniæ causa imbursandi interveniat, ludere præsumserit: si de die excommunicationis pœnæ: si vero de nocte, dictæ excommunicationis nec non decem florenorum dictæ monetæ, curiæ prædictæ applicandorum, pro qualibet vice decernimus subjacere.

ANNO CHRISTI 1509.

XIX.

De non frequentandis tabernis & locis aliis inhonestis sub pœna excommunicationis.

Item, quod de cetero nulla persona ecclesiastica, vel in sacris ordinibus constituta, audeat seu præsumat ad tabernas, & alia loca publica accedere, potare, comedere, stare, vel alias quomodolibet perseverare, nisi in casibus licitis & honestis, & directe a jure permissis: & hoc sub pœna quinque florenorum dictæ monetæ, ut supra applicandorum, pro qualibet vice, per quemlibet contra facientem committenda.

XX.

Defunctorum nomina in regimine scribenda.

Item, quod unusquisque curatus in sua parochia, per totum anni circulum in suis regestris omnium decentium in sua parochia nomina, heredum & executorum testamentorum, si qui fuerint, nomenque notarii talia testamenta recipientis, fideliter describat; & annis singulis in synodo portare animarum procuratori seu secretario tradere, ut inde executio piorum legatorum fieri salubriter valeat pro animarum salute: & hoc sub pœna excommunicationis & decem librarum, prout supra, applicandarum.

XXI.

Concubinarii expellendi.

Item, insequendo jus commune moneatis omnes & singulos concubinarios subditos nostros, ut infra sex dierum spatium, a die præsentis publicationis, in antea computandarum, eorum concubinas dimittant, in eorum domibus easdem tenere non audeant: & hoc sub pœna excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti. Clericos etiam conjugatos similia attentantes eamdem pœnam excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti se noverint incursuros.

XXII.

Item, quod quilibet prior, rector, vicarius, sive curatus civitatis & diœcesis Avenionensis diligenter inquirat, si in parochia sibi commissa fuerit eorum aliquis parochianus concubinarius vel fortilegus: & super hoc inquisitione diligenter facta, & exinde veritate comperta, confestim offi-

officiali curiæ revelet, & hoc sub pœna quinque librarum fisco dictæ curiæ applicandarum. A

ANNO CHRISTI 1509.

XXIII.

Item, etiam simili tenore præcipitur & mandatur universis & singulis prioribus, vicariis, seu rectoribus parochialium ecclesiarum civitatis & diœcesis prædictarum, ceterisque quibuscumque beneficia quæcumque in illis obtinentibus, communitatibusque & operariis ecclesiarum & beneficiorum hujusmodi, quatenus ipsi & eorum singula circa manutentionem beneficiorum suorum, illorum reparationes, nec non etiam custodiam, conservationem, & augmentationem, librorum, jocalium, ornamentorum, & aliorum cultui divino ordinatorum taliter se habeant & exhibeant juxta ecclesiarum & beneficiorum ejusmodi facultates, quæ veniant commendandæ, exemploque suo devotio ad illa applicanda augeatur. B

XXIV.

Item, insequendo juris dispositionem, quod priores & curati ecclesiarum parochialium solerti diligentia perquirant, si diebus dominicis aut festivitatibus majoribus alieni parochiani in eorum ecclesiis divina audire, spreta sua parochia, soliti sunt, & si aliquos reperiri contingat; eos caritative moneant, ut ad propriam parochiam ad divina & ecclesiæ mandata audienda accedant: id facere recusantes ab eorum ecclesiis rejiciant, illudque domino reverendissimo archiepiscopo, aut ejus vicario denuntiare non postponant. Contrarium facientes pœnam excommunicationis & decem librarum incurrant. C D

XXV.

Item, quia si ubicumque sua jurisdictio non servatur, ecclesiasticus ordo confunditur. Hinc est quod in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, de qua supra districtius mandatur, ut quos extra suam parochiam in ecclesia confiteri, aut dignissimum recipere eucharistiæ sacramentum communiter vel divisim, sine expressa licentia diœcesani ejus vicarii, aut saltem suorum curatorum, contingit; indilate ad suam propriam parochiam revertantur, supradicta sicut decet reverentia suscepturi sacramenta: nisi ad id agendum licentiam obtineant ab altero prædictorum: alioquin ab ingressu ecclesiæ arcebuntur & ecclesiastica morientes privabuntur sepultura. E

XXVI.

Item, insequendo jus commune, quod vos omnes qui curam animarum habetis, si habueritis aliquem parochianum vestrum excommunicatum, seu aliquibus excommunicationis vinculis litteratorie ligatum, tam auctoritate ordinaria quam alterius cujuscumque judicis prætori ecclesiastici, per cujuscumque partis instantiam: si ipse excommunicatus ponat bona sua quæcumque mobilia & immobilia ad manum curiæ nostræ, pro satisfactione debiti illius, ad cujus instantiam extiterit excommunicatus, & aliorum suorum creditorum, & ad salvandum jus in eisdem habentium, illa cum instrumento, notario & testibus, si copia illius haberi possit; sin autem, cum testibus fide dignis, quos habere poteritis, sub dicta manu cum inventario sumtibus rei recipiatis, & sub tuta custodia ponatis, & requisiti eo audito de confessione; si tamen apparuerint signa contritionis & pœnitentiæ, ab eisdem excommunicationum sententiis & aliis peccatis suis more fidelium absolvatur, pœnitentiam salutarem eidem injungendo, & alia sacramenta ecclesiastica sibi ministrando: ac eo mortuo ejus cadaver in terra sacrata more fidelium sepeliri faciatis. Demum infra decem dies post ejusdem defuncti sepulturam, dictum inventarium seu ejusdem copiam nobis, dictoque vicario seu secretario nostro, portetis, ut circa omnia per vos agenda super præmissa procedere valeamus, prout juridice videbitur faciendum.

XXVII.

Item, quod curati, & rectores capellaniarum in ecclesia cathedrali, ac etiam aliis fundatarum designationes ipsarum capellaniarum infra unius mensis spatium dicto domino vicario seu domus archiepiscopalis secretario habeant portare.

XXVIII.

Item, quod nulla matrimonia clandestina in facie sanctæ matris Ecclesiæ solemnizetis, nisi speciali licentia præfati reverendissimi domini archiepiscopi, aut ejus vicarii, seu alterius ad hoc potestatem habentis: nec etiam alia, nisi tribus bannis editis, nisi prius missa celebrata, nisi forsan cum eisdem dispensatum fuerit, sub pœna excommunicationis & decem librarum Turonensium dictæ curiæ applicandarum.

Matrimonia clandestina prohibita.

Ordi-

ANNO CHRISTI 1509.

XXIX.

Ordinans insuper statuens præfatus reverendus dominus archiepiscopus, ac expresse prohibens, ne quis clericus, vel laicus, aut alia quævis persona, cujuscumque status & conditionis existant, quod hujusmodi matrimonia, scilicet clandestina contrahantur per se vel alium, directe vel indirecte, palam, publice vel occulte, auxilium, consilium, opem, & favorem dare seu præbere quoquo modo audeant vel præsumant. Quod si contrarium præsumserint, ipso facto laici prædicti excommunicationis sententiam: clerici vero eamdem excommunicationis sententiam etiam eo ipso & decem librarum Turonensium argenti pœnas incurrant, & quilibet eorum incurrat juris communis & alias pœnas contra præmissa, tam per constitutiones synodales quam per prædecessores nostros promulgatas, jure nostro in eodem robore semper salvo.

XXX.

Item, quod quæcumque persona, quæ pro matrimonio clandestino celebrando diœcesim præsentem seu parochiam suam exiverit, & ibi matrimonium suum contraxerit sine licentia proprii sacerdotis, ipso facto, sententiam excommunicationis incurrat, & ut excommunicatus vitetur & publicetur, donec absolutionis beneficium meruerit a prælato suo, seu ejus in spiritualibus vicario obtinere, & satisfecerit parochiali ecclesiæ, in cujus injuriam præsumserit attentare.

XXXI.

Item, denuo statuit & ordinavit præfatus reverendus dominus archiepiscopus, quod nulli sæculares presbyteri, nisi dumtaxat per eumdem reverendissimum dominum archiepiscopum, seu ejus vicarium, & de ejus licentia admissi infra limitem & diœcesim Avenionensem, missas celebrare, minusque confessiones audire præsumant, nisi prius ab eodem reverendo domino, seu dicto suo vicario, aut alio per eum deputato visis, examinatis, ac licentia litteratorie obtenta: inhibentes & expresse injungentes omnibus curatis, & aliis personis ecclesiasticis, regimen & administrationem ecclesiarum ejusmodi habentes & exercentes, ne dictos presbyteros, cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existentes, ad missas hujusmodi celebrandas & confessiones audiendas sine licentia admittere, minusque necessaria administrare præsumant: & sub excommunicationis pœna, & quinque Turonensium solidorum pro qualibet vice irremissibiliter exigendorum prius.

ANNO CHRISTI 1509.

XXXII.

De vestibus canonicorum, beneficiatorum, ecclesiarum parochialium rectorum, presbyterorum, clericorum tam metropolitanæ quam aliarum ecclesiarum collegiatarum & non collegiatarum.

Item, quoniam honestas & modestia clericorum & ecclesiasticarum personarum, quæ in sacerdotio sunt assumtæ, non solum interior virtutibus, sed etiam juxta sacrorum canonum dispositionem, exterior ornata esse debeat, ut eorum laici exemplo bene ædificentur, & ne eis scandali & murmurandi occasio præbeatur, vestigia nostrorum prædecessorum, seu mentem statutorum synodalium nuperrime & anno effluxo super vestibus honeste portandis editorum, consequentes, statuimus & ordinamus quod canonici beneficiati tam metropolitanæ quam collegiatarum, nec non ecclesiarum parochialium civitatis & diœcesis prædictarum, rectoresque presbyteri etiam beneficia non habentes, infra quindecim dies a die publicationis hujus statuti numerandos, a gestu difformium vestium, quibus in eodem statuto fit mentio, precise penitusque & omnino desistant, & a cetero vestes a parte posteriori altiores, quod colla eorum non ita pateant, & ita a parte anteriori cum crochetis clausas non nimis longitudiuis nec brevitatis notandas, cum manicis longis ac capuciis decentibus & honestis a cetero deferant. Capuciis & non pileis nec cornetis utantur, quoties & quando se populo exhibebunt: inhibentes etiam, & expresse injungentes eisdem canonicis beneficiatis, presbyteris, rectoribus, & aliis prædictis, ne etiam sotulares a parte superiori apertos cum corregia, quin immo clausos, apertos quovis modo differre præsumant: & hoc sub pœna excommunicationis, ad cujus declarationem procedemus, & procedere faciemus per vicarium nostrum, seu officialem curiæ archiepiscopalis præsentis instrumenti procuratorem ipsius curiæ, & quando in supra dictis vel eorum aliquo contraventum fuerit, justitia & ordine in similibus requisiti fuerint; nec non etiam aliis pœnis in prædictis statutis, & quolibet ipsorum contentis, hic pro sufficienter expresse habitis, & aliis etiam arbitrio dicti domini archiepiscopi imponendis.

De

ANNO CHRISTI 1509.

XXXIII.

De rectoribus capellaniarum perpetuarum tam in cathedrali quam in aliis ecclesiis.

Item, ne rerum gestarum veritas valeat deperire, statuimus & ordinamus, quod universi & singuli capellani sive rectores perpetuas capellanias in cathedrali & quibusvis aliis ecclesiis civitatis & diœcesis Avenionensis obtinentes, fundationes, institutiones, titulos, erectiones, designationes, & augmentationes capellaniarum ipsarum, documentorum, munimentorum, jocalium, & aliorum jurium inventaria per eos & eorum alterum in adeptione possessionis eorumdem confecta, nec non & annuos veros valores penes officiarios episcopales, infra unius mensis spatium ab inde computandi portare & exhibere procurent, sub pœna excommunicationis & decem marcharum argenti, fisco curiæ episcopalis applicandarum.

XXXIV.

Item, volumus & statuimus, quod alia statuta & constitutiones tam synodales quam provinciales & synodalia huc usque edita & condita, editasque & conditas, & in aliis præcedentibus ordinationibus & statutis descriptis & descripta, locum habeant, per quoscumque observentur, illisque salvis, illæque in suo robore & vigore remanentes, ac si in præsenti synodo publicatæ & denuntiatæ forent & sub pœnis & censuris in eisdem & quolibet ipsorum contentis.

XXXV.

Item, vocatis ibidem publice interesse debentibus, lectisque præcedentibus statutis synodalibus, comparuit dominus Michael de S. Sixto procurator fiscalis, qui de vocatione & publicatione ejusmodi petiit sibi fieri publicum instrumentum, & nihilominus vocatos & non comparentes obtinuit contumaces reputari. Consequenter rite signatos pœnas supra dictas incurrisse declarari ac litteras opportunas sibi decerni. Quæ acta fuerint, ubi supra in prædicta ecclesia, clero convocato, & ipsis præsentibus, nec non egregiis dominis Gabriele Sogasso doctore, Petro domino electo Castellinatæ, & pluribus aliis.

Et quia præfatus RR. dominus archiepiscopus per antea & litteratorie præceperat omnibus & singulis personis ecclesiasticis, ut de eorum titulis, præconisationibus, unionibus, & per infra certum terminum tunc expressum coram præfato RR. domino fidem facere teneantur. Ideo ad requisitionem procuratoris cleri, comparente pro eo domino Raimundo presbytero, domino Ludovico Sextoris, præcentore dictæ ecclesiæ, causam ejusmodi seu terminum earumdem litterarum in terminis in quibus est, hinc ad festum Pentecostes de gratia prorogavit & prorogat, ut infra eumdem terminum causa hujusmodi terminari valeat & inter eosdem disputari. Actum & testibus quibus supra.

Consequenter illico præfatus reverendus dominus, quia licet alias fuerit disputatum & expositum crebro super dono caritativo solvendo, & pro eo tractando de quotaque taxando & moderando, & deputati essent nonnulli ex ipsis, & inter alios domini decanus Viliænovæ & Johannes de Acuto, & post nihil actum fuerit, quin immo in longum & in dilationibus protelatum: ideo ibidem publice eidem clero sic congregato & omnibus existentibus injunxit, & præcepit, ac expresse inhibuit, ne ab hac civitate discedere habeant, donec & quousque de aliis locorum ipsorum decani & de Acuto interfint, & quia ipse decanus vacare non potest, ipse vero de Acuto absens, providerint, nec non de quota & portione ac de tempore & de summa solvenda convenerint & concordaverint.

Et successive eadem die post prandium congregato ipso clero in loco capitulari dictæ ecclesiæ pro persistendo in prima deputatione facta contra illius præjudicium attentata excusatione dicti decani, nec non absentia domini Johannis de Acuto, sub simili facultate loco ipsorum deputarunt, videlicet loco dicti Johannis de Acuto dominum Petrum Belloti canonicum dictæ ecclesiæ, & loco dicti domini decani dominum Vincentium Bataneti sacristam S. Desiderii ibidem præsentes, & intelligentes, ac onus acceptantes in forma. Actum ubi supra, videlicet capitulariter præsentibus, ibidem domino Valentino Merqueroli presbytero Vivariensis diœcesis & Hilario Albi secundario Podialti testibus.

Quibus sic peractis, non divertendo ad alios actus, supradicti domini, videlicet præcentor dictæ ecclesiæ, dominus Paulus, Villermus Pauli Decanus S. Agricoli, Hyeronimus Divi præcentor S. Petri, Stephanus Chanelli præcentor S. Agricoli, sacrista S. Desiderii, & Bellot vicarius S. Andreæ præsentiam dicti reverendissimi domini archiepiscopi adiverunt, cui prædictam intimationem notificaverunt, & nihilominus

ter-

ANNO CHRISTI 1509.

terminum octo dierum præcipuum & peremtorium ad conveniendum ad invicem de quota & portione qualis & quanta & de tempore obtinuerunt.

Et nihilominus ſuper pileis & cornetis portandis ſaltem tempore hiemali, videlicet a feſto omnium ſanctorum uſque ad feſtum Reſurrectionis Domini, extra tamen eccleſias & divinum officium, & non accedendo proceſſionaliter per civitatem & ultra temporibus pluvialibus, de gratia & ob ſanitatem perſonarum licentiam obtinuerunt, non obſtantibus in dictis ſtatutis ſynodalibus contentis, & citra illarum præjudicium & enervationem.

Demum vero anno a Nativitate Domini M. CCCC. XCVI. & die XXI. menſis Januarii, eum poſt publicationem hujuſmodi peremtoriam ſtatutorum ſynodalium, ſicut præmittitur, in ſancta ſynodo publice factam, inter præfatum reverendiſſimum DD. archiepiſcopum & clerum ſuæ eccleſiæ ſeu archiepiſcopatus & per eum commiſſos & procuratores pluribus & diverſis vicibus de & ſuper modificatione, declaratione & reformatione eorumdem ſtatutorum habitis requiſitionibus & collocutionibus, & ſuper eiſdem porrectis eidem reverendiſſimo domino pro parte illius cleri ſeu illius procuratoris & œconomi ſupplicationibus, omnibuſque mature per eumdem RR. dominum archiepiſcopum viſis & agitatis, præſentibus, audientibus, & intelligentibus egregiis &. RR. patribus dominis Ludovico Sextoris ſedis apoſtolicæ protonotarii, Stephano Chamelli & Hieronymo Divi S. Agricoli & S. Petri Avenionenſium eccleſiarum præcentoribus, Vincentio Batenet canonico dictæ eccleſiæ Avenionenſis pro parte ipſius cleri deputatis, & egregio viro domino Johanne Mariæ legum doctore, ipſius cleri œconomo & procuratore, nec non reverendo in Chriſto patre egregiiſque viris dominis Petro Flores Dei & apoſtolicæ ſedis gratia priore Caſtellinarum, ipſius reverendiſſimi domini archiepiſcopi nepote & vicario generali, Antonio de Caſtro decretorum doctore officiali Avenionenſi, & Michaele de S. Sixto legum doctore, procuratore fiſcali ejuſdem curiæ ex parte ipſius RR. domini archiepiſcopi exiſtente, præfatus RR. dominus archiepiſcopus ſtatuta & conſtitutiones hujuſmodi modificavit, declaravit, reformavit, ac in hunc qui ſequitur modum reduxit, prout & quemadmodum in quadam papiri cedula manu ipſius RR. DD. archiepiſcopi in majori parte ſcripta ibidem publice altaque & intelligibili voce per me notarium ſubſignatum & ipſius RR. DD. archiepiſcopi ſecretarium lecta & ad intelligendum data continebatur, & cujus tenor de verbo ad verbum ſequitur & eſt talis.

Ad officium veri paſtoris ſpectat, ut ſupplicum ſubditorum preces cum Deo & recta conſcientia poſſit exaudire: propterea RR. in Chriſto pater & dominus dominus Antonius Flores Dei & apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopus Avenionenſis, viſis pro parte ſui cleri, petitis & oblatis ſibi a RR. patre domino priore Prædicatorum Avenionenſium, pro dicto clero apud dictum RR. dominum intercedente inſtantiſſime, qui variis vicibus petendo, nonnullas ex ſynodalibus conſtitutionibus modificat, declarat, reformat atque in hunc qui ſequitur modum reducit. Statutor modifica

Et primo in quantum comparentes in ſynodo pro abſentibus reſpective arctabantur ad docendum ſtatim de impedimento dictorum abſentium, placet RR. DD. archiepiſcopo quod ad docendum de hujuſmodi legitimo impedimento, ſi ſtatim commode docere non poſſunt, habeant octo dies continuos ab eadem celebratæ ſynodi die computandos. Quod ad comprehenſa in ſecundo ſtatuto extendi voluit & mandavit, & quod remaneat illæſa pœna antiqui ſtatuti quinquaginta ſolidorum monetæ currentis.

Item, ſecundum ſtatutum quod incipit, *Item quod nullus presbyter*, idem RR. DD. archiepiſcopus reducit ad juris communis diſpoſitionem, quam obſervari voluit & mandavit.

Quoad vero tertium ſtatutum contra non reſidentes, dictus RR. DD. reducit illud ad jus commune, & laudabilem conſuetudinem, ſi qua ſit.

Item, declarando quartum ſtatutum in quo continetur quod rectores capellaniarum, deſignationem illarum portent ſecretario; ordinavit ipſe RR. DD. archiepiſcopus, quod a cetero in proviſionibus vel collationibus de quibuſcumque capellaniis & beneficiis ipſius archiepiſcopatus quibuſvis perſonis fiendis adſtringantur hi, quibus de eiſdem providebitur, exhibere valorem & onera capellaniarum & beneficiorum hujuſmodi, promittentque infra ſex menſes de juribus & redditibus ipſarum capellaniarum & beneficiorum inventarium, & deſignationem facere: & poſt dictos ſex menſes dictum inventarium ſecretario ipſius RR. DD. archiepiſcopi pro tempore exiſtentis in archivis palatii archiepiſcopalis reponendum tradere & expedire teneantur: & ad hoc faciendum jure jurando promittat, & ſe adſtringat proviſus, & his mediantibus ſit dicto ſtatuto ſatisfactum.

Item,

ANNO CHRISTI 1509.

Item, quoad ſextum loquens quod deferat ſuperpellicium, intelligatur & de cappa juxta laudabilem conſuetudinem eccleſiæ reducendo ad ſententiam excommunicationis citra ſtatutum de ſolvendo cathedraticum. Quando venerint ad ſynodum ſolvant his ad quos ſpectat.

Quoad octavum vero de repræſentandis curatis placuit dicto RR. DD. quod ſufficiat, quod præſententur ſemel in anno, & ſemel etiam dumtaxat in anno expediant litteras ſui regiminis.

Quantum ad decimum quintum quod debeat quiſque tenere ſtatuta ſynodalia, placuit dicto RR. domino quod ſalarium ſecretarii taxetur per bajulos tabellionum.

Item, declarando mentem ſtatuti decimi ſexti dictus RR. dominus vult & permittit, quod libere liceat arendare ſeu locare fructus beneficiorum illis, qui conditionem eccleſiæ poſſunt facere meliorem: ita tamen quod dicta arendatio ſeu locatio in feudum vel alienationem non tranſeat, & ſpiritualitas directe & indirecte in aliquo non lædatur, conſtitutionibus ſuper hoc apoſtolicis editis nihilominus in ſuo robore permanentibus, & ſi quis in totum vel in partem in aliquo ſupra dictorum caſuum incideret, incidat in pœnam antiqui ſtatuti, quam ſalvam dictus dominus remanere voluit, & mandavit.

Quod vero ad vigeſimum quintum ſtatutum de audiendis divinis in parochia, non intendit dictus reverendiſſimus dominus præjudicare privilegiis legitimis. Circa illud ſtatutum trigeſimum ſecundum, quo cavetur, quod quis debeat exhibere fundationes, titulos, deſignationes beneficiorum, reducit illud dictus RR. dominus ad illud ſtatutum partim quo cavetur quod omnes capellanias fundatas,

. . . . . .

Quantum vero ad illud edictum generale de oſtendendis titulis beneficiorum, de diſpenſationibus ad incompatibilia, dictus RR. dominus voluit & mandavit, quod intelligatur dumtaxat de habentibus incompatibilia in ſua diœceſi; ſalva nihilominus remanente diſpoſitione juris communis, & quod nihilominus remaneat illa prorogatio jam facta de eodem edicto uſque ad feſtum Pentecoſtes proxime futurum.

Supradictæ vero moderationes & reformationes publicabuntur & authenticabuntur in plena congregatione cleri, ubi de charitativo ſubſidio concludetur, & ibi incorporabuntur cum antiquis. Aliter nihil intelligatur eſſe conceſſum, & hoc quia etiam mandatum non videbatur eſſe ſufficiens.

JULII PAPÆ II. EPISTOLA

De roſa aurea benedicta regi Henrico octavo per Julium II. ſummum pontificem miſſa.

MS. f. 26. *Venerabili fratri Guillelmo archiepiſcopo Cantuarienſi, Julius papa II. venerabilis frater ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

CAriſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum Angliæ regem illuſtrem quem peculiari caritate complectimur, aliquo inſigni apoſtolico munere in hoc regni ſui primordio decorandum putantes mittimus nunc ad eum roſam auream ſancto chriſmate delibutam & odorifero muſco aſperſam, noſtriſque manibus de more Romanorum pontificum benedictam, quam ei a tua fraternitate inter miſſarum ſolemnia per te celebranda cum ceremoniis in a) *ſente*, notula allegata contentis, dari volumus cum noſtra & apoſtolica benedictione. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die quinta Aprilis milleſimo quingenteſimo decimo, pontificatus noſtri anno ſeptimo.

a) *ſente*, notula. II.

ANNO CHRISTI 1510.

CONCILIABULUM TURONENSE,

Contra Julium Pontificem in Gallia celebratum anno domini M D X.

Cauſa & acta conciliabuli.

[a] *Conciliabulum*.) De rebus in hac ſynodo geſtis Genebrardus libro 4. chronologiæ refert. *Concilium Gallicanum Turonenſe omnium epiſcoperum Galliæ & plurimorum doctorum tam theologiæ quam juris canonici, pro rege Franciæ contra pontificem Romanum. In quo decretum eſt, ut mitterentur ad pontificem legati, qui cum eo de pace agerent; vel, ſi ipſos nollet audire, cum provocarent ad convocandum generale concilium.* Hæc ex chronicis Franc. Ejuſdem conciliabuli mentio habetur in mandato Maximiliani imperatoris, quod recitatur infra in actis Lateranenſis concilii ſeſſione 3.

[a] ADDITIO LUDOVICI BALLII Ad Concilium Turonenſe,

Cui præfuit Franciſcus de Rohan archiepiſcopus Lugdunenſis tempore Julii II. & Ludovici XII. celebratum pro reſolutione quorumdam caſuum conſcientiæ, anno 1510.

[b] ſeu potius ejus ac Matthiæ continuator anonymus.

CConciliabulum vocant Severinus Binius & & Corfolanus; Matthæus vero [b] Palmerius in chronico, Genebrardus & alii concilium, quia ſcilicet non invenitur reprobatum fuiſſe, quamvis Maximilianus imperator in procuratorio dato epiſcopo Gurcenſi, quo ſuo nomine Lateranenſi concilio ſub Julio ſecundo adeſſet, auctoritatem illi dediſſet expreſſe ad annullandum & irritandum quæ per eccleſiam Gallicanam in urbe Turonenſi conſulta, deliberata, actave fuiſſent, ut patet ex ſeſſ. 3. ejuſdem concilii.

Porro concilium hoc habitum eſt juſſu regis Ludovici XII. dicti patris patriæ, occaſione bellorum Italicorum inter Julium & Alphonſum Ferrariæ ducem, a quo ducatum amovere volebat, licet protegeretur a rege Ludovico ejuſque exercitu propter affinitatem. Cum enim Julius diris devoviſſet prædictum ducem, omneſque ei adhærentes & faventes, & ſpecialiter omnes militantes in exercitu Gallico, ut ſuis rex proſpiceret contra pontificem male erga ſe affectum, tum ut ſuos milites confirmaret, tum etiam ne e Gallia Romam pecuniæ tranſportarentur, quibus ipſa Galia impugnaretur, hunc conventum eccleſiæ Gallicanæ & doctiſſimorum quorumcumque virorum fieri mandavit, in quo propoſuit patribus octo quæſtiones magni momenti per eos diſcutiendas & diſſolvendas. Sunt autem hæ ſequentes quæ ad temporis negotia difficillima ſpectabant.

An liceat Papæ bellum inferre Principibus temporalibus, in terris quæ non ſunt de patrimonio Eccleſiæ, &c.

Concluſum fuit unanimiter per concilium, Papam nec poſſe, nec debere. Quod forſan intelligendum de papa in propria perſona, ut faciebat Julius, dicens ſe uti gladio divini Pauli cum prædeceſſores ſatis uſi fuiſſent clavibus divi Petri.

An liceat principi defendenti ſe, ſuaque, non ſolum propulſare armis ejuſmodi injuriam, ſed etiam invadere terras eccleſiæ poſſeſſas a papa notorio hoſte ſuo: non tamen ea intentione ut illas retineat, ſed tantum ut impediat, ne per eas papa ille fortior & potentior ſit ad offendendum dictum principem & ſuos.

Concluſum eſt per concilium principem hæc poſſe ſub conditionibus & qualitatibus in articulo propoſitis.

An ob tale odium notorium & aggreſſionem injuſtam, liceat tali principi ſe ſubtrahere ab obedientia hujuſmodi pontificis, attento etiam quod pontifex concitavit alios quoſdam principes & communitates, imo & tentavit cogere ad invadendas terras & dominia ejuſdem principis, qui potius benevolentia ſedis apoſtolicæ dignus fuit.

Concluſum per concilium, principem ab obedientia papæ ſe ſubducere ac ſubtrahere: non tamen in totum & indiſtincte, ſed pro tuitione tantum ac defenſione jurium ſuorum temporalium.

Tali ſubſtractione, licet facta, quid agendum ſit tum principi ipſi ac ſubditis ejus, tum etiam prælatis & eccleſiaſticis perſonis regni ſui in rebus de quibus ad ſedem apoſtolicam antea requiri ſolebat.

Concluſum eſt per concilium ſervandum eſſe jus commune antiquum, pragmaticam ſanctionem regni ex decretis ſacro-ſancti tentilii Baſileenſis deſumptam,

An liceat hujuſmodi principi Chriſtiano armis tueri ac defendere alium principem ſibi confœderatum, & cujus protectionem legitime ſuſcepit, &c.

Concluſum fuit per concilium, licere.

Si quod jus pontifex ad ſe pertinere contendat ut patrimonii ſanctæ eccleſiæ Romanæ partem; contra princeps Imperii, juris ſui eſſe dicat, & de ea controverſia paratus ſit & offerat ſtare arbitrio, vel judicio bonorum virorum per compromiſſum prout de jure: an eo caſu liceat pontifici abſque alia cauſæ cognitione, bellum inferre dicto principi: & ſi facerit, an liceat principi armis reſiſtere, & aliis etiam principibus in hujuſmodi diſſidio ei adeſſe, eumque defendere: maxime illis qui ea cognatione vel affinitate conjuncti ſunt, cum etiam per centum annos proximos eccleſia Romana ejus juris controverſi poſſeſſione non fuerit.

Concluſum eſt per concilium, licere principi hoc caſu reſiſtere de facto, & aliis ei adeſſe in jure ſuo tuendo.

Quid ſi papa nolit acceptare quod princeps juridice & honeſte offert, ſed contra non obſervato juris ordine, contra talem principem pronuntiat ſententiam aliquam, an ei obtemperandum ſit, maxime cum non eſt integrum ac tutum tali principi ad ſedem Romanam ire, vel mittere, & jus ſuum via juris civilis, & rationibus defendere.

Con-

Concluſum per concilium, non teneri talem principem parere tali ſententiæ.

Si pontifex injuſte, ordine juris non ſervato, procedens de facto, & manu armata, pronunciet ac publicet aliquas cenſuras contra principes ſibi reſiſtentes eorumque ſubditos & confœderatos, an ei parendum ſit, & quod remedium adhibendum.

Concluſum eſt unanimiter per concilium, talem ſententiam nullam eſſe, nec de jure, vel alio quocumque modo ligare.

Viſum eſt tamen concilio, ante omnia, mittendos ab eccleſia Gallicana legatos ad dominum papam Julium, qui fraterna caritate, & ſecundum evangelicam correctionem, eum admoneant, ut a cœptis deſiſtere velit, pacemque & concordiam principum amplecti. Quod ſi nolit legatos in hoc audire, interpelletur de convocando concilio libero, juxta ſacroſancti Baſileenſis decreta, & hoc facto reſponſoque ejus accepto providebitur, prout jus erit.

His ita deliberatis ac concluſis, viſum eſt inſuper patribus congregatis mittendos eccleſiæ Gallicanæ nomine legatos ad Julium pontificem, qui eum humiliter monerent a cœptis deſiſtere pacemque & concordiam principum amplecti: ſi vero recuſaret, de convocando concilio libero, ex decreto ſynodi Baſileenſis compellarent: hiſque peractis, ac reſponſo ejus accepto, quod juri conſentaneum foret ſe facturos.

Addit Ducheſnius in vita Julii ſecundi, tunc conceſſum fuiſſe regi ſubſidium ingentis ſummæ pecuniarum ſuper bonis eccleſiaſticis percipiendarum ad impenſas belli Italici ſuſtinendas.

Controverſia, ſive concluſio, eodem auctore.

EX his diffinitionibus concilii intelligi poteſt quam ſchiſma pernicioſum ſit, ex quo filii ſeſe contra patrem armandi materiam arripiunt, & quam periculoſum etiam ſit abſque maturo concilio cauſiſque penitus neceſſariis magnos principes ad iracundiam provocare, & veluti in deſperationem redigere. Ex hoc enim totius principatus aut regni periclitatur religio, & ſalus infinitarum animarum, propter quarum ſalutem etiam ſi unica eſſet, omnes eccleſiæ pontifices propriæ vitæ cedere deberent, nedum aliquibus bonis temporalibus. Ergo (ajebat Vincentius Rigaldus diſcutiens articulos hujus concilii in opere jam præcitato in capitulo, *an ſit permiſſum regibus chriſtianis inferre bellum pontifici Romano*) non poſſum cogitare qua pœna veniunt puniendi illi, qui tollunt amicitiam inter papam & regem. Nam æque eſſe videtur & peccant ac ſi quis Solem tolleret de mundo. Qui quidem auctor multa dicit de jure belli tam ex parte ſummi pontificis quam ex parte regum, quæ quidem non ſatis accurata, ac rationibus firmata exiſtimo. Aliqua tamen hic exhibeo hinc & inde, ex illo deprompta, quamvis in ipſo auctore parum cohæreant. Videmus, inquit, ſummum pontificem Julium bellum terribile inferre regi Franciæ Chriſtianiſſimo eccleſiæ filio. Queritur pater de filio malo: ſed conqueritur filius de duro patrem filius ſervat fidem patri, ſed non econtra. Aaron & Moyſes ſummi ſacerdotes ad bella nullomodo accedebant, ſed orabant, arma enim presbyterorum & munimenta clericorum ſunt lacrymæ & orationes. Eccleſia gladium non habet niſi ſpiritualem, qui non occidit ſed vivificat. Notorium exiſtit per univerſum orbem, quod ipſe rex non intendit nec cogitavit terras ipſius eccleſiæ unquam occupare nec retinere ſicut certus ipſe papa. Sed ne certior fieret, oppoſuit nubem ne tranſiret oratio: quare offenſa videtur eſſe facta maxima ipſi regi Franciæ, &c. Et ſi milites regis ſeu duces belli ſunt in terris eccleſiæ, illud non fit jure retinendi ſed conſervandi, una cum terris regis per eumdem acquiſitis juxta formam confœderationis inter eos factam. Opponitur caput *igitur* 23. quæſt. 8. ubi videtur dicere & tenere quod epiſcopi poſſunt bello intereſſe. Quare pro ſolutione eſt dicendum, quod illud caput *igitur* loquitur de bello contra infideles, puta Saracenos, juſte enim infideles perſequimur non Chriſtianos. Quin imo melius eſt ut eccleſia ſua auferre ſinat, quam amplius in perniciem eccleſiæ excandeſcant. Et poſito, dicit apoſtolus quod omnia licent, non omnia expediunt, text. in cap. *aliud* 11. quæſt. 1. & ipſum papam qui arbitros accipere refugit, apparet evidentiſſime de juſtitia & jure ſe diffiſum per tex. in cap. *Chriſtiani* 11. quæſt. 1. Item Deus eccleſiaſticos in ſuos elegit. Hi namque ſunt reges ſe & alios regentes in virtutibus, & a Deo regnum habent, prout deſignat corona in capite eorum poſita, & hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ eccleſiæ in ſignum regni Chriſti. Ratio vero capitis eſt ſignum depoſitionis omnium temporalium, &c. Item nulli licet occidere niſi habeat poteſtatem gladii, ſed gladius eccleſiæ non occidit ſed vivificat. Item numquid Hieremias gladium aureum Judæ Macabæo dedit, qui verus habetur propheta, cognoſcit gladium ſibi nec eccleſiæ pertinere. Imo ſcribitur ad Theſſal. 5. propter opus principum pacem habere cum illis. Item ad Rom. 12. *Non vos defendentes cariſſimi &c.* Imo potius vir eccleſiaſticus debet permittere ſe percuti quam occidat, tex. & gloſſa in cap. unum ſolum eſt 23. quæſt. 5. & ratio eſt boni paſtoris habere manna dulcedinis non bellum, & habere in pectore ſcientiam ſacræ ſcripturæ loco loricæ & galeæ, nec permittitur viris eccleſiaſticis qui ſub ſpecie ovium ſubintrarunt ut ſævitia lupi quoſdam audeant lacerare. Pro omni concluſione poſito quod eccleſia gladium haberet, exercitium illius eſt eccleſiæ prohibitum ex verbis Jeſu Petro dicentis: *Mitte gladium tuum in vaginam.* Igitur papa Julius non poteſt ullo modo bellum inferre. Et ſi ſcriptum reperiretur, quod viris eccleſiaſticis eſſet permiſſa defenſio, cur non ita laicis puta armigeris Franciæ ſi papa eos aggrediatur, & ſi ſit permiſſa clericis, eſt verum quoad perſonam & non pro rebus per gloſſam notab. in cap. *Quiſque militare*; 23. quæſt. 1. Quid igitur de rebus & juribus eccleſiæ, reſpondetur quod ſi papa Julius prætendat aliquod jus habere in rebus acquiſitis per regem Franciæ, vel eum damnum aliud eccleſiæ intuliſſe, arbitros eligere debet ne veniant ad arma ut determinent, alias ipſe papa cadit a jure ſuo. Secus in cauſis eccleſiaſticis, in quibus papa poteſt eſſe judex in ſua cauſa & ſecus in bello præſenti, in quo non poteſt bellum inferre quod arbitros accipere recuſavit, imo totis viribus oppoſuit nubem ne tranſiret oratio: quare non eſt imputandum

Bellum Julii papæ.

ANNO CHRISTI 1511.

regi Franciæ. Hæc autem attulimus non quod omnia hujus auctoris dicta probare intendamus, cum ipsimet concilii resolutionibus: majori enim discussione indigent, quæ modo necessaria non est, (& utinam numquam sit necessaria) sed tantum ut lector saltem ex parte cognoscat quibus momentis tunc librarentur ecclesiæ Gallicanæ determinationes, quas non libenti animo, sed dolenti potius episcopi protulerunt, post pacatiorem ecclesiæ statum ingemiscentes. *Hactenus Baillius pag. 629. Idem vero pag. 456. ejusdem tomi II. summa conciliorum circa Pisanum, quod sequitur, concilium a Julio II. & Leone X. Romanis pontificibus reprobatum brevem hanc movet controversiam.*

EXTAT apologia pro hoc concilio in libro inscripto, Status Romani Imperii, quam quia integram exhibere summæ institutum non patitur, titulos tantum capitum hic transtulimus, unde nosci poterunt momenta controversiæ hujus temporis, quæ Gallis infesta fuit, ut cum victores essent in Italia, quasi victi ex ea fugerent dicentes durum esse contra pietatem pugnare; vix enim unquam feliciter cessit primogenito ecclesiæ, cum illius patre discordia. Sic autem habent tituli.

1. Humilitas, constantia & veritas tres sunt dotes Christi atque ecclesiæ ejus sponsæ.

2. Julius 2. duas acerbissimas evulgavit literas apostolicas, quæ causam præbuerunt hujus apologiæ.

3. Humilis & modesta responsio patrum Pisanorum ad eos qui concilium dederunt Julio 3. ut concilium Lateranense indiceret & censuris patres Pisanos percelleret,

4. Depulsio quatuordecim convitiorum patribus Pisanis objectorum.

5. Summa capita rerum quæ patribus Pisanis a Julio 2. objiciebantur & earum dilutio.

6. Patres Pisani nunquam affectarunt dignitatem pontificiam, sed aristocraticam moderationem, qua Christus primatum sedis apostolicæ temperavit, restituere voluerunt.

7. Cardinales Pisani a curia Romana discesserunt, eo quod nedum in sententiis liberi, sed nec in vita quidem tuti erant, quando apostolicæ præceptiones notorium continent periculum, audiri quidem, sed non impleri debent.

8. Memorati cardinales recesserunt cum manu militari, ut se a periculo & insidiis episcopi Concordiensis eximerent.

9. Patres fatentur se aliqua dissimulasse ut fraudes & dolos episcopi Concordiensis vitarent.

10. Responsio ad objectionem duorum cardinalium, qui dicebant falsum esse se assensum præbuisse convocationi Pisanæ synodi.

11. Omnes canones quibus docetur papam debere concilia generalia convocare, intelligi debent regulariter & ordinarie: nam extraordinarie & in certis casibus congregari possunt absque papa.

12. Indictio concilii Pisani quatuor firmissimis principiis nititur; præcepto scilicet ecclesiæ, voto ac juramento papæ & cardinalium, nec non etiam ad vitandum gravissimum & intolerabile scandalum.

13. Præceptum ducitur ex sess. 39. concilii Constantiensis: dilutio objectionum contra hoc præceptum.

14. Depulsio eorum quæ objiciebantur ad votum & juramentum papæ excludandum.

15. Quo casu concedatur alicui mora purgatio & de legibus ad eam requisitis: sero mora purgatur cum jus ad alios devolutum est.

16. Julius 2. armatus concilium Romæ indixit, non tam studio liberi concilii habendi, quam impediendi ne haberetur, & ne de ecclesia reformanda ageretur.

17. Cardinales qui Pisanam synodum indixerunt, quamdiu Romæ degerunt, non ausi sunt mentionem facere habendi concilii propter notissimam Julii 2. violentiam.

18. Utrum papa in causa propria concilium debeat convocare: frustra alicujus auctoritas contra semetipsum expectatur: & utrum Joannes 23. concilium contra semetipsum indixerit.

19. Dilutio objectionum contra temporis brevitatem & quodnam tempus olim patribus ecclesiæ primitivæ, ut convenirent ad concilium, præscriberetur.

20. Civitatem Pisanam maxime idoneam esse habendo concilio generali & de numero prælatorum qui interfuerunt primo concilio Pisano, ad extinguendum schisma.

21. Ab eo tempore quo Romani pontifices habuerunt arces atque armatas custodias, Roma non fuit idonea habendis conciliis: nam Spiritus sanctus non afflat nisi liberas mentes: unde cum Julius 2. exercitum habeat instructissimum, Roma non esset tutus locus iis qui de ecclesia reformanda loqui vellent.

22. De censuris irrogatis contra patres Pisanos; & necessitate concilii habendi, ad spiritum ecclesiæ retinendum & disciplinam ecclesiasticam vindicandam.

Hæc fusius tractantur in dicta apologia, quæ nos narrative dumtaxat hic indicavimus, cum modo parum utilis esset de his difficultatibus doctrinaliter definire. Lateranense autem concilium V. de his nonnulla habet classe 3. *Hæc Baillius.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Turonensem conventum episcoporum Galliæ, pluriumque theologiæ ac juris canonici doctorum, conciliabulum vocant, Binius, ejusque breviatores Coriolanus, Rivesius, Starovolscius, aliique, non secus ac sequens Pisanum concilium anno sequenti 1511. in Italia habitum. Hujus acta & apologiam dolemus ab hæreticis, & schismaticis hominibus fuisse collecta, & in lucem emissa anno 1612. in quarto non adscripto auctoris neque typographi nomine; (personatus quippe Melchior Mondier, cujus nomen ad agendam fabulam intrusum est, Calvinianus quidam vilisque ac proletarius institor fuit) illud vero apparet tum ex aliis, tum maxime ex dialogo *Julius* inscripto, atque ex postremo epigrammate, in quibus para puta cernitur impietas, ac rerum divinarum profanatio, germanusque, ut ita loquar, atheismus. Nos instar sani medici illa recentiorum novatorum nefandæ additamenta resecare aggressi fueramus, & sincera ipsa facta, quemadmodum in aliis, aut omnino, aut in quibusdam capitibus a S. R. E. reprobatis præstitere Surius, Binius, Baronius, Raynaldus, aliique, bona fide repræsentare. Verum satius postea visum fuit ab iis omnino abstinere, donec a catholicis aliquo scriptore expurgata in lucem denuo publicam fuerint emissa. Ludovicus XII. rex in mandato suo anno 1513. vocat prætensum concilium, nec ullum ei favorem aut assistentiam præbere vult, ejusque reliquias Lugduni persistentes ejecit, &c. Ut nihil de Francisco I. ejus genero ac successore dicam. Quis autem fuerit auctor apologiæ pro Pisanis cardinalibus, cujus summam alii exhibent, conati quoque fuimus investigare, sed res tanti non est visa, ut nos diutius lectoresque nostros moraretur. Plura qui voluerit adeat illustrissimum Spondanum, quique post eum tomos suos amplissimos emisit Odoricum Raynaldum.

CON-

CONCILIABULUM PISANUM

Occumenicum reprobatum, contra Julium papam indictum & congregatum anno domini MDXI. tempore ipsius Julii papæ & Maximiliani Imperatoris.

CUm Julius pontifex jurato promisisset, se infra biennium suæ ordinationis universale concilium celebraturum, illudque juste impeditus non præstitisset, Bernardus Carvajal, Guilielmus Brissonet, Renatus de Pria, Fridericus de sancto Severino (ut constat ex sessione tertia concilii Lateranensis) aliique cardinales hæretici & schismatici, *convenientes ut locusta*, inquit Julius papa in bulla indictionis concilii Lateranensis, quæ extat sessione 1. *acephali aggressi sunt sine Romani pontificis auctoritate œcumenicum generale atque universale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & valvis ecclesiarum, ac aliis publicis locis indictionem hujusmodi affigere, nosque ac venerabiles fratres nostros ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales vocare & requirere, ut per nos vel alios ad hujusmodi eorum concilium accedere vellemus, non formidarunt.* Ne vero hæc injuste & per tyrannidem agere viderentur, *asserebant*, subjungens ibidem ait Julius papa, *decennium post ultimum universale concilium contra constitutionem concilii jam dudum effluxisse, & nos illud convocare neglexisse, maxime cum juravissemus illud post biennium a creatione nostra tenere, tempusque pro homine interpellare, neque credendum fore nostra auctoritate & voluntate concilium futurum. Et cum de gravibus criminibus notoriis durantibus universalem ecclesiam scandalizantibus in capite agendum foret, ad summum pontificem concilii congregationem non attinere, sed secundo loco ad cardinales qui pontifici in negligentia non adhæserunt, convocationem concilii spectare.* Hæc de causa indicti conciliabuli Julius papa in bulla; addens eosdem ad tegendam facti sui turpitudinem, omnia mandata sua sub nomine Maximiliani imperatoris & Ludovici regis Francorum promulgasse, ipsis vero regi & imperatori nihil hac de re constitisse. Præter ea quæ de citatis pontifice & cardinalibus quibusdam supra diximus, ad acta conciliabuli spectare videntur, quæ Surius anno 1511. enarrat his verbis: *Porro cum ea temeritas ad horrendum schisma spectare videretur, Julius pontifex datis ad eos literis monuit perbenigne, ut ad pacem & unitatem ecclesiæ se reciperent: alioquin fore, ut vel invitus in ipsos animadverteret. Ea admonitio tres cardinales permovit, ut cum pontifice in gratiam redire maturarent; quos pontifex liberaliter & clementer accepit: in alios, cum nollent ad sanitatem redire, gravem sane tulit sententiam, qua illorum audacia nonnihil contusa est. Sed tamen cum regis Gallorum fruerentur patrocinio, in sententia permanserunt. Monitus Gallus a pontifice, uti ne eos foveret diutius, non magnopere curavit. Itaque a pontifice excommunicatus est. Non longe aberat ab hac factione Maximilianus Cæsar, graviter commotus in pontificem, quod non bona fide a se receſſisset, & cum Venetis fœdus percussisset: sed vir gravis & prudens admonitus a bonis viris, sese collegit, & celeriter ab hac temeritate discessit.* Hæc Surius. Eadem summatim Onuphrius in vita Julii his verbis: *Galli successu rerum, Cæsare & cardinalibus qui a pontifice desciverant, auctoribus, pontificem ad concilium, quod ad Kalendas Septembris Pisis futurum esset, citant. Papa cum omnem operam dedisset, ut recepta Bononia, Pisanoque concilio dimisso, pacem cum Francorum rege faceret, illumque victoria insolentem & obstinatissime recusantem animadvertisset, quo Pisanum conciliabulum tolleret, Antonii de Monte consilio Roma Laterani concilium generale indixit*, &c. Onuphrius. Hæc pseudosynodo in universo regno Franciæ decimarum impositiones factas esse indicat Julius papa in bulla 3. sessionis concilii Lateranensis.

Locus conciliabuli.

De loco conciliabuli ista Surius: *Convenerunt aliquot episcopi ex Gallis & Insubribus, primo Pisis, ubi cum parum tuti sibi viderentur, inde abiere Mediolanum. Verum nec ibi satis suis rebus fidentes, Lugdunum sese transtulerunt, ubi etiam aliquot sessiones habita sunt.* Eadem expressis verbis continentur in prædicta bulla sessionis tertiæ. Onuphrius in Julio ait, Florentinos in concilio Lateranensi damnatos esse, ideo quod concilio locum Pisis concessissent. Reprobatum esse conventum schismaticorum, testantur acta concilii Lateranensis sessione secunda & tertia; nec non bulla indictionis Julii papæ, qua cum omnia quæ a schismaticis sibi objiciebantur, falsa vel male accepta esse evidenter demonstrasset, simul etiam ostendit omnia acta hujus conciliabuli ipso jure nulla, adeoque merito reprobata esse. Primum, quod solius pontificis Romani sit generalia concilia indicere. Secundo, quod trimestre tempus ad comparendum præfixum non fuerit satis longum. Tertio, quod Pisana civitas quatuordecim prope annorum bellis exhausta, non satis aptum universalis concilii congregandi locum præbere potuerit. Quarto denique, quod ipse verum & universale concilium apud Lateranum in urbe habendum de fratrum suorum consilio & assensu convocaverit. Videant igitur fautores schismaticorum, qua ratione hunc conventum malignantium defendant, atque pontificem omni plane culpa hac in re carentem incusent.

Au & cur fuerit reprobatum.

Auctor appendicis ad Gag. taxatur.

ANNO CHRISTI 1511.

Convocatio Conciliabuli Piſani per Cardinales ſchiſmaticos edita.

TEnor præſentis cedulæ, aut inſtrumenti cunctis pateat evidenter, & ſit notum, quod anno a Nativitate Domini 1511. Indictione 14. die vero Veneris 16. menſis Maii, pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri Julii divina providentia Papæ II. anno octavo, conſtituti coram nobis notariis publicis, & teſtibus infraſcriptis, reverendiſſimi in Chriſto Patres & domini domini B. Epiſcopus Sabin. & G. Epiſcopus Prænestinus, & F. tit. SS. Nerei & Achillei Caſentinus S. R. E. Cardinales ſuis nominibus, & pro ſex aliis dominis Cardinalibus ſufficiens mandatum habentes, & pro aliis eis adhærentibus & adhærere volentibus dixerunt & propoſuerunt ſequentia verba, videl. quod conſiderantes quantam Reipublicæ Chriſtianæ utilitatem concilia generalia univerſalis eccleſiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermiſſione chriſtiana reſpublica ſit paſſa, quamque impreſentiarum conſpiciant clarę, magnam inſtare neceſſitatem univerſalis concilii congregandi pro vera pace Chriſtianorum fundanda, & ſufficienti bello contra infideles ſtabiliendo, nec non potiſſimum pro reformatione morum univerſalis eccleſiæ in capite, & in membris plurimum collapſorum, ac emendatione criminum graviſſimorum, notoriorum, continuorum, & incorrigibilium univerſalem eccleſiam ſcandalizantium, quorum omnium eccleſiæ morborum ſalutaris & unica medicina congregatio univerſalis concilii ſemper fuit habita: cumque tempus decennii poſt ultimum univerſale concilium jamdudum ſit effluxum, & ſaluberrima decretali Conſtantinenſi conſtitutione edita, quæ incipit, *Frequens*, ſingulis decenniis univerſale concilium congregari debeat: & ſanctiſſimus dominus noſter dominus Julius Papa II., cui primo curæ eſſe deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit poſt biennium a creatione ſua illud tenere, & ne dum negligens in præcepto eccleſiæ & concilii, ſed voti & juramenti hujuſmodi tranſgreſſor illud non tenuerit, tempuſque interpellet pro homine; cumque nunquam ſua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur: & cum de gravibus eccleſiæ ſcandalis in capite agendum ſit, quo caſu juxta patrum ſanctiones, & ipſius ſacri Conſtantienſis concilii decreta ad ſummum Pontificem congregatio concilii non attineat, ſed ſecundo loco ad reverendiſſimos dom. Cardinales, qui Pontifici in hujuſmodi ſua negligentia non adhæſerint, in ſimilibus caſibus convocatio concilii ſpectet, non ad eos, qui ſunt participes continuæ negligentiæ ſuæ: zelo igitur domus Dei, quo nos maxime accendimur, poſt miſſam ſancti ſpiritus ipſo invocato, ac reformationem eccleſiæ in capite, & in membris vehementer eſtlagitantes & depoſcentes, ex noſtra certa ſcientia & ſpontanea voluntate, quantum jure melius poſſumus, & debemus, nomine ſacri reverendiſſimorum dominorum Cardinalium Collegii, quod in nobis repræſentatur in hoc caſu jure & etiam particulariter nomine noſtro & aliorum Cardinalium, quorum habemus mandata, & aliorum Cardinalium & prælatorum nobis adhærentium & adhærere volentium, una cum conſiliariis & procuratoribus ſacratiſſimi domini Maximiliani electi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, & Chriſtianiſſimi domini Ludovici Francorum regis, Ducis Mediolani, cæteriſque nobis in hoc adhærentibus, & adhærere volentibus, concilium generale univerſalis eccleſiæ indicimus & convocamus, & quantum in nobis eſt, effectualiter congregari monemus, & hortamur futurum in civitate Piſana, & inchoandum in Kalendis ſeptembris proxime futuri, & ibi continuandum & terminandum uſque ad definitionem ſuperiorum cauſarum, niſi de conſenſu majoris partis congregandorum in concilio aliqua legitima cauſa ad alium locum commodiorem transferendum ſit. Quapropter cum omni reverentia, & humilitate, ac inſtantia ſanctiſſimum dominum noſtrum Julium Papam, ſupplicamus, & per viſcera miſericordiæ Dei noſtri hortamur, ut huic convocationi concilii pro dictis cauſis aſſentire dignetur, & illud perſonaliter, vel per ſuos legatos honorare, & confirmare, ſimiliter & reverendiſſimos dominos S.R.E. Cardinales, patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos, reges, principes, & potentatus, ac communitates, & collegia, univerſitateſque ſtudiorum generalium, ac Religionum generales, & magiſtros, nec non omnes alios eccleſiæ prælatos, & in conciliis generalibus auctoritatem definiendi aut conſulendi habentes, & ad concilium de jure vel conſuetudine venire ſolitos & obligatos convocamus, & requirimus, ut per ſe, vel ſolemnes oratores, vel procuratores, ſi commode perſonaliter intereſſe non poterunt, ad concilium ipſum loco & tempore, quibus ſupra, accedere dignentur, procuraturi quantum in eis erit, ut concilium ſit liberum, tutum, & ſecurum: & in eo juxta formam Conſtantienſis ſynodi procedatur ad honorem Dei & eccleſiæ ſplendorem, pacem Chriſtianorum, & infidelium expugnationem, quod nos S. R. E. Cardinales pro viribus offerimus Deo & eccleſiæ effectualiter procuraturos, & facturos. Quare ſanctiſſimum dominum noſtrum, & reverendiſſimos Dominos Cardinales juxta formam aliorum conciliorum enixe ſupplicamus & hortamur, ut a quatuor cauſis, quæ maxime poſſent hujuſmodi ſanctam congregationem impedire, ex nunc abſtinere, videl. a creatione novorum Cardinalium & a publicatione creatorum, ſi qui forſitan ſunt, & proceſſu contra antiquos Cardinales, alioſque prælatos, & perſonas ad concilium ipſum accedere volentes, & illi, prout decet, conſentientes; necnon ab impediendo hujuſmodi convocationem concilii directe, vel indirecte, publice, vel occulte, quovis quæſito colore, & ab alienatione feudorum aut terrarum S. R. Eccleſiæ.

In quibus omnibus cauſis cum omni humilitate proteſtamur de nullitate actus, niſi a ſanctiſſimo domino noſtro in dicto concilio hujuſmodi fieri contingeret, & aliter facta, vel facienda irrita haberi, ac per concilium ipſum annullari & caſſari debere proteſtamur, & requirimus. Et quia tutum non eſt nobis dictam convocationem concilii ac proteſtationem in præſentia ſanctiſſimi Domini noſtri facere, qui S. R. E. Cardinales fratres ſuos, & eccleſiæ univerſalis principes cacodibus mancipari & minari fecit, oratoreſque principum contra jus gentium detineri, ideo decrevimus, quod per affixionem hujuſmodi cedulæ ſive inſtrumenti convocationis, monitionis, & proteſtationis

hu-

hujuſmodi invalvis eccleſiarum Mutinenſis, Regienſis, & Parmenſis, ex quibus veriſimiliter ad notitiam ſanctitatis ſuæ, & reverendiſſimorum dominorum Cardinalium ac principum Chriſtianorum, & aliorum Prælatorum venire poterit: quam vim publici edicti habere petimus &c. Alioquin dictis Kal. Septembris advenientibus, & etiam elapſis, in dicta civitate Piſana, vel alio loco, in quo, ut præfertur, de conſenſu majoris partis congregandorum transferri contigerit ad celebrationem & perfectionem dicti generalis concilii gradatim & ſucceſſive procedemus, & procedetur una cum illis reverendiſſimis dominis Cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, ac dominis, aliiſque ut ſupra citandis, qui nobiſcum in dicto generali concilio convenerunt juxta ſtatuta & decreta in dicto concilio Conſtantienſi, aliorum ſic, ut ſupra, requirendorum, & citandorum abſentia ſeu negligentia, aut contumacia in aliquo non obſtante, eiſque propter hoc ulterius non citatis vel monitis.

Nomina autem reverendiſſimorum DD. Cardinalium, a quibus, & quorum mandato hujuſmodi convocatio facta fuit, ſequuntur.

Bernardinus Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis S. Crucis.

Guiliermus Epiſcopus Prænestinus Cardinalis Narbonenſis.

Philippus Epiſcopus Tuſculanus Cardinalis Cenomanenſis.

Franciſcus tit. SS. Nerei & Achillei Cuſentinus.

Hadrianus tit. S. Griſogoni de Corneto.

Renatus tit. S. Sabinæ Bajocenſis.

Karolus tit. S. Viti in macello Deſinario. Presbyteri Cardinales.

Necnon D. Franciſcus S. Angeli de S. Severino.

Ac D. Hippolytus S. Luciæ in Silice Eſtenſis S. R. E. Diaconi Cardinales.

☞ *Convocatio Conciliabuli Piſani nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici aliorum regis edita.*

TEnore præſentis cedulæ, aut inſtrumenti cunctis pateat evidenter, & ſit notum, quod anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo undecimo, indictione quartadecima, die vero Veneris decima ſexta menſis Maii, pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri Julii divina providentia Papæ II. anno octavo, conſtituti coram nobis notariis publicis & teſtibus infraſcriptis nobiles viri domini comes Hieronymus Nogarolus, Antonius de capitibus Vaccæ, & Ludovicus Faella, omnes equites ſacratiſſimi ac ſereniſſimi domini Maximiliani Romanorum electi Imperatoris ſemper auguſti procuratores, nec non ſpectabiles juriſconſulti domini Joannes Biragus, Franciſcus de Vaccis, & Belthaſar Platus chriſtianiſſimi & ſereniſſimi domini Ludovici Francorum regis & Ducis Mediolani ſimiliter procuratores, & procuratoriis nominibus ad infraſcripta ſufficienti mandato ſuorum principalium muniti, propoſuerunt & dixerunt ſequentia verba; videlicet, quod cum Imperatores Romani, & Francorum reges fuerint ſemper fautores conſtantiſſimi Chriſtianæ fidei & S. R. E. & propugnatores indefeſſi ac defenſores acerrimi contra omnia catholicæ fidei; & Eccleſiæ Romanæ obſtacula ac ſcandala, nullis laboribus, nulliſque periculis in illorum extirpatione parentes, & ſacratiſſimi moderni Romanorum Imperator, & Francorum Rex ſupranominati domini nobis obſervandiſſimi officii ſui prædicti non immemores, ſed majorum ſuorum inhærendo veſtigiis, & conſiderantes quantam Reipublicæ Chriſtianæ utilitatem Concilia generalia univerſali Eccleſiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermiſſione Chriſtiana Reſpublica ſit paſſa, quamque impræſentiarum conſpiciant clare, magnam inſtare neceſſitatem univerſali Concilii congregandi pro vera pace Chriſtianorum fundanda, & ſufficienti bello contra Infideles ſtabiliendo, & pro extirpatione hæreſum & errorum in diverſis mundi partibus ſuperiorum negligentia pullulantium, & ſimiliter ſchiſmatum ac diviſionum necnon potiſſime pro reformatione morum univerſalis Eccleſiæ in capite & in membris plurimum collapſorum, ac emendatione criminum graviſſimorum, notoriorum, continuorum, ac incorrigibilium univerſalem Eccleſiam ſcandalizantium, quorum omnium Eccleſiæ morborum ſalutaris & unica medicina congregatio univerſalis concilii ſemper fuit habita: cumque tempus decennii poſt ultimum univerſale Concilium jamdudum ſit effluxum; & ſalubérrima decretali conſtitutione univerſalis eccleſiæ irrevocabili & irrevocata in ſacratiſſimo Conſtantienſi Concilio edita, quæ incipit *Frequens*, ſingulis decenniis univerſale concilium congregari debeat: & ſummus Romanus Pontifex modernus cui primo curæ eſſe deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit poſt biennium a creatione ſua illud tenere, & nedum negligens in præcepto Eccleſiæ & Concilii, ſed voti & juramenti hujuſmodi tranſgreſſor illud non tenuerit, tempuſque interpellet pro homine; cumque nunquam ſua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur celebrandum: & cum de gravibus Eccleſiæ ſcandalis in capite agendum ſit, quo caſu juxta patrum ſanctiones, & ipſius ſacri Conſtantienſis Concilii decreta ad ſummum Pontificem congregatio Concilii non attineat, & reverendiſſimi DD. S. R. E. Cardinales, ad quos ſecundo loco in ſimilibus caſibus. Convocatio Concilii ſpectaret, diviſi videantur, & hi qui cum ſummo Pontifice moram trahunt, vel quia vere non ſunt liberi, aut forſan ex negligentia, vel alia ex cauſa non exiſtimentur hujuſmodi convocationi pro nunc velle aſſiſtere ſeu aſſentire, plurique reverendiſſimi DD. Cardinales, qui a curia Romana legitimis ex cauſis ſunt abſentes, & aliqui eorum in Lombardia congregati hujuſmodi convocationem Concilii pro ſuperioribus cauſis ſicut Zelatores domus Dei cordialiter efflagitent, & enixe depoſcant, quod etiam a nobis procuratoribus inſtanter requiſiti convocaverunt, & indixerunt: pro debito ergo quo principes noſtri ſupradicti Chriſto Domino Creatori & redemptori tenentur, & ſplendori ſanctiſſimæ ſponſæ ſuæ Romanæ & univerſalis eccleſiæ, ac paci & incremento fidei obligantur, eorum auctoritate & mandato, & de eorum certa ſcientia, & ſpontanea voluntate, quantum jure melius poſſumus & debemus, nomine ſupradictorum dominorum concilium generale univerſalis Eccleſiæ indicimus, & convocamus, & quantum in nobis eſt, effectualiter congregari monemus & hor-

ANNO CHRISTI 1511.

tamur futurum in civitate Piſana, & inchoandum in Kalendis Septembris proxime futuri, & ibi continuandum & terminandum uſque ad definitionem ſuperiorum cauſarum, niſi de conſenſu majoris partis congregandorum in Concilio aliqua legitima cauſa ad alium locum commodiorem transferendum ſit. Quapropter cum omni reverentia & humilitate ac inſtantia ſanctiſſimum Dominum noſtrum Julium Papam nomine, quo ſupra, ſupplicamus, & per viſcera miſericordiæ Dei noſtri requirimus, ut huic vocationi Concilii pro dictis cauſis aſſentire dignetur, & illud perſonaliter vel per ſuos legatos honorare, & confirmare. Similiter & reverendiſſimos dominos S. R. E. Cardinales, Patriarchas, archiepiſcopos, Epiſcopos, reges, principes, & potentatus, nec non alios eccleſiæ prælatos, communitates, & univerſitates ſtudiorum generalium, collegia ac Religionum generales & magiſtros, & in conciliis generalibus auctoritatem definiendi aut conſulendi habentes, & ad concilium de jure vel conſuetudine venire ſolitos & obligatos convocamus, & requirimus, ut per ſe vel ſolemnes Oratores, vel procuratores, ſi commode perſonaliter intereſſe non poterunt, ad Concilium ipſum loco & tempore, quibus ſupra, accedere dignentur procuraturi quantum in eis erit, ut Concilium ſit liberum, tutum, & ſecurum: & in eo juxta formam Conſtantienſis Synodi procedatur ad honorem Dei & Eccleſiæ ſplendorem, pacem Chriſtianorum, & infidelium expugnationem, quod obſervandiſſimi ipſi noſtri principes, & domini nobis reverendiſſimi pro viribus ſuis offerunt Deo & Eccleſiæ ſe effectualiter procuraturos & facturos: nec non eorum nomine & auctoritate ſanctiſſimi Domini noſtri, & reverendiſſimorum Cardinalium juxta formam aliorum Conciliorum hortamur, & requirimus, ut a quatuor cauſis, quæ maxime poſſent hujuſmodi ſanctam Congregationem impedire, ex nunc abſtinere dignentur, videlicet a creatione novorum Cardinalium, & a publicatione creatorum, ſi qui forſan ſunt, & proceſſu contra antiquos Cardinales, alioſque prælatos, & perſonas ad Concilium ipſum accedere volentes, & illi, prout decet, conſentientes; nec non ab impediendo hujuſmodi convocationem Concilii directe vel indirecte, publice vel occulte, quovis quæſito colore; & ab alienatione feudorum ſeu terrarum S. R. Eccleſiæ.

In quibus omnibus cauſis proteſtantur domini pro nobis obſervandiſſimi principales de nullitate actus, niſi a ſanctiſſimo Domino noſtro in dicto Concilio hujuſmodi fierent, & aliter facta, vel facienda irrita haberi, ac per concilium ipſum annullari & caſſari debere proteſtantur, & requirunt. Et quia tutum non eſſet nobis procuratoribus dictam convocationem Concilii ac proteſtationem in præſentia ſanctiſſimi Domini noſtri facere, qui S. R. E. Cardinales fratres ſuos, & Eccleſiæ univerſalis principes carceribus aliquando mancipandos minari fecit, curatoreſque principum, contra jus gentium detineri, prout notorium eſt, & pro notorio allegatur; ideo decrevimus per affixionem hujuſmodi cedulæ ſive inſtrumenti convocationis, monitionis, & proteſtationis hujuſmodi in valvis Eccleſiarum Mutinenſis, Regienſis, & Parmenſis, ex quibus veriſimiliter ad notitiam Sanctitatis ſuæ, & reverendiſſimorum Dominorum Cardinalium, ac principum chriſtianorum, & aliorum prælatorum venire poterit: quam vim publici edicti habere putamus, & principales domini noſtri obſervandiſſimi habere decreverunt, & voluerunt perinde arctare ad veniendum ad Concilium ſupra requiſitos, & monitos, ac ſi perſonaliter illis fuiſſet intimata, vel exhibita ipſa convocatio monitio, & proteſtatio; cum non ſit veriſimile ipſis fore incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. De quibus omnibus dicti domini conſiliarii, commiſſarii, & procuratores petierunt a nobis notariis infraſcriptis unum vel plura inſtrumentum vel inſtrumenta fieri atque confici debere. Acta fuerunt hæc Mediolani in domibus habitationis modernæ reſidentiæ reverendiſſimi D. D. G. Epiſcopi Cardinalis Prænestini ſitis in porta Ticinenſi, parochia S. Georgii in palatio ſub anno, indictione, die, menſe, & pontificatu quibus ſupra, præſentibus ibidem Illuſtriſs. D. Galeatio Vicecomite milite; magnifico J. U. D. D. Hieronymo Morono filio q. D. Johannis regio Senatore Mediolani, magnifico D. Bernardino Guacio filio q. D. Antonii Prætore Papiæ, & D. Benedicto Arbriono filio q. D. Chriſtophori Vicario D. Capitani Juſtitiæ Mediolani, ac D. Principivallo de Monte regio Secretario Mediolani, teſtibus idoneis ad præmiſſa vocatis & ſpecialiter rogatis.

Et ego Petrus Rebe clericus Edrienſis diœceſis auctoritate apoſtolica notarius publicus, quia præmiſſis omnibus & ſingulis dum ſic ut præmittitur fierent & agerentur una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque omnia & ſingula ſic fieri vidi & audivi, ideo hoc publicum inſtrumentum ſigno meo manuali ſolito ſignavi in fidem, robur, & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum, tamquam rogatus & requiſitus.

Ego Jo. Petrus Bernadignis clericus, & civis Mediolanenſis publicus ſacris apoſtolica & imperiali ac curiæ archiepiſcopalis Mediolanenſis auctoritatibus notarius, quia præmiſſis omnibus & ſingulis, dum ſicut præmittitur, agerentur una cum prænominatis teſtibus interfui, ideo de eis inſtrumentum una cum notariis inſertis confici, ſignoque ac nomine meis ſolitis ſignavi in fidem præmiſſorum requiſitus.

Bulla Monitorii Apoſtolici contra tres reverendiſſimos Cardinales, ut redeant ad obedientiam S. D. N. Papæ, ne ſchiſma in eccleſia ſancta Dei oriatur.

JUlius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Cæleſtis altitudo potentiæ divina providentia cuncta diſponens ut eccleſiæ triumphanti militantem eccleſiam ſimilem faceret, voluit ſummo Pontifici Chriſti Vicario, Dominici gregis paſtori adeſſe in regenda & gubernanda univerſalis Eccleſiæ Monarchia conſiliarios & miniſtros S. R. E. Cardinales, ut ipſi tanquam ejuſdem Pontificis & eccleſiæ membra ſuo capiti deſervirent, & ſubmiſſis humeris ad regendum univerſalis eccleſiæ firmamentum operoſa ſedulitate cum ipſo Pontifice laborarent, & tam ipſius eccleſiæ quam totius orbis incumbentia onera indefeſſis cum eo ſollicitudinibus partirentur, ac cum eo univerſalem eccleſiam repræſentarent. Hi ſunt, quos dilexit Dominus, & velut præcipuos ac

ſubli-

ANNO CHRISTI 1511.

sublimes ejusdem ecclesiæ cardines prærogativa sublimavit honoris: horum cœtus in orbe magnificus omnes & singulos quibuscumque titulis decoratos excellit, descriptique dicuntur in diademate principis: horum altitudo consilii & expertæ circumspectionis industria circa dirigenda quælibet & agenda S. Romanæ atque universali ecclesiæ majora commoda salubriter asserre dinoscitur, ideoque a nobis tanquam membra a capite per canonicas sanctiones illicentiati discedere prohibiti sunt. Hi sunt, quos ideo ultra alia ornamenta galero rubeo insignitos esse constat, ut præ cæteris sanctam sedem apostolicam, Romanamque ecclesiæ unitatem in eis ipsis ut præfertur, repræsentatam, quantum fieri potest verbo & exemplo constanter & intrepide usque ad sanguinis effusionem tueantur, & defendant, ex quo majoris honoris prærogativa honestati sunt, tanto magis peccant, cum eorum & ecclesiæ unitatem hujusmodi scindunt, aut a summo Pontifice eorum capite quoquo modo illicentiati recedunt, vel ab ipsius obedientia deficiunt. Sane nuper in consistorio nostro secreto dilectus filius Justinus Carolus juris utriusque doctor & fisci nostri advocatus nomine suo ac dilecti filii Martini de Cuccinis fisci Cameræ apostolicæ procuratoris quandam sub his verbis querelam exposuit: Quamquam, beatissime Pater, vosque reverendissimi domini Cardinales, unam sanctam catholicam & apostolicam Romanam ecclesiam Spiritus Sanctus ex persona domini nostri Jesu Christi in Cantica Canticorum designet dicens: Una est columba mea, una est perfecta mea, & una est matri suæ electa, & ut ait beatus Cyprianus non habet ecclesiæ ordinationem, qui ecclesiæ non tenet unitatem; nihilominus ab ipsius, ut ita dixerim, ecclesiæ incunabulis quorundam pestiferorum hominum effrænata libido hanc sanctam ecclesiæ unitatem scindere & lacerare tentavit. Quisquis igitur hanc sanctam & immaculatam ecclesiæ unitatem ausu sacrilego, & diabolica persuasione violare præsumpserit, hic, ut sacri Canones edocent, alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest Deum patrem, qui universalis ecclesiæ non tenet unitatem, nec potest is cum aliquo convenire, qui cum corpore ipsius ecclesiæ, & cum universa fraternitate non convenit. Et cum, pater sancte, sanctitas vestra intenta, ut decet, recuperationes terrarum & jurium S. R. E. præsertim civitatis Ferrariensis, ejusque ducatus, territorii, ac districtus, quibus iniquitatis filium Alphonsum Esten. ob ejus demerita per sententiam consistorii aliter latam privaverat, Bononiam cum exercitu accessisset, monuissetque S. R. E. Cardinales, quos tam pro prædictis, quam aliis gravibus eidem ecclesiæ incumbentibus oneribus consulere intendebat, ut ipsam sanctitatem vestram sequi deberent, prout par erat, inimico tamen humani generis suadente ac scandalum & zizaniam in dominico agro seminante aliqui, quod dolenter referimus, ex dictis S. R. E. Cardinalibus monitionem sanctitatis vestræ hujusmodi implere simulantes iter eorum Florentiam versus caperunt, ac spretis litteris sanctitatis vestræ ac monitionibus & exhortationibus per devotam creaturam vestram Franciscum tit. S. Clementis presbyterum Cardinalem tunc in minoribus constitutum Episcopum Concordien. Datarium vestrum, quibus illos hortabatur, & monebat, ut ad eamdem sanctitatem vestram Bononiæ cum sua curia existentem vocati se conferrent, prout iidem Cardinales eidem Francisco Cardinali se facturos obtulerunt, initis & firmatis prius inter ipsos secreto, & per manus publici notarii certis conspirationibus, & capitulis ac conventionibus illicitis & inhonestis contra sanctitatem vestram Papiam illicentiati adierunt, & deinde Mediolanum se conferentes ibidem contra sanctitatem vestram, & sedem Apost. ac sanctæ Dei ecclesiæ unitatem periculosam & schismaticam conventiculam inire moliti, aliosque Cardinales in suam sententiam trahere conati sunt, prout diversimode sanctitati vestræ innotuisse debuit; qua re detecta in suo proposito perseverantes gravia ecclesiæ universali scandala imminere, illamque reformatione indigere, & propterea Concilium juxta quoddam decretum Concilii Constantiensis ac votum per eamdem sanctitatem vestram in ejus ad summum Apostolatus apicem assumptione emissum, & juramentum per eam præstitum congregandum fore, jusque illud congregandi ob sanctitatis vestræ, & aliorum Cardinalium illi assistentium negligentia ad eos devolutum esse, eosque Concilium ipsum absque aliqua sanctitatis vestræ requisitione & licentia incidere & convocare posse asserere non sunt veriti. Horum principalis auctor extitit D. Bernardinus Episcopus Sabinen. qui jamdiu ista animo suo præmeditatus in ejus sententiam Guliel. mum Episcopum Prænestin. & Franciscum tit. SS. Nerei & Achillei presbyterum Cardinalem traxit, prout in cedulis indictionis & convocationis Concilii eorum nomine publicati, & ut creditur, ad eorum instigationem etiam sub nomine Maximiliani Rom. Imperatoris electi, & Ludovici Francorum regis illustrium confectis, ac manu publicorum notariorum subscriptis, & in urbe ac alibi clanculum affixis clare constat. Quanam gravitate verborum, Pater sancte, quovo dolore animi rem hujusmodi deplorem? Sed, ut video, Pater beatissime, ac reverendissimi domini, jam tempus est magis remedii, quam querelæ. Ecce enim sancta mater ecclesia, quæ in persona sanctitatis vestræ sui indubitati sponsi sincera perpetua unitate & pace gaudebat, reseratis lachrymarum fontibus multis cum suspiriis & singultibus ad te sponsum suum, & ad vos reverendissimos dominos Cardinales, qui estis in partem sollicitudinis evocati, clamare & vociferare compellitur: & tu beatissime Pater cum omnia prædicta sint adeo manifesta, publica, & notoria, quod nulla possint tergiversatione celari, nec excusatione defendi, in virtute altissimi una cum hoc sacro collegio exurge, & judica causam sponsæ tuæ, & memor esto opprobrii filiorum tuorum, accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, intende prospere, procede, & regna, & exemplo aliorum summorum Pontificum prædecessorum tuorum, qui semper insurgentes in Dei ecclesia hæreses & schismata cum ipsorum auctorum fautoribus auctoribus & sequacibus a Dei ecclesia, & communione fidelium, & sacratissimo Christi corpore eliminarunt, hoc noviter ortum pernicioſissimum schisma in tuam, & S. R. E. sponsæ tuæ injuriam spirituali mucrone rescinde.

Nos igitur, qui dudum Concilii indictionem hujusmodi, sive potius schismaticam conventiculam per alias nostras litteras revocavimus, ac pro pace & quiete omnium Christi fidelium, proque extirpandis schismatibus, & hæresibus uni-

ANNO CHRISTI 1511.

universis, ac reformatione universalis ecclesiæ, quatinus opus fuerit, & expeditione contra Infideles conciliariter ineunda œcumenicum generale concilium indiximus, & celebrare Domino permittente intendimus, hujusmodi relatione audita magno quidem, prout decebat, dolore ac mœrore affecti sumus. Non possumus enim non vehementer dolere, ut par est, tam pernicioſum in Dei ecclesia incendium inchoari, & ab his præcipue, a quibus minime suspicabamur; præsertim a Bernardino Episcopo, quem honorificentissima legatione Germaniæ decoravimus, & cujus, reliquorumque omnium petitis, quantum cum Deo licuit, semper annuimus, aliisque omnibus præfatis, quos tanquam corporis nostri membra paterna caritate semper dileximus, & in visceribus complectebamur caritatis. Quoniam igitur fratres nostri prædicti, & sanctæ matris ecclesiæ filii alienati sunt ab ea, & claudicaverunt a semitis suis, nos adversus hujusmodi periculosum schisma juxta nostris pastoralis officii debitum publice, & in facie ecclesiæ requisiti, ut præfertur, insurgere, & illi obviare decrevimus. Quamobrem revocationi conventiculæ & indictionis concilii hujusmodi inhærentes, ut ad debitum finem conciliatis omnium animis perduci possit, nullusque scrupulus remaneat, quo minus hoc sacrum œcumenicum generale futurum concilium cum omni quiete & pace ac animarum unitate in Spiritu sancto, ut decet, celebrari possit; & attendentes memoratam ipsorum promotoris & procuratoris petitionem justam, & divino & humano juri consonam; nec non instrumentis publicis falsa manifeste continentibus, etiam in alma urbe nostra temere affixis, & per nos visis, & alias legitime probatam, & usque adeo publicam & notoriam esse, quod nulla possit tergiversatione celari, ita ut ad pœnarum severitatem juxta sanctiones canonicas in prædictos Bernar. & Guliel. episcopos, & Franc. Card. absque alia ulteriori mora procedendum esset: præsertim cum nos eidem Bernar. etiam post omnium supra narratorum perpetrationem, si errorem suum recognoscere, & ad cor reverti voluisset, plenam indulgentiam, & præteritorum remissionem & veniam dare & concedere apostolica clementia parati essemus, nihilominus de eorumdem venerabilium fratrum nostrorum consilio omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat, & omnes injurias illatas oblivisceatur, omni qua possumus pietate uti decrevimus, & quantum in nobis est agere, ut proposita mansuetudinis via ad cor revertantur, & a prædictis resipiscant excessibus, ut ipsos tanquam filium illum prodigum ad gremium ecclesiæ revertentes benigne recipiamus, & paterna caritate amplectamur. Ipsos igitur Bernardinum, & Gulielmum Episcopos, ac Franciscum Cardinalem, & etiam quoscumque eis adhærentes, eorum receptores, & eis quoquo modo faventes, per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sanguinis domini nostri Jesu Christi, quo & per quem humani generis redemptio, & sanctæ matris ecclesiæ edificatio facta est, ex toto corde hortamur, precamur, & obsecramus, ut ipsius ecclesiæ unitatem, pro qua ipse Salvator tam instanter oravit ad patrem, violare desistant; fraternam quoque dilectionem & pacem, quam totiens & accurate idem redemptor transiturus ex hoc mundo ad patrem discipulis commendavit, & sine qua nec orationes, neque jejunia, nec eleemosynæ Deo acceptæ sunt, scindere & lacerare expaveſcant; & a prædictis quantocius tam pernitiosis & scandalosis prorsus desistant excessibus, inventuri apud nos si effectualiter paruerint, & etiam nobis personaliter humiliter paruisse docuerint, paternæ caritatis affectum, apertumque mansuetudinis, & clementiæ fontem: alioquin ipsos si forte justitiæ & virtutis amor a peccato non retrahat, indulgentiæque spes ad pœnitentiam non invitat, pœnarum terror, & rigor coerceat disciplinæ, præfatos Bernardinum, & Gulielmum Episcopos, ac Franciscum Card. adhærentes, receptores, & quoslibet fautores eorum de fratrum eorumdem consilio requirimus, & monemus in virtute S. obedientiæ, ac sub anathematis & criminum hæresis & schismatis, ac læsæ majestatis, & quibuscumque aliis contra tales ab homine vel a jure inflictis, nec non privationis Cardinalatus honoris ac patriarchalium & Metropolitan. & Cathedralium, quibus præsunt, aliarumque ecclesiarum, nec non Monasteriorum, & aliorum beneficiorum, quorumcumque quæ obtinent, ac inhabilitatis ad illa & alia qualiacumque imposterum obtinenda, nec non convicti criminis schismatis, hæresis, & læsæ Majestatis pœnis districte præcipiendo mandamus, quatenus infra 50. dies ab affixione præsentium in locis infrascriptis immediate sequentes numerandos, ipsi Bernar. & Guliel. Episcopi, & Franc. Card. pro indictoribus & convocatoribus Concilii generalis ulterius se gerere aut nominare desistant: nec per alios, quantum in eis est, haberi & nominari pro talibus se patiantur, ac indictionem & convocationem prædictas sicut de facto & male factas coram nobis personaliter constituti publice revocent, cassent, & annullent: adhærentes, receptatores, & faventes ulterius ipsis Bernar. & Guliel. Episcopis, & Francisco Card. in hoc schismatis crimine non assistant, nec adhæreant, vel faveant quoquo modo per se vel alios directe vel indirecte, nec quovis quæsito colore; sed ipsi Bernar. & Guliel. Episcopi, & Franciscus Card. adhærentes, receptores, & fautores nobis tamquam patri & pastori animarum suarum reverenter pareant, & obediant, ac de revocatione indictionis & convocationis Concilii hujusmodi infra prædictum terminum, ut præfertur, coram nobis personaliter constituti, etiam per publica documenta certiores nos faciant, ut de eorum vera obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere. Alias si Bernard. & Guliel. Episcopi, ac Franc. Card. & adhærentes receptores, ac fautores prædicti secus, quod absit, & nobis persuadere non possumus, egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleverint, noverint se supradictis pœnis obnoxios, & a nobis quamquam invitis justitia cogente citatos, prout tenore præsentium citamus, monemus, & requirimus, ut quintadecima die præfatum terminum immediate sequente, non feriata, & si dicta quintadecima dies feriata extiterit, prima die sequenti non feriata compareant personaliter coram nobis in urbe & consistorio nostro secreto, aut ubi tunc erimus, ad se defendendum, legitimeque excusandum de præmissis contra eos deductis, alias ad videndum, & audiendum se, & quemlibet eorum etiam nominatim, quos sic citamus ad diem eamdem, contra ipsos legitime procedi,

ac

ac ad videndum se declarari schismaticos, blas- A
phemos, & tanquam hæreticos, & reos crimi-
nis læsæ majestatis fore puniendos, ac censu-
ras, & pœnas prædictas ipso facto incidisse, &
incurrisse, & alias infligi, prout justum fuerit,
& justitia suadebit, certificantes eosdem, & eo-
rum quemlibet, quod sive venerint, sive non,
nisi se paruisse coram nobis personaliter consti-
tuti ostenderint, aut se legitime de præmissis
excusaverint coram nobis, ut præfertur, per-
sonaliter constituti, ad declarationem dicta-
rum pœnarum justitia mediante procedemus,
eorum contumacia & absentia non obstanti-
bus, sed ipsorum contumacia eorum præsen-
tiam repræsentante processuri ulterius ad ag-
gravationem, & reaggravationem, prout B
justitiæ vigor postulaverit, & eorum demerita
exegerint.

Ut autem hujusmodi nostra monitio & cita-
tio ad eorumdem monitorum & citatorum,
aliorumque, quorum interest, notitiam de-
ducatur, cum ad ipsos personaliter citandos
tutus non pateat accessus, cartas sive mem-
branas eas continentes, ac præsentes litteras
in valvis basilicæ principis apostolorum, ac
Ecclesiæ Lateranen. in acie Campifloræ, &
extra curiam in Cathedralis Eccles. Senen. val-
vis affigi faciemus; quæ monitionem eamdem
suo quasi sonoro præconio & patulo judicio
publicabunt, ut iidem moniti, quod ad ipsos
non pervenerit, vel eamdem monitionem igno- C
raverint nullam possint prætendere excusatio-
nem vel ignorantiam allegare, cum non sit
verisimile apud eos remanere incognitum, vel
occultum, quod tam patenter omnibus publi-
catur. Volumus etiam, & apostolica aucto-
ritate decernimus, quod hujusmodi nostra mo-
nitio in eisdem valvis & acie intimata perin-
de valeat, & illos arctet, quacumque con-
stitutione apostolica non obstante, ac si eidem
monitis & eorum singulis intimata & insinua-
ta personaliter & præsentialiter extitisset. Ne
tamen moniti & citati prædicti urbem ipsam
& Curiam Romanam communem omnibus pa-
triam locum sibi minus tutum, & propter
præmissa, vel ex quibusvis aliis causis simili- D
bus vel dissimilibus imminere periculum in ve-
niendo, stando, & redeundo ad excusatio-
nis suæ velamen forsan allegent, ipsos tenore
præsentium securantes, cuilibet ex monitis
prædictis plenum & ampliſſimum in fide pon-
tificia est venerabilium fratrum nostrorum S. R.
E. Cardinalium in verbo veri & boni Pontifi-
cis salvum conductum in veniendo, stando,
& redeundo, ut præfertur, concedimus. Uni-
versos & singulos Patriarchas, Archiepiscopos,
Episcopos, & alios Ecclesiarum & Monaste-
riorum prælatos, & clericos, ac personas Ec-
clesiasticas, nec non Duces, Marchiones,
Principes, Poccstates, Capitaneos, & quoslī-
bet alios officiales, & eorum locatenentes, E
nec non communitates, universitates civitatum,
castrorum, oppidorum, villarum & aliorum lo-
corum tenore præsentium requirimus, & hor-
tamur, ipsisque Patriarchis, Archiepiscopis,
Episcopis, & aliis Prælatis, cæterisque sub-
ditis nostris districte mandamus, quatenus præ-
fatis monitis omnibus & singulis in veniendo
ad dictam Curiam occasione prædicta, moran-
do in ipsa, vel ab ipsa recedendo, in personis
& bonis aut rebus eorum nullam inferant, nec
ab aliis, quantum in eis fuerit, permittant
inferri injuriam vel offensam. Nulli ergo omni-
no hominum liceat hanc paginam nostræ hor- ANNO
tationis, precationis, obsecrationis, requi- CHRISTI
sitionis, monitionis, mandati, citationis, 1511.
certificationis voluntatis, decreti securationis,
concessionis & mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumpserit, indignationem omnipoten-
tis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolo-
rum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ
apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ
1511. quinto Kal. Augusti, Pontificatus no-
stri anno octavo.

Bulla ultima convocationis & invitationis Cardinalium absentium & Prælatorum Galliæ Nationis ad celebrationem Concilii Lateranensis cum declaratione nullitatis gestorum per Conciliabulum Pisanum.

JUlius Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Salvator dominus noster Jesus Christus unigenitus Dei filius semper in sinu patris, ut humanum genus, quod prævaricatione primi parentis perierat, salvaret, & ad sublimia felicitatis æternæ adduceret, mortalitatis carnem assumere non recusavit, impassibilis factus passibilis pro ipsius humani generis salvatione, cujus sic redempti, & a potestate diaboli liberati curam beato Petro cœlestis regni clavigero, apostoloque principi, ac successoribus suis commisit, omnem potestatem & principatum super omnes tribuendo, eumque caput universalis ecclesiæ constituit, ut populum christianum sic redemptum a conatibus perversorum præservaret, & luporum rabie defenderet, & errantes oves, ne diabolica fraude & schismaticorum astutia deceptas, boni pastoris exemplo ad ovile Dominicum reduceret, & dictæ Ecclesiæ unitatem servaret. Unde nos ejusdem beati Petri meritis licet insufficientibus successores Divina disponente clementia effecti, ad præservandum populum Christianum nobis commissum, & statum universalis Ecclesiæ adaugendum & reformandum, ac ad deliberandum de expeditione contra fidei orthodoxæ perfidos hostes sumenda per Christianos principes & populos, ac etiam ad nonnullorum olim S. R. E. Cardinalium, qui in ecclesia Dei tanquam in firmamento cœli stellæ lucentes, & ab ipsa ecclesia sublimati fuigebant, superbiæ typo & odii rancore in nos, a quibus honorati fuerant, & multa bona receperant, in angelos Sathanæ immutati schismatum fomenta, & conventicula illicita, sen potius conciliabula congregare, & convocare satagebant, ad ambitionem & malitiam extinguendum, habita super his cum venetabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, Concilium Lateranen. die Lunæ decimanona præsentis mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam resurrectionis ejusdem Domini nostri Jesu Christi anno proxune elapso indiximus celebrandum, & ut sequitur, auctore Domino finiendum; hujusmodi qui Concilii generalis celebrationem per nostras patentes litteras in ecclesia Lateranen. & aliis pluribus publicis locis curiæ Romanæ publicari mandavimus & fecimus; ac etiam catissimis in Christo filiis nostris Maximiliano in Rom. Imperatorem electo, & aliis regibus, & principibus Christianis per alias nostras litteras ac etiam nuncios nostros ad hoc specialiter deputatos significavimus, requisivimusque venera-

biles

ANNO CHRISTI 1511.

biles fratres noſtros Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & dilectos filios Monaſteriorum Abbates & Prælatos, & alios, qui Conciliis intereſſe tenentur, & conſueverunt, ut ſtatuto tempore prædicto ad prefatum Concilium celebrandum accederent. Et volentes præfati ſalvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti veſtigia ſequi, qui a ſummis cœlorum ad ima deſcendit, præfatos olim Cardinales, alias S. R. E. dilectos filios, qui ab ea alienati ſunt, & claudicaverunt a ſemitis ſuis, in quibus incedere debebant, benigne, & ex intimis cordis noſtri caritatis & dilectionis affectibus requiſivimus, & per viſcera miſericordiæ Dei noſtri rogavimus, & hortati fuimus, ut ad unitatem ſanctæ matris eccleſiæ, a qua declinarunt, dulcia ejus ubera ſugentes redirent, quia invenirent nos omnem injuriam eis ſi redirent remiſiſſe, ac eos in viſceribus noſtræ dilectionis recepiſſe; ſed ipſi tanquam aſpides ſurdæ, ut non audiant vocem incantantis, aures ſuas claudentes, & in eccleſia Dei venena diffundentes tam apud Principes ſæculares, maxime eos, quos ipſorum ſchiſmaticorum damnatæ intentioni adhærere ſperarent vel ſcirent, quam etiam apud populos quibuſdam vaniſſimis & falſiſſimis perſuaſionibus indictionem Concilii ad eos pertinere aſſerentes, multa ſcandala in eccleſia Dei ſeminarunt; & ſeminare non ceſſant in dies, ſeipſos, & Chriſti fideles decipientes, imo minis & terroribus, ac violentia ipſorum Principum multas tam Eccleſiaſticas perſonas etiam prælationis honore inſignitas, ac ſæculares ad eorum damnatæ ambitionis cæcitatem ſequendam, & confovendam etiam invitos convenire, ac Chriſti fideles cogere præſumpſerunt, & præſumunt. Quis unquam vidit ſynodum generalem ratam haberi, quæ ſummi & indubitati Romani Pontificis non fuerit auctoritate ſuffulta? Quis unquam legit generale Concilium legitime congregatum vel indictum dici, vel haberi, & vim generalis Concilii & auctoritatem ſibi vendicare eam conventiculam, vel congregationem, quæ facta eſt a tribus vel quatuor olim Cardinalibus rebellibus, & contumacibus, & ab obedientia Romani pontificis ſe ſubtrahentibus, & ad invicem erectis ſuperbiæ cornibus contra Dominum ſuum indubitatum Pont. ab eis canonice electum una cum aliis, & per annos octo & ultra pro vero & indubitato Pontifice ab univerſo orbe etiam ab eiſdem habitum & veneratum conſpirantibus & malignantibus ſine cauſa, nulla nat ione Chriſtianorum eis aſſiſtente, niſi aliquibus Prælatis Gallicæ nationis, & illis coactis & invitis minis & terroribus & metu, qui in quemlibet conſtantem virum caderent, laicali ſcilicet poteſtate & regio nomine, ut dicitur, cariſſimi in Chriſto filii noſtri Ludovici Francorum regis Chriſtianiſſimi, ob apoſtolicæ ſedis defenſionem, & R. E. civitatum & terrarum ab eo injuſte occupatarum repetitionem, & ſubditorum noſtrorum per eum injuſte & indebite ſumptam protectionem nobiſcum contra progenitorum ſuorum claræ memoriæ regum Franciæ copioſitudinem & obſervantiam & Chriſtiani regis officium capitalibus odiis diſſidentis, & nos perſequentis, & eorum malignis auſibus & conatibus, ut nobis nocere poſſint, fomenta præſtantis, ut univerſo jam orbi & omnibus Chriſtianis principibus notiſſimum eſt, quarum auxilium & opera adverſus tam injuſtam & inauditam ac indignam perſecutionem & ſævitiam implorare & expetere coacti ſumus: quæ etiam conventicula a fallitatibus & mendaciis initium ſumpſit, & apoſtolica auctoritate de venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi conſenſu & conſilio damnata & improbata extitit, ut in diverſis noſtris litteris deſuper confectis plenius continetur. Quis denique perditiſſimorum hominum & ſchiſmaticorum perditam audaciam & temeritatem poſſet unquam ſatis damnare & abominari, vel æquanimiter ferre, decretis generalium Conciliorum Conſtantien. & aliorum præcedentium, uti volentium & innitentium, ac generalibus Conciliis legitimis ſe comparantium, vel comparare ſimulantium, ac pœnas & obedientiæ a nobis ſubtractionem, ſi eorum conciliabulo non aſſentiamur, comminantium? Iſtorum ergo ſchiſmaticorum ſpiritus ſanctus caput non eſt, ſed juxta veritatem caput & pater eorum eſt diabolus, inventor mendacii & ſchiſmatum ſator. Sacrilegi ergo ſunt & ſchiſmatici, & tanquam locuſtæ ſine capite, & ſine ſenſu conantes ſcindere tunicam domini indiviſibilem, unitatem videlicet ſanctæ matris eccleſiæ in dies novas indictiones & vocationes concilii ſeu potius conciliabuli fingentes & facientes, & pœnas comminantes contra eis non obſequentes, in decretis præteritorum conciliorum contentas, perinde ac ſi eorum conciliabulum non conventicula ſathanæ, & impiorum congregatio & injuſtorum, prout eſt, ſed legitimum œcumenicum concilium eſſet, & diceretur, inſtabiles mente ac ſpiritu & corpore. Nam modo Piſis, unde cum ignominia ejecti ſunt, modo Mediolani ſedem peſtilentiæ colloeantes, & omni Dei auxilio deſtituti, a quo penitus ſe abjectos eſſe, etiam eorum conſcientia ſtimulante non ignorant, principes ſæculares tanquam Deum Accaron relicto Deo Iſrael conſulunt. Unde cum nunc de ſtatu eccleſiæ, & de fide catholica agatur, & ut prædictorum & aliorum omnium ſchiſmatum tenebris de Chriſtiani populi finibus profligatis, lumen catholicæ veritatis, Chriſto vera luce largiente, refulgeat & bellorum rabies, qua in multis partibus mundi Chriſtianus populus affligitur, congrua meditatione ſedata, pacis auctore præſtante in ſtatum pacificum & tranquillum reducatur, ac ab effuſione Chriſtiani ſanguinis, qui quotidie funditur, temperetur, ut poſtea prout ſemper intentionis noſtræ fuit, expeditio contra infideles fieri poſſit univerſalis, multaque alia gravia in ipſo concilio ad fidei catholicæ exaltationem ſunt diſcutienda, & plures ex venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, conditionibus temporum cauſantibus, nunc a Romana Curia abſentes exiſtant, quorum conſilio, doctrina, & auctoritate multum proficere poſſe ſperamus, ſi celebratione dicti concilii Lateranen. & præmiſſorum diſcuſſioni præſentes fuerint. Nos ſperantes ipſos Cardinales abſentes, ut ipſius ſanctæ matris eccleſiæ veros & devotos filios in re tam ardua requiſitioni noſtræ non reſiſtere, auctoritate apoſtolica eoſdem Cardinales abſentes, & eorum quemlibet, & alios Archiepiſcopos, epiſcopos, Abbates, & Prælatos nationis Gallicæ, præſertim eos, qui perſonaliter, vel per procuratores in dicto conciliabulo interfuerunt, & forte coacti metu, qui in conſtantes viros cadere poteſt, ad præſens deſtinentur inviti, alias tamen non privati, nec pro privatis declarati, per viſcera mi-

ANNO CHRISTI 1511.

ANNO CHRISTI 1511.

miſericordiæ ipſius domini noſtri Jeſu Chriſti, de cujus cauſa nunc agitur, & pro honore hujus ſanctæ ſedis apoſtolicæ, prædictæque univerſalis eccleſiæ catholicæ conſervatione in virtute ſanctæ obedientiæ requirimus, monemuſque, & hortamur in domino, eiſque diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus quanto citius poterunt ad hujuſmodi ſanctam & ſalubrem concilii generalis Lateranen. celebrationem accedant; nec eos retineant, ſi forſan cum prædictis ſchiſmaticis converſationem hactenus, ſeu confœderationem quamcumque habuerint, aliquibuſque determinationibus & ſanctionibus factis & decretis interfuerint, & forſan conſenſum præſtiterint, cum melius & ſecurius ſit eis, nobis vero & indubitato capiti dictæ ſanctæ univerſalis eccleſiæ adhærere, quam præfatis ſchiſmaticis, tanquam locuſtis & ſine capite aſſiſtere, ne & ipſi eorumdem ſchiſmaticorum falſis, & fraudulentis, ſimulatiſque ſub humilitatis ſpecie ſuperbia plenis ſuggeſtionibus circumventi & ſeducti cum eis in interitum prolabantur, & cum Sathan & Abyron in profundum inferni terra vivos abſorbeat, accipiant portionem. Remittimus enim eiſdem Cardinalibus, & aliis Prælatis, & cuilibet eorum ſic monitis & requiſitis omnes injurias, quas nobis propter hujuſmodi converſationem & tractatus, quos cum dictis ſchiſmaticis habuerunt, ac cenſuras & pœnas, ſi quas forſan propterea incurriſſent vel incurriſſe cenſerentur, ſi ad nos & ad dictum ſacroſanctum concilium Lateranen. celebrandum venerint. Nos enim eis, & cuilibet eorum liberum & ſecurum ſalvum conductum in verbo Ro. Pont. & venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium concedimus, & per præſentes libere elargimur. Erigant ergo ſe ipſi Cardinales ſic a nobis requiſiti, prælatique cæteri, & vexillum juſtitiæ conſcientiæque puritatem præferentes, & ſanctæ, & matris eccleſiæ unitatem zelantes ad præfati veri, & legittimi, ac œcumenici Lateranen. concilii celebrationem quanto citius poterunt feſtinent, relicta damnata ſynagoga & conventiculo ſathanæ, ut Deo auctore ipſiſque Card. eorum concilio, opera, & ſollicitudine, ſideque, & integritate, ac domus Dei zelo nobis aſſiſtentibus ad extinctionem præfatorum ſchiſmaticorum & perverſorum, qui tanquam vulpes vineam domini, ideſt ſanctam & univerſalem matrem eccleſiam ſuis venenoſis morſibus deſtruere non ceſſant, procedere valeamus, ipſamque eccleſiam ſanctam Dei a tot perturbationibus, quibus nunc vexatur, tranquillam & quietam reddere, eccleſiæque reformationem univerſalem facere, & de expeditione contra infideles ineunda eis adhibitis deliberare, & ex tam bono opere cum ipſis ſic venientibus & adjuvantibus Cardinalibus & prælatis felicitatis æternæ præmia conſequi mereamur. Et quoniam Deus omnium cognitor ſecreta cordis noſtri novit & ſcit nos in ſinceritate & veritate Dei ambulare, & animarum ſingularum Chriſtiani nominis profeſſorum ſalutem expetere, exhortamur etiam omnes principes Chriſtianos, & alios Chriſti fideles, ne falſis indictionibus dictorum ſchiſmaticorum de facto & contra canonicas ſanctiones factis & editis, ſeu etiam faciendis & edendis quomodolibet adhæreant, vel intendant; quoniam cum ipſi ſchiſmatici ſe in ruinam poſitos videant, & furiis ſathanæ exagitati, in cujus manibus poſiti ſunt, & a quo pro ejus libito voluntatis nulla ſpiritus ſancti protectione ſuffulti vexantur, & locum requietis non inveniunt, ejuſdem ſathanæ exemplo, qui vellet omnes ſecum in interitum adducere, alios Chriſti fideles in perditionem trahere viis, quibus poſſunt, conantur. Nos ex abundantiori cautela, & pro Chriſti fidelium omnium animarum ſalute omnes indictiones, conventicula, ſeu potius conciliabula dictorum ſchiſmaticorum, ac aſſertas citationes, monitiones, & decreta, & abſolutiones, ſententias, & acta, & legatorum creationes, & obedientiæ ſubtractiones, & aſſertas cenſuras, prout alias fecimus, tanquam a penitus privatis, & nulla prorſus auctoritate, & facultate ſuffultis nullas, invalidas, & inanes, nulliuſque roboris vel momenti, & contra omnes canonicas ſanctiones factas & editas fuiſſe & eſſe, ac eos, qui ipſorum falſis & mendacibus deceptionibus voluntarie adhæſerunt, cum ipſis maledictionis æternæ participes fieri declaramus & pronunciamus, ipſaſque indictiones & convocationes & cætera ſupradicta, & omnia alia inde ſecuta uſque in præſentem diem prout temere & de facto proceſſerunt, apoſtolica auctoritate revocamus, caſſamus, & annullamus, ac caſſa, irrita, nulla eſſe de dictorum venerabilium fratrum noſtrorum concilio decernimus, ac volumus præſentes noſtras litteras valvis baſilicæ ejuſdem principis Apoſtolorum, & præfatæ eccleſiæ Lateranen. ac in acie Campifloræ de urbe per unum ſeu duos ex curſoribus noſtris affligi, & ibi ut legi ab omnibus poſſint, aliquandiu teneri, ut earum notitia ad ſingulos pervenire poſſit, & illos dictos Card. requiſitos ad quanto citius poterunt veniendum, & alios, quos illæ concernunt a die habitæ notitiæ earum ligare, perinde ac ſi eis perſonaliter & præſentialiter intimatæ fuiſſent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ requiſitionis, monitionis, hortationis, mandati, remiſſionis, elargitionis, conceſſionis, exhortationis, declarationis, pronunciationis, caſſationis, annullationis decreti ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1512. Idibus Aprilis. Pontificatus noſtri anno nono.

ANNO CHRISTI 1512. Ex Card. de Aguirre concil. Hisp. t. 4. p. 1.

CONCILIUM HISPALENSE

Celebratum anno 1512. præside Archiepiscopo D. Didaco Deza.

Sermo habitus per reverendissimum D. D. Didacum Deza archiep. Hispalen. in prima sessione Concilii provincialis per eumdem Hispali celebrata.

REx pacificus unigenitus, qui est in sinu patris, carnis suæ nativitate mundum ingressus pacis fœderæ nobis attulit, dispersaque & omnino distantia, imo sibi invicem adversantia in unum colligens, juxta quod Apostolus inquit: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum*, & primum unitatis vinculum est cunctis sæculis admirandum, qui Deum & hominem non sola natura in infinitum distantes, sed affectu & actibus dissentientes, tanto fœdere conciliavit, ut unus idemque Deus esset, qui homo; & unus ipse homo, qui Deus. Hoc unitatis, ac pacis mysterium mox nascente Domino ab exultantibus Angelis prædictum est; quando gloriam in excelsis Deo, pacemque in terra hominibus bonæ voluntatis multitudo cœlestis militiæ (ut Lucas refert) præcecinit. Neque sibi soli Verbum caro factum hanc unitatem servavit, sed & in suos fideles, væluti caput in membra, mirabili connexione transfudit. Nam quemadmodum juxta sententiam Pauli, consepulti sumus, & conresuscitati cum Christo; ita & sumus ejus ineffabili nativitate congeniti, & divinæ effecti consortes naturæ. *Quotquot autem* (inquit Evangelista Joannes) *receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Et sicut natus in terris, pacis ac unitatis auctor extitit filius Dei, ita & in mundo conversatus, universa incarnationis mysteria ad pacem & unitatem direxit. Præceptæ nempe & Sacramenta gratiæ, quibus legem mandatorum exacuavit, miro ordine sub unitate complexus est. Charitas siquidem, quæ, ut inquit Apostolus, finis est præceptorum, vinculum est unitatis. Sacramenta vero sic Christus instituit, ut ex multis rebus collectis verbo sanctificationis unum conflaret: unde & Apostolis in unum congregatis cœnaculum, & ad unam considentibus mensam, sanctissimum corporis sui & sanguinis sacramentum instituit. Ascendens præterea Christus in cœlum, nonnisi Apostolis in unum convenientibus, promissum Spiritum sanctum visibiliter misit. Nobis denique formam postulandi, & a Deo impetrandi tradens, in unum nos docuit convenire, dicens: *Ubi duo vel tres congregati fuerunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum; & de re omni re, quam petierint, fiet illis a Patre meo*: quasi ipse multorum conventus, & unitas animorum, magni meriti apud Deum existat. Quod & propheta David insinuat dicens: *In concilio justorum & congregatione magna opera Domini*. Hinc est, fratres dilectissimi, quod in ecclesia synodos & Concilia celebrari inolevit, ut quod merita singulorum obtinere non valent, multorum cœtus uno corde & consona voce Deum precantium impetrare mereatur. Unde super illud Apostoli Romanorum is: *Adjuvetis me in orationibus vestris*, dict. glos. *Rogat Apostolus apud minores pro se orare: multi enim minimi dum congregantur unanimes, fiunt magni, & multorum preces impetrant.* Verumtamen animadvertite, fratres, quod non promittitur multis qualitercumque in unum congregatis, vota sua a Deo impetrare, sed si in nomine Christi convenientes deposcant. Sic enim ait Dominus: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo*. Illi autem in nomine Christi congregantur, & postulant, qui ea, quæ Christus docuit postulanda, precantur. Hæc autem sunt, quæ Oratio dominica septem petitionibus edita comprehendi, quorum summa est, ut ad gloriam Dei, & sui nominis sanctificationem, quæ nostræ saluti aut commeda sunt, aut necessaria, pro divinæ voluntatis beneplacito pie & perseveranter poscamus. Illi vero in nomine Christi non petunt, qui non quæ Dei sunt, sed sua quærentes statuere, desideria cordis sui implere deposcunt, vel ad mundi gloriam consequendam, vel ad carnis oblectamenta sectanda. Horum consortium Propheta se gloriatur vitasse dicens: *Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniquagerentibus non introibo, odivi ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo*. Nos igitur fratres dilectissimi in hac sancta synodo convenientes in nomine JESU postulemus, si impetrare volumus, quod optamus. Petituri autem in nomine JESU brevi sermone, sed ex intimo cordis juxta formam a Domino traditam, ejus misericordiam imploremus: ut Spiritus Sanctus adveniens corda nostra clementer expurget, mentes illuminet, & inducat in omnem, sicut promisit filius, veritatem: quatenus in nomine suo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut ab ejus beneplacito in nullo dissentiat voluntas nostra, sed rectum tramitem in omnibus observantes, quæ Deo placita sunt, & dictis exequamur & factis; quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

PROLOGUS.

IN nomine Dei omnipotentis sancta mater ecclesia catholica a Spiritu Sancto illuminata, inter alia salubria documenta, quæ pro salute animarum fidelium Christianorum instituit, ordinavit quod Prælati, qui habent auctoritatem a nostro Redemptore Jesu Christo ad regendum & gubernandum populum Christianum, celebrarent quibusdam temporibus, scilicet Metropolitani Concilia Provincialia, & episcopi synodos in suis diœcesibus, ad effectum statuendi & ordinandi res spectantes ad servitium Dei, & augmentum cultus divini, & pro immunitate suorum ministrorum, & ecclesiarum, & reformatione vitæ & morum tam in statu ecclesiastico, quam sæculari, ad exaltationem nostræ sanctæ fidei catholicæ. Ideo nos D. Didacus Deza, divina misericordia Archiepiscopus sanctæ ecclesiæ Hispalensis considerantes, quod longum tempus effluxit absque eo quod fuerit celebratum Concilium Provinciale in hac nostra Archi-diœcesi, propter quod,

quam-

NNO ISTI 12.

quamvis Archiepiſcopi bonæ memoriæ Prædeceſſores noſtri, moti ſancto zelo & deſiderio antiquitus fecerint, & ordinaverint plures laudabiles conſtitutiones, quia tamen non fuetunt publicatæ, nec obſervari mandatæ, plures illarum oblivioni traditæ, & aliæ fuerunt violatæ; & videntes etiam quod præ temporum varietate occurrerunt, & quotidie eveniunt novi caſus, quibus providere neceſſe eſt de novis remediis. Volentes ſequi & obſervare, quod per ſacros Canones fuit ſtabilitum, & demandatum cum conſilio & ſententia reverendorum noſtrorum dilectiſſimorum fratrum Decani & Capituli noſtræ ſanctæ eccleſiæ, ſtatuimus facere & celebrare Concilium Provinciale in hac inſigni civitate Hiſpalenſi. Pro quo vocari mandamus per noſtras literas patentes convocatorias reverendos in Chriſto Patres & Dominos Epiſcopos Gadicenſem, Malacitanum, Sylvenſem, Canariæ, & de Marrueco, noſtros ſuffraganeos, & illud notificari capitulis ſuarum eccleſiarum Cathedralium, omnibuſque aliis Abbatibus, Prioribus, & Vicariis dicti noſtri Archiepiſcopatus; de quorum approbatione & conſenſu poſtquam omnes, ſeu major pars illorum fuerunt congregati per ſe, vel ſuos procuratores in dicta noſtra ſancta eccleſia, & civitate Hiſpalenſi, invocata prius gratia Spiritus Sancti, fecimus, & ordinavimus, & publicari mandavimus, prout fuerunt publicatæ Conſtitutiones ſequentes.

A

B

C

CAPUT I.

Quod Parochi doceant ſuos parochianos myſteria noſtræ ſanctæ fidei Catholicæ, & quod in qualibet eccleſia adſit tabula, in qua contineantur omnia, quæ illos docere debent.

QUia cognitio noſtræ ſanctæ fidei catholicæ eſt neceſſaria omnibus fidelibus Chriſtianis pro ſua ſalute: ideo cupientes ſalutem animarum, quæ nobis fuerunt commendatæ, & quod non errent per ignorantiam (ſacro concilio approbante) ſtatuimus & ordinamus, ut omnes curam animarum habentes, & confeſſores noſtri Archiepiſcopatus, & provinciæ ſint diligentes in docendo ſuos parochianos, & perſonas, quarum audient confeſſiones, illa quæ ſcire debent & credere pro ſua ſalute, & in ſpecie articulos noſtræ ſanctæ fidei Catholicæ, qui ſunt fundamentum noſtræ religionis. Item etiam ut illos inſtruant in ſanctis Sacramentis eccleſiæ, & in decem mandatis noſtræ legis Chriſtianæ, ut non audeant illa tranſgredi, & contravenire; ac etiam ipſis dicant qualia ſunt peccata mortalia ad effectum, ut ſciant melius illa evitare, illis ſuadendo ut cum magna cura procurent exercere ſeptem opera miſericordiæ, de quibus ſtricta per eos danda eſt ratio tempore eorum obitus; ſuper quo mandamus, ut magnam faciant diligentiam, & ſpecialem curam: & ut præmiſſa melius obſerventur, mandamus, ut in qualibet ex eccleſiis parochialibus totius noſtri archiepiſcopatus, & provinciæ, apponatur tabula quam mandamus, ubi præmiſſa ſummarie contineantur, quam præcipimus apponi in loco publico, ad effectum ut videatur & legatur ab omnibus. ANNO CHRISTI 1512.

Item mandamus omnibus parochis, qui nunc ſunt & erunt in futurum, ut omnibus dominicis Adventus, a Dominica Septuageſimæ uſque ad Dominicam Paſſionis incluſive, legant, & declarent populo contenta in dicta tabula inter Miſſarum ſolemnia, poſt offertorium: & quod de his non potuerit legi una die Dominica, legatur in altera, vel in primo feſto occurrente.

Item mandamus, ut præfati parochi habentes idoneitatem, explicent ſanctum Evangelium diebus dominicis anni ſuis parochianis, illis exhibendo, & illos inducendo in viam ſalutis, ut ſe retrahant ab occaſione peccandi. Quæ omnia per dictos parochos compleri mandamus (ceſſante legitima excuſatione) ſub pœna unius regalis, quoties ita non exequentur, applicandi pro una medietate eccleſiæ cui inſerviunt, & pro alia medietate illi, qui denunciaverit.

Ut Parochi moneant ſuos parochianos, ut ſciant confeſſionem generalem, & orationes eccleſiæ.

Magnus defectus & culpa ſubditorum, & notabilis negligentia parochorum, quod eorum parochiani neſciant res pertinentes ad ſuam ſalutem, quæ ſunt fundamentum noſtræ ſanctæ fidei catholicæ. Et quia ſumus informati, quod plures ex noſtris ſubditis, habentes ætatem diſcretionis, neſciunt orationes ab eccleſia inſtitutas (quod procedit ex negligentia & pauca cura parochorum) ideo mandamus, ut præfati parochi & confeſſores illos moneant pariter, ut procurent ſcire confeſſionem generalem, & Orationem Dominicam, *Ave Maria*, & *Credo*, ac *Salve Regina*; mandamuſque ut præfati curati & confeſſores, quotieſcumque audient confeſſiones quarumvis perſonarum, recitare faciant dictas orationes, & valeant ſi illas ſciant & bene pronuncient, corrigendo & docendo quod non ſcierint, & non bene pronunciaverint, & ad hunc effectum mandamus, ut presbyter qui miſſam celebraverit diebus Dominicis, poſt dictam confeſſionem alta voce, loco pœnitentiæ illis injungat, ut una dominica dicant ſimul cum ipſo *Pater noſter* & *Ave Maria*, & alia dominica *Credo* & *Salve Regina*, tali modo ut totus populus poſſit & va-

D

E

ANNO CHRISTI 1512.

leat bene pronunciare : & ad hunc effectum moneant ſuos parochianos, ut ſecum ducant ſuos filios qualibet die dominica ad miſſam, ut diſcant dictas orationes.

Item mandamus omnibus ſacriſtis Eccleſiarum noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ, & omnibus perſonis eccleſiaſticis, vel ſæcularibus, quæ docebunt legere & ſcribere, ut in primis & ante omnia de præmiſſis pueros inſtruant, & alia legere, vel ſcribere non faciant, donec ſciant dictas orationes, & alia contenta in dicta tabula ; quæ omnia mandamus per ipſos fieri & compleri ſub pœna excommunicationis : mandamuſque non abſolvi, donec prædictis integre ſatisfaciant.

CAPUT II.

Deputentur perſonæ, quæ in ſancta fide catholica noviter ad eam converſos inſtruant, & quid Parochi circa illud agere debeant.

Cum in hac noſtra diœceſi & provincia adſint plures noviter ad fidem converſi tam a lege Judaica, quam a ſecta Mahometana, maxime indulgentes inſtructionibus & documentis noſtræ ſanctæ fidei catholicæ, & aliorum concernentium doctrinam Chriſtianam (ſacro approbante Concilio) ſtatuimus, & ordinamus, ut Prælati, ad quos ſpectat invigilare ſuper ſalute animarum, deputent perſonas honeſtas & competenter doctas, quæ illos inſtruant in omnibus neceſſariis ad eorum ſalutem, & quæ ſpecialem curam habeant inquirendi & ſciendi quomodo vivant, & an committant aliquos ex erroribus, in quibus, antequam ad noſtram fidem veniſſent, ſtetterunt. Mandamuſque parochis, ut in ſuis parochiis faciant catalogum ſeparatum de noviter converſis ; & viſitatoribus ut exigant rationem cum magna diligentia ſuper eo, an faciant, & compleant, quod mandat Eccleſia. Pariterque quia nonnulli ſunt utriuſque generis, qui a noſtra ſancta fide catholica receſſerunt, fuerunt reconciliati, & reducti ad unionem S. Matris eccleſiæ, ac abjurarunt ſuos errores, quibus ordinatum fuit, ut audiant Miſſam & concionem diebus Dominicis & feſtivis de præcepto, ac peccata confiteantur tribus feſtis Paſchalibus anni, & alia ; mandamus parochis, ut de ſic reconciliatis faciant ſpecialem catalogum ad effectum, ut innoteſcat an exequantur, quæ ipſis fuerunt injuncta, & illos moneant ut illa compleant, ad effectum ut Deus Dominus noſter veniam pro peccatis contra ipſum commiſſis impartiatur, & præſtet ut in bono ſtatu perſeverent.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT III.

Quod Parochi ſint diligentes in adminiſtrando ſancta ſacramenta.

Statutum de jure eſt, ut fideles Chriſtiani recipiant Sacramenta ſanctæ matris eccleſiæ quibuſdam anni temporibus, & in caſibus neceſſitatis pro ſalute animarum ſuarum : ideo (ſacro approbante Concilio) ſtatuimus, ut omnes parochi ſint diligentes in adminiſtrando ſancta ſacramenta, & ſignanter Baptiſmum infantibus ad evitandum periculum, quod ex dilatione oriri poſſet, & exhortando, ac requirendo ſuos Parochianos infirmos, ut confiteantur, & ſanctum Sacramentum Euchariſtiæ recipiant.

Item ut notum ſit omnibus, quando corpus Domini noſtri defertur alicui infirmo ad effectum ut ſanctum Sacramentum comitentur, & propterea lucrentur indulgentias conceſſas, mandamus ut pulſare faciant in porta eccleſiæ campanellam, parum antequam exeat ab Eccleſia, vel aliam campanam majorem, ſi mos eſt ; & poſt reportatum corpus Domini noſtri ad Eccleſiam declarent omnibus, qui illud fuerint comitati, qualiter fuerunt lucrati indulgentias a ſanctis Patribus conceſſas, & ulterius indulgentiam 40. dierum, quam nos eis conceſſimus pro qualibet vice. Quod fieri mandamus per dictos parochos ſub pœna centum morapetinorum applicandorum pro una medietate Eccleſiæ, & pro alia medietate denuncianti.

CAPUT IV.

Quod Medici in primis & ante omnia moneant infirmos, ut ſalutem animarum ſuarum procurent.

Pro remedio plurium inconvenientium ſtatuit bonæ memoriæ Innocentius III. in Decretali : *Cum infirmitas de Pœnit. & rem.* quod quando vocarentur medici ad infirmos, ante omnia moneant dictos infirmos, ut vocent medicos animarum, qui ſunt confeſſarii, & illos inducant ut confiteantur, & ſalutem animarum ſuarum procurent ; quia cum infirmitas corporis procedat ab ægritudine ſpirituali, quando infirmitas animæ curata eſt, Deus mandat ſalutem corporis, ac etiam quando in principio infirmi non fuerunt inducti ad confitendum & diſponendum ani-

mas

NO STI 2. mas ſuas & conſcientias, ſuccedit quod, ſi eis dicatur facta graviori infirmitate, cadunt in periculum deſperationis ſuæ ſalutis, & in alias periculoſas cogitationes. Et cum ſit, quod in D. Decretali fuit impoſita pœna Medicis illud non obſervantibus, prout dictum eſt, eiſque vetitus ingreſſus in eccleſiam, nobis eſt notum, quod dicti Medici parum Deum timentes, & periculum animarum fidelium minimi facientes, id non obſervant, & in dictam pœnam incurrunt; ideo nos cupientes tanto periculo obviare, ſtatuimus & ordinamus, ut impoſterum omnes Medici noſtræ Archi diœceſeos & provinciæ ſint diligentes in obſervatione D. Decretalis: ſtatimque in prima, viſitatione moneant & hortentur dictos infirmos, ut confiteantur & diſponant ſuam conſcientiam, & ita facere non omittant cum qualibet perſona, cujuſvis ſtatus & conditionis exiſtat: quodque ſi talis infirmus id non præſtiterit, Medicus poſtquam de eo notitiam habuerit, illum ſecunda vice non inviſat, neque curet donec confeſſus fuerit, & animam ſuam diſpoſuerit; mandamuſque ita ſervari & compleri per dictos Medicos ſub pœna excommunicationis & ducentorum morapetinorum applicandorum fabricæ Eccleſiæ, cujus fuerint parochiani, quotieſcumque contravenerint; ad quam pœnam volumus illos teneri in foro conſcientiæ. Et ut præmiſſa omnibus innoteſcant, mandamus, ut quatuor primis diebus Dominicis quadrageſimæ parochi enuncient hanc conſtitutionem in ſuis Eccleſiis.

CAPUT V.

Contra Vaticinatores & magos, illoſque conſulentes.

Cum nobis notum ſit, quod in noſtro Archiepiſcopatu & provincia adſunt plures perſonæ utriuſque ſexus, quæ timoris Dei oblitæ, & fidei ac ſpei, quam habere debent in Divina providentia, utuntur vaticiniis, magicis artibus, ſortilegiis, & maleficiis, euntque ſeu mandant ad capiendum concilium a talium maleficiorum geſtoribus, qui diabolo famulantur; & quamvis tales perſonæ incurrant in magnas pœnas de jure ſtabilitas, & in ſententiam excommunicationis vigore conſtitutionum provincialium noſtri Archiepiſcopatus, in dictas pœnas & cenſuras incurrunt, & ab uſu tam gravis peccati non abſtinent. Ideo tantæ Dei offenſioni obviare cupientes, ſtatuimus & mandamus, ut in poſterum omnes perſonæ, quæ dictis magicis artibus, ſortilegiis, vaticiniis, vel aliis maleficiis utentur, ſive cum talia gerentibus concilium iniverint, vel illos adiverint, vel participes delicti eorumdem quocunque modo fuerint; ultra omnes alias pœnas in tali caſu conſtitutas, omnes illi incurrant in ſententiam excommunicationis ipſo facto, & in pœnam duorum millium morapetinorum pro prima vice, & pro ſecunda vice pœna duplo augeatur, & publice diffamentur, & in exilium mittantur ad tempus judicibus de eo cognoſcentibus bene viſum.

ANNO CHRISTI 1512.

Item mandamus Proviſoribus & Viſitatoribus noſtri Archiepiſcopatus, ut diligenter invigilent, & ſpecialem curam habeant inquirendi contra tales perſonas deditas iſti peccato, illudque graviter puniendi & delendi e cordibus noſtrorum fidelium ſubditorum. Et ut talia delicta non poſſint remanere ſecreta, mandamus dictis Proviſoribus, ut ſingulis annis a Dominica Septuageſimæ relaxent litteras generales, etiam anathematis, contra dictos delinquentes ac etiam contra omnes ſcientes, quales ſunt qui talia delicta patrarunt, eiſque præcipiant ſub dictis cenſuris, ut accedant ad notificandum, & declarandum coram ipſis, vel ſaltem coram Parochis ſuarum parochiarum, & coram Notario vel ſcriba publico, ut in judicio conſtare valeat. Mandamuſque dictis parochis, ut magna cum diligentia intra menſem notificent dictis Proviſoribus, quidquid ipſis fuerit declaratum, & ipſi ſciverint, & fidem de his tranſmittant; quod per ipſos fieri & compleri mandamus ſub pœna ſuſpenſionis a divinis, & trium millium morapetinorum, quotieſcunque contravenerint.

CAPUT VI.

Quod relaxentur litteræ generales ſingulis annis contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & procedatur uſque ad invocationem brachii ſæcularis.

Prælatis & paſtoribus animarum, quibus fuit commendatus populus Chriſtianus convenit firmiter & continuo invigilare ſuper cuſtodia animarum fidelium. Ideoque nos cupientes ſalutem noſtrorum ſubditorum, illoſque a peccatis & publicis Dei offenſionibus avertere, & venerando cenſuras & pœnas, in quas vigore Conſtitutionum noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ, ſingulis annis a Dominica Septuageſimæ relaxent litteras generales, & procedant per cenſuras, & per omnia

ANNO CHRISTI 1512.

alia juris remedia contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & contra illos, qui matrimonium clandestine contrahunt, vel in gradibus de jure prohibitis, & contra præsentes & inservientes talibus matrimoniis, & contra illos, qui vitam ducunt maritalem cum suis uxoribus non recepta benedictione Ecclesiæ, & contra incestuosos, & illos qui habent duas uxores, & contra usurarios, & publicos concubinarios: quodque sic procedere non desinant, donec tales personæ ab istis peccatis se removeant. Quod per illos magna cum diligentia fieri & compleri mandamus, super quo eorum conscientiam oneramus; & ut hæc possint melius devenire ad notitiam dictorum judicum, & puniantur, mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provinciæ, ut sint diligentes in inquirendo & sciendo, quales sint ex eorum parochianis, qui existunt in aliquibus ex dictis peccatis publicis, illosque moneant cum tota charitate, ut se ab eis removeant; & nisi corrigantur & emendentur, teneatur quilibet ex dictis parochis illud notificare Prælato, sive ejus Provisori, ut remedium afferat. Et desuper mandamus, ut præfati Parochi conficiant catalogos, in quibus describant omnes sic publice reputatos in suis parochiis, & cum omni diligentia illos transmittant ad dictos Provisores tempore & modo in sequenti constitutione contentis sub pœna unius floreni quotiescumque non præstiterint, applicandi pro medietate ecclesiæ cui inserviunt, & pro alia medietate accusatori.

CAPUT VII.

Ordo procedendi contra illos qui non confitentur peccata, & sanctam Eucharistiam non recipiunt.

Notum nobis est, quod non obstantibus censuris, quæ rigore constitutionum nostrorum bonæ memoriæ antecessorum fuerunt promulgatæ contra fideles nostros subditos, qui peccata non deponunt singulis annis, nec sanctam communicnem recipiunt tempore ab Ecclesia præfixo; & litteris ac censuris, quæ quolibet anno fulminantur contra tales personas a Provisoribus & judicibus, plures sunt, qui parum Deum timentes diu permanent excommunicati denunciati. Cupientes propterea novum afferre remedium, statuimus & mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provinciæ, ut a Dominica Septuagesimæ moneant omnes suos parochianos, ut vadant ad confitendum peccata; dividant suas parochias per vicos & contratas, præfigendo unicuique tempus, quo venire debuerit ad confitendum, prout opportunum judicaverint; ne omnes simul accedant eodem tempore, quo præ multitudine confitentium haberi non possit copia Confessorum, ita quod dicti parochi specialem curam habeant de conscientiis suorum parochianorum.

Item mandamus, ut præfati parochi magna cum diligentia efforment catalogum omnium illorum degentium in suis parochiis, qui non fuerint confessi, & sanctam eucharistiam non receperint, vel fuerint excommunicati propter peccata publica, illumque suo nomine proprio subscriptum transmittant ad Provisores usque ad Dominicam in Albis, prout hactenus fieri solitum fuit. Insuperque dicti parochi teneantur deferre catalogum & denunciare publice in ecclesia illos, qui incurrerint in sententiam excommunicationis, & illos qui a nostris Provisoribus fuerint declarati, illos nominando propriis nominibus alta voce; itaut populus audiat & intelligat, nemine propter amorem vel alium quemlibet respectum prætermisso. Et si præfati contumaces non fuerint absoluti, peccata non deposuerint, & sanctam communionem non susceperint, & a dictis peccatis publicis non se removerint usque & per totum diem sanctissimæ Trinitatis, mandamus & ordinamus, ut dicti parochi teneantur transmittere ad Provisorem alium secundum catalogum & memoriale continens nomina illorum, qui sic fuerint denuntiati excommunicati, quem catalogum transmittere debebunt usque & per totam octavam Corporis Christi sub pœna unius floreni quotiescuuque illum transmittere prætermiserint, applicandi modo superius expresso. Pariterque mandamus, ut dicti Provisores & Ministri nostri Archiepiscopatus & provinciæ procedant contra contumaces & rebelles per censuras & per pœnas, quæ ipsis videbuntur magis proficuæ, aggravando, & reaggravando usque ad invocationem brachii sæcularis, si necessum fuerit: & in scriptura invocationis brachii sæcularis exprimantur contumaces propriis nominibus, & dicatur in ea, quod in carceres detrudantur, & ab eis non liberentur nec relaxentur, etiam sub fidejussione, donec constiterit eos fuisse absolutos, & paruisse ecclesiæ & judicibus, qui contra ipsos processerint, itaut eos in suo peccato permanere non promittant.

Item quia plures dicendo confessos fuisse apud Religiosos & alios sacerdotes electos

ctos ab his qui habent facultatem audiendi confeſſiones & abſolvendi, confiteri in ſuis parochiis recuſant, mandamus ut dicti parochi illos non habeant pro confeſſis, nec pro abſolutis, niſi docuerint legitime per litteras talium Religioſorum, vel alio modo, qualiter fuerunt confeſſi apud ipſos, & abſoluti.

CAPUT VIII.

Quam pœnam incurrant illi, qui per annum & ultra permanent in excommunicatione.

Magnum periculum eſt animarum fidelium permanere per longum tempus ſcienter in ſcientia excommunicationis. Et etiam tales corde indurati, eo quod per tantum temporis ſpatium in ſua contumacia fuerint privati a communione fidelium, non ſunt vacui ab omni ſuſpicione, quod non bene ſentiant de rebus fidei. Et quia cupimus illos reducere ad bonum ſtatum & ad viam ſalutis, ſacro approbante concilio, ſtatuimus, & ordinamus, ut omnes fideles, qui permanſerint publice in excommunicatione per annum, ſi fuerint Clerici, in carceres detrudantur, & fructus eorum beneficiorum pro medietate fabricis ſuarum eccleſiarum, & pro alia, opere eccleſiæ cathedralis, & quod non excarcerentur donec ſatisfecerint ſuper inobedientia & contumacia, & beneficium abſolutionis meruerint obtinere. Si vero fuerint laici, & permanſerint in excommunicatione per medium annum, deinceps incurrant pro quolibet menſe in pœnam centum morapetinorum pro eccleſia; Et ſi ultra annum, amittant tertiam partem omnium bonorum ſuorum, applicandorum pro medietate regio fiſco, & pro alia medietate fabricæ eccleſiæ eorum parochiæ.

CAPUT IX.

Quod manumiſſores, & Exequutores teſtamentarii compleant & exequantur intra certum tempus teſtamenta defunctorum.

Didicimus, quod plures cum magno onere ſuarum conſcientiarum omiſerunt & omittunt exequi plura teſtamenta & legata pia a longo tempore uſque modo per negligentiam, & per alias cauſas & intereſſe, atque ita animæ teſtatorum privantur ſuffragiis & operibus, quæ ordinarunt in ſuis ultimis diſpoſitionibus, & cum talibus dilationibus valde defraudantur. Et quia ad nos pertinet de remedio providere (ſacro approbante concilio) ſtatuimus & mandamus, ut intra terminum unius anni omnes hæredes manumiſſores, & exequutores teſtamentorum & ultimarum voluntatum noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ, exequantur & compleant omnia teſtamenta defunctorum, quod per illos fieri & exequi intra dictum terminum requirimus, monemus, ac mandamus, volumuſque ut præſens conſtitutio intelligatur de teſtamentis & ultimis voluntatibus factis a quinque annis uſque modo: de præſentibus vero, & futuris volumus, ut annus computetur a die obitus teſtatoris. ANNO CHRISTI 1512.

Item mandamus omnibus parochis, ut deſcribant quolibet anno omnes defunctos in ſuis parochiis, & illos quos nominaverint pro ſuis manumiſſoribus & exequutoribus teſtamentariis, ac hæredibus, ac etiam Notarium coram quo condiderint ſua teſtamenta, & ultimas voluntates, & ad nos tranſmittant quolibet anno quando facient catalogum illorum, qui fuerint confeſſi, ut melius poſſimus deſuper provide-re, quod per ipſos fieri mandamus ſub pœna unius floreni quotieſcunque contravenerint, applicandi modo ſupradicto.

CAPUT X.

Quæ feſta ſint obſervanda, & quod Parochi illa notificent ſuis Parochianis.

Sanctæ dies Paſchatis, Dominicæ, & alia feſta per ſanctam matrem eccleſiam demandata, fuerunt dicata ſervitio Dei Domini noſtri, & reſervata fuerunt pro illius obſequio ac exercitio ſacrificiorum & operum ſpiritualium. Sumus autem informati, quod in noſtro Archiepiſcopatu & provincia dicta feſta non obſervantur a fidelibus Chriſtianis cum intentione, ſub qua eccleſia illa inſtituit, & prout obſervari debent pro ſalute animarum ſuarum, imo potius quod diebus feſtivis, prout videmus, quam plures occupantur in vitiis, ludis, & commeſſationibus, ex quibus magna in populis oriuntur ſcandala & damna. Nos propterea cupientes obviare dictis malis, & peccato, quod committunt violatores dictorum feſtorum, & ad ſubveniendum neceſſitatibus pauperum (ſacro concilio approbante) ſtatuimus tollere nonnulla feſta ex illis, quæ hactenus obſervari ſolebant, mandamuſque feſta ſequentia in poſterum obſervari.

Dies circumciſionis D. N. J. C.
Epiphania.
Dies feſtus S. Sebaſtiani.

Pu-

ANNO CHRISTI 1512.

Purificatio S. Mariæ dominæ noſtræ.
Sancti Mathiæ Apoſtoli.
S. Marci Evangeliſtæ.
Annunciationis dominæ noſtræ.
SS. Philippi & Jacobi.
Inventionis Crucis.
S. Barnabæ Apoſtoli.
S. Joannis Baptiſtæ.
SS. Petri & Pauli.
S. Mariæ Magdalenæ.
S. Jacobi Apoſtoli.
S. Annæ.
Transfiguratio D. N. J. C.
S. Laurentii martyris.
Aſſumptionis S. Mariæ Dominæ noſtræ.
S. Bartholomæi Apoſtoli.
Nativitatis Dominæ noſtræ.
S. Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ.
S. Michaelis.
S. Lucæ Evangeliſtæ.
SS. Simonis & Judæ Apoſtolorum.
Feſtum omnium Sanctorum.
S. Andreæ Apoſtoli.
Conceptionis Dominæ noſtræ.
Nativitatis D. N. J. C.
S. Stephani.
S. Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ.
Omnes Dominicæ totius anni.
Paſcha reſurrectionis cum duobus diebus ſequentibus.
Aſcenſio D. N. J. C.
Paſcha Spiritus ſancti cum duobus diebus ſequentibus.
Feſtum corporis Chriſti.

Et quia non intendimus impedire devotionem fidelium, qui volent obſervare aliqua alia feſta, eis concedimus facultatem illa celebrandi, & obſervandi ſi voluerint. Item concedimus & impartimus indulgentiam 40. dierum his qui audient miſſam majorem, & intervenient proceſſioni faciendæ die feſto S. Iſidori, & S. Clementis, & proceſſioni S. Marci, & aliis litaniarum, & diebus feſti S. Dominici, & S. Franciſci in eorum monaſteriis. Mandamus quoque ut iſta feſta, & alia omnia, quæ hic obſervari non juſſimus, celebrentur in eccleſiis cum omnimoda ſolemnitate & devotione, quodlibet in ſuo gradu juxta ordinem expreſſum in Breviario. Et ad effectum, ut populus ſcire valeat, quando obſervare debet dicta feſta, ad quæ tenetur, mandamus parochis, ut illa ipſi notificent diebus dominicis antecedentibus, denuncientque vigilias & alia tempora, in quibus tenetur ad jejunium de præcepto eccleſiæ, monendo ut illa obſerventur cum omnimoda devotione, & omnes attendant ad inviſendum eccleſiam, audiendum Miſſam majorem, & alia divina officia, ſe occupent in orationibus & operibus miſericordiæ, aliiſque ad laudem & gloriam Domini noſtri; quandoquidem ad hæc fuerunt dicata talia feſta: monendo ſimiliter, ut illis diebus ab offenſionibus Dei abſtineant. Et mandamus, ut nullus mercator, nec miniſter, nec venditor, nec alia quævis perſona habeat apothecam apertam talibus diebus, quas obſervari jubemus, a quo fuerit pulſata campana pro miſſa majori uſque quo fuerit terminata: nec iſti vendant, emant, nec laborent in oppidis, nec in agro: mandamuſque noſtris barrigellis, ut exequantur pœnas ſolitas contra illos, qui ea non obſervaverint uſque ad valorem unius regali pro qualibet vice, applicandi pro medietate fabricæ eccleſiæ parochialis, & pro alia medietate barigello exequutori: & facultatem ac auctoritatem impartimur Vicariis, ut ita fieri & compleri faciant, quilibet in ſua Vicaria, & poſſint deſuper invocare brachium ſæculare.

CAPUT XI.

Contra non audientes Miſſam majorem diebus Dominicis, & feſtivis de præcepto, vel earum violatores; & contra vendentes, & alia vetita tempore quadrageſimæ & diebus jejunii:

Reperimus, quod in noſtro Archiepiſcopatu & provincia plures perſonæ Deum non timentes, & mandata eccleſiæ parvipendentes, omittunt audire Miſſam diebus Paſchatis, Dominicis, & aliis diebus feſtivis, prout tenentur; quorum aliqui attendunt negotiationibus & mercaturis; alii degunt in plateis & caponis, & aliis locis, ex quibus fideles Chriſtiani recipiunt ſcandala & malum exemplum. Propterea nos conformantes diſpoſitioni ſacrorum canonum (ſacro concilio approbante) ſtatuimus & ordinamus, quod in poſterum Parochi ſint diligentes in monendo ſuos parochianos, ut diebus Dominicis & feſtivis de præcepto, vadant ad audiendum miſſam majorem integre prout tenentur, & in ea devote & attente remaneant, non loquendo, nec intendendo de aliis rebus. Et illos, qui contravenerint, redarguant & moneant fraterna charitate, ut ſe corrigant, & ſi non emendentur, id notificent Proviſoribus & miniſtris ad affectum ut procedant contra ipſos cum omni rigore juris.

Item mandamus, ut ab illis, qui ſtabunt

bunt in plateis & cæmeteriis, vel ludendo in ſuis domibus vel cauponis, vel in aliis partibus & locis tempore, quo celebratur miſſa major diebus dominicis & feſtivis, noſtri barigelli & exequutores, ſeu Birruarii noſtrorum judicum eccleſiaſticorum, vel judices ſeu barigelli populi ſi fuerint vocati a vicariis, ſolvi faciant ab unoquoque pœnam dimidii regalis, & illam non condonent, nec reſtituant.

Item etiam mandamus, ut nullus cauponarius, nec ullus alius vinum vendat, nec aliquem admittat in ſua caupona vel domo ad comedendum & bibendum dictis diebus dominicis & feſtivis, donec miſſa major fuerit terminata. Pariterque mandamus lanionibus, ut carnes non ponderent, & piſtoribus, & aliis quibuſvis perſonis vendentibus comeſtibilia, ut illa in platea non exponant, nec publice vendant a quo fuerit pulſata campana pro miſſa majori, donec ipſa fuerit terminata, exceptis tamen pharmacopolis, ſub pœna quod contrarium facientes mulctentur pro qualibet vice per noſtros barigellos in uno regali, applicando pro medietate exequutori, & pro alia medietate fabricæ eccleſiæ parochialis, ſimiliterque facultatem concedimus omnibus vicariis, ut ita fieri & compleri faciant.

Item mandamus ſub dicta pœna, ut diebus quadrageſimæ, feria ſexta, vigilia, & aliis diebus, quibus eſt vetitus ab eccleſia uſus carnium, non vendantur carnes, lacticinia, nec alia prohibita abſque noſtra ſpeciali licentia.

Et quia obſervantiam dictorum feſtorum deſideramus, & quod dicti noſtri barigelli in hoc fraudem aliquam non committant, eis mandamus, ut non conveniant, nec pactum aliquod ineant cum dictis miniſtris, ſeu venditoribus, ut ſinant eis aliquid facere vel vendere, omittendo dictam exequutionem ſub pœna, quod quilibet barigellus, qui contrarium fecerit, ſolvat quod ſic receperit, & quadruplum plus, quodque per 30. dies in carceribus detrudatur pro prima vice, & pro ſecunda fiat pœna duplo major, & in perpetuum privatus officio remaneat.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XII.

Quod in recitatione divinorum Officiorum in tota provincia ſe conforment Eccleſiæ Metropolitanæ.

Cum rationi valde congruat, ut per totum dictum noſtrum Archiepiſcopatum & provinciam adſit uniformis modus recitandi horas Canonicas, & divinum officium, quodque omnes Eccleſiæ dicti noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ in præmiſſis noſtræ, Eccleſiæ Metropolitanæ ſe conforment, propterea, (ſacro concilio approbante) ſtatuimus & mandamus, ut omnes Clerici dicti noſtri archiepiſcopatus & provinciæ, cujuſcumque dignitatis & præeminentiæ exiſtant, ſe conforment in recitando horas & officium dictæ noſtræ ſanctæ eccleſiæ. Et quia in noſtra diœceſi & provincia plures adſunt Sacerdotes aliarum diœceſum, inſervientes beneficiis, qui ſæpe ſæpius recitant officium modo diverſo ab illo diœceſis, in qua inſerviunt, ex quo oriuntur nonnullæ confuſiones, mandamus propterea, quod cum inſervire debeant in eccleſia & choro juxta ordinem iſtius diœceſis, officium recitent eo modo & non alio. Sub pœna quod qui ſic non fecerit, expellatur a tali ſervitio, niſi recitet prout dictum eſt, & habeat breviarium ad hunc effectum.

Quia pariter eſt valde opportunum, & neceſſarium, ut in noſtra diœceſi & provincia adſit uniformitas in cæremoniis Miſſæ, & Sacerdotes non utantur diverſis modis celebrandi (ſacro Concilio approbante) mandamus, ut omnes ſint conformes in dictis ceræmoniis noſtræ Eccleſiæ Metropolitanæ, & Viſitatores ſuper his accurate invigilent, corrigant, ac puniant contravenientes.

CAPUT XIII.

Quomodo ſtare debent Eccleſiaſtici in officiis Divinis, & Ordo ſervandus in eis.

Tenentur Clerici ad recitandum divinum officium cum omnimoda attentione & devotione, & ſtare cum ſilentio in Eccleſia tempore celebrationis; ac etiam ad inſerviendum & reſidendum in Eccleſiis, in quibus ſunt Beneficiati, vel habent onus cujuſdam ſervitii: ſuper quod a noſtris bo. mem. prædeceſſoribus factæ fuerunt & ordinatæ nonnullæ Conſtitutiones

ANNO CHRISTI 1512.

nes, quas mandamus obſervari in omnibus & per omnia cum additionibus ſequentibus. Videlicet quod tempore quo recitabuntur horæ canonicæ & divina officia, adſint omnes in choro cum habitu decenti tale officium cantantes, & ſervent ſilentium, ſintque honeſte ordinati, & recitent horas diſtincte & lente, non autem præcipitanter, quodque non loquantur, nec recident dum officium decantatur, ne diſtrahantur ad alia attenti illi qui canere debent, vel impediantur canentes; pariterque mandamus, ut laici non ſedeant inter clericos, dum officium divinum decantabitur, nec Clerici dent eis locum, niſi talis laicus adjuvet clericos in cantando, & per hoc noſtrum ſtatutum facultatem impartimur Vicario, ubi fuerit, & in ejus abſentia Parocho antiquiori, qui in qualibet eccleſia parochiali fuerit, ad hoc ut ſic poſſit mandare, & compleri facere ſub pœna decem morapetinorum, in quibus mulctare poſſit præmiſſis contravenientes; & ſi ulterius fuerint inobedientes & rebelles, & non compleverint ea, de quibus fuerint moniti, præfatus Vicarius, ſive Parochus illos mulctare in aliis decem morapetinis, qui ſtatim reponantur in arca ſui trunco fabricæ, cui illos applicamus.

Item etiam mandamus, ut in Eccleſiis, in quibus adeſt conſuetudo recitandi omnes horas Canonicas, ſervetur talis conſuetudo, & ut in aliis Eccleſiis, in quibus adſunt dumtaxat duo Beneficiati, iſti teneantur per ſe, vel per Capellanos pro ipſis intervenientes, celebrare Miſſam de Tertia, & Veſperas cantatas ſingulis diebus de feſto vel feria occurrenti, ſub pœnis in dictis conſtitutionibus expreſſis; & ubi aderit unicus Beneficiatus, ut ſaltem diebus Dominicis & feſtivis de præcepto celebret Miſſam cantatam de Dominica vel feſto occurrenti, & tribus diebus Hebdomadæ de feria ſeu feſto occurrenti, ſub pœna unius regalis pro qualibet die Dominica ſeu feſto, & dimidii regalis pro qualibet ex aliis diebus, quibus celebrare omiſerit, applicandi pro medietate fabricæ talis Eccleſiæ, & pro alia medietate ſacriſtæ. Et volumus, ut per nullum impedimentum Miſſæ confraternitatis, vel alterius negotii occurrentis, prætermittatur celebratio Miſſæ majoris dictis diebus & feſtis de officio, quod celebrabitur & recitabitur illa die, etiamſi adſit corpus præſens ad ſepeliendum, vel nuptiæ celebrandæ.

Item ut in Eccleſiis, in quibus adeſt copia ſacerdotum, ſervetur ordo in celebrando Miſſas, & non ſint ſibi invicem impedimento; præcipimus, ut dum Miſſa major celebrabitur, nulla alia Miſſa celebretur, nec ullus Sacerdos ſe veſtibus ſacris induat, donec Sacramentum conſumpſerit qui primus incepit Miſſam, ſub pœna unius regalis, in quo mulctentur Sacerdos & ſacriſta, qui ipſi ornamenta præſtiterit: quod intelligendum eſt, exceptis eccleſiis Cathedralibus, in quibus celebrari ſolent plures Miſſæ, & non adeſſet tempus ad illas omnes celebrandas. Et ſub dicta pœna mandamus, ut Sacerdotes non ſe induant ad celebrandum Miſſam, nec ſe ſpolient in altaribus, nec in præſentia populi, ſed in ſacriſtiis ſeu locis ad id deſtinatis; ac etiam non dentur calices, nec corporalia pueris, ſed ipſimet illa ferant.

Item ad evitanda inconvenientia, & tollendum impedimentum quod cauſſatur divino officio (ſacro Concilio approbante) ſtatuimus & mandamus, ut pax non vadat per eccleſiam, ſed ponatur in loco, in quo commode illi, qui devotione fuerint moti, illam capere valeant. Mandamuſque ut qui illam alio modo dederit, incurrat pœnam unius regalis pro qualibet vice applicandi fabricæ ſuæ Eccleſiæ.

Similiterque quia didicimus, quod eleemoſynæ, quæ petuntur tempore celebrationis Miſſæ majoris, valde impediant & perturbent divinum officium, mandamus Vicariis, parochis, & clericis dicti archiepiſcopatus & provinciæ, ut nemini permittant petere eleemoſynam, nec alios quæſtus facere per Eccleſiam, a quo fuerit incæpta Miſſa major uſque ad conſumptionem Sacramenti, ſub pœna unius regalis applicandi fabricæ talis Eccleſiæ.

Item quia Sacerdotes debent ſemper cum gravitate & devotione ſe gerere, maxime dum celebrant; & quia ſcivimus quod tempore offertorii diebus Dominicis & feſtis principalibus, nonnulli Sacerdotes per magnam partem eccleſiæ incidant inter populum ad effectum recipiendi oblationes, quod non parit bonum exemplum, nec honeſtum videtur; propterea ſtatuimus & mandamus, ut in poſterum id nullo modo fiat, ſed Sacerdos ſe conſtituat in loco, quo pervenire valeant illi, qui offerre voluerint; & ſi fuerit neceſſarium, multiplicentur Sacerdotes ad recipiendas oblationes.

CA-

CAPUT XIV.

Quid observari debeat circa celebrationem officiorum divinorum, & administrationem Sacramentorum tempore interdicti.

Cum periculosissimum sit cuilibet Ministro ecclesiæ celebrare & administrare quodlibet ex Sacramentis tempore interdicti extra statutum & permissum per sacros canones; propterea volentes hac in parte instruere & monere nostros subditos, mandamus, ut circa celebrationem divini officii serventur contenta in cap. *Alma mater* de sent. excom. lib. 6. videlicet, quod tempore interdicti Apostolici, vel ordinarii celebrentur missæ, & divina officia clausis januis, exclusis interdictis & excommunicatis, & clericis non conjugatis dumtaxat admissis, exceptis tamen diebus Nativitatis D. N. J. C. ejusque Resurrectionis, & Spiritus Sancti, ac die Assumptionis dominæ nostræ, & die festivitatis Corporis Christi, cum sua octava, prout & quemadmodum continetur in Bulla Eugenii & Martini. Quæ festa celebrantur incipiendo a primis Vesperis, & per horas usque ad secundas Vesperas inclusive, non tamen dicatur secundum completorium dictis diebus.

Item quod non administrentur Sacramenta præter infrascripta. Sacramentum Baptismi tam parvis, quam adultis: & confirmatio quæ spectat ad episcopos: Sacramentum pœnitentiæ tam sacris quam ægrotis: & Sacramentum eucharistiæ ægrotis dumtaxat cum ea solemnitate qua administrari solet, quando non adest interdictum: & de Sacramento matrimonii sponsalia dumtaxat, etiam si sint per verba de præsenti, non autem matrimonium: Sacramentum extremæ unctionis nemini administrari potest tempore interdicti. Sepultura in loco sacro dari non potest nisi clericis non conjugatis, qui non fuerint violatores interdicti, & eis qui privilegium vel Bullam habuerint ad hunc effectum.

CAPUT XV.

Quod Parochi possint exercere suum officium tempore sedis vacantis, absque alia licentia ad hunc effectum.

Statuimus, & ordinamus, sacro Concilio approbante, ut omnes & singuli Sacerdotes habentes licentiam ad exercendum officium Parochi, & absolvendum a casibus de jure Prælato reservatis, possint sede vacante exercere dictum officium & absolvere a dictis casibus ipsis concessis absque eo quod ad id novam commissionem obtineant. ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XVI.

Ordo, qui est servandus in recitatione trigenariorum.

Fuit nobis enunciatum, quod in aliquibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus & provinciæ, quando clerici recitare debent trigenaria publica vel secreta, quovis tempore illa dicere debeant, solent celebrare missas votivas, & non missas defunctorum, & illas computant in trigenariis. Circa quod ordinamus, ut si defunctus dici mandaverit aliquod trigenarium, & in eo celebrari nonnullas missas, quæ non sint pro defunctis, celebrentur prout celebrari mandavit, ne mens testatoris defraudetur; sed si ille non determinat alio modo missas, quæ sunt celebrandæ, & solum mandat dici trigenarium, vel trigenaria, mandamus & ordinamus, ut in similibus trigenariis non celebrentur aliæ missæ præterquam defunctorum, exceptis tamen locis, seu ecclesiis, in quibus unicus tantum adest Sacerdos, quia hæc videtur esse mens defuncti. Mandamusque & stricte præcipimus Sacerdotibus, ut tam in trigenariis, quam in aliis missis votivis sibi celebrari mandatis, non faciant in missis diversitatem candelarum, nec aliquos alios abusus committant in dicendis dictis trigenariis, seu missis defunctorum.

Item etiam mandamus cuilibet Sacerdoti, qui inceperit trigenarium, ut si venerit necessitas exeundi ad administrandum Sacramenta, vel aliud quidpiam justum & honestum gerendum, exeat brevi rediturus; ita tamen ut quando exiverit sit indutus superpelliceo, & non alio modo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam tanquam rationi minime consonam reprobamus.

Item mandamus sub pœna duorum millium moraperinorum omnibus & singulis presbyteris trigenaria dicentibus, ut cum sic fuerint in ecclesia, non ludant chartis, nec aleis, nec alio quovis ludo: & quia ubi multitudo, ibi solet esse confusio & pauca devotio, præcipimus ne ingredi possint in trigenario clauso dicendo, ultra duos Sacerdotes simul.

CA-

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XVII.

Quod non fiant pacta, nec conventiones pro missis & divinis officiis, nec pro sepulturis.

De jure est vetitum quodlibet pactum, seu conventio, rei temporalis pro Sacramentis & rebus spiritualibus, vel eis annexis; propterea, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut Sacerdotes & ministri ecclesiæ nullum pactum nec conventionem faciant pro missis, exequiis, & divinis officiis; sed volumus, quod pro substentatione Sacerdotum, qui celebrant talia officia, servetur laudabilis consuetudo introducta a fidelibus circa eleemosynam quæ eis dari solet; quam consuetudinem mandamus, ut nostri ministri & judices servare faciant, justitiam ministrando absque strepitu & figura judicii. Et quia didicimus, quod nonnulli Sacerdotes parum Deum timentes accipiunt pignora pro aliquibus officiis, quod est species simoniæ & mali exempli; prohibemus nostris subditis, ut ante nec post dictum officium talia pignora accipiant sub pœna mille morapetinorum contravenientibus. Et quia res esset inhumana, & contra justitiam, quod fideles, qui mandarunt fieri officia, non darent ministris ecclesiæ eleemosynam solitam, qua substententur, mandamus, ut terminato officio ille, qui non dederit solitum elapsis tribus diebus, incurrat in pœnam duplo majorem, ultra expensas.

Item præcipimus, ne vendantur sepulturæ, nec fiant super his pacta, nec conventiones, sed post sepultum corpus detur ecclesiæ eleemosyna juxta consuetudinem, quæ in talibus casibus observata fuit, & observatur: & ut circa hoc judex ecclesiæ observari faciat consuetudinem, quæ in ea fuerit per ordinem & sub pœnis in constitutione immediate suprascripta continetur. Et quia nullus sine Prælato potest dare jus sepulturæ perpetuæ, nec concedere capellam, vel locum certum & perpetuum in ecclesia, mandamus, ut in hoc nihil fiat absque nostro speciali mandato, vel nostrorum Provisorum.

Item jubemus, ut nullus Parochus, nec servitor beneficii omittat dicere in sua hebdomada, vel diebus quibus tenetur celebrare missam populo de festo, vel feria occurrenti, dicens & celebrans missas votivas commissas, & ut nullus habens speciale onus Capellaniæ, accipiat onus aliarum missarum diebus, quibus celebrare tenetur in sua capellania. Et ne defraudentur illi, qui ordinant sacrificia, & præfati Sacerdotes onerent suas conscientias, mandamus, & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit eleemosynam seu portionem pro celebranda missa seu missis, teneantur illas celebrare eademmet die, vel tempore commendato, cessante legitimo impedimento, & signanter pro illo vel illis, qui talem eleemosynam dederint.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XVIII.

Quod non celebretur missa extra ecclesiam, nec detur ad id licentia.

Magna fieret injuria Deo domino nostro, si sanctissimum Sacramentum glorioſi ejus corporis in tantam familiaritatem traheretur, ut aliquod vilipendium caussaretur. Propterea, sacro Concilio approbante, ordinamus & mandamus, ut nemini detur licentia a Provisoribus & officialibus nostræ diœcesis & provinciæ, ut celebret missam in ullo domo, nec in alio loco extra ecclesiam; excepto tamen si fuerit in domo talis Domini, cui videatur non debere negari, & qui habeat in sua domo capellam & locum separatum ad hunc effectum, & mandamus omnibus presbyteris, ut in nullo loco seu domo alicujus nobilis, seu alterius personæ cujuslibet missam celebrent absque speciali licentia; & tunc non celebrent in palatio, aula, seu camera, in quibus adsit lectus in quo quis dormiat, excepto tamen si fuerit infirmus tali infirmitate, ut surgere non valeat e lecto. Utque præfati Sacerdotes, quamvis habeant licentiam celebrandi in aliqua domo, ante omnia videant locum, in quo celebrare debent missam, si est honestus & compositus ac ordinatus prout esse debet, ut in eo celebretur sub pœna, quod Sacerdos contrarium faciens, ipso facto incurrat suspensionem a divinis per mensem quoties ita fecerit.

Et quia sumus informati, quod in nostra diœceſi & provincia adsunt plura hospitalia & domus nonnullarum mulierum monialium nuncupatarum, in quibus celebratur missa adeo continuo, ut damnum oriatur ecclesiis parochialibus, & cultui Dei domini nostri; revocamus omnes & singulas licentias, quæ hactenus fuerunt concessæ, mandamusque Provisoribus & Visitatoribus, ut quando visitaverint ecclesias, se informent quæ domus adsint intra parochiam hospitalium, Beatarum, & aliarum personarum, in quibus celebrari solet missa, & de his nobis relationem faciant. Similiter non dent licentiam, nec in eis celebrari permittant absque nostro spe-

NO ISTI 2.

ANNO CHRISTI 1512.

ſpeciali permiſſo, excepta tamen die invocationis Sancti.

CAPUT XIX.

Quid ſervari debeat circa Confeſſionaria, & altaria portatilia, ſeu mobilia.

Plures perſonæ ſub falſis relationibus, dicentes ſe eſſe nobiles, vel habere ad hoc neceſſitatem, vel per alias cauſas, impetrarunt plura confeſſionaria, & varias facultates habendi altaria mobilia, & miſſam audiendi in ſuis domibus, vel in eis recipiendi ſancta Sacramenta: & quia ſi Papa dominus noſter eſſet informatus de qualitate plurium ex dictis perſonis, & vili earum conditione & ſtirpe, ac etiam de aliis defectibus, quos nonnulli patiuntur, non eſt credendum, quod tales eiſdem concederet facultates, maxime cum tot ſint, & adeo communes, ut inde oriantur magna ſcandala, & ſacra in vilipendium deducantur: & quia ad nos ſpectat inſpicere, & examinare dicta confeſſionaria, & facultates, & exequutioni demandare illa, quæ fuerint impetrata ſub vera relatione, & exponere ac demonſtrare ſuæ ſanctitati ea, quæ fuerunt impetrata ſubreptitie, & a perſonis de quibus oritur ſcandalum, & periculum conſcientiarum; mandamus ut nullus Sacerdos miſſam celebret in domo ullius perſonæ particularis vigore cujuſvis confeſſionarii, vel alterius facultatis, quamvis ſubſcriptæ a noſtris Proviſoribus, abſque eo quod per nos prius fuerit viſa, & examinata; excepta tamen domo alicujus Domini titulati, vel ejus filiorum, ſub pœna unius floreni presbytero contravenienti, applicandi pro medietate fabricæ ſuæ eccleſiæ, & pro alia medietate accuſatori.

CAPUT XX.

Quod non celebrentur matrimonia extra eccleſiam.

Item etiam præcipimus, ut nullus presbyter audeat adminiſtrare matrimonia extra eccleſiam parochialem ſub pœna mille morapetinorum; & ſit ſuſpenſus a celebratione dictorum matrimoniorum ad annum; mandamuſque ut noſtri Proviſores non concedant ad hunc effectum licentiam abſque noſtro ſpeciali mandato.

CAPUT XXI.

Quod non fiant repræſentationes in eccleſiis.

Sumus informati, quod in quibuſdam eccleſiis noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ permittitur fieri nonnullas repræſentationes Paſſionis D. N. J. C. & alios actus, & memoriam Reſurrectionis, Nativitatis Salvatoris noſtri, vel alias repræſentationes. Et quia ex talibus actibus orta ſunt, & oriuntur plura abſurda, & ſæpe ſæpius ſcandala in cordibus illorum, qui non ſunt bene confirmati in noſtra ſancta fide Catholica; videntes confuſiones & exceſſus, qui in hoc committuntur; propterea, ſacro Concilio approbante ſtatuimus & mandamus omnibus parochis noſtri archiepiſcopatus & provinciæ, omnibuſque aliis presbyteris & regularibus perſonis, ut non faciant, nec det locum, ut in ſuis eccleſiis & monaſteriis fiant dictæ repræſentationes, nec aliquæ illarum abſque noſtra ſpeciali facultate & mandato, ſub pœna unius floreni applicandi modo ſupradicto presbyteris contrafacientibus, & laicis, ut ſint excommunicati.

Item cupientes, ut eccleſiarum ſervitium recte præſtetur a ſacriſtis, & laici ſacris non immiſceantur, ordinamus, ut in eccleſia, in qua aderit Clericus non conjugatus habilis ad officium ſacriſtæ, non admittatur conjugatus: ſimiliter ut ſacriſtæ dormiant in eccleſiis cum omni honeſtate, & claudant januas adveniente nocte; nec ab eis de nocte exeant ſub pœna, quod propter eumdem caſum carcerentur, & puniantur arbitrio noſtrorum judicum.

CAPUT XXII.

Quod omnes eccleſiæ parochiales ſe conforment eccleſiæ majori in pulſando Ave Maria, & Veſperas.

Cum circa tempus pulſandi Ave Maria in noſtra eccleſia metropolitana & in aliis eccleſiis tam iſtius civitatis, quam aliarum civitatum, villarum, & locorum iſtius noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ adfuerit aliqua confuſio & varietas, mandamus ut in dicta noſtra ſancta eccleſia, & in omnibus aliis civitatibus, villis, & locis iſtius noſtri Archiepiſcopatus & provinciæ, pulſetur Ave Maria poſt occaſum ſolis, nocte imminente; & ſtatim ut campanarius dictæ noſtræ

ANNO CHRISTI 1512.

sanctæ ecclesiæ, vel aliarum ecclesiarum Cathedralium, inceperit pulsare campanam Ave Maria, omnes alii sacristæ aliarum ecclesiarum inferiorum illi correspondeant; & hic ordo servetur in aliis civitatibus, oppidis, & locis ad normam ecclesiæ principalis; pariterque statuimus ut in pulsando campanas pro Vesperis se conformet ecclesiæ principali, sub pœna duodecim morapetinorum quoties contravenerint, applicandorum campanario ecclesiæ principalis.

CAPUT XXIII.

De Vita & honestate Clericorum.

Cupientes ut ecclesiasticæ personæ nostræ diœcesis, & provinciæ sint honestissimæ in omnibus suis operibus, habitu, & conversatione, sacro Concilio approbante, mandamus, ut Sacerdotes & Clerici in sacris ordinibus constituti, seu beneficiati, sint graves in loquendo, incedendo, & tractando, ut eorum vita & consuetudo sint laicis in bonum exemplum. Mandamus etiam ut deferant pallia cum colari amplo convenientis latitudinis, ut perveniant usque ad plantam pedis, & ne utantur ac deferant pannum sericum, nec coloris violacei, nec viridis, nec alium elaboratum & contextum serico, nec gestent signa doctorum, sed birreta, & non incedant cum bracis & thoracibus, etiamsi deferant pallium desuper, excepto quando trahunt vestem talarem, & non deferant annulos aureos, nec cingula auro nec argento elaborata, nec calceamenta colorata; pariterque mandavimus, ut deferant coronam mediocris latitudinis, & capillos breves, adeo ut videantur aures, nec crescere sinant barbam. Quæ omnia mandamus per ipsos fieri & compleri sub pœna quingentorum morapetinorum contravenientibus; & si forte aliquis Clericus fuerit inhonestus in suo habitu, contra ipsum servetur juris communis dispositio; & si fuerit adeo immoderatus in bibendo & comedendo, ut sine justa causa ingrediatur cauponas, vel fiat ebrius, tunc incurrat pœnam suspensionis ab officio & beneficio, si habuerit, ad mensem; & nisi corrigatur, contra ipsum procedatur, prout ejus superiori bene visum fuerit.

Item mandamus, ut nullus clericus saltet, nec cantet cantiones sæculares in missa nova, nec in nuptiis, nec in alio quovia negotio publico, nec accedat ad locum in quo currunt tauri, sub pœna viginti regalium.

Item mandamus, ut dictam pœnam incurrat quilibet Clericus, qui tam parum timoratus Dei fuerit, ut dixerit, juro per talem, vel non credo in talem, vel alia similia verba, & ultra dictam pœnam deprehendatur, & corrigatur arbitrio judicis.

Item mandamus, ut quilibet Clericus, qui fuerit repertus de nocte ambulans post sonum secundæ campanæ absque justa causa, maxime in habitu indecenti, deprehendatur per nostrum barigellum, & puniatur per nostros Provisores: & si arma secum tulerit, illa amittat, & incurrat pœnam mille morapetinorum.

CAPUT XXIV.

Quod Clerici in sacris constituti seu Penoficiati confiteantur, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant, saltem tribus festis paschalibus anni.

Cum Clerici, qui sunt electi in sortem Domini, majora dona recipiant a Deo, atque ita magis teneantur vitam ducere cum omnimoda bonitate & sanctitate, requirimus & hortamur omnes Clericos in sacris constituros, seu Beneficiatos, cujusvis status & conditionis existant, intra nostrum Archiepiscopatum & provinciam, ut peccata deponant, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant tribus festis paschalibus anni: & concedimus omnibus dictis Clericis facultatem eligendi Confessarios, qui illos absolvere valeant ab omnibus peccatis, a quibus illos possemus absolvere, excepto tamen illo, qui fuerit ordinatus per saltum, & sine licentia proprii Prælati, & illo qui violaverit Ecclesiam quocumque modo, & qui quædam sortilegia, vel incantationes patraverit, & exceptis perjuriis in damnum proximi, & excessu qui committitur injiciendo manus violentas in Clericum, quocumque modo evenerit, & in laico colapham infligendo, & fustibus excipiendo, & sanguinem effundendo, quibus prohibemus cuilibet Confessario, ne possit absolvere Clericum, qui tale quid fuerit confessus.

CAPUT XXV.

Quod Saterdotes possint eligere Confessarium.

Ut Sacerdotes commodius se disponant ad celebrandam missam, concedimus licentiam omnibus presbyteris nostri archiepiscopatus & provinciæ, ut quando voluerint celebrare, possit quilibet eligere Con-

NO ISTI 12.

Confeſſarium presbyterum ſæcularem vel religioſum, apud quem confiteatur: qui Sacerdos ſic electus illos abſolvere valeat, quoties præfati Sacerdotes fuerint confeſſi, ab omnibus ſuis peccatis, etiamſi ſint de caſibus nobis reſervatis, exceptis tamen caſibus contentis, & expreſſis in conſtitutione immediate ſupraſcripta, quos in ſpecie nobis reſervamus.

Item mandamus, ut omnes Presbyteri celebrantes teneantur notificare parochis ſuarum parochiarum quolibet bimeſtri, apud quem Sacerdotem confitentur, & ſe reconciliant, ad effectum ut dicti parochi valeant de his dare rationem. Et ſi fuerit unicus Clericus in loco, teneatur id ſignificare parocho viciniori.

Item mandamus, ut Sacerdotes non gerant ſuper humeris ſuis corpus defuncti, qui non ſit Sacerdos, excepto tempore tantæ neceſſitatis, ut non reperiatur commode, qui illud deferat ad ſepeliendum.

CAPUT XXVI.

Quod Clerici non habeant concubinas.

Plures & diverſas & cenſuras reperimus impoſitas, tam vigore conſtitutionis Cardinalis de Sabina legati Apoſtolici, quam aliorum noſtrorum bonæ memoriæ prædeceſſorum contra Clericos publicos concubinarios: & cognovimus ac vidimus per experientiam illos tales pluries exponere damnationi ſuas animas, & incurrere ac permanere in dictis pœnis & cenſuris, in magnum periculum ſuarum conſcientiarum, & in eis dictum vitium non aboleri. Propterea cupientes ſalutem noſtrorum ſubditorum, & puritatem ac bonum exemplum eorum vitæ ac perſonarum, volenteſque moderari rigorem dictarum pœnarum ac cenſurarum, ſacro Concilio approbante, monemus & hortamur omnes Eccleſiaſticos noſtros ſubditos, ut pure & caſte vivant, prout tenentur. Et quod ſi aliquis illorum habuerit, vel habeat concubinam, illam relinquat, & ſe ab ea ſeparet & removeat, ſaltem intra terminum novem dierum, computandum a die notificationis, & publicationis iſtius conſtitutionis in qualibet diœceſi; mandamuſque ut Proviſores & Miniſtri noſtri archiepiſcopatus & provinciæ ſint diligentes in inquirendo & procedendo contra tales delinquentes, & ſi reperierint aliquem clericum in ſacris, ſeu minoribus ordinibus conſtitutum beneficiatum eſſe publicum concubinarium, illum plectant juxta diſpoſitionem juris pro prima vice, & ſi talis perſona non corrigatur, & permanſerit cum dicta concubina, & ad eam ulterius rediverit, mandamus eam apprehendi, & in carcerem Eccleſiaſticum detrudi, utque perdat tertiam partem fructuum annuorum beneficii ſeu beneficiorum quæ poſſederit, vel ſervitii ſeu capellaniæ cui inſervierit; & ſi tanta fuerit ejus pertinaccia, ut poſtea non emendetur & corrigatur, mandamus ut deprehendatur, & non liberetur abſque ſpeciali noſtro mandato, ſeu ejus diœceſani, ad effectum ut provideamus quod magis opportunum fuerit ſaluti ejus animæ, & dictum vitium ab eo remaneat extirpatum & eradicatum.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XXVII.

Quod clerici non ſint præſentes matrimoniis, nec baptiſmis ſuorum filiorum, nec illos ſecum ducant.

Cum juxta doctrinam Apoſtoli, non ſolum debeamus evitare malum, ſed omnem ſpeciem mali, neceſſe eſt ut abſtineamus a rebus, quæ poſſunt aliquod ſcandalum generare; propterea, ſacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus Clericus ſæcularis, vel regularis, cujuſvis ſtatus, dignitatis, præeminentiæ, & conditionis exiſtat, noſtræ diœceſis & provinciæ, præſens ſit baptiſmo, vel ſponſalibus, ſeu matrimonio, vel funeralibus ſuorum filiorum, vel filiarum, ſeu nepotum; nec legatum, nec donationem faciant ulli mulieri, quæ habeatur pro concubina, ſub pœna duorum millium morapetinorum; & quoad legatum, nullum ſit in ſe. Et hanc ipſam prohibitionem & pœnam extendimus contra quemcumque Clericum, qui ſecum duxerit ſuos filios, nepotes, ſeu generos, ad effectum ut ei in Miſſa inſerviant; & quod tales filii, ſeu generi, non ingrediantur cum eis in chorum, dum divina officia celebrantur.

CAPUT XXVIII.

Quod Clerici non habeant negotiationem, ſeu mercimonium.

Cum Clerici, qui ſunt electi in ſorte Domini, debeant eſſe remoti ab omnibus negotiis ſæcularibus, ſignanter a negotiatione mercium, quæ quamvis ſit de rebus licitis ſæcularibus, ipſis tamen eſt prohibita & illicita, ratione eorum ſtatus, & quia ipſis eſt impedimentum maximum pro complemento ſui officii, cujus nulla habita ratione nonnulli clerici ſe ingeſſerunt

ANNO CHRISTI 1512.

runt in negociationes ratione ſuarum perſonarum illicitas; propterea, ſacro Concilio approbante, ſtatuimus & mandamus quibuſcumque Clericis noſtræ diœceſis & provinciæ cujuſvis ſtatus, dignitatis, & præeminentiæ exiſtant, ut non ſe intromittant in aliqua negociatione mercium, ſub pœna, quod ſi aliquis contrarium gefſerit, ultra pœnas de jure impoſitas, incurrat pœnam decem millium morapetinorum.

CAPUT XXIX.

Quod Vicarii informationem capiant de vita Clericorum ſuæ Vicariæ, & de ea transmittant relationem Prælato ſingulis annis.

Cum maxime congruum ſit Prælatis, ut ſint informati de ſtatu ſuorum ſubditorum, maxime perſonarum Eccleſiaſticarum, & de earum vita, & de beneficiis, & officiis quæ habent & poſſident in Eccleſia, propterea ſacro Concilio approbante, ſtatuimus, & ordinamus, ut in poſterum omnes Vicarii noſtri archiepiſcopatus & provinciæ, teneantur informationem capere de vita & moribus omnium Clericorum, quilibet in ſua Vicaria, & ſcire, & diligenter inquirere de eorum vita & moribus, & tranſmittant ad nos, ſeu noſtros proviſores quolibet anno, tempore quo tranſmittuntur liſtæ, relationem de his quos repererint commiſiſſe nonnulla delicta, & exceſſus, vel ducere vitam minus honeſtam, ad effectum ut provideatur quod congruum fuerit ſaluti eorum animarum, & reformationi morum; & ſi exceſſus fuerit talis qualitatis, ut diiationem non permittat, illum ſtatim notificent Prælato expenſis delinquentis; quod per ipſos compleri & exequi mandamus; & in hoc magnam habeant vigilantiam, & ſpecialem curam, ſub pœna unius floreni applicandi ut ſupra dictum fuit.

CAPUT XXX.

Quod Beneficiati reſideant in ſuis beneficiis, & non abſint ab eis ſine licentia Prælati; & in ejus abſentia quomodo provideri debeant Capellani.

Experimento vidimus, quia non reſident Beneficiati in ſuis beneficiis, prout deberent, magnam provenire diminutionem cultus divini, & damnum animarum; ſuper quo Patriarcha Don Alphonſus bonæ memoriæ prædeceſſor noſter providit quadam conſtitutione provinciali præcipiendo, ut Beneficiati noſtræ diœceſis & provinciæ reſiderent in ſuis beneficiis, & nullus poſſet abeſſe a dicto ſervitio abſque juſta cauſa, & cum noſtra ſpeciali & expreſſa licentia. Et quia dicta conſtitutio eſt ſancta, & directa ſervitio Dei & Eccleſiarum, & in hoc magna adeſt confuſio & corruptela; mandamus ſacro Concilio approbante, ut impoſterum ſervetur dicta Conſtitutio, & quatenus opus ſit, illam renovamus & confirmamus; quam volumus etiam habere locum in Capellaniis perpetuis, excepto tamen ſi inſtitutio Capellaniæ dixerit, quod poſſit inſerviri per ſubſtitutum.

Item quia dicti Beneficiati & eorum procuratores ad effectum fruendi integre fructibus ſuorum beneficiorum in abſentia, procurant pro ſervitio beneficiorum Capellanos, qui pro minori ſalario inſerviant, faciendo aliquoties cum talibus Capellanis nonnullas illicitas pactiones, ex quo fit ut multoties beneficia careant ſervitio, & populus Chriſtianus magnum patiatur detrimentum; propterea ſtatuimus, & mandamus, ut proviſor non conferat ſervitium alicujus beneficii perſonæ, quæ non ſit habilis, & idonea, ac opportuna ſervitio Eccleſiæ, & aſſignet præfatis Capellanis ſalarium competens pro eorum ſubſtentatione, prout ipſi videbitur opportunum; ac etiam provideat, ut ex fructibus dictorum beneficiorum ſalaria dictorum Capellanorum integre perſolvantur: ſuper quo ejus conſcientiam oneramus.

CAPUT XXXI.

Quod religioſi non inſerviant beneficio nec Capellaniæ.

Notum nobis eſt, quod plures Religioſi poſthabito Dei timore, & obedientia ſui ordinis, cum falſis relationibus & diverſis modis fraudolentis obtinuerunt, & in dies obtinent licentias & facultates mutandi habitum dicentes, quod fuerunt translati ad alias religiones, & habeant licentiam a ſuis ſuperioribus, accedunt in habitu clericorum ſæcularium ad hanc noſtram diœceſim & provinciam, occupantque ſervitia & ſubſtentationem clericorum naturalium, incedentes prout incedunt extra ordinem & abſque habitu religionis. Propterea inſequentes juris diſpoſitionem, & conſtitutionem Cardinalis Don Didaci Hurtado de Mendoza bo: mem: prædeceſſoris noſtri diſponentem, ut nullus religioſus habeat ſervitium beneficii, nec Capellaniæ (ſacro Concilio approbante) ſtatuimus & mandamus, ut dicta

dicta constitutio firmiter observetur in nostra diœcesi & provincia, & quatenus opus sit, per præsentes confirmamus, & innovamus, prohibemusque nostris provisoribus & officialibus, ut non tradant tales licentias, nec illas dare possint, & annullantes omnes illas, quæ hactenus fuerunt datæ dictis Religiosis; pariterque mandamus dictis provisoribus & officialibus, ut imposterum nulli Religioso incedenti in habitu sæculari dent licentiam celebrandi in hac diœcesi & provincia, & remittant dictos Religiosos ad nos & ad Episcopos diœcesanos, ut provideamus quod convenerit servitio Dei, & bono animarum talium Religiosorum.

CAPUT XXXII.

Quas qualitates habere debeant Ordinandi, & non interveniant preces super ordinatione.

Cum in personis Ecclesiasticis, signanter in illis, qui sunt promovendi ad sacros ordines, vel ad officium, & munus curæ Animarum, requiratur prudentia, & idoneitas scientiarum, statuimus, ut nullus imposterum promoveatur ad Ordines sacros, nisi saltem fuerit peritus linguæ latinæ competenter, & in rebus de jure necessariis, & habuerit qualitates, quas sacri Canones disponunt, super quo mandamus, ut nostri provisores & examinatores se prius informent cum magna diligentia.

Item quia reperimus accidisse, quod per intercessionem & preces nonnullorum Magnatum, & aliorum, plures fuerunt ordinati absque eo quod meruissent ordinari, mandamus, ut si quis imposterum intercessores insumpserit ad effectum suscipiendi sacros Ordines, non admittatur, nec recipiatur, & fiat inhabilis ad suscipiendum Ordinem, quem petit.

Item etiam mandamus, ut nulli absenti concedantur literæ Dimissoriales, nisi personaliter comparuerit ad se subjiciendum examini; excepto tamen si lauream Doctoratus obtinuerit in Academia generali; & ut pariter non dentur literæ dimissoriales, nisi ad unum tantum ordinem sacrum, ut viso quomodo se gerit ordinatus in Subdiaconatu, vel Diaconatu, appareat an mereatur promoveri ad majorem ordinem.

CAPUT XXXIII.

Quod nulla jura percipiantur pro Ordinibus.

Item mandamus, ut nulla jura percipiantur pro ordinibus; nec pro carta, nec ratione sigilli, & subscriptionis, utraque Provisores diligenter inquirant de illis, qui ordinantur, an aliquid ab eis fuerit solutum pro Ordinibus, vel pro carta; & si repererint aliquid fuisse perceptum quocumque modo, vel imposterum esse percipiendum, illud restitui faciant cum altero tanto.

CAPUT XXXIV.

Quod non fiant matrimonia Clandestina, & quam pœnam incurrant partes contrahentes, & testes.

Per sacros Canones est prohibitum, quod matrimonia seu sponsalia clandestine, nec occulte fiant, & quod talibus clandestinis matrimoniis nullus Sacerdos, nec alia persona interveniat; & quia dicta prohibitio juris, nec pœnæ, quæ vigore constitutionis nostrorum prædecessorum fuerunt impositæ, non sufficiunt ad obviandum magnis periculis & scandalis, quæ a talibus matrimoniis proveniunt, & magnam audaciam, quam nostri subditi habent illam infringendi reprimendum; propterea cupientes de novo remedio providere, statuimus, & mandamus, sacro Concilio approbante, ut nullus de nostro archiepiscopatu & provincia audeat contrahere talia clandestina matrimonia, seu sponsalia, nec accipere manus contrahentium, vel illis intervenire; sub pœna, quod ultra in tali casu de jure dispositum, contrahentes & ille, qui eorum munus acceperit, incurrant sententiam excommunicationis, & pœnam mille morapetinorum, & quod testes cadant in pœnam 500. morapetinorum pro quolibet.

Item mandamus, ut tales contrahentes clandestine teneantur solemne facere matrimonium in facie Ecclesiæ intra terminum 60. dierum, a die qua clandestine contraxerint, computandi sub pœna privationis ecclesiasticæ communionis si vixerint; & ut quilibet incurrat pœnam duorum millium morapetinorum & si in hoc statu decesserint, eis non detur Ecclesiastica sepultura.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XXXV.

Quid observari debeat in matrimonio inter extraneos,

Cum sciverimus, quod plures extranei veniunt in hanc nostram diœcesim & provinciam, dicentes se esse solutos, contrahunt matrimonium secunda vice; & quia sunt personæ incognitæ, etiamsi factæ fuerint denunciationes in Ecclesia parochiali, in qua contrahere volunt matrimonium, non potest fieri notum impedimentum, & postea innotescit illos prius contraxisse matrimonium & legatur esse, vel habere alia impedimenta; ex quo magna pericula & scandala oriuntur, Propterea, sacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus parochus, nec presbyter nostræ diœcesis & provinciæ celebret, nec collocet in matrimonio tales extraneos absque licentia nostrorum provisorum, seu judicum, vel absque eo quod exhibeant fidem & testimonium, qualiter sunt personæ liberæ ad contrahendum matrimonium, vel qualiter fuerunt denunciati in sua diœcesi, in Ecclesia suæ parochiæ, & non fuit repertum impedimentum in dicto matrimonio, & quod si quis ex talibus extraneis non exhibuerit fidem supradictam, illum remittant ad nostros judices ad effectum providendi, quod desuper fieri debet.

CAPUT XXXVI.

Contra illos, qui matrimonium contrahunt in gradibus de jure prohibitis.

Quia plures Dei timore postposito, & periculo animarum suarum, contrahunt matrimonium, vel sponsalia per verba de præsenti in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis, vel in Ordine sacro constituti, vel Religiosi professi, qui de jure sunt ipso facto excommunicati; & quia plures in dictam sententiam excommunicationis incurrerunt, & incurrunt, mandamus, sacro Concilio approbante, ut tales contrahentes incurrant etiam pœnam trium millium morapetinorum, & testes in pœnam morapetinorum pro quolibet.

CAPUT XXXVII.

Contra illos, qui contrahunt duplex matrimonium.

Mandamus similiter, ut si vir, vel mulier postquam in legitimo matrimonio fuerint conjuncti, perversando ordinem hujus sancti Sacramenti, contraxerint, vel quilibet illorum contraxerit matrimonium vel sponsalia secunda vice, durante primo matrimonio, ultra alias pœnas de jure stabilitas, incurrat præterea pœnam duorum millium morapetinorum, quamvis maritus fuerit absens per longum tempus, & de eo non habeatur relatio, excepto si fuerit publicus & notorius obitus mariti absentis, vel si coram nostris officialibus constare fecerit & docuerit legitime de obitu mariti, ut cum eorum licentia contrahere valeat, & non alias, nec alio modo, idemque intelligatur de muliere absente.

CAPUT XXXVIII.

Contra blasphemias proferentes.

Cum blasphemia gravissimum sit peccatum, & contra prima & præcipua Dei mandata, ideo magnam infert injuriam & offensionem divinæ majestati ille, qui blasphemat ejus sanctum nomen, signanter si est unus ex ministris ejus divino cultui deputati, sacro concilio approbante, statuimus & mandamus, ut nullus cujusvis status, conditionis, & præeminentiæ existat, blasphemet, juret, nec improperium aliquod proferat contra Deum dominum nostrum, nec contra virginem gloriosam sanctam Mariam ejus matrem dominam nostram, nec contra aliquem ex ejus sanctis, sub pœna, quod si fuerit clericus, incurrat pœnam trium florenorum auri, & quod detrudatur in carceres arbitrio judicis, si vero fuerit laicus, ut ultra pœnas de jure impositas, judex ecclesiasticus contra eum procedat prout de jure.

CAPUT XXXIX.

Quid servare debeant illi qui aufugiunt in ecclesias, & tempus quo in eis stare debent.

Notum nobis est, quod plures delicta committentes, quia timent plecti a justitia sæculari, aufugiunt ad ecclesias, & volentes frui earum immunitate, adeo inhone-

honeſte in eis ſe gerunt, ut Deus dominus noſter valde ab eis offenſus remanent, & ejus eccleſiæ profanatæ, ac eccleſiaſtici in officiis divinis perturbantur. Propterea dictis abuſibus obviare cupientes, ſacro concilio approbante, ſtatuimus, & mandamus, ut impoſterum illi qui ad eccleſias aufugient, in eis honeſte & decenter ſe gerant, nec ullo modo ludant, nec familiaritatem habeant cum ſuis uxoribus, vel aliis intus eccleſiam, nec adſtent in januis eccleſiarum, nec in cœmiteriis jocando, vel citharas pulſando, nec utendo aliis colloquiis ocioſis, ſed ſolitarie vivant & tanquam perſonæ quæ erraverunt, & cum omnimoda humilitate & honeſtate. Item mandamus, ut ſi aliquis ex dictis eccleſiæ immunitate gaudentibus, ab eccleſia exiverit ad committendum aliquot exceſſus, & contumelias in ſuos inimicos proferendum, vel aliquod delictum in eccleſia commiſerit, vel ab ea exiverit quocumque modo, per eamdem cauſam, ejiciatur ſtatim artali eccleſia, mandamuſque parochis, clericis, & ſacriſtis, & omnibus aliis perſonis, quæ curam habent de talibus eccleſiis, & hoſpitalibus ſub pœna excommunicationis, ut id notificent noſtris Proviſoribus & judicibus ad effectum, ut expellantur ab eccleſia tanquam violatores ejus honeſtatis, & amplius in ea, nec in alio admittantur. Et ſi ab illorum expulſione ab eccleſia aliquod periculum timeatur advenire talibus delinquentibus, mandamus ut noſtri judices illos carcerari faciant in eccleſia, ita ut non poſſint exire ad ſimilia delicta patranda, nec illa committenda in ipſa eccleſia, prout dictum eſt. Et quia plures per tantum temporis ſpatium in eccleſiis commorantur, ut videantur illas habere potius pro reſidentia, quam pro aſylo ſuarum perſonarum, mandamus, ut nullus poſſit remanere in eccleſia, nec in ea admitti ultra ſpatium octo dierum, abſque licentia proviſoris, vel judicis eccleſiaſtici, & mandamus clericis, ut ſi aliquis ex ſupradictis exceſſibus committatur, illum notificent præfatis proviſoribus, ſub pœna unius floreni quoties id facere omiſerint, applicandi modo ſupradicto.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XL.

Ordo, quem Vicarii & Parochi ſervare debent circa quæſtores.

Perſonarum fide dignarum relatione didicimus, quæſtores & collectores locorum piorum, illoſque qui promulgant indulgentias & peccatorum remiſſiones, poſtpoſito Dei timore publice extendere ſuas bullas ſeu indulgentias ultra earum vigorem ſæpius audere, atque ad defraudandos fideles falſum exponere: &, quod pejus eſt, aliquando litteras adulterare quas gerunt, cumque ſint inhabiles & laici, abuſus & falſitates populo prædicare. Idcirco nos cupientes tot malis abuſibus obviare, ſacro concilio approbante, ſtatuimus, & præcipimus Vicariis ac parochis omnium eccleſiarum noſtri archiepiſcopatus & provinciæ, ut in poſterum non admittant ullum quæſtorem & eleemoſynarum collectorem, ſeu promulgatorem Bullarum, vel indulgentiarum in propriis eccleſiis, ſeu parochiis, neque permittant eos concionari nec procurare quæſtum aliquem, nec indulgentias, nec peccatorum remiſſiones, quin prius videant noſtras litteras, & ſpecialem licentiam noſtro nomine ſubſcriptam, noſtroque ſigillo munitam, in qua revera contineatur facultas bullarum, quas tales quæſtores divulgant, & ad quas indulgentias, remiſſiones, & caſus extenduntur. Et ut dicti quæſtores non poſſint excedere, nec devenire ad publicandas indulgentias & caſus, ultra contentos & expreſſos in dicta noſtra licentia. Statuimus etiam, decernimus, & jubemus, ne quæſtor aliquis concionetur, neve publicet ullas gratias, remiſſiones, & indulgentias, ſed vicarius, ſeu curatus eccleſiæ, vel alius clericus illius legat publice populo dictam noſtram licentiam, ut per eam ſciant quod conceditur, ne quiſquam defraudetur. Quod præcipimus per dictos vicarios & parochos fieri & expleri ſub pœna trium florenorum quoties contrafecerint.

Item quia plures doctrina, & idoneitate deſtituti, ipſique laici, immoderata avaritia moti potius quam Dei zelo officium concionatoris exerceant, jubemus præfatis vicariis, parochis, & clericis, ut nulli quæſtori, nec cuipiam alteri in ſuis eccleſiis concionari permittant, quamvis gratia fuerit per nos approbata, niſi talis perſona exhibuerit ſpecialem noſtram licen-

licentiam, vel noſtrorum Proviſorum ad prædicandum, quam, niſi prius fuerit ille legitime examinatus, & de ejus idoneitate conſtiterit, minime concedi jubemus: & ut nihilominus vicarius, Parochus, ſeu clericus legat coram populo gratias & remiſſiones ſeu indulgentias contentas in noſtris litteris, ne Concionatores valeant in publicatione fraudem aliquam committere; & decernimus, ut ille qui legerit noſtras litteras, unum regale pro labore a quæſtore accipiat.

ANNO CHRISTI 1512.

Item præcipimus dictis vicariis, parochis, & clericis, ne permittant dictis quæſtoribus ac collectoribus imponi taxam aliquam petitionibus (ut faciunt) dicentes illum qui voluerit lucrari indulgentias & remiſſiones, offerre debere certam ſummam morapetinorum; excepto ſi in noſtris litteris licentiæ, ſpecialiter fuerit expreſſa dicta taxa. Jubemuſque ut quæſtor & collector qui contra fecerit, ſtatim apprehendatur, & in noſtros carceres archiepiſcopales, vel diœceſani loci, ubi id acciderit, intrudatur; omneſque morapetini dictæ gratiæ, & alia ejus bona ſequeſtro ſubjiciantur.

Item quia accidit, cum licentiis per nos vel prædeceſſores noſtros conceſſis, licet tempus in eis expreſſum elapſum fuerit, vel ipſæ fuerint revocatæ, præfatos quæſtores populum defraudare; jubemus, ut nulla noſtra licentia ſeu noſtrorum prædeceſſorum valeat ultra tempus unius anni a die conceſſionis: & ut in poſterum præfati quæſtores non admittantur ad quæſtum faciendum illarum vigore. Et præfati vicarii ſummopere invigilent obſervationi iſtius conſtitutionis: quod in hoc caſu magnæ fraudes committi ſolent. Quæ per ipſos fieri mandamus ſub pœna ſuperius expreſſa.

CAPUT XLI.

Ne executioni demandentur mandata cujuſvis, qui ſe dicat judicem Apoſtolicum, niſi prius fuerint viſa & examinata ab Ordinario.

Cupientes obviare fraudibus & exceſſibus, quos nonnulli cum falſis litteris, quas vocant Apoſtolicas, commiſerunt & committunt in noſtro archiepiſcopatu & provincia, ſigillum ac litteras Apoſtolicas falſando, atque allegando facultatem plenam diſpenſandi, approbandi, & providendi de beneficiis: itidemque nonnulli ſe dicentes judices Apoſtolicos, qui quidem non ſunt, vel procedentes contra formam ſuæ commiſſionis: alii vero non habentes litteras Apoſtolicas expectativas, ſeu reſervationes, vel habentes gratias pro aliis diœceſibus, vel ad tempus jam elapſum, & nullius vigoris, ac tales ut non extendantur ad beneficia vacantia, illa occupant. Et deſuper nonnulli ſe dicentes exequutores, vel ſubexequutores talium literarum Apoſtolicarum, conficiunt diverſos proceſſus & mandata, quæ ſæpe ſunt nulla, tanquam facta a non habentibus facultatem & juriſdictionem, quibus noſtri ſubditi opprimuntur ac moleſtia afficiuntur immerito, & in diverſos errores incidunt. Quia cum multi ſint indocti, de ſimilibus mandatis notitiam nullam habent, & ignorant quid agere debeant, vel obſequi: Et quia ad nos tanquam Antiſtitem pertinet afferre medium hujuſmodi fraudibus, & abuſibus, idcirco adhærentes juris diſpoſitioni, & iis, quæ per noſtros bon. mem. prædeceſſores in hoc caſu fuere ſtatuta & ordinata, ſacro approbante concilio decernimus, & præcipimus, ut in poſterum nullus proceſſus, vel mandatum cujuſvis judicis, qui ſe dicat apoſtolicum exequutorem, vel ſubexequutorem, aut conſervatorem, quamvis ei pareant, executioni demandetur, nec compleatur per ullum ex noſtris ſubditis, quin prius fuerit oblata coram nobis, vel coram epiſcopo diœceſano, vel noſtris proviſoribus, & officialibus commiſſio originalis talis judicis apoſtolici, & proceſſus, vel mandatum, ut per nos viſo ad quem directe incumbat exequi & compleri facere mandata apoſtolica, eis parere & exequi jubeamus, vel ſuper eo conſulamus dominum noſtrum Papam, ut ſi forte fuerint literæ ſubreptitiæ, vel habuerint aliquem defectum, ob quem exequutioni demandari non debeant. Quod jubemus per noſtros ſubditos eccleſiaſticos compleri & obſervari ſub pœna excommunicationis & trium florenorum auri quoties id facere omiſerint.

CAPUT XLII.

Ne detur poſſeſſio cujuſvis beneficii alicui abſque mandato ordinarii.

Plures immoderata avaritia ducti procurant occupare de facto eccleſias & poſſeſſiones beneficiorum. Alii vero clandeſtine faciunt acta poſſeſſionum viventibus poſſeſſoribus, varia fraudum genera committentes. Propterea fuit ſtatutum ac uſu receptum in hac noſtra diœceſi, & nunc denuo, ſacro concilio approbante, ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus clericus,

nec

nec sacrista admittat aliquem ad possessionem beneficii in sua ecclesia absque nostro mandato, seu Prælati diœcesani, vel nostrorum provisorum aut officialium. Quod si contra quisquam fecerit, incurrat ipso facto pœnam quatuor ducatorum auri pro qualibet vice.

CAPUT XLIII.

Ne admittantur ad celebrandum sacerdotes extranei, vel ordinati extra diœcesim, quamvis habeant facultates, nisi exhibita licentia ordinarii.

Nunciatum est nobis, plures falso exponentes extorquere facultates ad suscipiendos ordines, extra tempora a quocumque Antistite, ac sæpe sæpius Latini sermonis adeo imperitos, ut nec legere noverint, & absque titulo aliquo, vel cum aliis maximis defectibus sacrum presbyteratus ordinem suscipere; dum sunt personæ sæculares inhabiles, & ejus conditionis, ut in nostro archiepiscopatu & provincia ortum fuerit, & oriatur haud leve scandalum & pravum exemplum ab hujusmodi personis ineptis. Ideo, sacro approbante concilio, statuimus, & ordinamus, ut nullus ex dictis ordinatis extra diœcesim admittatur ad celebrandam missam sine licentia sui ordinarii, & nisi comparuerit coram nobis, vel coram suo diœcesano, aut nostris provisoribus cum literis suæ ordinationis, ut per nos visis, & examinata idoneitate, quod ad salutem animarum, & ecclesiæ bonum conferat, decernamus. Præcipimusque, ut quilibet Clericus, vel sacrista, qui alias ad celebrandum admiserit supradictos, incurrat pœnam unius floreni pro qualibet vice applicandi pro medietate ecclesiæ, & pro alia accusatori.

Item jubemus, ut nullus Clericus, vel Religiosus extraneus, vel ordinatus extra diœcesim, admittatur ad missam celebrandam, nec ei præbeantur ornamenta ad celebrandum necessaria, quin prius compareat coram ordinario, & per ipsum examinetur: si vero fuerit extraneus, quin exhibeat literas dimissoriales proprii episcopi, ut ipsi per nostros provisores licentia conferatur sub pœna 500. morapetinorum pro qualibet vice tam ipsi, quam ei, qui ornamenta præbuerit, infligenda, atque applicanda pro medietate fabricæ talis ecclesiæ, & pro alia medietate, denuncianti.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XLIV.

Ut notarii Apostolici exhibeant suos titulos, & examinentur.

Notum nobis est magnam confusionem & abusum in nostro archiepiscopatu & provincia emersisse ex multitudine illorum qui se notarios Apostolicos venditant. Tum quia plures illorum sunt inepti & ignobiles, atque ab ignobilibus educati, cum etiam propter plures fraudes, ac dolos, & acta clandestina quæ fiunt ab hujusmodi notariis in magnam Dei offensionem, & reipublicæ detrimentum. Quia ergo ad nos pertinet in similibus providere, sacro approbante concilio, statuimus, ut nullus notarius, qui se apostolicum appellet, exerceat tale officium, quin prius compareat coram nobis, seu nostris provisoribus cum titulo sui notariatus, ac facultate cum qua fuit creatus; ut si fuerit idoneus, & legitime provisus, illum notificari nostris subditis jubeamus, ut ab ipsis habeatur, & reputetur pro notario apostolico; alias vero non permittatur defraudare populum, & falso dictum officium exercere. Præcipimus ergo, ut si quis contra præsentem constitutionem notarii officium exercuerit, quinque millium morapetinorum pœnam incurrat, ac in carcerem detrudatur, neque inde extrahatur absque nostro speciali mandato.

CAPUT XLV.

Ordo servandus in Visitatione ecclesiarum.

Necessarium apprime episcopis est, invigilare, & meditari continuo, ut ecclesiæ semper magna cum rectitudine & diligentia perquirantur & visitentur, propterea sacro concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut omnes ecclesiæ & clerici nostri archiepiscopatus & provinciæ visitentur singulis annis semel ab episcopis, quolibet in sua diœcesi, vel eorum nomine a viris doctis, conscientiæ integræ, & Deum timentibus. Jubemusque ut dicti Visitatores faciant visitationem juxta quædam capitula, quæ super iis tradi ipsis præcipimus: quæque in singulis ecclesiis asservari mandamus. Pariterque visitent hospitalia, & eremitoria.

Item jubemus, ut præfati visitatores singulis diebus singulas tantum ecclesias visitent, quamvis in civitate seu oppido, in quo visitationem conficiunt, adsint plures.

ANNO CHRISTI 1512.

res. Quod si plures uno die visitaverint, non fiat retributio nisi pro unica tantum visitatione. Neque accipiant dona, vel munera per se, vel per interpositam personam, juxta capitulum *exigit de censibus*. Neque hospitentur in domibus præfectorum, & administratorum ecclesiarum, prout neque notarii visitationis: sub pœna duorum millium morapetinorum ab administratore seu præfecto, qui illum receperit in suo domo exigendorum. Et ut Visitator & notarius amittat emolumenta, quæ percipere debebant ex visitatione, ac incurrant itidem pœnam aliorum duorum millium morapetinorum.

Item jubemus, ut nullus ex dictis Visitatoribus possit visitare aliquam ecclesiam, quin personaliter ad eam se conferat, & visitet sacramentum, & alia necessaria, super quibus providendum erit. Alias talis ecclesia non habeatur pro visitata, nec præfectus quidquam solvat pro ea visitatione. Si autem solverit, non recipiatur in computum.

CAPUT XLVI.

Ut nullus possit esse præfectus alicujus ecclesiæ ultra duos annos, & ab eo reddatur ratio publice.

Ne præfecti ecclesiarum audeant fabricarum pecuniam expendere, vel ab eis fructum percipere, cum animo per longum tempus dictum officium obtinendi, statuimus, ut nemo possit ecclesiæ præfecturam exercere ultra annum. Quod si visitatoris quis ecclesiæ utilis visus fuerit, illum prorogare poterit ad alium annum. In posterum vero dicto biennio elapso nequaquam ad ulterius tempus prorogari posse jubemus absque nostro speciali mandato & licentia.

Item jubemus, ut visitatores personaliter; & coram clericis ac populi primatibus rationes accipiant a præfectis fabricarum ecclesiarum: nullatenus vero committant munus accipiendi dictas rationes notario visitationis.

CAPUT XLVII.

Ne fabricæ fiant in ecclesiis absque mandato episcopi.

Cum in ædificiis ecclesiarum intervenerint fraudes in damnum & præjudicium tarum fabricarum, oportet, ut Episcopi huic rei vigilanter incumbant. Propterea, sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum nulla fabrica exciterur in aliqua ex ecclesiis istius diœcesis & provinciæ absque nostra speciali licentia seu Prælati diœcesani, vel nostrorum provisorum, aut illius personæ, quam ad hoc in specie deputabimus: neve Visitatores possint jubere ut expendatur in aliqua dictarum ecclesiarum fabrica ultra summam duorum millium morapetinorum. Si vero Præfectus alicujus ecclesiæ aliquod expenderit ultra istam summam, non recipiatur in computum: & ulterius amittat quodcumque salarium ratione officii administratoris ei competebat.

CAPUT XLVIII.

Ut nihil solvatur Notario pro libro Visitationis absque mandato Provisoris.

Item jubemus, ut præfecti ecclesiarum nihil solvant notario visitationis ratione salarii & emolumentorum libri, quem dare debet de visitatione ecclesiæ, quin prius videatur & taxetur dictus liber per eundem provisorem, seu per personam, quæ super hoc fuerit deputata, & absque ejus mandato & subscriptione. Quod si alias præfectus dederit seu solverit aliquid dicto notario, non admittatur in computum. Jubemusque ut dictus provisor seu persona per ipsum deputata inserat in libro taxam de his, quæ sunt solvenda juxta tariffam.

Item præcipimus, ut in ecclesiis, in quibus adfuerit liber visitationis, non fiat alius novus ad inserendum possessiones, ornamenta, & alia ecclesiæ supellectilia, ac beneficia, & capellanias; sed addatur in dicto libro qui prius fuerit, quidquid de novo fuerit necessarium inseri.

CAPUT XLIX.

Ut conficiatur liber authenticus omnium bonorum ecclesiarum.

Cum fabricæ ecclesiarum expertæ fuerint, ac in dies experiantur grave damnum & jacturam, eo quod contractus, tituli, & instrumenta hæreditatum ac possessionum, censuum, & tributorum, quæ ipsis debentur, sæpe dispereant, & propter mutationem visitatorum & præfectorum sæpius succedunt personæ, quæ ignorant bona & jura ecclesiarum, ideoque earum bona detrimentum patiuntur. Propterea conservationi dictorum bonorum, ecclesiarumque utilitati consulentes, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut

ut fiat liber authenticus membranaceus in nostra diœcesi & omnibus aliis provinciæ, in quo describantur omnes possessiones, hæreditates, & tributa omnium ecclesiarum, ac beneficia & capellaniæ illarum, bonaque relicta pro anniversariis, festis, & fundationibus, quæ fuerint in qualibet ecclesia. Qui liber fiat in publica forma, ut fidem faciat, & perpetuo remaneat in ecclesia Cathedrali pro manutentione & conservatione jurium ecclesiarum.

Item statuimus, ut in qualibet ecclesiarum apponatur tabula, in qua describantur capellaniæ perpetuæ, anniversaria, & missæ, ac fundationes, quæ in qualibet ecclesia sunt celebrandæ pro quibuslibet personis, quæ illas dotaverint, vel dotabunt in futurum. Quæ tabula sit subscripta a visitatoribus, & notario, ne pereant fundationes.

CAPUT L.

Ut sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, & Chrismæ, ac oleum sacrum asserventur in loco decenti, & fideliter custodiantur.

Cum admodum deceat sanctum Eucharistiæ Sacramentum, sanctorumque reliquias venerabiliter asservari, & bona, diligenti ac fideli custodia, & in loco decenti, prout debetur tanto ac tam sancto Sacramento, ut habeatur cum magna veneratione, & revereutia; propterea statuimus, & ordinamus, ut in omnibus ecclesiis cathedralibus & parochialibus nostri archiepiscopatus & provinciæ adsit sacrarium ac loca bene constructa & ornata cum bonis seris & clavibus, in quibus reponatur SS. Sacramentum, oleum, ac chrisma, omnesque aliæ reliquiæ, quibus decet decore & reverentia, juxta facultates cujuslibet ecclesiæ, & adsit capsa cum clavi, in qua reponantur reliquiæ si adfuerint. Quodque similiter in dicto loco & sacrario adsit liber seu manuale sacramentorum, de quibus omnibus habeat claves parochus cujuslibet ecclesiæ, quas nemini conhgnare, nec committere debeat, excepto casu necessitatis legitimæ, quo casu adveniente illas non committat nisi Sacerdoti. Pariterque jubemus, ut præfatus parochus curam habeat renovandi sanctissimum Sacramentum singulis octo diebus, & lavare faciat corporalia semel quolibet mense. Volumusque ut si in hoc, vel alio spectante ad præmissa, aliquis parochus fuerit repertus negligens, vel aliquo modo reus & culpabilis, mulctetur & puniatur pœna unius ducati auri pro qualibet vice applicandi pro una medietate fabricæ ecclesiæ Cathedralis, & pro alia medietate, fabricæ ecclesiæ, in qua casus evenerit, & una vel altera parte pro accusante seu denunciante. Si autem culpa fuerit adeo gravis, ut majori pœna digna censeatur, ea imponatur arbitrio provisorum, quibus præcipimus & mandamus, ut majori cura & diligentia, qua fieri potest, sic fieri & compleri faciant & observari; jubeantque pariter ut diu nocteque ardeat lampas coram dicto loco & sacrario.

ANNO CHRISTI 1512.

Item præcipimus dictis nostris visitatoribus, ut inter alia inquirant, an nostræ Constitutiones executioni mandentur, & an Vicarii & parochi debite suum munus & officium obeant, committantve excessus indebitos. Idem perquirant de nostris lictoribus, ut de omnibus præmissis ad nos transmittant integram relationem, cum alii de quibus ex officio inquirere tenentur, & scire, ut super his omnibus provideatur, prout Dei cultui, & exonerationi nostræ conscientiæ convenit.

CAPUT LI.

Ne ecclesiarum ornamenta ad alienos usu extrahantur.

Ut ornamenta, & jocalia ecclesiarum accuratius custodiantur, & conserventur, præcipimus, sacro approbante Concilio, ut nullus præfectus ecclesiæ, parochus, vel Clericus aliquod ornamentum, vel alia jocalia ecclesiæ occasione baptismorum, vel funeralium, aut alia quavis causa extrahi permittat sub pœna mille morapetinorum. Jubemusque ut nostri provisores similes licentias minime concedant, nisi fuerit de una ecclesia ad aliam, & in eodemmet populo.

CAPUT LII.

Ne ecclesiarum bona alienentur

Quamvis per sacros canones stricte prohibeatur alienatio rerum & bonorum ecclesiarum, exceptis quibusdam casibus, & sub certis solennitatibus in jure expressis, plures personæ posthabito Dei timore & censuris in extravaganti Pauli fulminatis, ausu sacrilego præsumpserunt & præsumunt vendere, alienare, impignorare, & occupare vasa & ornamenta sacra cultui divino dicata, & alia bona se moventia. Et quia tantæ audaciæ occurrere necesse est, sacro Concilio approbante, statuimus, ut quicumque absque nostra licentia, & speciali decreto ac mandato commiserit aliquid

ANNO CHRISTI 1512.

quid de ſupradictis, vel ille qui receperit, ſeu retinuerit dicta ſupellectilia eccleſiarum, vel aliquod illorum (ultra alias pœnas & cenſuras contra illos de jure impoſitas) teneantur tam ille, qui alienaverit, quam ille in quem fuerint alienata, ſolvere ipſo facto eccleſiæ valorem rei alienatæ, & plus quadruplo. Et quia talis alienatio in ſe nulla eſt, jubemus reſtitui ſine ulla difficultate rem alienatam cum omni quæſtu, qui ex ea fuerit factus, non obſtante quovis lapſu temporis.

CAPUT LII.

Ne conſtruantur arces in eccleſiis.

Domus Dei ad ejus laudem eſt tantummodo deputata. Propterea ſtatuimus & ordinamus, ut nemo cujuſvis ſtatus, dignitatis, ſeu præeminentiæ exiſtat, ſive eccleſiaſticus, ſive ſæcularis, nec communitas, ſeu Conſilium audeat munire, vel mœniis circumdare eccleſias, aut in eis conſtruere arces, vel in earum cæmeteriis: neque moleſtent, vel compedes aut vincula injiciant iis, qui ad illas confugerint, vel cibum impediant, aut alia neceſſaria, vel eos quocumque modo inſectentur, educantur a dictis eccleſiis tergiverſantes; alias qui contra fecerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Si autem Communitas vel Conſilium præmiſſis contravenerit, vel fieri juſſerit, ſubjiciatur eccleſiaſtico interdicto ultra pœnas ſacrilegii, & alias de jure ſtatutas. Ac etiam præcipimus, ut laici non faciant congregationes intra eccleſiam ſuper rebus profanis.

CAPUT LIV.

Contra immunitatis Eccleſiaſticæ violatores.

Quia nonnulli poſtpoſito Dei timore audent apprehendere perſonas eccleſiaſticas, occupare, & deſtruere decimas, vel alia bona, loca, & poſſeſſiones eccleſiæ, propterea, ſacro Concilio approbante; ſtatuimus, ut quicumque cujuſvis ſtatus, & conditionis exiſtat, apprehenderit, & in carcerem detruſerit aliquem eccleſiaſticum, vel occupaverit, & acceperit decimas, & redditus eccleſiaſticos; vel deſtruxerit, occupaverit, aut aliquo modo damnum intulerit locis, & poſſeſſionibus eccleſiarum & monaſteriorum; vel impediverit aut ſequeſtraverit eorum decimas & redditus, ut illos deferret ad ſuam domum: vel aliquo modo violaverit eorum jura, ſive ad hoc dederit conſilium, auxilium, & favorem; ultra pœnas in jure ſtabilitas privetur ab ingreſſu eccleſiæ; & ſi ante præſtitam ſatisfactionem deceſſerit, careat eccleſiaſtica ſepultura. Civitates autem, oppida, & loca, in quibus præfati principales reſederint, vel perſonæ eccleſiaſticæ fuerint apprehenſæ, vel in quæ dicta bona delata fuerint, & reperiantur, ſubjiciantur eccleſiaſtico interdicto per totum tempus, quo ſic permanſerint, donec integram dederint ſatisfactionem.

CAPUT LV.

Ne fiant ſtatuta, vel ordinationes contra libertatem Eccleſiaſticam.

Nonnulli ſæculares & Communitates contra prohibitionem ſacrorum Canonum, & nihili æſtimantes reſpectum ac veneration em, quam debent Eccleſiis, illarumque miniſtris, ſtatuta edunt, ac condunt edicta & prohibitiones contra libertatem Eccleſiaſticam, atque egregiis modis compellunt Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ad ſolvendas contributiones & vectigalia cum ipſis. Propterea ſacro Concilio approbante, ſtatuimus, ut in poſterum nullus Dominus in temporalibus, nec alia perſona cujuſvis ſtatus & conditionis exiſtat, nec Communitas, oppidum, vel locus totius noſtræ diœceſis & provinciæ faciat ſtatuta, aut ordinationes, nec ponat edicta, vel prohibitiones contra libertatem & immunitatem Eccleſiaſticam directe, vel indirecte, faciat contribuere, nec ſolvere impoſitiones, & vectigalia, Eccleſias & Monaſteria, aut perſonas Eccleſiaſticas; quodque ſuper hoc non committant, vel committi permittant fraudem aliquam, ut indirecte compellantur ad contribuendum, alias perſonæ particulares, quæ fuerint culpabiles in aliquo ex præmiſſis, volumus, & ſtatuimus, ut ipſo facto incurrant ſententiam excommunicationis. Civitas vero, oppidum, & locus, qui fuerint culpabiles, & in quibus præfati, vel aliqui illorum reſederint, ſubjiciantur Eccleſiaſtico interdicto. Quas ſententias minime relaxari volumus, quin prius injuriæ & damno ſatisfecerint, quod eccleſiæ & ejus miniſtris illatum fuerat.

CA-

CAPUT LVI.

Ordo, quem ſervare debent judices Eccleſiaſtici in audientiis faciendis.

Cupientes, ut lites cito terminentur, & ut partes litigiis implicitæ cito extricentur, ſacro Concilio approbante, ſtatuimus & præcipimus omnibus miniſtris, & judicibus noſtri archiepiſcopatus & provinciæ, ut continuo ſedeant faciendo audientias horis ſolitis de mane & veſpere: & procurent obſervari ſilentium & ordinem in audientiis, mulctando, & puniendo perturbatores.

CAPUT LVII.

Ut in cauſis levis momenti non recipiantur Scripturæ.

Mandamus etiam ut in cauſis levioris & minimi momenti non recipiantur Scripturæ, ſed decidantur, & terminentur ſummarie & breviter. In aliis vero cauſis non recipiantur plures quam duæ informationes in ſcriptis a qualibet parte uſque ad primam concluſionem, & articulos, ac interrogatoria ad faciendas probationes: & poſt publicationem non poſſit præſentari niſi una ſcriptura pro qualibet ex partibus. Et ſi aliqua exceptio declinatoria juriſdictionis, vel alia quævis exceptio dilationis fuerit oppoſita & allegata, illa probanda ſit intra octo dies a die qua fuerit deducta, & ad hunc effectum non concedatur ulterior terminus ſine juſta & evidenti cauſa.

CAPUT LVIII.

Ne Proviſores, & Officiales committant cauſas matrimoniales: præſertim vero receptionem teſtium.

Cum cauſæ matrimoniales ſint magni momenti, non debent tractari niſi a doctis, prudentibus, & ſacrorum Canonum peritis. Propterea, ſacro Concilio approbante, ſtatuimus, ut nullus Vicarius, vel judex Eccleſiaſticus ſe ingerat cognitioni cauſarum matrimonialium præter Proviſores, ſeu officiales generales, quibus in ſpecie fuerint commiſſæ, vel alias perſonas ad hunc effectum vigore ſpecialis commiſſionis deputatas, quodque præfati Proviſores & officiales generales, ſeu judices ſic deputati, committere nequeant, nec committant dictas cauſſas, præſertim vero receptionem, & examen teſtium, cuicumque alteri perſonæ, ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT LIX.

Ne concedantur literæ excommunicationis pro rebus parvi momenti.

Præcipimus etiam, ut Proviſores & officiales generales non concedant literas fulminatorias excommunicationis generales pro rebus levis momenti, & modicæ quantitatis; & declaramus rem eſſe levis momenti & modicæ quantitatis in hoc caſu uſque ad valorem 100. morapetinorum: & pro minori quantitate non concedendas dictas literas generales: quodque ſuper valore & pretio recipiatur juramentum a parte, quæ ejuſmodi literas petierit.

Item etiam jubemus, ut præfati judices non dent literas, nec mandata in albo.

CAPUT LX.

Ne exigantur ſalaria per judices Eccleſiaſticos.

Jubemus itidem, ut judices Eccleſiaſtici noſtri archiepiſcopatus & provinciæ non percipiant retributiones directe nec indirecte proviſione proceſſuum, nec deciſione illorum, ſed cauſas declarent & terminent abſque executione aliqua breviter, & prout de jure, ſub pœna quod ultra pœnas de jure reſtituant duplo plus partibus quæ ſolverint.

CAPUT LXI.

Ne percipiantur jura ultra contenta in taxa.

Ut notarii & miniſtri audientiarum & tribunalium non poſſint excedere in percipiendo jura, ſacro Concilio approbante, ſtatuimus, ut non percipiant jura aliqua ultra illa, quæ ex tariffa antiqua, & conſuetudine noſtri conſiſtorii & audientiæ archiepiſcopalis reperimus fuiſſe uſu recepta & obſervata a tempore immemorabili uſque modo, quæ mandamus hic inſeri, ut notiora omnibus fiant: volumuſque ut dicti notarii & lictores, vel quilibet alius, non audeat exigere jura & ſalaria præter illa, quæ in dictis taxis & tariffis fuerint expreſſa, ſub pœna ut qui contrarium fecerit, teneatur pro prima vice illa reſtituere parti a qua perceperit dupla, & pro ſecunda vice illa reſtituat quadrupla, & pro tertia vice illa reſtituat ſeptupla: jubemuſque ulterius

ANNO CHRISTI 1512.

terius prniri debere pro furto prout de jure.

Item ſtatuimus, ut in quolibet loco audientiæ noſtræ provinciæ apponatur in una tabula taxa jurium quadratis literis, ita ut omnes legere valeant.

Item ut lictores non committant fraudes, nec omittant exequi mandata noſtrorum judicum, prout debent & tenentur; jubemuſque ut imprimis & ante omnia exhibeant copias & mandata in quocumque loco illa exequi voluerint, Vicariis, & ubi non adfuerit Vicarius, Parocho principali.

CAPUT LXII.

Applicatio pœnarum.

Quia plures pœnæ ex contentis in his noſtris conſtitutionibus non fuerunt applicatæ certis locis & perſonis, ad evitandas tot repetitiones, nobis placet, ut omnes pœnæ contentæ in conſtitutionibus ſupradictis, quæ fuerint valoris ultra florenum, dividantur in quatuor partes applicandas in hunc modum: videlicet quarta pars pro fabrica Eccleſiæ Cathedralis; alia quarta pars pro fabrica Eccleſiæ, in qua delinquens fuerit beneficiatus, vel Cappellanus, vel parochianus; & alia quarta pars pro denunciante, & pro eo qui proſecutus fuerit cauſam uſque ad ſententiam; alia vero quarta pars & ultima pro operibus piis, quibus nos, vel Prælati noſtræ provinciæ quilibet in ſua diœceſi illam applicabimus.

CAPUT LXIII.

Ut in qualibet Eccleſia totius provinciæ adſit liber continens iſtas conſtitutiones.

Ut autem dictæ Conſtitutiones omnibus noſtræ diœceſeos & provinciæ facilius innoteſcant, præcipimus & jubemus, ut publicentur in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus noſtræ provinciæ: & ut in omnibus aliis Eccleſiiis parochialibus dicti archiepiſcopatus & provinciæ emantur a præfectis illarum intra menſem a dicta publicatione: & in dictis Eccleſiis illas teneant; ubi omnes poſſint illas videre.

ANNO CHRISTI 15

CAPUT LXIV.

Approbatio & confirmatio Conſtitutionum D. Cardinalis D. Didaci Hurtado de Mendoza.

Quia vidimus quaſdam conſtitutiones editas a D. Cardinali D. Didaco Hurtado de Mendoza noſtro prædeceſſore bo. mem. quæ ad divinum cultum, Eccleſiarumque ornamentum plurimum conferunt, ſacre Concilio approbante, jubemus illas hic inſeri cum aliquibus additionibus, quod provident in caſibus in his noſtris conſtitutionibus omiſſis, volumuſque illas obſervari & compleri, prout in eis continetur.

Quæ dictæ conſtitutiones fuerunt lectæ & publicatæ die 14. & 15. Menſis Januarii anno a Nativitate D. N. J. C. 1512. in dicto Concilio provinciali, quod idem reverendiſs. & magnificentiſs. D. Archiepiſcopus Hiſpalenſis Dominus meus celebravit in nobiliſſima & fideliſſima civitate Hiſpalenſi, præſentibus pluribus Dominis ex capitulo dictæ S. Eccleſiæ, & procuratoribus Eccleſiarum Gadicenſis, & Malacitanæ, ac Vicariis, aliiſque pluribus, qui ad dictum Concilium convenerunt. Qui omnes pro ſe, & nomine ſuorum principalium, illas approbarunt, eiſque conſenſum præſtiterunt, ac ſingulis illarum; cum ſint, prout ſunt, probæ, & utiles Dei cultui, ac ſaluti animarum. Præſentibus pro actibus Dominis D. Beltrando de la Cueva, & Petro Gonzalez Bachinas familiaribus reverendiſs. Domini, & Antonio de Morales Apoſtolica auctoritate notario, ac incola dictæ civitatis Hiſpalenſis.

Et ego Didacus de Marlas clericus Salmaticenſis Diœceſis publicus apoſtolica auctoritate notarius, & ſecretarius dicti reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi dicto Concilio Provinciali interfui, & de ejus mandato legi, & publicavi præfatas Conſtitutiones.

Sermo habitus per eundem reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum in ultima ſeſſione præfati concilii provincialis.

VEnerabiles & dilectiſſimi fratres. Quæ a ſanctis Patribus ex geſtis conciliorum conſtituta didicimus, in hac ſancta ſynodo provinciali, quantum Dominus dedit, explere curavimus. Et utinam dicere liceiſſet cum Evangelio: *Quod debuimus facere, fecimus.* Quemadmodum libet antecedens verbum fateri, qui ſervi inutiles ſumus veſtigia patrum ſequuti regulas & præcepta de cultu Dei, de divinis inſtitutionibus, de celebrandis officiis eccleſiaſticis, de vita & moribus componendis ſecundum canonicas ſanctiones vobis edidimus. Virtutis tamen efficaciam, qua illa implere, & in eis proficere valeatis, non eſt noſtrum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Deo, qui, ut Paulus docet, *operatur in nobis & proficere pro bona voluntate. A Domino*, inquit Propheta, *greſſus hominis diriguntur. Non enim eſt volentis, aut currentis, ſed Dei eſt miſerentis*, ait vas electionis.

Reli-

Reliquum est fratres, ut memineritis cujus capitis, & cujus corporis membra estis. *Caput*, inquit Apostolus, *Christus est*: ecclesia corpus ejus, cujus & nos membra sumus. Caput sanctissimum est speciosum præ filiis hominum, *cujus gloriam vidimus*, ait evangelista, *quasi unigeniti a Patre plenum gratiæ & veritatis*. Ecclesiam vero ipsius capitis corpus, sic Deus purificavit, ut illam sibi gloriosam efficeret, sanctam, & immaculatam, non habentem maculam aut rugam: ut verbis utamur Apostoli. Decet igitur, fratres mei, tam pretiosi capitis, & immaculati corporis vos membra esse munda & incontaminata: ne aut corpus ecclesiæ monstrum reddat, aut membra stupida, & corpori incompacta fiant. Si enim prophetæ licuit clamare, & dicere: *mundamini qui fertis vasa Domini*; quanto melius & nobis clamare libet, mundamini qui membra estis corporis Domini. Rursus, fratres charissimi, status & officii vestri, ne sitis immemores. Nostis quid Paulus scribat Corinthiis: *Sic nos*, inquit, *existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: Grandis profecto & præcelsa hæc dignitas, quam nec Angeli, nec Archangeli, aut etiam Seraphim divino amore ferventes attingere potuerunt. Ministerium vestrum, fratres charissimi, in dispensatione sacramentorum (si audire placet) hoc est: peccatorum sordes abluere, virtutes inserere, debiles in fide solidare, dæmonia non tam a corporibus, quam ab animabus expellere, mentes illuminare, peccata relaxare, cœlos aperire, portas inferi obserare; imo vero homines Deos facere. *Ego dixi, dii estis*, ait propheta, *& filii excelsi omnes*. Denique ministerium vestrum est, creatam substantiam in Deum creatorem transubstantiare; quod opus natura nescivit, & Angelus admiratur. Cum itaque, fratres charissimi, tale ac tantum ministerium vobis commissum sit hortamur ut in cunctis actibus exhibeatis vos sicut Dei ministros sanctos & irreprehensibiles, pudicos, sobrios, nemini dantes offensionem, ut non vituperetur ministerium vestrum. *Oportet enim vos*, juxta doctrinam Apostoli, *bonum habere testimonium ab his, qui foris sunt*. In omnibus motibus, & actibus vestris nihil fiat quod cujusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem; nec affectetis vestibus pretiosis placere, sed moribus. Considerate, fratres, quam tempus vitæ breve est: præterit enim figura hujus mundi, & veniet dies domini magna & amara valde, dies ultionis in omnes qui operantur malum. *Mihi vindictam, & ego retribuam*, dicit dominus per prophetam. Nemo se decipiat confisus quod patrem misericordiarum habeat judicem; nam, ut ait propheta, *justus Dominus, & justitiam dilexit*. Si enim sola misericordia Deo adscribenda esset, nequaquam propheta dixisset: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis*. Neque enim, fratres, in evangelio legitis, quod judex dicturus sit omnibus indifferenter. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum*; sed & legitis: *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in æternum supplicium*. Et ipse Paulus vas electionis, ut cautos nos redderet, iram Dei metuere, & ne spiritui sancto contumeliam fecerimus; *horrendum*, inquit, *est incidere in manus Dei viventis*. *Abjiciamus ergo*, fratres, *opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus*. Expoliemus veterem hominem cum actibus suis, deponentes pristinam conversationem secundum desideria erroris. Nolite, fratres charissimi, locum dare diabolo, & membra vestra fieri arma iniquitatis, sed adversus illius insidias, juxta Apostoli Pauli consilium, *induite vos armaturam Dei, scutum fidei, loricam justitiæ, galeam divini amoris, & gladium spiritus, quod est verbum Dei*. Hæc enim sunt arma, quibus milites Christi adscribuntur in cœlo, & principes tenebrarum arcentur in inferno. Dignetur misericors Deus corda vestra dirigere in præceptis suis, ut bonis operibus abundantes, æternam beatitudinem consequi mereamini, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & spiritu Sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Constitutiones D. Cardinalis D. Didaci Hurtado De Mendoza, Archiepiscopi S. ecclesiæ Hispalensis, approbatæ & confirmatæ in dicto Concilio Provinciali, in quibus ordo celebrandi missas statuitur, & pœna transgressoribus infligitur.

CAPUT I.

Quia in celebrandis missis de die & vesperis, reperimus magnum defectum & incuriam, præcipimus, & ordinamus, ut in omnibus ecclesiis, in quibus adsunt tria beneficia & ultra (quæ inserviri continuo jubemus) per ipsosmet beneficiatos, vel de nostra licentia per suos capellanos idoneos, celebretur singulis diebus ferialibus, quæ non sint festa de præcepto, missa de mane, quæ terminetur ante ortum solis, ut artifices & mercatores possint audire missam lectam, antequam labores & negotia incipiant: postea vero hora Tertiæ celebretur missa diei cantata juxta regulam hujus diœcesis & provinciæ: jubemusque ut talis missa diei hora Tertiæ non possit suppleri aliqua alia missa lecta quacumque de causa; & ut in hac missa interveniant omnes beneficiati, vel capellani pro eis inservientes, & ille, qui non interfuerit dictæ missæ priusquam terminetur epistola, amittat distributiones & obventiones, quæ hac die ad dictam ecclesiam pervenerint: si vero non adfuerint distributiones seu obventiones usque ad summam dimidii regalis, solvat decem morapetinos in pœnam, & pro celebrandis dictis duabus missis Primæ & Tertiæ adsint hebdomadarii deputati per ordinem; & ille qui omiserit celebrare missam Primæ hora propria, sol-

ANNO CHRISTI 1512.

vat in pœnam decem morapetinos pro fabrica ecclesiæ; & ille qui omiserit celebrare missam de Tertia, solvat in pœnam quindecim morapetinos pro eadem fabrica. Jubemus pariter, ut in ecclesiis, in quibus celebrari solet missa solemnior cum diacono & subdiacono ac cantoribus observetur talis consuetudo, & non prætermittatur in omnibus festis solitis & consuetis. Si autem ille, qui debuerit dicere Evangelium, epistolam, vel canere, non venerit, antequam inchoetur missa, vel officium, solvat dictam pœnam quindecim morapetinorum. Pariterque jubemus, ut omnes intersint vesperis, & ille qui non venerit die qua tenebitur infra primum psalmum, amittat dimidiam partem distributionis & obventionis diei sequentis. Jubemusque aliis beneficiatis vel capellanis, qui fuerint præsentes, prout dictum est, sub pœna excommunicationis, ne valeant eis dimittere dictas distributiones & obventiones, quæ sunt in pœnam transgressoribus. Et circa omissiones hebdomadariorum (quorum mulctas applicamus fabricæ) præcipimus sacristæ cujuslibet ecclesiæ, ut notet pœnas, & notificet præfecto, ut illas colligat pro fabrica: & noster visitator quotiescunque visitabit, accipiat rationem dictarum pœnarum, & eas oneri præfectorum ecclesiarum imponat.

A B C

CAPUT II.

Ordo recitandi horas, & pœnæ transgressoribus impositæ.

Item ordinamus & præcipimus, ut in qualibet ex dictis ecclesiis, in quibus adsunt tria beneficia, vel plura, dicantur omnibus & singulis diebus dominicis & festis de præcepto, saltem Tertia, & Nona cantatæ hora propria, & ille, qui non interfuerit dictis horis, solvat duos morapetinos inter præsentes distribuendos, quibus jubemus, ne illos, vel partem illorum remittant. Et hanc eandem regulam observari jubemus toto tempore Quadragesimæ in Prima, Tertia, & Vesperis. Quia tamen nonnullæ necessitates possunt occurrere tam beneficiatis, quam eorum Capellanis, dispensamus, ut possint gaudere, & gaudeant quolibet mense octo diebus recreationis, in quibus etiamsi non interveniant missis & vesperis ac aliis horis, non incurrant dictam pœnam; non tamen lucrentur distributiones nec obventiones in his diebus recreationis; Jubemusque hebdomadariis, ne capiant recreationem in sua hebdomada sub pœna dimidii regalis fabricæ ecclesiæ applicandi.

D E

CAPUT III.

Ut aperiantur ecclesiæ summo mane, & tunc veniant Clerici ad recitandum officium, & sacrista dormiat in ecclesia.

Item quia tam in pluribus ecclesiis hujus civitatis, quam totius nostræ diœcesis sæpe accidit, ut longe post solis ortum aperiantur ecclesiæ, unde languet devotio populi, & parochianorum, qui vellent ingredi ad solvendam Deo orationem priusquam quidpiam aliud incipiant opus; præcipimus ut sacristæ saltem unam januam cujuslibet ecclesiæ aperiant sub crepusculum matutinum. Jubemusque beneficiatis, seu eorum Capellanis, ut veniant ad dictas ecclesias summo mane ad recitandum matutinum, & continuent alias horas diurnas in dictis ecclesiis sub pœna amissionis dimidii distributionum illius diei. Et ut hoc melius fieri possit, & ecclesiarum cultui melius consulatur, sacristis jubemus, ut dormiant in ecclesiis absque societate laicorum, nec aliarum personarum, unde oriri possit scandalum, vel pravum exemplum.

CAPUT IV.

Ne pax patenis consecratis porrigatur. Neve ulli præter clericos mundent vel involvant calices, & habeant purificatoria.

Item quia reperimus, quod fere in omnibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus solet porrigi pax cum patenis consecratis (quod cedit in dedecus & vilipendium dictarum patenarum; nam cum sint consecratæ, illas tractant pueri, & nonnunquam in terram cadunt) propterea mandamus, ut in omnibus ecclesiis fiant paces argenteæ vel lignæ tam pro viris, quam pro mulieribus: & quod presbyteri postquam consummarint, ipsimet cooperiant & involvant calices cum suis patenis in panno lineo albo & nitido, nec illos permittant involvi, aut tangi a pueris, sacrista, vel alia persona, quæ non sit in ordine sacro constituta. Ac etiam mandamus, ut in calicibus teneant pannos lineos subtiles & nitidos, quos vocant Purificatoria ad illos purificandum postquam comsummarunt, priusquam illos involvant.

CA-

CAPUT V.

De nitore corporalium, & linteorum, atque ornamentorum altaris.

Item quia experimur maximam incuriam circa nitorem debitum miniſterio altaris tam in corporalibus, quam in linteis, & ornamentis, ſtatuimus, ut in poſterum qui habebunt munus Parochi in eccleſiis in quibus adſunt plures, quilibet ſuo loco ſecundum ordinem ſuæ antiquitatis aſſumat onus lavandi corporalia quæ ſunt in uſu, ſaltem quolibet bimeſtri, & lintea ad detergendos, & involvendos calices ſingulis quindecim diebus: & procurent apud præfectum ut ſaltem quolibet menſe mutet mappas altarium: & curam habeant præfati parochi, ut quando aliqua capſula, alba, amytus, manipulus, ſtola, dalmaticæ vel alia ornamenta fuerint lacera, vel ſordida, ſtatim a præfecto de novo fiat, aut lavetur.

CAPUT VI.

Ut aſſerventur in ſacrario formæ rotundæ parvæ ad adminiſtrandam ſanctam communionem.

Item quia fere generaliter reperimus in ſacrariis repoſitam unam hoſtiam diviſam in plures partes; & quia diviſio fieri non poteſt ita, quin cadant aliquæ particulæ minutiſſimæ, quæ non conſummantur, nec conſervantur prout debent; providentes ſuper eo meliori forma, ſtatuimus & ordinamus, ut loco illarum particularum hoſtiarum fiant formæ parvæ hoſtiarum rotundæ & integræ, tam ad illas reponendas & conſervandas in ſacrario, quam pro communi uſu ſæcularium; & iſtæ ſint in tali numero, ut ſingulis quindecim diebus poſſint conſummari & renovari; & ita jubemus fieri a Parochis.

CAPUT VII.

Ut canatur Symbolum integre viva vocs propriis diebus.

Quia in ſecundo ſymbolo fidei, quod vulgo vocatur *Credo*, ac cantatur in miſſa ſolemni diebus dominicis, & feſtis de præcepto, explicite omnes fideles confitentur fidem univerſalem totius eccleſiæ militantis, prout quilibet Chriſtianus tenetur confiteri, & ut pueri ac recentes Chriſtiani illud diſcant, reperimus vigere pravam conſuetudinem, quod nempe in omnibus eccleſiis noſtri Archiepiſcopatus, quando fit concio poſt evangelium, incipiunt decantare Symbolum, & ſtatim illud interrumpunt; ut concioni locum præbeant; quandoquidem vero pulſari per organum faciunt, ita ut eccleſiæ non fiat ſatis: propterea iis obviantes, jubemus presbyteris ſub pœna excommunicationis, ut in qualibet parochia ſingulis diebus Dominicis & feſtis, quibus ſecundum regulam tenentur illud decantare, poſtquam illud ſuo tempore incœperint, proſequantur viva voce uſque ad finem, nulla parte illius omiſſa.

CAPUT VIII.

Ut clerici interſint cum habitu decenti officiis, & Capellani diebus dominicis, & feſtis, utriſque Veſperis, & miſſæ ſolemniori interveniant.

Item quia reperimus in hoc noſtro Archiepiſcopatu ſynodalem quandam Conſtitutionem Patriarchæ Conſtantinopolitani D. Alphonſi adminiſtratoris perpetui hujus noſtræ ſanctæ eccleſiæ noſtri prædeceſſoris, in qua decernitur, ut Clerici horis & divinis officiis interſint cum ſuperpelliceo & habitu decenti ſub pœna triginta morapetinorum pro fabrica eccleſiæ, ubi Clericus contra faciens erat beneficiatus, vel pro beneficiato inſerviebat.

Item in eadem conſtitutione Synodali decernitur, ut clerici & capellani inſervientes nonnullis capellaniis in quibuslibet eccleſiis parochialibus, teneantur intereſſe officiis diebus dominicis & feſtis, tam in primis veſperis, quam in miſſa ſolemniori & ſecundis veſperis cum habitu decenti, & divina officia celebrent, ac decantent dictas miſſas, & veſperas ſimul cum aliis Sacerdotibus ſub pœna triginta morapetinorum pro fabrica talis eccleſiæ. Nos ergo videntes ejuſmodi conſtitutionem eſſe juſtam & honeſtam ac Dei cultui opportunam, honorique eccleſiæ; licet hucuſque fuerit male obſervata; illam renovamus, & volumus obſervari in omnibus & per omnia tam circa habitus & capellanorum capellaniis inſervientium aſſiſtentiam divinis officiis diebus & horis ſupradictis, quam circa pœnam tranſgreſſoribus impoſitam. Volumuſque ut ſacriſtæ curent notare illos, qui non venerint, & conſignent præfecto eccleſiæ defectus quos commiſerint, in fine cujuslibet menſis, ut præfecti illas percipiant, & noſtro Vicario facultatem concedimus ubi adfuerit; ubi vero ipſe non adfuerit, pa-

ANNO CHRISTI 1512.

roche antiquiori, ut ita executioni demandari faciat.

CAPUT IX.

Ne fiant pervigilia.

Item reperimus aliam conſtitutionem ſynodalem præfati D. Alphonſi Patriarchæ noſtri prædeceſſoris circa pervigilia, quæ in eccleſiis & eremitoriis fiunt; quæ ſtatuit, ne dicta pervigilia fiant: Quæ conſtitutio de verbo ad verbum eſt prout infra, videlicet: Cum in more poſitum ſit, ut in vigiliis Sanctorum plures tam viri, quam mulieres, clerici & laici præ devotione veniant ad pernoctandum in eccleſiis: & quia audivimus, quod ſub prætextu devotionis plura in eis committuntur maleficia, & ſignanter ſcortationes, & adulteria: & ulterius fiunt compotationes, & proferuntur plures cantilenæ ſæculares, & fiunt choreæ, & alia inhoneſta, ex quibus plura oriuntur ſcandala & peccata, ſuper quibus ad nos pertinet providere, & reprobare talem conſuetudinem. Propterea, hoc ſacro Concilio approbante, ſtatuimus, ut in poſterum in vigiliis glorioſæ Virginis Mariæ, & cujuſvis feſtivitatis, nec diebus ferialibus, in noſtra eccleſia Cathedrali, nec in qualibet alia noſtræ diœceſis & provinciæ fiant ejuſmodi pervigilia, & nullus illo tempore admittatur in eccleſias, & clerici eccleſiarum in quibus fieri ſolent, ſtatim poſt terminatum officium veſperarum claudant januas eccleſiæ, itaut illa nocte, qua fieri ſolet pervigilium, nullus poſſit ingredi dictas eccleſias. Et clericus, ad quem ſpectat curam de hoc habere, ſi ita non præſtiterit, ſolvat quingentos moraperinos, quo applicentur eccleſiæ Cathedrali, in cujus diœceſi hoc evenerit. Et ſi forſan aliquis ejuſmodi pervigilia celebrare voverit, nos licentiam & facultatem concedimus omnibus presbyteris curam gerentibus animarum, & auctoritatem a nobis habentibus audiendi confeſſiones, ut poſſint commutare talia vota in alia opera pia. Præcipimuſque ut hæc noſtra conſtitutio in omnibus eccleſiis ali illarum presbyteris publicetur.

Nos ergo præfatus Archiepiſcopus D. Didacus Hurtado de Mendoza, videntes hanc dictam conſtitutionem fore ſanctam, & valde utilem, & quanta cum diminutione divini cultus hactenus non fuerit obſervata, nec obſervetur, illam renovamus, jubemuſque ſervari ſub pœna in ea contenta. Quia tamen plures habent magnam devotionem pernoctandi in hac noſtra ſancta eccleſia in vigilia B. Mariæ Virginis menſe Auguſti, & ejus octava, præcipimus, ac jubemus noſtro barigello majori, ut illa nocte apponat cuſtodes, & accurate invigilet, ut omnes illi, qui præ devotione voluerint pernoctari, poſſint in ea honeſte manere: & non permittat cantilenas, inſtrumenta muſica, vel choreas, nec alios actus inhoneſtos dicto tempore, qui hactenus fieri ſolebant, & mulctet contrafacientes ducentis morapetinis, quorum 100. applicabuntur fabricæ eccleſiæ, & centum alii barigello præfato.

CAPUT X.

De honeſtate habitus a Clericis ſervanda.

Item quia honeſtas & moderatio eſt virtus decentiſſima in quolibet ſtatu, præſertim autem in eccleſiaſtico, & audivimus quod plures eccleſiaſtici in noſtro archiepiſcopatu incedunt inhoneſte & indecenter, geſtantes parvas coronas juxta ſuum ordinem, cum capillis effuſis, & barba prolixa, ac paliis brevibus & apertis, & ſine biretinis, ac quod pejus eſt, aliquando cum veſtibus ſæcularibus, & thoracibus ſericis, & cum cingulis auro & argento elaboratis, gerentes annulos, & calceos rubros modo & forma indecenti (quæ omnia ſunt ſigna ſeu indicia pravi & indevoti animi, & ſunt pravi exempli ſæcularibus) propterea nos ſuper his de remedio providere meditantes, jubemus, ut in poſterum omnes clerici in ſacris ordinibus conſtituti ſeu beneficiati coronam competenter apertam gerant, & capillos adeo breves, ut ſaltem dimidia pars aurium pateat, nec ſinant creſcere barbam, & gerant palia honeſti coloris, nec adeo longa, ut per humum ſternantur, nec tam brevia, ut pes totus pateat; ſed ad terram uſque perveniant: gerantque ſua biretina, non autem induantur thoracibus ſericis, nec cingula elaborata auro, argento, vel ſerico geſtent, neque annulos, exceptis illis, quibus ratione gradus vel dignitatis ferre licet: nec calceamenta deferant præter nigri coloris, ſub pœna, quod beneficiatus, qui contrarium fecerit, incidat in pœnam mille morapetinorum iſtius monetæ applicandorum pro una medietate fabricæ eccleſiæ, cujus erit beneficiatus; & pro alia medietate barigello noſtro, ut curet id exequi: clericus vero, qui non fuerit beneficiatus, incurrat pœnam 500. morapetinorum, qui applicentur modo ſuperius expreſſo.

CA-

CAPUT XI.

Quomodo administrari debeat Sacramentum Baptismi.

Item circa Sacramentum Baptismi, qui est janua, atque aditus aliorum Sacramentorum; quia reperimus in hac nostra diœcesi infantes per aspersionem, non autem per immersionem quandoquidem baptizari, noscentesque tam ex decretis & veterum Canonibus, quam ex Sanctorum Theologorum sententiis eum ritum ac consuetudinem baptizandi, quamvis non improbetur, non tamen adeo probari ac baptismum per immersionem, tum quia id conformius consuetudini sanctæ Romanæ Ecclesiæ magistræ & capitis, nec non consuetudini universalis Ecclesiæ; tum etiam ut plenius compleatur analogia, quam habet cum sepultura & resurrectione Jesu Christi Domini nostri juxta dictum S. Pauli Apostoli ad Colos. 2. ubi ait, quod sumus *consepulti ei in baptismo, in quo & resurreximus per fidem operationis Dei*. Propterea nos, ad quos ex officio spectat dirigere & promovere oves nobis commissas de bono in melius, juxta sententiam D. Pauli 1. Corinth. 12. *Æmulamini charismata meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*; præcipimus ac jubemus omnibus parochis nostræ diœcesis, ut in posterum baptizent per immersionem, prout in Ecclesiis, quas visitavimus, docuimus, & ordinavimus, & usus tenet, exceptis quatuor casibus. Primo cum baptizandus erit adultæ ætatis, sive vir, sive fœmina. Secundo cum infans ægrotaverit, de quo verisimiliter credi debet, quod si in aquam immergeretur, manifestum damnum ac jacturam pateretur. Tertio cum infans nequit ab utero matris exire, nisi solum caput, vel aliud ejus membrum; quo casu fieri debet baptismus in illo membro per aspersionem. Quarto cum in casu necessitatis nequit haberi ea copia aquæ, ut sufficiat ad immersionem.

CAPUT XII.

Ut baptizans statim deponat seu tollat capuccium.

Item quia renunciatum est, nonnullas matres seu nutrices non custodire infantes, ut fas est, diebus quibus gerunt capuccium post baptismum cum reverentia sancto Chrismati debita, aliosque committere abusus, omittendo reducere puerum ad parochum, qui illum baptizavit, adeuntes moniales, seu religiosos, ut tollant infanti capuccium; dicentes in capuccii ablatione comparternitatem contrahi; propterea super hoc providere volentes, præcipimus sub pœna excommunicationis omnibus parochis nostri archiepiscopatus, ut statim atque terminaverint baptismum, tollant capuccium, uti post triduum facere solent.

CAPUT XIII.

Ut baptizans scribat suum nomen, & illud infantis, ac diem, mensem, & annum.

Item quia experientia compertum habemus nonnullos absque patre, matre, vel consanguineis educari; aliquando vero dubitari quorum sint filii, & an fuerint baptizati; cumque aliquando oporteat scire ætatem, & an sint legitimi; præcipue vero si ad Clericatus ordinem promovendi sint, vel matrimonium contrahere debeant: ac necessum sit & scire, an ætatem competentem attigerint, ut assentiri valeant; & quinam fuerint patrini propter impedimentum cognationis spiritualis, & propter plura alia dubia & damna, quæ ex ignorantia illorum omnium, vel cujuspiam oriri solent; propterea super præmissis providere volentes, præcipimus, & ordinamus, ut a die, qua fuerit publicatum hoc nostrum statutum intra 30. dies omnes & singuli præfecti Ecclesiarum teneantur sub pœna excommunicationis & ducentorum morapetinorum applicandorum pro una medietate accusatori, & pro alia medietate Ecclesiæ, facere librum expensis fabricæ Ecclesiæ, in qua adfuerit fons baptismalis, & illum teneant Parochi in Sacrario, in quo volumus & jubemus sub pœna excommunicationis parocho, qui baptizaverit, ut scribat suum nomen dicens: *Ego N. Parochus*, & inde statim diem, mensem, & annum, ac nomen infantis baptizati, ejusque parentum: & si habeantur ac reputentur pro legitimis consortibus, ac nomina patrinorum.

CAPUT XIV.

Ne admittatur, nec dispensari possit super numero Compatrum.

Item quia ex numero compatrum magna oritur confusio, & propter illorum multitudinem non cognoscuntur, ac matrimonia fiunt inter spirituali affinitate con-

jun-

ANNO CHRISTI 1512.

junctos; super quo jam olim provisum fuit ab Archiepiscopo D. Nunnio bo. mem. prædecessore nostro, & postea a reverendissimo D. Cardinali ab Hispania patruo nostro, ac hujus sanctæ Ecclesiæ Archiepiscopatum regente, prout de jure, ne possent admitti nisi quatuor personæ, vel infra; qui vero postea dicta observantia nonnumquam defecit, ac nonnullorum importunæ preces licentiam extorserunt, de remedio nos, dictarumque constitutionum observantia serio meditantes, præcipimus in posterum sub pœna excommunicationis majoris, in quam ipso facto incurrat quilibet parochus totius nostri Archiepiscopatus, qui exhibitæ sibi licentiæ seu relationi dictæ constitutionis pro parte cujuslibet nostri officialis, sive sit provisor, sive Vicarius, sive visitator, parere recusét, vel admittat plures patrinos; sed observari jubemus dictas constitutiones: contra quas nolumus posse dispensari.

CAPUT XV.

Ne admittatur dispensatio in denunciationibus.

Item circa matrimonium, cum noverimus in denunciationibus, de jure communi ac in constitutionibus Synodalibus Archiepiscopi D. Nunnii, & reverendiss. Cardinalis ab Hispania patrui nostri statutis, ob nonnullorum importunas preces fieri aliquas derogationes; jubemus parochis, & unicuique illorum sub dicta pœna excommunicationis, in quam ipso facto incurrant, ne admittent licentiam, nec relaxationem in tali casu.

CAPUT XVI.

Ne ullus Sacerdos ante diluculum Missam celebret.

Item quia plures Sacerdotes, vel juris ignorantia, vel importunis nonnullorum precibus, qui contrahere matrimonium volunt, Missam celebrant ante diluculum in hoc nostro Archiepiscopatu, prout relatione fide dignarum personarum didicimus, volentes super hoc providere, jubemus sub pœna suspensionis, & unius ducati pro qualibet vice applicandi pro medietate fabricæ Ecclesiæ hujusmodi, & pro alia medietate accusatori, ut nullus deinceps id faciat. Præcipimusque nostro Visitatori, ut quoties & quandoque visitaverit, diligenter inquirat in eos, qui id præstiterint, vel præstare soliti fuerint, atque illos puniat prout fuerit opportunum.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XVII.

Ne quis possit deputare seu statuere Capellanum, nec Capellanus inservire, quin prius fuerit examinatus, & licentiam obtinuerit.

Item quia plures tam beneficiati, quam beneficiorum patroni capellanos deputant, qui inserviant beneficiis seu capellaniis, & nonnumquam sunt excommunicati, vel suspensi, vel profugi, vel aliis censuris irretiti, vel inhabiles, & minime idonei pro talibus servitiis, vel non habent licentiam a suis superioribus prout de jure requiritur; nos volentes de opportuno remedio providere super præmissis, præcipimus & statuimus, ut in posterum tam in nostra sancta Ecclesia, quam in omnibus aliis hujus civitatis & Archiepiscopatus, nullus possit admitti ad dicta ministeria, quin prius fuerit examinatus per nostrum provisorem, vel per eum quem ad hunc effectum deputaverimus: & si quis contra fecerit (tam respectu admittentis, quam admissi) si fuerit Clericus, ipso facto pronunciamus super eum sententiam suspensionis; si vero laicus, sententiam excommunicationis.

CAPUT XVIII.

Ne quis possit inservire nisi unico beneficio, seu Capellaniæ.

Item quia novimus tum in hac civitate, quam in pluribus locis istius nostræ diœcesis, quamplures clericos, tam beneficiatos, quam capellanos, assumere in se onus multiplicis servitii beneficiorum & capellaniarum, quam diversarum capellaniarum, quibus facere satis nequeunt, juxta dictum Dei Domini nostri: *Nemo potest duobus Dominis servire;* propterea nos videntes tam damnum conscientiæ eorumdem, quam servitii ac cultus divini, providendo statuimus & ordinamus, ne quis inserviens beneficio possit simul inservire capellaniæ; neve inservientes capellaniis in uno loco possit inservire alteri capellaniæ. Volumus itidem, & dispensamus, ut si aliquis clericus habet in aliquo loco onus dimidiæ, vel tertiæ partis capellaniæ, possit habere in alio vel aliis locis aliam dimidiam, vel alia duo tertia, itaut per totum mensem non tenetur ad celebrationem Missarum ultra viginti quinque; & in eo casu dispensamus favo-

favore talis, circa id de quo supra in alia constitutione fuimus loquuti: videlicet quod capellani existant in habitu diebus Dominicis & festis in officiis, in locis, in quibus possident capellanias; dummodo compleant alternatim, videlicet uno die festo in una ecclesia, & alio die festo in alia, sub pœna in illa constitutione contenta.

CAPUT XIX.

Ut distributio quæ datur pro officio festi votivi dividatur inter præsentes beneficiatos seu Capellanos.

Item quia quam plures Ecclesiæ tam hujus civitatis, quam diœcesis, nonnullæ confraternitates, & personæ celebrant nonnulla festa votiva, in quibus aliquando beneficiati, & capellani inservientes beneficiis pro aliis, aliquando etiam soli capellani inservientes loco beneficiatorum, ubi isti non adsunt, qui inveniant, celebrant officium tam in Vesperis & Missa, quam in altaris ministerio, & beneficiati solent dividere inter se distributionem quæ solvi solet pro tali festo, etiamsi sint absentes, & de ea nullam partem dant capellanis, qui inserviunt beneficiis pro aliis (quod iniustum & indecorum videtur) propterea providere volentes cum æquitate, jubemus, ut ejusmodi distributio dividatur inter præsentes tantum, sive sint beneficiati, sive capellani pro eis inservientes, sive sint beneficiati, vel beneficiati cum capellanis qui inserviant beneficiis: & tunc volumus, ut dicta distributio dividatur eodem modo & forma, quibus dividi solent obventiones & distributiones quotidianæ, cum ejusdem sint conditionis & qualitatis.

CAPUT XX.

Ut saltem unus parochus parochiæ personaliter interfit.

Item quia nunciatum est propter absentiam parochorum, vel quod isti procul ab Ecclesia parochiali, cui inserviunt, habitent, parochianos nonnullam animarum suarum jacturam pati, eo quod non possint refici Sacramentis in casu necessitatis, statuimus propterea & ordinamus, ut in Ecclesia, in qua fuerint plures Sacerdotes deputati ad curam animarum, saltem unus resideat in parochia: ubi autem fuerit unicus parochus, ille resideat in parochia sub pœna suspensionis ab officio.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XXI.

Quod sacristæ onus habeant scribendi Missas Capellaniarum.

Item quia hactenus plures intervenere defectus in servitio capellaniarum, tam quia in pluribus locis Missæ non scribebantur, quam etiam quia ubi notabantur omissiones, patronus, vel ipse, ad quem spectabat solvere, sibi adrogabant; unde non erat in suffragium animarum, pro quibus Missæ celebrari debebant; super his igitur providere volentes de opportuno remedio, jubemus, ut in posterum sacrista cujuslibet Ecclesiæ onus habeat notandi omnes Missas, quæ in illa Ecclesia celebrantur, & habeat pro salario centum morapetinos pro qualibet capellania integra per totum annum. Volumusque ut propter istos 100. morapetinos vel ratam illorum, auferantur singulis annis quinque Missæ ex qualibet Capellania integra, quandoquidem pretium illarum deducitur pro salario, quod dari debet per quamlibet capellaniam. Item volumus, ac statuimus, ut talis sacrista teneatur rationem reddere visitatori semel in anno, vel sæpius, si sæpius visitaverit talem Ecclesiam, de omnibus omissionibus per tales capellanos commissis, ut decernat quid fieri debeat de distributionibus, quæ pro talibus Missis, si fuissent celebratæ, solvi debebant. Et si sacrista fuerit repertus negligens in notando, amittat totum dictum salarium, & istud applicetur fabricæ talis Ecclesiæ; & provideat deinde visitator super his omnibus. Ac ne in exequutione error committatur, jubemus, ut vicarius, ubi adfuerit, vel parochus antiquior cujuslibet ecclesiæ eum præfecto illius ultima die cujuslibet mensis, vel alia die sequenti videant dictas omissiones ex libro Sacristæ, & illas in summam redigant, ac inserant in scriptis, ut nostri visitatores illas exequi valeant. Quod compleant sub pœna 100. morapetinorum ab unoquoque solvendorum pro qualibet vice, pro una medietate applicandorum fabricæ, & pro alia medietate accusatori.

CAPUT XXII.

Ne diebus Dominicis & festis deferatur sanctæ communio dum celebratur Missa solemnis, nec conferatur Sacramentum baptismi, nisi in casu veræ necessitatis.

Item quia sæpe diebus Dominicis & festis, dum populus est congregatus ad audien-

ANNO CHRISTI 1512. diendam Missam solemnem, & divinum officium, prout tenetur, Parochus extrahit e sacrario corpus Domini nostri, ut deferat alicui ægroto, & idem populus, ut illud insequatur, prætermittit audire sacrum, & nonnumquam sine ullo remanet, cum tamen illud audire teneatur, propterea providentes jubemus, ne deinceps dum celebrabitur Missa solemnis, deferatur sancta communio ad aliquem ægrotum, nisi in casu veræ & certæ necessitatis, super quo conscientiam dictorum parochorum oneramus. Et in aliis casibus volumus & præcipimus, ut ante & post dictam missam solemnem tanquam personæ prudentes & providæ illam deferant. Et quia etiam a baptizando dicta hora solet exoriri simile inconveniens, volumus, & decernimus, ut hæc eadem constitutio locum habeat, & observetur circa baptismum, quod nempe hora dictæ Missæ non administretur, nisi in casu veræ & certæ necessitatis. Super quo conscientiam parochi talis Ecclesiæ oneramus.

CAPUT XXIII.

Ut apponantur tabellæ in Ecclesiis, in quibus describantur nomina excommunicatorum.

Item quia sicut ovis infecta consuetudine inficit alias, nisi ab illis segregetur, ita excommunicati damnum inferunt aliis Christianis, si per negligentiam ab eorum familiaritate non separentur, & ipsi pariter non cognoscunt suam informitatem, nec pristinam valetudinem medela procurant; propterea nos super præmissis providere volentes, ordinamus, & statuimus, ut tam in Capella S. Clementis istius nostræ sanctæ ecclesiæ, quam in omnibus aliis Ecclesiis parochialibus tam hujus civitatis, quam totius nostri archiepiscopatus, appendantur tabellæ in loco publico, ubi omnes illam videre & legere possint, in qua jubemus describi omnium nomina parochianorum, qui in tali parochia denunciati fuerint excommunicati, & causam talis excommunicationis, sive sit occasione æris alieni, sive concubinatus, sive quia ducant vitam communem innupti, sive propter quamlibet aliam causam, cum expressione cujuslibet qualitatis excommunicationis. Præcipimusque illi, qui fuerit hebdomadarius sub pœna excommunicationis, ut omnibus diebus Dominicis & festis tempore Missæ solemnis illos denunciet per dictam tabellam excommunicatos clara & perspicua voce, ut populus illos pro talibus agnoscat, & se separet, & fugiat eorum consuetudinem ac familiaritatem, ipsique majori cum diligentia beneficium absolutionis procurent. Et quia isti excommunicati, cum ita se vident denunciaros, se conferunt ad audiendum Missam & officia divina ad Ecclesiam cathedralem vel monasteria, jubemus Parochis, ut notificent prædictis, & prioribus seu custodibus Monasteriorum illos qui sic sunt excommunicati, ut ubique vitentur.

ANNO CHRISTI 1512.

CAPUT XXIV

Quomodo agere oporteat cum illo, qui absolutus reincidit.

Item circa hunc casum ordinamus & statuimus, ut quando aliquis fuerit absolutus ad reincidentiam, describatur in dicta tabella dies, in qua absolvitur sub reincidentia, & pariter id notificetur populo, ut libere possint cum illo conversari & tractare usque ad reincidentiam, & si reinciderit, iterum denuncietur sicut antea, donec in totum beneficium absolutionis obtinuerit.

CAPUT XXV.

De clausura observanda ab illis, qui recluduntur.

Item quia novimus, quod tam in ecclesiis hujus civitatis, quam in tota nostra diœcesi adsunt plures clausuræ, in quibus hactenus non fuit observata debita recollectio, quod scandalo est, & posset esse damno conscientiis nonnullarum clausarum & aliarum personarum. Propterea de remedio providere volentes, jubemus ut in posterum sic remaneant clausæ, ut nec ipsæ foras exeant, nec alia persona sive vir, sive fœmina, cujusvis status & conditionis, illo ingrediatur absque nostra speciali licentia & mandato. In quo casu volumus, ut nullus ex nostris officialibus dispensare valeat, nisi ad hoc speciali nostrum mandatum exhibuerit. Si vero aliquis ingressus fuerit, vel aliquis reclusus seu reclusa foras exierit, ex nunc pro tunc, & tunc pro nunc pronunciamus super eo sententiam excommunicationis majoris; & ulterius volumus, ut talis reclusa perpetuo talem clausuram amittat.

CA-

CAPUT XXVI.

Ne quis deferat barbam promiſſam luctus cauſa ultra duos menſes.

Item quia juxta ſententiam S. Athanaſii Papæ, illi ſoli habent juſtam doloris & mœroris cauſam propter obitum conſanguineorum vel amicorum, qui non credunt, nec ſperant mortem eſſe tranſitum ad vitam beatiorem; & Apoſtolus Paulus dicit, neminem debere mœſtitia affici propter illos, qui ex hac vita migrant: & ut inquit D. Hieronymus, Redemptor noſter non flevit ſuper Lazarum, quia erat mortuus, ſed quia ad hanc miſeram vitam redire debebat; ac denique quia quamplures in noſtro archiepiſcopatu Dei & ejus ſalutaris doctrinæ immemores, profundi doloris ſigna præſeferunt; præſertim vero deferendo barbam promiſſam, & crines per diuturnum tempus; adeo ut cum hic ſit ritus & conſuetudo noſtræ ſanctæ fidei catholicæ hoſtium, in viis & locis in quibus non cognoſcuntur, diſcerni ægre poſſit, an ſint Mahometani; an vero Chriſtiani; propterea nos decreta & ordinationes ſanctæ matris eccleſiæ ſequentes, ſtatuimus, & jubemus, ut in poſterum nullus fidelis cujuſvis ſtatus & conditionis exiſtat, propter obitum patris, matris, uxoris, vel filii aut filiæ, ſeu domini, conſanguinei, amici, vel cujuſvis alterius, deferat barbam promiſſam ultra duos menſes ad ſummum a die, qua talis pater, vel mater, aut uxor, ſeu filius, vel dominus, aut conſanguineus obierit. Et ſi elapſo dicto termino vel unico die illam detulerit, ipſo facto volumus illum haberi pro excommunicato excommunicatione maiori, & talem denunciari, & expelli a conſortio fidelium.

CAPUT XXVII.

Qui abuſus ſint vitandi in trigenariis.

Item quia reperimus nonnullos errores & abuſus in recitandis trigenariis, vulgo *Revelados*, ſcire oportet, quod illi qui recitant, adeo clauſuram obſervant, ut nec pedem extra portam eccleſiæ porrigant. Quodque deplorabilius eſt, aliquando hebdomadarius omittit celebrare miſſam diei, ut celebret illam, quæ eſt in ordine 30 miſſarum celebrandarum. Et quia clauſura tali caſu non fecit ſolita, niſi quia conſuetudo populi affert diſtractionem ſpiritus, & materiam peccati miniſtrat, quando non eſt ad exercenda opera pietatis (quando enim exitus ab eccleſia ad honeſtum finem dirigitur, tunc auget gratiam, & meritum Sacerdoris coram Deo) propterea nos quorum intereſt ejuſmodi ignorantiæ tenebras diſſipare, præcipimus, ut in poſterum propter talem recollectionem, ſeu clauſuram nullus Sacerdos prætermittat adminiſtrare Sacramenta extra eccleſiam in caſu neceſſitatis, vel audire conciones, vel accedere ad amicitias nonnullorum reconciliandas, ſi ex aliquo diſſidio poteſt oriri ſuſpicio, ut exurgat ſcandalum, nec omittat accedere ad ſuum præſulem ſi vocatus fuerit. Quæ omnia non ſolum in talibus caſibus fiunt ſine peccato, ſed etiam cum ingenti merito. Si autem plebeii & idiotæ id mirentur, per Sacerdotes de erroribus ſuis admoneantur, non autem inſequantur. Et quia, quemadmodum ſupra in alia conſtitutione, prout de jure, ſtatuimus miſſam propriam diei non poſſe omitti propter trigenarium, vel aliquam devotionem; decernimus etiam ut hebdomadarius non poſſit in ſe ſuſcipere onus celebrandi miſſam trigenarii, vel aliquam aliam miſſam votivam, niſi ſubſtituerit aliquem, qui pro ipſo inſerviat per hebdomadam, ſub pœna amiſſionis portionis ſuæ obventionum totius hebdomadæ.

CAPUT XXVIII

Qui abuſus vitandi ſint in Miſſarum votivarum celebratione.

Item quia audivimus, nonnullas perſonas tam viros, quam mulieres, cum ſimplicitate petere ſibi celebrari quaſdam miſſas dictas S. Amatoris, & alias vulgo *del Conde*, atque alias S. Vincentii cum quinque, ſeptem, aut novem cereis, credentes quod tales miſſæ non eſſent efficaces ad finem ſuum, niſi celebrarentur cum tali numero & aliis ſuperſtitionibus tam in colore cereorum, quam in collocando illos conjunctos, vel in forma crucis, & aliis vanitatibus, quas diabolus procurat immittere, ſub ſpecie boni propoſiti & operis; agnoſcentes quod modicum ſimilis fermenti vanitatis corrumpit totam maſſam boni operis; propterea nos tollere ac radicitus evellere ſimiles ſuperſtitiones optantes, præcipimus Sacerdotibus ſub pœna excommunicationis, & in virtute ſanctæ obedientiæ, ne admittant, vel exequantur ſimiles, ſtultas magis quam pias, petitiones, ſed celebrent miſſas, prout celebrare ſolent alias abſque innovatione vel invencione. Et ſi voluerint celebrare miſſas cum quodam numero cereorum ad honorem & reverentiam myſteriorum, quæ ſancta mater

ANNO CHRISTI 1512.

ter ecclesia colit, & habet in veneratione, videlicet cum tribus cereis ad honorem SS. Trinitatis, vel quinque ad honorem quinque stigmatum, vel septem ad honorem septem donorum Spiritus sancti, vel novem ad reverentiam novem mensium, non propterea perturbent devotionem fidelium, omnibus aliis superstitionibus & vanitatibus prætermissis.

CAPUT XXIX.

Declaratio a dicto D. Cardinali edita circa eleemosynas & jura, quæ percipere debent Sacerdotes & sacristæ juxta antiquam consuetudinem hujus Archiepiscopatus.

Primo si aliquis Parochianus cujusdam ecclesiæ sepeliri se jubet in alia ecclesia parochiali, omnia præcipua officia teneant clerici parochiæ, cujus erat parochianus, & oblationes dividantur æqualiter inter clericos utriusque ecclesiæ: & si noluerint Clerici sic facere, illas percipiant obedientes: & recitare debent suum officium. Primo litanias integras, & vigiliam, ac missam cum cantu *de Requiem*, ac suis responsoriis. Et dicti clerici, ad quos spectabat defunctus, percipere debeant 150. morapetinos. Quod intelligi debet, si talis defunctus habuerit bona, ex quibus fiat satis.

Item pro novem-dialibus, & missis novenariis, ac responsoriis, & pro adeundo sepulturam singulis novem-dialibus clerici ecclesiæ, in qua adest sepultura, & sepultus defunctus, percipere debeant 150. morapetinos pro suo labore.

Item quando aliquem parochianum contigerit ægrotare in propria parochia, vel extra eam habentem domum habitationis, in qua est parochianus, & si omnino fuerit mutatus in aliam parochiam, & ducitur ad curandum vel inserviendum ad aliam parochiam, & evenerit obitus talis ægroti; quod presbyteri parochiæ, cujus est parochianus, & habet habitationem, & aliquid de suis bonis, accedant ad parochiam, ad quam fuit translatus, & illum deferant ad sepeliendum ad ecclesiam, in qua talis defunctus habuerit sepulturam, petita prius licentia a presbyteris parochiæ, in qua obiit: & nullus parochus ingrediatur parochiam alterius ad administrandum sacramenta sine licentia, & pro recitatione & celebratione integri officii percipere debent pro suo labore (prout prius dictum fuit) 150. morapetinos.

Item ut quando aliquis parochianus decedit, & jubet sepeliri in monasteriis intra muros civitatis, presbyteri dictæ parochiæ pro delatione corporis, & celebratione officiorum primariorum (prout dictum est) percipiant 200. morapetinos, & quartam partem oblationum: prout infra dicetur in capitulo sequenti.

Item quando aliquis parochianus obierit, & sepeliri jusserit in monasterio Religiosorum, vel in ecclesia sita extra hanc civitatem & mœnia illius, si sit ad S. Augustinum, S. Bernardum, vel ad S. Trinitatem, presbyteri dictæ parochiæ percipiant ratione laboris 300. morapetinos, & dicant prima officia, videlicet litanias, vigiliam, & missam, & ulterius percipere debeant dicti clerici pro novenario, initio anni, & novem-dialibus 300. morapetinos.

Item quando aliquis parochianus decedit, & sepeliri jubet in sepulturis apud S. Isidorum, vel S. Hieronymum, seu Monasterium Portæ-cœli nuncupatum, quia procul distat, clerici dictæ parochiæ percipere debeant pro suo labore apud S. Isidorum 600. morapetinos; in aliis vero monasteriis 500. morapetinos, & celebrare debent prima officia, ut dictum est. Circa oblationes autem quæ offeruntur in dictis monasteriis pro iisdem defunctis, videlicet, pecuniæ, panis, vini, vel ceræ, de omnibus dicti clerici percipiant quartam partem. Idemque est circa defunctos parochianos, qui relinquunt possessiones pro celebrandis capellaniis in dictis monasteriis post eorum obitum: quod dicti clerici beneficiati dictarum ecclesiarum parochialium percipiant quartam partem de his, quæ reliquerint illi, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, & pariter percipiant pro sepultura quartam partem eleemosynæ.

Item in novem-dialibus exequiis, & initio anni, quando celebrantur in civitate in quacumque parochia, clerici seu presbyteri hujus parochiæ debeant recitare officium duplex, & percipere pro suo labore ut in die sepulturæ pro quolibet officio.

Item a parochianis, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, pro sepulturis ad S. Isidorum, & S. Hieronymum pro novenario, exequiis novem-dialibus, ac initio anni, quorum officia sunt duplicia, clerici dictæ parochiæ percipere debent (cum in testamento fieri jubent) pro quolibet officio prout dictum est die sepulturæ.

Item ut nullus parochus, nec alius Clericus matrimonio quempiam conjungat, nec defunctum ullum sepeliat, qui sit alterius parochiæ, sive sit parvulus, sive adultus; quia fieri potest, ut non fuerit baptizatus, vel sit Mahometanus, & nisi in locum sub dio positum projiciatur

tur cadaver, superveniet error si sepeliatur in ecclesia. Et quomodo tale quid evenerit, notificetur parocho ecclesiæ, cujus fuerit parochianus. Qui autem præmissis contravenerit, solvat 100. morapetinos in pœnam, & det Clericis 40. morapetinos, & sacristæ decem.

Item quandocumque vocati fuerint capellani ad comitandum cadaver alicujus defuncti, & missam celebraverint, ipsis pro distributione, ratione laboris assumpti in comitando cadavere, & quod officiis interfuerunt ac sepulturæ, & celebrando, dentur triginta morapetini. Si vero missam non celebraverint, eis dentur 20. morapetini. Quod intelligitur intra civitatem. Si autem vocati fuerint ad S. Bernardum, vel S. Augustinum, vel Trinitatem, dentur eis 40. morapetini. Si vero ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Porta-cœli, 60. morapetini, & si ad S. Isidorum, 80. morapetini. Quando autem exequiis interfuerint, idem accipiant. Et si ad festum, dentur unicuique 20. morapetini. Et clerici qui sic fuerint rogati ad præmissa, sint presbyteri.

Item si aliquis pauper obierit, nec habuerit quid dare clericis per eleemosyna, dicti clerici illum sepeliant honorifice, & celebrent officia integre & gratis in dicta parochia, in qua obierit.

CAPUT XXX.

De Sacristis.

Item circa salarium, quod sacristæ percipere debent ex officiis. Primo quomodo aliquis obierit, percipiant pro campanis & thuribulo 15. morapetinos; si autem plura thuribula popoſoerint, pro quolibet percipiant octo morapetinos. Et quando convocaverit nonnullos capellanos, percipiat ab unoquoque duos morapetinos; & si fuerint in numero octo, percipiat quantum unus ex capellanis. Et quando adfuerit aliquod novenarium, in quo pulsari debeant campanæ, & uti debeant thuribulo, ipsi dentur 30. morapetini, & quando convocabit clericos, consulat suos clericos. Et si deferant corpus ab una parochia ad aliam, tunc dimidia pars clericorum sit de una ecclesia, & alia dimidia sit alterius ecclesiæ capellanorum, qui fuerint vocati.

Item quando aliquis sepeliri jusserit extra civitatem & ad S. Bernardum, vel Trinitatem, vel ad S. Augustinum, tunc sacrista percipiat pro campanis, & thuribulo, & delatione crucis 60. morapetinos. Si vero fuerit ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Monasterium Portæ-cœli, 80. morapetinos, & ad S. Isidorum 100. morapetinos.

Item quando sacrista ornare debebit imaginem pro celebratione alicujus festi, & pro apponendis nonnullis ornamentis, ipsi dentur pro hoc, & pro festo 20. morapetini. Si autem non fuerit apposita ornamenta, dentur 15. morapetini.

Item quando aliquis puer obierit, & parentes nollent celebrari facere officium, clerici teneantur illum adducere cum cruce, & uno saltem clerico, recitando, aliquod officium defunctorum: & si aliquid volent dare ratione laboris, illud recipiant; & alias minime petant. &c.

ANNO CHRISTI 1512.

CONCILIUM LATERANENSE V.

Generale novissimum, sub Julio II. & Leone X. Celebratum.

Leo papa decimus, universis & singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis & aliis prælatis ac doctoribus & scholaribus universitatum quorumcumque studiorum, & aliis fidelibus Christianis, ad quos præsentes pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM in moderno Lateranensi concilio per felicis recordationis Julium papam II. prædecessorem nostrum indicto, & per nos, sacro ipso approbante concilio, concluso, multa salubria ad morum correctionem, & subditorum quietem, & animarum salutem, prout expedire visum fuit, per diversas bullas, seu literas apostolicas, statuta fuerint, quæ uberes fructus, Deo dante, in domo domini allatura fore speramus, & earum bullarum, ac aliorum omnium in dicto concilio gestorum tenorem, illo prius per dilectum filium nostrum Antonium tituli sanctæ Praxedis presbyterum cardinalem, de mandato nostro cum originalibus literis diligenter examinato, ac de verbo ad verbum in unum librum redigi, & per dilectum filium Jacobum Mazochium in Romana curia librorum impressorem imprimi fecerimus, quia forsan contingeret de literis ipsis sic impressis dubitari, & an fides eis in causis agitandis sit adhibenda, hæsitari, illæque per allegantem in forma authentica sub plumbo, si extra Romanam curiam essent producendæ, vel sub vicecancellarii, si in libro cancellariæ; aut camerarii signeto, si in libro cameræ essent descrip-

ANNO CHRISTI 1512.

criptæ, & in dicta curia essent producendæ, produci deberent: ea propter pro communi omnium utilitate, universis & singulis vestrum per apostolica scripta mandamus, quatenus librum ipsum per dictum Jacobum impressum, & per eumdem Antonium cardinalem summa cum diligentia correctum, revisum, & bene examinatum, prompto susceptatis affectu, & studio alacri eo utamini de cetero in judiciis ac scholis, ac si literæ ipsæ sic impressæ, sub plumbo inibi essent insertæ. Mandantes insuper, quod tenori literarum sic impressarum, manu publici notarii ex dicto libro extracto, ac subscriptione & sigillo alicujus episcopi munito, eadem prorsus fides adhibeatur, tam in judicio, quam extra illud, quæ adhiberetur ipsis originalibus literis prædicti, si illæ sub plumbo exhibitæ forent vel ostensæ: quodque in eis contenta inviolabiliter serventur, & per vos servari mandentur, si gratiam nostram caram habetis, & nostram indignationem cupitis evitare. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die vigesimaquinta Maii, anno domini 1521. pontificatus nostri anno nono.

Antonius de Monte cardinalis sanctæ Praxedis, Leoni X. pontifici maximo perpetuam felicitatem.

MULTA sunt, pater beatissime, eademque summa & præclara, quibus immensa Dei bonitas augustissimum pontificatum istum tuum a sui principio mirum in modum exornavit atque illustravit. Est enim magnum ac rarum, ut reliqua præteream, te ex urbe totius Etruriæ florentissima, ac ceterarum omnium principe familia, universæ non modo Etruriæ, sed etiam Italiæ atque Europæ clarissima, parentibus nobilitate, virtute, rebus gestis, fortuna, religione, pietate conspicuis ortum duxisse; primum e nationis tuæ mortalibus sanctissimam Petri sedem conscendisse, atque in ætate quidem tam valida & robusta, ut id nullis, aut certe paucissimis post hominum memoriam contigerit: postquam tamen in sacro senatu per quatuor fere lustra inter patres magna cum dignitate, laude, & virtutum tuarum multiplicium experimento versatus fueras. Sed tamen in numero tot gratiarum insignium a Deo acceptarum, illud mihi præcipuum videtur ac singulare, quod in tanta peccandi licentia, tam perditis moribus, tam nefaria plurimorum audacia, communi atque unanimi patrum cunctorum voto, suffragio, studio, consensu, ea potissimum tempestate, qua sacrum in Laterano concilium a Julio II. indictum haberetur, post jam confirmatum decretum & publicatum de eliminando ab electione in posterum Romani pontificis ambitu & simoniaca pravitate a dicto prædecessore tuo editum, nunquam satis laudatum, clavum divini imperii consecutus, eumque ab ipsa Lateranensis concilii celebritate fauste feliciterque auspicatus fueris. Quid enim sanctitati tuæ magnificentius, quid gloriosius accidere potuit, quam eo tempore, quo de cujusque vita reformanda, temperandis moderandisque moribus, ambitione tollenda, schismate pestifero extinguendo, augenda religione, roborando Christianorum statu, conservanda amplificandaque Romanæ ecclesiæ dignitate maxime agitur, omnium oculos, mentes, animos in te unum fuisse conjectos; eo, inquam, tempore unum te ab universo senatu tanto fastigio atque gradu dignissimum fuisse judicatum. Quod sane admiratura cum sit omnis ætas, & ad incredibilem sapientiam, vitæ candorem, innocentiam, familitatem, ceteraque præstantissimas vel animi vel ingenii tui dotes relatura, maximam perennis gloriæ tuæ partem Lateranensi concilio ascribat necesse est: cum etiam majores nostri Martino quinto prædecessori tuo ad maximam felicitatem ascripserint, quod in Constantiensi concilio post schismatis pernicioſi extinctionem, in tanta patrum diversitate & numero electorum ac nationum varietate concorditer ad summum pontificatum assumptus fuerit, idemque memoriæ mandaverint. Quare dum tu, illud idem immortale esse cupiens, magnis rationibus motus, omnia in eo gesta sub une volumine in lucem prodire voluisti, pro tua innata prudentia scias, te non minus æternitati nominis tui, quam reipublicæ Christianæ commoditati, ornamento, saluti prospexisse. Ego autem pro summa in sanctitatem tuam mea observantia & servitute, illa ipsa in publicum edendi onus mihi a sanctitate tua demandatum tanto suscepi libentius, quod hac in re viderem ejus ipsius famam cum communi causa conjunctam. Qua igitur mentis atque animi in istam sacratissimam sedem promptitudine, sinceritate, devotione & constantia, sanctitate eadem tua teste, dum in minoribus ageret, & scintillæ aliquæ futuri schismatis apparerent, in summo rerum ac temporum discrimine indicendum concilium Julio Bononiæ tunc constituto suadebam, eadem ipsa constitutiones promulgatas, conciones habitas, epistolas a Christianis principibus missas, omnia in duodecim sessionibus, ex quibus dictum sacrum Lateranense constat concilium, gesta, ordinata & correcta, mandata publica, cetera denique ad concilium pertinentia in unum collegi, & ex originalibus exemplaribus quam emendatissime transcripta, Jacobo Mazochio Romanæ academiæ librario fidissimo imprimenda tradidi, paucis exceptis, quæ casu amissa, reperiri non potuerunt. Absolvit tandem ille summa cura, solertia, industria frugiferum & salutare opus, meaque sententia dignitatis, auctoritatis, majestatis multo majoris quam voluminis. Nam aut me amor fallit, aut si vel restitutam fluctuosissimis temporibus ecclesiæ universalis serenitatem, vel pernicioſi schismatis extinctionem, vel eligendi Romani pontificis formam, universorum ordinum reformationem, vel agendi concilii normam, aut dubiorum declarationem in arduis materiis, vel in perfidos Christi hostes decretam expeditionem, vel demum actus omnes æquo æstimemus animo, non modo recentioribus, verum etiam vetustissimis quibusvis conciliis jure optimo conferemus. Sed ne suspensam importuna fortassis præfatione sanctitatem tuam gravioribus occupatam diutius detineam, finem scribendi facio: illud tamen unum ingenue affirmans, ad tuam singularem ac prope divinam sapientiam maxime spectare, quæ pro communi Christianæ reipublicæ incremento summis laboribus gesta, atque in illustri tandem sunt posita monumento, sancta, inviolata, incorrupta perpetuo esse velle, eaque Christianis principibus universis sub authentica forma nota facere. Quod si tu,

pon-

pontifex beatiſſime, ceteris graviſſimis negotiis, curiſque aſſiduis quandoque miſcebis, magnum immenſæ felicitati adjunges cumulum, & pontificatum tuum glorioſiſſimum haud dubie auguſtiorem facies. Feliciſſime valeat ſanctitas tua, quam Deus optimus maximus diu incolumem pro ſua pietate ad regimen & cuſtodiam eccleſiæ ſuæ ſanctæ conſervare & cuſtodire dignetur.

Summarium, ſive rubrica ſacri Lateranenſis concilii, quod fuit inchoatum ſub Julio II. pontifice maximo, die decima menſis Maii anni 1511. *& terminatum die decimaſexta Martii anni* 1518. *ſub Leone X. pontifice maximo.*

SACRUM Lateranenſe concilium duodecim habet ſeſſiones. Ante primam narratur, quibus de cauſis Julius II. pontifex maximus prorogat concilium, alias per ſanctitatem ſuam indictum: deinde quo ordine & comitatu præfatus Julius die tertia Maii anni milleſimi quingenteſimi duodecimi ingreditur baſilicam Lateranenſem, qualiter miſſa ſolenniter celebratur per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Raphaelem epiſcopum Oſtienſem, cardinalem ſancti Georgii, ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerarium, ſacrique collegii cardinalium decanum: cantaturque euangelium per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconum cardinalem de Aragonia. Deinde reverendiſſimus in Chriſto pater & dominus, dominus Alexander ſancti Euſtachii diaconus cardinalis de Farneſio, nomine pontificis, propter ſuæ ſanctitatis indiſpoſitionem, legit ſchedulam hortatoriam ad hujuſmodi concilium perficiendum. Qua lecta, ſanctitas ſua declarat primam ſeſſionem inchoari debere die Lunæ decima Maii, Poſtremo habetur oratio ornatiſſima per reverendum patrem dominum Ægidium Auguſtinianæ religionis generalem.

Prima igitur ſeſſio inchoatur die prædicta decima Maii. Miſſa celebratur per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Dominicum epiſcopum Portuenſem ſancti Marci cardinalem. Sermo ornatus habetur per reverendum patrem dominum Bernardum archiepiſcopum Spalatenſem. Ponuntur nomina & tituli reverendiſſimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, prælatorum, principum & oratorum, ac aliorum magnificorum virorum. Deinde cantantur litaniæ, fiunt orationes, pontifex, ſumpto themate, Conveniſtis in unum patres, & hortatur ſynodum ad eccleſiæ reformationem & ſchiſmatis extinctionem, pacem inter Chriſtianos principes componendam, & expeditionem contra infideles conficiendam. Deinde incipit hymnum, Veni creator. Quo per capellæ apoſtolicæ cantores abſoluto, reverendiſſimus dominus, dominus cardinalis Farneſius legit ſchedulam, ſive bullam indictionis ejuſdem ſacri Lateranenſis concilii.

Tenor bullæ indictionis concilii, ſub data Romæ 1511. decimaquinta Kalendas Auguſti, inchoandi die Lunæ decimanona menſis Aprilis anni 1512.

Executio dictæ bullæ per tres curſores facta die vigeſimaquinta Julii anni prædicti 1511.

Tenor alterius bullæ prorogationis dicti concilii, ſub data Romæ 1512. decimaquinta Kalendas Maii, lecta per eumdem reverendiſſimum cardinalem Farneſium in ipſo ſacro Lateranenſi concilio: quæ prorogatio eſt uſque ad Kalendas Majas anni prædicti 1512. ANNO CHRISTI 1512.

Tenor brevis alterius prorogationis lecti per ſupra nominatum reverendiſſimum dominum cardinalem Farneſium, ſub data vigeſimanona Aprilis ejuſdem anni 1512. quæ prorogatio eſt uſque ad diem tertiam Maii anni ſupradicti.

Eadem die tertia Maii concilium congregatur, in quo miſſæ celebrari, orationes fieri pro divino ſuffragio implorando mandantur: ordines in concilio ſervandi & decreta ſtatuuntur, advocati, procuratores, notarii, cuſtodes, votorum ſcrutatores eliguntur, locorum aſſignatores, & loca quæque in ordine ſuo aſſignanda conſtituuntur.

Tenor orationis habitæ per reverendum patrem dominum Bernardum Zane archiepiſcopum Spalatenſem, qua prima ſeſſio terminatur.

Secunda ſeſſio incipit die Lunæ decimaſeptima Maii anni prædicti milleſimi quingenteſimi duodecimi: in qua primum deſcribuntur nomina & tituli reverendiſſimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & aliorum prælatorum, nec non excellentiſſimorum oratorum diverſorum principum, multorumque illuſtrium dominorum & magnificorum virorum.

Miſſa per reverendiſſimum dominum, dominum Thomam tituli ſancti Martini in Montibus presbyterum cardinalem Strigonienſem celebratur, habeturque oratio per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis Prædicatorum generalem.

Dominus Baltaſſar Tuerdus ſanctiſſimi domini noſtri ſecretarius legit mandatum illuſtriſſimi regis Angliæ, & dominus Thomas Phædra concilii ſecretarius legit mandatum catholici regis Hiſpaniarum, in perſonam magnifici oratoris domini Hieronymi Vich.

Tenor mandati præfati catholici regis.

Dicuntur orationes, fiunt litaniæ: reverendiſſimi cardinales præſtant obedientiam pontifici, per quem poſtea inchoatur hymnus, Veni creator, &c. & per cantores finitur.

Reverendus pater dominus archiepiſcopus Spalatenſis legit bullam ſub data decimaſexta Kalendas Junii, pontificatus Julii anno nono, in qua Piſanum conciliabulum damnatur, omniaque illo confecta annullantur & irritantur. Lateranenſe quoque concilium, & quæcumque in eo, bene geſta eſſe confirmantur. Dantur vota, & publica fieri inſtrumenta mandatur.

Per quamplures reverendos prælatos exhibentur mandata aliorum prælatorum.

Propter adventum reverendi epiſcopi Gurcenſis locum tenentis ſereniſſimi imperatoris, facta fuit prorogatio tertiæ ſeſſionis Lateranenſis concilii uſque ad tertiam menſis Novembris diem.

Tenor prorogationis prædictæ, & affixio ſchedulæ per Bartholomæum de Mantua, ſanctiſſimi domini noſtri curſorem.

Tenor orationis habitæ per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis Prædicatorum generalem.

Tertia ſeſſio fit die Lunæ tertia Decembris anni prædicti 1512. in qua deſcribuntur in primis

ANNO CHRISTI 1512.

mis reverendiſſimi cardinales in ordine, & alii prælati ac illuſtriſſimi domini, & ceteri excellentiſſimi viri, ut ſupra.

Miſſa celebratur per reverendiſſimum dominum, dominum Marcum epiſcopum Prænestinum, cardinalem Senogallienſem, & dicitur evangelium, *Ego ſum paſtor*, &c. per reverendiſſimum dominum, dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ in Coſmedin cardinalem de Aragonia. Cantantur litaniæ, orationes & hymnus, Veni creator, &c. & habetur oratio per reverendum dominum Alexium epiſcopum Melfitenſem.

Joan. 10.

Legitur mandatum ſereniſſimi imperatoris Maximiliani per dominum Thomam Phædram concilii ſecretarium, in perſonam reverendi epiſcopi Gurcenſis, ſub data prima Septembris 1512.

Tenor mandati ſupradicti ſereniſſimi imperatoris.

Legitur ſchedula per præfatum reverendum epiſcopum Gurcenſem, in qua avocat nomine ejuſdem imperatoris omnia acta in conciliabulo Piſano, adhæretque Lateranenſi concilio, & nomine præfati imperatoris præſtat obedientiam pontifici.

Affixio ſchedulæ, & citatio facta per Petrum Menguar ſanctiſſimi domini noſtri curſorem.

Reverendus pater dominus Petrus Gryphus epiſcopus Forlivienſis legit bullam tertiæ ſeſſionis, in qua iterum reprobantur omnia & ſingula per cardinales ſchiſmaticos actitata, tam in tranſalpinis quam ciſalpinis locis, excepto ducatu Britanniæ: revocantur quoque conceſſa per ſedem apoſtolicam in eiſdem locis, & fit indictio quartæ ſeſſionis fiendæ decima die Decembris anni prædicti.

Dantur vota, incipitur hymnus, Te Deum laudamus, &c. per pontificem, & finitur per cantores. Dein pontifex cum reverendiſſimis cardinalibus, omnique comitiva, revertitur ad palatium apoſtolicum.

Tenor orationis habitæ per ſupra nominatum epiſcopum Melfitenſem.

Quarta ſeſſio inchoatur die Veneris decima Decembris, eo ordine reverendiſſimorum cardinalium & prælatorum, aliorumque dominorum, quo ſupra dictum eſt. Miſſa celebratur per reverendiſſimum dominum, dominum Nicolaum tituli ſanctæ Priſcæ presbyterum cardinalem de Fliſco: & evangelium cantatur per reverendiſſimum dominum, dominum Marcum ſanctæ Mariæ in porticu diaconum cardinalem de Corneliis.

Præſtatur a prælatis obedientia pontifici, fiuntque ſolitæ ceremoniæ, ut ſupra; habetur oratio per reverendum dominum Marcellum nobilem Venetum, apoſtolicum protonotarium: legiturque mandatum illuſtris ducis Venetiarum per dominum Thomam Phædram prædictum, in perſonam magnifici domini Franciſci Foſcari oratoris Venetiarum.

Tenor prædicti mandati illuſtris ducis Venetiarum, ſub data 10. Aprilis 1512.

Per eumdem dominum Thomam Phædram leguntur literæ clariſſimæ memoriæ Ludovici regis Franciæ XI. directæ alias felicis recordationis Pio papæ II. ſuper revocatione pragmaticæ ſanctionis.

Tenor dictarum litterarum ſub data vigeſimaſeptima Novembris anni milleſimi quadringenteſimi ſexageſimiprimi.

Dominus Melchior de Bardeſſinis habet orationem in concilio de revocanda prædicta pragmatica: & pontifex, ſacro approbante concilio, decernit monitorium & citationem fiendam pro hujuſmodi revocatione ſub termino ſexaginta dierum.

Tenor monitorii de revocanda dicta pragmatica, ſub data 1512.

Reverendus pater dominus Alexander epiſcopus Alexandrinus de mandato pontificis legit bullam, in qua pragmatica revocatur, & geſta per conciliabulum Piſanum ſuper eadem annullantur. Dein quinta ſeſſio indicitur fienda die decimaſexta Februarii 1513.

Tenor prædictæ bullæ ſub data 1512. IV. Idus Decembris.

Dantur vota, citantur abſentes, ut ad concilium accedant: & quamplures reverendi epiſcopi procuratorio nomine exhibent mandata aliorum prælatorum. Fiunt inſtrumenta, cantatur hymnus, Te Deum laudamus, &c. Deinde pontifex cum reverendiſſimis cardinalibus & ceteris prælatis equitat ad palatium apoſtolicum in Vaticano.

Tenor orationis habitæ in quarta ſeſſione per reverendum dominum Marcellum prædictum.

Quinta ſeſſio celebratur abſente ſanctiſſimo domino noſtro Julio II. pontifice maximo, propter ſuæ ſanctitatis ægritudinem, præſidente reverendiſſimo domino, domino Raphaele de Riario, epiſcopo Oſtienſi, ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerario, die decimaſexta Februarii, in qua notantur nomina & tituli reverendiſſimorum cardinalium, & aliorum prælatorum in ordine, ut ſupra.

Reverendus pater dominus Alphonſus patriarcha Antiochenus celebrat miſſam, dominus Antonius de Piperno capellæ apoſtolicæ diaconus cantat evangelium: habeturque oratio per reverendum dominum, dominum archiepiſcopum Sipontinum.

Magnificus dominus Bonus de Franciſchis, orator magnificæ communitatis civitatis Lucenſis exhibet mandatum ſuæ communitatis, quod legitur per ſupradictum dominum Thomam Phædram.

Tenor mandati prædicti ejuſdem communitatis Lucenſis ſub data Octava Februarii, milleſimi quingenteſimi decimitertii.

Per reverendum patrem dominum Scaramuzam epiſcopum Cumanum legitur bulla innovationis & confirmationis conſtitutionis contra ſimoniacam pravitatem, in electione Romani pontificis non committendam.

Tenor bullæ conſtitutionis prædictæ, ſub data decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus, exceptis quinque. Deinde præfatus reverendus dominus Scaramuza epiſcopus Cumanus legit ſchedulam, in qua commemorantur acta contra pragmaticam: & indicitur, ſextam ſeſſionem inchoari debere die undecima Aprilis 1513.

Tenor ſchedulæ prædictæ ſub data decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus ſuper dicta ſchedula. Poſtea mandato reverendiſſimi præſidentis citantur abſentes ad valvas concilii, accuſatur eorum contumacia, fiunt inſtrumenta.

Producuntur mandata reverendi domini patriarchæ Venetiarum, & electi domini Hieronymi Cremonenſis, per reverendiſſimum dominum, dominum epiſcopum Portuenſem, cardina-

nalem Grimanum; nec non quamplura alia a diversis prælatis, procuratorio nomine aliorum prælatorum absentium, qui non possunt interesse hujusmodi concilio.

Tenor orationis habitæ per reverendum patrem & dominum, dominum Joannem Mariam de Monte, archiepiscopum Sipontinum, in qua prius laudatur institutio conciliorum, & quod Julius II. pontifex maximus indixerit concilium Lateranense; suadenturque patres concilii ad restituendam justitiam, pacem, unitatem; quæ tria divina munera hominum & temporum injuria deleta videntur.

Millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die Lunæ 21. Februari, felicis recordationis Julius concedit naturæ Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico: & de more pontificum exequiæ celebrantur.

Die Veneris quarta Martii 1513. collegium reverendissimorum cardinalium ingreditur conclave post celebrationem missæ de Spiritu sancto ad altare sancti Andreæ, in basilica sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Die Veneris undecima Martii reverendissimus dominus, dominus Joannes cardinalis de Medicis in conclavi ab omnibus cardinalibus, nemine discrepante, ad summi apostolatus apicem canonice eligitur, vocaturque Leo X. & die sabbati decimanona mensis prædicti, adstante collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prælatorum, per reverendissimum dominum Alexandrum cardinalem Farnesium coronatur, & inthronizatur.

Millesimo quingentesimo decimotertio, 10. Aprilis publicantur literæ prorogationis sextæ sessionis per Joannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, usque ad diem vigesimumseptimum ejusdem mensis anni prædicti.

Die undecima dicti mensis, Leo X. pontifex maximus associatur ab universo collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prælatorum, ac tota curia Romana, ad basilicam sancti Joannis Laterani.

Sexta sessio fit die vigesimaseptima prædicti mensis Aprilis anni præteriti 1513. in eadem Lateranensi basilica, præsidente sanctissimo domino nostro Leone X. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium, prælatorum, & illustrium dominorum, ordine quo supra.

Celebratur missa per reverendissimum dominum, dominum Franciscum episcopum Sabinensem cardinalem Volaterranum. Habeturque oratio per reverendissimum dominum Simonem episcopum Modrusiensem. Cantantur litaniæ. Dicitur evangelium per reverendissimum dominum Alphonsum diaconum cardinalem sancti Theodori Petrutium. Hymnus incipitur, Veni creator. Pontifex sumpto themate, Pastoralis officii, &c. hortatoriam habet orationem ad continuandum concilium, donec fiat universalis concordia & pax inter Christianos.

Dominus Thomas Phædra secretarius concilii legit mandatum illustris communitatis Florentinæ in personam magnifici domini Jacobi Salviati, poniturque tenor mandati sub data trigesima mensis Decembris 1512.

Dominus Marius de Peruschis concilii procurator reproducit monitorium executum contra profitentes pragmaticam, tenoris prout supra, & accusat eorum contumacias.

Reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus Rheginus, de mandato sanctissimi domini nostri legit schedulam die vigesimaseptima Aprilis 1513. in qua sanctitas sua facit salvum conductum veniendi, morandi, consulendi, redeundi, quibuscumque ad concilium venire volentibus & debentibus, exceptis schismaticis, & aliis a jure communi prohibitis dumtaxat. Hortatur etiam principes, ut liberum transitum illis concedant: prorogatque septimam sessionem fiendam decimo Kalendas Junii proxime futuri. Dantur vota, & fiunt instrumenta. Postea nonnulli procuratores producunt mandata nomine aliquorum prælatorum ad interessendum hujusmodi concilio.

Congregatio prælatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii. Electio quoque viginti-quatuor prælatorum, quia adsint cum reverendissimis cardinalibus in his quæ pertractanda sunt coram pontifice.

Affixio & tenor prorogationis literarum septimæ sessionis usque ad decimamquintam Kalendas Julii 1513.

Die tertia Junii anni prædicti fit divisio prælatorum deputatorum ad diversa negotia abeunda: & eorumdem nomina, tituli & cognomina scribuntur.

Tenor orationis factæ per reverendum dominum Simonem Modrusiensem episcopum in sexta sessione.

Septima sessio tenetur die Veneris decimaseptima Junii 1513. in qua primum notantur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, &c. per ordinem, ut supra.

Celebratur missa voce submissa per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem. Habetur sermo per dominum Baltassarem de Rio apostolicum protonotarium, & reverendissimi domini Petri cardinalis Arborensis secretarium. Litaniæ & orationes dicuntur. Benedicitur per pontificem synodus, ut moris est. Deinde reverendissimus dominus, dominus Alexander cardinalis Farnesius cantat evangelium. Quo finito, oratores Poloniæ producunt mandatum sereniſſimi domini Sigismundi, quod per dominum Thomam Phædram ascenso ambone legitur.

Tenor mandati suprascripti regis Poloniæ, sub data Poznaviæ, decima Aprilis 1513.

Reverendus dominus Marinus Caracciolus exhibet mandatum ducis Mediolani, legiturque per eumdem dominum Thomam Phædram.

Tenor mandati ducis prædicti sub data Papiæ nona Maii 1513.

Reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dat mandatum illustrissimi marchionis Mantuæ, quod legitur per supradictum dominum Thomam Phædram.

Tenor mandati supradicti marchionis Mantuæ, sub data Mantuæ, duodecima Junii 1513.

Reverendus dominus Laurentius de Medezeldri producit mandatum illustrissimorum dominorum Stanislai & Joannis ducum Mazoviæ, & legitur per eumdem dominum Thomam Phædram.

Tenor mandati supradictorum dominorum sub data Eziechonouu, vigesima Februarii 1513.

Idem Thomas legit schedulam subscriptam per dominum Bernardinum Carvaial, & Fridericum de sancto Severino, olim cardinales, super materia abjurationis schismatis, & unionis

ANNO CHRISTI 1513.

ANNO CHRISTI 1513.

ecclesiæ, & confessionis erroris ipsorum, & veniæ petitionis.

Tenor schedulæ lectæ de mandato sanctissimi domini nostri per reverendum patrem dominum Pompejum de Columna episcopum Reatinum, in qua octava sessio usque ad decimamsextam Kalendas Decembris fienda prorogatur.

Tenor alterius schedulæ, in qua prædicta prorogatio octavæ sessionis fiendæ decimosexto Kalendas Decembris usque ad diem Veneris decimamseptimam Kalendas Januarii, iterum prorogatur ad diem Lunæ decimamquartam Kalendas præfati mensis Januarii.

Reverendus dominus Baltassar de Rio protonotarius apostolicus ornatum habet sermonem in concilio, sumpto themate: *Nihil impossibile erit vobis*, & sic septima sessio terminatur, *Matth. 17.*

Octava sessio incipitur in ecclesia Lateranensi die Lunæ prædicti mensis Decembris in præsentia sanctissimi domini nostri Leonis & multorum reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, generalium religionum, oratorum, principum, & illustrium dominorum, aliorumque dignorum virorum.

Missa submissa voce dicitur per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, habeturque oratio per dominum Joannem Baptistam de Gargiis militem Hierosolymitanum: fiunt orationes, cantantur litaniæ, & hymnus, Veni sancte Spiritus, Præstatur obedientia, fiuntque solitæ ceremoniæ, diciturque evangelium per reverendissimum dominum dominum Marcum cardinalem de Corneliis.

Reverendus episcopus Massilienſis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores regis Christianissimi, dederunt mandatum nomine ejusdem regis, & petierunt prorogari terminum supradictum ad allegandum super pragmaticam.

Obligatio supradictorum oratorum nomine Christianissimi regis, de qua fuit rogatus reverendus dominus Petrus Bembus sanctissimi domini nostri secretarius, cum ratificatione præfati regis, sub data vigesimasexta Octobris, millesimo quingentesimo decimotertio, & regni ejus decimosexto.

Tenor mandati Christianissimi regis.

Reverendus pater dominus Marinus Caracciolus orator ducis Mediolani opponit oratori Christianissimi regis, quod non debeat in mandato inseribi titulus ducis Mediolani, attento quod dictus rex usurpaverat ducatum illum, &c.

Tenor mandati illustrissimi marchionis Brandeburgensis electoris imperii, lecti per præfatum dominum Thomam Phædram.

Alterius mandati tenor illustrissimi marchionis Montisferrati, lecti paritor per eumdem dominum Thomam Phædram.

Dominus Marius de Pernschis procurator concilii proponit supplicationem sanctissimo domino nostro contra regios officiales provinciæ Provinciæ, usurpantes jurisdictionem & libertatem sanctæ Romanæ ecclesiæ.

Die Lunæ decimanona Decembris, sanctissimus dominus noster, sacro approbante concilio, mandat, decernit monitorium pœnale contra prædictas personas in prædicta supplicatione insertas, spatio trium mensium exequendum per edictum in Avenionensi, Nicensi, * Vintimilensi, civitatibus.

Reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Gneznensis, regis Poloniæ orator, legit schedulam pontificis, in qua damnatur omnis assertio contraria veritati Christianæ fidei illuminatæ, mandatque publicari in principio studii quarumque universitatum, & observari quosdam canones per sanctitatem suam constitutos.

Dantur vota super prædictos canones ab omnibus, præterquam a reverendis, episcopo * Bergomensi, & generali ordinis Prædicatorum, qui circa duo respective contradixere.

Tenor bullæ per reverendum patrem Joannem * Vincentinum archiepiscopum Senensem lectæ, & per concilium approbatæ, in qua tractatur de pace inter Christianos principes componenda, & Bohemos a fide dissentientes reducendo, ac nona sessione fienda die nona Aprilis, millesimo quingentesimo decimoquarto.

Alterius bullæ tenor lectæ per reverendum patrem dominum Joannem Franciscum archiepiscopum Taurinensem super reformatione: & sic octava sessio finitur.

Affiguntur diversæ schedulæ de mandato sanctissimi domini nostri per Joannem Antonium cursorem in acie Campi Floræ, & valvis basilicæ apostolorum, audientiæ publicæ sancti Joannis Lateranensis, & cancellariæ apostolicæ; monentes quoscumque ad proponendum materias tractandas in concilio, audiendas per deputatos, &c.

Tenor prorogationis nonæ sessionis usque ad quintam diem Maii proxime futuri anni 1514. pontificatus vero anno secundo.

Die vigesimanona Aprilis fit congregatio in palatio apostolico in capella majori, in qua fuerunt sanctissimus dominus noster & omnes cardinales, & alii prælati soliti, excepto reverendissimo patre domino Bernardo cardinale sanctæ Crucis, qui ob adversam corporis valetudinem non potuit interesse: in qua diversa a diversis dicuntur. Tandem sanctissimus dominus noster mandat dari copiam bullæ, & tempus deliberandi.

Die trigesima Aprilis omnes in congregatione conventi sunt concordes super his quæ proponi debent in nona sessione.

Oratio habetur per dominum Baptistam Gargiam Senensem equitem Hierosolymitanum, quam dedicat reverendissimo domino, domino Fabricio Carretto, magno Rhodiorum magistro.

Tenor orationis præfatæ per eumdem equitem, qua octava sessio clauditur.

Nona sessio celebratur in ecclesia Lateranensi die Veneris quinta mensis Maii anni 1514. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, ac illustrium virorum, prout in aliis posita sunt.

Celebratur missa de Spiritu sancto submissa voce per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, habeturque oratio per reverendum patrem dominum Antonium Puccium. Dicuntur litaniæ, & orationes consuetæ fiunt, benediciturque synodus per pontificem. Cantatur evangelium per reverendissimum dominum, dominum Ludovicum cardinalem de Arragonia. Deinde oratores regis

Lu-

ANNO CHRISTI 1514.

Lusitaniæ præsentant mandatum nomine ipsius regis, quod legitur per dominum Thomam Phædram supradictum.

Tenor mandati supradicti sub data duodecimo Kalendas Novembris 1512.

Procurator fisci & concilii accusat contumaciam prælatorum Gallicorum non venientium ad concilium. Ex adverso episcopus Massilien- sis orator Christianissimi regis, excusat eos instrumentis & literis facientibus fidem de eorum legitimo impedimento.

Tenor literarum excusationis prælatorum Gallicæ nationis, qui renuntiant congregationi Pisanæ, & adhærent concilio Lateranensi.

Tenor literarum concilii Sabaudiæ, directarum prælatis Gallicis.

Tenor literarum prælatorum Gallicæ nationis summo pontifici directarum, quibus narrant ducem Mediolani & Genuæ impedisse, quare Romam venire non potuerunt, & petunt sibi veniam dari. Ex adverso dominus Hieronymus Moronus orator prædicti ducis Mediolani, excusat principem suum. Postremo sanctissimus pontifex absolvit eosdem prælatos, & prorogat eis terminum veniendi ad concilium.

Tenor bullæ per reverendissimum episcopum Massilienscm supra ambonem lectæ, qua pontifex hortatur principes Christianos ad pacem inter eos componendam, ut fieri possit expeditio contra fidei Christianæ hostes: & ordinat nonnullas orationes dici debere inter missarum solemnia, & alias preces a sanctis Christi fidelibus fundendas, cum propositione indulgentiæ centum dierum pro orthodoxæ fidei exaltatione, & inimicorum ejus destructione. Dat quoque salvum conductum omnibus ad concilium Lateranense venire volentibus, & hortatur ceteros principes, ut tuto pertransire & redire illos dimittant, sub data 1514. tertio Nonas Maii.

Comprobantur omnia in dicta bulla contenta ab omnibus in concilio assistentibus, nemine discrepante.

Tenor bullæ reformationis curiæ, lectæ in ambone per reverendum patrem dominum Vincentium archiepiscopum Neapolitanum: in qua multa & diversa ad reformationem cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum & aliorum prælatorum, reliquorumque religiosorum, tam in curia Romana quam extra, continentur, sub data 1514. tertio Nonas Maii.

Indictio decimæ sessionis ad Kalendas Decembris 1514.

Dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis, quibus pontifex opportune respondit. Incipitur hymnus per sanctitatem suam. Quo finito per cantores, finitur nona sessio, & omnes in concilio existentes associant pontificem in Vaticano.

Tenor orationis luculentissimæ habitæ per reverendum dominum Antonium Puccium, apostolicæ cameræ septemvirum, in nona sessione.

Die vigesimasexta Novembris 1514. sanctissimus dominus noster de consilio reverendissimorum cardinalium prorogat decimam sessionem inchoandam vigesimatertia Martii anni 1515.

Alia prorogatio decimæ sessionis de eorumdem reverendissimorum consilio, die præfata vigesimatertia Martii, usque ad diem quartam Maii anni prædicti 1515.

ANNO CHRISTI 1515.

Tenor salviconductus ducis Genuæ, qui fuit per cursorem sanctissimi domini nostri præsentatus oratoribus regis Christianissimi, sub data vigesima secunda Martii 1515. cum recognicione ipsius & intimatione.

Millesimo quingentesimo decimoquinto, die secunda mensis Maii fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum in palatio apostolico, coram quibus in præsentia sanctissimi domini nostri leguntur schedulæ per dominum Thomam Phædram, proponendæ in decima sessione: quæ ab omnibus fuerunt votatæ & approbatæ.

Decima sessio incipit quarto Maii 1515. in ecclesia Lateranensi, & primo inscribuntur nomina reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, principum oratorum, & aliorum dominorum, prout in præpositis sessionibus.

Missa celebratur per reverendum archiepiscopum Gneznensem. regis Poloniæ oratorem: & habetur oratio per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem. Cantatur evangelium per reverendissimum dominum dominum cardinalem Farnesium, secundum Matthæum, quod incipit, *Dixit Jesus parabolam hanc: Simile est regnum cælorum homini*, &c. fiuntque orationes consuetæ. Deinde oratores illustrissimi ducis Sabaudiæ deducunt mandatum nomine prædicti ducis. Quo per dominum Thomam Phædram lecto, per ipsosque oratores osculatis pedibus sanctissimi domini nostri, & præstita per eos obedientia, exeunt, & clauditur concilium. *Matth.* 22.

Tenor bullæ lectæ per reverendum patrem dominum Bernardum episcopum Adriensem in ambone, in qua tractatur de reformatione Montium pietatis sub data 1515. quarto Nonas Maii, quæ omnibus placet, præterquam reverendo domino Jeromiæ archiepiscopo Tranensi, qui dicit præfatos Montes pietatis plus esse damnosos quam utiles.

Tenor schedulæ sive bullæ lectæ in ambone per reverendum patrem Bernardum episcopum Tarvisinum, contra exemptos: in qua etiam continentur nonnulla ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentia, sub data 1515. quarto Nonas Maii: quæ omnibus placent, excepto præfato archiepiscopo Tranensi.

Alterius schedulæ tenor super impressione librorum, lectæ in ambone per reverendum patrem dominum Franciscum episcopum Nannetensem, sub data prædicta; quæ placet omnibus, nisi reverendo patri domino Alexio episcopo Melfitano.

Alia schedula lecta in ambone per reverendum patrem dominum Petrum episcopum * Castellæ maris, super præfixione termini contra profitentes pragmaticam sanctionem, & super indictione undecimæ sessionis. * Castelli

Respondet orator regis Christianissimi in excusationem prælatorum Gallicorum, & dat literas nomine *Louis de Soliers* oratoris ejusdem Christianissimi. Responsio pontificis eidem oratori: & vota quæ ab omnibus dantur, excepto episcopo Potentino, qui non vellet dari terminum profitentibus pragmaticam.

Procurator concilii accusat contumaciam absentium a concilio, & pontifex assentit & declarat, nisi ad ptimam comparerent.

Dan-

ANNO CHRISTI 1516.

Dantur circa decem & octo mandata a diversis reverendis prælatis, nomine aliquorum prælatorum concilio non interessentium. Postea cantato hymno, ut supra, sanctissimus dominus noster equitavit in Vaticano, associantibus cunctis in concilio existentibus.

Tenor orationis facundissimæ per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, & episcopum Torcellanum in concilio habitæ, cujus thema est: *Magnus dominus & laudabilis nimis; in civitate Dei nostri in monte sancto ejus.* *Psalm. 47.*

Tenor mandati illustrissimi ducis Sabaudiæ producti per reverendissimum dominum cardinalem sanctæ Praxedis nomine ipsius ducis, sub data quarta Maii 1515.

Tenor instrumenti dati per oratorem regis Franciæ sub data 1514. vigesima quinta Novembris, alias registrati in actis concilii, quod de novo procurator ipsius concilii petit in eisdem actis registrari.

Pontifex absolvit personas in dicto instrumento descriptas, quatenus infra quatuor menses ratificent omnia in instrumento contenta.

Instrumenta, ratificationes & approbationes supradictarum personarum cum necessariis authenticatis, cum aliis diversis schedulis.

Millesimo quingentesimo decimosexto, die decimaquinta Decembris, fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum in palatio apostolico coram sanctissimo domino nostro, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis: inscribunturque nomina in eadem congregatione existentium.

Legitur schedula per dominum Andream Piperarium concilii secretarium, de mandato reverendissimorum cardinalium, qua continentur concordata inter sanctissimum dominum nostrum & regem Francorum. Qua perlecta, dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis reverendis episcopis.

Alia schedula legitur per eumdem dominum Andream abrogationis pragmaticæ sanctionis. Item alia super iis quæ debent observare prædicatores verbi Dei, & super quibus præstantur vota, nemine discrepante.

Per eumdem legitur alia schedula continens privilegia religiosorum. Dantur vota ab omnibus: sed Signinus, Cumanus, Brumatensis, Cervensis, Senogallensis, Ferentinus, Soranus & Polignianensis episcopi vellent, quod excluderetur approbatio privilegiorum. Tenores autem supradictarum schedularum inseruntur in undecima sessione sequente.

Undecima sessio inchoatur decimanona Decembris 1516. in qua primo notantur nomina reverendissimorum dominorum cardinalium & aliorum prælatorum, prout in præmissis actum est. Celebratur missa per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in Via lata dominum Marcum diaconum cardinalem, quod incipit: *Sedente Jesu super montem Oliveti.* *Matth. 24.* Incipitur hymnus, Veni creator, per sanctissimum dominum nostrum, & dicuntur orationes consuetæ. Quibus peractis orator patriarchæ Maronitarum montis Libani præsentat & legit mandatum in lingua Chaldæa, seu Arabica, quod postea in lingua Latina interpretatum legitur a prædicto domino Andrea Piperario.

ANNO CHRISTI 1516.

Tenor præfati mandati.

Obedientia per dictos oratores Maronitarum præstatur sanctissimo pontifici, super qua petuntur instrumenta hujusmodi obedientiæ per procuratorem fiscalem.

Tenor schedulæ circa modum prædicandi super ambonem, lectæ a reverendo patre domino Joanne episcopo Revalienfi oratore marchionis Brandeburgensis, sub data 1516. decimaquarta Kalendas Januarii: supra quam dantur vota, nemine discrepante.

Tenor bullæ lectæ a reverendo patre domino episcopo Isernienfi, quæ continet concordata inter pontificem & Christianissimum Francorum regem super pragmatica, cum mandato in eadem bulla inserto, sub data supradicta.

Dantur vota super dicta bulla ab omnibus, præterquam a reverendis patribus episcopis, Lucerino, Brumatensi, Castelli maris, Chiensi, Terdonensi, Asculano, qui in nonnullis respective dissentiunt.

Schedulæ, sive bullæ tenor super abrogatione pragmaticæ sanctionis, lectæ per reverendum patrem episcopum Cavallicensem, sub data prædicta, ab omnibus votata.

Reverendus pater dominus episcopus * Sibinicensis ascenso ambone, legit schedulam super religiosos & eorum privilegia, sub data 1516. decimanona Decembris, super qua nonnulli episcopi in aliquibus respective dissensere. * Sebenicensis.

Idem reverendus episcopus indicit duodecimam sessionem fiendam sexto Nonas Martii 1517. Postea dantur mandata a diversis prælatis nomine aliorum prælatorum. Deinde aguntur gratiæ Deo, & sanctissimus dominus noster cum omni comitiva revertitur ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano, & sic undecima sessio terminatur.

Tenor prorogationis duodecimæ sessionis cum executione per cursores in locis consuetis facta, videlicet a sexto Nonas Martii 1517. usque ad 16. Kal. Aprilis ejusdem anni.

Fit congregatio nonnullorum reverendissimorum cardinalium & reverendorum prælatorum coram pontifice in superiori capella palatii apostolici die decimatertia Martii 1517. in qua unusquisque sedet in loco ordinato a reverendissimis cardinalibus ibidem existentibus, eo quia fuit prius differentia inter oratorem regis catholici & patriarcham Aquilejensem de * antecedentia. * antecedendo.

Piperarius concilii secretarius de mandato eorumdem reverendissimorum cardinalium legit tres schedulas, quarum prima super extensione Paulinæ non placuit: in aliis duabus, una de punitione invadentium domos cardinalium, altera de impositione decimarum ac absolutione concilii, respective dissenserunt reverendi episcopi Salamantinensis, Adriensis, Budensis, Imolensis.

Duodecima & ultima sessio inchoatur die decimasexta Martii 1517. in qua primo pronuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, ac illustrium dominorum in ordine, prout in supradictis scriptum est.

Missa celebratur per reverendissimum cardinalem sanctæ Crucis. Fit oratio per reverendum episcopum Isernienfem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in porticu

car-

NNO RISTI 517. uh. 9.

cardinalem, quod incipit: *Aſcendens Jeſus in navi-*
culam. Cantantur orationes & litaniæ, ſicut in aliis ſcriptum eſt. Deinde Piperarius prædicti concilii ſecretarius, aſcenſo ambone, legit literas ſereniſſimi imperatoris ad pontificem.

Tenor literarum prædictarum ſub datum ultima Februarii 1517.

Legitur ſchedula contra invadentes domos cardinalium per reverendum epiſcopum Militenſem, quæ in aliquibus corrigitur propter diverſitatem opinionum.

Tenor ſchedulæ prædictæ correctæ, ſub datam decimaſeptima Kalendas Aprilis 1516.

Patriarcha Aquilejenſis legit ſchedulam im- A poſitionis decimarum & abſolutionis concilii. Tenor ſchedulæ ſub data prædicta.

ANNO CHRISTI 1517.

Dantur vota ab omnibus fere ſuper eadem ſchedula, exceptis reverendis epiſcopis infra ſcriptis, qui varie diſſentiunt: & procurator fiſcalis petit omnium geſtorum inſtrumenta. Deinde reverendiſſimus dominus cardinalis Farneſius alta voce dicens, Domini, ite in pace, cantato hymno, Te Deum, &c. ſanctiſſimus dominus noſter omnibus comitantibus equitat ad palatium apoſtolicum, & ſic duodecima & ultima ſeſsio finitur, unaque præſens concilium ſolvitur: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, qui nos in pace cuſtodiat. Amen.

A C T A

SACRI GENERALIS LATERANENSIS CONCILII.

Ad omnipotentis Dei gloriam, fidei catholicæ exaltationem, ſchiſmatis extirpationem, & in nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen.

IN his ſcriptis continentur ordinationes, ſtatuta, conſtitutiones, decreta & alia acta & geſta in ſacroſancto generali Lateranenſi concilio, præſidente ſanctiſſimo in Chriſto patre & domino noſtro, domino Julio divina providentia papa II. recollecta, & in publicam formam redacta per nos protonotarios, notarios & ſcribas infra ſcriptos, ad id per eumdem ſanctiſſimum dominum noſtrum papam, ipſo approbante concilio, deputatos.

In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.

ANNO a nativitate ejuſdem 1512. indictione decimaquinta, die vero Lunæ tertia menſis Maii, qui fuit dies inventionis ſanctæ crucis, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Julii divina providentia papæ II. anno nono, præfatus ſanctiſſimus dominus noſter papa, qui alias indixerat concilium generale in alma Urbe, in eccleſia Lateranenſi, die Lunæ decimanona menſis Aprilis præteriti inchoandum & celebrandum, & deinde propter certum conflictum habitum apud Ravennam civitatem Romandiolæ inter milites ſuæ ſanctitatis & ſanctæ Romanæ eccleſiæ & regis catholici ex una, & exercitum Ludovici regis Francorum & prætenſos ſchiſmaticos, adhærentes conciliabulo Piſano, ſeu conventiculæ ſatanæ, ex alia parte; in quo conflictu fuerunt interfecta multa hominum millia, & inter ceteros dominus de Fuſſo magnus magiſter capitaneus regis Franciæ, & plures alii diverſi duces & barones & proceres Gallorum & Hiſpanorum, & capti reverendiſſimus dominus Joannes cardinalis de * Medicis apoſtolicæ ſedis legatus, & Fabricius Columna, & alii plures; & dicta civitas eccleſiæ miſerabiliter a Gallis direpta; inchoationem hujuſmodi uſque ad Kalendas Maii ejuſdem anni prorogavit, & demum ex eadem cauſa ad ſupradictum diem Lunæ tertium ſupradicti menſis Maii iterum prorogavit, prout in literis apoſtolicis, quarum tenores infra acta B primæ ſeſſionis inferuntur, plenius continetur.

Volens idem ſanctiſſimus dominus noſter, dominus Julius II. pontifex maximus inchoare dictum concilium generale ex pluribus & variis, graviſſimis & urgentiſsimis cauſis, ſtatum univerſalis eccleſiæ & apoſtolicæ ſedis, ac perniciоſiſsimi ſchiſmatis extinctionem concernentibus, ut in literis indictionis concilii latius continetur, indictum, cum die præcedenti ex palatio apoſtolico lectica vectus ob ſui corporis indiſpoſitionem in pontificali apparatu & comitiva omnium reverendiſsimorum dominorum cardinalium, patriarcharum, primatuum, archiepiſcoporum, epiſ- C coporum, protonotariorum, abbatum, & univerſa curia & cuſtodia militum Rhodianorum cruce ſignatorum, & conſuetis ceremoniis, ut moris eſt, in dictæ baſilicæ Lateranenſis ædibus divertiſſet & hoſpitaſſet & pernoctaſſet, conſtitutus dicta tertia die de mane in præfata baſilica Lateranenſi, celebrata prius in majori altari miſſa per reverendiſsimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Raphaelem epiſcopum Oſtienſem, cardinalem ſancti Georgii vulgariter nuncupatum, ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerarium, & collegii ſacri cardinalium decanum, ac facto ſermone Latino per reverendum patrem & magiſtrum fratrem Ægidium de Viterbio, ſacræ theologiæ profeſſorem, ac ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini priorem generalem, ac verbi Dei prædicatorem celeberrimum, cujus tenor in fine præſentis actus & ſolennitatis initii ſacri Lateranenſis concilii ponetur. Facta etiam prius proceſsione per eumdem ſanctiſsimum dominum noſtrum, reverendiſsimos cardinales, patriarchas, archiepiſcopos & epiſcopos ac abbates, nec non alios viros, qui de jure ſeu conſuetudine ad concilium generale venire conſueverunt, intraverunt ornati pluvialibus, planetis, & dalmaticis juxta ordinis qualitatem, & mitris, locum in medio prædictæ Lateranenſis eccleſiæ pro celebratione concilii hujuſmodi paratum, cum ſuis ſubſellis, tabulatis, clauſuris, altaribus, pontificali cathedra, ornamentis & ordinibus, quæ in hujuſmodi ſacrorum conciliorum celebrationibus ſervari & fieri conſueviſſe reperiuntur. In quo cantatis litaniis & aliis devotis oratio-

tioni-

ANNO CHRISTI 1512.

tionibus, & hymno, Veni creator Spiritus, &c. de more in principio celebrationis concilliorum a ſanctis patribus & ſancta Romana eccleſia legi & decantari ſolitis & conſuetis, capella cantorum incipiente, *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aqua uſque ad animam meam*, &c. & invocata Spiritus ſancti gratia, ac exhibita per omnes cardinales & prælatos præfatos ſanctiſsimo domino noſtro obedientia & reverentia conſueta in paramentis ordinate & convenienter, cantatoque evangelio per reverendiſsimum in Chriſto patrem dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconum cardinalem de Aragonia vulgariter nuncupatum, incipiente, *Deſignavit dominus & alios ſeptuagintaduo*, &c. reverendiſsimus in Chriſto pater dominus Alexander ſancti Euſtachii diaconus cardinalis de Farneſio vulgariter nuncupatus ſtans in thalamo eminenti, ubi dictus dominus noſter papa ſedebat, legit ſchedulam tenoris infra ſcripti, nomine ſuæ ſanctitatis, propter indiſpoſitionem ſui corporis impediti, videlicet.

Pſalm. 68. Luc. 10.

Indicto per nos hoc ſacro Lateranenſi concilio, de quo, cum in minoribus eſſemus, ſæpenumero cogitavimus, & ad ſummi apoſtolatus apicem vocati, omnino nobis celebrandum propoſuimus, dum ante ipſius inchoationem bella inter Chriſtianos vigentia ſedare, & oves perditas ad ovile dominicum reducere intendimus, repente inteſtina hæreſis, inſidiante ſatana bonorum operum perturbatore, domum Dei, quam decet ſanctitudo, invaſit. Ne igitur contagioſa peſtis latius ſerperet, & Chriſti gregem nobis commiſſum ſenſim inficeret, paſtorali officio jugiter invigilantes, vocemque Iſaiæ animo repetentes: *Ini conſilium, coge concilium*: diutius cunctandum fore non duximus. Convenimus itaque, venerabiles fratres, voſque dilecti filii, hodierna ſolenni die in hac Lateranenſi baſilica, ut in Spiritu ſancto congregati viam veritatis eligamus & abjicientes opera tenebrarum, induamur arma lucis. Vos igitur hortamur in domino, ut illum præ oculis habentes, qui eſt via, veritas & vita, in medium libere conſulatis, Deo magis quam hominibus placere ſtudentes. Speramus enim domino cooperante in hac ſacra Lateranenſi ſynodo ſentes ac vepres ab agro domini penitus extirpare, depravatos mores ad meliorem frugem redigere, pacem inter Chriſtianos principes componere, denique expeditionem adverſus hoſtes fidei inter ſe diſſidentes decernere, ut in hoc vexillo ſalutiferæ crucis, quæ huic ſacro concilio auſpicatiſsimum dedit initium, antiqui hoſtis inſidias ſuperare valeamus.

Iſa. 16. Rom. 13.

Qua lecta, ſanctiſſimus dominus, approbante ſacro concilio, concilium ſacrum Lateranenſe inchoare decrevit primam ſeſſionem incipere die decima Maii futura, quæ erat dies Lunæ proxime ventura.

Jacobus Sadoletus Petro Bembo ſalutem plurimam dicit.

HAbes, Bembe, orationem Ægidii Viterbienſis, quam tanta ope expetiviſti, dignam illam quidem propter elegantiam quæ ab iis potiſſimum legatur, qui judicare aliquid de præſtantibus ingeniis poſſunt; ſed aliis quoque commendationibus prælucentem, tum quod magna auctoritate Lateranenſis principia concilii auſpicata eſt, quod a Julio II. pontifice maximo paulo ante inſtitutum, ſanctæ Chriſtianæ reipublicæ optamus fore ſalutare: tum quod ab eo viro eſt, quem ego & tu ſæpe ſoliti ſumus in ſermonibus noſtris clariſſimum hujus ſæculi tamquam obſcuraſcentis lumen appellare. Et quidem quæ in communibus hominum ſenſibus poſita ſunt, ea nemo eſt qui in Ægidio ſumma eſſe non agnoſcat. Sumus enim experti pluries illam hujus viri mulcentem omnium aures atque animos eximiam eloquentiam, vernacula quidem lingua Etruſcorum, quæ illi patria eſt, abundantem, ſed ex uberrimis & Græcæ & Latinæ eruditionis fontibus deductam. Magno enim hic ſtudio theologiæ ac philoſophiæ altiſſimis artibus comites literas politiores adjunxit. Ergo illa in ſacris concionibus divina ſemper & admiranda, flectere arbitrio ſuo hominum mentes, refrenare, incitatas languentes accendere, vel inflammare potius ad virtutis, juſtitiæ, temperantiæ ſtudium, ſummi Dei venerationem, ſanctæ religionis obſervantiam, novit. Nec vero quidquam interfuit, illo dicente, inter doctos homines & idiotas: non ſenex ab adoleſcente, vir a muliere, non princeps ab infimo homine potuit dignoſci: ſed omnes pariter vidimus præcipites ferri impetu animos audientium, quocumque eos oratori impellere libuiſſet. Tanta vis orationis, tantum flumen lectiſſimorum verborum, pondus optimarum ſententiarum ex eo ferebatur. Ex quo, quod ſemper evenire cernimus, jam plane intelligimus neceſſitate evenire, non caſu, ut quotieſcumque dicturus eſt, concurſus maximi omnibus ex locis audiendi cauſa fiant. Sed nos hæc popularia cum multis, illa ſecretiora cum paucis cognoſcimus. Soleo enim mirari te, Bembe, vehementerque probare judicium tuum, cum ita dicas: Humanitatem ipſam, & eas artes quæ humanitatis propriæ & affines ſunt, ſi malo hominum fato amiſſæ intereant, ab hoc uno homine exprimi & repræſentari poſſe, nec adumbrata in eo ſimulacra, ſed totam effigiem virtutis agnoſci. Quod vero addis, grandiorem tibi etiam in cubiculo videri Ægidium quam in pulpito, ubi certe eſt maximus, facile tibi aſſentior. Sed hæc alias. Nunc orationem leges, de qua teſtatum eſſe apud omnes volo, quicumque eam in manus ſument, redempturos eos non Hectorem, ſed Hectoris corpus: quod ipſum tamen tanti pretii eſt, ut jure optimo rependi auro queat. Certe non aderit calor ille & vis in dicendo oratoria, ſpirituſque ζόον, ut ajunt, φωνῆς, vivæ vo quo tantum potuit Ægidius, ut omnium adſtantium animos primum ſuaviſſime demulſerit, deinde ad extremum vehementiſſime commoverit. Verum quid opus hæc ad te ſcribere, qui amore quidem & benevolentia erga Ægidium mihi par, judicio omnibus antecellis? Ego, quod egi, ut elucubratio optimi & religioſiſſimi viri non lateret in tenebris ſuppreſſa, ſed in populum exiret, ſpero me bonis omnibus gratum feciſſe: tibi quidem certe ſcio. Vale.

ANNO CHRISTI 1512.

NO
ISTI
12.

Oratio prima ſynodi Lateranenſis, habita per Ægidium Viterbienſem, Auguſtiniani ordinis generalem.

NEminem hoc loco non mirari exiſtimo, cum tot in urbe viri ſint graviter copioſeque dicendi facultate clariſſimi, cur ipſe unus qui cum luminibus his nulla ſim ratione comparandus, & pro noſtris appaream, & in tanta præſertim re, tantoque conſeſſu, quo ſpectatius ſacratiuſque nihil habet terrarum orbis, audeam verba facere. Dicam ſane aliquid interceſſiſſe, quamobrem ego non virtute ulla aliis præpoſitus, ſed quadam ſuperiorum tum temporum, tum actionum ratione, & tanquam a cauſa ipſa invitatus videar, qui primus hoc conflictu telum jaciam, & ſacroſancti Lateranenſis concilii auſpicia capiam. Nam cum annis abhinc circiter viginti, quantum in me fuit, & perexiguæ vires tulere, evangelia populis interpretatus ſim, prophetarum vaticinia aperuerim, Joannis Apocalypſim de ſucceſſu eccleſiæ, univerſæ ferme Italiæ enarraverim, ac ſæpenumero affirmaverim, eos qui tunc audiebant, ingentes eccleſiæ & agitationes & clades viſuros, illiuſque emendationem aliquando conſpecturos: nunc par eſſe viſum eſt, ut qui hæc dixerat ventura, idem veniſſe teſtetur: & qui toties exclamaverat, Videbunt oculi mei ſalutaria tempora; jam tandem exclamet: Viderunt oculi mei ſalutare ſanctumque principium expectatæ inſtaurationis. Modo adſis, orbis inſtaurator, divini parentis proles, ſervator ſoſpitatorque mortalium: deſque vim mihi dicendi, orationi commovendi, patribus non verbis, ſed ipſa re, veri, ſancti, exacti concilii celebrandi, extirpandi vitia, virtutes excitandi, ad vulpes quæ ſanctam demoliendam vineam hac tempeſtate ſcatent, capiendi: ac denique collapſam religionem in veterem puritatem, in antiquam lucem, in nativum ſplendorem, atque in ſuos fontes revocandi. Dicam itaque de ſynodo, & quam eccleſiæ commoda ſemper ſit, & quam noſtris temporibus neceſſaria: præfatus, oraculorum ſtylum me invertere non auſurum eſſe, ſed integra, ut legi ſolent, verba atque orationes uſurpaturum: tum quod homines per ſacra immutari fas eſt, non ſacra per homines: tum quod ὀρθὸς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἴσος, ſimplex ſermo veritatis eſt. Atque a principio partitio illa in mentem venit, rerum alias divinas eſſe, cæleſtes alias, alias humanas. Divinæ quippe, quod ſunt motus ac mutationis expertes, emendatione non egent: cæleſtes vero atque humanæ agitationi obnoxiæ, inſtaurationem deſiderant. Nam luna cum ad ſolis commercia venerit, ſol cum a cancro in brumam deſenderit, quaſi magno mortalium diſpendio, damna ab integro reponunt; cogunturque, præſcribente natura, lucis jacturam rependere, & quidquid cadendo abſtulerint, aſcendendo mortalibus reſtituere. Quod ſi cæleſtia ſiderum itinera, quamquam perpetua, immortalia, ſempiterna, redeunt tamen reſtituunturque, quidnam tertium hoc faciet rerum genus, utpote fluxum, caducum, mortale? Profecto, aut interitu cito pereat neceſſe eſt, aut continua innovatione reficiatur. Quod enim eſt cibus corporibus, ut vivant; quod genitura generibus, ut perpetua ſint; id præſtat humanis animis ſua pro tempore emendatio, cultura, diſciplina: quamque abſque ciborum alimentis animantia diu vivere, tam humanæ animæ, tam eccleſia abſque cura ſynodorum probe agere non poteſt. Ac quemadmodum ſi pratis imbres, ſi hortulis rivos, ſi agris cultum, ſi vineis putationem, ſi denique viventibus alimenta ſubduxeris, illa areſcent brevi, ſilveſcentque, hæc vivere deſinent atque emorientur: ita ferme poſt Conſtantini tempora, quæ ut ſacris rebus multum adjecere ſplendoris & ornamenti, ita morum & vitæ ſeveritatem non parum enervarunt; quoties a ſynodis habendis ceſſatum eſt, toties vidimus divinam ſponſam a ſponſo derelictam, illudque evangelii factum, quod heri recitabatur: *Jam modicum, & non videbitis me*. Vidimus Chriſtum in navicula obdormientem, vidimus ventorum rabiem, hæreticorum furorem in candida veritatis vela iruentem. Vidimus perditam malorum audaciam adverſus jura, auctoritatem, majeſtatem eccleſiæ ſævientem. Vidimus malas cupiditates, diram auri atque habendi ſitim. Vidimus, inquam, vim, rapinas, adulteria, inceſtus, omnem denique ſcelerum peſtem ita ſacra profanaque miſcere omnia, ita in ſanctam naviculam impetum facere, ut pene ſcelerum fluctibus illa latus dederit, ac prope merſa & peſſumdata ſit. Rurſus cum eo monente ſpiritu, cui hodie ſupplicationes decretæ ſunt, patres ad ſynodum confugerunt, quamprimum emendavere compoſuereque omnia, ventis, turbinibuſque imperavere, & quaſi in tutiſſimum portum delati impetum rationi, injuriam juſtitiæ, vitia virtuti, tempeſtates ac fluctus ſerenitati tranquillitatique cedere compulerunt, hymnumque cecinerunt ſancto Spiritui, piſcatorum, maris atque aquarum Deo: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem*. & illud: *Jam biems tranſiit, imber abiit & receſſit: ſurge amica mea*. Jacet enim ſponſa, ut hieme frondet arborum: ſurgit revireſcitque ſynodorum ſtudio, ut ſilvæ veris tempore revocato ſole frondeſcunt, ad Solis redeuntis radios & ſecundi ſpirant Zephyri & læta plantaria germinant: ad ſynodorum lumen & divini ſpiritus flant auræ, & emortui eccleſiæ oculi reviviſcunt ac recipiunt lucem, ubi pars altera impletur oraculi: *Iterum modicum, videbitis me*. Quod quidem nihil aliud ſibi vult, niſi quod ſancti Spiritus lux, quæ ſynodis omiſſis extinguitur, tamquam excuſſus e ſilice novus ignis, iterum accenditur & recuperatur in ſynodis. Ad hæc Paulus apoſtolorum decus, cum ſalutis caput oſtenderet, *Abſque fide*, inquit, *Deo placere nullo modo poſſumus*. Atqui ſine ſynodis ſtare non poteſt fides: abſque ſynodis igitur ſalvi eſſe non poſſumus. Verum quod ratione dicimus, ut etiam experimento probemus, cogitandum nobis eſt, tres eſſe credendarum rerum radices, e quibus univerſa eccleſiæ fides manat. Prima divinæ naturæ unitas eſt. Altera, eadem in natura parentis, ſobolis, amoris feliciſſima Trinitas. Tertia in virginis utero, prolis divinæ conceptio. In quibus veluti in altiſſimis apicibus ac ſanctiſſimis montibus, & reliquæ fidei partes novem & pietas univerſa fundata eſt. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis*. Unitas nempe mons Dei nuncupatur, quod in una dumtaxat Dei eſſentia ſit atque natura: & ut unitatem illam non ſolitariam, non ſterilem, ſed uberrima fecunditate præditam cogitemus, ideo mons pinguis adjicitur. Corpus vero in virgine Verbo junctum, montem coa-

ANNO CHRISTI 1512.

Joan. 16.
Can. 8.
Can. 2.
Joan. 16.
Hebr. 11.
Pſal. 26.
Pſalm. 67.
Iſai. 5.
Jer. 8.
Matth. 20. & 21.
Pſal. 79.

gula-

ANNO CHRISTI 1512.

gulatum vocat vates. Hæc itaque tripartita illa vinea est, super vertices montium sita, quam & futuram cecinere oracula, & præsentem evangelia indicavere. Sed jam perierat vinea: nam, ut testis est David, illam aper e silva depopulatus erat, illam tumor philosophiæ vastaverat. Arius primum montem avellere conatus est, qui unitatem * disperfit: Sabellius secundum, qui personas confudit: Photinus tertium, qui partum virgineum impura temeritate labefactavit. Tres veluti impiissimi gigantes qui gloriæ cupiditate de rerum novarum studio illecti, montes loco movere ausi sunt, ut viam sibi facerent ad cælum oppugnandum rescindendumque. Et erant jam voti compotes: nam quæ ipsi philosophia persuadebant, armis ea recipi principes imperabant. Philosophia nos argumentis urgebat, arma collatis signis oppugnabant. Illa præstigiis, hæc vi fidem evertere conabantur. Illa invertere quæ credebantur, hæc eos qui credebant perdere contendebant. Illa in pietatem & animas, hæc in corpora vitamque sæviebant. Quid faceret divina sponsa jamjam peritura quo se verteret? quo confugeret? cujus fidem, cujus opem, cujus auxilium imploraret? Exhorrescebat tempestas, navicula mergebatur. Denique ne multis morer, nulla effugiendi, nulla evadendi inventa via est, nisi Nicæna synodus, ubi Silvestro ad clavum sedenti, & jamjam naufragium facienti, e cælo sese ostendens Deus, *Modica*, inquit, *fidei*, *quare dubitasti*? Ac statim divinis fulminibus & fidei montes restituit, & gigantum temeritatem disjecit: ubi erepta puella experimento didicit, cum quidquam sibi adversi imminere videat, nullum omnino præsidium ad se vel vindicandam efficacius habere, quam synodum, qua sola fit, ut nullæ aquæ ecclesiæ caritatem extinguant, utque divinus spiritus in nostris animis mansionem efficiat, unicus, velut aquarum victor, tempestatumque potens, teste Mose, fertur super aquas. Jam vero quod de fide dixi, quæ utique nulla esset, si synodi institutio non fuisset; idem ferme de temperantia, justitia, sapientia, ceterisque virtutibus existimari velim. Omnes enim desidiam pro labore, otium pro negotio, voluptatem pro solicitudine expetimus. Verum cum animadvertimus, quandoque fore, quod in synodis fit, ut census habeatur, ut morum & vitæ exploretur ratio, ut improbi deprehendantur, judicentur, plectantur; contra probi alliciantur, foveantur, attollantur; incredibiles stimuli appetendæ virtutis injiciuntur, ut homines colligant sese, ut meliora deliberent, ut ad vitia relinquenda & ad virtutem capessendam accendantur, nihilque non honestum, nihil non magnificum moliantur. Illud, illud synodi discerniculum fuit, unde veluti ex equo Trojano tot clarissima ingeniorum lumina emicuere. Illa virtutum approbatio, illa detestatio vitiorum, Basilios, Chrysostomos, Damascenos Græciæ, Hieronymos, Ambrosios, Augustinos, Gregorios Italiæ peperit: qui cum magna similium turba bone Deus, quos libros, quæ scripta, quæ monumenta, quod doctrinarum, quod disciplinarum, quod divini vel auri vel argenti genus in Christianum ærarium non congesserunt? Rem prætereo nisi tempus obsisteret, minime prætereundam, de ecclesiarum rectoribus, de pastoribus populorum, in quibus quidem universa rei Christianæ sita est & summa & salus. Ut enim inferior hic mundus cæli tum motu, tum lumine regitur; ita Christianæ gentes a rectoribus suis, velut a cælestibus pastoribus gubernantur: qui, si boni futuri sint, necesse est ut & lumine disciplinarum fulgentes, alios doceant, & motum sanctarum actionum exercentes, quæ docuerint, ipsi in primis & maxime agendo præeant. Hæc duo illa sunt, quæ & docuit pastorum princeps Christus, & cum lucernas ardentes gestare ad clare instituendum, & ad sancte agendum præcinctos esse jussit, simul ipse mirifice exercuit, cum & lux mundi, & divini Patris sapientia fuerit, & sanctus sanctorum appellatus sit, quod probos omnes vitæ sanctimonia antecesserit: atque eas ob res, *Ego*, inquit, *sum pastor bonus*. Quod vero ob utrumque bonum se dixerit testatur evangelista, qui cœpisse eum scribit tum facere, tum docere. Quin & duodecim illi duces, qui super omnem terram constituti sunt principes, Spiritus afflati numine, completique, ita utramque cæli vim sunt assecuti, ut etiam cæli appellationem promeruerint, ut vulgatissimum jactatur oraculum: *Cæli enarrant gloriam Dei*. Quo monemur, eorum rectorum celebrandam esse gloriam, qui cæli tum lucem sapientia, tum conversiones sanctimonia imitati consecutique sint. Hujus itaque rei, quæ omnium longe maxima est, quanta cura synodis fuerit, historia memorat. Nam qui præstanti doctrinæ sanctum vitæ institutum adjunxerint, a synodorum patribus ex universo terrarum orbe conquisiti, evecti, exornatique sunt, summa cum eligentium laude, ecclesiarum fructu, commodo, lætitia, plausu populorum. Quid illud omnium gravissimum ac periculosissimum loquar, quod nemo tempestate nostra non deplorat? injurias principum dico, legionum insolentiam, armatorum minas. Quid enim miserius vel audiri vel cogitari potest, quam ut cæli terrarumque regina ecclesia aut vi servire, aut manus dare, aut grassantium tela pertimescere cogatur? Quæ quidem pestis adeo serpit hoc tempore, adeo insurgit, adeo invalescit, ut omnis illa ecclesiæ auctoritas, atque a Deo tradita libertas, eversa, profligata & plane extincta esse videatur. Quamobrem cave, Juli secunde pontifex maxime, cave credas ullum mortalium quidquam melius salubriusve cogitasse unquam, quam ipse, Spiritu sancto monente, cogitaveris in synodo instituenda, cujus quidem nulli reges, nulli principes possunt vel decreta contemnere, vel jussa negligere, vel auctoritatem detrectare. Si qui enim forte pontificem ipsum per se inermem parvipendere ausi sunt, synodi auctoritate, principumque & nationum consensu ac studiis instructum metuere ac vereri consueverunt. Nam si synodorum res gestas repetamus, nihil illis potentius, nihil majus, nihil munitius esse intelligemus. Synodo namque in Joannem Hispanum & Alphonsum Lusitanum, Radulphum imperatorem designat Gregorius X. Synodo Martinus IV. in Petrum Aragonensem animadvertit. Synodo VIII. Bonifacius in Philippum regem decernit. Synodo & olim Gregorius alter, & patrum memoria Eugenius Græcam ecclesiam Latinæ conjungit. Synodo in Fridericum imperatorem agit & IV. Innocentius, & Gregorius VIII. Quin in hac eadem æde omnium principe, & quæ vincere semper hostes solita est, vinci nunquam, non nisi synodo & II. Innocentius adversarios dejecit, & III. Alexander Victorem sociosque superavit: & III. Inno-

Matth. 14.

Luc. 1.

Psal. 48. 1.

Psal. 44.

Psal. 18.

nocentius Othonem imperio ſubmovit, & Martinus V. hoſtilia tyrannorum arma diſſipavit. Et ne omnia perſequar, quidquid laude, quidquid gloria dignum a Melchiadis ætate in eccleſia geſtum eſt, aut ad hoſtem arcendum, aut ad rempublicam componendam, id omne ad ſynodis originem ſumpſit, & proinde ſynodis referendum acceptum eſt. Quid enim aliud ſancta ſynodus eſt niſi malorum metus, proborum ſpes, errorum ejectio, ſeges & reſtitutio virtutum, qua dæmonum fallacia vincitur, ſenſus illecebræ auferuntur, ratio amiſſam arcem recipit, terris e cælo juſtitia reſtituitur? Redit ſiquidem ad mortales Deus. Nam ſi dixerat: *Ubi duo vel tres meo nomine convenerint, ad eos venio, interque eos ſum*: quanta huc libentius ſe conferet, quo non duo tantum, vel tres, ſed tot eccleſiæ capita proficiſcuntur? Nam ſi angelos Joannes appellat eccleſiarum paſtores, quid eſt quod vel votis petere, vel precibus a Deo conſequi non poſſit tanta ſimul frequentia angelorum? Hic Eva ab exilio revocatur, hic ſerpentis caput talo premitur puellæ ſanctioris: Abraham educitur e Chaldæorum terris, Agar ancilla obtemperat dominæ: fœdus cum Deo turſus feritur, animorum circumciſio introducitur. Hic ſcalam figens patriarcharum pater in cælum aditum pandit, Deo jungitur in palæſtræ ludo, & a videndo Deo acepit nomen. Hic populi velut in ſolitudine fame oppreſſi, divinitus ſuppetias impetrant, cæli angelorumque panem recipiunt, & ſuavitate veſcuntur cæleſtium epularum. Hic cum hominum pectora tanquam ſaxea evaſerint, Moſis virga percuſſa, aquarum fontes effundunt. Hic theſaurus in agro abditus effoditur, margarita emitur, lampades accenduntur, ſemen in bonam feritur terram, ſinapis granum ſurgit in arborem, & feraci oleæ oleaſter inſeritur. O beata itaque illa tempora, quæ ſynodos ſuſceperunt! hæc ſtulta, ſi non agnoverint: miſera, ſi non admiſerint. Et quoniam vetera ſynodorum commoda ſtrictim attigimus, nunc quam breviſſime noſtra delibemus. Appello ergo te, Julii II. pontifex maxime, ſummus ille te appellat Deus, qui ſuam te gerere in terris vicem voluit, qui e tanto jam pridem ſenatu te unum delegit qui nonum uſque in annum eccleſiæ ſuæ te ſponſum defendit, qui & bonam cogitando mentem, & magnam agendo facultatem dedit, quantam nulli majorum unquam præſtitit; ut ſcilicet prædones abigeres, vias purgares, ſeditiones tolleres, domini templum omnium quæ uſquam viſa ſunt, magnificentiſſimum excitares: militiæ, quod nemo antehac potuit, eccleſiæ arma magnis regibus metuenda faceres, ut denique imperium propagares, ut Ariminum, Faventiam, Ravennam, & permulta recuperares. Quæ etſi eripere tibi hoſtis poteſt, quin tamen primus pontificum hæc omnia geſſeris, efficere non poteſt. Magnorum enim principum virtus non ex caſu aut ex eventu, ſed ex conſiliis actionibuſque cenſenda eſt. Nunc rebus geſtis hæc duo deerant, ut ſynodum vocares, & communi Chriſtianorum hoſti bellum indiceres, & quæ ab initio ſemper cogitaſti, ſpopondiſti, decreviſti, jam Deo, jam Chriſtiano gregi, jam tuæ præſtetum pietati, tum fidei. Ac ſcias, te bonos omnes in magnam ſpem erexiſſe, quippe qui bellorum & malorum temporum injuria ad hæc differenda coactus quidem fueris, ad negligenda vero & deferenda non minis, non telis, non cladibus adduci potueris: quin animum ea conſtantia firmaveris, ut ii fluctus, hæ aquæ quamquam multæ firmam tamen caritatem tuam extinguere non potuerint. Ille itaque idem Deus, qui præter hæc omnia quæ ad animum excitandum enumeravi, immortalia beneficia, his ſuperioribus annis tum Bononiæ, tum Romæ, cum etiam intra ædes tuas extinctus habereris, in vitam revocavit, & ad hæc maxima opera gerenda reſervavit, ut & ipſe Deus extincto pontifici manifeſtiſſimo miraculo, & pontifex extinctæ eccleſiæ ſanctiſſima ſynodo vitam reſtitueret, atque una cum reviviſcente pontifice etiam eccleſia moribus reviviſceret. Ille, inquam, Deus petit mandatque, ut duo illa animo volutes, eures, peragas, & quemadmodum propheta jubet, deſtruas, evellas, eruas errores, luxum, vitia: inſtituas, ædifices, plantes moderationem, virtutem, ſanctimoniam. Ad hæc vero agenda, cum alia permulta, tum præcipue exercitus amiſſus excitare nos debet: quod equidem putem divina providentia factum, quo armis eccleſiæ alienis freti cederemus, ut ad noſtra redeuntes, victores evaderemus. Noſtra autem arma ſunt pietas, religio, probitas, ſupplicationes, vota, lorica fidei, atque arma lucis, ut apoſtoli verbis utar. Ad quæ ſi ſynodi opera redibimus, ut armis non noſtris inferiores aliquo hoſte fuimus, ita noſtris erimus omni hoſte ſuperiores. Veniat, quæſo, in mentem Moſis bellum, quod adverſus Amalec regem geſſit. Videbis populum Deo carum, gladiis fidentem, vinci ſemper: contra, ſemper vincere precibus ſupplicantem. Joſue exercitum in prælium ducebat, Aaron ſacerdos cum Hur ac Moſe montem aſcendebant. Illi armato corpore ferebantur in hoſtem, hi Deum purgato animo precabantur: illi enſibus, hi votis agebant: illi ferro, hi pietate pugnabant. Vidimus utraque arma, militiæ ſcilicet ac religionis. Sed jam quæ noſtra ſint, Deo rem oſtendente, cognoſcamus. Dum Moyſes, inquit, manus attollebat, noſter vincebat exercitus: dum manus remittebat, exercitus inclinabat. Ac ne caſu id factum ſuſpicemur, in calce ſermonis illius ſcribitur, adverſus Amalec, hoc eſt in eccleſiæ hoſtem, Dei manum ac bellum eſſe in generatione & genetationem. Quibus quidem verbis monet Deus, utramque generationem atque utramque eccleſiam & Moſis & Chriſti, militiæ armis vinci, pietatis ſtudio vincere: ſuperati telis decertando, ſacra faciendo ſuperare. Freta initio ſuis armis eccleſia Africam cepit, Europam obtinuit, Aſiam occupavit, non bello, non ferro, ſed religionis actionibus & ſanctitatis opinione per univerſum orbem Chriſtiana ſigna circumtulit. At ubi ſponſa quæ tunc undique vocabatur, accerſebatur, expetebatur in veſtitu deaurato, aureum paludamentum ardentis ſpiritus ferreis Ajacis inſani armis commutavit, imperium, duodecim [n] ducum partum ſanguine, amiſit, Aſiam & Jeruſalem perdidit, Africam Ægyptumque relinquere coacta eſt, Europæ cum Byzantino imperio & Græcia, bonam eripi ſibi partem vidit. Vox Dei eſt, dicentis, laſſis Moſis manibus, votis, precibuſque ceſſantibus, Joſue vinci, vincere Amalec: ita & nos vidimus, cum religio vota ferro commutavit, toto fere orbe pulſam, ejectam, ex-

[n] apoſtolos intelligit dum latine loqui vult.

ANNO CHRISTI 1512.

Jerem. 1.

Epheſ. 6. *Rom.* 13.

Exod. 16.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Exod. 17.

ANNO CHRISTI 1512.

ploſam eccleſiam, auctо in immenſum Mahumete, qui, niſi ferro relicto, rurſum in pietatis ſinum ad aras & Dei pulvinaria redeamus, creſcet in dies magis, ſubiget imperio omnia, orbem univerſum noſtræ impietatis ultor impiiſſimus occupabit. Video, video, niſi vel hoc concilio, vel alia ratione noſtris moribus modum imponamus, niſi noſtram humanarum rerum cupiditatem, malorum fontem, cedere divinarum amori compellamus actum de republica eſſe Chriſtiana, actum de religione, actum etiam de iis ipſis opibus, quas patres divino cultu auctо peperere, nos contra, neglecto, amiſſuri ſumus. Eæ enim ita ex extrema pauperie pervenere ad ſummum, ut non ita multo poſt interituræ eſſe videantur: ac niſi receptui canamus, niſi rationibus noſtris conſulamus, inſula illa ditiſſima, cujus ad ornanda ſacerdotis tempora uſus fuit, vix ad operienda inveniatur. Audite divinas voces undique ſonantes, undique ſynodum, pacem, ſanctam illam expeditionem efflagitantes. Quando enim vita noſtra mollior? quando ambitio petulantior? quando cupiditas inflammatior? quando peccandi licentia impudentior? quando audacia adverſus pietatem loquendi, diſputandi, ſcribendi, aut frequentior, aut ſecurior fuit? Quando in populis rerum ſacrarum, quando ſacramentorum, quando & clavium & ſanctorum præceptorum non modo negligentia, ſed & contemptus major? Quando apertius religio & fides noſtra ludibrio vel tenui plebeculæ fuit? Quando, proh dolor, ſchiſma in eccleſia perniciоſius? quando bellum periculoſius? quando hoſtis potentior? quando exercitus truculentior? quando obiter monſtra, portenta, prodigia tum cæli minitantis, tum terræ expaveſcentis, aut crebriora, aut horribiliora apparuere? Quando (heu fletus me impedit) cædes, quando clades, aut poſt Brixiana, vel poſtea Ravennate cruentior? quando, inquam, ullus inter infauſtos dies, quam ſanctiſſima illa reſurgentis Chriſti lux, aut luctuoſior, aut calamitoſior illuxit? Quæ quidem omnia, niſi ferrei ſimus, quidnam aliud, quam cælitus miſſæ voces ſunt? Voces namque Dei, uti Proclus ait, facta ſunt, de quo uno aiunt oracula, quod, *Dixit & facta ſunt*. Et in arcanis Hebræorum legimus, decem dictis quæ in Geneſi leguntur, orbem univerſum eſſe conditum. Voces igitur ſunt, quæ fieri cernimus, voces monentis Dei ac præcipientis ut ſynodum habeas, ut eccleſiam emendes, ut utriuſque hominis bellum tollas, ut ſponſæ tuæ undique laceſſitæ pacem utramque reſtituas, ut gladios avertas urbis & Italiæ jugulis imminentes, ut noſtram frenes vivendi licentiam, eccleſiæ viſcera majoribus vulneribus ferientem. Non enim multi refert, quantum agri poſſideamus, ſed quam juſti, quam pii, quam divinarum rerum ſtudioſi ſimus: ut denique poſt tot mala, tot incommoda, tot calamitates, principem Chriſtum audias, Petro poſteriſque ſynodum oſtendentem, ut unicam omnium malorum medicinam, ſingularem periclitantis naviculæ portum, ſolam reipublicæ confirmandæ rationem. *Tu* inquit, *Petre, aliquando converſus, confirma fratres tuos*. Audis Petre? audis Paule? Auditis auguſtiſſima ſemper capita, tutela ac præſidium urbis Romæ? Auditis, in quem malorum cumulum eccleſia veſtro fundatæ ſanguine deducta ſit? Videtis acies utrimque profligatas, videtis cædes? videtis clades? videtis campos occiſorum acervis opertos? Videtis terram hoc anno plus cruoris hauſiſſe, quam pluviæ; minus imbrium bibiſſe quam ſanguinis? Videtis tantum occubuiſſe Chriſtiani roboris, quantum fuerat ad fidei hoſtem debellandum ſatis? nihil nobis niſi exitium, nihil niſi interitum ſupereſſe? Ferte opem, juvate, ſuccurrite, & quam de Judæorum & tyrannorum faucibus eruiſtis eccleſiam, nunc domeſticis cladibus occumbentem erigite. Orat populus, viri, feminæque, omnis ætas, omnis ſexus, omnis orbis: rogant patres, obſecrat ſenatus, obteſtatur ipſe denique ſupplex pontifex, ut ſe, ut eccleſiam, ut urbem Romam, hæc templa, has aras, hæc ſacra, hæc veſtra ipſorum capita ſervetis, ac ſynodum Lateranenſem, hodie ante ora veſtra a Julio II. pontifice maximo indictam, (quod fauſtum, felix-fortunatumque ſit nobis, eccleſiæ veſtræ, totique reipublicæ Chriſtianæ) in orbis terræ certiſſimam ſalutem ſancti Spiritus numine firmetis; curetiſque & pacari Chriſtianos principes, & in publicum Chriſti hoſtem Mahumetem noſtrorum regum arma converti, atque his fluctibus, his tempeſtatibus, his aquis, non modo non extingui eccleſiæ caritatem, ſed almæ crucis meritis, & divini ſpiritus ductu, quibus junctim hodie ſacra fiunt, ablui potius ab omnibus conceptis maculis, & in antiqnum ſplendorem munditiamque reſtitui.

Pſalm. 148.

Geneſ. 1.

Luc. 22.

Dixi.

Habita fuit oratio in æde Lateranenſi quinto Nonas Maias 1512.

SESSIO I.

SESS.

DIE Lunæ decima menſis Maii, anno, indictione & pontificatu, de quibus ſupra, congregata fuit ſacra & univerſalis ſynodus in baſilica Lateranenſi, præſidente præfato ſanctiſſimo domino noſtro Julio, celebrata miſſa de Spiritu ſancto per reverendiſſimum in Chriſto patrem dominum Dominicum epiſcopum Portuenſem, cardinalem Grimanum, ſeu ſancti Marci vulgariter nuncupatum: habitus ſermo per reverendum patrem dominum Bernardinum archiepiſcopum Spalatenſem. Interfuere infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, magiſtri generales ordinum, oratores principum, & alii illuſtriſſimi domini, videlicet:

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Revorendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis,
Reverendiſsimus dominus Jacobus Albanenſis.
Reverendiſsimus dominus Marcus Prænestinus.

Pres-

Presbyteri cardinales.

Reverendiſsimus dominus Thomas tituli ſancti Martini in montibus, Strigonienſis.
Reverendiſsimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſsimus dominus Robertus tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Nannetenſis.
Reverendiſsimus dominus Chriſtophorus tituli ſanctæ Praxedis, Anglicus.
Reverendiſsimus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendiſsimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſsimus dominus Achilles tituli ſancti Sixti, Bononienſis.
Reverendiſsimus dominus Bandinellus tituli ſanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendiſsimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſsimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſsimus dominus Alphonſus ſancti Theodori, Senenſis.

Patriarchæ & aſſiſtentes papæ.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracenſis & Turcellanenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Jadrenſis.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Orlandus Nazerenus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vincentius.
Reverendus pater dominus Franciſcus Sueſſanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Aſculanus epiſcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiſcopi

Reverendus pater dominus Franciſcus Conſanus.
Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Avenionenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antimarienſis.
Reverendus pater dominus Mauricius Tuanienſis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Nobomiaſienſis.

SESSIO I.

a Pro, Antibarenſis.

b Pro Monembaſienſis: & ſic in ſeſſionibus ſeqq. uſque ad ſeſſ. VI.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Joſue Eſculanus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavalicenſis.
Reverendus pater dominus Galaſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Albertinus Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Ortanus.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Galaſius Sarſinatenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Simon Arimenenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Thomas Cervienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Milopotamienſis.
Reverendus pater dominus Raphael Crapitanenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriatinenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregienſis.
Reverendus paten dominus Petrus Algarenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Aloyſius Interamnenſis.

SESSIO I. Reverendus pater dominus Guilhelmus Cortonenſis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Neocaſtrenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Tudenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Launenſis.
Reverendus pater dominus Michael Monopolitanus.
Reverendus pater dominus Dominicus Aquenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinenſis.
Reverendus pater dominus Georgius Callienſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Signenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marſicanus.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.
Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Nolanus.
Reverendus pater dominus Corradus Aſtunenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ileinenſis.
Reverendus pater dominus Michael Mordanienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Arianenſis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Abbas monaſterii ſancti Galgani ordinis Ciſtercienſis Vulteranenſis diœceſis.
Reverendus pater dominus Floremondus abbas monaſterii ſancti Georgii de Urbe, ordinis ſancti Benedicti.

Magiſtri generales ordinum.

Magiſter Thomas generalis ordinis Prædicatorum.
Magiſter Demetrius ordinis Minorum vicarius.
Magiſter Ægidius generalis ordinis eremitarum ſancti Auguſtini.
Magiſter Bernardus vicarius ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Florentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis & reginæ Hiſpaniarum.
Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus eques, orator ſereniſſimi & illuſtriſſimi dominii Venetorum.
Magnificus dominus Antonius de Stroxis, orator Florentinorum.

Illuſtriſſimi domini temporales.

Illuſtriſſimus dominus Julius de Urſinis.
Illuſtriſſimus dominus Marcus Antonius de Columna.
Illuſtriſſimus dominus Nicolaus de Ruvere.
Illuſtriſſimus dominus Franciſcus de Urſinis.
Dominus Fabricius de Careto, procurator ordinis S. Joannis Hieroſolymitani.
Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles ordinis S. Joannis Hieroſolymitani.
Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria, miles ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani.

Deinde præſentibus ſupradictis, & aliis doctoribus & magiſtris, cantatiſque litaniis & aliis orationibus cum genuflexionibus, benedictaque ſynodo per ſanctiſſimum dominum noſtrum juxta morem & laudabilem conſuetudinem in ſacris conciliis ſervari ſolitam, & quampluribus devetis orationibus, ac cantato evangelio per reverendiſſimum dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit.: *Ego ſum paſtor bonus*: idem dominus noſter Julius papa habuit orationem, ſumpto themate: Conveniſtis in unum, patres, &c. Et alloeutus eſt ſynodum, exhortans omnes ad meditandum & ſolerter inſiſtendum ſuper ordinandis, quæ ad eccleſiæ pacem & ſtatum pertinent, ad ſchiſmatis extinctionem, & dictæ eccleſiæ reformationem, ac contra fideles per Chriſtianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam. Facta itaque exhortatione magna cum gravitate & caritate, quibus Romanum pontificem decebat, idem ſanctiſſimus dominus noſter incepit hymnum, Veni creator ſpiritus, &c. Quo abſoluto per cantores, reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii diaconus cardinalis, de Farneſio vulgariter nuncupatus, ſtans in thalamo eminenti juxta locum, ubi præfatus ſanctiſſimus dominus noſter ſedebat, alta & intelligibili voce legit quamdam ſchedulam, cujus tenor eſt talis.

Sche-

Schedula prima.

Bulla indictionis ſacri generalis concilii Lateranenſis.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam.

INtendentesexecutioni eorum quæ anno præterito & præſenti pro celebratione generalis concilii in hac Lateranenſi baſilica tenendi, & proximis diebus inchoati, per noſtras intimationis & prorogationis literas denuntiari & pervulgari fecimus, quarum tenor ſubſequitur, videlicet.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam.

Sacroſanctæ Romanæ eccleſiæ martyrum ſanguine conſecratæ, magiſtræ fidei, veritatis alumnæ, omnium errorum expertis, unicæ & immaculatæ, divina inſtitutione, ſanctorum auctoritatibus conciliorum, canonumque omnium teſtimonio, eccleſiarum cunctarum primatum tenentis, fidelium matris, regimini ſuperna diſpoſitione præſidentes, circa religionis Chriſtianæ puritatem, ipſiuſque unitatem, pacem & tranquillitatem, quæ in conjunctione membrorum ad unum caput, Chriſtum videlicet, cujus vices in terris gerimus, principaliter tendit, diviſionem ovilis nobis ex alto commiſſi, in illoque ſchiſma, per quod eccleſia ſcindi & ſcandalizari, grexque dominicus nobis creditus turbari quoquo modo poſſit, quantum cum Deo poſſumus, prohibentes, ac damna & ſcandala quæ exinde evenire poſſent, enervantes, ac palmites futuros infructuoſos ſuccidere, & quoſcumque aliter quam per oſtium ad ovile ingredi cupientes, ac a via domini poſtquam illam ſemel cognoverant, retrocedentes, ad ſemitam veritatis reducere, vulpeculaſque ex vinea ejuſdem domini per miniſterium ſummi apoſtolatus etiam expellere deſiderantes, de opportunæ proviſionis remedio providemus, aliaque ordinamus & mandamus, prout conſpicimus in domino ſalubriter expedire. Sane non ſine gravi animi noſtri moleſtia percepimus, quod quidam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales qui nobiſcum, dum verſus civitatem noſtram Bononienſem pro recuperatione nonnullarum terrarum ſanctæ Romanæ eccleſiæ etiam una cum noſtra curia perſonaliter accederemus, pro recuperandis tertis hujuſmodi venire ſimulaverant, ex noſtra licentia ab urbe recedentes, Florentinam diverterunt, ibique ſe continuerunt, etiam poſtquam nos eos per dilectum filium noſtrum Franciſcum tituli ſancti Clementis preſbyterum cardinalem, tunc in minoribus conſtitutum epiſcopum Concordienſem datarium noſtrum, ac per literas noſtras ad nos tunc Bononiæ exiſtentes, vocari feceramus; licet ſe venturos obtuliſſent, nihilo minus ſatore zizaniæ ſeminare, per quem morum ſubverſio in clero & populo frequenter obrepit, tamquam membra inſana ſine cauſa legitima a ſuo capite recedentes, armis ſatellitibuſque ſtipati, imo in ſeipſis armis aſſumptis, & pro ſacerdotalibus veſtibus thoracem induti, & gladiis armati, Papiam ſe contulerunt. Quo cum perveniſſent, ſtimulo conſcientiæ, ut credimus, agitati, per internuntios, perque regiorum oratorum intercеſſiones reditum ad nos poſtularunt, & pro deſertionis venia ſupplicarunt, quam benigne obtulimus. Sed ipſi qui nobis ex officio tamquam conſultores aſſiſtere, neque ſine licentia nobis & noſtræ curiæ veluti corporis membra abeſſe debuiſſent, auſi tamen ſunt os in cælum, & ſpiritum blaſphemiæ, & cum Lucifero ſedem ad Aquilonem ponere, altitudinem nubium tranſcendere, ut ſe ſimiles Altiſſimo conſtituant, pontificalem auctoritatem noſtram ſibi ipſis adſcribere ſatagentes, convenientes ut locuſtæ acephali, aggreſſi ſunt ſine Romani pontificis auctoritate œcumenicum generale atque univerſale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & valvis eccleſiarum ac aliis publicis locis per publica inſtrumenta etiam falſa indictionem hujuſmodi affigere & publicare, eiſdemque inſtrumentis falſis publice atque impudenter uti, quoſdam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales ſui propoſiti ſocios in eorum prætenſo edicto falſo declarando, qui tamen & publicis & privatis ſcripturis eorum propriis manibus ſcriptis, ſe illis in hujuſmodi propoſito, neque verbo, neque ſcripto unquam junxiſſe, ſeu quomodolibet conſenſiſſe proteſtati ſunt, noſque ac venerabiles fratres noſtros ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales ac alios tunc expreſſos, vocare & requirere, ut per nos vel alios ad hujuſmodi eorum concilium accedere vellemus, non formidarunt, aſſerentes decennium poſt ultimum univerſale concilium, etiam contra conſtitutionem concilii Conſtantienſis quæ incipit, Frequens, jam dudum effluxiſſe, & nos illud convocare neglexiſſe, maxime cum juraviſſemus & voviſſemus illud poſt biennium a creatione noſtra tenere, tempuſque pro homine interpellare, neque credendum fore, noſtra auctoritate & voluntate concilium futurum: & cum de gravibus criminibus notoriis durantibus, univerſalem eccleſiam ſcandalizantibus in capite agendum foret, ad ſummum pontificem concilii congregationem non attinere, ſed ſecundo loco ad cardinales, qui pontifici in negligentia non adhæſerunt, convocationem concilii ſpectare. Ac ut hujuſmodi eorum convocationem & conventiculum honeſtare viderentur; eiſque auctoritatem adjicere, hoc idem fere per omnia, per quoſdam aſſertos procuratores cariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Maximiliani Romanorum imperatoris electi, & Ludovici Francorum regis Chriſtianiſſimi, principum, ſub eiſdem datis modo & forma, & ſimilibus ſchedulis, præter tamen voluntatem & mentem dictorum principum, ut rationabiliter credi debet, fieri & publicari procuraverunt & ordinaverunt. Sed hæc ut falſa, ficta commentitiaque ſunt, & non ex zelo caritatis & religionis, ſed odii fomite & inimicitiæ procedentia; ita omnibus principibus, nec non Chriſti fidelibus cupimus nota fieri. Quis enim tanti erroris particeps eſt, qui nos de negligentia erga convocationem concilii redarguere poſſit, cum nihil nobis per ultimos undecim annos, quibus cardinalatus officio functi ſumus, magis cordi fuerit, quam celebrari videre generale concilium, & eccleſiæ Romanæ ſtatum in melius reformari? Quid enim felicis recordationis Alexandro ſexto Romano pontifici prædeceſſori noſtro magis nos odioſos fecit, niſi ſtudium & cura generalis concilii celebrandi? Quid nos terra marique jactavit, cum nobis idem Alexander prædeceſſor eſ-

SESSIO I.

* al. ad ſpiritum blaſphemiæ.

SESSIO I.

set infensus ? Quid toties Alpes transcendere, transalpinas Gallias peragrare per æstus, nives & glacies compulit, nisi quod nitebamur, ut a Romano pontifice concilium indiceretur, convocaretur & celebraretur ? Nota recensemus, & principibus Christianis apertissima, imo illis ipsis qui nos & fratrum nostrorum collegium criminantur, dudum pleneque comperta. Quare anteactæ vitæ ratio apud prudentes de præsenti & futuro vitæ rationem facit, nulla subest ratio, cur dicti cardinales qui a nobis recesserunt desperent nos facturos, quod tam longo tempore, tam ardenter, & non sine vitæ discrimine, fieri desideravimus & studuimus. Aperiant oculos cordis, & odii obstacula resecent, cogitent, qua voce, quibus oculis, qua facie promiserimus, ut dicunt, in nostra ad pontificatum assumptione, juraverimus & voverimus generale celebrare concilium : quoniam nostræ promissioni interfuerunt certe palpabunt, nos non sola voce, non simulate, sed in cordis simplici veritate id egisse quod prædicant. Quod si ea quæ diximus, attendere nolunt, examinent & inspiciant omne studium in pontificatu nostro circa præmissa. Nonne omnes principes Christianos, qui ad obedientiam ex more præstandam miserunt oratores admonuimus de celebrando generali concilio, deque expeditione in perfidos Turcas conciliariter decernenda, assumenda & prosequenda ? Nonne primo pontificatus nostri toto biennio Christianos potentatus pacare studuimus, ut conciliatis animis concilium iniretur ? Quid ultra facere debuimus aut potuimus ad restituendam ecclesiæ pacem, quod omiserimus ? Novit ipse cardinalis, qui edicti seu indictionis hujusmodi & contentorum in ea se aurigam profitetur, & * clavium. * clavi moderatorem prædicat, quid a nobis habuerit in mandatis, cum ad Romanorum imperatorem electum per universam Germaniam illum nostrum & sanctæ sedis apostolicæ legatum misimus ; communicet illa fratribus suis, qui cum illo sentire videntur ; proferat monita in scriptis illi tradita : certo certius, & luce meridiana clarius erit, hanc indictionis desperationem de celebrando a nobis concilio, nedum levem & inanem, sed falsam, irrationabilem, impossibilemque fuisse. Nulla nostra culpa, neque sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, dilata est generalis concilii indictio, convocatio & celebratio. Distulit hæc infelicitas temporum, quæ sub eodem Alexandro prædecessore nostro vexare cœpit Italiam, & adhuc vexare non cessat ; & instans necessitas recuperandi terras & jura ejusdem Romanæ ecclesiæ. Nam propositum nostrum semper ad concilii celebrationem promptissimum atque intentissimum fuit. Quare spiritum diffidentiæ deponant, & ita hujusmodi calumniæ auctores reversi ad cor, mordere desinant pastorem & patrem animarum suarum. Desinant etiam calumniari fratres suos ejusdem Romanæ ecclesiæ cardinales. Quod si tam ardenter illis cordi est, se caput & auctores generalis concilii constituere, quid ad hanc rem facto opus sit prius discant. Revovant sanctorum patrum & Romanorum vitas pontificum, & antiquum morem indicendi & convocandi & celebrandi concilium ; traditiones & leges super his editas a patribus inspiciant, videbunt hujusmodi concilia a solis Romanis pontificibus esse indicta, & aliter indicta, rata non fuisse. Quod vero attinet ad constitutionem concilii Constantiensis quæ incipit, Frequens hujusmodi ; ea ad octuaginta annos servata non fuit : & si servata fuisset, teste piæ memoriæ Eugenio papa IV. etiam prædecessore, ac sacrorum canonum sanctionibus, ex causis prædictis licuit nobis transgredi ; & quod fortius est, stante legitimo impedimento, de quo supra, eam locum non habere certo certius est. Votum autem & juramentum, quod ex prædictis causis de jure nobis transgredi licuisset, & transgressi non sumus, quando quidem legitimo impedimento detenti, non potuimus observare : & quia votum & juramentum, quantum ad hanc materiam attinet, in foro conscientiæ versantur, de æquitate canonica purgatio moræ semper admittitur. Desinant nobis & fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus negligentiam impingere, quæ, ut præmittitur, nulla fuit ; & si qua fuisset, ipsis cum Alexandro prædecessore præfato & nobiscum manentibus multo magis imputari posset. Quod autem docentes juxta prophetam, linguas suas loqui mendacium, & contra divinum præceptum, adversus principem populi sui maledicentes, confingunt in nos crimina, & ea quidem, ut asserunt, durantia, gravissima, notoria, scandalizantiaque universalem ecclesiam ; dicuntque propterea negligentibus aliis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ad eos devolutam concilii congregandi facultatem ; non miramur : quoniam, teste Hieronymo, schismatici, cum dubitant causas suas damnari, in contumelias prosiliunt. Dicant prædicti nomine tantum cardinales Dathan & Abiron, Acaciumque & Dioscorum repræsentantes, tenebrarum filii, numquid summo pontifici spectet & pertineat congregare concilium, etiam si de sua causa agatur ? Legant ultra antiquos, gesta Constantiensis concilii, in quibus se potissimum fundant, ut ex eis tamquam Judei ex propriis codicibus confundantur : reperient, Joannem papam XXII. de cujus potissimum causa agebatur, concilium Constantiense hujusmodi indixisse. Cum ergo concilium predictum congregare parati simus, satis constat, dolosas eorum linguas locutas fuisse mendacium. Sed si hæc omnia cessarent, stantibus impedimentis prædictis, in qua negligentia dici possunt esse fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales hujusmodi non requisiti ad concilium congregandum, ita ut ad pauciissimos, Romano pontifici eorum culpa ambitioneque infensos, schismaticos, ac extra domum Dei positos, potuerit potestas universalis ecclesiæ devolvi, imo potius ab eis usurpari ? Adjiciamus ergo nunc hujusmodi potestatis abusum ostendere trium mensium & quatuordecim dierum ab eis tempus in suo, ut volunt, edicto seu convocatione assignatum, & ad œcumenicum concilium congregandum : hoc tam brevi temporis spatio poterit nationibus Christianis a Mediolano remotissimis legitime innotuisse ? Poteruntne, si innotuisset in termino, diœcesanas & metropolitanas synodos convocare, celebrare & perficere ? Poteruntne, qui venturi decernerentur, ad tantum iter necessaria conquisiviisse ? Poterunt principes accedere volentes, populis sibi subditis & status sui securitati * bonæ consuluisse ? Poterunt, quos mittere decreverint, procuratores aut oratores plene informatos mittere ? vix cursor expeditus trium mensium & semi spatio ire & redire posset sine sarcinis,

* bene

Ut-

unde & quo ipſi graves viros & multa ſecum impedimenta trahentes, ſine quibus venire non poſſunt, putant, imo decernunt, accedeſe poſſe & oportere. Quare ſi nihil aliud, indictionem concilii quam attentaverunt, in tempore præfixo accedendi impoſſibilitas ipſa penitus enervat: ſed poſſibile fuerit & aliqua ratione decretum hoc ipſum concilii tempus, loci ratio indictionem ipſam nullam facit. Locus concilii commodus eſſe debet & tutus. Quis ignorat (quod dolenter dicimus) urbem Piſas prope quatuordecim continuos annos obſeſſam duriſſime fuiſſe, & ad eam deſolationem bello redactam, ut rariſſimæ domus integris parietibus in illa conſiſtant, & fere nullæ ſint, quæ contignationibus & ſolariis muniantur; Habitarentne ibi ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, principes ſæculares, vel oratores eorum, communitatum item nuntii? Habitarentne doctores celeberrimi, tam divini juris quam humani, ruinoſas domos, civitatemque penitus deſolatam pro celebrando œcumenico concilio? Nunquam talibus in locis ſcriptum eſt concilium generale fuiſſe celebratum. Revolvantur omnes conciliorum œcumenicorum hiſtoriæ: apparebit patribus noſtris ſanctis ſane & prudentibus viris, pro celebrando concilio ante omnia cordi fuiſſe, eligere civitatem amplam, ædificiis accommodatam, ſalubtis aeris, fertilis ſoli, convehendis commeatibus faeilem: quæ omnia ſi Piſis adeſſe quiſpiam affirmaverit, ruinæ civitatis, ædificiorum rudera, villarum & vinearum everſiones redarguant ſic dicentem. Hæc tamen ſi Piſis eſſent integra, ut non ſunt, nec affirmari poſſunt ſine impudentia; quomodo eſt ad Piſas tutus acceſſus, vel in ea manſio, cum omnis Tuſcia arma nunc tractet, & nos pro paſtorali quod gerimus, officio, nil magis premat, quam Florentinos & Senenſes, inter quos fremit bellum, ne ſe armis invicem impetant, continere? Fidem de re hac facere poſſunt plerique Chriſtiani principes, a nobis ſæpius & inſtantius requiſiti, ſuam per literas & nuntios auctoritatem & gratiam interponere, ut ſi inter ſe ii populi pacem habere noluerint, per inducias ſaltem ab armis abſtineant. Igitur cum ex præmiſſis & aliis etiam notiſſimis cauſis, acceſſus ad Piſas, vel ibi manſio ſecura habenda veriſimiliter credi non poſſit, cum civitas ipſa deſolatione, habitatorum pro concilio non ſit fulta; cum ager vaſtitate ſit deſolatus, cum tempus in edicto ſeu indictione præfixum ſufficere non poſſit, & terminus aſſignatus ab illis tempori generali concilio celebrando dari ſolito non reſpondeat: cum inſuper indicentes nulla ſint auctoritate ſuffulti, & ſi quam habere poſſent, illa, ut decuit & fieri oportuit, imo debuit, non ſint uſi; cum edictum ipſum ſeu convocatio de falſitate ſe convincant: Nos conſiderantes, quanta cum difficultate & temporis diuturnitate prædeceſſores noſtri præfati in eorum conciliis celebratis priſcas hæreſes & ſchiſmata, etiam aliquando imperiali majeſtate adjuvante, ſuſtulerunt, quodque illa in totum extinguere nequiverunt, cum eorum aliqua (quod dolentes referimus) uſque ad hodiernum diem in ſua pertinacia perdurent, quamque calamitoſa fuerint præfatis & omnibus Chriſti fidelibus ſchiſmatum tempora, ſupradicta omnia, tamquam perniciosiſſima ſchiſmatum atque errorum ſeminaria, quæ aliquamdiu conniventibus oculis toleravimus, expectantes eorum ad eor reverſionem, ob Chriſti caritatem xelumque domus ſuæ diſſimulare ulterius non valemus, timentes nobis improperari illud Ezechielis: *Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis vos murum pro domo iſrael*: verentes etiam, ne figmenta erroreſque prædicti Chriſti fidelium minus eruditorum mentes aliquo infidelitatis laqueo involvant, apud quos ſæpe, ut inquit Origenes in cantica, pulcriora videntur mendaciorum ſophiſmata, quam documenta veritatis: & ne error cui non reſiſtitur, approbari videatur, & veritas Deique cauſa, & jura indefenſa opprimantur, habita ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus matura deliberatione, de eorumdem cardinalium concilio & unanimi conſenſu, ac de apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, prædictas indictionem, convocationem & publicationem aſſertas, ſchiſmaticæ conventiculæ, ſynagogæ ſatanæ, & eccleſiæ malignantium, per Dathan & Abiron auctores ſchiſmatum, eorumque ſocios, & alias ſupradictas procuratorio nomine dictorum cariſſimorum filiorum noſtrorum Maximiliani imperatoris Romanorum electi, & Ludovici Francorum regis Chriſtianiſſimi, illuſtrium principum, factas, indictas & publicatas, omniaque & ſingula in eis & qualibet eorum contenta, & inde ſecuta quæcumque, quorum, tenores, ac ſi de verbo ad verbum præſentibus inſererentur, pro ſufficienter expreſſis & inſertis haberi volumus, tamquam a non habentibus facultatem, & ex minus legitimis cauſis ac incongruis terminis & loco, nulla, irrita & inania, non legitime ad ſcindendum & ſcandalizandum univerſalis eccleſiæ unitatem facta, ne canceroſus morbus invaleſcat, reprobamus, revocamus, caſſamus, irritamus & annullamus, revocataque, irrita, caſſa, reprobata & annullata haberi volumus, ac, prout ſunt, nullius roboris vel momenti fuiſſe & eſſe decernimus & declaramus. Diſtrictius ſub excommunicationis, anathematis & maledictionis æternæ, ac dignitatum & beneficiorum eccleſiaſticorum quorumcumque ſæcularium vel regularium, feudorum, indultorum, privilegiorum, conceſſionum, facultatum & gratiarum privationum ipſo facto, infamiæ, & aliis in univerſalem eccleſiam ſcandalizantes, & ſchiſma in ea diſcordiamque ſuſcitantes, eiſque conſilium, auxilium vel favorem præſtantes, tam a jure quam alias promulgatis & indictis pœnis inhibemus. Nec non eiſdem cardinalibus qui a nobis receſſerunt, ut præfertur, ac omnibus & ſingulis cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, qualitatis, conditionis, præeminentiæ, auctoritatis & nobilitatis exiſtentibus, & quacumque eccleſiaſtica, etiam cardinalatus, patriarchali, * provinciali, archiepiſcopali, epiſcopali, abbatiali, ſeu ſæculari, regali, reginali, ac etiam imperiali, ac aliis dignitatibus & præeminentiis fulgentibus, & quos ab omni vinculo juramenti, conventionis, obligationis & promiſſionis per eos forſan factarum, propterea abſolvimus & liberamus, ac abſolutos & liberatos fore nuntiamus, ne indictionibus, publicationibus & convocationibus prædictis, omnibuſque aliis & ſingulis, vel eorum aliquo, per reprobos aut alios præfatos, vel eorum aliquem, ut præfertur, factis, directe vel indirecte, tacite

Ezech. 13.

* primitiali

SESSIO I.

te vel expresse, seu quovis quæsito colore adhæreant, accedant, intersint, obediant, assistant, consilium, auxilium vel favorem præstent, aut quomodolibet intendant, ut pessima * facta suis erroribus confusa tamquam nebula dissolvantur, etiam inhibemus. Omniaque & singula, civitates, terras & loca quæcumque, ad quæ perversa concilia, seu potius conciliabula, schismaticas conventiculas, synagogas, ac ecclesias malignantium hujusmodi indicentes, & eis adhærentes, obedientiam, consilium, auxilium vel favorem aliquem, ut præfertur, præstantes, & eorum quemlibet declinare contigerit, & in quibus concilia seu conciliabula, aut ecclesias malignantium hujusmodi celebrari vel coadunari & congregari contigerit, ecclesiastico subjicimus interdicto. Et nihilo minus bonam intentionem nostram exequi volentes, ut antiquæ hæreses quæ in diversis Christianorum partibus nondum extinctæ sunt, & pessimum noviter pullulans schisma, extinguantur, reformationique morum tam ecclesiasticorum quam sæcularium personarum, quæ de jure vel consuetudine reformationi vel determinationi concilii subjiciuntur, bellorumque imminentium seditioni consulatura, unicuique quod suum est reddatur, justitia & pax sese invicem osculentur, Christique fideles in pace & unitate, in Dei nomine, non ex passionum privatarum fomite, qui, ut ex gestis diversorum conciliorum apparet, pessimos effectus parere consuevit, congregati, ad faciendum expeditionem contra infideles jam regnum Siciliæ infestantes, meliora ac nobiliora loca Christianorum occupantes, præsertim Jerusalem matrem nostram antiquam, & ex antiqua Christianorum negligentia deperditam, facilius & promptius intendant: In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, qua in terris fungimur, de simili eorumdem fratrum consilio & assensu, œcumenicum, universale ac generale concilium in alma urbe nostra communi omnium patria, loco aptissimo & tutissimo, apud Lateranum, ubi plurima concilia per antiquos & patres nostros habita fuerunt, & altissimus Petri sedem collocari voluit, literatorumque & peritorum numerus copiosus habetur, post festum resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime futurum, inchoandum, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo, die Lunæ decimanona mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam ejusdem resurrectionis, celebrandum, &, ut sequitur, auctore domino finiendum, nuntiamus, convocamus, statuimus, indicimus & ordinamus, licet nos non lateat, hanc novem mensium præfixionem pro sacro concilio generali celebrando, ex tot longinquis mundi partibus venturis fortassis non sufficere, & de brevitate notari posse ad tantam rem peragendam, præsertim cum a sanctis patribus Romanis pontificibus prædecessoribus nostris assignato tempori ad similia generalia concilia congreganda non respondeat, qui nunquam minus quam annum ad hoc inchoandum assignasse reperiuntur. Sed quia ad Christianissimum regem prædictum, & quosdam alios principes de inchoando generali concilio in tempore præsentibus inserto, literas dedimus: & insuper, ne volentibus nos &

* fecta.

Psal. 84.

venerabiles fratres nostros ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales calumniari, ansam daremus, si longius tempus statuissemus, visum est nobis hunc terminum assignare. Insuper præfatis & aliis venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælatis præsertim sub vinculo juramenti ad visitandum certis temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, etiam tempore suæ promotionis adstrictis & obligatis, non obstantibus quibusvis concessionibus privilegiis & indultis, eis eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis, quæ pro expressis habentes, ex certa scientia & plenitudine præmissis, cassamus, irritamus & annullamus. Omnibusque aliis ecclesiasticis vel sæcularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneantur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum, pœnis, mandamus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate nostra fiendam, in dicta urbe morari debeant, nec non carissimos in Christo nostros & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios Maximilianum Romanorum imperatorem electum prædictum, ceteroſque Christianorum illustrissimos reges, duces, marchiones, comites & alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ rogamus, hortamur & monemus, ut opem & operam adhibeant efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam sæculares personæ, in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento prædicto, accedant, postpositis odiis, conciliatis animis in Spiritu sancto, non autem passionibus repleti, veramque domum Dei facientes, & his quæ ad Dei laudem, ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, schismatum vero & hæresum totalem extirpationem, fideliumque prædictorum pacem & salutem concernunt, caritate muniti intendant. Et ne ad tantum laudabile & necessarium opus accedere debentes aliquibus de causis seu figmentis ab accessu ad dictum concilium Lateranense quomodolibet retrahantur, omnibus & singulis in congregationibus conciliorum generalium adesse solitis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, eorumque servitoribus & familiaribus cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis vel nobilitatis existentibus, ecclesiasticis &. sæcularibus, pro se bonis eorum quibuscumque per civitates, terras & loca terrestria & maritima dictæ Romanæ ecclesiæ subjecta, ad concilium Lateranense, ad urbem hujusmodi veniendi, & in ea morandi & libere consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, etiam post quatuor menses post dicti concilii Lateranensis conclusionem & dissolutionem, liberum, tutum & securum salvumconductum ad plenam & omnimodam securitatem de consilio & potestate præmissis, damus & concedimus, aliosque sal-

NNO RISTI 512.

vos conductus & ſecuritates habere cupientibus A dare pollicemur, eoſque benigne & caritative tractabimus & ſuſcipiemus. Mandantes ſub indignationis noſtræ & aliis arbitrio noſtro infligendis pœnis, omnibus & ſingulis gentibus noſtris armigeris, equeſtribus & pedeſtribus, ac arcium noſtrarum caſtellanis, civitatum, terrarumque & locorum dictæ Romanæ eccleſiæ ſubjectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus, locatenentibus, poteſtatibus, officialibus & vaſſallis, ut, non obſtantibus quibuſvis conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, legibus imperialibus, ſtatutis quoque & conſuetudinibus municipalibus, etiam juramento, confirmatione apoſtolica, aut quavis alia firmitate roboratis, quæ ſalvoconductui & ſecuritati præ- B miſſis in aliquo derogare, ſeu illos quomodolibet impedire poſſent, etiam ſi talia forent, de quibus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa & individua, non autem per generales clauſulas id importantes, mentio ſeu quævis alia expreſſio habenda foret, illarum omnium tenores præſentibus, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, pro expreſſis habentes: vecientes ad concilium Lateranenſe hujuſmodi libere, tute & ſecure tranſire, morari & recedere permittant

tamque & permitti faciant, ne tantum * taleque laudabile & neceſſasium concilium Lateranenſe diſtrahatur, & ut ad illud venientes tute & in pacis tranquillitate vivere, dicere & expedire valeant, quæ omnipotentis Dei honorem con- C cernent, totiuſque eccleſiæ ſanctæ ſtatum. Decernentes nihilo minus irritum & inane, quid quid contra indictionem concilii Lateranenſis

f. indicti per nos * indictam hujuſmodi, ſeu ad impedimentum, præjudicium aut dilationem ejuſdem, per ſchiſmaticam conventiculam & eccleſiam malignantium prædictis, ſeu quemvis alium, quavis auctoritate, quovis ingenio aut quæſito colore, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Inſuper, ut præmiſſa omnia & ſingula ad omnium, ad quos ſpectat, notitiam & cognitionem deveniant, omniumque quæ in præſentibus literis continentur, certa & indubitata notitia habeatur, nulluſque præmiſſorum ignorantiam juſte prætendere poſſit, D nec ſe legitime excuſare, cum etiam ad intimandum aliquibus perſonaliter in præſentibus literis comprehenſis tutus non pateat acceſſus, literas prædictas: Volumus & decernimus, præſentes literas noſtras, per aliquos curiæ noſtræ curſores vel notarios publicos, in baſilica principis apoſtolorum & eccleſia Lateranenſi, hora divinorum, dum ibi multitudo populi ad divina audiendum convenire & congregari conſuevit, publice ac alta & intelligibili voce legi & publicari & dictarum eccleſiarum portis ſive valvis, & in acie campi Floræ & cancellariæ apoſtolicæ affigi, & ibidem per aliquod temporis ſpatium dimitti debere, ut ad ſingulorum notitiam publicamque notionem devenire poſſit: E tranſumptiſque illarum manu publicorum notariorum factis vel ſubſcriptis, ſigilloque alicujus prælati munitis, fidem indubiam adhiberi, omneſque & ſingulos in illis comprehenſos, & ad quos pertinet, perinde arctari & conſtringi ac teneri & obligari ad obſervantiam omnium & ſingulorum in eis contentorum, cujuſcumque gradus & dignitatis exiſtant, eccleſiaſticæ vel mundanæ, poſt lapſum unius integri menſis a data præſentium numerandi, in omnibus & per omnia, & perinde ac ſi perſonaliter & in propria perſona intimatæ fuiſſent, & eis perſonaliter præſentatæ, præſentium tenore decernimus, ſtatuimus & declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ reprobationis, revocationis, caſſationis, irritationis, annullationis, declarationis, abſolutionis, liberationis, inhibitionis, interdicti, nuntiationis, convocationis, ſtatuti, indictionis, ordinationis, conceſſionis, mandati, voluntatis & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. SESSIO I.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo undecimo, quintodecimo Kal. Auguſti, pontificatus noſtri anno octavo.

Sigiſmundus.
D. de Comitibus.

Ego Julius catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

Dominus mihi adjuter, non timebo quid faciat mihi homo.

Sanctus Petrus, ſanctus Paulus.

Julius papa ſecundus.

Ego Raphael epiſcopus Oſtienſis, cardinalis ſancti Georgii, camerarius, ſubſcripſi.
Ego Dominicus epiſcopus Portuenſis, cardinalis ſancti Marci, ſubſcripſi.
Ego Jacobus epiſcopus Albanenſis, cardinalis Arborenſis, ſubſcripſi.

Cardinales presbyteri.

Ego Nicolaus cardinalis tituli ſanctæ Priſcæ, ſubſcripſi.
Ego F. cardinalis de Claromonte manu propria.
Ego Marcus tituli S. Mariæ Tranſtiberinæ cardinalis Senogallienſis.
Ego Robertus tituli S. Anaſtaſiæ presbyter cardinalis Nannetenſis.
Ego Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Chriſtophorus tituli ſanctæ Praxedis presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Sixtus tituli ſancti Petri ad vincula presbyter cardinalis, vicecancellarius, ſubſcripſi.
Ego Chriſtophorus Eboracenſis tituli ſancti Petri & Marci presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Antonius tituli ſancti Vitalis presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Petrus tituli ſancti Euſebii presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Achilles tituli ſancti Sixti presbyter cardinalis Bononienſis ſubſcripſi.
Ego F. tituli ſancti Clementis presbyter cardinalis ſubſcripſi.

Decani cardinales.

Ego Joannes ſanctæ Mariæ in Domnica diaconus cardinalis de Medicis, manu propria ſubſcripſi.
Ego Alexander ſancti Euſtachii diaconus cardinalis de Farneſio, manu propria ſubſcripſi.

Ego

SESSIO I.

Ego Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconus cardinalis de Aragonia, manu propria ſubſcripſi.

Ego Marcus ſanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis * Cornelius, manu propria ſubſcripſi.

* de Cornelius.

Ego B. ſancti Hadriani diaconus cardinalis ſubſcripſi.

Ego Alphonſus S. Theodori diaconus cardinalis Petrucius ſubſcripſi.

A tergo vero * dictæ bullæ erant verba executionis & publicationis & intimationis dictæ bullæ per tres curſores infra ſcriptos facta ſub hac forma, videlicet:

* dictarum litterarum apoſtolicarum infraſcripta verba erant.

Anno a nativitate domini 1511. indictione decimaquarta, die vero Veneris vigeſimaquinta menſis Julii, pontificatus ſanctiſſimi domini noſtri Julii divina providentia papæ II. anno octavo, retro ſcriptæ literæ apoſtolicæ convocationis concilii generalis, publicatæ & affixæ fuerunt in valvis ſancti Jacobi Hiſpanorum de Urbe, dum celebrabantur divina, ubi magna multitudo convenerat, tam curialium quam officialium, & Romanorum, propter feſtum ſolemne quod in eadem eccleſia celebrabatur. Eadem die in Veſperis, dum celebrabantur divina, publicata & affixa fuit in valvis principis apoſtolorum de Urbe. Die vero ſequenti Sabbati, retroſcriptam bullam in baſilica principis apoſtolorum de Urbe, hora miſſæ, dum celebrabantur divina, & multitudo copioſa aſſiſteret, ego Petrus Mengivar præfati domini noſtri papæ curſor alta & intelligibili voce coram omni populo dictam bullam de verbo ad verbum legi, lectamque ad valvas dictæ baſilicæ affiximus, & per ſpatium unius horæ affixam dimiſimus. Eadem die dictam bullam publicavimus & affiximus in valvis cancellariæ apoſtolicæ, & affixam dimiſimus, durante cancellaria. Eadem die in eccleſia ſancti Joannis in Laterano hora veſperarum, dum celebrabantur divina, ego Petrus Mengivar ſanctiſſimi domini noſtri papæ curſor dictam bullam alta & intelligibili voce legi, lectamque ad valvas dictæ eccleſiæ affiximus & publicavimus, & per ſpatium unius horæ affixam dimiſimus. Eadem die retroſcriptam bullam publicavimus, & affixam dimiſimus per ſpatium duarum horarum in acie campi Floræ, ut moris eſt, per nos Onophrium Baleſtarium, Petrum Mengivar, & Joannem Bernardi, præfati domini noſtri papæ curſores. Et ita fidem facimus, & manibus propriis ſcripſimus & ſubſcripſimus,

Ita eſt, Onophrius Baleſtarii curſor.

Ita eſt, Petrus Mengivar curſor.

Ita eſt, Joannes Bernardi curſor.

Deinde prælibatus ſanctiſſimus dominus noſter dominus Julius papa II. prorogavit concilium generale hujuſmodi ad certum alium terminum, ut in literis apoſtolicis deſuper confectis plenius continetur, quarum tenor ſequitur, & eſt talis.

Bulla prorogationis concilii generalis.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Inſcrutabilis divinæ providentiæ altitudo ad hoc nos, maximæ poteſtatis deſuper plenitudine æradita, ſuper univerſum gregem dominicum præſulem conſtituit, ut ad removendum atque extirpandum de agro domini vepres, ex quibus poſſent eccleſiæ ſuæ ſanctæ & Chriſtianæ reipublicæ diſſenſiones & ſcandala provenire, cura & ſolicitudine aſſidua ac pervigili intendamus, & ut ea congruo tempore, & ſine alicujus incommodo & periculo expediri valeant, opportune provideamus. Nuper ſiquidem cupientes generale concilium in alma urbe noſtra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium conſilio & aſſenſu factam, die Lunæ decimanona præſentis menſis Aprilis, quæ erit feria ſecunda poſt octavam feſti reſurrectionis domini noſtri Jeſu Chriſti proxime præteriti, anctore domino celebrare, ut illa in eo ſtatuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & eccleſiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac ſchiſmatum & hæreſum totalem extirpationem, fideliumque pacem & ſalutem, ac bonum publicum eccleſiæ ſuæ ſanctæ, hujuſmodi venerabilibus fratribus noſtris patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, monaſteriorum abbatibus & prælatis, omnibuſque aliis eccleſiaſticis vel ſæcularibus, etiam regibus & principibus, ceteriſque perſonis, quæ de jure vel conſuetudine in congregationibus generalium conciliorum ſolent intervenire, ceſſante legitimo impedimento, de quo legitime docere tenerentur per ſe vel alios idoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, ſub excommunicationis, aliiſque de jure vel conſuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi ſolitis pœnis, mandavimus, ut ad ipſum concilium Lateranenſe accedere, & uſque ad dicti concilii concluſionem & diſſolutionem per nos vel anctoritate noſtra faciendam, in dicta urbe morari deberent: nec non cariſſimos in Chriſto filios noſtros & ejuſdem Romanæ eccleſiæ filios, Maximilianum in Romanorum imperatorem electum, ceteroſque Chriſtianorum reges illuſtres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles in virtute ſanctæ obedientiæ rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & ſingulæ tam eccleſiaſticæ quam ſæculares perſonæ in eorum regnis, ducatibus & dominiis conſiſtentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel conſuetudine intereſſe conſueverunt, ad concilium Lateranenſe hujuſmodi, ceſſante impedimento prædicto, accederent, prout in noſtris inde confectis literis plenius continetur, ac locum apud Lateranum pro concilio hujuſmodi habendo [a] præparavimus, & pro reformatione prædicta ſtatuenda, puro corde & recta voluntate adimplere proponimus, ac ex literis cariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Ferdinandi Aragoniæ & Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illuſtrium, aliorumque principum, nobis conſtet, epiſcopos & alios prælatos regnorum & dominiorum ſuorum, ad concilium per nos indictum venire, & in itinere eſſe. Verum propter conflictum apud civitatem noſtram Ravennam Romandiolæ provinciæ nuper habitum, ubi magna hominum ſtrages ſecuta fuit, cum non ſolum rei militari operam dantes, ſed etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti exiſtant, & propterea etiam prælati & alii ad concilium hujuſmodi venientes ſine magno incommodo & vitæ diſcrimine per civitates & lo-

[a] *Lege*, paraverimus.

NNO RISTI 512.

opter

ca Romandiolæ, & illis circumvicina transire non valeant, viarumque itinera tuta non sint, ac proxima dies Lunæ, qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prælati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare noscatur, ipsique prælati adhuc non venerint, & * propterea præmissa remorari aliquamdiu cogantur. Nos igitur archiepiscoporum & episcoporum, ac aliarum personarum ad concilium hujusmodi accedentium periculis obviare, & eorum commodo providere volentes, habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, & ipsorum cummuni consilio & assensu, tempus concilii celebrandi hujusmodi ad hoc, ut archiepiscopi, episcopi & prælati, ac abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere existentes, inchoando concilio interesse possint, ad Kalendas Majas proxime futuras auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus, non obstantibus præmissis ac aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis & prorogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, quintodecimo Kalendas Maii, pontificatus nostri anno nono.

ALIA PROROGATIO SESSIONIS.

Successive vero idem dominus noster papa ad alium certum terminum concilium prædictum prorogandum duxit, & prorogavit, prout in Brevi apostolico desuper confecto plenius continetur, cujus quidem tenor ad verbum de verbo sequitur, & est talis.

Julius papa secundus, ad futuram rei memoriam.

Romanus pontifex dominici gregis suprema sibi dispositione commissi curam agere studens, ea quæ pro universalis ecclesiæ reformatione, & ejusdem gregis utilitate, ac catholicæ fidei & reipublicæ Christianæ exaltatione, certo præfixo tempore fieri ordinaverat, nonnunquam ad aliud breve tempus, subsistente causa, libenter prorogat & extendit. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu factam, die Lunæ decimanona præsentis mensis Aprilis, quæ fuit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime præteriti, auctore domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & hæresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiæ sanctæ, hujusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel sæcularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere tenerentur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores, vel oratores legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis pœnis, per quasdam mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, ac usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem, per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent. Nec non carissimos in Christo filios nostros, & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios, Maximilianum in Romanum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles, virtute sanctæ obedientiæ rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam sæculares personæ in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento prædicto, accederent, ac locum apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo præparaverimus, ac pro reformatione prædicta statuenda puro corde & recta voluntate adimplere proposuerimus, ac carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragonum & utriusque Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illustrium literis intelligeremus, episcopos & alios prælatos regnorum & dominiorum suorum ad concilium per nos indictum hujusmodi venire, & in itinere esse, ac propter conflictum apud civitatem nostram Ravennæ Romandiolæ provinciæ nnper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, non solum rei militari operam dantes, verum etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti existerent, & propterea prælati & alii ad concilium hujusmodi venientes, sine magno incommodo & discrimine transire non valerent, viarumque itinera tuta non essent, ac dies Lunæ, in qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prælati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare noscereretur, ipsique prælati tunc non venissent, & propterea remorari cogerentur: nos habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum communi consilio & assensu, per alias nostras literas tempus concilii celebrandi hujusmodi, ad hoc ut archiepiscopi, episcopi & prælati, & abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere hujusmodi existentes, inchoando concilio interesse possent, ad Kalendas Maii proxime futuras prorogavimus, prout in singulis nostris literis plenius continetur. Cum autem terminus prorogationis hujusmodi instare noscatur, & causæ prorogationis hujusmodi non solum non cessaverint, verum etiam novi incendii, quod prope urbem exoriri inceperat, & in dies magis augeri formidabatur, extinctioni summa diligentia operam dare studuerimus: nos itaque habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum consilio & assensu, concilii celebrandi tempus prorogatum hu-

SESSIO I.

SESSIO I.

hujusmodi, ut præfertur, ad festum inventionis sanctæ crucis, quod erit tertia Maii proxime futuri, auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus pariter & extendimus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die vigesimanona Aprilis 1512. pontificatus nostri anno nono.

Postmodum vero lectis supradictis bullis, idem reverendissimus dominus Alexander prosecutus est eamdem schedulam tenoris infra scripti.

Statuto itaque tempore congregati per Dei gratiam una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & nostra curia, præsignato in loco Lateranensis ipsius basilicæ, de sacræ synodi hujus consilio, publicæ fidelium paci, catholicæ fidei propagationi, & reformationi universalis ecclesiæ, nec non hæreticæ pravitatis nuper exortæ extirpationi intendentes, quia non satis in re tam ardua & ponderosa per se consilia humana sufficiunt, nisi divinum adsit auxilium, ab ipso per orationes & cultum Dei sumentes initium, hoc sacro generali approbante concilio statuimus, ut hac ipsa die * speciali ad hoc constituta celebretur missa, quemadmodum est per Dei gratiam celebrata: quam etiam jussimus & in hac & in singulis aliis collegiatis, tam sæcularibus quam regularibus urbis Romæ ecclesiis semel in hebdomada, videlicet feria secunda, sacro hoc durante concilio celebrari. Utque ferventius ejusdem sacri concilii celebrationi fideles assistant, ampliori se gratiæ munere sentientes refectos, omnibus vere pœnitentibus & confessis, videlicet sacerdotibus easdem missas celebrantibus, pro singulis missis annos tres, interessentibus vero duos de injunctis eis pœnitentiis in domino relaxamus in forma ecclesiæ consueta. Ad cujus missæ etiam celebrationem hortamur venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, nec non patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, ceterosque in sacerdotali ordine constitutos, ut & ipsi ad impetrandum divinum auxilium cum devotione singulis septimanis prædictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus & celebrationi interessentibus similes gratias largimur. Hortamur in domino etiam omnes & singulos qui Christi nomine censentur, ut ad consequendum inceptæ rei prosperum successum & optatam consummationem, diligenter precibus, orationibus, jejuniis, eleemosynis, aliisque piis operibus velint insistere, ut Deus nostra & ipsorum humilitate placatus, dignetur felicem exitum huic sacræ congregationi concedere. Insuper, quia veterum conciliorum & patrum sanctorum instituta nos monet, ut a concernentibus catholicam fidem sacra incipiatur synodus, & servandam esse laudabilem consuetudinem censeamus, attendentes talia propter eorum arduitatem & pondus, diligentiam & spatium temporis capax exigere, hortamur omnes & singulos literarum peritiam habentes, quibus huic sacro generali concilio interesse continget, ut diligenter secum & cum aliis illa cogitent atque tractent, quæ eis videbuntur ad hanc rem utilia & opportuna, & cum primum commode poterunt, illa ad nostram hujusque sacræ synodi notitiam referant, ut tempore opportuno terminari possint, quæ tenenda vel repudianda pro utilitate & ipsius catholicæ fidei incremento videbuntur. Hortamur propterea congregatos hic omnes, aliosque ad synodum hanc sacram venturos, ut cogitare diligenter velint, deinde proponere ea per quæ possit etiam congregatio catholicorum ad debitam reformationem & tranquillitatem optatam Deo juvante perduci. Nostræque intentionis & mentis est, ut omnes hac causa congregati cum omnimoda libertate dicere, consulere & facere omnia & singula quæ ad præmissa putaverint pertinere, possint & valeant, juxta aliorum conciliorum antiquorum consuetudinem. Ut autem notus sit omnibus modus, qui in sacræ hujus synodi processu erit servandus, tam quoad ea quæ dicenda terminandaque erunt, quam quoad confessum & gestum, juxta tenorem canonis Toletani, erit hic norma notata.

In loco benedictionis considentes sacerdotes domini, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut ullis tumultibus perturbari, nullis etiam vanis fabulis & risibus agi, & quod deterius est, obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. *Si quis enim*, ut ait apostolus, *religiosum se putat, non refrenans linguam suam, sed cor suum seducens, hujus vana est religio*. Cultum enim suum justitia perdit, quando silentia judicii obstrepentium turbatio confundit, dicente propheta: *Erit enim cultus justitiæ, silentium*. Debet ergo, quidquid aut considentium consultationibus agitur, aut a causantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus * sensus audientiam turbent, nec judicum vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii hæc quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium conturbaverit, juxta legis divinæ edictum, quo præcipitur: *Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium*: cum omni dedecore * de confessione abstractus, a communi cœtu recedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat. Quoniam vero communiter contingere potest, quod aliqui ex considentibus non erunt in sedibus debitis collocati, eodem sacro approbante concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli ecclesiasticæ vel seculari personæ præjudicium generetur. Quia etiam ad prosecutionem hujus generalis concilii ministri & officiales idonei requiruntur, hoc eodem sacro approbante concilio, infra scriptos spectatæ fidei sufficientesque viros ad ipsa ministeria deputavimus, videlicet: In primis dilectum filium nobilem virum Constantinum Conunatum Macedoniæ ducem, Achaiæ principem, generalem concilii custodem, conservatores almæ Urbis & officiales Romanos loci ipsius concilii. Milites autem Hierosolymitanos, personæ nostræ curam habere volumus. Item dilectos filios Nicolaum Lipamanum, Franciscum Spinulam, Alphonsum de Lerma & Paulum de Cesis, notarios, qui videndi omnes scripturas quæ in eodem concilio fient, curam habeant specialem, ita quod concorditer & ordinate fiant, sicut decens est, & omnibus ordinatis in præfato concilio se subscribant. Nec non dilectos filios magistrum Benedictum Trulleri, Bernardum Sculteti, Bernardinum de Conteras, Franciscum de Atavantis, præfati concilii notarios & scribas, qui notariis supradictis subalternent. Item dilectos filios Thomam Phædram bibliothecæ

no-

* specialis

Tolet. cap. 1 in lo

Jacob.

Isa.

* sen dient contu nec j vigor

Prove

* al. fusion

NNO IRISTI 512.

noſtræ præfectum, & Bartholomæum Salicetum, ejuſdem concilii ſecretarios: nec non dilectos filios Jacobum Simonetam cauſarum ſacri palatii auditorem, Hieronymum de Genuſiis apoſtolicæ cameræ auditorem, Alvarottum de Alvarottis literarum apoſtolicarum abbreviatorem ex majori parco, Manilium Rabbum acolytum capellæ noſtræ, ſcrutatores votorum. Quorum duo ex una, alii vero ex altera præfati concilii parte vota ſcrutentur, & cum ipſis duo ex eiſdem notariis, & duo ex ſcribis ſupradictis in votorum ſcrutatione ſemper debent intereſſe. Dilectos filios Paulum Plancam, Juſtinum de Caroſiis fiſcalem, Angelum de Ceſis, Joannem Baptiſtam de Senis, Melchiorem de Bardaſinis, advocatos; Marianum de Cuccinis fiſcalem, Thomam Regis & Bernardum Mocharum procuratores. Locorum autem aſſignatores, Paridem de Graſſis, & Baltaſſarem Nicolai Viterbienſem, magiſtros ceremoniarum volumus * loca aſſignare debentibus in concilio ſedere. Si qua vero legenda occurrerint ſeſſione ſequenti, venerabilem fratrem archiepiſcopum Spalatenſem ei muneri deputamus.

eſſe, & s

Lecta itaque ſchedula hujuſmodi, idem reverendiſſimus dominus Alexander petiit ab omnibus, ſi placebant eis contenta in ſchedula: & omnes annuerunt, quod ſic, nemine diſcrepante. Deinde infra ſcripti officiales in ſupradicta ſchedula contenti, ad pedes præfati ſanctiſſimi domini noſtri, tactis ſacroſanctis ſcripturis, præſtiterunt corporale juramentum, & quilibet eorum præſtitit, de fideliter exercendo officia eis commiſſa: videlicet, reverendus pater dominus Alphonſus de Lerma, & Paulus de Ceſis, protonotarii apoſtolici de numero: dominus Alvarottus de Alvarottis, literarum apoſtolicarum de majori parco abbreviator: excellentes juris utriuſque doctores, domini Paulus de Planca, Juſtinus de Caroſiis, Angelus de Ceſis, Joannes Baptiſta de Senis, & Melchior de Bardaſinis, advocati; dominus Bernardus Mocharus & Thomas Regis, procuratores: domini Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Conteras, ſcribæ: excellens juris utriuſque doctor dominus Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Jacobus de * Fragapanibus, & Petrus Pauli de Vechis, Urbis almæ conſervatores: & dominus Fabricius de Careto, Sixtus de Ruvere, Petrus Grimanus, priores & milites ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani. Et deinde idem ſanctiſſimus dominus noſter Julius commiſit reverendiſſimo domino Raphaeli epiſcopo Oſtienſi, cardinali ſancti Georgii, ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerario, ut reciperet & jurare faceret officiales abſentes in prædicta ſchedula contentos, præſentibus magiſtris ceremoniarum, &c. Et hæc fuerunt pro prima ſeſſione.

Fregepanus,

Inſuper idem reverendiſſimus dominus Alexander cardinalis, de mandato præfati domini ſtatuit & pronuntiavit ſecundam ſeſſionem fieri debere die Lunæ ſequentis hebdomadæ, quæ erit decimaſeptima hujus menſis, in qua tractabitur de annullatione geſtorum in conventicula ſatanæ & conciliabulo Mediolanenſi, ſeu Piſano, ſuper quo cogitare deberent. Super quibus omnibus & ſingulis magiſter Thomas Regis procurator fieri petiit per protonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publica, inſtrumentum & inſtrumenta.

SESSIO I.

Tenor vero ſermonis & orationis habitæ per reverendum patrem dominum archiepiſcopum Spalatenſem, præſente ſanctiſſimo domino noſtro & reliquis patribus concilii in habitu conſueto prælatorum, videlicet, cum pluviali ſericeo & mitra, aſcenſo ambone conſueto, ſequitur, & eſt talis.

Thomas Niger canonicus, archipresbyter & vicarius Spalatenſis, doctiſſimo & integerrimo M. Marulo nobili Spalatenſi, ſalutem.

Cum urbem Romam ſanctorumque reliquias ex voto inviſere ſtatuiſſem, eo tunc temporis evocatum ad concilium Lateranenſe Bernardum Zane archipræſulem noſtrum Spalatenſem operæprecium viſum eſt comitari. Quo cum longo poſtliminio tandem perveniſſem, peragratis omnibus pene ſanctorum ſacellis, eorumque ſacris reliquiis ex Chriſtianorum inſtituto adoratis, contigit interfuiſſe orationi ab eodem archipræſule noſtro luculentiſſime peroratæ coram maximo pontifice Julio II. ceteriſque patribus ex induſtria in Lateranenſis eccleſiæ ſynodo, ad id in prima ſeſſione congregatis. Quam quidem orationem, M. Marule, amicorum doctorumque virorum rariſſime, ad te præcipue mittere viſum eſt, ut, cui tu, in illo tuo præclaro opere de imitatione Chriſti, eruditionis atque ingenii laudem tribuiſti ſingularem, dignumque cenſuiſti, cui ipſum opus præcipue dedicares, ejus nunc non minus commendas erga rempublicam Chriſtianam ſtudio atque curam, cum perſpexeris, qualibus ipſe argumentis, quanta animi verborumque concitatione totus in eo ſit, ut bella inter Chriſtianos principes exorta ſedentur, ut unuſquiſque ſuis limitibus contineatur, ut hæreſes ſchiſmataque extirpentur, ut pax reddatur eccleſiæ, ut tandem adverſus communes fidelium perſecutores Turcas communia Chriſtianorum arma ſumantur. Talia tu cum legeris, putabis illum non in auditorio ac frequenti conſeſſu celeberrimorum virorum verba facere, ſed in acie totum verſari, arma tractare, buccina militari concrepare: tam acer eſt in dicendo, tam vehemens in exhortando, tam efficax in ſuadendo: ſed omiſſa actione, pronuntiationem vehementiamque verborum Demoſthenis Æſchiniſque, ſua verba trutinantium, crederes. Quod nequaquam auderem adſtruere, niſi & orationi prius peroratæ, quam pene demandatæ, ipſe interfuiſſem, & ab omnibus fere qui interfuere, commendatiſſimam cognoviſſem. Nam & tunc totius pene ſacratiſſimi theatri applauſu eſt excepta, & poſtea omnium qui eam legerunt, ſeu audierunt, rotundo ore celebrata, ac doctiſſimi cujuſque ſententia commendata. Magiſque ejus eloquii venuſtatem vehementiamque admirantur, qui philoſophiæ inſuper & theologiæ peritiſsimum eum eſſe non ignorant. Rarum enim eſt, ut quis ad tam ingenuas, tantæque difficultatis artes etiam rhetoricam examuſsim adjecerit. Illud etiam non in ultimis archipræſulis noſtri laudibus computandum cenſeo, ut qui in eccleſia ſua metropolitana, in prædicatione annuntiatione-que divini verbi per totam pene quadrageſimam

SESSIO I.

simam indefesso gradu, ac veluti quod continuato virtutum pariete, a nullius ordinis religionisque professore se passus est superari, in orando etiam eidem professoribus præferri merito & debuit & meruit, cum prælatorum, non monachorum, id præcipue sit muneris: sed quibus mores quoque hominis, sicut nobis, liquido innotescunt, nihil in eo desiderari aiunt, vel quod ad eruditionem, vel quod ad vitam pertineat. Idem te de ipso jampridem sentire non dubito. Eo etiam magis in eo tantas fortunæ dotes mirandas censeo, quod & nobilitate præcipua splendescens, & opibus non immodicis pollens, in gremio luxuriantis fortunæ molliter educatus, literas non est aspernatus, nec eruditos eruditorumque consuetudinem fastidienter illusit. Nam bona mens bonaque fortuna rarenter copulantur. Quotus enim quisque ex globo nobilium eloquentiæ studet? quotusquisque aut eruditus est, aut eruditionis assertor? E contrario complusculos videas (de nobilibus opulentioribusque loquor) qui ubi occeperint adolescenturire, se totos dedant dedicentque belluinis voluptatibus, quibus literatorum gymnasium carcer est, doctrina supplicium; qui spretores sunt studiorum, osores studiosorum. At archipræsul noster in amplissimis, uti prædixi, fortunarum bonis constitutus præcipuo Veneti senatus genere præfulgens, stemmata suorum tum summorum pontificum, tum cardinalium patriarcharumque affatim numerans, a teneris, ut Græci aiunt, unguiculis ad hanc usque ætatem, literarum studia scienter amplexus est, datque jugiter operam, ut natalium suorum splendor eruditione magis illustretur, quam genere. Verumtamen, ut revertamur, unde digressi sumus, cum orationem quam mittimus, mi Marce, perlegeris, quod intra te fortasse tacitus sentis, etiam verbis scriptisque in publicum securus dabis; delectabitque te ab eo plurimum amari, quem plurimum laudas: imo qui jam multorum ore celebratur ubique & extollitur, adeo ut nemo sit, qui dubitet, ex oratione suaque suo pontificem maximum Julium, compositis ecclesiæ rebus, & his quæ per tyrannos erant occupata, reparatis, continuo expeditionem indicturum in Turcas, omnesque Christianorum principes, qui ad hanc usque diem dormitaverunt, simul & dormierunt, veluti ex somno Endymionis excitatutum, convocaturumque ad eam perficiendam, ut qui Christiano nomini tam infensi infestique sunt, ipsius Christi vicarii invictissimi auspiciis profligentur. Etenim si nemo priorum pontificum æque ac iste magnas res aut aggressus sit, aut felicissime gesserit, cur non speremus, ipso duce, & hoc futurum? Oremus igitur, ut qui pontifici maximo Julio secundo tantæ gerendæ rei contulit voluntatem, non deneget facultatem. Ceterum felix Spalatina civitas patria nostra, cui Bernardus Zane contigit archipræsul, qualem & habere jucundissimum est, & habuisse gloriosum. Vale. Ex Urbe quinto Idus Maias, millesimo quingentesimo duodecimo.

A

B

C

D

E

Bernardi Zane Veneti patricii, artium doctoris & sacræ theologiæ magistri, archipræsulis Spalatensis, oratio habita in prima sessione concilii Lateranensis, præsente Julio secundo pontifice optimo maximo.

AN CHR 13

Solent hi qui coram singulis principibus, privatisque consessibus orationem habent, beatissime ac sacratissime pontifex maxime Juli, loci, temporis ac personarum rationem, venerandumque conspectum in sui excusationem adducere, si minus concinne, minusve eleganter verba facerent, seu in media oratione deficerent. Ego vero, qui coram te, hoc est, coram totius orbis principe & vero Christi vicario, in excelsissimo humani generis fastigio posito, coram tot sapientissimis pontificibus, tot doctissimis prælatis & magistris, tot tantisque principibus, ac ut unico verbo verum fatear, coram toto terrarum orbe sum verba facturus, non dicam, ut fieri solet, quo me vertam; sed quo animo, quibus viribus, quo dicendi genere, qua demum memoria tantum oneris sustinere, ad finemque perducere valeam, nescio. Ad loci, temporis & personarum rationem, gravitatem, rarissimum augustissimumque conspectum, accedit rei de qua dicturus sum, magnitudo, amplitudo & dignitas maxima. Non enim unum dicendi genus sese mihi offert, sed omnia simul: non de unius personæ dignitate vel statu, non de unius provinciæ conservatione, non de terrarum orbe tantum, sed de divinis humanisque rebus, de rerum omnium principe & moderatore Deo optimo maximo, de ejus vicario summo sanctissimoque pontifice, de utraque ecclesia militante & triumphante, de ejus firmissimis cardinibus, de principibus, de cælo ac terra denique sum verba facturus. Quæ omnia sicuti ardua sunt, impossibiliaque videntur uni quamvis consummatissimo ad pronuntiandum ac perorandum, ita me recreat & reficit summa benignitas sanctitatis tuæ, sacratissime pontifex, qui utpote humanissimus munificentissimusque, non tam oblatum officium, quam animum quo offertur, inspicis & perpendis. Suscepi igitur a sanctitate tua demandatum munus ea mente, eo animo, ut si ad optatum finem perducere non valuero, intueatur saltem tua beatitudo animi mei promptitudinem, desiderium, voluntatem. Ignoscent præterea omnes hi sapientissimi patres, si ego præ ceteris ad monus hoc difficilimum subeundum ab eadem tua beatitudine selectus fuerim, quandoquidem id non inconsulto evenit. Sanctitas enim tua non tam viri doctrinam & eruditionem, qua hi omnes facile præstant, quam summa dignitate, utpote metropolitica, summorumque pontificum affinitate insignitum, & tuæ sanctitati ab ineunte pueritia summo studio, observantia & devotione obnoxium præelegit. Verum quia instabile, insolidum & caducum est fundamentum, quod supra firmam petram jactum non fuerit, ideo a divinis auspicabimur, nec dimittendo Patrem Filiumque divinum, Spiritum sanctum, amborum nexum, submissa ac reverenda voce invocabimus: Veni creator Spiritus, mentes tuorum visita, imple superna Patris & Filii gratia, quæ tu creasti pectora. Amen. Salomonis verba initium orationis meæ aptum idoneumque mihi propono, beatissime ac sacratissime pontifex maxime, dicentis: *Ad hoc facta*

2. Pa

est

est domus tua, ut respicias orationem servi tui, & A
audiat preces quas fundit famulus tuus coram te,
& aperias oculos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es, ut invocaretur nomen tuum, & exaudires orationem quam servus tuus orat in eo. Exaudi, inquam, orationem meam, immo nostram, summe Deus, æterna veritas, vera caritas, & cara æternitas, universi mens: qui quidquid videmus, existens per immensas mundi partes universamque naturam commeans, omnibus animantibus vitam præstas, orbem universum quem condidisti, summa ac ineffabili providentia assidue gubernas, & ita gubernas, ut excellentiori quodam modo nos, hoc est rationalem creaturam, quam cetera, ames & conserves. Quam quidem amo- B
ris & protectionis præstantiam, sacratissime pontifex, in tribus potissimum licet intueri. Primo equidem nos propter nosmet, cetera vero non propter seipsum, sed ob rerum naturas & species conservandas, amat & tuetur. Secundò, ita nobis consulit, ut nosmetipsos nobismet consulere permittat: cetera vero ab ipso summo rerum principio reguntur, in finesque proprios diriguntur. Tertio demum cetera omnia ad nos item ad seipsum decrevit & ordinavit, tamquam ad finem, quietem, perpetuamque nostram felicitatem, quam baptizatis credentibusque repromisit, testibus Marco & Joanne. Baptizatis equidem, ob sacramentum ab ipso in Jordane institutum, ut veterum C
macularum sordibus ablutis, novum hominem indueremus in Christo Jesu domino nostro, testante apostolo: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Credentibus vero, ut per duodecim articulorum decemque præceptorum, ac ineffabilis incomprehensibilisque unitatis & Trinitatis divinæ fidem, tamquam religionis sanctissimæ fundamentum & veritatis vinculum, ad veram sempiternamque vitam certissime deduceremur, eodem apostolo constantissime asseverante, fide aptata esse sæcula verbo Dei, sine fide impossibile esse Deo placere. *Oportet enim accedentem ad Deum credere quia est.* Cujus quidem fidei D
nostræ præstantiam, excellentiam, dignitatem & veritatem probare nec possum, nec debeo. Non equidem possum, quia supra humanam rationem, utpote divinitus revelata, consistit. Non debeo, quia nimis elatus, nimisque mihi de me promittens profecto judicarer, si id probare conarer, quod tot doctissimi & sanctissimi patres per tot annorum curricula firmissime asseverarunt. Quod item firmissime tenet sanctitas tua, pater beatissime, tamquam caput & dominus: tenent & hi sapientissimi patres, Christianissimi reges & principes, & respublica nostra Veneta, quæ sanguine & vita propria, nedum opibus & divitiis, per octoginta ferme annos contra immanissimos Turcas fidem ipsam facile comprobavit, quam demum firmissime tenet magna orbis terrarum pars. Sed duo silentio præterire non possum, quæ eamdem fidem nostram stabiliunt & muniunt. Alterum, tot doctissimorum & sanctissimorum patrum conversio, qui inanes fabulas fallacesque ritus quibus jam assueti & adstricti tenebantur, non dimisissent, nisi eamdem fidem nostram certam, indubitatam & divinam inspexissent. Et ut ceteros dimittam, ne modum excedat oratio, proponite vobis, patres, Paulum apostoloram principem, electionis vas, humanarum & divinarum rerum scientissimum, quem Christianam religionem mirifice insequentem unica de cælo vox, ut testatur Actuum caput nonum, ad Christum deduxit. Ipse quoque testatur, se usque ad tertium cælum, id est, usque ad ipsam ineffabilem Trinitatem intuitive contemplandam raptum extitisse, ut & ipsius Trinitatis, & omnium inde pendentium fidem firmissime stabiliret. Proponite & vobis Augustinum Africanam Tagastensi urbe oriundum, qui Christianæ religionis oppugnator acerrimus Ambrosium doctissimum Mediolani antistitem intuens disputantem, sacrum baptisma suscepit e manibus ejus, dicentis: Te Deum laudamus: ipsoque Augustino respondente, Te dominum confitemur. Qnem bene & optime confessus est in mille & pluribus excellentissimis & eminentissimis voluminibus, & potissimum in libris Trinitatis, de fide ad Petrum, & Retractationum. Accedit & alterum non minoris efficaciæ argumentum. Post Christi veri domini, Dei, mediatoris, reparatoris, & redemptoris nostri nativitatem, passionem, resurrectionem & ascensionem, ubi prisca illa insania & vanissima omnia, responsa & oracula? ubi idolorum templa? ubi vanissimi ritus? ubi sacris initiati, vel potius profanis dehonestati sacerdotes? Non hæc omnia jam in visceribus totius humani generis insita & stabilita, non, inquam, hæc omnia tam facile cedere potuissent; nisi firmissimæ, constantissimæ ac indubitatissimæ veritati, hoc est, orthodoxæ fidei, catholicæ & apostolicæ disciplinæ, cujus tu, sacratissime pontifex, in terris vicarius & caput existis, ac una cum sacris cardinalibus, pontificibus, sacerdotibus, catholicisque principibus ipsam Christi ecclesiam militantem constituis. Sicut enim humanum corpus ex capite multisque membris conficitur ad diversa naturæ munera obeunda, ita & ecclesia militans ex te sanctissimo pontifice tamquam capite, cæterisque Christicolis tamquam membris integratur, testante apostolo: *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo.* Et alibi: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; ita Christus unus est, & in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus.* Hujus autem corporis & ecclesiæ sub Christi vexillo militantis potestas, libera amplissimaque jurisdictio & habenæ tuæ sanctitati, sacratissime pontifex, sunt demandatæ, non quidem per internuntios, sive prophetas, seu apostolos vel sanctos alios, sed ab ipsa prima veritate Jesu Christo vero domino & Deo nostro, dicente Petro, & in eo omnibus summis pontificibus: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris, erit solutum.* E
Et iterum: *Pasce agnos meus, pasce oves meas.* Sed quis pastus suavior, quis amabilior, quis decentior a tua sanctitate, sacratissime pontifex, in membra & subditos tuos potest provenire, quam unitas in credendo, credulitas in amando, amor in amplectendo, amplexus in perficiendo, perfectio in contemplando catholica, apostolica, divina & sanctissima instituta, quibus jurgia removebuntur, bella sedabuntur, seditiones, proditiones perjucia, sacrilegia, homicidia, usuræ, luxuriæ, adulteria seteraque detestanda humani gentria scelera evellentur, destruentur, & in pacem, eadem, constantiam, fortitudinem,

SESSIO L.

1. Cor. 12.

Locus mutilus.

Rom. 12.

1. Cor. 12.

Matth. 16.

Joan. 21.

SESSIO I.

dinem, modeſtiam, temperantiam, liberalitatem, juſtitiam, ceteraſque animi & corporis virtutes commutabuntur? Hic eſt, inquam, paſtus ille, qui nos vera Chriſti membra, non ſubditicia; vigoroſa, non inania; recta, non obliqua efficiet: qui demum nos de militante deducet ad triumphantem eccleſiam, quam beatiſſimi nos tam corpore quam animis in beatifica illa & Chriſti benedicti veri Dei noſtri intuitiva viſione conſtituemus, ubi felici æternitate & æterna felicitate perfruemur. Verum, pater ſanctiſſime, duo ſunt, quæ nos in militante eccleſia potiſſimum perturbant, & a triumphante retrahunt & deviant: alterum, dominandi cupiditas, luxuria & ambitio: alterum, & id perniciosiſſimum, hæreſis infidelitaſque. Utrique debet ſanctitas tua, debemus & nos omnes totis viribus, toto mentis affectu occurrere, ne univerſalis eccleſiæ ſtatus deturpetur, dehoneſtetur, confundatur. Priori quidem optime conſultum erit, ſi concilium iſtud, quo te præſente, pater beatiſſime, nihil eſt majus in terris, decreverit, imperaverit, ſanxerit, ut omnes principes finibus ſuis contenti, magis ultra non progrediantur: uti poſſident, poſſideant caſtra, oppida, urbes, regiones, quarum poſſeſſionem ipſa temporum diuturnitas, nullo interim reclamante, propriam fecit. Quæ vero vi, ſæviſſimis & injuſtiſſimis armis, in oculis maximu tuæ ſanctitatis diripuere, dilaniavere, reddant, reſtituant, Sic dominandi cupiditas ceſſabit, ſic ſanguis innoxius puerorum & innocentum non effundetur: ſic virginum, matronarum pudicarum, & (proh ſcelus) etiam Deo deditatarum honos, pudor, virginitas non corrumpetur, non violabitur, non poſtergabitur: ſic incendia, rapine & violentiæ ceſſabunt: ſic denique Chriſtianus Chriſtiano, fidelis fideli, frater fratri non ſuccenſebit, non comminabitur, non inſidiabitur. Hæc ſunt, beatiſſime ac ſacratiſſime pontifex, ampliſſimi & ſapientiſſimi patres, quæ vobis, celeberrimo auguſtiſſimoque conſeſſui veſtro ſupplicant, quæ a vobis auxilium expoſtulant, quæ quotidie ſine intermiſſione proclamant: Succurre, pater ſanctiſſime, ſuccurre orthodoxa & apoſtolica fides, ſuccurre, inquam, miſeris, adjuva puſillanimes refove debiles. Detineret me profecto iſtarum calamitarum prolixior commemoratio, niſi in dicendo mihi modus habendus eſſet: tum, ne tanta tua audiendi facilitate viderer abuti, pater beatiſſime: tum quia his majora potioraque me expectant & vocant, quæ pauciſſimis breviſſimiſque ablolvam. Officit nobis deinde alterum, & nos univerſalemque eccleſiam magnupere perturbat, hæreſis infidelitaſque. Hæreſis ab electione dicta, teſte divo Hieronymo, plures inducit ad eligendam diſciplinam quam meliorem exiſtimant, catholicam & apoſtolicam dimittentes, diverſos errores ſeminantes, ſchiſma interponentes: quod quam pernicioſum & deteſtabile reperiatur, auctoritate, exemplis ac ratione facile comprobatur. Teſtis itaque eſt Auguſtinus inquiens: Non dubito catechumunum catholicum, divina caritate flagrantem, hæretico baptizato anteponere. Teſtis eſt & divus Bernardus, aſſerens, plus nocere falſum catholicum, quam ſi verus appareat hæreticus. Teſtis demum eſt doctiſſimus & ſanctiſſimus prædeceſſor cum ſanctitatis divus Leo, dicens: Quid autem iniquius eſt quam impia ſapere, & ſapientioribus doctioribuſque non credere? In hanc autem inſipientiam cadunt, quicumque ad cognoſcendam veritetem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas voces, apoſtolicas literas, evangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt, & ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuerunt. Perlege apoſtolum ad Corinthios: *Scripſurus eſſe inter vos non laudo.* Et infra: *Deus temperavit corpus, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro invicem ſolicita ſint membra.* Et ad Timotheum: *Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Jeſu Chriſti, ſuperbus eſt, nihil ſciens, & languens circa quæſtiones & verborum pugnas.* Et infra: *Profana & vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum ut cancer ſerpit.* Deinceps: *Vanas & ſine diſciplina quæſtiones devita, ſciens quia generant lites.* Secundo loco, exempla magis moventia ſeſe nobis offerum. Innocentius itaque tertius Othoni quarto a ſe primitus coronato, & de ſe deque Romanis ac univerſali eccleſia peſſime merito, imperium abſtulit. Honorius item tertius Fridericum ſecundum eccleſiaſtica divinaque inſtituta pervertentem, anathemate notatum, imperiali dignitate privavit. Innocentius deinde quartus Fridericum tertium, ob ejus inſidias ac pontificum perſecutionem, Siciliæ Apuliæque regno ac imperio exauctoravit. Bonifacius octavus Petro & Jacobo Columnenſibus cardinalatum, Philippo Gallorum reguum ademit, Joannes demum XXII. Ludovicum Bavariæ ducem, eccleſiæ rebellem ac ſchiſmaticum declaravit, ſicuti ſuæ ſanctitatis originales piumbatæ literæ ad prædeceſſorem meum Spalatenſem archipræſulem, ac penes me exiſtentes, apertiſſime demonſtrant. Plurima alia ſchiſmatis, ac, qui pœnas lucrunt, ſchiſmeticorum deteſtabilia exempla præterire me cogit ratio, quæ tertium ſibi locum vendicavit. Schiſma igitur ab animorum ſciſſura, quæ obduratas mentes averſoſque animos ab univerſalis eccleſiæ unitate ſejungit, appellari, nemo eſt qui ambigat. Uniras vero ipſa nos, hoc eſt, Chriſticolas omnes in apoſtolica atque catholica eccleſia, eccleſiamque ipſam catholicam & apoſtolicam in nobis ſpiritali quodam dilectionis vinculo unit, conjungit, confirmat. Ipſam autem eccleſiæ unitatem ſacri doctores in duobus conſiſtere affirmarunt. Primo, in membrorum eccleſiæ, id eſt, fidelium adinvicem commixtione: ſecundo, in eorumdem ordine ad unum caput, Chriſti ſcilicet vicarium, ſanctitatem tuam, ſanctiſſime Juli, juxta apoſtoli dictum ad Coloſſenſes: *Inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput.* Inde merito infertur, neceſſarioque concluditur, ſchiſmaticos illos appellari, qui ſummo pontifici ſubeſſe, membriſque eccleſiæ ſubjectis communicare recuſant, renuunt, inficiantur. Et quia jure humano atque divino ſanctum eſt, per ea quemque puniri debere, per quæ peccat, ideo ſchiſmaticorum peccato duplici duplex pœna debet infligi. Altera, quia a fidelium communione ſe abdicarunt, merito excommunicari, id eſt, eſſe extra fidelium conſuetudinem declarati debent. Altera vero, quia eccleſiæ capiti, hoc eſt, tuæ ſanctitati ſubdi recuſant, omni apoſtolico privilegio & pontificio privati promerentur. Quare, ſacratiſſime pontifex, ſapientiſſimi patres, perſequaminí, evellite, de medio aufarte hæreticos ac ſchiſmaticos; manifeſtos, manifeſta, acri & ſeveriſſima punitione: occultos, ſolerti, vigilanti ac diligentiſſima indagatione, ne eveniat quod teſtatur divus Hieronymus: & Deus advertat.

Arius

SESSIO I.

NNO IRISTI 512. ropagam

Arius in Alexandria una ſcintilla fuit: ſed quoniam ſtatim oppreſſus non eſt, ejus flamma per totum orbem * populata eſt. Reſecandæ denique ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrefcant, intereant. Infidelitatis poſtremo tres ſunt ſpecies, teſte divo Thoma, & ut ejus verbis utar, Paganorum, quæ gravis eſt: Judæorum, quæ gravior: Hæreticorum, quæ graviſſima. Cum hæreticos præmiſerim, ac deliberaverim, Judæos dimittam, qui, apoſtolicis & prædeceſſorum tuæ ſanctitatis, Gregorii, Alexandri, Clementis & Innocentii decretis, in ſua obſtinatione vivere permittuntur, in atteſtationem noſtræ veriſſimæ redemptionis, in perpetuam erroris ſui deteſtationem, in exemplum denique acerrimæ punitionis. Et quia ad id quod magis urget, & me, imo omnes plurimum movet, orationis noſtræ finis ſe convertit: dimittam plures barbaras nationes, quæ ſua ac parentum ſuorum culpa Chriſtum verum Deum & redemptorem noſtrum ignorantes, varios nefandoſque ritus ſervant. Dimittam orientales fere omnes, qui potius ferinis quam humanis moribus vitam ducunt, & ad id quod cervicibus noſtris imminet, me convertam. Sed equidem ſine maximo dolore, ſine ſingultibus, ſine lacrymis, nec memorari, nec cogitare, nedum exprimere valeo immaniſſimam Turcarum rabiem & potentiam. Hi, ut optime novit ſanctitas tua, noſtis & vos, patres ampliſſimi, a centum octoginta ferme annis, hoc eſt, ab Ottomano primo uſque ad * Pacietem præſentem undecimum eorum principem, magnam Aſiæ partem, & eam potiorem, occupavere. Deinde Europæ non minorem cum maxima Chriſtiani cruoris effuſione uſurparunt, dilaniarunt, lacerarunt, duodecim imperiis & duodecim regnis uſurpatis, & quod formidabile eſt, imperium ſuum Dalmatiam & Liburniam uſque dilatavere, a quo quidem loco ad urbes tuæ ſanctitatis Picentinas unius noctis ſpatio commodiſſime poſſunt transfretari, effrenata gens, immaniſſima, Chriſtiano nomini inimiciſſima. Suo enim ſordidiſſimo Mahumeto obſequium maximum ſe præſtare putat, Chriſtianos inſequendo, dilaniando, occidendo. Et ne recenſeam calamitates ab eiſdem retroactis temporibus nobis illatas, utpote vobis omnibus notas, conſiderate, patres, præſentes ærumnas Chriſti fidelium, in quos Turcæ crudeliſſime deſæviunt: filios a complexu parentum, infantes a matrum uberibus eripiunt, uxores in virorum conſpectu violant, virgines e matrum amplexu in hoſtilem libidinem rapiunt, ſenes parentes tamquam inutiles in filiorum oculis trucidant, juvenes ſicuti boves aratro jungunt, & terram vomere vertere cõgunt. Sed quid pluribus opus eſt? Nulla in eis reperitur feminei ſexus reverentia, nulla pueriliſ ætatis pietas, nulla ſenectutis miſeratio. Hæc a me, ſacratiſſime pontifex, ſapientiſſimi patres, non tamquam audita vel lecta, ſed certe viſa, ſunt repetita. Vidi ego oculis propriis, vidi, inquam, eos uſque ad ſuburbia archipræſulatus mei Spalatenſis & illius miſerrimæ urbis Spalati, depopulantes omnia, igni ferroque devaſtantes, & in miſerabilem captivitatem utriuſque ſexus filios tuæ ſanctitatis & meos abducentes. Viderunt & hæc in urbibus ſuis duodecim ſuffraganei ejuſdem ſanctitatis tuæ & mei. Adeſt & locupletiſſimus teſtis ampliſſimus totius Hungariæ primus archipræſul Strigonienſis, qui proximis his elapſis diebus, intellecta immaniſſima eorumdem invaſione in noſtrates, Dalmatiæ, Illyriæ, Croatiæ, Pannoniæ, imo totius religionis Chriſtianæ ſtatum amariſſime deploratus eſt. Sæpe, pater ſanctiſſime, & ſæpius ego (o me miſerum & infelicem) divinis officiis aſſiſtens, coactus ſum cappam indumentaque pontificia dimittere, arma ſumere, ad urbis portas percurrere, afflictum populum Spalatenſem tua apoſtolica benignitate mihi demandatum ſolari, animare, & adverſus ſanguinem noſtrum ſitientes aſſurgere. Miſerere itaque, ſanctiſſime pater & domine, filiorum & ſervorum tuorum, afer opem tam dura fereutibus, redime de miſerabili ſervitute, quos Chriſtus benedictus ſuo precioſiſſimo ſanguine a perpetua morte liberavit. Miſeremini & vos patres ampliſſimi, nec vos tutos idcirco exiſtimetis, quia manſionem fortaſſe procul a Turcis ſortiti eſtis. Nemo enim tam remotus eſt, quin reperiri queat. Si vicinum qui ante vos proximus eſt igni, in periculo dimiſeritis, dimiſſi eritis & vos a vicinis qui retro habitant. Tales nos eſſe oportet in alios, quales illos erga nos cupimus invenire. Nolite Germani Gallorum auxilia ſperare, niſi & vos Hungaris; nec vos Galli Hiſpanorum, niſi Germanis opem feratis. *Qua enim menſura menſi eritis, eadem remetietur & vobis.* Nec putet ſanctitas tua, pater beatiſſime, voſque patres ampliſſimi, Turcas eſſe inſuperabiles. Vinci poſſunt, & ſæpius victi ſunt. Multitudinem qua potiſſimum vincunt, inermem ducunt; conſili perniciſſimis equis. Adde plurimos eorum ſubditos eſſe Chriſtianos, Chriſtianamque religionem ardenter amplecti, qui anhelanti ore ſanctitatis tuæ adventum, auxilium, redemptionem, & e miſerabili ſervitute liberationem expectant. Scio ego, & certiſſime mihi promitto, (modo ceteri principes non deficiant, prout deficere non debent, ſi veri ſunt Chriſtiani, ut cupiunt appellari) ſanctitas tua non deerit, quin tanto imminenti periculo & præſentaneo morbo occurrat. Novi enim ego, imo totus orbis novit, ſacratiſſime pontifex, animi tui fidem, fortitudinem, ſapientiam, liberalitatem, magnitudinem, qua tum in ceteris, tum in Dei eccleſia catholica & apoſtolica defendenda, augenda & conſervanda ſemper uſus es. In hoc etiam defenſionis genere quam neceſſario, ſcio & certiſſime vobis promitto, ſapientiſſimi patres, quod ſanctitatis ſuæ non maximus labor fidem, non formidoloſum periculum fortitudinem, non denique expectata (quod abſit) egeſtas liberalitatem extinguere poterit, quin ſanctitas ſua humani generis maximam partem fide redimat, fidei inimicos fortitudine expellat, Chriſti eccleſiam liberalitate amplificet. Quare, pientiſſime & miſericordiſſime Deus, de excelſo ſancto tuo anguſtias noſtras aſpice. Noſti enim, quod præter nominis tui gloriam, & dominici gregis ſalutem, nil aliud quærit vox noſtra. Memento domine Jeſu Chriſte, quod divo Petro & ſucceſſoribus ejus regni cælorum claves tradidiſti. Ecce adeſt divi Petri ſucceſſor Julius, auctoritate non minor, vicarius tuus. Reſpice ad preces ſanctitatis ſuæ & noſtras, & exaudi nos de excelſo ſolio tuo. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum, cito anticipent nos miſericordiæ tuæ. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, propter gloriam nominis tui, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum.*

Matth. 7.

Pſalm. 578.

Bajazete

SESSIO II. Reſpice benignis oculis ſuper populum tuum. Da felicem curſum cœptis noſtris, ut tandem reformata, aucta & ſtabilita eccleſia tua, majeſtati tuæ laudes glorioſe cantemus, tibi perpetuo ſerviamus, & omnis terra, una cum vicario tuo, patre & domino noſtro Julio, ſummo ſanctiſſimoque pontifice, adoret te, & nomini tuo pſallat in ſæcula ſæculorum. Amen.

SESSIO II.

Die Lunæ ſeptima ſupradicti menſis Maii fuit ſecunda ſeſſio in ſupradicto loco. In qua fuerunt præſentes infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, magiſtri generales ordinum, oratores principum, & alii illuſtriſſimi domini, videlicet:

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Jacobus Albanenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendiſſimus dominus Thomas tituli ſancti Martini in montibus, Strigonenſis.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Robertus tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Nannetenſis.
Reverendiſſimus dominus Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ, Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Chriſtophorus tituli ſanctæ Praxedis, Angiicus.
Reverendiſſimus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Achilles tituli ſancti Sixti, Bononienſis.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli ſanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Alphonſus S. Theodori, Senenſis.

Patriarchæ & aſſiſtentes papæ.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracenſis & Torcellanenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Jadrenſis.
Reverendus pater dominus Ferdericus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Orlandus Nazarenus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vincentinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Sueſſanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Aſculanus epiſcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Franciſcus Conſanus.
Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Avenionenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antimarienſis.
Reverendus pater dominus Mauricius Tuanienſis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonienſis.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavalicenſis.
Reverendus pater dominus Gelaſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Albertinus Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Ortanus.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Gelaſius Sarſinatenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Alexius Malfitanus.
Reverendus pater dominus Ioſue Eſculanus.

Re-

ANNO CHRISTI 1512.

SESSIO II.

Reverendus pater dominus Thomas Cervienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Milopotamienſis.
Reverendus pater dominus Raphael Crapitanenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriatinenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Algarenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Aloyſius Interamnenſis.
Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenſis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Neocaſtrenſis.
Reverendus pater dominus Ioannes Tudenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Launenſis.
Reverendus pater dominus Michael Monopolitanus.
Reverendus pater dominus Dominicus Aquenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinenſis.
Reverendus pater dominus Georgius Callienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marſicanus.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.
Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.
Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Nolanus.
Reverendus pater dominus Corradus Aſtunenſis.
Reverendus pater Dominus Hieronymus Ileinenſis.
Reverendus pater dominus Michael Mordanienſis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentianus.
Reverendus pater dominus Carolus Montis regalis.
Reverendus pater dominus Silveſter [a] Nigorinenſis.

[a] Vvigornenſis.

Reverendus pater dominus Gaſpar ſanctæ Juſtæ.
Reverendus pater dominus Marcus Urgentinus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Scalenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Raphael Groſſetanus.
Reverendus pater dominus Matthæus Bethelenenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Iacobus civitatis Ducalis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius abbas monaſterii ſancti Galgani ordinis Ciſtercienſis Vulteranenſis diœceſis.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas monaſterii beatæ Mariæ Britonis.

Magiſtri generales ordinum.

Magiſter Thomas Cajetanus generalis ordinis Prædicatorum
Magiſter Demetrius ordinis Minorum vicarius.
Magiſter Ægidius generalis ordinis eremitarum ſancti Auguſtini.
Magiſter Bernardus vicarius ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Florentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis & reginæ Hiſpaniarum.
Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus eques, orator ſereniſſimi & illuſtriſſimi dominii Venetorum.
Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator Florentinorum.

Illuſtriſſimi domini temporales.

Conſtantinus dux Macedoniæ.
Illuſtriſſimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.
Illuſtriſſimus dominus Julius de Urſinis.
Dominus Fabricius de Careto, procurator ordinis S. Joannis Hieroſolymitani.
Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani.
Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria, miles ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani.
Excellens juris utriuſque doctor, dominus Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Iacobus de Fragapanibus, & Petrus Pauli de Vechis, Urbis almæ conſervatores.

Ce-

SESSIO II.

Celebrata missa per reverendissimum in Christo patre dominum Thomam tituli sancti Martini in Montibus, presbyterum cardinalem; facta oratione per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis prædicatorum priorem generalem; ascendit ambonem dominus Baltassar Tuerdus, domini nostri papæ secretarius, & legit quoddam mandatum illustrissimi Henrici regis Angliæ, de confederatione cum eodem sanctissimo domino nostro papa: quo perlecto, reverendus pater dominus Thomas Phædra præfectus bibliothecæ sanctissimi domini nostri papæ, ac concilii secretarius, ascendit ambonem, & legit quoddam mandatum catholici Ferdinandi regis Aragonum, in personam magnifici domini Hieronymi de Vich, ad interessendum & incorporandum ac uniendum se concilio Lateranensi, cujus tenor talis est.

MANDATUM [a] REGIS HISPANIÆ.

[a] Emendatius ex prima editione a nobis exhibetur.

Ferdinandus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ citra & ultra Pharum, Jerusalem, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ, & Corsicæ, comes Barchinoniæ, dux Athenarum & Neopatriæ, comes Rossilionis & Ceritaniæ, marchio Oristani & Gotiani, nec non administrator & gubernator regnorum Castellæ, Legionis, Granatæ, &c. pro serenissima & potentissima regina Joanna filia nostra carissima, cujus personæ & bonorum curam gerimus, universis & singulis præsentium seriem inspecturis.

Notum facimus, quod licet nos cum primum intelleximus, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum Julium divina providentia papam secundum, pro defendenda sanctæ Romanæ ecclesiæ indivisibili unitate, schismatum hæresumque pullulatione secanda, morum universali reformatione, & sanctissima contra infideles & sacrosanctæ fidei catholicæ hostes expeditione obeunda, concilium Lateranense convocasse, propositurimus ex tota mente ac totis viribus nostræ præfatæ ecclesiæ & summi pontificis monitionibus facere satis: multo tamen acrius solicitati sumus, postea-quam venerabilis & dilectus noster utriusque juris doctor Guillelmus Cazador causarum sacri palatii apostolici auditor, & ejusdem sanctitatis capellanus & nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad nos & alios Christianos principes missus, publice atque palam insinuavit dicti sacri Lateranensis concilii convocationem, & schismatici Pisani continuationem, ecclesiæ unicæ Romanæ scissuram, & naviculæ Petri fluctuationem, quid in causa tam ardua providendum sit. Quandoquidem tuitionem & propugnationem ecclesiæ, licet requisiti, sponte tamen & gratanter suscepimus, ne Dei optimi maximi honorem negligere videremur. Profitemur enim nos filium ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ deditissimum, proque ejus honore atque statu animam ponere paratissimum. Cum igitur præfata sacrosancta Romana ecclesia innitatur tam sanctum, tam salubre atque laudabile propositum prosequi atque perficere, ut fides catholica non modo conservetur & manuteneatur, sed etiam augeatur, & Mahumetana secta enervetur, cujus rei nos impulsores atque effectores, Deo auctore, semper extitimus; operæ pretium arbitramur, ut ea omnia pro portione nobis contingente præparemus, quæ dicto sacro Lateranensi concilio consentanea & opportuna fore videantur. Quapropter fidem, constantiam, sagacitatem, atque agibilium experimentum nostri magnifici & dilecti consiliarii Hieronymi de Vich, nostri in Romana curia oratoris, haud parvifacientes, non tamen in præjudicium, novationem, seu derogationem quarumvis potestatum per nos vobis hactenus tributarum, sed illis potius addendo & accrescendo, eis quidem melioribus, validioribus & efficacioribus via, modo, jure & causa, quibus facere possumus & debemus, facimus, constituimus, creamus, deputamus, & solenniter ordinamus, nostrum & dictæ serenissimæ Joannæ reginæ filiæ nostræ carissimæ verum, certum, legitimum & indubitatum procuratorem, factorem, negotiorumque infra scriptorum gestorem, ac nuntium specialem & generalem, ita quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra; videlicet vos eumdem Hieronymum de Vich oratorem nostrum, licet absentem tamquam præsentem, ad interessendum videlicet, consentiendum, dissentiendum, protestandum, ac fieri requirendum pro nobis dictis nominibus, proque dicta serenissima regina Joanna filia nostra carissima, regnisque atque dominiis & populis ditioni utriusque nostrum subjectis, omnia & singula quæ præparationi celebrationis dicti sacri Lateranensis concilii opportuna, suffragantia, conducibilia & convenientia sint, & sine quibus illud commode celebrari non posset; nec non dicti schismatici, perniciosi, Pisani conciliabuli impeditiva, refragantia, & ad nullitatem in eo attentatorum, seu attentandorum tendentia, ne illud longius procedat, sed tamquam injuria, perperam & inique congregatum, dissolvatur & evanescat, & perniciosissimum schisma fugetur & tollatur; comparendumque atque interessendum, dum tempus adfuerit, eisdem nominibus in dicto sacro Lateranensi concilio, & in omnibus actis & processu ejusdem, ibique obediendiam debitam præfato beatissimo domino nostro papæ toties, quoties opportunum fuerit, præstandum & recensendum, confitendumque atque recognoscendum, eumdem dominum Julium papam secundum esse verum, unicum, canonicum & indubitatum pontificem, & dominici gregis pastorem: & in eodem sacro Lateranensi concilio dicendum, proponendum, tractandum, vovendumque dictis nominibus, & utrovis eorum, omnia & quæcumque inchoationi, celebrationi, continuationi & conclusioni dicti sacri Lateranensis concilii, & quæ in eo proponentur & tractabuntur, unionique & individuitati dictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ & membrorum ejus, nec non morum universali reformationi, & dicti pernicio-sissimi schismatis nullitati & extinctioni, fideique augmento, & sanctissimæ atque catholicæ ligæ nuper initæ conservationi & implemento, atque præfatæ, jamdiu est, a nobis optatæ, inceptæque in hostes ejusdem fidei expeditioni necessaria, seu etiam opportuna, & sine quibus ea commode fieri seu perfici nequivent. Et quoniam multa eorum verisimiliter in dies occurrere possunt, quæ nobis ad præsens minime occurrunt, exprimi & specificari ad validitatem actorum, seu agendorum necessaria, & sine quorum expressione forte de jure non tenerent, de quibus si notitiam informationemque haberemus, ea omnia

ex-

exprimere non omitteremus, providere volentes, ne ipsa expressio per nos præsentibus non facta ullum incommodum tantæ rei propter loci distantiam pareret, seu causaret, vobis potestatem tribuimus, ea omnia huic nostro mandato dictis nominibus & utrovis eorum, de peritorum consilio addendi, exprimendique per quoscunque notarios atque tabelliones, inde per vos requirendos, secundum eorum stylum adjicienda, annotanda seu extendenda, juxta occurrentium qualitatem & exigentiam negotiorum & rerum de quibus supra. Quæ omnia & singula per vos, ut præfertur, extendenda & declaranda, illam vim illudque robur habere volumus, quam haberent, si per nos extensa & declarata præsentibus extitissent, & de ac pro omnibus & singulis supradictis quæcumque juramenta de secreto servando, & alia nomine nostro & in animam nostram præstandi & subeundi, omniaque & quæcunque instrumenta necessaria & opportuna cum pactis, pactionibus, stipulationibus bonorum nostrorum & dictæ sereniſſimæ reginæ filiæ nostræ cariſſimæ, obligationibus, renunciationibus, juramentis, clausulis & cautelis necessariis, utilibus, seu etiam opportunis, faciendi & servandi, firmandi seu concedendi, generaliter vero omnia & singula peragendi, quæ in prædictis & circa prædicta necessaria & utilia sint, seu etiam opportuna, etiam si talia forent, quæ mandatum specialius exigerent, quam præsentibus est insertum, & sine quibus ea fieri nequirent, quæ nos dictis nominibus facere possemus, si adessemus. Nos enim eosdictis nominibus, & utrovis eorum nominum, in & super prædictis omnibus, & singulis, cum suis incidentibus, dependentibus & emergentibus, annexis & connexis, committimus atque conferimus vobis eidem procuratori, nuntio & oratori nostro plenarias vices nostras, cum omnimoda & indefectura facultate, ratum, gratum, validum atque firmum perpetuo habituri, quibus supra nominibus, totum id, & quidquid & quantum in prædictis & circa ea & quodlibet eorumdem procuratum & actum fuerit, sive gestum, & nunquam revocaturi, sub bonorum & jurium nostrorum & dictæ sereniſſimæ reginæ Joannæ filiæ nostræ cariſſime respective omnium hypotheca, & sub omnis juris & facti renuntiatione ad hec necessaria, pariter & cautela. In quorum fidem & testimonium presentes fieri jussimus, manu propria subsignatas, sigilloque nostro impendente munitas.

Datum Burgis, die secunda mensis Decembris, anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo undecimo.

Yo el Rey.

Dominus rex mandavit mihi Michaeli Perez De Almazan.

Quo perfecto, dictis orationibus & litaniis more solito, prestitaque solita & consueta obedientia per cardinales & prelatos sanctiſſimo domino nostro papæ, & benedicto concilio, cantatoque evangelio per reverendiſſimum dominum Ludovicum sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Attendite a falsis prophetis*: idem sanctiſſimus dominus noster incepit hymnum, Veni creator, &c. Quo finito per cantores, reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

SESSIO II.

BULLA SECUNDÆ SESSIONIS SACRI generalis concilii Lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, cum inchoatam hujus sacri Lateranensis concilii celebrationem, ad Dei laudem, universalis ecclesiæ pacem, fidelium unionem, schismatis & hæresum eversionem, morum reformationem, ac contra perfidos fidei hostes expeditionem, Altiſſimi dextera assistente, prosequi intendamus, ut omnium schismaticorum & pacis hostium, latrantium canum ora obtundantur, universique Christi fideles valeant a tam pestifero & venenoso contagio se immaculatos servare, in hac præsenti secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, indictionis, convocationis & publicationis schismaticæ conventiculæ, & asserti conciliabuli Pisani, ad scindendum & scandalizandum ecclesiæ præfatæ unionem, emanatarum citationum, monitionum, decretorum, absolutionum, sententiarum, actorum, legatorum, creationum, obedientiarum, subtractionum, assertarum censurarum, appositionum, ipsiusque conciliabuli translationis ad Mediolanum vel Vercellensem civitates, aut alia loca quæcumque, omniumque & singulorum in dicto conciliabulo gestorum & conclusorum reprobationes, damnationes, revocationes, cassationes, irritationes & annullationes, per nos habita cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus deliberatione matura, & de eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ac ex certa scientia, & de apostolicæ potestatis plenitudine, per diversas nostras literas respective, præsertim sub data decimaquinta Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno octavo, ac tertio Nonas Decembris, & Idibus Aprilis, ejusdem pontificatus anno nono editas, factas & emanatas, literasque ipsas cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, mandatis, hortationibus, monitionibus, interdictorum ecclesiasticorum appositionibus, & aliis sententiis, censuris & pœnis, tam a canonicis sanctionibus, quam a nobis, maxime in literis indictionis hujus sacri universalis concilii, ac omnibus & singulis aliis clausuris in dictis literis contentis, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum presentibus inserterentur, pro expressis haberi volumus, licet, ut firma & valida, nulla alia confirmatione aut approbatione egerent, ad abundantiorem cautelam & veritatis manifestationem, hoc sacro approbante concilio, confirmamus, approbamus & innovamus, illaque inviolabiliter observari volumus, statuimus & ordinamus, supplentes omnes & singulos defectus si qui forsan intervenerint in eisdem. Nec non conciliabulum præfatum illiusque translationem, ac omnia & singula per ipsum conciliabulum, illique assistentes, adhærentes, fautores & consentientes, directe vel indirecte, quomodocunque & qualitercumque a die indictionis ipsius conciliabuli, usque in præsentem diem acta, facta, gesta & prolata, ac in posterum gerenda, agenda, facienda & proferenda, etiamsi talia sint vel fuerint, de quibus specialis, specifica, expressa ac individua mentio habenda foret, illorum tenores & qualitates etiam pro expressis

SESSIO II. sis habentes, ut alia adulterina & a veritate deviantia concilia, & in eis gesta, a jure sacrisque canonibus damnata & reprobata fuerunt, damnamus & reprobamus, ac prout sunt, nulla, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti fuisse & esse nuntiamus, & quatenus opus sit, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro cassis, irritis & annullatis haberi volumus. Et nihilo minus hoc sacrum concilium œcumenicum juste, rationabiliter, ac ex veris & legitimis causis, riteque & recte indictum celebrari inceptum, omniaque & singula quæ in eo facta & gesta sunt, & de cetero fient ac gerentur, justa rationabilia, firma & valida fore, ac idem robur, eamdemque vim, potestatem, auctoritatem & firmitatem habere & obtinere, quæ alia concilia generalia, præsertim Lateranense, a sacris canonibus approbata habent & obtinent, hoc eodem sacro concilio approbante, decernimus & declaramus. Insuperque temporum dispositione, æstivisque caloribus instantibus, ut commoditati & valetudini prælatorum consulatur, ultramontanique & trans mare existentes, qui hactenus ad hoc sacrum concilium venire non potuerunt, expectentur, propterque alias justas & rationabiles causas præfato sacro concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis celebrationis concilii præfati, tertio nonas Novembris proxime futuri faciendam, hoc præfato sacro concilio similiter approbante, indicimus. Omnibusque & singulis prælatis, & aliis in eodem concilio * tunc existentibus a Romana curia recedendi, & pro eorum voluntate ubi eis placuerit morandi, dummodo dicta tertio nonas Novembris in præfato concilio Lateranensi, cessante legitimo impedimento, de quo clare constet, sub pœnarum in literis indictionis ipsius concilii & canonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia indictarum incursu, præsentes existant, & facultatem, præfato sacro concilio etiam approbante, concedimus & indulgemus. Nulli ergo omnin hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, statuti, ordinationis, suppletionis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, cassationis, irritationis, annullationis, voluntatis, decreti, declarationis, indictionis, concessionis & indulti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

* f. nunc.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. sextodecimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nono.

Postmodum idem reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus petiit ab omnibus, an placeant paternitatibus suis contenta in schedula. Qui responderunt, & quilibet eorum respondit, placere contenta in schedula. Super quibus omnibus magister Bernardus Mocharus, procurator concilii, petiit fieri per protonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publica, instrumentum seu instrumenta.

Deinde reverendus pater dominus Vincentius Caraffa archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Donati episcopi * Neselitani ad interessendum sacro concilio, dedit quoddam mandatum subscriptum per dominum Jacobum Andream. Parlatum civem Neapolitanum notarium curiæ archiepiscopalis Neapolitanæ. Et venerabilis vir dominus Franciscus Insart, solicitator literarum apostolicarum, dedit mandatum reverendi patris domini Petri de Costa episcopi Portugalensis diœcesis * publicum notarium, in quo ipse dominus Franciscus principaliter nominatur ad interessendum sacro concilio. Et reverendus pater dominus Joannes Baptista episcopus Cavalicensis, procurator reverendi patris domini Hieronymi Palavicini episcopi Alerienſis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum dicto concilio subscriptum per dominum Luchinum de Belganderio & Balavic laicum Marianensem publicum notarium, & sigillatum sigillo præfati episcopi Alerienſis. Ac reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum procurationis reverendi patris domini Joannis Baptistæ episcopi * Fanensis, subscriptum per dominum Malatestam Thomasinum publicum notarium, & sigillatum sigillo dicti episcopi. Et venerabilis vir dominus Petrus Perini, assertus procurator reverendi patris domini Aynionis episcopi Lausanensis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum concilio, subscriptum per dominum Perret, & sigillatum sigillo dicti domini episcopi. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, dedit mandatum reverendi domini Joannis de Scluſa abbatis Prænonstratensis, ut totius ordinis judicis superioris & reformatoris generalis, subscriptum per dominum Joannem Ray canonicum ecclesiæ collegiatæ sancti Quintini, de sancto Quintino Noviomensis diœcesis, publicum notarium.

* f. [illegible]ium

* Mar[illegible]

Anno a nativitate domini 1512. indictione decimaquinta, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri Julii papæ secundi anno nono, die ultima mensis Octobris, per discretum virum Bartholomæum de Mantua, præfati sanctissimi domini nostri papæ cursorem, affixæ fuerunt & publicatæ in basilicarum principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis valvis seu portis, nec non cancellariæ apostolicæ & acie campi Floræ, certæ literæ prorogationis tertiæ sessionis propter adventum reverendi & illustris domini Mathæi electi Gurcensis, serenissimi Maximiliani electi imperatoris locumtenentis, usque ad tertium diem mensis Decembris proxime futuri prout in eisdem literis continetur, quarum tenor sequitur.

PROROGATIO SESSIONIS PROPTER ADVENTUM GURCENSIS.

Julius episcopus servus servorum Dei.

CUPIENTES ingenti desiderio ad omnipotentis Dei gloriam, plurimorumque optimorum operum perfectionem, alias inchoatam sacri Lateranensis concilii celebrationem prosequi, in secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, ut temporum indispositione, æstivisque caloribus instantibus, commoditati & valetudini prælatorum opportune consuleretur, ultramontanique & trans mare existentes, qui eatenus ad concilium hujusmodi venire non poterant, expectarentur:

* Nuſquitani.

tur: propterque alias juſtas & rationabiles cauſas dicto concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam ſeſſionem continuationis præfatæ, tertio Nonas Novembris proxime futuri faciendam, ſub data XVI. Kalendas Junii, pontificatus noſtri anno nono, indiximus: ſperantes tunc Deo duce, ac Chriſtianorum regum & principum ope, Italicis & exteris rebus paceatis, & prælatos præfatos tutis itineribus cum quiete ad ipſum concilium venturos, nullumque aliud impedimentum ineſſe, quo minus tertia ſeſſio hujuſmodi die, ut præfertur, indicta haberi potuiſſet. Cum autem ſatore zizaniæ inſtigante, & nonnullorum malignitate, qui Chriſtianorum nomen in vanum recipere non formidant, bella atrocia tam in Italia quam extra eam viguerint & vigeant, dictique prælati Germani, Hiſpani, Anglici, Poloni & alii, propter hoſtium pericula tute adhuc accedere non potuerint, nuperrimeque venerabilis frater noſter Matthæus epiſcopus Gurcenſis, cariſſimi in Chriſto filii noſtri Maximiliani Romanorum regis in imperatorem electi in tota Italia locumtenens generalis, & ad nos orator deſtinatus, prope urbem ad illam venturus ſit, cum quo multa * gravia importantia & magni ponderis, ſtatum & quietem eccleſiæ, principum Chriſtianorum & Italiæ concernentia, præſertim de pace inter ipſum Maximilianum regem & dilectum filium Leonardum Lauredanum Venetorum ducem, quæ nobis cordi eſt, componenda, agenda ſint: ex quorum concluſione univerſalem pacem aliaque innumerabilia bona ex eorum auctoritate, * intermiſſione vero graviora prioribus ſcandala, damnaque intolerabilia futura *, dilationemque indictæ ſeſſionis ad paucos dies, * nedum præjudicium, ſed utilitatem allaturam arbitramur. Idcirco ut ſine perturbatione aliqua continuationi celebrationis tam celeberrimi & neceſſarii concilii inſiſtere valeamus, prælatiſque & oratoribus principum ad dictum ſacrum concilium venturis, in itinere exiſtentibus, ut accepimus, aliqua ulterior dilatio concedatur, dictuſque venerabilis frater Matthæus epiſcopus Gurcenſis Cæſareæ majeſtatis locumtenens & orator, circa diem ipſam celebrationis tertiæ ſeſſionis, & forte ipſa die vel ſequenti almam urbem eſt ingreſſurus, & de noſtro mandato ob perſonam quam gerit & repræſentat, honorifice excipiendus ſit, & cum ſolitis ceremoniis & curiæ Romanæ comitiva aſſociandus, & ad nos deducendus, qui cum omni celeritate deſiderare videtur expeditionem negotiorum ſibi commiſſorum, ut infra paucos dies ex urbe recedere poſſit: habita ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus deliberatione matura, expreſſis aliiſque juſtis & rationabilibus cauſis urgentibus, de eorumdem cardinalium concilio unanimique conſenſu, tertiam ſeſſionem, continuationem, celebrationem concilii præfati ad tertium Nonas Decembris ſimiliter proxime futuri, ceteriſque in indictione concilii, & in ſecunda ſeſſione præfatis contentis, firmis manentibus, prorogamus, & judicibus præmiſſis, ceteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque, prout ſemper deſideravimus, feliciter incepimus, & domino adjuvante omnino perficere intendimus.

Placet, & publicetur.

Anno a nativitate domini 1512. indictione decima quinta, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Julii divina providentia papæ ſecundi anno nono, ultima menſis Octobris, præſentes ſupraſcriptæ literæ ſanctiſſimi domini noſtri papæ, prout in eiſdem continetur, affixæ & publicatæ fuerunt in baſilicarum principis apoſtolorum de Urbe, & ſancti Joannis Lateranenſis, valvis ſeu portis, nec non cancellariæ apoſtolicæ in acie campi Floræ; & ſic affixas per longum temporis ſpatium dimiſi: copiam earumdem literarum in locis ſupraſcriptis affixi, & affixam dimiſi, per me Bartholomæum de Mantua, ſanctiſſimi domini noſtri papæ curſorem. SESSIO II

Reverendiſſimo in Chriſto patri & domino, domino Thomæ ſanctæ Romanæ eccleſiæ tituli ſancti Martini in montibus presbytero cardinali Strigonienſi, procurator ordinis Prædicatorum ſervus ſalutem dicit.

Ad XVII. Kalendas Junii, qui dies ſecundam concilii ſeſſionem in æde præbuit Lateranenſi, cum alia habuimus illius ſolemnis & ſacratiſſimæ lucis grata monumenta, tum illud maximum, quod tu eodem die ac loco Romæ tum primum divinas res publice peregiſti, magna quidem apud Deum, ut credimus, ob tuam virtutem gratia, ſed non minore apud homines ob virtutis opinionem laude & exiſtimatione. Quamquam enim tuum nomen ubique apud omnes probatum ſit ac clarum, Romæ tamen apud bonos & graves clariſſimum certe & probatiſſimum eſt. Eo itaque die, quo de rerum ſumma graviter conſtituendum erat, conciliumque ipſum, patrum ſententia, in aliud tempus differendum, cum rite a te & ſancte myſteria ſanctiſſima celebrata eſſent, tum pulpitum, ut ſcis, aſcendit meus & totius prædicantium ordinis generalis magiſter, vir tum religione & doctrina ſingulari, tum præſtanti excellentia animi atque ingenii. Quod quidem quaſi geometricam quamdam videtur habuiſſe rationem, ut ille ſui ordinis primus ſecundæ ſeſſionis orationem pronuntiaverit, tu ſecundi ordinis in ſenatu princeps, primis in hac urbe myſteriis publice fueris initiatus. Verum cum hæc ipſa oratio dives optimarum ſententiarum & luculenta, digna a ſummo pontifice judicaretur, quæ in acta referretur, multique illam boni viri quotidie efflagitarent, operæ precium fore duxi, ſi ego qui prædicatorum ordinis hic res curo, eamdem orationem, priuſquam ab aliis legeretur, tibi potiſſimum dedicarem. Feci igitur, & perquam libenter feci, ut & illa tui nominis inſcriptione illuſtrata, majore auctoritate in publicum prodiret, tantique viri præſidio eſſet munitior, & meæ erga te obſervantiæ ac venerationis magnitudo hoc primo teſtimonio tibi innoteſceret. Sed & aptum viſum eſt, cum illius diei ceremonias conjunctim egiſſetis, ut non ſeparatim in ora hominum perveniretis, quamquam tua virtus & auctoritas multo majoribus & gravioribus rebus celebritatem promerita eſt. Scimus enim, tuus in urbem adventus quantam ſpem lætitiamque bonis omnibus attulerit, qui pacem quidem & ſalutem continue optant, bellum autem diuturnum & infeſtum coguntur ſuſtinere. Subit namque multos qui virtutes amant, qui tuo exemplo crudelia bella abhorrent, qui Chriſtianæ fidei infidelibus armis infeſtiſſimi ſunt,

ſu-

SESSIO II.

subit illos, puto, fastidium incredibile, cum videant hujusce temporis scelera & ruinas. Quis enim non stomachetur, vacare Christianos intestinis dissensionibus, pace toties attentata, nunquam vero firmata, elapsamque e manibus fuisse occasionem retinendæ Africæ, Græciæ atque Asiæ in libertatem & religionem vindicandæ. Ad quam Christianorum vecordiam ne forte putemus Deum dormitare, omitto reliqua quæ domestica sunt. Ecce nuper Turcarum rex senex, invalidus, & imperio, & pecunia, & exercitibus cessit, præter omnium opinionem, filio ætate tertio, juveni ferociss. simo, & Christiani sanguinis appetentissimo, qui magno donativo conciliatis sibi militum animis, additisque ad fœdus suum Scythicis nationibus, nihil non ausurus brevi timetur. Jure hoc quidem optimo factum est, ut Christiani qui oblatam occasionem justitiæ atque laudis contempserunt, quique nuper recuperatam fere Africam totam iterum canibus illis abripiendam devorandamque objiciunt. Juste, inquam, factum est, ut ii quandoque de præsenti suo imperio trepidare cogantur, qui imperium Christi nec amplificare student, nec defendere: quin illud potius & vitiis oppugnare, & labefactare dissensionibus non verentur. Sed de iis satis. Melius enim longe tu quam ego, aut quisquam, hæc nosti & cogitasti, quippe qui a puero acceptas contra Turcas inimicitias, & ab incunabulis susceptam sacratissimæ fidei tutelam & defensionem, adhuc perpetuam retinuisti. Propterea que in hanc urbem venisti, ut pacatis universis, non solum iis partibus quæ fidei sunt, consuleres, sed etiam illis quæ infidelitatem & discordiam alunt, vehementissime te opponeres. Sed redeo ad orationem, quæ mihi cum doctissima videtur esse, tum ita largiter ampla, ut non tantum quæ præsentis concilii sunt, sed omnium conciliorum vim, auctoritatem rationemque amplexa videatur. Quam cum tua amplitudo benigno vultu acceperit, existimabimus magnum & illi ornamentum, & nostro ordini universo ex tua benevolentia accessisse. Vale.

Oratio reverendi patris, fratris Thomæ de Vio Cajetani, sacræ theologiæ professoris, ac totius ordinis prædicatorum generalis magistri, habita Romæ in secunda sessione concilii Lateranensis, decimoseptimo Kalendas Junii 1512.

Cum animadvertam, Juli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas esse singulis ecclesiæ partibus accommodatas, generales vero synodos universalem ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere, existimavi me futurum rem & utilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis hujus temporis, illarumque differentia ac diversitate dicerem. Sed cum iis diebus ex hoc loco viri doctissimi, qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt, de iis fere rebus verba graviter sapienterque fecerint, ego, qui ingenio illis & doctrina inferior sum, quo meis viribus minus confido, pater sancte, eo humilius atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse & summisse oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque divina possit polliceri, ad glorioſam ipsam virginem Dei matrem primum convertam orationem meam. Ave Maria, &c.

Cum dilectus Christi discipulus & evangelista multa nobis ex prophetica illa mystica que visione nuntiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus divinitus retulit, atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse, aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo.* Magna profecto & divina, maximaque insuper, atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Joannes vidit. Vidi, inquit, civitatem, vidi sanctam, vidi Jerusalem, vidi illam novam ac de cœlo descendentem. Quæ est ista civitas, quam Joannes vidit? Quæ est ista quam magister discipulo, Christo apostolo, Spiritus sanctus evangelistæ ac vati figuris & allegoriis revelavit? Certe civitas hæc Christianæ reipublicæ urbs est, quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multitudine copiaque innumerabili clausa est ac permunita. Quamquam enim hujus mundanæ sapientiæ antistites certo quodam & præscripto civium numero civitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem submoverint, neque inter centies centena millia, ut ipsi ajunt, commercium fieri posse ullum existimaverint, solum tamen Christianum genus tanta tamque mirabili a Deo optimo maximo cognationis, necessitudinis, societatisque copula devinctum ac conjunctum est, ut in unitate maximam multitudinem, unius urbis ambitu spatium amplissimum, in una denique civitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & constituenda qualibet civitate duo in primis requirantur; primum, ut partibus suis omnibus ipsa constituatur respublica; deinde, ut eæ partes inter sese civili amicitia quadam & consensione conspirent; licet cognoscere, quomodo privatis publicisque in rebus, ambabus iis partibus nostra hæc Christiana civitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reipublicæ habeat atque contineat, ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt, quæ tantæ sunt efficaciæ & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim Deo filios baptismate ut gignant, tum ut genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde divina chrismatis virtute corroborent: ubi corroboraverint, potestate atque auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant: mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo, humanis culpis abluendis, sancti olei unctione perungant. Præter hæc autem divina & præclara munera, multa habet alia hæc civitas cumulatissime. Habet namque apostolos, habet evangelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres: habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi rursumque aperiendi potestatem, ut quidquid in ter-

terris ligaverit, quidquid solverit denique, id continuo in cælo dissolutum vel ligatum sit. Et quamquam hæc magna maximaque sint, satis tamen non fuit, tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum revelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere & ornare & perficere conatur. Civitas igitur & hæc divina illis reipublicæ partibus illustratur, quibus nulla unquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quod autem cives ipsi artius in hac, copulatiusque quam in civili alia communitate devinciantur, vel hinc patet manifeste, quod ii non jam cives sunt aut advenæ, sed cives sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita unius ejusdemque mystici corporis membra, ut alii aliis & membra sint, & quemadmodum sunt, mutua sese communicatione ac societate confoveant. Cum igitur hæc civitas ex perfectissimæ reipublicæ partibus perfectissimis constituatur, ipsiusque cives interiore & cognatiore quam omnes aliæ societates genere colligentur: patet certe, hanc urbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & quod maximum est, humana beatitudine ac felicitate. Quamquam enim cujusvis civitatis proprium esse videatur, sufficienter ex se, beneque ac beate vivere, nulla tamen alia, nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulate ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis namque finis civilis amicitiæ & societatis est, optima inter se hominum conjunctio: in hac vero nostra, in qua heredes Dei omnes, coheredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, ut proprium Christiani generis finem, cuncta referuntur. Hæc cum ita sint, recte Christi ecclesia non tam civitas ab apostolo Christi, quam civitas sancta a viro sanctissimo commemoratur. Id autem, patres, ut nunc vos alloquar, mox extrema oratione ad hunc summum pontificem caput omnium reversurus, id, inquam, patres, qua & ego quoque ratione demonstravero, quæso, intelligite. Sanctitas ipsa, ut a definitione incipiamus, utque Dionysio Areopagitæ placet, immaculata, libera, perfectaque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum, nostrorumque rationibus firmatum sit, in Deo universorum auctore & gubernatore omnium rerum naturas, excellentias dignitatesque consistere: Deus tamen ipse præ iis omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, ut etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definirent. Nam cum invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, sempiternam quoque ejus virtutem ac divinitatem intellectu conspicerent, vellentque Dei naturam & voluntatem, ac quidquid in Deo est, unica, aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non divinitatis, aut reliquis tantæ majestati consentaneis nominibus usi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significationibus. Solam enim deitatis substantiam a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes, illamque ob id esse dicentes actum purum, eamdem certe ipsam definitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum, talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & majestatis quandoquidem intelligentiis etiam beatis, quas angelos dicimus, hymnum carmenque Deo proprium constituat. Angeli namque atque archangeli, cherubim quoque & seraphim repetitis ingeminatisque vocibus, *Sanctus, sanctus, sanctus*, proclamant. Quo fit, ut Dei quoque civitatem, in qua [a] magnus dominus est, deceat sanctitudo. Atque hanc partem quæ paucis demonstrari potest, brevissime ostendam. Omnibus rebus tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumque est, ut cum aliæ aliis jungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine conveniant. Hoc ipsæ formæ, secundum materiæ recipientis merita distributæ, testantur. Hoc propria peculiaria que munera obeunda aptæ appositæque nostrorum membrorum habitudines manifestant. Denique hoc confirmant innatæ materiis ipsis, ut ita dicam, patientiæ, quibus ipsæ res hominum artificio subjectæ obtemperant. Hæc namque omnia & reliqua id genus, sive natura, sive arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conveniant componi conjungive non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conveniat maxime; cumque conjungendas res ipsas habiles inter sese ad conjunctionem esse oporteat, nemini dubium est, puto, ecclesiasticam civitatem, quæ Deo conjunctissima est, puram, mundam, sanctam immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseverat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo & Christus in ipsa manet usque ad sæculi consummationem, ab omni vitiorum sorde & contagione remota est atque ita virtute bonitateque perficitur ac vallatur, ut neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam possit a Christi amore separare. Recte igitur civitas hæc nostra, quandoquidem omnium cælestium virtutum præcipua a Deo pollet sanctitate, omnibus ea ceteri mundi dignitatibus, potestatibus, imperiis antecellit. Satis esse arbitor hujus civitatis demonstratam sanctitatem: quæ civitas quia sancta est, jure optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum. Is enim hanc sanctam civitatem Jerusalem appellavit. Quod profecto nomen ob hanc causam adepta est, quod Jerusalem non modo pacem ipsam, sed ea etiam quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt. Nam & hoc Jerusalem atque pacis optimum est, & id verum hujus civitatis nomen, & postremo huic civitati ita proprium, ut nulli præterea alteri vere convenire possit. Optimum certe est. Nam optima res pax est, adeoque magna & divina, ut universa creatura hanc appetere & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa, Augustino teste, tranquillitas ordinis sit; & tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit: constat res omnes, siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta submovere contendant, pacem appetere, pacisque & quietis fructus ut adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Jerusalem pacisque nomen, verum nostræ civitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit: *Et factus est in pace locus ejus*: Dei scilicet, qui & hujusce urbis finem pacem posuit, & tantam in ea voluit prorogari abundantiam pacis, ut

[a] Forte pro, agnus. H.

Isa. 6.

Psalm. 75.

SESSIO II.

SESSIO II.

cives ipsi non modo cum Deo pacis auctore & principe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero pax, hæc urbe Jerusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est, qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt: sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant: qui his ad quos divertunt, pacem deferunt; & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Jerusalem, quæ ex vivis lapidibus construitur, de qua David loquitur, & cujus portarum seræ ac claustra a domino confortantur. Hæc est illa Jerusalem, patres, in qua, sicut paulo ante inter res divinas perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis: sed non quomodo hujus mundi homines dant, ipse dat nobis. Ii enim pacem dant, ut molestia careant. Sed pax ibi vera non est, ubi nec vera concordia est, nec corda hominum conjuncta, sed disjuncta sunt. Ea autem pax quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Jerusalem invenitur, ea est, patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium divinitatis. Quis unquam vidit vel audivit talia? Quid fuit unquam tam singulare, tam novum, tam inusitatum? Pax Christi non modo corda nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Jerusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum novitatem videns Joannes, civitatem hanc non solum sanctam, non solum Jerusalem, sed novam etiam Jerusalem, Spiritu sancto dictante, appellavit. Nova est enim. Nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo nova & vetera profert, nova in ea fecit omnia. Fecit namque, ut neque langueseeret aut veteraseeret unquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit origine, dignitate atque auctoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta, cultum & notitiam veri olimque promissi Dei Filii solita pertinacia, atque animi obstinatione repudiavit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum usque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conversatio; in nostra certe hac nova Jerusalem omnia nova sunt, novum cor, nova lex, novus homo, nova conspersio. Quæ enim major novitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eumdemque verum Deum ac hominem clavis confixum, spinis coronatum, & innumeris affectum contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum vicisse, cælos ascendisse, ad patris dexteram conscendisse, propterque suum nomen ac legem trucidatos & gloria & honore & felicitate perpetua affecisse? Quid, quod illius discipuli rudes, pauperes, abjecti obscurique homines, cum universus fere terrarum orbis ignorantiæ tenebris involveretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtemperaret tot atque tantis, ut dæmones omnium gentium dominarentur, ac summopere ab hominibus colerentur: hunc tamen ipsum mundum immundum ii Christi discipuli, ii ex infima plebe viri contra synagogæ pontifices, contra mundi imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro viceruut, sed fide tantum, spe & caritate superarunt, purgaverunt, illuminarunt? Tam autem propria est nostræ ecclesiæ divina atque sempiterna novitas hæc, ut nulla hominum ætas fuerit, nulla unquam civitas aut respublica, quæ non ab hac Christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam ut a divo Thoma præclare scribitur, summum illud Dei beneficium, quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filii efficimur, id adeo novi testamenti est, ut a mundi creatione sancti sanctæque omnes, quatenus naturæ divinæ participes fuerunt, eatenus sub novo testamento comprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiverit, ut excellens hæc divini humanique consortii novitas ex terra terreniseque robus oriretur, (quod enim natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, ut de cælo civitas hæc sancta & nova Jerusalem descenderet. Descendit namque de cælo urbs hæc nova, cujus fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cujusvis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu, seu opinione jacta sunt: sed quæ in montibus sanctis, hoc est, in patriarcharum figuris, in prophetarum testimoniis, in præconiis apostolorum, in suppliciis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominum purgatissimis mentibus, in virutis denique & spiritus ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descendit autem de cœlo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namque exemplo quæ in cælis est, reipublicæ beatissimæ, hujus quæ in terris est, regimen constituit Deus, ut illud non penes omnes aut multos, sed penes unum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Jerusalem illa quæ in cælis est, matre nostra unus tantum dominus est Jesus Christus: ita in hac Jerusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata, & matris est illustrata splendoribus, unus tantum princeps est, vicarius Christi & pontifex maximus, cui omnes descendentis Jerusalem cives & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed etiam ut simul universi obedire debent: quemadmodum qui in superna sunt Jerusalem sancti, cum singulatim, tum universe, divisimque ac simul omnes uni omnium creatori subsunt, parent, obtemperant. Ut vero præclarissima hæc sunt? At dicet forte quis: Cum iis temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur, una Romana, Pisana altera; utrum ambæ de cælo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco, patres, respirare paulisper: nam quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam. Quinque Christi ecclesiæ conditiones nobis, ut audistis, sanctus evangelista proposuit. Illam enim in primis esse civitatem, deinde sanctam, Jerusalem post,

Psalm. 122.

tum

tum novam esse, & de cælo postremo descendisse affirmavit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiam militantem, quam de cœlo credimus descendisse, consentaneum esse præscriptis conditionibus, & in cælo triumphantis ecclesiæ formulis, procul dubio reperiemus. Eam vero quæ a supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non utique de cælo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse judicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cælo, patres, Pisana nuper patrum illorum ecclesia, non descendit de cælo infaustus ubique & invisus cœtus: non tantum e cælo facinus, non descendit, inquam, sed ruit. Quamobrem? quia non observat ea quæ cæli sunt: non imitatur quæ cælorum regni esse traduntur: At quare hoc rursus? Quia prorsus aliena est a revelatis apostolo conditionibus. Ut autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, patres, illum conventum qui unius tantummodo nationis est, si tamen unius est, & non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio, quis putabit illum universam coegisse synodum, ejus civitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris convertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cujus minimus in mille est, & parvulus in gentem fortissimam?

Tantum enim abest, ut ecclesia illa Pisana vera Dei civitas sit, quantum abest, ut sancta & legitima sit: tantumque recedit a candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit: accedit autem plus tanto, quanto magis & Petrum ecclesiæ, & papam concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumque Christi vicarium subjicere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quam naturæ ipsius rationisque ordinem pervertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suarum greges ovium præficere. Sed & illud perspicuum est, Jerusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam convenire, propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesiæ ordinem subvertere connititur, utpote quæ contra Romanam ecclesiam togata armataque bella commoverit, quæque ad quoscumque diverterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus everterit. Quæ singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Jerusalem est, sed civitas ac turris Babel potius, quæ in terra Sennaar confusionem fecit, & concordiam ædificantium disjecit. At dicent nonnulli. Saltem una ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conveniet, novitas scilicet. Quid enim tam novum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conentur efficere, ut miles duci, filius patri, domino servus imperet, oves pastori, denique pedes & cetera membra capiti? Fateor equidem & ego quoque nova hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque civitatis novitate. Multum enim inter hanc illamque interest novitatem. Nomen utrisque commune est, sed res & significatio diversa. Hæc enim Jerusalem novitas a Spiritu sancto est, & æterna est. At illam Pisanam unica tantum obedientia & ecclesiæ pars tunc effecit, cum schismatis illius tempore tres ita maximi pontifices habebantur, ut nullus eorum aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana novitas Constantiæ tunc ortum habuit, & evanuit; Basileæ repullulavit, & explosa est: atque iis etiam temporibus, si vos viri eritis, interibit, quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximæ hujusce sedis pontifice repressa est. Neque enim de cælo descendit, atque ob id diuturna non est: neque unius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conservat, quemque synodus Pisana amplecti deberet, si e cælo descendisset, & nunquam multitudinis regimini, uti facit, inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat. Hæc enim fidelium est, illa cavillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa vero eorum qui Christi vestem conscindere, & a mystico Christi corpore mystica Christi membra sejungere non verentur. Habetis, patres, quid de Pisana synodo communiter locutus sum. Hoc enim universi totis devotisque animis deprecamur. Assequetur autem hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse, pater sancte, omnipotentis Dei, cujus vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes; si ipsius Dei potentiam, perfectionem sapientiamque imitaberis. Atqui ut in primis potentiam imiteris, accingere, pater sancte, gladio tuo, inquam, accingere: binos enim habes, unum tibi reliquisque hujus mundi principibus communem; alterum tibi proprium, atque ita tuum, ut illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo, qui ecclesiasticæ potestatis est, accingere potentissime, & accingere super femur tuum, id est, super universas humani generis potestates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum & dissensionum auctores. Nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quæ bella volunt, dissipando: tum regna, sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo. Is namque idem, quem imitari debes, & rex regum est, pacisque princeps, & dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam divina perfectio comitetur. Perfectio hæc, misericordia est, qua pater ille cælestis & perfectus solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super justos ac peccatores. Nam si tanta ubique misericordia præstabis, ut non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reverentiam, ad apostolicæ sedis cultum, ad Christi ecclesiæ unitatem, ad hujus concilii manifestam professionem venire compellas, recte, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te universis populis adorandum, Deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamquem misericordiam ad hanc synodum venturos accessurosque existimemus, una se tibi ad hanc rem offert divina sapientia, quæ a fine ad

SESSIO III.

SESSIO II. finem fortiter attingit, & disponit omnia suaviter. Hujus nuper exemplo a fine ad finem tum attigisti fortiter, pater sancte, cum indicto concilio hoc atque inchoato, universos ad bene de Christiana republica sperandum excitasti. Dispones autem suaviter, providendo sapienter, ne vocati a te, juste queri possint, se, ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die, quod bonum faustum felixque sit, de singulis quæ ad hujusce sanctissimæ synodi conservationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de iis quoque constituatur nationibus, quæ cum intellexerint Romæ & a Romano pontifice concilium synodumque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ procul dubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ auctoritatis majestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea ecclesiæ defensionem & rem convertentur. Sic namque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascendet cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Joannes civitatem esse sanctam, esse Jerusalem, novamque esse, atque de cælo descendisse, contemplatus est. Dixi.

SESSIO III. SESSIO III.

In hac sessione reverendus & illustris dominus Matthæus episcopus Gurcensis & princeps imperii, dedit mandatum invictissimi principis Maximiliani electi imperatoris.

ANNO & indictione quibus supra, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri, domini Julii papæ II. anno decimo, die vero Veneris, tertia mensis Decembris, fuit celebrata tertia sessio concilii generalis in basilica Lateranensi, præsente præfato sanctissimo domino nostro, in qua fuerunt præsentes reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.

Patriarchæ & assistentes papæ.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachiensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadrensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Julianus Cibo Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Suessanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Hercules Augustensis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sabaudiæ orator.
Reverendus pater dominus Laurentius Montis regalis episcopus, & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Jeremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Consanus.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosiensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonia-siensis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-nus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Sipontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginatensis.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigor-mensis.

Reve-

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenſis.
Reverendus pater dominus Baſilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregienſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Algarenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Tudenſis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.
Reverendus pater dominus Corradus Aſtunenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Jacobus Camerinenſis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Arianenſis.
Reverendus pater dominus Baptiſta Aquinatenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtus Sagonenſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Siginenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivienſis.
Reverendus pater dominus Lucas Gaurdienſis.
Reverendus pater dominus Andreas Anſarenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Inſulenſis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Andreas Literenſis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinenſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Policaſtrenſis
Reverendus pater dominus Dominicus Imolenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Bellicenſis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Agrienſis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienſis.
Reverendus pater dominus Albertinus Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Albanenſis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Vincentinus Launenſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbratinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Hugo Regienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Gelaſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Hieronymus [a] Budrienſis.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneteſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavalicenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Ortanus.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Aloyſius Parentinus.
Reverendus pater dominus Albertus Valveñſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.

a) *al.* Budienſis. H.

Abbates.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas monaſterii ſancti Georgii de Urbe, ordinis ſancti Benedicti.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas monaſterii Beatæ Mariæ Britonis.

SESSIO III.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajetanus generalis ordinis Prædicatorum.
Magister Ægidius generalis ordinis eremitarum sancti Augustini.
Magister Bernardus vicarius ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo.
Magister Angelus ordinis beatæ Mariæ Servorum.

Locumtenens Maximiliani.

Reverendus & illustris dominus Matthæus episcopus Garcensis serenissimi domini Maximiliani electi imperatoris*.

* *f.* locumtenens.

Oratores & senator Urbis.

Illustris dominus Albertus de Carpi, dicti Maximiliani orator.
Magnificus dominus Petrus de Starcolupis Florentinus, senator Urbis.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis & reginæ Hispaniarum.
Magnifici domini, Jacobus de Salviatis & Matthæus de Strozis, domini Florentini, ac Parmensis, oratores.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.
Dominus Nicolaus de Ruere.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis, & alii illustres domini de Ursinis.

Celebrata missa per reverendissimum dominum Marcum episcopum Prænestinum, cardinalem Senogalliensem, & facta oratione per reverendum patrem dominum Alexium episcopum Melfitensem, cantatis litaniis & aliis orationibus, & cantato hymno, Veni creator Spiritus, ut moris est; cantatoque evangelio per reverendissimum dominum Ludovicum sanctæ Mariæ in Cosmedim diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Ego sum pastor bonus*, &c. reverendus dominus Thomas Phædra secretarius concilii ascendit ambonem, & legit quoddam mandatum procurationis serenissimi & invictissimi principis Maximiliani electi imperatoris, datum per supradictum dominum Matthæum Gurcensem episcopum, locumtenentem. Cujus tenor sequitur, & est talis.

MANDATUM MAXIMILIANI.

Maximilianus, divina favente clementia, electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex, archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. comes palatinus Hannoniæ, &c.

Recognoscimus, & tenore præsentium notum esse volumus universis, cum impræsentiarum nos destinamus in Italiam & ad Urbem, venerabilem Matthæum episcopum Gurcensem, principem, consiliarium & locumtenentem nostrum generalem in Italia, devotum ac dilectum, pro quibusdam rebus nostris ibi faciendis. Idcirco nos de ejus dexteritate, ingenio atque rerum gerendarum peritia plurimum confisi, motu proprio, & ex certa scientia, ac animo deliberato fecimus, constituimus, creavimus & ordinavimus, ac tenore præsentium facimus, constituimus, creamus & solemniter ordinamus præfatum Gurcensem principem & locumtenentem nostrum procuratorem, actorem ac negotiorum nostrorum gestorem specialem, omni meliori modo, via, jure & forma & ordine, quibus melius & validius de jure possumus & debemus, ad comparendum pro nobis & nomine nostro in synodo seu concilio Lateranensi superiori, per sanctissimum in Christo patrem & dominum dominum Julium secundum sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summum pontificem, dominum nostrum sanctissimum, de consensu sacri reverendissimorum dominorum cardinalium collegii indicto & denuntiato, & illud approbandum & prosequendum, & si, & inquantum opus foret, illud ad alium locum & aliud tempus transferendum, etiam ex toto tollendum & extinguendum, nec non revocandum, annullandum, irritandum & penitus delendum omnia & singula ea quæ per ecclesiam Gallicanam in civitate Turonis eodem anno superiori fuerunt acta, concluſa & deliberata, & similiter ad revocandum omnia & singula mandata & procuratoria, si qua acnobis emanaverunt pro indictione concilii Pisani, quod nonnulli cardinales tunc indixerant, & idem concilium Pisanum penitus tollendum & extinguendum. Dantes & cedentes eidem Gurcensi principi, locumtenenti & procuratori nostro, plenam & amplam potestatem gerendi & exercendi omnia & singula in præmissis & circa ea necessaria & opportuna, juxta dexteritatem suam, prout magis videbitur expedire; nec non ad faciendum omnia alia & singula, quæ verus & legitimus & indubitatus procurator, liberam & generalem facultatem habens, circa præmissa facere posset, & quæ nosmet facere possemus, si præmissis personaliter intereſſemus, etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale: ponentes dictum procuratorem nostrum, quoad præmissa, * totaliter in locum nostrum. Insuper promittentes in verbo nostro Cæsareo, & sub bona fide nostra, nos gratum & ratum habituros, quidquid per præfatum principem locumtenentem & procuratorem nostrum in præmissis & circa ea cum omnibus suis dependentibus, emergentibus & connexis, actum, dictum, transactum, concordatum seu concluſum fuerit, & nullo unquam tempore contravenire directe vel indirecte, aut quovis exquisito colore vel causa, de jure vel de facto, etiamsi de jure possemus. Supplentes præterea omnes & singulos defectus tam juris quam facti, qui in præmissis aliquo modo poterunt ovenire. Promittentes quoque, ut si forte mandatum istud ad aliqua per supradictum procuratorem nostrum tractanda & concludenda sufficiens non foret, quod nos omnia & singula hujusmodi tractata, & per supradictum procuratorem nostrum sic concluſa, rata, grata & firma habebimus & observabimus, harum testimonio literarum sigilli nostri appensione roboratarum.

* facta

Datum in civitate nostra imperiali Colonia, die prima mensis Septembris, anno domini milleſimo quingenteſimo duodecimo, regnorum no-

nostrorum, Romani vigesimoseptimo, Hungariæ vero vigesimotertio.

Per regem.

Ad mandatum Cæsareæ majestatis proprium.

Quo perlecto, surrexit præfatus reverendus & illustris dominus Matthæus, & legit quamdam schedulam manu propria scriptam, cujus tenor est talis.

Schedula lecta per Gurcensem.

Ego vigore dicti mandati Cæsareæ majestatis clementissimi & invictissimi principis, ad abolendum omne schisma quod in ecclesia oriri posset, & etiam pro executione capitulorum conclusorum coram sanctissimo domino nostro revoco quodcumque mandatum qualitercumque concessum conciliabulo Pisano, & procuratores quoscumque, qui in dicto conciliabulo intervenerunt, & omnia acta & agenda per illud conciliabulum, quæ declaro irrita & nulla, nomine præfatæ Cæsareæ majestatis, & adhæreo sacro & canonico Lateranensi concilio, ecclesiam universalem repræsentanti, rite & legitime congregato. Declaro etiam, majestatem Cæsaream nunquam dedisse mandatum ad præfatum conciliabulum.

Et declaratione facta, præfatus dominus Matthæus Gurcensis accessit cum ea qua decuit reverentia ad præfatum sanctissimum dominum nostrum, & deosculatus est pedes ejusdem sanctissimi domini nostri, comitante eum dicto illustri domino Alberto de Carpi, præfatæ Cæsareæ majestatis oratore. Quibus peractis, magister Marianus de Cuccinis procurator fisci, & præfati concilii procurator, petiit a protonotariis & notariis concilii publicum & publica fieri instrumentum & instrumenta de omnibus supradictis, &c.

Deinde discretus vir Petrus Mengivar sanctissimi domini nostri cursor, retulit coram præfato sanctissimo domino nostro, se, instante præfato magistro Mariano de Cuccinis procuratore, ad portas ipsius concilii citasse & monuisse omnes & singulos prælatos, & alios tam ecclesiasticos quam sæculares, qui in concilio interesse consueverunt, ut compararent ad interessendum sacrosancto concilio. Responsione facta, idem magister Marianus accusavit eorum contumaciam. Demum reverendus pater dominus Petrus Ghryphus episcopus Forolivienſis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

BULLA TERTIÆ SESSIONIS SACRI generalis concilii Lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, ad illius, cujus perfecta sunt opera, laudem & gloriam, sacrum Lateranense concilium prosequentes, in hac tertia sessione Spiritu sancto favente legitime congregata, quam alias tertio Nonas Novembris proxime præteriti faciendam in secunda sessione indixeramus, & deinde de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio unanimique assensu, in hodiernum diem tenendam, ex certis tunc expressis & aliis legitimis causis prorogavimus, & indiximus, eodem sacro concilio prorogationem & indictionem hujusmodi ex causis præfatis sibi notis approbante, post felicem faustamque carissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romani imperatoris electi semper Augusti huic sacrosancto Lateranensi concilio veram adhæsionem & sinceram unionem, omnia & singula per damnationis alumnos Bernardinum Carvajal, Guillelmum Frisſonet, Renatum de Pria, & Fridericum de Sancto Severino, olim cardinales, eorumque fautores, adhærentes, complices & sequaces, schismaticos, hæreticos, & in suam ac aliorum perniciem debacchantes, unitatem sanctæ matris ecclesiæ scindere satagentes in conciliabulo Pisano, Mediolani, Lugduni, vel alibi, quæcumque, quotcumque & qualiacumque fuerint, etiam decimarum impositiones in universo regno Franciæ per eos factas, quorum tenores & qualitates, ac si præsentibus de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales inſererentur, pro expressis haberi volumus, usque in præsentem diem acta, gesta & facta, conscripta & publicata seu ordinata, & in futurum forsitan gerenda, quamvis sint nulla, irrita & inania, & a nobis, præfato concilio sacro approbante, damnata & reprobata fuerint, potiori pro cautela damnationi & reprobationi hujusmodi inhærendo, eodem sacro concilio approbante, damnamus, reprobamus & detestamur, illaque nulla, irrita & inania, nulliusque roboris, efficaciæ, effectus vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non literas nostras, per quas, propter receptiones, favores, adhærentiam & auxilium, per regem Franciæ & nonnullos alios regni Franciæ prælatos, officiales, nobiles & barones schismaticis & hæreticis in dicti conciliabuli Pisani damnati & reprobati prosecutione notorie præstita, regnum Franciæ, & præsertim Lugdunum ducatu Britanniæ excepto, sub data videlicet Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, Idibus Augusti, pontificatus nostri anno nono, de fratrum prædictorum consilio, ecclesiastico subjecimus interdicto, nundinasque Lugduni fieri solitas, in Lugduno extunc de cetero fieri inhibuimus, dictasque nundinas in civitate Gebbennensi faciendas transtulimus, cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, omnibusque & singulis in eis contentis clausulis, similiter sacro concilio prædicto de illis plenariam notitiam habente ac approbante, innovamus: regnumque præfatum, ut præfertur, illiusque civitates, terras, oppida & loca quæcumque hujusmodi interdicto subjicimus, ac ipsas nundinas ex Lugduno in civitatem præfatam Gebennensem faciendas transferimus. Et ut sacrum hoc Lateranense concilium ad finem uberrimæ fertilitatis deducatur, aliaque plura & gravia in hoc sacro Lateranensi concilio tractanda & discutienda veniant ad Dei omnipotentis laudem, & universalis ecclesiæ exaltationem, quartam sessionem continuationis celebrationis ipsius quarto Idus præsentis mensis Decembris faciendam, sacro concilio præfato omnia approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prosecutionis, voluntatis, damnationis, reprobationis, detestationis, decreti, declarationis, innovationis, interdicti, translationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se novetit incursurum.

Datum

SESSIO III.

SESSIO III.

Datum Romæ in publica seſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. tertio Nonas Decembris, pontificatus noſtri anno decimo.

D. de Comitibus.

Qua quidem ſchedula, ut præmittitur, perlecta, idem reverendus pater Petrus epiſcopus petiit, an placerent paternitatibus ſuis contenta in dicta ſchedula. Et omnes & ſinguli reſponderunt, placere contenta in dicta ſchedula. Fuit inſuper indicta quarta ſeſſio, quarto Idus præſentis menſis. Et hæc fuerunt pro tertia ſeſſione. Super quibus idem magiſter Marianus de Cuccinis procurator petiit inſtrumentum & inſtrumenta, &c. Et incepto per ſanctiſſimum dominum noſtrum glorioſo hymno, Te Deum laudamus, & capella proſequente, & uſque ad finem perducto, ſanctiſſimus dominus noſter cum cardinalibus & aliis prælatis receſſit, & venit ad ſanctum Petrum in palatium apoſtolicum in Vaticano.

Julio hujus nominis ſecundo pontifici maximo, Alexius epiſcopus Melfitanus affectiſſimus famulus, ſalutem plurimam dicit, perpetuamque felicitatem.

Non me præterit, ſapientiſſime pontifex, parum pii minuſque grati erga Deum animi eſſe, quidnam ex iis quæ nobis contingunt, alii cuipiam quam illi, ejuſque abſtruſo judicio tribuere. Propterea quæ fortunam & fatum appellant, aut nulla eſſe, aut ſi qua ſunt, ego quidem illi ſubjici ſentio: tantumque ſideribus tribuo, quantum eſt, quod nihil ex ejus potentia detrahere poſſit. Verumtamen & divum Auguſtinum divinarum humanarumque rerum interpretem eminentiſſimum, cauſas fortuitas non eſſe nullas, ſed latentes aſſerere, & mihi plurima & graviſſima infortunia ab ipſis fere ſtatim incunabulis accidiſſe, eoque graviora, quo præter omnem ſpem opinionemque incidere, ſat ſcio. Quibus illud quoque tanto magis annumeraverim, quanto nihil ego enixius curo, quam ne quid a me vel dicatur, vel fiat, quod tibi non placeat. Juſſus itaque a te, ut in tertia tui ſacri apud Lateranum concilii ſeſſione concionarer, nec ignarus maxima vocis & laterum, & eadem vel minori fortaſſe diſciplinarum inopia laborare, nihil horum, quo rem evitarem, cauſatus ſum, temerarium, & non minus ſtolidum arbitratus, quidquam de iis tuo præcepto opponere, quæ tibi quoque nota eſſe viderentur. Prætereo quæ poſtea ſuaſere, ut rem jam præparatam & intermiſſam ſententia mutata reſumerem, quod & hæc ex ipſa oratione facile percipere poteris, & epiſtolæ ad diem ipſius concionis properandum eſt. Fuit hic tertio Nonas Decembris, cum ſol longiſſime a nobis recedens & nos obliquus reſpiciens, dum parvam hemiſphærii noſtri partem ambit, dies breviſſimos reddit: cumque ad ea quæ in ſynodo agenda erant vix totus ſuffecturus videretur, res, vel potius neceſſitas ita tulit, ut eodem ante omnia Lateranum tibi e Vaticano eundum eſſet. Per properandi igitur curam magna ex parte ſomno excuſſo, [a] nos fere antelucanos præſtolandi proſequendique tui gratia Vaticanum deduxit: ubi antequam exires, tanta vis imbris procelloſi inhorruit, ut diuturnam ſerenitatem quæ nobis otioſis præceſſerat, iter facturis reſarcire velle ſibi videretur. Exiſti tamen, quæ tua conſtantia eſt, & procella pauliſper ceſſante, totum fere iter pluvioſum perfecimus. Itaque membra quæ natura tegi non patitur: vento, aqua & anni tempore gelida, cetera veſtibus prælongis & madefactis gravata erant. His maxime impeditos, mulis deſcendentes cœnum excepit, ex cœno ſitibundos, famelicos, feſſos, madidos, implicitos, cœnulentos & ſomnolentos ædes vaſtiſſima, nulla teſtudine, ſed tignis tecta, & crebris tranſennis, per quas magnæ naves tranſmitti poſſent patentiſſima: eadem multitudinis hominum & murmuris, ſtrepitus ac lamentorum ex incommodis orientium, algoriſque plena. Sic affecto miſero mihi, & innata, quod dixi, vocis & corporis imbecillitate laboranti, a tot incommodis circumvento, vento, imbre, procella crepitantibus, & murmure, tecto & tranſennis templi verba intercepturis, concionandum erat. Inſuper ſuggeſtum aſcendi, ſicut e regione tranſennarum altiſſimarum ac latiſſimarum, ſic a te, ad quem labores meos & verba direxeram, longe juſſu quidem tuo, ante inceptam ſynodum poſitum, quo magis multitudinis auditui quam tuo conſuleretur. Omitto, quod quidam ad ſuum commodum cuncta trahentes, ita tunc quoque ad reddendum Deo & juſtitiæ debitum ſe difficiles duroſque præſtitere, ut ſicut te multoſque ex patribus per totam fere ſeſſionem ſolicitos ac ſuſpenſos tenuere, ita me quoque in actionis medio* turbabundi viderentur. Super his mitra caput, parum ejus hiberna infula tecti capax, ſic angebat, ut non magis nuperrime ſimul omnes in itinere ſub imbre ad Lateranum, quam ego tunc ſub illa ad orationis calcem properarem. Sed ſicut quondam toti Græciæ belli, ita nunc mihi hujus mali Paris cauſa erat. His ergo tot ſimul factum eſt, quorum vel unum ſuppetiiſſet ut nec tu, nec pars maxima ſacri ſenatus & patrum audire me quiverit. Quamobrem hæc mihi poſtea ſingula memoria repetenti, nec dijudicare queunti, quibus minus fecerim ſatis, illiſne quibus ita me affectum & properantem locus audire permiſit, an quibus id ex parte vel omnino negavit: expedire viſum eſt, magnis etiam viris id ſuadentibus & amicis flagitantibus, ut inſtitutum tranſgrederet, & orationem impreſſoribus darem, quo & omnibus qui adfuerant, hac ſaltem ratione facere ſatis, & longis pluribus tacendo prodeſſem, quam dicendo profueram. Si tamen ea ſit, ut, quod ejus initio maxime optavi, aliquibus conferre poſſit. Tua beatitudo, ſi id ei cumulos & magnitudo cogitationum ac rerum agendarum permiſerit, ita leget, ut omnem fructum laborum meorum in eo maxime verſari exiſtimet, ut a te uno probentur.

Alexii epiſcopi Melfitani oratio quam habuit in tertia ſeſſione ſacri Lateranenſis concilii, juſſu Julii ſecundi pontificis maximi.

Maxime vellem atque optarem a domino Jeſu Chriſto, in cujus nomine, ut par eſt credere, te duce, beatiſſime pater, hic ſacer ſenatus, præclarus Procæſar, inſignes reguli, Cæſaris, regum & aliorum principum oratores, ornatiſſimi præſules, & ceteri qui adſunt humaniſſimi viri, huc hodie convenere, ut eadem ſinceritate pietateque mentis, qua ego erga beatitudinem tuam, univerſam eccleſiam & horum ſingulos ſum verba facturus, omnes præſentes atque abſentes, quibus celebrandæ ſynodi onus incumbit, rem tam ſalubrem & perneceſſariam agendam ſuſcipiant, ſuo tempore agant,

[a] Forte nox. II.

NNO RISTI 512.

gant, & ad finem perducant. Mihi vero post annos octo & quadraginta, quibus maxima ex parte in hac aulica luce, in sacro tuo aliorumque summorum pontificum, & vestro, patres, mihi jucundo venerandoque conspectu versatus consenui, hujus saltem suscepti hodie muneris labor optatum pariat fructum, ut sacrosanctæ matri ac alumnæ ecclesiæ, si non omnino (neque enim tanti me facio) vel aliqua ex parte conducat. Et quoniam ubi facto opus est, compertum habeo parum verba proficere: & sicut rectam valetudinem non conferri, ita nec res magnas solis verbis confici posse; præcipue vero ratione, & ejus ministris mente ac lingua, nos a ceteris animantibus differre: sed his tantis naturæ bonis ita quosdam abuti, ut raro admodum utantur concordia mentis & linguæ, sed plerumque aliud habent in ore, aliud in corde; quæ fere sola sunt instrumenta consilii: hoc autem morbo ubique, sed præsertim in synodo, re omnium quæ ad religionem & præsentem futuramque salutem hominum pertinent, maxima, cum ingenti discrimine utriusque salutis laborari: me denique in tanti morbi, tamque magnæ rei & imbecillitatis meæ cogitatione pene deficere: summus ille artifex mentium illustrator & auctor invocetur, qui & extinctas eas accendit, & accensas inflammat, & ab illis ora dissonare non patitur, quique in igneis linguis apparuit, & ora infantium fecit diserta. Veni creator Spiritus, mentes tuorum visita, imple superna gratia, quæ tu creasti pectora. Utinam tuos, domine, utinam tuos tuæque gratiæ capaces nos reddas. Hoc ergo duce, quod ipse concedat, quam brevius mihi fieri poterit, de concilio deque ecclesia disserendum est. Et primo altius earum primæva figura & origine repetitis, mixtim etiam incremento, majestate potestateque ostensis, nec non utilitate & commodo quæ ex eis humano generi proveniunt, ex parte enumeratis; postremo, mutatæ a me sententiæ reddita ratione, dicendi faciam finem. Per hæc enim, etsi pro rei magnitudine pauciſſima parumque ornata, opitulante illo qui & publice ab omnibus, & privatim a me invocatus est, sive rationibus, sive exemplis, sive auctoritatibus innitendum procedendumque in synodo fuerit, recte omnia consuli, & consulta rectius decerni, & decreta rectissime executioni mandari quam facillime poterunt. Cum redemptor & legifer noster hominem, parvum mundum, collapsum erigere ac instaurare cum suis Patre & Spiritu statuisset, nec in opere discedere a prima ejus productione, cui etiam totam Trinitatem adfuisse, per verbum, *Faciamus*, perspicuum est, cum in ceteris rebus, quantumvis bonis, multis ac magnis creandis, *Dixit*, &, *Vidit*, de Deo singulariter a Mose proferatur: quod & in Jordane amni, per sacri ac salutiferi lavacri institutionem, & in patefacienda, pro capacitate visurorum, gloria sua super montem Thabor tribus, & non paucioribus, discipulis qui eum comitabantur; & passim per totam legis traditionem, & demum in corroborandis instruendisque discipulis, per Spiritum sanctum in ejus nomine a Patre missum, plenius declaravit: rediturus ad Patrem, & a terrenis ad cælestia corpore transcensurus, ita duodecim discipulos (& orando Patrem, *Fac*, inquiens, *Pater, ut hi unum sint, sicut & nos unum sumus*: & eos monendo, *In hoc*, inquiens, *scient omnes, vos meos esse discipulos, si vos mutuo dilexeritis*) institutos reliquit, ut capiti, quod in primis suas vices gerere voluit, reliqui uti membra connexi, per toties repetitum præceptum mutuæ caritatis & pacis, unum corpus complerent. Et quod vas electionis Paulus ait: *Singuli ejus membra, & aliorum alii, ut unius corporis partes forent*. Quod etiam a duobus & septuaginta pariter ab illo electis, & ab aliis qui ad fidem undique quotidie confluebant: *Multitudinis*, inquit Lucas, *erat cor unum & anima una*: & a posteris per traditionem utriusque ordinis, & curam eorum qui illis succedere, quam diligentissime observatum fuisse, omnibus qui historias evolverint, plenissime constat. Et deinde per inauditam & incredibilem constantiam & fortitudinem eorum aliorumque martyrum, & victorias de sævissimis tortoribus partas, religione longe lateque per totum orbem diffusa, & ecclesiis pro conditione locorum & temporum super regiones vel provincias constitutis, & eisdem præter mandatum exemplumque principis, naturæ quoque ratione edoctis, res omnes disjunctas per se imbecilliores fieri; conjunctas vero, validiores; singulæ suæ saluti diuturnitatique consulentes, id ipsum sedulo servare curarunt, dum annis fere singulis capite a) citiusque cum suis membris in locum omnibus tutum & commodum coeuntibus, quæ corripi emendarique oporteret, accuratius pensitata atque discussa, ad incrementum omnia, conservationemque religionis, publicam honestatem, bonos mores, animarumque salutem redigebantur. Interdum etiam, cum res exigeret, sua cuique jura quasi municipalia pro salute propii gregis & commodo statuebant. De rebus vero ponderosis & dubiis summum caput, ut communis omnium magister & doctor, consulebatur. Quo fiebat ut, si quando hæresis vel alia res gravis & pernicioſi exempli alicubi oriretur, præsertim quæ religionem & publice leges offenderet, ad illam e vestigio reprimendam patres undique, præcipue tamen probatissimi, eruditissimi ac integerrimi quique accersebantur, & ad locum tempusque aptum, a capite delectum, & ab ipsis approbatum, conveniebant. Ubi non minus ardentissima dilectione in Deum, quam mutua inter se & erga proximum, quod est universum genus humanum, caritate, omnia simul prospicientes, & singula sedulo scrutantes & ponderantes, ut quæ ad omnes pertinerent, ab omnibus reciperentur vel eliminarentur: quæ infringenda dijudicassent, pro irritis & inanibus; quæ vero probanda, pro venerandis sanctisque ab omnibus habebantur: & ita eorum consultis atque decretis publice ab orbe universo parebatur, ut vel si plures mundi sententia Democriti essent, eorum jussis obtemperaturi viderentur. Hac ratione sacræ synodi malis erant metus, bonis spes, vitiis pœna, virtutibus præmium, laboribus quies, studiis fomes, incrementum justitiæ. Hac ratione turbulentissimæ seditiosissimæ ac perniciosissimæ hæreses extinctæ deletæque fuere, & fide sacrosanctaque religione enucleata & explicata, earumque capitibus & articulis stabilitis, mundus, expulsis errorum tenebris, eam aliquamdiu totus retinuit, in qua nunc brevis ejus angulus luce ambulat veritatis. Hac ratione tot sacri & saluberrimi canones, duces præstantissimi ad bene beateque vivendum, & ad temporaneam comparandum, æternamque salutem promerendum, per ipsas synodos sanciti conscri-

SESSIO III.

Rom. 12.

Act. 4.

a) Forte, eumjusque? H.

. 1.

n. 1.

uh. 17.

n. 17.

n. 23.

SESSIO III.

scriptique fuere, quibus non minor fides & auctoritas quam ipsis evangeliis attributa est: & quorum si quæ a nobis ratio curave haberetur, ad has sordes fœditatemque morum, ad quas per eorum contemptum & conciliorum intermissionem devenimus, non utique deventum fuisset. Hac ratione Urbanus pontifex hujus nominis secundus, synodo habita, totum fere occidentem excivit, & numerosissimæ ac potentissimæ expeditionis illius auctor factus, Antiochiam & Jerusalem præclara ecclesiæ membra, & alias insignes urbes & regna cum ingenti gloria recepit. Et post eum, ne amitterentur, Paschalis & Gelasius pontifices supplementis, commeatu & pecunia exercitui in Asia subveniri fecere; & Callistus hujus nominis secundus, nongentorum patrum, qua nullus ante & post eum frequentiorem usquam, in hoc ipso Laterano ad idem opus synodum habuit, ubi tu quoque, beatissime pater, hujus & aliorum exemplo, & recto, ut par est credere, animo, hanc edixisti, quod bonum, faustum felixque tibi, universæ ecclesiæ & nobis omnibus sit, & ad eumdem per illos movearis effectum. Hac ratione cum alii, tum Innocentius hoc nomine tertius, qui etiam Laterani ad hoc ipsum quingentorum paulo minus patrum concilio interfuit & præsedit, tanta auctoritate fuere, ut imperatorem & reges Galliarum, Hispaniarum & Neapolis ad idem properandum compulerint. Hac præterea ratione imperatores pedibus nudis, non brevi spatio per nives cursim ante mœnia procumbentes, & alii ad pedes pontificum inermium certe, ac sola innocentia munitorum provoluti, eorum veniam precabantur. Macti virtute & vere felices pontifices, quibus tantum ultro a summis etiam principibus venerationis & verecundiæ pendebatur: feliciores principes, qui in personis hominum tantum Deo timoris cultusque exhibere non hæsitabant. Felicissimi & hi & illi, qui depositis odiis sic ad mutuam dilectionem convertebantur, ut alterorum alteri quam libentissime onera ferrent, quo lex redemptoris per utrosque adimpleretur; quique non ex potentia licentiam, sed contra ex licentia potentiam pensitabant: nec quod sibi placeret, sed quod omnibus expediret, quodque deceret, non quod liceret prospicientes, anteponebant. Denique, qui ex majoribus non eos, quos & ipsi ante gerendum magistratum & omnes boni vituperarent & reprobarent, sed quos scirent omni laude commendationeque dignos, imitandos sibi & superandos pro viribus proponebant. Sed quid ego his sideribus immoror, quæ quamvis per se micarent, magna ex parte ab aliis lumen mutuata fuere; & non ad illas fulgentissimas stellas recurro, qui ita perpetuo vixere, ita variis modis pro fide, proque ecclesia certavere; ita denique toti Deo dediti, gratiam ejus promeruere, ut facile affirmaverim, multa illum propter eorum merita suamque patientiam sustinere, quæ per suam justitiam nequaquam sustinuisset? Quis enim, qui eorum facta vel dicta vel scripta scrutari voluerit, non inveniet vel primos illos tres & triginta a Petro Melchiadem usque uno tenore & vivendi summa cum temperantia, & gerendi magistratum summa cum sapientia, & subeundi quævis pericula pro fide proque ecclesia summa cum fortitudine, denique migrandi a temporanea vita ad æternam summa cum alacritate & gaudio, ita certasse adversus Romanum imperium & reliquas orbis terrarum nationes & vires, ut non modo illis invitis & impugnantibus ecclesiam, pro qua certabant, suo sanguine solidaverint, dilataverint & extulerint, sed ita ipsos quoque hostes orbis domitores & armis insuperabiles devicerint, ut sibi corona victoriæ cælique regno per martyrium comparatis, illos illorumque successores ecclesiæ jugo æternum subegerint? Vel subsecutos a Silvestro ad splendidissimum sidus Gregorium Gordiani, totidem quidem numero, quamvis alio rerum cursu tenoreque certandi, persecutione ecclesiæ per Christianos principes in favorem protectionemque conversa; ita & præcepta sui principis servantes, & exempla majorum sequentes, dignitati incrementoque religionis & ecclesiæ consuluisse, ut ipsi quoque omnes, sicut priores, jure optimo in divorum numerum sint relati. Tantum præterea pietate, ingenio, disciplina, moderatione, & omni virtutis genere valuisse, ut cum ipsi, tum eorum imitatione posteri quoque immanissima hominum monstra, vel potius sævissimas feras, Gothos, Vandalos, Longobardos, & alios hujusmodi, eorumque reges usque adeo leniverint, ut ex truculentissimis cicures mansuetosque reddiderint: denique labore, inedia, siti, vigiliis, continentia, studio justitiæ, & illiciti abstinentia lucri, hanc quam videmus amplitudinem & opulentiam nobis comparavisse, per quas deliciis quotidie magis involvimur, & opibus pene insanimus. O felix sæculum, quod illos viros non morbum, ut alios, rebus ecclesiæ, sed ejus morbis & periculis præsentaneum remedium attulisti! O te ecclesiam tui sponsi gratia plus quam prudentissimam, quæ ita tuis primordiis consuluisti, ut tales tunc, non quales postea multis temporibus experta es, rectores defensoresque haberes! O * solum tunc certe beatissimum, quam reverenter te intueor, oscularique gestio, quod illos & tulisti & aluisti, & magna ex parte produxisti! Postremo quis est, qui hoc etiam in cogitatione auctæ vel conservatæ, cum in occidente, tum in oriente, ecclesiæ non perpenderit, ita utramque partem patres earum instituisse, ut si quando forte inter se dissentirent, acuendi potius ingenia studio, & perficiendi fidei perspicuitatem, quam pervertendæ causa veritatis, tunc quoque modestiori quadam æmulatione utraque abstineret a vitiis, & bonis moribus inhæreret, & ambæ pariter ad religionis conversationem proficerent? Quod * [a] quando tunc valeret, donec præstari potuit, satis & Roma olim, deleta Carthagine, & ab annis aliquot occidentalis ecclesia, orientali collapsa, sicut experta est, ita membra ejus quæ recte vivunt & sentiunt, non sero pœniteret. Digna profecto res, quæ a multis accuratius cogitetur & ante omnes a te, beatissime pater, qui mancam & imperfectam felicitatem tuam putare propterea sæpe visus es, quod earum utrique pariter, totique orbi, quod tuæ sanctæ sedi datum est, non simul præsideres. Eat nunc quispiam, & Zoroastrem vel Trimegistum, vel Phoroneum, vel Pisistratum, vel Licurgum, vel Solonem, vel Numam Pompilium, vel alios, non dicam cum legifero redemptoreque nostro, sed vel cum ipsis servis ejus, præsertim, quos dixi sex & sexaginta, conferat; quos ille ita partitus est,

ut

*) Locus scurus quan a) For quantu leret.

ANNO CHRISTI 1512.

ut æqua portione, & plus quam miranda ratione, & primi confitendæ tuendæque veritatis, pascendarumque ovium curam martyrio; & secundi eadem cura voluntatem martyrii terminarent, & alterutri suo numero annos ejus temporales æquarent: vel aliis occidentalis & orientalis ecclesiæ luminibus anteponat, qui ultra lucem veritatis, vita etiam, moribus, institutis, scriptis & præceptis longissime illo excelluere, & demum tantum auctoritatis & ipsi consecuti, & successoribus impertiti sunt, ut non præcepto vel imperio, sed nutui eorum subjici, omnes felicitatis loco haberent. Multa graviter & copiose præco Christi egregius, eruditissimus vir Ægidius Viterbiensis de ratione conciliorum, deque accepto detrimento per intermissionem, & utilitate per frequentationem eorum consequenda, disseruit prima oratione, qua hoc sacrum est auspicatus concilium: aliquanto plura Thomas Cajetanus, philosophicæ ac theologicæ rationis uti peritissimus, ita disceptator acerrimus, de triumphante ac militante, deque Pisana, ut ipse appellat, ecclesia. Non paucis etiam præsul Spalatensis, disciplinarum quas dixi, non vulgaris professor, sua cum Turcis prælia pro defensione communis tecum gregis inita descripsit, beatissime pater. Ego quoque perbenigne a te jussus ut idem onus subirem, & humanissime monitus, ne his mihi præviis factis longissimo cederem intervallo, pro viribus multa de synodis: earumque definitione, appellatione, origine, causis, numero, conatu & fine, multa de pravis sectis sive hæresibus, multa de apostolis, de martyribus, & de singulis divinorum ordinibus, de comparatione bonorum piorumque sacerdotum cum divinis spiritibus, de Silvestro pontifice, de Constantino principe, de prima synodo & ejus 318. patribus, omnibus in divorum numerum relatis, & de reliquis universalibus synodis singulatim, & aliis memoria dignis, multa distincte de universa triumphante ac militante ecclesia, deque lethifera sibi & aliis turba Pisana, malis consiliis & artibus nixa, & in caput suum more gigantum, conspirationis furiis ac insidiis agitata, & a te quam prudentissime per veri ac legitimi concilii edictionem confusa & enervata: ubi de te quoque non pauca, servato tamen modo, ne Laco natus, & in concilio constitutus, principi, & meo, & vivo, & præsenti, ac de me bene merito assentari viderer. Post hæc de præsentis synodi ratione, pro cursu nostrarum rerum ac temporum, in quo, cum ad levamen fortassis aliarum multarum & ingentium Christiani nominis cladium hoc saltem Deus concesserit, quod hæresibus, quæ ut plurimum causæ conciliorum fuere, nec publice, nec impune laboramus; reliquum foret decernere, ut instaurationi ac propagationi religionis in hoc peranguſto Europæ angulo discordia & ignavia coarctatæ, magna virium parte incumberetur. Sed quoniam tanto operi frustra insisteremus, nisi prius Deus iratus nobis placaretur, qui in tanta corruptione morum & bellorum ac simultatum culpa constitutis placari non posset: & propterea multis, & acriter in mores, & pleraque flagitiorum & scelerum, præcipue tamen in pernicioſam ambitionem, pestiferam omnium rerum venalitatem & luxum intolerabilem, & innumera detestanda quæstus & nefanda libidinis genera, & execrandas lusiones diebus sa-

A eratissimis, earumque comites blasphemias non ferendas invecturus; mala etiam consilia, mutuas fraudes & cupiditatem rerum alienarum, ex quibus discordias & bella intestina oriri foverique constat, & sæviſſima Christianorum inter se trucidationes, ac tanti effusi sanguinis, cujus dimidio minus ad profligandum communem hostem suppetiisset, causas detestaturus; & idcirco de morum corruptione & culparum inhibitione, de tollendis undique discordiis, & pace ubique inserenda, deque salutifera in communem Christiani nominis hostem expeditione, & ejus impræsentiarum occasione non pauca; postremo te in primis, tuorum verborum non immemor, & deinde imperatorem & B reges singulatim ac nominatim, & alios principes & populos Christianos, ad illam, quod iperabam nonnullos eorum adfuturos, hortaturus: multa, inquam, de his, & quæ ad ea pertinent, jam litetis & memoriæ mandata, dicenda, & tribus vix horis absolvenda paravi. Sed ubi animadverti, quam parum vel Ægidii mei, paucis vel nullis eorum qui ad concilium expectabantur, supervenientibus, verba profecerint, vel Thomæ ecclesia, etsi nunc egregie per te re navata, in meliori spe constituta, maxime Cæsare in tuum sanctum fœdus recepto, tunc certe adhuc fluctuante: vel Spalatensis, perverse non in Turcas, sed inter Christianos bellis ferventibus: concidi præ in- C dignatione, fateor, animo; & hoc ex parte vel tuæ sorti, pro majestatis celsitudine, & felicitatis immensitate; vel meæ, pro exilitatis humilitate; vel, ut rectius dicam, temporis & hominum perversitati adscribens, quod cum tamdiu tamque vehementer concilium invocarent & cuperent, nunc inceptum, etiam vocati & jussi, postponunt: multorum dierum ac noctium labore, vigiliisque abjectis, valereque ad tempus vel perpetuo jussis, ne loco præmii risum, ut ad tempus minus pertinentes, reportarent; quod ad absentes non parva ex parte pertinebat oratio, mutata sententia, his paucis apud te coram sacro senatu & his patribus agendum putavi, cujus & potestatem supremam, & computati cum aliis, numerum vigesimum & centesimum explere, & D auctoritatem & sapientiam in quacumque re maximam novi, & voluntatem ad omnia quæ in concilio agenda, tractanda complendaque sunt, propensiorem esse par est. Quod si id minus ex voto & tua vel aliorum sententia cesserit, & quod initio pollicitus sum, in repetenda primæva figura vel origine conciliorum & ecclesiæ, & eorum incremento, majestate potestateque declarandis, utilitate etiam & commodo, quæ omnibus conferunt, recensendis: denique in reddenda mutatæ meæ sententiæ ratione, parum fortasse fecerim satis, in primis a tua beatitudine, & deinde a ceteris omnibus E veniam peto. Et ut in eo merito desinam, a quo incepi, tu sancte Spiritus adsis, & ita meis faveto votis ac precibus, ut quæ tibi grata, summo pontifici, universæ ecclesiæ, & cum suis principibus toti generi Christiano, & dignitati concilii profutura sunt, ipsi pontifici & his patribus decernenda inspires. Qui cum Patre & Filio in unitate perfecta vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen. Dixi.

SESSIO III.

Locus obscurissimus, quales in hac oratione complures.

SES-

SESSIO IV.

SESSIO IV.

ANno a nativitate domini milleſimo qningenteſimo duodecimo, indictione decimaquinta, pontificatus ſanctiſſimi domini noſtri Julii divina providentia papæ ſecundi anno decimo, die vero Veneris decima ſupradicti menſis Decembris, fuit celebrata quarta ſeſſio in eccleſia Lateranenſi de Urbe, præſente & præſidente præfato ſanctiſſimo domino noſtro Julio in loco conſueto. Et fuit celebrata miſſa Spiritus ſancti per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Nicolaum tituli ſanctæ Priſcæ presbyterum cardinalem de Fliſco vulgariter nuncupatum. Fuerunt præſentes infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi & epiſcopi, ac abbates & magiſtri ordinum, oratores principum, & alii illuſtriſſimi domini, videlicet:

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerarius.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Jacobus Albanenſis.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Sabinenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri Cardinales.

Reverendiſſimus dominus Thomas tituli ſancti Martini in montibus, Strigonienſis.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Robertus tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Nannatenſis.
Reverendiſſimus dominus Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ, Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Sixtus ſancti Petri ad vincula, ſanctæ Romanæ eccleſiæ vicecancellarius.
Reverendiſſimus dominus Chriſtophorus tituli ſanctæ Praxedis, Anglicus.
Reverendiſſimus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Achilles tituli ſancti Sixti, Bononienſis.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli ſanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Alphonſus ſancti Theodori.

Patriarchæ & aſſiſtentes papæ.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Jadrenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Sueſſanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Montis regalis epiſcopus, & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Hercules Auguſtenſis epiſcopus, & illuſtriſſimi domini ducis Sabaudiæ orator.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Conſanus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Jeremia Tranenſis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Raguſinus.
Reverendus pater dominus Andreas Nuboniaſienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborenſis.
Reverendus pater dominus Robertus Rheginus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Sipontinus.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginatenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buduenſis.
Reverendus pater dominus Andrea Albenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.
Reverendus pater dominus Simon Arminenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Albertus Valvenſis.
Reverendus pater dominus Aloyſius Parentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.

Revo-

Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Ortanus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis.
Reverendus pater dominus Albertinus Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienſis.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
Reverendus pater dominus Gelaſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus * Inſulenſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reverendus pater dominus Antonius Jacobus Camerinenſis.
Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.
Reverendus pater dominus Dominicus Imolenſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Signienſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriatinenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Nolanus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnenſis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Tudenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Policaſtrenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Launenſis.
Reverendus pater dominus Philippus Adriacenſis.
Reverendus pater dominus Hugo Regienſis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Sagonenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Antonius Auximanus.
Reverendus pater dominus Baſilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Milopotamienſis.
Reverendus pater dominus Corradus Aſtunenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Scalenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Bellicenſis.
Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Anſarenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinienſis.
Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivienſis.

a) *Lege*, Guardienſis.

SESSIO IV.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius abbas ſancti Galgani Vulteranenſis diœceſis.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas monaſterii Beatæ Mariæ Britonis.
Reverendus pater dominus Floremondus abbas monaſterii ſancti Gregorii de Urbe, ordinis ſancti Benedicti.
Reverendus pater dominus Georgius Gannenſis, Mersburgenſis diœceſis.

Magiſtri generales ordinum.

Magiſter Thomas generalis ordinis Prædicatorum.
Magiſter Ægidius generalis ordinis eremitarum ſancti Auguſtini.
Magiſter Bernardinus vicarius Carmelitarum.
Magiſter Angelus beatæ Mariæ Servorum.

Oratores, & ſenator Urbis.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, Maximiliani electi imperatoris orator.
Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Florentinus, ſenator Urbis.

SESSIO IV.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hiſpaniarum.
Magnificus dominus, Jacobus de Salviatis & Matthæus de Strozis, dominii Florentini, oratores.
Ac etiam fuerunt præſentes tres oratores dominorum Helvetiorum.

Illuſtriſſimi domini temporales.

Illuſtriſſimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.
Dominus Nicolaus de Ruere.
Illuſtriſſimus dominus Julius de Urſinis.
Dominus Octavianus Pallavicinus.
Illuſtris dominus Franciottus de Urſinis.
Dominus Chriſtophorus de Pallavicinis.
Dominus Stephanus de Comitibus.

Fuerunt etiam præſentes quamplures reverendi domini protonotarii apoſtolici, auditores cauſarum ſacri palatii & clerici cameræ, ac alii magiſtri in theologia, & doctores diverſarum profeſſionum clerici & laici.

Fuit habita oratio per reverendum patrem dominum Chriſtophorum Marcellum nobilem Venetum, ſedis apoſtolicæ notarium & artium doctorem, cujus tenor in fine præſentis ſeſſionis deſcribitur. Et cantatis orationibus, conſuetis litaniis, & benedicta ſacra ſynodo per pontificem, & aliis ſolitis conciliorum ceremoniis, præſtitaque ab omnibus prælatis ſanctiſſimo domino noſtro conſueta obedientia, ſanctiſſimus dominus noſter incepit hymnum, Veni ſancte Spiritus. Et reverendiſſimus in Chriſto pater dominus Marcus ſanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis de Corneliis vulgariter nuncupatus, legit evangelium ſecundum Matthæum, quod incipit: *Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.* Deinde ſecretarius magnifici domini Franciſci Foſcari equitis, oratoris illuſtriſſimi dominii Venetorum, dedit quoddam mandatum dicti dominii Venetorum, nomine dicti magnifici domini Franciſci, in quo idem dominus Franciſcus eſt conſtitutus procurator ad intereſſendum ſacroſancto concilio Lateranenſi; & idem ſecretarius excuſavit eumdem dominum oratorem, quia non intereſſe poterat ſeſſioni propter corporis alterationem. Conſequenter idem ſanctiſſimus dominus noſter dedit dictum mandatum reverendo patri domino Thomæ Phædræ ſecretario concilii, mandans eidem, ut illud legeret in ambone. Qui dictus dominus Thomas aſcendit ambonem, & legit dictum mandatum tenoris infra ſcripti alta voce & ab omnibus audienda.

Matth. 13.

MANDATUM VENETORUM.

Leonardus Lauredanus Dei gratia dux Venetiarum, &c.

Cum ſanctiſſimus & beatiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter, dominus Julius, digna Dei providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ pontifex maximus, divino afflatus numine, pro ſuo paſtorali officio, ut verum decet in terris Chriſti vicarium, & ad extinguendum hæreſes, tollendumque peſſimum exortum ſchiſma, ac reprimendam eorum temeritatem audaciam, qui diabolico ſpiritu inducti, tunicam inconſutilem domini noſtri Jeſu Chriſti diſcindere & dilacerare conantur; & denique pro bono pacis omnium Chriſtianorum celebrare decreverit & jam indixerit generale & univerſale concilium in Laterano, noſque inter alios Chriſtianos principes & potentatus ejuſmodi ſancto operi adeſſe paterna caritate ſit hortatus, ſedulam adhibuimus operam, ut ſtatus noſtri viri eccleſiaſtici & ſæculares, doctrina, religione & moribus præſtantes, qui rei conducere poſſent, ſeſe Romam conferrent. Et ne ulla in re a ſumma devotione, reverentia, cultu & obſervantia noſtra erga ſacroſanctam ſedem apoſtolicam & eumdem ſanctiſſimum dominum noſtrum deeſſe videamur, cum perſonaliter intereſſe nequeamus, vices noſtras demandavimus, & tenore præſentium omni meliori modo, via, iure & forma, quibus magis, melius & validius de jure vel de facto a nobis fieri poteſt & debet, demandamus nobili & dilectiſſimo patricio Veneto Franciſco Foſcaro equiti, oratori noſtro Romæ agenti, ut ſacroſancto concilio Lateranenſi noſtro nomine interſit, aſſiſtat, & ea omnia præſtet & peragat quæ a nobis quoquo modo adhiberi poſſent, aut incumberent ad honorem, decus, dignitatem, tutelam & conſervationem, amplitudinemque & exaltationem perſonæ ejuſdem ſanctiſſimi domini noſtri Julii ſecundi ſummi pontificis, nec non ſanctæ Romanæ eccleſiæ ac univerſalis venerandi Lateranenſis concilii antedicti, cum ampla auctoritate, poteſtate, facultate atque arbitrio, a nobis cum conſiliis noſtris ſibi tributis & impertitis, ad omnia & ſingula in tam pio, religioſo & ſalutari negotio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præſtanda, executioni mandanda & adimplenda, quæ nobis Venetoque dominio poſſent competere vel deberent, tam de jure quam de conſuetudine, non ſecus ac ſi noſipſi cum dominio & ſenatu noſtro coram perſonaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & ſingula ab eodem oratore noſtro, quo ſupra nomine, tam verbo quam ſcripto in præmiſſis & circa præmiſſa pertractanda, concludenda & firmanda, approbaturos nos eſſe, rataque & grata in perpetuum habituros. In quorum fidem & teſtimonium præſentes literas noſtras in hac patenti forma fieri juſſimus, & noſtri ſoliti ſigilli, qui in ſimilibus utimur, appenſione muniri.

Datum in noſtro ducali palatio die decima Aprilis, indictione decimaquinta 1512.

Quo perlecto, idem ſanctiſſimus dominus noſter mandavit eidem domino Thomæ ſecretario, ut legeret quaſdam literas claræ memoriæ Ludovici regis Francorum XI. ſigillo ejuſdem ſigillatas, directas felicis recordationis Pio papæ ſecundo, ſuper revocatione pragmaticæ ſanctionis: qui dominus Phædra in eodem ambone legit dictas literas alta & intelligibili voce, cujus tenor talis eſt.

NNO RISTI

LITERÆ LUDOVICI REGIS FRANCIÆ abrogationis pragmaticæ ſanctionis.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex tibi ſanctiſſimo ac beatiſſimo patri noſtro Pio papæ ſecundo, obedientiam filialem, & plenos devotionis affectus.

Deum ſolum ſcientes eſſe, cujus providentia bene conſulitur rebus humanis, meliuſque regna & urbes religione cingi atque defendi, quam armis & mœnibus, te vicarium Dei viventis ea veneratione proſequimur, ut ſacra præſertim in eccleſiaſticis rebus tua monita, veluti vocem paſtoris audire, illiſque parere prompta mente velimus. Quapropter, beatiſſime pater, etſi conſtitutio quædam in regno noſtro, quam pragmaticam vocant, magno prælatorum conventu, magna tempori deliberatione concluſa fuerit, & jam callum obducens, quietum prope fixerit ſtatum: tu tamen tuis ad nos literis illam a regno noſtro auferri, explodi, abrogarique flagitas. Nobis quoque dilectus & fidelis conſiliarius noſter Joannes epiſcopus Atrebatenſis, quem cum poteſtate legati de latere ad hoc noſtrum regnum miſiſti, commemoravit ea, ad quæ per ipſum tibi noſtro nomine pollicenda, vovenda, expromittenda, nos antequam regnum ſuſcepiſſemus, religionis inſtinctus quidam deduxerat. Nos noſtra promiſſa exequi, accedente moderatrice rerum eccleſiaſticarum tua auctoritate, ſtudemus ac volumus, & id quidem tanto volumus animo propenſiori; quanto nobis regnum Franciæ florens & bello vacuum tuetur Deus & protegit. Omnibus itaque victimis potiorem obedientiam intelligentes, aſſenſi ſumus his quæ tuo nomine nobis aperta ſunt, ipſam ſcilicet pragmaticam ſanctionem tibi tuæque ſedi eſſe infenſam, utpote quæ in ſeditione & ſchiſmatis tempore, atque per ſeditionem, ſectioniſque a tua ſede figuram, nata ſit: & quæ, dum tibi, a quo ſacræ leges oriuntur & manant, quantamlibet eripit auctoritatem, omne jus & omnem legem diſſolvit. Illud enim exoritur, quod idem conſiliarius nomine tuæ ſanctitatis adſtruxit, ut dum per pragmaticam ſanctionem ipſam ſumma in eccleſia tuæ ſanctitatis auctoritas minuitur, dum prælatis in regno noſtro quoddam licentiæ templum præſtruitur, dum congruens unitas ad alia regna conformitaſque tolli videtur, abroganda ſit ipſa pragmatica, tollendaque a regno noſtro, quippe quæ adverſus tuam ſedem, omnium eccleſiarum matrem, ab inferioribus prælatis lata ſit, tamquam, ut ſcriptura loquitur, *Quomodo ſi elevetur virga contra levantem ſe, aut baculus, qui utique lignum eſt*. Quæ quidem, beatiſſime pater, licet plerique docti homines confutare niterentur atque diluere, multaque nos dehortarentur abrogare ſanctionem ipſam; te tamen principem totius eccleſiæ, te antiſtitem ſacrorum, te dominici gregis paſtorem profitemur & ſcimus, teque jubentem ſequimur, tibi & beatiſſimi Petri cathedræ conſentimus & jungimur. Itaque ſicut mandaſti, pragmaticam ipſam a regno noſtro, noſtroque Viennenſi Delphinatu & omni ditione noſtra per præſentes pellimus, dejicimus, ſtirpituſque abrogamus, & quam, qualemve ante pragmaticæ ipſius editionem, circa eccleſiarum, beneficiorum, aliarumque rerum ſpiritualium diſpoſitionem, cenſuram, moderationem in regno noſtro omnique ditione noſtra, tui prædeceſſores Martinus quintus & Eugenius quartus Romani pontifices habebant & exercebant, talem eamdemque noſtro adjutori beatiſſimo Petro tibique ipſius ſucceſſori reddimus, præſtamus & reſtituimus, cum ſummo imperio, cum judicio libero, cum poteſtate non coarctata. Tu enim, cum ſcias quid auctoritate divinitus tibi tradita poſſis, quas pro regni noſtri & eccleſiarum in eo tranquillitate poſtulabimus, non negliges res neceſſarias, poteriſque ſemper quod optimum fuerit judicare. Utere igitur deinceps in regno noſtro poteſtate tua, ut voles, atque illam exerce. Nam ut hominum membra nulla contentione, capite uno atque una mente ducuntur, ſic tuis ſacris decretis eccleſiæ prælati in regno noſtro & Delphinatu conſonantiam & obedientiam plenam refundent. Quod ſi forte obnitentur aliqui, aut reclamabunt, nos in verbo regio pollicemur tuæ beatitudini, atque promittimus exequi facere tua mandata, omni appellationis aut oppoſitionis obſtaculo prorſus excluſo, eoſque qui tibi contumaces fuerint, pro tuo juſſu comprimemus & refrenabimus.

Datæ Turonis ſub magno ſigillo noſtro, die vigeſimaſeptima menſis Novembris, anno domini 1461. & regni noſtri primo.

Poſtmodum vero excellens doctor dominus Melchior de Bardaſſinis advocatus concilii, habuit orationem multum ornatam & luculentam ſuper reprobatione pragmaticæ ſanctionis, petens illam revocari & annullari, ac decerni monitorium contra prælatos, capitula, conventus, principes Franciæ, præſidentes parlamentorum, & alios, ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, ut comparere deberent ad allegandum, quare dicta pragmatica revocari non debet. Et illud idem petiit dominus Marianus de Cucinis procurator fiſci, & ſacri concilii procurator. Et ſanctiſſimus dominus noſter, hoc ſacro approbante concilio, decrevit monitorium & citationem ſub termino ſexaginta dierum tenoris infra ſcripti.

SESSIO IV.

MONITORIUM CONTRA PRAGMATICAM & ejus aſſertores.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Licet ſacrorum canonum inſtituta; ſanctorum patrum & Romanorum pontificum prædeceſſorum noſtrorum, & in generalibus legitimis conciliis pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis dignitatiſque ſedis apoſtolicæ tuitione, conſultiſſima deliberatione ſancita, inviolabiliter ab omnibus cuſtodiri oporteat, ipſorumque decreta, veluti divina inſpiratione edita, immutabilia cenſeantur; Romanus tamen pontifex, qui regis æterni, rerumque & jurium omnium conditoris locum, licet imparibus meritis, tenet in terris, cum hujuſmodi decreta ſaluberrima & honeſta, hominum calliditate & ambitione vergi conſpiciat in abuſum, & humanas traditiones Chriſti legibus anteferri, ut eccleſiæ indemnitati & libertati opportune ſubve-

SESSIO IV.

niat, & præſumptam curet deponere malitiam perverſorum, eorumque conatibus occurrat: interdum cogitur abuſiones & humanas traditiones hujuſmodi nullas & invalidas declarare & abrogare, prout temporum & locorum qualitate penſata, id conſpicit in domino ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem diſplicenter per nos pluries accepto, per multa temporum ſpatia, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præſertim cujuſdam ſanctionis prætextu, quam ipſi pragmaticam vocant, apoſtolicæ ſedi, ſanctæque Romanæ univerſalis eccleſiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, canonibuſque præfatis derogatum fuiſſe, rem adeo pernicioſam in Dei offenſam, & eccleſiæ præfatæ vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeuntes, cum ſanctio ipſa ab omni ad id poteſtate carentibus, nullorum Romanorum pontificum aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, ſed quodam abuſu tantum in illis partibus introducta & obſervata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis deſuper confectis plenius continetur, ſacro Lateranenſi concilio approbante, in quarta ſeſſione, declarationis & abrogationis per nos faciendarum, hujuſmodi negotium & diſcuſſionem venerabilium fratrum noſtrorum Romanæ eccleſiæ præfatæ cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus in Lateranenſi ſala ſuperiori, quatenus opus foret, faciendis, relationemque diſcuſſionis nobis & Lateranenſi concilio præfato faciendam commiſimus, Gallicoſque prælatos, capitula eccleſiarum & monaſteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuſcunque dignitatis, etiam ſi regalis exiſterent, ſanctione præfata abutentes, ſeu illam approbantes, omneſque & ſingulos alios, ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret acceſſus, in Mediolanenſis, Aſtenſis & Papienſis eccleſiarum valvis affigendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparendum coram nobis & concilio præfato, cauſaſque dicendas, quare ſanctio præfata, illiuſque corruptela & abuſio in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem eccleſiæ Romanæ præfatæ & apoſtolicæ ſedis, canonumque prædictorum & eccleſiaſticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet, Illoſque ſic monitos & citatos arctari & teneri, ac ſi perſonaliter moniti & citati fuiſſent, ſtatuimus & ordinamus, ac quintam ſeſſionem decimaquarta Kalendas Martii, quæ erit quarta feria poſt primam dominicam quadrageſimæ proxime futuræ, faciendam, eodem ſacro Lateranenſi concilio approbante, indiximus. Nos igitur, quorum intereſt, ne indefenſæ libertatis eccleſiaſticæ ratio in extremo judicio a nobis requiri poſſit, & perverſorum & ambitioſorum protervia diutius convaleſcat, declarationis, abrogationis & diſcuſſionis negotium, monitionis & citationis ſtatutum & decretum hujuſmodi debitæ executioni demandare, omnes & ſingulos Gallicos prælatos, capitula, ſeu conventus, parlamenta & laicos illis faventes, cujuſcumque dignitatis, etiam ſi regalis extiterint, ſanctione præfata abutentes, ſeu illam approbantes, omneſque alios & ſingulos, ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, ut præfertur, ex certa noſtra ſcientia, auctoritate apoſtolica, tenore præſentium, primo, ſecundo, tertio & peremptorie citamus, monemus & requirimus, quatenus infra ſexaginta dierum ſpatium, a die præſentium in locis ſupradictis affixionis numerandum, quorum viginti pro primo, alios viginti pro ſecundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino monitione canonica aſſignamus, ad comparendum coram nobis & concilio Lateranenſi præfato, cauſaſque dicendas, quare ſanctio præfata, illiuſque corruptela & abuſio in concernentibus auctoritatem, dignitatem ac unitatem eccleſiæ Romanæ & ſedis, canonumque & eccleſiaſticæ libertatis prædictorum violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non debeat. Quo termino aſſignato, ſive comparere ſic moniti & citati curaverint, ſive non, ad executionem negotii, decreti, abrogationis & ſtatuti prædictorum, illorumque & aliorum in præmiſſis neceſſariorum, prout juſtum fuerit, eodem ſacro Lateranenſi concilio approbante, procedemus. Et cum pro citationibus & monitionibus hujuſmodi ad partes illas tutus non pateat acceſſus, ne præfati ſic moniti & citati, aliique quos præſentes literæ contingunt, valeant de præmiſſis ignorantiam allegare, & prætextu ignorantiæ hujuſmodi aliquod velamen excuſationis aſſumant, volumus literas ipſas in valvis prædictis juxta decretum & ſtatutum hujuſmodi affigi & ipſam affixionem publicari. Decernentes etiam, quod earumdem literarum publicatio ſic facta perinde eoſdem ſic monitos & citatos arctet, ac ſi literæ ipſæ die affixionis & publicationis hujuſmodi eis perſonaliter lectæ & inſinuatæ forent, cum non ſit veriſimilis conjectura, quod ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere: non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis contrariis quibuſcumque, ſeu ſi monitis & citatis prædictis, vel quibuſvis aliis communiter vel diviſim a dicta ſede indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, excommunicari non poſſint, per literas apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ citationis, monitionis, requiſitionis, aſſignationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ in publica ſeſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512.

Deinde excluſis a loco concilii omnibus aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus & pluribus principalibus ordinum, & porta concilii clauſa ſanctiſſimo domino noſtro cum cardinalibus & aliis prælatis in pluvialibus & caſulis dalmaticis mitratis exiſtentibus, prout eſt conſuetum, reverendus pater dominus Alexander epiſcopus Alexandrinus de mandato ſuæ ſanctitatis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam ſeu bullam tenoris infra ſcripti.

BUL-

ANNO CHRISTI 1512.

BULLA SECUNDA SESSIONIS QUARTÆ sacri generalis concilii lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Saluti gregis nobis desuper commissi, morum reformationi defensionique ecclesiasticæ libertatis, ac fidei catholicæ tranquillitati & augmento, paternis & solicitis studiis intendentes, ad omnipotentis Dei & individuæ Trinitatis laudem & gloriam, sacro hoc approbante concilio, literas nostras a nobis dudum emanatas, eidem concilio notas, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, approbamus & innovamus, illasque, quas per nonnullos postea tunc expressos ad fidelium utilitatem juxta intentionem nostram declarari mandavimus, per præfatos expressos, & cum illis alios diversarum nationum prælatos, nunc in præfato concilio præsentes deputandos, omnibus quæ judicium humanum pervertere possent, cessantibus ut justum & æquum fuerit, particulariter declarari, & declarationes ipsas, in aliis sessionibus nobis in hoc sacro concilio referendas, & ab eodem concilio approbandas, ut debite exequantur, præcipimus & mandamus. Insuper cum jam per multa temporum spatia per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cujusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, apostolicæ sedi, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, sacrisque canonibus derogatum fuerit, nos rem adeo pernicioſam in Dei offensam, & ecclesiæ præfatæ vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeuntes, cum sanctio ipsa ab omni ad id legitima potestate carentibus, nullorumque summorum pontificum, aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & obsservata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat; quam etiam claræ memoriæ Ludovicus undecimus Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectis plenius continetur. Declarationis igitur & abrogationis per nos faciendarum hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum ecclesiæ præfatæ cardinalium & aliorum prælatorum congregationibus, quas in Lateranensi sala superiori, quatenus opus fuerit, facient relationemque discussorum in prima, aut aliis sessionibus, prout commode fieri poterit, nobis & sacro concilio approbante, committimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparendum coram nobis & concilio præfato, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis, sacrorumque canonum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni, & abrogari non debeat, illosque sic monitos & citatos arctari & teneri, ac si personaliter moniti & citati fuissent, statuimus & decernimus. Ulterius omnes & singulas provisiones, collationes beneficiorum ecclesiasticorum, confirmationes electionum & postulationum, concessionum gratias, mandata & indulta quæcumque, tam gratiam, quam justitiam, seu mixtim concernentia, cujuscumque tenoris existant, quæ præsentibus pro expressis haberi volumus, per synagogam vel conciliabulum Pisanum, illiusque schismaticos adhærentes, facta & concessa, quamvis sint nulla & invalida, pro potiori tamen cautela, nulla & irrita, nulliusque roboris vel momenti esse, omnesque & singulos cujuscumque dignitatis, status, gradus, nobilitatis, ordinis & conditionis existentes, quibus concessa fuerunt, aut quorum commodum, utilitatem seu honorem quomodolibet respiciunt, nullos eorum fructus, redditus & proventus suos facere, vel hactenus feciſſe, sed ad illorum restitutionem, & ipsorum beneficiorum, & aliorum præmissorum concessorum dimissionem teneri, & nisi beneficia ipsa & alias eis concessa infra duos menses a data præsentium computandos realiter & omnino dimiserint, etiam aliis beneficiis ecclesiasticis, quæ justo titulo possident, eo ipso privatos existere, dicto sacro approbante concilio, decernimus. Fructus quoque, redditus & proventus hujusmodi, ac quasvis pecunias decimarum per dictum conciliabulum impositarum, exactos & exigendos, expeditioni contra infideles faciendæ applicamus. Ut autem declaratio reformationis & nullitatis sanctionis prædictæ, aliaque gerenda mature exequi, & præfati ad sacrum concilium hujusmodi venturi, quorum aliquos jam iter ad veniendum arripuisse accepimus, commode venire possint, quintam sessionem decimoquarto Kalendas Martii, quæ erit quarta feria post primam dominicam quadragesimæ proxime futuræ, faciendam, præfato sacro concilio approbante, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, præcepti, mandati, commissionis, monitionis, citationis, ordinationis, decreti, applicationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. quarto Idus Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

Ja. Questemberg.

Qua perlecta, idem reverendus pater dominus Alexander episcopus petiit a patribus existentibus in concilio, an placerent reverendis paternitatibus suis contenta in schedula seu bulla. Et immediate scrutatores votorum una cum protonotariis & notariis iverunt ad recipiendum vota patrum. Et omnes, post sanctissimum dominum nostrum, qui respondit per verbum; Placet, responderunt, placere eis contenta in schedula.

SESSIO IV.

SESSIO IV.

Postmodum vero de mandato præfati sanctissimi domini nostri, ad instantiam domini Mariani de Cuccinis procuratoris, discreti viri domini Petrus Mengivar & Joannes Bernardi, præfati domini nostri cursores, ad portas concilii alta & intelligibili voce citarunt omnes interesse debentes, tam de jure, quam de consuetudine, concilio; & vocaverunt eos, ut accederent ad interessendum concilio, ad evitandum pœnas contentas in jure & bullis indictionis contra non venientes ad concilium. Relatione facta, idem dominus Marianus accusavit contumaciam absentium, & petiit decerni citationem contra eos, ad videndum se declarari in proxima sessione: & sanctissimus dominus nihil respondit.

Deinde reverendus pater dominus Alexius episcopus Melfitanus, procurator reverendi patris domini Raphaelis episcopi Malfiensis, ad interessendum concilio, & eum excusandum, dedit quoddam mandatum subscriptum per discretum virum Guillelmum de Voys clericum Cenomanensem, apostolica auctoritate notarium. Et reverendus dominus Rodericus Joannis, abbas beatæ Mariæ de Tavoica Tudensis diœcesis, procurator reverendi patris domini Henrici episcopi Septensis * primus * Africanus, dedit mandatum dicti episcopi subscriptum propria manu, & ejus proprio sigillo sigillatum. Postmodum vero venerabilis vir dominus Joannes Roderici de Tapia, portionarius ecclesiæ Cordubensis, procurator reverendi patris domini Gometii de Toleto episcopi Placentinensis, dedit quoddam mandatum dicti episcopi, subscriptum per discretum virum dominum Ferdinandum de Toro clericum Placentinæ diœcesis, publicum apostolica auctoritate notarium, ad interessendum concilio, & eumdem dominum episcopum excusandum. Deinde supradictus dominus Marianus procurator concilii, petiit de omnibus & singulis actis & gestis in supradicta sessione instrumentum & instrumenta. Et fuit indicta quinta sessio decimoquarto Kalendas Martii proxime futuri, Et hæc fuerunt pro quarta sessione. Qua absoluta, sanctissimus dominus noster volens Deo gratias de gestis reddere, incepit cantare hymnum exultationis, Te Deum laudamus: capella prosequente usque ad finem. Quo finito, sua sanctitas, cum cardinalibus & prælatis exeuntibus de loco concilii, equitavit ad palatium sancti Petri in Vaticano.

Hæc fuit ultima sessio, in qua intervenit personaliter sanctissimus dominus noster Julius secundus, qui etiam tunc infirmabatur aliqualiter, adeo quod causante gravi ægritudine & crescente, in quinta sessione tenta tempore suo non potuerit personaliter interesse.

Christophori Marcelli in quarta Lateranensis concilii sessione habita oratio.

Si quis ante miratus sit, beatissime pater, quod ad laudatissimum hoc dicendi munus admissus quispiam non satis dignus apparuit, hoc tempore mirandum potius esse videtur, cum me, neque alias hoc genere laudis functum, neque, de more, canditatum, videat hunc ascendisse locum, hanc provinciam tanto cum animo suscepisse. Sed profecto non est cur mirati debeat, si tuam inspiciat pietatem, si meam in te observantiam, tuæque in me gratiæ conquirendæ servandæque studium recognoscat. Jussisti tu, pater sancte, & parui: hoc munere me dignum efficere voluisti, & contemnere nolui, sed animo libenti suscepi: ad quod alioquin me nulla causa, nullum judicium, nulla sententia compellere potuisset. Idque unum me magis inter alia recreat, quod ea de re dicturus sum, sola cujus amplitudine quævis facile splendere potest oratio. Dicendum est enim de officio principis, quo suam recte civitatem componat, regat, instituat. Dicendum, inquam, his temporibus, quibus sanctissima Christiana respublica varia civium confusione visa est maxime perturbari. Neque ita mihi dicendum, pater sancte, ut te moneam quidquam aut doceam, quod usque modo non egeris: sed ex his quæ dixero, quisque probitatem tuam, vires, ingenium, optimeque administratum imperium magis ac magis intelligat, ad bene beateque vivendum animetur, deformitatem abjiciat, consuetudinem mutet, tibi optimo maximoque principi læto inserviat animo. Quod utinam, te duce, assequi valeamus, ut majores laudes, quam vel quisque meruerit ante, vel mente concipere possumus, sub tuo tibi cumulatissime contingant imperio. Dicam igitur tuis fretus auspiciis, sacratissime pontifex. Si qua ulla in re (quod non ambigo) sed in multis defecero, sic veniam dabis, ut omnes sat esse sciant, me tua in primis auctoritate suffultum, in re magna dixisse quidquam, sed longe melius voluisse. Cum rerumpublicarum ea præstantissima sit (ut philosophi attestantur omnes) quæ ab uno tantum principe & civili peritia prædito & bonis moribus instituto regitur, duas præcipuas ejus partes invenio: quarum altera ad virtutes & judicium pertinet, altera ad rerum agendarum necessitatem, quam imperatoriam vocant. Si enim princeps civitatem suam bene institutam, civesque in ea ad bene agendum promptos esse voluerit, ipse prius, tamquam speculum in quo bonarum actionum imagines splendeant, virtutes sequatur, amplectatur & præferat, operæpretium est. Namque semper ad principum mores omnis civitas omnisque respublica componi solet, in quos omnium vertuntur oculi, alliciuntur animi, suaque non amplius, sed eorum arbitrio & consuetudine vivunt. Ita enim cum principi tamquam præstantissimo cariores fieri, invicemque præstare, nativo quodam instinctu percupiant, illum pro viribus imitari student, ejus vestigia sequi, atque ita mores imbibere, ut nihil aliud agere, nihil excogitare penitus videantur. Inde visi sunt cives pro duce forti fortes maxima subire pericula, mortemque ipsam oppetere: inde abstinentes fieri, justi, modesti, cauti, liberales, magnanimi, ceteriſque virtutibus præditi, & tamquam ab unico eorum sole suum quisque splendorem accipere. Quid de vitiis dicam? Cum natura semper ad malum prona pro sensuum voluptatibus, quibus negotium commune habemus cum feris, si male agendi cives in principe amplum & manifestum habent exemplum, citius ad ejus imitationem accedunt, currunt, advolant, imo ipsum facile exuperant. Hinc apertæ tyrannides, inhonesta lucra, corruptiones, rapinæ, ambitiones, Dei contemptus, civitatum mutationes, rerumpublicarum jacturæ: hinc sævitiæ, variaque tormentorum genera, stupra, incestus, sacrilegia & mille mortes quotidie inspiciuntur. Virtutis autem imitatio, etsi difficilior aliis videatur, cum tamen ad rationis stimulos & ignes advertimus, nulla est magis delectabilis,

nulla

nulla dulcior, nulla ſuavior : qua non tantum opus, ut in pleriſque aliis, ſed etiam ejus auctorem ſuſpicimus & laudamus. Ex quo ſapiens illud Antiſthenis, Iſmeniam optimum fuiſſe tibicinem, ſed nequam hominem, aſſerentis. Nam ſi probus foret, non eſſet utique tibicen. Neque ullus unquam ingenuus vehementer etiam admiratus Jovem, aut Junonem inſpiciens Phidias aut Polycletus fieri concupivit. Atque ideo virtus in cunctis per ſe amabilis & honorabilis, ſed in principe, velut in maxime ingenuo, præcipue commendatur : ſine qua nihil probum, nihil ſanctum, nihil egregium fieri excogitarive poteſt. Sed quoniam virtutum omnium fons & origo eſt amandi virtus, qua Deum optimum maximum noſcimus, colimus & veneramur, qua bonitatem ejus, pulcritudinem, potentiam, majeſtatem, rerumque omnium ab eo exitum gradatim, noſque metipſos advertimus, conſpicimus & amamus, præ ceteris eſt in principe collocanda. Hac enim religioſus fiet & optimus, hac optime ſuam civitatem cuſtodiet, Deo & hominibus gratus. Longe namque melius amore quam metu civitatis imperium continetur. Metus plerumque odium affert. Id autem publici boni deſpectum, & privati ſtudium parit : ex quo ſeditiones, rixæ, diſcordiæ, & rerumpublicarum everſiones denique exoriuntur. At cum cives a principe ſe amari perſpexerint, in ſententiam unam coibunt omnes, rem illi gratam facere, inſervire, muneraque ſibi impoſita exequi ardentiſſime procurabunt, & veluti facibus quibuſdam accenſi, nihil erit tam arduum, tam noxium atque difficile, quod libenti non expediant animo, quantumvis terribilis præ oculis eorum adſtaret interitus. Tot ſunt hac in re majorum noſtrorum exempla, qui pro patria, pro virtute, pro gloria, niſi divino quodam ardore correpti, nunquam occubuiſſent. Tot in ſanctiſſima Chriſti familia martyrum teſtimonia, qui acerrimos cruciatus, extremaque vitæ ſupplicia hac amandi virtute, tamquam aliarum omnium radice, perpeſſi ſunt, quot enumerare non poſſumus. Hæc eſt illa virtus quæ infima ſupremis conjungit, quæ divina omnia & humana complectitur, omnia perficit, omnia firmat, omnia ſubſiſtere facit. Hac mundus ipſe productus, ſupernæ creatæ mentes. Hac totius univerſi quam admirabilis ordo concluditur. Quæ naturæ ſunt, omnia ex immenſa illa obſcuritate & confuſione in lucem ordinemque redacta, immo & lux ipſa, quam inquiunt e cælo in terram Prometheum detuliſſe, omniſque & vitæ & ſapientiæ ſplendor inde proceſſit. Hæc denique virtus, immo virtutum omnium parens, eo magis eſt terreno principe digna, quo Deus ipſe mundum ſuo jure gubernat. Hanc ſi perfecte calluerit princeps, tenore uno, velut ab Herculeo lapide pendentes virtutes alias aſſequetur, ictibus fortunæ reſiſtet, cum ea certabit & vincet : nihil nimio amore vel odio, nimia lætitia vel dolore, ſpe vel deſiderio proſequetur : ſed optime ex utroque contrario compoſitam, & ad medium redactam, in ſeipſo pariet harmoniam, quam mox in civitate diffundet, voluptates abjiciet, aſpernabitur opes, omnem ambitum ac inanem gloriam propulſabit : omnia illi ad vota ſuccedent, optime imperabit, ſuumque felix augebit, auctumque perpetuo conſervabit imperium. Sed ad imperatoriam artem, quæ principi magis eſt propria, jam convenit ut accedamus. Imperatoriam artem veluti principi ſumme neceſſariam, ita aliarum omnium præſtantiſſimam credimus. Si enim in hoc diſtat princeps a cive, quod regit & imperat, hic vero regitur & gubernatur ; utriſque eædem aut dignitate pares artes eſſe non poſſunt. Quæ principis ergo præſtantior, cum tam varia tamque multiplicia in civitate ſpectet officia, tot artes, quas liberales & mechanicas vocant, tot magiſtratus, ceremonias, ritus ac humanæ vitæ conſuetudines, quæ a principis regimine pendent, eſt utique difficilis cognitu, ſed difficilior comparatu, ideoque in pauciſſimis ſemper inventa. Neque ex omnibus artibus quamdam unam conflari poſſe cenſendum, quæ conveniat principi, ſed eam eſſe, qua vir bonus & ſapiens cum ratione rempublicam adminiſtrat ad ſubditorum ſalutem. Quæ vero pro varia temporum expectatione in republica debeat agere princeps (ut paulo altius repetamus) ſunt de ferendis legibus, de opibus ; de bello & pace, de locorum & regionum cuſtodia, & de his quæ ad communem populi conventum faciunt, pertractare, conſulere, deliberare. At quoniam quandoque non eſt ea regis prudentia, quæ univerſos valeat ſupplere defectus ; neque talis reo ipſe in civitatibus naſcitur, auctore Platone, qualis inter apum examina ſtatim a principio ceteras antecellens exoritur : plurium conſilio in ſtatuendis legibus, aliiſque rebus agendis, utatur neceſſe eſt. Ita namque multorum ſententia confirmata magis, & laudabilior & gratior & acceptior cunctis efficitur. Neque inde principi auctoritatis quidquam adimitur, ſed ejus virtus, probitas, ſanctitas amplius eluceſcit. Ad ferendas autem leges, non ex ſuo tantum capite, ſed etiam a majoribus traditas, convenit ut princeps accipiat, utiles admittat, ſuperfluas deleat, ſuperſtitioſas abjiciat ; quæ rectæ rationi conſonant, obſervandas inſtituat. Divina profecto hæc eſt legum peritia, & adeo mortalibus neceſſaria, ut ſine ipſa in cœtu vivere, quidve ad publicum vitæ bonum conferat, agnoſcere nequeant : vel ſi noſcant, id ſemper nequaquam velint aut poſſint, eo quod ad privatam commoditatem natura eos mortalis ſemper impellit. Atque ideo ars omnis, omnis multitudo, omne officium, magiſtratus omnis, privatumque omne & publicum regimen legibus indiget, & domus, & civitas, & reſpublica, & præfecturæ, & exercitus, & cujuſque denique ſigillatim hominis vita. Sine legibus fluctuant omnia, omnia titubant & in pertutbatione ſunt poſita. His ſublatis, æquitas aufertur, juſtitia perit, religio tollitur, negligitur ratio, mens offuſcatur, vileſcit animus, amicitiæ corruunt, odia inſurgunt, omnis recte vivendi modus, omne denique bonum amittitur & ruit in præceps. Divina ſiquidem & humana, cæleſtia & terrena, animantia & vita carentia, & quæcumque in univerſo conſiſtunt, legibus indigent, legibus diſponuntur : legibus affectiones, vires, habitus, actiones, officia numerantur.

Neque traditas tantum leges princeps debet accipere, ſed pro temporis mutatione alias condere. Et in primis, quæ ad animum pertinent, ad religionem, ad mores, ad vitæ conſuetudinem, ad concordiam, ad animi tranquillitatem, ad bene beateque vivendi rationem inſpicere. Hinc bene merentibus præmia, favores, largitiones, beneficia, magiſtratus : demerentibus multas, caſtigationes, correctiones, exilia, depreſſiones impendere eoſque tamquam putrida reipublicæ membra adurere, abſcindere, amputare, ne totum corpus inficiant. Quocirca toties frequentiſſimæ ſynodi & œcumenica, ex toto fe-

SESSIO IV.

SESSIO IV.

re terrarum orbe convocatis patribus, sunt hinc inde celebrata concilia, sanctissimæ confirmatæ leges, institutiones mutuatæ, hæreses abjectæ, castigati errores, difficultates solutæ, veritas probata, seditiones extinctæ, concordia restituta, una monstrata fides, una religio, unus princeps, qui summam in terris habeat potestatem. Taceo quæ tamquam evangelia quatuor venerari debemus. Taceo a Victore pontifice Alexandrinum convocatum concilium, a Dionysio Antiochenum, ab Innocentio Lugdunense prius, & recentius a Gregorio quingentorum patrum numero celebratum, ubi Constantinopolitani patriarchæ & Palæologi imperatoris præsentia, post tertiumdecimum orientalis ecclesiæ ab occidentali recessum, unio restituta fuit, sponteque sua nonnulla ex ferocissimis Schytarum gentibus sacri lavacri felicia insignia suscepere. Sileo quibus alia Græcorum & aliorum perniciosissima extincta sunt schismata. Prætereo, quæ regibus & principibus silentium, legesque imposuerunt & frena. Ea denique in universum omitto, quibus pro reformanda ecclesia, pro negligendis deliciis, abjicienda pompa, fastu, luxu, mollitie, omnique extinguenda libidine, sanctissima instituta sunt edita. Quæ si recensere proponerem animo, nedum vobis in dicendo, patres, sed mihi ipsi in connumerando deficerem. Id unum prætereire non possum, quod ubi sanctissimum hoc pro novandis legibus, ac sedanda seditione, a te nostro omnium patre Julio secundo pontifice maximo, apud Lateranum fuit convocatum concilium hisque diebus, quibus haberi debebat, de totius ecclesiæ summa actum esse videbatur, quando audita est cruentissima illa & numquam satis deplorata Ravennæ clades, quando nudatis ensibus hostes cujusque jugulo imminere acerrimi videbantur, quando præsidium omne, omnis spes subsidii sublata erat: illismet, inquam, diebus visi sunt hostes effugere, fusi, fugatique, nullum habere, qui eos caperet, Italiæ locum; omnes animi vires & imperium statim restitui. Credo equidem, pater sancte, quod Deus optimus maximus per te pacificam ecclesiæ restitutionem, ac sæviissimi schismatis extinctionem excupiens, tantum a nobis avertere decrevit incendium. Ofelix Lateranense concilium, o sanctissima concio, cui divinus cœtus & multitudo respondet in cælis ubi una pietas viget, unus amor, una felicitas. Sed longe quidem felicius atque beatius, si quando, te duce, dabitur, ut restituta quiete, restitutis moribus, restituta ecclesia, in summa animi tranquillitate vivamus. De opibus præterea, de bello & pace debet agere princeps, eo quod si nullæ sint opes, civitatem tutari non potest, neque bellum indicere, neque pacem servare, neque seipsum intra mœnia custodire. Illæ namque sunt opes, sine quibus neque publica, neque privata agitur vita. Cum enim communia nusquam sint omnia, sed quisque arte sua & ingenio vivat, cum domus, familiæ, agri, prædia, urbes, opida, arces, respublicæ, imperia, totusque terrarum orbis sit in partes divisus, commutatio necessaria, & cunctis habendi & dominandi sit innata libido; opes habeamus oportet, ut hinc bellum, inde pacem, hinc victus, annonam, commeatus, inde munitiones, arma, viros, equos, mœnia, propugnacula, muros, aggeres, valla, tormenta aliaque instrumenta bellica comparare, erigere, servare, & custodire possimus. Inde vectigalia fisci, æraria, solutiones, census, pensiones, tributa sunt, ut decet, a principe instituenda. Bellum vero sic semper agendum, ut nunquam nisi justum suscipiatur, illiusque tantum causa, ut scilicet in pace vivamus. Pax enim est animi quies, pax vita, pax humana felicitas. A pace amicitiæ, societates, fœdera, affinitates, cognationes, conjugia, procreationes, liberi, virtus, religio & rerumpublicarum incrementa procedunt. Justum autem id bellum appellandum existimo, ad quod vel inviti, ut nos ipsos nostrumque defendamus imperium, trahimur: vel sponte, ut quæ quandoque nostra fuerint, capiamus, aggrediamur. Publicas enim injurias, publica detrimenta, usurpationes injustas, violenta dominia princeps æquo animo ferre non debet, sed totis viribus quæ sua sunt servare, arrepta armis recipere, potiusque velle mori, quam turpiter & cum ignominia vivere. Quid enim deterius viro privato, nedum principi, quam ignavia vel metu torpere, succumbere, & seipsum despicere? Quid pulcrius, quid glorioſius atque præstantius, quam pro patria, pro justitia, pro libertate certare, mortemque ipsam, si oporteret, oppetere? Quemadmodum tu, pater sancte, in tam justissimo adversus potentissimos hostes suscepto bello ita gessisti, ut ardentissimos æstus, acerbissima frigora, noctes insomnes, adversas valetudines, omnia vitæ incommoda, & fere mortem ipsam non tantum intrepide tuleris, sed quasi sponte tua obieris. Unde prius largissima opum effusione ingenti comparato exercitu, & Bononiæ salus apparuit, & pulsis novissime ab Italiæ finibus hostibus, omnem gloriam, omnem immortalitatem, quam nullus unquam pontifex allequi potuit, tibi merito vendicasti, Regiumque, Parmam, Placentiam tuo sacratissimo imperio subdidisti. Ex quo omnis Italiæ locus, omnis populus, omnis civitas, omnis respublica, omnes denique privatim & publice gaudent, jubilant, exultant, teque omnis ævi, omnium sæculorum omnium gentium principem & caput appellant. Sed longe melius in posterum appellabunt habebuntque, si hac tua felicitate, sine tandem armis impositio, in pace sint omnia constituta. Quæ vero ad regionum custodiam & communem populi conventum faciunt, jam temporis angustia prætermittimus. Cum igitur tantæ reipublicæ unicus atque supremus princeps fueris institutus, beatissime pontifex, cui summa data potestas, ac divinum injunctum imperium, tuum est, quemadmodum oppressam armis erexisti, amplificasti, ita moribus depravatam ecclesiam reformare, corrigere, illustrare. In tanta namque peccandi licentia constituti sumus, ut, paucis quibusdam exceptis, nullus sit, qui virtutibus non officiat omnibus, qui leges neque minimas quidem observet. Omnia improbitas & intemperantia complet & occupat, omnia a recto æquitatis, & justitiæ tramite deviant, in obliquum tendunt; neque ullus est, qui ad seipsum, ad cor suum mentemque respiciat. Quisque commoditatem suam privatamque utilitatem prætendit. Ipsa vero respublica, ipsa ecclesia derelinquitur, & derelicta conqueritur, & languet, & plorat. Eam namque a nonnullis integritatem ejus lacerare volentibus angi videmus, mirum in modum cruciari. Quam etiam penitus laceraſſent, nisi tuis viribus obstitisses, invictissime pontifex. Videmus multiformem Centaurorum Satyrorumque choream, qui reipublicæ hujus formam quotidie immutant, alterant atque perturbant, qui seditiones parant, fovent,

NNO RISTI 512.

fovent, enutriunt. Videmus ſimulatores undique, ſophiſtarumque ſophiſtas, quos dominus in evangelio rapaces lupos appellat, qui ovium veſtimentis induti, quibuſdam pietatis & religionis præſtigiis mortales cunctos illudunt; in quibus omnis impietas & libido viget, ambitio, livor, rapacitas, tumor, ſervitia dominatur. Videmus altera ex parte rabidiſſimos leones, & Chriſtiani nominis hoſtes qui quotidie Chriſtianas vires imminuunt, qui terra marique latiſſimum jactant imperium. Quos niſi divino & præpotenti quodam numine adjuti, ut tu quoque inhias, magnanime pontifex, quandoque oppreſſuri eſſemus, die una profecto videremus paſſim per campos Italiæ ſpatiari, ignique omnia ac ferro vaſtari. Hinc merito conqueri poteſt eccleſia, & tanquam omnium mater, obortis lacrymis exclamare: *Filios nutrivi, ipſi autem ſpreverunt me.* Væ mihi miſeræ & infelici, ex quo dignitatis culmine iniquorum manibus detracta ſum? quo pacto meus mutatus color, offuſcatus nitor, cæleſtis pulchritudo terrenis ſordibus inquinata? His lamentationibus & querimoniis ad tuos ſanctiſſimos devoluta pedes in hunc modum opem humiliter implorare videtur: Terras & maria circuivi, & nullum præter te, Juli pontifex beatiſſime, qui me magis diligeret, dignitatemque meam & ſalutem magis curaret, inveni. Tua ſub ditione defenſa ſum, protecta, mirum in modum aucta. Tuis viribus & auctoritate inteſtini ceſſerunt hoſtes, ſeditioſa turba receſſit, a tyrannide liberata Italia. Ad te igitur ſupplex tamquam ad verum principem, protectorem, * Petrum & ſponſum accedo, quem oro, obſecro & obteſtor, ſi quæ corporis ſunt, temporanea jura reſpiciunt, armis curaſti, nunc quæ ad cujuſque animum pertinent, non armis, ſed ſanctiſſimus legibus cura. Id namque longe facilius agere poteris, quam quæ hactenus egiſti. Cura, inquam, pater beatiſſime, ut ſponſæ tuæ forma decorque redeat & pulcritudo. Cura, ut grex tibi commiſſus optimis ac ſpiritalibus alimentis alatur & vivat. Cura, ut valetudo hæc quæ totum terrarum orbem invaſit, abſcedat. Cura, ut fluctuanti naviculæ, in alto a diris agitatæ ventis ſalutis portus illuceat. Cura ne fruges cujus es cultor, præ nimia ariditate ficceſcat. Cura, ut ovile unum fiat, quod modo eſt in partes diviſum. Cura denique, ut ſalutem quam dediſti nobis, & vitam & ſpiritum non amittamus. Tu enim paſtor, tu medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris. Adverte igitur, clementiſſime pater, ſi ſponſam tibi deditiſſimam amas ſi juſtitiam, pietatem, modeſtiam, aliaſque virtutes amplecteris; ſi velut es optimus ac præſtantiſſimus princeps, ita principis artem & officium optime calles: adverte, inquam, & provide, ut hac in tua republica virtutes colantur, foveantur, maximoque ſint habitæ precio, vitia expellantur, extinguantur, & tamquam perniciosiſſimæ peſtes abſiſtant. Adverte & provide, ut in ea concordia vigeat, diſcordia recedat, pax ſubeat, pax vera, pax ſancta, pax communis & perpetuis temporibus duratura; ut juſtitiæ oſculo & veritatis conjugio confirmata, ſuper univerſam terram ubertimos cæleſtis benignitatis pariat fructus; ne forte, ſi ſecus fiat, velut ex quibuſdam parvis igniculis majores & ſæviores inde, immo maximæ & ſæviſſimæ belli flammæ conſurgant. Quos igitur in tui obſequium admiſiſti, pientiſſime pater, retine, fove, confirma. Quos reſpuiſti, congrega, redige, ſerva, ut in vera Chriſti familia verus Chriſtus inhabitet, una ſit mens, unus animus una voluntas. Communes autem & Chriſtiani nominis hoſtes vexa, turba, conſtringe: fideliſſimos & benemeritos ſuſcipe, amplectere, adjuva: malignos abige, ſeditioſos propelle, doloſos ac fœdifragos disjice, perde, confunde. Si denuo opus eſt armis in eos armis & potentiſſimis utere: ſin autem, ſola auctoritate procede. Ad hoc enim is tibi a Deo conceſſus eſt principatus, & totius Chriſtianus reipublicæ dignitas, ſalus, vita, libertas, omniaque fortunæ bona tuæ ſapientiæ & poteſtati ſint credita. Ad hoc Lateranenſe concilium convocaſti, ad hoc curæ tuæ, ſolicitudines, labores & ſtudia fuere ſemper intenta: ad hoc reſpiciunt omnium mortalium vota. Hoc expectant omnes, & apertis faucibus operam tuam imploranti. Ita namque optimo virtutum moderamine per te contexta atque compoſita hujus reipublicæ tela, reſtituetur tibi hæreditas tua, quam exiens aper de ſilva toties vorare prætendit. Redibunt aurea ſæcula, tuoque flante ſpiritu effluent aquæ, & irroratione tua terra pingueſcet. Dixi.

SESSIO IV.

SESSIO V.

SESSIO V.

Hæc notabilis & memoranda propter confirmationem bullæ factæ in materia electionis Romani pontificis canonice faciendæ.

Quinta ſeſſio tenta & celebrata abſente domino noſtro Julio ſecundo pontifice maximo propter ægritudinem, præſidente reverendiſſimo in Chriſto patre domino Raphaele epiſcopo Oſtienſi ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerario, cardinale ſancti Georgii nuncupato.

ANno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima die vero Mercurii decima ſexta menſis Februarii, fuit celebrata quinta ſeſſio in eccleſia Lateranenſi in loco ſolito. In qua propter corporis alterationem & adverſam valetudinem ſanctiſſimi domini noſtri Julii divina providentia papæ ſecundi, fuit præſidens in præfata ſeſſione reverendiſſimus in Chriſto pater & dominus Raphael epiſcopus Oſtienſis, cardinalis ſancti Georgii vulgariter nuncupatus, ſanctæ Romanæ eccleſiæ camerarius. In qua fuerunt præſentes infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, generales ordinum, & principum oratores, ac illuſtriſſimi domini, & quamplures alii in diverſis facultatibus doctores & magiſtri, videlicet reverendiſſimi in Chriſto patres & domini, domini

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis prædictus præſidens.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Jacobus Albanenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Sabinenſis.

Preſ-

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonienſis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Fliſco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetenſis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennenſis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononienſis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farneſius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.

Patriarchæ.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Franciscus Conſanus.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadrenſis.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Raguſinus.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborenſis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegius.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Sipontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Albertus Valvenſis.
Reverendus pater dominus Silveſter Vuigornienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis Ducalis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Ottanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienſis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buduenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dommus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Vincentius Launenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Tudenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Sueſſanus.
Reverendus pater dominus Andreas Mileteniſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Brugniatenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Nolanus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Calvenſis.

Reve-

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomensis.
Reverendus pater dominus Joannes Elvensis.
Reverendus pater dominus Joannes Accerranus.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbratinensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chiensis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Castrensis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Policastrensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Galasius * Vilvensis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinensis.
Reverendus pater dominus Baptista Aquinatensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Basilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Angloneſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Signiensis.
Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricensis.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Andreas * Adriacensis.
Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdiensis.
Reverendus pater dominus Augustinus Sagonensis.
Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivienſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.
Reverendus pater dominus Andreas Auxerensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinensis.
Reverendus pater dominus Dominicus Imolenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinenſis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Christophorus Pollinianenſis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Basilius abbas & generalis Vallis umbrosæ.
Reverendus pater dominus Floremondus ſancti Georgii de Urbe.
Reverendus pater dominus Polydorus ſancti Eutychii Spoletanæ diœceſis.
Reverendus pater dominus Antonius ſancti Galgani Vulteranenſis diœceſis.
Reverendus pater dominus Guillelmus monaſterii beatæ Mariæ Britonis.

Magiſtri generales ordinum.

Magiſter Ægidius ordinis eremitarum ſancti Auguſtini.
Magiſter Thomas ordinis Prædicatorum.
Magiſter Bernardus ordinis Carmelitarum.
Magiſter Timotheus ordinis Minorum.

Oratores.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, ſereniſſimi Maximiliani Romanorum regis orator.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, illuſtriſſimi & catholici Ferdinandi regis Aragonum & Caſtellæ gubernatoris.
Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus illuſtriſſimi dominii Venetorum orator.
Nobilis dominus Bonus de Franciſchis, communitatis Lucenſium orator.

Illuſtriſſimi domini temporales, & ſenator Urbis.

Illuſtriſſimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.
Magnificus dominus Julius Storciatus ſenator Urbis.
Dominus Hieronymus Benzon, unus ex Urbis conſervatotibus.
Illuſtriſſimus dominus Julius de Urſinis.
Illuſtriſſimus dominus Jacobus de Sabellis.
Et alii quam plurimi domini & milites ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani.

SESSIO VI

Fuit celebrata miſſa Spiritus ſancti per reverendum patrem dominum Alphonſum patriarcham Antiochenum in altari exiſtente in loco concilii, quod fuit mutatum propter abſentiam papæ, & verſum verſus reverendiſſimos dominos cardinales & prælatos concilii. Et facta oratione per reverendum patrem dominum Joannem Mariam archiepiſcopum Sipontinum, cujus tenor in fine præſentis ſeſſionis inſeretur, reverendiſſimus dominus Raphael epiſcopus Oſtienſis præſidens acceſſit ad altare, & ibidem indutus ornamentis pontificalibus, ſedens ante altare, habens dorſum ad altare, & faciem verſus concilium, incepit hymnum, Veni creator Spiritus. Et cantatis litaniis & aliis devotis orationibus conſuetis cantari, & cantato evangelio per dominum Antonium de Piperno diaconum capellæ ſanctiſſimi domini noſtri papæ, quod eſt ſecundum Joannem, & incipit, *Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium*, &c. nobilis dominus Bonus de Franciſchis orator communitatis Lucenſis dedit mandatum communitatis ſuæ præſidenti concilii, ad intereſſendum concilio. Et ſtatim ſupradictus reverendiſſimus dominus epiſcopus Oſtienſis tradidit illud reverendo patri domino Thomæ Phædræ ſecretario concilii. Qui aſcendit ambonem, & illud legit tenoris infra ſcripti.

MANDATUM LUCENSIUM.

Cum ſit, quod beatiſſimus & ſanctiſſimus dominus noſter Julius ſumma Dei providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ pontifex optimus maximus, ad extinguendum hæ-

SESSIO V. hæreſes abolendumque pernicioſum ac deteſtabile exortum ſchiſma, & pro bono pacis univerſæ Chriſtianæ reipublicæ, celebrari jam firma ſententia ſua decreverit, indixeritque generale & univerſale concilium in Laterano, noſque ut alios Chriſti fideles ad interveniendum hujuſmodi concilio ſua in nos paterna caritate ſit hortatus, ideo nos aulani & vexillifer juſtitiæ populi & communis Lucenſis, utpote qui univerſam poteſtatem & imperium noſtræ civitatis & populi repræſentamus, juxta formam ſtatutorum & ordinamentorum noſtri communis, cum perſonaliter intereſſe nequeamus, ſicuti noſtri præcipui eſſet officii & deſiderii, vices noſtras tenore præſentium noſtrarum patentium literarum, quas poteſtatem publici ſolennis & authentici inſtrumenti habere volumus, omni meliori modo, via, jure & forma quibus magis, melius & validius, tam de jure quam de facto & conſuetudine a nobis fieri poteſt & debet, demandavimus & demandamus præſtantiſſimo juris utriuſque conſulto domino Bono de Franciſchis, civi & oratori noſtro dilectiſſimo Romæ agenti, ut hujuſmodi ſacroſancto concilio noſtro & civitatis noſtræ Lucenſis, populique univerſi nomine interſit & aſſiſtat cum reliquis potentatuum Chriſtianorum legatis, qui etiam ibi aderunt, ea omnia & ſingula præſtando & peragendo, quæ a nobis quoquo modo adhiberi & præſtari poſſent, ad honorem, decus, ornamentum, amplitudinem, exaltationem & conſervationem præfati ſanctiſſimi domini noſtri papæ Julii ſecundi pontificis maximi, nec non ſanctæ Romanæ eccleſiæ ac univerſalis ipſius ſacroſancti Lateranenſis concilii, cum ampliſſima auctoritate & omnimoda poteſtate, facultate, balia & arbitrio nobis in hac parte attributis juxta formam ſtatutorum, decretorum & ordinamentorum noſtri communis, ad omnia & ſingula in tam pio & ſacroſancto concilio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præſtanda, adimplenda, perficienda, tam de jure quam de facto & ex conſuetudine, & non ſecus ac ſi noſipſi coram perſonaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & ſingula a præfato noſtro oratore, nomine quo ſupra, tam verbo quam ſcripto in præmiſſis & circa præmiſſa tractanda, peragenda, concludenda & firmanda, nos eſſe approbaturos, rataque & grata in perpetuum & omni tempore habituros. In quorum quidem omnium & ſingulorum fidem, robur & teſtimonium, has noſtras præſentes literas in patenti forma, tam vivæ vocis oraculo, quam dato & obtento inter nos partito ad buxulas & palloctas, ac ſervatis ſervandis, fieri & ſigillari juſſimus noſtri ſoliti & majoris ſigilli divi Martini impreſſione.

Datum in noſtro Lucenſi palatio, anno domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima, die vero octava menſis Februarii.

Jo. Nobilis cancellar. de mandato ſcripſi.

Quo perlecto, excluſiſque de more aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus, & aliis prioribus prælatis in ſuis ſubſelliis exiſtentibus mitratis, clauſoque concilio & portis, reverendus pater dominus Scaramuza epiſcopus Cumanus aſcendit ambonem, & legit quamdam bullam tenoris ſequentis, ANN CHRIS 1513.

BULLA INNOVATIONIS & confirmationis conſtitutionis contra ſimoniacam pravitatem in electione pontificis non committendam.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Si ſummus rerum opifex, terrarum cælique ſator, ſua ineffabili providentia Romanum pontificem in cathedra præeminentiæ paſtoralis Chriſtiano generi præeſſe voluit, ut ſanctam Romanam univerſalem eccleſiam ſinceris corde & opere gubernaret, fideliumque omnium profectibus ſolicitis ſtudiis intenderet, decens & ſalutare reputamus, ut in electione præfati pontificis, in quem ut puritatis & candoris ſpeculum fideles ipſi intuentur, omnis labes omniſque illius ſuſpicio abſit, taleſque ad tanti faſtigii gradum aſſumantur, qui rite & recte & canonice ingreſſi modo & ordine convenientibus, naviculæ Petri gubernacula ſuſtineant, taleſque exiſtant in tanto dignitatis culmine conſtituti, qui bonis & rectis ſolatio, malis autem formidini ſint, & eorum exemplo ceteri fideles ad bene operandum inſtruantur, & ad viam ſalutis dirigantur, & ea quæ propterea per nos ſtatuta & ordinata fuerunt pro rei magnitudine & gravitate, per ſacrum generale concilium approbentur, & innoventur, & approbata & innovata communiantur, ut eo firmius perdurent & tenacius obſerventur, & adverſus diaboli multiplices inſidias defendantur, quo fuerint dicta auctoritate ſæpius circumfulta. Dudum ſiquidem a nobis, magnis & urgentibus cauſis, magnaque & matura diſcuſſione & deliberatione cum doctiſſimis & graviſſimis viris, etiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, præcedentibus & præhabitis, emanarunt literæ tenoris ſubſequentis.

CONSTITUTIO INSERTA.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Cum tam divino quam humano jure, in ſpiritualibus præcipue deteſtabiliter ſimoniæ ſit labes prohibita, & longe magis in electione Romani pontificis vicarii Jeſu Chriſti domini noſtri abominabilis ſit, & univerſali eccleſiæ pernicioſa: nos, qui regimini ejuſdem univerſalis eccleſiæ, meritis licet imparibus, auctore domino præſidemus, cupientes quantum cum Deo poſſumus, in præmiſſis pro tantæ rei neceſſitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in poſterum ſalubriter providere, de fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium conſilio & unanimi conſenſu, hac noſtra perpetuo valitura conſtitutione, apoſtolica auctoritate, & de poteſtatis noſtræ plenitudine ſtatuimus, ordinamus, decernimus & definimus, quod ſi (quod Deus pro ſua clementia & in omnes bonitate avertat) contigerit, poſtquam nos vel ſucceſſores noſtros ſucceſſive ipſe Deus ab hujuſmodi univerſalis eccleſiæ regimine abſolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante ſeu impellente, electionem

Ro-

INO RISTI 63.

Romani pontificis ab eo quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cœtu cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujusque generis, castra, officia vel beneficia, seu promissiones & obligationes, commissam per se vel alium seu alios quomodocumque & qualitercumque, etiam in duarum partium, vel omnium cardinalium unanimi concordia quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factæ, celebrari vel fieri, non solum hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum, de simoniaca labe a quocumque cardinale, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi, ita quod a nullo pro Romano pontifice habeatur: quinimo ipse sic electus a priori suo cardinalatus & alio quocumque honore, ecclesiis cathedralibus, etiam metropolitanis & patriarchalibus, monasteriis, dignitatibus & aliis quibuscumque beneficiis & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocumque, eo ipso absque alia declaratione privatus existat: & idem electus, non apostolicus, sed apostaticus, & tamquam Simon magus & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur & sit. Nec hujusmodi simoniacà electio per subsequentem ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut etiam omnium cardinalium adorationem seu obedientiam, ullo unquam tempore convalescat. Liceatque omnibus & singulis cardinalibus, etiam illis qui huic simoniacæ electioni seu assumptioni consenserint, etiam post inthronizationem & adorationem seu obedientiam, ac etiam universo clero, populo Romano, nec non subditis & sancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ ecclesiæ arcium præfectis, castellanis, capitaneis & aliis officialibus, quocumque homagio seu juramento vel cautione præstitis non obstantibus a talis electi, etiam inthronizati obedientia & devotione impune & quandocumque discedere, (ipsis fidei Romanæ ecclesiæ & obedientiæ futuri Romani pontificis canonice intrantis, nihilo minus adstrictis permanentibus) & eum ut magum, ethnicum, publicanum & hæresiarcham evitare. Ad cujus quoque confusionem possint cardinales qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserit se regimini universalis ecclesiæ prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tamquam tunicæ domini scissores, aliquarum propter dictum discessum pœnarum seu censurarum ultioni subjaceant. Cardinales vero qui eum sic simoniace elegerint, a suis ordinibus & etiam cardinalatus titulis & honore, ac quibuscumque patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus & aliis prælaturis ac dignitatibus & beneficiis, quæ in titulum vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus & cum effectu discesserint, & reliquis cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione vel fraude univerint & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis cardinalibus se univerint & conjunxerit, in pristinum statum & ad pristinos honores & dignitates, etiam cardinalatus ac ecclesias & beneficia quibus præerant & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe & censuris pœnis ecclesiasticis quibuscumque absoluti eo ipso existant. Mediatores vero, proxenetæ, trapezitæ tam clerici quam laici, cujuscumque dignitatis, qualitatis & ordinis fuerint, etiam patriarchali, archiepiscopali, sive episcopali, vel alia sæculari, mundana sive ecclesiastica dignitate præditi, etiam quorumcumque regum & principum oratores vel nuntii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscumque honoribus & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive intestabiles, & eorum bona ipso facto ad instar reorum criminum læsæ majestatis fisco apostolicæ sedis applicentur devolvanturque, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ ecclesiæ subditi. Bona vero & feuda taliter delinquentium non subditorum, sæcularium in partibus existentia, fisco sæculatis principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si infra tres menses a die quo notum fuerit illos simoniam commisisse, vel participasse, principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, extunc illa fisco ecclesiæ Romanæ applicata censeantur, & sint eo ipso, absque aliqua similiter declaratione. Promissiones quoque & obligationes, sive sponsiones, propterea quandocumque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas cardinalium per quoscumque alios quomodocumque factæ, cum quavis inexcogitabili solemnitate & forma, etiam juratæ, conditionales, sive eventuales, & in forma excommissarum ex quacumque causa etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de receptis, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscumque contractus, etiam in ampliori forma cameræ apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit in judicio vel extra; liceatque omnibus ab illis impune absque aliquo metu sive perjurii nota recedere. Et insuper liceat cardinalibus qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis cardinalibus, etiam illis qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserint, & postea eisdem cardinalibus in dicta simonia non complicibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint: alioquin sine eis ad alterius nihilo minus pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis hujusmodi, eadem tamen præsente nostra constitutione semper in suo robore permanente, libere alias tamen canonice devenire, & concilium etiam generale indicere & convocare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, & præcipue felicis recordationis Alexandri papæ III. quæ incipit, Licet de evitanda discordia; & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, etiam in conciliis generalibus editis, ceteriisque contrariis

SESSIO V.

SESSIO V, quibuſcumque inhibentibus. Poſtremo omnibus & ſingulis ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, qui pro tempore erunt, & eorum ſacro collegio, ne apoſtolica ſede vacante, prædictis contravenire, vel contra præmiſſa vel aliquod præmiſſorum ſtatuere, diſponere, ordinare, vel aliquo modo facere ſeu attentare præſumant, quocumque exquiſito colore vel cauſa, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, quam ipſo facto incurrant, & a qua nonniſi per Romanum pontificem canonice electum abſolvi poſſint, niſi in mortis articulo, præcipimus: decernentes extunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper his vel aliquo præmiſſorum a quoquam ſcienter vel ignoranter, etiam per nos contigerit attentari. Ut autem præſentis conſtitutionis, decreti, ſtatuti, ordinationis ac inhibitionis noſtræ hujuſmodi tenor ad omnium notitiam deducatur, volumus præſentes literas noſtras in valvis baſilicæ principis apoſtolorum, nec non cancellariæ, ac in acie campi Floræ affigi, nec aliam earumdem literarum publicationis ſolemnitatem requiri aut expectari debere, ſed hujuſmodi affixionem pro ſolemni publicatione & perpetuo robore ſufficere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum conſtitutionis, ordinationis, ſtatuti, decreti, definitionis, applicationis, appropriationis & inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimoquinto, decimonono Kalendas Februarii, pontificatus noſtri anno tertio.

Quæ literæ deinde pro ipſarum ſubſiſtentia firmiori & notorietate, dum Bononiæ cum noſtra curia eſſemus de menſe Octobris, pontificatus noſtri anno ſeptimo, in conſiſtorio noſtro ſecreto etiam venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus & aliquibus prælatis noſtris domeſticis lectæ & publicatæ & approbatæ, & demum in quinterno cancellariæ deſcriptæ & annotatæ, & in audientia contradictarum ac aliis locis publicis dictæ civitatis, & poſtremo Romæ in locis deſignatis ſolemniter publicatæ extiterunt, & earum exemplaria ad omnes fere Chriſtianos principes tranſmiſſa, Nos inſuper attendentes, quanti ponderis, quantique exitii Chriſti vicariorum in terris adulterinæ electiones eſſent, quantumque detrimenti Chriſtianæ religioni afferre poſſent, præſertim his difficillimis temporibus, quibus diverſimode vexatur Chriſtiana religio univerſa, volentes ſatanæ dolis & inſidiis, humanæque præſumptioni & ambitioni, quantum nobis permittitur, obviare, ut literæ prædictæ eo magis obſerventur, quo clarius conſtiterit, eas matura & ſalubri deliberatione dicti ſacri concilii approbatas & innovatas, qua ſtatutæ & ordinatæ fuerunt, licet ad ſui ſubſiſtentiam & validitatem alia probatione non indigerent, ſed ad abundantiorem cautelam, & ad tollendam omnem doli ac malitiæ cauſam male cogitantibus & tam ſaluberrimæ conſtitutioni contravenire ſatagentibus, ut eo tenacius obſerventur & difficilius tollantur, quo tantorum patrum fuerint approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & ſingulis ſtatutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pœnis, inhibitionibus, aliiſque omnibus & ſingulis clauſulis in eis contentis, ſacro hoc Lateranenſi concilio approbante, auctoritate & poteſtatis plenitudine præfatis approbamus & innovamus; eaſque inviolabiliter & irrefragabiliter obſervari & cuſtodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis obtinere, ac cardinales, mediatores, oratores, nuntios & alios in dictis literis contentos, ad ipſarum literarum & omnium & ſingulorum in eis expreſſorum obſervationem, ſub cenſuris & pœnis, & aliis in eis contentis, juxta earumdem literarum tenorem & formam teneri & obligatos fore decernimus & declaramus, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis voluimus non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ in baſilica Lateranenſi in ſacra ſeſſione, anno domini 1512. decimo quarto Kalendas Martii, pontificatus noſtri anno decimo.

Bal. Tuerdus.
Ia. Queſtemberg.

Qua perlecta, idem reverendus pater petiit, an placerent paternitatibus patrum ibidem exiſtentium contenta in bulla. Et immediate ſcrutatores votorum una cum protonotariis & notariis receperunt vota. Et omnibus fere habentibus vocem definitivam placuerunt ſimpliciter contenta in bulla, præter infra ſcriptos quinque, qui votarunt & reſponderunt ut infra: videlicet reverendus dominus Joannes Dominicus epiſcopus Terdonenſis, qui noluit dare votum, quia dixit ſe non eſſe bene informatum. Reverendo domino Benedicto epiſcopo Chienſi placuit diſpoſitio ſchedulæ, ſed non forma. Reverendus dominus epiſcopus Caſtrenſis dixit, pœnas contentas in ſupradicta ſchedula eſſe modificandas. Reverendo domino Scaramuzæ epiſcopo Cumano placuit de manifeſta ſimonia; de occulta non, niſi declaratione prius facta per generale concilium. Reverendo domino Alexandro epiſcopo Alexandrino placuit, quatenus ſimonia ſit notoria facti permanentis, vel procederet declaratio generalis concilii, vel ab omnibus vel duabus partibus cardinalium, opponeretur de ſimonia. Succeſſive idem reverendus pater dominus Scaramuza epiſcopus Cumanus legit aliam ſchedulam tenoris infra ſcripti.

ALIA SCHEDULA.

Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Inter alia neceſſaria & fructuoſa opera in ſacro Lateranenſi concilio, pacis auctore favente, peragenda, in quarta illius ſeſſione literas noſtras, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, per nonnullos alios deputandos & deputatos particulariter declarare, & declarationes ipſas in aliis ſeſſionibus nobis in eodem concilio referre, & ab ipſo concilio approbari præcepimus & man-

NO mandavimus, nec non negotium & discussio-
STI nem declarationis, nullitatis, invaliditatis &
3. abrogationis assertæ sanctionis pragmaticæ in partibus Gallicanis nulla legitima auctoritate, sed contra ecclesiasticam libertatem, in sanctæ sedis vilipendium, abusu Gallicorum prælatorum & aliorum laicorum eis faventium introductæ, venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum in prima aut aliis sessionibus, prout commode fieri posset, nobis & concilio præfato faciendam, concilio hujusmodi approbante, commisimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, & dicta B sanctione abutentes, omnesque & singulos alios in præmissis sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneri, citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram nobis & dicto concilio, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio in concernentibus auctoritatem Romanæ ecclesiæ & sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, statuimus & decrevimus. Cum autem particularis declara- C tio officialium fieri & referri, citatioque & monitio contra prælatos Gallicos, & alios illis faventes, & sua interesse putantes, decretæ & executæ, reproduci hactenus non potuerint, & tempus ad comparendum præfixum nondum lapsum extiterit, nosque notoria adversa valetudine impediti, juxta desiderium cordis nostri in ipso concilio personaliter interesse non possimus, cupiamusque particularem reformationem, & citatione ac monitione hujusmodi reproductis, discussionem abrogationis & declarationis prædictarum, earumque relationes mature & accurate fieri, ac pristina nostra valetudine restituta, quam pius misericors dominus sua solita clementia concedere no- D bis dignetur per nosipsos debitum apostolicæ servitutis in ipso concilio exequi, eodem sacro concilio approbante, sextam sessionem tertio Idus Aprilis proxime sequentis faciendam indiximus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum præcepti, mandati, commissionis, statuti, decreti & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, E anno incarnationis dominicæ 1512. decimaquarta Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Qua perlecta, idem reverendus pater petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula: & omnes, nemine penitus discrepante, dixerunt, placere contenta in schedula.

Postmodum dominus Marianus procurator fisci & concilii petiit, & obtinuit a reverendissimo domino præsidente citationem ad portam

A concilii, contra absentes interesse debentes ipsi sacro concilio. Et deinde facta citatione & relatione, accusavit contumaciam absentium, & petiit contra eos declarari pœnas & censuras decretas contra non venientes ad sacrum concilium: super quibus omnibus petiit instrumentum & instrumenta. SESSIO V.

Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis Grimanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Antonii Contareni patriarchæ Venetiarum, dedit ejus mandatum ad excusandum eumdem & nomine ejus interessendum, subscriptum per dominum Joannem Franciscum a Puteo publicum notarium, & ejus sigillo sigillatum. Ac etiam dictus reverendissimus dominus cardinalis procurator reverendi patris domini Hieronymi Tarvisini electi Cremonensis, ad excusandum eumdem electum, ac ad interessendum nomine ejus sacro Lateranensi concilio, dedit duo mandata ipsius electi publica, & unum subscriptum per discretum virum Jacobum Fasolum de Venetiis, ejusdem electi sigillo sigillatum, & aliud subscriptum tantum per eumdem Jacobum Fasolum publicum notarium. Et reverendus pater dominus Hieronymus episcopus Buduensis procurator reverendi patris domini Jacobi de Petruciis episcopi * Larinensis, dedit mandatum * Alatinen. ad excusandum eumdem Jacobum episcopum, & nomine ejus interessendum, subscriptum per discretum virum Loysium Granara de Neapoli, publicum apostolica auctoritate notarium. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Antonius tituli sancti Vitalis presbyter cardinalis, procurator reverendi patris domini Christophori de Spiritibus electi Cæsenatensis, ad excusandum & interessendum concilio, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Petrum Paulum Ludovici publicum notarium. Et reverendus dominus Paris de Grassis, sanctissimi domini nostri papæ magister ceremoniarum, procurator reverendi patris domini Fi. Rovarella archiepiscopi Ravennatensis, docuit de ejus mandato legitimo ad excusandum & interessendum concilio, subscriptum per dominum Antonium Garuphum Britonensem, publicum notarium. Ac reverendus dominus Andreas Sanna canonicus * Usulensis, procura- * Uselien. tor reverendi patris domini Joannis Sannæ episcopi Usulensis, docuit de ejus mandato ad interessendum & excusandum, & erat subscriptum per dominum Joannem Ordium publicum notarium. Deinde reverendus pater dominus Galesius episcopus Bellunensis, procurator reverendi patris domini Angeli de Ripantibus de Esio episcopi Esini, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Antonium Franciscum SerAngeli de Esio publicum notarium. Et reverendus pater dominus Laurentius de Fliseo episcopus Montis regalis, procurator reverendi patris domini Bonifacii Ferrier episcopi Iporigiensis, docuit de ejus legitimo mandato, * sub- *f. subscripto scriptum per discretum virum Jacobum de Peritis de Baergoro publicum notarium. Et etiam dedit mandatum reverendi patris domini Augustini electi Vercellensis subscriptum per dominum Paulum Petri de Mafæis publicum notarium, ad excusandum eosdem reverendos dominos Bonifacium & Augustinum, ac eorum nominibus interessendum sacro concilio. Successive reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Petrus tituli sancti Eu-

SESSIO V.

sebii presbyter cardinalis Anconitanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Cosmæ Pacii archiepiscopi Florentini, volens docere de ejus mandato, dedit legitimum subscriptum per dominum Laurentium Andreæ de Ciobis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Vincentius archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Juliani episcopi Rubensis, ad excusandum & nomine ejus interessendum, dedit mandatum ejusdem, subscriptum per discretum virum dominum Joannem Andream Florentinum de Neapoli publicum notarium. Et reverendus dominus Manilius acolytus sanctissimi domini nostri, procurator reverendi patris domini Pauli episcopi Argolicensis ad excusandum & interessendum concilio, dedit mandatum subscriptum per dominum Cataneum de Lipis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Jacobus episcopus Paphensis, procurator reverendi patris domini Bartholomæi episcopi Montis viridis, ad excusandum & interessendum dedit mandatum subscriptum per dominum Laurentium Franciscì de Bonnicontiis civem Romanum, de regione montium, publicum notarium. Et demum reverendus dominus Stanislaus de Avalzivo decretorum doctor, canonicus Noladislauensis, dedit mandatum reverendi patris domini Vincentii episcopi * Noladislauensis ad excusandum & interessendum ejus nomine in sacro Lateranensi concilio, subscriptum per dominum Matthiam Bernardi de Ossineza publicum notarium, clericum Placentinæ diœcesis. Quibus peractis, indicta fuit sessio sexta tertio Idus Aprilis proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quinta sessione.

* Nalven.

Finis quintæ sessionis tempore vitæ Julii secundi expeditæ, eo absente propter ægritudinem, ex qua quatriduo post obiit. Tenor vero sermonis & orationis habitæ in dicta sessione per reverendum patrem dominum Joannem Mariam de Monte archiepiscopum Sipontinum, sequitur, & est talis.

In prima orationis parte laudatur institutio conciliorum, & summus pontifex Julius, quod Lateranense concilium indixerit. In secunda suadentur patres ad restituendam justitiam, unitatem, pacem: qua tria divina munera & hominum & temporum injuria delesa videbantur.

Priusquam in hoc celeberrimo Christiano orbis conventu verba facere incipiam, ut ea dicenti mihi vobisque audientibus facultas divinitus infundatur, qua & ego ad communem Christianæ reipublicæ salutem dignitatemque pertinentia facile recenseam, & vos libere decernatis, & laudabili majorum nostrorum monente instituto sanctissimi Spiritus, cujus numine salutaris hæc summo studio celebratur synodus, opem ac præsidium humillime implorabo.

Tametsi loci hujus ornatissimi dignitas, & rei dignissimæ, de qua mihi dicendum est, amplitudo, vestrique amplissimi conspectus majestas, patres sapientissimi, ab hoc demandato dicendi munere me deterrebant, non tamen invitus, sed læto potius hilarique animo majorum imperio parui, si nihil aliud, hoc certe sperans me assecuturum laudis, quod indignus non fuerim judicatus, cujus orationi gravissima vestrum omnium præsentia interesset. Suadebat præterea, & magnopere confirmabat Julii pontificis, vestro ac tantorum virorum erga rempublicam Christianam singulari & pene incredibili studio, quod præ se quisque ferre visus est mihi, cum antea semper, tum vero quoties ad hanc sacrosanctam conventum est Constantinianam ædem. Cunctos enim nostræ religionis ac fidei instaurandæ, confirmandæ, amplificandæ acerrimo inflari desiderio perspiciebam: unde facile adducebar ut crederem, me de his rebus quæ universo Christianorum cœtui consulerent atque prospicerent, dicentem vos attente benigneque audituros. Nam quæ maxime ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem pertineant, statui, quantum temporis angustia concesserit, hodierna oratione complecti. Adestote igitur animis, vosque ipsos mihi æquos benignosque præbete. Ego in id præcipue incumbam, ut nisi compositâ rerum varietate audientium auribus jucunditatem delectationemque attulero, satietatem quidem ac molestiam inculta verborum prolixitate minime sim allaturus.

Cum autem ad illustrandam & propagandam, nedum conservandam ac tuendam nostram fidem religionemque, synodum hoc tempore sapienter institutam luce clarius appareat, primum de saluberrima ejus institutione dicemus; ubi singularem pontificis Julii prudentiam atque incredibilem animi celsitudinem attingi æquo animo patiamini. Quæ deinde pro Christianæ reipublicæ robore, splendore, amplitudine decernenda potissimum videntur, quo brevius fieri poterit perstringam. Sanctissimæ igitur hujus Lateranensis synodi institutionem cum alia plurima mirifice commendant, summisque in cælum laudibus extollunt, tum illud in primis, quod nil nisi ex omni parte perfectum, justum, optimum & Christianæ reipublicæ opportunum maximeque fructuosum, sapientissimorum patrum ac præstantium omni virtutum & disciplinarum genere hominum consilio, quorum lectissima hujusce templi subsellia ornari frequentia intuemur, statui decernive posse censetur; quippe quod plurimarum civitatum, gentium, nationum periculis atque eventis, vel ab ipsa terrarum orbis origine, compertum & exploratum est. Floruisse in Græcia Athenienses, viguisse Lacedæmonios, claruisse Corinthios accepimus, quamdiu integerrimorum consilia domi militiæque valuissent. Nihil enim (quod ad mores, ad instituta, ad leges, ad delectum habendum, ad aciem instruendam, ad conserendam pugnam spectaret) nisi exquisitis plurimorum sententiis, iisdem in civitatibus gerebatur. Nec ab re quidem apud Homerum Agamemnon ille plures sibi dari diutissimo ad Trojam bello Nestoris quam Achillis similes exoptabat, quorum alteri lacertis & viribus, alteri consiliis ac sententiis præstarent. Quid, quod hanc ipsam urbem summum imperii principatum non absque sapientissimorum hominum consilio adeptam, cunctis terrarum gentibus nationibusque privatim ac publice agendi normam legemque præscripsisse constat? Recolite singulas regum actiones, contemplamini post liberam civitatem universa consulum, tribunorum, decemvirorum, aliorumque magistratuum gesta. Evolvite cuncta Cæsarum monumenta. Quidnam aliud, obsecro, nisi prudentum consilia regnum peperisse, rempublicam constituisse, imperium

po-

potentiamque auxisse comperietis ? Sed quid in re Christiano nomini opportuna, seu potius necessaria, ubi non de unius alteriusve reipublicæ ac provinciæ salute, libertate, dignitate, sed de sanctissima Christi fide, de orthodoxa religione, de Christianorum omnium quiete agitur, Græcorum Romanorumve diutius immoramur exemplis, cum longe melior consultandi ratio, præstantior consilii norma, exactius sapientissimorum hominum judicium, majorique diligentia perpensum, vel hoc ipso in loco, vel alibi gentium religionem nostram asserverit, conservarit, defenderit, amplificarit ; Complectimini cogitatione, si placet, Romanorum pontificum ad nostram hanc tempestatem labores, difficultates, pericula, tot tantarumque rerum discrimina. Quidnam aliud magis præsentaneum ad perferendas multiplices gentilium, hæreticorum, schismaticorum, improborum denique ac perditorum omnium agitationes atque procellas, ad evitandas syrtes & cautes, ad portenta & monstra conculcanda, iis visum fuisse remedium invenietis, quam ut universos patres ad se convocarent, quorum consilio apostolicæ ratis cursum in mediis fluctibus dirigerent, remis undas perfringerent, attollerent vela, ancoras jacerent, clavum tenerent, portum denique ipsum celerrime adventarent, lætissime contingerent, securissime potirentur ? Itaque celebrent alii præclarissimarum rerum a Julio pontifice gestarum magnitudine, varietatem, numerum : commendent plurimi admirandam in profanis sacrisque ædificiis magnificentiam, perpetuam plerique omnes felicitatem extollant : ego vero singularem illius prudentiam, incredibilem animi firmitatem admirari nunquam satis potero, quod in summa totius Italiæ consternatione, in perditissima nonnullorum audaciam, nefariaque ambitione, in extrema potentissimi hostium exercitus immanitate intrepidus, interritus inconcussusque, ut tantorum patrum consilio, ne dicam auctoritate atque opera, uteretur, saluberrimam synodum (quod nostrorum temporum pontifices in majori omnium quiete & Christianorum principum obedientia, minorique hostium formidine aggredi non sunt ausi) Christiano orbi indixerit ; indictam, nulla clade, nulla jactura deterritus, instituerit : institutam, nulla corporis atque animi molestia, nullo aliter sentientium suasu abstractus, sic favente in hunc diem gerit, ut profanam omnem contumaciam abolere, sacrilegam dominandi libidinem cohibere, truculentam rapiendi licentiam refrenare, detestabiles & Christianæ reipublicæ pernicioſas ac pestiferas in occupanda sacratissima Petri sede largitiones in perpetuum delere, adolescentes, nedum pullulantes hæreticorum ac schismaticorum segetes radicitus extirpare : ridiculam denique, impiam ac nefariam Mahumetis sectam funditus evertere atque exterminare sibi proponat. Quare fit, ut non sane obscuriorem illum ex tam præclara synodi institutione laudem omnino reportaturum confidamus, quam veteres iis majores ejus reportarunt, qui innumeras Arii, Photini, Sabellii, Ebionitarum Macedonii, Eudoxii, Nestorii, Pelagianorum, Eutychianorum, Dioscori, Theodori, Gregorii, Macarii, Monothelitarum, Acephalorum ac ceterorum omnium hæreses de medio sustulerunt : quandoquidem cum virtutes ceteras, tum vel in primis tria hæc optima ac prope divina munera, quæ & temporum & homi-

num injuria sunt pene deleta, summam justitiam, inseparabilem unitatem, communem inter Christianos pacem, ejus restitutum iri sapientia, ac vestro, patres, consilio non desperamus. De quibus si me, ut cœpistis, breviter differentem benigne attenteque audietis, & ego dicendo & vos audiendo uberrimam, ut puto, frugem colligemus. Est igitur justitia præ ceteris instauranda, restituenda, illustranda : quippe quæ virtutum omnium fons atque origo, mortale genus Deo optimo maximo conciliat, & humanam societatem arctissimo necessitudinis vinculo conjungit. Ut enim Deum immortalem, auctorem, parentem moderatoremque nostrum, a quo bonorum omnium origo & causa est, a quo nobis essentia, motus, intellectus, contemplatio actioque tributa, studiose colamus, pie veneremur, humillime adoremus ; ut eum nobis propitium faciamus, ut pro cumulatissimis in nos beneficiis memoriam gratiamque non dissimulemus, ut mentem ei sanam, innocentem animum, vitam probam, voluntatem rectam, castam, integram præbeamus ; ut religionem cultumque sacrorum minime contemnamus, ipsa nos docet monetque justitia. Ea etiam, cum natus sit homo sociabilis (quippe qui in tanta rerum naturæ copia quæ usui sunt, supra cetera animalia inopia laborat, alienæque opis indiget, ac propterea necessitate impellente, ut arbitrati quidam sunt, cœtum amat & civitates colit) sola facit, ut ipsa societas & conjunctio retineri possit. Nam quid patriæ, parentibus, propinquis, amicis, civibus, peregrinis, quid item magistratibus profanis ac sacris, quid principibus debeamus, quid sequi quidve declinare, quid vel commendare vel improbare jure oporteat, nobis ante oculos proponit. Nempe ut æquitatem fidem, beneficentiam, pietatem, severitatem integritatemque complectamur : superbiam, perfidiam, avaritiam, sævitiam, lasciviam, ambitionem fugiamus, nos excitat atque inflammat. Quapropter hanc primum omnium, patres, restituite virtutem : hujus luce, quæ penitus extincta est, Christianum orbem illustrate : hanc diligentiam iis jubete, qui judicant terras : hanc servandam statuite Christianis principibus. Enim vero eam esse virtutem, quæ sua cuique distribuit, Augustinus, Bernardus, Ambrosius, sanctissimarumque legum * auctores definierunt. Porro igitur inspiciendum est, an quisque quod suum est possideat, an quis alienum occupatum detineat. Sed hoc loco sinite me præterire, non dico Italiæ, verum, quod longe miserrimum est, totius Europæ calamitates, quæ tantæ sunt, ut eas cogitatione, nedum oratione persequi vix sine lacrymis queam. Quem enim esse dicam tam obtuso pectore, corde sic immani, moribus tam efferatis, cujus animus tot sedium atque agrorum occupationes, tot urbium, oppidorum, locorumque omnium eversiones ac direptiones, tot furta, tot rapinas, tot sacrilegia meminisse nemo perhorrescat ? Testes estis vos, miserrimæ civitates, quæ nulla a vobis patrata culpa, in viscеribus vestris atrociſſimos hostes pertuliſtis, quæ in gremio patentum infantes trucidari, matronas innoxias imbellesque senes interfici, rapi sacratissimas virgines, ornatissima templa spoliari, omniaque & flagitiorum & facinorum genera perpetrari conspexistis, quibus vel ipsos Turcas Christiani nominis hostes absti-

* al. latorce

SESSIO V.

nuisse nonnunquam audivimus. Quod si, ut nonnulli prædicant, finxere quondam poetæ, post Saturni tempora, cum sensissent justitiam a rebus humanis abesse, offensam vitiis hominum recessisse a terra in cælumque migrasse, & ad Jovis regnum se contulisse, bone Deus, quas nugas, quas fabellas, quas fallacias excogitaturos eos fuisse arbitramur, si nostrorum temporum scelera, si flagitia, si facinora, si abjectum Christianæ religionis cultum, si vesanam dominandi libidinem, si nefandam rapiendi licentiam, si inauditam in iis impietatem, sævitiam, ambitionem, quos pietatis, caritatis integritatisque exempla esse oportebat, conspicarentur? Quas ob res expergiscimini, patres, ut cœpistis, expergiscimini: & quando nonnisi pro reformanda confirmandaque Christiana republica in hunc ipsum locum conveniistis, sic eam reformandam confirmandamque vobis proponite, ut justitiam in primis virtutum reliquarum principem ac reginam, tum inseparabilem Christiano orbi unitatem pacemque summis bonorum omnium votis ac studiis expetitam, dicente psalmographo, *Justitia & pax osculatæ sunt*, tandem aliquando restituatis. Neque enim servari justitia facile potest, nisi & justitiæ unitas, & unitati concordia copuletur. Diligenter idcirco videndum est, patres amplissimi, ut eam Christiani retineant unitatem, quam universas multitudines, cunctos cœtus, omnes mortalium societates retinere cernimus. Nam si in primis quodcumque libuerit, vel regnum, vel civitatem, vel domum quamvis privatam inspiciamus, nihil horum stare ac diu permanere posse absque ea, de qua dudum verba facere aggressi sumus, unitate, luce clarius apparebit. Ruat enim illud atque evertatur regnum necesse est, quod non uniformi regis ac eorum qui reguntur voluntate gubernatur; exoriantur ac invalescant in ea civitate civiles discordiæ, intestina bella, odia sempiterna, in qua reipublicæ curam gerentium in unum sententiæ non conveniunt. Dilabatur brevi ac dissolvatur res familiaris, quamvis magna & ampla, nisi in unam paterfamilias domestici-que voluntatem concurrant, id quod evangelii verba illa locupletissime testantur: *Omne regnum divisum contra se desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.* Ipsas denique hominum actiones, quarum aliæ bello ad rempublicam armis tuendam, aliæ pace, mercium ac ceterarum rerum humano usui opportunarum commutatione alendam spectant; si nobis proponere ante oculos velimus, nec victoriam parari, nisi vexilla sequendi, servandi ordines, ad tubæ signum sese instruendi, conferendi manum, pedem referendi, ceteraque id genus moliendi ac perferendi omnia, una insit militibus imperatoribusque voluntas. Nec navim ullam, nisi & gubernator & nautæ invicem consentiant, & alius alii in judicio atque opera nequaquam adversetur, ad certum unquam perveniri portum comperiemus. Postremo, si nostrum hoc humanum contemplemur corpus, optimam prudentissimamque rerum artificem naturam, cum in eo fabricando complures ac diversas partes ad varia studia & ministeria, utpote oculos ad videndum, ad audiendum aures, pedes ad incedendum, formasset, unam ceteris omnibus præfecisse, cujus citatu ac nutu cunctæ moveantur, seque ad agendum

Psalm. 84.

Matth. 12.

A tolerandumve quidpiam in ejus ipsius conforment voluntate, perspiciemus. Quæ cum ita sint, quonam pacto perpetuum Christi regnum undique telis lacessitum vigere, æternam beatorum rempublicam diversis factionibus dissipatam florere, domum Dei sanctissimam sibi dissidentem conttare, cælestem angelorum militiam inter se digladiantem eminere, salutarem apostolorum navim, diversis remigum & magistri conatibus agitatam, contineri, redemptoris nostri membra scissa, separata, discerpta, ab unitate distracta, stare ac permanere, vel minimo temporis spatio arbitrabimur? Summa igitur, amplissimi patres, unitate, summa voluntatum animorumque con-
B cordia est opus, cum præsertim ea nobis divinis & præceptis & exemplis tantopere inculcetur. Omitto id quod inquit propheta in psalmis; *Deus habitare facit unanimes in domo*. Subticeo agnum Exodi in figura Christi occisum, atque in una domo comedi jussum. Prætereo mandatum fuisse Raab, in qua ecclesia præformabatur, ut parentes, fratres, totamque familiam in domum suam colligeret ad seipsam: transeo verba illa, nostra hac tempestate sæpius repetita: *Unum sumus ego & Pater, & erit unus grex & unus pastor*. Relinquo supplicium de iis divinitus sumptum, qui sibi adversus Aaron legitimum sacerdotem sacrificandi licentiam arrogaverant: omnia denique divina præcepta atque
C exempla prætermitto. Quid enim eorum ullum adducam, cum nihil aliud sacrarum literarum contineant monimenta, quam unum esse Deum, unum Christum, unam ecclesiam, unam fidem, unam cathedram super firmissimam petram domini voce fundatam? Cumque id nos vel maxime, ut inquit Augustinus, ad unitatem cohortari debeat, quod ex uno dumtaxat homine universum gigni voluit humanum genus altissimus, ut quantopere unitatem in pluribus diligeret, nobis apertissime declararet. Hanc igitur primum omnium inducite, hanc custodite, hanc excolite, compositi in eodem sensu, ut Paulus apostolus inquit, *& in eadem sententia, sustinentes invicem in dilectione, satagentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis*. Pax
D itaque unitati conjungenda, aggreganda, copulanda est. Tanta est enim inter utramque necessitudo ac societas, ut cum arctissimo & firmissimo colligatæ sint vinculo, dissolvi earum una, quin & altera dissolvatur; ac servari una, quin servetur & altera, nullo modo possit. Quapropter extinctis bellorum flammis, quæ totum jam diu inflammarunt & incenderunt Christianum orbem, sacrosanctæque reipublicæ rebus compositis, cum justitia pariter atque unitate excitanda atque erigenda pax est. De qua cum latissimus dicendi campus occurrat, nec temporis angustia, nec vestra, patres, ceterorumque præstantium virorum benignitas atque humanitas longiorem exE petat orationem, plura non dicam. Siquidem ea quæ ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem, saluberrima hac synodo decernenda maxime videntur, breviter accepistis: quæ si vos vestris consiliis, vestris sententiis, vestris, inquam, suffragiis restituenda, servanda, confirmanda statuitis, non dico sanctissimam hanc Urbem veram pontificum sedem, sed orbem universum maximam atque perpetuam frugem percepturum sperare. Idque ut summi pontificis votis ac studiis vestrum omnium ac bonorum principum optatis respondeat,

Psalm. Exod.

Joſ. 2.

Joan.

Num.

Matth.

Eph.

supre-

NO ISTI 3.

supremum cæli numen his precibus obtestabor. Te, æterne olympi regnator Christe, cujus ditione atque imperio cuncta cælestia terrenaque gubernantur, qui tuam a Nerone, Domitiano, Trajano, Marco Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Severo, Maximino, Decio, Valeriano, Aureliano, Diocletiano haud passus es exterminari religionem ac fidem, qui ecclesiam tuam tot procellis hæreticorum ac schismaticorum agitatam, in mediis submergi nequaquam pertulisti fluctibus: te, inquam, invocamus, tuum imploramus numen, tuam oramus clementiam. Respice vicarium tuum sanctissimum & ecclesiæ tuæ pastorem solertissimum, corpore licet ægro, animo tamen firmissimo. Respice vigilantissimum senatum, respice cunctos hos patres, respice nostros principes, respice familiam tuam universam. Vides impia tyrannorum pectora adversus justitiam armata, cernis improbos ac nefarios in leges juraque insurgentes, spectas habere conventiculum perditæ factionis ad scindendam ac dirimendam tunicam tuam inconsutilem, unitatemque ab ecclesia tua rejiciendam. Perspicis tuorum robore tot intestinis bellis perculso, nostrisque debilitatis ac pene confectis viribus, instaurantem se ad pugnam hostem, parantem se ad victimam nostri sanguinis. Tolle, ut cœpisti, secures, tolle gladios. Sit finis ac terminus bellorum, sit fas, revivisçente justitia, conservata unitate, dulcissimos optatæ pacis fructus colligere. Pacem a te Christe expetimus, pacem a te clementissime Deus efflagitamus. Da illam domine, diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu domine Deus noster. Aut si bella gerenda sunt, si acies instruendæ, si vulnera perferenda, si id nostrorum expoſcunt vitiorum pœnæ, si nostra pianda sunt delicta sanguine adversus Turcas nominis tui hostes, quod & sanctissimus vicarius ipse tuus & nos omni semper studio concupivimus, bella geramus: pro tua fide, pro religione, pro aris ac focis dimicantes pœnas nostrorum criminum luamus: tua effundamus causa sanguinem, quo tuo tandem universus inserviat orbis imperio, tuam cuncti religionem ac fidem asserant, agnoscant, profiteantur, ut suo quodammodo jure alacriter ac jucunde canere id possit ecclesia: In omnem terram propagatum est imperium eorum, & in fines orbis terræ religio eorum. Dixi.

A

B

C

D

E

Obitus Julii secundi pontificis maximi.

Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero Lunæ vigesimasexta mensis Februarii, felicis recordationis Julius papa secundus, sicut altissimo placuit, Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico ab hac luce migravit, & viam universæ carnis ingressus est; & sic apostolica sedes vacavit, & fuerunt celebratæ exequiæ ejus juxta ritum & consuetudinem antiquitus observatam.

Die vero Veneris quarta mensis Martii supradicti anni 1513. reverendissimi in Christo patres & domini, domini sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales in unum pro electione summi pontificis facienda, post celebrationem missæ Spiritus sancti in basilica principis apostolorum in altari sancti Andreæ, conclave quod in palatio sancti Petri in capella superiori, capella Sixti vulgariter nuncupata, factum fuerat, intraverunt, & quilibet eorum intravit, & clausum fuit conclave ad celebrandum canonicam legitimamque electionem Romani futuri pontificis juxta canonicas sanctiones.

SESSIO V.

DECRETA ET ACTA CONCILII Lateranensis sub Leone papa X.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE Amen.

Sequuntur gesta ejusdem sacri Lateranensis concilii, in Spiritu sancto legitime congregati, sub Leone X. pontifice maximo continuati & celebrati cum eisdem solennitatibus & ceremoniis & officialibus in principio dicti concilii deputatis & ordinatis.

Die autem Veneris undecima supradicti mensis Martii, reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Joannes de Medicibus sanctæ Mariæ in Dominica sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis; de Medicibus vulgariter nuncupatus, Romæ in conclavi supradicto per reverendissimos dominos cardinales, sancti Spiritus infusione afflante, nemine discrepante, nulloque contradicente, concorditer & unanimiter & pure ad summi apostolatus apicem rite & legitime ac canonice electus & assumptus extitit, nec non dominus Leo papa decimus nuncupatus, atque honorifice, ut decuit, de dicto palatio ad basilicam principis apostolorum de Urbe ductus, inibique ad altare majus ejusdem cum cantico, Te Deum laudamus, cum maxima lætitia & solennitate positus & inthronizatus.

Die vero Sabbati decimanona supradicti mensis Martii, præfatus sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, dominos sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, divino officio missæ, solemnitatibus in talibus fieri solitis in ecclesia sancti Petri peractis, ante porticum, & introitum dictæ basilicæ, videlicet supra scalam marmoream, in qua constructum fuerat quoddam tabernaculum ornatum, sive solium elevatum pro dicti domini Leonis papæ decimi coronatione agenda per reverendissimum in Christo patrem & dominum Alexandrinum sancti Eustachii diaconum cardinalem, de Farnesio vulgariter nuncupatum, in ceterorum dominorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, prælatorum, clerique atque populi præsentia extitit honorifice atque solemniter, ut decuit, & summo pontifici congruit, triplici diademate & coronatus & inthronizatus, cum magno totius curiæ & Romani populi plausu & lætitia.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Dominica, decima mensis Aprilis, fuerunt publicatæ & affixæ per Joannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, quædam literæ prorogationis sextæ sessionis tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei.

Ad sanctæ Romanæ universalis ecclesiæ regimen, meritis quamquam imparibus, divina dispositione vocati, inter omnia peragenda, quæ tantæ molis onus requirunt, illud in primis expetendum videtur, ut iis quæ ad omnipotentis Dei laudem, ecclesiæque præfatæ unitatem & exaltationem, ac fidelium omnium profectum

ren-

SESSIO V.

tendunt, omni conatu totisque viribus salubriter intendamus. Cum itaque felicis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster, ut status ecclesiæ præfatæ in melius reformaretur, sacrum ac generale Lateranense concilium de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum ecclesiæ præfatæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, concilio & assensu convocaverit & indixerit, illudve deinde celebrare inceperit, & in eo plures usque ad quintam sessiones inclusive tenuerit, sextamque sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerit, prout in literis seu schedulis dicti Julii prædecessoris desuper confectis plenius continetur: nos qui etiam tunc in minoribus constituti, concilium præfatum celebrari summopere cupiebamus, & domino Julio prædecessore, sicut domino placuit, rebus humanis exempto, illius successores effecti, non minus cordi tenemus dicti concilii celebrationem usque ad perfectionem caussarum, propter quas indictum fuit, continuare & ad finem perducere, conciliumque hujusmodi usque ad illius debitum finem & complementum prosequi velle nuntiamus. Verum cum præfatus Julius prædecessor, eodem concilio approbante, negotium & discussionem declarationis, nullitatis & invaliditatis ac abrogationis assertæ pragmaticæ sanctionis, in partibus Gallicanis quodam abusu introductæ, apostolicæ sedi, ecclesiasticæque auctoritati, & sacris canonibus derogantis, dictis fratribus & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum in eodem concilio faciendam commiserit, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscumque dignitatis, etiam regalis existentes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in certis locis tunc expressis, moneri & citari infra certum terminum præfigendum, ad comparendum coram Julio prædecessore & concilio præfatis, caussasque dicendum, quare sanctio ipsa in concernentibus auctoritatem prædictam, & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non debere decrevit: citatioque prædictorum Gallicorum capitulorum parlamentorum & laicorum præfatorum, cum termino competenti ad comparendum eis assignato, duodecimo Kalendas Martii proxime præteriti executa fuerit, diesque comparitionis citatorum & monitorum hujusmodi non nisi quartodecimo Kalendas Maii proxime futuri veniat, ut sic citati & moniti in dicta sexta sessione tenenda comparere, suasque rationes allegare possint: cumque etiam dicta die, tertio Idus præsentis mensis, solemnis processio nostræ assumptionis ad ecclesiam Lateranensem juxta morem aliorum prædecessorum nostrorum fiet, difficillimumque esset eadem die sessionem & processionem hujusmodi celebrare, ac ex aliis justis & rationabilibus caussis nostrum & dictorum fratrum animos moventibus, de consilio & assensu prædictis, sextam sessionem præfatam quinto Kalendas Maii proxime futuri, quæ erit die Mercurii vigesimaseptima præsentis mensis Aprilis, qua caussæ hujusmodi cessabunt, ac citati & moniti præfati comparere, & eorum caussæ & allegationes audiri, vel vera contumacia accusari poterunt, prorogamus, illamque ipsa die quinto Kalendas mensis hujusmodi faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prorogationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

AN CHR 15

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quarto Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

PLACET.

Executio & publicatio suprascriptarum literarum prorogationis, sequitur & est talis.

Die decima mensis Aprilis præsentes suprascriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis principis apostolorum de Urbe, in valvis ecclesiæ sancti Joannis Lateranensis, in valvis cancellariæ apostolicæ, ac in acie Campiflores, ut moris est, per me Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Alia executio & publicatio earumdem literarum prorogationis, est talis.

Die vero undecima mensis Aprilis, affixæ & publicatæ fuerunt in valvis basilicæ sancti Joannis Lateranensis, dum ibidem gentium multitudo propter accessum sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ X. congregata erat, per Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Die vero Lunæ undecima supradicti mensis Aprilis, post divinum officium in basilica sancti Petri principis apostolorum peractum, ante horam prandii, sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus diademate pontificali coronatus solemniter cum maximis mirificisque triumphis, honestate, reverentia & honore decentibus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates cum albis, mitris atque pluvialibus ornatos, nec non perplures illustres duces & barones, nobilesque Romanos, atque ceterarum nationum homines, de dicta basilica sancti Petri ad basilicam sancti Joannis Lateranensis, pro nonnullis ceremoniis ibidem faciendis, laudabiliter associatus extitit.

SESSIO VI.

SES V

& prima tempore sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ decimi.

IN nomine domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Mercurii vigesimaseptima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, sacra & universali synodo in basilica Lateranensi congregata, fuit celebrata sexta sessio, præsidente præfato sanctissimo domino nostro. Et fuerunt præsentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ & archiepiscopi, ac reverendi patres domini episcopi, abbates & oratores principum, illustres domini & alii quamplures doctores & magistri & equites ac nobiles, in primis reverendissimi domini.

Epis-

ANNO CHRISTI 1513.

SESSIO VI.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Joannis & Pauli.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Eliseo.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrysogoni.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannatensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ Cæciliæ.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Matthæus tituli sanctæ Potentianæ.
Reverendissimus dominus Petrus sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.

Patriarchæ & assistentes papæ.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Franciscus Consanus,
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Robertus Reghinus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachiensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Pompejus Reatinus.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Taurinensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus episcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Hercules episcopus, Augustensis, orator Sabaudiæ.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, & orator Ferrariæ.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
Reverendus pater dominus Julius Corinthiensis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Jeremia Tranensis.
Reverendus pater dominus[a] Antonius Avenionensis.
Reverendus pater dominus Rainaldus Ragusinus.
Reverendus pater dominus Andreas Monembasiensis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
Reverendus pater dominus Gilbertus Surrentinus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Julius Florentinus.

[a] *Editio Romana*, Orlandus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Genocius Trojanus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Justinopolitanus.
Reverendus pater dominus Aloysius Interamnensis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Joannes Petrus Theatinus.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis Ducalis.
Reverendus pater dominus Marinus Ceretensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Joannes Sabinicensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.

Reve-

SESSIO VI.

Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Sueſſanus.
Reverendus pater dominus Petrus Urgellenſis.
Reverendus pater dominus Hugo Rhegienſis.
Reverendus pater dominus Galeſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Bernardinus Policaſtrenſis.
Reverendus pater dominus Joſue Eſculanus.
Reverendus pater dominus Marius Urgentinus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Spigacenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Literenſis.
Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus * Avellinenſis.
* al. Lavellen.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinenſis.
Reverendus pater dominus Conradus Aſtunenſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenſis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Andreas Anſarenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Aceranenſis.
Reverendus pater dominus Thomas Callinenſis.
Reverendus pater dominus Albertus Sebaſtenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Jacobus Signienſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriaticenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Joannes * Tribunienſis.
* Forte, Triburienſis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Claudius Bellicenſis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienſis.
Reverendus pater dominus Theſeus Recanatenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnenſis.

ANN. CHRIS. 151

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius ſancti Galgani.
Reverendus pater dominus Joanes ſancti Sebaſtiani extra Urbem.

Oratores.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, ſereniſſimi Maximiliani Romanorum regis orator.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, illuſtriſſimi & catholici Fernandi regis Aragonum & Caſtellæ gubernatoris orator.
Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus illuſtriſſimi dominii Venetorum orator.
Reverendus pater dominus protonotarius Marinus Charatius, illuſtriſſimi domini Maximiliani ducis Mediolanenſis orator.
Dominus Jacobus Salviati, & Franciſcus Victorius, dominii Florentinorum oratores.
Illuſtriſſimus dominus Ludovicus comes Petiliani.

Senator Urbis & conſervatores.

Illuſtris dominus Julianus ſenator Urbis.
Dominus Hieronymus Venzo, & dominus Stephanus Carbon.

Celebrata itaque miſſa per reverendiſſimum dominum Franciſcum epiſcopum Sabinenſem, cardinalem Vulterranum, & habita oratione per reverendum patrem dominum Simonem epiſcopum Modruſienſem, cujus tenor in fine præſentis ſeſſionis deſcribitur; cantatiſque litaniis & evangelio per reverendiſſimum dominum Alphonſum ſancti Theodori diaconum cardinalem, quod incipit: *Cum eſſet ſero die illa una ſabbatorum*, &c. ſanctiſſimus dominus noſter papa incepit hymnum: Veni creator Spiritus, &c. Quo finito, idem ſanctiſſimus dominus noſter habuit orationem, & incepit: Paſtoralis officii, &c. exhortando patres exiſtentes in concilio, ad cogitandum ea quæ viderint pro republica Chriſtiana expedire. Et etiam dixit intentionis ſuæ ſanctitatis eſſe, continuare concilium, donec fiat univerſalis concordia & pax inter Chriſtianos. Finita hujuſmodi oratione, ſupradictus magnificus dominus Jacobus Salviati orator Florentinorum, præſentavit mandatum præfato domino noſtro nomine dicti domini ad intereſſendum concilio. Et immediate idem dominus noſter dedit illud reverendo patri domino Thomæ Phædræ legendum in ambone. Qui aſcendit ambonem, & legit tenoris infra ſcripti.

Joan. 2

MAN-

ANNO CHRISTI 1513.

MANDATUM FLORENTINORUM.

SESSIO VI.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini noſtri Jeſu Chriſti ab ejus ſalutifera incarnatione milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima, die vero quarta menſis Aprilis, tempore pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini, domini Leonis divina providentia papæ X. Cum ſuperioribus menſibus, die videlicet trigeſima menſis Decembris 1513. ſacroſancto concilio Lateranenſi per felicis memoriæ Julium pontificem maximum indicto & celebrato intereſſe atque adhærere ſummo percuperemus, ut veros Chriſtianos decet, mandavimus tribus legatis noſtris tunc, ac etiam ad præſens Romæ degentibus, Jacobo videlicet Salviato, Matthæo Strozæ, ac Franciſco Victori, nobilibus noſtris & cuilibet ipſorum in ſolidum, ut noſtro nomine tali muneri atque officio in tali concilio intereſſent atque adhærerent, ut de tali mandato per nos facto & celebrato publicum conſtat documentum infra ſcripti tenoris & exempli.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini noſtri Jeſu Chriſti ab ejus ſalutifera incarnatione 1512. indictione prima, die vero trigeſima menſis Decembris, tempore pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini, domini Julii divina providentia papæ ſecundi, proſpexit tandem Deus noſter de excelſo ſancto ſuo, *Dominus de cælo in terram adſpexit*. Fluctuante enim Chriſtiana navicula & periclitante, ne ictibus mergeretur undarum immanium & peſſimarum, dies tandem illuxit, quo ventorum rabie ſedata, & placatis poſitiſque procellis, ſalutarem navis repereret portum Chriſti, qui cum in terris homo factus verſaretur, ſalutem mundo allaturus, nulli rei magis incubuit, nihil præ ſe tulit uberius, quam ut pacem procuraret, ſuis pacem relinqueret. Neque a nobis poſtmodum diſceſſurus quidquam dulcius mandavit diſcipulis, quam ut pacem colerent, paci ſtuderent, pacem rebus in omnibus amplexarentur. Neque id mirum. Quid enim pace ſanctius, quid jucundius, quid vel nomine ipſo pacis ſuavius? Hæc enim bonos nutrit, diſperſos cogit, noxia quæque tollit, & ſalutem perennem non parat modo, ſed præſtat. Hac una re motus ſanctiſſimus ac beatiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter, dominus Julius divina providentia papa ſecundus, & catholicæ eccleſiæ pontifex maximus, verus & indubitatus Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor, cum videret Chriſtianam pacem atque unitatem diſcindi atque dilacerari, plures in vinea domini Sabaoth hæreſes pullulare, apros de ſilva imminere vineam ipſam jamjam profanaturos atque exterminaturos, ſchiſma inter Chriſtianos ſerpere mortiferumque & abominandum, lupos complures ovium pellibus amictos dominicum gregem invadere; occurrendum protinus imminenti malo, atque exterminandum tam immane facinus duxit. Ideoque de conſenſu ſacroſancti reverendiſſimorum cardinalium collegii, concilium ſuperiore anno indixit legitimum, ſacroſanctum, Romæ apud ſanctam Lateranenſem eccleſiam, ad quam Chriſtiani omnes convenirent, ab eo vocati in communem defenſionem Chriſtianæ reipublicæ, & eorum animadverſionem, qui tunicam inconſutilem atque unicam domini noſtri Jeſu Chriſti diſcindere, in parteſque varias diſtrahere moliuntur. Cumque Florentinæ reipublicæ, inter Chriſtianas primarias reſpublicas non poſtremæ, ad conciliumque hujuſmodi vocatæ, partes ſuas tueri, neque communi rei deeſſe conveniat, obſequendum votis vocationique ſanctiſſimi domini noſtri papæ ſtatuit, ut Chriſtianos principes decet: idcirco cum reſpublica ipſa coram inteeſſe Lateranenſi ſacroſancto concilio non poſſit, communem ceterorum uſum ſecuta, vicarios ſuos tali muneri deſtinandos decrevit. Quapropter nos priores libertatis, & vexillifer juſtitiæ populi Florentini de Balia, una cum conſilio noſtræ Baliæ, omnibus modis, quibus magis, melius & validius potuimus ac poſſumus, ſtatutorum ac legum noſtræ reipublicæ more ſervato, facimus, conſtituimus, creamus & ſolenniter ordinamus procuratores noſtros & noſtræ reipublicæ, ac vices noſtras ac reipublicæ ipſius noſtræ demandamus nobilibus civibus noſtris Jacobo Salviato Joannis filio, Matthæo Strozæ Laurentii filio, & Franciſco Victori Petri filio, oratoribus noſtris apud ſummum pontificem Romæ degentibus, quibus omnibus ſimul, & unicuique ipſorum ſejunctim & ſeparatim noſtras noſtræque reipublicæ vices mandavimus atque mandamus, ut ſacroſancto concilio Lateranenſi prædicto noſtro nomine interſint, aſſiſtant, adhæreant, præſtent & tranſigant, quæ a nobis noſtraque republica præſtari, exhiberi ac tranſigi quoquo modo poſſint in decus, honorem, dignitatem amplitudinemque præfati ſacroſancti concilii Lateranenſis & exaltationem ejuſdem ſanctiſſimi domini noſtri Julii ſecundi pontificis maximi, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ catholicæ antedictæ, dantes eiſdem oratoribus noſtris & eorum cuilibet ampliſſimam auctoritatem, poteſtatem atque arbitrium ad omnia & ſingula in prædictis & circa prædicta, videlicet, quæ in tam pio & ſalutari ac religioſo negotio tractanda, peragenda, promittenda, præſtanda, & executioni mandanda atque adimplenda forent, quæ nos cum præfato noſtro conſilio Baſiliæ ex forma ſtatutorum ac legum reipublicæ noſtræ quoquo modo facere, tractare, promittere, præſtare, ac executioni mandare atque adimplere poſſemus ac poſſumus, & quæ noſipſi facere poſſemus, ſi præſentes præfato concilio intereſſemus, promittentes omnia & ſingula a præfatis oratoribus noſtris vel altero ipſorum facta, geſta, promiſſa, præſtitaque in præmiſſis, nos approbaturos eſſe, rataque & grata in perpetuum habituros, decernentes præſens noſtrum mandatum vires habiturum & duraturum, donec præfati oratores noſtri vel ipſorum quilibet in præfata legatione permanſerit apud præfatum ſanctiſſimum dominum noſtrum Julium pontificem maximum. In quorum omnium fidem & teſtimonium præſens mandatum fieri juſſimus & publicari in forma noſtræ reipublicæ conſueta.

Datum in palatio noſtro, die quo ſupra.

Ego Antonius olim ſer Anaſtaſii, ſer Amerigi de Veſpuccis, imperiali auctoritate judex ordinarius notariuſque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentiæ, prædictis omnibus & ſingulis, dum ſic agebantur, interfui,

eaque

SESSIO VI.

eaque rogatus ſcribere, ſcripſi rogatus & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido ſcribendum commiſi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmiſſorum me ſubſcripſi, & ſolito mei ſigno ſignavi. Nunc autem eodem Julio pontifice maximo ab humanis ſubtracto, & in legitimum ejus locum ac ſanctæ ſedis apoſtolicæ ſucceſſorem divina providentia ſuffecto ſanctiſſimo ac beatiſſimo domino noſtro, domino Leone decimo pontifice maximo, vero Chriſti vicario, ac Petri legitimo ſucceſſore, qui idem ſacroſanctum Lateranenſe concilium in Chriſtianæ reipublicæ ſanctificationem ac decus proſequi & celebrare pro ſua divina clementia deſtinat, ita nobis ſignificantibus præfatis legatis, præfati ſanctiſſimi domini noſtri nomine non viſum eſt, ut communi Chriſtianorum cauſæ, tam ſanctæ, tam divinæ, quantum in nobis eſt, deſimus. Idcirco notum ſingulis atque univerſis eſſe volumus, quibus intereſt, aut quomodolibet intereſſe poſſet, ſi qua in re per præfati felicis recordationis Julii pontificis obitum, eidem mandato noſtro ſubtractum, aut aliqua in parte diminutum quomodolibet ſit, aut eſſe per quemquam putaretur, id nos omnemque rempublicam noſtram hujus inſtrumenti noſtri ſerie penitus ſupplere, inſtaurare & ſufficere. Volumuſque ejuſmodi mandatum, omni dubitatione ſemota, in ſuo robore penitus perſtare & remanere, eoſdemque legatos noſtros, & quemlibet eorum, eadem facultate, auctoritate & poteſtate frui debere & poſſe, qua frui debebant ac poterant, dum præfatus felicis memoriæ Julius pontifex maximus in humanis ageret: decernentes præſens noſtrum mandatum vires habere ac durare debere, donec præfati oratores noſtri, vel ipſorum quilibet in præfata legatione permanſerit apud præfatum ſanctiſſimum dominum noſtrum, dominum Leonem decimum pontificem maximum. In quorum omnium fidem ac teſtimonium præſens fieri juſſimus inſtrumentum, eumdemque Antonium Veſpuccium ſecretarium noſtrum, notariumque publicum, de prædictis unum ſeu plura, prout opus fuerit, conficere inſtrumenta.

Datum in palatio noſtro, die quo ſupra.

Ego idem Antonius olim ſer Anaſtaſii, ſer Amerigi de Veſpuccis, imperiali auctoritate judex ordinarius, notariuſque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentiæ, prædictis omnibus & ſingulis dum ſic agebantur, interfui: eaque rogatus ſcribere, ſcripſi, rogavi & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido ſcribere commiſi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmiſſorum me ſubſcripſi, & ſolito mei ſigno ſignavi.

Deinde dominus Marius de Peruſchis procurator concilii, reproduxit bullam ſeu monitorium contra profitentes pragmaticam, tenoris prout ſupra continetur, dans ejus executionem a tergo, videlicet:

Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima, pontificatus ſanctiſſimi domini Julii divina providentia papæ ſecundi anno decimo, die vero decimaquinta menſis Februarii, præſentes retroſcriptæ literæ apoſtolicæ præfati ſanctiſſimi domini noſtri papæ fuerunt affixæ & publicatæ in metropolitana Mediolanenſi, & in cathedrali Papienſi die decimaſexta ac cathedrali Aſtenſi die decimaoctava menſis Februarii, affixæ & publicatæ in valvis ſeu portis, & ibidem per longum temporis ſpatium dimiſſæ, ut ab omnibus ibidem ſtantibus legi & intelligi poſſent. Deinde copiæ earumdem literarum ibidem affixæ, dimiſſæ fuerunt in ſignum veræ publicationis earumdem literarum prædictarum, per me Franciſcum Vaca ſanctiſſimi domini noſtri papæ curſorem: & dictus dominus Marius procurator accuſavit eorum contumaciam prælatorum & aliorum intereſſe debentium ſacro concilio hujuſmodi, & non intereſſentium, petens decerni citationem contra eoſdem: & ſanctiſſimus dominus noſter nihil reſpondit. Demum excluſis aliis non habentibus vocem definitivam, exceptis oratoribus & baronibus ac prælatis, & clauſis portis dicti concilii, ut moris eſt, ſanctiſſimo domino noſtro Leone decimo, cum ceteris prælatis, ſacris veſtibus indutis & mitratis, in ſuis locis conſidentibus, reverendus pater dominus Robertus archiepiſcopus Reginenſis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam tenoris infra ſcripti, de mandato dicti ſanctiſſimi domini noſtri.

ANN CHRIS 1513

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Superna illius ordinatione, qui cæleſtia & terreſtria omnipotentis providentia moderatur, ſanctæ ſuæ univerſali eccleſiæ licet immeriti præſidentes, inter multiplices curas, quibus aſſidue angimur, doctoris gentium ſalubri ſanctiſſimaque doctrina moniti, ad ea maxime aciem noſtræ mentis convertimus, per quæ in eccleſia ipſa perpetua unitas & caritas inviolata perdurent, grexque nobis commiſſus rectis tramitibus in viam ſalutis procedat, ac Chriſticolarum nomen & precioſæ crucis ſignum, in quo fideles ſalvati ſunt, infidelibus expulſis, dextera Dei aſſiſtente, latius diffundatur. Sane poſtquam felicis recordationis Julius papa ſecundus prædeceſſor noſter ſacrum generale Lateranenſe concilium, de venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, conſilio & aſſenſu, laudabiliter, legitime & ex rationabilibus cauſis, Spiritu ſancto cooperante, & in eo quinque ſeſſiones tenuerat, ſextamque ſeſſionem tertio Idus præſentis menſis faciendam indixerat, nos, dicto prædeceſſore de medio ſublato, extunc expreſſis & aliis cauſis noſtrum & dictorum fratrum animum moventibus, ſextam ſeſſionem hujuſmodi, de eorumdem fratrum conſilio & aſſenſu, uſque in hodiernum prorogavimus. Cum autem in minoribus conſtitutis ſemper nobis inſitum cordi fuerit, generale concilium, utpote agri dominici culturam præcipuam, celebrari videndi, nunc ad apoſtolatus apicem aſſumpti, honeſto utilique deſiderio noſtro debitum ex injuncto nobis curæ paſtoralis officio acceſſiſſe conſpicientes, rem hanc ardentiori voto & tota animi alacritate ſuſcepimus. Itaque prorogationem hujuſmodi per nos factam, approbante eodem ſacro Lateranenſi concilio, approbamus, ac concilium ipſum uſque ad perfectionem cauſarum, propter quas indictum extitit, & præſertim, ut inter

prin-

principes & potentatus Christianos, belli atrocibus pacatis, hostilibusque armis depositis, universalis & firma pax componi valeat, pro qua indefessa solicitudine, nihil pro tam salubri bono intactum relinquendo, omnes conatus nostros adhibere intendimus, prosequi, & fine debito terminare velle; nostrique incommutabilis animi & intentionis fore & esse declaramus, ut iis quæ ad Dei laudem ecclesiæque præfatæ exaltationem ac Christi fidelium concordiam pertinent, peractis, sancta ac necessaria expeditio contra catholicæ fidei hostes fieri, feliciterque ex illis, altissimo favente, triumphari possit. Ut autem ad tantum perutile concilium accedere debentes ab accessu hujusmodi quomodolibet non retrahantur, omnibus & singulis ad celebrationem concilii præfati per dictum Julium prædecessorem convocatis, aut in congregationibus conciliorum generalium de jure vel consuetudine interesse debentibus, præsertim Gallicæ nationis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, schismaticis & aliis quibuscumque, de jure communi vel speciali, per sententiam seu literas apostolicas prædecessorum nostrorum, vel sedis apostolicæ, prohibitis dumtaxat exceptis, venientiumque servitoribus & familiaribus, cujuscumque status, gradus, conditionis vel nobilitatis existentibus, ecclesiasticis & sæcularibus, pro se & eorum bonis quibuscumque, non obstantibus quibusvis censurarum & pœnarum ecclesiasticarum & sæcularium adjectionibus, contra eos ex quibusvis causis, a jure, vel per sedem præfatam, sub quibusvis verborum formis & clausulis generaliter promulgatis, & quas generaliter incurrerent, per civitates, terras & loca terrestria & maritima Romanæ ecclesiæ præfatæ subjecta, ad concilium Lateranense ad Urbem hujusmodi veniendi, & in ea morandi & libere consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, liberum, tutum, plenum & omnimodum salvum conductum, cum plena, libera, tuta & omnimoda securitate, atque in vera & infallibili fide pontificia approbante sacro concilio præfato, harum serie damus & concedimus. Et nihilo minus omnes & singulos reges, principes & potentatus Christianos per literas nostras hortabimur, monebimus & requiremus, ut pro summi Dei & apostolicæ sedis reverentia, venientes ad sacrum Lateranense concilium hujusmodi, directe, quomodolibet in persona vel bonis non molestent, seu molestari faciant, sed eos libere, secure & quiete venire permittant. Ceterum pro exequenda celebratione ipsius concilii, septimam sessionem decimo Kalendas Junii proxime futuri faciendam indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, declarationis, continuationis, prosecutionis, confessionis, monitionis & requisitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quinto Kalendas Maii, pontificatus nostri anno primo.

SESSIO VI.

Die Mercurii vigesimaseptima Aprilis, millesimo quingentesimo decimotertio. Lecta per reverendum dominum Robertum archiepiscopum Rheginum.

Qua perlecta, petiit idem reverendus dominus archiepiscopus, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt, placere contenta in schedula. Et fuit indicta septima sessio decimo Kalendas Junii. Super quibus omnibus & singulis præfatus dominus Marius procurator petiit instrumentum & instrumenta.

Demum reverendus pater dominus Carolus Orpheus sedis apostolicæ notarius dedit mandatum reverendi patris domini Pauli Zanæ episcopi Brixiensis, & instrumentum excusationis illius. Et reverendus pater dominus Franciscus Insert, literarum apostolicarum solicitator, dedit mandatum reverendi patris domini Georgii episcopi Conimbriensis. Et reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatensis dedit mandatum reverendi patris domini Octaviani episcopi Viterbiensis, & dominus Jacobus Gerteuvitz dedit mandatum reverendi patris domini Joannis episcopi Misnensis, ad interessendum concilio hujusmodi.

Congregatio prælatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii.

Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero Veneris decimaquarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis papæ decimi anno primo, post meridiem, in basilica Lateranensi, in aula qua itur ad sancta sanctorum, vulgariter nuncupata aula concilii, fuit congregatio prælatorum existentium in urbe. Et fuerunt præsentes cardinales, generales ordinum, videlicet:

Reverendissimus dominus Raphael episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarius, cardinalis sancti Georgii nuncupatus.

Reverendissimus dominus Thomas sancti Martini in montibus presbyter cardinalis, Strigonensis nuncupatus.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis, de Farnesio nuncupatus.

Insuper fuerunt præsentes octuaginta & septem patriarchæ, archiepiscopi & episcopi. Fuitque propositum per præfatum reverendissimum Raphaelem episcopum Ostiensem, etiam de mandato sanctissimi domini nostri, quod difficile foret pro singulo negotio tractando in concilio congregare omnes prælatos: ideo sequendo ordinem & modum aliorum conciliorum, paternitates suæ eligerent aliquos prælatos graves & doctos, qui essent una cum reverendissimis cardinalibus, ad pertractandum coram sanctissimo domino nostro ea quæ in sessionibus conciliaribus essent proponenda. Et ita prælati ibidem existentes dixerunt fore honestum & rationi consonum. Et ad electionem prælatorum deputandorum processerunt, mediantibus fabis albis & nigris, seu cum fabis albis & nigris: & ita elegerunt vigintiquatuor prælatos, videlicet:

Reverendum dominum Bernardum episcopum Tarvisinum gubernatorem Urbis.
Archiepiscopum Senensem.
Episcopum Terdonensem.

SESSIO VI.

Episcopum a Bidunensem.
Archiepiscopum Salernitanum.
Archiepiscopum Florentinum.
Episcopum Cumanum.
Archiepiscopum Tranensem.
Episcopum Faventinum.
Episcopum Melitensem.
Episcopum Castelli maris.
Episcopum Signensem.
Episcopum Modrusiensem.
Episcopum Alexandrinum.
Episcopum Cavallicensem.
Archiepiscopum Rheginum.
Archiepiscopum Spalatensem.
Episcopum Relisinum.
Episcopum Justinopolitanum.
Archiepiscopum Nazarenum.
Episcopum Ilcinensem.
Episcopum Urbinatensem.
Episcopum Anglionensem.
Episcopum Taurinensem.

a Al. Bisavacensem, lege: Bisignacensem.

Prorogatio septimæ sessionis.

Deinde die vigesima supradicti mensis Maii, discretus vir dominus Enrardus Duvivier, præfati sanctissimi domini nostri cursor, retulit se affixisse literas prorogationis septimæ sessionis tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei.

Providentia sedis apostolicæ plurimum circumspecta, nonnunquam ea quæ certis tunc suadentibus causis & rationibus, statutis temporibus facere disposuit, ex aliis non minus ponderandis rationibus & causis in aliud tempus in melius commutat & prorogat, prout id in domino videt salubriter expedire. Cum itaque in sexta sessione sacri Lateranensis concilii solenniter celebrata, in qua nos concilium prosequi & fine debito terminare velle, eodem sacro concilio approbante, nuntiavimus, septimam sessionem concilii præfati decimo Kalendas Junii proxime futuri faciendam indixerimus, & certis supervenientibus legitimis causis, præsertim quia propter temporis angustiam materiæ in dicta sessione proponendæ prælatis deputatis & aliis generaliter interesse in dicta sessione debentibus notificari non potuerunt: adventus quoque venerabilis fratris Joannis archiepiscopi Gneznensis primatis Poloniæ, carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Poloniæ regis oratoris, ad præstandum nobis dicti regis nomine obedientiam, & adhærendum ac se incorporandum nomine totius Polonicæ nationis sacro Lateranensi concilio, ad Urbem de proximo expectatur: qui dictæ septimæ sessioni, quæ ultima erit ante Kalendas Octobris proxime venturi, interesse cupit: aliisque causis nobis & venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus notis, septima sessio decimo Kalendas hujusmodi commode celebrari non possit, satiusque visum sit eam ad aliquot paucos dies post decimum Kalendas præfatas celebrandam prorogare: Nos urgentibus rationibus moti, de fratrum prædictorum consilio & unanimi assensu, septimam sessionem prædictam ad decimumquintum Kalendas Julii, quæ erit sexta feria, prorogamus, & ipsam decimoquinto Kalendas Julii faciendam indicimus.

Data Romæ in palatio apostolico, die vigesima mensis Maii, 1513. pontificatus nostri anno primo.

PLACET.

Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero tertia mensis Junii, sanctissimus dominus noster divisit supradictos prælatos deputatos per congregationem, ut aliqui eorum tractarent ea quæ spectant ad pacem universalem componendam inter principes Christianos, & etiam quæ spectant extirpationi schismatis: & alii ad tractandum ea quæ spectant ad fidem, & super reformatione & abolitione pragmaticæ sanctionis. Et etiam sanctitas sua ultra prælatos deputatos per congregationem, addit alios, qui interesse debetent congregationibus particularibus faciendis, ac etiam addidit generales ordinum. Deputati fuerunt tales, & primo

Deputatio pro rebus pacis universalis componendæ inter principes Christianos, & pro extirpatione schismatis, est de infra scriptis, videlicet:

Reverendissimus dominus Vulterranus.
Reverendissimus dominus Strigonienſis.
Reverendissimus dominus Surrentinus.
Reverendissimus dominus de Fliſco.
Reverendissimus dominus ſancti Chryſogoni.
Reverendissimus dominus de Finatio.
Reverendissimus dominus de Farneſio.
Reverendissimus dominus Mantuanus.

Prælati his adjungendi ſunt infra ſcripti, electi per univerſos prælatos concilii.

Reverendus dominus Gubernator epiſcopus Tarviſinus.
Reverendus dominus Terdonenſis.
Reverendus dominus Biſignianenſis.
Reverendus dominus Salernitanus.
Reverendus dominus Florentinus.
Reverendus dominus Cumanus.
Reverendus dominus Theatinus.
Reverendus dominus Faventinus.

Additi per ſanctiſſimum dominum noſtrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus archiepiſcopus Gneznenſis, orator Poloniæ.
Reverendus dominus epiſcopus Reatinus.
Reverendus dominus generalis Auguſtinenſium eremitarum.
Reverendus dominus generalis Servorum.

Deputatio pro generali reformatione curiæ & officialium eſt de infra ſcriptis.

Reverendiſſimus dominus Camerarius.
Reverendiſſimus dominus Senogallienſis.
Reverendiſſimus dominus Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Eboracenſis.
Reverendiſſimus dominus ſancti Vitalis.
Reverendiſſimus dominus Sedunenſis.
Reverendiſſimus dominus Aragonenſis.
Reverendiſſimus dominus de Corneliis.

Præ-

Prælati his adjungendi, ſunt infra ſcripti, electi per univerſos prælatos concilii.

Reverendus dominus Senenſis.
Reverendus dominus Miletenſis.
Reverendus dominus Caſtelli maris:
Reverendus dominus Signinus.
Reverendus dominus Modruſienſis.
Reverendus dominus Alexandrinus.
Reverendus dominus Cavallicenſis.
Reverendus dominus Rheginus.

Additi per ſanctiſſimum dominum noſtrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus dominus epiſcopus Auguſtenſis, orator Sabaudiæ.
Reverendus dominus generalis Carmelitarum.
Reverendus dominus generalis Camaldulenſis.

Deputatio ſuper materia pragmaticæ, & rebus fidem tangentibus, eſt de infraſcriptis.

Reverendiſſimus dominus Grimanus.
Reverendiſſimus dominus Arborenſis.
Reverendiſſimus dominus Nannetenſis.
Reverendiſſimus dominus vicecancellarius.
Reverendiſſimus dominus ſancti Euſtachii.
Reverendiſſimus dominus Bononienſis.
Reverendiſſimus dominus de Saulis.
Reverendiſſimus dominus de Petruciis.

Prælati his adjungendi, ſunt infraſcripti, electi per univerſos prælatos concilii.

Reverendus dominus Spalatenſis.
Reverendus dominus Raguſinus.
Reverendus dominus Juſtinopolitanus.
Reverendus dominus Nazareth.
Reverendus dominus Ilcinenſis.
Reverendus dominus Urbinatenſis.
Reverendus dominus Anglonenſis.
Reverendus dominus Taurinenſis.

Additi per ſanctiſſimum dominum noſtrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus Sibinicenſis.
Reverendus dominus Melfitanus.
Reverendus pater generalis Prædicatorum.
Reverendus pater generalis Minorum.

Ita placet, & deputamus.

Deinde ſupradicti deputati diverſis vicibus convenerunt in unum, tractantes & conſulentes in tribus diverſis locis, prout fuerunt deputati, de rebus pacis, fidei & reformationis, in palatio tamen apoſtolico diverſis cameris, ſive aulis & locis, ubi ſteterunt ad plures horas qualibet vice clauſi, ad diſcutiendum & examinandum materias proponendas in ſacro Lateranenſi concilio & ſequentibus ſeſſionibus tenendis & celebrandis. Quæ poſtmodum in dictis ſeſſionibus poſt longam & maturam diſcuſſionem expeditæ fuerunt, ut infra apparebit.

*Simon Bengnius epiſcopus Modruſienſis Bernardino de * Frangepanibus, Modruſia, &c. comiti, ſalutem.*

* Fragapanibus.
* Fregopanibus,

Conſtitueram omnino, princeps illuſtris, orationem hanc non edere, utpote quæ ſilentio potius premi, quam in hominum exire notitiam mereatur: ne ſi quid favoris aut gratiæ, dum recitaretur, paulo ante conſecuta eſt, totum id nunc ſua in lucem prodeundi temeritate diſpereat, cum præſertim nullo eruditi laudatoris elogio muniatur, nulloſve commendationis titulos præ ſe ferat. Noſti vero tu, qui non ſucceſivis modo temporibus, ſed inter arma, inter gladios ipſos ſcribis aliquid ſemper aut transfers, quantum referat, audiatur oratio an legatur, & in cujus aurem veniat, a quo probetur. Verum mea hæc, ut ingenue fatear, non oſtenſioni, ſed fidei & veritati innititur. Malui enim communes calamitates aperta oratione, nudis verbis & excuſſo, ut dicitur, ſinu denudare, quam exquiſitis verbis aut mentitis locis rem ipſam per ſe veriſſimam inumbrare. Cum doctis actum eſt, quorum animis probe inſinuari poſſet habita oratio. Et qui veritatem dicit, juxta illud ſapientis, non laborat. Nam & miſerabiles hujuſmodi conciones plus interim efficaciæ obtinent, & magis movent, ſi res ipſæ de quibus agitur, iiſdem quibus concluduntur terminis, & eadem illa qua ſunt facie, ſine cultu, ſine affectatis, ut ajunt, cincinnis exhibeantur. Si quid vero noſtra hac profecerimus oratione, tu & noſtri omnes, imo eccleſia omnis intelliget. Ego certe nihil dubito, Leonem pontificem noſtrum maximum, in quo æqua ſemper fuit bonitati liberalitas, prudentiæ caritas, integritati magnanimitas, & hunc etiam ſacroſanctum cardinalium ſenatum, non nos, non noſtros tantum, pro quibus etiam ſalvator noſter humanitatem ſubiit & paſſus eſt, haud deſpiciendam gregis dominici partem, ſed Chriſtianam rempublicam omnem hancque apoſtolicam ſedem, hæc templa, has aras, hos penates, hæc ſacra, hanc provinciarum principem & orbis caput urbem Romam, ſeque adeo & ſalutem propriam conſervaturos. Vel ſi nil magis hac induſtria conſecutus ero, id ſaltem efficiam, ut officii me mei nullo unquam tempore pœnitentia ſubeat, quin & vera prædixerim, & neceſſarium remedium pro virili imploraverim. Quod etiam ſi debito eventu deſtituatur, & tibi & noſtris, qui animum in hac re expendere ſtatuent, & mihi etiam ipſi fiet ſatis. Vale.

Oratio per Simonem Bengnium epiſtopum Modruſienſem in ſexta ſeſſione Lateranenſis ſynodi habita.

Nemo unquam extitit, pater beatiſſime, voſque patres ampliſſimi, qui ſua virtute, ſuo ingenio niſus, noſtrum hoc cælum tranſcendere potuerit: quandoquidem comparare tantum arte aut induſtria nunquam poſſumus, ut unde noſtra culpa decidimus, noſtra eodem virtute reſiliamus. Quod ſi cui datum eſt aliquando (datum eſt autem multis) felicitatem illam, quæ ceteras omnes immenſitate æternitateque ſuperat, adipiſci, veritatis eum pater attraxit. Hæc namque una eſt ad beatitudinem via, ipſa eſt principium, ipſa finis. Hanc qui propriis viribus confidunt, relinquentes, non ferme ſecus, quam

SESSIO VI. Thaletem illum Asianum decidisse referunt, in errorum damnationisque foveas prolabuntur. Haud aliter certe a veritate ipsa & divini judicii speculo facies suas averterunt, qui loquentes in dolo verba pacifica, innumeras fere ecclesiæ calamitates intulerunt. Quarum causa œcumenicum illud primum omnium & innumerabilium bonorum seminarium, apud Nicæam Bithyniæ urbem, & alia alibi multa concilia coacta & celebrata esse legimus. Ego vero in hac Lateranensis concilii continuatione verba facturus, tametsi leve dicendi munus suscepisse me arbitror, quippe qui certus sim, vos & officii vestri memores & dignitatis, tales vos Christianæ religioni exhibituros, quales temporum & rerum, de quibus agendum est, ratio ac magnitudo esse jubet: cum hac tamen præfatione dicam, patres, ut, si quid, quod dicendum a me fuisset, omisero (tanta est hujus provinciæ difficultas) veniam me ab omnibus impetraturum sperem. Vos vero, si (quæ vestræ partes sunt) labenti ecclesiæ non succurreritis, quid spei, quid subsidii reliquum sit, judicate. Itaque de promissa toties ecclesiæ reformatione, deque sanctissima contra Turcas expeditione quam brevissime dicturus, a veritate illa opem atque auxilium implorabo, quæ locuturis nobis coram regibus & præsidibus Spiritus sancti facundiam pollicetur. Tu igitur, domine, qui os hominis fecisti, qui mutum, surdum, videntem & cæcum fabricatus es, pone custodiam ori meo & ostium circumstantiæ labiis meis; ut quæ tuo nomine digna sint, quæ Leoni pontifici nostro maximo, hisque patribus ac dominis, & universæ ecclesiæ salutaria fuerint, perstringere valeam. Quando ita constitutum est a natura, ut omnia orta occidant, plurimum certe debemus majoribus nostris, qui cum perpetuo esse non possent, usque adeo nobis prospexerunt, ut, nisi qui omnem exuit humanitatem, rerum gestarum memoria & præsentem vitam corrigere, & futuram etiam recte ducere sua sponte unusquisque possit ac valeat. Cujus etiam rei gratia statuariam & sculpturæ & picturæ artes sagacissima mortalitas adinvenit, ut qui literarum notitiam non habent, inspectis magnorum virorum imaginibus ad bene vivendum excitentur: tum etiam, ut majores natu præclara illorum gesta a generatione in generationem proferant & promittant. Nobis vero majorum nostrorum studio atque vigiliis tantopere consultum est, nobis evangelicæ legis institutionibus, & Christi legislatoris nostri actionibus, totius vitæ norma ita præscripta est, ut illinc veluti ex archetypo quodam & exemplari, quid fugere, quidve sequi debeat, unusquisque depromere possit, simulque qualem se sibi, & qualem alteri exhibere teneatur, apertissime sciat. Et sicut pro honore, pro potentia, pro imperio, pro republica animarum prodigos, & extrema quæque perpessos fuisse nonnullos refert antiquitas: ita nos quoque pro Christiani nominis honore animas nostras odisse debemus in hoc mundo, pro Christiana fide nihil arduum, nihil terribile expavescentes, pro Christianæ religionis imperio agrum dominicum excolere, vitia extirpare; virtutes serere debemus. In hac vero Christiana republica corruptelas omnes tamquam boni cives explodamus, errata corrigamus, instituta quæ malorum studiis in desuetudinem abierunt, ad communem bonorum usum revocemus, pacem amemus, amicitias celebremus: & tales denique nos, qui tamquam luminaria in mundo lucere debemus, exhibeamus, ut qui in ecclesia Dei sunt, nostra bona opera velut e speculo videant, quæ sequantur. Illis vero, qui cogente necessitate auxilium a nobis implorant, caritatis viscera ostendamus, ne si præmissorum rationem non habuerimus, lupi & impudici, juxta Augustini sententiam, judicemur. Sed dicturus jam de his quæ facere nos oportet, rem altius aliquantulum repetam, ut recensitis aliquorum malorum oppressionibus, quanta nos deinceps etiam incommoda maneant, si vestro studio, vestra prudentia illis non occurratur, cognoscatis, inspiciatis, attingatis. Gregorio undecimo, cui ob restitutam Italiæ Romanam curiam plurimum debemus, Romæ vita functo, Urbanus sextus legitime successit. Quod cum cardinales Galli incusarent, Clementem septimum deligunt: iidemque illi cardinales in demortui Clementis locum Benedictum decimumtertium substituunt. Urbano Bonifacius eo nomine nonus; Bonifacio Innocentius septimus, Innocentio Gregorius duodecimus, succedunt. Abdicatisque deinde in Pisano concilio, communi omnium cardinalium consensu, Gregorio & Benedicto, quod promissis non stetissent, Alexander quintus eligitur, in cujus postea locum Joannes vigesimustertius sufficitur. Et ita per quadraginta ferme annos multis variisque incommodis afflicta ecclesia, octo legitimos, mixtimque pseudopontifices habuit. Eoque ventum erat, ut cum velum templi Dei trifariam scissum ecclesiam catholicam protegere ac circumfovere nequiret, schismaticis ipsis longe lateque debacchandi occasionem præbuit ea pestis, nostris vero in nos ipsos & nostra viscera desæviendi fomitem subministravit; non tamen sine suspicione, quod illorum temporum pontifices, qui bella extinguere, discordias tollere debuissent, suscitarent ea potius atque nutrirent. Quibus rebus quasi in præceps itum est. Et nisi Deus optimus maximus lucernam illam de domo David internecioni nunquam demandandam promisisset, quid de nobis nunc esset, arbitrari facile potestis, patres amplissimi. Quare, cum nemo esset, qui languenti ecclesiæ opem ferret, recordatus Deus verbi sui, augustissimi illius tunc Romanorum & Hungariæ nunc candidissimam animam, Sigismundi regis spiritum suscitavit. Qui tamquam prudentissimus Samson, & fortissimus virorum Gedeon, temporum magis quam commoditatis suæ habuit rationem. Sed quid tanto principe dignius? quid omnipotenti Deo gratius? quid, quod universæ ecclesiæ ex usu magis esset, facere potuisset: Et cum dignitatis suæ ratio, & rerum necessitas ita exposceret, nulla eum itinerum laborumve difficultas dehortari, aut ab optimo unquam proposito deducere valuit: ita ut non prius conquieverit, quam tribus illis, qui de pontificatu contendebant, abdicatis dejectisque, huic sanctæ sedi legitimum pontificem, pacemque plusquam aurum desiderabilem dederit. Martinus quintus is fuit, unicum mea sententia & præsentaneum tantis malis remedium, ante cujus ad Urbem adventum, universæ ecclesiæ pax restituta est. Quievimus tunc aliquamdiu: periclitati sumus iterum. Rebus enim sic, ut diximus, foris, compositis, & Martyno vita functo, omnis belli moles in Eugenium recidit: qui post amissas nonnullas urbes & oppida, post suscitatum in Urbe tumultum, fuga saluti suæ consuluit. Superveniente que Basileensis concilii tempore, cum tollere illud frustra tentasset (quantus est censuræ metus, quanta concilii auctoritas) Bononiam primo id transtulit, Basileæ deinde idipsum approbavit: rursum Ferrariam, & demum Florentiam convocavit.

NO RISTI 13.

cavit. Basileensis tamen conventus, patres, contra sanctissimæ Nicenæ synodi decreta, præter Romani pontificis sententiam & auctoritatem, concilium licet acephali convocantes & prosequentes, ut hoc quoque ceteris illius congregationis malis annumeraverim, abdicato Eugenio Amedeum Sabaudiæ ducem suffecere. Quod tametsi temere factum, ecclesiæ tamen plurimum obfuit. Nam & tripliciter scissa tunc est, & longo post tempore ad veram unitatem reduci vix potuit, renascentibus semper aliis & aliis novis ac gravissimis bellis, quæ tanti boni effectum impediebant, Eugenio tunc & Nicolao postea Italiam frustra placare conantibus. Effecit tamen id demum Nicolaus, ubi Amedeus, de quo dixi, pontificatu seipsum abdicavit, summa Christianorum omnium lætitia & exultatione. Sed interrupit tantum gaudium Constantinopolis & Peræ expugnatio, in qua Constantinopolitanus imperator obtruncatus est, & quod reliquum nobis erat orientalis roboris ac splendoris, amisimus, amissis antea dudum Hierosolymis, Antiochia & Alexandria, tribus ecclesiæ catholicæ munitissimis arcibus. Adnitente deinde Ballisti tertii pontificis legato, compluribusque cruce signatis, Taurunum Hungari defenderunt, multis hostium trucidatis, & capta etiam ingenti præda, quam nostris paulo post dissensionibus & socordia cum omni usura rependimus, amisso Trapezuntis imperio cum tota Pontica regione, * Bossinæ regno cum bona Illyrici parte. Recuperasset hæc omnia Pius secundus, prudentia & caritate in Christianos nulli prædecessorum pontificum postponendus, si, dum in conventu Mantuæ celebrato hæc meditatur, omnis fere Italia intestinis odiis & bellis carnisset: sed tota omnino recuperationis spes intempestiva tanti pontificis morte sublata fuit. Et ita, nostra causa, tantum bonum nostris, ut diximus, malis impeditum hucusque sæpius extitit, serpente magis in dies, & Christianam ditionem occupante vicino jam & potentissimo hoste. Ad nostros redeo, qui divina ira perciti, post amissam Eubœam & magnam Græciæ atque Epiri partem, majora bella parare, majora odii & discordiarum domi militiæque semina jacere, accedente ad hoc Bohemorum regis perfidi, & in apertam jam hæresim prolabentis, sceleratæque & urbi vicina opinione. Quæ demum omnia, aut majori ex parte, Pauli secundi sapientissimi pontificis suasu & prudentia sublata sunt. Carptim hæc attigi, patres, ut quæ supra meos annos accidere, reminiscamini: quæ vero mea ætate gesta sunt, neminem ex vobis esse arbitror, qui non, sicut ego & melius me, omnia norit. Quis est enim ad quem illius nunquam satis deploratæ cladis, quam ante hos viginti annos in Illyrico accepimus, fama non pervenerit? Quis est, qui pulcerrimas & ditissimas orientis atque Epiri civitates, ex corde & oculis Christianorum a Turcis nuper erutas, non deploraverit? Omitto cumbustas naves, amissas triremes, desideratum sæpius nostri nominis robur. Quis est præterea, qui Jandrensem agrum quinquies eodem anno Turcarum rabie vastatum, & ferro ac flammis desolatum nesciat? Scardona celeberrimi olim conventus civitas, oppugnata sæpius hoc etiam anno, & quod nuperrime vidimus, amissis prope eam quatuor oppidis, ipsa Dei magis quam hominum præsidio defensa est. At in ecclesia Modrusiensi, cui ego, licet indignus, nunc præsum, continuas excursiones fieri, villas incensas castra expugnata, & intra hos duos menses duo vi capta & diruta, abductaque esse, proh dolor, plus quam duo millia Christianorum, quis est qui non audierit jam, ingemuerit jam, nisi nos hic in urbe, qui connivemus, obaudimus, dissimulamus? Prætereo reliquam Adriatici maris oram, Dalmatiamque omnem, quæ & assiduis incursionibus vel eo maxime infestatur, quod quidquid in ea equitum aut peditum roboris erat, ad Italicos tumultus evocatum est; nisi tamen assiduis Venetorum vigiliis & validissima semper classe defenderemini: tum etiam nisi bellicosi essent Dalmatæ, rupto jam diu eo obice, refractis illis claustris repagulisque, Turcas in Italia coram vidissetis. Quid de Hungaris dicam, quibus tantus inest pro Christi nomine pugnandi fervor, ut quamtumvis pauci cum magno Turcarum numero congredi non vereantur? Quid de Polonis, quorum ita spectata est in universos Christi hostes strenuitas, ut ab armis in Turcas, Tartaros, Russos, Valacchos & alios ejuscemodi barbaros exercendis nunquam respirent? Horum præsidio & quibusdam quasi propugnaculis si careretis, experiremini profecto, quid Turcarum rabies, quid immanitas esset. Experiremini certe, quantum sagittis valeant hostes hi de quibus diximus. Videretis procul dubio & sentiretis, quam longe volent, quam acute perforent, & quam avide Christianum sanguinem sitiant, qui equinum bibunt. Illud certe satis constat, profligatos sæpius a decem annis Hungarorum exercitus, & intra hos sex menses quinque fortissima eorum castra a Turcis in Illyrico esse expugnata, & quod illis commune est, una cum incolis absumpta. O ferrea Christianorum pectora, o immites Christianos, qui hæc non videant, non audiant, non credant! Uaius olim Catonis sententia, & Africanæ ficus pro concione ostensæ, senatum populumque Romanum ad delendam Carthaginem impulit: nos amissa sæpius Asia, Africa, & magna jam Europæ portio, continuæque Christianorum cædes & lacrymæ nil movent? nos vicinior, potentior, crudelior hostis nihil deterret? Sunt hic complures ex nostris, qui post amissas paulo ante uxores cum liberis & fortunis omnibus ad me miseri confugerunt, consilium & auxilium implorantes. Possem ego quoque vobis hodie, patres, hoc eodem in loco recentia & sanguinolenta adhuc istorum vulnera ostendere. Sed quousque jam patiemini tam vicinum hostem? Quamdiu eum, ut clavos in oculis & lanceas in lateribus, feretis? An expectatis, dum parata & deducta jam ingens classis Rhodum occupet, aut Italiam depopuletur? Vereor profecto, vereor, & futurum certo certius credite, patres, ne brevi apud vos cœnent nisi provideatur; qui cum quibus diximus, jam pransi sunt. Multa reticeo, quæ quoniam nostra ætas vidit & passa, ne alta vulnera recrudescant, non recensere satius existimo. Unum hoc certe nullo pacto prætermittere possum, longe feliciores illos Italis ceteriisque Christiani orbis nationibus existimandos, qui pro fide contra infideles perfidosque pugnant, pro sanctissima religione contra fœdissimam sectam sanguinem fundunt, pro Deo optimo maximo contra turpissimum Mahumetum corpora telis objiciunt, mortem oppetunt. Isti contra quid pro paucorum potentia, pro privatis odiis, pro simultatibus fecerint, dicat Brixia, exponat Ravenna, referat Etruria, edisserat calamitates suas cisalpina Gallia, Gallia item transalpina,

SESSIO VI.

SESSIO VI.

Flaminia, Liguria. Citetur Liris teſtis victoriæ A pro acceptis cladibus, pro perperam geſtis gementes, pro malorum fine, & futuræ ſpe victoriæ læti & hilares clamamus: *Impugna impugnantes nos. Apprehende ſcutum & gladium, & exurge in adjutorium noſtrum.* Conclude adverſus eos qui nos perſequuntur, & tabernaculum ſponſæ tuæ, quod manus impiorum polluerunt, vindica, ut ſicut Chriſtianus populus te ſolum & verum pontificem veneratur, ita & Chriſtiani nominis hoſtes te religioſiſſimum metuant, te potentiſſimum contremiſcant. Da hoc, pater beatiſſime, Julii prædeceſſoris tui & parentis optimi ſanctiſſimæ memoriæ, da perpetuæ quieti, ut ſicut lætatur jam te ſucceſſore, ſient gaudet jam te indictum a ſe concilium proſequi & celebrare, ita & conceptam animo eccleſiæ unionem, ejuſque reformationem, & ſanctiſſimam contra Turcas expeditionem te omni deſiderio expetere, totis viribus complectiovideat & lætetur. Vos vero, patres ampliſſimi (ingenue dicam quod ſentio) niſi certus eſſem, majoribus jam auſpiciis & felici ductu ejus ſponſi, quem Deus nuper eccleſiæ ſuæ ſtabili fide jugavit, daturos ſedulo operam, ut reſpublica noſtra in his quibus conſtituti ſumus periculis, veſtra cura, veſtro ſtudio, veſtra prudentia nihil detrimenti capiat, ſalva ſit, liberetur; viderer profecto jam nunc videre domos noſtras deſeri, nos pro mancipiis duci, trahi, diſcerpi & in nos, qualia ſæpe anteactis temporibus, contumeliarum omnium & ſcelerum fieri exempla. Vos ego omnes appello, patres, qui ædificati ſupra fundamentum apoſtolorum, ſedetis ſuper ſedes duodecim judicantes, illud pro viribus adnitimini, ut interiores & domeſticæ primum diſcordiæ vaſtationeſque tollantur. Et juxta legislatoris noſtri ſententiam, portæ inferi, id eſt, inferiores mundi poteſtates, adverſus Romanam eccleſiam, quæ ſumma eſt & ſuprema, non prævaleant. Quibus ſublatis, tum demum cum apertis hoſtibus agendum cenſeo. Serpentem vero ſæviſſimi ſchiſmatis hydram caritatis igne & paſtoralis officii aduſtione extinguite, exſiccare; ne quæ nunc parva eſt ſcintilla, maximum paulo poſt incendium ſuſcitet: unaque ſit ſponſa Chriſti, una amica ejus, una dilecta. Si quid præterea in hac univerſi orbis ſpecula, vel incontinentiam licentia honeſtati detraxit, vel ſi temporum malignitas æquitatis ac juſtitiæ, quæ humanarum divinarumque rerum fundamentum eſt & conſervatrix, lumen offendit, hujus ſanctæ ſynodi judicio emendetur, quæ caritatis clypeo, poteſtatis mucrone, miſericordiæque ac ſeveritatis libra bonos foveat, malos compeſcat, & majorum more fortia confirmet, debilitata inſtauret, injuſta in æquitatis gyrum reducat, ut non quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, quæſiviſſe merito commendetur. Cumque reſtitutam ſibi integritatis ſuæ ſpeciem ac decorem ſancta Romana eccleſia viderit, & filiis ſuis ipſa glorietur, & nos tantæ parentis gloria indigni minime comprobemur. Pacem vero non cum hoſtibus, prout hactenus factum eſt, ſed cum noſtris habeamus. Bellum illis & arma inferamus, cum his beneficiis certemus, & de recuperandis quæ noſtra ſunt, contendamus. Et cum ad morem, qui rerum omnium cauſa eſt, & ad pacem atque concordiam nati ſimus, pacem amplectamur, pacem amemus, pacem celebremus, ut rempublicam noſtram Chriſtianam in priſtinam majeſtatem reſtituere, eamque qualis eſſe debet, poſteris noſtris relinquere poſſimus. Illis præterea, qui ſervitu-

Flaminia, Liguria. Citetur Liris teſtis victoriæ inſpiciantur urbana ſepulcra, recenſeatur Hiſpania, interrogetur Britannia. Quid dicam magis? Perluſtretur Europa: audiemus profecto ſanguinem clamantem de terra & voces occiſorum dicentium: *Vindica domine, vindica domine, vindica domine ſanguinem noſtrum qui effuſus eſt.* Et quod deteſtabile omnino dixerim, parum eſt, Italicum cruorem Italica manu fundi, niſi exteris etiam gentibus hauriendus præbeatur. Poſſem ad hæc de pernicioſiſſima illa Hydrunti invaſione, deque continuis noſtri nominis hoſtium per Tyrrhenum mare excurſionibus, ni temporis anguſtia concluderer, multa dicere. Sed dicemus de his omnibus latius, cum pacatis Italiæ rebus (hanc enim omnium, quæ nunc B vigent, bellorum arcem eſſe judico) ſanctiſſimæ expeditionis tempus advenerit. Nunc vero, quod reliquum jam eſt, ut commodius a me dici & fieri a vobis poſtmodum poſſit, operæ præcium exiſtimavi, ſi de eccleſia catholica aliquid, quantum tamen temporis brevitate dabitur, in medium adduxero. Illud enim neceſſarium in primis ſemper fore duxi, ut fidei noſtræ caput, Romana ſcilicet eccleſia, componatur ante omnia, inſtauretur, reformetur. Nam ſicut graviſſimus eſt morbus, qui a capite diffunditur; ita optima eſt valetudo, quæ ab optimo capite, tamquam a ſalubertimo fonte, inter cetera membra defluit & corrivatur. Vidimus jam, quæ majorum noſtrorum, quæ noC ſtra ætate acciderint. Et hæc ferme omnia, aut majorem eorum partem, noſtra cauſa, noſtris, ut diximus, malis perpeſſi ſumus. Tædet vero, pigetque, fidem, pietatem, religionem noſtris temporibus ita tepuiſſe, & pene diverim contabuiſſe videri, ut vix earum ulla veſtigia ſint reliqua. Et in nobis quo tempore eccleſia ab hæreticorum perſecutionibus vacua, ſumma pace & libertate fruitur, tantopere fidem ac fervorem majorum noſtrorum animis inſitum refrixiſſe, ut cum Jeremia vere dicere poſſimus: *Egreſſus eſt a filia Sion omnis decor ejus*, innocentiæ ſcilicet & caſtitatis: *principes ejus facti ſunt ut arietes, hoſtes ingreſſi ſunt ſanctuaria ejus.* Eccleſias polluerunt, virgines D ejus & juvenes in captivitatem abierunt. Sacerdotes & ſenes ſpreverunt Deum. Non eſt lex, non eſt mandatum, judicia pervertuntur. Hæccine eſt illa Jeruſalem, civitas perfecti decoris, & gaudium univerſi orbis? Hæccine illa filia Sion, ſponſa Chriſti, quæ una eſſe debet? Noſtri vero, tamquam mendax illa femina quæ dividi puerum petebat, diviſerunt eam ſæpius, diſciderunt, dilaniaverunt. Hæccine eſt illa filia Sion, ſoror Chriſti, quam majores noſtri commendatam ſibi pro viribus defenderunt, proprii ſanguinis effuſione incorruptam conſervaverunt, jejuniis, lacrymis, orationibus auxerunt? Nos contra quibus artibus majorem jam ejus partem amiſerimus ſilentio involvam. Et de miE nima iſta quæ ſuperat adhuc portione nihil dicam, patres. Ponam digitum ſuper os meum: dijudicet ſeipſum unuſquiſque, & quæ afflictus animo & pro veritate dixi, æquis auribus accipite, æquo animo ferre, & communem omnium utilitatem opertis, ut dicitur, oculis proſpicere. Sed ne fleveris, filia Sion, quia ecce venit leo de tribu Juda, radix David: ecce ſuſcitavit tibi Deus ſalvatorem, qui ſalvabit te de manibus vaſtantium, & populum Dei de manu perſequentium liberabit. Te, Leo beatiſſime, ſalvatorem venturum ſperavimus. Ad te

Apoc. 5.

Thren. 1.

Matth.

vitutis jugum apud ſæviſſimos Turcas jam diu ſuſtinent, & redemptionis expectationem ferre ulterius nequeunt, vel benigni alicujus fideris ſalutares igniculos oſtendamus, ne quod multorum annorum patientia promeruiſſent, noſtra id culpa vel negligentia amittere videantur. Illis denique, qui hoſtium ipſorum faucibus expoſiti ad quinquageſimum annum, jam abducuntur, diripiuntur, vulnerantur, cædi demum aſſiduæ & excidio patent, & quorum quaſi devotionis fiducia in utramque aurem hucuſque dormivimus, erogemus aliquid, impartiamur aliquid, ut refecti aliquantulum viriliter agant, confidant & ſint robuſti, ne forte rupto eo obice, ſublataque media belli mora, hoſtilitatis impetus (quod flexis genibus deprecemur) nos quoque in præceps trahat. Mandemus tamen prius domos noſtras, interiores inquam, quæ non fumo, non pulvere, ſed malis cogitationibus ſordidantur: exteriores quoque prudenter diſponamus. Commodiſſime enim reipublicæ rector ac moderator efficitur, qui ſuorum prius extiterit. An forte arbitramini, patres ampliſſimi, eum eccleſiam Dei bene diſpoſiturum, & diligentem fore de alieno, qui de ſuo negligens eſt, qui domum ſuam diſpenſare neſcit? Et cum in ſocietatem Jeſu Chriſti vocati ſimus, non ſint in nobis contentiones, neque ſciſſuræ, quarum conſuetudinem eccleſia Dei habere non debet; ſed unanimes ſemper idipſum omnes intendamus, quod conſtruat & ædificet in Chriſto Jeſu domino noſtro. Ita demum deformata reformabuntur, dubii ſperabunt, nutantes confirmabuntur, fides exaltabitur, juſtitia vigebit, pietas coletur, religio ſtabit, hoſtes propellentur, Aurea pax revocabitur; dicemuſque cum Iſaia, & cantabimus: *Exulta filia Sion, quia ecce ſalvator tuus veniet tibi*. Dixi.

SESSIO VII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima, die vero Veneris decimaſeptima menſis Junii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, fuit celebrata ſeptima ſeſſio concilii generalis Lateranenſis in eccleſia Lateranenſi præſente & præſidente præfato ſanctiſſimo domino noſtro papa. Fuerunt que præſentes infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi & abbates, oratores principum, & illuſtres domini, ac quamplurimi doctores & nobiles, & primo

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Jacobus Albanenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Sabinenſis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendiſſimus dominus Thomas tituli ſancti Martini in montibus, Strigonienſis.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus tituli ſanctorum Joannis & Pauli, Surrentinus. SESSIO VII.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Hadrianus tituli ſancti Chrylogoni.
Reverendiſſimus dominus Robertus tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Nannetenſis.
Reverendiſſimus dominus Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ, Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Carolus tituli ſanctæ Cæciliæ.
Reverendiſſimus dominus Chriſtophorus ſanctæ Praxedis.
Reverendiſſimus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Achilles tituli ſancti Sixti, Bononienſis.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli ſanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Sigiſmundus ſanctæ Mariæ Novæ.
Reverendiſſimus dominus Alphonſus ſancti Theodori.

Patriarchæ & aſſiſtentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Conſanus,
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Julius Florentinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Pompejus Reatinus,
Reverendus pater dominus Franciſcus Taurinenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus epiſcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Silveſter Vuigornienſis epiſcopus, orator regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenſis archiepiſcopus, orator regis Poloniæ.
Reverendus pater dominus Hercules epiſcopus Auguſtenſis, orator Sabaudiæ.
Reverendus pater dominus Bertrandus epiſcopus Adrienſis, & orator ducis Ferrariæ.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.

Re-

SESSIO VII.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Joanes Matthæus ſanctæ Severinæ.
Reverendus pater dominus Orlandus Avenionensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragulinus.
Reverendus pater dominus Andreas Monembaſienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Aiborensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Gabriel Barensis.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Juſtinopolitanus.
Reverendus pater dominus Rainaldus ſancti Angeli de Lombardia.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Joannes Petrus Theatinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Andreas Anſarensis.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicensis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomensis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Joſue Aſculanus.
Reverendus pater dominus Vincentius Oſcenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.

A Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Iporigienſis.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus *a Firmanus.
B Reverendus pater dominus Jacobus Marſicanus.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriaticenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivienſis.
Reverendus pater dominus Marius Urgentinus.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.
Reverendus pater dominus Albertus Sebaſtenſis.
C Reverendus pater dominus Jacobus Signienſis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Baptiſta Aquitenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Urgellenſis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
D Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Galeſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Literenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus *Avellinenſis.
Reverendus pater dominus Hugo Rheginus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacenſis.
Reverendus pater dominus Georgius Bellicenſis.
E Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Floremundus abbas ſancti Georgii de Urbe.

a Pro tinus

Re-

NNO RISTI 1[5]. Reverendus pater dominus Joannes Andreas abbas ſancti Sebaſtiani extra Urbem.
Reverendus pater dominus Hilarius præceptor ſancti Spiritus de Urbe.

Generales ordinum.

Magiſter Ægidius generalis ordinis eremitarum ſancti Auguſtini.
Magiſter Angelus generalis ordinis beatæ Mariæ Servorum.

Oratores.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, orator Maximiliani electi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici Ferdinandi Aragonum regis.
ſtrorog. Illuſtris dominus Stanislaus de * Oſteroch orator regis Poloniæ.
Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus orator Venetorum.
Reverendus pater dominus Marinus Caracciolus orator ducis Mediolanenſis.
Magnifici domini P. de Bondelmonte, & Jacobus Salviati, ac Franciſcus Victorius, oratores Florentinorum.
Reverendus pater dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, orator marchionis Mantuæ.

Illuſtres domini temporales.

Illuſtris dominus Julianus de Medicis frater germanus ſanctiſſimi domini noſtri,
Illuſtris dominus Camerini.
Magnificus dominus Franciſcus Cibo.
Illuſtris dominus Marcus Antonius Columna.
Illuſtris dominus Franciottus de Urſinis cum ejus filio.

Conſervatores Urbis.

Dominus Hieronymus Benzon cum ſociis.

Fuit celebrata miſſa ſubmiſſa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiſcopum Dyrrachienſem, & habita oratio per dominum Baltaſſarem del Rio clericum Palentinum, protonotarium apoſtolicum, reverendiſſimi domini cardinalis Alborenſis ſecretarium: cujus tenor in fine præſentis ſeſſionis eſt inſertus. Et cantatis litaniis, & aliis devotis orationibus, & ab eodem ſanctiſſimo domino noſtro benedicta ſynodo, prout moris eſt, reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii diaconus cardinalis, de Farneſio vulgariter nuncupatus, cantavit evangelium ſecundum Lucam, quod incipit: *Deſignavit dominus & alios ſeptuagintaduos diſcipulos*, &c. Quo finito oratores Poloniæ ſupradicti præſentarunt mandatum illuſtriſſimi domini Sigiſmundi regis Poloniæ. Et reverendus pater dominus Thomas Phædra aſcendit ambonem, & legit illud tenoris inſerti, videlicet:

SESSIO VII.

MANDATUM REGIS POLONIÆ

Sigiſmundus Dei gratia rex Poloniæ, magnus dux Lituaniæ, Ruſſiaque, &c. dominus & heres.

Notum facimus univerſis & ſingulis harum ſeriem inſpecturis, lecturis ſeu audituris, quod poſtea quam accepimus dominum olim feliciſque recordationis Julium II. divina providentia ſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummum pontificem, pro defendenda ſanctæ Romanæ eccleſiæ unitate, & ſanctiſſima contra catholicæ fidei & crucis Jeſu Chriſti hoſtes expeditione ſuſcipienda, concilium generale in Laterano indixiſſe, memores officii ac debiti noſtri, quo eidem ſanctæ Romanæ eccleſiæ matri noſtræ ſumus adſtricti, pro cujus honore & tranquillo ſtatu omnes vires noſtras effundere ſemper parati ſumus, de certa noſtra ſcientia, ac univerſorum regni ac dominiorum noſtrorum, principum ſpiritualium & ſæcularium, procerum, communitatum ac militiarum conſilio & conſenſu, reverendum in Chriſto patrem dominum Joannem eccleſiæ metropolitanæ Gneznenſis archiepiſcopum, & regni noſtri primatem, & magnificum Stanislaum de * Oſtrorog equitem auratum, Palatinatus caſtellanum, noſtros & regni noſtri conſiliarios ſincere dilectos, quos etiam nuper piis paterniſque monitis prædicti olim Julii ſummi pontificis ad infra ſcripta deſignatos legaverimus, eoſdemque ad ſanctiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Leonem decimum divina providentia ejuſdem ſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummum pontificem modernum, & ſanctam ſedem apoſtolicam, ac ſacrum Lateranenſe concilium, ſi & inquantum cœptam proſecutionem habuerit, oratores deſignavimus & deſignamus, & deputamus harum ſerie literarum, dantes illis plenam & omnimodam poteſtatem pro nobis ac regnis, dominiis, principibus, ſpiritualibus & ſæcularibus, proceribus & populis ditioni noſtræ ſubjectis coram eadem ſanctitate domini noſtri, domini Leonis decimi papæ moderni, comparendi, ibidemque obedientiam, juxta majorum meorum conſuetudinem, præfato ſanctiſſimo domino noſtro novo præſtandi, & recognoſcendi eumdem ſanctiſſimum dominum noſtrum papam eſſe verum, unicum & indubitatum pontificem, & dominici gregis paſtorem, & in ſacro Lateranenſi concilio dicendi, proponendi, atque quæ regno noſtro opportuna ſunt, petendi, agendi, tractandi omnia & ſingula, quæ ad celebrandum & concludendum ipſum ſacrum concilium, & quæ in eodem proponentur & tractabuntur, nec non ad dictæ ſanctæ Romanæ eccleſiæ & membrorum ejus unionem, Chriſtianæque religionis augmentum, atque ad ſanctiſſimam & a nobis deſideratam in ejus Chriſtianæ religionis & catholicæ fidei hoſtes expeditionem, & quæ ad obedientiam conſuetam præſtandam fuerint neceſſaria ſeu opportuna, etiamſi talia forent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale, quam præſentibus eſt inſertum; & quæ ipſimet faceremus, ſeu facere poſſemus, ſi præſentes adeſſemus. Promittentes nos ratum, gratum, validum atque firmum habituros quidquid in prædictis & quolibet eorum, per dictos noſtros oratores actum & geſtum fuerit. In quorum fidem & teſti-

* Oſterodh.

mo-

SESSIO VII. monium præsentes scribi & sigillo nostro sigillari fecimus.

Datum Poznaniæ decima mensis Aprilis, anno domini 1513.

Sigismundus rex scripsit.

Quo perlecto, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus præsentavit mandatum illustrissimi domini Maximiliani ducis Mediolanensis: & idem Phædra legit in ambone tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM DUCIS MEDIOLANI.

Maximilianus Maria Sfortia, vicecomes, dux Mediolani, &c. Papiæ princeps, Angleriæ comes, ac Genuæ & Cremonæ dominus.

Nemini dubium sit, quod sacrosancta universalis synodus, in Deo optimo maximo congregata, universo Christiano orbi & gregi dominico, ac etiam catholicis principibus est admodum proficua & salutaris. Nam circa Christianæ religionis indivisibilem unitatem, pacem & tranquillitatem versatur, pro universali morum in capite & in membris ecclesiæ reformatione ac Christianæ fidei augmento, & ut vitia extirpentur, corrigantur excessus, & virtutes solidæ inserantur. Tendit etiam ad regum & principum invicem dissidentium pacificationem & concordiam. Anno superiore felicis recordationis Julius secundus Lateranense concilium instituit, & reformandæ ecclesiæ initium tulit, & normam afferre cœpit, extirpando errores qui surgere in Christianis populis velle videbantur. Dehinc ut Pisanum conciliabulum tolleret, & ejus pernicioſissimi schismatis extirparet auctores, ipsos & præcipuos eorum fautores Italia expulit. Quibus expulsis, mihi in primis aditus patuit ad recuperandum paternum & hereditarium statum Mediolanensem. Julio secundo ex humanis sublato, qui tantorum operum auctor esse cœperat, illi successor creatus est, in quo nec sapientia major nec animi bonitas firmior ad peragendum quæ inchoata fuerant, desiderari posset. Nuper igitur certior factus sum, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum, dominum Leonem divina providentia decimum pontificem maximum in Lateranensi concilio sextam sessionem celebrasse, & principes ac populos monuisse, & statuisse, quæ finiendo concilio supersunt, & pacando Christiano orbi necessaria videntur, peragere velle. Res profecto admodum salubris, & quæ nullis unquam laudibus satis efferri posset. Hæc autem cum ab omnibus sint magnifacienda, minime a me sine gravi nota negligi possent. Neque enim unquam ex animo excidet, occupato parentis mei statu, idipsum quod patria procul vixi, sereniſſimi Cæsaris beneficio * rectum me vixisse: & nisi inter ceteros beatissimi Julii secundi arma Gallum hostem pepulissent, frustra a me per hæc tempora parentis mei principatus desiderari potuisset. Collibens igitur atque omni studio ad Lateranense concilium accedo: cui, nisi impius atque ingratus esse velim, deesse nusquam debeo. A sancta nostra matre ecclesia separare me, iniquissimum esset, præsertim cum ad id ipsum, quod sum, apostolicæ sedis & sanctissimæ ligæ, Romanique Cæsaris beneficium esse agnoscam ac fatear. Omnibus igitur meliori modo, via, jure, forma & causa, quibus melius, validius & efficacius possum, eligo, creo, atque constituo reverendum dominum Marinum Caracciolum apostolicum protonotarium, consiliarium & oratorem dilectum meum, verum & certum ac legitimum procuratorem, & mandatarium ac nuntium specialem, ut nomine meo in hoc sacro concilio ac Christiana religione & congregatione intersit, assistat, suffragetur, & in omnibus & singulis actis & processibus ea agat, tractet, proponat & concludat, quæ pro sanctæ Romanæ ecclesiæ reformatione, & pacandis Christiani orbis turbationibus atque incommodis, agi, firmari & concludi oportere censebitur. Polliceor autem in verbo veri principis & cum juramento, omnia & singula me firma & rata habiturum, quæ per ipsum ad hoc publicum bonum procurata, dicta, acta, gesta aut promissa fuerint. In cujus rei fidem & testimonium præsentes fieri jussi, & non solum sigilli mei munimine, verum manus meæ propriæ subscriptione stabilivi.

Datum Papiæ die nono Maii, millesimo quingentesimo decimotertio.

Maximilianus.

Quo etiam finito, reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dedit mandatum illustrissimi marchionis Mantuæ, & dominus Thomas Phædra legit illud tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM MARCHIONIS MANTUÆ.

Franciscus marchio Mantuæ, & sanctæ Romanæ ecclesiæ confalonerius.

Sicuti contingit nobis divino beneficio ecclesiæ sanctæ Dei facri corporis esse membrum haud ignobile, sic nobis convenire intelligimus, præfatæ ecclesiæ semper inhærere, pro ea & cum ea extrema quæque pati, & more boni militis glorioſum ipsius vexillum nusquam deserere. Cum igitur alias sacrum Lateranense concilium indixerit sanctæ memoriæ Julius papa II. dignitatis ecclesiasticæ studioſissimus, & in primis a nobis semper adorandus. Is namque ut erat pientissimus, e tenebris & umbra mortis gratuita redemptione nobis ereptis, salutem & dulcissimam libertatem restituit: propter quod immortale meritum, opinamur Deum optimum maximum, precibus nostris exauditis, retribuisse copioſam sibi in cælis mercedem. Quod quidem consilium beatissimus dominus Leo papa decimus, nuper divinitus ad apostolatus apicem evectus, (quod nobis fauſtum felixque futurum reipsa perspeximus) cum maxima populi Christiani frequentia prosequitur, licet superioribus diebus speciales oratores, illustrem dominum Aloysium Gonzagam marchionem, & etiam consanguineum nostrum carissimum, & dominum Franciscum Bonatum juris utriusque doctorem, civem nostrum dilectissimum ad ejus beatitudinem venerandam adorandamque miserimus, ut in his etiam quæ in posterum occurrere possunt, pro virili nostra integerrime facere satis valeamus, specialem nuntium, procuratorem, & in omnibus & singulis, in ampliſſima & validiſſima forma, vices nostras omnimodas gerentem, facere persuademur. Harum propterea serie

* rectum

AN CHR 151

ANNO CHRISTI 513.

SESSIO VII.

ſerie omni meliori modo eligimus, conſtituimus, A creamus & deputamus noſtrum verum, certum, legitimum & indubitatum procuratorem & nuntium ſpecialem & generalem, ita quod ſpecialitas generalitati non deroget, nec contra; & omnimodas vices noſtras gerentem, reverendum in Chriſto archidiaconum Mantuanum dominum Alexandrum Gablonetam juris utriuſque doctorem & oratorem noſtrum cariſſimum, cujus fidem & nobis inſerviendi voluntatem multis annis probavimus & cognovimus, ac quantum in nobis eſt, ſacrum Lateranenſe concilium, per felicis memoriæ ſanctiſſimum Julium papam recte & rite divinitus indictum & convocatum, in omnibus & per omnia, prout & quemadmodum ejus beatitu- B do ſtatuit & ordinavit, laudandum, confirmandum & venerandum, atque debitis temporibus in omnibus actis proceſſibuſque ejuſdem ſacri Lateranenſis concilii comparendum, in ipſoque debitam audientiam præfato ſanctiſſimo domino noſtro Leoni, toties, quoties fuerit opportunum, præſtandum, & eumdem dominum noſtrum verum, unicum, canonicum & indubitatum pontificem dominici gregis paſtorem eſſe, quem, etſi mori oportuerit, nunquam negabimus, confitendum, recenſendum & recognoſcendum, in ipſoque ſacro Lateranenſi concilio dicendum, proponendum, tractandum, firmandum, revocandum, damnandum, laudandum vovendum- C que, & noſtro nomine omnia & quæcunque celebrationi, continuationi & concluſioni dicti ſacri Lateranenſis concilii, & quæ in eodem proponentur, tractabuntur, decidentur, unionique & individuitati dictæ ſanctæ Romanæ eccleſiæ matris noſtræ & membrorum, nec non morum univerſali reformationi, fideique augmento neceſſaria, ſeu etiam opportuna, & ſine quibus ea commode fieri ſeu perfici nequirent, etiamſi ſpeciale, ſingulare & individuum mandatum exigerent, & majora eſſent expreſſa. Ita quod ea omnia quæ noſipſi, ſi præſentes eſſemus, omni validiori modo facere omnibus poſſemus, cum omnibus clauſulis, juramentis & obligationibus neceſ- D ſariis, & quibus efficacius fieri poteſt, valeat & ipſe validiſſime celebrare & noſtro nomine perficere, & ad conſilium ſapientis non ſolum præſens noſtrum mandatum extendere, ſed in omnibus & ſingulis occurrentibus, majoribus etiam expreſſis, addere, & cum clauſulis & obligationibus, prout expedierit, confirmare: quoniam ſuper prædictis omnibus & ſingulis, cum annexis, dependentibus, emergentibus, incidentibus & connexis, omni meliori modo & forma, quibus de jure efficacius fieri poteſt, præfato reverendo domino Alexandro plenarie vices noſtras committimus, damus & conferimus, promittentes ratum, gratum, validum atque firmum, omni in loco & tempore per- E petuo habere, quidquid in prædictis & circa prædicta, & quodlibet eorum, per præfatum dominum archidiaconum dictum, actum, procuratum geſtumve fuerit, & in nullo unquam contra facere vel venire aliqua ratione vel cauſa. Renunciantes omnibus exceptionibus tam juris quam facti, & omnia & ſingula bona noſtra tam præſentia quam futura, cum præmiſſorum omnium & ſingulorum obſervantia obligantes.

Datum Mantuæ die duodecima Junii, milleſimo quingenteſimo decimotertio.

Franciſcus marchio Mantuæ manu propria.

Statius Gadius ſecretarius mandato ſuo ſubſcripſit.

Quo finito, reverendus Laurentius de [a] Medizeldri, orator illuſtriſſimorum dominorum Staniſlai & Joannis ducum Mazoviæ, dedit mandatum: & idem Phædra legit illud tenoris infra ſcripti, videlicet:

[a] al. Medizelzi.

MANDATUM DUCUM MAZOVIÆ.

Stanislaus & Joannes Dei gratia duces Mazoviæ, Ruſſiæque, &c.

Sſignificamus per præſentes noſtras literas univerſis quibus expedit, quia venerabilem dominum Laurentium de Medizeldri cathedralis Vilnenſis præpoſitum, & parochialis in Vitepſtro archipreſbyterum eccleſiarum, ſecretarium regium, oratorem, nuntium & procuratorem ſpecialem, ad ſacrum generale concilium Lateranenſe, per modernum ſanctiſſimum dominum noſtrum Julium divina providentia papam ſecundum, cum ſacro reverendiſſimorum dominorum cardinalium collegio inſtitutum, & ad Kalendas Novembris tranſlatum, de mente noſtra bene & plene informatum, juſſis ejuſdem ſanctiſſimi domini noſtri morem gerentes, deputavimus, deſignavimus, miſimus & conſtituimus, deputamuſque, deſignamus, mittimus & conſtituimus, dantes & concedentes eidem plenam & omnimodam facultatem nomine noſtro in eodem concilio ſuper ſtatu religionis Chriſtianæ, ac ſanctæ Romanæ univerſaliſque eccleſiæ rebus, etiam ducatus noſtri, conſulendi, agendi, diſſerendi & concludendi, volentes ea omnia quæ idem nomine noſtro egerit in eodem ſacro conventu, rata, grata atque firma habere, etiamſi talia forent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus ſubappendi juſſimus.

Datum in civitate noſtra Eziechonouu, vigeſima Februarii, anno domini milleſimo quingenteſimo decimotertio.

Quo finito, idem dominus Thomas Phædra legit quamdam ſchedulam ſubſcriptam per dominum Bernardinum de Carvaial, & F. de ſancto Severino, olim ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, ſuper materia abjurationis ſchiſmatis & unionis eccleſiæ, cum convenientibus verbis & humili erroris confeſſione, & veniæ petitione, tenoris infra ſcripti: videlicet:

Tenor hujus ſchedulæ non eſt inſertus, quia cum eſſet in manu dicti Thomæ ſecretarii, qui poſtmodum defunctus eſt, nunquam potuit reperiri.

Quin domini Bernardinus Carvaial, & F. de ſancto Severino, poſtmodum per ſanctiſſimum dominum noſtrum, ſervatis ſolemnitatibus conſuetis, paucis diebus elapſis, in palatio apoſtolico priſtinæ dignitati in conſiſtorio ſecreto ſolemniter poſt ſchiſmatis abjurationem reſtituti fuerunt, cum veniſſent prius per aulas palatii apoſtolici, ubi magna multitudo convenerat, tamquam privati clerici, & non cardinales, habitu clericorum ſæcularium induti ſimpliciter coloris violati, & bireto ejuſdem coloris, ante pedes ſanctitatis ſuæ coram ſacro ſenatu genuflexi, & ſchiſma in ſolemni forma intelligibili voce juxta tenorem certæ ſchedulæ,

SESSIO VII.

dulæ, quam in manibus tenebant, factæ, & realiter abjurassent, & veniam humiliter erratorum petiissent, ptioribus vestibus exuti, habitum cum bireto rubeo cardinalium consueto induti, per magistrum ceremoniarum, & ad osculum pedum & oris per sanctitatem suam admissi, & capello rubeo accepto de manu sanctitatis suæ, & ad osculum aliorum cardinalium recepti, & de speciali gratia ad priorem locum restituti fuissent, juxta morem prædecessorum suorum servari solitum in similibus, prout latius in actis publicis in camera apostolica, & apud secretarios domesticos pontificis & concilii latius continetur. Deinde lecta schedula prædicta, exclusisque ceteris de more non habentibus voces definitivas in concilio, clausoque ostio concilii, exceptis oratoribus & baronibus qui remanserunt, prælatisque omnibus post sanctissimum in suis subselliis cum mitris & vestibus sacris considentibus de more.

Demum reverendus pater dominus Pompejus de Columna episcopus Reatinus ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti de mandato sanctissimi domini nostri papæ, alta & intelligibili voce, videlicet:

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Meditatio cordis nostri assidua * sacri Lateranensis concilii vigilans & intendens, ad ea potissimum vertitur, quæ per prædecessores nostros Romanos pontifices pro tuitione ecclesiasticæ libertatis, deformatorumque præsertim in officii apostolicæ sedis reformatione, ac Christi fidelium pace & tranquillitate, provide statui & ordinari incepta, per nostræ provisionis ministerium, debitum & salubrem sortiantur effectum. Dudum felicis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster negotium & discussionem declarationis, nullitatis & abrogationis assertæ sanctionis pragmaticæ in partibus Gallicanis contra libertatem præfatam in dictæ sedis vilipendium, abusu Gallicorum prælatorum & nobilium, & aliorum laicorum eis faventium introductæ, venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum sibi & concilio præfato faciendam, dicto concilio approbante commisit, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, & dicta sanctione abutentes, omnesque alios & singulos in præmissis sua communiter vel divisim interesse putantes, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparendum coram prædecessore & concilio præfatis, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio in concernentibus auctoritatem dictæ ecclesiæ, sacrorum canonum & libertatis præfatæ violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, statuit & ordinavit, nec non literas suas, per quas Romanæ curiæ officiales, & illorum exactiones generaliter reformaverat, per nonnullos deputatos & deputandos, particulariter declarari, & declarationes ipsas sibi in eodem concilio referri præcepit, prout in literis seu schedulis dicti Julii prædecessoris desuper confectis plenius continetur. Cum autem dicto Julio prædecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis discuti, ac reformatio hujusmodi particulariter, ut intentionis ipsius Julii prædecessoris fuerat, fieri non potuerint, sed ipso Julio prædecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitime executa, in proxima præcedenti sessione per procuratorem fiscalem nostrum reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuerit: nos licet totis animi deliderii nil magis affectantes, quam præmissas & alias causas utiles & necessarias, propter quas dictum concilium indictum extitit, ad debitum finem perducere: tamen, ut mature & humaniter procederetur, petitioni præfatæ responsionem non dedimus, nunc que etiam cum præfato concilio intelligentes, per citatos & monitos hujusmodi diversa impedimenta allegari, quare in termino eis præfixo comparere, defensionesque eorum allegare, & de eorum jure docere non potuerunt, ut omnis justæ excusationis & querelæ materia eis auferatur, jam libero salvoconductu ipsis & aliis ad concilium hujusmodi venire volentibus in dicta proxima præcedenti sessione concesso, cardinalium aliorumque prælatorum, qui præmissa & alias conciliares materias audiant, discutiant, auditaque & discussa in eodem concilio referant, particulari deputatione per nos facta, etiam ut majorem nostram & concilii præfati erga eos benignitatem sentiant, eodem sacro concilio approbante, terminum citationis & monitionis hujusmodi prefixum usque ad primam sessionem post Kalendas Novembris proxime venturi tenendam prorogavimus; ipsumque terminum illis non currere, nisi post primam sessionem prædictam tenendam, nec in aliquo præjudicare decernimus. Et insuper cum ultra cardinales jam deputatos, nonnullos prælatos per dictum concilium electos, additis aliquibus ex legitimis causis, qui reformationi prædictæ generali intendere debeant, deputaverimus, sitque nostra firma intentio & dispositio, universalem reformationem, tamquam utilem & necessariam ad dominici agri purgationem & culturam, omnino prosequi & perficere, domino disponente: sed quia graves querelæ in dies contra officialium Romanæ curiæ abusum & extorsiones ad nos deferuntur ex diversis orbis partibus, dictaque reformatio jam cœpta tempore felicis recordationis Julii secundi prædicti prædecessoris nostri fuerit, sacro approbante concilio, ideo ad hoc ut illa citius terminentur, & ea absoluta, ad alias reformationis partes deveniri possit, & querelę prędictæ tollantur, quod cardinales & prælati per ipsam reformationem deputati, auditis prius & intellectis officialibus præfatis, eorumque juribus examinatis, reformationem prędictam juxta tenorem literarum dicti Julii prędecessoris desuper editarum, & concilii prefati in tertia sive quarta sessione determinationem; ac juxta primęvas officiorum institutiones seu antiquas consuetudines, usque ad tempora piæ memoriæ Sixti quarti etiam prædecessoris nostris observatas, vel alias, prout eis videbitur, facere, formasque & modos, quos officiales ipsi in exigendis taxis, emolumentis regalibus & proventibus quibuscumque servare, & a quibus sub pœnis in li-

* sacro Lateranenſi concilio.

AN CHR 151

teris ipſius Julii prædeceſſoris deſuper contentis abſtinere teneantur, particulariter & diſtincte declarare & decidere, ac reformationem & deciſionem per eos faciendas in proxima futura vel alias ſeſſionibus, quibus commode id fieri poterit, referre debeant, ut per dictum ſacrum concilium & nos approbari & debitæ executioni demandari valeant & inviolabiliter obſervantur, eodem ſacro concilio approbante, ſtatuimus & ordinavimus. Ceterum, quia tam ex debito, quam ut in imminenti & notorio infidelium periculo ac effuſioni Chriſtiani ſanguinis, qui exigentibus noſtris culpis frequenter in dies effunditur, occuratur, & diſſenſiones quæ inter Chriſtianos principes vigent, tollantur, cogimur inter reges & principes Chriſtianos totis viribus pacem quærere; cujus componendæ una ex principalioribus congregationibus concilii præfati cauſa extitit, ut ipſa ſequatur & inviolata perduret, & debitæ executioni demandetur, præſertim his temporibus, quibus potentia infidelium & inimicorum fidei creviſſe dicitur, concilio præfato approbante, ad reges, principes & potentatus præfatos, legatos & nuntios pacis, vigiles, doctrina, experientia & probitate inſignes, pro tractanda & componenda univerſali pace mittere diſpoſuimus & decrevimus, utque arma deponant, Domino auxiliante, quantum in nobis eſt, pro viribus laborare & operari, regumque & principum & potentatuum hujuſmodi oratores in ipſo concilio præſentes pro apoſtolicæ ſedis reverentia fideliumque unione requirimus, ut regibus, principibus & potentatibus ſuis reſpective hæc ſignificent, eoſque noſtro nomine hortentur ad ipſos legatos apoſtolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, votiſque noſtris tam juſtis & piis per eos illis exponendis ſatisfaciendum: quod eos facturos credimus, ut quanto citius fieri poterit, & abſque legitima excuſatione per nos mittendi legationis munus eis impoſitum ſponte ſuſcipere, & ſuſceptum viriliter adimplere poſſint, ac patre luminum, a quo omne datum optimum eſt, favente, pax ipſa tractari & componi, eaque compoſita, ſancta & neceſſaria contra infidelium rabiem, Chriſtianum ſanguinem ſitientium, expeditio fieri valeat, & pro totius Chriſtianitatis ſecuritate & quiete feliciter terminari. Poſtremo quia jam temporis diſpoſitione calores æſtivi inſtant, prælatorum valetudini, & ad concilium præfatum venire volentium commoditati conſulentes, aliiſque juſtis & rationabilibus cauſis moti, octavam ſeſſionem ſextodecimo Kalendas Decembris proxime futuri, præfato ſacro concilio approbante, indicimus faciendam, prælatiſque omnibus & ſingulis, & aliis in eodem concilio exiſtentibus, a curia præfata recedendi, & ubi eis placuerit, ad eorum libitum commorandi; ita tamen, quod niſi dicto die ſextodecimo Kalendas Decembris, ceſſante impedimento legitimo, præſentes fuerint, in literis indictionis ipſius concilii, & canonicis ſanctionibus contra non accedentes ad concilia contentas pœnas incurrant, præfato ſacro concilio approbante, licentiam & facultatem concedimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ prorogationis, aſſignationis, deputationis, confirmationis, commiſſionis continuationis, reformationis, deliberationis, monitionis, voluntatis & decreti infringere, vel ei auſu temerario contrai-

re. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. SESSIO VII.

Datum Romæ in publica ſeſſione in ſacroſancta Lateranenſi baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimotertio, quintodecimo Kalendas Julii, pontificatus noſtri anno primo.

Ia. Sadoletus.
Ia. Queſtemberg.

Qua perlecta, idem epiſcopus petiit a patribus, an placerent eis contenta in ſchedula. Et omnes reſponderunt, placere contenta in ſchedula, excepto reverendo patre domino Jeremia archiepiſcopo Tranenſi, qui dixit, non placere dilationem quoad reformationem, nec etiam quoad pacem & revocationem pragmaticæ. Et etiam dixit, quod cum tractatu revocationis deberet tractari de proviſione facienda ſuper cauſis contentis in revocatione. Et hæc fuerunt pro ſeptima ſeſſione. Et fuit indicta octava ſeſſio decimo Kalendas Decembris. Super quibus omnibus & ſingulis dominus Marius de Peruſchis procurator concilii petiit inſtrumentum & inſtrumenta.

Deinde anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimotertio indictione prima, die vero decimaſexta menſis Decembris, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, diſcretus vir Bellavilla ejuſdem ſanctiſſimi domini noſtri curſor, in valvis baſilicæ principis apoſtolorum, & ſancti Joannis Lateranenſis, ac cancellariæ apoſtolicæ, publicavit literas ſive ſchedulam prorogationis octavæ ſeſſionis, cujus tenor talis eſt.

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei octavam ſeſſionem ſacri celeberrimique Lateranenſis concilii, in qua terminum in ſeptima ſeſſione præcedente, Gallicis prælatis & eis faventibus, ſuaque intereſſe putantibus, citatis & monitis ad dicendum cauſam, quare ſanctio pragmatica in concernentibus ſacrorum canonum & libertatis eccleſiaſticæ violationem nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, præfixum; & quarum citationis & monitionis executio reproducta, & ipſorum citatorum & monitorum contumacia accuſata fuerat, eiſdem citatis & monitis non curare, niſi poſt primam ſeſſionem, nec in aliquo eis præjudicare decrevimus, ac declarationem & deciſionem reformationis officialium, & hæreſum extirpationem, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus & prælatis per nos commiſſas, referendas ſtatuimus & ordinavimus: nec non pro univerſali pace inter Chriſtianos principes & potentatus componenda, ad eos legatos & nuntios mittere diſpoſuimus, regumque, principum & potentatuum hujuſmodi oratores in ipſo concilio tunc præſentes, ut regibus, principibus & potentatibus ſuis reſpective id ſignificarent, eoſque noſtro nomine hortarentur, ad ipſos legatos apoſtolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, votiſque noſtris tam juſtis & piis per eos illis exponendis ſatisfaciendum, ad decimum ſextum Kalendas Decembris proxime præteriti faciendam per nos indictam, ex certis legitimis cauſis tunc expreſſis, ad diem Veneris poſt proximum feſtum ſanctæ Luciæ proro-

SESSIO VII. gamus, quæ erit XVII. Kalendas Januarii, faciendam indiximus: terminumque citatis & monitis præfatis, ut præfertur, præfixum interim non currere, & in aliquo eis non præjudicare, nisi post octavam sessionem præfatam, decernimus & declaramus. Cum autem cardinales & prælati congregationum, quibus fidei & reformationis officialium, & pacis causæ hujusmodi commissæ fuerunt, licet omni studio & diligentia circa illarum expeditionem elaboraverint, quia tamen resolutiones per eos factæ in debitam schedulam adhuc reduci non potuerunt, id infra triduum factum esse, ac proxima dies Veneris, qua dicta octava sessio per nos indicta teneri debeat, instare noscatur: Nos igitur ex præmissis & aliis causis super hoc providere volentes, de venerabilium fratrum nostrorum consilio & unanimi consensu, octavam sessionem & diem Veneris hujusmodi ad diem Lunæ proxime futurum prorogamus, & octavam sessionem ipsam dicta die Lunæ, quæ erit decimaquarta Kalendas Januarii, faciendam indicimus, terminumque citatis & monitis præfatis, ut præfertur, præfixum interim non currere, & in aliquo eis non præjudicare, nisi post ipsam octavam sessionem, decernimus & declaramus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, Idibus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

PLACET.

Deinde die decimaseptima ejusdem mensis fuit congregatio in capella superiori palatii apostolici omnium trium congregationum, super fide, pace & reformatione: in qua reverendissimi domini cardinales & prælati deputati legerunt schedulas tres super fide, pace & reformatione, quæ in octava sessione inseruntur, & hoc post multas congregationes prius factas super hujusmodi consultatione.

Invictissimo & augusto principi Ferdinando Hispaniarum sceptra tenenti, Aragonum, utriusque Siciliæ ac Jerusalem regi catholico, Baltassar del Rio scholasticus Myndonienſis, apostolicæ sedis protonotarius, debitam mancipii reverentiam, & felicitatem P. D.

Aristoteles philosophantium princeps, invictissime rex, Callisthenem suum auditorem ad magnum Alexandrum condiscipulum mittens, monuisse fertur, ut cum eo aut quam rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. Xenocrates quoque philosophus alter, qui nobis multa audire, pauca vero loqui licere, & ea propter duas nobis a natura aures, & os unum infitum fuisse ajebat, cum maledico quorumdam sermoni summo cum silentio interesset, interrogatus, cur solus linguam cohiberet: Quia dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam. Grave quidem alterius præceptum, alterius autem præclara sententia fuit. At ego, cum a silentio jucunditatem, a jucunditate veritatem sæpius procul esse conspexerim, æstimavi tutius mihi fore, amicum habere Platonem: sed salubrius, dominam & parentem veritatem colere: quia quanto magis veritati præsto fuam, tanto minus a rerum omnium opificis via & vita secedere videor. Quam ob rem cum in dies & in horas fama crebuerit, atrociorem impræsentiarum hostem habere Christianam religionem, quam ante hac fuerimus experti, quem amicis & affinibus, consanguineis & fratribus, proprio denique sanguini non pepercisse intelleximus: nam & binos ex fratre nepotes, & fratrem ipsum (nepotibus prius strangulatis, ut sanctissimo domino nostro Leoni, & sacrosancto cardinalium senatui nudiustertius per fide dignas literas denuntiatum est) nuperrime occidisse non expavit, Hungariæ regnum mox invasurus, cujus jam duo emporia, regni præcipua antemuralia, igne vastavit, quo illinc commodior sit illi ad nos aditus. Ego vero tanto repente lacessitus infelici nuntio, utriusque spreto philosophi consilio, licet alios hac ipsa de re verba fecisse, & parum aut nihil ad tam sanctum opus animos allexisse compererim, ut quemadmodum duræ cautes assiduo lymphæ tenui delapsu perforantur, ita & inconcussæ audientium mentes, quibus quæ reipublicæ nostræ conducunt, quandoque obaudire mos est, repetita toties vivida verborum vi penetrentur, accendantur, incitentur, efflagitatus a maxime venerando antistite domino Laurentio Puccio Florentino, felicis recordationis Julii secundi pontificis maximi & in ejus locum suffecti Leonis sanctissimi a datandis dictandisque literis apostolicis obsequentissimo mancipio, & veræ hujus Romanæ curiæ præfulgido sidere, literatorum præsidio, & denique absque adulationis labe, bonitatis integritatisque cultore optimo, & de majestate tua optime merito; qui dum proxime exacto anno coram vigili pastore Julio præfato de dominica passione ac mortis nostræ morte me concionantem audiret, de hac ipsa sanctissima in Turcas expeditione orationem aliquando habere me coegit; non potui tandem in tanta rei necessitudine rerumque expectatione formidolosus non paruisse, ac parendo carptim non tetigisse nonnulla de te, deque aliis Christianis principibus, quibus Christianæ reipublicæ tutandæ ampliandæque cura est. Inter quos quia eminentissimum sidus semper fulsisti, etiam si ad gloriæ tuæ æmulorum perniciem, majestati tuæ assentari videar, dum vera loquor, loqui non pudet. Nec puduit pariter aperta voce mutire, & in media urbis & orbis terrarum, ac universalis ecclesiæ sacrosancta area propalam bonos extulisse, de fide catholica bene meritos commendasse, Christiani nominis hostium domitores aliis prætulisse, reliquos vero sibi tantum natos principes, ut ajebat divinus ille Plato, silentio præteriisse, claisque tuis facinoribus intentos ad hanc sanctissimam expeditionem maxime necessariam invitasse & provocasse. Accipe igitur, augustissime princeps, subditi tibi addictissimi, homagiique tibi debiti lucubratiuncnlam hanc qualemcumque, quam coram tuo & aliorum principum solio, te absente, ac si præsentem fuerim intuitus, non intempestive habui. Et quia coram tanto confessu ineptias meas vesane fortassis prodere sum ausus, nunc in lucem edere majestati etiam tuæ easdem temere, reverenter tamen dicare non sum veritus, sciens in Christi negotio præsentaneo morem tibi gessisse, & votive tibi fuisse obsecutum, dum non immerito ab omnibus recte sentientibus regum exemplar Christianorum, ut es, & haberis & judicaris, cujus propterea omnes Dei causam, teque causæ ejusdem causidicum appellant, tutorem prædicant,

& ecclesiasticæ colunt libertatis assertorem. Oratione igitur nostra, quando quid otii aut curarum vacatio acciderit, rex sacratissime, intende prospere, procede & regna, non isthic tantum, sed in medio illo orbis terrarum & Josaphat umbilico, ibique, ubi Christus mortem nostram moriendo destruxit, ubi & vitam resurgendo reparavit, quo ipsum rursus supremum judicem venturum speramus, pro acquirenda tua Jerusalem, pro visendo Calvariæ loco, pro colendo vitæ nostræ sepulcro, pro adorando, jam a regibus fidei nostræ primitiis adorato, præsepio, castrametare, & sacratam precioso sanguine humum deiferam tuis tentoriis fode. Extensis autem in Hierosolymitanis arcibus tuis aquilæferis, alteram altera Jerusalem facile consequeris. Alteram inquam, cujus non petra solidata, sed lapis angularis est Christus, quique in una crucifixus apparuit, in altera glorioſus manet in sæcula, comitaberis rex regem gloriæ: constituet te supra multa longe majora, qui in pauca te fidelem & catholicum adinvenit. Et denique, ne prolixius vagari videar, quam ipsa rei series expoſcit, tu, qui inter ceteros sacro chrismate unctos reges solus catholicus, & non ab re, nuncuparis, fidei catholicæ ac tuum nomen & ditionem, dum datur occasio, ut solitus es, extende, amplia, dilata, ne (quod Deus avertat) quando diutius oppressis Christianis suppetias feramus, suppetiis præsertim nobis opus sit, vicino jam hoste acerrimo perterritis. Vale, regum optime, diuque vive regnorum amœnitate felicissimus. Romæ ex ædibus reverendi domini mei cardinalis Arborensis undecimo Kalendas Julii, anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo decimo tertio, pontificatus domini nostri Leonis papæ decimi anno primo.

Nihil impossibile erit vobis. Matthæi XVII.

17. Ascensurus ad superos, unde venerat, servator noster Jesus, beatissime pontifex, missurus pariter athletis suis paracletum Spiritum, quo totius orbis accolas aggredi, invadere & expugnare non formidarent: *Si habueritis*, inquit, *fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Cujus firma veræ fidei institutoris pollicitatione confisus, tantorum patrum qui hoc ipso in loco ante me verba fecerunt, quorum ego corrigiam calceamenti nedum solvere, verum deosculari videor minus dignus, auctoritatem, doctrinam, gravitatem prægrandes bonarum artium & eloquentiæ torrentes admiratus, nihil de hac omnium celeberrima per glorioſæ memoriæ Julium secundum indicta, nihil de aliis per alios sanctitatis tuæ prædecessores celebratis synodis, cum tot & tanta, tamque luculenter & copioſe dicta sint, disserendum putavi, nisi ut jam tandem uberrimum aliquem fructum tanti ovium Christi satagentissimi pastoris, tantarumque ovium secundus consessus, ex hoc sacro Dei ovili fecundet, pullulet, pariat, & contra immanissimos fidei nostræ hostes, contra Christiani sanguinis sitibundas feras, contra patrimonium Christi tyrannice occupantes, arma lucis induti, Christianorum arma convertamus. Et licet Modrusiensis præsul in proxime habita sessione, & Lucensium primo, Florentinæ deinde reipublicæ, postremo serenissimi Poloniæ regis oratores insignes in reverentia tibi & regis sui & gentilium tuorum nomine exhibita, de hujusmodi bello suscipiendo multa sapientissime disseruerint, quia tamen paucis tanta complecti nequiverunt, quin plura aliis recensenda reliquerint, ut eo libentius communi Christianorum jacturæ consulatur, quo instantius periculum formidandum est: utque ea omnia, & si pluries repetita, balbus ego & hebes, ac ab omni dicendi genere immunis, paucis absolvam, vosque desidiosi & segnes, jamjam expergiscentes, non ingrata audire, & audita exequi possitis, Gabrielis precе solita Deiparæ nostræ præsidium imploremus: Ave Maria, &c.

SESSIO VII.

Nihil impossibile erit vobis.

Verberabat jam tertio, cui insidebat, asinam Balaam, beatissime Christiani gregis animarum protomedice, quia quo vellet herus, nollet asina, obvii angeli expaveſcens gladium, iter facere. Aperuit dominus os asinæ conquerentis, & contra nutum Dei verberantis Balaæ oculos divino fulgore lustravit, ut quod humano capite erat delicturus in Deum, asellæ verbis a labris angeli jussa capesseret, jubentem adoraret, ejusque nutui pareret. Quid mirum ergo? Quid, qui dudum ante locutus est in igne, in rubo, & nunc in asina, loquatur in me Deus? & ab eo quem rectum reris tramitem, tibi deviare consulat, labia mea aperiens, ut os meum annuntiet laudem suam? Reris profecto, ni fallor, verum iter proficisci, si jam restituto & aucto B. Petri patrimonio, pacato aliquanto Italiæ tumultu, compositis demum Christianorum principum nonnullis simultatibus, daretur Turcarum rabiem exinde frenatum iri. Sed ubi periculum majus intenditur, ut ajebat in sacro Lugdunensi concilio prædecessor tuus Gregorius, ut tu, decimus, ibi procul dubio plenius esse consulendum censeo. Instat Turcarum gladius faucibus nostris, & nos ejus acumini colla submittimus: obrepit litora, & ad auratos recessus illecebris educati comprimimur. Depopulatur oppida, vastat agros, grassatur in compitis, & nos segnitie marcescimus. A propriis laribus evellimur, retrudimur ad hos qui extant, sacros penates. Illi igne, ferro, tormentis in universam undequaque Christianam rempublicam: nos in nosipsos sævientes, illis ad nostrum interitum opitulamur. Nos ut parva tueamur, amittimus magna: illi, ut majora sibi posterisque suis relinquant hereditaris monumenta, grandia quæque sua, ne discordia dilabantur, floccifaciunt & parvipendunt. Ita ut si invictissimus ille Ferdinandus Hispaniarum sceptra feliciter tenens, vitæ umbratilis amator extitisset, tantum Granatæ regnum, & quasi totam illam Bæticam provinciam, in occiduo nostro octingentis ferme annis a Mauritanis occupatam, in veri Dei cultum ac ditionem suam venire minime coegisset: ut quod in oriente aliorum principum inertia orthodoxæ ditioni per infideles obtruncatum est, id ipsum catholicus princeps catholicæ fidei & sibi ipsi in occidente restitueret. Reminiscens divini verbi, si contra fidei hostes fide & armis dimicandum erat, nihil formidandum, nihil impossibile futurum auspicabatur. Si his igitur armis contra inermes dimicandum nobis est, & nihil impossibile erit nobis: aggrediamur nobis debitam provinciam, amplectamur omnium san-

SESSIO VII.

ctissimam expeditionem, irruamus in perterritos hostes, jam sectæ suæ, secundum eorum prophetiam, finem pertimescentes, quæ sexcentis circiter annis post salutiferum virginis partum incepisse, & secundum astrorum peritos, brevi finienda esse perhibetur; in tali asserentes signo initium habuisse, ut diu durare posse impossibile sit, aut supra naturam magis, seu ob peccatorum nostrorum demerita. Quod ab Alionoto regis Armeniæ fratre facile comprobatur, dum in orientali scribens historia, esse apud Mahumetanos hostes indubiam prophetiam, cujus prætextu ad annum millesimum quingentesimum a Christi ortu duraturam eorum sectam, pro comperto asseverat. In isto obiter centum annorum curriculo, quorum jam tertium cum decimo supputamus, deleri radicitus tantam superstitionem, si non negligimus, si otio non torpemus, aut negotio non dissidemus, ambigendum non est. Lex enim & prophetæ eorum usque ad Joannem Medicem, qui infecta terrarum orbis membra abscindet, diruet, & ut leo rugiens devorabit. Quæ omnia licet aliter se haberent, quam futura prænuntiamus, urget tamen necessitas, impellit ratio, cogit & hortatur nos ipsa nostra jam imminuta respublica. Nam ante Eubœæ & Aulonis incendium, dum senatus Venetus nobis arx Christiana & propugnaculum extitit, mare illud piratis omnibus & grassatoribus vacuum audivimus. Redactis tamen in miseram Turcarum servitutem Eubœa & Aulone, liber eis ad nos patet aditus. Novit quæ loquor, signifera illa immortalis memoriæ Julii secundi cataphracta quadriremis, ab hostibus haud dudum prope Corsicam expilata & direpta. Expertæ sunt, nec multo post, tres aliæ catholici regis validissimæ triremes, & introclusi Christiani, sui nominis hostium efferatam sævitiem. Quarum vexillis, proh dolor, velut pisces hami esca, ceteros maria sulcantes Christicolas, ni Deus avertat, deglutient, discerpent, devorabunt. Sensit quæ recolo, felicis recordationis Sixtus quartus, qui tunc Ferdinando Parthenopeo regi, sacri collegii & subditorum ecclesiæ communi pecunia adjutus, maximo terrestri exercitu contracto, instructa cum apostolico legato munitissima classe, suppetias misit. Quia trajecto ex Aulone Adriatico sinu, & expositis in Apuliam haud exiguis militum copiis, tanto impetu Hydruntem ejus regionis metropolim oppugnare adortus est quidam Mahumeti Ottomani dux impiger, ut paucis paulo post diebus transactis, nemine interim ante suppetias Sixti succurrente, illam vi ceperit, omnique crudelitatis genere in ea fit debacchatus, & archiepiscopo pontificalia paramenta induto, cum clero & civibus in ecclesia trucidato, sacris omnibus profanatis, prostitutis virginibus, junioribus cum pueris Byzantium in lugubrem captivitatem transmissis, magnam utrique Siciliæ jacturam, sed & maximum toti Christiano orbi terrorem incussit. Nam si præter suppetias ipsas ecclesiæ, divinum auxilium tunc nobis præsto non fuisset, quo imperantis Mahumeti mors, & inter filios discordia intervenerat, actum erat de his quæ extant, Europæ angustiis: quia formidandum nobis esset, quod illud incendium latius fuerat diffundendum. Sed quos sub ipsius pretioso sanguine mercatus est Christus, noluit periclitantibus suæ subventionis penitus deesse subsidium. Tacco quot idem Mahumeus, vivente nunc Turcarum tyranno longe mitior & humanior, a nostris manibus suo imperio, regno subdiderit. Nam præter Pontum, Bithyniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam, Pamphyliam, Lyciam, Cariam, Lydiam ac Phrygiam, regna, provincias, urbes insignes, totum fere Hellespontum adussit. Peram & Mitylenem Januensium colonias diripuit, Peloponnesum invasit, ipsisque Achajæ, Acarnaniæ, Epiri, majoris Macedoniæ Christianis populis non pepercit. Raxiam pariter & Servium provincias, ac quidquid ab Hadrianopoli, Savumque & Danubium amnes interjacet, suæ ditioni adscripsit, & a nostra abstulit. Valachi eapropter timore perculsi, pro majori parte ad ipsum defecerunt. Bosinam postmodum obrepens, velut horrenda tempestas, Cerbereis faucibus exhausit usque adeo, ut senes & infantes, quorum ætati indulgendum; feminas, quarum sexui naturæ lege parcendum erat, cetcrosque locorum incolas in plateis concatenatos, ceu boves exscerari, mactari, dilacerari canino ritu nefarie jusserit. Illinc Sinopem & Trapezundam, vetusta nostrorum monumenta majorum, suæ feritati subegit. Ipsam denique Byzantium Constantini urbem augustam sub fide fœderis quiescentem (ac si ab infidelibus fides, ab immanissimis pietas, a perfidis hostibus vita speranda esset) machinis & tormentis extemplo & inopinate oppressam vi cepit, ejusque universa plebe venumdata, & in atrocissimam servitutem subacta, expugnavit, diripuit, aduss it. Et ut nobilitatem omnem penitus deleret, ac indigenæ nobiles Christi milites ingenui, sub ficta libertatis spe frustrarentur, sævus ille canis eosdem jam libertate donatos repente obtruncari præcepit.

Nostra, nostra, inquam, hæc, non proavorum tempestate accidisse comperimus: & si jamjam per caritatis alumnum, maximeque reverendissimum Hungariæ cardinalem, quem interea & sanctissime quidem, pro te & sacrosancta ista sede, omnium sanctissimæ legationis officio fungi statuis, imminens Turcarum imperatori, procella non retunditur & propulsatur; vereor, pater beatissime, vereor, patres amplissimi, ne dum absenti hinc Hungariæ & Poloniæ calamitati non consulitur, nostrarum præsentaneam formidemus, imo (quod absit) deploremus, lamentemur, patiamur. Sed quid in externis, ut ita dicam, enarrandis tempus contero? Nosti, pater beatissime, Coclearium oppidum Valentini litoris, Capritanum castrum Arborensis marchionatus, & alia utriusque Hesperiæ & insularum maris nostri maritima loca, quæ nostri nominis hostes, circumventores & piratæ propalam assidue depopulantur. Pensita, oro, quanti te, quanti sacrosanctam istam sedem, quanti faciant ceteros Christianæ reipublicæ primores intestinis bellis laborantes, qui nostri usque dominii præcordia penetrare non expavescunt: quorum contagiosam pestem si per Africæ fines Ferdinandus noster non compescuisset, irruissent enimvero in nos, & ceu dudum fecerunt, huic sacræ Lateranensi basilicæ, igne suppositio tunc dilapsæ, nunc minime pepercissent. Noverunt tamen ejus potentiæ scintillam Melhila, Auzauum, * Busia, Tripolis, civitates perpulcræ, Mazarquibir, & alii portus celeberrimi, quibus rex ipse alter Hannibalis * annulus, nobis vero nostri & Romani sanguinis vindex & ultor est. Ladislaum etiam Hungariæ regem serenissimum, Christianæ religionis athletam

ANNO CHRISTI 1513.

tam & ducem ſtrenuum, ne ſilentio præterea-
mus, ſuis tantum regni primatibus comitatum,
innumeram ſæpe hoſtium multitudinem aut pro-
fligaſſe, aut dum noſtra ambire ſtudebant, ſua
propria reliquiſſe, tergaque & vitam noſtrorum
manibus ſæpius dediſſe, non dubitamus. Em-
manuelem pariter Luſitanorum regem, fidei no-
ſtræ ſidus præclarum, orientis viſcera noſtris a
Gadibus uſque auroram & Gangem penetraſſe,
fidei expertes vexillo crucis inſigniviſſe, paga-
nas gentes domuiſſe, in ditionem noſtram veni-
re coegiſſe, nemo noſtrum ambigit. Sigiſmun-
dum præterea Poloniæ regem, aſſiduum & acer-
rimum infidelium domitorem, contra Tartaros
& alios hoſtes convicinos dimicantem, maximam
reportaſſe victoriam, perennis memoriæ Julio ſe-
cundo & ſacroſancto huic collegio, cujus tu præ-
cipuus archidiaconus & colendus collega tunc
exiſtebas, denuntiatum eſt. Quo in conflictu ſu-
pra quadraginta hoſtium millia cæſa fuiſſe, pro
comperto habemus. Etſi, o utinam jam datum
eſſet ſolam tantorum principum manum in veros
hoſtes converti potuiſſe, credidiſſem profecto de
te, Leo maxime, eorumdem regum impenſa il-
lud prophetici pſalmi dictum: *Dominabitur a ma-*
ri uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos
orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, &
inimici ejus terram lingent. Et adorabunt eum om-
nes reges, & omnes gentes ſervient ei. Tu vero,
qui ſummi Dei geris vices in terris, quique
Chriſti tunicam, ſciſſuræ jam proximam, incon-
ſutilem, ut erat, præſervaſti, univerſaliſque ec-
cleſiæ cardines & principes, ut olim manus do-
mini apoſtolorum principem a fluctibus, ne mer-
geretur erexit, tu quoque in hac lacrymarum
fluctuoſa valle, ne diſſenſionis turbine obrueren-
tur, erexiſti, evocaſti, oveſque ipſas tuas, vo-
cem tuam audientes, paſtoris boni veſtigia &
verba ſecutus, ad te traxiſti: quandoquidem du-
dum ante oves exiſtens, prædicebas: *Cum exal-*
tatus fuero, omnia traham mecum. Traxiſti, in-
quam, domine, omnia ad te, quando quæ ab-
erant ab ovili oves, jam paſtor effectus attrahis,
foves, amplexaris, ut villicationis tuæ rationem
redditurus, Dei verba dicas Deo: *Quos mihi de-*
diſti, non perdidi ex eis quemquam. Attrahe pa-
riter & convoca religionis noſtræ ſæculares prin-
cipes, compone eorum ſimultates: largiantur te
duce unius ſaltem triennii ſanctiſſimas inducias
Deo, quæ mediocri amico etiam non efflagitan-
ti darentur, ut rixis tandem particularibus ſe-
datis, majus & validius copiarum corpus efficia-
mini: quia nullum robur tam firmum atque ſo-
lidum, quod diviſum non debilitetur, non ca-
dat, non diſſipetur. Ignis in ſtipites ſegregatus
extinguitur: domus in lapides diviſa corruit:
navis in tabulas diſciſſa demergitur: *Omne re-*
gnum in ſeipſum diviſum, ut ajebat legislator no-
ſter, *deſolatur.* Chriſtianis etiam principibus in-
ter ſe diſſidentibus, prolabitur funditus Chriſtia-
na religio: & denique nihil eſt, quod concor-
dia non conſtet, cadat diſcordia. Pariat ergo
concordes animos concors fides, & concordibus
membris te ſanctiſſimum amplexantibus caput,
expergiſcere in Dei ſubſidium, obliviſcere po-
pulum tuum & domum patris tui. *Excita, domi-*
ne, potentiam tuam, & veni. Succurre miſeris
exploſis Chriſticolis, qui te præſtolantur. Con-
ſule renatæ labenti religioni, *omnes amici ejus*
ſpreverunt eam, & non eſt qui conſoletur eam ex
omnibus caris ejus. Audi dominum, qua te de
cauſa in hunc terrarum orbem miſerit, & qua,
delendæ præſertim Maumeticæ ſectæ tempeſta-

Pſalm. 71.

Luctuoſa

Joan. 12.

Joan. 18.

Luc. 11.

Pſalm. 79.

Thren. 1.

A te, oves tuas tibi credidit. *Ut conſolarer*, in-
quit, *omnes lugentes Sion, & ponerem conſolatio-*
nem lugentibus Sion. Tuo nempe gladio fretus:
Convertam, ait, *luctum eorum in gaudium, &*
conſolabor eos, & lætificabo a dolore. Hac prop-
terea ipſi fide ſecuri, Converte, clamitant, lu-
ctum noſtrum in gaudium: *nam via Sion lugent,*
quia non ſunt qui veniant in ejus levamen, &
ipſa oppreſſa eſt amaritudine. Tria enim hoc uno
nondum exacto anno, ut hanc conſolationis ſpem
jam brevi complendam facilius crederemus & in-
tueremur, operata eſt in te Dei omnipotentia
maximi, dive Leo: mirabilem, primum, tuam
mediis ab hoſtibus libertatem, non hominum,
ſed Dei manu donatam: deſperatam, alterum,
B in proprios lares & patriæ amplexus reductio-
nem & receptionem: reliquum, quod non ab
re, nec niſi (ut ego ipſe vidi, vidi, inquam,
immeritus: vidi, & qui vidit, teſtimonium per-
hibuit; & ſcitis patres, quia verum eſt teſtimo-
nium ejus) vere divina providentia factum cen-
ſendum eſt, quod te ſacerrimus iſte ſenatus ex
tot tantiſque patribus, tibi ætate majoribus,
meritis & vitæ integritate paribus, juniorem in
ſenem, fratrem, & ut ita dixerim, filium in
patrem, collegam in dominum, in Petri ſucceſ-
ſorem, in ſummum ſacerdotem, in Chriſti vica-
rium elegerint, aſſumpſerint, adoraverint, ut
C hanc ſcilicet ſanctam provinciam aſſumere, aſ-
ſumptam proſequereris, & longo ſaltem tempo-
ris intervallo longævus perficeres, perfectam pa-
cares, & Chriſtiano dogmate inſtitueres, ac ceu
leo rex quadrupedum, tu alter Leo hominum
non alter rex tantum, ſed regum rex, & orbis
terratum monarcha effectus, alias oves quas ha-
bes, quæ non ſunt de hoc ovili, ad tuum ovile
reduceres, alliceres, revocares. *Accingere ergo* Pſal. 44.
gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime: nam &
tu duos gladios habes, ſpiritualem ſcilicet &
temporalem. Altero igitur evaginato, altero in
vaginam repoſito, in hoſtes irrue, quia nihil
impoſſibile erit tibi. Vinces profecto, quia vi-
cit Leo. Aggredere certamen gloriæ, ubi qui 2. Tim. 1.
D legitime certaverit, coronabitur. Diſſolve com-
pedibus mancipatos, aſſere pedicis aſtrictos, au-
fer vinctis manicas, audi noſtrorum lugubres
ululatus, excogita miſerandos gemitus, penſita
lacrymarum & ſanguinis profundos torrentes,
perpende flebiles ſingultus. Volve tecum ani-
mo, quot nefandas ſtrages, quot ſanguinolen-
tas cædes, quot incendia, quot excidia Chri-
ſtianorum, quot Dei noſtri templa incenſa, di-
ruta, profanata, & ceu proſtibula ſpurcata exi-
ſtima. Miſerere noſtræ Chriſtianæ reipublicæ
hanc ſacram ſynodum appellantis, vociferantiſ-
que: *Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos* Job. 19.
amici mei. Fer illis opem, diſcerpe ergaſtula,
vindica captivos, manumitte concatenatos. Ec-
E ce te invitat rex propheta, *Dirumpamus*, ait, Pſalm. 2.
vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipſo-
rum. Deduc eos ad tuum & domini jugum ſua-
ve, quia cadent. *Cadent enim a latere tuo mille,* Pſalm. 90.
& decem millia a dextris tuis. Et unum interea
excogita pontificum feliciſſime. Si nunc atrociſ-
ſimæ Turcarum ſiti minime obſimus, quo in
ſtatu nos, quo in ambiguo poſteros noſtros,
ad has Europæ rimas compreſſos, ſumus relictu-
ri? Et ſi nihil impoſſibile erit nobis, contra
patrimonium Chriſti occupantes, contra fidei no-
ſtræ hoſtes, contra inimicos crucis arma ſuma-
mus. Ad quod etiam electionis vas nos horta-
tur, dicens: *Perſequimini inimicos crucis, quo-* Philipp. 3.
rum finis interitus eſt. Si ergo interitus, au-

SESSIO VII.

Iſa. 61.
Jerem. 31.

Thren. 1.

SESSIO VII.

deamus, certa Pauli ſponſione ſecuri. Tuque beatiſſime pontifex, quem item ſacroſancta hæc ſynodus appellat, obteſtatur, & in prophetæ verbis proclamat: *Tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi*: cujus ductu & auſpicio Chriſtiana religio reviviſcit, nitere, ut te duce, qui bonitate inſignis, ſapientia præcipuus, providentia circumſpectus, præpotens armis, auctoritate gravis, conſilio & rerum experientia pollens, Chriſtianæ reipublicæ primus & caput es, ſit una fides, unum baptiſma: denique, ut es unus paſtor, ſit unum ovile: ut hac orbis machina ſub illius qui paſtor bonus eſt, bacillo, fide & ditione introducta, quam ipſe mercedem copioſam in cælis pro fidei noſtræ retributione ſpopondit, eam ipſi operibus aſſequamur. Dixi.

Pſal. 15.

SESSIO VIII.

SESSIO VIII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, indictione prima, die vero Lunæ decimaſeptima menſis Decembris, celebrata fuit octava ſeſſio concilii generalis in ſacroſancta baſilica Lateranenſi, præſente & præſidente ſanctiſſimo domino noſtro Leone papa decimo. Et fuerunt præſentes infra ſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, generales ordinum, oratores principum, & illuſtriſſimi domini, ac in ſacra pagina & utraque cenſura doctores celeberrimi, videlicet:

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Reverendiſſimus dominus Bernardinus Sabinenſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Tiburtinenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales,

Reverendiſſimus dominus Franciſcus tituli ſanctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendiſſimus dominus Hadrianus tituli ſancti Chryſogoni.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ, Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Carolus tituli ſanctæ Cæciliæ.
Reverendiſſimus dominus Chriſtophorus ſanctæ Praxedis.
Reverendiſſimus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli S. Sabinæ, de Saulis.
Reverendiſſimus dominus Laurentius tituli ſanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Federicus de ſancto Severino, ſancti Angeli.
Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Alphonſus ſancti Theodori.
Reverendiſſimus dominus Matthæus ſancti Angeli Gurcenſis.
Reverendiſſimus dominus Julius ſanctæ Mariæ * de Navicula.
Reverendiſſimus dominus Innocentius ſanctorum Coſmæ & Damiani

* in Dominica.

Patriarchæ & aſſiſtentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus epiſcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Claudius Maſſilienſis epiſcopus Chriſtianiſſimi Francorum regis orator.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenſis archiepiſcopus, orator regis Poloniæ.
Reverendus pater dominus Bertrandus epiſcopus Adrienſis & orator ducis Ferrariæ.
Reverendus pater dominus Dominicus epiſcopus Aquenſis, marchionis Montiſferrati orator.
Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Robertus archiepiſcopus Rheginus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Conſanenſis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reatinus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Taurinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulteranus.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Jadrenſis
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Monembaſienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborenſis.

Re-

Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Gabriel Barensis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolonensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.
Reverendus pater dominus Lactantius Suanensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Andreas Ansarensis,
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Justinopolitanus.
Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicensis.
Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
Reverendus pater dominus Joannes Sarsinatensis.
Reverendus pater dominus Joannes Tudensis.
Reverendus pater dominus Martinus Zarnensis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenensis.
Reverendus pater dominus Hugo * Rhegiensis.
Reverendus pater dominus Aloysius Iporiensis.
Reverendus pater dominus Marinus * Minerviensis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriaticensis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomensis.
Reverendus pater dominus Robertus Civitatensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marsicanus.
Reverendus pater dominus Christophorus Cæsanetensis.
Reverendus pater dominus Theseus Recanatensis.
Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinensis.
Reverendus pater dominus Michael Archensis.
Reverendus pater dominus Joannes Eluensis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusinus.

A Reverendus pater dominus Antonius Urbinatensis.
Reverendus pater dominus Andreas Lausanensis.
Reverendus pater dominus Sixtus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Marcus Senogalliensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
Reverendus pater dominus Baptista Vinciensis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Æsinus.
B Reverendus pater dominus Nicolaus Corsulensis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licionsis.
Reverendus pater dominus Hercules Urbevetanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignianensis.
Reverendus pater dominus Galesius Bellunensis,
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinensis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonensis.
C Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Calvensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Squilatensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Aquinatensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Josue Esculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
D Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Marius Urgentinus.
Reverendus pater dominus Benedictus Chiensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacensis.
Reverendus pater dominus Andreas Literensis.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricensis.
E Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Blasius generalis Vallis umbrosæ.
Reverendus pater dominus Petrus Camaldulensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebastiensis.
Reverendus pater dominus Joannes sancti Sebastiani extra Urbem.

Re-

SESSIO VIII. Reverendus pater dominus Nicolaus ſancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Hilarius præceptor ſancti Spiritus,
Reverendus pater dominus Thomas generalis ſancti Dominici.
Reverendus pater dominus Bernardinus ſancti Franciſci.
Reverendus pater dominus Ægidius, eremitarum ſancti Auguſtini.
Reverendus pater dominus Angelus ſanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illuſtres domini.

Illuſtris dominus Maria Sfortia, & illuſtris dominus Albertus Pius de Carpi, & Antonius Jaba, ſereniſſimi Maximiliani electi imperatoris oratores,
Magnificus dominus Ludovicus de Solier Chriſtianiſſimi regis Franciæ orator.
Magnificus dominus Hieronymus de Vich catholici regis Ferdinandi Aragonum orator.
Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Benſo de Alvenſchn, & Joannes Bencelvil, oratores illuſtris domini Joachim marchionis Brandeburgenſis electoris imperii.
Magnificus dominus Petrus Landus orator illuſtriſſimi dominii Venetorum.
Reverendus pater dominus Marinus Caracciolus, protonotarius apoſtolicus, orator illuſtriſſimi domini Maximiliani Sfortiæ ducis Mediolanenſis.
Oratores dominii Florentinorum.
Magnifici domini Galeottus de Carreto, & Franciſcus Pugilla, oratores illuſtris domini marchionis Montis ferrati.
Dominus Franciſcus de Guidono, orator magiſtri Rhodi.
Illuſtris dominus Galeatius Sfortia.
Illuſtris dominus Joannes Ludovicus marchio Pallavicinus, ac quamplures illuſtres domini, & magiſtri ſacrarum literarum, & in utroque jure doctores celeberrimi.

Fuit celebrata miſſa ſubmiſſa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiſcopum Dyrrachienſem, & habita oratio per dominum Joannem Baptiſtam de * Gargiis militem ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani, quæ in fine præſentis ſeſſionis ponetur. Et cantatis devotis orationibus ac hymno conſueto, Veni creator Spiritus; & litaniis, ac præſtita obedientia, & aliis ceremoniis ſervari ſolitis ſervatis, reverendiſſimus in Chriſto pater dominus Marcus cardinalis de Corneliis cantavit evangelium ſecundum Matthæum, quod incipit: *Simile factum eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit ſeminare*, &c. Et deinde reverendus pater dominus Claudius epiſcopus Maſſilienſis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores Chriſtianiſſimi Francorum regis, dederunt mandatum ipſius Chriſtianiſſimi regis, & juxta illius tenorem adhæſerunt nomine præfati regis ſacro Lateranenſi concilio, & revocaverunt conciliabulum Piſanum, ac petierunt prorogari terminum ad allegandum de juribus ſuper pragmatica ſanctione. Quo facto, reverendus pater dominus Thomas Phædra de

* Gange

A mandato ſanctiſſimi domini noſtri aſcendit ambonem, & legit prædictum mandatum, cujus tenor talis eſt.

MANDATUM REGIS FRANCORUM.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Mediolani, & dominus Genuæ, univerſis præſentes inſpecturis.

Fieri volumus manifeſtum, quod cum cariſſimus conſanguineus noſter Fridericus tituli ſancti Angeli, ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconus cardinalis de ſancto Severino vulgariter nuncupatus, & dilecti ac fideles conſiliarii noſtri, magiſtri, Claudius de Seyſello electus Maſſilienſis, & Ludovicus Forbin dominus de Soleriis, apud ſanctiſſimum dominum noſtrum papam Leonem decimum impræſentiarum oratores, tamquam procuratores noſtri & procuratorio nomine certas promiſſiones, obligationes & ſubmiſſiones fecerint præfato ſanctiſſimo domino noſtro per inſtrumentum publicum, manu venerabilis viri Petri Bembi præfati ſanctiſſimi domini noſtri papæ ſecretarii & notarii apoſtolici receptum, cujus tenor ſequitur & eſt talis.

In nomini domini. Amen.

Univerſis præſentes inſpecturis fiat manifeſtum, quod ſuperioribus annis bonæ memoriæ Julio ſecundo pontifice maximo in humanis agente, ſubdolæ falſæque ſuggeſtiones inimicorum atque æmulorum ſereniſſimi & Chriſtianiſſimi Ludovici Francorum regis apud eumdem Julium uſque adeo invaluiſſent, quod illum adverſus dictum regem obſequentiſſimum filium, & eccleſiæ primogenitum, ex patre, apertum acerrimumque hoſtem effeciſſent. Et licet idem rex, quantum fieri potuit, patienti animo dicti pontificis impetum atque iracundiam tolerare ſtatuiſſet, ſperans aliquando fore, ut ſuæ ſanctitati reconciliaretur, nihilo minus tamen præter opinionem dicti regis evenerit, quod multi eccleſiaſtici, etiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, aliique doctiſſimi & præſtantiſſimi viri, in civitate Piſana ſub nomine concilii generalis convenerint, aſſerentes firmiter, & pluribus coloratiſque rationibus perſuadentes, le dicti concilii congregandi multis de cauſis legitimam poteſtatem habere, accedente etiam ad hoc conſenſu & auctoritate ſereniſſimi Romanorum imperatoris electi, prætenſum concilium Piſanum indixerint, dictuſque rex ex conſilio plurimorum prælatorum & aliorum doctiſſimorum virorum eccleſiæ & nationis Gallicanæ dicto prætenſo concilio Piſano adhæſerit, prælatoſque qui illud legitime congregatum eſſe arbitrabantur, ad prætenſum concilium præfatum ire permiſerit, illudque in terris, regno & dominiis ac ditionibus ſuis continuare paſſus fuerit, & illius decretis & proviſionibus pareri fecerit, non quidem ut ſanctæ ſedi apoſtolicæ aut ſanctæ Romanæ eccleſiæ (quod abſit) maculam aliquam aut ſciſſuram ſchiſmaque inferret, ſed prædictis conſiliis, ſuaſionibus, adhortationibuſque inductus, præſertim quia cauſæ propriæ, per quas ad id faciendum motus fuit, perſonam ejuſdem Julii pontificis a quo, ut præfertur, provocatus ſperat, præcipue concernebant. Cumque poſtmodum præfato Julio pontifice vita functo, & ſanctiſſimo domino noſtro Leone decimo

ANNO CHRISTI 513.

mo in ejus locum ad ſummi apoſtolatus apicem atque univerſalis eccleſiæ regimen aſſumpto, intellexerit præfatus rex ſanctitatem ſuam inſequendo in hac parte geſta præfati Julii, dictum prætenſum concilium Piſanum, tanquam minus legitimum, & a non habentibus poteſtatem indictum, nec non omnia in eo geſta damnaſſe & improbaſſe, & dictum concilium Lateranenſe tamquam rite & legitime indictum, ejuſque omnia geſta & decreta approbaſſe, fueritque poſtmodum per ſuam ſanctitatem, tam per literas in forma Brevis, quam alias diverſimode paterne admonitus, ut a dicto prætenſo concilio, tamquam minus rite & a non habentibus poteſtatem indicto, recederet, & dicto Lateranenſi tamquam vero, indubitato, unico & œcumenico concilio adhæreret, ipſeque rex ſolo religionis zelo atque inſtinctu adductus, ſperans deſideratam univerſalem Chriſti fidelium pacem auſpiciis præfati ſanctiſſimi domini noſtri Leonis papæ decimi præſto adfuturam, ac propediem, favente domino, unanimi Chriſtianorum principum & populorum conſenſu, arma in orthodoxæ fidei communeſque hoſtes convertenda eſſe: conſiderans inſuper, quanti ſit in his & ceteris rebus omnibus ſummi pontificis auctoritas, quam præſertim vitæ munditia atque innocentia comitatur, quæ ſunt in præfato ſanctiſſimo domino noſtro perſpicua, paternis ſuæ ſanctitatis monitis & ſuaſionibus abunde permotus, quippe qui illius auctoritati & ſententiæ potius quam alterius cujuſque mortalium, ſanctius & ſeverius ſemper ſtare judicavit, præſertim ubi ſcandalum eccleſiæ imminet & ſciſſura, pro ſingulari quam erga præfatum ſanctiſſimum dominum noſtrum & ſanctam ſedem apoſtolicam gerit devotionem, veſtigia Chriſtianiſſimorum Franciæ regum prædeceſſorum ſuorum non ſolum imitari, verum etiam, ſi fieri poteſt, anteire cupiens, animadvertens præſertim quod per mortem præfati Julii, omnis odii & ſuſpicionis materia eſt extincta, & quod nonnulli ex prænominatis cardinalibus, nec non imperator electus, qui dictum prætenſum concilium Piſanum indixerant, jam illi renuntiarent, & dicto Lateranenſi adhæſerunt. Hinc eſt, quod in præſentia præfati ſanctiſſimi domini noſtri Leonis papæ decimi, coram nobis notariis & teſtibus infra ſcriptis perſonaliter conſtituti reverendiſſimus in Chriſto dominus Fridericus ſancti Theodori diaconus cardinalis de ſancto Severino vulgariter nuncupatus, nec non reverendus in Chriſto pater dominus Claudius de Seyſello electus Maſſilienſis, ac magnificus & generoſus dominus Ludovicus Forbin dominus de Soleriis, præfati Chriſtianiſſimi Ludovici Francorum regis procuratores ad omnia & ſingula infra ſcripta peragenda ſpecialiter deputati, conſtantibus literis patentibus dicti Chriſtianiſſimi regis ſua manu ſubſcriptis, & ſigillo ſuo ſigillatis ejuſdem regis nomine & mandato, cum ea qua decuit reverentia atque humilitate a dicto prætenſo Piſano concilio penitus diſceſſerunt, illique plenarie renuntiaverunt, ac pure, libere & ſimpliciter ſacroſancto Lateranenſi concilio prædicto, tamquam vero, unico & legitimo, adhæſerunt. Et inſuper procuratorio nomine quo ſupra promiſerunt, quod præfatus rex Chriſtianiſſimus nullum deinceps favorem, nullamque aſſiſtentiam dicto prætenſo concilio Piſano quoquo pacto præſtabit, quinimo quoſcumque in civitate Lugduni, aut alibi in regno, terris & dominiis ſuis, ſub nomine dicti prætenſi concilii Piſani perſiſtentes, infra unum menſem proxime futurum abire faciet; & pertinaciter reſiſtentes, cujuſcumque ſtatus, gradus, dignitatis aut conditionis fuerint, eccleſiaſtici, vel ſæcularis, de facto ejiciet & expellet, ac pro ſchiſmaticis habebit, & contra eos velut tales, ad omne mandatum præfati ſanctiſſimi domini noſtri etiam manu armata, ſi opus fuerit, procedet. Et ulterius promiſerunt præfati procuratores nomine quo ſupra, prænominatum Chriſtianiſſimum regem facturum & curaturum cum effectu, quod ſex prælati & quatuor doctores ſeu graduati ex honorationibus, ex numero eorum qui prædicto prætenſo concilio Piſano interfuerunt, deſtinabuntur ad eumdem ſanctiſſimum dominum noſtrum papam nomine dicti prætenſi concilii Piſani, & cum legitimo mandato per illud pro tempore repræſentantes, tam eorum quam aliorum omnium qui dicto concilio adhæſerunt, nomine facto. Qui prælati & doctores ſeu graduati infra Kalendas Januarii proxime futuri coram ſua ſanctitate perſonaliter comparebunt, dictoque concilio Piſano pure & ſimpliciter renuntiabunt, illudque abjurabunt, & veniam atque abſolutionem a ſua ſanctitate humiliter in forma convenienti, & ſuæ ſanctitati accepta, poſtulabunt, & ulterius dicto concilio Lateranenſi tamquam vero, unico indubitatoque, tam ſuo quam aliorum adhærentium prædictorum nomine, adhærebunt, & ſe incorporabunt; quodque ſi præmiſſa facta non fuerint, præfatus rex nulli eorum qui dicto prætenſo concilio Piſano interfuerunt, aut faverunt, opem, auxilium aut favorem dabit adverſus ſanctæ ſedis apoſtolicæ auctoritatem, quinimo præfati ſanctiſſimi domini noſtri ſententias, decreta & cenſuras contra eos exequi faciet ſuo poſſe, etiam manu forti & armata, ſi opus ſit, abſque ulla ſimulatione vel fraude. Et ulterius promiſerunt præfati procuratores, quo ſupra nomine, quod quamprimum commode fieri poterit, venient aliqui prælati & inſignes viri nomine totius eccleſiæ Gallicanæ cum ſufficienti mandato, qui dicto concilio Lateranenſi adhærebunt & aſſiſtent, quemadmodum ceteræ nationes. Quæ omnia & ſingula prænominati procuratores promiſerunt ratificari facere per præfatum Chriſtianiſſimum regem in bona & ſufficienti forma, cum præinſertione præſentis inſtrumenti, de verbo ad verbum, infra quadraginta dies proxime futuros, ſub obligationibus & ſubmiſſionibus in forma.

SESSIO VIII.

Ego Fridericus diaconus cardinalis ſancti Angeli de ſancto Severino, ita promitto.

Ego Claudius electus Maſſilienſis manu propria ita promitto.

Ego Ludovicus de * Soleriis manu propria ita promitto.

* Soliet.

Ego Petrus Bembus clericus Venetiarum, ſanctiſſimi domini noſtri papæ ſecretarius ac publicus apoſtolica auctoritate notarius, quoniam præmiſſis omnibus ſingulis, dum ſic, ut prædictum eſt, in antecubiculo ſanctiſſimi domini noſtri papæ, atque in ejus præſentia, reverendiſſimorumque dominorum Antonii tituli ſancti Vitalis presbyteri cardinalis Papienſis, & Petri tituli ſancti Euſebii presbyteri cardinalis Anconitani, & Laurentii ſanctorum quatuor presbyteri cardinalis de Pucciis, ac Julii

SESSIO VIII.

ſanctæ Mariæ in Dominica diaconi cardinalis de Medicis, tractarentur & fierent, præſentibus etiam teſtibus ad id vocatis, Philippo Aldimario, Latino de Benaſſais, ac Joanne Lazaro Pulica, & requiſitis, rogatus interfui, eaque ita fieri vidi & audivi, & hoc ipſum publicum inſtrumentum, aliis impeditus negotiis, alterius manu ſcriptum confeci, & in hanc publicam formam redegi, ſignumque meum atque nomen in prædictorum fidem appoſui.

Anno domini 1513. indictione prima, die ſexta menſis Octobris, pontificatus ejuſdem ſanctiſſimi domini noſtri anno 1. ſignatum. Idem B. Hinc eſt, quod nos de dictis promiſſionibus, obligationibus & ſubmiſſionibus, totoque tenore dicti inſtrumenti præſentibus inſerti, ad totum informati, ex certa noſtra ſcientia & regia auctoritate omnia & ſingula in dicto inſtrumento contenta harum tenore laudamus, ratificamus & approbamus, illaque obſervare & attendere, in nulloque contravenire vel facere aliqua ratione vel cauſa promittimus bona fide noſtra, & in verbo regis, ac ſub expreſſa obligatione omnium bonorum noſtrorum præſentium & futurorum. In quorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcripta juſſimus ſigilli noſtri munimine roborari.

Datum Corbeiæ die vigeſimaſexta menſis Octobris, anno domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, & regni noſtri decimoſexto.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Mediolani, dominus Genuæ, univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem.

Notum facimus, quod nos confidentes de prudentia, dexteritate, diligentia & fide cariſſimi & amantiſſimi conſanguinei Friderici cardinalis de ſancto Severino, protectoris negotiorum noſtrorum in Romana curia, & dilectorum ac fidelium conſiliariorum noſtrorum Claudii epiſcopi Maſſilienſis, & domini Ludovici de Soleriis, oratorum per nos deſtinatorum ad ſanctiſſimum papam, coſdem & quemlibet eorum ex noſtra certa ſcientia & auctoritate regia fecimus & conſtituimus, ac per præſentes facimus & conſtituimus noſtros veros & indubitatos procuratores generales & ſpeciales; ita tamen quod ſpecialitas generalitati non deroget, nec contra; ad petendum nomine noſtro & eccleſiæ Gallicanæ, pro qua, quoad hoc, promittimus, a ſanctiſſimo domino noſtro papa & a ſacro concilio Lateranenſi in ſeſſione quæ proxime celebrabitur, aut alias, prout eis videbitur, terminum & dilationem competentem pro dicta eccleſia Gallicana, ut interea poſſint congregari, deputari & mitti aliqui prælati, & aliæ notabiles perſonæ, ad ſe præſentandum in dicto ſacro Lateranenſi concilio, & ibidem ſuper facto pragmaticæ ſanctionis reſpondendum; conſiderato quod antea & in præſentia propter bella & diſſenſiones quæ ſunt in Italia, non fuit, neque tutum eſt iiſdem prælatis & aliis perſonis dictæ eccleſiæ Gallicanæ Romam poſſe accedere, & quod dicta eccleſia Gallicana cum in præſentia congregata non ſit, ad ſe congregandum propter regni magnitudinem, diſtantiam diœceſium & habitationum dictorum prælatorum, nec non propter bella quæ in limitibus regni noſtri geruntur, indiget temporis ſpatio convenienti. Et inſuper ad requirendum a præfato ſanctiſſimo domino noſtro papa, & a ſacro concilio Lateranenſi prædicto, tam noſtro quam dictæ eccleſiæ Gallicanæ nomine, pro qua promittimus, ut præfertur, ne ullo modo velint procedere in facto prædictæ pragmaticæ ſanctionis, dicta eccleſia Gallicana & noſtris procuratoribus & deputatis non auditis, & ad petendum & requirendum de præmiſſis inſtrumentum publicum loco & tempore profuturum & valiturum prout juris fuerit. In quorum fidem præſentes literas manu noſtra ſcripſimus, & ſigilli noſtri juſſimus munimine roborari.

Datum Corbeiæ die vigeſimaſexta Octobris, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo decimotertio, & regni noſtri ſextodecimo.

Louys.

Per regem Robertet.

Quo finito, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus protonotarius apoſtolicus, orator illuſtriſſimi domini ducis Mediolanenſis, ſupplicavit ſanctiſſimo domino noſtro, ne permitteret quod Chriſtianiſſimus rex Franciæ nominaret ſe ducem Mediolani in mandato, attento quod ipſe uſurpaverat ducatum Mediolanenſem, & dictus dux auxilio ſanctæ ſedis recuperaverat: alias proteſtabatur, &c. Ex adverſo reverendus pater dominus Claudius epiſcopus Maſſilienſis dixit illa alio loco & tempore determinari debere. Et tandem dominus noſter reſpondit, quod omnia dicta tranſirent ſine præjudicio. Deinde ſupradicti oratores illuſtris marchionis Brandeburgenſis electoris imperii dederunt mandatum, & id reverendus pater dominus Thomas Phædra legit in ambone, cujus tenor talis eſt.

MANDATUM MARCHIONIS Brandeburgenſis.

Dei gratia Joachim marchio Brandeburgenſis, ſacri Romani imperii archicamerarius, princepſque elector, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum & Sclavorum dux, burgravius Nurembergenſis ac Ruſſiæ princeps, univerſis præſentes literas inſpecturis, amicabile obſequium, ſalutem, favorem, & complacendi animum affectuoſum.

Ad hoc nos omnipotens Deus in membrum & unum de catholicæ eccleſiæ columnis, meritis licet inſufficientibus, conſtituit, ut ejus mandatis ad extremum parere etiam dignoſcamus atque cupiamus. Cum igitur felicis recordationis Julius papa ſecundus, cujus, & non minus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis moderni pontificis, laudes tacere nequivimus, ſacrum Lateranenſe concilium, ad eccleſiæ ſanctæ Dei, ad Chriſtianæ reipublicæ augmentum, extinctionem hæreſis, reformationem morum, ac communem Chriſticolarum pacem tractandam indixerit: verum quia pluribus innumeriſque negotiis prædiți, ac varia propter itineris diſcrimina, hujuſmodi concilio perſonaliter ad præſens intereſſe minime valemus, propterea præſentibus conſiliariis & oratoribus noſtris fidelibus nobis dilectis, venerabilibus ac magnificis dominis Enttelvvolfſo de lapide equiti aurato, capitaneoque noſtro, Buſſoni de Alveſtent juris doctori, ac eccleſiæ Magdeburgenſis canonico, Joanni Blanctenfeldo doctori, Teutonicorumque ordinis Pruſſiæ in Romana curia procuratori

gene-

NO STI

generali, conjunctim & divisim, melioribus quibus possumus & debemus modis in mandatis tradidimus atque commisimus, eos etiam constituimus, illisque ut nostris oratoribus impræsentiarum committimus atque mandamus, quatenus præsenti Lateranensi concilio, sancte & rite indicto ac convocato, nostro nomine, quantum per eos fieri poterit, interesse, in illoque comparendo actus & processus concelebrare, causas tractare, omniaque alia agere ac determinare, quæcumque celebrationi Lateranensis concilii interveniunt, proponenturque: nec non quæ necessaria & opportuna universali reformationi, fideique augmento videantur, & si speciale mandatum exegerint, & majora essent expressis, nosque ipsi, si præsentes essemus, validiori modo facere possemus, cum omnibus clausulis, juramentis & obligationibus necessariis, & quibus efficacius fieri potest, valeant. Promittentes ratum, gratum & validum omni in loco & tempore perpetuo habere, quidquid in prædictis & circa prædicta, & quodlibet eorum, per præsentes nominatosque nostros consiliarios & oratores actum concluſumque fuerit. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum præsentes nostras literas ac constitutionis mandatum sigilli nostri appensione duximus roborandum, sub anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, penultima die mensis Septembris.

Quo perlecto, magnifici domini oratores marchionis Montisferrati superius nominati dederunt mandatum, quod etiam fuit lectum per eumdem dominum Thomam Phædram in ambone, cujus tenor talis est.

MANDATUM MARCHIONIS Montisferrati.

Guillelmus marchio Montisferrati, sacri Romani imperii princeps, vicariusque perpetuus.

Cum pro majorum nostrorum & cujuslibet Christiani principis more, reverendum in Christo patrem dominum Dominicum de Schilivis episcopum Aquensem, ac magnificos dominum * Galeottum de Carreto, & dominum Franciscum Galeot- gillam, cum * Pugellani, juris utriusque doctores, consiliarios & oratores nostros ad sanctissimum dominum nostrum Leonem papam decimum pro obedientia & reverentia suæ sanctitati præstanda nuper destinaverimus, accepimus septimam Lateranensis concilii divinitus convocati, universalem repræsentantis ecclesiam, imminere sessionem. Ne igitur ab dominico ovili, cujus non spernendum membrum sumus, tamquam vagi aberrare, & inconsutilis vestis domini & salvatoris nostri Jesu Christi temerarii & improbi laniatores judicemur, ipsam in primis universalem synodum Lateranensem per sanctæ memoriæ Julium secundum in Spiritu sancto legitime & canonice congregatam, atque alias antecedentes sessiones, in quibus universalis ecclesiæ & totius reipublicæ Christianæ bono actum est, approbantes, omnibus melioribus modo, via, jure, forma & causa, quibus melius & efficacius de jure facere possumus & debemus, vice nostra reverendissimo in Christo patri domino Marco tituli sanctæ Mariæ in Transtiberim presbytero cardinali Senogallensi, protectori nostro, nec non præfatis, reverendo episcopo * Dominico ac Galeotto & Francisco oratoribus nostris, & cuilibet eorum in solidum, tenore præsentium demandamus, quatenus instanti septimæ sessioni nec non omnibus & singulis deinceps in præfato sacrosancto concilio Lateranensi faciendis & peragendis nostro nomine assistant, seu alius eorum assistat, eaque omnia & singula peragant, seu peragat, quæ per nosipsos exhiberentur & agerentur, si præsentes adessemus, & quæ ad dignitatem, amplitudinem & exaltationem personæ sanctissimi domini nostri Leonis decimi pontificis maximi, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac sacrosancti Lateranensis concilii, exhibenda merito esse conspexerint. Dantes & tribuentes præfato reverendissimo domino Marco cardinali Senogallensi, nec non oratoribus nostris præfatis, & cuilibet eorum in solidum, amplam facultatem, auctoritatem & bailiam, omnia & singula sanctæ Romanæ ecclesiæ & Christianæ religionis bonum & salubrem statum tangentia, in præfato sacrosancto Lateranensi concilio tractanda & peragenda, approbandi, & jurejurando, si opus fuerit, firmandi nostro nomine. Promittentes in verbo veri & catholici principis, omnia & singula ab eodem domino Marco cardinale Senogallensi, nec non oratoribus nostris præfatis, seu eorum aliquo, nostro quo supra nomine, tam verbo quam scriptis, in præmissis & circa præmissa peragenda approbaturos, eaque rata & grata in perpetuum habituros. In quorum fidem & testimonium præsentes nostras literas fieri, nostrique sigilli robore communiri jussimus.

SESSIO VIII. * Aquen.

Datum * Tridini die undecimo Decembris millesimo quingentesimo decimotertio, * Trident.

Antonius.

Quo finito, dominus Marius procurator concilii dedit quamdam supplicationem sanctissimo domino nostro tenoris infra scripti, proponens & supplicans, prout in ea. Tenor vero supplicationis talis est.

Beatissime pater, licet provincia Provinciæ, illiusque clerici in quacumque dignitate constituti, ac personæ sæculares semper sedi apostolicæ non minus debitam quam devotam obedientiam præstiterint, illique paruerint, resque & personas ecclesiasticas debita libertate & immunitate frui permiserint, & in eadem defendere & manu tenere conati fuerint: nihilo minus iniquitatis filii, domini Gervasius de Bellomonte præsidens, Petrus de Braudis, Bertrandus Duranti, Petrus Matthæi, Simon de Trabutiis, Guillelmus de Perrerio, Marcellinus Givrivand, Elzianus Rostagin, Joannes * Torvatoris, Antonius de Albis, Stephanus Parisii, nec non reverendi patres domini Augustinus de Grimaldo episcopus Grassensis, ac etiam episcopus Senecensis, Franciscus de Senatro, Tossantius Corriolis, consiliarii curiæ regiæ parlamenti dictæ provinciæ Provinciæ, nec non administrantes justitiam inter laicos per Christianissimum Franciæ regem deputati, parlamentum dictę provincię Provincię nuncupatum, Dei timore postposito, relaxatis debitæ obedientię habenis, ut tyrrannidem plenarie sibi in dicta provincia usurparent, omnia mala tentare, auctoritatem sedis apostolicę nedum parvifacere, sed illam sibi vindicare non erubescunt. Nam etsi literas * Tornatoris

a san-

SESSIO VIII.

a ſanctitate veſtra, ſedeque apoſtolica illius auctoritate, tam ex gratia quam juſtitiæ debito decretas, promptam & paratam executionem habere deceat, prout in eadem provincia perantea ſemper habuerunt, illi tamen, ne illas quiſquam ſine eorum licentia in ſcriptis obtenta, quam annexam appellant, in eadem provincia exequatur, ſub graviſſimis pœnis inhibuerunt. Quin etiam requiſiti pluries illam denegant, ſicque impetrationem literarum apoſtolicarum eodem modo fruſtrantes, quod profecto nil aliud eſt, niſi in hanc ſanctiſſimam ſedem, ſuperbiam ſatanæ imitando, cervicem erigere. Et licet ipſis in clericos, reſque eccleſiaſticas nulla penitus competebat juriſdictio, eccleſias tamen per ſe vel alios, ordinariis inſciis & irrequiſitis, viſitant, numerum deſervientium in illis pro libito minuunt, augent, fructus pro conficta reparatione eccleſiarum ad ſimplicem requiſitionem ſub ſequeſtro detineri jubent, eoſque fructus in manibus eorumdem laicorum deponunt, quouſque ſub hoc confiſto colore uſurpant: cauſas ſpirituales & beneficiales non tantum ſuper poſſeſſorio, ſed etiam poſſeſſorii confiſto colore ſuper titulo audiunt: parteſque quaſcumque, etiam ſi epiſcopali ac cardinalatus præfulgeant dignitate, coram eis, contra omne jus, per fas & nefas litigare cogunt, & ne ad ſedem apoſtolicam recurſum habeant, prohibent; & contrafacientes graviſſimis pœnis per ſubtractionem bonorum temporalium afficiunt. Beneficia vacantia, etiam ſi aliis canonice collata fuerint, per ſe vel eorum nepotes, propinquos & amicos, occupant & occupata detinent, ad manus regias capiunt, annotant, & quos volunt, in eis intrudunt: nec illis, quibus jus in eis vel ad ea competit, propter eorum auctoritatem & tyrannidem, jus ſuum proſequi licet. Quin etiam contra quaſcumque perſonas, quavis, etiam epiſcopali fulgentes dignitate, inquirunt, citant, coram ſe perſonaliter comparere compellunt, procedunt, mulctant & puniunt: computa & rationes quarumcumque perſonarum eccleſiaſticarum, etiam regularium, pro earum dignitate per ſe, ſeu commiſſarios laicos, reddere, & reliqua præſtare coram eiſdem laicis cogunt, ordinationeſque faciunt & indicunt ſuper modo & forma pſallendi ſeu cantandi in choro, ſuper habitu & modo incedendi: quantitates & ſummas pecuniarum pro dictis commiſſionibus a dictis eccleſiaſticis exigunt, & ſub colore reparationis eccleſiarum, commiſſarios laicos mandant ad capiendos fructus beneficiorum, quos multipliciter diſtrahunt, dilaniant, & in proprios uſus convertunt. Et quod nefariſſimum eſt, in majus eccleſiaſtici ordinis dignitatiſque epiſcopalis dedecus & vilipendium, adſtante populi multitudine, per eorum procuratorem fiſcalem, etiam epiſcopos coram eis pro tribunali ſedentibus, nudato capite ſtantes, de variis criminibus accuſari, obnigrari, & opprobria prædicare non dubitant, ita quod omnem ordinariis locorum juriſdictionem, auctoritatem & obedientiam ſubtraxerunt, & dictæ provinciæ clerum in teterrimam ſervitutem ſubegerunt, cum etiam laicis obedientiam eccleſiaſticis perſonis debitam, quavis dignitate ac honore præditis, ſubtrahentibus aſſiſtant: quin potius eos in eorum nefando propoſito confovent & protegunt, ipſiſque ordinariis, ne in clericos vel laicos ſua juriſdictione utantur, ſub amiſſione temporalitatis & aliis pœnis inhibent, ac damnatam pragmaticam ſanctionem in eadem provincia impudenter introducere & obſervari facere, aliaque nefandiſſima & deteſtanda, ab omni jure & ratione aliena facinora in dies peragere & perpetrare, ac eorum damnatas conſtitutiones, ordinationes, ſeu ſtatuta & abuſiones deſuper edere & promulgare ſatagunt, in ſedis apoſtolicæ notorium contemptum, in graviſſimum totius cleri dictæ provinciæ detrimentum, populorumque ſcandalum, & aliorum perniciouſiſſimum exemplum, ſententias, cenſuras & pœnas, tam a jure communi, quam etiam a ſacris conſtitutionibus per Eugenium quartum & alios Romanos pontifices ſanctitatis veſtræ prædeceſſores, etiam in die cœnæ domini, quotannis publicatis, editis & promulgatis, damnabiliter incurrendo. Et quoniam pater beatiſſime, præmiſſa ſunt perniciouſiſſimi exempli, & adeo publica & notoria, ut nulla poſſint tergiverſatione celari, nec ullo quovis modo, præſertim hoc ſacro Lateranenſi imminenti concilio, conniventibus oculis ſub ſilentio ulterius impunita dimitti & tolerari conveniant: igitur ego Marius de Peruſcis veſtræ ſanctitatis & fiſci ſedis apoſtolicæ procurator, ad cujus officium etiam in præmiſſis animadvertere ſpectat in hoc ſacro Lateranenſi concilio, ad pedes veſtræ ſanctitatis humilis & ſupplex flexis genibus hodie conſtitutus, cum debita reverentia ſupplico ſanctitati veſtræ, ut illa hoc ſacro Lateranenſi approbante concilio, in præmiſſis tam publicis & notoriis, & quæ ulteriori probatione non indigent, debitas & convenientes proviſiones adhibere dignetur, ac contra prænominatos præſidentes & conſiliarios, nec non dominos Honoratum Laugerii advocatum, & N. procuratores fiſcales dictæ curiæ parlamenti Provinciæ, clericos & laicos, præſidentes, officiales & alios forſan in eorum locum in dicto parlamento deputatos, & deputandos, eorumque complices, fautores & adhærentes etiam majores, expreſſos & in executione nominandos, ut omnes & quaſcumque prohibitiones, ordinationes, mandata, decreta, per eos hactenus quomodolibet contra libertatem eccleſiaſticam & canonicas ſanctiones & ipſorum pontificum conſtitutiones, reſque & perſonas eccleſiaſticas quovis modo concernentes & concernentia, factas & editas, penitus caſſent, irritent & annullent, irritaque & inania declarent, ordinarioſque, collegia eccleſiaſtica & monaſteria, ac eccleſiaſticas quaſcumque perſonas, ſua juriſdictione, immunitate, libertate ac privilegiis quibuſcumque uti & frui permittant, ac res quomodolibet directe vel indirecte non impediant; eccleſiaſque, monaſteria & perſonas eccleſiaſticas ad priſtinam poſſeſſionem privilegiorum, jurium, juriſdictionum & bonorum per eos, vel de eorum mandato ad alterius inſtantiam occupatorum & ablatorum, cum damnis expenſarum & intereſſe propriis expenſis ipſorum realiter integrent & reſtituant, & ab ejuſdem damnatæ pragmaticæ ſanctionis introductione & abuſu, præmiſſiſque omnibus & ſingulis, & aliis quibuſcumque etiam hic non expreſſis, criminibus, tranſgreſſionibus & exceſſibus, contra libertatem eccleſiaſticam, & in vilipendium ac contemptum ſedis apoſtolicæ tendentibus in futurum, in actis cauſæ,

NO ISTI 3.

SESSIO VIII.

læ, si opus fuerit, latius exprimendis, de cetero penitus se retrahere & abstinere, ac de cassatione, revocatione & declaratione hujusmodi per publica documenta ibidem voce præconia bannita & publicata coram vestra sanctitate in hoc sacro concilio legitime doceant. Et nihilo minus personaliter, & non per procuratorem, coram vestra sanctitate in hoc sacro Lateranensi concilio, vel alio judice per eumdem deputando, ad se de præmissis excusandum, & juri standum, sub majoris excommunicationis, omnibusque aliis & singulis censuris & pœnis a jure communi, & sacris constitutionibus prædictis, editis & promulgatis, ac decem millium ducatorum auri pro quolibet, ac omni beneficiorum ecclesiasticorum, dignitatum ecclesiasticarum, etiam cathedralium, ac inhabilitate ad præmissa & alia obtinenda, & quoad laicos, sub censuris & pœnis ecclesiasticis & pecuniariis prædictis, ac perpetuæ infamiæ, privationis feudorum, incapacitatis actuum legitimorum ac testamenti factione, activæ & passivæ inhabilitatis eorum, cujuslibet eorum filiorum usque ad tertiam generationem, pœnis, monitorum contra eosdem & alios etiam in executione nominandos, sub certo termino per sanctitatem vestram statuendum, ac etiam per edictum publicum exequendum & publicandum, attento quod etiam notorie constat de non tuto accessu, decernere & concedere dignemini, & in eventum non parationis, omnes & singulas sententias & censuras & pœnas prædictas, eosdem & quemlibet eorum incidisse & incurrisse declarare, aggravare, reaggravare, ac interdictum ecclesiasticum, etiam in omnibus & singulis civitatibus, castris, oppidis & locis, in quibus & ad quæ ipsos vel eorum alterum declinare, stare vel morari contigerit, decernere & apponere, ac apponi mandare, usque ad invocationem brachii sæcularis inclusive, procedere seu declarari, apponi ac procedi, mandare dignemini. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, prænarratorum, & aliorum latius in monitorio decernendo specificandorum qualitates & circumstantias omnino pro expressis habendo, die Lunæ decimanona Decembris, millesimo quingentesimo decimotertio. Et tunc sanctissimus dominus noster, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, monitorium pœnale, etiam ad personaliter comparendum, contra personas in eadem schedula annotatas & designatas, sub pœnis & censuris omnibus & singulis in eadem schedula expressis, ac sub termino trium mensium, & per edictum in Avenionensi, Niciensi & Vintimiliensi civitatibus exequendum decrevit atque concessit, & tradi mandavit. Attento quod idem sanctissimus dominus noster papa, eodem sacro approbante concilio, affirmavit sibi notorium constare de contentis & expositis in schedula prædicta.

Postmodum vero exclusis de more de loco concilii omnibus non habentibus voces definitivas, remanentibus in suis subsellis prælatis post cardinales mitratis & sacris vestibus indutis, in præsentia sanctissimi domini nostri reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Gneznensis orator regis Poloniæ ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super fide tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Apostolici regiminis solicitudo nos assidue pulsat, ut medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, iis potissimum qui instantius fideles nunc urgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in evangelio solicitam operam impendamus, ne nobis illud Jeremiæ objiciatur: *Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi?* Jerem. 8. Cum itaque diebus nostris (quod dolenter referimus) zizaniæ seminator, antiquus humani generis hostis, nonnullos pernicioſissimos errores a fidelibus semper exploſos in agro domini superseminare & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus; & nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam verum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante concilio damnamus & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium vertentes: cum illa non solum vere per se & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone felicis recordationis Clementis papæ V. prædecessoris nostri in generali Viennensi concilio edito continetur, verum & immortalis, & pro corporum quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex evangelio, cum dominus ait: *Animam autem occidere non possunt.* Matth. 10. Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Joan. 12. Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ judicandis repromittit: alias incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & justi miserabiliores essent, juxta apostolum, cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: omnesque hujusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles & abominabiles hæreticos & infideles, catholicam fidem labefactantes, vitandos & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus & singulis philosophis in universitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districte præcipiendo mandamus, ut cum philosophorum principia aut conclusiones, in quibus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale hoc est de animæ mortalitate aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio hujusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi &, ne iterum pullulent, funditus evellere, ac eorum semina originalesque causas, unde facile oriuntur, removere, cum præcipue humanæ philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum 1. Cor. 1.

SESSIO VIII.

apostoli evacuavit & stultam fecit, absque divinæ sapientiæ condimento, & quæ sine revelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus & statuimus, ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus, sæcularis vel regularis, aut alias ad illos a jure arctatus, in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiæ aut poesis studiis ultra quinquennium post grammaticam ac dialecticam, sine aliquo studio theologiæ aut juris pontificii, incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut theologiæ, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus professionibus sacerdotes domini inveniant, unde infectas philosophiæ & poesis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum, ubi generalia studia vigent, & rectores universitatis eorumdem studiorum singulis annis in principio studii, in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, definitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata anno incarnationis dominicæ 1513. XIV. Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt simpliciter placere, excepto reverendo patre domino Nicolao episcopo Bergomensi, qui dixit, quod non placebat sibi, quod theologi imponerent philosophis disputantibus de veritate intellectus, tamquam de materia posita de mente Aristotelis, quam sibi imponit Averrois, licet secundum veritatem talis opinio est falsa. Et reverendus pater dominus Thomas generalis ordinis Prædicatorum dixit, quod non placet secunda pars bullæ, præcipiens philosophis, ut publice persuadendo doceant veritatem fidei.

Deinde reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super pace tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Ad omnipotentis & individuæ Trinitatis laudem & gloriam illius, cujus vicem in terris gerimus, & qui pacem & concordiam nutrit in sublimibus, pacemque ipsam e mundo discedens jure quodam hæreditario suis reliquit discipulis, sacrum Lateranense concilium prosequentes, cum alias inter cetera in septima proxima præcedenti sessione, ut imminenti & notorio infidelium periculo, Christianique sanguinis effusioni, qui exigentibus nostris culpis etiam tunc effundebatur, occurreretur, dissentionesque inter Christianos reges & principes & gentes tollerentur, & inter ipsos totis viribus pacem quærere cogeremur, cujus componendæ una ex principalioribus congregationibus concilii præfati causa extiterat, ut pax ipsa sequeretur, inviolataque perduraret, & debitæ executioni demandaretur, his præsertim temporibus, quibus potentiam infidelium mirum in modum creviſſe cognoscebatur, eodem sacro concilio approbante, ad reges, principes potentatusque præfatos legatos & nuntios pacis, vigiles, doctrina, experientia ac probitate insignes, pro tractanda & componenda universali pace mittere dispositimus & decrevimus, utque arma deponant, domino auxiliante, quantum in nobis esset, pro viribus laborare & operari, regumque, principum & potentatuum prædictorum oratores in ipso concilio tunc præsentes, pro apostolicæ sedis reverentia, fideliumque unione requisivimus, ut regibus, principibus & potentatibus suis ea significarent, eosque nostro nomine hortarentur ad ipsos legatos apostolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, votisque nostris tam justis & piis per eos illis exponendis satisfaciendum. Quod eos facturos nobis persuadebamus, ut quanto citius fieri posset, per nos mittendi legationis munus eis impositum alacriter susciperent, susceptumque viriliter implere possent, ac patre luminum, a quo omne datum optimum est favente, pax ipsa tractari atque componi eaque composita, sancta & necessaria contra infidelium rabiem Christiano sanguine satiari anhelantem expeditio fieri valeret, & pro totius Christianitatis securitate & quiete feliciter terminari. Nosque postmodum pro debito pastoralis officii pacem & unitatem ipsam cum universo populo Christiano, tum maxime eisdem regibus, principibus & potentatibus, ex intimo cordis affectu optantes, ex quorum dissensione diuturniora & graviora in dies Christianæ reipublicæ damna provenire posse formidabatur, ex eorum auctoritate, pace & unitate eidem reipublicæ utiliter & salubriter consultum iri sperabatur, nuntios nostros & literas ad præfatos reges, principes & potentatus inter se dissidentes, hortandos, requirendos, monendosque misimus, nihilque, quantum in nobis fuit, omisimus tractare ac operari omni nostro conatu, ut semotis quibusvis dissidiis atque discordiis, unanimi tandem consensu, gratia & amore ad universalem pacem, concordiam & unionem redire vellent, ne ulterius per immanissimum Turcarum tyrannum ac infideles alios damna Christianis inferrentur, sed ad reprimendum gentium illarum immanem furorem elatosque conatus accingerentur. Quæ cum ita sint, nos cuncta ad optatum finem perduci omni cogitatione, cura, studio ac sedulitate affectantes, & dante domino confidentes, legatos de latere nostro sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales in consistorio nostro decreto de fratrum nostrorum consilio per nos postmodum nominandos, cum auctoritate & facultatibus necessariis & opportunis, tanquam angelos pacis, pro hujusmodi Christianorum pace universali tractanda, componenda & conducenda, expeditioneque contra infideles ineunda, eodem sacro concilio approbante, ad eosdem reges, pro eorum regia magnanimitate, & erga catholicam fidem devotione, prompto & alacri animo, ad utrumque sanctissimum opus pacis expeditionisque inducendos, pio universæ reipublicæ Christianæ integra atque perfecta tutela, defensione & salute mittendos & destinandos esse decernimus.

nimus. Præterea cum ex diuturna & multiplici hæresi Bohemorum plurimum Deus offendatur, & Christianus populus scandalizetur, quorum etiam ad veræ fidei lumen atque concordiam reducendorum provincia dilecto filio nostro Thomæ tituli sancti Martini in montibus presbytero cardinali Strigonienſi ad Hungariam & Bohemorum nostro & apostolicæ sedis legato est a nobis his proximis diebus plene demandata, eosdem tamen hortamur in domino, ut vel ad nos & hoc sacrum Lateranense concilium, vel ad eumdem Thomam cardinalem legatum, qui propinquior illis erit, aliquot ex suis oratores cum sufficienti mandato destinare non negligant, ad tractandum de opportuno remedio, quo errores, quibus diu detinentur, agnoscant, & ad verum religionis cultum & sanctæ matris ecclesiæ gremium Deo duce reducantur. Quibus, hoc sacro approbante concilio, veniendi, eundi, standi, quousque præmissa tractanda duraverint, & postmodum discedendi, & ad propria redeundi, in fide pontificia liberum salvum conductum & fidem publicam tenore præsentium concedimus & elargimur, eorumque votis, quantum cum Deo poterimus, annuemus. Ut autem hoc sacrum Lateranense concilium ad finem uberrimæ speratæque utilitatis perducatur, (alia namque plura & gravia in eo tractanda discutiendaque remanent) ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiæ suæ exaltationem, nonam sessionem continuationis celebrationis ipsius sacri concilii Lateranensis nono Aprilis 1514. pontificatus nostri anno primo quæ erit quarta feria post dominicam passionis, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, concessionis, elargitionis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1513. quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, petiit a patribus, an placerent paternitatibus contenta in schedula. Et omnes unanimiter responderunt, placere. Demum reverendus pater dominus Joannes Franciscus episcopus Taurinensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super reformatione tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

In apostolici culminis specula divinæ gratiæ munere collocati, nil magis esse nostri officii duximus, quam sedulo ac diligenter omnia circumspicere, quæ ad catholici nobis commissi gregis custodiam, incolumitatem, augmentum pertinere possent; & in hoc ipsum omnes industriæ nervos, omnes animi ingeniique vires contulimus. Cum igitur felicis recordationis Julius papa II. prædecessor noster, ut erat fidelium commodi solicitus, & tutelæ studiosus, tum aliis multis de causis, tum quia frequens circa Romanæ curiæ officiales querimonia urgebat, œcumenicum Lateranense concilium indixisset, & deputatis variis venerabilium fratrum suorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & prælatorum insuper congregationibus, qui de querelis ipsis accurate inquirerent, & ne curiales interim & alii ad curiam pro gratiis accedentes nimio expensarum onere fatigarentur, simul ut infamia, qua dicti officiales flagrabant, mitigaretur celeri remedio, bullam reformationis edidisset, qua illi officiorum statutis custodiendis sub gravi pœna denuo astringebantur, nec circa excessus specialiter decernere, aut concilium absolvere, morte præventus quivisset: nos ejus non minus curæ, quam officii successores, initio statim nostri pontificatus & continuare synodum, & pacem inter Christianos principes procurare, nec minus, cum universalem reformationem perficere nostræ mentis sit, primum a prædecessore ipso super officiis provisa, novis fulcire subsidiis, & auctis deputationibus exequi non destitimus. Enimvero nulla vehementior cura nos angit, quam ut tribuli & sentes ex dominico agro eruantur, & si quid est, quod ejus culturæ officiat, radicitus evellatur atque extirpetur. Sedula ergo a deputatis relatione habita, & quidquid exorbitaretur animadverso, ut quæque vel a decenti & laudabili more, vel a primæva institutione desciverant, ad normam retraximus, & ea in unam reformationis bullam, sacro approbante concilio, super hoc editam, ex ordine congessimus, in eaque executores, qui ordinata servari cogerent, deputavimus: quam ab officialibus ipsis & ceteris, ut quemque tanget, sine fraude & inviolabiliter observari, hoc sacro approbante concilio, mandamus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua, nisi per Romanum pontificem, excepto mortis articulo, absolvi non possint, ita ut ultra hanc & alias pœnas in bulla ipsa particulariter expressas, convenientes, officio, in quo deliquerint, ad semestre tempus sint eo ipso suspensi. Et si secundo erraverint in eodem officio, quod quantum in se fuit coinquinarunt, perpetuo careant. Qui postquam constitutione nostra ad frugem reducti erunt, inhibito atque sublato communi damno, ad ceteras reformationis partes procedemus. Et si nobis omnipotens pro sua misericordia concesserit, ut pacem inter Christianos principes componamus, non noxiis solum seminibus extirpandis, sed & propagandis Christi finibus insistemus, ac sanctissimam contra infideles expeditionem cujus desiderium assidue nostro cordi inhæret, Deo ipso rei suæ favente, eorumdem fulti præsidiis aggrediemur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1513. quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

P. Bembus.
D. de Comitibus.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes, placere, exceptis reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranensi, qui dixit, quod non placebat sibi modus schedulæ; reverendo patre domino Jacobo episcopo Potentino, qui dixit, quod placet bulla, sed vult quod

SESSIO VIII.

SESSIO VIII.

videantur reformationes : & reverendo patre domino Bernardo archiepiſcopo Spalatenſi, qui dixit, quod placet bulla mandati, non tamen reformationes, donec audiantur & publicentur: & reverendis patribus dominis Alexio Melfitano & Paride Piſaurienſi epiſcopis, qui dixerunt placere eis, dummodo fiat reformatio generalis. Poſtremo vero dominus Marius de Peruſchis procurator concilii accuſavit contumaciam non comparentium, & petiit ſuper omnibus fieri inſtrumentum & inſtrumenta. Et fuit indicta nona ſeſſio pridie Idus Aprilis, quæ erit quarta feria poſt dominicam in paſſione, & hæc fuerunt pro octava ſeſſione.

Qua finita, & cantato hymno exultationis per capellam ſanctiſſimi, incipiente, Te Deum, &c. quo finito, ſanctiſsimus dominus noſter cum univerſis patribus & curia reverſus eſt ad palatium, & locus concilii remanſit vacuus.

Anno a nativitate domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo quingentiſimo decimo quarto, indictione ſecunda, die vero decimaquinta menſis Januarii, pontificatus ſanctiſſimi domini noſtri domini Leonis papæ decimi anno primo, de mandato præfati ſanctiſſimi domini noſtri fuerunt affixæ & publicatæ in acie campi Floræ, baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe, ac audientiæ publicæ, nec non ſancti Joannis Lateranenſis & cancellariæ apoſtolicæ, & diverſæ ſchedulæ tenoris infraſcripti.

De mandato ſanctiſsimi domini noſtri papæ intimetur omnibus & ſingulis prælatis, magiſtris, doctoribus, & aliis religioſis viris volentibus dare notitiam rerum & materiarum proponendarum in ſacro Lateranenſi concilio, quæ expedire & convenire eis videbuntur, ut accedant recurrantque ad reverendiſſimos dominos cardinales tres ex qualibet congregatione trium deputatiorum antiquiores, quid ad præſens in curia ſeu Urbe ſe continens, & ſunt præſentes, & eis vel eorum alteri, juxta ſchedularum alias impreſſarum de dictis deputationibus continentiam & tenorem, dictas materias aperiant, illarum notulas ſeu informationes tradant ad eum finem & effectum, ut illis examinatis & diſcuſſis, illæ commemorationes, quæ laudabiles ac bonæ videbuntur, in congregationibus & ſeſſionibus futuri dicti ſacri concilii proponi poſſint & approbari, ad Dei omnipotentis laudem & eccleſiæ ſuæ ſanctæ exaltationem.

Die decimaquinta menſis Januarii milleſimo quingenteſimo decimo quarto, ſupraſcriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in acie campi Floræ, ac baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe, & audientiæ publicæ, nec non ſancti Joannis Lateranenſis & cancellariæ apoſtolicæ valvis ſive portis, dimiſſis ibidem earumdem ſupraſcriptarum literarum copiis affixis per me Joannem Antonium ſanctiſſimi domini noſtri papæ curſorem.

Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimoquarto, indictione ſecunda, die vero quarta menſis Aprilis, pontificatus ſanctiſsimi domini noſtri Leonis papæ decimi anno ſecundo, fuit publicata in locis publicis ſchedula prorogationis nonæ ſeſſionis uſque ad diem quintam menſis Maii proxime futuri, cujus tenor talis eſt.

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, univerſis ſingulis præſentem ſchedulam inſpecturis.

Licet alias in octava proxime præcedenti ſeſsione, ut ſacrum Lateranenſe concilium, in quo plura & gravia ad omnipotentis Dei laudem & Romanæ eccleſiæ exaltationem tractanda diſcutiendaque ſupererant, ad finem uberrimæ ſperatæque utilitatis commodius perduceatur, nonam ſeſsionem continuationis celebrationis ipſius ſacri Lateranenſis concilii, eodem approbante concilio, ad Nonas præſentis menſis Aprilis indixerimus, tamen cum dies nonæ ſeſsionis hujuſmodi inſtare noſcatur, & ea quæ in eadem ſeſsione expedienda & ſancienda ſunt per venerabiles fratres noſtros ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, in pluribus congregationibus coram nobis habitis, diligenter & mature, ut par eſt, diſcuſſa fuerint hactenus, ut deſiderabamus, & aliis prælatis qui in dicto concilio votum dare debent, communicari & examinari, ac perfici & abſolvi nequiverint, volentes nos ea qua decet dignitate ac maturitate in eodem concilio expediri, nonam ſeſſionem prædictam ad tertium Nonas Maii proxime futuri, quæ erit dies quinta dicti menſis Maii, milleſimo quingenteſimo decimoquarto, pontificatus noſtri anno ſecundo, de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio prorogamus, ipſamque nonam ſeſſionem dicta quinta die tenendam ac celebrandam eſſe omnibus intimamus, præſentemque noſtram ſchedulam in valvis baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe, ac ſacroſanctæ Lateranenſis eccleſiæ, affigi & publicari mandamus.

Placet, & ita mandamus.

Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimoquarto, indictione ſecunda, die vero quarta menſis Aprilis, pontificatus ſanctiſsimi domini noſtri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno ſecundo, ſupraſcriptæ literæ fuerunt affixæ & publicatæ in valvis baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe, ac in valvis ſive portis baſilicæ ſancti Joannis Lateranenſis, per me Franciſcum Vaca ſanctiſsimi domini noſtri papæ curſorem.

Ita eſt, Evrardus Duvivier curſorum magiſter.

Deinde die vigeſimanona ſuſpraſcripti menſis Aprilis in locis publicis affixæ & publicatæ fuerunt diverſæ ſchedulæ tenoris infra ſcripti.

De mandato ſpeciali ſanctiſsimi domini noſtri Leonis decimi pontificis maximi, intimatur & mandatur omnibus & ſingulis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus & generalibus, in generali concilio vocem definitivam habentibus, in Urbe præſentibus, quatenus omni exceptione & excuſatione remotis, hodie quæ erit vigiſimanona Aprilis, hora decimanona debeant omnes perſonaliter comparere in palatio apoſtolico, in capella majori, ubi tenebitur generalis congregatio omnium prælatorum pro rebus ſacrum Lateranenſe concilium concernentibus, coram ſua ſanctitate: una cum reverendiſsimis dominis ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, ſub pœna excommunicationis, quam contrafacientes incurrant, ſi non paruerint.

A. car. S. Vit.

Anno

NO
ISTI
13.

Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimoquarto, indictione ſecunda, die vero vigeſimanona ſuprafcripti menſis Aprilis, pontificatus præfati ſanctiſsimi domini noſtri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno ſecundo, præſentes literæ fuerunt affixæ in baſilica principis apoſtolorum de Urbe, & cancellariæ apoſtolicæ, ac officii literarum contradictarum valvis ſeu portis, & in acie campi Floræ. Et in quolibet loco ſolito affixæ, dimiſſæ fuerunt per me Evrardum Duvivier ſanctiſſimi domini noſtri papæ ac Romanæ curiæ curſorem.

Ita eſt, Jo. Dioverit curſor.

Deinde eadem die hora Veſperarum fuit congregatio in loco ſuperius nominato. Et fuerunt in dicta congregatione ſanctiſſimus dominus noſter & reverendiſſimi domini cardinales præſentes in Urbe, excepto reverendiſſimo patre domino Bernardo epiſcopo Sabinenſi, cardinale ſanctæ crucis, qui non potuit intereſſe propter corporis alterationem: ac etiam fuerunt præſentes patriarchæ, archiepiſcopi & epiſcopi numero ſeptuaginta & novem, & duo abbates & generales ordinum, habita prius oratione. Et per præfatum reverendum patrem dominum Thomam Phædram de mandato ſuæ ſanctitatis, alta & intelligibili voce propoſitum fuit, an placeret paternitatibus ſuis, quod ſchedula quæ fuerat eis lecta in alia congregatione particulari, deletis & cancellatis his quæ concernunt prælatos, proponeretur & publicaretur in proxima nona ſeſſione. Super hujuſmodi propoſitione fuerunt vota particularia, quæ ſequuntur. Primo reverendus pater dominus Bernardus epiſcopus Tarviſinus gubernator Urbis dixit, quod placebant ſibi propoſita per dominum Thomam Phædram: & idem dixit reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus. Reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiſcopus Senenſis dixit, quod daretur copia & tempus deliberandi. Et ad idem fuerunt omnes ſtantes in eodem ſedili. Reverendus pater dominus Alexius epiſcopus Melfitanus dixit placere, prout Phædra dixit, dummodo de cetero detur copia. Et reverendus dominus Gisbertus epiſcopus Rapollanus dixit, quod differantur quæ concernunt prælatos, & detur tempus deliberandi. Reverendus dominus Franciſcus Nannetenſis dixit, quod detur copia & tempus, & interim ſua ſanctitas videat petitiones prælatorum. Reverendus dominus Ludovicus Tricaricenſis dixit, quod detur copia & tempus ſaltem deputatum. Reverendus dominus Thomas Comaclenſis dixit, quod differantur ea quæ concernunt prælatos, & detur copia & tempus. Ad idem fuit reverendus dominus Hieronymus Aſculanus. Reverendus dominus Pompejus Reatinus dixit, quod deleantur quæ concernunt prælatos; & circa alia contenta in bulla reſervabat vorum ad aliud tempus, quando erit melius informatus. Reverendus dominus Nicolaus Bergomenſis dixit, quod ea quæ concernunt prælatos, pertractentur per electos, & expediantur ſimul cum aliis contentis in bulla. Ad idem fuit reverendus dominus Paris Piſaurienſis. Reverendus dominus Joannes Aquilanus dixit, quod placebat, prout dixit Phædra. Reverendus dominus Maximus Iſernienſis dixit quod placebat, prout dixit Phædra. In reliquis detur copia & tempus. Reverendus dominus Joannes Antonius Anglonenſis dixit, quod placebat, quod ſuſpenderentur quæ ſpectant ad epiſcopos, donec cum aliis petitiones eorum diſcutiantur & determinentur in ſecunda ſeſſione a proxima. Reverendo domino Joanni Antonio Callinenſi placent contenta in ſchedula, dummodo concernentia epiſcopos examinentur, & deinceps detur copia & tempus, ut melius conſulatur & reſpondeatur. Similiter reverendo domino Petro Forolivienſi, demptis omnibus contentis in bulla, quatenus concernunt epiſcopos & eccleſias, cetera placent. Et ſupplicat ſanctiſſimo domino noſtro, ut habeat prælatos recommendatos. Reverendus dominus Lactantius Suanenſis dixit, ſe non audiviſſe, nec legiſſe bullam. Ideo non reſpondit ad idem. Reverendo domino Joanni Triburienſi, & reverendo domino Joanni Bovinenſi placuit ſimpliciter, prout in bulla. Et ad idem fuerunt duo ſedentes prope eos. Reverendus dominus Dominicus Lucerinus dixit, ſe obtemperaturum in omnibus ſanctiſſimo domino noſtro: tamen libenter vellet legere bullam, & prudenter deliberare. Reverendo domino Joanni Sibinicenſi placet, quod in omnibus contentis in ſchedula, & quoad omnes cujuſcumque ordinis ſervetur diſpoſitio juris communis. Reverendo domino Angelo Britonorienſi placet, quod placuit domino noſtro. Supplicat tamen, quod ſua ſibi tam illicite & atrociter ablata reſtitui faciat. Ceteri vero dixerunt, quod daretur eis copia & tempus deliberandi. Et tandem dominus noſter reſpondit, quod daretur eis copia & tempus deliberandi.

SESSIO VIII.

Et ſic die ſequenti de mane in eodem loco convenerunt prælati, & ſupradictus dominus Thomas Phædra legit eiſdem ſchedulam, & volentibus habere dedit copiam. Et tandem dicti prælati elegerunt infra ſcriptos prælatos, qui una cum reverendiſſimis dominis cardinalibus deputandi per ſanctiſſimum dominum noſtrum deliberarent ſuper ſchedula proponenda in ſeſſione. Prælati electi fuerunt infra ſcripti, videlicet, reverendi patres & domini, Senenſis, Spalatenſis & Rheginus archiepiſcopi, & reverendi patres domini Melfitanus, Reatinus, Faventinus, Lucerinus & Forolivienſis epiſcopi.

Deinde dicti prælati die ſequenti in aula ſuperiori ipſius palatii convenerunt cum reverendiſſimis dominis cardinalibus, & ibidem conſultarunt & deliberarunt ſuper proponendis in nona ſeſſione, prout in ea inſeruntur: & remanſerunt concordes.

Humilimus ſervulus Joannes Baptiſta Gargha Senenſis, eques Hieroſolymitanus, illuſtriſſimo Rhodiorum principi Fabricio Carreto, ſacræ Hieroſolymitanæ religionis magno magiſtro ſalutem plurimam dicit.

Religionis noſtræ Hieroſolymitanæ ſtudio atque obſervantia impulſus, princeps illuſtriſſime, non potui juſſis tuis, dum admiratus in Urbe ageres, promptiſſimus non obtemperare. Nobilis item vir Philippus Provanus, vices nunc in Urbe gerens, adhortatus vehementer eſt, ad idque ab ipſo omne auxilium ac favor mihi præſtitus eſt, ut onus orandi pro religionis noſtræ decore, Lateranenſis ſynodi ſeſſione octava, adſpirante Leone decimo pontifice maximo, ſubirem. Quod etſi arduum ac meis humeris impar eſſet,

SESSIO VIII.

qua tamen potui sedulitate ac cura absolvi. In quo orandi munere, ut in omnibus nostræ religionis negotiis, reverendissimus cardinalis Julius Medices, nostri ordinis ingens præsidium, mihi opem & favorem impendit, tamquam is, qui de religione nostra semper esse optime meritus censeretur, existimavi hos nostros quales cumque labores tibi esse destinandos, ut de his te omnibus, quæ pro religione nostra in ipsa synodo, in qua Christianæ reipublicæ decus ac splendor maxime effulsit, recensuerim, facerem certiorem. At hoc unum ingenue fateor, si quando illius loci amplitudinem dignitatemque animo volverem, atque onus injunctum nobis considerarem, totus equidem algebam, & cor atque animus quodam metu perculsus me ab incepto plurimum deterrebant. Ac perquam libenter hanc orandi arduam atque difficilem provinciam detrectassem, nisi fuisset mihi & religioni & celsitudini tuæ morem gerendi incredibilis cupido. Idem etiam præstiti, ne inter commilitones viderer prorsus inutilis, qui licet corpore aliquando servire nequiverim, at ingenii atque animi opibus, ac quantulocumque valui ingenio, religioni nostræ non defui. Gaudeoque mirum in modum, si quid ejusdem causa facio, nihilque animo gratius quam de religione aliquid mereri. Tuæ etiam præstantiæ esse significandum putavi, quemadmodum ab ipso summo pontifice cœptum est agi de unione ecclesiæ, ejusque reformatione, ac de pace inter Christianos principes facienda, & de expeditione adversus Turcas suscipienda: & ad hæc omnia ab eodem Leone vehementer incumbitur. Quamobrem sperandum ab his plurimum est, qui duro subsunt Turcarum imperio, atque ab illis pariter qui Turcis finitimi eorum semper arma formidant, Leone pontifice maximo annitente, imminutum iri Turcarum imperium, atque ab eorum immanitate ac barbarie ereptum iri saltem populos, quos septuaginta ab hinc annis suo adjecerunt imperio. Quod si in oratione meam vim, ubertatem atque elegantiam desideres, ingenii mei tenuitati precor adscribas. Non equidem spe quæstus aut gloriæ ad id muneris obeundum commotus fui, sed ut re, qua aliquid valerem, me nostræ religioni non incommodum ac prorsus inutilem exhiberem, cujus ab ineunte ætate observantissimus semper fui, Tuæ quoque præstantiæ ante istam ad principatum evectionem deditissimus fui, semperque magnopere colui ac sum veneratus, quasi animus præsagiret, te quandoque hunc altum, tamque tuis meritis dignum honorem esse assecuturum. Quanto fuerim de hac tua electione gaudio affectus, nullis possim consequi verbis. Et quo id præ me declararem aliqua in re, libentissime mihi tuo nomine injunctam suscepi apud Leonem decimum orandi provinciam; quamque apud illum habui orationem, alteri in Lateranensi concilio habitæ subnectendam, curavi, ac simul imprimendam, tuæque celsitudini esse transmittendam aut destinandam censui: quamquam nos minime præterit, hanc talem non esse qualem tuæ singulares divinæque virtutes merebantur. Privilegia autem nostra, indulta constitutionesque ab aliis pontificibus concessa, benignissimus Leo decimus pontifex maximus humanissime confirmavit, atque magnopere auxit, perpetuoque robore munivit. Superest, princeps illustrissime, ut servuli tui Joannis Baptistæ sinceræ mentis animi obsequium, absolutumque tanto ingenii discrimine susceptum onus solita benignitate suscipias; & qui tuæ exaltationi glorioſissimæ, a qua semper beneficiis sum innumeris affectu, deditissimus semper extiti, quasi nunc aucto servitutis vinculo, sub tuo ut præsidio sim peto, ac vehementissime precor, tuæque illustrissimæ dominationi me totum trado atque addico. Vale.

Romæ Kalendis Aprilis 1513.

Oratio Joannis Baptistæ Gargha Senensis, equitis Hierosolymitani, habita apud Leonem decimum pontificem maximum ac Lateranense concilium in sessione octava, decimoquarto Kalendas Januarias, millesimo quingentesimo decimotertio.

Veni sancte Spiritus, omnium tuo amore corda fidelium comple, & in me tuæ virtutis ignem accende, ut tam arduum hodie inceptum te aspirante exequi valeam.

Cum, pater beatissime, vosque Christianæ religionis fulgentissima sidera, onus orandi in hoc tam augusto consessu mihi minus experto fuisset injunctum, diu mente revolvi, quam meis id impar viribus foret. Nam tum ingenii imbecillitas, tenuisque dicendi copia mihi silentium indicere videbantur, tum coram tanto pontifice ac sacrosancta synodo Lateranensi verba facturus, verebar, ne in dicendo obmutescerem. Et id acrius me vexabat, quia idem gravissimis ac maximis oratoribus & philosophis aliquando evenisse compertum habeo. Quod ego animo complectens, hujus ornatissimi & sacerrimi loci amplitudinem majestatemque merito expaveſcebam. Sed cum plane, pater sanctissime, tuæ serenitas frontis, atque animi benignitas, singularisque tantorum patrum humanitas me ita recrearet atque reficeret, ut obire munus mihi delegatum non dubitarem, ad quod hujus etiam præcipui temporis observantia me hortabatur: quare audentiori animo hoc tam eminens suggestum, unde totus fere terrarum orbis conspicitur, ascendi. Confisus igitur omnipotentis Dei & intemeratæ virginis, divique Joannis Baptistæ nostri fautoris auxilio, tuaque, pater beatissime, me hortante innata clementia, cum de Christi militia, tum de sancta synodo brevibus perstringam. De Christi militia in primis dicere nostrum est institutum, cui ille operam dat, qui magnæ & supernæ militiæ cælestis est cupidus & Christo semper hærere desiderat, quique illius divinæ vocis non otiosus auditor est: *Si quis meus*, inquit, *minister est, me sequatur: & ubi ego sum, illic & minister meus erit*. Joan. Christus autem in cælis est: illuc igitur nos cursum dirigere decet. Nemo terrenæ consuetudinis, caducæque dilectionis reminiscatur. nam qui huic Christi militiæ accingitur, non sibi domum construere, non possessiones comparare debet. Escas enim regias habet, & imperatoris annona fruitur. Mansio autem in castris est: ubi si mors Christo bellante contingat, gloriosa est. Vincentes enim dona regalia & honores quam maximos adipiscuntur. Et licet vita in præliis laboriosa sit, in pace tamen splendida & honorata transigitur. Christi autem militum arma, non lorica, non clypeus, non gladius, sed pietas, religio, probitas, innocentia & castitas sunt. Non cedat armatæ mentis constantia terroribus inimicorum. nam nisi quis strenue pugna-

NNO RISTI 513. im. 2.

gnaverit, non coronabitur. Nihil autem est nequius, nihil crudelius nostro hoste, qui in cælo bellum, in terris fraudem & odium inter primos fratres excitavit. Et is in omni nostro opere sua tendit retia. Et ne multis vos remorer, omnia mundi mala sua sunt pravitate commissa. Et cum mens humana variis hujus mundi illecebris devicta sit, & laborem fugiat, voluptatem vero sequatur, pravisque resistere desideriis ægre ferat, nos sic apostolus

. 6. hortatur: *Induite vos armaturam fidei, ut adversus diaboli insidias stare possitis*. Victorem Christum regem sequamur, qui nos vult victoriæ suæ habere participes. Crux illius nostra est victoria, cujus patibulum noster est triumphus. Terra non nobis patria est, sed cælum nos ci- B ves & incolas expectat. Ubi hæc utinam verba

. 25. domini audiamus: *Euge*, inquit, *serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam*. Euge, inquam, miles strenue, imitator domini tui & regis æterni comes, dignis & optatis remuneraberis præmiis. O salutifera & præ omnibus expetenda Christi militia, in qua certa & preciosissima sunt trophæa, quibus tot martyres ac beati patres cælesti imperio gloriantur, ac perpetua pace quiescunt. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus ubera mater ostendat, quibus te nutrivit; licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem; crudelitas ista pietas est; & siccis ocu- C lis ad crucis vexillum evola. Gladium tenet hostis, ut nos perimat. Nec de matris lacrymis est cogitandum, nec propter patrem Christi militia est deserenda, cui etiam salvatoris causa vitam debemus. Huic Christi militiæ,

. 16. Leo X. pontifex maxime, a summo Deo invictus vexillifer præfectus fuisti, tibique ille ligandi & solvendi potestatem dedit. Tu in specula domini pervigil fortiter adstans, cuncta in rectum tramitem rediges. Tibi ergo omnium ecclesiarum præsides & totius orbis Christiani principes parere affectant. O quam divina & salutifera fuit hæc tua ad summi pontificatus apicem assumptio, a quo pro pacando statu Christiani populi, qui tot sceleribus, D rapinis & seditionibus permiscebatur, ad salutiferam hujus cœptæ sanctæ synodi curam deventum est: cui rei quantum nobilissimæ tuæ familiæ Medices nomen consonum sit, clare constat. Tu namque optimus pastor, tu salutifer medicus infirmitati Christianæ religionis cælitus datus es. Tua enim cura, tua tutela, solertia, probitateque atque virtute grex domini egebat, ut ab imminenti capitali exitio liberaretur, ut pristinæ sanitati abs te vero eruditissimoque medico restitueretur. Ad quam rem sola synodus hæc erit veluti quoddam Mithridaticum antidotum. In synodis quoniam solita plerumque est mater ecclesia salubria remedia providere, si quando nocendi E cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacabilis animus & feritas rebellandi suo in populo oriebatur. Nunc impius lucri furor, ac effrenis cupido, iraque præceps atque immanis libido, quæ succensas agit mentes, honestatis fines effregerant, & omnis denique scelerum labes in mundum irrepserat. Mores vero & instituta majorum, pro lege tenenda, spreta jacebant: prævaricatores divinarum legum, & ecclesiasticarum consuetudinum contemptores impune cervicibus elatis incedebant. Abusus vero & depravata voluntas, ubi semel cœpe-

A rant, in dies duriores efficiebantur: & animus sceleribus adstrictus non facile ab eis divelli poterat. Quæ omnia ab hac sanctissima synodo sincero examine pendentur. O saluberrimam medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia supervacanea resecantem, omniaque depravata corrigentem! Hanc reges principesque meditabantur, hanc populi omnes efflagitabant, hanc senes, juvenes, cunctique Christiani cupere videbantur, quibus tacitum Deus desiderium hujusmodi inspirabat. Et his omnibus tu solus, pater beatissime, satisfacies, qui hunc tantorum patrum in tui tam fausto pontificatus initio cœtum hanc in ædem Lateranensem coegisti, ubi illa duo Petri & Pauli preciosissima capita reposita venerantur, quæ hic totius Christianæ reipublicæ imperium, tribunal & decus posuerunt. Et cum ab omnibus synodis Lateranensibus semper ingens ipsi ecclesiæ adjumentum & utilitas præstita sit, hæc mirum in modum recte prospiciet, a qua omnis sua salus atque quies pendet: quæ quantum synodali auxilio egeret, nullus est qui nesciat. Qua de re, pater sanctissime, inter ea quæ abs te præclarissime gesta gerendaque sunt, hanc sanctam synodum, rem adeo arduam & his temporibus opportunam prosequi persancte decrevisti. Ab hac enim religiosi urbanique mores instaurati erunt, & flagitia quæ divinum examen notaverit, coercebuntur, in qua sola animorum sinceritas & religionis amor cuncta pensabit. Quibus sic gestis, cælestes iræ futura temporum felicitate expiatæ videbuntur. Aurea nempe te ætas regnante incipiet, & justitia de cælo lapsa in terras redibit. Tu literarum virtutumque omnium exoptatum præsidium divinitus datus es, a quo cuique sua præmia tribuentur. Nunc siderum cælestis omnium harmonia tibi Christi vicario applaudit, & cunctorum hominum pectora incredibili de tua summa felicitate gaudio perfunduntur, & sub te pastore optimo omnis exultat populus, a quo pacem, concordiam & tranquillitatem expe- D ctat, quas omnis jam homo optat, cupit, amat & vult. Et cum pacis amica ipsa sit justitia, & se invicem osculentur, ea etiam summa in te conspicitur. Tu igitur pacis do- *Psalm. 84.* nator & justitiæ defensor diceris, a quibus immortalitate donaberis. Quid est enim quod principem melius prædicet, quam quietus populus, concors senatus, & tota respublica morum honestate insignita? O pacis dulce nomen, a qua tranquilla libertas, mentis serenitas, simplicitas cordis, vinculum amoris, & consortium caritatis gignitur. Hæc simultates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos pacat, cunctisque est placida: Quamobrem antistes maxime, vosque Christianæ religionis firmissimæ columnæ, & militiæ Christi summi duces, qui in tanta horum temporum expectatione in sacerrimum hoc templum convenistis, & fluctuanti summis Petri naviculæ procellis opem tulistis, maxima & perenni laude estis digni, & cæleste stipendium vobis dabit Deus, si hoc tam salutiferum sanctumque concilium sanctæ matri ecclesiæ profuturum, cui libertatis decorem restituet, & suo populo mores vivendi religiosius præcipiet, toto pectore amplectemini, & faciles cœpto operi favebitis, in quo vestra erga ipsam eccle-

SESSIO VIII.

siam

SESSIO VIII.

siam bonorum pietas filiorum, & Christianæ reipublicæ civium verus amor conspicietur. Ecce enim nunc tempus, quo corporis otium, mentis ignavia expellenda est. Ecce tempus, quo in armorum cælestium terrestriumque meditatione, cordis sinceritas, animi magnitudo, viresque corporis pro republica Christiana exercendæ sunt. Verum cum hæc militia nostra divi Joannis Baptistæ assiduis Turcarum incursibus semper fuerit obvia, & de ipsis quamplurimas jam victorias meritosque triumphos obtinuerit, tum a summis pontificibus, tum a sanctis conciliis, maxime a cunctis Lateranensibus, miris favoribus & privilegiis affici, & variis stipendiis commilitonibus nostris concessis, multisque beneficiis donari meruerit, quæ recensendo, nimis prolixa foret oratio. Itaque, pater beatissime, & tu tantorum patrum splendidissime cœtus, qui in hoc templum convocatus fuisti, cui divus ille Joannes Baptista nostri salvatoris præcursor præsidet, qui summus patriæ tuæ Florentiæ, urbisque Rhodi, & Hierosolymitani ordinis patronus existit, cujusque olim nomine vocari non parum lætabaris, quemque ante alios omnes colere consuevisti, toto tibi pectore & imis sensibus hanc suam Rhodiensem religionem, & præstantissimorum Rhodiorum principem, qui Christianæ fidei defensor est acerrimus, cum toto populo, & hos sedulo tibi astantes nostros commilitones commendamus, ut non solum noster ordo in suis privilegiis & constitutionibus ab hac sancta synodo confirmetur, sed etiam augeatur. Scis enim, pater beatissime, & tu Lateranensis synode, Rhodon insulam ab omnibus laudatam, atque opportunissimam semper ad res gerendas esse judicatam. Nam Rhodos nostra adjacet Asiæ, qua maxime Asia in mare nostrum excurrit: hinc in Syriam & in Ægyptum commodissima est navigatio, hinc in mare Asiaticum, Hellespontum, Propontida ac Pontum commodissime solvitur, & rebus navalibus atque classicis ea civitas semper polluit. Quamobrem Rhodiorum amicitiam semper Romani magnifecerunt, eorumque ad multa bella usi sunt opera. Quare arcis ac rei Christianæ propugnaculi curam tibi, pontifex maxime, non in postremis esse habendam arbitror, ac danda est opera, ut quemadmodum eam Soli fuisse urbem consecratam tradunt, ac nullo die, quamvis nubilo ac pluvio, Solem in ea non illuxisse: danda est, inquam, opera, ut ea insula vero Soli, hoc est, Christo semper sit sacra, ac semper verum Solem colat, in eaque semper illuscat. Tu nos igitur favore & clementia protegas, quo alacrius ea pro republica Christiana contra infideles egredi valeat, qui rabido & truci animo semper contra Rhodiense præsidium inhiant, & usque sub divi Joannis Baptistæ auxilio copiæ Hierosolymitanæ militiæ, eorumque crudelibus ausis fortiter resistunt, & feroces animos innumeris præliis compescunt. Nam nec principes nostri, nec commilitones certa vitæ discrimina subire unquam recusant, nec recusarunt, ne illa Christianæ reipublicæ firma Rhodiorum propugnacula in Turcarum ditionem redigerentur. Arx enim illa est expultrix sævissimorum hostium, qui semper vestras urbes & imperia invadere, & religionem nostram funditus evertere studeant. Et ut jam per literas præteritis mensibus, pater sanctissime, tibi illinc a nostris significatum fuit, Sultan Selim sectæ Mahumetanæ immitem tyrannum classem ingentem paravisse, & innumeras copias contra Christi fideles & Rhodi insulæ milites & incolas contraxisse, & tantam tormentorum vim, quantam nullus unquam, ad id bellum instituisse exploratum habuimus, qui illinc postmodum semotis castris alio contra orthodoxæ fidei cultores impetum fecerunt, ubi multas clades & urbium eversiones inferre conati sunt. Et nuperrime cum quieturum esse illum speraremus, per alteras a nostris sanctitati tuæ significatum est, in eosdem belli apparatus ingenti studio, summaque celeritate incumbere. Et cum nihil majori odio prosequantur quam Rhodum, eo multo magis in posterum timendum est, cui nunquam minari desistunt. Necesse igitur est, ut principibus Christianis accersitis, & tuis in sancta dispersis ovibus septa collectis, quo unum sit ovile, sicut unus est pastor, cui pacifice & quiete præcipias, ut abs te magnanimo duce & vexillifero, tua animi sinceritate, mirabili sapientia, cælestique virtute adversus hanc infidelium potentiam bellum suscipiatur. Expergiscimini ergo, expergiscimini tandem Christiani principes, & labanti ecclesiæ auxilium afferte, & sub Leone felicissimo pastore, invictoque duce, de bello Turcis inferendo in medium consulite, nec ulterius patiamini nostri redemptoris sepulcrum, & Constantinopolim novam Romam sub Turcarum imperio detineri, & tantam pestem atque perniciem adversus Christianos populos diutius sævire. Sed religionem vestram propius respiciatis, quam colere & augere vestri imperii & regni interest. Cujus rei fidelissimum vobis Romanorum exemplum propono, quorum reipublicæ splendor semper emicuit, dum religionem præ cunctis rebus observarunt. His enim non solum servandæ, sed etiam amplificandæ religionis studium fuit: quam si quis contempsisset, non immeritas divinæ ultioni pœnas dabat. Ne miremini igitur, si tot infortunia Christianis rebus acciderunt. Rara enim inter principes Christianos concordia hactenus fuit. Qui cum debuissent unanimes salutiferæ contra infideles expeditioni consulere & opem ferre, bella eis gerere magis placuit, quæ nullos honestos meritosque triumphos habitura essent; & religionem conservare atque defendere contempserunt. Deponite nunc, deponite Christiani principes hanc tarditatem atque segnitiem, & ad vindicandam Christianam rempublicam ab atrocissimorum hostium servitute accurratis, & insulæ Rhodo opem afferte, quæ (quod Deus avertat) si expugnaretur, væ, væ Christianis urbibus & imperiis. Præstate igitur auxilium. Nam quid magis vos decet, quam non solum pecunias atque vires omnes pro Christi nomine & gloria exponere, sed etiam vosmet devovere, ut vita frui æterna valeatis? Hac enim conditione gignimur ut generati nos Deo justa & debita obsequia præbeamus. Viriliter ergo agite, probati principes, currite fortiter cursum hunc felicissimum, & certate bonum certamen, ut æterna præmia consequamini. At P. C. cui Christianæ religionis habenæ traditæ sunt, hæc te cura, hoc te desiderium tangat: hæc te victoria, hic te triumphus expectat maximus, qui nullo sæculo aboleri poterit. Magni enim & ingenii divini est, magna aggredi, atque ea moliri, quæ non minus meriti quam gloriæ sint paritura,

Ja-

ANNO CHRISTI 1513.

Jacet desolata Asia, jacet Africa, jacet Ægyptus, ac bona Europæ pars deserta, abjecta, sine lege, sine moribus, sine ullo Christianæ religionis consortio. Ubi tot civitates, tot populi, tot imperatores, reges, principes cultu veræ fidei & armorum usu præstantissimi, ubi tot celeberrima Christi & sanctorum templa in crudelissimam jam Turcarum & barbarorum ditionem devenerunt, a quibus acceptas clades, eversiones contumeliasque non est hujus temporis recensere, cum jam omnibus notæ sint atque testatæ, & cum tot jam annos nihil aliud audiamus quam excidia alia super alia Christianorum. Quid quod Tyrrhenum mare toties infestarunt, & (quod pudet referre) ad litora usque Romani agri prædatum venerunt? Sed hæc loca tam efferata, barbara, sine fide, sine Deo, tam diu in potestate infidelium esse, ac non tam regi, quam devastari passi sunt principes Christiani, dum quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi: dum quisque luxui, simultatibus, otio indulget; dum Romanum pontificem toties acclamantem, rabidos lupos gregem domini invasisse, non audiunt. At qui non tanta esset rerum jactura fragilium, nisi cum his innumeræ quoque animæ fidelium deperirent; quæ partim metu, partim labefactata religione, quasi plantæ incultæ sensim in dies a fide deficiunt. Huc, pontifex maxime Leo, animum te decet advertere, adversus horum rabiem, composita inter Christianos pace, consurgere, exercitum in ea loca trajicere, illatas ab hostibus injurias ulcisci, ad tantum decus, tantam gloriam ante alios evolare. Crux Christi in aciem pro vexillo prodibit, dux agminis sui præcedet omnipotens: insultabitur undique eorum capitibus, tamquam parieti inclinato & macceriæ depulsæ. Persequeris & comprehendes illos, & non converteris, donec deficiant. Sed sine te, Deus, miseri quid sumus? aut quo recidunt conatus nostri? Cogitat jam bonus pastor vicarius tuus, cogitat, inquam, in veram sanctamque sponsæ tuæ unionem, ejusque reformationem incumbere, & populi tui in angulum redactas servare reliquias, amissa recuperare, fines ecclesiæ propagare. At scriptum est, quod reprobes cogitationes populorum, & reprobes consilia principum. Parentes ergo ad unum putemus fideles principes, ituros in hostes tuos Christianos omnes: paratam putemus esse classem, instructam aciem: nisi tu Deus exercituum adjuves, nostris his cogitationibus, his consiliis præsens assistas, adspires, faveas: nisi denique custodieris civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam. Tibi ergo regi regum & domino dominantium preces soli fundendæ sunt. Ne memineris iniquitatum nostrarum. Exurge, & dissipentur inimici tui: vindica sanguinem justorum tuorum, qui effusus est. Erue de manu canum unicam sponsam tuam, labanti tuæ religioni porrigito dexteram. Leoni pontifici maximo, quem ad pascendas oves tuas unum præ omnibus elegisti mitre auxilium de sancto tuo, ut pacatis Christianorum animis, in hoc tam sanctum, tam necessarium, tamque ecclesiæ tuæ utile & expediens opus toto, ut ajunt, pectore incumbere, illud feliciter absolvere te duce valeat, qui vivis & regnas in sæcula. Dixi.

SESSIO IX.

SESSIO IX.

ANno a nativitate domini 1514. indictione secunda, die vero Veneris quinta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X. anno secundo, fuit celebrata nona sessio generalis concilii in ecclesia Lateranensi in loco solito mane hora Tertiarum. In qua fuit præsens præfatus sanctissimus dominus noster dominus Leo papa X. indutus vestibus pontificalibus, sedens in thalamo consueto. Fuerunt præsentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates & magistri generales ordinum, & oratores principum, & quamplures illustrissimi, domini, & alii doctores & nobiles in copiosa multitudine.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburtinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Fliſco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrysogoni.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S. Sabinæ, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hyppolitus sanctæ Luciæ in Silice.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Via lata, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.
Reverendissimus dominus Matthæus sancti Angeli Gurcensis.
Reverendissimus dominus Julius sanctæ Mariæ * de Navicula.

* al. in Dominica.

Re-

SESSIO IX.

Reverendiſſimus dominus Bernardus ſanctæ Mariæ in porticu
Reverendiſſimus dominus Innocentius ſanctorum Coſmæ & Damiani.

Patriarcha & aſſiſtentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegienſis.
Reverendus pater dominus Angelus Turritanus.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Pompeius Reatinus.
Reverendus pater dominus Julianus Vulteranus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceritus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Miletenſis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Bernardus epiſcopus Tarviſinus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Petrus Tergeſtinus, ſereniſſimi Maximiliani electi imperatoris orator.
Reverendus pater dominus Claudius Maſſilienſis epiſcopus Chriſtianiſſimi Francorum regis orator.
Reverendus pater dominus Silveſter Vuigomienſis epiſcopus, orator illuſtriſſimi Henrici regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenſis archiepiſcopus, orator illuſtriſſimi Sigiſmundi Poloniæ regis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis epiſcopus, illuſtriſſimi domini ducis Ferrariæ orator.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracenſis.
Reverendus pater dominus Julius Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Jadrenſis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Monembaſienſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surrentinus.
Reverendus pater dominus Giorgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barenſis.
Reverendus pater dominus Fabricius Hydruntinus.

AN CHR 151

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.
Reverendus pater dominus Thomas Comaclenſis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicenſis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinenſis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Joſue Eſculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Vaſinius Placenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Bancoregenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Alexander Urbevetanus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Forolivienſis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.
Reverendus pater dominus Paulus Foroſempronienſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Polinianenſis.
Reverendus pater dominus Alovſius Arbenſis.
Reverendus pater dominus Cæſar Inſulenſis.

Re-

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Peruſinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Phanenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Aceranenſis.
Reverendus pater dominus Sixtus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Andreas Anſarenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Tiburienſis.
Reverendus pater dominus Tryphon Catarenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
Reverendus pater dominus Lactantius Suanenſis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacenſis.
Reverendus pater dominus [a] Marcus Urgentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Arianenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinenſis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.
Reverendus pater dominus Hugo Rhegienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Aquinatenſis.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnienſis.
Reverendus pater dominus Dionyſius Tolonenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.
Reverendus pater dominus Baptiſta [b] Pennenſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicienſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Nannetenſis.
Reverendus pater dominus Angelus Britonorienſis.
Reverendus pater dominus Andreas Literenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Sagonenſis.
Reverendus pater dominus Dominicus [c] Trabatenſis.
Reverendus pater dominus Richardus Venefranus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Curciolenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Æſinus.
Reverendus pater dominus Maximus Iſernienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marſicanus.
Reverendus pater dominus Theſeus Recanatenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Milopotamienſis.
Reverendus pater dominus Latinus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Spigacenſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæſenatenſis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriaticenſis.
Reverendus pater dominus Matthias Famaguſtenſis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Joannes ſancti Sebaſtiani extra muros Urbis.
Reverendus pater dominus Nicolaus ſancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Petrus Camaldulenſis.
Reverendus pater dominus Thomas Prædicatorum.
Reverendus pater dominus Bernardinus, Minorum.
Reverendus pater dominus Ægidius, eremitarum ſancti Auguſtini.

Oratores, ſenator, illuſtres domini temporales.

Illuſtris dominus Sforcia dux Barenſis, & ſereniſſimi Maximiliani electi Imperatoris in Italia locumtenens generalis:
Illuſtris dominus Albertus Pius de Carpi, orator imperatoris.
Magnificus dominus Jacobus ſenator Urbis.
Magnificus dominus Ludovicus Solier orator Chriſtianiſſimi regis Franciæ.
Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hiſpaniæ.
Magnificus dominus Triſtandus de Aeugna, &
Magnificus dominus Didacus Pacheco, &
Magnificus dominus Joannes de Farra, illuſtriſſimi regis Portugalliæ oratores.
Magnificus dominus Joannes Baduer orator illuſtriſſimi dominii Venetorum.
Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Benſo de Alvenſchn, & Joannes Bencelvil, oratores illuſtriſſimi domini Joachim marchionis Brandeburgenſis electoris imperii.
Magnificus Petrus Landus illuſtriſſimi dominii Venetorum.
Orator Florentinorum.
Reverendus pater dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, illuſtriſſimi domini marchionis Mantuani orator.

Ma-

SESSIO IX.

Magnificus dominus Franciſcus de Guidono, orator magiſtri Rhodi.
Orator patriarchæ Hieroſolymitani.
Illuſtris dominus Ludovicus comes de Petiliano.
Dominus Antonius de Stunega prior Caſtellæ, ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani.

Conſervatores Urbis.

Magnificus dominus Evangeliſta Magdalenæ.
Magnificus dominus Marius de Creſcentiis.
Et alii quamplures domini eccleſiaſtici & ſæculares, auditores rotæ, & clerici cameræ, ac in diverſis facultatibus doctores.

Fuit celebrata miſſa de Spiritu ſancto ſubmiſſa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiſcopum Dyrrachienſem. Et habita oratione per reverendum patrem dominum Antonium Puccium clericum cameræ apoſtolicæ, quæ ponetur in fine ſeſſionis juxta ſtylum aliarum: cantatiſque litaniis ac orationibus conſuetis, & benedicta ſynodo per ſanctiſſimum dominum noſtrum, & cantato evangelio ſecundum Joannem per reverendiſſimum in Chriſto patrem dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ in Coſmedin cardinalem Aragoniæ, quod incipit, *Si diligitis me*, &c. ſanctiſſimus dominus noſter incepit hymnum, Veni creator Spiritus, &c. Quo finito, & oratione cantata per præfatum ſanctiſſimum dominum noſtrum, ſupradicti oratores illuſtriſſimi regis Portugalliæ acceſſerunt ad pedes ſanctitatis ſuæ, & præſentaverunt mandatum præfati illuſtriſſimi regis ad intereſſendum ſacro concilio. Et idem ſanctiſſimus dominus noſter tradidit illud reverendo domino Thomæ Phædræ ſecretario concilii. Qui aſcendit ambonem, & legit illud alta & intelligibili voce: cujus tenor talis eſt.

MANDATUM REGIS PORTUGALLIÆ.

Emmanuel Dei gratia rex Portugalliæ & Algarbiorum citra, ultraque mare in Africa, dominus " *Guncæ ac Conquiſtæ, navigationis ac commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Perſiæ atque Indiæ, univerſis & ſingulis harum ſeriem inſpecturis.*

" huinca.

Notum facimus, quod confidentes nos plurimum de fide & induſtria nobilis & inſignis viri Triſtanni de Cugna conſiliarii noſtri fideliſſimi, & dilectorum atque egregiorum juris doctorum Didaci Pacheci, & Joannis de Farra, noſtræ curiæ auditorum, quos ad ſanctam ſedem apoſtolicam, ac ſanctiſſimum dominum noſtrum, dominum Leonem decimum divina providentia ſanctæ Romanæ & univerſalis eccleſiæ pontificem maximum cum obedientia oratores deſtinavimus: ipſoſque etiam oratores ac procuratores ad hoc ſacrum Lateranenſe concilium, quod ſua ſanctitas continuare & proſequi deliberat, deſignamus, deputamus, conſtituimus, dantes illis plenum mandatum & omnimodam poteſtatem pro nobis & regnis dominiiſque noſtris in ipſo ſacro Lateranenſi concilio dicendi, proponendi, agendi, tractandi omnia & ſingula, quæ ad celebrandum & concludendum ipſum concilium, tam quoad ſanctiſſimam & omnibus Chriſtianis optabilem contra Chriſti hoſtes expeditionem, quam quoad cetera ad ſanctæ Romanæ eccleſiæ ejuſque membrorum unionem, & Chriſtianæ religionis fideique catholicæ augmentum & commodum ſpectantia, neceſſaria, ſeu opportuna fuerint, etiam ſi talia forent, quæ mandatum exigerent ſpecialius: ac denique omnia circa hoc faciendi, quæ vobis viderint expedire, & noſipſi præſentes faceremus: promittentes nos gratum, ratum, firmum & validum habituros, quidquid in prædictis & quolibet eorum per dictos noſtros oratores actum, factum & geſtum fuerit. In quorum fidem & teſtimonium præſentes ſcribi, & ſigillo noſtro communiri fecimus, manuque noſtra ſubſcripſimus.

Datum in urbe noſtra Ulixbonæ duodecimo Kalendas Novembris, anno domini milleſimo quingenteſimo duodecimo.

Deinde dominus Marius de Peruſchis, fiſci & ſacri concilii procurator, expoſuit præfato ſanctiſſimo domino noſtro, quod licet alias fuerit decretum monitorium contra prælatos Gallicæ nationis, & alios utentes quadam pragmatica ſanctione, & fuerit citatio decreta contra eoſdem, ut venirent ad allegandum cauſam, quare dicta pragmatica revocari non debet; & fuerit hujuſmodi monitorium ſeu citatio legitime executa & reproducta, & ſua ſanctitas prorogaverit eiſdem terminum uſque ad præſentem ſeſſionem: tamen ipſi minime comparere curarunt, nec curant, tam ad defendendum dictam pragmaticam, quam ad intereſſendum ſacro concilio. Quare contumaciam eorum accuſavit & accuſat, petens procedi contra eos ad declarationem, & decerni proceſſus per affixionem citationum ad valvas eccleſiæ Lateranenſis. Ex adverſo vero reverendus pater dominus Claudius epiſcopus Maſſilienſis, orator Chriſtianiſſimi Francorum regis, allegavit, excuſando dictos prælatos, dicens eos veniſſe uſque ad montes, ſeu Delphinatum; & quia non potuerunt obtinere ſalvumconductum a detentoribus ducatus Mediolanenſis & dominii Januenſis, ideo non venerunt. Et pro verificatione dictorum produxit unum inſtrumentum & certas literas miſſivas tenoris infra ſcripti, videlicet inſtrumentum.

EXCUSATIO PRÆLATORUM Gallicorum.

Univerſis & ſingulis præſentes literas inſpecturis, Guillelmus Coſta presbyter in decretis baccalaureus, prior, ſeu commendatarius prioratus ſancti Stephani de Valleloyſia Ebredunenſis diœceſis, & canonicus eccleſiæ collegiatæ ſancti Salvatoris Montiſpeſſulani diœceſis Magalonenſis, vicarius in ſpiritualibus & temporalibus generalis reverendi patris domini Ludovici de Mazjs, ſanctæ ſedis apoſtolicæ protonotarii, ac præpoſiti commendatarii præpoſitatus, ſeu cœnobii Ulcienſis, ordinis ſancti Auguſtini, Taurinenſis diœceſis, ſalutem in domino ſempiternam.

Notum facimus, quod in noſtra, notariorumque ac ſpectabilium & ſcientificorum doctorum & teſtium infra ſcriptorum præſentia exiſtentes & perſonaliter conſtituti coram nobis ſedentibus pro tribunali in cœnobio dicti præpoſitatus, reverendi in Chriſto patres ac domini, domini epiſcopi, Joannes Lexovienſis, Antonius

nius Engolismensis, Franciscus Ambianensis, Joannes Cabilonensis, Symphorianus Laudunensis: magistri in theologia, Joannes Lelamiensis, Antonius Lesceure: archidiaconi, Joannes de Fraxino Tolosanensis, Guillelmus de Nossai Lexoviensis, jurium doctores, legati, oratores & procuratores ad sanctissimum in Christo patrem & dominum nostrum dominum Leonem papam decimum & modernum, per nonnullos reverendos patres, qui in congregatione Pisana interfuerunt, suo & aliorum nomine procuratores decreti & destinati exposuerunt, quod sunt supra sexaginta dies effluxi, quibus huic loco applicuerunt, & plusquam quatuor menses huic legationi vacarunt. Verumtamen cum primum huic loco applicuerunt, fuere a mazerio praefati sanctissimi domini nostri papae certiores effecti, quod Maximilianus Sfortia ducatus Mediolanensis detentor, eidem mazerio breve apostolicum sibi offerenti, commeatum & salvumconductum praefatis oratoribus recusare non erubuit. Quod intelligentes praefati oratores, visi sunt viam Genuensium tentare: quibus significatum est, illam propter divisiones, factiones & bella ipsorum Genuensium, ac incursiones vicinorum & confoederatorum praefati Maximiliani, minime tutam esse, nec posse illac proficisci sine suarum discrimine & periculo personarum, tam ex causis praemissis, quam ex insidiis ab hostibus Christianissimi regis eisdem paratis. Quare praefati oratores de praemissis omnibus ejusdem sanctissimi domini nostri papae nuntio super hoc specialiter destinato certificaverunt, & responsum a sua sanctitate acceperunt per suum Breve, datum Romae die decimaseptima Februarii, anno domini millesimo quingentesimo decimoquarto: quo continebatur, quod sanctitas sua de salvoconductu Maximiliani & Octaviani nobilium Mediolani & Genuae detentorum, eis provideri faceret, prout ex literis reverendi patris domini Claudii episcopi Massilienis, Christianissimi Ludovici Francorum regis oratoris, latius certiores redderentur. Insequendo igitur praedictum mandatum apostolicum, supra viginti dies hic expectaverunt, nullo salvoconductu a dicto Maximiliano recepto, nullaque dictum salvumconductum recipiendi spe data. Quapropter praefati oratores, ne mora possit eis quomodolibet imputari, sed ut de eorum obedientia, deque ipsius Maximiliani contumacia, inobedientia, & reluctatione, ipsi sanctissimo domino appareat, curarunt suam praefatam sanctitatem de omnibus praemissis iterum certiorare, & ut apertius liqueat non tantum de eorum debita diligentia, sed etiam de bona, quam erga praefatum sanctissimum dominum nostrum & sedem apostolicam gerunt, voluntatem, & talem hactenus fuisse, ut ab illius unitate nunquam voluerint, minusque in futurum velint ullo pacto discedere, sed illius mandatis perpetuo obtemperare, neque schismaticos unquam fuisse, sed unam ecclesiam catholicam sub uno pontifice maximo coluisse, & observasse quidquid ab inimicis veritatis & Christianissimi regis & regni ex adverso dictum fuerit. Ipsi, inquam, oratores non valentes habere optatam praesentiam praedicti sanctissimi domini nostri (quod dolentes aegre tulerunt) & hoc propter viarum discrimina, & inimicorum Christianissimi regis & regni ex adverso insidias eis paratas, prout ipsis apertius constitit, tam nomine suo, quam procuratorio reverendorum patrum dominorum Gaspardi de Turone Valentinensis & Diensis, Claudii de Longo vico Matisconensis, & Guiscardi Hierapolitanensis titularii, & Lugdunensis suffraganei, episcoporum, ac domini Joannis Arzeleri jurium doctoris, Lugduni existentium. Qui quidem praedicti patres interfuerunt praedictae congregationi Pisanae, prout dixerunt & exposuerunt tam nomine suo, quam aliorum reverendorum patrum archiepiscoporum, episcoporum, & omnium & singulorum cujuscumque status, gradus & dignitatis existentium, ecclesiastici vel temporalis, qui in congregatione Pisana interfuerunt, eis adhaerentium & adhaerere volentium sub illa meliori forma qua potuerunt & debuerunt, obtemperando mandatis apostolicis & exhortationibus regiis, suos fecerunt & constituerunt procuratores legitimos & oratores praedictos reverendos patres dominos ad sanctissimum dominum nostrum papam specialiter & expresse, ad renuntiandum congregationi Pisanae jam dissolutae, & adhaerendum concilio Lateranensi, nec non ad petendum absolutionem, quatenus opus esset, a praefato sanctissimo domino nostro, prout latius continetur in dicto procuratorio instrumento, cujus tenor ob sui prolixitatem, & brevitatis causa, hic non fuit insertus: quod tamen vidimus & tenuimus. Et publice coram nobis & praedictis notariis & testibus infra scriptis renuntiaverunt & renuntiant dictae congregationi, 1514. undecima mensis Januarii, indictione secunda, & domini nostri Leonis papae decimi anno primo, receptum per magistros Joannem de Alverina Lemovicensis, & Petrum Quesvel. Lexoviensis diocesis, notarios apostolicos. Praefati igitur reverendi patres & spectabiles doctores, legati & oratores coram nobis pro tribunali sedentibus, & notariis testibusque infra scriptis renuntiarunt & renuntiant dictae congregationi Pisanae jam dudum dissolutae, & adhaerent adhaerereque volunt in futurum concilio Lateranensi, ut optata reformatio ecclesiae & pax universae Christianae religionis, nec non provisio necessaria contra immanissimum Turcam & hostes fidei subsequantur. Et si forsan occasione dictae congregationis Pisanae & gestorum in ea, aliquas censuras juris aut hominis, aut alias quascumque poenas de jure aut de facto incurrerint, praestito prius debito juramento de parendo mandatis ecclesiae & praefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi cum illa humilitate qua possunt & debent, usque ad prostrationem & pedum oscula, absolutionem qua indigent sibi dari, & quamcumque aliam juris poenam seu maculam aboleri petierunt & postulaverunt, prout per tenorem praesentium petunt & postulant, ac si coram sanctitate sua praesentes & personaliter interessent, supplicando sanctitati suae cum illa devotione qua valent, ut ipsis praefatis oratoribus & aliis, quorum legatione funguntur, & qui in dicta congregatione interfuerunt, consilium, auxilium, opem, favorem, aut obedientiam praestiterunt, absolutionem pro sua solita clementia concedere dignetur: offerentes se supplices preces Deo effundere, ut regimini sanctissimae matris ecclesiae sua sanctitas feliciter & longaeve praesse valeat. De quibus omnibus & singulis cum quanta maxima instantia potuerunt & valuerunt, rogarunt, ut pro justificatione eorum praefatae voluntatis & excusationis, quaevis acta

SESSIO IX.

SESSIO IX.

prædicta, inquantum de jure possumus, vellemus recipere, pro & nomine ejusdem sanctissimi domini nostri & sanctæ sedis apostolicæ; & de receptis eis actum publicum concedere: quod quidem actum, prout de jure potuimus & debuimus, recepimus, & per notarios publicos in formam publicam redigi fecimus, & eis tradi concessimus & præcepimus.

Datum in dicto cœnobio Ulcienſi, sub sigillo nostri vicariatus, die decimaseptima mensis Martii, anno a nativitate domini 1514. indictione secunda, pontificatus prælibati sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi anno primo præsentibus ad hæc spectabilibus viris dominis ac magistris, Alvano de Vareniis, Stephano Vivet, jurium doctoribus, Albanensis ac Tuteleosis diœcesis, ac Deo devotis religiosis Orencio de Bardonethia infirmario, & Marcellino Casserii Cocreario, canonicis dicti cœnobii, testibus vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Quesvel presbyter in artibus magister, Lexovienſis diœcesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia prædictæ expositioni, renuntiationi, adhæsioni, juramenti præstationi, & absolutionis petitioni, ceteriſque præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut supra, scriberentur, agerentur, dicerentur & fierent, una cum Joanne Justeri notario publico collega meo, ac prænominatis testibus præsens interfui, eaque sic fieri & dici audivi: ideo hoc præsens publicum instrumentum manu mea scriptum, una cum sigilli vicariatus dicti domini vicarii appensione subsignavi, in fidem & testimonium præmissorum requisitus & rogatus. Et approbo in rasura ipsa, si qua indigeat sibi dari, & quamcumque juris pœnam seu maculam aboleri.

P. Quesvel.

Et ego Joannes Justeri in Delphinatu Taurinenſis diœcesis publicus auctoritatibus apostolica, imperiali & Delphinali notarius, quia prædictis expositioni, renuntiationi, adhæsioni, juramenti præstationi, & absolutionis petitioni, ceteriſque omnibus & singulis, dum sic, ut supra, scriberentur, agerentur, dicerentur & fierent, una cum dicto magistro Petro Quesvel notario publico collega meo, ac prænominatis testibus; eaque sic fieri vidi & audivi: ideo hoc præsens publicum instrumentum manu dicti domini Petri Quesvel scriptum, fideliter facta debita collatione cum proprio originali, una cum sigilli vicariatus dicti domini vicarii appensione subsignavi, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum veritatis requisitus & vocatus, approbo in rasura qua indigeat sibi dari, & quamcumque aliam juris pœnam seu maculam aboleri instare.

Tenor vero literarum consilii Sabaudiæ, directarum ad prælatos Gallicanos, est talis; & primo suprascriptio talis est: Reverendis patribus & dominis præstantissimis, dominis oratoribus regiæ majestatis ad Urbem, dominis honorandis, & intus tenor est talis:

Reverendi patres & domini honorandi, ex literis quas scribit nobis magnificus dominus Astenſis gubernator, videbunt dominationes vestræ quantum exhortetur aliqualem retardationem ulterioris transitus vestri, donec responsum, quod pro voto facere speratur, breviter consequatur, prout latius in eisdem literis, quas, ne prolixiores simus, eisdem dominationibus vestris mandamus his introclusas, quæ pro earum solitis prudentiis non nisi recte providebunt & agent, prout melius consulto eis videbitur. Nos autem si quid pro eis valeamus, ad id paratissimos offerimus animo quam libenti. Ex Taurino die 26. Februarii.

Consilium ducis Sabaudiæ citra montes Taurini residens.

Tenor vero literarum prælatorum Gallicæ nationis, directarum sanctissimo domino nostro, talis est, & primo in suprascriptione: *Sanctissimo domino nostro Leoni papæ decimo pontifici maximo*. Intus vero.

Sanctissime pater, cum omni humilitate, reverentia & honore, usque ad pedum oscula procidentes, beatitudinis vestræ perpetuum incrementum a Deo suppliciter petimus.

Sanctissime pater, ex brevi apostolico, quod ad nos mittere sanctitati vestræ placuit, intelleximus datam esse operam ab eadem sanctitate vestra cum Maximiliano & Octaviano Mediolanenſis & Genuenſis ducatus detentoribus, ut nobis salvumconductum darent. Unde gratias agimus qua valemus humilitate eidem sanctitati vestræ, quæ pro innata clementia nos non nisi tuto & secure ad se proficiſci jubet. At vero ex quo breve apostolicum accepimus, interea dum salvumconductum præstolamur, dies viginti effluxere: cumque jam ante quadraginta lapsi essent, dum hic agimus, factum est ut sexaginta dierum numerum egerimus, quatuor mensium intervallo per agros ac diversoria deducti. Beatissime pater, cum Maximilianus sanctitatis vestræ masserio salvum abnuere conductum non veritus sit, cumque etiam diuturna nos tenuerit expectatione suspensos, quo in nos animo sit, quam suspecta nobis esse debeat profectio nostra, facile cognoscimus. Oramus itaque, & totis animis obsecramus, ut Maximiliani contumacia, qui spretis semel & iterum mandatis vestris durum sese ac renitentem præbuit, moram nostram excuset, & promptam quæ in nobis est voluntatem parendi nequaquam obscuret: quam ut vestræ sanctitati certius testatam relinquamus, actum judiciale mittimus; coram ordinario judice speciali hujus loci legitime ut volumus confectum, quale potuissemus agere, juxta procuratoris nostri facultatem in vestræ sanctitatis præsentia Pisanæ congregationi jam dissolutæ nomine & nostro, & quorum causa procedimus, renuntiando, & adhærendo sacro Lateranenſi concilio, apostolicam denique utcumque indigemus humiliter ac devote petendo absolutionem.

Sanctissime pater, solitam illam animi vestri mansuetudinem obnixe imploramus, misereatur tantorum laborum atque impensarum, dignetur expletos sexaginta dies & amplius in deserto hoc & vasta solitudine pœnitentiæ nostræ loco suscipere, velitque sacri hujus temporis & imminentis festi paschæ rationem habere, quo divinis, ut officii nostri est, vacare commode valeamus, ne commissis nobis gregibus diutina absentia nostra salutis dispendium ferat. Beatissime pater, paratos omni tempore ad obsequia vestræ sanctitatis animos offerimus, divinam majestatem oraturi, ut felicem donet vestræ sanctitati cursum hic agere, & in cælis una cum omnibus quos dedit vobis Pater, perennem gloriam adipisci. Ex Ulcis prope Secusiam, die decimanona Maii. Ejusdem

san-

sanctitatis vestræ humillime creaturæ & devoti oratores episcopi.

I. Cabilonensis.
E. Lexovien sis.
F. Ambianensis.
A. Engolismensis.
S. Laudunensis.

Ex adverso contra dicta & allegata per præfatum reverendum patrem dominum Claudium episcopum, magnificus dominus Hieronymus Moron orator illustrissimi Maximiliani Sfortiæ ducis Mediolani dixit, quod præfatus illustrissimus dominus dux non negaverat prælatis Gallicæ rationis salvumconductum, sed distulerat eis dare, causa deliberandi & consulendi. Et auditis hinc inde propositis, tandem sanctissimus dominus noster absolvit cum reincidentia prælatos præfatos a censuris, si quas incurrerant; & prorogavit eisdem terminum usque ad proximam sessionem, & interim suspendit censuras, & voluit eos interim non incurrere, sed elapso termino, in pristinas censuras reincidere, & non ante. Postmodum vero exclusis aliis non habentibus vocem definitivam in concilio, a loco concilii, exceptis oratoribus & baronibus supra descriptis, prælatisque omnibus existentibus in vestibus & paramentis sacris in suis subselliis mitratis ex ordine post reverendissimos dominos cardinales in præsentia sanctissimi domini nostri papæ; præfatus reverendus pater dominus Claudius episcopus Massilien sis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio.

Posteaquam ad universalis ecclesiæ curam & regimen, licet tanto oneri impares, divina dispensatione vocati fuimus, ex summo statim apostolatus apice, tamquam ex vertice montis Sion, ea prospicere ac animo volvere cœpimus, quæ ad salutem, tranquillitatem ac propagationem ipsius ecclesiæ pertinere in primis videbantur. Cumque in hanc rem omnem nostram curam, cogitationem ac studium more solertis vigilisque pastoris converteremus, nihil gravius aut Christianæ reipublicæ perniciosius, & pio nostro desiderio magis adversum bellorum effera rabie comperimus, quæ usque adeo armis grassata est, ut vastata pene mutuis cladibus Italia, deformatisque ac partim eversis, æquatis partim solo civitatibus & terris, concussis provinciis & regnis, in Christianum sanguinem furere ac debacchari non desinant. Nihil itaque prius, nihil studiosius, aut magis ex animo curandum duximus, quam ea bella sedare, ecclesiasticamque disciplinam pro viribus ac temporum ratione componere, ut placato per vitæ emendationem Deo, dominicum gregem nostræ fidei commissum, compositis dissidiis, in unum cogere & aggregare, unanimemque ac pacis & concordiæ vinculo tamquam firmissimo glutino unitum, adversus communes hostes fidei Christianis cervicibus imminentes facilius adhortari ac concitare possimus. Cujus quidem expeditionis in impios & crucis Christi implacabiles inimicos, hoc vehemens nostrum desiderium ita cordi nostro infixum est, ut sacrum Lateranense concilium a felicis recordationis Julio II. prædecessore nostro indictum ac inchoatum, ejusque obitu intermissum, ea præcipue causa continuare & prosequi decreverimus, ut in diversis sessionibus in eodem sacro concilio per nos habitis omnibus patet, ut Christianis principibus, seu eorum oratoribus in eo concilio congregatis, prælatisque ex diversis mundi partibus eo venientibus, pace inter ipsos Christianos principes composita, extirpatisque, ut par est, primo ex domini agro pestiferis hæresum sentibus, ea quæ ad ipsam expeditionem contra eosdem hostes necessaria, ac ad gloriam & exaltationem orthodoxæ fidei, aliarumve rerum consultationem pertinent, maturo consilio omniumque assensu decerni feliciter possent. Ad quod quidem concilium solemniter indictum, riteque denuntiatum, etsi multi ex diversis Europæ partibus præclari & in omni scientia præstantes viri convenerint, multi etiam legitime impediti mandata in publica forma miserint: non tamen bellorum ac temporum difficultatibus, quibus loca plurima jam diu hostilibus armis obsessa fuerunt, ea quam desiderabamus, copia & multitudo convenire potuit. Nihil est præterea quod nobis adscribi possit, si hactenus (quod si forsitan multis necessarium videtur, & nos opportunum præ ceteris putamus) legatos de latere ad reges & principes pro concordia eorumdem principum & pace non misimus. Hac sane causa id facere destitimus. Principes enim fere omnes suis ad nos literis ac nuntiis, legatos mitti, minime expedire aut necessarium esse significarunt. Circumspectos nihilo minus ac probatæ fidei viros nuntios nostros, etiam episcopali dignitate præditos, ad eos ipsos principes graviora inter se armis, ac, quantum conjici poterat, asperiora bella molientes ultro misimus. Quorum præcipue opera effectum est, ut pactis jam inter quosdam principes induciis, ceteri eas brevi approbaturi esse credantur. Quare legatos, uti proxima sessione decrevimus, ubi opus & expediens fuerit, pro stabili ac perpetua pace inter eos componenda, ao uti antea proposuimus, mittere non postponemus. Neque interim cum eorumdem principum oratoribus apud nos agentibus, quæ ad rem hujusmodi pertinent, agere & meditari neque ipsos etiam principes per nostros nuntios & literas ad id urgere & admonere cessabimus. Quin etiam ut nostra pacis consilia & juges cogitatus omnipotens & misericors Deus promoveat ex alto, ac fidelem plebem æquis ac propitiis magis oculis aspiciat, & pro communi salute ac pace, compescendaque nefariorum Christiani nominis hostium superba rabie, ejus piis annuat precibus: universis & singulis primatibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, nec non ecclesiarum, tam cathedralium quam collegiatarum, tamque sæcularium quam quorumvis ordinum regularium capitulis, collegiis, conventibus, plebanis, decanis, ecclesiarum rectoribus, ceteriscque animarum curam habentibus, prædicatoribus, quæstoribus, ac verbum Dei ad populum pronuntiantibus, auctoritate apostolica injungimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus intra missarum solemnia, & dum inter aut extra illa verbum Dei ad populum proponetur, ac in eorum orationibus, quas capitulariter & conventualiter, aut alias in quibuscumque con-

SESSIO IX.

SESSIO IX.

gregationibus facient respective pro pace Christianorum & infidelium confusione, hac collectas habeant speciales; videlicet, Deus a quo sancta desideria: Et, Deus in cujus manu sunt omnes potestates & omnia jura regnorum, respice in auxilium Christianorum. Et nihilo minus suis diœcesanis, & aliis quibuscumque personis utriusque sexus, tam ecclesiasticis quam sæcularibus, quibus ratione prælaturæ & alterius cujuscumque superioritatis ecclesiasticæ præsidebunt, injungant, ac in domino eos hortentur, quibus Dei verbum sua aut alterius auctoritate proponetur, ut privatim pro pace, ut præmittitur, Christianorum, & infidelium exterminatione, ad Eum ipsum ac gloriosissimam ejus matrem in oratione dominica & in angelica salutatione pias preces effundant. Et insuper quicumque ex supradictis apud principes sæculares cujuscumque gradus, præeminentiæ vel dignitatis existant, aut etiam consiliarios, familiares, domesticos & officiarios eorum, nec non apud civitatum, oppidorum, vel universitatum, quorumcumque sæcularium magistratus, rectores, locumtenentes, aut alias utriusque sexus personas, ecclesiasticas vel sæculares, quas ad pacem universalem aut particularem inter principes, potentatus & Christianos populos, nec non ad expeditionem contra infideles persuadendam, auctoritate & gratia valere putaverin, illos ad hujusmodi pacem & expeditionem hortentur & inducant. Quos omnes per viscera misericordiæ Dei nostri, & per meritum passionis unigeniti ejus filii Jesu Christi, quam maximo possumus cordis affectu in domino hortamur, ac pro pastoralis officii qua fungimur auctoritate monemus, ut depositis privatis simultatibus, apertisque inimicitiis, ad pacis studia amplectenda, & ad expeditionem prædictam decernendam se convertant. Propterea que omnibus & singulis prælatis, principibus & personis, tam sæcularibus quam ecclesiasticis, cujuscumque status, gradus, dignitatis & præeminentiæ aut conditionis existant, sub interminatione divini judicii districtius inhibemus, ne dictæ paci per nos aut nostros, seu sedis apostolicæ legatos vel nuntios, & episcopali dignitate præditos, ut præfertur, pro Christianæ reipublicæ defensione & fidelium salute tractandæ aliquod impedimentum directe vel indirecte, palam aut occulte interponere quoquo modo præsumant. Sed qui in pace conficienda privatum aut publicum suorum principum suarumve civitatum aut rerumpublicarum, quorum quarumve ad eos ratione officii vel publici alicujus muneris cura spectabit, interesse prætendant, illud quoad modestius tranquilliusve poterunt, prosequentes, pacis nihilo minus partes & studia, quantum in domino poterunt, amplectantur. Quin etiam ad dictam pacem & expeditionem contra dictos Christianæ fidei hostes procurandam, & ab ipso Deo impetrandam, volentes spiritualibus donis Christi fideles animare, omnibus vere confessis & contritis, qui pro ipsa obtinenda pace ac decernenda expeditione in missis, prædicationibus, & aliis divinis officiis, aut in collegialibus, conventualibus, aliisve publicis aut communibus orationibus devote ad Deum preces effundant, aut apud principes, consiliarios, officiarios, rectores, vel alias personas supradictas, quæ ad pacem faciendam vel tractandam, & expeditionem in hostes invictæ crucis, ut præmittitur, decernendam, aliquam auctoritatem habere videbuntur, diligentem ac solertem operam adhibebunt, quoties id fecerint: qui vero privatim ac particulariter pro præmissis a Deo consequendi devotas effuderint preces, septies in die, si toties id fecerint; aut si minus, quoties id fecerint, donec pax universalis, quæ per nos assidue tractatur, inter principes & populos impræsentiarum annis dissidentes, confecta sit, & expeditio contra infideles nostris auspiciis decreta, de omnipotentis Dei misericordia, ac de beatorum ejus apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, centum dies de injunctis eis pœnitentiis relaxamus. Mandantes propterea venerabilibus fratribus, primatibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, ad quos præsentes seu earum exempla sub sigillis authenticis, vel in Urbe, aut alibi fideliter impressa pervenerint, quatenus illas per suas provincias & diœceses, quanto citius poterunt, faciant publicari, ac debitæ executioni demandari. Ceterum, quod proposuimus & toto corde concupivimus, reformationem interim ecclesiasticam tam curiæ nostræ, quam etiam venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum in Urbe commorantium, & alia complura necessaria, sacro approbante concilio decrevimus, quæ aliis nostris literis in hac eadem sessione publicandis continebuntur. Et licet idem Julius prædecessor noster ad hujusmodi concilium omnes qui adesse consuevere, convocaverit, & ut tute ac secure venire & accedere possent, eis amplum salvum conductum dederit: quia tamen hactenus ob prædicta forsitan impedimenta complures prælati, qui venire deberent, adhuc non venerunt, cupientes nos ad graviora in futura proxima sessione procedere, denuo ipsos ac reges, duces, marchiones, comites & alios ad concilia generalia venire aut mittere assuetos, qui hactenus oratores vel mandata legitima non dederint, in domino hortamur, ac per ejusdem misericordiæ viscera rogamus & monemus, ut quamprimum poterunt, vel ipsi personaliter accedere, vel speciales & idoneos nuntios cum legitimis mandatis ad hoc sacrum & Christianæ reipublicæ perutile futurum Lateranense concilium mittere velint. Venerabilibus autem fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prælatis, præsertim sub vinculo jurisjurandi, ad visitandum certis statutisque temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, & ad generalia concilia indicta personaliter accedendum, etiam tempore suæ promotionis adstrictis, quorum non comparentium contumacia in diversis sessionibus per promotorem dicti concilii sæpius accusata extitit, & contra eosdem petitum procedi, & de incursu censurarum & pœnarum protestatum solemniter reperitur, non obstantibus quibuscumque privilegiis, concessionibus & indultis eis, eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis: quæ habentes pro expressis, ex certa scientia & plenitudine potestatis cassamus, irritamus & annullamus, in virtute sanctæ obedientiæ injungimus, ac sub excommunicationis & perjurii, aliisque de jure vel consuetudine, & præsertim in literis indictionis & publicationis dicti concilii Lateranensis per ipsum Julium prædecessorem

forem noſtrum ſpecialiter indictis, aut aliis non accedentibus ad concilium rite indictum pœnis, diſtrictius mandamus, ut ad dictum concilium Lateranenſe accedere perſonaliter, & uſquequo concluſum & auctoritate noſtra abſolutum fuerit, in Urbe morari debeant, niſi aliqua legitima cauſa impediti fuerint. Et ſi, ut præfertur, modo fuerint impediti, procuratores ſuos ſpeciales cum pleno mandato ad ea quæ tractanda, agenda & deliberanda erunt, idoneos mittant. Et ut omnis prorſus excuſatio tollatur, neve cuiquam venire debenti prætextus aliquis cujuſcumque impedimenti relinquatur, præter publicum ſidem, quam in indictione hujus concilii omnibus ad id venientibus liquet eſſe conceſſam, hoc eodem approbante concilio, omnibus & ſingulis in congregationibus conciliorum generalium adeſſe ſolitis, & ad ipſum Lateranenſe concilium venientibus, eorumque domeſticis familiaribus, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis & conditionis vel nobilitatis exiſtant, eccleſiaſticis & ſæcularibus pro ſe & bonis ſuis quibuſcumque per civitates, terras & loca, tam maritima quam terreſtria, dictæ Romanæ eccleſiæ ſubjecta, ad concilium Lateranenſe ad Urbem veniendi, & in ea libere commorandi, & pro animi ſententia conſulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, & poſt quatuor menſes a dicti concilii concluſione & diſſolutione liberum, tutum & ſecurum ſalvumconductum, ac plenam & omnimodam ſecuritatem auctoritate apoſtolica tenore præſentium, de conſilio & poteſtate prædictis, damus & concedimus & impartimur, alioſque ſalvoſconductus & ſecuritates habere cupientibus dare libere pollicemur: quos omnes & ſingulos benigne & caritative tractabimus & ſuſcipiemus. Mandantes omnibus & ſingulis principibus ſæcularibus, quantumcumque grandi dignitate, etiam imperiali, regali, reginali, ducali, aut alia quacumque fulgentibus, & civitatum rectoribus, ac civibus eorum rempublicam gubernantibus & regentibus, ut prælatis & aliis ad dictum concilium Lateranenſe venientibus, ſub divinæ majeſtatis & indignationis noſtræ incurſu, pœnis contra impedientes conciliorum celebrationem, & præſertim dicti Lateranenſis concilii, in jure, ſive literis præfatæ indictionis per prædeceſſorem noſtrum contentis & appoſitis, liberam licentiam & facultatem, ſalvumque conductum veniendi & redeundi, & per eorum dominia, terras & loca, per quæ ipſos tranſitum facere oporteat, cum eorum rebus & bonis ac equis, liberum tranſitum & innoxium concedant, omnibus prorſus exceptionibus ſive excuſationibus ſemotis ac ceſſantibus. Mandamus inſuper & injungimus ſub indignationis noſtræ & aliis arbitrio noſtro infligendis pœnis, omnibus & ſingulis gentibus noſtris armigeris, tam pedeſtribus quam equeſtribus, eorumque ducibus & ductoribus, ac etiam arcium noſtrarum caſtellanis, civitatumque & locorum dictæ Romanæ eccleſiæ ſubjectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus, locum tenentibus, poteſtatibus, officialibus & vaſſallis, ut quibuſvis conſtitutionibus, ordinationibus apoſtolicis, legibus imperialibus, ſtatutiſque & conſuetudinibus municipalibus, etiam juramento & confirmatione apoſtolica, aut quavis alia firmitate roboratis non obſtantibus, quæ ſalvoconductui & ſecuritati præmiſſis in aliquo derogare, ſeu illa quoquo modo impedire poſſent, etiam ſi talia forent, de quibus ſpecialis & ſpecifica, expreſſa & individua, non autem per generales clauſulas id importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda foret, illorum omnium tenores præſentibus, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, pro expreſſis habentes, & aliis quibuſcumque, cujuſcumque gradus, ſtatus, conditionis & præeminentiæ fuerint, ut ipſos venientes ad concilium Lateranenſe libere, tute & ſecure tranſire, morari & recedere permittant & permitti faciant, ne tam ſanctum, laudabile ac perneceſſarium concilium quavis cauſa vel prætextu diſtrahatur, & ut ad illud venientes tute ac in pacis tranquillitate libertateque vivere, dicere & expedire valeant, quæ honorem Dei omnipotentis, ſtatumque totius eccleſiæ concernant. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ injunctionis, inhibitionis, relaxationis, exhortationis, rogationis, monitionis, caſſationis, irritationis, annullationis, donationis, conceſſionis, obligationis & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ in publica ſeſſione in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus noſtri anno ſecundo. Qua perlecta, petiit a concilio, an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnes, nemine penitus diſcrepante, ac quilibet eorum reſpondit, placere contenta in ſchedula. Deinde reverendus pater dominus Vincentius archiepiſcopus Neapolitanus aſcendit ambonem, & legit aliam quamdam ſchedulam tenoris infra ſcripti.

BULLA REFORMATIONIS CURIÆ.

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, ſacroſancto approbante concilio.

Supernæ diſpoſitionis arbitrio, quo cæleſtia pariter & terrena ineffabili providentia diſponuntur, in ſublimi beati Petri ſolio Chriſti unigeniti Dei filii gerentem vices in terris Romanum pontificem decet in primis, pro cura & ſalute dominici gregis ſibi divinitus commiſſi, providi exercere paſtoris officium. Quare pro dicti paſtoralis officii ſolicitudine, cum eccleſiaſticam diſciplinam, ac per omnes fere Chriſti fidelium gradus bene recteque vivendi regulam temporum difficultate ac hominum malitia, licentiaque & impunitate in deterius ita labi, diffluere, aberrareque longius a recta via animadvertimus, ut niſi provida corrigatur emendatione, in varios errores ſecuritate peccandi quotidie magis incidere, moxque obortis publice ſcandalis, prorumpere ſit verendum. Cupientes igitur, quatenus nobis ex alto permittitur, ea jam nimium invaleſcentia mala corrigere, ac pleraque in priſtinam ſacrorum canonum obſervantiam reducere, ac in melius juxta ſanctorum patrum inſtituta dante domino reformare, eaque omnia, ſacro approbante Lateranenſi concilio, a felicis recordationis Julio papa ſecundo prædeceſſore noſtro in-

SESSIO IX.

ter alia propterea incepto, & per nos continuato, salubriter moderari: ut ab his sumamus exordium, quæ pro nunc magis expedire videntur, & quæ sæpe per singulas ætates neglecta, magnam Christianæ religioni attulere perniciem, & in ecclesia Dei maxima scandala pepererunt, a promotionibus scilicet ad ecclesiasticas dignitates constituimus exordiri. Cum piæ memoriæ Alexander papa tertius prædecessor noster etiam in Lateranensi concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum scientia in personis promovendis in episcopos & abbates diligenter inquirantur, nihilque magis Dei ecclesiæ officiat, quam cum immeriti assumuntur prælati ad regimen ecclesiarum, propterea in promotionibus prælatorum, quarum a Romanis pontificibus magna ratio haberi debet, eo præsertim, quod de promotis per eos ad ecclesias seu monasteria in extremo judicio rationem Deo reddituri sunt, statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis suis temporibus, patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis & monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia præditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ atque curialitatis antiquæ cum competenti literatura, & in sede apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus ætate triginta annorum ecclesiis aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut ecclesiis citra vigesimumseptimum ætatis annum, monasteriis vero citra vigesimumsecundum præesse valeant. Quinimo ut accuratius diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut cardinalis, cui electionis, postulationis aut provisionis ecclesiæ seu monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio, ut moris est, referat commissionem examinis ac relationis hujusmodi sibi datam, uni cujuslibet ordinis antiquiori cardinali in ipso consistorio per seipsum, vel si ea die, qua sibi commissionis onus injunctum fuerit, consistorium non fuerit, per secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus notam illam facere debeat: qui tres priores aliis quamprimum sui ordinis cardinalibus eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve aut promotionis summarie & de plano per seipsum dictus relator examinet, & si qui contradixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opusve fuerit, alios ex officio assumere, processusque & jura ejusmodi relationis, una cum dictis testium die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat; neque ullo modo referat, si præsens in curia promovendus majorem cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ a referente collega sint cardinales audituri, occulata fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus vero eosdem cardinales qui præsentes in curia fuerint, ex antiquo more consuetudineque laudabili quamprimum visitare teneatur. Quem quidem morem laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus. Et quoniam episcopalem dignitatem tueri illæsam, & ne improborum impugnationibus, aut accusantium calumniis passim pateat, munire par est: statuimus, ut nullus episcopus aut abbas, quovis instante ac requirente, nisi sibi copia & facultas legitimæ defensionis permittatur, etiam si crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis, causa plenarie probata fuerit, dignitate privari valeat: neve aliquis prælatus invitus, nisi aliis justis efficacibusque rationibus & causis, transferatur juxta formam ac decretum concilii Constantiensis. Et quoniam ex commendis monasteriorum (ut magistra rerum experientia sæpius docuit) monasteria ipsa tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter læduntur, quippe quorum ædificia partim commendatariorum negligentia, partim avaritia vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in his magis diminuitur, passimque obloquendi materia personis præsertim sæcularibus præbetur, non absque dignitatis apostolicæ sedis diminutione, a qua commendæ hujusmodi proficiscuntur: ut eorum indemnitati salubrius consulatur, volumus ac sancimus, ut cum illa per obitum abbatum qui illis præerant vacaverint, nullo pacto cuiquam possint commendari, nisi pro conservatione auctoritatis apostolicæ sedis, & ad occurrendum malitiis illam impugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis de fratrum nostrorum consilio visum fuerit expedire. Sed de persona idonea juxta præscriptam constitutionem eis ita provideatur, ut illis idonei abbates, prout decet, præfuturi sint. Ea vero monasteria, quæ commendata fuerint, cum per eorum cessum vel decessum, quibus erant commendata, commendæ hujusmodi cessaverint, cardinalibus dumtaxat ac personis qualificatis & bene-meritis commendari possint: ita tamen, quod eorum monasteriorum commendatarii, quibus antea de cetero commendata fuerint, cujusvis dignitatis, honoris & præeminentiæ existant, etiamsi cardinalatus honore & dignitate fungantur, si mensam habuerint separatam, ac seorsum a mensa conventuali, quartam suæ mensæ partem pro instauratione fabricæ, seu pro ornamentis, vestibus ac paramentis emendis sarciendisque, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, ut major exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti monasterii sibi commendati partem pro supradictis oneribus supportandis, & sustentatione monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri teneantur. Ac literæ, quæ super monasteriorum hujusmodi commendis expedientur, cum clausula hoc ipsum specifice exprimente debeant expediri. Alioquin, si aliter expediantur, nullius sint roboris vel momenti. Et quoniam ecclesiis hujusmodi absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præsidentium, quam ecclesiarum & ædificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earumdem ecclesiarum fructibus pensiones minime reserventur, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quæ in secreto nostro consistorio justa, probabilis & honesta habita fuerit.

Statuimus quoque, ut de cetero parochiales ecclesiæ ac dignitates majores & principales, aliaqua beneficia ecclesiastica, quorum fru-

NO ISTI 4.

fructus, reditus & proventus ducentorum ducatorum auti de camera, secundum communem æstimationem, valorem annuum non constituunt vel attingunt, nec non hospitalia, leprosariæ, xenodochia, cujuscumque valoris, quæ ad pauperum usum & alimoniam instituta sunt, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus non commendentur, aut alio quovis titulo conferantur, nisi per obitum familiarium suorum vacaverint, quæ illis commendari possint, ut illa ad illarum personarum sibi gratarum & idonearum commodum infra sex menses dimittere teneantur: quibus etiam, quoad beneficia, ad quæ haberent regressum, præjudicare non intendimus. Ordinamus etiam, ne ecclesiarum a quorumcumque monasteriorum & militiarum membra a suo capite, quod est absurdum, absque legitima & rationabili causa disjungantur aut separentur. Uniones perpetuæ, præterquam in casibus a jure permissis, vel sine rationabili causa, nequaquam fiant. Dispensationes autem ad plura incompassibilia ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgenti causa. Et personis cujuscumque dignitatis parochiales ecclesias & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinentibus, exnunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacumque reservatione etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstante: quo elapso termino, nisi dimiserint, omnia vacare censeantur, ac possint libere ut vacantia impetrari: talesque præterea retinentes pœnas extravagantis execrabilis recolendæ memoriæ Joannis papæ vigesimisecundi etiam prædecessoris nostri incurrant. Item statuimus, ut speciales reservationes quorumcumque beneficiorum ad cujusvis instantiam minime concedantur.

De cardinalibus.

Et cum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ceteros omnes in ipsa ecclesia post summum pontificem honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vitæ munditia ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus & ordinamus, ut de cetero quilibet cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, supellexque, non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi excedendique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestiæ & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quæ sacerdotalem præ se ferant modestiam, ac prælatos & quoscumque alios insignes viros ad Romanam curiam venientes benigne honorificeque, tam publice quam privatim, tractent, & apud nos & successores nostros gratiose liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant.

SESSIO IX.

Præterea ministerium indecorum episcoporum prælatorumque in domibus non habeant, ne ceteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum status condecentiam tractent.

Cumque Romani pontifices communi omnium Christi fidelium Patri assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est. Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum aut communitatum, vel quorumcumque aliorum contra quemquam, nisi quantum justitia & æquitas postulat, eorumque dignitas & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione sejuncti, sedandis & computandis inter quoscumque litibus omni diligentia vacent incumbantque: principum & quorumcumque aliorum, ac præsertim pauperum & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas & officii debitum adjuvent.

Tituli sui loca, si præsentes in curia fuerint, personaliter: si vero absentes, per vicarium idoneum semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos ecclesiarum titulo suo subjectarum cum diligentia inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona dictarum ecclesiarum, moresque in primis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad recte honesteque vivendum paterno moneant affectu.

Pro augmento autem divini cultus & salute animæ suæ, quilibet cardinalis vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum: vel si ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventione, tantum illi relinquat vel donet, quantum conscientiæ suæ videbitur.

Et cum minime deceat, affines & consanguineos, præsertim benemeritos & ope indigentes, negligere, sed illis providere justum & laudabile sit: non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis redditibus ita eos impleri convenire arbitramur, ut ceteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur. Statuimus itaque, ut ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni & opimi redditus per sanctos patres statuti & ordinati fuerunt.

Volumus etiam ut ecclesiis eisdem cardinalibus commendatis, etiam si cathedrales, abbatialesve, aut prioratus, vel quæcumque alia beneficia ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri cathedralibus, dignos & idoneos vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes; reliquis autem sibi commendatis ecclesiis aut monasteriis de justo clericorum vel capellanorum,

seu

SESSIO IX.

seu religiosorum aut monachorum, Deo sufficienter & laudabiliter servientium numero providentes: ædificia quoque, possessiones & jura quæcumque in statu convenienti conservent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum & commendatariorum officium spectat.

Statuimus etiam, ut dicti cardinales circa numerum familiarium, equorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam sua facultas, conditioveac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitatis vitio notari possint: neve rursus avari sordidique habeantur, si in magnis & amplis redditibus, pauciſſimis victum præbeant, cum domus cardinalium patens hospitium, portusque ac refugium proborum & doctorum maxime virorum & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiæ notam, vulgoque obloquendi calumniandique justas præbeant occasiones.

Et cum maxime providendum sit, ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut ceteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus ut quilibet cardinalis se domus ac familæ suæ optimum rectorem præfectumque ostendat esse, tam circa ea quæ extrinseca omnibus apparent, quam quæ intus latent abscondita. Habeat itaque eorum quisque sacerdotes & levitas honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini ecclesiastico parum conveniat. Quare in presbyteratus ordine constituti vestes colorum, quæ clericis a jure non prohibeantur, deferre debeant usque ad talos saltem demissas. Et habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & cardinalium capellani missas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur: scutiferis vero paulo supra talos concedantur.

Parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in presbyteratus ordine non sint constituti: ita tamen ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent.

Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, non comam neque barbam nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum aut corio simpliciter utantur.

Si quis autem familiarium prædictorum contra fecerit, aut post tres menses legitima monitione præcedente a præsentium publicatione, hujusmodi vestes prohibitas gestaverit, in excommunicationem incurrat. Si vero infra tres alios menses non se correxerit, a perceptione fructuum ex beneficiis, quæ obtinet, A suspensus intelligatur. Quod si per alios sex menses in hujusmodi pertinacia obstinatus permanserit, legitima similiter monitione præcedente, beneficiis omnibus, quæcumque habet, privatus sit & esse censeatur: eaque sic vacantia a sede apostolica libere impetrari valeant. Quæ omnia & singula in nostris & cujuscumque Romani pontificis pro tempore existentis familiaribus & similiter in omnibus aliis clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis, ac etiam curialibus, locum habere volumus; hoc uno tantum excepto, quod dicti nostri & Romani pontificis familiares, rubri coloris vestimenta gestare possint, pro decentia & consuetudine dignitatis pontificalis. Et B quoniam ad cardinales maxime spectat operum optimorum cura, pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusque ac superstitionibus contra veram & orthodoxam fidem infectæ sint, & ubi divinorum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina: quique reges ac principes, seu populi bellis infestentur, vel infestari timeant. Hæc & hujusmodi scire, ac nobis & Romano pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, ut opportuna & salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilanti studio excogitari valeant. Et cum frequenti ac prope quotidiana experientia notum sit, provinciis ac civitatibus propter suorum legatorum de latere absentium multa sæpius contingere mala, variaque non sine apostolicæ sedis C præjudicio scandala oriri, statuimus & ordinamus ut illis cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentibus, eas per locum tenentes aut officiales quoscumque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere & gubernare teneantur. Et qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses: si extra Italiam, quinque a die præsentis publicationis ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur, nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana curia D retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores & locum tenentes, ceterosque consuetos officiales, cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscumque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinata & instituta fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaris, non ut ipsi laborum & curarum penitus expertes, lucro tantum sub legationis titulo inhiarent. Et cum cardinalis officium in primis versetur in frequenti Romani pontificis assistentia & sedis apostolicæ negotiis, propterea statuimus, ut omnes E cardinales in Romana curia resideant; & qui sunt absentes, si in Italia, intra sex menses, si extra Italiam, infra annum a die publicationis præsentis constitutionis revertantur. Alioquin fructus beneficiorum & omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter & specialiter cardinalibus concessis, quam diu abfuerint, omnino careant, exceptis tamen illis, quos ratione officii ab apostolica sede sejuncti, vel de Romani pontificis mandato aut licentia, vel justo metu, aut quavis alia legitima causa impediente, vel ægrotationis abesse contingat:

pri-

ANNO CHRISTI 1514

privilegiis, indultis & immunitatibus, eiſdem cardinalibus conceſſis, & in bulla noſtra ſub data coronationis noſtræ contentis & expreſſis, in ſuo robore nihilo minus permanentibus.

Statuimus inſuper, ut expenſæ funebres cardinalium, computatis omnibus mille quingentorum florenorum ſummam excedere non debeant, niſi executorum providentia, juſtis allegatis cauſis ac rationibus, plures expendendum eſſe duxerit. Exequiæ & caſtrum doloris prima & nona die fiant: infra octavam vero miſſæ de more celebrentur.

Pro reverentia autem ſedis apoſtolicæ, utilitateque & honore communi pontificis & ipſorum cardinalium, ut ſcandalorum, quæ naſci poſſent, occaſio tollatur, majorque in ſacro ſenatu libertas votorum fiat, liceatque, ut par eſt, cardinali cuique ſecundum Deum & conſcientiam ſuam libere & impune quodcumque ſentiat dicere: ſtatuimus, ne quis cardinalium vota in conſiſtorio data, & quæcumque ibi geſta aut dicta, quæ in odium, aut præjudicium, aut ſcandalum alicujus redundare poſſint, ſcripto aut verbo, vel quovis alio modo revelet ſub pœna perjurii & inobedientiæ, & quotieſcumque a nobis & Romano pontifice pro tempore exiſtente ſpecialiter & expreſſe ultra præmiſſa indictum fuerit ſuper aliqua re ſilentium, ſi quis contra fecerit, ultra pœnas excommunicationem latæ ſententiæ incurrat: a qua non poſſit abſolvi, niſi a nobis vel præfato pontifice Romano & cum expreſſione cauſæ, præterquam in mortis articulo.

Reformationes curiæ, & aliorum.

Et cum omnis ætas ab adoleſcentia prona ſit ad malum, & a teneris aſſuefieri ad bonum magni ſit operis & effectus, ſtatuimus & ordinamus, ut magiſtri ſcholarium, & præceptores, pueros ſuos ſive adoleſcentes nedum in grammatica & rhetorica, ac ceteris hujuſmodi audire & inſtruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut ſunt præcepta divina, articuli fidei, ſacri hymni & pſalmi, ac ſanctorum vitæ: diebuſque feſtivis nihil aliud eos docere poſſint, quam in rebus ad religionem & bonos mores pertinentibus, eoſque in illis inſtruere, hortari & cogere in quantum poſſint, teneantur; ut nedum ad miſſas, ſed etiam ad veſperas, divinaque officia audienda, ad eccleſias accedant, & ſimiliter ad prædicationes & ſermones audiendos impellant, nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere poſſint.

Ad abolendam vero execrabilem blaſphemiam, quæ in maximum divini nominis, & ſanctorum contemptum ſupra modum invaluit, ſtatuimus & ordinamus, quicumque Deo palam ſtu publice maledixerit, contumelioſiſque atque obſcœnis verbis dominum noſtrum Jeſum Chriſtum vel glorioſam virginem Mariam ejus genitricem expreſſe blaſphemaverit, ſi munus publicum juriſdictionemve geſſerit, perdat emolumenta trium menſium pro prima & ſecunda vice dicti officii: ſi tertio deliquerit, illo eo ipſo privatus exiſtat. Si clericus vel ſacerdos fuerit, eo ipſo quod de delicto hujuſmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum, quæcumque habuerit, fructibus applicandis, ut infra unius anni mulctetur: & hoc ſit pro prima vice, qua blaſphemus ita deliquerit: pro ſecunda vero ſi ita deliquerit, & convictus, ut præfertur, fuerit, ſi unicum habuerit beneficium, eo privetur: ſi autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod ſi tertio ejus ſceleris arguatur & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus quæcumque habuerit, eo ipſo privatus exiſtat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri poſſint. Laicus vero blaſphemans, ſi nobilis fuerit, pœna vigintiquinque ducatorum mulctetur: & pro ſecunda vice, quinquaginta fabricæ baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe applicandis: & aliis, ut infra deducitur: pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quod ſi ultra duas vices publice blaſphemans deprehenſus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores eccleſiæ principalis mitratus ſtare cogatur. Si vero pluries in hoc ipſum peccatum lapſus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur ad judicis deputati arbitrium. In foro autem conſcientiæ nemo blaſphemiæ reus, abſque graviſſima pœnitentia, ſeveri confeſſoris arbitrio injuncta, poſſit abſolvi. Qui vero reliquos ſanctos blaſphemaverit, arbitrio judicis rationem perſonarum habituri, mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut ſæculares judices, qui contra tales blaſphemiæ convictos non animadverterint, eoſque juſtis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quaſi eidem ſceleri obnoxii, eiſdem quoque pœnis ſubjiciantur. Qui vero in illis inquirendis puniendiſque diligentes & ſeveri fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam conſequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicumque vero blaſphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe continget, eumdemque deferre, vel notificare apud judicem eccleſiaſticum ſeu ſæcularem intra triduum debeant. Quod ſi plures dictum blaſphemantem ſimul audiverint, ſinguli eum accuſare teneantur, niſi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute ſanctæ obedientiæ hortamur & monemus in domino, ut pro divini nominis reverentia & honore, ſuis dominiis ac terris præmiſſa omnia ſervari & exactiſſime exequi mandent ac faciant, uberrimam ab ipſo Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, ſimilemque annorum decem indulgentiam ab apoſtolica ſede conſecuturi cum tertia parte mulctæ, qua dictus blaſphemus plectetur, quoties tale ſcelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam & reliquam tertiam mulctæ partem accuſatori, blaſphemi nomen deferenti, ſimiliter concedi & aſſignari volumus, aliis pœnis contra hujuſmodi blaſphemos per ſacros canones expreſſis, nihilo minus in ſuo robore manentibus.

Ut clerici præſertim caſte continenterque juxta canonum præcepta vivant, ſtatuimus ut contra facientes acriter ſecundum canones puniantur. Si quis vero tam laicus, quam clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, convictus fuerit, pœnis per ſacros canones aut jus civile reſpective impoſitis puniatur. Concubinarii autem, ſive laici ſive clerici fuerint, eorumdem canonum pœnis mulctentur: neque ſuperiorum tolerantia, ſeu prava conſuetudo, quæ potius corruptela dicenda eſt, a multitudine peccantium, aliave quælibet excuſatio eis aliquo modo ſuffragetur, ſed juxta juris cenſuram ſevere puniantur.

Ad bonum vero & quietum regimen civitatum,

SESSIO IX.

SESSIO XI.

tum, ac locorum omnium Romanæ ecclesiæ subjectorum, constitutiones bonæ memoriæ Ægidii episcopi Sabinensis olim editas innovamus, easque inviolabiliter servari præcipimus & mandamus.

Et ut nefariæ simoniæ labes ac pestis non solum a Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitutiones per antecessores nostros etiam in conciliis contra hujusmodi simoniacos editas innovamus, easque inviolabiliter servari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis & insertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate nostra affici volumus.

Statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officii & temporis, sed eos tamquam injuste perceptos, in fabricas hujusmodi beneficiorum vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc, ut beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit, Deo tamen ultra præmissa de dicta omissione redditurus rationem. Quæ pœna in habentibus plura beneficia reiterabilis toties sit, quoties contra facere convincentur.

Et cum fructuum ecclesiarum cathedralium & metropolitanarum, monasteriorumque & aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio & administratio ad nos & Romanum pontificem pro tempore existentem, & illos etiam, qui ejusmodi ecclesias, monasteria & beneficia jure & canonice obtinent, solum pertineant, sæcularesque principes, omni etiam divino jure id prohibente, dictis ecclesiis, monasteriis ac beneficiis intromittere se nullatenus debeant: statuimus & ordinamus, ut fructus, redditus & proventus ecclesiarum, monasteriorum ac beneficiorum, per sæculares ullos principes, etiamsi imperator, reges, reginæve, seu respublicæ vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu judices, etiam ecclesiasticos, vel quascumque alias personas, publicas vel privatas, de eorumdem imperatoris, regum, reginarumve ac principum, rerumque publicarum vel potentatuum mandato, sequestrari, occupative, aut modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi ecclesias, monasteria ac beneficia obtinentes, sub prætextu fabricæ instaurationisque, sine Romani pontificis tempore existentis expressa licentia, aut eleemosynarum, seu quovis alio colore aut fuco, impediri non debeant, quo minus de illis, ut antea libere ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint, occupative aut detenti, integre libereque ac sine exceptione vel mora, prælatis ad quos de jure legitimeque spectant, restituantur: de quibus si dissipati nusquam reperiri possint, eorum justa æstimatione facta, dictis prælatis satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestrationes, applicationes, dissipationesque fecerint, aut fieri mandaverint, sub pœna excommunicationis aut interdicti ecclesiastici, talium principum terris & dominio eo ipso incurrendis. Et ut eorum, ac eisdem subjectorum bona ubicumque reperta, si moniti parere noluerint, capi & retineri possint. Ipsi vero contra facientes, tam supradictis pœnis, quam privationis feudorum & privilegiorum, quæ a nobis & Romana vel aliis ecclesiis nunc & pro tempore obtinuerint, & aliis contra violatores & oppressores libertatis ecclesiasticæ, etiam per extravagantes & alias constitutiones, etiam incognitas, & forsan in usu non existentes, impositis, quarum omnium tenores pro expressis & insertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac secundum eas per quoscumque judices, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sublata & adempta eis aliter judicandi declarandique potestate, sententiari, judicari & interpretari debere volumus atque mandamus.

Et cum a jure, tam divino quam humano, laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes & singulas constitutiones felicis recordationis Bonifacii papæ octavi, etiam prædecessoris nostri, quæ incipit: Felicis; & Clementis quinti, quæ incipit: Si quis suadente; nec non quascumque alias apostolicas sanctiones in favorem libertatis ecclesiasticæ, & contra ejus violatores quomodolibet editas, & pœnis etiam contra talia præsumentes, in bulla, quæ legitur in cœna domini, contentis, in suo robore permansuris. Et cum in Lateranensi pariter ac conciliis generalibus sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne reges, principes, duces, comites, barones, respublicæ, & alii potentatus quicumque regnis, provinciis, civitatibus ac terris quoquo modo præsidentes, collectas, decimas, & alia hujusmodi onera, clericis, prælatis & aliis quibuscumque personis ecclesiasticis imponant, exigantque, neve a sponte etiam dantibus & consentientibus etiam recipiant: atque in præmissis auxilium, favorem, consiliumve palam vel occulte præstantes in excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ quoque respublicæ ac communitates & universitates circa hoc quomodolibet delinquentes ecclesiastico eo ipso subjiciantur interdicto: prælati etiam, præmissis absque Romani pontificis expressa licentia ultro consentientes, excommunicationis & depositionis pœnam ipso facto incurrant, statuimus & ordinamus, ut de cetero talia præsumentes, etiamsi, ut præfertur, qualificati fuerint, ultra supradictas pœnas, quas contraveniendo eo ipso incurrere volumus, innovamus, quod ad omnes actus legitimos, inhabiles & inteſtabiles habeantur. Et cum secundum leges civiles, & sacrorum canonum censuras, sortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes superstitionesque prohibitæ sint, statuimus, decernimus & ordinamus, ut clerici, qui in præmissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum infamia notentur: si vero non destiterint, deponantur, atque in monasterium ad tempus arbitrio superioris præfiniendum, detrudantur, beneficiisque, & officiis ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis, quam canonici subjaceant.

Et ut omnes ficti Christiani, ac de fide males sentientes, cujuscumque generis aut nationis fuerint, nec non hæretici, seu aliqua hæresis labe

ANN. CHRI. 151

NO ISTI 14.

labe polluti, vel Judaizantes, a Christi fidelium cœtu penitus eliminentur, & a quocumque loco, & præsertim a Romana curia expellantur, ac debita animadversione puniantur, statuimus, ut contra eos diligenti inquisitione ubique & in dicta curia maxime, procedatur per judices per nos deputandos, & ejus criminis reos & legitime convictos, debitis pœnis puniri, relapsos vero, absque ulla spe veniæ aut remissionis affici volumus. Et cum constitutiones & ordinationes nostræ hujusmodi, quas pro nunc ordinamus, vitam, mores, ecclesiasticamque disciplinam concernant, tam officiales nostros, quam alios, tam in Romana curia, quam extra ubique locorum commorantes imitari convenit, illis ligari, eosque ad earum observationem inviolabiliter teneri volumus atque decernimus. Et ne constitutiones ipsæ aliis censuris ac pœnis in contrafacientes per antiqua jura & constitutiones impositis derogare in aliquo videantur, cum ad augmentum editæ atque excogitatæ fuerint, etiam declaramus, per earum dispositiones ordinationesque nihil prorsus juri communi, vel decretis aliorum Romanorum pontificum ullatenus derogatum esse. Quinimo si qua in eis propter perversam temporum, aut locorum vel hominum corruptelam, vel abusum, aut quamcumque aliam causam minime probandam, vigorem suum amiserint, ea exnunc innovamus, confirmamus & inviolabiliter observari mandamus. Quas nostras consultissimas constitutiones, post duos menses ab earum publicatione, ligare debere etiam decernimus & declaramus, districtius inhibentes, ne quis eas glossare, vel super eis commentaria, interpretationesve facere absque speciali nostra vel sedis apostolicæ licentia præsumat. Si quis autem ausu temerario contravenerit, excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incurrat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, sanctionis, reformationis, intentionis, ordinationis, exhortationis, monitionis, præcepti, voluntatis, innovationis, confirmationis, mandati, decreti, declarationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Bulla seu schedula indictionis decimæ sessionis sacrosancti Lateranensis concilii, lecta per eumdem reverendum patrem dominum archiepiscopum Neapolitanum in nona sessione.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Ut hoc sacrum Lateranense concilium ad finem uberrimæ speratæque utilitatis perducatur, possintque dicti prælati & alii vocati commode venire, & personaliter adesse, ut speramus: cumque alia plura & graviora in eo tractanda discutiendaque remaneant, ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiæ suæ exaltationem, decimam sessionem continuationis celebrationis ipsius Sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris, quæ erit sexta feria post festum sancti Andreæ apostoli, millesimo quingentesimo decimoquarto, pontificatus nostri anno secundo, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, designationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Qua perlecta, idem archiepiscopus petiit a sanctissimo domino nostro, & a reverendis patribus concilii, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula, seu bullis per eum recitatis. Et omnes, præter infra scriptos, qui votarunt prout infra, responderunt placere.

Particulares, qui votaverunt, primo reverendus pater dominus Jeremias archiepiscopus Tranensis, qui dixit, non placere ea, quæ deviant a jure, & etiam, quia providetur, quoad multa non necessaria, & generalia omittuntur.

Reverendus pater dominus Joannes Staphyleus episcopus Sibinicensis dixit placere sibi, quod in omnibus in schedula contentis, quoad omnes cujuscumque ordinis servetur dispositio juris communis.

Reverendus pater dominus Scaramuza episcopus Cumanus dixit, placere verba, cessante metu cardinalium.

Reverendo patri domino Gabrieli archiepiscopo Dyrrachiensi placent omnia, præter constitutiones Ægidii cardinalis, quas ignorat.

Reverendo patri domino Christophoro Polignianensi non placet, quoad resignationem beneficiorum, sed quoad cetera, sic.

Reverendo patri domino Michaeli Montalcinensi placent, præter quoad duo incompatibilia, quia vult quod sint qualificati.

Reverendo patri domino Benedicto episcopo Chiensi placent, præterquam de incompatibilibus resignandum quoad præterita, & de accusandis & reprehendendis blasphemiis in criminalibus.

Deinde sanctissimus dominus noster auditis votis respondit quod mutabuntur aliqua verba, sed non mutabitur sententia: & quod contenta in eis suæ sanctitati alias placent. Super quibus omnibus & singulis dominus Marius de Peruschis procurator concilii petiit instrumentum & instrumenta.

Quibus absolutis, & incepto hymno per sanctissimum dominum nostrum Leonem, Te Deum laudamus, &c. ad referendum Deo gratias de bonis operibus expletis, prout est de more sacrorum conciliorum, & capella cantorum respondere usque ad finem hymni, fuit dissoluta sessio. Et sanctissimus dominus noster cum reverendissimis dominis cardinalibus & prælatis equitando accesserunt ad palatium sancti Petri in Vaticano, associantes sanctissimum dominum nostrum, ut tenentur. Quo ibi dimisso, omnes reversi sunt ad proprias domos & habitationes ad Dei laudem.

SESSIO IX.

Leoni decimo pontifici maximo Antonius Puccius, humillime pedes osculatus, seſe commendat.

Paulo poſt tuam ad ſummi apoſtolatus apicem gratiſſimam omnibus aſſumptionem, beatiſſime pater, ad Urbem profectus, quo ſeptemviratus munus, a reverendiſſimo patre meo gratia & munificentia tua in me tranſlatum exercerem, nihil ſane magis optavi, quam aliquam dari occaſionem, qua ſingularem meæ erga ſanctitatem tuam ſervitutis affectum, ſi non implere, aliquo ſaltem inditio declarare poſſem. Qua de re ſuperioribus menſibus beatitudine tua velut æſtuantis deſiderii mei præſaga, perdifficile mihi orandi in Lateranenſi concilio munus demandante, licet impar meis illud humeris viderem, more tamen amantium, non quid vires poſſent ingenii, ſed quantum vis alideret amoris, inſpiciens, quidquid benigne per te fuit injunctum, prompta mentis hilaritate ſuſcepi, ſuſceptumque hodie in auguſtiſſimo Lateranenſi templo coram inclyto ſanctitatis tuæ conſpectu, benigna grataque ejus attentione pro viribus præſtiti. Et cum non ab re fore duxerim, ut quam aſtantibus voce protuleram, eam literis tibi uni, a quo omnium ſalus unice pendet, perpetuo dedicarem: accipe, quæſo, meæ in te obſervantiæ ac ſervitutis qualecumque teſtimonium, eo præcipue animo, ut ſi quid forte aures, mentemque tuam minus graviter vel ornate dictum offenderit, non temeritati, quam cum tanto periculo minime attentaſſem, ſed flagranti potius amori aſcribas, qui Hieronymo teſte, modum non habet, ordinem neſcit, menſuram ignorat. Si qua vero, non tam ex intima rhetorices officina, quam præcipuis hauſta theologis, legentem te oblectaverint, ea obedientiæ merito tribuas, cum divinæ miſericordiæ munere factum ſit, ut quod optavi & volui, aliqua etiam ex parte poſſem. Reliquum ergo mihi eſt, dies noctesque clementiſſimum Deum orare, ut ſi dicendo expreſſerim quæ tu pro pietate in Deum, pro morum diſciplina, paciſque cultu in hac ipſa nona ſeſſione, ſacroſancto approbante concilio, decreviſti, ubique ab omnibus Chriſti fidelibus ſincere ac integerrime obſeventur. Vale.

Oratio habita per reverendum patrem dominum Antonium Puccium, cameræ apoſtolicæ clericum, in nona ſacroſancti Lateranenſis concilii ſeſſione, tertio Nonas Maii, 1514.

Nullum tempus unquam fuiſſe memini, pontifex maxime, patres ampliſſimi, & clariſſimi præſules, quo magis animum meum commotum, affectum, inflammatumque ſenſerim, quam hodie totum me apud ſanctitatem tuam de univerſo eccleſiæ Dei ſtatu verba facturum, commoveri, affici inflammarique ſentio. Licet enim divinæ majeſtatis tuæ conſpectus, rutilanti cujus fulgore imbecilles oculi mei caligant, tot ampliſſimorum patrum conſeſſus, quorum nemini ingenio vel ſapientia plurimarumque rerum peritia meream comparari, ipſius denique pertractandæ rei magnitudo, quæ omnem ingenii ubertatem, omnem dicendi copiam, omne orationis genus excedit, non mediocriter me dicere incipientem terreat: recreat tamen, recreat, ac ſummopere animum meum reficit ratio communis boni, quod ex ſacroſancti iſtius conſeſſus conſilio atque decreto univerſæ Chriſtianæ fidei, catholicæque eccleſiæ proventurum ſpero, mihique omnino polliceor. Noſter namque Deus Jeſus a morte reſurgens & in altum aſcendens, ut cæleſtia inde dona mortalibus largiretur, ſi eccleſiæ ſponſæ ſuæ, a qua corpore diſceſſerat, pro miniſterio exercendo, pro gente illuminanda, pro fide conſummanda, quoſdam conceſſit apoſtolos, prophetas aliquos, nonnullos evangeliſtas, doctores non paucos, paſtores vero quamplurimos, nimirum ego velut Simeon alter animo & corpore debeo exultare, qui hodie non virtute propria excitatus, ſed obedientiæ ratione compulſus, eo meruerim oraturus accedere, quo pro univerſa tandem eccleſia Dei reformanda ſingulorum, quos dixi, ſacros pioſque ſucceſſores ac imitatores, & jam frequentes video conveniſſe, & frequentiores propediem conventuros non dubito. Gaudeo igitur jure optimo, utque conceptum a me gaudium uberiori plenitudine compleatur, duo dicturo mihi a beatitudine tua pontifex maxime bona horum ampliſſimorum patrum venia, concedi flagranter opto, humillimeque depoſco. Primum, ut ſacratiſſimæ Dei ſponſæ, præſenti cujus corpori in melius reformando toto animi inhæres affectu, excellentiam, præcipuas deinde reformandi cauſas, pro mea, quantula ſit dicenda facultate, in medium afferam, quo conceptam animo tuo reformationem, & a nobis optatam diu, vehementiſſimeque ſperatam, omni ſtudio, labore atque conatu proſequi non deſiſtas. Sed antequam hæc aggrediar, per angelicam ſalutationem a beatiſſima virgine opem ſuppliciter implorabo. Ave Maria gratia plena, &c.

Cupientibus nobis, beatiſſime pater, ſupernæ illius Jeruſalem (quam recte liberam communemque omnium matrem ſacra teſtatur pagina) excellentiam admirabilemque gloriam & dignitatem accuratius indagare, tria potiſſimum conſideratione attentioneque digna in mentem veniunt. Primum, quod gratuita dote a ſponſo prælecta, deinde ſpiritali & individua copula illi conjuncta, beatiſſima poſtremo ſobole fecunda mater effecta eſt. Univerſo liquidem humano genere protoparentum noſtrorum tranſgreſſione vanitati ſubjecto, ejuſque rationabili intellectu peccatorum caligine obſcurato, ac divinorum ſemitam mandatorum prorſus oblito: impiaque cordis ſui deſperatione in omnem impudicitiam, turpitudinem, immunditiam prolapſo, demerſoque atque defixo, ſapientis Dei filius coomnipotenti & coæterno cum Patre ſapientiæ ſuæ lumine in beneplacita paternæ voluntatis diſpenſatione perſpiciens, mortales omnes non per alium quam per ſeipſum Filium ab æterno Deum, ſed in extremo tempore hominem factum, inter Deum Patrem & homines mediatorem futurum, ipſi paternæ majeſtati reconciliari oportere, cæleſtique gratia recreati, ac perenni demum cœlorum hereditate donari, tam inſigne miſericordiæ ac pietatis, & dilectionis erga nos ſacrificium vel in ipſo crucis patibulo offerre non recuſavit. Licet enim unicam illam ſponſam, cui per ſpiritale & caſtiſſimum matrimonium adveniente temporis plenitudine in odorem ſuavitatis inſolubiliter jungendus erat, ita ſordidam atque inopem conſpicaretur, ut neque ſordes ejus humano more copia rerum delere,

ne-

neque forma inopiam excusare posset, nimio tamen humanæ salutis ardore flagrans, antequam e paterno sinu prodiens, mundum ingrederetur, ad Patrem ipsum in throno conversus clamavit: *Hostiam & oblationem noluisti, holocausta & pro peccato non postulasti, corpus autem adaptasti mihi: tunc dixi, Ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam.* Quam, obsecro, voluntatem ad nos veniens Jesus Dei filius facturus erat? Illam nempe, illam, qua prædestinatos adoptionis filios sanctificavit, cum sanctissimo illo corpore divinæ suæ naturæ invisibili Spiritus sancti artificio de purissima virginis carne aptato, in araque crucis ultro pro nobis oblato, de sacratissima ipsius corporis aqua sanguineque preciosissimo, gratuitam dotem, heu nimis caram, nimisque preciosam, ecclesiæ sponsæ suæ constituit atque confecit. Quo quidem lavacro, profluvioque dotali eamdem sponsam ab omni labe ita mundavit, omnique scientiæ ac sapientiæ thesauro locupletavit, ut omnium merito pulcerrima atque ditissima prædicari deberet, sacro illo testante eloquio: *Sicut lilium inter spinas, ita amica mea inter filias.* ac rursus: *Multæ filiæ congregaverunt sibi divitias, tu vero supergressa es universas.* At per quam reputamus spiritalem copulam, tam sanctum Christi & ecclesiæ matrimonium consummatum? per eam profecto, theologorum judicio, qua non solum duo per mutuam conjunctionem caro una, sed unum potius in carne una effecti sunt, canente sponsa: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Id quod sacrum divinumque mysterium præclarus ille universarum gentium institutor vas electionis divinitus contemplatus, magnum matrimonii sacramentum in Christo & ecclesia consummatum esse testatus est. Quippe qui tanta unitatis vi, tamque indissolubili amoris nexu mutuo conjuncti sunt, rigati, atque constricti, ut non minus difficile judicetur, a latere sponsi consortem ejus ecclesiam segregari, quam sit etiam impossibile, Christum Jesum salvatorem nostrum, aut hominem sine Deo interpretari, aut Deum sine homine intelligere, cum utramque in se naturam plenissime contineat: nec aliquo modo Christus exprimi possit, quin Deus pariter atque homo, idemque mediator Dei & hominum exprimatur. Non est igitur mirum, tale tantumque matrimonium non modo secundum legem divortium nullum pati, sed quod omnem naturæ ordinem, modum, consilium, institutum, atque decretum excedit, nec ipsa quidem temporali sponsi morte dirimi ullo modo potuisse. Siquidem mortales matrimonio conjungit Deus, quos licet homo separare non possit, mors tamen ipsa dirimit atque dissolvit. In Christi vero ecclesiæquæ matrimonio conjungitur ipse Deus, qui ut per se incorruptibilis & immortalis existens, ita incorruptibile & immortale matrimonium cum sponsa contrahens & consummans, insolubili ejus amplexu atque consortio post mortem magis quam in præsenti vita potius est. Quam sane mutuam insolubilemque conjunctionem ascendente Jesu ad Patrem, vehementissime admirantes angeli conclamarunt: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Sed quid mirum, cælestem sponsum, speciosum forma præ filiis hominum, perpetua indissolubilique copula cum sponsa sua in terra & in cælo conjunctum fuisse? cum mortales omnes uxoribus senio confectis, non alia fere quam prolis susceptæ gratia, diuturno earum consortio delectentur: ipse vero ex virgineo ac fecundissimo consortis suæ ventre, non quidem arescente unquam vel senescente, sed viridi semper atque integro permanente, eam susceperit prolem, quæ numero, decore, gloria ceteras soboles antecellit. Abrahæ namque in alia regione versanti, cui domesticæ primo de incarnatione Verbi, Spiritus sancti ministerio, factæ sunt promissiones, cælitus dictum est: *Multiplicabo semen tuum super numerum arenæ maris & stellæ cæli, & in semine tuo benedicentur omnes gentes.* Quidnam, obsecro, patres, tam ampla de futuro Abrahæ semine promissio innuebat? quid præmonstrabat? quid pollicebatur, nisi quod non in pluribus, sed in uno tantum semine, in ipso videlicet Dei hominumque mediatore Christo, & Dei & hominis filio, Deo pariter atque homine, mortales omnes divinæ immortalitatis benedictione replendi erant cum per fecundissimum ecclesiæ partum, universum terrarum orbem Deo & Patri regenerandum, prolapsaque omnia sive cælestia, sive terrena in integrum restituendum, ac ipsas præcipue gentes a recta Dei semita alienatas, sanctorum consuetudine destitutas, sine spe ambulantes, absque timore viventes, & prorsus sine Deo in mundo hoc temere vagantes, illuminandum, erigendum, salvandumque properavit, ut merito dilectus ille discipulus, attonita visione in admirandum superni regni lumen absorptus, in divina illa sua Apocalypsi cantarit: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, tribubus & linguis, stantes ante thronum.* Qua autem pulcritudine, quo decore, qua venustate redempti filii, & a superna illa Jerusalem adhuc peregrini, refulserint: quis tantæ ingenii perspicaciæ, tamque perspicuæ ubertatis eloquii vel posset mente concipere, vel oratione audeat attingere? Ii enim per hostiam corporis Christi semel oblatam in æternum sanctificati, non ultra carni & sanguini indulgere, prætereuntemque caduci sæculi figuram diligere, ac secundum principem & potestatem caliginosi hujus aeris ambulare curantes, sed omni prorsus abnegata impietate, ad verum, uberem, ac salutarem sobrietatis, pietatis & justitiæ cultum conversi audire de se meruerunt: *Fulgebunt justi sicut sol in conspectu Dei*; quippe qui divinis illustrati fulgoribus, æternæque caritatis ardore succensi, de virtute in virtutem ambulando, in virum perfectum secundum mensuram plenitudinis ætatis Christi, unanimi zelo evadere cupientes, magnificati inde & consummati in opere ministerii, post miserrimum carnis suæ habitaculum dissolutum beatissima demum digni effecti gloria, illud quoque in cælesti regno de se dictum audierunt: *Beatus populus qui scit jubilationem*: quo sane jubilo ante regium thalamum psallentes & exultantes, alterno cantu clamare non cessant: *Benedictio & claritas & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum.* Hæc illa est sponsa, beatissime pater, de cujus excellentia ac dignitate in ipso orationis principio apud sanctitatem tuam pollicitus sum me verba facturum. Hæc, inquam, sponsa est, quæ omnium mater ecclesia dicitur, quam ab æterno cælestis ejus sponsus ultronea sanguinis effusione sibi providit: provisam lateri suo indissolubiliter copulavit: copulatam innumera, pulcerrima ac felicissima prole in perpetuum propagavit. Quid igitur oneris, quid officii, quid

Gen. 22.

Apoc. 7.

Matth. 13.

Psalm. 83. Ephes. 4.

Psalm. 88.

Apoc. 7.

SESSIO IX.

solicitudinis sanctitati suæ incumbat, ut hanc sponsam pro dignitate regere, extollere, decorareque possis, etsi non parum ex his, quæ hactenus oratione perstrinxi, menti tuæ innotuisse arbitror, singulis tamen perspectis causis, quibus ad ejusdem divinæ sponsæ regimen, decus atque salutem toto debeas animi studio inhærere, quod secundo me præstiturum obtuleram, tanto quidem id clarius innotescet, ut quantum ceteri ad comparandos honores fortunasque cumulandas, quantum ad otiosos dies in deliciis conterendos, quantum plerique ad humana studia exercenda, voluptatesque captandas, quantum ad ipsam animi corporisque requiem concedunt temporis, tantum tute ipse tibi ad recolendam, persuadendam, ac perficiendam totius ecclesiæ, Christianæque reipublicæ reformationem, sumendum impendendumque fore existimabis. Duæ mihi præcipuæ, beatissime pater, in mentem occurrunt causæ, quarum una, ut inceptam ecclesiæ reformationem alacri animo prosequaris, invitat: altera, ni hoc feceris, horrendum in Christianos omnes divinæ ultionis judicium comminatur; Cum hoc igitur universo generi hominum fuerit a natura tributum, si qua in familia laus præcipua vel animi vel corporis præclare floruerint, hanc fere omnes illius stirpis cupidissime æmulari, ea in primis tibi uni maximo pontifici offertur causa, quæ uberrimum ecclesiæ Dei fructum sis allaturus, præsens scilicet sacrosanctum œcumenicum, augustumque Lateranense concilium, maximi illius principis Julii secundi prædecessoris tui providentia, opera, licitudine inchoatum. Ut enim tu Leo pontifex, divino numine annuente, in regale Romanorum pontificum genus consentientibus omnium suffragiis adscitus totum in rebus agendis eorumdem majorum tuorum consilium, gravitatem, sapientiam, providentiam, ac judicium debeas imitari, illius tamen summi pontificis, cui egregiis tuis virtutum meritis successisti, clarissimum hujus indicti concilii munus tanto cordis affectu ardorisque studio amplecti ac prosequi debes, ut velut alter Hadrianus Nicolai successor, præclari hujus muneris auctor potius quam imitator, a Christianis omnibus judiceris: cum præsertim ex ea hora, qua salvatore Jesu in carne glorioſa & immortali super omnes cælos, obstupentibus angelis, ad Patris dexteram sublimato, sacratissimi ejus discipuli pro vinea sabaoth excolenda in Spiritu sancto congregari cœperunt, nihil tam salutare, tamque magnificum & glorioſum in hanc ipsam omnium matrem militantem ecclesiam profectum esse noverimus, quam quod ex sacrosancta œcumenicorum conciliorum celebratione, tamquam ex peculiari Spiritus sancti aula, omnium aromatum refertissima, divinitus emanavit. Inde enim dispersæ dominicæ oves colliguntur, varii languores ac morbi dignoscuntur, opportuna languentibus remedia adhibentur, veritas totius Christianæ legis rationali cuique menti clarius innotescit, suavius insinuatur, verius persuadetur, tenacius imprimitur. Id quod in Josue, si quis diligenter attenderit, figuratum percipiet, dum ait: *Congregati sunt omnes filii Israel in Silo, & fuit illis terra subjecta.* Propter quod pontifex maxime, si a perenni testataque majorum tuorum Romanorum pontificum multiplici virtute non te degenerem, imo vero laudabilis totius eorum vitæ, consuetudinis, virtutis atque actionis verum singularemque imitatorem, ac expressorem præstare magnopere cupis, jam tui consilii est, tuæ sapientiæ, hoc unum te decet, hoc, inquam, a tua potestate debetur, ut præclara tot Romanorum pontificum gesta tu unus imitaturus, indictum jam biennio concilium ad optatum usque finem salubriter, honorificeque perducas. Id autem ut omnino perficias, suavis quoque illa ac perjucunda proximæ sessionis memoria suadet, monet, hortatur, impellit, qua inconsutilis Christi tunica in varias forsan, ni Deus occurrisset, particulas discindenda, in pristinum suum inconsutilem statum per te unum Leo X. est restituta. Tunc enim divinæ misericordiæ beneficio, inauditæque mansuetudinis tuæ merito factum est, ut quorum ferox antea imperium timebatur promptam obedientiam tui adspexerint oculi: quorum asperæ comminationes audiebantur, humiles preces tuæ perceperint aures: quorum truculenta vulnera formidabantur, libentia oscula tui exceperint pedes: qui si in te uno vero atque legitimo Christi & Dei vicario, propheticum illud debuerit rursus impleri: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Quid est, obsecro, reliquum, nisi quod inviolabili ecclesiæ unitate procurata atque composita, tu Leo fortissime tamquam Dei zelotes pro domus ejus decore atque saluto, liberius cuncta, ferventius singula, audientius universa prosequaris? Jam nemo reclamat, nullus obsistit, omnes ad petram parvulos allidere, utque illis tandem salutarem præbeas escam, omnes a te expectant. Quid enim flagrantius nobiscum simul optare debent, qui modo erant in ecclesia Dei hospites atque advenæ, quam ut nunc fiant cum aliis per morum instaurationem sanctorum cives & domestici Dei, superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum in ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio crescit in templum sanctum, utque omnes pariter in uno spiritu ad ipsum Deum & patrem tendentes, incomprehensibilem ejus majestatem & gloriam uno ore celebrare possimus? Excitare igitur, beatissime pater, excitare in hoc unum præclarissimum ac salubertimum Christianæ censuræ opus, ipsum amplectere, ipsum ad optatum usque finem prosequere. Væ enim nobis. Quid autem nobis? id enim parum dixisse est. Væ, inquam, universis Christi fidelibus, si tam raram futuri boni occasionem, si quod ne cogitandum quidem est, frustra labi permiseris. At dicet fortasse quispiam: Jam ecclesia Dei in integrum fidei, spei, caritatisque vinculum est restituta. Fateor. Jam universum illius corpus uni capiti, hoc est, tibi subditum esse conspicitur. Et hoc summa cum alacritate affirmo. Jam omnes unum Deum, unam fidem, unum baptisma, ipsam denique ecclesiæ unitatem, extra cujus gremium quis constitutus veniam consequi peccatorum nullo modo potest, & corde juste credunt, & ore salubriter confitentur: nihil horum inficior. Sed quid hæc, obsecro, emolumenti sunt allatura, si reges, si principes Christiani nobilissima ecclesiæ membra, temporali adhuc truculentoque gladio, (heu, heu miseram nostram nimisque lacrymabilem tempestatem!) mutuo vexari, dilaniari, confici, ac miserrime trucidari non desistunt? Si universum orbem qua possum mente collustro, præcipue autem Italiam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Angliamque potissimas ejus partes auro, argento, divitiis, populis, armis, robore, ingenioque refertas animad-

Josue 18.

Psal. 71.

ANN. CHRI. 151

madverto; quid ubique gentium, proh dolor! competio, quod non vehementi me dolore affligat atque posternat? imminentes invicem hostium terrores, invasiones, incursiones, impetus, prælia, direptiones, incendia, clades, stragesque Christianorum innumeras. Heu esurientia principum corda, nondum innoxiis Christianorum visceribus satiata, heu sitibundam terram, nondum de ferventi Christiani cruoris gurgite tumefactam! heu cæcam dæmonum rabiem, nondum innumeris fidelium cladibus expletam! Usquequo in humanam perniciem anhelatis, æstuatis, ardetis? Quingentis Christianorum millibus vigesimo ab hinc anno, cruento gladio confossis atque prostratis, adhuc esuritis? adhuc sititis? adhuc inhiatis? En, pater beatissime, qui nihil libentius facere ab ipso matris utero didicisti, quam parcere inimicis: & qui tuam victor amari mansuetudinem quam virtutem vincendo formidari maluisti: parce obsecro, filiis tuis, non corruptibili emptis auro vel argento, sed precioso ac vivifico Christi sanguine e diabolica potestate redemptis. Evigila, quæso, intende, enitere in saluberrimum componendæ pacis opus, quo perficiendo dum per legatos ac nuntios sedulam impertiris operam, ut arma interim conquiescant, a Christiano sanguine temperetur, expetendæ a cunctis induciæ statuantur, omnem tuam auctoritatem decretumque interpone. Cum enim tantis in rebus tam arduisque negotiis, principum animos non minus opinio famæ, quam ratio certa ad alterius vel contemptum, vel metum, vel odium, vel amorem soleat commovere, optatam hanc ipsam inter Christianos pacem celerrime confectum iri sperandum est. Sperandum dixi, immo, ut verius loquar te hujusmodi peragendæ pacis auctore tam casto, tam pio, tam religioso, constantissime affirmandum. Quippe cujus celeberrimum nomen apud Christianos principes tantæ hucusque fuit auctoritatis & gratiæ, ut quod tu pro communi omnium quiete, dignitate, salute decreveris, ratum gratumque omnes procul dubio sint habituri; non ignari, omnem tibi uni in cælo & in terra traditam a domino potestatem, ut non spiritualibus tantum viris, sed terrenis quoque hujus sæculi potestatibus in causa communis boni jus dicere non pertimescas. Quod tum demum, ut ad alteram doloris causam jam deveniam, felicissime contigerit, si hoc potissimum tempore cum omnis caro vitam suam corrupit, simulque omnes declinaverunt a recto, nec est qui faciat bonum, non est usque ad unum, ad universam Christianæ religionis censuram, quo cœpisti ardore procedas. O nos ignaros, o cæcos, o nostrimet prorsus oblitos! qui jucundo temporalis pacis solatio perfrui volumus, horrendis æterni belli suppliciis cruciandi; qui humanam rabiem sedari confidimus, iram omnipotentis Dei, suum in nos vibrantis gladium, subituri. Optas tu, summe pontifex, imo nihil te magis hoc optare affirmas, pacem inter Christianos tuos a domino impetrare? Internas nostras vitiorum simultates attende, ut his sedatis, quæ sunt externa, pace suavissima perfruantur. Nam si te ad sæcularem in primis hominum statum diligentissime discutiendum converteris, quid in eis existimas offensum iri, nisi impietatem circa divina fidei nostræ mysteria, quæ aut curiose perquirunt, aut leviter derident, aut superbe contemnunt, blasphemiam ac detestationem adversus Deum horribilem, in sanctosque abominabilem, detractionem in pastores sacros impiam atque nefandam, sacrarum censurarum contemptum, sacrilegia, rerumque divinarum occupationem ac subreptionem, avaritiam in comparandis fenore opibus damnatis vix Hebræis permissa, turpitudinem in quovis obscœnitatis genere inauditam, odium inextinguibile, sumendæque pro acceptis injuriis vindictæ flagrantissimam cupiditatem; unde frequentes rixæ, quotidiana vulnera, homicidiaque crebra proveniunt, extremam denique in quovis flagitio ac facinore perpetrando licentiam? Quæ quidem omnia tanto acerbiori animum tuum dolore conficient, quanto ea in hominibus diuturniora, graviora, impudentioraque esse conspexeris. Quid si in obligationem observandæ virtuti & honestati religiosorum graduum mentem intenderis, nonne ibi quamplurima deprehendes, quæ in maximum animarum fidelium exemplum, & ex eo scandalum vergere dignoscuntur? Ut enim præcipuam illam doloris causam silentio præteream, inter eosdem ipsos non minus præcepto quam nomine fratres, quos partim conventuales, partim observantes trito vocabulo nuncupamus, tam magnum chaos interveniisse, ut qui observantum ordine non censentur, religiosorum numero excludantur, cum tamen nomen ipsum conventuale, modo reliquum vitæ respondeat, purgatis auribus nil nisi pudicum, sanctumque repræsentet: quonam mœrore, quo gemitu, quo singultu reliquum sacrarum religionum statum expressero? Si enim vel temporum malignitate vel dissimilitudine voluntatum eo deventum est, ut necessario in ecclesia Dei conventus unus, unaque observantia sit futura, quod ego maxime deploro, cur, quæso, observantia ipsa in plures rursus observantias scinditur, divellitur ac laceratur? ut dum uni regendo corpori, plura quidem capita, quam vix membra in ipso corpore sint regenda, præesse cernamus, veluti unum in plures rivulos derivatum flumen facilius exsiccari contingit, ita omnem spiritalem eorum profectum non mediocriter extenuari timendum est, monente apostolo Christicolas omnes, eos præcipue, qui & habitu & disciplina in unum convenerint, eodem sensu, eademque scientia abundare, idipsum dicere, nullam inter eos schismatis causam fovere, unum denique corpus atque unum spiritum existentes, unam scilicet obedientiam, unamque caritatem profitentes, ad optatum supernæ vocationis bravium properare debere. Ex quo fit, pater beatissime, ut si hodie sub diversis patrum vexillis fideli cuique mœrere liceat, ne forte in vanum propheta cantatis: *Astitit regina a dextris ejus in vestitu deaurato circumdata varietate*: illud quidem pro evangelica disciplina servanda omnino expediat, ut cuilibet eorum corpori suum præsit caput, non autem uni capiti plura subinde capita ambitiose vel monstruose potius astruantur. Nam si ad monasticum inde ordinem te contuleris, citra primam illam observantiæ conventusque dissonantiam, ac nonnullas etiam inter observantes ipsos obedientiæ contentiones atque scissuras, ne qua præcipua ignorantiæ, ambitionis, avaritiæ ac solicitudinis temporalis labes, intimis eorum præcordiis medullitus inhæserit, etiam atque etiam animadvertendum, inspiciendumque pro tua sapientia judicabis. Ut autem de femineo devotoque sexu, miserabilis cujus status ex conditione viri, qui caput est mulieris, attendi potest, quæ dicenda se offerunt, ex industria præteream:

SESSIO IX.

1. Cor. 1.

Psalm. 44.

SESSIO IX.

tertam : jam obsecro , ad eos , qui in sortem A domini vocati , clericalique insigniti charactere , præcipuam animarum curam ac solicitudinem gerunt , omnem mentem atque cogitationem conjicito . Quid enim inde regendis ovibus documenti , quid utilitatis , quid salutis sperari possit , clarius atque apertius conspicaberis . Heu , heu miseros patres , talia ex ore meo de filiis audituros! sed me longe miseriorem , propriis eadem labiis prolaturum , miserrimos autem eos , qui & vobis audiendi occasionem , & mihi dicendi causam suis operibus præbuere . Eo devenit insignis noster clericorum ordo , ut contempto acceptabili tempore , tantaque dierum nostrorum neglecta salute , caritatis regnum usque adeo destruxerimus , cupiditatis vero tyrannidem auxerimus , B ut ne præclaram hanc ipsam militiam nostram coram divina majestate , dictis factisque mentiamur , & vobis pro vestræ in nos pietatis officio diligentissime advertendum , & nobis ex pungenti conscientiæ stimulo vehementissime sit timendum . Neque enim modo , ut Augustini utar verbis , mendacium illud , falsa proferre , sed episcopum se aut sacerdotem , vel clericum profiteri , & contraria huic ordini operari .

Sacra parumper volumina revolvere placeat , vetusta patrum scita perserutari , omnem denique canonum tenorem repetere : nonne clericum adulatorem impiumque , proximi proditorem , C maledicum , fratrisque sui pervetsum insimulatorem , invidum , pacisque alienæ seditiosum perturbatorem , ambitiosum , sacrarumque dignitatum sacrilegum usurpatorem , adulterum , ceterarumque obscœnitatum turpissimum perpetratorem , crudelem per se , injuriarumque suarum sævissimum vindicatorem , fenetatorem , turpiumque lucrorum nefandissimum quæstorem : nonne , inquam , hujusmodi omnes clericos , aut ad sacerdotium non promoveri , aut promotos partim ab ordine sacerdotali deponi , partim vero suspendi omnino debere , eorumdem sacrorum voluminum , scitorumque patrum , ac priscorum canonum summa auctoritate , inviolabilique decreto didici- D mus ? Quod si ecclesiæ matris nostræ benignitas , providis suis consiliis a tanta priscorum canonum severitate aliquantulum non temperasset , quonam ejusmodi clerici tempestate nostra confugerent ? quo conscium sibi tot scelerum faciem obvolverent ? cujus opem ac misericordiam implorare non formidarent ? Nam dum omnibus ecclesiæ gradibus ita discussis , ad Urbem ipsam , quam Babylonem apostolorum princeps divino afflatus Spiritu nuncupavit , aciem mentis conjicio , ejusque incolas pastores , qui quotidie per universum terrarum orbem animarum saluti præficiuntur , tantorum causam errorum interrogatione contendo : ecce divinam illam sponsam Jerusalem supernam , E mystici sui corporis splendore fulgentem , aut ipsius sponsi humanitatis fulgore splendentem , sed lugubri indutam veste , totam squalore confectam , lacrymisque perfusam , ad infimum suum corpus , quod hac fidelium unitate repræsentatur , visitandum descendere , nescio quo intuitu videor mihi conspicere , taliaque ad sacratissimos pontificis pedes sparsis crinibus provolutam , multo cum gemitu deplorantem audire : Hæccine ego , suavissime sponse , unica illa dilecta tua , atque formosa , quæ jam clamare possum , *Nili me consi-*

derare quia fusca sum? Hæccine inclyta illa mea celebrisque domus , quam pene desertam , ac situ squalentem a nemine video frequentari ? Hæccine florida illa vinea , quam ut produceret uvas spectans , eam spinas , tribulosque produxisse perspicio ? Ubi ille , jucundissime sponse , hortus meus irriguus ? Ubi lilia mea candentia ? Ubi rosæ immarcessibiles ? Nonne hæc omnia gloria Libani cum decore Carmeli a me transeunte , evanuere ? Ubi pascua gregis mei , quæ tamquam arva deserti arefacta perlustro ? Ubi pastores gregis , quos præesse potius quam prodesse , dispergere quam colligere , mactare quam salvare intelligo ? Ubi demum carissimi illi filii , quos genui , quos educavi , quos fovi , quos decoravi . Illi autem spreverunt me , & adversus me unam tamquam parvulam , maternaque ubera non habentem , cornua erexere . Accurre pater , succurre fili , occurre sponse : ego enim te , ut Dei vicarium patrem colo , ut hominem filium diligo , ut ecclesiæ universæ præpositum sponsum amplector . *Miseremini autem , miseremini mei , vos quoque amici mei , quia filii deliquerunt me , & ex carissimis meis , non est qui consoletur me* . Audistis , patres , matris vestræ singultus , lacrymas conspexistis , vociferationes intellexistis , implorationem misericordiæ , pietatisque vestræ animadvertistis . Eia agite , observandi antistites , vos primo nunc appellare juvat . Omnem , quæso , cogitationem , vigilantiam , consilium , industriam , operam atque conatum in hanc ipsam tam necessariam , tamque salubrem morum reformationem intendite , adhibete , configite ac locate . Quid sobrietatis , quid decoris , quid pudicitiæ , quid hospitalitatis , quid sapientiæ , quid rectitudinis ac justitiæ de quovis perfecto pastore optatur , speratur ac prædicatur ? totum id in ceteros Christi fideles , & vitæ candore & verbo doctrinæ , divinæ cooperantis gratiæ largitate transfundite , hujus præsertim amplissimi senatus favente consilio , auctoritate , decreto . Vos enim jam appello , patres amplissimi , vos obtestor , vos imploro , vos , inquam , providi totius Christiani orbis moderatores , divini Christianæ fidei consultores , proprii ac singulares Romani pontificis electores , dilectissimi sedis apostolicæ filii , amplum Romanæ ecclesiæ gremium , latissimumque omnium bonorum perfugium , firmissimi denique terrarum cardines , solidissimæque columnæ , quibus universum nostræ fidei ædificium suffultum atque firmatum , in consummationem usque sæculi perdurabit immobile . Tantam , obsecro , vestri ordinis dignitatem perpendite , ne si forte eam , vestrique gregis salutem singuli neglexeritis , nobilissima cujusque vestrum anima ante horrendum Christi tribunal , vel in vita cogatur audire : *Si ignoras te , o pulcherrima inter mulieres , egredere & abi post vestigia gregum tuorum , & pasce hœdos tuos juxta tabernacula pastorum* . Ut autem dignitatem hanc ipsam vestram & animo cognoscatis & opere comprobetis , quod in humanis studiis , quod in religione , quod denique in universo Romano , Christianoque clero , salutari ac necessaria indiget discussione , censura , institutione , pullulantium scilicet hæreseon extirpatio , morum disciplina , regularis obedientiæ unitas , clericalis amictus institutum , sacrorum initiatio , multijuga sacerdotiorum collatio , animarum cura , pastorum præsentia , diœceseon visitatio , annua episcopa-

1. Petr. 5.

Jer. 4.

Cant. 1.

palium synodorum congregatio, frequens metropolitanorum conciliorum celebratio, hæc omnia diligentia, consilio, integritateque vestra discutite, castigate, componite. Nisi enim hoc ipso concilii tempore, nisi per vos, nisi sub tanto animarum nostrarum episcopo atque pastore, & famam nostram, quæ fere prorsus amissa est, recuperaverimus, & salutem ipsam, quæ spe exigua, extremaque pendet, retinuerimus: nihil est præterea quo confugere, aut in quo sperare possimus. Verum ut alacriori tandem animo ad hanc ipsam morum institutionem suscipiendam singuli convertamur, recordare, obsecro, Leo sanctissime, recole atque considera, quam inæstimabili dotis pretio nostra superna mater ecclesia sancta unigenito Dei Filio desponsata, quam insolubili copula cum eo conjuncta, quam præclara sobole fecunda mater effecta sit. Contemplare singulas universasque causas, quæ ut pro ecclesiæ corpore, quod nos sumus, instituendo ac reformando, omnes animi vires intendas, cunctosque industriæ nervos adhibeas, partim alliciunt & invitant, partim vero stimulant atque impellunt. Tu quidem in celebri & florida civitate natus, ex sapientissimis parentibus ortus, ac eximiis animi dotibus excellens, & inter eruditissimos homines, liberaliaque studia nutritus, meritoque, nondum puerilibus annis egressus, cardinea dignitate ornatus, inter sacra arduaque negotia diutissime versatus, tanta, præter naturæ bonitatem, & rerum experientiam, ingenii gloria excelluisti, ut occurrente Romani pontificis obitu, sic ascensus tuus ad summum istum pontificatum celebraretur, quod veluti cetera in te præclara fama ingenii superabat, ita ingenii famam expectatio tantæ dignitatis, expectationem vero assumptio ipsa mirabiliter superaret, acclamantibus cunctis: *A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltavit te.* Ne duriorem autem humeris tuis conditionem, quam ferre possis, hæc omnia imponere videantur; ego ille, qui nihil horum sine magna cura, pietate ac reverentia supremæ dignitatis tuæ, sacrosanctique hujus amplissimi ordinis, ac universi ecclesiastici gradus locutus sum, prædico, clamo, denuntio, & si per viscera Jesu Christi obtestari te semel licet, nunc utique obtestor: Concitare atque exurge, Sion matrem nostram sponsamque tuam circumda, ipsam complectere, in turribus ejus mirabilia Dei enarra, fidelium corda virtute instrue atque compone. Urbem primum, ut judicium incipiat a domo domini: inde orbem disciplinæ tuæ censura in pristinum fidei, spei, caritatisque cultum restitue. Omnia namque Christianæ reipublicæ jura, singula bonorum perfugia, innocentum præsidia, pœnitentium merita, malorum supplicia, omnis denique temporum præteritorum memoria, ratio præsentium, spes futurorum, ut in tua hodie potestate, in tua sententia, in tuo judicio sunt posita atque defixa; ita & per te unum, si partim recuperata, partim vero fuerint conservata, jam pacate omnia se inter Christianos habebunt. Jam Deo reconciliati, unanimi consilio atque ardore in perfidos ac immanes Christiani nominis hostes bellum & propulsabimus & aggrediemur. Jam victricem classem & exercitum glorioſum Constantinopolim & Jerusalem versus, cursu prospero, Deo favente diri-

ANNO CHRISTI 1514.

Psalm. 117.

gemus: propheticum illud memorantes & concinentes; *Introibimus in tabernaculum Dei, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* Jam te invicto nobiscum leone pugnante, universis tandem corporis & animæ hostibus debellatis, devictis atque consumptis sub felici faustoque beatitudinis tuæ vexillo, supernam illam Jerusalem introeuntes, ac simul cum sanctis apostolis, prophetis, evangelistis, doctoribus atque pastoribus divinæ hereditatis effecti participes, ave regium thalamum decantabimus: *Regi sæculorum, immortali & invisibili, soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.* Dixi.

SESSIO IX.

Psalm. 131.

1. Tim. 1.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesimasexta mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, præfatus sanctissimus dominus noster ex certis causis urgentissimis, & præsertim quia ea quæ in decima sessione determinari debent, non fuerunt adhuc absoluta per reverendissimos dominos cardinales & congregationes prælatorum, in quibus ea discutiuntur; ideo de consilio præfatorum reverendissimorum cardinalium decimam sessionem ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime futuri, quæ erit dies vigesimatertia Martii anni sequentis, prorogavit, prout in schedula prorogationis continetur, quæ legitime affixa, & per cursores executa fuit.

ANNO CHRISTI 1515.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto, indictione tertia, die vero vigesimasecunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, discreti viri Franciscus Vacca, & Enrardus Duvivier, præfati sanctissimi domini nostri cursores, in valvis basilicæ principis apostolorum de Urbe & Lateranensis ecclesiarum quasdam literas prorogationis affixerunt & publicaverunt tenoris infra scripti.

Leo, &c.

Licet alias decimam sessionem continuationis celebrationis sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris in ultima nona sessione, sacro approbante concilio, per nos indictam, ex certis causis tunc expressis, ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime præteriti, quæ erit dies vigesimatertia Martii præsentis mensis, de fratrum nostrorum consilio prorogaverimus & extenderimus, prorogatamque & extensam esse omnibus nuntiaverimus: quia tamen ea, quæ in dicta decima sessione determinari debent, matura indigent discussione, & per congregationes sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium & prælatorum, in quibus ea discutiuntur, non fuerunt adhuc absoluta: eapropter prorogationem decimæ sessionis hujusmodi de simili fratrum nostrorum consilio, ad tertium nonas Maii, quæ erit dies quarta mensis Maii proxime futuri etiam prorogamus & extendimus, prorogatamque & extensam etiam omnibus nuntiamus.

Placet. I.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero vigesimasecunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno tertio, suprascriptæ literæ fuerunt affixæ &

SESSIO IX. publicatæ in valvis basilicæ principis apostolorum sancti Petri de Urbe, ac in valvis ecclesiæ Lateranensis per me Franciscum Vacca, sanctissimi domini nostri papæ cursorem.

Enrardus Duvivier magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero vigesimasexta mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, de Monte vulgariter nuncupatus, nobis notariis & scribis sacri concilii quasdam literas salviconductus ducis Januensis de mandato præfati sanctissimi domini nostri tradidit, mandans nobis, ut eas magnificis oratoribus Christianissimi regis Franciæ traderemus, seu tradi faceremus, & eisdem dicere faceremus, de mandato præfati sanctissimi domini, ut eas prælatis Gallicanæ ecclesiæ mitterent, ad effectum, ut volentes, & debentes venire ad sacrum concilium, tute & secure possent venire. Quas quidem literas salvi conductus nos Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Contres notarii & scribæ infra scripti, per duos testes recognosci fecimus, & easdem literas sic recognitas, cum earum recognitione, a tergo venerabili viro magistro Enrardo Duvivier, sanctissimi domini nostri papæ magistro cursorum dedimus, ut eas supradictis magnificis oratoribus Christianissimi regis Franciæ per duos cursores tradi faceret.

Die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis ejusdem anni, discreti viri Joannes Bernardi, & Joannes Duveti cursores, præfatas literas salviconductus se magnificis oratoribus Christianissimi regis Franciæ præsentasse & intimasse, ac idem dimisisse eis, nobis notariis, prout in schedula eorum manibus subscripta, retulerunt.

Tenor autem literarum salviconductus, de quo supra fit mentio, talis est:

Octavianus de Campofregoso, Dei gratia Genuensis dux, & populi defensor.

Literis sanctissimi domini nostri moniti, harum nostrarum auctoritate damus, concedimus, & impartimur tutum, amplum, validum & generalem salvumconductum, omnimodamque fidentiam, & liberam facultatem quibuscumque prælatis Gallicis, & aliis cujusvis nationis vocatis a summo pontifice ad sacrum Lateranense concilium, nec non eorum servitoribus, equitaturis, bulgiis, valisiis bonis, & rebus quibuscumque, transeundo per totum territorium, & districtum Genuæ tam mari quam terra, sibique per transitum morandi, & pro libito discedendi, ac redeundi tute, & libere & impune, omnique impedimento & molestia reali & personali cessante, penitusque remota, non obstantibus aliquibus guerris, odiis, inimicitiis, controversiis & differentiis inter nos, & commune Genuensis ex una parte, & alios quoscunque, sint qui velint, ex altera, vertentibus, seu quæ in posterum verti possent, damnis, præliis, injuriis, & offensionibus cujusque Genuensis per quemvis illatis, vel inferendis, represaliisque seu represaliarum literis concessis, vel concedendis, nec aliis obstantiis quibuscumque, etiam si talia forent de quibus oporteret mentionem facere specialem, quæ pro specificatis habeantur, Mandantes quibuscumque officialibus & subditis totius territorii Genuensis tam in mari, quam in terra, ut nostras salviconductus literas observent, faciantque ab omnibus inviolabiliter observari sub pœna indignationis nostræ. In quorum testimonium præsentes fieri jussimus & registrari, nostrique sigilli impressione muniri.

ANNO CHRIST. 1515.

Datum Genuæ in palatio ducali, die 22. Martii 1515.

Idem Octavianus.
Simon.

Tenor vero recognitionis talis est:

Die Jovis vigesimasexta Aprilis 1515. constituti in domo dominorum Bartholomæi & Eduardi Doria mercatorum Januensium, Romanam curiam sequentium dominus Eduardus præfatus, & dominus Thomas Pecunia cives & mercatores Januenses medio eorum juramento recognoverunt, & se recognoscere dixerunt manum & personam illustrissimi domini ducis Januensis Octaviani de Campofregoso, manum & personam cancellarii, & sigillum ejusdem ducis in retroscritis literis appositum, *&c.* Et dixerunt esse illorum, quorum inibi esse dicuntur.

Ita est. B. de Contreras.
Ita est. B. Sculteti.

Tenor vero intimationis.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, originales literæ passus præsentatæ & intimatæ ac dimissæ fuerunt illustrissimis dominis de Solier, & Nostromars, oratoribus Christianissimi regis Franciæ, cujus præsens copia extracta & collationata fuit a suo proprio originali per nos Joannem Bernardi, & Joannem Duveti cursores.

Enrardus Duvivier magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero secunda mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, fuit congregatio reverendissimorum dominorum cardinalium, & omnium prælatorum existentium in curia, & interesse volentium in palatio apostolico in superiori capella. In qua interfuit sanctissimus dominus noster præfatus, & interfuerunt cardinales numero viginti & unus, & prælati numero sexaginta & septem. Et fuerunt lectæ per reverendum patrem dominum Thomam Phædram secretarium concilii schedulæ proponendæ in proxima sessione. Et fuerunt ab omnibus approbatæ, & post aliqualem & maturam discussionem super aliquibus ex ipsis, tandem votatæ & approbatæ ad Dei omnipotentis laudem, & ecclesiæ exaltationem.

SESSIO X.

SESSIO X.

ANno a nativitate domini 1515. die vero Veneris quarta mensis Maii, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X. anno tertio fuit celebrata decima sessio sacrosancti concilii generalis in ecclesiæ

cleſia Lateranenſi in loco ſolito, in qua fuit A
præfatus ſanctiſſimus dominus noſter, & fue-
runt præſentes infra ſcripti reverendiſſimi car-
dinales, patriarchæ & archiepiſcopi, & epiſco-
pi, ac principum oratores, ac illuſtres domi-
ni, barones, videlicet:

SESSIO X.

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtien-
ſis.
Reverendiſſimus dominus Bernardinus Sabinen-
ſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuen-
ſis.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Tiburti- B
nenſis.
Reverendiſſimus dominus Marcus Prænesti-
nus.

Presbyteri cardinales.

Reverendiſſimus dominus Franciſcus tituli ſan-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ
Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Hadrianus tituli ſan-
cti Chryſogoni.
Reverendiſſimus dominus Leonardus tituli ſan-
ctæ Suſannæ, Agennenſis.
Reverendiſſimus dominus Antonius ſanctæ Pra- C
xedis.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti
Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Achilles tituli ſancti
Sixti.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabinæ, de Saulis.
Reverendiſſimus dominus Laurentius tituli ſan-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Fridericus de ſancto
Severino, ſancti Angeli.
Reverendiſſimus dominus Hippolytus ſanctæ D
Luciæ in Silice.
Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Eu-
ſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ
Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ
in Via lata, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Alphonſus ſancti
Theodori.
Reverendiſſimus dominus Julius ſanctæ Mariæ
de Navicula.
Reverendiſſimus dominus Bernardus ſanctæ
Mariæ in porticu.
Reverendiſſimus dominus Innocentius ſancto-
rum Coſmæ & Damiani. E

Patriarcha & aſſiſtentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Conſa-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
ſis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
ſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus
Taurinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militen-
ſis.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.
Reverendus pater dominus Silveſter Vvigor-
nienſis epiſcopus, orator illuſtriſſimi Henrici
regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenſis
archiepiſcopus, orator illuſtriſſimi Sigiſmun-
di Poloniæ regis.
Reverendus pater dominus Ludovicus epiſcopus
Maurianenſis, orator ducis Sabaudiæ.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
ſis epiſcopus, orator ducis Ferrariæ.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patra-
cenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo- C
litanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
ſis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avenio-
nenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
ſienſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surrenti-
nus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten- D
ſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Turrita-
nus.
Reverendus pater dominus Alexander Vien-
nenſis.
Reverendus pater dominus Antonius Athe-
nienſis.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Aloyſius Parenti-
nus.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Juſti- E
nopolitanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bienſis.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
ſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus a Bi- al. Budoen-
dunenſis. ſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.

Reve-

SESSIO X

Reverendus pater dominus Joannes Sibinicenſis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Silvius Bojanenſis.
Reverendus pater dominus Marinus Caſſinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.
Reverendus pater dominus Vaſinius Placentinus.
Reverendus pater dominus Aloyſius Interamnenſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Nannetenſis.
Reverendus pater dominus Marius Ugentinus.
Reverendus pater dominus Juſtinianus Amorinus.
Reverendus pater dominus Hugo Reginenſis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reverendus pater dominus Aloyſius ſancti Marci.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Paulus Foroſempronienſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæſenatenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicienſis.
Reverendus pater dominus Antonius Calinenſis.
Reverendus pater dominus Philippus Ajacenus.
Reverendus pater dominus Theſeus Racanatenus.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriaticenſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Joannes Arianenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Peruſinus,
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta [a] Veverenſis.
[a] *Forte*, Vicienſis. H. Reverendus pater dominus Joannes Franciſcus Veſtanus.
Reverendus pater dominus Alexander Urbevetanus.
Reverendus pater dominus Angelus Britonorienſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
Reverendus pater dominus Paulus Eſinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Anſarenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Caſertanus.

Reverendus pater dominus Auguſtinus Agrienſis.
Reverendus pater dominus Guarrinus Nucerinus.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Matficanus.
Reverendus pater dominus Natalis Vigilienſis.
Reverendus pater dominus Silvius Comaclenſis.
Reverendus pater dominus Valentinus Pennenſis.
Reverendus pater dominus Thomas Lechlienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Cervienſis.
Reverendus pater dominus Lactantius Suanenſis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinenſis.
Reverendus pater dominus Sixtus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.
Reverendus pater dominus Evangeliſta Cajacenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.

Oratores.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, ſereniſſimi Maximiliani electi imperatoris orator.
Magnificus dominus Ludovicus Solier, orator Chriſtianiſſimi regis Franciæ.
Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hiſpaniæ.
Reverendus pater dominus Michael Brut, illuſtriſsimi regis Portugalliæ orator.
Magnificus dominus Marinus Georgius, dominii Venetorum orator.
Magnificus dominus Marinus Charatius, illuſtris ducis Mediolanenſis orator.
Magnificus dominus Franciſcus Victorius, dominii Florentinorum orator.
Illuſtris dominus Joannes Filibertus de Palude, comes de Jaes, & reverendus pater dominus Petrus de Baonia, Illuſtriſsimi domini ducis Sabaudiæ oratores.

Senator, conſervatores, illuſtres domini temporales.

Magnificus dominus Jacobus ſenator Urbis.
Illuſtris dominus Proſper de Columna, dux Caniæ.
Illuſtris dominus Marcus Antonius de Columna.
Illuſtris dominus Ludovicus de Urſinis, comes Petiliani.
Illuſtris dominus Nicolaus Volski, miles Polonus.
Illuſtris dominus Laurentius de Satmat.
Illuſtris dominus Mutius de Columna.
Illuſtris dominus Joannes Franciſcus de Columna.
Magnificus dominus Evangeliſta Magdalenæ, conſervator Urbis.

Ma-

Magnificus dominus Marius de Crescentiis, conservator Urbis; & quamplures alii nobiles & milites Hierosolymitani.

Celebrata missa per reverendum in Christo patrem Joannem archiepiscopum Gneznensem oratorem regis Poloniæ, & habita oratione per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, quæ juxta morem infra ponetur. Et cantato evangelio per reverendissimum dominum Alexandrum sancti Eustachii diaconum cardinalem secundum Matthæum, quod incipit: *Dixit Jesus parabolam hanc: Simile est regnum cælorum homini regi*, &c. Et cantatis orationibus consuetis, & hymno, Veni creator, per præfatum sanctissimum dominum nostrum præscripti oratores illustrissimi ducis Sabaudiæ dederunt præfato sanctissimo domino nostro mandatum præfati illustrissimi ducis ad interessendum nomine suo in sacrosancto Lateranensi concilio. Et idem sanctissimus dedit illud reverendo patri domino Thomæ Phædra legendum in ambone. Qui ascendens ambonem, legit illud alta & intelligibili voce. Quo perfecto præfati oratores accesserunt ad pedes sanctitatis suæ, & genibus flexis osculati sunt beatissimos pedes. Deinde exclusis illis qui de more interesse non debent, & clausis portis concilii, reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adrianis ascendit ambonem, & legit schedulam super confirmatione montis pietatis; cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter multiplices nostræ solicitudinis curas, illam in primis suscipere pro nostro pastorali officio debemus, ut quæ salubria, & laudabilia, ac catholicæ fidei consona, & bonis moribus conformia, nostro tempore non solum enucleentur, verum etiam ad posteros propagentur: & quæ materiam scandali præbere possent, penitus succidantur, & radicitus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur, ea in agro dominico & vinea domini sabaoth dumtaxat conseri permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradicatis zizaniis & oleastri sterilitate sucisa. Sane cum olim inter nonnullos dilectos filios sacræ theologiæ magistros, ac juris utriusque doctores, controversiam quamdam non sine populorum scandalo & murmuratione exortam & nuper his diebus innovatam esse compererimus circa pauperum relevationem, in mutuis eis publica auctoritate faciendis, qui montes pietatis vulgo appellantur, quique in multis Italiæ civitatibus ad subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum inopiæ, ne usurarum voragine deglutiantur, a civitatum magistratibus & aliis Christi fidelibus sunt instituti, atque a sanctis viris divini verbi præconibus, & laudati, & persuasi, ac a nonnullis etiam summis pontificibus prædecessoribus nostris probati & confirmati sint, ne præfati montes a Christiano dogmate dissonantes, vel non utraque parte diversimode sentiente atque prædicante. Nonnullis enim magistris & doctoribus dicentibus eos montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro libra, decurso certo tempore per ministros hujus montis ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum crimine injustitiave, seu ab aliqua certi specie mali mundos non evadere, cum Dominus noster, Luca evangelista attestante, aperto nos præcepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quidquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu res, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum fœtusque conquiri studetur. Addebant etiam iidem magistri & doctores, in his montibus neque commutativæ neque distributivæ justitiæ fieri satis, cum tamen justitiæ terminos contractus hujusmodi excedere non debeant, si debeant approbari: idque præterea probare nitebantur, quia impensæ pro hujusmodi montium conservatione a pluribus, ut ajunt, debitæ a solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorqueantur: pluraque interdum ultra necessarias & moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis, ut inferre videntur, exhibeantur. Aliis vero pluribus magistris & doctoribus contra asserentibus, & in multis Italiæ gymnasiis verbo & scripto conclamantibus pro tanto bono, tamque reipublicæ perneccessario, modo ratione mutui nihil petatur, neque speretur: pro indemnitate tamen eorumdem montium, impensarum videlicet ministrorum eorumdem ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium hujusmodi lucro, idque moderatum & necessarium ab his, qui ex hujusmodi mutuo commodum suscipiunt, licite ultra sortem exigi & capi posse nonnihil licere, cum regula juris habeat, quod qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, præsertim si apostolica accedat auctoritas. Quam quidem sententiam a felicis recordationis Paulo secundo, Sixto quarto, Innocentio octavo, Alexandro sexto & Julio secundo Romanis pontificibus prædecessoribus nostris probatam, a sanctis quoque ac Deo devotis, & in magna ob sanctitatis opinionem existimatione habitis, evangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatam esse ostendunt. Nos super hoc, prout nobis est ex alto concessum, opportune providere volentes, alterius quidem partis, justitiæ zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur: utriusque vero partis studium commendantes, cum hæc ad pacem & tranquillitatem totius reipublicæ christianæ spectare videantur, sacro approbante concilio, declaramus & definimus, montes pietatis antedictos per respublicas institutos, & auctoritate sedis apostolicæ hactenus probatos & confirmatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas & aliarum rerum ad illorum conservationem, ut præfertur, pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat ultra sortem absque lucro eorumdem montium accipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari, quinimo meritorium esse, ac laudari & probari debere tale mutuum, & minime usurarium putari, liceteque illorum pietatem & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis a sancta sede apostolica eam ob causam concessis: ac deinceps alios etiam similes montes cum apostolicæ sedis approbatione erigi posse; multo tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti

con-

SESSIO X.

constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media hæc parte hujusmodi montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos, cum hujusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, Christi fideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos, & ecclesiasticas ac sæculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cetero prædicare seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus, non obstantibus præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, decreti & excommunicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et interrogati per scrutatores votorum responderunt placere contenta in schedula, excepto reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranensi qui dixit, non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnosi quam utiles. Deinde reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus ascendit ambonem, & legit contra exemptos schedulam & alias materias, ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentes, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Regimini universalis ecclesiæ, disponente domino, præsidentes, juxta pastoralis officii debitum libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem ecclesiasticam & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter ecclesiarum prælatos & eorum subditos, eo propensius apostolicæ solicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur: nec non indulta pariter & privilegia eisdem subditis in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex eis ulli detur materia malignandi, & personæ ecclesiasticæ a bono obedientiæ, nec non divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna perduxit auditum, quod canonici patriarchalium, metropolitanarum & cathedralium & collegiatarum ecclesiarum & alii clerici sæculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem prætextu exemptionis & libertatis a dicta sede obtentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive judicium declinant. Nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri. Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur ecclesia, & scandala gravia generantur, potissime autem cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant, seu illi, ad quos spectat, illa punire negligunt: Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero illi, quibus exemptorum correctio & punitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur; & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse, legitime constiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu pœnæ a suis arceantur insolentiis, & alii eorum exemplo perterriti, prosilire ad similia merito perhorrescant. Et si circa hoc negligentes fuerint, diœcesani & alii locorum ordinarii eosdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter (si illorum copia & notitia haberi poterit) alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus judex fuerit, eos quorum sua in præmissis interesse putaverint, per edictum publicum cathedralium seu aliarum ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum judices hujusmodi residere, seu nullis eorumdem exemptorum judicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recusaverint, tunc, ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diœcesani & alii locorum ordinarii hujusmodi contra tales exemptos, delinquentes & criminosos auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem sine aliquibus tormentis procedere, & testes per seipsos examinare possint, ac processum ipsum, quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omissæ, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium, quanto citius destinare procurent, apud eamdem sedem per Romanum pontificem vel alium, cui duxerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quoad condemnationem vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diœcesanos, seu ordinarios per eos auctoritate nostra

in

in cauſa inquiſitionis ſeu accuſationis ulterius legitime procedendum, & cauſam ipſam, prout juſtum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ ſedis, quorum officium in ipſis primitivæ eccleſiæ initiis a felicis recordationis Clemente papa primo ad ſanctorum geſta perquirenda atque conſeribenda noſcitur inſtitutum, ad protonotariatus officium aſſumpti, habitum & rochetum deferentes, & alii noſtri & dictæ ſedis officiales, actu ſua officia exercentes, tam in civilibus, quam in criminalibus ab omni ordinariorum jutiſdictione ſint exempti. Alii vero notarii habitum protonotariatus non deferentes, niſi illum infra trimeſtre poſt præſentium publicationem aſſumpſerint, & ipſi ac alii in poſterum aſſumendi, habitum & rochetum hujuſmodi continue non geſtates, atque alii noſtri & dictæ ſedis officiales, officia ſua actu non exercentes, tam in criminalibus quam in civilibus ratione cauſæ ſummam vigintiquinque ducatorum auri de camera non excedentis dumtaxat, eorumdem diœceſanorum & ordinariorum juriſdictioni ſubjaceant. In civilibus vero cauſis ſummam hujuſmodi excedentibus, plena gaudeant exemptione, & a dictorum diœceſanorum & ordinariorum juriſdictione penitus ſint exempti. Dignum quoque & etiam congruum arbitrantes, quod ex ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium familiaribus illi dumtaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domeſtici & continui ſunt commenſales, vel ab eiſdem cardinalibus ad ipſorum exequenda negotia miſſi, vel qui recreationis cauſa ad tempus a Romana curia abſentes fuerint. Ceteris vero, etiam familiaritatis literas habentibus, quo minus coercitioni diœceſanorum & ordinariorum eorumdem ſubjaceant, familiaritatis hujuſmodi privilegium nullatenus ſuffragetur. Et cum eiſdem diœceſanis, ut monaſteria monialium ſedi apoſtolicæ immediate ſubjecta, in eorum diœceſibus conſiſtentia, ſemel in anno viſitare poſſint, per conſtitutionem in concilio Viennenſi editam, quæ incipit; Attendentes; plena fuerit data facultas: illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuſcumque non obſtantibus, diſtricte ſervari præcipimus & mandamus. Per præmiſſa quoque eiſdem diœceſanis & ordinariis, caſibus quibus in exemptos a jure juriſdictio conceſſa eſt, nullatenus præjudicium generetur. Exemptiones autem de ceteto abſque rationabili cauſa, & quorum intereſt, minime citatis pro tempore conceſſas, nullius roboris & momenti eſſe decernimus. Et cum eccleſiaſticus ordo confundatur, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, ordinariorum juriſdictioni, quantum cum Deo poſſumus, favere, ac litibus finem celerius imponi, & litigantium immoderatis ſumptibus & expenſis parci ſatagentes, ſtatuimus & ordinamus, quod ſingulæ cauſæ, tam ſpirituales quam civiles & mixtæ, ac forum eccleſiaſticum quomodolibet concernentes, & beneficiales, dummodo beneficia ipſa generaliter reſervata non fuerint, & ipſorum ſingulorum beneficiorum fructus, redditus & proventus vigintiquatuor ducatorum auri de camera ſecundum communem æſtimationem; valorem annuum non excedant, in prima inſtantia extra Romanam curiam, & in partibus coram ordinariis locorum dumtaxat cognoſci & terminari, ita quod nulli ante definitivam ſententiam liceat appellare, nec appellatio, ſi fuerit emiſſa, ullatenus admitti, niſi ab interlocutoria, quæ vim habeat definitivæ, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod per appellationem a definitiva ſententia reparari non poſſit: niſi alter collitigantium adverſarii ſui potentiam merito perhorreſcens, ſeu alia probabili & honeſta cauſa, aliter quam per proprium juramentum ſaltem ſemiplene probata, coram ordinario non auderet litigare. Eo enim caſu cauſæ ipſæ etiam appellationum in dicta curia, etiam in prima inſtantia, committi & cognoſci & terminari poſſint. Alioquin appellationes, & illarum etiam aliarum cauſarum hujuſmodi commiſſiones in poſterum, & quidquid inde ſecutum fuerit, nullius ſint roboris vel momenti. Judices autem & conſervatores a ſede apoſtolica deputati, ſi in altero jurium graduati non fuerint, aſſeſſorem partibus non ſuſpectum, ab ipſis partibus vel earum altera requiſiti, aſſumere, & ſecundum ejus relationem judicare teneantur. Et quia ſæpius & multiplici relatione percepimus, quamplurimas eccleſias, & illis præſidentes epiſcopos, tam citra quam ultra montes, vexari in eorum juriſdictionibus, juribus & dominiis, ac turbari a domicellis, principibus & nobilibus eorumdem, qui ſub colore juriſpatronatus, quod in beneficiis eccleſiaſticis habere confingunt, nullo privilegio apoſtolico ſuffulti, ſine ordinariorum collationibus & literis, & abſque aliquo ſaltem colorato titulo beneficia non ſolum clericis, ſed etiam laicis conferre, ſacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, ad quarum ſolutionem de jure tenentur, ac cathedralium & alia, quæ legis diœceſanæ & juriſdictionis ſunt, & ad ipſos epiſcopos dumtaxat pertinent, temere auferre, fraudare, uſurpare, ſeu ut præmiſſa fiant, mandare, ac ipſa & fructus quoſcumque, ne a civitatibus, terris & locis eorum extrahantur, prohibere: feuda, poſſeſſiones & prædia occupare, & indebite detinere, ſeu ad feuda & bona ipſarum eccleſiarum eis concedendum, ac beneficia eccleſiaſtica perſonis per eos nominatis conferendum, minis & terroribus ac aliis viis indirectis inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas & injurias eccleſiis & earum prælatis, ac cleris præfatis inferri, non modo permittere, ſed etiam expreſſe mandare præſumant. Attendentes igitur, quod laicis in clericos & perſonas eccleſiaſticas, ac bona eccleſiaſtica non eſt attributa facultas, atque æquum & juſtum eſſe, ut in eos jura inſurgant, qui illa offendere præſumunt: nec non conſiderantes, quantum ex his tam noſtro & apoſtolicæ ſedis honori, quam perſonarum eccleſiaſticarum quieto & proſpero ſtatui, non ſine damnanda pernicie derogetur: ac cupientes eos, quos ad obſervantiam jurium, virtutum præmia non inducunt, non tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine a temerariis auſibus refrenare, omnes & ſingulas conſtitutiones, quæ ſuper decimarum ſolutione, & contra violatores & raptores eccleſiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, quam venerabiles fratres noſtros epiſcopos, & alias perſonas eccleſiaſticas, ſæculares & regulares capientes, detinentes, & eorum juriſdictionem & jura quomodolibet indebite occupantes, aut eos in eorum juriſdictionis exercitio perturban-

SESSIO X. bantes seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, & feuda ac bona ecclesiastica in emphyteusi concedendum, aut alias vendendum temere compellentes, nec non statuta contra libertatem ecclesiasticam facientes, & ad præmissa, auxilium, consilium vel favorem præstantes hactenus emanarunt, innovamus. Et cum ea, nedum juri contraria, sed etiam ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis imperatorem, reges, principes, duces, marchiones, comites, barones & quoscumque alios alterius cujuscumque nobilitatis, præeminentiæ, potentiæ seu potestatis, excellentiæ vel dignitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant à suis etiam subjectis inviolabiliter observari, quacumque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam & sedis apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem. Ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes, reddentur inhabiles ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad cælos ascensionem, apostoli per singulas urbes & diœceses episcopos distribuerunt, sicut sancta Romana ecclesia per orbem constituit, eosdem episcopos in partem solicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per patriarchas, primates, archiepiscopos & episcopos: ac sacris etiam canonibus fuerit definitum, per eos pro morum correctione, & controversiarum decisione & determinatione, ac mandatorum domini observatione fieri debere concilium provinciale, ac synodum episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes, canonicis pœnis subjacerent: cum conveniat, nos circa ea quæ rempublicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes canones ipsos firmiter observari, eisdem patriarchis, primatibus, archiepiscopis & episcopis districte injungimus ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones, concilia & synodos hujusmodi fieri mandantes, quocumque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam quoad concilium provinciale, quod de cetero singulis trienniis mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quacumque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes, pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursuros. Et cum constitutione in concilio Viennensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut pontificiæ dignitatis honor servaretur, statutum fuerit, ne ecclesiis cathedralibus bonis temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, illamque inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbanda, aliter duxerimus faciendum. Nos enim quidquid contra præmissa, vel, aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contraria quacumque constitutione vel privilegio non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, prohibitionis, præcepti, constitutionis, ordinationis, hortationis, injunctionis, innovationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, 4. Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt placere, dempto præfato reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranensi, qui dixit, non placere in quantum schedula dat ordinem, quod episcopi contra exemptos debeant formare processus & mittere ad curiam.

Postmodum vero reverendus pater dominus Franciscus episcopus Nannetensis ascendit ambonem, & legit schedulam super impressione librorum, cujus tenor talis est:

Leo Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter solicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros temporibus potissimum nostris divino favente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa, copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus libros tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldææ linguarum in Latinum translatos, quam alios, Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac pernicioſa dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur, sed in maximos potius tam in fide, quam in vita & moribus prolabuntur errores, unde varia sæpe scandala, prout experientia rerum magistra docuit, exorta fuerunt, & majora in dies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod ad Dei gloriam, & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inventum, in contrarium conver-

tatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante concilio, ut negotium impressionis librorum hujusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur, statuimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam, tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus & diœcesibus imprimere seu imprimi facere præsumant, nisi prius in Urbe per vicarium nostrum & sacri palatii magistrum, in aliis vero civitatibus & diœcesibus per episcopum vel alium habentem peritiam scientiæ libri, seu scripturæ hujusmodi imprimendæ ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ principis apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter per episcopum suum vel vicarium nostrum respective per omnia juris remedia castigetur, quod alii ejus exemplo similia minime attentare præsumant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1515. quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes placere, excepto reverendo patre domino Alexio episcopo Melfitano, qui dixit placere de novis operibus, non autem de antiquis.

Deinde reverendus pater dominus Petrus episcopus Castelli maris ascendit ambonem, & legit schedulam super præfixione termini contra profitentes pragmaticam sanctionem, & super indictione undecimæ sessionis, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Cum inter alia in hoc sacro concilio expedienda, quid super sanctione, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, tam clericos, quam laicos, etiam nobiles ac alios illis faventes, quam ipsi pragmaticam vocant, edita, determinandum & declarandum foret, expedire & declarare summopere desideraremus, prout etiam felicis recordationis Julius papa II. prædecessor noster hujus concilii indictor desiderabat, & prælati & alii clerici, hac laici præfati, ad comparendum tam coram præfato Julio prædecessore, quam nobis pluries citati fuerint, & eorum contumacia in dicto concilio sæpius allegata, seu accusata extiterit: cumque postmodum pro parte prælatorum, clericorum, & laicorum etiam nobilium, ac fautorum prædictorum, ad hoc, ut præfertur, legitime vocatorum, allegatum fuerit, nullum locum, per quem transeundum esset, ut tute venire ad comparendum in dicto concilio possent, habere: nos ne eo prætextu quoquo modo se excusare possent, a communitate Januensium, per quorum loca tute ad Romanam curiam ad allegandum ea, quæ in hujusmodi causa pragmaticæ allegare voluerint, venire possint, amplum salvumconductum concedi curavimus, & eisdem assignari. Et ne aliquid amplius contra præmissa allegare, & justam possint prætendere ignorantiam, clericos & laicos, etiam nobiles, etiam prælatos, & fautores, clericorumque ac sæcularium collegia, ad eorum contumaciam convincendam, sacro approbante concilio, de novo pro ultimo & peremptorio termino requirimus & monemus, ut ante Kalendas Octobris proxime futuri, omni excusatione & dilatione cessantibus, legitime comparere debeant: quem terminum & dilationem hujusmodi, ex causis prædictis ad omnes excusationes tollendas, ad dictam diem Kalendarum Octobris pro ultima & peremptoria dilatione, ut præfertur, prorogamus, de novo concedimus & assignamus. Quo termino elapso, ad ulteriora & terminationem dicti negotii etiam definitiva sententia procedetur, eorum contumacia & non comparatione minime obstantibus, in prima extunc futura sessione, quam ad hoc, & alia quamplura utilia peragenda, videlicet undecimam sessionem, quæ erit die quartadecima Decembris post festum beatæ Luciæ proxime futuri, præfato sacro approbante concilio, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum requisitionis, monitionis, prorogationis, confessionis, assignationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, IV. Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Solier, orator Christianissimi regis Franciæ accessit ad pedes sanctitatis suæ, & dixit in excusatione profitentium pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos Francorum, non verentes censuras contentas in bulla cœnæ domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alios excusatos. Cum igitur de præsenti eodem impedimento detenti sint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum: quare pro parte eorum supplicatur sanctitati suæ, ut habeat eos nunc excusatos. Et cum dabitur eis tutus accessus, offerunt se venire ad concilium; & allegare de juribus suis. Et idem magnificus orator dedit schedulam tenoris infrascripti.

SESSIO X.

SESSIO X.

Sanctissimo ac beatissimo domino nostro papa.

Pater beatissime, novit optime sanctitas vestra, & nos Christianissimi regis oratores apud eamdem fidem facimus, prælatos ecclesiæ Gallicanæ ad pedes, & imperium sanctitatis vestræ, & ad sacrum concilium venientes prohibitos fuisse, ac impeditos comminationibus & detectis insidiis inimicorum regis ejusdem Christianissimi, non verentium censuras, & pœnas in bulla cœnæ domini comprehensas: & ideo jure ac merito beatitudo vestra tunc prælatos illos excusatos habuit. Non enim citatum legimus quemquam teneri se periculis committere maris, latronum, itinerum & inimicorum. Cum igitur, pater beatissime, eodem notorio impedimento perdurante; maxime inter Delphinatum & Liguriam & Lombardiam, prælati ipsi ad hoc sacrum concilium venire non potuerint, non etiam venturi sint, donec libere liceat & expedite, supplicatur humiliter pro parte illius Gallicanæ ecclesiæ, quod & nunc sanctitati vestræ placeat illam, eosdemque prælatos excusatos habere: & ita pro sua prudentia solita providere, quod tutus esse possit accessus ac expeditus ad eamdem sanctitatem & sacrum concilium: tunc etenim & quamprimum ad sanctitatis vestræ pedes prælati ipsi, aut alii dictæ ecclesiæ nomine venient, imo obtemperaturi ejusdem imperio, & sanctæ sedis apostolicæ: alioquin per illos non stabit, prout nec stat, quo minus adveniat. Ceterum pater beatissime, pro exoneratione Ludovici de Soleriis, oratoris regis Christianissimi qui has offert, supplicatur humillime, ut placeat jubere notariis omnibus & singulis in præsenti concilio & sessione assistentibus, quos rogat, quod de excusatione hujusmodi, declaratione, oblatione, una cum decreto sanctitatis vestræ actum sumant, & inde instrumentum conficiant, eidem oratori expediendum ad ecclesiæ Gallicanæ, & aliorum, quorum interesse poterit, uberiorem cautelam.

Ejusdem sanctitatis vestræ humillimus servitor Christianissimi Francorum regis orator Louys de Soliers.

Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provinciæ erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januensium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu, & propterea volebat sanctitas sua, quod schedula prædicta staret in suo robore.

Deinde præfatus reverendus pater dominus Petrus episcopus Castelli maris petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes placere, dempto reverendo domino Jacobo episcopo Potentino, qui dixit non placere, quod detur iste terminus profitentibus pragmaticam, quia contemnunt bullas & mandata apostolica.

Demum dominus Marius de Peruschis, sacri concilii procurator, accusavit contumaciam non interessentium, in concilio interesse debentium; & petiit per sanctitatem suam declarari. Et præfatus dominus noster declaravit, nisi ad primam compararent. Et hæc fuerunt pro decima sessione.

Fuerunt insuper data mandata infrascripta per procuratores infrascriptos, excusando principales suos, videlicet reverendus pater dominus Joannes Franciscus de Ruvere episcopus Taurinensis dedit mandatum reverendi patris domini Joannis de Sabaudia episcopi Gebennensis. Et venerabilis vir dominus Humbertus Caneti, dedit mandatum reverendi patris domini archiepiscopi Tarentini. Et dominus Hodfelsus Vandemberch dedit mandatum reverendi patris domini Joannis episcopi Havelbergensis. Et reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapollanus dedit mandatum reverendi patris domini Joannis Baptistæ episcopi Valvensis & Sulmonensis. Et reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Gneznensis dedit mandatum reverendi patris domini Fabiani episcopi Narnien sis. Et discretus dominus Ludovicus Molon clericus Cæsaraugustensis dedit mandatum reverendi patris domini Ludovici episcopi Empurien sis. Et reverendus pater dominus Bartholomæus episcopus Justinopolitani mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Clusien sis. Et reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus dedit mandatum reverendi patris domini Georgii episcopi Nonensis. Et reverendus pater dominus Joannes episcopus Sibinicensis dedit mandatum reverendi patris domini episcopi Farensis. Et dominus Petrus Raymiardi dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Regiensis. Et reverendus pater dominus frater Guillelmus de Salvaterra dedit mandatum reverendi domini Guillelmi episcopi Gerundensis. Et dominus Zutfeldus Vardemberch dedit mandatum reverendi domini Henrici episcopi Rhotheburgensis. Et reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius de Monte, tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, dedit quasdam literas missivas, & quoddam mandatum reverendi patris domini Jacobi archiepiscopi Upsalensis ad excusandum eum in sacro Lateranensi concilio, & interessendum nomine suo & suæ provinciæ. Et reverendus pater dominus Ferdinandus episcopus Scalensis dedit mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Sorani. Et reverendissimus in Christo pater & dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ presbyter cardinalis, de Flisco nuncupatus, dedit mandatum reverendi patris domini Hieronymi episcopi Torcellani. Et reverendus pater dominus Andreas archiepiscopus Spalatensis dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Calamovensis: & reverendus pater dominus Joannes Antonius episcopus Calmensis dedit mandatum reverendi patris domini Gallesii episcopi Bellunensis: & reverendus pater dominus Petrus Paulus episcopus Esinus, dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Auximani.

Quibus perlectis, sanctissimus dominus noster incepit, Te Deum laudamus. Et cantato per capellam cantorum, explectaque decima sessione, præfatus sanctissimus dominus noster equitavit ad palatium associantibus reverendissimis dominis cardinalibus & aliis prælatis & curialibus in copioso numero,

Oratio reverendi patris domini Stephani archiepiscopi Patracensis & episcopi Torcellani, habita in concilio Lateranensi coram Leone decimo pontifice maximo in decima sessione dicti concilii, quinto.

Magnus dominus & laudabilis nimiis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus. Psalm. 47. Rem grandem & summe difficilem, ac parvitati meæ impa-

imparem, pater beatiſſime, ne obedientiæ bonum perderem, hodie hoc in loco ampliſſimo ornatiſſimoque hujus ſacroſancti Lateranenſis concilii, coram tuo judicio graviſſimo & tantorum patrum juſtiſſimo tractandam ſuſcepi. In qua quaſi mei ipſius & ſenectutis ac adverſæ valetudinis oblitus, zelo tamen fidei catholicæ & apoſtolicæ perfuſus, quo anima mea jam diu comeſta fuit, in diſcrimine maximo decorum actionis meæ poſui, cum ab hoc genere dicendi per annos plures me abſtinuerim. Et hoc quidem, ſi aſſumptæ propoſitioni, in qua de ſumma omnium rerum agitur in tanta anguſtia temporis in quo brevitati in dicendo ſatisfaciendum eſſe cenſeo altiſſimo & profundiſſimo ſacramento magnæ & ultimæ reformationis, divinis myſteriis præpoſiti pſalmi involuto, correſpondere non valuero. Nam quis eſt aſtantium ſpeculatorum ſanctæ eccleſiæ, etiam ſumma doctrina, ut par eſt, repletus, qui in ſe, & non in Chriſto vivens, quo tantæ pſalmodiæ fracto alabaſtro, in quo opus creationis, myſterium reparationis, ſacramentum reformationis, & ultimæ conſummationis decretum, miro ſecreto continentur, non in litera, ſed in ſpiritu; non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis; non in montibus philoſophantium Gelboe, ubi, propheta dicente, *ceciderunt fortes Iſrael*, ſed in montibus ſanctis & æternis, in quibus poſitum eſt fundamentum fundamentorum, ſancti ſanctorum, in odorem tantorum unguentorum ſuaviſſimum, de quo apoſtolus: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus*: digne poſſit & valeat mentes aſtantium patrum tantis unguentis optimis inungere, tum pro cognitione veritatis boni & mali conſilii, tum pro reformatione eccleſiæ & orbis, ac contra hoſtes fidei expeditione ſumme neceſſaria ut Chriſti bonus odor Deo fieri poſſit; invenire etiam longa meditatione non valeo. Verum pater ſanctiſſime, in tantorum myſteriorum, quæ latent in litera propoſiti pſalmi, contemplatione quaſi extatica mente & corde jam poſitus, profiteor me in dicendo hodie nihil aliud ſcire, quam Chriſtum, & hunc pro nobis cruci affixum. Ideo cum apoſtolo libera voce clamabo: *Vivo jam, ſed non ego, vivit vero in me Chriſtus*. Non mirum igitur aſtantibus accedat, ſi pro declaratione pſalmi David, ipſi David, ſciſcitet Chriſto, pro ſecunda ſabbati in filiis Core, qui Calvariarum filii in apoſtolis interpretantur, a cuſtodia ſerotina, ſic enim ejus titulus eſt, humanæ ſapientiæ verbis inſiſtere non curabo; ſed quam breviſſime ſpiritum vitæ in tanti pſalmi demonſtratione perquiram, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, prout alias conſuevi, ſed in oſtenſione tantum ſpiritus & virtutis, præſertim coram te Leone decimo pontifice maximo, quem divina favente clementia hoc tempore magnæ reformationis perſecutioniſque infidelium canonice electum exiſtimo, ut ſis Leo in ſede Petri, non ab re decimus, pro Chriſti regno, noſtro tempore, ſi volueris toto orbe terrarum innovando aſſumptus: quandoquidem non fruſtra in ultimo decalogi poſitus, Leo decimus vocatus fueris. Et ego quidem jam ſeptuagenarius, cujus cithara verſa eſt in luctum, & organum, cum Job, in vocem flentium, in oculis meis abjectus, & omnium ſpeculatorum ſanctæ eccleſiæ minimus, in decima quoque tanti concilii ſeſſione, pro myſteriis regis magni enucleandis te jubente oratus, non fruſtra etiam aſcenderim. Quapropter, ut hæc tam excelſa & ſublimia ac mira, mirandaque, quæ in dicta pſalmodia continentur, & ad præſens humili ſermone meo dicenda veniunt a Spiritu Chriſti, in quo eſt mihi vita, in dicendo progreſſu orationis dignius largiuſque diſponantur, ipſa virgo beata, angelorum domina, fons omnium gratiarum, quæ omnes hæreſes interemit, cujus opera, magna reformatio, concordia principum, & vera contra infideles expeditio fieri debet, opem ferre dignetur, quod talia digne cum profectu audientium dicenda ſuo ore, ſicut in apoſtolis, ſua facundia, ſicut in doctoribus, & ſua gratia, ſicut in martyribus, electiſque omnibus, ita in nobis pro aſſumpta brevitate copioſe, tam pro vera tanti concilii concluſione, quam pro neceſſaria & celeri contra hoſtes fidei noſtræ expeditione infundere velit, quod lumen Chriſti plus ſolito ad gloriam & honorem tanti concilii in cordibus auditorum accendi valeat. Cujus auxilium deſuper implorantes humiliter proſtrati canticum novum pro novo ſuffragio cantabimus, dicentes.

Omnium ſplendor, decus, & perenne
Virginum lumen, genitrix ſuperni,
Gloria humani generis Maria
Unica noſtri.
Sola tu virgo dominaris aſtris,
Sola tu terræ, maris, atque cæli
Lumen, inceptis faveas, rogamus,
Inclyta noſtris.
Ut queam ſacros reſerare ſenſus,
Qui latent chartis nimium ſeveris,
Ingredi & celſa, duce te benigna,
Mœnia terræ.

Si omnia, pater beatiſſime, quæ pro declaratione propoſiti pſalmi dicenda ſeſe offerunt, perquirere vellem, longa eſſet oratio. Quandoquidem hæc tam altiſſima & profundiſſima pſalmodia, non ſolum in ſe opera creationis univerſi, myſterium reparationis humani generis, pro innovatione ſæculi prima ſabbati, & ſacramentum magnæ reformationis pro ſecunda ſabbati in magno Lateranenſi noſtro concilio demonſtrandum, ac decretum ultimæ conſummationis univerſi per finale judicium miro & ineffabili modo contineat, verum etiam & myſterium incarnationis Verbi Dei pro civitate magni domini in cælis & in terris ex lapidibus vivis conſtruenda præ ſe ferre invenitur, pro qua Rex magnus ab initio & ante ſæcula præparaverat terram immaculatam, in qua ædificaret ſibi domum, de qua glorioſe educeret immaculatam, æternam ſponſam, matrem juſtorum lætantem, & non minus in poſterum fidem catholicam & apoſtolicam ſuam, juxta decretum ſacroſancti conſiſtorii Trinitatis & unitatis diviſiæ, pro communi ſalute per orbem univerſum promulgandam eſſe ſtatuerit, tam pro intellectuali, quam pro rationali eccleſia beatificanda exaltandaque temporibus præfinitis a Patre, in quibus eam toto orbe terrarum per ſuos principes conſtituendos ſuper univerſam terram annuntiaret & prædicaret, in qua quidem prædicatione luce meridiana clarius oſtenderent, quod æternitas Chriſti, antequam ex virgine naſceretur, in myſterio præmoſtrata ac prædeſtinata eſſet, ita quod myſterium non præjudicaret tempori, nec e contra, quin ipſe ille ſolus eſſet, qui ante mundi conſtitutionem uſque ad conſummationem omnia operaretur, ſecundum arcanum ſuæ divinæ mentis in cælis

SESSIO X.

SESSIO X.

& in terris, tam pro natura angelica, quam pro humana, donec in Christo Deo omnes unum fierent, & magnus ipse dominus tunc in civitate Dei, & in monte sancto ejus nimium laudabilis inveniretur, tum in gradibus, tum in domibus suis, dum eam carnem, quam ab æterno prædestinaverat, ac pro temporis plenitudine præparaverat, unione ineffabili, in suppositο Verbi assumeret de domo Mariæ semper virginis, dicente propheta : *Deus in domi-*
Psalm. 47. *bus ejus cognoscetur, dum suscipiet eam.* De hac ergo ineffabili susceptione, tum pro prima, tum pro secunda sabbati, in quibus & ædificatio & reformatio civitatis magni Regis ex monte Sion, & lateribus Aquilonis cum exaltatione universæ terræ continetur, quambrevissime dicemus. Reliqua vero majora & profundiora mysteria in tribus aliis orationibus meis, pro tanto concilio, a die susceptι oneris in dicendo dispositis, legenda relinquam. Et non minus brevitatis causa in volumine decem librorum, in quibus ab origine usque ad consummationem universi, speculum limpidissimum militantis ecclesiæ instar triumphantis mirifice continetur, sanctissimo domino nostro dedicato, calamo exaranda reservabimus. Siquidem & audita modo durissima inter duos infideles reges pugna, & illorum iniquam intentionem contra rempublicam Christianam nostram ex illorum ante male gestis mecum perpendens, aliam, quam ad præsens recitamus, breviorem orationem humiliori stylo non absque causa disposuimus. Verum, pater sanctissime, non minus nunc, quam tunc, quando reges terræ male convenerunt in unum, tam primo contra regnum Judæorum, quam secundo Christianorum, ut destruerent fidem unigeniti a patre super terram, reges nostri cæli ecclesiæ & terræ, nunc etiam bene convenerunt in hoc sacrosancto Lateranensi concilio in unum, ad reformationem tum ecclesiæ, tum orbis universi pro gloria regni Christi, & suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis exaltatione, ac hostium tantæ fidei extirpatione, quæ per veros spirituales venatores de proximo juxta temporum computationem pro secunda sabbati fieri debet in magna & ultima reformatione, sicut prima sabbati ædificatio fuerat per piscatores, dicente Jeremia pro secunda sabbati, sicut dixerat pro prima de piscatoribus : *Et ecce mit-*
Jerem. 16. *tam venatores meos, & venabuntur eos de montibus & collibus & speluncis & de cavernis terræ.* Et ideo propheta alio in psalmo dixerat :
Psalm. 84. *Veritas* jam diu *de terra* virginis *orta est, & justitia de cælo* ad eam, pro ædificatione civitatis Dei magni, *in terram prospexit* : quæ non minus ad præsens pro reformatione, innovatione dilationeque illius per orbem universum respicit. Et id quoque pro nostro tempore perficere summopere quærit festinatque, ne fiant nostra, in persecutione tum Turcarum, tum Sophi & aliorum impiorum, pejora prioribus, quod culpa nostra, nostro utique tempore stante magno Lateranensi concilio divinitus, pro tempore magnæ tribulationis, in civitate magni Regis congregato, non fiat in eo, & sit illa vera magna reformatio, pro qua priores pontifices hactenus ideo laboraverunt in vanum. Quod nostro quoque tempore rex noster magnus Christus in concilio nostro Lateranensi non minus nimium laudabilis pro reformatione inveniretur, quam antea fuerat pro ædificatione, quando præstantius solito per universi orbis secundam conversionem & obedientiam sedatis bellis, quæ in orbe Christiano culpa malorum vigent, hostibusque fidei nostræ virtute altissimi superatis, & ad nostram fidem miraculose etiam conversis, ex Mahumeti spurcissima secta uno cum omnibus aliis ubique terrarum dextera excelsi, extincta, solus rex magnus noster Christus sedere habeat in monte sancto apostolicæ sedis ejus, de qua scribitur : *Et*
Psalm. *sedes ejus sicut sol in conspectu meo semper*, & id profecto cum exultatione conversionis universæ terræ, de qua etiam habetur : *Venientes autem*
Psalm. *venient cum exultatione, portantes manipulos suos* : & alibi : *Nisi conversi fueritis, gladium suum*
Psalm. *vibrabit, & in eo parabit vasa mortis.* Quandoquidem abyssus, abyssus tanti sacramenti, abyssum reconciliationis cum Deo, plus solito imminente durissima persecutione domus Ottomanorum & Sophi, per opera Lateranensis concilii, agente Leone decimo pontifice maximo, invocat, ut sit in urbe Roma, quæ Deo providente, regnante impiorum ecclesia sub idololatria caput orbis ideo data fuerat, quod regnante successivo tempore justorum ecclesia sub vera latria multo amplior, glorioſior & præstantior in magnæ civitatis reformatione fieret, quam antea fuerat. Recte ergo ille dixerat : *Vidi civitatem*
Apoc. *sanctam novam Jerusalem descendentem de cælo, a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo.* In hac ergo tali ac tanta civitate Dei, sancta videlicet Romana ecclesia, magnus dominus nimium laudabilis etiam invenitur, & in monte sancto apostolicæ sedis ejus pro secunda sabbati, plus solito exaltari & magnificari jure æterno reperitur. Et nimium quidem laudari dicitur, quoniam quantum laudari debeat, nec angelica, nec humana lingua exprimi posset, præsertim cum ipse sit magnus dominus, & magna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est
Psalm. numerus. Qui quidem pro sua magnitudine, in concilio impiorum laudari non reperitur, quando in talium ore sua laus sordescat : non in atriis synagogæ Pharisæorum & hypocritarum, quorum os maledictione plenum est : nec in palatiis regum & principum, quorum manus plenæ sunt sanguine & infidelitate : nec denique in Babylone philosophantium de toro de suo, ac juris humani peritorum, ubi omnis confusio contra veritatem sanctæ ecclesiæ adducitur. Sed ubi, dicit quispiam, laudabitur? Dicat propheta : *In civitate Dei*, in san-
Psalm. cta utique immaculata ecclesia Dei, & quod fortius & dignius est, *in monte sancto* apostolicæ sedis ejus; de quo Isaias : *Et erit in novis-*
Isa. *simis diebus mons præparatus in domo domini super verticem omnium montium*, qui est potestas plenitudinis Christi ejus in sede apostolica, per legem immaculatam super omnia regna mundi sedens, & confluent ad eum omnes gentes, & adorabunt eum, & dicent : Gloria tibi domine, qui es Deus & homo : dicente etiam Joanne : *Rex regum & dominus dominan-*
Apoc. *tium*, per mysterium incarnationis, per opus redemptionis, & gloriam resurrectionis : in qua omnia innovasti, & mundum ecclesiæ tuæ super omnes & omnia exaltasti, & qui eras ante mundi constitutionem per mysterium sacramenti in unitate personæ unigenitus a Patre. Propter quod dixeras : *Antequam Abraham fie-*
Joan. *ret, ego sum* : quoniam in Christo erat æternitas ab initio & ante sæcula ; & in Abraham brevitas, in qua Deus homo factus est, ut homo in tali brevitate fieret Deus, & in mundi plenitudine primogenitus virginis matris in

terris

terris fieret, qui erat unigenitus filius Dei in A cælis, de quo Jeremias: *Novum faciet dominus super terram; Femina circumdabit virum.* Quod, commutata forma verborum talium, Plato ipse, qui a sacra Hebræorum vera philosophia & Dei scientia lumen habuerat, dixerat, Deum circumrotundum & decurtatum, quando unigenitus Dei Filius factus est homo. Propter quod Petrus apostolus, revelante Patre, ei dixerat: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, pro prima sabbati. In qua prolatione fidem catholicam & apostolicam ab æterno patre pro æterno filio ordinatam ad fundamentum ecclesiæ, confessus est. Et nunc quoque, quod ipse venturus sit in spiritu pro secunda sabbati, ad magnam orbis reformationem, non minus opera Spiritus B sancti & virtute insinuare reperitur, ut orbis terrarum, & universa quæ cæli ambitu continentur, ad montem sanctum apostolicæ sedis ejus in utroque gladio cum vera obedientia veniant. *Et tunc cognoscat unusquisque nostrum, suum vas possidere in Dei magna civitate, ad sanctificationem & honorem per humilitatem scientiæ Dei, & non per superbiam humanæ scientiæ, ad contumeliam & errorem*, in quo & Averroistæ in scientia diaboli & juristæ in scientia mundi, & Mahumetistæ in scientia carnis, extollunt se adversus scientiam Dei, ac lumen fidei catholicæ. Et ideirco a Spiritu sancto dicitur: *Super quem requiescam, nisi super humilem & trementem sermones meos? Siquidem & Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, nec habitat in corpore subdito peccatis.* Hinc etiam scribitur: *Vani sunt omnes sensus hominis, in quibus non subest scientia Dei.* C

Verum, pater sanctissime, si hæc talis ac tanta scientia Dei, in nostro Lateranensi magno concilio; nunc mundi & diaboli & carnis spreta scientia, grato animo jam suscipietur, vera & repentina reformatio per totam ecclesiam, orbemque universum, glorioseque miraculoseque absque livore fiet. Et hoc certe, si in novitate vitæ depositis veteribus pannis, cum veris Jebusæis corde contrito & humiliato, ad pientissimum regem nostrum Christum accedere curabimus. In qua humiliatione vera cum Christo rege magno D reconciliatio fiet, sine qua nec unionem principum Christianorum, nec expeditionem contra hostem potentissimum summe necessariam obtinere valebimus. Quandoquidem cognita magnitudine ipsius magni domini, exuere nos oportet veterem hominem cum omnibus malis actibus suis, in quibus ira Dei contra nos, populumque suum provocata jam diu fuit, & novum hominem Christum in sanctitate & veritate induere: alioquin peribimus regnante diluvio maximæ tribulationis in vinea domini. Siquidem magnus ipse dominus vitia, scelera, & peccata, ac blasphemias contra Deum, virginem, & sanctos turpissimas, quæ in Romana & universali ecclesia ac populo suo Christiano & orbe universo perpetrantur, pro sua justitia amplius tolerare non valeat, magnitudo sua ludibrio iri ulterius in tanta universi corruptione habeat, quasi hæc inferiora ipse, Qui est, neglexerit: nam & sua negligere non valeat, quoniam domini est terra & plenitudo ejus: & neglecto per suos ministros in terris regimine universi, in quibus, & status clericorum & religiosorum ac laicorum, terminos, quos posuerant sancti patres, dicente scriptura: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui*; transgredi non verentur, corrige- re, & de medio auferre summopere intendat & quærat. Ideo opera Lateranensis concilii digne reformanda veniunt, ne pereamus de via justa. At vero adhuc in nostro sæculo, patres optimi, multi sunt legis divinæ perversores, qui non modo præmissa fovere, sed & leges veteris mundi in maligno positi, quæ proprio fine carent, contra immaculatam legem Dei ponere satagunt, quando tales potestatem coactivam imperii præferre Romano pontifici: & regnum mortis principis tenebrarum, regno Christi anteferre: & imperium puri & mortalis hominis imperio Dei & immortalis hominis: ac leges maculatas ad animarum perditionem legi immaculatæ convertenti animas anteponere conantur. Et ita tales perversi, & non conversi, & irreligiosi, & non religiosi totius Christianæ fidei decorum contra magnitudinem magni domini deturpare non verentur: quasi Christus bonus pastor animam suam pro ovibus suis, in quibus ædificaret sibi ecclesiam sine ruga & macula, in mortem solus non posuerit, & per sanguinem sanctorum, super se lapidem vivum & angulatem, talem dilectam non ædificasset. O hypocritarum & perditorum hominum pessimam conditionem! o inimicorum fidei perditionem! o ignorantium pro salute animarum viam mandatorum Dei! Quis vos ita fascinavit, quod inde divino judicio rei facti estis, quando terminos sanctorum divinæque scripturæ transgredientes, jura puri hominis contra veritatem Dei hominis, & magnitudinem æterni regis, ac contra scientiam Dei extollere adhuc contenditis, & cornua contra sedem apostolicam erigere per magistros erroris non erubescitis, ut tot mala religioni Christianæ non minus, quam ex aliis male gestis proveniant? Sed heu, heu, quam calamitosa erit de proximo talium perditio, & laborantium in Dei scientia & observatione mandatorum Dei exaltatio! quoniam de magna Turcarum, & infidelium aliorum a tot annis persecutione, jam rex noster Christus ad reformationem universi, sua magnitudine miro modo educet bonum pro secunda sabbati, sicut cum prima sabbati in maxima persecutione Romanorum regnum cælorum Romanæ ecclesiæ in ipsa Urbe adduxerat ut esset in ea gloria omnibus sanctis ejus, qui sanguinem suum fuderant pro firmamento apostolicæ sedis, & sedentis canonice in ea, & non minus in sua instanti reformatione nunc id futurum existimo. Ideo jam hora est, patres optimi, hora inquam, est, nos de malo somno surgere, & magno domino vigilare, quoniam ipse est, qui nostro quoque tempore in fremitu suæ magnitudinis propter lacrymas Magdalenæ & Marthæ, id est, contemplativæ, & activæ *Joan. 11.* rogantis ecclesiæ, Lazarum quatriduanum & jam diu in lascivia mundi fœtentem suscitabit pro sua magnitudine in secunda orbis conversione E demonstranda, in qua status clericorum in Lazaro designatus, præ aliis opera virginis gloriosæ ad vitam contemplativam pro septimo statu ecclesiæ trahetur. Et non minus religiosorum quatuor rotarum status, in filia mortua in *Mar. 5.* domo archisynagogi demonstratus, ad primam vitam, in qua spiritus vitæ erat in rotis, miro modo a mortuis revocabitur: status vero laicorum in filio matris viduæ extra civitatem *Luc. 7.* resuscitato præfiguratus, ubique terrarum multo glorioſius, quam alia, ad fidei catholicæ observantiam, apostolicæque doctrinæ quasi reminiscendo primitias fidei nostræ vocabitur, & pien-

SESSIO X.

SESSIO X.

pientissime intra civitatem Dei sub matris suæ Romanæ ecclesiæ obedientia adducetur, quod inde gloriose toto orbe terrarum unum ovile & unus pastor usque ad sæculi consummationem, in magnitudine utique ipsius magni domini fiat. Nam & hanc magnitudinem in cælo empyreo in primo magno generali concilio intellectualis ecclesiæ pro hominis susceptione, in quo magnus dominus suo tempore elevandus in terra supposito Verbi Dei ad universi decorum erat, ut in illo constitueret unam sanctam ecclesiam, electorum omnium matrem & reginam? si Lucifer, qui tanti boni concilii in cælo divisionem fecerat, & primam viam mali concilii invenerat sua malitia, superbiaque cum suis cohærentibus iuxta legem & conditionem eis appositam pro signo, in quo ipse habeat signaculum similitudinis Dei, suscipere, ut par erat, per veram obedientiam voluisset, & æterni sacerdotis magni ante eum geniti regnum & imperium ac hierarchiam, harmoniam & monarchiæ universorum temperatissimum principatum, æqua mente in magnitudine creatoris sui & omnium præponderare quæsivisset, & se supra extollere non concupivisset; a tanta magnitudine domini, tamquam primus hæresiarcha sub anathemate perpetuæ damnationis ad ima dejectus, & extra bonorum angelorum ecclesiam & bonum concilium factus; nec donis supernaturalibus, in quibus plenus decore erat, spoliatus fuisset. Hanc magnitudinem si Adam suasione mulieris serpentina lingua deceptæ, in se non concupivisset, donis gratuitis denudatus, sub maledicto terræ in opere suo, extra paradisum deliciarum ejectus in sudore vultus sui non vixisset. Hanc magnitudinem, si imperatores & reges tum Romanorum, tum aliorum, si philosophi, si sapientes in scientia noctis non ignorassent; idola non adorassent, Dei potentiam in agendis secundis causis non supposuissent, & primas sex veritates in divinis philosophus non negasset: hanc magnitudinem, si principes sæculi, si populi & idolorum sacerdotes cognoscere voluissent, idololatriam contra veram latriam per orbem universum non prædicassent: Babylonem omnium confusionum & errorum matrem contra civitatem Dei & justorum ecclesiam non erexissent: nec monarchias septem Luciferi, suorumque principum, & imperium puri hominis supra regnum & imperium Christi filii Dei vivi extollere falso titulo non perquisivissent. Nec minus sacerdotes & principes synagogæ Judæorum si talem magnitudinem domini sui grato animo suscipere voluissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, nunquam regno, sacerdotio, & civitate Dei privati fuissent: nec imperatores, & principes Romani imperii, qui ubique terrarum in sanguinem sanctorum debacchabantur, si celsitudinem veræ magnitudinis in fide Christi cognoscere voluissent, in qua sui principes & ministri, ac milites, non in potentia armorum & sæculi favore, sed in virtute perfecta, in vita immaculata, in signis & miraculis, in scientia Dei & doctrina Christi, in qua dæmones expellebant, idola destruebant cathedram pestiferæ doctrinæ dejiciebant, & cathedram veræ & apostolicæ doctrinæ sola operatione perfecta exaltabant, nunquam usque ad magni Constantini tempora, in quibus ipse Constantinus a divina gratia afflatus desuper, cognita æternitate Regis gloriæ & potestate in regno suæ ecclesiæ, & se possessorem malæ fidei in mundi principatu post resurrectionem illius ex mortuis adverteus, sceptrum imperii orbis & Urbis, ac monarchiam universi, vero & proprio domino & omnium creatori victori Deo, & homini in sede sua Romana Silvestro pontifici maximo in jure primævo & naturali Christi æterni sacerdotis secundum ordinem benedicti Patris plene cessit, & Christum regem magnum in suo vicario per obedientiam adoravit, aliamque sedem jussu illius, & concessione apostolica quæsivit, & sub obedientia sedis apostolicæ in Byzantio erexit, & contra hostes fidei nostræ semper gloriose pugnavit. Quæ quidem omnia sic divinitus gesta, si alii imperatores cognoscere & suscipere voluissent, nunquam, inquam, tales imperatores in sanctorum sanguine tam crudeliter polluti fuissent. Nec minus etiam post Constantini tempora, si imperatores, si legum imperialium cultores & conditores, & nostri etiam temporis illarum professores, talem magnitudinem regni Christi & salvatoris nostri Jesu æterni sacerdotis advertere voluissent, omnia temporalia & potestatem tum in divinis, tum in humanis, spreto jugo Christi, in suis vicariis ad imperium trahere non præsumerent. Nec Cæsares electiones pontificum pro eorum argumento confirmasse assererent; nec talia male gesta, divinitus suo tempore evacuata allegarent. Nec potestatem coactivam & tyrannicam, iterato super liberam, unicam, & supremam vicarii Christi potestatem & sanctæ ecclesiæ ponerent. Nec sola spiritualia pontifici Romano ascriberent, nec verba Christi, dicta sanctorum & sacrorum conciliorum, summorumque pontificum decreta, opera Spiritus sancti edita, ac sacras sanctiones obliqua interpretatione aberrantes ab utero, sacrarum literarum violassent. Nec denique nostris temporibus, si cardines orbis, si reges tum cæli ecclesiæ, tum terræ, si quatuor rotarum patres, & religiosi, si magistri & doctores: si advocati & procuratores, si judices, & Romanæ curiæ officiales, ecclesiarumque rectores, tantam magnitudinem magni domini, & inviolabilis justitiæ suæ sceptrum, recta, simplici, ac pura mente, juxta legis Dei, & regularum divinum intellectum suscipere vellent, tot enormia & legi immaculatæ contraria, fracto jugo Christi sine caritate ac Dei timore, plebem Christi quasi panem devorantes, non perpetrarent, & terminos, quos posuerunt sancti patres, non transirent. Quapropter Bernardus ad Eugenium tamquam ad summum hierarchicum in cælo ecclesiæ virum, in quo erat omnis potestas supra omnes potestates, tam cæli quam terræ, recte scripserat: Tibi data est omnis potestas; in qua qui totum dicit, nihil excludit: sed cogita utrum omnia concedere debeas. Quod si non debes, serva modum, ut justificeris, cum judicaris. Et alibi: Ut quid in palatio tuo leges Justinianæ garriunt, & tuæ Christianæ silent? In quibus si tantum, patres optimi, leges Christi non siluissent, & præsidentes in Dei ecclesia in regimine eis commisso modum in omnibus servassent, sancta ecclesia tantorum hæreticorum hæreses, & schismata, ac impiorum persecutiones non sustinuisset, nec sceleratam Mahumeti sectam, nec Ottomannorum & Sophi instantem maximam persecutionem subire cogeretur: si tamen dominus ipse magnus, magnitudinem suam contra potentissimum hostem sicut sub * Eliseo contra Sennacherib, & Machabæorum tempore contra Antiochum

ANNO CHRIST. 1515.

Jerem. 10.

Genes. 1.

* Isaiæ, Ezechiæ legendum

non

non appoſuerit, quod inde virtus fidei ſuæ eluceſcat. Recte ergo ad nos converſa mater noſtra eccleſia voce lugubri dicere poteſt: *Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me, ut non ſit in pace adhuc amaritudo mea amariſſima*. Siquidem & amara fuit tyrannorum in filiis meis occiſio, ſed inde fidei meæ amplificatio: & non minus amarior hæreticorum perſecutio, ſed catholicæ fidei exaltatio: verum & jamdiu, ſed fortius nunc propter falſam & ſimulatam hypocritarum irreligionem, facta eſt mihi amariſſima, quando talium cauſa, ſpurciſſima ſecta Mahumeti tantum per orbem creverit, quæ tamen de proximo, virtute dexteræ excelſi, & non humana, extincta erit: ut ſi pro ſeptimo ſtatu in vera pace amaritudo amariſſima, & pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Quibus quidem ſic ſtantibus, pater ſanctiſſime, talibus jam ſpeculationibus tanti pſalmi poſtpoſitis, ad illas tantum pro concluſione orationis noſtræ ſumme & repentine neceſſaria veniamus, in quibus anima mea jam corde & mente immerſa, dolores parturientis Romanæ eccleſiæ noſtræ & univerſalis tam vehementer in ſe ſuſcepit, quod contremiſcunt labia, viſcera quatiuntur, oculi lacrymarum ſtumina deſiderant, lingua calculum ignis Chriſti exoptat, ut circumquaque lingua velociter dicentis diffundere valeat, quanta ſit latitudo, ſubmerſio & periculum imminentis tribulationis tum Sophi & impiorum hominum, tum Turcarum, in qua dominus propter ſcelera, vitia & peccata, quæ in regibus tum cæli, tum terræ, ac populo Chriſtiano hoc noſtro tempore vigent, ad noſtri temporis flagellum potentiſſimos fidei noſtræ hoſtes excitavit, & negligentiſſimos principes Chriſtianos pro illius defenſione adhuc multis flagellis a ſomno turpiſſimo excitare non valuit, quandoquidem in malevolam animam intrare ſapientia divina nequeat, ut fiant noſtra poſteriora pejora prioribus, in quibus ab annis multis populus Chriſtianus Chriſti ſanguine redemptus, dictus eſt captivus incuria & negligentia prælatorum eccleſiæ, & principum Chriſtianorum, qui quærentes quæ etiam ſua non ſunt, quæ Chriſti ſunt neglexerunt, ac ad præſens fortius ſolito negligunt, quandoquidem bella duriſſima ab annis viginti inter ſe exercentes, tantorum bellatorum ſanguinem, tum in Italia, tum extra, ſine pietate fuderunt, presbyteris, religioſis, nobilibus, honeſtiſque viris, ſanctimonialibus, virginibus, viduis, aliorumque uxoribus, pueris & puellis, tam turpiter abuſi fuerunt, quod nec ſexui, nec ætati, nec religioni, nec eccleſiæ, nec ſacris rebus pepercerunt, aç ſi feræ ſilvarum immaniſſimæ, & ſine ratione fuiſſent in membrorum Chriſti conculcatione turpiſſima ſævientes; & non minus in extinctione veteranorum militum laboraverunt, in quibus robur exercitus Chriſtianorum contra tantos hoſtes tutiſſimum erat. O miſerrimam populi Chriſtiani conditionem! O ſummis lacrymis deplorandam tot animarum perditionem! O miſeræ Italiæ crudeliſſimam conculcationem, deprædationemque! in quibus latior via, extinctis noſtris præſidiis, hoſtibus fidei noſtræ data eſt. Siquidem tales auctores, crudeliſſimique belli nimia propria cupiditate ducti, reipublicæ Chriſtianæ defenſionem diſtulerunt, & bella inter Chriſtianos exercentes, ſtragem maximam ſanguinis Chriſtiani dederunt. Et ideo vada, quoad potuerunt, ad occupandum majora in dies, Turcis & aliis infidelibus aperuerunt. Et eo quidem tempore, in quo ſi principes Chriſtiani uniti eſſent, facillime ſtante talium infidelium duriſſima ſtrage inter ſe, dominia Chriſtianorum occupata recuperare poſſent. Propterea dominus per Iſaiam conqueritur, dicens: *Ideo populus meus ductus eſt captivus, quoniam non habuit ſcientiam*, ſcilicet veræ doctrinæ & immaculatæ vitæ, in qua eccleſiæ paſtores, non paſtores fuerunt tunc, ſed lupi rapaces, prout multis notum eſt. Verumtamen quanto major erit noſtri cauſa perſecutio, tanto gloriohor erit per converſionem omnium, in Chriſto rege noſtro, & non a nobis liberatio. Et hinc fuit, patres optimi, quod brevi tempore quatuor patriarchales eccleſiæ, aliæque innumerabiles, in quibus Hebræorum & Græcorum, eccleſiæ de titulo crucis abraſæ opera diaboli fuerunt, propter illarum hæreſes & rebellionem contra obedientiam ſanctæ ſedis Romanæ, ad manus infidelium devenerunt. Siquidem & in ſede Romana in ſuo vicario Deus ſibi obedientiam incommutabilem reſervaverat, inſtar illius, quam in ligno paradiſi Adæ poſuerat, ut imperaret mundo, & ſoli Deo unice ſerviret & obediret, & tantam obedientiam a ſubditis exigeret, quantam ipſe Deo præſtaret, Idcirco adverſantes obedientiæ ligni ſedis apoſtolicæ, a crucis ligno aſſumptæ, dicente propheta, *Dominus regnabit a ligno*, graviſſime duriſſimeque puniti fuerunt, quod talium exemplo etiam ſedens in ipſa apoſtolica ſede, animadverteret, qua cenſura plectendus veniret, ſi ipſe Deo non obediret: quandoquidem Deus illum ſibi ſoli judicandum ſervaverat, prout in pontifice Aaron, & Petro concipere potuimus. Quapropter noſtro tempore duo imperia, tot, tantaque regna & Chriſtianorum dominia ad ſpurciſſimam ſectam Mahumeti cum maxima jactura reipublicæ Chriſtianæ & regentium in ea, venerunt, quoniam ab obedientia ſedis apoſtolicæ receſſerunt. De quibus valde timeo & pertimeſco, quoniam obſtinationem in malo in rectoribus tum eccleſiæ, tum reſidui populi Chriſtiani in orbe terrarum, non ignoro quod dicente Ezechiele, dominus jam per flagellum Turcarum ſive impiorum a paſtoribus requiret gregem ſuum, tempore nubis & caliginis male præſidentium diſperſum, & ab uberibus ſanctæ eccleſiæ evulſum per inobedientiam. O me miſerum, quid audio? quid mente concipio ex his? Væ inquam mihi, quia tamdiu tacui, ut inde vir pollutus labiis eſſem. Verumtamen tacui, o patres, o domini, o majores mei, quia aliquantiſper propheticus ille ſermo me retardavit, quo dicitur: *Qui intelligit, taceat, quoniam pravum tempus eſt, in quo alii ſupplantant, alii qui in eum, qui cecidit, inſiliunt, alii ſuper eum plaudunt: qui autem manum porrigat ex affectione, non eſt*. Et quoniam caritas extincta eſt, admonitiones ex caritate ſublatæ ſunt, concordiæque etiam nomen ipſum ad præſens ignoratur; O tempora! a ſummis ad ima facta tranſgreſſio: improbitati probitas, inopia copiæ, ſuperbiæ humilitas, avaritiæ caritas ceſſit: non mirum igitur, ſi cauſis diverſis, uti natura eſt, diverſi pro temporibus oriuntur effectus. Nam & ſancti apoſtoli, & illi qui noſtram eccleſiam ſuo ſanguine ædificarunt, cæleſtia & bona immortalia, nos vero caduca & mortalia terrena quærimus:

Gen. 2.

Pſalm. 95.

Ezechiel. 43.

Iſa. 6.

Amos 5.

illi

SESSIO V.

illi miracula & virtutes, nos piacula & scelera: illi summis virtutibus gratiam, nos vitiis iram consecuti fuimus. Sed væ, væ gubernacula Christianorum male flectentibus, qui propria dumtaxat curantes, mentium animarumque salutem neglexerunt, gregemque rapientibus lupis non modo non obviant, sed vada, quoad possunt, per desidiam ampliant.

Jamjam tempus vindictæ aderit, nisi per veram Lateranensis concilii ordinationem, pœnitentiam de commissis, & omissis in populo Christiano te jubente, pater sanctissime, qui plenitudinem potestatis in te habes, prædicabitur, & vera reformatio tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ubique terrarum tuo decreto diffusa fuerit. Arripe ergo gladium divinæ potestatis tibi traditum bis acutum, & jube, impera & manda, ut pax universalis, & colligatio per decennium inter Christianos ad minus fiat, & reges ad id in compedibus magnitudinis magni Regis liga, & nobiles in manicis ferreis censurarum constringe, quoniam tibi data est omnis potestas in cælo & in terra. Utere ergo illa, ut pacem inter Christianos habeas, & expeditionem contra hostes fidei, ut par est, e vestigio obtineas: quandoquidem hostis noster, tamquam draco sæviſſimus, ad nos devorandos properat & festinat. Et si ante provisionem nostram ingredietur terram nostræ promissionis Italiam, quid tibi tunc, pater sancte, dignitas pontificalis proderit? quid gemmæ? quid preciosa latera domus? quid dominia & principatus tui & tuorum? quid sponsæ fidei tuæ commissa ornamenta? quid vasa preciosa, & palatia digne constructa? Quid Cæsari maximo nostro imperii sceptrum & regni Romani dignitas valebit, si eo vivente & negligente, talis calamitas evenerit? Quid regibus Christianissimo & catholico, talis denominatio Christianissimi & catholici operabitur, si de illorum negligentia rei divino judicio fient? Quid aliis regibus Christianis, ceteriisque tum Italiæ, tum extra, dominia, regna, thesauri maximi, filii & paratus armorum si sanctam ecclesiam Romanam dominam & reginam, ac omnium matrem profanari permiserint? Quid vobis, patres optimi, dignitas maxima cardinalatus? quid arca plena nummis? quid vasa aurea & argentea? quid lapides preciosi? quid equorum & familiæ ornatus & domorum, ceterarumque rerum usus deceptione plenus? Quid denique ecclesiæ sanctæ prælatis dignitas, potestas & divitiæ? Quid Romanis aliisque populis, & Romanæ curiæ officialibus, ceterisque miseræ Italiæ cultoribus vita & opera ipsorum tunc prodesse poterunt? Dicat a memoria mea calamitosa illa Constantinopolitanæ civitatis clades. Probet totius illius imperii dura sanguinis effusio. Confirmet Trapezundæ & omnium populorum Hellespontici maris circumquaque eversio. Clamet Thessalonicarum Mitileni & Peloponnesi occupatio. In medium afferant Asiæ & Europæ ditissimæ devastatæ provinciæ. Insinuent totius Thessaliæ, Macedoniæ, Epiri & Illyriæ opulentissimæ sine numero deprædatæ civitates, opida & castra. Exclament tot millia millium populorum totius fere plagæ orientis, meridiei ac septentrionis, qui ab annis ducentis, sed turpius diuiusque nostris temporibus, ad infidelibus subjugati fuerunt, & jam successivis temporibus, quod dolenter dico, a fide nostra diversi, quorum sanguinem, dicente Ezechiele, in die districti examinis dominus de manibus illorum, qui tunc in Dei ecclesia indigne præsidebant, durissime requiret. Declaret tantarum virginum violatio, puerorum ululatus, mulierum planctus, matrimoniorum divisio, captivorum venditio, & aliorum absque numero occisio. Aperiat & ante oculos nostros ponat hujus matris nostræ & sponsæ Dei, tantarum ecclesiarum ubique fornicatio, & sanctarum religionum dissipatio, & in reliquiis sanctorum conculcatio: quæ quidem omnia in illa misera Chalcidis, seu Eubœæ, Crojæ, Drivasti, Alissii, Scodræ, Motoni & Coronæ & aliarum direptione fuerunt, quæ cuncta hæc domus Ottomannorum brevi temporis spatio debacchata est. Et denique proclamet in auribus nostris crudele ac nefandum Hydrunti excidium, in quo quam sæva fuerit Turcarum rabies nemo nostrum ignorat. Nam & quo in periculo tunc fuerit & Romana ecclesia, & tota Italia, quod tertium *Væ* Apocalypsis non sustinuerit, sicut Hierosolymitana primum & Constantinopolitana secundum, propter illarum aversionem contra regnum Christi & suæ sanctæ apostolicæ sedis sustinuerint, misericordia & miseratio magni domini ad suorum fidelium preces apertissime declaravit, quando instante periculo nostro, opportuno tempore Turcarum principem imperatorem sævissimum Mahumetum soldanum interemit. Hæc nos doceant, hæc nobis ad doctrinam fiant, hæc in exemplum accedant, hæc nos excitent, hæc nos cautiores & diligentiores faciant & reddant. Et quæ nobis usui & ornatui sunt pro gloria nominis illius, cujus omnia sunt, pro salute nostra & multorum, ac pro liberatione totius reipublicæ nostræ Christianæ, nosipsimet potius exponamus, largissimeque effundamus, quam ad talium pollutas manus una nobiscum deveniat. Quod utique digne fiet, pater beatissime, si, quæ diximus, opere complere curabimus. Verum quo id a nobis dignius, præstantiusque exequatur, colligite, vos patres, vos domini, vos ecclesiarum rectores ac præsides, vos, inquam, etiam reges & principes Christiani populi, vos iterum, inquam, qui in sanguinem Christi, & sanctorum nimium impinguati & dilatati estis, colligite fragmenta alabastri, confractæ in dicendo psalmodiæ ne pereant, & implete cophinos animarum vestrarum, sicut apostolorum numerus prima sabbati, pro secunda sabbati orbis conversione complenda, quasi priora reminiscendo, & posteriora prævidendo, jussu domini duodecim cophinos, juxta partes duodecim orbis secundo convertendas impleverunt, de quibus Propheta: *Reminiscentur & convertentur ad te omnes fines terræ*. Quapropter vos cardines orbis, vos principes terræ, docente rege nostro David, circumdate jam dignius ac præstantius solito montem Sion, speculatricem videlicet sanctam apostolicam sedem nostram. Et vos etiam veri episcopi, & sanctæ ecclesiæ digni prælati, matrem nostram Romanam ecclesiam, unicam dominam omnium & reginam vero & pio affectu complectimini, & vestra immaculata vita, doctrina & operatione perfecta fovete eam, orationibus instantes, jejunia & eleemosynas observantes, sacras vigilias adamantes, & distribuite fragmenta apostolicæ doctrinæ in domibus ejus, scilicet in ecclesiis illius, in quibus tamquam turres dati estis cum propugnaculis contra hostes fidei, ut enarreris pro progenie altera, quæ ad jugum fidei

ANN CHRI 151

Matth. 16.

Apoc.

Psalm.

Psalm.

Ezech. 34.

ANNO CHRISTI 1515. dei catholicæ & apoſtolicæ ventura eſt: quoniam hic magnus dominus nimium laudabilis in civitate Dei, & in monte ſancto ejus: ipſe, & non alius, eſt Deus dominus noſter, & ſolus ſalvator & liberator, qui digne & glorioſe miraculoſeque cum exultatione univerſæ terræ, ab omni periculo nos liberabit, & in fremitu fortitudinis ſuæ conculcabit omnes contrarias poteſtates: & ipſe, inquam, & non alius, cum gloria & honore nominis ſui reget nos in ſæcula ſæculorum. Amen. Deo gratias.

Die vero vigeſima præfati menſis Maii, reverendiſſimus in Chriſto pater & dominus dominus Antonius tituli ſancti Vitalis, nunc vero ſanctæ Praxedis presbyter cardinalis, protector illuſtriſſimi Caroli ducis Sabaudiæ, dedit mandatum præfati illuſtriſſimi domini; cujus tenor talis eſt:

MANDATUM DUCIS SABAUDIÆ.

Carolus dux Sabaudiæ, Chablaiſii & Auguſtæ, ſacri Romani imperii princeps vicariuſque perpetuus, marchio in Italia, princeps Pedemontium, comes Gebeneſii, Baugiacii & Rotundi montis, baro Vvandi, Foncigmaci & Gaii, Niciaque, Breyſſiæ ac Vercellarum, &c. dominus, univerſis & ſingulis præſentes literas inſpecturis.

Facimus manifeſtum, quod cum quondam felicis recordationis Julius papa ſecundus, ſacrum Lateranenſe concilium in urbe Roma celebrandum indixerit, quod ſanctiſſimus dominus noſter dominus Leo divina providentia papa decimus, præfato Julio, ſicut domino placuit, de medio ſublato, ad ſummi apoſtolatus apicem divina favente clementia aſſumptus, pro rebus univerſalis eccleſiæ, ac totius Chriſtianæ religionis ſalubriter dirigendis diſponendiſque, ut experientia edocet, cum maxima catholicorum principum, Chriſtianique populi frequentia proſequitur. Nos igitur tam ſalubre & laudabile ſuæ beatitudinis propoſitum, ac permaxime neceſſarium opus collaudantes, illiſque pia devotione & reverentia aſſiſtentes, licet ſuperioribus proximis diebus ſpeciales oratores noſtros ſuæ beatitudini, tamquam vicario Chriſti, & beati apoſtolorum principis Petri vero ſucceſſori, reverentiam obedientiamque præſtandam deſtinaverimus, nihilo minus ut ſanctis inſtitutis ſuæ beatitudinis, cujus & ſanctæ matris eccleſiæ membrum nos eſſe profitemur, juxta illuſtriſſimorum progenitorum noſtrorum laudabilem conſuetudinem conformemur, ex noſtra certa ſcientia maturaque deliberatione, citra tamen quorumcumque procuratorum noſtrorum hactenus per nos conſtitutorum revocationem, tenore præſentium facimus, conſtituimus & deputamus noſtrum verum, legitimum & indubitatum procuratorem ſpecialem, ita tamen, quod ſpecialitas generalitati non deroget, nec econtra, videlicet reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum dominum Antonium, ſanctæ Romanæ eccleſiæ tituli ſancti Vitalis presbyterum cardinalem, noſtrum & negotiorum noſtrorum in Romana curia protectorem, ſpecialiter & expreſſe ad ſe nomine noſtro in dicto ſacroſancto concilio, illiuſque ſeſſionibus, quatenus expediat, præſentandum illiſque intereſſendum, ad dicendum, proponendum, tractandum & procurandum, nec non laudandum & emologandum omnia & ſingula, quæ ad laudem Dei, animarum ſalutem, morum reformationem, univerſaliſque eccleſiæ, ac totius religionis Chriſtianæ bonum, pacem quoque & unionem Chriſti fidelium concernere videbuntur, & quæ præfatus ſanctiſſimus dominus noſter papa ſacro hujuſmodi concilio approbante duxerit reformanda, ſtatuenda & ordinanda, nec non & ad alia faciendum, dicendum, gerendum & exercendum, quæ noſipſi in præmiſſis & circa ea faceremus, diceremus & proponeremus & ageremus, ſi præſentes perſonaliter intereſſemus, etiamſi talia forent quæ mandatum exigerent magis ſpeciale, quam præſentibus eſt expreſſum. Quæ quidem omnia & ſingula promittimus bona fide noſtra, & in verbo principis perpetuo habere & tenere rata, grata, valida & firma, in nulloque contra facere, dicere, opponere vel venire, nec contravenire volenti aliqualiter conſentire, clam, palam, tacite vel expreſſe ſub obligatione omnium bonorum noſtrorum præſentium & futurorum cum renunciationibus, & ceteris clauſulis ſolitis & opportunis. In quorum teſtimonium has duximus concedendas, quas per ſecretarium noſtrum ſubſignatum fieri juſſimus, ſigillo cancellariæ noſtræ roboratas.

Datæ Taurini, die quarta menſis Maii, milleſimo quingenteſimo decimoquinto.

Carolus,

Primum præſentibus dominis illuſtriſſimis Philippo de Sabaudia comite Gebennenſi, reverendo Joanne de Sabaudia epiſcopo Gebennarum, reverendo Urbano de Myolano electo Valentinenſi, Angelino de Provais præſide patrimoniali, G. domino Salloyſonis barone ſancti Germani, reverendo domino de Piovana abbate Novaleſii, Franciſco Piovana, Joanne de Lucerna: Franciſco de Boſco, domino Preſſiaci magiſtro hoſpitii, Jafebro Paſerii advocato fiſcali.

Anno a nativitate Domini milleſimo quingenteſimo decimoquinto indictione tertia, die vero vigeſimaprima menſis Junii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, dominus Marius de Pernſchis ſacri concilii, aut fiſci procurator, petiit, quod inſtrumentum datum coram ſanctiſſimo domino noſtro per magnificum dominum Ludovicum de Soleriis, & in libris cameræ apoſtolicæ regiſtratum in actis concilii de novo regiſtrari tradens illud facto tenoris infra ſcripti:

In nomine Domini. Amen.

Anno nativitatis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimoquinto, & die vigeſimaſecunda menſis Februarii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno ſecundo. Noverit modernorum præſentia, & futurorum poſteritas non ignoret, quod magnifici & ſpectabiles jurium profeſſores, domini Gervaſius de Bello monte miles & præſidens, Bertrandus Duranti dominus de Podioverio, Simon de Tributiis dominus de ſancta Margarita, Gaſpar de Pererio, Marcellinus Giuremandi, Bertrandus Roſtagni, Antonius de Albis, Claudius Sarente dominus de Sovaſſu regii conſiliarii, in ſuprema curia inſignis parlamenti Provinciæ, & item magnifici etiam jurium doctores domini Aymericus de Andrea præſidens compu-

SESSIO X.

to-

SESSIO X. torum, Joannes Arbaudi & Michael Guirani magiſtri rationales magnæ regiæ curiæ, & cameræ computorum Aquenſium: nec non egregii domini Jacobus de Angelo, & Franciſcus Guarini jurium licentiati, regii generales procuratores conſtituti infra cameram conſilii dictæ ſupremæ curiæ, certificati, ut dixerunt, de actis, geſtis & promiſſis per magnificum & ſpectabilem militem dominum Ludovicum Forbinum dominum de Soleriis, primum in dicta parlamenti curia regium conſiliarium, & apud ſummum pontificem pro Chriſtianiſſimo domino noſtro Francorum rege oratorem digniſſimum, eorumve ſpectabilium dominorum procuratorem, conſtante de ejus procuratoria poteſtate inſtrumento in notam ſumpto, & rogato per me notarium & ſecretarium regium infra ſcriptum, apud dictum ſanctiſſimum dominum noſtrum papam, juxta poteſtatem eorum parte illi datam, prout de actis, geſtis, atque promiſſis jam dictis ſpectabilibus dominis conſtitit per actum, ſeu illius exemplum nuper eiſdem tranſmiſſum per reverendum & ſpectabilem jurium doctorem dominum Petrum de Brandis archidiaconum Venerenſem etiam regium in dicta curia parlamenti conſiliarium Romæ exiſtentem. Cujus quidem exempli tenor ſequitur:

Anno a nativitate Domini milleſimo quingenteſimo decimoquarto, indictione ſecunda, die veto decimaquinta menſis Novembris, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno ſecundo, conſtitutus perſonaliter coram præfato ſanctiſſimo domino noſtro, ac teſtium, & mei notarii cameræ apoſtolicæ infra ſcriptorum Romæ in palatio apoſtolico, ac in aula ſeu camera ipſius palatii, præfatus magnificus dominus Ludovicus, procurator, & procuratorio nomine præmiſſorum in eodem procuratorio nominatorum, aſſerens & notificans eidem ſanctiſſimo domino noſtro, quod ipſi conſiliarii regii ſuperius nominati, voluntarie & ſcienter non admiſerant contenta in dicto monitorio, ſed quodam modo inantea intendebant eſſe obedientes filii ſuæ ſanctitati, & nihilo minus vigore facultatis ſibi in dicto inſtrumento attributæ, omnes & ſingulas prohibitiones, mandata & decreta per ipſos conſiliarios, ac parlamentum hujuſmodi hactenus contra eccleſiaſticam libertatem & canonicas & pontificum ſanctiones factas, & facta ac geſta, eis omnibus, melioribus, modo, via, jure, cauſa & forma, quibus melius potuit, ſcivit & debuit, coram ipſo ſanctiſſimo domino noſtro revocavit, caſſavit & annullavit, ac revocat, caſſat & annullat, & ad priſtinum ſtatum omnia reduxit, ac eiſdem literis monitorialibus expreſſe, quantum potuit, obedivit & obtemperavit, & quod dicti ſui principales illi obedient, & obtemperabunt ac facient, & exequentur in futurum in omnibus & per omnia, prout in eiſdem literis monitorialibus plenius continetur; expreſſe dixit atque promiſit, me notario præſente, & ſtipulante, & cetera; prout etiam ipſi principales ſui jam in partibus publice revocaverant, caſſaverant & annullaverant, & alia fecerant, prout in publicis documentis deſuper factis, conſtantibus, de quibus fidem facit, ac ea mihi notario infra ſcripto conſignavit inſerenda, quorum tenores inferius deſcribuntur. Et inſuper eoſdem principales ſuos, & eorum quemlibet in ſolidum virtute dicti mandati & poteſtatis ſibi attributæ quodam modo inantea ipſi ſui principales & eorum quilibet, quantum in eis vel eo eſt, omnia & ſingula contenta in dicto monitorio adimplebunt, & præmiſſis omnibus parebunt, & eccleſiaſticam libertatem non perturbabunt, ſed tamquam catholici, & obedientes filii ſuæ ſanctitatis mandatis acquieſcent. Et quod non contravenient in futurum directe vel indirecte alio quovis quæſito colore. Et eorum, & cujuſlibet ipſorum bona quæcumque ſpecialiter & expreſſe obligant, & pro eis & eorum quolibet de rato, & rati habitione. Ac ſe acturum & curaturum, quod infra quatuor menſes proxime futuros dicti ſui principales omnia & ſingula, ſupra & infra ſcripta ratificabunt & approbabunt. Et quod omnia & ſingula in dictis monitorialibus ſemper & perpetuo obſervabunt & adimplebunt, prout in eiſdem literis continetur & præcipitur, ſolemniter & expreſſe promiſit, me notario infra ſcripto tamquam publica & authentica perſona, pro ſancta Romana eccleſia & omnibus aliis quorum intereſt ſtipulantibus & recipientibus.

ANNO CHRISTI 1515.

Quibus ſic geſtis, præfatus ſanctiſſimus dominus noſter more pii patris, motus benignitate & clementia, conſiderans & attendens, quod præfati conſiliarii ad cor reverſi ſunt, & quod ſancta ſedes apoſtolica poſt lapſum cum humilitate ab ea veniam petentibus & recurrentibus ad eam non conſuevit claudere ſuæ pietatis gremium, etiam ad univerſas preces ipſius magnifici domini Ludovici præfatos conſiliarios ſuperius nominatos, & eorum ſingulos auctoritate apoſtolica, & ex ſua ſolita clementia præmiſſis, viſis & intellectis, exceptis dumtaxat his, qui per ſecundum monitorium ad comparendum perſonaliter ſunt adſtricti, a cenſuris & pœnis etiam inhabilitatis, factionis teſtamenti, eorumque poſteritatem & generationes, & deſcendentes ab eis abſolvendos duxit & abſolvit, & facto ſigno ſanctæ crucis in perſonam præfati magnifici domini Ludovici eorum procuratoris, benedixit, & interdictum eccleſiaſticum præmiſſorum occaſione forſan appoſitum, penitus, & omnino relaxavit, eoſque & eorum quemlibet rehabilitavit, & ab eis & quolibet eorum omnem infamiæ maculam ſive notam penitus removit, ac eos, & eorum ſingulos, quatenus opus ſit, ad priſtinos honores, gradus, dignitates, beneficia & officia reſtituendos duxit, reſtituit cum reincidentia & ſine aliqua ſuſpenſione, & revocatione, & præjudicio dictarum literarum monitorialium, & proceſſus, perinde ac ſi præſens abſolutio facta non fuiſſet, niſi omnes & ſinguli principales prædicti infra dictos quatuor menſes proxime futuros præmiſſa omnia & ſingula ſic, ut præfertur, ratificaverint & approbaverint.

Ipſi vero ſpectabiles & magnifici domini parendo mandatis, & bene placitis ipſius ſanctiſſimi domini noſtri papæ, quantum in eis eſt, & eos tangit, ſeu tangere poterit in futurum, communiter & diviſim omnia & ſingula per dictum ſpectabilem dominum de Soleriis, juxta mandatum ſibi datum, acta, geſta, promiſſa & procurata, & quæ in exemplo ſuper inſerto continentur, omnibus, melioribus, modo, via, jure & forma, quibus potuerunt & debuerunt, approbarunt, laudarunt, emologarunt, & ratificarunt, laudantque approbant, emologant &

ra-

ratificant, promittentes emologationem, approbationem & ratificationem hujusmodi, ac omnia alia & singula supradicta, firma & valida habere, tenere & observare, ac nunquam in aliquo contrafacere, dicere, vel venire, per se vel aliam interpositam personam tacite vel expresse sub expressa hypotheca, & obligatione omnium supranominatorum spectabilium dominiorum, & cujuslibet ipsorum, mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, ac sub omni juris & facti renuntiatione pariter & cautela. Et ita ad sancta Dei evangelia per eosdem seriatim, unus post alium tacta jurarunt de quibus præmissis omnibus fieri & expediri jusserunt, & voluerunt unum & plura, publicum & publica, instrumentum & instrumenta, per me notarium & secretarium regium infra scriptum. Acta fuerunt hæc omnia in civitate Aquensi, ubi supra, videlicet infra cameram regii consilii dictæ curiæ supremæ parlamenti, præsentibus ibidem nobilibus viris magistris Guillelmo Morini, Joanne Malhart, & Antonio Malbequi regiis secretariis, & ejusdem curiæ grafferiis, testibus ad præmissa vocatis, & assumptis. Et me Joanne Boycelli cive Aquensi regio secretario & notario publico, & comitatibus Provinciæ & * Fortulquerin, terrisque illis adjacentibus regia, & alias ubique terrarum apostolica auctoritatibus constituto. Qui præmissis ratificationi, approbationi & emologationi, promissionique & obligationi & aliis supradictis una cum prænominatis testibus præsens fui, eaque in notam sumpsi, legi & publicavi, a qua, seu illius originali extenso, hoc instrumentum publicum, in hanc publicam formam redactum aliena manu mihi fideli virtute gratiæ mihi concessæ extrahi feci, & inde collatione facta cum eodem extenso, compertaque conformitate, hic me subscribens, signum meum interposui authenticum, in fidem, robur & testimonium omnium præmissorum.

* Forqualquerii, forsan.

Anno prædicto, & die vigesimasexta mensis supradicti Februarii in loco supradicto, videlicet infra cameram consilii, in præsentia nobilium Stephani de Gennes commentariensis palatii, & Joannis Draconis Villæ * exeratum, meique notarii secretarii regii supra & infra scripti constituti, magnifici & spectabiles jurium professores domini Petrus Matthæi, dominus de Renesto Brossiæ, & Joannes Torvatiris dominus de Canilhaco, etiam regii in dicta curia consiliarii, certiorati per lecturam præsentis instrumenti de ratificatione, approbatione & emologatione gestorum & promissorum per supra scriptum magnificum dominum de Soleriis, illam, & omnia in hujusmodi instrumento contenta, gratam & ratam, rataque & grata habentes, omnibus, melioribus, modo, via & forma, quibus potuerunt & debuerunt, quantum in eis est, & eosdem conjunctim & divisim tangit, seu tangere potest, ratificaverunt, approbarunt & emologarunt, ratificantque, approbant & emologant sub illis, & eisdem promissionibus, obligationibus, renuntiationibus & juramento supra scriptis, ac si præsentes in præmissis interfuissent. Et hanc ratificationem & approbationem jusserunt notari, & describi per me dictum notarium & secretarium, hic me propria manu subsignantem. Boycelli.

Universis & singulis has præsentes testimoniales literas inspecturis, visuris & audituris. Nos Gulielmus de Cordoano jurium licentiatus, sanctæ metropolitanæ Aquensis ecclesiæ A canonicus, vicariusque generalis in spiritualibus & temporalibus totius archiepiscopatus Aquensis; Notum facimus & attestamur, nobilem virum magistrum Joannem Boycelli civem Aquensem, qui præsens sive præcedens instrumentum ratificationis sumpsit, subscripsit & subsignavit, fore & esse regium secretarium, notarium publicum apostolica, & regia auctoritatibus notum, virumque boni nominis & famæ, ac laudabilis conversationis, ad eumque tamquam ad notarium publicum & personam publicam, communem & publicum haberi recursum, & pro tali in tota patria Provinciæ reputari, suis quoque instrumentis & actis publicis, manu & signo suis roboratis, in judicio & extra stari, & fi- B dem in dubiam adhiberi. Et ut præscripto instrumento fides indubia per quoscumque adhiberi valeat, has præsentes testimoniales literas per Honoratum Parcatoris notarium, & curiæ archiepiscopalis Aquensis scribam fieri, sigillique ejusdem curiæ cum manus nostræ subscriptione fecimus, & jussimus debita appensione communiri.

Datæ Aquis die vigesimatertia mensis Februarii, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto tertiæ indictionis.

G. de Cordoano
vicarius præfatus.

Anno a nativitate Domini 1515. indictione C tertia, die vero octava mensis Julii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis de mandato præfati sanctissimi domini nostri domini Leonis papæ decimi, sibi vivæ vocis oraculo facto, mandavit nobis Bernardo Sculteti, & Bernardino de Contreras, notariis & scribis sacri concilii, ut daremus in publica forma magnifico domino Ludovico de Soleriis, Christianissimi Francorum regis oratori, instrumentum authenticum cujusdam protestationis per eum factæ in decima sessione, excusando prælatos Gallica- D næ nationis; quod quidem instrumentum eidem magnifico oratori fuit traditum tenoris infra scripti:

Universis & singulis præsentis publici instrumenti seriem inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris: Notum sit, quod anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Veneris, quarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, Romæ in basilica Lateranensi fuit celebrata decima sessio sacrosancti generalis concilii Lateranensis. In qua quidem sessione fuit præfatus sanctissimus dominus noster. Et post multa tractata & acta in præfata sessione, circa E finem reverendus pater dominus Petrus episcopus Castelli maris ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris suprascripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, prout superius.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Soleriis orator Christianissimi regis Franciæ, accessit ad pedes præfati sanctissimi domini nostri, & dixit, excusando prælatos ecclesiæ Gallicanæ profitentes pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per ini-

micos

SESSIO X. micos Christianissimi regis Francorum, non verentes censuras contentas in bulla cœnæ domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alias excusatos. Cum igitur de præsenti eodem impedimento detenti sint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum; quare pro parte eorum supplicatur sanctitati suæ, quod habeat eos nunc excusatos, & cum dabitur tutus accessus, offerunt venire ad concilium, & allegare de juribus suis. Facta itaque prædicta excusatione, idem magnificus orator dedit quamdam schedulam. Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provinciæ erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januensium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu: tamen volebat sanctitas sua, quod schedula supradicta staret in suo robore.

Tenor autem schedulæ datæ per oratorem; de qua supra fit mentio, talis est:

Sanctissimus, &c. prout superius.

Super quibus omnibus & singulis idem magnificus dominus orator petiit a protonotariis, notariis & scribis concilii instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hæc in præfata basilica Lateranensi in decima sessione sacrosancti Lateranensis concilii generalis sub anno, indictione, die, mense, & pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem reverendo patre domino Thoma Phædra, & Bartholomæo Saliceto secretariis, & Francisco de Octavantis, & Benedicto Trocileti, & Aurelio Amerino notariis & scribis præfati concilii, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Bernardus Sculteti decretorum doctor decanus Vvarmiensis publicus apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, & sacri Lateranensis generalis concilii scriba deputatus, quia præmissis omnibus, & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus, ac infra scripto collega & connotario meo præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audivi, ac in notam sumpsi; ideo hoc præsens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & communivi, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Et ego Bernardinus de Contreras clericus Burgensis juris utriusque doctor publicus apostolica auctoritate notarius, ac sacri Lateranensis concilii scriba, quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & dicerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, ac fieri vidi & audivi, & in notam sumpsi, ex qua præsens publicum Instrumentum manu alterius fideliter scriptum, subscripsi, & publicavi, signoque & nomine meis solitis signavi, in fidem, & testimonium omnium, & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

Congregatio generalis pro discussione eorum quæ tractanda sunt in undecima sessione.

Anno a nativitate domini 1515. indictione quarta, die vero decimaquinta Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, fuit congregatio generalis prælatorum in palatio apostolico, in superiori capella dicti palatii, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis. In qua quidem congregatione fuerunt præsentes reverendissimi domini. ANNO CHRIS. 1515.

Cardinales.

Reverendissimus dominus Dominicus episcopus Portuensis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii.

Archiepiscopi, episcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis, episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrariæ.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrahachiensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Joannes Arianensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barensis.
Reverendus pater dominus Andreas Cornelius Spolotensis.
Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.
Reverendus pater dominus Marcus Monembasiensis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Hugolinus Lyciensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Andreas Militensis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempronienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegiensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chiensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Alexander Hieronymus sancti Dominici insulæ Hispaniarum.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Marinus Aquinatensis.

Reve-

Reverendus pater dominus Simon Ariminen- A
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Antonius
Sutrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Caſertanus.
Reverendus pater dominus Marinus Senogallien-
ſis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurien-
ſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
ſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranen-
ſis. B
Reverendus pater dominus Angelus Lauſa-
nenſis.
Reverendus pater dominus Baltaſſar civitatis
Caſtellanæ.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-
tis viridis.
Reverendus pater dominus Tranquillus Fe-
rentinus.
Reverendus pater dominus Thomas Lechlinen-
ſis.
Reverendus pater dominus Valentinus Parmen-
ſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Arben-
ſis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebaſten- C
ſis.
Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
Reverendus pater dominus Paulus Nimoſien-
ſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Maximus Iſernien-
ſis.
Reverendus pater dominus Thomas Saonen-
ſis.
Reverendus pater dominus Paulus Eſinenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Auximanus.
Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
nus. D
Reverendus pater dominus Theſeus Racanaten-
ſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus a No-
bienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marſica-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Valvenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bidu-
nenſis.
Reverendus pater dominus Philippus Bruma-
tenſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Poli-
gnianenſis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla- E
nus.
Reverendus pater dominus Simon Modruſien-
ſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta
Ventienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellen-
ſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæ-
ſenatenſis; ac Vallis umbroſæ, & ſancti
Dominici, ſancti Franciſci, ſancti Augu-
ſtini, & ſanctæ Mariæ Servorum, ordinum
generales.

Quibus omnibus congregatis & ſedentibus more ſolito, dominus Andreas Piperarius ſecretarius concilii de mandato præfatorum reverendiſſimorum cardinalium legit ſchedulam continentem concordata per ſanctiſſimum dominum noſtrum cum Chriſtianiſſimo Francorum rege. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnes reſponderunt ſimpliciter placere; exceptis infraſcriptis, qui dederunt vota particularia, & primo reverendus dominus Bertrandus epiſcopus Adrienſis dixit placere, præſertim quia erant concordata cum ſanctiſſimo domino noſtro. Reverendus dominus Hieronymus epiſcopus Antibarenus dixit quod placebant; quia credebat, quod proveniebant a Spiritu ſancto. Reverendus dominus Jeremias Tranenſis archiepiſcopus dixit, quod licet in illis concordatis lectis in ſchedula multa eſſent, quæ ſibi diſplicerent quod ſint facta & concordata, tamen poſtquam ſanctiſſimus dominus noſter jam fecerat & dederat bullam, & ſe obligaverat in vim contractus facere approbari per concilium, non deviabat a voluntate ſanctitatis ſuæ: & ſic placebant ea de cauſa. Reverendus dominus Maximus epiſcopus Iſernienſis dixit placere, quia placuit ſanctiſſimo domino noſtro. Reverendus dominus Joannes Dominicus epiſcopus Terdonenſis dixit, quatenus tribuunt juriſdictionem laicis contra eccleſiaſticos, non placere.

Deinde præfatus dominus Andreas legit ſchedulam abrogationis pragmaticæ ſanctionis. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnibus unanimiter & ſimpliciter placuerunt.

Poſtmodum vero fuit per eumdem Andream lecta ſchedula ſuper iis, quæ debent obſervare prædicatores prædicantes verbum Dei. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et placuerunt omnibus, excepto reverendiſſimo domino Mario epiſcopo Aquinatenſi, qui ſibi placere dixit, quod prædicatores prædicent, ſecundum quod Spiritus eis ſpirat.

Demum idem dominus Andreas legit ſchedulam concernentem privilegium religioſorum. Qua perlecta, petiit an placerent contenta in ſchedula paternitatibus ſuis. Sed propter diverſitatem votorum prælatorum exiſtentium in congregatione circa narrativam & diſpoſitivam ſchedulæ, viſum fuit præfatis reverendiſſimis cardinalibus, quod ſchedula aptaretur, & die ſequenti fieret alia congregatio in eodem loco, & iterum legeretur ſchedula aptata, & deliberaretur ſuper ea.

Die vero decimaquinta ſupradicti menſis Decembris, fuit congregatio in eadem capella, in qua interfuerunt reverendiſſimi in Chriſto patres & domini, Antonius ſanctæ Praxedis, Petrus ſancti Euſebii, & Laurentius ſanctorum quatuor Coronatorum tituli, ſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyteri cardinales, prælati vero quadraginta ſex, & generales ordinum qui in ſupra dicta congregatione interfuerunt. Et fuit lecta per ſupradictum dominum Andream ſchedula continens privilegia religioſorum. Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus ſuis. Et reſponderunt omnes placere, hoc tamen addito, quod reverendus dominus Vincentius epiſcopus Signinus dixit, quod videbatur ſibi, quod narrativa, ubi ponebantur illa verba, Quod epiſcopi fuerunt aſſumpti a pontifice, debebat

SESSIO X.

SESSIO X.

bebat poni, quod fuerunt assumpti a Christo. Et reverendus dominus Scaramuza episcopus Cumanus dixit, quod placebant ei contenta in schedula, dummodo excluderetur approbatio privilegiorum: & ejusdem opinionis fuerunt Brumatensis, Cerviensis, Senogalliensis, Ferentinus, Soranus, & Polignianensis.

Schedulæ vero, de quibus supra fit mentio, inferuntur in infrascripta undecima sessione.

SESSIO XI.

SESSIO XI.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimosexto, indictione quarta, die vero decimanona mensis Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno quarto, fuit celebrata undecima sessio in basilica Lateranensi de Urbe in loco consueto, præsente præfato sanctissimo domino nostro, & fuerunt præsentes infrascripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi & episcopi, & abbates & magistri generales ordinum, oratores principum, & quamplures alii illustres domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.

Diaconi Cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Fliisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrysogoni.
Reverendissimus Leonardus tituli sanctæ Sulamnæ, Agnensis.
Reverendissimus dominus Antonius sanctæ Praxedis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Via lata, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Julius sanctæ Mariæ de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctæ Mariæ in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sanctorum Cosmæ & Damiani.

Patriarchæ & assistentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachiensis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegiensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Andreas Militensis.
Reverendus pater dominus Joannes Revalensis episcopus, orator marchionis Brandeburgensis electoris imperii.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis episcopus, orator illustrissimi ducis Ferrariæ.

Archiepiscopi & Episcopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosiensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Clemens Colossensis.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barensis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalatensis.
Reverendus pater dominus Alexander Viennensis.
Reverendus pater dominus Marcus Monembasiensis.
Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Angelus Lausanensis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegiensis
Reverendus pater dominus Benedictus Chiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Baltassar civitatis Castellæ
Reverendus pater dominus Blasius Thelesinensis.
Reverendus pater dominus Christophorus Cæsenatensis.
Reverendus pater dominus Christophorus Polignianensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Dignensis.
Reverendus pater dominus Guarinus Nucerinus.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Galesius Bellunensis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Antonius Sutrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Casertanus.

Reve-

Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Auximanus.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Gallinenſis.
Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Maximus Iſernienſis.
Reverendus pater dominus Marius Aquinatenſis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Matthæus ſancti Leonis.
Reverendus pater dominus Thomas Saonenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Cervienſis.
Reverendus pater dominus Paulus Foroſempronienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.
Reverendus pater dominus Paulus Nimoſienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Eſinus.
Reverendus pater dominus Philippus Brumatenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranenſis.
Reverendus patet dominus Racomanus Venafranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
Reverendus pater dominus Theſeus Racanatenus.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Peruſinus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polenſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Nobienſis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicenſis.
Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.

Abbates, & generales ordinum.

Reverendus pater dominus ſancti Sebaſtiani extra muros Urbis abbas.
Generales Vallisumbroſæ, ſancti Franciſci, ſancti Dominici, & ſanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illuſtres domini temporales.

Illuſtris dominus Laurentius de Medicis, nepos præfati ſanctiſſimi domini noſtri ſecundum carnem, dux Urbinatenſis.
Illuſtris dominus Albertus de Carpi, orator invictiſſimi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich orator Catholici regis Hiſpaniarum.
Magnificus dominus Michael de Silva, orator illuſtriſſimi regis Portugalliæ; & quamplures alii nobiles & milites Hieroſolymitani.

SESSIO XI.

Celebrata miſſa per reverendum dominum Gabrielem archiepiſcopum Dyrrachienſem; & cantato per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum dominum Marcum, ſanctæ Mariæ in Via lata diaconum cardinalem, evangelio ſecundum Matthæum, incipiente, *Sedente Jeſu ſuper montem Oliveti*, &c. ac cantato hymno per ſanctiſſimum dominum noſtrum, incipiente, Veni creator Spiritus: ac peractis orationibus conſuetis, oratores patriarchæ Maronitarum montis Libani præſtiterunt obedientiam nomine dicti patriarchæ ſanctiſſimo domino noſtro, & præſentaverunt quoddam mandatum in lingua Chaldæa ſeu Arabica. Et præſtita obedientia, unus dictorum oratorum aſcendit ambonem, & legit dictum mandatum in lingua propria. Deinde reverendus dominus Andreas ſecretarius concilii aſcendit ambonem, & legit dictum mandatum interpretatum in lingua Latina, cujus tenor ſequitur, & eſt talis: *Matth.* 24.

MANDATUM PATRIARCHÆ Maronitarum.

Gratias Deo reverenter agimus ſub mundiſſimis pedibus patris noſtri ſanctiſſimi Chriſti vicarii, & domini papæ Leonis decimi, qui vices beati Petri veritatis petræ gerit in terris, ſedetque ſuper apoſtolicam ſedem ipſius ſanctiſſimæ benedictionis ſuper nos. Amen.

Cogimur in divinas laudes erumpere, Deoque, a quo omne bonum, gratiarum actiones indeſinenter agere, qui puriſſimæ ſanctitatis veſtræ menti illabi dignatus eſt; eamque per inſpirationem pulſare, ut nos per ſanctum nuntium ſuum fratrem Joannem Franciſcum de Potentia viſitaret. Is enim fratre Franciſco Reatino interprete, & viam ſalutis nobis oſtendit, & ſancta documenta reliquit: nempe quomodo ſanctum conficiatur chriſma, ex puro videlicet oleo & balſamo, nihilque præter hæc immiſcendum, quo etiam tempore aquis ſalutaribus infantes ablui debeant, & ſacro baptiſmatis fonte renaſci: non ſitque quadrageſimus poſtulandus dies, ſicut antea erroris tenebris involuti præſtolari conſuevimus, ſed in octavo, vel etiam ante, cum neceſſitas expoſtulaverit: qua vero ratione juxta patrum & ſanctæ Romanæ eccleſiæ inſtituta, matrimonia contrahantur, quæ eadem impediant: ac ſacri quonam pacto conferantur ordines: quibus item verbis in conſecratione dominici corporis ac ſanguinis uti debeamus: & quod Spiritus ſanctus a Patre procedat & Filio, ſicuti ab unico principio & unica ſpiratione: & quod Chriſtianus, qui in hac vita ſufficientem de ſuis delictis pœnitentiam non egit, ea functus ad quemdam, divina permittente juſtitia, ducatur locum, qui purgatorium dicitur, ut ibidem, quouſque dignior ſit cælum aſcendere, maneat: & quod ſemel ſaltem in anno noſtra proprio ſacerdoti confiteamur peccata, ſanctiſſimumque euchariſtiæ ſacramentum in paſchate ſuſcipiamus domini noſtri Jeſu Chriſti, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli natali hoc conſueverimus adimplere: & ut ſemper & in omnibus apoſtolicæ ſedis ac ſanctitatis veſtræ ejuſque ſucceſſorum ſubmittatur mandatis: præſentibus archiepiſco-

SESSIO XI

piscopis, episcopis, nec non doctoribus nostris cleri & populi majoribus, & claro nos docuit eloquio, & dulciter instruxit. Hæc enim, pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta, nostrarum salutem concernentia animarum, & in Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata moresque reformantur in melius, prompta obedientia acceptamus & confitemur, adimplereque speramus. Et propterea apprime in domino exultavimus, & animi nostri immodicam spiritalem conceperunt lætitiam, Deoque optimo maximo, ac sanctitati vestræ gratias egimus, fratres hos sanctos ad nos dirigenti, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinamus, ea deducti opinione, ut patrum instituta, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint, ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur tædio, quoniam ad deosculandum adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus, fixis in terram poplitibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro ac voto utcumque satisfaciamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuntio fratre Joanne Francisco, oratorem nostrum Acuri Joseph cum Elia, ac Elia monacho, ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine, terram fronte tangens flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ & adoret & deosculetur, ac sanctæ apostolicæ Sedi coram fratribus vestris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus, demisso capite firmiter protestetur. Amen, Amen. Quædam vero alia supradicto fratri nostro Joanni Francisco reservamus, quæ ut sanctitati vestræ enarret, sub Dei attestatione adstrinximus; erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii sanctæ Mariæ de Camibin in Monte Libano sancto, ac totius cleri & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ solicitus procurator. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, tamquam omni auxilio orbati, infelicissimam vitam ducimus, propriis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum puritatis nostræ sanctissimo, & purissimo patri nostro, cujus sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen, Amen, Amen.

Scripta sunt hæc anno dominicæ incarnationis millesimo quingentesimo decimoquinto, mensis Februarii die 14.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis, qui super sanctam sedem Petri apostoli residet, pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Camibin in monte Libano servi servorum Dei.

Quo perlecto, dicti oratores accesserunt ad sanctissimum dominum nostrum, & deosculati sunt ejus beatissimos pedes, præstantes eidem sanctissimo domino nostro, nomine quo supra, debitam obedientiam & reverentiam. Qua præstita, dominus Marius de Peruschis procurator concilii, petiit instrumentum & instrumenta dictæ obedientiæ.

Deinde reverendus pater dominus Joannes episcopus Revaliensis, orator marchionis Brandeburgensis electoris imperii, ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa modum prædicandi, cujus tenor talis est: AN CHR 15

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Supernæ majestatis præsidio, per cujus ineffabilem providentiam cælestia simul & terrena diriguntur, super gregem dominicum nobis commissum, speculatoris officium, quantum imbecillitati nostræ conceditur, exercentes, totaque mente nobiscum ipsi revolventes, inter alia quamplura & magna ad nos etiam pertinere, ut munus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum ac perneccessarium, magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte & ex sincera caritate erga Deum & proximum, præceptisque & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum ecclesiæ contulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit & docuit; & ejus præcepto & imitatione duodenus ille apostolorum numerus, quasi totidem cæli Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, universum genus humanum, quod sub peccati jugo vetusta servitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuæ salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram & in fines orbis terræ, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagaverunt, altissimeque fundarunt, ut qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum revolvere, præter auctoris ipsius ac fundatoris Jesu Christi pientissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli ceterorumque apostolorum & domini discipulorum se vices, quoad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percepimus, quod nonnulli prædicatores nostris temporibus, quod dolenter referimus, non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum ecclesiæ doctorum, aliorumque sacram theologiam profitentium, qui assistendo jugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subvertere annitentibus opponentes, ecclesiam militantem illæsam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda & perficienda debere assumere, multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commovit, dum nobiscum ipsi mente volvimus, quod illi officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorumdam auribus blandiuntur, qui ad hoc jam devenisse apparent, ut verificetur dictum Apostoli ad Timotheum ita scribentis: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur*: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi præfati, non modo in rectam veramque viam reducere minime studeant, sed illas majoribus etiam erroribus implicant, dum sine 3. Tim.

ulla

ANNO CHRISTI 1516.

ulla canonum atteſtatione, vel reverentia, imo contra ipſas canonicas ſanctiones, ſacræ ſcripturæ ſenſum multifariam pervertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra veritatem prædicare, terroreſque ac minas, multaque mala prope diem affutura, jamque ingruentia, nulla prorſus legitima ratione muniti, ſed ſuo dumtaxat ſenſui obſequentes, comminantur, repræſentant, adeſſeque aſſeverant, plerumque etiam vana quædam & inania & alia hujuſmodi populis ingerere, & quod enormius eſt, ab æternitatis lumine, & ſancti Spiritus admonitione aut infuſione illa ſe habere aſſerere audent? Cumque ii ſub confictorum miraculorum mendaciis varios errores fraudeſque diſſeminent, denique populos, quos in evangelica doctrina ſedulo inſtruere, & in vera fide detinere & conſervare deberent, ſermones ſuos a ſenſu & præceptis univerſalis eccleſiæ retrahentes, a ſacriſque conſtitutionibus, quas maxime ſequi deberent, deviantes, auditores ſuos amovent ac longe faciunt a ſalute. Per hæc namque & alia hujuſmodi ſimpliciores homines, ut ad deceptionem procliviores, a via ſalutis & obedientia Romanæ eccleſiæ deviantes, in errores varios perfacile inducuntur. Propterea Gregorius hujus muneris peritiſſimus, & fervore caritatis incenſus, prædicatores vehementer hortatur & monet, ut dicturi ad populum prudentes cautique accedant, ne dicendi impetu rapti, verborum erroribus quaſi jaculis audientium corda configant, & cum ſapientes fortaſſe videri deſiderant, decepti, ſperatæ virtutis compagem inſipienter diſcindant. Sæpe namque verborum effectus amittitur, cum loquacitate importuna, vel incauta, audientium corda levigantur. Et ſane in nullo alio rudem ii plebem majori damno ſcandaloque afficiunt, quam cum vel tacenda prædicant, vel falſa & inutilia docendo, eam in terrorem inducunt. Quæ quoniam huic ſacræ religioni divinitus inſtitutæ, ut nova & aliena, omnino contraria eſſe noſcuntur, gravi certe accuratoque ſunt examine digna, ne ſcandalum populo Chriſtiano, & ſuorum auctorum, ac aliorum animabus interitum pariant. Nos igitur ſanctæ Dei eccleſiæ (cui diſponente domino præſidemus, quæ quidem una eſt, & unum Deum prædicat, colit, ac unam fidem firmiter & ſincere confitetur, juxta illud prophetæ vaticinium: *Qui habitare facit unius moris in domo*) uniformitatem, quantum cum Deo poſſumus poſthabitam reducere, & retentam conſervare, quique populo verbum Dei prædicant, tales eſſe cupientes, ut eorum prædicatione Dei eccleſia nullum ſcandalum patiatur; & ſi qui corrigibiles ſunt, ab his, quæ proximis noſtriſque temporibus præſumpſerunt, cum nonnullos eorum præter illa quæ diximus, in prædicationibus non viam amplius domini in virtute docentes, non evangelium, ut deberent, explanantes, ſed conficta miracula & nova ac falſa vaticinia, aliaque levia & ab anilibus fabulis parum diſtantia, magnumque ſcandalum parientia, nulla devotionis & auctoritatis, ejuſque improbantis ac repellentis hæc debita ratione, vaſtis clamoribus imprimere ac ſuadere ubique conantes, & ne pontificali quidem dignitate fulgentibus, & aliis eccleſiæ prælatis parcentes, quibus potius honorem ac reverentiam exhibere deberent, ſed in eorum perſonas ac ſtatum audaciter ac temere invehi conſueviſſe, & alia hujuſmodi commiſiſſe conſtat, in futurum abſtineant, ut tam periculoſum contagioſumque malum, ac mortiferæ peſtis radicitus evellatur, & arefactum ita penitus deleatur, ut nec memoria ejus remaneat: ſacro approbante concilio, ſtatuimus & ordinamus ut nullus tam clericus ſæcularis, quam cujuſcumque etiam mendicantium ordinis regularis, aut quivis alius ad quem facultas prædicandi, tam de jure quam de conſuetudine vel privilegio aut alias pertinet, ad hujuſmodi officium exercendum admittatur, niſi prius per ſuperiorem ſuum reſpective diligenter examinatus (in qua re conſcientiam ipſius ſuperioris oneramus) ac morum honeſtate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, & vitæ exemplaritate ad illud aptus, & idoneus reperiatur, & hic, quocumque poſtea prædicaturus acceſſerit, de hujuſmodi examine & idoneitate ſua per literas authenticas ſeu alias ſui examinatoris approbatoriſque epiſcopis & aliis locorum ordinariis fidem legitime faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus ſuſtinent, quique in futurum ſuſtinebunt, ut evangelicam veritatem, & ſanctam ſcripturam juxta declarationem, interpretationem, & ampliationem doctorum, quos eccleſia vel uſus diuturnus approbavit, legendoſque hactenus recepit, & in poſterum recipiet, prædicent & explanent nec quidquam ejus proprio ſenſui contrarium, aut diſſonum adjiciant, ſed illis ſemper inſiſtant, quæ ab ipſius ſacræ ſcripturæ verbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & ſane intellectis, non diſcordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichriſti adventum, aut certum diem judicii prædicare, vel aſſerere nequaquam præſumant, cum Veritas dicat, non eſſe noſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: ipſoſque qui hactenus ſimilia aſſerere auſi ſunt, mentitos; ac eorum cauſa reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicum detractum fuiſſe conſtet: inhibentes omnibus & ſingulis clericis ſæcularibus vel regularibus præfatis, ceteriſque cujuſcumque ſtatus, gradus, & ordinis exiſtant, qui hoc onus aſſument ne de cetero in ſermonibus ſuis publicis, alia quæque futura ex literis ſacris conſtanter prædicere, nec illa a Spiritu ſancto vel divina revelatione ſe habuiſſe affirmare, & alienas inaneſque divinationes aſſeverando, aut alio quocumque modo tractando aſſument, ſed ex divinæ vocis præcepto evangelium omni creaturæ cum vitiorum deteſtatione, & virtutum commendatione enucleant & declarent, & pacem ac directionem mutuam a redemptore noſtro tantopere commendatam ubique foventes, non ſcindant veſtem inconſutilem Chriſti, ſed ab epiſcoporum & prælatorum, ac aliorum ſuperiorum, eorumque ſtatus ſcandaloſa detractione, quos coram vulgo, & laicis non modo incaute, ſed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male geſtorum expreſſis quandoque nominibus aperta & manifeſta redargutione abſtineant. Denique conſtitutionem felicis recordationis Clementis papæ V. quæ incipit, Religioſi; quam tenore præſentium innovamus & approbamus, inviolabiliter ab eis obſervari debere decernimus, ut ratione ad utilitatem populi prædicantes, & eum domino lucrifacientes, talentum, quod ab illo acceperant, ſuperlucrari, & ejuſdem gratiam & gloriam conſequi mereantur. Ceterum ſi quibuſdam eorum dominus futura quædam in Dei eccleſia inſpiratione quapiam revelaverit, ut per Amos prophetam ipſe promittit, & Paulus apoſtolus prædicatorum princeps, *Spiritum*, inquit, *nolite extinguere*

SESSIO XI.

SESSIO XI. *prophetias nolite ſpernere*, hos aliorum fabuloſorum, & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minime volumus. Extinguitur namque ipſius gratia Spiritus, Ambroſio teſte, ſi incipientibus loqui fervor contradictione ſopitur: & tunc Spiritui ſancto injuria certe fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti eſt, eo quod non de facile credendum ſit omni ſpiritui, ſed ſint probandi ſpiritus, teſte apoſtolo an ex Deo proveniant; volumus, ut lege ordinaria tales aſſertæ inſpirationes, antequam publicentur, aut populo prædicentur, exnunc apoſtolicæ ſedis examini reſervatæ intelligantur. Quod ſi ſine moræ periculo id fieri non valeret, aut urgens neceſſitas aliud ſuaderet, tunc eodem ordine ſervato, ordinario loci notificentur, ut ille adhibitis ſecum tribus aut quatuor doctis & gravibus viris, hujuſmodi negotio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt, ſuper quo eorum conſcientias oneramus, licentiam concedere poſſint. Si qui autem contra præmiſſorum aliquod committere quidquam auſi fuerint, ultra pœnas contra tales a jure ſtatutas, excommunicationis etiam ſententiam, a qua non niſi a Romano pontifice, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi poſſint, eos incurrere volumus. Et ut eorum exemplo alii attentare ſimilia minime audeant, eis prædicationis etiam officium interdictum eſſe perpetuo decernimus; non obſtantibus conſtitutionibus, ordinationibus, ac privilegiis & indultis, & literis apoſtolicis, ordinibus, & perſonis præfatis, etiam in Mari magno comprehenſis, ac etiam a nobis forſan approbatis, innovatis, vel etiam de novo conceſſis, quæ quoad hoc nolumus eis in aliquo ſuffragari.

21 Joan. 4.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri ſtatuti, ordinationis, mandati, inhibitionis, innovationis, approbationis, decreti & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum

Data Romæ in publica ſeſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis domini milleſimo quingenteſimo decimoſexto, XIV. Kalendas Januarii, pontificatus noſtri anno quarto.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnibus unanimiter placuerunt.

Poſtmodum vero reverendus pater dominus Maximus epiſcopus Iſernienſis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam, in qua continentur concordata cum Chriſtianiſſimo rege Francorum. Cujus tenor ſequitur, & eſt talis:

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam ſacro approbante concilio.

Divina diſponente clementia, per quam reges regnant, & principes imperant, in eminenti apoſtolatus ſpecula, & ſuper gentes & regna meritis licet imparibus conſtituti, animo revolventes, quod erſi ea, quæ pro ſalubri & quieto regimine regnorum, & ad pacem & juſtitiam populorum perpetua eorumdem regnorum ſtabilitate, regibus præſertim de fide catholica & de republica Chriſtiana & apoſtolica ſede benemeritis; laudabili & provida noſtra ordinatione, cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus conceſſa, ac ad effectum hujuſmodi geſta, ſtatuta, ordinata, decreta, factave ſunt, plenam roboris obtineant firmitatem: illis nihilo minus interdum ſacro approbante concilio, noſtræ innovationis & approbationis robur adjicimus, ut eo firmius illibata perdurent, quo ſæpius erunt noſtra auctoritate, ac etiam generalis concilii præſidio communita, efficacemque operam circa eorumdem conſervationem libenter adhibemus, ut reges & ipſorum regnorum perſonæ, conceſſionibus, privilegiis, ſtatutis, & ordinationibus hujuſmodi in domino plene gaudentes, in pacis & tranquillitatis, ac amœnitatis dulcedine conquieſcant, & in eorum ſolita erga eamdem ſedem devotione ferventius perſeverent. Nuper ſiquidem ut eccleſia ſponſa noſtra in ſancta unione conſervaretur, & per Chriſti fideles ſacris canonibus a Romano pontifice & ſacris generalibus conciliis dumtaxat editis uteretur, quaſdam conſtitutiones, quas de cetero loco pragmaticæ ſanctionis & contentorum in ea, in regno Franciæ pro bono pacis & concordiæ, ac illius communi & publica utilitate cum cariſſimo in Chriſto filio noſtro Francorum rege Chriſtianiſſimo, dum Bononiæ cum noſtra curia eſſemus, tractatas, & cum eiſdem fratribus noſtris diligenter examinatas, & de eorum conſilio cum præfato rege concordatas, & per ipſius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorundem fratrum conſilio & unanimi conſenſu ſtatuimus & ordinavimus, prout in noſtris literis deſuper confectis plenius continetur, quarum tenor ſequitur, & eſt talis:

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam.

Primitiva illa eccleſia in angulari petra a ſalvatore noſtro Jeſu Chriſto fundata, apoſtolorum præconiis elata, martyrumque ſanguine conſecrata & aucta, ubi primum juvante domino per orbem terrarum lacertos movere cæpit, provide attendens, quantum oneris humeris impoſitum haberet, quot oves paſcere, quot cuſtodire, ad quot etiam remotiſſima loca oculos intendere oporteret, divino quodam conſilio parochias inſtituit, diœceſes diſtinxit, epiſcopos creavit, & metropolitanos præfecit, ut tanquam membra capiti obſequentia, cuncta ſecundum ejus voluntatem ſalubriter in domino, & tamquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet eccleſia, derivantes, ne angulum quidem dominici agri irrigatum dimitterent. Unde ſicut alii Romani pontifices prædeceſſores noſtri ſuo tempore omni ſtudio curarunt, ut dicta eccleſia uniretur, & in ſancta unione ſine ruga & macula conſervaretur, & omnes vepres ab eadem eccleſia abolerentur, cui proprium eſt, divina opitulante gratia, virtutes colere, & vitia radicitus extirpare: ita & nos tempore noſtro, & præſenti durante concilio, ea facere & curare debemus, quæ unioni & conſervationi ejuſdem eccleſiæ conducere videntur. Ea propter omnes ſpinas, quæ unioni hujuſmodi obſiſtunt, & ſegetem domini pullulare non ſinunt, tollere prorſus & extirpare, ac virtutes in vinea domini inſerere ſatagimus. Sane inter arcana noſtræ mentis revolventes, quot tractatus inter piæ memoriæ Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII.

Ale-

NNO ISTI 16.

SESSIO XI.

Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pontifices prædeceſſores noſtros, & claræ memoriæ reges Franciæ Chriſtianiſſimos ſuper abrogatione certæ conſtitutionis in dicto regno Franciæ vigentis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt, & licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ memoriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Chriſtianiſſimum deſtinatis, tantis eidem perſuaſerit rationibus, ut rex ipſe pragmaticam ſanctionem hujuſmodi, tamquam in ſeditione & ſchiſmatis tempore natam, ſuis patentibus literis abrogaverit, tamen hujuſmodi abrogatio, nec etiam literæ apoſtolicæ præfati Sixti ſuper concordata cum oratoribus præfati regis Ludovici ad præfatum Sixtum prædeceſſorem deſtinatis habita, expeditæ per prælatos, & perſonas eccleſiaſticas dicti regni receptæ fuerunt, nec ipſi prælati & perſonæ eccleſiaſticæ illis parere, nec monitis Innocentii & Julii prædictorum aures præbere, ſed eidem pragmaticæ conſtitutioni inhærere voluerunt. Unde præfatus Julius prædeceſſor in præſenti concilio Lateranenſi univerſalem eccleſiam repræſentante, per eum legitime indicto, abrogationis pragmaticæ ſanctionis hujuſmodi negotium, & illius diſcuſſionem venerabilium fratrum ſuorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque diſcaſſorum ſibi & eidem concilio faciendam commiſit, Gallicoſque prælatos, capitula eccleſiarum, & monaſteriorum conventus, ac parlamenta, & laicos illis faventes, cujuſcumque dignitatis, etiamſi regalis exiſterent, ſanctione prædicta utentes, ſeu illam approbantes, omneſque & ſingulos alios ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret acceſſus, in certis eccleſiis tunc expreſſis affigendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparendum coram eo in concilio præfato, cauſaſque dicendum, quare ſanctio præfata in concernentibus auctoritatem, dignitatem, & unionem eccleſiæ Romanæ & apoſtolicæ ſedis, ſacrorumque canonum, & eccleſiaſticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni, & abrogari non deberet. Et cum ſuper his in forma juris in præfato concilio Lateranenſi procederetur, dictuſque Julius prædeceſſor (ſicut domino placuit) rebus fuiſſet humanis exemptus, noſque divina favente clementia ad ſummi apoſtolatus apicem aſſumpti fuiſſemus, & contra prælatos, capitula, conventus, & perſonas hujuſmodi ad nonnullos actus proceſſiſſemus; tandem conſiderantes pacem eſſe vinculum caritatis, & ſpiritualem virtutem, qua ſalvamur, dicente domino: *Qui biberit aquam, quam ego dabo ei bibere, non ſitiet in æternum*: & quod in pace conſtat ſalus univerſorum, Caſſiodoro teſtante; omni quippe regno deſiderabilis debet eſſe tranquillitas, in qua & populi proficiunt, & utilitas gentium cuſtoditur: maturæ deliberatione cognovimus, non per nuntios aut legatos noſtros, ſed in præſtatione obedientiæ filialis, quam cariſſimus in Chriſto filius noſter Franciſcus Francorum rex Chriſtianiſſimus perſonaliter nobis præſtitit, hæc cum majeſtate ſua coram diſcutere, eamque paternis hortari monitis, ut ad laudem Dei & ſui honorem, prompto animo libens ac volens dictæ pragmaticæ ſanctioni abrenuntiare, & ſecundum canones & conſtitutiones ſanctæ Romanæ eccleſiæ, quemadmodum ceteri Chriſtiani vivere, mandatis apoſtolicis & proviſionibus quæ a ſede apoſtolica pro tempore emanarent, parere & obedire vellet; & cum ex electionibus, quæ in eccleſiis cathedralibus & metropolitanis ac monaſteriis dicti regni a multis annis citra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum pleræque per abuſum ſæcularis poteſtatis, nonnullæ vero præcedentibus illicitis, & ſimoniacis pactionibus, aliæ particulari amore & ſanguinis affectione & non ſine perjurii reatu fierent, cum electores ipſi, etiamſi ante electionem per eos faciendam, magis idoneum & non eum, quem promiſſione aut datione alicujus rei temporalis, ſeu prece vel precibus per ſe vel alium interpoſitis, electionem procurare didiciſſent, eligero ſponte jurarent, juramentum hujuſmodi non ſervarent, ſed contra proprium hujuſmodi juramentum in animæ ſuæ præjudicium venirent, ut nobis notorie conſtat ex crebris abſolutionibus, & rehabilitationibus a nobis & prædeceſſoribus noſtris petitis & obtentis: Idem Franciſcus rex noſtris paternis monitis, tamquam verus obedientiæ filius parere volens, tam pro bono obedientiæ, in qua magnum meritum vere conſiſtit, quam pro communi, & publica regni ſui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ ſanctionis, ac ſingulorum capitulorum in ea contentorum conſtitutiones infraſcriptas invicem tractatas, & cum fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus diligenter examinatas, & de eorum conſilio cum præfato rege concordatas, per dilectum filium Rogerium Barnæ regium advocatum oratorem ſuum, ad hoc ab eodem Franciſco rege ad nos deſtinatum, habentem ad hoc ſpeciale & ſufficiens mandatum, acceptavit; de eorumdem fratrum conſilio & unanimi conſenſu, ex certa noſtra ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus loco dictæ pragmaticæ conſtitutionis ac omnium & ſingulorum capitulorum in ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu, & comitatu Dienſi ac Valentinenſi infra ſcriptæ obſerventur conſtitutiones: Videlicet, quod cathedralibus & metropolitanis eccleſiis in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis nunc & pro tempore, etiamſi per ceſſionem in manibus noſtris & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum pontificum canonice intrantium ſponte factam vacantibus, illarum capitula & canonici, ad electionem ſeu poſtulationem inibi futuri prælati, procedere non poſſint: ſed illarum occurrente hujuſmodi vacatione, rex Franciæ pro tempore exiſtens unum gravem magiſtrum ſeu licentiatum in theologia, aut in utroque, ſeu in altero jurium doctorem, aut licentiatum, in univerſitate famoſa, & rigore examinis, & in vigeſimoſeptimo ſuæ ætatis anno ad minus conſtitutum, & alias idoneum, infra ſex menſes a die vacationis eccleſiarum earumdem computandos, nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis pontificibus, ſeu ſedi prædictæ nominare, & de perſona per regem hujuſmodi nominata, per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem prædictam provideri: & ſi contingeret, præfatum regem, perſonam taliter non qualificatam ad dictas eccleſias ſic vacantes nominare, per nos & ſucceſſores ſeu ſedem hujuſmodi de perſona ſic nominata eiſdem eccleſiis minime provideri debeat, ſed teneatur idem rex infra tres alios menſes a die recuſationis perſonæ nominatæ non qualificatæ, ſolicitatori

SESSIO XI.

tori nominationem non qualificatam proſequenti, conſiſtorialiter factæ, intimandæ computandos, alium ſupra dicto modo qualificatum nominare: alioquin ut diſpendioſæ eccleſiarum hujuſmodi vacationi celeriter conſulatur, eccleſiæ tunc ſic vacanti, per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem hujuſmodi de perſona, ut præfertur, qualificata, nec non eccleſiis per obitum apud ſedem prædictam vacantibus ſemper, nulla dicti regis præcedente nominatione, libere provideri poſſit, decernentes, electiones contra præmiſſa attentatas, ac proviſiones per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem hujuſmodi factas, nullas & invalidas exiſtere. Conſanguineis tamen præfati regis, ac perſonis ſublimibus ex cauſa rationabili & legitima, in nominatione & apoſtolicis literis exprimenda, nec non religioſis mendicantibus reformatis, eminentis ſcientiæ, & excellentis doctrinæ, qui juxta ſui ordinis regularia inſtituta ad gradus hujuſmodi aſſumi non poſſint, ſub prohibitione præmiſſa minime comprehenſis, ſed de eorum perſonis dictis eccleſiis pro tempore vacantibus, ad dicti regis nominationem per nos & ſucceſſores noſtros ſeu ſedem hujuſmodi, libere provideri poſſit; Monaſteriis vero & prioratibus conventualibus & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, Quia propter, ſervari & confirmationes electionum hujuſmodi ſolemniter peti conſueverunt, in regno, Delphinatu & comitatu, hujuſmodi nunc, & pro tempore etiam per ſimilem ceſſionem vacantibus, illorum conventus ad electionem ſeu poſtulationem abbatis ſeu prioris, procedere non poſſint, ſed idem rex illorum occurrente hujuſmodi vacatione, religioſum ejuſdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus conſtitutum, infra ſimile tempus ſex menſium, a die vacationis monaſteriorum & prioratuum hujuſmodi computandorum, nobis & ſucceſſoribus noſtris, aut ſedi hujuſmodi nominare, & de perſona per regem hujuſmodi monaſterio vacanti nominata, per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem hujuſmodi, provideri: Prioratus vero, perſonæ ad illum per eumdem regem nominatæ, conferri debeat. Si vero idem rex presbyterum ſæcularem, aut religioſum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem, nobis, aut ſucceſſoribus noſtris infra dictum ſemeſtre, ſeu ſedi hujuſmodi nominaret, talis nominatus recuſari, & nullatenus ſibi provideri debeat: ſed rex ipſe infra trimeſtre a die recuſationis ſupradicto modo intimandæ computando, alium modo ſupradicto qualificatum monaſterio ſeu prioratui tunc vacanti nominare, & de perſona ad monaſterium nominata, illi providere: ad prioratum vero nominato, prioratus ipſe per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem menſibus effluxis, nulla, ſeu de perſona minus idonea, & modo præmiſſo non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud ſedem prædictam, ſemper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos, & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem prædictam, monaſteriis provideri: prioratus vero, perſonis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere poſſint. Electiones autem & illarum confirmationes, nec non proviſiones per nos & ſucceſſores noſtros & ſedem prædictam contra præmiſſa pro tempore factas, nullas, irritas, & inanes eſſe decernimus. Per præmiſſa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis eccleſiarum, & conventibus monaſteriorum & prioratuum, hujuſmodi privilegia a ſede apoſtolica proprium eligendi prælatum obtinentium, quo minus ad electionem epiſcoporum ac abbatum & priorum, juxta privilegia eis conceſſa, libere procedere poſſint, juxta formam in eorum privilegiis contentam; & ſi in eorum privilegiis forma aliqua expreſſa non fuerit, tunc formam concilii generalis, Quia propter, ſervare teneantur, dummodo de privilegiis ſibi conceſſis hujuſmodi, per literas apoſtolicas ſeu alias authenticas ſcripturas docuerint, omni alia ſpecie probationis eis in hoc adempta. Volumus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, de cetero non dentur aliquæ gratiæ expectativæ, ac ſpeciales vel generales reſervationes ad vacatura beneficia, per nos & ſedem prædictam non fiant: & ſi de facto per importunitatem, aut alias, a nobis & ſucceſſoribus noſtris & ſede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes eſſe decernimus. In cathedralibus tamen, metropolitanis & collegiatis eccleſiis, in quarum ſtatutis caveretur expreſſe, quod nullus ibidem dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium obtinere poſſit, niſi in illis actu canonicus exiſtat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendum dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium hujuſmodi, & non conſequendum primam præbendam vacaturam, creare poſſe intendimus. Statuimus inſuper, quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali, ac etiam metropolitana eccleſia canonicatum & præbendam theologalem inibi conſiſtentem, conferre teneantur uni magiſtro ſeu licentiato, aut baccalaureo formato in theologia, qui per decennium in univerſitate ſtudii generalis privilegiata ſtuduerit, ac onus reſidentiæ, lecturæ & prædicationis actu ſubire voluerit, quique bis aut ſemel ad minus per ſingulas hebdomadas, impedimento ceſſante legitimo, legere debeat, & quoties ipſum in hujuſmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli per ſubtractionem diſtributionum totius hebdomadæ puniri poſſit, & ſi reſidentiam deſeruerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius ſtudio vacare poſſit, etiamſi abſens fuerit a divinis, habeatur pro præſente, ita ut nihil perdat. Præfatique ordinarii, collatores ſeu patroni eccleſiaſtici, quicumque fuerint, ultra dictam præbendam theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur, tertiam partem omnium dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum & officiorum, ceterorumque beneficiorum eccleſiaſticorum, ad eorum collationem, proviſionem, nominationem, præſentationem, ſeu quamvis aliam diſpoſitionem quomodolibet ſpectantium, viris literatis, graduatis, & per univerſitates nominatis hoc modo, videlicet primo menſe poſt præſentium acceptationem, & earumdem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes & officia ad eorum collationem, proviſionem, nominationem, præſentationem, ſeu quamvis aliam diſpoſitionem, ut præfertur, ſpectantia graduatis hujuſmodi, qui literas ſuorum graduum cum tempore ſtudii debite inſinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quæ in duobus ſequentibus menſibus vacare contigerit, illa juxta juris communis

diſpo-

ANNO CHRISTI 1516.

SESSIO XI.

disposítionem personis idoneis libere conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare possint. Beneficia autem, quæ in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero, quæ quinto mense & sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo literas gradus cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit, pari modo personis idoneis conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem, quæ mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit, per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis disposítionem conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Si quis vero cujuscumque status, etiamsi cardinalatus, patriarchatus, archiepiscopalis aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter, quam modo præmisso disposuerit, disposítiones ipsæ sint ipso jure nullæ: collationesque & provisiones ac disposítiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmisso qualificatis providere teneatur. Et si contravenerit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio. Præterea volumus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati, qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia, in mensibus graduatis & nominatis assignatis, vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos dumtaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens, decennium in magistris seu licentiatis aut baccalaureis in theologia, septennium vero in doctoribus seu licentiatis in jure canonico, civili, aut medicinis: quinquennium autem, in magistris seu licentiatis in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in altiori facultate: sexennium autem, in baccalaureis simplicibus in theologia: quinquennium vero, in baccalaureis juris canonici aut civilis, in quibus baccalaureis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus. Præfatique graduati & nominati, collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis semel vacationem beneficii de literis, gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii, per literas patentes universitatis, in qua studuerint, manu scribæ & sigillo universitatis signatas, fidem facere teneantur. Cum vero probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in judicio coram judice ordinario loci in quo est natus ille, de cujus nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit: teneanturque præfati graduati, tam simplices, quam nominati, patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis, quibus gradus aut nominationis literas hujusmodi insinuare deberent, literas suorum gradus & nominationis, certificationis, temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis, tempore quadragesimæ, per se vel procuratorem suum, collatoribus, nominatoribus, seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo præfatam insinuationem facere omiserint; beneficium in vim gradus aut nominationis hujusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis, aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus aut nominatus, qui diligentias præfatas fecerint, collatio seu præsentatio per collatarem seu patronum ecclesiasticum etiam eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel nominato, non propter hoc irrita censeatur, si tamen graduatus simplex aut beneficium post insinuationem gradus aut nominationis in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & præfatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans eum capacem, ipsumque illud consequi posse & debere decernimus.

Statuimus quoque & ordinamus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati inter graduatos, qui literas gradus cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite insinaverint, quoad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint: quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui literas nominationis, temporis, studii & attestationis nobilitatis, debite insinuaverit, præsentare, seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiatis, licentiatos baccalaureis, demptis baccalaureis formatis in theologia, quos favore studii theologicis, licentiatis in jure canonico, civili, aut medicina, præferendos esse decernimus: Baccalaureos juris canonici aut civilis, magistris in artibus præferri volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum, doctori in jure, doctorem in jure canonico, doctori in jure civili, doctorem in jure civili, doctori in medicina præferendos esse decernimus. Et idem in licentiatis, & baccalaureis servari debere volumus. Et si in eisdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrerent, tunc collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit. Volumus autem, quod nominati literas nominationis ab universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes in nominationum literis beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneatur: alioquin literæ nominationis hujusmodi, eo ipso nullæ sint & esse censeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus, aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas

obti-

SESSIO XI.

obtineat præbendas, in cathedralibus etiam metropolitanis, aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam, vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum insimul vel cujus fructus, reditus & proventus tempore residentiæ, & horis divinis intersiendo, ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis hujusmodi, tunc petere seu consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices, quam nominati, beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriæ personæ condecentiam & conformitatem, videlicet, sæculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod sæcularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis; vacantia prætextu cujusvis dispensationis apostolicæ, & econtra religiosus beneficia sæcularia, petere aut consequi minime possint. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus, graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat, simpliciter vero vacantia beneficia hujusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

Statuimus quoque, quod parochiales ecclesiæ in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo præmisso qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero jurium studuerint, seu magistris in artibus qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum, a nobis & sede apostolica obtentorum, nec collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum, provecti fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem, suspendemus.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis a collatoribus ordinariis, aut personis ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum, & interesse condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos, quibus graduati & nominati debite, ut supra, qualificati, suos gradus & nominationis literas insinuaverint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque & ordinamus, quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus literas in forma mandati, juxta formam inferius annotatam, & non ultra dare possit hoc modo, videlicet unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno: habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit; ita tamen, quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus quæ occasione literarum mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma, quæ est inferius annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes, prosequentes hujusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse, nosque & successores nostros jure prærentionis, dignitates, personatus, administrationes & officia ceteraque beneficia ecclesiastica, sæcularia, & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis, simplicibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa, libere conferre.

Statuimus insuper, quod in provisionibus, quas personis quibusvis de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros, ac sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas, ac monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos, aut ducatos auri de camera, aut libras Turonenses, seu alterius monetæ, valor secundum communem æstimationem exprimi debeat: alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

Statuimus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos judices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent terminari & finiri debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis offensus, coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem, etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omisso medio, nec a gravamine in quacumque instantia ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur: nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret, & eo casu, non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subjectus sedi apostolicæ, ad eamdem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ, aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis, etiam legitime alias, quam per juramentum coram judicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus atque declaramus. Sanctæ vero

Roma-

INO ISTI 16.

Romanæ eccleſiæ cardinales, qui pro univerſa- A li eccleſia continue laborant, nec non dictæ ſedis officiales, officia ſua actu exercentes, ſub præſenti decreto non intendimus comprehendi. Statuimus etiam & ordinamus, quod judices cauſas, quæ in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, ſub pœna excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum, eo ipſo incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars vero diffugiens, & expeditionem ipſius cauſæ malitioſe impediens, graviſſime per eoſdem judices mulctetur, etiam uſque ad privationem juris in hujuſmodi proceſſu prætenſi, ſi eis viſum fuerit, ſuper quo eorum conſcientias oneramus. Ab interlocutoriis autem ſecundo, a definitivis vero tertio B dumtaxat provocare licere decernimus. Volumuſque ſecundam ſententiam interlocutoriam conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora ceſſante: executioni debitæ demandari debere, quacumque appellatione interpoſita non obſtante. Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non ſit violentus, ſed habens coloratum titulum, pacifice & ſine lite prælaturam, dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem, vel officium, ſeu quodcumque beneficium eccleſiaſticum triennio proximo hactenus poſſidet, vel pro tempore poſſidebit, in petitorio vel poſſeſſorio, a quoquam etiam ratione juris noviter reperti moleſtari nequeat, præterquam prætextu hoſtilitatis C aut alterius legitimi impedimenti, de quo proteſtari, & illud juxta concilium Viennenſe intimari debeat. Lis autem hoc caſu quod ad futuras controverſias intelligatur, ſi ad executionem citationis, juriſque ſui in judicio exhibitionem, aut terminorum omnium obſervationem proceſſum fuerit. Monemus etiam ordinarios, ut diligenter inquirant, ne quis ſine titulo beneficium poſſideat: & ſi quem beneficium ſine titulo poſſidere repererint, declarent, illi jus non competere, cujuſvis temporis detentione non obſtante, de ipſoque beneficio poſſit illi, dummodo non ſit intruſus, vel violentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri. Et inſuper ſtatuimus, quod quicumque D clericus cujuſcumque conditionis, ſtatus, religionis, dignitatis, etiamſi pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui poſt habitam præſentium notitiam, quam habere præſumatur poſt duos menſes poſt earumdem præſentium publicationem, in eccleſiis cathedralibus factam, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam præſentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum ſuorum trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus, quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam evidentem eccleſiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon hujuſmodi publicum concubinarium, ut primum E talem eſſe noverit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat, & ſi illam non dimiſerit, vel dimiſſam ſeu aliam publice reſumpſerit, jubemus, ut ipſum omnibus ſuis beneficiis omnino privet. Et nihilo minus hi publici concubinarii, uſquequo cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtamque vitæ emendationem fuerit diſpenſatum; ad ſuſceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem recidivo vomitu ad hujuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant. Quodque ſi hi, ad quos talium correctio pertinet eos, ut prædictum eſt, punire neglexerint, eorum ſuperiores, tam in ipſos de neglectu, quam in illos pro concubinatu modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & ſynodalibus adverſus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna ſeveriter procedatur. Et ſi ii, quorum deſtitutio ad nos & ſedem prædictam ſpectat, per concilia provincialia, aut ſuos ſuperiores propter concubinatum publicum reperiantur privatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ad nos deferantur. Eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos ſervetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios non publicos concubinarios a jure ſtatutis, in ſuo robore permanſuris. Publici autem intelligendi ſunt, non ſolum hi, quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in jure factam, ſed per rei evidentiam, quæ nulla poſſit tergiverſatione celari, notorius eſt, ſed etiam, qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & diffamatam tenent, & per ſuum ſuperiorem admoniti, ipſam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus a concubinariis percipere non erubeſcunt, patientes eos in tali fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alterius quæſtus talia quovis modo tolerent, aut diſſimulent: alioquin ultra præmiſſam negligentiæ pœnam duplum ejus, quod propterea acceperint, reſtituere, & ad pios uſus omnino convertere teneantur & compellantur. Ipſas autem concubinas aut ſuſpectas prælati omnibus modis curent a ſuis ſubditis per auxilium & brachii ſæcularis invocationem, ſi opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, apud patres ſuos cohabitare non permittant. Jubemus inſuper, quod in prædictis ſynodis & capitulis præmiſſa publicentur, & ut quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneat diligenter. Injungimus præterea omnibus ſæcularibus viris, etiamſi regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæſito colore prælatis, qui ratione officii ſui adverſus ſubditos ſuos pro hujuſmodi concubinatu, & aliis caſibus ſibi a jure permiſſis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis neceſſario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam ſolutos, ut ſimiliter a concubinatu abſtineant. Nimis enim reprehenſibilis eſt, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem ſeu mulierem accedit. *Qui vero ſolutus eſt*, ſi continere nolit juxta apoſtoli conſilium, *uxorem ducat*. Pro hujuſmodi autem divini obſervantia præcepti hi, ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni ſtudio laborent. Statuimus inſuper, quod ad vitandum ſcandala & multa pericula, ſubveniendumque conſcientiis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in ſacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuſcumque di-

1. Cor. 7.

SESSIO XI.

vi-

SESSIO XI.

vinis vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine vel a jure generali promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare: nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi, fuerit vel contra personam, collegium, universitatem ecclesiasticam, aut locum certum, aut certam a judice publicata, & denunciata specialiter & expresse, aut si notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, eum a communione illius abstinere volumus juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Et quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverint scandala evenire, statuimus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privatæ personæ, hujusmodi loca interdici nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denuntiata, seu in ecclesia publicata, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum, auctoritate judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam, infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum ejecta, recedente vel satisfaciente, mox divina resumi possint. Quod etiam in pendentibus locum habere decernimus. Nec non constitutionem de eorumdem fratrum nostrorum consilio editam, quam cum irritanti decreto statuimus, decernimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regiminis & administrationis ecclesiarum & monasteriorum, facta per eos qui ecclesiis, & monasteriis ipsis præerunt, seu illa in administrationem seu commendam, aut ut aliis unita, aut alias obtinebant; seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel depositionis, aut censurarum fulminationem, etiam in literis apostolicis, a nobis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicerentur, contentis, etiamsi super illis narrantis fundaretur intentio constare & apparere deberet per publica instrumenta, vel documenta authentica: alioquin tam in judicio, quam extra illud, narrativæ, & assertionibus hujusmodi in præjudicium tertii minime stari, nec ex illis alicui præjudicium afferri debere, nisi de hujusmodi narrativa & assertione etiam in literis apostolicis facta, altero ex præmissis modis doceretur: innovamus, illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus. Et quia ad supradictam concordiam cum præfato Francorum rege, ob illius sinceram devotionem, erga nos & sedem prædictam ostensam, cum ad præstandam nobis reverentiam & filialem obedientiam, ad civitatem nostram Bononiensem personaliter accessit, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus, illam veri contractus & obligationis inter nos & sedem apostolicam prædictam ex una, & præfatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime initi vim & robur obtinere: ac illi & præsentibus in aliqua sui parte per quascumque literas, & gratias, per nos & successores nostros desuper concedendas, derogari: clausulamque cum earumdem derogatione præsentium latissime extendenda, ac quod eædem præsentes literæ, & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis, appositam, nihil penitus operari: & illius vigore in literis apostolicis super ipsis supplicationibus conficiendis, quidquam, per quod præsentibus aut alicui particulæ de contentis in eis derogaretur, seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque judices & commissarios, etiam causarum dicti palatii apostolici auditores, & præfatæ Romanæ ecclesiæ cardinales in quibusvis causis super præmissis vel eorum aliquo pro tempore motis, judicari, definiri & sententiari debere, sublata eis aliter sententiandi & definiendi omnimoda facultate & auctoritate: nec non irritum, & inane, quidquid secus super his, vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & successores nostros præfatos, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Volumus, autem, quod si præfatus rex præsentes literas, ac omnia & singula in eis contenta, quæ in prima futura sessione præsentis concilii Lateranensis approbari, & confirmari facere promisimus, infra sex menses a die approbationis, & confirmationis computandos, non approbaverit & ratificaverit, ea & perpetuis futuris temporibus in regno suo, & omnibus aliis locis, & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias etiam ecclesiasticas personas, ac curias parlamentorum legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, infra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmiserit, aut nuntio nostro apud ipsum regem existenti, per eum ad nos destinandas non consignaverit, & deinde singulis annis etiam legi, prout aliæ ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, præsentes literæ & inde secuta quæcumque, sint cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti. Et cum omnium, quæ in regno, Delphinatu & comitatu prædictis agantur, notitiam non habeamus, consuetudines, statuta, seu usus libertati ecclesiasticæ, & auctoritati sedi apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in regno, Delphinatu & comitatu prædictis alias, quam in præmissis existant, non intendimus nobis, & eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare.

Et nihilo minus præfato Francisco, & pro tempore existenti Francorum regi in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus per se vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, præsentes literas ac omnia & singula in eis contenta, quando, & quoties opus fuerit, publicari, & ea inviolabiliter observari faciant, contradictores, cujuscunque dignitatis & præeminentiæ fuerint, per censu-

NO
STI
6.

suras ecclesiasticas & pecuniarias pœnas, aliaque juris facti quævis opportuna remedia, appellatione qualibet omnino postposita, compescendo. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem. Forma vero supradicti mandati apostolici sequitur & est talis:

Leo episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesiæ N. salutem & apostolicam benedictionem.

Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis & virtutum merita, super quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur testimonio, nos inducunt, ut tibi reddamur ad gratiam liberales. Hinc est, quod nos cupientes ut eidem N. juxta illius, quæ olim per felicis recordationis Gregorium papam IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directa extitit, quæ incipit; Mandatum; & aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio vestræ vel alterius ecclesiæ, aut alio beneficio, cum cura vel sine cura, etiamsi parochialis ecclesia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella, sive perpetua capellania ad vestram collationem, nominationem seu præsentationem, & aliam quamcumque dispositionem provideri possit: ac volentes præfato N. meritorum suorum intuitu gratiam facere specialem, ipsumque N. a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, nec non omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura & sine cura, quæ præfatus N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationibus obtinet & expectat, ac in quibus & ad quæ jus sibi quomodolibet competit, quæcumque, quotcumque & qualiacumque sint, eorumque fructuum, reddituum & proventuum veros annuos valores & hujusmodi dispensationum tenores præsentibus pro expressis habentes, motu proprio, non ad ipsius N. vel alicujus alterius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si vobis pro alio non scripserimus, qui simile mandatum aut similem gratiam prosequatur, canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium vestræ vel alterius ecclesiæ, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura, etiamsi parochialis ecclesia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella vel perpetua capellania fuerit ad vestram collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem pertinens, etiamsi dignitati, personatui, administrationi, vel officio hujusmodi cura immineat animarum, dummodo talis dignitas electiva non existat, cum creatione in canonicum vestræ vel alterius ecclesiæ, etiamsi in eo statuto & privilegio expresse caveatur, quod nulli de dignitate, personatu, administratione vel officio provideri non possit, nisi cum effectu illius ecclesiæ canonicus existat, canonicatum hujusmodi ecclesiæ cum plenitudine juris canonici, & non obstante de certo canonicorum numero ad effectum hujusmodi dignitatem, personatum, administrationem vel officium dumtaxat obtinentium, & non alias auctoritate apostolica, tenore præsentium conferimus, & de illo etiam providemus, si quemquam vel quod post mensem, postquam præsentes literæ vobis præsentatæ fuerint, extra Romanam curiam vacare contigerit, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis suis eidem N. conferatis, & de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad illum, illam, vel illud præsentetis aut nominetis, ipsumque N. in canonicum & in fratrem vestræ vel alterius ecclesiæ ad effectum tantum obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, recipiatis, stallum sibi in choro, & locum in capitulo cum plenitudine juris canonici assignetis, inducentes eumdem N. vel procuratorem suum ejus nomine, in corporalem possessionem canonicatus & præbendæ, aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii, seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinentium universorum prædictorum, defendentesque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem prædictum, ad præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium seu beneficium hujusmodi, quodcumque fuerit, ut moris est, admitti, sibique de illius, vel illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universis integre responderi, non obstante de certo canonicorum numero, ut præfertur, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac dictæ vestræ vel alterius ecclesiæ juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apostolica sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneamini, quodque de canonicatibus & præbendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestræ vel alterius ecclesiæ, aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque, ad vestram collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentibus, nulli valeat provideri per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscumque tenoris existant, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus hujusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis, seu si dictus N. præsens non fuerit ad præstandum de observantiis, statutis & consuetudinibus vestræ vel alterius ecclesiæ solitum juramentum, dummodo in absentia tua per procuratorem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accesseris, corporaliter illud præstes. Data, *&c.* Dilectis filiis N. & N. ac N. officialibus salutem & apostolicam benedictionem. Hodie cupientes, ut dilecto filio N. clerico N. diœcesis juxta illius, quæ olim per felicis recordationis Gregorium papam nonum prædecessorem nostrum ad

SESSIO XI.

SESSIO XI.

tunc episcopum Noviomensem, directa existit, A quæ incipit; Mandatum; & aliarum duarum illam immediate sequentem decretalium formas, de canonicatu & præbenda, aut dignitate, personatu, administratione, vel officio ecclesiæ N. aut alio beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura provideri posset, motu proprio venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesiæ N. per alias nostras literas mandavimus, quatenus si eis communiter vel divisim pro alio non scripsissemus, qui simile mandatum, aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, aut beneficium ecclesiæ N. aut aliud beneficium ecclesiasticum, B ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentia, si quem, quam vel quod post mensem post præsentationem earumdem literarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis suis, prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent, aut eum ad illa præsentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent, prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta motu simili mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, si episcopus, capitu- C lum & canonici prædicti canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium, aut beneficium hujusmodi eidem N. conferre & assignare, ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium hujusmodi cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis supradictis eidem N. conferre & assignare, nec non eumdem N. ad illa, ut moris est, admittere, & in canonicum recipere & in fratrem, stallo sibi in choro & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis literis contenta, alias juxta earumdem conti- D nentiam ac formam, in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradictores, prout justitia suadebit, ad hoc compescendo, non obstantibus omnibus, quæ in dictis literis voluimus non obstare. Datum, &c. Pro regularibus autem similis forma illis conveniens detur, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, adstrictionis, declarationis, præcepti, injectionis, nominationis, innovationis, consensus, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se E noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimosexto, decimoquinto Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno quarto.

Nos igitur, ut literæ ipsæ, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico, sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dissentiant, ea commode suo reinserantur corpori, eo magis observentur, quo clarius constiterit, ipsas literas ea matura & salubri delibe- A ratione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, approbatas & innovatas, qua statutæ & ordinatæ fuerunt, licet ad earumdem literarum subsistentiam & validitatem, alia approbatione non indigerent. Ad abundantiorem tamen cautelam, ut eo tenacius observentur, & difficilius tollantur, quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac pœnis, inhibitione, aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis, illa præsertim, qua voluimus, quod si præfatus Francorum rex supradictas literas, ac omnia & B singula in eis contenta, intra sex menses a data præsentium computandos non approbaret & ratificaret, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis intra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas, aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existente, per eum ad nos destinandum non consignaret, & deinde singulis annis etiam legi, prout aliæ ipsius C Francorum regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literæ ipsæ & inde secuta, quæcumque essent, cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus, & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis; & non aliter, nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum ac D omnium & singulorum in eis expressorum in eis observationem, sub censuris & pœnis ac aliis contentis, juxta earumdem literarum tenorem & formam, teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis, quæ in dictis literis voluimus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti, declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursu- E rum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimosexto, quarto Kalendas Januarii pontificatus nostri anno quarto.

Visa. Ie. Salvius.
Bembus.
A. de Castillo.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo patre domino Dominico episcopo Lucerino, qui dixit quod placebant

NNO ISTI 16.

cebant ſibi contenta in bulla, dummodo Galli acceptent bullam revocationis pragmaticæ ſanctionis. Et in eodem voto fuit reverendus pater dominus Philippus epiſcopus Brugnatenſis, & etiam reverendus dominus Petrus epiſcopus Caſtelli maris. Reverendo patri domino Benedicto Chienſi placuerunt omnia, excepto quod in quantum diſponitur circa reſignationes factas in curia, quod requiratur conſenſus regis, hoc non placuit. Nec etiam placuit eidem Benedicto, quod appellationes non admittantur, ſed placere ei, quod appellationes admitterentur. Reverendo patri domino Joanni Dominico Terdonenſi non placuit conſuetudo parlamentorum, quod habeant juriſdictionem in perſonas eccleſiaſticas. Et in quantum ſupraſcripta bulla tribuit juriſdictionem ſæcularibus in perſonas eccleſiaſticas, non placet ei. Reverendo patri domino Hieronymo epiſcopo Aſculano placent contenta in ſchedula, dummodo acceptetur per partes hinc inde.

Deinde reverendus pater dominus Joannes Baptiſta epiſcopus Cavallicenſis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam abrogationis pragmaticæ ſanctionis, ſeu corruptelæ, cujus tenor ſequitur & eſt talis.

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Paſtor æternus gregem ſuum uſque ad conſummationem ſæculi nunquam deſerturus, ita, apoſtolo teſte, obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato ſeipſum humiliaverit, factus obediens uſque ad mortem; migraturus vero ex mundo ad Patrem, in ſoliditate petræ Petrum ejuſque ſucceſſores vicarios ſuos inſtituit, quibus ex libri regum teſtimonio ita obedire neceſſe eſt, ut qui non obedierit, morte moriatur. Et ut alibi legitur, in eccleſia eſſe non poteſt, qui Romani pontificis cathedram deſerit: quoniam Auguſtino Gregorioque auctoribus, ſola obedientia eſt mater cuſtoſque omnium virtutum, ſola fidei meritum poſſidens: ſine qua, quiſque infidelis convincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, ſoliciti eſſe debemus, ut quæ a Romanis pontificibus prædeceſſoribus noſtris, præſertim in ſacris conciliis pro obedientiæ hujuſmodi, auctoritatis, libertatiſque eccleſiaſticæ, & ſedis apoſtolicæ defenſione, mature & ex legitimis cauſis inchoata ſunt, noſtris ſtudio, & cura & diligentia debite abſolvantur, & ad optatum finem perducantur: ſimplicium quoque animæ, quarum etiam rationem Deo reddituri ſumus, a dolis & laqueis tenebrarum principis liberentur. Sane felicis recordationis Julius papa ſecundus prædeceſſor noſter, poſt indictum ex legitimis tunc expreſſis cauſis, de venerabilium fratrum ſuorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, conſilio & aſſenſu, ſacrum Lateranenſe conſilium, provide conſiderans cum eodem ſacro Lateranenſi concilio Bituricenſem regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam ſanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & ſcandalo, ac dignitatis ſedis apoſtolicæ detrimento & vilipendio, retroactis temporibus viguiſſe & adhuc vigere, ejuſdem pragmaticæ ſanctionis negotium, eodem approbante concilio, diſcutiendum certis tunc nominatim deputatis cardinalibus & prælatis certe congregationis commiſit. Et quamquam ſanctio præfata ex multis nullitati notorie ſubjaceret, ſchiſmaque manifeſtum foveret & contineret, & propterea citatione aliqua minime præcedente, per ſe irrita, nulla & invalida declarari potuiſſet, ex abundanti tamen cautela idem Julius prædeceſſor Gallicos prælatos, capitula eccleſiarum & monaſteriorum; parlamenta, & laicos illis faventes, & dicta ſanctione utentes, omneſque & ſingulos alios in præmiſſis ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus tunc non pateret acceſſus, in Mediolanenſis, Aſtenſis & Papienſis eccleſiarum valvis affigendum, monuit & citavit, ut infra tunc expreſſum terminum, coram eo & dicto concilio comparerent, cauſaſque dicerent, quare ſanctio præfata, illiuſque corruptela & abuſio in concernentibus auctoritatem Romanæ eccleſiæ, & ſacrorum canonum, ac eccleſiaſticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Julio prædeceſſore in humanis agente, diverſis impedimentis cauſantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujuſmodi plene diſcuti, ut intentio ipſius Julii prædeceſſoris fuerat, non potuiſſet, ſed eodem Julio prædeceſſore rebus humanis exempto, citatio ipſa legitime executa, & per procuratorem fiſcalem ſacri concilii promotorem reproducta, ipſorumque citatorum non comparentium contumacia accuſata, & ad ulteriora procedi petitum fuiſſet: nos divina favente clementia, ad ſummi apoſtolatus apicem aſſumpti, omnibus rite penſatis, petitionis prædictæ ex certis cauſis nullum tunc reſponſum dedimus. Ac deinde cum per dictos monitos & citatos diverſa impedimenta allegarentur, quare in termino eis, ut præfertur, præfixo comparere non potuiſſent, ut omnis juſtæ excuſationis & querelæ occaſio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujuſmodi præfixum, eodem ſacro approbante concilio ad alium tunc expreſſum terminum jam diu effluxum in diverſis ſeſſionibus pluries prorogavimus. Cum autem moniti & citati prædicti, ſublatis jam omnibus impedimentis, effluxiſque omnibus terminis, coram nobis & dicto concilio non comparuerint, nec comparere curaverint, ad allegandam cauſam, quare ſanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut executioni ultra locus non ſit, poſſintque merito contumaces reputari, prout eos exigente juſtitia reputamus: nos mature attendentes pragmaticam ſanctionem, vel potius, ut dictum eſt, corruptelam, ſchiſmatis tempore a non habentibus poteſtatem, editam, reliquæ Chriſtianæ reipublicæ eccleſiæque ſanctæ Dei nullatenus conformem, & a claræ memoriæ Ludovico XI. Francorum rege Chriſtianiſſimo revocatam, caſſatam, atque abolitam, auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictæ ſedis violare ac diminuere, facultatemque Romani pontificis pro tempore exiſtentis de ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium pro univerſali eccleſia aſſidue laborantium, virorumque doctorum perſonis, quibus abundat curia, & quorum conſiliis ſedis apoſtolicæ & Romani pontificis atque univerſalis eccleſiæ auctoritas & poteſtas conſervantur, negotiaque diriguntur, & in proſpero ſtatu confoventur, eccleſiis & monaſteriis, eiſdemque perſonis de reli-

SESSIO XI.

SESSIO XI.

reliquis beneficiis ecclesiasticis juxta eorum status exigentiam providendi, penitus auferre, prælatis vero ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ sanctum frangant & violent, ac contra nos & sedem prædictam eorum matrem cornua erigant, & eis ad præmissa audendum viam aperire, ipsamque notorie nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis seu potius tolerantiæ cujusdam adminiculo fulciri, & si Romani pontifices prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam & abusionem hujusmodi, vel malignitate temporum, vel alias illi providere, & in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerasse visi fuerunt, considerantes tamen ab ipsius Bituricensis sanctionis editione vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium præter hoc Lateranense concilium legitime fuisse celebratum, in quo cum (disponente domino) constituti simus, ab ejusdem improbæ sanctionis extirpatione & totali annullatione, sine nostra & tantorum patrum in præsenti concilio congregatorum nota, ac nostræ & dictorum illa utentium animarum periculo, abstinere seu desistere non posse, Augustino teste, judicamus atque censemus. Et sicut piæ memoriæ Leo papa I. prædecessor noster, cujus in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitamur, ea quæ in secunda Ephesina synodo temere contra justitiam & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Calchedonensi concilio mandavit ac fecit, pro dictæ fidei firmitate revocari: & nos a tam nefariæ sanctionis & contentorum in ea revocatione, retrahi aut desistere, salva conscientia, ac nostro & ipsius ecclesiæ honore, non posse, aut debere, censemus. Nec illud nos movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta, in Basileensi concilio edita, & ipso concilio instante, a Bituricensi congregatione receptata & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basileensis concilii, per felicis memoriæ Eugenium papam quartum, etiam prædecessorem nostrum factam, a Basileensi conciliabulo, seu potius conventicula, quæ præsertim post hujusmodi translationem concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cum etiam solum Romanum pontificem pro tempore existentem, tamquam auctoritatem super omnia concilia habentem, tam conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere, nedum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sacrorumque canonum decretis, sed propria etiam eorumdem conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua vero, utpote notoria, silentio præterire. In Alexandrina enim synodo Athanasio ibidem existente, Felici Romano pontifici ab eadem synodo scriptum fuisse legimus, Nicænam synodum statuisse non debere absque Romani pontificis auctoritate concilia celebrari. Neque nos latet, etiam eumdem Leonem pontificem Ephesinam secundam synodum ad Calchedonem transtulisse; Martinum etiam papam V. præsidentibus suis in concilio Senensi potestatem transferendi concilium nulla consensus ipsius concilii mentione habita dedisse; Ephesinam quoque primam synodum Cælestino, ac Calchedonensem eidem Leoni, sextam Agathoni, septimam Hadriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constantinopolitanam synodum Hadriano Romano pontifici prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorumdemque pontificum institutionibus & mandatis in sacris conciliis per eos editis & factis, reverenter & humiliter obtemperasse. Unde Damasus papa & ceteri episcopi Romæ congregati scribentes de concilio Ariminensi episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum episcoporum Arimini congregatorum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constet, Romanum pontificem, cujus ante omnia decebat spectari decretum, talibus non præbuisse consensum: eumdemque Leonem pontificem, universis Siciliæ episcopis scribentem, idem voluisse apparet. Consueveruntque antiquorum conciliorum patres, pro eorum, quæ in suis conciliis gesta fuerunt, corroboratione a Romano pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina ac Calchedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, & Romana sub Symmacho synodis habitis, earumque gestis, nec non in Aimari libro de synodis manifeste colligitur, quod etiam noviſſime Constantienses patres feciſſe constat. Quam laudabilem consuetudinem si Bituricenses & Basileenses secuti fuissent, hujusmodi molestia procul dubio careremus. Cupientes quoque hujusmodi negotium ad debitum finem perduci, ac tam vigore citationum hactenus a nobis, & præfato Julio prædecessore ex abundanti emanatarum, quam aliorum præmissorum, quæ ita notoria sunt, ut nulla valeant excusatione aut tergiversatione celari, etiam ex nostro pastorali officio procedentes, omnesque & singulos, tam juris quam facti defectus, si qui forsan in præmissis intervenerint, supplentes, ex certa nostra scientia, & de apostolicæ potestatis plenitudine, eodem sacro approbante concilio tenore præsentium præfatam pragmaticam sanctionem seu corruptelam ejusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & singula decreta, capitula, statuta, constitutiones, sive ordinationes in eodem quomodolibet contentas, seu etiam insertas, ac ab aliis prius editas, nec non consuetudines, stylum, usus, sive potius abusus, ex ea in hanc usque diem quomodolibet emanatos seu observatos, nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non ad abundantiorem cautelam eamdem Bituricensem sanctionem sive corruptelam, ejusque approbationem tacitam vel expressam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & singula, etiam inserta quæcumque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus ac damnamus, & pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis, annullatis, damnatis haberi volumus, decernimus & declaramus. Et cum de necessitate salutis existat omnes Christi fideles Romano pontifici subesse prout divinæ scripturæ & sanctorum patrum testimonio edocemur, ac constitutione felicis memoriæ Bonifacii papæ VIII. similiter prædecessoris nostri, quæ incipit, Unam sanctam, declaratur: pro eorumdem fidelium animarum salute, ac Romani pontificis & hujus sanctæ sedis suprema auctoritate, & ecclesiæ sponsæ suæ unitate & potestate, constitutionem ipsam, sacro præsente concilio approbante, innova-

NO ISTI 16.

novamus & approbamus, ſine tamen præjudicio declarationis ſanctæ memoriæ Clementis papæ V. quæ incipit, Meruit; inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis & cenſuris infra dicendis, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam laicis quam clericis ſæcularibus, & quorumvis ordinum etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuſcumque perſonis, cujuſcumque ſtatus, & gradus, & conditionis exiſtant, etiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiſcopis, epiſcopis, & quibuſvis aliis eccleſiaſtica vel mundana, vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibuſque aliis & ſingulis prælatis, clericis, capitulis, & conventibus ſæcularibus, & ordinum prædictorum regularibus, etiam monaſteriorum abbatibus, prioribus, ducibus, comitibus, principibus, baronibus, parlamentis, officialibus etiam regiis, judicibus, advocatis, notariis & tabellionibus eccleſiaſticis vel ſæcularibus, & quibuſvis aliis perſonis eccleſiaſticis regularibus & ſæcularibus, ut præfertur, quacumque dignitate fulgentibus, in præfato regno Franciæ, Delphinatu, & ubicumque prædicta pragmatica directe vel indirecte, tacite vel expreſſe vigeret, quomodolibet exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne de cetero præfacta pragmatica ſanctione, ſeu potius corruptela, quomodolibet ex quavis cauſa, tacite vel expreſſe, directe vel indirecte, aut quovis alio quæſito colore vel ingenio, in quibuſque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, ſeu etiam eam allegare, vel ſecundum eam judicare, aut quoſvis actus judiciales vel extrajudiciales, ſecundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per ſe vel alium ſeu alios nullatenus facere præſumant, aut per alios fieri permittant ſeu mandent, nec præfatam pragmaticam ſanctionem, aut in ea contenta capitula ſeu decreta, ulterius in domibus ſuis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant: quinimo illam ex quibuſvis archivis etiam regiis, ſeu capitularibus, & locis prædictis, infra ſex menſes a data præſentium computandos, deleant ſeu deleri faciant, ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, nec non quoad eccleſiaſticas & regulares perſonas prædictas, omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium eccleſiarum, monaſteriorum quoque & prioratuum, etiam conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum eccleſiaſticorum ſæcularium, & quorumvis ordinum regularium privationis, & inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda: quo vero ad ſæculares, præfatæ excommunicationis, nec non amiſſionis quorumcumque feudorum, tam a Romana quam alia eccleſia ex quavis cauſa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos quomodolibet faciendos, infameſque ac criminis læſæ majeſtatis in jure expreſſis pœnis, eo ipſo, & abſque ulteriori declaratione per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi (quod abſit) contra fecerint, incurrendis: a quibus vigore cujuſcumque facultatis, ac clauſularum etiam in confeſſionalibus, quibuſvis perſonis ſub quibuſvis verborum formis conceſſis, contentarum, niſi a Romano pontifice canonice intrante, vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant; non obſtantibus præmiſſis, nec non conſtitutionibus & ordinationibus, decretis ac ſtatutis, apoſtolica, ſeu quacumque alia etiam conciliari auctoritate quomodolibet, etiam ex certa ſcientia & apoſtolicæ poteſtatis plenitudine editis & emanatis, & ſæpius innovatis, repetitis, confirmatis & approbatis: quibus illorum omnium & ſingulorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, ad effectum præmiſſorum, pro ſufficienter expreſſis & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, ſcientia, poteſtate & tenore præmiſſis, ſpecialiter & expreſſe derogamus contrariis quibuſcumque: aut ſi communitatibus, univerſitatibus, & perſonis ſingulis ſupranominatis, etiam cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, marchionibus, & ducibus præfatis, vel quibuſvis aliis, communiter vel diviſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari, aut propterea privari, & inhabiles reddi non poſſint per literas apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujuſmodi mentionem: & quibuſcumque aliis privilegiis, indulgentiis & literis apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectum earumdem impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus, quorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri ſupplementi, decreti, declarationis, revocationis, caſſationis, abrogationis, irritationis, annullationis, damnationis, voluntatis, conſtitutionis, innovationis, approbationis, inhibitionis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

SESSIO XI.

Data Romæ in publica ſeſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1516. quarto decimo Kalendas Januarii, pontificatus noſtri anno quarto.

Viſa I. Salvius.

F. de S. Joanne.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnibus placuerunt ſimpliciter, excepto reverendo domino epiſcopo Terdonenſi qui dixit, quod non placebat ſibi revocatio illorum, quæ habuerint originem a Baſilienſi & Bituricenſi conciliis, ſeu conventiculis.

Poſtremo reverendus pater dominus Joannes epiſcopus Sibinicenſis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam diſponentem circa religioſos & eorum privilegia; cujus tenor talis eſt:

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Dum intra mentis arcana revolvimus, & diligenti conſideratione penſamus operoſa ſolicitudinis ſtudia, continuoſque labores pro divini nominis gloria, exaltatione catholicæ fidei, eccleſiæ unitate ſervanda, & inſtitutione ac ſalute fidelium animarum per coepiſcopos eorumque ſuperiores, in diverſis orbis partibus, ad regimen ſuarum eccleſiarum a ſede apoſtolica conſtitutos, nec non per fratres diverſorum ordinum, præſertim mendicantium, indefeſſe & indeſi-

SESSIO XI.

nenter impensos, tanta ex eorum in vinea domini fructuosis operibus, & opportune ac laudabiliter gestis, cordi nostro provenit satisfactio, ut iis quæ ad pacem & quietem inter eos conservandam conducere cognoscimus, omni studio intendamus. Novimus enim episcopos ipsos in partem solicitudinis nostræ assumptos fuisse, quorum honor & sublimitas, teste Ambrosio, nullis potest comparationibus adæquari. Religiosos etiam in agro dominico pro Christianæ religionis defensione & ampliatione complura feciſſe, ac uberes fructus protuliſſe, & in dies singulos proferre, ita ut eorumdem episcoporum ac religiosorum bonis operibus orthodoxam fidem incrementa sumpsisse, & per orbem terrarum undique dilatatam fuisse, fidelium nullus ignoret. Et sicut ipsi sæpenumero vigilantissima & solerti cura schismata in Dei ecclesia extinguere, & ecclesiæ unitatem reddere, & ut eidem ecclesiæ pacis tranquillitas daretur, innumeros labores subire non dubitarunt: ita quoque par est, eos inter se, nostris provisionibus pacis vinculo, ac fraterna caritate & unitate conjungi, ut eorum concordi doctrina & mutuis operibus uberiores in ecclesia Dei fructus proveniant. Sane cupientes, ut jura spiritualia, quæ ad Dei laudem & Christi fidelium animarum salutem, pertinent, & quorum exercitium præfatis episcopis & eorum superioribus in suis diœcesibus, cum ipsi in partem solicitudinis, ut præfertur, assumpti, ac diœceses distinctæ, & cuilibet eorumdem episcoporum assignatæ fuerunt, commissum extitit, ut per ipsos episcopos exerceantur, & jus illa libere exercendi, quantum fieri potest, eis illæsum præservetur: & si aliqua dictis fratribus mendicantibus in eorumdem episcoporum læsionem per Romanos pontifices prædecessores nostros & sedem apostolicam concessa fuerint, concessiones hujusmodi eisdem religiosis factas, in subsequentibus duximus moderandas; ut ipsi fratres potius ab eisdem episcopis omni cum caritate foveantur, quam aliquo modo molestentur & inquirentur. Una enim est regularium & sæcularium, prælatorum & subditorum, exemptorum & non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus dominus, una fides: & propterea decet eos, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis. Et sicut fratres nexu invicem caritatis adstricti sunt, sic non convenit alterum in alterius injuriam seu jacturam prosilire, dicente salvatore: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Ad conservandam igitur inter episcopos eorum superiores, ac prælatos & fratres hujusmodi mutuam caritatem & benevolentiam, divini quoque cultus augmentum, pacemque & tranquillitatem universalis ecclesiæ status, quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique quantum fieri potest, sua jurisdictio conservetur, sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, quod episcopi & eorum superiores & alii prælati præfati parochiales ecclesias ad eosdem fratres ratione locorum suorum legitime spectantes, quo ad ea, quæ ad parochianorum curam, & sacramentorum conversationem, administrationemque pertinent, sine tamen visitatorum insolito gravamine vel impensa, visitare, & illarum curam gerentes, & circa illam delinquentes, si religiosi fuerint, juxta ipsius ordinis regularia instituta intra septa regularis loci sæculares vero presbyteros, & fratres hujusmodi beneficia obtinentes, libere tamquam suæ jurisdictioni subjectos punire. Ac tam prælati quam presbyteri sæculares, qui vinculo excommunicationis ligati non fuerint, missas in ecclesiis domorum eorumdem devotionis causa celebrare volentes, celebrare possint: ipsique fratres tales celebrare volentes libenter recipere debeant; ac ab eisdem prælatis ad processiones solemnes pro tempore faciendas requisiti, dummodo eorum loca suburbana ultra unum milliare a civitatibus respective non sint remota, accedere: nec non superiores eorumdem fratrum fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorumdem prælatorum pro tempore elegerint, eisdem prælatis personaliter exhibere ac præsentare, si eos sibi exhiberi & præsentari petierint: alioquin eorum vicariis, dummodo ad prælatos ultra duas diætas accedere non cogantur, omnino non teneantur. Possintque illi per eosdem episcopos & prælatos super sufficienti literatura & aliqua saltem hujusmodi sacramenti peritia dumtaxat examinari: talibusque præsentatis admissis, vel etiam indebite recusatis, confitentes constitutioni, quæ incipit: Omnis utriusque sexus; quoad confessionem dumtaxat satisfeciſſe censeantur, ipsique fratres etiam forensium confessiones audire valeant. Laicos tamen & clericos sæculares, a sententiis ab homine latis, nullatenus absolvere possint. Eucharistiæ vero & extremæ unctionis, aliaque ecclesiastica sacramenta illis, quorum etiam infirmorum ac decedentium confessiones audierint, dicentibus proprium sacerdotem illa sibi dare denegasse, dare nequeant: nisi denegatio sine legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitio coram notario publico facta doceretur. Eorumdem vero fratrum obsequio insistentibus, sacramenta hujusmodi nullatenus ministrare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem & conventiones inter eosdem fratres & prælatos atque curatos pro tempore inita, valeant, nisi per subsecutum capitulum proximum generale vel provinciale refutata, ac per eos refutatio hujusmodi intimata debito tempore fuerint. Parochias autem cum cruce ad levanda funera eorum, qui apud ecclesias domorum & locorum eorumdem quam elegerint sepulturam, intrare non possint, nisi prius præmonito & requisito, ac non recusante parochiano presbytero, & tunc sine ejus ac ordinarii præjudicio: nisi eisdem fratribus super hoc antiqua consuetudo, quæ sit in viridi observantia, & cum pacifica possessione suffragatur. Volentes quoque sepeliri in habitu eorumdem fratrum in claustro non degentes, sed in propriis domibus habitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint. Quodque fratres ipsi ad ordines promovendi, per ordinarios de grammatica & sufficientia examinari, & dummodo competenter respondeant, per eosdem ordinarios libere admitti; ac nullatenus in eorum ecclesiis seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio quam a diœcesano episcopo, vel ejus vicario, super hoc cum debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo a diœcesi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio episcopo consecrationem ecclesiæ, vel altaris, aut cœmeterii benedictionem petere, seu in ecclesiis per eos pro tempore ædificandis, primum lapidem per alienum episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinarius bis aut ter cum debitis reverentia & in-

stantia requisitus, sine legitima causa id recu- A saverit. Et absque curatorum consensu sponsum & sponsam benedicere nequeant. Et ut debitus honor matrici ecclesiæ reddatur, tam ipsi fratres, quam alii clerici sæculares, etiam super hoc apostolicæ sedis privilegio muniti, die sabbati majoris hebdomadæ, antequam campana cathedralis vel matricis ecclesiæ pulsaverit, campanas in ecclesiis suis pulsare minime possint. Contra facientes pœnam centum ducatorum incurrant. Censuras autem per eosdem ordinarios latas & promulgatas, ac in matrici ecclesia civitatum, nec non in collegiatis & parochialibus ecclesiis castrorum & opidorum respective solenniter publicatas, quando super hoc ab eisdem ordinariis requisiti B fuerint, in ecclesiis domorum suarum publicare ac servare. Et ut animarum utriusque sexus Christi fidelium saluti uberius consulatur, illos, quorum confessiones pro tempore audierint, cujuscumque status & conditionis fuerint, ad solvendum decimas, sive aliam bonorum seu fructuum quotam in locis, in quibus decimæ ipsæ aut similia solvi consueverunt, etiam sub onere conscientiarum suarum monere & hortari, ipsisque etiam illas solvere recusantibus, absolutionem denegare, & super hoc requisiti, id populo etiam publice prædicare & persuadere teneantur. Conservatores autem eisdem fratribus pro tempore a sede apostolica deputandi, doctrina & probitate præstantes, & in C ecclesiastica dignitate constituti esse debeant: & coram eis per eosdem fratres, quibus dati fuerint, ultra duas diætas a loco suæ solitæ habitationis nullus trahi possit, privilegiis super hoc alias eis concessis nullatenus suffragantibus. Excommunicati quoque, ordinem mendicantium profiteri volentes, ubi de interesse tertii agetur, absolvi non possint, nisi prævia satisfactione. Procuratores quoque & negotiorum gestores ac operarii eorumdem fratrum servitiis insistentes, sententiis excommunicationis promulgatis illaqueati sint, & esse censeantur, si illis causam dederint, aut dantibus consilium, auxilium vel favorem præstiterint. Fratres autem & sorores tertii ordinis, D nec non mantellati, corrigiati, pizochatæ, chordellati, & alii quocumque nomine nuncupati, in propriis domibus habitantes, sepulturam, ubi voluerint, eligere valeant: sed die paschatis tantum eucharistiam, nec non extremam unctionem, ceteraque ecclesiastica sacramenta, pœnitentiæ sacramento dumtaxat excepto, a proprio sacerdote recipere, & ad onera, quæ laicis incumbunt, perferenda teneantur, ac in foro sæculari coram judicibus sæcularibus conveniri possint. Et ne censura vilescat ecclesiastica, & minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur, iidem dicti tertii ordinis, ad divina audienda in ecclesiis suorum ordinum tempore interdicti nullatenus E admittantur, si causam dederint interdicto, vel causam ipsam nutriant seu foveant, aut dantibus auxilium, consilium vel favorem quoquo modo præstiterint. Collegialiter autem viventes, seu cum claustralibus habitantes, ac mulieres virginalem seu cælibem, aut castam vidualem (expresso voto & sub dicto habitu) vitam ducentes, privilegiis, quibus fratres ordinis, cujus tertiæ regulæ habitum gestant, gaudere debeant. Omnia etiam singula supradicta ad reliquos religiosos ordinum quorumcumque extendi, & per eos etiam servari debere volumus atque decernimus. Salvis tamen SESSIO in reliquis desuper non expressis, tam episcoporum quam fratrum & aliorum religiosorum prædictorum juribus, quibus per præmissa in aliquo præjudicare, seu quidquam innovare non intendimus; non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac statutis & consuetudinibus dictorum ordinum, juramento, confirmatione apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis, privilegiis quoque & indultis, ac literis apostolicis, contra præmissa, seu aliquod præmissorum eisdem ordinibus concessis, etiam in Mari magno contentis, quibus, etiamsi ad illorum derogationem, de eis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per generales clausulas id importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, specialiter & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque, decernentes exnunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Eosdem insuper fratres in virtute sanctæ obedientiæ monemus, ut eosdem episcopos, loco sanctorum apostolorum subrogatos, pro debita & nostra ac apostolicæ sedis reverentia, congruo honore & convenienti observantia venerentur. Ipsos quoque episcopos hortamur, ac per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, caritative tractent ac benigne foveant, seque illis minime difficiles, aut duros vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales exhibeant, ac in omnibus prædictis, tamquam in agro dominico cooperatores, eorumque laborum participes prompta benignitate recipiant, eorumque jura omni cum caritate custodiant, atque defendant, ut tam episcopi quam fratres præfati, quorum opera veluti lucernæ ardentes supra montem positæ, omnibus Christi fidelibus lumen præbere debent, ad Dei laudem, fidei catholicæ exaltationem, populorumque salutem, de virtute in virtutem proficiant, ac exinde a largissimo bonorum omnium retributore domino perennis vitæ præmium consequi mereantur.

XI.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, voluntatis, derogationis, decreti, monitionis, exhortationis, & requisitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen- E si sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimosexto, decimonono Decembris, pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, idem episcopus legit indictionem duodecimæ sessionis, videlicet sexto Nonas Martii proxime futuri. Et petiit, an placerent lecta in dictis schedulis paternitatibus suis. Et fuerunt vota infrascripta aliqualiter discrepantia, aliis ceteris respondentibus per verbum, Placet. Nam reverendus dominus Jacobus episcopus Potentinus dixit, quod non fuerat

voca-

SESSIO XI.

vocatus nec informatus ; & ea de causa remittit se ad sanctissimum dominum nostrum, a quo bona cuncta procedunt. A

Cumanus & Tarvisinus dixerunt, quod videbatur eis, quod esset adimenda illa clausula Salvis, &c. & quod poneretur, Approbare, ubi dicit, Innovare.

Cavallicensi etiam non placuit illa clausula, Salvis, &c.

Melfitanus dixit, placere sibi quod ea, quæ restituuntur ordinariis, in alio vero sine præjudicio ordinariorum & successorum suorum.

Hipporegiensi placuerunt sine approbatione privilegiorum. Et in eodem voto fuit Bellunensis. B

Terdonensi placuerunt, exceptis duobus, videlicet de conservatoribus, quibus dari deberent assessores, & sine approbatione privilegiorum, quia unius inclusio est alterius exclusio.

Cæsenatensi placuerunt sine approbatione privilegiorum.

Brumatensi placuerunt, dummodo tollatur clausula, Salvis, aut verbum, Innovare, deponatur, & ponatur, Approbare.

Vincensi, Ferentino, & Senogallensi placuerunt sine approbatione privilegiorum fratrum.

Allegariensi placuerunt pro se, sed pro aliis, pro quibus est procurator, dicit se nihil velle C dicere.

Dignensi placuerunt, sine præjudicio ecclesiæ suæ.

Fuerunt insuper data mandata prælatorum absentium ; & primo, reverendus dominus Zutfeldus Vverdemberg dedit mandatum reverendi patris domini Henrici episcopi Coronensis. Et dominus Petrus de Candia dedit mandatum reverendi patris domini Augustini episcopi Grassensis.

Reverendus dominus Joannes Noendommanus dedit mandatum reverendi patris domini Theodorici episcopi Lubecensis.

Reverendus dominus Benedictus episcopus Chiensis dedit mandatum reverendi domini Ja- D cobi episcopi Faventini.

Reverendus dominus Joannes de Treda nomine episcopi Cajetani, sive de Lipari, dedit mandatum reverendi patris domini Petri episcopi Lucan.

Reverendus dominus Hieronymus episcopus Asculanus dedit mandatum reverendi domini episcopi Joannis Antonii Calinensis.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melfitanus dedit mandatum reverendi domini Juliani Cibo episcopi Agrigentini.

Reverendus dominus Joannes episcopus Algarensis dedit mandatum reverendi domini Guillelmi episcopi Tyrasonensis.

Reverendus dominus Petrus episcopus Castelli E maris dedit mandatum reverendi domini Francisci episcopi Spoletani.

Reverendissimus dominus cardinalis sancti Georgii dedit mandatum reverendi domini Albetti Magdeburgensis, & Moguntini archiepiscopi, ac marchionis Brandeburgensis.

Reverendus dominus Joannes Ingenvinkel, dedit mandatum reverendi domini Friderici episcopi Trajectensis.

Reverendus dominus Joannes episcopus Urgellensis, dedit mandatum reverendi domini Petri Conceptionis in insula Hispan.

Reverendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazarenus dedit mandatum reverendi domini episcopi Tribunensis & Machariensis.

Et dominus Zutfeldus Noiodeburgensis dedit mandatum pro reverendo domino Joanne episcopo Harverbergensi.

Et dominus Petrus de Soto dedit mandatum reverendi domini Alphonsi archiepiscopi Compostellani.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melfitanus præfatus excusavit reverendum dominum Nicolaum episcopum Bergomensem.

Reverendus dominus Joannes Pels dedit mandatum reverendi domini Medardi abbatis sancti Adalberti in Egmonda, ordinis sancti Benedicti Trajectensis diœcesis.

Quibus finitis cantores inceperunt Te Deum laudamus. Quo finito, sanctissimus dominus noster, comitantibus reverendissimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, & aliis prælatis & nobilibus viris, equitando rediit ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano.

PROROGATIO SESSIONIS DUODECIMÆ.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoseptimo, indictione quinta, die vero vigesima septima mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, præfatus sanctissimus dominus noster de sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, duodecimam sessionem ex certis rationabilibus causis & legitimis prorogandam duxit & prorogavit, prout in schedula per cursores in basilicæ principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis ecclesiarum valvis, ac cancellariæ & audientiæ apostolicæ portis affixa apparuit.

Tenor vero schedulæ & executionis earum sequitur & est talis :

Leo episcopus servus servorum Dei.

Duodecimam sessionem Spiritu sancto favente, legitime congregandam, quam alias sexto Nonas Martii proxime futuri faciendam in undecima sessione indixeramus, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, unanimique consensu, ex certis rationabilibus & legitimis causis, ad decimamsextam diem dicti mensis Martii, quæ erit decimasexta Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto, prorogamus pariter & extendimus.

Data Romæ apud sanctum Petrum tertio Kalendas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Fiat.

Tenor executionis sequitur & est talis :

Die vigesimaseptima Februarii anno millesimo quingentesimo decimoseptimo, præsentes literæ fuerunt affixæ ad valvas audientiæ per me Michaelem de Billeno cursorem.

Anno, mense, die & pontificatu supradictis, præsentes literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis seu portis basilicæ principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, ac cancellariæ apostolicæ, nec non in acie campi Floræ per me Michaelem de Billeno cursorem.

Anno

Anno a nativitate domini milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, indictione quinta, die vero decimatertia menſis Martii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno quarto, fuit congregatio prælatorum in ſuperiori capella palatii apoſtolici, in qua interfuerunt infraſcripti reverendiſſimi cardinales, & reverendi patres archiepiſcopi & epiſcopi. Et quia fuerat differentia in quadam congregatione privata inter reverendum patrem dominum Petrum epiſcopum Syracuſanum, catholici Hiſpaniarum regis oratorem ex una, & reverendum patrem dominum Marinum patriarcham Aquilejenſem ex alia, ſuper anteſedentia, hoc eſt, quis eorum in priori loco ſedere deberet, ex ordinatione reverendiſſimorum dominorum cardinalium infraſcriptorum, in hac congregatione prælati ſederunt non ordine conſueto, ſed unuſquiſque prout ingrediebatur capellam, ad libitum voluntatis:

Reverendiſſimorum dominorum cardinalium nomina ſunt hæc:

Cardinales.

Reverendiſſimus dominus Antonius tituli ſanctæ Praxedis.

Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.

Reverendiſſimus dominus Laurentius tituli ſanctorum quatuor Coronatorum.

Patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.

Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.

Reverendus pater dominus Bertrandus epiſcopus Adrienſis, orator ducis Ferrariæ.

Reverendus pater dominus Petrus epiſcopus Syracuſanus, orator catholici regis Hiſpaniarum.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel archiepiſcopus Barenſis.

Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.

Reverendus pater dominus Amadeus Auguſtenſis.

Reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiſcopus Senenſis.

Reverendus pater dominus Andreas Militenſis.

Reverendus pater dominus Vincentius Octotienſis.

Reverendus pater dominus Altobellus Polenſis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Budenſis.

Reverendus pater dominus Gabriel archiepiſcopus Dyrrhachienſis.

Reverendus pater dominus Franciſcus Salamantinus.

Reverendus pater dominus Petrus Cervienſis.

Reverendus pater dominus Philippus Brumatenſis.

Reverendus pater dominus Joannes Revalienſis.

Reverendus pater dominus Maximus Iſernienſis.

Reverendus pater dominus Georgius archiepiſcopus Nazarenus.

Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæſenatenſis.

Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Vincienſis.

Reverendus pater dominus Galeſius Bellunenſis.

Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonenſis.

Reverendus pater dominus Joannes archiepiſcopus Trajocenſis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

Reverendus pater dominus Jacobus Civitatis ducalis.

Reverendus pater dominus Paulus Foroſempronienſis.

Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.

Reverendus pater dominus Petrus Lavellenſis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Simon Andrenſis.

Reverendus pater dominus Zacharias Sebaſtenſis.

Reverendus pater dominus Auguſtinus Nobienſis.

Reverendus pater dominus Franciſcus Dignienſis.

Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinenſis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnenſis.

Reverendus pater dominus Valentinus Pennenſis.

Reverendus pater dominus Auguſtinus Graſſenſis.

Reverendus pater dominus Archangelus Avellinenſis.

Reverendus pater dominus Baltaſſar civitatis Caſtellanæ.

Reverendus pater dominus Angelus Lauſanenſis.

Reverendus pater dominus Simon Modruſienſis.

Reverendus pater dominus Marcus archiepiſcopus Monembaſienſis.

Reverendus pater dominus Camillus Tiburtinus.

Reverendus pater dominus Guarinus Nucerinus.

Reverendus pater dominus Theſeus Racanatenſis.

Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.

Reverendus pater dominus Tryphon Catarenſis.

Reverendus pater dominus Vincentius Arbenſis.

Reverendus pater dominus Paulus Nimoſienſis.

Reverendus pater dominus Paris Piſaurienſis.

Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.

Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.

Reverendus pater dominus Petrus Acerranenſis.

Reverendus pater dominus Baſilius Tudertinenſis.

Reve-

SESSIO XII.

Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Caſertanus.
Reverendus pater dominus Georgius Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Joannes archiepiſcopus Corinthienſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
Reverendus pater dominus Philippus Philadelphienſis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Jeremias archiepiſcopus Tranenſis.
Reverendus pater dominus Joannes archiepiſcopus Thebanus.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Hippolytus Albenſis. Nec non ſancti Dominici, ſancti Auguſtini ordinum generales.

De mandato reverendiſſimi domini Antonii tituli ſanctæ Praxedis Presbyteri cardinalis, de Monte nuncupati, & aliorum cardinalium ibidem præſentium ſupra nominatorum, dominus Andreas Piperarius ſecretarius concilii legit tres ſchedulas, unam videlicet ſuper confirmatione & extenſione Paulinæ de rebus eccleſiæ non alienandis, aliam vero ſuper punitione invadentium domos cardinalium, ac aliam ſuper impoſitione decimarum, ac abſolutione ſacri Lateranenſi concilii.

Quibus perlectis petiit, an placerent contenta in dictis ſchedulis paternitatibus ſuis. Et ſuper ſchedula Paulina fuerunt diverſæ opiniones, & variæ altercationes, propter quas viſum fuit præfatis reverendiſſimis dominis cardinalibus quod dicta ſchedula omitteretur, & quod Paulina remaneret in eodem ſtatu, in quo tunc exiſtebat.

Super ſchedula opiniones infraſcriptæ, videlicet:

Salamantino non placuit, quod clauderetur concilium, imo fuit opinionis, quod de novo vocentur prælati, ex quo non eſt pax generalis, ut poſſint ſecure venire. Quo ad approbationem geſtorum, dixit quod approbat ea, quæ approbaverat: & quo ad decimas, quod apponatur clauſula in ſchedula, quod exigantur poſtquam fuerit indictum bellum contra Turcas.

Adrienſi placuit, excepto quod cupiebat, quod ubi dicit in ſchedula, eſſe relatum a cardinalibus & prælatis, nulla remanere indiſcuſſa & inexaminata, placeret quod adderentur iſta verba, Ex deductis ſeu propoſitis.

Budenſi non placuit, quod approbentur omnia hactenus per concilium.

Imolenſi non placuit, quod ſolvatur concilium cum impoſitione decimarum.

Et ſic poſt varias & diverſas diſcuſſiones fuit abſoluta prædicta congregatio.

SESSIO DUODECIMA.

ANno a nativitate domini 1517. indictione quinta, die vero decimaſexta menſis Martii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, fuit celebrata duodecima & ultima ſeſſio ſacroſancti concilii generalis in eccleſia Lateranenſi in loco ſolito; in qua fuit præſens præfatus ſanctiſſimus dominus noſter. Et fuerunt præſentes infraſcripti reverendiſſimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi & epiſcopi, nec non principum oratores, & illuſtres domini & barones, & alii quamplurimi doctores & nobiles, videlicet: ANN CHRIS 1517

Epiſcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Reverendiſſimus dominus Bernardinus Sabinenſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.
Reverendiſſimus dominus Franciſcus Albanenſis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ Priſcæ, de Fliſco.
Reverendiſſimus dominus Hadrianus tituli ſancti Chryſogoni.
Reverendiſſimus Leonardus tituli ſanctæ Suſannæ, Agnenſis.
Reverendiſſimus dominus Antonius ſanctæ Praxedis.
Reverendiſſimus dominus Petrus tituli ſancti Euſebii, Anconitanus.
Reverendiſſimus dominus Achilles tituli S. Sixti.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli ſanctæ Sabinæ, de Saulis.
Reverendiſſimus dominus Laurentius tituli ſanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Euſtachii, Farneſius.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ in Via lata, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Julius ſanctæ Mariæ de navicula.
Reverendiſſimus dominus Bernardus ſanctæ Mariæ in porticu.
Reverendiſſimus dominus Innocentius ſanctorum Coſmæ & Damiani.

Patriarcha & aſſiſtentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Alphonſus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Marinus Aquilejenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senenſis.
Reverendus pater dominus Latinus Rhegienſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſinus.
Reverendus pater dominus Franciſcus Salamanticenſis.
Reverendus pater dominus Dominicus epiſcopus Lucerinus.

Reve-

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Cavallicenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Militenſis.
Reverendus pater dominus Amadeus Auguſtenſis gubernator.
Reverendus pater dominus Petrus epiſcopus Cæſarauguſtenſis, orator regis Hiſpaniarum.
Reverendus pater dominus Joannes Revalienſis epiſcopus, orator marchionis Brandeburgenſis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis epiſcopus, orator ducis Ferrariæ.

Archiepiſcopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicoſienſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarenſis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranenſis.
Reverendus pater dominus Clemens Coloſſenſis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barenſis
Reverendus pater dominus Andreas Spalatenſis.
Reverendus pater dominus Alexander Viennenſis.
Reverendus pater dominus Marcus Monembaſienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.

Epiſcopi.

Reverendus pater dominus Altobellus Polenſis,
Reverendus pater dominus Hieronymus Budenſis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminenſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.
Reverendus pater dominus Georgius Caſtrenſis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Vincentius Signienſis.
Reverendus pater dominus Theſeus Maceratenſis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Lycienſis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolenſis.
Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinenſis.
Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Paulus Foroſempronienſis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienſis.

Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Polignianenſis.
Reverendus pater dominus Galeſius Bellunenſis.
Reverendus pater dominus Maximus Iſernienſis.
Reverendus pater dominus Philippus Brugnatenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.
Reverendus pater dominus Petrus Cervienſis.
Reverendus pater dominus Franciſcus Dignienſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Nobienſis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Eſinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Caſertanenſis.
Reverendus pater dominus Baſilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Jacobus Antonius Sutrinus.
Reverendus pater dominus Baltaſſar civitatis Caſtellanæ.
Reverendus pater dominus Angelus Lauſanenſis.
Reverendus pater dominus Gratianus Aletrinus.
Reverendus pater dominus Simon Andrenſis,
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Auximanus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Sulmonenſis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinenſis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebaſtenſis.
Reverendus pater dominus Paulus Nimoſienſis.
Reverendus pater dominus Blaſius Theleſinus.
Reverendus pater dominus Tryphon Catarenſis.
Reverendus pater dominus Vincentius Octotienſis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegienſis.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Graſſenſis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marſicanus.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæſenatenſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Vincienſis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptiſta Marianenſis.
Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris, & pro Spoletano.
Reverendus pater dominus Marius Aquinatenſis.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
Reverendus pater dominus Auguſtinus Peruſinenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

Reve-

SESSIO XII.

Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis.
Reverendus pater dominus Matthæus sancti Leonis.
Reverendus pater dominus Joannes Algarensis.
Reverendus pater dominus Hippolytus Albensis.
Reverendus pater dominus Archangelus Avellinensis.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranensis.
Magnificus dominus Joannes Montis marini.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Thomas Saonensis.

Abbates, & generales ordinum.

Generales ordinum Vallis umbrosæ, Carmelitarum, ac Minorum, & sancti Dominici.
Abbas sancti Sebastiani, abbas sancti Gregorii.

Oratores & illustris senator Urbis.

Illustris dominus Albertus de Carpi, Maximiliani Romanorum imperatoris electi orator.
Magnificus dominus Joannes Baptista senator Urbis.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.
Magnificus dominus Michael Silvius, orator regis Portugalliæ.
Magnificus dominus Marcus Minius, orator dominii Venetorum.
Reverendissimus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, orator marchionis Mantuani.
Magnificus dominus Virgilius de Poetis, orator Bononiensis.

Illustrissimi domini temporales.

Honoratus dux Trajecti.
Illustrissimus dominus Franciottus de Ursinis.

Celebrata missa per reverendissimum dominum Bernardinum episcopum Sabinensem cardinalem sanctæ Crucis, & facta oratione per reverendum patrem dominum Maximum episcopum Isernienſem, cujus tenor ex more consueto ponetur in fine sessionis præsentis; & cantato evangelio secundum Matthæum per reverendissimum dominum Bernardum sanctæ Mariæ in Porticu diaconum cardinalem, quod incipit, *Ascendens Jesus in naviculam*, &c. cantatisque orationibus & litaniis consuetis, sanctissimus noster incepit hymnum, Veni creator Spiritus Quo finito, dominus Andreas secretarius concilii ascendit ambonem, & legit quasdam literas sereniſſimi domini Maximiliani electi imperatoris, quarum tenor talis est:

Beatissime pater, domine reverendissime, nuntius beatitudinis vestræ apud nos reddidit nobis breve sanctitatis vestræ, in quo nobis A significat illustrem victoriam Turcarum tyranni adversus Sultanum Ægypti dominum; nosque toto animo hortatur, rogat, obtestatur, ut sanctam expeditionem adversus tam impium Christiani nominis hostem sumere velimus, una cum beatitudine vestra illius furorem comprimere, & Christianæ reipublicæ pariter consulere. Idque etiam ex relatione præfati nuntii sui intelleximus, & quo fidei amore, qua pietate optet animam suam pro ovibus sibi commissis ponere. Quæ quidem res gratissima nobis, sed & molestissima fuit. Quippe non potuimus non afflictim dolere Christiano nomini inimicissimi tyranni tantam & tam nobilem victoriam: cui ubi ille quem optat finem imposuerit, ac suam sibi potentiam firmaverit, in B quos potius aut libentius debacchabitur, quam in miseros Christianos; Miseros eos appellamus, qui cum opibus florentissimi sint viribus & animi magnitudine egregii: quorum virtuti non Asia solum cedere, sed & si alter terrarum orbis reperiretur: quasi tamen nullibi locorum divitiæ extent nisi inter ipsos Christianos, nullibi civitates, sese invicem absumunt, perfidos autem Christi hostes hac & illac victores impune vagari permittunt; quin &, si Deo placet, de semet triumphum referre sinunt. Ceterum cum animo nostro repetimus, quod nullus Deus fortis est, præter Deum nostrum, nullus porro alius, qui convinciat gentes in C fortitudine brachii sui: in eam sententiam devenimus, ut pro certo habeamus, Turcarum victoriam Christianis salutarem fore. Voluit enim divina majestas per hanc cæcas Christianorum aliquorum mentes illuminare, & dormientes excitare, ac januam pulsare, tempus jam esse ex somno surgere. Quæ nobis cogitantibus omnis mœror ille a nobis recedit, & in lætitiam potius vertitur. Speramus enim jam prope futurum, cum exteræ & infidæ gentes agnoscent Christum dominum Deum suum: neque Turcarum tanta victoria nobis formidolosa esse debet: scimus enim quoties omnipotens Deus hostibus suis vires dederit, ut suorum scelera ac peccata ulciscereturNovimus etiam, quoties D voluerit fidos numinis sui cultores parva manu ingentes hostium copias fundere. Speraverunt in eo patres nostri, speraverunt, & liberavit eos. Quod si tam cæcæ aliquorum mentes erunt, quæ tam certis futuri exitii nuntiis nondum resipiscant, non tamen nobis desperandum erit tali pontifice, qualem multa sæcula non tulerunt. Scimus egregias virtutes, inclytas animi dores beatitudinis vestræ, & nunc cernimus, quo fervore, qua pietate pro commisso sibi grege insudet. Quæ quamquam nobis gratissima sunt, unum tamen nobis summæ admirationi fuit, admirationi ne an potius mœrori? quod sanctitas vestra optat, ut Deus aures nostras aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem: E quasi vero veritati aures hactenus occluserimus. Atqui ita de nobis respondemus, nos non tam profundo somno sopitos in hanc usque horam obdormivisse, ut hæc demum Turcarum victoria nos excitaret, sed diu ante prævidimus ea, quæ nunc ante oculos habemus, sanctissimæque memoriæ prædecessores sanctitatis vestræ qui ætate nostra vixetunt, monuimus, rogavimusque, & per viscera misericordiæ Dei obtestati sumus, ut Christianæ reipublicæ consulerent. Quorum aliqui nobiscum consenserunt, sed tamen semper reperti sunt, qui tam glorioſæ, & tam Deo acceptæ expeditioni inviderent, &

omni

NO
ISTI
7.

omni nixu nobis adverſarentur. Quod ſi illi fidem ſanctitatis veſtræ prædeceſſores viverent, qui ætate noſtra fuere, redderent veritatis teſtimonium, & nobiſcum una Chriſtianæ reipublicæ tam lugubrem hoſtium victoriam ingemiſcerent, & ſponte ſua faterentur expeditionem iſtam non hac tempeſtate magis, quam ſemper, neceſſariam fuiſſe. Verum Deo optimo maximo gratias agimus, quod majeſtas ſuas nos potiſſimum excitare voluit, beatitudine veſtra ejus vicem gerente, & gregem ovium ſuarum egregie tutante. Quæ ſi cœptum iter peregerit, duce virtute ſua, nullum diſcrimen, nulla calamitas Chriſtianæ reipublicæ ſubeunda, aut pertimeſcenda eſt. Noſque, quoad vita ſuppererit, nunquam deſeremus tam glorioſam provinciam, tam neceſſariam, tam ipſi Deo acceptam: ſed opes, vires, ſanguinem noſtrum etiam ad certum exitium pro Chriſti fide conferemus. Non laboret in nobis itaque ſanctitas veſtra, qui a teneris annis, cum adhuc quid eſſet bella gerere per ætatem neſciremus, cum tamen audiremus eſſe Turcas, qui Chriſti religionem negligerent, odiſſent, perſequerentur, eos potiſſimum cum primum licuiſſet, radicitus evertere optabamus. Non laboret in nobis, qui ubi adolevimus, & militarem artem didicimus, non eam ſcire voluimus ad Chriſtianorum civitates occupandas, ſed potius ad eas vindicandas e manibus tyrannorum: non ad fines adimendos, ſed tuendos: non ad eorum dedecus, ſed laudem: non ad perniciem denique, ſed ad cuſtodiam: hujuſque rei teſtes erunt cuncta bella quæ geſſimus ſemper inviti, ſemper laceſſiti, ſemper coacti. Et nunc cum videremus beatitudinem veſtram tot perſuaſionibus nos ad pacem & concordiam cohortari, & ita velle, pro bono Chriſtianitatis ſtatu nos permiſimus, & conditiones quaſcumque ſuſcepimus, ne mora illa in nobis eſſet, ne per nos defuiſſe videretur, quin labanti fidei Chriſtianæ opitularemur: neve unquam vox jaſti coram Deo ſuper nos clamaret. Neque vero nos cohortetur ſanctitas veſtra, qui poſtquam imperii ſceptrum ſuſcepimus, ipſi nunquam deſtitimus, cum quocumque pontifice agere, ut ſanctam hanc expeditionem ſuſciperet. Scimus enim eam & neceſſariam, & utilem & glorioſam fore. Excitet modo ſe beatitudo veſtra, & Chriſti vexillum erigat, & cum reverendiſſimis illis patribus iter feliciſſime adverſus hoſtes arripiat: nos comitabimur eam, & opes ac vires noſtras omnes conferemus. Neque ætas noſtra, quæ jam celeri gradu ad ſenectutem feſtinat, nos tantillum morabitur: quin ſi mors illa pro Chriſti nomine optatiſſima obtigerit, reviviſcere nos ad æternam gloriam ſperamus. Sed quid de nobis dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam Chriſtiano nomini inimicus, qui ſi viderit Dei vicarium cum reverendiſſimis cardinalibus bellum in Turcas moventem, ac * met in expeditionem euntem, non omni renuntiata * merce, etiam ad certam mortem convolet. Imbecillis nimirum ſexus, & infirma ætas beatitudinem veſtram ſequetur. Quare nos itidem rogamus ſanctitatem veſtram, imploramus, obteſtamur, ut provideat, ne quid detrimenti Chriſtiana reſpublica capiat. Confirmet opinionem, quam omnes de ea conceperunt, ſuccurrat nutanti reipublicæ Chriſtianæ, liberet e faucibus ſæviſſimorum luporum oves ſibi commiſſas; neque expectet, quod Chriſtiani principes congregentur, quippe longum illud eſſet, & fortaſſe periculoſum, ſed ſanctitas veſtra, gladio domini ſuper femur potentiſſimum cincta, iter auſpicatiſſimum ingrediatur. Quæ quanto magis ab aliis principibus derelicta erit, tanto erit glorioſior, tantoque magis immenſa Chriſtianorum multitudo confluet, Deo victimas gratas offerri optantium. Nos vero qui, aut ubi ſanctitatem veſtram deſeremus, qui ultro cupimus hanc fragilem, & corruptibilem coronam, quam gerimus, cum illa precioſiſſima & æterna martyrii corona permutare? Neque vero ſubvereatur beatitudo veſtra Turcarum potentiam; non tot apparatibus, non tanta bellatorum copia indigemus. Ipſe namque Deus eſt pro quo certaturi ſumus. Ipſe docebit manus noſtras ad prælium, & ponet ut arcum æreum brachia noſtra, ipſe dabit nobis protectionem ſalutis ſuæ, & dextera ejus ſuſcipiet nos. Quod ſi hæc tam ſancta deliberatio in auras evaneſcat, prout aliæ hactenus fecerunt, neque aliqua expeditio fiat, tunc ſummum illum rerum opificem obteſtamur, per nos non defuiſſe, quin vita & ſanguine noſtro Chriſtianæ reipublicæ conſuleremus: videbuntque gentes, & ipſe, cui nihil ignotum eſt, Deus, nos nulla alia pro re magis unquam elaboraſſe. Per quem vero deerit, is ſciat ſe rationem ante tribunal Dei redditurum. Cetera intelliget ſanctitas veſtra ab oratore noſtro, cui latius ſcribimus.

SESSIO XII.

Datum in oppido noſtro Mechliniæ, die ultima menſis Februarii, anno domini milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo: regnorum noſtrorum, Romani trigeſimoſecundo, Hungariæ vero vigeſimoſeptimo.

Maximilianus divina favente clementia Romanorum imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, *&c.* rex, archidux Auſtriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, *&c.* comes palatinus, *&c.*

Maximilianus:

Ad mandatum Cæſareæ majeſtatis proprium.

Ja. de Banniſſis.

A tergo.

Sanctiſſimo in Chriſto patri & domino domino Leoni decimo divina providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, domino noſtro reverendiſſimo.

Quo finito, reverendus pater dominus Andreas epiſcopus Militenſis aſcendit ambonem, & legit quandam ſchedulam contra invadentes domos cardinalium. Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et reverendo domino Franciſco epiſcopo Albanenſi non placuit narrativa, in quantum narrabantur caſus particulares. Reverendiſſimo domino Antonio cardinali ſanctæ Praxedis placuit, quoad extenſiones canonum Bonifacii, & aliorum Romanorum pontificum, diſponentes contra contemnentes reverendiſſimos dominos cardinales, & in eorum res & bona manus violentas imponentes; alia vero non placuerunt. Et in eodem voto fuerunt Petrus tituli ſancti Euſebii, & Hadrianus tituli ſancti Chryſogoni, & Leonardus ſancti Petri Ad vincula. Reverendo patri domino Amedeo epiſcopo Auguſtenſi placuit, dummodo extendatur ad prælatos exiſtentes in eccleſiis eorum, qui patiuntur multas inſidias. Et in eadem opinione fuerunt Barenſis, Spalatenſis, Viennenſis, ac Monembaſienſis

ipſum-
recede,

SESSIO XII.

archiepiſcopi, nec non Ariminenſis, Potentinus & Polenſis epiſcopi. Et propter vota reverendiſſimorum dominorum cardinalium ſupradictorum, ſchedula fuit aptata in hunc qui ſequitur modum:

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Temerariorum quorumdam, qui ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales præcipuas catholicæ eccleſiæ columnas, qua convenit reverentia obſervare contemnunt, & in eorum res & bona manus violentas auſu ſacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea quæ a prædeceſſoribus noſtris in dictorum cardinalium dignitatis conſervationem provida ſunt conſideratione ſtatuta, pro illorum obſervantia firmiori noſtræ innovationis munimine roboremus, extendamus & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in eccleſia Dei dignitati conſpicimus in domino ſolemniter expedire. Sane ab aliquibus citra temporibus damnabilis quidam in Utbe inolevit abuſus & licentia delinquendi, quo, dum apoſtolica ſede vacante, per cardinales in conclavi exiſtentes de futuri Romani pontificis electione tractatur, ſi qua de uno ex eiſdem cardinalibus quod in pontificem ſit electus, vox prodeat, etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & ſuper ea diripienda, cum ipſius cardinalis conclave nondum egreſſi familiaribus eam cuſtodientibus, vi contendit: & ſi etiam effractis foribus, aut pariete effoſſo, aditus pateat, in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hoſtiliter corruit, niſi armatorum præſidio defendatur. Nonnullique quandoque reperiuntur ita temerarii & audaces, ut aliis etiam temporibus prætextu rixarum, domos cardinalium hoſtiliter & cum armis aggredi non vereantur: in eaque morantes offendere & vulnerare, ex quibus cardinalium honori, quibus ſacroſancta militans eccleſia, tamquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum & aliorum ſcandalorum occaſio exhibetur. Nos igitur hujuſmodi temerarios conatus debita volentes animadverſione reprimere, ſacro approbante concilio, felicis recordationis Honorii tertii & Bonifacii octavi Romanorum pontificum prædeceſſorum noſtrorum, contra aliquem dictæ eccleſiæ cardinalem hoſtiliter inſequentes, & illis præſentia, conſilio, aut favore aſſiſtentes, eoſve ſcienter receptantes aut defendentes, & eorum domos & ædes, ut ſupra, invadentes, & eorum poſteros, bona, editas conſtitutiones, auctoritate apoſtolica tenore præſentium innovamus, decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari. Et nihilo minus conſtitutiones eaſdem cum omnibus & ſingulis in eis contentis cenſuris & pœnis, ad omnes & ſingulas perſonas cujuſcumque ſtatus, conditionis & excellentiæ exiſtentes, qui alicujus dictorum cardinalium domum, tam tempore dicti conclavis, etiamſi in Romanum tunc pontificem ſit electus, quam alias quandocumque & ex quacumque cauſa armata manu invadentes, & in ea violenter aut hoſtiliter aliquid diripientes, aut quemquam ex inibi exiſtentibus vulnerantes, & eorum ſocios & qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipſis invaſoribus conſilium in præmiſſis vel favorem præſtiterint & defenderint, extendimus & ampliamus; non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis ceteriſque contrariis quibuſcumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ innovationis, decreti, extenſionis & ampliationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Data Romæ in publica ſeſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, decimoſeptimo Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

Deinde reverendus pater dominus Marinus patriarcha Aquilejenſis aſcendit ambonem, & legit ſchedulam impoſitionis decimarum & abſolutionis concilii: cujus tenor talis eſt:

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio.

Conſtituti juxta verbum prophetæ, meritis licet imparibus, ſuper gentes & regna, officii noſtri debitum decenter exequimur, cum univerſi ſtatus eccleſiaſtici, ac univerſalis eccleſiæ, eorumque negotiorum reformationem per nos utiliter factam innovamus, & pro illius inviolabili obſervatione opportuna remedia adhibere, & eccleſiis cathedralibus ac etiam metropolitanis, ne diutius ſuis paſtoribus careant, providere, cogitamus, ac ad illa curis aſſiduis vigilamus, & operibus intendimus indefeſſis, per quæ dominicum gregem curæ noſtræ commiſſum, in conſpectu divinæ majeſtatis acceptum & obſequentem reddere valeamus; Turcas vero & infideles alios, tam in orientalibus, quam in meridionalibus partibus conſiſtentes, qui veri luminis veræque ſalutis iter pertinaciſſima mentium caligine contemnentes, vivificæ cruci, in qua ſalvator noſter mortem ultro ſuſcipere voluit, ut mortem noſtram moriendo deſtrueret, ac vitam ſacratiſſimæ vitæ ſuæ ineffabili myſterio repararet, inſidiantes & hoſtes Deo odibiles, ac Chriſtianæ religionis perſecutores acerrimos ſeſe reddunt; reprimere, ac infeſtiſſimis crebriſque eorum inſultibus, quibus in Chriſtianum ſanguinem crudeliter debacchantur, non ſolum ſpiritualibus, verum etiam temporalibus muniti præſidiis, poſſimus auctore & fautore domino contraire. Sane cum felicis recordationis Julius papa ſecundus prædeceſſor noſter, ſacrum generale Lateranenſe concilium, de venerabilium fratrum ſuorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, conſilio & aſſenſu, laudabiliter, legitime, & ex rationalibus cauſis, Spiritu ſancto cooperante, convocaſſet, & in eo quinque ſeſſiones tenuiſſet, ac ſextam ſeſſionem indixiſſet: nos, quibus etiam in minoribus conſtitutis inſitum cordi deſiderium ſemper fuerat, generale concilium, utpote agri dominici culturam præcipuam, celebrari videndi, dicto Julio prædeceſſore humanis rebus exempto, divina favente clementia ad ſummi

mi apoſtolatus apicem aſſumpti, honeſto, utilique deſiderio noſtro debitum, ex injuncto nobis curæ paſtoralis officio, acceſſiſſe conſpicientes, rem hanc ardentiori voto, & tota animi alacritate ſuſcepimus, ac in dicta ſeſſione illius prorogationem, extunc expreſſis, & aliis cauſis noſtrum & dictorum fratrum animum moventibus, de eorumdem fratrum conſilio & aſſenſu, ad certum tunc expreſſum tempus per nos factæ, approbante eodem ſacro Lateranenſi concilio, approbavimus, & concilium ipſum uſque ad perfectionem cauſarum, propter quas indictum extiterat, & præſertim a inter principes & potentatus Chriſtianos bellis atrocibus pacatis, hoſtilibuſque armis depoſitis, univerſalis & firma pax componi valeret, pro qua tamquam pro ſaluberrimo bono, intactum nihil relinquendo, conatus omnes noſtros adhibere intendebamus, proſequi & fine debito terminare velle: noſtrique incommutabilis animi, & intentionis fore & eſſe declaravimus, ut his, quæ ad Dei laudem eccleſiæque præfatæ exaltationem, & Chriſti fidelium concordiam pertinent, abſolutis, ſancta & perneceſſaria expeditio contra catholicæ fidei hoſtes fieri, feliciterque de illis, altiſſimo favente, triumphari poſſet: & ut ad tam perutile concilium accedere debentes, ab acceſſu hujuſmodi nullatenus retraherentur, nullamque omnino cauſam prætendere poſſent, omnibus & ſingulis ad celebrationem concilii per Julium prædeceſſorem convocatis, & ad dictum concilium Lateranenſe venientibus, ipſorumque venientium ſervitoribus ad concilium Lateranenſe, ad Urbem hujuſmodi veniendi, & in ea libere commorandi ſalvumconductum, dicto ſacro Lateranenſi approbante concilio, dedimus & conceſſimus, ac reges & principes hortati ſumus, ut pro ſedis apoſtolicæ reverentia venientes hujuſmodi non moleſtarent, ſed eos libere venire permitterent: ac ſeptimam ſeſſionem indiximus, in qua cum nihil magis affectaremus, quam ut cauſæ utiles & neceſſariæ, propter quas dictum concilium Lateranenſe indictum fuerat, ut deſiderii noſtri erat, ad finem debitum perducerentur, tres cardinalium aliorumque prælatorum, qui cauſas hujuſmodi & alias conciliares materias audirent & diſcuterent, auditaque & diſcuſſa in eodem concilio referrent, particulares deputationes fecimus, atque mandavimus: quarum quidem deputationum una pacis univerſalis componendæ inter reges ac principes Chriſtianos, quæ una ex principalioribus congregationis concilii præfati cauſa fuerat, & ſchiſmatis extirpationis. Altera, generalis reformationis, etiam curiæ: reliqua vero, diſcuſſionis & abrogationis pragmaticæ ſanctionis, & rerum orthodoxam fidem concernentium, peculiarem curam haberent. Et cum unaquæque deputatio, quamplura utilia & neceſſaria diligenter examinaverint, & accurate nobis retulerint, ac per eos diſcuſſa & examinata in aliis quinque ſeſſionibus ſucceſſive per nos tentis, ſacro approbante concilio, per nos, favente domino, abſoluta & terminata fuerint, procul dubio cognoſcimus, Deum ipſum bonorum datorem piis noſtris, & non niſi ad commune bonum tendentibus deſideriis, pro ſua immenſa pietate & miſericordia plurimum faviſſe, ac nobis, ut quæ mente noſtra geſſimus, & circa quæ plurimum laboravimus, videlicet ut concilium ipſum cauſis, propter quas indictum fuerat, juxta votum terminatis, feliciter claudi & abſolvi poſſet, conceſſiſſe. Cariſſimus namque in Chriſto filius noſter Maximilianus in imperatorem electus, Julii prædeceſſoris præfati, noſtro vero tempore claræ memoriæ Ludovicus Francorum rex, & ceteri reges & principes Chriſtiani ſummo cum omnium gaudio, Lateranenſi concilio in Spiritu ſancto legitime congregato adhæſerunt, ac Piſanum conciliabulum per quoſdam nullam poteſtatem habentes indictum, & per eumdem Julium, prædeceſſorem damnatum, juxta ipſius Julii prædeceſſoris ſententiam pro damnato habuerunt, & ſchiſma ex his pullulare cœptum (quod ſemper dum viguit, quamplurimas calamitates prælatis, & aliis Chriſti fidelibus ex diverſis ſchiſmatum temporibus, & aliis generalibus conciliis hactenus celebratis attuliſſe conſtat) extinctum, ac univerſalis eccleſiæ pax, & unio ſecuta extitit: nec non tam eccleſiaſticarum quam ſæcularium, & aliarum perſonarum mores, quantum expedire viſum fuit reformati, & nonnullæ cauſæ, orthodoxam fidem concernentes, terminatæ: ac nonnullæ aliæ materiæ, in dictis tribus deputationibus cardinalium & prælatorum diligenter examinatæ & diſcuſſæ, in dicto concilio ſolerti cura expeditæ & terminatæ fuerunt, nobiſque per cardinales & prælatos deputationum hujuſmodi pluries relatum fuit, nulla negotia eis diſcutienda, examinandaque remanſiſſe, & a pluribus menſibus citra, nulla prorſus de novo a quoquam ad eos prolata fuiſſe: epiſcopoſque in partem ſolicitudinis ad curam gregis dominici nobiſcum perferendam vocatos, ac alios prælatos in dicta Urbe præter ſacrorum conciliorum conſuetudinem, cum eorum & eccleſiarum ſuarum incommodo ac damno, diutius permanſiſſe. Itaque ex præmiſſis omnibus, quæ per nos & dictas deputationes in ipſo concilio expediri deſiderabantur, ſola regum & principum pax, & animorum concordia reſtare videbatur: pro qua qualis mens noſtra ſemper fuerit, quantumve omni ſtudio noſtro circa illam componendam laboraverimus, cunctis litteras a nobis emanatas legentibus apertiſſime conſtare poteſt: novitque Deus ipſe, qui ſumma eſt omnium rerum lux & veritas, quot precibus, quamve aſſiduis orationibus ab eo petere, & implorare nonquam deſtiterimus, ut Chriſtianum gregem, cujus cuſtodiam nobis, licet immeritis, commiſit, mutuo caritatis fervore accenſum, ad firmam ac perpetuam pacem ineundam pro ſua clementia inducere dignaretur. Et nihilo minus tam nuntiis noſtris, quos apud Maximilianum imperatorem electum ac eoſdem reges & principes habemus, quam literis, eos multis & efficaciſſimis rationibus, præſertim ſi religioni Chriſtianæ & catholicæ Dei in grave periculum ac diſcrimen propter tyranni Turcarum potentiam nuper dilatam, & auctam deductæ, ut par eſt conſulere & providere vellent, in domino, cujus cauſa præcipue agitur, hortati fuimus, ac ex eorumdem nuntiorum, regumque & principum ipſorum literis percepimus, exhortationes noſtras tantæ apud eoſdem reges & principes auctoritatis & efficaciæ fuiſſe, illorumque corda & animos adeo flexiſſe, & commoviſſe, ut fere inter omnes pax tamdiu a nobis pro reipublicæ Chriſtianæ univerſali bono deſiderata, animo concluſa fuerit, & ſi quid ſupereſt, prope diem

SESSIO XII.

SESSIO XII.

diem componendum (ipſo Deo favente) ſperetur: quod mente animoque noſtro ſubinde nobis revolventibus, exultat cor noſtrum in domino noſtro Jeſu Chriſto, ipſique ſuper hoc gratias agimus omnium gratiarum largitori, quod ipſos ad optatam nobis concordiam induxerit: ac per omnes Chriſti fideles ea ſigna lætitiæ, quæ in ſimilibus fieri conſueverunt, & gratias Deo agendas, ipſumque Deum, ut pax concluſa perduret, rogandum eſſe cenſemus. Solum itaque ſupereſt, ut ſancta ac perneceſſaria contra infidelium rabiem, Chriſtianum ſanguinem ſitientium, expeditio capiatur: nec non omnia & ſingula, quæ in undecim ſeſſionibus partim per nos, partim per Julium prædeceſſorem hujuſmodi, hactenus tentis, geſta & facta, potiori pro cautela, approbentur & innoventur, ac inviolabiliter obſervari mandentur. Habita igitur ſuper his cum fratribus noſtris & aliis prælatis matura deliberatione, ſacro approbante concilio, omnia & ſingula in dictis undecim ſeſſionibus geſta & facta, ac literas deſuper editas, cum omnibus in eis contentis clauſulis, exceptis quibuſdam quæ certis perſonis pro univerſalis eccleſiæ pace & unione duximus concedenda, nec non executorum in illis deputatione apoſtolica auctoritate approbamus & innovamus, illaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari debere decernimus atque mandamus, & illorum executores ad illa & in eis contenta obſervari faciendum, in Romana curia gubernatorem almæ Urbis noſtræ, & vicarium noſtrum pro tempore exiſtentes, ac cameræ apoſtolicæ generalem auditorem, qui perſonas ſibi reſpective ſubjectas ad id cogere & compellere valeant: extra vero eam, omnes & ſingulos locorum ordinarios deputamus, inhibentes ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, ne in præſenti concilio geſta & facta ſine noſtra & dictæ ſedis licentia ſpeciali gloſſare aut interpretari præſumant: Ac fidei urgente nos zelo, dictam contra infideles expeditionem, per nos & dictum Julium prædeceſſorem, dictis cauſis conciliaribus expeditis, toties in dictis ſeſſionibus propoſitam & promiſſam, & cum oratoribus regum & principum apud nos exiſtentibus pluries communicatam & diſcuſſam, piæ memoriæ Nicolaum papam V. etiam prædeceſſorem noſtrum qui poſt Conſtantinopolitanæ urbis calamitoſum excidium, ad vindicandas Chriſti injurias & infidelium furorem reprimendum, generalem contra eos expeditionem indixit, & quem ſolerti ſtudio felicis memoriæ Calixtus tertius, ac Pius ſecundus Romani pontifices etiam prædeceſſores noſtri imitati fuerunt, imitantes ad triennium proxime futurum cum facultate per nos, una cum eiſdem fratribus noſtris, decimas fructuum ex eccleſiis & monaſteriis, ac aliis beneficiis in univerſo orbe conſiſtentibus, imponendi & exigendi, ac omnia & ſingula alia, quæ ad hujuſmodi expeditionem neceſſaria ſunt, & quæ in ſimilibus expeditionibus fieri conſueverunt, faciendi, ſacro approbante concilio, ſumendam, faciendam, & proſequendam decernimus. Et ut felicem ſortiatur effectum, pias, humiles, ac devotas ad omnipotentem Deum preces jugiter fundimus, idemque omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus faciendum mandamus, eoſdem Maximilianum in imperatorem electum, ac reges, principes, & potentatus Chriſtianos, quorum virtutem Deus excitare nos jubet, hortantes, ac per viſcera miſericordiæ Dei noſtri Jeſu Chriſti obſecrantes, perque tremendum ejus judicium obteſtantes, ut ipſi memores ſe de ipſa eccleſia Chriſti ſanguine redempta, & per eos etiam propriæ vitæ non parcendo, tuenda & conſervanda rationem reddituros eſſe omnibus invicem poſthabitis odiis, mutuiſque diſſenſionibus ac ſimultatibus oblivioni perpetuæ demandatis, ad defenſionem Chriſtianæ fidei, ſicut proprio & neceſſario eorum incumbit officio, fortiter & potenter exurgant: & in tantæ neceſſitatis articulo, prout eorum fuerint facultates, prompta auxilia præbere ſtudeant, eoſdem nihilo minus paterno affectu monentes, ac requirentes, ut pro ſummi Dei & apoſtolicæ ſedis reverentia pacem per eos initam, ſaltem dicta expeditione durante, inviolabiliter obſervare procurent, ne tantum bonum, quod dextera domini aſſiſtente ſecuturum ſperamus & optamus, aliqua interveniente diſcordia, & diſſenſione, valeat impediri. Et ne prælati ac alii ad preſens concilium, quod fere quinquennium duravit, laboribus & expenſis ulterius fatigentur, & ut eorum eccleſias viſitare, & conſolari poſſint, ac aliis certis rationalibus & juſtis cauſis præſens concilium abſolvimus, & cum benedictione domini dimittimus, omnibuſque & ſingulis in eo exiſtentibus ad propria remeandi, ſacro eodem approbante concilio, licentiam concedimus. Et ut ad propria, aliquibus ſpiritualibus muneribus refecti, cumulatiori gaudio remeare poſſint, illis eorumque familiaribus plenariam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem & indulgentiam ſemel in vita, & in mortis articulo elargimur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, innovationis, conſtitutionis, mandati, deputationis, inhibitionis, decreti, monitionis, requiſitionis, abſolutionis, dimiſſionis, conceſſionis, & elargitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Data Romæ in publica ſeſſione, in Lateranenſi ſacroſancta baſilica ſolenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo XVII. Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus ſuis contenta in ſchedula. Et omnibus placuerunt, exceptis infraſcriptis, qui dederunt vota, prout infra.

Adrienſi placent omnia, excepto quod in confirmatione geſtorum per concilium, placeret ſibi, quod ad illa verba, Omnia negotia, addantur iſta verba, Ex propoſitis; ita quod ſenſus ſit, Quod omnia negotia ex propoſitis fuerunt expedita.

Tranenſi non placuit clauſura concilii.

Dyrrhachienſi quo ad decimas placet, quando erit ineepta expeditio contra Turcas.

Salamantino placet quo ad decimas, quando erit incepta expeditio: ſed quo ad diſſolutionem concilii, non placuit.

Tarviſino placet, quod confirmentur ea, quæ ſibi placuerunt in aliis: & quo ad decimas, quando erit incepta expeditio.

Graſſenſi, Chienſi, Montis viridis, Montis mari-

marini placent, quo ad decimas, quando erit incepta expeditio.

Imolenſi non placuit de decimis ſimpliciter.

Cervienſi, Lycienſi, Ferentinenſi, Peruſino, Sorano, Maceratenſi, & Nibienſi placent, quo ad decimas, prout Dyrrachienſi & aliis, quando erit incepta expeditio.

Algarenſi placet, quo ad decimas quod obſervetur conſuetudo antiqua, quando fuit facta expeditio.

Generali prædicatorum placet diſſolutio concilii, in reliquis dixit ſe paratum obedire.

Et ſic collectis votis per ſcrutatores, & facta relatione ſanctiſſimo domino noſtro, venerabilis vir dominus Marius de Peruſchis, procurator ſacri concilii, petiit inſtrumentum & inſtrumenta omnium geſtorum.

Demum reverendiſſimus in Chriſto pater dominus dominus Alexander ſancti Euſtachii, ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconus cardinalis, alta & intelligibili voce cantavit: Domini, ite in pace; & cantores capellæ domini noſtri in eodem tono reſponderunt, Deo gratias. Et conſequenter inceperunt canticum, Te Deum laudamus. Quo finito, ſanctiſſimus dominus noſter equitavit, comitantibus reverendiſſimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, & quamplurimis aliis illuſtribus dominis; & rediit ad palatium apoſtolicum.

Maximi Corvini epiſcopi Iſernienſis oratio in duodecima ſeſſione ſacroſancti Lateranenſis concilii dicta decimoſeptimo Kalendas Aprilis, anno domini 1517. *ſedente Leone X. pontifice maximo anno* V.

Cum ab ineunte ætate, ſanctiſſime pater, ſacri principes atque pontifices, ſtatuiſſem, eos qui ob rem apoſtolicam, laborem otio, communem utilitatem privatæ gratiæ, præclaram mortem caducæ vitæ non anteferrent, male de fide catholica ſentire, & ab hinc ferme triginta annis in omni meæ vitæ ratione, pro hujus imperii fide, dignitate & auctoritate, omne meum tempus, ſtudium, laborem, atque induſtriam, etiam adverſus hoſtes & inimicos, caſte & integre impendiſſem: nihilo ſecius, ex quo hujus ſanctæ ſedis beneficio in hoc ſacrum collegium pontificum cooptatus ſum, non obſcura res eſt, quot labores, pericula, diſcrimina, jacturas, carceres, calamitates, domi foriſque difficillimis hujus ſacri imperii temporibus, ejus juſſu ſubierim. Ex quibus optimo cuique ſatis datur cernere, quanto cum mei capitis periculo, hanc ſanctam ſedem juverim; quanta cum innocentia inſimulantium invidiam & mentientium calumniam pervicerim, & quanto meo cum labore vivat mecum ſimul exemplum tum privatæ tum publicæ fidei. Nunc quoniam hanc provinciam in hoc ſacroſancto Lateranenſi concilio mihi decreviſtis, facile intellexi, neque meorum laborum memoriam apud vos abolendam eſſe, neque veſtram erga me gratiam. Quare ut meo priſtino more, & veſtro obtemperare judicio, & huic quoque provinciæ fructum afferre videar, ab ipſa Laodicenſis concilii ſententia, quæ pontificem quemque in omni concilio de omni re atque utilitate totius catholicæ eccleſiæ dicere voluit oportere, brevi & compendioſa dicendi ratione non diſcedam. Itaque cum in eo genere omnes ingenii vires aut periclitandæ, aut tamquam chordæ intendendæ ſint, & veſtræ aures ita caſtæ & religioſæ haberentur, ut ſi quis ſe illis accommodare velit, non ſolum eleganter, verum etiam Attice dicat oportet, omnem meæ orationis aditum, ſicuti in ſacris fieri conſuevit, divino numini conſecrare inſtitui. Quapropter te Deum ſolum regem, te ſolum dominum, qui in una ſubſtantia trium perſonarum, per ſimplicem, ſummam, fontalem & perfectam unitatem, unus ſupra omne concilium, & in omni concilio, tam præſens, quam verus exiſtis, quem propter beneficia Chriſtianæ reipublicæ, optimum, propter vim atque potentiam, maximum nominamus, & qui meæ fidei laborumque meorum teſtis, ingenii atque conſilii adjutor, & orationis ac dictionis auctor ſemper exiſtis, precor & quæſo, ut ex tui divini eloquii fonte, hodierna die mihi caſta & religioſa contingat oratio. Verum (quod vitio dari ſolet) ne meæ orationis membra, ab ipſo deprecationis capite abhorrere videantur, dicam breviter, quam res tanta dici poteſt, de origine & majeſtate concilii, dicam de myſterio & beneficio, poſtremo dicam de doctrina atque virtute. In quibus oſtendam potiſſimum, quantum pontifices & ſacerdotes eccleſiæ, & quantum pontificibus, & ſacerdotibus debeat Chriſtiana reſpublica.

Concilii originem, ſicuti ego accepi, a Deo optimo maximo initium & formam ſumpſiſſe ſatis conſtat. Nam cum in principio cælum & terram creaſſet, cælum ipſum in tres principatus (quos hierarchias vocant) inſtituit, ac quemlibet principatum in totidem angelorum choros diſtinxit. Quos cum ipſe princeps & parens Deus, unitas prima, lux pura, divina, & infinita creaſſet, eos deiformes ſpiritus, mentes intellectus & intelligentiæ capaces, & quaſi oculos eſſe voluit, qui ad Deum ipſum converſi, & ab eo divinitus exciti, lucem, eſſentiam, vitam, & omnem perfectionem acciperent, & rurſus ita divini & ſancti ignis imaginem præ ſe ferrent, ut primus principatus, qui in cælo empyreo ſub Trinitatis ſede exiſtit, ſola luce divinæ unitatis, nullis interjectis ſpiritibus, ſecundus in cryſtallino eodem fulgore, per primum tranſmiſſo, extimus vero in ſapphireo orbe, quem firmamentum vocant, radiis divinæ majeſtatis, ex transfuſione ſecundi, qui ſecundus loco ſupremi lumine conſperſus illuſtraretur, & illuſtraret, purgaretur, & purgaret, perficeretur, & perficeret. Hic eſt fons divinæ lucis, hæc origo atque majeſtas concilii. Cujus quidem concilii cum ſedem tum regnum Lucifer (qui ut alii, primæ: ut alii, ſecundæ hierarchiæ principatum gerebat) ilicet affectaret, cælum Trinitatis ſuperbia invadere voluit. Unde ingenti cum exercitu, qui fuit ex omni choro angelorum, ſubito tamquam fulgur in terram excuſſus, in monſtrum deformatus, & in barathrum detruſus fuit. Cujus occaſu, divinii concilii regnum illuſtratum, purgatum, & perfectum eſt. Sed neque ab re dictum fuiſſe velim, Luciferum fulguris in morem cecidiſſe. Nam quid aliud ſuperbia eſt, niſi fulgur, cujus furor quanto magis ardere videtur incurſu, tanto magis ſubito occaſu extinguitur? Divino igitur concilio in hunc modum illuſtrato, ſtatuit Deus, magno quoque myſterio & beneficio terram, hoc eſt humanum genus, quod terra dici-

SESSIO XII.

tur, illuſtrare, quæ primum veneno cadentium ſpirituum, mox primi parentis noxa, quando ſi angelus non cecidiſſet, & homo non peccaſſet, corrupta fuerat. Verum cum omnis cælorum virtus vehiculo lucis ad terram tranſferatur, angelorum miniſterio (qui in extimo ſunt orbe, & quibus ſacra myſteria, ceremoniæ, regna, urbes, mortales curæ ſunt) factum eſt, ut divini concilii myſterium & beneficium in terram tranſveherentur, quibus poſſent animæ corporibus clauſæ, divini ſpiritus lumine, vi & gratia per immortalis virtutis participationem, quam cum angelis habere videntur, in cælum trahi, quando, qui trahuntur ſpiritu, ii filii Dei ſunt, non autem Luciferi exemplo, qui non extolli, ſicut ceteri angelorum chori, qui radiis divinæ gratiæ illuſtrantur, ſed aſcendere voluit: demens, & ipſa quoque ſuperbia dementior, cui tam præclarum munus a Deo collatum fuiſſet, ſi in fide permanſiſſet. Igitur Deus vivo oraculo elegit ſibi pontifices, & ſacerdotes, Moſen & Aaron, qui inter deſerta loca montis Oreb, gregem paſcebant, quorum monitis, ſignis & legibus ab Ægyptiorum tyrannide liberati ſunt populi, promiſſam in terram ducti, cæleſti rore nutriti, ſubmerſi tyranni, debellati hoſtes, dejecta idolorum ſimulacra, devorati ab ipſis terræ faucibus ſchiſmatis auctores, formati mortalium mores, auctus pontificum & ſacerdotum numerus, conſtituti duces, principatus, conventus, collegia, ordines, inſtituta ſacra altaria, ſacrificia, denique præpotenti Deo tabernaculum, quod eſſet unum in populo, & unum in quolibet mortalium, conditum eſt. Sed ne ſingulis in figuris meæ narrationis immorari videar, tacebo ipſius montis loca circum adjacentia, ſiccitatem omnium doctrinarum, in quibus greges domini fruſtra paſcebantur, ſignificare. Tacebo Moſen & Aaron a Deo optimo maximo pontificalis & ſacerdotalis ordinis ſumpſiſſe originem, cujus ordinis doctrina & beneficio, Spiritu ſancto auctore, a ſervitute vitiorum liberati populi, & viam rectam ingreſſi, ad promiſſum ſalutis regnum perducentur. Tacebo etiam ſublata idolorum ſimulacra, diverſorum tyrannorum pravos animos, malis artibus imbutos, & variarum diſciplinarum prodigia, & vanitates oſtendere, quæ cum mortalium vitam & ingenia captivare aſſueſcerent, evangelicæ veritatis eloquio abolerentur. Aggrediar tamen, non tranſverſis locis aut tranſlationibus, ut plerique faciunt hallucinatores; ſed veris ſententiis ab ipſo Moſis, & Eſdræ ſecretioris doctrinæ ſenſu depromptis tabernaculi divinum & neceſſarium opus. Cujus quidem ſi quæris ædificium, totum ſpiritus, totum eccleſiæ, totum cælum & Chriſtus eſt. Nam primo, quid ſibi volunt loca illa in eo ſancta, niſi ut pacem & ſanctitatem ſequamur, ſi Deum ipſum videre, ſi placidum & fautorem habere volumus. Quid columnæ argenteæ, niſi pontifices & ſacerdotes, qui patientia, fide, juſtitia, pietate, continentia, doctrina & mentis candore, ſtabiles, firmi, nitidi & præfulgentes ſint, ut ipſi quoque Dei tabernaculum fieri poſſint, quo ſancto impleri Spiritu, divino frui eloquio, & alios docere queant, ſi pontifices, ſi ſacerdotes eſſe volunt: alioqui non columnæ, ſed umbræ, non argenteæ ſed plumbeæ erunt & obtuſæ. Quid candelabrum ſeptem luminibus diſtinctum, niſi ſeptifarium ſancti Spiritus lumen? cujus fulgore pontificum & ſacerdotum lumina ita noctes & dies accenderentur, ut ſemper vigilare, ſemper inſidias ſatanæ intueri poſſint: quorum lumbi caſtitate præcincti, ſpe firmi, bonis exemplis robuſti, manus caritatis & fidei lucernis accenſas prætenderent. Quid alia? Ipſa enim menſa Chriſtus eſt, in qua duodecim panes propitiationis, duodecim ſunt apoſtoli, qui Jeſu Chriſti virtute atque doctrina imbuti, panem quotidianum angelorum, panem ſalutis noſtræ, panem euchariſtiæ quo veſcimur, panem denique evangelicæ doctrinæ, & admirabilis ac divini verbi, quod audivimus, obtulerunt. Thuribulum, ſanctorum orationes & mortalium ſupplicationes, quæ per ora ſanctorum aſcendunt ad Deum. Quid illa duo altaria? unum incenſi, hoc eſt, odor caritatis & fidei, qui angelorum miniſterio fertur ante tribunal, & ante ipſum ſancti & puri agni altare divinum? alterum victimarum, in quo continentiæ cultro ſuperbiam quaſi taurum, arietem quaſi iracundiam, hircum ipſam luxuriam, hœdum vitiorum fœditatem, & vitulum quaſi ſaginam omnium voluptatum cupiditatumque immolare debemus? Arca teſtamenti, in qua ſecundæ legis tabulæ, hoc eſt, novum inſtrumentum evangelicæ veritatis, & Jeſu Chriſti myſteria (quæ in arca eccleſiæ, in arca animorum noſtrorum perpetuo erant permanſura) portendiſſe videntur. Virga Aaron, virga recti, virga regni, virga pontificum & ſacerdotum, quæ ſancta eſt inſtitutio, ſumma dignitas, & juſta ac ſuprema juriſdictio, & quæ non vitiorum vi, non terreo putris dominatus humore, ſed ſuo ingenito virtutis, & dignitatis victitat ſucco, & vigore floreſcit divinitus. Urna mannæ auro interclusæ, ſubtilis divini verbi intellectus, & dulcis ſancti eloquii cibus, qui non aurario in plumbo obliquæ & obtortæ diſſimulationis, ſed ipſo puro in auro fidei ſervatus, pontificum & ſacerdotum miniſterio, peregrinantibus in hoc vitæ curriculo ſenſim exhibetur. Ipſas etiam gemmas, coccum, byſſum, purpuram, hyacinthum, quorum ornatu ſæpe angeli coruſcare videntur: nitorem, munditiam, ſcientiam, caritatem, juſtitiam, ſpem, fidem, & ceteras virtutes, quas tametſi totius eccleſiæ, tamen pontificum & ſacerdotum ornatus, & indumenta eſſe ſatis conſtat. Una & altera cherub, quæ ſupra arcam explicatis alis ſunt poſitæ, ſcientiæ, intelligentiæ & ſapientiæ fulgores, ab illa pura divina & infinita luce per tranſennam eccleſiæ, in animos pontificum & ſacerdotum tranſmiſſos, accendunt. At vero ſancta ſanctorum (quæ ſemel dumtaxat intrare fas eſt) cælum ipſum oſtendere, ubi in latiſſima & lucidiſſima regia, quam vigor humanæ mentis penetrare nequit, perpetua in majeſtate atque unitate cum Patre & Spiritu ſancto, Jeſus Chriſtus ſuper ſeraphim caritatis igne incendit, ſuper cherubim intelligentiæ ſplendore fulget, ſuper vero throno ſedet judex ſæculorum. Infelix Judæa, quæ cum per tot annos ſediſſet ſuper cathedram Moyſis, & Spiritus ſancti ſacrarium ſæpe extitiſſet, non in Abraham, non in Iſaac, non in Jacob, non in Moſe tabernaculum intellexit: qui cum per ſanctitatem Deum excoluiſſent, non ex caducis arborum frondibus, ſicuti ſuperſtitioſa & cæca Judæorum turba quotannis facere conſuevit, ſed ex virentibus virtutum omnium ramis ita animos formaverunt, ut ſinguli, Dei tabernaculum &

Spi-

NO STI 7.

Spiritus ſancti ſacrarium fierent. Infelix Græcia, quæ olim humanarum rerum arbitra, atque omnium doctrinarum inventrix, & orbis terræ flos ſemper extitit, uſque adeo ab hinc centum annis pertinaciter illam caſtam & ſanctam Hilarii, Athanaſii, Chryſoſtomi, Cyrilli, Pamphili, Hierothei, Epiphanii, Baſilii, Gregorii, & aliorum ſanctorum patrum doctrinam deſeruit, ut ea deſerta, collapſa ſit religio: qua collabente, ita corruit imperium, ut hodie non ſolum ab illo ſancto tabernaculo abhorrere, verum etiam fidei doctrinæ ignara videatur. Infeliciane dicam, an ingrata Chriſtianæ reipublicæ regna atque imperia, quæ nequiſſimorum ſpirituum fallaciis, & ſuperbo tyrannorum dominatu cum diu captivata eſſent, ac Jeſu Chriſti myſterio, & apoſtolorum, pontificum & ſacerdotum beneficio in tabernaculum recepta fuiſſent, tanta diſcordiæ cupiditatis & luxus infelicitate, tanta bonorum ingratitudine tenentur, ut jure multo infeliciſſima & ingratiſſima dici poſſint. Quid enim in humana natura infelicius, quid miſerius eſſe poteſt illo, quem nimia inſperatæ fortunæ aura evexit, quem nimia divitiarum affluentia implevit, necdum explevit, & quem nimia felicitatis opinio corripuit? Quid etiam ingratius, quid deteſtabilius, quam nulla beneficiorum memoria, ſicuti noſtra tempeſtate omnibus datur cernere, nullus laborum & virtutum meritis tangi, aut nulla eos gratia proſequi, qui ut grati viderentur, ſub ipſo laborum faſce defeſſi, ſpoliati, vexati, everſi, afflicti & necati ſunt, quorum merita non ſolum perpetuæ oblivioni tradita, verum etiam qui vivunt, ab omni honoris aditu aut excluduntur, aut vexantur aſſidue. Rurſus vero, quid infelicius & ingratius ſimul eſſe videtur, quam nullo virtutis præmio (in quo humana felicitas collocata eſt) adduci, nullo Judæorum aut Græcorum exemplo vitam in melius inſtituere, ſuper modium voluptatum ſedere, animi vigorem pro fide catholica non accendere, finitimis & ſociis arma inferre, orientis imperium (quod toties declamatum, acclamatum & conclamatum eſt) non vindicare, tot populorum ſervitutem non reſpicere, corruenti tabernaculo eccleſiæ non occurrere, infelicitatis & ingratitudinis pœnam non expavelcere, denique nulla juſtitia, nulla pietate, nullo Dei motu permoveri? Atrox eſt enim, ferum & inhumanum, ita ſuis cupiditatibus incumbere, ita ſibi indulgere, ita ſui obliviſci, ita fortunam non metiri ſuam, ut aliorum calamitates, labores, jacturas, merita, virtutes, benefacta aut neglexiſſe, aut toto pectore non excepiſſe videatur. Sed o ferrea, devia & dura tempora, o cupiditatum cæcam & diuturnam curam, o miſeram beneficiorum oblivionem, & o tenacem, noxiam atque ſuperbam ingratitudinis naturam, infinitamque duritiem, quæ quanto magis tuarum cupiditatum venenis indulges, tanto magis mortalium odia acuis, vitæ labores exaggeras, animi anxietudinem accumulas, pietatis lumen extinguis, atque ultoris Dei iram, furoremque tibi aſſidue provocas. Nunc vero de doctrina atque virtute, quarum tametſi magnus eſt campus, tamen omnia in breviſſimam arcam a me deducenda erunt. Omnis enim, quæ a Magis, Chaldæis, Gymnoſophiſtis, Brachmanis, Dryidis, vatibus, Pythagoricis, & ceteris philoſophis effluxit ſapientia, tam vana & incerta quam inanis & ſuperſtitioſa ſemper viſa eſt, & ſicuti in proverbio, * ingenita levitas & erudita vanitas. Docuit divino eloquio Moſes Dei diſcipulus, cum primas veteris diſciplinæ tabulas confregiſſet, ſecundas vero digito Dei vivi (hoc eſt, virtute verbi humanati) inſcriptas, in quibus evangelicæ veritatis myſteria continebantur, in arca teſtamenti, quod Chriſti morte ſancitum eſt, ſervandas duxiſſet. Docuit Salomon rex, cum opulentiſſimum Dei templum, ad illius ſanctiſſimi tabernaculi exemplum, pro abrogatione veteris ritus & diſciplinæ, ac receptione novæ & evangelicæ doctrinæ, a fundamentis ædificaſſet: cujus velum, in quo ſancta ſanctorum erant, & tamquam cælum ab alii partibus diſcludebatur, in morte Chriſti ſciſſum eſt, ut divina myſteria humano generi manifeſta fierent, & ut per altioris evangelii ſacramentum atque ejus virtutem, tum primum mortalibus viam ad illam veram ſapientiam & celeſte regnum patefactam eſſe oſtenderet. Poſtremo docuit Chriſtus, ſolus magiſter & pontifex futurorum bonorum, cum templum, & tabernaculum non manu factum, ſed majus & perfectius, hoc eſt ipſum cælum præ ſe ferret, cujus ſemel non per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium cruorem primus introivit ſancta ſanctorum, admirabilem, perfectam, ſanctam atque divinam ſapientiam & doctrinam, vita, virtute & eloquio, docuit & oſtendit, ſuos pontifices & ſacerdotes in terris conſtituit, divino igne afflavit; legatos Spiritus ſancti elegit, columnas eccleſiæ effecit, eccleſiam eorum humeris impoſuit, & præcones divini eloquii eſſe voluit; atque ſicuti ipſe miſſus a Patre ſub legibus fuerat, idemtidem eos in univerſum terrarum orbem, tamquam agnos inter lupos miſit, non ut vanam & vacuam barbarorum, Græcorum, Latinorumve ſapientiam docerent, ſed ut omni creaturæ evangelium, evangelium dico, evangelium prædicarent.

Eſt igitur evangelii inſtrumentum, ſola intelligentia, ſola diſciplina, & ſola vera, caſta & ſancta ſapientia: cujus non mortalis, ſed ipſe Deus optimus maximus auctor, effector & illuſtrator, exiſtit: ex quo quidem evangelio omnium doctrinarum, virtutum, & rerum divinarum atque admirabilium, tamquam ex oceano, cum venæ, tum fontes effluxerunt. Quorum ſanctos latices cum pontifices & ſacerdotes ebibiſſent, dæmonia & dæmoniorum miniſtros (qui per tyrannidem catholicæ fidei cultoribus aqua & igni interdixerant) ejecerunt, ſerpentes, vitia, ſchiſmata, hæreſes & hæretiſtas atque eorum prodigia, quorum venenum terrarum omnem ſubverterat, ſuſtulerunt. Linguis locuti ſunt novis, cum ſancti Spiritus eloquio pleni, mortales ad pœnitentiam permoverent, ac divinæ ſapientiæ arcana, tot editis voluminibus, nobis aperirent. Mortiferum poculum impune biberunt, cum nullis illecebris, nullis cupiditatibus tacti, per medios venenorum potus, ignes, gladios, aculeos, interitus & mortes, vitam & immortalitatem invenirent. Denique ſuper ægros manus impoſuerunt, cum eccleſiam, fidem, atque religionem, ægras, exanimes, jam collabentes, ad ſanitatem, vitam, & in ſuam ſedem reſtituerent, corporum ægritudines curarent, ſordes animorum delerent, ac ſolo ſancto & ineffabili Jeſu Chriſti nomine omnes ad ſalutem reducerent. Quorum illuſtres animæ, rebus ſancte

SESSIO XII.

&

ANNO CHRISTI 1517.

& feliciter gestis, ea via, qua Jesus Christus victor & triumphator ad patrem ascendit, semel duntaxat sancta sanctorum ingressæ divinum templum & tabernaculum tot variis stellis, tot innumerabilibus luminibus, tot claris sideribus ita ornarunt, ut eorum fulgoribus assidue sacrosancta illustretur, purgetur, & perficiatur ecclesia. Quapropter te in primis sanctissimum patrem, qui pontificum & sacerdotum omnium pontifex optimus maximus existis, deinde vos sacros principes, qui tamquam vivæ leges in senatu assidue consistitis, maxime & quam maxime decet, cum pro divini concilii majestate, tum pro sacrosanctæ ecclesiæ dignitate, quiete & auctoritate hunc ordinem sacrorum pontificum & sacerdotum, quos Deus elegit, Jesus Christus instituit, Spiritus sanctus firmavit, ac vestra membra, vestros angelos, quos ad manum haberetis, & quos in universum mitteretis, esse voluit: in sacrosancta catholica & apostolica ecclesia, cujus onus (ut hoc sanctum imperium late propagarent) suppositis humeris per tot annos sustinuerunt, labores obierunt, insectationes, injurias, pericula, cruces & cruciatus subierunt, ob tot meritorum magnitudinem, ac eorum ipsorum præcipuam dignitatem, fidem, virtutem, doctrinam, constantiam, patientiam atque vigilantiam, quibus maxime addicti sunt, in ea, quam divini verbi eloquio a Deo acceperunt, gratia, potestate & libertate servare, colere, ornare, honestare: ut & sua sibi reddatur ecclesia, & ut ecclesiæ dignitas, dignitati auctoritas, auctoritati Christiana respublica, Christianæ vero reipublicæ pax, justitia, pietas, & ipsa Jesu Christi sacra & sancta institutio restituatur. Dixi.

IN [a] CONCILIUM [b] LATERANENSE V.

[c] œcumenicum [d] decimumseptimum [e] approbatum, [f] centum & quatuordecim episcoporum, [g] contra Pisanum conciliabulum, aliisque de causis sub Julio papa II. [h] anno domini MDXII. inchoatum, & tempore Leonis papæ X. anno MDXVII. absolutum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium a quo indictum.

a *Concilium*.) Hanc synodum auctoritate Julii papæ secundi indictam & congregatam, Maximilianus auxilio & consilio promovit. Omnia enim mandata quæ sub ejus nomine a schismaticis in conciliabulo Pisano promulgata fuerant, revocavit, atque plane irrita reddidit. Julius pontifex ecclesiasticæ libertatis defensor maximus, anno secundo post sui electionem, prout juramenti interpositione promiserat, œcumenicum synodum indixisset, si non gravissimis belli motibus justissime impeditus, huc usque ad annum pontificatus sui nonum ejusdem congregationem invitus differre debuisset. Causæ indictii concilii apud acta synodalia, non uno in loco indicantur. Schismatis illius, quod conciliabulo Pisano propagatum fuit, extirpatio; Christianorum principum intestino bello inter se mutuo dimicantium optata concordia; Romanæ curiæ totiusque ecclesiæ reformatio; pragmaticæ sanctionis abrogatio, & expeditio contra Turcam suscipienda, primariam convocandi & congregandi concilii œcumenici occasionem dederunt. Unde sessione prima Julius pontifex oratione ad synodum habita ait: *Convenistis in unum patres*, &c. Et allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditandum & solerter insistendum super ordinandis, quæ ad ecclesiæ pacem & statum pertinent, ac schismatis extinctionem: & dictæ ecclesiæ reformationem, ac contra infideles per Christianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam.

Qua de causa.

Quisquis ergo hanc synodum ea dumtaxat primaria intentione a Julio indictam existimat, ut hoc prætextu judicium Pisani conciliabuli declinaret, graviter aberrat. Cum enim Romanus pontifex legitime constitutus nulli judici præterquam Deo subjectus sit, & a nemine, ut patres Suessionensis concilii profitentur, judicari possit, licebat eidem justissime ejusmodi usurpatum illegitimum judicium declinare, etiamsi nulla alia causa graviore impeditus fuisset. Quas vero ob causas alias pontifex reprobato & annullato Pisano conciliabulo hanc œcumenicam hoc tempore Romæ potius, quam Pisis congregari voluerit, ex bulla indictionis hujus concilii dixi supra in notis conciliabuli Pisani.

Hæretici redarguuntur.

b *Lateranense V.*) Hæc synodus inter œcumenicas in ecclesia Lateranensi Romæ celebratas numero & ordine quinta est. Provincialium conciliorum eodem loco sub diversis pontificibus celebratorum numerus est tantus, ut cum nomine pontificis illius cujus tempore habita fuerunt, convenientius, quam cum certa numeri nota inscribantur, citentur, & proferantur.

Quot cume faeri

c *Oecumenicum*.) Præsidium pontificis, præsentia patriarcharum orientalium, resque gravissimæ in concilio habitæ, œcumenicam synodum esse convincerent, etiamsi acta synodalia nihil istius tituli continerent.

Oecu cum.

d *Decimumseptimum*.) Eorum duntaxat quæ auctoritate apostolica & consensu totius ecclesiæ confirmata & recepta fuerunt.

e *Approbatum*) Leo pontifex per bullam, quæ continetur in actis synodalibus, istam synodum non tantum approbavit verum etiam ad maximam ejus dignitatem declarandam gravi pœna interdixit, ne quisquam ad decreta, canones & constitutiones sacrosancti concilii ullas glossas vel interpretationes citra consensum sedis apostolicæ adjiciat. Parebo monitis ecclesiæ, nihil interpretabor amplius: quidquid deinceps, lector, a me huic editioni alibi appositum videris, scias esse historias ejusmodi, quas ex probatissimis hujus sæculi scriptoribus summatim excerptas posteritati tradendas esse putavi.

A que appro

f *Centum & quatuordecim*.) Horum omnium nomina juxta ordinem dignitatis apud acta synodalia diversis in locis expressa inveniuntur. Sederunt eo ordine, qui in conciliis œcumenicis hactenus observari consuevit.

Acta c summ narant

g *Contra Pisanum*.) Quibus de causis hæc sacrosancta synodus indicta & congregata fuerit, dixi supra verbo *Concilium*: quid vero in iisdem causis actum sit, indicant summaria sessionum synodicarum, quæ actis concilii nescio a quo præfixa inveniuntur. Quæ cum plurimis in locis præter titulos & inscriptiones nihil habeant, rerumque gestarum & constitutionum editarum parum contineant, pergratum fore putavi, si argumenta duntaxat singularum sessionum, quam possum brevissime hoc loco enarrem, eaque duntaxat his adjiciam, quæ in prædicto summario desiderari videntur.

Sessio I

Prima sessione, quæ habita est decima Maii, anno Christi millesimo quingentesimo duodecimo, Julius orationem habuit, qua patres concilii ad schismatis Pisano conciliabulo propagati extinctionem, ecclesiæ sanctæ reformationem, principum Christianorum concordiam & unionem, expeditionemque contra infideles suscipiendam exhortatus fuit. Qua finita recitata est bulla indicti concilii, continens causas supra memoratas, quibus pontifex juste impeditus, synodum tempore quo promiserat congregare non potuerat.

Sessio I

Sessione secunda, quæ habita fuit decimoseptimo Maii ejusdem anni, legitur bulla, in qua Pisanum conciliabulum, omniaque ejusdem acta condemnantur & reprobantur: Lateranense vero concilium legitime congregatum esse omnium suffragio definitur.

Sessio

Tertia sessio habita est tertio Decembris: qua per recitationem alterius bullæ, acta ejusdem Pisani conciliabuli, omniumque schismaticorum cardinalium, tam ultra quam citra Alpes degentium, iterum annullantur, revocatis etiam privilegiis, quæ a sede apostolica acceperant.

Sessio I

Quarta sessione, decima die Decembris, recitata est bulla; in qua pragmatica sanctio, quæque ejusdem causa conciliabulum Pisanum egerat, plane abrogantur atque irrita pronuntiantur.

Sessio V

Anno redemptoris nostri millesimo quingentesimo decimotertio, decimosexto die mensis Februarii habita est sessio quinta, cui propter adversam Julii papæ valetudinem præfedit N. cardinalis & Ostiensis episcopus. Post lectam bullam de simonia in electione pontificis non committenda, omnium consensu definitum est, simoniacam Romani pontificis electionem plane nullam esse, ipsique electo nihil juris vel auctoritatis conferre. Additum fuit, quod non tantum cardinales simoniace eligentes, verum etiam omnes, qui vel auxilio vel consilio

ea m-

eamdem electionem promoviſſent, canonicas depoſitionis & irregularitatis cenſuras de facto incurrere debeant. Quam conſtitutionem ſynodalem dum omnes epiſcopi, quinque tantum exceptis, ſuo ſuffragio approbaſſent, finita eſt ſeſſio quinta. Cumque his quinque ſeſſionibus peractis Julius papa vigeſimoquinto Februarii obiiſſet, atque poſt interregnum 14. dierum undecima Martii, anno domini milleſimo quingenteſimo decimotertio, Leo, quem vulgo decimo nominant, in pontificatu ſubrogatus fuiſſet, ſacroſanctam ſynodum quam Julius inchoaverat, Leo continuari ſextamque ſeſſionem vigeſimoſeptimo Aprilis celebrari mandavit.

VI. Anno igitur ſupradicto 1513. vigeſimoſeptimo Aprilis habita eſt ſeſſio ſynodalis ſexta, qua deputati ſunt vigintiquatuor prælati, quorum octo cum cardinalibus apud pontificem agerent de pace inter principes Chriſtianos componenda, & ſchiſmaticis cardinalibus plane exſtirpandis: reliqui vero partim pro reformanda curia, partim etiam pro fide defendenda, & pragmatica ſanctione abroganda apud eumdem inter ſe conferrent.

VII. Septima ſeſſione, quæ decimoſeptimo Junii celebrata fuit ſub præſidio Leonis papæ, lecti ſunt ſupplices libelli Bernardini Caravajal, & Frederici de ſancto Severino ſchiſmaticorum cardinalium, quibus illi abjurato ſchiſmate agnitoque errore veniam ſibi dari poſtulaverunt. Simplici clericali habitu induti, & ad pedes pontificis proſtrati, poſt ſolennem ſchiſmatis abjurationem priſtinæ dignitati reſtituti fuerunt.

VIII. Octava ſeſſione decimonono Decembris definitum eſt, animam hominis immortalem eſſe, atque in pluribus hominibus non unam; ſed plures eſſe animas. Profeſſoribus philoſophiæ ſerio mandatum fuit, ut principia & concluſiones, quibus Ethnici a Chriſtiana philoſophia diſcrepant, qualia ſunt dogmata de mundi æternitate, de animæ immortalitate & unitate, fideliter explicent, veritatem confirment, argumenta Ethnicorum philoſophorum proponant & diſſolvant. Additum fuit, ne quis in ſacris ordinibus conſtitutus, ultra quinquennium in philoſophiæ vel poeſeos ſtudium incumbat; ſed potius illo exacto ſtudium theologiæ vel juris pontificii adjungat, ut his ſcientiis inſtructus prædictam philoſophiam cum poeſi ab erroribus expurgare valeat.

IX. Seſſio nona habita eſt anno domini 1514. quinto Maii ſub præſidio Leonis papæ, in qua de ætate, gravitate morum, & ſcientia ordinandorum confirmata eſt conſtitutio concilii Lateranenſis œcumenici ſub Innocentio tertio. Inſuper decretum fuit, ne quiſpiam prælatorum citra defenſionem judicetur, cauſamque juſtiſſimam de loco in locum alium transferatur; nulla deinceps monaſteria commendentur; ſed defuncto abbate ſtatim ad alterius electionem procedatur; unciones perpetuæ tollantur; plura quam duo beneficia incompatibilia poſſidere nulla diſpenſatione concedendum eſſe etiam qualificato, niſi magna & urgens cauſa id requirat. Cardinalibus mandatum eſt, ne extra Romanam curiam reſideant. De puerorum diſciplina præceptum eſt, ut non tantum bonarum literarum, verum etiam fidei, religionis, bonorumque morum diſciplina informentur, diebus feſtivis nihil aliud doceatur, quam quæ ad religionem & bonos mores pertinent. Conſtitutiones anteriores contra Simoniacos promulgatæ innovantur. Recitationem horarum canonicarum ultra ſex menſes ab obtento beneficio omittens, non tantum pro rata temporis officiique intermiſſi fructus, quos percepit, tenetur reſtituere; verum etiam ſi pergat ulterius contumaciter omittere officium, prævia legitima admonitione beneficio privari debet.

Seſſio decima habita eſt quarto Maii, anno domini 1515. in qua montes pietatis multis in locis uſurpati, & a ſede apoſtolica approbati laudantur & approbantur, excommunicatis iis omnibus, qui vel ſcripto eoſdem impugnare auſi fuerint. Eadem ſeſſione conſtitutum fuit, ne ſub excommunicatione ullus deinceps liber novus in lucem emittatur, quin vel per ordinarium loci, vel per inquiſitionem hæreticæ pravitatis approbatus fuerit. Seſſio X. Montes pietatis approbantur.

Seſſione undecima, quæ habita fuit anno 1516. die 19. Decembris, edita eſt conſtitutio de modo prædicandi verbum Dei, nimirum ne quis publice concionari præſumat, qui non prævio examine eſt approbatus; addita determinatione, quas res e ſuggeſtu publicare liceat, quibuſve ibidem abſtinere debeat. Circa finem adjecta eſt decretis conſtitutio de religioſis, eorumque privilegiis. Seſſio XI. de modo prædicandi.

Seſſione duodecima anno 1517. decimoſexto Maii celebrata excommunicantur quicumque domos cardinalium tempore electionis novi pontificis invadunt: abſolutoque concilio, Leo pontifex univerſa & ſingula, quæ ſuperioribus ſeſſionibus definita ſunt, confirmavit & approbavit. Hæc ſummatim de rebus in hoc concilio geſtis. Seſſio XII.

h *Anno domini*, &c.) Quæ de tempore celebrati concilii habet inſcriptio, vera eſſe ex præcedentibus cognoſcuntur.

ANNO CHRISTI 1513.

VITA
LEONIS PAPÆ IX.
QUEM VULGO X. NOMINANT.

quando ſex fa-

LEo antea Joannes appellatus, patre Laurentio Medices viro nobiliſſimo, & matre Clarice Urſina Florentiæ prognatus, annum agens ætatis trigeſimumſeptimum, creatus eſt pontifex quinto idus Martii anno 1513. tempore Maximiliani imperatoris, cum in numerum cardinalium ab Innocentio relatus, biennio propter Mediceos omnes a Carolo rege Francorum Florentia expulſos, a patria exulaſſet, binaque legatione in Florentia functus fuiſſet. Alfonſus Petrucius cardinalis admodum adoleſcens Leonis creationem de more populo Romano nuntiaturus, erupit in has voces: Pontificem habemus Leonem decimum; ac vivant vigeantque juniores. Initio pontificatus repreſſis atque extinctis bellorum incendiis, quibus orbis fere univerſus conflagrabat, totum ſe paci componendæ dedit, miſſiſque ad principes legatis, pacem, tranquillitatemque reipublicæ comparavit; cardinales a Julio dignitate ſpoliatos reſtituit; ſynodum ab eodem Laterani inchoatam, & agi, & perfici juſſit; Mutinam ab imperatore triginta millibus aureorum redemit; Sfortiam in ducatu Mediolanenſi confirmavit. Helvetiis ampla ſtipendia decrevit. Veritus Franciſcum regem, qui novas adeptus erat Marignani victorias, pacem petiit, Bononiæ obtinuit. Laurentium nepotem Florentiæ adminiſtrandæ præfecit, Urbinique ducem creavit. Ejecto Senis Burgheſio, & ejus fratre cardinale, Raphaelem Petrucium dominum conſtituit. Cumque rex Selimus Turcarum bellicoſiſſimus Chriſtianis acriter minaretur, ſolemnes ſupplicationes indixit, quas & ipſe nudis pedibus celebravit. His abſolutis, Selimus morte ſublatus eſt. Deprehenſa conjuratione Burgheſiorum, non tantum de auctoribus, verum etiam de omnibus qui ſceleris conſcii fuerant, debitas pœnas ſumpſit. Et ut numerum purpuratorum patrum impleret, triginta cardinales una vice creavit. Cumque poſt obitum Maximiliani imperatoris Carolus V. gubernacula imperii capeſſeret, ſeptem

ptem millibus aureorum receptis super lege, quæ reges Neapolitanos imperii aditu prohibebat, dispensavit. Cum Carolo fœderatus, bellum indicit Gallis; iisque Mediolano ejectis, Parmam & Placentiam ecclesiæ recuperavit. Beatum Franciscum de Paula, Francisco rege instante, inter sanctos retulit. Hujus temporis anno Christi 1517. Martinus Ludderus sive Lutherus, natione Saxo, patre incubo, ut testatur Cochæus, prognatus, monachus Augustinianus in Germania novas hæreses excogitare, & jam ante damnatas resuscitare cœpit, motus invidia erga Tertzellium Dominicanum, cui Albertus Moguntinus archiepiscopus indulgentias, pro Turcica expeditione bona sua erogantibus pontifex concesserat, in Germania promulgandas demandaverat. Habita disputatione Lipsica inter Eckium, Lutherum & Carolstadium, Lutherus a consiliariis Georgii principis optimi monitus, ut comiter & sedate se gereret, respondit: Neque propter Deum hæc res cœpta est, neque propter Deum finietur. Cumque post multas admonitiones pontificis non resipisceret, neque in conventu principum Wormatiensi ad palinodiam cantandam induci posset, excommunicatus est a pontifice, securumque a se dimissum Carolus V. velut publicum & notorium hæresiarcham extirpandum esse rescripsit. Eodem tempore apud Helvetios Vigurinos Ulricus Zvvinglius cœpit indulgentiarum prædicatorem, eo a pontifice missum oppugnare. Post hæc Leo pontifex mitissimus, justitiæ & religionis amantissimus, literatorum hominum singularis patronus, qui urbem elegantibus ædificiis exornavit, saliisque vectigali imminuit, febricula lentiore correptus, excessit e vita anno domini 1521. quarto Nonas Decembris, cum sedisset annos octo, menses totidem & dies viginti. Sepultus est apud sanctum Petrum, & vacavit sedes post obitum ejus diebus triginta septem. *Hæc ex Onuphrio & Surio.*

Luthertus eur & quando hæresiarcha factus?

Luther Leo ex munica

Leonis pæ obi

" ** LITERÆ MARONITARUM AD LEONEM X.

Ex Bibliotheca Latini Latinii Viterbii in ecclesia cathedrali.

Epistola " patriarchæ Maronitarum ad Leonem X. in concilio Lateranensi.

A tergo.

Felici vere virgini domino dominantium prudentissimo, ac sapientissimo, quem totus adorat orbis, cujus thronum servet Deus in longa tempora in potestate magna. Amen. Leoni PP. Romano Deo gratias in æternum.

In capite epistolæ.

Præsentem salutationem Dei esse cupio Leoni PP. Christianorum Deo dilectissimo, excelso, catholico, pio, pleno misericordiæ, vicario Dei, regi regum.

Epistola.

QUem cœlum adorat, & terra, qui pedibus suis sternit planum mare, potentissimum, excelsum, verum, quem laudamus pientissimum. Cujus nomen est benedictum: basim, & auxilium magni nominis, & gloriæ adoramus Deum tanta præditum cælesti gratia altissimum, qui cælos exaltavit, ornavitque luce, ab ipso securitatem, & veniam petimus. Qui ordine certo tempora disposuit, & per prophetas præcepit sequendam nobis, capessendamque doctrinam. Cujus negotiatio melior est auro, & argento: qui etiam sequi nos voluit, justitque electum a luce patrem laudum beatissimum, januam, & indicem viæ rectæ, ducem ducum, qui videt animas peccatrices quas & potest a pœnis eripere, cui pro salute, proque via salutis genuflectunt sensus, patrem, & dominum nostrum, nostrarumque suscitatorem animarum, patris vicarium altissimi, soliumque tenentem Romæ dominum nostrum papam Leonem papam Romanum, quem potentissimus, altissimusque Deus secundet semper in nomine suo, faciatque nos participes felicitatis suæ, orationumque suarum sanctissimarum. Amen.

Nos itaque subditus Petrus patriarcha qui sedemus in sede apostolica Dei patiens electus, cuique curæ est reformatio ecclesiarum Dei, qui suo favore complectatur non solum patriarcham patrum, sed & eas creaturas, quæ ipsum Petrum sequuntur, qui sequitur id quod Christus Jesus dixit beato Petro. Tu es Petrus & super nomen tuum ædificabo ecclesiam meam. Hoc est quod credimus, & continuo cultu agimus horas sanctas, quodque præcepit creator Deus, diligimus præcepta sua sancta. Credimus in Deum solum, & in tria benedicta nomina. Credimus firma fide in tres personas sanctas, unicum Deum, unicum creatorem, unicum adoratum, unicum regem, unicum infinitum, unicum potentem, unicum fortissimum, unicum in Trinitate, unicum Deum, & tres personas, unicum terræ, & omnium, quæ in ea sunt, atque creatorem visibilium omnium, & invisibilium, Deum vivum, æternum, antiquissimum, purum, immaculatum. Cujus nec principium nec finis est. Cujus sunt abdita secreta, publica dona, qui nec veterascit, nec mutatur, nec movetur. Est & inaccessibilis, & invisibilis, in quo est infinita gratia. Qui nec mensurari potest, nec melior esse, nec fuit unquam, aut esse potest in donis suis diminutus. Estque unicus Deus in regno suo æterno in æternum regnaturus. Est Deus super omnia potens rerum omnium creator. Creavit cælum, & exaltavit illud. Creavit terram, & firmavit illam. Creavit mare, & implevit illud, mundumque universum perfectum fecit; universum suæ ditioni subegit, atque supra cæli verticem sedit. Creavit hominem, & super omnia dilexit illum bonisque omnibus donavit. Est Deus in principio, in medio, in fine. Cujus nec principium est, nec medium, nec finis. Est unus in æternum, est lux & veritas, & sapientia. Est sine avaritia munificus, sine mutatione firmus, sine debilitate fortis. Est auxilium indigentium, non derelinquit sperantes in se. Est vera lux. Unit sibi justos, injustos a se repellit, recipit pœnitentes, & veniam postulantes. Est Deus verus,

justus,

a Debemus illas humanitati V. C. Dominici Magri Melitensis, qui eas ad nos Roma transmisit.

juſtus, datque præmium juſtis gloriam æternam cæleſtem, dat injuſtis pœnam infernæ caliginis. Hic eſt verus creator, cui, & in quem debent univerſi credere, & adorare, & laudare ſemper benedictum nomen ejus. Eſt unus ſolus Deus, & eſt trinus, eſt Pater, & Filius & Spiritus ſanctus. Tres perſonæ unicus Deus. Et ita credimus eſſe excelſum unicum creatorem in unitate, unum Deum ſolum creatorem, & non creatum. Qui miſeratione ſua liberavit Adam cum ſua poſteritate: ſit nomen Dei benedictum. Miſit Gabrielem ducem paradiſi angelorum electum ad puellam virginem immaculatam, gratia præditam, devotam, pudore conſpicuam, benedictam Mariam. Gabriel dominam ſalutavit: dominus ſapientiæ excelſus B ſuper ſapientes eam elegit habitaculum domino. Ingreſſus eſt ad eam Gabriel ſubito genuflexus vultu reverenti, & humili expoſuit excelſi omnipotentis Dei incarnationem meſſiæ, nunclum humano generi præcioſum lætiſſimumque angelus eam ſalutavit, dixitque, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres: quæ cum audiſſet angelum magna humilitate reſpondit. Si domino placet, fiat voluntas ejus. Concepitque virgo filium Dei ſine ſemine, & ſic factus eſt Deus homo humanus, fuit Deus in corpore humano, & in anima humana, indutus carne humana, fuit natus, ſed non fuit creatus, ipſe eſt creator, & ante omnem creaturam genitus eſt a patre omnipotente, creavit- C que gloriоſam virginem inclitam Mariam, quæ ipſum novem menſes portavit in utero. Ipſe eſt Deus, & verus Deus, & noſter Deus, & ſalvator Jeſus Chriſtus unicus Deus, unicus filius, unicus creator. Verus Deus, vera lux, totus veritas ſine ſuſpicione, ſine dubio providens univerſum humanum genus, univerſamque videt creaturam. In ejus manu eſt vita, & & mors, & poſt mortem vitam præſtat.

Nihil aut in cælo, aut in terra, aut in mari ejus latet obtutum. Eſt Deus, eſt homo humanus, immaculatus, eſt lux in cæleſti paradiſo, eſt bonum noſtrum, ſalus noſtra, iter vitæ noſtræ, porta vitæ noſtræ, fons vitæ noſtræ perpetuæ, & credimus, & firma tenemus D fide, quod ſemper eſt noſter Deus Jeſus Chriſtus. Nos humiles, & deſiderantes catholicæ fidei proſpera, exaltationemque, & nos liberari, noſtramque ab eo orationem exaudiri, quemadmodum vocem fameſcentium exaudivit, & dat eis panem in abundantia. Scimus miſericordiam ſuam infinitam, qui propter nos crucifixus, mortuus, & ſepultus eſt, & tertia die reſurrexit, & aſcendit in cælum, & Deus pater ſedere eum fecit ad dexteram ſuam. Deſcendit ad inferos, & liberavit juſtos, & univerſam generationem ſuam, & a patris dextera venturus judicare vivos, & mortuos, juſtus judex, dabit juſtis præmium quod merentur, & injuſtis ſecundum opera ſua, unicuique re- E tribuet ſecundum opera ſua. Et ita credimus, quemadmodum ſancta eccleſia unica eccleſia ſuſtentationem & remiſſionem noſtrorum peccatorum, & ſic expectamus reſurrectionem in die judicii vivorum, & mortuorum, poſtque habebimus vitam æternam. Amen. Oleum ſacroſancti ſchriſmatis, quod cum ſancto baptiſmate liberat a periculo, ſicut dominus noſter Jeſus Chriſtus dixit. Qui baptizatus fuerit ſalvus erit, qui vero non, minime videbit gloriam Dei, hoc modo facimus. Primo accipimus libras ſex olei virginis, & muſchi boni, A atque perfecti quatuor certi ponderis menſuras, & omnes mixturæ ex muſco extractæ duas ejuſdem rationis menſuras. Croci exacti, quod a Genuenſibus deportatur, menſuras decem, ſtoracis, quo adolendo in honorem noſtræ dominæ utimur, menſuras ſeptem: Maſticis menſuras quindecim; Thuris albi menſuras decem & ſeptem: Roſarum menſuras decem & octo, Canabræ perfectæ menſuras quindecim; Cinamoni exacti menſuras ſeptem; Radicis redefuſi menſuras novem; Unguenti balſami magnæ & inclytæ civitatis, quæ dicitur Cayro, quod impoſitum manui ad alteram uſque partem penetrat, & miſſum in aquam tendit in fundum, naſciturque ex arboribus, quæ in eo loco adoleverunt, in quo veſtes domini noſtri Jeſu Chriſti pueri abluebantur, quodque ſuperat omnia balſama, quæ uſpiam terrarum inveniuntur; hujus inquam balſami menſuras viginti unam. Quorum omnium quod terendum eſt ſeorſum in vaſe mundo tritum, telaque ſerica cribratum ad invicem miſcetur oleo quod diximus virgine, deinde tela alba, atque munda colatur, poſteaque coquuntur in vaſe mundo atque novo, vel quod antea ad hos uſus deputatum eſt. Ligna autem ſunt chartæ ad hos uſus conſcriptæ ſanctorum imagines, & librorum tabulæ. Poſtquam autem vas ferbuit, tela quadam ſerica liquor quindecies colatur. Quibus omnibus præſentes ſunt patriarcha, prælati, diacones, ſubdiacones, atque ſeptuaginta duo presbyteri. Quorum decem electi ſtant, quatuorque eorum ſimul evangelium cantant; duo vero epiſtolam, reliqui autem duo pſalmos David concinunt; omneſque ſimul præfatione ſufflantes aromata. Stat unus prælatorum cum cruce, ante ſe diacones, & ſubdiacones ſacris induti baculum manu geſtantes. Adſunt etiam ſeptuaginta duo presbyteri, ex quorum viginti quatuor duodecim quidem ſuffimentis adolendis, duodecim vero ventilabris concitandis inſudant. Sedet interim patriarcha, ſeptemque prælati, decoctoque colato oleo confeſtim patriarcha, prælati, diacones, ſubdiacones, & univerſi presbyteri pro ſua quiſque dignitate ſacris induti ſtant coram altari ſuo quiſque loco, tam viginti quatuor illi quos diximus aromata ſufflantes, & ventilantes, quam archiepiſcopus cruce ante ſe ſtante baculum geſtans manu, attentis omnes curioſiſque oculis in officio præſtant abſque cibo, potuque tres dies, totidemque noctes a ſecunda feria majoris hebdomadæ in mane ad quintam uſque in meridiem. His omnibus cæremoniis, quas diximus, ſanctum oleum conſecramus pauperes Maronitæ, derelicti, ſpreti, ſubjugati ab infidelibus, oblivioni traditi a regnis, atque dominiis Chriſtianorum, qui longiſſime diſtantes, & ſemper obedientes ſanctæ matri eccleſiæ Romanæ, & PP. Quin etiam obſervamus, & cuſtodimus ea omnia, quæ ſancta mater eccleſia Romana inſtituit, pro qua, proque domino noſtro beato patre noſtro papa Leone dilecto, Deique vices in terra gerente Deum dominum noſtrum ſemper in horis ſanctis oramus, & ex corde ſanctam ſedem glorioſi Petri diligimus, quam Deus exaltet.

Electionem autem patriarchæ Maronitarum, quam ſibi petit ſignificari dominus, & pater noſter felix papa Leo, quo ſcilicet modo creatur, & aſſequitur gratiam atque felicitatem ſedis ſupra ſedes prophetarum, ſic facimus. Sede patriarchatus vacante duodecim ſacerdotes

tes boni, pudici, catholici, quos jam ad id muneris deſtinatos eſſe cognoſcimus, cum primum vita functus eſt patriarcha, in quodam monaſterio, quod ad eum uſum habetur, appellaturque domus ſanctæ Mariæ, in ſua quiſque cella concluduntur ea cuſtodia, ut nullus alium vel videat, vel alloquatur. Accipit unuſquiſque horum duodecim folia chartarum, redditque ſingulis diebus ſingula folia ſcripta nomine ejus, quem eo die in patriarcham elegit, & quando omnes in unum conveniunt Dei gratia, & non eorum voluntate, confeſtim congregantur prælati, diacones, & ſubdiacones, & univerſi ſacerdotes, totaque noſtra reſpublica, & electum conſtituunt in ſede felici, in qua ſedet hodie ſervus Chriſtus Petrus patriarcha ſedis prophetarum, quæ rupes fidei eſt, manuque tenet pauperes, & derelictos Maronitas, qui ſemper Chriſtianam fidem tenuerunt, tenent, tenebuntque humiles, & obedientes ſanctæ matri eccleſiæ Romanæ, & domino noſtro patri papæ, omnibuſque ſuis præceptis, & in Chriſti famulatu.

Ritus divinorum officiorum noſtrorum, quem exponi jubet dominus, & pater noſter ſelix papa Leo, ſimilis per omnia eſt ritui eccleſiarum omnium, quæ ordinem ſanctæ matris eccleſiæ Romanæ ſequuntur, & quia longa verborum indigent ſerie, ſi ex amuſſim narrandus eſt, paucis dicimus ſimilem eum eſſe prorſus ritui bonorum omnium Chriſtianorum. Poſt officia namque noſtrarum horarum miſſas cantamus bono quodam ordine, eoque conventu, quem rethores patres noſtri benedicti gratia ſibi a Deo collata inſtituerunt; eumque modum in miſſæ celebratione, omnibuſque ferris feſtis obſervamus, in qua celebratione ipſe Maronitarum patriarcha ſacra facit.

Creatus patriarcha tres a Deo gratias obtinet. Prima eſt quod omnes ejus ſubjacent jugo; ſecunda quod ſi quid exequendum incidit omnino parendum eſt ei. Tertia eſt quod nulli umquam licet decreto, factoque ejus contradicere. Ex quo autem creatur, & elevatur uſque ad primum feſtum proxime ſequens confirmatur, & juratur, datuque ei obedientia ab omnibus prælatis, totaque natione. Eoque die ſancto feſto poſt celebratas tres miſſas magiſter chori, & cum eo omnes diacones, & univerſi preſbyteri procedunt ad altare majus, ducentes ſecum patriarcham electum, quem ſequuntur omnes prælati. Sedere eum itaque faciunt ante altare, deinde induunt eum veſtibus ſacris imponentes novam capiti mitram, exuto prius veſtibus, quibus antea utebatur. His actis magiſter chori, ceterique quos diximus, genuflectunt cum univerſo populo coram electo, tum magiſter chori alta voce illum his verbis alloquitur. Spiritus ſanctus voluit te patriarcham, patremque ſuper omnes patres eſſe in dignitate ſedis benedictorum prophetarum, & obtinere locum Chriſti, & vicarii ſui ſancti Petri. Tuque eris pater ſuper nos. Confeſtim electus patriarcha procidens genuflexus in terram, verſoque ad altare vultu alta voce ter ait. Ego ſum humilis, & obediens omnibus præceptis excelſi Dei, & ſanctorum prophetarum. Et ſi quid deinceps Spiritus ſanctus juſſerit protinus explebo cum juſtitia, & reformatione fidei Jeſu Chriſti. Statim diacones elevatum a terra patriarcham abſcondunt in loco ſecreto apud altare, poſteaque unus prælatorum, cui id muneris a magiſtro chori demandatum eſt, patriarcham abſconditum ducit foras; collocatque ante majus altare. Eo igitur in loco patriarcha ſedente, officium majoris celebratur ea ſolemnitate, ut omnes prælati ſuo quiſque ordine inſerviant. Et ſi patriarcha vult miſſam celebrare, illi defertur; ſin autem committit uni prælatorum, aſſiſtunt patriarchæ, duo diacones collaterales, finitoque officio miſſæ, cui devote totius interfuit populus, omnes prælati ceterique ſuper caput electi patriarchæ, manus imponunt. Diacones dicunt. Sit laudatus ille excelſus Deus, qui tibi contulit gratiam. Deinde acceptum baculum patriarchatus datur ei in manus hoc ordine. Minimus prælatorum primus tenet manu baculum; deinde ordine ſuo manus ſuperiores prælati omnes tenentes baculum; poſtremo vero manu ſua ſupra ceteras manus poſita tenet baculum ipſe patriarcha. Eoque facto pater patrum effectus eſt. Quibus geſtis magiſter chori omnibus ipſo etiam patriarcha cum obedientia, & humilitate audientibus pro concione loquitur in hunc modum. O tu patriarcha, quem Spiritus ſanctus ſua gratia tibi collata ad hoc faſtigium evexit, ſuper ſcapulas tuas populum hunc tibi commiſſum portabis, obſervabiſque, & manu tenebis ea omnia quæ anteceſſores tui obſervaverunt, & manu tenuerunt in famulatu domini noſtri Jeſu Chriſti, & ſanctæ fidei noſtræ, quæ vera eſt, & firma, in qua ſalvandi ſumus. Tu autem, cui cura omnium noſtrum commiſſa eſt, id quod a te petimus, ſis in operibus tuis juſtus, ſerveſque quidquid evangelium dicit, utque juſtus ſis, memento præceptorum illius, qui te conſtituit ſuper nos. Tu es nunc pater noſter, gubema filios. Tu es paſtor noſter, cuſtodi gregem. Tu es dux noſter, duc nos recta via ſalutis. In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus ſancti unici Dei. Omnes angeli benedicti cuſtodiant intellectum tuum, animam tuam, & corpus tuum mundum, atque catholicum, ut tu cuſtodias populum obedientem, tuaque monita, & doctrinam ſequentem. Recordare diei, & horæ, quando juſto judici, qui redit unicuique ſecundum opera, rationem reddes. Nos quidem a te pendemus. Tu autem debes cæcum ducere, ægrotum ſanare, eumque qui aberravit tua doctrina in viam reducere, & tandem omnium noſtrum Deo rationem reddere. Nos vero Deum pro te orabimus, qui precibus noſtris, tuiſque bonis operibus gaudere te faciat ſua gloria. Quod ſi audebis promiſſa non implere, diſſenties, deviabiſque ab illo quod & prophetæ ſervarunt, & tu Deo ſervandum ſpopondiſti, quorum in die judicii a te exigetur ratio. Nos enim tibi ſubdimur debemuſque præceptis tuis abſque ulla contradictione parere. Si autem obſervabis promiſſa, & quæ benedicti patres obſervaverunt, ipſe cuſtodias; orabimus Deum, & ut in præſenti vita res tuas ſecundet, & in futura, quæ æterna eſt beatitudine te donet; quod & nos ipſi populus tuus tua doctrina, atque benedictione conſecuturos nos ſperamus. Te vero lucrum gratiæ habiturum. Conſerva igitur dona Dei, quæ recepiſti ſerviens illi, laudibuſque extollens benedictum nomen ſuum.

Sacræ veſtes, eorumque myſteria ad conſecrandum altaris ſacramentum, hæ ſunt. In primis planeta alba utimur, de qua Eſaias loquitur, quæ ſimilis eſt honoratæ veſti, qua induentur angeli in die judicii, & dicit eam ſignificare habitum angelorum, in quo apparuerunt in reſurrectione

be-

benedicti ſalvatoris noſtri. Cingulo utimur propter id quod dixit dominus ad Moyſen. Inter alia oportet quod media veſtra ſint fortia. Amictu capitis utimur propter ea verba, quæ dixit dominus ad Moyſen, quod ſimilem faceret fratri ſuo Aaron eo modo, quo præcepit ei dominus. Aliter amictus ſignificat ſudarium capitis Chriſti, quod habuit in ſepulcro. Stola ſignum eſt funis, quo maledicti Judæi collum domini Jeſu Chriſti cinxerunt; Manipuli vero pendentes a brachiis ſignificant vincula ſancti Petri. Camiſis vero ejus veſtis ſignum eſt, qua induerunt Chriſtum Judæi quo die crucifixerunt eum. Significat etiam veſtem Chriſti, quæ non texta quidem, nec conſuta eſt; ſed ab excelſo demiſſa cælo ad meſſiam, ſuper quam Judæi, ne B divideretur, miſerunt ſortem. Similitudo autem roris marini bene olentis in corona ejuſdem ſignum eſt marini roris, quod poſitum fuit ſuper caput meſſiæ domini noſtri, quod præcepit Deus Moyſi ut faceret fratri ſuo Aaron. Baculum autem, quem manu geſtamus, eſt, ut ait Deus in lege, baculus qui datus eſt in manu Moyſi. Ideo enim datur in manu noſtra, quod dictum eſt in pſalmis. Tene baculum in manu, quo caſtiges inimicos tuos. Ego humilis derelictus ab infidelibus ſubjugatus Petrus patriarcha humiliter peto a noſtro felici domino patre ut ea omnia concedere dignetur, quæ ad patriarchas a ſanctis patribus Romanis pontificibus dari debent, & neceſſaria ſunt. Itaque confirmationem meam ipſe C peto a veſtra paternitate. In primis igitur benedictiones per bullam paternitatis veſtræ; deinde veſtes pontificales, quibus patriarchæ Maronitarum utuntur. Annulum, & crucem, & cetera neceſſaria humiliter peto, quæ non ſunt tam divitiis pretioſa, quam ad celebranda miſſarum officia ſufficientia, ſicut ſanctitati veſtræ placebit. Item ornamenta pro altari, & miniſtris quatuor ordinatis, & hæc omnia poſtulo potius pro habenda ſancta veſtra benedictione, & pro memoria, & honore fidei Chriſtianæ, quam alia quavis terrenæ gloriæ cupiditate, & hæc eadem miſerunt alias ſancti patres antiqui prædeceſſores ſanctitatis veſtræ, quorum unus, uti meminimus, fuit Eugenius, qui ea quæ diximus om- D nia per nuntium miſit ad nos. Innocentius item, & alii plures ſancti patres, quos nominare neſcimus, nobis ea omnia donarunt. Sic & ego derelictus, & obediens ſupplico ſanctitatem veſtram illa nobis donare dignetur, quæ veteres nobis majores veſtri donarunt, quibus conſolemur lætemurque.

Non multum temporis elapſum eſt, poſtquam duo fratres ordinis S. Franciſci, alter Hiſpanus natione, Gerſon appellatus, alter nomine Scander, perſonæ quidem religioſæ, devotæque nos in noſtra ſancta fide inſtituerunt, reformaruntque. Supplico etiam, ſanctitas veſtra epiſcopo Cypri, ut quaſdam canonias in Cypro inſula ad patriarchas Maronitarum pertinentes nobis reſti- E tuat, præcipere dignetur, quas & nobis ſanctitas veſtra confirmet. Juſtum eſt enim quod petimus, & dominus noſter ait in evangelio. Si quid juſtum aliquis a te poſtulaverit, ei ne denegaveris. Quod ſi impetraverimus, ſanctitas veſtra afficiet corda noſtra lætitia, & extollet nomen veſtrum cum bona memoria. Omnes enim provinciales, confines, & quæ ſunt in circuitu hationes cognoſcent eſſe nos & curæ, & cordi ſanctæ eccleſiæ Romanæ, & quod vos, & nos ſimus unius fidei profeſſores.

Supplico item ſanctitatem veſtram mittere di- A gnetur per iſtum noſtrum nuncium bullas ad nos canoniarum, quas diximus, & confirmationem hujus ſancti loci, qui mons Libanus dicitur, quem David propheta in ſuis pſalmis & nominavit & honoravit. Nos in noſtris precibus Deum ſemper orabimus, ut proſperum faciat, & exaltet nomen ſanctum veſtrum in ſancta apoſtolica ſede, & in eccleſia, donetque nobis gratiam, ut in diebus veſtris ab infidelium juriſdictione liberemur, qui nos vectigalibus, & tributis graviſſimis, opprobriis, perſecutionibus, colaphis, & alapis devorant, afficiunt, cædunt. Nec hoc dumtaxat patimur, verum & noſtri Chriſtiani, Cypriani ſcilicet, qui ſub ditione Venetorum degunt, afflictionibus noſtris addiderunt. Compatiatur itaque ſanctitas veſtra, & miſereatur nobis, digneturque amore Dei ad Venetorum ducem literas dare, ut pauperes Maronitas, qui in ſua Cypro ſunt, a tributis quæ ſolvunt, liberos eſſe faciat; Quorum plures ſunt vel ſacerdotes, vel eccleſiaſtici viri, & pro ſe quiſque dimidium ducatum, pro ſale decimam ducati partem, decimam item pro uxore, & liberis: denique adeo male tractantur, ut tolerari non poſſit. Illi non cuſtodiunt ſancti evangelii præceptum dicentis. Qui opem feret proximo ſuo erit qui ferat ei. Nos itaque de pedibus ſanctitatis veſtræ animos ſumimus filii ſubditi, obedientes patri pientiſſimo. Supplicamus ut miſereatur noſtri. Poſtulamus etiam a ſanctitate veſtra aliquid indulgentiarum in ſuis bullis, quæ afficient lætitia populum ſubditum, & inopem, cujus & paupertatem, & ſervitutem guardianus Hieroſolymitanus, qui nobiſcum fuit, bene conſpexit, viditque literas ſanctitatis veſtræ ad nos, quas & deoſculati ſumus, & ſuper capita noſtra poſuimus, quas tanquam reliquias obſervamus, & cuſtodimus. Supplicamus etiam ut ſanctitas veſtra ad dominum Maronitarum dignetur commendatitias literas dare pro nobis. Plurimi enim faciet epiſtolam veſtram. Vocatur ipſe Elias filius Irmes, filii Jacob, deſideratque literas ſanctitatis veſtræ, quæ ei maxime placebunt.

Nuncius noſter ad ſanctitatem veſtram eſt cariſſimus filius noſter Petrus Maronita, cui poterit ſanctitas veſtra in omnibus, quæ ex parte noſtra exponet, fidem integram adhibere; & quidquid beneficiorum ei conferet, erit nobis quam gratiſſimum. Oramus dominum, & Deum noſtrum Jeſum Chriſtum, vos in longa temporum ſpatia conſervet, ſecundetque. Amen. Amen. Amen.

Scripta eſt epiſtola in ædibus noſtris anno incarnationis 1514. octava die menſis Martii.

Subſcriptio.

Imperiis tuis obeundis cum incolumitate paratus virgo, princeps, amictus luce appellatus Farchat filius Mobarec ſervus tuus, ſervus Dei. Hæc eſt veritas patriarcha, judex in modum perpetuus, qui rerum tuarum certior fieri cupit, & quem delectant literæ tuæ ſalutem dicit.

Diſcipulus minimus Petrus patriarcha Maronitarum ex monaſterio Cannubin ſervus ſervorum Dei.

In nomine ſanctæ, & individuæ trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, cui gratias agimus, quoniam corde, & corpore a criminibus mundi ſumus, & a captivitate liberati illius, cui ſubjecti eramus.

Pauper, ac minimus diſcipulus cum obedien-

tia prompta, humilitateque profunda sub pedibus patris nostri, & domini Leonis Deo cariſſimi papæ X. ſine fine gratias agimus, qui rectum porambulat iter, ſanctam Dei eccleſiam illuſtrat, doctrinæ verba eructat, evangelica ſcit eloquia, atque obſervat pater noſter mundiſſimus, ſol refulgens, luna plena veritatis, ſanctique nominis vir, arbor in miſericordia plantata, nobiſque miſericordiæ fructus producens; pater noſter & dominus de noſtra vita cogitans, gregiſque ſibi commiſſi, populi videlicet in Chriſtum credentis per totum orbem diffuſi ſollicitam curam gerens, eique profutura omnia cum fratribus noſtris apoſtolicæ ſedis cardinalibus impiger ſubminiſtrans, ipſius ſanctiſſimæ benedictiones jugiter ſuper nos, Amen.

Pauperes ſumus, gratias Deo indeſinenter agimus, qui ſuam nobis miſericordiam affluenter tribuit, divinamque ſanctitatis veſtræ mentem inclinavit, ut nos ſpiritualiter, & corporaliter viſitare dignaretur. Nuncios namque nobis cariſſimos Fratrem Jo. Franciſcum de Potentia, ac ſocios ad nos miſericorditer deſtinavit, qui pabulum divini verbi adminiſtrans, Chriſtianæ fidei veritatem coram doctoribus noſtris luculenter oſtendit, & ſollicite docuit, & oſtenſam in noſtris libris invenimus. Nunequc laudes Deo omnipotenti ſine fine perſolvimus, quia ſua adjuvante gratia nos illuſtrari voluit, ut a catholica fide, quam ſancta Romana eccleſia tenet, & prædicat, in nullo deviemus, niſi in iis forte, quæ ignoramus. Sumus namque ſub perfecta obedientia ſanctitatis veſtræ patris noſtri gratioſiſſimi, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ in omnibus, quæ nobis præcipit, & imponit. Verum quia ſub nefando infidelium ſervitutis jugo infeliciſſimam vitam ducimus, multa præter noſtram voluntatem fiunt, & quæ cupimus adimplere non poſſumus; ac juxta regionis conſuetudinem propter hæreticorum inevitabile, & contagioſum commercium quædam admittere cogimur, quæ nuncius prædictus melius novit, ac ſanctitati veſtræ referabit. Non tamen contra ſanctam, & immaculatam fidem quidquam ſubſtantialiter agimus. Propterea quod credimus, & ſentimus ſanctitati veſtræ patri noſtro ſanctiſſimo nunciamus, cui notum eſſe volumus, quia ſive vivimus, ſive morimur pro Dei, eccleſiæ, ac ſanctitatis veſtræ honore quæcumque etiam duriſſima perpeti æquanimiter parati ſumus. Poſt hæc gratia domini noſtri filiis ſanctitatis veſtræ miſericordiſſimi patris munera per nuncios ad nos delata venere, videlicet amictus, rochetum, ſive alba, cingulum de ſerico rubeo auro fulcitum, crux pectoralis argentea quibuſdam in extremitatibus perlis ornata, duæ ſtolæ, tres manipuli brochati in velluto rubeo, ſcandalia brochati rubei, caligæ brochatelli albi, tunicellæ de tafta rubeo fectuciis auri tracti ornatæ. Caſula brochati in velluto rubeo imaginem habens B. P. in mari; chiroteçæ de ſerico rubeo auro contextæ. Mitra perlis deſuper ornata per totum, quibus ex utraque parte ſolis figura pulcherrima facta eſt. Gremiale brocatelli rubei. Pluviale brochati in velluto rubeo friſeum aureum ornatiſſimum habens, in quo ſex magnæ figuræ auro textæ appoſitæ ſunt. Pallium altaris brochati in velluto rubeo imaginem B. Thomæ continens digitum in latus ſalvatoris mittentis. Dalmatica, & tunicella ejuſdem brochati. Pluviale aliud raſi rubei, in cujus caputio imago eſt ſalvatoris reſurgentis a mortuis. Cooperto-

A rium faldiſtorii, velluti rubei. Burſa pulcherrima auri tracti cum corporalibus. Tria vaſcula ænea deaurata ſimul juncta ad tria conſecranda videlicet oleum ſanctum, cathecumenorum, & chriſmatis. Duæ veſtes panni optimi pro me paupere patriarcha. Tres aliæ pro duobus archiepiſcopis, & archidiacono qui nobiſcum ſemper morantur. Petia una panni nigri coloris, ex qua novem veſtes factæ fuere pro totidem anachoretis in valle profunda, & terra, quam nos ſanctam vocamus commorantibus, qui Deum pro ſanctitate veſtra inceſſanter exorant. Decem calices pro pauperibus ſacerdotibus: ferrum pro faciendis hoſtiis. Liber pontificalis. Hæc eſt omnium quantitas, quæ nos pauperes a ſanctiB tate veſtra tranſmiſſa recepimus. Poſtremum ſanctitatem veſtram ſuper nos piiſſimum patrem humillime deprecamur, ut quemadmodum commiſſi divinitus gregis ſollicitam curam gerit, ac veluti puriſſimus, & irreprehenſibilis paſtor indeficientem erga populum ſuum caritatem habet, ſic nos in remotiſſimis partibus agentes oblivioni non tradat, ſed frequenter per tales nuncios nos miſericorditer viſitare dignetur, quales fuerunt ii, quos nuper ad nos ſanctitas veſtra deſtinavit. Eorum quidem adventu, eloquiis, doctrina uberi, & converſatione ſancta non minus in domino exultavimus, & cor noſtrum exhilaratum eſt, quam ſi decorem vultus ſanctitatis veſtræ intuiti fuiſſemus. Sumus enim C in infidelium, & hæreticorum medio conſtituti, a quibus perſecutionem patimur, bonis noſtris expoliamur, ac ſæpe numero flagellis cædimur. Talibuſque adminiculis indigemus, ut in domino confortati adverſantia nobis ferre poſſimus, & hæreticorum perfidia confundatur, cum nos a ſanctitate veſtra ſic honorari conſpexerint. Hoc eſt reſponſum paupertatis noſtræ ſanctiſſimo domino noſtro, cujus gratia, & benedictio ad nos ſemper veniat. Amen. Amen. Gratias Deo indeſinenter agimus, & ipſius miſericordia ſuper nos. Amen. Amen. Scripta ſunt hæc anno incarnationis domini noſtri Jeſu Chriſti 1515. menſe Februarii die 14.

D

A tergo.

Dabuntur cum Dei altiſſimi gratia in manus domini noſtri, & patris ſanctiſſimi papæ Leonis X. ſedentis ſuper ſedem apoſtolicam pro parte pauperis Petri patriarchæ Maronitarum ex monaſterio Cannubin in monte Libano ſervi ſervorum Dei.

Gratias Deo reverenter agimus ſub mundiſſimis pedibus patris noſtri ſanctiſſimi Chriſti vicarii, & domini noſtri papæ Leonis X. qui vices B. Petri veritatis petræ gerit in terris, ſedetque ſuper apoſtolicam ſedem. Ipſius ſanctiſſimæ benedictiones ſuper nos ſemper. Amen. Cogimur in divinas laudes erumpere, Deo- E que, a quo omne bonum, gratiarum actiones indeſinenter agere, qui puriſſimæ ſanctitatis veſtræ menti illabi dignatus eſt, eamque per inſpirationem pulſare, ut nos per ſanctum nuncium fratrem Joannem Franciſcum de Potentia viſitaret. Is enim fratre Franciſco Rebarino interprete & viam ſalutis nobis oſtendit, & ſancta documenta reliquit. Nam quomodo ſanctum conficiatur chriſma, ex puro videlicet oleo & balſamo, nihil præter hæc immiſcendum. Quo etiam tempore aquis ſalutaribus infantes ablui debeant, & ſacro baptiſmatis fonte renaſci, & non ſit quadrageſimus expectandus dies, ſicut

antea

antea erroris tenebris involuti expectare consuevimus, sed in octavo, vel etiam ante cum necessitas expostulaverit. Qua vero ratione juxta patrum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ instituta matrimonia contrahantur, & quæ eadem impediant. Quonam pacto sacri conferantur ordines. Quibus item verbis in consecratione dominici corporis, & sanguinis uti debeamus. Et quod Spiritus sanctus a Patre procedat, & a Filio tamquam ab unico principio, & unica spiratione. Quod Christianus, qui in hac vita sufficientem de suis delictis pœnitentiam non egit, ea functus ad quemdam locum ducatur, qui purgatorium dicitur. Quod semel in anno saltem nostra peccata proprio sacerdoti confiteamur, sanctissimumque eucharistiæ sacramentum in paschate suscipiamus. Quamvis absit jactantia, ter in anno, videlicet in paschate, in natali domini nostri Jesu Christi, & festo SS. apostolorum Petri, & Pauli hoc consuevimus adimplere. Et ut semper in omnibus apostolicæ sedis, ac sanctitatis vestræ, ejusque successorum mandatis submittamur præsentibus archiepiscopis, & episcopis, nec non sacerdotibus nostris, & cleri, & populi majoribus claro nos docuit eloquio. Hæc enim pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta nostrarum animarum salutem concernentia Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata, moresque in melius reformantur prompta obedientia acceptamus, & confitemur, & adimplere speramus. Propterea exultavimus in domino, Deoque optimo maximo, & sanctitati vestræ gratias egimus dirigenti ad nos fratres hos sanctos, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinavimus, ea ducti opinione ut patrum instituta, & sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint ad nos docturi allos postmodum redeant. Interea non parvo afficimur mœrore, quoniam ad deosculandum, adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus fixis in terra genibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro, ac voto utcumque satisfaciamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuncio fratre Francisco oratorem nostrum [a] Curi Joseph cum Elia monacho ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro, ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine terram fronte tangens, flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ adoret, & deosculetur, & sanctæ sedi apostolicæ coram fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus demisso capite firmiter protestetur. Amen. Amen. Quædam vero alia sancto fratri nostro Jo. Francisco referavimus, quem ut sanctitati vestræ enarret sub Dei attestatione astrinximus. Erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii S. Mariæ de [b] Cannubin in monte Libano sancto, ac sollicitus procurator totius cleri, & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, omni auxilio orbati infelicissimam vitam ducimus propriis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum paupertatis nostræ sanctissimo, ac purissimo patri nostro cujus sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen. Amen. Amen. Scripta sunt anno dominicæ incarnationis 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis X. qui super sanctam sedem Petri apostoli residet pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE, qui creavit omnia, & omnibus hominibus vitam vult, & salutem, cui omnia gratias agunt.

Sub pedibus sanctissimis patris, & domini nostri ab omni macula purissimi virtutibus, ac sanctitate ut sol renitentis. Corde, ac mente humili ego pauper servus Elias indignum judicans nomen meum exprimere Mechadem montis Libani sancti, & civitatis Besciarræ sub durissimo infidelium dominio constitutus gratias Deo ago, quoniam sanctissimi, ac clementissimi patris mostri totius mundi domini benedictionem super me venire concessit, qui veluti orbis specimen in sancta sede a Deo electus Christi filii sui domini nostri vices gerit, & locum tenet in terris domini nostri papæ Leonis X. sedentis super apostolicam sedem cum fratribus suis, ac dominis nostris Cardinalibus, reliquisque ecclesiæ prælatis, quorum benedictioni, & gratiæ me humiliter submitto: Amen. Immensas Deo altissimo gratias referre astringor, qui sanctitatem vestram piissimum patrem nostrum excitavit, ut filium suum mandatis obsequentem misericorditer visitaret, duasque vestes per servatum nuncium suum fratrem Jo. Franciscum de Potentia dono transmitteret, qui pericula magna cum sociis, ac tribulationes innumeras perpessus suarum orationum subsidium nobis præstiturus ad nos tandem venit, & ob hoc, aliaque nobis exhibita beneficia sub pedibus sanctitatis vestræ caput inclinans gratias ago. Nuncius quidem prædictus in sancta fide catholica nos instruxit, docuitque quidquid sanctitas vestra ei injunxit, quod reverenter, ac cum ingenti mentis affectu recepimus sublato omni defectu, & inter cetera, ut sub sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ obedientia reverenti, famulatu perpetuo viveremus, efficaciter induxit. Quod ego corde bono recipiens, efficacius adimpleo. Mitto namque cum prænominato sanctitatis vestræ nuncio oratorem meum Curi Joseph cum Elia monacho, ut prostratus, capiteque terram tangens meo nomine, ac totius Maronitarum populi pedes sanctitatis vestræ adoret, & assistentibus omnibus S. R. E. cardinalibus purissimæ apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & scripta quidem hæc mea fidelitatem istam perpetuo attestabuntur. Nam quoad vixero una cum universo Maronitarum populo tamquam verus Christianus, servusque fidelis sanctam & immaculatam fidem catholicam firmiter tenere, & stabiliter intrepidus confiteri, ac apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ illibatam servare intendo. Deus autem omnipotens nobis misericorditer concedat, ut oculis nostris conspicere ipsi possimus

quod sanctitas vestra per suas nobis literas pollicetur . Amen . Amen . Post hæc sanctitati vestræ non latet nos , nostramque fidem detestabili Mahometanorum subesse imperio , qui nobis iniquis actionibus adversantur . Bona enim nostra diripiunt , nosque in publicis aggrediuntur viis , & durissima frequentius pœna castigant . At nos adversus eos in nomine domini totis viribus pugnamus , & quantum possumus resistimus iniquitati , magnasque ea de re angustias sustinemus . Sed ut inter tot adversa positi respiremus , sanctitas vestra ne obliviscatur paupertatis nostræ , ac miseriæ humillime deprecamur . Mittat frequentius tales nuncios obsecramus , quales fuerunt hi , qui nuper ad nos a sanctitate vestra missi venere . Non enim aliter eorum adventu lætificati sumus , & documentis in domino corroborati sumus , quam si speciem faciei sanctitatis vestræ vidissemus . Hoc quippe sanctitas vestra negare non debet . Dicit enim scriptura , Omni petenti te tribue . Hoc est responsum paupertatis nostræ patri nostro sanctissimo , cujus benedictiones , & gratia sint semper super nos : Amen . Amen . Scripta fuerunt hæc anno incarnationis dominicæ 1515. Alexandri vero Macedonis 1827. die 14. mensis Februarii . Transmissaque a monte Libano sancto , civitate Besciarræ benedicta . Deo gratias semper agimus Amen . Amen . Amen .

A tergo .

Præsentabuntur cum Dei altissimi gratia manibus S. D. N. papæ Leonis X. pro parte pauperis Eliæ , qui soli Deo gratias agit.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE , S. J.

Rhotomagense concilium anno 1514. a quibusdam celebratum dicitur præside Georgio de Ambasia hujus nominis II. archiepiscopo cardinale tituli SS Marcellini & Petri . Verum alii provincialem hanc synodum differunt in annum circiter 1522. testanturque acta ejus in mss. membranis asservati . Ea si nancisci liceat in appendicem conjicientur .

TEXTUS INTEGER CONCORDATORUM

inter sanctissimum dominum nostrum papam LEONEM X. & Christianissimum dominum nostrum regem FRANCISCUM hujus nominis primum , cum præfatione , titulis ac rubricis, ut vocant , patentibus regiis literis , ceterisque appendicibus.

TITULUS I.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex , Mediolani dux , Astensis comes ac Genuæ dominus , omnibus literas has lecturis salutem . Cum non pridem superstite adhuc Ludovico memoriæ commendabilis rege , socero nostro (cujus animæ propitietur altissimus) sacrum Lateranense concilium sæpius editis decretis , eomdem socerum nostrum ad ejusdem concilii conventum evocasset , cum eoque regni nostri curias sumunas (quas parlamentarias vocamus) ecclesiam insuper universam Gallicam cunctasque regni nostri gentes , Delphinalisque nostri potentatus , admonendosque censuisset , ut si quid auctoritatis priscæ afferre , si qua jura citare , si rationes consentaneas palam edisserere posse confiderent , quominus sanctio pragmatica ejusdem concilii auctoritate ac sententia antiquaretur , abrogaretur , induceretur , irritaque etiam nulla pronunciaretur & schismatica , id infra diem dictis decretis præfixam efficerent : quo neglecto talis denique sacro approbante concilio decerneretur . Dudum autem statimque nobis diadematico fastigio divina benignitate auctis regnumque auspicato ineuntibus : cum rursus hujuscemodi edicta alia , atque alia eadem ab auctoritate manantia , nobis innotuissent , nobis etiam , nostrisque curiis , ecclesiæ Gallicanæ ac subditis populis edicto novissimo ac causæ peremptorio spes omnis esset purgandæ moræ præcisa , ut si ulterius cunctari in animum induxissemus , futurum omnino videremus in hæc discrimina incidere , quæ antedictæ pragmaticæ sanctionis decretum hoc in regno nostro patriaque Delphinali locum sibi vendicabant . Ideo nos animo reputantes quanta olim ante illius pragmaticæ sanctionis promulgationem , indignitas rerum ac deformitas in regno nostro patriaque Delphinali grassaretur , cum videlicet res nummaria (quibus veluti nervis res publica subnixa est) ea maxime ac præcipue ratione exhauriretur , cum præsulibus & antistitibus sacerdotiorum conferendorum libertas facultasque adimeretur : cum peregrini & incolæ sacerdotiis Gallicis sæpenumero donarentur , cum diplomatibus apostolicis quas expectativas nuncupabant , generatim sigillatimque superstitum hominum spiritantiumque sacerdotia electiva mixta ac collativa in diem mortis eorum conferrentur qui eis fungebantur . Id quod cum bonis moribus non convenit : Tum vero alieni fati votum habet adjunctum . Postremo cum sacerdotiorum controversiæ litesque sacræ in curia Romana disceptarentur ingenti nostrorum hominum dispendio & incommodo : ex quo sequi plerumque necesse erat , ut qui vel sumptibus suppeditare vel labori sufficere nequirent , hi aut iuri suo cedere , aut causas deserere , ac pro derelictis habere cogerentur . Simul ea accedebat deformitas , ut literarum studiosi & disciplinis liberalibus incumbentes aut sacerdotia adipisci nequirent , aut qui adipisci cuperent literarum studium abjicere , aut certe deponere cogerentur , passimque per urbes errabunde vagari , ut id periculum imminere videretur , ne literarum tandem amor & scientia per incuriam exolesceret . Cum igitur summopere nobis videndum esse existimaremus , ne hujusmodi indignitas in regno nostro exoriretur , id quod futurum intelligebamus , tempori utique inserviendum esse duximus , ac rebus nostris periclitantibus , pro re nata consulendum , imminentiaque detrimen-

ta

ta minore ac leviore diſpendio redimenda. Quare cum Bononiam cum omni noſtro comitatu veniſſemus, exhibendæ gratia reverentiæ ſanctiſſimo patri noſtro Leoni X. pontifici ſummo, quam ei Franciæ reges majores noſtros ut primos ac maximos ſacroſanctæ eccleſiæ filios exhibuiſſe novimus, obnixis precibus ab eo contendimus, ut ſi pragmaticæ nomen omnino eſſet abrogandum, ſaltem vice illius bona ſua conciliique venia, certas nobis leges conditioneſque meditari comminiſcique liceret, quibus imperium noſtrum ſupradictum impoſterum uteretur. Quod ad ea quidem pertinet quæ ſanctione pragmatica cavebantur, quibus noſtris precibus exorata pontificis ſanctitas (nam ei quoque cordi erat regni noſtri eccleſiam recte atque ordine adminiſtrari) haud ægre nobis indulſit, ut conventa quædam nobis meditari commentarique liceret, pragmaticæ ſanctionis vicem regno ac potentatui ſupradicto ubique præbitura, quæ ejuſdem ipſa concilii auctoritate aſſenſuque confirmarentur, quam homologationem vocant, cum irritante decreto hujus commentationis curam, quam tunc ſua ſanctitas & nos mandaviſſemus viris quibuſdam conſultiſſimis, ita confecta temperataque ſunt ea conventa, ut pleraque pragmaticæ ſanctionis capita firma nobis poſt hac rataque futura ſint. Qualia ſunt ea quæ de reſervationibus in univerſum aut ſigillatim factis ſtatuunt, de collationibus, de cauſis, de fruſtatoriis appellationibus, de antiquatione conſtitutionum Clementinæ, quam Literis vocant, de libere quieteque poſſidentibus, de concubinariis, quædamque alia quibus nihil iis conventis derogatum, abrogatumve fuit, niſi ſi in quibuſdam capitibus nonnulla interpretanda immutandave cenſuimus, quod ita referre utilitatis publicæ arbitraremur. Quod vero ad electiones pertinet minime quod optabamus obtinere potuimus cauſis in dictis conventis latiſſime inſertis, ac nihilo ſecius tamen, cum ab ejuſdem pontificis ſanctitate dilationem ſemeſtrem impetraſſemus, iis rebus tranſigendis ſuper iiſque viros multos doctrina eximia literarumque peritia præditos uſuque rerum callentiſſimos conſuluiſſemus, tandem de eorum ſententia, quando ita ferebat ratio, difficultaſque temporis, rerumque nos circumſtantium neceſſitas, ſæpe dicta conventa in regno noſtro ac Delphinio promulganda cenſuimus, ita ut ſanctionis vicem inſtarque plenum habeant, quorum conventorum ſeu approbationis concilii tenor ſequitur & eſt talis.

Approbatio concordatorum per concilium generale Lateranenſe facta.

TITULUS II.

LEo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam ſacro approbante concilio. Divina diſponente clementia per quam reges regnant & principes imperant, in eminenti apoſtolatus ſpecula, & ſuper gentes & regna meritis licet imparibus conſtituti, animo revolventes, quod & ſi ea quæ pro ſalubri & quieto regimine regnorum, & ad pacem & juſtitiam populorum perpetua eorumdem regnorum ſtabilitate regibus præſertim de fide catholica & de republica Chriſtiana & apoſtolica ſede bene meritis, laudabili & provida noſtra ordinatione cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus conceſſa, ac ad effectum hujuſmodi geſta, ſtatuta, ordinata, decreta factave ſunt, plenam roboris firmitatem obtineant, illis nihilominus interdum ſacro approbante concilio noſtræ innovationis & approbationis robur adjicimus, ut eo firmius illibata perdurent, quo ſæpius erunt noſtra auctoritate ac etiam generalis concilii præſidio communita, efficacemque operam circa eorumdem conſervationem libenter adhibemus, ut reges & ipſorum regnorum perſonæ conceſſionibus, privilegiis, ſtatutis & ordinationibus hujuſmodi in domino plene gaudentes, in pacis & tranquillitatis ac amœnitatis dulcedine conquieſcant, & in eorum ſolita erga eamdem ſedem devotione ferventius perſeverent. Nuper ſiquidem ut eccleſia ſponſa noſtra in ſancta unione conſervaretur & per Chriſti fideles ſacris canonibus a Romanis pontificibus & ſacris generalibus conciliis dumtaxat editis uterentur, quaſdam conſtitutiones quas de cetero loco pragmaticæ ſanctionis & contentorum in ea, in regno Franciæ pro bono pacis & concordiæ ac illius communi & publica utilitate cum cariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum rege Chriſtianiſſimo, dum Bononiæ cum noſtra curia eſſemus, tractatas, & cum eiſdem fratribus noſtris diligenter examinatas, & de eorum conſilio cum præfato rege concordatas, & per ipſius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorumdem fratrum conſilio unanimi conſenſu ſtatuimus & ordinamus, prout in noſtris literis deſuper confectis plenius continentur, quarum tenor ſequitur, & eſt talis.

Textus Concordaturum. [p]

[p] De conſtitutionibus.

TITULUS III.

LEo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Primitiva illa eccleſia in angulari petra a ſalvatore noſtro Jeſu Chriſto fundata, apoſtolorum præconiis elata, martyrumque ſanguine conſecrata & aucta, olim ubi primum juvante domino per orbem terrarum lacertos movere cœpit, provide attendens quantum oneris humeris impoſitum haberet, quot oves paſcere, quot cuſtodire, ad quot etiam remotiſſima loca oculos intendere cogeretur, divino quodam conſilio, parochias inſtituit, diœceſes diſtinxit, epiſcopos creavit, & metropolitanos præfecit, ut tamquam membra capiti obſequentia, cuncta ſecundum ejus voluntatem ſalubriter domino gubernarent, & tanquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet eccleſia derivantes, ne angulum quidem dominici agri irrigatum dimitterent, unde ſicut alii Romani pontifices prædeceſſores noſtri, ſuo tempore omni ſtudio curarunt ut dicta eccleſia uniret, & in ſancta unione hujuſmodi ſine ruga & macula conſervaretur, & omnes vepres ab eadem eccleſia abolerentur, cujus proprium eſt divina opitulante gratia virtutes colere & vitia radicitus extirpare, ita & nos tempore noſtro & præſenti durante concilio, ea facere & curare debemus quæ unioni & conſervationi ejuſdem eccleſiæ conducere videntur. Ea propter omnes vepres quæ unioni hujuſmodi obſiſtunt, & ſegetem domini pullulare non ſinunt; tollere prorſus & extirpare, ac virtutes in viam domini

inſerere ſatugimus. Sane inter arcana mentis noſtræ revolventes quot tractatus inter piæ memoriæ Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII. Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pontifices prædeceſſores noſtros & claræ memoriæ reges Franciæ Chriſtianiſſimos ſuper abrogatione certæ conſtitutionis in dicto regno Franciæ vigentis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt. Et licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ memoriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Chriſtianiſſimum deſtinatis tantis eidem perſuaſerit rationibus, ut rex ipſe pragmaticam ſanctionem hujuſmodi tamquam in ſeditione & ſchiſmatis tempore natam, ſuis patentibus literis abrogaverit, tamen hujuſmodi abrogatio nec etiam literæ apoſtolicæ præfati Sixti ſuper concordata cum oratoribus præfati regis Ludovici ad præfatum Sixtum prædeceſſorem deſtinatis habita expedite, per prælatos & perſonas eccleſiaſticas dicti regni receptæ non fuerunt, nec ipſi prælati & perſonæ eccleſiaſticæ illis parere, nec monitis Innocentii & Julii prædictorum aures præbere: ſed eiſdem pragmaticæ conſtitutioni inhærere voluerunt, unde præfatus Julius prædeceſſor in præſenti concilio Lateranenſi, univerſalem eccleſiam repræſentante, per eum legitime in dicto abrogationis pragmaticæ ſanctionis hujuſmodi negotium & illius diſcuſſionem venerabilium fratrem ſuorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque diſcuſſorum ſibi & eidem concilio faciendam commiſit, Gallicoſque prælatos capitula eccleſiarum & monaſteriorum conventus ac parlamenta & laicos illis faventes cujuſcumque dignitatis, etiam ſi regalis exiſterent, ſanctione prædicta utentes, ſeu illam approbantes, omneſque & ſingulos alios ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, per edictum publicum cum ad partes illas tutus non pateret acceſſus, in certis eccleſiis tunc expreſſis affigendum moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparendum coram eo in concilio præfato, cauſaſque dicendum, quare ſanctio præfata in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem eccleſiæ Romanæ & apoſtolicæ ſedis ſacrorumque canonum & eccleſiaſticæ libertatis violationem nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Et cum ſuper his in forma juris in præfato concilio Lateranenſi procederetur, dictuſque Julius prædeceſſor ſicut domino placuit rebus fuiſſet humanis exemptus, noſque divina favente clementia ad ſummi apoſtolatus apicem aſſumpti fuiſſemus, & contra prælatos, capitula, conventus & perſonas hujuſmodi ad nonnullos actus proceſſimus, tandem conſiderantes pacem eſſe vinculum caritatis & ſpiritualem virtutem qua ſalvamur, dicente domino, Qui biberit aquam quam ego dabo ei bibere, non ſitiet in æternum. Et quod in pace conſiſtat ſalus univerſorum, Caſſiodoro teſtante, omni quippe regno deſiderabilis debet eſſe tranquillitas, in qua & populi proficiunt & utilitas gentium cuſtoditur: matura deliberatione cognovimus non per nuntios aut legatos noſtros, ſed in præſtatione obedientiæ filialis, quam cariſſimus in Chriſto filius noſter Franciſcus Francorum rex Chriſtianiſſimus perſonaliter nobis præſtitit, hæc cum majeſtate ſua coram diſcutere, eumque paternis hortari monitis, ut ad laudem Dei, & ad ſui honorem prompto animo libens ac volens dictæ pragmaticæ ſanctioni abrenuncinre, & ſecundum leges ſanctæ Romanæ eccleſiæ, quemadmodum cæteri Chriſtiani vivere, ac mandatis apoſtolicis, quæ a ſede apoſtolica pro tempore emanarent, parere & obedire vellet.

Electiones ad beneficia abrogata.

TITULUS IV.

ET cum ex electionibus quæ in eccleſiis cathedralibus & metropolitanis, ac monaſteriis dicti regni, a multis annis citra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum pleræque per abuſum ſæcularis poteſtatis: nonnullæ vero præcedentibus illicitis & ſimoniacis pactionibus, aliæ particulari amore & ſanguinis affectione, & non ſine perjurii reatu fierent. Cum electores ipſi etiam ſi ante electionem per eos faciendam, idoneiorem & non eum quem promiſſione aut datione alicujus rei temporalis, ſeu prece vel precibus per ſe vel alium interpoſitis, electionem procurare didiciſſent, eligere ſponte jurarent, juramentum hujuſmodi non ſervarent: ſed contra proprium hujuſmodi juramentum in animæ ſuæ præjudicium venirent, ut nobis notorie conſtat ex crebris abſolutionibus & rehabilitationibus a nobis & prædeceſſoribus noſtris petitis & obtentis: idem Franciſcus rex noſtris paternis monitis, tamquam verus obedientiæ filius, parere volens, tam pro bono obedientiæ, in qua magnum meritum vere conſiſtit, quam pro communi & publica regni ſui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ ſanctionis ac ſingulorum capitulorum in ea contentorum, leges & conſtitutiones infra ſcriptas invicem tractatas, & cum fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus diligenter examinatas, & de eorum conſilio, cum præfato rege concordatas per dilectum filium Rogerium Barme, regium advocatum, oratorem ſuum ad hoc ab eodem Franciſco rege ad nos deſtinatum, habentem ad hoc ſpeciale & ſufficiens mandatum acceptavit,

De regia nominatione ad prælaturas facienda.

TITULUS V.

DE eorumdem fratrum conſilio & unanimi conſenſu, ex certa noſtra ſcientia & poteſtatis plenitudine, ſtatuimus & ordinamus quod de cetero perpetuis futuris temporibus loco dictæ pragmaticæ conſtitutionis, ac omnium & ſingulorum capitulorum in ea contentorum, videlicet ut de cetero cathedralibus & metropolitanis eccleſiis in regno, dicto Delphinatu, & comitatu Dienſi ac Valentinenſi, nunc, & pro tempore etiam per ceſſionem in manibus noſtris & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum pontificum canonice intrantium ſponte factam vacantibus, illarum capitula & canonici ad electionem ſeu poſtulationem, inibi futuri prælati procedere non poſſint: ſed illarum occurente hujuſmodi vacatione, rex Franciæ pro tempore exiſtens, unum gravem magiſtrum ſeu licentiatum in theologia, aut in utroque ſeu altero jurium doctorem, aut licentiatum in univerſitate famoſa & cum rigore examinis & in vigeſimo ſeptimo ſuæ ætatis anno ad minus conſtitutum, & alias idoneum infra ſex menſes a die vacationis eccleſiarum earumdem computandos

nobis

nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis pontificibus ſeu ſedi prædictæ nominate, & de perſona per regem hujuſmodi nominata per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem prædictam provideri: & ſi contingeret præfatum regem perſonam taliter non qualificatam ad dictas eccleſias ſic vacantes nominare, nos & ſucceſſores ſeu ſedes hujuſmodi de perſona ſic nominata eiſdem eccleſiis minime provideri debeat. Sed teneatur idem rex infra tres alios menſes a die recuſationis perſonæ nominatæ non qualificatæ, ſolicitatori nominationem non qualificatam proſequenti, conſiſtorialiter factæ intimandæ computandos: alium ſupradicto modo qualificatum nominare. Alioquin ut diſpendioſe eccleſiarum hujuſmodi vacationi celeriter conſulatur, eccleſiæ tunc ſic vacanti per nos & ſucceſſores noſtros ſeu ſedem hujuſmodi de perſona ut præfertur qualificata. Nec non per obitum apud ſedem prædictam vacantibus, ſemper nulla dicti regis præcedente nominatione libere provideri poſſit. Decernentes electiones contra præmiſſa attentatas, ac proviſiones per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem hujuſmodi factas, nullas & invalidas exiſtere. Conſanguineis tamen præfati regis ac perſonis ſublimibus ex cauſa rationabili & legitima in nominatione & apoſtolicis literis exprimenda, necnon religioſis mendicantibus reformatis eminentis ſcientiæ & excellentis doctrinæ, qui juxta ſui ordinis regularia inſtituta ad gradus hujuſmodi aſſumi non poſſunt, ſub prohibitione præmiſſa minime comprehenſis: ſed de eorum perſonis dictis eccleſiis pro tempore vacantibus ad dicti regis nominationem, per nos & ſucceſſores noſtros ſeu ſedem hujuſmodi libere provideri poſſit.

De monaſteriis pure electivis.

TITULUS VI.

MONASTERIIS vero & prioratibus conventualibus, & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli QUIA PROPTER, ſervari & confirmationes electionum hujuſmodi ſolenniter peti conſueverunt in regno, Delphinatu & comitatu hujuſmodi, nunc & pro tempore etiam per ſimilem ceſſionem vacantibus, illorum conventus ad electionem ſeu poſtulationem abbatis ſeu prioris procedere non poſſint, ſed idem rex illorum occurrente hujuſmodi vacatione religioſum ejuſdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus conſtitutum infra ſimile tempus ſex menſium a die vacationis monaſteriorum & prioratuum hujuſmodi computandorum, nobis & ſucceſſoribus noſtris, aut ſedi hujuſmodi nominare & de perſona per regem hujuſmodi monaſterio vacanti nominata, per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu ſedem hujuſmodi provideri. Prioratus vero perſonæ ad illum per eumdem regem nominatæ conferri debeat. Si vero idem rex, presbyterum ſecularem aut religioſum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem nobis aut ſucceſſoribus noſtris infra dictum ſemeſtre ſeu ſedi hujuſmodi nominaret, talis nominatus recuſari, & nullatenus ſibi provideri debeat: ſed rex ipſe infra trimeſtre a die recuſationis, ſupradicto modo intimandæ computandum, alium modo ſupradicto qualificatum monaſterio ſeu prioratui tunc vacanti nominare, & de perſona ad monaſterium nominata illi providere, ad prioratum vero nominato, prioratus ipſe per nos & ſucceſſores noſtros ſeu ſedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem menſibus effluxis nulla ſeu de perſona minus idonea & modo præmiſſo non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud ſedem prædictam, ſemper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos & ſucceſſores noſtros ſeu ſedem prædictam monaſteriis provideri. Prioratus vero perſonis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere poſſint. Electiones autem & illarum confirmationes nec non proviſiones per nos & ſucceſſores noſtros ac ſedem prædictam contra præmiſſa pro tempore factas, nullas, irritas & inanes eſſe decernimus.

De ſingulorum privilegiis, & quod in ſcriptis tantum probari debent.

TITULUS VII.

PER præmiſſa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis eccleſiarum, & conventibus monaſteriorum & prioratuum hujuſmodi privilegia a ſede apoſtolica proprium eligendi prælatum obtinentibus, quominus ad electionem epiſcoporum ac abbatum & priorum juxta privilegia eis conceſſa libere procedere poſſint juxta formam in eorum privilegiis contentam. Et ſi in eorum privilegiis forma aliqua expreſſa non fuerit, tunc formam concilii generalis, capituli QUIA PROPTER tantum ſervare teneantur: dummodo de privilegiis ſibi conceſſis hujuſmodi per literas apoſtolicas ſeu alias authenticas ſcripturas docuerint, omni alia ſpecie probationis eis in hoc adempta.

De reſervationibus ſublatis.

TITULUS VIII.

VOLUMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comitatu prædictis, de cetero non dentur aliquæ gratiæ expectativæ ac ſpeciales vel generales reſervationes ad vacatura beneficia, per nos & ſedem prædictam non fiant, & ſi de facto per importunitatem aut alias a nobis & ſucceſſoribus noſtris & ſede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes eſſe decernimus.

De canonicis ad effectum creandis.

TITULUS IX.

IN cathedralibus tamen metropolitanis & collegiatis eccleſiis in quarum ſtatutis caveretur expreſſe, quod nullus ibidem dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium obtinere poſſit, niſi in illis actu canonicus exiſtat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendi dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium hujuſmodi & non conſequendi primam præbendam vacaturam creare poſſe intendimus.

De

De collationibus, & primo de præbenda præceptoriali.

TITULUS X.

STATUIMUS insuper quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneatur uni magistro seu licentiato aut bacalario formato in theologia qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentiæ, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas impedimento cessante legitimo legere debeat, & quotiens ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit ad arbitrium capituli per substractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de illa alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro presente, ita ut nihil perdat.

De graduatis, nominatis & simplicibus.

TITULUS XI.

PRÆFATIQUE ordinarii collatores seu patroni ecclesiastici quicumque fuerint ultra dictam præbendam theologalem, quam ut præfertur, qualificato conferre tenentur, tertiam partem omnium dignitatum, personatuum, administrationum & officiorum ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo videlicet:

In primo mense post præsentium acceptationem & earumdem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia, graduatis hujusmodi qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem, personis idoneis libere conferre seu personas idoneas ad illa præsentare. Beneficia autem quæ in quarto mense, vacare contigetit viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas eum studii tempore debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero quæ in quinto & sexto mensibus vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis qui simili modo literas gradus cum tempore studii debite insinuaverint conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit pari modo personis idoneis conferre seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem quæ in mense decimo vacare contigerit graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant: Beneficia autem quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Decretum irritans in favorem graduatorum.

TITULUS XII.

SIQUIS vero cujuscumque status etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis, contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter quam modo prædicto disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ, collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmisso qualificatis providere teneatur. Et si contravenerit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio.

De tempore studii.

TITULUS XIII.

PRÆTEREA volumus quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia in mensibus graduatis & nominatis assignatis vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illas eos duntaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens decennium in magistris seu licentiatis aut bacalariis in theologia: septennium vero in doctoribus seu licentiatis in jure canonico, civili, aut medicina: quinquennium autem in magistris seu licentiatis in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in altiori facultate. Sexennium autem in bacalariis simplicibus in theologia. Quinquennium vero in bacalariis juris canonici aut civilis, in quibus bacalariis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus.

De prima insinuatione & exhibitione literarum.

TITULUS XIV.

PRÆFATIQUE graduati & nominati collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis semel ante vacationem beneficii de literis gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii per literas patentes universitatis, in qua studuerint manu scribæ & sigillo universitatis signatas fidem facere teneantur.

De probatione nobilitatis.

TITULUS XV.

CUM vero probatio nobilitatis fieri debeat ad effectum ut nobiles gaudere poſſint beneficio minoris temporis ſtudii, tunc nobilitas ipſa per quatuor teſtes deponentes in judicio coram judice ordinario loci in quo eſt natus ille de cujus nobilitate ex utroque parente conſtare debet, etiam in partis abſentia probari poſſit.

De inſinuatione & exhibitione literarum tempore quadrageſimali.

TITULUS XVI.

TENEANTURQUE præfati graduati tam ſimplices quam nominati patronis eccleſiaſticis aut collatoribus ordinariis quibus gradus aut nominationis literas hujuſmodi inſinuare debent, literas ſuorum gradus & nominationis, certificationis temporis ſtudii, & atteſtationis nobilitatis duplicatas dare, ac ſingulis annis tempore quadrageſimæ per ſe aut procuratorem ſuum collatoribus, nominatoribus ſeu patronis eccleſiaſticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina inſinuare, & eo anno quo præfatam inſinuationem facere omiſerint, beneficium in vim gradus, aut nominationis hujuſmodi petere non poſſint. Et ſi collatoribus ordinariis aut patronis eccleſiaſticis in menſibus deputatis graduatis ſimplicibus, aut nominatis non eſſet graduatus aut nominatus qui diligentias præfatas fecerit, collatio ſeu præſentatio per collatorem ſeu patronum eccleſiaſticum, etiam eiſdem menſibus facta, alteri quam graduato vel nominato non propter hoc irrita cenſeatur. Si tamen graduatus ſimplex aut nominatus beneficium poſt inſinuationem gradus aut nominationis, in menſibus eis aſſignatis vacans petierit, & inter ſuam inſinuationem & præfatam requiſitionem non ſupervenerit quadrageſima, in qua nomen & cognomen inſinuare debuerit, ad beneficium ſic vacans eum capacem, ipſumque illud conſequi poſſe & decernimus.

De duobus menſibus gratificationis.

TITULUS XVII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod collatores & ordinarii & patroni eccleſiaſtici præfati inter graduatos qui literas gradus, cum tempore ſtudii & atteſtatione nobilitatis debite inſinuaverint quo ad beneficia in menſibus eis deputatis vacantia, gratificare poſſint illum ex eis quem voluerint.

Quo vero ad beneficia in menſibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, ſeu antiquiorem nominatum, qui literas nominationis, temporis ſtudii & atteſtationis nobilitatis debite inſinuaverint, præſentare ſeu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejuſdem anni, doctores licentiatis, licentiatos bacalariis, demptis bacalariis formatis in theologia, quos favore ſtudii theologici licentiatis in jure canonico, civili aut medicina præferendos eſſe decernimus: bacalarios juris canonici aut civilis magiſtris in artibus præferri volumus Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diverſis facultatibus, doctorem theologum doctori in jure: doctorem in jure canonico doctori in jure civili, doctorem in jure civili, doctori in medicina præferendos eſſe decernimus. Et idem in licentiatis & bacalariis ſervari debere volumus: & ſi in ejuſdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis ſeu gradus recurrendum eſſe volumus. Et ſi in omnibus iis concurrerent, tunc volumus quod collator ordinarius inter eoſdem concurrentes gratificare poſſit.

De beneficiis exprimendis. 2. de repletione. 3. de regula, regularia regularibus. 4. De generibus vacationum quæ ad graduatos non pertinet.

TITULUS XVIII.

VOLUMUS autem quod nominati literas nominationis ab univerſitatibus in quibus ſtuduerint obtinentes in nominationum literis beneficia per eos poſſeſſa, & eorum verum valorem exprimere teneantur, alioquin literæ nominationis hujuſmodi eo ipſo nullæ ſint, & eſſe cenſeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis graduatis ſimplicibus aut nominatis tempore vacationis beneficii in menſibus eis deputatis vacantis, duas obtineat præbendas in cathedralibus etiam metropolitanis aut collegiatis, ſeu dignitatem vel præbendam, vel aliud ſeu alia beneficium ſeu beneficia, quorum inſimul vel cujus fructus, redditus & proventus tempore reſidentiæ & horis divinis intereſſendo ad ſummam ducentorum florenorum auri de camera aſcenderent beneficium in gradus ſeu nominationis hujuſmodi tunc petere ſeu conſequi non poſſit. Et inſuper quod tam graduati ſimplices quam nominati beneficia in menſibus eis aſſignatis vacantia, petere & conſequi poſſint ſecundum propriæ perſonæ condecentiam & conformitatem: videlicet ſeculares ſecularia, & religioſi regularia beneficia eccleſiaſtica, ita quod ſecularis nominatus, beneficia regularia in menſibus deputatis vacantia, prætexto cujuſvis diſpenſationis apoſtolicæ, nec econtra religioſus beneficia ſecularia petere aut conſequi minime poſſit, quoque beneficia ſimpliciter vel ex cauſa permutationis in menſibus graduatis ſimplicibus & nominatis aſſignatis vacantia, eis non ſint affecta nec debita, ſed ex cauſa permutationis cum permutantibus dumtaxat. Simpliciter vero vacantia beneficia, hujuſmodi perſonis idoneis per ipſos ordinarios libere conferri poſſint.

De eccleſiis parochialibus in villis muratis.

TITULUS XIX.

STATUIMUS quoque quod parochiales eccleſiæ in civitatibus aut villis muratis exiſtentes, non niſi perſonis modo præmiſſo qualificatis, aut ſaltem qui per tres annos in theologia vel altero jurium ſtuduerint, ſeu magiſtris in artibus, qui in aliqua univerſitate privilegiata ſtudentes magiſterii gradum adepti fuerint, conferantur.

De

De universitatum nominationibus.

TITULUS XX.

MONEMUS autem præfati regni universitates sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum a nobis & sede apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum promoti fuerint, quod si secus fecerint ultra nullitatis pœnam quam in præfatarum nominationum literis declaramus, nominandi privilegio ad tempus secundum culpæ qualitatem suspendemus.

De patronis a graduatis non molestandis.

TITULUS XXI.

SI quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis, a collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & taliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum & interesse condemnationem, fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus. Eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos quibus graduati & nominati, debite ut supra qualificati suos gradus & nominationis literas insinuaverint, astringimus ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum, simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis quam graduatis aut nominatis non conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus.

De mandatis apostolicis.

TITULUS XXII.

STATUIMUS & ordinamus quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati juxta formam inferius annotatam dare possit. Hoc modo videlicet, Unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum, & ultra in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit: ita tamen quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata, collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet, & ut obvietur litibus quæ occasione literarum, mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma quæ est inferius annotata dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes prosequentes hujusmodi mandata quo ad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse. Nosque & successores nostros jure præventionis dignitates, personatus, administrationes, & officia, ceteraque beneficia ecclesiastica sæcularia & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus gratuatis simplicibus & nominatis quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre. Statuimus insuper quod in provisionibus quas personis quibusvis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros ad sedem prædictam etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas ac monasteria ut obtenta per eos beneficia retinere possint fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera aut libras Turonenses, seu alterius monetæ valor secundum communem æstimationem exprimi debeat. Alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

De causis.

TITULUS XXIII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos judices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta vel privilegio illatum cognitionem habent, terminari & finiri debeant.

De frivolis appellationibus.

TITULUS XXIV.

ET ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur, volumus quod si quis offensus, coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros vel sedem prædictam, omisso medio: nec a gravamine in quacumque instantia ante diffinitivam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in diffinitiva reparari nequiret, & eo casu non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari.

De exemptorum appellationibus.

TITULUS XXV.

SI quis vero immediate subjectus sedi apostolicæ ad eamdem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis legitime, alias quam per juramentum coram judicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat: processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus, ac rescripta contra præmissa impetrantes in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus, atque declaramus. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ cardinales, qui pro universali

ecclesiæ

eccleſia continue laborant, necnon dictæ ſedis officiales, officia ſua actu exercentes, ſub præſenti decreto non intendimus comprehendi.

Ut infra biennium lis beneficialis terminetur.

TITULUS XXVI.

STATUIMUS etiam & ordinamus, quod judices, cauſas quæ in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, ſub pœna excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum, eo ipſo incurrenda, infra biennium terminare debeant: pars vero diffugiens, & expeditionem ipſius cauſæ malitioſe impediens, graviſſime per eoſdem judices mulctetur: etiam uſque ad privationem juris in hujuſmodi proceſſu prætenſi, ſi eis viſum fuerit, ſuper quo eorum conſcientias oneramus.

A ſecunda interlocutoria, & tertia diffinitiva non provocetur.

TITULUS XXVII.

AB interlocutoriis autem ſecundo: a diffinitivis vero tertio provocare non licere decernimus: ſed volumus ſecundam ſententiam interlocutoriam conformem, & tertiam diffinitivam etiam conformem, omni mora ceſſante, executioni debite demandari debere, quacumque appellatione interpoſita non obſtante.

De pacificis poſſeſſoribus.

TITULUS XXVIII.

STATUIMUS quoque quod quicumque dummodo non ſit violentus, ſed habens coloratum titulum, pacifice & ſine lite prælaturam, dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium, ſeu quodcumque beneficium eccleſiaſticum, triennio proximo hactenus, vel pro tempore poſſederit, ſeu poſſidebit in petitorio vel poſſeſſorio, a quoquam etiam ratione juris noviter reperti moleſtari nequeat, præterquam pretextu hoſtilitatis, aut alterius legitimi impedimenti, de quo proteſtari & illud juxta concilium Viennenſe intimari debeat. Lis autem, hoc caſu, quo ad futuras controverſias intelligatur, ſi ad executionem citationis, juriſque ſui in judicio exhibitionem, aut terminorum omnium obſervationem proceſſum fuerit. Monemus etiam ordinarios ut diligenter inquirant, ne quis ſine titulo beneficium poſſideat, & ſi quem beneficium ſine titulo poſſidere repererint, declarent, illi jus non competere, cujuſvis temporis detentione non obſtante, de ipſoque beneficio poſſit illi, dummodo non ſit intruſus, vel violentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri.

De publicis concubinariis.

TITULUS XXIX.

ET inſuper ſtatuimus, quod quicumque clericus cujuſcumque conditionis, ſtatus, religionis, dignitatis, etiam ſi pontificalis vel alterius præeminentiæ fuerit, qui præſentium notitiam, quam habere præſumatur, poſt duos menſes, poſt earumdem præſentium publicationem, in eccleſiis cathedralibus factam, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam præſentes ad eorum notitiam pervenerint, fuerit publicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium beneficiorum ſuorum trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus; quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam evidentem eccleſiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat, necnon hujuſmodi publicum concubinarium, ut primum talem eſſe noverit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat: & ſi illam non dimiſerit, vel dimiſſam aut aliam publice reſumpſerit, jubemus ut ipſum omnibus ſuis beneficiis omnino privet. Et nihilominus ii publici concubinarii, uſquequo cum eis per ſuos ſuperiores, poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem manifeſtamque vitæ emendationem, fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve, ſint inhabiles: qui ſi poſt diſpenſationem recidivo vomitu ad hujuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtent. Quodque ſi ii ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum eſt, punire neglexerint, eorum ſuperiores tam in ipſos de neglectu, quam in illos pro concubinatu modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & ſynodalibus adverſus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos etiam per ſuſpenſionem, a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna ſeveriter procedatur. Et ſi ii quorum deſtitutio ad nos & ſedem prædictam ſpectat, per concilia provincialia, aut ſuos ſuperiores propter concubinatum publicum reperiantur privatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ad nos deferantur, eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcumque generalibus capitulis etiam provincialibus, quo ad eos ſervetur, pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concubinarios a jure ſtatutis in ſuo robore permanſuris: publici autem intelligendi ſunt, non ſolum ii, quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſionem in jure factam, ſeu per rei evidentiam, quæ nulla poſſit tergiverſatione celari notorius eſt: ſed etiam qui mulierem de incontinentia ſuſpectam, & diffamatam tenent, & per ſuum ſuperiorem admoniti, ipſam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus a concubinariis percipere non erubeſcunt, patientes eos in tali fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alterius quæſtus, talia quovis modo tolerent, aut diſſimulent: alioquin ultra præmiſſam negligentiæ pœnam, duplum ejus quod propterea acceperint reſtituere, & ad pios uſus omnino conver-

vertere teneantur, & compellantur. Ipſas autem concubinas, aut ſuſpectas prælati omnibus modis curent a ſuis ſubditis per auxilium etiam & brachii ſæcularis invocationem, ſi opus fuerit, penitus arcere. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos apud patres ſuos cohabitare non permittant. Jubemus inſuper quod in prædictis ſynodis & capitulis præmiſſa publicentur, & ut quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneant diligenter. Injungimus præterea omnibus ſæcularibus viris, etiam ſi regali præfulgeant dignitate, ne ullum, qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæſito colore, prælatis, qui ratione officii ſui, adverſus ſubditos ſuos pro hujuſmodi concubinatu & aliis caſibus, ſibi a jure permiſſis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis neceſſario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam ſolutos, ut ſimiliter a concubinatu abſtineant: nimis enim reprehenſibilis eſt, qui uxorem habet & ad aliam uxorem accedit. Qui vero ſolutus eſt, ſi continere nolit, juxta apoſtoli conſilium uxorem ducat: pro hujuſmodi autem divini obſervantia præcepti, ii, ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni ſtudio laborent.

De excommunicatis non vitandis.

TITULUS XXX.

STATUIMUS inſuper quod ad vitandum ſcandala, & multa pericula, ſubveniendumque conſcientiis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in ſacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuſcumque divinis, vel extra, prætextu cujuſcumque ſententiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ, ſeu ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, vel a jure generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, vel interdictum eccleſiaſticum obſervare, niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura hujuſmodi fuerit, vel contra perſonam, collegium, univerſitatem, eccleſiam, aut locum, certum aut certam, a judice publicata & denuntiata ſpecialiter & expreſſe, aut notorie in excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiverſatione celari, aut aliquo juris ſuffragio excuſari, eum a communione illius abſtinere nolumus juxta canonicas ſanctiones: per hoc tamen hujuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos ſeu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet ſuffragari.

De interdictis non leviter ponendis.

TITULUS XXXI.

ET quoniam ex indiſcreta interdictorum promulgatione multa conſueverunt ſcandala evenire. Statuimus quod nulla civitas, oppidum, caſtrum, villa, aut locus eccleſiaſtico ſupponi poſſit interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorum locorum, aut domini, ſeu rectoris, vel officialium. Propter culpam autem ſeu cauſam alterius cujuſcumque privatæ perſonæ hujuſmodi loca interdici nequaquam poſſint auctoritate quacumque ordinaria, vel delegata, niſi talis perſona prius fuerit excommunicata, ac denunciata, ſeu in eccleſia publicata: aut domini, ſeu rectores, vel officiales ipſorum locorum auctoritate judicis requiſiti hujuſmodi perſonam excommunicatam infra biduum, inde cum effectu non ejecerint, aut ad ſatisfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum ejecta, recedente vel ſatisfaciente, mox divina reſumi poſſint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

De ſublatione Clementinæ, Litteris.

TITULUS XXXII.

NECNON conſtitutionem de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio editam, qua cum irritanti decreto ſtatuimus, decrevimus & ordinavimus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus de ceſſione regiminis & adminiſtrationis eccleſiarum & monaſteriorum facta per eos qui eccleſiis & monaſteriis ipſis præerant, ſeu illam adminiſtrationem, ſeu commendam, aut ut aliis unita aut alias obtinebant, ſeu reſignatione aliorum quorumcumque beneficiorum eccleſiaſticorum, ſeu ceſſione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel diſpoſitionis, aut cenſurarum fulminatione, etiam in literis apoſtolicis a nobis & ſede apoſtolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicuntur, contentis (etiamſi ſuper illis narratis fundaretur intentio, conſtare & apparere deberet per publica inſtrumenta vel documenta authentica) alioquin tam in judicio quam extra, illud narrativis & aſſertionibus hujuſmodi in præjudicium tertii minime ſtari, nec ex illis alicui præjudicium afferri deberet, niſi de hujuſmodi narrativa & aſſertione etiam in literis apoſtolicis facta altero ex præmiſſis modis doceretur, innovamus illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari mandamus.

De perpetua ſtabilitate concordatorum.

TITULUS XXXIII.

ET quia ad ſupradictam concordiam cum præfato Franciſco rege ob illius ſinceram devotionem quam erga nos & ſedem prædictam, cum ad præſtandam nobis reverentiam & filialem obedientiam ad civitatem noſtram Bononiæ perſonaliter venire dignatus eſt, conſentimus, illamque inviolabiliter obſervari deſideramus. Illam veri contractus & obligationis inter nos & ſedem apoſtolicam prædictam ex una & præfatum regem & regnum ſuum ex altera partibus legitime uniti, vim & robur obtinere, ac illi & præſentibus in aliqua ſui parte per quaſcumque literas & gratias per nos & ſucceſſores noſtros deſuper concedendas derogari, clauſulamque cum earumdem derogatione præſentium latiſſime extendenda, ac quod eædem præſentes literæ & earum tenor pro expreſſis habeantur in quibuſvis ſupplicationibus pro tempore ſignatis appoſitam, nihil penitus operari, & illius vigore in literis apoſtolicis ſuper ipſius ſupplicationibus conficiendis quicquam, per

quod

quod præſentibus aut alicui particulæ de contentis in eis derogaretur ſeu derogari videretur, narrari non poſſit : & ſic per quoſcumque judices & commiſſarios etiam cauſarum dicti palatii apoſtolici auditores & præfatæ Romanæ eccleſiæ cardinales, in quibuſvis cauſis ſuper præmiſſis vel eorum aliquo pro tempore motis judicari, diffiniri, & ſententiari debere, ſublata eis aliter ſententiandi & diffiniendi omnimoda facultate & auctoritate, necnon irritum & inane quicquid ſecus ſuper his vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & ſucceſſores noſtros præfatos ſcienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus. Volumus autem quod ſi præfatus rex præſentes literas ac omnia & ſingula in eis contenta, quæ in prima futura ſeſſione præſentis concilii Lateranenſis approbari & confirmari facere promittimus infra ſex menſes a die approbationis & confirmationis hujuſmodi computando, non approbaverit & ratificaverit, & ea perpetuis futuris temporibus in regno ſuo, & omnibus aliis locis & dominiis dicti regni per omnes prælatos & alias etiam eccleſiaſticas perſonas ac curias parlamenti, acceptari, legi, publicari, jurari, & regiſtrari, ad inſtar aliarum conſtitutionum regiarum & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & regiſtratione prædictis, infra prædictum tempus per omnium & ſingulorum ſupradictorum patentes literas, aut authenticas ſcripturas nobis non tranſmiſerit, aut nuntio noſtro apud ipſum regem exiſtenti, per eum ad nos mittendas non conſignaverit : Et deinde ſingulis annis etiam legi prout aliæ ipſius Franciſci regis conſtitutiones & ordinationes, quæ in viridi ſunt obſervantia obſervari debent, inviolabiliter obſervari cum effectu non fecerint, præſentes literæ & inde ſecuta quæcumque ſint, caſſa & nulla, nulliuſque roboris vel momenti, & cum omnium quæ in regno, Delphinatu & comitatu prædictis agantur notitiam non habeamus, conſuetudines, ſtatuta ſeu uſus libertati eccleſiaſticæ & auctoritati ſedis apoſtolicæ quomodolibet præjudicantia, ſi qua in regno, Delphinatu & comitatu prædictis alias quam in præmiſſis exiſtant, non intendimus nobis & eidem ſedi in aliquo præjudicare, ſeu illa tacite vel expreſſe quomodolibet approbare. Et nihilominus præfato Franciſco, & tempore exiſtenti Francorum regi, in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus per ſe vel alium ſeu alios in dignitate eccleſiaſtica conſtitutos, præſentes literas ac omnia & ſingula in eis contenta quando & quotiens opus fuerit publicari & ea inviolabiliter obſervari faciat. Contradictores cujuſcumque dignitatis & præeminentiæ fuerint per cenſuras eccleſiaſticas & pecuniarias pœnas aliaque juris & facti quævis opportuna remedia appellatione qualibet omnino poſtpoſita compeſcendo. Non obſtantibus omnibus ſupradictis, aut ſi aliquibus communiter vel diviſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per literas apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem.

Forma mandati apoſtolici.

TITULUS XXXIV.

LEO epiſcopus ſervorum Dei, venerabili fratri epiſcopo N. & dilectis filiis, capitulo ſinguliſque canonicis eccleſiæ N. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Vitæ ac morum honeſtas, aliaque laudabilia probitatis & virtutum merita : ſuper quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur teſtimonio, nos inducunt ut ſibi reddamur ad gratiam liberales. Hinc eſt quod nos cupientes ut idem N. juxta illius quæ per felicis recordationis Gregorium papam IX. prædeceſſorem noſtrum ad tunc epiſcopum Noviomenſem directa extitit, quæ incipit, Mandatum, & aliarum duarum illam immediate ſequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, perſonatu, adminiſtratione vel officio veſtræ vel alterius eccleſiæ aut alio beneficio cum cura vel ſine cura, etiamſi parochialis eccleſia vel ejus perpetua vicaria aut capella ſive perpetua capellania ad veſtram collationem, nominationem ſeu præſentationem & aliam quamcumque diſpoſitionem provideri poſſit, ac volentes præfato N. præmiſſorum meritorum ſuorum intuitu gratiam facere ſpecialem, ipſumque a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, aliiſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis a jure vel ab homine quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes & abſolutum fore cenſentes. Necnon omnia & ſingula beneficia eccleſiaſtica cum cura & ſine cura quæ præfatus N. etiam ex quibuſvis apoſtolicis diſpenſationibus obtinet & expectat, ac in quibus & ad quæ jus ſibi quomodolibet competit, quæcumque, quodcumque & qualiacumque ſint eorumque fructuum, reddituum & proventuum veros annuos valores ac hujuſmodi diſpenſationum tenores præſentibus pro expreſſis habentes, motu proprio, non ad ipſius N. vel alterius pro eo nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi vobis pro alio non ſcripſerimus qui ſimile mandatum aut ſimilem gratiam proſequatur, canonicatum & præbendam aut dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium veſtræ vel alterius eccleſiæ, aut aliud beneficium eccleſiaſticum cum cura vel ſine cura, etiam ſi parochialis eccleſia vel ejus perpetua vicaria aut capella, vel perpetua capellania fuerit, ad veſtram collationem, proviſionem, præſentationem, nominationem ſeu quamvis aliam diſpoſitionem, pertinentem, etiamſi dignitati, perſonatui, adminiſtrationi vel officio hujuſmodi cura immineat animarum, dummodo talis dignitas electiva non exiſtat, cum creatione in canonicum veſtræ vel alterius eccleſiæ, & ſi in ea ſtatuto & privilegio expreſſe caveatur quod nulli de dignitate, perſonatu, adminiſtratione vel officio provideri poſſit, niſi cum effectu illius eccleſiæ canonicus exiſtat, canonicatum hujuſmodi eccleſiæ cum plenitudine juris canonici, & non obſtante de certo canonicorum numero ad effectum hujuſmodi dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium dumtaxat, & non

alias, auctoritate apoſtolica, tenore præſentium conferimus, & de illo etiam providemus, ſi quem, quam, vel quod poſt menſem poſtquam præſentes literæ vobis præſentatæ fuerint, extra Romanam curiam vacare contigerit, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis ſuis, eidem N. conferatis, & de illo aut illa provideatis, ſeu ipſum ad illum, illam, vel illud præſentetis aut nominetis: ipſumque N. in canonicum & in fratrem veſtræ vel alterius eccleſiæ ad effectum tantum obtinendi dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium hujuſmodi recipiatis, ſtallum ſibi in choro & locum in capitulo, cum plenitudine juris canonici aſſignetis, inducentes eumdem N. vel procuratorem ejus nomine, in corporalem poſſeſſionem canonicatus & præbendæ aut dignitatis, perſonatus, adminiſtrationis vel officii ſeu beneficii hujuſmodi, juriumque & pertinentiarum univerſorum prædictorum: defendenteſque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem prædictum ad præbendam aut dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium ſeu beneficium hujuſmodi quodcumque fuerit, ut moris eſt, admitti, ſibique de illius vel illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus univerſis integre reſponderi, non obſtante forſan ut ſupra de certo canonicorum numero & aliis conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis ac dictæ veſtræ vel alterius eccleſiæ juramento confirmatione apoſtolica vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus contrariis quibuſcumque, aut ſi vobis ab apoſtolica ſit ſede indultum, quod ad receptionem vel proviſionem alicujus minime teneamini, quodque de canonicatibus & præbendis ſeu dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus vel officiis veſtræ vel alterius eccleſiæ aut aliis beneficiis eccleſiaſticis quibuſcumque ad veſtram collationem, proviſionem, præſentationem, nominationem ſeu quamvis aliam diſpoſitionem communiter vel diviſim pertinentibus, nulli valeat provideri per literas apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem, & qualibet alia dictæ ſedis indulgentia generali, vel ſpeciali, cujuſcumque tenoris exiſtat: per quam præſentibus non expreſſam vel totaliter non inſertam effectus gratiæ impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cujuſque toto tenore habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis, ſeu ſi dictus N. præſens non fuerit ad præſtandum de obſervandis ſtatutis & conſuetudinibus veſtræ vel alterius eccleſiæ ſolitum juramentum dummodo in abſentia ſua per procuratorem idoneum, & cum ad eccleſiam ipſam acceſſerit corporaliter illud præſtet. Datum, &c.

De literis in executione mandatorum.

TITULUS XXXV.

Simili modo. Leo, &c.

DILECTIS filiis N. & N. ac N. officialibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Hodie cupientes ut dilecto filio N. clerico diœceſis juxta illius quæ olim per fœlicis recordationis Gregorium papam IX. prædeceſſorem noſtrum ad tunc epiſcopum Noviomenſem directa extitit, quæ incipit, Mandatum, & aliarum duarum illam immediate ſequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, perſonatu, adminiſtratione vel officio eccleſiæ N. aut alio beneficio eccleſiaſtico, cum cura vel ſine cura provideri, motu proprio, venerabili fratri noſtro epiſcopo N. & dilectis filiis, capitulo, ſingulisque canonicis eccleſiæ N. per alias literas noſtras mandavimus, quatenus ſi eis communiter vel diviſim pro alio non ſcripſiſſemus qui ſimile mandatum aut ſimilem gratiam proſequeretur, eidem N. canonicatum & præbendam, avi dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium aut beneficium eccleſiaſticum ad eorum collationem proviſionem, præſentationem ſeu quamvis aliam diſpoſitionem communiter vel diviſim pertinens, ſi quem, quam vel quod poſt menſem poſt præſentationem earundem literarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis ſuis prout ad eos communiter vel diviſim pertineret, conferrent & aſſignarent: aut eum ad illa præſentarent, eligerent, nominarent, ſeu de illis providerent prout in eiſdem literis plenius continetur. Quocirca diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta motu ſimili mandamus quatenus vos, duo aut unus veſtrum, per vos vel alium ſeu alios, ſi epiſcopus, capitulum, & canonici prædicti canonicatum & præbendam aut dignitatem, perſonatum & adminiſtrationem vel officium, aut beneficium hujuſmodi eidem N. conferre & aſſignare ac de illis etiam providere recuſaverint, ſeu diſtulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & præbendam aut dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem vel officium ſeu beneficium hujuſmodi cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis ſupradictis eidem N. conferre & aſſignare, necnon eumdem N. ad illa, ut moris eſt, admittere, & in canonicum recipere, & in fratrem, ſtallo ſibi in choro, & loco in capitulo aſſignatis, omniaque & ſingula alia in dictis literis contenta, alias juxta earumdem continentiam atque formam in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradictores prout juſtitia ſuadebit ad hoc compeſcendo, non obſtantibus omnibus quæ in dictis literis voluimus non obſtare. Datum, &c.

De mandatis apoſtolicis pro regularibus.

TITULUS XXXVI.

PRO regularibus autem ſimilis forma illis conveniens detur.

Concluſio Concordatorum.

NULLI ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, ordinationis, ſuſpenſionis, aſtrictionis, declarationis, præcepti, injunctionis, monitionis, innovationis, conſenſus, decreti, voluntatis, promiſſionis & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo

simo sextodecimo : quintodecimo Kalendas Septembris : pontificatus nostri anno quarto.

Approbatio concilii generalis Lateranensis.

TITULUS XXXVII.

NOs igitur ut literæ ipsæ, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dissentiant, ea commode suo reinserantur corpori, eo magis observentur, quo clarius constiterit ipsas literas ex matura & salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio approbatas & innovatas, qua statutæ & ordinatæ fuerunt, licet ad earumdem literarum subsistentiam & validitatem alia approbatione non indigerent. Ad abundantiorem tamen cautelam ut eo tenacius observentur & difficilius tollantur quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, diffinitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac pœnis, inhibitione aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis : illa præsertim qua voluimus, quod si præfatus Franciscus rex supradictas literas ac omnia & singula in eis contenta intra sex menses a data præsentium computandos, non approbaret & ratificaret & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum, acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum : & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, intra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existenti, per eum ad nos destinandas non consignaret : & deinde singulis annis etiam legi, prout aliæ ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literæ ipsæ & inde secuta, quæcumque essent cassa & nulla, nulliusque roboris, vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum in eis expressorum observationem, sub censuris & pœnis ac aliis contentis, juxta earumdem literarum tenorem & formam teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis non obstare volumus ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata. Anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sextodecimo quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quarto. Sic signatum, visa Je. Salvi. Bembus. Jo. de Madrigal. Et in dorso registrata apud me Bembum.

Sequuntur literæ patentes regiæ pro acceptatione concordatorum.

TITULUS XXXVIII.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus consiliariis nostris ad præsens tenentibus & qui in futurum nostra tenebunt parlamenta, omnibusque justitiariis regni nostri & Delphinatus ac comitatus nostrorum, ceterisque officiariis, & subditis nostris, & eorum cuilibet prout ad eum pertinuerit, mandamus, districtius injungentes, quatenus omnia præmissa & singula teneant, custodiant & conservent in sua roboris plenaria firmitate. Et in causis quibuscumque occasione præmissorum de cetero orituris & emersuris, secundum liberationes & conclusiones præscriptas judicent, pronuntient & sententient, atque ab omnibus subditis & incolis nostrorum regni, Delphinatus ac comitatus inviolabiliter faciant in omnibus & per omnia observari, prædictas personas ecclesiasticas & seculares ac earum quamlibet in omnibus & singulis superius expressis, ab omni turbatione, violentia, impressione, molestatione, vexatione, damno & impedimento tueantur, protegant pariter & defendant. Omnes & quascumque personas cujusvis conditionis ac status fuerint contra facientes aut venientes taliter puniendo, quod in posterum ceteris cedat in exemplum, quoniam sic fieri volumus & jubemus per præsentes. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus literis duximus apponendum. Datum Parisiis die XIII. mensis Maii, anno domini millesimo quingentesimo decimoseptimo : & regni nostri tertio. Sic signatum supra plicam. Per regem, dominis ducibus Alenconii, Borbonii & Vindocinensi, vobis dominus d'Orval, de la Trimoille, de Boysi magno magistro, bastardo Sabaudiæ, de la Palice & de Chastillon, marescalibus Franciæ & aliis præsentibus. Robertet.

Arestum verificationis parlamenti.

LECTA, publicata & registrata ex ordinatione & de præcepto domini nostri regis reiteratis vicibus facto in præsentia domini de Trimolia primi cambellani dicti domini nostri regis, ad hoc per eum specialiter missi Parisius in parlamento XXII. die Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimoseptimo. Sic signatum, Pichon.

De prorogatione obtinenda, ad verum valorem beneficiorum exprimendum, ſive ut alia editio habet: *De prorogatione ad approbandum concordata tam a prælatis regni quam ab aliis perſonis.*

TITULUS XXXIX.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux & Genuæ dominus, univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem. Cum urgenti neceſſitate, evidentique commodo & utilitate reipublicæ regni noſtri ducti ad evitanda majora pericula quæ ex revocatione pragmaticæ in futurum eventura cernebamus, ſive illi revocationi obediretur, ſive non obediretur, quæ unicuique recte ſentienti latiſſime conſtare poſſunt, certa iniverimus cum ſancta ſede apoſtolica concordata, in quibus inter cetera cautum eſt, quod infra ſex menſium ſpatium illa publicari & regiſtrari, necnon jurari in curiis noſtris parlamentorum efficeremus, eccleſiamque Gallicanam illis conſentire, alias nullius eſſent momenti, quæ nullatenus ob brevitatem temporis aliis etiam urgentibus negotiis occupati perficere valuimus; idcirco ne in rete (quod verebamur) incideremus, & ne commodo, & utilitate dictorum concordatorum fruſtraremur, a ſede apoſtolica poſt lapſum dicti ſpatii ſex menſium unius anni prorogationem obtinuimus. Ceterum, cum in dictis concordatis inter cetera etiam caveretur, quod verus valor beneficiorum in illorum impetrationibus exprimendus ſit, timendum erat ne ambitioſi ſub prætextu veri valoris non expreſſi, jam dicta impetrarent beneficia. Igitur ut prædictis malitiis via præcluderetur, a ſanctiſſimo domino noſtro papa Leone decimo reſcriptum obtinuimus, quo impetrationes prætextu veri valoris non expreſſi obtentæ infra annum illius reſcripti, in quo verus valor non fuiſſe expreſſus aſſeritur, nullius valoris ac momenti eſſe declararentur. Quarum bullarum ſeu reſcriptorum tenor ſequitur, & eſt talis.

De vero valore beneficiorum non exprimendo, vel ut in alia editione legitur: *Papa ad regis poſtulationem prorogat ſex menſes datos ad approbandum concordata ad annum a data patentium computandum.*

TITULUS XL.

LEO epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Francisco Francorum regi Chriſtianiſſimo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dudum ſiquidem inter alia cum irritantis appoſitione decreti, ſtatuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus cathedralium & metropolitanarum eccleſiarum ac monaſteriorum in regno Franciæ & Delphinatu ac comitatu Dienſi & Valentinenſi conſiſtentium vacationibus, dilecti filii eccleſiarum, capitulorum & monaſteriorum conventus ad electiones ſeu poſtulationes futurorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac abbatum, eccleſiarum & monaſteriorum vacantium, pro tempore hujuſmodi procedere non valerent, ſed majeſtas tua ad eccleſias & monaſteria hujuſmodi ſic vacantia, infra certum tunc expreſſi temporis ſpatium, nobis & pro tempore exiſtenti Romano pontifici perſonas idoneas certo tunc expreſſo modo qualificatas, ad eamdem nominationem per nos & Romanum pontificem hujuſmodi eccleſiis & monaſteriis eiſdem præficiendas nominare valeres: prout in noſtris inde confectis literis, in quibus voluimus, quod ſi majeſtas tua, omnia in illis ſtatuta, ordinata & contenta infra ſex menſes poſt tunc proximam futuram ſeſſionem Lateranenſis concilii tunc vigentis, non approbares & confirmares: & a prælatis ac aliis perſonis tuo expreſſis regni tui approbari non faceres, literæ ipſæ nullius eſſent roboris vel momenti plenius continetur. Cum autem ſicut exhibita nobis pro parte tua petitio continebat, majeſtas tua propter varias occupationes quibus ad præſens implicitus exiſtis, ac ex certis aliis rationabilibus cauſis infra dictum ſemeſtre, ipſa quod adhuc exiſtis in dictis literis contenta per prælatos & perſonas regni tui hujuſmodi approbari facere poſſe commode non confidat. Nos itaque tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, ſemeſtre prædictum infra quod adhuc exiſtis ad annum a data præſentium computandum, auctoritate apoſtolica tenore præſentium prorogamus pariter & extendimus, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, necnon omnibus illis quæ voluimus in dictis literis non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ prorogationis & extenſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, Kalendis Julii, pontificatus noſtri anno quinto.

Altera prorogatio petitur ad annum a fine alterius computandum, eo quod propter varias occupationes non fuit concordatum approbatum, & receptum a regnicolis.

TITULUS XLI.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, & Genuæ dominus, univerſis præſentes literas inſpecturis, notum ſit & manifeſtum, quod cum jamdudum a ſancta ſede apoſtolica certæ literæ apoſtolicæ per nos obtentæ fuiſſent, quibus ſemeſtre, infra quod nos eccleſiæ Gallicanæ approbare debebamus concordata inter ſanctam ſedem apoſtolicam & nos inita, per annum prorogatum extiterat: verum quia durante dicto anno, aliis occupati negotiis, dictam approbationem & confirmationem a prælatis & aliis perſonis ibidem expreſſis approbari, ſeu confirmari, minime fecerimus; idcirco alias literas apoſtolicas ab eadem ſede obtinuimus, quibus annum jam dictum ad alium a fine illius computandum denuo prorogari fecimus, prout in dictis literis (quarum tenor ſequitur) plenius continetur.

Conce-

Conceditur ſecundus annus a fine primi computandus ad hoc, ut concordata recipiantur & obſerventur a regnicolis.

TITULUS XLII.

LEo epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Franciſco Francorum regi Chriſtianiſſimo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dudum ſi quidem inter alia, cum irritantis appoſitione decreti ſtatuimus, & ordinavimus, quod ex tunc de cætero occurrentibus eccleſiarum cathedralium & metropolitanarum, ac monaſteriorum in regno Franciæ & Delphinatu, ac comitatu Dien. & Valentin. conſiſtentium vacationibus, dilecti filii eccleſiarum, capitula & monaſteriorum conventus, ad electiones ſeu poſtulationes futurorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac abbatum eccleſiarum & monaſteriorum vacantium pro tempore hujuſmodi procedere non valerent. Sed majeſtas tua ad eccleſias & monaſteria hujuſmodi ſic vacantia infra certum tunc expreſſi temporis ſpatium nobis, & tempore exiſtenti Rom. pontifici perſonas idoneas certo tunc expreſſo modo qualificatas, ad eamdem nominationem, per nos & Romanum pontificem hujuſmodi eccleſiis, & monaſteriis eiſdem præficiendas nominare valeret: ac voluimus quod ſi majeſtas tua omnia in illis ſtatuta, ordinata, conventa, infra ſex menſes, poſt tunc proximam futuram ſeſſionem Lateranenſis concilii tunc vigentis non approbaret, & confirmaret, & prælatis, & aliis tunc expreſſis regni tui approbari non faceret, literæ ipſæ nullius eſſent roboris vel momenti. Et deinde pro parte tua nobis expoſito, quod majeſtas tua propter varias occupationes quibus tunc implicitus eras, ac ex certis aliis rationabilibus cauſis infra dictum ſemeſtre, infra quod tunc adhuc exiſtebas, in dictis literis contenta per prælatos & perſonas regni tui hujuſmodi approbari facere commode non confidebat: Nos per alias noſtras literas ſemeſtre prædictum, infra quod tunc adhuc exiſtebas ad annum a data poſteriorum literarum hujuſmodi computandum prorogavimus, pariter & extendimus, prout in ſingulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem, ſicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, majeſtas tua literas priores prædictas, juxta voluntatem noſtram prædictam approbavit, & confirmavit, & approbari facere intendebat, feciſſetque, niſi a literarum priorum editione, ac tuis approbatione & confirmatione, ac earumdem priorum literarum publicatione hujuſmodi temere appellatum fuiſſet. Et propterea nobis humiliter ſupplicari feciſti, ut annum prædictum, infra quem adhuc exiſtis, ad alium annum prorogare de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos itaque hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, annum prædictum, infra quem adhuc majeſtas tua exiſtit, ad alium annum a fine primi anni hujuſmodi computandum, authoritate apoſtolica tenore præſentium prorogamus pariter & extendimus, non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus apoſtolicis, necnon omnibus illis, quæ in prioribus & poſterioribus literis prædictis voluimus non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. VI. Kalendas Julii, pontificatus noſtri anno ſexto.

A Quo circa dilectis & fidelibus conſiliariis noſtris curias noſtras parlamenti tenentibus, necnon ſeneſchalis, baillivis, præpoſitis, aliiſque juſtitiariis & officiariis noſtris harum ſerie mandamus & injungimus, quatenus has præſentes ſuis in regiſtris regiſtrent, ut ſi pro rebus & negotiis in die occurrentibus, illis quis agere habuerit, ex dictis regiſtris illas extrahere poſſit & valeat. Cui extracto debito modo facto, talem fidem haberi voluB mus, ac ſi dictarum bullarum originale exhiberent. Nam ſic nobis placet, & quatenus opus eſt, ex noſtra certa ſcientia, & poteſtatis plenitudine, ita fore ordinamus. In cujus rei teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus literis duximus apponendum. Datum Baugiaci, die 25. menſis Octobris anno domini 1518. & regni noſtri V. Per regem, Gedoyn.

[a] apud Rebuffum & alios mendoſe legitur, *agere*.

Prorogatio temporis. De annatis.

TITULUS XLIII.

LEo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Romanus pontifex, cui tot tantaque in ſpiritualibus & temporalibus providenda incumbunt, rerum & temporum qualitate penſata, nonnulla prout ad cunctorum clericorum beneficia eccleſiaC ſtica a ſede apoſtolica pro tempore impetrantium commoda & utilitates, ac litibus & fraudibus obviandum oportere conſpicit, ſalubriter ordinat & diſponit. Nuper ſiquidem inter conſtitutiones ad laudem Dei & Chriſti fidelium pacem & quietem de fratrum noſtrorum conſilio cum cariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum rege Chriſtianiſſimo, matura deliberatione concordatas, ſtatuimus quod in proviſionibus quas perſoniſ quibuſvis regni Franciæ ac Delphinatus & comitatus Dienſis & Valentinenſis de beneficiis vacantibus, ſeu certo modo vacaturis per nos & ſucceſſores noſtros & ſedem prædictam, etiam motu proprio, etiam proD motis ad eccleſias cathedrales & metropolitanas & monaſteria, ut obtenta per eos beneficia retinere poſſent, ſieri contingeret, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera, aut libras Turonenſes, ſeu alterius monetæ, valor ſecundum communem æſtimationem exprimi deberet: alioquin gratiæ ipſæ eſſent ipſo jure nullæ. Cum autem contingeret perſonas regni & Delphinatus ac comitatus hujuſmodi vacatione beneficiorum in locis remotis regni ac Delphinatus & comitatus eorumdem per obitum, pro tempore vacantia intellecta, eorum veri valoris notitiam habere non poſſe, & veri valoris hujuſmodi notitia non habita ad illa a RomaE no pontifice impetrandum celerem nuntium, ad ſedem prædictam deſtinare, & ſignaturam ſupplicationis ſuper illorum impetratione cum facultate verum annuum valorem beneficiorum hujuſmodi in literarum ſuper hujuſmodi ſupplicationibus expeditione augendi obtinere, & ad effectum poſſeſſionem beneficiorum hujuſmodi aſſequendi, literas ſuper hujuſmodi impetrationibus, cum minus vera valoris beneficiorum eorumdem expreſſione expedire, & abſque eorum culpa, diligentia & expenſis pro impetratione hujuſmodi obtinenda factis, & gratia eis a nobis conceſſa &

illius effectu fruſtrari, ac per poſteriores, qui A nulla adhibita diligentia, cum expreſſione veri valoris, eadem beneficia a ſede prædicta impetrarunt, excludi, ac deſuper propterea moleſtari. Nos qui ſubditorum noſtrorum commoda libenter procuramus, ac eos a litibus & expenſis quantum cum domino poſſumus relevamus, motu proprio ac certa noſtra ſcientia ac de apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus impetrantes beneficia eccleſiaſtica in regno, Delphinatu & comitatu prædictis per obitum dumtaxat vacantia, ſi verum annuum valorem beneficiorum in literis apoſtolicis quæ ſuper dictis beneficiis expeditæ fuerint, non expreſſerint infra annum, a die datæ literarum ea- B rumdem computandum, valorem ipſum male expreſſum corrigi per officiales, ad quos expeditio literarum hujuſmodi pertinet, & correctiones literarum earumdem fieri conſueverunt, petere; ipſique officiales ipſarum literarum expeditioni præſidentes, ad eorumdem impetrantium ſimplicem petitionem, valorem ipſorum ad verum annuum valorem juxta petentium voluntatem in eiſdem literis reducere & corrigere; ipſique impetrantes pro augmento valoris expreſſi dumtaxat annatam cameræ apoſtolicæ ſolvere debeant & teneantur: decernentes quaſcumque impetrationes poſteriores de dictis beneficiis, ratione non expreſſionis veri valoris hujuſmodi infra dictum annum factas, nullius roboris vel C momenti eſſe & pro infectis haberi debere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, ordinationis & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexto. Kalendas Octobris, pontificatus noſtri anno quarto.

De regiſtratione concordatorum in curiis facienda.

D

TITULUS XLIV.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus conſiliariis curias noſtras parlamenti tenentibus, necnon ſeneſchallis, ballivis, præpoſitis, aliiſque juſtitiariis & officiariis noſtris harum ſerie mandamus & injungimus, quatenus præſentium tenorem ſuis in regiſtris regiſtrent, ut ſi pro rebus & negotiis in dies occurrentibus, ille qui egere habuerit, ex dictis regiſtris illas extrahere poſſit, & valeat. Cui extracto debito modo facto, talem fidem haberi volumus, ac ſi prædictarum bullarum originale exhiberent. Nam ſic fieri volumus, & quatenus opus E eſſet ex noſtra certa ſcientia & poteſtatis plenitudine ita fore ordinamus. Datum Ambaſiæ die duodecima menſis Aprilis, anno domini milleſimo quingenteſimo decimo octavo, & regni noſtri quarto.

Sur le reply eſt eſcrit, per regem, *ainſi ſigné* Robertet: *& ſeellé a double queue de cire jaune.*

De regia facultate primum menſem graduatis debitum nominandi.

TITULUS XLV.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, Genuæ dominus. Cum ſuperioribus diebus certa iniverimus concordata cum ſanctiſſimo domino noſtro papa Leone decimo, quibus inter cetera ordinatur, quatenus beneficia vacantia primo menſe poſt publicationem illorum, afficiantur graduatis ſimplicibus. Verum cum ex diverſitate temporum quibus jam dicta concordata publicata in parlamentis noſtris fuere, dictorum menſium diverſitas confuſionem litium educatricem generare veriſimiliter potuiſſet. Nos igitur, ut dictæ confuſioni obicem apponeremus, a jam dicto domino ſanctiſſimo, domino noſtro papa literas apoſtolicas obtinuimus, quarum tenor de verbo ad verbum inferius deſcribitur, quibus permiſſum eſt, illum primum menſem exprimere nobis ac nominare licere. Ea propter facultatem nobis a ſede apoſtolica prædicta conceſſam inſequentes, conſideranteſque dicta concordata in curia noſtra parlamenti Pariſius in menſe Martii ultime præteriti fuiſſe publicata: menſem præteritum Aprilis dictam publicationem immediate ſequentem, pro proximo menſe eligimus & nominamus. Ex cujus initio ordo & computatio ſequentium menſium, ut qui menſes graduatis ſimplicibus necnon graduatis nominatis, ac ordinariis collatoribus ſpectant, ſciant & juxta illorum ordinem beneficiis in illis vacantibus provideatur, tenorem dictorum concordatorum inſequendo, nullo habito reſpectu ad tempus publicationis eorumdem concordatorum in aliis curis noſtri parlamenti factæ. Quocirca dilectis & fidelibus conſiliariis noſtris parlamenta Pariſius, Toloſæ, Burdegalæ, Rothomagi, Divione, Gratianopoli tenentibus: necnon ceteris juſtitiariis & officiariis mandamus & injungimus, quatenus has præſentes literas noſtras publicare habeant: necnon in ſuis regiſtris regiſtrare, ut nemo ignorantiæ cauſam prætendere poſſit, aut valeat: & juxta tenorem jam dictæ facultatis nobis conceſſæ, & declarationis per nos factæ, proceſſus judicare habeant, quia ſic fieri volumus, & ita nobis placet, non obſtantibus quibuſcumque in contrarium facientibus.

Sequitur tenor dictarum literarum apoſtolicarum.

TITULUS XLVI.

LEO epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Franciſco, Francorum regi Chriſtianiſſimo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dudum ſiquidem inter alia cum irritantis appoſitione decreti, ſtatuimus & ordinavimus quod ex tunc de cetero occurrentibus eccleſiarum cathedralium etiam metropolitanarum ac monaſteriorum in regno Franciæ, & Delphinatu, ac comitatu Dienſi & Valentinenſi conſiſtentium vacationibus, dilecti filii eccleſiarum capitula, & monaſteriorum conventus ad electiones ſeu poſtulationes futurorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac abbatum, eccleſiarum & monaſteriorum vacantium pro tempo-

re

re hujuſmodi procedere non valerent ; ſed majeſtas tua ad eccleſias & monaſteria hujuſmodi ſic vacantia , infra certum tunc expreſſi temporis ſpatium , & nobis & pro tempore exiſtenti Romano pontifici perſonas idoneas certo tunc expreſſo modo qualificatas : ad eamdem nominationem per nos & Romanum pontificem hujuſmodi eccleſiis , & monaſteriis eiſdem præficiendas nominare valeret: prout in noſtris inde confectis literis (in quibus inter alia , quod primo menſe poſt earumdem literarum acceptationem & publicationem ordinarii collatores , dignitates , perſonatus, adminiſtrationes & officia ad eorum collationem , proviſionem , nominationem , præſentationem ſeu quamvis aliam diſpoſitionem ſpectantia : graduatis ſimplicibus ſub certis modo & forma tunc expreſſis conferte , & de illis etiam providere deberent , caveatur) plenius continetur . Quum autem , ſicut accepimus, propter diverſa tribunalia plurium parlamentorum in regno , Delphinatu , & comitatu prædictis conſiſtentia , in quibus literas & eis conſtitutas & expreſſas conſtitutiones publicari & acceptari diverſis temporibus propter locorum diſtantiam oportet : ſuper primo menſe (qui ordinariis collatoribus ad conferendum graduatis conceditur) quis ſit, plures lites & diſpendia partium ſuper hoc exoriri contingere poſſit, nos litibus & diſpendiis hujuſmodi pro noſtri paſtoralis officii debito , obviare volentes , & ne quis menſis ſit deinceps hujuſmodi dubitari aut hæſitari contingat , majeſtati tuæ , ut poſt publicationem & acceptationem literarum concordatorum hujuſmodi , primum menſem hujuſmodi quis ſit exprimere & nominare poſſit & valeat , motu proprio , & ex noſtra certa ſcientia , authoritate apoſtolica , tenore præſentium licentiam & facultatem concedimus, pariterque indulgemus , non obſtantibus omnibus quæ in eiſdem literis voluimus non obſtare , ceteriſque contrariis quibuſcumque . Datum Romæ apud ſanctum Petrum , anno incarnatione dominicæ 1518. XVII. Kal. Julii , pontificatus noſtri anno VI. Sic ſignatum ſupra plicam , Ja. Queſtemberg . In teſtimonium quorum his præſentibus ſigillum noſtrum duximus apponendum. Datum Baugiaci die 25. menſis Octobris, anno domini 1518. & regni noſtri quarto. Per regem , Gedoin. Lecta , publicata , & regiſtrata Toloſæ in parlamento 22. Novembris , anno domini 1518. Michaelis.

De pœna temere venientium contra hujuſmodi concordata .

TITULUS XLVII.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex , Mediolani Dux , & Genuæ dominus , univerſis præſentes literas inſpecturis , ſalutem . Cum pro corroboratione necnon obſervatione decretorum concordati per nos cum ſanctiſſimo domino noſtro papa Leone decimo initi , neceſſarium ac utile foret , ut a ſancta ſede apoſtolica illius concordati protectores conſtitueremur , ut utroque mucrone inſtitutis concordatorum non parentes punirentur : Literas apoſtolicas a jam dicta ſede apoſtolica obtinuimus , quarum tenor inferius deſcribitur , quibus illorum concordatorum protectio nobis conceſſa eſt. Quocirca directis & fidelibus conſiliariis noſtris parlamenta noſtra Pariſius , Toloſæ, Burdegalæ, Rothomagi, Divione, & Gratianopoli tenentibus , necnon ceteris noſtris juſtitiariis & officiariis mandamus & injungimus , quatenus juxta facultatem nobis conceſſam eorum concordatorum infractores pœnis legitimis afficiant . Et ea quæ in contrarium dictorum concordatorum attentaverint , revocent , & in priſtinum ſtatum reducant ſeu reduci faciant, compeſcendo compeſcendos omnibus viis rationabilibus & debitis. Et ut nemo jam dictæ noſtræ protectionis ignorantiam prætendere valeat, eas præſentes publicare, & in regiſtris ſuis regiſtrare faciant indilate, quoniam nobis ſic placet , & ita fieri volumus , non obſtantibus quibuſcumque in contrarium facientibus .

De protectione concordatorum Franciæ regibus conceſſa.

TITULUS XLVIII.

LEO epiſcopus ſervus ſervorum Dei , chariſſimo in Chriſto filio Franciſco , Francorum regi Chriſtianiſſimo , ſalutem & apoſtolicam benedictionem . Dudum ſiquidem inter alia cum irritantis appoſitione decreti ſtatuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus eccleſiarum cathedralium etiam metropolitanarum ac monaſteriorum in regno Franciæ , & Delphinatu , ac comitatu Dienſi & Valentinenſi conſiſtentium vacationibus : dilecti filii eccleſiarum capitula , & monaſteriorum conventus ad electiones ſeu poſtulationes futurorum archiepiſcoporum , epiſcoporum , ac abbatum , eccleſiarum & monaſteriorum vacantium pro tempore hujuſmodi procedere non valerent, ſed majeſtas tua ad eccleſias & monaſteria hujuſmodi ſic vacantia intra certum tunc expreſſi temporis ſpatium , & nobis, & pro tempore exiſtenti , Romano pontifici perſonas idoneas certo tunc expreſſo modo qualificatas , ad eamdem nominationem per nos & Romanum pontificem hujuſmodi eccleſiis & monaſteriis eiſdem præficiendas nomina re valeret : prout in noſtris inde confectis literis (in quibus majeſtati tuæ , & pro tempore exiſtenti Francorum regi in virtute ſanctæ obedientiæ , quod per te vel alium , ſeu alios in dignitate eccleſiaſtica conſtitutos ealdem literas , ac omnia & ſingula in eiſdem contenta , quando & quotiens opus foret , publicari & inviolabiliter obſervari faceret mandavimus) plenius continetur . Cum autem ſicut accepimus , nonnulli regni , Delphinatus & comitatus prædictorum , a quorum cordibus Dei timor abeſt , literas hujuſmodi & per eas editas conſtitutiones , & in eis contenta plene acceptare recuſent, & illis non ſine ſpiritu blaſphemiæ , & cenſurarum in eis contentarum incurſu , verbo & opere ſi poſſent contravenire contendant : Nos ea quæ tanta maturitate , conſilio & ſacri tunc vigentis Lateranenſis concilii approbatione diſcuſſa, ſtatuta, ordinata, facta & conceſſa ſunt , ut inviolabiliter & inconcuſſe , prout par eſt , obſerventur, pro noſtri paſtoralis officii debito providere volentes, quamquam aliis literis noſtris temerariis auſibus contravenire nitentibus occurrerimus , eorumque ora obſtruxerimus , motu proprio, & ex noſtra certa ſcientia , ac de apoſtolicæ poteſtatis plenitudine , cum deceat ſæcularem poteſtatem , præſertim magnam , eccleſiaſticam juvare poteſta-

ſtatem, in his præſertim quæ animarum ſalutem concernunt, majeſtatem tuam, & pro tempore exiſtentem Francorum regem, literarum prædictarum, ac per eas editarum conſtitutionum, & omnium ac ſingulorum in eis contentorum legitimos protectores, defenſores, & conſervatores: necnon quorumvis adverſus illas & in eis contenta venire tentantium, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, vel nobilitatis exiſtentium, ac quacumque mundana dignitate fulgentium, invictiſſimos oppugnatores authoritate apoſtolica tenore præſentium conſtituimus, & deputamus, non obſtantibus omnibus quæ in dictis literis voluimus non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. XVII. Kalend. Julii pontificatus noſtri anno ſexto. Sic ſignatum ſub plica. Joan. Sadoletus. & ſupra plicam, Ja. Queſtemberg. In teſtimonium quorum, his præſentibus ſigillum noſtrum duximus apponendum. Datum Baugiari die XXV. menſis Octob. anno domini 1518. & regni noſtri quarto. Per regem, Gedoyn.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Elias de Bordelia Ord. Minorum ex epiſcopo Petracoricenſi archiepiſcopus Turonenſis ſcripſit contra Pragmaticam Gallorum, ut vocat, ſanctionem opuſculum breve, quod circa annum 1520. Pariſiis excuſum fuit apud Franciſcum Regnault & venumdatum apud Durandum Gerlier, in 8. cum privilegio ad biennium hoc titulo DEFENSIO CONCORDATORUM: ſubtilis & præclarus reverendi in Chriſto patris & domini D. Eliæ quondam Turonenſis archiepiſcopi tractatus editus tempore Ludovici XI. regis Franciæ Chriſtianiſſimi, quod Defenſorium concordatorum non immerito poteſt intitulari, eo quod continere videatur & amplecti motiva, rationes, media, perſuaſiones & cauſas concordatorum initorum inter S. D. N. Leonem papam hujus nominis X. & Chriſtianiſſimum D. D. regem Franciſcum hujus nominis primum. Verum cum antiſtes ille ſanctiſſimus die 5. Julii anni 1484. obierit Artaniæ prope Cæſarodunum Turonum, non eſt quod quis eum ſcripſiſſe quicquam arbitretur de concordatis circa beneficia inter pontificem Romanum & regem Galliæ initis Bononiæ, quod nonnullis fraudi hactenus fuiſſe novimus. Adverſus opuſculum Bordelii Philippus Probus Bituricus IC. ſcripſerat tractatum DEFENSORIUM ELECTIONUM inſcriptum cujus ipſemet meminit. Verum non eſt ille ſuper. Textum porro integrum concordatorum, ut in Gallia paſſim excuditur & in forenſibus tam eccleſiaſticorum quam ſæcularium judicum tribunalibus auditoriſque vulgo omnium manibus teritur, adſcribendum curavi a plurimis ea de re jam pridem rogatus, eique ſubjeciſſem libens FLORENTINUM provinciale concilium, præſide Julio de Mediceis, cardinale archiepiſcopo celebratum anno 1517. a Leone X. Romano pontifice approbatum. Verum illud nondum meas in manus venit, ideoque cum aliquot aliis in appendicem hujus XIV. tomi rejiciendum erit. Hujus ergo in locum ſuccedent quæ ſequuntur.

A. D. 1518.

** CONSTITUTIONES PROVINCIALES

Anno domini 1518. per Guliel. Rokeby archiepiſc. Dublienſem cum ſuis epiſcopis & religioſis perſonis factæ.

Ex cod. MS. nuncupato libro rubeo *Offorienſis* epiſcopi.

1 PRESBITERI Conactenſes & Ulnienſes non admittantur niſi judicio ordinarii inveniantur idonei. Quod non ſolventes paſturam & ſimili ordine decimas, excommunicentur.

2. Quod clerici Hibernici non ſolventes procurationes archiepiſcopi & cetera onera eccleſiis impoſita, ſint denuntiati excommunicati per omnes curatos ſub pœna ſuſpenſionis latæ ſententiæ quo ad ultimum vale. Item diſponi clendum & ceteris provincialibus conſtitutionibus edit. in hac parte.

3. Calices ſtannei ſint poſt annum ſuſpenſi, nec tales amodo conſecrari debent, niſi ſcyphus ſaltem argenteus ſit.

4. Duo æſtimatores conſtituantur per epiſcopum ad appretianda bona mortuorum, alias æſtimatio facta non valet.

5. Excommunicati ſint ipſo facto, & denunciandi per curatum etiam abſque ordinariorum literis, temporales non ſolventes dimidiam partem obventionum domorum in cimiteriis, & eorum bona & perſonæ in dictis cimeteriis ſeu eccleſiis exiſtentia eccleſiaſtica carebunt immunitate.

6. Statuta provincialia & ſynodalia debita exequi debent ſub pœnis in iiſdem contentis per ordinarios & curatos.

7. Conceſſio vel firma facta laicis de bonis quibuſcumque eccleſiaſticis ſine aſſiſtentia clericorum eſt ipſo jure nulla.

8. Clerici amodo ludentes ad pilam pedalem, ſolvant toties quoties XL. d. ordinario, & XL. d. reparationi eccleſiæ ubi talis ludus exercetur.

9. Imponentes onera laicalia & exactiones neceſſarias glebis eccleſiæ ſint excommunicati, regia poteſtate excepta.

10. Definit concilium omnes procurationes inter Hibernicos ratione viſitationis debitas epiſcopo & perſolvendas, & ſic eos ad ſolutionem dictarum procurationum per cenſuram eccleſiaſticam fore compellendos: Ita tamen, quod ſtatutum..... extendatur ad ſolutionem procurationum indifferenter omnibus quibus debentur procurationes, & ulterius approbamus omnes, tam inter Hibernicos quam etiam Anglicos perſolvi debere ſecundum antiquos..... & rotulos inde in ſingulis diœceſibus olim confectos.

BULLA LEONIS PAPÆ X.

EPISTOLÆ ET CONSTITUTIONES.

1519. *** *Declaratio jejunii vigiliæ ſancti Joannis Baptiſtæ contingentis in die Corporis Chriſti.*

od. MS. egiſtro ipali, chiep. iar. ıcupato ann.) 6. b.

VENERABILI fratri Vvillielmo archiepiſcopo Cantuarienſi noſtro, & apoſtolicæ ſedis legato nato, Leo papa decimus. Venerabilis frater ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Tua a nobis ſollicitudo requiſivit, ut cum præſenti anno vigilia nativitatis B. Joannis Baptiſtæ, in feſto ſacratiſſimi Corporis Chriſti occurrat, qua die plebi tibi commiſſæ jejunium injungere debeas. Super hoc igitur, habita cum venerabilibus fratribus noſtris matura deliberatione, taliter tibi reſpondendum duximus; quod præſenti conſtitutione perpetuo duratura ſtatuimus, quod vigilia nativitatis beati Joannis hujuſmodi, in feſto Corporis Chriſti, in quo memoria recolitur ſalvatoris, a quo ſalus noſtra dependet occurrens, propter tanti feſti ſolennitatem, feria quarta jejunari debeat, & jejunanda ſit vigilia ipſa; ſicquo ab omnibus de cetero, cum vigilia in feſto Corporis Chriſti hujuſmodi occurrit, ſervari mandamus; Et propterea fraternitas tua plebi ſibi commiſſæ, in tota Cantuarienſi provincia & ſuffraganeis ſuis mandabit, ut tam præſenti, quam aliis futuris annis, quibus vigilia nativitatis ejuſdem Joannis Baptiſtæ, in feſto Corporis Chriſti occurret, præcedenti die, vid. feria quarta jejunent, & vigiliam ipſam, ob venerationem ac devotionem nativitatis hujuſmodi obſervent. Datæ Romæ apud ſanctum Petrum, ſub annulo piſcatoris die XIX. Februarii milleſimo quingenteſimo nonodecimo, pontificatus noſtri anno ſexto.

NNO RISTI 520.

BULLA APOSTOLICA

LEONIS PAPÆ X.

Contra errores Martini Lutheri & ſequacium.

Leo epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

m. 71.

EXURGE domine & judica cauſam tuam, memor eſto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inſipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuam ad preces noſtras; quoniam ſurrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cujus tu torcular calcaſti ſolus, & aſcenſurus ad patrem, ejus curam, regimen, & adminiſtrationem Petro tamquam capiti, & tuo vicario, ejuſque ſucceſſoribus inſtar triumphantis eccleſiæ commiſiſti. Exterminare nititur eam aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſcitur eam. Exurge Petre, & pro paſtorali cura præfata, tibi, ut præfertur, divinitus demandata, intende in cauſam ſanctæ Romanæ eccleſiæ, matris omnium eccleſiarum, ac fidei magiſtræ, quam tu, jubente Deo, tuo ſanguine conſecraſti: contra quam, ſicut tu prænonere dignatus es, inſurgunt magiſtri mendaces, introducentes ſectas perditionis, ſibi celerem interitum ſuperducentes, quorum lingua ignis eſt, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelum amarum habentes & contentiones in cordibus ſuis, gloriantur, & mendaces ſunt adverſus veritatem. Exurge tu quoque quæſumus, Paule, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminaſti atque illuſtraſti. Jam enim ſurgit novus Porphyrius: quia ſicut ille olim ſanctos apoſtolos injuſte momordit, ita hic ſanctos pontifices prædeceſſores noſtros contra tuam doctrinam eos non obſecrando, ſed increpando, mordere, lacerare, ac ubi cauſæ ſuæ diffidit, ad convicia accedere non veretur, more hæreticorum, quorum, ut inquit Hieronymus, ultimum præſidium eſt, ut cum conſpiciant cauſa damnatum iri, incipiant virus ſerpentis lingua diffundere: & cum ſe victos conſpiciant, ad contumelias proſilire. Nam licet hæreſes eſſe ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coaleſcant, in ipſo ortu, te intercedente & adjuvante, extingui neceſſe eſt. Exurgat denique omnis ſanctorum ac reliqua univerſalis eccleſia, cujus vera ſacrarum literarum interpretatione poſthabita, quidam, quorum mentem pater mendacii excæcavit, ex veteri hæreticorum inſtituto apud ſemetipſos ſapientes, ſcripturas eaſdem aliter quam Spiritus ſanctus flagitet, proprio dumtaxat ſenſu, ambitionis, auræque popularis cauſa, teſte apoſtolo, interpretantur, imo vero torquent & adulterant: ita ut juxta Hieronymum, jam non ſit euangelium Chriſti, ſed hominis, aut quod pejus eſt, diaboli. Exurgat, inquam, præfata eccleſia ſancta Dei, & una cum beatiſſimis apoſtolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis ovium ſuarum erroribus, eliminatiſque a fidelium finibus hæreſibus univerſis, eccleſiæ ſuæ ſanctæ pacem & unitatem conſervare dignetur. Dudum ſiquidem, quod præ animi anguſtia & mœrore exprimere vix poſſumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad noſtrum pervenit auditum: imo vero, prob dolor! oculis noſtris vidimus ac legimus multos & varios errores, quoſdam videlicet jam per concilia ac prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones damnatos, hæreſin etiam Græcorum & Bohemicam expreſſe continentes; alios vero reſpective vel hæreticos, vel fallos, vel ſcandaloſos, vel piarum aurium offenſivos, vel ſimplicium mentium ſeductivos, a falſis fidei cultoribus, qui per ſuperbam curioſitatem mundi gloriam cupientes, contra apoſtoli doctrinam plus ſapere volunt, quam oporteat: quorum garrulitas, ut inquit Hieronymus, ſine ſcripturarum auctoritate non haberet fidem, niſi viderentur perverſam doctrinam etiam divinis teſtimoniis, male tamen interpretatis roborare: a

quo-

quorum oculis Dei timor receſſit, humani generis hoſte ſuggerente, noviter ſuſcitatos, & nuper apud quoſdam leviores in inclyta natione Germanica ſeminatos. Quod eo magis dolemus ibi eveniſſe, quod eamdem nationem & nos, & prædeceſſores noſtri, in viſceribus ſemper geſſerimus caritatis. Nam poſt translatum ex Græcis a Romana eccleſia in eoſdem Germanos imperium, iidem prædeceſſores noſtri & nos, ejuſdem eccleſiæ advocatos defenſoreſque ex eis ſemper accepimus, quos quidem Germanos, catholicæ veritatis vere germanos, conſtat hæreſeon acerrimos oppugnatores ſemper fuiſſe, cujus rei teſtes ſunt laudabiles illæ conſtitutiones Germanorum imperatorum pro libertate eccleſiæ, proque expellendis exterminandiſque ex omni Germania hæreticis, ſub graviſſimis pœnis etiam amiſſionis terrarum & dominiorum, contra receptatores, vel non expellentes, olim editæ, & a noſtris prædeceſſoribus confirmatæ: quæ ſi hodie ſervarentur, & nos & ipſi utique hac moleſtia careremus. Teſtis eſt in concilio Conſtantienſi Huſſitarum ac Vvicleffiſtarum, nec non Hieronymi Pragenſis damnata ac punita perfidia. Teſtis eſt toties contra Bohemos Germanorum ſanguis effuſus. Teſtis denique eſt prædictorum errorum ſeu multorum ex eis per Colonienſem & Lovanienſem univerſitates, utpote agri dominici piiſſimas religioſiſſimaſque cultrices, non minus docta quam vera ac ſancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare poſſemus, quæ, ne hiſtoriam texere videamur, prætermittenda cenſuimus. Pro paſtoralis igitur officii divina gratia nobis injuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus peſtiferum ulterius tolerare ſeu diſſimulare, ſine Chriſtianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei injuria, nullo modo poſſumus. Eorum autem errorum aliquos præſentibus duximus inſerendos, quorum tenor ſequitur & eſt talis:

Plurimæ Lutheri hæreſes.

1. Hæretica ſententia eſt, ſed uſitata, ſacramenta novæ legis juſtificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero poſt baptiſmum negare remanens peccatum, eſt Paulum & Chriſtum ſimul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamſi nullum adſit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingreſſu cæli.

4. Imperfecta caritas morituri fert ſecum neceſſario magnum timorem, qui ſe ſolo ſatis eſt facere pœnam purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres eſſe partes pœnitentiæ, contritionem, confeſſionem & ſatisfactionem, non eſt fundatum in ſacra ſcriptura, nec in antiquis ſanctis Chriſtianis doctoribus.

6. Contritio quæ paratur per diſcuſſionem, collationem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Veriſſimum eſt proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucuſque data præſtantius: De cetero non facere, ſumma pœnitentia; Optima pœnitentia, nova vita.

8. Nullo modo præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia; quia impoſſibile eſt ut omnia mortalia cognoſcas. Unde in primitiva eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

10. Peccata non ſunt ulli remiſſa, niſi remittente ſacerdote credat ſibi remitti: imo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

11. Nullo modo confidas abſolvi propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, *Quodcumque ſolveris*, &c. Hic, inquam, confide, Matth. ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quidquid ſit de contritione.

12. Si per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed joco abſolveret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus. In ſacramento pœnitentiæ ac remiſſione culpæ, non plus facit papa aut epiſcopus, quam infimus ſacerdos: imo ubi non eſt ſacerdos, æque tantum quilibet Chriſtianus, etiamſi mulier aut puer eſſet. Nullus debet ſacerdoti reſpondere, ſe eſſe contritum, nec ſacerdos requirere. Magnus eſt error eorum qui ad ſacramenta euchariſtiæ accedunt, huic innixi, quod ſint confeſſi, quod non ſint ſibi conſcii alicujus peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas, & præparatoria; omnes illi ad judicium ſibi manducant & bibunt: ſed ſi credant & confidant ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros & dignos.

13. Conſultum videtur, quod eccleſia in communi concilio ſtatueret laicos ſub utraque ſpecie communicandos; nec Bohemi communicantes ſub utraque ſpecie ſunt hæretici, ſed ſchiſmatici. Theſauri eccleſiæ, unde papa dat indulgentias, non ſunt merita Chriſti & ſanctorum. Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſſiones bonorum operum: & ſunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

14. Indulgentiæ his, qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſſionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam juſtitiam.

15. Seducuntur credentes indulgentias eſſe ſalutares, & ad fructum ſpiritus utiles.

16. Indulgentiæ neceſſariæ ſunt ſolum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris ſolummodo & impatientibus.

17. Sex generibus hominum indulgentiæ nec ſunt neceſſariæ, nec utiles: videlicet mortuis ſeu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiſerunt crimina, his qui crimina commiſerunt, ſed non publica, his qui meliora operantur.

18. Excommunicationes ſunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus ſpiritualibus eccleſiæ orationibus.

19. Docendi ſunt Chriſtiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

20. Romanus pontifex Petri ſucceſſor, non eſt Chriſti vicarius ſuper omnes totius mundi eccleſias ab ipſo Chriſto in beato Petro inſtitutus.

21. Verbum Chriſti ad Petrum, *Quodcumque ſolveris ſuper terram*, &c. extenditur dumtaxat Matth. ad ligata ab ipſo Petro.

22. Cer-

22. Certum eſt in manu eccleſiæ aut papæ prorſus non eſſe ſtatuere articulos fidei, imo nec leges morum ſeu bonorum operum.

23. Si papa cum magna parte eccleſiæ ſic vel ſic ſentiret, nec etiam erraret, adhuc non eſt peccatum aut hæreſis, contrarium ſentire, præſertim in re non neceſſaria ad ſalutem, donec fuerit per concilium univerſale alterum reprobatum, alterum approbatum.

24. Via nobis facta eſt enarrandi auctoritatem conciliorum, & libere contradicendi eorum geſtis, & judicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, ſive probatum fuerit, ſive reprobatum a quocumque concilio.

25. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in concilio Conſtantienſi ſunt Chriſtianiſſimi, veriſſimi & evangelici, quos nec univerſalis eccleſia poſſet damnare.

26. In omni opere bono juſtus peccat.

27. Opus bonum optime factum, eſt veniale peccatum.

28. Hæreticos comburi, eſt contra voluntatem Spiritus.

29. Præliari adverſus Turcas, eſt repugnare Deo viſitanti iniquitates noſtras per illos.

30. Nemo eſt certus, ſe non ſemper peccare mortaliter propter occultiſſimum ſuperbiæ vitium.

31. Liberum arbitrium poſt peccatum, eſt res de ſolo titulo: & dum facit quod in ſe eſt, peccat mortaliter. Purgatorium non poteſt probari ex ſacra ſcriptura quæ ſit in canone.

32. Animæ in purgatorio non ſunt ſecuræ de earum ſalute, ſaltem omnes: nec probatum eſt ullis aut rationibus aut ſcripturis, ipſas eſſe extra ſtatum merendi, aut augendæ caritatis.

33. Animæ in purgatorio peccant ſine intermiſſione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

34. Animæ ex purgatorio liberatæ ſuffragiis viventium, minus beantur quam ſi per ſe ſatisfeciſſent.

35. Prælati eccleſiaſtici, & principes ſæculares non malefacerent, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores reſpective quam ſint peſtiferi, quam pernicioſi, quam ſcandaloſi, quam piarum & ſimplicium mentium ſeductivi, quam denique ſint contra omnem caritatem, ac ſanctæ Romanæ eccleſiæ matris omnium fidelium, & magiſtræ fidei reverentiam, atque nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ, obedientiam ſcilicet quæ fons eſt & origo omnium virtutum, ſine qua facile unuſquiſque infidelis eſſe convincitur, nemo ſanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmiſſis, utpote graviſſimis, propenſius, ut decet, procedere, nec non hujuſmodi peſti, morboque cancroſo, ne in agro dominico tamquam vepris nociva ulterius ſerpat, viam præcludere cupientes, habita ſuper prædictis erroribus & eorum ſingulis diligenti trutinatione, diſcuſſione, ac diſtricto examine, maturaque deliberatione, omnibuſque rite penſatis ac ſæpius ventilatis cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, ac regularium ordinum prioribus ſeu miniſtris generalibus, pluribuſque aliis ſacræ theologiæ, nec non utriuſque juris profeſſoribus ſive magiſtris, & quidem peritiſſimis: reperimus eoſdem errores, reſpective, ut præfertur, aut articulos non eſſe catholicos, nec tamquam tales eſſe dogmatizandos, ſed contra eccleſiæ catholicæ doctrinam ſive traditionem, atque ab ea veram divinarum ſcripturarum receptam interpretationem, cujus auctoritati ita acquieſcendum cenſuit Auguſtinus, ut dixerit ſe evangelio non fuiſſe crediturum, niſi eccleſiæ catholicæ interveniſſet auctoritas. Nam ex eiſdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palam ſequitur, eamdem eccleſiam, quæ Spiritu ſancto regitur, errare & ſemper erraſſe. Quod eſt utique contra illud, quod Chriſtus diſcipulis ſuis in aſcenſione ſua, ut in ſancto evangelio Matthæi legitur, promiſit dicens: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*. nec non contra ſanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque & ſummorum pontificum expreſſas ordinationes ſeu canones: quibus non obtemperaſſe, omnium hæreſeon & ſchiſmatum, teſte Cypriano, fomes & cauſa ſemper fuit. *Matth. 28.*

De eorumdem itaque venerabilium fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, ac omnium & ſingulorum prædictorum matura deliberatione prædicta auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, præfatos omnes & ſingulos articulos ſeu errores, tamquam, ut præmittitur, reſpective hæreticos, aut ſcandaloſos, aut falſos, aut piarum aurium offenſivos, vel ſimplicium mentium ſeductivos, & veritati catholicæ obviantes, damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, ac pro damnatis, reprobatis & rejectis, ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus haberi debere, harum ſerie decernimus & declaramus: inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, nec non quoad eccleſiaſticas & regulares perſonas epiſcopalium omnium etiam patriarchalium metropolitanarum, & aliarum cathedralium eccleſiarum, monaſteriorum quoque & prioratuum etiam conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum eccleſiaſticorum, ſæcularium, aut quorumvis ordinum regularium, privationis & inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda: quo vero ad conventus, capitula, ſeu domos aut pia loca ſæcularium vel regularium, etiam Mendicantium, nec non univerſitates etiam ſtudiorum generalium, quorumcumque privilegiorum indultorum a ſede apoſtolica vel ejus legatis, aut alias quomodolibet habitorum vel obtentorum, cujuſcumque tenoris exiſtant: nec non nominis & poteſtatis ſtudium generale, tenendi, legendi ac interpretandi quaſvis ſcientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda: prædicationis quoque officii ac amiſſionis ſtudii generalis, & omnium privilegiorum ejuſdem. Quo vero ad ſæculares ejuſdem excommunicationis, nec non amiſſionis cujuſcumque emphyteuſis ſeu quorumcumque feudorum, tam a Romana eccleſia quam alias quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda. Nec non quo ad omnes & ſingulos ſuperius nominatos, inhibitionis eccleſiaſticæ ſepulturæ, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos, infamiæ ac diffidationis & criminis læſæ majeſtatis, & hæreticorum & fautorum eorumdem in jure expreſſis pœnis, eo ipſo & abſque ulteriori declaratione per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi,

quod

quod abſit, contra fecerint, incurrendis. A
quibus vigore cujuſcumque facultatis & clauſularum etiam in confeſſionalibus quibuſvis perſonis, ſub quibuſvis verborum formis contentarum, niſi a Romano pontifice, vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant. Omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, tam laicis quam clericis, ſæcularibus & quorumvis ordinum regularibus, & aliis quibuſcumque perſonis, cujuſcumque ſtatus, gradus vel conditionis exiſtant, & quacumque eccleſiaſtica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiſcopis, epiſcopis, patriarchalium, B
metropolitanarum, & aliarum cathedralium, collegiatarum ac inferiorum eccleſiarum prælatis, clericis, aliiſque perſonis eccleſiaſticis, ſæcularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium regularibus, abbatibus, prioribus, vel miniſtris generalibus vel particularibus, fratribus ſeu religioſis exemptis, & non exemptis: ſtudiorum quoque univerſitatibus ſæcularibus, & quorumvis ordinum etiam Mendicantium regularibus: nec non regibus, imperatoris electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domicellis, omnibuſque officialibus, judicibus, notariis, eccleſiaſticis & ſæcularibus communitatibus, univerſitatibus, C
potentatibus, civitatibus, caſtris, terris & locis, ſeu eorum vel earum civibus, habitatoribus & incolis, ac quibuſvis aliis perſonis eccleſiaſticis vel regularibus, ut præfertur, per univerſum orbem, ubicumque, præſertim in Alemania, exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, perverſamque doctrinam hujuſmodi aſſerere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice vel occulte, quovis quæſito ingenio vel colore, tacite vel expreſſe favere præſumant. Inſuper, quia errores præfati & plures alii continentur in libellis ſeu ſcriptis cujuſdam Martini Luther, dictos libellos & omnia dicti Martini ſcripta ſeu prædicatio- D
nes, in Latino vel quocumque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores ſeu eorum aliqui continentur, ſimiliter damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis ac rejectis, ut præfertur, haberi volumus: mandantes in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub prædictis pœnis eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus ſuperius nominatis, ne hujuſmodi ſcripta, libellos, prædicationes ſeu ſchedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos ſupradictos continentia legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, ſive defendere per ſe vel alium ſeu alios, directe vel indirecte, tacite vel ex- E
preſſe, publice vel occulte, aut in domibus ſuis, ſive aliis publicis vel privatis locis tenere quoquo modo præſumant: quinimo illa ſtatim poſt harum publicationem, ubicumque fuerint, per ordinarios & alios ſupradictos diligenter quæſita, publice & ſolenniter in præſentia cleri & populi, ſub omnibus & ſingulis ſupradictis pœnis comburant.

Quod vero ad ipſum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermiſimus, quid non fecimus, quid paternæ caritatis omiſimus, ut eum ab hujuſmodi erroribus revocaremus? Poſtquam enim ipſum citavimus, mitius cum eo procedere volentes, illum invitavimus: atque tam per diverſos tractatus cum legato noſtro habitos, quam per literas noſtras, hortati fuimus, ut a prædictis erroribus diſcederet, aut ad nos, oblato etiam ſalvoconductu & pecunia ad iter neceſſaria, ſine metu ſeu timore aliquo, quem perfecta caritas foras mittere debuit, veniret, ac ſalvatoris noſtri apoſtolique Pauli exemplo, non in occulto, ſed palam & in facie loqueretur. Quod ſi feciſſet, pro certo, ut arbitramur, ad cor reverſus errores ſuos cognoviſſet: nec in Romana curia, quam tantopere, vanis malevolorum rumoribus plus quam oportuit tribuendo, vituperat, tot reperiſſet errata: docuiſſemuſque eum luce clarius, ſanctos Romanos pontifices prædeceſſores noſtros, quos præter omnem modeſtiam injurioſe lacerat, in ſuis canonibus ſeu conſtitutionibus, quas mordere nititur, nunquam erraſſe: quia juxta prophetam, *Nec in Galaad reſina, nec medi-* *Jerem.*
cus deeſt.

Sed obaudivit ſemper, & præ dicta citatione, omnibuſque & ſingulis ſupradictis ſpretis venire contempſit, ac uſque in præſentem diem contumax atque animo indurato, cenſuras ultra annum ſuſtinuit: & quod deterius eſt, addens mala malis, de citatione hujuſmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurum concilium, contra conſtitutionem Pii ſecundi ac Julii ſecundi prædeceſſorum noſtrorum, qua cavetur, taliter appellantes hæreticorum pœna plectendos. Fruſtra etiam concilii auxilium imploravit, qui illi ſe non credere palam profitetur, ita ut contra ipſum, tamquam de fide notorie ſuſpectum, imo vere hæreticum, abſque ulteriori citatione, vel mora, ad condemnationem & damnationem ejus, tamquam hæretici, ac ad omnium & ſingularum ſupraſcriptarum pœnarum & cenſurarum ſeveritatem procedere poſſemus.

Nihilo minus de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat: omnium injuriarum hactenus nobis & apoſtolicæ ſedi illatarum obliti, omni qua poſſumus pietate uti decrevimus, & quantum in nobis eſt, agere, ut propoſita manſuetudinis via, ad cor revertatur, & a prædictis recedat erroribus, ut ipſum tamquam filium illum prodigum ad gremium eccleſiæ revertentem benigne recipiamus. Ipſum igitur Martinum & quoſcumque ei adhærentes, ejuſque receptatores & fautores, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, & per aſperſionem ſanguinis domini noſtri Jeſu Chriſti, quo & per quem humani generis redemptio, & ſanctæ matris eccleſiæ ædificatio facta eſt, ex toto corde hortamur & obſecramus, ut ipſius eccleſiæ pacem, unitatem & veritatem, pro qua ipſe ſalvator tam inſtanter oravit ad Patrem, turbare deſiſtant, & a prædictis tam perniciosis erroribus prorſus abſtineant, inventuri apud nos, ſi effectualiter potuerint, & paruiſſe per legitima documenta nos certificaverint, paternæ caritatis affectum, & apertum manſuetudinis & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilo minus eidem Martino exnunc, ut interim ab omni prædicatione, ſeu prædicationis officio omnino deſiſtat.

Alioquin ut ipſum Martinum, ſi forte juſti-

tiæ

tiæ & virtutis amor a peccato non retrahat, indulgentiæque ſpes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat diſciplinæ, eumdem Martinum, ejuſque adhærentes, complices, fautores & receptatores tenore præſentium requirimus & monemus in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis, eo ipſo incurrendis, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus infra ſexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro ſecundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino aſſignamus, ab affixione præſentium in locis infraſcriptis, immediate ſequentes numerandos, ipſe Martinus, complices, fautores, adhærentes, & receptatores prædicti, a præfatis erroribus, eorumque prædicatione ac publicatione & aſſertione, defenſione quoque & librorum ſeu ſcripturarum editione ſuper eiſdem, ſive eorum aliquo omnino deſiſtant, libroſque ac ſcripturas omnes & ſingulas, præfatos errores, ſeu eorum aliquos quomodolibet continentes, comburant, vel comburi faciant. Ipſe etiam Martinus errores & aſſertiones hujuſmodi omnino revocet, ac de revocatione hujuſmodi per publica documenta in forma juris valida, in manibus duorum prælatorum conſignata, ad nos infra alios ſimiles ſexaginta dies tranſmittenda, vel per ipſummet (ſi ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato pleniſſimo ſalvoconductu, quem exnunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de ejus vera obedientia nullus dubitationis ſcrupulus valeat remanere.

Alias ſi, quod abſit, Martinus præfatus, complices, fautores, adhærentes & receptatores prædicti ſecus egerint, ſeu præmiſſa omnia & ſingula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleverint, apoſtoli imitantes doctrinam, qui hæreticum hominem, poſt primam & ſecundam correptionem, vitandum docuit, exnunc prout extunc, & e converſo eumdem Martinum, complices, adhærentes, fautores & receptatores præfatos, & eorum quemlibet, tamquam aridos palmites in Chriſto non manentes, ſed doctrinam contrariam catholicæ fidei inimicam, ſive ſcandaloſam, ſeu damnatam, in non modicam offenſam divinæ majeſtatis, ac univerſalis eccleſiæ & fidei catholicæ detrimentum & ſcandalum dogmatizantes & prædicantes, claves quoque eccleſiæ vilipendentes notorios & pertinaces hæreticos eadem auctoritate fuiſſe & eſſe declarantes, eoſdem ut tales harum ſerie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus ſupradictis volumus & mandamus; eoſque omnes & ſingulos omnibus ſupradictis, & aliis contra tales a jure inflictis pœnis, & præſentium tenore ſubjicimus, & eiſdem irretitos fuiſſe & eſſe decernimus & declaramus.

Inhibemus præterea ſub omnibus & ſingulis præmiſſis pœnis, eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus ſuperius nominatis, ne ſcripta, etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, ſeu eorum aliqua, tamquam ab homine orthodoxæ fidei inimico atque ideo vehementer ſuſpecta, & ut ejus memoria omnino deleatur de Chriſti fidelium conſortio, legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, ſive defendere per ſe vel alium, ſeu alios, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe, publice vel occulte, ſeu in domibus ſuis, ſive aliis locis, publicis vel privatis, tenere quoquo modo præſumant: quinimo illa comburant, ut præfertur.

Monemus inſuper omnes & ſingulos Chriſti fideles ſupradictos, ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœna, ut hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis noſtris non obtemperantes, poſt lapſum termini ſupradicti evitent, & quantum in eis eſt, evitari faciant, nec cum eiſdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam converſationem, ſeu communionem habeant, nec eis neceſſaria miniſtrent.

Ad majorem præterea dicti Martini, ſuorumque complicum, fautorum & adhærentium ac receptatorum prædictorum, ſic poſt lapſum termini prædicti declaratorum hæreticorum & condemnatorum confuſionem, univerſis & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, patriarchalium, metropolitanarum & aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum eccleſiarum prælatis, capitulis, aliiſque perſonis eccleſiaſticis, ſæcularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium (præſertim ejus congregationis, cujus dictus Martinus eſt profeſſus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis & non exemptis, nec non univerſis & ſingulis principibus, quacumque eccleſiaſtica vel mundana fulgentibus dignitate, regibus, imperatoris electoribus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, communitatibus, univerſitatibus, potentatibus, civitatibus, terris, caſtris & locis, ſeu eorum habitatoribus, civibus & incolis, omnibuſque aliis & ſingulis ſupradictis, per univerſum orbem, præſertim in eadem Alemania conſtitutis mandamus, quatenus ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis, ipſi vel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes, receptantes, & fautores perſonaliter capiant, & captos ad noſtram inſtantiam retineant, & ad nos mittant, reportaturi pro tam bono opere, a nobis & ſede apoſtolica remunerationem præmiumque condignum: vel ſaltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & aliis eccleſiis, domibus, monaſteriis, conventibus, civitatibus, dominiis, univerſitatibus, communitatibus, caſtris, terris ac locis, reſpective tam clerici & regulares, quam laici omnes & ſinguli ſupradicti omnino expellant.

Civitates vero, dominia, terras, caſtra, villas, comitatus, fortalitia, oppida, & loca quæcumque ubilibet conſiſtentia, eorum & earum reſpective metropolitanas, cathedrales, collegiatas, & alias eccleſias, monaſteria, prioratus, domus, conventus, & loca religioſa vel pia cujuſcumque ordinis, ut præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare contigerit, quamdiu ibi permanſerint, & triduo poſt receſſum, eccleſiaſtico ſubjicimus interdicto.

Et ut præmiſſa omnibus innoteſcant, mandamus inſuper univerſis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ac collegiatarum eccleſiarum prælatis, capitulis, aliiſque perſonis eccleſiaſticis, ſæcularibus, & quorumvis ordinum ſupradictorum regularibus,

fratribus religiosis, monachis, exemptis & non exemptis supradictis, ubilibet, præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi vel eorum quilibet sub similibus censuris & pœnis eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino hujusmodi mandatis, seu monitis nostris non paruerint, in eorum ecclesiis, dominicis & aliis festivis diebus, dum inibi major populi multitudo ad divina convenerit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuntient, faciantque & mandent ab aliis nuntiari, & ab omnibus arctius evitari.

Nec non omnibus Christi fidelibus, ut eos evitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis; & præsentes literas, vel earum transsumptum sub forma infrascripta factum, in eorum ecclesiis, monasteriis, domibus, conventibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cujuscumque status, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis, aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus præsentes literæ, vel earum transsumpta, copiæ seu exemplaria in suis terris & dominiis legi, affigi & publicari possint, fecerint, vel quoquo modo procuraverint per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expresse.

Postremo, quia difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca deferri, in quibus necessarium foret; volumus & apostolica auctoritate decernimus, quod earum transsumptis manu publici notarii confectis & subscriptis, vel in alma Urbe impressis, & sigillo alicujus ecclesiastici præfati munitis, ubique stetur & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Et ne præfatus Martinus, omnesque alii supradicti, quos præsentes literæ quomodolibet concernunt, ignorantiam earumdem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum prætendere valeant, literas ipsas in basilicæ principis apostolorum, & cancellariæ apostolicæ, nec non cathedralium ecclesiarum Brandeburgensis, Misnensis, & Merspurgensis valvis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earumdem literarum publicatione sic facta, supradictum Martinum, omnesque alios & singulos prænominatos, quos literæ hujusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si literæ ipsæ die affixionis & publicationis hujusmodi eis personaliter lectæ & intimatæ forent: quum non sit verisimile, quod ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere.

Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicui, aut quibusvis aliis a sede apostolica prædicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quavis forma, etiam confessionali, & cum quibusvis etiam fortissimis clausulis, aut ex quavis causa seu grandi consideratione, indultum vel concessum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto hujusmodi mentionem, ejusdem indulti tenores, causas & formas, perinde, ac si de verbo ad verbum insererentur, ita ut omnino tollantur, præsentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, rejectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subjectionis, excommunicationis & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri ac Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Data Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1520. XVII. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno octavo.

Visa. R. Milanesius
Albergatus.

ANNO CHRISTI 1522.

VITA
HADRIANI PAPÆ VI.

Hadrianus quando pontifex factus;

HADRIANUS tenuis sed honestæ fortunæ parentibus Ultrajecti natus, Lovanii studendo tantum profecerat, ut inter theologos facile primus haberetur. Qua de causa in Caroli V. præceptorem assumptus, atque in Hispaniam profectus, ibique episcopus & cardinalis creatus, post vices ibidem Caroli præclare gestas, tempore ejusdem Caroli V. imperatoris anno domini 1522. quinto Idus Januarii, opera cardinalis Medices, atque omnium cardinalium consensu pontifex electus fuit. Quod cum illi apud Victoriam urbem Cantabriæ moranti nuntiatum esset, Genuam maritimo itinere delatus, a principibus Galliæ summo honore visitatus est. Romam ingressus octavo Kalendas Octob. in Vaticano coronatus est pompa admodum tenui propter pestis calamitatem, quæ tum Urbem pervaserat. Nomen cum quibusdam aliis pontificibus non immutavit. Amplo & robusto erat corpore, sed vivaci ingenio. Nam cum cardinalis nepoti suo sacerdotium 70. aureorum annui reditus contulisset, vacassetque aliud, cujus proventus paulo pinguiores essent, vix adduci potuit daret illud, solitus dicere: Cupere se homines beneficiis dare, non beneficia hominibus. Ad rempublicam accedens, ob minimos rerum usus omnia fere aliorum arbitrio moderabatur. Bellum intulit Sigismundo Malatestæ, quem ducis Ferrariensis atque Urbini auxilio fretus Arimino expulit, omniaque adversus eos duces a Julio & Leone decreta abrogavit. Cardinalem Soderinum ob datas adversus pontificem & Carolum literas, in vincula conjecit.

jecit. Rhodum tertium jam menſem graviſſima obſidione periclitantem cum reſciviſſet, omnes curas & cogitationes in hoc convertit ut illi ſuccurreretur. Verum turbato tum rerum ſtatu, ærario profuſo, infelici exitu obſidio terminata eſt. Multa quidem, uti erat ardenti zelo accenſus, in eccleſiæ utilitatem præſtiturus erat, ſi Godefridos, Tancredos, Balduinos, Robertos ea ætas nacta fuiſſet. Ad clerum reformandum, corruptoſque Urbis mores ingenii vires convertit. Sanctum Antoninum Florentinorum antiſtitem, & ſanctum Bennonem Germanum in ſanctorum cœtum aggregavit. Cum intelleriſſet Franciæ regem Franciſcum in Italiam cum potenti exercitu adventare, pontifex Gæſaris partes fulſit, Anglis, Hungaris, Venetis, aliiſque liberis Italiæ civitatibus in fœderis ſocietatem adductis. Hujus temporibus, inquit Surius, quoddam mire ridiculum accidit Vvittembergæ: Carolſtadius enim & Melanchthon præcipui Lutheri diſcipuli & ſymmyſtæ, hauſta occaſione ex ſcriptis Lutheri, ſtudioſis adoleſcentibus perſuaſere, non eſſe dandam operam philoſophiæ: Platonem, Ariſtotelem, Ciceronem, & id genus alios, non niſi mera ſcripſiſſe commenta & impoſturas, ideoque libros eorum Vulcano conſecrandos; uni ſacrorum bibliorum lectioni vacandum, neque fas eſſe hominem Chriſtianum literis deditam actitare vitam: faciendum omnibus, quod in Geneſi dictum eſt: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*. Et ut ſuam inſaniam ex Lutheri primævis fontibus ad ſe derivatam magis proderent, Carolſtadius ex archidiacono factus eſt agricola Vvittembergenſis; Melanchthon in piſtrino artem piſtoriam meditabatur; plerique adoleſcentes artium liberalium libris combuſtis mechanica opificia complexi ſunt. A quo delirio dum Lutherus utrumque a ſe infatuatum, verſis velis ad mentem ſaniorem reduxiſſet, omnes ille catholicos reges ac principes ſcriptis ſuis calumnioſe traduxit. Hadrianus paulo poſt hæc incidit in morbum, ex quo commendata eccleſia & Chriſtiana republica cardinalibus, diem clauſit extremum, VIII. Kalendas Octobris anno Chriſti 1523. cum in pontificatu ſediſſet annum unum, menſes ſex, dieſque totidem. Poſt obitum ejus, duos menſes, dieſque quatuor ſedes vacavit. In ſancto Petro ſepultus eſt, hoc elogio exornatus:

HADRIANUS VI. HIC SITUS EST, QUI NIHIL SIBI INFELICIUS IN VITA, QUAM QUOD IMPERARET, DUXIT.

BREVE HADRIANI PAPÆ VI.

AD FRIDERICUM SAXONIÆ DUCEM, adverſus Lutherum.

Dilecte fili, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SATIS & plus quam ſatis ſuſtinuimus, dilecte in Chriſto, ſi forte Dei pietas tuam animam dignetur inviſere, ac dare pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem, ut reſipiſceres a diaboli laqueis, a quo captivus detineris. Novimus te paterne monitum a felicis recordationis prædeceſſore noſtro, ut a te ſeparares perniciem illam Chriſtianæ religionis Martinum Luthorum: & cum jam toti orbi manifeſtæ eſſent ſceleſtiſſimæ machinationes illius, ſperavimus & te ad cor penitus reverſurum.

Sed quoniam expectavimus uvas, *& ecce quia fruſtra conflavit conflator, malitiæ enim tuæ non ſunt conſumptæ*: coegit nos miſeratio tui, coegit paternus amor, quo te, & tibi ſubditos Saxones in domino ſemper fuimus proſecuti, ſalutaribus & paternis monitis adhuc convenire, ut vel tandem reſipiſcatis, antequam plane in vos conveniat quod mox ſubdit propheta: *Argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit eos*. *Jerem. 6.* *Ibidem.*

Et quid dicemus vobis, quam quod Galatis ſuis Paulus? *O inſenſati, quis vos faſcinavit veritati non obedire? Currebatis bene: interrogate patres veſtros, ac dicent vobis: majores veſtros, & annuntiabunt vobis*, quod ab ea ætate, qua uno eodemque tempore vixere Hadrianus Romanus pontifex & Carolus ille magnus imperator, Saxonicæ fidei plantatores, ad noſtra uſque & cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli tempora, avi & proavi veſtri atque adeo Saxones omnes, ſemper habiti eſtis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, per omnia obedientiæ pacifici filii: taleſque ut non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Romanus pontifex, Saxoniæ ducem in Romani imperatoris conſtituerit electorem. *Quomodo ergo tam cito mutatus eſt color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Chriſti, in aliud evangelium, quod non eſt aliud, niſi ſunt quidam, qui vos conturbant, & volunt convertere evangelium Chriſti?* Quis vineam domini ſabaoth tam pulchre plantatam eſt demolitus? Certe exterminavit eam aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Sed væ illud a vobis, a domeſticis & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obſecramus te fili dilecte in Chriſto, leva oculos tuos in directum, & vide ubi ſis proſtratus. *Galat. 3.* *Deut. 32.* *Thren. 4.* *Galat. 1.* *Iſaiæ. 5.* *Pſalm. 73.*

Conſidera quantam eccleſiæ Chriſti, tot malis undique circumvallatæ ac pene oppreſſæ, pro opera qua illi ſubvenire debueras, cladem inſuper intuliſti. Oppugnatur foris ab infeſtiſſimo illo ac potentiſſimo Chriſtiani nominis hoſte. Diſſident intus principes reipublicæ Chriſtianæ, & in mutuam armati perniciem, cruentiſſimis inter ſe odiis conflictantur; & in fraterna viſcera ferrum ſtringunt, ut vix Ethnici inter ſe crudelius. An hæc ita tibi viſa ſunt non ſatis gravia, niſi contritionem induceres ſuper contritionem, nutriens ac fovens ſerpentem illum in ſinu tuo, qui veneno linguæ ſuæ eccleſiam & terras infecit adeo, ut nunc pervenerit gladius etiam uſque ad animam? Quanto autem pluris eſt anima quam corpus, tanto gravius eſt prædictis omnibus horrendum illud & plus quam Tartareum venenum quo hæreſeon ac ſchiſmatum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntque. Ita tibi debemus omnes, quod nunc paſſim ab unitate matris eccleſiæ recedatur: Quod avertatur vulgus indoctum, ac bis mille præſtigiis ac faſcinationibus retrahatur a fide, quam ſuxit ab ubere materno: Quod baſilicæ ſint ſine plebibus, plebs ſine ſacerdotibus: ſacerdotes ſine debita reverentia, & ſine Chriſto denique Chriſtiani: Quod ſacramenta fidei, non ſacra cenſeantur: Quod ſanctuarium Chriſti, ſanctum eſſe negetur: quod dies feſti feſtivis fruſtrentur ſolemniis: Quod morian-

tur homines in peccatis ſuis, rapiantur animæ ad tribunal terrificum, nec pœnitentia reconciliati, nec ſacra communione muniti: Quod pulcerrimus ille tabernaculi ordo confuſus ſit, & pro Chriſtiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad rapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifeſto Chriſtianæ reipublicæ diſcrimine, veluti claſſico paſſim excitati. Pro quibus egregiis tuis in eccleſiam Chriſti meritis, quo te præmio, imo quo non ſupplicio dignum cenſebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam certe recepiſti mercedem, qui illum nutriviſti in ſinu tuo. Sed itane ſtultus es ac ſine corde, ut in eis maxime rebus, in quibus errare damnari eſt, uni homuncioni cooperto peccatis, quam tot ſanctiſſimis ab initio patribus, qui in lege Dei meditati ſunt die ac nocte, & quam tot univerſalibus conciliis, adverſus quæ impudens os illud velut ſepulcrum patens, ſe aperire non erubeſcit: ſanctæ denique & catholicæ eccleſiæ, cujus ritum, conſuetudinem & decreta, a temporibus apoſtolorum ad nos uſque inviolabiliter obſervata, unus iſte ſacrilega temeritate damnare præſumit, plus credere potueris? O cæcam dementiam, ac plus quam Judaicam cæcitatem! At fortaſſis hoc tibi impoſuit, quod veterator ille Martinus, & ejus ſequaces, de capitulis ſcripturarum viſi ſunt ſua confirmare. Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæ ſunt veteris ſerpentis aſtutiæ, qui hac veluti eſca obducto hamo miſeris animabus mille technis & verſutiis ſemper eſt inſidiatus: quique, quo angularem infringeret veræ fidei lapidem, ac Chriſtianam ſcinderet unitatem, in ſcripturarum agrum ſuum ſeminare ſemen, & perverſam ſcripturarum intelligentiam jampridem eſt aggreſſus? Cum itaque maxima ſemper pars eccleſiarum, imperita turba ſit, & vix unus reperiatur aut alter, qui ſpiritualibus oculis de ſcripturarum intelligentia digne valeat judicare: ſiquidem librum ſignatum legimus, quem ſolus leo de tribu Juda dignatus eſt aperire, ac ſolvere ſignacula ejus: quæ tandem eſt iſta diabolica excæcatio, uni carnali homuncioni, ſemper eructanti crapulam & potum, quam reliquo orbi univerſo, quam tot ſpiritualibus patribus, quorum voluntas ſemper fuit in lege domini, qui vitæ ſanctimonia, oſtenſione ſpiritus, ac virtute, glorioſo denique martyrio ſuam doctrinam comprobaverunt, in ſcripturarum intelligentia plus apud te fidei habere potuiſſe? O cæcitatem novam & inauditam! Unus apoſtata tibi potuit perſuadere, fefelliſſe priores univerſos, errare poſteros, & in ſolum ſe & quos decepit perveniſſe regnum Dei, perveniſſe totas miſerationum Dei divitias, ac gratiam univerſitatis? Et quid non dicimus cum propheta: *Heu, heu, heu, domine: ergone decepiſti populum tuum?* Quin potius, cur non devitatis (ſecundum apoſtolicum præceptum) quæſtionibus ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & ſubvertunt corda audientium, ex operibus ſuis, juxta dominicam deſignationem, ſtuduiſtis cognoſcere filium profanum iſtum, qui ad vos venit primum in veſtimentis ovium, lupus intrinſecus rapaciſſimus? Siquidem non ex foliis, non ex floribus, ſed ex fructibus arbor cognoſcenda erat.

Annon manifeſti ſunt nequiſſimi fructus ejus? Siquidem ſacrilegus hic adverſus Deum, imagines ſacras, atque adeo ipſam crucem Chriſti, ſceleratis manibus confringere, & pollutis conculcare pedibus non formidat: contra ſacerdotes Dei furore impio temerarie debachans, non deſinit laicos, ad lavandas ſibi in eorum ſanguine manus ſedulo concitare: eccleſiam Chriſti parricidalibus armis oppugnans, hoc agit aſſiduo, ut ſuffocentur homines in peccatis ſuis: hoc unum elaborat, ne divina miſericordia ſuis ſacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia eſſe voluit, vulneratos in eccleſia ſua curet. Ita enim ea aut ſuſtulit univerſa, aut hæreſeos ſuæ peſtifero infecit veneno, ut toxicum magis requirat, quam animarum medicinas.

Præcepit ſuis ne indignanti Deo quis ſatisfaciat: ne jejuniis, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hoſtia illa placens Deo, corpus & ſanguis domini noſtri Jeſu Chriſti a ſacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis noſtris. Vota docet non reddere domino Deo ſuo. Et cum ipſe ſit apoſtata, ac profeſſionis ſuæ deſertor, ut plurimos ſui faciat ſimiles, ſancta illa Deo vaſa polluere non veretur, conſecrataſque Chriſto virgines, & vitam monaſticam profeſſas, extrahere a monaſteriis ſuis, & mundo, imo diabolo quem ſemel abjuraverunt, reddere. Quod in veteri lege in umbraticis ſacerdotibus dominus non tulit, quod Ethnici in idolorum ſuorum flaminibus omnes ſunt abominati, Chriſti ſacerdotes etiam viliſſimis copulat meretricibus. Sanctos patres illos, quorum vita & doctrina illuſtravit univerſum mundum, non ſolum debito honore non proſequitur, ſed multo quam Cain ſceleſtius deſpicit, deridet, contemnit, inſectatur.

Sacroſanctis omnibus univerſalibus conciliis impudenti ore palam contradicit, ac ſacrilega lingua detrahit: libertatis ſpecie licentioſam quamdam vitam, nullis conſtrictam legibus, ac vere ferinam, inducere conatur. Unde & exlex homo, contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis veſaniam, ut ſanctiſſimorum patrum decreta & eccleſiaſticos canones igne publico concremare non formidarit. Et breviter Chriſtianam veritatem, omnem rerum ordinem, pulcerrimam denique eccleſiæ faciem, a Chriſto, ab apoſtolis, apoſtoliciſque viris ac ſanctiſſimis patribus ab initio conſtitutam, unus hic poſt tot centenos annos diſcindere, invertere ac deformare molitur.

Quod ſi nondum ſatis etiam internoſcis, de Chriſtiano magiſterio, an de Antichriſti ſpiritu iſta proficiſcantur: ſi ita faſcinavit te præſtigiator ille, ut credere poſſis unum hunc perfidiſſimum apoſtatam, veluti alterum Eliſæum habere duplicem ſpiritum Eliæ, aut alterum eſſe, quem ſe jactitat, Danielem, in quo ſit ſpiritus amplior & intelligentia ſcripturarum major, quam in omnibus olim ſanctiſſimis illis doctiſſimiſque viris, quam in ſacroſancta eccleſia catholica, quid eſt te uno cæcius? Aut ſi jam ex fructibus arborem cognoſcens, in errore perſiſtis tamen, quid te miſerius?

Sed eſto: transfiguratus ſit coram te ſatanas ille in angelum lucis, & quæ manifeſta ſunt opera carnis ac diabolica, ſpiritus eſſe & Chriſti opera, venenata ſua facundia perſuadere potuerit. Numquid non ubique vel hoc ipſo

pro-

Apoc. 5.

Jerem. 4.

Matth. 7.

prodit ; cujuſnam ſpiritus ſit , quod omnis ejus ſermo amarus eſt , virulentus, arrogans, ac maledicentiſſimus , nuſquam non ſcatens conviciis , blaſphemiis ac ſcommatibus pluſquam venenatis , adverſus omne Chriſtianæ pietatis , modeſtiæ , manſuetudinis ac benignitatis officium ? Numquid ita docuit Paulus , cujus ſe jactitat ſpiritum habere , cum nulla ejus extet epiſtola , quæ non pacem & unitatem , ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos ſuos hortatur in domino , ut in caritate fraternitatis ſe diligant invicem , ſectentur quæ ſunt pacis , & quæ ædificationis cuſtodiant ? Corinthiis annon teſtatur , ſe docere in eccleſiis , Deum , non diſſenſionis , ſed pacis Deum eſſe ? Et , breviter , numquid non ubique clamat , ubique docet euangelica illa tuba , ut digne ambulemus in omni humilitate ac manſuetudine , cum patientia ſupportantes invicem in caritate, ſoliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis , utque deponamus omnem iram, indignationem , malitiam , blaſphemiam , turpem ſermonem ? Quo igitur pacto maledicentiam , amaritudinem , iram , indignationem , blaſphemiam , inflationem , jactationem , quæ ita huic peculiaria ſunt , ut illa Paulo, ac illius diſcipulis univerſis , qui mitis eſt ac humilis corde : non Paulini , non Chriſtiani , ſed diabolici ſpiritus eſſe certiſſima indicia , vel cæco non clariſſime appareat ?

Ex verbis illius quomodo non intellexiſti , Chriſtum in corde ſuo , an vero antichriſtum haberet , ſecundum quod ipſa Veritas in evangelio ait : *Progenies viperarum , quomodo poteſtis bona loqui , cum ſitis mali ? De abundantia enim cordis os loquitur* . Et cum ſcriptum ſit, quod *maledici regnum Dei non poſſidebunt* : Item cum in euangelio dicat dominus : *Quicumque dixerit fratri ſuo , Raca , reus erit concilio : Qui autem dixerit , Fatue , reus erit gehennæ incendio* .

Illumne eſſe antichriſti apoſtolum , cuiquam obſcurum eſſe poterit ? qui non modo ſacerdotes Dei , ſed & principem ſacerdotum Petri ſucceſſorem , Jeſu Chriſti in terris vicarium , tam nefandis infamibuſque nominibus , tam inauditis contumeliis , convitiis , ac blaſphemiis , nuſquam non lacerat , diſcerpit & infectatur , ut ea commemorare pudica refugiat lingua , & audire horreant aures caſtæ : Qui apoſtolicam cathedram in qua præſedit caput apoſtolorum Petrus , cui præfuerunt tot ſancti pontifices , quam eccleſiam principalem, unde ſit exorta unitas ſacerdotalis , ſanctus ille & glorioſus martyr Cyprianus , non dubitat aſſerere , impio ac peſtilenti ore cathedram peſtilentiæ , antichriſtianam , diabolicam , & ſi qua potuit excogitare nefandiora , toties appellare non ceſſat : Qui ſcholas Chriſtianas , quæ tam multos doctiſſimos ſanctiſſimoſque viros , tam egregias in eccleſia Dei columnas nobis protulerunt , impudica lingua ſua , lupanaria , Sodomas & Gomorrhas ubique vocare non verecundatur : Qui non ſatis habet, omnipotentis Dei ſacerdotes probris omnibus , convitiis , contumeliis , ac blaſphemiis horrendis & inauditis , nunquam non publice ac privatim inſectari , quibuſvis viliores facere , niſi etiam laicos concitet ad lavandas ſibi manus in ſanguine ipſorum : Cum tamen quanto honore haberi velit ſacerdotes ſuos , maxime autem principem ſacerdotum , idem ipſe Dominus in Deuteronomio teſtatus eſt , dicens : *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem , cauſam & cauſam , lepram & non lepram , & judicum intra portas tuas videris verba variari , ſurge & aſcende ad locum , quem elegerit dominus Deus tuus , venieſque ad ſacerdotes Levitici generis , & ad judicem qui fuerit illo tempore , quæreſque ab eis , qui indicabunt tibi judicii veritatem : & facies quæcumque dixerint , qui præſunt loco quem elegerit dominus , & docuerint te juxta legem ejus ; ſequeriſque ſententiam eorum , nec declinabis ad dexteram neque ad ſiniſtram . Qui autem ſuperbierit , nolens obedire ſacerdotis imperio , qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo , ex decreto judicis morietur homo ille , & auferes malum de Iſrael : cunctuſque populus audiens timebit , ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia* . Et Samuel cum ſperneretur a filiis Iſrael , annon dicit dominus : *Non enim te ſpreverunt , ſed me , ne regnem ſuper eos* : manifeſte oſtendens , inviſibilem ſe contemni , cum viſibilem quis ſpernit ſacerdotem ? Quare & Moſes murmuranti adverſus ſe populo reſpondit : *Non adverſus me murmuraſtis , ſed adverſus dominum Deum veſtrum* . Quod ſi Leviticos illos ſacerdotes tanta honoris prærogativa præcellere voluerit dominus , qui exemplari tantum ac umbræ deſerviebant cæleſtium , in umbratico illo tabernaculo ſacrificiorum officia conſumentes : quo tandem honoris loco eos haberi voluit , quibus tradidit claves regni cælorum ? tantamque tribuit poteſtatem , ut quæ ligarent ſuper terram , ligarentur & in cælis : & quæ ſolverent ſuper terram , ſoluta eſſent & in cælis : utque quorum ipſi dimitterent peccata , dimiſſa forent ; quorum retinerent , forent & retenta ? Qui non ſanguinem hircorum aut vitulorum , ſed hoſtiam vivam , ſanctam , immaculatam, corpus & ſanguinem domini noſtri Jeſu Chriſti offerunt quotidie pro peccatis noſtris , conficiunt verbo ſuo ac manibus tractant ? breviter ſacramenta omnia , quibus hominibus vita ſaluſque tribuitur animarum , ſuis perficiunt orationibus ? Quanto , inquam , honore hos præcellere voluerit dominus, quis tandem dubitabit , quod neè ipſe tacuit in euangelio , cum dixit ad eos : *Qui vos audit , me audit : & qui vos ſpernit , me ſpernit : qui autem me ſpernit , ſpernit & eum qui miſit me* ? Et quid conſequitur ? quod in eumdem Chriſtum blaſphemus eſt & maledicus , qui ſacerdoti Chriſti blaſphemat aut maledicit . Annon hoc primum mandatum in retributione . *Honora patrem & matrem , ut ſis longævus ſuper terram ? Qui autem maledicit patri aut matri , morte moriatur* . Numquid ad carnales tantum parentes illud eſt referendum ? Et num minus ad eos qui nos in Chriſto regeneraverunt , per quos Chriſtiani ſumus , qui nobis peccata dimittunt , qui cæleſtibus nos paſcunt ſacramentis ? Quid ſi peccatores ſunt & mali ſacerdotes ? Quid ſi & parentes ? Numquid propterea eos non honorare , aut eis maledicere licebit ? Numquid non & Judas erat inter eos , quos dominus miſit ante faciem ſuam , & ad quos dicebat: *Quicumque non receperit vos , neque audierit ſermones veſtros , exeuntes foras de domo aut civitate , excutite pulverem de pedibus veſtris . Amen dico vobis , tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii , quam illi civitati* . Annon præcepit ita apoſtolus : *Obedite præ-*

Deut. 17.

1. Reg. 8.

Exod. 16.

Matth. 16.

Luc. 10.

Exod. 20. Deut. 3.

Luc. 10.

Matth. 10.

Hebr. 13.

præpositis vestris, & subjacete eis ? Quod si malis & peccatoribus non sit obediendum, quibus tandem ? Quoniam, *si dixerimus, Peccatum non habemus ; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Ovis es, noli discutere pastorem : noli te judicem Dei constituere & Christi. Annon ita præcepit dominus in evangelio, dicens ? *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi : omnia quæcumque dixerint vobis, servate & facite : Si qua autem fecerint male, facere nolite* : manifeste significans, habere eos dignitatem, tametsi vitæ essent perditæ. Numquid idem dominus, cum postea tempore passionis alapam accepisset a servo sacerdotis, dicenti sibi : *Sic respondes pontifici* ? adversus pontificem quidquam dixit contumeliose ? quin magis innocentiam suam asserens & ostendens : *Si male*, inquit, *loquutus sum, exprobra de malo : sin bene, quid me cædis* ? Annon & Paulus, cum cæderetur in concilio jussu Ananiæ, diceretque ad eum : *Percutiet te Deus, paries dealbate : Et tu sedens judicas me secundum legem, & contra legem jubes me percuti* : audiens ab astantibus : *Sic insimulas sacerdotem Dei, maledicendo ipsum* ? tamen mane nomen & umbram quamdam sacerdotis cogitans expavit ? *Nesciebam*, inquit, *fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim : Principi populi tui non maledices*. Quo magis miramur, quod ex istis diabolici spiritus operibus, veluti fructibus nequissimis arborem pessimam nondum cognovistis. Et quis tandem est ita hebes animo, ut non videat quo nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus, aut perditissimus latro aut homicida, sub istius vexillis ac signis conveniant ? Ecclesiam jam Christi parricidalibus armis ac sacrilegis manibus non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa & monasteria exurunt & prophanant : Christo dicatas virgines, sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, ecclesiarum bona diripiunt : & breviter, rapinis, latrociniis, cædibus, incendiis, confundunt universa : excæcante nimirum eos justo Dei judicio, & in insaniam tam manifestam erumpere permittente, ut neminem jam latere possint scelestissimæ machinationes istius. Atque hi, qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandem cognoverunt, schismatico errore deposito, ac hæretico furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetunt. Inter quos, dilecte nobis in Christo Jesu, cum a te non ex postremis reversurum ad salutarem matris sinum speravissemus, quem revertentem libenter & obviis excepissemus manibus : bona spe tandem nostra frustrati, videmus supra petram induravisse te faciem tuam : videmus perniciem illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio latitantem, suum adhuc virus longe lateque spargere. Sed quoniam adhuc potens est dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, antequam egrediatur ut ignis indignatio ejus, & succendatur, nec sit qui extinguat : ideo te, fili dilecte in Christo, obsecramus per viscera nostri redemptoris domini nostri Jesu Christi, per Christianam unitatem, per patriæ caritatem, per tuam denique ipsius tuorumque salutem, miserere ecclesiæ Christi, & tot jam malorum procellis undique exagitatæ ac pene oppressæ, tua maxime culpa, aliquando fer opem : miserere patriæ nostræ, quæ sinceræ olim fidei, eximiæ religionis, sanctæ sub jugo domini ac religiosæ obedientiæ insigni præcellens gloria, pernicie istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hostem Martinum, in suis se peperisse ac fovisse visceribus nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius, tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos, nisi resipiscatis, & quidem cito, manet præsens & certa ultio divina, quam neque in hoc sæculo effugietis, neque in futuro. Hæc dicit dominus Deus : *Audi, populе stulte, audi princeps qui non habes cor : qui habetis oculos & non videtis : aures, & non auditis : Me ergo non timebitis, & a facie mea non dolebitis* ? numquid non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis ? Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & invenietis, quam gravis semper fuerit, & quam terribilis divina vindicta in illos qui in populo Dei schisma concitaverunt. Numquid non legistis horribilem divinam ultionem adversus Dathan & Abiron, quod multitudinem adversus Mosen concitavissent, quos dehiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum, deglutivit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita ut descenderent viventes in infernum ? Et adversus Core, quem eamdem ob causam cum ducentis & quinquaginta viris cælestis flamma devoravit ? Quod si ob durius imperium fortassis, aut quorumdam pastorum seu ignaviam, seu malitiam schismata excitanda putatis : numquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse dominum adversus decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, ut dimoverit eos & tradiderit in direptionem, donec projiceret eos a facie sua ? Ob quam tandem culpam, nisi quod ob durius imperium Salomonis, & imprudentius arrogantiusque responsum Roboam regis Jerusalem, scissæ fuerunt a tribu Juda & Benjamin ? Quam præsens semper fuerit dominus vindex sacerdotibus suis, an non Saul ab regio abjectus honore, & Ozias rex Juda perculsus lepra, propterea quod quæ sacerdotes domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis potuerunt esse argumento ? Et breviter, annon omnes testantur historiæ, universos ultrice domini manu infelice periisse exitu, qui in Christos domini sacrilegas manus injicere non formidaverunt ? Contra autem, felicia omnia, & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt ? Moveant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei chorum in manus tentatis tradere profanas. Proinde quod dominus per Mosen præcepit universo populo Israel, ut separarentur a tabernaculis Core, Dathan & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne involverentur in peccatis eorum : hoc & vobis, præcipue autem tibi, dilecte fili, ejusdem domini nostri auctoritate præcipimus, & obsecramus in Christo Jesu, ut separemini a Martino Luthero, auferatis a vobis petram illam scandali, neque tangatis quod illius est, ne & vos divina ultio involvat subito in peccatis illius. *Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei vestræ massam corrupit, ut sitis nova conspersio, novaque creatura*.

Non dedigneris, fili dilecte, Paulum imitari, quem sicut vicisti in ecclesiæ Dei perse-

cutio-

1. Joan. 1.
Matth. 23.
Joan. 18.
Act. 23.
Exod. 22.
Matth. 3.
Jerem.
Num. 6.
4. Reg.
3. Reg.
1. Reg.
2. Paral.
Num. 1
1. Cor.

cutione, tam gravem animarum perniciem sub tuo nutriens patrocinio : ita reversus ad cor, effice ut omnes intelligant tuam conversionem : atque qui per te sunt scandalizati, in te rursus glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quamprimum, ut impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphema lingua, quæ contra Deum ac sanctos ejus loqui non cessat, & virus suum undique spargit. Et
6. ut propheticis vos verbis admoneamus, *State super vias, & videte ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris*. State, inquam, & doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, per quam ambulaverunt patres vestri, quam demonstraverunt tot myriades martyrum, docuerunt que tot millia confessorum, & ambulate in ea.

Quod si a vobis impetraverimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore pœnitentiam agente, & perditam rursus inventam ovem humeris nostris ad ovile domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate, quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus.

Quod si dixeritis, *Non ambulabimus* : & paterne salubriterque vos monenti respondebitis, *Non audiemus*. *Ideo audite gentes*, dicit dominus, *& cognoscite congregationes, quanta ego faciam eis. Ecce ego adducam mala super populum istum fructum cogitationum ejus, quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt*. Sed & hoc tibi denuntiamus in virtute omnipotentis Dei & domini nostri Jesu Christi, cujus in terris vicarius sumus, nec te in præsenti sæculo hoc laturum impune, & in futuro æterni te ignis expectare incendium. Vivunt una pontifex Hadrianus & religiosissimus imperator Carolus, meus carissimus in Christo filius & alumnus. Cujus tu edictum vere Christianum adversus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat imperatorem, non sine gravi offensa ac vilipensione Cæsareæ majestatis violare non timuisti. Non committemus, ut quos olim cum Magno Carolo Hadrianus pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus pontifex & imperator Carolus sub schismatico ac hæretico tyranno, hæreseon ac schismatum finamus interire contagione. Quare revertimini ad cor, & resipiscite tu tuique misere seducti Saxones, nisi utrumque gladium, apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ anno domini millesimo quingentesimo vigesimosecundo.

BREVE HADRIANI PAPÆ VI.

AD INQUISITOREM COMENSEM.

Inquisitoribus hæreticæ pravitatis datur facultas procedendi contra incantatores, sortilegos, diabolo obedientiam præstantes, fidem abnegantes, *&c.*

Hadrianus episcopus, &c. Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem.

DUDUM, uti nobis exponi fecisti, per felicis recordationis Julium papam secundum prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quemdam Georgium de Casali, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in civitate Cremonensi hæreticæ pravitatis inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide catholica deviantes, certam sectam facientes; fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperunt, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eique obedientiam & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus, jumenta & fructus terræ multipliciter lædentes : aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes, in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalum plurimorum.

Contra quas cum dictus Georgius tunc, ut asserebat, in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio, ipse Georgius processisset; nonnulli autem tam clerici quam laici illarum partium, quærentes plus sapere quam oportet, præmissa delicta ad ejusdem Georgii inquisitionis officium non pertinere temere asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminaverunt : sicque eumdem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant : ita quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta hujusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum.

Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas in forma brevis literas commisit & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmodi cognoscere, & contra quascumque personas, cujuscumque conditionis & præeminentiæ forent; inquisitionis officium exercere & exequi; ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, una cum locorum ordinario-

nariorum vicariis, quatenus voluiſſent intereſſe, juxta dictarum perſonarum demerita corrigere & punire deberet, ſecundum modum contra alios hæreticos a jure ex ſacris canonibus ſtatutum : contradictores quoſcumque per cenſuram eccleſiaſticam, & alia juris opportuna remedia compeſcendo. Eos vero qui in præmiſſis, conſilium, auxilium vel favorem præſtarent, præfatus prædeceſſor noſter, eiſdem indulgentiis uti & gaudere decrevit, quibus Cruceſignati contra alios hæreticos, ex indulto apoſtolico eis conceſſo, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur.

Et ſicut eadem expoſitio ſubjungebat, non ſolum delicta & crimina hujuſmodi contra fidem catholicam & Chriſtianam religionem, ſub juriſdictione inquiſitoris Cremonenſis committuntur & perpetrantur ; ſed omnibus aliis locis & diœceſibus ſub juriſdictione aliorum inquiſitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, in dies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem ſint delicta, eadem profecto proviſione & caſtigatione eis eſt earumdem literarum tenore providendum. Quare tu, ſicut aſſeris, in civitate Comenſi, ubi dictæ pravitatis inquiſitor exiſtis, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hæreticæ pravitatis inquiſitorum ubilibet conſiſtentium & deputatorum nominibus, feciſti nobis humiliter ſupplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliaſque deſuper opportune dignaremur providere.

Nos igitur hujuſmodi ſupplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus in eis contentis clauſulis, in omnibus & per omnia, prout in eiſdem literis continetur, ad te, & ad alios ordinis & congregationis hujuſmodi inquiſitores, tam impræſentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac ſi tibi, & cuilibet inquiſitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuiſſent, apoſtolica auctoritate, tenore præſentium extendimus ; ipſaſque literas tibi & illis, ut præmittitur, eiſdem auctoritate & tenore concedimus ;

Non obſtantibus omnibus illis, quæ idem Julius prædeceſſor voluit non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Et quia difficile foret præſentes literas ad ſingula loca, in quibus de eis fides forſan fuerit facienda, deferre : volumus & apoſtolica auctoritate decernimus, quod ipſarum tranſſumptis, manu cujuſcumque notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus curiæ, ſeu perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, in judicio & alibi, ubi opus fuerit, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eiſdem præſentibus, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die vigeſima Julii, milleſimo quingenteſimo vigeſimotertio, pontificatus noſtri anno primo.

Euangeliſta.

ANNO CHRISTI 1522.

Ex Beſſin. Concil. Rotomag. Prov. par. 1. pag. 189.

CONCILIUM ROTOMAGENSE

A GEORGIO II. CUM SUFFRAGANEIS CELEBRATUM Anno Domini MCCCCCXXII.

Ex MS. codice D. Joannis le Prevoſt *Canonici Rotomagenſis*.

In prima Seſſione Concilii Provincialis Neuſtriæ hæc acta ſunt.

CAPITULA.

I.

ADHORTATUR tuba illa in ſpiritu Dei Apoſtolus Epiſcopos Dei vicibus fungentes, quorum fidei theſaurus ille Evangelicæ doctrinæ, veluti ſelectis diſpenſatoribus a Chriſto ſpeciatim concreditus eſt, undequaque inculpatos eſſe primum oportere, longeque ſemotos a vitiis illorum qui vulgo magiſtratus.... (a) Evangelii, Chriſtique titulus ad quæſtum ipſis turpiter imputetur. Proinde ut & morum integritas, & vitæ ſanctimonia, & boni fama nominis, Chriſti Eccleſiæ Paſtoribus præſertim hujus inclitæ Provinciæ (quam Neuſtriam dicunt) Archiepiſcopo & Epiſcopis illabefactata, ſemper (Chriſto auſpice) & ſit ſubditis exemplo, & coram omnibus luceat, ſtatutum & ordinatum eſt in hunc qui ſequitur modum.

II.

In primis, cum veri Chriſti Paſtores ſuper gregem vigilare, vultuſque ſibi commiſſi pecoris diligenter agnoſcere debeant, utpote ſalutaris doctrinæ pabulo, verbo & opere ipſum reſocillando populum ; amodo noctis vigilias ſumma cura continuent, reſideantque perſonaliter Archiepiſcopus ceterique Suffraganei quilibet in ſua Diœceſi, aſtringantque cum effectu Curatos, Decanos, Abbates, & Priores

(a) Sic ſupplendam conjicio MS. codicis atque editionis prioris lacunam : *a vitiis illorum qui vulgo magiſtri mendaces appellantur*, 2. Petri cap. 2. v. 2. *ne Evangelii*, &c.

ANNO CHRISTI 1522.

res Conventuales, ceteroſque ſibi ſubditos, maxime curam animarum habentes, ad reſidentiam in ſuis beneficiis reſpective faciendam perſonalem; nec cum aliquo diſpenſent, niſi cauſa diſpenſandi legitima prius judicetur, quæ etiam in diſpenſationis literis ad tollendum omnem ſcrupulum inſeratur.

A

III.

Ceterum attendentes quod ſcriptum eſt: *Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere*; poteſtaſque ordinandi & Ordines miniſtrandi, ſeu manus imponendi, beneficia conferendi, electiones confirmandi, ſpiritualia ſint, & gratis conferri debeant; dicente Chriſto: *Gratis accepiſtis, gratis date*: pro hujuſmodi igitur Ordinum tum minorum, tum ſacrorum, beneficiorum inſuper ſimplicium, vel curam animarum etiam habentium collationibus, dimiſſoriis dandis, manuum impoſitionibus, electionum confirmationibus, officiorum denique in Eccleſiis ac Officiariorum commiſſionibus, nulla penitus per Archiepiſcopum, Epiſcopos, ſeu quoſcumque alios Prælatos, vel etiam pro præſentationibus ad beneficia a Patronis ſeu Collatoribus pecunia recipiatur, vel exigatur in poſterum.

B

C

IV.

Cumque etiam Epiſcopi, & alii juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes procuratores ſint animarum; & defunctorum voluntates, elogia ſeu teſtamenta exequi, ſeu executioni demandare teneantur: ne pium defunctorum propoſitum improba calliditate extinguatur ac defraudetur, de cetero inquiratur ſollicite per Prælatos ſeu eorum officiarios, aut eos, quibus de jure vel conſuetudine de executione teſtamentorum competit juriſdictio, de teſtamentis, codicillis, elogiis ſeu ultimis voluntatibus defunctorum, cogantutque executores (ſi qui ſint) alioquin illi qui de dictis executionibus ſeſe onerabunt, ad implendum pias & ultimas defunctorum voluntates, necnon ad reddendas compoti rationes in fine anni Magiſtris teſtatorum. Quod ſi quid reliqui in pios uſus (legatis perſolutis) ſuperſit exponendum; ſecundum juris diſpoſitionem fiat proclama generale ad convocandum creditores, eum inſinuationibus ſeu ſecluſionibus, fiatque proceſſus contra creditores abſentes, & feratur ſententia ſuper inventario dictorum bonorum conficiendo, per quem declaretur dictum reſiduum juxta piam defunctorum voluntatem impendendum eſſe, nec ultra anni unius curriculum ad id explendum induciæ dentur, niſi rationabilis cauſa jure ipſo ſancita ſit. Et ut ſine diſpendio omnia circa præmiſſa fiant, neve, humanitatis obtentu, relictæ pecuniæ judiciorum diſpendiis præter æquum inſumantur, Archiepiſcopus ceterique Prælati pro quolibet teſtamento non recipiant ultra ſummam 7 ſolidorum & 6 denariorum Turonenſium, ſalvo jure minus recipiendi ſecundum qualitatem teſtatorum & teſtamentorum, codicillorum, ſeu elogiorum.

D

E

V.

Sed nec ſatis eſt Prælatis ipſis circa præmiſſa bene verſari, etiam docere & orare, niſi adſit eleemoſinæ largitio, quorum auribus vox illa inſonat divina: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Emendæ itaque ſeu mulctæ pecuniariæ, quæ in futurum pro ſceleribus & commiſſis in Curiis Eccleſiaſticis taxabuntur, in pios uſus per Prælatos Eccleſiaſticos convertantur, ſeu per eorum eleemoſinarios vel commiſſarios converti jubeant atque erogari.

VI.

Porro cum quilibet Chriſtianus in Fonte Baptiſmali anulo Fidei ſubarratus, ſatanæ ac pompis ejus renuntiaverit, humilitatem Chriſti induendo, qui & ſuos mollibus veſtiri noluit, ſed ſimplicibus uti judicavit; nihilque in Epiſcopali cervice ſplendidius fulgeat quam humilitas, veſteſque miniſtrorum nec perlucidæ, nec ſordidæ eſſe debeant; poſthac Archiepiſcopus, Epiſcopi, ceterique Eccleſiarum Prælati veſtibus honeſtis ſecundum conſonantiam ſtatus induantur, ut in hoc a laico ſaltem diſcriminari poſſint. Nullæque perſonæ Eccleſiaſticæ, cujuſcumque ſtatus vel præeminentiæ, etiamſi Archiepiſcopali, Epiſcopali vel alia fungantur dignitate, aut domeſticis eorumdem Clericis, veſtibus ſericeis cujuſvis generis (quæ magis ad pompam quam neceſſitatem a pluribus aſſumuntur) in Eccleſiis vel locis publicis coram populo, aut deferre, aut uti liceat, verum aliis honeſtis indumentis eorum ſtatui congruentibus ſint contenti, abjiciantque ac prorſus ſuis domibus eliminent aſſeclas iſtos ſeu famulos variis veſtimentorum coloribus (ut paſſim videre licet) diſſectos, quæ mentis ſectionem magis quam doctrinæ

ANNO CHRISTI 1522.

ctrinæ integritatem aut ſoliditatem, omnibus etiam plebeiis in magnum ſtatus Eccleſiaſtici dedecus palam oſtendunt.

Sequuntur ea quæ fuerunt propoſita ſuper Capitula prædicti Concilii.

TITULI CAPITULORUM

1. *Numquid peccent Canonici confabulantes in Choro de rebus prophanis durante Servitio divino, aut alias vagantes ſeu deambulantes in Eccleſia, dicto durante ſervitio, & nonne teneantur continuare Servitium?*
2. *An reſidentia Canonicorum in Eccleſia Cathedrali vel Collegiata excuſet Canonicum beneficiarium a reſidentia in ſuo beneficio curam animarum habente?*
3. *An valeat conſuetudo Eccleſiæ Cathedralis, qua Canonici volentes viſitare ſuos Parochianos arctantur ad reſidentiam in Eccleſia Cathedrali die Paſchæ dimiſſis ovibus propriis?*
4. *Utrum liceat eiſdem aliquid recipere pro receptione Canonicorum de novo venientium?*
5. *Numquid Prælati teneantur includere Moniales, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & ſi fuerint defectus, an excuſentur per viſitationem, vel alios inquirere teneantur?*
6. *An valeat conſuetudo ut Monachi lautius vivant quam contineat eorum regula.*
7. *Numquid in quolibet Monaſterio teneantur habere præceptorem ad docendum Religioſos juvenes, vel eos mittere ad ſtudium?*
8. *An Monachi poſſint eſſe compatres, frequentare nuptias; & an pretextu officii ſui ſint a regulis Monaſterii abſoluti, & poſſint paſſim divagari?*
9. *An liceat Monaſterio, Abbati, vel Monachis aliquid recipere ab ingrediente ſeu recipiendo in Monaſterio, & an excuſet conſuetudo?*
10. *An Monachi cujuſcumque ordinis vel conditionis exiſtant, poſſint ſine conſenſu Epiſcopi nova conſtruere ædificia, vel antiqua ſumptuoſiori modo quam erant reficere?*
11. *An Monachi exempti delinquentes in territorio ordinariorum Epiſcoporum poſſint coerceri ab Epiſcopo vel laico, non obſtante exemptione ſeu privilegio, etiam derogante capitulo*: Volentes, *in ſexto*; *& an ſubditi Epiſcoporum teneantur exire Provinciam ſeu Epiſcopatum pro juſtitia habenda contra exemptum coram conſervatore privilegiorum ſuorum?*

ADVISAMENTUM FACTUM PER DOMINOS DE DIŒCESI ROTOMAGENSI.

Super articulis eiſdem traditis per Reverendiſſimum in Chriſto Patrem Dominum Archiepiſcopum Rotomagenſem & ejus Reverendos Dominos Suffraganeos,

DE CANONICIS.

PRIMO laudant & approbant ſtatuta per Reverendiſſimum & Reverendos Patres oblata; quibus ſupplicant addi quæ ſequuntur: videlicet ſuper tertio articulo addatur, ſi placet, hoc verbum (Tonſuram) placeat etiam addi (& Officiorum tam Eccleſiaſticorum quam temporalium.)

Placeat inſuper ſuperaddi ad quintum articulum (quod pro parvis delictis excommunicationis ſententia non feratur; ſed ſi opus ſit correctione, ſatisfactio corporalis, aut eum viſum fuerit expedire, ſalutaris pœnitentia imponatur; ac circa miſerabiles perſonas quæ unde ſatisfaciant pro pecuniariis emendis, ad quas ſunt taxatæ reſpectus habeatur, ſic quod ad ceſſionem recipiantur, vel alias corporaliter puniantur.)

Secundo ſuper articulis per modum quæſtionum oblatis. 1. Super primo articulo de confabulationibus: dicunt quod ſic.

Super ſecunda parte ejuſdem articuli dicunt, quod vagantes ſeu ambulantes per Eccleſiam tempore Servitii divini, niſi cauſa rationabilis id expoſcat, etiam peccant.

Quoad continuationem vero & aſſiſtentiam Servitii, dicunt quod, ceſſante legitimo impedimento, debent intereſſe horis canonicis, & in Anniverſariis debent intereſſe ſecundum formam fundationum deſuper editarum.

SEQUITUR RESPONSIO SECUNDI ARTICULI.

II. *Utrum reſidentia Canonicorum in Eccleſia Cathedrali vel Collegiata excuſet Canonicum beneficiarium a reſidentia in ſuo beneficio curam animarum habente?*

Deliberaverunt præfati Domini, quod Canonici Eccleſiarum Cathedralium excuſantur. Debent tamen ſingulis annis ex debito aliquibus diebus ſolemnibus viſitare ſuos parochianos. De Canonicis Collegiatis ſubeſt cauſa eos diſpenſandi.

III. *An valeat conſuetudo Eccleſiæ Cathedralis, qua Canonici volentes viſitare ſuos parochianos, arctantur ad reſidentiam in Eccleſia Cathedrali in die Paſchæ, dimiſſis ovibus propriis?*

Deliberaverunt præfati Domini quod articulus ille ſupponit falſum, & quod præciſe non arctantur; habet enim Eccleſia ſuas conſtitutiones & ordinationes.

IV. *Utrum liceat eiſdem aliquid recipere pro receptione Canonicorum de novo venientium?*

Videtur quod ſic; dummodo id quod recipitur non tendat ad repletionem ventris vel burſæ, & quod etiam poteſt peti aliquod paramentum, vel aliud tendens ad cultum divinum.

DE

ANNO CHRISTI 1522.

DE MONACHIS.

V. *Numquid Prælati teneantur includere Moniales, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & si fuerint defectus, an excusentur per visitationem, vel alios inquirere teneantur?*

Responderunt præfati Domini quod de jure Moniales debent includi, & proprietas ab Abbatibus & Monachis abdicari secundum eorum regulas. Super residuo articuli, propter confusionem ipsius non potest responsio certa dari.

VI. *An valeat consuetudo ut Monachi lautius vivant, quam contineat eorum regula?*

Deliberaverunt quod dicti Monachi debent vivere secundum regulas suorum ordinum, salvis tamen suis privilegiis.

VII. *Numquid in quolibet Monasterio teneantur habere Præceptorem ad docendum religiosos juvenes, vel eos mittere ad studium?*

Dicunt quod sic.

VIII. *An Monachi possint esse compatres, frequentare nuptias: & an prætextu sui officii sint a regulis Monasterii absoluti, & possint passim divagari?*

Dicunt quod non.

IX. *An liceat Monasterio, Abbati vel Monachis aliquid recipere ab ingrediente in Monasterium, & an excuset consuetudo?*

Dicunt quod possunt gratis & sine pacto oblata recipere, non autem petere, aut exigere.

X. *An Monachi cujuscumque ordinis vel conditionis existant possint sine consensu Episcopi nova construere ædificia, vel antiqua sumptuosiori modo, quam erant reficere?*

Possunt construere & reædificare ædificia, non tamen sumptuosiora & ad pompam.

XI. *An Monachi exempti delinquentes in territorio Episcoporum possint coerceri ab Episcopo vel laico, non obstante exemptione seu privilegio, etiam derogante capitulo*: Volentes, *in sexto? & an subditi Episcoporum teneantur exire Provinciam seu Episcopatum pro justitia habenda contra exemptum coram conservatore privilegiorum suorum?*

Deliberaverunt Domini quod possunt per Episcopum coarctari & puniri, donec requirantur a suis Prælatis, & quod non debent exire Provinciam pro justitia habenda.

DE DEPORTIBUS.

Super materia Deportuum proposita in cœtu Congregationis visum fuit, quod ad tollendum & evitandum scandala, & subveniendum indigentiis virorum Ecclesiasticorum qui de novo assumuntur ad regimen animarum; Rationabile judicaverunt quod Reverendissimus Dominus Archiepiscopus & ejus Suffraganei, cetera[que] Domini Prælati qui jus deportuum se habere dicunt, omnino ab hujusmodi deportibus se abstineant; & si noluerint omnino se ab eis abstinere, aliqua portio rationabilis fructuum eisdem Dominis assignetur, ac residuum relaxetur pro victu & habitu ipsorum Beneficiatorum, juxta dispositionem extravagantis *Suscepti regiminis*: aut quod ipsis Dominis certa summa moderata secundum æstimationem fructuum hujusmodi beneficiorum annuatim solvatur, & ea mediante nulli de cetero deportus solvantur; sed beneficia ipsa curata penitus libera ab omni deportuum solutione existant & remaneant.

Quod Reverendissimus Dominus & ejus Suffraganei pro non residentia Curatorum nihil exigant aut habeant, ac etiam quod Curati existentes in studio non valeant aut possint artari ad comparendum personaliter in Synodis.

Auferantur & profanentur Conventus nuper erecti de tertio Ordine sancti Francisci; & si (ut Synagoga eorum cum honore sepeliatur) bonum videatur eos reduci ad unicum Conventum, amodo nullum recipiant, aut vestiant sine licentia Episcopi, & in omnibus subsint visitationi Episcoporum.

Videtur esse prohibendum omnibus viris Ecclesiasticis, mendicantibus, ac ceteris, ne præsumant quasdam sectas contra veram & Catholicam doctrinam per quosdam curiose adinventas prædicare, publicare & dogmatisare; quoniam errores ex hoc in sancta Ecclesia, quæ semper sine monstris hæresum perseveravit usque ad præsens, oriri non sine causa formidandum est.

Ne etiam impressoriæ artis quicumque sine licentia Episcoporum libros aut tractatus quoscumque imprimere, & venditioni publice audeant prostituere, præcipue qui fidem & mores continere & tangere possunt, & nisi per Doctores Theologiæ videantur & approbentur, prius autoritate Episcoporum ut prædicentur interveniente.

Hæc sunt Festa quæ Reverendissimus Archiepiscopus Rotomagensis tempore suo & in Diœcesi sua supprimi fecit anno 1522. *non tamen Servitium divinum voluit dimitti, sed fieri ut prius, sed ut mechanici suas operas exercere possent; & primo.*

Festum Cathedræ S. Petri,
Festum Inventionis sanctæ Crucis.
Festum S. J. ante Portam latinam.
Festum SS. Gervasii & Protasii.
Translatio S. Eligii in Junio.
Festum S. Martialis in Julio.
Translatio S. Martini in Julio.
Festum S. Petri ad vincula in Aug.
Inventio S. Stephani in August.
Dies mortuorum, post Servitium divinum.
Festum Sancti Clementis.
Festum S. Thomæ Martyris.
Feria 4. post Festum Pentec. &c.

ANNO CHRISTI 1523.

VITA
CLEMENTIS PAPÆ VII.

CLEMENS, cui antea Julii nomen erat, A Juliani Medicei filius, a Leone patruele primum archiepiscopus Florentinus, mox cardinalis creatus, universæ reipublicæ curam suscepit. Qua bene administrata, post Hadriani mortem, cardinalibus Columna, & Cornario faventibus, pontifex renuntiatus est, anno domini millesimo quingentesimo vigesimotertio, decimoquarto Kalendas Decembris, tempore Caroli quinti imperatoris. Tertio pontificatus anno jubilæum celebravit. Post Borbonii a Gallis defectionem, Clemens Caroli potentiam pertimescens, inita prius cum Venetis societate, sese medium inter utrosque constituit, & eorum dissidia componere summo studio conatus est. Columnenses ingentibus coactis copiis B instructi ad regnum Neapolis pro Carolo custodiendum, adsunt cum Hugone Moncada, ædesque pontificis, nil tale metuentis invadunt. Is fuga arrepta, in Æliam arcem se recepit, neque inde egredi ei licuit, quin Columnensibus venia promissa, exercitum e Gallia cisalpina revocandum in se reciperet. Principibus tamen viris intercedentibus, & prorege Lanojo conciliante, ad pacem ventum est, & pontifex omnem exercitum dimittit. Quod ut sensit Borbonius, illico exercitum Cæsaris Romam admovet, Urbem contra fidem publicam capit, & diripit miserrime: quod facinus nemo antea Gothorum & Vandalorum temporibus ausus fuerat. Clemens in Hadriani arce diu C obsessus, ad deditionem compulsus, multoque ære redemptus, Columnensibus veniam, si quid deliquissent, concessit. Post septem menses liber e custodia evasit ementito habitu, & in Urbem veterem perductus est: inde rursus amicitiam & affinitatem cum Carolo contraxit, quem in Italiam profectum Bononiæ coronavit, cujusque auxilio Florentiam obsedit; receptaque, Alexandrum pronepotem ei ducem præposuit. Henricum Angliæ regem excommunicavit, quod conjugem suam Caroli materteram repudiasset. Cum Carolo aliisque principibus Italiæ sex mensium fœdus iniit. Franciscum regem Massiliæ convenit, eumque sibi nova affinitate conjunxit. Catharinam enim Medicem proneptem suam regis filio natu minori nuptum dedit. Ad Urbem reversus, literas salutationis a Davide rege Æthiopiæ, longe disjunctissimo, accepit; quibus lectis magnam animo lætitiam concepit. Hujus temporibus secta Lutheranorum divisa est in Zuinglianos, Carolstadianos, Lutheranos, Anabaptistas. Habitis in Helvetia, Hassia & Bohemia convenientibus disputationibus & colloquiis, ut vocant, synodalibus, frequenter quidem tentatum est, ut concordarentur, sed frustra. Thoma Muntzero auctore, prætextu libertatis euangelicæ, exortum est bellum Rusticanum perniciosissimum. In Spirensibus comitiis permissum fuit ut in fidei & religionis negotio nihil deinceps usque ad concilium innovetur. Sectarii se decreto isti subscribere non posse protestati, ad Cæsarem appellarunt, dictique hac de causa Protestantes, confessionem suæ perfidiæ, a Melanchthone Græce & Latine conscriptam, ter quaterve mutatam, in celeberrimis imperii comitiis Augustæ, anno sequenti habitis, obtulerunt. Clemens obiit anno domini millesimo quingentesimo trigesimoquarto, septimo Kalendas Octobris, cum longo & difficili morbo antea laborasset, sedissetque annos decem, menses totidem & dies septem.

Clemens quando pontifex factus?

Clemens captus.

CONSTITUTIO ** AD REMOVENDOS ABUSUS,

Et Ordinatio ad cleri Vitam reformandam, per reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Laurentium tituli sanctæ Anastasiæ, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyterum Cardinalem Campegium, ad Germaniam, &c. de latere legatum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimoquarto Ratisbonæ edita.

** SYNOPSIS CAPITUM SEQUENTIUM. D

Quod nemini prædicare liceat, nisi per episcopum admisso, cujus est verbo Dei seminando eos adhibere quos probaverit esse doctos, modestos ac pios viros. Cap. I.

Quod clerici morum integritatem, clericali quoque habitu, ac tonsura ornare debeant. Cap. II.

Vitanda clericis taberna, scena, ludi, omnisque levitas. Cap. III.

Interdicitur clericis caponaria ac mercatio. Cap. IV.

Ut parochi oblationibus ac juribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant. Cap. V.

Ut parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de consuetudine voluntarie offertur, recipiant, nihil vero extorqueant. Cap. VI.

Consuetudo per quam plus justo onerantur subditi, authoritate episcoporum vel magistratus moderanda. Cap. VII.

Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis convivia ne funeralia quidem aut fraternitatem. Cap. VIII.

Parochis datur potestas occultos peccatores gratis absolvendi, præter hæreticos, homicidas & excommunicatos, qui eum publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reservata est. Cap. IX.

Ne

Ne prælati animarum curam indignis & ſub vili ſtipendio locent. Cap. x.

Gaudere non debent clerici de eccleſiaſticis beneficiis, quorum prædia & domos non reſtaurant. Cap. xi.

Non debent animarum curæ præfici religioſi, ſed ad regulæ (quam profeſſi ſunt) obſervantiam compelli. Cap. xii.

Licebit pauperi conventui cuilibet ſuæ eccleſiæ, diviti tantum cohærenti præficere religioſum probatum prius, & admiſſum per epiſcopum, ſed ne ad ſacros quidem ordines alli quam tales promoveri debent. Cap. xiii.

Extra diœceſim ordinati ſive ordinarii authoritate ac literis teſtimonialibus, ad divina non admittantur. Cap. xiv.

Sacerdotes in libidinem effuſos & nefario concubinatu pollutos, pœnis ac cenſuris eccleſiaſticis coercendos. Cap. xv.

Stationarios qui eleemoſynam pacti ſunt, prohibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos niſi ſub teſtimonio ordinarii. Cap. xvi.

Vagos ſacerdotes non tolerandos ultra menſem, niſi cum teſtimonio ordinarii unde diſceſſerunt, ejuſque cujus diœceſim intrarunt admiſſione. Cap. xvii.

Servandas in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent niſi accedente ad voluntatem præfectorum ararii, rectoris quoque conſenſu. Cap. xviii.

Epiſcopi debent ſuis vicariis (quod & ipſi epiſcopi ſunt) ita providere, ne cogantur contra epiſcopalem dignitatem quæſtui ſervire. Cap. xix.

Rediguntur dies feſti in numerum, ceteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur divina. Cap. xx.

Quibus diebus interdicta ſit nuptiarum celebritas, & quatenus jejunium plebi ſit imponendum. Cap. xxi.

Quod cædis clerici authores tantum divinis excludere debeant. Cap. xxii.

Quod epiſcopi non debeant clericorum bonis inhiare qui legitimos heredes aut ſucceſſores relinquunt. Cap. xxiii.

Quod ſæcularis poteſtas capere poſſit apoſtatas, debet tamen ordinario tradere, cujus erit in ipſos animadvertere, quodque non liceat epiſcopis penſionem, aut abſentiarum decimas extorquere. Cap. xxiv.

Quod non liceat epiſcopis beneficiorum fructus immodice ac avare clericis ſurripere. Cap. xxv.

Archiepiſcopi debent provincialem ſynodum omni triennio convocare. Cap. xxvi.

Qui recuſat altari ſervire, non debet de altari vivere. Cap. xxvii.

Qui ſacramentorum communionem in totum neglexerint, ſepultura debent aſinorum ſepeliri. Cap. xxviii.

Non committendum ut relinquatur impunita blaſphemia. Cap. xxix.

Servanda quæ adverſus ſimoniacos ſacri canones decernunt. Cap. xxx.

Divinatores, hæreticos, & fidei dilaceratores, non modo vitandos ac reſcindendos, ſed ſevera quoque animadverſione plectendos. Cap. xxxi.

Ut ſacerdotes oportet ſacras literas aſſidue diſcere, ita laicorum eſt non temere de illis diſceptare ac judicare. Cap. xxxii.

Decet epiſcopos in ſuos vicarios eſſe liberales, prælatoſque omnes eleemoſynarios. Cap. xxxiii.

Veterum decreta ſanctioneſque pulchrum eſt obſervare. Cap. xxxiv.

Epiſcopi in ſynodo quomodo de more veterum ſingulis annis oportet celebrare, debent has conſtitutiones publicare, & ſubditos ad earum obſervantiam compellere. Cap. xxxv.

Laurentius miſeratione divina tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis, per univerſam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæque regna, & quacumque alia loca ad quæ nos declinare contigerit, domini noſtri papæ & apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

EX legationis officio a ſede apoſtolica nobis commiſſo obligamur, ut circa ſtatum perſonarum eccleſiaſticarum ſub finibus noſtræ legationis conſiſtentium, in melius reducendum, propenſius cogitemus; ut quæ in eis a ſanctorum patrum decretis & ordinatione deviare perpenderimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper ſiquidem cum ſanctiſſimus dominus noſter Clemens papa ſeptimus, cum pro paſtorali ſuo officio, tum pro ea affectione qua inclytam nationem Germanicam paterne proſequitur, intellectis ejus fluctuationibus, hæreticorumque impietate in dies creſcentes, nos ad univerſam Germaniam ſuum apoſtolicæ ſedis legatum de latere miſerit non aliam ob cauſam, quam ut tranquillitati provinciæ & ſaluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuriſſimam omnis hæreſeos ſentinam, conſulat; quod onus, licet humeris noſtris impar, ejus tamen præceptis & mandatis obedire, ut tenemur, volentes, freti Chriſti favore ſervatoris noſtri, cujus negotium agitur, ſubivimus: nihil hic prorſus noſtris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot menſium experientia, multa collapſa & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpenderimus, cum ſereniſſimo Ferdinando Hiſpaniarum principe, archiduce Auſtriæ, imperiali locumtenente generali, communicatis conſiliis, concordi ſententia particularem conventum in civitate Ratisbonæ convocare decrevimus: in quo una nobiſcum interfuerunt præfatus ſereniſſimus princeps & archidux, reverendiſſimus Matthæus ſanctæ Romanæ eccleſiæ tituli ſancti angeli presbyter cardinalis archiepiſcopus Saltzburgenſis, ac illuſtriſſimi Guilielmus & Ludovicus palatini Rheni duces in ſuperiori & inferiori Bavaria fratres germani, venerabiles in Chriſto patres, Bernardus epiſcopus Tridentinus, Joannes adminiſtrator eccleſiæ Ratisbonenſis, palatinus Rheni dux Bavariæ, ac nuntii ſive oratores omnes cum pleno mandato venerabilium in Chriſto patrum & illuſtriſſimorum principum Vigandi epiſcopi Bambergenſis, Gregorii epiſcopi Spirenſis palatini, Vvillelmi epiſcopi Argentinenſis, Chriſtophori epiſcopi Auguſtenſis, Hugonis epiſcopi Conſtantienſis, Chriſtophori epiſcopi Baſileenſis, Philippi epiſcopi Friſingenſis, palatini Rheni ducis Bavariæ, Erneſti adminiſtratoris eccleſiæ Patavienſis ac palatini Rheni ducis ſuperioris & inferioris Bavariæ, & Sebaſtiani epiſcopi Brixinenſis. Cum quibus pluribus hinc inde in diſcuſſionem allatis, & præcipue quibus conſiliis, quibuſque modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti conſuleretur, paribus ſententiis receptum fuit, hanc perditiſſimam hæreſin rudi

populo plausibilem, ob libertatem illi falso A persuasam prætextu euangelicæ caritatis, non parvam habuisse occasionem partim a perditis moribus & vita clericorum, partim ob non diutius dissimulandum sacrarum sanctionum, ecclesiasticarumque constitutionum abusum, & proinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Lutheranorum & eorum sequacium sectæ, ut clerici ad honestatem vitæ moresque suos illos, quos divus Paulus exigit & præscribit, debita censura reducti, abususque, laicos male offendentes, sublati fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus, & piis consiliis præfatorum Ferdinandi principis, cardinalis, ac ducum & episcoporum, atque nuntiorum suorum, infrascriptos salutares aliquot B tam necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, statuta & ordinationes per nos, ut præfertur, editas ab omnibus & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium ecclesiarum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus, presbyteris, religiosis, ac clericis, in universa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respective tangit, aut tangere poterit in futurum, perpetuis futuris C temporibus inviolabiliter observari volumus, decernentes irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilo minus universis & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, nec non metropolitanarum & aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ipsorumque archiepiscoporum & episcoporum officialibus & vicariis generalibus per præsentes committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, & postquam pro parte illorum quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes hujusmodi, & horum singula, in- D violabiliter observari faciant, contradictores per censuras ecclesiasticas & alia juris remedia compescendo, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstante constitutione felicis recordationis Bonifacii papæ octavi, qua cavetur, ne quivis extra suam civitatem & diœcesin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam diætam a fine suæ diœcesis, ad judicium evocetur; seu ne judices a sede apostolica vel ejus auctoritate deputati, extra civitatem & diœcesin, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere præsumant. Et in concilio generali de duabus diætis & personis, ultra certum numerum ad E judicium non vocandis, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Verum, quia difficile foret, præsentes literas ad singula loca ad quæ expediens fuerit, deferri; volumus & auctoritate apostolica decernimus, quod transsumptis præsentium literarum, manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eisdem originalibus, si essent exhibitæ vel ostensæ, adhiberetur. Et ut hujusmodi statuta & ordinationes ad singulorum notitiam deducantur, universis locorum ordinariis, auctoritate apostolica præfata in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus statuta & ordinationes hujusmodi per se, vel alium, seu alios, in eorum ecclesiis vel civitatibus publicent, seu publicari faciant, quæ post publicationem ipsam eosdem, quorum interest, aut interesse poterit, perinde arctent, ac si eis personaliter intimatæ essent, aut intimarentur. Tenor vero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur & est talis;

I.

B Cum potissimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, vivat: id autem nec passim, nec ab omnibus expediat prædicari, admonente apostolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* ideo statuimus & ordinavimus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professo, ac quomodolibet exempto, euangelium docere, nisi ab ordinario vel ejus vicario, tam moribus quam doctrina probatus fuerit, facta fide per parentes literas, quæ præter notarii mercedem gratis prorsus concedantur. Missi itaque probati euangelicum negotium tractabunt recte, sobrie, & pure, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectuque difficilia, non ad novum & C adulterinum sensum, sed juxta sanctorum patrum, & ab ecclesia receptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, Augustini & Gregorii exponant & interpretentur. Omni etiam opere studeant, ne pro veris somnia & aniles fabulas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & jamdudum explosa, damnataque ab orthodoxa ecclesia, tendant vel depromant; idque omni modestia, ne unquam eos ad convicia injuriasque delabi contingat, locusque ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaque ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per diœcesin inquirant, qui sint ad euangelicam doctrinam idonei disseminandam, quique ad impias novitates & perfidiam aliquam non deflectant, ut remedia adhibeantur, quod populus recte instituatur in Christiana lege: & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coerceatur: cultus divinus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros observatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, ceterisque divinis laudibus atque cæremoniis.

II.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos, qui sacris initiati sunt, ut vivant vitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquiens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Cum vestitu honesto incedant, quem Paulus alicubi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne hi quibus præest, in sacris ordinibus constituti, vestes varii coloris velut virgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes,

tes, tum ſummopere curantes, ne quem laicorum indecentia veſtitus offendant, ut ſacris canonibus cautum eſt.

III.

Inſuper tabernas publicas evitent, niſi eas peregre proficiſcentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula & ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blaſphemiis, rixis, ac aliis quibuſcumque exceſſibus & offenſionibus penitus abſtineant. Choreas, ſpectaculaque & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum, nomen eccleſiaſticum male audiat.

IV.

Cumque ſecundum apoſtolum, *Nemo militans Deo ſeſe negotiis ſæcularibus implicare debeat*: nemini liceat contra provincialia ſtatuta & ſynodalia domi ſuæ tabernam compotandique locum aperire laicis: quoniam non raro ſequi ſolent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus ſcelera, quæ ſacerdotalem polluunt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniiſque more mercatorum abſtineant.

V.

Sacerdotes * quoque curati, quique vicem eorum referunt, ſubditos in remediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea quæ ſibi de jure debentur, non gravent, ultraque depoſitionem, eos ad peractiones ſeptimi, triceſimi vel anniverſarii peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes feſtis ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, ab invitis non exigant.

VI.

De ſepultura quoque ac adminiſtratione ſacramentorum, aliiſque ſpiritualibus paciſci, aut aliquid ab invito exigere nemo poſſit aut debeat, & propter ejuſmodi a parochianis neglecta, cuiquam non liceat aliquod ſacramentorum denegare, neque propter debita quempiam ab eccleſiaſtica ſepultura prohibere. Parochialia tamen jura, quæ uſus recepit, & debentur altari ſervienti, per prædicta non abrogamus.

VII.

Cum autem in diœceſibus non ſit eadem conſuetudo, & inter ſubditos & paſtores multa & varia emergant diſſidia, paſtoribus quibuſdam plura exigere propenſis, ſubditis vero ob penuriam & egeſtatem reclamantibus & reluctantibus: ordinamus, quod quilibet ordinarius infra ſex menſes poſt præſentium publicationem, omnibus perpenſis, beneque & ſufficienter examinatis ſuper prædictis, certam legem ordinationemque una cum principum aut dominorum ſæcularium conſilio, quos iſta negotia tangunt, conſtituat, ne viduæ, pupilli & alii pauperes nimium ultra vires injuſte graventur; quos nos, ſi neglectum fuerit, ſi in provincia affuerimus, vel ſucceſſor noſter, habita de his plena informatione, facturos pollicemur: aut rem ipſam ſanctiſſimo domino noſtro relaturi ſumus, qui huic rei proſpiciendæ judices deputabit.

VIII.

Convivia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatibus publice in tabernis hucuſque exhibita ſunt, prorſus abrogamus, quod plerumque laicis ſint ſcandalo; ſi autem convivium vel conſuetudo, vel locorum diſtantia exiget, fiat illud in domo ſacerdotis, honeſteque, non ad luxum, ſed ad neceſſitatem, inſtruatur. Siquidem neque comeſſationi, neque compotationi vacandum eſt ſacerdotibus, cum quod ne audiant; *Quorum Deus venter eſt*: tum quod officii eorum eſt, & ſobrie & caſte pro peccatis Deo dona ſacrificiaque offerre. *Philip. 3.*

IX.

Porro ne & ipſi videantur pecuniæ aucupium magis, quam ſalutis animarum ſtudium amplecti, dum laicos graviora delicta confeſſos hinc inde remittunt non ſine famæ rerumque diſpendio: conſtituimus & ordinavimus, ut deinceps quilibet confeſſor abſolvere poſſit laicos contritos & confeſſos a quibuſcumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quæ ordinarii ſuæ auctoritati reſervaverant, exceptis dumtaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis, ad epiſcopum vel ejus vicarium mittendis. Quod autem ad clericos, nihil, quo ad hoc ſtatutum, intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remiſſione peccatorum, quam abſolutionem vocant, nihil omnino ab invito exigant.

X.

Statuimus quoque juxta apoſtoli ſententiam, quæ dicit, nemini cito eſſe manum imponendam; ne cui temere cura animarum committatur. Itaque probetur prius per epiſcopum vel ejus officialem, etiam religionem profeſſus. Nec liceat ulli, vicarium eccleſiæ & plebi ſuæ ſufficere, illamve locare, ſive emolumentum, quod abſentiæ nomine recipiet, conſtituere ſine auctoritate epiſcopi aut vicarii. Nam cum os bovi trituranti non ſit alligandum, epiſcopi vel officialis arbitrio ejuſmodi emolumenta locationum & abſentiarum moderanda cenſemus. *1. Tim. 5.* *1. Cor. 3.*

XI.

Domos quoque, fundoſque dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores, quantum neceſſitas poſtulaverit, reparataque in debita ſtructura conſervent, & per archidiaconos & decanos rurales, ac alios ad quos de jure vel conſuetudine ſpectat, ubi negligentes fuerint, per ſubtractionem proventuum auctoritate noſtra arctius compellantur.

XII.

Expreſſe cavemus, ne cura eccleſiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcumque profeſſis, etiam exemptis. Quod ſi hactenus aliqui admiſſi vel recepti eſſent, niſi de voluntate favoreque ſuperioris ſui, legitimiſque cauſis conſtiterit, extra ſua monaſteria degere nequaquam ſibi integrum fore putent, quando illos ſic vagos, per ordinarios vel vicarios ad ſuperiores ſuos, per victus denega-

tionem aut alia juris remedia remittendos A esse jubemus.

XIII.

Monasteriorum prælati unitas ecclesias habentes, prædictos vicarios perpetuos vel ad nutum amovendos, in eisdem ecclesiis in posterum non constituant, nisi prius per ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admissi. Ecclesiæ tamen suis monasteriis unitæ usque adeo propinquæ, quod religiosi earumdem curam habituri, sub religione in monasterio sub debitaque obedientia stare possent, modo sint habiles & idonei, per hujusmodi religiosos provideri possint. Id quoque B permittimus de monasterio, quod tam tenue est, ut debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercumque exemptos, curata beneficia habentes, ordinario loci esse subjectos. Cumque in ecclesia Dei magis præstet, paucos bonos & doctos, quam plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere videtur: idcirco deinceps non initientur sacris ordinibus, nisi viri morum vitæ candore & doctrina præ ceteris spectati, probatique per testimonium examinis rite servandi.

XIV.

Quod attinet ad ordinatos in urbe vel in alia quacumque aliena diœcesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant; & simili modo ad divina peragenda prius non admittantur, quam ab episcopo vel vicario seu officiali fuerint rite admissi.

XV.

Præterea, cum nihil æque conveniat omnibus numeris, ac eos esse mundos qui vasa domini portant, & in sacrario operantur, quales sacerdotes constituit ipse dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis versantur: Igitur volumus, atque juxta sanctiones D canonicas feliciter a divis patribus institutas sancimus, ut caste continenterque vivant. Sacerdotes concubinarii, incontinenterque vitam agentes, canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniventia, imo damnosa prælatorum negligentia patrocinante.

XVI.

Quo vero ad quæstores, qui vulgo stationarii appellantur, statuimus, ne quis quavis auctoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia eleemosynasque colligendas se ingerat, utcumque se jactet indulgentiis abundare, nisi prius literæ admissionis E & approbationis ordinariorum vel vicariorum ab eo prolatæ fuerint, adstringentes ipsos ordinarios, ut tales admittant, qui probæ vitæ testimonium habeant, & de prædicatione sua, dum opus erit, rationem reddere possint, eleemosynis piorumque obligationibus non abusuri per luxum proprium, religione jurisjurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen Mendicantibus integras salvasque concessiones a sede apostolica factas relinquimus.

XVII.

Et ut pastor agnoscat vocem ovis, & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollaturque omnis vagandi occasio: ordinamus, quod presbyteri peregrini & ignoti, ad missarum sacrificium non admittantur, nec ultra mensis spatium in consortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex archiepiscopis vel episcopis, in cujus diœcesin se transtulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarii, a cujus diœcesi proxime discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus, impune ad aliam diœcesin transeundo evadat.

XVIII.

Ut autem Christi fidelium eleemosynæ in usum, pro quo erogantur, vertantur: non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarum, in singulis ecclesiis quidquam de pecuniis ad fabricam provenientibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei usum dispensare sine rectoris scitu, sed ad armaria fabricæ reponantur, ut hactenus servatum est, duabus vel tribus clavibus pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi rectori servanda tradatur, C observato usu, in clavibus & rationibus reddendis a principibus & superioribus hactenus recepto.

XIX.

Statuimus quoque & ordinamus, ne episcoporum in pontificalibus vicarii, in consecrandis ecclesiis & altaribus, quod sacri jubent canones, quidquam omnino exigant, excepta procuratione. Convenit namque, ut pro qualitate status ipsorum, episcopi prospiciant, præstando præcipue pensiones super fructibus mensæ episcopalis a sede apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

XX.

Nec ab re, imo justis de causis adducti, festorum multitudinem constringendam esse duximus: statuentes & ordinantes, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est; dies quoque nativitatis Christi, sancti Stephani, Joannis & Innocentium, circumcisionis, epiphaniorum, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia dumtaxat, corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ virginis, purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitatis; natalitia apostolorum, Joannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai & Catharinæ, & per diœcesin Saltzburgensem festivitates sancti Ruperti, sicut hactenus observatæ fuere, celebres quoque & festi habeantur. In ceteris autem festivitatibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberumque cuique facimus, ut missa audita, ad operas suas, quibus

bus ſuam ſuorumque alimoniam quærere cogitur, redire poſſit: Feſtis tamen dedicationum & patronorum principalium nihil derogantes, quoniſ eorum celebrationem in cathedrali ſede, civitateque ac loco etiam epiſcopalis reſidentiæ dumtaxat.

XXI.

Cumque in certis locis & diœceſibus inter paſtores & gregem, propter nuptiarum celebritatem, quam alii inthronizationem, alii ſolennizationem vocare ſolent, multa & jurgia & ſcandala eveniant: declaramus & ſtatuimus, quod matrimonia in conſpectu eccleſiæ poſſint ſolennizari, nullo ab ordinario ad hoc conſenſu petito, aut quapiam re pro ea expoſita, exceptis tamen tota quadrageſima, ultima hebdomada adventus, feſtis paſchæ, pentecoſtes & nativitatis dominicæ, cum octavis ac diebus Rogationum. Jejunia quoque ab eccleſia inſtituta, ſub debito obedientiæ ſanctæ eccleſiæ catholicæ in poſterum indici debent, omiſſo excommunicationis verbo, ne infirmorum conſcientiæ offendantur, cum his temporibus pietas pene omnis jaceat, ſacerdotibuſque parum deferatur.

XXII.

Ut igitur extinctus cultus excitetur, populuſque non fiat in dies negligentior, ſtatuimus ut propter cædem clericorum, perſona tantum, non autem locus interdicendus veniat, niſi cœtu concurſuque populari facinus patratum eſſet.

XXIII.

Inhibemus inſuper, ne in poſterum epiſcopi clericis legitimis, ab inteſtato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut induſtria propria acquiſitis, ſuccedere poſſint aut debeant.

XXIV.

Cumque quotidie ob novas, imo jam olim damnatas hæreſes, apoſtatarum numerus tam religioſorum, quam ſacerdotum in immenſum creſcat, quamplurimis eorum uxores ducentibus; ut ergo hæc ſacrilegia impunita non remaneant, concedimus quibuſcumque principibus, ſtatibuſque poteſtatis ſæcularis, eorumque officialibus facultatem, ut ejuſmodi apoſtatas & ſacrilegos capere poſſint, modo reos ipſos ordinariis infra tempus debitum tradant & aſſignent, abſque aliqua in eos tortura & animadverſione, debite puniendos: quibus enixe mandamus, ut omni poſita mora favoreque, diligentius quam hactenus factum fuit, juxta ſacras ſanctiones omnino puniant facinoroſos; adeo quod criminis enormitate expoſtulante, poſſit epiſcopus, ſervata forma capituli primi de hæreticis in ſexto, reum curiæ ſæculari relinquere, vel ad perpetui carceris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad apoſtolicam ſedem deducta, judices eccleſiaſtici ab ea deputabuntur, qui conſtito de ordinariorum negligentia, ad preces principum aliorumque ſæcularium reos maxime hæreſeos meritis pœnis afficient. Quod jam epiſcoporum quidam, ut accepimus, de beneficiorum penſionibus atque abſentiis decimas exigant, cum ſit id contrarium juri, longeque præſtet male inductos uſus delere, quam inuſitatum quid admittere: idcirco decimas ejuſmodi ulterius exigi ſolvique interdicimus, uſumque talem qualitercumque receptum caſſantes, caſſatumque eſſe cenſentes.

XXV.

Item improbamus, & ut abſonum prorſus rejicimus, ab epiſcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ unius fuſtentationi vix ſufficiunt, ut ſunt quæ non excedunt valorem trigintaduorum Rhenenſium, de quibus in Romana curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis obſervandum eſſe præcipimus, niſi concordatis aliter cautum eſſet, vel honeſta ratione aliquid, ſine tamen reprehenſibili gravamine, recipiant.

XXVI.

Ceterum quo major fiat conjunctio, firmàque magis inter provinciales ſtabiliatur concordia totius provinciæ, antiquum morem ſynodorum innovantes, ſtatuimus ut ſingulo triennio poſt paſcha provinciale concilium celebretur.

XXVII.

Ad hæc, cum beneficia propter officia juxta patrum ſanctiones dari conſueverint, fierique vix poſſit ut in tanta præbendatorum caterva non reperiatur, qui officii oblitus horas negligat canonicas: hinc ſtatuentes volumus & ordinamus, ut locorum ordinarii per archidiaconos & decanos de hujuſmodi ſacerdotibus negligentibus ſeſe diligenter edoceant, & ſecundum uniuſcujuſque negligentiam atque deſidiam, fructus perceptos vel in utilitatem eccleſiæ, vel in uſum pauperum vertant. Quod ſi poſt legitimas monitiones & ſimul primam correctionem, in eamdem negligentiam, quæ diſſolutæ prorſus mentis indicium eſt, quis relabatur, tum beneficio etiam eccleſiaſtico privetur. Collatorique vel patrono de alio idoneo providendi aut præſentandi ſit poteſtas.

XXVIII.

Sanctionem patrum, qua eccleſiaſtica ſepultura privatur, quiſquis non confeſſus, nec euchariſtiæ paſchali tempore communionem ſumpſerit, inviolabiliter obſervandam eſſe ſtatuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte obire inconfeſſum, ſepultura præfata illum carere non volumus, modo ipſius curato conſtet, vel doceat ille, ipſum ſecundum jam dictam ſanctionem confeſſum eſſe, & ſimul communicatum, aliudque non obſtet canonicum impedimentum.

XXIX.

Ad tollendam execrabilem blaſphemiam divini nominis, ac divorum, quos temnere fas non eſt, ſtatuimus & ordinamus, ut quicumque clericus vel ſacerdos Deo palam maledixerit, conviciis contumeliiſque, atque adeo obſcœnis verbis inceſſerit Deum & dominum

minum noſtrum Jeſum Chriſtum, aut nunquam ſatis laudatam matrem ejus glorioſam virginem pari blaſphema lingua impetiverit, alioſque ſanctos blaſphemaverit, fructuum vel bonorum privatione, ſeu aliis pœnis, pro qualitate blaſphemiæ & delicti, plectatur.

A

XXX.

Contra ſimoniæ labem non diſcedimus a patrum ſanctionibus, jubentes eas ſub pœnis in illis contentis obſervari.

XXXI.

B

In ſortilegos, divinaculos, incantatoreſque clericos, quos tam ſacræ leges quam patrum decreta execrantur, ſtatuimus & ordinamus, ut arbitrio ſuperiorum infamia notentur: ſi qui moniti non deſtiterint, ordine amoveantur: inque monaſterium ad tempus juxta arbitrium ſuperioris relegentur, beneficiis officiiſque ſuis eccleſiaſticis privati. Ceteri autem pſeudochriſtiani, de fideque parum probe ſentientes, citra delectum perſonarum, hæretici quoque vel Judaiſmum referentes, a ſancta congregatione Chriſtianorum procul arceantur. Contraque eos diligenti inquiſitione procedatur per ordinarios vel eorumdem vicarios aut hæreticæ pravitatis inquiſitores, C vel per judices a ſede apoſtolica, vel per nos deputandos, ut non reſipiſcentes pœnis puniantur debitis.

XXXII.

Prohibemus etiam tam clericis quam laicis, de ſacroſancta fide temere, præcipue inter pocula atque convivia, diſceptare: injungentes ſacerdotibus, ut omni modeſtia utantur, & peculiariter operam impendant novo veterique teſtamento legendo, ut par eſt, ne per otia in vitia voluptateſque labantur.

XXXIII.

Statuimus & ordinamus, ut quilibet epiſcopus diligenter provideat, atque in primis id curet, ut vicarii, ſive perpetui, ſive pro nutu poſiti, competentem vivendi portionem aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam gravandi. Porro, quod proxime accedit ad apoſtolorum inſtitutionem, moremque primitivæ eccleſiæ, hortamur, cum prælatos, tum reliquos ſacerdotes, ut meminerint pauperum, & eleemoſynis ſtudeant alter alterum vincere.

XXXIV.

Sunt item pleraque alia a ſummis pontificibus, ſacris conciliis, provincialibuſque & ſynodalibus conſtitutionibus, prodita, quæ mire decent & adornant candorem vitæ clericalis. Nec minus obviant offendiculis, quæ Chriſtus paſſim cavenda præcepit, quæ velut ſancta teneri & obſervari mandamus, tranſgreſſores ſecundum canones ipſos prædictaſque conſtitutiones puniri volentes.

XXXV.

D

Inhibenteſque propterea omnibus & ſingulis vicariis & officialibus, nec non & archidiaconis & decanis ruralibus, aliiſque, ad quos criminum denuntiatio correctioque quomodolibet ſpectant, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad exceſſus tranſgreſſioneſque alicujus dictarum conſtitutionum, ſtatutorum & ordinationum noſtrarum, ob pecuniam etiam ultro oblatam, aut alterius rei gratia conniveant, ſed potius ad pœnas de jure vel conſuetudine debitas, contra delinquentes pro delicti qualitate & officii ſui debito procedant. Atque ut ita fiat, quoniam nihil proderit leges condere, niſi ſint qui conditas juvent, mentemque earum exequantur, utque refloreat catholica fides, eccleſiaſticaque dignitas, hæreſibus radicitus extirpatis, ſuum locum recuperet: idque vix alio medio aptius atque commodius fieri poſſit, quam ſynodis; itaque priſcum ſynodorum morem renovare cupientes ſtatuimus & ordinamus, ut ſingulo anno ſaltem ſynodus diœceſana opportuno tempore a ſingulis epiſcopis celebretur cum potioribus prælatis, decanis ruralibus, viriſque dignis, In quibus per quartas deſignentur judices, qui diligenter intendant, ſi ſtatuta prædicta ac alia per ſynodos de ſcitu epiſcopi ſtatuenda, obſerventur, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, brachio ſæculari. Mandantes propterea, ut hujus noſtræ conſtitutionis ordinationiſque ſeries, in præfatis ſynodis tam provincialibus quam diœceſanis, in earumdem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam prætexere poſſit.

Datum Ratisbonæ a nativitate domini milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto, Nonis Julii, pontificatus præfati domini noſtri papæ anno primo.

Viſa Jul. Flo. Montinus.
D. de Paternina.
G. Prego.

1527. " ** ORDINATIONES VVILIELMI UVARHAM ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS,

Super confirmatione ſtatuti alias editi, de numero procuratorum curiæ Cantuarienſis.

vereti plari bl.

VVillielmus permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus totius Angliæ primas, &c, dilectis in Chriſto filiis officiali curiæ noſtræ Cantuarienſis, & decano beatæ Mariæ de Archubus London ipſius officialis commiſſario, ac dictæ curiæ præſidenti; necnon procuratoribus & ceteris ejuſdem miniſtris tam præſentibus quam futuris quibuſcumque, quos infraſcripta tangunt ſeu tangere poterunt quomodolibet in futurum, ſalutem, gratiam, & benedictionem, ac fidem indubiam præſentibus adhiberi. Cum non ſit minus pium atque laudabile lapſa reficere, quam nova condere, cura & ſollicitudine paſtorali animadvertere & providere tenemur, ne quæ olim a ſanctis patribus eccleſiæ noſtræ Chriſti Cantuarienſis archiepiſcopis, prædeceſſoribus noſtris, pie & ſancte, tam pro honore, & celebri fama dictæ curiæ noſtræ Cantuarienſis, quibus antiquitus præ ceteris fulgere dignoſcitur, quam pro conſervatione miniſtrorum ejuſdem ſtatuta ordinata & fundata fuerunt, ſub nobis labantur, noſtriſve temporibus deficiant aut pereant: Nuper ſiquidem nobis porrecta communis veſtra ſupplicatio & petitio continebat, quod cum inter cetera dictæ curiæ noſtræ ſtatuta, certus & determinatus procuratorum numerus utputa ad decem tantum expreſſe deſtineatur & determinetur, ut ii quo eſſent numero pauciores, eo majoris fierent in vulgo æſtimationis, & tanto majori nobis & eidem curiæ noſtræ eſſent laudi & honori, quanto minoribus feodis, ſalariis, ſeu ſtipendiis cauſas exercere cogeretur; atque etiam ut ſibi cum ſuis clericis vel miniſtris commodius degerent, & ſuos clientes ſine rapinis & modicis exactionibus benignius & liberalius tractarent, ipſorum procuratorum uſque adeo nunc creverit multitudo, ſtatutumque de numero eorumdem ita exceſſent, ut omnia pene in contrarium vergant & .....eant, & ut primitus pauci erant dictæ noſtræ curiæ honori & decori, nunc exceſſiva multitudo fiat oneri & dedecori; ut tunc ſicut graves inter graves æſtimabantur, nunc autem longe minoris reputationis a plebe fiant; ut tunc modicis ſtipendiis cum clericis ſuis honeſte victitabant; cauſaſque exercebant, nunc vero ſine clericis modica vix ad vitam ſufficiant, vix a rapinis abſtinentes; tunc commode, nunc incommode, imo fere miſere vivant, aliaque multa mala contingant, quorum catalogum dolenter profecto ex veſtris literis ſupplicatoriis perlegimus, ac aliunde fide dignorum relatione abunde percepimus: Nos igitur Vvillielmus Uvarham archiepiſcopus & primas antedictus, præmiſſa attente penſantes, ac oculate conſiderantes, ad quem reformatio ſtatutorum prædeceſſorum noſtrorum prædictorum, necnon conſervatio, confirmatio, & ſtabilitio eorumdem principalius dignoſcitur pertinere, veſtris ſupplicatibus inclinati, & grato annuentes aſſenſu, ac non ſolum noſtro, & dictæ curiæ noſtræ Cantuarienſis honori, verum etiam veſtri ac ipſius quieti conſulere volentes, ac malis & incommodis prædictis pio compatientes affectu, necnon ſtatuta ipſius curiæ conſervare & manutenere, utilitatique aut verius neceſſitati miniſtrorum ejuſdem proſpicere & providere, paterna benevolentia affectantes, prout ex officii noſtri debito aſtringimur & tenemur, ſtatutum felicis recordationis Roberti de Vvinchelſe olim Cantuarienſis archiepiſcopi prædeceſſoris noſtri, ſic incipiens (*Statuimus inſuper ut ſexdecim advocati, & decem procuratores dumtaxat, &c.*) cujus tenorem quatenus expedit pro hic inſerto haberi volumus pro nobis & futuris ſucceſſoribus noſtris Cantuarienſibus archiepiſcopis in quantum idem ſtatutum dictos procuratores & hujuſmodi eorum numerum concernit, etiam ex mero motu & certa ſcientia noſtris præſentium tenore reintegramus, ratificamus, approbamus, confirmamus, corroboramus, & pro perpetuo conſolidamus ac ſtabilimus perenniter obſervandum; atque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari volumus & mandamus.

Volumus etiam, ac ex mero motu & certa ſcientia noſtris ut ſupra ordinamus, atque pro nobis & futuris ſucceſſoribus noſtris Cantuarienſibus archiepiſcopis perpetuo ſtatuendo, & ſtabiliendo mandamus, quatenus de cetero nullus prorſus in numerum procuratorum præfatæ curiæ noſtræ Cantuarienſis, per nos aut ſucceſſores noſtros hujuſmodi, ſeu officialem, decanumve, aut alium ejuſdem curiæ præſidentem quemcumque pro tempore exiſtentem nominetur, admittatur, aut recipiatur, ſeu procurationis officium in eadem exercere, quovis modo permittatur, donec & quouſque numerus præfatorum procuratorum multitudine numeroſa jam exiſtentium ſub & infra numerum decennalem ſtatuti prædicti decreverit & pervenerit. Tum demum numerus ipſius ſtatutus hoc eſt decem nullatenus excedatur, etiamſi in contrarium a nobis, aut dictis ſucceſſoribus noſtris Cantuarienſibus archiepiſcopis in mandatis haberi ſeu alias indulgeri, vel diſpenſari contigerit, quibuſvis clauſulis, diſpenſationibus, privilegiis ſeu indultis præſentium derogatoriis, aut derogatoriarum derogatoriis, ceteriſque in contrarium facientibus non obſtantibus, nec in futurum valituris quibuſcumque, etiamſi de hujuſmodi ſtatuti reintegratione, ratificatione, confirmatione, & corroboratione, ſeu de præſenti ordinatione noſtra hujuſmodi de verbo ad verbum ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua fiat mentio: Decernentes, quod in contrarium fieri contigerit exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc irritum & inane, viribuſque ac effectu juris & facti carere prout tenore præſentium

tium ſic decernimus. Volentes præterea, ac vobis officiali, decano, & præſidenti hujuſmodi jam præſenti, & cuicumque futuro firmiter injungendo mandamus, quatenus vos proxima ſeſſione, in dicta curia noſtra Cantuarienſi præſentationem & intimationem præſentium vobis factas immediate ſequentes has noſtrarum reintegrationum, confirmationum, corroborationum, approbationum, conſolidationum, & ordinationum, ac aliorum præmiſſorum, literas inter alia ſtatuta & ordinationes ipſius curiæ noſtræ Cantuarienſis, in libro ſtatutorum ejuſdem inactitari, regiſtrari, commemorari & conſcribi, ac pro ſtatutis haberi, reputari, & debite obſervari, veſtro decreto judiciali & ſolenni ibidem publice decernatis; eaſque de cetero ſemel in anno perpetuis futuris temporibus in plena curia, ne quid memoriæ hominum.... ſubjacerent, publice, & intelligibiliter perlegi & publicari debite faciatis, perpetuæ firmitatis robur ibidem obtenturas. Ut autem præmiſſa omnia & ſingula per nos, ut præmittitur ſuperius, geſta & facta perpetuæ firmitatis robur perenniter obtineant; nec ſuper illis ulla dubietatis aut ambiguitatis valeat quæſtio ſuboriri; nos Vvillielmus archiepiſcopus & primas antedictus, has noſtras præſentes literas, noſtri pontificalis ſigilli juſſimus & fecimus appenſione & munimine communiri. Datæ in manerio noſtro de Otford ſexto die menſis Martii anno domini ſecundum curſum & computationem eccleſiæ Anglicanæ, MDXXVII. Et noſtræ translationis anno xxv.

Et nos Thomas permiſſione divina prior eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis, & ejuſdem loci capitulum, omnia & ſingula ſuperius ſcripta & contenta, quantum ad nos attinet, autoritate capituli noſtri notificamus, approbamus, & tenore præſentium confirmamus. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum commune præſentibus eſt appenſum. Datæ in domo noſtra capitulari octavo die Martii anno regni regis Henrici octavi decimo nono.

ANNO CHRISTI 1527.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno M. D. XXVII. celebratum ad imponendum ſubſidium pro liberandis regiis liberis ab imperatore detentis, ad reprimendam hereſim Lutheranam, & reformandos cleri mores.

Ex MS. eccleſiæ Auguſtodunenſis.

IN nomine Domini, amen. Per hoc præſens publicum inſtrumentum cunctis pateat evidenter, & ſit notum, quod anno Domini milleſimo quingenteſimo viceſimo ſeptimo, a Paſchate more Gallicano ſumto, indictione prima, cum eodem anno ſumta, & die ſabbati poſt dominicam qua in Dei eccleſia ad miſſæ introitum cantatum extitit *Oculi mei ſemper ad Dominum*, &c. viceſima prima menſis Martii, a die veneris heſterna viceſima ejuſdem menſis, propter nonnullas juſtas & rationabiles cauſas, ad dictam diem ſabbati hodiernam continuata & expectata, ad quam diem reverendi in Chriſto patres & domini domini epiſcopi Æduenſis, Lingonenſis, Cabilonenſis, & Matiſconenſis, provinciæ Lugdunenſis citati erant, prout litteris citatoriis reverendiſſimi in Chriſto patris & domini domini FRANCISCI DE ROHAN miſeratione divina archiepiſcopi & comitis Lugdunenſis, Galliarum primatis, & relationibus illarum a tergo earumdem ante omnes deſcriptis, ibi propter earum prolixitatem non inſertis, attamen productis & dimiſſis, debito conſtitit & conſtat, quæ etiam ſi expedierit, omnibus & ſingulis eas habere & videre volentibus offeruntur anud Lugdunum in palatio archiepiſcopali Lugdunenſi hora nona ante meridiem coram reverendo in Chriſto patre & domino domino CLAUDIO DE LONGOVICO miſeratione qua ſupra epiſcopo Matiſconenſi, vicario generali in hac parte ſpecialiter deputato ſupradicti reverendiſſimi domini Franciſci de Rohan archiepiſcopi & comitis Lugdunenſis, Galliarum primatis, prout litteris vicariatus hujuſmodi de verbo ad verbum inferius inſertis conſtat, pro procedendo per ipſum reverendum dominum Claudium de Longe-vico epiſcopum & vicarium generalem cum ſupradictis reverendis dominis Æduenſi, Lingonenſi, & Cabilonenſi epiſcopis comprovincialibus, & reverendis dominis abbatibus, prioribus, decanis, capitulis, & conventibus, ac aliis perſonis eccleſiaſticis civitatum & diœceſum Lugdunenſis, Æduenſis, Lingonenſis, Cabilonenſis, Matiſconenſis in concilio provinciali in eccleſia Lugdunenſi per ſereniſſimum dominum noſtrum FRANCISCUM Francorum regem chriſtianiſſimum pro nonnullis urgentibus cauſis, rempublicam religionis chriſtianæ, ac præſertim eccleſiæ Gallicanæ concernentibus, celebrari ordinato, & ibidem ea quæ in dicto concilio provinciali proponentur audiendo, voces & vota ſua inquirendo, dando, & præſtando, & his quæ in dicto concilio provinciali ordinabuntur, & concludentur conſenſum & aſſenſum ſuum præſtando & aſſentiendo, ſeu etiam diſſentiendo, & alia omnia & ſingula faciendo, quæ in hac parte erunt & fuerunt neceſſaria & opportuna, & quæ in talibus conciliis provincialibus tam de jure, quam de conſuetudine fieri, & tractari ſolent & conſueverunt in mei notarii publici apoſtolica auctoritate notarii & curiæ officialatus Lugdunenſis jurati, præfati reverendiſſimi domini Franciſci de Rohan archiepiſcopi metropolitani & primatis in ſua ſede archiepiſcopali Lugdunenſi ſecretarii ſubſignati, ad hæc omnia & ſingula infra ſcripta dicti reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis vicarii generalis in dicto concilio provinciali præſidentis ſcribæ & graffarii, per eum deputati, præſentia, comparuernnt in dicta eccleſia Lugdunenſi, hora nona vel circa ante meridiem reverendiſſimus in Chriſto pater & dominus dominus FRIDERICUS FREGOSUS,

ANNO CHRISTI 1527.

SUS, miſeratione qua ſupra archiepiſcopus Salernitanus, commendatarius & adminiſtrator perpetuus monaſterii ſancti Benigni Divionis ordinis ſancti Benedicti Lingonenſis Diœceſis, nunc in civitate Lugduni pro nonnullis præfati domini noſtri regis arduis negotiis, & quibuſdam aliis ipſius reverendiſſimi domini archiepiſcopi Salernitani, & prædicti ſui monaſterii ſancti Benigni privatis negotiis perſonaliter agens, & alii reverendi & venerandi patres & domini viri eccleſiaſtici, quorum ſeu ſuarum dignitatum & ſuorum beneficiorum & officiorum eccleſiaſticorum nomina & cognomina, & qualitates inferius deſcribuntur, & ipſa die pro poſtulanda & impetranda Spiritus-ſancti gratia, ut in negotio hujuſmodi adſiſtere & negotium ipſum ſua benignitate & clementia dirigere dignetur & velit, miſſam euchariſtialem ſolemnem in dicta eccleſia Lugdunenſi & illius majori altari devote celebrandam & decantandam fore decreverunt, & chorum dictæ eccleſiæ cum debitis ornamentis eccleſiaſticis ingreſſi fuerunt: videlicet præfatus reverendus dominus CLAUDIUS DE LONGO-VICO epiſcopus Matiſconenſis vicarius generalis ibi præſidens, & ſupradictus reverendiſſimus dominus archiepiſcopus Salernitanus commendatarius & adminiſtrator dicti monaſterii ſancti Benigni cum eo, induti honorabilibus cappis auratis & mitra, baculo paſtorali crocia nuncupato, dictum dominum epiſcopum Matiſconenſem, vicarium præſidentem præcedentes, & ab hinc proceſſerunt cum reverendis dominis abbatibus, prioribus, & aliis prælatis, quorum nomina ſeu dignitates inferius deſcribuntur, & ibidem ſecus dictum majus altare ſederunt: videlicet dicti reverendus dominus Matiſconenſis vicarius generalis & præſidens, ac reverendiſſimus dominus archiepiſcopus Salernitanus in loco & ſedibus altis propterea de novo eis præparatis ſecus dictum altare, ab ea parte in qua infra miſſarum ſolemnia ſolet celebrari evangelium, & dicti domini abbates & alii quorum ſeu ſuarum dignitatum nomina & cognomina inferius deſcribuntur, ſuper ſcamnis ſimiliter eis decenter præparatis, etiam ſecus dictum majus altare, in ea parte in qua etiam infra miſſarum ſolemnia epiſtola ſolet dici & recitari: videlicet a parte capellæ beatæ Mariæ de Altodono nuncupatæ, in dicta eccleſia Lugdunenſi fundatæ & dotatæ. Alii vero viri eccleſiaſtici ad dictum concilium provinciale vocati, & ibidem congregati, ſederunt tam ſecus dictum majus altare, quam alibi in ſcamnis etiam eis præparatis, & ipſis ibidem quiete ſedentibus, venerabilis & egregius vir dominus Carolus *de Sully* canonicus & procentor dictæ eccleſiæ Lugdunenſis, ad quem ratione & ad cauſam ſuæ dignitatis præcentoriæ ſpectat & pertinet, miſſam inchoavit prædictam de officio ſancti Spiritus, ſeu intonavit, cantando *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*, &c. & totum collegium dictæ eccleſiæ Lugdunenſis in cappis aureis & ſericis in choro dictæ eccleſiæ ſedentes ſolemniter decantarunt: & fuit dicta miſſa celebrata per reverendum in Chriſto patrem dominum BARTHOLOMEUM DE LUCO, ſacræ theologiæ profeſſorem, miſeratione qua ſupra Trojanenſem epiſcopum, in iis quæ ſunt ordinis vicarium generalem præfati reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani, & primatis Lugdunenſis, qui miſſam hujuſmodi ſolemniter celebravit. Venerabilis egregius vir dominus Claudius DE VIRY dictæ eccleſiæ canonicus epiſtolam dixit, & venerabilis & egregius vir dominus Franciſcus de Sannayo canonicus & cuſtos ipſius eccleſiæ evangelium alta voce in tribuna & capella crucis more ſolito cum ſolemnitatibus requiſitis & diebus ſolemnibus ſervari ſolitis dixit & evangeliſavit, & finito hujuſmodi evangelio & tractu offertorii, præfatus reverendus dominus BARTHOLOMEUS DE LUCO epiſcopus Trojanenſis cathedram ante majus altare prædictum appoſitam & ornatam aſcendit, & concionem ac ſermonem elegantiſſimos ad præfatos reverendos dominos & alios ibidem præſentes habuit, qui ibidem propter eorum prolixitatem non ſunt inſerti. Abſoluta autem miſſa prædicta, ſtantes in dicto choro cœperunt cantare letaniam ſanctorum & ſanctarum more ſolito, & alta voce; & illa finita, & oratione dicta, prædicti ſtantes in dicto choro cœperunt dicere & cantare hymnum *Veni Creator*, &c. quibus hymno & oratione finitis, præfatus reverendus dominus epiſcopus Matiſconenſis vicarius generalis, ibidem præſidens, præſentibus more ſolito benedixit; Et his ſic actis, ex parte ejuſdem reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis vicarii generalis & præſidentis fuit alta voce intonatum, omnibus & ſingulis in dicto concilio & illius congregatione prædicta præſentibus & aſtantibus, & in ipſorum præſentia, aliis abſentibus, quatenus dicta die hora ſecunda poſt meridiem in aula majori domus ſive palatii archiepiſcopalis Lugdunenſis perſonaliter comparere deberent: ut qui comparerent de vera obedientia commendarentur: qui vero non comparerent nec per ſe, nec per procuratores idoneos, contumaces reputarentur & contra tales via juris procederetur.

Tenor autem dicti vicariatus generalis præfati reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis ſequitur & eſt talis: FRANCISCUS DE ROHAN Dei & ſanctæ ſedis apoſtolicæ gratia archiepiſcopus & comes Lugdunenſis, Galliarum primas, reverendis in Chriſto patribus Cabilonenſi, & Matiſconenſi coepiſcopis, & ſuffraganeis noſtris ſalutem in Domino. Cum nuper illuſtriſſimus dominus noſter rex certos articulos ipſum dominum noſtrum regem, ejus prolem, regnumque, ac totam rempublicam ejuſdem ſui regni tangentes, & concernentes nobis tranſmiſerit, per ipſum & *Gedoyn* ſignatos, ut per eiſdem vos & alios coepiſcopos ſuffraganeos noſtræ provinciæ Lugdunenſis, nec non noſtrarum veſtrarumque atque ſuarum civitatum & diœceſum capitula aliorumque ordinum abbates, & priores conventuales, exemtos & non exemtos, & alios quacumque præfulgentes dignitate convocare & aggregare curaremus; hinc eſt quod apud civitatem noſtram Lugdunenſem, qua ſperabamus perſonaliter noſtrum concilium provinciale tenere, quod obſtante aliqua infirmitate quæ de novo nobis ſupervenit, animo & perſonaliter pro præſenti adire non valemus. Ideirco de veſtris ſcientia & providentia circumſpecta plurimum in Domino confidentes, omnibus melioribus modo, via, jure, cauſa, & forma, quibus melius & efficacius potuimus, & debuimus, ac poſſumus, & debemus, vos & veſtrum quemlibet in ſolidum, quoad infra ſcripta in noſtros veros certos & indubita-

ANNO CHRISTI 1527.

„ bitatos in ecclesia & civitate nostra Lugdu-
„ nensi in spiritualibus & temporalibus vica-
„ rios generales constituimus, creavimus, or-
„ dinavimus, & deputavimus, prout crea-
„ mus, constituimus, ordinamus, & depu-
„ tamus, specialiter & expresse, ac nomine
„ nostro, & pro nobis totum clerum tam ci-
„ vitatis & diœcesis nostrarum Lugdunensis
„ quam aliarum civitatum diœcesum suffraga-
„ neorum nostrorum in nostra civitate Lugdu-
„ nensi, die vicesima mensis Martii, tam ad
„ se per nos assignata & præfixa, aggregan-
„ dum, exhortationes tales quales, prout vo-
„ bis melius videbitur expedire, circa recupe-
„ randorum denariorum pro subventione &
„ redemtione liberorum præfati domini nostri
„ regis pro nunc captivorum sibi concessorum
„ in congregatione per eum in sua curia par-
„ lamenti Parisiensis, quam plurimis dominis
„ prælatis tam archiepiscopis, episcopis quam
„ præsidentibus & consiliariis supremarum hu-
„ jus regni Franciæ curiarum parlamentearum
„ præsentibus, ipso domino nostro rege præ-
„ sente, prout hæc vidimus & interfuimus,
„ & hæc omnia & alia in memorialibus seu
„ articulis per regiam majestatem nobis exinde
„ traditis, quæ vobis transmittimus, latius
„ continentur, faciendum & exponendum, ac
„ etiam dictos exemtos & non exemtos ad di-
„ ctos denarios quoerlandos in vim & auctori-
„ tate dicti nostri concilii provincialis solven-
„ dum cogendum & compellendum, ipsosque
„ denarios sic ex causa prædicta exigendos,
„ reponendos, & custodiendos in loco tuto,
„ prout per dictum concilium videbitur melius
„ expedire, donec & quousque exponendi ve-
„ nient pro dicta redemtione eorumdem libe-
„ rorum facienda, & generaliter omnia alia
„ & singula gerendum, dicendum, facien-
„ dum, & exercendum, & quæ nos faceremus si in præmissis omnibus & singulis præ-
„ sentes & personaliter interessemus, etiam si
„ talia forent, quæ mandatum exigerent ma-
„ gis speciale, de & super quibus præmissis,
„ præsentes litteras per notarios publicos sub-
„ scriptos fieri & subscribi ac sigillo cameræ
„ nostræ sigillari fecimus & mandavimus. Da-
„ tum Parisius anno Domini millesimo quin-
„ gentesimo vicesimo septimo, indictione pri-
„ ma, die vero dominica prima mensis Mar-
„ tii, pontificatus sanctissimi in Christo patris
„ & domini nostri domini CLEMENTIS di-
„ vina providentia papæ septimi anno quinto.
„ Et ego Andræas *Riboreau* presbyter Pictaven-
„ sis diœcesis, bachalarius in decretis, publi-
„ cus apostolica & imperiali auctoritatibus cu-
„ riarumque conservationis privilegiorum apo-
„ stolicorum studii famosæ universitatis ac epis-
„ copalis Parisiensis notarius juratus, quia su-
„ pradictorum dominorum vicariorum consti-
„ tutioni, creationi, potestatis dationi, crea-
„ tioni, & nominationi, ceteriseque præmissis,
„ dum sic ut supra scribuntur, dicerentur, age-
„ rentur, & fierent, una cum notario publico
„ supra scripto præsens fui, eaque sic fieri vi-
„ di, scivi, & audivi. Idcirco huic præsenti
„ publico instrumento manu alterius fideliter
„ scripto, signum meum publicum & consue-
„ tum in fidem & testimonium veritatis præ-
„ missorum appositi requisitus & rogatus.

Clerus diœcesis Lugdunensis.

Adveniente autem dicta hora secunda post meridiem dicti diei sabbati vicesimæ primæ prædicti mensis Martii, ut supra assignata, convocatis & congregatis in supradicta aula majori dicti palatii archiepiscopalis Lugdunensis, qui ad dictum concilium provinciale advenerant, & exhibitis rotulis eorum, qui ad hoc citati fuerant, alta voce fuerunt vocati, prout in rotulis hujusmodi continebatur, & primo de civitate & diœcesi Lugdunensibus præfatus reverendissimus in Christo pater & dominus archiepiscopus Lugdunensis, qui ex causis contentis & descriptis in litteris per eum missis, & vicariatus generalis ad hoc per eum passati & missi superius insertis, non potuit nec potest huic concilio & congregationi adesse, verum tamen pro eo comparuit venerabilis & egregius vir dominus Rolinus de Sinemuro canonicus & sacrista supradictæ ecclesiæ Lugdunensis, in spiritualibus & temporalibus ejus generalis vicarius, ad hoc sufficienter fundatus, ut publico docuit vicariatus hujusmodi & procurationis instrumento producto & dimisso, nec non etiam venerabilis vir dominus Hugo *Dupuy* jurium doctor, civis Lugdunensis, dicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis procurator generalis & notarius, qui ob ideo nominibus prædictis dictum reverendum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem, & ejus absentiam excusandam de hujusmodi sua comparitione & excusatione actum petendo, excusavit. Pro supradicta ecclesia Lugdunensi & illius capitulo venerabilis & egregius vir dominus Johannes *Miete* decretorum doctor decanus dictæ ecclesiæ Lugdunensis. Item, reverendus dominus ANTHONIUS DE ELBONE abbas monasteriorum Savigninaci & Insulæ-Barbaræ commendatarius, & administrator perpetuus prioratus conventualis sancti Regnoberti in foresio ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diœcesis. Pro reverendo domino abbate monasterii Athanaecensis Lugdunensis prædicti ordinis, debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum episcopum Matisconensem vicarium generalem & præsidentem in dicto concilio, auctoritate ejusdem concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate sancti Eugendi Jurensis ordinis sancti Benedicti prædictæ Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum præsidentem auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii Bellævillæ ordinis clericorum regularium sancti Augustini prædictæ Lugdunensis diœcesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum præsidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii de Jugo-Dei ordinis sancti Benedicti prædictæ Lugdunensis diœcesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum præsidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii Benedictionis-Dei ordinis Cistercienſis prædictæ Lugdunensis diœcesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem prout supra fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate Vallis-Benedictæ ordinis Cistercienſis prædictæ Lugdunensis diœcesis commendatario & administratore perpetuo dicti monasterii,

prio-

ANNO CHRISTI 1527.

priore prioratus conventualis de Candiaco in Foresio ordinis sancti Benedicti, prædictæ Lugdunensis diœcesis, venerabilis & religiosus vir dominus Anthonius de sancto Præjecto commendatarius & prior, qui de hujusmodi sua comparitione petiit actam sibi concedi. Pro reverendo domino abbate monasterii de Miratorio ordinis Cistercienſis dictæ Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis obedientiario & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Justi Lugdunensis comparuit venerabilis vir dominus Anthonius *Jorren* dictæ ecclesiæ obedientiarius. Pro venerabilibus viris dominis camerario & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Pauli Lugdunensis venerabiles viri domini Matthæus *Bellievre* cantor, Cathelanus *Bellievre*, & Anthonius *de Montdefert* canonici dictæ ecclesiæ collegiatæ sancti Pauli. Pro dominis sacrista & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Nicetii Lugdunensis comparuerunt venerabiles viri domini Johannes Gauthereti jurium doctor, & Petrus *Chalendat* canonici ipsius ecclesiæ. Pro dominis præposito & capitulo Forverii comparuit venerabilis & egregius vir dominus Bertrandus de Turre, alias de sancto Vitale, dictæ ecclesiæ præpositus. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiæ beatæ Mariæ Montis Brissonis Lugdunensis diœcesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Ghristoforus *de Lenis* canonicus ecclesiæ Lugdunensis & dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ Montis-Brissonis, ad hoc ab eisdem dominis decano & capitulo debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento per eum producto & dimisso. Pro dominis decano & capitulo ecclesiarum collegiatarum sancti Thomæ de Cuysello & de Cabanis. Lugdunensis diœcesis simul perpetuo canonicæ unitarum nullus comparuit, contra quem propterea fuit auctoritate qua supra concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro dominis priore & conventu Savigniaci ordinis Cluniacensis dictæ Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, contra quos propterea fuit auctoritate qua supra concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro prioratu conventuali sancti Irenæi Lugdunensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, comparuit venerabilis vir dominus Stephanus Laurentini jurium doctor, dicti prioratus commendatarius & administrator perpetuus. Pro prioratu beatæ Mariæ de Plateria Lugdunensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini sub regula sancti Ruphi, comparuit religiosus vir frater Jacobus *de Lage* canonicus regularis dicti prioratus procurator fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento venerabilis viri domini Stephani *Rinoyre* prioris dicti prioratus, quem excusavit propterea, quia personaliter est in curia illustrissimi principis domini ducis Sabaudiæ, & ab eodem domino duce, ut idem frater Jacobus affirmavit mandatus. Pro domino priore prioratus conventualis sancti Martini de Amberta ordinis Cluniacensis Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate qua supra, fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore & conventu prioratus conventualis sancti Romani *le Puy* ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diœcesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Petrus *Bournel* canonicus ecclesiæ Lugdunensis, dicti prioratus commendatarius & administrator perpetuus. Pro prioratu conventuali Montisberdini ordinis Cluniacensis Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, idcirco contra priorem dicti prioratus non comparentem per se, nec per alium, fuit concessus auctoritate qua supra defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore prioratus conventualis Savigniaci secus Montem-Brisonem ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diœcesis comparuit magister Petrus *Gingon* procurator venerabilis viri domini Petri Juvenis-Ruffi commendatarii & administratoris perpetui dicti prioratus, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, per eum exhibito & dimisso, non tamen specialiter, nec expresse ad actum hujusmodi. Pro prioratu conventuali de *Pomiers* ordinis Cluniacensis prædictæ Lugdunensis diœcesis comparuit venerabilis & religiosus vir frater . . . . . dicti prioratus prior. Pro prioratu sancti Martini de Montetrotterio ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diœcesis, comparuit venerabilis vir dominus Johannes *de Vauxelles*, jurium doctor, miles in ecclesia Lugdunensi, dicti prioratus commendatarius & administrator perpetuus, qui de hujusmodi sua comparitione petiit actam sibi fieri. Pro præceptore præceptoriæ sancti Georgii Lugdunensis ordinis hospitalis sancti Johannis Jerosolymitani & aliis præceptoribus & religiosis ejusdem ordinis Lugdunensis diœcesis nullus comparuit, contra quos propterea fuit concessus defectus auctoritate dicti concilii provincialis, cum commodo de jure debito.

ANNO CHRISTI 1527.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt vocati descripti in Rotulo ecclesiæ & episcopatus Æduensis, & primo reverendus in Christo pater dominus JACOBUS episcopus Æduensis, pro quo comparuit venerabilis vir dominus Nicolaus *Hunaud* canonicus Æduensis ab eo instructus per litteras missivas per eum exhibitas & dimissas, tantumque fuerunt admissæ & retentæ. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiæ Æduensis comparuit venerabilis vir dominus Georgius *Guy* canonicus ipsius ecclesiæ Æduensis, abbas sancti Stephani in ipsa ecclesia Æduensi, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento, tradito & dimisso, dicens dictos dominos decanum & capitulum per suam creationem, per sedem apostolicam & speciale privilegium ejusdem sedis fuisse & esse ab omni jurisdictione dicti domini episcopi Æduensis exemtos, & eidem sedi apostolicæ immediate subjici, & propterea per litteras dicti domini episcopi non debuisse vocari, cum prout dicit in eos nullam habeat jurisdictionem, protestans quod vocatio hujusmodi sic facta, & comparitio quam præterea facit, non possit dictis dominis decano & capitulo in futurum suæ exemtioni & suis privilegiis præjudicare: Quæ protestatio fuit admissa, quatenus de jure debuit admitti, de quo idem dominus Georgius *Guy* canonicus & abbas procurator petiit actam & instrumentum sibi concedi. Pro reverendo domino abbate monasterii sancti Martini Æduensis ordinis sancti Benedicti nullus comparuit, contra quem auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Verziliacensis ordinis sancti Benedicti prædictæ Æduensis diœcesis

Clerus Augustodunensis diœcesis.

ANNO CHRISTI 1527.

ceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Flavigniaci ordinis ſancti Benedicti prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit venerabilis vir dominus Nicolaus *Unaud*, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, exhibito & dimiſſo. Pro domino abbate ſancti Leonardi Corbigniaci ordinis ſancti Benedicti dictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate ſancti Martini de Chora ordinis ſancti Benedicti prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit ſupradictus dominus Georgius *Guy* canonicus Æduenſis ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento exhibito & dimiſſo. Pro domino abbate de Fontaneyo vel de Fontaneto ordinis Ciſtercienſis prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit ſupradictus dominus Nicolaus *Unaud*, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento exhibito & dimiſſo. Pro domino abbate de Bulleria ordinis ſancti Benedicti prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea fuit conceſſus defectus auctoritate dicti concilii provincialis. Pro domino abbate Beatæ Mariæ Sanctiloci, alias Septem fontium ordinis Ciſtercienſis prædictæ Æduenſis diœceſis. . . . . Pro domino abbate monaſterii ſanctæ Margaritæ ordinis ſancti Auguſtini prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit venerabilis vir dominus Georgius *Guy* canonicus Æduenſis, dicti monaſterii commendatarius & adminiſtrator perpetuus. Pro domino abbate monaſterii Oignaci ordinis ſancti Auguſtini prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit dominus Nicolaus *Unaud* ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, qui eumdem dominum abbatem & ipſius abſentiam excuſavit, propter gravem infirmitatem ejuſdem domini abbatis, quam juxta poteſtatem ſibi ſuper hoc attributam, ſuo inſtrumento affirmavit, & de illa per atteſtationem ſuper hoc factam & productam ſufficienter juſtificavit. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ collegiatæ beatæ Mariæ de Belna prædictæ Æduenſis diœceſis, comparuerunt venerabiles viri domini Georgius *Guy* & Prudentius de *Mypont* jurium doctor, canonici ipſius eccleſiæ collegiatæ beatæ Mariæ de Belna, ad hoc nihilominus debite fundati, conſtante publico inſtrumento producto & dimiſſo. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Avalonis prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit præfatus Nicolaus *Unaud* eorum procurator, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ collegiatæ Sede-loci ſive Salvi-loci, prædictæ Æduenſis Diœceſis comparuit venerabilis vir dominus Petrus Cornuti, canonicus dictæ eccleſiæ collegiatæ ad hoc debite fundatus, ut docuit publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro venerabilibus viris dominis præpoſito & capitulo eccleſiæ collegiatæ Beatæ Mariæ Æduenſis comparuit dominus Petrus *Boſſard* canonicus ipſius eccleſiæ collegiatæ Beatæ Mariæ Æduenſis diœceſis, capitulum hujuſmodi a quacumque juriſdictione ordinaria fore exemtum & ſedi apoſtolicæ per ſpeciale privilegium immediate ſubditum, & propterea de hujuſmodi exemtione, & quia comparitio hujuſmodi eidem capitulo & ſuæ exemtioni prædictæ non poſſit in futurum nocere ſolemniter proteſtando, & de hujuſmodi ſua proteſtatione nomine prædicto actam petendo, ac de procuratorio ſuo per publicum inſtrumentum ſuper hoc paſſatum & dimiſſum docendo, quæ proteſtatio per concilium hujuſmodi quatenus de jure fuit admiſſa. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ collegiatæ Beatæ Mariæ de Molinis in Borboneſio prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ collegiatæ Vergeii prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit ſæpedictus venerabilis vir dominus Georgius *Guy* canonicus dictæ eccleſiæ collegiatæ, ad hoc ab eis fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento per eum producto & dimiſſo. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ collegiatæ Montiſacuti prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit dominus Gilbertus *Magni* canonicus ipſius eccleſiæ. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Sinemuri Brionenſis prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit ſæpefatus venerabilis vir dominus Georgius *Goy* canonicus & ſacriſta ipſius eccleſiæ collegiatæ, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento tradito & dimiſſo. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ de Tillio prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis de capitulo Cerduni prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quos propterea fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Caſtri-Cenſorii prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate qua ſupra fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro decanatu Paredi ordinis Cluniacenſis prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, quia aſſeritur decanatum hujuſmodi fuiſſe auctoritate apoſtolica vel alias menſæ abbatiali Cluniacenſi perpetuo unitum. Pro venerabili & religioſo viro domino

priore Perreciaci ordinis Cluniacenſis, prædictæ Æduenſis diœceſis comparuit venerandus pater dominus Claudius de Magdalena, dicens priorem dicti prioratus non potuiſſe nec poſſe ibi comparere, cum neceſſario habeat comparere in concilio Pariſienſi ratione cujuſdam alterius ſui beneficii conventualis, a quo tamen nullum habet procurationis mandatum, ſed pro eo promiſit & promittit ratificari eum facere omnia geſta & agenda in hujuſmodi concilio provinciali. Pro prioratu conventuali Marcignaci prædicti ordinis Cluniacenſis prædictæ Æduenſis diœceſis, comparet venerabilis religioſus vir frater Claudius de Magdalena dicti prioratus prior, dicens prioratum hujuſmodi & illius priorem eſſe immediate ſubditos reverendo domino abbati Cluniacenſi, & propterea ſedi apoſtolicæ per privilegia ejuſdem ſedis dicto ordini conceſſa a juriſdictione cujuſcumque alterius ordinarii exemtos, & inde proteſtatus fuit & proteſtatur ſolemniter, quod hujuſmodi ſua comparitio, quam perſonaliter

facit,

ANNO CHRISTI 1527.

facit, non poſſit aut debeat dictis priori & ordini & ſuis ſucceſſoribus quomodolibet in futurum obeſſe vel nocere, de qua proteſtatione petiit actam ſibi fieri. Procurator vero venerandiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis fecit proteſtationes contrarias, quæ proteſtationes fuerunt hinc inde admiſſæ quatenus de jure debuerunt admitti. Pro prioratu ſancti Vivantii prædictorum ordinis & diœceſis comparet præfatus dominus Claudius de Magdalena prior, faciens conſimiles proteſtationes. Similiter & præfatus dominus procurator generalis contrarias, quæ fuerunt hinc inde, prout ſupra, quatenus de jure admiſſæ. Pro priore prioratus Beatæ Mariæ Sinemuri in Auxeto prædicti Æduenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro prioratu Augiaci ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis, comparuit venerabilis vir dominus Prudentius de *Mypont* jurium doctor, ipſius prioratus commendatarius & adminiſtrator perpetuus, auctoritate apoſtolica deputatus, dicens prioratum ſuum hujuſmodi non eſſe conventualem, & ideo prioratum ipſum non debuiſſe in hoc negotio cum aliis prioratibus conventualibus ſupradictis annumerari: quare proteſtatus fuit & proteſtatur quod hujuſmodi ſua comparitio quam facit, non poſſit ſibi neque ſuis ſucceſſoribus in futurum nocere, quæ proteſtatio quatenus de jure fuit admittenda admiſſa fuit. Pro priore prioratus conventualis ſancti Symphoriani ſecus & extra Æduam ordinis canonicorum regularium ſancti Auguſtini comparuit venerabilis & religioſus vir frater Petrus de *Marxelly* prior dicti prioratus. Pro prioratu de Magobrio ordinis ſancti Benedicti prædictæ Æduenſis diœceſis, comparuit præfatus venerabilis vir dominus Georgius *Guy* canonicus Æduenſis pro priore ſive commendatario dicti prioratus ad hoc ſpecialiter ab eo conſtitutus, ut publico docuit procurationis inſtrumento per eum prædicto & dimiſſo. Pro priore Vallis-ſancti Benedicti ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore Borbonii ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore prioratus ſancti Johannis Sinemuri in Auxeto ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis, nullus comparuit, quare contra ipſum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus; cum commodo de jure debito. Pro prioratu Cartuſienſium de Belna prædictæ Æduenſis diœceſis, & pro aliis quatuor prioratibus ſive monaſteriis eorumdem ordinis & diœceſis, comparuit venerabilis & religioſus vir frater Georgius *Tirſe* dicti ordinis, cum litteris miſſivis domini prioris Cartuſiæ prædictæ de Belna, propter ipſius gravem ægritudinem, qua perſonaliter detinetur, & dicto nomine proteſtatus fuit de exemtione & privilegiis dicti ordinis, quodque hujuſmodi ſua comparitio non poſſit in futurum dictis prioribus & ordini neque ſuis privilegiis & exemtionibus quæ allegavit, quomodocumque obeſſe, quæ proteſtationes, quatenus de jure fuerunt admittendæ, fuerunt auctoritate concilii hujuſmodi admiſſæ. Pro præceptoribus de Spinatia, de Bonacis, & de Bolariis, de Monte-Roberto, & *Dillan*, de Occeyo, de *Normyeos*, & de *Noydant* ordinis hoſpitalis Sancti Johannis Jeroſolymitani, prædictæ Æduenſis diœceſis, comparuit nobilis & venerabilis vir frater Petrus de *Pittoys*, miles prædicti ordinis, ad hoc debite fundatus: ut publico docuit procurationis inſtrumento per eum exhibito & dimiſſo: prout in dicto nomine dixit & allegavit, quod omnes & ſinguli religioſi prædicti ordinis, & tam magnus magiſter, priores, ballivi, præceptores & alii ipſius ordinis per infinita privilegia ſedis apoſtolicæ per ſanctiſſimum dominum noſtrum CLEMENTEM divina providentia papam ſeptimum modernum noviſſime innovata, & de novo conceſſa, notoria & manifeſta, & per ſereniſſimum dominum noſtrum FRANCISCUM Francorum regem chriſtianiſſimum recepta & approbata fuerunt, & ſunt ab omni juriſdictione ſpirituali & temporali, quorumcumque ordinariorum, necnon principum exemti, & magno Magiſtro dicti ordinis ſeu ſedi apoſtolicæ immediate ſubditi, nec habent quemcumque ſuperiorem præterquam dictum magnum Magiſtrum aut præfatam ſedem apoſtolicam, nec tenentur ipſi religioſi ad ſolutionem vel præſtationem alicujus collectæ, decimæ vel alterius cujuſcumque ſubſidii: quin immo ab illis una cum rebus & bonis ſuis univerſis ſunt, ut præmittitur, penitus & omnino exemti, propter quod non debuerunt, ut dicit ipſe frater Petrus *Putoys* præceptor, nomine prædicto, ad hujuſmodi concilium vocari, cum etiam præceptoriæ & alia beneficia ſua prædicta non ſint conventuales nec conventualia: quare dicto nomine proteſtatus fuit, quod hujuſmodi ſua comparitio, quam facit, eis, & dicto ordini aut ſuis pro tempore ſucceſſoribus in futurum, & dictis ſuis privilegiis & exemtionibus non poſſit quovis modo obeſſe vel nocere, de hujuſmodi ſua proteſtatione actum ſive publicum inſtrumentum petendo, quæ proteſtatio quatenus de jure admittenda, fuit auctoritate dicti concilii admiſſa. Pro priore ſancti Saturnini de Boſco ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit: quare auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus contra dictum dominum priorem, cum commodo de jure debito. Pro priore prioratus Braigniaci ordinis prædictæ Æduenſis diœceſis nullus comparuit: quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito.

Clerus diœceſis Lingonenſis.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati deſcripti in Rotulo eccleſiæ & epiſcopatus Lingonenſis. Et primo reverendus in Chriſto pater dominus MICHAEL epiſcopus dux Lingonenſis, pro quo comparuerunt venerabiles viri domini Dionyſius *Blanchet* canonicus eccleſiæ Lingonenſis, & Johannes *Guyouſt* jurium licentiatus, vicarii & procuratores in hoc negotio dicti reverendi domini MICHAELIS epiſcopi ducis ad hoc debite fundati, ut publico docuerunt vicariatus & procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, dicentes per vocis organum dicti domini Johannis *Guyouſt*, quod ex antiqua & approbata ac legitima præſcripta conſuetudine vel alias in hujuſmodi concilio provinciali primus locus poſt reverendiſſimum dominum archiepiſcopum metropolitanum & primatem Lugdunenſem debitus, prout in conſimilibus conciliis hactenus in provincia Lugdunenſi celebratis fuit obſervatum, ut conſtare aſſerunt actis & publicis inſtrumentis in dictis conciliis receptis & expeditis. Dicebat

ANNO CHRISTI 1527.

prætere a dictus dominus Johannes *Guyouſt*, quod vicarii dicti reverendi domini epiſcopi ducis Lingonenſis erant in hoc concilio honorandi; eis honore & ſede, quibus ipſe reverendus dominus epiſcopus Lingonenſis eſſet honorandus, ſi præſens adeſſet. Ideo dicto nomine fecit proteſtationes quod per ſeſſionem dominorum abbatum in dicto concilio non poſſit in futurum vicariis dicti domini epiſcopi Lingonenſi præjudicium aliquod generari. Cui fuit reſponſum, per dictum reverendum dominum epiſcopum Matiſconenſem vicarium generalem in dicto concilio provinciali præſidentem ſub hiis verbis: Proteſtationes veſtras hinc inde, quatenus de jure poſſumus & debemus, recipimus & admittimus, & illis vobis & cuilibet veſtrum quod de jure poterunt & debebunt, ſalvis vice & auctoritate quibus fungimur; & ne concilium provinciale hujuſmodi ex hoc differatur, ordinamus quod ſedeatis omnes prout inferius dicetur, & nihilominus, ſi quis de ſeſſione hujuſmodi conqueratur, & prætendat aliquod privilegium, vel indultum, aut aliquam conſuetudinem antiquam vel approbatam alibi ſedendi, deſignamus diem lunæ poſt dominicam de *Quaſimodo* proxime venturam ad docendum de privilegio indulto vel conſuetudine hujuſmodi, & ordinandum ſuper hoc vocatis ſicut intererit, prout juris fuerit rationis. Et prætera dicto nomine ſolemniter & debito proteſtatus fuit & proteſtatur, quod per hujuſmodi ſeſſionem & loci aſſignationem in quibus aſſignatur dicto reverendo domino epiſcopo duci Lingonenſi ſeſſio & locus poſt reverendum dominum epiſcopum Æduenſem, de quo tamen ob reverentiam regiæ majeſtatis, & ne concilium provinciale hujuſmodi ex contentione quæ prætera poſſet accidere impediatur vel differatur, non intendunt præſentialiter contendere, vel diſceptare aliquod præjudicium dicto reverendo domino epiſcopo duci, & ſuæ eccleſiæ, & dignitati epiſcopali Lingonenſi, aut ſuis ſucceſſoribus epiſcopis Lingonenſibus canonice introducentibus, nunc vel in futurum poſſit aliquod præjudicium generari, quominus ipſe & ſui ſucceſſores in futurum inſequendo dictam conſuetudinem poſſint & valeant in conſimilibus conciliis immediate poſt præfatum reverendiſſimum dominum archiepiſcopum metropolitanum & primatem Lugdunenſem ſedere & locum habere. De quibus proteſtationibus, ut præmittitur, factis, dicti domini vicarii & procuratores nomine prædicto petierunt actam & publicum inſtrumentum. Præfatus vero dominus Nicolaus *Unand* procurator ſupradicti reverendi domini epiſcopi Æduenſis & nomine ejuſdem fecit contrarias proteſtationes: quæ proteſtationes hinc inde factæ per præfatum reverendum dominum epiſcopum Matiſconenſem vicarium generalem ſupradicti reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis in hujuſmodi concilio præſidentem, quatenus de jure fuerunt admittendæ, auctoritate dicti concilii receptæ & admiſſæ extiterunt. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ Lingonenſis comparuerunt venerabiles viri domini Ludovicus *Putoys* ſacræ Theologiæ doctor, & Hector *Guerrier* canonici ipſius eccleſiæ Lingonenſis, procuratores ad hoc fundati, ut publico docuerunt procurationis inſtrumento; in ea tamen qualitate in qua fuerunt conſtituti, & quod procuratorium propterea petierunt in hujuſmodi proceſſu de verbo ad verbum inſeri, & ideo fuit inferius inſeri mandatum, dicentes per vocis organum dicti domini Ludovici *Putoys* quod ex conceſſione, privilegio & indulto a ſede apoſtolica dictis dominis decano & capitulo gratioſe conceſſis, & ex vi illorum ac ex antiqua & approbata ac legitime præſcripta conſuetudine ipſi domini decanus & capitulum ſunt immediate ſubditi prædictæ ſedi apoſtolicæ, & a juriſdictione & auctoritate tam præfati reverendi domini epiſcopi Lingonenſis quam ſupradicti reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis exemti, qui ideo ad hujuſmodi concilium provinciale non debuerunt vocari, per litteras dicti reverendi domini epiſcopi Lingonenſis, nec auctoritate ipſius, & propterea dicto nomine proteſtati ſunt & proteſtantur, quod per hanc ſuam comparitionem quam faciunt, non intendunt aliquo modo præjudicare dictis ſuis proteſtationibus, conceſſioni, privilegio & indulto apoſtolicis, neque ſuæ conſuetudini antiquæ & legitime præſcriptæ, quas & quæ intendunt ſibi ſemper fore ſalvas & ſalva, cum expreſſa ſuper omnibus & ſingulis præmiſſis proteſtatione, præſente ibidem ſupradicto venerabili viro domino Johanne *Guyouſt* presbytero jurium licentiato, vicario & procuratore dicti domini epiſcopi Lingonenſis, dicente dicto nomine quod comparitio dictorum de capitulo non debet admitti, niſi rejecta primo illa qualitate, qua dicunt ſe immediate eſſe ſubjectos ſedi apoſtolicæ, & a juriſdictione & auctoritate dicti reverendi domini epiſcopi Lingonenſis exemtos, de quo nullomodo apparet, nec umquam apparebit, quod ſint exemti ab auctoritate diœceſani: cujus intentio eſt de jure communi fundata, & per conſequens debent dicti de capitulo pro contumacibus reputari, præſente etiam venerabili viro domino procuratore generali ſupradicti reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis pro ipſo reverendiſſimo domino archiepiſcopo metropolitano & primate, dicente quod exemtio non præſumitur, quodque præfati domini decanus & capitulum debent reputari contumaces, niſi compareant modo & forma debitis, rejectis qualitatibus & proteſtationibus ſuis prædictis, per quas nituntur contra præcipua diſciplinæ eccleſiaſticæ fundamenta ſe ſubtrahere, & eximere a præſtatione reverentiæ, quam omni jure debent ſuis ſupetioribus, & alias dixerunt dicti procuratores præfatorum reverendi domini epiſcopi Lingonenſis, & reverendiſſimi archiepiſcopi Lugdunenſis, prout in quadam membrana papiri præmiſſa quam tradiderunt plenius dicitur contineri. Quibus hinc inde auditis, præfatus reverendus dominus epiſcopus Matiſconenſis vicarius generalis ſupradicti reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis in dicto concilio præſidens dictis partibus aſſignavit diem lunæ proximam venturam, quæ erit vigeſima-tertia hujus menſis, ad ordinandum ſuper præmiſſis, prout juris fuerit & rationis.

Tenor autem dicti procuratorii inſtrumenti ſupradictorum dominorum decani & capituli Lingonenſis, ut præmittitur, producti, & ibi inſeri petiti ſequitur & eſt talis.

Univerſis præſentes litteras inſpecturis decanus & capitulum inſignis eccleſiæ Lingonenſis ad Romanam eccleſiam immediate pertinentis ſalutem in domino. Notum facimus quod nos in loco capitulari dictæ noſtræ Lingonenſis eccleſiæ, more & tempore ſolitis,

» propter infra ſcripta capitulantes, & capitu- A
» lariter ſedentes, fecimus, conſtituimus, crea-
» mus & ordinamus, prout tenore dictarum præ-
» ſentium fecimus, conſtituimus, creamus, &
» ordinamus, noſtros veros certoſque procura-
» tores legitimos dilectos fratres & canonicos
» noſtros magiſtros Ludovicum *Putoys* in ſacra
» theologia doctorem, Hectorem *Guerrier* ab-
» ſentes tamquam præſentes & eorum quemli-
» bet in ſolidum ſpecialiter videlicet & expreſ-
» ſe, ad pro nobis & nomine noſtro ſe præſen-
» tandum in congregatione ſeu provinciali con-
» cilio Lugdunenſi die vigeſima menſis martii
» proxime venturi, & aliis continuandis diebus
» celebrando, ibidemque exponendum & decla-
» randum noſtram Lingonenſem eccleſiam ac B
» nos conſtituentes præfatos, ſanctæ ſedis apo-
» ſtolicæ eſſe immediate ſubditos. Ideoque nul-
» latenus potuiſſe vel poſſe evocari ſeu citari
» quoquomodo litteris, mandato ſeu auctoritate
» reverendiſſimi in Chriſto patris & domini ar-
» chiepiſcopi Lugdunenſis Galliarum primatis,
» nec conſequenter alicujus ex ſuffraganeis ipſius,
» nec itaque jam dictos conſtituentes non in-
» tendere illorum virtute illic comparere, ſed ad
» deliberandum ſupra dicta & cum proteſtatio-
» ne expreſſa de nullitate mandatorum hujuſmo-
» di, propter hoc per præfatum reverendum de-
» cretorum & executionis earumdem citationum-
» que ac omnium inde ſequentium quorumcum-
» que, quantum hoc tangit ſeu tangere poteſt C
» nos & prædictam noſtram eccleſiam, juraque
» & exemtiones ejuſdem de dictiſque declara-
» tione & proteſtationibus inſtrumentum unum
» vel plura petendum & requirendum, & ſi for-
» ſan opus fuerit pro nobis & nomine noſtro
» in dicto loco reſpondendum, deliberandum,
» & alias agendum, una cum aliis prout me-
» lius, opportunius & commodius viſum fuerit
» expedire, pro communi eccleſiæ Gallicanæ
» totiuſque reipublicæ integritate & utilitate,
» regnique hujus chriſtianiſſimi & ſubditorum
» quam optimo ſtatu & tranquillitate, & gene-
» raliter omnia alia & ſingula faciendum, di-
» cendum, & exercendum, quæ nos præfati con-
» ſtituentes faceremus, ac facere poſſemus, ſi D
» ibidem præſentes intereſſemus in noſtris per-
» ſonis, etiam ſi aliqua ſint quæ mandato in-
» digeant ſpecialiori, quod his præſentibus ſit
» expreſſam, promittentes nos gratum ratum-
» que habere ac perpetuo habituros totum id &
» quicquid per eoſdem procuratores noſtros, &
» eorum quemlibet in ſolidum dictum reſpon-
» ſum factumque & geſtum fuerit in præmiſſis,
» & circa præmiſſa, ſub expreſſa obligatione &
» hypotheca omnium & ſingulorum bonorum
» noſtrorum, & præcipue temporalis prædictæ
» noſtræ Lingonenſis eccleſiæ, necnon ſub omni
» juris & facti renunciatione, ad hæc neceſſaria
» pariter, &.... In quorum teſtimonium præ-
» ſentes litteras ſigno manuali ſecretarii noſtri E
» ordinarii ſubſignati & ſigillo cameræ noſtræ
» communiri fecimus. Datum Lingonis in ca-
» pitulo noſtro die ſeptima menſis martii anno
» domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo
» ſeptimo, præſentibus dominis Leonardo *Viard*
» & Johanne *Giblat* presbyteris Lingonis com-
» morantibus, teſtibus ad præmiſſa vocatis &
» requiſitis de mandato dominorum de capitulo
» *Thibault*.

Pro domino abbate monaſterii ſancti Benigni Divionis ordinis ſancti Benedicti Lingonenſis diœceſis comparuit reverendiſſimus in Chriſto pater dominus FREDERICUS FREGOSUS archiepiſcopus Salernitanus commendatarius & adminiſtrator perpetuus dicti monaſterii. Pro domino abbate ſancti Michaelis prope Tornodorum ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit magiſter Johannes *Ferlat* notarius civis Lugdunenſis, procurator reverendi patris domini Stephani *de Niceyo* abbatis dicti monaſterii, ad hoc ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, producto & dimiſſo, allegans ipſius reverendi abbatis gravem infirmitatem, petendo propter ipſam a perſonali præſentia excuſationem. Pro domino abbate Melugdenſi ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit reverendus dominus *Darmanville* abbas dicti monaſterii. Pro reverendo domino abbate ſancti Stephani Divionis ordinis ſancti Auguſtini, prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit Nicolaus *Unaud* procurator ab eodem domino abbate ſpecialiter deputatus, conſtante publico procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, qui vigore poteſtatis ſibi ſuper hoc attributæ excuſavit abſentiam ipſius domini abbatis, propter illius gravem infirmitatem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Beſvenſi ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea fuit auctoritate dicti concilii provincialis conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Moliſmenſi ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Claudius *de Fungerus* canonicus eccleſiæ Lugdunenſis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro domino abbate ſancti Secani ordinis ſancti Benedicti, prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit præfatus dominus Claudius *de Fongerus*, canonicus eccleſiæ Lugdunenſis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Pro domino abbate ſancti Johannis Reomenſis ordinis ſancti Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Pulteriarum ordinis ſancti Benedicti dictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit præfatus dominus Claudius *de Fongerus* canonicus eccleſiæ Lugdunenſis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, excuſans nomine procuratorio quo ſupra ipſius domini abbatis abſentiam, propter ejus ægritudinem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Beatæ Mariæ de Caſtellione ordinis ſancti * Benedicti prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii provincialis fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Clarævallis ordinis Ciſtercienſis prædictæ Lingonenſis diœceſis, & omnibus & ſingulis dominis abbatibus, prioribus conventualibus, & aliis religioſis dicti ordinis ubicumque in civitate & diœceſi Lingonenſi conſiſtentibus, comparuit venerabilis & religioſus vir frater Anatolius de Corcellis dicti ordinis procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, & vigore poteſtatis ſibi ſuper hoc datæ, conceſſæ & attributæ excuſavit abſentiam quorum ſupra, propterea quia totus ordo hujuſmodi ex deliberatione ſuper hoc facta anno noviſſi-

ANNO CHRISTI 1527.

ANNO CHRISTI 1527.

vissime lapso congregantur in civitate Parisiensi pro nonnullis suis & dicti ordinis negotiis, dicens nihilominus quod ordo hujusmodi ex speciali privilegio & indulto sedis apostolicæ, & alias est notorie exemtus a quacumque jurisdictione & auctoritate quorumcumque ordinariorum, & propterea dicto nomine protestatus fuit, & protestatur quod hujusmodi sua comparitio quam præsentialiter facit, nunc vel in futurum non possit aut valeat dicto ordini & illius religiosis & suppositis, suisque privilegiis & indultis quomodolibet nocere: de qua protestatione, & aliis præmissis, petiit actam sibi concedi, quæ fuit eis auctoritate dicti concilii provincialis, quatenus de jure debetur, concessa. Præfatus vero dominus Johannes *Guyouſt* procurator reverendi domini episcopi ducis Lingonensis, & eo nomine fecit protestationes contrarias, de quibus petiit actam sibi concedi, quæ fuerunt admissæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Morismundi prædictorum ordinis Cistercienſis & diœcesis Lingonensis comparuit præfatus frater Anatolius, prout supra cum dictis protestationibus hinc inde factis & admissis, quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate monasterii de Moris prædictorum ordinis & diœcesis, comparuit præfatus frater Anatolius procuratorio nomine, quo supra, cum similibus protestationibus admissis quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate Albæripæ eorum ordinis & diœcesis comparuit præfatus frater Anatolius cum protestationibus prædictis hinc inde factis & admissis, prout supra. Pro domino abbate Longi-vadi prædictorum ordinis & diœcesis comparuit præfatus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit protestationis instrumento producto & dimisso, domini abbatis excusavit absentiam propter ejus ægritudinem, quam procuratorio nomine prędicto affirmavit, & cum protestationibus prædictis hinc inde factis, & prout supra receptis & admissis. Pro domino abbate Vallisbonæ prędictorum ordinis & diœcesis comparuit abbas modernus dicti monasterii, cum similibus protestationibus admissis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate monasterii Tulensis ordinis Cistercienſis, prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate qua supra fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Belliloci prędictorum ordinis Cistercienſis & diœcesis Lingonensis comparuit prędictus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, cum similibus protestationibus hinc inde factis, & prout supra admissis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Dulcis-vallis prędictorum ordinis & diœcesis comparuit personaliter abbas modernus dicti monasterii. Pro domino abbate Quinciaci prędictorum ordinis & diœcesis comparuit dominus Petrus Cornuti procurator ad hoc fundatus, cum protestationibus prædictis admissis, quatenus de jure, qui excusavit absentiam dicti domini abbatis propter ipsius ægritudinem. Pro domino abbate de Lesignes prædictorum ordinis & diœcesis nullus comparuit, quare fuit contra eum concessus defectus, cum commodo de jure debito. Allegata tamen fuit pro eo ætas decrepita. Pro abbate seu priore sancti Nicolai ordinis ... prædictæ Lingonensis diœcesis nullus pro eo comparuit, quare auctoritate dicta concilii fuit contra eum concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate Vallis-vinearum ordinis prædicti Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate de Crista ordinis Cistercienſis prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eum fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Septemfontium ordinis sancti Augustini prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit venerabilis vir dominus Guillelmus *Mollier*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, qui dicto nomine eumdem dominum abbatem excusavit, & ejus absentiam propter ipsius ægritudinem & ætatem decrepitam. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo sanctæ capellæ Divionis dictæ diœcesis comparuit dominus Dominicus Walteri, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicens dictos dominos decanum & capitulum ex speciali concessione, privilegio & indulto sedis apostolicæ ab omni jurisdictione ordinaria penitus fore exemtos, & propterea dicto nomine protestatus fuit, quod hujusmodi sua comparitio, quam facit, nunc vel in futurum nullomodo possit eis & suis successoribus, dictisque suis privilegiis & exemtionibus, quomodolibet nocere, de hujusmodi sua protestatione actam petendo, quæ fuit sibi auctoritate dicti concilii concessa, quatenus de jure fuit sibi concedenda. Præfatus vero dominus Johannes *Guiouſt* fecit protestationes contrarias, etiam admissas quatenus de jure. Pro collegio & capellanis ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Musseyo prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit dominus Stephanus *Desbarres* presbyter procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis decano & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Marcuti Barri-super Albam prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit venerabilis vir dominus Ludovicus *Putoys* canonicus dictæ ecclesiæ collegiatæ procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ Calvimontis prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit magister Franciscus *Begat* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis præposito & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Tornodoro prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit magister Johannes *Bonnyn* notarius, civis Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Martini *de Chableys* prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare auctoritate dicti concilii contra eos fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Champlito prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ in castro Barri supra Secanam prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit dominus Stephanus *de Barris* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de

ANNO CHRISTI 1527.

sancta Spina prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Julleyo castro, comparuit dominus Stephanus *de Barris* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Granceyo prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit venerabilis vir dominus Petrus *Chalendat* canonicus ecclesiæ collegiatæ S. Nicetii Lugdunensis, eorum procurator fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicens ipse dominus Petrus *Chalendat* nomine quo supra, quod capitulum hujusmodi est ex privilegio & indulto sedis apostolicæ exemtum a quacumque jurisdictione cujuscumque ordinarii, & sedi apostolicæ prædictæ immediate subditum, & propterea protestatus fuit & protestatur, quod hujusmodi sua comparitio, quam personaliter facit, non possit aut valeat nunc vel in futurum eis & dicto capitulo quomodolibet nocere, procuratore dicti reverendi domini episcopi Lingonensis præsente, & in contrarium protestante: quæ protestationes fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admissæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Lunceyo prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eos fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo Castri-Villani prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit dominus Johannes *Beygrien* presbyter habituatus in ecclesia collegiata sancti Nicetii Lugdunensis eorum procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ Fontisveræ prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro collegio ecclesiæ collegiatæ Capellæ divitum Divionis Lingonensis diœcesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabili viro domino priore sanctorum Geminorum Lingonensi comparuit venerabilis & religiosus vir frater Nicolaus *de Gie*, prior modernus dicti prioratus. Pro priore Clarævallis prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit dominus Guillelmus *Mellier* ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, vigore cujus procurationis excusavit eumdem dominum priorem propter ejus ægritudinem, quam allegavit, & nihilominus tradidit instrumentum attestationis dictæ ægritudinis. Pro priore sive decano de Marmissa ordinis prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit frater Petrus *Fournier* modernus prior dicti prioratus sive decanus. Pro priore de Lareyo ordinis sancti Benedicti prædictæ Lingonensis diœcesis comparuerunt venerabiles viri domini Prudentius *de Mypont* jurium doctor canonicus Æduensis diœcesis & perpetuus domesticus reverendissimi domini archiepiscopi Salernitani, excusantes dicti prioris absentiam causa studii, & producentes litteras eis ab eodem priore missas, attributivas potestatis in concilio hujusmodi comparendi, ut in dictis litteris productis & admissis continetur. Pro priore sancti Apollinaris dictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, & ideo auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus contra eum, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Leodegarii ordinis sancti Benedicti prædictæ Lingonensis diœcesis comparuerunt supradicti domini Prudentius *de Mypont* jurium doctor, & perpetuus domesticus præfati reverendissimi archiepiscopi Salernitani, qui excusaverunt absentiam dicti prioris ex causa studii, prout supra in prioratu de Lareyo, cujus est prior. Pro priore sancti Benigni ad monachos ordinis sancti Benedicti prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Nicolai de Granceyo prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit præfatus venerabilis vir dominus perpetuus domesticus supradicti reverendissimi domini archiepiscopi Salernitani, affirmans illum abesse causa studii. Pro priore Vallis duni alias Carterii prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit venerabilis vir frater Johannes *Maulion* ejus procurator, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, excusans ipsius prioris absentiam propter ejus ægritudinem quam vigore dicti procuratoris affirmavit. Pro priore de Varenis prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Firmitate supra Amannam, prædictæ Lingonensis diœcesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Aniani prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior dicti prioratus, qui allegavit dictum prioratum non esse conventualem, & propterea non teneri comparere in hujusmodi concilio, in quo non fuerunt vocati, nisi priores prioratuum conventualium, contrarium allegavit procurator præfati reverendi domini episcopi Lingonensis. Pro priore de Colano prædictæ Lingonensis diœcesis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior ejusdem prioratus, qui allegavit prioratum ipsum non esse conventualem: & ideo non debuisse vocari, & protestatus est in forma. Procurator vero dicti reverendi domini episcopi Lingonensis protestatus est de contrario: quæ protestationes hinc inde factæ auctoritate dicti concilii fuerunt admissæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro priore de Firmitate supra Albam prædictæ Lingonensis diœcesis, nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Petri de Barro super Albam prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit dominus Bonifacius *Blondet*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro priore de Cicyo ordinis sancti Benedicti prædictæ Lingonensis diœcesis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sanctæ Germaniæ in montibus prædictæ Lingonensis diœcesis comparuit dominus Franciscus *Begat*, procurator ad hoc pro dicto priore fundatus publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui excusavit absentiam dicti prioris propterea quia ipsum oportet interesse alteri concilio Remensi pro alio beneficio, quod in provincia Remensi obti-

ANNO CHRISTI 1527.

net. Pro priore ſanctæ Eulaliæ prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Latriceyo prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Colombeyo ad duas eccleſias prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, ideo contra eum auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Cynani Ronura prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii conceſſus fuit defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore Saxi-fontis prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit. Verumtamen quia eſt conſiliarius regius in ſua curia Parlamenti Burgundiæ, examinabitur ejus abſentia cum mandato ſufficienti. Pro priore de Condis prædictæ Lingonenſis diœceſis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Genevreya prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit dominus Guillelmus *Mellier* procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, producto & dimiſſo, cujus prioris excuſavit abſentiam, propter ipſius gravem ægritudinem, quam dicto nomine allegavit. Pro priore de Vandopere prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit,

ejus procurator fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, qui excuſavit eumdem priorem, quia ſecretarius reverendi domini * regis Albienſis cum quo neceſſario habet reſidere. Pro priore de Griſoliis prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore Valliſcaulium prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit venerabilis & religioſus vir frater Johannes *Maulion*, prior dicti prioratus, qui allegavit prioratum hujuſmodi ex conceſſione, privilegio, & indulto ſedi apoſtolicæ immediate ſubditum, & propterea proteſtatus fuit & proteſtatur quod comparitio ſua hujuſmodi quam facit, non poſſit, nec valeat nunc vel in futurum conceſſioni, privilegio & indulto hujuſmodi quomodolibet præjudicare, de quo petiit actam ſibi fieri. Procuratores vero reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis & ſupradicti reverendi domini epiſcopi Lingonenſis contrarias fecerunt proteſtationes, & ampliaverunt proteſtationes & omnia alia ſuperius deducta contra capitulum Lingonenſe, quæ fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admiſſæ, quatenus de jure fuerunt & ſunt admittendæ. Pro priore de Vancia prædictæ Lingonenſis diœceſis, nullus comparuit, contra quem propterea fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore Sancti-loci ordinis Valliſcaulium prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit præfatus frater Johannes *Maulion*, procurator fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, qui excuſavit abſentiam dicti prioris propter ipſius ægritudinem & ætatem decrepitam, quam allegavit, & in vim dicti procurationis inſtrumenti affirmavit. Pro priore prioratus Valliſcholarium prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparet frater Clemens *Cornyot*, prior dicti prioratus, dicens & allegans quod prioratus hujuſmodi eſt ab omni juriſdictione ordinaria penitus exemtus, & ſedi apoſtolicæ immediate ſubditus, qui ideo in hujuſmodi concilio non debuit vocari, nec intereſſe: Et propterea proteſtatus fuit & proteſtatur quod per hujuſmodi ſuam comparitionem, quam facit, nunc vel in futurum ſibi priori aut ſuis ſucceſſoribus privilegio indulto & conceſſioni hujuſmodi quomodolibet præjudicare non poſſit. Præfati vero domini procuratores dictorum reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis & epiſcopi Lingonenſis, proteſtati fuerunt in contrarium, quæ proteſtationes fuerunt hinc inde admiſſæ, quatenus de jure admitti debuerunt. Et ampliavit dictus dominus Johannes *Guiouſt* contra dictum *Cornyot*, & dictum conventum Valliſcholarium proteſtationes tam ſuperius deductas contra capitulum eccleſiæ Lingonenſis, de quibus dicti proteſtantes petierunt ſibi fieri & concedi publicum inſtrumentum. Pro priore Bonæ-vallis prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit frater Clemens *Cornyot*, procurator fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo. Allegans exemtionem dicti prioratus, & illius pro tempore prioris a quacumque juriſdictione ordinaria, & proteſtans quod hujuſmodi comparitio per eumdem procuratorem facta non poſſit aut debeat nunc vel in futurum dicto priori præjudicare. Præfati domini procuratores Lugdunenſis & Lingonenſis fecerunt proteſtationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde admiſſæ, quatenus de jure admitti debuerunt. Pro priore monaſterii Cartuſienſium Divionis prædictæ Lingonenſis diœceſis comparuit frater Georgius *Tircey* religioſus dicti monaſterii, procurator, ut dicit, cum litteris miſſivis per eum exhibitis & dimiſſis, continentibus excuſationem dicti prioris, & dicens ipſum priorem arripuiſſe iter ad comparendum in hujuſmodi concilio. Verumtamen cauſante ſenio ſuo non potuit perficere. Præterea allegavit exemtionem prioris ſive monaſterii prædicti, & ideo proteſtatus fuit & proteſtatur quod per comparitionem ſuam hujuſmodi non intendit exemtioni prædictæ nunc vel impoſterum quoviſmodo derogare, de quo petiit actam fieri ſibi auctoritate dicti concilii conceſſam, quatenus de jure potuit & debuit, contra quam dicti procuratores dominorum archiepiſcopi Lugdunenſis & epiſcopi Lingonenſis fecerunt contrarias proteſtationes, quæ ſimiliter fuerunt admiſſæ quatenus de jure. Pro priore de *Lugny* prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit præfatus frater Georgius *Tircey*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, allegans exemtionem prædictam, & propterea faciens conſimiles proteſtationes, quæ auctoritate dicti concilii quatenus fuerunt admittendæ admiſſæ fuerunt. Similes etiam proteſtationes a prædicto procuratore dominorum archiepiſcopi Lugdunenſis & epiſcopi Lingonenſis in contrarium factæ fuerunt admiſſæ. Pro Hoſpitalariis conventualibus de Fontanellis, de Suſciaco, *de Troncboy*, ſancti Nicolai Lingonenſis, *de Beauchemgy*, de Romania, *de Bures*, *de Montmoret*, de Acenteriis, de *Novault*, *de Courgebin*, de Avalenriis, ſancti Marci de Eſpalegiis, de Vouloniis ordinis hoſpitalis ſancti Johannis Jeroſolymitani, vel alterius ordinis, prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit venerabilis & religioſus vir frater Petrus *Tutoys*, miles præceptor de

Bel-

* f. epiſcopi.

ANNO CHRISTI 1527.

Bellacruce, dictorum ordinis & diœceſis procurator fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, & nomine procuratorio domini magni prioris Campaniæ prædicti ordinis ſancti Johannis Jeroſolymitani per eum producto & dimiſſo, dicens dicto nomine, quod omnes & ſinguli præceptores hoſpitalarii, curati, & rectores, & alii ejuſdem ordinis ex conceſſione, privilegio, & indulto ſedis apoſtolicæ notoriis & manifeſtis cum ſuis præceptoriis, hoſpitalibus, parochialibus eccleſiis, capellis, & membris, nec non rebus, & bonis ſuis univerſis ſunt ab omni juriſdictione quorumcumque ordinariorum penitus exemti, & magno magiſtro ejuſdem ordinis aut dicto domino magno priori immediate ſubditi, nullumque habent judicem, niſi dictos dominum magiſtrum priorem. Sunt etiam ab omni decima, collecta, & quacumque impoſitione papali, regali, vel cujuſcumque principis, & prælatorum ſimiliter exemti, conſtantibus privilegiis, conceſſionibus, & indultis dictæ ſedis apoſtolicæ per ſanctiſſimum dominum noſtrum Clementem papam ſeptimum modernum noviſſime approbatis, & de novo conceſſis, & per regiam majeſtatem receptis & admiſſis. Quapropter dictus frater *Putoys*, præceptor & procurator dicto nomine dixit & allegavit, quod non debuerunt ad hujuſmodi concilium vocari: & ideo ſolemniter proteſtatus fuit & proteſtatur, quod per ſuam hujuſmodi comparitionem, quam perſonaliter facit, exemtioni, ſive conceſſioni, privilegio, & indulto, amplius prædictis nullomodo poſſit aut valeat nunc vel in futurum præjudicium generare. Præfati vero domini procuratores reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis & reverendi domini epiſcopi Lingonenſis fecerunt proteſtationes contrarias, petentes hinc inde actam ſibi fieri: quæ proteſtationes etiam hinc inde fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admiſſæ, quatenus de jure ſunt admittendæ & fuit ordinatum actum de præmiſſis ſibi expediri. Pro hoſpitalario conventuali de Groſſa-ſilva prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit Franciſcus *Begat*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, cum proteſtationibus prætenſæ exemtionis, & dicti domini procuratores fecerunt proteſtationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admiſſæ quatenus admitti debuerunt. Pro præceptore hoſpitalis ſancti Anthonii *de Norgey* ordinis ſancti Auguſtini, prædictæ Lingonenſis diœceſis, comparuit venerabilis vir dominus Stephanus *Laurencins* jurium doctor commendatarius & adminiſtrator perpetuus prioratus conventualis ſancti Yrenei Lugdunenſis ordinis canonicorum regularium ſancti Auguſtini, procurator ad hoc fundatus, ut dicit, & hodie per totam diem fidem faciet venerabilis & religioſi viri fratris Johannis *Laurencim*, jurium doctoris moderni præceptoris dictæ præceptoriæ ſancti Anthonii. Pro præceptore ſive hoſpitalario domus Sancti Spiritus Divionenſis ordinis ſanctiſſimæ Trinitatis ab hoſpitali generali Sancti Spiritus in . . . . de urbe dependente, comparuit magiſter dominus Walteri procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, producto & dimiſſo, allegans privilegium & exemtionem dicti ordinis, dicens non debuiſſe vocari: & ideo proteſtans quod comparitio ſua hujuſmodi privilegio & exemtioni hujuſmodi in futurum non poſſit obeſſe.

Præfati vero domini procuratores Lugdunenſis & Lingonenſis fecerunt contrarias proteſtationes, quæ fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admiſſæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. ANNO CHRISTI 1527.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati deſcripti in rotulo eccleſiæ & epiſcopatus Cabilonenſis. Et primo reverendus in Chriſto pater dominus JOHANNES de Popeto epiſcopus Cabilonenſis, pro quo comparuit venerabilis vir dominus Johannes *Girard* canonicus eccleſiæ Cabilonenſis, vicarius generalis & procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, dicti reverendi domini epiſcopi Cabilonenſis excuſans abſentiam propter ipſius gravem ægritudinem, quam in vim dicti procuratoris aſſumavit. Pro capitulo eccleſiæ cathedralis Cabilonenſis, comparuit venerabilis vir dominus Claudius *Bom* canonicus & theſaurarius ipſius eccleſiæ, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, per eum producto & dimiſſo, dicens & allegans quod dicti domini de capitulo prædictæ eccleſiæ fuerunt & ſunt per ſpeciale privilegium ſedis apoſtolicæ ab omni juriſdictione, auctoritate & poteſtate dicti domini epiſcopi Cabilonenſis penitus exemti, & quod propterea non debuerunt vocari ad hanc ſynodum, ſive ad hoc concilium, per litteras ipſius reverendi domini epiſcopi Cabilonenſis: & ideo proteſtatus fuit quod hujuſmodi ſua comparitio, quam facit perſonaliter, non poſſit in futurum privilegio & exemtioni ſuæ hujuſmodi obeſſe, de quo petiit actam. Procurator vero reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis proteſtatus fuit in contrarium: quæ proteſtationes fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii receptæ & admiſſæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate ſancti Petri Cabilonenſis ordinis ſancti Benedicti, comparuit præfatus dominus Johannes *Girard* canonicus ſupradictæ eccleſiæ Cabilonenſis, vicarius & procurator dicti reverendi domini Johannis de Popeto epiſcopi Cabilonenſis, commendatarii & adminiſtratoris perpetui dicti monaſterii. Pro reverendo domino abbate monaſterii Trenorchienſis ordinis ſancti Benedicti Cabilonenſis diœceſis, comparuit venerabilis vir dominus Guillermus *de Charno*, vicarius generalis dicti domini abbatis, qui neceſſario habet comparere alibi in alio conſimili concilio, prout dicit, & propterea eum excuſavit, dicens dictum monaſterium per privilegium apoſtolicum ab ordinaria auctoritate exemtum, & ſedi apoſtolicæ immediate ſubditum, & ideo proteſtatus fuit quod hujuſmodi ſua comparitio non poſſit dictæ exemtioni in futurum præjudicare. Et procurator reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis fecit proteſtationes contrarias, quæ fuerunt admiſſæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate Ciſtercienſi prædictæ Cabilonenſis diœceſis, comparuit venerabilis & religioſus vir frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, etiam pro toto ordine Ciſtercienſi, dicens & aſſerens quod monaſterium & ordo hujuſmodi ſunt notorie exemta ab omni juriſdictione cujuſcumque ordinarii, & quod propterea dictus dominus abbas non debuit vocari pro comparendo in hoc concilio per litteras reverendi domini epiſcopi Cabilonenſis, & ideo proteſtatus

Clerus Cabilonenſis diœceſis.

fuit

ANNO CHRISTI 1527.

fuit quod hujuſmodi ſua comparitio, quam fecit perſonaliter, non poſſit aut debeat nunc vel in futurum quandocumque dictis monaſterio & illius ordini, neque eorum exemtioni & privilegio quomodolibet obeſſe, de hujuſmodi ſua proteſtatione actam petendo. Pro parte vero agentium pro præfato reverendiſſimo domino archiepiſcopo metropolitano & primate Lugdunenſi fuerunt factæ proteſtationes contrariæ, quæ quidem proteſtationes hinc inde auctoritate dicti concilii, quatenus de jure fuerunt admittendæ, fuerunt admiſſæ. Pro reverendo domino abbate de Firmitate ſupra Gronam ordinis * ſancti Benedicti prædictæ Cabilonenſis diœceſis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Claudius de Fongeriis canonicus eccleſiæ Lugdunenſis, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento, producto & dimiſſo, excuſans abſentiam dicti domini abbatis propter ipſius gravem infirmitatem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Maſſeriarum ordinis Ciſtercienſis prædictæ Cabilonenſis diœceſis, comparuit ſæpefatus frater Anatolius de Corcellis dicti ordinis, qui ipſius domini abbatis abſentiam excuſavit, propterea quia ipſe dominus abbas eſt perſonaliter Pariſiis in congregatione dicti ordinis, prout ſupra deduxit & allegavit, convocata, cum proteſtatione per eum ſæpius pro dicto ordine repetita, quæ per dictum concilium, quatenus de jure fuit admittenda, admiſſa fuit. Similiter proteſtationes contrariæ per procuratores præfatorum reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis & epiſcopi Cabilonenſis, quatenus de jure. Pro capitulo eccleſiæ collegiatæ ſancti Georgii Cabilonenſis comparuit venerabilis vir dominus Claudius *Bom* canonicus Cabilonenſis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis inſtrumento producto & dimiſſo, allegans exemtionem dicti capituli auctoritate apoſtolica conceſſam, & propterea dicens quod per litteras præfati reverendi domini epiſcopi Cabilonenſis non debuerunt vocari ad dictum concilium, procuratore præfati reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis præſente, & proteſtationes contrarias faciente, quæ proteſtationes hinc inde auctoritate dicti concilii fuerunt receptæ & admiſſæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro priore & conventu ſancti Marcelli ordinis ſancti Benedicti prædictę Cabilonenſis diœceſis; nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore & conventu prioratus conventualis Changniaci ordinis prædictę Cabilonenſis diœceſis comparuit venerabilis vir dominus Claudius de Maladeria, canonicus & ſacriſta eccleſię collegiatę ſancti Juſti Lugdunenſis, excuſans ejus abſentiam, propterea quia eſt de proximo venturus pro comparendo in hujuſmodi concilio, prout per litteras ſuas miſſivas dicto domino Claudio de Maladeria canonico & ſacriſtę excuſanti, prout dicit, ſignificavit. Pro priore & conventu de Paluello ordinis ſancti Benedicti prædictę Cabilonenſis diœceſis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit conceſſus defectus, cum commodo de jure debito.

* *Lege* Ciſtercienſis.

Clerus diœceſis Matiſconenſis.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati deſcripti in Rotulo eccleſiæ & epiſcopatus Matiſconenſis prædictæ provinciæ Lugdunenſis. Et primo reverendus in Chriſto pater & dominus dominus Claudius de Longavico miſeratione divina epiſcopus Matiſconenſis, qui huic concilio provinciali tam auctoritate præfati ſereniſſimi domini noſtri Franciſci Francorum regis chriſtianiſſimi, quam ſupradicti reverendiſſimi in Chriſto patris & domini domini Franciſci *de Rohan* miſeratione divina archiepiſcopi & comitis Lugdunenſis, Galliarum primatis, ejus in concilio provinciali hujuſmodi generalis vicarius, pro parte ejuſdem reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis vicarii & præſidentis fuit expoſitum, quod in hujuſmodi concilio provinciali Lugdunenſi, tam de jure quam de conſuetudine antiqua approbata & legitime præſcripta, aut ex privilegio & ordine libri cameræ apoſtolicæ & alias, inter reverendos dominos epiſcopos provinciæ Lugdunenſis ſibi ſpectat, competit & debetur primus locus ſeu prima ſedes poſt locum & ſedem reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis Lugdunenſis, idcirco pro parte ipſius reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis fuit proteſtatum ſolemniter & debite, quod per hunc ordinem in hujuſmodi concilio obſervatum, per quem ultimus locus dictorum comprovincialium ſibi aſſignatur, de quo tamen ipſe dominus epiſcopus Matiſconenſis non intendit perſonaliter contendere ob reverentiam regiæ majeſtatis, quæ eum ad præſidendum in dicto concilio ſpecialiter deſtinavit, & ne forte tam ſalubre & neceſſarium concilium ex contentione hujuſmodi poſſit impediri, vel differri, aut hujuſmodi ordinem, per quem, ut præmittitur, inter dictos comprovinciales ultimus locus de facto ſibi aſſignatur, ſibi vel ſuis ſucceſſoribus epiſcopis Matiſconenſibus neque ſuis privilegiis, indultis & conſuetudinibus prædictis, aut aliter nunc vel in futurum quandocumque poſſit aut debeat in aliquo præjudicare vel nocere, nec aliqua poſſeſſio contraria dictis comprovincialibus aut alicui ipſorum de novo acquiri. De quo fuit petitum ſibi fieri actam & inſtrumentum publicum unum & plura, & tot quot erunt ſibi & ſuis ſucceſſoribus epiſcopis Matiſconenſibus neceſſaria. Præfati vero domini vicarii & procuratores dictorum comprovincialium fecerunt contrarias proteſtationes, de quo ſimiliter petierunt actam ſive publicum inſtrumentum; quibus proteſtationibus hinc inde factis, per dictum concilium quatenus de jure admiſſis, auctoritate dicti concilii fuit ordinatum, quod per me notarium publicum, ſcribam & graffarium præfatum & ſubſignatum dicto reverendo domino epiſcopo Matiſconenſi expediantur in forma & in proceſſu hujuſmodi inſerentur. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo eccleſiæ cathedralis ſancti Vincentii Matiſconenſis comparuerunt venerabiles viri domini Guillermus Champerodi archidiaconus, & Johannes *Laurencim* canonici ipſius eccleſiæ, ad hoc a dictis dominis decano & capitulo ſpecialiter conſtituti, ut publico docuerunt procurationis inſtrumento producto & admiſſo. Pro reverendo patre domino abbate monaſterii Cluniacenſis Matiſconenſis diœceſis comparuit reverendus dominus Gabriel de Langiaco abbas Caziaci ordinis ſancti Benedicti Sueſſionenſis diœceſis, vicarius generalis dominorum abbatis & conventus dicti monaſterii Cluniacenſis. Eſt in concilio provinciali Bituricenſi ratione alicujus beneficii, quod habet in diœceſi Bituricenſi, qui ideo in hujuſmodi concilio Lugdunenſi comparere non valuit nec valet, cum propterea excuſando, dicens ulterius

quod

ANNO CHRISTI 1527.

quod quamvis hodie in missa de Sancto Spiritu in supradicta ecclesia Lugdunensi de novo celebrata post reverendum dominum abbatem Savigniacensem ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diœcesis, & ne forte de sedendo ibidem contentio tunc oriretur, sederit; verumtamen non intendit privilegiis, indultis & præeminentiis, concessionibus & consuetudinibus hactenus in consimilibus conciliis observatis, & dicto reverendo domino abbati Cluniacensi quomodolibet spectantibus, exemtionibus contrariis nunc vel in futurum quomodolibet ratione dictæ novissimæ sessionis præjudicare, nec obesse neque aliquid novum supradicto reverendo domino abbati Savigniaci ex hoc acquisitum fuisse. Propterea dixit & allegavit dictus reverendus dominus Gabriel abbas dicto nomine, quod dictum monasterium Cluniacense & illius conventus ac totus ordo ejusdem sunt notorie & manifeste per specialia privilegia & indulta sedis apostolicæ a quibuscumque ordinariis exemta, & dictæ sedi immediate subdita, & propterea auctoritate præfati reverendi domini episcopi Matisconensis, immo nec reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis vel aliis ad hujusmodi concilium provinciale, & in eo comparendum citari & mandari debere potestando prout supra, quod sua hujusmodi comparitio, quam facit, nullomodo possit in futurum dicto reverendo domino abbati Cluniacensi, neque suis pro tempore successoribus, & dictis suis privilegiis, indultis, concessionibus & consuetudinibus aliquod præjudicium generare, de quo petiit actam sibi fieri. Præfati vero domini procuratores dictorum reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Matisconensis fecerunt protestationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde admissæ, quatenus de jure sunt admittendæ. Pro priore prioratus Cariloci prædictorum ordinis & diœcesis comparuit præfatus dominus Claudius de Magdalena prior sive commendatarius dicti prioratus, qui iterum ex causis præmissis fecit consimiles protestationes, & procuratores prædicti contrarias, quæ fuerunt hinc inde receptæ & admissæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino prioratus conventualis sancti Petri Matisconensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini comparuit venerabilis & religiosus vir frater Petrus de Varenis canonicus regularis, & superior dicti prioratus, vicarius generalis assertus venerandi patris domini moderni prioris sive commendatarii dicti prioratus, excusans ipsum dominum priorem sive commendatarium perpetuum, quia de mandato regiæ majestatis & certis ex causis urgentibus sequitur curiam regiam, & propterea non potest ibi personaliter comparere: verumtamen offert comparitionem suam hujusmodi & gesta ac agenda in præsenti concilio per ipsum dominum priorem ratificari facere. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiæ collegiatæ Beatæ Mariæ Castri Belli-joci prædictæ Matisconensis diœcesis, comparuit dominus Petrus Andreas presbyter habituatus in ecclesia collegiata sancti Pauli Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso.

Et præmissis sic peractis fuit dictum concilium ad diem lunæ proximam, quæ erit vigesima tertia hujus mensis Martii continuatum, & adveniente dicta die lunæ vigesima tertia præ-

dicti mensis Martii, de mane hora nona ante meridiem vel circa, præfatis reverendo domino episcopo Matisconensi vicario generali supradicti reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis in dicto concilio præsidente in palatio archiepiscopali Lugdunensi, & aula majori ejusdem vicario, supradictis dominis comprovincialibus, necnon dominis abbatibus, prioribus, & procuratoribus comparentibus, & in dicto concilio provinciali sedentibus, ipse reverendus dominus episcopus Matisconensis vicarius generalis ibi præsidens, cum de ejus potestate, auctoritate & facultate hæsitaretur, litteras vicariatus sui generalis sibi per præfatum reverendissimum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem concessas datas Parisiis anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo, indictione prima die vero dominica prima mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri domini Clementis divina providentia papæ septimi anno quinto, & sigillo rotundo & reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis cum duplici cauda impendenti sigillatas, in carta pergameni descriptas, ac signo manuali magistrorum Andreæ *Riboteau* presbyteri & Petri Raffelini notariorum publicorum signatas, superius in principio processus hujusmodi de verbo ad verbum insertas, necnon litteras sæpefati domini nostri regis, & alias dicti reverendissimi domini archiepiscopi in carta papyri scriptas sibi missas, inferius insertas, ac etiam instructiones ex parte dicti domini nostri regis dicto reverendo domino episcopo Matisconensi vicario generali & præsidenti directas, atque inferius insertas alta & intelligibili voce legi & publicari fecit, & facta lectura de præmissis ipse reverendus dominus episcopus Matisconensis vicarius generalis, & in dicto concilio provinciali præsidens orationem & sermonem elegantes ad clerum dictæ provinciæ ibidem, ut præmittitur, congregatum habuit tenoris sequentis.

Oratio episcopi Matisconensis ad concilium.

Quanta semper, ornatissimi patres ac fratres dilectissimi, apud omnes & nationes & populos pro Reipublicæ commoditatibus cavendisque improbis adversitatibus, accuratissima sedulitas ac solertissima vigilantia extiterit, cum ex annalium cumulatissimis monumentis, tum ex sacrorum codicum apertissimis scriptis, necnon ex divinarum humanarumque sanctionum amplissimis testimoniis plusquam mearum sit partium impræsentiarum recensere, & nostis & intelligitis. Indeque factum est, ut novis emergentibus ingruentibusve periculis, rerum publicarum tum civiles magistratus, tum ecclesiæ moderatores & rectores, sese sæpenumero colligerent, invicemque convenirent mediis quibus congruentius possint provisuri, ne sua suarumque ex inconsulto respublica quapiam muneretur jactura, aut premeretur injuria: nimirum considerantes in perturbatis vexatisque rebus pluris prodesse posse prudentium virorum concilium, quam bellicum & militare obsequium. Enim vero, optimi patres, in simili jam ferme palæstra versamur, talique prope colluctamur arena. Quocirca priscorum majorumque nostrorum vestigiis inhærendo jam in unum hac in præclara Lugdunensi urbe, ad provincialem synodum convenientibus nobis, in quam ad hunc usque Martii mensis vigesimum diem venerandissimus hic

veste-

ANNO CHRISTI 1527.

„ veſter conventus adventuſque præfixus ſtatu-
„ tuſque extitit, omni prudentia ac induſtria
„ veſtra maximopere curandum ſatagendumque
„ erit, ut ſaluberrimis conſtitutionibus veſtris,
„ urgentiſſimis atque imminentibus periculis ob
„ regiorum liberorum deflendam captivitatem,
„ reipublicæ, quod Deus avertat, proxime
„ affuturis occurratur, obſiſtatur, ac excogi-
„ tatis potioribus obſequiis, ne nos miſera for-
„ ſan circumveniat calamitas provideatur, ac
„ opportunis remediis conſulatur. Itaque quo
„ mage ardua res eſt, tanto mage majore ni-
„ ſu ac votis omnibus tam neceſſario piiſſimo-
„ que negotio ſinceris mentibus obſiſtamus
„ oportet, ſereniſſimo principi ac regi noſtro,
„ cui nos noſtraque debemus, rem per quam
„ placitiſſimam reique publicæ commodatiſſi-
„ mam facturi, neque id muneris ſuſcipiendi
„ quempiam pigeat, quandoquidem in neceſ-
„ ſariis piiſſimiſque rebus, ad ferendas ſuppe-
„ tias, levandaque gravamina, utriuſque for-
„ tunæ homines obnoxii ſint. Sumus, dilectiſ-
„ ſimi fratres, in ſortem cleri vocati, non tam
„ ut contemplationi orationique vacemus,
„ quam ut caritatis & pietatis operibus inſu-
„ demus. Nempe haud ſat erit pro hoc no-
„ ſtræ ſortis officio, miſeros ſolis orationum
„ preculis adjuviſſe, niſi & eorum malis atque
„ adverſitatibus ſatis conſtet nos & rebus &
„ opibus noſtris pro viribus ampliores fuiſſe.
„ Ad tales utique uſus temporalia poſſidemus,
„ ut pro rerum viciſſitudinibus, ingruente ne-
„ ceſſitate, facultates noſtras quaſi talento-
„ rum nobis a Domino creditorum hilares diſ-
„ penſatores, ubi & quando oportet, erogemus, & fatorum iniquitati manus adjutrices porrigamus. Quid quæſo, prudentiſſimi fratres, cum de ope miſeris ferenda agitur? nec pontificia quidem, ſed & Cæſarea jura aliud ſuadere cenſentur, quam quod nos ipſos liberales ac munificos egentibus exhibeamus. Porro ut neque auro & argento quod eccleſia habet minime parcendum ſit, non vos latere ſacros canones qui idipſum commoneant exſequendum certi ſumus, quales ſunt c. *de reditibus*, c. *mos eſt apoſtolicæ ſedis*, c. *ſancimus*, c. *vobis*, c. *aurum habet eccleſia*. p. 2. q. 2. Quænam vero, dicite fratres amantiſſimi, damnoſior jactura aut gravior pernicies regno & regnicolis accidere queat, & pro qua anxii magis eſſe debemus, quam heredes regni extorres captivoſque videre? Quid igitur in preſſis infortunio regni rebus, veluti veræ obedientiæ ſubditi filii patri patriæ chriſtianiſſimo principi noſtro non ſubveniamus, in re præſertim ubi non tam ipſius principis peculiaris privataque attenditur auctoritas, quam cernitur neceſſitas, & dignoſcitur commoditas? Cur modis omnibus non curabimus, ut noſtri ad nos regis redeant filii, & ab exterorum manibus noſtrates eripiantur domini, ut a vinculis obſides liberentur, & ut non parvo crediderim mœrore regii adoleſcentuli ob natalis ſoli abſentiam macerati ad exoptatiſſimos regios patrioſque lares redeant? Miſereſcamus tandem, fratres, Fratres cariſſimi, tam detrimentoſæ nobis eorum captivitatis, & quos, auſpice Deo, quandoque ſuper nos regnaturos ſperamus, eorumdem liberandorum ſolicitam curam ſumamus: quod dum, ut aliqua nobis haud liceat attentare, liberali ſaltem munere deceat nos pro-

A curare. Juridicis nempe, ut ſcitis, inſtitutionibus ad id adſtricti ſumus atque obnoxii. Cum ne proventus quidem beneficiales, quin immo & vaſa ipſa ſacra in hoc caſu pignerari alienarique poſſint & debeant, textu canonis ſic docente, *ſicut enim omnino grave eſt fruſtra eccleſiaſtica miniſteria venumdare, ſic item culpa eſt, imminente hujuſmodi neceſſitate rei maxime deſolatæ eccleſiæ captivis ſuis exponere, aut in eorum redemtione ceſſare*. Textus eſt formalis in dicto capitulo, ſicut
B omnino textus eſt etiam in capitulo *apoſtolicos*, c. *& ſacrorum canonum*. Et legalia ſtatuta permittunt miniſteria pro captivorum eſſe redemptione vendenda. p. 2. q. 2. c. *placet*, c. *de ſacro-ſanct. eccleſ.* Nec obſtat Lateranenſe concilium in c. *non minus*, & c. *adverſus* de immunitate eccleſiæ *in antiquis*. Quoniam illa jura limitanda ſunt ſecundum Panormitanum in dictis capitulis, niſi agatur de communi utilitate clericorum & laicorum, & etiam in piis cauſis, ſicut eſt in redemtione captivorum, cujuſmodi hæc præſens eſt, de qua tractamus. Et in ea
C potiſſimum quæ pauperibus alimoniam, populo juvamen, clero ſanctimoniam, eccleſiæque pacem non minimam præſtitura eſt. Quamobrem merito impietatis ingratitudiniſque vitio, quod a nobis procul abſit, notaremur, ſi regiæ indolis adoleſcentulorum, qui ſpem non parvam probitatis nobis de ſe promittunt, una cum ceteris regnicolis redemptionis participes eſſe reniteremur & recuſaremus. Enim vero longe cautius erit pecuniarum ſubſidium præſtare, quam regem pro redimendis liberis ſuis in captivitatem redire: quando quidem id facere rex ipſe decreverat, niſi a ſanguine ſibi junctis principibus, proceribus, cardinalibus & præſulibus, necnon & a regni ſui Parlamentorum prudentiſſimis, ſcientiſſimiſque præſidibus, & conſulibus, & a pleriſque aliis graviſſimis & prudentiſſimis viris ab hoc ſuo inſtituto non fuiſſet diſſuaſus. Præſtat, inquam, captivos pueros pretio redimere,
D quam regni patrimonium minuere, aut terras, & loca, quod tamen mirum in modum hoſtes concupiſcunt, ex regis dominio ſubtrahere, & alienare. Annui quippe cenſus vacuata marſupia quotannis refarciunt, ſublata vero patrimonia non niſi graviſſimis cum querelis reſtituuntur. Sed quanta, Bone Deus, invadendorum finium regni hoſtibus noſtris anſa quam quoque inſidioſa feneſtra, ſi Burgundionum ducatus, quem omnibus viis in ſuam venire ditionem hoſtes moliuntur, e regio laxaretur dominio, atque in
E eorum tranſiret poteſtatem. Qui quidem ducatus tam nunc ſolidum, poſt hocque futurum ſit ſemper fundamentum regni, vix impugnabile propugnaculum, conſultiſſima profecto providentia, atque ſententia graviſſimorum virorum proditura ex ea re, ſi fieret periculo, prævidentium atque præſagientium, juſtis ac æquiſſimis rationibus ducti, tam coactum negotium tamque irritum & inane omnino abolendum percenſuit. Sed de hac re ſatis. Ante relatum, patres prudentiſſimi, ac præmiſſum veſtris coram reverendiſque paternitatibus regni negotium præludium quoddam atque præambulum extiterit hujus quam celebraturi ſumus ſacroſanctæ provincialis Synodi & congregationis

no- „

ANNO CHRISTI 1527.

„ noſtræ in hac tam antiqua & famata urbe. „ In qua & ſi partim, pro re, ut noviſtis, „ non parvi pondetis & momenti, hactenus „ prolixiore forſan quam par ſit oratione im„ moratus fuerim, delicataſque aures veſtras „ tædio præoccupaverim, pro re nimirum qui„ buſcumque ſæcularibus negotiis quantumli„ bet arduis & præponderantibus longiſſime „ anteferenda & habenda, certum eſt huc lo„ ci conveniſſe nos, convocatoſque fuiſſe præ„ cipue & in primis, ut ad laudem & gloriam „ individuæ ac beatiſſimæ Trinitatis Patris & „ Filii, & Spiritus-ſancti, intemeratiſſimæ „ Virginis MARIÆ totiuſque curiæ cæleſtis, „ ſaluti animarum & directioni fidelium ſedu„ lo inſiſtentes, non quæ noſtra ſunt, ſed B „ quæ Domini noſtri Chriſti vigilantiſſima in„ dagine perſcrutemur, contingamus, inve„ niamus, ut quicquid diabolicæ fraudis & „ doli noſtro hoc parum felici ſæculo menti„ bus fidelium obrepere viderimus orthodoxæ „ fidei, ligonibus & ſarculis, id eſt divina„ rum ſcripturarum ſacratiſſimis diſciplinis, „ ad hoc intervenientibus ſanctiſſimis conſul„ tationibus veſtris, extirpemus, caſtigemus, „ emendemus, ac jam pleriſque in locis flu„ ctuanti eccleſiæ propeque merſitanti unde„ cumque & qualiacumque poterimus præſidia „ impendamus. Nemo hercle veſtrum eſt, „ optimi patres, qui neſciat quantis jam præ„ ſtigiis ac peſtiferis illuſionibus noſtra præſens C „ maculetur & vexetur eccleſia, quamque „ monſtroſis ac prodigioſis facinoribus ab pſeu„ do-chriſtianis abhinc annos novem ſuſcitatis „ agitetur, obtundatur, peſſundetur, uſque „ adeo ob oculos noſtros adhuc judices inva„ leſcentibus, ut jam de eadem prope actum „ ſit, niſi opportunis remediis tot ac tantis „ invadentibus morbis ſalutaria antidota præ„ parentur. Quibus criminibus hæreſeos a neſ„ cio quopiam antiquarum hæreſum ſuſcitato„ re Luthero, & ſectatoribus ejus in medium „ paſſim ſparſimque diſſeminatis, & jam jam„ que ulceroſa veluti ſerpigine in modicæ fi„ dei homines obrepentibus, clypeo fidei & „ bonæ voluntatis inexpugnabili ſcuto inſurga- D „ mus, colluctemur, impingamus, ac in or„ thodoxæ fidei ſubverſorem contra curramus, „ obviemus, obſiſtamus ſubinde, quod nec „ minori operæ cura exſequendum eſt. Quo„ niam ex bonorum morum corruptela & te„ pidiſſima bonarum virtutum proſequutione & „ ſequela, & quod denique corruptius ac de„ terius eſt, ex divini cultus frigidiſſima ac „ inconſtanti obſervantia, in vitiorum abyſ„ ſum omnes facile prolabuntur. Unde ſicut „ in ſterilibus agris, lociſque bona cultura „ deſtitutis, pro fœcundis fructibus & frugi„ feris meſſibus, ſentes & tribuli coaleſcant „ & naſcantur: ita quoque in deſidiosis men„ tibus bonarum virtutum exercitatione caren„ tibus, facili admodum ſuggeſtione vitia pul„ lulant, hæreſes oriuntur: quod & noſtris „ hiis diebus prorſus, jam proh dolor! vide„ mus contigiſſe, tum ob antiquorum rituum „ deſertionem, tum ob bonarum virtutum „ optimarumque diſciplinarum diſſuetudinem. „ Quod ne in immenſum vitiorum ejuſmodi „ congeries exurgat & creſcat, ſummopere „ hac in ſacro-ſancta ſynodali congregatione „ & conventu nitendum nobis eſt, ut extir„ pandis ac reſecandis erroribus inſudemus, „ perditos & inſolentes mores corrigamus, A abuſus reprimamus, & deviantes oves ad „ caulas Domini, ut noſtri eſt officii, ſolli„ cite reducamus: pertinaces vero ac rebelles „ ſacrorum canonum pœnis coerceamus, & in „ ſalutiferam ac ſemper honorificam & lauda„ bilem vitæ conditionem ſtatutum eccleſiaſti„ cum ad laicorum ædificationem & exemplum „ obſervemus, colamus, teneamus. Ad quo„ rum præmemorata omnia & ſingula peragen„ da, tanto vos, egregie cœtus, propenſio„ res futuros exiſtimaverim, quanto pro totius „ reipublicæ integritate tutanda ac ſervanda „ male verſantis fortunæ deſolatis eventibus „ mederi atque obſiſtere velle indubitanter „ crediderim. Denique per viſcera caritatis „ Domini Redemtoris Chriſti omnes veſtros „ velim laceſſitis & ferme jam labeſcentibus „ eccleſiæ rebus humeros ſupponitote, & ve„ ſtris ſuffragiis eccleſiam juvatote. Craſtina „ luce quæ ſuper hiis omnibus maturis delibe„ rationibus veſtris penſiculatius præhabitis cen„ ſueritis, diſcuſſeritis, & decreveritis ſta„ tuenda & concludenda, hoc in loco & in „ hac noſtra congregatione & conſeſſu, per „ ſigillatim diœceſum veſtrarum deputatos pa„ lam hora ſecunda pomerediana enarraturi & „ relaturi. Interim feliciter valetote. „

ANNO CHRISTI 1527.

Quibus oratione & ſermone, ut præmittitur, ibidem habitis & finitis, ex ordinatione præfati reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis vicarii generalis & præſidentis, de conſilio & aſſenſu prædictorum comprovincialium, & aliorum in dicto concilio provinciali aſſiſtentium, per venerabilem virum dominum Stephanum *Faye* jurium doctorem officialem provincialem Lugdunenſem fuerunt ibi lecta & publicata quædam ſtatuta extirpationem hæreſis Lutheranæ, proh dolor pullulantis, & reformationem morum perſonarum eccleſiaſticarum concernentia, propterea ex ordinatione dicti concilii provincialis de novo edita tenoris ſequentis.

I.

Statuta contra hæreſim Lutheri & pro morum reformatione.

Agri dominici præcipua cultura eſt quæ extirpatis hæreſum atque errorum vepribus & tribulis ac geminis viperarum obtritis ſinceræ fidei roſaria & virtutum lilia in cordibus hominum feliei proventu fœcundare ſolet. Sane ad ſuccidendam Lutheranæ hæreſeos impietatem armatura fidei eo aſperius excandeſcere debemus, quo virus illius latius ſerpere ad captivandas puſillorum animas conſpicimus: ne turbidus ille aquilo, a quo panditur omne malum, e propinquis regionibus perflans, appropinquet flagellum tabernaculo noſtro: ſed ſentiat chriſtianiſſimam Galliam, ſicut olim monſtris caruiſſe, ita & nunc his prodigioſis hæreſum portentis funditus carere velle. Itaque E auctoritate præfati reverendiſſimi domini noſtri archiepiſcopi & primatis, cujus vices in hac parte gerimus, & hujus provincialis concilii ſtatuimus, ut venerandi fratres noſtri provinciales epiſcopi, ad Dei gloriam & orthodoxæ fidei augmentum per ſuam quiſque dioceſim adverſus hæc impuriſſima Lutheri & ſequacium dogmata, fœdamque & contagioſam impiæ pravitatis enormitatem circumſpecta vigilantia conſurgant, diligenter inquirant, pœnale judicium exerceant, & ſevera animadverſione deprehenſos per legitimos tramites corrigant, caſtigent, puniant, & adhibitis

ANNO CHRISTI 1527.

bitis in hoc tam salubre opus viris gravissimis fide, integritate, eruditione spectatissimis judicibus, processus judiciarios, sepositis humanæ infirmitatis effectibus, adversus hujusmodi assertores, fautores, receptatores forment sincere, causas pertractent, & laudabili fine concludant, invocato quatenus opus erit, auxilio brachii secularis.

A

II.

Insuper prohibemus sub divini interminatione judicii & excommunicationis pœna omnibus personis, cujuscumque gradus, status, qualitatis, & conditionis existant, ne qualiacumque Lutheri & sequacium dogmata, aliasve falsas & reprobatas doctrinas insequi, asserere, docere, prædicare, approbare, suscipere, defendere audeant vel præsumant quovis modo.

B

III.

Inhibemus quoque sub prætaxatis pœnis prædictis quibuscumque personis, ne quicumque audeant vel præsumant dicere, proponere, proferre, suadere, inducere, sive prædicando, docendo, disputando, colloquendo, aut aliter operando, per quæ christianus populus divertatur, aut dimoveatur, diverti au dimoveri possit a fide catholica, a sacramentis sanctæ matris ecclesiæ sincere credendis, a veneratione intemeratæ Virginis Deiparæ, sanctorum & sanctarum regni celestis, ab observantia & votis regularis disciplinæ, ab horis extra chorum dicendis, jejuniis & abstinentiis, ab orationibus, & intercessionibus pro defunctis, & generaliter a præceptis & mandatis clavibusque auctoritate & potestate sanctæ Dei ecclesiæ; & quia ex libris hujusmodi hæreticorum sub dulci fucato & affectato sermone mellita venena propinantium, paratur legentibus occasio ruinæ, evangelia quoque, epistolas beati Pauli, Apocalypsim, & alios sacræ scripturæ libros in idioma Gallicum & vernaculum sermonem verti & transferri curaverunt, ut vulgus indoctum litteræ, quæ occidit, inhærens, a veritate & puritate sensus alienetur, & facilius in baratrum erroris corruat, dum sic præsumta temeritate conceptus proprios orthodoxorum patrum & doctorum ecclesiæ sententiis & interpretationibus præfert, unde apud plerosque infirmiores erroneæ & deviæ ingenerantur opiniones & anxiæ dubietates, scissura fit in ecclesia, & gravia oriuntur scandala. Quapropter districtius sub prædictis pœnis inhibemus omnibus & quibuscumque personis, cujuscumque gradus, status, & conditionis existant, ne prædictos libros Lutheri & sequacium, nec non translativos hujusmodi in Gallicum idioma sacræ scripturæ libros habeant, teneant, legant, audiant: verum si quos habuerint, prorsus abjiciant. Impressoribus quoque, bibliopolis, & librariis, ne hosce libros & tractatus imprimant, habeant, vendant, seu venales exponant publice vel occulte: laicis autem ne de fide catholica, & articulis hujusmodi, damnatas hæreses concernentibus disputare: ad idve publica vel occulta conventicula facere præsumant.

C

D

E

IV.

Præcipimus denique omnibus ecclesiarum parochialium rectoribus, seu eorum vicariis, ut in eorum ecclesiis singulis diebus dominicis populo ad divina audienda congregato præmissa attente publicent & declarent, & plebes eisdem commissas in doctrina christiana & ecclesiasticis institutis instruant & erudiant, nec sinant proprias oves pretioso sanguine Christi redemtas, horum perversitate impiorum dogmatum labefactari. Et si quos his erroribus implicatos compererint, denuntient debite suo superiori, juridice compescendos & corrigendos.

V.

Porro quod attinet ad morum directionem & reformationem, invigilent inde antistites ac ceteri tam seculares quam regulares prælati, monendo, obsecrando, pœnas exaggerando, opportune, importune, ut in ecclesiis suis vigor ecclesiasticæ disciplinæ perseveret, cultus divinus fervente pietate felix suscipiat incrementum, vitæ clericalis munditia, honestas, modestia palam luceat & efflorescat. Vitia autem, quibus solet ecclesiasticus ordo passim diffamari & dilacerari, prorsus reprimentur: illa præsertim quæ offendiculum scandali figunt in oculis hominum, itaque severissimis jam editis jurium sanctionibus percellantur negotiatores clerici. In publicos concubinarios & incontinentes tum antiquorum tum novissimorum decretorum pœnæ districtius infligantur, indecori & inhonesti arceantur. In summa repurgatis & deletis his vitiorum fomitibus & sentinis, monente Christo apud Matthæum, luceant bona opera nostra coram omnibus hominibus, ut honorificetur Pater noster, qui in cœlis est.

VI.

Ceterum ad reformandam illam plurimum gravem & onerosam ecclesiis, laicis vero contemtibilem sacerdotum multitudinem, qui solent plerumque illiterati, moribus inculti, servilibus operibus addicti, imberbes, inopes, fictitiis titulis ad sacros ordines obrepere, non sine magno status clericalis opprobrio: quibus longe præstabilius esset in accessu obsistere, quam sic indiscrete admissos miserabiles a gradu & ordinatione dejicere seu suspendere, cum juxta canonem melius est donum sacerdotii paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles. Canonicis constitutionibus inhærentes statuimus, ut nulli ad sacros majores ordines admittantur, nisi qui moribus, scientia, ætate, & competenti titulo sufficienter digni esse reperiantur, præcedente ad hoc diligenti scrutinio, & examinatione exacta. Tituli autem promovendorum, ne qua fraus lateat, examinentur, & prævia informatione, aut alias debite verificentur, ut innotescat an sint competentes & suppetant facultates constituentium. Quibus si quidem titulis, cum debeant esse perpetui, non possint sic promoti per quamcumque præcedentem seu subsequentem conventionem renuntiare, resque & bona in hujusmodi titulos constitutos & constituta retransferre, seu

quo-

ANNO CHRISTI 1527.

quovis quæſito colore alienare, abſque ſui ſuperioris auctoritate & decreto, & cum cauſa nullatenus valeant. In concedendis vero litteris dimiſſoriis cautio eſt adhibenda, ne paſſim & indiſcrete concedantur; & in quarum conceſſione, ſimilis præcurrat diligentia & judicii maturitas in perſonarum examinatione, & titulorum verificatione, ad ſcrutinium hujuſmodi & examen, viri graves, morum integritate præclari, divinæ legis gnari & in diſciplinis eccleſiaſticis exercitati præficiantur.

Quibus auditis de communi conſenſu & conſilio quorum ſupra præfatus reverendus dominus epiſcopus Matiſconenſis, vicarius generalis, & præſidens, dicta auctoritate aſſignavit diem Martis craſtinam viceſimam quartam hujus menſis Martii, ad deliberandum per clerum dictarum civitatis & diœceſis Lugdunenſis ſuper contentis in inſtructionibus per dictum reverendum dominum epiſcopum, vicarium, præſidentem, a regia majeſtate receptis, & in dicto concilio lectis & publicatis, & ſuper illis reſponſionem dandam & faciendam.

Interim vero & dicta die lunæ viceſima tertia ſupradicti menſis Martii in hoſpitio dicti reverendi domini epiſcopi Matiſconenſis, vicarii generalis, & præſidentis, comparuerunt venerabiles viri domini procurator generalis reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis, & vicarius reverendiſſimi domini epiſcopi Lingonenſis, petentes venerabiles viros dominos decanum & capitulum eccleſiæ Lingonenſis reputari contumaces juxta latius petita in eorum litigato facto die viceſima prima præſentis menſis. Comparuerunt etiam ex adverſo venerabiles viri domini Ludovicus *Putoys* & Hector *Guerrier* canonici eccleſiæ Lingonenſis procuratores, & procuratorio nomine venerabilium virorum dominorum decani & capituli dictæ eccleſiæ Lingonenſis, dicentes quod produxerunt mandatum, & quod intendunt comparere auctoritate hujuſmodi ſacri concilii, ſalvis tamen ſuis exemtionibus, juribus & privilegiis, ac ſine illorum præjudicio, de quibus expreſſe proteſtantur: ex quo nullo modo debeant reputari contumaces. Procuratore reverendiſſimi domini Lugdunenſis & vicario præfati reverendi domini Lingonenſis in contrarium dicentibus, quod erat, & eſt certiſſimum ipſos dominos decanum & capitulum prædictæ eccleſiæ Lingonenſis eſſe immediate ſubditos, juridicos, & obedientes ipſi venerando domino epiſcopo Lingonenſi, tamquam diœceſano: cui potiſſimum dicti de capitulo Lingonenſi tenentur honorem, reverentiam, ſubjectionem, & obedientiam, de jure ſibi debitos, ſecundum leges juriſdictionis diœceſanæ exhibere, ut omnibus ſuis canonicis & rationabilibus mandatis obedire, & illa exequi: & quod alias comparitio eorum prædicta, factis & illa qualitate ubi dicunt ſe immediate eſſe ſubditos ſedi apoſtolicæ, & ab ordinaria auctoritate exemtos latius in eorum comparitione dici ſabbati nuper fluxe deducta, per quam ſe ſubtrahere & eximere nituntur a præſtatione honoris, & reverentiæ, obedientiæ, & ſubjectionis, quos omni jure debent ſuis ſuperioribus quod nequeunt ut jam allegaſſe aſſerunt. Quod quidem mandatum ſeu procuratorium dictorum dominorum de capitulo productum, non poteſt ſe adaptare verbis dictorum comparentium, immo videtur reſultare contrarietas, & quod debent comparere modo & forma quibus fuerunt citati: quod quia non fecerunt, ideo petiit eoſdem ut ſupra pro contumacibus reputari. Quibus hinc inde auditis, præfatus reverendus dominus vicarius & præſidens, matura ſuper hoc deliberatione præhabita, admiſit atque admittit dictorum dominorum de capitulo eccleſiæ Lingonenſis comparitionem, ſub auctoritate dicti ſacri concilii factam, ſalvis eiſdem dominis de capitulo ſuis proteſtationibus, quatenus juris, ſalvis etiam eiſdem dominis procuratoribus dicti reverendiſſimi domini, & vicario præfati reverendi domini Lingonenſis ſuis contrariis proteſtationibus, & quia mandatum pro parte ipſorum dominorum de capitulo productum non videtur ſufficiens ad actum: ideo ordinavit præfatus dominus præſidens quod dicti domini de capitulo infra duos menſes proximos fundabunt ſufficienter cum ratificatione geſtarum, alias in non fundando per eos debite exnunc prout extunc eos reputavit & reputat contumaces. Et adveniente dicta die martis viceſima quarta prædicti menſis Martii, circa horam decimam ante meridiem, ſedente dicto concilio, fuerunt ibi lecti articuli reſponſionales articulis regiæ majeſtatis, prout in cedula ſuper hoc facta in quadam cedula papiri deſcripta incipiente: *C'eſt la reponſe* continetur, cujus tenor ſequitur & eſt talis.

Reſponſio cleri provinciæ Lugdunenſis.

C'eſt la reponſe que fait le Clerge, de la province de Lyon à vous, Reverend pere en Dieu monſeigneur de Maſcon, commiſſaire depute de par le roy noſtre ſire, & delegue par tres reverend pere en Dieu monſeigneur l'archeveſque de Lyon primat de France, deux articles par vous propoſez de la part du roy noſtre dict ſire en ceſte preſente congregation & concile provincial: des quels articles vous ſupplient inſtamment laiſſer à ung chacun dioceſe la dicte province un doble collationne à l'original: enſemble le doble du vicariat à vous paſſe par le dit ſeigneur archeveſque. Et premierement quant à l'extirpation de ceſte maudite ſecte Lutherienne, ſont d'opinion de toutellement, & par tous moyens, ſe y employer, pour l'extirper & abolir. Supplions tous icy aſſemblez au roy noſtre dict ſire, que ſon bon plaiſir ſoit de ſa puiſſance y vouloir ayder, & donner ſupport, & que vous neanmoins, meſſieurs les eveſques & prelats, auxquels principalement la cure & charge appartient, voulez chacun en ſon endroit y eſtre diligent, & avec les inquiſitions ordinaires commettre gens de bon ſçavoir, & de bonne vie, en vos dioceſes, pour enquerir ſecretement & publiquement des ſectateurs d'icelle damnee hereſie journellement pullulante, ſans avoir eſgard ou favoriſer à aucune perſonne que ſoit, qui d'icelle ſe trouvera atteint, ainſi proceder contre eulx, & iceulx pugnir de ſorte, que cedant ceteris in exemplum, *& tellement que la ditte ſecte* radicibus evellatur.

Quant au deuxieme article, c'eſt aſſavoir la reformation des meurs des perſonnes eccleſiaſtiques ſont les dicts aſſiſtans, au nom que deſſus, d'advis & d'opinion, que c'eſt choſe non ſeulement raiſonnable, mais auſſi treſque neceſſaire. Car à la verite il y a des abus beaucoupt, que chacun voit avec ſcandalle à tous, meſmement aux layes, dont l'eſtat eccleſiaſtique en eſt mepriſe, villipande, & quaſi ſupprime: par quoy ſont d'advis que par les ſuperieurs les dicts abus & inſolences ſoient corrigees & emandees tant par mulctations & exaggerations de peynes, que par ſuſpenſions & privations d'offices & benefices, & par toute autre voye que faire ſe pourra, & pour ce que

ANNO CHRISTI 1527.

ce que les dicts ſeigneurs èveſques, abbez, & autres ſuperieurs y ſoient diligens, tant par eulx, que par meſſieurs leurs officiaulx, vicaires & aultres à ce commis & à commettre. Ont les dicts aſſiſtans exhibé la couche de certains ſtatus concernant le faict des deux des ſuſdits articles, requerans iceulx eſtre approuvez, auctoriſez, & emologuez par le preſent concile, & en iceluy publiez & commandez iceulx eſtre obſervez ad vigorem ſub gravibus pœnis.

Et quant au tiers qu'eſt le don demandé par le dict ſire de quatre decimes pour la rançon dudit ſire, & recouvrement de maſſieurs ſes enfans, ledit clergé trouve la ditte ſome merveilleuſement haulte & difficille à payer, attendu que ceſte annee meſme ils ont payé une aultre decime audit ſire par l'octroy de noſtre ſaint pere le pape, & auſſi ces annees precedentes ont beaucoup baillé & fourny audit ſire, tant par dons, octroys, emprumgts, francs fiefs, nouveaulx acqueſts, que pour fortifications, munitions, paſſaiges de gens de guerre, & aultres pluſieurs ſubſides, & couſts qui ſeroient longs à reciter. De quoy pluſieurs dudit clergé de la ditte province ſont grandement appauvris, & en arriere, & ſont leurs benefices tombez en grande diminution & ruyne. Neanmoins pour le bien inextimable de paix, & encores plus pour la pitie, charité, amour, & affection, que ledit clergé de ladite province veult donner cognoiſtre avoir & envers mes dicts ſieurs les enfans, enſemble pour ſoy declarer touſjours humbles, obeiſſans, vraiz, & loyaulx ſerviteurs, & ſubgets dudit ſire, & qui plus que du pouvoir le vouldroient & veulent ſecourir, ont octroié & octroient la ditte ſomme & quantité de quatre decimes, & ce en la forme & maniere que par ledit ſire a eſté demandé, ſelon le propos tenu par mondit ſeigneur de Maſcon, & meſmement que la ditte ſomme ſoit & ſera convertie pour la rançon du roy noſtre dit ſire, & recouvrement de mes dits ſieurs les enfans, & ſera miſe & reſervée pour ceſt afaire, & non pour autre, comme auſſi par le roy noſtre dit ſire a eſté demandé & mandé. Item encore de payer les dittes quatre decimes toutes en une annee, & à une fois ſeroit au dit clergé impoſſible. Car compris les fraiz il leur viendroit à la moitié & plus de tout leur bien, que conſiderez les aultres charges & la diverſité du temps leur ſeroit toutellement impoſſible, ont accordé & accordent le payement des dittes quatre decimes à deux annees, & deux termes, c'eſt aſſavoir deux decimes à la prochaine feſte de le ſainct Michel, que l'on comptera mil cinq cens vingt-huit, & les aultres deux decimes reſtans au jour de la feſte ſainct Michel que l'on comptera mil cinq cens vingt & neuf, qu'eſt le plus brief qu'ils pouroient payer les dittes ſommes. Car les fruicts du clergé de la ditte province à peyne ſeront-ils recueillis aus dicts termes, avant la recollection des quels ne ſçauroient où le prendre, ſupplians tres-humblement & pour l'honneur de Dieu au roy noſtre dict ſire, qu'il luy plaiſe ſoy contenter des dicts termes. Car veritablement c'eſt le plus brief que l'eſt poſſible. Item, & pour ce que par cy-devant & les annees precedentes, par les exacteurs à exiger les decimes & aultres deniers payez par le dioceſe de Lyon au dict ſire, on leurs ſubſtituez y ont eſté faicts & perpetrez pluſieurs abus & exortions, qui des ungs ont exigé quatre ſols pour livre pour les frais, des aultres cinq, des aultres ſept, & davantage, que le dict clergé croit fermement eſtre contre l'intention du roy noſtre dict ſire, ſuppliant humblement au dict ſire qu'il luy plaiſe deſormais ne ſouffrir que telles pilleries ſe facent, & que les deniers ſoient levez par bons perſonnages, qui ſeront deputez par le clergé, & qui, quant beſoing ſera, invoqueront le bras ſeculier, & ce ſur les rolles precedens verifiez, & approuvez par la chambre des comptes du dict ſire, les quels ſeront ſignez par monſeigneur l'archeveſque, meſſieurs les eveſques, & leurs vicaires, chacun en ſon dioceſe, & contreſignez par les chapitres des egliſes cathedrales, afin que fraude ne ſe y puiſſe commettre. Item, ſupplient auſſi au dict ſire leur vouloir garder leurs libertez, franchiſes, & prérogatives, & leur impartir bonne & brieve juſtice, garder & preſerver de toutes oppreſſions, & violences, & ce faiſant le dict clergé ſera de plus en plus oblige & tenu prier Dieu pour ſa proſperité & ſante, & de mes dicts ſieurs ſes enfans.

Qua quidem cedula papiri per dictum reverendum dominum epiſcopum Matiſconenſem vicarium procuratorem præſidentem viſa, fuit eidem reſponſum quod quo ad gratuitum ſubſidium per eamdem regiam majeſtatem petitum, ipſe dominus epiſcopus vicarius procurator & præſidens non poterat aliter, quam in dictis inſtructionibus continetur, maxime quoad præfixionem terminorum levandi, ſolvendi, & exigendi quatuor decimas fructuum, reddituum & proventuum omnium & ſingulorum fructuum, beneficiorum & officiorum eccleſiaſticorum civitatis & diœceſis Lugdunenſis ſtatuere, & ordinare, regia majeſtate inconſulta. Verum tamen de oblatione liberali dicti cleri & ſupplicatione per clerum hujuſmodi, ut præmittitur, facta, quantocius poterit regiam majeſtatem informabit, & eidem ſupplicabit quatenus ſua pietate & clementia ſolitis dignetur ſupplicationi hujuſmodi generoſe annuere.

Et hiis peractis, dictus reverendus dominus epiſcopus Matiſconenſis vicarius generalis, & procurator præfati reverendiſſimi domini archiepiſcopi Lugdunenſis ſtatuta, ordinationes, & omnia alia & ſingula in dicto concilio provinciali acta & geſta, auctoritate præfati reverendiſſimi domini archiepiſcopi & comitis Lugdunenſis, ac Galliarum primatis, nec non dicti concilii provincialis auctoriſavit & approbavit, ac in eis omnibus & ſingulis auctoritatem ejuſdem concilii provincialis impoſuit pariter, & decretum, de quibus omnibus & ſingulis voluit, præcepit, & mandavit ad perpetuam rei memoriam per me notarium publicum, præfatum & ſubſignatum fieri unum & plura, publicum & publica inſtrumentum & inſtrumenta, & quibus intererit hoc petentibus, & habere debentibus, tradi & expediri. Quod ego notarius præfatus in dicto negotio ſcriba & graffarius mandatis prædictis obediendo conceſſi fiendum & fieri ſub hac forma. Acta & data fuerunt præmiſſa anno, diebus & locis quibus ſupra.

Tenores autem dictarum litterarum regiæ majeſtatis ac præfati reverendiſſimi domini archiepiſcopi metropolitani & primatis in carta papiri deſcriptarum dicto reverendo domino epiſcopo Matiſconenſi, nec non inſtructionum prædictæ regiæ majeſtatis, etiam dicto reve-

rendo

ANNO CHRISTI 1527.

tendo domino epiſcopo Matiſconenſi tranſmiſſatum, ſeriatim ſequuntur, & ſunt tales.

A monſieur de Maſcon : monſieur de Maſcon, pour autant pu'il ſeroit impoſſible à mon coſin l'archeveſque de Lyon de pouvoir ſe trouver au dict Lyon pour le faict de l'aſſemblee de ſon concille provincial au moien d'ung mal de jambe qui luy eſt puis nagueres ſurvenu, & qu'il eſt bien requis & neceſſaire qu'il y ait perſonnage en ſon lieu, le quel ſoit pour mettre à execution le faict de la commiſſion qui lui avoit eſte adreſſee, ſelon & en ſuivant les inſtructions qui pour ce luy furent lors baillees, touchant le faict de l'argent qui m'a eſte octroie & accorde par les gens d'egliſe de mon royaume, pour la delivance & liberte de mes enfans. A ceſte cauſe je vous prie, monſieur de Maſcon, que pour l'amour de moy, vous vous voulliez incontinent tranſporter au dict Lyon, pour là vous employer on lieu de mon dict coſin, & mettre entierement à execution le faict de la ditte commiſſion, tout ainſi & en la propre forme & maniere qu'il y feroit, s'il y eſtoit en perſonne, ce que je ſuis ſeur, que vous ſçaurez tres bien & ſagement faire : en quoy faiſant vous me ferez plaiſir & ſervice tres agreable, priant Dieu, monſieur de Maſcon, qu'il vous ait en ſa ſainte garde. Eſcrit à S. Germain en Laye le IIII. *jour de Mars* M. D. XXVII. *François Brenton.*

A monſieur mon bon confrere monſieur de Maſcon, monſieur mon confrere & amy, apres m'eſtre recommande à voſtre bonne grace tant de bon cœur je puis, ceſte preſente eſt pour vous avertir, comme depuis deux moys en ça, ſuis tourmenté d'une jambe : en ſorte que d'aller à pied ny à cheval ne m'eſt poſſible : ce que j'ay fait remonſtrer au roy, pour ſçavoir à qui il luy plairoit commettre la charge pour tenir mon concile à Lyon pour le fait du recouvrement des deniers octroiez au dict ſire par l'egliſe Gallicane. Lequel ſire a voulu vous eſtre ſus tous mes ſuffragans, pour prendre la ditte charge ainſi qu'il vous eſcript, ſuppoſé que avoys fait vicariat à vous, & à monſieur de Chaalons : mais ay faict le dict vicariat in ſolidum, *tellement que puis qu'il plaiſt au roy que tenez mon lieu en ceſte affaire, au moyen de ma maladie, vous ſeul pouvez tenir mon dict concile, par vertu de mon dict vicariat, tout ainſi que je feroys, ſi je y eſtois & les memoires que le dict ſire m'avoit faict bailler, ſignez de luy & de* Gedoyn, *j'ay commendement de les vous envoier, à ce que en ſuivant les dicts memoires, faciez executer le conbenu en iceulx par vertu du concile, où preſiderez pour moy : en vous priant y accomplir l'intention & vouloir du dict ſire, ainſi que le ſçaurez bien faire, & que de ma part vous prie, monſieur mon confrere, vouloir faire mon excuſe à tous meſſieurs de la compagnie du concille tant en particulier que en general : eſtant deplaiſant de mon inconvenient, ſans lequel euſſe eſté bien aviſe de m'eſtre trouvé en une ſi bonne compagnie que la voſtre. Mais puis qu'ainſi eſt, que n'y puis eſtre, les prie de ma part, à ce que ung chacun d'eulx ſe monſtre avoir bon vouloir par effect à ce que puiſſions r'avoir meſſieurs les enfans, que concerne le bien & utilité tant du roy, que du royaume, & la ſeureté de nous aultres ſes ſubgets : ce que ne fays nulle doubte, qu'il n'y a celuy de la compagnie qui ne ſe y emploie de bon cœur. Je vous envoye lettres de monſieur le prevoſt de Paris, par les quelles connoiſtrez, que le roy n'a voulu que aultre n'euſt la charge de ceſte affaire que vous de tous meſſieurs mes ſuffragans, pour vous advertir, monſieur mon confrere, que l'aſſignation de la convocation du clerge de meſſieurs mes ſuffragans eches au vingtieſme de ce preſent moys : & afin que puiſſiez eſtre informe de la maniere de proceder, qu'on a tenu au concile de la province de Sens, je vous envoye ung extrait abrege que j'ay recouvert des notaires, qui ont aſſiſtez au dict concile de la ditte province de Sens, à ce que par cela puiſſiez cognoiſtre ce qui a eſte faict pour vous ſoulaiger à en faire autant à mon concile provincial. Eſperant, monſieur mon confrere, vous recognoiſtre pour la pareille la payne que aurez priſe pour moy en ceſte affaire pour le ſoulagement de ma maladie, où me trouverez preſt à en faire autant pour vous, où il vous plaira m'emploier, & c'eſt endroit prie le Createur, monſieur mon confrere, qu'il vous donne bonne vie & longue, & tout ce que voſtre cœur deſire. De Paris ce* III. *de Mars. Voſtre bon frere & amy l'archeveſque de Lyon.*

Memoyres & advertiſſements à monſier l'archeveſque de Lyon, de ce qu'il aura à dire & remonſtrer à ſes ſuffragans, doyens, chapitres, & aultres, qui comparoiſtront en ſon concile provincial pour les matieres cy apres declarees. Et premierement leur remonſtrera que le roy, apres pluſieurs guerres que ſes ennemys lui ont mieues & ſuſcitees depuis ſon advenement à la couronne, tant en ſon royaulme, que dehors, & non à ſa faulte & coulpe, meſmement apres que le dict ſire fut adverti que feu Charles de Bourbon, lequel comme il eſt notoire ſans aucune cauſe raiſonnable, mais en grand ingratitude & meſcognoiſſance des benefices qu'il avoit receus du dict ſire, eſtoit venu deſcendre en la Contee de Provence avec groſſe & puiſſante armee de l'eſleu empereur, pour hoſtillement le prendre & invader, feiſt dreſſer en toute dilligence une armee garnie de gros nombre de gens de guerre, tant de ſes ordonnances, que de gens de pied, eſtrangers, Suyſſes, Lanſquenets, train d'artillerie, & aultres choſes, que en tel cas appartiennent : laquelle armee il aſſembla en la ville d'Avignon. Et eſtans le dict de Bourbon & la ditte armee de l'empereur au ſiege devant la ville de Marſeille, iceluy ſeigneur partit avec ſa ditte armee pour aller lever le dit ſiege, comme la neceſſite le requeroit, & leur preſenter le combat. Toutesvoyes le dict de Bourbon & ennemis ſentans la venue du dict ſeigneur ſe deslogerent, prenans le retour & chemin en Italie, dont ils eſtoient partis, ſans l'oſer attendre. Quoy voyant le roy noſtre dict ſire, conſiderant le dreſſement de ſa ditte armee qui eſtoit une des belles que l'on euſt ſceu voir, & que les eſtrangers eſtans en icelle, aſſavoir les dicts Suyſſes & Lanſquenets : pour le tratte qu'il avoit avec eulx, eſtoit tenu de les entretenir & ſouldoyer par l'eſpace de troys moys entiers, dont ils n'avoient lors ſervy encores que ung moys, & que s'il rompoit ſa ditte armee, s'eſtoit pour affoller ſon royaume, pays de Daulphine & Provence, pour les grans pilleries, & rançonnement que les adventuriers & aultres gens de guerre euſſent peu faire au retour, paſſans par les pays du roy. D'autre part, que ſi le dict pouvoit attendre ſes dicts en-

Inſtructiones ex parte regis miſſæ concilio Lugdunenſi.

ANNO CHRISTI 1527.

nemys à leur retour, il les pouvoit rompre & ruyner. Davantage que s'il les laiſſoit ainſi aller ſans leur courir ſus, s'eſtoit pour leur donner appetit d'eulx venir jetter en quelque autre endroit de ſon royaume, & pour les dittes cauſes & aultres tres apparentes & plus en intention, comme ſcet le Createur, de faire venir le dict empereur à la paix, qu'il a toujours deſiree, que pour envie qu'il euſt de reconqueſter ſa ditte Duche de Millan, par l'avis de tous ſes capitaines & gens entendus en fait de guerre, fut conſeille qu'il debvoit ſuivre ſes dicts ennemys: ce qu'il fit en telle & ſi extreſme dilligence, qu'il ne fut poſſible de plus, de ſorte qu'il gagna leur artillerie, & rompit en pluſieurs paſſages pluſieurs de leurs bandes, & arriverent les dittes armees quaſi tous enſemble delà les monts. Et à la premiere venue, le dict ſire print & reduiſt à ſon obeiſſance la ville de Millan, principalle & capitalle du dict pays, & pluſieurs aultres. Et pour ce que les ennemys du dit ſire ſe getterent dedans la ville de Pavie, le dict ſire fut conſeillé de les y aſſieger, & illec penſant toujours la prendre à faulte de vivres: car aultrement veu le gros nombre de gens de guerre de faict & aguerrez, qui y eſtoient, il n'y avoit ordre. Et illec icelluy ſire paſſa tout l'yver avec grans peines & travaulx, & juſques à ce que ſecours vint aux dicts ennemys, lequel avec ceulx qui eſtoient en la ditte ville vindrent livrer la bataille au dict ſire devant la ditte ville de Pavie: & en icelle par la fortune de la guerre, comme ſouventefoys advient en tels cas, le dict ſire combatant pour la liberte de ſes ſubgets, ſans ſoy deſpartir de ſa bonne intention, & de la pratique de la paix, fut prins priſonnier, comme chacun ſcet, ayant neantmoins faict tel debvoir de ſa perſonne, que ung chef & prince doibt faire ſans craindre le peril & danger de ſa perſonne. Et combien que tantoſt apres la prinſe du dict ſire & eſtant ou lieu de Piſqueton, où il fut mené luy fut offert par le vis-Roy de Naples, les ſieurs de Roux & de Beauvin envoyez expreſſements de par le dict empereur, que s'il vouloit rappeller & mettre en ſes terres le dict feu Charles de Bourbon, & le liberer de toutes reconnoiſſances feodalles de la couronne, & auſſi quitter & delaiſſer au dict eſleu empereur la Duchè de Bourgoigne, Vicontè d'Auxonne, & aultres terres & ſeigneuries, il le mettoit en plaine delivrance: laquelle choſe icelluy ſire conſiderant, le grant deshonneur evident & irreparable prejudice & dommaige, que ce euſt eſté à ſon royaume & couronne, refuſa & ne voulut jamais conſentir: declarant ouvertement, qu'il aymoit mieulx ſouffrir & endurer la captivitè & miſere de priſon toute ſa vie que de le faire. En quoy il monſtra bien la grande & cordialle amour & affection qu'il apourte & porte à ſon royaulme, bons & loyaulx ſubgectz d'icelluy.

Et finablement eſperant icelluy ſire, que avec le dict empereur, pour conſideration de la proximite & lignaige dont il luy attenoit & attient, il trouveroit toute douleur & clemence, ayma & deſira mieulx eſtre mene devers luy en Eſpagne, que aller ailleurs. Auquel lieu toutesvois jaçoit que d'ennuy & melencolie qu'il avoit, craignant que les affaires de ſon royaume, bons, vrais, loyaulx naturels & obeiſſans ſubgets fuſſent en quelque neceſſite & danger, tomba ſi grievement malade, que l'on y attendoit plus la mort que la vie: & neantmoins ne cognut point que le dict empereur uſaſt envers luy d'actes d'humanite, comme il euſt penſe: teſmoing madame ſa ſœur la reyne de Navare, que ſe y trouva, & luy fiſt toutes les honneſtes remonſtrances & offres qu'il luy fut poſſible de faire, dont elle ne rapporta guieres d'effect. Et pour ce que le dict ſire ne voioit aucun moien d'eſchapper des mains du dict empereur, voyant la neceſſite de ſon dict royaume & aultres cauſes raiſonnables, non eſtant en liberte, mais detenu ſous gros guetz & gardes, apres proteſtations par luy faites, les quelles il avoit ſouventefois declairees aux principaulx ſerviteurs & officiers du dict empereur, pour luy dire que s'il faiſoit telle choſe, ce ſeroit par force & comme contrainct, conſentit à certain traicte fait en la ville de Madrid, par lequel il debvoit rendre à icelluy eſleu empereur la ditte Duche de Bourgoigne, Viconte d'Auxonne, & aultres terres, & ſeigneuries, avec aultres ſi dures, infames & deshonneſtes conditions, qu'il n'eſt poſſible de plus. Et pour les quelles icelluy ſire eſt deuement juſtifie par tous drois & conſeils que ſur ce il a voulu avoir de grans & notables perſonnaiges de lettres qu'il n'eſt aucunement tenu à garder & obſerver le dict traicte en quelque maniere que ce ſoit, comme fait par force, & non eſtant lors en liberte, comme dic eſt. Et davantaige le roy noſtre dict ſire à ſon grant regrect, & pour n'y avoir aultre moien, bailla pour ſes hoſtaiges au dict empereur meſſieurs ſes enfans, qui ne ſont pas ſeulement ſes enfans, mais de la choſe publique: c'eſt aſſavoir monſieur le Daulphin ſon fils aiſne, & principal heritier, & venant ſucceder à ſon royaume & couronne; & monſieur le duc d'Orleans ſon ſecond fils: conſiderant que luy en liberte en ſon royaume, eſtoit pour mieulx retirer & recouvrer ſes dicts enfans, que eulx luy. Et eſtant icelluy ſire de retour en ſon royaume, envoya incontinent devers le dict empereur luy declarer, que au regard du dict traicte de Madrid, il eſtoit tel, qu'il ne le pouvoit, ne debvoit entretenir pour les cauſes deſſus touchees: mais toutesfois que en tant que touchoit la rançon il la luy offroit payer telle, voire plus grande que paya oncques roy de France, avec pluſieurs aultres honneſtetes. A quoy icelluy eſleu empereur ne voulus entendre, & declaira expreſſement, que ſans l'obſervation & entretenement d'icelluy traicte de Madrid, ſans riens y obmettre, il n'entreroit en façon du monde à aultre traicte. La quelle choſe entendue par le roy noſtre dict ſire, fut conſeille d'entrer en ligue avec noſtre tres ſainct pere le pape, la illuſtriſſime ſeigneurie de Veniſe, & aultres potentats d'Italie, à la conſervation de chacuns leurs eſtats, ce qu'il fit pour par le moien d'icelle faire venir & joindre le dict empereur à une bonne & finable paix, pour recouvrer mes dits ſieurs ſes enfans, ou les dicts confederez & alliez ſont tenus, & obligez, tenir la main, & eulx emploier. Et depuis la concluſion de la ditte ligue, qui fut des le moys de Juillet mil cinq cens vingt ſix, juſques à preſent, tous les confederez d'icelle ligue ont entretenu groſſe armee à communs deſpens contre les entrepriſes d'icelluy empereur, ou il a eſte beſoing au dict ſire François, plus que les aultres, à cauſe de la groſſe

armee

ANNO CHRISTI 1527.

armee de mer que le dict ſire a entretenue, laquelle armee maritime a faict de bons exploicts, comme il eſt notoire. Et davantaige le dict ſire a puis n'a gueres faict & contracte tres eſtroicte amitie, fraternite, confederation, & alliance perpetuelle avec le roy d'Angleterre ſon bon frere: par la quelle ils ſont amys d'amys, & ennemys d'ennemys, & tant à deffendre qu'à offendre. Et faut entendre que au moien de l'armee de la dicte ligue, que deſpuis le dict temps juſques à preſent a eſte tenue delà les monts & auſſi de la ditte armee de mer, contre les forces & entrepriſes d'icelluy empereur, & meſmement du gros renfort que de l'eſte paſſe le dict ſire envoya en la ditte armee, pour principalement venir & faire condeſcendre le dict empereur à la delivrance de noſtre dict ſainct pere & de mes dicts ſieurs les enfans, & à le paix, de laquelle armee le dict ſire a baille la charge & conduite à monſieur de l'Aultrec, lequel ſe y eſt conduit vertueuſement, & faict les exploicts que chacun ſcet. Et de ſorte que le roy noſtre dict ſire, parce qu'il eſt adverty par ſes ambaſſadeurs, qu'il a continuellement tenus devers le dict empereur, pour venir au dict traicte de paix, avec honneſtes conditions, il ſe condeſcent à ceſte heure à prendre la ditte rançon du roy, qu'il a miſe à deux millions d'eſcus au ſoleil, & remet mes dicts ſieurs les enfans en plaine liberte, & ſe deſiſte de la demande qu'il faiſoit du dict duche de Bourgoigne, viconte d'Auxonne, & aultres terres & ſeigneuries, qu'il demandoit, accepte la delivrance de noſtre dict ſainct pere & la paix avec la roy, ſes royaumes, pays, ſeigneuries & ſubgets. Et eſt une choſe bien à noter, que ſans la ditte armee, que a tenue & tient la dicte ligue en Italie, & le dict renfort, qui dernierement y a eſte envoye, que encoures s'entretient l'alliance perpetuelle faicte entre le roy & le dict roy d'Angleterre ſon bon frere, & les ſommations de la guerre que l'on luy a envoye faire, de patt les dicts ſieurs roys, ou cas qu'il ne vouſiſt accepter la delivrance de noſtre dict ſainct pere, & de mes dicts ſieurs les enfans, & auſſi la paix avec les dicts offres & conditions, il ne ſe y fut jamais condeſcendu. Les quelles coſes encoures qu'elles ſoient veritables & notoires en la forme qu'elles ſont paſſees & ſuccedees; icelly ſire neantmoins a bien voulu & deſire que chacun les entende, afin que l'on cognoiſſe evidemment, qu'il n'a point faict les dictes guerres & deſpences paſſees par voulonte, mais par neceſſite pour le bien, conſervation, & doffence de ſes royaumes & ſubgets, & que la ditte deſpence n'a pas eſte inutile ne fruſtratoire. Et combien que pour ung tel & ſi bon euvre que celluy qui ſe offre de preſent, le dict ſire fuſt conſeille, que juridiquement & par tous drois divins & humains, il pouvoit & debvoit raiſonnablement mettre, ſubimpoſer, & faire contribuer toutes manieres de gens, de quelque qualite, auctorite, condition qu'ils fuiſſent, ſoient d'egliſe, nobles, ou du tiers & commun eſtat, au paiement de la ditte rançon: touteſvoies il ne l'a volu faire, ſans avoir ſur ce le bon conſeil & advis de gens & notables perſonnaiges, que pour ce il a fait convoquer & aſſembler à ſa bonne ville de Paris à toute dilligence, où il y avoit cardinaulx, archeveſques, eveſques, & aultres de l'eſtat eccleſiaſtique, en bon nombre, princes, & ſeigneurs de ſon ſang, preſidens & aucuns conſeillers de toutes les cours ſouveraines de ſes royaumes, pays & ſeigneuries, enſemble pluſieurs aultres bons grans & notables perſonnaiges de ſon dict royaume, & ceulx de ſa ditte bonne ville de Paris, chef & principalle ville de ſon dict royaume, deſplaiſant que le temps & les affaires n'ont peu porter, qu'il y euſt peu appeller plus grand nombre de gens, auſquels perſonnaiges en plaine aſſemblee, le dict ſire a manifeſte, & bien à plain declaire, & remonſtre les dittes choſes, leur demandant conſeil & advis, qu'il eſtoit meilleur de faire, aſſavoir eſt que ſi pour le bien de ſeſdicts royaume, pays, ſeigneuries, & ſubgets, il eſtoit beſoing qu'il retournaſt priſonnier en Eſpaigne es mains du dict empereur pour recouvrer ſes dicts enfans, & il eſtoit delibere, & ſe offroit de le faire, & y aller, conſiderant qu'il eſt mortel comme un aultre, & le danger qui en ce cas, que Dieu ne veuille, pourroit advenir à ſon dict royaume, & ſubgects, que les ennemis avoient en leurs mains les principaulx heritiers du royaume & couronne. L'aultre, s'il vouloit mieulx rendre la ditte duché de Bourgoigne, ou pour le dernier bailler les dicts deux millions d'eſcus d'or pour la ditte rançon. Sur quoy a eſté faict reſponce au dict ſire par tous ceulx de la, ditte aſſemblee, que au regard des deux premiers points, l'ung qu'il ſe offroit aller rendre priſonnier ou lieu de ſes dicts enfans, c'eſtoit choſe où il n'y avoit point raiſon ne apparence, pour eſtre le dict ſire ſeant & utile à ſon dict royaume pour la conduitte des affaires, tuition & deffence d'icelluy, le requerant n'avoir de ce penſement, parce qu'ils ne le pourroient, ne vouldroint conſentir, ne permettre en quelque maniere que ce ſoit: ne pareillement rendre & bailler la dicte duche de Bourgoigne pour l'importance dont elle eſt au royaume, ſervant de boullevart & frontiere à la pluſpart du dict royaume. Mais tous ont eſté d'advis & ſont accordez vralment que le dict ſire deuſt prendre & accepter le payement de la ditte rançon de deux millions d'eſcus, eulx offrans chacun en leur endroit, comme bons, vrais, loyaulx, naturels, & obeiſſans ſubjets, d'eulx y expouſer, employer, & contribuer, tant & ſi avant qu'ils pouroient, & de telle & ſi grande & cordiale amour & affection, procedant de bon ceur & vouloir, que icelluy ſire a tres bonne & juſte cauſe de grandement ſoy louer & contenter d'eulx, & les en avoir à jamais en ſinguliere recommendation. Et quant à mes dicts ſieurs les prelats preſens à la ditte aſſemblee, ils ont remonſtre au dict ſire que en tant qu'à eulx touche, ils offroient leurs perſonnes & biens au dict ſire pour en diſpoſer en ceſte affaire à ſon bon plaiſir. Mais pour ce qu'ils n'eſtoient en nombre ſuffiſant, n'y ayans charge & pouvoir des autres prelats abſens, ont conſeille icelluy ſire faire aſſembler les concilles provinciaux de ſon dict royaume; eſquels reſpectivement chacun ſe trouvera, où ſeront faictes les dittes remonſtrances, & ſont d'avis que juſtement & loyaument vehu l'afaire, qui ſe offre, le dict ſire leur pourra faire demander à la valleur de quatre decimes, ſelon l'eſtimation de celle qui dernierement a eſte levee, & ils croient & ont eſperance que en ce ils ne feront aucune difficulte de vou-

ANNO CHRISTI 1527.

ANNO CHRISTI 1527.

voulontiers & liberalement l'accorder, connoissans la raison y estre, & l'urgent besoing & necessitè, qu'il est de recouvrer mes dicts sieurs les enfans du roy, qui est la fortification de ce dict royaume. Ayans aussi regard à l'èminent peril & inconvenient qu'il pouvoit advenir, & l'èvidente utilitè, qui en depend, à cause de la paix universelle, qui s'en ensuyvra, dont chacun se ressentira, Dieu aydant, priant & requerant icelluy sire tres humblement vouloir à ce entendre, & travailler. Et aussi ont requis au dict sire faire casser & extirper la damnèe secte & heresie des Lutheriens, laquelle chose le dict sire comme roy tres chrestien a tres à coeur, & de tout temps l'a heue en hayne, horreur, & abomination, desirant punition estre faicte de ceux qui s'en trouveront chargez & coulpables. En quoy il tiendra la main, & se y emploira par tous moiens à luy possibles. A ceste cause, & pour plus aisement lever les dictes decimes, & avoir sur ce les contraincles necessaires, chacun archevesque en son archeveschè, fera assembler en la meilleure & plus grand diligence que luy sera possible son concile provincial; auquel le dict archevesque de Lyon à son dict archeveschè remonstrera bien au long à ses suffragans les choses dessus dittes, & l'advis des prelats presens à la ditte assemblèe pour les faire condescendre, joindre, & accorder liberalement à faire bailler & paier la valleurs des dicts quatre decimes aux plus briefs termes que faire se pourra, sous les conditions & remonstrations qu'ils ont faictes au dict sire. C'est assavoir qu'il ne sera touche aux dicts deniers, sinon pour emploier au payement de leur ditte rancon, & non ailleurs, & que icelluy sire leur gardera & observera les franchises, libertes & immunites de l'eglise Gallicane, aussi qu'ils feront recevoir les dicts deniers par les mains de tels receveurs qu'il leur plaira, & que à ce ils commettront & deputeront. Et pour ce qu'il pourra estre que l'affaire & payement de la ditte rançon sera si presse, que les dits deniers ne pourront estre recus au temps qu'il sera requis. En ce cas sera besoin que mes dicts seigneur les prelats advisent quelques bons moiens, pour faire advancer les dicts deniers, veu la urgente necessite & celerite que requiert l'affaire où l'oneſt, qui est l'affaire de toute la chose publique. En ensuivant lequel conseil & advis, icelluy sire ne ramene en doubte, que les dits prelats de la ditte province de Lyon, ne suivent & accordent voulontiers, attendu les causes qui sont si justes & raisonnables, que plus ne pourroient, ne voulant aussi eulx montrer de moindre vouloir & effect que les autres. Et est besoin que les dictes deniers viennent avec franchement & sans diminution, outre les frais. Et leur seront baillez lettres pour l'invocation du bras seculier, s'ils le requerent. Item dira que plusieurs grans personnaiges conseillerent au Roy, vehu l'affaire de quoy il est question, qui est de redimer les captifs mesmement la personne du Roy, ou en son lieu, messieurs ses enfans, il pouvoit & devoit se ayder de tous les biens des chevaliers & commandeurs de saint Jehan de Jerusalem, attendu que pour ceste heure, ils n'ont aucune charge, ni occasion d'eulx exempter, & que leur principalle fondation n'est que pour la redemption des captifs & prisonniers, & par ce moyen les desunir du cors de l'eglise Gallicane, comme du tout exemps de la ditte eglise. Toutefois voyant le dict sire la bonne voulonte de ses prelats, & l'affection qu'ils ont au bien de la paix, & delivrance de mes dicts sieurs les enfans, apres plusieurs remonstrances sur ce faictes, a este content que les dicts freres & chevaliers de Rodes & tous leurs benefices contribuent chacun ou dioceſe où ils seront assis, à raison des dittes quatre decimes, & si le dict sire les exemptoit ou appoinctoit aultrement avec eux, il rabatra & deduira à messieurs les prelats & au clerge autant que se pourroit monter la part des dicts chevaliers, & commendeurs de Jerusalem. Item, le roy escript particuliermentaux eveſques de chacune province lettres de creance, sur l'archeveſque de la ditte province, les priant vouloir tenir la main en ceſt-afaire, qui touche le bien universel de luy & de son dict royaume, pays, seigneuries, & subgets. Fait à Paris le XXIII. jour de Decembre, l'an mil cinq cens vingt-sept.

Francoys Gedoyn.

Et quia ego Bartholomeus Bellievre clericus, domini Lugdunensis publicus apostolica auctoritate Notarius & curiæ Officialatus Lugdunensis juratus sæpe fati reverendissimi domini archiepiscopi & comitis Lugdunensis Galliarum primatis in sua sede archiepiscopali Lugdunensis secretarius, & in hujusmodi negotio per præfatum reverendum dominum episcopum Matisconensem vicarium generalem in dicto concilio præsidentem scriba & graffarius deputatus, in præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur, dicerentur, & fierent, præsens fui, eaque sic fieri vidi & audivi, ac de ipsis hoc publicum instrumentum recepi, & confeci. Idcirco eidem publico instrumento de præmissis sumpto, manu aliena me aliis occupato negotiis scripto, hic me manu mea propria subscribens, signum nominis mei prodens quo utor in talibus appositum consuetum in testimonium præmissorum requisitus.

Bellievre.

ANNO CHRISTI 1528.

CONCILIUM BITURICENSE.

PROVINCIALE, PRÆSIDE FRANCISCO TURNONIO ARCHIEP.

Anno Christi MDXXVIII. die XXI. Martii in quadragesima, adversus dogma Lutheri ejusque sequacium, ad reformationem morum, necnon pro decimarum solutione, &c.

Descripsimus ex veteribus chartis pene situ obsitis.

DECRETA CONCILII PROV. BITURICENSIS.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, amen. Hæc sancta synodus provincialis Bituricensis in Spiritu sancto legitime congregata ad facilius consequendum pacem & unionem ecclesiæ Dei decernit, declarat, ordinat, statuit & desinit ut sequitur.

I.

Decernit quod damnatum dogma Lutheri & sequacium a sacrosancta sede apostolica jampridem reprobatum in publicis concionibus locis & temporibus opportunis, prout expediens ordinariis locorum videbitur, generaliter tantum reprobetur, non declaratis sigillatim erroribus, nisi locus aliquis fuerit ad quem pervenerint damnati aliqui errores. In quo & errore reprobato nominatim ipsius etiam errores reprobentur.

II.

Item decernit injungendum esse curatis & parochianorum rectoribus siquos sciant in sua parochia Lutheranis aut aliis ejusdem sectæ, & hæreticæ factionis intoxicatos aut infectos erroribus, siquos maleficos, sortilegos, incantatores, & alias id genus superstitiones observantes, usu herbarum cum superstitiosa observatione, & sacrilego ac damnato ritu characterum, etiam usu signorum in occultis revelandis per dæmonum invocationem & aliquorum mixtionem verborum abutentes, revelent episcopo aut ejus vicario sub incursu pœnæ arbitrariæ per ordinarios decernendæ.

III.

Decernit & statuit ne quis librarius libros infectos Lutherana hæresi & sequacium vendat, neve impressores imprimant, neve habentes apud se detineant, sed intra mensem unum ordinariis locorum aut vicariis eorumdem exhibeant, neve aliqui emant. Si quis vero hoc præsenti decreto & ejus promulgatione admoniti contra venerint, venditores, impressores, emptores & detentores carceribus includantur & alia pœna arbitraria puniantur.

IV.

Item decernit & statuit ne libri Lutheranæ hæresis aut sequacium aut alii libri etiam divini a Latino sermone in linguam vernaculam pridem & ab annis octo versi non vendantur, emanturve, nisi fuerint ab ordinariis locorum recogniti sub pœnis contravenientibus infligendis.

V.

Decernit ne quæstores indulgentias promulgantes hujusmodi indulgentias aut aliud quodvis ad populum concione publica declarent, nisi prius fidem fecerint de permissione ordinariorum deque probatione & institutione eorum. Quinetiam habeant articulos chirographo secretariorum signatos ultra quorum contenta, si quædam publicent, subjaceant pœnæ arbitrariæ, tam rectores ecclesiarum abusus ipsos fieri permittentes, quam quæstores ipsi delinquentes. Prohibetur etiam ne aliqui incogniti prædicatores cujuscumque professionis sint ad prædicationem admittantur, nisi habita potestate ordinariorum.

VI.

Decernit quod rectores ecclesiarum in sacris celebrandis diebus dominicis prædicent plebi præcepta legis, evangelium, aliquid epistolæ illius diei, aut quod confert ad cognitionem peccatorum & virtutum, tripertitum etiam Gersonis vulgari sermone versum declarent: quod ut commodius fiat, curent breviores esse in aliis, ut puta in precationibus fieri solitis ac aliis non necessariis.

VII.

ANNO CHRISTI 1528.

A

VII.

Item decernit quod ſtatuta ſynodalia Latino ſermone contexta in linguam vernaculam vertantur, ut conciones ſynodales fiant impoſterum contexta faciliori & rudiori ſermone, & quem maxime capere poterunt auditores, quibus ſuo pœnis arbitrariis rectores parochiarum & alii ſacerdotes & clerici in civitate vel oppido exiſtentes in quo fiet ſynodalis concio interſint.

VIII.

Statuit ne clerus aut plebs vagetur & deambulet per templa, interea dum res divina peragitur aut prædicatio ſive mandatorum publicatio habetur.

IX.

Definit ut decretum concilii Conſtantienſis ſuper celebratione conciliorum provincialium tertio quoque anno celebrandorum obſervetur. Fiant etiam viſitationes a dominis prælatis ſingulis annis & per ſe, legitimo ceſſante impedimento, quoniam ad eos pertinet de ovibus curam ſolicitam agere.

X.

Decernit ut acerrima indagatio, inquiſitio & punitio fiat contra blaſphemos, item Dei, B. Mariæ virginis & ſanctorum provocantes.

XI.

Statuit ad majorem Dei reverentiam ut rectores eccleſiarum ſuo populo perſuadeant faciendam genuflexionem tantiſper ac quoties audietur ſignum aliquod elevationis corporis Chriſti ſeu ſacroſanctæ euchariſtiæ,

XII.

Item ſtatuit excludenda etiam ridicula quæ interdum fiunt in collatione ſacramentorum præcipue baptiſmi & matrimonii in contemptum ſacramentorum. Statuit etiam ne pœnitentes injunctam ſibi pœnitentiam a ſacerdote revelent: Neve ſacerdotes ipſi revelent pœnitentias etiam injunctas aut aliquid in confeſſione detectum: quod a quibuſdam impune fit in contemptum clavium eccleſiæ: alioquin ſi contrafecerint gravi pœna punientur.

XIII.

Decernit quod obſervetur ſtatutum concilii Conſtantienſis & pragmaticæ ſanctionis de reſidentia canonicorum & aliorum eccleſiæ miniſtrorum in divino cultu, & etiam de pſalmodia lente & cum certa morula facienda.

XIV.

Decernit quod emendæ impoſterum non dentur ad firmam, nec etiam jus ſigilli dominorum prælatorum.

XV.

Decernit quod breviaria, miſſalia, baptiſteria, proceſſionalia, horæ, & hujuſmodi libri, quos vocant uſus, non mittantur ad chalcographiam imprimendi, donec ipſi librarii acceperint exemplaria ab ordinario aut deputato emendata.

XVI.

Item ſtatuit quod confraternitates non erigantur inconſulto ordinario, nec fiant ſumptus immoderati præcipue conviviorum, compotationum, chorearum, &c. Convertantur potius pecuniæ confratrum in pios uſus. Itemque contractus ficti & uſurarii prætextu prædictarum confraternitatum non contrahantur.

XVII.

Statuit numerum dierum feſtorum eſſe coercendum: ſteturque arbitrio ordinariorum in ipſis feſtis abrogandis.

XVIII.

Item ne literarii ſtudii magiſtri ſuis auditoribus legant auctores revocantes a divino cultu, eccleſiæ cæremoniis, & religionibus ſive inſtitutis ab ipſa eccleſia approbatis: ſed potius legantur ſcriptores ad animi cultum & linguæ ſplendorem conducentes.

XIX.

Statuit quod parochi ſive curati ſub pœnis arbitrariis viſitent ſuas curas perſonaliter ſemel in anno ad minus, maxime in paſchate, ſalvis tamen in omnibus privilegiatorum exemptionibus.

XX.

ANNO CHRISTI 1528.

XX.

Decernit quod dimiſſoriæ non dentur promovendis niſi debite examinati fuerint ab ordinario & idonei inventi. Itemque ſi qui promoti fuerint ad ordines ſacros non habitis dimiſſoriis ſuſpendantur a celebratione miſſarum per tempus quod convenire videbitur ordinario. Et ſi jam promoti incapaces inveniantur corporaliter puniantur arbitrio diœceſani. Non concedantur etiam dimiſſoriæ ad ſacros ordines non beneficiatis, niſi prius fecerint fidem de titulo patrimonii.

XXI.

Item ſtatuit ne diſpenſetur a prælatis, cum habentibus curam animarum, ut relictis propriis ovibus, inſerviant alienis.

XXII.

Decernit moniales cohibere ab exitu monaſteriorum ſuorum, & compelli ab ordinariis ut reſideant in clauſtris ſuis clauſis undique ſeptis, adeo ut aditus non pateat ad eas ſæcularibus. Et per omnia obſerventur & exequutioni mandentur contenta in capitulo Periculoſo, de ſtatu regularium in ſexto.

XXIII.

Item decernit quod religioſi extra clauſtra ſua vagantes ab ordinariis cogantur ad rectam redire ſemitam & ad ſuorum inſtitutorum obſervantiam.

Lecta & publicata in ultima ſeſſione conſilii provincialis Bituricenſis die 21. menſis Martii anno domini MDXXVII. præſidente reverendiſſimo in Chriſto patre & domino domino Franciſco de Turnone miſeratione divina archiepiſcopo patriarcha Bituricenſi Aquitaniæ primate celebrata.

LE TROING ſecr.

Super eccleſiaſticæ juriſdictionis perturbatione decretum.

Decernit & ordinat eadem ſynodus, ut ſuper turbatione quod juriſdictio eccleſiaſtica a ſæcularibus judicibus patitur circa obligationes juramento firmatas cum ſubmiſſione coercitionis eccleſiaſticæ circa perſonalium actionum cognitionem inter laicos: circa etiam teſtamentorum quoad pias cauſas exhibitionem & exequutionem: circa inventariorum de bonis mobilibus clericorum per notarios officialium confectionem & literarum tacitis nominibus monitoriarum publicationem: item circa remiſſiones quæ a laicis judicibus fiunt cum onere caſus privilegiati: adhæc circa prohibitiones generales necnon & particulares quæ tam contra arreſta quam contra ordinationes regias paſſim fiunt. Porrigatur ſupplicatio domino noſtro regi, quatenus ſuper his procedere dignetur, ut libertati eccleſiaſticæ & ſubditorum ſuorum etiam laicorum commoditati conſulatur.

Super reformatione eccleſiaſticæ juriſdictionis decreta.

I.

Inhibet hæc provincialis ſynodus monitoria generalia ſeu tacitis nominibus ab eccleſiaſticis judicibus decerni, niſi damnum ratione cujus impetratur, ſit æſtimationis trium ſolidorum: nec moniti culpabiles pro minori damno excommunicationis ſententia innodentur, atque id in monitoriis literis exprimatur.

II.

Statuit etiam ut in literis contra participantes excommunicatoriis & aggravatoriis concedendis eximantur uxor & liberi nec non ſervitores & ancillæ quæ ante dictarum literarum impetrationem operas ſuas locaverint

III.

Prohibet inſuper notariis, ſcribis, procuratoribus & aliis in eccleſiaſticis curiis practicantibus, pro ſalariis, vacationibus, expeditionibus & actis judicialibus contra partes ſeu clientulos ſuos per viam excommunicationis procedere: ſed tantum per viam interdicti ab ingreſſu eccleſiæ eiſdem liceat procedere, donec creſcente contumacia cauſa cognita per judices aliter extiterit ordinatum.

IV.

Item, ut animarum ſaluti conſulatur, decernit pro prima contumacia literas excommunicatorias non eſſe concedendas, ſed tantum interdictum ab ingreſſu eccleſiæ niſi pro diverſitate locorum morumque ordinariis aliter obſervandum videbitur.

V.

Item ut facilius & rectius metropolitani judices juſtitiam miniſtrare valeant, ſtatuit

ANNO CHRISTI 1528.

tuit informationes & inquestas a suffraganeis seu eorum officialibus in lingua Latina aut Gallica esse faciendas, aut saltem tali idiomate ut absque interprete facile possint in Bituricensi sede intelligi.

Aliud decretum circa parochialium ecclesiarum rectores.

Statuit provincialis hæc synodus ut parochialium ecclesiarum rectores ceterique animarum curam habentes resideant in suis beneficiis; nec eisdem etiam concedendæ literæ de non residendo, nec ipsorum vicariis de regendo, nisi causa cognita: qua expensa & vicariis idoneis præmisso examine compertis, teneantur prædicti curam animarum habentes sic per se vel suos vicarios procedere, ut debita hospitalitas & pauperum subventio observentur.

Aliud decretum circa cœmeteria.

Ne adeo facile polluantur aut prophanentur cœmeteria, statuit ut proxime quam citius fieri poterit, saltem infra triennium claudantur. Et si ii ad quos spectat hæc cura, causa cessante, facere neglexerint, ordinarii arbitrio puniantur.

Lecta & publicata in ultima sessione, &c. *ut supra.*

De solutione quatuor decimarum pro redemptione filiorum regis pro patre obsidum &c.

Die Jovis decima nona mensis Martii anno domini MDXXVII. fuit quinta sessio synodi seu concilii provincialis Bituricensis, in qua præsidente reverendissimo in Christo patre & domino, D. Francisco de Tournon, m.d. archiepiscopo, patriarcha Bituricensi, Aquitaniæ primate, & assistentibus nonnullis reverendis in Christo patribus dominis episcopis suffraganeis dicti reverendissimi domini, ac abbatibus, prioribus & ceterorum dominorum episcoporum suffraganeorum, necnon capitulorum ecclesiarum cathedralium, dominorum abbatum, priorum conventualium, & collegiorum sæcularium ecclesiarum, civitatis & diœceseos & provinciæ Bituricensis ad dictum concilium vocatorum & invitatorum ibi in præsentiarum non existentium vicariis, & præsentibus hujusmodi concilium provinciale facientibus & repræsentantibus, discussis prius fidei, reformationis morum, libertatis ecclesiæ, & illius jurisdictionis obstaculis: deinde super requisitione & conventione domini nostri Francorum regis in dicto concilio proposita, rogatis & scrutatis singulorum sententiis, necessitateque urgenti considerata, prædicta synodus memoratæ conventioni domini nostri regis super solvendis quatuor decimis pro redemptione dominorum filiorum ipsius domini nostri regis captivorum & pro eodem obsidium exequentium..... Quas quatuor decimas super fructibus tam exemptorum, quam non exemptorum beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum, etiam confraternitatum, communitatum ac præceptoriarum militarium & aliorum beneficiorum sancti Joannis Hierosolymitani, aliorumque ordinum, nec non & fabricarum ecclesiasticarum in dicta provincia existentium, infra biennium, nisi necessitas prædictorum filiorum regis actu citius redimendorum aliud exegerit, persolvendas esse, qualibet decima ad rationem & quantitatem decimæ novissime solutæ omnibus prædictis inclusis ascendente, censuit & concessit: duas videlicet infra festum beati Michaelis proxime venturum, & reliquas infra aliud subsequens festum ejusdem sancti Michaelis anno revoluto, seu infra alios terminos reverendissimi domini Bituricensis archiepiscopi & suorum suffraganeorum arbitrio infra hujusmodi biennium præfigendos.

Ordinavit insuper quod pecuniæ ex prædictis decimis collectæ dictis filiis ad precium redemptionis nondum receptis interim in custodiam penes ecclesiam cathedralem cujuslibet diœcesis dictæ provinciæ reponantur in area seu scrinio tribus aut quatuor clavibus clauso, ad diœcesani cum sui capituli consilio discretionem pro iisdem pecuniis dandis & tradendis tempore & casu præmisso tangentibus, factis in præmissis protestationibus quod per hujusmodi concessionem non intendit præfatum concilium contravenire sacrorum conciliorum decretis aut aliquibus constitutionibus super solutione decimarum, aut aliis editis, sed solum in casu & jure permisso, videlicet captivorum regis & ejus filiorum redemptione, non intendens libertati aut immunitati ecclesiasticæ in quopiam derogare aut præjudicare, nec in alios usus prædictam decimam convertendam & citra præjudicium alicujus consequentiæ. Et quod interea nullis aliis oneribus aut solutionibus prædicta provincia aut ejus diœceses prægraventur.

LE TROING. secr.

Extractum a suo originali per me, Calforn.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hoc eodem anno aut certe præcedenti 1527. neque enim diem aut mensem scimus, Franciscus Rohanius filius marescalli Gienses, archiepiscopus Lugdunensis, congregasse dicitur synodum provincialem Lugduni, præside Claudio de Longovico Matisconensi episcopo, qui procuratoris partes obibat, ceterosque qui aderant consecrationis prærogativa superabat. Easdem porro ob causas coactum arbitror ob quas Bituricense concilium a Francisco Turnonio celebratum fuisse paulo ante observavimus.

EJUSDEM OBSERVATIO ALTERA.

Parisiense, quod apud Binium aliosque passim minus accurate dici Senonense consuevit, inchoatum fuit, ut habent acta quæ sequuntur, a die 3. Februarii anni 1527. more veteri Gallico, ad diem 9. Octobris anni 1528. præside Antonio a Prato, &c. adversus Lutheri similiumque hæreticorum impia dogmata ac pro reformatione ecclesiæ.

Post præfationem curiosis lectoribus sæpius evolvendam, in qua novatorum, schismaticorum atque hæreticorum mores graphice depinguntur, Sequitur,

I. Generale decretum continens hæreseon tum pullulantium species & detestationem, modum judicandi ac discernendi hæreticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem: acerbas etiam eorumdem pœnas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque sæculares de illis profligandis & exterminandis.

II. Decreta fidei numero sedecim cum annotationibus aliquot errorum jam olim damnatorum & tunc repullulantium.

III. Constitutionem seu decreta morum numero quadraginta cum postrema conclusione.

CON-

ANNO CHRISTI 1528.

CONCILIUM SENONENSE

DICI CONSUETUM, PARISIENSE

A loco dicendum, contra Lutheranorum hæreſes, & pro reformatione eccleſiæ celebratum Lutetiæ Pariſiorum, ſub reverendiſſimo domino Antonio a Prato, tituli ſanctæ Anaſtaſiæ presbytero cardinali, Senonenſi archiepiſcopo, Galliarum ac Germaniæ primate, necnon Albigenſi epiſcopo, Franciæ cancellario, inchoatum anno domini MDXXVII. " & conſummatum anno ſequenti tempore Clementis papæ VII.

Antonius miſeratione divina, tituli ſanctæ Anaſtaſiæ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis, archiepiſcopus Senonenſis, Galliarum & Germaniæ primas, Albigenſis epiſcopus, ac Franciæ cancellarius, univerſis præſens hoc ſcriptum inſpecturis, ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus.

CUM frequens conciliorum celebratio agri dominici præcipua ſit cultura, quæ vepres, ſpinas & tribulos hæreſeon extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit; generalia autem non facile poſſint aut ſoleant adunari, quibus ſuboleſcentes errorum fibræ animadverſionis tempeſtivæ ſarculo præcidantur, provide admodum a ſanctis patribus inſtitutum eſt, ut metropolitani provincialia ſubinde concilia convocarent, quibus una cum ſuis ſuffraganeis, irrepentibus animorum morbis & commiſſæ ſibi plebis contagioni, digna cautione mederentur. Quod etſi ſemper utique fuerit non ſegniter obſervandum, ea tamen ſeſe nobis obtulit neceſſitas, ut in tanta curarum noſtrarum mole, nulla dilatione negotium tam ſanctum protrahi pateretur. Siquidem cum gravis & lethifer morbus affligat corpus ac depaſcit, adhibenda eſt e veſtigio ſalutaris medicina ſine ulla procraſtinatione, quæ propulſato morbo priſtinam ægroto ſanitatem inſtauret. Et periculoſa tum ſolet eſſe mora cum per illam languor exitialis invaleſcit amplius, & valentiores ſumit vires. Quid igitur factitandum, cum extrema quædam animorum peſtis immaniter graſſatur in omnes, & lue ſua mortifera longe lateque debacchatur? Nonne rejecta omni prorogatione, incunctanter occurrendum eſt, & mature tam peſtilenti malo remediis ſalutaribus & accommodis; ne ſi oſcitanter idipſum & lente agatur, interea tabes illa peſtifera latius proſerpat in plures, & diffuſius propagetur? Tale autem quiddam noſtra accidiſſe ætate circa fidei & morum corruptelam, vel tacentibus linguis, res ipſa plane loquitur. Adeſſe jam tempora illa periculoſa, de quibus ad Timotheum ſcribit apoſtolus, ipſa rerum experientia dilucide comprobat. Tanta enim Martini Lutheri & perditorum quorumdam hominum auſpiciis in orthodoxam fidem peſtis efferbuit, tam gravis eccleſiæ procella ſuperioribus hiſce diebus incubuit, ut electi (quod eſt apud Matthæum) propemodum viderentur in errorem induci, & dirum concuſſæ Petri naviculæ naufragium intentari. Nempe eo dementiæ proruperunt eccleſiæ perduelles, in eam venere perfrictæ frontis impudentiam, dum extinctarum quondam hæreſeon cineres exuſcitant, dum hæreſiarchas ab omni fidelium theatro quondam exploſos orthodoxis patribus anteponunt, ut ſacroſanctam conciliorum auctoritatem reſpuant, nullum vel apertiſſimum ſcripturæ locum non depravent, ſed corruptum atque adulteratum in ſuam utcumque ſententiam detorqueant. Ne ſerpat itaque latius hic cancer, ne quis e commiſſa nobis plebe, vanæ cujuſdam libertatis prætextu, aut adulterino ſcripturarum fuco deceptus, tam dirum ac peſtilens venenum hauriat: de ſuffraganeorum noſtrorum conſilio decreta promulgari juſſimus, quibus exitiale Lutheri & ceterorum id genus hæreticorum virus, aliqua ex parte detegatur. Adjectæ ſunt & nonnullæ conſtitutiones, quibus inſoleſcentes noſtra tempeſtate mores & ſuppulluantes quidam exceſſus comprimantur. Diſciplinæ tamen ordinem ſecuti, a generali primum decreto ſuſceptum fidei negotium inchoamus, ad ſpecialia ſubinde progreſſuri.

Datum Pariſiis anno domini 1528. die vero vigeſima menſis Februarii.

PRÆFATIO.

SCRIBENS regius pſaltes de eccleſia ejuſque adverſariis, & vano atque inani eorum conatu, *Sæpe*, inquit, *expugnavèrunt me a juventute mea, dicat nunc Iſrael: Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.* Quibus ſane verbis indicat eccleſiæ vel a primordiis ſuis hoſtes non defuiſſe: qui atrociter quidem illam impugnarunt, ſed minime devicerunt: hoſtiliter quoque exercuerunt, ſed non pro ſua potuerunt libidine extinguere. Quare cum præpoſuiſſet, *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea*, mox ſubjunxit: *Etenim non potuerunt mihi*: quod idem facile cognoſcet, quiſquis veteres hæreſiarchas & eorum errores paululum diſcuſſerit. Nam a plurimis adverſariis oppugnatam eccleſiam fuiſſe percipiet, ſed ſemper de illis nobiliter triumphaſſe: impugnarunt in primis eccleſiam in primo ſuæ juventutis flore Simoniani, Nicolaitæ, Gnoſtici, Carpocratiani, Chiliaſtæ, Ebionei, & plerique alii hæretici, qui falſo arbitrati vafris ſuis argutiis & dolis ſupplantare eccleſiam, tamquam fumus evanuerunt: eccleſia autem victrix glorioſaque permanſit. Subſecuti ſunt deinde alii, eccleſiam inſidioſius & occultius adorti: qui ſacras literas aliquatenus ſuſcipientes, & nudo earum cortici inhærentes, ejus auctoritatem non ſolum moliti ſunt imminuere, verum etiam

Pſalm. 128.

pror-

ANNO CHRISTI 1528.

prorſus enervare. Hujuſmodi fuerunt, Manichæus, Aerius, Vigilantius, Valdo, Marſilius Patavinus, & Joannes Vvicleffus. At fruſtra id tentarunt; quandoquidem ſolido fundamento innixa everti non potuit. Voluit nempe Deus tantam eſſe eccleſiæ ſuæ ſtabilitatem & poteſtatem, ut per eam veluti per infallibilem quamdam regulam ad ſalutem mortales dirigerentur. Nam, ut ſanctæ ſcripturæ conteſtantur, nulli ad vitam beatam patet aditus, qui eccleſiam certe non audiat, aut qui ab ejus communione excluſus ſit. Nec certe gloriari poſſunt hæretici, quaſi apud illos reſideat eccleſia catholica. Nam cum illa ſit univerſalis, omneſque fideles complectatur, (alioqui catholica non eſſet) angulis aut latibulis hæreticorum nequit circumſcribi. Huic accedit, quod in integritate fidei eccleſia catholica eadem ſemper perſeverat, nec ullis erroribus coinquinatur. At contra, nefariis ſuis conventiculis veluti infamibus proſtibulis fidem hæretici proſtituere ac violare ſataguut, dum impie in ſuis adinventionibus fornicantur. Præterea, in finem uſque ſæculi, juxta Chriſti pollicitationem, perduratura eſt eccleſia catholica, quod nullis adhuc hæreticorum ſectis contigit. Quare non poteſt apud hæreticos catholica eccleſia reſidere, licet ſecus arbitrati ſunt Manichæus, Aerius, Vigilantius, & ceteri prænominati. Quorum pernicioſos errores paulo diffuſius explicare conſtituimus, quod iidem ſint, aut fere ſimiles illis, qui hac tempeſtate repullulare videntur. Præfatorum itaque hæreſiarcharum primus fuit non minus impius quam ridiculus Manichæus; qui tollens liberum arbitrium, duplicem in homine ſtatuit naturam; alteram bonam, alteram malam: & bonam quidem a Deo, imo de Dei ſubſtantia conditam aſſerit, & eamdem ſemper bene agere: malam vero a principe tenebrarum, ſemper male. Agunt enim juxta illius ſententiam non libere & voluntarie, ſed neceſſario & naturaliter: ob idque nihil imputandum putat humanæ voluntati, ſed naturis illis, maxime inter ſe contrariis. Nec ea in re multum diſtat a Manichæo Lutherus: nam cuncta quæ ab homine fiunt, neceſſario fieri Lutherus credit, nec in hominis ſitum poteſtate vias ſuas bonas facere aut malas. Aufert etiam ipſe, ut Manichæus, liberum arbitrium, licet alias ab eo diſſentiat. Manichæus namque humanam ſalutem ponit in operibus bonæ illius naturæ. At Lutherus ſola fide & fiducia in Deum, ejuſque promiſſa, ſecluſis bonis operibus, homines juſtificari arbitratur. Errat Manichæus, errat & Lutherus. Erravit conſimiliter Pelagius, dum aliud extremum ſecutus, ad vitam beatam comparandam minime neceſſariam putat divinam gratiam: ſed ad id ſufficere cenſet liberum arbitrium, ſi modo adſit divinæ legis cognitio. Porro talia deliramenta reſpuens eccleſia catholica, hæc tria ad ſalutem requiri docet: Fidem, bona opera, & divinam gratiam, neque abſque his patere homini adulto viam ſalutis. Accedentem ſiquidem ad Deum oportet primum divinæ gratiæ munere adjutum credere, deinde bonis operibus intendere: in quibus efficiendis & liberum arbitrium operatur, & gratia; primo tamen, & principalius, gratia. Quapropter qui hominem bene operari & ſalutem conſequi arbitratur abſque gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio adſcribit, non gratiæ, Pelagianus cenſendus eſt: qui vero ſalvari hominem exiſtimat, neglectis bonis operibus, a libero arbitrio procedentibus, hic Manichæus eſt & Lutheranus. Nam in errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie & ſcrupuloſe devitat Pelagium. Metuens namque liberum arbitrium cum Pelagio nimis efferre, omne bonum opus, quod eſt in homine, Deo tribuit & divinæ gratiæ, nihil prorſus libero arbitrio, ſicque tollens omnino liberum arbitrium Lutherus factus eſt Manichæus, dum refugit eſſe Pelagianus. Debuerat certe Lutherus ex apoſtolo noſſe, ita neceſſariam eſſe divinam gratiam ad bene operandum, ut cum ea tamen liberum arbitrium, bonum opus efficiat. Teſtis ſiquidem eſt apoſtolus, divinam gratiam in ſe vacuam non fuiſſe, cum abundantius, inquit, laboravi, non ego autem, ſed gratia Dei mecum. Unde recte conficitur, ipſum divinæ gratiæ, & reliquos fideles, cooperatum fuiſſe: quos ipſe cohortatur, ne in vacuum gratiam Dei recipiant: laborem eorum pronuntians nequaquam fore vanum, ſi ſic gratia utantur, ut non fruſtra illam videantur ſuſcepiſſe. Utrumque nimirum alteri connectens apoſtolus, noluit liberum arbitrium otio torpeſcere cum Manichæo: & arrogantiam devitans Pelagii, ſic cooperationem tribuit libero arbitrio, ut ex ſe tamen & citra divinæ gratiæ munus, ſufficere non poſſit ad ſalutem. Hæc utique ſententia eſt eccleſiæ catholicæ, quam ſemper catholici doctores tenuerunt, & in oppoſitam partem declinantes hæreticos, divinorum eloquiorum teſtimoniis confutarunt & damnarunt, quales (ut præmiſſum eſt fuerunt Pelagius, Manichæus, & hoc tempore Manichæi diſcipulus Lutherus. Atque Manichæo ſucceſſit Aerius, diſſimili quidem voluntate, ſed ſimili vanitate oppugnans eccleſiam. Hic namque carnalem molitus ſtatuere libertatem ſolenniter indicta ab eccleſia nolebat jejunia ſervari, ne legi viderentur fideles obnoxii. Arbitrabatur enim, ſi jejunia ab eccleſia conſtituta ſervarent, aut ſacris ejus legibus ac inſtitutis obtemperarent, eos in ſervitutem redigendos, Chriſtianis hominibus minus convenientem. Qua in re liquido oſtendit, quam ignarus, quamque in divinis ſcripturis parum eſſet exercitatus. Intelligere ſiquidem debuerat ex apertiſſimis ſacræ ſcripturæ documentis, quod vera libertas Chriſtianorum, qua fideles Chriſtus liberavit, non libertas eſt carnis, ſed ſpiritus, per quam mortificatur caro cum ſuis concupiſcentiis, ſpiritus autem vivificatur. Adverſatur enim prorſus libertati ſpiritus libertas carnis, ut præclare ſub typo Iſaac & Iſmael, Saræ & Agar, ad Galatas apoſtolus deducit. Volens itaque Deo inſpirante eccleſia hanc ſpiritualem libertatem Chriſtiana pietate dignam ſtatuere, moderata indixit jejunia, ac rationabilem ciborum delectum certis temporibus & diebus ſapientiſſime ſancivit, non hæc (ut volebat inſipiens Aerius) arbitrio relinquens filiorum, quorum ut pia mater ſalutem affectaret & haberet ſolicitudinem. Noverat enim ſenſus humanique cordis cogitationes prona eſſe ad malum ab adoleſcentia: nec facile ex ſe & ſuapte voluntate ad hanc libertatem ſpiritus pervenire poſſe. Tanta autem moderatione, tantaque circumſpectione omnia digeſſit, ut iis qui Chriſtiano animo ſunt imbuti, nullus prorſus juſtæ querelæ locus relinquatur, atque illa inſtituens haudquaquam nos rurſum in legis Moſaicæ ſervitu-

ANNO CHRISTI 1528.

vitutem obtrudit, quæ jam omnino desiit, sed in libertatem asserit filiorum Dei. Unde constat quam fallatur Aerius, dum in carnalem fideles nititur dejicere libertatem. Quamobrem cum sua Ismaelitica aut Avarena, eaque carnali atque impia libertate, non heri aut nudiustertius, sed ante annos mille damnatus est, & cum eo satanica ejusmodi libertas funditus est eversa. Quam nihilo minus homines impii his temporibus incassum laborant rursus excitare & erigere: dicentes nequaquam ecclesiæ hoc esse concessum, ut fideles valeat lethiferæ noxæ reddere obnoxios, aut sic ad mortale peccatum obligare, ut lethalem noxam præceptorum ecclesiæ incurrant transgressores: cum tamen ex sacris literis, donatam esse a Christo ecclesiæ ejusmodi auctoritatem clare innotescat, qui inter Ethnicos eos sane deputavit, qui ecclesiæ præceptis non obediunt. Contraria autem assertio, non catholicorum est, sed hæreticorum, qui hoc unum præter cetera, suorum habent errorum fundamentum. Hoc amplexantur Aerius, Jovinianus, Lamperius. Huic adstipulantur Valdenses, Vviclefistæ, Bohemi: ex eo fonte omnes fere Lutheranæ impietatis blasphemiæ proficiscuntur. Nec mirum, si tantopere hujusmodi sententiam probant hæretici, & oppositam rejiciunt, cum sciant, sicut baculo canes, ita universas suas hæreses ecclesiæ repelli auctoritate, & se, ut putrida membra, ab ejus consortio resecari. Sic olim rejectus est delirus Manichæus, & cum carnali sua libertate insanus Aerius. Rejectus est & post eos Epicureus Vigilantius, infensus admodum ecclesiasticæ pudicitiæ, quandoquidem immundo spiritu agitatus, in tantam prorupit amentiam, ut continentiam hæresin, pudicitiam dicat libidinis seminarium. Quare sacram continentiæ legem non ferens, libidini frena permittit, nullos volens sacris initiari, qui uxores prius non duxerint: neque iis credi pudicitiam, qui cælibes vivant, quasi nihil sit, quo homines, divina gratia adjuti, distent a porcis, nihil quo differant a brutis animantibus, nihil quo a jumentis separentur. Pessime certe de restituto a Christo humano genere judicat, qui ita censet. Nam qui ita de hominibus sentit, homines humana exuit dignitate, & in servilem brutorum dejicit conditionem, ut sint tamquam equus & malus, quibus non est intellectus. Probanda itaque est Latinæ ecclesiæ continentia, utpote quæ sanctitate præfulgeat, libertatemque præstet dominum sine impedimento obsecrandi, nec non profectui ecclesiæ maxime sit accomodata. Non abs re ergo ecclesiastica censura repulsa est Vigilantii & asseclarum ejus assertio impudentissima. Sequentes autem Vigilantium Valdenses, homines idiotæ, & literarum expertes, ordinem hierarchicum ecclesiæ confundunt, perturbant, destruunt: liberum cuique esse asserentes prædicare & docere verbum Dei; nullum sexus aut status discrimen facientes; sacerdotes itidem & præsules, cum primum lethaliter deliquerint, omni spoliant dignitate sacerdotii aut episcopatus: neque eos tum posse consecrare, aut sacerdotes ordinare asseverant. Præcepta insuper ecclesiæ parvipendunt, quæ alicujus esse momenti minime credunt. Purgatorium etiam inficiantur, neque orant pro defunctis: omne rursus juramentum illicitum arbitrantur, simul & judicium, nihil demum teneri aut agi volunt, quod non fuerit expressum in sanctis scripturis: quæ sane assertio aliorum multorum basis est & fundamentum errorum; cum tamen per easdem sanctas scripturas manifeste elidatur. Porro hujusmodi istorum rudium & indoctorum, insanos errores divulgantium, mox rejecta est impietas, atque per ecclesiæ censuram recisa. Post hos autem ignaros homines, surrexit Marsilius Patavinus; cujus pestilens liber, quod defensorium pacis nuncupatur, in Christiani populi perniciem, procurantibus Lutheranis, nuper excusus est. Is hostiliter ecclesiam infectatus, & terrenis principibus impie applaudens, omnem prælatis adimit exteriorem jurisdictionem: ea dumtaxat excepta, quam sæcularis largitus fuerit magistratus. Omnes etiam sacerdotes, sive simplex sacerdos fuerit, sive episcopus, archiepiscopus, aut etiam papa, æqualis ex Christi institutione asserit esse auctoritatis: quodque alius plus alio auctoritate præstet, id ex gratuita laici principis concessione vult provenire; quod pro sua voluntate possit revocare. Verum ex sacris literis coercitus est delirantis hujus hæretici immanis furor: quibus palam ostenditur, non ex principum arbitrio dependere ecclesiasticam potestatem, sed ex jure divino, quo ecclesiæ conceditur, leges ad salutem condere fidelium; & in rebelles legitima censura animadvertere. Iisdem quoque literis aperte monstratur, ecclesiæ potestatem longe alia quavis laica potestate non modo superiorem esse, sed & digniorem. Ceterum hic Marsilius, & ceteri prænominati hæretici, adversus ecclesiam impie debacchati, certatim ejus aliqua ex parte nituntur diminuere auctoritatem. Nam quod in bonis & in malis operibus statuit scriptura, tollit Manichæus liberum arbitrium: ad suum nutum revocat Aerius ecclesiastica jejunia: Vigilantio, contra ecclesiæ decretum, sacrilegæ ecclesiasticorum nuptiæ probantur. Vitiis prælatorum tantopere Valdenses offenduntur, ut inde eorum statum damnent. Excellens a Christo concessa ecclesiæ potestas gravis est Marsilio, nec illam potest ferre. At vero his succedens Lutheranæ sectæ fons & origo Vviclefus, cuique Lutherus per omnia ferme consentit, non aliqua tantum ex parte, ut priores illi hæretici, sed radicitus totam ecclesiæ enervare auctoritatem contendit. Is enim non cum uno aut altero tantum hæreticorum priorum, commercium habet, sed cum singulis. Cum Manichæo namque humanorum actuum tollit libertatem: cum Aerio, nihili facit præcepta ecclesiæ: Vigilantium secutus, ecclesiasticorum pudicitiam prostituit, terrenis etiam illos possessionibus exuens. Passim & ab unoquoque juxta hæresin Valdensium prædicandum verbum Dei decernit, nulla habita ratione prohibitionis superiorum: Marsilii item dogma probat, ne quis excommunicari possit, qui ad sæculares judices provocarit. Cumque omnibus his consentiat, non tamen quiescit mala mens, nec pravum impium ingenium sibi satisfacit, nisi omnes longe superet impietate, seque hostem prodat ecclesiæ, aliis multo infestiorem. Hinc certe quidquid ab ecclesia Spiritu sancto suggerente constitutum est hoc ille delirus, veluti dæmonio arreptus, conterere, lacerare, abjicere molitur. Hic est qui universitates aspernatur & generalia studia, civilia dominia perplexa reddit & incerta, ecclesiasticis possessiones adimit, & decimas clericorum subjicit laicis, ipsos bonaque eorum

ANNO CHRISTI 1528.

Luth. 18.

ANNO CHRISTI 1528.

laicorum tribuens jurisdictioni; religiones & religiosorum abjicit instituta, censuras ecclesiæ fiocci pendit, minimeque curandas pronuntiat. Quid plura? Sacrum ille ridet canonem missæ, dies festos sanctorum pariter & reliquias tollit, preces fidelium ad eos dirigi vetat. Horas canonicas & vocales concentus, eos potissimum qui in templis alta voce efferuntur, subsannat. Sanctas etiam in ecclesia pie ac laudabiliter constitutas cæremonias ridet. Nec his contentus est, nisi suæ virus perfidiæ, in divina quoque sacramenta eucharistiæ, ordinis, confirmationis, & pœnitentiæ evomat. Quamvis autem omnium ferme hæresum portenta, quæ inducere studet, antequam ipse nasceretur, falce ecclesiasticæ censuræ essent præcisa; ne tamen haberet, in quo gloriaretur incircumcisus Philisthæus in superbia sua, exprobrareque agminibus Dei viventis non posset, aut in Deum & ecclesiam sponsam suam tam execrandas blasphemias effutire, in celeberrimo illo Constantiensi concilio repressa est Vvicleffi (& in eo, Lutheri & sequacium) tam effrenis & prius inaudita insania. Proinde dum rejecta est impiissimi hæretici Vvicleffi dementia, dum Marsilii, dum Valdensium, dum Vigilantii, dum Aerii, dum denique Manichæi; simul etiam corruit & funditus eversa est temeraria & impudens assertio eorum, qui calumnias, blasphemias, atque hæreses præscriptas tuentur & imitantur. Cujusmodi sunt Lutherus, sequaces que illius, Melanchthon, Carolstadius, Lambertus, Zuinglius, Oecolampadius, & ceteri hujusce conjurationis execrandæ complices: quos ideo ex nomine citavimus, ne pestiferos illorum libros quis legere audeat, ne vipereis dogmatibus inficiatur. Quo fit ut non parum demiremur, quonam pacto tam impudentes sint hodie, aut tam arrogantes Lutherani, ut damnatam Vvicleffi damnati viri doctrinam audeant disseminare, eamque probare, prædicare, scribere, aut divulgare non erubescant, quam semper ecclesia Spiritu sancto illustrata rejecit, respuerunt orthodoxi, probati doctores execrati sunt: quasi vero magis sit paucis, iisdemque temerariis, errorum fatoribus credendum, quam omnibus doctoribus, sanctis martyribus, academiis, episcopis, summis pontificibus, generalibus conciliis, quo stultius dici nihil potest, aut furiosius. Nam quæ major stultitia, si non insania dicenda est potius, quam quod prædamnatas tot retro sæculis hæreses revocare conantur, & extinctos execrandarum blasphemiarum cineres student ex inferis denuo suscitare? At certe in vanum laborant, cum adversus Christum & ecclesiam nihil unquam feliciter attentetur. Quapropter quantumlibet tumultuentur, innumeras licet insipientium hujusmodi catervas in animarum & corporum perniciem, ad nefariam impietatem tuendam technis & fraudibus alliciant: quotquot libros ad firmandam execrabilem hanc sectam conscribant, quantumvis nugas & calumnias suas composito fucatoque sermone satagant adumbrare; quantumvis denique in ecclesiæ catholicæ conspirent exitium, impii tamen eorum conatus in ventos tandem effluent & vanescent. Zelatur enim Christus zelo magno ecclesiæ suæ sponsæ integritatem, quæ in fidei & caritatis potissimum sinceritate consistit, nec passurus est aliquando fidem ecclesiæ iniquis hæreticorum conjurationibus corrumpi. Ea propter dum eam illi oppugnant, potenti brachio virtutis suæ illos repellit, ac vana eorum molimina frustratur. Et quemadmodum facile solis calore nix dissolvitur, facilius longe divina virtute impiorum consilia vix dum exorta dissipari, & cordis eorum cogitationes dispergi solent. Hoc utique in Lutheranis hodie videmus impleri, qui quamvis longe ab ecclesiæ catholicæ dogmatibus absint, tamen inter se admodum dissident, dum alii unum, alii aliud tenendum arbitrantur. Ex eis enim nonnulli sanctorum imagines dejiciunt, alii contra erigunt: quidam humanas disciplinas, ut venenum pietatis reprobant, quas alii, ut apprime utiles, defendunt: iteratum baptismum ab aliquibus susceptum alii omnino execrantur. De eucharistia insuper minime conveniunt. Nam eorum nonnulli, solum esse signum corporis & sanguinis Christi in eucharistia contendunt: alii vero veraciter esse Christi corpus & sanguinem certo profitentur: in hoc tamen a veritate dissidentes, quod substantiam panis & vini cum corpore Christi asserunt remanere. Eo etiam vesaniæ devenerunt eorum nonnulli, ut Spiritum Dei jactantes se habere, scripturas sacras luce clariores affirment, omnibus sacris interpretibus rejectis, quibus tamen plerique alii refragantur. Sunt & alia non pauca, de quibus inter se Lutherani digladiantur. Hæc autem discrepantia plane indicat, quam a veritate sint alieni. Veritas siquidem ubique sibi constat, nusquam dissidet. Non enim Spiritus Dei spiritus est dissensionis. Cum itaque in his quæ ad fidem spectant, tam manifestarie dissideant, perspicuum est eos nullatenus in solidæ veritatis radice stabiliri. Eos enim, qui ab unitate ecclesiæ dissident, relinquit Deus in manu consilii sui, ut nec sibi ipsis nec aliis hæreant. Contra vero catholicorum dogmatum inconcussam veritatem demonstrat unus & idem consensus: inter quæ nulla unquam poterit inveniri discordia. Unde satis exploratum est, illa a Deo proficisci, neque aliquando dissolutum iri, quantumvis ea evertere nitantur veritatis inimici. At vero Lutherana doctrina, a parte mendacii (qui dissensionis spiritus est) exorta, tandem veluti fenum exarescet: nempe usque adeo pudendos atque execrandos illa continet errores, & tam male sibi cohærentes, ut facile fugienda appareat & detestanda. Et quia suapte natura talis est ejusmodi doctrina Lutheri, serpentina quadam malitia laborant, quod dolentes referimus, Lutherani orthodoxorum procerum libris eam inserere, quo eorum prætextu facilius suscipiatur. Hinc impiis tum præfationibus, tum annotationibus marginibus adjectis, tum scholiis, tum indicibus, limpidissimos illos fontes catholicæ pietatis, & antiquorum doctorum libros, virulento sulfure damnati sui erroris inficere moliuntur: sed non potest adversus veritatem prævalere falsitas: veritas enim super omnia vincit. Nam cum Deus veritas sit, & Deum nemo valeat superare, nec veritas certe poterit aliquando ulla hæreticorum versutia supplantari. Quare non est quod editorum librorum copia glorientur Lutherani, tam enim potest nefanda scriptorum farrago damnatam impietatem firmare, quam straminea stipulæ fundamentum domus reddere stabilius. Non enim pluris faciunt hujusmodi libros orthodoxi, quam pulverem quem projicit ventus a facie terræ: habituri idem judicium,

tam

ANNO CHRISTI 1528.

tam pro dogmatibus quam libris, quod præcedentes hæresiarchæ, quorum ita sunt scripta perpetuis tenebris sepulta; ut ne eorum vestigia quidem supersint: quapropter frustra laborant, in scribendis libris suæ perfidiæ, aut suam vesaniam publicis concionibus prodendo. Nec enim stabilientur, sed peribunt, sicut priorum, sic horum impiorum hæreticorum cum suis scriptis desideria, neque contra ecclesiam Dei prævalebunt; quæ gloriosa in sæcula permanebit, de illis (prout & de ceteris hactenus hæresiarchis) insignem relatura triumphum.

Generale decretum, continens hæreseon, quæ nunc pullulant, species, earum detestationem, modum judicandi ac discernendi hæreticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem; eorumdem etiam acerbas pœnas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque sæculares de illis profligandis & exterminandis.

Antonius miseratione divina, tituli sanctæ Anastasiæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, archiepiscopus Senonensis, Galliarum & Germaniæ primas, ac Franciæ cancellarius, universis præsens hoc scriptum inspecturis, salutem in eo qui est omnium vera salus.

INTER cunctas pastoralis officii solicitudines, quibus premimur incessanter, illa fortius nos angit, ut cunctis hæreticis de finibus Christianorum expulsis, suisque falsis & virulentis scriptis ac pestilentibus doctrinis penitus extirpatis: fides catholica, quæ solidæ semper fuit subnixa petræ, integra illibataque permaneat: ac populus Christianus, nostræ potissimum provinciæ, in fidei sinceritate (quolibet obscuritatis semoto velamine) immobilis inviolatusque persistat. Sane prospicientes (quod non sine gravi displicentia referimus) insurrexisse nonnullos pseudochristos ac pseudoprophetas, quorum dux & vexillifer est Martinus Lutherus, qui a veritate excidentes, nonnullos ac pene infinitos, etiam, si fieri possit, electos, ut est apud Matthæum, ad errores inducunt homines: haud dubie hæresiarchas, fastuosos, seditiosos, Luciferiana superbia ac rabie lupina erectos: ac demum quales apostolus ad Timotheum graphice describit, suisque pingit coloribus, & ad amussim exprimit. Qui rursus, ut inquit Petrus, sectas perditas ac damnatas introducunt, libertatem promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis, in maximam certe reipublicæ Christianæ perniciem & jacturam: ac tandem, nisi cito occurratur, ruinam & eversionem: utpote quos non pudet novas hæreses effingere, sed etiam satagunt ac studeant veteres, & jamdiu per ecclesiam sopitas, instaurare. Et inter hæc, primum de sacramentis ecclesiæ multa perniciose dogmatizant: affirmantes laicos & mulierculas æque atque presbyteros posse absolvere. Et quod hactenus fuit inauditum, laicis ut sacerdotibus eucharistiæ consecrationem permittunt. Inter sacerdotes & plebem nihil interesse dicunt: sed omnes sacerdotes putant quicumque sunt Christiani. In clericis, in sacris ordinibus constitutis, cælibatum non admittunt. Monachis & aliis voto obstrictis libertatem lasciviendi indulgent. Quibus relicto velo & abjecta cuculla, ad sæculum redeundi facultatem relaxant, & apostasiam permittunt. Romanorum pontificum decreta, decretales epistolas, etiam & canones conciliares enervare contendunt. Veteres ecclesiæ ceremonias, ac receptas tot annis laudabiles consuetudines ridiculas censent. Et, ut ad impietatis cumulum addant, sacram scripturam figere ac refigere non dubitant; ac relicto sensu patrum orthodoxorum vellicare, & ad suum sensum reprobum contorquere; conviciis semper & maledicentiis pleni, & non solum aceto perfusi, sed ubique veneno respersi. Articulos insuper infinitos (quos non magnopere attinet referre) dissleminant, aut scandalosos, aut temerarios, aut blasphemos, aut piarum aurium offensivos. Ac tandem super exitiali pestilentique dogmatum veneno, pleraque alia tam fœda, ac male olentia nauseabundi evomunt, ut quasi ex professo habeant, speciem ac decorem sanctæ matris ecclesiæ, non habentis maculam neque rugam, fœdare, spurcare, ac contaminare. Veriti ergo, ne hoc venificum virus in nobis credito dominico agro radices ageret, ac velut cancer crescret in perniciem aliorum; officii nostri pastoralis esse duximus, vepres hujusmodi nocivas falce auctoritatis ecclesiasticæ resecare, & plantulam, priusquam suboleseeret, & in plures serperet, radicitus evellere. Hinc est quod in hoc nostro provinciali concilio, quod ad corrigendos excessus & extirpandas hæreses, juxta Calchedonense ac Lateranense concilia, adunatum est, ad Dei honorem, fidei orthodoxæ exaltationem, ac subditorum nostrorum pacem, augmentum & tranquillitatem: duximus habito suffraganeorum nostrorum consensu, ac multorum divini & humani juris interpretum consilio, his tantis periculis salubriter ac celeriter providendum: Antiquos scilicet canones (quorum utique custodes & executores constituimur) aut declarantes, aut renovantes, seu ex potestate nobis concessa, interdum adjectione pœnæ communientes. In primis juxta sacrum Lateranense concilium, excommunicamus & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversus orthodoxam & catholicam ecclesiam. Universos insuper, qui aliter quam Romana credit & prædicat ecclesia, credere & pertinaciter asserere attentant, ejusmodi concilii auctoritate velut hæreticos & pertinaces, & a communione fidelium separatos declaramus. Ecclesia quippe universa errare non potest: utpote quæ regitur Spiritu veritatis, secum manente in æternum, & cum qua Christus manet usque ad consummationem sæculi. Quæ etsi diversa, & nonnunquam (quod sæpius neoterici hæretici objiciunt) pugnantia proposuerit decreta, nihil tamen est in tanta decretorum multitudine, quod fidei orthodoxæ * obversetur. Sed ab uno eodemque spiritu edocta fuit, ut ita pro conditione temporum statueret, ut visum fuerit conducibilius: ejusdemque concilii auctoritate, credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi subjacére decernimus. Suspectos autem de hæresi & notatos, post unam aut alteram correptionem, decernimus ab omnibus devitandos, *scientes* (ut dicit apostolus) *quod subversi sunt, & suo plane judicio condemnati*. Ac subinde dum intelligunt se a consortio hominum separatos, rubore plerumque

Cap. Quoniam 18. dist.

Cap. Sicut olim de accus.

Cap. Excommunicamus 1. in princ. de hæret.

* adversetur.

Dicto cap. Excommunicamus. 1. §. Credentes.

Tit. 3.

ANNO CHRISTI 1528.

suffusi, ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum facilius inclinentur. Damnati de hæresi, si ad unionem fidei catholicæ redire noluerint, maneant de foro ecclesiæ, & ad agendam perpetuam pœnitentiam in pane doloris & aqua tristitiæ, perpetuo carceri deputentur. Damnati de hæresi, si eam abjurare noluerint: si laici sunt, statim sunt judicio sæculari relinquendi. Si clerici, præsente potestate sæculari, sunt a suis ordinibus degradandi, & pronuntiandum est, ut eos sæcularis judex in suum forum recipiat. Ceterum quia episcoporum numerus per sacros canones ad degradationem requisitus non facile potest adunari, concedimus, ut cum sacerdos aut alius in sacris ordinibus constitutus fuerit pro crimine hæresis degradandus, possit, accersitis abbatibus, aliisque prælatis, solus episcopus degradare. Qui in hæresim semel abjuratam reciderint, ac velut canes ad vomitum redierint, tamquam palmites aridos in vite non manentes, foras mittendos decernimus, & sæculari judicio sine ulla audientia relinquendos. Relapsos autem in hæresim, juxta decretum Alexandri quarti, declaramus eos, qui in judicio hæresim abjurarunt, & post committunt in ipsa, licet prius hæresis crimen non plene contra ipsos probatum fuisset. Insuper eos, qui in una specie hæresis commiserunt, aut in uno fidei articulo erraverunt, & post simpliciter vel generaliter hæresim abjurarunt, si extunc in aliam speciem hæresis committunt, velut relapsos in hæresim decernimus judicandos. Præterea is, de cujus lapsu in hæresim ante abjurationem constiterit, vel nunc constat: si post illam hæreticos deducat, acceptet, sive associet, vel dona ac munera eis mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit, merito judicari debet relapsus; cum illum ex approbati a se erroris consequentia, non sit dubium id fecisse. Novissime, abjurans in judicio hæresim, propter vehementem præsumptionem, si iterato labitur, licet non fuisset plene probata, relapsus dicitur. Ceterum relapsis etsi resipiscentia non profuerit ad evitationem pœnæ temporalis, tamen cum ecclesia nulli claudat gremium redeunti, non sunt ipsis relapsis, si pœnituerint, & pœnitentiæ signa apparuerint, pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta deneganda. Qui de hæresi deprehensi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, innocentiam suam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur. Hæreticorum bona tamquam reorum læsæ majestatis, si laici sint, fisco sæculari applicentur: si vero clerici, ecclesiis, a quibus stipendia receperint. Confiscationis autem executio non fiat per judicem sæcularem, nisi prius a judice ecclesiastico super crimine sententia pronuntiata extiterit.

Ceterum, quia intelleximus per nonnulla loca provinciæ nostræ quosdam (qui in nulla unquam academia incorporati fuerint, sed in verba Lutheri jurarunt, aut Luthero sunt nequiores) monopolia illicita facere, & occulta conventicula, nec non cum laicis sese in penetralibus domorum recipere, & cum idiotis ac mulierculis conversari, de fide catholica disputare, & non secus quam impius Montanus cum suis Priscilla & Maximilla, simplicium animos eludere & fascinare, inter hæc jactantes se habere spiritum domini: propterea, ne vitia sub specie virtutum subintrent, præcipimus suffraganeis nostris, ut congregationes hujusmodi occultas & adeo pernicioſas prohibeant, ac transgressores pœna condigna puniant. Deus enim, qui est lux vera, & qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, adeo execratur opera tenebrarum, ut apostolos in universum mundum prædicaturos missurus præceperit eis aperte: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*. Rursus etiam intelleximus, nonnullos Martini Lutheri libellos pernicioſos, jampridem cum suo auctore a sanctissimis pontificibus Leone papa & Hadriano nec non Clemente papa moderno, damnatos, a nonnullis nihilo secius, timore divino & pudore humano prorsus abjectis, adhuc evulgari, legi, & circumferri. Propterea prohibemus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne qui, cujuscumque conditionis aut status existant, prædicti Lutheri libellos, aut qui ab eo & suis sequacibus prodiisse asseruntur, deinceps comparent, habeant, & circumferant: aut in concionibus publicis, seu privatis confabulationibus, laudent, approbent, tueantur, aut evulgent. Porro cum, secundum apostolum, alios dedit dominus apostolos, alios doctores, alios prophetas: hinc est, quod districte juxta sacrum generale Lateranense concilium prohibemus, ne passim liceat cuivis prædicationis officium usurpare: neque ad prædicandum prodeant, nisi quibus aut a jure, aut a papa, aut episcopo loci, licentia concedetur. *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa dicit in evangelio: *Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam*. Joannes quoque Baptista, specialis suæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam domini*, sicut dixit Isaias propheta.

Ordinamus insuper, quod suffraganei nostri, si viderint aliqua loca esse de hæresi suspecta, per se aut alios idoneos quamcitius ad illa accedant, & ab illis de vicinia exigant sacramentum de prodendis hujusmodi hæreticis, ac conventicula illicita facientibus. Quibus etiam districte præcipimus, ut ad hæc exequenda diligenter invigilent, & in negotio hujusmodi hæreticæ pravitatis, summarie & de plano procedant. Et si in expurgando hujusmodi fermento fuerint remissi aut negligentes, intelligant se pœnas incursuros quæ in sacro generali Lateranensi concilio continentur. Pœnas insuper reformident, contra inquisitores in officio delinquentes, in sacro Viennensi concilio promulgatas. Constitutiones autem Urbani V. Clementis V. & Bonifacii VIII. diligenter observent suffraganei nostri. Obsecramus autem per viscera misericordiæ Dei nostri Christianissimum regem & principem ac dominum nostrum supremum, ut pro suo singulari zelo miroque affectu & incredibili devotione religionis Christianæ, a suis terris & dominiis universos hæreticos confestim repellat: exterminetque hanc tetram & diram luem hæreticorum, quæ in dies magis ac magis pullulat: res haud dubie inaudita, cum ab exordio nascentis ecclesiæ usque ad hæc novissima tempora regnum hoc Christianissimum (ut inquit Hieronymus) hæreticorum prodigiosis monstris caruerit. Proinde principes orthodoxi, si Christiano nomini consultum esse volunt, si religionis Christianæ ruinam metuunt,

neces-

Dicto cap. Excommunicamus. 2. Cap. Excommunicamus. 1. §. Damnati, de hær.

35. q. 7. cap. Si quis. Cap. 1. de hæret. in 6.

Relapsi quatuor modis cognoscuntur.

Cap. Super eo, de hæret. in 6.

Cap. Vergentis, de hæret.

Marc. 16.

Ephes. 4.

Cap. Excommunicamus 1. §. Quia vero.

Rom. 10.

Matth. 9.

Joan. 1. Isaiæ 40.

Dicto cap. §. Adjicis.

Cap. Statuta de hæret. in 6.

Dicto cap. Excommunicamus. 1. §. Volumus.

Cap. Volentes, de hæret. in clet.

ANNO CHRISTI 1528.

necesse est in exterminandis profligandisque hæreticis omnes suos conatus intendant, omnem suam potestatem exerceant. Periculum alioquin est, ne Petri navicula operiatur fluctibus, ac demergatur in profundum: nunquam enim sic undis jactata est ecclesiæ navis, sic ventis validis (id est vanis doctrinis) impulsa, sic undique procellis agitata. Inde, quod Christo in navi dormiente apud Matthæum apostoli fecerunt instante naufragio, clamemus necesse est, & dicamus: *Domine, salva nos: perimus.* Novissime ordinamus, quod rectores & consules civitatum, juxta sacrum generale Lateranense concilium, corporaliter præstent sacramentum, quod fideliter & efficaciter ecclesiam in hujusmodi negotio hæresis (cum fuerint requisiti) juxta suum officium pro viribus adjuvabunt, manusque porrigent adjutrices. Episcopi autem vel inquisitores dum in hujusmodi negotio procedunt, & a sæcularibus judicibus forsan excommunicatis subsidia postulant, nullam ex participatione hujusmodi excommunicationem incurrant. Præcipimus tandem singulis suffraganeis nostris, ut hoc nostrum tam salubre, tamque pro conditione temporum necessarium statutum, suis statutis synodalibus adjiciant, ac in prima eorum synodo faciant publicari. Datum Parisiis in prima sessione concilii nostri facta apud fratres eremitas sancti Augustini, anno domini MDXXVII. die tertia Februarii.

Matth. 8.

Cap. Excommunicamus. 1. 5. Moneantur. De hæret.

INDEX DECRETORUM FIDEI.

CETERUM, quia magis solent sermones particulares moribus esse accomodi, quam universales, jam supererit, particularia quædam decreta super renascentibus nonnullis præfatis erroribus in medium proferre: quibus tum per sanctas scripturas, tum per sacra concilia, traditionem ecclesiæ, antiquitatis consensum, tum per inconcussum ecclesiæ usum, & certam ejusdem auctoritatem ejusmodi elidantur errores. Quorum quidem decretorum index subsequitur.

I. *De unitate & infallibilitate ecclesiæ.*
II. *Quod ecclesia non sit invisibilis.*
III. *De auctoritate sacrorum conciliorum.*
IV. *Quod ad ecclesiam spectet determinare, qui libri sint canonici.*
V. *Aliqua esse firmiter credenda, quæ non continentur expresse in scriptura.*
VI. *De constitutionibus humanis.*
VII. *De jejuniis ecclesiasticis.*
VIII. *De celibatu sacerdotum.*
IX. *De votis, & præsertim monasticis.*
X. *Quod septem sint sacramenta ecclesiæ.*
XI. *De sacrificio missæ.*
XII. *De satisfactione, purgatorio, & commemoratione defunctorum.*
XIII. *De veneratione sanctorum.*
XIV. *De veneratione sacrarum imaginum.*
XV. *De libero arbitrio.*
XVI. *De fide & operibus.*

ANNO CHRISTI 1528.

DECRETA FIDEI.

I.

SANCTUM quidem & indissolubile viri & uxoris vinculum: at vero magnum istud in Christo & ecclesia sacramentum, quam ille tantopere dilexit, ut seipsum traderet pro ea, quo illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, & exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam neque rugam. Cum igitur eam sibi in fide desponsaverit, ab ea profecto per infidelitatem, aut ullum circa mores errorem, non est aliquando divellenda, nec ullo patietur Christus a se divortio illam separari, cum qua se futurum spopondit usque ad consummationem sæculi. Ea quippe non modo sponsa, sed & domus illa Dei est, quæ columna est & firmamentum veritatis, firmiter ædificata, bene fundata supra firmam petram. In quam licet descendat pluvia, irruant venti, inundent flumina; everti tamen non poterit, neque portæ inferi prævalebunt adversus eam, aut aliquando poterunt illi, qui expugnant illam a juventute sua. Non enim dormitabit neque dormiet qui custodit eam: is nimirum, qui ascendens in altum dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia, ad circumventionem erroris; sed maneat nobiscum in æternum Spiritus veritatis; & sanctificet nos in veritate. Ea, inquam, tabernaculum illud Dei cum hominibus, in quo habitabit cum eis, & ipsi populus ejus erunt: & ipse Deus cum eis, erit eorum Deus. Extra quam, non secus ac quondam extra arcam Noe, nemo salvus esse possit, quin insurgentibus hæresum procellis obruatur. Ea ipsa una est domus, in qua agnus paschalis manducari est jussus, & extra quam participatio mensæ domini nequaquam potest haberi. Eadem quoque unica est domus Rahab, qua conclusi, evadunt exterminium urbis Jericho, neque ancipitem sentiunt gladium, in exitium hostium fidei & ecclesiæ exortum. Una igitur sancta & infallibilis ecclesia, quæ nec a caritate decidere potest, nec ab orthodoxa fide deviare; cujus auctoritatem qui in fide & moribus secutus non fuerit, quasi Deum abnegaverit, (cui gloria in ecclesia & Christo Jesu in omnes generationes) infideli deterior habeatur.

II.

Cum adeo explorata sit ex scripturis tum unitas ecclesiæ, tum sanctitas, ut qui secus ausit affirmare, manifestæ statim impietatis convincatur, apertissimum autem in hæreticos argumentum, & quo minore negotio contundi queant, sit ejus auctoritas; cujus definitiones & decreta, propter sui claritatem, non facile sint cavillis & tergiversationibus obnoxia: operæprecium se facturos esse putaverunt, si quam inficiari non possunt, dolo tandem & versutiis eludant. Id quod tum demum assecuti fuerint, si pro sen-

ANNO CHRISTI 1528.

tentia Lutheranorum invisibilis & tota spiritualis, ac proinde nobis incognita credatur ecclesia. Nam quis futurus contentionis modus, ubi provocatur ad judicem, qui nec inveniri, nec inventus internosci possit? *Atqui*, inquit Christus, *si te corripientem frater tuus non audierit, dic ecclesiæ*. Quid autem crassius, aut quid inutilius fingi possit, si prorsus occulta sit & imperveſtigabilis ecclesia, cujus majores natu admonet apostolus, universo gregi, non quidem invisibili, attendere, in quo eos Spiritus sanctus posuerat episcopos ad regendam ecclesiam Dei? Numquid invisibilis illa, a qua pro Petro, cum carcere teneretur, assidua fiebat oratio, aut in qua Timotheum conversari docet apostolus? Non igitur fide tantum & internis charismatibus, sed confessione fidei, & externa ac visibili sacramentorum participatione constat, semperque constitit ecclesia, quæ ab ipsis incunabulis, communi & præscripta unius & ejusdem fidei protestatione non caruit. *Unum corpus*, inquit Paulus, *unus Spiritus, unus dominus, una fides*. Sed ne ab his invisibilibus tantum penderе videretur ecclesia, unum adjecit baptisma. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus: sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi, omnes in uno Spiritu potati sumus. Quisquis igitur tergiversandi studio invisibilem & incertis sedibus errantem dixerit ecclesiam, non hæresim tantum dixisse, sed hæresum omnium puteum fodisse judicetur.

Matth. 18.

Act. 20.

Act. 12.

1. Tim. 3.

Ephes. 4.

A

B

C

III.

Absurdum non abs re videri possit, si tanto studio veteri synagogæ Deus adfuit, ut si quid in lege difficile vel ambiguum occurreret, quod citra controversiam a judicibus & legisperitis absolui non posset, designato, tamen cœtu non carerent, cujus arbitrio res tota finiretur: ecclesiam autem longe synagoga potiorem ita necessariis destituat auxiliis, ut prorsus non habeat, cui suborta de fide quæstione tuto satis inniti possit. Proinde cum certa sit & infallibilis ecclesiæ regula, nec aliquando invisibilitatis prætextu tandem eludi queat: ea profecto sacris generalibus conciliis auctoritas derogari non potest, quæ proxime universalem repræsentant ecclesiam. His enim conciliis si ea decernendi quæ ad sinceritatem fidei, & extirpationem hæresum, ecclesiæ reformationem, & morum integritatem pertinent, potestas adimatur, nihil certum, nihil stabile futurum est, nihil denique, quo hæreticus ab orthodoxo possit internosci: cum ille frequenter tum impendio loquacior, tum pervicacior, pluribus (licet perperam intellectis) scripturarum testimoniis falso glorietur. Nec erat, quo veterum quondam hæreticorum retunderentur insultus, nisi ecclesiastici proceres apostolorum exemplo concilia celebrassent, quibus sancti Spiritus auctoritatem ferocientibus illis, & rerum humanarum scientia tumentibus, opponerent. Quo fit, ut si conciliorum auctoritati, sub hac temporum calamitate, tantillum depereat, protinus velut ab inferis suscitatæ sint damnatæ hæreses, neque defuturi sint qui hinc Ario, inde Nestorio, ceterisque id genus pestibus, palam subscribere non formident. Etsi autem nonnihil quoque laicorum interfit, quid credendum sit, quid agendum, id tamen ab apostolis (quibus succedunt episcopi) legimus observatum, ut sive murmuri Græcorum occurrendum foret, seu pacanda super legalibus obortа seditio: non centurionem, non promiscuam e plebe multitudinem accerserent, sed præsentem sibi Spiritum sanctum affirmarent, cujus instinctu quod justum esset & æquum sanciretur. Quod si ubi duo vel tres in nomine domini congregantur, (licet sibiipsis relicti falli possint) continuo tamen in medio eorum sit dominus, quanto magis, ubi summus pontifex, ceterique primores ecclesiastici conveniunt, ut hæresibus subinde pullulantibus occurrant, & dominicum agrum subortis expurgent zizaniis? Sancta igitur & inviolabilis est sacrorum conciliorum universalium auctoritas, cui quisquis pertinacius refragatur, hostis fidei jure optimo censeri debet.

Deut. 17.

D

E

IV.

Magna profecto fuit, semperque futura est scripturæ sacræ auctoritas; in qua nihil falsum, nihil otiosum esse possit. Cum enim non humana voluntate allata sit aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sint sancti Dei homines, omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, & ad erudiendum in justitia. At nihilo minus mutilum est & prorsus invalidum sumptum e scripturis argumentum, si pro cujusvis arbitrio, quod adductum fuerit, sacrum aut profanum, canonicum aut apocryphum habeatur, vel quod in canonem admissum receptumque fuerit, indocti & instabiles depravent ad suam ipsorum perditionem, ac passim cerdones, ac infimæ plebis homines, in eam quam semel imbiberint, sententiam pertinacius detorqueant. Nam quid promovebis, cum si quid defenderis, negetur; ex diverso, si quid negaveris, defendatur? & tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem. Nullus quidem tam deploratus quondam surrexit hæreticus, qui non suum errorem scriptura tueri conaretur: nulla tam absurda, tam impudens hæresis, quæ non sacris utcumque fulciatur eloquiis, sed corruptis, & a genuino sensu depravatis. Imo vero si quis literæ corticem tantum, suo fretus ingenio percurrat, si penitissimos sensus cum ecclesiasticis interpretibus non penetret, vix unquam confutabitur hæreticorum versutia. Obortis igitur de fide dissidiis, frustra sæpe scriptura consulitur, nisi ecclesiæ certa & infallibilis litem dirimat auctoritas, quæ canonicum librum ab apocrypho, catholicum sensum ab hæretico, germanum ab adulterino, discernat. Hac nempe velut internuntia, patrum & sacrorum conciliorum organis, Spiritus sanctus docet nos omnia, & suggerit nobis omnia: sine quorum auspiciis, qui scripturæ sacræ sensum habere se jactitant, non intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant; sed videntes non vident, & audientes non audiunt. In enumerandis itaque canonicæ scripturæ libris, qui præscriptum ecclesiæ usum & auctoritatem non sequitur, sacrum Carthaginense concilium tertium, Innocentii & Gelasii decreta, & denique definitum a sanctis patribus librorum catalogum respuit, aut in exponendis scripturis non pascit hœdos suos juxta tabernacula pastorum, sed fodit sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas: &

Tertullian de præscriptionibus hæreticorum

spre-

ANNO CHRISTI 1528.

foretis orthodoxorum patrum veſtigiis, proprii A ſpiritus judicium ſequitur: is veluti ſchiſmaticus & hæreſeon omnium incentor & fautor a tanta temeritate reprimatur.

V.

Ampla certe ſcripturæ latitudo, ingens & incomprehenſibilis profunditas, perniciosum eſt tamen eo errore laborare, ut nihil admittendum putetur, quod non e ſcriptura depromptum ſit: multa quippe a Chriſto ad poſteros per manus apoſtolorum ore ad os & familiari colloquio transfuſa ſunt; quæ etſi in ſacra ſcriptura expreſſe contineri non videantur, inconcuſſe tamen tenenda veniunt. Nam quod genua flectamus orantes ad orientem, ſed & ſacroſanctæ euchariſtiæ percipiendæ ritus, vel eorum quæ dicuntur in baptiſmo verborum, geſtorumque, & ordinum, atque interrogationum & reſponſionum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc, operta licet & velata, portamus ſuper humeros, atque ita implemus, ut a magno pontifice Chriſto aut primitivæ eccleſiæ proceribus tradita. Ad hæc, ubi quæſo ſcriptum eſt illud, quod a Chriſto dictum commemorat apoſtolus: *Beatius eſt magis dare, quam accipere?* Quis ſcripto redegit ea, quæ per dies a reſurrectione quadraginta dominus cum diſcipulis de regno Dei diſſeruit? atque alia id genus multa; *Qua ſi ſcribantur* C *per ſingula, nec ipſum mundum*, juxta Joannem, *arbitramur poſſe capere eos, qui ſcribendi ſunt, libros*. A quibus non longe ſunt ſymbolum illud apoſtolorum, & quod ſine unctione non ſit confirmationis ſacramentum, & inſuper benedicto miſſæ ſacrificio aqua miſceatur, aut fideles vivificæ crucis ſigno frontem communiant; pluraque id genus, quæ velut ex receptione quadam, & quaſi per manus, ab apoſtolis emanarunt. Hinc Paulus non eas tantum traditiones jubet a Theſſalonicenſibus obſervari, quas per epiſtolam, ſed etiam quas per omnem ſermonem didiciſſent. Neque prætermiſiſſe putandus eſt cetera, quæ circa venerandum euchariſtiæ ſacramentum Corinthiis ſe D ſe diſpoſiturum, cum veniſſet, ultro ſpoponderat. Quorum plurima licet a Chriſto forte non ſint inſtituta, id tamen ratum eſt, quod dictante Spiritu ſancto apoſtoli tradiderunt, veluti quod Chriſtus ipſe tradidit, & in ſui commemorationem fieri præcepit. Oportet itaque nos auctoritati patrum conſuetudinique majorum, uſque ad tantum tempus per tantam annorum ſeriem protelatæ, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitus tradita eſt jugi obſervantia ac reverentia cuſtodire. Quam ſi quis eo prætextu pertinacius rejiciat, quod non legitur in ſcripturis ſacris, ut hæreticus & ſchiſmaticus habeatur.

Dionyſius eccleſiaſticæ hierarc. cap. 1.

Origenes homilia 5. ſuper Num.

Cap. Eccleſiaſticarum 25. diſtinct.

Act. 20. *Act.* 1.

Joan. 21.

2. *Theſſ.* 2.

1. *Cor.* 11.

Cyprianus in ſermone de ablutione pedum. Caſſianus col. 21. c. 13.

VI.

Si tanta erat ſynagogæ majeſtas, tanta Levitici ſacerdotis auctoritas, ut qui ſuperbiret, nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tempore domino miniſtrabat, decreto judicis moreretur, ut hac animadverſione auferretur malum de Iſrael, cunctuſque populus audiens timeret, & nullus deinceps intumeſceret ſuperbia, qua fronte in eam prorupit hæreticus audaciam, ut quidquid ſcriptura non expreſſum, a ſacroſanctis conciliis & ſummis eccleſiæ pontificibus ſtatutum ſit, auſu temerario reſonat & ſubſannet? An non attendit verba Chriſti? qui, ne quiſpiam a præſtanda Scribis & Phariſæis obedientia ob quamtumvis apertam morum impuritatem avocaretur, *Omnia*, inquit, *quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite; ſecundum autem opera illorum nolite facere*: & ad ſuos converſus, quibus regendam committebat eccleſiam, *Qui vos audit*, inquit, *me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Atque id optimo quidem jure. Nam cum filios patribus, & ſubditos poteſtatibus ſublimioribus oporteat eſſe morigeros, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam; nec in iis tantum quæ jure divino cauta ſunt, ſed quæ vel ad B familiam aut ad rempublicam pertinent; profecto qui præſunt eccleſiis patres ſunt. *Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto*, inquit Paulus, *ſed non multos patres: ego enim*, ait, *in Chriſto per evangelium vos genui*. Nec patres tantum ſunt, ſed & in ſibi commiſſos poteſtatem accepere, ſæculari non inferiorem, in ædificationem quidem, & non in deſtructionem. Quæ omnia cum eſſent priſcis olim patribus perſuaſiſſima, non inveniebatur qui non ultro juſſa capeſſeret, cum ſynagogæ primores jejunium aliquod & dies feſtos indicerent, vel apoſtoli a ſanguine ſuffocato & idolothytis abſtinendum eſſe. Quin Paulus hominem contentioſum, legem illam de velandis mulieribus non probantem, quod ea forte non inniteretur ſcripturæ, eccleſiaſtica conſuetudine refellendum cenſuit, quas contentiones hujuſmodi non admittit. Oportet itaque præpoſitis obedire, & ſubjacere eis, qui pervigilant, quaſi rationem pro animabus noſtris reddituri; qui ſi quid inſtituerint, quamvis hujus rei certum de ſcripturis non proferatur exemplum, earumdem tamen ſcripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod univerſæ placuit eccleſiæ, quam ipſa ſcripturarum commendat auctoritas. In omnibus igitur, in quibus nihil certi definivit ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege habenda ſunt: & ſicut prævaricatores divinarum legum, D ita contemptores eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi.

1. *Cor.* 4.

VII.

Cum in omnibus eccleſiaſticis conſtitutionibus, utilis quædam honeſtas & ſpiritualis profectus incrementum eluceſcat, in indicendis tamen jejuniis inſigniter emicuit, quibus nihil aptius retundendæ carnis petulantiæ potuit inſtitui, cum id genus dæmoniorum (ut ad ſpiritum dictum Chriſti referamus) jejunio tantum & oratione pellatur. Nec ſane quidpiam, exemplo Moſis, promovendæ mentis puritati commodius: aut demum exemplo Ninivitarum, E ad impetrandum, aut iram Dei placandam, efficacius ab eccleſiaſticis quondam præſidibus potuit ordinari. Quæ res apoſtolos impulit, ut quadrageſimale jejunium ſanctificarent, quo Chriſti fideles, non tam Moſen, aut Eliam, quam Chriſtum imitati, totius anni decimam exolverent. Quæ vero a Calliſto martyre in quatuor anni partes diſcreta ſunt jejunia, quarti, quinti, ſeptimi & decimi menſis legem referunt, ac figuram adimplent. Et velut quædam noſtri temporis primitiæ ſub illis quatuor anni partibus offeruntur, ea quidem obſervantia, ut duodenarius dierum numerus duodecim

Matt. 23.

Luc. 10.

Deut. 17.

Matt. 9. *Evod.* 34. *Deut.* 9. *Jonæ* 3.

76. diſtinct. c. 1.

De conſecr. diſt. 3 & 5. in pluribus capp.

men-

ANNO CHRISTI 1528.

mensium numero respondeat ; neque dissimili religione statuta sunt cetera vigiliarum jejunia, quo puriores sacris solennitatibus accedamus. Ceterum quod ad ciborum delectum attinet, etsi jam olim exoleverit vetus illa Mosaicæ legis servitus, quam umbram futurorum apostolus appellat, nec jam aliquid commune dicendum sit, aut immundum : nihil tamen sanctius, nihil utilius potuit institui, quo pruriens carnis lascivia frenaretur, quam ut jejuniorum & statutis ab ecclesia abstinentiæ diebus, a carnium esu temperantes, cibis tantum aridioribus vesceremur. Neque profecto minor esse debet apud nos sacrosanctæ matris ecclesiæ auctoritas, quam apud filios Rechab moriturі patris imperium : qui, ne patris edictum violarent, a vino perpetuo abstinuerunt. Si quis igitur Aerianorum hujusmodi errorem, mille abhinc annis damnatum, & a Joviniano, Vigilantio, Valdensibus, Wicleffo, Hussitis, ac novissimis istis diebus a Luthero & sequacibus suscitatum, secutus, quadragesimale jejunium, non jam terrena cogitatione initiatum, quam cælesti majestate consecratum, & cetera ecclesiastica jejunia, vel præscriptas a patribus abstinentias non observaverit, aut non observandas duxerit, sacrorum conciliorum auctoritate, anathema sit.

Hebr. 10.

De consec. dist. 3. cap. Jejunia & pluribus aliis. Joem. 35.

A

B

VIII.

C

Non satis esse visum est Lutheranæ factionis auctoribus, si quis in sordibus est, sordescat adhuc ; nisi Luciferiana quadam malitia magnam stellarum partem secum traherent, & qui jamdudum impudicitiæ frena laxassent, multo plurimos in sacrilegos incestus & nefanda prodigiosæ libidinis exempla secum præcipites agerent. Ut enim qui lascivia diffluebant plures haberent sui similes, & coacervata multitudine suam utcumque turpitudinem adumbrarent, in eam proruperunt audaciam, ut sacerdotes evangelicos nulla cælibatus lege teneri velint : sed contra totius ecclesiæ ritum, & præscriptam ab ejus incunabulis consuetudinem, liberas quibuscumque post adeptum sacerdotium affirment nuptias. Leviticis quidem sacerdotibus licita fuere conjugia, utpote qui paucis tantum diebus sua vice ministrarent, & ex ea tantum tribu jure successionis sacerdotio fungerentur. Neque voluit orientalis ecclesia suos ea severitate coerceri, ut contractis primum matrimoniis uti non liceret. At sacerdotio Christi, utpote sublimiori & excellentiori superinductas aliquando fuisse de jure nuptias, exemplo caret : & tamquam ab apostolis interdictum secundo Carthaginensi concilio prohibetur. Neque potuit quidquam illo sanctius institui, quo ministri puriores sacris accedant altaribus, & jugi pene sacramentorum administrationi reddantur aptiores : quam neminem nec ad subdiaconatum quidem admitti, qui non sese voto perpetuæ castitatis adstrinxisset. Etenim si in lege veteri ii tantum sanctis panibus vescebantur qui ab uxoribus mundi forent, si procul a suis domibus habitabant, quibus sua vice sacrificandum erat, ne conjugum forte polluerentur amplexibus : si quibus orandum est, a conjugali commercio sit ad tempus abstinendum : si denique a viduis, quas suis sumptibus ecclesia quondam alendas admittebat, continentiæ votum exegerit, jure quidem optimo a summis pontificibus & sanctis ecclesiæ conciliis indictum est, ut qui sacris ultro sese ordinibus manciparent, perpetuo cælibatus vinculo necterentur. Nam, *Qui sine uxore est, solicitus est quæ domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diversus est.* Degravat quippe animum, & ad terrena dejicit usus matrimonii : amor liberorum avarum & solicitum reddit. Quisquis igitur contra sacrorum conciliorum & patrum decreta, sacerdotes, diaconos aut subdiaconos lege cælibatus non teneri docuerit, aut liberas illis concesserit nuptias, inter hæreticos, omni tergiversatione rejecta, numeretur.

Levit. 21. 1. Paral. 24. Ambrosius in 1. ad Tim. 3.

Cap. 2. Dist. 32. c. Si quis.

D

E

IX.

Non absimili sane versutia veritatis inversores declinaverunt in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis : dum vota perpetua, & in his potissimum monastica, non vanitatis tantum, sed & impietatis accusant ; & abjecta pessimo quidem exemplo cuculla, ad sacrilegas se convertunt nuptias. Quod infandum apostasiæ genus hac maxime prætexunt ratione, quasi vota ejuscemodi libertati Christianæ præjudicium afferant, nec satis in nostra sit potestate jugis illa perpetuaque castitas. Atque his strophis in desideria carnis pelliciunt eos qui paululum effugiunt, libertatem eis promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis. At vero nulla major libertas, quam cum repressa carnis tyrannide, corpus in obsequium Christi trahitur, nec tam concupiscentia ducimur, quam spiritu. Nempe ubi Spiritus domini, ibi libertas : neque quidquam est, quod non possimus in eo qui nos confortat : Christus quippe non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Cujus auxilio freti inventi sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cælorum. Ac proinde certa sit damnatio viduarum, quæ cum luxuriatæ forent in Christo, volebant nubere, turpi certe transfugio primam fidem irritam facientes, non quam baptismo, qui nuptiarum fœdera non respuit ; sed juxta expositionem concilii Carthaginensis, quam perpetuæ castitatis professione spopondissent. Ab hoc autem perpetuæ castitatis voto qui Christum aliquando dehortantem facit, in eum blasphemat, & apostolo contrarius est, qui palam nec semel tantum ad perpetuæ virginitatis observantiam instigasse legitur. Ceterum cum Christus aperte suadeat, ut qui vult perfectus esse abneget semetipsum, & tollat crucem suam, vadat, & vendat omnia quæ habet, & det pauperibus, ad perpetuæ profecto tum obedientiæ, tum paupertatis vota cohortatur. Si quis igitur votum aliquod hujusmodi voverit domino, etamsi perpetuum fuerit, non faciet irritum verbum suum, sed deiparæ virginis, Annæ matris Samuelis, & Rechabitarum exemplo, omne quod promiserit implebit, neque tardabit reddere ; sed quæ semel de labiis suis egressa fuerint observabit, & faciet sicut promisit domino : quandoquidem ruina est homini, devotare sanctos, & post vota retractare. Quod si quis secus fecerit, aut hæretica pravitate corruptus secus facere licitum esse docuerit, is

27. quæst. 1. cap. Sicut bonum.

ANNO CHRISTI 1528.

velut juris tum divini tum naturalis infractor, nedum sacrosanctis conciliis injurius condigna per suos superiores animadversione plectatur.

X.

Etsi nihil intentatum reliquit hæreticus, quo Christianam fidem omni parte profligaret; in abrogandis tamen sacramentis, vipereo dente sacra matris ecclesiæ viscera crudeliter dilaniat. Et quibus aliquando spiritualibus coaluit incrementis, ea non ingrato tantum, sed & perfido per nefas ausu conatur abrumpere. Nec enim satis esse visum est, si sacramentorum ecclesiasticorum numero detraxerit, dum pleraque ex eis humanum & recens inventum esse dicit, nisi tandem omnibus conferendæ gratiæ vim negaret.

De baptismo.

Verum, ut ad singula descendamus, quam efficax sit baptismi sacramentum primum innotescat. Hoc certe est fons ille patens domui David & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris. Hæc aqua munda, cujus effusione mundamur ab omnibus inquinamentis & spurcitiis nostris. Hoc quod nos salvos facit baptisma, quo denuo nascimur. Per hoc lavacrum regenerationis & renovatione Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum, justificati gratia ipsius, heredes sumus secundum spem vitæ æternæ. Hoc aquæ lavacro mundat Christus ecclesiam in verbo vitæ, ut eam sibi exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam: *Quotquot enim baptizati sumus in Christo Jesu, Christum induimus: consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Cum igitur ablutio peccatorum, ab inquinamentis & spurcitiis emundatio, salus, renovatio, regeneratio Spiritus sancti, ceteraque id genus, infusionem gratiæ palam insinuent, perspicuum evadit baptismi sacramentum sua virtute gratiam conferre.

Galat. 3. Rom. 6.

De sacramento ordinis.

Porro sacramentum ordinis vel hinc facile colligi potest, quod etsi omnibus adeo commune sit internum illud sacerdotium, quo exhibemus corpora nostra hostiam sanctam viventem, Deo placentem, ut priscis quoque sub Mosaica lege patribus conveniret; non protinus tamen quilibet dispensator ministeriorum Dei ut architectus, ædificii spiritualis habendus est. Non continuo, si puer aut mulier baptismum susceperit, legatione pro Christo fungitur, sed divisiones ministrationum sunt: *deditque Deus quosdam quidem apostolos, quosdam prophetas, alios evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.* Atque ejus gratia Titum Cretæ reliquit apostolus, ut constitueret per civitates presbyteros. Nam *si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus?* Denique si omnia essent unum membrum, nec esset aliquis qui non sit sacerdotali ordine insignitus, ubi corpus? aut quid denique confusius, quid perturbatius esse queat? Quosdam itaque Christus sacerdotes instituit, quibus sui corporis potestatem commisit: veri quidem, dum instituto sui corporis & sanguinis sacramento, *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.* Mystici vero, dum posteaquam in discipulos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus palam evadit in susceptione ordinis conferri gratiam. Recte igitur Timotheum Paulus admonet, ut non negligat gratiam quæ data est ei cum impositione manuum presbyterii, sed eam resuscitet potius. Quod si pro sui dignitate quis fecerit, duplici honore dignus habeatur.

Ephes. 4.

1. Tim. 5. 1. Cor. 12.

ANNO CHRISTI 1528.

Luc. 22.

Joan. 21.

De sacramento eucharistiæ.

Quis autem vivificum esse neget eucharistiæ sacramentum, quod tam apertis testimoniis scripturæ comprobatur? Calix enim benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Hic nempe calix ille præclarus inebrians: hoc frumentum, hoc vinum germinans virgines. *Probet itaque seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nam qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Caro enim mea,* inquit dominus, *vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in illo.* Et rursum: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Quibus luce clarius constat, hoc sacrosanctum eucharistiæ sacramentum non solum gratiam conferre, sed & alia pleraque adversus hæreticos roborari, quæ de ipso catholica tradit ecclesia: atque adeo quidem, ut post tam aperta scripturarum oracula plura consarcire supervacuum foret.

1. Cor. 11.

Joan. 20.

Ibidem.

De sacramento confirmationis.

Nec obscurius quidem sacramentum confirmationis Christus instituit, cum parvulis manus imponeret. Quod & ad Samaritas miserunt Petrum & Joannem, a quibus illi (licet a Philippo diacono antea baptizati) per impositionem manuum Spiritum sanctum acciperent. Quod ex actis apostolorum apud Ephesios a Paulo, & ex Dionysio, Clemente & Fabiano pontificibus, a primitiva quondam ecclesia legimus observatum. Unde & tunc impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est sacramentum. Baptismo quidem regeneramur ad vitam, post baptismum hoc sacramento confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum hoc sacramento roboramur: cujus conferendi potestas, episcopis a Christo concessa, donum Dei est: quod asseruit Petrus pecunia possideri non posse.

De sacramento pœnitentiæ.

Pœnitentiæ vero tam necessarium est sacramentum, quam impossibile est baptismum iterari. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Neque ei, qui semel tantum passus est Christus, sæpius consepeliri

ANNO CHRISTI 1528.

peliri poſſumus per baptiſmum. Cum igitur in multis offendamus omnes, neque ſit qui poſſit dicere, Mundum eſt cor meum, & purus ſum a peccato, neceſſaria eſt profecto ſecunda poſt naufragium tabula. In qua diſcuſſa diligenter conſcientia, quidquid occurrit Dei offenſivum, deteſtemur. Nam ad pœnitentiam nos adducit benignitas Dei, ſecundum autem duritiam & impœnitens cor homo theſaurizat ſibi iram, niſi reſipiſcens ſciat & videat, quam malum eſt & amarum, reliquiſſe dominum, & non eſſe timorem ejus apud ſe. Contra vero, quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Neque enim cor contritum & humiliatum deſpicit Deus: qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, ſed commovet terram, & conturbat eam: tum ſanat contritiones ejus, quia commota eſt. Nemo igitur tantum de fide ſua præſumat, nemo adeo pœnitentiam novam vitam exiſtimet, ut non recogitet annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ.

S. Hieronymus.

De confeſſione.

Sed ut vetuſtiſſimum illud, ita veriſſimum: *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Neque ſatis fuerit de peccatis conteri, & ea apud ſeſe Deo confiteri, niſi ſacerdoti quoque ſacramentali confeſſione detegantur. Ea quippe nec humanum nec recens inventum eſſe poteſt, quæ tot & tantis fulcitur ſcripturarum oraculis. Ad hanc enim, præter multas Moſaicæ legis figuras, propius manuduxiſſe videtur, primum ille Chriſti præcurſor: a quo qui baptizabantur, confitebantur peccata ſua. Tum Chriſtus ipſe, dum ſuſcitatum Lazarum ab apoſtolis ſolvi jubet: & ei quem a lepra curaverat præcipit ut ſeſe ſacerdotibus oſtendat. At tum demum hujuſcemodi confeſſionem inſtituit & præcepit, cum poſtquam in apoſtolos inſufflaſſet, *Accipite*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta ſunt.* Nam quomodo remittet quæ ſibi cognita non fuerint? aut quo pacto eorum judex eſſe poterit, quæ prorſus ignota ſint? Oportet itaque, quem antiquus ille ſerpens occulte momorderit, abſtruſiſſimum quodque vulnus medico detegere, omnem indigeſtum & virulentum humorem (etſi ſtomacho mentis altius inſederit) evomere: pudorem, in ſatisfactionis partem, de ſingulo quovis errato pati, ne, dum occultis peccatorum vinculis ſeſe teneri diſſimulat, horrendæ tandem ſub omnium oculis æternæ damnationis laqueo conſtringatur. Proinde ſtatim ab ipſis eccleſiæ naſcentis incunabulis ſacer iſte confitendi ritus, de interioribus, nedum de exterioribus tantum, inolevit: ut tum ex Jacobo, tum ex divi Dionyſii, Alexandri, Urbani, & Cypriani ſcriptis manifeſtum evadit. Recte igitur hanc exomologeſis legem a Chriſto inſtitutam, per apoſtolos ad nos uſque deductam, & ab univerſali eccleſia inviolabiliter obſervatam, a cunctis Chriſti fidelibus ſectandam eſſe: & contravenientes auctoritate concilii Conſtantienſis & aliorum complurium damnatos declaramus.

Prov. 28.

Joan. 20.

S. Hieron. in Eccleſiaſten.
S. Cyprian. ſerm. 5. de lapſis.
S. Chryſoſt. ſuper Matthæum hom. 50.

Dionyſius in epiſtola ad Demopl.

De extrema unctione.

Ad unctionis autem extremæ ſacramentum, Chriſtus manuduxiſſe primum videtur, cum apoſtoli oleo ungerent multos infirmos, & ſanarentur. Neque enim id ſuo ſenſu, ſed præceptoris inſtituto feciſſe putandi ſunt. Sed ne hic noſter unguendi infirmos ritus Chriſti præceptum, non tamen ſacramentum, eſſe videretur, *Si quis infirmatur* (inquit Jacobus) *in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ: & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & ſi in peccatis ſit remittentur ei.* Quibus liquido conſtat, extremam unctionem non ægritudinis tantum corporalis medicamentum eſſe, ſed etiam ceterorum ſacramentorum inſtar, remiſſionem peccatorum efficaciter operari: ac proinde nec ab Jacobo quidem fuiſſe inſtitutam, ſed ab eo tantum, cui peculiare eſt, ut gratiam & gloriam conferre poſſit.

Marc. 6.

Jacob. 5.

De ſacramento matrimonii.

Poſtremo matrimonium eſſe ſacramentum, abunde ſatis ſacroſanctæ matris eccleſiæ tum uſu tum auctoritate comprobatur. Hoc quippe ſacramentum magnum eſt, in Chriſto quidem & eccleſia, quo ſanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & mulier infidelis per virum fidelem. Hoc honorabile conjugium, torus immaculatus, in quo non ſolum ſalvatur mulier per filiorum generationem, ſed fas eſt unicuique vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore: per quod conjuges benedictionem conſequuntur in filiis, nec habet in eos dæmonium poteſtatem, niſi ita conjugium ſuſcipiant, ut Deum a ſe & a ſua mente excutiant, & ſuæ libidini vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Qui negat itaque matrimonium eſſe ſacramentum, aut denique ſeptem ſacramenta non admittit, inter hæreticos habeatur.

XI.

Quam vere a ſapiente dictum eſt: *Vir, qui erraverit in via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.* Erravit quidem Lutherus in via doctrinæ, cum quidquid agamus peccatum eſſe cenſuit. At tum demum irruit quaſi gigas, & poſuit in cœlum os ſuum, cum, ne quid noſtrum Deo gratum eſſe fateretur, ſacroſanctum illud miſſæ ſacrificium abrogari voluit, tantopere nobis neceſſarium, tantis ſcripturæ teſtimoniis roboratum, Nam ſi omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis; quod tandem proprium & peculiare novæ legis ſacrificium a ſacerdote offerendum eſſe queat, niſi ſuper benedictum iſtud corporis & ſanguinis Chriſti ſymbolum, quod eſu paſchalis agni, manna, ceteriſque propemodum omnibus Moſaicæ legis cæremoniis figuratum eſt? Neque enim lex eſſe poteſt, quæ ſacerdotio careat: quod ſi ſacerdotium habet, habet & ſacrificium. Porro etſi Chriſtus aſſiduus pro nobis pontifex non per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa,

Prov. 21.

negari

ANNO CHRISTI 1528.

negari tamen non potest sacerdos in in æternum secundum ordinem Melchisedec: ac proinde hujus exemplo sacrificium aliquod obtulisse, quod exteriore panis & vini forma veteri illi Melchisedech oblationi responderet. Erat enim sacerdos Dei altissimi, quod utique fecit in suprema cœna illa. *Nam accepto pane gratias egit, & fregit, deditque discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*: & ab evangelicis sacerdotibus jugi semper observantia præcepit iterari. *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*. Hoc enim holocaustum, hæc victima pro peccato, hæc hostia pacifica, hoc juge sacrificium, hæc munda (juxta missæ nominis Hebraici rationem) oblatio, quam in omni loco Malachias prædixit offerendam, cum, repudiatis legis antiquæ ceremoniis, ab ortu solis usque ad occasum magnum esset nomen domini in gentibus. Nihil igitur in sacrificiis majus esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nulla potior oblatio. Qua in re, cum universalis ecclesiæ ritu tam aperte consentiunt Ignatius, Irenæus, Cyprianus, Athanasius, Chrysostomus, ac reliqui posteriores, & concilia prope innumera: ut qui contrarium sensisse præsumpserit manifestam hæreseos labem incurrat.

Luc. 8.

1 Cor. 11.

XII.

Unum illud videmus in primis hactenus observatum ab iis, qui propagandis hæresibus animum intenderint, ut ea sibi dicenda putent, quæ maxime placitura videantur; quo prurientes multitudinis aures demulceant, & a severioribus patrum avertant institutis. Hac ratione Mahometica quondam pestis invaluit. Hoc aucupio Lutherus plures illaqueat, dum simul cum culpa semper omnem cujusvis pœnæ temporalis reatum aboleri contendit. Purgatorium tollit, & quo laicos gravius in clericorum odium exasperaret, sacrificia, oblationes, & omnes id genus pro defunctis orationes, recens esse sacerdotum commentum impudenter asseverat. Prævidit enim versutus artifex, nihil esse quod effreni plebeculæ possit esse jucundius, quam si facillima prorsus in cælum prædicetur via, si omnis acerbæ illius purgatoriæ pœnæ decutiatur metus: si quid habeat, quod aliquo tandem prætextu sacerdotibus impingat. Ne igitur incautus forte quispiam, vafris hujusmodi blanditiis pellectus, errorum scopulis illidatur, sacro approbante provinciali concilio, firmiter tenendum decrevimus, culpa per pœnitentiam abolita, frequenter superesse temporalis pœnæ reatum, velut superstites quasdam peccati reliquias, quæ per dignos pœnitentiæ fructus veniant expiandæ: adeo ut iniquitate & culpa peccati dimissa peccator adhuc pœnæ temporali sit obnoxius. Hinc murmuranti adversus dominum Israeliticæ plebi, inde David dimissam primum adulterii noxam scriptura commemorat, pro qua tamen subinde pœna temporalis irrogata est. Superabundans quidem atque exuberans est Christi satisfactio, cujus plenitudinem assequimur, dum sicut semel tantum mortuus est, ita semel illi consepelimur per baptismum. Peccata vero, quæ post baptismum commissa fuerunt, pœnitentia quidem expiantur, sed quæ morienti Christo non semper configuret. Cum autem hujusmodi pœnæ temporalis, aut venialis tantum peccati reus repente nonnunquam intereat, de omni verbo etiam otioso rationem redditurus, nec illi pateat aditus in cæleſtem illam Jerusalem, in quam nihil iutrat coinquinatum: nec item gehennæ subjaceat; quippe qui gratiæ sit particeps ac pœnæ temporalis tantum debitor, fit ut primum purgetur ex iis quæ gessit in corpore, salvus tandem aliquando futurus, sic tamen quasi per ignem: de sua semper interim salute ex remanentibus in eo fide, spe & caritate, securus. Neque enim ex eorum est numero, quorum blasphemia non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro, quorum superbia ascendit semper: sed eorum potius, quos sub terra Deo laudem acclamantes facet Apocalypsis liber commemorat. Sancta igitur & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. Nec abs re ab apostolis traditum, ut in tremendis & vivificis mysteriis agatur commemoratio defunctorum. Sciebant enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum igitur tam sanctum apostolorum institutum, ab initio nascentis ecclesiæ ex sacro Dionysio legamus observatum, & in Cabilonensi ac pluribus subinde conciliis promulgatum, quisquis Catharorum, Armeniorum, Vviclefi, Bohemorum, Lutheri, aut Valdensium exemplo, hos errores cum sacro Constantiensi concilio non damnarit, hæreticæ pravitatis pœnas incurrat.

Chrysostomus. Dionysius eccl. hierar. cap. 7. De consec. dist. 2. cap. Visum.

XIII.

Ut abyssus abyssum invocat, & in aliud scelus ex alio labimur, in eam demum hæreticus incidit insaniam, ut qui piis animabus, quæ purgatorio detinentur, suffragia vivorum adimit: vicissim quoque vivos sanctorum, qui in cælis sunt, defraudet auxiliis: quasi vel preces nostras non audiant, vel nostris calamitatibus non tangantur: quasi divinæ clementiæ deroget, quod qui Christo ministravgerit, hoc honore dignus habeatur, ut pro ceteris intercedat. Sed quam sit primum horum non modo veritati sed scripturis quoque dissonum, facile intelligit qui beatis pervium esse non ignorat omniforme illud divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interfit illucescat. Etsi neque desint nobis angeli Gabriale Danielis, Raphaele Tobiæ haud quaquam segniores, qui nobis ab exordio precum nostrarum assideant, ut illis mox offerant, quorum suffragium imploramus. Nec pigrius quam olim præveniunt principes conjuncti psallentibus, e quorum manibus ascendat fumus aromatum de orationibus sanctorum. Porro quod ad secundum attinet, qui fieri potest ut nostris non afficiantur incommodis, quorum nunquam excidit caritas, quibus tantum gaudium in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente? Abraham, cum hic diverſaretur, pro salute Sodomitarum apud dominum semel & iterum, quinimo & sæpius, interpellavit, ut pro certo justorum numero, qui inter eos reperiretur, toti parceretur civitati. An nunc cum cælo glorioſus regnat, usque adeo refriguit ejus caritas & imminuta est, ut immemor filiorum suorum factus, non oret pro iis, qui in hoc procelloso mari adhuc constituti diris jactantur mundi fluctibus? Nec enim a beatorum communione (quorum alter alterius membra sumus) possumus aliquando separari, quin auctiore nobis caritate consulant, quam cum terrena nobiscum

Sanctorum communionem in symbolo.

con-

ANNO CHRISTI 1528.

conversatione tenerentur. Hinc angelus ille Zachariæ, & Jeremias jamdudum in sinum Abrahæ receptus, multum orant pro populo & universa sancta civitate, & pro pœnitentis impietate orabit omnis sanctus in tempore opportuno. Nihil autem divinæ benignitati vel omnipotentiæ deperit, quæ summa & incomprehensibili sapientia infima quæque per intermedia moderatur & regit: neque minus unus est mediator Dei & hominum Jesus Christus, si juxta sacram Aurelianensis concilii atque aliorum complurium institutionem, litaniis ad aliquos sanctorum convertamur, Christo tamen accepta ferantur omnia: per quem omne id genus interveniendi munus ceteraque in humanum genus beneficia deriventur. Absit igitur, ut tanti sint apud aliquem hæreticorum præstigiæ, ut cum Manichæis, Catharis, Bohemis, & Valdensibus, beatis illis cælestis aulæ proceribus (ex quibus non secus ac ex igne splendor, odor ex unguento, nostra omnium dimanat utilitas) cultum exhiberi non sinat: dicata martyribus templa subsannet, dies festos inscribi, & eorum (ut ajunt) passiones palam in ecclesia legi, cachinnis infectetur. Pluris sit sacrorum conciliorum auctoritas: quibus si quis pertinacius obstiterit, hunc pœnis in hæreticos a jure statutis declaramus coercendum.

Concilii Antelianensis c. 23. alias 33 De consec. dist. 3. c. Rogationibus. Basilius.

XIV.

Si tam candide quam curiose hæreticus ea loca perlustrasset, quibus scriptura passim ab idolorum & simulacrorum culte revocat, nequaquam certe tanto strepitu Christianos ab imaginum honore deterreret. Neque enim dum catholicus quispiam sanctam Christi veneratur imaginem, aliquod numen illi subesse putat, aut quasi Deum colit: sed ob recordationem Filii Dei, ut in ejus amore recalescat, cujus imaginem videre desiderat. Et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante imaginem prosternimur: sed illum adoramus, quem per imaginem aut passum, vel in throno sedentem, recordamur. Et dum nos per ipsam picturam quasi per scripturam ad memoriam Filium Dei reducimus, animum nostrum de resurrectione lætificat, aut de passione mulcet, non majore quidem idololatriæ periculo, quam cum in nomine Jesu omne genu flectitur cælestium, terrestrium, & infernorum. Quem enim vocula cursim auribus insinuat, hunc eumdem fidelibus oculis imago sedulo repræsentat. Accedit & ex imaginibus alia non inferior utilitas, idoneum videlicet atque accommodum indoctæ plebi rudimentum: ut cum sacratissimæ virginis Mariæ, aut sancti cujusquam imago sese offert, ea velut archetypo ad propositæ sanctitatis imitationem & veram utcumque pietatem rudi quadam introductione simplex populus animetur. Et seposita tantisper distractione dum ad unius imaginis contuitum se colligit, uno obtutu sibi plura proponit, quam diuturna librorum evolutione comprehenderet. Non abs re igitur apostoli vivificam crucem & sacras erexerunt imagines: quæ cum ab initio nascentis ecclesiæ debita semper ab orthodoxis veneratione colerentur, nihil illis a sacrosanctis quatuor universalibus conciliis derogatum est. Quin & ab Augustino moribundis proponi jubentur, & a Gregorio Magno, tum ad Recharedum, tum ad Secundinum missæ leguntur. Et insurgentibus tandem imaginum eversoribus Romani pontifices, Constantinus, Gregorius secundus & tertius, Paulus primus, Stephanus tertius, & Hadrianus primus, tanta animi constantia restitere, ut illi septima tandem apud Nicæam synodo, concordi patrum assensu damnarentur: & Carolus ille cognomento Magnus, Francorum rex Christianissimus, Francofordiensi conventu ejusdem erroris suppresserit insaniam, quam infelicissimus quidam Felix in Gallias & Germaniam invexerat. Quisquis igitur de Christi vel sanctorum imaginibus aliter senserit, is Christo & sanctis injurius cum Valdensibus pestiferam hæreseos labem se noverit incurrisse.

De consec. dist. 3. cap. Perlatum. Et cap. Venerabiles. Gregorius ad Secundinum.

Damascenus lib. 4.

Augustinus lib. de visitatione infirmorum.

ANNO CHRISTI 1528.

Carolus Magnus.

XV.

Etsi nulla pene sit tam aperta catholica veritas, nullus tam manifestus sacræ scripturæ locus, quem non hæretici suis cavillis & tergiversationibus eludant, nulla tamen in re tam impudenter tantaque rei Christianæ jactura debacchati sunt, quam in exterminando profligandoque libero arbitrio. Nam quid Christi fidelibus perniciosius excogitare potuit hostis ille veritatis, quam si vel a Pelagio seducti omnia sine præsidio gratiæ sibi tumidius arrogent, vel fatiscenti pusilloque animo cum Vvicleffo necessitati fatisque committant omnia? Nihil profecto reliquum erit tum divinis legibus, tum humanis; nullus consiliis aut electioni, nullus precibus aut objurgationi, ceterisque id genus, locus: nulla denique justitia futura est, qua quibusdam pœnæ, quibusdam constituta sint præmia: si pro Vvicleffi & Lutheranorum sententia omnia de necessitate eveniant. Prodierat hic error primum apud Gentiles, sed summo omnium consensu mox explosus est: adeo liberum esse arbitrium, velut evidenti quodam experimento cognitum, omnium mentibus sese inculcat. Cum igitur reliquerit Deus hominem in manu consilii sui, appositeritque coram eo ignem & aquam, bonum & malum, ut ad quodcumque voluerit porrigat manum suam: nec abs re beatus ille dicatur qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: quod sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius; ac denique percurrenti sacram scripturam passim obvium sit, quod liberum in utramvis partem hominis arbitrium asseveret: satis esse visum est sacro provinciali concilio libertatis hujusmodi vires & metas exponere. Neque enim liberum arbitrium asserentes, divinam excludimus propterea gratiam; quod illi falso toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perstringere. Sed juxta sacram scripturam eo extendimus, ut voluntas humana misericordiæ prævenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta, sese convertat in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam se præparet, quæ tandem accepta sit ad vitam æternam. Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset: cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo. Nec denique tale sit hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit. Quoties enim dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt? Frustra certe Stephanus Judæos duræ cervicis & incircumcisi cordis argueret, qui

sem-

ANNO CHRISTI 1528.

semper Spiritui ſancto reſiſterent. Fruſtra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, Spiritum ne extinguerent, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur. Trahit quidem Deus, ſed in ejus odorem currimus; non vi, non unco raptamur. Prædeſtinat, eligit, vocat, ſed eos demum adultos gloriſicat, qui in fide & caritate radicati per bona opera certam ſuam vocationem electionemque fecerint. Et licet attingat a fine uſque ad finem fortiter, diſponit tamen omnia ſuaviter. Hanc igitur hæreſin, arbitrii libertatem prorſus auferentem, non tam damnamus, quippe quæ jam olim ab eccleſia & ſacroſanctis conciliis damnata ſit, quam communi hominum conceptioni & apertis ſcripturæ teſtimoniis declaramus eſſe contrariam.

XVI.

Frequens illud eſt apud imprudentes, & qui non tam animi moderatione, quam impetu feruntur, ut dum ab altero vitiorum incaute diffugiunt, in alterum prolabantur. Cujus rei Lutherus fidem facit, qui dum operum fiduciam nimis inſectatur, nihil tandem operibus reliquum facit, atque ita unius fidei patrocinium ſuſcipit, ut ſolam agnoſcat, opera rejiciat & condemnet. Verum ſi recte perpendantur quæ pro fide producit e ſcripturis teſtimonia, reliquas virtutes non excludunt. Quæ vero contra opera citat, ea omnia vel ad nimiam in operibus fiduciam vel ad legales cæremonias pertinent. Fide quidem vivimus, & ſine hac impoſſibile eſt placere Deo. Si quis nihilo minus habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, caritatem autem non habuerit, nihil eſt. Fide juſtificamur, ſed & ſpe ſalvi facti ſumus. Et dimiſſa ſunt Mariæ Magdalenæ peccata multa, quoniam dilexit multum: *Si quis enim*, dicit dominus, *diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Nunc igitur manent fides, ſpes, caritas, tria hæc, major autem horum eſt caritas*, & in vivificando juſtificandoque potior: quandoquidem fides ſine operibus mortua eſt. Tum demum utilis eſt ad ſalutem, cum per dilectionem operatur. At caritas non eſt otioſa, ſed per bona opera ſatagit ut certam vocationem noſtram electionemque faciat. Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur, dum ille reddet unicuique juxta opera ſua, dum unuſquiſque mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum. Quandoquidem omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Ubi eos, qui a ſiniſtris erunt, non ſolum increpabit dominus, quia non crediderunt, ſed quia operibus miſericordiæ non vacarunt. Eos autem qui a dextris erunt, commendabit non tam a fide, quam a bonis operibus; opera enim illorum ſequuntur illos. Talibus ſiquidem hoſtiis promeretur Deus, facietque tandem omnis miſericordia locum unicuique juxta meritum operum ſuorum, non abſoluta condignitate quidem (*neque enim condignæ ſunt paſſiones hujus ſæculi ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*) ſed gratuita magis & liberali repromiſſione: qua, conventione facta de denario diurno, conduxit operarios in vineam ſuam, qua, inquam, qui

Joan. 14.

1. Cor. 13.

Rom. 8.

A ſuffert tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe, & ei qui fidem ſervaverit, certaverit bonum certamen, curſum conſummaverit, coronam juſtitiæ reddet in illa die juſtus ille judex, qui nos, etſi ſervos inutiles, ſua miſericordia dignos facit, in partem ſortis ſanctorum. Non juſtificat igitur ſola fides, ſed magis caritas, nec quævis opera peccata ſunt; ſed eatenus adultis ad ſalutem neceſſaria, ut meriti quoque rationem non reſpuant.

ANNO CHRISTI 1528.

Annotationes aliquot errorum, jam olim damnatorum, & nunc repullulantium paucis conſtrictæ.

B

HIS ſane decretis, poſſent plura alia adjungi, verum nimia hujuſmodi decretorum multiplicatione orthodoxos lectores gravate metuentes, haudquaquam alia in præſentia cenſemus adjicienda. Quia tamen plurimæ aliæ ſunt hæreſes, quas in editis libris, aut publicis prædicationibus, aut familiaribus etiam colloquiis, minime erubeſcunt homines perverſi hodie promulgare, peſtilentibus dogmatibus enitentes inficere populum Chriſtianum; generali quadam definitione tales damnatæ doctrinæ aſſertiones operæprecium eſt indicare, quo facilius vitentur. Exploratum nempe eſt, quod C non alia via convenientius hæreticorum calumniæ, hæreſes atque impietates caventur, quam ubi deteguntur & manifeſtantur. Tunc enim omnibus facile conſtat, quam vana ſint ac futilia, imo quam ſtulta & impia eorum dogmata. At vero, ut commodius tales errores diſcernantur, certis ſubnectuntur indicibus modo ſequenti.

1. Nuſquam legitur Dei cognomen aperte tribui Chriſto, in apoſtolorum & euangeliſtarum literis, præterquam in duobus aut tribus locis. Error favens Ario.

2. Audemus Spiritum ſanctum appellare Deum, quod veteres auſi non ſunt. Error favens Macedonio.

3. Chriſtus ſuam mortem deplorari non vo- D luit, ſed adorari: ut quæ ſponte pro ſalute totius mundi ſuſcipiebatur. Non enim deflenda eſt mors innocentis.

4. A conſortio eccleſiæ reſecatur quiſquis admittit crimen lethale. Error Joannis Hus damnatus in concilio Conſtantienſi ſeſſione XV.

5. Eccleſia non conſtat niſi ex bonis.

6. Primatus ſummi pontificis non eſt a Chriſto. Non recte aut pie ab eccleſia canuntur illæ orationes, Salve regina mater miſericordiæ, Regina cæli, Ave maris ſtella.

7. Noviſſima pars capituli ultimi euangelii beati Marci ex apocrypho quopiam euangelio deſcripta apparet a lectore ſtudioſo.

8. Indecorum vel ridiculum videtur, quod Error Bohe- idiotæ & mulierculæ pſittaci exemplo pſalmos morum. E ſuos & precationem dominicam Latine murmurant: cum ipſæ quod ſonent non intelligant.

9. Baptizati infantes, cum veniunt ad annos diſcretionis, ſunt rebaptizandi.

10. Infantes non ſunt baptizandi.

11. Baptizati parvuli poſtquam ad pubertatis annos pervenerint, ut in communibus fidei articulis fuerint inſtructi, interrogentur, ratumne habeant quod ſuſceptores nomine illorum polliciti ſunt in baptiſmo. Id ſi non approbent, fortaſſis expediet illos non cogi, ſed ſuo relinqui animo, donec reſipiſcant:

ANNO CHRISTI 1528.

nec ad aliam interim vocari pœnam, nisi ut ab A eucharistia sumenda reliquisque sacramentis arceantur. Ceterum nec a sacris nec a concionibus excludantur.

12. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur animam ab ingressu cæli.

13. Justus in omni bono opere peccat.

Omne opus bonum optime factum est veniale. Deus obligavit hominem ad impossibile, in nono & decimo præceptis prohibens non concupiscere: quod qui negat, pessime facit; & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessime facit.

14. Hoc est mortalium mortalissimum, non credere sese damnabili & mortali peccato esse B obnoxium coram Deo.

Error favens Vvicleffo. Error Bohemorum.

15. Modus celebrandi missam, quo utitur ecclesia catholica, non est conveniens.

16. Missa debet dici lingua vulgari.

Error Aeslanorum & Astarothkarum.

17. Manifestus est error, missam applicare seu offerre pro peccatis, pro satisfactionibus, pro defunctis aut quibuscumque necessitatibus suis, aut aliorum.

Error Donatistarum, Ascetarum & Apostolicorum.

18. Non est dubium, universos hodie sacerdotes & monachos, cum episcopis & omnibus suis majoribus esse idololatras: in statu periculosissimo agentes, ob missæ seu sacramenti ignorantiam, abusionem & irrisionem.

19. Magna est fides, cognoscere Christum corporaliter esse, ubi sacramentaliter est: Sed C major est, cognoscere eum absolute ubique corporaliter esse.

20. Nihil conducit ad susceptionem eucharistiæ, se præparare per contritionem, confessionem, satisfactionem, & alia bona opera.

21. Non licet inducere homines ad pœnitentiam per timorem gehennæ.

22. Episcopus non potest quod non possit simplex sacerdos.

23. Ecclesia non potuit illegitimare aliquas personas, sic quod non possint contrahere matrimonium.

24. Humana instituta si observas ut humana, nihil te juvant; sin ut divina, mendacium D committis.

Catharorum error & Valdensium.

25. Lex evangelica, quo tutiores sint homines a perjurio, prorsus damnat omne jusjurandum; ut jam fas non sit jurare, neque per Deum, neque per cælum, neque per terram.

Error Vvicleffi damnatus in concilio Constantiensi sessione VIII.

26. Excommunicationes non sunt timendæ, sed optandæ.

27. Qui venialia peccata docent esse distincta a mortalibus, ad insaniam perditissime nituntur trahere hominum conscientias.

Error favens Joviniano.

28. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia sunt æqualia, quantum ad meritum attinet.

29. Meritum tribuere operibus, propemodum cum eis est sentire, qui credunt nos ex operibus justificari posse, de quo errore damnantur E Judæi plurimum.

Error Beguardorum.

30. Illi qui habent caritatem nullis præceptis humanis sunt subjecti.

31. Habentes caritatem non tenentur jejunare, orare, vigilare, aut alia consimilia bona opera efficere: sed liberum est illis facere aut omittere hujusmodi bona opera pro suo beneplacito.

Error Vvicleffi. Error favens Vvicleffo.

32. Indulgentiæ prorsus sunt abjiciendæ.

33. Fundationes obituum sunt inventiones diaboli. Ecclesiastici non debent gaudere privilegiis & immunitatibus plusquam laici.

34. Non licet ecclesiasticis habere bono immobilia.

35. Deus non vult pseudoapostolos & hæresiarchas extingui, sed tolerari, si forte resipiscant, &c zizaniis vertantur in triticum. Quod si non resipiscant, serventur suo judici, cui pœnas dabunt aliquando.

36. Decimæ sunt puræ eleemosynæ; & possunt parochiani, propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum eas auferre.

37. In ecclesia non debent esse varia vivendi genera, quæ religiones appellantur.

38. Nulli licet invitis parentibus intrare religionem.

39. Si proximum voco in jus, si ei damna B procuro; quæ necessario vocationem illam prætorialem sequuntur, si etiam tamquam ethnicum omni sanctorum consortio & participatione totius ecclesiæ eum privatum iri obtineo: quomodo non facio injuriam qui * justitiam peto? quomodo mandatum Dei non solvo, qui sanctam inter me & fratrem dilectionis necessitudinem violo?

ANNO CHRISTI 1528. Error Catharorum, Valdensium, Beguardorum, & Hussitarum. Error Vvicleffi.

Error Vvicleffi damnatus in concilio Constantiensi sessione VIII.

* *f.* injustitiam.

Ad principes Christianos exhortatio, ut elaborent pro hæreticis exterminandis.

PLURIMOS hactenus errores commemoravimus: sed non illorum sufficit commemoratio. Opus namque est, quod Christianissimi principes suppetias ferant, zelo zelantes pro domo domini exercituum, quæ juxta apostolum est ecclesia. Posset haud dubie Deus absque illis universam hæreticorum cohortem conterere ac exterminare: nullius enim creaturæ suæ eget ministerio. Vult tamen pro sua benignitate homines sibi cooperari: ampla quoque eos donat mercede qui ei cooperantur, in iis præsertim negotiis quæ ad fidei dignoscuntur spectare integritatem, quemadmodum multæ indicant historiæ. Laborarunt olim adversus hæreticos strenue Christianissimi principes Constantinus, Valentinianus, Theodosius, Clodoveus, Carolus Magnus, & Ludovicus pater sancti Ludovici: sed numquid præmio defraudati sunt? minime certe. Nam apud Deum gratiam invenerunt, qua nihil in vita est expetibilius, & apud homines immortale sui nominis decus adepti sunt. Contra vero principes, qui hæreticorum consuetudine abusi & eorum deliniti consortio, impiis erroribus non obstitere, sed impenderunt subsidium, iram Dei vindicem sensere. Divino siquidem favore destituti, in graves ærumnas prolapsi sunt, miserabilem vitæ exitum sortiti. Cujus rei (ut alios taceamus) testes sunt, vel locupletissimi, Licinius a Constantino devictus, Julianus apostata, Valens Arianus, Philippicus, Constantinus quintus, & Leo ejus filius, sacrarum imaginum impii eversores. Hi profecto detestandam impietatem consectati digna suæ perfidiæ reportarunt stipendia. Longum esset reliquorum principum, qui a fidei sinceritate deficientes pestifero hæreticorum contagio infecti sunt, miserias enumerare & calamitates. Longum itidem esset eorum felicitatem & gloriam recensere, qui fidei catholicæ * inconcusse adhærentes, hæreticos tamquam capitales suæ coronæ hostes ad internecionem usque deleverunt. Hæc itaque attendentes, pro nostri officii debito, Christianos principes instanter rogamus, & in domino exhortamur; si suæ saluti consulere, si suæ ditionis jura illibata custodire, si in pace & tranquillitate

* inconfuse

sub-

ANNO CHRISTI 1528.

ſubditas ſibi nationes continere exoptant, potenti brachio fidem catholicam tueantur, ac ejus hoſtes viriliter fatagant debellare. Id autem haud factu erit difficile, ubi antiqua Chriſtianiſſimorum principum in hæreticos, eorum libros & fautores edicta inſtaurabuntur. Quæ ſi ſalutari judiciorum ſeveritate executioni demandentur, nulla prorſus hæreticorum monumenta, nulli libri, nulla ſcripta in ſuis provinciis reperientur. Maleſanæ item conciones ceſſabunt, nec non & clandeſtina conventicula, in quibus peregrinos cultus a Chriſtiana pietate degenerantes inducere ſolent hæretici. Uſque eo effrenis inſuper impiorum audacia retundetur, ut jam orthodoxæ fidei ac eccleſiæ catholicæ ſacriſque ejus conſtitutionibus, audeat nemo contraire. Hoc profecto noſtrum deſiderium, hæc votorum ſumma, hæc noſtri conatus gloria. Hoc eſt quod tota mente expoſcimus, & aſſiduis precibus a domino efflagitamus: ſperantes, dum ſtrenue Chriſtianiſſimi principes hæreticos debellant, & nos piis laboribus, ne creditæ nobis oves luporum morſibus trucidentur, prohibiturus. Et tum demum donabit nobis dominus ſua pietate tantopere a fidelibus exoptatam atque expetitam pacem & tranquillitatem in hac vita: & poſt hujus vitæ decurſum conſummatam felicitatem. At vero quia ſcimus non ſatis eſſe ad hæc obtinenda fideles adhortari, niſi rebelles convenienti diſtrictione reprimantur, ſalutari antidoto decrevimus huic negotio providere. Auctoritate itaque, qua fungimur, omnes in noſtra provincia conſtitutos, qui tam impia dogmata auſu temerario aſſerere, docere, ſcribere præſumpſerint, his ſcriptis ſententia excommunicationis innodamus; nec non & eos qui illis auxilium, conſilium, aut favorem quovis modo fuerint impartiti. Sub eadem quoque pœna omnibus nobis ſubditis inhibemus, ne Lutheri libros, ſive Lutheranorum quorumcumque, retinere præſumant, qui ad peſtilentem doctrinam promovendam conſcripti ſunt.

INDEX DECRETORUM AD MORES PERTINENTIUM.

I. *Frequentandas eſſe preces in eccleſiis pro tranquillo ſtatu totius eccleſiæ & regnorum orbis Chriſtiani.*

II. *Omnem exactionem indebitam pro ſacramentorum aliarumque rerum divinarum adminiſtratione, eſſe a viris eccleſiaſticis ſummopere devitandam.*

III. *Quod promovendi ad ſacros ordines exhibeant literas teſtimoniales de ſufficientia ætatis & honeſtate vitæ ſuæ.*

IV. *Neminem ad ſacrum ſubdiaconatus ordinem eſſe promovendum, niſi ſufficientem exhibeat titulum beneficialem, vel patrimonialem.*

V. *Quomodo diœceſani examinare debent petentem literas dimiſſorias, antequam illi ipſi concedant.*

VI. *Diligentem etiam inquiſitionem debere fieri a diœceſanis ſuper ætate, moribus & literatura jam promotorum ad ſacerdotium.*

VII. *Promotos in curia Romana ad ſacros ordines non eſſe admittendos ad illorum executionem, niſi prius a diœceſanis fuerint examinati.*

VIII. *Inſtituendi ad curam animarum diligenter ante examinentur a diœceſanis, an ſint idonei gerendæ illi provinciæ.*

IX. *Ad beneficia eccleſiaſtica obtinenda aſſumantur idonei a diœceſanis, qui ſuo erga Deum & eccleſiam rite fungantur officio.*

X. *Quotidianas diſtributiones ſatis largas & ſufficientes aſſignari debere iis, qui divino officio in eccleſiis celebrando interſunt.*

XI. *Curati reſideant in ſuis eccleſiis, niſi ſint legitime excuſati, & populum ſibi commiſſum diligenter inſtruant documentis fidei & morum.*

XII. *De iis quæ curati ſuos ſtudioſe debent admonere parochianos ad ipſorum ſalutem.*

XIII. *De fundationibus antiquis eccleſiarum accurate obſervandis, & ſedulo complendis.*

XIV. *In oratoriis privatis ſine diœceſani facultate non eſſe celebrandum, neque in capellis hoſpitiorum, neglecta eccleſia parochiali.*

XV. *Die dominicæ non celebrentur miſſæ in capellis, etiam ex fundatione, niſi poſt completam miſſam parochialem.*

XVI. *In eccleſiis nihil inhoneſtum aut indecens fieri debere, quo divinum impediatur aut minus reverenter audiatur officium.*

XVII. *Pſalmodia mature & cum diſtinctione peragatur: ac muſicus cantus, organorumque modulatio, ad devotionem excitans, non laſciviam, in eccleſiis exhibeatur.*

XVIII. *De horis canonicis, debite, reverenter & honeſte in eccleſia decantandis, diſtincto tempore & congruo pulſu.*

XIX. *De eiiſdem integre, mature & devote legendis a viris eccleſiaſticis, ſine aliquo levitatis aut irreligioſitatis exemplo.*

XX. *De tabula officiariorum in choro ponenda, & tempore ingreſſus in chorum, cum divinum celebratur officium.*

XXI. *Canonici, cum primum recepti fuerint in conſortium capituli, ſuos fructus integre recipiant, ſine dilatione aut expectatione per aliquot annos.*

XXII. *De regulari diſciplina, in victu, veſtitu & moribus, in monaſteriis tam religioſorum quam monialium exacte obſervanda.*

XXIII. *De honeſtate morum in vita & habitu a clericis ſervanda, ſine veſtium precioſarum pompa & luxu.*

XXIV. *Qualis debet eſſe habitus clericorum, & virorum eccleſiaſticorum.*

XXV. *De honeſtate clericorum obſervanda in inceſſu, converſatione cum laicis, in evitatione chorearum, & actionis ludorum ſcenicorum.*

XXVI. *Incontinentes ſacerdotes & concubinarios clericos, itidem venatores, & negotiis ſæcularibus deditos, graviter eſſe puniendos.*

XXVII. *Quid agendum, quando prioratus religioſorum aut monialium, non habent proventus ſufficientes ad plurium in illis locis educationem,*

XXVIII. *De numero monialium in monaſteriis earum inſtituendo, perpetuaque ipſarum clauſura vigilanter obſervanda.*

XXIX. *De viſitatione & reformatione diligenti hoſpitalium, leproſariarum, & ſimilium domorum, facienda per eos, ad quos idipſum legitime ſpectat, & de gubernatoribus earumdem domorum.*

XXX. *Confratrias non eſſe de novo erigendas;*

ANNO CHRISTI 1528.

nisi ex consensu & approbatione diœcesanorum : antiquorum autem statuta & fundationes, ut visitentur, illis exhiberi debere.

XXXI. *De excommunicationibus non concedendis, nisi pro ardua & gravi causa : neque decernendis pro injuriis verbalibus, nisi sint admodum atroces, de quo officiales locorum dijudicent.*

XXXII. *Diœcesani per se, aut vicarios suos, visitent frequenter parochias, in quibus audiunt hæreticos habitare, & ad illorum exterminationem atque extirpationem pro viribus elaborent.*

XXXIII. *Libri de fide & moribus differentes non imprimantur amplius, nec alibi impressi vendantur : sine speciali diœcesanorum auctoritate & permissione, qui eos prius visitent.*

XXXIV. *Libros lingua vernacula compositos, & de fide ac moribus tractantes legi vulgo non debere : nisi a diœcesanis ante visitati sint & approbati, atque permissi ut publice legantur.*

XXXV. *Non esse admittendos quoscumque ad exercendum prædicationis ad populum officium, nisi a diœcesanis approbati fuerint & missi.*

XXXVI. *Quales esse debent verbi divini prædicatores, & quid potissimum prædicare studeant, & quibus uti sermonibus.*

XXXVII. *Solos illos mendicantes habere potestatem absolvendi, qui ante per suos prælatos diœcesanis præsentati fuerint, & per eosdem commissi.*

XXXVIII. *Abbates sacramentum confirmationis non conferant, nec calicum consecrationem attentent : nisi diœcesano ante exhibuerint speciale (si quod habent) super hoc privilegium.*

XXXIX. *Cum quanta reverentia gravitate & honestate sacramentum matrimonii est suscipiendum.*

XL. *Imagines sacræ præcedente episcopi visitatione, in ecclesiis collocentur, neque prætextu novi miraculi erigatur capella aut altare novum, nisi episcopus loci de eo negotio ante definierit.*

PRÆFATIO.

IN nomine domini, Amen. Sequuntur constitutiones editæ in sacro provinciali concilio Senonensi, celebrato Parisiis per reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Antonium, miseratione divina & sanctæ sedis apostolicæ gratia tituli sanctæ Anastasiæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyterum cardinalem, archiepiscopum Senonensem, Galliarum & Germaniæ primatem, Franciæ cancellarium, & reverendos in Christo patres episcopos, suffraganeos ejusdem reverendissimi patris, videlicet episcopos, Carnotensem, Parisiensem, Meldensem, Antissiodorensem, Trecensem, Nivernensem, & Petrum de Stella, vicarium episcopi Aurelianensis, per eumdem reverendissimum admissum, una cum clero totius prædictæ provinciæ, legitime congregato & evocato anno ab incarnatione domini 1527. die tertia mensis Februarii, qua fuit inchoatum prædictum concilium, & continua prosecutione deductum usque ad nonam diem Octobris anni vicesimi octavi supra millesimum & quingentesimum. Qua quidem die extrema fuit manus supradicto concilio imposita.

ANNO CHRISTI 1528.

DECRETA MORUM.

I.

Paulus gentium apostolus, cum Timotheum in primis admonuisset ut a pseudoapostolis creditam sibi plebem avocaret, qui volentes esse legis doctores non intelligebant quæ loquebantur, neque de quibus affirmabant, protinus ad mores conversus, *Obsecro*, inquit, *primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut tranquillam & quietam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Proinde Paulum imitati, de suffraganeorum nostrorum consilio & assensu in primis districte injungimus, ut per cathedrales, collegiatas, parochiales, & alias quascumque ipsius nostræ provinciæ ecclesias, fiant preces tam publice quam privatim, quibus avertatur ira Dei, & de peccatis nostris meritam non sumat ultionem. Nam si precibus locus aliquando affuerit, si qua olim orandi necessitas institit, ea profecto hac nobis nostra tempestate sese offert, qua atroces assiduosque bellorum tumultus inter Christianos principes exardescere videmus : & navis ecclesiæ pluribus schismatum undis jactata vanæ doctrinæ ventis fluctuat. Orandus igitur benignissimus Deus, ut qui nostris iniquitatibus offensus hactenus in puppi dormitasse videtur, exurgat, & dissipentur inimici ejus, imperet mari & ventis, cessetque tempestas : pestilentes hæreses in dies pullulantes tollat, falsa amputet dogmata, dissidentes & exulceratos principum animos conciliet : pacatisque hæresum procellis, fatiscentem Petri naviculam tuta tandem statione recipiat. Sanctissimum dominum nostrum papam & statum hierarchicum ecclesiæ in perfecta caritate contineat : & Christianissimum regem nostrum ac supremum dominum incolumem nobis servet, votorumque compotem efficiat, ut commissus illi populus Deum unicum pacis auctorem agnoscat, & in agendis illi gratiis totus inhiet & inardescat.

1. Tim. 2.

II.

Sacro hoc approbante concilio, statuimus & ordinamus, ut omnia sincere, pure & munde fiant in domo domini, sine labe labisve suspicione, aut specie mali. Ad quod prælati, ecclesiarum cathedralium & collegiatarum capitula, archidiaconi, abbates, abbatissæ, & aliæ quæcumque personæ ecclesiasticæ, diligentem gerant curam & studium exercendi, administrandi, & exequendi, onus eis a domino concessum, (ne sanguis subditorum de manibus eorum requiratur) non quæstus causa aut pecuniæ. Ideo statuimus, inquam, & ordinamus, conformiter ad sucrorum conciliorum, sanctorumque patrum decreta, ut manus suas illibatas, integras & intactas servent, juxta juris communis dispositionem & ordinationem, ab omni exactione abstinentes, non obstantibus quibuscumque juramentis, statutis, & consuetudinibus introductis, & in futurum introducendis. Irrationabilem illam consuetudinem judicantes, qua ad unam præbendam receptus, suorum in dicta præbenda prædecessorum non receptorum (a quibus jus non habet, sed a

Ad unam receptus præbendam non solvat plures receptiones

con-

ANNO CHRISTI 1528.

conferente vel instituente) plures receptiones solvere compellatur. Provideant autem diœcesani, ne ecclesiarum parochialium rectores, matricularii, aut alii quicumque, indebitas exactiones pro sacramentorum, sacramentaliumque ac divinorum administratione faciant.

III.

Et ut deinde de ministris ecclesiæ provideamus, ne circa promovendos ad sacros ordines fraus aliqua committatur, sacro hoc approbante provinciali concilio, de fratrum nostrorum suffraganeorum sententia & consensu statuimus, ut promotionis tempore, ordo qui proxime sequitur, diligenter observetur. Ut quantum attinet ad ætatem & mores, non prius promoveant diœcesani suos ad aliquem sacrum ordinem, quam viderint literas testimoniales presbyteri parochialis, quæ contineant duorum aut trium testium probatorum, non suspectorum, depositiones juramento solenni firmatas de sufficientia ætatis promovendi, & de probata & inculpata illius vita. Quo absoluto, inquirant, si promovendus habeat scientiam, a jure ad ordinem suscipiendum requisitam. Neque aliquem ad sacerdotium promoveant, nisi qui (quantum fragilitas humana patitur) sciat ea quæ continentur in canone, Quæ ipsis, 38. distinctione,

IV.

Porro in grave clericalis ordinis scandalum ac dedecus videmus haud paucos sacerdotes nudos ac mendicos. Prohibemus itaque, ne aliqui ad sacrum subdiaconatus ordinem assumantur, nisi sub titulo beneficii viginti librarum Parisiensium ad minus, vel patrimonii similis valoris. Super quo per vicarios nostros in nostra diœcesi, aut in diœcesi suffraganeorum nostrorum, per eosdem suffraganeos, eorumve vicarios vel officiales, fiat diligens inquisitio per testes omni exceptione majores. Si autem titulus patrimonialis ad eum pervenerit ex cessione, aut donatione alterius: similiter inquiratur, an præfatam summam possit reditus rei cessæ repræsentare. Deinde super fraude, si qua intervenerit inter cedentem & cessionarium, exigatur sacramentum cedentis ac cessionarii. Jurabit autem cedens, se donasse sine ulla fictione, aut spe in futurum recuperandi: cessionarius autem affirmabit, nullum esse inter se & cedentem pactum de restitutione rerum cessarum: suæque intentionis esse illa retinere, ac quamdiu vivet illis uti & frui. Prohibemus autem districte, ne ordinatus ad titulum patrimonialem, eumdem vendat, aut alienet sine permissione episcopi ordinantis, donec beneficium aut patrimonium prætaxati valoris fuerit assecutus.

V.

Et quamvis episcopus originis, beneficii, aut domicilii, non solum ad ordines promovere, sed etiam literas dimissorias, ad ipsos ordines concedere possit; injungimus tamen suffraganeis nostris, ut si quando literas dimissorias ad sacros ordines indulgere voluerint, ne indigni assumantur, observent ordinem qui sequitur: videlicet quod volentes impetrare literas dimissorias accedant ad diœcesanos: qui super præmissis ætate, literatura, moribus, beneficio seu patrimonio inquirant; serventque diligenter prædictas solennitates, perinde ac si in propria ordinare vellent. Ac tunc sic examinato concedantur literæ dimissoriæ: remittaturque ita examinatus cum literis ipsis: in quibus etiam declaretur prædicta solennitas sic observata, fiatque mentio expressa de beneficio aut patrimonio, ut episcopus, ad quem se conferet ordinandus, eum sine scrupulo promovere & ordinare possit. Quod si propter infirmitatem aut aliam causam rationabilem, is qui literas dimissorias obtinere cupit, non possit commode accedere ad suum episcopum, tunc remittatur super ætate, literatura ac moribus, ut prius, examinandus ad episcopum, cui literæ dimissoriæ præsentabuntur: inseraturque in illis literis dimissoriis clausula, Super quo conscientiam tuam oneramus. Proviso tamen, quod nunquam concedantur literæ dimissoriæ, nisi illi qui habuerit beneficium aut patrimonium prætaxati valoris.

ANNO CHRISTI 1528.

VI.

Sed quantum attinet ad jam promotos ad sacerdotium, injungimus suffraganeis nostris, ut super illis diligentem & accuratam faciant inquisitionem. Et quos invenerint promotos ante ætatem legitimam, juxta juris dispositionem ab executione ordinum suspendant, donec ad ætatem legitimam pervenerint. Et quos vita reprehensibiles cognoverint, debite coerceant. Quos insuper non esse literaturæ sufficientis deprehenderint, ab executione ordinum suspendant, donec in scientia, quæ ordini est requisita, ad plenum fuerint instructi.

VII.

Rursus quia nonnulli, suæ ignorantiæ & incapacitatis & delictorum conscii, fugientes examen suorum episcoporum, scientes se non esse ab illis promovendos, ad curiam Romanam confugiunt, etiam absque literis dimissoriis eorumdem episcoporum, & in eadem curia se faciunt promoveri ad omnes sacros ordines, per quosdam asserentes se esse episcopos, & habere a Romano pontifice auctoritatem ordinandi, de quorum potestate ac commissione non appareat: sintque ordinati hujusmodi promoti extra tempora, ac interdum tribus successivis diebus: talibus diœcesani non permittant executionem suorum ordinum, nisi visis diligenter eorumdem literis: constito etiam sufficienter de potestate ordinantium, & eorum commissione eis a Romano pontifice concessa. Ad hæc etiam, quod rursus examinentur de vita, scientia, ætate, ac inquiratur de beneficio seu patrimonio. Qui si in prædictis aut aliquo præmissorum inventi fuerint minus sufficientes, declarentur suspensi ab executione ordinum, modo & forma supra declaratis.

VIII.

Ceterum, quia ecclesiæ Dei nihil magis officit, quam quod indigni præficiantur curæ animarum, & ad aliorum assumantur regimen, qui seipsos regere non possunt: diœcesani ergo ad parochiales ecclesias non instituant præsentatos ab ecclesiasticis laicisve patronis, nisi eos prius diligenter examinaverint: neque

ANNO CHRISTI 1528.

indignos præficiant, aut incapaces admittant. Quod si qui sint instituti vel provisi, etiam per sedem apostolicam, nihilo minus diœcesani eos examinent: & si minus idonei fuerint inventi, ad administrationem beneficii non admittantur, sed loco eorum per episcopos instituantur vicarii idonei, quibus congrua portio assignetur. Et tamdiu in beneficio administrent, donec sic instituti aut provisi literaturam sufficientem assecuti fuerint, aut sint ætatem legitimam adepti.

IX.

Cumque grave nimis sit & absurdum, quod quidam ecclesiarum prælati, cum possint viros idoneos ad beneficia ecclesiastica promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum sufficientia suffragatur; carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis; unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Nos ergo volentes huic morbo mederi, præcipimus omnibus & singulis collatoribus, prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo & ecclesiis gratum valeant impendere famulatum. Fiatque juxta sacrum Lateranense concilium in provinciali concilio diligens inquisitio, ut qui post primam & secundam correptionem fuerit repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum provinciale concilium suspendatur: instituta in eodem concilio persona provida & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis.

X.

Ad nos (quod amarius dolendum est) pervenit quod in multis cathedralibus & collegiatis ecclesiis hujus nostræ provinciæ, nullæ sunt aut usque adeo tenues quotidianæ distributiones, ut vix tertiam partem grossorum fructuum ascendant. In quibus hactenus invaluit consuetudo, quod illarum ecclesiarum canonici absentes, per interessentiam unius dici grossos fructus totius anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur, cultus divinus (quem augeri optamus) diminuitur, officium (propter quod beneficium ecclesiasticum datur) omittitur, quibusdam clericis admodum ignaris tenui precio conductis, cura divini officii committitur: quod unico contextu, non servatis interstitiis temporum ab ecclesia præfixis, per hujusmodi mercenarios transcurrendo & syncopando celebratur, ut aliunde ex quæstu missarum vitam sibi mendicent. Nos igitur cupientes prædictis occurrere & quantum possumus adversus futura cavere, sacro approbante concilio, hujusmodi consuetudines tamquam ecclesiis nocivas, & cultui divino detrahentes, cassamus & revocamus. Hisque non obstantibus statuimus quod diœcesani in suis diœcesibus dictarum ecclesiarum canonicos per juris remedia, etiam suarum præbendarum privationem, ad suas ecclesias revocent: dictosque grossos fructus, pro majori parte in quotidianas distributiones convertant. Et residentes & divino officio actualiter interessentes, secundum mensuram laborum plus minusve capiant emolumenti: sub obtestatione divini judicii omnibus præcipientes, ut respectu hujusmodi quotidianarum distributionum jura antiqua sacrorum

Damnatur irrationabilis consuetudo.

conciliorum & patrum decreta integre observent & observari faciant.

ANNO CHRISTI 1528.

XI.

Rectores ecclesiarum (quorum singularis est electa industria) compellantur per suffraganeos nostros, quoad fieri poterit, ad personalem residentiam: neque cum illis de non residendo, nisi causa probabili intercedente, dispensetur.

Et in ecclesiis parochialibus per singulos dies dominicos presbyteri parochiales curati per se, aut vicarios eorum, clara voce & intelligibili, ac verbis maternis, annuntient decem præcepta decalogi, & articulos fidei. Et si qui fuerint presbyteri, quibus non suppetat doctrina, aut prædicandi gratia, legant & declarent prædicta die dominica unum capitulum Joannis de Gerson, in opere suo tripertito.

XII.

Admoneant frequenter curati suos parochianos, ut intersint missæ parochiali diebus dominicis & festis per hebdomadam occurrentibus. Et ut ad omnia illa, quæ per singulos dies dominicos in pronis præcipiuntur, diligenter attendant. Quod si legitimo cessante impedimento, absque licentia sui curati, per tres dies dominicos neglexerint interesse missæ parochiali, denuntient statim promotoribus, ut pro mensura contemptus vel offensæ puniantur.

Hortentur insuper iidem curati eosdem parochianos suos, ut frequenter peccata sua confiteantur, & sacramentum eucharistiæ percipiant, præsertim in festis solemnibus, & tempore infirmitatis, aut pestis, aut ubi instat periculum mortis: seu cum mare sunt navigaturi, aut per diversa loca peregrinaturi. Quos etiam commoneant, ne peregrinentur sine literis testimonialibus Christianitatis eorum: quas iidem curati per se aut eorum vicarios, si petantur, liberaliter tradant.

Curati diligenter advertant, si parochiani eorum, ad minus semel in anno, sanctam ecclesiæ communionem eucharistiamque percipiant: & communicantium nomina, si commode fieri potest, scripto redigant.

XIII.

Volumus etiam quod in singulis parochialibus ecclesiis non solum dicatur missa parochialis dominicis, sed etiam aliis per hebdomadam diebus divina officia, secundum primam fundationem ipsius ecclesiæ, vel illius augmentationem, celebrentur.

Et ne divinus cultus (quem omnino augeri desideramus) minuatur, fundatorumve intentio fraudetur, per diœcesanos compellantur omnes & singuli rectores ecclesiarum parochialium, capellani, aliique beneficiati, leprosariarum aliarumque domorum administratores, ad ostendendas exhibendasque literas fundationis, institutionis & augmentationis beneficiorum suorum & administrationum: ut omnibus visis, de divinis officiis, juxta fundatorum intentionem, quod opportunum fuerit, ab eisdem diœcesanis statuatur.

Inhi-

ANNO CHRISTI 1528.

Inhibemus capellas de novo erigi, construi, etiam omnino dirutas reædificari, sine diœcesanorum licentia & permissione.

e capellis on temere e novo eriendis.

XIV.

Non liceat in oratoriis privatis, quæ in domibus privatorum interdum habentur, missas celebrare prætextu dispensationis sedis apostolicæ; nisi prius visis ab episcopis, recognitis & approbatis dictis literis dispensationis: transgressores autem per ordinarios locorum pœna condigna plectantur.

Sed quia in diversoriis aut hospitiis sunt interdum capellæ, ubi viatores ac transeuntes passim celebrari faciunt, neque curant ad ecclesiam parochialem, vel aliam ecclesiam accedere; præcipimus suffraganeis nostris, ut inhibeant sub pœna suspensionis a divinis omnibus & singulis presbyteris sibi subditis, ne in hujusmodi capellis deinceps celebrare attentent. Quia tamen extranei sacerdotes a celebratione missæ, aut transeuntes ab auditione facile cohiberi non possent, idcirco iidem suffraganei nostri prohibeant sub pœna excommunicationis vel alia pœna, magistris dictorum hospitiorum, seu diversoriorum, quod non patiantur deinceps in illis capellis celebrari.

XV.

Item ne populus distrahatur a missa parochiali, & ab auditione mandatorum Dei & ecclesiæ, prohibemus, ne in capellis ab antiquo etiam episcoporum auctoritate fundatis, aliæ missæ celebrentur, quam illæ, quæ de fundatione extiterint. Et si quæ sint missæ, quæ ex tenore fundationis dici debeant die dominico, non dicantur, nisi post missam parochialem.

Admonemus insuper suffraganeos nostros, ut ex causis præmissis, & præsertim hoc tempore, quo videmus multos adduci ad contemptum præceptorum ecclesiæ & ministrorum ejusdem: non facile admittant fundationes capellarum, quibus ordinatur celebratio missæ dominico die, ea potissimum hora, qua populus universus convenire debet ad audienda divina, præceptaque Dei & ecclesiæ.

e altaribus ortatilibus on facile onsecrãdis.

Et ut magis ac magis tollatur occasio celebrandi missas in locis ac oratoriis privatis, injungitur suffraganeis nostris, ut non sint faciles ad consecranda altaria portatilia: sed tunc demum ad ea consecranda accedant, cum intellexerint ea esse requisita pro ecclesiis aut aliis locis, in quibus licite celebratur. Et per suos decanos rurales aliosve officiarios provideant, ne prædicta altaria portatilia retineantur in domibus privatorum.

XVI.

Cum autem deceat domum Dei sanctitudo, ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus: sit itaque juxta Gregorii decimi concilium generale Lugdunense ad ecclesiam humilis & devotus ingressus: sit in ea quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placita, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Cessent in ecclesiis universitatum & societatum quarumlibet concilia, conciones & publica parlamenta, Cessent confabulationes quælibet: cessent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia. Cessent postremo quæcumque, quæ divinum possunt perturbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Prohibemus idcirco, ne histriones aut mimi intrent ecclesiam, ad pulsandum tympano, cithara, aut alio instrumento musicali: neque in ecclesia, aut juxta ecclesiam suis pulsent instrumentis. Prohibemus insuper, ne fiat deinceps festum fatuorum aut innocentium, neque erigatur decanatus patellæ.

ANNO CHRISTI 1528.

Mimi non intrent ecclesiam ad pulsandum suis instrumentis.

XVII.

Et cum in ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipiatur, ut fidelium devotio excitetur, in hoc nocturnum diurnumque officium, & missarum celebritates, assidue clero ac populo sub maturo tenore distinctaque gradatione cantentur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Propterea præcipimus, ut in ecclesiis sint musici cantus distincti ac discreti, moventes cor ad devotionem compunctionemque. Porro in ecclesiis prætextu musici cantus non sunt audiendæ publicæ cantilenæ & lascivæ. Neque enim, inquit Hieronymus, in tragœdiarum modum guttur & fauces medicamine sunt leniendæ, ne, dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur. Nam ut cantor minister Deum moribus stimulat, cum populum vocibus delectat, ita lascivus animus dum lascivioribus delectatur modis, eos sæpe audiens emollitur & frangitur. Curent ergo sacerdotes & clerici sic suos cantus instituere, ut modesta honestaque psallendi gravitate, placidaque & grata modulatione, sic audientium aures deliniant, ut provocent excitentque ad devotionem compunctionemque; non ad lasciviam, cordisve aut animi titillationem,

Organorum usum ecclesia a patribus ad cultum servitiumque divinum recepit. Nolumus itaque quod organicis instrumentis resonet in ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos divinos & cantica spiritualia repræsentet.

Organorum usus.

XVIII.

Et ut in majoribus ecclesiis cultus Dei vivi sanctior, juxta majorum traditiones, in melius reformetur, statuimus ut in cathedralibus ac collegiatis & conventualibus ecclesiis horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinæ per singulas horas, non cursim ac festinanter, sed tractim cum pausa decenti, præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur.

Horas autem canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliciis mundis, & cappis, juxta temporum diversitatem, ingrediantur ecclesias: caputia, almutias, vel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servent, quam locus & officium exposcunt: non cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clausa labia tenere non debent: sed omnes,

De gravitate in choro servanda.

præ-

ANNO CHRISTI 1528.

præsertim qui majori funguntur honore, in A psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulentur.

Cum dicitur Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant.

Philip. 2. Cum nominatur illud nomen glorioſum, Jesus, in quo omne genu flectitur cælestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent.

De officio horum, non dicendo a quopiam privatim in choro cum illæ cantantur.

Nemo ibidem, cum horæ in communi cantantur, legat vel dicat privatim officium. Nam non solum officium quo obnoxius est choro subtrahit, sed & alios psallentes perturbat.

Super his debite observandis, aliisque ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam B spectantibus, decanus & capitulum, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet, hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens.

Horum autem transgressores, illius horæ, in qua circa prædicta excesserint, vel alia majori, prout transgressionis gravitas exegerit, plectatur pœna.

XIX.

Admonemus beneficiatos & alios in sacris ordinibus constitutos, qui ad horas canonicas tenentur, ut si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, non in gutture, vel inter dentes, C seu deglutiendo aut syncopando dictiones, vel colloquia aut risus intermiscendo: sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peregant: ac tali in loco, inde a devotione non retrahantur.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, divinorum tempore per ecclesiam vel foris circa eam deambulando, aut cum aliis colloquendo visus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei distributiones ipso facto amittat. Et si semel correptus non destiterit, per mensem distributionibus careat: &, si pertinacia exegerit, graviori pœnæ subjiciatur. Regulares, qui in conventualibus eccle- D siis circa prædicta excesserint, superiorum arbitrio castigentur.

XX.

Constituatur tabula in choro, in qua quid per unumquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam aut majus tempus, cantandum legendumve sit, describatur. Qui autem secundum quod ibi perscriptum fuerit facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Qui in matutinis & vesperis, ante Gloria Patri primi psalmi, consimiliter in aliis horis, E in missa, ante finem epistolæ usque in finem, divino officio non interfuerit, (nisi forte necessitate cogente, ac petita ac obtenta licentia, discedere oporteat) pro illa hora absens censeatur: salvis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hæc arctiores existant. Idem observetur in iis qui a principio usque ad finem in processionibus non permanserint. Pro cujus executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas, statuto tempore non convenientes, juramento adstrictus agere fideliter, & nulli parcere.

Præcipimus etiam conformiter ad statutum præcedentis concilii, quod in illis ecclesiis, quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur: ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumenti. Tollentes prorsus abusum illum, quo in una dumtaxat hora præsens totius diei distributiones usurpat. Et illum, quo præpositi, vel decani & alii officiales, ex hoc solo quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

ANNO CHRIST 1528. De distributionibus quæ secundum mensuram laboris faciendis. Damnantur abusus circa quotidianas distributiones.

XXI.

Cum autem, secundum apostolum, is qui altari servit de altari vivere debet, statuimus ad juris dispositionem, ut omnes & singuli canonici ecclesiarum cathedralium & collegiatarum nostræ provinciæ, lucrentur & percipiant post eorum receptionem & admissionem in fratres, grossos fructus, & alios quoscumque suarum præbendarum, personaliter residendo & deserviendo suis beneficiis, æqualiter inter se distribuendo. Nisi ex fundatione eorumdem locorum speciali & legitima, sufficienter probata, prædicti grossi fructus pro certo tempore aliis ecclesiis aut piis usibus, expresse pertineant & deputentur. Damnabilem illam consuetudinem judicantes, qua in certis ecclesiis prædicti fructus ad certum tempus, in utilitatem cedunt jam receptorum: sive qua cavetur, ut ad certum tempus sint de novo recepti, expectantes: veram corruptelam & notorium abusum, tales & similes, declarantes per hoc præsens nostrum statutum. Et quoniam dispositione juris duo canonici assistentes episcopis, seu de familia eorum existentes, similiter & alii privilegiati, debent gaudere grossis fructibus suarum præbendarum: ideo non intendimus eis præjudicare per hoc præsens statutum, sed volumus eos illibatos conservare in dictis suis privilegiis.

1. Cor. 9.

Damnatur consuetudo in aliquibus ecclesiis valescens.

Diœcesani statim post dissolutum præsens concilium diligenter visitabunt breviaria, missalia, antiphonalia, ac sanctorum legendas. Et quæ deprehenderint in illis superflua, aut non satis pro ecclesiæ dignitate convenientia, ipsi continuo tollent & resecabunt, & quæ viderint esse necessaria, adjicient.

De visitandis per diœcesanos breviariis & missalibus.

XXII.

Fide dignorum relatio ad nostrum auditum perduxit, quantum in multis monasteriis sit a primæ institutionis puritate recessum, siquidem illorum cœnobitæ sic vitam monachalem & regularem rejecerunt, ut & moribus & nomine & habitu religiosi haberi & nominari vereantur. Quod si in præmissis gubernaculum disciplinæ contemnatur, hoc solum restare videmus, ut religio naufragetur. Rebus itaque in deteriora prolabentibus obviam ire volentes statuimus, ut abbates, abbatissæ, priores, prioriſſæ, & alii religiosorum superiores, quocumque nomine censeantur, sic sua monasteria in cultu divino, vita & moribus, vestimentis monachalibus, cibis & potibus, reforment, & suos religiosos & moniales, ad vitam regularem & monasticam, secundum institutiones suorum ordinum & alias regulares, reducant, quod in eis nihil reperiatur, quod divinam majestatem &

sim-

ANNO CHRISTI 1528.

simplicium animos offendere possit. In præmissis autem, per diœcesanos in suis visitationibus diligens inquisitio fiat. Et quæ repererint deformata, reforment, & omnino corrigant: quæ super prædictis facta fuerint sequenti concilio referant. Et ne notorium illum abusum, quo nonnulli regularem apostasiam incurrendo, sine habitu regulari etiam in publicum incedere non erubescunt, sub dissimulatione pertransire videamur: statuimus, quod canonici regulares de cetero super veste exteriori togam lineam, tam intra, quam extra monasterium, ferre omnino teneantur. Nisi forte super hujusmodi toga non deferenda, privilegium habeant: quod suis diœcesanis exhibere infra duos menses, a die publicationis computandos, habeant: Qui viso privilegio, super alio habitu patenter distincto a vestimentis clericorum sæcularium, ordinabunt, ut expedire & juris esse videbitur.

toga linea super vestem a canonicis regularibus ferenda.

XXIII.

Omnes clericos, maxime in sacris constitutos, admonitos esse volumus: se cum in sanctorum loco sint, necessitatem bene vivendi, non licentiam peccandi esse assecutos. Idcirco eos hortamur, ut opera sanctorum exerceant, luceantque coram hominibus opera eorum, sintque vere illud sal euangelicum. In ministerio vigilantes & soliciti, plantent, evellant, dissipent: & cum summo studio ædificent quæ pietatem respiciunt.

Insuper professionem suam probent habitu, scilicet ut per decentiam habitus extrinseci intrinsecam morum honestatem ostendant. Vestitus ergo clericorum, maxime in sacris constitutorum, non sit expectoratus: sed a collo desuper undique clausus, a manicis, lateribus, & retro.

Cum elationis habeat calumniam, quidquid propter venustatem, non propter necessitatem accipitur: & ne bona ecclesiæ, quæ pauperum sunt, in fastum & corporis ornatum (qui a sacrato ordine alienus esse debet) convertantur, inhibemus omnibus & singulis ecclesiasticis nostræ provinciæ, ne vestimentis exterioribus & sagis oblongis sericeis, in publico aut domestice utantur, sub pœnis arbitrio diœcesanorum imponendis. Non tamen intendimus ecclesiasticis ex sanguine regio aut ducali ortis hujusmodi vestimentorum sericeorum delationem prohibere: quos tamen hortamur ut in suis vestimentis decentiam ecclesiasticam observent.

vestimenta sericeis non defendis a clericis.

XXIV.

Vestes sint talares, non fronciatæ, aut partitæ, nec nimia amplitudine superfluæ, nec plus æquo constrictæ, in quibus clericalis ordinis honestas & modestia, non fastus jactantia, vel elationis vitium, deprehendatur. Non etiam camisias gestent (quod dicunt) fronciatas.

Non pannosi sint clerici, aut in vestibus laceri. Neque enim affectatæ sordes, aut exquisitæ deliciæ, laudem pariunt.

Non caligas partitas aut scacatas assumant, neque circa genu dissutas, non lunatis seu cornutis, ac nimis fenestratis calceis utantur. Non annulos in digitis deferant: nisi forte hujusmodi sint, quibus id ad decorem suarum dignitatum permittatur.

Ipsi quoque clerici in sacris præsertim constituti, & eorum commensales, neque comam relaxent, aut barbam nutriant: sed tonsuram, coronam, seu rasuram habeant, secundum ordinem suum honeste rasam.

ANNO CHRISTI 1528.

De honestate a clericis servanda in crinibus & tonsura.

Denique juxta concilium Lateranense pannis rubeis aut viridibus non utantur: ab iis denique abstineant quæ in eodem concilio continentur.

XXV.

In incessu quoque honestatem exhibeant, ut gravitate itineris, mentis maturitatem ostendant. Incompositio enim corporis, risus dissolutus, indecens oculorum vagatio, inæqualitatem indicant mentis.

In conversatione autem cum laicis ita se habeant, ut neque ex nimia familiaritate, aut conversatione æquali, reddatur contemptus dignitatis: neque ex nimia austeritate, fastu aut pompa, superbi aut plus æquo elati judicentur.

Neque in publico ludant pila, aut aliis ludis, maxime cum laicis. A ludo alearum, aliisque, qui a sorte pendent, abstineant: neque ludentium fautores, spectatores, aut testes existant.

Qui ludi a clericis sunt vitandi.

Non se admisceant choreis publicis, tripudiationibus, aut saltationibus: non turpes, amatorias, aut lascivas depromant cantilenas, seu cantantibus faveant aut adsint.

Non in scenam velut histriones prodeant, non comœdias vernaculas agant: non spectaculum corporis sui faciant in publico privatove loco.

Quæ omnia cum omnibus sacerdotibus sunt indecora, & ordini clericali multum detrahentia, tum illis præcipue, quibus animarum cura est commissa.

XXVI.

Incontinentes sacerdotes, & concubinarios clericos, episcopi per se vel suos officiales ad continentiam & ecclesiæ regulam remediis convenientibus revocabunt. Salutares pœnas, juxta sanctorum patrum decreta, & sacrorum ac generalium conciliorum canones, in illos (si moniti non desistant) exequentur.

Contra clericos venatores, vel negotiis sæcularibus implicitos, si a venandi negotiandive consuetudine moniti non desistant, ad pœnam Aurelianensis concilii & alterius Lateranensis procedetur.

XXVII.

Et cum sacrum Viennense concilium statuerit, ut monachi in suis sibi commissis administrationibus vel prioratibus non præsumant soli habitare, sed si proventus prioratuum vel administrationum hujusmodi forte non suppetant, duobus aliis vicinioribus locis, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se invicem, prout erit commodius, cum consensu & consilio abbatum, per locorum ordinarios uniantur: nos illud Viennensis concilii tam salubre tamque providum statutum observari præcipimus.

Ad hoc statuimus, quod moniales, cujuscumque ordinis existant, morantes in prioratibus, qui non sunt idonei ad confovendam reforma-

tio-

ANNO CHRISTI 1528.

tionem, & conventum custodiendum, neque ad id forte redditus eorum suppetere possunt : remittantur ad abbatiam seu monasterium, unde hujusmodi prioratus dependent. Redditus autem prædictorum prioratuum applicentur abbatiæ, vel monasterio, ubi etiam pro mensura augmenti augeatur numerus religiosarum. Ex ordinatione autem episcopi providebitur de servitio competenti in prædicto prioratu celebrando per presbyterum sæcularem : cui de consensu religiosarum, per eumdem episcopum congrua portio assignabitur.

De revocatione religiosarum, in alienis diœcesi existentium.

Et quoniam sunt aliqua monasteria sita extra provinciam nostram, a quibus dependent prioratus, infra limites provinciæ nostræ constituti, rogamus diœcesanos locorum, ut religiosas illorum prioratuum advocent ad suas abbatias, seu monasteria : offerentes, quod nos & suffraganei nostri etiam curabimus modo consimili ad abbatias nostrarum diœcesum revocare religiosas, existentes in prioratibus extra provinciam nostram sitis, quibus insufficientes redditus esse nobis constiterit.

XXVIII.

Item constituimus, ut in monasteriis monialium tot instituantur moniales, quot de facultatibus eorumdem monasteriorum (reparationibus ecclesiæ, clauluræ, & aliarum regularium domorum, nec non & processuum expensis deductis) commode & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu, aut receptione, nihil prorsus prætextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore, exigatur. Si qua tamen ultra eas in hujusmodi monasteriis se recipi petat, id non interdicimus, dummodo congruam secum afferat pensionem, qua cum ceteris religiosis numerariis alatur. Non tamen in locum numerariarum succedat : sed decedentibus numerariis aliæ novæ & pauperes subrogentur.

De statu regularium, cap. Periculoso, in 6.

Provideant etiam episcopi, ut illud salubre ac frugiferum decretum, incipiens, Periculoso, in eo præsertim, quod continet de clausura perpetua monialium, servetur, ac perpetuo custodiatur. Nihil enim magis officit regulari monialium disciplinæ, spiritualique profectui, quam reseratis claustri septis, portisque pro cujusque earum nutu patentibus, frequens & licentiosa extra monasterium evagatio, & tamquam ruptis obicibus, dissoluta ac insolens ultra metas conventus eruptio. Siquidem exinde dedecorosa enascitur earum cum laicis personis tam viris quam mulieribus conversatio : & præter cetera salutis animarum detrimenta, ingens in præcipiti pendentis earumdem castitatis periclitatio.

XXIX.

Cum autem ea, quæ ad certum usum pium sint largitione fidelium destinata, non debeant in alium usum converti : præcipimus, juxta concilium Viennense, xenodochia, leprosarias, eleemosynarias, & alia hospitalia, quocumque nomine censeantur, visitari & reformari per eos, ad quos id de jure statutove in locorum fundatione appositio, vel ex consuetudine prescripta, aut privilegio sedis apostolicæ spectat & pertinet. Gubernatio vero viris providis & discretis ac boni testimonii committatur : qui instar tutorum & curatorum præstare juramenta, ac de locorum ipsorum bonis inventarium conficere, & ordinariis seu locis illis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem : volentes quod hæc in provisione seu commissione, quæ fiet de eisdem hospitalibus, exprimantur.

XXX.

Cum ex multiplicatione confratriarum sæpe monopolia oriri contingat, & quæ in usus pios consumenda sunt, in crapulam converti videantur : siquidem dies festos confratriarum, non aliter se confratres digne celebrare putant, nisi comessationibus & ebrietatibus deserviant : sacro approbante concilio, sub pœna excommunicationis inhibemus : ne aliqui, cujuscumque status extiterint, confratrias erigere, & de novo instituere, sine episcoporum expresso consensu & approbatione, audeant. Antiquas autem, quas per episcopos institutas aut aliter approbatas fuisse constiterit, toleramus. Omnem baculorum delationem, confratribus & aliis quibuscumque, tam extra quam intra ecclesiam, nec non conventicularres comessationes, maxime diebus festis illarum confratriarum, & ex denariis earumdem fiendas seu solvendas, sub prædictis pœnis prohibentes.

Ordinamus insuper, quod quantum ad antiquas confratrias attinet, teneantur confratres, seu procuratores, infra sex menses a die publicationis præsentium, afferre diœcesanis, eorumve officialibus aut vicariis, statuta, si qua habeant : & eosdem diœcesanos instruere de modo & forma quam in eis servant ; de quantitate reddituum, & in quos convertant usus ; ut sic, justitia mediante, quod super his opportunum fuerit statuatur, omniaque ad sobrietatem & modestiam revocentur. Alioquin, elapsis sex mensibus, ad earum annullationem procedatur.

De calic. & cappis ecclesiæ non deferendis in festo confratriarum per laicos.

Eisdem confratribus & aliis delationem calicum, vasorum, & capparum ecclesiasticarum, prohibemus. Injungentes de suffraganeorum nostrorum consensu, sacerdotibus & aliis per provinciam nostram constitutis, ne ipsas deinceps concomitentur, aut illis deserviant. Exnunc autem juramenta quæ solent præstare in ingressu omnino reprobamus & cassamus : prohibentes ne deinceps juramenta super observatione statutorum prædictarum confratriarum, aut præstentur, aut exigantur. Et etiam, ubi confratriæ erunt permissæ, volumus quod ab invitis pro egressu nihil exigatur.

Confratriarum provisores, procuratores, seu magistri, vel gagiatores ecclesiarum parochialium, teneantur præstare juramenta in initio officii susceptii, coram episcopis aut eorum officialibus, eligunturque singulis annis, mox redditurii de receptis & solutis rationem. Et pecuniæ, quæ supererunt, applicentur per eos vel in dium reparationis ecclesiæ. aut curam seu alimoniam pauperum, aut alios pios usus, prout episcopus arbitratus fuerit.

XXXI.

ANNO CHRISTI 1528.

XXXI.

Insuper, ne quis per excommunicationem, quam pro præcipuo mucrone ecclesia habet, a fidelium communione ex levi causa innodetur; sacro approbante concilio prohibemus, quatenus de cetero nullæ excommunicationes concedantur, nisi pro gravi causa: & ea cognita, secundum formam juris; generalesque monitiones in forma malefactorum, non decernantur pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus: quarum distinctio arbitrio officialium relinquatur. Quos nihilo minus diligenter & districte monemus, ut omnino caveant ab illarum multiplicatione, ne in vilipendium & contemptum deducantur.

XXXII.

Statuimus & præcipimus, ut ad tollendas hæreses, quæ magis ac magis (quod dolentes referimus) pullulant, diœcesani juxta sacrum generale concilium, aut per se aut archidiaconos seu alias honestas personas, bis in anno, aut sæpius, si res ita postulaverit, parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam, ubi opus fuerit, totam viciniam, jurare compellant, si quos ibidem hæreticos, vel aliqua occulta conventicula celebrantes, vel a communi conversatione fidelium dissidentes, sciverint: & quos sciverint episcopis, seu eorum officialibus, indicare. Qui vero ex his juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes jurare forte noluerint, hoc ipso tamquam suspecti de hæresi reputentur, & contra eos tamquam hæreticorum fautores procedatur. Qui autem sic indicati fuerint, nisi se ab objecto crimine purgaverint, vel si post purgationem in pristinam lapsi fuerint perfidiam, canonice puniantur.

XXXIII.

Quia hæreticorum mos est non solum sacram scripturam convellere, ac relicto vero sensu ad suam phantasiam contorquere: sed & sacros libros transferre, & in eisdem libris ac sacrorum doctorum, scholia quædam & annotationes marginales, sed depravatas adjicere, quo eam, quam pollicentur, libertatem ob oculos obtrudant simplicium, eosque fallacibus errorum involucris quasi tenaci visco involvant, & in errorum labyrinthum conjiciant. Inde est quod hujus sacri concilii auctoritate, ac de consensu suffraganeorum nostrorum, prohibemus, ne deinceps per provinciam nostram imprimantur libri sacri aut sanctorum doctorum, qui vel de fide aut moribus ecclesiasticis habeant tractatum, sine nostra suffraganeorumque nostrorum per suas diœceses speciali auctoritate & permissione. Contra facientes ipso facto sententiæ excommunicationis subjaceant.

Et si qui sint tales libri seu in provincia seu alibi impressi, prohibemus sub eadem excommunicationis pœna, prædictos libros vendi vel publicari, sine nostra (ut prius) suffraganeorumve nostrorum permissione. Adjicientes sub prædictis pœnis, quod eisdem libris non adjiciantur annotationes marginales quæ hæresim sapiant, aut scandalosæ sint, ac piarum aurium offensivæ.

ANNO CHRISTI 1528.

XXXIV.

Verum quia intelleximus libros nonnullos, scriptos lingua vernacula, & impios & scandalosos, per nostram provinciam enchiridii more, a quibusdam circumferri, & a laicis, pueris, ac mulieribus, interdum publice, aliquando occulte legi; qui etsi forte incertos habeant auctores, nemini tamen dubium est eos ex materia operis ab hæreticis & perditionis magistris prodiisse: de fratrum & coepiscoporum nostrorum consilio & consensu præcipimus sub excommunicationis pœna omnibus & singulis, cujuscumque status, conditionis aut sexus, ut si quos habuerint libros, fidem aut mores concernentes, a viginti annis citra in vulgari seu Latino sermone editos, eosdem ad diœcesanum suum confestim deferant: ut cum ab eo aut ejus vicariis & commissis visi fuerint sedulo & examinati diligenter, eorumdem librorum vel interdicatur vel permittatur lectio. Quorum quidem librorum, seu jam impressorum, sive posthac imprimendorum, si lectio permissa fuerit, addatur eisdem libris decretum episcopi, quo significet per se aut alios doctos & approbatos viros seipsum examinationem diligentem fecisse, ac tunc demum eorum publicationem permittere. Volumus autem hoc præsens tam utile tamque salubre statutum per singulas parochias provinciæ nostræ ter aut quater in anno publicari.

XXXV.

Invidens semper humanæ saluti nizaniorum fator diabolus, quod in agrum dominicum per se directe non potest, id nonnunquam per suos, quos possidet, cupiditatis igne succensos, exquisitis modis efficere conatur. Siquidem dum nonnulli prædicatores, quæstores, vel falso nonnunquam simulatæ religionis habitu subintrant, prædicationis officium, circumventis parochialibus presbyteris, usurpant, novas doctrinas, & sæpenumero hæreses, apud rudem plebeculam disseminant. Et benevolentiam vulgi captantes administratoribus tam ecclesiasticis quam sæcularibus detrahunt, subditos suis majoribus rebelles & penitus inobedientes reddunt: plantare fingentes destruunt, seditiones excitant, scandala immittunt. Et dum quem venantur, quæstum fuerint assecuti, continuo recedentes, anxias suorum auditorum animas, promissæ sibi salutis spe vacuas, sed & variis expositas periculis, relinquunt errorum laqueis multiplicibus involutas. Nos ergo talibus viam, quantum cum Deo possumus, præcludere cupientes, præcipimus omnibus & singulis suffraganeis nostris, ne ullos, cujuscumque status, ordinis vel conditionis existant, prædicatores, quæstores, religiosos seu sæculares, extraneos sive diœcesanos, quavis occasione, seu causa, ad officium prædicationis in ecclesiis per suas diœceses constitutis, permittant, tolerentve: nisi ab ipsis suffraganeis, eorumve vicariis, approbati, & ad hoc nominatim missi extiterint. *Quomodo enim*, secundum apostolum, *prædicabunt, nisi mittantur*? Et veritas ipsa dicit in evangelio: *Rogate dominum messis ut mittat operarios in messem suam*. Proinde suffraganei nostri

Rom. 10.

Matth. 9.

ANNO CHRISTI 1528.

stri nullos ad prædicandum mittant, nisi viros ætate maturos, moribus graves, & in sacris literis sufficienter eruditos.

Eosdem etiam suffraganeos admonemus, ut si per se aut alios probos ac delectos viros prædicare voluerint, evangelium Christi sincere populo annuntient & prædicent. Imitentur vestigia Christi, præcipientis apostolicis viris: *Marth. 16.* *Prædicate evangelium omni creaturæ.* Et iterum: *Matth. 28.* *Docete omnes gentes servare quæcumque mandavi vobis.* Cessent in sanctis illis concionibus profanarum legum minime necessariarum citationes: poetarumque auctoritates supervacaneæ, subtilium quæstionum, & plerumque futilium, inanes allegationes. A ridiculis etiam histrionicisque sermonibus abstineant.

XXXVI.

Sint prædicatores, juxta Gregorium, in verbo discreti: ne vel tacenda proferant, vel dicenda reticeant. Prædicent rursus sacrum evangelium: innitantur interpretationibus sacrorum doctorum. Instruant populum ad observationem præceptorum Dei, ut fidem inconcusse teneant: atque omnibus mandatis Dei & ecclesiæ pareant, nec ab ejusdem ecclesiæ decretis & sanctionibus devient.

Sint etiam prædicatorum sermones casti & examinati, ad amorem Dei populum trahentes, detestentur vitia concionatores verbi divini, alliciantque auditores ad amplexus virtutum. Habeant præ oculis pro scopo honorem Dei & profectum animarum, nihil ad gloriam & ostentationem faciant, non quæstui sint intenti, aut vindictæ appetentes.

Quod si secus fecerint, aut si populum more scurrarum vilissimorum, dum ridiculas & aniles fabulas recitant, ad risus cachinnationesque excitaverint: aut, quod deterius est, si prælatis ecclesiæ, principibus, sacerdotibusque detraxerint, ac tandem populum ab obedientia superiorum retraxerint; eumdemque absolutione decimarum ac aliorum, ad quæ jure divino & positivo sunt omnes obstricti, abalienaverint: nos volumus tales tam ineptos & pernicioſos concionatores ab officio prædicationis suspendi, & a suis superioribus pro modo & mensura excessus acriter puniri. Per præsens tamen statutum non intendimus derogare Clementinæ, Dudum.

De prohibendis & puniendis ineptis prædicatoribus.

XXXVII.

Nos præterea cupientes animarum periculis, quantum cum Deo possumus, consulere, volumus omnes & singulos intelligere, quod illi soli Mendicantes habent potestatem absolvendi, qui primum per suos provinciales custodes, ministros, priores, guardianos, aliosve eorumdem Mendicantium prælatos, electi fuerint tamquam sufficientes & idonei, vita probati, discreti, modesti atque periti; inde suffraganeis nostris in suis diœcesibus per præfatos Mendicantium prælatos præsentati, qui ab eisdem episcopis ad audiendas confessiones sint commissi. Qui sic electi, præsentati, deputati, seu commissi, juxta canones conciliares, & Romanorum pontificum decreta, confessiones sibi confiteri volentium libere audire possunt, imponere pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis impendere. Declaramus autem non competere Mendicantibus sic deputatis & commissis, in absolvendo ampliorem potestatem, quam curatis vel parochialibus sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsan eis ecclesiarum prælati, uberiorem in hac parte gratiam specialiter duxerint faciendam. Guardianos autem, custodes, & alios fratrum Mendicantium præfectos, hortamur in domino, ut in ecclesiarum suorum conventuum loco ad legendum aptiore chartam præsentatorum suorum nomina continentem statuant: quatenus qui volent Mendicantibus confiteri, videant prius si sint de nominatorum & approbatorum numero, alias absolutos se non fore intelligant.

ANNO CHRIST 1528.

XXXVIII.

Quoniam abbates nonnunquam attentant munus confirmationis conferre, idque vendicant ex consuetudine præscripta ad se pertinere: nos attendentes hanc impositionem manuum a Christo primum institutam, & ab apostolis receptam, solis episcopis (qui apostolorum sunt successores) reservatam, consuetudinem hujusmodi (quæ potius corruptela dicenda est) reprobamus. Quod si qui sint qui contendant sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus quod, cum primum fuerint requisiti a suffraganeis nostris, de privilegio fidem facere teneantur. Et idem statuimus observandum, quantum ad illos qui calicum consecrationem attentant.

XXXIX.

Sane cum matrimonium a Deo rerum omnium conditore in paradiso & in statu innocentiæ institutum fuerit, sitque, teste apostolo, sacramentum: proinde cum magna reverentia ac devotione suscipiendum, utpote in quo (sicut & in reliquis sacramentis) gratia conferatur: prohibemus ne in sponsalibus aut nuptiali benedictione fiant risus, cachinnationes, aut alia ridicula verba enuntientur. Quinimo moneantur affidati, quatenus jejuni, contriti, & confessi, ac cum multa reverentia ad hoc sacramentum accedant. Illum quoque abusum, qui invaluit in quibusdam partibus, ut benedictio nuptialis & missa celebrentur statim post mediam noctem, tollimus & amputamus: statuentes, quod talia deinceps non fiant, nisi post ortum solem ac illucescentem diem. Siquidem exemplo pernicioso interdum compertum est, solemnitates hujusmodi nuptiales sic in latebris & occulto factas clandestinis matrimoniis viam aperuisse, & occasionem dedisse contemnendi tam excellens sacramentum, & lascivias ac spurcitias quasdam committendi.

Ephes. 5.

Benedictionem nuptialem & missam solum in die celebrari debere.

Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravia eveniant in dies scandala ac pericula, volumus omnes contrahentes, consulentes, scienter interessentes, auxiliantes, & adjuvantes sententiæ excommunicationis ipso facto subjacere.

De clandestinis matrimoniis non attentandis.

XL.

Et ut nihil sine discretione in ecclesia Dei fiat, expediens & rationabile visum est, propter lascivas imagines & veritati scripturæ non convenientes, si in posterum, præcedente episcopi aut commissi ejus judicio & visitatione, imagines in ecclesiis collocentur.

Ex

ANNO CHRISTI 1528.

Ex multorum fida relatione didicimus, simplicem populum aliquando levi assertione miraculorum ad unum & alterum locum populariter concurrisse, candelas & alia vota obtulisse. Ut igitur credulæ simplicitati nobis commissæ plebis consulamus, & novis impudentibusque hominum mente corruptorum ad quæstum occasionibus obviemus; sacro approbante provinciali concilio, districte prohibemus, ne quis posthac miraculum de novo factum prætendat: neve intra aut extra ecclesiam, titulum, capellam, aut altare prætextu novi miraculi erigat, aut populi concursum in miraculi gratiam & venerationem recipiat: nisi prius loci episcopus de negotio quid sentiendum tenendumque sit causa cognita decreverit.

Concilii postrema conclusio.

Et quia parum esset jura & statuta condere, nisi essent qui ea tuerentur & executioni demandarent, idcirco volumus, statuimus, & ordinamus sub pœnis ante dictis, omnia & singula supra scripta, sic, ut præmittitur, in dicto sacro provinciali concilio decreta, statuta & ordinata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari & publicari, illaque in futurum inviolabiliter observari, executionem hujusmodi pœnarum eisdem nostris suffraganeis tenorem præsentium committentes. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentes literas, seu præsens publicum instrumentum, decreta & statuta nostra in se continentes, sive continens, exinde fieri, & per notarios publicos subscriptos, dicti provincialis concilii scribas, seu * graffarios, signari & publicari, sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

ANNO CHRISTI 1528.

* grafiarios.

Datum & actum Parisiis, quoad præmissorum conclusionem & definitionem, nobis in eodem concilio præsidentibus in domo solitæ habitationis nostræ, sub anno domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo, indictione secunda, die vero nona mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Clementis divina providentia papæ septimi anno quinto.

ANNO CHRISTI 1533.

CLEMENTIS PAPÆ VII.

ANNO CHRISTI 1533.

Ad Christianissimum Francorum regem Franciscum primum epistola de indictione concilii generalis anno 1533. ex commentario rerum ad concilium Tridentinum spectantium.

Carissime in Christo fili noster, salutem & apostolicam benedictionem.

SUPERIORE biennio, sicut tua majestas recordari potest, cum sereniſſimum Cæsarem, quamquam pro sua inclyta pietate omnia conatum, tamen in conventu Augustano nihil remedii ad hæresim Lutheranam in Germania tollendam, præ illorum obstinatione afferre potuisse audiremus: solumque concilii generalis remedium a nostris prædecessoribus in casu simili usitatum, & ab ipsis Lutheranis postulatum supereſſe videremus; habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. Romanæ ecclesiæ cardinalibus matura deliberatione, ad ipsius concilii generalis indictionem in Italia & loco ad hoc commodiore celebrandi devenire intendentes, id tuæ majestati, sicut Cæsari, & ceteris principibus significandum communicandumque duximus, eamque nostris literis fuimus hortati, ut tam sancto & necessario operi pro tua pietate, & Christianissimi titulo, proque tuorum majorum perpetua consuetudine favere, causamque sanctæ fidei cum tua, si fieri posset, præsentia, aut saltem oratoribus tuis, tuique regni prælatis adjuvare & tueri, & in hoc te & illos interim præparare pro communi officio velies. Postea vero ea actione nostra per apparatus Turcarum primo perturbata, & deinde per eorum in Hungariam & Germaniam irruptionem prorsus interrupta, suspensisque propterea omnium principum Christianorum animis, toto hoc interjecto tempore de ea re silere coacti fuimus. Nunc autem ipsis hostibus Dei benignitate repulsis, cum sereniſſimus Cæsar nobiscum Bononiæ congressus inter cetera publice salutaria hoc quoque de indicendo generali concilio nobiscum egerit, illudque non solum a Lutheranis ut antea, sed a ceteris Germanis principibus & civitatibus in proximo Ratisponensi conventu flagitatum, seque omnem operam suam, cum apud nos, tum apud reges & potentatus ceteros in id pollicitum fuisse dixerit: nos sane non solum Christiana caritate, sed etiam nostri debito muneris, quod a Deo omnipotente accepimus, astricti, ne tot animas in illa hæresi periclitari, quantum a nobis præstari poterit, ulterius sinamus, nostras partes, nostrumque officium in principibus omnibus ad ipsum concilium adhortandis tunc susceptum a nobis, terrore immanissimi hostis interruptum resumere continuandum censuimus, ut sanctæ religioni tantis erroribus illic implicitæ succurramus, & cum vetere pietate tranquillitatem & quietem illi inclytæ nationi tam valido Christianitatis membro restituamus. Quamobrem te, fili noster in Christo carissime, qui primus ab ipso Cæsare sereniſſimoque fratre ejus affinibus tuis jam in hoc unanimiter concordibus ad ejusdem concilii generalis convocationem pie consentire, illudque cum tua, si fieri poterit, præsentia, aut saltem cum oratoribus tuis, & tui regni prælatis, sicut antea tuæ majestati scripseramus, juvare & tueri, ac te & illos interim ad hoc præparare, & de tua super hoc voluntate, quam non nisi te dignam speramus, ad nos perscribere quamprimum velis, ut cum Cæsaris, ac tuo, & Romanorum regis, ceterorumque principum ac potentatuum ad quos scribimus, & quorum neminem tua majestate accedente defecturam confidimus, unanimi voto & consensu ad indictionem ipsius concilii commodiore loco celebrandi, sicut & tunc tuæ serenitati scripsimus, adjutore domino devenire possimus. Quemadmodum hæc plenius & diffusius noster apud te orator tuæ

ANNO CHRISTI 1533.

ferenitati coram explicabit. Datum in civitate noſtra Bononia ſub annulo piſcatoris, die 2. Januarii, anno 1533.

* ** *Reſponſum Franciſci I. regis Francorum Chriſtianiſſimi ad Clementem VII. Romanorum pontificem.*

BEATISSIME pater, redditæ ſunt nobis tuæ literæ, quibus tuam mentem ſignificas in concilio Chriſtianorum cogendo: Deo gratias, quod tam pie tua ſanctitas ſit animata, ad hoc præſertim tempore, cum palam ſit omnibus illud cogi, ſi unquam alias, eſſe neceſſe. Quod ad nos attinet, non eſt cur magnopere de hac re urgeri, vel tua ſanctitate teſte, debeamus, quum jampridem quid haberemus animi plane indicaverimus, videri ſcilicet operæ pretium fore, ut tum rite, tum etiam de eorum quorum intereſt voluntate, eo loci ejuſce rei gratia conveniatur, ubi omiſſis rebus profanis de cauſa religionis tractetur, decidaturque; nemo ut poſtea exiſtat, qui iis fidem abroget, quæ in eo conventu definita invenientur. Hoc tam pio inſtituto nihil eſt quod pro ſingulari noſtra in rempublicam Chriſtianam devotione nobis nec prius poſſit nec antiquius videri. Beatiſſime pater, Deus optimus maximus ſanctitatem tuam in recta ſanctæ eccleſiæ adminiſtratione diu præſtet incolumem. Pariſiis die 17. menſis Februarii 1533.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

* ** Eodem anno Chriſti domini MDXXXIII. celebratum fuiſſe Viennæ Allobrogum provinciale concilium præſide Petro Palmerio Viennenſi archiepiſcopo accepimus necdum tamen videre illud typis excuſum hactenus licuit, neque apparet cum noviſſimis Galliæ conciliis Ludovici Odeſpun de la Meſchiniere cura ac ſtudio anno 1645. uno ſimul volumine publicatis. Quod vero ad Polonienſia attinet, ſatius eſſe arbitratus ſum de iis ſeorſim tractare, aut eruditi cujuſpiam Poloni induſtriam in rebus patriæ ſuæ accuratius enucleandis expectare.

ANNO CHRISTI 1534.

VITA
PAULI PAPÆ III.

PAULUS III. ante Alexander nominatus, natione Romanus, ex nobili Farneſiorum familia genitus, optimis diſciplinis Florentiæ inſtructus, multiſque egregiis animi dotibus exornatus, poſt res multas præclaræ geſtas, juxta illud quod dicere ſolebat:

Confectum ſenio melior fortuna ſequetur.

Paulus quando pontifex factus. Res geſtæ Pauli papæ.

ex cardinali creatus eſt pontifex tertio Idus Octobris, anno Chriſti 1534. tempore Caroli quinti imperatoris. Initio pontificatus præter Alexandrum Farneſium & Guidonem Aſcanium nepotes ſuos, Bembum, Sadoletum, alioſque viginti eminentis doctrinæ & ſingularis prudentiæ viros in numerum cardinalium elegit. Henricum VIII. Angliæ regem, quod legitima uxore repudiata aliam duxiſſet, multaque alia contra publicam eccleſiæ pacem & dignitatem perpetraſſet, regno regiiſque inſigniis ſpoliavit. In expeditionem Tunetanam Cæſari duodecim triremes duce Virginio Urſino tranſmiſit. Ut vero ardens ſuum de republica Chriſtiana & Cæſare bene merendi deſiderium oſtenderet, univerſæ claſſi benedicturus, eique læta ac fauſta precaturus, Centumcellas profectus fuit. Carolum Cæſarem inſigni victoria obtenta in Africa revertentem, magna cum gratulatione Romæ excepit, eumque ad pedum ſuorum oſcula admiſit. Ejuſdem Cæſaris rogatu, ad tollenda de religione diſſidia, erroreſque qui ſenſim univerſam Germaniam pervadebant, convellendos, concilium Mantuæ anno ſequente 1537. celebrandum indixit: verum certis de cauſis idem poſtea Vicentiam tranſtulit. Turcis Dalmatiam ferro & flamma vaſtantibus, ſolennes ſupplicationes indixit, quas ipſe nudis pedibus obivit; miſſiſque ad omnes principes legatis rogavit, ut conſociati in capitalem & juratum Chriſtiani nominis hoſtem arma arriperent. Interea Petrum Laiſium eccleſiaſtici exercitus ducem creavit, Urbem mœnibus cinxit, initoque fœdere cum Cæſare & Venetis inſtructiſſimam claſſem contra Turcas infeliciter emiſit. De Carolo & Franciſco rege conciliandis diu fruſtra laboravit. Romam reverſus nuptias inter Margaritam Auſtriacam, & Octavium nepotem, quem Camerini ducem jure beneficiario creaverat, celebravit: Peruſinos, qui ob auctum ſalinarum vectigal defecerant, armis perdomuit. Cæſari ad Algerianam expeditionem trajecturo apud Lucam occurrit, atque cum eo de celebrando univerſali concilio, aliiſque reipublicæ Chriſtianæ negotiis communicavit. Quod cum pontifex Tridenti celebrandum indixiſſet, ob peſtem graſſantem & ingruentia bella Bononiam tranſtulit. Cumque de pace & concordia inter Carolum imperatorem & Franciſcum Gallorum regem ſæpe fruſtra laboraſſet, tandem hujus cauſa publicas ſupplicationes indixit, & quod per ſe non poterat, Dei auxilio adjutus, poſt multorum annorum ſæviſſima bella tandem impetravit. Cumque ob cauſas prædictus concilium nonnihil diſtractum eſſet, veritus Cæſar ne tardius quam expediret concilium religionis negotium abſolveret, quibuſdam negotium dedit conſcribendæ cujuſdam formulæ (quæ paſſim dicebatur Interim, ſive Interreligio) qua per Germaniam uſque ad concilii definitionem uterentur: miſſam ad ſe concordiæ formulam pontifex reprobavit. Societatem nominis Jeſu, quæ auctore Ignatio Loyola nobili Hiſpano inſtituta eſt, quæque orientales populos convertit, & hæreſin Lutheranam prope exſtirpavit, magno totius eccleſiæ catholicæ applauſu & emolumento comprobavit & confirmavit. His omnibus rite peractis obiit IV. Idus Novembris anno domini 1549. cum ſediſſet annos 15. & dies 28. ſepultus eſt in baſilica ſancti Petri.

Obitus Pauli

CON-

ANNO CHRISTI 1536.

ANNO CHRISTI 1536.

CONCILIUM COLONIENSE I.

PROVINCIALE, AUCTORITATE

Hermanni archiepiscopi (qui postea in hæresin lapsus est) pro reformatione clericorum, & cæremoniarum ecclesiæ, celebratum anno domini MDXXXVI. tempore Pauli papæ III. & Caroli V. imperatoris.

INDEX TITULORUM PRINCIPALIUM, ac capitulorum concilii provincialis Coloniensis I. anno MDXXXVI. celebrati.

PARS PRIMA.

DE MUNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi, post verbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

I. *De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum.*
II. *Ad certum titulum ecclesiæ ministros canonice deligendos ordinandosque.*
III. *Manum nemini cito imponendam.*
IV. *Humani affectus & venalitas in beneficiis ecclesiasticis, execrabiles.*
V. *Beneficia ecclesiastica, priusquam vacent, nemini promittenda.*
VI. *Dignis tantum beneficia esse conferenda.*
VII. *Idoneos tantum in prælatos eligendos.*
VIII. *In eligendo, ætas, mores, literatura & sacer ordo, spectanda.*
IX. *Electionem sinceram esse oportere.*
X. *In confirmatione electionis, quæ expendenda.*
XI. *Per patronos idoneos præsentari oportere.*
XII. *Quid incumbat archidiaconis.*
XIII. *Aliquot abusus officialium inter visitandum corrigendi.*
XIV. *Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officii admonendi.*
XV. *Moderatio patronos laicos respiciens.*
XVI. *De officio vicariorum in pontificalibus.*
XVII. *Quid episcopis potissimum curandum sit.*
XVIII. *De ætate ordinandorum.*
XIX. *Testimonium vitæ ac doctrinæ per initiandos sacris, exhibendum.*
XX. *De eruditione ordinandorum inquirendum.*
XXI. *Videndum quo affectu ad ordines accedatur.*
XXII. *Quanto temporis spatio ante majorum ordinum receptionem initiandi se præsentare debeant. Item & quid initiandi tum secum allaturi sint,*
XXIII. *Quale testimonium afferendum.*
XXIV. *Die Mercurii proxima ante susceptionem ordinum, examinandi qui initientur sacris.*
XXV. *Neminem ab examinatione immunem esse oportere.*
XXVI. *Cujus admonendi sint pridie ordinationis initiandi sacris.*
XXVII. *In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda.*
XXVIII. *Ab initiandis nihil exigendum.*
XXIX. *Literæ dimissoriæ nulli temere concedendæ.*
XXX. *Tituli ordinandorum diligenter discutiendi.*
XXXI. *Peregrini clerici quomodo admittendi.*
XXXII. *Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademque persona.*
XXXIII. *Dispensationes inspiciendæ, ut occurratur abusibus.*
XXXIV. *In resignationibus ac permutationibus beneficiorum, quæ cura adhibenda.*
XXXV. *Præstat paucos esse bonos, quam multos inutiles sacerdotes.*
XXXVI. *De visitatione ultimo loco dicendum.*

PARS SECUNDA.

I. *De officio privato ac publico, vitaque ac moribus clericorum generatim.*
II. *Unde clerici appellatio derivata.*
III. *Clericum suo officio intentum esse oportere.*
IV. *Duplex clericorum ministerium.*
V. *Biblia a clericorum manibus nunquam deponenda.*
VI. *De horariis precibus in dies perlegendis, & reformandis breviariis.*
VII. *Pro cujuslibet affectu non facile novandum quid in ecclesiastico officio.*
VIII. *Quo affectu horarias preces persolvere oporteat.*
IX. *Summa devotione missæ sacrum celebrari oportere.*
X. *Arguuntur, qui polluta mente ad altare domini accedunt.*
XI. *Revidenda missalia ac breviaria.*
XII. *Quæ omitti aut decurtari vel organorum vel cantorum concentu haud debeant.*
XIII. *Quemadmodum missa legenda.*
XIV. *Quid post elevationem eucharistiæ agendum.*
XV. *Organorum melodia quemadmodum temperanda.*
XVI. *Singulis dominicis diebus, quæ ipsis peculiaria sunt, officia dicenda.*
XVII. *Confessio, missæ præambulum, devote recitanda.*
XVIII. *Cur sacerdos in altari ministrum habeat.*
XIX. *Omnis cultus divinus summa cum veneratione peragendus.*
XX. *De vita ac moribus clericorum.*
XXI. *Ob quam causam clerici male audiant, ac puniantur.*
XXII. *Præcipuæ causæ omnis mali tres.*
XXIII. *Ambitionem ac factum clericali officio maxime repugnare.*
XXIV. *Omnis luxus clerico interdictus.*
XXV. *Clerico non licere vel cauponem agere, vel tabernas, nisi necessitatis causa, intrare.*
XXVI. *Habitus seu exterioris corporis cultus modestus, a clericis exigitur.*
XXVII. *Mali exempli est, sacerdotem se venditare in capellanum delicato laico, aut mulierculæ.*
XXVIII. *Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta.*
XXIX. *Avaritia in clero execrabilis.*

ANNO CHRISTI 1536.

xxx. *Honesto artificiolo victum quærere clerico licet.*
xxxi. *Clerici ne mercatores sint, multo minus fenebratores.*
xxxii. *Damnantur clerici superstitiosi, scurra, curiosi ac leviculi.*

PARS TERTIA.

i. *De metropolitanis, cathedralibus, & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.*
ii. *De officio decanorum.*
iii. *De officiis in ejusmodi ecclesiis ministrantium, generatim.*
iv. *De canonicorum vita & officio.*
v. *Quemadmodum preces horariæ, aliæque divinæ laudes, decantandæ.*
vi. *Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiæ oculos offendat.*
vii. *Decani templi summi potestas in prævaricatores.*
viii. *Quem oporteat esse vestitum ministrantium in hisce ecclesiis.*
ix. *Decani undique advigilabunt.*
x. *Ante omnia vero, ut canonici sacris adsint.*
xi. *Vicarii, ut divinis laudibus decantandis intersint, adigendi.*
xii. *Ad personalem residentiam cogendi, quibus hæc per fundationes beneficiorum est imposita.*
xiii. *Lucri tantum causa sacris adesse non oportere.*
xiv. *Capitula disciplinæ qualiter observanda.*
xv. *Officium decani in rebelles.*
xvi. *Contentiosi ad pacem & concordiam per decanum & capitulum revocandi.*
xvii. *Pœna adversus contentiosos pertinaces.*
xviii. *Quo tempore capitulorum quotidianorum conventus observandi.*
xix. *Volumina statutorum revidenda.*
xx. *In capitulis a juramentorum facili exactione temperandum.*
xxi. *Inter visitandum, de moderandis annis, qui expectantiæ appellantur, videndum.*
xxii. *Non oportere a canonico recens admisso pecuniam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi.*
xxiii. *Communi necessitati ecclesiæ, communi contributione consulendum.*
xxiv. *Tribunalia extra templa collocanda.*
xxv. *Optandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.*
xxvi. *Theatrales ludos non inferendos templis.*
xxvii. *Cujusdam abusus abrogatio.*
xxviii. *Processionum collegiatarum ecclesiarum, quæ ad majorem fiunt, moderatio.*
xxix. *De processionibus non abrogatis.*
xxx. *Quomodo ad anniversaria episcoporum in majori ecclesia conveniendum sit.*
xxxi. *Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda.*

PARS QUARTA.

i. *De parochis, ac eorum vicariis, aliisque verbi ministris.*
ii. *Qui admittendi.*
iii. *Orandus Deus, ut mittat operarios in messem suam.*
iv. *Unde dignoscere oporteat pseudoecclesiastas*
v. *Soli auctoritate ordinaria comprobati, ad verbi ministerium admittendi*
vi. *Quod ordinarii verbi ministri sunt legitimi parochi & illorum vicarii, modo tamen hi examinati prius & admissi sint.*
vii. *Fratres mendicantes quatenus admittendi.*
viii. *Quam modestiam fratres mendicantes in verbi prædicatione servare oporteat.*
ix. *Non ferendi, qui in jurisdictiones & potestates temere ad plebem invehuntur.*
x. *Abusus est, qui parocho suo officio interdicit.*
xi. *Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes.*
xii. *Decet quoque, ut fratres eatenus ordinariæ potestati subjiciantur.*
xiii. *De semel certo loco destinatis ac admissis, non temere retrahendis.*
xiv. *Qui nulla legitima auctoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, uti seditiosi comprimendi.*
xv. *Prohibentur omnes apostatæ, monachi ignoti, ac peregrini spermologi.*
xvi. *De Terminariis, quatenus admittendi.*
xvii. *Privilegiis fratrum nihil derogatur.*
xviii. *Monachorum ecclesiæ per sæculare (ut vocant) presbyteros gubernandæ.*

PARS QUINTA.

i. *De vita ac moribus parochorum.*
ii. *Vita ut doctrinæ in parocho conveniat, necessarium.*
iii. *Pastorem, gregis exemplum esse oportere.*
iv. *Vitanda parocho in primis avaritia.*
v. *Parochi familiam irreprehensibilem esse debere.*
vi. *Parocho luxus omnino cavendus.*
vii. *Pudicitia servanda parocho.*
viii. *Quæ fugienda parocho, & quæ sectanda.*

PARS SEXTA.

i. *De dissemination verbi*
ii. *Quid parocho meditandum.*
iii. *Fidelitas in primis in parocho requiritur.*
iv. *Quis sit fidelis verbi dispensator.*
v. *Omnis scriptura ad geminam caritatem exigenda.*
vi. *Summa evangelicæ prædicationis.*
vii. *Parocho cautissima solicitudine in prædicatione verbi utendum.*
viii. *Quemadmodum sermo temperandus.*
ix. *Quid cavendum inter concionandum.*
x. *Nihil aut fabulosum, aut suspectum afferendum.*
xi. *Loquacitas vitanda.*
xii. *Quemadmodum parochum adversus hæreticos pugnare oporteat.*
xiii. *A scommatis & conviciis abstinendum.*
xiv. *In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere.*
xv. *Qualem oporteat esse parochum in reprehendendis criminibus.*
xvi. *Manifesta reprehensio utriusque potestatis, vitanda.*
xvii. *Quomodo corripiendi magistratus.*
xviii. *Admonendus populus, ut oret pro magistratibus.*
xix. *Notantur qui secus docent.*
xx. *Summa doctrinæ Christianæ in enchiridion contrahenda.*

xxi. *En-*

ANNO CHRISTI 1536.

xxi. *Enchiridion quæ docebit.*
xxii. *Ordo concionandi quem simpliciores sequentur.*
xxiii. *Sanctorum historiæ quatenus attingendæ.*
xxiv. *Allegoriæ quomodo applicandæ.*
xxv. *Quomodo finienda concio.*
xxvi. *Quid recitandum finitæ concione.*
xxvii. *Quomodo, finita concione, populus excitandus.*

PARS SEPTIMA.

i. *De administratione sacramentorum.*
ii. *Instruendus populus, quid agatur in cujuslibet sacramenti exhibitione.*
iii. *Quid agatur in baptismo.*
iv. *Cujus sint admonendi susceptores infantis.*
v. *Populus docendus quid velint externa signa.*
vi. *Quomodo accedendum ad baptismum.*
vii. *Baptismus in facie ecclesiæ peragendus.*
viii. *In confirmationis exhibitione quid docendum.*
ix. *Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum.*
x. *Cujus sint admonendi susceptores confirmati.*
xi. *De moderandis donariis, quæ susceptores infantibus donant.*
xii. *Docendus populus de signis externis.*
xiii. *De sacrosancta eucharistia.*
xiv. *Quid docendus populus in hujus sacramenti administratione.*
xv. *Quibus persuasum est, utramque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi.*
xvi. *De veneratione sacrosanctæ eucharistiæ.*
xvii. *Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus.*
xviii. *Quomodo admonenda plebs, ad sumendam eucharistiam accedens.*
xix. *Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi.*
xx. *Quatenus alteri quam suo parocho confessus, ad eucharistiam admittendus.*
xxi. *Intra annum saltem semel communicandum.*
xxii. *Quorum admoneri populus, hoc sacramentum participaturus, maxime debeat.*
xxiii. *Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit.*
xxiv. *Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se præparabit.*
xxv. *Docendus populus generatim quid agatur in missa.*
xxvi. *Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreverenter discedunt.*
xxvii. *Docendus populus, quale sit missæ sacrificium.*
xxviii. *Exequiæ ac missæ pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebrandæ.*
xxix. *Qui ad exequias evocandi.*
xxx. *De pœnitentiæ partibus.*
xxxi. *Prima pœnitentiæ pars contritio, in suggesto semper pertractanda.*
xxxii. *Neminem non ad pœnitentiam invitari.*
xxxiii. *Presbyter qui a confessionibus est, qualis esse debeat.*
xxxiv. *Quid confitentem docebit presbyter confessarius.*
xxxv. *Remedium pro ratione morbi adhibendum.*
xxxvi. *Nimis anxii quomodo tranquillandi.*
xxxvii. *Moderatio in casibus reservatis.*

xxxviii. *Publicæ pœnitentiæ usus in ecclesiam revocandus.*
xxxix. *Recitata confessione, quid agendum per parochum.*
xl. *In matrimonii sacramento quid agatur.*
xli. *Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant.*
xlii. *Matrimonium tria complecti.*
xliii. *Pium votum & in clandestine contrahentes censura.*
xliv. *Conjunctio conjugum in facie ecclesiæ peragenda.*
xlv. *Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non conjungendos.*
xlvi. *In gradibus consanguinitatis & affinitatis concilium generale observandum.*
xlvii. *Ludicra tollenda.*
xlviii. *De sacro ordine dictum esse prius.*
xlix. *Cur adhibeatur extrema unctio.*
l. *Quomodo impendenda unctio extrema.*
li. *A sepultura nemo, in communione decedens, repellendus.*
lii. *Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat.*

PARS OCTAVA.

i. *De victu parochorum.*
ii. *Parochis victus necessarius suppeditandus.*
iii. *Vicecuratos, quos vocant, ex proventibus ecclesiæ congruam sustentationem recepturos.*
iv. *Qui ecclesias unitas habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere.*
v. *Ubi redditus non sufficerint, quid agendum.*
vi. *Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus.*
vii. *Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari.*

PARS NONA.

i. *De constitutionibus ac consuetudinibus ecclesiasticis.*
ii. *Jejunia ab ecclesia indicta reverenter observanda.*
iii. *Irrisores ecclesiasticorum jejuniorum refelluntur.*
iv. *Ecclesiæ constitutionem caritati cedere.*
v. *Quid in jejunio potissimum spectandum.*
vi. *Redarguuntur qui quadragesimæ observationem contemnunt.*
vii. *Litaniæ & rogationes cur institutæ: & quomodo populus admonendus sit.*
viii. *Processiones intra septa ecclesiarum peragendæ.*
ix. *Admonendus populus, cur feriæ institutæ.*
x. *In feriis soli Deo vacandum.*
xi. *Dies dedicationis templi extra Coloniam uno die ubique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus.*
xii. *Cur templa & altaria consecrentur.*
xiii. *Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium.*
xiv. *Cur benedicantur campanæ.*
xv. *Docendus populus, ut signatis potius quam signis inhæreat.*
xvi. *Quidquid in cæremoniis ad abusum spectat, caute ac diligenter cavendum.*
xvii. *Cur reconcilietur templum aut cœmeterium.*
xviii. *Quæ pollutio reconciliationem requirat.*
xix. *Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda.*

ANNO CHRISTI 1536.

XX. *Immunitatem eccleſiaſticam in duobus potiſſimum ſitam eſſe.*
XXI. *Quemadmodum fraternitates reformandæ ſint.*

PARS DECIMA.

I. *De vita ac converſatione monaſtica.*
II. *Neminem monachiſmi profeſſione temere alligandum.*
III. *Admonendi parentes, ne liberos invitos in monaſterium detrudant.*
IV. *Quo affectu monaſtica vita amplectenda.*
V. *In monaſteriis habendus, qui doceat legem domini.*
VI. *Verbi prædicatorem in monaſteriis eſſe oportere.*
VII. *Monachi bonæ indolis ad academias mittendi.*
VIII. *Moniales non eſſe alligandas, ut nulli quam ſuo, ut vocant, patri aut præpoſito confiteantur.*
IX. *Mutatam eſſe paulatim faciem monaſteriorum, ac uſurpatum hoſpitii jus ſimul cum acceſſu moderandum.*
X. *Viſitatio monaſteriorum neceſſaria.*
XI. *Sumptuoſi monialium præpoſiti abrogandi, & frugales œconomi conſtituendi.*
XII. *In monaſteriis monialium, victum ac menſam communem eſſe oportere.*
XIII. *De præpoſitis ſolitarie commorantibus.*
XIV. *Viſitanda domus fratrum Teutonicorum, divi Joannis Baptiſtæ, & Antonitarum.*
XV. *De vita & converſatione monachorum.*
XVI. *Monachorum ſtudia atque exercitationes quales eſſe oporteat.*
XVII. *Monachos vagos ſub cuſtodiam revocandos.*
XVIII. *Literas privatas monacho aut monachæ, injuſſu abbatis, reſignare non licere.*
XIX. *Canoniſſarum ſæcularium mores reformandi.*

PARS UNDECIMA.

I. *De hoſpitalibus & orphanatrophiis, aliiſque id genus piis locis.*
II. *In hoſpitalibus in primis animæ curanda, deinde corpus.*
III. *In hoſpitalia qui recipiendi.*
IV. *In hoſpitalia pauperes ejus loci, ubi conſtituta ſunt, potiſſimum recipiendos, maxime contagioſis morbis implicitos.*
V. *Mendicantibus validis hoſpitalia clauſa, & mendicitatem interdictam eſſe oportere.*
VI. *Magiſtrorum hoſpitalium pravi affectus damnantur.*
VII. *Quam graviter peccent, qui ex pauperum victu ſe ditant.*

PARS DUODECIMA.

I. *De ſcholis, typographis, ac bibliopolis.*
II. *Scholæ inter viſitandum repurgandæ ac inſtituendæ.*
III. *Apud ſingulas eccleſias habendus vir eruditus, qui clericos ejus eccleſiæ inſtituat.*
IV. *Qui huic viro victum ſuppeditabunt.*
V. *Quemadmodum academiæ inſtaurari, ac ſtudia ali poſſint.*
VI. *Pium votum ad ſtudia ſublevanda.*
VII. *Decretalem Honorii tertii, quoad ejus fieri poteſt, renovari æquum eſſe.*
VIII. *Quid curandum in academiis.*
IX. *Nihil imprimendum aut vendendum, niſi reviſum prius.*

ANNO CHRISTI 1536.

PARS DECIMATERTIA.

I. *De juriſdictione eccleſiaſtica contentioſa.*
II. *Excommunicationis origo & præcipuus uſus.*
III. *Cur paſſim in omnes inobedientes excommunicationis cenſura diſtringi cœperit.*
IV. *Uſum excommunicationis in publice criminoſos, in lucem revocandum.*
V. *Quid cavendum in decernenda excommunicationis cenſura.*
VI. *Excommunicatos vitandos.*
VII. *Non paſſim contra omnes delatos, per fiſcales inquirendum.*
VIII. *Manifeſte criminoſi, pro quæſtu nequaquam ferendi.*
IX. *Clerici graviſſimorum criminum rei, ſecundum canonicas ſanctiones puniendi.*
X. *De teſtamentis inſinuandis, approbandis, ac exequendis.*
XI. *Bona presbyteri ab inteſtato defuncti, in piam cauſam convertenda.*
XII. *Portio quæ archiepiſcopo ſolvitur, minime gravis.*
XIII. *Juramentorum facilis exactio, in judiciis refrenanda.*
XIV. *Formula inquirendi hæreticos, delineanda.*

PARS DECIMAQUARTA.

I. *De viſitatione ac ſynodis archiepiſcopalibus archidiaconalibuſque.*
II. *Quo ordine viſitatio inſtituenda.*
III. *Quæ ubique corrigere oporteat.*
IV. *In primis reformandos eſſe decanos.*
V. *Inquietos & prælatis rebelles, corripiendos.*
VI. *In monaſteriis quomodo abuſus percipiendi.*
VII. *In viſitatione parochiarum quid agendum.*
VIII. *Habenda concio per viſitatores.*
IX. *Interrogandus parochus, quo titulo miniſterium gerat.*
X. *De vita, moribus, & doctrina inquirendum.*
XI. *De habitu, tonſura, ac reliquis externis videndum.*
XII. *Num hæreſis quapiam ſerpat, diligenter inveſtigandum.*
XIII. *Num agantur alia, quæ cum Dei & eccleſia inſtitutis pugnent, diſpiciendum.*
XIV. *De puerorum inſtitutione, & hoſpitalium cura quærendum.*
XV. *Vitia, quibus aſſueverint paroſchiani, acriter corrigenda ac refrenanda.*
XVI. *De officio parochi inquirendum.*
XVII. *Synodus epiſcopalis anno bis habenda.*
XVIII. *Quid agendum in ſynodo epiſcopali.*
XIX. *De ſynodis archidiaconalibus ac ruralibus.*
XX. *Officiales archidiaconorum & decanos rurales, viros graves eſſe oportere.*
XXI. *Synodi archidiaconales antiquitatem quamdam præ ſe ferunt.*
XXII. *Abuſus in ſynodorum archidiaconalium ac ruralium obſervatione.*
XXIII. *Inter viſitandum abuſus corrigendi.*
XXIV. *Procurationem ſuo officio recte fungentibus pendi, æquum eſſe.*

ANNO CHRISTI 1536.

PARS PRIMA.

DE MUNERE EPISCOPALI.

Episcopi munus in quibus consistat.

EPISCOPI munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum, deinde in visitatione diœceseos. Utrumque beatissimus apostolus, ad Titum dilectum filium Cretæ episcopum scribens, complectitur: *Hujus*, inquit, *rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros; sicut & ego disposui tibi.* Alterum vero idem apostolus, cum a Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium per quos transivit prædicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesiæ presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Et quoniam scio*, inquit, *quod intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi; & ex vobismetipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se, propterea vigilate.* Cui muneri ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transivit & invisit universos, alter perambulavit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo episcopos commonentes, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, provinciæ sibi mandatæ vigilantissime intendant, fidem, conversationem, mores, & vitam singulorum explorent examinentque, ac provideant ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam a Deo vocatus est, torpescat.

Tit. 1.

Act. 20.

CAPITULA.

I.

IMPOSITIO manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admoventur. Proinde quia ejuscemodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruperint. Hujus januæ vigilantissimi custodes fuerunt apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt apostolici episcopi. In primis vero divinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito ejusmodi custodiæ formulam ex professo præscribit. Porro apostoli, cum esset in locum Judæ proditoris diligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris, qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore, quo intravit & exivit inter eos dominus Jesus, probatissimos, electionem alterutrius domino committentes. Ad hæc, cum essent deligendi primi illi ecclesiæ diaconi, apostoli, convocata discipulorum multitudine, dixerunt: *Considerate fratres ex vobis viros boni testimonii, plenos Spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Atque illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt

1. Tim. 5. Tit. 3. Act. 1.

Act. 6.

A ante conspectum apostolorum: qui dein non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: *Quoniam apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide.* Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: *Commenda*, inquit, *quæ audisti a me per multos testes, fidelibus, qui & idonei erunt alios docere.* Et iterum: *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* A qua regula cum longe lateque discessum sit, affectibus privatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est B plurimus, atque ita radicatus, ut vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in mediis & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum providendumque.

Act. 11.

2. Tim. 2.

2. Tim. 5.

II.

Quoniam vero primitivæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit: nimirum dotatis templis, sacerdotiisque ac certis stipendiis ministrantibus constitutis: visum subinde sanctis patribus non absque multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo, qui illi victum necessarium C suppeditaret, ad majores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur: addita etiam non levi severitate in episcopos, qui secus facere præsumpsissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordiri hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum, quæ scientia scientiarum merito appellanda est, rite ac canonice fiant: utque maximi illi & teterrimi abusus & vitia, quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiæ sæpenumero committuntur, quoad fieri potest, tol- D lantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittentur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: *Qui non laborat, non manducet.*

Ex concilio Lateranensi sub Alexandro III.

2. Thess. 3.

III.

Quamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis muniis ministros potestatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Si enim ad honores mundi, sine E suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum & cælestium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellebantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

1. Tim. 5. S. Leo Can. Miramur. 61. Dist. ex concilio Toletano.

IV.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc,

Hieronym. in Numeros.

ut

ANNO CHRISTI 1536.

ut populi gubernatio alii quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quæ Jesu Christi sunt, quærunt. Maxime vero sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est, quod qui sic præficiunt, ac præficiuntur, inter ementes & vendentes columbas, quos dominus flagello de funiculis facto e templo ejecit, ac mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, computentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, quæ tandem vita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium convincitur obtinere?

A B

V.

Ex concilio Lateranensi.

Cum olim conciliari institutione vetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacent; tum ne quis mortem proximi, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur: tum quod turpe sit, divinique plenum animadversione judicii, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsæ etiam sæculares leges condemnare curarunt: C idque vero cum nunc passim præter omnem personarum delectum designatis etiam ex nomine beneficiis, in quæ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est: idque non aliter, quam secundum canonicam ordinationem, ne quis solicitus sit, non tam de officio, quam de beneficio viventis.

VI.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno, ut ajunt, jure potestatem conferendi habent, alium factæ a se manuum impositionis discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idque maxime in præficiendis parochis, ne a- D postolici præcepti prævaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quam gravi culpa se obstringit is, qui in causa est, ut cæcus cæco ducatum præstet, nimirum ambobus in foveam delabentibus? *Despiciunt* (inquit Malachias propheta) *nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui languidum animal ad immolandum offerunt*; & propterea graviter a domino increpantur. Quis vero cæcum animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat? magistrum facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum vero, qui lucra terrena quærentem locat in dignitate, veluti pedem in diversa ponentem? Cui potest inferri illud: *Usquequo claudicatis in duas partes*? Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem?

Malach. 1

Hieronymus in Malach.

3. Reg. 18. E

VII.

Ex conc. genet. Can Nepro defectu. de electio ex conc. Basilcnsi. Hieron. Symma ad.

Sacris canonibus saluberrime constitutum est, ut omnes cathedrales ecclesiæ, collegia, & conventus ad dignitates vacantes ex sua congregatione idoneos eligant prælatos. Atque eos demum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas cucurrisset. Jam ut primitivæ ecclesiæ censura mitigationem recipiat discretionis, is saltem aliorum curæ præficiatur, cujus comparatione grex ceteri merito dicantur. Quomodo enim fieri potest, ut non vilissimus reputetur, qui est honore præstantior, nisi quoque scientia & sanctitate præcellat? Atque utinam hic pensitetur, & nautis & navigio deferendis eamdem imminere periclitandi necessitatem.

ANNO CHRISTI 1536.

Lauren. cap. Vilissimus. 2. quæst. 1. ex conc. Basilcnsi.

VIII.

Quapropter electores soliciti sint, ut talem præficiant, qui officio credendo satisfacere possit; virum ætatis legitimæ, moribus gravem, literarum scientia præditum, atque in sacris ordinibus constitutum: scientes, ipsis in re tam gravi vel dolo vel negligenter agentibus, non minorem, quam malis illis pastoribus ac prælatis, quos ipsi præfecerunt, in districto Dei judicio imminere pœnam. Neque enim impune peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni electione ut auctor invocatur. Neque inultum permittet Deus, si quis jurejurando, quod sub electionem præstatur, frustra nomen domini usurpaverit; ut omittamus pœnas canonicas, quæ perperam eligentes manent.

Deut. 5.

IX.

Absit ergo omnis simoniæ pravitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omnisque impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hæc, procul absint omnes illicitæ obligationes, quæ sub electionem, aut paulo post, ab eligendo vel electo, haud præter simoniæ labem, extorquentur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, ut scilicet qui præstantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

Hieron. 8. quæst. 1. C. Licet. si ego.

X.

Electione facta, nos & ceteri qui confirmationis munus impendemus, officio nostro, Deo volente, non deerimus, discussuri scilicet diligenter & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

XI.

Patroni tum ecclesiastici, tum laici, quos hac de re diligenter admoneri curabimus, videbunt ut idoneos (quemadmodum ante diximus) archidiaconis præsentent. Compertum siquidem habemus, quam hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra ullum delectum aut discrimen scientiæ, morum, ac ætatis, beneficiis ecclesiasticis admovent. Sunt qui admotis nomen tantum relinquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quam de ecclesiastico ministerio cogitantes) usurpant. Quæ omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumque malorum in ecclesia Dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare, ex animo cupimus.

Alex. III. Can. Ex frequen. de instit.

XII.

ANNO CHRISTI 1536.

XII.

Archidiaconi noſtri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut noſtro nomine parochias ordinent, ac miniſtros eccleſiæ ipſis præſentatos ac oblatos inquirant, ſcient ſui muneris eſſe, negligentiam patronorum ſupplere. Cum enim oculi noſtri ſint, diſpicient ne quis alioqui indignus, ſub alicujus præſentationis prætextu, irrepat ac admittatur. Nec contenti, quod poſt edicta ter publicata nuſquam comparcat, qui præſentationem oppugnet, eorum etiam qui ipſis præſentantur, & ad inſtituendum offeruntur, vitam, mores, & eruditionem accurate perveſtigabunt: ac niſi comperti illi fuerint, muneri, cui præfici poſtulantur, pares; fore nefas putabunt, ſtulte petentibus aſſentiri. Neque exiſtimabunt id temporis, quod huic examini impendent, perdi: cum nequaquam poſſit collocari melius, maxime quod officium eorum, hoc ipſum ut fiat, magnopere requirat.

Can. & cap. Ad hæc de offic. archidiac. C. fina. de elect. in 6.

XIII.

Et quoniam ad nos quorumdam querela perlatum eſt, nonnullos officiales archidiaconorum noſtrorum, inveſtituræ nomine plus æquo interdum petere, quoſdam etiam inſtitutionem ipſam petentibus, vel temere negare, vel ſaltem in longum differre tempus, quamlibet legitima ſit præſentatio, & idoneus is qui præſentatus eſt: Curæ itaque nobis erit, inter viſitandum de his diligenter inquirere, & quæ vitioſa comperientur, archiepiſcopali auctoritate, communicato tamen cum archidiaconis noſtris (ut par eſt) conſilio, quoad ejus fieri poterit, corrigere.

XIV.

Referre etiam non parum exiſtimamus, omnes qui de ſacerdotiis ſeu beneficiis eccleſiaſticis quamcumque diſponendi poteſtatem habent, ſpeciatim ac diligenter admoneri, ut hiſce ſynodalicis canonibus per omnia obtemperent, niſi in eo ipſo, in quo deliquerint, puniri velint.

XV.

Attamen quod ad patronos laicos attinet, hanc cenſuram eatenus moderamur, ut archidiaconi noſtri præſentatos ab eis, quod inidonei ſint, inſtituere recuſent, liceat ipſis inutilium loco alios iterum intra tempus legitimum præſentare, modo tamen dolus abſit.

XVI.

Poſteaquam de illorum officio diximus, qui ſacerdotiis ſeu beneficiis rectores admovent eccleſiaſticis ordinibus initiandos; reſtat ut de vicariis noſtris in pontificalibus, qui huic muneri (in partem ſolicitudinis noſtræ vocati) potiſſimum delegati ſunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti ceteris omnibus pontificibus, in Aaronis perſona locutus eſt Deus: *Homo paterfamilias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus. Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel parvo, vel grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem in corpore, vel herniоſus. Omnis enim* Levit. 21.

A *qui habuerit maculam, non accedat offerre hoſtias domino, nec panes Deo ſuo.* Quid per allegoriam ſermo divinus ſignificare voluerit, maximus ille cæleſtium rerum perveſtigator Paulus in epiſtolis quas Timotheo ac Tito, ambobus naſcentis eccleſiæ epiſcopis inſcripſit, graviſſime explicavit. Quum enim mandaſſet, ut per civitates presbyteri conſtituerentur, ſtatim ſubjecit quales ſubſtitui vellet & oporteret. *Oportet*, inquit, *conſtituendum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, prudentem, ſobrium, juſtum, ſanctum, continentem, amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari doctrina ſana, &* B *eos qui contradicunt arguere. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes myſterium fidei in conſcientia pura.* Et ut iterum nos officii noſtri commonefaceret, ſubjicit: *Et hi probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.*

Tit. 1.

1. Tim. 3.

ANNO CHRISTI 1536.

XVII.

Incumbit itaque nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime ſacris, initiari deliderant. Curæ ergo erit vicariis noſtris in pontificalibus, manus impoſitionem auſpicaturis, ne hic quid deſit, neve ordines ſacros aliter quam ſecundum regulam evangelicam impartiantur. Ut adjutores in hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo primæ ſolicitudinis partes apud eos ſint, nec quæ ipſis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipſi de omnibus incerti: per hæc tamen ſuffraganeis noſtris nihil præjudicantes, quo minus ipſi, quemadmodum videbitur opportunum, de hujuſcemodi examine faciendo diſpiciant. Ut vero ſummatim multa complectamur, diſpicient de ordinandorum ætate, vita, ſcientia & affectu.

XVIII.

Olim diaconus ante vigintiquinque, presbyter vero ante triginta ætatis annos non ordinabantur. In Viennenſi vero concilio ſub Clemente V. ordines ſacri minori etiam ætati conceſſi ſunt: nempe ſubdiaconatus octodecim, diaconatus viginti, presbyteratus denique vigintiquinque ætatis annos nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum concilium diſpiciet. Nos interim admonemus, Viennenſe concilium tum ex aliis canonibus, tum ex ſeipſo interpretandum: nimirum ut ætas quidem illa ſufficiat, modo tamen cetera quoque, quæ canones plus quam ætatem reſpiciunt, haud deſint: nempe literarum ſcientia, & morum gravitas.

Ex Concil. Arelat. III. Ex Viennen. conc. Clem Generalem de ætu. & qual. Ex eodem conc. Clem. eod. ilt. Ex Later.

XIX.

De doctrina, vita, ac moribus, ſuffraganeus noſter teſtimonium præceptorum, qui ipſos in literis inſtituerunt docueruntque, eorum quoque, apud quos ſacris initiandus potiorem vitæ partem tranſegit ac diverſatus eſt, exigere non omittet, ne manifeſte criminoſi irrepant: idque ad certam formulam, quam delineari curabimus. Dum enim priſcam eccleſiam reſpicimus, ſummo deſiderio tangimur, priſcos illos ſanctiſſimos

ANNO CHRISTI 1536. Ex III. Carthag.

mos mores, non tantum verbis, ſed & re ipſa A in eccleſiam, quod in nobis eſt, reducendi. Illa certe vetuit, ne epiſcopus ſine teſtimonio clericorum & plebis, clericos ullos inſtituat. Hinc illæ interrogationes ſolennes præambulæ: Sunt juſti? ſunt caſti? atque aliæ ſimiles. Neque fruſtra ſcriptum legimus, quod quamquam dominus de conſtituendo Joſue principe præcepiſſet, eumdemque elegiſſet, nihilo ſecius tamen convocari ſynagogam voluiſſe.

Hieron. in Levit.

XX.

De eruditione quoque & ſcientia diſquiret, ne ſtatim a ſtiva ad eccleſiaſtica munia confugiatur. Per propheram dominus dixit: *Quoniam tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Subſtantia ſiquidem ſacerdotii, ſunt eloquia divinitus tradita, uti Dionyſius ille magnus appoſite dixit. Quæ vero in parochis, quæ in ceteris eruditio requirenda ſit, poſt dicemus.

Oſee 4.

XXI.

Quo denique affectu ac propoſito accedant ordinandi, videndum, accurateque inveſtigandum eſt, num videlicet Dei cauſa tantum, an potius ſuæ commoditatis gratia ad ordines capeſſendos aſpirent, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti. Quid enim eſt ſua quærere, & non quæ Chriſti ſunt, niſi cum tales non gratis Deum diligunt, non Deum propter Deum quærunt, temporalia commoda ſequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes? Quiſquis ergo talis eſt, non Dei filius, nec ovili Chriſti idoneus cuſtos futurus, ſed mercenarius eſt. Ubique Deus hominis intentionem & mentem ſpectat, quam Chriſtus in evangelio lucernam corporis atque oculum vocat. Qui ſi ſimplex fuerit, totum corpus lucidum erit; ſin autem fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. Quare ſi lumen, quod in initiando eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt?

Aug. 2. q. 1. Can. Sunt in eccleſia.

Matth. 6.

XXII.

Ut autem hic animus vicariis noſtris in pontificalibus eo exploratior ſit (neque enim qualicumque aſſertioni ſtatim tuto creditur) operæpretium exiſtimamus, ut qui ad ſacros (quos vocamus majores) ordines capeſſendos adſpirant, quatuor temporibus, ut vocant, quæ tempus impertitionis ejuſmodi ordinum proxime præcedunt, vicariis noſtris in pontificalibus ſeſe repræſentent, qui eos (quemadmodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoveat; an expenderint, quid in hac vocatione præſtare oporteat, an huic vocationi ſe ſentiant poſſe reſpondere: & an ſperent ſe, adjutore Deo, continere poſſe ac velle. Item an affectu carnis huc ducantur, ut videlicet in otio & ſuaviter vivant, opeſve & honores parent. Admoneantur quoque, ut bene ſeipſos explorent, excutiantque, ne cum ad capiendos ordines reverſi fuerint, Spiritum ſanctum fraudent.

Eo ipſo etiam tempore ordinandi teſtimonium vitæ ac converſationis ſecum afferent, ut vicarii noſtri in pontificalibus, cum ex reſponſione, tum vita præcedente colligere poſſint, an admittendi videantur; & num referat diligentius de vitæ teſtimonio, ante appetens ordinationis tempus, inquirere.

ANNO CHRISTI 1536.

XXIII.

Qui civitatem aut opidum, ſenatus: qui vero pagum aut vicum incolit, judicis ejus loci literas ſigillatas, quæ gratis dabuntur, ſecum feret. Quæ ne cuipiam vel per invidentiam, vel alium minus ſincerum affectum denegentur prohibemus. Alioqui aſſerens documentum factæ requiſitionis & denegati teſtimonii, nec tamen incuſatus criminis vel defectus, ac idoneus per vicarios noſtros in pontificalibus repertus, nihilo ſecius admittetur. Qui vero non in opidis aut pagis, in quibus titulum nacti ac miniſtraturi ſunt, ſed in longinqua regione moram traxerunt, hi canonicis ſatisfaciant inſtitutis.

B

XXIV.

Et ut hæc omnia eo accuratius obſerventur, viſum nobis eſt ut ordinandi maxime ad ſacerdotii gradum, quod die ſabbatino ex more eccleſiaſtico fieri ſolet, die Mercurii proxime præcedente, ad noſtras civitates, ubi vicarii noſtri in pontificalibus ordines ipſos ſacros impartient, ſeſe conferant, quo duobus dehinc ſequentibus diebus, videlicet Jovis & Veneris, quos ejuſmodi diſquiſitioni peragendæ deputamus, vicariis noſtris, ipſiſque noſtra auctoritate in eo munere adjungendis theologis, ſe repræſentent, examinationique eorum ſubmittant.

C

XXV.

A qua quidem neminem excipimus, etſi magiſterii titulum prætexat, niſi quem publicum ſit, & vitam integram egiſſe, & ea quæ ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem non ſolum clerici, qui ſæculares appellantur, ſed & religioſi, cujuslibet etiam profeſſionis fuerint, hanc cenſuram experientur.

XXVI.

D Pridie ordinationis admonebit vicarius noſter in pontificalibus iterum omnes, quo ſeſe quiſque diſcutiat, ne officio ſe alliget, cui non poſſit ſatisfacere. Neve mentiatur Spiritui ſancto, aut impœnitenti corde accurrat, ſed ore confeſſus, ac ſpiritu contritus humiliatuſque, poſt perceptam ſacroſanctam euchariſtiam, Deo totus deditus accedat.

XXVII.

Quamquam qui minores vocantur ordines, tam exactam curam non requirant, ſuo tamen modo pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quæ diximus, ratio habenda eſt. Quid enim indecorum magis, quam admoveri infantes, qui non intelligant quid agatur, imo ne capiant quidem, quid clerici nomen, & reliqua minorum ordinum vocabula ſignificent? Quid turpius, quam quod penitus analphabeti, ac interdum flagitioſi (qui ut legum civilium cenſuras ac pœnas eludant, ſeſe impudentiſſime ingerunt) in maximam eccleſiaſtici ordinis ignominiam, ſacris initiantur? Qua de re nemo poſthac ordinibus hiſce inſigniendus eſt, niſi quem & vita commendet, & literaturæ ætatiſque ſit, pro ratione ſuſpiciendi ordinis, ſufficientis, ac rectæ ſinceræque voluntatis. Qui enim in cle-

E

Hieron. ad Nepotian.

rum

ANNO CHRISTI 1536.

rum alleguntur, rem profitentur minime ridiculam, nempe se peculiariter in sortem domini adscitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus sors ac pars hereditatis futurus sit. Cujus quoque, priusquam ordinentur, diligenter admoneri debent.

XXVIII.

Ut autem ecclesiastici ordines summa sinceritate omni quæstus suspicione, omnisque mali specie quam longissime submota, conferantur; nolumus ut ab initiatis quidquam, vel sigilli nomine, a vicariis nostris in pontificalibus exigatur, sed tantum scribis earum literarum (quæ formatæ appellantur) unus albus solvatur. Nam eos sumptus quos antehac vicarius noster in diœcesi Coloniensi choraulium causa facere consuevit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim suffraganeos nostros suis vicariis in pontificalibus ita provisuros, ne quis justam querendi causam inveniat.

XXIX.

Prohibemus quoque, ne officiales nostri literas dimissorias, quæ vulgo licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temere concedant. Illorum enim prætextu, qui suæ ruditatis & insciticæ sibi conscii sunt, nostrorum vicariorum in pontificalibus disquisitionem subterfugiunt, ac alio demigrant, ubi nullus canonicæ traditionis respectus habetur.

XXX.

Tituli quoque ordinandorum discutiantur. Plerique enim inventi sunt, qui fictis & emendicatis titulis, ad sacerdotii dignitatem evecti, eamdem turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles, quandocumque dolosi spes refulserit nummi. Quorum numerum, quod nihil fere aliud quam numerus sint, imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mendicat infelix clericus, & servili operi mancipatus, publicam deposcit eleemosynam: qui eo magis a cunctis despicitur, quod miser ac desolatus, juste putatur ad hanc ignominiam deveniſſe. Inter hos est, qui in divitum ac nobilium domibus scurram aut mimum aut morionem agit, quem ab officio retrahendum, Carthaginense concilium decernit.

XXXI.

Peregrini clerici, Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepta, deque vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorum episcoporum, suæque ordinationis literas exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos, qui evagandi licentia abutuntur, scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eveniant, nemo est qui non videat.

XXXII.

Odiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus conciliis damnata. In Chalcedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere, quod difficile videatur, ut unus vicem duorum sustineat: & absurdum, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxium est, ubi plures parochiæ, seu dignitates uni presbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persolvere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotiis ejuscemodi disponendi potestatem habent, quam qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, ut suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica adversus hæc se tueri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtentæ Deo comprobent. Neque enim sublimes atque admodum literatas personas suo privilegio nudamus, modo illo recte & secundum Deum utantur.

XXXIII.

Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad ædificationem uti) abutantur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo, inquit, quidam vir pius, dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Quamquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatoriis precibus inserta, dispensationis tectorium tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda nostra scrutatur, omnemque hyprocrisin ac fraudem execratur, securos quis dixerit? Nemo tibi, ait idem ille quem jam citavimus, de dispensatione apostolica blandiatur, cujus conscientiam divina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit, ut Lugdunensis concilii, sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum adversus insolentiam ejuscemodi hominum in usum revocare cogamur: quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus literas suas nobis exhibendi, visuris num rite impetraverint, ac recte impetratis utantur. Et ut quammaxime robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, ut menti canonis ac summi pontificis satisfiat, videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus, quas sub hoc prætextu occupant, negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

XXXIV.

Postremo, cum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorum multa anticipata perjuria committi ab his, qui frequenter, subito, ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod ejusdem reatus ac culpæ est) jurejurando ante manus impositionem testantur, in hujusmodi resignationibus, seu permutationibus nullam simoniæ labem, aut aliam illicitam interveniſſe corruptelam, cum res crebro longe secus habeat, per quod illi gravem in se Dei iram procul dubio provocant. Majori ergo cura diligen-

tio-

ANNO CHRISTI 1536.

Ex Tolet. C. Unio. 10. q. 3.

Ex Conc. gener. C. de multa. de præbend. & dignit.

2. Cor. 10.

Bern. ad Eugen. 1. Cor. 4.

Psalm. 7.

Ber. ad Rudperr. cog.

Ex Conc Lugd. cap. ord. de off. ord. lib. 6.

ieron. ad uſt. C. diac. 5. diſt.

x Agath. .25. decle. eregr. toto it. 61. 62. 63. iſt.

ANNO CHRISTI 1536.

tiorique, quam antehac fieri consuevit, per- A vestigatione prævia, hæc juramenta recipi convenit.

XXXV.

Et ut cum D. Clemente hoc caput concludamus, melius est episcopo paucos habere sacerdotes ac ecclesiæ ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

XXXVI.

De visitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit B importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in ultimam harum synodalium institutionum classem rejicere, quod illic tractetur commodius, majorique cum fructu, nimirum traditis jam atque expositis regulis, ad quas oporteat veluti ad amussim quamdam visitationem redigere, ordiri, atque peragere.

PARS SECUNDA.

CAPITULA.

I.

QUi exacte volet cognoscere clericorum of- C ficium & vitam, is divum Hieronymum ad Nepotianum, ac ceteros patres non minus eruditione quam vitæ sanctimonia claros (qui de hac re ex professo justis voluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis impræsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus clerici nostri summatim deprehendant, quam longe lateque a recta semita declinaverint, subindeque errones ipsi, tam periculosæ digressionis commoniti, pedem in viam mandatorum domini referant. Quod ab illis pientissimus simul ac justissimus Deus, cum verbo hactenus adhortans parum profecerit, innumeris plagis justissime immissis commonens, manifesto requirit. D

II.

Neminem fugit, unde clerici appellatio derivata sit, nempe a κλῆρος, quod sortem sonat. Propterea enim (si divo Hieronymo credimus) clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt, vel quia ipse dominus sors, id est, pars, eorum est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt, vel dominum partem habent, tales se exhibere debent, ut & ipsi possideant dominum, & possideantur a domino, quo cum propheta confi- *Psalm. 15.* denter dicant: *Dominus pars hereditatis meæ.* Non quidem quod a sorte domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptis- E mum & fidem concorporati sumus, populus acquisitionis ejus sumus, de quo propheta di- *Deut. 32.* xit: *Pars autem domini populus ejus, Jacob funiculus hereditatis ejus*) sed quod clerici peculiari quadam ratione ministerio Dei & ecclesiæ dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus tribum Leviticam suo ministerio peculiariter delegit, quam in terra Israel præter primitias, decimas, partesque immolatorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicavit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit. Dominus enim ipse est hereditas ejus, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut stet & ministret nomini ejus. Habet evangelium suam Magdalenam, habet & Martham: & secrevit quosdam Christus, quos dedit apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Breviter a condito orbe, & ab ecclesiæ, quæ in Adam cæpit, crepundiis, semper videntur ex hominibus assumpti quidam constituti pro hominibus in his quæ sunt ad Deum. Semperque visum est genus humanum a duobus ministris Dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis auctoritas & regia potestas. Quibus quamdiu inter se convenit, bene actum est de republica Dei, cum secus, omnia in diversum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo divinus pleraque exempla huc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere cum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influant? quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam Dei invexerit, sacra profanis miscuisse.

III.

Omnis mali seminarium, cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (ut deteriora sileamus) usurpat; fit ut ecclesiæ harmonia diutius constare non possit. Obtestatur Paulus apostolus Timotheum, quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: *Tu*, inquiens, *vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple.* *2. Tim.*

IV.

Clericis, & in primis ecclesiæ presbyteris, duplex ministerium divinis & humanis legibus est injunctum. Alterum, ut in commissum sibi populum Deum propitium habere cunctis rationibus enitantur: quod non tantum sacrificiis solemnibus efficitur, sed etiam precibus, quæ a pio corde proficiscuntur, teste Jacobo, qui nos ad precandum cohortans: *Orate*, inquit, *pro invicem, ut salvemini: Multum enim valet deprecatio justi assidua.* Omnibus quidem dictum est: *Petite, & accipietis*; his vero, ut *Matth.* semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, ut vincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos invisibiles, impugnantes eos qui volunt pie vivere in Christo, ut stent sicut Moses, levatis semper interioribus animi manibus in cælum, in confractione, in conspectu domini, ad avertendum iram ejus, ne disperdat populum suum assidue precantem: deinde ut offerant dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est: *Quoniam sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus. Incensum enim domini & panes Dei offerent, & ideo sancti erunt.* Alterum, ut sint religionis magistri, proindeque ut in lege domini meditentur die ac nocte, ut judicia domini vera, justificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, dulciora super mel & favum, totis præcordiis amplectantur, exquirant, scrutenturque. Idque non propria præsumptione aut humano sensu, sed Spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc e sa-

Hieron. ad Nepotian.

Jacob.

Levit. 2

Psal. 18

Ex decr. D. Clem. Matth.

ANNO CHRISTI 1536.

sapientibus & prudentibus in oculis suis, & revelat ea parvulis. Unde scriptum est: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore ejus, quia angelus domini exercituum est.* Qui in hoc secundo munere præstant, gregi Christi pascendo admovendi sunt: de quibus suo loco dicemus. *Malach. 2.*

V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis muniis consecrator, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persolvendis mancipari. Quas ut non tantum ore murmurent, sed & corde persolvant, nunquam a manibus eorum liber legis, hoc est biblia, deponatur. Nam ut quæ legunt & canunt discant intelligere, tota vita vix sufficerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde divitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

VI.

Veteris ergo instituti, quo sancitum est, ut clerici sacris initiati, vel sacerdotes præsidentes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus; causæ multæ, & potissimum eæ quas jam commemoravimus, videri solent. Hic multo jam ex tempore, pio (ut spes est) animo desideravimus repurgari breviaria. Nam cum olim a sanctissimis patribus institutum sit, ut solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia cum his neutiquam comparanda, atque interim historiæ sanctorum tam inculte ac tam negligenti judicio conscriptæ, ut nec auctoritatem habere videantur, nec gravitatem. Deo itaque auctore, deque consilio capituli nostri, ac theologorum, aliorumque piorum virorum, reformationem breviariorum meditabimur. *In Conc. Afric.*

VII.

Sunt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui privatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (ut vocant) fundationibus efficiunt, ut nova festa præter ecclesiæ auctoritatem solenniter subinde celebrentur. Quo interim fit, ut preces horariæ ac reliqua publice recepta, pro affectu cujuslibet facile noventur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errarunt patres, a quorum institutis in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus evanescet. *Rom. 10.*

VIII.

Non suffecerit autem, preces istas horarias utcumque præmurmurasse: sed ut conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, elevataque mente in solum Deum nocturnum hoc diurnumque suæ servitutis pensum exolvat. *Maledictus enim qui facit opus domini negligenter.* Alioqui in precantes competet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Quammaxime vero orantem cavere *Ex Conc. Agath. Cum presbyter. Ex eodem Conc. general. Can. Dolenter. de celeb. miss. Jer. 48. Isa. 29.*

A oportebit, ne alio respiciat quam ad Deum. Quod si externæ gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius ex more quam mente orare instituat, pars ejus inter hypocritas reputabitur, de quibus dominus in euangelio pronuntiavit, quod ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus, proindeque mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: *Væ, inquit, vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Alibi quidem dominus ait, oportere semper orare, ac nunquam deficere: sed alia prorsus ratione, quam precabantur Pharisæi: nempe secundum divi Pauli B sententiam, qui divini numinis clementiam sibi conciliare volet orando, oculis interioribus in cælum semper intentis orabit spiritu, orabit pariter & mente; psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodum de Anna Samuelis matre legimus, quod multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Effudit enim animam suam in conspectu domini. Denique curandum est, ut pœnitenti animo ac corde contrito humiliatoque, gratiæ Deo dicantur ac psallatur. Ut enim divinus psaltes ait, *Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas?* & ea quæ sequuntur; utque oculi C inter orandum ab omni vanitate avertantur. *Matth. 6.* *Matth. 23.* *Luc. 18.* *1. Cor. 14.* *1. Reg. 1.* *Psalm. 49.*

IX.

Jam si tanto mentis ardore quælibet preces dicendæ sunt, quanta putamus devotione sacrosanctum missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturque, peragendum est? Certe graviter dolemus atque animo inhorrescimus, ubi videmus passim tantis mysteriis indignos, ac conductitios illos ac indigos sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idque irreverenter, & interdum magis lucelli ac stipis, quam Dei causa) sacris ingerere, quorum instat interitus, & perditio non dormitat. D *Probet*, inquit Paulus, *seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Atque ideo*, ut subdit, *inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nosipsos dijudicaremus, non utique dijudicaremur.* *1. Cor. 11.*

X.

Tetret, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, cum quosdam leviculos sacerdotes illotis manibus pedibusque, ut in proverbio est, audacius in hæc E sacratissima mysteria, quam in profana, irrumpere comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more, quam devotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum euangelii exemplum (quod Joannis decimotertio legimus in hæc verba: *Et postquam accepisset buccellam, introivit in eum satanas*, & cetera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altioremque tanti mysterii contemplationem revocaret. *Matth. 7.*

ANNO CHRISTI 1536.

XI.

Peculiaria missarum argumenta, recens præter veterum institutionem inventa, etiam patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cujuslibet tractari non deceat. Prosas indoctas nuperius missalibus cæco quodam judicio invectas prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæprecium facturi, si missalia perinde atque breviaria perviderí curemus, ut amputatis tantum superfluis, & quæ superstitiosius invecta videri possint, ea tantum, quæ dignitati ecclesiæ & priscis institutis consentanea fuerint relinquantur.

XII.

Jam & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorum concentum omittantur, aut decurtentur ea quæ sunt præcipua. Cujus generis sunt, recitatio verborum propheticorum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, symbolum fidei, præfatio, quæ & gratiarum actio, atque precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cetera omnia (si tamen non levis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

XIII.

Qui legit missam, cum reverenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia usque ad canonem, ut qui audiendi sacri causa adstat, quod legitur intelligat, atque ad pietatem excitetur.

XIV.

Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici, in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum videretur silendum, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cælum erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Cantiones vero illæ contra mortalitatem seu cladem, aut pro pace, satius post finitam missam canuntur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonæ, Media vita; ac, Da pacem domine, & similes. Sic tamen, ut illis etiam quæ glorioſæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus servetur.

XV.

Organorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciviam magis quam devotionem excitet: neve præter hymnos divinos ac cantica spiritualia, quidquam resonet, ac repræsentet.

XVI.

De consecr. dist. 3. Sabbato, cap. 2. de feriis.

Mos inolevit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium missæ, vel de sacrosancta Trinitate, vel de Spiritu sancto dicatur. Nobis satius videtur, ut quæ prisca ecclesia singulis dominicis peculiaria fecit, observentur. Quod si illorum loco alia usurpanda erunt, videbitur, quod de resurrectione domini est, diei dominico magis convenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus, non absque causa in concilio Triburiensi constitutum, ne propter missas peculiares, missa, quam de feria vocamus, prætermittatur.

ANNO CHRIST 1536.

Ex Concil. Tribur. C. 1. de celebr. miss.

XVII.

Confessio illa, missæ præambulum, devote cum ministris uno aut pluribus vicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena pœnitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro adstantes ea absolutio refertur, ut digne tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, non sit minister accendendis luminaribus aut aliis mentem avocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

XVIII.

Nec sine magna ratione in concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quisque canens Deo atque sacrificans, post se vicini solamnis adjutorem, ubi temporis, loci, sive cleri copia suffragatur: idque propter morbos & casus diversos, qui occurrere possunt, quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui ejus vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis insuper canonibus cavetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus talibus tantum adhibitis, qui vix ipsis respondere, nec quid agatur, sciant.

Ex Concil. Tolet. C. 11. c. Ut illud. de consec. dist. 1.

De consec. dist. 1. Hoc quoque.

XIX.

In summa, cultus divinus, quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, ut & Deo gratus sit, & inspicientibus placitus; qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem divinissimus Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honeste fiant: ac acerrime increpat Corinthios, quod irreverenter convenirent in unum ad cœnam domini manducandam.

Ex Conc. ord. Lugd. sub Greg. X.

1. Cor. 14. 1. Cor. 11.

XX.

Nunc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnibus Christianis: *Mortificate*, inquiens, *membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum, qui est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi Dei,*

Coloss. 3.

sancti

ANNO CHRISTI 1536.

sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod est vinculum perfectionis, & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes & commonentes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo. Omne quodcumque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Jesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum; non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. Omnis autem sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cetero, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ; si qua virtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate, & Deus pacis erit vobiscum.

Ephes. 5.

Coloss. 3.

Coloss. ult.

Philipp. 4.

XXI.

Olim clericis hæc apostolica præcepta tenentibus, pax super illos erat: quomodo ergo non tantum vinea, sed & vineæ cultores facti sunt in direptionem? *Ecce*, (inquit Ezechiel, ad Hierusalem verba faciens (*hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum ejus, & manum egeno, & pauperi non porrigebant, & elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.*

Oseæ ult.

Isa. 5.

Ezech. 16.

XXII.

Præcipuæ ergo causæ omnis mali sunt fastus, luxus, & avaritia, a quibus clerici potissimum male audiunt.

XXIII.

Ut omnem ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, parvulum in medio illorum statuit, deque primatu certare prohibuit: *Qui major* (inquit) *est in vobis, fiat sicut junior: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major est qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit?* Quis vero ignorat clericum in medio ecclesiæ esse tamquam eum qui ministrat? Quare meminerimus potius officii nostri quam dignitatis. Neque enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut pestem quamdam, fugiendos clericos ait, qui a speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur.

Matth. 18.

Luc. 22.

XXIV.

Beatus Hieronymus ecclesiæ præfectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Michæam describere asserit, quod ejiciendi sint de spatiosis domibus, lautisque conviviis, & multo labore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Vivere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaque & ebrietate, a compotationibus illis ad haustus æquales, a luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comessationibus, concilium generale clericos revocat universos, secutum veteris testamenti institutum, quo ministris templi vinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate gravarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper vigeret & esset tenuis. Et apostolus ait: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu sancto.* Et iterum: *Non in comessationibus & ebrietatibus*, & quæ sequuntur. Atque alibi Salomon: *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.*

Hieron. in Michæ 2.

Ex conc. general. de vi. & hon. cler. cap. A crapula. Levit. 10.

Ephes. 5.

Rom. 13.

Prov. 20.

XXV.

Olim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conviviis ipsis interesse liceret, nec immiscerі spectaculis ac cœtibus, ubi amatoria cantantur, aut obscœni motus corporis choreis & saltationibus efferuntur: ne auditus & intuitus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa prisca clericos nostri temporis tabernarios, tabernisque (quasi domos non haberent) noctu diuque alligatos? quam execraretur facinus? Posthac ergo, non solum nullus ex clero sordidissimum cauponem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem, nisi necessitatis causa divertat: alioqui pœnæ canonicæ imminent ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notam inurere tentaverit.

Ex conc. Agathen. Laodic. Carth. ult.

Ex conc. Viennen.

XXVI.

Beatissimus Paulus habitus modestiam & in mulieribus desiderat, quem vult verecundum esse, non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Itidem apostolus Petrus eas commendat, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Quam turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus, deformissima illa ac frequentissima nostræ tempestatis habituum variatio, quam ne inferiori quidem vasculo apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex veste apud homines sanctimoniæ opinionem aucupari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundarique jubet: deinde, quod deforis est, Væ illud horrendum Pharisæis hypocritis interminans, qui ut viderentur ab hominibus justi, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Joannis Baptistæ, quod illius professioni ac menti respondebat, de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac levitatem averſatur: *Ecce*, inquiens, *qui mollibus vestiuntur, in domi-*

1. Tim. 2. 1. Pet. 3.

Matth. 23.

Matth. 3.

Matth. 11.

ANNO CHRISTI 1536. Ex concil. general. C. cler. de vit. & honest. cler.

bus regum sunt. Quæ omnia huc spectant, ut velimus clericos præter indictam tonsuram, vestes quoque suo ordini congruentes deferre, quemadmodum olim generali concilio cautum est. Pudet siquidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atque sæculi milites amictos, vel qui sint ut femina compti. Itidem pannosi clerici ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatæ sordes aut exquisitæ deliciæ laudem pariunt.

XXVII.

Magna eorum levitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atque adeo delicatis feminis, ventris causa in capellanos, ut appellant, atque anteambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur, proh nefas!

XXVIII.

Nicæno concilio neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnium habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut avia, vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantam severitatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitatioem prohibemus.

XXIX.

Ex conc. Mogunt. Et quo in ecclesia Dei avaritia crevit, periit lex de sacerdote, & visio de propheta, quemadmodum divus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait. Nec mirum, quod nemo 2. *Timot. 6.* possit servire Deo & Mammonæ: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: unum autem sustinebit, & alterum contemnet. Ubi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. *Matth. 6.* Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti sumus.

XXX.

Ex conc. Carthag. Can. Cler. vict. 91. dist. *Act. 18. Ephes. 4. 1. Cor. 4.* Quibus non luppetit ex sacerdotio, honesto artificiolo victum quærant, secuti divi Pauli exemplum: Sic tamen, ne sordidam aliquam artem, sacerdotio ignominiosam, exerceant.

XXXI.

2. Tim. 2. Ex conc. Mogunt. C. 1. Ne clet. vel mon. C. So. eod. tit. In conc. Agath. 7. Can. Quam sit grave. de excess. prælat. 23 dist. cap. illis. Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit. Quare multa providentia olim vetitum est, ne clerici vel monachi, mercatores (tacemus fenératores) sint lucri causa.

XXXII.

Reperiuntur qui superstitioni, divinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conviviis divitum ac potentum agunt, qui cum male fecerint, gloriantur & exultant in rebus pessimis: qui digni non sunt ut clerici appellentur. Sunt curiosi & leviculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effreni lingua, petulante fluidoque incessu, & levitatem animi, impudentiamque mentis ostendunt: quos aversamur. Eos vero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctuque meditantur, munus susceptum debite exequuntur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

ANNO CHRISTI 1536.

PARS TERTIA.

CAPITULA.

I.

CUM metropolitana seu cathedralis ecclesia sedes sit episcopi, principemque locum in clero obtineat, nequaquam postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia præluceat omnibus, quæ in tota provincia aut diœcesi constitutæ sunt, frustra intendimus redigere in ordinem ecclesiasticæ disciplinæ ceteras.

II.

Porro cum collegiatæ ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales, & instar illarum, (quod ad ordines ministrantium, divinumque cultum attinet) constitutæ, utrobique decanis curæ erit, ut clericos suos ad observationem piorum rituum provocent ac reducant, ut ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur ac impellant, ut a negotiis, a tumultibus mundanis revocent, ne magis sæculi, quam Christi milites videantur, ut comessationibus, ebrietatibus, ac omni luxui interdicant; denique ut suo officio satisfacere compellant.

III.

Sunt in hisce ecclesiis diversi ministrantium gradus: nempe præpositi, decani, archidiaconi, scholastici, cantores, qui & chori episcopi, thesaurarii, qui & sacristæ seu custodes, canonici, vicarii, aut id genus alii. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

IV.

Ut de canonicis dicamus paucis, respondeat eorum vita titulo, respondeat nomini: sint reipsa, ut sunt nomine, canonici, id est, regulares. Neque enim clam est, primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur apostolos & nascentis ecclesiæ ministros, quorum erat cor unum & anima una, qui quotidie, ut in Actis apostolicis legimus, *Act. 2.* perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conventu psaltes dixit, *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* *Psal. 132. Psalm. 83.* Qui & compellens ac provocans ejusmodi conventum, ait: *Ecce nunc benedicite domino, omnes servi domini; qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri.* Porro ecclesiæ

istæ

ANNO CHRISTI 1536.

istæ collegiatæ quamdam vetustatem spirant, & ecclesiæ primitivæ institutum præ se ferunt, quod vel forma ædificiorum ostendit, quæ canonicos prope templum, in unum pene habitaculum collocavit, ut procul a promiscua multitudine separati, divinis pariter laudibus jugiter insisterent.

V.

Ex conc. Agath. Can. Presbyter. cap. Dolentes. de celebr. missæ.

Statis ergo ac debitis horis laudes divinæ, non cursim ac festinanter, sed tractim, non truncate, sed integre, distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Et cum psallendi gratia conveniatur, ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit: sed omnes pariter, senes cum junioribus, laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cum publice vel preces horariæ, vel missæ sacrum cantando peraguntur, legat vel dicat privatum officium: nam is id cui obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel a psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias, tempestive absolvere haud possit, hac lege teneri noluimus. Quam autem a vero aberrant qui existimant sese non alicujus officii in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos: perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui precio conductis, curam divini officii committi, quod deinde ejuscemodi mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota vita torpentibus?

VI.

Longe vero abominabile est, quod quidam tum, cum divina aguntur, inter sese de rebus profanis tractant, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscent. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid gravius dicamus, commentantur: aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem convertunt, atque sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, sive claris sit natalibus prognatus, sive plebejus. Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere, & conversari non in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

VII.

Facimus quoque decano ecclesiæ nostræ potestatem personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis interdum magis curiositate rerum novarum, quam devotionis causa ad templum summum se recipientes, ac inibi, præter omne decorum, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amictas inter laicos sursum ac deorsum inambulantes, pœna canonica, nimirum suspensionis temporariæ, aut majori etiam pro ratione culpæ coercendi.

ANNO CHRISTI 1536.

VIII.

De vestitu clericorum ante diximus, qui in his tanto debet esse decentior, quo sunt altiori loco, perindeque atque in specula quadam constituti. Sit ergo chorum ingredientibus vestis talaris, sint pilei, (qui bireta vocantur) sint camisiæ, sint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus non fastus, jactantia, elationis vitium, vel mentis levitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendantur. Siquidem ita semper visum est majoribus nostris, externum habitum, quid intus crepet, designare: adeo ut & leges civiles injuriam matronæ, habitu meretricio utenti, illatam non vindicent: ac canones clericum non alligatum conjugio, habitum ac tonsuram clericales deferentem, post tertiam monitionem: clericum vero conjugatum statim privilegio exuant clericali: adeo ut sic in maleficiis deprehensi, animadversionem civilium magistratuum non evadant. Ne autem posthac quispiam excusationem non factæ aut præviæ monitionis prætexat, hac nostra synodali constitutione omnes (quotquot sunt in nostris diœcesibus constituti) clericos, qui habitu minus decenti utuntur, monemus, ut intra tres menses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertium vero uti peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericos deceat reassumant; alioqui ipso facto, nulla posthac alia monitione expectanda, in censuras ac pœnas constitutionum canonicarum incursuri.

Agat. 20. Honor. III. c. ex parte de privil. & excess. privileg.

IX.

Quo ergo hæc quæ diximus, repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus observentur, decanus diligenter invigilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid inordinate fiat.

X.

Cui ante omnia curæ erit, ne quis canonicorum sacris absit, sed ut qui emolumentum ferre volent, officium quoque suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianensi concilio cavetur, clericos, qui officio adesse contemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes, subtractione proventuum seu distributionum mulctentur: Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti missæ, & a primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpellatim, nisi forsan necessitate avocante, petitaque ac obtenta licentia, non interfuerit, justum est, ut hic illius horæ aut officii stipendio in totum careat.

Aurelian. 25.

XI.

Qui vicarii dicuntur, in quibusdam collegiis se in libertatem quamdam potius carnis quam spiritus vendicare contendunt, nolentes choro, decantandisque simul cum canonicis divinis laudibus ac sacris esse addicti: sed hi resipiscant, ac incipiant intelligere cur vicarii dicantur; superpelliceis quoque utantur. Cujus enim vices gerent, nisi canonicis adjutores accedant?

ANNO CHRISTI 1536.

Horum nimirum vice, qui vel adversa valetudine detenti, vel negotiis necessariis avocati, interesse non possunt. Cur tandem superpelliceis utentur, qui chori sacris se mancipatos non agnoscunt: In ordinem ergo disciplinæ rediganter, suspensionisque pœna, etiam a fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuuntur, sed a grossis etiam, pro culpæ modo animadvertendum in non parentes.

A

XII.

Quorum fundationes personalem residentiam requirunt, illi aut ipsi resideant, aut a proventuum perceptione suspendantur, & fructus illi in alios pios usus convertantur, nisi qui reipublicæ causa ex auctoritate nostra abfuerint.

B

XIII.

Utinam optando a Deo optimo maximo consequi possimus, ne quisquam lucri causa divinis interesset, alioqui non accessurus sacra, veluti quem nummi magis quam Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putantem: qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Isaias dixit: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones*. Nec multum is abest (uti plerisque doctissimis viris placuit) ab horrendo crimine Giezi, qui existimavit divinum munus pecunia redimendum. Quare viderint clerici nostri, ut eorum mens & intentio tota in Deum referatur, ut cum David confiteantur Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronuntient omnia judicia oris ejus. In via etiam testimoniorum domini delectentur sicut in omnibus divitiis. Optandum ut psalmus ille 118. qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul & correspondente singulis verbis mente decantetur; & cum eodem Psalte ex animo dicatur: *Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est*. Non adimit Christus, sed decernit operanti suam mercedem: *Dignus est enim operarius mercede sua*. Et: *Qui altario deservit, de altario & vivet*. Sed interim cogitare debet clericus, se vivere non ut edat, sed edere ut Christo vivat, habereque semper menti reconditum Christi verbum: *Primum quærite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*.

Isa. 1.
4. Reg. 5.
Psal. 118.
Psal. 53.
1. Cor. 9.
1. Tim. 5.
Matth. 6.

C

D

XIV.

Capitula vero disciplinæ, quæ vocant, multo majori diligentia observentur atque hactenus. Id ita fiet, si non tam profanæ quam res sacræ in his tractentur. Si de moribus inquiratur, si vita expendatur singulorum: & quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur, extemporali oratione interdum commoneantur fratres; & in primis ad sacras literas capessendas instigarentur, atque ut in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum; hic thesaurus evangelicus, propter quem oportet vendere universa, reconditus sit, ex quo prudens ille paterfamilias profert nova & vetera.

Joan. 4.
Matth. 13.

E

XV.

ANNO CHRISTI 1536.

Si quos decanus rebelles cernat, si divini cultus atque sui officii negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta foventes, aut aliis publicis criminibus irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recusaverint, agat in his capitulis quod jubet Paulus: *Peccantes coram omnibus argue*. Tum si resipiscere nolint, arceat a sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitæ frugem revertantur, sic tamen, ut hic servetur regula apostolica: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes*; & neque ira, neque odium, neque rancor ullas sibi partes vendicent. Nam illa præpositorum solicitudo est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim justo amplius iratscimur, & volumus aliena coercere peccata, graviora committimus. Per hæc tamen nostris, ac ecclesiarum provinciæ nostræ privilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini quæ in aliquibus ecclesiis est, nempe ut causæ disciplinæ per diaconos dijudicentur, nihil præjudicamus: modo tamen diaconi, ad requisitionem decani, suo officio gnaviter ac strenue incumbant ac satisfaciant. Quod si decanus & capitulum negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad juris communis dispositionem redire necesse erit.

Ex conc. Agath. c. 2.
1. Tim. 5.
1. Thess. 5.
Innoc. pap. II. Greg. 3. Maur. imp. C. illa. 11. q. 3.

XVI.

Invidiæ detractionisque vitium longe omnium pestilentissimum, in collegiis non est novum, quod humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est, quemadmodum de Abel & Cain, de Joseph & de fratribus ejus legimus. Quin parum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico, nisi pacificator Christus Jesus interfuisset, ac satanam repente ejecisset. Hinc sæpenumero in clero rixæ, jurgia, & injuriæ nascuntur. Hinc multæ fallæ criminationes, æmulationes, obtrectationes, & delationes oriuntur. Et fit lingua, ordinata in laudem Dei, inquietum malum, plena veneno mortifero. Fit denique, ut in ea qua benedicimus Deum & Patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt; atque ex eodem ore procedat benedictio & maledictio: *Non oportet*, inquit divus Jacobus, *fratres mei, hæc ita fieri: sed qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendant ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Nam si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendens a patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus & contentio est, ibi inconstantia, & omne opus pravum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione. Fructus enim justitiæ in pace seminatur facientibus pacem. Proinde si quis putat se religio-*

Gen. 4.
Gen. 37.
Joan. 13.
Jac. 13.

F

ANNO CHRISTI 1536.

gioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio. Hæc ille.

A

XVII.

Ex conc. Agath. c. 32.

Agathenſi concilio conſtitutum eſt, ut quicumque odio aut longinque inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem revocari nequiverint, primitus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de eccleſiæ cœtu juſtiſſima excommunicatione pellantur. Decanus ergo, ubi viderit intercedere inter fratres diſſenſionis materiam, quæ fraternam dirimat caritatem, hujus canonis auctoritate utatur: ac pro pace ſarcienda conſervandaque capituli ſui conſilium atque auxilium imploret, quod invicem libenter præſtabunt, cujuſcumque odio vel amore longe poſtpoſito.

B

XVIII.

Quotidiani capitulorum conventus, aut maturius ſub ſummam miſſam, aut ſtatim poſt illam ſervandi ſunt, ne ob illos divinum officium vel ſuſpendatur, vel præcipitetur, vel denique ab ipſis canonicis negligatur. Debet enim Dei cauſa omnibus aliis anteponi.

XIX.

Habent fere quotquot ſunt cathedrales ac collegiatæ eccleſiæ, ſuum volumen peculiarium ſtatutorum, quæ interdum pro affectu privato cujuslibet augentur, ac creſcunt. Inter hæc reperias quamplura, quæ quæſtum magis quam pietatem reſipiant, & ad inæqualitatem potius, quam æqualitatem faciant: unde diſcordia inter fratres (uti fieri ſolet) frequenter alitur, concordia vero ſcinditur laceraturque. Et quantumvis pleraque inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, ut ad ejuſcemodi ſtatutorum obſervationem (etiam penitus ignari quid contineant illa) citra ullum delectum jurejurando

Cap 1. de juſurejur. in 6.

ſeſe alligent, cum tamen juramentum non debeat eſſe iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæprecium itaque nobis videtur, hujuſcemodi ſtatutorum volumina inter viſitandum excutere, & quæ evangelicæ puritati, atque fraternæ caritati, denique diſciplinæ eccleſiaſticæ minus conſentanea reperta fuerint, reſecare, cavereque ne poſthac ulla nova ſtatuta in ejuſmodi eccleſiis (niſi tamen noſter acceſſerit) calculus edantur.

C

D

XX.

Et cum Chriſtus tam ſerio jurandi facilitatem prohibuerit, ut niſi neceſſitate veritatis, alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non jurare debeamus: coercenda eſt illa immoderata in capitulis juramentorum exactio, per quam neceſſe eſt, ut multi in ancipitia perjuria corruant, quorum non tantum illi qui pejerant, ſed & qui cauſam perjurii temere exigendo præſtant, rei ſint. Nam Chriſti verbum eſt: *Sit verbum veſtrum, Eſt, eſt: Non, non: quod amplius eſt, a malo eſt.* Et in eccleſiaſtico legimus: *Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet a domo ejus plaga. Si noſipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.*

Cap. Et ſi Chriſtus de jurejur. Matth. 5. Eccl. 23. 1. Cor. 11.

E

XXI.

Num annos, qui expectantiæ appellantur, moderari poſſimus, videbimus inter viſitandum, quando nobis vel id maxime curæ erit, ut qui recens acceſſerunt canonici, aliquot annis de conſenſu capitulorum ſuorum, bonarum ac potiſſimum ſacrarum literarum ſtudiis, in academia aliqua publica & bene Chriſtiana incumbant, utque tum ſequantur illos interim reditus præbendarum ſuarum, quotidianis diſtributionibus tantum exceptis, aut portio ejuſcemodi perſonis, juxta eccleſiarum ſtatuta & conſuetudines aſſignata. Multum enim refert, viros doctos eſſe in eccleſia Dei, qui velut ſplendor firmamenti fulgeant, & tamquam ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, ad juſtitiam plurimos valeant erudire. Indignum ergo, ſtudio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen teſtimonium exhibeant magiſtrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint diſciplinis. Per hæc tamen canonis inducias, quæ ſe latius porrigunt, nolumus coarctare.

Honor. III. Can. Super ſpecul. de magiſt.

XXII.

Nec ferendus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis, quo ad unam præbendam receptus, ob ſuos in eadem præbenda anteceſſores non receptos, (a quibus jus non habet, ſed potius a conferente vel inſtituente) pecuniam ſtatutariam ſæpius exolvere compellitur. Nec ignoramus quoſdam decanos & capitula in eo eſſe, ut hæc pecuniaria onera (quibus recens recepti, contra ſacrorum canonum diſpoſitionem gravantur) in dies novis quibuſdam adinventionibus graviora, ac tandem importabilia efficiant: quod penitus improbamus.

Cap. Non debet. de regul. jur. in 6.

XXIII.

Quod ſi fabricæ aut alia neceſſitas eccleſiæ immineat, ſatius eſt, ut quod in communem vertetur utilitatem, ex communibus redditibus deſumatur, quam ut quis privatim gravetur. Evangelicum præceptum eſt, in quo univerſa lex conſiſtit & prophetæ: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et quæcumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quemdam lapidem, omnes actiones ſuas, cum omnes Chriſtianos, tum viros eccleſiaſticos redigere, æquum eſt pariter ac neceſſarium.

Matth. 7.

XXIV.

Cum in quibuſdam noſtris templis juriſdictionis eccleſiaſticæ officiales pro tribunali ſedeant, ad quod interdum multo cum tumultu concurritur, delitigaturque: viſum nobis eſt, ut hæc tribunalia foris, intra tamen eccleſiarum pomœtia, collocentur. Cordi ſiquidem nobis eſt, ut quæcumque divinum officium perturbare poſſunt, aut divinæ majeſtatis oculos offendere, e templis eliminentur: ne, ubi peccatorum eſt venia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi.

Ex conc. Lugd. Can. Decret. de eccl. lib. 6.

XXV.

ANNO CHRISTI 1536.

XXV.

Atque utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum novarum curiositate ducti confluunt, ibidemque nihil minus quam de rebus sacris, quæ inspectantibus illis aguntur, cogitant) submovere possemus. Grande equidem putamus piaculum, tam veneranda mysteria, quibus adstat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis conficitur, tam irreverenter haberi: Tacemus quod domus Dei contemnitur, de qua Christus ejecit ementes & vendentes, & non sinebat ut quis transferret vas per templum, & dicebat, docens: *Nonne scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum?* Duplici cura videbitur opus: tum ut prædicatores verbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum ut magistratus civiles huic rei corigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

Marc. 11.

XXVI.

Olim theatrales quoque ludi & larvarum ludibria inferebantur templis, pessimo quidem exemplo, adeo ut provisione canonica, qua hic teterrimus abusus aboleretur, opus fuerit: quem ex nostris diœcesibus jam, ut speramus, ejectum gaudemus.

Innoc. III. cum decorem de vita & hon. Cler.

XXVII.

In quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarii, sed mercenarii clerici, presbytero sacra peragenti, ministraturi adjunguntur, qui tamen officio suo satisfaciunt minus, cum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, a subselliis rursus ad altare multum incomposite subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quæ ordinariis personis abundant, & quorum ministri copiosis redditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo vulgo adimenda est.

XXVIII.

Processiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quæ in diebus maxime celebribus ac festis fiunt, procul dubio institutæ sunt causa conveniendi illuc ad missas episcopales, desiderioque recipiendi communionem vel benedictionem episcopalem. Jam cum isti conventus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imo pernicioſæ evagationis materiam, crapulæ occasionem diebus illis sacratissimis præstent, illas nobis eatenus abrogare visum est, ut collegia in civitate nostra Colonienſi, in quatuor illis summis anni festis, ac diebus celebribus sequentibus, quæque in suis ecclesiis divinum officium statis horis reverenter solemniterque concelebrent ac peragant: neque his diebus, nisi cum nos in summo templo nostro præsentes erimus, collegialiter accedant. Nam quantula fit devotio collegiorum quæ tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maxime insignibus, solemne officium prætermittitur, aut si quod dicitur, verius præcipitatur ac truncatur, quam celebratur.

ANNO CHRISTI 1536.

XXIX.

Reliquas autem processiones more antiquo observari volumus: jubemus tamen, ut clericus civitatis nostræ abusus qui hactenus irrepserunt, matura consultatione prævia, tollere pergat.

XXX.

Dum vigiliæ in anniversariis episcoporum in summo nostro templo, convenientibus illuc collegiis, persolvuntur: inconcinnus, atque adeo specie ipsa non satis pius ac devotus, cantus editur. Quare nobis visum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigilias hasce devote absolvant, dein ecclesiam nostram majorem ad sacrum tantum accedant illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum ac pias precationes conversuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

XXXI.

Antiquissimis canonibus, in plerisque etiam conciliis, sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, neve ut sacrati ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrarium, quod Græci diaconium appellant, neve vasa dominica contingant. Præterea, ne reliquiæ sanctorum & vestimenta ecclesiastica, quæ honesta esse decet, nisi tantum a sacratis ministris attrectentur: adeo ut ne sacratis quidem Deo feminis ac monachabus aut lectoribus, etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel incensum circa altare præferre licuerit, verum id solis diaconis permissum sit, expressim autem laicis vetitum, ne pallas, ecclesiæ vela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic scripturis destituuntur. Jam vero eo ventum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii, exorcistæ, psalmistæ, ac lectores, non temere ab ecclesia instituti ac recepti, præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiæ prælatos minoris compendii gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerant, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt quos appellamus campanarios, quos ad minimum cereis accendendis, aliisque in choro ministrationibus intentos deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum vestimentorumque, altarium, breviter, sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum surrogantibus damnasset: quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem dominus iratus, plagam populo, qua simul innocens cum nocente involvatur, immittat.

Ex conc. Mogunt. vita & hon. cler. Non licet. Ex conc. gath. Calfact. 23.

PARS

ANNO CHRISTI 1536.

PARS QUARTA.

CAPITULA.

I.

TItulus hic cum generalis sit, in plerosque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministerium & regimen ecclesiarum admittendi sint: deinde, de vita ac moribus eorum: post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, dissemination verbi, & administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum victu; de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos, quos ecclesiarum jubar divus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nam huc illi potissimum spectant, ut sciant Timotheus ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conversari, quæ est ecclesia Dei viventis, nisi quod articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi fusius explicatur. Porro cum hæ Paulinæ epistolæ mere aureæ sint, & nulli non parocho cognitu in primis necessariæ: idcirco ad verbum ediscendæ, memoriæ mandandæ, ac opere complendæ erunt. Ex quibus & aliis evangelicis apostolicisque scripturis ac patrum sanctionibus, nos quædam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus hactenus magno cum reipublicæ detrimento peccatum, & quid de cetero parochis ficto opus sit.

2. Tim. 3.

II.

Joan. 10.

Cum Christus Jesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ovibus suis, circuiret omnes civitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem, cum, inquam, is qui venit requirere & servare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant vexati & jacentes sicut oves non habentes pastorem, dicebatque discipulis suis: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

Matth. 9.

Marc. 6. Luc. 10.

III.

Num, quæso, putamus necdum tempestivum esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, nimirum ovibus misere dissipatis ac balantibus requirendis? Quis, nisi in media luce cæcus non præsentiscat nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus prædictiones Christi, & apostolorum scripturæ, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irrepsisseque numerosa admodum caterva ad nos, falsos illos prophetas in vestimentis ovium, qui sint inerinsecus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ovile ovium, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? *Non enim venerunt, nisi ut furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oves, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.* Poterant direptores isti sub exuvio ovino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset; *Ex fructibus*, inquiens, *eorum cognoscetis eos*; quod non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo unaquæque arbor cognoscitur.

Matth. 7. Joan. 10.

IV.

Quos qui velit penitus agnoscere, is secundæ Petri epistolæ legat caput secundum, & quæ ejusdem argumenti est, Judæ apostoli unicam, & eas potissimum divi Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos perscripsit, in quibus illos eodem quo dominus, nomine appellat lupos rapaces, non parcentes gregi; Ex nobis quidem suborituros, sed perversa loquentes, ut abducant discipulos post se, homines seipsos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, protervos, reprobos circa fidem. A fine præcepti, quæ caritas est, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, toto cælo aberrantes, in vaniloquium conversos, seductores, proficientes in pejus, errantes, & in errorem mittentes, magistros prurientes auribus in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contendentes, sanis vero sermonibus, & ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ, neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones, malæque conflictationes hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil utiles, nisi ad subversionem audientium, quorum sermo ut cancer serpit. Numquid poterat apostolus futurorum conscius, hosce pseudoecclesiastas apertius aut dilucidius designare? quos nullus profecto Apelles tam expressim suis coloribus depingere potuisset.

2. Tim. 3. 1. Tim. 1. 1. Tim. 3. 4. 2. Tim. 2.

V.

Adversus hos pseudochristos & pseudoprophetas nos præmunivit Christus: *Videte*, inquit, *ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus; & multos seducent, ut in errorem (si tamen fieri potest) inducantur etiam electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo* (ut subjecit commonens) *videte, ecce prædixi vobis omnia.* Christi ergo præceptum, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilentes ab ovilibus, ac diœcesibus nostris abigamus, visum nobis est operæprecium fore, antiquos innovare canones, quibus præcipitur, ne ulli ad verbi ministerium seu prædicationis officium, nisi missi, auctoritateque ordinaria approbati sint, admittantur. *Quomodo enim* (secundum apostolum) *prædicabunt, nisi mittantur?*

Matth. 24. Luc. 21. Marc. 14. Rom. 10.

VI.

Ordinarii ergo verbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunto, quos etiam personaliter apud easdem ecclesias, secundum canonicas sanctiones perpetuo residere volumus: nisi tamen eos magna ratio, veluti quod vel majoris publicæ utilitatis causa absint, quæ & nostro calculo approbari debet, vel quod soli ob parochiæ amplitudi-

Cap. Licet, is etiam de elect. in 6.

ANNO CHRISTI 1536.

tudinem gubernationi tantæ non sufficiant, excusaverit. Tum enim qui per illos delegabuntur vicarii, seu vicecurati, (modo tamen hi etiam examinati, & tam quod ad vitæ integritatem, quam Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro permissu eodem officio perfungentur. Qui vero deinceps in vicecuratos assumentur, vicarii nostri in pontificalibus ac theologorum ei per nos adjungendorum: in diœcesibus vero suffraganeorum nostrorum, illorum, quibus hoc muneris committendum duxerint, censuram (num videlicet obeundo muneri apti seu idonei sint, vel minus) expectabunt.

VII.

Aliquot retro sæculis in ecclesiam recepti sunt quatuor mendicantium fratrum ordines, quo parochorum in verbi ministerio cooperarii forent. Quos absit ut repellamus, si tamen intra concili Viennensis sub Clemente V. celebrati, aliarumque canonicarum constitutionum cancellos se continuerint; nec ante accesserint, quam per ipsorum prælatos, ut viri inculpatæ vitæ, discreti pariter ac modesti, ac verbi divini probe gnari judicentur, atque ad hoc munus deligantur: deinde etiam vicariis nostris in pontificalibus præsentati, tales inventi fuerint ac permissi.

Ex conc. Viennen. C. Dudum de sepult.

VIII.

Qui tamen cum in subsidium tantum vocati sint, ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti esse desinent, ita videlicet, ne eosdem (cum suo munere fungi ipsimet velint) præoccupent, neve quos in excolenda vinea domini juvare debent in concionibus, virulenta ac detractoria lingua carpant, uti nonnulli hujus generis solent, qui inflati ac incompositi, populi auribus demulcendis studeant, suam, non Christi, gloriam ambientes; tam ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, ut ignorent parochos, si forte ceciderint, suos habere judices, non ipsos fratres censores: multo minus promiscuam plebem, quam exploratum est, mutuis ecclesiasticorum virorum amarulentis detractionibus adeo non emendari, ut scandalizetur multo magis. Nec audiendi sunt isti, si servos Dei accusare se dicant, ut meliores fiant, cum potius invidiæ stimulis adulationisque, quam caritatis studio agitari convincantur; idipsum vel propria eorum conscientia attestante, quod sciant nullum vel in sæculo, ne dicamus in eorum monasteriis, inveniri, qui velit suum servum ab alio, quam a se, judicari: adeo ut si qui secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio, & ulciscendi cupiditas. Quin Paulum audiant dicentem: *Nolite judicare invicem, sed hoc judicate magis, ne offendiculum detis fratri.*

Ex decret. Pontiani.

Ex decret. Anacleti.

Rom. 14.

IX.

Multo minus ferendi sunt, qui, ut auram venentur popularem, in jurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorum pariter & civilium magistratuum invehentes, temere vociferantur ad populum: non intelligentes interdum neque de quibus loquuntur, neque de quibus affirmant. Quo nihil aliud efficiunt, quam ut plebem, alioqui satis in clerum irritatam, irritatiorem reddant, ac gliscenti seditionum igni oleum subministrent. Jurisdictiones ac magistratus esse oportet. Quod interdum personarum, non ordinis seu magistratus, vitio peccatur, alia providentia purgandum est, non cæco plebis judicio expendendum; fraterna correptione opus erat, non accusatione, aut lacceratione ex suggestis. Et ut omnia non statim ad vivum usque repurgentur, quod fieri vix potest, non gravabuntur isti oculati in se quoque descendere, ac suos erratus inspicere, quo tandem æquiores fiant, divinisque judiciis etiam quædam relinquant. Si omnia (ut scite Anacletus ait) in hoc sæculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Sed de his satis.

1. Tim. 5.

Matth. 18.

Ex canon. Anacleti.

X.

Ex his quæ diximus, consequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem, abusum esse, quo legitimi ecclesiarum parochi adiguntur jurejurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac concrediti muneris eo fungi velint) perpetuo admissuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quam ut parocho officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegetur? Id vitii, ut spes est, curabimus.

XI.

Æquum quoque censemus, ut qui ex fratribus huic muneri accingi velint, nostris vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce synodalibus institutis omnino obtemperaturos, quo sermo Dei pure, sincere, ac sine offensione decurrat.

XII.

Qui ut ordinariæ nostræ potestati, quod ad ejusmodi functionem attinet, subjiciantur, & catenus monasticæ professionis regulis, obligationibusque eximantur, non decens tantum, sed & justum putamus.

XIII.

Qui vero semel præsentati & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debebunt temere seu præter nostrum assensum a suscepto munere retrahi. Nam frequentem personarum mutationem, periculosam putamus: ut interim sileamus, sæpe minus idoneum in idonei locum subrogari.

XIV.

Extra ordinarios parochos, illorumque legitimos cooperarios, nemo deinceps neque suggestum occupet, neque conventicula vel in privatis domibus, vel vicis faciat, aut quovis tandem modo usurpet. Quod si quis secus agere præsumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei, quæ foris est, perseveraverit, hunc tamquam seditiosum corripi oportet.

Ex conc. Antioch. cap.

XV.

Quamobrem prohibemus omnes apostatas, mo-

ANNO CHRISTI 1536.

monachos ignotos, item istos ac peregrinos spermologos, quorum neque doctrina, neque vita ulli perspecta est: eritque proinde curæ civilibus magistratibus ac præsidibus, ut de his inquirant diligenter: & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorum doli mali conscii, excedere provincia compellant: Nisi quid severius culpa horum prævaricatorum in ipsos statuere postulaverit. Jam ut inveniatur quispiam (quod absit) qui aliter quam legitime parochiam occupaverit, hunc abjici statim oportet, quantumvis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

Ex conc. Sardic. 1. & 18. Laod. 13.

XVI.

Ex ordine mendicantium, qui opidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimum dissimilem cognovimus. Proindeque multis esse invisos: hos potius, cum officio prædicationis statis illis diebus perfuncti essent, eleemosynasque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes juxta ordinis sui institutum malumus, quam vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter civium turmas ducere. Ubi tamen monasteria ab opidis aut vicis tam longe dissita fuerint, ut unius diei itinere repeti non possint, nolumus Terminarios istos hac lege teneri, modo tamen viri graves & annosi, vitæ quoque ex omni parte integræ, ac sanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiam visitatione potius quam constitutionibus cavebitur.

Ex Calch. concil.

XVII.

Nolumus autem per prædicta, privilegiis, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitime concessis, præjudicare.

XVIII.

Eadem ratione decens est, ut monachi, qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam, relicta, incorporatas (ut vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos, quos in monasteriis perpetuam vitam agere convenit, sed per vicarios presbyteros sæculares, modo haberi possint, ad eumdem modum quem supra diximus, examinandos, admittendosque, gubernari procurent. Quibus etiam de ecclesiæ proventibus tantum assignare obligati erunt, unde & jura episcopalia persolvere, & congruam sustentationem habere possint: quod ut fiat, nobis curæ erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdum viros monasticos, quos singulari vitæ exemplo & doctrinæ salutaris disseminatione insignes comperiemus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi simus.

Cap. de monach. de presb. c. 1. de capell. mon.

PARS QUINTA.

CAPITULA.

I.

QUAMQUAM de vita ac moribus clericorum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conversatione ac moribus parochorum dicamus, quod horum vita & officium divo Paulo præcipue curæ fuerint, adeo ut his recte se habentibus, de reliquis non admodum magnam solicitudinem habuisse videatur. Nec immerito: res enim ipsa declarat, ac prisca sæcula meminerunt, quam tranquilla, quam florens, quam fructificans, quam denique felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui evangelicis apostolicisque institutis, sanctorumque patrum regulis adducti, non tantum vocabulo, sed & facto præstabant quod dicebantur. Contra vero, in quantos æstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eosdem sensim in diversum mutatos ac varicantes, ecclesiæ navicula misere conjecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere cum certo certius non possimus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, a quibus varicando excidimus, inambulare pergamus: quid tandem aliud consilii capiendum nobis, quam ut singuli, quales esse debemus, tales & simus? atque hoc insigne Christi verbum, quod hinc discedens, Petroque oviculas suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem, promissionemque, uti ultimum elogium, ac memoriale, fidelissime diligentissimeque inculcavit, & mente & opere teneamus, quod est, *Pasce agnos meos?* Id fecerimus, si gregem Christi post Christum unice diligamus, atque eumdem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, divinorumque sacramentorum dispensationem tueamur defendamusque.

Joan. ult.

II.

Ubique ferme, cum de parochis sermo incidit, scriptura vitam doctrinæ copulat: nimirum quod qui vitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo destruat, quam ædificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum dici: alioquí competet in parochum, quod Seneca Platoni objectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter vivis; & quod Christus Pharisæis imputat: *Dicunt enim, & non faciunt: Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros vestros, digito autem suo nolunt ea movere.* Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit vox quidem vox Jacob, manus autem manus Esau. Porro vox operum fortius sonat, quam verborum. Intuendus nobis pastorum princeps est, cujus tota vita sua doctrina est, qui cœpit primum facere, post docere. Siquidem potens opere & sermone, qui discipulos Joannis, de adventu Messiæ rogantes, ad opera remisit, dicens: *Ite, dicite Joanni quæ vidistis & audistis.* Qui denique non solum vocat oves suas nominatim, sed & vadit ante eas; Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno cælorum fore pollicetur.

Matth. 23. Genes. 27. 1. Petr. 2. Act. 1. Luc. 24. Matth. 11. Joan. 10. Matth. 3.

III.

Quare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum instituturus: *Exemplum*, inquit, *esto fidelium, in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.* Itidem ad Titum 2. *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Sal enim terræ & lux mundi, prædicator evangelii dicitur,

1. Tim. 4. Matth. 5.

ANNO CHRISTI 1536.

tur, & lucerna ſuper candelabrum poſita, ut luceat omnibus qui in domo ſunt, ſic ut videant homines opera illius bona, & glorificent Patrem qui in cælis eſt. Quod ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur? ad nihilum enim valet ultra, niſi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apoſtolus itaque hoc præceptum commendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, ſed & bonam conſcientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit ſatanæ, ut diſcant non blaſphemare. Interea vero ex eodem numero omnes hæretici fuere.

1. Tim. 1.

IV.

Jam quæ clericis vitanda erunt, ſupra diximus. Ea ipſa potiſſimum Paulus quamlongiſſime a parochis eſſe vult, & quæ illis oppoſita ſunt, in ipſis quam maxime elucere. Primum ſcilicet, ut abſtineant ab omni avaritia. Hoſpitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, ſed animas venantes, non auri, ſed hominum piſcatores: alioqui ex paſtoribus fient mercenarii, & vertentur in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis: quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum erat, non ſanaſtis; quod confractum eſt, non alligaſtis, & quod abjectum eſt, non reduxiſtis, & quod perierat, non quæſiviſtis, ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia*; & cetera quæ ſequuntur. *Qui enim volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu vero, o homo Dei, hæc fuge: ſectare vero juſtitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, & manſuetudinem.*

2. Tim. 3. Tit. 4. Matt. 4. Ezech. 34.

V.

Interim erit domui ſuæ bene præpoſitus; ut non tantum ipſe, ſed & ſua familia irreprehenſibilem vitam agat. Qui enim domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & teſtimonium habere ab his qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. 1. Tim. 3.

VI.

Deinde procul abſint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum eſſe Paulus, nec multo vino deditum; ac vino potius ad neceſſitatem, quam ad voluptatem utentem, quemadmodum ipſe Timotheo præcipit, ne aquam adhuc bibat, ſed modico vino utatur, propter ſtomachum ſuum & frequentes ſuas infirmitates. Neſciat ergo parochi domus comeſſationes crapuloſas, execretur compotationes illas ad æquales hauſtus obligatorias. Sit procul a ſymbolorum (ut vocant) dationibus. Turpiſſimum putet, niſi cauſa neceſſitatis, intrare tabernam, quaſi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breviter, vitet omnia quæ paſtoralem auctoritatem aut dedecorant, aut imminuunt.

1. Tim. 3.

ANNO CHRISTI 1536.

VII.

Deteſtetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum eſſe pudicum; primæ Timothei 3. & ſe præbere exemplum in caſtitate; primæ Timothei 4. ne in eum vere dicatur: *Qui alium doces, teipſum non doces: Qui prædicas non furandum, furaris: Qui dicis non mœchandum, mœcharis: Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras: per quod blaſphematur nomen Dei inter Gentes.* Quo enim vultu fornicarios cælo excludet cum Paulo, qui huic volutabro cœni ipſe immerſus eſt? *An exiſtimas* (inquit ipſe Paulus) *o homo omnis qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei? In quo enim judicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis quæ judicas. Scimus quippe, quia judicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.*

Rom. 2. 1. Cor. 6. Ephes. 5. Galat. 5. Rom. 2.

VIII.

Denique Paulus ad Timotheum: *Juvenilia*, inquit, *deſideria fuge, ſectare vero juſtitiam, fidem, ſpem, & caritatem, & pacem cum his qui invocant dominum de corde puro. Labora ſicut bonus miles Chriſti. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus*; & quæ ſequuntur. In ſumma, *ſolicite cura teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem, recte tractantem verbum veritatis.* 2. Tim. 2.

2. Tim. 2.

PARS SEXTA.

CAPITULA.

I.

HOC miniſterium ſanctiſſimus apoſtolus ceteris omnibus præfert. Unde & Corinthiis ſcribens, ait: *Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare*: cui & ceteri apoſtoli adſtipulantur, cum inquiunt: *Non eſt æquum nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* Quinimo & Chriſtus aliis anteponit: *Euntes*, inquiens, *in mundum univerſum, prædicate evangelium omni creaturæ, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis.* Quamobrem Paulus Timotheum ſuum excitans, ait: *Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii. Hæc meditare, in his eſto, ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende tibi & doctrinæ, inſta in illis, hoc enim faciens, & teipſum ſalvum facies, & eos qui te audiunt.* Et iterum: *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangeliſtæ, prædica verbum, inſta opportune, importune, miniſterium tuum imple.*

1. Cor. 1. Act. 1. Marc. 16. Matth. ult. 1. Tim. 4. Ibidem.

II.

Meditabitur parochus quid ipſi dominus per Ezechielem cap. 33. ac 34. præceperit, parabolaque ſpeculatoris menti infigenda eſt: *Speculatorem*, inquit, *dedi te domui Iſrael. Quod ſi ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille*

qui-

ANNO CHRISTI 1536.

quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram. Parochi siquidem sunt, quibus potissimum dictum est: *Fratres, si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte.* Dura est nimis illa prophetæ lamentatio: *Parvuli petierunt panem, & nemo dabat eis. Pasce ergo fame morientem: si non paveris, occidisti.* At homo ex duabus partibus constat, ex carne, scilicet, & spiritu. Duplici ergo cibo opus est. Nam ut scriptura ait: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Cibus exterior carnem tantum mortalem reficit, & intrans per os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Panis autem spiritus, tam per verbum prædicationis, quam sacramentaliter in veritate corporis & sanguinis dominici, in viva fide comestus, vivificat, reficit, ac vegetat animam; qui non perit, sed permanet in vitam æternam: & hunc qui ederit, non morietur in æternum; id quod omnes pii sciunt ac sentiunt. *Vivus enim sermo Dei est, & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti, ac pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarum.*

Jac. 5. Thom. 4. Ambros. Matth. 4. Joan. 6. Heir. 5.

III.

Hic jam inter hujus cælestis panis dispensatores quæritur, ut fidelis quis inveniatur: *Fidelis*, inquam, *servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis escam in tempore. Beatus ille servus, quem cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Sin secus, veniet dominus servi illius in die quo non sperat, & hora quam ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & stridor dentium.*

1. Cor. 4. Matth 24.

IV.

Is autem fidelis est dispensator, attestante divinissimo Joanne, cujus scopus unicus ille Christus est, & cujus spiritus confitetur Christum in carne venisse id est, ut divus Paulus interpretatur: *Qui docet apparuisse gratiam Dei & salvatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abnegantes omnem impietatem & sæculária desideria, sobrie, juste, & pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & salvatoris nostri Jesu Christi.* Qui, inquam, docet eumdem Christum Jesum dominum nostrum hominem factum, ut daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quibus verbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo cohærentes, & utriusque naturæ rationem complectitur; verbi, quatenus erudit nos, docens quæ sit voluntas Patris, quam facientibus denuntiat præmium, prævaricantibus vero pœnam æternam; carnis vero, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis agnus immaculatus, & victima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus, & eadem cogitatione armemur: quia qui passus est in carne, desiit a peccatis, ut jam non desideriis hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis, vivamus. *Omnis autem spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est: & hic est antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & jam in mundo est.*

1. Joan. 4. Tit. 2. Joan. 1. 1. Pet. 2. 1. Pet. 4. 1. Joan. 4.

ANNO CHRISTI 1536.

V.

Is item fidus est minister verbi, qui omnem scripturam ad Christianam exigit caritatem. Caritas enim Christianismum consummat, quemadmodum apud divum Paulum legimus: *Finis præcepti est caritas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta.* Et est potissimum illud indicium, quo Christiani esse comprobamur. *In hoc* (ait Christus) *cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana, brevissimam methodum ad pervestigandas, intelligendasque scripturas commonstrare volens: Quisquis, inquit, scripturas divinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut in illo intellectu non ædificet geminam caritatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac scripturarum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mandatis comprehenditur, nempe, *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex toto anima tua, ex tota mente tua, ex tota virtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum; & quemadmodum vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis. In his duobus mandatis universa lex pendet & propheta.* Quicumque ergo ad hanc amussim doctrinam suam attemperat, is nunquam potest pernicioso errare,

1. Tim. 1. Joan. 13. August. de doctrina Christ. lib. 1. c. 36. Rom. 13. Matth. 22. Matth. 7.

VI.

Ezechiel vero propheta summam suæ prædicationis dominum enarrantem facit, hisce pene verbis: *Vivo ego, dicit dominus: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur impius, & vivat. Justitia justi non liberabit eum, in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit pœnitentiam a peccato suo, feceritque judicium & justitiam, & in mandatis vita ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet & non morietur;* Quod Christus brevius complexus: *Pœnitentiam*, inquit, *agite: appropinquavit enim regnum cælorum.* Sed de his alias locupletius, suffecerit hic utcumque indicasse scopum.

Ezech. 18. Matth. 4.

VII.

Quo autem solicitius parochus provinciam, cui admotus est, gubernare satagat, haud existimabit se alicui levi muneri, sed omnium gravissimo ac difficillimo præfectum; tantæ nimirum difficultatis, ut verbi prædicatorem undequaque absolutum, vix unum e millibus reperias. Non idem est ovium palatum, magna in pascendis varietas: quod unam oviculam nutrit, alteram macerat aut mactat. Culpaverit aliquis avaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatis suæ colliget. Culpaverit prodigos, avarus inde tenacitatis suæ excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, ut nedum alia, sed & sanctissimum Dei verbum, pro suis quisque affectibus, ac ad sua desideria confovenda potius quam eradicanda, trahat. Videmus, proh dolor! quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolam ac proverbium vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis, summa vi atque impu-

Psal. 140.

ANNO CHRISTI 1536.

dentia torqueant, adulterantes verbum Dei. Quare parochus cautissima solicitudine agere debet, per gladium Dei secantem a dextris & sinistris, ut medium iter pateat ad incedendum per viam regiam mandatorum Dei.

VIII.

At temperandus sermo, quoad ejus fieri potest, pro auditorum captu. Alii siquidem acri ingenio ac judicio sunt, alii hebetes animo, ac rudi Minerva præditi: quidam attenti, quidam vero desides: hi recte ac sincere instituti, illi seducti ac decepti. Discretione ergo maxima opus est. Breviter, nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem non adsint omnia quæ sequuntur, nempe cognitio scripturarum utriusque testamenti, ingenium velox, atque versatile, eloquentia vehemens, suadibilis & suavis: neque interim minus temperata, quam copiosa prudentia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis constantia. Denique Spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profecerit. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget, nondum Spiritu concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se? En quam arduum est concionandi munus. Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerumque multos avertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt parochi; væ ergo illis, si non euangelizaverint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur scripturas, & postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.

Matth. 10.

2. Cor. 11.

Jac. 2.

IX.

Cavebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucque effluens. Et in primis, ne vento doctrinarum ab ecclesia catholica non receptarum, veluti nubes sine aqua circumferatur, sed formam habebit sanorum verborum ab ecclesiæ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. *Tu* (inquit Paulus ad Titum) *loquere quæ decent sanam doctrinam, verbum sanum & irreprehensibile.*

Ex epist. Judæ.

2. Timot. 1. Tit. 2.

X.

Ineptas autem & aniles fabulas devitabit, qualia nuper erant, quæ ex nullis probatis auctoribus, sed potius suspectissimis obscurorum hominum commentis, afferebantur exempla: Olim vero genealogiæ interminatæ, quod ad pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem seipsum ad pietatem, quod corporalis exercitatio ad modicum utilis sit. Pietas autem ad omnia utilis, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.

1. Tim. 4.

2. Tim. 2.

Tit. 3.

1. Tim. 4.

XI.

Neque minus vitabit profana & vaniloquia, hoc est, futilem & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: *O Timothee, depositum serva, devitans profanas vocum novitates & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.*

1. Tim. 6.

ANNO CHRISTI 1536.

XII.

Paratos nos esse vult apostolus Petrus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe & fide, sed cum modestia & timore. Neque ergo doceat, neque intendat his parochus, quæ quæstiones magis præstant, quam ædificationem, quæ est ex caritate; prima Timothei 1. & iterum secunda Timothei 2. & 3. Paulus ait: *Stultas & sine disciplina quæstiones & pugnas legis respue, sciens quia generant lites. Servum autem domini non oportet litigare.* Proindeque ubi cum hæreticis res est, corripiet quidem eos cum modestia qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem & resipiscant a diaboli laqueis, a quo tenentur captivi ad ipsius voluntatem. Quod si non profecerit, hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devitet, sciens quia subversus est qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus. Nequaquam autem ad populum verbis contendat: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium, memor apostolici sermonis, quo rejiciuntur omnes qui scisturam quærunt: *Si quis enim vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.*

1. Pet. 3.

Tit. 3.

2. Tim. 2.

1. Cor. 11.

XIII.

Inter concionandum ergo a scommatis, maledictis, ac convitiis omnino abstinendum est. Prædicetur pure ac sincere Dei verbum, juxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quæ vero in contentionem vel disceptationem revocari possunt, penitus sileantur, quemadmodum quoque pragmatica Augustensi sanctione cautum est.

XIV.

In controversis autem & contentiosis obscurisque dogmatibus, quæ sacris voluminibus vel universali ecclesiæ consensu expressim decisa non sunt, populus privatim (maxime cum exomologesi se purgat, modo gravatam conscientiam in hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quam asseverare de quo dubites, aut quod non intelligas.

XV.

Erit quoque parochus in reprehendendis criminibus vehemens atque acer. Constitutus est enim, ut annuntiet populo scelera eorum, sic tamen ut in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatim perstringat. *Argue*, inquit Apostolus, *increpa, obsecra in omni patientia & doctrina.* Ubi persona arguenda, denuntiatione euangelica utendum: *Si peccaverit in te frater tuus*, inquit Christus, *vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc*

2. Tim. 4.

1. Cor. 5.

unum

ANNO CHRISTI 3536. 1. Cor. 5.

unum aut duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si eos non audierit, dic ecclesiæ: Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthium resipiscere nolentem excommunicavit. Et hic iterum Christi doctrina & exemplum sequendum, ut benevolentia severitatem vincat, ut paratus sit parochus dimittere peccanti non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo paratior sit ad absolvendum adulteram, ad frugem melioris vitæ revertentem, quam ad condemnandum, quemadmodum Paulus quoque in gratiam recepit Corinthium illum pœnitentem.

Matth. 16. Joan. 8. 2. Cor. 2.

XVI.

Vitanda quoque manifesta reprehensio utriusque potestatis, tam ecclesiasticæ quam civilis; neque invehendum in ordinem aliquem, aut aliquod ab ecclesia receptum vivendi genus. *Omnis enim potestas a Deo est*, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Sequenda præcursoris dominici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem a se repulit, aut ulla contumelia affecit, sed magis viam recte vivendi ostendit. Per ejuscemodi enim incautam reprehensionem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia, protervia, & detractionis libido comitantur: quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere præpositis suis, etiam dyscolis: ac interim admonendus est, ut si sint magistratus interdum vitiosi, id evenire, quod dominus regnare facit malos & hypocritas propter peccata populi. Omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse: quodque omnis potestas a Deo sit: quod denique, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistat, nisi tamen potestas expressim præcipiat, quod est contra mandatum Dei; tum enim oportet plus obedire Deo, quam hominibus.

Rom. 13. Luc. 3. 1. Pet. 2. Job. 14. Prov. 28. Isa. 3. Rom. 13. Act. 5.

XVII.

In corripiendis vero magistratibus, correctioni quoque fraternæ locus est, quemadmodum Joannes reprehendit Herodem. Sic enim legimus: *Dicebat enim Joannes Herodi*, non populo: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Qua si nihil promoveas, postulanda & exspectanda provisio prælatorum ac majorum magistratuum est: qui si dissimulent, etiam consultum magis ut ultio remittatur ad Deum, quam ut tantum scandalum inde deterius subsequatur.

Marc. 6.

XVIII.

Est autem populus frequenter in concionibus, post conciones vero semper diligentissime commonendus, ut Deum optimum maximum pro potestatibus deprecetur. *Volo* (inquit gentium magister Paulus) *ut fiant omnium primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

1. Tim. 2.

ANNO CHRISTI 3536. 1. Tim. 6.

XIX.

Si quis aliter doces, & non acquieverit sanis sermonibus domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

XX.

Ex conc. Afric.

Porro cum secundum evangelicam atque apostolicam doctrinam, quibus decreta patrum ac conciliorum, denique pragmatica sanctio Augustana merito accedunt, in ecclesia Dei sola canonica scriptura ac divina eloquia, secundum ecclesiasticam interpretationem sanctorum patrum ac doctorum, & recitari & prædicari debeant: non abs re videbitur, parochis summam bibliorum pauciſſimis præscribere, ne alicubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

XXI.

Et cum præcipue ipsis incumbat, ut plebem erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur, ac ecclesiæ sacramentis simul cum explicatione orationis dominicæ: (Hic est enim inchoationis Christi sermo, quo jacitur fundamentum ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco ut imperitioribus consulatur, quoddam enchiridion dabimus, in quo brevissime hæc omnia secundum sanam & ecclesiasticam doctrinam exponentur: simul & loci quidam communes, ad omnes omnium hominum ætates ac ordines, commonitorii inserentur. Veneratio quoque sanctorum ac reliquiarum. Denique quatenus imaginibus ac picturis utendum, docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremoniæ, præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, & quo conducant, in eodem libello declarare omittemus, idque succinctissime.

XXII.

Aug. lib. de doctrina Christ. lib. 4. c. 30.

Simpliciores ac minus eruditi concionatores, festis quibusque diebus concione in nomine sanctissimæ Trinitatis cum imprecatione gratiæ Dei (nempe ut dominus suum Spiritum verbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ epistola ac evangelium missæ ejus diei appellantur, ad verbum enarrabunt. Deinde post imploratam divini numinis clementiam, regrediantur ad utriusque lectionis brevem dilucidationem, locos aliquot communes ex utraque deligentes, quibus populus ad vitæ pietatem, caritatemque Dei ac proximi inflammetur. Denuntiabunt quoque, quid ecclesia Dei eo die potissimum Deum oret ac precetur, quod in precationibus seu collectis, quæ post canticum Kyrie eleison, aut Gloria in excelsis, dicuntur, continetur: ac hortabuntur populum, ut idem pariter interea dum sacra aguntur, Deum oret, si non verbotenus, mente tamen.

ANNO CHRISTI 1536.

XXIII.

Sanctorum historiis ne nimis din immorentur: quin potior pars (uti jam diximus) euangelio detur & epistolæ explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leviter, eaque decerpat, quæ imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius jactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut a non levibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

XXIV.

Si quas allegorias, aut sensus scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes, adferre velint; has ex receptis ecclesiæ doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis auctoribus desument.

XXV.

Ubi ad calcem concionis deventum erit, brevi epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, utatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum, plurimum fecerit.

XXVI.

Debet quoque, finita concione, decalogus ac symbolum fidei & succincte & exerte recitari. Illa quoque exomologesis ac publica peccatorum confessio, cum imploratione misericordiæ Dei, pure ac distincte pronuntiari, ac moneri populus, ut eisdem verbis sacerdotem pronuntiantem subsequatur: ac deinde recenseri consolatoria imprecatio remissionis peccatorum, ut populus dejecto, contrito, humiliato animo ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis suæ (quod in altari tractatur) contemplandum, fructumque dominicæ passionis, quæ in altaris mysterio commemoratur repræsentaturque, participandum.

XXVII.

Cum multum plerumque temporis paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, ubi viritim pro quolibet exigitur una oratio dominica, idque interdum non citra suspicionem vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac devote dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem civitatis nostræ Colonienſis attinet, & cum parochis, & cum senatu latius agere non omittemus.

PARS SEPTIMA.

CAPITULA.

I.

ECCLESIÆ catholicæ usus septem mysteria (quæ sacramenta appellantur) observat, veluti septem quædam parata remedia, per quæ Deo visum est peccatis nostris mederi, ac nobis gratiæ suæ salutaris medicinam (diversa tamen ratione) infundere, quæ sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quæ cur a Christo & ecclesia instituta sint, & a veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde, quæ illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonebimus in præsentia parochum, quæ illum circa dispensationem singulorum observare conveniat.

ANNO CHRISTI 1536.

II.

Quia igitur in sacramentis aliud videtur, atque aliud agitur, instruendus est populus in cujuslibet exhibitione, quid in hujusmodi religioso arcano (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quædam sensibilia infundatur insensibilis gratia congruens externis signis, excitanda est fidelium fides & devotio in Deum, ut credentes, ac divinum mysterium intelligentes, ad Dei ac salvatoris nostri Jesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cujuslibet sacramenti, sacra concione populum breviter admonuerit quid in ea re agatur. Auguſt. de doctri Chriſtian

III.

Et ut de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato: atque novus exoriatur, ab omni labe purgatus per fidem in Christum: quod illic qui baptizatur, lavetur lavacro regenerationis & renovationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso: quod illic veterem Adam exuimus, consepulti cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus: quemadmodum hæc enchiridion latius edocebit. Galat. 3. Tit. 3. Rom. 6.

IV.

Susceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo parvulos offerant per baptismum, ac se propemodum pro parvulis fidejussores constituant, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas poscere videbitur, cohortari non omittent, proindeque malumus illos deligi provectæ ætatis, quam impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsorem se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat: ideoque multo minus, quod non intelligit, docere queat. Can. Vos te omnia conſec. dis. 4.

V.

Præterea docebunt populum quid sit, quod catechizetur baptizandus: quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhiberi voluit, signent, videlicet: Cur insuffletur in faciem baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attin-

ANNO CHRISTI 1536.

attingantur, linianturque, cur inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi tinctionem in vertice. Denique, quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus superinduitur: quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum enchiridion declarabit.

VI.

1. Cor. 14. Cum beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atque secundum ordinem fieri jubeat, debebit baptismus summa mentis in Deum, & in sacratissima quæ aguntur mysteria, intentione & dari & accipi. Quare quidquid hinc susceptores seu alios adstantes avocat, procul tollendum est. Accedatur itaque deposito omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fiducia, quemadmodum accesserunt qui Jesu parvulos obtulerunt, ut manus eis imponeret. Nam hic renuntiatur satanæ, & omnibus operibus atque omnibus pompis ejus. Conveniaturque ante inter patrinos de nomine infantis, ut potius in baptismo ipso cogitetur de lucranda anima Christo, quam de retinendo nomine.

Matth. 18.

VII.

Magna certe ratione ecclesiasticis patribus visum est, ut baptismus in conspectu ecclesiæ in loco sacro recipiatur, nisi tamen imminens necessitas fieri aliud suaserit. Quamobrem displicet nobis quod quidam fastuosi templum domini despicientes, ambiunt magis suos infantes in domibus privatim baptizari. Quod deinceps, nisi necessitas idipsum exegerit, & causæ cognitio præcesserit, indulgere nolumus.

VIII.

Act. 8. 19. de consec. dist. 5. c. Novis. Itidem dum sacramentum confirmationis confertur, docebunt vicarii nostri in pontificalibus, quid agatur, nempe quod illic ambiatur gratia Spiritus sancti, qua confirmatur tiro adversus satanæ tentationes, roboraturque, ut quod corde credit ad justitiam, ore quoque palam confiteatur ad salutem. Quamobrem eo communiri solet ætas tenera, quæ ad nequitiam proclivior est, quam ad pietatem, ut ea proclivitas minuatur, docilitasque ad pietatem augeatur. Omnes fideles (inquit Urbanus pontifex Romanus) per manus impositionem episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam roboratur. De Spiritu sancto accepimus, ut efficiamur spirituales, quia animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. De Spiritu sancto accepimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, justa diligere, injusta respuere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ & diversis illecebris ac fœdis indignisque cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accepimus, ut amore vitæ & gloriæ ardore succensi, erigere a terrenis mentem ad superna & divina valeamus. Sed de hoc alibi latius.

Rom. 10.

Ex canon. Urbani.

1. Cor. 2.

ANNO CHRISTI 1536. Ex conc. Aurel. Ca. Ut jejun. de confec. dist. 5.

IX.

An expediat imitari consuetudinem, qua observatur, ut nedum adultis, sed & infantibus detur confirmatio, idque pransis, hic non definimus: quamquam quod Aurelianensi concilio sancitum est, nobis magis placuerit, videlicet ut jejuni ad confirmationem veniant, perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem sacramentalem facere priusquam accesserint, quo mundi donum Spiritus sancti mereantur accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit necessitatis absolutæ, convenientius & utilius dabitur, si addatur admonitiuncula. At antequam infans supra septimum ætatis annum progressus fuerit, parum aut nihil horum quæ aguntur intelliget, ne dicamus, meminerit.

X.

Quemadmodum in baptismo susceptores sunt, ita hic qui confirmandum præsentant, ac coram episcopo sistunt: idque non admodum diversa ratione, nisi quod quidam etiam dicunt, decens esse, ut qui nondum adversus carnis, mundi, ac satanæ tentationes roborati sunt, per confirmatos jamdudum atque exercitatos sensus habentes, quibus fides confirmandi cognita atque explorata sit, episcopo præsententur. Quamobrem quoque admonendi sunt illi officii sui, curandumque, ut tanti sacramenti perceptio digne ac reverenter peragatur, quemadmodum in primitiva ecclesia observatum legimus.

Gerson.

XI.

Quibusdam in locis, ambitionis magis quam pietatis causa, dum utrumque tam baptismi quam confirmationis sacramentum peragitur, hi qui patrini dicuntur, certant, ut alter alterum donariorum precio (quo susceptæ ac præsentati pueri donantur) vincant. Præterea itur statim, maxime post baptisatum, ad comessationes, cum tum maxime comessationibus esset abstinendum. Qua de re monendus est populus, ut quæ digna sunt his sacramentis, tantum curent; cetera aut moderentur, aut penitus tollant. Nam non offenderimus Deum gravius, quam cum illius sanctissima mysteria indigne tractamus.

XII.

Docebit præterea parochus populum, quid signet chrisma, & cur ex oleo olivæ ac balsamo conficiatur, quemadmodum docebit enchiridion.

XIII.

Eucharistia, unicum illud piarum mentium solatium ac delicium, hac deploratissima tempestate, execranda insania ac abominabili profanatione hæreticorum, de re tanta quodlibet comminiscentium, plerisque quodam modo in nauseam vertitur: adeo ut (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem vitæ, qui de cælo descendit, accipere non desiderent, sed & aversentur, homines solo nomine Christiani, re

Joan. 6.

ANNO CHRISTI 1536. Hitr. 10.

ipsa vero Capernaitis ipsis deteriores, etiam quos post acceptam notitiam veritatis, voluntarie in Filium Dei peccantes, ac corpori dominico & sanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio (quæ consumptura est adversarios) manet.

XIV.

Docendus est itaque populus Christianus certissima fide credere, quod in hoc sacramento sit verum corpus & verus sanguis Christi Jesu. Neque enim Veritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum & Lucam, hoc sacramentum instituens ac porrigens, simplicissime dixit: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem.* Sic docet Paulus apostolus: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Et; *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est?* Unde consequitur, in eucharistia totum esse Christum, quamquam ibi sit sub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus & sanguinem, haud dubie tradidit vivum. Quare si credimus in sepulcro divinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam vivo corpore non esse separatam in sacramento?

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 10.

XV.

Ubi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus & sanguinem domini sub utraque specie: ibi docebit parochus hos, qui gravatam habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantum specie perfecte consistere, adeo ut laicus, qui sub specie panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit sub utraque specie & panis & vini. Ecclesiam quoque laicis unam tantum speciem dare, quod pro reverentia ipsius sacramenti & salute fidelium, ecclesia (cui dispensatio sacramentorum Dei commissa est) sic viderit expedire. Nam cum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie vini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum Christum contineri: cur se laicus judicio ecclesiæ, quam dominus audiri voluit, non submittet? quæ non temere, sed multis rationibus permota, decrevit salubrius esse, ut non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub una tantum specie, quam sub duabus perciperent. Quid enim panis vinique species aliud sunt post consecrationem, quam species sacramentales, & accidentia sine subjecto? ut non habeat laicus cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, ubi totum quod sub utraque specie continetur, integre accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

Ex conc. Constant. Matth. 19. Ambros. de Sacram. ca. Rever. de consecrat. dist. 2.

XVI.

Et quoniam in hoc sacramento Christus continetur, cohortandus est populus, ut ad hæc mysteria contremiscens, cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet, corporeque humi fuso, mente adoret crucifixum, factumque idem, cum presbyter defert ad infirmum eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiam palam ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore ferat & referat lumine semper præcedente, ut signo populus intelligat, illic eum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificeque collocata, devote ac fideliter conservetur.

Honor. III. Can. Sanc. de celebr. missarum. Ex conc.

XVII.

Docendus item est populus, quod tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in ceteris sacramentis obtinet. Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil a bono majus, nihil a malo minus, perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indigne tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit apostolus: *Qui manducat indigne, judicium sibi manducat*, sicut is, cui dicitur: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.*

1. Cor. 11. Joan. 6.

XVIII.

Præterea instituenda plebs est, quomodo eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quam grave crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indigne accedere. Nam apostolus ait: *Quicunque manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Et iterum hanc horrendam sententiam congeminans: *Qui*, inquit, *manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideoque*, uti subjicit, *multi inter vos infirmi & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quod si nosipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.*

1. Cor. 11.

XIX.

Proinde nemo admittendus est, nisi ejus conscientia parocho sit, aut cui potestas super hac re legitime facta est, per exomologesin explorata, & qui pœnitenti ac contrito corde corpus domini dijudicans accesserit, quod jubet apostolus, cum ait: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*: ne cum Juda, qui cœnæ dominicæ ad judicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe absit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, gravatur magis eucharistiæ perceptione, quam purificatur. At contra, quamvis quis peccato mordeatur, si tamen pœniteat, & de cetero peccandi voluntatem nullam habeat,

Ibidem. Joan. 13. Aug. e. quid de cons. cr. dist. 2.

ANNO CHRISTI 1556.

beat, confidens de domini miſeratione, accedat ad euchariſtiam intrepidus & ſecurus.

XX.

Qui alteri quam ſuo parocho confeſſus eſt, is ſi non factæ confeſſionis ſuſpectus habeatur, teſtimonium afferet ſe confeſſum eſſe, cujus etiam conſcientiam verus ipſe parochus in principalibus Chriſtianiſmi articulis excutere non omittet. Ac generatim ſinguli parochiani rudiores, anno ſaltem ſemel, cum adibunt menſam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac eccleſiæ ſacramentis, maxime baptiſmi & euchariſtiæ.

XXI.

Ex conc. general. c. Omnes de pœnit. & remiſſ.

Et ut cohortandus eſt populus, quo ſæpenumero communicent, quemadmodum olim ſingulis diebus dominicis fieri conſuevit: (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos ſtat, quibus non debet cæleſtis ille cibus invitis aut nauſeantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipſe in diſciplina eccleſiaſtica retinendus eſt, ut ſaltem toto anno ſemel ab omnibus, qui ad diſcretionis annos perveniſſent, confeſſis & contritis, euchariſtia ſumma cum reverentia ſuſcipiatur. Olim qui non communicaſſent in anno ſaltem ter, in paſcha videlicet, pentecoſte, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur; ſed cum ſenſim omnis pene refrixerit caritas, in hoc quoque eccleſiaſtica diſciplina cœpit eſſe remiſſior.

Ex conc. Tolet. & E. lib. de conſ. diſt. 2. Omnis homo.

XXII.

Auguſt. ex Timorem. de conſecr. diſt. 2.

Omnium autem maxime inſtruendus eſt populus, ut recta fide accedat, ſermoni domini firmiter credens, quo nos edocet Chriſtus, dicens: *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis & veritatem ſui corporis adſtruit, & credentibus, digneque ſuſcipientibus, remiſſionem peccatorum promittit, jubens ut hoc faciamus in ſuam commemorationem. Porro anima quæ fidem habet, & ejuſmodi Chriſti verbis credit, in memoriam Chriſti ſacramentum edit, cum ſecum recogitat,

Matth. 26.

quemadmodum unigenitus Filius Dei, ob perditum hominem Deo Patri reconciliandum, & delendum quod contra nos ſcriptum erat chirographum, de cælo deſcenderit, ſemetipſum exinaniverit ac humiliaverit, factus obediens Patri uſque ad mortem, mortem autem crucis, In quo maxima erga nos Dei caritas commendatur, qui unico Filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus nobis a peccati & ſatanæ vinculis redimendis tradidit illum. Talem ergo fidem & affectum, Deo ſuggerente, præparare debet in animo ſuo is qui euchariſtiam percipit.

Coloſſ. 2.

Philip. 2.

Epheſ. 5.

Joan. 3.

XXIII.

Auguſt. in ſerm. de dedic. eccl.

Neque interim negligendum, ſed perpetuo inculcandum erit, hoc ſacramentum corporis & ſanguinis domini ſub ſpecie panis & vini inſtitutum eſſe, ut præter veritatem corporis & ſanguinis, quæ in eo continetur & recipitur, quoddam etiam eximium ſignum mutuæ dilectionis & caritatis excitandæ in nobis foret, quemadmodum divus Paulus inquit: *Quoniam unus panis & unum corpus multi ſumus, qui de uno pane & de uno calice participamus.* Quamobrem ab hujus convivii ſpirituali participatione longe abſunt, qui invidiæ vel odii veneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque ſunt qui communicare deſiderant, ut depoſita omni ſimultate, diligant alterutrum uti unius corporis membra, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro invicem ſolicita ſint membra.

ANNO CHRISTI 1556.

1. Cor. 10.

XXIV.

Docendus quoque populus, ut qui juxta antiquum eccleſiæ ritum, ſingulis dominicis diebus ad communicandum corpori & ſanguini dominico non ſe præparat, miſſæ ſaltem parochiali hiſce, aliiſque feſtis diebus interſit, ut tametſi inter ſacrificantem & aſſiſtentes non ſit, more illo antiquo, tam frequens ſacramentalis communio, ſit ſaltem ſacræ doctrinæ, piæ exhortationis, laudis & gratiarum actionis communio, ut ſic quodam modo omnes ſpirituali communicent, cum deſiderio etiam ſacramentaliter communicandi. Ne vero populus ab hac miſſa parochiali & ab auditione verbi Dei diſtrahatur, placuerit nobis, ut ſi quæ ſint aliæ miſſæ legendæ die dominico, hæ inchoentur primum poſt verbi prædicationem finitam, quemadmodum latius in viſitatione ſecundum diverſorum locorum mores ordinare ſtudebimus.

C. Et hoc attendendum. de conſecr. diſt. 1. Ex conc. Carth. C. Sacer. de conſ. diſt. 1.

XXV.

Docendus populus generatim, quid agatur in miſſa, & quibus partibus conſtet. Conſtat ſiquidem pſalmodia, quem vocamus introitum, invocatione & glorioſa celebratione ſanctiſſimæ Trinitatis, quæ in canticis Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis Deo, peraguntur: precatione ſeu collecta, recitatione verborum propheticorum aut apoſtolicorum, quam vocamus epiſtolam: ſacris canticis, quæ vocamus gradualia, & alleluia, & quæ ſequuntur: lectione evangelica, ſymboli recitatione, ſeu profeſſione fidei catholicæ: cantico, quod non ſine myſterio offertorium appellatum eſt, gratiarum actione, quæ dicta eſt præfatio: religioſa commemoratione mortis, conſecratione corporis & ſanguinis dominici, quæ fit in canone. Rurſus, precationibus, inter quas eſt precatio dominica: ſequitur oſculum pacis ſymbolum Chriſtianæ caritatis, mox communio. Rurſus ſacrum canticum, quod commune appellatur, & precatio. Poſtremo loco ſacerdos totum populum velut in ſuam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, ut perſeveret in affectu pietatis, mutuaque caritate: quorum cum admonebitur populus, incipiet nedum credere, ſed & ſentire, quod in miſſa nihil non ſit pium ac venerandum.

XXVI.

Corripiendus vero abuſus eſt, quod quidam poſt aſperſam aquam, & ante miſſæ introitum, exitum faciunt: quidam, poſt auditum & non intellectum evangelium, abeunt: aliique, poſteaquam ſacerdos dixit, Surſum cor-

Ex conc. Agatheu. C. miſſ. de conſecr. diſt. 5. & c. ſeq.

da,

ANNO CHRISTI 1536.

da, &, Gratias agamus. Atqui tunc præcipuæ populi partes erant, quando submissius legente aut tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alii statim post elevationem corporis & sanguinis dominici, non expectantes præcipuam missæ partem, quæ est communio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conveniunt, & scripturas apostolorum & evangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione usque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, (quam nos, ut non exigimus quotidie sacramentalem, saltem spiritualem a populo requirimus) velut inquietudines ecclesiæ commoventes convenit communione privari.

C. Quando autem de consec. dist. 1. C. Omnes fideles. de consecr. dist. 1.

XXVII.

Docendus item est populus, quale sit missæ sacrificium, nempe repræsentativum. Semel quidem Christus mortuus est, justus pro injustis: semel in manifestatione sui corporis, in dissensione suorum membrorum omnium. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens Patri semetipsum hostiam vivam & passibilem, immortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem. *Et scimus quia Christus resurgens a mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur*; & tamen quotidie immolatur in sacramento: non quod toties Christus occidatur, sed quod illud unicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renovetur, quotidianaque recordatione mortis domini, qua liberati sumus, in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est; facitque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tamquam videamus præsentem dominum in cruce; elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamusque hostiam pro vivis & defunctis, dum pro illis Patrem per Filii mortem deprecamur.

August. de Trinit. & in psalm. 10. C. Semel de consecr. dist. 2. & duabus seqq.

1. Petr. 3. Rom. 6.

XXVIII.

Exequias ac missas, quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quam die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione gravaretur. In quibus etiam ad populum fiat admonitio, declareturque quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambienda sit: sic, ut interim admoneantur hi, qui funebres pompas ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab apostolorum temporibus ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & observavit, pro defunctis dominum exotare, & eleemosynas in sinus pauperum elargiri, atque hæc eis prodesse, qui in communione ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum viverent, hæc sibi ut postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

N. Non æstimas. C. Tempus 23. qu. 2. Ex prax. Aug. 6. Tim. 3.

XXIX.

Ad exequias, quæ extra civitatem nostram Coloniam celebrantur, non evocandi monachi, nec ista cohors levium ac indignorum sacerdotum. Aut si evocentur, videndum ipsis ne lasciviant. Quamquam nobis magis probetur, ut qui volet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac missas peragere. Quonam enim spectat concursus iste, interdum quam par est immodestior, quam ad captandam auram popularem? Cavenda vero summopere post exequias delicata convivia, crapulæ ac comessationes, ne Deus placandus, magis irritetur.

ANNO CHRISTI 1536.

XXX.

In sacramento pœnitentiæ explicando, ac recte ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi pœnitentiæ partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum pœnitentia dignum. Quamquam pœnitentia, quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolutione presbyteri consistat, qua ille ex virtute verbi & clavium sibi a Christo traditarum, peccatorem pœnitentem, & misericordia Dei sperantem, a peccatis suis absolvit, de quibus paulo latius in enchiridio dicemus.

Joan. 20.

XXXI.

Prima pœnitentiæ pars, cum omnis evangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac convertimur ab operibus mortuis ad Deum viventem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Unde a pœnitentia præcursor Joannes, deinde Christus ipse, ac princeps apostolus Petrus, prædicationis evangelicæ doctrinam sunt exorsi. Pœnitentia autem tum recte prædicatur, cum arguuntur scelera ac flagitia per verbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisque ac justi judicii Dei, certo certius manentis eos, qui male agunt, ac male agendo perseverant. Subinde vero vino oleum miscendum est, ut ex animo vereque territis ac conversis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: *Hoc*, inquit, *scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hac enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici participes eorum.* Et iterum ad Galatas: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

Hebr. 6. Matth. 3. Act. 2. Rom. 2. Ephes. 5. Galat. 5.

XXXII.

Jam quamquam nemo convertatur ad dominum, nisi tractus per Patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, quod non trahatur: quod ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum verbum commonens, ut convertamur a via nostra pessima, & inclamans quoniam *ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis*

Joan. 6. Rom. 2.

ANNO CHRISTI 1536.

tis malum, gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum. Hic concussis conscientiis commonstrandus est Samaritanus ille, qui infundit vinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. *Filioli mei*, inquit divinissimus Joannes, *hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina, quæ docet mori mundo, & vivere Christo.*

Luc. 10. Psalm. 146. 1. Joan. 2.

XXXIII.

De confessione, & quotuplex sit, alibi dicemus. Tantum, quod ad eam, quæ sacerdoti privatim fit, attinet, paucis admonebimus. Primum magnopere necessarium judicamus, ut sacerdos, qui a confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentii tenax: alioqui si ad quæstum intentus sit, si ad malum solicitet, si curiosior explorator sit, si pertinacibus blandiatur, si intricatam conscientiam extricare nesciat, si denique vel ebriosus, vel iracundus, vel levis, vel secreti minime tenax, dissipandis magis quam pascendis ovibus videbitur idoneus.

XXXIV.

In primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confitentem, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur, & percontando cogatur velut expiscari crimina, (quod sæpenumero periculosum est) sed simpliciter, tamquam coram Deo aperiat lethalia crimina, & quæ conscientiam onerant ac lædunt, quod ea quæ contra conscientiam aguntur, ædificent ad gehennam. Atque ibi maxime opus est sacerdote judice, discernente inter lepram & non lepram.

Rom. 14.

XXXV.

Quod omnibus Christianis præcepit Paulus, dicens: *Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes*: Hoc cum qui a confessionibus est, maxime convenit observare, nimirum, ut consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam: præfractos autem objurget, tremendumque Dei judicium ante oculos ponat. Denique uti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, si putaverit uno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, singuli secundum ordinem, statum, ac ætatem, atque id per locos quosdam communes ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

1. Thess. 5.

XXXVI.

Qui nimis anxii sunt in repetenda confessione vel iteranda apud alium sacerdotem, vel etiam in enumerandis circumstantiis, quales sunt quidam, qui quantumvis confitendo, conscientiam tamen vix tranquillare possunt, docendi erunt, Deum, (cui omnia patent) sinceritatem tantum cordis a nobis requirere, nec tam severum esse exactorem, qui conscientiam ob unam vel ob aliam delicti circumstantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumeraverit? quemadmodum David ait: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine.*

ANNO CHRISTI 1536.

Psalm. 18.

XXXVII.

In occultis delictis ex reservatione casuum compertum habemus, nonnihil mali interdum accidere: vel quod peccator non habeat in promptu sacerdotem, qui illum absolvat, confiteri vel differt vel contemnit, vel quod qui minores ætate sunt vel mulieres, difficile adducantur, ut ex suis parochiis non sine levi suspicione ad nos seu commissarios nostros proficiscantur. Quare, ut consulamus & verecundiæ & famæ, visum nobis est, hanc potestatem nostram absolvendi a peccatis & casibus nostræ absolutioni reservatis, (occultis tamen) omnibus parochis per diœcesim nostram constitutis, rite vocatis delegare, modo tamen vicariorum nostrorum in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant: nostris tamen suffraganeis potestatem facientes, aliter in diœcesibus suis, uti consultius videbitur, super hac re ordinandi.

XXXVIII.

In publicis vero criminibus, quemadmodum necesse est, ita jubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentiæ regredi, atque adeo ad Christi & sui discipuli Pauli institutum reverti, qui ad Corinthios exemplo ostendit, quomodo oporteat ecclesiam, in publice peccantem animadvertere, donec ipsi publice peracta pœnitentia satisfecerit, de quo fusius dicemus sub titulo de jurisdictione ecclesiastica contentiosa.

1. Cor. 5.

XXXIX.

Peracta confessione, sub absolutionem sacerdos monebit confitentem, ut quod admissum est, detestetur, ut sic deinceps vitam instituat, ne in ullum lethale crimen posthac incidat, quemadmodum Christus ad mulierem dixit: *Vade, & noli amplius peccare.* Utque eum affectum habens, credat, per Dei misericordiam virtute sanguinis Christi per absolutionem impartiendam in verbo ejus, sibi remissum iri peccata. Injungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tum denique imponat manum, ac absolvat confitentem.

Joan. 8.

XL.

Dum matrimonio jungunt parochi virum ac mulierem, docebunt matrimonium institutum esse a Deo, confirmatum per Christum, ut Geneseos 2. & Matthæi 19. legimus. Quod sacramentum si quis, sicut decet, acceperit accedente sacerdotali precatione, confert donum spiritus, quo vir diligat uxorem amore casto, sicut Christus dilexit ecclesiam: mulier viciissim propter Christum amet revereaturque virum suum uti dominum. Uterque liberos, si dentur, summa cura instituant ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad Ephesios 5. subministrat.

Ephes. 5.

XLI.

ANNO CHRISTI 1536.

XLI.

Cum matrimonium ante lapsum Adæ propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatum sit, qua dixit ille: *Crescite & multiplicamini, & replete terram*: peculiariter autem homini: *Erunt duo in carne una: Propterea relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ*; nec ratio conjunctionis, seu benedictio post lapsum defecerit, seu tantum quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remedium, dum utriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate nuptiarum, quemadmodum divus Paulus ait: *Unusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem*, nimirum vitandam: Monendi sunt qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile conjugium ac cubile impollutum. Nam si neque ob prolem suscitandam, neque ob fornicationem vitandam, sed potius divitiarum aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur: perperam agitur, ac graviter in sacramentum peccatur. Hic, quæ Tobiæ 6. 7. & 8. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conveniet. Ubi locus pulcerrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona uxor donum Dei sit, debitum timenti dominum, quomodo in timore Dei * apparentibus, non luxuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in sæcula, petenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta, tradenda, quemadmodum etiam convivium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendum. Denique quo modo precandus sit Deus per conjuges, ut benedictionem suam in ipsis, quos conjunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita conjungi sicut Gentes quæ ignorant Deum. Eritque horrendum illud exemplum de septem Satæ viris a dæmonio occisis, replicandum. His namque (ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, dæmonium malum dominatur. Quamobrem vehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio jungendi, ante ecclesiasticam conjunctionem, jejunio se præparant, & sacram eucharistiam sumunt.

Gen. 1. — Gen. 2. — 1. Cor. 7. — * legendum videtur a parentibus,

XLII.

Docendi itaque breviter, matrimonium tria complecti, fidem, prolem & sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera vel altero concumbatur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur: in sacramento autem, ne conjugium separetur, neve dimissus aut dimissa etiam prolis causa alteri conjungatur.

Augustinus de Genesi ad literam lib. 9. cap 7. to. 3.

XLIII.

Optandum ut canon Evaristi pontificis concilio generali renovetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ invitis parentibus ac propinquis Veneris potius quam Dei causa contrahuntur: nam quanta ex his clandestinis matrimoniis mala suboriantur in aperto est. Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est excommunicationi, contrahentes, & qui his ope aut consilio adfuerint, subjaceant: quam nec tam facile, nisi ecclesiæ satisfiat tolli admodum expedire nobis videtur. Quantum fieri potest, cavebit parochus, ne liberos citra parentum auctoritatem conjungat. Quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio jam contracto rigidiores negatores, admonebit eos ut liberos maturæ ætatis elocent, neve vinculo jam per ecclesiam indissolubili pertinacius obluctentur.

Ex canone Evaristi.

ANNO CHRISTI 1536.

XLIV.

Conjunctionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus, in missarum solennia, in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis, qui in privatis domiciliis malunt, quam in templo, ubi ecclesia convenit, ac conjungendis bene precatur, copulari, quis non inepte oppositurit illud Paulinum: *Num ecclesiam Dei contemnitis?* Nec sacerdos ante quoslibet conjugio jungat, nisi edictis aut proclamationibus tribus publice e suggesto ad populum factis præcedentibus, ob multas ac variae fraudes evitandas. Contra hæc haud facile, sed tantum ubi ratio admodum necessaria hoc ipsum fieri postulaverit, idque non nisi causa cognita, dispensabitur.

1. Cor. 11.

XLV.

Peregrini & ignoti non conjungantur, nisi legitimis testimoniis doceant, se ubi ante versati fuerint nullis matrimonii vinculis adstringi, ipsisque per suum parochum licere per alium parochum copulari.

XLVI.

Quod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum ac contractum dirimunt, decretum concilii generalis observabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum addubitaverint, peritiores consulent. Ubi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonium secus contractum, approbandum jusserit, examinentur causæ diligentius, quæ dispensationem extorserunt. Quæ si comperiantur aliter, quam narratum est, se habere non dubium est, dispensationem nullius roboris esse.

1. Cor. 11. Ex concil. gen. C. Non debet. de consang. & affin.

XLVII.

Ludicra illa quæ in templis post conjunctionem sacerdotalem fieri consueverunt, velut in pulsando sponso, atque alia ejusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inviolabilemque decrevit, agitur.

XLVIII.

De sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur, quæ denique in eodem sacramento conferendo observari oporteat; titulo primo, qui de munere episcopali est, abunde diximus.

XLIX.

Restat extrema unctio, quæ (quoniam in morte extrema lucta est) adhibetur, ut vel convaleſcat

ANNO CHRISTI 1536.

leſcat ægrotus, ſi Deo ita viſum, vel fide bonaque ſpe obdormiat in domino.

L.

Eſt autem unctio impendenda cum expoſitione unctionis & mandati apoſtolici, quod ſic habet: *Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, ut orent ſuper eum, unguentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Poſtremo loco adhibebit parochus admonitionem præparationis ad mortem, quemadmodum enchiridion docebit.

Jac. ult.

LI.

Can. 23. Quod ad ſepulturam attinet, quis poterit negare rem longe piiſſimam eſſe, & in veteri & in nova lege accurate obſervatam, ut Chriſtianorum (qui ſpem reſurrectionis habent) corpora non pecudum more disjiciantur, ſed in cœmeterii ſinum recondantur, quod etiam alto myſterio non caret? Ab hac ergo ſepultura nemo Chriſtianus, qui in communione deceſſit eccleſiæ, arceatur, etſi caſu mortuus fuerit. Cum enim communicabatur viventi, & mortuo communicandum eſt. Soli vero hæretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui ſibi mortem criminis conſcientia adacti, conſciverunt, & quos in peccato lethali, nullis pœnitentiæ ſignis præcedentibus, deceſſiſſe conſtiterit, prohibeantur.

C. Ex parte de ſepult.

LII.

In ſepulturis autem & exequiis, mortalitatis atque hujus calamitoſæ vitæ admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia præſentes, ut recogitent ſibi eodem modo hinc excedendum eſſe, ſeſe in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam ſemper oporteat ſuſpirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei miſericordiam commonendi ſint, ſupra diximus.

Hebr. 11.

PARS OCTAVA.

CAPITULA.

I.

Ex conc. Toletan II. c. 8. SUpereſt ut de victu parochorum diſpiciamus. Hic in primis, quod Chriſtus docuit, & ſacri canones maximo ſerio præceperunt, præmittendum duximus: nempe ut ſacramenta eccleſiaſtica gratis miniſtrentur, dicente domino: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Quamobrem neque pro baptizandis, conſignandiſque fidelibus, neque pro collatione chriſmatis, vel promotionibus graduum, neque aliis ſacramentis diſtribuendis precia quælibet vel præmia, niſi quod voluntarie offeratur, recipienda ſunt. Neminem quoque ad quæſtuoſas exequias cogi, aut pro ſepultura munus aut precium exigi volumus, ſecundum canonicas ſanctiones cuſtodi interim ac veſpilloni de ſua mercede nihil detrahentes.

Matth. 10. Ex conc. Tribur. ac Vaſen. can. In eccleſiaſtico. c. Præcipiendum. 13. q. 2.

II.

Deut. 25. At cum lex divina præcipiat, non alligan-

A dum os bovi trituranti, quod utique non boum cauſa, ſed propter nos dictum Chriſtus in evangelio explicat: *Dignus*, inquiens, *eſt operarius mercede ſua*; ac Paulus toto capite nono primæ ad Corinthios confirmat: *Quis enim militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnum eſt, ſi qui ſpiritualia ſeminant, carnalia etiam metant.* Quamobrem diſpiciendum eſt, ut parochis evangelii prædicatoribus, certa ac competens ſubminiſtratio victus & veſtitus fiat, idque ad eum modum, ne in adminiſtrandis ſacramentis quidpiam exigendo, oneri ſint parochianis, aut cibum vicatim diſ-

B currendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut ſordidius.

ANNO CHRISTI 1536.

1. Tim. 5. Luc. 10.

III.

In primis igitur, qui per vicarios ſeu vicecuratos eccleſias parochiales regendi poteſtatem a nobis acceperunt, iiſdem vicariis tantam ex proventibus eccleſiæ partem aſſignabunt, qua vitam congrue ſuſtentare poſſint. Quod nos inter viſitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

IV.

C Eccleſiæ cathedrales ac collegiatæ, itidem monachi ſeu religioſi, qui eccleſias parochiales aut ſuis eccleſiis vel monaſteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut præſentando committi procurant; adeo interdum omnem proventum emungunt, ut reſidui reditus, qui rectoribus eccleſiarum permittuntur, nimis tenues ſint & exiles: quamobrem noſtræ curæ erit, ut tanta portio rectoribus iſtis aſſignetur, unde jura epiſcopalia ſolvere, & congruam ſuſtentationem habere poſſint.

De præbend. & dignit. l. 6.

V.

Ubi vero reditus eccleſiarum non ſuffecerint, D juris conſilium ſequendum putamus, nempe ut duæ uniantur: aut ſi id grave videbitur, ſaltem una, aut plures etiam vicariæ, quæ ad altaria in ejuſmodi eccleſiis fundatæ ſunt, ipſi eccleſiæ parochiali, ut vocant, incorporentur: ſic tamen ut, quoad fieri poteſt, per parochum officium, ob quod vicariæ illæ fundatæ ſunt, minime negligatur. Porro decimas potiſſimum parochis, ac eccleſiæ miniſtris deberi, non dubium eſt. Nunc cum illæ paſſim a laicis magna ex parte uſurpentur, neque facile ex eorum manibus divelli poſſint, videndum, num diligenti cohortatione, aut alia via juri conſentanea, parocho, cui eccleſiæ reditus ad victum non ſufficiunt, hinc aliquid emendicari poſſit.

Ex Viennen. conc. Clem. Si una.

VI.

E Poſtremo loco juſtum ac decens putamus, ut ſinguli parochiani denarium illum conſuetum, ſed duplicatum, ſaltem in anno quater, videlicet in feſtis illis majoribus, veluti in natali dominico, paſchate, pentecoſte, aſſumptioneque Virginis glorioſæ, id eſt, ſingulis feſtis duos denarios pendant. Neque enim tantillum offerre, ulli oneroſum eſſe aut videri poteſt. Quis enim tam ſordidus eſt, qui non æquum putet, modicum quid caduci ac temporalis ſubminiſtra-

re,

ANNO CHRISTI 1536. 2. Cor. 7.

re, a quo spiritualia ac æterna vicissim repetit? Certe omnes scire debent, eos qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edere: & qui altario deserviunt, cum altario participare. Nam dominus ordinavit, his qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere. Qui se unica solutione (quæ uno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi liberum esto. Ne vero parochus aut in contentionem aut suspicionem trahatur, potius hæc pecunia per ecclesiæ œconomos, aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parocho numerabitur.

A

VII.

Laudabilem tamen consuetudinem in civitate nostra Colonienſi erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eamdem civitatem de sufficientiori victu fuerit provisum.

B

PARS NONA.

CAPITULA.

I.

DE constitutionibus humanis, ac ecclesiasticis consuetudinibus magna impræsentiarum in ecclesia Dei concertatio est, quam ecclesiæ turbatores, ut ecclesiæ auctoritatem everterent, ad nihilumque redigerent, invexerunt. At populus hic docendus est, sanctorum patrum regulam sequi, qui diligenter admonent, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt. Sunt autem illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, non unius generis, quemadmodum divus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarum orbe observantur, a patribus nobis quasi per manus tradita. Quæ quidem putanda sunt vel ab ipsis apostolis, vel ex plenariis conciliis (quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas) commendata atque statuta retineri, veluti quod passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, adventus Spiritus sancti, & quadragesima annua solemnitate celebrantur, quod die Veneris a carnibus abstinetur; atque alia multa, quæ ab universis merito observantur. Alia vero quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicut est, quod alii jejunant diem Mercurii, alii non: alii quotidie communicant corpori & sanguini domini, alii certis diebus accipiunt; & si quid aliud hujuscemodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Quod enim neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum. Sic divus Ambrosius Augustinum docuit, de hoc altero genere interrogantem: Tu, inquit, ad quamcumque forte ecclesiam (nimirum in unitate catholicæ ecclesiæ permanentem) veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quemquam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasticæ istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

C

D

E

Augusti. ad Januar. cap. illa autem. 18. dist.

II.

ANNO CHRISTI 1536.

Jejunia ergo ab ecclesia indicta reverenter observari volumus, admonendusque populus cur sint instituta, nempe ut corpus per intemperantiam cibi aut potus luxurians, castigetur, in servitutemque redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibus divinis insistat, divinæque voluntati sese attemperet. Magnum certe & generale jejunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. Ad hoc perfectionis qui nondum pervenit, is ecclesiæ indictum huc vocans, haud contemnat,

Augusti. in Joan. ca. Jejunium autem magnum. de conse. dist. 5.

III.

Qui ecclesiæ ordinationem irrident, illique divum Paulum opponunt, quasi iis jejuniis ecclesiasticis contradicat, gravissimam utrique contumeliam (apostoli doctrinam debita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuo interdixit, aut Judaicum ciborum delectum contra apostolicam doctrinam invexit: quinimo cum Paulo semper docuit doctrinam esse dæmoniorum, cibum aliquem immundum judicare & prohibere, quem Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, his qui cognoverunt veritatem, quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum virorum exempla secuta jejunia quædam publica certis diebus indixit, jubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti: non quod carnes immundæ sint, sed ut luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi concilio, quod non multo post apostolorum tempora observatum est, pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, jejunia communia totius ecclesiæ putaverint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem vindicantes, quos anathema esse concilium illud decrevit; atque alia multa, quæ nunc in contentionem rursus vocantur, ut succincte admodum, ita christianissime apostolico spiritu definit.

Coloss. 2. 2. Tim. 4.

IV.

Cur vero criminentur hostes ecclesiæ ejus institutum, non videmus, cum ipsa nulli injiciat laqueum, quod hanc constitutionem adeo ligare non velit, ut vel caritati vel necessitati minime credere debeat. Quinimo liberum facit quolibet tempore quibuslibet vesci, modo id vel caritas vel necessitas suadeat, adhibitio tamen utriusque medici, si præsto sint, aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio.

C. consiliu de observ. jejunii.

V.

Jam cum in jejuniis ratio potius indictionis, quam abstinentia ista a carnibus spectetur, admonendus est populus, cum jejunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula, quam carnium, vitanda, bellaria item illa, magis quam carnes inflammantia.

VI.

ANNO CHRISTI 1536.

VI.

Orig. sup. Levit. Hieron. adversus Montan. hæret. Ex conc. Tolet. 8.

Quadragesimæ institutio antiquissima est, a temporibus apostolorum ad nos usque deducta, cujus violatores plerisque generalibus conciliis, præsertim Toletano octavo, acerrime redarguuntur, religionique contraire monstrantur. Atque adeo omnes quotquot sine inevitabili necessitate, seu fragilitate, evidentique languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carnium attentare præsumpserint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ obliti sint disciplinam, ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione jejunii domino consecrantur) temerarie profanaverint. Quos vero aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare præsumant, quam a sacerdote permissum esse percipiant.

Ambros. in sermon. de quadrag. 36.

VII.

Litanias, id est, supplicationes, seu rogationes, indicto triduano jejunio ante domini ascensionem, patribus placuit celebrari: quibus omnes interesse jubentur, ut quemadmodum omnes peccaverunt, sic & omnes pro venia supplicent, omnesque ad Deum corda cum manibus elevent. Quamquam potissimum litaniæ istæ principio institutæ sunt, ut tum populus divina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis adversa, quæ nobis justissimo Dei judicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe veris (cum bella emergere atque terræ fructus, qui tum in flore, atque teneri adhuc sunt, facile corrumpi solent) potissimum imminent, avertat & tollat. Ut autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Eliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: & rursus oravit, & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Elias petens exauditus est, num Christus ecclesiæ suæ preces aversabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, a Deo omnium auctore postulare oporteat: & redarguendi illi, (haud ita multo quam Gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel suæ industriæ, bona temporalia accepta fuerunt.

Ex conc. Aurel. 1. ca. 23.

Jac. ult. 3. Reg. 17.

VIII.

Quod processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quod populus oret, ut segetes ac fruges terræ a domino conserventur: Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum malitia depravatus est, quod per occasionem talis deambulationis, quæ Deo placando erat instituta, pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis satius videtur, ut hæ, aliæque supplicationes ac processiones, de cetero intra sepia ecclesiarum religiose fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac tempori conveniens ad populum commonitorius sermo. Nostris tamen

Marc. 11.

A suffraganeis liberum relinquimus, ut ipsi in suis diœcesibus de hac re, uti mores regionis patientur, dispiciant.

ANNO CHRISTI 1536.

IX.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur feriæ, & potissimum dies dominicus, qui a temporibus apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit, institutæ sint. Nempe, ut tum in unum omnes pariter convenirent ad audiendum verbum domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum: Breviter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum.

B

Exod. 20. Deut. 5.

X.

Quamobrem cupimus hisce diebus prohiberi nundinas, claudi cauponas, vitari comessationes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choreas plenas insaniis, colloquia prava, cantilenas turpes: Breviter, omnem luxum. Nam hisce & (quæ fere semper consequuntur) blasphemiis ac perjuriis nomen domini profanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus perverse agere, & bene facere discamus) contaminatur.

C

XI.

Et cum in diebus festis, qui dedicationi ecclesiarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tum potissimum comessationis causa convenire: visum nobis est, ut per diœceses nostras, uno certo die anni quo ejusmodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis, observetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, ubi una ceteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit: videlicet ut ibi minores ecclesiæ pridie ejus diei, qui dedicationi ecclesiæ summæ ejus loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, observetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesiæ catholicæ ac cujuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam ut divus Augustinus ait: Quotiescumque templi festivitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sancte & juste vivimus, quidquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus ille qui dixit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*. Et iterum: *Nescitis quia corpora vestra templum est Spiritus sancti?*

D

E

1. Cor. 3.

XII.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad excitandum fidelium animos, & divinum cultum explendum utimur, consecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiam divinum habuit, quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralipomenon 22. legimus. Ungitur præterea secundum ecclesiasticam

C. Sicut non alii, c. missarum solennia, c. Ecclesias, de consecr. dist. 1.

ANNO CHRISTI 1536.

consuetudinem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix, idque non solum ex mandato veteris legis, verum etiam exemplo beati Silvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verum unctionis sacramentum, aliud quidem efficit & figurat, tam in novo quam in veteri testamento. Unde non judaizat ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem.

C. 1. & fin. de sacram. unct.

A

XIII.

Quamobrem populus docendus est, hic aliud agi, atque aliud significari, cum consecratur templum. Funduntur preces domino, ut hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, ut diabolum & ejus potestatem inde penitus expellat, ut omnes qui huc depreçaturi conveniunt, ex quacumque tribulatione consolationis divinæ beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter convenientibus, Deo laudes solvantur, divinum verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrentur. Peculiariter altare consecratur, ut illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sacramentum corporis & sanguinis Christi, quod in memoriam passionis dominicæ immolamus. Quod vero præter preces, aspersionis etiam atque unctionis aliarumque rerum solennia adhibentur, mysterii secretioris plenum est: non quod inanimata ista gratiæ divinæ susceptiva sint; sed cum hæc visibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deum omnia hæc per invisibilem virtutem in anima operari, quæ est domus Deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, spes erigit, & caritas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ, quam ecclesiæ cum Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis vivis lapidibus adunata, verum Dei templum est. Quod si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus contribulationis & cor contritum. In hoc altari fit commemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cælum ascendunt: ad cor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in hujusçemodi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel inunctio sine interiori prodest?

2. Reg. 6.

B

1. Cor. 3.

C

Psal. 50.

D

XIV.

Benedicuntur quoque campanæ, ut sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad conveniendum in templum, & audiendum verbum Dei: cletus vero ad annuntiandum mane misericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem; ut per illarum sonitum fideles invitentur ad preces, & ut crescat in his devotio fidei: quamvis etiam patres alio respexerint, videlicet ut dæmones tinnitu campanarum Christianos ad preces concitantium, terreantur, quin potius precibus ipsis territi, abscedant, illisque submotis, fruges, mentes & corpora credentium serventur, ut procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, impetus tempestatum & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & ventorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur; Breviter, ut audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremium, ac ante sanctæ crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

E

ANNO CHRISTI 1536.

XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ceremoniis, alioquí parum ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus istis consistit, ac non potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciam in illum collocet: huic citius externa ista in subversionem, quam ædificationem erunt.

XVI.

Quamobrem quidquid in ejusçemodi rebus ad abusum & superstitionem spectat, & quo populus a Deo ad collocandum in externis istis aliquam fiduciam abduci possit prohibemus. Quale inter alia est, quod sanctorum imagines cum indulgentiis & impositione incertarum reliquiarum dedicantur: quod quidam aqua, sale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus superstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura per verbum Dei & orationem sanctificatur, quemadmodum divus Paulus testatur: ergo quanto res sacratior, tanto abusus ejus damnabilior.

C. Placuit 1. consecr. dist. 1.

1. Tim. 4.

XVII.

Reconciliatur ecclesia aut cœmeterium ob seminis emissionem, peccandi libidine factam. Itidem ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & injuriose commissam, ac aliis quibusdam de causis; qui mos ex Levitici 14. & 15. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum revera polluatur, (ecclesia enim, cum sancta sit, coinquinari non potest: imo ipsius loci sanctitas infamiam loci abolet) sed cum templum locus sit, ubi delictorum venia postulatur, ubi salutaris hostia pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exolvuntur, ubi tutela refugii esse debet: fit, ut scandalum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi commissi, propositum quoque & voluntas lethaliter delinquentis, in causa sint, ut sacer locus reconcilietur, idque ad exemplum & terrorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum templum, nullo peccato obnoxium, lavari & purificari, delicti horrore concutiantur, & recogitent quantum pro expiatione delictorum, & vivo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes e templo ejecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripiens, ac dicens: *Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*; aliud quidem agens, aliud vero innuens.

Matth. 21. Joan. 10.

XVIII.

Non tamen omnis pollutio hanc reconciliationem requirit, sed tantum publica vel per rei evidentiam, vel saltem per famam. Quod si occulta sit contaminatio, quæ etiam baptismi ac pœnitentiæ sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

ANNO CHRISTI 1536.

XIX.

Recoaciliationem autem ejuſcemodi gratis fieri, ac tantum itineris ſumptus vicariis noſtris in pontificalibus ſuppeditari volumus. Qui quidem ſumptus ex bonis delinquentis deſumentur, modo tamen tantæ illius facultates ſint: ſin ſecus, parochiani non gravabuntur vel tantillos ſumptus itineris ſuppeditare, ne populus præter culpam ſuam gravetur. Ne vero diutius ob talem pollutionem divinum ſuſpendatur officium, aut eccleſiaſtica intermittatur ſepultura, vicarius noſter in pontificalibus ſtatim ut vocatus fuerit a populo, (modo gravioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium ſuum expleturus.

XX.

Ex conc. Lateranenſi, ca. Non minus. Ex gener. c. Adverſos. de immu. eccl. Ex conc. Tolet. III. C. Eccleſ ſervos 12. q 2. C. Inter alia. e. Immunitatem. de immun. eccl. Ex Gangr. c. Si quis per ſuper 30. diſt.

Immunitas eccleſiaſtica, vetuſtiſſima res eſt, jure pariter divino ac humano introducta, quæ in duobus potiſſimum ſita eſt. Primum, ut clerici, illorumque poſſeſſiones & bona a vectigalibus & tributis, aliiſque muneribus laicis libera ſint. Nam (ut de libertate Levitarum ſileamus) non temere refert ſcriptura, Pharaonem totam terram Ægypti ſibi tributariam feciſſe, præter terram ſacerdotum & poſſeſſiones quæ a rege traditæ fuerant eis, quas vendere non ſunt compulſi: quin potius ipſis etiam ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbentur, ut legimus Geneſeos 47. Deinde, ne rei criminis ad eccleſias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per induſtriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obſident aggreſſionum inſidiis. Denique his, qui ſub immunitatis ſpe in eccleſiis ac cœmeteriis delinquunt. Quod ſi a confugientibus ad eccleſias paria his commiſſa ſint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantiſper ſaltem debet ſæcularis poteſtas a manuum injectione abſtinere, donec noſtros conſulat officiales, ne devenire neceſſe ſit ad a ceſſiones a divinis, & interdicta, quæ viſum eſt anteceſſoribus noſtris, ob violationem ejuſcemodi immunitatis, editis conſtitutionibus promulgare.

a) Pro, ceſſationes.

XXI.

Fraternitates, quæ vocantur, & in honorem aliquorum ſanctorum in eccleſiis fiunt, ſpeciem quidem pietatis habent, ſed quales hac tempeſtate ſervantur, nempe in quibus tam clerici quam laici potiſſimum comeſſationibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam variis conſpirationibus adverſus poteſtates intenti ſunt, ſi non omnino ſublatas, ſaltem correctas ac reformatas volumus: omnino ſublatas malimus, ac redditus ſeu cenſus earumdem, vel in uſus pauperum, vel parochi, expendi nobis magis placuerit. At cum hæ ſodalitates forſan præter publicum offendiculum, ac pauperum (qui ab eis eleemoſynas ex conſtitutione accipiunt) præjudicium commode tolli non poſſint, videbimus inter viſitandum, ut ſaltem tollantur abuſus, ut prima ſervetur inſtitutio, & examinentur formulæ earum & ſtatuta, ut ratio ac calculus ſingulis annis per proviſores, ut vocant, earumdem fraternitatum coram parochis eccleſiarum reddatur, ut ſuper extantes fructus ac redditus, in pauperum ſeu

A eccleſiæ uſum ac utilitatem convertantur, aut etiam inde aliquid parocho ad victum decidatur.

ANNO CHRISTI 1536.

PARS DECIMA.

CAPITULA.

I.

VIta monaſtica non multo poſt apoſtolorum tempora cœpit, quamquam multis perſuaſum ſit, aliam tum fuiſſe, quam nunc eſt, monachiſmi rationem. Nemo tamen negaverit, hoc vitæ genus ad perfectionem evangelicam maxime commodum, modo ſecundum B ſanctiſſimam inſtitutionem pure immaculateque obſervetur. Quia vero res eſt quammaxime ardua, in carne vivere, & carnis ſtimulis nullum locum dare; diabolique mille fraudibus (quibus præſertim ſolitarios aggreditur) feliciter ſemper reſiſtere, idcireo in hoc vitæ genus nemo vel invitus intrudendus, vel pelliciendus, vel temere ſuſcipiendus, ſed ſumma cura adhibita, poſt diligentiſſimam demum examinationem monachi ac monachæ recipiantur. Quibus ſæpe inculcandum eſt prius Chriſti verbum de eunuchis, qui ſe caſtrarunt propter regnum cælorum, cum inquit: *Qui poteſt capere, capiat*. Proponenda Sapientis ſententia, quæ habet in hæc verba: *Altiora te ne quæſieris*, &c. Rememorandum quoque diligentiſſime, quod Deo ſtulta & infidelis promiſſio admodum diſpliceat. Breviter, admonendus eſt omnis ad hanc vitam aſpirans, ut primum ſe totum excutiat, ne provinciam ſuſcipiat, cui non ſuffecerit, alioqui parabolæ evangelicæ dicterio notandus, quod cœperit ædificare, & non potuerit conſummare. Maxima autem cautio adhibenda eſt in puellis, propter ſexus fragilitatem, ne vel ob ætatem deſit voluntas, vel metus adſit, aut alius affectus minime Chriſtianus.

Matth. 19.

Eccl. 3.

Luc. 14.

II.

Certe ſancti patres admodum fuerunt ſolici- D citi, ut non niſi voluntario ac ſpontaneo judicio virginitatis propoſitum atque habitus ſuſciperentur, quod coacta ſervitia domino ingrata eſſe dignoſcantur: ſiquidem voluntarie domino ſacrificandum eſt, & voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu domini pſalmographus obſecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Unde conſequitur, nullum eſſe bonum, niſi voluntarium: edeo ut qui alio affectu quam bonæ voluntatis monachiſmo ſe alligant, magis peccent quam mereantur. Ambigi enim non poteſt crimen magnum admitti, ubi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam E ſi humana facta non poſſunt impune calcari, quis de eis manebit, qui corruperint fœdera divini ſacramenti? De adoleſcentibus viduis Paulus pronuntiavit, quod cum fuerint luxuriatæ, in Chriſto nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

C. Puella. 1. 2 q. 2. ca. Præſens, 12. q. 2.

Pſalm. 118.

Cap. 1. de regula.

2. Tim. 5.

III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne liberos in monaſterium invitos detrudant, quod illos Væ longe gravius maneat, quam Phari- Matth. 23.

ANNO CHRISTI 1536.

sæos, qui circumibant mare & aridam, ut facerent unum proselytum, & cum esset factus, fiebat filius gehennæ duplo magis quam ipsi.

IV.

Qui monasterium ingreditur, alio affectu quam simplici amore Dei ductus, veluti vel spem vel promissionem abbatiam consequendi habens, vel in otio vivere affectans, vel lucris temporalibus inhians, vel honores ab hominibus appetens; quisquis talis est, non Dei filius aut monachus, sed plane mercenarius est, quemadmodum superius nos de clericis etiam dixisse meminimus: cui verendum est, ut cum volet ingredi nuptias evangelicas, objiciatur illud: *Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* quodque ipso obmutescente, rex sit præcepturus ministris, ut ligatis manibus & pedibus, ipsum in tenebras exteriores mittant, ubi erit fletus & stridor dentium.

Matth. 22.

V.

Habendus est in virorum monasteriis vir pius ac doctus, qui doceat monachos ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monasteriis monialium, sanctimonialis ceteris vita & doctrina præstantior deligatur. Debet autem qui monasterio præest, summa discretione uti, maxime erga eos, quos compererit divinis literis intentos aut contemplationi deditos, ut scilicet tales a sordidioribus officiis sinat esse immunes.

VI.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac jaculis, quam gladius ille spiritus, quod est verbum Dei, quo Christus in deserto solitarius, jejuniis & orationibus vacans, & nihilo secius tentationibus expositus, retudit omnem diaboli fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad dejiciendos, ac vicissim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandam mentem in amorem Dei, contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulcra ac speciosa apparent.

Matth. 4.

VII.

Neque nobis displicuerit, ut aliquot ex monachis bonæ indolis, ad universitates publicas & bene Christianas, aliquot annos theologicis studiis operam navaturi mitterentur: illic tamen non alibi quam in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis præceptorum commoraturi, ne bonis ac rectis studiis destinati, mores minime monasticos imbibant ac contrahant.

VIII.

Sint præterea in monasteriis virginum, præsertim præter abbates aut propositos, alii conscientiarum examinatores ac a confessionibus; aut saltem virginibus liberum sit, bis aut ter in anno aliis, quos elegerint, probis ac doctis viris, de suorum superiorum, ut vocant, consensu (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquam negabunt) conscientias suas exomologesi exponere, exonerareque, ne scilicet adigatur monialis renitens, semper uni homini delicta confiteri. Debent autem hi qui ejusmodi munere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissimæ, ac morum quammaxime inculpatorum, eruditi ac singularis judicii, observaturi ea quæ supra, ubi de pœnitentiæ sacramento tractatum est, delibavimus. Cavebit in primis, criminum non confessorum rememorationem, ne virgines discant quæ prius nescierunt. Cavebit præterea, nisi res omnino exegerit, duritiem increpationis, magis intentus ad modestissime arguendum, & pientissime vicissim consolandum. Confessiones autem monialium non privatim audiet, sed in ceterarum conspectu, non tantum ut omne malum, sed & omnis mali suspicio omnino cesset.

IX.

Monasteria olim virtutum scholæ, ac pauperum hospitalia erant: nunc, proh dolor! videmus ea quæ virorum sunt e scholis virtutum, in diversoria militum ac raptorum: quæ vero mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontinentia domos, ne quid gravius dicamus, esse commutata. Quamobrem dispiciendum nobis est, ne tam passim a quibusvis militibus hospitii jus a monasteriis vi exigatur, & eleemosynæ pauperibus deputatæ, improborum luxu devorentur, neve ad monasteria virginum accessus, toties a sacris canonibus prohibitus, pateat: Et ut qui deprehensi præter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, sive intra sive extra monasteria, dedisse, dignas pœnas ferant.

Cap. 9. immun. cles. cap. Monast. vita & h nest. cler.

X.

Visitatione ergo monasteriorum quammaxime opus esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatem & vitæ sanctimoniam dirigere, & quidquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irrepsit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, statuta & consuetudines, tolli superstitiosa.

Ca. In t gul. pro Porro. di cef. de fi monach.

XI.

Habent quædam monialium monasteria sumptuosos præpositos, sub quorum potestate cum omnis bonorum administratio sit, ipsi de reditibus monasticis luxuriantur; & qui monasticæ conversationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias revolvuntur, fastidientes interdum similam & mella, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, ubi non est victus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamvis in longe sacratiori convivio, damnavit) quotidianus, nempe quod unaquæque suum cibum præsumit ad manducandum: & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet ut in illorum delicatulorum præpositorum locum, probi œconomi a nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

Hieron.

1. Cor. 11

C. Offus. q. 3. cap Qui rel. q. 2.

XII.

ANNO CHRISTI 1536.

XII.

Itidem ut moniales victum ac mensam communem ubique habeant, & quæ pari sunt officio destinatæ, pari etiam cibo alantur. Quod ut quamminime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, quam congrue poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conveniet.

XIII.

Displicet etiam nobis, quod quædam monasteria quosdam præpositos habent, qui in capellis solitariis commorantur, quod Lateranensi concilio vetitum est, ac cautum ut episcopus abbates, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam compellat, ut ejuscemodi præpositos aut priores ad claustrum revocent, faciantque ecclesiis ipsis seu capellis per sæculares clericos deserviri, aut saltem alios monachos ipsis adjungant.

XIV.

Visitandæ quoque in primis & reformandæ erunt domus hospitalium militum Teutonicorum, præterea ordinis divi Joannis Baptistæ, ac Antonitarum: atque initio providendum, ut in eisdem domibus cultus divinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus servetur, ut vita ac conversatio regularis secundum institutionem primam ac regulam, quam illi professi sunt, illic geratur, ut ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac convenientes, publice deferantur: ut comessationes, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur: ut prædæ illæ bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteras regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueverunt, amodo nequaquam fiant. Sed quidquid parsimonia defuncti prælati coacervatum ac relictum fuit, vel necessariis usibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum ejus regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

XV.

Et ut revertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, concilio Chalcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, jejunia & orationes observare: in his locis, in quibus se semel Deo devoverunt, remanere: nullas ecclesiasticas seu sæculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi fortasse ob ingentes necessitates id facere a suo episcopo jubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu excundi, prætextu invisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

XVI.

Hieron. ad Rust. monach.

Monachus & monacha amare debent scripturarum scientiam, & carnis vitia non amare. Psalterii librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere; Breviter nullis animi perturbationibus (quæ si insederint, ad delictum maximum inducunt) locum dare: semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maxime conveniret, ut & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porro Ægyptiorum monasteria hunc morem servasse leguntur, ut nullum monachum absque opere & labore susciperent, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne pernicioſis cogitationibus vagarentur, neve instar fornicantis Israel, omni transeunti divaricarent pedes suos.

ANNO CHRISTI 1536.

C. Nunquam de consec. dist. 9.

Jerem. 3.

XVII.

Monachi qui pervagati fuerint, ubicumque invenientur, tamquam fugaces nostro auxilio sub custodia revocentur. Et si qui habitum abjecerint, ut eumdem reassumant, cogendi.

Ex IV. Toler.

XVIII.

Ut monachi seu monachæ literas nullas vel destinare vel recipere audeant, absque abbatis seu abbatissæ, aut ejus qui ipsorum loco monasterio præest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsenti constitutione innovandum censuimus.

XIX.

Postremo, vitam, conversationem ac mores canonissarum, quæ sæculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota monastica non emittant, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerisque scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quamdam disciplinam, quoad fieri potest, revocentur, nobis cum visitationem aggrediemur, curandum est.

PARS UNDECIMA.

CAPITULA.

I.

Cod. de epise. & cleric.

NON solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquitus pientissime sancitum est, ut habeantur quam fieri potest frequentia in republica xenodochia, ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia, & brephotrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, invalidi senes, parentibus orbati atque inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, contagiosisque ac perpetuis morbis obsiti, atque aliæ miserabiles personæ: idcirco curæ nostræ imminebit, ut ejuscemodi loca, ubi constituta sunt, sartatecta teneantur; ubi vero dissipata sunt, instaurentur, reformen urque. Denique ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra providentia ædificentur, construanturque. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse voluit, & horum toties meminit divinissimus Paulus apostolus.

Matth. 25. Marc. 14.

1. Cor. 2.

ANNO CHRISTI 1536.

II.

Hic ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent minime negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione, pauperibus, debilibus & ægrotis provideatur. Ac ubi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

III.

In ejuscemodi autem hospitalia nullæ aliæ quam eæ, quas diximus, miserabiles personæ, quæ aut morbo, aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumque ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris aliorumque piorum hominum largitionibus victitare voluerunt.

IV.

In primis autem recipiantur in hæc hospitalia personæ miserabiles ejus loci, ubi hospitalia constituta sunt. Quod si recte curatum fuerit, sufficerint pene, nisi tamen fallamur, jam constituta hospitalia omnibus vere pauperibus per singula oppida ac vicos repertis, ut amodo illis non fuerit necesse ostiatim panem emendicare, aut eos qui lepra, seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diversari, quod lege divina ne fiat prohibitum legimus. Nec immerito, quod ex tali commixtione ac conversatione cum sanis infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem solet incutere: Quod si leprosis, aliisque qui similibus morbis impliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, redditus non sufficerint, satius est ut ipsorum nomine in conventu ecclesiæ eleemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præstetur, atque ut trunci in templis eleemosynis istis colligendis asservandisque erigantur, quam ut ipsi morbosi alimoniæ petendæ obtentu, aut quocumque alio prætextu consortiis hominum misceantur.

Joan. 12.

V.

Sint autem mendicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publice ac ostiatim mendicare penitus interdictum. Et qui secus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus nostrisque constitutionibus comprehensis pœnis subdantur. Utilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam eidem frangitur, ut seductus injustitiæ acquiescat.

Cod. de mendic. val. lib. 12.

VI.

Damnamus autem abusum, quo in quibusdam locis sit, ut neglectis miseris ac inopibus, quibus hospitalia dedicata sunt, ex privato affectu magistrorum, aut magistratuum, qui hospitalibus hisce præsunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio vivatur: qui certe aliter censeri non possunt, quam pauperum deprædatores, raptoresque. de alieno viventes, ac velut ex sanguine pauperum saginati; quos divus Hieronymus gravissime increpat: Qui, inquit, ex bonis parentum & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.

Num. 12.

ANNO CHRISTI 1536.

VII.

Viderint quoque hi magistri ac hospitalium præsides, ne Judam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Noverint ergo se tali muneri addictos non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse: sacrilegii instar est. Et quo vigilantiores in officio sint, singulis annis aut sæpius, magistratui ejus loci, præsente parocho, rationem de omnibus reddant. Non meum est, inquit Prosper, dicere quantum peccatum est eorum, qui cibos pauperum sibi usurpant, & unde pauper victurus erat, præsumendo suscipiunt.

PARS DUODECIMA.

CAPITULA.

I.

Ecclesiæ reformatio a summis pariter & infimis a capitibus simul & parvulis ordienda est. Parvuli enim sunt, qui succrescentes, in majorum locum subinde decedentium, in reipublicæ tam ecclesiasticæ, quam secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis prave ac nequiter institutis, reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summopere refert, ut pueritia, quæ seges est omnium rerum publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exodi 13. & Proverb. 6. Siquidem ea ætas nullis aliis usibus accommoda, per id tempus colligere poterit, & sibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operæ precium nobis videtur, ut clancularii illi magistelli, qui in conventiculis vicarim docent, prohibeantur, utque gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascalis, seu præceptoribus, non tam eruditis quam sanæ doctrinæ, integræque ac inculpatæ vitæ viris, idque hac potissimum tempestate, qua innumeræ pestilentes hæreses totam fere Germaniam summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimento justo Dei judicio pervadunt, ac velut cancer serpunt: quas cum pueri semel imbiberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nam,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Horatius

II.

Quemadmodum vero didascali pueros in classes digerent, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad vitam Christianam recte instituendam pertinentia, nos inter visitandum pro ratione cujuscumque scholæ trademus.

III. Olim

ANNO CHRISTI 1536.

III.

Can. 1. &c. Quia nonnullis de magiſt.

Olim conciliari conſtitutione cautum eſt, ut non ſolum apud quamlibet cathedralem eccleſiam, ſed & apud alias nimirum collegiatas, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus, qui clericos earumdem eccleſiarum doceat & inſtituat. Apud metropolim autem theologum haberi præceptum eſt, qui ſacerdotes ac quoſcumque alios in ſacris literis doceat, & in his præſertim inſtituat, quæ ad curam animarum pertinere dignoſcuntur. Viſum etiam concilio fuit, ut ſingulis magiſtris unius præbendæ proventus tantiſper, quoad in docendo perſtiterint, aſſignentur. Cujus quidem B ſaluberrimæ conſtitutionis vix veſtigia quædam apud ejuſcemodi eccleſias reliqua videmus. Nam ut ſcholas ipſas reperias, didaſcalum tamen vix ullum eruditum ac pium repereris, quod nihil pene ſtipendii [ne dicamus unius præbendæ proventus) illi ſuppeditetur; quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res levis momenti eſt, a qua totius propemodum reipublicæ tum ſalus, tum pernicies dependet.

IV.

Curandum itaque, ut ſingula collegia ludos literarios diligenter inſtituant, eiſque de idoneis ludimagiſtris ac ſumptibus proſpiciant: ubi C collegia non ſunt, ſenatus & reſpublica idem curet.

V.

Academias, ſeu univerſitates publicatas per hanc hæreſeon colluviem perire miſere cernimus, quas inſtaurari maxime in votis eſt. Id fieri poſſe nobis videtur, ſi modus aliquis inveniatur, quo pauperibus ſcholaſticis ex eccleſiaſticis ſtipendiis aliquid poſſit decidi. Clericos enim illos convenit eccleſiaſticis ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona ſuffragantur. Quo inſuper profeſſoribus atque his, D qui in bonis literis, optimis quibuſque diſciplinis, ac in primis theologiæ ſtudiis multum profeciſſent, ſpes præmii fieret, nam ſpes alit artes.

VI.

Conc. Baſil. Et quamquam hic articulus a ſummo pontifice potiſſimum pendere videatur, tamen quod in nobis eſt, cuperemus omnes ordinarios collatores præſertim parochialium eccleſiarum, huc induci poſſe, ut academiæ poteſtatem facerent, ſignificandi ſubinde ipſis viros literatos ad regendum eccleſias ejuſcemodi idoneos, quos ipſi collatores quibuſcumque aliis non idoneis E præferrent, ac parochiis, cum vacarent, præficere non differrent, modo tamen perſonaliter reſidere non detrectarent. Quod ſi idem apud collegiatas eccleſias [qui menſe ordinario canonicatus & præbendas conferunt) obtineri poſſit, non dubium id pleriſque ad ſtudia capeſſenda calcar fore non exiguum.

VII.

Cap. Super ſpecul. de magiſt. Præterea non parum huc fecerit, ſi Honorii tertii decretalis ſervetur, nempe ut canonici A eccleſiarum diœceſis noſtræ Colonienſis docti les ad ſtudia potiſſimum theologiæ, per capitula tranſmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum ſuorum fructus, non obſtante aliqua contraria conſuetudine vel ſtatuto, cum denario fraudari non debeant in vinea domini operantes, de quo dictum eſt partim ſuperius. Ex his enim tandem ſpes non vana concipi poſſit, aliquando futurum ut doctorum copia habeatur, quo veluti ſtellæ valerent plurimos ad juſtitiam erudire, & temporis ſucceſſu eccleſiam Dei univerſalem in vita ac doctrina reformare. ANNO CHRISTI 1536.

VIII.

Neque ignoramus multa ac diligenti proviſione opus eſſe in academiis, qua in primis curare neceſſe erit, ut optimi quique libri in ſingulis profeſſionibus ac diſciplinis per doctiſſimos profeſſores ſtatis diebus ac horis, vigilantiſſime prælegantur, enarrenturque. Deinde, ut ſcholaſticis vivendi regulæ præſcribantur, nempe ubi bonis diſciplinis vacent, a pompis, comeſſationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, diſſenſionibus ac rixis abſtineant, ut prodigi eſſe deſinant, ac quiſque ſe ſuo modulo metiatur, ut faſtum omnem ac doctrinæ ſupercilium deponat. Nec incipiant eſſe magiſtri, priuſquam fiant diſcipuli. Quot enim ſunt, qui magiſtrorum ac doctorum inſignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam poſt magiſterium profitentur; vel a limine ſalutarunt? quod quam turpe, ac indecorum ſit, nemo ignorat. Hieron.

IX.

Præterea cum per abuſum artis impreſſoriæ, librorum plurimum malorum emerſerit, prohibemus, ne ulli typographi aut bibliopolæ, quempiam recens editum librum aut chartam vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publice vel occulte, niſi hic liber reviſus, & charta vel ſcripturam vel picturam continens, per noſtros ad hoc deputatos commiſſarios diligenter perſpecta ſit prius. Quæ & typographi nomen & cognomen complectantur, atque eam civitatem, ſeu oppidum, in quibus excuſa ſunt, nominatim deſignent. Quæ vero his caruerint, nullo pacto venum exponantur. Porro typographi, bibliopolæ, ac reliqui librorum inſtitores ac geruli, qui huic ordinationi contravenerint, præter confiſcationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticæ conſtitutioni Auguſtanæ ſubjacebunt. Contra quos in territoriis noſtris fiſcalis noſter acerrime inquirere, ac ad juſtarum pœnarum declarationem procedere non omittet.

PARS DECIMATERTIA.

CAPITULA.

I.

ANte annos non admodum multos reformationem juriſdictionis noſtræ eccleſiaſticæ edi curavimus, per quam ita temperata ac moderata omnia, ſperamus, ut nemo de ea jure queri poſſit.

II. Ne

ANNO CHRISTI 1536.

II.

Ne autem quiſpiam excommunicationis eccleſiaſticæ originem ignoret, primus excommunicationis in eccleſia uſus qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios quinto manifeſte oſtendit, ubi Corinthium publice cum noverca fornicantem tradit ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ejus ſalvus fieret in die domini noſtri Jeſu Chriſti; non tantum exemplo indicans, ſed & expreſſim jubens, ut qui ejuſcemodi ſunt, e medio eccleſiæ ejiciantur. *Siis*, inquit, *qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſcemodi nec cibum ſumere permitto.* Quin ante diſcipulum ille ille, qui ſolus vere magiſter eſt Chriſtus, ejuſcemodi excommunicationis uſum Matthæi 18. docuit; quem optamus in eccleſiam revocari ac frequentiſſimum eſſe, nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo ſint, & notati tandem reſipiant, extra communionem ſacramentorum ac vitæ communis ponantur, donec ad eor & eccleſiæ gremium reverſi, ſuum reatum deplorent. Divus ſane Paulus graviſſime Corinthios increpat, quod inceſtum illum tantiſper paterentur. *Omnino*, inquit, *auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, itaut uxorem patris ſui quis habeat*. *Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit. Non eſt bona gloriatio veſtra, Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi*, & cætera quæ ſequuntur. Quod ſi denuntiationem evangelicam (qua nulla res ſalubrior eſſe poteſt, & quæ nobis non tantum facienda ſuadetur, ſed præcipitur) frequentaremus, & apoſtolica præcepta mordicus teneremus, rariores profecto in cœtu noſtro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice criminoſos, propter quos blaſphematur nomen noſtrum inter Gentes, & ſcandalizantur multi inter nos infirmiores.

1. Cor. 5.

1. Cor. 5.

Matth. 18.

Iſa. 52.

III.

Jamdudum vero cœpit excommunicatio in omnes inobedientes diſtringi, quod quaſi peccatum hariolandi ſit repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere.

1. Reg. 15.

IV.

Uſum ergo excommunicationis, preſertim adverſus publice criminoſos, in lucem revocari convenerit: deinde poſthac in aliis cauſis excommunicatio tantum in manifeſte contumaces feratur.

V.

Ex conc. Melden. & Alvgr. C. Nemo, & C. Nullus ſacerd. q. 1. Ex Conc. Lug. C. 1. de ſen. excommun. in 6.

Cavebit autem in primis Judex, ne hanc aliaſve cenſuras eccleſiaſticas, vel ex injuſtis, vel ex levibus cauſis, vel juris ordine non ſervato, vel ex odii fomite proferat unquam. Cum enim excommunicatio pœna ſit, qua nulla major eſt in eccleſia, nec ſit excommunicandus quis niſi pro peccato lethali, quod anathema ſit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, niſi his qui aliter corrigi non poſſunt; debebit judex non ante excommunicare quempiam, quam cognoverit, id vel cauſæ gravitatem, vel ejus qui extra communionem ponendus eſt, apertam contumaciam, præcepto juſto acquieſcere nolentis, exigere.

VI.

Ex conc. Aur. Carth. Arelat. Bracaren.

Volumus autem ut hæc cenſura ab omnibus (jure non tantum humano, ſed & divino idipſum poſtulante] timeatur: utque excommunicati in familiari converſatione vitentur, & a nemine recipiantur, quemadmodum antiquiſſima concilia ſub gravis reatus incurſu idipſum fieri præceperunt.

VII.

Cap. Cum oporteat. C. Inquiſitionem. Tertiæ dubita. de accuſation.

Procuratores noſtri fiſcales adverſus neminem inquirant, niſi quem legitima ac frequens gravat infamia, non quidem a malevolis & maledicis, ſed a providis & honeſtis, juſtitiæ zelo commotis, ſuborta: quam ſi non probaverint, condemnentur ipſi, non autem inquiſiti, in expenſis. Neque enim ſpeciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus abſolutis quidpiam expenſarum nomine extorqueatur, alioqui calumnia & injuſta diffamatio mercedem, quod abſit, haberent. Valeant ergo alii malevoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ peſtes. Neque enim ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum eſt ſuper criminibus in eodem deſcriptis; cum inquiſitio fieri tantum debeat ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerint.

VIII.

Nolumus autem ſ ut concubinarii, aut alii manifeſte criminoſi, ullo modo pro quæſtu aut pecuniæ emungendæ cauſa ferantur, tolerenturque: aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus paſſim imponantur, quod res mali exempli ſit, crimen pecunia redimere, ſed reformationis noſtræ conſtitutio, quæ de officio ſigilliferi poſtrema eſt, ſervetur. Quod ſi interdum vel perſonæ delinquentes, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi poſtulaverit, hæc in pios tantum uſus convertatur, ne magis avaritiæ quam correctionis cauſa exacta videatur.

IX.

1. Tim. 5.

Clerici in graviſſimis criminibus deprehenſi, juxta canonicas ſanctiones puniantur. Expedit enim ut publice deliquentes, & eccleſiam Dei ſcandalizantes, publice quoque arguantur & puniantur. Quamobrem tales vel a nobis deprehenſi, vel extra territoria noſtra per magiſtratus capti, ac nobis juxta ſanctiones canonicas traditi, dignam ſui ſceleris pœnam recipient. Quodſi tam grave fuerit, ut degradatione dignum ſit, faciemus ipſos curiæ tradi ſæculari, ne clericali privilegio gaudeant, quo ſe perflagitia reddiderunt indignos.

X.

Ex conc. Mogun. C. Si hæred. de teſt.

In concilio Moguntino ſancitum eſt, ut heredibus qui juſta teſtatorum non adimpleverint, ab epiſcopo loci illius omnis res quæ eis relicta eſt, interdicatur, cum fructibus & emolumentis

ANNO CHRISTI 1536.

tis, ut vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores noſtri fiſcales in diœceſi noſtra Colonienſi advigilabunt, ut teſtamenta, maxime eccleſiaſticarum perſonarum, privilegiis eccleſiæ noſtræ majoris ſalvis, intra anni ſpatium executioni mandentur: utque intra idem tempus executore teſtamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam teſtamentorum inſinuationem approbationemque intra triginta dies a morte ſacerdotis peti volumus atque obtineri, niſi rationabilis cauſa longiorem dilationem expoſcat in præmiſſis. Diſpiciet autem ſigillifer noſter, ut ſi quid in quempiam ſtultum, aut jure prohibitum uſum, temere relictum ſit, in pium convertatur.

XI.

Ubi ſacerdos noſtræ diœceſis Colonienſis mortuus eſt inteſtatus, bona ipſius, præter patrimonialia, quæ heredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam cauſam pro defuncti animæ ſalute convertantur.

XII.

Cap. Offic. de teſta. Ea portio quæ nobis uti archiepiſcopo ſecundum rationem bonorum, extra quæ tamen patrimonialia immobilia ſunt, deducto ære alieno, ex more & ſpeciali conventione cum clero noſtro inita, debetur, nemini gravis eſſe poteſt, quod major epiſcopo ſecundum canonicas ſanctiones portio, quam ea eſt, quæ ex remiſſione noſtra nobis ſolvitur, debeatur.

XIII.

Multiplex illa & facilis juramentorum exactio, quæ in judiciis eccleſiaſticis fit, nobis probari non poteſt. Chriſtus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, ut in totum abſtineamus ab omni jurejurando. Quo colore ergo conſuetudo nunc paſſim jurantium in omni negotio excuſari poſſit, non videmus, niſi aut gravitate negotii, aut neceſſitate. Crebris juramentis raro deeſt perjurium, quod graviſſime punit Deus. Quamobrem monemus cauſidicos, ne tam faciles ſint in exigendis * mulitiæ ac aliis juramentis. Compertum enim habemus, quoſdam eſſe tam male Chriſtianos, qui in re tam ſeria ludant, ac juramenta interdum exigant, quibus præſtitis credere nolint; ne dicamus quoſdam eo veſaniæ prolabi, ut jusjurandum exigant, quod malint ſuſpicari, præſtando violatum iri, quam vere reverenterque adhiberi. Quo laqueo quis perniciosior eſſe poteſt? Admonebit igitur officialis noſter cauſidicos, atque alios juramenta exigentes, ut ea quæ judiciarii proceſſus ſolennitas neceſſario non requirit, remittant: utque memores ſint, eamdem manere pœnam temere exigentem, quæ manet fruſtra præſtantem juramentum.

Matth. 5. Deut. 5. * ſ militiæ.

XIV.

Cum hæreſeon ac ſchiſmatum impræſentiarum plena ſint omnia, videbimur operæprecium facturi, ſi communicato cum inquiſitoribus apoſtolicis conſilio, formulam quamdam inquirendi juri conſentaneam, ac tantum negotium decentem minimeque captioſam præſcribamus: Quamobrem ea de re noſtris juriſperitis mandabimus.

PARS DECIMAQUARTA.

ANNO CHRISTI 1536.

CAPITULA.

I.

CUM fruſtra ſint in civitate leges, niſi & ſint qui eas exequantur: itidem inſtitutiones canonicas inefficaces & languidas eſſe oporteat, niſi ab epiſcopo & reliquis (quibus ea cura demandata eſt, & quodam modo viva lex ſunt, qui & in euangelio nuncupantur ſal terræ) mancipentur effectui: idcirco viſitatione per noſtram diœceſin Colonienſem opus eſt, quam Deo auctore per noſtrum in pontificalibus vicarium, ac ipſi adjunctos viros juxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his ſpiritualibus ac eccleſiaſticis rebus ordinandis poteſtatem, aggrediemur, eodemque adjuvante Deo peragemus. Matth. 5.

II.

Ex ſuperioribus vero liquet plus ſatis, quo ordine viſitatio inſtituenda ſit. Siquidem in primis ab eccleſiis noſtris metropolitana ac cathedrali inchoandum, dehinc ſingulæ collegiatæ ſimul cum monaſteriis & virorum & mulierum inviſendæ: poſt hæc ad parochiales eccleſias omnes, in noſtris civitatibus ac diœceſibus conſtitutas, ubi maxima cura opus erit, tranſeundum: ibi non ſolum parochi, ſed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) ſacerdotes ac clerici advocandi. Atque interim non prætermittendæ ſcholæ & bibliothecæ, ubi illæ reperientur: ac poſtremo hoſpitalia pauperum diligenter perluſtranda erunt.

III.

Quæ vero oporteat ubique ſiſcitari ac inveſtigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ ſtatuere ac ordinare, ſuperiores conſtitutiones abunde docent.

IV.

Quod ad cathedrales & collegiatas eccleſias attinet, prima cura erit in reformandis eccleſiarum prælatis, maxime decanis. Qui ſi cæci fuerint, conſequitur neceſſario, ut hi quibus ducatum præſtant, ſimul in foveam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis committitur, facile ab aliis trahitur in exemplum.

V.

Et quoniam alicubi tanta eſt cleri diſſolutio, ut prælatis, quantumvis bonis ac eruditis, neque ſuus honor, neque auctoritas ſervetur, intendent viſitatores noſtri animum, ut inquieti corripiantur. Qui corripi & obedire nolunt, cenſura eccleſiaſtica ſecundum culpæ modum percellantur, donec reſipuerint.

VI.

In monaſteriis facile percipientur abuſus, modo regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præſunt, num illis ſcilicet ſimul cum noſtris conſtitutionibus per omnia ſatisfiat.

VII.

ANNO CHRISTI 1536.

VII.

Ubi ad parochias ibitur, debebit parocho ac populo paucis ante diebus adventus visitatorum significari, quo tum omnes expediti adsint ac publicæ saluti intendant. Denique ea sacramenta ac munera, quæ per solum episcopum administrantur, expurgati & præparati recipiant.

VIII.

Nec videbitur inutile, ut vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex visitatoribus nostris theologus, concionem ad populum habeat, numdemque de omnibus de quibus utile videbitur, ex divinis scripturis per Dei verbum admoneat.

IX.

Interrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut vicarius mercenarius, an ordinaria auctoritate admissus, necne: ubi vicarius præest parochiæ, videndum quo privilegio absit parochus principalis,

X.

Deinde investigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum divinum disseminet, ac sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Ubi vero minus fuerit instructus, eruditur maxime in his, quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiratur, num in his defes aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia exolvantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum, uti supra diximus, procurandus erit, aut ad nos referendum.

XI.

Videndum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiari conversatione: honestas familiæ exploranda; libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, auferendi ac tollendi sunt,

XII.

Insuper investigandum erit diligentissime; num in tota parochia ullus hæreticus aut schismaticus delitescat, num hæresis aliqua serpat, atque hic apponenda securis ad radicem, ut seducti per verbum Dei in viam veritatis, & ecclesiæ unitatem reducantur. Qui contumaces fuerint, e cœtu cæterorum tollantur.

XIII.

Præterea num in parochia superstitiones, sortilegia, divinationes, atque alia id generis, quibus mentes a Deo vivo per diaboli fraudes seducuntur, exerceantur: num perjuria, blasphemiæ, adulteria, & similia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ vibrat, publice committantur: num ecclesiasticæ censuræ contemnantur; num sint qui parocho obedire flocci faciant, qui sacramenta ecclesiæ non participent: item, num festi dies & jejunia ecclesiastica rite observentur.

ANNO CHRISTI 1536.

XIV.

Dein videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

XV.

De vitiis quibus parochiani vel maxime assueverint, inquisitio facienda, ut per visitatores verbo divino ab his populus avocetur.

XVI.

Denique expiscandum, num parochus divinum officium in ecclesia canendo, legendoque rite gerat: num sacrum baptisma, itidem sacrosanctam eucharistiam cum chrismate secure ac decenter custodiat: num vestes & reliqua ornamenta quibus in divinis officiis utimur, munde asservet: num ipse aut qui ecclesiæ provisores appellantur, templum tartumtectum curent: num sacris altaribus suus honos impendatur: num ruinis domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesiæ alienationes faciat. Atque his similia, quæ visitatoribus nostris pro eorum circumspectione & prudentia facile occurrent, & ex constitutionibus nostris, quæ ubique pro loci ac personarum ratione rememorari debebunt, suppeditabuntur.

XVII.

Et quoniam visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, saluberrime sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis provinciis concilium fieri: Ut primum ante dies quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum solenneque Deo munus possit offerri: Secundum vero agatur ante tempus autumni, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum,

Nicæn. c. Antioch. cap. 20. Const. c. Calched. 19. c. Sicu olim de a cusat.

XVIII.

In his conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monasteriorumque prælato, & præsertim archidiaconos, aç quos vocamus decanos rurales, qui vocati sunt in partem solicitudinis episcopalis, per vicarium nostrum in pontificalibus, ac officialem disquisitio diligens fiat: Et quæ ex illorum judicio reformatione opus habere comperientur, communi consilio emendentur.

XIX.

Denique archidiaconi, qui episcoporum oculi dicuntur, ac decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint in provinciali seu episcopali concilio publicabunt. Et ad eumdem modum, qui in visitatione præscriptus est, vitiis extirpandis ac virtutibus inserendis studeant, crimini-

ANNO CHRISTI 1536.

minibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quam pecuniæ exactionem, puniendis intenti.

XX.

Quod ut docte ac prudenter fiat, archidiaconis noſtris incumbit, ne ullos inidoneos officiales aut decanos rurales deligant aut admittant, ſed ad has functiones viros tantum aſſumant, cum doctrina præſtantes, tum vitæ innocentis inculpatæque, qui nullius criminis labe notabiles, officium ſuum irreprehenſibiliter exequantur.

XXI.

Ex vetuſtiſſima quadam inquirendorum criminum formula relictum eſt, ut archidiaconi anno biſſextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ ſequitur in hæc verba: In concilio publico ab epiſcopo habito primitus jurare debent de villis ſingulis fideliſſimi quique, liberi & ſervi, tres vel quatuor, ſeu etiam plures, ut rei veritas omnino inquiratur. Juramentum autem illud hujuſcemodi eſſe debet: Quidquid in villa in qua habitat, veraciter ſciat, vel ſerio audierit actum contra fidem rectam & Chriſtianitatem, epiſcopum aut ejus nuntium, quantum recordari poſſit & ſcientia ſubminiſtrat, non lateat. Poſt juramentum vero epiſcopus per ſingula numerare debet, quæ prius juramento comprehendit, hoc eſt: Si vir, ſuper uxorem ſuam, aliquam clanculo corrupit: Si cum duabus cognatis, ſive mulier cum duobus propinquis fornicata: Si commatrem ſpiritualem aut filiolam ſuam ſtupro violavit: Si qua mulier partum ſuum necavit, vel conceptum quocumque modo excuſſit: Si quis cognatum ſuum voluntate aut caſu occidit, ſeu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitentiam venit: Si mulier maritum ſuum, aut maritus uxorem ſuam iniquo conſilio interemit: Si quis virum aut feminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc ſcilicet veneno machinatur: Si ſciat divinatrices vel augures, etiam illos qui per incredulitatem illas inquirant: Si ſciant meretrices, quia meretrix appellatur, ſi uno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non ſit: Si illos etiam ſciant, qui cum excommunicatis communionem habent: Si illos ſciant, qui convicti ſunt perjurium perpetraſſe: Si & illos noverint, qui loca Deo non dicata, contra fidem eccleſiaſticam colunt, & ad Chriſti eccleſias venire contemnunt: Illos etiam ſi ſciant, qui indictum jejunium negligunt. Hæc omnia dum epiſcopus habet recitata, juratores per juramentum commoneat, ceteros vero omnes nobiles & ignobiles, per bannum Chriſtianitatis conſtringat, ut ſupradictas res minime celent, ac ſi in die judicii ante tribunal domini noſtri Jeſu Chriſti, rei occultatione præfatarum rerum nefandarum inveniantur. Hoc enim indicet & per bannum conteſtetur, ut nemo per ullius timorem aut favorem, vel etiam amicitiam, præfata reticeat veraciter ſcita. Neque per odium, neque per inimicitiam ullam quidquam alicui irroget, quod veraciter non poſſit probare. Horum aliqua ſi antea in præſentia epiſcopi allata eſſent, ejuſque judicio terminata, poſtea iterata comperta fuerint, veluti in initio referantur, & epiſcopali decreto conſtituantur.

Can. 2. de oſſ. arch.

XXII.

Præſcripta quidem formula, quam antiquitatis cauſa retulimus, ſucceſſu temporis in abuſum, quod negare non poſſumus, deducta eſt, quod non fideliſſimi quique, ſed leves delatores, non qui veraciter ſciant, aut ſerio audiverint, idque a probatis, neque uno tantum, ſed pluribus, hiſque fide dignis, minimeque malevolis; ſed frequentius abſque omni delectu vel leves, ac futiles, vel invidi ac rapaces calumniatores, delationi comperiantur adſciti. Quodque pro manifeſtis criminibus non canonicæ pœnitentiæ, ſed pecuniariæ potiſſimum mulctæ a delinquentibus fuerint exactæ, permiſſis interim delinquentibus, haud præter grave populi offendiculum, in publica ſcelerum infamia perſeverare.

XXIII.

Quæ omnia magna correctione indigent, quam, volente ac adjuvante Deo, inter viſitandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut viris exploratæ virtutis tantum hoc officii delegetur.

Ex conc. Lateran. Ex conc. generali. can. Cum apoſtolis. c. Procurationes. de cenſibus.

XXIV.

His autem qui ſynodo præficiendi ſunt, ſumptus neceſſarios (quam procurationem canones vocant) per parochianos ſuppeditari, juſtum atque æquum eſt.

Cetera, quæ præſentis concilii decretis comprehenſa non ſunt, (ſunt autem pleraque, non minorem quam ea quæ correximus, caſtigationem poſtulantia) ea ſecundum ſacrorum canonum cenſuram, partim in viſitatione, partim in futuris ſynodis, epiſcopalibus, Deo dante emendare diligenter adnitemur.

CON-

ANNO CHRISTI 1548.

CONCILIUM AUGUSTANUM

AD REFORMATIONEM CLERI, AUCTORITATE

Ottonis cardinalis, & episcopi Augustani, celebratum anno domini MDXLVIII. tempore Pauli Papæ III.

[a] Licet Instituti nostri non sit synodos diœcesanas vulgare, hanc tamen, non secus ac quasdam alias, hic invenies, quod in editionibus Biniana & regia occurrant.

ACTA ET STATUTA SYNODI diœcesanæ Augustensis, reverendissimo in Christo patre & illustrissimo principe & domino domino Ottone sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sanctæ Balbinæ presbytero cardinale & episcopo Augustano præsidense, ad diem duodecimum Novembris anni MDXLVIII. *convocata, & continuo triduo celebrata.*

A REVERENDISSIMUS in Christo pater & illustrissimus princeps & dominus dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesiæ titulo sanctæ Balbinæ presbyter cardinalis, & episcopus Augustanus, memor communis ecclesiasticorum sacri Romani imperii statuum consensus, invictissimo & potentissimo principi & domino, domino B Carolo V. Romanorum imperatori maximo, in proximis comitiis Augustanis de reformandis cleri & populi moribus, deformitatibusque ecclesiarum tollendis, præstiti: etsi calamitatum superiorum reliquiis sanandis apprime distractus, summo tamen studio atque labore adnisus est, ut & Cæsareæ majestati, cui hanc synodorum congregandarum facultatem, Germanorum ecclesiæ, veluti olim Constantino imperatori totus fere orbis, acceptam ferunt, satisfaceret, & quod muneris sui esset, pro viribus adimpleret.

Kalendis igitur Octobris postquam Albigoviam subalpinam ecclesiæ suæ ditionem proximo biennio misere afflictam, præsentia sua C consolari, consilio, liberalitate, jureque dicundo juvare, atque paterna sane cura & pietate lustrare cœpisset, e Fuessa oppido epistolas citatorias ad abbates, præpositos, decanosque tam collegiales, quam rurales diœcesis suæ misit.

Quibus, ut in pauca conferantur, sanctorum patrum decretis & Basileensis concilii auctoritate, in memoriam revocata, sacrique Romani imperii electorum principum & statuum ecclesiasticorum, de convocandis synodis consensione commemorata imperat, eosque in domino hortatur, ut ad diem duodecimum Novembris in oppido Dilinga synodi initio finique adesse velint: in primisque dent operam singuli, ut D citationes hujusmodi in capitulis suis ad hoc convocatis publicentur, ipsaque capitula seu collegia abbatibus, præpositis, decanis, aut aliis horum loco comparituris instrumento publico, cujus formulæ singulis citationibus additæ fuerunt, poteſtatem faciant, ut eorum etiam atque nomine synodi hujus statuta, quatenus ea ad quosque pertinerent, approbare, atque ipsos observaturos, profiteri legitime possint. Missa præterea fuerunt citatis omnibus exempla formulæ Cæsareanæ reformationis, mandatumque omnibus, ut eam diligenter expenderent: atque si quid ex temporum, locorum, aut personarum occasione, usu vel necessitate, addendum moderandumve ipsi judicassent, ad synodum referrent: & cum suas, tum collegiorum aut capitulorum suorum sententias inter consultandum explicarent.

Ad tempus igitur præscriptum advenere abbates, præpositi, decani & camerarii quamplurimi, quorum multi veluti ex captivitate respirantes, præclaram animi magnitudinem ad domum domini ædificandam afferre videbantur. Qui remanserunt, partim privilegiis pontificum ab ordinarii jurisdictione exemptos se esse asseruerunt: partim profani magistratus imperio retenti sunt: nonnullos libertatis amor, conscientiaque perturbatæ a se religionis, obedientiæ jugo subtraxit.

ACTA PRIMÆ DIEI SYNODI.

Hora autem septima antemeridiana diei Novembris duodecimæ, reverendissimus dominus cardinalis, reverendi domini, Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & reliqui abbates jus pontificiorum ornamentorum habentes, cum baculis pastoralibus, mitris, & reliquo habitu pontificali: ceteri vero præpositi, canonici, decani, presbyteri & clerici, suis quique vestimentis ecclesiasticis insignes, in ecclesia Dilingensi parochiali frequentes convenerunt. Unde sacra de sancto Spiritu a reverendissimo cardinale summa omnium devotione peracta, ordine cuncti binique ad arcem Dilingensem processerunt, idque ea de causa, quod ecclesia parochialis rei tantæ gerendæ minime idonea, tantæque multitudinis capax non esset.

In arce vero aula superior amplissima est, in cujus capite altare intra cancellos decentissime ornatum extitit; pro cancellis, reverendissimi cardinalis subsellium, Nazianzeni episcopi & aliquot ecclesiæ suæ cathedralis ad hoc deputatorum canonicorum sedibus utrimque clausum. Ad utrumque aulæ latus, qua in longitudinem patet, triplex scamnorum ordo: in ima vero aula, transversa fuere scamna multa, omniaque stragulis operta, atque inter se ita disposita, ut ambitus transitusque liber undequaque esset.

Porro cum ex dignioribus suum quisque locum occupasset, ceteri in reliquis sedibus assedissent, aut in spatiis intermediis constitissent, synodales orationes, sacræ laudes atque preces omnes, ex libri pontificalis præscripto ordine inceptæ atque absolutæ fuerunt.

Deinde reverendissimus dominus Martinus de Olave, theologus Hispanus, & Cæsareæ majestatis sacellanus, orationem habuit ad synodum de horum temporum statu, de officio pastorum & cleri, moribusque omnium in melius reformandis, atque disciplina ecclesiastica restituenda, tanta eruditione & eloquentia excultam, ut universæ synodo fuerit & ornamento & admirationi.

Ea finita reverendissimus cardinalis causas synodi

ANNO CHRISTI 1548.

nodi hujus convocandæ paucis explicavit, summaque & dignitate & gravitate universos ad rem præsentem in recessus animi interiores revocandam, synodique totius negotium æquis animis, ab omnique deteriore affectu semotis, tractandum cohortatus est : atque postremo seipsum quoque obtulit synodi judicio emendandum ; rogavitque omnes ex animo, ut in vita moribusque suis corrigendis monitores esse velint, iis se & libenti & grato animo obtemperaturum.

His dictis, Joannes Albertus Vvidmanstetter ordinis S. Jacobi Lusitani frater militaris, jurisconsultus & dominationis suæ reverendissimus cancellarius, nonnulla, quæ ad præsentem actionem pertinere videbantur, præfatus, Cæsareæ majestatis formulam in comitiis Augustensibus, ut dictum supra fuit, propositam, clara voce continuaque lectione recitavit.

Absoluta ejus lectione, quoniam dies a meridie ad horam primam inclinabat, jussi sunt a reverendissimo cardinale omnes, dimissis ornamentis & habitibus, ad cœnaculum, quod aulæ synodali substructum est, eademque amplitudine patens, divertere, quo eos ad recreanda prandio corpora cum benedictione dimisit.

Hora pomeridiana tertia convenerunt in eadem aula omnes, ubi reverendissimi cardinalis jussu cancellarius synodum allocutus est in hanc fere sententiam : Procul dubio intellexisse eos, memoriaque recenti adhuc retinere, in cujus nomine congregati sint, quid in sacris solennibus a Deo optimo maximo communibus votis postularint : quid non modo pastori & episcopo suo, sed & gregi sibi commisso quisque debeat : quanta doctrinæ & vitæ ad patrum regulas conformandæ necessitas omnes fere ordines ecclesiasticos urgeat : quam habeant promptam episcopi sui voluntatem ad prospiciendum sibi & gregi : & demum, quod præcipuum tamen in hoc toto negotio est, quanta pietate, diligentia & fervore Cæsarea majestas veluti navis reipublicæ discordiarum tempestatibus jactatæ prudentissimus gubernator incolumitati omnium provisum cupiat : cujus rei singulare e multis exemplum sit, quod reformationis ecclesiasticæ formulam antiquorum patrum rationi disciplinæque maxime consentaneam proposuerit, quam ecclesiastici status in synodis celebrandis ceu normam decretorum sequerentur. Eam igitur formulam, tamquam summam totius consultationis, dominationem suam reverendissimam, quod factum hodie ante prandium sit, publicandam omnibus censuisse.

Quoniam vero dominationi suæ reverendissimæ dubium non sit, quin pro suo quisque officio, ut jussus fuerat, formulæ hujus capita singula apud suos diligenter tractarit, atque de iis quæ in hac consultatione offerri oporteat, deliberarit : supervacuum sane videri, ut singulorum sententiæ de singulis capitibus Cæsareanæ formulæ prius exquirantur, quam statutorum inde excerpendorum ratio ineatur. Ut igitur compendio majore negotium hoc expediretur, dominationem suam reverendissimam formulam totam reformationis, paucis obmissis, quorum deliberatio & cognitio pertinere ad superiores visa est, insertisque ex prioribus statutis nonnullis aliis, in decretorum, seu statutorum synodalium speciem contraxisse, eumque ordinem, qui cum in pontificio jure, tum in aliis Augustanæ ecclesiæ synodalibus statutis servari consuevit, secutum fuisse.

Quibus dictis, cancellarius statuta tenore continuo ad finem usque, ut sequuntur prælegit.

ANNO CHRISTI 1548.

TITULI STATUTORUM.

I. *De summa trinitate & fide catholica.*
II. *De constitutionibus.*
III. *De electione episcopi Augustensis.*
IV. *De renuntiatione.*
V. *De qualitate ordinandorum.*
VI. *De clericis peregrinis.*
VII. *De officio archidiaconi.*
VIII. *De parochis sive presbyteris curatis.*
IX. *De officio decani & canonicorum.*
X. *De vita & honestate clericorum.*
XI. *De pluralitate beneficiorum.*
XII. *De statu monachorum, monialium & canonissarum.*
XIII. *De officio concionatoris, & divini verbi prædicatione.*
XIV. *De cultu divino.*
XV. *De administratione sacramentorum.*
XVI. *De baptismo.*
XVII. *De confirmatione.*
XVIII. *De celebratione missarum, & sacramento eucharistiæ.*
XIX. *De pœnitentia & remissione, cap. Omnis utriusque sexus, lingua Latina & vulgari, & alia quædam lingua Germanica quadragenarii jejunii tempore vulgo a parochis publicanda inseruntur.*
XX. *De extrema unctione.*
XXI. *De matrimonio.*
XXII. *Ne pro sacramentis aut sacramentalibus quidquam exigatur.*
XXIII. *De consecratione, benedictione, & ceremoniis ecclesiasticis.*
XXIV. *De feriis & festis sanctorum.*
XXV. *Ut oratio dominica, angelica salutatio, & symbolum apostolorum ab omnibus æqualiter dicantur.*
XXVI. *De magistris & scholis instituendis.*
XXVII. *De hospitalibus pauperum, infirmorum, & peregrinorum.*
XXVIII. *De majoritate & obedientia & disciplina populi.*
XXIX. *De visitatione.*
XXX. *De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.*
XXXI. *De precibus pro summo pontifice Romanorum imperatore, & rege ac principibus catholicis, aliisque ad Deum fundendis.*
XXXII. *De pœnis.*
XXXIII. *De synodis.*

STATUTA.

SYNODI DIŒCESANÆ AUGUSTENSIS XII. XIII. & XIV. Novemb. anno MDXLVIII. Ottone cardinale & episcopo Augustano præsidente, Dilingæ celebratæ.

I.

CUM tota creationis universi ratio, atque redemptionis nostræ fundamentum, in summæ individuæque Trinitatis recta indubitataque fide consistat, & a redemptore nostro Jesu Christo per suos apostolos, eorumque successores una fides catholica in universum orbem, cujus primatus Romanæ sedi ex divi petri apostoli prærogativa jure tribuitur, derivata sit : Statuimus, atque omnibus prælatis universo clero &

ANNO CHRISTI 1548.

populo noſtræ diœceſis mandamus, ut in ſancta fide catholica, quam divina clementia & ſanctiſſimorum hominum prædicatione ſecundum prædictæ ſanctæ ſedis puram & incorruptam traditionem majores noſtri ab initio acceperunt, conſtantes firmique permaneant, eamdem credant, obſervent, ac doceant: atque paſtores oves, agnoſque ſuæ curæ commiſſos, in eadem fide orthodoxa pro cujuſque captu erudiant, ſummoque ſtudio confirment.

II.

Sacrorum canonum & conciliorum decreta & tam provinciales Moguntinæ ſedis, quam a noſtris prædeceſſoribus nobiſque editas ſynodales conſtitutiones in univerſum, præcipue vero eas, de quibus ſpecialis mentio in ſequentibus noſtris ſtatutis non habebitur, firmiter obſervari præcipimus, tranſgreſſores ſecundum canones ipſos prædictaſque conſtitutiones, puniri decernentes.

Invictiſſimi etiam Chriſtianiſſimique imperatoris Caroli quinti, cui maximi cognomentum merito tribuimus, conſtitutionem de interreligione in comitiis Auguſtanis hoc anno editam in ea parte, qua ad ſtatus catholicos pertinet, acceptamus, noſtræque diœceſis ſubditis innovari decernimus, ſcilicet ut eccleſiæ catholicæ inſtitutiones hactenus ab eis ſumma cum laude obſervatas, deinceps religioſe obſervent teneantque conſtanter: ne ſe ab eis ullo modo avelli patiantur, aut omnino quidquam immutent: ceteros vero, qui novationes induxerunt, una cum clementiſſimo imperatore, valde hoc ab eis ac ſerio requirente, in domino hortamur, ut & ad eccleſiam catholicam accedentes, in obſervatione conſtitutionum & ceremoniarum eccleſiæ catholicæ per omnia nobiſcum conveniant, & ſe hiſce noſtris ſaluberrimis & catholicis ſtatutis conforment.

Quin & formulam reformationis ab eadem Cæſarea majeſtate eccleſiaſticis ſtatibus in iiſdem comitiis propoſitam, quam nos in his noſtris ſynodalibus ſtatutis ſequi profitemur, omnibus noſtræ diœceſis eccleſiaſticis perſonis crebro legendam, verſandamque proponimus.

Conſtitutiones quoque & ordinationes a reverendiſſimo domino Laurentio Campegio ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinale, & ſedis apoſtolicæ per Germaniam legato, Ratisbonæ anno MDXXIII. editas & publicatas, tamquam ſalutares, & capituli noſtri conſilio & aſſenſu acceptamus, eaſque ab omnibus prælatis, presbyteris & clericis nobis ſubjectis volumus obſervari.

Statuimus præterea, ut præſens libellus ſynodalium conſtitutionum noſtrarum in eccleſia noſtra cathedrali, aliiſque collegiatis, & monaſteriis, quamprimum typis excuſus fuerit, habeatur, & in choro, ut cuilibet acceſſus ad eum pateat, ſervetur. Decani quoque rurales, camerarii, plebani, capellani, ceteriique presbyteri noſtræ diœceſis privatim eum ſibi comparent, frequenterque legant, ut quiſque tam repentinis quam indictis viſitationibus de his, quæ ad ſe pertinent, rationem reddere poſſit. Volumus etiam ut abbates & præpoſiti, convocatis omnibus monachis & canonicis & regularibus, nec non decani collegiatarum eccleſiarum canonicis, decani vero rurales in capitulo ſuis confratribus accerſitis, eadem ſtatuta bis in anno ad verbum prælegant, aut prælegi curent. Si quis vero huic noſtro mandato non obtemperaverit, a nobis ſeu vicario noſtro canonice punietur.

ANNO CHRISTI 1548.

III.

Approbante cathedralis eccleſiæ noſtræ venerabili capitulo ſtatuimus & ordinamus, ut poſthac ad epiſcopatum eccleſiæ Auguſtenſis nullus niſi presbyteratus ordine inſignis, aut qui ſe gradus, quos nondum habet omnes, ſtatutis ordinationum temporibus, nulla interdicta mora, aut tergiverſatione, adepturum promiſerit, eligatur aut aſſumatur.

IV.

Ad eccleſiaſticas dignitates, animarum curas, aliaque beneficia ad noſtram diſpoſitionem ſeu approbationem pertinentia, nullus poſthac coadjutor vel reſignatarius, niſi examinationis teſtimonio ſubnixus fuerit a nobis aut vicario noſtro in ſpiritualibus admittetur. Si qui vero per ſurreptionem ejuſmodi dignitatum, curarum aut beneficiorum coadjutores ſive reſignatarii ſucceſſores in illis ſine examinatione præſcripta extiterint, amovebuntur.

V.

Ut catholica doctrina atque diſciplina eccleſiaſtica melius conſervetur, ſtatuimus atque ordinamus, ut ordinandi, ſuper hæreſibus hoc tempore jactatis, quid de illis, & contra, quid de Romana catholica & apoſtolica eccleſia ſentiant, diligenti examinatione explorentur. Deinde, ut nullus ordinetur, niſi qui publicum a primario ſacerdote vel magiſtratu patriæ ſuæ aut ejus loci, ubi majorem vitæ ſuæ partem exegerit, de vita ejus & moribus probatis, teſtimonium literis conſignatum attulerit; qua in re primarii ſacerdotis ſeu magiſtratus & teſtium conſcientiam oneramus.

Ad hæc, ut ordinandi ſcientia explendis ſaltem eccleſiæ miniſteriis ſufficiens, non titulis, ſed diligenti conſtet examinatione.

Eamdem quoque rationem in his, qui ad prælaturas admittendi, & ad eccleſias parochiales provehendi ſunt, volumus haberi: atque ad parochiales eccleſias quemquam, niſi populum docere & velit & ſciat nolumus admitti.

Poſtremo neminem ad prælaturas aut eccleſias parochiales ſive per electionem, ſive per inferiores collatores aut patronos deſignatus fuerit, prius inveſtiri, aut ad eccleſiæ munera ſubeunda admitti debere, quam examini ſatisfecerit, & vocationi ſuæ ſatisfacturum ſe pro viribus pollicitus fuerit, ſtatuimus atque mandamus.

Ætatem etiam ordinandorum, ſecundum laudabilem eccleſiæ noſtræ morem, hactenus introductum & ſervatum, deinceps quoque obſervari præcipimus.

Pro examinatione vero nullam ab his, qui a nobis deputati ad hoc fuerint, pecuniam exigi debere præcipimus: quod & hactenus in eccleſia noſtra factum fuiſſe compertum habemus. Quod autem ad noſtrum epiſcopale officium attinet, profitemur nos pro gratia, quam altiſſimus nobis largiri dignatus fuerit, munus noſtrum rite recteque tam per nos, quam per vicarios & cooperarios noſtros executuros. Volumuſque poſthac ordinandorum examini paſchali pentecoſteſque tempore Auguſtæ, reliquis

vero

ANNO CHRISTI 1548.

vero anni temporibus consuetis in oppido nostro Dilinga celebrando, ipsi coram adesse & præsse, ne & in hac parte nobis quidquam desideretur.

VI.

Ignotos atque vagos sacerdotes & monachos, absque prælatorum suorum testimoniis seu formatis, multoque minus suspectos de fide aut flagitiosos sacerdotes vel monachos seu fratres fugitivos, ad concionandi sacraque peragendi officium nusquam in nostra diœcesi admitti, nec peregrinos & ignotos presbyteros in consortio aliorum presbyterorum tolerari, vel ad missarum sacrificium, nisi sui ordinarii, e cujus diœcesi proxime discessit, literas de eorum ordinibus & honestate docentes ostenderint, & a nobis vel nostro in spiritualibus vicario admissorias habuerint, admitti debere præcipimus.

VII.

Quos Græci chorepiscopos, hoc est, certarum regiuncularum in qualibet diœcesi speculatores, alii archidiaconos, alii archipresbyteros vocant, in nostra ecclesia cathedrali, quo ad certum districtum mœniis Augustanæ civitatis adjacentem archidiaconi, in reliqua vero diœcesi decanorum ruralium nomine censentur.

His igitur hoc statuto mandamus, ut hæc nostra placita atque synodalia decreta curæ suæ parochis publicent & exequantur, ut capitula sua ruralia, sicut hactenus consuetum fuit, congregent & servent: ad futuras synodos citati veniant; diligenter quoque invigilent, ut parochi subditos suos doceant, corrigant, & veluti pastores fideles in via catholicæ doctrinæ ducant, ne irregularitate contracta ministrent, neve in foro conscientiæ in dubiis consultent, nisi peritiores prius super his adhibuerit in consilium: ad hæc, ut ab extorsionibus & exactionibus illicitis & insolitis abstineant, & libertatem ecclesiasticam, quantum in eis est, tueantur. Hos etiam senis quibusque mensibus districtus, seu regiunculæ suæ ecclesias suas visitare, & de omnibus rebus tam spiritualibus quam temporalibus sibi concurrentibus curam habere præcipiant, & si quid emendare non poterunt, ad synodum pro tempore; aut si mora periculum habuerit, ad nos, ut opportune providere de omnibus possimus, referre jubemus. Si quos intrusos ad parochias aut alia beneficia ecclesiastica in suis districtibus esse decani intellexerint, aut suspectas de surreptione absolutiones dispensationesve ostentari, aut circumferri a quibuscumque cognoverint; eos moneant primum, ne sibi beneficia, sacramentorumque administrationem usurpent, neve gregem Christi hujusmodi dispensationum vel absolutionum prætextu decipiant: Si qui vero parere monitis noluerint, hi nobis a decanis, quos fidei juramento nobis præstitæ super hoc admonemus, sine mora indicentur.

Decanis quoque ruralibus injungimus, ne in templis, sacellis, aut oratoriis suarum regiuncularum, & picturas aut imagines quascumque depingi, sculpi aut fieri, nobis aut vicario nostro inconsultis, patiantur, ut in his veteris ecclesiæ decorum, sacrarum historiarum veritas & imaginum honestas, maturiore deliberatione circa ea præcedente, conservetur. Idem decernimus in ceteris diœcesis nostræ ædibus diligenter observandum.

Iisdem decanis ruralibus præcipimus, ut in inquirendis hæreticorum libris, aut de hæresi schismateve suspectis, nullam diligentiam prætermittant. Contrahant etiam, undecumque in suis regiunculis possunt, ejusmodi libros omnes, & in primis formulas administrationis sacramentorum, quas adversarii ordinationes ecclesiasticas vocant, eosque libros ad nos quamprimum transmittant, & in concionibus suis, sacramentorumque administratione, catholicos doctores & Romanæ ecclesiæ manualia sequantur, ceteriscque ejusdem rei pro officii sui cura monitores auctoresque existant.

ANNO CHRISTI 1548.

VIII.

Parochi de fide & religione nostra populum sibi commissum doceant, atque instruant, sacramenta administrent, eorum mysticam gratiam exponant, publicis peccatis irretitos canonice, occultis vero delictis occulte arguant, & ad pœnitentiam adducant. Incorrigibiles nobis aut nostro in spiritualibus vicario indicent, ut vel publica satisfactione curentur, vel communione catholica arceantur: parvulos quoque & rudes quosque parochiæ suæ doceant certis temporibus symbolum fidei, dominicam precationem, salutationem angelicam, & decalogi præcepta: aut ea diebus dominicis e suggestu diserte pronuntient, ut revera duplici honore digni habeantur.

Cum nihil magis officiat ecclesiæ Dei, quam quod ad regimen animarum indigni assumuntur, statuimus & districte præcipiendo mandamus, ut a vicario nostro in spiritualibus generali, aliisque prælatis viri graves, docti, & ad curam animarum habendam idonei deligantur, diligensque & anniversaria de eorum vita & moribus inquisitio habeatur.

Et quoniam non raro accidit, ut presbyteri & clerici beneficia ecclesiastica curata absque institutione seu commissione vel nostra vel vicarii nostri de facto occupent, atque nulla ligandi vel absolvendi potestate præditi, populum Dei decipiant: volumus & mandamus, ut quilibet decanus, vel camerarius in capitulo proximo sui decanatus, literas hujusmodi commissionum sibi petat exhiberi, nobisque aut vicario nostro, si qui nullas habuerint, intra mensis spatium significet. Idemque de beneficiis non curatis, ad eaque intrusis, intelligi volumus atque mandamus.

Parochi seu presbyteri curati omnes, libros apud ecclesias suas habeant quatuor: Primum, in quo baptizatorum: Secundum, in quo statuto ab ecclesia tempore confitentium & communicantium: Tertium, in quo eorum, qui matrimonia in facie ecclesiæ contraxerunt: & quartum, in quo mortuorum & ecclesiasticæ sepulturæ traditorum nomina & cognomina cum annotatione diei & anni describantur. Hæc enim diligentia cum ad multa utilis, tum vero ad hoc præcipue, ut pastoribus ovium suarum ratio melius constet.

Capellani & [a] primissarii rectoribus aut plebanis suis debitam reverentiam exhibeant, ac omnia debita officia; sive in fundationibus expressa sint, sive ex consuetudine introducta, suis locis temporibusque exequantur in juribus parochialibus, nisi fundationum suarum tenore specialiter & expresse fuerint privilegiati, ipsis minime adversentur, vel inobedientes existant, sed in executione curæ & divinis officiis cantando &

[a] *Forte*, primicerii. H.

ANNO CHRISTI 1548.

legendo fideliter assistant. Quod si aliter fecerint, canonicam nostram vindictam minime evadent.

Meminerint porro presbyteri omnes, & in primis hi quibus animarum cura incumbit, ut eorum quæ ad officii sui essentiam pertinent, notitiam habeant certam & indubitatam, veluti sunt absolutionis, aliorumque sacramentorum collationis formæ substantiales.

Quoniam autem interesse plurimum constat, qua ratione pueri & rudes catechizentur, parochis nostræ diœcesis catechismum sive libros de institutione Christiani hominis reverendi patris domini Petri de Soto ex prædicatorio ordine, theologi Hispani, & Cæsareæ majestatis confessoris doctissimi & religiosissimi viri, legendos docendosque commendamus: alios vero de hæresi, aut schismate suspectos ex usu eorum tolli præcipimus.

IX.

Decanus collegii sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios præcedat, vitæ morumque honestatem in habitu & disciplina, debitumque in divinorum officiorum persolutione & ceremoniis exigat: ebrios, aleatores, percussores, scortatores, & officii sui immemores corripiat, sacris abigat, & pro jure sibi competenti mulctet.

Scholastici ecclesiæ nostræ dignitate aut titulo eminens, juventutem ecclesiæ ministeriis destinatam, doctrina, pietate, & morum honestate imbuat: aut per idoneos & probos pædagogos institui curet, atque ordinandorum examini de moræ nostræ ecclesiæ unaque nobiscum diligenter intendat.

Canonici decano suo obediant, divinis omnibus intersint, qua decet modestia, gravitate & pietate. Eleemosynas pauperibus distribuant, populum bonis exemplis ædificent; divinorum tempore deambulare nec ipsis in templo liceat, neque alii cuiquam permittatur. Turpe enim est in eo loco quacumque de causa motoriam agere, & ambulationes instituere, ubi & gestu corporis & animo in sacrorum mysteriorum tractationem defixos intentosque esse oporteat.

Studiosis quoque aliquibus, bonamque de se spem præbentibus decanus & collegium provideant, ut justo studiorum suorum tempore justisque sumptibus in academiis & catholicis universitatibus sustententur: qui post tempus eis concessum redeuntes, de diligentia, probitate, pietateque testimonium ejus universitatis publicum secum afferre teneantur.

Ceterum horas canonicas, residentes canonici tam cathedralis nostræ, quam collegiatarum ecclesiarum, decenti modulatione, pro ecclesiæ nostræ cathedralis & collegiatarum more persolvant, & hanc curam ad conductitios tantum succentores minime rejiciant.

Canonici etiam juniores theologum, qui in singulis collegiis frequentioribus haberi debet, lectionem suæ professioni & institutioni congruentem, certis horis, quemadmodum & vicarii aliaque collegiorum membra facere tenentur, prælegentem audiant, itaque & animos divinis studiis excolant, & ab otio removeantur.

X.

Clerus nostræ diœcesis in habitu, coronæ tonsura, & incessu decorum servet, superiore veste talari indutus, atque pietate magis venerabilis, quam aut famulorum multitudine, aut vano armorum terrore contemptibilis incedat. Mensa quoque utatur frugali, & ab ebrietate, ludis a jure prohibitis, atque omni ludicra levitate abstineat, luxum omnem fugiat, mercaturæ & cauponario exercitio, avaritiæ sordibus, sortilegiis, divinationibus, venationibus clamosis, omnibusque profanis negotiis, & a quibus cura sacerdotalis merito adhorret, prorsus alienus existat.

Hospitia quoque publica, tabernas aut œnopolia compotandi causa non ingrediatur. Qui secus fecerit, florenos quatuor dependet, quorum dimidiam partem fabricæ templi nostri cathedralis, reliquum delatori impartiemur. Pœnam festus dies graviorem efficiet.

Instituta quoque ecclesiastica de jejuniis & abstinentia carnium, feriis, atque hujusmodi, ab universo nostræ diœcesis clero religiose ac pie observari atque sub debito obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ præstandæ, populo indici debere sub censuris & pœnis gravissimis, mandamus.

Præterea cum æquum in primis sit, eos mundos esse, qui vasa domini portant, & in sacrario operantur, volumus atque juxta sanctiones canonicas decernimus, ut sacerdotes professionis suæ memores, caste continenterque vivant, atque a nefario concubinatu abstineant.

Sacerdos, diaconus, & subdiaconus fornicationis, adulterii aut familiaritatis suspectæ convictus, remota protinus concubina, ab officio suspendatur, & beneficii fructibus ad certum tempus pro scandali gravitate privetur: Item convictus, suspensione & privatione fructuum gravius plectatur. Incorrigibilis demum factus, beneficium amittat. Concubinæ autem clericorum excommunicentur. Ceteris vero clericis infra subdiaconatum constitutis, & ecclesiastico beneficio præditis, eadem privationis fructuum pœna infligatur; & a ministerio, si quod in ecclesia habuerint, repellantur. Et cum his omnibus nullas feminas, nisi aut sanguinis necessitudine junctas, aut annorum quadragenario numero majores, aut saltem suspicione carentes in illa vicinia, easque verecundas, sobrias & publico testimonio castas liceat cohabitare.

Clerici nostræ diœcesis domos fundosque dotales beneficiorum collapsos instaurent, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & negligentes per decanos rurales ac alios, ad quos de jure vel consuetudine spectat, eorum proventuum domibus fundisque applicandorum subtractione mulctentur.

XI.

Quicumque vel cupiditate, vel quovis etiam honesto colore impellente, plura beneficia ecclesiastica obtinent, hoc nostro mandato jubentur, sicuti districte præcipiendo mandamus, ut retento quod ex illis maluerint unico beneficio, cetera intra annum resignent, aut nobis vel deputatis ad hoc nostris, dispensationum suarum privilegia hujusmodi ostendant. Quod nisi debita obedientia præstiterint, sciant se ex nostra diligentia in recta & vera ecclesiasticorum beneficiorum dispensatione adhibenda, inobedientiæ aut cupiditatis suæ pœnas legitimas suscepturos.

Si qui vero posthac sedis apostolicæ dispensa-

tione

ANNO CHRISTI 1548.

tione plura beneficia obtinuerint, compertumque a nobis fuerit, eidem sedi (quæ in literis, concessionibus, privilegiisque suis rationes causasque honestas & necessarias, prout suggestum ei fuerit, sequi consuevit) illusum ab impetrantibus fuisse, hi sciant nos sanctissimo domino nostro melius informato dispensationum hujusmodi revocationem procuraturos. Unde statuimus & ordinamus, ut in posterum nullus, cujuscumque gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut plurium beneficiorum possessionem admittatur, nisi nobis tamquam ordinario loci, dispensationis ejusmodi literas, pro sedis apostolicæ dignitate conservanda inspiciendas, prius exhibeat, Bonifacii IX. & Leonis X. maximorum pontificum constitutionibus semper salvis. Et si dispensatione dignus videbitur, nihilo minus statuimus, ut tales aut alii quicumque ecclesiarum rectores & beneficiati, vicariis suis tantam ex fructibus portionem relinquant, quanta ad hospitalitatem servandam, ad jura episcopalia & archidiaconalia persolvenda, aliaque onera ferenda sufficiat; alioquin a suis beneficiis, reservato tamen unicuique patrono aut collatori jure suo, decernimus amovendos.

Hortamur etiam in domino eos, qui plura beneficia curata ex dispensatione apostolica jam obtinent, ut uno quod maluerint, retento, cetera intra annum sine ulla pensione idoneis presbyteris resignent, & Christiano hoc officio pietateque sua severitatem & coactionem synodalium, provincialium, aut generalium statutorum aut decretorum antevertant.

Monasteria porro & collegia, aut si qui alii incorporatas cum decimis & censibus ecclesias, quas retineri velint, habuerint, idoneos sacerdotes eis præficiant: quibus de victu, vestitu honesto & competentia justa prospici decernimus: alioquin aut per privationem incorporationis legitimam, aut honestam ex ecclesiæ illius decimis & * viribus assignationem, aut ineptorum sacerdotum remotionem, ejusmodi ecclesiarum commoditati provisuri.

* juribus.

Prælati monasteriorum, collegia, aut alii unitas ecclesias habentes, vicarios hujusmodi aut sacerdotes constituant, nisi prius per nos aut nostrum vicarium, ut idonei, fuerint admissi. Religiosos vero, beneficiorum hujusmodi curæ a suis prælatis præfectos, non obstante eorum qualicumque exemptione, volumus nobis tamquam ordinario esse subjectos.

XII.

Monasteria cujuscumque ordinis, secundum regulas quas professi sunt, reformari, ipsosque monachos in obedientia & religione sui ordinis contineri, capitulum disciplinæ frequenter servari, vitia illic quotidie subnascentia severiter corrigi, cultum divinum reverenter & debite servari, concubinarios, adulteros, ebrios, criminosos, infames, suspectos de hæresi aliisve criminibus, pœnis debitis castigari, habitum & tonsuram diligenter servari, ædificia & bibliothecas studiose curari, prædia, census & jura conservari præcipimus: repugnantes, aut reformationis impatientes, severa coercitione debitisque mediis castigaturi.

Intermissa sacrarum literarum atque ea etiam, per quæ ad sacras literas pervenitur, studia, apud opulenta monasteria intra sex mensium spatium restaurentur. Ubi vero pauci sunt monachi, iidemque egentes, unus atque alter ad aliud ejusdem, aut si commodum videbitur, diversi ordinis monasterium, ubi scholæ restitutæ sunt, mittantur, ubi & in sacris literis, & in religionis observantia institui & proficere, atque ad prædicationem divini verbi idonei reddi possint.

ANNO CHRISTI 1548.

A rerum profanarum exercitio monachi abstineant, atque intra monasterii sepia, nisi concionum aut sacrorum peragendorum gratia a suis prælatis dimittantur, seu ad aliud monasterium destinentur, vel a nobis tamquam ordinario ad curam animarum secundum canonum permissionem evocentur, sese contineant. Tempore vero eis a divinis lectionibus vacuo, semper pii & honesti aliquid agant.

Monachi a solitaria vita nomen adepti, familia superflua, equorum fastu & pompæ multitudine ne se ingerant, aut sibi otiosis, vanisque sumptibus frequentiam in solitudine procurent, sed frugaliter in humilitate vivant: & quæ necessitati supersunt pauperibus, studiosorumque educationi, ecclesiæ sementem uberrimam facturi, erogent atque dispensent.

Monasteria excisa aut deserta, quantum fieri poterit, restaurentur.

Moniales ab egressu monasteriorum suorum, virorumque conspectu contineant: earumque monasteria viri non ingrediantur, nisi id postulet inevitabilis necessitas. OEconomum ad res suas foris procurandas deligant honestum, fidum, frugalem, qui eis & visitatori ternis mensibus rationem reddat negotiorum suorum. Inutilem, gravem, infidum amoveant, aliumque surrogandum procurent.

Canonissæ continentiæ studium nulla voti solemnitate obstrictum sectantes, commune habeant dormitorium, habitu modesto, mundo & castitatis indice utantur. Magna quoque instituti sui commoda ex mensæ communione perciperent, si contra inveteratum apud eas morem adduci ad hoc possent: quod ut faciant, eas in domino hortamur. Sicubi liberiore vita detrimentum famæ patiantur, reformari eadem curabimus.

XIII.

Concionandi officium soli vocati, & ab ordinaria ecclesiastica potestate admissi, sustineant.

Pastores, quibus animarum cura incumbit, vicarios sacerdotes, si ipsi justa ex causa munus hoc explere nequeant, admittere possunt: notos tamen, & prælatorum suorum testimoniis subnixos.

Concionator, seu doctor divini verbi, evangelium & sacras scripturas non suo, sed orthodoxorum & sanctorum patrum sensu & interpretatione tractet ac doceat. Homilias sanctorum patrum, & martyrum passiones, a fide dignis tamen scriptoribus proditas, post evangelia statis diebus poterit recitare.

In concione nihil profani, fabulosi, suspective proferatur, sed sint conciones sanorum verborum & sanæ doctrinæ. Concionator se ad captum auditorum demittat: nunc catechistam agat, nunc interpretem scripturarum, nunc vitiorum reprehensorem, nunc doctorem mysteriorum, omniaque, ad lucrum Christo afferendum, omnibus fiat: & a quæstionibus perplexis & difficilibus, omni eruditionis ostentatione rejecta, abstineat, caveatque ne se unquam ad convitia injuriasque, quibus ecclesia cum populi offendiculo dehonestatur, delabi contingat.

ANNO CHRISTI 1548.

Iidem clerum & magistratum aut absentes quosvis, suo quosque judici relinquendos, perverso & multis hactenus usitato judicii genere, apud populum non accusent, non deferant, non calumnientur: linguisque suis pro seditionum flagellis non utantur: sed sit oratio eorum modesta, sobria, gravis, & verbi divini nervis compacta, qua potentes sint exhortari in sana doctrina, & eos qui contradicunt, arguere.

Misericordiam, bonitatem & caritatem Dei opportuno tempore prædicent & extollant, ita tamen, ut justitiæ ejus in benefactorum præmiis largiendis, malefactorumque pœnis infligendis non obliviscantur, ut dubitantes & anxii, spe & amore divino inflammentur, vel a peccatis deterriti resipiscant. Ps. 1.

Eleemosynas, satisfactiones, & opera pietatis inducant, ne populus ab eis seductus credat, opinione quadam sua tutum se esse, etiamsi hujusmodi opera, quibus Christianæ fidei paries liniendus est, non faciat, cum tamen Deus sicuti de pseudoprophetis apud Ezechielem dicturus sit: *Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento.* Ezech. 13.

Adversus grassantium hæreseon tempestatem; populum præmoneant sæpe & confirment. Catechismum, & decalogi præcepta crebro relegant & explicent, in primisque dent operam, ut pernicioſissimus error, qui multorum animos occupat hoc tempore, eradicetur, quo verbum domini limitibus adeo angustis quidam includunt, ut ab eis nihil nisi atramento in sacris bibliis exaratum, pro verbo domini habeatur, cum verbum domini initio nullis libris, sed apostolorum cordibus impressum inveniretur: quod postea non scriptura tantum, sed magna ex parte ecclesiæ & fidelium animis sermone communicaverunt, & sacræ literæ testentur, legem evangelicam ipsissimum domini verbum, in tabulis cordium carnalibus, Spiritu Dei vivi scribendum fuisse. Hortetur præterea populum, ut verbum Dei attente audiat, ab hæresibus abhorreat, missæ officio libenter intersit, frequenti confessione se expurget, mundo corde & avido salutarem Christi corporis cibum excipiat, sacramentis & eorum mysteriis secundum ecclesiæ traditionem religiose utatur, & diebus festis, sanctis tantum vacet operibus: memineritque concionator, ut corpus suum in servitutem redigat, ne quos sermone ad pietatem adducere conatur, ipse in servitute ventris & peccati obsordescens, deterreat, aut illis opprobrio fiat.

XIV.

Divinus cultus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis, cæterisque divinis laudibus atque ceremoniis observatus fuit.

XV.

In administratione, usuque sacramentorum, ut confusio & schismata in ecclesia Dei vitentur: & apostolicis traditionibus, sacrisque canonibus & legibus reverentia debita habeatur, ceremoniarum, orationum, rituumque receptam uniformitatem, parochos nostros in omnibus sequi volumus atque jubemus.

Volumus etiam populum, quid in cujusque sacramenti collatione agatur, in concionibus & sacramentorum administratione frequenter doceri. ANNO CHRISTI 1548.

Lingua Latina, cui veluti divino instrumento in ipsa crucis ara sacris usibus dedicato, ecclesia occidentalis religionem Christianam fert acceptam, in sacramentorum administratione, aliisque ecclesiasticis officiis per totam nostram diœcesin retineatur, & exclusa revocetur. Quæ vero Germanica lingua secundum antiquas legendas pronuntiari consueverunt, mutare fas non sit, sed & ipsa quoque conserventur.

XVI.

Solemnes ceremoniæ & orationes circa baptismum hactenus in ecclesia catholica usitatæ, & in agendis ecclesiæ nostræ descriptæ, nisi necessitas illud cogat, non omittantur. Quarum significationes populo sæpius exponi mandamus ut professionis suæ, qua Christo initiatus est, admoneatur.

Susceptores quoque seu sponsores parvulorum, ætatis provectæ sint, atque in fide probe catechizati & instructi, quo non ore tantum, sed & mente & serio ad interrogata respondere, suum munus intelligere, & parvulos, ubi adoleverint, & res postulaverit, in fide orthodoxa instituere possint: ætate vero aut fide nondum provectos, ad tantum munus admitti non debere, & ipsa ratio suadet & nos præcipiendo decernimus.

XVII.

Parochi suo tempore de confirmationis origine, mysterio & chrismatis arcano subditos sibi doceant, eosque, ad ejus desiderium accendant: ut nobis, quod ex officio nostri debiti crebro facere instituimus, aut si qua justa causa impediti fuerimus, suffraganeo nostro, diœcesim nostram ad confirmandos baptizatos circumeuntibus, prompti paratique sint ad hujus sacramenti susceptionem, faciliusque, quæ ipso administrationis tempore dicentur agenturve, percipiant.

XVIII.

Canon missæ submissa voce, excepta dominica oratione, pacis exoptatione, Dei invocatione, & postrema populi salutatione, quemadmodum hactenus a catholicis factum est, summaque religione, ut mysteriis tremendis sua conferatur auctoritas, pronuntietur.

Reliquæ vero missæ, quæ catechumenorum dicitur, partes debita religione & voce alta intelligibilique legantur, adsitque semper legenti minister, qui ecclesiæ nomine respondeat sacrificanti.

Evangelia vel epistolæ dominicis & festis diebus in parochialibus ecclesiis populo, sive ante sacrum, sive sub eo, sive etiam a prandio, quod tempus epistolæ declarationi non incommodum videretur, lingua Germanica exponantur: eoque tempore nulla missa, ne populum ab auscultatione distrahi contingat, celebretur. Ut nimia festinatio in missæ lectione aut celebratione religiosas aures oculosque offendit, ita incondita prolixitas fastidium potius generat, quam devotionem. Quapropter sacerdotibus nostræ diœcesis devotam mediocritatem & toto sacratissimæ actionis tempore decorum quid ex corporis

ANNO CHRISTI 1548.

poris geſtu, veſtium ſacratum munda compoſitione, ipſoque vultu eluceat, commendamus.

Organa ad populi aures nullum alium ſonitum, aut numerum deferant, quam qui religioſus ac pius ab omnibus habeatur. Melodiæ laſcivæ aut alio pertinentes, procul abſint: profani etiam rhythmi eccleſiaſticis ſonis, aut verba ſententiæve eccleſiaſticæ profanis numeris aut rebus ludibrii cauſa non accommodentur. Nam cum aut melodiæ aut orationes ſententiæve ſacræ in profanam conſuetudinem abeunt, fieri non poteſt, quin ad ſuum uſum in eccleſiis depromptæ animos audientium memoria illius ludibrii aut ſcommatis pungant, atque avocent a devotione:

Sub elevatione ſacræ hoſtiæ, antiphonæ ad hoc ſacrificium tantum pertinentes cantentur: quamquam melius & veteri eccleſiæ convenientius eſſet, præſentiam dominici corporis in altiſſimo ſilentio proſtratos contemplari. Si quæ autem aliæ antiphonæ ex conſuetudine aut fundatione cantari ſolitæ fuerint, eæ peracto ſacro cantentur.

Concordiæ & pacis ſymbolum, veluti imaguncula crucifixi ab ore ſacerdotis pacem populo imprecantis, ſecundum cujuſque eccleſiæ ritum hactenus ſervatum, aut commodiorem inſtitutionem, ad aſtantes in miſſis ſolemnioribus deferatur.

Ignotos ſacerdotes & qui publicis criminibus infames ſunt, aut ſolum quæſtum ſectantur a celebratione hujus ſacri repelli jubemus.

Hoſtia vitalis pro infirmorum viatico in loco mundo & honorato, accenſo ad eum perpetuo lumine, ſervetur.

Eadem ſi in ſolemnibus feſtivitatibus aut magnis ſupplicationibus circumfertur (quod niſi ex catholico inſtituto, aut gravi cauſa præſentibus devotis cultoribus, fieri non debet) quiquid veram devotionem non excitat, ludique omnes profani removeantur.

Sed & quando ad infirmos defertur, lumen præferri, & campanella fidelibus ſignum dari præcepimus. Caveat tamen preſbyter, aut ad infirmum pauciores duabus particulis non deferat, ne populus in redeuntis manibus inane vaſculum adoret, ſin autem contigerit forte, ut reverti ad templum ſine euchariſtiæ ſacramento cogatur, lumen præferri aut ſignum dari prohibeat.

XIX.

Non ſine magna animi noſtri moleſtia intelleximus, nonnullos noſtræ diœceſis laicos ſalutis ſuæ adeo immemores eſſe, ut nec conſtituto ab eccleſia catholica tempore confiteantur, neque ad ſacratiſſimæ euchariſtiæ ſumptionem nulla ratione ſe præparent, aut ab ea penitus abſtineant. Quocirca in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna alias ſuper hoc conſtituta, univerſis & ſingulis parochis, aut eorum vicariis præcipimus, ut quadragenarii jejunii ſingulis dominicis diebus, capitulum, quod incipit, Omnis utriuſque ſexus; ſubditis ſuis publicent in eccleſiis, & contra inobedientes ad pœnas juxta tenorem conſtitutionis jam dictæ procedant.

Tenor ac verba capitis, Omnis utriuſque.

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti: & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti juſta de cauſa peccata ſua confiteri voluerit, licentiam prius poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit abſolvere vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cantus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſanciati, diligenter inquirens de peccatorum circumſtantiis & peccatis: quibus prudenter intelligat quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſalvandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut ſigno aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem: ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat: quoniam ſi peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Sequuntur caſus aliquot, in quibus ſacramentum euchariſtiæ perſonis ejuſmodi criminibus gravatis non miniſtrari, aut ſaltem ad tempus differri debet: qui & ipſi una cum capitulo, Omnis utriuſque ſexus vulgari lingua ſuo tempore ſunt publicandi.

CUm ex laudabili catholicæ eccleſiæ conſuetudine ſingulis annis vobis dilectiſſimi in Chriſto, denunciari ſoleat, cuinam ſacroſancti ac venerabilis corporis dominici ſacramenti perceptione interdictum ſit, reverendiſſimus in Chriſto pater & princeps dominus dominus Otto ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis & Epiſcopus Auguſtanus in cunctis ſuæ diœceſis parochiis denunciationem ſub hac, quæ ſubditur, forma & ratione fieri mandavit.

Primo, quando hoc præſtantiſſimum ſacramentum hominum e religione Chriſtianorum unio eſt & conjunctio cum Deo cuncti infideles, qui ab eccleſiæ communione & ſocietate disjuncti ſunt, ut ſunt Judæi, Ethnici, hæretici, & quotquot hæreſes manutenent, tuentur, eiſque opem ferunt, ab ejus perceptione arcendi ſunt.

Arcendi ſunt etiam, qui papalis vel epiſcopalis excommunicationis ſententia conſtricti publice denunciati ſunt: ſiquidem illi ab eccleſiæ communione excluduntur, donec abſolutionis beneficium conſequantur.

Item ubi cantione & electione eccleſiaſtica communiter interdictum eſt, ut ſit tempore interdicti, donec ejuſmodi perdurat interdictum, non licet

ſanis

ANNO CHRISTI 1548.

ANNO CHRISTI 1548.

sanis hoc percipere sacramentum: attamen ægrotis ad extrema tendentibus id ministrare permittitur.

Item cum unusquilibet in sua parochia veneranda debeat accipere sacramenta, illis qui alterius sunt parochiæ, non licet in alienis ecclesiis hoc percipere sacramentum, dum absque sui pastoris permissu atque ex illius contemptu aliis in locis id sumere volunt. Et sacerdos, si ea de re certus fuerit, ejusmodi alienæ parochiæ subditis sacramentum non porriget.

Item quando præcelsum hoc sacramentum sana mente & ex vera devotione sumendum est, ejus perceptione pueris infra annos discretionis interdictum est: sicut & illis qui mente capti sunt & ratione destituti, ut sunt amentes & insani, sive id naturaliter, sive ex dæmonum obsessione patiantur: nisi forte quandoque mentis compotes reddantur. Tum enim quamdiu ratione sua probe utuntur, sacramentum hoc eis ministari potest.

Item ex eisdem jam dictis causis etiam illis hoc venerabile sacramentum præbendum non est, qui perpetua stomachi cruditate laborant: siquidem dum is perseverat morbus aut ægra affectio, sacramenti hujus sumptione eis interdictum est. Si quis etiam venerandum hoc sacramentum absque ulla ratione vel devotione, aut secus quam institutum est, expetat, aut indigne, puta vel ad incantationem aut superstitionem, eo uti velit, ei sacerdos, dum id resciscit, neutiquam ea ratione ministrare debet, sed populum Christianum sibi subditum instituere ac informare, uti pro catholicæ ecclesiæ constitutione ad id sumendum præparare se debeat.

Item ne hoc præcellens sacramentum aliqua afficiatur injuria & contemptu, ex sanctorum patrum decreto & institutione etiam infames omnes ab ejus perceptione prohibendi sunt, ejusmodi sunt præstigiatores, incantatores, publice rei & scurræ, & qui ludis vacant jure pontificio prohibitis, itidemque scorta ac lenones, & qui Judæis serviunt, aut eorum alunt proles, vel alia illicita cum eis commercia habent, & si qui alii ejus generis sunt: ii, inquam, omnes ab altaris sacramento removendi sunt, donec vita sua improba penitus abdicata, irrogatam sibi pœnitentiæ mulctam persolverint.

Item feminæ virilem habitum malo animo gestantes, quo perversam suam expleant voluntatem, a venerando hoc sacramento arcendæ sunt, donec id mali penitus correxerint, & satisfecerint.

Item quotquot se segregant, ad hæreses deficiunt, & peregrina quædam sectantur instituta ab ecclesia minime approbata, ut sunt qui in latebris clandestino conveniunt, & singularem aut etiam rejectam atque damnatam colunt fidem: Illi etiam qui ejusmodi hæreses palam præ se ferunt & exercent, ne qui ad fores templorum consistunt, ferreis sua sponte circulis devincti, aut sine pœnitentiæ injunctione sese flagellis cædunt.

Item qui sectam pauperum de Lugduno cosunt, in plateis panem propter Deum sibi dari alta voce precantes, tamquam perfecti sint. Hos omnes singuli parochi tribus dominicis publice e suggestu, ut ab his abstineant, & ceteris Christianis sese conforment, admonebunt. Quod si obtemperare nolint, ex sua ecclesia & parochia eos expellent, nec sacrosanctum eis ministrabunt sacramentum. Ita enim habent statuta synodalia provinciæ Moguntinæ.

ANNO CHRISTI 1548.

Item quicumque superstitioni dediti sunt, ut certis quibusdam ac singularibus nec approbatis [a] utendis benedictionibus, aut rejectis diebus, aut incantationibus dæmonum, aut futura prædicendo ex libris magicis, aut alias, vel quippiam ejusmodi sectando, quod sit Christianæ fidei, aut præceptis & constitutionibus ecclesiæ adversum: iis omnibus negandum est hoc venerabile sacramentum, nisi pro sui confessoris consilio ejuscemodi superstitionibus prorsus renuntiarint, & pro admissis pœnitentiæ mulctam susceperint.

[a] Forte, utentes.

Item cum unus quilibet Christianus ad idem sacratissimum sacramentum percipiendum per veram contritionem & peccatorum suorum puram confessionem sese præparare obstrictus sit, illis omnibus ejus sumptione interdictum est, qui absque contritione & confessione in suis manent peccatis: & speciatim illis, qui secundum sanctæ ecclesiæ præceptum singulis annis semel non confitentur. Tales enim ab ecclesia ejiciendi sunt, & in extremis, si sic decedant, Christiana sepultura eis neganda est.

Item cum confessio integra & indivisa esse debeat, & cum proposito deinceps peccata non admittendi; eam ob rem quicumque in publicis ac notoriis degunt sceleribus, ut sunt manifesti adulteri & adulteræ, aut qui alias in lupanaribus simul victitant, & publici feneratores, & qui alios ad eadem inducunt, & id genus alii, ad hujus venerandi sacramenti communionem admittendi non sunt, donec re ipsa & factis testatum reddant, se suis omnino vale fecisse criminibus, & pœnitentiæ satisfactionem recepisse.

Item quando legitimo juncti matrimonio simul degere sunt obligati, si qui ex illis absque superioris ecclesiastici seu spiritalis judicis sui permissu ipsi se disjunxerint sive divortium fecerint, quamdiu absque juridica separatione vel concessione sejunctim vixerint, non ministrandum, sed negandum est eis dominicum sacramentum.

Item iis annumerandi sunt, qui alearum lusui perpetuo vacant: quibus non est porrigendum venerabile sacramentum, donec inde abstineant.

Item qui ebrietati & crapulæ ac comessationibus perpetuo dediti sunt & inhærent, & maxime qui festos dies aut noctes in tabernis exigunt, illis post factam confessionem venerabilis hujus sacramenti sumptione per triginta dies est interdicendum, uti ab his vitiis sese emendent. Quod si facere nolint, juxta canonum decreta etiam [b] morte mulctandi sunt.

[b] Lege, in morte.

Item qui aliena detinent bona invitis illis, quorum ea sunt, possuntque restituere, iis negandum hoc dignissimum sacramentum est, donec restituerint.

Item qui sacras perfringunt ædes, & despoliant, & qui sanctorum ac Dei templis damna inferunt, ab hoc debent excludi sacramento, donec relictis hisce sacrilegiis, Deo dicatis locis satisfecerint atque restituerint.

Item quotquot proximis suis intra eorum terminos, sive illi sint agrorum, sive pratorum, sive hortorum, sive arearum, injuriam inferunt vel invadendo, vel inarando, vel ædificia extruendo, si festis id agant diebus, hujus eis

vene-

ANNO CHRISTI 1548.

venerabilis ſacramenti perceptione interdictum eſt, donec ab his ceſſent injuriis, & læſis ſatisfecerint.

Item ſubditi, qui propriis dominis ſuis ob accepta verbera, aut caſtigationem, vel alias fidem & obedientiam præſtare nolunt, ſacramenti hujus ſumptione interdictum eſt, donec ſe morigeros præbeant, & agant pœnitentiam.

Item quicumque iniqua menſura vel pondere emunt aut vendunt, triginta diebus jubentur abſtinere a ſacra communione, poſteaquam ex canonum præſcripto irrogatam ſibi pœnitentiæ mulctam ſuſceperint.

Item quotquot juſtas non ſolvunt decimas, parochi ſui tribus vicibus admonere debent, ut eas jure perſolvant. Quod ſi admoniti facere recuſabunt, neganda eſt eis ſacra communio, donec ſatisfaciant, & mulctam ſibi imponi patiantur.

Item quibus alicujus teſtamenti negotia bona fide exequenda commiſſa ſunt, ſi ultra annum rem differant, auctoritate epiſcopi ad executionem compellentur; poteruntque ob ejuſcemodi negligentiam, ſi juſta & rationabilis cauſa deſit, ſacra communione prohiberi.

Item quando ſingulis quiſque e religione Chriſtiana ſanctis eccleſiæ præceptis obtemperare tenetur, puta, ut jejunet, feſta celebret, confiteatur peccata ſua, ſacras inviſat ædes, & alias ſanctæ eccleſiæ conſuetudines colat & obſervet, quicumque animo obſtinato iis ſeſe oppoſuerint, eaque contemptui habuerint, a digniſſimi ſacramenti perceptione excludentur, donec redeant ad obedientiam, & pro ſuis peccatis mulctam ſibi irrogari ferant: idque illi maxime, qui ſpretis templis conſecratis, abſque præſulis ſui permiſſu in aliis locis plebem orationis cauſa congregent. Qui enim id agunt, excommunicationis ſententia ligati ſunt, nec licet eis dominicum percipere ſacramentum.

Item qui ſacerdotem e ſuggeſtu concionantem impediunt, atque in ejus contemptum ex ſacris ædibus abſcedunt, a ſacra communione arcendi ſunt, donec ſeſe emendent, & agant pœnitentiam.

Item quotquot ex eccleſiaſtici decreti ſive præcepti contemptu, dominicis aut aliis feſtivis diebus ſacrum miſſæ auſcultare nolunt, nec in ipſo miſſæ officio perſeverant, donec ſacerdos ultimam benedictionem impertiatur, pro judicio confeſſoris ſui a communione prohibeantur, donec agant pœnitentiam.

Item quicumque dominicis & aliis feſtivis diebus rebus venalibus, quæ ad neceſſarium corporis victum non requiruntur, mercimonia exercent, ſynodalibus ſtatutis a venerabilis ſacramenti ſumptione prohibentur, donec ab his penitus abſtineant.

Item qui clanculum ſeſe jungunt matrimonio, iis ſacra communio neganda eſt, donec ſecundum eccleſiæ conſtitutionem publice ſe denuntiare faciant.

Item qui dominicam orationem & ſymbolum apoſtolorum ex deſidia aut contemptu diſcere nolunt, poterunt a ſuo confeſſore ſacra communione prohiberi, donec ea addiſcant.

Item quicumque omnipotentem Deum, aut ſacratiſſimam Dei genitricem, vel alios ſanctos palam blaſphemant, aut eis maledicunt, vel per eorum nomina vel membra indigne ac impie jurant, & imprecantur ſeu maledicunt, ab eccleſiæ ingreſſu & ſacra communione excludendi ſunt, donec publicam egerint pœnitentiam.

Item quotquot ſacerdotalem dignitatem, & ſacerdotes ipſos publice dehoneſtant aut conviciantur, iis ſimiliter eccleſiæ aditu & ſacra communione interdictum eſt, donec pœnitentiam egerint.

Item qui animo deliberato homicidium perpetrant, & qui erga proximum inimicitias, aut invidentiam ulciſci meditantem animo gerunt, aut qui proximos inique opprimunt, aut eorum exiſtimationi & honori falſo derogant, ii omnes ad venerabilis ſacramenti perceptionem non ſunt admittendi, donec vel pacem conciliando, vel aliena damna reſtituendo ſatisfaciant, & irrogatam pœnitentiæ mulctam perſolverint.

Item pater & mater qui proles ſuas a mortis periculis non cuſtodiunt, ſive id ſcientes fecerint, ſive ex incuria ac negligentia, aut forte in ſomnis, poterunt ad tempus a confeſſore ſuo præſtantiſſimi ſacramenti ſumptione prohiberi, donec pœnitentiam expleverint.

Item cum ſacris canonibus ſub excommunicationis pœnis cautum ſit, ne quiſquam cujuſcumque ſtatus ſit, adverſus eccleſiaſticarum perſonarum, templorum aut monaſteriorum eccleſiaſticam libertatem ſancire quippiam vel ſtatuere auſit, eam ob rem quicumque tale aliquid præcipiunt aut ſtatuunt contra eccleſiaſticam libertatem, aut ejuſcemodi decreta manutenent ac tuentur, & ſecundum ea judicant, aut talibus mandatis utuntur, & perſonas bonaque eccleſiaſtica exactionibus aut aliis modis gravant, iis omnibus ſacra eſt communione interdictum, donec hujuſcemodi mandata & conſtitutiones abrogent, ab iniquo propoſito ceſſent, & inde abſolvantur.

Item quando ſacri canones vetant, ne quis manifeſtam uſuram non eſſe reſtituendam, aut quod per uſuram quæſitum eſt, non eſſe reddendum, ſententiam ferat: ſi quis autem id agat excommunicationi ſubjaceat; quicumque talem ferunt ſententiam, iis hujus eſt perceptione ſacramenti interdictum, donec inde abſolvantur, & pœnitentiæ mulcta eis irrogetur. Poteſt denique unuſquilibet confeſſor, cui curæ ſunt animæ ſibi confitentium, præ peccatorum magnitudine & gravitate eiſdem ſibi confitentibus ceu filiis confeſſionis ſuæ ex cauſa quæ ſibi juſta videbitur, ad tempus ſacra communione interdicere, eique tales confitentes morem gerere debent: niſi a ſuperiori eccleſiaſtica poteſtate aliud impetraverint. Quod ſi peccatum occultum ſit, & talis quiſpiam ad altare accedens, venerabile ſacramentum ſibi porrigi publice petat, non id illi ſacerdos negare debet: quamquam hoc ipſo quod contra ſui confeſſoris prohibitionem accedit, peccatum admittit.

Catholicæ eccleſiæ pientiſſimæ matris lenitas, de rigore pœnarum canonicarum, de quibus omnes canones pœnitentiales extant, tantum remiſit, populuſque ſibi ex ea clementia permiſit tantum, ut difficile ſit eas leges hoc tempore in uſum eccleſiaſticum revocare. Nam cum Chriſtianorum licentia in peccando creviſſet, ſæpeque anni pœnitentiales ex iis canonibus in numerum ingentem pœnitentiſque vitam etiam longiſſimam excedentem conficerent, aut ſenio morbiſque gravati ſatisfacere nequirent: factum deinceps fuit, ut illæ pœnæ ex clementiſſimæ matris eccleſiæ indulgentia & theſauri meritorum Chriſti & martyrum diſpenſatione, in elee-

moſy-

ANNO CHRISTI 1548.

moſynas, orationes, ſacrorum locorum viſitationes, aliave Chriſtiani hominis exercitia commutarentur. Quoniam igitur & pœnarum uſus exolevit, & indulgentiæ hujuſmodi hæreticorum culpa pleriſque contemptui ſunt, parochis noſtræ diœceſis injungimus atque mandamus, ut confitentes harum pœnarum ſaltem admoneant, judiciumque veteris eccleſiæ circa eas explicent, & peſtilentem illam opinionem, qua perſuaſum plerique habent, hominem peccati actualis pœnam divinæ juſtitiæ non debere, ex animis confitentium evellant, atque pœnitentialium canonum ſeveritatem, pro recepta poſterioris ætatis conſuetudine, orationibus, eleemoſynis, jejuniis, aliiſque id genus pietatis operibus, pro ſatisfactione pœnarum injunctis mitigent, prudentique judicio pro lepræ qualitate, pœnitentiſque viribus, facultate & affectibus expenſis, ſimul & medicinam animæ ulceribus adhibeant, & pœnas delinquentibus infligant. In peccatorum ſacramentali inquiſitione caveant, ne inconſulta diligentia, puſillorum animæ ſcandalizentur.

Decernimus etiam, ut confeſſores probatam aliquam confeſſionis ſummam legant, qualis eſt beati Antonini, Caymi Mediolanenſis, aut Thomæ cardinalis Cajetani, ex eaque criminum differentias, magnitudines, cauſaſque optime diſcant, ut ſalutarem medicinam facere ſuo tempore poſſint.

Præterea ne eccleſiarum rectores videantur pecuniæ magis, quam animarum ſaluti ſtudere, ſtatuimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confeſſor idoneus laicos contritos & confeſſos ab omnibus peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, nobis tamquam ordinario ante reſervatis, abſolvere poſſit: homicidis, hæreticis, & excommunicatis, quos ad nos vel pœnitentiarium noſtrum remitti volumus, dumtaxat exceptis. Quod ad clericos attinet, in hac parte nihil eſſe volumus innovatum.

Mandamus denique, ut a confitentibus pro confeſſionis auſcultatione, aut abſolutione nihil exigatur.

Poſtremo presbyteris noſtræ diœceſis omnibus præcipimus, ne poſthac eos qui ſe monaſteriis aliiſve locis in caſibus ſedi apoſtolicæ aut nobis tamquam ordinario ſpecialiter reſervatis, aut ad contentioſi fori indagationem pertinentibus, abſolutos eſſe prætendunt, tamquam rite abſolutos admittant, aut tolerent: ſed eos ad nos ſeu pœnitentiarium noſtrum remittant, ut nobis aut officialibus noſtris de canonicis eorum abſolutionibus fidem faciant legitimam, ſuperque præmiſſis expeditionem ſalubrem recipiant, & quod vel juſtitia ſuaſerit, vel rationis ordo dictaverit, exequantur, donec hi qui ſe abſolvendi poteſtatem hujuſmodi habere aſſeruerunt, privilegia ſua nobis congruo tutoque loco exhibuerint, eaque a nobis fuerint examinata. Qua tamen in re mendicantium ordinum fratribus, eorumque facultatibus, ipſis a ſummis pontificibus conceſſis, nolumus præjudicari: Quin ipſi, tam ut jure pontificio cautum eſt, quam ut nobis prædeceſſoribuſque noſtris eis conceſſum fuit atque conceditur, Chriſti fidelium confeſſiones audire, & eos in caſibus ſibi, ut præfertur, conceſſis, in foro pœnitentiali abſolvere, pœnitentiaſque ſalutares injungere valeant & poſſint, quemadmodum eccleſiarum rectoribus noſtræ diœceſis concedere conſuevimus.

XX.

Unctionis extremæ ſacramentum cum litaniis & orationibus a majoribus acceptis, totaque eccleſia ſervatis, fidelibus impartiendum jubemus.

Sacerdos infirmum conſoletur, a curis & deſideriis præſentis vitæ ad ſpem æternæ ſalutis erigat: diabolum & terriculamenta ejus alto animo contemnere, Chriſtique miſericordiam ſperare jubeat, atque ita confirmatum cum benedictione Chriſto commendet.

A reditu quoque comitantem multitudinem infirmitatis humanæ admoneat, atque ad preces pro infirmo in calce terreni agonis luctante fundendas hortetur.

XXI.

Sacerdotem nuptias alibi quam in eccleſia, quæ proprius eſt ſacramentorum locus, admittere, conjungere, aut benedicere prohibemus.

Vetamus etiam a ſacerdotibus eos conjungi, de quibus edictis, aut proclamationibus, ut minimum tribus, iiſque tribus diebus feſtis ſibi ſuccedentibus, propoſitis, aut in concione publice factis, non conſtiterit eorum conjunctionem nulla legitima canonicave cauſa impediri, aut eos a parentibus, tutoribus, vel cognatis ad hanc copulam non cogi, ſed liberum ad eam conſenſum afferre.

Jungendos matrimonio admoneri quoque a ſacerdotibus volumus, ut parentum & amicorum conſilia potius quam privata deſideria ſequantur; exemploque Tobiæ, jejuniis & orationibus ſeſe præparent, atque commendent gratiæ Dei. Doceri etiam eos præcipimus matrimonia, etſi quo ad perſonas contrahentium legitima rataque ſint, tamen niſi religione & fide eorum ſanctificentur, Deo grata non eſſe, ſacramentalique gratia, donec vitium ſuum emendaverint, eccleſiæque legibus ſubdantur, deſtitui.

XXII.

Pro reconciliatione pœnitentium, aut alicujus ſacramenti vel ſacramentalium quorumcumque adminiſtratione, ſacerdos de pecunia aut re qualibet ſibi danda minime paciſcatur: ſed eadem pro temporis, loci, perſonarumve neceſſitate, ſecundum ritum eccleſiæ, ſine mora adminiſtret. Verum quia ratione jureque dictante, ſocii paſſionum ad conſolationum ſocietatem merito admittuntur: permittimus tandem etiam judicis officio implorato, exigi, quod in hujuſmodi ex conſuetudine debetur: ad cujus obſervationem laicos hortamur, & quantum de jure eſt, adſtringi volumus atque compelli.

XXIII.

Prælatis noſtræ diœceſis, virgines, eccleſias, altaria, cœmeteria conſecrari, ſacra loca quocumque modo execrata reconciliari, vaſa veſteſque ſacras, aquam, ſal, palmarum ramos, fructices, herbas, cereos, agnum paſchalem, fructus novos, & quæ ſunt talia, quæ de jure, vel conſuetudine ante hanc catholicæ religionis perturbationem conſecrari aut benedici conſueverunt, ſuo quæque tempore & loco ſuiſque ritibus & orationibus per totam noſtram diœceſin benedici jubemus. Si quid vero locorum aut rerum non conſecratum, aut execratum fortaſſe

fue-

ANNO CHRISTI 1548.

fuerit, quod conſecrari aut reconciliari debuiſſet, nobis intra proximum menſis ſpatium indicari ab his quorum hæc cura eſſe debet præcipimus, ut noſtro epiſcopali muneri in hac etiam parte ſatisfacere poſſimus.

Parochi, & quibus in noſtra diœceſi verbi Dei prædicatio incumbit, populum doceant, loca, veſtes & vaſa uſibus profanis exempta, & ſacramentorum Chriſti miniſterio mancipata, ideo conſecrari & benedici, ut ſciamus non niſi ſacris & divinis rebus vacandum, gratia Dei illic ceu numine divino præſente. Præterea res alias humanis uſibus neceſſarias in nomine Chriſti per orationem miniſtri & verbum Dei benedici, ut nobis divina beneficentia contra adverſarias poteſtates, incantationes, magias, fraudes, & machinationes inimici pertinaciter nos oppugnantis proſint, & virtutem concipiant.

Ceremonias vero majoribus noſtris, hominibus religioſiſſimis uſitatas, quod ad varios pietatis uſus valeant, & exercitia quædam ſint, quibus mens externarum ſcilicet rerum ſenſu & ſignificatione, ad divinum cultum ipſumque Deum attrahitur, in eccleſiis noſtræ diœceſis retinendas, & ubi abrogatæ fuerint, revocandas eſſe ſtatuimus atque ordinamus.

Et quemadmodum a parochis concionatoribuſque noſtris de ceremoniarum ſignificationibus populum doceri volumus, veluti cereos ad laudem & gloriam ejus qui lucem inacceſſibilem inhabitat, & omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat, accendi: Thura incenſa ſignificare orationes & deſideria noſtra cum odore bonorum operum ad Deum aſcendere oportere: Proceſſiones lætas, noſtram de Chriſti triumpho & gloria exultationem: Lugubres, noſtrum in hac lacrymarum valle exilium indicare, & illis Deo gratias agi his veniam peccatorum, & pro vindicta miſericordiam implorari: ita eumdem populum ſedulo moneri jubemus, ne ceremonias religioſiſſime inſtitutas, in abuſum vertant aut ſuperſtitionem, ſed ipſis ad pietatem exercendam utantur, atque ut proceſſiones ſint graves, ordinatæ, honeſtæ, Chriſtiana religione dignæ, atque a vanis ſæcularibus ſtudiis prorſus alienæ.

Cum autem Deo optimo maximo creatori & redemptori ſuo honorem, timorem & reverentiam homo tamquam creatura debeat, multoſque videamus ea in re damnata ignavia deſides eſſe, omnibus eccleſiaſticis perſonis noſtræ diœceſis diſtricte præcipiendo mandamus, ut poſthac ſumma pietate Deum ubique & honorent & timeant, præcipue vero in templis humiliter revereantur & venerentur. Et cum *Philip. 2.* in nomine domini noſtri Jeſu Chriſti omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum flectendum ſit: volumus ut omnes, quotieſcumque in ſacris concionibus aut miſſis nomine ſanguinis vel corporis Chriſti aut Dei genitricis Mariæ virginis fiat mentio, aut quando canticum, Gloria in excelſis, aut, Gloria tibi domine, ante evangelii initium, aut nativitatis Chriſti ex virgine & incarnatio in ſymbolo, aut gratiarum actio in præfatione, aut hujuſmodi alia in divinis officiis canuntur, vel commemorantur, detecto capite genibuſque flexis ante altare, vel ut locus tempuſque poſtulaverit, Deo reverentiam exhibeant debitam, & populum ad ejus rei imitationem verbis factiſque commoneant atque hortentur.

ANNO CHRISTI 1548.

XXIV.

De diebus feſtis feriandis nihil innovare volentes, præcipimur ut feſtivitates Chriſti, ac beatæ Mariæ virginis, aliorumque ſanctorum, juxta conſtitutionem & ordinationem per quondam felicis memoriæ Chriſtophorum epiſcopum Auguſtenſem prædeceſſorem noſtrum deſuper factas & divulgatas, quorum tenor ſubinferitur, deinceps celebres habeantur.

Chriſtophorus Dei gratia epiſcopus Auguſtenſis dilectis nobis in Chriſto decano & camerario capituli in N. ſalutem in domino.

Licet ſuperioribus annis conſtitutiones in particulari conventu Ratisbonæ habito per ſedis apoſtolicæ legatum factas, per totam diœceſin noſtram publicari fecerimus: ad aures tamen noſtras pervenit, quod hæ conſtitutiones, & præſertim quoad obſervantiam dierum feſtivitatum ab aliquibus veſtris capitularibus plebanis inæqualiter obſerventur. Ex quo multi emergunt errores, in divini cultus contemptum, & ſcandalum plurimorum. Unde nos, ſicuti noſtro incumbit officio, hujuſmodi erroribus in futurum obviare cupientes, feſta in diœceſi noſtra celebranda hic inſeri fecimus: videlicet ſtatuimus, ordinamus, & volumus, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ reſurrectionis, ad nos uſque a primitiva eccleſia maxime celebris ſemper habita eſt, dies quoque nativitatis Chriſti, ſancti Stephani, & Innocentium, circumciſionis, epiphaniæ, paſchæ cum feria ſecunda & tertia dumtaxat, aſcenſionis, Georgii, pentecoſtes cum feria ſecunda & tertia tantum, corporis Chriſti, quatuor feſta beatæ Mariæ virginis, nempe purificationis, annuntiationis, aſſumptionis & nativitatis, natalitia apoſtolorum, Joannis Baptiſtæ, Magdalenæ, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium ſanctorum, Martini, Nicolai, Catharinæ, Hulderichi atque Afræ patronorum noſtrorum, ſicuti hactenus obſervati fuere, celebres quoque & feſti habeantur. Mandantes inſuper vobis, ut feſta jam ſpecificata obſervetis, & a parochianis veſtris obſervari faciatis: in ceteris autem feſtivitatibus, quacumque ratione vel inſtitutis vel receptis, cuique liberum permittatis. Datum in caſtro noſtro Dilingenſi, anno a nativitate domini 1539.

XXV.

Cum poſt innumeras novationes noſtra tempeſtate in fidei orthodoxæ articulis, moribus & ritibus a perverſis hominibus introductas; nihil intentatum relinqueretur, quo populi aures a novatoribus captæ detinerentur: eo tandem ventum eſt, ut oratio dominica, angelica ſalutatio, apoſtolorum ſymbolum, & decalogi præcepta, quæ majores noſtri in Germanicam linguam religioſiſſime converſa nobis tradiderunt, ab iſtis inverterentur: illaque reverendiſſima religio, verborum majeſtas, tenor atque numeri, in animos hominum una cum materno lacte inſtillati, e media eccleſia tollerentur: adeoque ut qui nova interpretatione uſi ſunt, intelligerent ſe a vetere devotione eſſe dimotos. Nam ut unico exemplo oſtendamus, ſequens noſtrum ſtatutum ratione non carere, ab iſtis novis interpretibus factum eſt, ut quod antea in oratione dominica dictum fuit, Pater noſter qui es in cælis: ab iſtis dicatur, Noſter pater in

cæ-

ANNO CHRISTI 1548.

cælis: jamque sive data opera, sive casu aliquo hostili id acciderit, essentiæ verbum sedem suam in divinæ paternitatis invocatione amiserit. Ut igitur antiqua verborum religio atque in ea devotio passim conservetur, plebanis ecclesiarum parochialium in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut singulis diebus dominicis, finita concione, orationem dominicam, angelicam salutationem, symbolum apostolorum, & decalogi præcepta, distincte ac tractatim ita prælegant, ut populus legentem repetitione subsequi, ea discere, & memoriæ mandare possit.

XXVI.

In primis statuimus & ordinamus, ut nullus nostræ Augustensis ditionis aut diœcesis, cujuscumque ætatis, status, ordinis aut gradus fuerit, ad scholas & gymnasia de schismate aut hæresi suspecta, nuperque natis de religione perversis opinionibus contaminata, discendi docendive causa audeat proficisci. Nam qui contra fecerit, is sciat se nobis pœnas debitas daturum.

Quod vero ad nos attinet, academiis incorruptis & in catholica doctrina vitaque perseverantibus potestatem facimus, nobis viros literatos ad regendum ecclesias idoneos significandi: quorum in collatione beneficiorum parochialiumque ecclesiarum, apud quos residere voluerint nostræ diœcesis, honestissimam rationem nos habituros, eosque, si digni ea re videbuntur, etiam apud sanctissimum dominum nostrum Paulum tertium pontificem maximum, cujus optimam mentem ad hoc inclinare cognovimus, summo studio atque diligentia promoturos pollicemur.

Concilii quoque Lateranensis decretum amplexi, præcipimus, ut quæcumque aut qualiacumque canonicorum collegia, scholas pro cujusque collegii magnitudine, sicubi aut desitæ sunt, aut novis opinionibus infectæ, erigant & restituant.

His præficiantur magistri & pædagogi incorruptæ vitæ, a quibus tam pietatis Christianæ prima principia, quam rudimenta literarum juventus hauriat, eaque in classes, si ætatis aut ingeniorum ratio id postulare videtur, dividatur.

Quibus etiam nihil, quod eorum innocentiam vel in religione, vel in moribus lædere possit, prælegi mandamus.

In reliquis vero opidis ubi collegia non sunt, scholas, quarum magistri boni, honesti & docti sint, instaurari, aut conservari jubemus.

Apud singula frequentioraque canonicorum collegia singuli theologi honestis stipendiis conducti habeantur: qui certis diebus & horis interpretentur biblia, ac de re theologica juniores canonicos, vicarios, & alia collegii membra doceant: ubi eorum quisque ad lectionem suæ professioni & instituto congruentem comparere teneantur.

Doctori unius præbendæ proventus, donec in docendo perstiterit, assignetur: qui, si non sufficerit, ratio aliqua ineatur, ut ei quantum sit satis suppeditetur.

XXVII.

Hospitalia nostræ diœcesis conservari, redditus ad ea destinatos in nullos alios usus converti, atque sicubi alienati, aut in privatos usus conversi fuerint, revocari jubemus: Sin apud collegia, monasteria, aut sacras alioquin ædes, hospitalium redditus cum ceteris redditibus aut bonis confusi fuerint, & hodie ignorentur: curabimus nihilo minus, ex collegii, monasterii, aut sacræ illius ædis ærario aut proventibus, pauperum & infirmorum necessitati provideri.

Viduæ, orphani, & qui ad quærendum victum sibi non sufficiunt, ex eo loco, ubi hospitalia constituta sunt, oriundi in ea recipiantur: peregrinis autem hospitalia pro refectione tantum, non autem in fraudem indignarum pauperum pro inhabitatione patere concedimus.

Hospitalium, quorum fundatores sibi provisionem ac dispensationem retinuerunt, administratores, saltem semel in anno provisoribus rationem reddant, quorum omnium curam & inspectionem præcipuam, nobis divino aspirante numine, pro ordinaria nostra auctoritate sumemus.

XXVIII.

Principes, comites, barones, nobiles, civitatisque Augustensis, atque aliorum opidorum & municipiorum nostræ diœcesis magistratus & præfectos hortamur in domino, atque in virtute ecclesiasticæ obedientiæ requirimus, eisque munere, quod Deo auctore gerimus, confisi, mandamus, ut invocati nobis nostrisque vicariis in exequendis hujus sanctæ synodi decretis auxilio sint: Jurisdictionem, libertatem, ac immunitatem ecclesiasticam, imperatorum legibus, & sacris canonibus, episcopis & clero tributam ac firmatam tueantur, nobisque conservent: ad hæc etiam, ne ecclesiis, quas tuitionis, protectionis, aut advocationis jure * teneri deberent, contra fidei datæ sacramentum, gravia & iniqua onera imponant, ne ipsos tandem Cæsareæ majestatis præcepto aut amoveri contingat, aut limitibus præscriptis, quid alteri alteris invicem debeant, includi. Cæsaris enim jussum in re tam justa prævenire honorificentius est, quam eum ad exequendum invitum compelli.

* f. tuer

Cum populus præter obedientiam, quam principibus & civili magistratui debet, ad eam quoque quam nobis & aliis ecclesiasticis ordinibus debet, redigendus sit, universos & singulos nostræ diœcesis laicos in domino hortamur, eisque præcipimus, ut clerum nostrum, parochos, alioſque ordines ecclesiasticos venerentur: eorum facta non temere judicent, adversus presbyteros suos præfracte non contendant, sed morigeros se præbeant atque obsequentes. Ad Christum enim, cujus legatione funguntur, eorum tam honor, quam contemptus, pertinere credendus est.

Conveniat quoque diebus dominicis & festis ad divina, quæ in ecclesiis catholicis celebrantur: concionem sub silentio audiat, memoriæ commendet, & concionatorem vel auscultantes strepitu aut deambulatione non perturbet. Missa audienda ad finem usque donec benedictionem sacerdotalem acceperit, persevereret: & qui peccati vinculo retinentur ligati, absque absolutionis & veræ emendationis proposito, ab eucharistiæ sacrosanctæ perceptione abstineant: palam vero criminosos, & qui peccati certissimam occasionem dimittere nolunt, sive sacerdotes sint, sive laici, omnino a communione volumus abarceri.

Patres & matresfamilias liberos & familiam

se-

ANNO CHRISTI 1548.

secundum audita in concione domi instruant, ti- A morem Dei, symbolum apostolicum, orationem dominicam, salutationem angelicam, præcepta decalogi, & quidquid pertinet ad bonos mores & virtutem in eis educandam, doceant: præcipue vero eos a blasphemiis, juramentis & execrationibus, cum domestica disciplina, tum iræ divinæ prædicatione deterreant. Cetera, quæ hic brevitatis causa omittimus, ut a piis concionatoribus acceperint, ita doctrina & usu domestico tractent, atque sicuti Christianos homines decet, exerceant.

Ceremonias quoque Christianæ pietatis & instituta ecclesiastica de jejuniis & abstinentia carnium, de feriis, de processionibus & id genus ritibus, a populo nobis commisso sub debito B obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ, religiose, ac sancte observari mandamus.

Sanctionem patrum Christianus populus de confessione & eucharistiæ communione, paschali tempore, sub pœnis in canone contentis observet.

Libros contagiosos, de falsa religione suspectos, & impiis jocis refertos, imagines præterea & picturas obscœnas, vel ad ludibrium religionis catholicæ, aut ad certorum hominum infamiam expressas populum nostræ diœcesis legere aut habere, atque de sacrosancta fide, præcipue inter pocula, atque convivia, temerè disceptare non liceat. Legat autem libros sacros, sanctos patres, vitas sanctorum, præclarorum & fortium virorum historias & imagines tales spe- C ctet, quibus ad pietatem, virtutem, religionis & reipublicæ amorem accendatur.

Ebrietatem atque infames compotationes fugiat, quibus & corporis & animi vires enervantur.

Tabernæ & œnopolia diebus festis ante sacrum in ecclesia peractum, infirmis & peregrinis exceptis, non pateant.

Novorum & ab ecclesia non receptorum dogmatum auctores, prædicatores, aut jactatores, sacrilegos, perjuros, blasphemos, usurarios, adulteros, ebrios, aliisque publicis criminibus obnoxios, ferri in ecclesia nostraque diœcesi prohibemus: in quos etiam censuris & pœnis ecclesiasticis summa severitate animadverti de- D bere statuimus & ordinamus.

XXIX.

Ut porro sciant abbates, præpositi, decani, & clerus nostræ diœcesis, nos hæc statuta synodalia ex sacræ Cæsareæ majestatis formula, sacrisque canonibus, & patrum antecessorumque nostrorum decretis & statutis, non ad ostentationem, sed ad indubitatam reformationem ipsorum, nostrique gregis, pro ipsorum temporum usu atque necessitate collegisse, posthac tertio quoque anno, quotannis, aut quoties res postulaverit, diœcesin nostram totam visitationis gratia vel ipsi circumibimus, aut per suffra- E ganeum nostrum qui baptizatos etiam confirmationis sacramento signet, mandabimus visitari.

Visitationis autem normam, si quid in ecclesiæ nostræ formulis desiderabitur, suffraganeo aut vicario nostro, quorum alteri vel utrique in occupationibus nostris visitandi munus delegabimus, præscribemus: eamque decanis quoque diœcesis nostræ ruralibus in suis visitationibus sequendam, quatenus pertinere ad eos videbitur, proponemus: operamque dabimus indefessam, ut in hac quoque parte eorum, quæ hoc quidem tempore effici possunt, nihil desideretur.

XXX.

Excommunicationis, suspensionis, & interdicti nostri sententias, a nullo, cujuscumque status, gradus & conditionis fuerit, negligi, contemni, aut quoad publicationem & executionem earum impediri debere, statuimus, atque sub pœnis & censuris ecclesiasticis quibuscumque impedientibus irrogandis, districte præcipimus.

Officiali quoque nostro injungimus, ne divinam hanc censuram, qua nulla est major in ecclesia, leviter aut propter exiguas parvique momenti causas proferat: sed ut ad sanitatem magis, quam ad interitum contumacium ac rebellium animorum respiciat.

Excommunicatos & denuntiatos, ab omnibus vitari, & a nemine in consortium recipi decernimus, eosque ante pœnitentiam emendationisque suspensionem atque satisfactionem tam ecclesiæ quam injuriam passo faciendam, ad sacramenta communionemque fidelium admitti atque absolvi prohibemus.

Nisi populari concursu cædes cleri facta sit, persona tantum clericalis homicidii rea, non autem locus delicti, interdicendus erit: idque ea de causa, ne per hanc occasionem populus in dies negligentior fiat, neve a sceleratis hominibus otium a divinis, patrato crimine, dataque opera procurari possit.

XXXI.

Universis sacerdotibus & omnibus nostris subditis, tam religiosis quam sæcularibus injungimus & mandamus, ut pro sanctissimo domino nostro Paulo papa III. ac invictissimo imperatore nostro Carolo quinto, cujus immortali beneficio hanc pacem quietemque publicam debemus: pro sereniſſimo principe Ferdinando Romanorum rege, ac aliis principibus catholicis, in missis, orationibus & concionibus suis devotissime precentur: populumque ut idem faciat, hortentur; ut orthodoxam fidem, sedisque apostolicæ, a qua fidei Christianæ incunabula traximus, auctoritatem, ut hactenus factum ab eis fuit, ad gloriam omnipotentis Dei tueantur: & si qui alii forte callidis adversarii nostri artibus in errores prolapsi addictive sint, pro his una cum populo atque in sacris orent, ut in tempore resipiscant, atque ad pristinam ecclesiæ catholicæ unitatem & obedientiam una cum populis sibi subjectis revertantur,

XXXII.

Cum porro sine coercitione jurisdictio nulla sit, & absque pœnis non modo leges vilescant, verum etiam quælibet civilis societas in deterius facile abeat atque dissolvatur, ne frustra huic sancto muneri operam impendisse videamur, statuimus atque ordinamus, ut pœnæ canonicæ tam in corpore juris clausæ, quam provincialibus synodalibusve statutis alias editis annexæ, transgressoribus horum statutorum, sicubi specialis pœna expressa non sit, infligatur, nobis aut vicario seu officiali nostro, earum electionem, moderationem aut aliam quamlibet arbitrariam pœnam, earum loco, pro personarum, locorum, aut transgressionis qualitate exigendam, reservantes.

ANNO CHRISTI 1548.

XXXIII.

Cum ſynodorum celebrandarum ratio in tanta rerum eccleſiaſticarum perturbatione pleriſque ignota ſit, volumus ſubditis noſtræ diœceſis omnibus noſtram in hac re mentem, & quid quiſque in ea facere aut ex ea ſperare poſſit vel debeat, explicare

Synodos igitur noſtras diœceſanas anniverſarias, & quoties neceſſitas eccleſiæ noſtræ poſtulaverit, eſſe & habere volumus atque decernimus.

Qui ex noſtra diœceſi in ſynodalem conſeſſum recipiuntur, ſinguli jurisjurandi nobis præſtiti admoniti, aut ſi videbitur, jurati eccleſiarum ſuarum, prælatorum, atque etiam officialium noſtrorum & populi detrimenta, defectus, vitia gravia, aut ſæcularium quorumcumque, ſive præſentium, ſive abſentium tyrannidem in eccleſias, populum, viduas vel orphanos ſævientem proferant in medium, a ſynodo ſine ullo reſpectu corrigenda.

Appellationes quoque eorum, qui ad noſtram ſynodum provocarunt, abſentiumque gravamina aut deſideria per epiſtolas aut libellos ſupplices explicata audientur.

Laicis etiam ſuas querelas, modo res aut cauſas eccleſiaſticas concernant, aut ad judicium ſynodi pertineant, in ſcriptis proponendi poteſtas fiet: quibus procuratores & advocatos ſynodales ex noſtris conſiliariis laicis deputabimus, aut ipſos, ſi digni vel ad cauſas ſuas exponendas apti ſint, intromitti mandabimus.

Et quicumque divini amoris zelo ducti, crimina, diſciplinam & quietem eccleſiaſticam perturbantia denuntiare voluerint, vel publice vel privatim audientur: ad quam denuntiationem *Matth. 18.* ceu euangelicam, & ex caritatis viſceribus proficiſcentem, univerſos & ſingulos per amorem quo reipublicæ Chriſtianæ quiſque infixus eſſe debet, exhortamur.

Inteſtina quoque odia & capitales inimicitias, ex quibus noſtræ diœceſis tranquillitas perturbari aut ſcandala oriri poſſent ſummo ſtudio ſummoque moderamine æquitatis, extingui, deponi, atque ad amicitiam, aut ſaltem ad compoſitionem & pacem traduci adnitemur.

Quoniam vero multi ſunt, qui aliorum vitia & defectus, aut potentiorum injurias, oppreſſiones ſeu tyrannidem, coram tota ſynodo proponere non audeant: deputabimus tres aut plures ex ſynodo commiſſarios auditores, apud quos univerſi & ſinguli tam clerici, quam laici, quæ volunt, tuto deponere poſſint. Sciantque omnia ſub ſilentio tegenda eſſe.

Et ne quis exiſtimet noſmet aut noſtros officiales ex eorum numero, quorum vita, mores & actiones corrigi debeant, exemptos eſſe velle, a tota ſynodo teſtes ſynodales qui noſtræ noſtrorumque officialium reformationi intendant, deputari mandabimus; nam etſi multa nobis deeſſe cognoſcimus, multa tamen nos fugere non ignoramus.

Neque Synodum aut ejus deputatos dimittemus, donec de omnibus cauſis, omniumque gravaminibus ſufficienter fuerit informata.

Vitiis & querelis auditis, adhibito theologorum juriſperitorum conſilio, ea atque alia incommoda, admonitione, correctione, executione, epiſtolis, ſtatutiſque ſynodalibus pro viribus noſtris Dei omnipotentis auxilio innixis, apud omnes emendari & tolli curabimus: & alia omnia ad rem ſacram, divina officia & laudes pertinentia, ex libri pontificalis præſcripto peragemus.

ANNO CHRISTI 1548.

Quod autem ad apocrypha, inepta, parumque ſincera, quæ temporum vitio in breviaria irrepſerunt, emendanda: earumdemque precum & pſalmorum frequentes repetitiones, innumera ſuffragia & novas collectas, ſequentias, præfationes, & id genus faſtidium afferentes, & officiis divinis miſſæque ſacrificio parum congruentes, tollendas mutandaſque attinet: ad hæc etiam, ut ſub ſacro ſolenni coram eodem populo miſſæ ſpeciales non legantur: ut excommunicationis ſententiæ ob criminales tantum cauſas, eaſque valde graves & lethales ferantur: ut apoſtolice vel coadjutores facti, vel alias proviſi examinentur: ut beneficiorum pluralitas refrenetur, ut beneficia tenuiora unione creſcant, atque ad pauciorem numerum redigantur: ut exempti, ordinariorum reformationi, viſitationi, & correctioni ſubjaceant: ut academiæ ſeu doctorum & ſtudioſorum hominum univerſitates, quarum in diœceſi noſtra nullam habemus, reformentur, eiſque privilegia ſua & immunitates conſerventur: & ſi qua ſunt alia, quæ in Cæſareæ majeſtatis formula delibata ſunt, & in hiſce ſtatutis noſtris vel prætermiſimus, vel exhortando potius quam ſtatuendo inſeruimus, ad ſynodum provincialem, & ſi in ea ſuper his ſtatui nihil queat, ad œcumenicum concilium, ſanctiſſimique domini noſtri deliberationem duximus rejicienda. Oſtenditur autem nobis ex reverendiſſimi & illuſtriſſimi principis & domini Sebaſtiani electoris & archiepiſcopi Moguntini metropolitani, domini & amici noſtri cariſſimi, pietate, eruditione, induſtria, ingenio, animique magnitudine ſpes optima fore, ut in proxima ſynodo provinciali de his aliiſque noſtræ religionis negotiis rebuſque omnibus ratio ineatur certiſſima, qua ampliſſima illius metropolis provincia orthodoxæ fidei, ipſique Chriſto tota reſtituatur.

Finita ſub irruentem jam noctem ſtatutorum lectione, reverendiſſimus cardinalis cancellario mandavit, ut ſynodum his fere verbis alloqueretur: Quomodo reformationis formulæ hodie publicatæ ſtatutorum ratio conveniat, ex lectione hac perſpectum plane omnibus eſſe: reſtareve illud ſolum, ut univerſa ſynodus de his omnibus ſuffragia ferat: ut igitur cogitandi deliberandique de ſingulis ſpatium habeant ad ſynodum vocati, ſequenti die primum, quæ decimatertia Novembris futura erat, poſt rem ſacram peractam, de his omnibus ineunda ſuffragia eſſe, itaque reverendiſſimus cardinalis eos ad cœnam in cœnaculo ad hoc inſtructo ſumendam cum ſua benedictione dimiſit.

ACTA SECUNDÆ DIEI SYNODI.

ALTERA die hujus ſanctiſſimæ tractationis convenerunt omnes conſtituto tempore, & miſſa per reverendum dominum Philippum a Rechberg de Hohenrechberg decanum eccleſiæ Auguſtenſis de ſancta Trinitate ſolenni canticorum ritu celebrata, moxque reliquis ex libri pontificalis præſcripto peractis, reverendiſſimus cardinalis, laicis antea per dominationis ſuæ reverendiſſimum fiſcalem exire juſſis, ſynodum obteſtatus eſt ferventi ſermone, ut meminiſſe velit, ſe non privato cujuſquam mortalis, aut quemquam ſuo, ſed univerſos Chriſti, per quem creati & redempti eſſemus, nomine conveniſſe, Chriſti hanc cauſam eſſe, de qua nunc ſit deliberan-

ANNO CHRISTI 1548.

berandum: affertent igitur hodie animos ab omni perturbatione, cupiditate, pertinacia, immunditia, & socordia expurgatos: consulerentque in medium de his, quæ disciplinam ecclesiasticam in ecclesia Dei excitare, restituere, & conservare queant. Quod ad se privatim attineret, daturum operam, ut Deo duce, episcopi munere, quantum in se esset, rite recteque fungeretur: & quamquam imbecillitatem defectusque suos plerosque in seipso agnosceret, tamen non dubitare se, quin multa sint, quæ latere ipsum possint. Quapropter postulare se ab universa synodo, ut ex prælatorum, canonicorum, & decanorum ruralium triplici ordine, singulos, binos, ternos aut plures, si ita videretur, eligerent, qui ceu testes synodales, de his, quæ emendanda in se essent, inquirerent: seque synodi nomine admonerent, paratum enim se esse, promptumque & ad audiendum tranquillo animo singula, & ad obtemperandum monitis salutaribus sanctæ hujus synodi in Spiritu sancto congregatæ. His in hanc fere sententiam, majore tamen sermonis affluentia, dictis, summum aliquamdiu silentium fuit. Quod cum a nemine rumperetur, dominatio sua reverendissima advocatis a se consiliariis, constituit suffragiorum scrutinium inchoandum esse. Quo consilio per cancellarium publicato, fiscalis e schedula nominatim ordineque singulos ad mandata procuratoria aut syndicatoria afferenda compellavit: singuli itaque depositis apud reverendum dominum Jacobum Henrichmannum Augustensis ecclesiæ canonicum & vicarium, atque notarios ad hoc deputatos, mandatorum instrumentis, super statutis synodalibus approbandis sententias dixerunt. Quorum primus reverendus dominus Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & suffraganeus Augustensis brevi candidaque oratione statuta synodalia approbavit, seque observationi eorum, quatenus ad se pertinerent, adstrinxit: hunc secuti sunt reliqui prælati, abbates, præpositi & decani tam collegiorum, quam regiuncularum ruralium: nemoque in tanta multitudine extitit, qui voce sua statuta hæc saluberrima non collaudaret, atque se una cum his, quorum nomine huic synodo interesset, illis pro viribus pariturum, aliisque ut idem facerent, auctorem futurum non profiteretur.

Tanta igitur consensione omnium, votisque concordibus animadversis, reverendissimus cardinalis Deo optimo maximo, cujus Spiritu afflante hæc gerebantur, gratias egit: & accito ad se cancellario mandavit, ut synodo, quæ a prandio agenda essent, indicaret, nempe dominationem suam reverendissimam negotium dedisse reverendissimis dominis episcopo Nazianzeno, Philippo a Rechberg, &c. decano, Jacobo Henrichmanno vicario & cancellario suo, ut horis pomeridianis causas, gravamina & defectus tam ecclesiasticorum quam laicorum ad synodi cognitionem pertinentes, audiant, expediant, aut, si res ita postulet, ad dominationem suam reverendissimam, vel synodum ipsam referant decidenda: Cupere præterea dominationem suam reverendissimam, obnixeque petere a synodo, ut tres plureſve deputet, qui de officialium, aliorumque ecclesiasticæ functionis & fori ministrorum suorum negligentiæ aliisve gravaminibus inde fortasse ad se manantibus inquirant, atque ad dominationem suam reverendissimam sine ulla reformidatione deponant, ut diligentiæ ejusdem curaque debita, si quid incommodi fuerit, emendetur.

His dictis, reverendissimus cardinalis synodum, ad corpora in cœnaculo inferiore, sicuti toto hoc synodi tempore impensis ejusdem factum fuit, prandio curanda, de more dimisit.

A prandio auditores causarum synodalium negotio sibi dato satisfecerunt, causasque scripto vel voce propositas aut expediverunt, aut si quæ majore indagatione opus habere visæ sunt, in aliud tempus, dum veritas inquiri, aut pars altera audiri potuerit, rejecerunt.

ACTA TERTIÆ DIEI SYNODI.

POSTREMA die synodi, quæ fuit Novembris decimaquarta, hora sublucana celebravit officium missæ de beata Maria virgine solenne & habitu pontificali reverendus dominus Gaspar, abbas monasterii Othoburcsis. Et sacris, tum synodalibus in libro pontificali præscriptis, cite summaque totius cleri & populi devotione peractis, cancellarius, quæ a reverendissimo cardinale fuerat jussus, in eam, quæ sequitur, sententiam synodo exposuit: dominationem suam reverendissimam videlicet, intellecta totius synodi in approbandis statutis ad Cæsareæ majestatis formulam conditis, hesternaque die prælectis, summa concordia, reliquum esse censere, ut ea pro rogatis publicatisque habeantur: idcirco eamdem paterno benignoque effectu omnes admonere, meminisse ut velint, se consensu hoc synodali ad ea observanda, perpetuaque vitæ, morum, atque officii integritate custodienda, Deo omnium bonorum consiliorum auctori & humanarum actionum inspectori, ipsiusque ecclesiæ Christi ejusque antistitibus obstrictos esse. Cavendum igitur omnibus, ne a legibus ipsis auctorum suorum culpa coarguatur.

Post hæc reverendissimus cardinalis synodum denuo admonuit, ab eaque urgendo petiit, ut monitores ex se deligerent, qui dominationem suam reverendissimam de his, quæ se fortasse circa officii sui suorumque ministrorum negligentem aut improvidam curam seu administrationem lateant, admonerent: daturum enim se operam, ut seipsum suosque ad rectam episcopalis officii regulam pro viribus emendet. His dictis, synodus communicatis inter se omnium ordinum consiliis, per reverendum dominum episcopum Nazianzenum respondit, se amplius in dominatione sua reverendissima nil desiderare, quam ut pro conscientiæ suæ modo, statutis hisce synodalibus una cum suis insistat, atque veluti lex animata, in ecclesiæ suæ cardine eminens, cetera membra in officio contineat.

Hoc responso, reverendissimus cardinalis tamquam restituendæ apud suos catholicæ pietatis ingenti spe excitatus, synodo gratias egit, Deumque omnipotentem supplex rogavit, ut sibi in explendis exequendisque hujus synodi constitutionibus divino suo numine assistere dignaretur.

Postremo, præsentibus atque comparentibus in hac synodo tamquam obedientiæ filiis, gratiæ a cancellario actæ sunt, benignitatis dominationis suæ reverendissimæ plenæ, addita etiam clementissima obtestatione, dominationi suæ reverendissimæ gratius accidere nihil posse, quam si ad eum veluti ad patrem & pastorem in rebus suis dubiis adversisque confugiant: auxilio enim, consilio, studio, cura, benevolentiaque sua se eis pro viribus semper adfuturum.

Cum igitur synodus, peractis fere jam omnibus, dimittenda esset, prodiit in medium fisci

ANNO CHRISTI 1548.

promotor, atque citatorum non comparentium contumaciam accusavit, petiitque eos contumaces atque in consistorio episcopali ea de causa processum decerni atque committi: cujus petitioni reverendissima dominatio sua annuit, præcepit contra contumaces juris ordine servato procedi. Citati fuerunt etiam omnes ad synodum proximam, quæ indicta fuit ad Kalend. Sept. anni 1549. in opido Dilinga celebranda.

His omnibus magna omnium attentione absolutis, admissi sunt laici, hymnoque, Te Deum laudamus, cantato reverendissimus cardinalis solemni benedictione recessuros est prosecutus.

REVERENDI D. MARTINI DE OLAVE theologi Hispani, & Cæsaræ atque catholicæ majestatis sacellani, oratio habita in synodo Augustana,

Act. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo,*

DIcturus hodie apud vos, præclari ecclesiæ Dei præsides ac pastores, de insigni illo studio ac pietate, quam quisque vestrum pro suo officio ad hujus sanctissimæ synodi celebrationem afferre debet: vereor ego non parum, ne temere ac valde inconsulte feciſſe videar, si rem ingenii mei viribus longe majorem suscipere, & in hac tam celebri corona homo peregrinus de re cum primis ardua & minime populari, loqui audeam. Quamquam autem mandatum illustrissimi principis & excellentis reipublicæ Christianæ cardinalis, quo ad hoc munus suscipiendum impulsus sum, satis magnam vim apud vos habere non dubitem, ut me possit ab omni temeritatis suspicione vendicare, præsertim cum tantum apud me semper eximia ejus dignitas & sapientia valuerit, ut ego nec benevolentiam ipsius erga me ignorare, nec voluntatem negligere, nec auctoritatem non revereri absque nefario scelere possem: verum animo meo penitus non satisfacio, cum simul de earum rerum quæ mihi ad dicendum proponuntur, sanctitate & majestate, simul de summa mea indignitate & vehementi spiritus mei remissione ac indevotione altius cogito. Doleo equidem plurimum me tam sanctæ functioni parem morum integritatem, paremque spiritus acrimoniam & ardorem minime afferre. Nam de facultate dicendi, quæ sentio, quam in me sit exigua ac pene nulla, non ita sum solicitus. *1. Cor. 2.* Nec enim causam agendam suscepi, quæ persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis indigeat, quin ipso Spiritu Dei, ipso inquam Dei Spiritu orationem nostram instructam & ornatam esse oporteret, ut commovere illa vestros animos posset, & ad hoc synodale munus sancte & religiose gerendum, incendere & inflammare. In quo munere non arbitror ignorare vos, quantum momenti situm sit ad ea mala magna ex parte sananda, quibus tam misere afflictamur.

Verum ne quidquam nobis ex eo brevissimo tempore, quod mihi ad dicendum concessum est, in præfatione aut mei officii purgatione depereat, aggrediar ad rem, illud ante omnia vos omnes, viri Christiani, etiam atque etiam obsecrans & obtestans, ut quo me nunc plurimis difficultatibus circumseptum esse videtis, quoque melius agnoscitis, quantum mihi hodie Dei præsidio & gratia sit opus, eo ardentioribus votis mecum juxta illi supplicetis, ut orationem mihi inspiret, quæ sit digna ea expectatione, quam fortasse dominus reverendissimus concepit, cum hanc mihi provinciam demandavit, digna ipsius vestrisque auribus, digna hujus consessus celebritate & amplitudine, digna denique gravitate & sanctimonia earum rerum, de quibus dicturi sumus. Concedat ut Spiritus sanctus animo meo nunc illabatur, quo possit cor meum *Psalm. 44* in hujus sanctæ synodi conspectu verbum eructare bonum, verbum ignitum, verbum salutis & ædificationis. Ejusmodi enim verba sunt, quæ sanctum & spiritalem conventum decent: *Quid enim paleis ad triticum, dicit dominus? nonne verba mea quasi ignis?* *Jerem. 23.* Hoc autem ita commodissime efficiemus, si omnes supplices & venerabundi sacratissimam virginem Mariam deprecemur, ut nobis Filium ipsa suum, eumdemque servatorem nostrum advocare & conciliare dignetur, salutationem illi angelicam offerentes. Ave Maria.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo Act. 20.

HÆc sunt verba, viri Christiani, magni illius apostoli qui vas electionis a Christo dictus est, quibus omnes illi ecclesiæ præsides *Act. 9.* ac rectores, quos hoc loco episcopos, id est, præpositos appellat, ad gubernandum instituit, hæc Pauli doctrina, est divinitus inspirata, *Act. 20.* qua si imbuti essent omnes dominici gregis pastores, tuto & diu eum pascere possent, gratum Deo obsequium præstantes, sibi vero ac suis ovibus æternam felicitatem & salutem conciliantes. Ac mihi quidem ejusmodi verba esse videntur, quæ omnes magni ecclesiæ pontifices in suis aulæis & magnificis tapetis, reliqui etiam pastores in humilioribus stragulis inserta & intexta habere deberent, ut semper eis aliquid ante oculos versaretur, quod sui officii ipsos admoneret. Persarum rex, ut literis proditum est, unum habebat cubicularium, cui hoc muneris mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret: Surge rex, & ea cura negotia, quæ te curare voluit * Mesoromados: ac multo magis conveniret, hunc divinum apostoli sermonem omnibus ecclesiæ pastoribus quotidie inculcari, non se, inquam, a regibus, non a magistratibus, non a senatu, non a plebe gregi dominico fuisse præfectos, sed ab ipso Spiritu sancto, ut semper meminerint, ei, a quo acceperunt, muneris rationem esse reddendam. Ac gregem quidem non quemvis illi esse commissum, sed eum, cujus salus tam cara sit maximo universæ naturæ principi, ac optimo omnium creatori & parenti Deo, ut Filium ipse suum unigenitum tradere non dubitaverit, qui pro eo sanguinem suum funderet, ac mortem cum primis ignominiosam oppeteret. Operæ precium est autem, ut causam etiam illam consideremus, qua adductus apostolus fuit, ut tam diligenter curam gregis pastoribus commendaret. Addit ergo ille: *Ego scio quoniam intrabunt lupi rapaces in vos,* *Act. 20.* *non parcentes gregi: & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se, propter quod vigilate.* Mihi igitur, viri Christiani, ad eam admonitionem, quam a principio proposui, diligentius inspicienti, & hanc ejus causam ac rationem altiori etiam animi cogitatione perpendenti, visum est, nihil a me in hunc conventum afferri nunc potuisse,

* *f.* Hormades.

quod

ANNO CHRISTI 1548.

quod vel muneri meo, vel huic hodiernæ celebritati magis conveniret. Video etenim non abſque ſumma quidem animi lætitia, veluti cæleſtem quemdam exercitum fortiſſimorum fidei propugnatorum & optimorum eccleſiæ Chriſti paſtorum, in hunc locum hodie conveniſſe, ut de bello inſtruendo adverſus ſatanam & ejus fautores, ac de graviſſimo periculo depellendo, quod ſuis oviumque omnium ſuarum cervicibus imminet, conſultent ac deliberent. In quo exercitu te Deus, optime pontifex, veluti principem & imperatorem eſſe voluit: reliquos clariſſimos & honeſtiſſimos viros qui hic adſunt, tibi tamquam aſſeſſores & duces ac tribunos exercitus attribuit, ut eorum tu conſilio & viribus utaris. Terribilem certe quidem exercitum & formidoloſum adverſariis: ſiquidem illis armis inſtructus accedat, quibus eum munitum eſſe debere, divus Paulus his verbis explicat: 2. Cor. 10. *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Quorum armorum quanta ſit vis & efficacia, idem apoſtolus Timotheo diſcipulo ſuo indicat: 2. Tim. 3. *Omnis*, inquiens, *ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.*

Igitur ut etiam ego aliqua ſaltem ex parte pro exigua mea facultate, & pro officii mihi impoſiti ratione, vos contra communes hoſtes adjuvem, tractabo nunc paucis quæ ad admonitionem ex divo Paulo a principio allatam, & ad ipſius cauſam atque rationem in primis pertinere exiſtimo. Ac prius quidem dicam de præſenti reipublicæ Chriſtianæ ſtatu & conditione, deque magnitudine periculorum, in quibus omnes hodie verſamur, id quod cauſæ jam dictæ reſpondet. Deinde, quid nos hoc tempore potiſſimum facere oporteat, Dei gratia & ope adjutus, juxta Pauli exhortationem explicabo. Quibus de rebus dum breviter diſſero, & brevius fortaſſe quam veritas & magnitudo hujus cauſæ poſtulent, peto a vobis, viri Chriſtiani, ut me pro veſtra religione & pietate libenter & ſtudioſe audire velitis.

Nullum unquam tempus extitiſſe, cum non graviſſimis ſatanæ bellis Dei eccleſia infeſtaretur, cum veterum temporum monumentis, tum præſentium experientia didicimus: quin & illas ſcripturæ voces: Pſal. 128. *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, ſæpe expugnaverunt me a juventute mea*, eccleſiæ multi eſſe arbitrantur. Etenim ut omnia alia tempora ſilentio tacitus prætermittam, quæ evangelii gratiam anteceſſerunt, in quibus non puto ignorare vos, quam varie & crudeliter plerique juſti & fideles Dei ſervi a ſatana & ejus miniſtris exerciti & vexati fuerint: in ipſo certe eccleſiæ Chriſtianæ naſcentis exordio animadvertere poteſtis, quot machinas capitalis ille generis humani hoſtis contra Chriſti apoſtolos & alios ſanctos Dei homines, qui eorum vitam & mores ſecuti ſunt, admoverit: quot artes nocendi excogitaverit, quot principes & tyrannos potentiſſimos impulerit, ut innocentes & inermes aperte & hoſtiliter inſequerentur: quot item hypocritas excitaverit, qui ovium veſtibus induti, occulte & inſidioſe lupos rapaces agerent, & miſeras multorum animas devorarent. Verum cum multa atque innumerabilia maximarum perſecutionum genera extiterint, quibus ille Dei eccleſiam laceſſere atque exagitare nunquam intermiſit, tamen hoc affirmo, ex omnibus eam longe graviſſimam & perniciosiſſimam quovis tempore habitam eſſe, qua fidem invadere & convellere niteretur. Atqui hanc etiam non arbitror neſcire vos, tunc eſſe periculoſiſſimam, cum res per eos miniſtros geritur, qui nos noſtris armis, id eſt teſtimoniis ſcripturarum, & magnifica ac populari Dei & Chriſti commendatione aggrediuntur & oppugnant. Sed ego propterea perſecutionem illam quæ contra fidem intenditur, reliquis omnibus anteponendam cenſeo, non quod alia peccata infidelitate deteriora inveniri poſſe non exiſtimem, ſed quoniam crimina illa, quæ contra ſolam caritatem admittuntur, & divinum fidei lumen in mentibus noſtris non extinguunt, etſi inviſos illi admodum ſæpe nos reddant, non ita procul tamen ab eo nos ſemovent, ut non vel unico gemitu reconciliari illi & conjungi poſſimus. At fidem ſi quis ſemel amittat, is nec facile eam recuperare poteſt: quoniam ſuo ſe ipſe judicio condemnavit, ut divi Pauli ratione utar, & reliquis adminiculis Tit. 3. ſæpius ad perniciem, quam ad ſalutem ſuam abuti ſolet. Nam qui abſque fide eſt, eo longius a Deo adducitur, quo ſibi juſtior & ſanctior eſſe videtur. Itaque ut in Chriſtiano ædificio erigendo a fide exordiri neceſſum eſt, quod non niſi in ea fundamenta jaci & poni poſſint, ita in amoliendo hoc ædificio, quod extremo loco concutitur, fides eſt: quam donec convulſam videat, nihil propemodum perfeciſſe ſe diabolus exiſtimat: intelligit nimirum, reliqua omnia quæ deſtruxerit, per eam facile & nullo negotio poſſe inſtaurari, verum hac una everſa, velut parta omnino victoria triumphat & conquieſcit. Hanc ob rem perpetuo hoc ille ſuis ſatellitibus inculcat: *Exinanite, exinanite uſque* Pſalm. 136. *ad fundamentum in ea*, id eſt, convellite omnia religionis præſidia, nec ceſſate quoad fidem, quæ altiſſimum & firmiſſimum ipſius fundamentum eſt, ab imis radicibus extirpetis. Non latuit ſane hoc veteres illos ſanctiſſimos patres, qui quamquam aliis etiam in perſecutionibus gnaviter & ſtrenue adverſus ſatanam decertarent, cum bellum ille tamen fidei inferebat, ita animis omnes commovebantur, ut non ſibi ſatisfacerent, niſi univerſas eccleſiæ vires colligerent, ac tamquam communi claſſico evocati, omnes una ad reſiſtendum occurrerent. Alia vitia ut depellerent, nemo de ſua ſtatione diſcedebat: hæreſin ut propulſarent, domos & provincias ſuas deſerere, & ignotas ac longiſſime ſepoſitas regiones cum maximo etiamnum vitæ diſcrimine adire nihil dubitabant. Permulta hujus rei exempla notoria ſunt omnibus, quam ut a me huc adduci conveniat. Quis enim non legit, quam frequentes olim & quam vehementi ſtudio & ardore incitati permulti ex epiſcopis & aliis eccleſiæ paſtoribus, ex omnibus totius orbis terrarum finibus, & contra unum Arium, vel unum Macedonium, vel unum [a] Photium, vel unum denique ex quamplurimis aliis hæreſiarchis, ſedibus ſuis relictis, convenerint? Quod ſi priſcis illis temporibus, cum non ita ubique Chriſti fides explicata & confirmata erat, unius terror totum Chriſtianiſmum uſque adeo commovebat & concitabat, quo tandem animo nos nunc eſſe par eſt, viri Chriſtiani, qui non errore, ſed ipſa, ut ita dicam, hæreſeon colluvione appetimur & exercemur, nec alienis armis, ut quondam, id eſt philoſo-

[a] *f.* Photinum.

ANNO CHRISTI 1548.

losophorum & Ethnicorum testimoniis, sed nostris ipsis, Christi nimirum, prophetarum & apostolorum verbis, contortis illis quidem & adulteratis, at illorum tamen verbis invadimur & oppugnamur? Non nobis, inquam, ut olim, de uno vel altero fidei articulo contentio est, sed de tota propemodum religionis summa dissidemus. Nam eo hæreticorum hujus temporis doctrina & labor spectant, ut nobis sacramenta salutis eripiant, ut totum ordinem ecclesiæ conturbent, ut universas sanctissimas ejus ceremonias exterminent, ut veterum, sapientissimorum, & sanctissimorum doctorum disciplinam & doctrinam conculcent, ut omnem omnium temporum auctoritatem convellant, ut ad immoderatam quamdam vivendi libertatem & licentiam homines inducant, Dei timore omnino sublato. An non merito cum propheta nunc exclamabimus: *Quantum malignatus est inimicus in sancto, incenderunt sanctuarium Dei, polluerunt tabernaculum ejus?* nisi forte levius est, ædes sacras in equorum ac ferarum, religiosis viris ejectis, stabula convertisse, quam igni illas incendisse: aut quasi non polluisse tabernaculum Dei illi videri debeant, qui claustra pudoris laxantes, & impurissimas ac sacrilegas nuptias inducentes, mortales omnes votorum sanctimonia & nexu liberarunt. O miseram, & in brevi tam celerem & tam variam in ecclesia Dei commutationem! O luctuosam religionis conversionem! O excellentem olim & omni laude ac commendatione celebratam Germaniam, quam negligenter cavisti, ne in te lupi rapaces, quos tantopere reformidandos esse Paulus admonuerat, ingrederentur! Quam multi viri perversa loquentes ex te his temporibus prodierunt, & quam innumerabiles illi discipuli fefellerunt, ac post se abduxerunt! Equidem non possumus non ex animo dolere omnes, qui te, quam non ita pridem ut tutissimam arcem fidei, ut eximium pietatis domicilium, ut unicum religionis firmamentum suspiciebamus, nunc tamquam scapham sine remige sævissima hæreseon tempestate jactari videmus. Utinam vero non extrema hæc tua sit discessio, utinam non in finem repulsa sis, ac celerius opinione hominum, domino infideli parere cogaris, quemadmodum & nunc illa olim inclyta Græcia paret. Non enim dubito, quin tuam infidelitatem severius adhuc vindicaturus sit Deus, nisi brevi resipiscas.

Psalm 73.

Act. 20.

Sed unde, quæso, tanta adversus Christianos satanæ potestas? unde tanta in nos vis hostibus addita? unde, nisi ex sceleribus nostris, quæ alia super alia adjicere nunquam cessamus? quibus utique ita in nos Dei iram inflammavimus, ut verendum sit, ne non solum satanam, sed etiam ipsum Deum, ipsum inquam Deum conservatorem nostrum, cujus solo præsidio uti possumus, hostem & inimicum habeamus, ac cum Jeremia lugere cogamur: *Factus est dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit mœnia ejus, dissipavit munitiones ejus. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, & occidit omne quod pulcrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion.*

Thren. 2.

Verum quid nos agimus, o Christi sacerdotes? vos enim nunc omnes appello, ut de remedio eo, de quo extremo loco me acturum promisi, consultemus. Quid nos, inquam, nunc in tanto discrimine positi agimus? quibus de rebus, tot tantisque periculis circumsepti, cogitemus? Imo vero quid nos nunc agere, & quæ potissimum consilia capere oportet? Nam quid agamus, ai-

A mio pluspuam satis, proh dolor! perspicuum est omnibus. Otiamur & stertimus omnes; magni juxta & parvi ad rem nostram attentissimi sumus. Omnes Dei patientia & longanimitate abutimur. Omnes toto animo & studio omni in eam curam incumbimus, ut cupiditatibus & desideriis nostris satisfaciamus. Omnes in res inanes & fallaces universas nostras cogitationes abjicimus. In medio gravissimi belli omnium, quæ ullo unquam tempore in ecclesia Dei gesta sint, constituti, nihil de periculo cogitamus, imo ne bellum quidem ullum esse existimamus, si de nostris opibus nihil discedat, & reliquas voluptates sectari liceat. Tot tantaque mala & tam gravem reipublicæ Christianæ persecutionem pacem du-

B cimus, nec satanæ incursiones, nec Dei flagella sentimus. Nam quotusquisque, obsecro, ex nobis his flagellis atque hac tam severa Dei correctione commonitus, factus melior esse videtur? Nimium profecto & vere in nos illud Jeremiæ congruit: *Domine, percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, noluerunt reverti.*

Jerem. 5.

Attendite igitur diligenter, o vos exercitus Dei duces ac principes; quantam ruinam hoc tempore catholica religio minetur, perspicitis. Quam innumerabiles miserorum hominum animæ perierint, & quot nunc quotidie tententur, ex quibus partim victæ succumbunt, partim nu-

C tant ac vacillant, non ignoratis. Hoc utique tempus illud est, cum Deus a vobis exigit, ut sanguinem & vitam pro suis ovibus offeratis. Quod si mortem vestram nihil nunc profuturam existimatis, nec ego sane auctor vobis esse velim, ut eam temere & absque fructu suscipiatis: cupio tamen vehementer ut omnes intelligatis, cujusmodi suspiriis & desideriis pectora vestra nunc plena esse debeant. Meminisse certe perpetuo vos convenit eorum Pauli verborum, quæ a principio attulimus, vos ab Spiritu sancto gregi dominico fuisse præpositos: vestræ curæ eas oves esse commissas, quas suo sanguine Christus acquisivit. De illis igitur adeo nunc solicitos vos esse oportet, ut parati sitis fortunas omnes vestras

D & vitam, si interfit, pro earum salute ac libertate libenter impendere. Quæ cura, si pro eo ac debet, defixa in animis vestris insideret, admittere haud dubie nullam illi consolationem aut remissionem possent, donec ovium vestrarum saluti recte prospectum esse videretis. *Quis scandalizatur, & ego non uror? quis infirmatur, & ego non infirmor?* dicebat magnus ille animarum zelator Paulus.

2. Cor. 11.

Ad hunc modum si vos omnes nunc ad hanc sanctam synodum compositi accedatis, non equidem dubito quin Deus optima & salutaria consilia sit inspiraturus.

Non est necesse in discrimen vestrum nunc offerre vitam, esto: at necessum est certe, vitam

E nos omnes emendare, ut Dei iram vehementer in nos concitatam leniamus: necessum est diu & multum nos orare, ut ejus misericordiam conciliemus: multa etiam alia præter tuum sanguinem necessaria sunt, quæ si tu nunc præstare recusas, quemadmodum tandem vitam te, si interfit, traditurum credemus?

In ea sane tempora, auditores, incidimus, ut veri fideles non distingui & internosci ab infidelibus non facile possint. Nunc demum verissime evangelicum illud impletur in nobis: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Tepidus existere nemo nunc potest.

Matth. 12.

Fri-

ANNO CHRISTI 1548.

Frigidum te aut calidum esse necesse est : aut enim pro Christo, pro fide, pro religione, pro animarum salute stare in acie debes, aut Christo renuntiare, & illi cum satana tamquam hostis & inimicus bellum inferre. Non licet mediam his temporibus tenere viam. Non fert hoc tam ingens & flagrans hæreseon incendium fidelem quempiam dissimulare, multo autem minus vos ecclesiæ Dei pastores.

A vobis nunc magnus ille gubernator & pastor animarum Christus, vitæ reformationem & orationis assiduitatem in primis exigit. His vos potissimum armis & hæreticis ad calumniandum aditum intercludere, & simplicem populum in officio continere, & dispersas oves ad dominicum ovile revocare potestis. *Nemini* (inquit 2. Cor. 6. divus Paulus, nos alloquens) *demus ullam offensionem, sed exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.*

Non estis nescii, quemadmodum nos hæretici apud populum perpetuo traducant, nos scortatores, nos ambitiosos, nos avaros, nos ignaros & rudes esse, nos otio semper, luxui & ventri servire, idemtidem vociferantur. Superbe quidem illi & insolenter, negare non possum, cum seipsi quotidie omnium flagitiorum dedecore & turpitudine polluant & contaminent, ac aliis omnibus magnam vitiorum omnium impunitatem polliceri non cessent. Superbe itaque illi, sed utinam non nimium sæpe vere : nam si vera potius hoc loco, quam plausibilia dicenda sint, negare certe non possumus, quin maximam ad nos accusandos occasionem sæpe dederimus. Nos ea tela suggessimus, quibus acrius & vehementius, quam ullis aliis, exagitamur. Dicam etiam amplius, nos, nos inquam, adversum Christum arma dedimus, nos eorum aciem instruximus : propter nos catholicæ religionis nomen inter ipsos blasphematur, propter 1. Cor. 6. nos utique, qui cum bonus odor Christi omnibus esse deberemus, ingens fœtor effecti sumus : propter nos qui magna ex parte extra ecclesiam flagitiosissime vivimus, in ecclesia autem tanta oris & cordis impuritate sacra mysteria attrectamus, tam irreverenter ad sanctissima Christi sacramenta accedimus : tam nulla adhibita devotione, neque modestia, euangelica verba, hymnos & psalmos pronuntiamus, atque alia ecclesiastica munera obimus, ut multorum infirmorum mentes & voluntates a Dei cultu & veneratione frequenter alienemus. Ita fit, ut quibus nos armis in primis uti debeamus, ea omnia in diaboli arma adversus nos converterimus. Etenim orationibus nostris & sacrificiis tantum abest ut iram Dei nos incensam restinguamus, ut vehementius eam quotidie commoveamus & inflammemus : Ut ego quidem non dubitem, hanc tantam calamitatem, quantam hodie universa respublica Christiana patitur, propter nostra præcipue peccata esse illi illatam, ac quadrare in nos verissime, quod apud Jere- Thren. 4. miam scriptum legimus : *Propter peccata prophetarum & iniquitates sacerdotum complevit dominus furorem suum.*

Apud Ezechielem autem Deus, ubi sacerdotum peccata his commemorat verbis : *Sacerdotes* Ezech. 22. *ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea : inter sacrum & profanum non habuerunt distantiam ; inter pollutum & mundum non intellexerunt.* Sed post hanc criminationem volens dominus ostendere, quam veluti invitus ad puniendos nos trahatur, & quam vehementer cupiat nostris precibus & vitæ nostræ reformatione flecti atque placari : contra vero, quantum nostra omnium pertinacia & obstinatione offendatur & irritetur, subjicit : *Quæsivi virum qui interponeret sepem, & staret oppositum coram me pro terra, & non inveni : & effudi super eos indignationem meam, & in igne iræ meæ consumpsi eos : viam eorum in caput eorum reddidi.*

ANNO CHRISTI 1548. Ibidem.

Timeamus igitur, viri Christiani, ne graviorem adhuc indignationem Deus in nos effundat, nisi celeriter resipiscamus. At ne tandem iræ suæ nos igne consumat, ad ipsum toto animo & studio omni convertamur. Fallacia bona & brevi interitura libenter aliis relinquamus : nos certe religionem & pietatem colentes, solida illa & vera atque æterna bona consectemur, & veterem morum disciplinam, quoad ejus fieri poterit, in nobisipsis instaurare conemur.

Hujus autem tam divini boni consequendi hæc una ratio inveniri potest, si omnem ambitionem & avaritiam cum iniquissima beneficiorum pluralitate, omnem item impudentiam, omnem luxum & ebrietatem extermiuemus : si execrabilem & abominandum concubinatum funditus convellamus : si sacris ministeriis puritatem & sanctitatem, reverentiam item ac devotionem restituamus : si orationi, jejunio, & eleemosynæ multum & ex animo nos dedamus : si studia pietatis & veræ sapientiæ excolamus, erigentes & aperientes scholas multas, atque in hunc usum in primis pium, & in his temporibus maxime necessarium, de nostris opibus libenter impertientes : Ad extremum si non honestos & speciosos canones condidisse contentisimus, sed eos re ipsa atque opere diligenter præstare & implere studeamus.

At me quidem, viri Christiani, optima spes tenet, fore ut brevi in hac provincia religionem in integrum restitutam videamus. Nam præter voluntatem quam in Christianissimo & potentissimo Cæsare solidam ad hanc rem & expressam esse cognoscimus, maxime illam quidem & nunquam intermorituris laudibus & præconiis commemorandam, in multis certe Germaniæ ecclesiasticis præsidibus, ac in vobis præsertim, optimi antistites, tam ardens hujus rei desiderium & tam incredibilem voluntatem, studiorum & sententiarum consensionem esse perspicio, ut leniisse magna ex parte Deus iram suam, & oculos clementiores ad nos adjecisse videatur.

Nam de immortali & prope divina tua diligentia, clarissime cardinalis, non patieris te præsente & auscultante, me plura dicere : alioqui non commisissem, ut tam rarum, tam insolitum, tam excellens virtutis genus silentio tacitus præteriissem. Gratias age Deo, quod te unum ex pauciissimis esse voluit, qui primi depellendi omnem hæresin ex Germania auctores extitistis : primi contra fidei & religionis hostes arma cepistis : primi pro ipsius ecclesia fortunas omnes vestras, vitamque in apertissimum discrimen & periculum obtulistis. Gratias age Deo, quod nunc etiam tam acres tibi admoveat stimulos ad hanc sanctam ecclesiasticæ disciplinæ & vitæ reformationem, vere & ex ipsius sententia procurandam, & modis omnibus promovendam, ut oculi, sensus omnes, & cogitationes tuæ, in hanc unam rem dumtaxat, pro eo ac debent, intentæ esse videantur : ut primus esse velis, qui reliquis omnibus, quibus honore gradus & dignitate præcellis, maximum etiam & illustrissimum in te ipso reformationis præbeas exemplar : ut collegium literarum vel salis

tuis

ANNO CHRISTI 1548

tuis impensis erigere constitueris, ne studia pietatis & Christianæ doctrinæ, quibus solitudo & exilium in hac provincia indictum his temporibus esse videtur, penitus dilabantur. Hæc nimirum vera tua gloria est, optime pontifex; huic (ut magnus ille orator ajebat) tu inservias, huic te ostentes oportet, quæ vigebit memoria sæculorum omnium, quam posteritas alet, quam ipsa semper intuebitur æternitas.

Nec vero, viri Christiani, quod tam angustæ & asperæ res nostrorum temporum sint, ut illis minime occurrere posse videamur, propterea debilitari aut frangi nos decet. Non enim nostris viribus hæc conficienda sunt, nec illis nos ulla ex parte niti debemus. Hoc utique opus solius Dei & nullius præterea esse potest. Quare nos ad ipsius sanctissimum numen, tamquam ad tutissimam arcem, summa cum fiducia confugiamus. ab eo certissimam opem expectemus, qui nullius spem fallere potest: ipsiusque solo præsidio confidentes, & reliqua omnia adjumenta inania existimantes, audacter cum propheta exclamemus: *Dominus illuminatio nostra & salus nostra: quem timebimus? Dominus protector vitæ nostræ: a quo trepidabimus?* Nec dubitemus quia exauditurus sit nos maximus ille conservator & parens salutis nostræ, cujus summum in sæcula sæculorum & in omnem æternitatem durat imperium. Amen. Dixi. Psalm. 26

ANNO CHRIST 1548.

CONCILIUM TREVERENSE I.

Auctoritate Joannis Treverensis archiepiscopi pro reformanda disciplina fidei & morum celebratum anno MDXLVIII. tempore Pauli papæ III.

ACTA ET DECRETA SYNODI

Diœcesanæ Treverensis Præsidente reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe ac domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellario, ac principe electore, &c. celebratæ vigesimaquinta Novembris, anno MDXLVIII.

MANDATUM CONVOCATIONIS.

Joannes Dei gratia sanctæ Treverensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius ac princeps elector, universis & singulis cathedralis nostræ, & collegiatarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, tum ruralibus divinorum rectoribus, curatis ac non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & diœcesis nostræ Treverensis quibuscumque conjunctim aut singulatim, qui nostro synodo episcopali, de jure aut consuetudine interesse consueverunt & tenentur, salutem in domino sempiternam.

NEMINEM vestrum latere volumus, quod clementissimus & invictissimus princeps & dominus noster Carolus quintus Romanorum imperator semper Augustus, publicæ pacis & tranquillitatis vindex, comitiis hisce superioribus Augustæ celebratis, omnem animi consiliique rationem in id contulerit, ut pro admirabili sua prudentia simul & suscepto cælitus ecclesiam tuendi catholicam officio rebus jam in extremum periculum adductis, ac religioni prope universæ improborum licentia obliteratæ, opem ferret, eamque quoquo modo posset, divina aspirante gratia, in tutum tranquillitatis portum, de mediis procellarum, turbinumque fluctibus reduceret. Itaque hac tam justa ac necessaria ratione commotus, nimirum quo celerioribus consiliis rebus lapsis succurreret, idoneaque magis via subvenire posset, tantamque ac tam pestilentem hæreticarum contentionum inundationem reprimeret, revocata redditaque inclytæ Germanicæ nationi pristina avitaque luce & pace, a catholicis imperii membris, præter alia de religionis forma, a sua majestate diserte declarata, clementer monendo postulavit, ne quid ab observatis hactenus in universali Dei ecclesia ritibus, sanctisque observationibus quisquam digrederetur: imo, ut cum nosipsos in primis inculpatos, circa religionis normam exhiberemus, tum etiam nostræ fidei commissos, in divina disciplina ita moderaremur, ut omni diligentia cautum accurateque provisum videretur, ne alicunde insolens quid aut alienum a vetustis ecclesiæ catholicæ ritibus irrepere, aut intromitti pateremur, sed immobiles potius, tamquam ad scopulum tabula aliqua naufragio ejecti, ita ad relictam a majoribus religionem, usque ad generalis concilii definitionem, adhæreremus. Quod quidem fieri posse illius majestas existimavit, si ecclesiarum mores, vitæque ratio ad meliorem sanctioremque formam revocarentur. Huic igitur tam pie monenti, perinde atque divino oraculo omnes catholici, imperiique principes, ac status, ut par erat, libenter paruerunt, & pro se quisque simul atque ad suos rediisset, curaturum recepit. Et ne foret cuiquam necessarium, qualisnam esset reformandi processus, modusque assumendus, longum cogitando tempus impendere, sacra illius majestas sibi haudquaquam grave duxit formam nobis proponere, ad amussim consentaneam scripturis, & cælitus inspiratis canonibus, quam de sacrorum voluminum penu, piorum literatissimorumque hominum industria, deprompserat; qua quidem admoniti singuli, quid apud suos facto opus esset, ad restaurandam ecclesiæ integritatem, non difficulter neque obscure perspicerent. Hanc igitur nos protinus, ut a comitiis vobis redditi sumus, convocato clero nostro, superioris nostræ diœcesis Treverensis, in cathedrali ecclesia: inferioris vero, in Confluentina arce, reformationis formulam, juxta Cæsaris mandatum publicari & prælegi omnibus vobis curavimus, ac nunc de integro etiam a vobis exigi

mus,

ANNO CHRISTI 1548.

mus, monentes & obſecrantes, aut etiam virtute ſanctæ obedientiæ, & auctoritate noſtra præcipientes, ne quiſquam veſtrum a declarata Cæſareæ majeſtatis formula, inſtitutionibuſque eccleſiaſticæ & a majoribus noſtris conſervatæ diſciplinæ, vel in cathedrali, aut ſecundariis parochialibuſque eccleſiis, monaſteriis, ſacellis, oratoriis, aut ullis locis religioni dicatis, diſcedat, aut alienum aliquid inſolitumve agat, vel obſtrepere præſumat, ſed ea omnia qualia ſunt, ſummo ſtudio & animo complectatur, obſervet, & conſtanter re ipſa & opere proſequatur.

Deinde quoque eadem auctoritate requirimus, ut ad ſynodum noſtram epiſcopalem, in qua executionis edictum concludetur, die conſtituto, in eccleſia noſtra metropolitana, ceteris poſtpoſitis rebus omnibus, propenſis animis conveniatis, quo poſſimus in commune conſulere ac diſpicere ea omnia, quæ extirpandis erroribus erunt neceſſaria, & ad rectam divinorum officiorum adminiſtrationem conducibilia. Inquiſituri præterea, quod etiam communis ſalus maximopere poſtulat, quid ad morum ornamenta, ſplendoremque conferat, quid vitam emendet, ac nos denique extra malevolorum reprehenſionem ponat. Quas quidem commoditates ac officiorum certiſſima adjumenta ſuppeditabit, cum recti cupidus in ſynodum allatus animus, tum ipſa norma & obſervatio veterum canonum divinorumque ſcriptorum, quæ ſacro Spiritus afflatu, quaſi indice viam oſtendent. Ac ne quis dicat ſibi de hujus noſtræ ſynodi, deque reformationis intimatione certi nihil conſtitiſſe, talique prætextu effugere ſe ſperet: ideo in omnem eccleſiæ noſtræ regionem & agrum tot reformationis exempla ſpargi curavimus, ut omnibus vobis a maximo ad minimum ſufficere credamus. Quamobrem ad unum omnes ratione officii noſtri appellamus, & paterna caritate adhortamur, obſecramus & monemus, ut cum hanc religionis diſciplinam divinitus Cæſari inſpiratam nacti ſitis, operam detis, nervoſque omnes huc intendatis, ut illi per vos reſpondeatur, ejuſque tamquam fideles miniſtri in omnibus & ſingulis articulis curam ſummam habuiſſe videamini. Neque impunitum erit ea quæ hic jubentur, non præſtare, aut ad illius præſcriptum non explodere in totum quidquid jam diu ſævientibus diſſenſionum tempeſtatibus a catholica eccleſia alienum, ſanctoque gregi noxium, atque huic reformationi contrarium fuerit invectum. Si vero quiſquam obtemperare noluerit aut obſtiterit, quo minus hæc reformatio in opus producatur, ejus in futura ſynodo indicia faciatis: ut aut noſtra in talem auctoritas juxta canonum cenſuram animadvertat, aut ad Cæſaream majeſtatem, uti injunctum eſt omnibus, de hujuſmodi pertinacia relatio fiat. Quamobrem unumquemque magno ac ſecuro animo ad promulgandam reformationis doctrinam procedere jubemus, quia certus modo luculentiæ veritatis ſcopus a Cæſare erectus eſt. Ad cujus conſpectum, nulla vi aut poteſtate territi, una cum illis, quorum curam geritis, conniti debetis. Et hoc modo ad conſtitutum diem in ſynodo idonei compareatis: in qua ſane nos una cum vobis, juxta promulgationem harum literarum ad reformationis executionem erimus intenti, digna videlicet exceſſibus iſtis, qui contra reformationem commiſſi ſunt, & contumacibus remedia adhibituri. Porro in fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras literas A ſigillo noſtro ſubimpreſſo fecimus communiri.

Datum ex opido noſtro Witlich, die trigeſima Octobris anno 1548.

ANNO CHRISTI 1548.

Cum itaque dies veniſſet, qui a reverendiſſimo patre ac domino domino Joanne archiepiſcopo Treverenſi principe electore indictus erat ad celebrandam ſynodum, comparuerunt nobiles & reverendi patres ac domini archidiaconi, abbates, præpoſiti, prælati, archipresbyteri, decani, ceterique vocati, qui omes ſimul in baſilicam majorem Treverenſem proceſſerunt, & invocato ante omnia ſpiritus ſancti auxilio, & officio divino peracto, vicarius reverendiſſimi in pontificalibus, Nicolaus epiſcopus Azotenſis toti ordini eccleſiaſtico præſenti ſolenB niter benedixit, & ad Deum preces direxit: quibus tranſactis, in medium chori progreſſus, præſentes in ſynodo pia & erudita oratione hortatus eſt, ut omnem operam ſuam in eccleſiæ Treverenſis reformationem ſalutarem conferre dignentur.

Poſt hunc doctor Pelargus prodiit, qui in eamdem ſententiam reverendos patres in ſynodo congregatos copioſa oratione cohortatus eſt.

Oratio domini Pelargi doctoris theologi in ſynodo Treverenſi habita.

C ÆGRE quidem, ſed tamen paſſus ſum in hoc tam celebri patrum confeſſu dicendi provinciam mihi mandari, quod publicam auctoritatem (quæ eam neceſſitatem impoſuit) detrectare integrum non fuerit, etiamſi rerum hac oratione tractandarum, magnitudo & difficultas propemodum deterreat ab officio. Proinde cum hanc tam ancipitem provinciam, & gratificandi ſtudio, & recuſandi pudore ſuſceptam, ulterius deprecari non liceat, & tamen veſtræ expectationi reſpondere nequeam, (non enim qualiſcumque, ſed gravis equidem pro gravitate rei exigitur oratio) precium operæ me facturum exiſtimo, ſi liberandæ fidei meæ, flexanimum illum Spiritum cælis devocavero, qui mentes noſtras luminis ſui radiis coruſcet, orationi vim D & energiam ſuppeditet: denique in amorem eorum, ad quæ vos in hoc ſynodali confeſſu cohortaturus ſum, corda veſtra excitet, extimulet, rapiat, accendat, inflammet, & incaleſcere faciat: quod ut facere dignetur, vos quoque flagrantibus votis ab ipſo contendere convenit.

Porro non ſtat ſententia, hac oratione operam ſumere colligendis, celebrandiſque virtutum veſtrarum laudibus, quod & dignitatibus, & meritis veſtris forte conveniet. Certæ cauſæ, inquam, tota fere hac noſtra oratio incumbit: magis exhortatio congruit, tametſi permulta ſunt, fateor, quæ gratulationem ſane & laudem merentur, cur hoc unum commemoraſſe ſatis habeo, quod in hoc odioſiſſimo tumultu, ac E formidanda renovatione, varie tentati & pulſati nulla ratione aut perſuaſione paſſi eſtis in deditionem hoſtium, proditorumque eccleſiæ & fidei vos redigi, ſed in caſtris Chriſti, firmi, immoti, invicti, & ipſi conſtitiſtis, & fidei veſtræ concreditos, etiam eos qui forte vacillantes, ac propemodum perſuaſi, jam defecturi videbantur in apoſtaſiam & hæreſin, in fide & officio continuiſtis. Quod ſi laude dignum eſt, deſertoribus ac profugis in totum abſtinuiſſe, nullamque unquam cum ipſis habuiſſe conſuetudinem: ſi virtus eſt, & vitam illorum & dogmata odiſſe ex animo; quibus vos laudibus ferendos eſſe ſentiam, qui

non

ANNO CHRISTI 1548.

non modò non ad hæreticorum caſtra defeceritis, verum etiam pro defendenda eccleſiæ dignitate, & fortunarum & capitis quoque periculum fortiter neglexeritis, dum ſcilicet ſuperioribus aliquot annis juratus hoſtis per Trevericos agros graſſatus, & religionem labefactare, & fidem etiam veſtram expugnare, nefandis auſibus ſibi ſumpſit? Verum enimvero, cum ego veſtram hanc in fide conſtantiam, obfirmatam pertinaciam, ac ſingularem animi fortitudinem vobis congratulor, laudo quidem vos, ſed in tranſcurſu, & tamquam aliud agens, hoc nimirum, ut magis magiſque vos incitem & cohorter ad iſtiuſmodi virtutum ſtudia, haud ignarus ejus ſententiæ, quam externæ ſapientiæ auctor quidam extulit, virtutem laudatam creſcere, gloriamque immenſum calcar habere. Macti igitur hac conſtantiæ virtute eſte, viri patres ac domini, & ad quod Paulus quoque cohortatur, *vigilate, ac ſtate in fide, quam gratia Dei aſſecuti eſtis*, per quam & ſalutem vos conſecuturos eſſe ſperatis, neque ab ea ulla hæreticorum perſuaſione divelli vos patiamini. Hoc enim pacto perpetuam & nunquam intermorituram nominis veſtri memoriam comparabilis: imo vero partam jam comparatamque, tam inſigni præclaroque facinore, etiam atque etiam confirmabitis.

1. Cor. 16.

Eſt vero aliud, viri patres ac domini, quod in vobis deſiderem, quod unum moneo, hortor, oro, obſecro, omni denique ſtudio a vobis contendo ac flagito: Quamobrem peto ut pro humanitate veſtra, & admonentem & obteſtantem me æquis benigniſque animis audiatis. Rem namque juſtam, honeſtam, & reipublicæ quam maxime profuturam, oratum vos huc venio: niſi forte non ſit juſtum & utile, inſtaurare bonarum ſacrarumque literarum ſtudia, aut non ex honeſto publicam eccleſiæ luſtrare diſciplinam, aut forte eſt aliud Chriſtianæ reipublicæ magis neceſſarium & utile. Quod ſi æquum & bonum me poſtulare jam intelligitis, impetrem obſecro. Ideo enim ea de re, etiam atque etiam admonendos atque obteſtandos vos eſſe duxi, quod hunc unum coactæ ſynodi ſcopum ac finem eſſe videam, ni fallar, ut & obliterata diu res literaria reſtituatur, ac repurgetur diſciplina ſtatus eccleſiaſtici: quod ut fiat, luculenta neceſſitas vos monet urgetque.

Ut enim neglectis agris filix noxiumque id genus germen innaſcitur, ita neglectis ſcholis, ingenii inquam & animi cultura, immane dictu, quanta, quamque venenata errorum, hæreſeon, ſcandalorum, offenſionumque zizania ſuſque deque in agro dominico ſuppullulent, non ſine incredibili eccleſiæ malo & incommodo. Quantis enim bone Jeſu tenebris, quam horrenda caligine obruta & obducta videmus propemodum omnia? Quis non deploret ſtudiorum puritatem, a multis jam inde annis nedum neglectam, etiam contaminatam, labefactatam, condenſatiſque tenebris obumbratam? Artes, philoſophiam, divinaſque literas non ſatis pro dignitate tractatas, quæ rectius tractatæ multum profecto attuliſſent luminis, plus religioſæ, minimeque fucatæ pietatis? Quid diſſimulamus? quin, quod omnium veriſſimum fatemur? an non collapſis ac prope extinctis ſcholis, magnum vulnus Chriſtiana accepit reſpublica? Quid ita, inquis? dicam in genere, ſiquidem libera eſt ſynodus: In ſcholis docentur bonæ literæ & artes, quas Græci ἐγκυκλίους vocant, nos liberales. Literarum ſtudia ad philoſophiam, tum naturalem, tum moralem, viam ſternunt. Porro ut rerum naturæ cognitio viam munit ad profeſſionem medicam, ita motum diſciplinæ non parum adminiculantur & theologiæ, & juriſprudentiæ: ex qua nimirum jus, ſive ſacrum, ſive profanum, ortum eſſe exiſtimant. Quis jam non videt, quantum fructus ex ſcholarum ſeminariis ad rempublicam rediit, ſive ad bonam corporum habitudinem, conſtitutionemque inſtaurandam, alendam, & confirmandam, ſive reſpublicas recte & ordine gerendas & adminiſtrandas, ſive ad vitam pie ac religioſe inſtituendam & componendam? Contra neglectis literarum & philoſophiæ ſtudiis, qualis, amabo, poſſit eſſe doctrina in templis? quid ſani judicii? quid opis apud medicos? quid conſilii aut patrocinii apud eos qui juris profitentur peritiam? Verum eſſe quod dico, res ipſa clamat, & rerum eventus confirmat. Nuſquam fere non deſiderantur artium, honoratiorumque facultatum profeſſores. In republica quidem experti medici, prudentes jureconſulti: in cathedra & publico ſuggeſtu, eximii & candide docti theologi: in templis, paſtores, in ſcholis, probe inſtructi & eruditi præceptores. Unde quæſo? neglectæ ſunt ſcholæ, a quibus complures annos exularunt cum liberalia ſtudia, tum vero ſanctiſſima illa, ampliſſimaque divinarum literarum diſciplina: recepta eſt in ſcholas, & aliquamdiu obtinuit ſpinoſa, ſenticoſa, frigida, jejuna, ac nimis quam infelix illa tum philoſophiæ tum theologiæ tractatio, eis nimirum in utramvis aurem dormientibus, altumque ſtertentibus, quorum advigilare aut inſpicere interat. Animadverſum eſt tandem, Romanorum imperatori domino noſtro clementiſſimo neſcio quibus ſuggerentibus, eum ſtudiorum antiquæ religionis neglectum, principem cauſam eſſe quamobrem tot hodie malis premitur, angitur, & affligitur eccleſia ab hæreticis: nec ſurdo narrata eſt fabula, ſimul enim ut reſcivit rem ita habere, ſimul nervos omnes intendit, ſtrenuamque navavit operam, ut poſtliminio ad nos redeant honeſta & literarum & pietatis ſtudia. Certe non poterat melioribus conſiliis ac rationibus ſuccurſum eſſe afflictis ac pene deploratis rebus eccleſiæ, quam inſtauratione publicorum ſtudiorum, & reformatione collapſi ſtatus eccleſiaſtici. Atque utinam ego ſincerum, ardentem, rectique ac pietatis amantem illius animum tam digne poſſim vobis oratione commendare, quam nunquam ſatis pro dignitate poteſt celebrari. Felicibus illius cœptis agedum, viri patres ac domini, favete omnes, non utroque modo, quod ajunt, pollice, ſed toto quoque apertoque pectore. Sed ad rem. Hoc fateamur omnes oportet, nulla re æque opus eſſe eccleſiæ, in has quas videmus anguſtias contractæ, ac liberaliori eruditione, qua ſuffragante, ſuppetiaſque ferente, facile & libertatem ſuam & priorem dignitatis ac gloriæ ſplendorem amplitudinemque vindicaverit. Quæ cauſa, ſi non eſt & alia, vel ſola hortari & excitare nos debet, ut ſumma animorum contentione, liberalia expetamus & revocemus literarum ſtudia: quod utinam ea res omnes ex æquo haberet ſolicitos. Vereor enim, ut ea cura tanto minus tangat aliquos, quanto magis ſtudent rebus & a literis & a religione alienis; venationibus, inquam, aucupiis, aleæ, ventri denique ac Veneri, ut nil aliud dicam. Hi hoc durius objurgandi ſunt, quod cum plerique ipſi impendio indocti ac barbari ſunt, culpandæ denique ignorantiæ tenebris

ANNO CHRISTI 1548.

bris infuſcati, oppreſſa, extincta, ac deleta cupiunt etiam ſacrarum literarum ſtudia, ſperantes hac ratione, ſuam quoque inſcitiam facilius latere poſſe, ſatis eſſe rati, ſi nomen ac dignitatem ſuam tueantur otioſis titulis. Habetis priorem orationis partem.

Venio nunc ad religionis ac diſciplinæ eccleſiaſticæ repurgationem: quam vero cupiam veræ, ſinceræ, minimeque ſuperſtitioſæ religionis formam & imaginem, non jam literis in tabulis aut membranis deformatam circumferri, verum cordibus veſtris inſcriptam, impreſſam, pietatiſque operibus expreſſam, exhiberi ſpectandam ceteris, ex qua alii viva virtutum ſimulacra exprimant; ad quam item vitam ſuam exigant, quamque imitentur. Quemadmodum enim permagni refert, recte ſecuſve diſcipulos præceptor doceat, ita plurimum intereſt, bene an male vivat, qui vitæ aliorum fingendæ ac formandæ ſuſcepit provinciam. Ita enim ſive natura, ſive moribus comparatum eſt, ut non tam facile verba ejus, cui ſe totum quis credidit, quam facta æmulari contendat. Quo fit, ut ſi ii qui præſunt, perperam agant, fiant ipſis ſubditi quam ſimillimi, ut nihil hoc Gregoriano verbo verius ſit, quo ait: Gregem conſequenter ferri in præceps, ſi per prærupta vitiorum gradiatur paſtor. Quale autem eſt, obſecro, ſi ii, quorum refert, errantes & delinquentes corrigere, objurgare, coercere, atque omnino continere in officio, ſint ipſi omnium corruptiſſimi moribus? Qua etiam fronte, qua libertate alios reprehendent, ſi iiſdem aut gravioribus forte vitiis ſunt ipſi obnoxii? Quiſque ſecum ipſe reputet, quanto pudore ſui nominis delinquant ſubditi, dum ad ipſius exemplum alius ludat aleam, alius ebrietati ac crapulæ eſt deditus, alius fœdis voluptatibus dat operam, alii alia pro ſua quiſque libidine deſignant. Meminerit proinde quiſque vocationis ſuæ, & hoc eſſe ſtudeat quod dicitur, quodque audit: Poſuit vos Deus in [a] eccleſiam, alios epiſcopos, alios doctores, alios evangeliſtas ſeu prædicatores, alios paſtores & diſpenſatores myſterii verbi, diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Magnifici tituli, & quos blande compellati, facile agnoſcitis. Atque utinam vere agnoſcatis omnes. Hi enim non tam dignitatis quam officii veſtri vos admonent, ſi ſapitis. An vero ſuſque deque habetis, ſedere ad eccleſiarum gubernacula, regere ac paſcere gregem Chriſti, quem tanti ipſe fecit, ut ei redimendo ſanguinem & ſudaverit & fuderit, ſi non etiam ſanguine fleverit? Quod ſi magni hæc vobis ſunt, quin, amabo, probe, ut convenit, reſpondere curetis vocationum veſtrarum titulis? Hem Pelarge, dicet aliquis, extra chorum ſaltas. Minime gentium, cohortator ſum, non objurgator: ſiquidem rogo, hortor, moneo, idque amanter, quiſque ut ſuo fungatur munere, & clavum rectum, quod dicitur, teneat. Quod ſi me inhortantem ægre forte auditis, Petrum quæſo audite etiam obſecrantem, & ampliſſimis præmiis invitantem, ut commiſſum gregem exemplo etiam, nedum verbo paſcatis. Recito verba pontificis: *Presbyteros vos ipſe quoque presbyter, obſecro: paſcite qui in vobis eſt, gregem Chriſti, curam illius habentes non coacti, ſed volentes: non turpis lucri gratia, ſed propenſo animo: neque ceu dominium exercentes adverſus clerum, ſed ſic ut ſitis exemplaria gregis: & cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem æternæ gloriæ coronam.* Cer-

a) *Forte*, eccleſia.

1. Pet. 5.

A te vel hinc colliqueſcit, non ſatis eſſe commodo paſtori ad populum e ſuggeſtu agere, niſi & vita ſeu converſatione ſtudeat aliorum animis certam morum formam imprimere: idque non neceſſitate, aut religione officii, neque quæſtus gratia, ſed paterno ſinceroque affectu.

Porro, ut Petrus eccleſiarum præſides, typos ſeu formas factos eſſe dicit gregis dominici, ita eoſdem ipſe ſervator ſalem terræ eſſe dicit, lucemque mundi, opinor, ut non uno tantum nomine de officio ſuo illos commonefaciat.

Verum cum hoc non ſolum apoſtolis dictum ſit, ſed omnibus quorum intereſt juſto clavo deſignatas gubernare eccleſias: veſtræ quoque B curæ ac laboris erit, ſana doctrina, ſalſa ac mordaci reprehenſione, honeſtæ etiam vitæ exemplis, luxos animos, velut ſale perfricare, urere, & reſtringere, ne in vitiorum putredinem diffluant, perpetuoſque vermes ſpargant. Sic item ignorantiæ errorumque tenebris offuſas infuſcataſque hominum illuſtrare mentes, ut & ipſi eadem luce potiantur in Dei gloriam. Inde enim ſalvator poſtquam dixit, non eſſe ex more hominum, ut accenſam lucernam ſubtus modium ponant, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus in domo exiſtentibus, continenter ſubjunxit: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videntes opera veſtra bona, glorificent Patrem veſtrum cæleſtem.* Matth. 5.

C Si his qui in Chriſtianiſmo vix tertias tenent, apoſtolus præcipit, ut vita, converſatione ac moribus, ceu luminaria in edito poſita luceant Philipp. 2. in medio nationis pravæ ac perverſæ, ſi quem forte e tenebris in lucem vindicent: quid non his qui primas tenent in eccleſiis, faciendum eſt, in veritatis lucem revocandis, errantibus? Hæc enim qui ſedulo præſtant & candide, magnum profecto merentur operæprecium: nam & Daniel vaticinatur eos qui & docti ipſi fuerint, & alios ad juſtitiam finxerint, ceu ſplendorem firmamenti, & quaſi ſtellas perpetuum æternumque fulſuros. Dan. 12. Et ipſe ſervator eum vere magnum vocatum iri ait in regno cælorum, qui juſtitiæ præcepta & ipſe fecerit, & alios D edocuerit. Contra, cum minimum fore in regno, qui vel unum & minimis etiam mandatis ſolverit, aut ſolvendum eſſe docuerit. Nihil vero minus convenit, quam vel ſal fatuum fieri ac deſipere, vel lucem tenebroſam eſſe. Quorum hoc quidem tum denique fit, cum ii, quorum eſt ſapientiam in alios transfundere, & quaſi de ſuo lumine lumen in aliorum mentibus accendere, pernicioſe & ipſi errant, & alios in errorem adducunt. Illud autem tunc fit, cum ii quorum refert ſermone gratia ſalito, probataequæ vitæ exemplo aliorum condire Iſa. 32. mores, luxoſque ſolidare animos, aut non ſolide docent, ſed ſtulti ipſi cum ſint, fatua, ut Iſaias ait, loquuntur, aut non ita ut loquuntur, vivunt: quo fit, ut doctrina illorum deſipiat, adeoque conculcetur, deſpiciatur, rejiciturque ab hominibus, ut hic quoque locum habeat Gregorianum illud: Cujus vita deſpicitur, reſtat ut ejus prædicatio contemnatur. Prius illud doctorum ac paſtorum genus Jeremias ſubinde traxat, in prophetis mendacia loquentibus, quibus nihil vanius eſſe poſſit aut tenebroſius. Poſterius vero ipſe ſervator in Phariſæis notat, aut mandata hominum docentibus, aut alios, ut ad præſcriptum Moſaicæ legis viverent, urgentibus, cum diverſum ipſi facerent. Qua quidem re quid, amabo, cogitari

Jerem. 14.

poſ-

ANNO CHRISTI 1548.

possit stultius? *Dicunt*, inquit, *& non faciunt, imponunt humeris hominum onera gravia, & portatu difficilia, quæ tamen ipsa ne digitulo quidem vel movere volunt*. His non melioris notæ sunt, qui hac nostra quoque ætate aliud foris docent, aliud ipsi domi agunt. *Matth. 23.*

Prædicant Christum in deserto jejunantem, vivunt Epicurum splendide in hortis cœnantem: aliis jejunia commendant, ipsi Bacchanalia vivunt. Tales apostolus graphice suis coloribus alibi exprimit atque objurgat durius; ut sciens interim ac prudens præteream objurgatricem illam expostulationem, qua in psalmis cuidam dicitur: *Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum*? Sed his valere jussis, ad figuram orationis redeam: & quantum possum, vos omnes, venerandi patres ac domini, hortor, moneo, rogo, & obtestor: Agedum favete rectioribus studiis: eaque postliminio redeuntia obviis, quod ajunt, ulnis excipite; juvate, hisque instaurandis totum adjicite animum, Huc studium, curam, cogitationes, consilia, operam, conatum, auctoritatem omnem, denique & fortunas vestras, quantum res fert, conferte. *Psalm. 49.*

Quod si quid forte & in religionis studio neglectum est, curet pro se quisque emendationis vitæ usura sarcire, aut anteacti temporis negligentiam compensare. Facietis autem omnino, nisi forte si quis est, qui nullam vel communis reipublicæ Christianæ, vel dignitatis ecclesiasticæ, vel propriæ salutis rationem habendam esse putet: quod mihi quidem de vobis dicere religio sit.

Attamen cogitet quisque in eadem, quod dicitur, navi nos omnes esse, commune esse periculum: nondum enim proh dii immortales! ex tantis malis emersimus. Jactatur adhuc fluctibus ventisque concutitur Petri navicula: quare sedulo advigilandum. Cum primis vero orandus est Christus, ut ventos ipse increpet, procellis imperet, hanc rerum tempestatem in tranquillitatem vertat, ac fluctuantem naviculam in portum vindicet: Ecclesiam honestis literarum, tum vero religionis studiis, præcipuis utique vitæ ornamentis, exornet, foveat, alat, conservet, ac tueatur ad laudem & gloriam nominis sui sancti, & in sæcula benedicti, Amen.

Postquam igitur doctor Pelargus orandi finem fecisset, celebri atque decenti processione, ex majoris ecclesiæ choro, ad vicinum adeoque contiguum beatæ virginis templum itum est: in quo cum ordine patres consedissent, reverendissimus Treverensis dominus sequenti verborum forma per eumdem suum vicarium omnes compellari jussit.

Summaria tractandarum rerum propositio.

TAMETSI, reverendi, generosi, nobiles, aliique patres venerabiles in Christo carissimi, reverendissimus dominus noster, ob vestrum omnium conspectum, atque parendi alacritatem, qui ut membra capiti morigera, ad præsentem synodum libenter quoque adestis, plurimum sibi gratuletur: tamen quia corporum repræsentatione tantum, atque personarum intuitu, animorum abdita haudquaquam patescunt, idcireo in primis ad hujus negotii tractationem quæ modo in manibus est, plurimum referre existimavit sua paternitas, si pia atque libera, clamaque confessione fateamini, utrum vos non modo æquo animo laturi sitis illius reverendissimam paternitatem vestris moribus, si quos vestra parum dignos vocatione forte perspexerit, juxta reformationis normam, ac pium ejus in vos omnes affectum consulere volentem: verum etiam eum animum mentemque huc intuleritis, ut persuasum vobis sit, hanc causam, de qua impræsentiarum agitur, ex æquo omnibus esse communem: siquidem omnes deliquimus, culpamque admisimus, cur paulo ante acta ætate immensam malorum colluviem in nostras omnium cervices vidimus constillasse, quam Dei benignitas alio derivabit, reddita nobis ampla tranquillius vivendi respiratione. Quamobrem si omnes affecti estis, ut quidem esse debetis, ut cum reverendissima illius paternitate, erecto in religionem animo, sive collatis, ut ajunt, signis, seu privata quisque vi atque virtute, juxta officium sibi commissum, in primis contra hæreticos atque pravas illorum doctrinas, vobis bellum suscipiendum esse putetis. Deinde si de propriis moribus turpitudinem, si sunt infecti, tollendam, si ruptam ecclesiæ unionem resarciendam, integramque tutandam vobis existimabitis, si denique omnium rerum agendarum ordinem instruendi subditos vestram rationem habendam statuendamque, tum ex reformationis forma, tum ex prædictis synodi decretis, firmiter indubitanterque animum induxistis, idque alta voce prædicaveritis, jam opportunum reverendissima illius paternitas judicat, ad reliqua quæ ex usu erunt præsenti synodo, transire, eaque quam poterit maximo cum fructu absolvere.

His auditis, hilari & læto vultu patres responderunt, sibi nihil esse prius aut magis in votis, quam ista omnia quæ in reformatione continentur, tum ea quæ per synodum omnium suffragiis forent decernenda, verbo & opere exequi, atque, si vel vitæ periculum obstet, etiam præstare.

Postquam autem hanc patrum ceterorumque expectatam juxta & piam responsionem reverendissimus gratiose accepisset, collaudari primum per vicarium suum, deinde gratias patribus agi & ceteris omnibus jussit, eo quod & prompte denuntiationi paruissent, & res serias, sanctas ac salutares, non ut bona mortalium pars per ignorantiam rejicerent, sed obviis ulnis ac toto pectore in universum reciperent atque complecterentur.

Adjecit etiam suffraganeus, non sine divina benignitate factum esse credi oportere, quod post tot præclarissimarum regionum concussiones, post tantas templorum ædiumque insignium, atque monasteriorum ruinas, quibus civitatum provinciarumque ornamenta & decus continentur, post tot religionis miserandas strages, Treverensis ecclesia bonorum precibus & sanctimonia, patrum cura, pastorum excubiis, veterem & ab apostolis pene traditam formam ad hæc usque tempora inviolabiliter retinuisset. Quam rem acceptam ferre hortabatur divinæ misericordiæ, quæ in maxima prophetarum inopia, cum unus tantum superesse videretur, sibi septem millia virorum cultorum reservaverat, qui genua ad idolum Baal non flexerant. Itaque postquam Dei favorem, gratiam, atque clementiam jugiter implorandam admonuisset, atque jam omnia quæ ad decretorum rogationem, patrumque suffragia colligenda pertinerent, contulisset, placuit reverendissimo, ut iterum a prandio conveniretur, atque a patribus decreta de publicis criminibus *3. Reg. 19.*

rele-

ANNO CHRISTI 1548.

relegerentur, lectaque ac diligenti cura examinata, postero die ad universum Synodi consessum referrentur, ac patrum attestatione recepta in synodo, ab illius paternitatis suffraganeo in metropolitanæ ecclesiæ choro publicarentur, & postremum hujus synodi actis insererentur. Quod quidem juxta archiepiscopi nostri sententiam factum est. Hic reverendissimus dominus attendens, quod a capite, ut eo facilius ad membra deveniatur, omnis emendatio vitæ sit inchoanda, se humiliter submittit reformationi, oratione ut sequitur:

Cum animo reputaret, non satis esse recte vivendi formam aliis præscribere, nisi ille ipse qui leges dictaret, sui ipsius parem vel majorem etiam rationem habuisse videretur: & quia omni vitio carere angelicum magis quam humanum arbitrabatur, & alios quoque in alienis peccatis vel oculatiores esse vel severiores judices, tum nos etiam indulgentia, qua nostra extenuamus, plerumque impediri: ideo reverendissima ejus gratia haudquaquam committendum sibi putat, ne, dum aliorum moribus opportuna consuluisset, ipse sibi in propriis tollendis erroribus videretur defuisse. Quare unumquemque qui huic celebri synodo aliquid consilio & prudentia attulerunt, per fraternam caritatem obsecrare statuit, imo & nunc obtestatur, ut libertate in se monendi utatur, & candide vitium, si quod fortassis humano errore ad archiepiscopatus fastigium ab ipsius gratia sit allatum, ut majorum consuetudine traditum, in apertum proferant, quo salutari subindicatione resecetur, aut opportuna ratione retexatur. Nam eo prorsus affectu suam paternitatem ad publicam synodum descendisse non dubitarent, ut nihilo segnius propriæ salutis, cujus cura maximopere ageretur, quam illorum qui noxiis erroribus bonorum oculos perstringerent, rationem consiliumque esset habiturus. Ita demum fieri posse ratus, ut capite repurgato, membra facilius ad sanitatem restaurentur; deinde quoque universi, probi exemplo præsidis excitati, seipsos excuterent, & quod a Cæsaris, imo ipsorum veterum toties recusis reformationibus dissidens, peregrinum atque absonum in se quisque deprehendisset, non expectata ulterius executionis medela, ipsam turpitudinem abominatus, aut divino denique judicio permotus, cupide repudiaret. Quamobrem si quid per incuriam aut socordiam fuisset omissum, si quid publicæ utilitatis, privati commodi gratia occultatum, si quid illicitis exactionibus a subditis, qui propria vita sunt illius gratiæ cariores, esset extortum, si pupilli, viduæ & innocentes, ab officialibus utriusque conditionis per vim oppressi: postremum, si pro justititia tyrannis dominaretur, id quidquid esset, quod ad suam quidem paternitatem spectare videretur, candide, ut precata est, a patribus admonita ejus gratia, quam posset maxime, & cito & diligenter emendare velle promittit: potissimum, cum non dubitet, se eo nomine apud Deum, cujus vicarius est, gratiam inire, & reipublicæ suæ commodis cum pace tranquillitateque consulere posse.

A

B

C

D

E

Responsio patrum.

Huic tam piæ petitioni, a synodi statibus, & in primis a reverendis abbatibus, deinde a metropolitanæ Trevirensis ecclesiæ dominis canonicis responsum est, nihil se reperire posse, quod reverendissimam gratiam suam dedeceret, aut in administranda publica re, tamquam grave & damnosum offenderet: sed hortari omnes, ut eum quem ipse statim gubernationis cursum a portu instituisset, ad ultimam usque metam indefessus teneret: spem maximam patribus invectam esse, sub tanta præsidis bonitate, omnibus beate vivendi summam occasionem firmamque propositam esse: collegiatæ autem & secundariæ ecclesiæ, quia gravari se contributionum inæqualitate, quæ ad subsidia impositæ dudum fuerunt, sentirent, humiliter supplicaverunt, ut utriusque status censu valde inæquali considerato, pro collegiorum tenuitate atque ubertate censerentur, & reverendissima illius paternitas eorumdem collegiorum, ac reliqui cleri ecclesiasticam libertatem, ut cœpisset, tueri dignaretur. Hoc equidem se, quoad fieri posset, curaturam per dominum suffraganeum illius gratia benigne promisit.

ANNO CHRISTI 1548.

Submissio suffraganei.

Ubi autem reverendissimus dominus patrum de se sententiam cognovisset, reverendus dominus suffraganeus: Quæ, inquit, pontificalis muneris sunt, ipsum reverendissimum dominum Trevirensem propriis humeris subire quidem æquum esset, nec dignitate inferioribus sanctum officium committere: verum quia distrahunt non pauca, atque subinde recenter emergentia hinc inde archiepiscopatus negotia, justissima de causa ad me tamquam fidelem suffraganeum ejusmodi ecclesiæ ministeria pro suæ voluntatis judicio traduxit. Et quoniam sancta munia sub tribus insignibus virtute præsulibus continuavi, a me nunc porro administranda, ideo non sine pudore aliter agere licet, quam officii mei ratio deposcit, ut videlicet sanctum & inculpatum in omnibus me præstem, virtutumque exemplar aliquod factus, cæteris ecclesiasticis viris pietatis facem accendam. Idcirco obnixe vos, patres reverendos oro, ut vestro reverendissimum dominum nostrum indicio, benigne de omnibus, quæ officio nostro dedecori esse queant, admoneatis, quo deinde me paternitatis illius reformatione correcto, provincia mea omnibus utilis ac salutaris esse queat.

Ad hæc tum patres uno ore responderunt, suffraganeum sub prioribus memoria dignis præsulibus officio liberaliter functum fuisse, nihilque aliud accusatione dignum reperiri, quam quod conferendis ordinibus in jure statutas insinuationes, vel prorogando, vel antevertendo turbasset: sed extemplo illius rei veraces, cur ita necessitate compulsus fecisset, causas cum adduxisset, patres in omnibus purgatum habuere.

Ac deinde statim reverendissimus dominus per suum suffraganeum, reverendos dominos abbates, aliosque professione dignitateque eximios, simili examinatione percurrendos innuit.

ANNO CHRISTI 1548.

EDICTA SYNODI

DIOECESANÆ TREVERENSIS, præsidente reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe, &c.

PRÆFATIO.

Joannes Dei gratia archiepiscopus Trevirensis sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius ac Princeps elector, universis & singulis quorumcumque monasteriorum, cathedralis nostræ, & collegiatarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, etiam ruralibus divinorum rectoribus, curatis, & non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & diœcesis nostræ Trevirensis, salutem in domino.

CUm olim Christum in carne ambulantem, & verbum Dei seminantem se veritatem
Joan. 14. appellasse non ignoremus, certo persuadendum nobis omnibus erit, per ipsissimam illam veritatem nos falli minime posse, cum ejus præsentia nos quotquot in hoc cœtu sacro ad evangelizandum bona & exterminandum mala compererit, Spiritus sui chrismate illuminatura sit. Ait namque: *Ubi duo vel tres in nomine meo congregati*
Matth. 18. *sunt, in medio eorum sum*, Huic ideo veritati, tanquam sacræ ancoræ innixi, non modo sæculo nostro, licet turbulentissimo, sed & posteritati consulere volentes, quædam pudenda atque fœda, neque ullo modo ferenda in clero flagitia, ut est concubinatus, scortatio, & similia: de quibus ordine inquiretur, synodico hoc decreto insectari, castigare, denique exscindere, secundum invectas olim canonicas sanctiones, severe statuimus, mandamus, atque per præsentes decernimus. Deinde refractarios atque pertinaces, præsentes, seu futuros, canonum censuris & reformationis pœna, synodi auctoritate freti, juxta delictorum genera, magnitudinem, atque fœditatem, coercendos atque puniendos demandamus. Ita enim legum & canonum severitatem veriti, admissorum pœnitentia peracta, Deum timere & amare, & ab iniquitate sese avertentes, honesta vivendi exempla esse consuescent. Ceterum quando ingluvies, vinique intemperantia, non paucos obnoxios habet atque delectat, quo vitio cum omnes, tum clericali ordine initiati, Deum graviter offendunt, ideo nobis & sanctæ synodo visum est, huic turpitudini ante omnia, utpote multorum malorum fonti, medelam adhibere.

De clericorum tumulentia.

I.

Porro ebrietas, ut palam est, insignium flagitiorum incitatrix ac scaturigo, quæ in comessationibus & conventiculis dominatur, ecclesiasticum gradum summa cum turpitudine passim infamavit. Quod perpendens reverendissimus dominus noster, quam tetrum & abominabile sit, cum in profanis, tum in sacerdotibus vitium, quamque periculosum, rixis nimirum, cædibus atque vulneribus scatens, quod confessionum arcana sæpe effutit, judicium, mentemque pervertit, in quascumque denique libidines, pecudis instar ratione privatum impellit atque exagitat: ideo huic fœditati deditos ecclesiarum ministros, reverendissima illius paternitas una cum præsenti synodo, ab officiis, curis, & ecclesiæ muneribus removendos decernit. Quid enim inhonestius, quam vino assidue madidos ejusmodi helluones animarum curæ præesse, de quibus Propheta dicit: *Væ sacerdoti, & prophetæ præ ebrietate erranti, & nunquam judicium aspicienti.* Isa. 28. Formidabilem namque in eos statuit pœnam evangelica tuba, nisi Joele propheta monente flevérint atque ululaverint, ex inopinato dividendi a sobriis, ut cum hypocritis exitii æternæque damnationis partem sortiantur. Quare ad sobrietatem, cum omnes tum præcipue ecclesiæ servos, qui luminaria mundi & sal terræ sunt, una cum Paulo reverendissima illius paternitas inhortatur, utque tumulentiam, in qua luxus est, devitent, obnixe precatur. Ceterum qui turpiter illi vitio indulgent immorigeri, ab officiis & beneficiis, ut dictum est, ecclesiastica censura, & synodi auctoritate primum suspendit; deinde si etiam impudenter detestandæ consuetudini, & dictu pariter ac visu fœdissimæ, ulterius inhæserint, omnibus honorum gradibus exutos, ad quadrupedum sortem, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit, majoribus suppliciis affectos, statuit abjiciendos.

Joel. 1. & Matth. 2.

Matth. 5.

Ephes. 5.

De eorumdem concubinatu.

II.

Huic vero alia succedit, & pene gravior offensionis macula, illicitus sacerdotum & diaconorum concubinatus: qui quantum jam inde ab initio apud omnes fidei catholicæ cultores, consecratis hominibus peperit invidiæ atque conciverit odii, vix dici potest. Audemus tamen ingenue fateri nullam aliam labem ebrietate & concubinatu vulgi oculos acerbius offendisse, majoremque causam dedisse sæviendi ac murmurandi contra ecclesiæ status. At etiam illud negari non potest, quod præter evidentia sacrarum litterarum testimonia, præter canonum ubique castimoniam initiatis inculcantium decreta, etiam ipsa ratio quodam modo loquitur, ecclesiasticum hominem, qui divinis legibus sese & animarum saluti obstrinxit, castitatem sectari oportere. Quomodo enim alias, juxta Pauli admonitionem, præstari possemus, ut adhæreamus domino absque ulla distractione? Cum
1. Cor. 6. enim corpus nostrum templum sit habitantis in nobis Spiritus sancti, quem habemus a Deo, & nostri negamur esse juris, qua ratione fieri potest, ut sine Dei injuria in alterius redigamur potestatem. Siquidem etiam maritus proprii corporis jus non habet, sed uxor. Quid igitur juris nunc Spiritum sanctum in ecclesiæ servis habere dicemus, qui corpus suum, scorti per illecebrosum concubitum fecerint membrum? Hæc nimirum solicite pensiculantes, visum fuit nobis ac toti synodo, non obstante priori contra concubinarios mandato a nobis emisso, de integro admonere, ac illos per Christum rogare, ut qui hactenus castitatis vota non violaverunt, studeant ad ultimum usque terminum
Apoc. vitæ, incomparabile bonum ne amittant: memores, quod agnum immaculatum quocumque ierit, comitabuntur.

Cæterum quicumque carnis imperio, quo nihil potest hujusmodi accidere indignius, vinci se passi sunt, conspurcatisque per exosam Deo impudi-

ANNO CHRISTI 1548. pudicitiam membris, in contumeliam ſacrorum myſteriorum abuti non verentur, illis nimirum abactis ejuſmodi incontinentiæ latrinis, pie conſulimus (quoniam Deus benignus & miſericors eſt) ut ſecundum hujus ſanctiſſimæ ſynodi decretum, ſe ad integritatem totos convertant, pœniteant, culpam deprecentur, erroris ſui veniam apud Deum & homines conſecuturi.

Deploratorum pœna.

III.

Quando tamen hæc peſtis, ut veriſimile eſt, quosdam adeo pervaſit, ac ita in totum labefecit, ut perquam exigua ſpes ſit a fornicationis maculis, vel diuturnitate temporis, vel reverendiſſimi gratia, tamquam mitiori medicina elui poſſe: in illos igitur primum divinæ vindictæ metu, deinde ſynodi hujus cenſura, ejus paternitas decernit, ut ſimul atque hujuſmodi in libidinis cœno volutari deprehendentur, illico mandati contra concubinarios editi vigore, omnibus eccleſiæ bonis ſpolientur: ſcorta vero, aut de impura conſuetudine, illorum nomine ſuſpectæ, longiſſime ab irretitorum miſereque captorum ædibus, ſynodi virtute firmaque reverendiſſimi auctoritate, pellantur.

De concubinis ad parentes redire volentibus.

IV.

Si qua vero abjectarum, ſi res ita fert, in eadem parochia, in qua miniſtro altaris agglutinata fuit, hereditariam domum habeat, ea ne ob decreti vigorem privata animum deſpondeat, & ad deſperationem adigatur, reverendiſſimus noſter una cum ſynodi auctoritate permittit, ut ad ſuos parentes commigret, & de priore converſatione pœniteat, omnemque anteactæ vitæ infamiam, conſtanti pudicitia in poſtremum ſervata, abſtergat.

De relabentibus.

V.

Porro ſi qui aut ea qua dictum eſt cauſa remanentes, aut extra parochiam relegatas, concubinarii evidentibus indiciis & fide dignis teſtimoniis clam ſeu palam reviſiſſe, adiiſſeque convicti fuerint, illos communi noſtra & ſynodi ſententia, ipſo facto, ab officiis & beneficiis cecidiſſe, & iiſdem privatos eſſe decernimus. Prævaricatrices vero, ut canes ad vomitum reverſas, dignis cenſuris extra hereditarias ædes exterminandas edicimus.

De ſortilegis ſacerdotibus, & laicis.

VI.

Qui vero auguria & ſortes tractant ſive ſacri ſive profani, aut divinationibus & incantamentis vacant, quibus ſane ſtudiis Dei cultus deſeritur, & ad Dæmonum fallaciumque ſpirituum præſtigias confugitur, illos quotquot officiales attenta inveſtigatione deprehenderint, canonico anathemate, niſi a damnatis divinitus erroribus ad legitimum Dei cultum illico admoniti animum atque mentem revocaverint, non modo non ferendos reverendiſſimus una & ſynodi ſenatus declarat, ſed per officiales in vincula quoque conjiciendos decernit, quouſque dæmonum, magiſtrorum videlicet ſuorum, ſuſurris ac illuſionibus liberentur.

De apoſtatis.

VII.

Verum ut nullum facinus turpe, ſine cacodæmonum inſtinctu admittitur, ita etiam religioſa profeſſio illius inſpiratione, in omnibus pene provinciis, a quibuſdam votorum ſanctorum oblitis, nulla de cauſa eſt violata. Iſti quidem pro nihilo duxerunt, poſtquam ad dominicum aratrum manum appoſuiſſent, non reſpicere tantum, ſed & turpiter damnare, inſectari, & quibus poſſent convitiis proſcindere omnem quam profeſſi ſunt aliquamdiu anteactæ vitæ rationem. Cum igitur tales, qui ſpretis votis, projectis cucullis ac religioſa in totum deſerta vita, ad ſæculum ſeſe retulerunt, paſſim etiam in Treverenſi diœceſi vagari, ac libidinum nexibus ad eccleſiæ offendiculum involuti reperiantur, reverendiſſimus dominus cum congregatis patribus, nefas eſſe putavit, niſi præſentis ſynodi decreto, utriuſque ſexus apoſtatæ, ad propria monaſteria, habita ſingulorum juſta ratione, aggregentur.

Contra apoſtatarum patronos.

VIII.

Verum enimvero nonnullam quibuſdam ex illis, præbuit fortaſſe ad deſertionem occaſionem, refugii quorumdam patrocinium, quo quaſi tecti, eccleſiaſticam ſe cenſuram evitare poſſe confiderent. Ideo reverendiſſima gratia ſua, hujus ſynodi ſuffragiis adjuta, ſub cenſuris huic negotio idoneis, ac ſuo tempore ſpecificandis, omnibus Treverenſi diœceſi ſubjectis, cujuſcumque ſtatus & præeminentiæ extiterint, mandat ac præcipit, ne poſthac tales apoſtatas recipere, fovere, tueri, aut animarum curis præficere, ullamve in eccleſia provinciam illis committere præſumant. Quin etiam potius, ne ſe alienis prævaricantium ſordibus coinquinent, illos admonitos eſſe de paterno affectu deſiderant, ut hactenus contra eccleſiæ decreta defenſos, ita pro viribus ad profeſſionum repetitionem, reditumque adhortentur: ad quem reverendiſſima ejus gratia propenſis, & auxilium, & opem, & reſtitutionem benignam, prævia pœnitentia, miſericorditer promittit.

De iis, qui contra votum ſolemne præſtitum connubio ſeſe alligarunt.

IX.

Poſtremo, quia pontificum & occidentalis eccleſiæ ordinatione jam olim divinitus conſtitutum eſt, ut rite conſecrati utriuſque ſexus homines, quo corpore & animo jugiter Deo inſerviret, non tantum in ſuis conventiculis caſtimoniam colerent, ſed etiam ſi forte de ſuſcepta ſolemniter profeſſione, aut errore ſeducti, vel intemperantia incitati defeciſſent, neutiquam contrahendi matrimonii jus haberent: atque adeo communi id apud omnes conſuetudine receptum fuit, & canonicis & civilibus legibus de vano & in-

ANNO CHRISTI 1548.

& inceſtuoſo talium conjugio ſatis ſuperque eſt proditum. Nam proli quoque, ſi quam ſuſtulerunt tales legibus ſucceſſione eſſe interdictum tenetis. Ad tollendum igitur ejuſmodi vetitum matrimonium ſuo ac parentum decreto, reverendiſſimus dominus noſter decernit, ac ſtricte mandat, ut quocumque loco in diœceſi ſua, aut ſub quacumque eccleſiaſtica vel profana ditione monachi, moniales, aut aliis ſacris ordinibus initiati, nuptiali fœdere copulati deliteſcant, ab officialibus prehenſi, ſuis impenſis, ſibi velut ordinario præſententur, ut ex his pro delicti qualitate alii caſtigati, alii monaſticis diſciplinis emendati, exemplo ſint poſteritati, ut ab enormi ſcelere caveant. Porro reſipiſcentes, & ad eccleſiam matrem redire ultro volentes, quatenus ad reipublicæ Chriſtianæ utilitatem ſpectare cognoverit, placabili & propenſo animo, ut oves perditas & filios prodigos, reverendiſſima illius gratia recipiendos pollicetur.

A

B

Ordinum explorationes.

X.

Fuerunt autem examinationum capita, quæ vere evangelicos fructus producunt. Quæſitum enim eſt, num eſſent faſtu turgidi quidam? num ſuperbia inflati? aut libidinum illecebris ineſcati; (qua ſcabie monaſtici plerique ad bonorum virorum nauſeam uſque ſunt infecti) qui diaboli imperio magis quam Chriſto parerent? Deinde, an temperantiam, humilitatem, patientiam, ceteraque virtutum monaſticarum arma, contra vitiorum impetum, ut milites Chriſti decet, parata haberent? & an ut alii idem conarentur, ſedulo prædicarent? Et ſi quid forte turbulentum, odioſumve inter confratres ſubortum, num etiam ut ſopiretur, tamquam pacis boni amatores, collaboraſſent? Ad hæc, an, quippe monaſtici viri, præcipuam navarent operam, ne cultu tantum foris, atque compoſito ad pietatem corpore, id quod major pars ſatis eſſe ad pietatem indicat, ſed intus in pectore virtutum theſaurum, & religionis veram imaginem circumferrent? Deinde, an horis decantandis, orationibus fundendis, atque jejuniis ſtato tempore ſtrenue vacarent? Num hoſpitales eſſent? num peregrinorum, pauperum & pupillorum curam ſubirent, propriis, honeſtiſque ad hoc comparatis ædificiis, tum competenti ſupellectile adjecta? Quod inter extrema quidem monaſticæ vitæ opera minime ponitur: quoniam in hoc tot tamque ampli redditus ſunt piorum hominum liberaliter congeſti. An poſtremo ea omnia, quæ ſanctimoniam commendarent, graviter ſingulis ſuis fungendo probe, tamquam coram Deo, officiis perſequerentur? nam ea eſt Dei voluntas,

C

D

Ad hunc autem modum, monaſtici ordinis patres compellati ſunt, quo quid religionis diſciplina, veruſque Dei cultus exigeret, in memoriam prolixius revocare, & manum juxta ſynodi præſentis decretum, operi adhibere poſſent.

E

Tandem, ne quid præteriretur, quod ad celebris ſynodi abſolutam rationem pertineret, gratia reverendiſſimi, metropolitanæ Treverenſis eccleſiæ, cæterorumque collegiorum, cum ſuperioris, tum inferioris diœceſis, egregios nobileſque præpoſitos, decanos, archidiaconos, alioſque prælatos, quorum omnium cura & exemplis publica ſalus continetur, benigniter atque gratioſe rogavit, & ut ipſi qui lucernæ eſſent in domo Dei, ita ſeſe compararent, ut virtutum veros & æternos radios ſubditorum oculis inferre poſſent: nam dubium nulli eſſe, ſi quorum id maxime intereſſet, tum ob generis ſplendorem, tum propter eccleſiaſticæ dignitatis eminentiam, ſeſe tales præſtarent, quales haberi & eſſe cuperent, fore, ut inferiores hominum ordines, bonorum exemplis commoniti, ad virtutis pietatiſque ſtudium ardentioribus animis raperentur. Quare ante omnia bonis operibus, beneficentia, ſobrietate, modeſtia in ſermone, converſatione, atque mutua caritate, divites atque locupletes fieri ſtudeant, bonaque ſtudia promoveant. Eæ nimirum divitiæ immortalitatis gloriam merentur, quando cæteræ quidem res, omnes occupationes atque ſtudia, nihil quidquam ſolidæ beatitudinis merentur. Sed hæc reverendiſſima illius gratia ad morum qualemcumque inſtitutionem ſatis eſſe putavit. Quod vero ad graviora incommoda evellenda maximopere requiritur, illud ordine quo ſequitur propoſitum fuit.

In primis reverendiſſimus dominus noſter a ſingulis certiorem ſe fieri poſtulavit de hæreticis uſpiam in tota ſua diœceſi palam aut abſtruſe verſantibus, vel in monaſteriis ſive collegiis, aut agrorum vicis deliteſcentibus. Deinde audire quoque a ſingulis indicio facto poſtulat, ſi uſquam inveniantur, qui catholicam religionem, ejuſque ſacros ritus oppugnant. Tum eadem obediendi religione, paternitati ſuæ paſtores inſigniter illiteratos nominatim patefaciant, & illos qui eccleſiæ doctrinam adulterant, aut ſacramenta perperam adminiſtrant, aut vitam pecuinam bonis odioſam ducant, manifeſtent: ſuppreſſis minime prælatorum cujuſcumque ordinis nominibus, qui aliqua hujuſmodi nota fuerint conſperſi.

In ſumma, quia eccleſiam Dei gravem maculam rugamque habere non oportet, quam epiſcopi vigilantia tollere poſſet: ideo uſurarios, ſimoniacos, aleatores, percuſſores, vinolentos, injuriatores, ac contumelioſos, calumniatores, ad hæc eccleſiis cenſus denegantes, aut ædituum pernicioſum agentes, calamitatem egentium floccipendentes, quive peregrinos de monaſteriorum xenodochiorumque limine arcent, aut quoquo modo eccleſiaſticam libertatem corrodunt & opprimunt, necnon alia, cujuſcumque ſint claſſis, dedecora admittunt, eos omnes reverendiſſimus ſibi indicari nominarique petit, quo cujuſque defectui idoneo auxilio poſthac mederi poſſit.

Archipresbyteri vero, qui & decani rurales appellantur, cum ad ſynodi conceſſum admiſſi ſint, etiam & cum paſtorum, & ſuiipſorum officii rationem reddere reverendiſſimo domino noſtro jubentur: quandoquidem ad eos pertinet, publicata ſubditorum delicta corrigere, animarum curæ conſulere, omnes pura verbi Dei doctrina paſcere, miſeros atque calamitoſos conſolando ſuſtentare, eccleſiæ in omnibus bene præeſſe, denique ipſos ſana vivendi exempla verbo & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplici honore dignos apoſtolus judicat. Nam turpiſſimum Ethnicus eſſe cenſet, committere, quod doces alios non eſſe committendum. De iis igitur, tum etiam de aliis ſacerdote dignis curis, reſpondere ſuæ reverendiſſimæ gratiæ debent, quo cognoſcat illorum in adminiſtrandis officiis integritatem. Eo ſane nomine bonis ac lubenter parituris gratiam & laudem

1. Timoth. 5.

refecti:

ANNO CHRISTI 1548.

referri : malos vero & reprobos, cujuſcumque conditionis fuerint, ignominia & pœna poſthac eccleſiaſticæ cenſuræ vigore affici imperabit.

Porro autem univerſis ordinibus, eo quo propoſitum eſt modo ad rogata reſponſurus, reverendus dominus Trevirenſis ipſe præſedit, ac coram duobus notariis reſponſa accipientibus, omnium & ſingulorum quæſtiones, accuſationes, examinationes & dubia, magna diligentia & labore multo auſcultavit, atque inquiſivit nihilque prætereundum putavit, quod ad ſubditorum obedientiam, communem vitæ emendationem, & Dei honorem, & eccleſiarum uſus ſpectare cenſeret. Itaque triduo moleſtiſſima omnino inquiſitione jam abſumpto, atque patribus cæteriſque ſtatibus, qui ex ordine fuerant, exploratis; cum omnes & ſinguli omnia ſancta, pia, honeſta ac laudabilia promitterent, atque ad communem patriæ tranquillitatem, quæ Dei & ejus filii Jeſu Chriſti puro cultu, & vivendi integritate facile paratur, concordibus votis conſpiraſſent, ſeque una jam voce Cæſareæ majeſtatis reformationi ſubmiſiſſent: tandem ad reverendiſſimum dominum tamquam ad unicum publicæ felicitatis patronum, omnes ora vultuſque verterunt. Precabantur autem ut opem ferret, damna temporum perturbationibus incuſſa, & eccleſiaſtica privilegia, partim per vim potentiorum miſere vexata, partim defenſionis inopia etiam erepta, reſarciat, atque in integrum ſua amplitudine reſtituat. Etenim proditum eſſe ſacris literis, neque id reverendiſſimam gratiam ejus ignorare, neminem ſuis militare facultatibus, & præceptum eſſe, ut qui ſervirent altari, etiam de altari viverent: quod quidem perauguſtum factum foret, ſi eccleſiæ libertas, ſi proventuum integritas conſervetur incolumis. Poſtremo & illud patres orabant, ut illius reverendiſſima prudentia præcipuam curam expenderet, ut officiarios paſſim præficeret orthodoxæ fidei tenaces: nam illis vitiatis, apoſtatarum pernicioſa dogmata, illorum diſſimulatione gliſcere. Poſtquam hæc patres & pio & ſincero animo locuti eſſent, reverendiſſima ejus gratia, prout debuit, omnium in religionem affectus unice comprobavit. Deinde petitiones, quantum per ætatem liceret, ac divina gratia adſpiraret, ſibi in primis & ſemper curæ futuras promiſit: neque dubitarent, quin reipublicæ ſuæ felicitati, cujus ſalutem divinitus commendatam ſibi eſſe ſciret, ita proſpiceret, ut omnia illi adverſantia impedimenta, incommoda atque offendicula, prout notariorum ſumma cura & fide, accedente omnium conceſſione, excepta eſſent, ſeverioribus executionum telis, a reverendiſſima ſua gratia confoſſa, exciſa, penituſque ſublata aliquando cognoſcerent.

2. Q. 9.

MANDATUM

CONTRA CONCUBINARIOS.

Joannes Dei gratia ſanctæ Treveris eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatenſe archicancellarius ac princeps elector, univerſis & ſingulis cathedralis noſtræ, & collegiatarum parochialiumque eccleſiarum, abbatibus, prioribus, præpoſitis, decanis, tum ruralibus, tum divinorum rectoribus, curatis, & non curatis, aliiſque eccleſiaſticis perſonis, civitatis & diœceſis noſtræ Trevirenſis,

ANNO CHRISTI 1548.

quibuſcumque conjunctim, aut ſigillatim, qui ſynodo noſtræ epiſcopali, de jure aut conſuetudine intereſſe conſueverunt & tenentur, ſalutem in domino ſempiternam.

PErſuaſum habemus, exactis jam aliquot diebus omnium oculis reformandæ vitæ formam eccleſiaſticis viris a Cæſarea majeſtate commendatam, atque a nobis publicatam, penitus perſpectam eſſe. Neque quemquam e vobis exiſtere arbitramur, quem iſta tam ſalutaria, non eluendis tantum eccleſiæ nævis, ſed atrocibus etiam atque pernicioſis in religione contagionum ulceribus repurgandis, pharmaca diutius latere poſſint. Et cum non pauca, neque eadem contemnenda animorum vitia, atque morum peſtes, in eccleſiaſtico corpore graſſari cernantur, quæ properam atque citam ſanationem depoſcunt, idcirco auxiliatricem manum diutius differre non licet, ſed quod lædit canonico enſe exſcindendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Quare cum animum advertimus, & cauſam quærimus, cur plerique eccleſiæ miniſtri, & verbi Dei diſpenſatores, cæterique de altari viventes hac noſtra tempeſtate non modo contemnantur a plebe, verum etiam in odio jam diu ante fuerint, nullam aliam evidentiorem rationem reperire potuimus, quam vitam eorumdem, a connubiali indulgentia nihil diſtantem. Quæ ſane culpa, ut in primis divinarum rerum tractationi plurimum officit, ita etiam eccleſiæ Dei, illiuſque ſervis contemptum odiumque haud mediocre parit. Quod quidem vitium ubi cognovimus in noſtra diœceſi paſſim temporum licentia, officialiumque incuria, ut zizaniam agrorum neglectu ſuccreviſſe, falcem ſacrorum canonum, conſtitutionemque veterum patrum, tum ipſius quoque Cæſaris reformationem, ac ſynodi noſtræque auctoritatis cenſuram, ne poſthac amplius creſcat, adhibendam eſſe cenſuimus: atque illud quidem hoc eodem mandato factum eſſe volumus, quamquam deinceps ſæpius facturi ſumus, præſertim cum intelligamus, nihil æque dedecere hominem divinis rebus militantem, quam ea quæ carnis ſunt ſectari. Quare etiam nunc vobis edicimus, quotquot hanc, tum eccleſiæ, tum vobis ipſis ignominioſam notam contraxiſtis, qui quidem ſacris initiati eſtis, mandamus, atque præcipimus, nullo eccleſiaſtici ordinis gradu aut ſtatu excepto, ut infra novem dies vos ab omni concubinatu, imo concubinatus, atque incontinentiæ ſuſpicione omnino abdicetis, procul de domibus ac parochiis veſtris ejuſmodi offendiculi ſexa, viſis his præſentibus literis, exterminantes; neque poſthac unquam deprehendamini cum ſuſpectis, aut parum continentibus, aut ætate petulcis commercium habere. Erunt autem ii novem dies, in ſingulas triades peremptoria atque canonica admonitione vobis indulti, quo ſit movendi extrudendique ſpatium. Quod ſi quiſpiam veſtrum, vel quicumque illi ſint, interea loci a ſe non ſegregaverit probroſam conſecratis ejuſmodi conſuetudinem, ſed pertinaciter tamquam ad ſacrum pergant adhærelcere, illi ſe ſciant ab officio pariter & beneficio, ſecundum dictæ reformationis tenorem, ſuſpenſionis ſententia, quam hiſce in literis in illos ferimus, ſubmovendos: fœminæ autem, hujuſmodi concubinatus infamia conſpurcatæ, niſi domibus ceſſerint, & conſueta ſuſpectaque libidinum diver-

ANNO CHRISTI 1548.

sortia fugerint, sed deprehensæ fuerint iisdem in locis, ubi incontinentiæ ludum exercuerunt, a collegiorum, locorumque illorum decanis auctoritate nostra excommunicentur, ac publice pronuntientur. Ad hæc iisdem prælatis ac decanis severe etiam mandamus, ut ad proxime a nobis indictam synodum, rebelles, pervicaceſque, ac nostro huic mandato morem gerere ultra novem dies procrastinantes, nobis nominatim proferant, quo possimus, juxta canonicas sanctiones, aut beneficiorum privatione, aut alio genere pœnæ, aut juxta reformationis imperialis regulam, ad integriorem, Deo vulgoque minus odiosam, vitam, obstinatos adigere, ut nimirum offensionum causæ a domo Dei quamlongissime facessant. In fidem præmissorum præsentes literas sigilli nostri impressione communiri jussimus. Datum ex oppido nostro Witlich, die trigesimo mensis Octobris, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Executionis commissio.

Verum quia consultationum edictorumque finem, executione, qua tamquam falce flagitiorum atque incommodorum noxia seges amputatur, metimur: ideo reverendissima ejus gratia, hac synodo feliciter completa, quod ad reipublicæ usum, & religionis celerem restaurationem plurimum valet, maturare animum induxit. Quo igitur illius successus ad opus statim accomodatus, boni eventus specimen, sanctiorisque imaginem vitæ præberet, postulavit idoneos juxta & graves de illorum qui convenerant, numero viros commissarios sibi dari, qui religionis offendicula, pacisque impedimenta, & alias dissensionum acerbitates, juxta decreta ac synodi placita, vigili atque stricta cura omnium nomine persequantur. Hanc reverendissimi postulationem, tum aliarum rerum corrigendarum commissionem, reverendi patres, ne plus operæ sumendum esset, & jam redeundi ad suos expectationem diutius fallerent, ad amplitudinis ejus arbitrium atque prudentiam cum humili submissione transtulerunt.

De libertatis ecclesiastica violatoribus.

Et cum sint, qui potentia freti, ecclesiæ jura invadunt, aut ipsius cleri privilegia perturbant, bonaque, conficta & falsa juris specie occupant, quorum nefaria studia, oppressorum impotentia & formidine, una cum nominibus reticentur: ut hanc ergo tam sacrilegam violentiam, qua hoc genus luporum grassatur, reverendissimi principis gratia, acerba animadversione reprimat, singularem commissarium ad istiusmodi hominum inquisitionem decernent: cui sine metu inter visitandum oppressorum nomina designabuntur, atque ita demum a sua amplitudine cogniti, ecclesiæ censuris, canonico & Cæsaris decreto damnati atque puniti, a sacrilego aucupio repulsi conquiescant.

Præterea, quando Cæsareæ majestatis reformatio liberam in ecclesiasticos excessus accusationem laicis, & vicissim in illorum crimina in synodali consessu clero permittit: ideo illius reverendissimæ gratiæ visum est, quod ad eum articulum attinet, in sequenti synodo provinciali, una cum patribus pro rei exigentia tractare: ubi etiam tum de sacramentorum constanti administratione, deque similibus ecclesiæ utilitatibus, juxta Cæsareæ reformationis præscriptum, si non majori, saltem pari diligentia, per Dei adjutorium habebitur ratio.

Rebus igitur ad hunc modum, Spiritu Dei duce, per decem dies gestis & pertractatis, synodi patres, una cum reverendissimo domino Treverensi, observata gravibus viris digna modestia, a templo matri Virgini sacro, ad majoris ecclesiæ chorum ordine processerunt, ibique actis per suffraganeum omnibus gratiis, synodum provincialem ad diem Lunæ, post dominicam Misericordia domini, proxime venturum, reverendissimo jubente suffraganeus indixit.

Recitatum quoque est eodem loco & clara voce, postquam a patribus esset receptum, synodi decretum, in calce hic adjectum: quo audito, sacra synodus est soluta.

Decretum.

Quandoquidem, honorabiles viri patres, & fratres dilectissimi non ignoratis, quibus de causis per aliquot dies hic ad vos continue descenderit reverendissimus Treverensis dominus, & quo studio quantaque pietate in hac celeberrima synodo vobiscum, Spiritu sancto cooperante, de rebus ad animarum salutem & communem pacem necessariis, sedulo tractarit: itaque & vestro consilio, atque omnium qui hactenus interfuerunt favore, jam sua reverendissima gratia, eo deductam esse exhaustorum in hoc consessu laborum rationem putat, ut nihil dubitari possit, quin ad restauranda religionis mœnia, ad sincerum Dei cultum erigendum, ad effuganda obscœna hæreseon monstra, pulcerrima firmaque fundamenta jacta sint. Quæ quidem multo felicius in proxime indicta synodo perficientur, & ad emendationem Treverensis diœcesis perducentur: quod fiet, si pro se quisque hujus sanctæ synodi decreta, & Cæsareæ majestatis edicta, opere & vita præstiterit. Id enim reverendissimus Treverensis dominus archiepiscopus, hicque sanctus patrum senatus, communi auctoritate omnibus faciendum, juxta præsentis decreti vigorem & pœnarum edicto expressarum censuram statuit. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

Actum in publico synodi concilio Treveri, anno domini MDXLVIII. mense & die ut supra.

CON-

ANNO CHRISTI 1549.

CONCILIUM COLONIENSE II.

ANNO CHRISTI 1549.

Auctoritate Adolphi Archiepiſcopi Colonienſis pro reformanda eccleſia indictum anno MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS,

ſub reverendiſſimo in Chriſto patre & domino Adolpho, ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopo, ſacri Romani imperii per Italiam archicancellario, principe electore, VVeſtphaliæ & Angariæ duce, legatoque nato, celebrati in quadrageſima anni MDXLIX.

Carolus quintus, divina fovente clementia Romanorum imperator ſemper Auguſtus, ac rex Germaniæ, Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. archidux Auſtriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. comes Habſpurgiæ, Flandriæ, Tirolis, &c. univerſis & ſingulis principibus eccleſiaſticis & ſecularibus, archiepiſcopis, epiſcopis, prælatis, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus, militaribus præfectis, poteſtatibus, vicedominis, caſtellanis, magiſtratibus, conſulibus, judicibus, officialibus, advocatis, procuratoribus, civibus, communitatibus, & omnibus aliis noſtris & imperii ſacri & ditionum noſtrarum hereditariarum in provincia archiepiſcopatus Colonienſis comprehenſarum, ſubditis, & in eccleſiaſticis rebus ejuſdem provinciæ epiſcoporum, & prælatorum juriſdictioni ſubjectis, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtant, gratiam noſtram & omne bonum.

VENERABILES & illuſtres electores, principes & conſanguinei noſtri cariſſimi, generoſi nobiles, honorabiles, devoti & fideles dilecti, cum venerabilis Adolphus archiepiſcopus Colonienſis, ſacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector, & conſanguineus noſter cariſſimus, & ejus comprovinciales epiſcopi, in executionem formulæ reformationis, in nuperrimis comitiis apud civitatem noſtram imperialem Auguſtam Vindelicorum habitis, eidem archiepiſcopo & aliis epiſcopis, & ſtatibus eccleſiaſticis per nos propoſitæ, & ab ipſis probatæ, & quantum in eis eſſet, receptæ, ut monitis noſtris ea de cauſa factis parerent, & eidem reformationi commodæ viæ præſternerentur, per quas ad meliorem vivendi rationem tranſitus fieret, in concilio provinciali apud Coloniam Agrippinam habito, canones quoſdam ſynodales, tum ad efficacem & in dies ſurgentem, ac permanſuram reformationis executionem, tum ad mores pravos extirpandos: potiſſimum vero manifeſtos abuſus in clero & populo coercendos, & ſeductores, qui corrumpendis ſimplicibus hominibus ſtudent, egrege propulſandos ediderint, & nobis obtulerint, auctoritate noſtra, quatenus expedire videretur, muniendos, & in executionem mittendos. Nos vero eoſdem canones primariis noſtris conſiliariis, & aliis rerum theologicarum peritis, ad id ſpecialiter per nos deputatis, propoſitos, & per eos diligenter reviſos & examinatos, eorumque relatione nobis facta, cum illos prædictæ formulæ reformationis conformes invenerimus: Proinde ipſos canones ſynodales, ratos & gratos habentes, & quo ad opus eſt, & per nos fieri poteſt ac debet, approbantes, & decreto noſtro corroborantes, imperiali auctoritate noſtra, & qua alias fungimur, vobis omnibus & ſingulis, ſerio & ſub pœna gravis indignationis noſtræ, & aliis pœnis noſtro arbitrio imponendis, hujus edicti noſtri vigore præcipimus & mandamus, ut ea omnia provincialis hujus concilii Colonienſis decreta, in omnibus ſuis punctis, clauſulis, articulis, ſententiis, & verborum expreſſionibus eo modo, quo illa quemlibet veſtrum concernunt, rite, ſancte, inviolabiliter, citra ullam fraudem & tergiverſationem obſervetis, impleatis, & exequamini. Voſque, principes & magiſtratus civiles, in refrenandis & coercendis juxta eadem decreta rebellibus, perverſis & refractariis, ſive illi eccleſiaſtici, ſive laici ſint, eccleſiarum epiſcopis & prælatis, ubi ab illis requiſiti fueritis, omnem legitimum favorem, auxilium, opem præbeatis, & per miniſtros & officiarios veſtros atque alios, in quos vobis imperium competit, præberi jubeatis & curetis. At nullus omnino veſtrum, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, gradus, ordinis & conditionis ſit, aut quocumque munere aut juriſdictione fungatur, memoratos epiſcopos & prælatos in eorum munere, juriſdictione, officio, ſecundum canones & leges, ad ipſorum functionem pertinentes, quovis modo impediat aut turbet, neque id ab aliis fieri jubeat, nec permittat. Præterea quicumque veſtrum eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum locorum advocati, præfecti & protectores fuerint, ac prælatos, eccleſias & loca pia eorumque bona in fidem, tutelam, & protectionem ſuam, ſive commiſſione divinorum principum, & prædeceſſorum noſtrorum in ſacro imperio, ſive noſtra, aut alio quovis jure receperint, eadem præfectura, tutela, ſeu protectione neutiquam abutantur, neque ipſos prælatos, eccleſias, monaſteria & loca pia, contra formam & naturam protectionis uſurpent, opprimant, gravent. Quin potius illos & illa in ſuis privilegiis, juriſdictionibus, & rebus conſervent & tueantur, & tam ii, quam vos alii omnes ſupradicti, contra præmiſſa facere ſeu attentare, neque præſumatis, neque ab aliis fieri aut attentari ſinatis, quovis quæſito colore ſeu prætextu: quatenus pœnas ſupradictas, & alias in formula memora-

ANNO CHRISTI 1549.

tæ reformarionis a nobis præpositæ, & decretis provincialis synodi Colonienſis contentas, præter eas quas alioqui canones, & leges in violatores perſonarum & rerum eccleſiaſticarum decernunt, malueritis evitare. Hæc eſt enim noſtra ſententia & ſeria voluntas. Datum in oppido Bruxellenſi ducatus noſtri Brabantiæ, impreſſione ſigilli noſtri, quarto Nonas Julii, anno a nativitate domini ſupra ſeſquimilleſimum quadrageſimo nono, regnorum noſtrorum, imperii vigeſimonono, & aliorum omnium trigeſimoquarto.

CAROLUS.

Ad mandatum Cæſarea & catholicæ majeſtatis proprium.

Vid. Anton. Peren.

Obernburger ſubſcripſi.

ADOLPHUS DEI GRATIA, SANCTÆ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector Weſtphaliæ, & Angariæ dux, legatuſque natus, &c. Univerſis ad quos legatione pro domino fungimur, gratia, & pax a Deo, qui dives eſt in miſericordia, & prope adeſt omnibus invocantibus eum in veritate.

QUi poſtquam nos, licet indignos, ſanctæ Colonienſis eccleſiæ ac provinciæ, procelloſa tempeſtate graviter jactatæ atque afflictæ gubernaculis admovit, huc continuo animum omneque ſtudium noſtrum ſua inſpiratione convertit, quo diœceſin illam ab hæreſeon inundatione, quæ pravorum hominum ſtudiis jam plus nimio invaluerant, repurgare, ſchiſmataque, quibus miſere, atque adeo, ut in ea jam actum de fide catholica potuerit videri, diſcerpebatur, tollere, & oves nobis creditas in unum ovile Chriſto colligere, pro virili adniteremur. Eaque de cauſa in primis lupos, pro boni paſtoris officio, ab ovili dominico abigere, & omnis mali originem, concionatores ſectarios, pernicioſos illos hominum ſeductores, ditione noſtra protinus, quamquam non ſine difficultate, ejicere ſategimus, ſubſtitutis catholicis & incorruptis verbi Dei concionatoribus in eorum locum. Qua ratione plurimum quidem profecimus. Etenim progreſſum hujus cancri hoc impetu ſumus remorati, & catholicis aperuimus feneſtram rurſus reſpirandi. Non tamen hæ ſcopæ purgamentis iſtis ſufficiebant penitus everrendis: jam enim hæreſeos malum altius, quæ eſt ejus natura, fixerat radices, quam ut potuerit una falce ſemel demeti: ac hærebat in mentibus ac penetralibus hominum, unde neque vi extrahi, neque perſuaſione ſuffodi, aut ſenſim ratione tamquam cauterio pungi atque curari ſe pateretur.

Durabant quoque abuſus & mores corrupti, quibus eccleſiaſtici ordinis pars maxima dedita, infirmis erat offendiculo, & ut male de religione laici ſentirent, cauſa: ut vere quadraret in eos quod in evangelio dominus adicit: *Va vobis legiſperitis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ, & ipſi non introiſtis, & eos, qui introibant, prohibuiſtis.* Luc. 11.

Plurimum autem nobis erat fiduciæ in concilio Tridentino, quod feliciter inchoatum, ac ſeſſionibus aliquot habitis, celebre jam factum, acceſſu omnium imperii ordinum, qui ſe reverenter ei ſummiſerant, potentiſſimum ac ſaluberrimum fore credebatur, cujus progreſſu ſperabamus nanciſci opem & vires juſtas, quæ erroribus iſtis & vitiis radicitus extirpandis ſufficerent, ejuſque auctoritate, quæ apud omnes maxima eſt, ſublatum iri, non in noſtra modo diœceſi & provincia, verum etiam toto orbe Chriſtiano, quidquid uſpiam irrepſit malorum, & eccleſiam Chriſti priſtinum ſuum nitorem, concordia atque unitate redintegrata, recuperaturam.

Quæ ſpes cum inexpectata contentione inter patres de transferenda concilii ſede ſuſcitata, nobis pene eriperetur, atque in longum tempus extraheretur, non ſine metu graviorum perturbationum in republica Chriſtiana, ex omnibus nobis, hoc eſt, eccleſiaſtici ordinis ſtatibus, conſternatis, atque in metu conſtitutis, adfuit ejus, qui conatibus religioſis & piis nunquam deeſt, Dei, a quo eſt omne bonum, conſolatio. Enimvero miſericordiarum pater Deus, qui nuper dedit fortiſſimo, invictiſſimo, feliciſſimoque religionis orthodoxæ propugnatori Carolo imperatori noſtro de cœlo victoriam, ut hoſtium validiſſimorum vires & conſilia, non tam viribus, quam conſiliis meliotibus frangeret, & imperio ſuo, non multo fuſo ſanguine, cogeret parere: cuique, quod mirandum magis eſt, dedit victoria parta modeſte ac clementer uti, ut rebelles filios caſtigaſſe potius, more boni patris, quam bello petiviſſe videatur: ejus nunc animum impulit, ut ad catholicæ fidei, paternarumque traditionum reſtitutionem omnia conſilia, omniaque ſtudia ſua converteret. Hinc, quod vix quiſquam mortalium ſperaſſet futurum, egit cum eis, ut proteſtatione, fœderibuſque & contentionibus poſitis, duobus tantum articulis ad concilii definitionem rejectis, doctrinam catholicam, traditiones & ceremonias, concionatorum bona parte, unde pendere ſolebant, reclamante, receperint. Quos cum Deo & eccleſiæ, quantum in ſe erit imperator piiſſimus lucrifeciſſet, atque in plenioris unionis ac concordiæ ſpem adduxiſſet: neceſſe erat, ut firmioris illius ac ſolidæ ſpei offendicula quoque tollerentur.

Victoria Caroli V. in Saxonia 1547.

Quamobrem animum appulit & ad cleri corruptos mores reformandos, quo benefactis ſuis obmuteſcere faceret, ut apoſtolus Petrus ait, imprudentium hominum ignorantiam, & qui carpere clerum tamquam malefactores ſolebant, conſpectis bonis eorum operibus glorificent Deum in die viſitationis. Deditque negotium quibuſdam theologis piis, eruditis, & Deum timentibus, qui formulam quampiam, ad quam reformatio cleri videretur inſtituenda, juxta ſacræ ſcripturæ normam, antiquos patrum canones, & rectæ rationis judicium, conciperent. Hanc Cæſar acceptam tradidit univerſis eccleſiaſtici ordinis ſtatibus diligenter expendendam, qui annotarent, dicerentque quid qua tatione repudiandum ſibi putarent, quidque recipiendum. Multis igitur conſultationibus ac deliberationibus privatim & communiter habitis, quibuſdam in formula expunctis, aliis mutatis vel additis, tandem communi conſenſu eam probarunt, Cæſareæque majeſtati, ut ſe reformarent, inſtanti, polliciti ſunt, ſeipſos, ſuoſque ſubditos ad illam velle componere ac reformare, ſalva ſummi pontificis auctoritate, quæ ut eis in ac-

1. Tim. 2.

ticu-

ANNO CHRISTI 1549.

ticulis quibusdam accederet, necessarium arbitrabantur : id quod in præfatione, quam Cæsarea majestas fomulæ huic præfixit, clarius est videre.

Nos itaque considerantes nostri muneris etiam alias esse, ut vigilemus super gregem nostrum, ut infirmum consolidemus, ægrotum sanemus, confractum alligemus abjectum reducamus, & perditas oves quæramus, nisi velimus æternæ maledictionis illud, *Va*, quod apud Ezechielem dominus pastoribus malis & negligentibus comminatur, certissimo judicio incurrere, tam præclaram rerum bene & sancte agendarum occasionem, nequaquam duximus negligendam.

Ezech. 34.

Proinde ad diœcesin & provinciam nostram reversi, primo omnium indiximus clero nostro synodum diœcesanam, quam & ad eum modum, quem reformationis formula præscribit, propitio Deo celebravimus, in qua publicatam & ab universis imperii statibus ecclesiasticis comprobatam, receptamque reformationem, clero nostro injunximus servandam. Transmisimus quoque eam ad reverendos comprovinciales episcopos, nostros suffraganeos & fratres, similiter in eorum diœcesibus publicandam, & clero injungendam : quod ipsos sedulo curasse, ex gestis & statutis synodorum, quas ipsi quoque celebrarunt, nobis oblatis, & legatorum eorum fida relatione cognovimus.

Verum negotium istud majus erat, quam ut pateretur se unico impulsu moveri, & morbus inveteratus levi medicamini non cedit : unde hac ratione vix quidquam aliud promotum est, quam ut sciret quisque, quod alioqui nemo ignorabat, quomodo sibi vivendum esset pie ac canonice. Contigit enim fere mortalibus, quod poeta quidam ait : Video meliora, proboque ; Deteriora sequor. Unde est illa apostoli Pauli confessio de lege mentis & membrorum. Etenim cum legi Dei condelectemur secundum interiorem hominem, & eam bonam ac sanctam esse confiteamur, est tamen in nobis torpor quidam membrorum, spiritui ac menti repugnans, ut non perficiamus quæ volumus.

Rom. 7.

Proinde non erat nobis hic quiescendum, quasi jam satisfecerimus : sed ulterius de modo erat cogitandum, quo ad efficacem reformationis executionem possemus pertingere. Siquidem inutilis est, quantumvis bona, ecclesiastici ordinis instituta reformatio, quam nemo exequatur : quemadmodum & lex bona, contra quam liceat cuilibet impune peccare, jacet inutilis. Multi sunt antiquorum patrum canones salubberrimi ; at quæ est illorum utilitas, quos pauci norunt, pauciores servant ? Quamobrem vestigiis majorum nostrorum insistentes, qui in rebus magnis cogere solebant comprovincialium episcoporum conventus, reverendis comprovincialibus episcopis, confratribus nostris, totique clero nostro, indiximus concilium provinciale in quo de rebus ad efficacem & durabilem reformationis executionem constituendam pertinentibus ac necessariis, communibus consiliis tractaretur ac statueretur. Qui cum ipsi ad constitutum undecimum Martii diem, concilii locum, ob adversam valetudinem, adire non potuissent, misere summæ auctoritatis in clero suo, & præstantis eruditionis legatos, qui eorum loco & nomine concilio interessent, & de rebus tractandis nobiscum agerent, tractarent, ac consulerent in commune.

Multis itaque deliberationibus ac consultationibus cum capitulo nostro & legatis illis, ac clero nostro, a jam dicta undecima Martii die, ad sextam usque Aprilis, quotidie habitis, tandem apparuit, propterea quod rigor antiquorum canonum statim revocari in usum absque motu graviori hac tempestate non possit, ad media quædam, sacris tamen canonibus consentanea, quibus clerus & populus ad pleniorem reformationem sensim perduceretur, esse confugiendum : visaque nobis sunt plurimum momenti ad durabilem & efficacem reformationis executionem comparandam allatura media sex, nempe :

ANNO CHRISTI 1549. Quo & quanto synodus ista provincialis tempore celebrata & absoluta fuerit.

1. Instaurationem studiorum, potissimum sacrorum.
2. Examen ordinandorum, ad ministeria vel prælaturas instituendorum.
3. Officiorum seu munerum susceptorum sedulam perfunctionem.
4. Visitationem archiepiscopalem, episcopalem, archidiaconalem, & eorum quibus hoc incumbit.
5. Synodorum frequentem celebrationem.
6. Jurisdictionis ecclesiasticæ jam propemodum collapsæ, & abusu depravatæ, restitutionem.

De medio primo.

Primum quidem instaurationem studiorum, quoad ea quæ reformatio & ecclesiæ necessitas exigit, nemo præstiterit melius, quam scripturarum sacrarum, canonum & munerum ecclesiasticorum peritus. Sive enim regere ecclesias, & docere populum, sive hæreticos convincere, & scripturarum aperire mysteria, sive sacramenta conficere, eaque administrare, sive examinare ex ordine ecclesiæ ministros, sive visitare diœceses, aut synodos celebrare, vel judicia ecclesiastica exercere oporteat, scientia opus est : alioqui, ut inquit in evangelio Christus : *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent.* Quo etiam modo Isaias indoctos ecclesiæ prælatos, cæcos & mutos appellat. *Speculatores ejus*, inquit, *cæci, nescierunt universi, canes muti, non valentes latrare. Non valentes*, inquit, etiamsi cupiant, *latrare*, hoc est, officia sua exequi, & subdit : *Videntes vana, dormientes, & amantes somnia sua : Canes impudentissimi nescierunt saturitatem, ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam : propterea omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum, dicentes : Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate : & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.* Quibus verbis propheta significat, non postremam vitiorum in populo Dei causam esse ignorantiam pastorum.

Matth. 15.

Isa. 56.

Ibidem.

Etiam magna religionis orthodoxæ jactura Christianæque reipublicæ irrecuperabili fraude, experti per hanc tot hæreseon & seditionum tempestatem sumus, quantam ecclesiæ Christi perniciem afferat prælatorum & cleri ignorantia, quibus scripturas divinas negligentibus, sutores, textores, calcearii, & id genus opifices, nemine prohibente, quidlibet impune pro evangelio docentes, irrepsere, & mira audacia etiam munera ecclesiastica invasere : unde terrima hæreseon monstra suppullularunt, & sacra profanis, superis infera miscuerunt & confuderunt.

Nec hoc modo, quin etiam studiorum sacrorum neglectus in causa est, cur tam innumeræ, eædem-

ANNO CHRISTI 1549.

eædemque locupletes ecclesiæ per Germaniam A ministris idoneis ac possessoribus careant, etiam nunc cum restituuntur; neque enim desunt bene mereri de ecclesiis cupientes, sed potentes desunt & idonei, nempe literarum periti, qui ecclesiasticis muneribus perfungi queant, earumque hoc nomine possidere bona. Neque enim ad ecclesiarum munera & bona prosiliunt catholici, sicut hæretici, aut bonorum ecclesiasticorum occupatores sacrilegi.

Percipitur autem scientia, ad ecclesiæ ædificationem necessaria, in scholis potissimum theologorum, quas constat esse propria quædam seminaria ministrorum & prælatorum ecclesiæ. Quibus florentibus, floret ecclesia doctoribus & ministris: neglectis & contemptis, ecclesia quoque B ministris idoneis destituitur. Neque enim ut olim in die pentecostes repentino Spiritus sancti afflatu, aut velut fungi calore solis exciti, prodeunt nobis passim theologi subito, sed exercitiis longis, ejusdem tamen Spiritus unctione, formantur in scholis.

Act. 2.

Quibus rationibus (cum stabilem reformationis executionem meditaremur) permoti, nostrarum esse partium putavimus, ut scholas theologicas apud universitates, collegia & monasteria magna cura, cum primis concilii hujus auctoritate, instauraremus: nec has modo, verum etiam ludos triviales & pædagogia, unde non parum malorum per hanc tempestatem in eccle- C siam defluxit, repurgaremus. Quapropter habita cum capitulo nostro, & reverendorum comprovincialium episcoporum legatis, ac synodalibus hujus concilii patribus, matura deliberatione, consentientibus & adstipulantibus eis omnibus, de studiorum instauratione statuimus & ordinavimus in modum sequentem.

QUOD AD INSTITUENDAM juventutem non sint admittendi, nisi de fide, moribus, & institutione sua prius examinati.

I.

PERCEPIMUS sectarios quosdam concionatores, a nuperrimis comitiis, cathedris, D quas invaserant, deturbatos, incertisque sedibus vagantes nunc magisteriis inhiare scholarum, & operam suam instituendæ juventuti passim venditare, ut quibus non datur amplius grassari publice, & venena sua e cathedra spargere, teneræ ea juventuti instillent, quo cuniculis talibus ecclesiam Christi suffodiant, quippe quod e juventute, qui olim regant ecclesias, & gubernationi admoveantur rerum publicarum, videntur fore potissimum ii, qui nunc dant operam literis. Quibus corruptis durabit hoc malum multo tempore, atque in multos transfundetur, ut verendum sit, ne si admittantur qualescumque in ludis literariis præceptores, gravem inde atque E indelebilem accipiat respublica Christiana corruptionem. Idcirco nos, quibus non minor adhibenda est cura, ne instituant illi male juventutem in triviis, quam ne populum e suggestis corrumpant, communi omnium consensu statuimus & ordinavimus, neminem præceptioni trivialium studiorum admittendum esse, nisi qui sit de fide & religione sua, de vita item & moribus, probe examinatus, & constiterit, ubinam gentium & apud quos sit ipse institutus. Neque enim parvi retulerit, a catholico an a sebismatico sit institutus, qui juventutem doctorus est. Pertinebit autem examen præcipue ad ordinarium, qui ordinet per diœcesin viros idoneos, quibus hoc negotii committat. Nec abs re fuerit, si examinentur quoque in civitatibus a prælatis & rectoribus ecclesiarum, qui scholæ presunt: ruri autem a pastoribus & decanis ruralibus idoneis & eruditis. Visitatores vero de facto examine inquirant: & si contra hanc formam sint aliqui admissi, rejiciantur, præcipimusque & mandamus magistratibus, ædilibus & provisoribus, qui scholas suis impensis erexerunt, ne propterea examen hujusmodi quovis modo impediant, alioqui censura ecclesiastica & aliis remediis opportunis coercendis.

ANNO CHRISTI 1549.

Quæ artes in triviis, & quid in gymnasiis studiorum seu universitatibus doceri debeat.

II.

Passim ludimagistri ingenia juventutis, quæ primis literarum rudimentis & artibus minoribus expolienda susceperant, depravant, præpostera docendi ratione quidlibet, ad eruditionis suæ ostentationem, quibuslibet promittentes: & cum encyclopædiam quamdam omnium disciplinarum, velut in summa comprehensam invenibus polliceantur, non absque aliorum professorum elevatione, nihil tradunt absolutum atque perfectum. Qua re ingeniis eorum imponunt, qui tali accepto prægustu, continuo se abunde omnia tenere confidunt, studiaque graviora fastidiunt, & nunquam perveniunt ad frugem maturam: ex quibus officinis prodeunt nobis imperiti medici, hominum temerarii interemptores, & jurisperiti omnia perturbantes, novatumque religionum auctores glorioſi theologastri, qui magna stoliditate non verentur velut e tripode Apollinis, de dogmatibus ecclesiasticis & religionis veritate pronuntiare atque statuere, cum solidi nihil fere de eis sint affecuti. Interest autem ecclesiæ, quomodo sacerdos, quem populus velut ducem sequitur, & a cujus ore, ut in Malachia dicitur, legem Dei requirit, sit institutus. Siquidem quantum ex ecclesiarum rectoribus, bene ac gradatim divinis literis imbutis, boni, tantum a non recte institutis mali solet ecclesiæ plerumque evenire. Quemadmodum & in republica de medicis & jurisperitis res habet. Ea de causa triviis modum esse dandum censuimus, intra quem se contineant: statuimusque, ut in trivialibus non nisi grammatica, poetica, rhetorica, dialectica, arithmetica, & quæ hujus generis sunt triviales & liberales artes: Dominicis vero & festis diebus, literalis evangeliorum & epistolarum, hymnorum, psalmorum, parabolarum Salomonis, & ejusce modi sacrorum librorum expositio, pro ætatis illius & ingenii captu tradatur. Quamquam dialectice etiam requirit usum disputandi, quali exercentur studiosi in gymnasiis, sine quo ars ipsa otiosa est. Poterunt & linguarum rudimenta in trivialibus doceri. Ceterum exacta atque absoluta artium & linguarum cognitio ratioque & reliqua philosophia, physica item & ars medica, jurisprudentia, & theologia seu scriptura sacra, non nisi in probatis academiis, & catholicis universalium studiorum scholis expectentur, doceantur, ac tradantur: nisi quod theologia etiam in monasteriis opulentioribus & collegiis canonicorum juxta reformationis formulam debeat doceri.

Malach. 2.

Quos

ANNO CHRISTI 1549.

Quos auctores juventuti prælegere, & quos vitare oporteat.

III.

Interest quoque reipublicæ Christianæ, quales auctores juventuti, impietatis juxta ac pietatis capaci, prælegantur, ut rectissime reformationis formula monuerit, ne libri obscœni, suspecti, aut contagiosi, eorum qui perfidiæ suæ virus, religionisque & pietatis odium teneræ juventuti suis scriptis instillant, sed tantum casti, pii, & religioni orthodoxæ consentientes auctores prælegantur: quod judicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis prælegendum, qui non sit a decano artium vicinæ & catholicæ universitatis examinatus, & ad prælegendum juventuti admissus. Aut si procul distent ludi ab universitatibus catholicis, examen & admissio pertinebit ad vicinæ civitatis præstantis eruditionis prælatum, aut alium aliquem doctum virum, cui episcopus illius diœceseos hoc muneris delegaverit. Quod vero bonis & receptis auctoribus repudiatis, quidam gloriæ aucupandæ studio, nova quotidie grammatica comminiscuntur, & adolescentium ingenia suis figmentis confunduntur; omnino prohibendum & vetandum censemus. Maxime vero omnium sub anathemate interdicimus & prohibemus lectionem eorum librorum in triviis qui ad seducendam in pravas opiniones juventutem, aliud agentem & quærentem scripti videntur. Quales sunt quorumdam grammaticæ, dialecticæ & rhetoricæ institutiones, in quibus exempla fere e pravis adversariorum dogmatis petuntur, quo juventus incauta hæresum & sectarum dogmata simul cum artibus imbiberet. Quales item quædam familiarium colloquiorum formulæ, in odium monastici instituti, & ceremoniarum ecclesiasticarum contemptum, compositæ atque effictæ, quarum præcipua vis est, animos juvenum corrumpere, & jam a teneris eos ab hujusmodi pietatis exercitiis, ac vitæ monasticæ institutis alienare. Dabimus idcirco viros aliquot pios & doctos, qui ferant judicium suum de auctoribus, quos juventuti potissimum prælegere conveniat, eosque comprovincialibus episcopis significabimus, quo in instituenda recte juventute eadem per universam provinciam servetur.

Qui libri parochis & concionatoribus sint vitandi & fugiendi.

IV.

Compertum nobis est simplices & indoctos parochos, quibus non est datum pura ab impuris discernere, obvios quosque de negotiis religionis tractantes libros emere, & eos potissimum, qui specioso titulis venditantur, quales sunt conciones adversariorum, & commentarii eorum in sacras scripturas. Quamvis autem quidam eorum speciem pietatis alicubi præ se ferre videantur, habent tamen, quotquot sunt latens sub melle venenum, unde incauti & se contaminant ipsos, & auditores quoque. Idcirco paterna solicitudine pro grege nostro soliciti, ne pabulum mortis pro vitæ pabulo ei porrigatur, præcipimus omnibus fidelibus, quorum animæ curæ nostræ a Deo commissæ sunt, potissimum verbi Dei tractatoribus, sub anathemate, quod alias incurrant, ut sibi caveant, non modo ab his quæ ex officina venerunt Lutheri, Buceri, Calvini, Oecolampadii, Bullingeri, Francisci Lamperti, & Philippi Melanchthonis, quos constat omnia sua scripta ad decipiendum & seducendum homines a vera fide edidisse: fugiant etiam Corvinum, Capitonem, Brentium, Pomeranum, Pellicanum, Musculum, Sarcerium, & Christophorum Hegendorphinum, Osiandrum, Spangenbergium, Oldendorpium, Hermannum Bonnum, Hedionem, & ejus in ecclesiasticam historiam pestilentissima supplementa, chronicon Sebastiani Franck, & quidquid ejus est farinæ, donec pleniori catalogo libros contagiosos per hanc tempestatem editos eis indicaverimus.

ANNO CHRISTI 1549.

Antesignanorum aliquot ex hodiernis seductoribus catalogus.

De studiosis canonicis mittendis ad studia universitatum sumptibus collegiorum.

V.

Ne quod in formula reformationis juxta sanctorum patrum decreta salubriter institutum est vitio vel collegiorum vel adolescentum canonicorum evanescat, decernimus & statuimus, ut dent collegia uni, duobus, vel tribus, ut multus vel exiguus fuerit personarum numerus in collegio, bonæ spei ac studiosis adolescentibus, non minus quam triennii tempus, quo possint in studio potissimum theologico versari: in quo si laudis aliquid obtineant, tempus eis prorogetur, atque interim percipiant integros præbendæ suæ fructus, quotidianis distributionibus exceptis, aut saltem quantum ad victum & libros necessarios sufficiat: nisi de competenti subsidio sit olim per capitula studiosis provisum: dum tamen certis testimoniis singulis annis ad collegia mittendis constet, nec perversis moribus eos deditos, nec studia vana, quæ ad ecclesiæ ædificationem non conferant, sectari: committendum enim non est, ut cultui divino dedicata stipendia, in hujusmodi canonicos dyscolos erogentur. Debent tamen curare, ut ipsis absentibus, alii eorum in divinis suppleant vices.

De cautione quam dare debeant mittendi ad universitates.

VI.

Cum formula reformationis exigat, ut juniores in gymnasiis alantur impensis collegiorum, ad hoc, quo collegia claris & doctis viris ornentur; ut huic menti satisfiat, & collegia non fraudentur expectatione sua, statuimus, & communi consensu decernimus, ut canonici, nondum in majoribus ordinibus constituti, poscentes hoc nomine aut fructus integros, aut decreta subsidia, a collegiis, quæ pro more habent, ut de fructibus participent etiam in minoribus constituti ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem & institutum ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsan resiliant, tum se velle & debere fructus percepta subsidia collegio illi integraliter solvere ac restituere.

ANNO CHRISTI 1549.

Collegia in universitate aliqua sita, quo suos studiosos mittere debeant.

VII.

Ceterum in locis ubi universitas catholica est, juxta primariam institutionem reformata & probata, non videtur causa digna esse, collegia magnis sumptibus gravandi, & mittendi studiosos foras ad universitatem exteram. Proinde statuimus, ut tales dent operam litteris bonis in ipsa universitate ubi ad mores & studia ipsorum potest haberi respectus; nisi decanus & collegium causam habeant, cur censeant eos ad exteras universitates mittendos. Quod si qui fugientes disciplinam, velint omnino non ad eam, quæ eis a suo decano & capitulo designatur, sed ad aliam, quæ ipsimet videbitur, universitatem proficisci, non tenebitur collegium illis dare subsidium decretum. Ne vero canonici, vicarii & chorisocii cleri nostri Colonienſis vigiliis defunctorum, quas mane hora septima persolvere consueverunt, a frequentatione lectionum præcipuarum impediantur, volumus, ut posthac vigiliæ tempore pomeridiano ad horam circiter secundam incipiantur, ut ante preces vespertinas compleantur.

Qui gaudere possint universitatum privilegiis.

VIII.

Ad prohibendum gravem abusum, quo se quidam ad universitates, non studii, sed privilegiorum gratia, conferunt, statuimus & mandamus, sicut ante nos in synodo Leodiensi statutum est, ut nulli, nisi ad studia literarum idonei, & illarum præcipue gratia, se ad universitatem conferentes, in membra seu supposita, atque ad usum privilegiorum hujusmodi universitatis recipiantur, aut suorum beneficiorum fructibus eo prætextu gaudeant: nec recepti ipsis privilegiis & beneficiorum fructibus uti sinantur, nisi quamdiu causa studii permanserint, & spes sit, quod ex studio suo fructum uberiorem in ecclesia Dei sint pariturî. Qui vero desides & otiosi comperti fuerint, ab eorumdem privilegiorum usu & fructuum perceptione repellantur.

De theologo qui doceat, in collegiis alendo.

IX.

Quo vero & reliqui sive canonici sive vicarii, capellani, sive chorisocii, cantores quoque, seu choraules collegiorum, quæ extra universitates, aut in universitatibus, procul a scholis sita sunt, habeant etiam occasionem in sacris discendi & proficiendi; decernimus & statuimus, ut ejusmodi collegia singula, aut si vicina sint invicem duo aut plura, simul alant theologum aliquem docentem, vel binos, qui hanc operam inter se partiantur, concessione fructuum unius præbendæ, auctoritate apostolica in hunc usum supprimendæ: aut si illa non sufficiat, unione beneficiorum vel vicariarum, quæ nullam vel non adeo necessariam functionem requirunt, judicio visitatorum episcopalium decernenda & conficienda: sic tamen, ut fructus præbendæ vel stipendii dividantur secundum numerum lectionum: ut quando non legit, detrahatur illi etiam de fructibus portio destinata. Quod si inter ipsosmet fratres inveniatur, qui hoc docendi munus velit & possit obire, huic par est, ut distributiones quotidianæ, præter justum stipendium, a choro absenti pridie quam legat, & eo die quo legit, concedantur.

De instaurandis lectionibus theologicis in universitate Colonienſi.

X.

Ut Cæsareæ majestis voluntatis sanctissimæ de reformandis universitatibus, juxta modum in formula præscriptum, satisfiat, & ratio sit, quare collegia in Colonia non teneantur suos canonicos mittere ad exteras universitates, & eis absentibus, aut integros præbendæ suæ fructus, aut quantum in victum & libros sufficiat, suppeditare, danda est collegiis illis opera, ut lectiones, potissimum sacræ theologiæ, in ipsa universitate vigeant, & canonici illi, qui habent præbendas, sibi ex indulto apostolico cum onere legendi collatas, suo muneri juxta tenorem bullæ summi Pontificis, unde præbendas illas conferendi auctoritas manavit, satisfaciant. Quam ob rem monemus & hortamur eos, qui de præbendis gratiæ primæ gaudent, ut aut legant ipsi in sua facultate, aut si legitimo impedimento teneantur, conducant alios idoneos magistros, qui vices eorum in docendo suppleant. Qui si monitionibus nostris paternis auscultare noluerint, cum nostra (ad quos pertinet bonum publicum promovere) interest, lectiones apostolicæ sedis beneficio universitati debitas persolvi, censuimus totius concilii nomine requirendos universitatis rectorem & provisores, ut munere suo perfungantur, & eos quibus de præbendis seu beneficiis providerunt, requirant ad legendum & satisfaciendum oneri præbendæ annexo, & juxta apostolici privilegii tenorem, contra non parentes procedant: alioqui negligentiam eorum deferendam ad summum pontificem, & petendam provisionem, qua huic casui provideatur.

DE ALTERO MEDIO, AD consequendam reformationis executionem necessario, quod est examen ordinandorum.

I.

DEinde visum nobis fuit, ad stabilem & duraturam ecclesiastici ordinis reformationem comparandam, necessarium esse, ut initiandi sacris ordinibus rite examinentur. Hi vero, qui ad prælaturas & regimen animarum assumuntur, novo, eidemque rigidiori examini submittantur, propterea quod mortales omnes sequi suum genium quotidie experiamur, & asinum manere asinum, etiamsi exuviis leonis induatur: atque ita evenire, ut cum vitiis dediti homines assumuntur ad dignitates & prælaturas, vertant dignitates & curas non quo oportet, sed vel ad avaritiam implendam, vel in ventrem saginandum, aut ad fastum & pompam: quidam etiam ut in luxu & deliciis vivant. Quibus profecto rebus fit, ut plane in diversum abeant officia & munera divinæ justionis, nec ferre ulla sit animarum & rerum ecclesiasticarum cura vera, sed imagines tantum & apparatus: nec seria bene institutæ reformatio-

ANNO CHRISTI 1549.

mationis executio, ſed major in dies morum & doctrinæ corruptela. Quamobrem in primis ſtatuimus, & ordinamus, ne quis ad ſacrorum ordinem perceptionem admittatur, niſi diligenter examinatus de fide quam teneat, de affectu quo ducatur ad petendos ordines, de ſcientia quæ ſufficiat ad ordinis, quem petit, miniſteria explenda, de moribus ordinem decentibus, & ætate legitima.

Ad quos pertineat examen.

II.

Quoniam vero difficile erat, ubi ſunt magnæ eccleſiæ & multi ordinati, epiſcopos, ad quos examinatio proprie pertinet, hoc negotii per ſe obire, olim ea cura in quibuſdam diœceſibus in ſcholaſticos cathedralium eccleſiarum, in aliis vero in prælatos alios relegata eſt, quibus jam examinandi jus eſt quæſitum, & majora quam ceteris canonicis ſtipendia ab eccleſia decreta: verum quales nunc ſunt plerique ſcholaſtici, & illi penes quos eſt examinandi poteſtas, jura quidem ſua tuentur, nec tamen docent juventutem, nec examinant: officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus, examinatoribus interdum delegant: quo fit, ut alio in alium hanc curam transferente, aut nullæ, aut perfunctoriæ & admodum frigidæ fiant ordinandorum examinationes. Quem defectum ſupplere cupientes, & examen ad ſua principia, hoc eſt, ad epiſcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit, nemini cito manus imponere, matura deliberatione præhabita, declaramus, epiſcopos non debere hujuſcemodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) ſtatim acquieſcere, & inquiſitionis ſpecie, quam ex reliquiis antiqui moris retinent, in altari cum rogant utrum ſint digni, juſti & ſancti, putare ſe ſatisfeciſſe, atque ita inutiles & indignos homines nonnumquam etiam ſceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos judicatos, ſacris illis ordinibus contra conſcientiam propriam inſignire. Eaque de cauſa requirimus provinciæ noſtræ epiſcopos in domino, ut vel ipſimet huic ſuo muneri ſatisfaciant, vel curam illam imponant viris piis, doctis & de eccleſiæ profectu ſolicitis, quorum diligentia ſit eis explorata, niſi certiſſimo experimento cognoverint Scholaſticum, vel eum ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuiſſe.

De licentiatoriis ad ſuſcipiendos ordines extra diœceſin.

III.

Statuimus, ut nemini poſthac (ubi digna & juſta cauſa non eſt) dentur licentiatoria ordines extra ſuam diœceſin recipiendi, niſi prius ſit juxta modum præſcriptum, in ſua diœceſi examinatus. Ad hoc enim comperimus quoſdam licentiatoria petere, ut examen ſubterfugiant.

De proclamatione ante majores ordines facienda.

IV.

Quoniam non oportet ſacros ordines quaſi furtim ſurripere, ſtatuimus & ordinamus, ut quemadmodum injungendi matrimonio trina proclamatione populo denuntiantur, ita majoribus ordinibus initiandi trina proclamatione denuntientur in eccleſia parochiæ, quam inhabitant, ad percipienda impedimenta, ſi qua ſunt, quæ debeat parochus epiſcopo aut officialibus ejus ſignificare; ubi tamen proclamatio talis commode fieri poteſt, nec veriſimilis ſit metus, ne malevoli homines clericos innoxios a majorum ordinum ſuſceptione deterreant.

De tempore quando debeant ordinandi dare nomina ſua, & examinari.

V.

Mandamus, ut volentes ad ſubdiaconatus vel diaconatus ordinem promoveri, præſententur, & dent intitulatoribus nomina ſua feria quarta diem ordinationis præcedente, ac eodem & ſequenti die examinentur, hora quam eis conſtituent examinatores. Promovendi vero ad ſacerdotii gradum, dent nomina ſua feria quinta ante diem ordinationis: quibus ſimiliter ſtatuetur hora, cum ſimul ob multitudinem examinari non poſſint. Afferant vero promovendi omnes ſecum teſtimonia non modo ſuorum parochorum, verum etiam præceptorum aut proborum virorum, apud quos majorem vitæ partem tranſegerunt, per examinatores diſcutienda, unde poſſit epiſcopo, utrum irreprehenſibiles ſint conſtare.

De examine inſtituendorum ad dignitates, curas animarum, aut alia officia.

VI.

Porro quo plus negotiorum incumbit eis, qui ad prælaturas, dignitates & curas animarum vocantur, hoc magis intereſt eccleſiæ & Chriſti fidelium, ut tales ſingulari examine, majorique diligentia, quam reliqui explorentur, utrum ſufficiant ad præſtanda munera illa ad quæ vocantur. Præcipue vero epiſcoporum intereſt, quales habeant in excolendo agro dominico cooperarios. Hinc ſtatuimus & ordinamus, ut nemo electus confirmetur, nemoque præſentatus ad dignitatem, vel animarum curam inſtituatur, priuſquam ſit a ſuo epiſcopo aut archidiacono epiſcopi, aut hac in parte vicario, aliiſve ſacrarum literarum, canonum, & traditionum eccleſiaſticarum peritis viris, quos epiſcopus aut archidiaconus ad hoc deſignabit, examinatus & comprobatus idoneus, poſſitque & velit muneri, ad quod vocatus eſt, pro virili ſatisfacere, & formulam reformationis qua parte eum concernit exequi. Quod ſi quis archidiaconorum, vel jus inſtituendi habentium, contra hanc conſtitutionem præſumpſerit aliquem non ita examinatum inveſtire, ipſe quidem pro judicio epiſcopi, per certum tempus ab officii ſui executione, & fructuum perceptione, ſuſpendetur: inſtitutus vero eouſque, donec epiſcopo comprobabitur qualificatus & idoneus. Neque tamen per examen epiſcopale derogatum volumus juri examinandi, ſi quod alii prælati habent.

De examine eorum qui per reſignationes aut permutationes ad beneficia contendunt.

VII.

Ad hæc ſtatuimus & ordinamus, ut in permutatio-

ANNO CHRISTI 1549.

tationibus & resignationibus beneficiorum, eadem cura adhibeatur examinandi eum, in cujus favorem permutatio vel resignatio concepta est. Et præsertim diligens fiat inquisitio, etiam per diserta juramenta, num permutatio sit ad contegendum simoniæ vitium fraudulenter excogitata ac simulata: quod si vel examinis tempore, vel in posterum compertum fiat: pactionem illicitam & jure non probatam interceſſiſſe, uterque permutantium pro simoniaca fraude puniatur.

De formulis ad examinationem aptis.

VIII.

Quoniam diversi ordines, officiorumque & dignitatum gradus diversi, alias, atque alias requirunt in hominibus conditiones, & ratio præterea habenda est eorum religiosorum, qui perpetuo delitescere quærunt in suis monasteriis, & ad nullas animarum curas evocari, sed tantum cupiunt chori officiis in suis monasteriis adhiberi, sacrificiumque pro ecclesia in missis offerre, & monasticæ vitæ indulgere, visum fuit præsenti concilio expedire, ut extarent formulæ, ad quas examinarentur ordinandi, secundum diversos suscipiendorum ordinum gradus, & instituendi & confirmandi secundum conditiones munerum & officiorum quibus adscisCuntur. Petentibus suffraganeorum nostrorum provincialium episcoporum legatis, negotium tales formulas congerendi dabimus eruditis aliquot viris, qui non modo in literis sint exercitati, verum etiam cognitionem ecclesiasticorum officiorum teneant, & conscribant in genere, quod communicetur eis omnibus pro locorum & ecclesiarum diversitate, in species aptas deducendum.

De institutis pleno jure a prælatis & aliis ecclesiasticis.

IX.

Cum bonorum omnium testimonio magnus & pernicioſus sit abusus, quod archiepiscopi, episcopi, præpositi, abbates, prælati, & quibus in clero est potestas conferendi beneficia ecclesiastica pleno jure, conferunt ecclesias parochiales absolutè & simpliciter quibuslibet, interdum indignis & ineptis, hominibus inexploratis, nullo præcedente examine: &, quod intolerabilius est, nonnunquam spuriis, nothis, pueris, aut servis indignis, censuimus hanc rem totius concilii nomine ad summum pontificem deferendam petendamque sedis illius provisionem & declarationem, irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, nisi præcedat examen episcopale, seu eorum, quos episcopi ad hoc dabunt, & ut potestatem faciat episcopis, ut quos non constaret a sua sanctitate, vel alias rite examinatos, non teneantur, quavis licet auctoritate nitentes, ad possessiones præfaturarum vel sacerdotiorum curam animarum habentium admittere, nisi examine diligenter excussos atque probatos. Similiter, ne quemquam in ordine, ab alio quam suo proprio antistite, surreptitie & nullo prævio examine, susceptо, teneantur ad ecclesiasticas functiones admittere, sed ab ordinis susceptі executione suspendere, donec exhibitis suæ promotionis literis per examen debitum, & juxta reformationis formulam factum, fuerit repertus idoneus.

ANNO CHRISTI 1549.

De sæcularibus usurpantibus sibi potestatem pleno jure conferendi beneficia.

X.

De sæcularibus vero, habentibus jus præsentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum, sive curatum, sive a cura liberum, qui contra regulas canonicas annituntur pleno jure conferre, absque institutione canonica; aut præsentatum via facti intrudere, decernimus cum toto concilio tales conatus irritos ac nullos esse: & si qui tale quiddam facere tentaverint, hos ipsos facto jure præsentandi pro illa vice privatos esse; illum vero, qui beneficium tali titulo recipit, aut se ei intromittit, nihil per hoc juris acquirere, & procul ab illius occupatione removeri debere, & per ordinarium in ejus locum subrogari alium: quin & jura decernunt utrumque, & intrudentem, & recipientem, anathemate feriendum esse.

De jure patronatus, & præterea.

DE OFFICIORUM PERFUNCTIONE, medio tertio, ad comparandam executionem reformationis necessario.

I.

NON prodest ad ecclesiæ ædificationem, prælatos & pastores, curam animarum habentes, fuisse diligenter examinatos, probatos, & legitima manuum impositione institutos, atque admissos, nisi præstent etiam officium, ad quod sunt vocati, & cujus gratia stipendia ab ecclesia percipiunt; idcirco pro consequenda reformationis executione, curandum esse censuimus, ut ecclesiarum prælati & pastores suo munere strenue perfungantur. Quod nisi fiat, jacent omnia quæ reformatio exigit.

Quibus possint archidiaconi munus suum committere.

II.

Jam quod passim tam indoctos & inutiles sacerdotes videmus ecclesiarum regimini præfectos, unde & mores boni corrumpuntur, & omnis disciplina populi labascit, quodque tam turpiter in concubinatu, perpetua ebrietate, & aliis infamibus vitiis, unde & populus scandalizatur, quidam vivunt: episcoporum negligentiæ, & archidiaconis illis, qui quæstum avarum ex officiorum seu munerum suorum locatione faciunt, & malunt homines de salute æterna periclitari, quam se lucro turpi ac temporali non ditari, acceptum ferendum esse fatentur omnes, quibus dolet animas hominum, quos sanguine suo Christus mercatus est, non pluris æstimari, & cleri infamia populum scandalizari. Cui accusationi & justæ querelæ mederi cupientes, sancimus & statuimus, ut episcopi, archidiaconi, & omnes, qui functionem munerum suorum per se, seu per ministros aut commissarios seu collectores, solent obire, vices suas non committant hominibus levibus, vitiosis, aut conjugatis, sed tantum ecclesiasticis, gravibus, & probatæ opinionis viris.

Non

ANNO CHRISTI 1543.

Non licere prælatis officia ſua pro pecunia pacta alicui committere.

III.

Similiter ad tollendum gravem & ſcandaloſum abuſum, quo quidam pecuniis oblatis comparant ſibi a prælatis commiſſiones & officia, non ſalutem animarum, ſed pecuniam uberiorem ex officiis quærentes, ſtatuimus & mandamus, ne quis prælatus, cujuſcumque ſit dignitatis, ſuam juriſdictionem & munera ulli commiſſario ſeu collectori, licet eccleſiaſtico, plus offerenti, pro pecunia, aut pro certo annuo cenſu, committat vel vendat, ſub pœna excommunicationis, quam emens ſeu pecuniam paciſcens ipſo facto incurrat; vendens vero, præter pœnas canonicas, amittat etiam actionem, pecuniam pactam exigendi: decernentes contractum hujuſmodi illicitum, a jure damnatum, ac nullum eſſe, & haberi debere.

Quod non liceat relinquere peccata pro pecuniis impunita.

IV.

Magno populi Chriſtiani ſcandalo quidam, ad quos pertinet vitiorum correctio, relinquunt peccata ob pecunias & munera impunita, non perpendentes pudendum eſſe crimen, crimina non coercere; nec quidquam eſſe, quod atrocius epiſcopos & prælatos coram Deo accuſet, quam hujus rei neglectus. Idcirco deliberatione cum concilio habita, mandamus & ſancimus, ne epiſcopi, archidiaconi, vel alii juriſdictionem habentes, aut eorum officiales, ſeu commiſſarii, vitiorum correctiones diſſimulent, permittentes cuiquam pecuniæ munerum vel neceſſitudinis cujuſcumque gratia in eis hærere: ſed delicta præterita caſtigent, pœnitentia ſalutari pro delicti gravitate impoſita: nec pœnitentiæ loco pecuniam emungant, niſi ubi permittunt jura aut canones: ſeu ubi pro tranſgreſſione mandati vel inhibitionis certa mulcta (cujus habuerit tranſgreſſor cognitionem, & tamen contempſerit) decreta ſit. Verum mulcta ex permiſſione jurium aut canonum proveniens, ſecundum illorum præſcriptum convertatur. Ceterum ubi ejuſcemodi caſtigationibus non proficitur, & tanta ſit delicti gravitas, poterit etiam cenſuris & pœnis canonicis caſtigari; nimirum ſuſpenſionis ab officio, excommunicationis, & privationis beneficiorum eccleſiaſticorum.

De pœnis c. Licet de offic. ordin. c. Irrefragabili. ſ. Provideant. De ſent. ex comm. lib. 6. c. Vener. ſ. Denique.

Ut muneri ſuo collegiorum præpoſiti ſatisfaciant.

V.

Querela eſt collegiorum, præpoſitos quoſdam, ad quos præſtito juramento pertineat jura & ſtatuta eccleſiarum tueri, atque defendere, nihil agere minus, ſed percipere tantum amplos fructus; ceterum eccleſias, quarum cauſa illos percipiunt, relinquere indefenſas: immemores jurisjurandi, & ejus quod beneficium propter officium datur. Hinc decernimus & ſtatuimus, ut ſi iſtiuſmodi præpoſiti a ſuis collegiis, ad bonorum, privilegiorum, jurium & ſtatutorum defenſionem, expenſis capitulorum, neceſſitatis tempore, vel imminente diſcrimine, requiſiti, muneri ſuo ſatisfacere neglexerint, & inde collegium ſeu eccleſia illa damnum accipiat, pœnam incidant, pro damni accepti magnitudine & præpoſiti negligentia, ab epiſcopo ſeu ſuperioribus taxandam & moderandam.

ANNO CHRISTI 1549.

Quod non liceat decanis a ſuis collegiis abeſſe.

VI.

Videmus decanis abſentibus, vel officio ſuo ſegniter perfungentibus, leviſſimorum quorumque canonicorum & vicariorum inſolentiam prævalere fere adverſus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi divina, neque rite neque ab omnibus perſolvi; cantum præcipitari, vitæ & morum honeſtatem periclitari, diſciplinam prorſus nullam eſſe; breviter, licere pravis quibuſque quidquid libeat. Præcipimus idcirco & mandamus, ut decani apud ſuas eccleſias perſonaliter reſideant, & officio ſuo per ſeipſos ſtrenue perfungantur, exceſſuſque ſubditorum, quoties opus erit, caſtigent, ſub pœna privationis fructuum decanalium, pro rata temporis, quo abſque cauſa rationabili moniti non reſederint, fabricæ, aut pauperibus applicandorum, ubi alias non eſt pœna digna contra non reſidentes decreta, niſi forte neceſſitatis cauſa contigerit eos abeſſe: quo caſu, capitulari alicui, qui ſuſcepti officii rationem reddere poſſit, quemque inferiores revereantur, vices ſuas committant, niſi talem abſentis vicarium peculiaria collegiorum ſtatuta deſignent.

Quod abbatiſſæ nobilium virginum, quas canoniſſas appellant, debeant apud ſua collegia reſidere.

VII.

Idem ſtatuimus de abbatiſſis collegiorum nobilium virginum canoniſſarum, quas tanto magis oportet collegiis ſuis adeſſe, & perpetuo reſidere, quanto virgines illæ majori cuſtodia ſunt dignæ. Quibus præterea mandamus, ut diligenter obſervent, num omnes in dormitorio communi nocte decumbant, & in habitu ipſas decente incedant, ac horas canonicas rite perſolvant, ceteraque, quæ reformationis Cæſareanæ formula, & probatæ earum conſtitutiones exigunt, diligenter obſervent, ſub pœna ſuſpenſionis a perceptione fructuum, in fabricam eccleſiæ applicandorum, donec pareant.

Illas vero abbatiſſas, quæ duobus collegiis contra decreta ſanctorum patrum præpoſitæ ſunt, & duorum in ſe recipiunt curam, cum vix viri regendo ſufficiant, cenſendas decernimus juxta decretum, de reſtringenda pluralitate beneficiorum, inferius paulo ſubjectum. Atque ut canoniſſæ ſecundum formulam aliquam, ipſorum ſtatuti convenientem, poſſint in vitæ & morum honeſtate reformari, conſcribi quædam in eam rem juſſimus, quæ viſitatoribus noſtris trademus exequenda. Communicabimus quoque ea reverendis confratribus noſtris comprovincialibus epiſcopis, quo & ipſi in ſuis diœceſibus, ſecundum locorum & perſonarum rationem, (quantum fieri poteſt) reformationis unitatem ac conformitatem introducant.

ANNO CHRISTI 1549.

Ut abbates a monasteriis suis non discedant.

VIII.

Mandamus quoque & præcipimus, ut abbates quorumlibet monasteriorum; non nisi intra monasteriorum septa, cum fratribus habitent, nec moram longam extra ea trahant.

De restringenda plurimorum beneficiorum curam animarum habentium coacervatione.

IX.

Cupientes ex animo, quantum in nobis est, prohibere ac tollere odiosum illud & insatiabile (quod & patrum canones detestantur) studium coacervandi multa beneficia, curam animarum habentia, unde populus fidelis graviter scandalizatur, & optimorum quorumque animi a clero alienantur, spoliantur ecclesiæ debitis ministeriis, cessatio inducitur cultus divini: fundatores, quorum sacrosancta & inviolabilis debebat haberi suprema voluntas, spe & expectatione sua fraudantur: meliores, quibus beneficium aliquod ecclesiæ certæ debetur, quique ministrare in eo cupiant & possint, non absque injuria & offensione Dei excluduntur, & ad studia profana impelluntur, ubi ecclesiæ poterant esse ornamento; donec Cæsarea majestas provisionem meliorem adversus licentiam hanc a summo pontifice impetret: id quod ab ecclesiasticis imperii statibus rogatus, se recepit a sanctitate ejus eniti atque efflagitare velle, statuimus, & communi maturaque deliberatione cum concilio præhabita, quod justissimum est, & ad ecclesiæ ædificationem pertinet, sancimus ut beneficiatus quisque, si beneficia habet a curis libera, aut unum curatum, aliud simplex, satisfaciat officio cujus gratia beneficium accipit, secundum fundatorum intentionem, sacros canones, & patrum decreta: & ab ecclesia ubi beneficium negligit non participet. Etenim divini juris est, ut qui servit altari de altari vivat: nec bono jure is qui non servit altari vivit de altari; sicut stipendium non debetur nisi militanti. Si vero curatum habet beneficium, apud ecclesiam, ubi beneficium habet, residеat, & officio satisfaciat, alioqui nihil percepturus: pertinebitque ad episcopum, seu eos quibus hoc juris competit, ut de præbendæ seu beneficii fructibus ad ecclesiæ illius utilitatem disponant: nisi beneficiatus ille ecclesiæ Dei utilius aliquod servitium interim impendat. Quod si quis juxta caput, De multa, De præbend. qualificatus jam impetravit a sede apostolica facultatem plura quam unum beneficium retinendi, mandamus, ut hanc episcopo suo, aut ejus visitatoribus secundum dispositionem. cap. Ordinarii, de offic. ordin. in 6. præsentet atque exhibeat. Quæ si appareat sufficiens, curet episcopus ut beneficia debitis obsequiis non fraudentur. Alioquin beneficiatus uno, quod maluerit, retento, reliqua libere resignet, aut dimittat viris idoneis, personaliter residere volentibus, absque præjudicio tamen præsentantium, eligentium, & collatorum conferenda. Si vero dispensatum sit cum indigno, summo illud pontifici curet episcopus significare, ut digniori de beneficio illo provideatur per eos, quibus alias competit jus eligendi, conferendi, vel præsentandi.

1. Cor. 9.

De competentia justa rectoribus ecclesiarum sive perpetuis sive temporalibus assignanda.

X.

Ubi collegia vel monasteria, vel habentes dignitates, habent ecclesias parochiales incorporatas, cum decimis, juribus & censibus, quas committere soleant pastoribus, vel perpetuis vicariis, cum assignatione portionis fructuum regendas, si portio talis sit accisa, nec sufficiat, ut honeste ac decenter ex ea vivatur, ne causa sit cur animæ negligantur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas pastor ille pro victu comparando, adigatur, mandamus & decernimus, ut justa portio secundum reformationem ei de decimis collegii vel monasterii bonis assignetur, sive per episcopum loci, sive per ejus visitatores. Similiter ubi temporales rectores ad regendas ecclesias conducuntur, decernimus, ut iis justum & dignum stipendium detur, pro locorum & personarum conditione ab episcopo moderandum, quod decentem eis & honestum victum atque vestitum suppeditet.

De præb. cap. Extirpandæ & cap. Expo- suisti. Et cap. 1. eodem tit. in 6.

Ne cogantur ecclesiarum rectores opera servilia subire.

XI.

Omnino autem vetamus, ne ulla collegia, monasteria, vel habentes dignitates, locent ecclesiarum suarum regimen cum agris, vineis, silvis, pratis, & juribus, rectori plus offerenti sub annua pensione: tales enim coloni verius quam pastores servilibus & sordidis negotiis se dedere, & majorem temporalium, quam spiritualium bonorum solicitudinem habere, dignamque animarum curam negligere solent. Possunt tamen colonis sæcularibus ecclesiarum prædia sub annuo censu locari, emolumentaque pro utilitate ecclesiarum commutari vel vendi: quin etiam non vetamus, quin collegia & monasteria possint ecclesiæ rectori bonorum ad ipsam ecclesiam pertinentium administrationem plenam committere, pro moderato censu, quem de prædiis pendat: sic tamen, ut ei supersit honestus & sufficiens victus ac vestitus: nec ad supremum censum adigatur, ut solent licitantes a plus offerentibus, pro quo corradendo cogatur se sordidis & servilibus operibus mancipare, ac rusticus fieri, ut vix aut ægre ei supersit unde nuditatem suam vestiat, & vitam miseram sustentet: quales multos magno ecclesiastici ordinis dedecore in pagis videmus sacerdotes.

De vicariorum, seu capellanorum, in ecclesiis collegiatis officiis.

XII.

Ad postremum statuimus & ordinamus, ut ecclesiarum collegiatarum vicarii, quos aliqui vocant capellanos aut chorisocios, nomini suo respondeant: nec tempore divinorum, aliis psallentibus, ipsi extra chorum spatientur, desideant, confabulentur, aut aliud quid agant in ecclesia, in populi scandalum; sed canonicis in persolvendis horis canonicis & divinis sint adjumento; & onera specialia, ad quæ vel ex fundatione, vel antiqua consuetudine, aut ecclesiarum statutis obligantur, devote & diligenter persolvant,

sub

ANNO CHRISTI 1549.

sub pœna ſuſpenſionis, non a diſtributionibus tantummodo quotidianis, verum etiam a vicariarum ſuarum fructibus, donec negligentiam juxta decani & capituli judicium emendent.

DE QUARTO MEDIO REFORMANdi eccleſiam per viſitationem.

I.

NOn alias ſane melius, quam in viſitatione, deprehenduntur, corriguntur & eradicantur errores & vitia, quæ viſitatoribus dormientibus ſeminantur, creſcunt, & ſecurum robur acquirunt. Sic in evangelio dicitur: *Cum dormiret homines venit inimicus homo, & ſuperſeminavit zizania*, morum nimirum & doctrinæ corruptelam. Dormiunt prælati, qui non viſitant: ſoli vigilant, & ſervant cuſtodias noctis ſuper gregem ſuum, qui mala quæ metuuntur viſitatione præcidunt. Et quoniam ſemper oportet eos in ſibi commiſſas oves habere oculos intentos, ſpeculatores appellantur: *Speculatorem*, inquit propheta, *dedi te domui Iſrael*. Nec aliud eſt epiſcopus etiam ex nomine, quam ſpeculator. Hinc etiam apoſtolus: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo poſuit vos Spiritus ſanctus epiſcopos. Et univerſo*, inquit, *gregi*, quod viſitationem requirit, ut epiſcopus nemini deſit. Quale exemplum dedit ipſe de ſe apoſtolus, non ſemper prædicans, ſed viſitans etiam ſuos, quos ad Chriſtum converterat, ut exploraret utrum ſervarent doctrinas & traditiones apoſtolorum & ſeniorum. Sic habito concilio Hieroſolymitano, in quo apoſtoli & ſeniores ſtatuerant, quonam pacto lex vetus ſepeliri deberet, ait ad Barnabam Paulus: *Revertentes viſitemus fratres per univerſas civitates, quomodo ſe habeant*. Qualium viſitationum frequens mentio eſt in Actis apoſtolorum. Capite vigeſimo commemorat epiſcopis Aſiaticis labores ſuos, ac tandem conteſtatur eos in hæc verba: *Quapropter conteſtor vos hodierna die, quod mundus ſum a ſanguine omnium: non enim ſubterfugi quo minus annuntiarem vobis omne conſilium Dei*. Qua ſane conteſtatione pronuntiat reos ſanguinis omnium pereuntium animarum epiſcopos illos qui oves ſuas non requirunt. Viſitatione igitur opus eſt, cum archidiaconali, tum epiſcopali, atque archiepiſcopali, & eorum quibus hoc muneris incumbit, ad extirpandos errores ac vitia & mores bonos plantandos, eoſque in uſu & vigore ſuo retinendos. Hactenus autem (quod negare non poſſumus) alto ſomno dormierunt epiſcopi, de archidiaconorum viſitatione ſecuri, qui ſpeciem quamdam viſitationis retinuerunt, ſed deformem, & pravorum officialium ſeu viſitatorum quæſtu vitioſam ac reprehenſibilem. Nunquam profecto, quod nunc ſero querimur, tot hæreſes, & ſectæ, moreſque corrupti, eo uſque invaluiſſent, nec jaceret adeo diſciplina eccleſiaſtica neglecta, ſi recte viſitatum ab epiſcopis & archidiaconis, & iis quibus hoc muneris incumbit, fuiſſet. Quapropter archidiaconis quidem totius concilii auctoritate mandamus & præcipimus, ut, abuſu correcto, viſitationem inſtituant ad formulam reformationis, nec quemquam ſinant in vitiis, pecuniæ vel munerum cauſa, hærere, juxta ſuperiores noſtras conſtitutiones, ſub pœna quam epiſcopi vel ſuperiores dignam judicaverint. Epiſcopos autem requirimus, ut frequentius per hoc triennium viſitent ſuas diœceſes, cum ad exA tinguendas hæreſum & ſchiſmatum reliquias, tum vero ut archidiaconales & inferiores viſitatores obſervent, atque in ordinem redigant. Nam niſi hoc fiat, verendum eſt inferiores viſitatores ſuum morem retenturos.

De notario in viſitatione adhibendo.

II.

Statuimus ad hæc, ut viſitatoribus adhibeatur notarius, qui ſit ſacerdos, aut ſaltem clericus non conjugatus.

De viſitatione exemptorum, & non exemptorum.

III.

Cautum eſt in reformationis formula, ut a viſitatione epiſcopali nulla eccleſia eſſet libera ſeu exempta; propterea, ut opinamur, quod exempti multi ab inſtitutis ſuis late deflexerunt, & populum graviter irreligioſa vitæ converſatione & moribus corruptis ſcandalizent: induceretur autem eccleſiæ turpis facies, plurimaque in populo ſcandala naſcerentur, ſi viſitatis ac reformatis non exemptis, exempti, quos oportebat eſſe potius reformatos, hæreant perpetuo in eodem luto. Verum cum in hoc negotio deeſſet epiſcopis ſummi pontificis auctoritas, Cæſarea majeſtas recepit ſe velle cum ſummo pontifice agere, ut operi huic tam ſancto ſanctitas ejus ſe accommodaret. Quod ipſum utrum jam factum ſit, necne, nondum ad nos pervenit. Idcirco ſtatuimus interea, donec de hoc reddamur certiores, ut epiſcopus quiſque viſitet omnes ſibi ſubjectos non exemptos, licet ſint per archidiaconos aut alios prælatos viſitati. Exemptis vero, ne quid in ſe patiantur epiſcopi deſiderari eorum, quæ Cæſarea majeſtas ſerio requirit, ſuum viſitandi ſtudium atque operam offerant, hoc periculoſo præſertim tempore. Et nihilo minus præſenti concilio ſtatuente, requirimus, & a reverendis coepiſcopis noſtris ſuffraganeis in eorum diœceſibus requirendos cenſemus, omnes exemptorum prælatos & viſitatores, ut munus ſuum ſtrenue exequantur, reformentque ſubditos ſuos, juxta reformationis Cæſareanæ (quam ſibi comparare quiſque teneatur) formulam, & Cæſareæ majeſtatis mentem. Qua in re ſi fuerint negligentes, & non cum effectu reformationem exequantur, tum epiſcoporum erit, ut negligentiam hanc aut ſummo pontifici, aut Cæſareæ majeſtati, ſignificent, quo proſpiciatur eis de remedio opportuno.

De viſitatione hoſpitalium etiam exemptorum.

IV.

Cum reipublicæ, ſed præcipue epiſcoporum interſit, ut viſitentur ac reſtituantur hoſpitalia, quippe quod epiſcopi ſint & eſſe debeant patres pauperum & infirmorum, nec ferendum eis ſit, ut eleemoſynæ debitæ eis ſubtrahantur, ſtatuimus hoſpitalia omnia eſſe diligenter & magna cura viſitanda, impetrandumque ordinariis a ſummo pontifice, Cæſareæ majeſtatis interceſſione, privilegium viſitandi & reformandi etiam exemptorum hoſpitalia, ſalvo tamen in aliis exemptionis jure.

ANNO CHRISTI 1549.

Matth. 13.

Ezech. 3.

Act. 20.

Act. 15.

ANNO CHRISTI 1549.

De auctoritate, qua oportet visitatores episcopales præditos esse.

V.

Erit quoque visitatoribus episcopalibus opus flagello euangelico, & ecclesiastica coercendi potestate, ut vendentes & ementes, scorta, nequitias, impostura, omnemque turpitudinem ex ecclesia ejicere valeant. Proinde decernimus, ut episcopi & prælati, mittentes aliquo, ubi ipsi fuerint negotiis aliis occupati, suos visitatores, instruant eos, etiam auctoritate ac potestate sufficienti, rebelles ac criminosos per censuras ecclesiasticas coercendi, & vitia, ut magna vel parva fuerint, castigandi.

De formulis inquirendi in visitationibus.

VI.

Quamquam nulla certa inquirendi regula ob rerum omnium instabilitatem, & diversos casus, qui subinde accidunt, visitatoribus potest præscribi, expedit tamen extare formulas, ad quas pro diversa locorum, ordinum, & ecclesiarum conditione, aliter atque aliter inquisitionem suam illi instituant, & quibus submonitorii loco uti possint. Quæ si non inveniantur editæ, quo visitatores hoc onere levemus, dabimus piis & eruditis aliquot viris negotium, tales formulas, etiam suffraganeis nostris episcopis communicandas, colligendi ac scribendi.

De sumptuum & procurationum in visitatione exigendarum moderatione.

VII.

Semper mansit extra controversiam, eos qui visitantur debere suis visitatoribus sumptus omnes, dicente apostolo: *Quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat?* Si nos spiritualia vobis seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Sed quoniam frigescente caritate, populus non ut olim benigne & liberaliter succurrit ecclesiarum necessitatibus, & gravibus insuper exactionibus ecclesiæ per hanc tempestatem atteruntur: ne visitatio superveniens fiat onus importabile, & offensionem demus, ut apostolus loquitur, euangelio; requirimus reverendos comprovinciales episcopos nostros suffraganeos, ut quando non per se, sed per commissarios visitabunt, non sinant visitandos supremis evectionum ac procurationum juribus gravari, neque enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis: præcipimusque & mandamus universis & singulis nobis inferioribus visitatoribus, ne superfluum famulitium in comitatum assumant, & victualium sumptu mediocri pro sua decentia sint contenti. De parochis vero, ubi tenues sunt redditus, & paucus est populus, ordinamus, ut visitandi vocentur ad vicinum aliquem illius decanatus, seu regiunculæ locum, & moderatum tantummodo subsidium conferant in sumptus communes. Ceterum si pauperis cujuspiam parochiæ necessitas requirat visitationem personalem, cum hac visitatores agant benigne, & ad exemplum apostoli Pauli, qui malebat manuum labore victum sibi & suis quærere, quam quem gravare, ecclesiæ pauperi de suo, quod a locupletiori ecclesia habent, serviant.

1. Cor. 9.

Ibidem.

ANNO CHRISTI 1549.

DE SYNODORUM CELEBRATIONE, medio quinto ad reformationem exequendam necessario.

I.

MAGNO status ecclesiastici, imo reipublicæ Christianæ, detrimento, sero querimur synodos vel intermissas, vel non recte hactenus fuisse celebratas. Quarum necessitas hinc intelligitur, quod ubi deficit visitatio, ubi officiorum non est cura, ubi examen & studia bona jacuere neglecta, solæ restant synodi seu concilia in nomine Christi congregata, idonea non tantum ad bonorum morum plantationem, & extirpationem malorum, verumetiam ad mediorum seu viarum, quibus ad istas pertingimus, restitutionem, cum primis valentia. Siquidem in synodis redintegratur unitas, studetur corpori in sua integritate conservando, ubi ea, quæ in visitatione non debatur exequi, executionem studiis communibus assequuntur; ubi de capite & membris, de fide & pietate, de religione & cultu divino, de moribus, de disciplina, de obedientia, de judiciis & rebus omnibus, ad bene Christianeque vivendum commodis vel necessariis, tractatur atque statuitur: ut verissime in reformationis formula dicatur: Salus ecclesiæ, terror hostium ejus, & fidei catholicæ stabilimentum sunt synodi: quas etiam rectissime corporis ecclesiæ nervos dixerimus. Neglectis enim synodis, non aliter ecclesiasticus ordo diffluit, quam si corpus humanum nervis solvatur. Idcirco statuimus, ut synodus diœcesana quotannis bis, pro veteri quidem more, sed juxta reformationis formulam religiosius & meliori cum fructu celebretur. Suffecerit tamen in diœcesi Leodiensi, propter ejus latitudinem & multitudinem prælatorum, semel quotannis recte & studio ferventi celebrare. Synodum vero provincialem volumus, juxta Basileensis concilii decretum singulo quoque triennio cogi debere.

Sessione 15

De sumptibus quos in synodis faciunt decani collegiorum & pastorum.

II.

Decani collegiorum accedentes synodum, pro suis collegiis in religionis officio & dignitate sua conservandis, & decani rurales pro suæ regiunculæ parochis, Deo utique militant: *nemo vero*, ut apostolus ait, *militat unquam stipendiis suis*: propterea decernimus & statuimus, ut pro numero dierum, quibus concilium durat, conferant decanis suis collegia & parochi subsidia, in sumptus, quos necessario facere debent, absque omni tergiversatione. Qua in re tam justa, si qui rationis & æquitatis obliti, reddiderint se difficiles, visitatorum nostrorum erit hos tales non modo compellere ad id quod jure divino debent persolvendum, verum etiam pœnas ab eis pro iniquitatis modo exigere.

1. Cor. 9.

De

ANNO CHRISTI 1549.

De novis conſtitutionibus in ſynodis edendis.

III.

Statuimus quoque, ut in ſynodis communibus conſiliis decernatur, de tollendis abuſibus & moribus corruptis, quos contigerit ad ſynodi judicium referri, diſciplina eccleſiaſtica caſtigandis. Et ſi opus ſit, canones veteres renoventur, aut novi in novis caſibus juxta ſacram ſcripturam, patrum ſanctiones, & rectæ rationis judicium condantur: id quod modo nos quoque ex his quæ ad ſynodum relata ſunt facere decrevimus.

DE MEDIO SEXTO AD reformationis executionem neceſſario.

I.

SEXTUM medium, ad exequendam reformationem efficax, eſt juriſdictio eccleſiaſtica, qua tamquam ſupremo refugio compelluntur qui ſponte non ducuntur ad vitæ emendationem. Hanc Chriſtus eccleſiæ in Petro, pro eccleſia confitenti ipſum eſſe Filium Dei, promiſit, quando dixit: *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Quam promiſſionem non ad unum Petrum pertinere, ſed in omnes apoſtolos tranſmiſſam, alio loco inſinuat, ubi dicit: *Amen dico vobis: Quodcumque ligaveritis ſuper terram, erit ligatum & in cælo: & quodcumque ſolveritis ſuper terram, erit ſolutum & in cælo.* Eccleſiæ igitur ſunt claves iſtæ ligandi atque ſolvendi datæ, quas non ab hominibus, ſed a Chriſto accepit, ut abſque divinæ auctoritatis contemptu contemni non poſſint. Quapropter Chriſtus præcipit, ut eum qui eccleſiam jus dicentem non audierit, pro ethnico habeamus & publicano. Tanta eſt eccleſiaſticæ juriſdictionis vis & poteſtas. Hac coercentur obſtinati in ſceleribus, pervicaces, rebelles, flagitioſi, & contumaces. Hac uſus eſt beatus apoſtolus Paulus, quando Corinthium novercæ ſuæ ſtupratorem tradidit ſatanæ: *Ego*, inquit, *abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum qui ſic operatus eſt in nomine domini noſtri Jeſu Chriſti congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute domini Jeſu, tradere hujuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die domini Jeſu Chriſti.* Hac item uſus eſt adverſus Hymenæum & Alexandrum, qui operum conſcientiam, quæ fidei rectæ congrueret, repellentes, circa fidem naufragaverunt, quos tradidit ſatanæ, ut diſcerent non blaſphemare. Et increpat beatus apoſtolus Corinthios apud judices infideles & ethnicos judicio contendentes: *An neſcitis*, inquit, *quoniam ſancti de hoc mundo judicabunt? & ſi in vobis judicabitur mundus, indigni eſtis qui de mininis judicetis? Neſcitis quoniam angelos judicabimus? quanto magis ſæcularia?* Et per ironiam ſubdit: *Sæcularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles, ſcilicet qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad judicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum, ſed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud infideles?* Quibus permoti rationibus, decrevimus cum præſenti ſynodo judicia eccleſiaſtica in primis reformanda eſſe. Et quidem in hanc rem antecеſſores noſtri ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopi, Theodoricus & Robertus quædam ſtatuere, poſt quos anteceſſor noſter Hermannus anno vigeſimonono copioſiorem noſtræ curiæ reformationem edidit, quæ in provinciali concilio, anno trigeſimoſexto, communi omnium conſenſu publicata atque recepta eſt. Verum cum prohibente hominum malitia, non ſit reformatio illa per hanc tempeſtatem ſortita per omnia executionem, decrevimus hanc primum in diœceſi noſtra diligenter exequi, & omnes curiæ noſtræ officiarios jurejurando adſtringere ad ejus obſervantiam. Requirimus quoque & monemus reverendos confratres noſtros ſuffraganeos epiſcopos, ut & ipſi ſecundum hoc exemplar, prout melius videbitur congruere ſaluti & tranquillitati ſubditorum, ſuas quoque curias reforment, & executionem reformatæ juriſdictionis, epiſcopali ſua auctoritate inferioribus omnibus ad eumdem modum, hoc eſt per jusjurandum, imponant.

De impedientibus executionem mandatorum & ſententiarum judicum eccleſiaſticorum.

II.

Eccleſiaſticus judex officio ſuo nequit perfungi, ubi magiſtratus & ſæculares homines contumacibus, flagitioſis & rebellibus patrocinium ferunt adverſus eccleſiaſtica judicia, vel ea impediunt. Idcirco mandamus omnibus magiſtratibus, præfectis, judicibus ſæcularibus, & quibuſcumque eccleſiæ filiis, ne quis ad judicium eccleſiaſticum vocatis, adverſus Dei ordinationem, unde eſt iſta poteſtas, & ſacros canones, patrocinetur, aut quovis modo impediat mandatorum & ſententiarum eccleſiaſticorum judicum executionem, ſub pœna excommunicationis; qua, niſi admoniti reſipiſcant, ſint plectendi. Piiſſimum quoque imperatorem noſtrum, & principes ſæculares, quorum ditiones in provinciam noſtram excurrunt, vel intra ejus ambitum continentur, duximus totius concilii nomine, tamquam juſtitiæ patrocinatores invocandos, ut ditionum illarum ſatrapis, præfectis, judicibus, magiſtratibus, ſuiſque vicariis mandare ac præcipere velint, ne eccleſiaſtico judici brachium ſæculare petenti illud denegent, aut cujuſcumque exceptionis per reos propoſitæ occaſione differant, etiamſi nullitatem exceptio concernat, quemadmodum jure communi cautum eſt.

Ne judices ſæculares de matrimonialibus & aliis ſpiritualibus cauſis judicent.

III.

Cum matrimonii ſacramentum ut ſacramenta reliqua in theſauris eccleſiæ numeretur, nec ſit civilis quidam contractus, ut olim putarunt ethnici, ad ſolius eccleſiæ judicium, præſertim ubi quæſtio juris verſatur, ejus diſcuſſio pertinet. Idcirco ſtatuimus cum præſenti concilio, & ſub excommunicationis pœna prohibemus, ne magiſtratus aut judices ſæculares, in matrimonialibus aut aliis ſpiritualibus quibuſcumque cauſis, ad cognitionem ſolius eccleſiaſtici judicis ſpectantibus, inter ſuos ſubditos aut alienos judicent, nec diſpenſandi aut tranſigendi poteſtatem in matri-

Matth. 16.

Matth. 18.

2. Cor. 6.

ANNO CHRISTI 1549.

trimonio ac gradibus prohibitis ſibi uſurpent, ſed ejuſcemodi cauſas omnes ad judicis eccleſiaſtici cognitionem & definitionem remittant.

CENSURÆ ET DECRETA LATA pro abuſuum & vitiorum ad ſynodi judicium perlatorum emendatione.

Ne quis recipiat aut foveat monachos & ſanctimoniales, ſui inſtituti deſertores, ac fugitivos apoſtatas, ſub excommunicationis pœna.

I.

NULLA re magis per hanc tempeſtatem fœdata eſt eccleſiæ Chriſti facies, quam profugorum monachorum & ſanctimonialium perfidia atque flagitiis: quorum ut erat vitæ inſtitutum arctum prius & ſanctum, ita, eo abjecto, abſque omni freno ad quævis flagitiorum genera provoluti ſunt: his enim auctoribus natæ ſunt hæreſes, ſacrilegia, inceſtuoſa connubia, & ſacrorum omnium profanatio. Nec ab aliis magis quam iis, quos iſti ſeduxerunt, ſunt hæc mala defenſa atque promota. Ideo magna ſeveritate opus eſt, ut flagitioſiſſimum hoc genus hominum reprimatur, atque ab eccleſia fidelium, videlicet ne plures eorum contagione inficiantur & pereant, ſubmoveatur. Proinde quod nuper in diœceſana ſynodo noſtra decreveramus nunc renovamus, & ejus innixi auctoritati qui dixit: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*: Sancimus unanimi totius concilii conſenſu, judicio ac ſententia, ac præcipimus, ne quis cujuſcumque ſtatus vel conditionis fuerit, poſthac monachos vel monachas fugitivos, & extra ſuperiorum ſuorum obedientiam vagantes, quos noverit veridica aliorum relatione, aut ſuperiorum teſtimonio, vel alio quovis modo eſſe tales, recipere, fovere, aut ad ſacramenta vel eccleſiaſtica miniſteria admittere auſit, ſub excommunicationis, quam ipſo facto incurrat, pœna; qua & ſacri canones feriunt qui hujuſcemodi fugitivis apoſtatis atque excommunicatis communicant.

Matt. 16.

De monachis, ſanctimonialibus, & ſacerdotibus conjugatis.

II.

Perlatum ad concilium eſt, apoſtatas illos varia vitæ genera ſectari: quoſdam enim ſæculare inſtitutum in omnibus aſſumpſiſſe, & pudicitia, quam Deo conſecraverant, proſtituta, monachos ſanctimonialibus, duplicato inceſtu, ſub conjugii prætextu adhærere: quo vitio & ſacerdotes, ac majorum ordinum quidam clerici, contra ſacros canones ſe contaminarunt: quoſdam vero viduis & feminis ſæcularibus ſe copulaſſe. In quo gradu & ſanctimoniales quædam Deo ſub velamine dicatæ ſe viris conjugii nomine proſtituerunt: quas nuptias omnes, quia priorem fidem irritam fecerunt, Deo abominabiles atque execrabiles, uti nuper in ſynodo noſtra diœceſana declaravimus, ita nunc quoque totius concilii approbatione ac judicio declaramus & pronuntiamus illicitas, profanas, ſacrilegas, atque inceſtuoſas eſſe, & nuſquam tolerandas, & anathemati eos omnes, qui ita contraxerunt, eſſe innexos: proleſque inde ſuſceptas, illegitimas eſſe, nec aliter quam ſpurios & nothos habendas: ac proinde hereditario nomine parentibus ſuis neque in mobilibus, neque in immobilibus ſuccedere poſſe aut debere.

ANNO CHRISTI 1549.

De concubinariis monachis vel ſacerdotibus.

III.

In tertio genere verſantur monachi apoſtatæ, qui miniſteriis eccleſiaſticis perfunguntur, & ſcortis ſeu concubinis adhærent. Quorum quidam religionis ſuæ habitum penitus abjecerunt, quidam non integrum, ſed partem ejus ob metum retinuerunt. De quibus ſtatuimus, ut ſeveriori ordinis diſciplinæ pro tanti ſcandali expurgatione ſubmittantur, & carnis ſuæ petulantiam pœnitentiæ afflictione mortificent. De ſacerdotibus vero & clericis beneficiatis, quibus concubinæ vel feminæ de incontinentia ſuſpectæ, ſeu cum quibus ipſi antehac de fornicatione diffamati fuerunt, manifeſte cohabitant, ut nuper in ſynodo diœceſana, ita nunc quoque totius concilii conſenſu & approbatione decernimus & pronuntiamus, eos qui tales feminas apud ſe detinent, ſententiam ſuſpenſionis ab officio & beneficio incurriſſe: mandamuſque & præcipimus, ut juxta noviſſimam declarationem eas tam procul e vicinia ſubmoveant, ut commerciis non detur facilis occaſio, & ſuſpiciones omnes vitentur: ipſas vero feminas, ſi poſthac in domibus vel vicinia permanſerint, cenſemus excommunicationis cenſura plectendas. Volumus quoque & jubemus, ut eccleſiarum prælati ſententiam memoratam contra concubinarios notorios, & de concubinatu ſuſpectos, diligenter exequantur: alioqui noſtrarum partium erit eorum negligentiam ſupplere, & pœnas dignas pro ea exigere. Quod ſi qui libidinis furiis correpti inſtar equi & muli, quibus non eſt intellectus, ſuſpenſionis pœna non emendentur, aut his noſtris mandatis facto contrario docuerint ſe non velle parere, contra hos tales ad ulteriorem beneficiorum privationem, aliaſque duriores pœnas decrevimus & cenſuimus eſſe procedendum.

De monachis qui extra obedientiam degentes divina tractant, & populo ſacramenta adminiſtrant.

IV.

In genere quarto verſantur monachi profugi, qui extra obedientiæ jugum & ordinis ſui obſervantiam, alii in habitu, alii habitu cum religione rejecto degentes, regimini ſe intromittunt eccleſiarum; ſacramenta conficiunt, & populo adminiſtrant, cum ſint ipſi excommunicati, & ſacramentorum omnium expertes; confeſſiones audiunt, cum abſolvendi non habeant poteſtatem, multis modis & populo imponentes, & ſeipſos cenſuris gravioribus illaqueantes, nonnunquam etiam dogmata falſa diſſeminantes: quos cum animadvertimus eſſe propria quædam inſtrumenta, quibus eccleſiaſtica diſciplina ſubvertatur, & pietatis obtenta ſpecie, tam ſibi quam populo perniciem afferre; mandamus & præcipimus ſub anathematis vinculo, ne quis tales eccleſiarum regimini aut ſacramentorum adminiſtrationi admoveat.

ANNO CHRISTI 1549.

De ſanctimonialibus religionis ſuæ habitum ſubinde mutantibus.

V.

His finitimæ ſunt ſanctimoniales quædam, religionem bene & ſancte inſtitutam profeſſæ, quas accepimus religionis ſuæ habitum ſubinde deponere, & veſtes ſæculares religionis tædio ſibi aptare, non abſque gravi fidelium ſcandalo, & ſtatus ſui ignominia: quippe quod ſicut mulier impudica cum veſte pudorem, ita ſanctimonialis religionem cum veſte deponit. Quam indignitatem prohibere volentes, præcipimus ne qua religioſa virgo ſub excommunicationis pœna habitum alium, quam ſuæ religioni convenientem, ſibi induat, aut alia videri velit ſponſa Deo conſecrata, quam ea, quam ſe eſſe profiteatur.

De requirendis omnis generis apoſtatis, ut reſipiſcant, & ut ad inſtituta ſua revertantur.

VI.

Jam licet apoſtatarum, & eorum qui miſſa ad aratrum manu retroſpexerunt ad ſæculum, & ſe ineptos reddiderunt regno Dei, alius alio gravius impegerit; & quidam humanitate propter errorem communem, & eorum, qui cum prohibere hunc curſum potuiſſent, officium neglexerunt, conniventiam; alii ſevera ultione ob malevolentiam & impietatem digni videantur; in hoc tamen ſunt omnes pares, quod religionis ſuæ vota illa ſolemnia, quibus ſe Deo pro ceteris mortalibus manciparunt, timore Dei & æterna animæ ſalute poſtpoſitis, perfide ſolverunt. Quæ profecto magna eſt impietas. Enimvero propheta Baruch deos gentium falſos a Deo vero hoc veluti ſigno proprio diſcernit, quod falſi illi votum quo ſe quis obligaverit, nec tamen reddiderit, non requirant: Deus autem verus requirit. Unde perſpicuum eſt, ſecuros illos votifragos apoſtatas, qui ſibi perſuadent Deum vota non requirere, habere ſibi perſuaſum Deum eſſe falſum, quales ſunt dii gentium: quod vel cogitaſſe horrendum idololatriæ ſcelus eſt. Petrus quoque in Actis apoſtolorum teſtatur eos, qui communem vitæ ſocietatem, qualis olim inter apoſtolos erat, & nunc apud religioſos conſervari debet, ſemel receptam deſerunt, tentare Spiritum ſanctum, & mentiri non hominibus, ſed Deo: idcirco duximus eos omnes ſalutis, de qua periclitantur, graviter admonendos, & uno nomine requirendos, quibus & præſentis ſynodi auctoritate invocato Chriſti nomine, quam ſceleratis ſuis factis abnegarunt, mandamus & præcipimus, ut relictis falſis conjugibus & concubinis, ſi quibus adhærent, poſtpoſitiſque negotiis, quibus ſe implicuerunt, habitum religionis ſuæ reſumant, & ad ſuum quique monaſterium revertantur, ubi pœnitentiam ſalutarem ad divinam ultionem avertendam, veniamque erratorum impetrandam, humiliter agant.

De abjuranda hæreſi, & communione ſchiſmatica vitanda.

VII.

Similiter requirimus, & paterno effectu monemus monachos & ſanctimoniales apoſtatas, ſacerdotes, ſui ordinis & diſciplinæ deſertores, clericos & laicos, eoſque omnes qui communione ſchiſmatica, aut pravorum dogmatum contagione, per hanc tempeſtatem ſe ab unitate eccleſiæ catholicæ, extra quam non eſt ſalus, ſepararunt, ut hæreſi ſchiſmateque omni abjurato, abſolutionem & reconciliationem a ſede apoſtolica, vel eis quibus hoc muneris delegatum eſt, petant, ſtudeantque deinceps in unitate communionis & fidei cum eccleſia ſancta catholica permanere. Propter eos vero provinciæ noſtræ incolas, qui ſibi arbitrantur utriuſque ſpeciei communionem a Cæſarea majeſtate permiſſam, operæprecium duximus de hoc iterum ferre noſtrum judicium. Proinde Cæſareæ majeſtatis declaratione maturo judicio lecta atque expenſa, quod in nupera ſynodo noſtra fecimus, nunc totius concilii ſententia declaramus, omnibus provinciæ noſtræ fidelibus, nihil tale in religioſiſſimi catholiciſſimique imperatoris declaratione, qua ſuam mentem expoſuit, inveniri, quin potius contrarium: ſiquidem expreſſis & diſertis verbis a catholicis imperii ſtatibus, & eorum ſubditis, ſerio valde exigit, ne quid in ſacramentorum adminiſtratione præter eccleſiæ catholicæ conſuetudinem immutent, aut immutari in ſuis ditionibus ullo pacto permittant. Cui Cæſareæ majeſtatis planæ catholicæ & Chriſtianæ ordinationi decrevimus, nos tamquam archiepiſcopus & princeps elector per Dei gratiam catholicus, cum reverendis confratribus noſtris comprovincialibus epiſcopis & principibus, eadem gratia divina concedente, ſimiliter catholicis, fideliter & obedienter per omnia obtemperare: id quod & alioqui pro noſtra erga ſanctam eccleſiam devotione, ſtudio pacis & unitatis, quæ divino illo ſacramento ſignificatur, conſervandæ, eramus facturi. Præcipimus idcirco, & auctoritate præſentis ſynodi in nomine domini noſtri Jeſu Chriſti convocatæ, mandamus omnibus provinciæ noſtræ incolis, qui Chriſtiano nomine cenſentur, ut corporis & ſanguinis Chriſti veritatem ſub una ſacramenti ſpecie percepiſſe contenti, vinculum pacis cum gratiarum actione ſervent.

Ut ſacerdotes ab hæreticis revertentes non ſtatim involent miniſteriis eccleſiarum.

VIII.

Caveant autem ſacerdotes, ſive religioſi, ſive ſæculares, ab hæreticis vel ſchiſmaticis ad eccleſiam revertentes, ſe miniſteriis divinis ſtatim ingerere, & ſacrificare, aut ſacramenta populo adminiſtrare, etiamſi maxime id non more hæreticorum, aut ſchiſmaticorum, ſed ſecundum eccleſiæ catholicæ ritum facere velint, priuſquam ſint abſoluti, eccleſiæ reconciliati, & officiis ac miniſteriis ſuis, irregularitate ſublata, reſtituti: ne damnationem graviorem incurrant, propter irregularitatis impedimentum, quo tenentur per ſacros canones illaqueati.

Veniæ ſpe propoſita, errantes omnes ad eccleſiam catholicam revocandos.

IX.

Ne vero pœnarum ſeveritate propoſita reverti ad eccleſiam ab hæreſi cupientes avertamus, & retro pellamus, & non potius etiam duros & ob-

ANNO CHRISTI 1549.

obſtinatos veniæ blandimentis emolliamus, atque ad pudorem & reſipiſcentiam invitemus, in omnibus, cujuſcumque ſint ſtatus, gradus aut conditionis, ad mentem cum filio prodigo redeuntibus, reſipiſcentibus, atque ad eccleſiam, Patris ſui domum, unde aufugerant, ab hæreſum & ſchiſmatum lenociniis cupientibus reverti, eccleſiæ valvas, quantum in nobis eſt, aperimus, & facilem ignoſcentiam pollicemur: requirimuſque reverendos confratres noſtros ſuffraganeos epiſcopos, ut animo volventes, boni paſtoris officium eſſe, non imperare cum auſteritate & potentia, ſed infirmas oves conſolidare, ægrotas ſanare, confractas alligare, perditas per deſerta quærere, atque in humeris reportare: patris item boni officium eſſe, prodigo filio a longe revertenti veniæ propoſitione occurrere: ſtudeant etiam ipſi errantes ad reſipiſcentiam & eccleſiam revocare. Omnibus vero prælatis, abbatibus, prioribus, guardianis, & monaſteriorum utriuſque ſexus ſuperioribus mandamus, ut pœnitentia ductos ſuos ſubditos & ultro revertentes, veniamque petentes, & emendationem pollicentes, paterne recipiant ad pœnitentiam tolerabilem: quam, emendatione eorum perſpecta, ſenſim minuant, ut ſanent, non interimant ſuas oves. Quod ſi forte caſus ſit, ut in monaſterium & locum proprium abſque ſcandalo recipi pœnitentes nequeant, curent eos in alio ejuſdem ordinis monaſterio, ſecundum juris canonici diſpoſitionem, recipi. Nec eos tantum qui intra diœceſeos noſtræ pomœria continentur, cogi volumus, ut huic muneri ſuo ſatisfaciant, ſed omnes ubique locorum per totam provinciam. Proinde requirimus & monemus reverendos confratres noſtros ſuffraganeos comprovinciales epiſcopos, ut ad eumdem modum ipſi ſuarum diœceſeon prælatos requirant, & cogant reſipiſcentes ac ultro redeuntes; benigne ad modum prædictum recipere.

De refractariis & in errore perſiſtentibus vi cogendis.

X.

Quod ſi qui apoſtatæ, & ordinis ſui deſertores, faſcino diabolico & vitiorum amore excæcati atque illaqueati, non patiantur ſe invitari ad vitæ emendationem, aut ad eccleſiæ ſinum benigne adduci, eos decernimus, poſt ſpretam benevolentiam noſtram paternam, vi cogendos, per Dei miniſtros illos qui gladium tenent ad vindictam malorum, & laudem bonorum; ut intrare vel inviti compellantur qui ſponte reverti nolebant. Idcirco concilii totius nomine, per auctoritatem domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos vocavit, & cujus cauſam agimus, requirimus Chriſtianos principes, magiſtratus ſæculares, & quotquot poteſtatem coercendi malos habent omnes, ut ſuo miniſterio ad laudem Dei & eccleſiæ, cujus ſunt filii, ſalutem perfungentes, obſtinatos apoſtatas, monachos & ſanctimoniales, in ſuis ſordibus & rebellione hærentes, foeductores quoque fidelis populi, eis indicatos, potenti manu capiant, tradantque ſuis ſuperioribus aut monaſteriis, pœnitentiæ ſeveriori, ſalutari tamen, ſubmittendos.

ANNO CHRISTI 1549.

De apoſtatis, qui ſub prætextu diſpenſationum apoſtolicarum vota religioniſque ſuæ inſtituta deſeruerunt.

XI.

Apoſtatæ quidam extra monaſteria ſua degunt, ſuperioribus rebelles, & ad rebellionem alios ſolicitantes; tanto nocentiores in eccleſia, quanto hoſtis domeſticus externo perniciosior eſt: qui nequitiam ſuam velant diſpenſationum apoſtolicarum prætextu, quas plerumque vel in curia, vel a pœnitentiariis, aut legatis & nuntiis apoſtolicis, ſurreptitie, vel allegatione cauſarum falſarum, impetrant. Et ſi cauſæ juri innixæ bullis obtentis interſerantur, tales tamen petunt ſibi dari, atque impetrant earum examinatores & judices, ſummo pontifici, legatis, nuntiis & diſpenſatoribus ignotos, qui neque cauſas allegatas examinent, nec partibus legitime vocatis de earum veritate inquirant: ſed ſimpliciter eorum libidini patrocinentur, aut ſi dantur judices incorrupti & probitatis amantes, iis bullas ſuas non exhibent cognoſcendas, & nihilo minus ſecum diſpenſatum eſſe jactant, utunturque diſpenſationibus obtentis, haud aliter quam ſi cauſas illas legitime verificaſſent, unde non infrequenter plus malorum & ſcandalorum quam a notoriis apoſtatis accipitur: noſtrum vero non eſt, ſuſtinere in eccleſia tantam impoſturam tamque licentioſam votorum violationem. Proinde ſtatuimus & ordinamus, ut qui diſpenſationes tales obtinuerunt, in habitu & obedientia ſuæ religionis, quam profeſſi ſunt, coram nobis aut reverendis comprovincialibus noſtris coepiſcopis compareant, atque ita diſpenſationes ſuas exhibeant examinandas, & vocatis eorum ſuperioribus, ac quorum intererit diſcutiendas: aut ſi jam habitum temere, & abſque prævia bullarum examinatione, depoſuerunt, eum reaſſumant, & conſque in monaſterio ac ſub obedientia ſe contineant, donec diſpenſationibus nobis ad examinandum oblatis inveniantur non etiam ſummum pontificem & ejus legatos, vel alios diſpenſatores fefelliſſe, aut ſiniſtre aliquid impetraſſe. Quod ſi diſpenſationibus obtentis, aliter atque jam ſtatutum eſt, voluerint uti, eos pro notoriis apoſtatis habendos, vitandos, a magiſtratu capiendos, & ſuperioribus cum rebus omnibus quas habent, expenſis tamen monaſteriorum tradendos, ad eumdem omnino modum, quo de apoſtatis jam decretum & ſtatutum eſt, totius concilii ſententia decernimus & approbamus.

Ut qui habent adminiſtrationem bonorum eccleſiaſticorum, vel officia, reddant rationem.

XII.

Accepimus in quibuſdam collegiis theſaurarios, fabricæ præfectos, & alios rerum adminiſtratores, vel officia ſpiritualia habentes, raro aut nunquam dare adminiſtrationum ſuarum rationem, non ſine ſuſpicione infidelitatis, cui permagna datur occaſio, unde res eccleſiarum diffluunt, & quæ a majoribus ad ornatum eccleſiarum magnis ſtudiis congeſta ſunt, negligentia & fraude poſteritatis turpiter dilabuntur: idcirco ſtatuimus & ordinamus, ut collegiorum & monaſteriorum officiarii, quibus cura adminiſtran-

do-

ANNO CHRISTI 1549.

dorum & dispensandorum bonorum ecclesiasti- A
corum committitur, jurejurando promittant, se
velle ea fideliter conservare, tractare & admi-
nistrare, ac quotiescumque petuntur, dare ra-
tionem & ea quæ rationes consectari debent.
Diem autem certum computandi decanus & ca-
pitulum eis præfigant, sub pœna suspensionis
ab officio & emolumentorum perceptione. Ad
hæc ordinamus, ne facile, ubi sunt idoneæ per-
sonæ, uni plura quam unum officia committan-
tur, nisi sint natura connexa, aut personæ pau-
cæ, & valeat unius industria tanta, ut pluri-
bus sufficere possit. Statuimus quoque, ut jux-
ta constitutionem felicis memoriæ Vvigboldi ar-
chiepiscopi, antecessoris nostri, laici provisо-
res parochialium ecclesiarum, qui pro conser- B
vatione ædificiorum, luminarium, & comparа-
tione ornamentorum, instituuntur, nihil ordi-
nent vel disponant absque consilio sui plebа-
ni: cui bis in anno teneantur reddere ratio-
nem, ut si quid inordinate egerint pro utilita-
te ecclesiarum, prout secundum Deum & con-
scientias suas videbitur expedire, corrigatur at-
que reformetur.

Ut campanarii seu custodes religiosè officia sua exequantur.

XIII.

Delatum quoque ad synodum est, campana- C
rios, seu custodes quosdam, quos alii matricu-
larios vocant, tam parochialium quam colle-
giatarum ecclesiarum, qui pallas, mappas, ve-
stes sacras, sordide & irreverenter servant, per-
aguntque ministeria sua prolixis barbis horri-
di, ac nulla religionis veste a plebeiis discreti:
statuimus igitur, ne liceat campanariis seu ma-
tricularіis nutrire barbam, aut in veste laica in
ecclesiis circumcursitare, sed ministeria sua in
superpelliceis exhibeant, linteaque ecclesiæ &
sacrarii, ut munda sint, diligenter asservent.
De eorum vero lotione quæ pertinent ad usum
sacrorum, illos admoneant sedulo quibus hæc
cura incumbit; qui talium ablutionem fieri
procurent per eos quibus hoc per canones li- D
cet, sub pœna suspensionis ab officio & emo-
lumentis, donec pareant.

De benedictione fontis, & parvulis tempore paschali baptizandis.

XIV.

Inolevit gravis abusus in collegiis quibus-
dam, qui tempore paschalis officii aquam om-
nibus baptismi ceremoniis benedicunt; quam
postea effundunt: statuimus propterea, ut nul-
lum fontem seu aquam collegia posthac conse-
crent, cujus nullus est usus, sed ceremoniis &
benedictionibus utantur apud illum fontem pa- E
rochiæ suæ quem intra collegii septa, aut in
proxima vicinia habent. Et ut orationes & ce-
remoniæ solennes, quæ tempore paschali & pen-
tecostes baptismo adhibentur, habeant res eis
respondentes. Statuimus ut pastores & concio-
natores adhortentur populum, ut parvulos na-
tos, instante festo paschæ, servent baptizan-
dos in vigiliam paschæ, & natos, festo pen-
tecostes instante, ad festum pentecostes usque
servent; si tamen nullum immineat vitæ pe-
riculum.

Ubi & quibus horis debeant parvuli baptizari.

ANNO CHRISTI 1549.

XV.

Detestanda est non minus laicorum superbia,
quam pastorum eis obsequentium adulatio, qui,
contempta ecclesia, proles suas volunt in suis do-
mibus baptizari, & eo baptismi aquam deferri.
Quem abusum prorsus rescindere volentes, sta-
tuimus neminem alibi quam in ecclesia, quo-
cumque loco natus sit, debere baptizari, excep-
tis regum filiis, &c. quibus valeat secundum con-
cilium Viennense deferri. Pastores vero, qui se-
cus fecerint, ab officio suspendimus, donec ab-
solutionem a nobis obtineant. Similiter multos
abusus & levitates, quæ passim apud dignissi-
mum illud sacramentum admittuntur, amputa-
re cupientes, prohibemus parvulos tempore po-
meridiano baptizari, sed quando jejuni & sobrii
sunt homines, & ad res tantas attenti. Si vero
pauca sint in civitate aliqua baptisteria, & mul-
ti baptizandi, poterunt residui, qui apud sacrum
matutinale baptizari commode non poterant,
tempore pomeridiano baptizari. Et si adsit di-
gna populi frequentia, pastor eos de baptismi
mysteriis doceat; præsertim ut cogitent quanta
sit Dei misericordia peccata abluentis, & nos in
suos filios adoptantis. Præterea vetamus, ethni-
corum more, ab hoc sacramento magna convi-
via instruere, epulari, & ebrietate, ut passim
homines parum Christiani faciunt, omnia mis-
cere.

Quod non liceat religiosis suscipere in fonte baptizatos, aut nuptiis interesse.

XVI.

Quamvis religiosis omnibus interdictum sacris
canonibus sit, ne parvulos in baptismo susci-
piant, aut nuptiarum conviviis interfint, passim
tamen hi canones negliguntur, & religiosi ad
parvulorum susceptionem, & nuptias invitan-
tur, unde suspecta plerumque nascitur & alitur
familiaritas, & aculei nonnunquam in pectori-
bus relinquuntur, qui ut forte ubi arcta est co-
gnatio, vel senectus emortua, desint, tamen no-
cet exemplum junioribus propositum. Idcirco
abbatibus, prioribus, & religiosis quibuscum-
que, susceptionem parvulorum in baptismo, &
nuptiarum convivia plane interdicimus, quan-
tavis necessitudine vel parvulis vel desponsatis
jungantur. Contrarium facientes pro transgres-
sione & scandalo dato severa pœnitentia decer-
nimus castigandos.

Comœdias quatenus liceat in monasteriis ludere.

XVII.

Percepimus comœdiarum actores quosdam,
scena & theatris non contentos, transire etiam
ad monasteria monialium, ubi gestibus profanis,
amatoriis & sæcularibus commoveant virginibus
voluptatem. Quæ spectacula, etiamsi de rebus
sacris & piis exhiberentur, parum tamen boni,
mali vero plurimum relinquere in sanctimonia-
lium mentibus possunt, gestus externos spectan-
tibus & mirantibus, ceterum verba non intelli-
gentibus. Ideo vetamus, & prohibemus posthac
vel comœdos admitti in virginum monasteria,
vel virgines comœdias spectare.

Abu-

ANNO CHRISTI 1549.

Abuſus populi in audiendis miſſis quomodo coercendus.

XVIII.

Animadvertentes populum rudem & ſimplicem, religionis antiquæ & veræ ignarum, actiones prope nullas in miſſæ ſacrificio, præter hoſtiæ ſacroſanctæ oblationem, obſervare: & hinc abuſum natum in civitatibus, ubi multæ celebrantur miſſæ, ut ab altari ad altare diſcurrant, nulli ſacrificio plene intenti: in opidis vero & pagis cœmeteria circumambulent, & de rebus nonnunquam profanis tractent, donec detur ad hoſtiæ elevationem ſignum; qua vel e longinquo conſpecta ac ſalutata, putant ſe hominis Chriſtiani officio abunde perfunctos: e ſalute fore populi fidelis exiſtimavimus, ſi hoc vitium gladio ſpiritus exſcinderetur. Idcirco paſtoribus & verbi divini concionatoribus omnibus injungimus ac mandamus, ut ubi irreligioſus hic abuſus irrepſit, frequenter doceant populum de tremendis atque adorandis miſſæ myſteriis, juxta ſanctorum patrum doctrinam, & ea quæ in declaratione Cæſareæ majeſtatis de miſſa traduntur: & quod Chriſtianorum ſit integro ſacro auſcultare, quo participes fiant confeſſionis quam ſacerdos pro tota plebe facit, & omnium orationum, & benedictionis qua eos dimittit.

Et ſi quidem peccat ea in re tota, ut alicubi fit, ruſtica communitas, cenſemus præfectum loci requirendum, ut abuſum talem coerceat ac prohibeat. Qui ſi forte hoc facere recuſet, prohibemus omnibus paſtoribus, vicecuratis, & animarum curatoribus quibuſcumque, ne quis eum abſolvat, aut ad ſacramentorum perceptionem admittat, niſi certa fide polliceatur, ſe velle regulis iſtis eccleſiaſticis obtemperare. Si vero paucorum iſtud vitium eſt, & moniti non emendent, cera vel rebus aliis ad eccleſiæ ornatum, vel pauperum ſubventionem pertinentibus, pro arbitrio paſtoris & ædilium mulctentur.

Et ne cui deſint pietatis ſub miſſa exercitia, dabimus piis quibuſdam & eruditis viris negotium conſcribendi divino huic officio congruentes meditationes & orationes, pro populi ſimplicis captu, quas vel ipſimet legentes intra ſe revolvant, vel e parochi frequenti inſtitutione addiſcant.

Quando & ubi conveniat ſimul plures miſſas dicere.

XIX.

Mentem ſequentes formulæ, ad quam reformatio inſtituenda erat, ordinamus ut in eccleſiis parochialibus ad quas potiſſimum confluere ſolet populus in unum collectus, & in minoribus collegiis ac monaſteriis, ſacerdotes, quibus dicendæ ſunt miſſæ ſpeciales, eas finiant ante ſolennis miſſæ euangelium, aut ad ſummum ante actionem, aut ab ejus communione facta incipiant, ne populus in diverſa diſtrahatur. Ubi vero amplæ ſunt monaſteriorum vel collegiorum eccleſiæ, ſic in oratoria diſtinctæ, ut in locis diverſis diverſus accipiatur populus, nec poſſint uni miſſæ commode omnes eſſe intenti, poterunt ſingulis populorum turmis ſingulæ miſſæ celebrari, quibus unuſquiſque populus ſit intentus: ſub concione autem nulli ſacerdotum liceat in eccleſia illa miſſam celebrare.

ANNO CHRISTI 1549.

De oblationibus in miſſa faciendis.

XX.

Varia fuerunt olim in lege veteri ſacrificia & oblationes, Chriſti perfectum ſacrificium præfigurantes, quas unica Chriſtus hoſtia in crucis ara conſummavit, ſemetipſum pro nobis offerens. Hæc eſt hoſtia ſempiterna, quam eamdem in miſſa ſacerdos eorum omnium nomine, qui Chriſtum pro ſe oblatum cupiunt, offert ac ſiſtit ante Patrem. Fuerunt & aliæ primitiarum, decimarum, & liberalium votorum oblationes, quibus in eccleſia, præter ſacrificia ſpiritualia, mactationis vitiorum, gratiarum actionis, laudis & ſervitutis quæ divinæ majeſtati debetur; ſucceſſerunt etiam rerum temporalium ad uſum miniſterii neceſſariarum oblationes, quas olim in primitiva eccleſia magnis ſtudiis offerebant in miſſa, quo ſuffragiis ejuſcemodi ſacerdotes & eccleſiæ miniſtros ſuſtentarent. Unde adeo locupletatæ ſunt initio eccleſiarum res etiam perſecutionis tempore, tanta copia, ut poſt ſacerdotum & miniſtrorum alimenta, partiti ſint eas etiam in alimenta viduarum, orphanorum & pauperum; in veſtes item & vaſa miniſterii, ornatum & fabricam eccleſiarum: de quibus extant adhuc antiqui patrum canones; extant quoque orationes, quas Secretas appellamus, ſub offertorio miſſæ, quibus oblationes populi Deo commendantur. Qui mos offerendi ſemper fuit in populo fideli retentus ad noviſſima uſque iſta ſæcula. Verum res tam altæ originis, & ratione tam ſancta ſubnixa, jam tota prope abire cœpit in deſuetudinem, hominibus piis cauſam & originem offerendi ad altare ignorantibus, & impiis cupiditate ſacerdotum uſum illum introductum calumnioſe aſſerentibus. Quamobrem divini verbi concionatoribus, illis præſertim qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis ſpeciem tollendam, præcipimus, ut populo veritatem rei iſtius & utilitatem exponant; hortenturque omnes ſequi majorum ſtudia, ut vel exigui munuſculi oblatione ſuam pro rebus a Deo acceptis oſtendant gratitudinem, quo etiam preces illæ in eos conquadrent: inculcentque eis, quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum, reſpiciat: quamquam locupletes & divites convenit eſſe liberaliores, quo gratitudinis ſignum de ſe amplioris præbeant, & teſtentur ſe a Deo ad Dei honorem & cultum habere quidquid habent.

De oblationibus pro defunctis & exequiis pompoſis prohibendis.

XXI.

Cum mortuus ſit Chriſtus pro vivis & defunctis, offertur etiam in miſſa non tantum pro vivis, verum etiam pro defunctis. Quod rudes & Sadducæis craſſiores homines ignorantes neque orant, neque ſacrificium expetunt, aut exequias, aut juſta pro parentibus, liberis, cognatis & amicis perſolvunt: non aliter ſane, quam ſi cum corporibus ſimul & animæ extinguerentur. Mandamus idcirco, ut verbi divini concionatores, populum hac de re diligenter ac pie informent & doceant, ne animæ amicorum in Chriſto defunctorum ſuffragiis orationum & oblationis Chriſti fraudentur. Qui modus ſemper fuit re-

ANNO CHRISTI 1549.

tentus in ecclesia, atque etiam ante Christum apud Judæos celebris. Neque enim ex unico Machabæi facto concluditur, sanctum esse pro defunctis orare & sacrificium offerre, ut a peccatis solvantur, sed quoniam ita pii & de vera fide instructi Judæi, absque hæsitatione credebant: verum non probamus, propterea pomposos & sumptuosos apparatus supra hominis conditionem, qui valent ad ostentationem potius opum, quam ut defuncto suffragentur. Improbamus vero comessationes & ebrietates, quibus post exequias quidam indulgent, quasi mortuorum amicorum memoriam vino abluere velint, ubi potius eadem via sibi sequendum esse cogitare debebant.

De processionibus, in quibus sacra hostia cum imaginibus sanctorum circumfertur.

XXII.

Nihil prope tam sanctum est, quod sæcularium hominum vanitas non trahat in abusum: ecclesia de thesauro corporis Christi exultans, circumfert longis † processionibus extra sacras ædes hostiam illam salutarem, videlicet simul repræsentans itineris Christi historiam, qui dum quæreret salutem nostram, in medio populi versatus est, & universam Judæam circumambulavit, docens, & ægrotos sanans, discipulis comitantibus: quamobrem & sanctorum reliquias, & imagines eorum qui vestigia ejus secuti sunt, simul circumferimus, significantes illos nunc cum ipso regnare & triumphare in cælis. Quæ memoriæ debet piis esse jucunda & læta. Verum huc sæcularis stultorum hominum vanitas irrepsit, & adhibentur etiam ludi profani & scurriles magno strepitu, ac quasi ad bellum procedendum esset tympana pulsantur, & otiosa spectacula eduntur, rebus istis non congruentia, quibus populus delectatus, a rebus quæ processione aguntur avocatur. Mandamus idcirco, ut juxta Cæsareæ majestatis reformationem, quidquid non valet ad devotionem excitandam a processionibus removeatur: sed sint processiones compositæ, graves & modestæ, absint risus, joci, & confabulationes, & orent homines, aut suaviter corde & voce modulentur: nec beatæ virginis, aut alterius cujuslibet sancti, plures, quam imago una uniuscujusque circumferatur, ne videamur magnas & parvas, cultas & incultas statuas inspicere, & non sursum mente in cælum subducta rem significatam potius cogitare. At ubi populus vanus noluerit abusum hunc corrigere, & insolentiam prohibere, mandamus & præcipimus sacerdotibus & clero, ne talibus processionibus interlint, ubi iram Dei, non vero misericordiam, in nos provocamus.

De stationibus & supplicationibus.

XXIII.

Quantum in processionibus festivis peccat turba populi, tantum in stationibus & supplicationibus solet clerus peccare, & populum devotum nudis interdum plantis & capitibus incedentem sua insolentia, confabulationibus, cachinnis, incompositis moribus, & discursibus, scandalizare. Præcipimus idcirco, ut in omnibus cujuscumque generis processionibus clerus exemplis bonis populum ædificet, & aut oret aut cantet cum gravitate per plateas incedens: nec dilabantur ad jentacula, nec in ecclesiis, dum sacrum in stationibus peragitur, deambulent, aut confabulentur, sed choro omnes intersint, habeantque singuli decani & seniores ad juniores respectum, puniantque transgressores pœnis quas decanus injunget.

ANNO CHRISTI 1549.

Ut distributionum non sint participes qui officiis integris non interfuerint.

XXIV.

Non minori populi scandalo clerici quidam, quando sunt pingues distributiones, chorum ad breve tantummodo tempus, quo sui præsentiam testentur, ingrediuntur, nec officium totum persolvunt: sed continuo egressi chorum, aut obambulant in ecclesia, vel ejus immunitate, aut ad aliam, in qua simul beneficium habent, celeri transitu se proripiunt, ut similiter testentur se fuisse præsentes, quo duarum ecclesiarum distributiones pro eodem officio integras percipiant, cum in nulla ecclesia officium integrum persolverint, manifesto indicio, se pecuniæ, non Christo, aut ecclesiæ servire, ut ter peccent; primum cupiditate, deinde cultus divini negligentia, tertio exemplo pravo, quo populum scandalizant, ut trangressionem canonum prætereamus. Etenim in concilio Chalcedonensi statuerunt patres, ne quis clericus in duabus ecclesiis inscriberetur aut ministraret, nec communicaret prioris ecclesiæ rebus, qui ad secundam transiret. Quamobrem statuimus, ut illi soli, qui horis divinis aut defunctorum exequiis, seu memoriis a principio ad finem usque interfunt, idque in habitu qualem temporis & personæ conditio requirit, distributiones percipiant, nisi justa causa sit, quare ante officium finitum discedant, aut tardius ipsum accedant. Nolumus tamen hac constitutione privilegio prælatorum derogatum.

De processionibus ruralibus.

XXV.

Decanis ruralibus committimus, ut ruri, ubi major est abusus, per suas regiunculas pastores adhortentur, ut ad prædictum modum suas processiones instituant, nec vagi & incompositi per agros discurrant, & præsertim Rogationum tempore, quando Deum pro misericordia & frugum conservatione imploramus; transgredientes pastores aut ipsi in synodis suis corrigant, aut visitatoribus nostris indicent.

Ut pastores rurales decanis suis obediant.

XXVI.

Quod præcipit apostolus, ut fideles omnes præpositis suis, quorum est vigilare pro animabus eorum ad reddendam Deo rationem, obediant atque subjaceant, intelligant pastores rurales, non ad laicam modo turbam, sed etiam ad se pertinere, qui debent decanis suis in licitis & honestis omnibus reverenter auscultare & parere: & æquum est ut obedientiam quam ab inferioribus suis tamquam Christi vicarii exigunt, superioribus exhibeant. Præcipimus ob id, ut visitatores de obedientia, quam mavult Deus quam sacrificium, potissimum inquirant, nec sinant inobedientiam impunitam.

ANNO CHRISTI 1549.

Ne magistratus seculares decanis & pastoribus in officiorum suorum executione sint impedimento.

XXVII.

Accepimus magistratus sæculares quosdam, & principum præfectos, munera ecclesiastica invadere, ac tyrannidem in Christi sacerdotes & clerum exercere, cogere pastores ut præter ecclesiæ catholicæ consuetudinem subditos sub duplici specie communicent, & ceremonias pie institutas abrogent: quos schismaticos, atque cum Core, Dathan & Abiron, quos terra deglutivit, æternæ maledictionis obnoxios esse, e sacra scriptura discimus. Alios quosdam accepimus impedire, decanos rurales, quo minus possint officia & jurisdictionem suam exercere, synodos libere celebrare, & excessus corrigere, sed judicium hoc vendicare sibi, qui & ipsi intelligant se excommunicationem a jure & canonibus latam incurrere. Quos & excommunicatos totius concilii auctoritate, ubi præmoniti non abstinuerint, pronuntiamus & declaramus. Volumus quoque ut visitatores tales, ecclesiasticæ disciplinæ ac libertatis violatores atque oppressores, ad nos pro ulteriori eorum persecutione perferant: quos, si nostræ ditionis fuerint, pro malis meritis plectemus: sin alterius, eorum principibus aut Cæsareæ majestati plectendos denuntiabimus.

Ne magistratus seculares onerent domos religiosorum & eorum personas servitiis sæcularibus,

XXVIII.

Pervenit ad sacrum concilium, præfectos quosdam in religiosarum sororum domos irruisse, & fractis per vim foribus occupasse, atque in granaria sua convertisse earum officinas: quin etiam religiosas ipsas sorores magna servitute opprimere, compellere frequentes monasteriis suis egredi in arcem, ubi eas domesticis suis servitiis gravent. Quam indignitatem sacri canones gravissimis censuris damnant, nec dissimulare absque magno reatu nos possumus. Proinde hos tales, ubi res ita aguntur, cum toto concilio pronuntiamus anathema violatæ immunitatis ecclesiasticæ incurrisse: committimusque visitatoribus nostris, ut de facti enormitate inquirant, quo de remedio ulteriori possimus cogitare.

Ne coloni ecclesiarum servitiis indebitis graventur.

XXIX.

Ad hæc præcipimus & mandamus universis magistratibus, & præfectis fidelibus, ne contra juris dispositionem, ecclesiarum colonos servitiis & impositionibus gravent, sed juxta Cæsareæ majestatis reformationem, sacros canones, & imperatorum leges, libertatem, privilegia & immunitates ecclesiasticas conservent eis illibatas: si anathema & animæ damnationem velint evitare.

Ne judices seculares clerum judicialibus impensis ultra æquitatem gravent.

XXX.

Perlatum est in concilium, sæculares quosdam judices pravo & nusquam gentium audito exemplo, ab annis paucis introducto, exigere a clero, si quando clericus, vel religiosus ratione bonorum ecclesiasticorum, vel aliis de causis, laicum in suo foro convenit, impensas duplicatas, ut ubi laici actores vel rei dant simplum, clerici & religiosi (si velint justitiam sibi administrari) duplum solvere cogantur. Quod profecto iniquum est gravamen, & tam rationi rectæ quam legibus imperatorum, & sacris canonibus, gravamina a clero depellentibus adversum. Proinde statuimus & ordinamus, ne liceat ullis judicibus vel scabinis, quicumque illi sint, clericos & religiosos impensis majoribus quam laicos gravare, aut ad dupli solutionem eos quocumque prætextu cogere, ubi in causa simili dat laicus simplum, sub censuris contra eos qui exactionibus & oneribus clerum gravant, decretis.

Ne clandestina conjugia contrahantur & tolerentur.

XXXI.

Sæpius experti, quanta mala ex clandestinis conjugiis oriantur, qualia sunt perjuria, stupra virginum, adulteria, homicidia, parentum & amicorum offensiones, exheredationes; ut prætereamus ea quæ Cæsareæ majestatis reformatio pie & Christiane commemorat, decrevimus, & statuimus ut clandestine contrahentibus tantisper sacramenta negentur, donec ab excommunicatione a judice competente absolvantur, atque ita in facie ecclesiæ sacramenti solemnia celebrent. Idem statuimus de incolis & advenis illis, de quibus suspicio est, eos in facie ecclesiæ non esse conjunctos: qui aut matrimonii solemnes ritus in ecclesia celebrent, aut alibi id se fecisse idoneis testimoniis probent. Dum vero hujus gratia ad ecclesiam convenitur, & qui junguntur, benedictioni sacerdotali se submittunt, absit omnis levitas & jocus sæcularis, sed cum Dei timore cogitent quale sit vinculum quo colligantur, & quod Deus sit qui eos conjungat, ut discant in Christo nubere, cujus gratia & dono torus immaculatus datur & conservatur.

Quod matrimonium debeat præcedere trina proclamatio, & nemo nisi a pastore, ad quem hoc pertinet, conjungi.

XXXII.

Fit sæpe, ut dum pastor alter alterius ovile invadens copulat virum & feminam sibi non subditos, absque episcopi licentia, ut unus fiat duarum maritus, & contra una multorum uxor. Ideo sub pœnis & censuris canonicis statuimus & ordinamus, ut nemo parochus vel presbyter ausit sibi non subditos copulare, nisi sit alter alterutrius parochus proprius, & pastoris alterius dimissorias literas acceperit, nec nisi in utriusque parochia trinæ proclamationis tribus diebus festis a se invicem distantibus ad populi frequentiam præcesserint.

Quod

ANNO CHRISTI 1549.

Quod non debeant ſponſus & ſponſa conjungi, niſi in eccleſia & tempore ab eccleſia non interdicto.

XXXIII.

Tertull. lib. 2. ad uxorem: Unde ſufficiam ad enarrandam facultatem ejus conjugii, quod eccleſia conciliat, confirmat oblatio, & obſignatum angeli renuntiant, pater ratum habet?

Superbiam eorum qui eccleſiam Dei contemnunt, reprimere volentes, mandamus & præcipimus univerſis parochis & presbyteris, ne quis alibi, quam in eccleſia publice poſt miſſam auditam jungendos matrimonio copulet: nec alio tempore, quam jura permittant, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, quam ſacerdotes mandatum hoc prætergredientes incurrant: nec volumus per officiales noſtros cum quovis, niſi ex cauſis graviſſimis, & urgente magna neceſſitate, diſpenſari.

De communione & confeſſione ſacramentali.

XXXIV.

Perlatum eſt in concilium, multos reperiri atheos homines, qui ſacram communionem ab annis aliquot a ſuo parocho non perceperint, quos veriſimile eſt vel non communicaſſe vel alibi clanculum apud ſchiſmaticos communicare. Quoſdam etiam adire ſacram ſynaxim, de quibus non conſtet, utrum ſint confeſſi peccata ſua, abſoluti, an ſecus. Statuimus idcirco, ut quicumque Chriſtiano nomine volunt cenſeri, ſemel ut minimum in anno accipiant a ſuo parocho ſacram communionem, ſecundum catholicæ eccleſiæ ritum, ſub una tantum ſpecie. Et vel eidem prius confiteantur, vel ſi de eorum confeſſione probabilis eſt dubitatio, teſtimonium afferant, quod alibi ſint confeſſi & abſoluti. Alioqui viventes ab ingreſſu eccleſiæ arceantur, & mortui, eccleſiaſtica careant ſepultura.

Ne fratres quatuor ordinum audiendis confeſſionibus ſe intromittant, niſi ſint præſentati.

XXXV.

Exploratum habemus quoſdam e fratribus quatuor ordinum Mendicantium juvenes, imperitos & inexpertos ſacerdotes, fiducia privilegiorum ſuorum audire paſſim confeſſiones, & quoslibet paſſim abſque judicio & diſcretione caſuum, quam nullam noverunt, abſolvere. Cui periculo obviare volentes præcipimus, ne quis fratrum ordinum Mendicantium confeſſiones audire præſumat, niſi legitime & ſecundum formam juris, nobis vel comprovincialibus epiſcopis præſentatus, & de his quæ ad officium illud pertinent probe informatus ſit, & judicatus idoneus. Quod ſi priores & guardiani non compulerint ſuos fratres ad ordinationis hujus obſervantiam, & diſſimulaverint, tales noverint ſe ab omni miniſterio eccleſiarum noſtrarum cum ſuis fratribus ſubmovendos. Ne vero habeant quod de præſentatione querantur, has gratis, ſalva ſcribarum moderata mercede, eis impartiemur.

De pœnitentiariis epiſcopalibus.

XXXVI.

Inſuper ut conſcientiis ſcrupuloſis conſulatur, ac facilior pateat omnibus ad veniam & abſolutionem peccatorum aditus, ordinamus noſtros in hac diœceſi pœnitentiarios, qui facultatem habeant ſibi confeſſos ab omnibus caſibus nobis de jure vel per ſtatuta ſynodalia reſervatis in foro conſcientiæ abſolvendi.

In primis reverendum Cyrenenſem epiſcopum noſtrum in pontificalibus vicarium, deinde metropolitanæ eccleſiæ noſtræ presbyteros canonicos theologos, omnes quoque intraneos & extraneos collegiorum, & ruralium paſtorum decanos, & quatuor primarum parochialium eccleſiarum in Colonia paſtores: ſcilicet Martini, Columbæ, Laurentii, & Albani: priores quoque quatuor ordinum Mendicantium, & præterea ex ordine Prædicatorum fratrum Georgium de Tremonia, ex ordine Minoritarum frattem Vvinandum ab Effrem, licentiatum theologiæ, ex ordine Carmelitarum fratrem Vvilielmum a Blathzem, ex ordine Auguſtinenſium, fratrem Henricum a Vvyerd: præterea addimus in majori noſtra eccleſia venerabilem licentiatum theologiæ Joannem Lunen, Joannem Lamb, decretorum doctorem, Joannem ab Heinsberg, theologiæ licentiatum, & Gotfridum Ditmarum ab Hagen.

De confeſſoribus ſanctimonialium.

XXXVII.

Volentes conſulere infirmitati ſanctimonialium, quas nonnunquam pudor vel metus retinent a confeſſione libera, quando ad unum tantum patrem vel confeſſorem eis familiariter notum alligantur, unde fit ut ſæpe non integre, ſed vix unquam libere conſcientiam ſuam exonerent, & tamen ad ſacroſanctam communionem ſtatutis temporibus cum aliis accedant, clementer indulgemus, & concedimus, ut ſanctimonialibus bis aut ter in anno fiat poteſtas, alii quam ſuo presbytero confitendi, ab ordinario loci deputando, niſi proprius eorum viſitator, aut commiſſarius, huic rei prius proviſerit.

De contemnentibus ſacram unctionem.

XXXVIII.

Relatum nobis in concilio eſt, impios quoſdam homines infirmitatis ſuæ tempore unctionem ſacram reſpuiſſe ac contempſiſſe: quamobrem ſtatuimus, ut ſi quis ſacramentum illud nobis ab apoſtolo Jacobo tantopere commendatum contempſerit, eccleſiaſtica careat ſepultura. *Jac. 5.*

Eſt quoque in obſervatione dierum feſtorum multa varietas, de qua in proxima ſynodo noſtra diœceſana ſtatuemus. Ea vero quæ hic conſtituta ſunt, judicio ſanctæ ſedis apoſtolicæ, & œcumenici concilii, ut omnia noſtra, reverenter ſubmittimus: nec per ea ſacris canonibus, traditionibus eccleſiaſticis, aut reliquis majorum noſtrorum provincialibus & diœceſanis ſynodalibus conſtitutionibus, volumus derogatum. Poteſtatemque præmiſſa omnia, & ſingula interpretandi & declarandi, quoties opus fuerit, & viſum erit expedire, nobis reſervamus. In cujus rei fidem & teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum in metropolitana eccleſia noſtra Colonienſi, ſexto Aprilis, anno domini MDXLIX.

ANNO CHRISTI 1549.

CONCILIUM MOGUNTINUM

Auctore Sebastiano Archiepiscopo in causa fidei & morum congregatum anno domini MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

CONSTITUTIONES CONCILII

Provincialis Moguntini, sub reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe & domino domino Sebastiano archiepiscopo Moguntino, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellario, & principe electore, &c. sexto Maii, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimonono celebrati.

INDEX CAPITULORUM CONCILII provincialis Moguntinensis, eorum quæ ad doctrinam fidei pertinent.

I. *De sancta Trinitate & fide catholica.*
II. *De creatione & conservatione mundi.*
III. *De hominis creatione.*
IV. *De lapsu hominis.*
V. *De peccato originali.*
VI. *De redemptione per Christum.*
VII. *De justificatione.*
VIII. *De caritate & bonis operibus, & merito eorum.*
IX. *Observationem mandatorum Dei vere Christianis esse possibilem.*
X. *De vera libertate Christiana.*
XI. *De sacramentis in genere.*
XII. *Modus doctrinæ circa baptismum.*
XIII. *De baptismo parvulorum.*
XIV. *Baptismum, adhibitis ritibus secundum veterem ecclesiæ morem, administrari debere.*
XV. *Unctiones, in baptizatis parvulis omissas, expleri debere.*
XVI. *Baptismum ante meridiem administrari debere.*
XVII. *Modus doctrinæ circa sacramentum confirmationis.*
XVIII. *De unctione chrismatis in confirmatione.*
XIX. *De cognationibus spiritualibus, ex his duobus potissimum sacramentis baptismi & confirmationis provenientibus.*
XX. *Modus doctrinæ circa sacramentum pœnitentiæ.*
XXI. *De contritione.*
XXII. *De confessione.*
XXIII. *De satisfactione.*
XXIV. *De absolutione.*
XXV. *De iis qui confessionibus audiendis præfici debent.*
XXVI. *De reservatione casuum relaxanda.*
XXVII. *Ne religiosi laicos communicent sine consensu parochorum.*
XXVIII. *Sine testimonio factæ confessionis nemo ad sacræ eucharistiæ perceptionem admittatur.*
XXIX. *De confessione non revelanda.*
XXX. *De satisfactionibus.*
XXXI. *Modus doctrinæ circa sacramentum eucharistiæ.*
XXXII. *De communione unius speciei.*
XXXIII. *Ut a jejunis & confessis sacrosancta eucharistia sumatur.*
XXXIV. *Modus doctrinæ circa sacramentum extremæ unctionis.*
XXXV. *Modus doctrinæ circa sacramentum ordinis.*
XXXVI. *Modus doctrinæ circa sacramentum matrimonii.*
XXXVII. *Monendos liberos, ne insciis parentibus contrahant.*
XXXVIII. *De matrimonii solennitate.*
XXXIX. *De benedictione salis, aquæ, & aliarum rerum, quæ per exorcismos & orationes, ad usum fidelium præparantur.*
XL. *De ceremoniis.*
XLI. *De imaginibus.*
XLII. *De abusu imaginum prohibendo.*
XLIII. *De reliquiis sanctorum.*
XLIV. *De peregrinationibus ad reliquias sanctorum.*
XLV. *De invocatione & veneratione sanctorum.*
XLVI. *De orationibus pro defunctis, & de purgatorio.*
XLVII. *De jejunio & delectu ciborum.*

INDEX EORUM QUÆ PERTINENT AD MORES.

XLVIII. *De constitutionibus ecclesiæ.*
XLIX. *Ne ignoti & inexplorati ad prædicationis munus admittantur.*
L. *Observandi parochi & concionatores, quomodo quisque doceat.*
LI. *Videndum quibus libris parochi & concionatores passim utantur.*
LII. *Plebs, ut concionibus & divinis intersit, per magistratus adigenda.*
LIII. *De horis canonicis.*
LIV. *Quæ ad tremenda missæ mysteria.*
LV. *Presbyteri cum irreverentia missas celebrantes coercendi.*
LVI. *De præmittenda sacerdotum confessione ante sacrificium missæ.*
LVII. *Missa sub concione aut solenni sacro, non celebrentur.*
LVIII. *Concionatores plebem verum missæ usum diligenter edoecant.*
LIX. *Missa quo gestu & qua devotione audienda.*
LX. *In primitiis omittendæ comessationes.*
LXI. *Sanctorum solennitates dominicis cedant.*
LXII. *De sacris libris recognoscendis & repurgandis.*
LXIII. *De examine prælatorum.*
LXIV. *De his qui plura beneficia curata obtinent.*
LXV. *De generalibus studiis instaurandis & conservandis: & de adolescentibus ad studia publice alendis.*
LXVI. *De clericis sæcularibus & regularibus ad studia ablegandis: & de studiis apud monasteria instaurandis & conservandis.*
LXVII. *De theologiæ apud ecclesias collegiatas professoribus.*

ANNO CHRISTI 1549.

LXVIII. *De patronis & collatione beneficiorum.*
LXIX. *De admiſſione ad beneficia eccleſiaſtica, & eorum reſignatione.*
LXX. *De juſta diſtributione proventuum eccleſiaſticorum.*
LXXI. *Ut præpoſiti, decani, ſcholaſtici, cuſtodes, & cantores, apud eccleſias ſuas reſideant.*
LXXII. *De modo deſerviendi quotidianas diſtributiones.*
LXXIII. *Otioſas deambulationes in eccleſiis inter divina prohibendas.*
LXXIV. *De honeſtate & decentia clericali.*
LXXV. *De decimis & offertoriis perſolvendis.*
LXXVI. *De foro competenti, & immunitate eccleſiaſtica.*
LXXVII. *Quibus epiſcopi aut archidiaconi ſuas vices committere debeant.*
LXXVIII. *De regularibus.*
LXXIX. *De clauſuris monaſteriorum virginum.*
LXXX. *Paſtores & alii eccleſiis ſuis, quibus per ſe non præſunt, idoneos & perpetuos vicarios præficiant.*
LXXXI. *De promovendis ad ſacros ordines.*
LXXXII. *De ordinandorum teſtimonio.*
LXXXIII. *Qui in baptiſmo unctiones ſacri olei & chriſmatis, juxta vetuſtiſſimum eccleſiæ morem, non ſuſceperunt, ad ordines ſacros ante talium unctionum ſuppletionem non admittantur.*
LXXXIV. *De iis qui ordinantur extra ſuas diœceſes.*
LXXXV. *De honore prælatorum.*
LXXXVI. *Ne domicellares canonici ante merita virtutis & doctrinæ ad capitula aſſumantur.*
LXXXVII. *De juramentorum exactione reſtringenda.*
LXXXVIII. *Pecunias ex ſtatutis beneficiatorum, aut aliunde cedentes, in eccleſiarum utilitatem impendi debere.*
LXXXIX. *De rebus eccleſiarum diligenter curandis.*
XC. *De procuratione ſeu fabricis eccleſiarum parochialium.*
XCI. *De ſimonia.*
XCII. *Ut parochi ſacramenta gratis adminiſtrent.*
XCIII. *De competentiis parochorum.*
XCIV. *De clericis peregrinis.*
XCV. *De ſacellanis nobilium.*
XCVI. *De magiſtris ſcholarum.*
XCVII. *De teſtamentis & ultimis voluntatibus.*
XCVIII. *Mercatus diebus dominicis & feſtivis prohibendos.*
XCIX. *De libris per typographiam publicandis.*
C. *De pœna clerici percuſſoris, aut rixoſi contra alium clericum.*
CI. *De pœna ſortilegiorum.*
CII. *De clericis concubinariis.*
CIII. *De excommunicatione.*
CIV. *De vitandis excommunicatis.*

PRÆFATIO.

Sebaſtianus Dei gratia ſanctæ ſedis Moguntinæ archiepiſcopus, ſacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, & princeps elector, &c. univerſo clero & populo per diœceſim noſtram Moguntinam, ſalutem in domino ſempiternam.

POSTEAQUAM grave illud paſtoralis muneris onus humeris noſtris, domino ſic diſponente, incubuiſſet, ſane nunquam quaſi in dignitatis & honorum faſtigio ſublimati, lætari potuimus, ſed quaſi in quadam ſpecula poſiti, ingentem & anxiam ſolicitudinem animo concepimus, & quaſi importabile onus humeris ſuſtinentes, ad omnem ſuſcepti muneris recordationem frequenter ingemuimus. Non enim ignorabamus depoſitum, quod tradente & commendante Chriſto ſuſcepimus, quanta in illo aſſervando cura, ſolicitudine & labore deſudare nos oporteat: quantave pœna nos maneat, & quam terribilis nos domini ſententia expectet, ſi quidquam de theſauro illo, quem Chriſtus, velut ſedulus & prudens negotiator precio ſanguinis ſui comparandum duxit, noſtra forte incuria perire contigerit.

Accedebat ad cumulum ſolicitudinis noſtræ, & timoris noſtri pondus in immenſum augebat, quod functionem noſtram paſtoralem in eam videbamus tempeſtatem incidiſſe, qua tot ſectæ, ſchiſmata, & omnes pene præteritorum temporum hæreſes, velut conſpiratione facta agminatim in eccleſiam irruerant, & diſperſum Chriſti gregem immanes lupi ad interitum rapiebant: & qua univerſa vitiorum corruptela & graviſſimorum ſcelerum lues, ovile Chriſti quaſi contagione perſerpens oviculas Chriſti ſanguine redemptas crudelem in modum depaſcebatur.

Atque hac temporum iniquitate nobis nequaquam deſidiæ patrocinium, aut negligentiæ excuſationem, præberi exiſtimabamus; ſed curam & ſolicitudinem noſtram potius augeri: ut quanto gravioribus malis laborantem eccleſiam conſpiciebamus, tanto attentiore animo & ſtudio vigilantiore, in eam, quam dominus nobis impoſuerat, paſtoralis officii functionem incumberemus, & gregi nobis credito cuſtodiam ſimul & diſciplinam ſedulo adhiberemus: cuſtodiam quidem, ut ex commonitione noſtra, cavere noxia, & ſalutaria appetere, peccata refugere, & virtutes ſectari, plebs nobis commiſſa ſedulo addiſceret. Diſciplinam vero, ut qui ſpretis ſalutaribus monitis, aut torpentes negligentia, aut malitia incitati, delinquerent, per nos a vitiis ſuis eccleſiaſticæ cenſuræ ſeveritate coercerentur. Siquidem memineramus, hanc utramque curam a domino ovilis ſui cuſtodibus ſub gravi comminatione injungi: cuſtodiam quidem, cum ait: *Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina: & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate ſua captus eſt; ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram.* Severitatem vero diſciplinæ dominus a paſtoribus exigens: *Non quæras*, inquit, *fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates:* nimirum innuens gravi culpæ alligari eum, qui vitia ſubditorum, quæ pro poteſtate ſibi tradita compeſcendo emendare debet, diſſimulando nutrit & auget. Et alibi dominus paſtorum negligentiam ſeveriſſimis minis increpans: *Ecce ego ipſe*, inquit, *ſuper paſtores, gregem meum de manu eorum requiram.*

Ezech. 33.

Eccleſ. 7.

Ezech. 34.

His nos domini commotionibus incitati, jam inde ab initio ordinationis noſtræ propenſa voluntate ad debitam commiſſæ nobis functionis executionem omnem animi & conſilii vim convertebamus; ſed pios conatus noſtros inquietudo temporis illius impediebat, dum tumultibus & bellis ferverent omnia, ac plane appareret, ſæculum noſtrum jam nec vitia ſua ferre poſſe, nec remedia pati velle. Et jam nihil aliud, quam gravem eccleſiarum ruinam, & de proximo imminentem religionis noſtræ interitum, oculis prævidebamus, niſi Deus pro immenſa ſua miſericordia miſeratus eccleſiam ſuam, tot malis graviſſime afflictam, & ſub tantarum calamitatum onere jamjam ruituram, invictiſſimi & potentiſſimi

ANNO CHRISTI 1549.

mi principis Caroli quinti, pientiſſimi & vere catholici imperatoris, armis texiſſet, & a caſu præſervatam, pia ejuſdem imperatoris ſolicitudine ad priſtinæ ſecuritatis recuperandæ ſpem erexiſſet.

Cum igitur ſingulari Dei gratia & miſericordia, & Chriſtianiſſimi ac potentiſſimi imperatoris beneficio, hæc quies eccleſiis reddita eſſet, ut jam de rebus religionis conſilia tuto capere liceret; nos tamen opportunitatem, quam nobis divinitus concedi diu deſideraverimus, nequaquam negligendam rati, omnes animi & conſilii conatus ad eccleſiarum nobis ſubjectarum diſciplinam rite conſtituendam, & ad plebis commiſſæ ſalutem promovendam, adeoque ad totius paſtoralis muneris noſtri functionem pro virili exequendam, applicuimus. Et veterem eccleſiæ conſuetudinem inſequentes, quam apoſtoli nobis reliquerunt, & ſancti patres quaſi per manus traditam ſedulo retinuerunt, ut quoties in fide Chriſtiana dubiæ quæſtiones orirentur, aut alioqui ancipiti malo eccleſia periclitaretur, mox ſynodum convocarent, & dubias quæſtiones ex ſcripturis ſanctis, juxta communem ſanctorum patrum conſenſum, & receptam eccleſiæ auctoritatem, dirimerent, & ſuborientibus difficultatibus & periculis, collato inter ſe conſilio, matura & ſalutaria remedia adhiberent: nos quoque, poſt celebratam a nobis ſynodum diœceſanam, præſentibus malis etiam amplioris conſilii remedia credentes quærenda, juxta ſacrorum canonum ſanctiones provinciale concilium duximus congregandum. Itaque comprovinciales noſtros amicos cariſſimos, & dilectos in Chriſto reverendos coepiſcopos, ad diem ſextum Maii in civitatem noſtram Moguntiam evocavimus, e quibus cum reverendus in Chriſto & amicus noſter ſincere dilectus Mauricius epiſcopus Eiſtetenſis, vir inſigni eruditione præditus, & promovendæ religionis zelo mirifice flagrans, per ſeipſum; plerique vero alii per idoneos nuntios pietate, doctrina, providentia, & conſilii magnitudine præſtantes viros, prompte comparuiſſent; omnium qui convenerant, voluntates ad eccleſiæ tot malis afflictæ, & tantis cleri & populi vitiis deturpatæ, auxilium & emendationem valde pronas deprehendimus. Qua animorum alacri pietate, & pia alacritate exhilarati, invocato Dei auxilio, ſine ampliore mora ſancto & neceſſario negotio manus admovimus, & quantum is nos adjuvare dignatus eſt, cujus cauſam agebamus, in commune cœpimus conſulere, quanam ratione populos nobis commiſſos in officio continere, noxia quæque ab eis avertere, & ſalutaria eis providere, ac eccleſias noſtras in pace & puritate regere poſſimus, donec generale concilium his tantis malis aptiora remedia provideret, & omnium abuſuum pleniorem emendationem, ac Deo propitio calamitatum & diſſidiorum finem inveniret. Tandem cum dies aliquot continuis deliberationibus abſumpſiſſemus, quæcumque ad Dei gloriam illuſtrandam, ad eccleſiaſticæ diſciplinæ emendationem, & ad ſalutem commiſſi nobis gregis promovendam, apta & ſalutaria nobis viſa ſunt, in conſtitutiones divinæ legi, orthodoxorum patrum ſententiis, & ſacrorum canonum ſanctionibus, ac rectæ rationis judicio conſentaneas, congeſſimus, & eas ut ab omnibus per civitates & diœceſes noſtras obſerventur, communi conſenſu publicandas decrevimus. Dedimus autem operam iis noſtris conſtitutionibus, ut ſolicitudinis & paſtoralis noſtræ curæ utramque partem complecteremur, & gregi nobis commiſſo cuſtodiam ſimul & diſciplinam præſtaremus: omnem curam adhibentes, quatenus in eccleſiis noſtris ſimul ſalutarem Chriſti doctrinam, in qua vita & ſalus Chriſtiani gregis conſiſtit, a pravis opinionibus immunem & puram conſervare, & diſciplinam eccleſiaſticam magna ex parte collapſam erigere, & ſic Chriſto principi paſtorum, oves, quas ſuo ſanguine redimendas ſibi exiſtimavit, in illo die incolumes ſiſtere valeamus: nequaquam immemores, ut ingentis meriti ſibi comparant fructum, qui ſuper gregem domini diligenti cuſtodia excubantes, ad juſtitiam erudiunt, & ad ſalutem promovent multos; ſic æterni ſupplicii ſe reos conſtituere, qui ad paſtoralis officii functionem admoti, ſua negligentia interire ſinunt animas, pro quibus ſanguinem ſuum impendere, & acerbiſſimam mortem tolerare ſuſtinuit Chriſtus Filius Dei.

Nos igitur juxta apoſtolici commonitionem, attendere volentes univerſo gregi, in quo nos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo, memores nos aliquando coram juſto judice pro animabus commiſſæ nobis plebis rationem reddituros eſſe, in primis ſolicita cura duximus providendum, ut in eccleſiis per univerſam noſtram provinciam & diœceſes conſtitutis, ſana & ſincera, tum etiam una, conſentiens & concors ſacroſanctæ fidei noſtræ doctrina tradatur: quatenus populi curæ noſtræ commiſſi, ſicut uno baptiſmo in ſpem vivam regenerati unum colunt Deum, unamque fidem profitentur, & unam omnes ambiunt unius Patris in cælo hereditatem, ſic ad eamdem una & concordi doctrina erudiantur. Act. 20.

Proinde univerſos & ſingulos paſtores, parochos, concionatores, & curatos, per civitates & diœceſes noſtras conſtitutos in domino exhortamur, eiſque diſtricte præcipiendo injungimus, ut tum univerſam Chriſtianam doctrinam, juxta receptum ſanctorum patrum & orthodoxæ ac catholicæ eccleſiæ ſenſum (vitatis noxiis novitatibus, & ſuſpectis opinionibus penitus omiſſis) plebibus commiſſis fideli cura tradant: tum vero eos præcipue, qui hiſce temporibus in controverſiam trahuntur, ſacroſanctæ religionis noſtræ articulos in eam quæ ſequitur ſententiam explicent.

CAPITULA AD FIDEM pertinentia.

I.

PRincipio, ut ſuperbenedictæ Trinitatis fidem ſimplici populo non anxia nimis & ſcrupuloſa, ſed plana & ſimplici oratione, juxta ſcripturæ ſacræ, & trium ſymbolorum apoſtolici, Nicæni, & Athanaſii traditionem, exponant; & eos unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate credere & confiteri edoceant: unum eumdemque Deum in eſſentia, & in perſonis trinum, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum.

II.

Hunc Deum conditorem, conſervatorem, & gubernatorem eſſe rerum omnium, in pœnis & vindictis juſtum ſimul & miſericordem, in donis liberalem, omnis quidem boni, ſed nequaquam mali culpæ, auctorem: ſiquidem nos peccata

nulla

ANNO CHRISTI 1549.

nulla impulsi necessitate, sed malitia & vitio nostro, perpetramus.

III.

Inter cetera bonitatis & potentiæ suæ opera, Deum ab initio hominem ad imaginem & similitudinem suam condidisse, corporis & animæ viribus rectum, ornatum justitia & gratia; intus in anima pravis moribus vacuum, in corpore infirmitatis omnis & omnium ærumnarum expertem, & a moriendi necessitate immunem, in voluntate ad bona malaque appetenda ex pari liberum.

IV.

Qui cum mandatum Dei conditoris sui prævaricatus esset, sanctitatem, gratiam, & justitiam, in qua erat constitutus, justissimo Dei judicio amisit: iræ Dei ac damnationi obnoxius, & in corpore simul & anima factus deterior, ut jam in corpore famem: sitim, & innumeras alias miserias & infirmitates, in anima concupiscentiam ad mala prolicientem, multasque noxias & molestas ærumnas, ac tandem utriusque, videlicet corporis & animæ, mortem sustineret.

V.

Hoc primorum hominum peccatum, propagatione in omnes homines transire, ac secum pœnam suam trahere, ut sint natura omnes homines iræ Dei, mortis & damnationis rei, & in peccatum proni: qui per libertatem arbitrii sui, quæ exigua, & infirma in iis residet, nondum adjuti gratia Dei, ea quæ sunt Spiritus, & ad salutem conferunt, non agnoscere, nedum appetere queant.

VI.

Ab hoc originalis peccati morbo, homines sola Dei misericordia per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, liberari; qui infirmitates & languores nostros in se suscipiens, & peccata nostra in cruce perferens in corpore suo, Patri nos reconciliavit, ut satisfactionem pro delictis nostris, quam in nostris meritis non invenimus, de Christi sanguine & meritis ejus assumamus: cui dum per baptismum inserimur, per Spiritum sanctum mundamur, & omnem reatum, quem nascendo vel proprie peccando contraximus, renascendo exuimus, & ab omni prorsus peccato liberamur, & per Spiritum sanctum sanctificamur, & innovamur secundum internum hominem, viresque contra relictæ concupiscentiæ impetus accipimus, ut jam non regnet peccatum in mortali nostro corpore: nec ad culpam nobis, sed ad meriti occasionem, si per gratiam Dei graviter pugnaverimus, concupiscentia in nobis sit relicta.

VII.

Atque hac ratione justificati homines, cum qui immundi & natura iræ filii, & damnationis rei sunt, per Christi meritum peccatorum suorum remissione impetrata, renovantur spiritu Dei per Christum secundum internum hominem: ut jam justificati gratia ipsius, & reconciliati Deo, & ab æternæ damnationis reatu absoluti, hæredes sint secundum spem vitæ æternæ.

Talis autem justificationis initium ex Dei gratia provenire, qua ante omne meritum, dum adhuc inimici & peccatores sunt, excitati & adjuti, & eidem gratiæ sic excitanti & adjuvanti consentientes & cooperantes, ad justificationem disponuntur.

Hanc vero prævenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in prædicatione verbi, ad conversionem hominis operari, dum homo peccatorum suorum admonitus, & a Deo justo judice constituta peccatis supplicia metuens, mox excitatus & adjutus Dei gratia, a timore peccati, ad Dei misericordiam cogitatione deflectit: & cum alia omnia in scripturis revelata, tum hoc præcipue fide firma capit, Deum peccatoribus propter Christum misereri velle: qua subnixus fiducia spem concipit & timorem animo ejicit, ac Deum, quem ad miserendum proclivem, sibique jam propitium credit, diligere, & peccata, quæ ipsum a Deo separabant, odisse incipit, jamque Deo per baptismum uniri, si nondum est in Christo regeneratus: aut si post acceptam justificationis gratiam in peccata relapsus est, per pœnitentiam Deo reconciliari desiderat, eique per vitæ novitatem placere, & per mandatorum ipsius observationem perpetuo adhærere velle proponit. Sicque is, qui tunc primo fidei Christianæ initiandus venit, regenerationis lavacro suscepto, aut saltem votis expetito, dum suscipiendi facultas non suppetit: ille vero, qui post acceptam justificationis gratiam per peccatum rursus excidit, per pœnitentiæ remedia justificationem accipit; quæ cum peccatorum remissione etiam sanctificationem, & interni hominis innovationem confert, quatenus per meritum passionis Christi, quod jam credenti communicatur, cum venia peccatorum, homo etiam Dei gratiam, & per Spiritum sanctum una cum fide, simul caritatem in corde diffusam ac spem accipit. Hisque Dei donis in ipso permanentibus, non jam solum reputatur aut nominatur, sed vere existit justus: non tamen sua propria, aut suis meritis comparata, sed ex gratia Dei per Christum donata & communicata justitia.

Itaque hominem justificari gratis per fidem quia nullis præcedentibus meritis justificatio acquiritur, sed ex Dei gratia per Christum donatur his quibus in eum credentibus mortis ejus & fusi pro peccatoribus sanguinis meritum applicatur.

VIII.

Caritatem vero, sine qua nemo justus esse potest, jam tum, cum in justificatione hominis accedit, operibus bonis gravidam esse, nec otiosam manere in vere justificatis: quin oblata occasione, & facultate permissa, promat de se opus bonum, & quotidiana faciat justitiæ incrementa, secundum scripturam: *Qui justus est, justificetur adhuc*. Ea vero, quæ justificati jam, membra sua exhibentes arma justitiæ in sanctificationem, fide per dilectionem operante, fecerint opera: tum quia Deus bene operantibus, & in ipso sperantibus, mercedem misericorditer promisit: tum etiam quia ejusmodi justificatorum opera, gratiæ Dei effectus sunt, & movente & adjuvante Spiritu sancto fiunt: vere bona, & Deo grata, ac remuneratione vitæ æternæ digna esse.

Non enim secundum humanas vires æstimanda sunt justificatorum opera, sed secundum eam gratiam, quam in ipsos influit Christus, ex qua deinde

ANNO CHRISTI 1549.

deinde bona ipſorum opera promanant. Et ſecundum eam dignitatem, quam de Spiritu Sancto, velut omnis boni operis motore & operatore, ſumunt[a]. Sic enim extenuandæ vires humanæ, ut non ſimul & gratia Dei vilis reputetur, ſic in bono opere faciendo deprimenda eſt facultas hominis, ut interim cogitemus Spiritus ſancti motum & in nobis efficacem, & apud Deum acceptum ac precioſum eſſe.

[a] Forte, ſicut.

IX.

Ex eadem cauſa demonſtrandum eſt, mandatorum Dei obſervationem renatis ac juſtificatis eſſe poſſibilem, non ſecundum naturæ infirmitatem, quam habent cum aliis hominibus communem: ſed ſecundum gratiam Chriſti, qua imbuti ſunt, & ſecundum opem Spiritus ſancti, quem renati ac juſtificati acceperunt: ut jam divinorum præceptorum obſervatio renatis tanto ſit poſſibilior, quanto majorem gratiam, eodem ſemper opitulante Spiritu, vel ſemel acceptam retinent, vel amiſſam novo ſubinde munere recuperant.

X.

Eam vero libertatem ſuam (quam lex Spiritus, quæ eſt ipſa caritas, diffuſa in cordibus noſtris, nobis affert) Chriſtiani intelligant, non ut impleant ea quæ in mandatis Dei exiguntur, ſed quatenus ad ea adimplenda, non ut alii homines pœnarum metu & imperio legis compellantur, ſed ea jam non inviti, imo vero volentes faciant: ita ut obedientia ipſorum ſecundum animi promptitudinem, & in recte factis lætitiam, vere libertas: ſecundum præcepti adimpletionem, plena & pia ſervitus exiſtimetur. Alioqui cupiditatibus frena laxare, & carnis curam ſecundum ejus deſideria facere: non Chriſti libertas, ſed pernicioſa diaboli ſervitus reputanda eſt.

XI.

Doceant etiam paſtores noſtri, ſeptem eſſe eccleſiæ ſacramenta divinitus inſtituta, per quæ velut apta remedia atque inſtrumenta, & peccatis noſtris mederi, & ſuæ gratiæ munera nobis impartiri Deus voluerit; eaque non eſſe ritus ſimplices, quod quidam impie confingunt, ſed ſacroſancta ſignacula, & efficacia ſigna, quæ rite ea ſuſcipientes gratiam eis conferendo ſanctificent: gratiam vero ſacramentorum, non ex ipſa externarum rerum virtute, nec ex merito miniſtri, ſed ex internæ & divinæ operationis virtute, æſtimandam eſſe.

XII.

Et ut populus virtutem ac fructum uniuſcujuſque ſacramenti plane intelligat, concordi doctrina erudiri populos nobis commiſſos volumus, ut credant baptiſmi virtute omne prorſus peccatum tam originale quam actuale remitti, nec quidquam in rite baptizato relinqui, quod ab ingreſſu regni cæleſtis remorari eum queat. Concupiſcentiam enim, quæ poſt baptiſmum in nobis ad agonem, non ad culpam, relinquitur, jam non eſſe peccatum vera ratione peccati; ſed peccatum ob id appellari, quod per peccatum facta, & ex peccato relicta ſit, & ad peccatum amplius inclinet.

XIII.

Datum etiam parvulis in fide eccleſiæ baptiſmum, ad abolendum originale peccatum, & ad ſalutem conſequendam efficacem eſſe. Eumque ſemel rite, etiam a parvulo ſuſceptum, aut ab hæretico vel infideli in forma eccleſiæ cum recta intentione datum, ſine injuria Chriſti (in cujus mortis ſimilitudinem, ſemel pro nobis redimendis tolerat, traditur) ſine grandi piaculo amplius iterari nec poſſe, nec debere: ne invocatio ſanctiſſimi nominis Dei, in qua ſemel ablutio data eſt, per iterationem, quaſi vana accuſetur: & mors domini, in cujus ſimilitudinem ſemel baptizamur, repetito baptiſmo, quaſi inefficax arguatur.

XIV.

Parochis vero & aliis eccleſiarum miniſtris per noſtras ditiones conſtitutis, ſeduto injungimus & ſub gravi pœna, prævaricantibus ſine remiſſione infligenda, comminamur, ne aliter, quam adhibitis exorciſmis & exſufflationibus, unctionibus etiam & ceteris ritibus, per catholicam eccleſiam ab antiquo obſervari ſolitis, & in aqua non profana, ſed ſolemni benedictione, & ſacri chriſmatis unctione, ſanctificata, extra caſum neceſſitatis, baptiſmum adminiſtrare præſumant.

XV.

Cum autem circa ſacrum baptiſma non raro evenire ſoleat, ut myſticæ illæ unctiones, jam inde ab initio religionis Chriſtianæ per univerſam eccleſiam adhiberi ſolitæ, vel ex neceſſitate propter metum imminentis mortis infantium, vel etiam ex contemptu, omittantur, nos parochis noſtris hanc curam ſerio injungimus, eiſque diſtricte præcipiendo mandamus, ut de pueris ſic baptizatis diligenter inquirentes, ſi compererint alioqui debitam verborum formam obſervatam, baptiſmum quidem ſic traditum approbent: eos vero, qui dum baptizarentur, unctiones non receperunt, ſerio exhortentur, & ſedulo inducere tentent, ut conſuetas unctiones cum oleo ſancto, in pectore & ſcapulis, & in vertice cum chriſmate, (adjunctis ſolitis precationibus, quæ in agendis habentur) alioſque ritus omiſſos, in ſeipſis per catholicum ſacerdotem, juxta vetuſtiſſimum eccleſiæ morem, caute & pie ſuppleri curent. Quod ſi deprehenderint, in tali baptiſmo nec formam debitam eſſe obſervatam, his qui ſic baptizati fruſtra putabantur totum baptiſma ſecundum eccleſiæ ritum tradant.

De conſec. diſt. 4. cap. ab Antiqua.

XVI.

Et ut tanto myſterio debita omnino reverentia exhibeatur, parochos & eccleſiarum miniſtros ſerio monemus, ut mane intra officia divina, aut mox poſt ea peracta, (non autem tempore pomeridiano poſt epulas & prandia, niſi neceſſitas aut periculum infantium accelerare baptiſmum expoſcat) cum multa ſobrietate & accurata devotione baptiſmum adminiſtrent. Comeſſationes vero & parum ſobria convivia, quæ quibuſdam in locis poſt baptiſmum fiunt, per civiles magiſtratus inhiberi, aut ſaltem ad moderationem Chriſtianis dignam reduci volumus.

XVII. Sa-

ANNO CHRISTI 1549.

XVII.

Sacramentum confirmationis ex inſtitutione Chriſti, & apoſtolorum praxi, eccleſiæ relictum eſſe, in quo, juxta domini promiſſionem, Spiritum ſanctum, quo in baptiſmo ad peccati emundationem ſignati ſumus, cum novo gratiæ ſuæ munere accipimus: videlicet, ut virtute ejus contra Satanæ tentationes muniamur: ut gratia ejus, ad melius capienda fidei myſteria, illuminemur, ad confeſſionem Chriſti fiduciam, & contra vitia robur accipiamus. Quæ omnia Chriſtus dominus per Spiritum ſanctum, quem miſſurus erat, fidelibus conferenda diſerte promiſit. Ea vero, ut erant a Chriſto promiſſa, ipſis apoſtolis in die pentecoſtes exhibita, & ab eiſdem per manuum impoſitionem in alios transfundi cœpta, Actus ipſorum ſatis teſtantur. Unde eccleſia catholica Spiritum ſanctum per manus epiſcoporum fidelibus tradendi normam accepit.

Joan. 14. 15. & 16. Act. 8. 19.

XVIII.

Diligenter etiam populum inſtruant, cur hoc ſacramentum, ab initio ſola manuum impoſitione exhibitum, mox ſub ipſis temporibus apoſtolorum ex eorumdem traditione, adhibita chriſmatis unctione, cœperit conferri. Nam cum in initio Spiritus ſanctus, ad evidentiorem recentis adhuc fidei commendationem, ſigno viſibili influeret confirmatis, externa unctione, quæ illam internam deſignaret, tunc non erat opus. Poſtea vero adulta eccleſia, & ſtabilita fide, cum ſigna externa apparere ceſſaverunt, nec jam amplius Spiritus ſanctus viſibiliter deſcenderet, mox in locum viſibilis ſigni unctio chriſmatis adhiberi cœpit, quæ his qui confirmarentur internam & ſpiritalem unctionem repræſentaret, ut quid intus agatur per gratiam, foris aliquo viſibili ſigno innoteſcat, & verbi fidem externi clementi ſimilitudo confirmet.

Act. 8. 19.

XIX.

Non raro ex impedimentis cognationum ſpiritualium, difficultates & periculoſa ſolent evenire: ad quæ cohibenda decernimus, ne cuiquam, ſive ex ſacro fonte levando, ſive ad ſacram confirmationem tenendo, plures quam unum patrinum, liceat adhibere.

Ex concilio Moguntino domini Petri. De conſ. diſt. 4. cap. Non plures.

XX.

Pœnitentiam, velut ſecundam poſt naufragium tabulam, cujus præſidio, in peccatorum voraginem relapſi, denuo perniciem effugimus, & gratiam reconciliationis & remiſſionis peccatorum recipimus: paſtores noſtri in eccleſiis ſedulo urgeant, & admoneant fideles, his partibus integram & utilem pœnitentiam abſolvi contritione, confeſſione, & ſatisfactione.

XXI.

Neque enim remitti peccatum, cujus eum qui admiſit, non pœniteat.

XXII.

Et cum ad ſananda hominum peccata Chriſtus duplicem miniſtris eccleſiæ ſuæ poteſtatem reliquerit, ut remittant aut retineant, ſolvant aut ligent: quatenus id remedium ſanandis peccatis apponendum nobis dominus tradidit, eatenus confeſſionem, cum enumeratione peccatorum faciendam, nobis commendaſſe; ut ex recenſione peccatorum, is, qui diſcernendi poteſtatem accepit, ſciat, utram commiſſi muneris partem debeat exercere.

Matth. 18. Joan. 20.

XXIII.

Satisfactionem vero ab his qui deliquerunt doceant præſtandam. Non illam quidem, qua culpa peccati & æterna pœna diluitur, (hæc enim ſatisfactio ex ſola Chriſti propitiatione donatur) ſed illa a nobis præſtanda eſt, qua pœna temporalis, quæ poſt culpæ remiſſionem nonnunquam remanet, aut eleemoſynis aliiſque pietatis operibus redimitur, aut jejuniis & aliis ſatisfactionibus (quæ tamen ipſæ etiam ex merito paſſionis Chriſti efficaciam ſumunt) avertitur.

XXIV.

Sacerdotes vero qui confeſſionibus audiendis dant operam, abſolutionis formam non intricent pluribus membris, aut conditionibus appoſitis, ſed planis & ſimplicibus verbis depromant: Ego abſolvo te a peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Non tamen prohibemus, ut idoneo loco, ſeu ante abſolutionem, ſeu poſt eam, orationes, pro petenda delictorum venia, adjungant.

XXV.

Epiſcopis, qui curam animarum ſuſceperunt, hac præſertim tempeſtate, qua variis & perniciosis opinionibus ſimplicium animi miſerandum in modum depravantur; ſummo ſtudio enitendum eſt, ut audiendis confeſſionibus, quæ ad formandas conſcientias opportune ſerviunt, ſacerdotes viri integri & periti præficiantur. Unde omnes ſuperiores fratrum Mendicantium (qui in hac parte parochis in adjutorium accedunt) inducendos cenſemus, & ſerio monemus, ut fratres ſuos, quos ad audiendas confeſſiones admittere deſtinaverint, prius commiſſariis noſtris exhibeant: qui eos aut per examen, aut fide digno ſuorum ſuperiorum teſtimonio dijudicent num idonei ſint, quibus ovium Chriſti ſalus tuto committi queat.

Ex ſynodo celebrata Moguntiæ ſub cardinale Nicolao tituli ſancti Petri ad vincula, & Theodorico archiepiſcopo, anno 1451.

XXVI.

Ne autem propter caſus reſervatos a ſalutari confeſſionis remedio homines retrahantur, dum vel in promptu ſacerdotem non inveniunt qui eos abſolvere poſſit; vel etiam famæ ſuæ & ſumptui timent, ſi longius pro abſolutione conſequenda ablegentur: nos pudori ſimul & ſumptibus ſubditorum noſtrorum conſulere volentes, præſenti decreto ordinamus & conſtituimus, ut deinceps omnes parochi, per provinciam noſtram rite ordinati & vocati, omneſque fratres Mendicantes, per ſuos ſuperiores, ut præmittitur, præſentati, & per commiſſarios noſtros approbati, poteſtatem habeant vice & nomine noſtro abſolvendi laicos contritos & confeſſos a quibuſcumque peccatis occultis, quantumvis gravibus & enormibus, quæ alioqui auctoritati noſtræ ordinariæ reſervari debebant; exceptis dumtaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis,

ANNO CHRISTI 1549.

ANNO CHRISTI 1549.

catis, ad nos vel commissarios nostros mittendis,

XXVII.

Ex concilio Fritzlariensi. Nulli tamen religioso (etiamsi ad confessiones audiendas, ut præmittitur, admissus fuerit) licere volumus, cuiquam laico sacrosanctæ eucharistiæ communionem, sine speciali consensu parochi, ad cujus curam ille pertinet, porrigere. Quemadmodum & parochis omnibus serio inhibemus, ne quemquam alienum parochianum, sine consensu sui parochi extra necessitatem sive ad confessionem, sive ad ullius sacramenti perceptionem recipiant: si tamen subditus rationabilem causam allegans, alii sacerdoti confessionem faciendi consensum a suo parocho petiverit, talem ei consensum volumus non denegari,

XXVIII.

Et ne contempto confessionis remedio homines sacrosanctam eucharistiam percepturi, periculum sibi, quod apostolus indignis & inexploratis graviter comminatur, accersant: parochis nostris injungimus, ne posthac quemquam parochianum, qui non suo parocho confessionem fecerit, (saltem ubi non factæ confessionis suspicio subsit, sine testimonio ejus, cui confessionem fecit, ad sacrosanctam eucharistiam admittere præsumant.

XXIX.

Ex concilio Fritzlariensi. Magnam etiam cautionem adhibere debent confessarii sacerdotes, ne de inusitatis criminibus, præsertim a junioribus inquirendo, inexpertis, novæ cupiditatis, aut criminis ante non tentati, occasionem objiciant. Caveant etiam, ne confitentis peccatum sermone, vel signo, vel

De pœnitent. & remissione. Cap. Omnis. aliqua ulla ratione prodant. Sed si consilio super aliqua re, in confessione sibi manifestata indiguerint, rem ipsam sine ulla auctoris mentione ad peritiorem referant. Quod si sacerdos alicujus

De pœnit. & remiss. Ex concilio Fritzlar. crimen per confessionem sibi compertum vel aperto indicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut viciniæ, aut cujuscumque circumstantiæ significatione, revelaverit, a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium ad agendam pœnitentiam retrudatur. Nec etiam sacerdos confessarius a quoquam sibi confitente de peccatis alterius expresso nomine ullo modo inquirere præsumat.

XXX.

Sacerdotes etiam confessarios monemus, eisque præcipiendo injungimus ne in usura, furto, rapina, aut fraude, absolutionem confitenti impertiantur; nisi ea, quæ injuste abstulit, quatenus ejus facultates permittunt, se restituturum promiserit. In aliis levioribus delictis, satisfactiones, juxta qualitatem culpæ, aut confitentis possibilitatem, moderentur.

Eosdem hortamur, ut juxta delictorum qualitatem satisfactionis modum temperent, & avaris oleemosynas, incontinentibus jejunia, pro satisfactione imponant; quo semper confitentium vitia contrariis virtutibus compensentur.

XXXI.

De veritate corporis & sanguinis dominici in eucharistia plebem ex verbis domini instruant, ut credant post consecrationem sub speciebus panis & vini veram corporis & sanguinis domini substantiam contineri: nec jam dividi Christum, aut sanguinem ejus a carne separari unquam posse, quoniam amplius non moritur, ideoque sub alterutra specie Christum integrum contineri, & sub una specie tantum a fidelibus quantum sub utraque sumi.

ANNO CHRISTI 1549.

XXXII.

Cum autem nemo fidelium dubitet, virtutem sacrosanctæ eucharistiæ, non ex speciebus pendere, sed ex vivifica Christi carne & sanguine provenire: jam ne hoc quidem quisquam fidelis dubitare debet, illum sub una specie communicandi morem, ad salutem sumentium æque utilem & efficacem esse, quam alterum sub utraque: cum constet non minus accipi in una specie: & eum quoque communicandi morem in una specie, jam inde ab initio praxis Christi & apostolorum in ecclesiam introduxerit. Unicuique autem fidelium, ex his duobus communicandi modis, eum merito tenendum esse, quem ecclesia, propter causas rationabiles, pro temporum ratione elegerit, & populo tradiderit observandum.

XXXIII.

Parochis etiam & ministris ecclesiarum serio inhibemus, ne cui extra casum infirmitatis aut necessitatis, sacrosanctam eucharistiam, nisi jejuno & confesso, porrigere præsumant.

XXXIV.

Sacram unctionem doceant pastores nostri, ad infirmorum, & eorum qui ad vitæ exitum vergunt, præsidium a pio domino traditam esse, quam ejus jussu primi apostoli exercuerunt. Quæ dum per orationem fidei infirmis adhibetur, per divinæ virtutis operationem, contra corporis infirmitates & terrores conscientiæ, alleviationem & hilaritatem rite sumentibus præbet: leviora peccata tollit, & graviorum restantes reliquias expurgat, juxta apostoli testimonium, & receptam consentientis ecclesiæ doctrinam. *Jac. 5.*

XXXV.

In collatione ordinum, quæ cum impositione manuum velut visibili signo traditur, doceant rite ordinatis gratiam divinitus conferri, qua ad ecclesiastica munera rite & utiliter exercenda apti & idonei efficiantur, & qua rata sint & efficacia, quæ a rite ordinatis in ecclesia, juxta Christi & ecclesiæ institutionem, geruntur. Hanc vero gratiam esse ordinis & muneris, non hominum aut personarum, nec ad cujusquam privatam, sed ad communem totius ecclesiæ utilitatem accommodari. Ideoque in rite ordinatis, sive boni sive mali sint, efficacem esse. Atque ita inter dispares ministros domini nostri dona semper æqualia, semper bona & sancta permanere.

XXXVI.

De hoc sacramento doceant pastores nostri, matrimonium ab initio ad officium institutum, tandem ex Dei benignitate infirmis hominibus

ad

ANNO CHRISTI 1549.

ad remedium ceſſiſſe ; ut jam hæc maris & fe-
minæ commixtio, quæ alioqui, propter turpem
concupiſcentiæ motum, peccato ex ſe non ca-
reret, propter gratiam ſacramenti, conjugibus
ad peccatum non imputetur, ſed ſit honorabile
in omnibus connubium, & torus immaculatus.
Eſſe autem conjunctionem maris & feminæ,
duorum tantum; nec alicujus tertii conſortium,
nec duorum a ſe invicem ſeparationem, niſi per
1. Cor. 7. alterius mortem, ullo modo admittentem. Quod
ſi ob fornicationem (quæ ſola illis ſeparandi
cauſa a domino permiſſa eſt) conjuges invicem
dimiſerint, manere debere innuptos, aut di-
miſſo conjugi reconciliari, & neutri eorum, do-
nec vixerit prior conjux, ad ſecunda tranſeundi
matrimonia poteſtatem eſſe.

Matrimonia etiam ſine conſenſu parentum le-
gitime inita non debere reſcindi.

Hanc conjunctionem ex libero conſenſu con-
trahentium per verba de præſenti expreſſa ſta-
biliri, nec a parentibus (ſi forte eorum volun-
tas non acceſſerit) reſcindi poſſe.

XXXVII.

Volumus tamen liberos ſedulo admoneri, ut divini præcepti memores, velint in paren-
tum eſſe poteſtate, nec illis inſciis aut invitis
inire matrimonia, ac quidquam rei ſeriæ in-
choare præſumant.

XXXVIII.

Et ut matrimonio ſuus honos conſervetur, conjunctiones conjugum volumus in conſpectu eccleſiæ, adhibita celebritate conſueta, confir-
mari : ne per occultas copulationes, ſub præ-
textu conjugii illicitæ libidines graſſentur : Et
Ex concilio Fritzlar. de ſponſ. & matrim. ut pericula, quæ ex clandeſtinis copulationibus
ſuboriri poſſunt, excludantur: nomina contrahe-
re volentium, ante conjunctionem, tribus die-
bus feſtivis, non immediate ſe invicem ſequen-
tibus, ſed per aliquot dierum intervalla a ſe di-
ſtantibus, in eccleſia coram multitudine, pro-
poni debent: ut ſi qui impedimentum matrimo-
nii inter eos noverint, id ante nuptiarum diem
parocho revelent. Nec contra hujuſmodi de-
nuntiationem, niſi ex ardua & neceſſaria cau-
ſa, diſpenſari debet. Quod ſi qui tempore hu-
jus denuntiationis præſentes fuerint, & impedi-
mentum reticuerint, poſt conjunctionem in con-
ſpectu eccleſiæ celebratam, amplius ad ejus ma-
trimonii accuſationem, aut ad teſtimonium
contra ipſum, admitti non debent. Caveant
etiam parochi & curati noſtri ne peregrinos &
ignotos ad matrimonia jungenda admittant,
niſi libertatis ſuæ teſtimonia ex his locis attu-
lerint, ubi prius vixerunt. Levitates vero, quas
in pulſando ſponſo (& ſi quæ ſunt ſimiles) abu-
ſus in ipſam uſque eccleſiam invexit, omittan-
tur: ſaltationes laſcivæ, & comeſſationes parum
ſobriæ, ſi in totum tolli nequeant, ſaltem ad
moderationem Chriſtianis dignam reducantur;
ut ſic hilaritas nuptialis, pietate & modeſtia con-
dita, oculis Dei, qui matrimonii auctor & copula-
tor eſt, commendetur. Parochis ſeu curatis, per
univerſam provinciam noſtram conſtitutis, injun-
gimus; ſi ſub cura ſua habuerint ſubditum, qui
mulierem, cui matrimonio jungi per impedi-
menta canonica non poteſt, tamen uxoris loco
publice foveat, ut ad dimittendam eam ipſum ſe-
rio inhortentur: aut, ſi matrimonium eorum du-
bium ſit, num de jure ſubſiſtat, eoſdem infra duos
A proximos menſes ad nos aut officiales noſtros
pro declaratione accipienda venire jubeant :
quod ſi ſic moniti abinvicem non diſceſſerint,
aut declarationem, ut præmittitur, non peti-
verint, aut noſtræ vel officialium noſtrorum
deciſioni & ſententiæ non acquieverint, ab ec-
cleſiaſticis ſacramentis protinus arceantur, &
niſi ante mortem peccatum ſuum emendave-
rint, aut ſaltem id confeſſi fuerint, aut ſe-
rium ſuper eo animi dolorem oſtenderint, ec-
cleſiaſtica etiam ſepultura priventur.

ANNO CHRISTI 1549.

XXXIX.

Veterem morem in eccleſia ſequimur, dum
B ſalem, aquam, & ceteras quaſdam res, in uſum
fidelium, per orationes in verbo Dei præpara-
mus. Quem morem nemo reprehendet, qui ſe-
cum reputaverit, eccleſiam inter cetera ſalutis
& utilitatis ſuæ, cum augendæ, tum conſervan-
dæ præſidia, etiam exorcizandi poteſtatem, con-
tra inſidias dæmonum, aliaſque noxias peſtes
avertendas, accepiſſe. Quam poteſtatem dum
per res externas ad utilitatem fidelium exercet
eccleſia, nimirum in eo ſanctorum imitatur
exempla, qui ad eliciendos quoſdam effectus,
divino juſſu res corporales adhibuiſſe leguntur.
Quem morem in eccleſiis noſtris præcipimus con-
ſervandum, dummodo populum paſtores ſedulo
doceant, effectus, qui inde petuntur, non ipſa-
C rum rerum efficaciæ, ſed divinæ virtutis ope-
rationi, per fortiſſimi nominis divini invoca-
tionem, tribuendos eſſe : & caverint, ne re-
bus talibus ad impias ſuperſtitiones abuti quiſ-
quam præſumat.

XL.

Similiter & reliquas ceremonias, quæ aut in
cultu divino ornatum augent, aut mentes ho-
minum ad pias & utiles cogitationes excitare
poſſunt, diligenter retinendas cenſemus, præ-
ſertim eas, quas ex multa antiquitate profe-
ctas, & per univerſam eccleſiam obſervatas,
quaſi per manus traditas accepimus. Quales ſunt,
D quæ in adminiſtratione ſacramentorum adhiberi
conſueverunt : quibus annumeramus, ut templa
(velut orationum & divini cultus & ſacramen-
torum officinæ) per loca idonea, habeantur ;
ad quorum ornatum (ſimul etiam velut divini
cultus, & promovendæ pietatis apta inſtrumen-
ta) in iis ſigna crucis, aliaſque imagines, ve-
xilla, veſtes ſacras, altaria, & vaſa ſacra con-
ſervari & uſurpari volumus.

XLI.

Imaginum autem uſum, velut pro erudienda
plebe, & omnium animis excitandis utilem,
in eccleſiis noſtris retineri ſerio mandamus :
E dummodo paſtores noſtri populum accurate mo-
neant, imagines non ad id proponi, ut adore-
mus aut colamus eas, ſed ut quid adorare aut
colere, aut quarum rerum utiliter meminiſſe
debeamus, per imagines recordemur. Procaces
vero imagines, & nimio artis lenocinio, ad
mundanæ potius vanitatis ſpeciem, quam ad
pietatis commonitionem, effigiatas, in templis
proponi, omnino vetamus, tam laſcivam ar-
tis oſtentationem frugi & ſevero Patrifamilias
intra privatas ædes gravem, templis prorſus
intolerabilem cenſentes.

ANNO CHRISTI 1549.

XLII.

Cum utilis & legitimus imaginum uſus intra eos limites contineri merito debeat, ut ſimplex populus non ipſas imagines adorare, aut fiduciam in eis ullam ponere; ſed quem adorare, quoſve honorare, & unde omnia bona ſperare debeant, per imagines diſcant recordari. Nos pravæ ſuperſtitioni viam præcludere volentes, omnibus locorum ordinariis injungimus, ut ſi forte in territoriis ſuis ad imaginem aliquam concurſus fieri, & homines ad ipſius imaginis figuram reſpectum habere, & quaſi quamdam divinitatis opinionem illi tribuere, animadverteſint, ipſam imaginem (adhibitis prius in conſilium theologis, & Chriſtianorum antiquitatum ſcientiſſimis juxta ac pientiſſimis viris) pro cauſæ qualitate, aut tollant aut mutent, & aliam, a prima notabili quantitate differentem reponant, ne rudis populus, in intellectu ſuo depreſſus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus, ſpem ſuam contra eccleſiæ intentionem, in corporali, & quidem certa imagine, privata phantaſia atque inhæſione collocet: quaſi in illa ſit quædam neceſſitas, ut per eam, & non aliter, inducatur Deus & ſancti id facere quod petuntur. Verum hæc omnia, uti dictum eſt, de theologorum & ſapientiſſimorum virorum ſententia, ut ſic ſalubri ordinariorum providentia a pernicioſo idololatriæ ſcelere populi præſervetur ſimplicitas.

XLIII.

Reliquias etiam ſanctorum, velut divinæ gratiæ olim receptacula, & veriſſima Chriſti membra, & pura Spiritus ſancti domicilia, monemus in eccleſiis noſtris vel ob id proponendas, & religioſa pietate venerandas, ut per eas fideles commoniti, diſcant virtutem & fidem ſanctorum imitari. Et alicubi in iis ſanguinolentas notas, & pro fide Chriſti tolerati martyrii veſtigia cernentes, admantantur ſpem fidei noſtræ non eſſe inanem, pro qua omnia dira pati ſancti martyres in animum ſibi induxerunt. Quorum exemplo ipſi etiam ad adverſitatum omnium tolerantiam animentur.

XLIV.

Peregrinationes etiam ad certas ſanctorum reliquias, aut ad templa memoriis eorum dedicata, vel ob id Chriſtiano populo cenſemus permittendas, ut ex ipſorum locorum admonitione, homines ad imitandam ſanctorum fidem, pietatem & conſtantiam, vehementiore affectu incitentur, & ut majori devotione ſe meritis ſanctorum ſociari, & precibus eorum adjuvari poſtulent: dummodo ſedulo caveant paſtores noſtri, ne uſpiam incertæ reliquiæ, aut novæ ſine eccleſiæ auctoritate, aut ne ullæ etiam ad quæſtum proponantur, & ne concurſus ſuperſtitioſi ad ſtatuas, profanis potiſſimum locis ſitas, aut privata auctoritate erectas fiant.

XLV.

Doctrinam magno totius eccleſiæ conſenſu jam inde ab initio receptam, & quaſi per manus traditam, retineri in eccleſiis noſtris omnino volumus; ſanctos videlicet, qui in fide Chriſti nos præceſſerunt, & vitæ hujus curſum beato fine clauſerunt, veluti ejus corporis, quo Chriſto conjungimur, nobiliſſima membra, a nobis merito honorari, non tamen eo, qui uni Deo debetur, cultu; ſed eo ſocietatis & dilectionis cultu, quo in hac vita ſancti homines a nobis rite coli poſſunt. Illos tamen tanto devotius, quanto ſecurius poſt incerta omnia ſuperata, quando etiam fidentiore laude prædicamus jam in vita feliciore victores, quam in iſta adhuc uſque pugnantes. Quorum etiam meritis aſſociari, & orationibus adjuvari, rite petimus, qui uno ſpiritu nobiſcum colligati, velut ejuſdem corporis membra, utique hac nobis lege caritatis obligantur, qua pro invicem membra ſolicitudinem gerere, & pro invicem orare jubentur, ut ſalutem conſequantur: quod eo magis ſanctos in alia vita pro nobis facere confidimus, quo illis poſt infirmæ carnis depoſitionem & ferventior caritas, & de ſe ſecuris, ad promovendam aliorum ſalutem, promptior facultas acceſſit.

ANNO CHRISTI 1549. Auguſtinus contra Fauſtum, lib. 20 cap. 21.

XLVI.

Ex eadem lege caritatis, qua nobiſcum adhuc cohærent, qui in fide & communione Chriſti ex hac vita migrarunt, tenendum eſt, defunctos vivorum pietate & orationibus adjuvari ſaltem eos qui cum viverent, ut eis hæc prodeſſe poſſent meruerunt; qui non ita boni ex hac vita diſceſſerunt, ut iis non indigeant; nec ita mali, ut eis hæc prodeſſe non queant.

Auguſt. in enchirid. cap. 109.

Eſt autem conſentiens eccleſiæ doctrina multarum ſcripturarum collatione, & evidenti ratione firmata, talem eſſe quemdam medium decedentium ſtatum, qui non mox, ut carnem hanc exuerint, aut æternis cruciatibus tradantur, aut ad beata illa ſanctorum conſortia admittantur: in quos, moderata & mixta clementiæ ſeveritate, vindicat ad tempus is qui & miſericordiæ ſuæ, & tormentorum modum & menſuram novit. Alioqui, cum ex iis qui peccaverunt, & per pœnitentiam ſanantur, alii in hac vita multas adverſitates, alii aut parvas aut nullas experiantur: & cum multi ex hac vita migrent, a lethalibus quidem criminibus immunes; levioribus tamen alius alio magis implicatus; quorum tamen nemo, ſive ob plura, ſive pauciora hæc delicta quotidiana, damnationem æternam ſuſtinebit: non facile modus inveniri poſſet, quomodo Deus (qui eſt in omnibus & erga omnes juſtiſſimus) non injuſtus videretur, ſi non poſt hanc vitam, per temporales, & non æternas pœnas, omnium compenſatio expectaretur.

Ratio pro purgatorio.

XLVII.

Plebem Chriſtianam paſtores noſtri (ſumpta ex divinis literis commonitione) ad perpetuam vitæ ſobrietatem ſedulo cohortentur, ut cibi potuſque moderatione carnis laſciviam comprimentes, ad exercitia pietatis mentem liberius intendere queant. Eos vero, quos neceſſitas nulla excuſat, etiam ad ſtatuta eccleſiæ jejunia obſervanda inducant: ipſumque jejunium divini eſſe præcepti doceant. Tempora vero jejunandi, prout ſalubritati corporum & animarum expedire videbatur, ab eccleſia ordinata, & totius Chriſtiani orbis conſenſu recepta, & jam inde ab apoſtolorum temporibus obſervata ſunt: quæ qui extra neceſſitatem non obſervaverint, velut eccleſiaſticæ diſciplinæ violatores, & conſuetudinum eccleſiæ temerarii contemptores, ſeveritate pœnarum coerceri debent.

Huic

ANNO CHRISTI 1549.

Huic jejuniorum obſervationi jungendus eſt ciborum delectus, itidem conſenſu totius eccleſiæ ad noſtra uſque tempora retentus: monendique ſunt fideles, ut diebus jejuniorum, ſimiliter ſextis feriis, & ſabbatis, a carnium & aliorum ciborum eſu, quos eccleſiæ conſuetudo per eos dies hucuſque vitare perſeveraverit, extra legitimam neceſſitatis excuſationem, ſibi temperent, non quidem ab iis velut immundis abſtinentes, ſed edomandi corporis cauſa, propter animam, ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam. Non tamen exiſtiment Chriſtiani, ſola carnis abſtinentia ſe Deo gratos eſſe poſſe, cum meminerint, primos homines, qui carnem nondum guſtaverant, ob vitæ nequitiam, diluvii immiſſione deletos: ſed cum abſtinentia carnis, etiam ceterorum ciborum moderationem, & perpetuam totius vitæ ſobrietatem conjungant.

CAPITULA AD MORES PERTINENTIA.

XLVIII.

DE conſtitutionibus eccleſiæ, quæ ad diſciplinam eccleſiæ continendam, ad bonum & decentem ordinem in eccleſia tuendum & conſervandum, & ad pietatem publice ac privatim promovendam, introductæ ſunt, paſtores plebem ſibi commiſſam probe & diligenter inſtruant, ut diſcant, eas ab ordinata poteſtate conditas, velut Dei ordinationes reverenter agnoſcere, & gratanter eiſdem obedire: ſive hæ conſtitutiones ſerventur ex conſuetudine, quam Paulus violari non vult; *Si quis vult contentioſus eſſe*, inquit, *nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei*: ſive tradantur ſcriptis canonibus, quales apoſtoli Spiritui ſancto tribuere non verentur: *Viſum eſt*, inquiunt, *Spiritui ſancto, & nobis*. Itaque plebs Chriſtiana eccleſiæ conſtitutiones, nequaquam ut traditiones hominum (quales erant Phariſæorum, ad ſubverſionem divinæ legis adinventæ, quibus Deus fruſtra colitur) aſpernentur: ſed ut ad pietatem colendam & continendam in officio plebem utiles libenter amplectantur, nec eas exiſtiment ſine grandi piaculo violari poſſe; conſiderantes, etſi hoc in præceptis divinis non continetur, quod tales majorum noſtrorum conſtitutiones jubent, tamen, ut majoribus obediamus, (ſaltem in iis quæ legi divinæ non adverſantur) diſerti juris divini eſt. Unde & per occaſionem talium conſtitutionum tranſgreſſiones grandis peccati reos faciunt temerarios violatores: maxime, dum ex contemptu, aut cum ſcandalo caritatem violant, quorum utrumque per ſe peccatum mortale operatur. Alioqui eccleſia conſtitutiones ſuas caritati & neceſſitati libenter ſubmittit.

1. Cor. 11.

Act. 15.

Hanc doctrinam, quæ in ſuperioribus compendio traditur, adjecta inſtitutione ad Chriſtianam pietatem, diffuſius explanari curabimus. In qua omnia, quæ ad ſacræ religionis noſtræ fundamenta pertinent, & Chriſtianis omnibus cognitu admodum neceſſaria ſunt, copioſius explicabuntur: quam a parochis & paſtoribus noſtris diligenter legi, & ex ea populos ſibi commiſſos in iis quæ ſunt fidei ſedulo erudiri volumus.

XLIX.

ANNO CHRISTI 1549. Ex diœceſana ſynodo Moguntiæ celebrata anno 1547.

Et quo minus in poſterum ſalutaris Chriſti doctrinæ ſinceritas, perverſis dogmatibus, aut noxiis opinionibus & hæreſibus depravetur, decernimus, definimus, & præcipimus, ut homines vagi & ignoti, qui teſtimonia epiſcoporum ſuorum, tam ejus a quo receſſerint, quam illius, ad cujus diœceſim diverterint, non habeant, a miniſterio verbi ſeu prædicationis officio, in provincia noſtra prohibeantur: & ſoli admittantur hi, qui ad id munus rite vocati, & ordinaria auctoritate examinati fuerint & approbati.

Fratres tamen Mendicantes, quorum plerique pietate & doctrina ſatis inſtructi, in aſſerenda catholicæ doctrinæ veritate, his temporibus utilem ſane operam præſtant (ſaltem ubi tales noti ſunt, & probitatis, doctrinæ, & modeſtiæ ſuæ teſtimonium a ſuis ſuperioribus habent) a concionandi munere excludere non intendimus. Quos tamen ipſos etiam priuſquam concionandi munus in provincia, aut diœceſibus noſtris, ſibi uſurpent, nobis aut vicariis noſtris præſentari, & per eos vel examine prævio, vel ſufficienti & fide digno ſuorum ſuperiorum teſtimonio, tamquam ad id munus idoneos approbari volumus.

L.

Et ut peſtilentes doctrinæ, & pernicioſi errorum magiſtri, ex eccleſiis protinus ejiciantur, mandamus & injungimus viſitatoribus noſtris, archipresbyteris, ſeu decanis ruralibus, & teſtibus ſynodalibus, nunc exiſtentibus, aut in poſterum futuris, ut diœceſes crebro & ſedulo luſtrantes, ſi quos compererint eccleſiæ miniſtros, in exponendis ſcripturis ſacris, & adminiſtrandis ſacramentis, ab orthodoxorum patrum communi conſenſu, & recepta eccleſiæ conſuetudine & auctoritate deflectentes; tales ordinario loci, aut ejus fiſcali, pro exceſſuum qualitate aut corripiendos, aut e miniſterio eccleſiæ prorſus abjiciendos, denuntient. Ex eadem ſynodo.

Iidem, ſi quos per diœceſes viros, doctrina & pietate excellentes, & ad miniſteria eccleſiæ idoneos, cognoverint, loci ordinario in locum abjectorum ſufficiendos, aut alioqui deſtitutis eccleſiis præficiendos, commendent.

Commiſimus autem vicariis ſeu officialibus noſtris, eiſque in hoc viros pios & peritos adhibuimus, ut archipresbyteris & teſtibus ſynodalibus, tales querelas ad religionem pertinentes deferentibus, conſilio & auxilio ſint.

LI.

Libros autem parochorum & concionatorum viſitatores inſpiciant, & ab eis diligenti inquiſitione cognoſcant, quoſnam potiſſimum auctores legant, & in concionibus imitentur. Contagioſos autem & de hæreſi ſuſpectos libros ab eis auferant: & ad lectionem veterum orthodoxorum, aut etiam recentiorum qui ſuſpecti non ſint, eos exhortentur. Ex eadem ſynodo.

LII.

Et ne parochi ac concionatores ſedulitatis & laboris ſui fructum amittant, ſi plebs ſacra eorum & conciones audire refugiat: præfectis noſtris per loca ditionibus noſtris ſubjecta injungemus, ut Ex eadem ſynodo.

ANNO CHRISTI 1549.

tempore concionum & divinorum officiorum otiosam turbam e tabernis, e foro & plateis abigant, & concionibus & divinis officiis interesse, nisi legitimis causis impeditos, debitis pœnis compellant.

LIII.

Ex eadem synodo.

Et ut ab hac retinendæ in verbo Dei puritatis cura, propinquo gradu ad divinorum officiorum celebrationem rite constituendam, & debita cum veneratione peragendam, transeamus; clericos, quibus ea cura incumbit, sedulo commonendos, & per prælatos digne mandamus animadversione compellendos, ut non vocis tantum modulatione, sed devotione cordis, debitum suæ servitutis pensum absolvant, & ad divina officia peragenda corpore pariter & mente se componant, quo simul & Deo cultum gratum exhibere, & populo consideranti devotionem augere valeant.

Nemo in choro, aliis psallentibus, seorsim legere aliquid, aut suas horas canonicas orare, aut fabulari, aut aliis levitatibus intendere permittatur: negligentes vero legere horas canonicas, si deprehensi fuerint, per prælatos subtractione portionis fructuum, in eleemosynas pauperum, aut alios pios usus convertendæ, puniantur.

LIV.

Ex eadem synodo.

Circa sacrosanctæ missæ officium, quo immensum redemptionis humanæ beneficium, & summum illud ac tremendum Christianæ religionis mysterium recolitur, volentes omnia providere, quæ populi animos ad amorem & venerationem tanti mysterii inducere valeant, in primis sancimus & præcipimus, ne quis sacerdos, solus ad celebrandam missam accedere præsumat; sed ad minimum uno aut altero, quasi teste adhibito, qui quod publico nomine agitur, ratum habeant, & ad publicas orationes ecclesiæ nomine respondeant.

LV.

Presbyter vero, qui vespertinam compotationem usque ad intempestam noctem produxerit, & mane adhuc hesternam crapulam eructans celebrare præsumpserit, aut qui hoc sacro mysterio ad superstitiones abuti ausus fuerit, prælati sui arbitrio severe puniatur.

Similiter & hi, qui talem vitæ turpitudinem, levitatem aut negligentiam, ad celebrationem missarum attulerint, ut & plebis animos offendant, & ab hoc sacro abhorrere faciant, prælatorum suorum auctoritate coerceantur.

LVI.

Jerem. 48. Et cum secundum sacram scripturarum *maledictus sit qui opus Dei agit negligenter*: nemo autem æque negligenter opus Dei in ecclesia agere videatur, quam qui propriæ salutis prodigus impura conscientia, & illotis, ut dicitur, manibus, tremendo altaris sacrificio assistit, contra id

Jerem. 7. quod propheta ait: *Quid est, quod dilectus meus facit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas?* Et apostolus:

1. Cor. 11. *Probet*, inquit, *se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Cumque non minimam malorum hujus tempestatis partem huic malo acceptam feramus, quod tam impure, non dijudicando corpus domini, sacrosancta hæc mysteria tractantur: nos animarum salutis cupidi, statuimus & ordinamus, ne aliter liceat cuiquam missam celebrare, quam præmissa sacramentali confessione & absolutione emendato, iis quæ hujus sacrificii devotio requirit antea persolutis. Injungimus præterea & districte præcipiendo mandamus decanis, aliisque prælatis, ut diligenter super hoc excubias agant; & si quos ita delinquentes deprehenderint, condigna animadversione plectant. Super quo etiam conscientias eorum duximus onerandas.

LVII.

Et cum apostolus jubeat omnia honeste & secundum ordinem fieri in ecclesia, citraque tumultum, statuimus & ordinamus, ne deinceps concionis tempore, aut sub solenni missa, aliæ speciales missæ celebrentur; sed aut concionem & solenne sacrum præcedant, aut in aliud tempus differantur, ne populus in diversa distractus nulli sacro aut concioni satis intendat. Quam rem, pro opportunitate cujusvis loci & temporis prælatorum discretioni relinquimus curandam.

LVIII.

Concionatoribus autem & parochis nostris simplicem plebem committimus, & præcipimus diligenter erudiendam, ut usum mysterii hujus intelligant, ac omnem mentis vim atque sensum tam salutari actioni intendant, & voto id agant, quod sacerdos agit ministerio, ut scilicet discant, & ipsi suam totiusque Christiani orbis salutem, tam salutaris & gratæ hostiæ interventione, & Christi Jesu meritis, Deo Patri commendare. Præterea sacram eucharistiam cum celebrante, si non ore, saltem fide & desiderio cordis, ad percipiendum spiritalem ejus fructum, crebro sumere.

LIX.

Sedulo commonendus est populus fidelis, clerici etiam per prælatos debita animadversione inducendi, ut in celebratione missarum, adversus tantum mysterium, quantum quisque per valetudinem potest, etiam corporis gestu reverentiam quamdam adhibeant: videlicet, ut dum in Collectis pro communi orbis Christiani incolumitate ad Deum preces funduntur, ipsi quoque, tamquam hujus sacræ communionis cives, suas preces cum oratione publica conjungant, & vultu ad altare verso, aperto & demisso capite stantes, gestum orantibus convenientem præ se ferant. Pari religione ad nomen salvatoris nostri Jesu Christi, similiter ad euangelium, Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, Gloria in excelsis, Gloria Patri, ceteraque id genus divinorum officiorum partes, sic genuum flexione, apertione capitis, ac totius corporis gestu se componant, ut ad ea quæ ibi aguntur animum intendere videantur.

Jam statim ab inceptione canonis non sedeant; sed ad tremendi mysterii pertractationem intenti, vultu itidem ad altare converso, corporibus humi demissis, & mente in cælum elevata, sub silentio, redemptionis humanæ beneficium & Christi passionem secum meditantes, salutis nostræ auctori de impenso sangui-

ANNO CHRISTI 1549.

guine, & tolerata pro nobis morte, debitam gratiarum actionem exhibeant. Ceterum ad ſumptionem ſacroſanctæ euchariſtiæ, corporis humilitate & incitatione animi ſe componentes, ſi non ore cum celebrante de corporis & ſanguinis dominici ſacrificio communicent, ſaltem fructum ejus ſpiritalem ſibi applicari intimis animi votis exoptent.

LX.

Dum vero a novitiis ſacerdotibus hujus ſacri primitiæ celebrantur, ſerio mandamus choreas & omnino ſæculares pompas omittendas, & convivia non permittenda, niſi inter paucos amicos, & ea ſobria tamen, & quæ ſine luxu in timore domini ineantur.

LXI.

Sed & ſanctorum celebritates, in diem dominicam incidentes, cenſemus ſubmovendas, & in feriam aliquam præcedentem vel ſequentem transferendas, quo ſanctorum omnium domino ſua conſervetur ſolennitas: exceptis beatæ Mariæ, apoſtolorum, & aliis ſummis feſtivitatibus. Nec tamen legem imponimus his qui peculiaria ſingularum dominicarum officia, propter cantorum paucitatem obſervare non valentes, officia de Trinitate, de Spiritu ſancto, aut, quod decentiſſimum erat, de reſurrectione domini, diebus dominicis ſervaverint.

Et quo Dei gloria in obſervatione divini cultus magis illuſtretur, & fidelium devotio minus impediatur; diebus dominicis & feſtivitatibus celebrioribus, mercimonia, tripudia, ſaltationes, quas damnat concilium Toletanum, & profana ſpectacula, decernimus non permittenda: ſimul etiam ludicra quædam a pietate aliena, & theatris quam templis aptiora, cenſemus in eccleſias non admittenda.

LXII.

Cum etiam libros miſſales, antiphonarios, agendas, & breviaria, per viros doctos & pios inſpici & repurgari res poſtulet, hanc operam neceſſariam cum primis, & eccleſiis utilem, a ſingulis comprovincialibus cenſemus præſtandam, per viros idoneos ad hoc adhibitos: qui ſententiam ſuper emendatione librorum, primo ad ordinarium, & mox ad metropolitanum referant, ut collatis conſiliis, ſana &, quoad fieri poteſt, concors divinorum officiorum celebratio, in omnibus provinciæ eccleſiis recipiatur, & conſervetur.

LXIII.

Cum his, qui ad prælaturas eccleſiarum provehuntur, & in dignitatibus velut excelſiore loco ponuntur, ab inferioribus honorem & obedientiam exhiberi debere omnes eccleſiaſticæ conſtitutiones jubeant, utique tali eos virtute doctrina, prudentia, præditos eſſe convenit, ut honorem hunc mereri videantur, & ceteri, ipſorum comparatione, gregem ſe merito dici reverenter agnoſcant. Nos igitur ad honores & dignitates eccleſiarum, ſubmotis minus idoneis, dignis modo & idoneis viam aperire volentes, conſtituimus & ordinamus, ut hi, qui ad prælaturas (quæ ſub noſtram aut aliorum prælatorum nobis ſubditorum diſpoſitionem cadunt) aſſumendi ſunt, prævio examine, de doctrina, de moribus, deque omnibus iis diſciplinis, quæ ad regimen, cui deſtinantur, neceſſariæ ſunt, accurate explorentur ab iis qui jus inveſtiendi & confirmandi habent. Qui niſi digni reperti fuerint, confirmationem recipere non debent: ſed iis abjectis, alii in eorum locum magis apti & digni ſubſtituantur.

ANNO CHRISTI 1549.

LXIV.

Res ipſa loquitur, plura beneficia, potiſſimum quibus animarum cura ſubmiſſa eſt, non ſine gravi eccleſiarum damno, ab uno obtineri, cum unus in pluribus eccleſiis rite officia perſolvere, aut rebus earum neceſſariam curam impendere nequeat. Nos igitur, juxta reformationis commonitionem, contra hanc eccleſiarum calamitatem velut ſalubre remedium, illud Lugdunenſis concilii decretum opponentes, ſingulos ejuſmodi curatorum beneficiorum detentores monemus, & diſtricte eis præcipiendo injungimus, ut intra trimeſtre tempus, poſt hujus ſynodi provincialis exitum, nobis aut comprovincialibus noſtris, locorum ordinariis diſpenſationes, quarum prætextu ejuſmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod ni fecerint, talia beneficia quaſi eo ipſo illicite obtineri convincantur, poſt trimeſtre tempus elapſum, per eos, ad quos collatio eorum pertinet, aliis perſonis idoneis conferri debent. Quod ſi diſpenſatio alicujus legitima & ſufficiens videbitur, is beneficia ſine moleſtia retinebit: nihilo minus tamen providebit per idoneorum vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum aſſignationem, ne cura animarum in his eccleſiis negligatur, nec ipſa beneficia debitis officiis fraudentur: alioqui negligentia ejus, per ordinarum de fructibus beneficii ſuppleri, & ipſe inſuper ſubtractione certæ portionis reliquorum fructuum, pro arbitrio ordinarii, puniri debet. Sin diſpenſationes invalidæ, aut non ſatis legitimæ viſæ fuerint, ſi is, qui earum prætextu plura beneficia curata obtinuit, uno retento, cetera libere reſignare recuſaverit, cauſa illius ad ſedem apoſtolicam referatur, ejuſdemque judicium expectetur, quem ſui beneficii modum eſſe velit. Quod ſi quis in diverſis diœceſibus ejuſmodi beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhibitionem compelli debet. Et ſi legitima diſpenſatione munitus non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera reſignet: cum juxta juris communis diſpoſitionem, per ſubſequentis beneficii curati acceptionem, quod prius obtinebat, ipſo jure vacare dignoſcatur.

LXV.

Prudentes homines facile proſpiciunt, & boni ac pii jamdiu queruntur, interitum ſtudiorum, quæ in hac miſera perturbatione rerum, ſaltem in locis catholicis, propemodum in univerſum perierunt: in primis eccleſiaſtici ſtatus extirpationem, adeoque ſacroſanctæ religionis, ac totius reipublicæ Chriſtianæ ruinam ſecuturam eſſe. Cum enim ſucceſſio eorum, qui utramque rempublicam adminiſtrare debent, ex juventute dependeat, ſi illa aut pravis aut nullis doctrinis imbuatur, ſpes nulla eſſe poteſt, aut in eccleſiis puritatem religionis, aut in externa politia priſtinam tranquillitatem, unquam nobis reddi poſſe. Itaque quanto quiſque deſiderio ſacroſanctam religionem noſtram poſt ſe ſuperſtitem relin-

ANNO CHRISTI 1549.

relinqui, ac porro ſalvam conſervari expetit, quanto deſiderio communis patriæ incolumitatem, & vivus reſtitutam videre, & ad poſteros tranſmittere ſatagit, tanto conatu ad inſtaurationem ſtudiorum incumbere debet. Præſertim vero homines eccleſiaſtici, quibus etiam hujus vitæ bene ac beate tranſigendæ omnis facultas, ab incolumitate religionis (quæ ſine ſtudiorum auxilio nequaquam durare poteſt) dependet, ad ſtudiorum conſervationem, veluti ad unicum ſtatus ſui conſervandi, & retinendæ dignitatis præſidium, omnes vires ſuas certatim conferre debent. Hinc comprovinciales noſtros in domino exhortamur, & ſerio commonemus, eiſque pro auctoritate noſtra metropolitica injungimus, ut omni cura, ope & induſtria, ubique per univerſam provinciam noſtram, ſtudia præcipue generalia inſtaurare, promovere, & conſervare ſatagant, & hanc religioni ac publicæ tranquillitati pernicioſam neceſſitatem parentibus juventutis adimant: qui alioqui ſanctæ religioni noſtræ bene affecti, tamen ex neglectu ſtudiorum in locis catholicis, compelluntur filios ſuos ad alias univerſitates & ſcholas ablegare, ubi una cum literis noxias de religione opiniones hauriunt, quibus infecti & perverſi domum redeuntes, ipſos plerumque parentes ac totam ſæpe viciniam peſtilentibus opinionibus imbuunt, & ſinceritatem fidei Chriſtianæ in eis corrumpunt. Ad quam perniciem avertendam, omnes boni, quos ulla pietatis ratio & ſacræ religionis noſtræ amor tangit, & in primis proceres eccleſiaſtici, omni conatu incumbere debent, quatenus in hac re ſaluti civium, & ſanctæ religionis profectui, & publicæ tranquillitati conſulatur.

Nec minorem curam & ſolicitudinem, comprovinciales noſtri circa ſcholas, per ſuas diœceſes in civitatibus & pagis conſtitutas, impendere debent, ut paſſim inſtaurentur & conſerventur, & eiſdem idonei & catholicæ veritatis amantes, & de hæreſi non ſuſpecti, præficiantur pædagogi.

Et ne deſint, qui ad meſſem ſpiritalem, velut idonei operarii, mitti rite queant, comprovinciales noſtros ſimiliter, per honorem Dei & domini noſtri Jeſu Chriſti, & ſacroſanctæ religionis noſtræ conſervandæ & promovendæ amorem, exhortamur, quatenus curare velint, ut aliquot adoleſcentes felicioris ingenii, & melioris ſpei (quibus alioqui ad ſtudiorum ſuorum ſuſtentationem a parentibus & propinquis facultates non ſuppetunt) publicis eccleſiarum & monaſteriorum ſumptibus in ſtudiis alantur: qui ad theologiæ ſtudium operam ſuam applicent: in qua ſi operæ precium fecerint, deinde eccleſiis & parochiis per diœceſes præficiantur. Quos in eccleſiarum miniſterio ſervituros, maxime convenit earumdem ſumptibus ſuſtentari.

LXVI.

Et quo magis eccleſiæ idoneis miniſtris abundent, decernimus, ut capitula quatumlibet eccleſiarum, in provincia Moguntina conſtitutarum, ex clericis ſæcularibus beneficiatis, juxta cujuſque collegii facultates & perſonarum numerum adoleſcentes aliquot bonæ ſpei & docilis ingenii, ad privilegiatas univerſitates, pro ſtudio potiſſimum theologico (cujus uſus cum primis eſt eccleſiis neceſſarius) mittant. Et iis ad quinquennium fructus beneficii omnes, exceptis quotidianis diſtributionibus, concedant. Si tamen cœptis ſtudiis gnaviter incubuerint, & de profectu eorum fructus ſperetur, (negligentes enim & pravis moribus deditos eccleſiarum patrimoniis non exiſtimamus alendos) ubi fructus præbendæ non ſuffecerint, de communi eccleſiarum cenſu, pro cognitione prælatorum pars adjiciatur. Eos vero, qui ſic mittuntur, capitulis ſuis ſufficientem cautionem præſtare volumus, ſeſe in ordine clericali permanſuros eſſe. Quod ſi mutato propoſito ab ordine eccleſiaſtico reſiluerint, & ad matrimonia ſeu negotia ſæcularia ſe tranſtulerint, ad reſtitutionem omnium fructuum aut ſumptuum eccleſiaſticorum, quos ſic perceperint, eos teneri & omnino compelli volumus.

De clericis vero regularibus, diſpoſitionem reformationis & juris communis volumus obſervari: ut monaſteria opulentiora, intermiſſa ſtudia, in primis vero theologica, apud ſe inſtaurent. Quæ vero minus opulenta ſunt, & pauciores habent monachos, aliquot tamen juvenes felicioris ingenii, ad ejuſdem ordinis & provinciæ monaſterium, in quo ſtudia vigeant, ablegent. Ubi vero prælati, ſive ſæculares, ſive regulares, in ea re negligentes fuerint, per ordinarium debent ad hoc debitis pœnis compelli.

LXVII.

Collegiis eccleſiarum, juxta reformationis præſcriptum, injungimus, ut doctores, qui theologiam profiteantur, pro cujuſque eccleſiæ facultate & conditione conducant; contra negligentes ſic acturi, ne quid vel in publicis vel privatis hiſce ſtudiis conſtituendis, ad pietatis incrementa paſſim promovenda, quantum in nobis fuerit, deſideretur.

LXVIII.

De præbendis cap. Grave nimis.

Res eſt pernicioſi exempli, & quæ gravem ſæpe eccleſiis calamitatem affert, quod patroni, tum eccleſiaſtici, tam laici, propinquitate junctos, aut * aliis meritis & officiis ſibi conciliatos, ſine omni ætatis aut eruditionis reſpectu, idoneis præteritis, ad beneficia eccleſiaſtica admovent. Alii de cenſibus beneficiorum partem ſibi retinent, aut etiam in totum fructus beneficiorum intercipiunt, his, quibus ea ad ſpeciem infamis cupiditatis ſuæ obvelandæ conferunt, inanem modo titulum relinquentes: quos præſenti conſtitutione provinciali in domino hortamur, & peremptorie monemus, ut a pernicioſo hoc conatu ſibi temperent: alioqui ſeveritate pœnarum rigide cenſemus coercendos, ac talis beneficii collatione vel præſentatione ſaltem pro hac vice, aut pro gravitate exceſſus, per omnem vitam ſuam privandos; ita tamen ut collatio talis beneficii heredibus aut ſucceſſoribus eorum integre reſtituatur, & libere permittatur. Quo vero pernicioſam temeritatem patronorum a curatis beneficiis ſalubri conſilio prorſus ſecludamus, diſtricte præcipimus, ne quis prælatus, ſeu officialis ejus, ad quem munus inveſtiendi pertinet, ad beneficium, cui animarum cura annexa eſt, quemquam inveſtire præſumat, niſi qui annum ætatis ſuæ vigeſimumquintum attigerit: & qui in ceteris idoneus, etiam ordines, quos cura eccleſiæ, cui præfici vult, requirit, aut habeat, aut infra tempus a jure ſtatutum ſe ſuſcepturum, ſub amiſſione beneficii, ad quod inveſtiendus eſt, promiſerit: & qui cenſum iſtius eccleſiæ, ad

* alias.

Ex concilio Moguntino. De inſtitutione, cap. Si is, ad quem, in ſextu.

ſuam

ANNO CHRISTI 1549.

ſuam ſuſtentationem ſufficientem eſſe, eumque ſibi a patrono integrum relinqui, docuerit. Alioqui inveſtituram talem inanem & irritam, & ſalutaris hujus inhibitionis temerarium tranſgreſſorem, ipſo facto ab officio ſuſpendendum, & arbitrio ordinarii ſui puniendum decernimus. Eum vero, qui præſentationem ſeu proviſionem alicujus beneficii, ſive curati, ſive non curati, a patrono receperit, cum tali pactione, ut patronus de proventibus beneficii portionem reſervet, ad tale beneficium prohibemus inveſtiri: aut ſi poſt inveſtituram talem pactionem feciſſe deprehenſus fuerit, beneficio decernimus privandum, & eidem beneficio alium idoneum præficiendum.

LXIX.

Petrus archiepiſcopus Moguntinus.

Univerſis archipresbyteris, aut aliis commiſſariis noſtris, ſerio inhibemus, ne quem ad alicujus beneficii poſſeſſionem vel ad regimen, aut ad officiaturam alicujus eccleſiæ, admittant, niſi qui inveſtituram ſeu proviſionem & inſtitutionem ſuam canonicam, literis earumdem ſigillatis oſtenderit. Beneficium vero, quod quis legitime tenuit, non aliter quam in manus noſtras, aut vicarii ſeu officialis noſtri, ſive alterius collatoris ſuperioris, ad hoc poteſtatem habentis, reſignare aut dimittere præſumat. Quod ſiquis ſine noſtra aut ſuperioris, ad id poteſtatem habentis, auctoritate aut conſenſu beneficium aliquod dimiſerit, ad beneficium ſic dimiſſum nemo alius in favorem dimittentis inveſtiri aut inſtitui; ſed beneficium illud, pro arbitrio ordinarii, ſive ſpecialis, ſive generalis, alteri idoneo tradi debet: niſi nos, vel officiales noſtri, aut ſuperior, reſignationem factam ex rationabili cauſa confirmaverimus.

LXX.

Pernicioſus abuſus eſt, cum pudendo cleri dedecore, & animarum periculo, gravique eccleſiarum detrimento conjunctus, quod in eccleſiis quibuſdam cathedralibus & collegiatis, potiſſima proventuum portio canonicis etiam apud eccleſias non reſidentibus, nec quidquam utilis aut neceſſarii miniſterii exequentibus, diſtribuitur; vicariis, qui diurna & nocturna fatigatione omnes eccleſiæ functiones ſuſtinent, vix tenui cenſu, & qui ad vitam miſere ſuſtentandam ægre ſufficiat, relicto. Hinc capitula & canonicos eccleſiarum in domino exhortamur, ut æquitatis & rationis olim Deo reddendæ memores, ad functiones eccleſiis ſuis neceſſarias his qui eas gerunt de fructibus eccleſiarum ſufficientem & honeſtum victum deputent; ne cauſam præbeant, de eccleſiarum proventibus neceſſario aliter diſponendi.

LXXI.

Cum conſtet, harum dignitatum officia majores noſtros ideo in eccleſiis inſtituiſſe, ut eſſent, qui diſciplinam eccleſiaſticam, tamquam inſpectores & moderatores, conſervarent; jam vero videamus ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab eccleſiis ſuis abſunt, nihil minus quam appellationibus ſuis reſpondentes. Quare ſtatuimus, ut poſthac omnes, qui vel præpoſitorum, vel decanorum, vel ſcholaſtico-

ANNO CHRISTI 1549.

rum, vel cuſtodum, vel cantorum dignitatibus (quatenus hæ ad noſtram aut comprovincialium noſtrorum diſpoſitionem pertinent) jam præfulgent, aut porro ornandi erunt, præſentes ſuis eccleſiis utilem & nomine dignam operam præſtent: non abſentes fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam abſenti ullam harum dignitatum gerere, ſed quiſque tali titulo inſignitus, ſuæ eccleſiæ non abſens, neque conducta aliorum opera, ſed reſidendo præſens ipſe inſerviat.

LXXII.

Cum apoſtolus victu, adeoque ipſa vita, indignos judicet homines otioſos, qui panem non labore ſuo partum, cum gravamine aliorum edunt, quanto graviori indignationi divinæ eos ſubjacere putandum eſt, qui cenſus eccleſiæ, ſanctorum martyrum patrimonia, & donaria piæ plebis, ad divini miniſterii ſuſtentationem collata otioſe abſumunt, pro iis debita ipſis eccleſiis obſequia rependere non curantes? Nos igitur periculo animarum obviare, & neceſſitati eccleſiarum conſulere volentes, præſenti ſtatuto decernimus & ordinamus, ne poſthac in metropolitana, cathedralibus, collegiatis, aut quibuſcumque aliis noſtris, & nobis ſubjectis eccleſiis, per univerſam provinciam conſtitutis, quotidianæ diſtributiones, ad breviſſima quædam momenta, puta ad lectionem epiſtolæ, ſeu unius pſalmi, aut reſponſorii: ſed integris ac totis officiis & horis aſſignentur, & iis modo tribuantur, qui officiis divinis, de quibus hæc emolumenta dantur, ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui excurſus & recurſus ſuos ita partiri conſueverunt, ut de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent, in poſterum, niſi integris officiis & horis intereſſe ſtudeant, illius officii aut horæ fructu in totum mulctentur, quibuſcumque irrationabilibus aut pravis conſuetudinibus (quæ potius corruptelæ cenſendæ ſunt) non obſtantibus. Si qui tamen infirmitate aut legitima cauſa impediantur, apud prælatum aut alium, cui de eccleſiæ conſuetudine competit, ſe excuſent, & veniam abſentiæ ſuæ impetrent; canonicos vero, per actus capitulares ab ingreſſu chori, quamdiu capitulis interſunt, & non diutius, excuſari volumus. In qua re decanos eccleſiarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eiſdem præcipientes, ne extra neceſſitatem capitula indicant in eam horam qua divina officia peraguntur: cum poſſint aut maturius, aut ſerius capitula haberi, ut ipſi etiam prælati & canonici divinis officiis commodius intereſſe queant. Quos utique, ſupra chori officia, quæ ipſis incumbunt cum vicariis communia, actuum capitularium labor gravare non debet: cum ſupra communes diſtributiones, de præbendis ſuis ampliore etiam emolumento potiantur.

Simili modo diſtributiones, quæ de proceſſionibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eiſdem ab initio ad finem præſentes intereſſe perſeveraverint.

Et ne beneficia per eccleſias debitis obſequiis fraudentur, omnibus beneficiorum poſſeſſoribus, ſub amiſſione beneficiorum, injungimus, ut ordines, quos eorum beneficia requirunt, ſi nondum habent, proximis temporibus a jure ſtatutis recipiant: ad quod etiam canonicos eccleſiarum, pro ſuo quemque ordine teneri volumus, ut obſequium, quod quiſque pro officii ſui exi-

ANNO CHRISTI 1549.

gentia ecclesiæ debet, cum res postulat, per se præstare queat.

A

LXXIII.

Eos vero, qui interim, dum divina peraguntur, in ecclesia, in qua beneficiati sunt, aut foris circa eam otiosi inambulant, & aliis psallentibus & Deo servientibus, ipsi inanibus, nonnunquam etiam turpibus, confabulationibus tempus terunt, amplius ferendos non censemus: quos illius non solum horæ, sed totius diei emolumento decernimus privandos: sæculares vero per magistratus civiles debita animadversione a tali sacrorum contemptu coercendos.

B

LXXIV.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos clericos, ut vitam vivant, quam professio eorum exigit, & Christus requirit, inquiens: *Matth. 5.* *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*: & cum vestitu honesto incedant. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne ii, quibus præest, torques aureos publice in ecclesia, aut vestes varii coloris, velut virgatas & fimbriatas, aut discissas, deferant: sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes; barbamque non nutriant, coronam & tonsuram deferentes; C tum summopere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendat, ut sacris canonibus cautum est.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eos peregere proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula, ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blasphemiis, rixis, & aliis quibuscumque excessibus & offensionibus, penitus abstineant; choreas spectaculaque & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum nomen ecclesiasticum male audiat.

2. Tim. 2. Cumque secundum apostolum, nemo militans Deo sese negotiis sæcularibus implicare debeat: nemini clerico liceat domi suæ tabernam compotandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus scelera, quæ sacerdotalem polluunt dignitatem: negotiationibus quoque mercimoniisque more mercatorum abstineant. D

LXXV.

Matth. 10. Cum autem, domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quam minores, sine fraude aut diminutione solvantur, etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est. E

Simili modo debent etiam quatuor offertoria, & cetera jura parochialia integre solvi.

LXXVI.

Præterea, cum omnibus palam sit, super ecclesiarum atque eorum, qui in sortem domini delecti, pro magistratuum, imo totius reipublicæ salute, apud Deum quotidie interpellant, libertate & immunitate, non tam pontificio, quam etiam civili jure, cautum atque provisum; comperimus tamen infelici ac rerum perturbatione ecclesiarum quarumdam bona, imo ipsas Deo dicatas ecclesias, in profanos usus cessisse; clericos ad munia civilia, etiam sordida, interdum coactos, quæstiones contra ipsos, eorumque & ecclesiarum bona; similiter super causis matrimonialibus, & aliis etiam mere ecclesiasticis, coram sæcularibus statibus intentari ac definiri. Proinde adhortamur omnes & singulos in domino, ut si non divini judicii respectu, vel eorum saltem quæ legibus sancita sunt, memores, ab injusta hac ecclesiasticæ libertatis imminutione atque oppressione absistant; ecclesias, sacerdotes, atque res ipsorum, suæ restituant atque permittant immunitati & libertati. Quorumdam igitur vim injustam inhibere, & personis ecclesiasticis suam libertatem vel in hoc asserere volentes, statuimus ut actor clerico coram sæculari judicio actionem intendens, eo ipso omni causa cadat, nec amplius ad ejus causæ querelam, etiam coram ecclesiastico judice, admittatur. Judicem vero sæcularem, qui causam clerici, etiam eo consentiente, aut aliam quamcumque causam, ad ecclesiasticum judicium pertinentem, quales sunt matrimoniales & similes, judicandam sibi desumpserit, excommunicationis pœnam ipso facto incurrere decernimus.

Similiter judex ecclesiasticus causas, quas laici adinvicem habent, judicandas sibi non assumat; nisi tales causæ sint quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinere noscantur.

LXXVII.

Caveant autem episcopi & archidiaconi, dum ipsi officiis suis præesse non possunt, ne vices suas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine ecclesiastico prorsus alienis, committant; sed in suum locum, quoties suis muneribus per se non præsunt, viros bonos, graves, peritos, prudentes, & in primis ecclesiasticos substituant. Nec unquam crimina subditorum per se, aut suos substitutos, mulcta pecuniaria punire præsumant, sed aliis debitis, & a jure constitutis pœnis, coerceant.

LXXVIII.

Quoniam insolentia quorumdam, qui a religionibus, semel professione solemni receptis, temere resiliunt, his nostris calamitosissimis temporibus, disciplinam ecclesiæ, adeoque totam religionem, non parum perturbavit, nos huic calamitati, ex monasticæ disciplinæ neglectu proveniente, pro viribus occurrere volentes, prælatos monasteriorum per caritatem, quæ est in Christo Jesu, hortamur, & serio requirimus, ut curæ sibi traditæ diligentius incumbentes, personas regulares sibi subjectas, ad monasticæ disciplinæ, & regularum suarum observantiam, solicitius inducant, aut refractarios etiam debitis pœnis compellant: alioqui cessationem & negligentiam prælatorum, nos juxta canonum sanctiones, supplebimus. Cum vero personæ quædam regulares jugum jamdudum excusserint, & desertis monasteriis, & spreta suorum prælatorum obedientia, in sæculo versentur, nos hujusmodi regulares, contra regulam divagantes, volentes ad sua monasteria reducere, ne alii ex prohibita illorum communione periculis involvantur, superiores eorum monemus, ut ejusmodi vagos monachos diligenter inquirant, & ad sua

Ex conc. Aschaf. domin. Gerardi.

mo-

ANNO CHRISTI 1549.

monasteria eos retrahere quoquo modo procurent. Similiter & omnibus personis ecclesiasticis nobis subjectis mandamus, ut omnes regulares, cujuscumque sint conditionis aut ordinis, in suis districtibus commorantes, diligenter moneant, & requirant, ut infra mensis spatium, post ejusmodi requisitionem, ad sua monasteria redeant, & obedientiæ superiorum suorum subdantur: aut dispensationes suas, quarum prætextu obedientiam prælatorum suorum reliquerunt, intra idem tempus nobis aut officialibus nostris examinandas exhibeant. Hujusmodi vero monitioni non parentes, & in rebellione & inobedientia sua perseverantes, sine mora nobis aut officialibus nostris denuntient, quos nos per ecclesiasticæ censuræ pœnas, & omni severa animadversione, quantum nos justitia permiserit, ad suas regulas redigere, & sub prælatorum suorum obedientiam retrudere, non omittemus.

Cum vero aliquoties contingat, ut personæ aliquæ regulares, aut graviorum excessuum conscientia, aut etiam ex animi levitate, monasteria sua deserant, deinde pœnitentia ductæ, redire ad sua monasteria volentes, a superioribus quibusdam nimis rigidis, aut pœnarum asperitate absterreantur, ut prorsus non recipiantur, nos a quantacumque perversitate resipiscenti, gremium misericordiæ non esse claudendum considerantes, ne hujusmodi repulsis etiam amplius delinquendi occasio præbeatur, præsenti statuto cavemus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, priores & magistratus, cujuscumque ordinis nobis subjecti, regulares personas in apostasiam ex quacumque causa lapsas, & cum humilitate redire volentes, juxta cujuscumque ordinis disciplinam sive regulam & consuetudinem observatam benigne accipiant: nec eis pro excessibus graviores pœnas, quam quæ in sacris canonibus & regulis ordinum expressæ sunt, imponant: ita tamen, ut propter excessus suos nec victus nec vestitus necessarius eis subtrahatur. Prælatos vero, & quoscumque monasteriorum magistratus, huic constitutioni nostræ contravenientes, sententiæ suspensionis a divinis, simul etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, (quam in contrafacientes, præsenti canonica monitione præmissa, ferimus in his scriptis) volumus subjacere.

Et cum hoc tempore passim ecclesiæ idoneorum ministrorum penuria nimis periculose laborent, prælatos regulares summopere exhortamur, & serio monemus, si qui fratres eorum potestati subjecti, per ordinarios locorum ad regimen ecclesiarum parochialium, aut ad munus prædicationis adhibiti sint, aut tales ad eamdem operam in posterum evocari contingat, ut promovendæ pietatis & conservandæ sanctæ religionis nostræ intuitu, ordinariis locorum in tanta necessitate deesse non velint. Religiosos tamen, de consensu suorum prælatorum sic evocatos, nihilo minus sub eorumdem obedientia, qui eos corrigere & revocare valeant, volumus permanere.

LXXIX.

Vide concilii Fritzlarienſe domini Sifridi.

Virginum monialium, velut imbecillioris sexus, continentiam & munire præsidiis & adjuvare opportunis auxiliis volentes, præsenti statuto inhibemus, ne sanctimoniales, cujuscumque ordinis, quas votum sub perpetua clausura manendi adstringit, quacumque de causa, (nisi sola inevitabili necessitate compulsæ, aut tali morbo infectæ, unde ex contagione aliis periculum immineret) consortium sororum suarum relinquere, aut extra monasterium prodire, ullo modo præsumant. Vicissim vero, quo minus animi Deo dicatarum virginum pravis cupiditatibus tententur, aut a salutaribus meditationibus distrahantur; omnibus personis, sive ecclesiasticis & regularibus, sive laicis præsertim viris, serio interdicimus, ne in ipsa monasteria quarumcumque monialium seu clausuras, nisi ex necessaria causa, cum honesto comitatu, & de manifesto consensu superioris, ad quem pertinet, introire audeant. Alioqui huic nostræ prohibitioni temere contravenientes, si ecclesiastici sint, suspensionis ab officio & beneficio; si sæculares, excommunicationis pœna percellantur.

LXXX.

Ex concilio Fritzlarienſi domini Sifridi.

Pastoribus etiam, & iis qui curata beneficia obtinent, injungimus, ut ecclesiis, in quibus per consensum diœcesani instituti sunt, nec tamen eisdem per se præsunt, vicarios idoneos & canonice institutos præficiant, eisque pro sufficienti victu portionem congruam de proventibus ecclesiæ assignent; nec sic a se institutos vicarios ab eadem vicaria amoveant, nisi ipsi jam actu sacerdotes ecclesias suas per seipsos regere velint, aut aliquam rationabilem amotionis causam contra vicarium coram diœcesano, aut ejus officiali, probaverint.

LXXXI

Ex concilio domini Gerardi.

De his qui ad sacros ordines promoveri volunt ordinamus & decernimus, ut nemo ad quemcumque ordinem majorem recipiendum admittatur, nisi qui paulo ante confessus fuerit idoneo sacerdoti, qui vitæ conditionem in ordinando sedulo scrutatus, eum instruxerit, utrum expediat eum ordinari; an potius, propter irregularitatis aut legitimi alicujus impedimenti sequelam, abstinere, donec tale impedimentum a se removerit. Nec quisquam ordinandus recipiatur, nisi ad certum titulum ecclesiastici beneficii, quod sit perpetuum, a quo non possit ad inordinatum alicujus placitum amoveri, aut cui de proprio patrimonio sufficienter sit provisum.

LXXXII.

Et ne ecclesiarum ministeria quibusvis, (quæ res hactenus multis malis causam præbuit) sed dignis modo & idoneis, permittantur, sancimus, eos, qui ad suscipiendos ordines assumi expetunt, episcopi simul & plebis judicio comprobandos, hoc modo, ut episcopus doctrinam examinet, plebs quoque de moribus testimonium præbeat. Morum itaque & vitæ testimonium ordinandi, idque in literis sigillatis afferant, acceptum a prælatis ecclesiasticis seu parocho, atque etiam a senatu, seu judicio ejus loci, in quo majorem vitæ partem exegerint. Quod testimonium illis gratis concedi volumus. Ex longinquo vero venientes, si in provincia Moguntina ordinari expetiverint, ad canonicarum sanctionum observantiam adigantur

LXXXIII.

Hac calamitosa tempestate, qua sacrorum profanorumque omnium periculosa confusione la-

bo-

ANNO CHRISTI 1549.

boramus, plerumque evenire solet, ut in sacri baptismatis administrarione, unctiones sacri olei, in pectore & scapulis, & chrismatis in vertice infantium, jam inde a temporibus apostolorum per universam ecclesiam religiosa pietate adhiberi solitæ, quorumdam temerario ausu omittantur. De qua re circa eos, qui ordinibus sacris initiari volunt, diligentem inquisitionem per nostros in pontificalibus vicarios, aut alios, qui ordinandorum examinibus præsunt, præcipimus faciendam. Eos vero qui tales unctiones, dum baptizarentur, non receperint, nisi eas (una cum orationibus, quæ in Agendis ad tales unctiones adhibendæ inveniuntur) in se per catholicum sacerdotem pie supplere curaverint, ab ordinibus prorsus mandamus repellendos.

LXXXIV.

Evenire solet, ut aliqui eruditionis & vitæ non satis probatæ, aut alioqui censuris ecclesiasticis obnoxii, conscientiam eorum, quibus noti sunt, subterfugientes, ad remotiores diœceses se conferant, & ordines ab ignotis episcopis, qua possunt fraude extorqueant: aut saltem eos se consecutos, comminiscentes, in iis ministrare præsumant. Quorum temeritatem reprimere volentes, commissariis nostris serio inhibemus, ne in posterum alicui literas dimissorias ad aliam diœcesim, sine magna & necessaria causa, quam bene exploratam habere debent, concedant. Qui vero in aliena diœcesi ordines susceperint, ad ministerium seu executionem ordinum, quos se habere asseverant, non admittantur; nisi prius vicariis, seu commissariis nostris, de susceptis ordinibus legitimo documento fidem fecerint, & ab eisdem, quod admitti debeant, testimonium patentibus literis obtinuerint: alioqui tales per archipresbyteros nostros ab omni ecclesiæ officio semoveri, aut, si iis non paruerint, nobis denuntiari debeant.

LXXXV.

Ex concilio Aschafensi domini Gerardi.

Ad confusionem & dehonestamentum ecclesiastici ordinis facit, sicubi honorum discrimina tolluntur, nec suus cuique honos habetur. Unde ordinamus & decernimus, ut inferioris dignitatis clericus seu vicarius, sive canonicus, prælato suo reverentiam, sive in assurgendo, sive in aliis prærogativis, juxta consuetudinem illius ecclesiæ debitam subtrahens, fructuum præbendæ subtractione ad tempus, pro excessus qualitate, puniatur. Quod si simultate aut animi arrogantia provectus in tali contemptu prælati sui perseveraverit, a reliquis confratribus velut inobediens, & juramenti sui parum memor, a consortio ecclesiæ & omni fructuum perceptione amoveatur: non nisi de ipsius episcopi consensu ad eamdem rursus admittendus, ut dilcat potestatem supra se positam, velut Dei ordinationem, agnoscere & venerari.

LXXXVI.

Hactenus in ecclesis cathedralibus & collegiatis (saltem in ea parte, qua majores nostri, non sine magna ratione, juniores canonicos, quos domicellares vocant, non statim ut beneficia acceperint, ad capitula admitti, sed ad tempus sub jugo prælatorum detineri voluerunt) satis negligenter advigilatum esse, non sine ecclesiarum pernicie, sentimus; dum hi, quibus ea cura incumbit, ad studia & mores domicellarium parum attendentes; si modo domicellares certum tempus in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam pro emancipatione constitutam numerassent, sine ampliori delectu quosvis ad capitula admiserunt; etiam eos, quos nec vitæ honestate nec doctrina satis idoneos, aut ecclesiis utiles futuros norint. Unde fit, ut interdum ecclesiæ minus utili canonicorum turba oneratæ, nec in spiritualibus nec in temporalibus debitis obsequiis administrentur. Quarum indemnitati consulere volentes, prælatorum, capitulorum, & aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas, hisque districte præcipiendo injungimus, ut in posterum, non secundum prætensam consuetudinem (quæ in hac parte, ut ecclesiis perniciosa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda est) quoslibet sed secundum conscientiam idoneos tantum & dignos, ad capitula, præsertim metropoliticum & cathedralia admittant. Pravis vero moribus deditos & ignavos tantisper a capitulari dignitate & emolumento arceant, donec emendatione vitæ locum hunc mereri videbuntur: aut si contra omnem emendationem præfracti & incorrigibiles se exhibere perseveraverint, ad dimissionem beneficiorum remediis juris, tamquam inhabiles & insufficientes ac minus idoneos, prorsus cogant. Qua constitutione nostra, & ipsis prælatis & capitulis, ut officio suo diligentius invigilent; & juventuti ecclesiasticæ, ut vitæ ingeniique cultum accuratiore studio capessant, occasionem præstari arbitramur.

LXXXVII.

Cum scriptura admoneat, virum crebro jurantem iniquitate oppleri, ac plagis multis obnoxium fieri; jurationem namque multa comitari pericula, quæ non tam pejerantem, quam eum, qui perjurio causam, cum debet & potest, non subtrahit, involvunt. Nos igitur crebram illam juramentorum exactionem in capitulis, si non ut injustam, certe ut periculosam, censemus coarctandam. Injusta vero & illicita juramenta, per quæ nonnunquam via debitæ correctionis præcluditur, & prælati a promovenda ecclesiarum suarum disciplina & utilitate impediuntur, omnino tolli debent. Et nos cum hac sancta synodo talia omnia damnantes, locorum ordinariis & prælatis capitulorum, ad ejusmodi correctionem per præsentes facultatem impertientes, districte eis præcipiendo injungimus, ut ecclesiarum statuta diligenti cura revideant, & juramenta non necessaria, a sede apostolica non confirmata, in primis vero injusta & pernicioſa, non obstantibus quibuscumque consuetudinibus, (cum iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat) corrigant, cassent & tollant. Quod si facere inferiores prælati & ordinarii ultra sex menses post publicationem hujus constitutionis distulerint, nos ad primam opportunitatem, aut saltem in futura provinciali synodo, negligentiam illorum supplebimus, ipsosque cessatores debitis insuper pœnis afficiemus.

LXXXVIII.

Multas ecclesias in bonis temporalibus ingentia detrimenta sustinere, ac domos earum aut collapsas aut ruinis proximas videmus, ex prava consuetudine seu potius corruptela, qua canonici quidam pecunias ex possessionibus novorum canonicorum, aut optione domorum receptas,

non

ANNO CHRISTI 1549.

non in utilitatem ecclesiarum, sed in proprios usus convertunt. Quod nos ultra fieri omnino prohibemus; talesque pecunias necessitatibus ecclesiarum, aut domorum reparationi & conservationi, impendi volumus. Si quos huic constitutioni nostræ rebelles deprehenderimus, privatione omnium fructuum, quos ab ea ecclesia percipere deberent, per semestre tempus plectemus, fructusque eis sic ademptos, in ecclesiæ utilitatem impendi curabimus. Sicubi vero in ecclesiis aliunde sumptus, ad conservationem templorum, ædificiorum & domorum, ad ecclesias aut earum personas pertinentium, & in alios necessarios usus suppetunt, rationabiles consuetudines, super hujusmodi pecuniis disponendis hactenus observatas, hac præsenti constitutione adstringi aut abrogari non volumus.

LXXXIX.

Ex concilio Fritzlarienſ.

Ne ex incuria aut negligentia, sicut consuevit, damna ecclesiis accidant, capitulis metropolitanæ, cathedralium & collegiatarum, aliarumque ecclesiarum rectoribus & curatoribus mandato injungimus, ut singulis annis, semel ad minimum, omnes ecclesiarum res & ornatus inspiciant, & in indice singula diligenter conscribant, quo, si quid inde perierit, facilius deprehendi & sarciri, & ratio ab his, quibus ea cura commissa est, exposci & reddi queat. Eadem diligentia volumus & præcipimus, ut omnium ecclesiarum prædia & redditus, tum communes, tum etiam ad singulas dignitates seu beneficia pertinentes, in libro ad id deputato exactissime conscribantur. Literæ vero originales censuum, tam communium, quam ad singula beneficia pertinentium, non apud singulos possessores relinqui; sed in publica & bene munita custodia, copiis eatumdem anscultatis apud possessores retentis, asservari debent. Unde, si occasio exegerit, depromi, & singulis personis sub cautione redhibitionis permitti poterunt.

XC.

Ex concilio Aschafenſi.

Ut ecclesiæ per provinciam nostram constitutæ, a damnis, quæ nonnunquam ex infida procuratione accipiunt, in posterum vindicentur, decernimus & ordinamus, ne posthac solis laicis; sed cum aliquot laicis cujusque ecclesiæ rectori seu plebano, velut principali, officium fabricæ seu procuratio ecclesiæ committatur; ita tamen ne ipsi ecclesiarum rectores, seu plebani, officio exactionis censuum, proventuum, sive reddituum, seu procurationis labore graventur. Tales etiam ecclesiarum procuratores, de pecuniis seu proventibus ecclesiarum nihil in suum privatum usum convertant: sed omnia in ecclesiæ utilitatem impendant, & de omnibus acceptis & expensis debito tempore, ad minimum semel in anno coram ipso plebano seu rectore ecclesiæ, & aliis ad hoc deputatis, rationem conficiant.

Volumus etiam ad singulas ecclesiarum cistas, in quibus literæ censuum, seu pecuniæ, & preciosiores ecclesiarum res, asservantur, diversas seras, & ad minimum duas fieri, & ex clavibus semper unam apud parochum seu rectorem ecclesiæ relinqui & custodiri: sic ut tales cistæ non ab uno aliquo procuratore, nec unquam absente parocho aut rectore ecclesiæ, possint aut debeant aperiri. Huic vero nostræ constitutioni in ecclesiarum fraudem non parentes, ipsi plebani nobis aut vicariis nostris denuntient, debita monitione prævia excommunicandos.

ANNO CHRISTI 1549.

XCI.

Ex concilio Aschafenſi.

Ut ab institutione ad ecclesiastica beneficia omnem ambitionem, omnemque simoniæ pravitatem præcidamus, præsenti statuto ordinamus & decernimus, ut quicumque vel muneribus vel pollicitationibus, seu quibuscumque pactionibus, unius vel plurium sibi favorem conciliaverit, ut per eos ad beneficium seu dignitatem qualemcumque (quatenus ad nostram dispositionem pertinent) promoveatur, eo ipso excommunicationis sententiam incurrat, & reddatur inhabilis, ne amplius ad tale beneficium seu dignitatem eligi aut assumi possit. Quod si electus & assumptus postea fuerit deprehensus, tales donationes, promissiones, seu pactiones fecisse, beneficio sic occupato privari, & de dignitate omnino deponi debet. Simili modo, quicumque pensiones non legitime assignatas aut dederint, aut receperint, aut alioqui illicitis modis beneficia aut dignitates occupaverint, pro excessuum qualitate puniri, & talibus beneficiis aut dignitatibus privari debent. Quæ ut arctius observentur, nullus in posterum clericus ad aliquod beneficium seu dignitatem admitti debet, nisi prius juraverit, quod in ejus adeptione nullam commiserit simoniam, aut illicitam fecerit pactionem.

De institutione ex concilio Fritzlariensi.

XCII.

Ex concilio Aschafenſi.

Execrabilis quorumdam sacerdotum avaritia usque ad sacramentorum ipsorum contemptum & injuriam nonnunquam irrumpit, dum sine numerato precio conferre sacramenta detrectant. Quorum pravam cupiditatem, sacris etiam conciliis invisam & damnatam, comprimere volentes, omnibus nobis subjectis parochis seu ecclesiarum ministris serio prohibemus, ne quid de sacramentorum administratione a quoquam, velut debitum, aut exigant, aut recipiant quod consuetudo rationabilis, laudabiliter introducta, & hactenus observata, non permittit: sed ultra id etiam oblatum, quasi non debitum modeste recusent. Quod si aliquis subditus ultro aliquid dare voluerit, non obstamus quin quod libera voluntate & ex caritate offertur recipere valeant. Archidiaconis etiam nostris, sive eorum officialibus, injungimus, ut in synodis seu capitulis super hujusmodi exactione sedulo inquirant, & huic nostræ constitutioni non parentes severis pœnis, usque ad suspensionem ab officio & beneficio, compescant.

XCIII.

2. Cor. 9.

Cum dominus ipse pronuntiet mercenarium sua mercede dignum, & apostolus clamet, altari servientem de altari vivere debere, universos ecclesiarum metropolitanæ cathedralium & collegiatarum prælatos, canonicos & capitula, omnes etiam regulares prælatos & conventus, quicumque ecclesias parochiales suis ecclesiis seu monasteriis unitas & incorporatas habent, in domino exhortamur; & districte eis præcipiendo injungimus, ut intra trimestre tempus, post hujus constitutionis nostræ publicationem, ecclesiarum sibi incorporatarum rectoribus talem fructuum portionem ordinent, qua pro loci conditione honeste sustentari, ac insuper episcopalia &

archi-

ANNO CHRISTI 1549.

archidiaconalia jura ſolvere, hoſpitalitatem exercere, & alia neceſſaria onera ſuſtinere queant. Quod ni fecerint, nos illorum injuſtam negligentiam, ipſis eccleſiis & animarum ſaluti nimis periculoſam, amplius ſufferre non volentes, apud omnes eccleſias parochiales juriſdictionibus noſtris ſubditas, talem juſti & ſufficientis victus deputationem de decimis, proventibus, vel bonis collegiorum aut monaſteriorum aut prælaturarum, per nos aut officiales noſtros ſecundum juris communis & ſacrorum conciliorum diſpoſitionem ordinare, ſepoſita ampliore mora, omnino aggrediemur.

XCIV.

Clerici aliunde advenientes, nec in iis ordinibus quos jactant, miniſtrare permittantur, nec ad ulteriores ordines promoveantur; niſi fide digno teſtimonio docuerint ſe eos ordines, quos habere ſe aſſeverant, rite & legitime ſuſcepiſſe. Peregrini autem ſacerdotes ad miſſarum celebrationes non admittantur, nec ultra menſem in aliquo presbyterorum conſortio foveantur, niſi teſtimoniales literas ſuper vita, moribus & receſſu ab eo epiſcopo, a quo diſceſſerunt; ſimiliter admiſſionis teſtimonium ejus epiſcopi, ad cujus diœceſim ſe contulerunt, oſtendant.

XCV.

Vide concilium Fritzlarienſe domini Sifridi.

Sacellani vero nobilium in ſacellis caſtrorum miſſas celebrare, aut alia ſacramenta conferre, aut etiam prædicare non præſumant, niſi ſuper eo auctoritatem & conſenſum ordinariorum obtinuerint, & prius manualem promiſſionem epiſcopo, ſeu loci illius archipresbytero, fecerint, ſe in obedientia diœceſani manſuros, & ad ſynodos & capitula venturos, & mandatis eccleſiaſticis ſecundum juſtitiam, & quatenus eos attingunt, parituros eſſe. Salvis etiam juribus parochiarum, ad quas talia caſtra nobilium pertinere noſcuntur.

XCVI.

Hoc in primis totius reipublicæ Chriſtianæ utilitas expoſcit, ut erudiendæ juventuti paſſim magiſtri, eruditione, honeſtate vitæ, & fidei ſinceritate commendabiles, præficiantur, quod in adminiſtratione utriuſque reipublicæ & eccleſiaſticæ & ſæcularis ſucceſſio a pueris dependeat. Qui ſi perverſis & pravis hominibus erudiendi tradantur, a quibus recentes eorum animi (qui malorum ac bonorum, ut quidque primum hauſerint, æque tenaces ſunt) pravis & impiis opinionibus imbuantur, ſpes non eſt, ſacroſanctam religionem noſtram in integrum reſtitui, aut a pravis doctrinis repurgari, aut priſtinam felicitatem & tranquillitatem in Germaniam noſtram reduci unquam poſſe. Proinde ſive prælatis & capitulis, ſive communitatibus, aut locorum præfectis, ad quos ea cura pertinet, ſerio injungimus, ut in poſterum ſcholis ſibi commiſſis didaſcalos præfecturi, eoſdem ad vicarios noſtros in ſpiritualibus, ſeu locorum commiſſarios, ablegent, qui eruditionem, mores, & fidei ſinceritatem in eis accurato examine explorent, eoſque quid in ſcholis tam ad eruditionem, quam ad mores juventutis excolendos, conducibile potiſſimum prælegant, pro cujuſque loci ratione, diligenter admoneant, ſine quorum teſtimonio (quod ſcripto his, quos dignos judicaverint, exhibeant) quemquam alicui ſcholæ præſici omnino prohibemur.

ANNO CHRISTI 1549.

XCVII.

Quamvis jam olim multis conciliis provincialibus, velut Fritzlarienſi domini Gerardi, & aliorum archiepiſcoporum Moguntinenſium, ſuper teſtamentorum ordinatione cautum ſit, quibus omnino ſuum robur manere volumus; videmus tamen hac temporum licentia pleraſque morientium voluntates incaſſum recidere, defunctorumque ſubſtantiam contra ipſorum legitimam voluntatem interverti, a teſtamentariis præſertim, & quibus pro officio competebat ratum ſervare defuncti arbitrium: ſtatuimus, ut qui deinceps nominati fuerint teſtamentarii, quamprimum & ante omnia ipſius defuncti hereditatem ſive ſubſtantiam coram notario & teſtibus fide dignis conſcribant, & in inventarium fideliter redigant; omnimodamque morientis voluntatem, arbitrium & ordinationem, intra debitum tempus executioni demandent & exequantur, de quo ordinario aut ipſius commiſſario rationem faciant. Quod ſi quis infideliter agens hujus noſtræ conſtitutionis tranſgreſſor repertus fuerit, pro ordinarii arbitrio, aut alias condigna pœna, pro exceſſus qualitate, plectatur.

XCVIII.

Magnus abuſus eſt, cum ad rerum temporalium & mox perituraram conquirenda lucra, ſex diebus homines intendant, ad regnum cælorum, ejuſque juſtitiam inquirendam, ſeptimum diem deſtinatum, ne eum quidem a profanis negotiis liberum execranda hominum avaritia relinquat. Cui nos improbæ hominum cupiditati modum ponere volentes, ſerio prohibemus, ne in poſterum in locis noſtræ provinciæ ſubjectis diebus dominicis, aut præcipuis eccleſiæ feſtivitatibus, mercatus (niſi forte earum rerum, quæ ad uſum quotidiani victus neceſſariæ ſunt) exerceantur, aut ne ſubditi noſtri ulli operi ſervili, quod ſine evidenti detrimento dilationem ſuſtinere poteſt, manu admoveant; ſed dies dominicos & feſtivos ſpiritualibus lucris conquirendis, & ſaluti animarum procurandæ, adeoque pietatis & divini cultus exercitiis, impendant. Quam noſtram conſtitutionem, niſi magiſtratus locorum, quorum ea poteſtas eſt, ſub gravibus pœnis ita obſervari curaverint, ipſos magiſtratus, debita admonitione prævia, ſententiam excommunicationis incidere, & ubi ad noſtras temporales juriſdictiones pertinent, inſuper aliis pœnis, pro noſtro arbitrio, puniri volumus.

XCIX.

Multis conſtitutionibus imperialibus cautum eſt, ne quis librum aliquem ſine certo auctoris & loci, ubi excuſus ſit, nomine, aut qui per commiſſarios, qui per loca huic rei curandæ deſtinati ſunt, comprobatus non ſit, vel excudat, vel excuſum vendat. Quam ordinationem renovantes, inhibemus ne quis tales libros in noſtris ditionibus vendere, aut emere, aut donare, aut occulte quovis modo aliis obtrudere, aut omnino apud ſe retinere audeat: officialibus noſtris, tam eccleſiaſticis quam ſæcularibus, injungentes, ut in eam rem acri diligentia invigilent. Et ſi quos librorum vel excuſores, vel venditores, aut detentores, huic ordinationi non parentes de-

pre-

ANNO CHRISTI 1549.

prehenderint, ſupra librorum confiſcationem, etiam pœnis in multis receſſibus imperialibus conſtitutis, ſine remiſſione afficiant.

C.

Paci etiam, tranquillitati ac honeſtati clericorum conſulere volentes, decernendum duximus, ut quicumque clericus alium clericum probris, maledictis aut conviciis inceſſerit, ſub duorum aut trium teſtimonio, ab omni proventuum eccleſiaſticorum perceptione per unum menſem ſuſpendatur. Quod ſi manus alteri clerico violentas, citra tamen vulnus, attulerit, jam dictam pœnam ſuſtineat duplicem. Si vulnus inflixerit, ultra pœnam excommunicationis, quam ipſo facto incidit, ac quatuor menſes tali fructuum privatione mulctetur. Si membrum aliquod mutilaverit, aut inutile reddiderit, omni beneficio eccleſiaſtico ſit ipſo facto privatus. Nihilo minus etiam in omnibus iis caſibus, juxta diœceſani arbitrium, læſo ſatisfacere cogatur, & pro delicti gravitate a diœceſano, ſi videbitur, etiam gravius puniatur. Illud ſuperioribus comminationibus duximus addendum, ſi linguæ petulantiam aut violentas manus in prælatum intorſerit, in tribus prioribus caſibus ſupra memoratis ubique pœnæ duplicatione gravandum eſſe; ſalvo tamen jure quod vim vi repellere permittit. Similiter clericos, ſi aut jurgiis, aut armis contra laicos contenderint, per prælatos ſuos, pro exceſſuum gravitate, irremiſſibili pœna decernimus ac mandamus plectendos.

CI.

Ex concilio Fritzlarienſi.

Sortilegia, quæ ad injuriam ſacræ religionis noſtræ deteſtando malorum dæmonum commercio exercentur, omnibus Chriſtianis prohibenda; in clericis vero omni pœnarum acerbitate coercenda cenſemus: proinde clericum ſortilegum protinus ab omni functione eccleſiaſtica & ordine removendum, & excommunicationis ſententia cenſemus alligandum: a qua, niſi in articulo mortis, a nemine, quam a ſuo diœceſano, aut a ſummo pontifice, ſeu legato ejus ad id poteſtatem habente, abſolvi debet. Et ſi incorrigibilis eſſe perrexerit, ad monaſterium arctum, pro agenda pœnitentia, detrudatur, aut prorſus abjiciatur. Laici vero ab hac arte execrabili publicationem bonorum ſuorum, aut pervicacia eorum exigente, perpetua captivitate, aut graviore etiam animadverſione, coerceri debent.

26. q. 5. cap. Non oportet. cap. Si quis epiſcopus.

Diſt. De malefic. & mathe. l. Nullus. l. Nemo. l. Culpa.

CII.

Miniſtris eccleſiarum, qui ſacris functionibus operam ſuam addixerunt, nihil æque convenit, quam vitæ caſtimonia: intolerabileque videtur, quod contra conciliorum ſanctorumque patrum auctoritatem paſſim concubinis adhæreant. Quis enim in miniſtrorum Dei collegio patiatur talem,

1. Cor. 5.

quem Paulus hominum conſortio indignum judicet, cum quo etiam ne cibum quidem ſumendum putavit? Quia ergo clerici quidam ſynodorum cujuſque diœceſis epiſcopalium ſpecialiter deſuper habitarum decretis, de dimittendis concubinis, ægrius paruerunt: ne in hujuſmodi ſcandalo & ſordibus volutari diutius permittantur, quibuſcumque locorum ordinariis injungimus & ſerio committimus, ut ſecundum canonum præcepta, & præcipue Baſileenſis concilii definitionem, concubinarios hujuſmodi corrigant atque emendent, eaſque mulieres, quæ citra ſcandalum atque offendiculum retineri non poſſunt, extra viciniam, ne commercii facultas aut ſuſpicio remaneat, amoveri procurent. Qua in re, cum ſæpe compertum ſit, facilius ab initio malis reſiſti, quam ſemel in ea demerſum rurſus erigi atque emergere, omnino prælatis intendendum præcipimus, ne patiantur juniores clericos pernicioſa cohabitatione irretiri; a qua deinde extricari facile non queant: eccleſiaſticis etiam magiſtratibus, juxta præfati concilii decretum, ne ullo ſub pacto, compoſitione, aut ſpe cujuſcumque quæſtus, tales quovis modo tolerent, aut diſſimulent, penitus interdicentes; &, ſi opus ſit, ut brachium ſæculare in hanc rem implorent, injungentes.

ANNO CHRISTI 1549.

CIII.

Excommunicationem, qua nulla pœna major eſſe poteſt, caute ab officialibus noſtris, & non niſi ex inevitabili neceſſitate, & propter manifeſtam contumaciam, in quemquam intentari volumus, ideoque officialibus noſtris, & prælatis omnibus, qui alioqui excommunicandi poteſtatem habent, mandamus, ne ſententiam excommunicationis, niſi competenti admonitione præmiſſa, & in præſentia fide dignorum hominum, (ut, ſi neceſſe ſit, teſtimonio eorum comprobari queat) promulgare præſumant. Qui aliter excommunicationem in quemquam promulgaverit, & admonitus errorem ſuum non revocaverit, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſit exclusus, & ſic a ſe excommunicato omnes expenſas, quas talis excommunicationis occaſione neceſſario fecit, reſtituere cogatur.

Ex concilio Fritzlarienſi.

CIV.

Et ut timoratis conſcientiis ſubveniamus, & ſcandala excludamus, generalis ſynodi Baſileenſis conſtitutionem volumus obſervari, quæ decernit, quod nemo deinceps a communione alicujus, in ſacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut in aliis quibuſcumque divinis, vel extra, prætextu cujuſcumque ſententiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis vel prohibitionis ab homine vel ab jure generaliter promulgatæ occaſione, teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut eccleſiaſticum interdictum obſervare; niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura eccleſiaſtica hujuſmodi, fuerit vel contra perſonam, collegium, univerſitatem, eccleſiam, aut locum certum aut certam, a judice publicata vel denuntiata ſpecialiter & expreſſe; aut ſi aliquem ita notorie excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiverſatione celari, aut aliquo juris ſuffragio excuſari. Nam a communione illius abſtineri vult juxta canonicas ſanctiones: per hoc tamen hujuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos & interdictos ſeu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari. Cum humana fragilitas in omnibus actionibus, & præſertim in iis quæ pietatis ſunt, ſi ope divina non adjuvetur & dirigatur, ſine fructu deſudet, præſenti conſtitutione duximus ordinandum, ut in poſterum per omnes totius provinciæ eccleſias, quoties in illis multitudo fidelium convenerit, fiant precationes ad Deum, pro Spiritus ſancti gratia, ad ſalutarem harum conſtitutionum provincialium obſervantiam, impetranda. Similiter pro ſummi pontificis, imperatoris ac regis Romanorum incolumi-

Ex concilio Baſileenſi.

mi-

ANNO CHRISTI 1549.

mitate & felici gubernatione, & pro omnibus qui ad utriuſque regiminis gubernacula in orbe Chriſtiano præſident, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. In ipſa vero ſacri miſſæ celebratione alternis diebus pro peccatis & pro pace, ſive in ipſo ſacro collectam pro ſuffragio, ſive poſt illud antiphonam cum collecta pro imploranda Dei miſericordia, devote recitari aut cantari volumus. Quam rem diſcretioni prælatorum pro loci & temporis conditione committimus curandam.

Quo vero ſupradicta omnia & ſingula accuratiore cura obſerventur, & ad excuſationem ignorantiæ nullus locus relinquatur, ordinamus & præcipimus, ut præſentium conſtitutionum liber apud metropolitanam, cathedrales, & collegiatas eccleſias in choro aut capitulis, ſimiliter apud parochiales eccleſias idoneo loco, fabricæ ſumptu comparatus, habeatur, ad quem omnibus quorum intereſt pateat acceſſus.

ANNO CHRISTI 1549.

Poſtremo cum his præſentibus noſtris conſtitutionibus, omnes etiam generalium conciliorum conſtitutiones & decreta, ſimiliter omnia & ſingula alia ſtatuta provincialia in conciliis provincialibus, ſub noſtris præceſſoribus celebratis edita, quorum in his noſtris conſtitutionibus etiam nullam mentionem fecimus, in ſuo vigore permanere volumus, & ab omnibus nobis ſubjectis, qua quemque parte attingunt, pro confirmatis & authenticis agnoſci, haberi & obſervari diſtricte præcipiendo mandamus; ſacroſanctæ Romanæ catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ judicio, cujus auctoritatem omnibus ſalvam conſervari volumus, hæc omnia cum debita obedientia ſubmittentes.

CONCILIUM TREVERENSE II.

AUCTORITATE JOANNIS ARCHI-EPISCOPI

Treverenſis indictum in cauſa fidei & morum anno domini MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

Decreta Concilii Provincialis Treverenſis, præſidente reverendiſſimo in Chriſto patre ac domino domino Joanne archiepiſcopo Treverenſi, ſacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatenſe archicancellario, principe electore, &c. celebrati anno Jeſu Chriſti MDXLIX.

Joannes Dei gratia ſanctæ Treverenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Romani imperii per Galliam regnumque Arelatenſe archicancellarius, & princeps elector, ad perpetuam rei memoriam.

REM omnino non novam aggredimur, neque per viam inſolitam ambulamus: verum orthodoxorum patrum & prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis tritam ingredimur; ſincero corde ſemper affectantes, ut univerſum clerum & gregem nobis commiſſum uſquequaque luſtremus & contemplemur, atque ſalubris ſtudii vigilantia in hoc ſedulo incumbamus, ut eam more boni paſtoris, (quantum nobis ex alto conceditur) pura & ſana evangelicæ veritatis doctrina paſcamus & reficiamus, ut cum univerſalis & tremendi judicii tempus ingruerit, & paſtor ille paſtorum glorioſus in majeſtate ſua apparuerit, ad cujus laudem hanc noſtram functionem obire cupimus, de muneris impoſiti adminiſtratione cum lucro & ex voto reſpondere valeamus. Hac igitur occaſione provocatos nos, & diligens cura & paterna ſolicitudo exſtimulat, ut circa noſtrorum ſubditorum ſtatum & vitam probe inſtituendam indefeſſo ſtudio ac labore advigilemus: utque ex hac animi noſtri promptitudine, ipſis piarum rerum cultus in dies magis ac magis creſcat pariter & placeat, ipſorum onera & gravamina, pro hujus temporis iniquitate, inter manus in morem hydræ enaſcentia, imminuantur, ceſſent, finiantur, tollantur, atque tranquillitatis & pacis optatus portus, velut in alto navigantibus aperiatur; id quod tum demum recte conſequi credimur, cum ſiniſtris eventibus viam præludimus, vitiorum & malorum materiam reſecamus & noxia diſſuadentes, ad optima quæque promovenda animum applicamus.

Quapropter horum noſtrorum ſtatutorum editione, tum antiquorum renovatione & explanatione, tum pœnarum comminatione impios & orthodoxæ eccleſiæ hoſtes ab infelici ſuo propoſito deterreamus & depellamus: ut in quibus virtutis zelus & ardor ad emendationem nihil proficit, eos ſaltem honeſtæ diſciplinæ ſoveritas atque pœnæ rigor retrahat & coerceat. Sane quondam felicis recordationis Balduinus archiepiſcopus Treverenſis, & alii prædeceſſores noſtri, pro ſubitorum utilitate, pro libertate eccleſiæ & miniſtrorum ejus, quamplurima ſtatuta ſynodalia & provincialia, non minus utilia quam neceſſaria ediderunt, promulgarunt, publicarunt, & pœnarum adjectionibus, prout opportunum viſum fuerat, provide & conſulte vallarunt. Quæ nos omnia de conſilio & conſenſu capituli eccleſiæ noſtræ metropolitanæ Treverenſis, & nuntiorum ſeu procuratorum aliorum, reverendi domini Nicolai epiſcopi Virdunenſis, & nuntiorum ſeu procuratorum reverendiſſimi domini Joannis cardinalis de Lotharingia adminiſtratoris Metenſis, & reverendi domini Tonſani epiſcopi Tullenſis, ſuffraganeorum noſtrorum, in præſenti concilio provinciali congregatorum, quatenus per infra ſtatuenda expreſſe non fuerint revocata & caſſata, approbamus & innovamus, atque in ſuo robore permanere volumus, & eadem antiqua ſtatuta provincialia, atque ea nova, quæ nos in præſenti concilio pro temporum ac rerum neceſſitate ſtatuimus & ordinamus, ut per totam noſtram provinciam Treverenſem firmiter & inviolabiliter, prout ſtatuuntur, publicentur, teneantur, & obſerventur, firmiter decernimus.

ANNO CHRISTI 1549.

De fide orthodoxa catholicæ & apostolicæ ecclesiæ fideliter & firmiter tenenda.

I.

QUando vera in Jesum Christum fides fundamentum est & petra illa, de qua salvator noster dixit, super eam ædificandam esse ecclesiam suam, adversus quam inferorum portæ nunquam prævaluræ essent, (prævalerent autem, si ecclesia errare pernicioſe posset, aut docere noxia) fateri oportet ecclesiam in fide & veritate radicatam & fundatam errare non posse. Nam & in confesso est, testantibus nimirum sanctæ ecclesiæ patribus, ac re ipsa clamante, Christi apostolos Petrum & Paulum Dei sanctum evangelium, in sanguine quoque ipsorum signatum, Romanæ ecclesiæ reliquisse, atque in illius fidem ecclesias omnes, quæ ubique sunt fideles in toto orbe terrarum, religioſe conspirasse, atque societate sacramenti confœderatas & conjunctas esse. Itaque cum ad nos per episcoporum successionem perpetuo continuata ea fides pervenerit, non dubitamus hanc unam eamdemque esse, atque adeo veram fidem, quæ ab Apostolis ipsis in veritate est tradita, & usque nunc religioſe semper custodita, & in catholica ecclesia semper conservata. Nihil proinde aliud credendum, tenendum, aut docendum est, nisi quod sancta Romana tenet & docet ecclesia, omnium consentientium ecclesiarum mater & magistra. Eum vero, qui a fide catholicæ & Romanæ ecclesiæ recedit, necesse est a veritate & capite deficere. Hortamur itaque & in domino obtestamur omnes & singulos clericos & laicos, nobis metropolitico jure subjectos, ut tenaciter & indivulse adhæreant, non solum his quæ in divinorum eloquiorum canone expressa sunt, verum etiam his quæ ecclesia sancta catholica habet, & quæ omnium orthodoxorum consensu probata & recepta sunt: neque ulla ratione aut persuasione a veritate fidei, ecclesiæ & evangelii quod acceperunt, & in quo stant & salvantur omnes gentes, avelli se patiantur, sed in eo quod hactenus pie & recte docti sunt & crediderunt permaneant.

A

B

C

D

De prædicatoribus verbi, quos missos esse oportet.

II.

Hoc habet apostolica ecclesia, ut nullus nisi missus prædicet: sic Christus nonnisi missus prædicavit, ipso apud Isaiam testante: *Spiritus domini super me, eo quod unxerit me; ad evangelizandum pauperibus misit me.* Neque item ipsius præcursor, de quo scriptum est; *Fuit homo missus a Deo*; sed nec apostoli hoc fecissent, nisi mandato a Christo accepto: *Ite, Ecce ego mitto vos.* Proinde nos evangelicæ & apostolicæ regulæ innitentes, statuimus, & præcipimus, ne quisquam posthac, etiam quamcumque religionem professus, publice prædicare præsumat, nisi ab episcopo ordinario, vel ejus vicario, admissus fuerit. Et si quis etiam religioſus apostolicæ sedis privilegio nitatur, tenebitur nobis, aut vicariis nostris, de hoc fidem legitimam facere. Laicis vero prorsus interdicimus, ne prædicandi officium usurpent, aut occulta conventicula faciant, & sacerdotum simplicitatem eludant. Et si forte necessitas postulet, ut sacerdos tamquam inutilis & indignus a cura gregis debeat removeri, servato ordine juris, de hoc agendum est apud episcopum, ad cujus officium tam destitutio quam institutio sacerdotum pertinere dignoscitur. Omnes vero & singulos, aliter quam præmissum est publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumentes, præsentis statuti rigore excommunicationis vinculo innodamus, & excommunicatos declarari publice mandamus: &, nisi resipuerint, alias competenti pœna a nobis aut nostris suffraganeis, vel locorum ordinariis, plectendi sunt.

Isai. 61.

Joan. 1.

Matth. 10.

E

Non quivis admittendi sunt, etiamsi præsentati fuerint.

III.

Quando non parum refert, quis qualisve sit, cui alios instituendi & docendi potestas tradita est, probandi primum & explorandi sunt futuri concionatores, a quibus & quomodo instructi sint, ne peregrinis forte & hæreticis doctrinis imbuti, non satis perspecti recipiantur in ovile Christi, ad gravem dominici gregis perniciem. Attamen non tam eloquentiores quam sapientiores, neque tam argutiores quam meliores eligendi sunt, modo gregi sana doctrina pascendo non sint prorsus idonei. Imo tanto magis aliquoties cavendus est is qui eloquentia pollet, quanto plus ob eloquentiam, dum recte dicere & docere exiltimatur, nocere & fallere potest.

Vocatus & admissus quid pro concione docere debeat.

IV.

Missi & admissi verbi prædicatores in hoc toti incumbant, ut verbum veritatis recte & bona fide tractent, tamquam dispensatores multiformis gratiæ Dei, omissis his quæ a puritate evangelii aliena sunt, vel supervacanea, vel parum ædificantia: sed nec opinabilia ac dubia pro certis & receptis asseverare audeant. Ab Apocryphis abstineant, & quæ ecclesia occultanda esse decrevit, de suggesto non promulgabunt. Comicas, aniles, & interim obscœnas fabulas, & quæ risum moveant citius quam lacrymas propter peccata, populi auribus non ingerant. Et omissis odii, invidiæ, insectationis, quæstus, ambitionis, & consimilibus nequam affectibus, sincere & pacifice evangelium pacis annuntient, mutuis convitiis se non proscindant, nec alius alium pro concione impugnet. Sed si quis alterum hæresim, vel pernicioſum errorem, aut aliud quidpiam, quod piarum aurium sit offensivum, dixisse deprehenderit, episcopo, aut illius vicario, aut inquisitori apostolico, vel officiali loci, ordine etiam servato evangelico, significet. Et cum catholicas traditiones tamquam arctissima quædam Christianæ religionis & pacis vincula conservare & custodire omnes ex æquo deceat, neque dubitemus traditiones & consuetudines universales, præsertim eas, quas per orbem tota frequentat ecclesia, ab apostolis in ecclesiæ sinum transfusas, vel a generalium sacrorum conciliorum auctoritate profectas, nos eas simili religione, qua ea quæ sacræ scripturæ præscribit auctoritas, ut observentur doceri omnino mandamus. Quæ vero per loca vel regio-

ANNO CHRISTI 1549.

nes noſtræ diœceſis vel provinciæ variantur, eas quiſque obſervet ad ædificationem morum & fidei. Ac ne quiſquam temere contra eas de ſuggeſto rogationem facere præſumat, mandamus epiſcopis provinciæ noſtræ, & officialibus noſtris, ut ſi qui ritibus eccleſiæ antiquandis vel novandis privata auctoritate ſtudere comperti fuerint, in eos ſeveriter animadvertant. Quare qui paſcendi gregis dominici curam ſuſtepeſunt, ea potiſſimum doceant, quæ ad tranquillitatem & piam concordiam facere, & ad captum rudis populi accommodata eſſe cognoverint. Cujuſmodi eſt ſimplex explanatio ſymboli decem præceptorum, ſacramentorum & ceremoniarum eccleſiæ, orationis dominicæ: item cohortatio ad pœnitentiam, in qua Chriſti ſervatoris commemorent beneficia, ac pœnas nunquam finiendas, quæ in malo obſtinatis paratæ ſunt, ob oculos ponant: ſed ne miſericordiam deſperent, rurſum ſublevent ac ſolentur. Ceſſantes ac torpentes excitent; animo dejectos in ſpem erigant; voluptuariis, reſque mundi admirantibus, vitæ brevitatem, & æternos ignis cruciatus, ſubinde ingerant: ut ſaltem futuris malis territi peccare deſinant, atque ad meliorem frugem ſe recipiant: nec non populo omnino perſuadeant, non quamlibet fidem qua in Deum creditur, ſed eam demum ſalutiferam fore, *quæ* apoſtolo teſte, *per dilectionem operatur*: ſic ad bona opera ſedulo hortentur, & præſertim ad opera miſericordiæ; patres ac matresfamilias, ut proles ad familiam Chriſtiane educent, graviter & continue commonefaciant, atque ut adulti conſueta & ordinaria jejunia, quadrageſimæ videlicet, & quatuor temporum, & vigiliarum, infringere non præſumant; plebem admoneant, & ut frequenter, vel ad minus in quadrageſima, in initio ejus, vel ante medium, ad confeſſionem veniant: & ſi non ſæpe, ſaltem in paſchate corpus domini recipiant, ſi velint inter catholicos reputari. Sanctorum religioſam mentionem ſubinde faciant, animoſque Chriſti fidelium illorum exemplis incitent, confirment, & interceſſione conſolentur. Doceant quoque veras ſanctorum reliquias reverenter habendas. Contenti ſint evangelia & lectiones, quibus in dominicis & feſtis diebus eccleſia utitur, interpretari populo, & ex his ſermonem & doctrinam ad ædificationem populi formare.

De cultu divino diligenter & religioſe exequendo, deque diſciplina chori obſervanda.

V.

Deus etſi Spiritus ſit, non tamen internis tantum affectibus fidei, ſpei & caritatis, verum etiam externis actibus colendus & adorandus eſt, ut cor & caro exultent in Deum vivum. Eſt enim externus cultus ſignum ac manifeſtatio quædam cultus interni: qualis eſt laus communis, & orationes publicæ, quæ per eccleſiæ miniſtros ex perſona totius populi fidelis Deo offeruntur, quo alii quoque (quatenus per ipſorum occupationes licet) ad laudes Dei & gratiarum actiones excitentur. Neque enim eccleſiaſticæ melodiæ ſua deeſt energia, Id quod Auguſtinus teſtatur, referens, Ambroſium Mediolani cantum inſtituiſſe eccleſiaſticum, ſecundum morem eccleſiarum orientalium, cumque cultum celebrari cœptum magno ſtudio fratrum, hymnos & pſalmos canentium: quem etiam ceteræ eccleſiæ imitatæ ſunt. Sed & ipſe Auguſtinus quantum eccleſiaſticis fuerit canticis affectus, his verbis teſtatur: Quantum flevi, domine, in hymnis & canticis tuis, ſuave ſonantis eccleſiæ vocibus acriter commotus? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & mihi bene erat cum illis. Et rurſus: Cum reminiſcor, inquit, lacrymas, quas in primordio fidei meæ fudi ad cantus eccleſiæ, & nunc quoque commoveor, non cantu, ſed rebus quæ cantantur, cum liquida voce & convenientiſſima modulatione magnam hujus inſtituti utilitatem rurſum agnoſco, magiſque adducor conſuetudinem approbare in eccleſia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat. Hæc cum ita ſe habeant, hortamur omnes & ſingulos clericos, ut omnes pariter convenienti modulatione, conſona denique voce, debitum Deo cultum, nocturnum & diurnum devote & religioſe exhibeant & exequantur, eo modo, his ritibus & ceremoniis quibus hactenus uſa eſt eccleſia, & a ſanctis patribus eſt traditus, atque a majoribus noſtris obſervatus.

ANNO CHRISTI 1549. Ibidem capite 6.

De horis canonicis.

VI.

Omnes, qui horis canonicis perſolvendis deputati ſunt, dent operam, ut collectis animis, quoad fieri poteſt, debitum penſum abſolvant: nec ita ſe habeant, ut dum voce pſallunt quidvis potius quam Deum animo cogitare videantur, ſemper caventes, ne propheticum illud audiant: *Labiis quidem me honorant, cor autem eorum longe eſt a me.* Quid autem eſt, voce quidem pſallere, mente autem domum aut forum circumire, niſi homines fallere & Deum irridere? Grave admodum eſt quod ſcriptura dicit: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Statuimus proinde ut laudes divinæ per ſingulas horas non curſim ac feſtinanter, ſed tractim ſervatis intervallis decentibus, ratione dierum feſtorum, a profeſtis intermediis ſecernendorum, habitæ reverenter & alacriter abſolvantur, nequaquam ſublato in alterum clamore, ne vel inſanire, vel animi laſcivia geſtire videantur potius, quam fervore ſpiritus exultare, ſemper verſiculum decantatiſſimum animo volventes.

Iſa. 29. *Jerem. 48.*

Nec clamans, ſed amans cantat in aure Dei: Audit enim ille vocem cordis, ſine qua ſonum oris contemnit. Quare videndum eſt, ut qui ſpiritu pſallunt, & mente pſallant.

Caveant item qui aliis occupati negotiis extra chorum horas privatim legunt, ne ſomnolente aut truncatis verbis, aut intra fauces compreſſo ſpiritu preces demurmurare, vel, ut Ethnicus quidam ait, rabioſa ſilentia rodere videantur, ſed articulate, diſtincte, diſerte, & cum attentione integre omnia pronuntient.

Ne qua item occaſione in diverſa rapti deſint officio ſuo, diſtinctius prohibemus, ne deambulando horas dicant, ſed in locum aliquem orationi aptum tantiſper concedant, ne mentis evagatio, quæ ex tumultuaria deambulatione naſci ſolet, fructum orationis intercipiat.

Lib. 8. confeſſ. cap. 7.

Nullus item, dum canonicæ preces in templo publice cantantur aut leguntur, audeat privatim ibidem aliquid legere, ac ne horas quidem canonicas abſolvere, ſed concinat, ac una cum fratribus Deum honorificet. Contrarium qui fecerit tamquam abſens habeatur.

De his

ANNO CHRISTI 1549.

De his qui, dum ſacra fiunt, per templa vagantur, profana miſcentes colloquia.

VII.

Quicumque tempore, quo divina peraguntur, ſpatiari in eccleſia, vel circa eam deambulare, ſimul & otioſis fabulis vacare; comperti fuerint, tamquam abſentes pro die illo habeantur. Et ſi ſemel admoniti non deſtiterint, ſed pertinaces fuerint, graviorem ſubeant pœnam arbitrio prælatorum, aut eorum vices gerentium, infligendam. Quos & ipſos hortamur, imo *eis* diſtricte injungimus, præſertim in metropolitana eccleſia noſtra Treverenſi, & in cathedralibus ſuffraganeorum noſtrorum, tamquam inſignioribus & frequentioribus eccleſiis, ut nulla ratione patiantur divina officia quorumcumque colloquiorum, confabulationum, deambulationum, aut canum, avium, morionum, & ſimilium ſtrepitu, garritu & latratu, ſive a laicis perturbari, aut irreverentia affici. Sed nec ipſi prælati, quorum maxime intereſt removere ſcandala, atque ea quæ verbis impetrant facto & exemplo confirmare, in iis ſeſe culpabiles reddant, neque in correctione ſubditorum ſuorum negligentes ſe exhibeant, & quod nullus in peccatis excuſationi locus relinquatur, præſentis decreti tenore in irritum revocamus & annihilamus omnia ſtatuta, ordinationes conſuetudines & privilegia exemptionum quibuſcumque eccleſiis, militiis, hoſpitalibus, locis & monaſteriis quorumcumque ordinum, quacumque auctoritate & qualitercumque conceſſa, quæ reformationi prædictorum abuſuum, & correctioni perverſorum morum adverſantur, aut in mora ſunt, ut contra perſonas & loca prædictarum eccleſiarum, ordinum, domorum, militiarum, hoſpitalium, monaſteriorum, ſine omni exceptione ad correctionem ſeu emendationem procedi non poſſit aut valeat. Cujus executio in caſu negligentiæ a capitulis ad prælatos, & prælatorum negligentia intercedente, ad officiales, vel vicarios locorum, aut eorum ſuperiores devolvatur.

Quo tempore quiſque in choro eſſe debeat.

VIII.

Majorum noſtrorum veſtigia ſequentes, & auctoritati ſacrorum generalium conciliorum inniti tentes, ut cuncta in domo Dei ordine fiant, volumus, ut in metropolitana noſtra Treverenſi, & in omnibus cathedralibus & collegiatis eccleſiis civitatis, diœceſis & provinciæ noſtræ Treverenſis, habeantur duæ tabulæ, quarum una habeatur aut ponatur in aut circa chorum; in qua diſciplina obſervanda deſcripta ſit; ex cujus tenore ſatis liqueat, quando & qualiter quis horis canonicis intereſſe debeat. Ad cujus diſciplinæ obſervantiam, prælati cunctos ſibi ſubditos rigoroſe commoneant & compellant. Et ſi alicubi hactenus erecta non fuit aut deperdita, eam rurſum erigi & deſcribi jubemus. Secunda vero tabula locabitur & ponetur in ſacrario, aut alio loco convenienti: in qua quid ab unoquoque canonico, vel alio beneficiato legendum cantandumque ſit ſingulis diebus & horis per hebdomadam, ſcribatur: hic negligentiam committens pro modo delicti corrigatur. Nolumus autem, ut collegia canonicas preces in templis perſolvere aut ſacra facere, vindemiæ aut aliorum negotiorum & ſæcularium occupationum prætextu omittant, non obſtante quacumque conſuetudine: ſed ita * rapiantur onera, ut dum alii temporalia procurent, alii orationibus & publicis precibus vacent. Et ſi alicubi hoc fieri non poteſt, ſaltem hebdomadarius pro tempore, præſentibus aliis quotidie, durantibus vacationibus vindemialibus canonicas horas in choro ſaltem legendo perſolvere curabit. Ita tamen, ut dominicis diebus, & apoſtolorum feſtis, Tertiæ, Sextæ, Veſperæ & Completorium cantentur, & ſummum ſacrum fiat. Statuimus inſuper & ordinamus, ut deinceps capitula, actus & tractatus capitulares, tantum profeſtis ſeu ferialibus diebus teneantur. Sed nec in iis, ſub miſſa, veſperis aut completorio indicantur, aut teneantur. Quinimo, ut omnes miſſæ interſint diſtricte mandamus. In aliis vero, ſi ſubſit urgens neceſſitas, aut evidens eccleſiæ utilitas poſtulet ut capitulum teneatur, decanus indicabit dilationem ſeu moram capituli & actuum capitularium non carere periculo, & propterea ſub prædictis horis tractandum & agendum eſſe. Et ſi in his ſecus actum fuerit, tam indicens quam intereſſentes reſidentia & præſentiis pro illa vice carebunt, quinimo omnino uti abſentes his horis reputabuntur.

ANNO CHRISTI 1549.

* *f.* partiantur.

De miſſa officio rite peragendo.

IX.

Hortamur, ut ſacroſanctam illam actionem, in qua ſacrificium precii noſtri, corpus ſcilicet & ſanguis Chriſti veraciter offertur pro vivis & defunctis, ſumma religione & devotione ſacerdotes peragant; ac quoties datur ſedulo frequentent & celebrent eo modo, & his ceremoniis, ſeu ritibus obſervatis, quos hactenus Romana & occidentalis ſervavit & hodie ſervat eccleſia.

Dum ſacerdos ſacrum facturus in ſacrario cum miniſtris induitur, nemo inibi confabulari præſumat, unde vel ipſius, vel miniſtrorum devotio interturbetur. Egredienti ſacrarium ad altare, vel revertenti poſt ſacrum omnes aſſurgant; ſimiliter & miniſtris, dum ſacris induti, lecto evangelio, epiſtola aut homilia, prætereunt.

Dum ſacerdos ſacrum facturus confeſſionem ex more præmittit, miniſtri nequaquam dent operam acendendis luminariis, aut aliis rebus mentem avocantibus; ſed adſint ſacerdoti confeſſionem perſequentes, & pro ſe invicem eccleſiæ nomine orantes.

Veterem canonem inſtaurantes, prohibemus, ne quis ſacerdos miſſarum ſolemnia publica celebrare præſumat, niſi ad minus duobus præſentibus. Quod ſi in privata miſſa commode fieri non poteſt, ad minus adſit unus, qui reſpondentis locum ſuppleat; ſed ita, ne ſit proles illegitima, quam omnino, patre celebrante, altari adſtare prohibemus, multo magis concubinam, ſi quam habuit.

Et jejunus quilibet celebret, & velato capite altari aſſiſtere, aut ita illud accedere nullus omnino præſumat. Quæ & diaconos & ſubdiaconos obſervare mandamus: ſi quis temere contrarium facere præſumpſerit, excommunicationis vinculo innodetur.

In miſſa publica & ſumma præfatio & oratio dominica non debent privatim dici aut abrumpi. Ita & ſymbolum, epiſtola, & evangelium,

ANNO CHRISTI 1549.

lium, integre, distincte, & clare cantari debent. Neque ferendum est, ut chorus verba sacerdotis vel subdiaconi, mox in ipso lectionis vestibulo interrumpens, auspicetur graduale, tractum, vel Alleluja, quasi scilicet hoc satis, si adstantes sciant cujus sit lectio aut epistola.

Dum evangelium cantatur in summo sacro, expedit dare signum per campanam, ut existentes in vicino laici ad elevationem dominici corporis & sanguinis invitentur.

In elevatione corporis & sanguinis Christi, & post, usque dum cantatur Agnus Dei, sileant organa. Nulla cantetur antiphona, neque pro pace, neque adversus pestem, aut mortalitatem, sed silenter pro se quisque, aut flexis genibus, aut prostratis humi corporibus, passionis ac mortis Christi commemorationem faciat, ac redemptori gratias agat, pro beneficiis per mortem ipsius largissime acquisitis.

Statuimus insuper, imo antiquorum patrum statuta innovamus, ut sub summo sacro nulli sacerdotum liceat eodem in templo sacram rem facere, sed privatas missas ante obsolvant, ut omnibus ad publicum sacrum convenire sit integrum, & chorus plenus & collectior pleniorem ac putiorem Deo cultum exhibeat.

Et si optare potius quam sperare liceat, adesse quotidie aliquos, qui eucharistiam accipiant; volumus tamen, ut sacerdotes ad frequentationem hujus mysterii, & sacram communionem laicos adhortentur; nec tamen ideo sacerdotes a quotidiano sacro desistere oportet, quod desint qui cum sacerdote sacra faciente mensæ dominicæ quotidie sacramentaliter communicent.

Ordinamus præterea, ut per singulas diœceses nostræ provinciæ missarum officia decantentur & legantur, prout in missali ordinario uniuscujusque diœcesis ordinatum est. Et si qua diœcesis proprio ordine missalis caruerit, ad modum nostræ Treverensis ecclesiæ missali utetur: neque alicui publice aut privatim alienis missalibus uti licebit. Idem & de breviariis observari volumus.

De moderandis feriis.

X.

Numerum festorum creviſſe admodum videmus, sed calentem fidelium devotionem frigescere: eoque ventum esse, ut bona pars hominum omnia festa negligat, idque impune, nec sine ecclesiæ dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem & familiam, clamant omnem fere cessationem damnosam sibi esse. Operæpretium proinde nobis visum est festorum numerum contrahere, quo & effrenes coerceantur, & aliquid detur necessitati pauperum. Itaque hæc festa omnino celebria esse volumus, & pro pastorali nostro officio solemniter celebranda mandamus & præcipimus, dies dominicos omnes, festum nativitatis Christi, Stephani, Joannis, & omnium apostolorum, circumcisionis, epiphaniæ, & purificationis, annuntiationis, assumptionis, nativitatis virginis Mariæ, paschæ cum duobus sequentibus, ascensionis, pentecostes cum duobus sequentibus, coporis Christi, Joannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentii, Crucis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Catharinæ, Andreæ, Nicolai, Thomæ. Et in civitate nostra Treverensi hæc festa patronorum, Maximini, Simeonis, Visitationis, Helenæ, Paulini, translationis Materni, & Eucharii. Et in singulis civitatibus, opidis, & parochiis, dedicationis festa, & patrocinia celebrari mandamus. Ceterum dies Innocentium, cinerum, paraſceves, cœnæ dominicæ, sabbati magni, Marci, tres Rogationum, commemorationis animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos ecclesia nostra Treverensis in diebus aliorum patronorum, vel pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Treverensi vel ejus suburbio observatis, usque in meridiem feriari volumus, ita ut facto sacro, cuique ad labores aut negotia sua redire liceat. Simili ratione in cathedralibus & diœcesibus suffraganeorum nostrorum, quibus tamen arbitrium suum in hoc relinquimus, & in aliis locis & parochiis diœcesis nostræ observanda. Et si quis, sive clericus, sive laicus, in prænominatis celebribus festis, aut in aliis ante meridiem operæ mercenariæ publice vel privatim, aut compotationibus, choreis, ludis, aut id genus lasciviæ & levitatis temere & contumaciter sese dederit aut immiscuerit, ab officialibus nostris arbitraria pro modo delicti, etiam brachii sæcularis auxilio (si opus erit) invocato, puniri mandamus. Cetera vero festa, quacumque ratione instituta sunt vel recepta, in foro libera facimus. In choro vero & ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote celebrentur: ita tamen, ut historiæ & lectiones parum probatæ omittantur. Et cum potissimum hac de causa indictæ sint feriæ, ut festos dies in Dei laudibus, & gratiarum actione, ac audiendo verbo Dei, populus transigat, curent nostrarum diœceſis & provinciæ, civitatum, oppidorum, & locorum magistratus ac rectores, ut populus prænominatis diebus festis verbum Dei devote audiant, & divina frequentent. Neque tempore divinorum, & præsertim hora, qua concionatores verba faciunt ad populum, patiantur cives vacantes otiosis fabulis in foro stantes.

De religiosis, monachis & monialibus.

XI.

Religiosos varii nominis & regulæ, simul & pia loca, sancta Romana ecclesia benigno favore semper prosecuta, specialibus gratiis, privilegiis, immunitatibus, & exemptionibus decoravit: ea omnia nos per nostram diœcesim & provinciam nostram Treverensem nullatenus imminuere, sed magis illibata conservare, &, quatenus aliorum jure salvo possumus, augere & extendere in votis habemus & intendimus; sed ita, ne sub ovina pelle gregem dominicum truculentia lupi rapacis invadat, & sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepat, & sub prætextu conversationis evangelicæ spiritus malignus illudat. Cujus rei gratia (præter singulorum ordinum ab ecclesia receptorum regulares institutiones, quas tamquam salutares ab omnibus & singulis, prout illos respective concernunt, observari mandamus) varii canones editi sunt, a quibus [quod dolenter referimus] si non ab omnibus neque in omnibus, a plerisque tamen & multis declinatur: non solum in propriæ salutis discrimen, sed & in religionis opprobrium, & plurimorum fidelium scandalum, sed & in illius, cui suam integritatem spontanea voluntate devoverunt, gravem offensam. Quapropter quæ in iis ab ecclesia & prædecessoribus nostris sancte & canonice statuta sunt, ut inviolabiliter ab omnibus observentur, serio mandamus & præcipimus.

Et

ANNO CHRISTI 1549.

Et inter ceteros abusus reformandos curent prælati, abbates, priores, guardiani, simul & monasteriorum visitatores, & alii quocumque titulo nominentur, ne aliquis ante decimumquintum annum, ad probationis annum admittatur.

Item ne quis anno probationis non completo ad professionem recipiatur.

Item receptis sic præceptores idonei deputentur, qui eos in regulari observantia, & divinis officiis non minus quam in literis, & e converso, instituant & forment.

Ad sacros ordines suscipiendos non nisi ætate & scientia sufficientes præsentent.

Item idonei ad jussum superioris sui, excusatione legitima cessante, se faciant promoveri.

Quoque gratis singuli ad professionem recipiantur, nullo accepto precio, nec aliqua facta conventione: & ne hæc sub paupertatis prætextu pallientur districte inhibemus.

Non patiantur abbates, priores, abbatissæ, aut priorissæ, ut suorum monasteriorum monachi aut moniales, honestatis habenis & monachali modestia laxatis, impudenter se sæcularibus negotiis involvant, aut extra monasteriorum septa deambulent, vagentur, & discurrant: & si qua inevitabilis necessitas intercedat, quod tunc nullus egrediatur, nisi honesta subsit causa.

Et tunc non nisi de expressa licentia superioris, & cum habitu decenti & honesto socio.

Ceteris canonibus de vestitu, cibo, peculio, officio, capitulis, visitatoribus, & correctione monachorum promulgatis, in suo robore permanentibus, volumus, ut omnes abbates & priores, tales diligenter observare procurent, quod iisdem districte præcipiendo injungimus.

Moniales vero, quarum sexus fragilior est, nulla ratione vel causa, nisi tanta & talis sit, quod omnino notorie excuset, monasteria sua egredi facultatem habeant; sed & tunc, non nisi cum honesto & decenti habitu, & associatæ, egrediantur, idque de expressa licentia episcopi, abbatis, visitatoris, aut ab iis potestatem habentis; quam patri confessori pro tempore existenti concedi prohibemus.

Nulli prorsus inhoneste personæ, nec etiam honestæ, nisi rationabilis & manifesta causa subsit, ac tunc speciali licentia illius, ad quem spectat concessio, petita & obtenta, accessus vel ingressus ad moniales pateat. Et quæ de clausura in regularibus ordinum constitutionibus mandantur, omnino & illibate teneantur & observentur: ut sic a publicis & mundanis conspectibus separatæ servire Deo liberius valeant, & sublata lasciviendi opportunitate, corda & corpora sua in omni sanctimonia diligentius custodire possint.

Prohibemus insuper districte, ne moniales ordinem aliquem professæ, confessorem habeant alium, quam ejusdem ordinis & regulæ.

Religiosi omnium ordinum, ut siniſtræ suspicionis etiam tollatur occasio, quascumque mulieres, & religiosas, & servientes Deo, in ambitum, seu periodum monasterii recipere, aut introducere nullatenus præsumant.

Religiosi convivia sæcularium non frequentent, sed nec facile illos ad cœnobia invitent, nisi necessitas & honestas ad superiorum dictamen id suadeant.

Religiosi mensam non nimium lautam, aut sumptuosam, neque deliciis ad luxum exquisitis redundantem, habeant: quam a benedictione auspicari, sacræ lectionis pastu fovere, hymno & gratiarum actione absolvere convenit. Interim a longo accubitu, comessationibus fœdis, compotandi studio, a crapula & ebrietate omnino abstineant.

Religiosi, ut omnibus bono exemplo, nullis vero, quantum in ipsis erit, offendiculo sint, honesto prædecessorum suorum more, non nudis * byrrhis, aut pileis, sed capitibus cucullo tectis in publico incedant. Et nullatenus ad balnea promiscua, aut alia loca publica intrent; sed nec ad nuptias aut nuptiarum convivia vadant; neque pueros de sacro baptismatis fonte per se vel suffectas personas suscipere præsumant.

Insuper statuimus, imo antiquorum patrum canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreno, de monasterio suo exire, nefandissimo ausu aut sæcularibus negotiis sese immiscere præsumat. Itaque religiosos a curtibus monasteriorum suorum ad monasteria revocari, & curtes per fideles laicos, seu præbendarios administrari jubemus.

Insuper mendicantium ordinum prælati omnino provideant, ne posthac terminarii eleemosynarum partem quovis modo sibi vendicent, sed eas colligentes cum honestate morum, Dei habito timore, omni scandalo semoto, integram ad conventum & in commune conferre & præsentare, ad evitandam proprietatis notam, studeant.

De monasteriis non molestandis.

XII.

Licet ex injuncti nobis pastoralis officii debito super cunctum gregem nobis commissum mentis nostræ aciem dirigere teneamur, vigilantius tamen & cautius agendum ducimus in iis, ubi subditorum nostrorum majora incommoda & pericula vertuntur. Sane uti ex plurimorum querela didicimus, multi barones, præfecti, officiati, aut alii nobiles & ignobiles, in transigendis, aut componendis suis, vel aliorum controversiis & dissidiis, vel simili prætextu, sese cum equis & jumentis in monasteria, vel eorum curtes, aut possessiones conferunt, & hospitio excipi volunt, ut nedum luxus, dissolvendæ religionis & monasticæ disciplinæ, ac turbandorum divinorum inibi in animarum discrimen, & Dei offensam occasio nascatur, verumetiam, ut experientia docti comperimus, nisi provisionis nostræ auxilio succurramus, periculum sit, ne monasteria tandem funditus exhausta depauperentur & collabantur. Nos itaque hujusmodi malo ac innumeris præterea & diversis tribulationibus & injuriis, quibus sub præfato prætextu religiosi sæpe afficiuntur, medelam competentem, quam possumus, exhibere volentes, mandamus omnibus præfectis & officiatis nostris, ac aliis quibuscumque baronibus, nobilibus & ignobilibus, ut nunc & posthac talia jam prædicta tentare & facere nullo modo præsumant, neque sub colore memorato, aut simili, monasteria, aut eorum curtes, infestare aut molestare deinceps attentent.

ANNO CHRISTI 1549.

ANNO CHRISTI 1549.

Mandamus insuper districte omnibus & singulis abbatibus, prioribus & religiosis, ne deinceps tales etiam proprio suo consensu recipiant vel admittant. Et si per aliquem prælatum, aut alium quempiam permissum, concessum, vel actum fuerit, animadversione condigna ita cum illo agemus, ut ceteri ab exemplo discant obedire. Et si contra præmissa violenter quispiam sese ingesserit, aut indebite injurias aut molestias monasteriis, aut eorumdem personis intulerit, in eumdem præsentis statuti vigore excommunicationis sententiam ferimus. Atque volumus quod prælati & religiosi eumdem nobis, aut officialibus nostris, publice significare & deferre nominatim teneantur. Nos vero, aut officiales nostri, extunc contra eumdem ordine juris servato, usque ad condignam violentiæ injuriam, & damnorum satisfactionem procedemus, & per officiales nostros procedi mandamus: salvis nihilominus & in suo robore duraturis omnibus aliis apostolicis, imperialibus, ac prædecessorum nostrorum constitutionibus & ordinationibus, per quas ecclesiis & personis ecclesiasticis in suis libertatibus prospectum est & provisum: quas etiam innovamus, & per nostram civitatem, diœcesim, & provinciam Trevirensem, inviolabiliter observari mandamus; jure etiam & præeminentia patronorum & fundatorum semper salvis & illibatis.

Præterea inhibemus hac nostra synodali constitutione, ne quis aliquam religionem professus ecclesiarum parochialium gubernacula & curam suscipiat, nisi de nostra vel ordinariorum admissione, subsistente causa legitima, & superiorum suorum voluntate & licentia obtenta: ita tamen, quod per superiores suos revocari possint, ac revocati humiliter obedire teneantur. Et si qui hactenus aliter admissi sunt, vel assumpti, volumus & jubemus, per officiales nostros, in civitate & diœcesi nostra Trevirensi, ac per suffraganeos nostros, eorumdemque vicarios, per totam provinciam Trevirensem ad superiores illorum remitti, ut dignas dent temeritatis suæ pœnas.

Ecclesias vero monasteriis unitas, seu incorporatas, si non tanta intercapedine distant, quin religiosi earumdem curam habituri in communis vitæ regulari observantia & obedientia degere possint, per hujusmodi religiosos provideri & regi, modo idonei sint, permittimus. Si vero vicarios alios, sive in propinquis, sive in distantibus parochiis, perpetuos vel amobiles pro arbitrio constituere velint, hæc non præsumant, nisi per nos, nostros suffraganeos, aut officiales nostros & vicarios, tamquam habiles & idonei reperti & admissi fuerint.

Volumus insuper, quod religiosi ad curam animarum sic admissi, per omnia se parochialibus sacerdotibus, juxta has nostras & prædecessorum nostrorum synodales constitutiones & ordinationes, nec non universalis ecclesiæ & apostolicæ sedis canones in verbi divini explanatione, evangelii prædicatione, divinorum celebratione, sacramentorum administratione, per omnia conforment, & nihil novitatis introducere præsumant.

Mendicantium vero ordinum fratres in verbi Dei propositione & prædicatione, in audiendis confessionibus Christi fidelium, in sepulturis & funeralibus & aliis hujusmodi, se per omnia conforment constitutionibus & ordinationibus apostolicis desuper editis: quas in posterum inviolabiliter observari mandamus, sublata penitus potestate, ceteris religiosis quorumcumque ordinum non mendicantium, ad curam animarum, ut præmittitur, non admissis nec receptis, ne iis se ingerant, quod eisdem districte præcipiendo mandamus: salvis tamen regularibus constitutionibus omnium eorumdem ordinum.

De casibus vero nobis reservatis, hoc statuimus, ne quis eorum decisionem sibi arroget, nisi a nobis specialiter sibi commissum fuerit. Nos tamen hoc negotium dabimus expertis, eruditis & probatis aliquot presbyteris: prout etiam in similibus casibus suffraganei nostri aliquos per suas diœceses designare poterunt, quibus hoc committant.

In casibus vero non reservatis nullus parochianum alterius parochiæ absolvere præsumat, nisi de licentia ordinariorum loci, vel ex permissione proprii parochialis sacerdotis, idque non nisi in casibus in constitutione Balduini felicis recordationis prædecessoris nostri expressis. Et religiosi etiam mendicantium ordinum fratres, non obstante quocumque privilegio, in civitate, diœcesi & provincia nostra Trevirensi præmissa observare debebunt & tenebuntur. Imo priores, & guardiani, non debent deputare fratres suorum ordinum, ad confessiones audiendas, nisi peritos & prudentes, qui etiam a nobis & ordinariis locorum, & non aliis, (quibus per scripta superiorum nominari & præsentari tenentur) admittendi sunt.

Et cum omnes Christi fideles ex constitutione ecclesiæ semel in anno teneantur proprio sacerdoti confiteri, si quis hoc neglexerit, & in paschate sacram eucharistiam accipere recusaverit, (nisi forte de licentia & consilio confessoris abstineat) sic decedens careat ecclesiastica sepultura, & vivus ab ingressu ecclesiæ arceatur. Proinde in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus ecclesiarum rectoribus, vicariis & capellanis, curam gerentibus animarum, ut omnes hujusmodi rebelles & inobedientes, nobis aut locorum episcopis, & ordinariis, per scripta nominatim indicent, ut vel canonice puniantur, vel pudore suffusi resipiscant. Quamobrem etiam districte prohibemus omnium ordinum religiosis, curam animarum non habentibus, ne alicui sacram eucharistiam porrigere præsumant, nisi de expressa permissione & scientia pastoris.

De decanis Christianitatis.

XIII.

Volumus, ut omnes decani archidiaconatus tituli sancti Lubentii in *die Kirchen*, se conforment archipresbytero in Wetzflaria, & illius statutis & juribus, in casibus qui singularibus statutis decisi non sunt.

Ceterum in omnibus aliis archipresbyteratibus, & sedium Christianitatis decanatibus nostræ diœcesis, volumus, & mandamus, quod omnium & singularum ecclesiarum parochialium curati, intra annum a die acceptæ possessionis, per se vel procuratorem legitimum, præstent juramentum decano: quo præstito, in fratrem recipiatur, & salvis juribus capituli consuetis, decanus nunc & posthac a sic recepto habebit pro se unum aureum Rhenensem. Et tenebitur quilibet in capitulis generalibus & annalibus, & similiter, quando necessitate occurren-

te

ANNO CHRISTI 1549.

te decanus capitulum indicit, ſub pœnis conſuetis comparere, & quotam expenſarum & ſumptuum a decano factorum perſolvere. Nec non deinceps, quocumque paſtore plebano decedente, noſtro nomine marcam nobis debitam ipſe decanus ſublevabit, & ſigillifero noſtro fideliter tradet.

Et pro ſe & juribus ſuis a quolibet ſic decedente ipſe decanus habebit tres florenos Rhenenſes in auro, non obſtantibus quibuſcumque aliis ſtatutis & conſuetudinibus; quæ & quas præſentium tenore caſſamus, irritamus & revocamus: atque præcipimus quod deinceps contra præmiſſa nullæ fiant pactiones, ſtatuta, aut ordinationes, niſi de noſtra aut archidiaconorum loci expreſſa admiſſione & licentia.

Et quo præmiſſa in plenarium effectum deducantur ut cupimus, volumus, & præſentium tenore ſtatuimus, ſi quis elapſo anno in fratrem capituli, ut præmittitur, ſe recipi non curaverit, tunc in pœnam ejus, propter contumaciam, fructus anni illius, qui noſtrum annum conſequitur, ſequeſtrentur. Et niſi intra eumdem annum paruerit, extunc tales fructus confiſcabuntur; nobis pro media parte, reliqua medietate inter archidiaconum loci & decanum dividenda. Et ſic deinceps ſingulis annis fiat, donec & quouſque paruerit.

Præterea ſinguli capellani, aut vicecurati, non reſidendium paſtorum, tenebuntur ſingulis annalibus capitulis comparere, & oſtendere decano commiſſionem regendi: alias eoſdem præſentis ſtatuti vigore excommunicationis ſententia teneri volumus, mandantes decanis locorum, ut mox tales nobis, aut archidiaconis noſtris denuntient declarandos.

Atque ipſi capellani, ſeu vicecurati, nunc & in poſterum de fructibus aut arrenda nullatenus reſpondeant ante finem anni, niſi retenta marca & media marca præmiſſis. Alioquin ipſi de his reſpondere, & de ſuo ſolvere tenebuntur. Quod etiam tempore capitulorum obſervandorum generaliter, & cuilibet ſpecialiter, tempore admiſſionis injungi volumus & mandamus.

Inſuper ſtatuimus & ordinamus, quod deinceps, decedentibus prælatis monaſteriorum, ſive collegiatarum eccleſiarum, quibus quacumque auctoritate eccleſiæ parochiales unitæ aut incorporatæ ſunt, ita tamen & taliter, quod non per fixos vicarios, ſed dumtaxat ad nutum amobiles capellanos gubernentur & regantur, quod extunc morte prælatorum intercedente, nobis marca argenti, aliis vero archidiaconis, ſedium Chriſtianitatis decanis & capitulis, infra annum jura * aliis præſcripta perſolvantur. Inſuper præcipientes, ut ipſi capellani, ut præmittitur amobiles, non niſi idonei admittantur, & admiſſi ad comparitionem & omnia capitularia onera teneantur & compellantur, ſub modis & formis præſcriptis.

* ſor. alias

De competentia paſtorum.

XIV.

Cum multorum querela pulſante intellexerimus, varios eſſe, qui vel ob inopiam parochias ſuas deſerere & mutare, aut contra canonum ſanctionem ſæcularibus negotiis ſeſe implicare, aut pro ſacramentis eccleſiaſticis immoderate exactionem facere præſumunt, aut in dedecus clericalis ordinis victum quaſi mendicare coguntur, dignum eſſe & æquum arbitramur, ut qui altari ſerviunt de altari & vivant. Neque ablonum reputamus, ut ea quæ ex antiqua conſuetudine locorum paſtoribus & curatis ſolvi & præſtari eiſdem ſolita ſunt, etſi modica ſint, benigne perſolvantur: eoque minus ſub hoc prætextu ſacramentorum venditionem cauſentur iſti, qui omnia ſiniſtre in ordinis clericalis confuſionem interpretantur: atque ut omnium in hoc uniformis obſervantia in noſtra dicœceſi conſtituatur, maturo conſilio ſtatuimus & ordinamus, ut deinceps in noſtra civitate & dicœceſi Treverenſi, curatis pro licentiatorio ſeu dimiſſoriis literis, duodecim albos rotatos, pro educendis ſeu benedicendis puerperis, duodecim denarios, pro eo tempore, quo ſacroſanctum euchariſtiæ ſacramentum ad infirmos defertur, quatuor denarios; * extremæ vero unctionis ſacramentum, duodecim denarios, pro offertorio quatuor feſtivitatum, pro qualibet unum denarium exigere liceat.

* ſor. ob

Ultra tamen nullus curatus exigere præſumat, datum tamen aut oblatum liberaliter recipere poteſt.

Pariformiter, pro baptiſmi aut pœnitentiæ ſacramentis nihil exigat; liberaliter oblatum recipere poteſt.

In nuptiis vero celebrandis ſacerdos juxta conſuetudinem loci cibariis miſſis a nuptis debet contentus eſſe, nihil ultra exigendo. Si vero copulati pro iis pecuniam largiri vellent, numerum octo alborum excedere non debent.

In funeralibus vero, aut exequiis defunctorum, aut tertio, ſeptimo, & tricesimo, expenſis & duobus albis, aut deficientibus expenſis, ultra tres albos ſacerdotes exigere non præſumant: ſed liberaliter oblata recipere poſſunt.

In pecoribus vero paſcendis & cuſtodiendis: & quæ ſunt domus dotis eccleſiæ, curtis & ædificiorum reparationis, decanatus ſtatuta obſerventur: & iis deficientibus, ad ſtatuta dicœceſana, olim per felicis recordationis Balduinum prædeceſſorem noſtrum edita & condita, recurſus haberi debet.

Inſuper, ſi ſuper competentia quæſtio emerſerit, cum certa regula dari non poſſit, coram ordinario loci proponetur & deducetur, ac ſummarie, ſimpliciter & de plano per officiales noſtros procedi; & ſententiam ferri mandamus: & ſi diffinitum aut cognitum fuerit, quod competentia danda ſit, extunc nos aut commiſſarii noſtri, quos ſpecialiter ad hoc deputabimus, primo recurſum habebunt ad decimam parochiæ, ſive eam clerici ſive laici habeant: atque hac deficiente, ad plurium parochialium uniones ſeu annexiones, prout commodius fieri potuerit, & ultimo ſi nec ſic provideri poteſt ordinaria auctoritate parochianos ad debitam parochi ſuſtentationem compellere oportebit.

De ſcholis.

XV.

Magna & præcipua cura habenda eſt, ut juventus noſtræ civitatis, dicœceſis ac provinciæ Treverenſis, a primo ætatis flore, non minus Chriſtianæ pietatis inſtitutis & incorruptis moribus imbuatur, quam rudimentis literarum incontaminatis recte inſtituatur. Quapropter præcipimus, ut juxta patrum antiquorum decreta, ſingula collegia ſcholas inſtaurare, vel erectas con-

ANNO CHRISTI 1549.

ANNO CHRISTI 1549.

conſervare debeant, & prælati eccleſiarum, ac alii, quibus id muneris ex officio incumbit, ſolerter providere, ut pædagogi & magiſtri idonei ſint & probi, atque vitæ omnino inculpatæ: qui ea prælegant, quæ puerorum ſeu adoleſcentum ætati conveniunt; dummodo non ſint obſcœna, ſuſpecta aut contagioſa. Simili ratione hæc obſervanda ſunt in ſcholis parochialibus opidorum & aleorum locorum diœceſis & provinciæ noſtræ Treverenſis. In quibus curent parochiales ſacerdotes, ſi in præmiſſis defectus aut negligentia ſuboriatur, quod ordinariis locorum denuntient: quibus injungimus, ut diligenter circumſpiciant, ne quid in iis quæ ad veram eruditionem, aut ad pietatem & cultum Dei attinet, negligatur. Præterea, quo collegia doctis & bonis viris ornentur & illuſtrentur, prælati eccleſiarum & capitula, canonicos ſuos, id petentes, tribus annis expectantiarum finitis, (quorum primus nobis, ſecundus præſentiarum augmento, tertius eccleſiarum fabricis debetur, non obſtantibus aliis expectantiarum, aut primæ reſidentiæ annis, ex ſtatutis vel conſuetudinibus debitis, quæ & quas ad effectum præſentem ſtudiorum obtinendum, revocamus & caſſamus, ſed quæ tamen ad alios, ad ſtudia non deſtinatos, illibata eſſe volumus) ſi in ſacris majoribus ordinibus fuerint, & ſtudiis apti extiterint, ad univerſitates catholicas, arbitrio capituli, nec non ſufficienti tempore eis determinato, ac præbenda debita eiſdem aſſignata, ſalvo tamen & deducto conſueto onere, mittere debent. Ipſis vero in minoribus ordinibus exiſtentibus, de præbenda, quæ eis deducto onere, ſi reſiderent, deberetur in abſentia reſpondere tenebuntur: data tamen prius ſufficienti cautione, de perceptis ſimpliciter eccleſiæ reſtituendis, ſi finitis annis pro ſtudio conceſſis, mox tunc intra proximum annum ſacris majoribus ordinibus initiari, & apud eaſdem eccleſias reſidere diſtulerint: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis vel conſuetudinibus eccleſiarum, quibus auctoritate noſtra de conſenſu hujus ſynodi noſtræ provincialis, quatenus præmiſſis contraria fuerint, præſentium tenore derogamus, & pro iſta parte tollimus, caſſamus, annullamus.

A B C D

Ut nemo clericos vel eccleſiaſticas perſonas ad judicium ſæculare trahere præſumat.

XVI.

Magnum abuſum, & canonibus & imperialibus legibus contrarium, omnino tollere & abolere affectantes, vetera ſtatuta provincialia prædeceſſorum noſtrorum innovamus & diſtricte præcipiendo mandamus, quod nullus eccleſiaſticam perſonam trahere ad judicium ſæculare præſumat.

Et ſi laicus actor hoc fecerit, a jure ſuo cadat, & judicatum non teneat, & judex extunc omni poteſtate judicandi ſit privatus.

E

Clericus vero actor alium clericum trahens ultra præmiſſa, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

Clericus vero reus ſub ſimili pœna, præter alias pœnas juris, in judicium laicale non conſentiat.

Et quicumque judex ſæcularis directe vel indirecte, per ſe vel alium, clericum coram ſe litigare aut reſpondere compellit, aut cautionem vel fidejuſſionem exigit, aut impedimentum & moleſtiam infert aut procurat, quo minus eccleſiaſticæ perſonæ, in foro eccleſiaſtico libere agere & defendere poſſint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat; a qua non debet abſolvi, niſi prius omni damno & intereſſe, ut vocamus, reſtituto, prout latius in prioribus ſtatutis prædeceſſorum noſtrorum ordinatum reperitur. At ſub ſimilibus pœnis judex ſæcularis clericos reos non compellat, ſed & eis agentibus in foro ſæculari juſtitiam denegare non præſumat.

ANNO CHRISTI 1549.

De immunitate eccleſiarum.

XVII.

Præterea ſtatuimus, quod nullus a perſonis eccleſiaſticis, ſeu eorum bonis, contra libertatem eccleſiaſticam pedagia, telonia, angarias, parangarias, collectas, aut exactiones, extorquere aut imponere præſumat, quinimo ad abſtinendum, ab iis & ſimilibus, & ad reſtituendum, ſi quis aliquid extorſerit, canonica monitione præmiſſa, per ordinarios locorum, juxta eccleſiaſticam cenſuram, cogatur.

Ne quis aliqua ſtatuta contra libertatem eccleſiæ facere præſumat.

XVIII.

Vetera ſtatuta prædeceſſorum noſtrorum innovando & extendendo, præſente noſtra ordinatione caſſamus & irritamus omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ & quas civitates, communitates & loca, præſides, poteſtates, rectores & conſules, & quæcumque aliæ perſonæ, contra libertatem eccleſiæ edere vel ſervare præſumpſerint, & ſi aliqui ſecundum ſtatuta vel conſuetudines memoratas judicaverint, judicatum vigore careat, & ipſi judicantes vel exequentes, ipſo facto inhabiles ſint ad omnem legitimum actum in eccleſia; ſalvis nihilo minus aliis pœnis contra tales in concilio generali promulgatis.

De vita & honeſtate clericorum.

XIX.

Et ſi ſacræ Cæſareæ majeſtatis Auguſtanam reformationem nobis & aliis archiepiſcopis, epiſcopis, & eccleſiarum prælatis, ad deliberandum traditam, & eam quaſi ſacris canonibus conſonam & convenientem, ſine omni ſanctæ ſedis apoſtolicæ præjudicio probatam receperimus, & in noſtra diœceſi Treverenſi ſolenniter publicari & exequi, quantum in nobis fuit, curaverimus, atque nonnulla ſtatuta morum correctionem concernentia, in noſtra epiſcopali ſynodo edi & publicari mandaverimus: in quibus abunde & ſufficienter contra ſimoniacos, concubinarios, ſortilegos, ebrioſos, uſurarios, & alios criminoſos proviſum exiſtit; nos tamen nunc auctoritate metropolitica, ea omnia innovando, hortamur & monemus omnes & ſingulos noſtræ civitatis, diœceſis & provinciæ prælatos & ſubditos, quatenus quemlibet concernit, ut Dei timore & reverentia habitis, omni pravo affectu ſemoto, eum ſacræ Cæſareæ reformationis intuitu, tum noſtra metropolitica auctoritate, ex ſacrorum canonum & generalium conciliorum præſcripto,

ſan-

ANNO CHRISTI 1549.

sanctæ sedis apostolicæ auctoritate semper salva, in omnibus iis sese irreprehensibiles & inculpabiles reddant & exhibeant. Alioquin prælatorum negligentiam subditorum vero excessus opportunis juris remediis inquantum possumus supplebimus & corrigemus.

Ut quilibet habeat copiam statutorum provincialium.

XX.

Ne quispiam affectata ignorantia se valeat excusare, præcipimus & mandamus, quod per civitatem, diœcesim & provinciam nostram Treverensem, horum nostrorum statutorum legitima fiat publicatio, & quod omnium & singulorum monasteriorum, collegiorum prælati & rectores, nec non Christianitatis decani & plebani locorum, copiam statutorum & aliorum prædecessorum nostrorum & præsentium statutorum semper & continuo penes se habeant & teneant, & in iis statuta & ordinata, inquantum quemlibet concernunt; inviolabiliter observent, Alioquin negligentes, seu contrarium facientes, in iis scriptis excommunicamus, præter alias pœnas supra comminatas: reservando tamen nobis & successoribus nostris archiepiscopis Treverensibus metropolitanis potestatem super præmissis omnibus & singulis addendi, minuendi, corrigendi, extendendi, interpretandi, & declarandi, quoties opus fuerit, & visum erit expedire. In cujus rei fidem sigillum nostrum præsentibus est appensum.

Datum in metropolitana nostra ecclesia Treverensi die decimotertio Maii, anno millesimo quingentesimo quadragesimonono.

ANNO CHRISTI 1549.

FINIS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
EFERENCE.OVERSIZE.BX825.A2190 C001
ACRORUM CONCILIORUM PARIS
2
3 0311 00083 8628

~~13056~~

~~13056~~

31097